D. AMBROSII episcopi Mediolanẽſis operum tomus quartus, cõtinens explanationes,

hoc eſt, ea quæ faciunt ad interpretationem diuinarum ſcripturarum ueteris teſtamenti.

PARISIIS,
Apud Carolum Guillard.

D. Eraſmus Lectori S.

HIc quartus tomus complectitur ſcripturarum explanationes, in quibus eſt libellus de Salomone, argutus & eruditus, ſed nonnihil diſſonans à ſtylo Ambroſiano.

Additæ ſunt his duæ precationes præparantes ſacerdotē aditurum miſſæ munus: quas ut pias nec indoctas fateor, ita iudico non eſſe Ambroſii. Præter has acceſſere duo libelli, alter Apologia Dauid, alter de interpellatione Dauid inſcriptus, de quibus quid ſentiam, ex præmiſſa illis epiſtola ad illuſtriſsimum principem Iuliacenſem cognoſces. Bene uale.

CATALOGVS.

Hexaëmeron libri	VI.	Apologia Dauid	I.
De paradiſo liber	I.	De apologia Dauid liber alter	
De Cain, & Abel	II.	De interpellatione Dauid	I.
De Noë, & arca	I.	De Salomone	I.
De Abraham patriarcha	II.	De iis qui initiantur myſteriis	I.
De Iſaac, & anima	I.	De ſacramentis Eccleſiæ	VI.
De Iacob, & beata vita	II.	De dignitate ſacerdotali	I.
De Ioſeph patriarcha	I.	Precationes præparantes ad miſſam.	II.
De benedictionibus patriarcharum	I.	Commentarij in XII. pſalmos Dauidicos, nēpe I. XXXV. XXXVI. XXXVII. XXXVIII. XXXIX. XL. XLIII. XLV. XLVII. XLVIII. & LXI. hactenus nuſquam impreſſi.	
De Nabuthe Ieſraelita	I.		
De Helia & ieiunio.	I.		
De Tobia	I.		
De interpellatione	IIII.	Commentarij in pſalmum CXVIII.	

CAPITA PRIMI LIBRI HEXAEMERON.

De opinionib⁹ philoſophorum circa rerum principia, mundíque vnitatem ac durationem errantium. Caput I.

De confutatione præmiſſarũ opinionum per ſanctum Moyſem docētem in principio deum feciſſe cœlum & terram. Caput II.

Quod non vanis abduci debeamus opinionibus, ſed ſequi ipſum Moyſem, qui & authorem mundi nouit & gubernatorem Caput III.

De multiplici relatione & acceptione principij, & quib⁹ modis intelligi poſſit in principio deum feciſſe cœlum & terram. Caput IIII.

Quòd hic mundus diuinæ ſit ſpecimen operationis, ac diuinæ maieſtatis inſigne. Quódque filius imago ſit dei, & ſplendor paternæ gloriæ. Et quod per ipſum & in ipſum creata ſint omnia. Cap. V.

Quòd in principio temporis cœlum & terram deum feciſſe ad præſentem ſufficiat aſſertionem, & cur author prolixiorem vitauerit collectionem. Quódque de qualitate & ſubſtantia cœli, terræ quoque vel qualitate vel poſitione, ſatis ſit ad ſcientiam, quod ſcripturarum diuinarum ſeries comprehendit, eo quòd nihil proſit ad ſpem futuræ vitæ diſcutere vel enumerare ea quæ in diſputationibus ſuis philoſophi ſe mutuo refellentes texuerunt. Caput VI.

Quomodo, quáve ratione terra facta in principio fuerit inuiſibilis: Et cur deus cum res fecit, non ſimul ornatus illis congruos donauerit. Caput VII.

Quomodo, & quam ob cauſam terra fuerit incompoſita, & quòd per tenebras quę erant ſuper faciem abyſſi, non intelligantur malæ poteſtates, quòd earum malitiam deus creauerit. Quòd etiam ſpiritus qui ferebatur ſuper aquas, non pro alio quàm ſpiritu ſancto accipiatur, cum aperta demonſtratione, quòd malitia ex nobis orta ſit, & non à deo creatore condita. Caput VIII.

De creatione lucis, per quam ornata ſunt prius condita, & de diſtinctione inter lucem & tenebras, atque ita inter diem & noctem. Caput IX.

Quod non dici nox, ſed dies nocti ſecundũ ſcripturam anteferatur, & de vnitate diei in quo cœlum & terra cæteráque ſunt condita & creata. Caput X.

Diui Ambroſij

MEDIOLANEN. EPISCOPI, *Hexaemeron Lib. I.*

De opinionibus philoſophorum circa rerum principia, mundique unitatem ac durationem errantium. Cap. I.

TAntû ne opinionis aſſumpſiſſe homines, vt aliqui eorum tria principia conſtituerent omnium, deum, & exemplar, & materiam: ſicut Plato, diſcipulíque eius: & ea incorrupta & increata, ac ſine initio eſſe aſſeuerarent: deúmque non tanquam creatorem materiæ, ſed tanquã artificem ad exemplar, hoc eſt ideam intendentem, feciſſe mundum de materia quam vocant hy-
B len, quæ gignendi cauſſas rebus omnibus dediſſe aſſeratur: ipſum quoq; mundum incorruptum, nec creatum aut factũ exiſtimarent: alij quoque, vt Ariſtoteles cum ſuis diſputandum putauit, duo principia ponerent, materiam, & ſpeciem: & tertium cum iis quod operatoriũ dicitur, cui ſuppeteret competenter efficere quod adoriundum putaſſet? Quid igitur tam inconueniens, quàm vt æternitatem operis cum dei omnipotentis coniungerent æternitate, vel ipſum opus deũ eſſe dicerẽt, vt cœlum & terram & mare diuinis proſequerentur honoribus? Ex quo factum eſt vt partes mundi deos eſſe crederent: quamuis de ipſo mundo non mediocris inter eos quæſtio ſit. Nam Pythagoras vnum mundũ aſſerit, alij innumerabiles dicunt eſſe mũdos, vt ſcripſit Democritus, cui plurimum de phyſicis authoritatis vetuſtas detulit. Ipſum quoque mundum ſemper fuiſſe & fore Ariſtoteles vſurpat dicere. Contra autẽ Plato nõ ſemper fuiſſe, ſed ſemper fore præſumit aſtruere. Plurimi verò nec fuiſſe ſemper, nec ſemper fore ſcriptis ſuis teſtificantur. Inter has diſſenſiones eorum quæ poteſt eſſe veri æſtimatio, cum alij mundum ipſum deum eſſe dicant, quod ei mens diuina, vt putãt,
C ineſſe videatur: alij partes eius, alij vtrumq;: in quo nec quę figura ſit deorum, nec qui numerus, nec qui locus, aut vita poſſit aut cura comprehendi? Si quidem mundi æſtimatione volubilem, rotundum, ardentem, quibuſdam incitatum motibus, ſine ſenſu deum conueniat intelligi, qui alieno nõ ſuo motu feratur.

De confutatione præmiſſarũ opinionum per ſanctum Moyſen docentem in principio deum feciſſe cœlum & terram. Caput II.

Gene.1. VNde diuino ſpiritu præuidẽs ſanctus Moyſes hos hominũ errores fore, & iam fortè cœpiſſe, in exordio ſermonis ſui ſic ait: In principio fecit deus cœlum, & terram.) Initium rerũ, authorẽ mundi, creationẽ materiæ cõprehendens, vt deũ cognoſceres ante initium mundi eſſe, vel ipſum eſſe initium vniuerſorum: ſicut in euangelio dei filius dicentibus ſibi, Tu quis es, reſpõdit: Initium, quod & loquor vobis. Ioan. 8. & ipſum dediſſe gignẽdis rebus initium, & ipſum eſſe creatorem mundi, non idea
D quadam duce imitatorem materiæ, ex qua non ad arbitriũ ſuum, ſed ad ſpeciem propoſitam ſua opera formaret. Pulchrè quoque ait: In principio fecit.) vt incomprehenſibilẽ celeritatem operis exprimeret, cum effectum prius operationis impletæ, quàm indicium cœptæ explicuiſſet. Quis hoc dicat, aduertere debemus. Moyſes vtique ille eruditus in omni ſapientia Aegyptiorum, quem de flumine collectũ filia Pharaonis vt filium dilexit, & ſubſidiis regalibus fultum, omnibus ſecularis prudentiæ diſciplinis informari atque inſtrui deſiderauit. Qui cum de aqua nomen acceperit, Exodi.2. non putauit tamen dicendum quod ex aqua conſtarent omnia, vt Thales dixit. Et cum eſſet in aula educatus regia: maluit tamen pro amore iuſtitiæ ſubire exilium voluntarium, quàm in tyrannidis faſtigio peccati perfunctionem delicijs acquirere. Deniq; priuſquàm ad populi liberãdi munus vocaretur, naturali æquitatis ſtudio prouocatus, accipientẽ in-
A iuriam de popularibus ſuis vltus, inuidiæ ſeſe dedit, voluptatiq; eripuit: atq; omnes regiæ domus declinãs tumultus, in ſecretum Aethiopiæ ſe contulit, ibiq; à cæteris negociis remotus, totum diuinæ cognitioni animum intendit, vt gloriã dei videret facie ad faciẽ. Cui teſtificatur ſcriptura quia nemo ſurrexit amplius propheta in Iſrael ſicut Moyſes, qui ſciuit dominum facie ad faciẽ. Non in viſione, neq; in ſomnio, Deute.34. ſed ore ad os cũ deo ſummo locut[us]: neq; in ſpecie, neq; per ænigmata, ſed clara atq; perſpicua præſentię diuinæ dignatione donatus. Is itaq; Moyſes aperuit os ſuum, & effudit quæ in eo dominus loquebatur, ſecundũ quod ei dixerat cũ eum ad Pharaonẽ regem dirigeret: Vade ergo, & ego Exod.4. aperiam os tuum, & inſtruã te quid debeas loqui. Etenim ſi quod de populo dimittendo diceret, à deo acceperat, quãtò magis quod de cœlo loqueretur? Deniq; nõ in perſuaſione humanæ ſapiẽtiæ, nec in philoſophiæ ſimulatoriis diſputationibus, ſed in oſtẽſione ſpiritus & virtutis tanquã teſtis diuini operis auſus eſt dicere: In principio fecit deus cœlũ & terram. Non ille vt atomorum cõcurſione mundus coiret,
B ſerum atque ocioſum expectauit negocium: neque diſciplinam quandam materiæ, quam contemplando mundum poſſit efficere, ſed authorem deum exprimendũ putauit. Aduertit enim vir plenus prudentiæ, quòd viſibilium atque inuiſibilium ſubſtantiarum, & cauſſas rerum mens ſola diuina contineat, non vt philoſophi diſputant, validiorem atomorum complexionem perſeuerantiæ iugis præſtare cauſſam: & iudicauit quòd telam araneæ texerent qui ſic minuta & inſubſtantiua principia cœlo ac terris darent, quę vt fortuito coniũgerentur, ita fortuito ac temere diſſoluerentur, niſi in ſui gubernatoris diuina virtute conſtarent. Nec immerito gubernatorem neſciunt, qui non nouerunt deum, per quẽ omnia reguntur & gubernantur.

Quòd non vanis abduci debeamus opinionibus, ſed ſequi ipſum Moyſen, qui & authorem mundi nouit & gubernatorem. Caput III.

SEquamur ergo eum qui & authorem nouit & gubernatorem, nec vanis abducamur opinionibus. In principio, inquit. Quàm bonus ordo, vt illud primum aſſereret, quod negare conſueuerunt, &
C cognoſcerent principium eſſe mundi, ne ſine principio mundum eſſe homines arbitrarentur. Vnde & Dauid cũ de cœlo & terra & mari loqueretur, ait: Omnia in ſapiẽtia feciſti. Pſalm. 103. Dedit ergo principium mundo, dedit etiam creaturæ infirmitatem, * ne anarchon, ne increatum, & diuinæ conſortẽ ſubſtãtiæ crederem. * informem materiam. Et pulchre addidit de celeritate cõditionis. Fecit, ne mora in faciẽdo fuiſſe exiſtimaretur: vt vel ſic intelligerent homines quàm incomprehenſibilis operator eſſet, qui tantum opus breui exiguóque momento ſuæ operationis abſolueret, vt voluntatis effectus ſenſum temporis præueniret. Nemo operantem vidit, ſed agnouit operatum. Vbi igitur mora, cum legas: Quia ipſe dixit, & facta Pſalm. 148. ſunt: ipſe mandauit, & creata ſunt? Nec artis igitur vſum nec virtutis expendit, qui momento ſuæ voluntatis maieſtatem tantæ operationis impleuit, vt ea quæ non erant, eſſe faceret, tam velociter, vt neque voluntas operationi præcurreret, neque operatio voluntati. Miraris opus, quæris operatorem. Quis principium tanti operis dederit,
D quis tam cito fecerit, ſubiecit ſtatim dicens: Quia deus fecit cœlum & terram. Audiſti authorem, dubitare non debes. Hic eſt in quo benedixit Melchiſedech Abraham patrem multarum gentium, dicens. Benedictus Abraham deo ſummo, qui fecit cœlum & terram. Gene.14. Et credidit Abraham deo, & ait: Extendam manum meam ad deum ſummum, qui fecit cœlum & terram. Vides quia hoc non homo inuenit, ſed deus annunciauit. Deus eſt enim Melchiſedech; qui eſt rex pacis & iuſtitiæ, nec initium dierum neque finem habens. Hebr.7. Non mirum ergo ſi deus qui eſt ſine initio, initium omnibus dedit, vt quæ non erant, eſſe inciperent. Non mirum ſi deus qui omnia virtute ſua continet, & incõprehenſibili maieſtate vniuerſa complectitur, fecit hæc quę videntur: cum etiã illa fecerit quæ non videntur. Inuiſibilia autem iis quæ videntur potiora eſſe quis neget, cum ea quæ videntur, temporalia ſint, æterna autem quę non vidẽ-

tur? Quis dubitet quod deus hæc fecerit, qui per prophetã A
Eſaiæ 40. locutus ait: Quis menſus eſt manu aquam, & cœlum palmo,
& vniuerſam terram clauſa manu? Qui ſtatuit montes in li-
Roma 11. bra, & rupes in ſtatera, & nemora in iugo? Quis cognouit
ſenſum domini, aut quis eius conſiliarius fuit, vel quis in-
ſtruxit eum? De quo etiam alibi legimus: Quia tenet circui-
tum terræ, & terram velut nihilum fecit. Et Hieremias ait:
Hiere. 51. Dij qui nõ fecerunt cœlum & terrã, peribunt à terra, & de
ſub cœlo iſto. Dominus qui fecit terram in virtute ſua, &
correxit in ſapientia ſua orbem, & in ſua prudentia extendit
cœlum, & multitudinem aquæ in cœlo. Et addidit: Infatua-
tus eſt homo à ſcientia ſua. Qui enim corruptibilia mundi
ſequitur, & ex his putat quod diuinæ poſſit naturæ compre
hendere veritatem, quomodo non infatuatur verſutæ diſ-
putationis aſtutia? Cum ergo tot oracula audias quibus te-
ſtificatur deus quod fecerit mũdũ, noli eum ſine principio
eſſe credere, quia quaſi ſphæra mundus eſſe dicatur, vt prin
cipium eius nullum videatur extare: & cum intonat, quaſi
in circuitu omnia commoueantur: vt vnde incipiat, vbi de- B
ſinat, non facilè comprehendas: quia circuitus principium
ſenſu colligere impoſſibile habetur. Neque enim ſphæ-
ræ potes initium reperire, vel vnde cœperit globus lunæ,
vel vbi deſinat menſtrua lunæ defectio. Neque verò ſi ipſe
non comprehendas, idcirco non cœpit, aut nequaquam de-
ſinet. Si ipſe circuitum vel atramento vel graphio ducas,
vel centro exprimas, vnde cœperis, aut vbi deſieris, inter-
uallo interpoſito, non facilè vel oculis colligis, vel mente
repetis: & tamen & cœpiſſe & deſiuiſſe ipſe tibi teſtis es. Nã
etſi ſenſum ſubterfugit, veritatem non ſubruit. Quæ autem
Initium habent & finem habent: & quibus finis datur, initiũ
datum conſtat. Finem autem mundi futurum ipſe ſaluator
docet in euangelio ſuo dicens: Præterit enim figura huius
1. Corin. 7. mundi: Et cœlum & terra præteribunt: Et infra: Ecce ego
Lucæ. 21. vobiſcum ſum vſque ad conſummationem mundi. Quo-
Math. 28. modo ergo coæternum deo mundum aſſerunt, & creatori
omnium ſociant, atque æqualem eſſe diſputant creaturam,
corpúſque materiale mundi inuiſibili illi atque inacceſſibi- C
li naturæ diuinæ coniungendum putant, cum præſertim ſe-
cundum ſuam ſententiam non poſſint negare, quoniam cu-
ius partes corruptioni & mutabilitati ſubiacent, huius neceſ
ſe eſt vniuerſitatem iiſdem paſſionibus quibus propriæ por
tiones eius ſunt obnoxiæ, ſubiacere?

De multiplici relatione & acceptione principij, & quibus modis intelligi poßit in principio deum feciſſe cœlum & terram. *Cap. IIII.*

PRincipiũ igitur eſſe docet qui dicit: In principio
Gene. 1. fecit deus cœlum & terram.) Principium aut ad
tempus refertur, aut ad numerum, aut ad fundamẽ
tum, quomodo in ædificanda domo initium fun-
damentum eſt. Principium quoque peruerſionis & depra-
uationis dici poſſe ſcripturarum cognoſcimus authorita-
te. Eſt & principium artis, ars ipſa ex qua artificum diuer-
ſorum deinceps cœpit operatio. Eſt etiam principium bo-
norum operum finis optimus, vt miſericordiæ principium D
eſt deo placere quod facias. Etenim ad conferendum ho-
minibus ſubſidium maximè prouocamur. Eſt etiam vir-
tus diuina quæ hac exprimitur appellatione. Ad tempus re-
fertur ſi velis dicere in quo tempore deus fecit cœlum &
Prouer. 8. terram, id eſt, in exordio mundi quãdo fieri cœpit, ſicut ait
ſapientia: cum pararet cœlum, cum illo eram. Ad numerum
autem ſi referas, ita cõuenit vt accipias: In primis fecit deus
cœlum & terram: deinde colles, regiones, fines inhabitabi-
les. Vel ſic: Ante reliquas viſibiles creaturas, diem, noctem,
ligna fructifera, animantium genera diuerſa, cœlum & ter-
ram fecit. Si verò ad fundamentum referas, principium ter-
ræ fundamenta eſſe legiſti, dicente ſapientia: Quando fortia
Ibidem. faciebat fundamẽta terræ, erã penes illum cuncta cõponẽs.
Eccle. 1. Eſt etiam bonæ principium diſciplinæ, ſicut eſt illud: Initiũ
ſapientiæ eſt timor domini: quoniam qui timet dominũ, de-
clinat errorem, & ad virtutis ſemitam vias ſuas dirigit. Niſi
Exo. 12. enim quis timuerit deum, non poteſt renunciare peccato.
Quod æquè etiã de illo poſſumus accipere, Menſis hic ini-
A tium menſium erit vobis. quamuis & de tempore iſtud acci
piatur, quia de paſcha domini loquebatur, quod veris initio
celebratur. In hoc ergo principio menſium cœlum & terrã
fecit, quod inde mundi capi oportebat exordium vbi erat
opportuna omnibus verna temperies. Vnde & annus mun-
di imaginem naſcentis expreſſit, vt poſt hybernas glacies
atque hyemales caligines ſerenior ſolito verni tẽporis ſplẽ
dor eluceat. Dedit ergo formam futuris annorum curri-
culis mundi primus exortus, vt ea lege annorum vices ſur-
gerent, atque initio cuiuſque anni produceret terra noua
ſeminum germina, quo primũ dominus deus dixerat: Ger-
minet terra herbam fœni, ſeminans ſemen ſecundum genus
& ſecundum ſimilitudinem, & lignum fructiferum faciens Gene. 1.
fructum. Et ſtatim produxit terra herbam fœni, & lignum
fructiferum, in quo nobis & moderationis perpetuæ diui-
na prouidentia, & celeritas terræ germinantis ad æſtimatio-
nem vernæ ſuffragatur ætatis. Nam etſi quocunque tem-
pore & deo iubere promptum fuit & terræ obedire naturę,
B vt inter hybernas glacies & hyemales pruinas, cœleſtis im-
perij ſotu germinans terra fœtum produceret, non erat ta-
men diſpoſitionis æternæ, rigido ſtricta gelu in virides ſu-
bito fructus laxari arua, atque horrentibus pruinis floru-
lenta miſceri. Ergo vt oſtenderet ſcriptura veris tempora Exodi. 12.
in conſtitutione mundi ait: Menſis hic vobis initium men-
ſium: primus eſt vobis in menſibus anni. Primum men-
ſem, vernum tempus appellans. Decebat enim principium
anni, principium eſſe generationis, & ipſam generationem
mollioribus auris foueri: Neque enim poſſent tenera re-
rum exordia aut aſperioris laborem tolerare frigoris, aut
torrentis æſtus iniuriam ſuſtinere. Simul illud aduertere li-
cet, quia iure concurrit vt eo tempore videatur in hanc ge
nerationem atque in hos vſus ingreſſus tributus, quo tem-
pore ex hac generatione in regenerationem legitimus eſt
tranſitus. Si quidem verno tempore filij Iſrael Aegyptum
reliquerunt, & per mare tranſierunt, baptizati in nube & in
mari, vt Apoſtolus dixit: Et eo tempore domini quotan- 1 Corin. 10.
C nis Ieſu Chriſti paſcha celebratur, hoc eſt animarum tran-
ſitus à vitiis ad virtutem, à paſſionibus carnis ad gratiam
ſobrietatémque mentis, à malitię nequitiæque fermento ad
veritatem & ſynceritatẽ. Regeneratis itaque dicitur: Men- Exod. 12.
ſis hic vobis initium menſium: primus eſt vobis in menſi-
bus anni. Derelinquit enim & deſerit qui abluitur, intelli-
gibilem illum Pharaonem principem iſtius mundi, dicens:
Abrenuncio tibi diabole, & angelis tuis, & operibus tuis,
& imperiis tuis. Nec iam ſeruiet ei vel terrenis huius cor-
poris paſſionibus, vel deprauatæ mentis erroribus: qui de-
merſa omni malitia vice plumbi, bonis operibus dextera
læuáque munitus, inoffenſo ſeculi huius freta ſtudet tranſi-
re veſtigio. In libro quoque qui inſcribitur de Numeris, ait
ſcriptura: Initium nationum Amalech, & ſemen eius peri- Num. 24.
bit: Et vtique non omnium nationum primus eſt Amalech,
ſed quia per interpretationem Amalech rex accipitur ini-
quorum, iniquæ autem gentes ſunt: vide ne principem
mundi huius accipere debeamus qui imperat nationibus
D voluntatem ſuam facientibus: cuius ſemen peribit. Semen
autem eius impij & infideles ſunt, quibus ait dominus: Vos Ioan. 8.
ex patre diabolo eſtis. Eſt etiam initium myſticum, vt il-
lud eſt: Ego ſum primus & nouiſsimus, initium & finis. Et Apoca. 1. & 22.
illud in euangelio præcipue, quod interrogatus dominus
quis eſſet, reſpondit: Initium, quod & loquor vobis. Qui Ioan. 8.
vere & ſecũdum diuinitatem eſt initium omnium, quia ne-
mo ante ipſum: & finis, quia nemo vltra ipſum: & ſecundum
euangelium initiũ eſt viarũ domini in opera eius: vt per ip-
ſum diſceret hominũ genus vias domini ſequi, & operari o-
pera dei. In hoc ergo principio, id eſt in Chriſto, fecit deus
cœlum & terrã: quia per ipſum omnia facta ſunt, & ſine ipſo
factũ eſt nihil. Quod factũ eſt in ipſo, vita erat: quia in ipſo Ioan. 1.
conſtant omnia. Et ipſe eſt primogenitus omnis creaturæ, Coloſ. 1.
ſiue quia ante omnẽ creaturam, ſiue quia ſanctus, quia pri-
mogeniti ſancti ſunt, vt primogenitus Iſrael: non quia ante
omnes, ſed quia ſanctior cæteris: Sanctus autẽ domin' ſupra
omnẽ creaturam & ſecundum corporis ſuſceptionem, quia
ſolus ſine peccato, ſolus ſine vanitate. Omnis autem crea- Roma. 8.
tura

tura ſubiecta vanitati eſt. Poſſumus etiam intelligere, In A principio fecit deus cœlum & terram, id eſt, ante tempus: ſicut initium viæ, nondum via: & initium domus, nondum domus. Denique alij dixerunt ἐν κεφαλαίῳ, quaſi in capite, quo ſignificatur in breui & in exiguo momento ſumma operationis impleta. Sunt ergo & qui principium non pro tempore accipiant, ſed ante tempus, ἐν κεφαλαίῳ vel caput: vt dicamus Latinè quaſi ſummam operis, quia rerum viſibilium ſumma cœlum & terra eſt, quæ non ſolum ad mundi huius ſpectare videntur ornatum, ſed etiam ad iudicium rerum inuiſibilium, & quoddam argumentum eorum quę nõ videntur, vt eſt illud propheticum: Cœli enarrant gloriam Pſalm.18. dei, & opera manuum eius annunciat firmamentum. Quod ſecutus Apoſtolus aliis verbis in eadem concluſit ſentẽtia, dicens: Quia inuiſibilia eius per ea quæ facta ſunt intelligũ- Roma.1. tur. Authorem enim angelorum & dominationum & poteſtatum facilẽ intelligimus eum qui momẽto imperij ſui hãc tantam pulchritudinem mundi ex nihilo fecit eſſe quæ non erat, & non de extantibus aut rebus aut cauſſis donauit B habere ſubſtantiam.

Quod hic mundus diuinæ ſit ſpecimen operationis, ac diuinæ maieſtatis inſigne. Quodque filius imago ſit dei, & ſplendor paternæ gloriæ. Et quod per ipſum & in ipſum creata ſint omnia. Caput V.

EST ergo hic mũdus diuinę ſpecimen operationis: quia dum opus videtur, præfertur operator. Nãque vt iſtarum artium aliæ ſunt actuoſæ, quę ſunt in corporis motu, aut ſono vocis: ceſſauit motus aut ſonus, nihil ſuperfuit nec remanſit ſpectantibus vel audientibus: aliæ theoreticæ, quæ vigorem mentis exerceant: aliæ huiuſmodi vt ceſſante quoque operationis officio, operis munus appareat, vt ædificatio atque textura, quæ etiam tacente artifice peritiam eius oſtendant, vt operatori operis ſui teſtimonium ſuffragetur: Similiter etiam hic mundus diuinæ maieſtatis inſigne eſt, vt per ipſum dei ſapientia manifeſtetur. Quem videns propheta, ſimul & ad inuiſibilia ocu C Pſalm.103. los mentis attollens, ait: Quã magnificata ſunt opera tua domine, omnia in ſapientia feciſti. Nec ocioſe vtique factũ legimus: quia gentiles plerique qui coæternum deo mundum volunt eſſe, quaſi adumbrationem virtutis diuinæ aſſerunt etiam ſua ſponte ſubſiſtere: & quamuis cauſſam eius deum eſſe fateantur, cauſſam tamen factam volunt non ex voluntate & diſpoſitione ſua, ſed ita vt cauſſa vmbrę corpus eſt. Adhæret enĩ vmbra corpori, & fulgor lumini, naturali magis ſocietate, quàm volũtate arbitra. Pulchre ergo ait Moyſes quia fecit deus cœlum & terram. Non dixit quia ſubeſſe fecit. Non dixit quia cauſſam mundo vt eſſet præbuit: ſed fecit quaſi bonus quod foret vtile, quaſi ſapiens quod optimum iudicabat, quaſi omnipotens quod ampliſſimum prę uidebat. Quomodo autẽ quaſi vmbra eſſe poterat, vbi corpus non erat, cum incorporei dei corporea adumbratio eſſe non poſſit? Quomodo etiam incorporei luminis ſplendor poſſit eſſe corporeus? Sed ſi quæris ſplendorẽ dei, filius eſt imago dei inuiſibilis. Qualis ergo deus eſt, talis imago. Inui D ſibilis deus, etiam imago inuiſibilis. Eſt enim ſplendor glo- Sapien.7. riæ paternæ, atque eius imago ſubſtantiæ. In principio, inquit, fecit deus cœlum & terrã.) Et factus eſt ergo mũdus: & cœpit eſſe, qui non erat. Verbum autem dei in principio erat, & erat ſemper. Sed etiam angeli, dominationes & poteſtates etſi aliquando cœperunt, erant tamen iam quando hic mundus eſt factus. Omnia namque creata & condita ſunt, viſibilia & inuiſibilia, ſiue ſedes, ſiue dominationes, ſiue principatus, ſiue poteſtates. Omnia, inquit, per ipſum facta ſunt, & in ipſum creata ſunt. Quid eſt, in ipſum creata? Quia ipſe eſt hæres patris eò quod à patre in ipſum tranſierit hęredi- Pſalm.2. tas, ſicut pater dicit: Poſce à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam. Quæ tamen hæreditas à patre tranſit in filium, & in patrem reuertitur à filio. Egregie itaque apoſtolus & hoc loco filium dixit authorem omnium, & maieſtate ſua continentem omnia. Et ad Romanos de patre ait: Quoniam Roma.11. ex ipſo, & per ipſum, & in ipſo ſunt omnia. Ex ipſo principium & origo ſubſtantiæ vniuerſorum, id eſt, ex voluntate eius & poteſtate. Omnia enim ex eius voluntate cœperunt, A quia vnus deus pater, ex quo omnia. Etenim tanquã ex ſuo fecit: quia vnde voluit fecit. Per ipſum continuatio, finis in ipſum. Ex ipſo ergo materia, per ipſum operatio quæ ligauit atque conſtrinxit vniuerſa. In ipſum quia & quamdiu vult omnia eius virtute manent atq; conſiſtunt, & finis eorũ in dei voluntatem recurrit, & eius arbitrio reſoluuntur.

Quod in principio temporis cœlum & terram deum feciſſe, ad præſentem ſufficiat aſſertionem, & cur author prolixiorem uitauerit collectionem. Quódque de qualitate & ſubſtãtia cœli, terræ quoq; uel qualitate uel poſitione, ſatis ſit ad ſcientiam quod ſcripturarum diuinarum ſeries cõprehẽdit, eò quod nihil proſit ad ſpẽ futuræ uitæ diſcutere, uel enumerare ea quæ in diſputatiõibus ſuis philoſophi ſe mutuo refellentes texuerũt. Cap. VI.

IN principio itaque temporis cœlum & terrã deus fecit. Tempus enim ab hoc mundo, non ante mũ- B dum. Dies autem temporis portio eſt, nõ principium. Et quanquã lectionis ſerie poſsimus aſtruere, quod primo die diem fecerit dominus & noctem, quæ ſunt vices temporum, & ſecundo die firmamentum fecerit quo diſcreuit aquam quæ ſub cœlo eſt, & aquam quæ ſuper cœlum: tamen ſatis eſt ad præſentem aſſertionem, quod in principio cœlum fecerit, vnde prærogatiua generationis & cauſa: & terrã fecerit, in qua eſſet generationis ſubſtãtia. In his enim quatuor illa elemẽta creata ſunt, ex quibus generãtur omnia iſta quæ mũdi ſunt. Elementa autẽ quatuor, aer, ignis, aqua & terra, quæ in omnibus ſibi mixta ſunt. Siquidẽ & in terra ignem reperies, qui ex lapidibus & ferro frequẽter excutitur: & in cœlo, cũ ſit ignitus & micans fulgẽtibus ſtellis polus, aqua eſſe poſsit intelligi, quę vel ſupra cœlum eſt, vel de illo ſuperiore loco in terram largo frequẽter imbre demittitur. Quæ plurib⁹ colligere poſſemus, ſi quid ad ædificationem eccleſiæ iſta proficere videremus. Sed quia his occupari infructuoſum negotium eſt, ad illa magis in- C tendamus animum, in quibus vitæ ſit profectus æternæ. De qualitate igitur & ſubſtantia cœli ſatis eſt ea promere quæ in Eſaiæ ſcriptis reperimus, qui mediocribus & vſitatis ſermonibus qualitatem naturę cœleſtis expreſsit, dicens quod firmauerit cœlum ſicut fumum, ſubtilem eius naturam nec ſolidam cupiens declarare. Ad ſpeciem quoque eius abundat, quod ipſe de cœli firmamẽto locutus eſt, quia fecit de⁹ cœlum ſicut cameram, quod intra cœli ambitum vniuerſa claudantur quæ vel in mari geruntur, & terris. Quod ſimiliter ſignificatur cum legitur: Quia cœlũ dominus extẽdit. Pſal.103. Extenditur enim vel quaſi pellis ad tabernacula habitationeſq; ſanctorũ, vel quaſi liber, vt plurimorũ ſcribãtur nomina qui Chriſti gratiã fide & deuotiõe meruerũt, quib⁹ dicitur: Gaudete quia nõia veſtra ſcripta ſunt in cœlo. De ter Lucæ.10. ræ quoque vel qualitate vel poſitione tractare, nihil prodeſt ad ſpem futuri, cum ſatis ſit ad ſcientiam, quod ſcripturarum diuinarum ſeries comprehendit, quia ſuſpendit terram in nihilo. Quid nobis diſcutere vtrum in aere pendeat, D an ſuper aquam, vt inde naſcatur controuerſia quomodo aeris natura tenuis & mollior molem poſſit ſuſtentare terrenam? Aut quomodo, ſi ſuper aquas, non pondere mergatur in aquam grauis terrarum ruina? Aut quomodo ei maris vnda non cedat, & in latera eius ſeſe loco ſuo mota diffundat? Multi etiam in medio aeris terram eſſe dixerunt, & mole ſua immobilem manere, quod æquabili motu hinc atque inde ex omni parte propendeat. De quo ſatis putamus dictum à domino ad Iob ſeruum ſuum, quando locutus per nubem ait: Vbi eras cũ fundarem terram? Indica mihi ſi ha- Iob 38. bes ſcientiã. Quis poſuit menſurã eius, ſi noſti? Aut quis eſt qui ſuperinduxit menſuras ſuper eã, aut ſuper quid circuli eius confixi ſunt? Et infra: Concluſi mare portis, & dixi: Vſque huc venies, & non tranſibis, ſed in te cõminuentur fluctus tui. Nõnne euidenter oſtẽdit deus omnia maieſtate ſua Sapien.11. conſiſtere in numero, pondere atq; mẽſura? Neq; enim creatura legem tribuit, ſed accepit, & ſeruat acceptã. Non ergo quod in medio ſit terra, quaſi æqua lance ſuſpenditur, ſed quia maieſtas dei voluntatis ſuæ eam lege conſtringit, vt ſupra inſtabile atque inane ſtabilis perſeueret: ſicut Dauid

Pſalm.92. quoque propheta teſtatur dicens: Fundauit terram ſuper fir
mamentum eius, non inclinabitur io ſeculum ſeculi. Noo v-
tique bic quaſi tantummodo artifex deus, ſed quaſi omni-
potens prædicatur, qui oon centro quodam terrá, ſed præ-
cepti ſui ſuſpenderit fitmaméto, nec eam inclinari patiatur.
Non ergo menſuram centri, ſed iudicij diuini accipere de-
bemus, quia non artis menſura eſt, ſed poteſtatis. Menſura
iuſtitiæ menſura cognitionis, quia omnia non taoquam im-
menſa prætereant eius ſcientiam, ſed cognitioni eius tanquá
dimenſa ſubiaceant. Neque enim cum legimus, Ego con-
Pſal.74. firmaui columnas eius: verè columnis eam ſubnixam poſ-
ſumus æſtimare, ſed ea virtute quæ ſuffulciat ſubſtantiá ter
ræ atque ſuſtineat. Denique quia in poteſtate dei ſit terræ
Pſal.103. conſtiturio, etiam hinc collige quod ſcriptum eſt: Qui aſpi
cit terram, & facit eam tremere. Et alibi: Adhuc ego ſemel
eoncurin terram. Non ergo librameotis ſuis immobilis ma
net, ſed frequenter dei nutu & arbitrio commouetur, ſient B
Iob.26. & Iob dicit: Quia dominus commouet eam à fundamentis:
columnæ autem eius exagitantur. Et alibi: Nuda ioſerna in
conſpectu eius, & non eſt morti inuolucrum, exteodens bo
ream pro nihilo, ſuſpendens terram in oihilum, alligans a-
quam in oubibus ſuis. Columnæ cœli auolauerunt, & expa
ueruot ab increpatione eius, virtute mitigauit mare, diſci-
plina ſtrauit cetum, clauſtra autem cœli timent eum. Volun
tate igitur dei immobilis manet & ſtat in ſeculum terra. ſe-
cundum eccleſiaſtæ ſententiam & voluotate dei mouetur,
& nutat. Non ergo fundamentis ſuis nixa ſubſiſtit, nec ful
cris ſuis ſtabilis perſeuerat, ſed dominus ſtatuit eam, & fir-
mameoto voluntatis ſuæ continet: quia in manu eius om-
Pſalm.94. nes fines terræ. Et hæc fidei ſimplicitas arguméis omnibus
antecellit. Laudent alij quod ideo nuſquam decidat terra,
quia ſecundum naturam in medio regionem poſſideat ſuá,
eo quòd neceſſe ſit eam manere io regione ſua, oec in par-
tem declinari alteram: quando contra naturam non moue-
tur, ſed ſecundum naturam, prædicent artificis diuini & o-
peratoris æterni excellentiam. Quis enim artificum oon ab
illo accepit? aut quis dedit mulieribus texturæ ſapientiá, aut C
varietatis diſciplinam? Ego tameo qui profundum maieſta-
tis eius, & artis excellentiam non qoeo comprehendere, nó
diſputatoriis me libramentis committo, atque menſuris: ſed
omnia repoſita in eius exiſtimo poteſtate, quod voluntas e-
ius fundamentum ſit vniuerſorum, & propter eum adhue
mundus hic maneat. Quod apoſtolicæ quoque licet aſtrue-
Roma 8. re authoritatis exemplo. Scriptum eſt enim: Quia vanitati
creatura ſubiecta eſt, non ſponte, ſed propter eum qui ſub-
iecit in ſpe. Libetabitur autem & ipſa creatura à ſeruitute
corruptionis, cum gratia diuinæ remuoerationis affulſerit.
De natura autem & qualitate ſubſtaotiæ cœli quid enume-
rem ea quæ diſputationibus ſuis philoſophi texuerunt: cum
alij compoſitum cœlum ex quatuor elementis aſſerant, alij
quiotam quandam naturam noui corporis ad conſtitutioné
eius inducant, atque affingant ęthereum eſſe corpus, cui ne-
que ignis admixtus ſit, neque aer, neque aqua, neque ter-
ra: quod huiuſmodi elementa ſuum quendam curſum ha-
beant atque vſum & motum naturæ, vt grauiora demergát D
& in pronum ferantur, vacua & leuia in ſuperiora ſe ſubri-
gaot. Eſt enim proprius cuique motus. Io ſphæræ autem
circuitu iſta confundi, & vim ſui curſus amittere, qooniam
ſphæra in orbem ſuum voluitur, & ſuperiora inferioribus,
ſuperioribus quoque inferiora mutantur. Quorum auté ſe
cundum naturam motus mutati ſunt, horum neceſſario fe-
runt mutari ſolere qualitates ſubſtantiarum ſuarum. Quid
igitur defeodimus æthercum corpus eſſe, oe videatur cor-
ruptioni obnoxium? Quod enim compoſitum ex corrupti-
bilibus elemeotis eſt, neceſſe eſt vt reſoluatur. Ná hoc ipſo
quod diuerſæ eadem ſint elementa naturæ ſimplicem & in-
uolubilem motum habere non poſſunt, cum ſe diuerſus e-
lementorum motus impugnet. Vnus enim motus omni-
bus aptus eſſe oon poteſt, & elementis diſtantibus conue-
nire. Nam qui leuibus accommodus eſt, fit incómodus gra-
uioribus elementis. Itaque quando ad ſuperiora motus cœ
li eſt neceſſarius, terrenis grauatur: quando ad inferiora de-
curſus expetitur, igneus vigor ille violenter attrahitur. Et-

A eoim contra oaturæ ſuæ vſum deorſom cogitur. Omne au-
em quod in contrarium cogitur, non naturæ ſeruiens ſed
neceſſitati, cito ſoluitur, & in ea ſcinditur ex quibus vide-
tur eſſe compoſitum, in ſuam quamque regionem ſingulis
recurreotibus. Hæc igitur alij conſiderantes ſtabilia eſſe nó
poſſe, ætbereú corpus cœli ſtellarumq; eſſe arbitrati ſunt,
quintam quaodam naturam corpotis introducentes, quo
diuturnam cœli putarent manſuram eſſe ſubſtantiam. Sed
non iſta opinio propheticæ potuit obuiare ſententiæ, quam
diuina quoque domini Ieſu Chriſti maieſtas dei noſtri in
euangelio comprobauit. Dixit enim Dauid: Principio ter-
ram tu fundaſti domine, & opera manuú tuarum ſunt cœli. Pſalm.101.
Ipſi peribunt, tu autem permaoes, & omnia ſicut veſtimen
tum veteraſcent, & tanquam amictum mutabis ea, & mu-
tabuntur: tu verò ipſe es, & anni tui non deficient. Quod
adeo probauit in euangelio dominus, vt diceret: Cœlum
B & terra præteribunt, mea autem verba non præteribunt. Matth.24.
Nihil igitur agunt qui propter cœli aſſerendá perpetuita-
tem, quintum corpus æthereum introducendum putarunt:
cum æquè videant diſſimdem cæteris adiunctam membri
vnius portiooem labem corpori magis afferre conſueuiſſe.
Simul illud aduerte, quia propheta Dauid cum terrá prio-
ri loco nominauit, & poſtea cœlum, credidit opus eſſe do-
mini declarandum. Quando enim dixit, Et facta ſunt: ni-
bil intereſt quid prius exprimas, cum ſimul vtrumque ſit fa
ctum: ſimul ne eo ſaltem prærogatiua cœlo diuinæ videa-
tur adiudicata ſubſtantiæ, vt primogenitæ creaturæ priui-
legio potior æſtimetur. Itaque illos ſuis relinquamus con
teotionibus, qoi mutuis diſputationibus ſe refellunt. Nobis
autem ſatis eſt ad ſalutem, non diſputarionum contrnuerſia,
ſed præceptorum veritas: nec argumentationis aſtutia, ſed
fides mentis, vt ſeruiamus creatori potius quam creaturæ, Roma.1.
qui eſt deus benedictus in ſecula.

Quomodo quáne ratione terra facta in principio fuerit inuiſibilis: Et cur deus cum res fecit, nó ſimul ornatus illis congruos donauerit. Cap. VII.

C TErra autem erat inuiſibilis, & incompoſita.) Bo- Gene.1.
nus artifex prius fundamentum ponit: poſtea ſoo
daméto poſito, ædificationis membra diſtinguit,
adiungit ornatum. Poſito igitur fundamento ter-
ræ, & confirmata cœli ſubſtantia, duo enim iſta ſunt velut
cardines rerú, ſubtexuit: Terra autem erat inuiſibilis, & in-
compoſita.) Quid eſt Erat, niſi ne forte in infinitum & ſi-
ne principio extendant opinionem ſuam, & dicant: Ecce
quia materia, id eſt hyle, ſicut philoſophi dicunt, etiam ſe-
cundum ſcripturam diuinam non habuit initium? Verum
hoc dicentibus reſpondebis quia ſcriptum eſt: Erat autem
Cain operarius terræ. Et de co qui Iubal dictus eſt, babet Gene.4.
ſcriptura: Hic erat pater qui demonſtrauit pſalterium & ci- Ibidem.
tharam. Et homo erat in Auſitide regione, cui nomen Iob. Iob.1.
Deſioant ergo de verbo quæſtionem mouere, cum præmi-
ſerit Moyſes quia fecit deus terram. Erat ergo ex quo fa-
cta eſt. Nam ſi ſioe priocipio eam dicunt eſſe, iam non ſo-
D lum deum, ſed etiam hylen ſine principio dicentes, defini-
ant vbinam erat? Si in loco, ergo etiam locus ſine principio
fuiſſe aſtruitur, in quo erat materia rerum quæ principium
non habebat. Quod ſi abſurdum videtur de loco credere,
videte ne forte volatilem terram debeamus æſtimare, quæ
non habens fundamentum, alarum remigiis ſuſpendebatur.
Vode ergo ei alas ſumimus, niſi forte huc deriuemos pro-
phetici ſermonis interpretatiooem: A pennis terræ prodi-
gia aodiuimus. Et illud: Væ terræ nauium pennę? Sed hoc ſi
accipiamus, in quo aëre volabat terra? Sine aëre ení volare
nó poterat. Sed aer adhuc eſſe oń poterat, quia nó erat. Eſſe
nó poterat, quia nó erat ſine rerú materia elementorú facta
diſtinctio, cú ipſa adhuc eleméta facta non eſſent. Vbi ergo
erat materia iſta alarú ſuffulta remigiis? In aere nó erat, quia
aer corpus eſt mundi. Corpus autem eſſe aeré docet lectio,
quia emiſſa ſagitta in locum qué iaculator intendit, inciſus
aer ſtatim in ſeipſum reſolutus eſt. Vbi ergo erat byle, niſi
forte dicatur quadá deméti intétióe, quia io deo erat? Ergo
deus qui eſt inuiſibilis oaturæ atque inuiolabilis, qui lucem
habitat

hꝫbitat inacceſſibilem, incomprehenſibilis & puriſſimus A
ſpiritus, locus erat materiæ mundialis, & erat in deo mundi
portio, cum de hoc mundo non ſit nec mens ſeruulorum e-
ius, ſicut habemus ſcriptum: De hoc mundo non ſunt, ſicut
Ioan. 17. & ego nõ ſum de mundo? Quemadmodũ ergo viſibilia in-
uiſibilibus, & ei qui ordinem ac decorem donauit omnibus,
incompoſita copulabantur, niſi fortè quia dixit: Terra autẽ
erat inuiſibilis:) & inuiſibilem eam per ſubſtantiam credãt:
& ideo quia aquis operta, viſibilis corporeis oculis eſſe non
poterat, quemadmodum pleraque in profundo aquarum ſi-
ta viſum oculorum aciémque prætereunt. Non enim deo a-
liquid inuiſibile, ſed creatura mundi creaturæ vtique æſti-
matione cenſetur. Inuiſibilis etiam terra, quia nondum lux
quæ illuminaret mũdum, nondum ſol: poſtea enim lumina-
ria facta ſunt cœli. Quod ſi ſolis radius plerumque etiam a-
quis operta illuminat, & profundo merſa ſplendore luminis
ſui prodit, quis dubitet deo ea quæ in profundo ſunt, inuiſi-
bilia eſſe nõ poſſe: niſi fortè ſic accipiamus inuiſibilẽ terrã,
quod nondũ verbo dei & protectione viſitabatur, quæ ho-
minem non habebat propter quem dominus reſpiceret in
Pſalm. 13. terram, ſicut ſciptum eſt: Dominus reſpexit ſuper filios ho- B
Pſalm. 75. minum, ſi eſt intelligens, aut requirẽs deum? Et alibi ait: De
cœlo iaculatus eſt iudiciũ: terra tremuit, & quieuit. Et me-
rito inuiſibilis, quia incompoſita, quæ figuram & ſpeciem
congruentem adhuc non acceperat à proprio conditore. Et
fortaſſe dicant: Cur enim deus, ſicut dixit, & facta ſunt: non
ſimul ornatus congruos rebus aſſurgentibus donauit elemẽ
tis, quaſi non potuerit cœlum inſignitum ſtellis ſubito vt
creatum eſt refulgere, & floribus ac fructibus terra veſtiri?
Potuit vtique, ſed ideo primo facta, poſtea compoſita decla
rantur, ne vere increata, & ſine principio crederentur, ſi ſpe
cies rerum velut ingeneratæ ab initio, nõ poſtea additæ vi-
derentur. Incompoſita terra legitur, & iiſdem à philoſo-
phis æternitatis quibus deus priuilegiis honoratur. Quid di
cerent ſi ab initio eius pulchritudo vernaſſet? Demerſa a-
quis deſcribitur, velut cuidam principiorum ſuorum addi-
cta naufragio, & adhuc à nonnullis facta nõ creditur. Quid
ſi decorem primogenitum vindicaret? Accedit illud quod
imitatores nos ſui deus eſſe voluit, vt primo faciamus ali-
qua, poſtea venuſtemus: ne dum ſimul vtrumq; adorimur, C
neutrum poſſimus implere. Fides autem noſtra quodã gra-
du creſcit. Ideo primum fecit deus, poſtea venuſtauit, vt
eundem credamus ornaſſe qui fecit, & feciſſe qui ornauerit:
ne alterum putemus ornaſſe, alterum creauiſſe, ſed eundem
vtrumque eſſe operatum, vt primo faceret, poſtea compo-
neret, ne alterum ſine altero crederetur. Habes in euangelio
Ioan. 11. huius rei euidens teſtimonium. Nam ſuſcitaturus Lazarum
dominus, iuſſit vt Iudęi remouerent lapidem de ſepulchro,
vt mortuum videntes, poſtea reſuſcitatum crederent. De-
inde vocauit Lazarum, & reſurrexit, & ligatis manibus &
pedibus exiit foras. Nonne poterat remouere lapidem, qui
poterat mortuum ſuſcitare? Et qui potuit defuncto vitam
reddere, non potuit nexus ſoluere vinculorum? Cui vinctis
pedibus greſſum dedit, huic non potuit ruptis vinculis in-
ceſſum reddere? Sed vtique aduertimus quod voluit pri-
mo demonſtrare mortuum, vt oculis ſuis crederent: deinde
reſuſcitare, tertio iubere vt ipſi vincula funeris ſoluerẽt, vt
inter iſta fides infunderetur infidelibus, & per gradus quoſ-
dam credulitas naſceretur. D

Quomodo & quã ob cauſſam terra fuerit incompoſita, & quod per tenebras quæ erant ſuper faciem abyſſi, non intelligantur malæ poteſtates, quod earum malitiam deus creauerit. Quod etiã ſpiritus qui ferebatur ſuper aquas, non pro alio quàm ſpiritu ſancto accipiatur, cum aperta demonſtratione quod malitia ex nobis orta ſit, & non à deo creatore condita. Caput VIII.

FEcit ergo primum deus cœlum & terram, & ea ta
men non quaſi perpetua, ſed quaſi corruptibilis
creaturę conſummationi voluit ſubiacere. Vnde
Eſaiæ. 51. in Eſaiæ libro ait: Tollite in cœlum oculos ve-
ſtros, & aſpicite terram deorſum, quia cœlum vt fumus ſo-
lidatum eſt, terra autem vt veſtimentũ veteraſcet. Hæc ter-
A ra eſt quæ ante erat incompoſita. Nondum enim erant ma-
ria ſuo fine diſtincta, & ideo vago fluctu, & profundo gur-
gite terra inundabatur. Conſidera quia etiam nunc paluſtri
vligine terra inhorrere conſueuit, nec patiens eſt vomeris
vbi infuſus terris humor exundat. Erat ergo incompoſita,
vtpote ſolertis agricolæ inarata culturis, quia adhuc deerat
cultor. Erat incompoſita, quia nuda gignentium, nec tho-
ris herboſa riparum, nec opaca nemoribus, nec læta ſegeti-
bus, nec vmbroſa ſuperciliis montium, nec odora floribus,
nec grata vinetis. Meritò incompoſita, quæ ornatibus in-
digebat, cui deerant vitium ſerta gemmantium. Oſtende-
re enim voluit deus quia nec mundus ipſe haberet gratiam,
niſi eum vario cultu operator ornaſſet. Cœlum ipſum in-
textum nubibus, horrorem oculis, mœſtitiam animis exci-
tare conſueuit. Terra imbribus madefacta, faſtidio eſt,
maria procellis turbata, quos nõ incutiunt metus? Pulcher-
rima eſt rerum ſpecies, ſed quid eſſet ſine lumine? quid ſi-
ne temperie? quid ſine aquarum congregatione, quibus an-
te demerſa poli huius habebantur exordia? Tolle Solem
terris, tolle cœlis ſtellarum globos, omnia tenebris inhor-
B reſcunt. Sic erant antequam lumen huic mundo dominus
infunderet. Et ideo ſcriptura ait: Quia tenebræ erant ſu- Gene. 1.
per abyſſum.) Tenebræ erant, quia ſplendor deerat lucis.
Tenebræ erant, quia aër ipſe tenebroſus eſt. Aqua ipſa ſub
nube tenebroſa eſt, quia tenebroſa aqua in nubibus aëris.
Erant ergo tenebræ ſuper abyſſos aquarum. Non enim Pſalm. 17.
malas intelligendum arbitror poteſtates, quod dominus
earum malitiam creauerit, cùm vtique non ſubſtantialis,
ſed accidens ſit malitia, quæ à naturæ bonitate deflexit.
Itaque in conſtitutione mundi opinio malitiæ interim ſe-
queſtretur, ne diuinæ operationi, & pulcherrimæ creatu-
ræ, ea quæ decolora ſunt, admiſcere videamur, maximè
cum ſequatur: Et ſpiritus dei ſuperferebatur ſuper aquas.) Gene. 1.
Quem etſi aliqui pro aëre accipiant, aliqui pro ſpiritu, quẽ
ſpiramus & carpimus auræ huius vitalis ſpiritum, nos tamẽ
cum ſanctorum & fidelium ſententia congruentes, ſpiritum
ſanctum accipimus, vt in conſtitutione mundi operatio tri-
nitatis eluceat. Præmiſſo enim quia in principio fecit deus
cœlum & terram, id eſt, in Chriſto fecit deus, vel filius dei
deus fecit, vel per filium deus fecit: quia omnia per ipſum Ioan. 1.
C facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil: ſupererat plenitudo Pſalm. 32.
operationis in ſpiritu, ſicut ſcriptum eſt: Verbo domini cœ-
li firmati ſunt, & ſpiritu oris eius omnis virtus eorum. Ita-
que quemadmodum in pſalmo docemur operationem ver-
bi, quod eſt verbum dei, & virtutem quam dedit ſpiritus
ſanctus: ita hic propheticum reſultauit oraculum, quia deus
dixit, & deus fecit, ſpiritus quoque dei ſuperferebatur ſu-
per aquas. Ornãdo enim polo cœli, germinaturis terris pul
chrè ſpiritus ſuperferebatur, quia per ipſum habebant no-
uorum partuum ſemina germinare, ſecundum quod dixit
propheta: Emitte ſpiritum tuum, & creabuntur, & reno- Pſalm. 103.
uabis faciem terræ. Deniq; Syrus, qui vicinus Hebræo eſt,
& ſermone conſonat in pleriſque & congruit, ſic habet: Et
ſpiritus dei fouebat aquas.) Id eſt viuificabat, vt in nouas
cogeret creaturas, & fotu ſuo animaret ad vitam. Nam e-
tiam ſpiritum ſanctum legimus creatorem, dicente Iob: Spi
ritus diuinus qui fecit me. Siue ergo ſpiritus ſanctus ſuper-
ferebatur ſuper aquas, tenebræ contrariarum virtutum ſu-
D per eas eſſe non poterant, vbi locum ſibi tanta gratia vin-
dicabat. Siue, vt quidam volunt, aërem accipiant, reſpon-
deant qua ratione ſpiritum dei dixerit, cum ſatis fuerit ſpi-
ritum nuncupare. Hi ergo volũt à domino deo noſtro qua-
tuor primum elementa generata, cœlum, terram, mare, aë-
rem, eo quòd cauſſæ rerum, ignis & aër, terra & aqua ſint,
ex quibus mundi ſpecies conſtat & forma. Vbi igitur te-
nebræ nequitiarum ſpiritualium locum habere potuerunt,
cum auguſtæ huius decorem figuræ mundus induerit? Nun
quid ſimul malitiam deus creauit? Sed ea ex nobis orta, non
à creatore deo condita, morum leuitate generatur, non vl-
lam creaturæ habens prærogatiuam, nec authoritatem ſub-
ſtantiæ naturalis, ſed mutabilitatis vitium, & errorem pro-
lapſionis. Eradicari hanc deus vult de animis ſingulo-
rum. Quomodo eam ipſe generaret, cum clamet propheta:

Pſalm.36. Deſinire à malitiis veſtris. Et præcipuè ſanctus Dauid: A Deſine, inquit, à malo, & fac bonum? Quomodo ergo ei initiũ à domino damus? Sed hæc opinio feralis eorum qui perturbãdam eccleſiam putauerũt. Hinc Marciones, hinc Valentini, hinc peſtes illæ Manichæorum funeſta ſanctorum mẽtibus tentauerũt inferre contagia. Quid nobis ipſi in lumine vitę tenebras mortis inquirim'? Scriptura diuina ſalutẽ ſuggerit, vitæ odorem fragrat, vt ſuauitatem legens capias, nõ præcipitij diſcrimen incurras. Simpliciter lege ô homo, nõ tibi ipſe foueam prauus interpres effodias, ſimplex ſermo eſt. Quia fecit deus cœlum & terram. Fecit quod non erat, non quod erat. Et terra erat inuiſibilis, ex quo facta eſt, erat: & erat inuiſibilis, quia exundabat aqua, & operiebat eã. Et erant ſuper eam tenebræ ſuperfuſæ, quia nondum erat lumen dici, nondum ſolis radius, qui ſolet & ſub aquis latentia declarare. Quid ergo dicunt quod deus creauerit malum, cum ex contrariis & aduerſis nequaquam ſibi aduerſa generentur? Nec enim vita mortem generat, nec lux tenebras. B Non enim ſicut mutabilitates affectuum, ita etiam generationum progreſſiones ſunt. Illæ ex contrariis in cõtraria propoſiti deflexione vertuntur: iſtæ non ex contrariis in aduerſa deflectũtur, ſed ex eiuſdem generis vel authoribus vel cauſſis creatæ, in ſimilitudinem ſui referuntur authoris. Quid igitur dicemus? Si enim neque ſine principio eſt quaſi increata, neque à deo facta, vnde habet natura malitiam? Nam mala eſſe in hoc mundo nullus ſapiens denegauit, cum ſit tam frequens in hoc ſeculo lapſus ad mortem. Sed ex iis quæ iam diximus, poſſumus colligere quia nõ eſt viua ſubſtantia, ſed mentis atque animi deprauatio, à tramite virtutis deuia, quæ incurioſorum animis quam frequenter obrepit. Non igitur ab extraneis eſt nobis quàm à nobisipſis maius periculum. Intus eſt aduerſarius, intus author erroris, intus inquam clauſus in nobiſmetipſis. Propoſitum tuũ ſpeculare, habitum tuæ mentis explora, excubias obtende aduerſum mentis tuæ cogitationes, & animi cupiditates. Tu ipſe tibi es cauſſa improbitatis, tuipſe dux flagitiorum tuorum, atque incentor criminum. C Quid alienam naturam accerſis ad excuſationem tuorum lapſuum? Vtinam te ipſe non impelleres, vtinam non præcipitares, vtinam non inuolueres aut ſtudiis immoderatioribus, aut indignatione, aut cupiditatibus, quæ nos innexos velut quibuſdam retibus tenent. Et certè in nobis eſt moderari ſtudia, cohibere iracundiam, coërcere cupiditates, in nobis eſt etiam indulgere luxuriæ: adolere libidines inflammare iracundiam, vel inflammãti aurem accommodare, eleuari magis ſuperbia, effundi in ſæuitiam, quam reprimi humilitate, diligere manſuetudinem. Quid naturam accuſas ô homo? Habet illa velut impedimenta quædam ſenectutem & infirmitatem. Sed ſenectus ipſa in bonis moribus dulcior, in conſiliis vtilior, ad conſtantiam ſubeundæ mortis paratior, ad reprimendas libidines firmior. Infirmitas quoque corporis, ſobrietas mentis eſt. 2.Cor.12. Vnde ait Apoſtolus: Cum infirmor, tunc potens ſum. Itaq; non in virtutibus, ſed in infirmitatibus gloriabatur. Reſponſum quoque diuinum refulſit oraculo ſalutari: quia virtus in infirmitate conſummatur. D Illa cauenda quæ ex noſtra voluntate prodeunt delicta iuuentutis, & irrationabiles paſſiones corporis. Quorum igitur nos ſumus domini, horum principia extrinſecus non requiramus, nec deriuemus in alios, ſed agnoſcamus ea quæ propriè noſtra ſunt. Quod enim poſſumus nõ facere ſi nolumus, huius electionem mali nobis potius debemus quàm aliis adſcribere. Ideo etiam in iudiciis iſtis voluntarios reos, non ex neceſſitate compulſos, culpa ſtringit, pœna condemnat. Neque enim ſi per furorem aliquis innocentem peremerit obnoxius morti eſt: quinetiam ipſius diuinæ legis oraculo, ſi quis per imprudentiam intulerit necem, accipit impunitatis ſpem, refugij facultatem, vt poſſit euadere. Hoc igitur de eo quod proprie malum videtur, dictum ſit. Mala enim non ſunt niſi quæ crimine mentem implicant, & conſcientiam ligant. Cæterùm pauperiem, ignobilitatem, ægritudinem, mortem, nemo ſapiens malã dixerit, nec in malorum ſorte numerauerit: quia nec contraria iſtis in bonis habentur maximis, quorum alia nobis ex natura, alia ex commo-

A ditate accidere videntur. Non ocioſe nobis excurſus iſte proceſſit, vt probaremus tenebras & abyſſum ſimpliciter accipienda. Erant enim tenebræ de obumbratione cœli: quia omne corpus vmbram facit, qua obumbrat vel finitima vel inferiora, & ea maximè quæ operire atque includere videtur. Includit autem cœli polos: quia cœlum ſicut camera extenditur, quemadmodum ſupra demonſtrauimus. Non ergo principalis erat tenebroſa ſubſtantia: ſed quaſi vmbra ſecuta eſt mundi corpus caligo tenebrarum. Itaque momento diuinæ præceptionis mundus aſſurgens, intra ſe incluſit vmbram: vt ſi quis in campi medio quem ſol meridianus illuminet, locum aliquem repente obſepiat, & denſis ramorum frondibus tegat: nónne quo ſplendidior foris ſpecies loci eius effulgeat, hoc horrenti deſuper ſcena gurguſtium eius intus obſcurius fit? Aut vnde antrum, cl auſum vndique huiuſmodi locum vocarunt: niſi quòd atro inhoreſcat ſitu, atque offuſione tenebrarum? Iſtæ ergo tenebræ ſuper aquarum abyſſos erant. Nam abyſſum multitudinem B & profundum aquarum dici, lectio euangelij docet, vbi rogabant ſaluatorem dæmonia ne iuberet illis vt in abyſſum irent. Luc.8. Sed qui docebat voluntates dæmoniorum non eſſe faciendas, præcepit illis vt irent in porcos. Porci autem ſe in ſtagnum aquarum præcipitarunt, vt quod recuſabant dæmonia non euaderent, ſed digno præcipitio demergerẽtur. Erat ergo hæc mundi incompoſita ſpecies & forma.

De creatione lucis, per quam ornata ſunt prius condita, & de diſtinctione inter lucem & tenebras, atque ita inter diem & noctem. *Cap. IX.*

ET ſpiritus, inquit, dei ſuperferebatur ſuper aquas, & dixit deus: Fiat lux.) Merito præmiſſus eſt ſpiritus dei, vbi diuina incipere habebat operatio. Fiat, inquit, lux. Gene.1. Vnde vox dei in ſcriptura diuina debuit inchoare, niſi à lumine? Vnde mundi ornatus, niſi à luce exordium ſumere? Fruſtra enim eſſet ſi non videretur. Erat quidem deus ipſe in lumine, quia lucem habitat inacceſſibilem. 1.Timo.6. Ioan.1. Et erat lumen verum, quod illuminat omnẽ hominem C venientem in hunc mundum. Sed etiam lucem fieri voluit, quæ oculis corporalibus comprehenderetur. Qui ædificium aliquod dignum habitaculo patrisfamilias ſtruere deſiderat, antequam fundamenta ponat, vnde lucẽ ei infundat explorat: & ea prima eſt gratia: quæ ſi deſit, tota domus deformi horret incultu. Lux eſt quæ reliquos domus commendat ornatus. Fiat, inquit, lux.) Gene.1. Plena vox luminis non diſpoſitionis apparatũ ſignificat, ſed operationis reſplẽdet effectu. Naturæ opifex lucem locutus eſt, & creauit. Sermo dei voluntas eſt, opus dei natura eſt. lucem creauit, tenebras illuminauit. Et dixit de': Fiat lux, & facta eſt lux.) Nõ ideo dixit, vt ſequeretur operatio, ſed dicto abſoluit negocium. Vnde pulchre Dauidicum illud: Dixit & facta ſunt. Pſalm.148. quia dictũ impleuit effectus. Author ergò lucis deus: locus autem & cauſſa tenebrarum mundus eſt. Sed bonus author ita lucem dilexit, vt mũdum ipſum infuſo aperiret lumine, atq; eius ſpeciem venuſtaret. Reſplenduit igitur ſubito aër, & expauerũt tenebræ noui luminis claritatẽ. Repreſſit eas, D & quaſi in abyſſos demerſit, repente per vniuerſa mũdi fulgor lucis infuſus. Pulchre itaque & proprie dixit. Facta eſt lux.) Sicut enim cito lux cœlum, terras, maria illuminat, & momento temporis ſine vlla comprehenſione retectis ſurgentis diei ſplendore regionibus, noſtro ſe circunfundit aſpectui, ita ortus eius cito debuit explicari. Quid miramur ſi deus locutus eſt lucem, & caliganti mundo lumẽ emicuit, quãdo ſi quis inter aquas merſus, oleũ ore emiſerit, clariora faciat ea quæ profundi tegebantur occultis? Dixit deus, non vt per vocis organa quidã ſonus ſermonis exiret, nec vt linguæ motus cœleſte formaret alloquium, atque aërem iſtum quidam verborum ſtrepitus verberaret, ſed vt voluntatis ſuæ cognitionẽ* proderet operationis effectu. * Alias cogitationem. Et diſcreuit inter lucem & tenebras. Et vidit deus lucem quia bona eſt.) Gene.1. Dixit, & ſonum vocis nullus audiuit. diſcreuit, & operationis molimina nemo deprehendit. vidit, & oculorũ eius intẽtionẽ nullus aſpexit. Et vidit, inquit, deus lucẽ, quia bona eſt. Nec qđ ignorabat vidit, nec id quod neſciebat ante aut nõ viderat, cõprobauit: ſed bonorũ operũ ꝓpriũ eſt, vt

externo

A externo commendatnre non egeant, ſed gratiam ſuam cùm videtur ipſa teſtétur. Plus eſt quod peobatur aſpectu quàm quod ſermone landatur. Suo enim vtitur teſtimonio, non alieno ſuffragio. Quod ſi apnd nos oculis iudiciũ emittitur, quibus ſimul & gratia venuſtatis, & rerum menſura comprehenditur: quanto magis deus omnia quę probat videt, & quæ videt ꝓbat, ſecundũ quod ſcriptũ eſt: Psal. 13. Quia oculi domini ſuper iuſtos? Lucis natura huiuſmodi eſt, vt non in numero, non in menſura, non in pondere, vt alia, ſed omnis eius in aſpectu gratia ſit. Propriis itaque ſermonibus naturam lucis expreſſit, quæ videndo complacet, quoniam ipſa videndi officium ſubminiſtrat. Nec immerito tantum ſibi prædicatorem potuit inuenire, à quo iure prima laudatur, quoniam ipſa fecit vt etiam cætera mundi mẽbra digna ſint laudibus. Vidit ergo deus lucem, & vultu ſuo illuminauit, & vidit quia bona eſt. Non ex parte dei ſed ex generali iudicium eſt. Itaque non in ſplendore tantummodo, ſed in omni vtilitate gratia lucis probatur. Vnde & diſcretio fit inter lucem & tenebras, vt ſeparata lucis natura atque tenebrarũ, B nihil videatur intra ſe habere confuſum. Gene. 1. Et vocauit deus diem lucem, & tenebras noctem vocauit. (Vt & nomine ipſo diem noctémque diſtingueret. Aduertimus itaque quod lucis ortus ante quàm ſolis, diem videatur aperire, (principia enim diei noctis exitum claudunt) finiſque temporis, & ſtatutus limes nocti & dei videatur eſſe præſcriptus. Diem ſol clarificat, lux facit. Frequenter cœlũ nubibus texitur, vt ſol tegatur, ne vllus radius eius appareat: lux tamen diem demonſtrat, & tenebras abſcondit.

Quod non diei nox, ſed dies nocti ſecũdum ſcripturam anteferatur, & de unitate diei in qao cœlum & terra cateráque ſunt condita & creata. *Caput X.*

Ibidem. ET factũ eſt veſpere, & factũ eſt mane dies vnus.) Quærunt aliqui, cùm prius veſperum, poſtea mane ſcriptura memoeauerit, ne forte noctem prius quàm diem ſignificare videatue. Nec aduertunt primn quod pręmiſerit diem dicẽdo: Et vocauit deus diem lucem, & tenebras vocauit noctem. Deinde quod veſper finis diei ſit, & mane finis noctis. C Ergo vt prærogatiuã & primatus natiuitaris diei daret, prius finẽ diei ſignificauit, poſt quam ſecutura nox eſt, deinde poſtea finem noctis adiunxit. Eonſque antem noctem diei ſcriptura anteferre non potuit, vt & diei & noctis tempora, diei appellatione concluſerit, & tanquam principalis authoritatem nominis vindicauerit, & banc ſcripturæ eſſe conſuetudinem, vt potiosi appellationem deputet, frequentibus exemplis probamus. Siquidem & Iacob dixit: Gene. 47. Dies vitæ meæ puſilli & mali. Et iterum: Omnes dies vitę meæ. Psalm. 89. Et Dauid poſuit: Dies annorum meorum: non & noctes. Vnde aduertimus ea quæ nunc in ſpecie hiſtoriæ traduntur, vim ſtatuiſſe legis in poſterum.

Principium ergo diei, vox dei eſt: Fiat lux, & facta eſt lux. Finis diei veſper eſt. Iam ſequens dies ex noctis fine ſuccedit. Sententia autem dei euidens, quia diem primo vocauit lucem, & ſecundo vocauit tenebras noctem. Pręclare etiam vnum, non primum diem dixit. nam ſecuturo ſecũdo & tertio die, & deinceps rellquis, primũ potuit dicere: & hoc ordinis D videbatur: ſed legem ſtatuit vt vigintiquatuor horę diurnæ atque nocturnæ, diei tãtum nomine definiantur, vt ſi diceret, vigintiquatuor horarum menſura, vnius diei tempus eſt. Sicut enim virorum generatio computatur, & intelligitur etiam fœminarum, quia nectuntur ſecunda potioribus: ita etiam dies numerantur, & noctes æſtimantur adiunctæ. Sicut igitur circuitus vnus, ita dies vnus. Nam plerique etiam hebdomadam vnam, vnum diem dicont: quod in ſe quaſi in vnũ redeat diem, & quaſi ſepties in ſe recurrat. Eſt autem & circuitus figurarum à ſe incipere, & in ſe reuerti.

Vnde & ſeculum vnum interdum ſcriptura dicit. Nam etſi aliis locis ſecula appellat, videtur magis diuerſitates ſtatuũ publicorum vel negociorum ſignificare, quàm ſeculorum ſucceſſiones aliquas definire, Quia dies domini magnus & præclarus. Et alibi: Vt quid vobis quærere diem domini? Et hic tenebræ, & non lux. Manifeſtum eſt enim quod male conſciis & indignis dies ille tenebroſus ſit, quo fulgebit innocentia, & mens noxia cruciabitur. Cæterùm quod ſine A interpolatione noctium, & ſucceſſione tenebrarũ dies perpetuus ille remunerationis æternæ futurus ſit, ſcriptura nos docet. Pulchre autem vicem vtráque vnum dicturus diem, matutino eum fine concluſit, vt & à luce inchoare diem doceret, & in lucem deſinere. Non enim eſt integrum diei tempus & noctis, niſi fuerit expletum. Vnde & nos ſemper quaſi in die honeſte ambulemus, & abiiciamus opera tenebrarum. Roman. 13. Noctem enim ad quietem corporis datam eſſe cognoſcimus, non ad muneris alicuius & operis functionem, quæ ſomno & obliuione tranſcurritur. Non ſit in nobis comeſſatio, ebrietas, cubile, impudicitia. Non dicamus, Tenebræ & parietes operiũt nos, & quis ſcit ſi videbit altiſſimus? Eccl. 23. Sed ſit in nobis amor lucis, & cura honeſtatis, vt tanquam in die ambulantes, opera noſtra coram deo lucere cupiamus. Cui eſt honor, laus, gloria, poteſtas, cum domino noſtro Ieſu Chriſto, & cum ſpiritu ſancto, à ſeculis & nunc & ſemper, & in omnia ſecula ſeculorum. Amen.

B *CAPITA LIBRI SECVNDI HEXAEMERON.*

De tranſitu authoris per recapitulationem factorum die primo, ad opera ſecundi diei, cum deprecatinne auditorum, & inſtructione qualiter dicenda debeant penſate. Caput I.

De creatione firmamenti, & diſcretione inter aquam & aquam: Et vtrum vnum tãtum ſit cœlum, an plures, ac de confutatione philoſophorum aſſerentium orbes ſtellarum motu ſuo dulcẽ quendam & plenum ſuauitaris ſonum reddere. Caput II.

De firmamento vtrum ſit hoc quod in ſuperioribus cœlum appellatũ eſt, an alind: Et quomodo aqua vera ſuper cœlos eſſe poſſit, cum eeprobatione opinionis eorũ qui hoc deſtruere conantur. Caput III.

Quæ ſit inter cœlos & firmamentũ differentia, & firmamentum vnde nuncupatum ſit. Quæ etiam aliorum ſit ſententia de prædictorum diſtinctione. Caput IIII.

C De laude ac probatione operis ſecundi diei, eiuſdémque clauſione. Caput V.

DIVI AMBROSII EPISCOPI *Mediolanenſis Hexaemeron liber ſecundus de die ſecundo.*

De tranſitu authoris per recapitulationem factorum die primo, ad opera ſecundi diei, cum depreratione auditorum, & inſtructione qualiter dicenda debeant penſare.
Caput I.

DIem primum vel potius vnum (maneat enim & prophetici prærogatiua ſermonis) vt potuimus abſoluimus: in quo con D ditum cœlum, terram creatam, aquarum exundantiam, circunfuſum aërem, diſcretionem factam lucis atque tenebrarum, dei omnipotẽtis, & domini Ieſu Chriſti, ſpiritus quoque ſancti operatione cognouimus. Quis ergo non miretur diſſimilibus mẽbris diſparem mũdum in corpus vnum aſſurgere, & inſolubili concordiæ charitatiſque lege in ſocietatem & connexionem ſui tam diſtantia conuenire, vt quæ diſcreta natura ſunt, in vnitatis & pacis vinculũ velut indiuidua compactione nectantur? Aut quis hæc videns poſſibilitatem rationis infirmo ingenio rimetur? Quæ omnia vis diuina incomprehenſibilis humanis mentibus, & ineffabilis ſermonibus noſtris, voluntaris ſuæ authoritate connexuit. Fecit igitur deus cœlum & terram, & ea quaſi author eſſe præcepit, non tanquam figuræ inuentor, ſed tanquam operator naturæ. Nam quomodo ſibi conueniunt operatoria impaſſibilis dei virtus, & paſſibilis materiæ natura, tanquã altera ab altera quo indiguerint, mutuantes? Nam ſi increata materia, videtur ergo deo creandæ poteſtas materiæ de-

riæ defuiſſe,& ab ea operationi ſubiacentia mutuata. Si ve- A
rò incompoſita, mirum admodum coæternã deo materiem
decorem ſibi non potuiſſe conferre, quæ ſubſtantiam non
à creatore acceperit, ſed ſine tempore ipſa poſſederit. Plus
ergo innenit operator nmninm, quàm contulit. Inuenit ma
teriem, in qua poſſit operari: contulit autem figuram, quæ
decorem inuentis rebus afferret. Vnde excipiendus à cæte-
ris tanquam dies vnus, non conferendus cum cæteris tan-
†al. quo quam dies primus eſt, vnde† fundamẽta rerum omnium po
ſita,& cauſæ eſſe cœperunt quibus mundi huius atque vni-
uerſæ viſibilis creaturæ fulta ſubſtantia eſt. Quare ad ſecun
di diei admiranda opera ſermo nobis prodeat, quorum ẽmi
nentia non ſecundũ tractatus noſtri poſſibilitatem, ſed ſe-
†ſcriptorũ cũdum ſcripturam† ad laudem referenda eſt creatoris. Vos
igitur quæſo vt naturaliter æſtimare, quæ dicimus probabi
liter, ac ſimplici mente & ſedulo iogenio penſare dignemi-
ni, non ſecundum philoſophiæ traditiones & inanem ſedu-
ctionem ſuaſoria veriſimilia colligentes, ſed ſecundum re-
gulam veritatis quæ oraculis diuini ſermonis exprimitur, B
& contemplatione tantæ maieſtatis fidelium pectoribus in-
Pſalm. 118. funditur, quia ſcriptũ eſt: Confirma me in verbis tuis. Nar-
rauerunt mihi iniuſti exercitationes, ſed non ſicut lex tua
domine, omnia præcepta tua veritas. Non ergo ſecundum
elementorum naturas, ſed ſecundum Chriſtum, qui omnia
quæ voluit fecit, abundans plenitudine diuinitatis ſuę, con-
ſideremus quæ facta ſunt, & naturæ poſſibilitatem interro-
gemus. Neque enim cùm in euangelio leproſum curaret, cæ
cis viſum refunderet, populus qui aderat & ſpectabat, illum
medicinæ ordinem recognouit, ſed poteſtatem domini mi-
ratus, dedit (vt ſcriptum eſt) deo laudem. Neque ſecundum
numerum Aegyptiorum, & curſus ſyderum, menſuras ele-
mentorum, extendit manum ſuam Moyſes vt diuideretur
mare rubrum, ſed diuinæ imperio poteſtatis obtemperans.
Exod. 15. Vnde & ipſe ait: Dextera manus tua domine glorificata eſt
in virtute, dextera manus tua domine confregit inimicos. Il
lũ igitur ſancta plebs eleua mẽtem tuam, & totum animum
tuũ confer. Non ſic deus videt quẽadmodum homo. deus in C
corde, homo in facie. Nec ſic igitur homo videt, quemad-
modum deus. Audis quia deus vidit, & laudauit. Noli igitur
tuis oculis ęſtimare quę facta ſunt, opinionibúſq; colligere:
ſed quæ deus vidit & probauit, ea tu retractãda non putes.

De creatione firmamenti, & diſcretione inter aquam & aquam: & vtrum unum tantum ſit cœlum, an plures, ac de confutatione philoſophorum aſſerentium orbes ſtellarum motu ſuo dulcem quendam & plenum ſuauitatis ſonum reddere. *Caput II.*

T dixit deus: Fiat firmamentum inter mediam a-
Geneſ. 1. c quam,& ſit diſcernens inter aquam & aquam. Et fa
ctum eſt ſic.) Audi verba dei: Fiat, dicit. Iubentis
eſt, non æſtimantis. Imperat naturæ, nõ poſſibilitati obtem
perat: non menſuras colligit, non pondus examinat. Volun-
tas eius, menſura rerum eſt. Sermo eius, finis eſt operis. Fiat,
inquit, firmamentum inter mediam aquam.) Firmum eſt o-
mne quod ſtatuit deus. Et ſatis pulchrè præmiſit: Fiat fir- D
mamentum, antequam ſubiiceret, inter mediam aquam: vt
tu prius crederes firmamentum ex præcepto dei factum,
quàm de aquarum proflua qualitate dubitares. Si naturã ele
mentorum conſideres, quomodo inter aquas ſolidatum eſt
firmamentum? Illæ profluunt, illud conſtringitur: illæ cur-
runt, hoc manet. Et ſit, inquit, diſcernens inter aquam.) Sed
aqua cõfundere nõ diſcernere ſolet. Quomodo iubet quod
ſcit ſecundum elementorum rationem eſſe contrarium? Sed
cùm ſermo eius ortus naturæ ſit, iure vſurpat dare legem na
turæ qui originem dedit. Sed prius conſideremus quid ſit
firmamẽtum, vtrum ipſum ſit quod in ſuperioribus cœlum
appellauit, an aliud: & ſi duo cœli, an plures. Nã ſunt qui v-
num cœlum eſſe dicant, nec alterius cœli faciẽdi, cùm eſſet
vna hyle, vt ipſi aiunt, potuiſſe ſuppetere ſubſtantiam, quo-
niam cùm omnis ſuperiori cœlo eſſet expenſa, nihil reliqui
fuit quod ad ædificationem ſecũdi cœli tertiíve proficeret.
Alij verò innumeros cœlos & mundos eſſe aſſerunt, quos ir
rident ſui. Non enim nobiſcum illis maior quàm cũ ſuis pu

A gna eſt, qui geometricis numeris & neceſſitatibus conten-
dunt probare, quod aliud cœlum eſſe non poſſit, nec pati na
turam vti ſecundum aut tertium ſit, nec operatoris virtu-
tem idoneam vt multos cœlos faceret. Et quis nõ hanc eo-
rum artificem facũdiam irrideat, qui cùm ex vna atque ea-
dem cauſa plura eiuſdem generis ab hominibus fieri poſſe
non abnuant, de creatore omniũ dubitent vtrum plures cœ
los facere potuerit, de quo ſcriptũ eſt: Dominus autem cœ- Pſalm. 95.
los fecit. Et alibi: Omnia quæcunque voluit fecit? Quid e- Pſal. 113.
nim difficile ei, cui velle feciſſe eſt? Fluitat igitur illis impoſ
ſibilitatis ratio, cùm de deo diſputãt, cui verè dicitur: Quia
impoſſibile tibi nihil eſt. Itaque nos non ſolum ſecundum,
ſed etiam tertium cœlum eſſe negare non poſſumus, cùm
Apoſtolus raptum ſe ad tertium cœlum ſcriptorum ſuorum 2. Corin. 12.
teſtificatione confirmet. Dauid etiam cœlos cœlorum, in il Pſal. 148.
lo laudantium dominum cõſtituit choro. Quem imitantes
philoſophi, ſeptem ſtellarum, ſolis & lunæ, globorum con-
ſonum motum introduxerunt, quorum orbibus vel potius
B globis connexa memorant omnia, quos ſibi innexos & ve-
lut inſertos verſari retro, & contrario cæteris motu ferri ar
bitrantur, eóque impulſu & motu ipſorum orbium dulcem
quendam & plenum ſuauitatis atque artis & gratiſſimi mo-
dulaminis ſonũ reddi, quo modo ſciſſus aer tam artifici mo
tu, & acuta cum grauibus temperante, ita varios æquabili-
ter concentus efficiat, vt omnem ſupergrediatur muſici car
minis ſuauitatem. Huius rei fidem ſi requiras atque expetas
ſenſu nobis & auditu probari, hæſitant. Nam ſi vera forent,
quomodo tanto motu orbium concrepante, cùm ille cœle-
ſtis orbis cui affixos ferunt ſtellarũ curſus, qui ſinę intermiſ
ſione voluuntur, concitatiorem habeat cõuerſionem, atque
acutum ſonum excitet, hic autem lunaris grauiſſimum, non
audiretur à nobis, cùm leuiora audire ſoleamus? Fidem er-
go eius diſputationis ſi teſtimonio noſtro & auditus mune-
re exigamus probari, referunt obſurduiſſe aures noſtras, &
hebetiorem nobis ſenſum audiendi factum, propter illam à
C principio noſtræ generationis concepti ſonitus conſuetudi
nem. Et exemplum afferunt, eo quòd Nilus fluuiorum ma-
ximus, eo videlicet loco vbi ſe ex altiſſimis montibus in Ca
tadupa illa præcipitat, magnitudine fragoris ſui aures acco-
larum obſtruat, vt audiendi munere carere dicantur. Sed fa-
cile his ipſa reſpondet veritas. Nam qui tonitrua audimus
nubium colliſione generata: tantorum orbium conuerſio-
nes, qui maiori vtique ſicut motu ferri æſtimantur, ita vehe
mentiores ſonitus excitarent, non audiremus? Addunt præ-
terea ideo ſonum hunc non peruenire ad terras, ne capti ho
mines per ſuauitatem eius atque dulcedinem quam celeber
rimus ille cœlorum efficit motus ab orientalibus partibus
vſque in occaſum, propria negocia atque opera derelinque
rent, & omnia hic ocioſa remanerent, quodam humanæ ad
cœleſtem ſonum mentis exceſſu. Sed ea quæ ſunt aliena ab
ſtudio noſtro, & à diuinæ lectionis ſerie, iis qui foris ſunt
relinquamus. Nos inhęreamus ſcripturarum cœleſtium ma
giſterio.

D *De firmamento utrum ſit hoc quod in ſuperioribus cœlum appellatum eſt, an aliud. Et quomodo aqua uera ſuper cœlos eſſe poßit, cum reprobatione opinionis eorum qui hoc deſtruere conantur.* *Caput III.*

PRopoſitum igitur nobis eſt, quia dixit deus: Fiat Gene. 1.
firmamẽtum in medio aquæ, & ſit diſcernens in-
ter aquam & aquam.) Et hinc tractatus, vtrũ hoc
firmamentũ appellet quod antè iam fecit, de quo
ſcriptum eſt: In principio fecit deus cœlũ & terrã. Nec fal-
lit quod aliqui ante nos ita acceperint, eo quòd ſupra crea-
tum authore deo & cõditum cœlum ſcriptura expreſſerit,
hic expoſitionẽ operis creationíſque diffuderit, vt ibi qua-
ſi ſumma operis breuiter comprehenſa ſit, hic operationis
qualitas per ipſas† cõcurrentium rerum digeſta ſit ſpecies. †ipſam
Sed mouet nos quia & nomen aliud ſignificatur, & ſpecies
ſolidior, & cauſa diſcernitur, & perſona cooperatoris adion
gitur. Sic enim ſcriptum eſt: Et diſcreuit deus inter medium
aquæ quæ erat ſub firmamento, & inter medium aquæ quæ
erat ſuper firmamentũ.) Et primo volũt id deſtruere quod
frequenti

ſreqnenti ſcripturarum lectione inolitum noſtris & impreſ A
ſum eſt mentibus, quia aquæ ſuper cœlos eſſe non poſſint:
dicentes romndũ eſſe orbem illum cœli, cuius in medio ter
ra ſit, & in illo circuitu aquam ſtare non poſſe, quod oeceſſe
eſt defluat & labatur, cùm de ſuperioribus ad inferiora de-
curſus eſt. Quomodo enim aqua ſuper orbem, vt aiunt, ſta-
re poteſt, cùm orbis ipſe voluatur? Hæc eſt illa verſutia dia
lecticæ, Da mihi vnde tibi reſpõdeam. Quod ſi non detur,
nullum verbum refertur. Petunt ſibi cõcedi, axem cœli tor
queri motu cuncito: orbem autem terræ eſſe immobilem,
vt adſtruant aquas ſuper cœlos eſſe non poſſe, quod omnes
eas voluendo ſe axis effunderet: quaſi verò vt concedam il
lis quod poſtulant, & ſecundum eorũ opioiones illis reſpõ
deã, negare non poſſint in illa altitudine & profundo & lon
gitudinem eſſe & latitudinem, quàm nemo poteſt compre-
hendere niſi is qui impletur in omnem plenitudinem dei, vt
Epheſ. 3. Apoſtolns ait: Quis enim poteſt facile eſſe diuini operis æ-
ſtimator? Eſt ergo latitudo in ipſa cœli altitudine. Sunt etiã,
vt de his dicamus quæ ſcire poſſumus pleraque ædificia ſo-
ris rotunda, intus quadrata: & foris quadrata, intus rotunda,
quibus ſuperiora ſunt plana, in quibus aqua hærere ſoleat. B
Quæ tamen ideo dicimus, vt aduertant opiniones ſuas opi-
nionibus veri ſimilioribus reuinci poſſe, & deſinãt tantum
opus dei humanæ operationis & noſtræ poſſibilitatis cõtem
platione metiri. Nos autem ſcripturarum ſeriem atque ordi
nem quęrimus, ſequimur, & opus contẽplatione æſtimamus
authoris, quid dictum ſit, & quis dixerit & cui dixerit, Fiat,
Gene. 1. inquit, firmamenrum in medio aquæ, & ſit diſcernens inter
aquas. Audio firmamentũ fieri per præceptũ quo diuidere-
tur aqua, & ab inferiore ſuperior diſcerneretur. Quid hoc
manifeſtius? Qui iuſſit diſcerni aquã interiecto & medio fir
mamento, prouidit quẽadmodum diuiſa atque diſereta ma
nere poſſit. Sermo dei virt⁹ naturæ eſt, & diuturnitatis ſub-
ſtantia quo ad vſque velit eam manere qui ſtatuit, ſicut ſcri
Pſalm. 148. ptum eſt: Statuit ea in ſeculum ſeculi, præceptum poſuit, &
non præteribit. Et vt ſcias quia de iſtis aquis hoc dixit quas
tu negas poſſe in ſuperioribus cœli eſſe, audi ſuperiora. Lau
Ibidem. date eum cœli cœlorum, & aquæ quæ ſuper cœlos ſunt lau-
dent nomen domini. Nõnne quaſi aduerſanti tibi dixit: C
Quoniã ipſe dixit & facta ſunt, ipſe mãdanit & creata ſunt.
Statuit ea io ſeculum ſeculi, præceptum poſuit & non præ-
teribit? An non videtur tibi autbor idoneus qui legem ſuo
operi daret? Deus eſt qui dicit, venerabilis naturæ, inæſti-
mabilis magnitudine, immẽſus in remunerationibus, incom
prehenſibilis in operibus, cuius alritudinem ſapientiæ qnis
inueſtigare facilis? Iſte dicit filio, id eſt dicit brachio ſuo, di
cit virtuti ſuæ, dicit ſapiẽtiæ ſuæ, dicit iuſtitię. Et fecit filius
quaſi potens, fecit quaſi virtus dei, fecit quaſi ſapiẽtia dei, fe
cit quaſi iuſtitia diuina. Cùm hæc audis, quid miraris ſi ſu-
pra firmamentũ cœli potuit tantæ maieſtatis operatione vn
da ſuſpẽdi? De aliis hæc collige, de iis quæ viderũt oculi ho
minum: quomodo ad Iudæorum tranſitum, ſi ratioõẽ quæ-
ris, ſe vnda diuiſerit. Non ſolet hoc eſſe naturæ, vt aqua ſe
diſcernat ab aqua, & in profundo ioterſuſiones aquarũ ter-
ræ medio ſeparentur. Gelauerunt, inquit, fluctus, & firma-
menri ſpecie curſum ſuum inſolito fioe ſrenarũt. Nõnne po
tuit etiam aliter Hebræum populũ liberare? Sed tibi voluit
oſtendere, vt eo ſpectaculo etiam illa quæ non vidiſti, æſti- D
mares eſſe credẽda. Iordanis quoque reflexo amne in ſuum
fontem reuertitur. Hærere aquã cùm labitur, & ita ſurſum
redire in ſuperiora ſine vllo repagulo, impoſſibile habetur.
Sed quid impoſſibile ei qui dedit poſſe quibus voluit? De-
Philip. 4. dit poſſe infirmitatibus, vt infirmus dicat. Omnia poſſum
in eo qui me confortat. Dicant certe quemadmodum aer co
gatur in nubem, vtrũ pluuia nubibus generetur, an ſinu nu-
bium colligatur. Videmus pleruoqoe exire nubes de mon-
tib⁹. Quæro vtrum de terra aſcendat aqua, an ea quæ ſuper
cœlos eſt, largo imbre deſcendat. Si aſcendit, vtique cuntra
naturam eſt vt aſcendat io ſuperiora quæ grauior eſt, & por
tetur aere, cũ aer ſubtilior ſit. Aut ſi conciti orbis totius mo
tu rapitur aqua, ſicut imo orbe rapitur, ita ſummo orbe dif-
funditur. Si fundi, vt volunt, non deſinit: rapi vtiq; non de-
ſinit: quia ſicut axis cœli ſemper mouetur & aqua mouetur,

& aqua ſemper hauritur. Si deſcendit, manet ergo iugiter ſu
pra cœlos quæ habet vnde deſcendat. Deinde quid obſtat
ſi confiteatur quia aqua ſupra cœlos ſuſpenſa ſit? Nam quo
verbo dicunt terram in medio eſſe ſuſpẽſam, & immobilem
manere, cùm vtique grauior ſit quàm aqua, ea ratione poſ-
ſunt dicere non præcipitari aquam orbis illius cœleſtis con
uerſione, quæ ſuper cœlos eſt. Sicut enim terra inani ſuſpen
ditur, vel pondere librato vndiq; immobilis perſeuerat, ita
& aqua aut grauioribus aut æquis cum terra põderibus exa
minatur. Ideoq; nõ facile ſuperfunditur mare terris, niſi cũ
iubetur exire. Deinde cùm ipſi dicãt volui orbem cœli ſtel
lis ardeotibus refulgentem, nõnne diuina prouidẽtia neceſ-
ſario proſpexit vt intra orbẽ cœli & ſupra orbem redũda-
ret aqua quæ illa ſeruentis axis incendia temperaret? Pro-
pterea quia exnndat ignis & feruet, etiam aqua exũdauit in
terris, ne eas ſurgẽtis ſolis & ſtellarum micãtium ardor exu
reret, & tenera rerũ exordia inſolitus vapor læderet. Quan
ti ſootes, fluuij, lacus irrigant terras, quia eas internus quidã
ignis vaporat. Vnde enim aut arbores germinarent, aut fru
menta vel ſata prorumperent, vel orta coquerentur, niſi ea
interior quoque ignis animaret? Qui etiam de ſaxis fre-
quẽter excutitur, & de ipſo ſæpe dum cæditur ligno exilit.
Ergo ſicut neceſſaria ignis creatura, vt ordinata & diſpoſi-
ta permaneat, cœlíque clementia temperet aquarum rigo-
rem: ita etiam aquarum redundantia oon ſuperflua, ne alte-
rum altero conſumeretur, qnia niſi conueniens vtriuſque
menſura ſit, ſicut ignis aquam ex ſiccat, ita & aqua extinguit Iob. 38.
ignem. Ideóque pondere & menſura examinauit vniuerſa
Numerata enim ſunt ei & ſtillicidia pluuiarũ, ſicut in libro
Iob legimus. Sciens vel rerum faciem defectum fore, vel
ſulutionem vniuerſitatis ſi alterum exuperaretur ab altero,
ita vtriuſque temperauit diſpendia, vt neque plus ignis ex-
coqueret, neque exoberaret aqua quàm imminutio fieret
vtriuſque moderata, quę & ſuperfluum detraheret, & neceſ
ſarium reſeruaret. Itaque cùm tanta de terris erumpant ma-
ximorum fluenta amnium, Nilus effuſo Aegyptum ſtagnãs
flumine, Danubius de occidẽtalibus partibus Barbarorum,
atque Romanos interſecans populos, dooec Ponto ipſe con
datur, Rhenus de iugo Alpium vſque in Oceani profunda
curſus ſuos dirigens, Romani memorandus aduerſus feras
gentes murus imperij, Padus maritimorum commeatuum
Italicis ſubſidiis fidus inuector, Rhodanns rapido concitus
curſu Tyrrheni equoris freta ſcindens, in quo non medio-
cre fertur nauigantium periculum, dum inter ſe maris flu-
ctus & amnis fluenta decertant: itémque de ſeptentrionali
parte Phaſis Caucaſeis montibus fuſus, cum pluribus aliis
in Euxinum ſe præcipitans mare: prolixum eſt ſingulorum
perſequi fluuiorum nomina, qui vel in noſtrum mare deri-
nantur, vel exinaniuotur Oceano: Cùm tanta igitur vbertas
aquarum ſit, tamen plerumque terra meridianæ plagæ tor-
retur ardoribus, atqne æſtu ſoluta fatiſcit in puluerem, mi-
ſerandi agricolæ labore conſumpto, vt frequẽter ad potum
ſiccatis puteis, arido gurgite ſubſidium vitale deficiat. Et
erit quidem quando dicat abyſſo, Deſerta eris, & omnes
fluuios ſiccabo: ſicut per Eſaiam futurum annũciauit. Sed e- Eſaiæ. 5.
tiam antequam ille dies adueniat, diuino pręſcitus arbitrio,
non mioimum inter ſe ipſa elementorum natura decernit.
Crebro itaque aut inundatiooibus mũdus hic quatitur, aut
nimio æſtu & ariditate vexatur. Noli igitur incredibilem
opinari aquarum multitudinem, ſed reſpice ad vim caloris,
& incredulus non eris. Multũ eſt quod ignis abſorbet: quod
vel ex illo oobis debet eſſe manifeſtum, cùm medici vaſa
quædam anguſta ore, pleniora deſuper, intus concaua, lcui
lucernæ cõcepto lumine affigunt corpori, quemadmodum
calor ille omnem in ſe rapiat humorem. Quis igitur dubitet
quod ignitus æther, & magno feruens vapore ioflammaret
atque exureret omnia, niſi lege quadã ſui prohiberetur au-
thoris, vt nec flumina, nec lacus, nec ipſa maria vim eius poſ
ſint reſtinguere? Et ideo deſuper aqua impetu quodam de-
ſcendens, in tantos plerumque imbres rumpitur, vt flumi-
na, lacus repente repleantur ipſa maria exundent. Vnde fre
qnenter & ſolem videmus madidum atque rorantẽ. In quo
euidens dat indicium quòd alimẽtum ſibi aquarum ad tem-
periem

periem ſui ſumpſerit. Tatũ autem ineſt illis impugnandæ A
veritatis ſtudium, vt ſolem ipſum negẽt calidæ naturę eſſe,
eo quod albus ſit, non rubicũdus aut rutilus in ſpeciẽ ignis.
Et ideo aiunt quod nec ignitus natura ſit, & ſi quid habet
caloris, ferunt ex nimio motu conuerſionis accidere. Quod
ideo dicendum putant, vt nihil videatur humoris cõſume-
re, quia calorem quo humor vel minuitur vel plerũque ex-
hauritur, non habeat naturalem. Sed nil agunt cùm iſta com
ponunt, quia nihil intereſt vtrum ex natura calorẽ quis ha-
beat, an ex paſſione aliqua atque ex cauſa, quia ignis omnis
conſumptor humoris eſt, vel huiuſmodi materiæ quã flam-
ma cõſueuit exurere. Nam ſiue ex lignis haudquaquam ſe-
miuſtulatis, ſed inter ſe colliſis ignis excuſſus excipiatur fo
liis, æque flammam adolet, ac ſi de igne accendas facem: ſi-
ue de flammæ lumine lumen accendas, eadem ſpecies & na-
tura eſt luminis, ac ſi illud nõ naturalis ignis adoleuerit, ſed
quem accidens cauſa generauerit. Vel hinc ſaltem contem-
plentur ſolis calorem, quod diuerſa ei deus cõſtituit curſus
ſui loca & tempora: ne ſi ſemper in iiſdem moraretur locis, B
quotidiano ea vapore exureret. Mare ipſum ideo ferũt ipſi
ſalſam atque amaram aquam habere, quod ea quæ fluuiis in
freta influat, calore abſumatur, tantúmque vapore diurno
conſumi, quantum quotidie ex diuerſis fluuiorum curſibus
inuehatur. Quod ex ſolis quadam diiudicatione fieri perhi
betur, qui quod purum ac leue eſt, ſibi rapit: quod graue
atque terrenum, relinquit, ex quo remanet ſalſum, illud at-
que aridum quod ſine vſu ac ſuauitate potandi ſit.

*Quæ ſit inter cœlos & firmamentum differentia, & firma-
mentum unde nuncupatum ſit: Quæ etiam aliorum ſit ſen-
tentia de prædictorum diſtinctione.* *Caput IIII.*

SEd reuertamur ad propoſitum, Fiat firmamen-
tum inter medium aquæ.) Nõ moueat, ſicuti iam
dixi, quia ſupra cœlũ ait, hic dicit firmamentum,
Pſal. 18. quoniam & Dauid dicit: Cœli enarrãt gloriã dei,
& opera manuum eius annũciat firmamentum. hoc eſt, mun
di opus cùm videtur, ſuum laudat authorem. Inuiſibilis e-
nim maieſtas eius per ea quę vidẽtur, agnoſcitur. Et videtur C
mihi nomen cœlorum commune eſſe, quia plurimos cœlos
ſcriptura teſtificatur: nomen autem eſſe ſpeciale firmamen-
Gene. 1. tum. Siquidẽ & hic ita habetur: Et vocauit deus firmamen-
tum cœlum.) Vt videatur ſupra generaliter dixiſſe in prin-
cipio cœlum factum, vt omnem cœleſtis creaturę fabricam
comprehenderet: hic autem ſpecialem firmamẽti huius ex-
terioris ſoliditatem, quod dicitur cœli firmamentum, ſicut
Daniel. 3. legimus in hymno prophetico: Benedictus es in firmamẽto
cœli: Nam cœlum, quod οὐρανὸς Græcè dicitur, Latinè quia
impreſſa ſtellarum lumina velut ſigna habeat, tanquam cæ-
latum appellatur: ſicut argentum quod ſignis eminentibus
reſulget, cælatum dicimus. οὐρανὸς autem ἀπὸ τοῦ ὁρᾶσθαι ἄνω di-
citur, quod videatur τὴν ἄλλην ὁρᾶν ἄνωθεν γῆν. igitur terræ
quæ obſcurior eſt, οὐρανὸς nuncupatur, quia lucidus eſt, tan
quam viſibilis. Vnde puto & illud dictũ: Volatilia cœli ſem
per vident faciem patris mei qui in cœlis eſt. Et volantia cir
ca firmamentum cœli, eo quòd poteſtates quæ ſunt in illo
viſibili loco, ſpectent hæc omnia, & ſubiecta ſuis habeant D
conſpectibus. Denique clauſum cœlum dictum eſt tempo-
3. Reg. 17. rib[9] Heliæ, quãdo ĩ Achab & Iezabel perfidia regnabat, cui
populus regalis ac religio deſeruiret, eo quòd nemo ad cœ-
lum oculos erigebat, nemo eius authorem venerabatur, ſed
ligna & lapides adorabãt. Vnde hoc colligimus? quia in ma-
Leuit. 26 ledictionib[9] populi Iſrael dixit deus: Erit tibi cœlum ſuper
caput tuum æreũ, & terra tua ferrea: quando precium per-
fidiæ luẽs populus Iudæorum, intemperie cœli, & terræ in-
fœcũditate multatur. De cœlo enim cauſa fertilitatis. Deni-
Deute. 33. que & Moyſes benedictiones tribui Ioſeph à finibus cœli
& rore & abyſſis fontiũ deorſum venientibus, & ſecundum
horam à ſolis curſu & à cõuenientibus menſibus & à verti-
ce montium & collium æternorum dedit, eo quòd mode-
ratione cœleſti terrarum fœcunditas nutriatur. Ferreum
al. enim ergo cœlum eſt, quod nullum exudat humorem, quãdo nul
lis nubibus imber rumpitur. Eſt etiam† ferreum cœlũ, ſub-
obſcurus aer, preſſus atque nebuloſus colore ferrugineo.
Quãdo rigore frigoris ſtringitur terra, tunc veluti ſuper ca

A put noſtrum humor ſuſpenſus videtur, & per momenta im-
minere. Plerumque etiam glacialibus ventorum flatibus ri-
gentes aquæ conſolidantur in niuem, & rupto aere nix fun-
ditur. Neque enim firmamentũ hoc poteſt ſine aliquo rum
pi fragore aut penetrari. Ideo & firmamẽtum dicitur, quod
non ſit inualidum, nec remiſſum. Vnde & de tonitruis, quæ
concepto intra ſinum nubium ſpiritu, cùm ſe vehementer
eruptura eliſerint, magno concrepant ſonitu, ait ſcriptura:
Firmans tonitrua. A firmitate ergo firmamentum eſt nuncu
patum, vel quod diuina virtute firmatum ſit, ſicut ſcriptura Pſalm. 148.
nos docet, dicens: Laudate eum in firmamẽto virtutis eius.
Nec prætereo retuliſſe aliquos cœlos cœlorum ad intelligi-
biles virtutes, firmamentũ ad operatorias, Et ideo laudare
cœlos vel enarrare gloriam dei, & opera manuum eius an-
nunciare firmamentum. Sed nõ quaſi ſpiritalia, ſed quaſi o- Pſal. 18.
pera mundi enarrant, quemadmodum ſupra diximus. Alij
quoque purificatorias virtutes interpretati ſunt aquas quæ
ſuper cœlos ſunt. Accipimus hæc quaſi ad tractatus deco-
B rem: nobis tamen non alienum videtur atque abſurdum ſi
aquas veras propter illam cauſam quam diximus, intelliga-
mus. Nam & ros & gelu & frigus & æſtus ſecundum hy-
mnum Propheticum benedicunt dominũ, benedicit & ter- Danie. 3.
ra: & illa non ad intelligibiles naturas referimus, ſed ad veri
tatem. Laudant etiam dracones dominũ, quia natura eorum Pſalm. 148.
& ſpecies cùm videtur, non minimum vel decoris offundit,
vel in eſſe rationis oſtendit.

*De laude ac probatione operis ſecũdi diei, eiuſdemque clau
ſione.* *Caput V.*

ET vidit deus quia bonum eſt.) Facit filius quod Geneſ. 1.
vult pater, laudat pater quod facit filius. Nihil in
illo naturæ degeneris inuenitur, cuius opus à pa-
terna non degenerat voluntate. Vidit vtique, non
oculis corporalibus intendit, ſed definiuit plenitudini gra-
tiæ conuenire, vt mihi eius iudicium cognoſceretur. Nos
enim ſolemus etiã de iis quæ diuina ſunt diſputare. Et quid
mirum ſi de opere retractare poſſint, qui de ipſius operato-
C ris generatione faciunt quæſtiones? Ipſum in iudicium vo-
cant, ipſum inęqualem atque degenerem aſſerere conantur.
Ideo legis: Et dixit deus, & fecit deus. Eodem pater & fili[9]
maieſtatis honorantur nomine. Et vidit deus quia bonum.)
Dixit tanquam omnia quæ pater vellet ſcienti, & vidit tan-
quam omnia quæ filius faceret ſcientia tenens, & efficiens
operatione conſorti. Vidit quia bonum.) Non vtique co-
gnouit quod neſciebat, ſed probauit quod placebat. Non
quaſi incognitum placuit opus, quia nec quaſi incognitus
pater qui complacuit in filio, ſicut ſcriptum eſt: Hic eſt fi- Mat. 3. & 17
lius meus dilectus in quo mihi complacui. Scit autem ſem-
per filius voluntatẽ patris, & pater filij, & audit patrem fili[9]
ſemper, & pater filium per vnitatem naturæ voluntatis at-
que ſubſtantiæ. Denique teſtatur hoc in euangelio ſuo fili[9]
dicẽs ad patrem: Sciebam quia ſemper me audis. Imago eſt Ioan. 11.
enĩ inuiſibilis dei filius: omnia patris quaſi imago exprimit,
omnia eius quaſi ſplendor gloriæ illuminat nobis atque ma
nifeſtat. Videt & filius patris opus, ſicut & pater filij, ſicut &
D ipſe dominus declarauit: Non poteſt filius facere à ſe quic- Ioan. 5.
quam, niſi quod viderit facientem patrem. Vidit ergo faci-
entem patrem, & vidit per ſecretum inuiſibilis naturæ. Et
audit ſimiliter. Denique ait: Sicut audio, iudico: & iudicium Ioan. 5. & 8.
meum verum eſt, quia non ſum ſolus, ſed ego, & qui miſit
me pater. Hoc myſticum eſt, illud morale. Vidit mihi, pro-
bauit mihi. Quod deus probauit, tu reprehẽſibile ne dixe- Acto. 10.
ris: quoniam quod deus mundauit, tu commune ne dixeris,
ſcriptum tibi eſſe meminiſti. Ergo bonum † dei nemo blaſ- †al. bonũ no
phemet. Si firmamentum bonum, quantò magis bonus eius men dei ne blaſphemet.
creator, etiam ſi Arriani nolint, Eunomiani reclament, ra-
dicis degeneris fructus deterior? Vidit, inquit, deus, quia
bonum.) Solent artifices ſingula prius facere, & poſtea ha-
bili commiſſione connectere: & qui vultus hominum vel
corpora excudunt de marmore, vel ære fingunt, vel ceris
exprimunt, non tamen ſciunt, quemadmodum ſibi poſſint
membra ſingula cõuenire, & quid gratiæ adferat futura con
nexio: & ideo aut laudare nõ audent, aut pro parte laudant;
Deus verò tãquam æſtimator vniuerſitatis præuidens quæ
futura

futura ſuot, quaſi perfecta iam laudat, quæ adhuc in primi operis exordio ſunt, finem operis cognitiooe præueniens. Nec mirum ſi apud quem rerum perfectio, non in conſummatione operis, ſed in ſuæ prædeſtinatione eſt voluntatis, laudat ſingula quaſi conueoientia futuris, laudat plenitudinem ſingulorum venuſtate compoſitam. Illa eſt enim vera pulchritudo, & in ſingulis membris eſſe quod deceat, & in toto, vt in ſingulis gratia, in omoibus formę conueniẽtis plenitudo laudetur. Sed iam etiam ſecuodus oobis claudatur dies, ne dum opus adſtruimus firmamenti, iofirmiores eos qui audiunt, dicendi prolixitate faciamus, dum in ooctẽ ſermo producitur, quæ adhuc carens lunæ ſtellarúmque lumine, (nondum enim luminaria creata ſunt cœli) obſcuritatem poſſit afferre remeantibus: ſimul vt cibo potúque curentur corpora, ne animis epulantibus fragilitas carnis de nocturno quoque ieiunio queratur.

CAPITA TERTII LIBRI HEXAEMERON.

De introductione tertij diei, cum increpatione hominum quod imperio dei inſenſibilibus elementis parentibus, ipſi non ubediunt, exhortatione quoque vt populus in vnam eccleſiam domini coogregetur. Caput I.

De inuiſibilitate & apparitione terræ per ſcripturæ probationem. Et quomodo aquæ congregatæ fuerint in voam collectionem, cum deſtructiooe opinionum contradicentium. Caput II.

Qoomodo aquarum per omnem ferè terram diffuſarum vna dicatur collectio, cùm & hodie diuerſa ſint maria. Quomodo etiã congregatio vna potuerit omnes illas aquas recipere, atque exinanire terras, quę ante fuſo per vniuerſum flumine ſtagnabantur. Caput III.

Quid ſit quod ait domio᷒, Et appareat arida: & nõ dixerit, Et appareat terra. Caput IIII.

De eo quod à quibuſdam additum perhibetur: Et congregata eſt aqua io collectiões ſuas, &c. De probatiõe quoque, & ſingulari ac mira laude maris. Caput V.

Quomodo cõuenerit vt terræ daretur ſpecies & gratia germinaodi, & viriditas agri: ac de virtute & vtilitate huius vocis qua deus dixit: Germinet terra herbam virentem fœni, &c. cum redargutione eorum qui hanc prærogatiuam ipſi Soli adſcribuot. Caput VI.

Cur prius pecori pabulum, quàm cibus homini ſit creatus: ſimpléxque victus & naturalis cibos reliquis cibis aotelatus ſit. De commẽdatione quoque ipſius, ac de myſterio herbæ virẽtis, & floris fœni: cum exhortatione noſtri ad imitationem illius herbæ, & confutatione Maoichæi, aliorúmque hæreticorum. Caput VII.

De germine, ac ſeminaria virtute, & admirabili germinationis & fructificationis modo, terræq́; vtilitate. De laude quoque agri pleni, & ſalubritate ſucci herbarum, virgultorúmque ac foliorum remedijs. Caput VIII.

De retuſione cauſationis quod cum vtilibus etiam lætalia & pernicioſa generentur. Caput IX.

Quomodo terra ſecũdum genus ſuum dicatur proferre ſemina, cùm plerunque ſemina iacta degenerent. Ac de diuerſitate ſeminis diaboli & ſeminis Chriſti filij hominis, & quando iſte homo verbum ſuum ſeminauerit ſuper terram. Caput X.

De ortu arborum atque roſarum, & qoomodo roſa humanæ vitæ ſpeculum præferat. Caput XI.

De ſingulari vitis commẽdatione, & quomodo exemplum eius ad noſtræ vitæ ioſtitutiooem arceſſendum ſit. Caput XII.

De arborum varietate, ac dioerſis earũ vtilitatibus, & ornatibus: fructuúmque ſuorum, atque ſuccorum proprietatibus & medelis. Caput XIII.

De ſimplicium pomorum differentia, foliorúmque diuerſitate. Caput XIIII.

Quod inexplicabile ſit ſingularum rerum exqoirere proprietates: & de varia mutatiõe ipſi᷒ aquę quę omniũ virgultorum nutrix eſt. De diſcrepãtia quoque lachrymarum arborum, quæ eiuſdem aquæ alluuioue generantur: ac tandem de diffuſioris perſcrutationis excuſatione. Caput XV.

Quemadmodum ad verbum domioi, quod omni aquarum curſu eſt redundantius, ſubito omnis virgultorum creatura efflotuerit, & victũ atque medelam miniſtrauerit. Quomodo præterea vnioerſa gignentia aut ſemina habeant, aut aliqua quæ cum virtute ſeminũ videantur conuenire. Ac de magna dei virtute in ſingulis. Cap. XVI.

De reprehenſione ſurditatis humani cordis. Et de incõprehenſibili admirandáque dei etiam in paruis prouidentia. De primo quoque cultore vitium, & commendatione vini. Caput XVII.

DIVI AMBROSII EPISCOPI
Mediolanenſis Hexaemeron liber tertius de die tertio.

De introductione tertij diei, cum increpatione hominum qaod imperio dei inſenſibilibus elemẽtis parẽtibus, ipſi non obediunt: exhortatione quoque ut populus in unam eccleſiam domini congregetur. Caput I.

DIes tertius nobis hodie in ſermone naſcatur, qui ortus eſt in lectione: præclarus dies, qui terram à naufragio liberauit, dicente deo: Cõgregetur aqua quæ eſt ſub cœlo, io cõgregationem vnam.) De quo præfationem adoriri placet. Congregetur aqua, dictum eſt, & cõgregata eſt: & frequeoter dicitur, congregetur populus, & ooo congregatur. Non mediocris pudor eſt, imperio dei inſenſibilia elementa parere, & homines non obedire, quibus ſenſus ab ipſo tributus eſt authore. Et fortaſſe hic pudor fecerit vt hodie plures conueniretis, ne quo die congregata eſt aqua in congregationem vnam, eo die populus nequaquam congregatus in eccleſiam domini videretur. Nec hoc ſolum obedientis aquæ exemplum habemus. Nam & alibi ſcriptum eſt: Viderunt te aquę deus, viderunt te aquæ, & timuerunt. Neque enim veriſimile non videtur de aquis dictum, quando alibi quoque idem Propheta ait: Mare vidit & fugit, Iordanis cõuerſus eſt retrorſum. Hoc enim vere factũ quis ignorat, quod ad Hebræorum tranſitum mare fugerit, quãdo ſe voda diuiſit, tranſiuit populus puluerulento veſtigio, perſſe mare credẽs, fugiſſe fluctus? Denique credidit hoc Aegyptius, & ingreſſus eſt: ſed illi rediit vnda quę fugerat. Nouit ergo aqua & congregari & timere, & fugere quaodo deus præcipit. Hanc imitemur aquã, & vnam coogregationẽ domini, voam eccleſiam nouerimus. Cõgregata eſt hic quondã aqua ex omni valle, ex omni palude, ex omni lacu. Vallis eſt hæreſis, vallis eſt gentilitas, quia deus montium eſt, oon vallium. Denique in eccleſia exultatio eſt, in hæreſi & gentilitate fletus & mœror. Vnde ait: Diſpoſuit in conualle fletus. Ex omni igitur valle congregatus eſt populus catholicus. Iam oon multæ congregationes ſunt, ſed vna eſt congregatio, vna eccleſia. Dictum eſt & hic: Congregetur aqua ex omni valle, & facta eſt cõgregatio ſpiritalis, & factus eſt vnus populus: ex hæreticis & gẽtilibus repleta eccleſia eſt. Vallis eſt ſcena, vallis eſt circus, vbi currit mendax equus ad ſalutẽ, vbi humilis & abiecta contentio, vbi litium fœda deformitas. Ex his igitur qui circo inhęrere conſueuerant, fides creuit eccleſiæ, quotidianus cœtus augetur. Palus eſt luxuria, palus eſt intemperantia, palus eſt incontinentia: in qua volutabra libidinum ſunt, beſtiarum murmura, latibula paſſionum: vbi merſantur quicunque inciderint, & non emergunt: vbi labuntur pedũ veſtigia, fluitant ſingulorum iocessus: vbi fulicæ ſe dum lauaot, polluunt: vbi flebiles deſuper gemitus columbarum: vbi pigra teſtudo cœnoſo hæret in gurgite: denique aper in palude, ceruus ad fontes. Ex omni igitur palude, vbi quaſi ranæ veterem querelam canebant, congregata eſt fides, cõgregata eſt puritas animi, mentíſque ſimplicitas. Congregata eſt aqua ex omni lacu, & ex omni

Gene. 1. Psal. 76. Psalm. 113. 3. Reg. 20. Psal. 83.

Prouer. 26. omni fooea, vt nemo ſodiat foueam fratri ſuo, io quam ipſe A
incidat:ſed omnes ſe inuicem diligant, omnes ſe inuicem ſu-
ueant, & quaſi vnum corpus diuerſa ſe membra ſuſtentent:
quos non mortiſeri cantus, & actoamata ſcenicorum, qoæ
meotem emolliant ad amores, ſed concentus eccleſiæ, & coo
ſona circa dei laudes populi vox, & pia vota delectent: qui-
bus non purpurea peripetaſmata, non aulęa precioſa ſpecta-
re voloptati ſit, ſed hanc pulcherrimam mundi fabricam,
hanc diſt : em interne elementorum copulam: cœlum ſicut
cam . . extorium, vt inhabitâtes io hoc mundo tegat, rer
ram ad operãdum datam, diffuſum aerẽ, elauſa maria, popu
lum hunc diuinæ operationis organum, in quo diuioi modu
lamen reſultet oraculi, & dei ſpiritus intus operetur, tem-
p!um iſtud ſacrariũ trinitatis, ſanctitatis domicilium, eccle-
ſiam ſanctam, in qua refulgenr aulęa cœleſtia, de qoibus di-
ctum eſt: Dilata locum tabernaculorum tuorum: & aulæo-
rum tuorum: fige, ne parcas: longiores fac funiculos tuos, &
palos tuos confirma: adhuc in dexteram & ſiniſtram exten
de, & ſemen tuum gentes hæreditate poſſidebit, & ciuitates B
deſertas inhabitabis. Habet ergo aulæa, quibus attollit vitã
bonam, peccata tegit, culpam obumbrat. Hæc eſt eccleſia,
quæ ſuper maria fundata eſt, & ſuper flumina præparata. Su
pra vos enim confirmata eſt & præparata, qui ſicut flumina
puro in eam mundi fonte decurritis, de quibus dictum eſt:
Psal.92. Eleuauerunt flumina domine, eleuauerunt flumina vocem
ſuam à voce aquarum multarum. Et addidit: Mirabiles ela-
tiones maris, mirabilis in excelſis dominus. Bona flumina.
hauſiſtis enim ex illo perenni & pleno fonte à quo fluitis
quod fluitis, qui ait vobis: Qui credit in me (ſicot dicit ſcri-
Ioan.7. ptura) flumioa de ventre eius fluent aquæ viuæ. Hoe autem
dicebat de ſpiritu quem incipiebant accipere qui credituri
erant in eum. Sed iam quaſi boni Iordanes reuertimini me-
cum in originem.

*De inuiſibilitate & apparitione terræ per ſcripturæ pro-
bationem. Et quomodo aquæ congregatæ fuerint in vnam
collectionem: cum deſtructione opinionum contradicen-
tium.* *Caput II.* C

Gene.1. Congregetur, ioquit, aqua qoæ ſub cœlo eſt, in cõ
gregationem vnam, & appareat arida. Et factum
eſt ſic.) Fortaſſe parum crediderit aliquis ſupe-
rioribus ſermonibus noſtris, quibus tractauimos
inuiſibilẽ ideo fuiſſe terram, quod aquis opertæ tegeretur,
vt corporeis oculis videri non poſſet. Ad ſe enim Propbe-
ta retulit, hoc eſt ad noſtram conditionẽ, non ad diuinæ ma
ieſtatem naturæ, quæ vtique omnia videt. Sed vt aduertatis
quia non quaſi noſtri ingenij probãdi gratia, ſed veſtræ cau
ſa inſtructionis ſuſcepimus hunc tractandi laborẽ: adſtipu-
lante nobis lectionis ſerie teſtificamur, quæ aperte probat,
poſt coogregationem aquæ quæ erat ſuper terram, & poſt
deriuationem eius in maria, apparuiſſe aridam. Deſinant er-
Iurgia go qui oobis, dialecticis diſputationibus mouere negociũ
ſoleot, dicentes: Quomodo terra inuiſibilis, cum omni cor-
pori naturaliter & ſpecies & color inſit: omnis autem color
ſit ſubiectus aſpectui? Clamat dei vox: Congregetur aqua, D
& appareat arida.) Et iterum ſcriptura dicit: Cõgregata eſt
aqua in congregationem vnam, & apparuit arida.) Quid o-
pus fuit iterare, niſi occurrẽdũ quæſtionib' iudicaſſet Pro-
pheta? Nõnne videtur dicere: Non dixi inuiſibilẽ ſecundũ
naturam, ſed ſecundum ſoperfuſionem aquarum? Denique
addidit ſublato velamine apparuiſſe aridam, quæ antè non
videbatur. Iterum quoque quæſtiones alias afferũt, dicen-
tes: Si in cõgregationibos diuerſis aqua erat, quomodo ſi il-
læ cõgregationes in ſuperioribos erant, non defluebat aqua
in eum locum ad qoem poſtea domioi imperio deriuata eſt?
Natura enim aquarũ ſpoote in inferiora prolabitur. Sin ve-
rò in inferioribus erant illæ congregationes, quomodo con
tra naturam ſuam aqua ad ſuperiora conſcendit? Itaque ant
ſecundum naturales curſus imperio non eguit: aut contra na
turam imperio proficere non potuit. Cui quæſtioni facile
reſpondebo, ſi mihi ipſi ante reſpondeant, ante præceptum
domini hãc aquarum fuiſſe naturam vt laberetur & flueret.
Non enim ex vſu hoc habet cæterorum elementorum, ſed

A ſpeciẽ & proprium: non ex qnodam ordine, ſed magis ex
voluotate & operatione dei ſummi. Quid iuſſerit deus, au-
diunt. Vox autem dei, efficiens natura eſt. Eam vocem effe-
ctus operationis impleuit. Cœpit labi aqua, & in vnam con
fluere congregationem, quæ ante erat diffuſa per terras, &
plurimis receptaculis iohærebat. Curſum eius ante non le-
gi, motum eius ante nõ didici: nec oculos meus vidit, nec au Esaie.64.
ris audiuit. Stabat aqua diuerſis locis, ad vocẽ dei mota eſt.
Nõnne videtur quia naturam ei huiuſmodi vox dei fecit, &
ſecuta eſt creatura pręceptum, & vſum fecit ex lege? Primę
enim cõſtitutionis lex formam in poſteros dereliquit. De-
niq; ſemel diem fecit & noctẽ. Ex illo manet vtriuſque ſuc-
ceſſio, & diuturna reparatio. Iuſſa eſt etiam aqua currere in
congregationem. Ex illo currit, fontes labuntur in fluuios,
in freta currunt flumina, lacus deriuantur in maria: ipſa ſe a-
qua præcedit, vrget, & ſequitur. Vnus eſt ductus, vnũ cor-
pus. Et cùm ſit altitudo diuerſa, indiſcreta tamen dorſi eius
æqualitas. Vnde & æquor appellatum arbitror, quod ſuper-
B ficies eius æqualis ſit. Reſpondi ſecundum illorum propoſi
tum, illi nunc reſpoodeant mihi, ſi vnquam viderint fontes
ex inferioribus ſcaturire, de pauimento aquã ſurgere. Quis
eam cogit? Vnde prorumpit? Quemadmodum non deficit?
Quomodo fiat vt ima ſolidiora vndam vomant? Hæc ſecun
dum occultæ ſecreta naturæ. Cæterum quis ignorat quod
rapido plerumque impetu io ima deſcendens, in ſuperiora
ſe ſubrigat, atque in ſupercilium montis attollat: plerunque
etiam canalibus manu artificis deriuata, quantum deſcen-
derit, tantum rurſus aſcendat? Itaq; ſi vel impetu ſuo fertur,
vel artificis deriuata ingenio, contra naturã ſuam ducitur &
eleuatur, miramini ſi diuini operatione præcepti aliquid ad
vſum naturæ eius acceſſit, quod in vſu ante nõ fuerit? Dicãt
nunc mihi quomodo tanquã io vtrem congregauerit aquas
maris, vt ſcriptum eſt: quomodo eduxerit de petra aquam. Psal.32.
Qui potuit de petra educere aquam quæ noo erat, oon po-
tuit aquam educere quę erat? Percuſſit petram, & fluxerunt
aquæ, clamat Dauid: Et torrentes inundauerunt. Et alibi: Su Psalm.77.
per montes ſtabunt aquæ. Habes in euangelio quod cũ gra- Psal.103.
C uis eſſet procella, & magnus io mari motus, ita vt trepidarẽt
apoſtoli naufragij periculum, excitauerunt dormientem in
puppi dominum Ieſum, & ſurgens imperauit vẽto & mari: Matth.8.
ſedata tempeſtas eſt, refuſa trãquillitas. Qui potuit imperio
mare totũ ſedare, non potuit aquas imperio mouere? Atqui
io diluuio ſic accepimus, quod eruperint abyſſi fontes, &
qood induxerit poſtea ſpiritũ, & ſiccauerit aquã. ſi ooluot
obediſſe naturã, vſũmque elementi imperio dei eſſe conuer
ſum: vel hoc concedant, potuiſſe immiſſo vento aquas cur-
rere, quod quotidie videmus in mari, vt inde aquæ currant,
vnde flauerit ventus. Si tempore Moyſi excitato auſtro va
lido ſiccatum eſt mare, eodem modo ſiccari noo potuit cõ-
gregatio aquarum, & in mare profluere aqua, quæ poſtea di
uiſa eſt in profuodo? Sed diſcant naturam poſſe conuerti,
quando petra aquas fluxit, & ferrũ aquæ ſupernatauit, quod 4.Re.6.
vtique Heliſæus otando facere meruit, non imperando. Si
igitur Heliſæus ferrum leuauit contra naturam, Chriſtus a-
D quas mouere non potuit? Sed mouit, qui potuit dicere, Laza Ioan.11.
re veni foras: & mortuũ ſuſcitauit. Deus enim quod iubet,
facit. Itaque pari exemplo dictum accipe: Congregetur a-
qua, & congregata eſt. Dicendo autem congregetur, non ſo
lum mouit eam de loco, ſed etiam ſtatuit io loco, vt nõ pre-
terflueret, ſed maneret. Hoc vtique maioris miraculi eſt,
quomodo omnes congregationes in vnam cõgregationem
defluxeriot: & vna congregatio non adimpleta ſit. Nam &
ſcriptura hoc ioter mirabilia cõſtituit dicendo: Omnes tor Eccles.1.
rentes eunt in mare, & mare non adimpletur. Vtrumque igi
tur ex præcepto dei, vt & fluat aqua & oon ſuperfluat. Cir-
cũ ſcripta igitur impoſito fine maria claudũtur, ne ſupfuſa
terris inundẽt omoia, & deſtituto aruorũ cultu, munus ter-
renæ fœcunditatis impediant. Cognoſcant igitur diuini eſ-
ſe præcepti, operationíſque cœleſtis. Ait enim dominus per
nubem ad Iob inter alia etiam de maris clauſtro: Poſui ei fi Iob.38.
nes, apponens clauſtra & portas. Dixi autem ei: Vſque huc
venies, nec tranſgredieris, ſed in te ipſo conterẽtur fluctus
tui. Nõnne ipſi videmus mare frequenter vndoſum, ita vt
in altum

in altum fluctus eius tanquam mons aquæ præruptus inſurgat, vbi impetum ſuum ad littus illiſerit, in ſpumas reſolui, repagulis quibuſdam arenæ humilis repercuſſum, ſecundum quod ſcriptum eſt: Hiere. 5. Aut non timebitis me, dicit dominus, qui poſui arenam fines mari? Infirmiſſimo itaque omnium vilis ſabuli puluere vis maris in tempeſtate cohibetur, & velut habenis quibuſdam cœleſtis imperij à præſcripto ſibi fine reuocatur, violentíque æquoris motus in ſeſe frangitur, atque in reductos ſinus ſuos ſcinditur. Cæterum niſi vis ſtatuti cœleſtis inhiberet, quid obſtaret quin per plana Aegypti, quæ maxime humilioribus iacens vallibus campeſtris aſſeritur, mare rubrum Aegyptio pelago miſceretur? Denique docent hoc qui voluerunt hęc duo ſibi maria connectere, atque in ſe transfundere: Seſoſtris ſane Aegyptius, qui antiquior fuit, & Darius Medus, qui maioris cõtuitu potentiæ in effectum voluit adducere quod ab indigena fuerat ante tentatum. Quæ res indicio eſt, quod ſuperius eſt mare Indicum, in quo mare rubrum, quàm æquor Aegyptium, quod inferius alluit. Et fortaſſe ne latius ſe mare effunderet, de ſuperioribus ad inferiora præcipitans, ideo molimina ſua rex vterque reuocauit.

Quomodo aquarum per omnem fere terram diffuſarum vna dicatur collectio, cum & hodie diuerſa ſint maria. Quomodo etiam congregatio vna potuerit omnes illas aquas recipere, atq; exinanire terras, quæ ante fuſo per vniuerſum flumine ſtagnabantur. *Caput III.*

QVæro nunc, cum dixerit, Colligatur aqua in collectionem vnam.) Quomodo diffuſas per lacus, paludes, ſtagna, aquas, & ſuperfuſas vallibus & campis omnibúſque planioribus locis, currentibus fontibus atque fluminibus vna potuerit recipere collectio: aut quomodo vna collectio, cum hodiéque diuerſa ſint maria. Nam & Oceanum mare dicimus, & Tyrrhenum, & Adriaticum, & Indicum, & Aegyptium, & Pontum, & Propontidem, & Helleſpontum, & Euxinum, Egæum, Ionium, Atlanticum. Plerique etiam Creticum, & Septẽtrionale Caſpium appellant mare. Vnde conſideremus ſcripturæ verba, quę librato ſunt trutinata examine. Colligatur, inquit, aqua in collectionem vnam.) Vna aquarum iugíſque & continua congregatio eſt, ſed diuerſi ſinus maris, vt quidam de ſcriptoribus ſecularibus ait: Nanque portus maris noſtri ſinus ampliſſimus. Meritóq; in diuerſis locis diuerſa ſunt nomina, quia vocabula aquis ex regionum vocabulis adhæſerunt. Vna autem congregatio aquarum, eò quòd iugis vnda atque continua ab Indico mari vſque ad Gaditani oram littoris, & inde in mare rubrũ, extrema, circũfuſo orbẽ terrarum includit Oceano, interius quoque Tyrrheno Adrias, Adriæ cętera maria miſcentur, nominibus, diſtincta non fluctibus. Vnde pulchre habes quia deus cõgregationes aquarum vocauit maria. Ita & vna eſt generalis collectio, quæ dicitur mare, & multæ collectiones, quæ maria pro regionibus nuncupantur. Sicut enim multæ terræ, vt Aphrica, Hiſpania, Thracia, Macedonia, Syria, Aegyptus, Gallia, atque Italia, pro regionum appellantur vocabulis, & vna eſt terra: ita multa dicuntur pro locorum appellationibus maria, & Pſalm. 88. vnum eſt mare, ſicut ait Propheta dicens: Tui ſunt cœli, & tua eſt terra, orbem terrarum & plenitudinem eius tu fundaſti, aquilonem & mare tu creaſti. Et ad Iob ipſe dominus ait: Concluſi autem mare portis. Iob. 38. Nunc quia de vna collectione diximus, illud occurrit, vtrum cum per omnem fere terram & ſuper terram fuerint diffuſæ aquæ per valleſtria agrorum, cõcaua montium, planiciémque camporum, modo ęquoris fuſa congregatio vna potuerit omnes illas aquas recipere, atque exinanire terras quæ antè fuſo per vniuerſum flumine ſtagnabãtur. Nam ſi tunc operta erant omnia, non diceret, viſa eſt terra, niſi tectam vellet locis omnibus demonſtrare. Si diluuium Noe tempore abſcondit & montes, quando aquarum iam & ſuper cœlos, & infra firmamentũ fuerat facta diſcretio, quanto magis dubitari non poteſt etiam montium vertices illa ſuperfuſione latuiſſe? Quo igitur illa omnis aquarũ redundãtia deriuata eſt? Quæ receptacula eam tam continua atque connexa abſorbere potuerunt? De quo multus nobis poteſt ſermo ſuppetere. Pri-A mum quia potuit creator omnium, & ipſarum terrarum ſpatia diffundere. Quod aliqui ante nos confirmantes, propria poſuerunt ſentẽtia. Ego, quid facere potuerit, nunc prætermitto: quid fecerit, quod aperte ſcripturarum authoritate non didici, quaſi ſecretum prætereo, ne forte etiã hinc alias ſibi quæſtiones requirant. Aſſero tamen ſecundum ſcripturas, quia potuit locorum humilia, & cãporum aperta diffundere, ſicut ipſe ait: Ante te ambulabo, & mõtes planos faciã. Eſaiæ 45. Potuit etiam ipſo aquarũ vis profundiora ea facere quæ inſederat, tanto fluctuum motu, tantóque æſtu concitatioris elementi, qui quotidie ima pelagi torquere, & arenas verrere ſoleat de profundo. Quis deinde ſciat in quãtum ſe illud magnum & inauſum nauigantibus atque intentatum nautis fundat mare, quod Britannias fremẽti includit æquore, atq; in vlteriora & ipſis fabulis inacceſſa ſecreta ſe porrigit? Quis deinde colligat quãtum Lucrino & Auerno in Italia, Tiberiadi quoque in Palæſtina, & ei lacui qui inter Palęſtinam & Aegyptum Arabiæ deſerta prætendit, portubúſque diuerſis Augusti, atque Traiani, cæteriſq; per vniuerſum orbem infuſum addiderit mare? Si ſunt etiam non confuſi lacus, &

B ſtagna quæ non miſcentur fluctibus, vt Larius & Benacus, Albanus quoque, aliíque plures, quo modo vna congregatio aquarum? Sed quemadmodũ dicitur, quia fecit deus duo luminaria, id eſt ſolem & lunam, cum ſint vtique & ſtellarũ luminaria: ita & vna congregatio dicitur, cũ ſint plurimæ. Neque enim annumerantur quæ non conferuntur.

Quid ſit quod ait dominus: Et appareat arida: & non dixerit, & appareat terra. *Caput IIII.*

SEd vt videtur, quoniam de mari loquebamur, aliquantulum exundauimus: ad propoſitum reuertamur, & cõſideremus quid ſit quod ait dominus: Congregetur aqua in vnam congregationem, & Gene. 1. appareat arida: & nõ dixerit, terra. Quod præclare poſitum quis non aduertat? Terra enim poteſt & luto eſſe permixta, aquis madida, cuius ſpecies ſuperfuſis aquis nõ appareat. Arida autem non ſolum ad genus, ſed etiam ad ſpeciem terrarum refertur, vt ſit vtilis, ſulcabilis, & apta culturis. Simul proſpectum eſt ne videatur ſole magis quàm dei præcepto eſſe ſiccata, quia arida facta eſt antequam ſol crearetur. Vn-

C de & Dauid diſcernens mare & terram, ait de domino deo: Quoniam ipſius eſt mare, & ipſe fecit illud: & aridam manus Pſalm. 94. eius fundauerunt. Arida enim expreſſio naturæ eſt, terra appellatio quædam ſimplex negocij, quæ in ſe habeat proprietatem. Sicut enim animal generis ſignificatio eſt, cui ineſt proprium aliquid & excellens, rationabile autem proprium eſt hominis: ita & terra poteſt cõmuniter dici vel ſcatens aquis, vel deſerta, & inuia, & ſine aqua. Ergo & illi quæ ſcatet aquis, ineſt vt habeat ariditatem. Remota enim aqua incipit eſſe arida, ſicut habes ſcriptum: Poſuit flumina in deſertum, Pſalm. 106. & exitus aquarum in ſitim. hoc eſt, de terra aquoſa aridam fecit. Habet ergo terra propriã qualitatem ſuam, ſicut & ſingula elementa habent. Nam & aer humidam qualitatem, & aqua frigidam, & ignis calidam. Et hoc eſt principale proprium elementis ſingulis, quod ratione colligimus. Comprehendere autem ſenſibiliter & corporaliter ſi velimus, velut connexa & compoſita reperimus, vt ſit terra arida & frigida, aqua frigida & humida, aer calidus & humi-

D dus, ignis calidus & ſiccus: & ſic ſibi per has iugales qualitates ſingula miſcentur elementa. Nam terra cum ſit aridæ & frigidæ qualitatis, connectitur aquæ per cognationem qualitatis frigidæ, & aqua aeri, quia humidus eſt aer. Ergo aqua tanquam brachiis quibuſdam duobus frigoris & humoris, altero terram, altero aerem videtur amplecti, frigido terram, aerem humido. Aer quoque medius inter duo compugnantia per naturam, hoc eſt inter aquã & ignem vtrumque illud elementum conciliat ſibi, quia & aquis humore, & igni calore coniungitur. Ignis quoque cum ſit calidus & ſiccus natura, calore aeri annectitur, ſiccitate autem in communionem terræ ac ſocietatem refunditur, atque ita ſibi per hunc circuitum & chorum quendam concordiæ ſocietatíſque conueniunt. Vnde & Græce στοιχεῖα dicũtur, quæ Latinè elementa dicimus, quod ſibi conueniant & concinant. Huc autem progreſſi ſumus, quia ſcriptura ait quod deus

A deus vocauerit terram aridam, hoc eſt, quia quod principale eſt eius, nuocupauit proprietatem naturæ. Naturalis enim proprietas ſiccitas eſt terris: hæc ei prærogatiua ſeruata eſt. Principalis ergo ſiccitas ſubeſt etiam vt ſit frigida, ſed non præferuntur ſecunda primis. Vt autem humida ſit, aquarum affinitati ſociatur. Ergo illud ſuum, iſtud alienū. Suum quod arida, alienum quod humida. Author itaqne naturæ quod primo donauit, hoc tenuit: quia iſtud ex natura, illud ex cauſa. De principalibus igitur, non ex accidentibus terræ debuit proprietas definiri, vt ſecundum prærogatiuam qualitatis eius informaretur noſtra cognitio.

De eo quod à quibuſdam additum perhibetur: Et congregata eſt aqua in collectiones ſuas &c. De probatione quoque, & ſingulari ac mira laude maris. Caput V.

Gene.1. ET vidit deus quia bonum.) Non præterimus quia aliqui nec in Hebræo putāt eſſe, nec in cęteris interpretationibus, quia, Congregata eſt aqua in collectiones ſuas, & apparuit arida. Et vocauit deus B aridam terrā, & collectiones aquarū vocauit maria.) Cum enim dixerit deus quia factum eſt ſic, ſatis eſſe putāt vocem operatoris ad celebratę operationis indicium. Sed quia in aliis quoque creaturis habet & definitionem præceptionis, & repetitum operationis vel indicium vel effectum: ideo nos non putamus abſurdum id quod perhibetur additum, etiam ſi cæteris interpretibus vel veritas duceatur ſuppetere, vel authoritas. Multa enim non ocioſe à ſeptuaginta viris Hebraicæ lectioni addita & adiuncta comperimus. Vidit ergo deus quia bonum mare. Et ſi pulchra ſit ſpecies eius elementi, vel cum ſurgentibus albeſcit cumulis ac verticibus vndarum, & cautes niuea rorant aſpergine, vel cum æquore criſpanti clementioribus auris & blando ſerenæ tranquillitatis purpuraſcentem præfert colorem, qui autem eminus ſpectātibus frequenter offunditur, quando non violentis fluctibus, vicina tundit littora, ſed velut pacificis ambit & ſalutat amplexibus, quàm dulcis ſonus, quàm iucūdus fragor, quàm grata & conſona reſultatio: Ego tamen non oculis æſtimatum creaturæ decorem arbitror, ſed ſecundum C rationem operationis iudicio operatoris conuenire & congruere definitum. Bonū igitur mare: Primū, quia terras neceſſario ſuffulcit humore, quibus per venas quaſdam occulte ſuccum quēdam haud inutilem ſubminiſtrat. Bonum mare tanquam hoſpitium fluuiorum, fons imbrium, deriuatio alluuionum, inuectio commeatuum, quo ſibi diſtantes populi copulantur, quo præliorum, remouentur pericula, quo barbaricus furor clauditur, ſubſidium in neceſſitatibus, refugium in periculis, gratia in voluptatibus, ſalubritas valetudinis, ſeparatorum coniunctio, itineris compendium, transfugium laborantium, ſubſidium vectigalium, ſterilitatis alimentum. Ex hoc pluuia in terras transfunditur. Si quidem de mari aqua radiis ſolis hauritur, & quod ſubtile eius eſt rapitur: deinde quanto altius eleuatur, tanto magis etiam nubium obumbratione frigeſcit, & imber fit: qui non ſolum terrenam temperat ſiccitatem, ſed etiam ieiuna arua fœcundat. Quid enumerem inſulas, quas velut monilia plerumque prætexit, in quibus ij qui ſe abdicant intemperantiæ ſecularis illecebris, fido continentiæ propoſito eligunt D mundum latere, & vitæ huius declinare dubios anfractus? Mare eſt ergo ſecretum temperantiæ, exercitium continentiæ, grauitatis ſeceſſus, portus ſecuritatis, tranquillitas ſeculi, mundi huius ſobrietas: tum fidelibus viris atque deuotis incentiuum deuotionis, vt cum vndarum leniter alluentium ſono certent cantus pſallentium, plaudant inſulæ tranquillo fluctuum ſanctorum choro, hymnis ſanctorum perſonent. Vnde mihi vt omnem pelagi pulchritudinem comprehendam quam vidit operator? Et quid plura? Et quid aliud ille concentus vndarum, niſi quidam concentus plebis eſt? Vnde bene mari plerumque comparatur eccleſia, quæ primo ingredientis populi agmine totis veſtibulis vndas vomit: deinde in oratione totius plebis tanquam vndis refluentibus ſtridet: tum reſponſoriis pſalmorum, cantu virorum, mulierum, virginum, paruulorum, conſonus vndarum, fragor reſultat. Nam illud quid dicam,

A quod vnda peccatum abluit, & ſancti ſpiritus aura ſalutaris aſpirat? Det nobis dominus illa ſucceſſuum flumina proſpero ligno currere, tuto portu conſiſtere, nequitiæ ſpiritalia grauiora quàm ferre poſſumus tentaméta neſcire, fidei ignorare naufragia, habere pacem profundam: & ſiquando aliquid ſit, quod graues nobis ſeculi huius excitet fluctus, euigilātem pro nobis habere gubernatorem dominum Ieſum, qui verbo imperet, & tempeſtatem mitiget, tranquillitatem maris refundat, cui eſt honor & gloria, laus, perpetuitas à ſeculis, & nunc & ſemper, in omnia ſecula ſeculorum. Amen.

Quomodo conuenerit vt terræ daretur ſpecies & gratia germinandi, & viriditas agri, ac de virtute & vtilitate huius vocis qua deus dixit: Germinet terra herbam virentem fœni &c. cum redargutione eorum qui hanc prærogatiuam ipſi ſoli adſcribunt. Caput VI.

DIſcedente aqua conueniebat vt ſpecies terræ daretur & gratia, vt inuiſibilis & incompoſita deſineret eſſe. Nam plerique etiam hoc dicunt eſſe in- B uiſibile, quod ſpeciem non habet: & ideo accipiunt terram inuiſibilem fuiſſe, non quia videri non poſſet à ſummo deo vel angelis eius, (nam adhuc homines creati nō erant, vel etiam pecudes) ſed quia ſine ſua ſpecie erat. Species autem terræ eſt germinatio, & viriditas agri. Vnde vt & viſibilem eam & cōpoſitam faceret deus, ait: Germinet terra herbam fœni, ſeminans ſemen ſecundum genus ſuum, & Gene.1. lignum fructiferum faciens fructum ſecūdum genus ſuum, cuius ſemen ſuum ſit in ipſo.) Audiamus verba veritatis: quorum ſeries ſalus eſt audiētium. Prima enim illa vox dei ſingulis creaturis impertita gignendis, lex naturæ eſt, quæ terris in omne æuū remanſit futurę ſucceſſionis datura pręſcriptum, quemadmodum vel generandi vel fructificandi in reliquum vſus adoleſceret. Prima itaque germinatio eſt quando naſcentia videntur erumpere: deinde cum eruperit & profecerit germē, fit herba: herba quoque vbi paululum proceſſerit, fit fœnum. Quàm vtilis, quàm vehemens vox: Germinet terra herbā fœni.) Hoc eſt, ipſa per ſe germinet C terra, nullum alterius quærat auxilium, non cuiuſquam indigeat miniſterio. Solent enim plerique dicere: Niſi clementior ſolis calor tepefecerit terras, & quodammodo radiis ſuis fouerit, non poteſt germinare terra: & propterea gentes diuinum honorem deputant Soli, quod virtute caloris ſui terrarum penetret ſinus, ſparſáque foueat ſemina, vel rigentes gelu venas arborum relaxet. Audi ergo deum velut hanc vocem emittentem: Conticeſcat ineptus ſermo hominum qui futurus eſt, faceſſat vana opinio. Antequam Solis fiat luminare, herba naſcatur: antiquior eius ſit prærogatiua quàm Solis. Ne error hominum conualeſcat, germinet prius terra quàm fotus Solis accipiat. Sciant omnes Solem authorem non eſſe naſcentium. Dei clementia terrā relaxat, dei indulgentia prorumpere facit fructus. Quomodo Sol viuendi vſum miniſtrat oriundis, quādo illa prius diuinæ operationis viuificatione ſunt edita, quàm Sol in hos viuendi vſus veniret? Iunior eſt herbis, iunior fœno.

Cur prius pecori pabulum quàm cibus homini ſit creatus, ſimplex que victus & naturalis cibus reliquis cibis antelatus ſit: de commendatione quoque ipſius, ac de myſterio herbæ virentis & floris fœni, cum exhortatione noſtri ad imitationem illius herbæ, & confutatione Manichæi aliorúmque hæreticorum. Caput VII.

D ET forte mirentur aliqui quod prius pecori pabulum, quàm cibus homini ſit creatus. In quo primum profundum dei conſilium debemus aduertere, quod etiam minima quęque non negligat, ſicut in euangelio ſapientia dei dicit: Reſpicite volatilia cœli: Matth.6. quoniā non ſerunt neque metunt, neque congregant in horrea, & pater veſter cœleſtis paſcit illa: nōne vos pluris eſtis illis? Cum enim illa paſcuntur dei gratia, nemo ſibi debet de ſuā induſtria & virtute blandiri. Deinde quia ſimplicem victum & naturalem cibum reliquis cibis debuit anteferre. Hic enim ſobrietatis eſt cibus, reliqui deliciarum atque luxuriæ. Hic communis omnibus animantibus cibus, ille paucorum. Exēplum itaque frugalitatis, magiſteriū parſimonię eſt,

eſt,herbæ ſimplicis victu olerïſque vilis aot pomi contétos A
eſſe omnes oportere,quem natura obtulit, quem liberalitas
dei prima donauit.Ille ſalubris,ille vtilis cibus,qui morbos
repellat,qui reſecet cruditates, nullo hominum patatus la-
bore,ſed diuino effuſus munere,ſine ſatione fruges,fructus
ſine ſemine, tam dulcis, tam gratus, vt etiam repletis vo-
luptati atque vſui ſit. Denique ad primas datus menſas, ad
ſecundas remanſit.Quid autem creaturæ huius attexam mi
raculum, & ſapientiæ operatricis argumentum exprimam?
In hac enim germinom ſpecie,& in illo virentis herbæ mu-
nere imago eſt vitæ humanæ,& naturæ conditionïſque no-
ſtræ inſigne quoddam ſpectatur,& ſpeculũ elucet. Illa her-
ba & flos fœni, figura eſt carnis humanæ, ſicut bonus diui-
Eſaiæ.40. nitatis interpres organo ſuæ vocis expreſſit, dicens: Cla-
ma. Quid clamabo? Omnis caro fœnum, & omnis gloria
hominis vt flos fœni. Aruit fœnum, & flos decidit: ver-
bum autem domini manet in ęternom. Dei ſententia, vox
Ibidem. homana eſt. Dicit deus, Clama: ſed io ipſo Eſaia loquitur.
Ille reſpondit: Quid clamabo? Et tanquam quid loquere- B
tur aodiſſet, adiunxit: Omnis caro fœnum. Et verè. Vi-
ret enim & gloria hominis in carne quaſi fœnum:& quæ pu
tatur eſſe ſublimis, exigua quaſi herba eſt, præmatura vt
flos, caduca quaſi fœoũ: germinat vitę viriditaté in ſpecie,
non in fructu ſoliditaté:hilarioris vitæ quaſi flos prætendés
iucũditaté,breuiori ſpacio occaſura,ſicut herba fœni,quod
Pſalm.118. priuſquam euellatur areſcit.Quæ enim firmitudo in carne,
quę ſalubritas poteſt eſſe diuturna?Hodie videas adoleſcen
tem validum,pubeſcentis ætatis virtute florenté,grata ſpe-
cie,ſuaui colore:craſtina die tibi facie & ore mutatus occur
rit:& qui pridie tibi lautiſſimus decoræ formæ viſus eſt gra
tia, alio die miſerandus apparet, ægritudinis alicuius infir-
mitate reſolutus.Pleroſque aut labor frãgit,aut inopia ma-
cerat,aut cruditas vexat,aut vina corrompunt,aut ſenectus
debilitat, aut euiratos deliciæ reddunt, luxuria decolorat.
Eſa.40. Nónne verum eſt quia aruit fœnũ,& flos decidit?Alius ab-
auis atauïſque nobilis, & maiorum honeſtatus infulis, pro-
ſapiæ veteris clarus inſignibus, amicis abundans, ſtipatus
clientibus,& vtrunque latus tectus,ſecum producens maxi C
mam ac reducens familiam repente aliqua accidentis pericu
li mole turbatus deſtituitur ab omnibus,à ſodalib⁹ derelin-
quitur,impugnatur à proximis. Ecce verum eſt quia ſicut
Pſal.118. fœnum vita hominis,priuſqoam euelatur,areſcit. Eſt etiam
qui dudum vbertate affluens copiarũ,liberalitatis fama per
ora volitans ſingulotum,clarus honoribus, præminens po-
teſtatibus,tribunalibus celſus,ſolio ſublimis,beatus, popu-
lis æſtimatus,dum pręconum clamore deducitur,ſubita re-
rum conuerſione in eum carceré rapitur, quo alios ipſe de-
truſerat, & inter reos ſuos immioentis pœnæ deflet ærum-
nam. Quantos pridie caterua plaudentium, & inuidioſa fa-
uentis populi frequens domum pompa deduxit,& nox vna
glorioſæ illum ſplendorem deductionis aboleuit, ac repen
tinus lateris dolor effuſis gaudiis luctuoſam grauis ſucceſ-
ſionem mœroris admiſcuit.Huiuſmodi igitur eſt gloria ho
minis,ſicut flos fœni. Quæ etiam cum defertur, nihil ope-
ribus adiungit, in qua nollus froctus acquiritur, & cùm a- D
mittitur euaneſcit,omnem ſcenam hominis, & quam deſu-
per obumbrabat repente deſtituens, & quam intos anima-
bat. Atque vtinam imitaremur hanc herbam,de qua ait do-
Gene.1. minus:Germinet terra herbam fœni,ſeminans ſemen ſecun
dum genus ſuum,& ſecundum ſimilitudinem.) Seminemus
igitur ſemen ſecundum genus. Quod ſit genus, audi dicen-
tem oportere nos quærere illud diuinum,ſi quo modo illud
tractare poſſimus aut inuenire,quamuis non longe ſit ab v-
Acto.17. noquoque noſtrum. In ipſo enim viuimus,& ſumus,& mo-
uemur,ſicut quidam veſtrum,inquit,dixerunt,cuius & ge-
nus ſumus.Secundum hoc genus ſeminemus ſemen, non in
carne, ſed in ſpiritu. Non enim carnalia, ſed ſpiritualia ſe-
minare debemus, qui ad vitã peruenire volumus æternam.
Quæ ſit autem ſimilitudo,non ignoras, qui ad imaginem &
ſimilitudinem dei ſactus es.Herba generi reſpondet ſuo,tu
non reſpondes tuo generi? Tritici granum ſparſum terræ,
generis ſui gratiam reddit,& tu degeneras?Fruges non ad-
ulterant ſui ſynceritatem ſeminis,tu adulteras puritaté ani-

A mæ,vigorem mentis,corporis caſtitatem? Non agnoſcis o-
pus eſſe te Chriſti?Manibus ſuis, vt legimus, te ille forma-
uit, & tu Manichæe alterum tibi aſſciſcis authorem? Pater
deus dicit ad filium:Faciamos hominem ad imaginem & ſi- Gene.1.
militudinem noſtram:& tu Photiane dicis, quia in conſtitu
tione mundi adhuc non erat Chriſtus?Et tu Eunomiane di-
cis,quia diſſimilis eſt patri filius?Nam ſi imago: non diſſimi
lis vtique,ſed totum ex toto exprimens patrem, quem pa-
ter ſubſtantiæ ſuæ vnitate ſignauit.Pater dicit:Faciamus:&
tu cooperatotem negas? Quod dixit pater,filius fecit: & tu
æqualem negas,in quo complacuit pater?

*De germine,ac ſeminaria uirtute, & admirabili germina-
tionis & fructificationis modo, terræque utilitate. De
laude quoque agri pleni, & ſalubritate ſucci herbarum,
uirgultorumque ac foliorum remediis.* Caput VIII. Gene.1.

GErminet,inquit, terra herbam fœni ſecundum ge
nus.) In omnibus quæ dicuntur naſcentia, terræ,
primum germen eſt: vbi ſe paululũ ſuſtulerit, fit
B herba,poſtea fœnum,inde fit fructus. Sunt naſcen
tia quæ radice germinant, vt arbores quæ non ſunt ſatæ, ex
aliarum arborum radice naſcuntur. In arundine videmus
quomodo in extremo eius velut quidam fit nodus è latere,
& inde alia arundo germinat. Eſt ergo in radice vis quędam
ſeminarij. Inſitiua quoque in ſuperioribus germinant. Aliis
ergo à radice, aliis diuerſo munere ſeries ſucceſſionis acqui
ritur. Ineſt enim naſceotibus ſingulis aut ſemen, aut virtus
aliqua ſeminaria,& ea ſecundum genus, vt quod naſcitur ex
ea,ſimile eorum quæ ſata ſunt, vel quotũ de radice ſit,ger-
minet. De tritico triticum,de milio milium,de piro pirus al
bo flore prorumpit, caſtanea quoque ſurgit de radice caſta
neæ. Germinet,inquit,terra herbam fœni ſecũdum genus.)
Et continuo parturiens terra nouos ſe fudit in partus,& in-
duit ſe amictum viriditatis, gratiam fœcunditatis aſſum-
pſit,diuerſiſque compta germinibus proprios ſuſcepit or-
natus. Miramur quòd tam cito generauerit: quanto maiora
miracula ſunt, ſi ſpectes ſingula, quẽadmodum vel iacta io
C terram ſemina reſoluantur,ac niſi mortua fuerint, nullũ fru
ctum afferant.ſi verò fuerint quadam ſui morte reſoluta, in
vberiores fructus reſurgant. Suſcipit igitur granum tritici
putris gleba, & ſparſum cohibet occatio, ac velut materno
terra gremio fouet & comprimit. Inde cum ſe granum illud
reſoluerit, herbam germinat, grata ipſa iam ſpecies herbe-
ſcentis viriditatis, quæ ſtatim genus ſatiui ſimilitudine ſui
prodit, vt in ipſo ſuę ſtirpis exordio cuius generis herba ſit
recognoſcas,atque in herbis fructus appareat, paulatímque
adoleſcit vt fœnũ, culmóq; pubeſcens erigitur & aſſurgit.
Aſt vbi ſe geniculata iam ſpica ſuſtulerit, vaginę quædã fu-
turæ frugi parãtur, in quibus granum formatur interius, ne
tenera eius primordia aut frigus lædat,aut ſolis æſt⁹ exurat,
aut ventorum inclementia, vel imbrium vis ſæua decutiat.
Succedunt quidã ordines ſpicæ mirabili, arte formati, vel
ad ſpeciem grati, vel ad tutamẽ nexu quodã inter ſe natura-
lis colligationis aſtricti, quã prouidẽtia diuina formauit. Et
ne frugis numeroſioris pondere velut quędam cedat fultu-
D ra culmorum, vaginis quibuſdam ipſe culmus includitur, vt
geminatis viribus frugem poſſit multiplicem ſuſtinere, ne
impar oneri curuetur in terrã. Tum ſupra ipſam ſpicã val-
lum ſtruitur ariſtatum, vt quaſi quadã in arce prætendat, ne
auium minorum morſibus ſpicas ſuis exuatur fructibus, aut
veſtigiis proteratur. Quid dicã quemadmodum clementia
dei humanæ proſpexerit vtilitati? Fœneratũ terra reſtituit
quod acceperit,& vſurarum cumulo multiplicatum. Homi
nes ſæpe decipiunt,& ipſa fœneratorem ſuum ſorte defrau
dant:terra fidelis manet. Et ſi quando non ſoluerit, ſi forte
aduerſata fuerit frigoris inclementia, aut nimia ſiccitas,aut
immenſa vis imbriũ, alio anno ſuperioris anni damna com-
penſat. ita & quãdo prouẽtus ſpem deſtituit agricolæ, nihil
terra delinquit:& qoando arridet vbertas,fœcundæ matris
ſe partus effundit, vt nunquã vllum diſpendium ſuo inferat De ſpecie a-
creditori. Quæ verò ſpecies pleni agri? Qui odor? Quæ gri pleni.
ſuauitas? Quæ voluptas agricolarum? Quid digne explica-
re poſſumus, ſi noſtro vtamur alloquio? Sed habemus ſcri-

A ptur æ teſtimonia quibus agri ſuauitatẽ benedictioni & gratiæ ſanctorum aduertimus comparatam, dicente ſancto Iſaac: Odor filij mei ſicut odor agri pleni. Quid tibi deſcribam purpuraſcentes violas, candida lilia, rutilãtes roſas, depicta rura ounc aureis, nunc variis, nunc luteis floribus, in quibus oeſcias vtrum ſpecies amplius florum, an vis odora delectet? Paſcuntur oculi grato ſpectaculo, longe latéque odor ſpargitur, cuius ſuauitate cõplemur. Vnde diuine dominus ait: Et ſpecies agri mecum eſt. Cum ipſo eſt enim, quam ipſe formauit. Quis enim alius artifex poſſit tantã rerum ſingularum exprimere venuſtatem? Conſiderate lilia agri: quantus ſit candor in foliis, quemadmodum ſtipata ipſa folia ab imo ad ſummum videantur aſſurgere, vt ſcyphi exprimant formam, vt auri quędam ſpecies intus effulgeat, quę tamen vallo in circuitu floris obſepta oulli pateat iniuriæ. Si quis huoc florem decerpat, & ſua ſoluat in folia, quæ tanti eſt artificis manus quæ poſſit lilij ſpeciem reformare? Quis tantus imitator naturæ, vt florem hunc redintegrare præſumat, cui dominus tantum teſtimonium dedit vt diceret: Nec Salomõ in omni gloria ſua ſic veſtiebatur, ſicut vnum ex iſtis? Rex opulentiſſimus & ſapientiſſimus inferior iudicatur quàm huius floris pulchritudo eſt. Quid enumerem ſuccos herbarum ſalubres? quid virgultorum ac foliorum remedia? Ceruus æger ramuſculos oleæ mandit, & ſanus fit. Locuſtas quoque folia oleæ arroſa liberant ab ægritudioe. Rubi folia ſuperiacta ſerpenti, interimunt eum. Culices non tangent te, ſi abſinthij herbam cum oleo coquas, & eo te peruoxeris. B

Gene. 27.
De violis, liliis, & roſis.
Pſal. 49.
Math. 6.
De remediis virgultorũ.

De reiuſione cauſationis quod cũ utilibus etiam letalia & pernicioſa generentur. Caput IX.

Sed forte dicant aliqui: Quid quod cum vtilibus etiam letalia & pernicioſa generantur? Cum tritico conium, quod inter alimenta vitæ noxium reperitur, & niſi pręuiſum fuerit, conſueuit ſaluti nocere. Inter alia quoque nutrimenta vitæ helleborum depreheoditur. Aconita quoque fallunt frequenter, & decipiunt colligentem. C Sed hoc ita eſt, ac ſi reprehendas terram quia nõ omnes homines boni. Sed quod plus eſt accipe, quia non omnes boni angeli io cœlo. Sol ipſe præ oimio calore ſpicas torret, adurit autem gignẽtium prima exordia. Luna quoque viantibus iter demonſtrat, latrooũ prodit inſidias. Num igitur dignũ eſt vt in his quę vtilia ſunt poſthabentes conditoris gratiam confiteri, propter aliqua alimentorũ noxia creatoris proſpicientiæ derogemus? quaſi verò omnia gulæ cauſa debuerint procreari, aut exigua ſint qoæ ventri noſtro diuina indulgentia miniſtrauerit. Definitæ nobis eſcæ ſunt, & notæ omnibus, quæ & voluptatem generent, & corporis ſalubritatem. Singula autem eorum qoæ geoerantur è terris, ſpecialem quandam rationem habent, quæ pro virili portione complent vniuerſæ plenitudinem creaturæ. Alia ergo eſui, alia alij naſcuntur vſui. Nihil vacat, nihil inane germinat terra. Quod tibi putas inutile, aliis vtile eſt, imò ipſi tibi frequenter alio eſt vſu vtile. Quod eſcam noo adiuuat, medicinã ſuggerit: & ſæpe eadem quæ tibi noxia ſunt, auibus aut feris innoxium miniſtrant pabulũ. D Denique ſturni veſcuntur conio, nec fraudi eſt eis, quoniam qualitate ſui corporis venenum ſucci letalis euadunt. Frigida enim vis eius eſt ſucci, quam ſubtilibus poris in cordis ſui ſedem ducentibus, præcoci digeſtione præueniunt priuſquam vitalia ipſa pertentet. Helleborum autem periti loquũtur eſcã eſſe & alimoniam coturnicum, eo quòd naturali quodam temperamento ſui corporis vim pabuli nocentis euitent. Etenim ſi ratione medicinæ plerumque ad ſalubritatem humani quoque corporis tẽperatur, cui videtur eſſe contrarium: quanto magis proprietati naturæ ad cibum proficit, quod medica manu conuertitur ad ſalutem? Per mandragoram quoque ſomnus frequenter acceſſitur, vbi vigiliarum ægri affligantur incommodo. Nam quid de opio loquar, quod etiam nobis quotidiano prope vſu innotuit, quoniam dolores eo grauiſſimi internorum ſæpe viſcerum ſopiũtur? Nec illud præterit, qood conio plerũque furores libidinom marcuerunt, & helleboro vetuſtæ paſſiooes ægri corporis ſunt ſolutæ. Non ſolũ igitur nulla in his reprehẽſio creatoris, ſed

A etiam incrementum eſt gratiarum. Siqoidem qnod ad periculũ putabas eſſe generatum, ad remedia tibi ſalutis operatur. Nam & id quod periculi eſt, per prouidentiam declioatur: & id quod ſalutis, per induſtriam non amittitur. An verò oues & capręea quæ ſibi noxia ſunt declinare didicerũt, & ſolo odore per quoddã naturæ * mioiſteriũ, cum ſint ratiooɩs expertes, rationẽ tamen euadendi periculi vel tuendæ ſalutis agnoſcunt, noxiáque pariter ac profutura diſtinguũt, ita vt plerũque cum armata venenis tela ſenſerint, notas petere herbas, atque bis remedium vulneri dicantur adhibere? Cibus illis ergo medicina eſt, vt reſilire ſagittas videas è vulnere, & fugere veoena, noo ſerpere. Denique ceruis cibus venenũ eſt. Coluber ceruum fugit, leonem interficit. Draco elephantem ligat, cuius ruina mors victoris eſt. Et ideo ſumme vtrioque certatur, ille vt pedem alliget, in quo caſus victi ſibi nocere nõ poſſit, iſte oe poſteriore extremus pede, aut calle capiatur anguſto, vbi vel ipſe ſe non queat retorquere, & dracon ẽ graui proterere veſtigio, vel B ſequentis elephanti auxilium noo habeat. Ergo ſi irrationabilia animalia noruot quibns ſibi aut medicentur herbis, aut ſubſidiis opem afferant: homo neſcit, cui rationabilis ſenſus innaſcitur? Aut tã alienus à vero eſt, vt quæ cuiqoe apta ſint vſui minime deprehendat: aut ita naturæ ingratus bonis, vt quoniam taurini hauſtus ſanguinis letalis eſt homini, propterea putet laborioſum animal aut naſci non debuiſſe, aut ſine ſanguine debuiſſe generari, cuius virtus ad cultum agrorum vtilis, aut ad vſum plauſtrorum babilis, ad alimoniam ſuauis, diuerſo munere fulcit agricolas, quibus deus, ſi bona ſua norint, vniuerſa donauit dicens: Germinet terra herbam fœni, ſpirans ſemen ſecundum genus. Nõ ſolum enim ſpontaneam alimooiam comprehendit quæ eſt in herbis & radicibus, atque in arborum reliquiſque fructibus, ſed etiam eam quæ induſtria comparatur, & cultu ruſticani laboris acquiritur. Quàm deeorum autem quod non ſtatim fundere terras ſemẽ iuſſit & fructus, ſed primum germina- C re, deinde herbeſcere campos ſtatuit, poſtea ſecũdum proprietatem ſui generis ſemen adoleſcere, vt nunquam aruorum vacaret gratia, quæ grato primum decore vernarent, poſtea fructuum ſuggererent vtilitatem.

*mysteriũ
Geneſ. 1.

Quomodo terra ſecundum genus ſuum dicatur proferre ſemina, cum plerunque ſemina iacta degenerent. Ac de diuerſitate ſeminis diaboli, & ſeminis Chriſti filij hominis, & quando homo uerbum ſuum ſeminauerit ſuper terram. Caput X.

Sed forte quis dicat: Quomodo ſecũdũ genus terra profert ſemina, cum plerũque ſemina iacta degenerẽt, & cum bonũ triticum fuerit ſeminatum, decolor eius ſpecies, & inferior forma reddatur? Sed hoc ſiquando accidit, non ad tranſlationem generis, ſed ad ægritudinẽ quãdam & inæqualitatẽ ſemiois videtur eſſe referendũ. Noo enim deſinit eſſe triticum ſi aut frigore aduratur, aut imbre madidetur, ſed ſpecie magis quàm genere, colore quoq; & corruptione motatur. Denique frequenter madidata frumẽta in ſui geoeris ſpeciem reuertuntur ſi aut D ſole aut ignibus torreantur, aut diligentibus cõmiſſa culturis, aeris tẽperie terrarũmq; feraciũ vbertate foueãtur. Itaque reparat in ſobole, qood degenerauerat in parẽte. Vnde non periclitamur oe præceptũ illud dei cuius vſus naturæ inoleuit, in reliquũ ſucceſſionis vitio deſtitutũ ſit, cum hodiéque in ſeminibus generis ſui ſynceritas reſeruetur. Nam lolium, & reliqua adulterina ſemina quæ frugibus ſæpe miſceentur, zizaoia nuncupari euangelij lectione cognouimus: ſed ea propriũ quoddam genus habent, non ex tritici ſemine in aliud genus ſeminis decolori mutatione tranſlata degenerẽ traxere naturã. Deniqoe hoc docet dominus dicens: Simile eſt regnũ cœlorum homini qui ſeminauit bonum ſemen in agro ſuo: cũ autẽ dormirẽt homines, venit inimicus eius, & ſuperſeminauit zizania inter triticũ. Aduertim' vtique ꝙ zizania & triticũ, vt nominib', ita & genere videãtur eſſe diſcreta. Deniq; & ſerui dixerũt ad patrẽfamiliás: Domioe, nónoe bonũ ſemen ſeminaſti in agro tuo? Vnde ergo habet zizania? Et ait illis: Ioimicus homo hoc fecit. Aliud enim eſt ſemen diaboli, aliud ſemen eſt Chriſti, quod ſeritur

Matth. 13.

ad iu-

ad iuſtitiam. Denique aliud filius hominis, aliud diabolus [A] ſeminauit. Adeo diuerſa natura vtriuſque ſeminis, vt contrarius ſeminator ſit. Quod ſeminat Chriſtus, regnũ eſt dei: quod ſeminat diabolus, peccatum eſt. Quomodo igitur poteſt vnius generis eſſe regnum atque peccatum? Sic eſt, inquit, regnum dei, quemadmodum ſi homo iactet ſemen ſuper terram. Eſt & homo qui ſeminat verbum, de quo ſcriptum eſt: [Marc. 4.] Qui ſeminat, verbum ſeminat. Hic homo verbum ſeminauit ſuper terram, quando dixit: [Gene. 1.] Germinet terra herbam. & ſubito terrarum germina pullularunt, & diuerſę rerum ſpecies refulſerunt. Hinc pratorum virens gratia abundantiam pabuli miniſtrauit, inde camporum ſpica flaueſcẽs, imaginem pelagi fluctuantis, commotione ſegetis vberioris expreſſit. Sponte omnes fructus terra ſuggeſſit: etſi arata ſine cultore eſſe non poterat (nondum enim erat formatus agricola) inarata tamen opimis meſſibus redundabat, & haud dubium quin maiore prouentu. Siquidem nec cultoris deſidia terrarum deſtituere poterat vbertatem. Nunc enim fœcunditas vnicuique pro merito laboris acquiritur, vbi cultus ſpectatur agrorum: & negligẽtia vel offenſa aut diluuiis pluuiarum, aut terrarum ariditatibus, aut grãdinis iactu, aut [B] quacunque ex cauſa ſoli vberis ſterilitate multatur. Tunc autem prouentu ſpontaneo terra fructus locis omnibus inuehebat, quoniam is pręceperat qui vniuerſorum eſt plenitudo. Verbum enim dei fructificabat in terris, nec vllo adhuc erat terra damnata maledicto. Antiquiora enim mundi naſcentis exordia, quam noſtra peccata ſunt, & recẽtior culpa propter quam cõdemnati ſumus [Gene. 3.] in ſudore vultus noſtri panem mãducare, ſine dolore alimenta neſcire. Denique hodiéque fœcunditas terræ veterem affluentiam ſpontaneo vſu fertilitatis operatur. Quàm multa ſunt enim quæ adhuc ſponte generantur. Sed etiam in his ipſis quæ manu quæruntur, magna ex parte manẽt nobis diuina beneficia, vt frumẽta ipſa quieſcentibus inſerantur. Quod propoſitæ docet lectionis exemplum, dicente domino [Marc. 4.] quia ſic eſt regnum dei quemadmodum ſi homo iactet ſemen ſuper terram, & obdormiat, inquit, & exurgat nocte & die, & ſemen germinet, & increſcat dum neſcit ille. Vltro enim terra fructificat, primo herbam, deinde ſpicam, deinde plenum triticum in ſpica. Et cum produxerit fructum, ſtatim mittit falcem, quo- [C] niam adeſt meſſis. Dormienti igitur tibi ô homo & neſcienti fructus ſuos vltro terra producit. Dormis & ſurgis, & frumenti per noctem incrementa miraris.

De ortu arborum atque roſarum, & quomodo roſa humanæ uitæ ſpeculum præferat. *Caput XI.*

[d] Diximus de herba fœni, nũc dicamus de ligno fructuoſo faciente fructum ſecundum genus, cuius ſemen eius in ipſo ſit. Dixit, & facta ſunt: & ſubito vt ſupra floribus herbarum quæ viriditatib', ita hic nemoribus terra veſtita eſt. Concurrerunt arbores, conſurrexẽre ſylux, vertices repente montiũ fronduerunt. Hinc pinus, hinc cupreſſus in alta ſe extulerunt cacumina, cedri & piceæ conuenerunt. Abies quoq; non contenta terrenis radicib' atque aerio vertice, etiam caſus marinos tuto ſubitura remigio, nec ſolum ventis, ſed etiam fluctibus certatura proceſſit. Necnon & laurus aſſurgens, odorem ſuum dedit, nunquam ſuo exuenda velamine. Vmbroſæ quoque ilices verticem protulerunt, inhorrentem comam hybernis [D] quoque temporib' ſeruaturę. Hoc enim in ſingulis priuilegium natura tenuit in reliquum, quod ſub ictu mũdi ſurgentis accepit, & inde manet ſua ilicibus prærogatiua, manet cupreſſibus, vt nulli venti eas crinis ſui honore deſpolient. Surrexerat ante floribus immixta teneris ſine ſpinis roſa, & pulcherrimus flos ſine vlla fraude vernabat: poſtea ſpina ſepſit gratiã floris, tanq̃ humanæ ſpeculũ præferens vitæ, quæ ſuauitatem perfunctionis ſuæ finitimis curarũ ſtimulis ſæpe compungat. Vallata eſt enim elegantia vitæ noſtræ, & quibuſdam ſolicitudinibus obſepta, vt triſtitia adiuncta ſit gratiæ. Vnde cum vnuſquiſque aut ſuauitate rationis, aut proſperioris curſus ſucceſſibus gratulatur, meminiſſe culpæ eũ conuenit, per quem nobis in paradiſi amœnitate florẽtibus, ſpinæ mentis, animíque ſentes iure condemnationis adſcripti ſunt. Irrutiles igitur ô homo licet aut ſplendore nobili- [A] tatis, aut faſtigio poteſtatis, aut fulgore virtutis, ſemper tibi ſpina proxima eſt. Semper inferiora tua reſpice, ſuper ſpinas germinas, nec prolixa gratia manet. Breui vnuſquiſque decurſo ætatis flore marceſcit.

De ſingulari uitis commendatione, & quomodo exemplum eius ad noſtræ uitæ inſtitutionem arceſſendum ſit.

Caput XII.

SAne vt caduca tibi noueris communia eſſe cum floribus, ita etiam læta cum vitibus, quibus generatur vinum quo cor hominis lætificatur. [Pſalm. 103.] Atque vtinam ô homo huius generis imiteris exemplum, vt ipſe tibi lætitiam iucunditatémque fructifices. In teipſo ſuauitatis tuæ gratia eſt, ex te pullulat, in te manet, intus tibi, id eſt in teipſo quærenda iucunditas tuæ eſt conſcientiæ. [Prouer. 5.] Ideo ait: Bibe aquam de tuis vaſis, & de puteorum tuorum fontibus. Primum omnium nihil gratius florẽtis odore vitis. Siquidem de flore earum ſuccus expreſſus poculi genus conficit, quod & voluptati & ſaluti ſit. Deinde quis non miretur ex acini vinacio vitem vſque in arboris ſummum cacumen prorumpere, quam velut quodam am- [B] plexu fouet, & quibuſdam brachiis ligat, & circundat lacertis, pampinis veſtit, ſertis vuarum coronat? Quæ ad imitationem vitæ noſtræ primum viuam defigit radicem: deinde quia natura flexibilis & caduca eſt, quaſi brachiis quibuſdã, ita & clauiculis quicquid comprehẽderit ſtringit, hiſque ſe erigit & attollit. Huius eſt ſimilis plebs eccleſiæ, quæ velut quadã fidei radice plantatur, & reprimitur humilitatis propagine, de qua pulchre ait Propheta: [Pſalm 79.] Vineam ex Aegypto tranſtuliſti, & plantaſti radices eius, & arbuſta eius, & repleſti terram, operuit montes vmbra eius, & arbuſta eius cedros dei. Extendiſti palmites eius vſque ad mare, & vſque ad flumen propagines eius. Et per Eſaiam ipſe dominus locutus eſt dicens: [Eſaiæ. 5.] Vinea facta eſt dilecto, in cornu, in loco vberi: & maceria circundedi, & circunfodi vineam Soreth, & ædificaui turrim in medio eius. Circundedit enim eam velut vallo quodam cœleſtium præceptorum, & angelorum cuſtodia. Immittit enim angelus domini in circuitu timẽtiũ eum. [Pſal. 33.] Poſuit in eccleſia velut turrim apoſtolorũ & prophetarum atque doctorum, qui ſolent pro eccleſiæ pace præten- [C] dere. Circunfodit eam, quando exonerauit terrenarum mole curarum. Nihil enim magis mentem onerat, quàm iſtius mundi ſolicitudo, & cupiditas vel pecuniæ vel potentiæ. Quod tibi demonſtratur in euangelio, cũ legis, quia illa mu- [Lucæ. 13.] lier quæ habebat ſpiritum infirmitatis, inclinata erat, vt ſurſum reſpicere nõ poſſet. Curuata enim erat anima eius, quæ inclinabatur ad terrena cõpendia, & cœleſtẽ gratiã non videbat. Reſpexit eam Ieſus, & vocauit, & ſtatim mulier onera terrena depoſuit. His cupiditatib' etiã illos oneratos fuiſſe demõſtrat, quibus ait: [Matth. 11.] Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati eſtis, & ego vos reficiã. Ergo illa anima mulieris quaſi circunfoſſa reſpirauit, & erecta eſt. Sed eadẽ vitis vbi circũfoſſa fuerit, religatur & erigitur, ne reflectatur in terram. Recidũtur alia ſarmenta, alia propagãtur. Reciduntur quæ inani effuſione luxuriãt, propagantur ea quæ bonus agricola iudicauerit fructuoſa. Quid ego adminiculorũ ordines, iugationiſq; deſcribã gratiam, quæ verè atque manifeſte æqualitatẽ docẽt in eccleſia eſſe ſeruandã, vt nemo ſe di- [D] ues aut honorat' extollat, nemo pauper deiiciat, ignobiliſque deſperet? Omnibus ſit in eccleſia par atq; vna libertas, Omnibus impertiatur iuſtitia cõmunis, & gratia. Ideo turris in medio eſt, quæ exemplũ de illis ruſticanis, de illis circunferat piſcatoribus, qui virtutum arcẽ tenere meruerunt. Quorum exemplis noſter erigatur affectus, neque humilis & deſpectabilis iaceat, ſed vniuſcuiuſque mens ad ſuperiora ſe ſubrigat, vt audeat dicere: [Philip. 3.] Noſtra autem conuerſatio in cœlis eſt. Vnde ne aliquibus procellis ſeculi poſſit reflecti, & tempeſtate deduci, clauiculis illis & circulis quaſi amplexibus charitatis proximos quoſque cõplectitur, & in eorũ coniunctione requieſcit. Charitas eſt igitur quæ nos ſuperioribus nectit, cœlóque inſerit. [1. Ioan. 4.] Qui enim manet in charitate, deus in eo manet. [Ioan. 15.] Vnde & dominus ait: Manete in me, & ego in vobis. Sicut palmes non poteſt fructum afferre à ſe, niſi manſerit in vite, ſic nec vos niſi in me manſeritis. Ego

ſum vitis, vos palmites eſtis. Euidenter igitur exemplum vitis ad noſtræ vitæ inſtitutionem accerſendum eſſe ſignauit: quæ primum veris tepeſacta temperie gēmare perhibetur: deinde ex ipſis ſarmentorum articulis fructum emittere: de quibus oriens vua formatur, paulatímque augeſcens immaturi partus retinet acerbitatem, nec poteſt niſi matura iam & cocta dulceſcere. Veſtitur interea viridantibus pampinis vinea, quibus & aduerſum frigus omnémque ioiuriam non exiguo munitur ſubſidio, & à ſolis ardore defenditur. Quid autem eo vel ſpectaculo gratius, vel fructu eius dulcius, videre ſerta pendentia velut quædam ſpecioſi ruris monilia, carpere vuas vel aureo colore, vel purpureo renitētes? Hyacinthos cæteráſque gēmas fulgere exiſtimes, coruſcare iodi eos, albarum emicare gratiam gemmarum. Nec aduertis ex his admoneri te homo ne immaturos fructus tuos dies ſupremus inueniat, aut plenæ tempus ætatis opera imparata dedeceant? Acerbus enim fructus amarior eſſe conſueuit: nec poteſt dulce eſſe, niſi quod ad matutitatis perſectionem adoleuerit. Huic viro perfecto nec frigus horridæ mortis, B nec ſol iniquitatis nocere conſueuit, quia obūbrat eum gratia ſpiritualis, & omnia mundanæ cupiditatis & corporeæ libidinis reſtinguit incendia, defendit ardores. Laudent te quicunque conſpiciuot, & agmina eccleſiæ velut quædam palmitum ſerta mirentur, ſpectent ſinguli fidelium pulchra animarum monilia, delectentur matoritate prudentię, ſplendore fidei, cōfeſſionis decore, iuſtitiæ pulchritudine, vber-
Pſal. 127. tate miſericordiæ, vt dicatur tibi: Vxor tua ſicut vitis abundans in lateribus domus tuæ: eo quòd redundantiam vitis fructiferę, copioſæ munere liberalitatis imiteris.

De arborum uarietate, ac diuerſis earum utilitatibus & ornatibus, fructuúmque ſuorum atque ſuccorum proprietatibus & medelis. *Caput XIII.*

SEd quid ego in ſola vite immoror, cum omnia genera arborum vtilia ſiot, alia ad fructum nata, alia ad vſum data? Nam & quibus non eſt fructus vberior, tameo vſus precioſior eſt.
De cedro. Cedrus ſuſpendendis tectorum apta culminibus, eo quòd huiuſmodi ma- C
De cupreſſo. teries & procera ſit ſpaciis, nec oneroſa parietibus. Lacunaribus quoque comendíſque faſtigiis habilis eſt cupreſſus. Vnde & eccleſia dicit in Cāticis: Trabes domorū noſtrarū cedrinæ, lacunaria noſtra cupreſſina. in his eſſe declarās decora ſui ornamenta faſtigij, qui quaſi trabes verticem eccle-
De lauro & palma. ſiæ ſua virtute ſuſtineāt, & faſtigium eius exornent. Laurus & palma ad inſigoe victoriæ. Lauro victorum capita coronantur, palma manus victricis ornatus eſt. Vnde & eccleſia
Cantic. 7. ait: Dixi aſcendam in palmam, tenebo altitudines eius. Quæ eminentiam videns verbi, & ſperans quod ad eius altitudinem poſſit aſcendere, & ſcientiæ ſummitatem, dicit: Aſcendam in palmam, vt omnia inferiora relinquat, & ad ſuperiora contendat, ad brauium Chriſti, vt ſuaues eius fructus carpat, & guſtet. Suauis enim virtutis eſt fruct⁹. Populus quo-
De populo & ſalice. que coronis arbor vmbroſa victricibus, & ſalix lenta vitib⁹ habilis vinciendis, quid aliod myſtice declarant, oiſi bona eſſe Chriſti vincula, quę nocere non ſoleant, vincula gratiæ, vincula charitatis, vt vnuſquiſque ſuis vinculis glorie- D
ad Philemo. Romano. 8. tur, ſicut gloriabatur & Paulus, dicens: Paulus vinctus Ieſu Chriſti. His ligatus vinculis dicebat: Quis nos ſeparabit à charitate Chriſti? Vinculis abſtinentiæ, vinculis charita-
Pſal. 136. De buxo. tis. His ligatus vinculis etiam Dauid ait: In ſalicibus in medio eius ſuſpendimus organa noſtra. Buxus quoque elementorum apicibus vtilis exprimendis, leui materia vſum manus pucrilis ioſormat. Vnde ait ſcriptura: Scribe in buxo.
Eſaię 30. Simul vt admoneat te ipſa materia quæ ſemper viret, nec vnquam ſoliis exuitur ſuis, ne voquam ſpei tuæ diſſimulatione nuderis, ſed ſemper tibi per ſidem germioet ſpes ſalutis. Quid ego eoumerem quanta varietas arborum, quàm diuerſus in ſingulis & polcher ornatus, quàm patulæ fagi, quàm proceræ abietes, quàm comantes pinus, quàm vmbroſæ ilices, quàm populi bicolores, quàm oemoroſa & rediuiua caſtanea, quæ ſimul vt exciſa fuerit, tanquam ſyluam ex ſe pullulare conſueuit: quemadmodum io arboribus ipſis ætas aut ſenilis aut nouella deprehenditur. iuoioribus enim exiliores rami, antiquioribus validiora & nodoſa ſunt

A brachia. Illis ſolia leuigata atqoe diffuſa, iſtis contractiora & aſpera. Sunt etiam arbores quæ ſenili atq; emortua radice ſucceſſionem ſui, ſi forte cædantur, reparare non nouerint: aliæ quibus aut iuuentus viret, aut natura ſœcundior eſt, quibus exciſio lucro potius quàm detrimento ſit, vt per plures ſui rediuiua ſucceſſione reuouentur hæredes. Eſt etiam quod mireris, ipſis ſexus in pomis, eſt diſcretio ſexus in arboribus. Nam videas palmam quæ dactylos generat, De palma mare & fœmina. plerumque inclinantem ramos ſuos, & ſubiacentem, & coocupiſcentiæ atque amplexus ſpeciem prætendentem ei arbori quam marem palmam appellant pueri ruſticorum. Illa ergo palma ſœminea eſt, & ſexum ſuum ſubiectioni ſpecie confitetur. Vnde locorum cultores præiaciunt ramis eius dactylorum vel palmarum ſemina maſculorum, quibus illi ſœmineæ arbori velut quidam ſenſus perſuoctioois inſunditur, & expetiti coocubitus gratia repræſentatur. Quo munere donata rurſus erigitur, & eleuat ramos ſuos, & io veterem ſtatum comam ſuam rurſus attollit. De ficu De ficu.
B quoque eadem opinio eſt. Ideoque plerique ſecundum domeſticam & fructiſeram ficum, agreſtem ficulneam ſeruntur inſerere, eo quòd cito fructus fœcundæ illius & domeſticæ ficus vel aura tentati aliqua, vel æſto, defluere ferantur in terram. Vnde gnari huius remedij, groſſis arboris agreſtis alligatis ad illam feracem arborem, medētur eius ioſirmitati, vt poſſit fructus proprios reſeruare, iam iámque ſi deſorent remedia lapſuros. Quo admonemur velut quodam ænigmate naturæ, non reſugere eos qui à noſtra fide & conſortio ſeparati ſunt, eo quòd & gentilis qui fuerit acquiſitus, quo grauior fuerit aſſertor erroris, eo vehemētior poſſit fidei defenſor exiſtere. Et ſi quis de hæreticis conuertatur, velut confirmet eam partem in quam ſe commutata opinione contulerit, maxime ſi habeat aliquid directum naturæ, vt viuida poſſit eſſe eius ſentētia, ſi adminiculetur ei attentio ſobrietatis, obſeruantia caſtitatis. Profunde ergo circa eum ſtudium tuum, vt ſimilitudine fructiferæ illius ficus de præſentia & cōiunctione agreſtis illius arboris tuam poſ-
C ſis corroborare virtutem. Ita enim tua nec diſſoluetur iotentio, & diligentiæ fructus & gratiæ reſeruabitur. Quàm multa ſunt autem quæ doceant naturalem duritiam poſſe diligentiæ ſtudio temperari, quibus affert cultus ruralis exemplum. Nam pleruoque cito florent mala granata, & fructum afferre non poſſunt, oiſi congruis peritorum remediis excolantur. plerūque ſuccus vaneſcit interior, & foris ſpecies eius pulchra prętenditur. Quæ non immerito comparatur ec-
Cantic. 4. cleſiæ, vt habes in Canticis ad eccleſiam dictum: Vt cortex mali punici genæ tuæ. Et infra: Si floret vitis, floruerunt mala granata. Eccleſia enim bonum ſidei fulgorem confeſſionísque prætendit, tot martyrum ſanguine ſpecioſa: & (qood eſt amplius) Chriſti cruore dotata, ſimul plurimos intra ſe fructus vſu iſtius pomi ſub vna munitione cōſeruās, & virtutum negocia multa complectens. Sapiens enim ſpiritu ce-
De amygdalis. lat oegocia. Amygdalis quoque hoc genere medicari ferun tur agricolæ, vt ex amaris dulces ſiāt fructus, vt & terebrēt eius radicem arboris, & in medium inſerant ſurculū eius ar-
D boris quā Græci πεύκην, nos piceam dicimus. Quo facto ſucci amaritudo deponitur. Ergo ſi agricultura conuertit ſtirpium qualitates, nōne ſtudia doctrinæ, & diſciplinæ attētio mitigare poſſunt quaſlibet ægritudioes paſſionū? Nemo ergo poſitus vel in adoleſcētiæ vel in intēperantiæ lubrico, de ſui cōuerſione deſperet. Ligoa plerūque in meliores vertuotur vſus, & nō poſſunt hominū corda mutari? Docuim⁹ nō ſolū inter diuerſi generis arbores eſſe fructuū diuerſitates, ſed plerūque in eadem ſpecie arborum cōpugnare ſibi fructus. Alia enim ſpecies maſculorum, alia ſœmineorum fructuum, ſicut de dactylis ſupra diximus. Quis aotem poſſit comprehendere varietatē, ſpeciem, gratiámq; pomorū, ſingularū quoque vtilitatem arborum, fructuum, ſuccorúmq; proprietatem quæ cuique rei apta videantur, quemadmodum ægris viſceribus homiuū amariora poma medicentur, & inflatiooem aſperitatémque interiorē temperent, quemadmodum rurſus humorum aſpera, pomorum dulcibus tēperentur? Deniq; ea medicioa antiquior, quæ herbis curare conſueuit & ſuccis, oec vlla firmior ſanitas, quàm quæ ſalu-

bribus

bribus reſormatur alimentis. Vnde ſecundum naturam docemur quia ſola nobis eſca medicina eſt. Herbis certe vlcera aperta clauduntur, herbis curantur interna. Ideoque medicorum eſt opus, herbarum poteſtates noſcere. Hinc enim medendi vſus inoleuit.

De ſimplicium pomorum differentia, foliorúmque diuerſitate. *Caput XIIII.*

SEd vt ad ſimplicia poma reuocemus ſtylum, alia ſunt quæ coquuntur ſole, alia quæ teſtis aut corticibus clauſa complentur. Mala & pira, vuarum quoque genera omnia nuda obiecta ſunt ſoli: nucis autem & nodę nucleique fructus, & teſta opertus & cortice alitur, tamẽ & ipſe calore ſolis naſcitur, atque nutritur: & quantum pineæ denſitate nucleus abſconditur, tanta deinde domini prouidentia, vt vbi mollior fructus, ibi folij denſitudo validius tegumentum tuendo deferat pomo, quod videmus in fructu ficulneæ. Delicatiora itaque validioribus muniẽda ſunt, vt & ipſe quoque dominus

Hier. 24. per Hieremiam docet dicẽs: Sicut ficus iſtas bonas recognoſcam tranſlatos Iuda, quos emiſi de loco iſto in terrã Chaldęorũ in bona, & confirmabo oculos meos ſuper illos in bona. Tãquam delicatos enim velut quodã miſericordiæ ſuæ validiori ſepſit tegmine, ne teneri fructus maturius interirent.

Baruc. 4. Ibidem. Denique de ipſis etiam in poſterioribus dicit: Delicati mei ambulauerunt vias aſperas. Quibus infra ait: Cõſtantes eſtote filij, & proclamate ad deum. Hoc enim ſolum aduerſus omnes procellas atque iniurias inuiolabile tegmẽ, impenetrabile munimentum eſt. Vbi ergo teneri fructus, ibi craſſiora tegmina & munimenta foliorum. Contra autẽ, vbi fructus validiores, ibi teneriora folia, vt mal' arbor docet. Fructus enĩ validus nõ multo indiget protectionis auxilio. nã ipſa protectiõis craſſioris vmbra pomo nocere plus poſſet.

De pãpino. Denique doceat nos pampinus naturæ gratiam, & diuinæ ſapientiæ interna myſteria. Videmus enim ita ſciſſum atq; diuiſum, vt trium foliorum ſpeciem videatur oſtendere: ita pars media diſtincta eſt, vt niſi inferiorib' hæreret, ſeparata ſpectãtibus videretur. Ea autem ratio videtur ſeruata naturæ, vt & ſolem facilius admittat, & vmbram obtexat. Deniq; procerius media pars eius extenditur, & in ipſa ſummitate tenuatur, vt plus pulchritudinis quàm tegumenti præferat. Etenim brauij ſpeciem videtur effingere, ſignificans quod vua inter pendentes cęteros fructus habeat principatum, cui tacito quodam iudicio naturæ, ſed euidenti indicio innaſcitur ſpecies & prærogatiua victoriæ. Secum igitur habet brauium ſuum, quo & munimen ſibi prębetur aduerſum iniurias, atque aeris pariter imbriúmque violentiam: & impedimentum non affertur ad recipiendum ſolis calorem, quo tepefacta alitur, coloratur, augetur.

De foliis ficulneæ. Ficulneæ quoq; ſolium ęque prope vt pampinus quadrifida interſcinditur diuiſione: quod eò clarius videtur, quo maius eſt folium: ſane non ita vt pampinus vel ora omni, vel ſummitate criſpanti. Sicut enim in ficulneæ folio craſſitudo validior, ita in pampino ſpecies elegantior. Craſſitudo igitur folij proficit ad tempeſtatis iniuriam repellendam, interciſio ad fructus gratiam vaporandi. Denique hoc genus pomi grandinem nõ cito, maturitatem cito ſentit: quia & latere videtur aduerſum iniurias, & patere ad gratiam. Quid ego foliorũ deſcribam diuerſitates, quemadmodum alia rotunda, alia longiora, alia flexibilia, alia rigidiora ſint, alia nullis facile vẽtis labentia: alia quæ leui motu decutiantur aurarum?

Quod inexplicabile ſit ſingularum rerum exquirere proprietates, & de varia mutatione ipſius aquæ, quæ omnium virgultorum nutrix eſt. De diſcrepantia quoque lachrymarum arborum, quæ eiuſdem aquæ alluuione generantur: ac tandem de diffuſioris perſcrutationis excuſatione. *Caput XV.*

INexplicabile eſt ſingularum rerũ exquirere proprietates, & vel diuerſitates earũ manifeſta teſtificatione diſtinguere, vel latentes occultáſque cauſas indeficientibus aperire documentis. Vna nempe atque eadem eſt aqua, & in diuerſas plerunque ſeſe mutat ſpecies, aut inter arenas flaua, aut inter cautes ſpumeaſant

A inter nemora viridantior, aut inter florulenta diſcolor, aut inter lilia fulgentior, aut inter roſeta rutilantior, aut in gramine liquidior, aut in palude turbidior, aut in fonte perſpicacior, aut in mari obſcurior, aſſumpto locorum quibus influit colore decurrit. Rigorem quoque pari ratione cõmutat, vt inter vaporantia ferueat, inter vmbroſa frigeſcat, ſole repercuſſa exæſtuet, niuibus irrigata glaciali humore caneſcat: quemadmodum ſapor eius ipſe conuertitur, vt nunc aſperior, nunc amarior, nunc vehementior, nunc auſterior, nunc dulcior pro ſpecierum qualitate quibus infuſa fuerit aqua, varietur. Aſperatur in maturioribus ſuccis, tonſo cortice nucis, foliíſque contritis, amarior fit abſinthio, vino vehementior, auſterior allio, graueſcit veneno, melle dulceſcit. Si verò ei lentiſcum, terebinthi quoque fructus, vel nucis interior pars miſceatur, in olei mollem naturam facile trãsfunditur. Cum ſit autem nutrix omnium virgultorum, diuerſos ſingulis vſus miniſtrat. Si radices alat, vel nubibus fuſa deſcendat, diſcretas dat omnibus vires, radicem impin

B guat, caudicem prouehit, ramos diffundit, folia vireſcere facit, fructuũ alit ſemina, pomũ augere conſueuit. Ergo cum eadem ſit omnium nutrix, alia arborum genera triſtiores ſerunt ſuccos, alia dulciores, alia tardos, alia pręmaturos. Ipſæ quoque inter ſe diſcrepant ſuauitates. Alia ſuauitas in vinea, alia in olea, alia in ceraſis, alia in ficu: diſcreta in malo, diſpar in dactylo. Tactus ipſe aquæ alibi ſuauis, alibi aſperior, plerũq; pinguior eſt. Pondere quoque diſtat frequẽter, vt ſpecie. Nam pleriſque locis grauior, pleriſque leuior æſtimatur. Non mirum igitur ſi cum ipſa à ſe diſcrepet, diſcrepant etiam inter ſe lachrymæ arborum quæ eiuſdem aquæ alluuione generantur. Et cum vna ſit omnium cauſa diuerſus ſingulorum vſus, diuerſa natura eſt. Aliam vim habet ceraſi arboris lachryma, aliam lentiſci. Diſparem quoque balſami guttam odorata Orientis ligna ſudare produntur, diuerſum quoque lachrymarum genus virgulta ferularũ in Aegypto ac Libya quadam vi naturæ ſecretioris illachrymãt. Quid autem tibi referam (clementem licet eſſe ſermonem) quod electrum lachryma virgulti ſit, & in tantæ materiæ ſo

C liditatẽ lachryma dureſcat: Nec leuibus id aſſeritur teſtimoniis, quando folia, aut ſurculorum minutiſſimæ portiones, aut exigua quædam animantium genera in electro ſæpe reperiantur, quæ videtur, cum adhuc gutta eſſet mollior, recepiſſe, & ſolidata tenuiſſe. Sed quid ego vili ſermone decerno cum alta atque precioſa ratione naturæ, cum iſto ſermone humanũ alatur ingenium, naturam aũt omnium prouidentia diuina formauerit? Vnde velut habenis quibuſdam verborum cohibenda diffuſio eſt, ne quod Salomoni ſpecialiter ſapientię munere diuinitus videtur eſſe collatum, vſurpatorie videamur exponere differentias arborum, & virtutes radicum, & quæcunque ſunt abſcondita & improuiſa, ſicut ſcriptum eſt: quæ nec ab ipſo tamen manifeſto produntur, vt mihi videatur potuiſſe eum diſputare de virgultorũ generibus, nõ potuiſſe tamen plenius omne ſecretum creaturæ explicare ratione. Sapien. 7

D *Quemadmodum ad verbum domini, quod omni aquarum curſu eſt redundantius, ſubito omnis virgultorum creatura effloruerit, & victum atque medelam miniſtrauerit. Quomodo præterea vniuerſa gignentia aut ſemina habeant, aut aliqua quæ cum virtute ſeminum videantur conuenire. Ac de magna dei virtute in ſingulis.* *Caput XVI.*

QVod ſi irriguis aquarum plerumque & ſegetes lætiores ſunt, & virides fabæ, & ortorum multiplex ſuſcitatur & reſuſcitatur gratia, ſi viridantibus thoris fluuiorum exundantium ripa decoratur: quemadmodum ad verbum domini, quod omni aquarum curſu eſt redundantius, ſubito creatura virgultorum omnis effloruit? Feſtinarunt campi non commiſſam ſibi frugem edere, ignorata orti olerum genera, florum miracula germinare, ripæ fluminum ſe veſtire myrtetis: properauerunt arbores cito ſurgere, cito ſe flore induere, victum hominib', pecori pabulum miniſtrare. Fructus communis eſt omnibus, vſus quoque eſt datus omnibus. Simul vtruoque arbores germinarunt, aliud quo veſceremur, aliud quo re-

frigerante vmbra defenderemur à ſole. Cibus in fructibus, amœniras in foliis: tameo quia præſcia erat prouidentia creatoris, quòd fructum ſibi maxime humana auiditas vindicaret, reliquis prouidit animantibus, vt ſpecialem his donaret alimoniam. Itaque eſca his non mediocris in foliis eſt, in corticibúſque ſyluestribus: ea quoque quæ ad vſum medendi proficerent, id eſt ſucci, lachrymæ, ſurculi, pariter miniſtrata ſunt. Itaque illa quæ poſt experimẽto, vſu, & exemplo vtilia cognouimus, ea à principio creaturæ vſui apta donauit præſcientia diuinæ maieſtatis, & de ſinu terrarum iuſſit exire. (Geneſ.1.) Et quia iuſſit dominus vt germinaret terra herbã fœni, & lignum fructiferum faciens fructum ſecundum genus ſuum, cuius ſemen eius io eo: oe forte qnis dicat in multis arboribus neque fructum, neque ſemen videri, & putet diuinum in aliqun vacillare præceptum, vt à veritate ſit dubium: illud aduertat, quia nequaquam fieri poteſt vt nõ aut ſeminibus vtantur vniuerſa gignentia, aut habeant aliqua quæ videantur cum virtute ſeminum conuenire. Idq́ue, ſi quis diligẽter intendat, manifeſta teſtificatione poterit comprehendere. Nihil videntur ſeminis habere ſalices, habent tamen in foliis granum quoddam quod habeat virtutem ſeminis, vt eo commiſſo terris, tãquam poſito ſurgat arbor de ſurculo, & tanquam de ſemine ſe exuſcitet grano. De grano itaque illo radix ptimum coaleſcit, de radice pullulat non ſolum ſalicis, ſed etiam reliquarum ad ſimilitudinem huiuſmodi generis arborum ſylua. Habent autem & radices virtutem ſeminis. vnde plerique ea ſatione incrementũ ſui nemoris propagauerunt. Magna dei virtus in ſingulis. Nec miretur aliquis ſi io virgultis magnam dei dixi eſſe virtutẽ. Si quidem magnam ſuam virtutẽ dixit in locuſtis eſſe & brucho, en quòd diuinæ maieſtatis offenſa magno moderamine ſterilitatis Iudaicæ atq; inopiæ ſolueretur. Magna enim virtus ſapientia, magna virtus prouidentia. Indigni etenim erant, qui vterentur fœcunditate terrena, qni terrarum læſerant creatorem. Et verè magnus, qui miſerabili fame nefas tantæ impietatis vlciſcitur. Itaque ſi magna virtute dei ſterilem bruchum terra generauit, quanto magis virtute magna quæ fœcuuda ſunt procreat? Quis pineam videns non ſtupeat tãtam diuino præcepto artem inolitam impreſſámque naturę: quemadmodum ab ipſo centro diſtantibus licet menſuris pati aſſurgat glutino, quo proprios ſouet fructus? Itaque per circuitũ eadem ſpecies, & ordo ſeruatur, & quidam in ſingulis plagis nucleorum partus exuberat, atque in orbem redit fructus gratia. Itaque in pinea iſta imagioẽ ſui natura videtur exprimere, quę à primo illo diuino cœleſtíque mãdato priuilegia accepta cuſtodit, & partus ſuos qnadam annorum vice & ordine reſeruat, donec conſummatio temporis impleatur. Sed vt in boc fructu gratam ſpeciem ſui ſignat, ita etiam in myricis, id eſt humilibus virgultis figurã improbę calliditatis expreſſit. Sicut enim duplici corde viri vbique præſto ſunt, & gratiam ſimplicitatémque apud bonos prætendunt, & vitioſiſſimis glutinãtur: ita etiam in aquoſis & in deſertis contrario quodam vſu hæc virgulta naſcuntur. (Hier.17.) Vnde & Hieremias dubia morum atque inſyncera myricis comparauit.

De reprehenſione ſurditatis bnmani cordis, & de incomprebenſibili admirandáque dei etiam in paruis pronidentia. De primo qnoque cultore uitum, & commendatione uini. Caput XVII.

(Gene.1.) GErminet, inquit, terra herbam virentem.) Et ſtatim omni ſurgẽte germine terra completa eſt. Et (Deut.6.) bomini dicitur: Dilige dominum deum tuum: & non eſt charitas dei omniũ infuſa viſceribus. Surdiora corda bominum ſunt, quàm dura ſaxorum. Terra indebitos fructus nobis miniſtrat, dum obſecundat authori: nos debitum munus negamns, dum non veneramur authorem. Vide in paruis quæ prouidẽtia ſit dei: & quia comprehendere non potes, mirare quomodo alia ſemper florentia reſeruauerit, alia mutationes habere voluerit expoliationis & amictus. Inter cana niuium, pruinas frigorum, viriditatẽ ſuã arua cõſeruant: & cum ipſa tecta ſint gelu, partus ſui tamen haud exiguam ſpeciẽ viriditatis obtexunt. In ipſis quoque generibus arborum quæ diuturnis frondibus A veſtiuntur, non mediocris diſtantia eſt. Seruat induméntum ſuum ſemper olea vel pions, ſed ramen folia ſua ſæpe commutant: nec ea quaſi diuturna, ſed qnaſi ſuccedanea pretendunt ſuæ arboris pulcbritudini, perpetui integritate veſtitus vice munéris obumbrantes. Palma antem vireos ſemper manet, conſeruatione & diuturnitate, non immutatione foliorum. Nam quæ primo germinauerit folia, ea ſine vlla ſubſtitutionis ſucceſſione conſẽruat. Imitare ergo eam ô bomo, vt dicatur & tibi: (Cantico. 7.) Statura tua ſimilis facta eſt palmæ. Serua viriditatem pueritiæ tuæ, & illius innocentiæ naturalis quam à primordio recepiſti, vt plantatus ſecus decurſus aquarum, (Pſalm. 1.) fructum tuum in tempore tuo habeas pręparatum, & folium tuum non defluat. Hanc viriditatẽ gratiæ ſemper florentis io Chriſto ſecuta eccleſia dicit: Io vmbra eius confugi, & ſedi. (Canti.2.) Hanc prærogatiuã doni virẽtis acceperunt & Apoſtoli, qnorum nec foliũ vnquam potuit elabi, vt eorum etiam vmbra curaret ægrotos. Obumbrabat enim infirmitati corporis, fides mentis, & florentia merita virtutum. Mane ergo plantatus in domo domini, vt in atriis (Pſal.91.) B eius ſicut palma floreas, & aſcendat in te gratia eccleſiæ, vt ſit odor narium ruarum ſicut mala, & fauces tuæ ſicut viuũ optimum, vt inebrieris in Chriſto. Bene admonuit ilte verſiculus repetere penè intermiſſum, quia diximus præcepto domini vitem etiam pullulaſſe, quam poſt diluuium à Noe (Geneſ.9.) plantatam eſſe cognouimus. Sic enim habes, quia Noe agricola erat terræ, & plantauit vitem, & bibit de vino eius, & obdormiuit. Non ergo Noe author eſt vitis, ſed plantationis. Neque enim niſi eam reperiſſet ante generatam, plantare potuiſſet. Cultor ergo non autbor eſt vitium. Deus autẽ qni ſciret quod vinum ſobrie potatum ſanitatem daret, augeret prudentiam, immodice ſumptum ad vitia cauſas daret: creaturam dedit, abnndantiam bumano arbitrio reſeruauit, vt parſimonia naturæ eſſet magiſterium ſobrietatis: abnndantiæ noxium, lapſúmque temulẽtiæ ſibi adſcriberet humana conditio. Denique & ipſe inebriatus eſt Noe, & obdormiuit cõſopitus à vino. Itaque per vinum patuit deformitati, qui per diluuium excreuit ad gloriam: ſed dominus & in eo creaturæ ſuæ gratiã reſeruauit, vt eius fructum C nobis conuerteret ad ſalutem, ac per eum oobis remiſsio peccatorum proueniret. Vnde pie Iſaac dixit: Odor Iacob, (Ibidem. 27.) odor agri pleni, id eſt naturalis odor. Quid enim pleno rure ſuauius? Quid vitis odore iucundius? Quid fabæ flore gratius? Vnde quamuis ingenioſe quis ante nos dixerit, non vitem aut ficum patriarcha olebat, aut frugem, ſed virtutum ſpirabat gratiam: ego tamen & odorem ipſum terræ ſimplicem atque ſyncerum pro gratia benedictionis accipiam, quam fraus nulla cõpoſuit, ſed veritas indulgẽtiæ cœleſtis infudit. Denique inter benedictiones ſacratiſsimas cõputatur vt cõtribuat nobis dominus à rore cœli vim vini, olei, atq; frumẽti. Cui eſt honor, laus, & gloria, perpetuitas à ſeculis, & nũc, & ſemper, & in omnia ſecula ſeculorũ. Amẽ.

CAPITA QVARTI LIBRI HEXAEMERON.

D De pulcbrè introducta exhortatione, vt cum in lectione exoriendus ſit Sol, oculi & aures emnndentur, & Sol ipſe cautè aſpiciatur, ne deus eſſe credatur, ſed ex eius admirabilitate & laude creator ipſins admiretur atque laudetur, qui terram fecit etiam ſine Sole eſſe poſſe fœcundam, vt & ipſa oatura voce qnadam ſuorum munerum teſtatur. Caput I.

Qua ratione etiam auris ſit emundanda, ac cœleſtibus oraculis admouenda. Et quam ob cauſam facta ſint luminaria, qnodque non ſint fœcunditatis terrarum authores, ſed deus pater per dominũ Ieſum omnia liberalitate fertilitatis impertiat. Quomodo præterea intelligendum ſit propheticum illud: Fecit ſolem in poteſtatem diei, & lunam in poteſtatem noctis. Caput II.

De dubitatione quæ occurrere poſſet circa diſcretionem inter diem & noctem, ac lucẽ & tenebras: & de ſolutione eiuſdem. Caput III.

Quomodo luminaria facta ſint in ſigna, & de acuta ac diffuſa confutatione quorundam tentantium exprimere natiuitatum

tiuitatũ qualitates: qualis videlicet futurus ſit vnuſquiſque qui natus ſit. Caput IIII.

Quemadmodum prætacta luminaria ſint & in tempora, & in dies, & in annos. Caput V.

Quomodo duo luminaria ſuperius commemorata, magna dici poſſint, & de magnitudinis eorum probatione, mendacíque aſpectus noſtri iudicio. De admirando quoque ſolis modetamine ac temperamento. Caput VI.

Quod luna quædam ſimilia habeat cum ſole eius conſorte ac fratte: pleraque etiam ab eo diſtincta. Caput VII.

De myſterio defectus & minutionis lunæ. De eius quoque laude, ac deriſione eorũ qui eam magicis carminibus deduci poſſe credunt. Caput VIII.

De clauſione quarti diei, cum redargutione eorum qui numerum quartum cauere conſueuerunt. Caput IX.

DIVI AMBROSII EPISCOPI
Mediolanenſis Hexaemeron liber quartus.
De die quarto.

De pulchre introducta exhortatione, ut cũ in lectione exoriendus ſit ſol, oculi & aures emundentur, & ſol ipſe caute aſpiciatur, ne deus eſſe credatur: ſed ex eius admirabilitate & laude creator ipſius admiretur atque laudetur, qui terram fecit etiam ſine ſole eſſe poſſe fœcundam: ut & ipſa tacita voce quadam ſuorum munerum teſtatur. Caput I.

QVi vindemiam colligit, vaſa prius quibus vinum infunditur, mundare conſueuit, ne ſordes aliqua vini gratiam decoloret. Quid enim prodeſt ponere vitem ordine, fodere quotannis, aut aratris ſulcos ducere, putare, ſubrigere, adiungere vlmis, & quodam connubio copulare, ſi tanto labore vina quæſita, in vaſe coaceſcant? Matutinos quoque ſolis ortus ſi quis ſpectare deſiderat, emundat oculos ſuos, ne quid pulueris, ne quid purgamẽtorum oculis eius inſideat, quo intuẽtis bebetetur obtutus, néve aliqua caligo nebuloſa corporeos viſus ſpectantis obducat. Nobis in lectione exoriendus eſt ſol, qui ante nõ fuerat. Primum iam diem ſine ſole trãſiuimus: ſecundum ſine ſole tranſegimus: tertium ſine ſole confecimus: quarto die iubet deus fieri luminaria, ſolem, & lunam, & ſtellas. Sol incipit. emunda oculos mentis ô homo animíque interiores obtutus, ne qua feſtuca peccati aciẽ tui pręſtringat ingenij, & puri cordis turbet aſpectum. Emunda aurem, vt vaſe ſyncero ſcripturæ diuinæ nitida fluenta ſuſcipias, ne qua ingrediatur contagio. Præcedit ſol, magno iubare diem, magno mundum complens lumine, vaporãs calore. Caue ô homo ſolam eius perpendere magnitudinẽ, ne nimius fulgor eius viſus tuę mentis obcæcet: & qui è regione in radium eius intendit, repercuſſo lumine omnem ſubito amittit aſpectum: ac niſi in cæteras partes vultum ſuum oculóſque conuertat, æſtimat ſe nihil videre, & intuendi munere eſſe fraudatum. ſi verò deflectat obtutum, integrum ſibi officium perſeuerat. Caue (D) igitur ne & tuum radius eius exoriens confundat aſpectum. Et ideo prius firmamẽtum cœli aſpice, quod ante Solem factum eſt: terrã aſpice, quæ ante q̃ ſol prodiret, cœpit eſſe viſibilis atque compoſita: germina eius aſpice, anteriora ſolis lumine. Anterior rubus quàm ſol, antiquior herba quàm luna. Nuli ergo deum credere, cui vides dei munera eſſe prælata. Tres dies tranſacti ſunt, & ſolem nemo quæſiuit, & luminis claritas abundauit. Habet enim & dies ſuam lucem, quæ præcurſor eſt ſolis. Non igitur te tanto ſplendori ſolis temere committas. Oculus eſt enim mũdi, iucunditas diei, cœli pulchritudo, naturæ gratia, præſtantia creaturæ. Sed quando hunc vides, authorem eius conſidera: quando hunc miraris, lauda prius ipſius creatorem. Si tam gratus eſt ſol, qui conſors & particeps eſt creaturæ: quàm bonus eſt ſol ille iuſtitiæ? Si tam velox iſte, vt rapidis curſibus die ac nocte

A luſtret omnia: quãtus ille, qui vbique ſemper eſt, & maieſtate ſua cõplet omnia? Si admirabilis qui iubetur exire: quàm ſupra admirationem qui dicit ſoli, & non exoritur, vt legimus? Si magnus eſt qui per horarum vices locis aut accedit, aut decedit quotidie: qualis ille, qui etiam cùm ſe exinaniuit, vt nos eum poſſemus videre, erat lumen verum, quod illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum? (Ioan. 1.) Si præſtantiſſimus qui obiectu terræ patitur ſæpe defectus: quantæ maieſtatis qui ait: Adhuc ſemel ego mouebo terrã? (Agg. 2.) Illum terra abſcondit, illius motum nõ poteſt ſuſtinere, niſi voluntatis eius ſubſtãtia fulciatur. Si cæco damnum eſt huius ſolis gratiam non videre, quanto magis peccatori damnum veri luminis munere defraudatum, perpetuę noctis tenebras ſuſtinere? Ergo cum vides ſolem, attẽde terram, quę ante fundata eſt: attende herbam fœni, quæ præſtat ordinis priuilegio: attende ligna quę plaudunt quod priora luminibus cœli eſſe cœperũt. Nunquid merita fœni maiora quàm ſolis? aut nunquid potior ligni prærogatiua? Abſit vt inſenſibilia tanti muneris præferamus miniſtro. Quid igitur prçuidit altitudo ſapientiæ & ſcientiæ dei, vt prius inciperent (B) ligna eſſe, quàm illa duo mundi luminaria, & quidam cœleſtis oculi firmamenti, niſi vt cognoſcerẽt omnes diuinæ teſtimonio lectionis terrã ſine ſole poſſe eſſe fœcũdam? Nam quæ potuit ſine ſole prima rerum ſemina germinare, poteſt vtiq; ſemina accepta nutrire, & proprio fotu ſine calore ſolis partus edere. Hac igitur voce quadam ſuorũ munerum clamat natura: Bonus quidem ſol, ſed miniſterio, non imperio: Bonus meæ fœcunditatis adiutor, ſed non creator: Bonus meorum altor fructuum, ſed nõ author. Interdum partus meos & ipſe adurit, frequenter mihi & ipſe dãno eſt, pleriſque me locis indotatam relinquit. Non ſum ingrata conſeruo, mihi eſt in vſum datus, mecum labori eſt mancipatus, mecum ſubiectus eſt vanitati, mecum corruptiõis ſubditus ſeruituti. Mecum congemiſcit & cõparturit, vt veniat adoptio filiorum, & humani generis redẽptio, qua poſſimus & nos à ſeruitio liberari: Mecũ aſſiſtens laudat authorem: mecum hymnũ dicit domino deo noſtro. Vbi maior eſt gratia, ibi mecum eſt ei cõmune conſortium. Vbi ſol benedicit, ibi terra benedicit. Benedicunt ligna fructifera, benedicunt (C) pecora, benedicunt volucres. In mari poſitus illum nauta accuſat, me deſiderat: in montibus illum paſtor declinat, ad mea germina, ad meas feſtinat arbores, quibus exæſtuans obumbretur, ad meos fontes ſitiens & laſſus accurrit.

Qua ratione etiam auris ſit emundanda, ac cœleſtibus oraculis admonenda. Et quam ob cauſam facta ſint luminaria. Quódque non ſint fœcunditatis terrarum authores, ſed deus pater per dominum Ieſum omnia liberalitate fertilitatis impertiat. Quomodo præterea intelligẽdum ſit propheticum illud: Fecit ſolem in poteſtatem diei, & lunam in poteſtatem noctis. Caput II.

SEd ne oculorum tibi exiguum videatur eſſe teſtimonium, emunda aurem, admoue eam cœleſtibus oraculis. Duobus enim & tribus teſtibus ſtat omne verbum. (Matth. 18. Deute. 17.) Audi dicẽtem: Fiant luminaria in firmamento cœli ad illuminationem terræ. (Gene. 1.) Quis hoc dicit? Deus dicit. Et cui dicit nisi filio? Deus ergo pater dicit: Fiat ſol. & filius fecit ſolem. Dignum enim erat vt ſolem mũdi faceret ſol iuſtitiæ. Ipſe ergo eum in lumen adduxit, ipſe eum illuminauit, ipſe ei donauit ſundendi luminis poteſtatem. Factus eſt ergo ſol: ideo & ipſi ſeruit, quoniam dictum eſt: Fundaſti terram, & permanet. Diſpoſitione tua permanet dies, quoniam vniuerſa ſeruiunt tibi. (Pſalm. 118.) Etenim cui dies ſeruit, quomodo non ſeruit ſol, qui factus eſt in poteſtatem diei? Quomodo non ſeruit luna, & ſtellæ, quæ factæ ſunt in poteſtatem noctis? Etenim quanto maiorem his gratiam creator donauit, vt aer ſolito amplius ſolis claritate reſplendeat, dies ſerenus luceat, noctis illuminentur tenebræ, per lunæ ſtellarúmque fulgorem cœlũ velut quibuſdam floribus coronatũ ita ignitis luminaribus micet, vt paradiſo putes vernante depictũ, ſpicãtium roſarum viuis monilib' renitere: quãto igitur amplius his decoris videtur eſſe collatũ, tanto amplius debent. Cui enim plus cõmittitur, plus debet. Et ideo bene à pleriſque ornamentum cœli

est nuncupatum, eo quòd ſit ſtellarum monile precioſum. A
Atque vt ſciamus quia fertilitas terrarum non calori ſolis
adſcribitur, ſed diuinæ indulgentiæ deputatur, ait Prophe-
ta: omnia à te expectant vt des illis eſcam in tempore. dante
Pſal.103. te illis, colligent ſibi: aperiente te manum tuam, vniuerſa im
plebũtur vbertate. Et infra: Emitte ſpiritum tuum, & crea-
buntur, & renouabis faciem terræ. Et in euangelio: Conſide
Matth.6. rate volatilia cœli, quia neque ſerunt, nec metunt, & pater
veſter cœleſtis paſcit illa. Non ergo ſol aut luna fœcundita
tis authores ſunt, ſed deus pater per dominũ Ieſum omnib'
liberalitatem fertilitatis impertit. Pulchre autem expoſuit
Pſal.103. nobis Propheta quid ſit quod ipſe ait: Quia fecit deus ſolē
in poteſtatem diei, & lunā in poteſtatē noctis. Nam & in iſto
pſalmo centeſimotertio, de quo ſupra diximus, ſcripſit: Fe-
cit lunā in tempora, ſol cognouit occaſum ſuum. Cum enim
dies horas ſuas cōplere cœperit, ſol debitum ſibi cognoſcit
occaſum. Eſt ergo in diei poteſtate ſol, & luna in poteſtate
noctis, quæ tēporum vicibus obedire cōpellitur, & nũc im B
pletur lumine, atque vacuatur: licet plerique hunc locũ my
ſtice de Chriſto & eccleſia videantur accipere, quod agno-
Ioan.17. uit Chriſtus proprij corporis paſſionē, qui ait: Pater, venit
hora, clarifica filium tuum: vt ille occaſu ſuo omnib' dona-
ret vitā æternam, qui perpetuæ mortis vrgebātur occaſu, &
eccleſia tempora ſua habeat, perſecutionis videlicet & pa-
cis. Nam videtur ſicut luna deficere, ſed non deficit. Ob-
umbrari poteſt, deficere non poteſt: quia aliquorum qui-
dem in perſecutionibus diſceſſione minuitur, vt martyrum
confeſſionibus impleatur: & effuſi pro Chriſto ſanguinis
clarificata victoriis, maius deuotionis ſuę & fidei toto orbe
lumen effundat. Nāque luna luminis imminutionem habet,
non corporis, quādo per vices menſtruas deponere videtur
lumē ſuum, vt mutuetur à ſole: quod facile puro aere atque
perſpicuo, quando nulla eam obducta nebula caligantem fa
cit, colligi poteſt. Orbis enim lunæ integer manet, & ſi non
ſimiliter totus vt pars eius effulgeat. Et qualis videri ſo-
let cum plenus eſt luminis, talis eſt magnitudine, ſed per vm C
†viduatus bram quandam lumine ſuo vt videatur† apparet. Inde cor-
nua eius refulgent, quia corpus eius in orbem diffunditur, &
velut deficiente portionis luce ſinuatur.

De dubitatione quæ occurrere poſſet circa diſcretionē inter diem & noctem, ac lucem & tenebras: & de ſolutione eiuſdem. Caput III.

Gene.1. MOuere autem poteſt quod ait: Vt fiant luminaria
ad illuminationem ſuper terram quæ diſcernant
inter diem & noctē.) Quia & ſupra iam vbi lumē
fecit, dixerat: Separauit deus inter lucem ac tene-
bras, & factum eſt veſpere & mane dies vnus. Sed cōſidere-
mus quia aliud eſt lumen diei, aliud lumē ſolis, & lunæ, & lu
men ſtellarum, eo quòd ſol ipſe radiis ſuis fulgorem diurno
lumini videatur adiungere, quod vel ortus diei poteſt pro-
dere, vel occaſus. Nam ante ſolem lucet quidem, ſed nō re-
fulget dies, qui amplius quoque meridiano ſole reſplendet.
Pſalm.36. Quod oſtendit Propheta, dicēns: Et educet ſicut lucem iu- D
ſtitiam tuam, & iudicium tuum ſicut meridiem. Non ſolum
enim lumini, ſed etiā meridiano lumini ſancti iuſtitiam com
parauit. Deinde non ſolum vnum ſignum, ſed etiam duo vo
luit eſſe diurnæ diſcretionis atque nocturnæ, vt & lux diſ-
cretionem faciat, & ſolis exortus: & iterum lucis defectus,
& ſtellarum ortus, inter occaſum diei diſtinguat, & noctis
exordium. Nam vbi occiderit ſol, manet tamen adhuc ali-
quid reliquiarũ diei, donec tenebræ terram operiāt: & tunc
luna oritur, & ſtellæ. Et de nocte quidē apertè liquet, quia
luna & ſtellarum illuminatio noctis ſpacia teſtantur. Siqui-
dem per diem fulgorem illum lunarem, ſtellarúmque om-
nium, ſol exortus abſcondit. De die autem vel ipſa ſolis fla
grantia docere nos poteſt, diuerſam diurni luminis & ſolis
eſſe naturam, & ipſam eſſe ſpeciem diſcolorem. Simplex eſt
enim lucis ſpecies, vt lumē præbeat. At verò ſol non ſolum
virtutem illuminandi habet, ſed etiam vaporādi. igneus eſt
enim. Ignis autem & illuminat, & exurit. Vnde dominus vo
lens Moyſi oſtendere ſuę operationis miraculum, quo eum
ad obediendi ſtudium prouocaret, atque ad fidem inflāma-
A ret eius affectum in igne viſus eſt in rubo, & rubus non ex- Exod.3.
urebatur, ſed tantum ſplendere ignis ſpecies videbatur. Al-
terum igitur munus ignis vacabat, alterum operabatur. Va-
cabat exuſtionis vis, operabatur illuminationis. Ideo ſtu-
pebat Moyſes, quia cōtra naturā ſuā ignis nō exurebat ru-
bum, qui etiam vehementiorē materiem conſueuit exure-
re. Sed domini ignis illuminare ſolet, exurere non ſolet. At
forte dicas, quomodo ſcriptum eſt: Ego ſum ignis conſu- Deute.4.
mens? Bene admonuiſti. Non ſolet conſumere, niſi ſola pec Hebr.12.
cata. In retributionibus quoque meritorum colligimus di-
uidi ignis naturam, vt alios illuminet, alios exurat: illumi-
net iuſtos, exurat impios. Non eoſdem quos illuminat, ex-
urit: & quos exurit, illuminat: ſed illuminatio eius inextin-
guibilis eſt ad perfunctionem bonorum: exuſtio vehemens
ad ſupplicia peccatorum. Sed reuertamur ad diſcretionem
diei ac noctis. Oriente diei lumine nox fugatur, deceden-
te die nox infunditur. Non eſt enim luci ſocietas vlla cum
tenebris, ſiquidem naturali lege hoc dominus in prima o- 2.Corin.6.
B peratione ſua conſtituit. Etenim quando lumen fecit deus,
& diſcretionem fecit inter lucem ac tenebras. Denique in
ipſo die iam ſole infuſo terris, videmus vmbram vel homi-
nis vel virgulti alicuius à lumine ſeparari, vt mane ad occa-
ſum dirigatur, veſperi retorqueatur in Orientem, meridia-
nis horis ad ſeptentrionem inclinetur: lumini tamē non con
funditur atq; miſcetur, ſed cedit & refugit. Similiter & nox
cedere videtur diei, & ſe ab ei' lumine declinare. Eſt enim,
vt peritiores probarũt qui nobis vel ætate vel munere præ-
cucurrerunt, vmbra terræ. Naturaliter enim vmbra corpo-
ri adhæret atq; adiũgitur, adeo vt etiā pictores vmbras cor-
porũ, priuſquam pinxerint, nitātur exprimere, ſdque artis
eſſe aſſerant, non intermittere vim naturæ: & quaſi naturalis
iuris præuaricator habeatur, cuius pictura non etiam vm-
bram ſuam exprimat. Ergo ſicut in die, cum è regione ſolis
aliquod corpus occurrit, ex ea parte qua lumen repercuti-
tur, vmbra ſubſiſtit, ſic cùm decedente die è regione lumi-
C nis eius aut ſolis terræ obiectus occurrit, obumbratur aer.
Vnde liquet quod noctem faciat vmbra terrarum.

Quomodo luminaria facta ſint in ſigna, & de acuta ac diffuſa confutatione quorundam tractantium exprimere natiuitatũ qualitates, qualis videlicet futurus ſit vnuſquiſque qui natus ſit. Caput IIII.

FEcit ergo ſolem, & lunam, & ſtellas, & præſtituit
illis menſuras temporum, ſoli diurnas, lunæ ſtel-
líſque nocturnas, vt iſte augeat diei gratiam, illæ
vmbram tenebráſque illuminent. Et ſint in ſigna,
& in tēpora, & in dies, & in annos.) Diuiſa tempora habent, Geneſ.1.
paréſque menſuras pro menſium vicibus ſol & luna cũ ſtel-
lis, & ſunt in ſigna. Non poſſumus negare quod ex ſole & lu
na ſigna aliqua colligantur. nam & dominus dixit: Et erunt Luc.21.
ſigna in ſole, & luna, & ſtellis. Et quærentibus apoſtolis ſi-
gnum aduẽtus eius, reſpondit: Sol obſcurabitur, & luna non
dabit lumen ſuum, & ſtellæ cadēt de cœlo. Hæc dixit fore Matth.24.
ſigna futuræ cōſummationis: ſed conueniens debet curæ no
D ſtræ menſura ſeruari. Denique nonnulli natiuitatum tenta-
uerunt exprimere qualitates, qualis futurus ſit vnuſquiſque
qui natus ſit: cum hoc non ſolum vanum, ſed etiam inutile
ſit quærentibus, impoſſibile pollicentibus. Quid enim tam
inutile, quàm vt vnuſquiſque perſuadeat ſibi hoc eſſe quod
natus eſt? Nemo ergo debet vitam ſuam, ſtatum moréſque
mutare, eniti quo melior fiat. Sed in ea perſuaſione neque
probum potes laudare, nec condēnare improbum, qui neceſ
ſitati natiuitatis ſuæ reſpondere videatur. Et quomodo do-
minus aut pręmia propoſuit bonis, aut improbis pœnas, ſi fa
cit neceſſitas diſciplinā, & cōuerſationem ſtellarum curſus
informat? Et quid eſt aliud quàm hominē de homine exue-
re, ſi nihil morib', nihil inſtitutiōi, nihil ſtudiis derelinqui-
tur? Quàm multos videmus ereptos criminibus atq; pecca-
tis in meliorē ſtatum eſſe conuerſos? Redempti ſunt apoſto
li, & congregati ex peccatoribus: non vtique natiuitatis ſuæ
hora, ſed Chriſti eos ſanctificauit aduẽtus, & hora domini-
cę paſſionis redemit à morte. Latro ille dānatus capitis, ille Luc.23.
cum domino crucifixus, nō beneficio natiuitatis ſuę, ſed fi-
dei con-

Ioann. 2. dei confeſſione ad paradiſi æterna tranſiuit. Ionam in mari A non vis natiuitatis, ſed diſſimulatio diuinæ præceptionis præcipitauit & offenſa, eundémque cetus excipiens, ad indicium futuri myſterij poſt triduum reuomuit & prophetiæ merito gratiæ reſeruauit.

Act. 12. Petrum de carcere imminenti morte perimendum angelus Chriſti, nō ſtellarum ſeries liberauit.

Act. 9. 28. & 27. Paulum cæcitas cōuertit ad gratiam, & percuſſum à vipera, turbatúmq; naufragio, non remedia natiuitatis, ſed deuotionis merita ſeruauerūt. Quid de illis dicim⁹, qui eorum precibus, cum fuiſſent mortui, reſurrexerunt? Vtrum illos ſua natiuitas, an apoſtolica gratia reſuſcitauit? Quid opus fuit vt ſe ieiuniis periculíſque committerent, ſi ad quod volebant, natiuitatis beneficio poterant peruenire? Quod ſi credidiſſent: dum expectant, fatorum neceſſitatem, nunq̃ ad tantam perueniſſent gratiam. Inutilis igitur iſta perſuaſio.

Quid quod etiam impoſſibilis? Nam vt de eorum aliquid diſputatione ſumamus redarguendi gratia, non probandi: B magnam vim dicūt eſſe natiuitatis, eámque minutis quibuſdam & certis colligi oportere momentis: ac niſi verius colligatur, ſummam eſſe diſtantiā. breui enim atomo, exiguóq; momento diſtare natiuitatem inopis & potentis, egentis & diuitis, innocentis & noxij, & plerumque eadem hora generari longæuitati debitum, & prima pueritiæ ætate moriturū, ſi reliqua diſparia ſint, & puncto aliquo diſcreta. Hoc quemadmodum poſſint colligere, reſpondeant.

De horoſcopo. Conſtitue partum fœminæ. Obſtetrix vtique eum primo cognoſcit, explorat vagitum, quo natiuitas colligitur: attendit vtrum maſculus ſit, an fœmina. Quot vis inter has moras prætetire momenta? Pone mathematicum præparatum. Nunquid poteſt vir intereſſe puerperio? Dum mandat obſtetrix, audit Chaldæus, ponit horoſcopum in alterius ſortem. Iam nati fata migrarunt. de altero quæritur, & alterius genitura proponitur. Pone veram eſſe eorum opinionem, de natiuitatū neceſſitatibus non poſſe veram eſſe collectionem. Puncta tranſeunt, fugit tempus irreparabile. Non eſt dubium quod tempus in atomo, & in momento, in ictu oculi ſit. adducor vt credam, quando omnes in atomo, in momento, in ictu o- C culi reſuſcitamur, vt Apoſtolus proteſtatur dicēs:

1. Corin. 15. Ecce myſterium vobis dico: Omnes quidem reſurgemus, nō omnes autem immutabimur, in momento, in ictu oculi, in nouiſſima tuba. Canet enim tuba, & mortui reſurgent incorrupti, & nos immutabimur. Inter effuſionem & ſuſceptionem depoſitionémque pignoris, inter fletum eius & nuncium, quot atomi tranſierūt? Et hoc vt ſimpliciter iſta texuerim. Nam & ipſi vitalem illum ſignorū duodecim circuitum in duodecim partes diuidunt: & quia triginta diebus ſol duodecimam partem Sphæræ eius quæ inenarrabilis habetur, regreditur, quo gyrus Solis anni circuitu compleatur, in triginta portiunculas quas μοίρας Græci vocant, vnamquamque duodecim illarum diſtribuunt portionem, ipſam quoq; portiunculam in ſexaginta vices conſerunt. Rurſus vnūquodque de illis ſexaginta ſexagies ſecant. Quàm incomprehenſibile eſt, in quo ſexageſimo tot ſexageſimæ portiūculæ natiuitatis momenta conſtituant: & qui ſingulorum ſignorum ſit aut motus aut ſpecies in natiuitate naſcentis? Vnde cum D impoſſibile ſit tam ſubtiles minutias temporis comprehendere, exigua autem minutia inuehat vniuerſitatis errorem, totum negocium plenum eſt vanitatis. Diſputatores eorū, quæ ſua ſunt, neſciunt: quomodo aliena nouerunt? Quid ſibi immineat, ignorant: quomodo poſſunt aliis, quæ ſibi futura ſunt, denūciare? Ridiculum eſt credere, quia ſi poſſent, ſibi potius prouiderent. Iam illud q̃ ineptum, vt ſi quis ſigno arietis ortum eſſe ſe dicat, ex vſu pecudis æſtimetur præſtantiſſimus conſilio, quod in grege huiuſmodi emineat pecus: aut locupletior, eo quod veſtitum habeat aries naturalem, & quotannis lucrum capiat indumenti, eóque viro illi familiaria videantur quæſtuum eſſe compendia. Similiter & de tauri & de piſcium ſignis argumentātur, vt ex natura viliū animantium cœli motus, & ſignorum interpretandas exiſtiment poteſtates. Cibus ergo noſter viuendi nobis decreta conſtituit, & alimenta noſtra nobis, id eſt, aries, taurus, & piſcis morum imprimunt diſciplinā? Quomodo igitur de cœlo nobis cauſſas rerum, & ſubſtantiā vitæ huius accerſunt, A cum ipſis cœleſtibus ſignis cauſſas motus ſui ex qualitatib⁹ eſcæ vilis impertiant? Liberalem aiunt ſigno ortum arietis, eò quod lanam ſuam aries non inuitus deponat: & huiuſmodi virtutem vilis animantis malunt naturæ deputare, quàm cœlo vnde & ſerenitas nobis fulget, & pluuia ſæpe deſcendit. Laborioſos & patientes ſeruitij, quos naſcentes taurus aſpexerit, quia anima laborioſum & aſſuetum iugo ſpontanea ſeruituti colla ſubmittens. Percuſſorem quoque, cuius natiuitatem Scorpius in ſua parte complexus ſit, & malitiæ venena reuomentem, eò quod animal venenatum ſit. Quid igitur authoritatem viuendi daturum te ſignorum cœleſtiū dignitate prætendis, & de nugis quibuſdam argumentū aſſertionis aſſumis? Nam ſi de animalibus aſſumptæ huiuſmodi morum proprietates, cœli motibus imprimūtur: & ipſum videtur beſtialis naturæ poteſtati eſſe ſubiectū, ex quo cauſſas vitalis ſubſtantiæ quas hominibus impertiret, accepit.

B Quod ſi hoc abhorret à vero, multo magis illud ridiculum, veri eos ſubſidio deſtitutos, hinc fidē ſuæ diſputationis accerſire. Deinde illud conſideremus, quod planetas illa ſigna appellant, quorū motibus formari aſſerunt vitæ noſtræ neceſſitates. Siue igitur, vt nomen ſonat, ſemper vagentur: ſiue vt ipſi dicunt, quod concito motu ferantur, & decies milies in die, aut ſi hoc incredibile videtur, multiplicem ſpeciē innumera ſui conuerſione commutent: fide caret quod iā vago ſui errore, & tam celeri motu fixam nobis atque immobilem viuendi ſubſtantiam ſortémque decernant. Ferūt tamen non eſſe æquales omnium motus, ſed aliorum celeriores, aliorum tardiores eſſe circuitus, vt in eadem hora & videant ſe frequenter, & frequenter abſcondāt, dum aliud ab alio præteritur. Aiunt autem plurimum referre vtrum ortū generati benefica ſigna videant, an malefica & noxia: & in eo natiuitatis eſſe diſtantiam, quod benefici ſigni aſpectus plurimum conferat, malefici & noxij plurimum noceat. Sic enim eadem ſigna quę venerantur, appellare conſueuerunt. Neceſſe enim habeo eorum vti nominibus, quorum vtor aſſertionibus, ne ignorata magis quàm vacuefacta atque de- C ſtructa ſua argumenta commemorent. Itaque cum illum vagum celerémq; motum non queant comprehēdere, ſæpe fit vt per illam puncti & momenti incomprehenſibilis ſubtilitatem ponant benefici ſigni aſpectum, vbi grauis atque nocitura incurrat offenſio. Et quid mirum ſi ibi luduntur homines, vbi ſigna innoxia blaſphemantur? Quæ ſi natura noxia eſſe creduntur, deus ergo ſummus arguitur ſi fecit quod malum eſt, & fuit improbitatis operator. Si vero ex ſua voluntate putantur aſſumpſiſſe quod noceat inſontibus, & nullius adhuc facinoris peſſimi ſibi conſciis, quibus pœna adſcribitur anteq̃ culpa: quid tam irrationabile, quod etiam irrationabilium beſtiarum excedat immanitatem, vt vſus fraudis aut gratiæ non meritis hominum deputetur, ſed ſignorum motibus deferatur? Nihil inquit ille deliquit, ſed noxia eum ſtella conſpexit: Saturni ei ſidus occurrit: auertit ſe paululum, & ęrumnam ab ſe abſtulit, & crimen aboleuit. Sed hæc eorum ſapiētia telæ araneæ comparatur, in quā ſi culex aut muſca inciderit, exuere ſe non poteſt: ſi vero D validiorum animantium vllum genus incurriſſe viſum eſt, pertranſiuit, & caſſes rupit infirmos, atque inanes laqueos diſſipauit. Talia ſunt retia Chaldęorum, vt in his infirmi hęreant, validiores ſenſu offenſionem habere non poſsint. Itaque vos, quia validiores eſtis, cum videritis mathematicos, dicite: Telam araneæ texunt, quæ nec vſum aliquem poteſt habere, nec vincula, ſi tu non quaſi culex aut muſca lapſu tuæ infirmitatis incurras, ſed quaſi paſſer aut columba caſſes inualidos præpetis volatus celeritate diſſoluas. Etenim quis prudentium credat quod ſignorum motus, qui ad diem ſæpe mutantur, & multipliciter in ſe recurrunt, inſignia deferant poteſtatum? Nam ſi ita eſſet, quantæ ad diem regaliū natiuitatum exprimerētur figuræ? Quotidie ergo reges naſcerentur, nec regalis in filios tranſmitteretur ſucceſsio, ſed ſemper ex diuerſo ſtatu, qui ius imperialis acquirerent poteſtatis, orirētur. Quis igitur regum genituram filij ſui colligit ſi ei debeatur imperium, & non proprio ſucceſsionem regni in ſuos trāſcribit arbitrio? Legimus certe quod Abia genuit Aſa, & Aſa genuit Ioſaphat, & Ioſaphat genuit Iorā,

& Ioram

& Ioram genuit Oziam:& reliqua omnis vſque ad captiuitatem per reges generis pariter & honoris ducta ſucceſsio eſt. Nunquid quia reges fuerunt, ſignis cœleſtibus formandos motus ſuos imperare potuerunt? Quis enim hominum poteſt habere in his dominatum? Deinde ſi ad neceſsitatem genitalem, non ad inſtituta morum actus noſtri factaque referantur, cur leges propoſitæ ſunt, iura etiam promulgata quibus aut pœna improbis decernitur, aut ſecuritas deſertur innoxiis? Cur nō venia datur eis, cum vtiq; vt ipſi aiūt, non ſua voluntate, ſed ex neceſsitate deliquerint? Cur laborat agricola, & non magis expectat vt inelaboratos fructus priuilegio ſuæ natiuitatis inuehat receptaculis horreorum? Si ita natus eſt vt ei diuitiæ atque opes affluant, vt ſibi ſpōtaneos reditus ſine vllo ſemine atque opere terra parturiat: non vomerem aruis imprimat, nō curuæ manum falci admoueat, non legendę vindemiæ ſubeat expenſam, ſed vltro ei in omnes ſerias vina fundantur fluentia, ſponte ei oleum nullis inſerta caudicibus ſyueſtris oleæ bacca deſudet: nec diffuſi æquoris transfretaturus periculum, propriæ ſalutis ſolicitus mercator horreſcat, cui ocioſo poteſt, vt aiūt, quadam ſorte genitali diuitiarum theſaurus illabi. Sed non hæc eſt vniuerſorum ſententia. Denique impiger depreſſo aratro terrā ſcindit agricola, nudus arat, nudus ſerit, nudus Sole feruente toſtas æſtate colligit fruges: & negociator impatiens flantibus Euris in tuto plerumque nauigio ſulcat mare. Vnde importunitatem eorum temeritatémque condemnans propheta ait: Erubeſce Sydon, dixit mare. Hoc eſt, ſi

A (left column, first line) · **B** (beside "diffuſi æquoris")

Eſaiæ 23 pericula vos non mouent: vel pudor comprimat, verecundia cōfundat. Erubeſce Sydon, in qua nullus virtuti locus, nulla ſalutis cura, nulla iuuentus pro excubiis patriæ bello dedita, armíſque exercitata, ſed omnis ſolicitudo de quæſtu, omne ſtudium mercaturæ. Semen, inquit, mercatorum ſicut meſſis. quę autem merces homini Chriſtiano, ſi non ex voluntate, ſed ex neceſſitate curas ſuas & opera cōponit? Vbi enim directa neceſſitas, ibi inhonorata induſtria.

C *Quemadmodum prætacta luminaria ſint & in tempora, & in dies, & in annos.* *Cap. V.*

MVlta diximus, plura nolumus, ne quis ea quæ à nobis de illorum aſſertionibus vſurpantur ad refellendum, ad recognoſcēdum aſſumpta arbitretur. Nam quæ pueri riſimus, ea ſenes commemorare qui poſſumus? Nunc ad ea quæ ſecundum lectionem ſuperſunt, dirigamus ſtylum. Sint, inquit, luminaria in ſigna, &

Gene.1. in tempora, & in dies, & in annos.) De ſignis diximus, tempora autem quæ ſunt, niſi mutationum vices, hyems, ver, æſtas, atq; autumnus? In iſtis igitur temporibus aut velocior

De hyeme. eſt tranſitus Solis, aut tardior. Alia enim pręſtringit radiis ſuis, alia inflammat caloribus ſuis. Itaq; cum Sol meridianis partibus immoratur, hyems nobis eſt. Nam cum Sol lōgius abeſt, terra rigeſcit gelu, ſtringitur frigore, & plurima noctis vmbra terras operit, vt multo prolixiora ſint noctis ſpatia quàm diei. Hinc oritur cauſſa vt hybernis flatibus nimia vis niuium pluuiarúmque fundatur.

De vere. Cum vero ex meridianis decedens partibus ſuper terram redit, noctis ac diei

D exæquat tempora: & quo magis moras ſuis adiungit curſibus, eò paulatim temperiem aeris huius reducit, & reuocat aurarum clementiā, quæ fouens omnia repetendos cogit in partus, vt terra germinet, ac reſoluta ſulcis ſemina reuiuiſcant, vireſcant arbores, ad perpetuitatem quoque conſeruandi generis eorum quæ vel in terris ſunt, vel aquis gau-

De æſtate. dent, annuis fœtibus ſucceſſio propagetur. Aſt vbi ad æſtiuas cōuerſiones in ſeptentrionem ſe ſubrigit, ſpatia diurna producit, noctis vero artat & adſtringit. Itaque quo magis vſu aſſiduo aeri huic copulatur, atque miſcetur, eo amplius & ipſum aerem vaporat, & terrarum exiccat humorem, adoleſcere facit ſemina, & tanquam in ſuccos viriles matureſcere poma ſyluarum. Tum quia flagrantior eſt, minores vmbras facit in meridiano, quoniā ex alto hunc illuminat locū.

Cantic.1. Vnde & Synagoga dicit in Canticis canticorum: Annuncia mihi quem dilexit anima mea, vbi paſcis, vbi manes in meridiano, ne fortè fiam circumamicta ſuper greges ſodalium tuorum. Hoc eſt: Annuncia mihi Chriſte, quem dilexit anima mea? Cur non potius quem diligit: Sed Synagoga dile-

A xit, eccleſia diligit: nec vnquam circa Chriſtum ſuum mutat affectū. Vbi, inquit, paſcis, vbi manes in meridiano? Sequi te cupio quaſi alumna, quæ quaſi copulata ante retinebar: & greges tuos quærere, quæ amiſi meos. In meridiano paſcis, hoc eſt in eccleſiæ loco, vbi iuſtitia reſplēdet, vbi fulget iudicium ſicut meridies, vbi vmbra nō cernitur, vbi maiores ſunt dies, quod eis Sol iuſtitiæ tanquam æſtiuis menſibus diutius immoretur. Denique dies domini non eſt bre-

Iohel.2. *Gene.47.* uis, ſed magnus: quia ſcriptum eſt: Donec veniat dies domini magnus. Vnde & Iacob ait: Omnes dies vitæ meæ quos ago, breues & maligni. Etenī maligna lux dubia. Ergo dies breues dubiæ lucis ſunt, & vmbroſi: dies magni ſine vmbra ſunt: vt plurimi in aliquibus locis ſeruētioribus vſu exemplóque cognouerunt. Synagoga itaque diebus breuibus & malignis, cuius typum plerumque Iacob in perſona ſua exprimit, vel populi eius, vmbram habebat plurimam, quæ Solem iuſtitiæ nō videbat, & videbat illum non ex alto ſuper

Cantic.2. caput ſuum, ſed ex meridiano illuminantem, quādo hyems

B erat. Eccleſiæ autem dicitur: Hyems abiit, diſceſſit ſibi, flores viſi ſunt in terra, tempus meſſis aduenit. Ante aduētum Chriſti hyems erat, poſt aduētum Chriſti flores ſunt veris, & meſſis æſtatis. Ex meridiano ergo & ex gentium conuer-

Eſaiæ 9. ſione illū illuminantē videns obūbratur. Populus autē gentium qui erat confuſionis ac gētilis, qui ſedebat in tenebris, vidit lucem magnam: qui ſedebant in regione vmbræ mortis, lux orta eſt illis. Magna lux diuinitatis, quam nulla vmbra mortis interpolat. Ideoq; ex alto illuminat, quia & hoc

Lucæ.1. ſcriptum eſt, dicente Zacharia: In quibus viſitauit nos oriēs ex alto, illuminare iis qui in tenebris & vmbra mortis ſedēt.

Pſalm.16. Eſt ſanè & aliqua ſalutis vmbra, nō mortis, vt eſt illud: Sub vmbra alarum tuarum protege me. Vmbra quidē, quia corporis eſt: vmbra, quia crucis: ſed vmbra ſalutis, quia in ea eſt peccatorum remiſſio, & reſuſcitatio mortuorum. Exemplum ergo poſſumus accipere, quia hyemales dies breues, vmbras maiores habent: æſtiui dies maiores, ſed vmbras minores habent. Medio quoque die minor vmbra, q̄ in prin-

C cipio eſt diei vel fine: & hoc apud nos in parte Occidentis. Cæterùm ſunt qui dicant quod per duos totius anni dies ſine vmbra fuerint in partibus meridianis, eò quod habentes ſuper verticem ſuum ſolem, vndique per circuitum illuminentur: vnde ἄσκιοι dicuntur Gręcè. Plerique etiam ferunt ſic è regione ex alto ferri Solem, vt per anguſta puteorum aquam quæ in profundo eſt, viderint refulgere. Eſſe autem dicuntur in meridiano qui ἄσκιοι vocantur, eò quod vmbrā ex vtroque latere tranſmittant. Vmbra enim è regione Solis ambulantibus poſt tergum eſt, vtputa ſi contra Orientē pergas matutinis horis: ſi contra meridianam plagam contendas medio die: ſi contra Occidentem in occaſu diei. Ex tribus igitur partibus fit tibi Sol obuius, ex Oriēte, ex meridiano, ex Occidente. Mane & ſero poſt tergum eſt, meridie quoque à latere: at vero à Septentrione nunquā eſt Sol, & ideo vmbra. Si contra Septentrionem dirigas, ſiue mane, ſiue ſero, ſiue meridie, non poteſt eſſe poſt tergum Sol. Sunt

D enim in hoc, quem nos incolimus, orbe terrarum, circa meridiem poſiti qui in Auſtralem plagam videantur vmbram tranſmittere. Hoc autem fieri dicitur ſummo æſtu, cum ad

De Autūno Aquilonem Sol dirigit. Poſtea nos Autumnus excipiēs, infringit quidem æſtuum magnitudinem, ſed pauliſper relaxato ac depoſito calore per temperiē medij modetaminis, ſine fraude nos atque vlla noxa flatibus tradit hyemalibus.

Gene.1. Sint, inquit, etiam in dies.) Non vt faciant dies, ſed vt in eis habeant principatum, vt ortum diei vberiore Sol illuminet gratia, vt per totum diem deſignandi habeat eius poteſtatē curſus ſui munere. Sic accipiunt nōnulli quod ait propheta:

Pſalm.135. Solem in poteſtatem diei, Lunam & ſtellas in poteſtatē noctis. Circunferunt enim lumen. In annos quoque ordinati ſunt Sol & Luna: Luna per trecentos dies duodenis vicibus curſum conficiens, conſummat annum ſecūdum Hebræos, aliquibus diebus adiectis, ſecundum Romanos biſſexto ſemel intra quinquennium vnius diei adiectione celebrato. Solſtitialis quoq; annus eſt, cum Sol expleto per omnia ſigna circuitu, in id vnde principiū curſus ſui ſumpſit, recurrit. Anoua enim fertur ei totius ſpatij eſſe perſunctio.

Quomodo

Quomodo duo luminaria ſuperius commemorata magna dici poßint. & de magnitudinis eorum probatione mendacique aſpectus noſtri iudicio. De admirando quoque Solis moderamine ac temperamento. *Cap. VI.*

Fecit ergo deus hæc duo luminaria, quę magna poſſumus accipere, non tam aliorum comparatione magna, quàm ſuo munere: vt eſt cœlum magnum, & mare magnum. Nam & magnus Sol, qui cōplet orbem terrarum ſuo calore, vel Luna ſuo lumine: nec ſolū terras, ſed etiam aërem hunc & mare, cœlíque faciem. Quæ in quacunque parte fuerint cœli, illuminant omnia, & æquè ſpectantur à cunctis, vt ea tanquam ſuis tantum regionibus immorari, & ſibi tantū adeſſe atq; lucere ſinguli populi credant, cum ſimiliter luceant vniuerſis, vt nemo his propiorē alium quàm ipſe eſt, arbitretur. Exemplū magnitudinis eorum euidens, quod omnibus hominibus orbis Lunæ idem videtur. Nam etſi interdum augeatur lumen eius atque minuatur, tamen eadem nocte qualis mihi apparet, talis & omnibus. Nam ſi longe poſitis minor videretur, propius conſtitutis maior refulgeret, & proderet anguſtiarū & exiguitatis indicium. Etenim reliqua alia longe poſiti minora arbitramur, propius conuenientes maiora credimus. quo magis finitimus fueris, eò tibi eius rei quam cernis, magnitudo cumulatur. Solis radius nulli propior, nulli longinquior eſt: ſimiliter & Lunæ globus æqualis eſt omnibus. Similis Sol & Indis & Britannis eodem momēto videtur cum oritur. Nec cum vergit in occaſum, minor apparet Orientalibus quàm Occidentalibus: nec Occidentalibus cum oritur inferior q̃ Orientalibus æſtimatur. Quantum diſtat, inquit, Oriens ab Occidente? Hæc enim inuicem ſibi diſtant. Sed Sol à nullo diſtat, nulli præſētior, nulli abſentior eſt. Neque te moueat quod tanq̃ cubitalis tibi orbis videatur Solis cū oritur, ſed conſidera quantum inter ſit ſpatij inter Solē & terras, quod aſpectus noſtri infirmitas ſine magno ſui non poteſt tranſire diſpendio. Caligat aſpectus noſter, nunquid Sol caligat, aut Luna? Anguſtus noſter obtutus, nūquid ideo anguſtiora efficit quæ videntur? Species minuitur, nō magnitudo detrahitur. Neque enim infirmitatis noſtræ paſſiones paſſioni luminarium debemus adſcribere. Mentitur noſter aſpectus. Noli ergo fidele æſtimare eius iudicium. Fit cœleſtium minor ſpectaculis figura, nō ſui forma. De ſummo vertice mōtium ſi ſubiectum oculis tuis campum ſpectare deſideras, atque illic armenta paſcentia, nónne furmicarū ſimilia corpora iudicabis? Si mare ſpectes è ſpecula aliqua littorali, nónne tibi nauium maximæ inter ceruleos fluctus & vela candentia refulgentes, velut columbarum volitantium ſpeciem eminus poſito videntur obtexere? Quid ipſæ Inſulæ, quæ mare diuidunt, terrarum arua diffundunt, quàm anguſto æſtimantur fine concludi: quemadmodum rotunda apparent de aſperis, ſpiſſa de raris? Has ergo infirmitates viſus tui perpende: & eorum quæ aſtruimus fidem, ex teipſo arbiter iuſtus factus accerſi. Si vis magnitudinem Solis non ſolum oculo mentis, ſed etiam corporis æſtimare, conſidera quanti ſtellarum globi axem cœli videantur obtexere, & innumeris inſignire luminibus: non queunt tamen tenebras noctis & cœli nubila detergere. Simul vt Sol ortus ſui ſigna præmiſerit, omnes ſtellarum ignes ſub vnius luminaris fulgore vaneſcunt, aperitur aër, cœlíque facies purpuraſcenti rubore perfunditur. Adhuc ſpirans exordium, & iam momētanea celeritate pleni luminis micat ſplendor, & ſurgētis Solis præuia aura dulcis aſpirat. Dic mihi quęſo, niſi magnus orbis eſſet, quomodo magnum poſſet orbē illuminare terrarum? Quid autem loquar de tanto temperamento & moderamine conditoris, qui eam menſuram muneri Solis attribuit, vt neq; vapor eius igneus, vt videtur, terrarum venas, ſuccos, rerúmque ſpecies infuſus exureret: neque iterū per tanta mundi ſpatia refrigeratus, nullum terris ſemen caloris inoleret, ſed ieiunam atque inopem fructuum derelinquens, ad nullam fertilitatis gratiam vaporaret?

Quod Luna quædam ſimilia habeat cum Sole eius conſorte ac fratre, pleraque etiam ab eo diſtincta. *Cap. VII.*

Similia de Lunæ ratione conueniunt, quæ de conſorte eius ac fratre memorauimus. Siquidem in id ſe induit miniſterium, in quod & frater, vt illuminet tenebras, foueat ſemina, augeat fructus. Habet etiam pleraque à fratre diſtincta, vt quem toto die calor humorem terræ exiccat, eundē exiguo noctis tempore ros reponat. nam & ipſa Luna larga roris aſſeritur. Denique cum ſerenior nox eſt, & Luna pernox, tūc largior ros fertur arua perfundere. Et plerique ſub aëre quieſcentes, quo magis ſub lumine fuiſſent Lunæ, eo plus humoris ſe capite collegiſſe ſenſerunt. Vnde & in Canticis canticorū Chriſtus dicit ad eccleſiam: Quoniam caput meum repletum eſt rore, & crines mei guttis noctis. *Cantic. 5.* Tum deinde minuitur & augetur, vt minor ſit cum reſurgit noua: & cum ſit imminuta, cumuletur. In quo grande myſterium. Nam & defectui eius compariuntur elemēta: & proceſſu eius, quæ fuerint exinanita, cumulantur, vt animantium cerebrum, maritimorum humida. Siquidem pleniores oſtreæ reperiri feruntur, multáque alia, cum globus lunaris adoleſcit. De arborum quoque internis idē allegant, qui hoc vſu proprio comperērunt. Videmus ergo ortum eius & defectum, rationis eſſe, non infirmitatis. Nunquam enim tantam rebus mutationem daret, niſi præſtantem virtutem haberet, & gratiam à cōditore collatam. Aerem quoque nonnulli etiam docti & Chriſtiani viri allegauerunt Lunę exortu ſolere mutari. ſed ſi id mutationis lunaris quadam fieret violentia, ad omnes ortus eius intexeretur nubibus cœlum, pluuiæ funderentur. Denique cum ante dies paucos eſſet ſermo de pluuia, quæ fore vtilis diceretur, ait quidam: Ecce neomenia dabit eā. Ego quamuis cupidi eſſemus imbrium, tamen eiuſmodi aſſertiones veras eſſe nolebam. Denique delectatus ſum quod nullus imber effuſus eſt donec precibus eccleſiæ datus, manifeſtaret non de initiis Lunæ ſperandum eſſe, ſed de prouidentia & miſericordia creatoris. Sane euripi cum exundent vndique ſecundum reliquas ſpecies Lunæ, & acceptos fluctus refundant, vel etiam ipſi magno ferantur impetu: in ortu tamen eius ſtant placidi, quoadúſque luna ſine lumine eſt. At vero vbi eam dierum acceſſus auxerit, tunc in ſuos curſus refluos reuertuntur. Ampotis quoque, quę in Oceano eſſe perhibetur, quia cū reliquis diebus ordinē ſuum ſeruare dicatur, lunari exortu euidēs mutationis ſuæ fertur indicium dare: vt mare ipſum occidentale, in quo ſpectatur Ampotis, ſolito amplius accedat ac recedat, & maiore æſtu feratur, tanquam Lunæ quibuſdam aſpirationibus retrorſum trahatur, & iterum iiſdem impulſum ac retractum in menſuram propriam refundatur.

ἄμπωτις Græcè dicta quaſi ἀνάπωτις ſignificat maris reciprocationē æſtuaris vicibus accedentis ac recedentis. Eraſmus.

De myſterio defectus & minutionis Lunæ. De eius quoque laude, ac deriſione eorum qui eam magicis carminibus deduci poſſe credunt. *Caput VIII.*

Vnde ſi miraris quomodo defectū Luna patiatur, cum tantam vim mutationis habeat ſuæ: conſidera & in eo magnū eſſe myſterium, quod eius exēplo cognoſcis ô homo nihil rerum humanarum eſſe poſſe, & mundanæ totius creaturæ, quod non aliquando reſoluatur. Nam ſi etiam Luna, cui tantum dominus cōmiſit miniſterium, vt illuminet orbem terrarum, & creſcit & deficit, quia omnia ex nihilo orta vſque ad perfectionem venerunt, & iterum perfecta minuuntur: cœlum enim & terra præteribunt: cur non id moderationis aſſumimus, vt neque in aduerſis abiiciamus animum (qui enim omnia fecit ex nihilo, facile te quoque potens eſt ad ſumma & perfecta prouehere,) & rurſum non extollamur in proſperis, neque in poteſtate aliqua nos diuitiíſque iactemus, neque in viribus corporis aut pulchritudine gloriemur, in quo eſt facilis corruptio, crebra mutatio: ſed manentem in futurum animi gratiam perſequamur? Nam ſi te lunæ contriſtat occaſus, quæ ſe ſemper reparat ac reformat: multo magis contriſtare te debet ſi anima profectu virtutis impleta cum fuerit, poſtea per inconſtantiam mentis atque incuriam à ſuo deflexa propoſito, ſtudia ſua ſæpe commutet, quod eſt inſipientiæ & inſcientiæ. Vnde & ſcriptura ait: Stultus vt luna mutatur. *Eccli. 27.* Et idem ſapiens non cum luna mutatur, ſed permanebit cum Sole. Vnde non luna eſt particeps ſtultitiæ, quia

non luna

non luna mutatur vt ſtultus,ſed ſtultus vt Luna. Denique A
ſemen iuſti ſicut luna perfecta in æternum manet, & teſtis
Pſal.88. in cœlo fidelis. Aliud enim eſt fungi miniſterio,aliud circũ-
ferri ingenio,& ſenſus infirmitate fixam non habere ſentẽ-
tiam. Lona pro te laborat,& propter voluntatem dei ſubdi-
Roma.8. ta eſt. Vanitati enim creatura ſubiecta eſt:nõ ſpõte,ſed pro-
pter eum qui ſubiecit in ſpe. Illa ergo non ſponte mutatur,
tu ſponte mutaris. Illa cõgemiſcit & enmparturit in ſua mu
tatione: tu non intelligis,& gratularis frequẽter. Illa tuã re-
demptiunem frequenter expectat, vt à cõmuni totius crea
turę ſeruitio liberetur: tu & tuæ redemptiõi, & illius liber-
tati affers impedimentum. Tuæ ergo,non ſuæ ſtultitiæ eſt,
quod dum tu expectaris,& nec ſero conuerteris, adbuc &
illa mutatur. Noli ergo lunam oculo tui corporis æſtimare,
ſed mentis viuacitate. Minuitur luna vt elementa repleat.
Hoc eſt vere grande myſteriũ. Donauit hoc ei qui omni-
bus donauit gratiam. Exinaniuit eam vt repleat, qui etiam
ſe exinaniuit vt umnes repleret. Exinaniuit enim ſe vt de-
ſcenderet nobis: deſcendit nobis, vt aſcenderet omnibus.
Ephes.4. Aſcendit enim, inquit, ſuper omnes cœlos, vt impleret om- B
nia. Itaque qui exinanitus aduenerat,de plenitudine ſua A-
Ioan.1. poſtolos adimpleuit. Vnde vnus ex his dicit: Nam de ple-
nitudine eius omnes nos accepimus. Ergo annunciauit luna
myſterium Chriſti: non mediocris,in qua ſignũ poſuit ſuũ:
non mediocris, quæ typum dilectæ babet eccleſiæ: quod
ſignificat Propheta dicens: Orietur in diebus eius iuſtitia,
Pſalm.71. & abundantia pacis donec extollatur luna. Et in Canticis
Cantic.6. dominus de ſua ſponſa ait: Quænam eſt hæc proſpiciens tã-
quam diluculum, ſpecioſa ſicut Luna, electa vt Sol? Et me-
rito ſpecioſa ſicut Luna eccleſia, quæ toto mundo refulſit,
Roma.13. & tenebras ſeculi huius illuminans dicit: Nox præceſſit, di-
es autem appropinquabit. Pulchre ait, proſpiciẽs, quaſi ſuos
Pſalm.13. de ſuperiore proſpectans, ſicut habes: Dominus de cœlo
proſpexit ſuper filios hominum. Proſpiciens ergo eccleſia,
ſicut Luna defectus habet & ortus frequentes: ſed defecti-
bus ſuis creuit, & his meruit ampliari, dum perſecutionibus
minuitur,& confeſſurum martyriis coronatur. Hæc eſt ve-
ra Luna, quæ de fratris ſui luce perpetua lumen ſibi immor-
talitatis & gratiæ mutuatur. Fulget enim eccleſia non ſuo,
ſed Chriſti lumine, & ſplendorem ſibi arceſſit de Sole iu- C
Gala.2. ſtitiæ, vt dicat: Vino autem iam non ego, viuit autem in me
Chriſtus. Beata planè, quæ tantum inſigne meruiſti. Vnde te
non tuis neomeniis, ſed typo eccleſiæ beatam dixerim. In
Virgil. de pharmaceu- illis enim ſeruis, in hoc diligeris. Quàm ridiculũ autẽ quod
tria Ouid. te plerique credunt homines magicis carminibus poſſe de-
1 Metamor. duci. Aniles iſtę fabulę, ac vulgi opiniones. Quis enim opus
de Medea. dei tanto miniſterio deputatum arbitretur Chaldæis ſuper-
ſtitiooibus poſſe tentari? Lapſus ſit ille, qui ſe trãsfigurat in
angelum lucis, & deductus voluntate propria, non carminũ
poteſtate. Sane & in boc quaſi eccleſia putaris poſſe loco
tuo & ſtatione dedaci. Multi tentant eccleſiam, ſed ſagæ ar-
tis ei carmina nocere nõ poſſunt. Nihil incantatores valent
vbi Chriſti canticum quotidie decantatur. Habet incanta-
torem ſuum dominum Ieſum, per quem magorum incan-
tantium carmina, & ſerpentum venena euacuauit: & ipſa ſi-
cut ſerpens exaltatus, deuorat colubros Aegyptiorum. Fe-
rale licet carmen inmurmuret, hebetatur in Chriſti nomi-
ne. Sic & Elymam magum Paulus non ſolum magicæ artis D
infirmitate, ſed etiam oculorum amiſſione cæcauit. Sic Pe-
trus Simonem alta cœli magico volatu petentem, diſſoluta
carminum poteſtate deiecit & ſtrauit.

*De clauſione quarti diei, cum redargutione eorum qui nu-
merum quartum cauere conſueuerunt.* *Cap. IX.*

PVlchrè igitur, vt arbitror, ceſſit dies quart⁹. Quo-
modo ergo quartum plerique conſueuerũt caue-
re, & inutile putãt hoc numero aliquid ordiri, quo
totus noua luce mundus emicuit? An ſiniſtris Sol
cœpit auſpiciis? Et quomodo aliis poteſt bona ſigna dare,
qui ſibi eligere diem ſui neſciuit exortus? Aut quomodo ſi-
gna eius probant, cuius ortum non probant? Quid etiam de
Luna dicimus, quæ & quarto die cœpit, & quartadecima
diem ſignat ſalutis? An diſplicet numerus quo celebratur
myſterium redemptionis? Ideo dæmones declinandum ſo-
A re perſuadent numerum eum, quo eorum deſtructa nequi-
tia eſt. Ideo gentiles nihil adoriendum aſſerunt, quia ſciunt
tunc primum artes ſuas vacare cœpiſſe, & populos gentiles
ad eccleſiam demigraſſe. Lunam certè quartam, ſi pura fue-
rit, neque obtuſis cornibus, dare reliquis diebus vſque ad
exactum menſem indicium ſerenitatis exiſtimant. Nolunt
ergo eiſdem exordiis inchoare, quibus ſerenitas inchoatur.
Sed iam cauendum ne nobis in ſermone dies quartus occi-
dat. Cadunt enim vmbræ maiores de montibus, lumen mi-
nuitur, vmbra cumulatur.

CAPITA QVINTI LIBRI HEXAEMERON.

De introductione quinti diei per repetitionem ſuperiori-
bus diebus factorum. Ac de obedientia aquarum ad pro-
ducendum diuerſa animantium genera: & increpatione
hominis, qui ſibi datis non contentus, interdicta alimen-
ta guſtauit. De inenarrabili quoque earum multitudine
quæ momento paruerunt mandato domini dicentis: Pro-
B ducant aquæ reptilia. &c. Et reptilia quæ dicantur.
Caput I.

De virtute huius ſermonis: Producant aquæ reptilia. &c. Et
quod multo plura in mari quàm in terris ſint. De ſingu-
lari quoque aquarum gratia, quæ ex viuentibus in ipſis
declaratur. Cap. II.

De multis ac diuerſis piſcium generibus & vſibus, de pie-
tate, ſucceſſionis puritate, & pudicitia ipſorum, ac repre-
henſione hominis commixtionem diuerſorum ſeminum
in animalibus procurantis. Cap. III.

De bonitate matris aquæ in piſces ſuos, atque exhortatio-
ne hominis vt ex hoc diſcat quæ ſit parentis & filiorum
neceſſitudo. Quodque propria natura, ſpecialis vſos,
ac ſeparata quædam à cæteris viuendi ſubſtantia ſit pi-
ſcium. Cap. IIII.

De dentibus ac violenta piſcium auaritia ſeinuicem deuo-
rantium. Et quod in ſignum facti ſint, vt in iis noſtrorum
morum vitia videamus, exemplaque caueamus. Quod
præterea homo ſit piſcis, ex pulchræ comparationis in-
ductione, & ad pericula cauenda diligenti admonitione.
C Cap. V.

Quòd homo ſit piſcis ex euangelicæ veritatis atteſtatione.
Quod etiam boni & mali piſces ſint, cum exhortatione
vt bonus piſcis hamum, retia, ac ſinum Petri non timeat.
Qua ratione præterea euangelium pro mari poſitum ſit.
Cap. VI.

De inſtructiua admonitione hominis, quia piſcis eſt, vt ſu-
per vndas exiliat, & pericula caueat, aſtutiam ſerpen-
tium imitando. Quodque aſtuti ſimus circa quærenda &
obſeruanda coniugia, ex pulcherrimi exempli de vipera
adaptatione. Cap. VII.

De fraudulento ingenio polypi, & aſtutia cancri ad cibum
prædandum: notatione quoque hominum qui ſimili inge
nio ac fraude alios circumuenire & decipere nituntur: cũ
perſuaſiua adhortatione vt homo propriis ſit contentus,
alieniſque damnis non paſcatur. Cap. VIII.

De præſcientia echini maritimi, futuram tempeſtatem aut
tranquillitatem nauigantibus prænunciantis: & vnde tam
D exiguum animal hoc munus acceperit. Ac de indulgẽtiæ
dei creatoris ingenti præconio. Cap. IX.

Quod vnumquodque genus piſcium pręſcripta ſibi habeat
domicilia, cum increpatione humanæ auiditatis. Qua ra-
tione etiam quædam genera quandoque mutent loca, &
vnde hoc habeant ingenium. De ſpecialibus quoque ali-
quorum piſcium virtutibus. Cap. X.

De ſingulari Atlantici maris commendatione ex iis quæ in
ipſo naſcuntur aut fiunt, cum cõcluſione ſermonis de pi-
ſcibus. Cap. XI.

De pulchra introductione ſermonis de natura auium ha-
bendi. Cap. XII.

De ordine dicendorum, ac natura auium quæ circa aquas
maris fluminúmque verſantur. Cap. XIII.

Cur poſt deſcriptionem piſcium de iis auibus quæ aſſuetæ
ſunt aquis, ſermo ſucceſſerit, & de diuerſis exinde auium
generibus

generibus ac differentiis. Cap. X I I I I. A

A quibus auibus exordium ſequentis ſermonis ſumendum ſit. Ac de gruibus quomodo ſolicitam exerceant cuſtodiam, & volantes ſeruent ordinem, exemplumque exercendæ politiæ præbuerint hominibus. De cõmendatione præterea ſtatus antiquæ reipub. Et de cauſſa atque accuſatione humanæ incuriæ. Cap. X V.

De ciconiis, quemadmodum proficiſcantur quo pergendũ putant. Qualiter etiam à cornicibus deducantur, atq; adiuuentur in bellis. Et de earundem cornicum commẽdabili hoſpitalitate, humanæq; negligentiæ increpatione. De illarum quoque erga patres ſuos pietate, & noſtræ impietatis notatione. Cap. X V I.

De hirundinis materna ſedulitate, induſtria, ac pietate in filios. De commendatione præterea paupertatis ipſius, & moleſtia atq; improbitate noſtra: cum paupertas, inopia, vel indigentia nobis occurrerit. Cap. X V I I. B

Vt ex vſu & pietate cornicum diſcãt homines amare filios, & de fœminarum noſtri generis patrumque in filios impietate, & hinc de excuſatione accipitrum & aquilarum, qui duram aduerſus fœtus ſuos feruntur habere inclementiam, de pietate quoque fulicæ, quæ abdicatum aquilæ pullum cum ſua prole connectit & nutrit. Caput X V I I I.

De turturis viduitate, exhortationéq; mulierum vt diſcãt quanta ſit viduitatis gratia, quæ etiam in auibus prædicatur. Cap. X I X.

De integritate auium, quę, vt in vulturibus deprehenditur, abſque concubitu, & ſine vllo maſculorum ſemine concipiunt & generant. Ac de confutatione eorum qui impoſſibile putant quod virgo Maria conſeruata virginitate dei filium pepererit. Cap. X X.

De natura & admiranda induſtria ac diligentia apum, quæ velut quandam rempublicã curare videntur. Cap. X X I.

De conſideratione eius quod ait propheta: Producant aquę reptilia &c. ac de diuerſitate quam inter ſe habent aues. Caput X X I I. C

De imitatione vermis Indici, chamæleontis, leporum, atq; phœnicis, vt illorum exemplis ad commutationis fidẽ, quæ in reſurrectione futura eſt, prouocemur. Vnde etiã vultures habeant vt quibuſdam ſignis mortem hominũ annuncient. Quod denique vſque ad locuſtã diuina gratia penetrauerit. Cap. X X I I I.

De natura & proprietatibus auium nocturnarum, videlicet luſciniæ, noctuæ, veſpertilionis, & galli, quarum vſu & exemplis admonemur & inſtruimur. Cap. X X I I I I.

De deuota authoris ad dominum Ieſum Chriſtum deprecatione, cum clauſione quinti diei. Cap. X X V.

Diui Ambroſij

MEDIOLANEN. EPISCOPI,

Hexaemeron Liber quintus. de die quinto.

De introductione quinti diei per repetitionem ſuperioribus diebus factorum. Ac de obedientia aquarum ad producendum diuerſa animantium genera, & increpatione hominis, qui ſibi datis non contentus, interdicta alimenta guſtauit. De inenarrabili quoque eorũ multitudine quæ momento parturiunt mandato domini dicentis: Producant aquæ reptilia &c. Et reptilia quæ dicantur. Cap. I.

TErra diuerſis veſtita germinibus virebat omnis, cœlum quoque Sole & Luna geminis vultus ſui luminibus, ſtellarúmque inſignitũ decore fulgebat. Supererat elementũ tertium, mare ſcilicet, vt & ipſi gratia viuificationis diuino proueniret munere. Aethereo enim ſpiritu omnes terrarũ fœtus aluntur. Terra quoque ſemina reſoluens, vniuerſa viuificat: & maximè A tunc primum verbo dei iuſſa virideſcere, viuificationis ſuę munere pullulabat. Vacabat aqua, & à diuinę operationis feriata beneficio videbatur. Habet adhuc creator quod illi cõferat, quo munia terrarum poſſit æquare: reſeruabat ei vt & ipſa proprium ſibi, & ſpeciale aliquid prærogatiuæ collati ſibi muneris vindicaret. Viuificat prius terra, ſed ea quæ ſpirantem animam non habebant. Aqua iubetur ea producere quæ viuentis animæ vigorem dignitatémq; præferrent, & ſenſum tuendæ ſalutis, & fugiendæ mortis acciperẽt. Dixit itaque deus: Producant aquæ reptilia animarum viuentium ſecundum genus ſuum, & volatilia volantia ſecus firmamentum cœli.) Venit mandatum, & ſubitò aqua iuſſos fundebatur in partus: generare fluuij, viuificare lacus: mare ipſum cœpit diuerſa reptilium genera parturire, & ſecundum genus effundere quodcunq; formauerat. Nõ exigui gurgites, non cœnoſæ paludes vacabant, quin omnia datam ſibi creandi aſſumerent poteſtatem. Piſces exiliẽbãt de flumine, delphines præludebant in fluctibus, cõchæ ſaxis, oſtreæ adhęrebant profundis, adoleſcebant echini. Væ mihi, ante hominem cœpit illecebra, abundantia copiarum, noſtræ mater luxuriæ, ante hominem delitiæ. Prior ergo hominum tẽtatio quam natura. Sed nihil creatura deliquit: alimenta dedit, nõ vitia præſcripſit. Hæc tibi cõmunia dedit, ne tibi aliqua velut propria vindicares. Tibi ſuos fructus terra producit, tibi ſcaros & accipenſeres, & omnes fœtus ſuos generant aquæ. & his non contentus, interdicta tibi alimenta guſtaſti. B Ad inuidiam tuam omnia congeruntur, vt præuaricatio tuę auiditatis oneretur. Sed neque quam multæ ſpecies & nomina ſint, poſſumus enarrare, quæ omnia momẽto diuinæ pręceptionis animata ſunt. Simul coibat forma corporis, & operabatur anima, vitalis etiam vigor reliquæ virtutis. Repleta erat terra germinibus, mare impletum animantibus. Ibi inſenſibilia pullulant, hic ſenſibilia verſantur. In terris quoq; aqua ſuas ſibi vindicat portiones. Lambunt terram piſces aquarum, & ex ea ſibi prædam requirunt. Culices quoque & C ranunculi circa genitales ſtrepunt paludes, & ipſæ audierũt domini mandatum, dicentis: Producant aquæ reptilia animarum viuentium.) Scimus reptilia dici genera ſerpentum, eò quod ſuper terram repant: ſed multo magis omne quod natat, reptandi habet vel ſpeciem vel naturam. Nam etſi in profundum qui ſe demerſerint, aquam videantur finderet tamen cum ſupra innatant, repunt toto corpore, quod trahunt ſuper quadã dorſa aquarum. Vnde & Dauid ait: Hoc mare magnum & ſpacioſum, illic reptilia quorum non eſt numerus. Quinetiam cum pleraque pedes habeant, & ambulandi vſum, eò quod ſint amphibia, quæ vel in aquis vel in terris viuant, vt ſunt focæ, crocodili, equi fluuiales, quos hippopotamos vocant, eò quod hi generentur Nilo in flumine, tamen cum in alto aquarum ſunt, non ambulant, ſed natant: nec veſtigio vtuntur pedis ad incedendum, ſed tanquam remo ad reptandum. Siquidem & nauis acta remis labitur, & aquas ſulcat carina.

Gene. 1.

Gene. 1.

Pſalm. 103.

D *De virtute huius ſermonis: Producãt aquæ reptilia. Et quod multo plura in mari quàm in terra ſint. De ſingulari quoque aquarum gratia, quæ ex viuentibus in ipſis declaratur.* Caput II.

PRoducant aquæ reptilia, dixit dominus. Breuis ſermo, ſed vehemens, & late patens, communem minimis & maximis naturam infudit. Eodẽ momento producitur balena, quo rana: eiuſdem vi operationis naſcitur. Non laborat in maximis deus, non faſtidit in minimis. Nec doluit natura parturiẽs delphinas, ſicut non doluit cum exiguos murices cochleáſque produceret. Aduerte ò homo quanto plura in mari quàm in terris ſint. Numera ſi potes omnia piſcium genera, vel minutorum, vel etiam maximorum: ſepias, polypos, lithoſtracos, carabos, cãcros, & in his innumerabilia ſui generis. Quid dicam genera ſerpentium, dracones, murænas, anguillas? Nec prætermittam ſcorpios, ranas, teſtudines, muſtelas quoque, & canes maritimos, vitulos marinos, cete immania, delphinas, focas, leones. Quid attexam etiam merulas, turdos, pauos quo-

De generibus piſciũ.

uos quinque, quorum etiam colores in auibus videmus ex- A
preſſos: vt nigri merulæ, paui diuerſo colore dorſa & colla
depicti ſint: turdi aluo varij, & cætera quorũ ſibi terrę ſpe-
cies & nomina vindicarunt? Nam prius in mari iſta cœpe-
runt, diuerſiſque fluminibus. Siquidem aqua prior animarũ
viuentiũ reptilia diuino nutu imperata produxit. Adde hãc
gratiam, quòd ea quæ timemus in terris, amamus in aquis.
Etenim noxia in terris, in aqua innoxia ſunt: atque ipſi an-
De leone aquatili. gues ſine veneno. Leo terribilis in terris, dulcis in fluctib᷑.
De Muræna. Muræna, quam ferunt aliquid habere noxium, eſca precio-
ſior eſt. Rana horrens in paludibus, decora in aquis, omni-
De Rana. bus ferè præſtat alimentis. Plura ſi quis vult cognoſcere, à
diuerſis locorum piſcatoribus quærat. nemo enim poteſt o-
De Cane. mnia comprehẽdere. Canes ſanè & in mari caue, quos & in
Philip. 3. eccleſia moleſtos eſſe & cauendos Apoſtolus docet, dicẽs:
De Muſtela. Cauete canes, cauete malos operarios. Muſtelę grauis in ter
ris odor, in aquis ſuauis. Terrena ſe nouit vindicta fœtoris
vlciſci: hæc non minorem habet gratiam capta, quàm libe-
De Tymallo. ra. Neque te inhonoratum noſtra proſecutione tymalle* B
* forte Tithymalle. dimittam, cui à flore nomen inoleuit: ſeu Ticini vnda te flu
minis, ſeu amœni Ateſis vnda nutrierit, flos es. Denique ſer
mo teſtatior, quod de eo qui gratam redolet ſuauitatem, di-
ctum facete ſit, Aut piſcem olet, aut florem: ita idem pronũ
ciatus eſt piſcis odor eſſe qui floris. Quid ſpecie tua gratius?
Quid ſuauitate iucundius? Quid odore fragrantius? Quod
mella fragrant, hoc tu corpore tuo ſpiras. Quid loquar cor-
* alias porcorum. uorum,* quid etiam luporum teneritudines? Neſcit bos lu-
pos agnus timere. Tanta eſt aquarũ gratia, quarum* vituli
* alias quorum vitulos figurant & leones. figurantur & leones, vt his propheticum illud dictum de ec
cleſiæ ſanctitate iure conueniat: Tunc lupi & agni ſimul pa-
ſcentur, leo & bos ſimul paleas manducabunt. Nec mirum,
Eſaie. 6. 5. quandoquidem etiam in eccleſia aquæ illud operantur, vt
prædonum abluta nequitia cum innocentibus compareretur.
Quid etiam purpuras memorem, quæ ornant regum con-
uiuia, amictus imbuunt? Aquarum eſt igitur quod in regi-
bus adoratur: aquarum eſt ſpecies illa quę fulget. Adde por
cos maris etiam Iudæis gratos: quia nihil eſt cõmune quod C
non aqua abluat, & ideo communes eos ſicut in terra editos
æſtimare non poſſunt.

De multis ac diuerſis piſcium generibus & uſibus: de pietate, ſucceſſionis puritate, & pudicitia ipſorum, ac reprehenſione hominis commixtionem diuerſorum ſeminũ in animalibus procurantis. *Cap. III.*

INnumeri itaque vſus, innumera genera piſcium.
Alij oua generant, vt ij quos tructas vocant, & a-
quis fouenda committunt. Aqua igitur animat &
creat, & adhuc mandati illius primi tanquam legis
perpetuæ munus exequitur, blanda quædam mater animã-
tium. Alij viuos fœtus edunt de ſuo corpore, vt muſtelæ, &
caniculæ, & cete ingentia: delphines & focæ, aliáque cæte-
ra huiuſmodi. Quæ cum ediderint partus, ſi quid fortè inſi-
diarum terroriſque præſenſerint circa catulos ſuos quem-
quam moliri, quo tueantur eos, vel teneræ ætatis pauorem D
materno affectu comprimant, aperire ora, & innoxio partus
ſuos dente ſuſpendere, interno quoque recipere corpore,
& genitali feruntur aluo abſcondere. Qui humanus affectus
hanc piſcium pietatem poſſit imitari? Oſcula nobis ſatietati
ſunt, illis nõ ſatis eſt aperire viſcera, natóſq; recipere, ac re-
uocare integros, atq; iterũ fotu quodam eos ſui caloris ani-
mare, & ſpiritu alere, duóſq; in corpore vno viuere, donec
aut ſecuritatẽ deſerãt, aut corpore ſuo obiecto natos ſuis de
fendant periculis. Quis hæc videns, & ſi poſſit obtinere, nõ
tantæ piſciũ pietati cedat? Quis non miretur & ſtupeat? Ser-
uat natura in piſcibus quod nõ ſeruat in hominibus. Pleræ-
que ex ſuſpicione nouercalibus odiis appetitos ſuos occi-
derunt filios: alię in fame, vt legimus, partus proprios come
derunt. Humanis pignoribus mater ſepulcbrum facta eſt: pi
ſcium proli parentis eſt vterus ſicut murus: vallo quodam
internorum viſcerum pignora inoffenſa conſeruat. Diuer-
ſa igitur piſcium genera diuerſos vſus habent: alij oua gene
rant, alij viuos pariunt atque formatos. Et qui oua generãt,
non nidos texunt vt aues, non diuturni fotus laborem in-
A duunt, non cum moleſtia ſui nutriunt. Cecidit ouum, quod
aqua gremio quodam naturæ ſuæ quaſi nutrix blanda ſuſce
pit, & animal celeri fotu reddidit. Continuo enim tactu pa-
rentis animatum ouum cecidit, & piſcis exiuit. Tum deinde
de q̃ pura & inuiolata ſucceſſio? Nullus alteri, ſed gene-
ri ſuo miſcetur: Tymallus* tymallo: Lupus lupo. Scor- * tithymallus.
pena quoque caſtitatem immaculati connubij generi ſuo
ſeruat. Itaque habet pudicitiam generis ſui, ſed venenum De Scorpena.
generis ſui non habet. non enim percutit Scorpena, ſed re-
ficit. Neſciunt igitur alienigenarum genera piſcium adulte-
rina contagia, ſicut ſunt ea quæ coeunt aſinorum equarúm-
que inter ſe genera, quæ magna cura hominum perpetran-
tur: vel rurſus cum equus aſinæ miſcetur: quæ ſunt vera a-
dúlteria naturæ. Nam vtique maius eſt quod in naturæ col-
luuionem committitur, quàm quod in perſonæ iniuriam. Et
homo iſta procuras, interpres adulterij iumentalis: & illud
animal precioſius putas quod adulterinũ, quàm quod verũ
eſt? Ipſe genera alia confundis, diuerſáque miſces ſemina,
B atque ad vetitos coitus plerumque cogis inuitos, & hoc in-
duſtriam vocas? Hoc quia de hominibus facere non potes,
vt diuerſi generis commixtio fœtum poſſit excudere, tol-
lis homini quod natus eſt, & virum de viro exuis: abſciſſá-
que corporis parte, ſexum negas, ſpadonem efficis: vt quod
negauit natura in hominibus, impleret audacia.

De bonitate matris aquæ in piſces ſuos, atque exhortatione hominis ut ex hoc diſcat quæ ſit parentis & filiorum neceſſitudo. Quodque propria natura, ſpecialis uſus, ac ſeparata quædam à cæteris uiuendi ſubſtãtia ſit piſcium.

Caput IIII.

QVam bona autem mater ſit aqua, etiam hinc con-
ſidera. Tu ô homo docuiſti abdicationes patrum
in filios, ſeparationes, odia, offenſas: diſce quæ ſit
parentis & filiorum neceſſitudo. Viuere piſces ſi-
ne aqua non queunt, nec à ſui parentis conſortio ſeparari,
neque à ſuæ altricis diſcerni munere: & ſit hoc natura qua-
C dam, vt ſeparati moriantur illico. Neque enim vt omnia
huius aëris viuunt ſpiramine, quia hauriendi ſpiritus &
reſpirandi natura his non ſuppetit: alioquin ſub aquis ſem-
per non poſſent viuere, non capientes ſpiritus infuſionem.
Quod eſt nobis ſpiritus, illis eſt aqua. Sicut nobis ſpiritus,
ita illis aqua viuendi miniſtrat ſubſtantiam. Nos intercluſo
commeatu ſpiritus, quia nec breui quidem ſpatio poſſumus
exortes eſſe ſpiritus vitalis, ſtatim extinguimur. Piſces quo-
que ſublati de aqua, ſine ſubſtantia ſui viui eſſe non poſſunt.
Et cauſſa manifeſta eſt, quoniam nobis pulmo per thoracis
laxiora penetralia recipit ſpiritum: & cum ſit ipſe pleriſque
penetrabilis, ſpiritus infuſione interiorem calorem refrige-
rat. Thorax enim vt ſuſcipit alimenta, ita ſuperflua ciborũ,
& ſuccos ſalubres, ſanguinémque diſcernit. Fit pulmo per-
uius, vnde facilius ad eum poteſt aſpiratio ſpiritus perueni-
re. Piſces vero branchias habent, quas nunc plicant & col-
ligunt, nunc explicant atque aperiunt. In hanc ergo colle-
D ctionem & apertionem dum ſuſcipitur aqua, & tranſmitti-
tur ac penetrat, reſpirationis munus videtur implere. Pro-
pria igitur natura eſt piſcium, nec communis cum cæteris,
ſpecialis vſus, & à cæteris viuendi quædam ſeparata & ſecre
ta ſubſtantia. Propterea non nutriuntur, neque vt terrena
animalia manus humanæ tactu & alimento & delinimento
aliquo delectantur, ſed etiam ſi ſeruantur, in viuariis ſuis
viuunt.

De dentibus ac uiolenta piſcium auaritia ſe inuicem deuorantium. Et quòd in ſignum facti ſint, ut in iis noſtrorum morum uitia uideamus, exẽpláque caueamus. Quòd præterea homo ſit piſcis, ex pulchræ comparationis inductione, & ad pericula cauenda diligenti admonitione.

Caput V.

QVid autem de denſitate dicam dentiũ? Non enim
vt bos aut ouis ex vna parte dentes habent, ſed v-
traq; pars armata eſt dentibus, quia in aqua ſunt:
etſi diutius cibum verſarent, & non cito tranſmit
terent, aquarum alluuione de dentibus eorũ eſca poſſet au-
ferri ac dilui. Ideo denſos & acutos habent, vt cito incidãt,
cito

A cito conſiciant, cibum facilè & ſine aliqua mora & dilatione *De Scaro.* tranſmittant. Denique non ruminant. ſolus tamen ſcarus in his ruminare perhibetur: vt ferunt, quibus aut euentus, aut vſus fuit, aut ſtudium talia comprehendere. Sanè nec ipſi à ſuis potentiæ euaſere violentiam, & auaritiæ potentiorum ſubiecti vbique inferiores ſunt. Quo quiſque infirmior, eo prædæ patet. Et plerique quidem herbis paſcuntur, ac minutis vermibus. Sunt tamen qui inuicem ſe deuorēt, & ſua carne paſcantur. Minor apud illos eſca maioris eſt: rurſus ipſe maior à validiore inuaditur, & fit eſca alterius prædator alieni. Itaque vſu venit vt cum ipſe alium deuorauerit, ab alio deuoretur: & in vnum ventrem vterque veniat cum voratore proprio deuoratus: ſitque ſimul in vno viſcere prædæ vindictæque conſortium. Et ipſis poſtea ſponte hæc accreuit iniuria, ſicut in nobis non ex natura cœpit, ſed ex auaritia. Aut quia ad vſum hominum dati ſunt, in ſignū quoque facti ſunt, vt in his noſtrorum morum vitia videremus, & caueremus exempla, ne quis potior inferiorem inuaderet, daturus in ſe potentiori exemplum iniuriæ. B Itaque qui alterum lædit, ſibi laqueum parat, in quem ipſe incidat. Et tu piſcis es, qui viſcera inuadis aliena, qui demergis infirmum, qui cedentem perſequeris vſque in profundum. Caue ne dum illum ſequeris, incidas ipſe in validiorem: & deducat te in alienas inſidias, qui tuas vitat, priuſque tuam ſpectet ærumnam, qui te perſequente propriam reformidabat. Quid intereſt inter diuitem improbæ cupiditatis ingluuie abſorbentem infirmorum patrimonia, & ſilurum de minorum piſcium viſceribus aluum replentem? Defunctus eſt diues, & nihil ei ſua ſpolia profuerunt: imò magis eum rapinarum ſuarum deteſtabiliorem fecit infamia. *De Siluro.* Captus eſt ſilurus, & inutilis præda detecta eſt. Quanti in eo reperiuntur qui alios deuorauerunt? Et tu diues habes in ſinu tuo alterius prædatorem. Ille habebat facultates pauperis, quas inuaſerat: tu eum opprimens, duo patrimonia tuis facultatibus addidiſti: & adhuc tanto non ſatiaris augmēto: & dicis quòd alios vindicaueris, cum eadem cōmittas quæ vlciſceris: iniuſto iniuſtior, & iniquo iniquior, auaro auarior. C Vide ne idem te qui piſcem illum finis inueniat: hamum caue, caue retia. Sed præſumis de potentia, quòd nemo tibi poſſit reſiſtere. præſumebat & ſilurus quòd hamum nemo ſibi iaceret, nemo retia tenderet: & ſi incidiſſet, vniuerſa dirumperet: & tamen fuſcinam nō euaſit, aut nexus vinculi validioris incurrit, quibus ſe non poſſet exuere. Sine dubio & hominum iniquitas quo grauiora commiſerit, eo magis ſcelere ſuo tuta eſſe non poterit, quin aliquando diſſoluat quod ſcelerum precio conſtat difficilè poſſe vitari.

Quòd homo ſit piſcis ex euangelicæ veritatis atteſtatione. Quod etiam boni & mali piſces ſint, cum exhortatione ut bonus piſcis hamum, retia, ac ſinum Petri non timeat. qua ratione præterea euangelium pro mari poſitum ſit.

Caput VI.

Matth. 13 PIſcis ergo es ô homo. Audi quia piſcis es: Simile eſt regnum cœlorum reti miſſo in mare, & ex omni genere piſcium congreganti. Cum autem eſſet D impletum, duxerunt id ad littus, & ſedentes elegerunt optimos in vaſis ſuis, malos autem foras miſerunt. Sic erit in conſummatione ſeculi: Exibunt angeli, & ſeparabūt malos de medio iuſtorum, & mittent eos in caminum ignis. Sunt ergo boni & mali piſces. boni ſeruantur ad precium, mali ſtatim ardent. Bonum piſcem nec retia inuoluunt, ſed eleuant. Nec hamus internecat atque interficit, ſed precioſi vulneris perfundit ſanguine: in cuius oris confeſſione bonū precium reperitur, quo tributum Apoſtolicum, & cenſus Chriſti poſſit exolui. Sic enim ſcriptum eſt, dicente domino: *Matth. 17.* Reges terræ à quibus accipiunt tributum vel cenſum? A filiis ſuis, an ab alienis? Et reſpondente Petro, Ab alienis, ait dominus: Vade ad mare, & mitte hamum, & eum piſcem qui primus aſcenderit, tolle, & aperto ore eius, inuenies ibi ſtaterē. illum ſumens, da eis pro me & te. Noli igitur ô bone piſcis Petri hamum timere. non occidit, ſed conſecrat. Noli quaſi vilem te contemnere, quia vides corpus infirmum. habes in ore tuo quod & pro Petro & pro Chriſto offeras. *Lucæ. 5.* Noli timere Petri retia, cui dicit Ieſus: Duc in altum, & laA xate retia. Non enim in ſiniſtram partem mittit, ſed in dexteram, ſicut iuſſus à Chriſto eſt. Noli timere ſinū eius, quia dictum eſt ei: Ex hoc eris homines viuificans. * Ideo miſit retia, & complexus eſt Stephanum, qui de euangelio primus aſcendit, habens in ore ſuo ſtaterem iuſtitiæ. *Acto. 7.* Vnde confeſſione conſtanti clamauit dicens: Ecce, video cœlos apertos, & filium hominis ſtantem ad dexteram dei. Pro hoc piſce ſtabat dominus Ieſus. ſciebat enim eſſe in ore eius precium ſui cenſus. Denique glorioſo martyrio & Petri iudiciū atq; doctrinam, & Chriſti gratiam locuples aſſertor impleuit.

* *capiens.*

De inſtructiua admonitione hominis, quia piſcis eſt, ut ſuper undas exiliat, & pericula caueat, aſtutiam ſerpentium imitando: Quódque aſtuti ſimus circa quærenda & obſeruanda coniugia, ex pulcherrimi exempli de uipera adaptatione. Caput VII.

NEc te moueat quòd pro mari euangelium poſui. Euangelium eſt, in quo Chriſtus ambulauit: Euangelium eſt, in quo licet titubauerit Petrus, non B tamen negauit, quando per dexteram Chriſti fidei munimentum ſtationis inuenit: Euangelium eſt, de quo martyr aſcendit. Euangelium eſt mare, in quo piſcantur apoſtoli, in quo mittitur rete quod ſimile eſt regno cœlorū: Euangelium eſt mare, in quo Chriſti figurantur myſteria: Euangelium eſt mare, in quo Hebræus euaſit. Aegyptius interemptus eſt: Euangeliū eſt mare, in quo eſt ſponſa Chriſti eccleſia, & diuinæ gratiæ plenitudo, quæ ſupra maria fundata eſt, ſicut dixit propheta: Ipſe ſuper maria fundauit eā. *Pſalm. 23.* Exili ſuper vndas ô homo, quia piſcis es: non te opprimant ſeculi iſtius fluctus. Si tēpeſtas eſt, pete altum & profundū: ſi ſerenitas: lude in fluctibus: ſi procella, caue à ſcopuloſo littore, ne te in rupem furens æſtus illidat. Scriptum eſt enim: *Matth. 10.* Eſtote aſtuti ſicut ſerpentes. Et quia de ſerpentibus aſtutia propoſitum exemplum eſt, ſimus aſtuti circa quærenda & ſeruanda coniugia, diligamus tributa nobis conſortia. Et ſi ij qui longinquis fuerant ortus ſui tempore regionibus ſeparati, inter ſe conuenerint, & ſi vir ad peregrina contenderit: C nulla longinquitas, nulla abſentia complacitam minuat charitatem. Eadem lex præſentes abſentéſque connectit, idem naturæ vinculum inter diſtantes & conſiſtentes coniugalis charitatis iura cōſtringat. Eodem iugo benedictionis vtriuſque colla ſociantur, etiam ſi alter obeat ſeparatarū regionum longa diuortia: quia non corporis ceruice, ſed mentis, iugum gratiæ receperunt. *De vipera.* Vipera nequiſſimum genus beſtiæ, & ſuper omne quod ſerpentini eſt generis aſtutior, vbi coëundi cupiditatem aſſumpſerit, murænæ maritimę notam ſibi requirit copulam, vel nouam præparat: progreſſáq; ad littus, ſibilo teſtificata præſentiam ſui, ad coniugalē amplexum illam euocat. Muræna autem inuitata non deeſt, & venenatæ ſerpenti expetitos vſus ſuæ impertit coniunctionis. Quid ſibi vult ſermo huiuſmodi, niſi ferendos eſſe mores coniugum: etſi abſens eſt, eius operiendam præſentiam: ſit licet aſper, fallax, inconditus, lubricus, temulentus? Quid peius veneno, quod in coniuge muræna non refugit? Vocata non deeſt, & ſerpentis lubricum ſedula charitate D complectitur. illa tua mala portat, & leuitatis fœmineæ facilitatē: tu virum tuum non potes ô mulier ſuſtinere? Adam per Euam deceptus eſt, non Eua per Adam. Quem vocauit ad culpam mulier, iuſtum eſt vt eum gubernatorem aſſumat, ne iterum fœminea facilitate labatur. Sed horridus & incultus eſt. Semel placuit. Nunquid vir frequenter eſt eligendus? Comparem ſuum & bos requirit, & equus diligit: & ſi mutetur aliꝰ, trahere iugum neſcit compar alterius, & ſe non totum putat. Tu iugalem repudias tuum, & putas ſæpe mutandū: etſi vno defuerit * die, ſuperducis † riualē: & ſtatim ‡ incognita cauſſa, quaſi cognita, pudoris exequeris iniuriā? Vipera abſentem requirit, abſentem vocat, & blando proclamat ſibilo: atque vbi aduentare comparem ſenſerit, venenum euomit, reuerentiam marito deferens, verecundata nuptialem gratiam. Tu mulier aduenientem de longinquo maritū contumeliis repellis. Vipera mare proſpectat, explorat iter coniugis: tu iniuriis viam viro obſtruis: tu litium moues venenum, non reiicis: tu coniugalis amplexus tempore dirū virus exæſtuas: nec erubeſcis nuptias, nec reuereris maritum.

* *talis defuerit.*
† *ſuſpicaris*
‡ *incognitā pudoris exequeris iniuriam.*

Sed

Sed etiam tu vir,(poſſumus enim etiam ſic accipere,)depo-
ne tumorem cordis,aſperitatem morum,cum tibi ſedula v-
xor occurrit:propelle indignationem, cum blanda coniux
ad charitatem prouocat.Non es dominus,ſed maritus : non
ancillam ſortitus es,ſed vxorem.Gubernatorem te deus vo
luit eſſe ſexus inferioris,non præpotentẽ. Redde ſtudio vi-
cem, redde amori gratiam . Vipera venenum ſuum fundit:
tu non potes duritiam mentis deponere ? Sed habes natura-
lem rigorem: debes temperare eum contemplatione coniu-
gij:reuerentia coniunctionis. * Poteſt & ſic:Nolite quære-
re viri alienum thorum,nolite inſidiari alienæ copulæ.Gra-
ue eſt adulterium,& naturæ iniuria. Duos primum deus fe-
cit,Adam & Euam:hoc eſt,virum & vxorem. Et vxorẽ de
viro,hoc eſt de coſta Adam:& iuſſit ambos eſſe in vno cor-
pore,& in vno ſpiritu . Quod vnum ſeparas corpus, vnum
diuidis ſpiritum:naturæ adulterium eſt. Sed hoc docet mu-
rænæ & viperæ,non iure generis,ſed ardore libidinis expe
titus amplexus.Diſcite ô viri:qui alienam permolere quæ-
rit vxorem,cuius ſerpentis ſibi aſciſcere cupiat contuber-
nium, cui etiam comparandus ipſe ſerpenti ſit . Feſtinat ad
viperam,quæ ſe in gremium viri non directo tramite veri-
tatis,ſed lubrico deuij amoris infundit. Feſtinat ad eã, quæ
venenum ſuum reſumit: vt vipera,quæ fertur peracto con-
iunctionis munere,venenum quod euomuerat, rurſus hau-
rire.adultera enim vipera eſt . Vnde & Salomon ait quod is
qui fuerit temulentus, cum per vinum libido feruere con-
ſueuerit, tanquam à colubri ictu extenditur, & tanquàm à
cornuta diffunditur illi venenum . Et vt ſcias quòd de adul
tera dixit,adiecit: Oculi tui cum viderint alienam, os tuum
loquitur peruerſa. Nec quiſquam velut contraria poſuiſſe
nos credat, vt & ad bonũ,& ad malum viperæ huius exem-
plo vteremur,cum ad inſtitutionem vtrumque proficiat, ſi
erubeſcamus aut fidem non exhibere dilecto, cui exhibet
ſerpens: aut relinquentes ſancta coniugia, lubrica & noci-
tura ſalutaribus præferamus : quod facit qui cum ſerpente
miſcetur.

* alias reuerere. coniunctionis depo nat animi ſe ritatem. Nolite &c.

Prouer. 23.

De fraudulento ingenio polypi, & aſtutia cancri ad cibum prædandum: notatione quoque hominum qui ſimili ingenio ac fraude alios circumuenire & decipere nituntur: cũ perſuaſiua adhortatione ut homo proprijs ſit contentus, alienisque damnis non paſcatur. Cap. VIII.

ET quia de aſtutia cœpimus ſermonem ſubtexere,
qua vnuſquiſque fratrem ſuum circumuenire &
decipere nititur,& in nouas ſe fraudes compone-
re: vt quem vi obtinere non poteſt, circunſcribat
dolo,& fuco quodam artis obducat: fraudulentum illud po
lypi ingenium non prætéribo,qui vadoſo in littore petram
nactus, affigitur ei:atq; eius nebuloſo ingenio colorẽ ſubit,
& ſimili ſpecie terga obductus plurimos piſciũ ſine vlla ſu-
ſpicione fraudis allapſos,dum* natando nõ præcauent,& ſa
xum opinantur,caſſibus furtiuæ artis includit, & ſinu quo-
dam ſuæ carnis intercipit.Sic ſpontanea venit præda, & ta-
libus capitur argumentis:qualia ſunt eorum qui ingenium
ſuum ſępe commutant,& diuerſas nocendi artes mouent, vt
ſingulorum mentes ſenſúſque pertentent, cum continenti-
bus continentiam prædicantes,in coitu intẽperantium tan-
quam deuij ab ſtudio caſtitatis,& demerſi intemperãtiæ vo
lutabris : vt qui eos audiunt aut vident, incauta facilitate ſe
credant:eóque citius labuntur,dum diſtinguere non norũt,
nec cauere quod noceat,dum grauior ſit & magis noxia im
probitas,benignitatis obumbrata velamine. Et ideo cauen-
di ſunt qui crines ſuæ fraudis, & brachia longe latéque diſ-
pergunt, vel ſpeciem induunt multiformẽ. Et iſti enim po-
lypi ſunt,nexus plurimos habentes,& callidorum ingenio-
rum veſtigia, quibus irretire poſſint quicquid in ſcopulos
ſuæ fraudis inciderit. Cancer quoque quas cibi gratia præ-
ſtigias ſtruit?namque & ipſe oſtreo delectatur,& carnes e-
ius epulum ſibi quærit. Sed quia vt appetens cibi, ita proſpi
ciens eſt periculi:quoniam cũ difficilis eſt venatio, tum pe-
riculoſa: (difficilis, quia teſtis validioribus eſca interior in-
cluditur.nam velut muris quibuſdam mollitiẽ carnis præ-
cepti imperialis interpres natura muniuit : quam medio te-

De polypo.

*notam.

Da cancro.

A ſtarum quodam ſinu cõcauo nutrit ac fouet,& quaſi in qua-
dam valle diffundit: & ideo caſſa omnia tentamẽta ſunt can
cri, quia aperire clauſum oſtreum nulla vi poteſt : & peri-
culoſum eſt ſi chelas eius includat) ad argumenta confugit,
& inſidias noua fraude molitur . Itaque quia omnia genera
delectatione mulcentur,explorat ſiquando oſtreum remo-
tis in locis ab omni vento cõtra Solis radios diptychum il-
lud ſuum aperiat,& reſeret clauſtra teſtarum, vt libero aëre
viſceris ſui voluptatem quandã capiat:& tunc clanculo cal-
culum immittẽs, impedit concluſionem oſtrei,ac ſic aperta
clauſtra reperiens,tuto inſerit chelas, viſceráq; interna de-
paſcitur.Sunt ergo homines qui cancri vſu in alienæ vſum
circunſcriptionis irrepant,& infirmitatem propriæ virtutis
aſtu quodam ſuffulciant,fratri dolum nectant,& alterius pa
ſcantur ærumna. Tu autem proprijs eſto contentus, & alie-
na te damna non paſcant. Bonus cibus eſt ſimplicitas, inno-
centiæ ſuæ bona habens:inſidiari neſcit alienis,nec auaritiæ
facibus inardeſcit: cui lucrum omne ad virtutem diſpendiũ
eſt,ad cupiditatem incendium. Et ideo beata eſt,ſi bona ſua
B nouerit,cum veritate paupertas,& omnibus præferẽda the-
ſauris: quia melius eſt exiguum cum dei timore, quàm the-
ſauri magni ſine timore eius . Quantum eſt enim quod ho-
minem alat? Aut ſi quæris quod etiam alijs abundet ad gra-
tiam,id quoque non multum eſt. Melior enim eſt hoſpitali-
tas in oleribus cum gratia,quàm vitulorum pinguium præ-
paratio cum diſcordia. Vtamur ergo ingenio ad quærendã
gratiam,& ſalutem tuendam: non ad alienam circunſcribẽ-
dam innocẽtiam. Licet nobis vti exẽplis maritimis ad pro-
fectum noſtræ ſalutis,non ad alienum periculum.

De præſcientia Echini maritimi , futuram tempeſtatem aut tranquillitatem nauigantibus prænunciãtis: & unde tam exiguum animal hoc munus acceperit. Ac de indulgentia dei creatoris ingenti præconio. Cap. IX.

ECHinus animal exiguũ, vile ac deſpicabile, mari-
timum loquor, plerũque index futuræ tempeſta-
tis aut tranquillitatis annuncius ſolet eſſe nauigã-
tibus. Denique cum procellam vẽtorum præſen-
ſerit,calculum validũ arripit : cúmque velut ſaburram ve-
C hit,& tãquam anchoram trahit,ne excutiatur fluctibus.Ita-
que non ſuis ſe librat viribus,ſed alieno ſtabilit & regit põ-
dere. Quo indicio nautæ velut ſignum futuræ perturbatio-
nis capeſſunt,& ſibi præcauent,ne eos imparatos turbo im-
prouiſus inueniat. Qui Mathematicus, qui Aſtrologus,quí-
ve Chaldæus ſic poteſt ſiderum curſus,cœli motus & ſigna
cõprehendere? Quo ingenio iſta collegit? quo doctore per-
cepit? quis ei fuit tanti interpres augurij? Sæpe homines con
fuſionem aëris vident,& ſæpe falluntur, quod plerumq; ea
ſine tempeſtate diſcutiatur . Echinus non fallitur, echinum
ſua nequaquam ſigna prætereunt. Vnde exiguo animali tan
ta ſcientia, vt futura prænunciet ? Quo magis in eo nihil eſt
quo tantam habet prudentiam, credo quòd per indulgentiã
domini rerum omnium id quoque præſciẽtiæ huius munus
acceperit. Etenim ſi fœnũ deus ſic veſtit, vt miremur: ſi pa-
ſcit volatilia: ſi parauit coruis eſcam: pulli enim eius ad do-
minum clamant : ſi mulieribus dedit texturæ ſapientiam : ſi
araneam,quæ tam ſubtiliter ac docte laxos caſſes ſuſpendit
D in foribus,ſapientię non reliquit immunem: ſi ipſe virtutem
equo dedit,& ſoluit de ceruice eius formidinem, vt exultet
in campo,& occurrẽs regibus irrideat, odoretur bellum e-
minus, excitetur ſono tubæ: ſi hæc irrationabilia pleraq;, &
alia inſenſibilia, vt fœnũ, vt lilia, repleuit ſuæ diſpoſitione ſa
pientiæ:quid dubitamus quod etiam echino contulerit hu-
ius gratiam præſcientiæ? Nihil enim inexploratum,nihil diſ
ſimulatum reliquit. Omnia videt,qui paſcit omnia: omnia
replet ſapientia,qui omnia in ſapientia fecit, vt ſcriptũ eſt.
Et ideo ſi echinum viſitationis ſuæ exortem non præter-
miſit,ſi eum conſiderat,& futurorum informat indicijs,tuæ
non conſiderat? Imò vero conſiderat, ſicut teſtatur eius di-
uina ſapientia dicens: Si reſpicit volatilia, ſi paſcit illa, non-
ne vos pluris eſtis illis ? Si fœnum agri, quod hodie eſt, &
cras in ignem mittitur,deus ſic veſtit,quanto magis vos mo
dicæ fidei?

Da Echino.

Matth. 6.

Quod

Quod unumquodque genus piſcium præſcripta ſibi habeat domicilia, cum increpatione humanæ auiditatis. Qua ratione etiam quædam genera quandoque mutent loca, & unde hoc habeant ingenium. De ſpecialibus quoque aliquorum piſcium virtutibus. Cap. X.

A AN vero ſine quadam dote naturæ manere piſcibus etiam illam putamus gratiam, quod vnumquodque genus piſcium præſcripta ſibi domicilia habet, quæ ſui generis nullus excedat, non incurſet alienus? Quis geometra his diuiſit habitacula, nullis rumpenda temporibus? Sed geometram audiuimus, thalaſſometram nunquam audiuimus, & tamen piſces menſuram ſuam norunt: non muris vrbium, portiſque præſcriptam, non ædificiis domorum, non agrorum finibus limitatā, ſed menſuram eius quod oporteat, vt tantum ſatis ſit vnicuiq; quantum ad vſum abundet, non quantum auiditas quædam immoderata ſibi vindicet. Lex quædam naturæ eſt, tantum B quærere quantum ſufficiat ad victum, & alimentorum modo ſortem cenſere patrimonij. Hoc genus piſcium in illo ſinu maris alitur & gignitur, illud in alio. Denique non reperies confuſa genera piſcium, ſed quod hic abundat, alibi deeſt. Et iterum ille ſinus maris cephalos alit, lupos ille: iſte ſaxatiles, locuſtas alius. Non eſt libera vagandi poteſtas, nec tamen intercluſa montibus copia, aut fluuijs interlabentibus tranſitus impeditur, ſed vſus naturæ impreſſus tanquam patriæ finibus vnumquemque ſe retinere, & vltra incolas prodire ſuſpectum. At nobis longe alia ſententia eſt, mutare exilio domos, incolarum faſtidio teneri, aduenarum captare gratiam, transferre terminos perpetuos, quos poſuerunt patres noſtri, agrum ad agrum iungere, domum ad domum. Deficit terra hominibus, ſternuntur & maria. Rurſus pro ſingulorum libidine inciditur terra, mare infunditur, vt inſulas faciant, vt poſſideant freta, ſpatia maris ſibi vindicant iure mancipij, piſciúmque iura ſicut vernaculorum cō ditione ſibi ſeruitij ſubiecta commemorant. Iſte, inquit, ſinus maris meus, ille alterius. Diuidunt elementa ſibi potentes. His oſtreæ in fluctibus nutriuntur, his in viuariis piſcis C includitur. Luxuriæ nec mare ſufficit, niſi apothecas habeāt oſtrearum. Itaque ætates earum numerant, & piſcium receptacula inſtruunt, ne conuiuia diuitis mare non poſſit implere. Nam vicini nomen quibus audiunt auribus? quibus oculis intuentur poſſeſſiones eorum? Quemadmodum dies noctéſque excogitant vt aliquid proximi auferant? Nunquid ſoli habitabitis ſuper terram? clamat Propheta. (Eſaiæ 5.) Cognoſcit hæc dominus, & vindictæ reſeruat. Quantum aliena à piſcibus auiditatis rapina? Illi naturalia captant ſecreta, & vltra terminos orbis terrarum mare norunt, quod nullæ interpolant inſulæ, nec terra aliqua interiacet, vel vlterius vlla ſit poſita. Illic igitur vbi diffuſum late mare omnem ſpectandi vſum, vtilitatis gratia nauigandi intercludat audaciam, (De Cet.) condere ſe feruntur cete illa immenſa genera piſcium, æqualia montibus corpora, vt tradiderunt nobis qui videre potuerunt: illic quietum æuum exigunt, diſcreta ab inſulis, & ab omnibus maritimarum vrbium contagiis ſeparata. Habent ſuas regiones, & habitacula diſtributa, manent D in his inoffenſo vicinorum limite, nec vago tranſitu mutationes quærunt locorum, ſed tanquam patrium ſolum diligunt, & in his immorari dulce arbitrantur. Quæ ideo elegerunt, vt ſolitariam vitam remota poſſint arbitrorum interpolatione tranſigere. Sunt tamen aliqua genera piſcium qui non ingenij facilitate loca mutent, ſed fouendi partus neceſſitate, quæ opportuno atque legitimo procurantes tempore, ex plurimis locis à diuerſo ſinu maris innumeri velut communi conſilio conuenientes, coniuncto agmine Aquilonis flatus petunt: & ad illud ſeptentrionaliū mare partium quadam naturæ lege contendunt. Dicas, ſi aſcendētes videas, rheuma quoddam eſſe, ita proruunt, fluctúſque interſecant, per Propontidem in Euxinum Pontum violento impetu profluentes. Quis piſcibus hæc annunciat loca, præcepta, tempora? Quis tribuis diſpoſitionem viandi, comitandi ordinem, metas, & tempora reuertendi? Homines ſuū

A imperatorem habent, cuius expectatur imperium. procedit teſſera, proponuntur edicta prouincialibus, vt conueniant, Tribunis militum literæ diriguntur, dies ſtatuitur, & plerique ad dies ſtatutos occurrere non queunt. Quis imperator piſcibus præceptum dedit? Quis doctor hanc tribuit diſciplinam? Qui metatores itinera diſponūt? Qui duces iter dirigunt, vt nullius deſit occurſus? Sed agnoſco quis ille ſit imperator, qui ordinatione diuina ſenſibus vniuerſorū ſuū infundat imperium, qui tacitus mutis animantibus naturalis diſciplinæ ordinem tribuat: nec ſolum magna penetret, ſed etiam per minima quæque ſe fundat. Diuinæ legi piſcis obſequitur, & homines contradicunt. Piſcis ſolēniter obaudit mandata cœleſtia. An contemptibilis tibi videtur, quia mutus eſt, rationiſq; expers? Sed vide ne tu tibi magis incipias eſſe contemptui, ſi irrationabili irrationabilior deprehendaris. Quid autem rationabilius hoc piſcium tranſitu, cuius rationem quidem verbis non explicant, ſed factis loquuntur? Pergunt enim æſtatis tempore ad fretū Ponti, eò quòd reliquo maris ſinu hic ſinus dulcior ſit. Non enim tamdiu B Sol eo freto, quamdiu cæteris immoratur: eáque ſit cauſſa vt non omnem aquam exhauriat quæ dulcis atque potabilis eſt. Quis autem ignorat quòd etiam ea quæ maritima ſunt, aquis plerumque dulcibus delectentur? Denique dum flumina ſequuntur, & ad ſuperiora aſcendunt, frequenter alieni piſces generis capiuntur in fluuiis. Cum hæc igitur cauſſa Pontum illis faciat gratiorem, vel quod æſtus temperet ſolennis illic flatus Aquilonis, tum opportuniorem cæteris iudicant in quo generare, & partus poſſint proprios enutrire: quòd teneri fœtus laborem alienæ regionis ferre vix poſſint, quos illic fouet aëris blanda elemētia. Itaq; peracto munere, omnes ſimul eo quo venerant agmine reuertuntur. Quænam iſta ſit ratio, conſideremus. Obiectus eſt Ponti ſinus Boreæ, cæterorúmque ventorum violentiſſimis flatibus: vnde grauis illic procella fuerit, & tēpeſtates mouētur, ita vt de profundo arena verratur, cuius rei fluctus arenoſus indicio eſt, qui ventorum motu inſurgens altius, tum pondere grauior, haud dubiè non ſolum nauigantibus, ſed etiam maritimis ipſis animantibus intolerabilis habetur. Accedit illud, quod complurima & maxima Pon C to flumina miſceantur, cum hyberno tempore ſinus ipſe frigidiore torrentium rigeſcat allapſu. Propterea piſces tanquam arbitri fluentorum, æſtate illic aſpirantis auræ clementiam captare conſueuerunt, cuius amœnitate perfruiti, rurſus hyemis aſpera declinare contendunt, & Septentrionalis plagæ ſæua fugientes, in reliquos ſe ſinus conferunt, in quibus aut ventorum mollior ſit placiditas, aut Solis ſoleat vernare temperies. Nouit igitur piſcis pariendi tempus, quod pro magno myſterio dixit Salomon in Sapientia. Nouit tempus eundi atque redeundi, nouit tempus perfunctionis & iactationis, & nouit vt non queat falli: quia non rationis æſtimatione, & diſputationis argumento vtitur, ſed inſpiratione naturæ, quæ vera eſt magiſtra pietatis. Denique omnes animantes præſcripta habent pariendi tempora, homo ſolus indiſcreta atque confuſa. Reliqua genera clementiam temporis quærunt, mulieres ſolæ partus ſuos inclementer effundunt. Vaga enim & intemperans libido generandi, vagam pariendi ætatem exhibet. Pi D ſces tanta maria tranſmittunt, vt vtilitatem aliquam generi ſuo quærant. Nos quoque diffuſa æquora transfretamus. Sed quanto honeſtius quod ſucceſſionis amore, quàm quod pecuniæ auiditate ſuſcipitur? Denique illis ad pietatem, nobis ad quæſtū tranſmiſſio deputatur. Illi ſobolem præferunt omnibus mercibus chariorem, nos mercem longe imparem ad periculi vicem miſera lucri cupidine reportamus. Itaque illi patriam repetunt, nos derelinquimus. Illis natando incrementum generis acquiritur, nobis minuitur nauigando. Quis igitur neget diuinitus illis infuſum ingenium eſſe huiuſmodi atque virtutem? cum videat iſtos in Aquilonem tam ſolennem obeundæ fœcunditatis peregrinationem viuaci ingenio componere, alios in exiguo corpore tantum validitatis aſſumere, vt maximas nauium plenis currentes velis, in mediis fluctibus ſiſtant: ſicut breuis piſciculus Echeneis tanta facilitate memoratur na-

uem ingentem ſtatuere, vt quaſi radicatam mari hærere vi- A
deas, nec moueri. Aliquandiu enim immobilem ſeruat. An
& huic putas ſine crearoris munere tantum potuiſſe ſuppe-
tere virtutis? Quid gladios loquar, aut ſerras, aut canes ma-
ritimos, aut balenas, aut zigenas? Quid etiã turturis centrũ,
& hoc mortuæ? Sicut enim viperæ os ſi quis calcauerit, re-
cens dumtaxat, grauius quàm venenũm nocere perhibetur,
& immedicabile vulnus ſerpere, ita etiam turtur aculeo ſuo
mortua amplius quàm viua periculi afferre memoratur. Le-
puſculus quoq; timidum aoimal in terris, in mari formida-
bile, citam, & quæ non facilè poſſit auferri, corruptelam in-
uehit. Voluit enim te creator nec in mari ſatis ab inſidiãtibus
eſſe ſecurũ, vt propter pauca quæ noceaut, quaſi in excubiis
poſitus, arma fidei ſemper & ſcutum deuotionis accinctus,
à domino tuo debeas ſalutis ſperare præſidium.

De ſingulari Atlantici maris commendatione ex iis quæ in ipſo naſcantur aut fiunt, cum concluſione ſermonis de piſcibus. Cap. XI. B

VEniamus ad Atlanticum mare. Quàm ingentia il-
lic & infioitæ magnitudinis cete, quæ ſi quando
ſupernatant fluctibus, annatare inſulas putes, mon-
tes altiſſimos ſummis ad cœlũ verticibus eminen-
te. Quæ non io acta, nec in litoribus, ſed in Atlantici maris
profundo feruntur videri, vt eorum conſpectu nautæ à na-
uigandi in illis locis præſumptione reuocentur, nec ſecreta
elementorum adire ſupremæ terrore mortis vſurpent. Sed
iam aſſurgamus ipſi de profundo maris, & aliquaotulum ſer
mo noſter emergat, atq; ad ſuperiora ſe ſubrigat. ſpectemus
ea quæ vſitata multis, & plena ſint gratiæ, quomodo aqua in
ſalis vertatur ſoliditatem, vt ferro ſæpe cædatur, quod de
Britannicis ſalibus nihil mirum, qui in ſpeciem marmoris
validi, eiuſdem metalli niueo candore reſplendent, ſalubres
corporis cibo, & potui nimis grati. Quomodo etiam nõ in-
decorus lapis corallium iñ mari herba ſit: ſi in aerem trãſfe-
ratur, lapidis firmitate ſolidetur. Vnde etiã oſtreis precio-
ſiſſimam margaritam natura iufixerit, quomodo eam maris C
aqua in tam molli carne ſolidauerit. Quæ difficile apud re-
ges inueniuntur, ea in littoribus quaſi vilia iacent vulgo, &
iu ſaxis aſperis & cautibus colliguntur. Aureum etiam vel-
lus aqua outrit, & lanam in memorati ſpeciem metalli gi-
gnũt littora, cuius colorem uullus adhuc eorum qui fucis
diuerſis obducunt vellera, imitari potuit: adeo naturæ ma-
ritimæ gratiam humana implere neſcit induſtria. Scimus
qua ſolicitudine vellera ouiũ etiam minus precioſa curen-
tur: ſint licet optima, nequaquam tamen his fucus iunaſci-
tur. Hic naturalis color eſt, quem nullus adhuc fucus æqua-
uit, hoc quoque piſcis eſt vellus. Sed & ipſi murices qui in-
ſigne dant regium, ſuut maritimi. Et quæ pratorum gratia,
vel ortorum amœnitas poteſt cerulei maris æqniparare pi-
cturam? Aurum licet iu pratis flores reſulgeant, auri quo-
que fulgorem iu mari laoa reſplendet: & illi cito marceſcũt,
iſta diu duratura ſeruatur. Lilia in ortis eminus nitent, vela
in nauibus. Hic odor, illic ventus aſpirat. Quæ vtilitas in
ſolio? In nauibus quanta commercia? Lilia ſuauitatem na- D
rium, vela hominum ſalutem inuehunt. Adde piſces ſalien-
tes, & delphinas ludentes. Adde rauco ſonantes fluctus
murmure. Adiice currentes naues ad littora, vel de litto-
ribus excuotes. Cum è carceribus mittuntur quadrigæ,
quanto ſtudio ſpectantium & amore certatur? Equus tamen
inuanum currit, uou inuaoum nauigia. Ille inuanum, quia
vacuus: iſta ad vtilitatem, quia plena frumenti. Quid iis gra
tius, quæ non verbere aguntur, ſed ventorum ſpiramine:
vbi oemo refragatur, ſed omnes fautores ſunt: vbi uemo
vincitur quicuuque peruenerit, ſed omnes puppes quæ per-
uectæ fuerint, coronantur: vbi palma merces ſalutis, victo-
ria precium regreſſionis eſt? Quantum etiam diſtat inter di
rectos curſus ac reflexos? Iſti perpetuantur, hi reſoluuntur.
Adiunge remigiis contexta littora, quibus vexillum exeũ-
di aura de cœlo eſt. Itaque aurigæ plauſum inanem refe-
runt, hi ſoluunt vota ſeruati. Quid de Iona dignum loquar,
quem cetus excepit ad vitam, reddidit ad prophetandi gra-
tiam? Emendauit aqua, quem terrena deflexerant, pſalle-

A bat io vtero ceti, qui mœrebat iu terris. Et vt vtriuſq; redẽ-
ptio non prætereatur elementi, terrarum ſalus in mari ante
præceſſit, quia ſignum filij hominis, ſignum Ionæ. Sicut iſte Matth. 12.
in vtero ceti, ſic Ieſus in corde terræ. In vtroque remediũ,
maius tameu in mari pietatis exemplum, quoniam excepe-
runt piſces quem homines refutarunt: & quem homines cru
cifixerunt, piſces ſeruauerunt. Petrus quoque in mari titu-
babat, ſed nõ labebatur: & confeſſus in fluctibus, uegauit in Matth. 14.
terris. Itaque illic quaſi deuotus manu apprehenditur, hic
quaſi oblitus aſpectu cenſorio cõuenitur. Sed iam rogemus
dominum, vt ſermo noſter quaſi Ionas eiiciatur in terram,
ne diutius in ſalo fluctuet. Et bene iã exiuit cucurbita, quæ Ionæ. 4.
obumbret nos à malis noſtris, ſed & ipſa procedente ſole a-
reſacta admonet requieſcendum, ne interæſtuare incipia-
mus ingenio, & nobis etiam verba deficiant. Certè plus no-
bis quam Niniuitis data eſt in aquis remiſſio peccatorum.

De pulchra introductione ſermonis de natura auium habẽdi.

Capat XII.

B ET cum paulnlum conticuiſſem, iterum ſermonem
adorſus aio: Fugerat nos fratres dilectiſſimi neceſ
ſaria de natura auium diſputatio, & ſermo huiuſ-
modi nobis cum ipſis auibus euolauerat. Fit enim
natura quadam, vt hi qui aliquid intuentur, vel dicendo
exprimere volunt, eorum qualitatem quæ vel intuentur
vel loquuntur aſſumãt, vt & cum pigrioribus immoremur,
& cũ velocibus celeri rapiamur aſpectu, ſtylo quoque aut
tardiore vtamur aut rapidiore. Itaque cum caueo ne mari
demerſa prætercam, & aquis operta me lateant, effugit o-
mne volatile, quia dum inclinatus imos aquarum gurgites
ſcrutor, aërios uon reſpexi volatus, nec vmbra ſaltem pen-
næ me præpetis reclinauit, quæ in aquis relucere potuit.

Verum vbi omne negocium expeditum putaui, & abſo-
lutum me credidi, & diem quintum conſummatum arbitra-
tus ſum, venit in mentem auium natura, quæ cum euot cu-
bitũ, quaſi peracto lætæ munere, æthera cantu mulcere con
ſuerunt: quod velut ſolenniter ſurgente & occidente die
C inſtaurare conſuerunt, vt decurſi vel adoriendi nocturni
iuxta ac diurni temporis laudes ſuo referant creatori. Ma-
gnum igitur incentiuum excitandæ nobis deuotionis ami-
ſeram. Quis enim ſenſum hominis gerens non erubeſcat
ſine Pſalmorum celebritate diem claudere, cum etiam mi-
nutiſſimæ aues ſolẽni deuotione & dulci carmine ortus die-
rum ac uoctium proſequantur? Redeat igitur nobis vola-
ticus ſermo, qui pene fuerat elapſus ex oculis, & aquilæ mo
do alta petens, volatus ſuos ſubduxerat nubibus, niſi quia
oculos abluti aqua dum de gurgite leuamus ad cœlum, ſpe-
culati vacuũ aëris volatibus ferri, ad neceſſitatem ſtyli pu-
tauimus eſſe reuocandum. Eritis vos iudices, qui eſtis au-
cupes verbi, vtrum conſultius euolaſſet, an vtiliter iu no-
ſtra retia ſit relapſus. Nec vereor ne faſtidium nobis obre-
pat iu volatilibus requirendis, quod non obrepſit in gur-
gitibus perſcrutandis, aut aliquis nobis iu diſputatione ob-
dormiat, cum poſſit auium cantibus excitari. Sed profecto
qui inter mutos piſces vigilauerat, uon dubito quod inter
D canoras aues ſomnum ſentire uon poſſit, quin tali ad vigi-
landum gratia prouocetur. Neque vero vile putetur quod
potuit præterire, cum ſit tertia pars in animantibus crea-
turæ. Tria enim genera animantium eſſe non dubium eſt, Gene. 1.
terrenum, volatile, aquatile. Denique ſic ſcriptum eſt: Pro-
ducant aquæ reptilia animarum viuentium ſecundũ geuus,
& volatilia volantia ſuper terrã ſecus firmamentũ cœli ſe-
cundum genus.) Reuocamur ad ſuperiora ſicut obliuioſi
viatores, qui cum inconſulto præterierint, in ſua reuerten-
tes veſtigia, incuriæ ſuæ multam repetito itineris labore ſu
ſcipiunt. Eſt tamen etiam bonus viator qui diſpendium re-
greſſionis, reliqui itineris compendioſa celeritate compen-
ſet, vt mihi faciendum arbitror: maximè cum de auibus
ſermo ſit, quæ ſolent oculos hominum volatu properatiore
perſtringere. Quid euim conuenit iis immorari, in quibus
celeritas placere conſueuit? Auius igitur atque inuſitatus in
tali genere ſcriptionis ſermo noſter canoris auibus reſonet
ac reſultet. Sed vnde mihi cygnea carmina, quæ etiam ſub
graui mortis immiuentis terrore delectãt? Vnde mihi illos
naturalis

A naturalis modulos catilenæ, quibus etiam paludes ſonoræ cantus edunt dulciſſimi ſuauitatem? Vnde mihi vocem pſitaci, dulcedinémque merularum? Vtinam ſaltem luſcinia canat, quæ dormientem de ſomno excitet. Ea enim auis ſignificare ſolet dici ſurgentis exortum, & effuſiorem diluculo deferre lætitiam. Tamen ſi illorum ſuauitas deeſt, ſunt gementes turtures, & raucæ columbæ, tum etiam cornix plena voce pluuiam vocat. Vnde rurale auiarium ſermone quo poſſumus, ſcientia quam nos ruſticani docuerunt, perſequamur.

De ordine dicendorum, ac natura auium quæ circa aquas maris fluminumque uerſantur. Cap. XIII.

ET quoniã de aquatilibus reptilibus diximꝰ, arduũ eſt vt ſubito ad aues cœli ſermo noſter aſcendat. Et ideo de iis auibus prius dicamus, quæ circa aquas maris fluminúmque verſantur, cum quibus poſſumus emergere. Itaque ab halcyone ſermonẽ adoriamur.

De halcyone.

B Ea eſt auis maritima, quæ in littoribus fœtus ſuos edere ſolet, ita vt in arenis oua deponat medio ferè hyemis. Nam id temporis fouẽdis habet deputatum partubus, quãdo maximè inſurgit mare littoribus, vehementiórque fluctus alliditur, quo magis repentinæ placiditatis ſolennitate auis huius eluceret gratia. Namque vbi vndoſum fuerit mare, poſitis ouis ſubito miteſcit, & omnes cadunt ventorum procellæ, flatúſque aurarum quieſcunt, ac placidum ventis ſtat mare, donec oua foueat halcyon ſua. Septem autem dies fotus ſunt: quibus decurſis educit pullos, fœtúſq; abſoluit: illico alios quoque ſeptem dies adiungit, quibus enutriat partus ſuos: donec incipiãt adoleſcere. Nec mireris tam exiguum nutrimenti tempus, cùm abſolutio fœtuum tam paucorum dierum ſit. Tantam autem gratiam minuſcula auis diuinitus indultam habet, vt hos quatuordecim dies nautici præſumptæ ſerenitatis obſeruent, quos & halcyonidas vocant, quibus nullus motus procelloſę tempeſtatis horreſcit.

Lucæ. 12.

Nónne vos paſſeribus pluris eſtis? dominus ait. Si igitur auis minuſculæ contemplatione & inſurgit mare, & repente

C comprimitur, atque aſpera hyemis inter ingruentes procellas tempeſtatéſque ventorum detergit cœli nubila, fluctúſque componit elementis omnibus ſubito infuſa tranquillitas: quantum præſumere debeas ô homo ad imaginẽ dei factus, agnoſcis: ſi tamen auiculæ iſtius ſedem ſtudio deuotionis imiteris. Illa tempeſtates videns inſurgere, ſæuire ventos, inter hyberni ſæua non reuocatur neque reflectitur, ſed impellitur. Denique in littore ſua oua conſtituit, vbi ea relabẽte fluctu madida adhuc arena ſuſcipiat: nec inſurgẽtes fluctus quos immurmurare atque allabi videt, reformidat. Et ne putes quòd ouorum videatur habere contemptum, continuo vbi depoſuerit oua, nidificat, & ſuo partus corpore fouet, nec ſaluti propriæ alluuione littoris pertimeſcit, ſed ſecura de dei gratia, ventis ſe committit & fluctibus. Parum eſt hoc. Adiungit totidem alios ad nutriendum dies, nec interim turbari tot diebus infidi maris tranquillitatem veretur, tentátque meritum ſuum naturæ iam

D ſolennitate fundatum, & teneros fœtus non latibulis aliquibus abſcondit aut tectis, nec includit cauernis, ſed nudo & rigenti committit ſolo, nec defendit à frigore, ſed diuino fotu quo magis cætera deſpiciat, tutiores fore exiſtimat. Quis noſtrum paruulos ſuos non veſtimentis tegat, tectíſque abſcondat? Quis non claudat eos ſeptis cubiculorum? Quis non ita diligenter vndique feneſtras obſtruat, ne qua poſſit aura penetrare? Merito quos tam ſolicite induimꝰ ac fouemus, exuimus eos clementiæ cœleſtis inuolucro: halcyon vero quos nudos proiicit, eos diuino veſtit indumẽto.

De mergis.

Nec vos præteribo mergi, quibus ab aſſiduitate mergendi nomẽ hoc hæſit, quomodo ſæpe mergentes aurarum ſigna colligitis, & præuidentes tempeſtatem futuram, prope medio reuolatis ex æquore, & ad littorum tuta cum clamore contenditis.

De fulicis.

Quomodo etiam fulicæ quæ maritimo delectamini profundo, refugientes poſteaquàm præſenſeritis commotionem maris, in vado luditis.

De ardea.

Ipſa ardea quæ paludibus inhærere conſueuit, notas deſerit ſedes, imbréſque formidans, ſupra nubes volat, vt procellas nubium ſen-

A tire nõ poſſit. Conſideremus diuerſas volucres maris, quẽadmodum imminente ventorum motu ad tutiora & tunc tẽporis dulciora ſibi ſtagna ſe conſerant, atque in abſcondito terrarum ſinu incognita ſibi alimenta rimentur.

De anſeribꝰ

Nocturnas autem anſerum quis non miretur excubias, qui vigilias ſuas etiam cantus aſſiduitate teſtantur? Denique eo etiã Romana capitolia à Gallo hoſte ſeruauerunt. Merito illis debes Roma quod regnas. Dij tui dormiebant, & vigilabant anſeres. Ideo illis diebus anſeri ſacrificas, non Ioui. Cedunt enim dij veſtri anſeribus, à quibus ſe ſciũt eſſe defenſos, ne & ipſi ab hoſte caperentur.

Cur poſt deſcriptionẽ piſcium, de iis auibus quæ aſſuetæ ſunt aquis, ſermo ſucceſſerit, & de diuerſis exinde auium generibus ac differentiis. Cap. XIIII.

PVlchre autem poſt deſcriptionem piſcium, de iis auibus quæ aſſuetæ ſunt aquis, ſermo ſucceſſit, quia & ipſę ſimiliter vſu natandi & munere delectantur.

B Vnde & prima cognatio videtur auibus iſtis eſſe cum piſcibus, quoniam natandi communia quædã videntur vtriuſque generis eſſe conſortia. Secunda quoque cognatio omnibus auibus & piſcibus eſt, eò quòd volandi vſus ſpecies ſit natandi. Sicut enim aquam natando piſcis incidit, ita auis aërem volatu celeri ſecat. Atque vtrique generi ſimiliter cauda ſuppetit, alarúmque remigiũ, vt piſces ad priora ſe alis ſubrigant, atque ad vlteriora procedant. Caudæ quoque gubernaculo vel quo velint ſe facile conuertant, vel impetu quodam è regione iter ſuũ dirigãt. Aues quoque aëri volatibus ſuis velut aquis innatant, & quaſi quædam extendunt brachia. Cauda quoque ſe vel ad ſuperiora ſubrigũt, vel ad inferiora demergunt. Vnde quoniam in nonnullis idem vſus & ſpecies, ideo de aquis vtriuſque generis natiuitas diuina pręceptione proceſsit. Dixit enim deus: (Producant aquæ reptilia animarum viuentium ſecundum genus, & volatilia volantia ſecus firmamentũ cœli ſecundum genus.)

Gene. 1.

C Non immerito igitur quia de aquis genus vtrũque producitur, natandi proprietas vtriſque ſuppeditat. Sane cum & coluber lubricus, omnéſque ſerpentes: (ideo enim ſerpendi nomen eſt inditũ, quia nõ poſſint ambulare, ſed ſerpere) dracones quoque ſimili modo vt piſces plerique ſine pedibus ſint: nullum auium genus pedum officio caret, quia omnibus victus è terris: & idem pedum munere fulciuntur, quia huiuſmodi ad eſcam quærendam indigent miniſterio. Itaque aliæ volucres vnguibus armantur ad raptum, vt accipitres & aquilæ, quæ rapinam venationis exercent: Aliæ vel ad incedendum, vel ad cibum ſibi parandum vſu miniſterióque potiũtur accommodo. Vnum autẽ nomẽ auium, ſed genera diuerſa. Quæ quis poſſit memoria aut cognitione comprehendere? Sunt itaque aues quę carne veſcuntur. Ideo his vngues aſperi, curuatum atque acutum os, velox volatus, quoniam rapto viuunt, vt poſſint facile corripere prædam quam ſequuntur, propere vel ore vel vnguibus euiſcerare. Sunt etiam aues quæ reperto paſcuntur

D ſemine, aliæ diuerſo & fortuito cibo. Eſt etiam diuerſitas copulatum, quarum gratia carent ferę quæ intendunt rapinis. Nam propter auiditatem prædandi, vel propter inſidias explorandi, nec ipſis inter ſe conuenit, & ideo declinãt ſuã copulam. Refugit enim auaritia conſortium plurimorum, deinde coniunctio plurimorum facile ipſa ſe proderet. His ergo auibus nihil eſt copulatorium, præter iugale cõſortiũ. Ergo aquilis accipitribúſque hic vſus eſt vitæ. Cõtra verò palumbes, grues, ſturni, corui atque cornices, etiã turdi gaudent plurimorum connexione. Alia quoque auium genera enchoria, quæ manent in locis ſemper. Alia aduentitia, quæ obeunt regiones alias, & peracta hyeme reuertuntur. Sunt aliæ quæ hyeme redeunt, æſtate peregrinantur à nobis, ſiue quod alia hyemis tempore ad calidiora ſe conferant, ſiue quod pleraque rurſus æſtatem in iis locis exigant, quæ amœniora nouerunt. Turdi denique autumni fine, hyemis confinio, quaſi exacta æſtate ſe referunt. Quibus nos inhoſpitali immanitate molimur inſidias, & diuerſo genere nunc inſida decipula decipere, nunc viſco eos fallere, nunc laqueis captare contendimus. Cĩconiæ reditus vexil-

lum veris attollit. Grues qui alta petunt, amant frequenter A
peregrinari. Aliæ aues ad manum ſe ſubiiciunt, & meoiæ
herili aſſueſcunt, tactúque mulcentur. Aliæ reformidant.
Aliæ iiſdem quibus homines domiciliis delectãtur. Aliæ ſe-
cretam in deſertis vitam diligunt, quæ requirendi ſibi vict⁹
difficultatem libertatis amore cõpenſant. Aliæ vocibus tan
tum ſtrepunt. Aliæ canoro delectantur ſuauíque modula-
mine. Quædam ex natura, aliæ ex inſtitutione diuerſarũ vo
cum obloquuntur diſcrimine, vt hominem putes locutum
cum locuta ſit auis. Quàm dulcis merularum, quàm expreſ-
ſa vox pſitaci eſt. Sunt etiam aliæ ſimplices, vt columbæ.
Aliæ aſtutæ, vt perdices, gallus iactantior, pauo ſpecioſior.
Sunt etiam vitæ in auibus & operum diuerſitates, vt aliæ a-
ment in commune conſulere, & collatis viribus velut quan-
dam curare rempublicam, & tanquam ſub rege viuere. Aliæ
ſibi quæque proſpicere, imperium recuſare: & ſi capiantur,
indigno velint exire ſeruitio. B

A quibus auibus exordium ſequẽtis ſermonis ſumendum ſit. Ac de gruibus quomodo ſolicitam exerceant cuſtodiam, & volantes ſeruant ordinem, exemplúmque exercendæ politiæ præbuerint hominibus. De commendatione præterea ſtatus antiquæ reipublicæ. Et de cauſſa atque accuſatione humanæ incuriæ. Cap. XV.

De gruibus

AB iis igitur ordiamur, quæ noſtro vſui imitationẽ
dederunt. In illis enim politia quædam & militia
naturalis, in nobis coacta atque ſeruilis. Quàm in-
iuſſi, & voluntario vſu grues in nocte ſolicitã ex-
ercent cuſtodiam, diſpoſitos vigiles cernas, & cæteris con-
ſortibus generis quieſcentibus, aliæ circumeunt & explo-
rant, ne qua ex parte inſidiæ tententur, atque omnem defe-
runt impigro ſui vigore tutelam. Poſt vbi vigiliarum fuerit
tempus impletum, perfuncta munere, in ſomnum ſe præ-
miſſo clangore componit, vt excitet dormientem, cui vicẽ
muneris traditura eſt. At illa volens ſuſcipit ſortem, nec vſu
noſtro inuita & pigrior ſomno renunciat, ſed impigre ſuis
excutitur ſtratis, vicem exequitur, & quam accepit gratiã, C
pari cura atque officio repræſentat. Ideo nulla deſertio,
quia deuotio naturalis: ideo tuta cuſtodia, quia voluntas li-
bera. Hunc etiam volantes ordinem ſeruant, & hac mode-
ratione omnem laborem alleuant, vt per vices fungãtur du
ctus ſui munere. Præcedit enim vna, & præcurrit cæteris
præſtituto ſibi tempore, & quaſi ante ſigna præcurrit, dein-
de conuertitur, & ſequenti ſortem ducendi agminis cedit.
Quid hoc pulchrius, & laborem omnibus & honorem eſſe
communem, nec paucis arrogari potentiam, ſed quadam in
omnes voluntaria ſorte transſcribi? Antiquæ hoc reipubli-
cæ munus, & inſtar liberæ ciuitatis eſt. Sic ab initio acceptã
à natura exemplo auium politiam homines exercere cœpe-
runt, vt communis eſſet labor, cõmunis dignitas, per vices
ſinguli partiri curas diſcerẽt, obſequia imperiáque diuide-
re, nemo eſſet honoris exors, nullus immunis laboris. Hic
erat pulcherrimus rerum ſtatus, nec inſoleſcebat quiſquam
perpetua poteſtate, nec diuturno ſeruitio frangebatur, quia
& ſine inuidia erat ordine muneris & temporis moderatio- D
ne delata promotio, & tolerabilior videbatur quæ commu-
ni cadebat ſorte cuſtodia. Nemo audebat aliũ ſeruitio pre-
mere, cuius ſibi ſucceſſuri in honorem mutua forẽt ſubeun-
da faſtidia. Nemini labor grauis, quem dignitas ſecutura re-
leuaret. Sed poſtquam dominandi libido vindicare cœpit
indebitas, & ſuſceptas nolle deponere poteſtates, poſtea-
quam militia non ius cõmune cœpit eſſe, ſed ſeruitus, poſt-
eaquàm nõ ordo factus eſt ſuſcipiendæ potentiæ, ſed ſtudiũ
vindicandæ, cœpit etiam ipſa laboris functio durius ſuſtine
ri: & quæ non eſt voluntaria, cito locum relinquit incuriæ.
Homines quàm inuiti ſubeunt vigiliarum munia, quã ægre
vnuſquiſque in caſtris periculũ ſortitus excubat, quod tuẽ
dum ſibi regali præceptione committitur. Proponitur pœ-
na deſidiæ: & tamen plerumque obrepit incuria, non ſeruã-
tur excubiæ. Neceſſitas enim quæ inuito imponit obſequiũ
afferi plerumque faſtidium. Nihil eſt enim tam facile quin
habeat difficultatem quod facias inuitus. Ergo & iugis la-
bor auertit affectum, & continua & diuturna potẽtia gignit

A infolentiam. Quem inuenias hominum qui ſponte depo-
nat imperium, & ducatus ſui cedat inſigne, fiátque volens
numero poſtremus ex primo? Nos autem non ſolum de pri
mo, ſed etiam de medio ſæpe contendimus, & primos di-
ſcubitus in conuiuio vindicamus: ac ſi ſemel delatum fuerit,
volumus eſſe perpetuum. Ideo inter grues æquanimitas in
laboribus eſt, humilitas in poteſtatibus. Admonentur vt ex-
erceant cuſtodiæ vices, non admonentur vt de poteſtatibus
decedant, quia ibi naturalis quies ſomni interpellanda, hic
voluntariæ ſedulitatis gratia præſtanda eſt.

De ciconiis quemadmodum proficiſcantur quo pergendum putant. Qualiter etiam à cornicibus deducantur, atque adiuuentur in bellis. Et de earundem cornicum commendabili hoſpitalitate, humanæque negligentiæ increpatione. De illarum quoque erga patres ſuos pietate, & noſtræ impietatis notatione. Cap. XVI.

B

CIconias ferunt collecto proficiſci agmine, ſi quò De ciconiis.
pergendum putant, & ſimul pleriſque circa oriẽ-
tem locis inuehi, & quaſi teſſera militari pariter
omnes moueri. Exercitum credas cum ſignis ſuis
pergere, ſic omnes viandi comitandíque & præeundi ordi-
nem ſeruant. Cornices autem deducunt eas ac dirigunt, & De cornicibus.
velut quibuſdam turmis ſtipatricibus proſequuntur, adeo
vt adiumenta quædam bellantibus aduerſus inimicas aues
conferre credantur, & propriis periculis bella aliena ſuſci-
pere. Cuius rei indicium eſt, quia nullæ per interuallum a-
liquod temporis reſidere in illis locis reperiuntur. Et quia
cum vulneribus reuertentes manifeſta quadam ſanguinis
ſui voce cæteríſque loquuntur indiciis, grauium ſe certa-
minum ſubiiſſe conflictum. Quis igitur illis pœnam deſer-
tionis indixit? Quis derelictæ militiæ ſupplicia præſcripſit
formidoloſa, vt nulla proſequendis hoſpitalibus turmis ſe-
ſe ſubtrahere nitatur, ſed certatim omnes deductionis mu-
nere officióque fungantur? Diſcant homines hoſpitalia ſer-
uare iura, & ex auibus cognoſcant quid religionis hoſpiti-
C bus ſit deferendum, quod obſequium deputandum, quibus
cornices etiam pericula ſua negare non ſoleant. His igitur
nos ianuas claudimus, quibus aues etiam animas ſuas confe-
runt? & quos illæ conſortio proſequuntur diſcriminis, eos
tecti prohibem⁹ hoſpitio? & quorũ illæ bella ſuſcipiunt, his
nos bella frequenter inferim⁹? Mentior ſi non Sodomitanis
hæc fuit cauſſa ſupplicij, aut Aegyptius furor, gẽti hoſpitæ
dum bellũ conat̃ inferre, inhoſpitalitatis pœnas infidæ nau-
fragio plebis exoluit. Quàm vero rationabilium excedat
pietatem ac prudentiam auis huius clementia, conſideran-
dum, quam nec poſt exemplum quidem irrationabilium
quiſquam noſtrorum imitari poterit. Nam depoſiti patris
artus per longæuum ſenectutis plumarum tegmine alarúm-
que remigio nudatos, circunſtans ſoboles pennis propriis
fouet. Et quid dicam collatitio cibo paſcit, quando etiam i-
pſa reparat naturæ diſpendia, vt hinc atque inde ſubleuan-
tes ſenem fulcro alarum ſuarum ad volandum exerceant, &
in priſtinos vſus deſueta iam reuocent pij patris membra?
D Quis noſtrum leuare ægrum non faſtidiat patrem? Quis feſ
ſum ſenem ſuis humeris imponat, quod in ipſa hiſtoria vix
credibile habetur? Quis, vt pius ſit, non hoc ſeruulis man-
dat obſequium? At vero auibus non eſt graue quod pieta-
tis eſt plenum, non eſt oneroſum quod ſoluitur naturæ de-
bito. Non recuſant aues paſcere patrem, quod etiam præ-
ſcripta neceſſitate ſub terrore pœnarum plerique homi-
num recuſarunt. Aues non ſcripta, ſed nata lex ſtringit.
Aues ad hoc munus nullo præcepto conueniunt, ſed gra-
tiæ naturalis officio. Aues non erubeſcunt reuerendi ſe-
nis membra portare. Eſt enim victoria pietatis: quod eo-
uſque frequenti teſtificatione percrebuit, vt congruæ mer-
cedem remunerationis inuenerit. Nam Romanorum v-
ſu pia auis vocatur. Et quod vix vni imperatori conſul-
to ſenatus delatum dicitur, hoc iſtæ aues in commune me-
ruerunt. Habent ergo aues iſtæ decreta patrum ad pro-
priæ inſigne clementiæ. Pios enim filios, patrum prius o-
portuit iudicio prædicari. Habent etiam vniuerſorum
ſuffragia. Nam retributio beneficiorum antipelargoſis
nominatur.

nominatur. Pelargos enim ciconia dicitur. Virtus itaque A ab his nomen accepit, cum relatio gratiarum ciconiæ vocabulo nuncupatur.

De hirundinis materna ſedulitate, induſtria ac pietate in filios. De commendatione præterea paupertatis ipſius, & moleſtia atque improbitate noſtra, cum paupertas, inopia uel indigentia nobis occurrerit. Cap. XVII.

De hirundine.

HAbemus auiariæ ſobolis erga cultus patrios pietatis exemplum. Accipiamus nunc maternæ ſedulitatis in filios grande documentum. Hirūdo minuſcula corpore, ſed egregie pio ſublimis affectu quæ indiga rerum omnium precioſiores auro nidos ſtruit, quia ſapienter nidificat. Nidus enim ſapiētiæ precioſior eſt auro. Quid enim ſapiētius, quam vt & volandi vaga libertate potiatur, & hominum domiciliis paruulos ſuos & tecta commendet, vbi ſobolem nullus incurſet? Nam & illud eſt pulchrum, vt à primo ortu pullos ſuos humanæ vſui conuerſationis aſſueſcat, & præſtet ab inimicarum auium inſidiis tutiores. Tum illud præclarum qua gratia domos ſibi B ſine vllo adiutore tanquam artis perita cōponat. Legit enim feſtucas ore, easque luto illinit, vt conglutinare poſsit. Sed quia lutum pedibus non poteſt deferre, ſummitatem pēnarum aqua infundit, vt facile his puluis adhęreat, & fiat lim°, quo paulatim feſtucas vel minutos ſurculos ſibi colligat, atque adhærere faciat. eo genere nidi totius fabricam ſtruit, vt quaſi pauimenti ſolo pulli eius intra ædes ſuas ſine offenſione verſentur, nec pedem aliquis interſerat per rimulas texturarum, aut teneris frigus irrepat. Sed hoc induſtriæ iudicium* prope commune multis auibus: illud vero ſingulare, in quo eſt præclara cura pietatis, & prudentis intellectus & cognitionis inſigne, tum quædam medicæ artis peritia, quod ſi qua pulli eius fuerint cęcitate ſuffuſi oculos ſiue cōpuncti, habet quoddam medendi genus quo poſsit eorū lumina intercepto vſui reformare. Nemo igitur de inopia queratur, quòd vacuas pecuniæ proprias ædes reliquerit. Pauperior eſt hirundo, quæ vacua æris abundat induſtria. Aedificat, nec impendit: tecta attollit: & nihil aufert proximi, nec indigentia & paupertate ad nocendum alij compellitur, nec in graui filiorum imbecillitate deſperat. Nos vero & paupertas afficit, & inopiæ neceſsitas vexat, & pleroſq; C indigentia cogit in flagitium, impellit in crimen. Lucri quoque ſtudio in fraudes verſamus ingenium, aptamus affectū, atq; in grauiſsimis paſsionibus ſpem deponimus, fractíque animo reſoluimur, improuidi & inertes iacemus, cum de diuina miſeratione tunc ſperandum amplius ſit, cum præſidia humana defecerint.

* al. officium.

Vt ex uſu & pietate cornicum diſcant homines amare filios. Et de fœminarum noſtri generis patrūmque in filios impietate. Et hinc de excuſatione accipitrū & aquilarū, quæ duram aduerſus fœtus ſuos feruntur habere inclemētiam. De pietate quoque fulicæ quæ abdicatum aquilæ pullum cum ſua prole connectit & nutrit. Cap. XVIII.

DIſcant homines amare filios ex vſu & pietate cornicum, quæ etiam volantes filios comitatu ſedulo proſequuntur, & ſolicite ne teneri forte deficiant, cibum ſuggerunt, ac plurimo tempore nutriendi officia nō reliquūt. At vero fœminæ noſtri generis cito ab- D lactant etiā illos quos diligūt: aut ſi ditiores ſunt, lactare faſtidiunt. Pauperiores vero abiiciunt paruulos, & exponunt, & deprehenſos abnegant. Ipſæ quoque diuites, ne per plures ſuum patrimonium diuidatur, in vtero partus proprios necant, & parricidalibus ſuccis in ipſo genitali aluo pignora ſui ventris extinguūt, priuſq; aufertur vita, quàm traditur. Quis docuit niſi homo filios abdicari? Quis reperit tam immitia patrum iura? Quis inter naturæ fraterna conſortia fratres impares fecit? Vnius diuitis filij diuerſa ſorte ęduntur. Alius totius paternæ ſortis adſcriptionibus inundatur, alius opulentæ hæreditatis patrię deplorat exhauſtam atque inopem portionem. Nunquid natura diuiſit merita filiorum? Ex pari omnibus tribuit quod ad naſcendi atq; viuendi poſſint habere ſubſtantiam. Ipſa vos doceat non diſcernere patrimonio, quos titulo germanitatis æquaſtis. Etenim qui- A bus dediſtis communiter eſſe quod nati ſunt, non debetis his vt id communiter habeant in quod à natura ſubſtituti ſunt, inuidere. Accipitres feruntur in eo duram aduerſum proprios fœtus habere inclementiam, quod vbi eos aduerterint tentare volatus primordia, nidis eiiciunt ſuis, continuóque eliminant, ac ſi morentur, propulſant pennis atque præcipitant, verberant alis, coguntq; audere quod trepidāt, nec vllum poſtea deferunt his munus alimoniæ. Quid mirū tamen ſi rapere aſſueti, nutrire faſtidiunt? Conſideremus ad hoc eos eſſe generatos, vt etiam aues ad canendum formido exerceat, ne paſsim curas relaxent, ſed pericula prædonibus declinanda proſpiciant. Deinde cum his natura quoddā prædandi munus inoleuerit, magis à tenero pullos ſuos inſtituere videātur ad prædā, quā paſt° abdicare cōpēdiis. Cauēt ne in tenera ætate pigreſcāt, ne ſoluātur deliciis, ne marceſcāt ocio, ne diſcāt cibū magis expectare q̄ quærere, ne naturæ ſuę deponāt vigorē. Intermitūt ſtudia nutriēdi, vt in vſus rapiendi audere compellant.

De accipitribus.

De aquila.

Aquila quoque plurimo ſermone vſurpatur quòd ſuos abdicet fœtus, ſed non vtrūque, verum vnum ex pullis duobus. Quod aliqui fieri puta- B uerunt geminandorum alimentorum faſtidio. Sed id non arbitror facilè credendum, præſertim cum Moyſes tantum teſtimonium pietatis in pullos ſuos huic dederit aui, vt diceret: Sicut aquila protegit nidum ſuū, & ſuper pullos ſuos confidit, & expandit alas ſuas, & aſſumpſit eos, & ſuſcepit ſuper ſcapulas ſuas: dominus ſolus ducebat eos. Quomodo ergo expandit alas ſuas, ſi occiderit alterum? Vnde puto non auaritia nutriendi eum inclementem fieri, ſed examine iudicandi. Semper enim fertur probare quos genuit, ne generis ſui inter omnes aues quoddam regale faſtigium degeneris partus deformitas decoloret. Itaque aſſeritur quòd pullos ſuos radiis Solis obiiciat, atque in aëris medio pio paruulos vngue ſuſpendat: ac ſi quis repercuſſus Solis lumine intrepidam oculorum aciem inoffenſo intuendi vigore ſeruauerit, probatur quòd veritatem naturæ ſynceri obtutus conſtantia demonſtrauerit. Sin vero lumina ſua pręſtrictus radio Solis inflexerit, quaſi degener & tanto indignus parente reiicitur, nec æſtimatur educatione dignus, qui fuit indignus ſuſceptione. Non ergo eum acerbitate naturæ, ſed C iudicij integritate condemnat: nec quaſi ſuum abdicat, ſed quaſi alienum recuſat. Hanc tamen, vt quibuſdam videtur, regalis auis inclementiam, plebeiæ auis excuſat clementia.

Deute. 32.

De fulica.

Auis enim cui fulica nomen eſt, quæ Græcè dicitur Phene, ſuſceptum illum ſiue abdicatum ſiue non agnitum aquilæ pullum cum ſua prole connectit, atque intermiſcens ſuis, eodem quo proprios fœtus maternæ ſedulitatis officio, & pari nutrimentorum ſubminiſtratione paſcit & nutrit. Ergo Phene alienos nutrit, nos vero noſtros immiti crudelitate proiicimus. Aquila vero ſi proiicit, non quaſi ſuū proiicit, ſed quaſi degenerem non recognoſcit: nos, quod peius eſt, quos noſtros recognoſcimus, abdicamus.

De turturis uiduitate, exhortatioq́ue mulierum ut diſcant quanta ſit uiduitatis gratia, quæ etiam in auibus prædicatur. Caput XIX.

De turture.

SEd veniamus ad turturem, quam lex dei velut castæ hoſtiæ munus elegit. Denique cum dominus D circunciderctur, oblata eſt, quia ſcriptum eſt in lege domini vt darent hoſtiam par turturum, aut duos pullos columbarum. Hoc eſt enim verum Chriſti ſacrificium, pudicitia corporalis, & gratia ſpiritalis. Pudicitiæ ad turturem refertur, ad columbā gratia. Fertur etenim turtur vbi iugalis proprij fuerit amiſſione viduata, pertæſum thalamos & nomen habere coniugij, eò quòd primus amor fefellerit eam dilecti morte deceptam, quoniam & infidelis ad perpetuitatem fuit, & amarus ad gratiam, qui plus doloris ex morte q̄ ſuauitatis ex charitate generauerit. Itaque iterare coniunctionem recuſat, nec pudoris iura aut cōplaciti viri reſoluit fœdera, illi ſoli ſuā charitatē reſeruat, illi cuſtodit nomen vxoris. Diſcite mulieres quanta ſit viduitatis gratia, quæ etiam in auibus prædicatur. Quis igitur has leges turturi dedit? Si hominem quæro, nō inuenio. Homo enim nullus eſt auſus, quādo nec Paul° auſus eſt leges tenēdę

Leuiti. 12.

1. Timo. 5. viduitatis præſcribere. Denique ipſe ait: Volo ergo iunio-
res nubere, filios procreare, matresfamilias eſſe, nullam oc-
1. Corin. 7. caſionem dare aduerſario. Et alibi: Bonũ eſt illis ſi ſic per-
maneant. quod ſi ſe non continent, nubant. Melius eſt enim
nubere quam vri. Optat Paulus in mulieribus, quòd in tur-
turibus perſeuerat. Et alibi iuniores hortatur vt nubant,
quia mulieres noſtræ turturũ pudicitiam implere vix poſ-
ſunt. Ergo turturibus deus hunc infudit affectum, hanc vir-
tutem continentię dedit, qui ſolus poteſt præſcribere quod
omnes ſequantur. Turtur non vritur flore iuuentutis, non
tentatur occaſionis illecebra. Turtur neſcit primam fidem
irritam facere, quia nouit caſtimoniam ſeruare prima cõn-
nubij ſorte prætermiſſa.

De integritate auium, quæ, ut in vulturibus deprehẽditur, abſque concubitu, & ſine ullo maſculorum ſemine concipiunt & generant. Ac de confutatione eorum qui impoſſibile putant quòd uirgo Maria cõſeruata uirginitate dei filium pepererit. *Cap. XX.*

DIximus de viduitate auium, eámque ab illis primũ
exortam eſſe virtutem: nunc de integritate dica-
mus; quæ in pluribus quidem auibus ita eſſe aſſe-
ueratur, vt poſsit etiam in vulturibus deprehendi.
De vulturibus. Negãtur enim vultures indulgere concubitui, & coniugali
quodam vſu, nuptialíque copulæ ſorte miſceri, atque ita
ſine vllo maſculorum concipere ſemine, & ſine cõiunctio-
ne generare, natóſque ex his in multam ætatem longæ vitæ
procedere, vt vſque ad centum annos vitæ eorũ ſeries pro-
ducatur, nec facilè eos anguſti æui finis excipiat. Quid aiũt
qui ſolent noſtra ridere myſteria cum audiunt quòd virgo
generauit & impoſsibilem innuptæ, cuius pudorem nulla vi
ri conſuetudo temeraſſet, exiſtimant partum? Impoſsibile
putatur in dei matre, quod in vulturibus poſsibile nõ nega-
tur? Auis ſine maſculo parit, & nullus refellit: & quia deſpõ
ſata viro Maria peperit, pudoris eius faciunt quæſtionem?
Nonne aduertimus quod dominus ex ipſa natura plurima
exempla ante præmiſit, quibus ſuſceptæ incarnationis deco
rem probaret, & aſtrueret veritatem.

De natura & admiranda induſtria ac diligentia apum quæ uelut quandam rempublicam curare uidentur.

Caput XXI.

NVnc age quæ aues velut quandam rempublicam
curare videantur expediã, atque vitæ huius æta-
tes agere ſub legibus. Hic enim reipublicæ vſus
eſt, leges omnibus eſſe communes, atque obſerua
ri eas deuotione cõmuni. Vno omnes tenari vinculo, non al
terius eſſe quod alius intelligat ſibi non licere: ſed quod li-
ceat, licere omnibus: & quod non licet, omnibus non licere.
Eſſe etiam communem reuerentiam ſenatorum, quorũ cõ-
ſilio reſpublica gubernetur, commune omnibus vrbis do-
micilium, communis conuerſationis officium, vnũ præſcri-
De apibus. ptum, omnibus vnum eſſe conſilium. Magna hæc, ſed quan-
to in apibus præſtantiora, quæ ſolæ in omni genere animan
tium communem omnibus ſobolem habent, vnam omnes
incolunt manſionem, vnius patriæ clauduntur limine, in cõ-
mune omnibus labor, communis cib⁹, communis operatio,
communis vſus & fructus eſt, communis volatus. Quid plu
ra? Communis omnibus generatio, integritas quoque cor-
poris virginalis omnibus cõmunis, & partus, quoniam ne-
que vllo concubitu miſcentur, nec libidine reſoluũtur, nec
partus quatiuntur doloribus, & ſubito maximum filiorum
examẽ emittunt, è foliis & herbis ore ſuo prolem legentes.
Ipſæ ſibi regem ordinant, ipſæ ſibi populos creant, & licet
poſitæ ſub rege, ſunt tamen liberæ. Nam & prærogatiuam
iudicij tenent, & fide deuotionis affectum: quia & tanquàm
à ſe ſubſtitutum diligunt, & tanto honorant examine. Rex
autem non ſorte ducitur, quia in ſorte euentus eſt, non iu-
dicium, & ſæpe irrationabili caſu ſorte melioribus vltimus
quiſque præfertur: neque imperitæ multitudinis vulgari
clamore ſignatur, quæ non merita virtutis expendit, nec pu
blicæ vtilitatis emolumenta rimatur, ſed mobilitatis nutat
incerto: neque priuilegio ſucceſsionis & generis regalibus
thronis inſidet. ſiquidem ignarus publicæ conuerſationis,

A cautus atque eruditus eſſe non poterit. Adde adulationes
atque delicias, quæ teneris inolitæ ætatibus vel acre inge-
nium eneruare conſueuerunt, tum inſtitutiones ſpadonum,
quorum plerique ſuo magis quæſtui, quàm vſui publico ani
mum regis inclinant. Apibus autem rex naturæ claris for-
matur inſignibus, vt magnitudine corporis præſtet & ſpe-
cie: tum (quod in rege præcipuum eſt) morum manſuetudi-
ne. Nam etſi habet aculeum, tamen eo non vtitur ad vindi-
candum. Sunt enim leges naturæ non ſcriptæ literis, ſed im-
preſſæ moribus, vt leniores ſint ad puniendum qui maxima
poteſtate potiuntur: ſed & apes illæ quę non obtemperaue-
rint legibus regis, pœnitenti ſe multant condemnatione, vt
immoriantur aculei ſui vulnere. Quod Perſarum populi ho
diéque ſeruare dicuntur, vt pro commiſsi precio ipſi in ſe
propriæ mortis exequãtur ſententiam. Itaque nulli ſicut re-
ges Perſarum tam grauiſsimas in ſubditos habent leges. Nõ
Indi, non populi Sarmatarum tantam, quantam apes reuerẽ
tiam deuotionis obſeruãt, vt nullę è domibus exire audeãt,
B non in aliquos prodire paſtus, niſi rex fuerit egreſſus, & vo-
latus ſibi vindicauerit principatum. Proceſſus autem eſt
per rura redolentia, vbi inhalantes orti floribus, vbi fugiẽs
riuus per gramina, vbi amœna riparũ: illic ludus alacris iu-
uentutis, illic campeſtre exercitium, illic curarum remiſsio.
Opus ipſum ſuaue, de floribus, de herbis dulcibus fundami-
na caſtrorum prima ponũtur. Quid enim aliud eſt fauus, ni-
ſi quædam caſtrorũ ſpecies? Denique ab his præſepibus apũ
fucus arcetur. Quæ caſtra quadrata tantum poſſunt habere
artis & gratiæ, quantum habent crates fauorum, in quibus
minutæ ac rotũdæ cellulæ connexione ſui inuicẽ fulciũtur?
Quis enim architect⁹ eas docuit hexagonia illa cellarũ indi
ſcreta laterũ ęqualitate cõponere, ac tenues inter domorum
ſepta ceras ſuſpendere, ſtipare mella, & intexta floribus hor
rea, nectare quodam diſtendere? Cernas omnes certare de
munere, alias inuigilare quærendo victualia, alias ſolicitam
caſtris adhibere cuſtodiam, alias futuros explorare imbres
& ſpeculari curſus nubium, alias de floribus ceras fingere,
C alias rorem infuſum floribus ore colligere: nullam tamen
alienis inſidiari laboribus, & rapto vitam quærere: atque v-
tinam raptorum inſidias non timerent. Habent tamen ſpi-
cula ſua, & inter mella fundunt venenum, ſi fuerint laceſſi-
tæ, animáſque ponunt in vulnere ardore vindictæ. Ergo
mediis caſtrorum vallibus humor ille roris infunditur, pau
latímque proceſſu temporis in mella cogitur, cum fuerit li-
quidus ab exordio, & coalitu cerę florúmque odore fra-
grare mellis incipit ſuauitatem. Merito quaſi bonam ope-
rariam ſcriptura apem prædicat, dicens: Vade ad apem, &
vide quomodo operaria eſt. Operationem quoque quàm
venerabilem mercatur, cuius laborem reges & mediocres
ad ſalutem ſumunt. Appetibilis enim eſt omnibus & clara.
Audis quid dicat propheta? Mittit vtique te vt apiculæ il-
lius ſequaris exemplum, imiteris operationem. Vides quàm
laborioſa, quàm grata ſit. Fructus eius ab omnibus deſide-
ratur & quæritur, nec pro perſonarum diuerſitate diſcerni-
tur, ſed indiſcreta ſui gratia regibus pariter ac mediocribus
D æquali ſuauitate dulceſcit. Nec ſolum voluptati, ſed etiam
ſaluti eſt, fauces obdulcat, & curat vulnera, internis quoque
medicamentum infundit vlceribus. Itaque cum ſit infirma
robore apis, valida eſt vigore ſapientiæ, & amore virtutis.
Denique regẽ ſuum ſumma protectione defendunt, & per-
ire pro eo pulchrum putant. Incolumi rege neſciunt muta-
re iudicium, mentem inflectere: amiſſo fidem ſeruandi mu-
neris derelinquunt, atque ipſæ ſua mella diripiunt, quod is
qui principatum habuit muneris, interemptus eſt. Itaque cũ
aues aliæ vix in anno edant ſingulos fœtus, apes geminos
creant, & duplici cæteris fœcunditate præponderãt.

De conſideratione eius quod ait propheta: Producant aquæ reptilia &c. ac de diuerſitate quam inter ſe habent aues. *Cap. XXII.*

COnſideremus nunc quid ſit quod ait: Producant
aquæ reptilia animarum viuentium, & volatilia Gene. 1.
volantia ſuper terram ſecundũ genus, & ſecus fir
mamẽtum cœli.) Cur ſuper terram dixerit, certũ
eſt, quia

A eſt,quia victum de terra quærunt. Secus firmamentum autẽ cœli quomodo,cum aquilæ vltra cæteras aues volent, & tamen ipſę nõ ſecus firmamentũ cœli? Sed quia Græce οὐρανὸς dicitur quod latine cœlũ appellamus: οὐρανὸς autem ἀπὸ τοῦ ὁρᾶσθαι,id eſt à videndo,ideo quòd aër perſpicuus ſit, & ad videndum purior,in aere volitantia genera dixit animantiũ. Et ne moneat quod ait, Secus firmamentum cœli: non proprie firmamentum hic poſuit,ſed abuſiuè,eò quòd comparatione ætherei illius corporis, etiam iſte aer quem poſſumus oculis comprehendere,quaſi craſsior & denſior vicem habeat firmamenti. Nunc quia diximus,quæ volatilia,quam naturam habeant & gratiam, & ea pauca de multis: neque enim vacat vniuerſa deſcribere,cum ſint ſimilia,atque eiuſdem generis: tamen aues ipſæ quam inter ſe diuerſitatem habeant,conſideremus. Inueniemus enim cornicis pedes velut quibuſdam digitis diſtantibus ſeparatos atque diuiſos, Coruorum quoque atque pullorum aliter etiam formatos à natura pedes, Auium quæ carne veſcuntur, quaſi incuruos B atque ſinuatos,velut ad prædam paratos. Ea vero quæ natandi habent vſum & conſuetudinem, latos habent pedes, & membrana quadam illos digitos pedũ ſibi copulatos atque coniunctos. In quo admirabilis patet ratio naturæ, vt & illa ad volandum vel ad rapiendum cibum vſu accommodo fulciantur,& iſta ad natandum adiumenta habeant cõpetentia,quo melius aquis poſsint ſupernatare, & quaſi remis quibuſdam,ita pedibus ſuis membranæ illius extenſione latioribus aquarum fluenta propulſent. [De cygno.] Cygnus quoque cur proceriore collo vtatur,in promptu eſt, vt quia eſt paululum ſegnior corpore,nec facile poteſt aquarum inferiora penetrare,ceruicem extendat ad prædam, quæ quaſi præuia reliqui corporis eſcam quam inuenerit, rapiat atq; eruat de profundo. Adde & illud, quia ſuauior & magis canorus per procera modulus colla diſtinguitur,& longiore exercitatione purior longe reſultat. quàm dulcis etiam in exiguo cicadis gutture cantilena, quarum cantibus medio æſtu arbuſta rumpuntur,eò quòd magis canoræ meridianis caloribus,quo puriorem aerem id temporis attrahunt ſpiritu, eo C cantus reſonant clariores. Nec apes ipſæ inſuaue quiddam canunt. Habent enim gratam in rauco illo vocis ſuæ murmure ſuauitatem, quam nos fracto tubarum ſonitu lentius primum videmur imitari,quo crepitu ad excitãdos animos in vigorem nihil aptius æſtimatur. Et hęc illis gratia manet: cum pulmonem reſpirãdique munus atque vſum nequaquã habere prodãtur,ſed aerio veſci ſpiramine. Denique ſi quis eas ſuperfundat oleo,propere necantur,eò quòd obſtructis poris aerium ſpiramen illud haurire non poſsint, cõtinuóq; ſi quis acetum his ſuperfundat,illico reuiuiſcunt, eò quòd vis aceti cito illos poros qui concretione olei obſtruuntur, humore feratur aperire.

De imitatione vermis indici, chamæleontis, leporum atque phœnicis, ut illorum exemplis ad commutationis fidem quæ in reſurrectione futura eſt, prouocemur. Vnde etiam vultures habeant ut quibuſdam ſignis mortem hominum annuncient. Quod denique uſque ad locuſtam diuina gratia penetrauerit. D Caput XXIII.

ET quia de volatilibus dicimus,non putamus alienum ea complecti quæ de verme Indico tradit hiſtoria, vel eorum relatio qui videre potuerunt. Fertur hic corniger vermis conuerti primum in ſpeciem caulis,atque in eam mutari naturam, inde proceſſu quodam fieri bãbilius: nec eam tamen formam figuramque cuſtodit,ſed laxis & latioribus foliis videtur pennas aſſumere. Ex his folis mollia illa Seres depectunt vellera,quæ ad vſus ſibi proprios diuites vindicarunt. Vnde & dominus [Matth. 11.] ait: Quid exiſtis in deſertum videre? hominẽ mollibus veſtimentis indutum? Ecce qui mollibus veſtiuntur, in domibus regũ ſunt. Chamæleõ quoq; diuerſas ſpecies fertur vario colore mẽtiri. Lepores certe,quod de proximo facile cognouimus hyeme albeſcere, æſtate in ſuum colorem redire non dubium eſt. Hæc ideo libaui, vt ad commutationis fidẽ quæ in reſurrectiõe futura eſt,etiam iſta exempla nos prouocent,ſed ita, vt commutationem illam dicamus quã Apo[1. Corin. 15.]ſtolus euidenter expreſsit dicens: Oẽs quidẽ reſurgemus, A non omnes autem immutabimur. Et infra ait: Et mortui reſurgẽt incorrupti,& nos immutabimur. Oportet enĩ corruptibile hoc induere incorruptelam,& mortale hoc induere immortalitatem. Plerique enim commutatiõis genus & formas quas non acceperãt interpretati, nequaquam præſumptionis indebitę incongrua vſurpatione caruerunt. [De Phœnice.] Phœnix quoque auis in locis Arabiæ perhibetur degere, atque ea vſque ad annos quingentos,longæua ætate procedere. Quæ cum ſibi finem vitæ adeſſe aduerterit, facit ſibi thecam de thure & myrrha & cæteris odoribus,in quam impleto vitæ ſuæ tẽpore intrat,& moritur. De cuius humore carnis vermis exurgit,paulatimque adoleſcit, ac proceſſu ſtatuti temporis induit alarum remigia,atque in ſuperioris auis ſpeciẽ formámque reparatur. Doceat igitur nos hæc auis vel exemplo ſui reſurrectionem credere,quæ & ſine exemplo, & ſine rationis perceptione ipſa ſibi inſignia reſurrectionis inſtaurat. Et vtique aues propter hominem ſunt, non homo propter aues. Sit igitur exemplo nobis,quia author & crea B tor auium ſanctos ſuos in perpetuum perire non patitur,qui auem vnicã perire non paſsus, reſurgẽti eam ſui ſemine voluit reparari. Quis igitur huic annunciat diem mortis, vt faciat ſibi thecam,& impleat eam bonis odoribus, atque ingrediatur in eam, & moriatur illic vbi odoribus gratis fœtor funeris poſsit aboleri? Fac & tu ô homo tibi thecam: expolians veterem hominem cum actibus ſuis, nouum indue. [Coloſ. 3.] Theca tua, vagina tua Chriſtus eſt, qui te protegat & abſcõdat in die malo. Vis ſcire quia theca protectio eſt? Pharetra inquit,mea protexi eum. Theca ergo tua eſt fides: imple eã bonis virtutum tuarum odoribus,hoc eſt,caſtitatis, miſericordię,atque iuſtitiæ,& in ipſa penetralia fidei ſuaui factorum præſtantium odore redolentia totus ingredere: ea te amictum fide exitus vitę huius inueniat, vt poſsint oſſa tua pingueſcere,& ſint ſicut ortus ebrius,cuius cito ſemina ſuſcitantur. Cognoſce ergo diem mortis tuæ, ſicut cognouit [2. Timo. 4.] & Paulus,qui ait: Certamen bonum certaui, curſum conſummaui,fidem ſeruaui, repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ. C Intrauit igitur in thecam ſuam quaſi bonus Phœnix, quam bono repleuit odore martyrij. Interrogabo te: tu autem reſponde mihi, vnde vultures mortem hominum ſignis quibuſdam annunciare conſueuerint: quo indicio edocti atque inſtructi ſint, vt cum bellum lachrymabile inter ſe aduerſæ acies inſtituant: multo prædictæ volucres ſequãtur agmine,& eo ſignificent quia multitudo hominũ caſura ſit bello futura præda vulturibus? Quod vtique ex ſpecie inſtructionis humanæ quadam videntur ratione colligere. [Locuſta.] Vſque ad locuſtam quoque gratia diuina penetrauit, quæ cũ agmine conſerto regionis cuiuſce occupauerit latitudinem, innoxio primum fertur habitaculo,nec fructus inhoſpitali incurſione depaſcitur,niſi diuinæ ſignum præceptionis acceperit. [Exod. 10.] Etenim ſicut in Exodo legimus,ea quoque cœleſtis vltionem offenſionis exequitur, piæ miniſtra vindictæ. Hanc quoque auis deuorat Seleucis: ſic enim Græco auis hæc nuncupatur nomine, data ad remedium malorum quæ locu D ſta conſueuit inferre, cui creator inexplebilem dedit deuorandi naturam, vt inſatiabili paſtu plagam quã ſupra diximus poſsit extinguere.

De natura & proprietatibus auium nocturnarum, uidelicet lucinię, noctuæ, ueſpertilionis, & galli, quarum uſu & exemplis admonemur & inſtruimur. Cap. XXIIII.

SEd quid hoc eſt? Dum ſermonem producimus,ecce iam & nocturnæ aues circũuolant,& in eo ipſo in quo finiendum ſermonem admonent, ſui quoq; aſſumendam commemorationem producunt. Repetũt diuerſæ aues auiaria ſua, quas veſper occte cogit decedere,& ſe in latibulis ſuis abdũt, canoro occaſum diei carmine proſequentes, ne immunes abeant gratiarum actionũ, quibus creatorẽ ſuum omnis creatura collaudat. Habet etiã nox carmina ſua quibus vigilias hoĩm mulcere cõſueuit, habet & noctua ſuos cãtus. [De luſcinia.] Quid aũt de luſcinia dicã,quæ peruigil cuſtos cum oua quodã ſinu corporis & gremio fouet, inſomnẽ longæ noctis laborem cantilenæ ſuauitate ſolatur, vt mihi videatur hæc ſumma eius eſſe intẽtio,quo poſsit nõ minꝰ dulcibꝰ modulis,ꝗ̃ fotu corporis animare in fœtus oua

quę ſoueat. Hanc imitata tenuis illa mulier,ſed pudica,in vſum molæ lapidem brachio trahens, vt poſſit alimentum panis ſuis paruulis non deeſſe, nocturno cantu mœſtum paupertatis mulcet affectum. Et quamuis ſuauitaté luſciniæ non poſſit imitari, imitatur tamen eam ſedulitate pietatis. Noctua ipſa quemadmodum magnis & glaucis oculorum pupillis nocturnarum tenebrarum caligantē non ſentit horrorem:& quo fuerit nox obſcurior,eo cōtra vſum auiū cæterarū inoffēſos exercet volatus. Exorto autē die,& circūfuſo ſplendore Solis, viſus eius hebetatur, quaſi quibuſdam erret in tenebris. Quo indicio ſui declarat eſſe aliquos qui cū oculos habeant ad videndum, videre non ſoleant, & viſus ſui officio ſolis fungantur in tenebris. De cordis oculis loquor,quos habent ſapientes mundi & non vident,in luce nihil cernunt,in tenebris ambulant, dum dæmoniorum tenebroſa rimantur,& cœli alta ſe videre credunt, deſcribentes radio mundum,menſuram aëris ipſius colligentes. Porro autem à fide deuij,perpetuę cæcitatis tenebris implicantur,habentes in proximo diem Chriſti, & lumen eccleſiæ, & nihil videntes. aperiūt os quaſi ſcientes omnia,acuti ad vana,hebetes ad æterna,& longæ diſputationis anfractu prudentes, inſcij propriæ inſcitiæ. Cæcitatem itaque dum cupiunt ſubtilibus euolare ſermonibus,quaſi noctuæ in lumine euanuerunt. Veſpertilio animal ignobile,à veſpere nomen accepit. Eſt autem volatilis,eadémque quadrupes, & dentibus vtitur,quos in aliis auibus reperire non ſoleas. Parit vt quadrupedia,non oua ſed pullos viuentes. Volitat autem in aëre auium more, ſed crepuſculo veſpertino conſueuit offundi. Volitat autem non aliquo pennarum ſed mēbranæ ſuæ fulta remigio,quo ſuſpenſa velut pennarum volatu circunfertur atque vegetatur. Habet & illud hoc vile animal, quod ſibi inuicem adhærent, & quaſi in ſpeciem botri ex aliquo loco pendēt:ac ſi ſe vltima quæq; laxauerit,omnes reſoluūtur. Quod fit quodam munere charitatis,quæ difficilè in hominibus huiuſmodi reperitur. Eſt etiam galli cantus ſuauis in noctibus,nec ſolum ſuauis,ſed etiam vtilis, qui quaſi bonus cohabitator & dormientem excitat, & ſolicitum admonet,& viantem ſolatur, proceſſum noctis canora ſignificatione proteſtans. Hoc canēte latro ſuas relinquit inſidias. Hoc ipſe lucifer excitatus oritur,cœlúmq; illuminat. Hoc canente mœſtitiam trepidus nauta deponit, omníſque crebro veſpertinis flatibus excitata tempeſtas & procella miteſcit. Hoc canente deuotus affectus exilit ad precandū, legendi quoque munus inſtaurat. Hoc poſtremo canente,ipſa eccleſiæ petra culpam ſuam diluit,quam priuſquàm gallus cantaret, negando contraxerat. Iſtius cantu ſpes omnibus redit,ægris leuatur incommodum,minuitur dolor vulnerum,ſebrium flagrantia mitigatur, reuertitur fides lapſis, Ieſus titubantes reſpicit,errantes corrigit. Denique reſpexit Petrum,& ſtatim error abſceſſit: pulſa eſt negatio, ſecuta confeſſio. Quod non ſortuito accidiſſe, ſed ex ſententia domini,lectio docet. Sic enim ſcriptum eſt,quia dixit Ieſus ad Simonem: Non cantabit gallus priuſquàm me ter abneges. Bene fortis in die Petrus, nocte turbatur, & ante galli cantum labitur, & labitur etiam tertio, vt ſcias non inconſulta effuſione ſermonis eſſe prolapſum, ſed mentis quoq; mutatione turbatum. Idem tamen poſt galli cantum fit fortior,& iam dignus quem Chriſtus aſpiciat. Oculi domini ſuper iuſtos. Agnouit veniſſe remedium,poſt quod iam errare non poſſet:& in virtutem ab errore mutatus, amariſſime fleuit,vt lachrymis ſuis deleret errorem.

[Margin: De noctua. — De veſpertilione. — De gallo. — Math.27. — Pſalm.33. — Math.27.]

Deuota authoris ad dominum Ieſum Chriſtum deprecatio cum clauſione quinti diei. *Cap. XXV.*

RESpice nos quoq; domine Ieſu, vt & nos propria recognoſcamus errata, ſoluamus piis fletibus culpam,mereamur indulgentiam peccatorum. Ideo conſulto ſermonem protraximus, vt nobis quoque gallus cantaret,& loquentibus ſubueniret, quo ſi quod delictum obrepſiſſet in verbo,culpam Chriſte donares. Da quæſo lachrymas Petri,nolo lætitiam peccatoris. Fleuerūt Hebræi,& per mare ſunt dehiſcentibus vndis liberati. Lætatus eſt Pharao quòd Hebræos tenebat incluſos: & mari merſus cum populo ſuo occidit. Exultauit & Iudas in mercede proditionis ſuę,ſed ipſius ſe mercedis laqueo ſtrangulauit. Fleuit errorem ſuum Petrus, & meruit vt aliorum aboleret errores. Sed iam tempus eſt quo finire ſermonem & claudere debeamus. Tempus eſt quo melius aut tacetur aut fletur. Tempus eſt quo celebratur indulgētia peccatorum. Nobis quoque gallus iſte myſticus in ſacris cantet, quoniā iam Petri gallus in noſtro ſermone cātauit. Fleat pro nobis Petrus,qui pro ſe bene fleuit,& in nos pia Chriſti ora conuertat. Approperet Ieſu domini paſſio,quę quotidie delicta noſtra condonat,& munus remiſſionis operatur. Bonus dominus dimittere ieiunos non vult,ne quis deficiat in via. Si ille dicit, Miſereor huius turbæ,quia triduum eſt quod perſeuerant mecum,& non habet eſcam, & dimittere eos ieiunos nolo,ne deficiant in via: cuius intenta ſermoni Maria apparatus recuſabat epularum: quanto magis nos conſiderare debemus quia nō multi ſunt qui in verbo dei viuunt, & ideo refectio corporis deſideratur? Certè illius triduo noſtrū hoc poſtridie laborioſius eſt. Et ideo qui cum auibus luſimus,cum gallo cantauimus,iam domini canamus myſteria, & ad corpus Ieſu conueniant, aquilæ peccatorum ablutione renouatæ. Iam enim cetus ille magnus verum nobis Ionam reddidit & gratulemur quòd factus eſt nobis veſpere dies quintus,fiat nobis mane dies ſextus.

[Margin: Math.15.]

CAPITA SEXTI LIBRI HEXAEMERON.

De introductione ſexti diei,cum vrbana auditorum ad coronationem inuitatione. Cap. I.

De nunc dicendis,& ordine in ais ſeruando. Quomodo etiā ſecundū authoris ſententiam accipiendæ ſint naturæ vniuſcuiuſq; generis, vbi ſcriptura dicit: Producat terra animā viuentē &c. cū arrogātiæ ab ſe repulſione. Ca. II.

Quomodo per dei verbū in cōſtitutione mundi animantiū generibus pręſcripta ſit lex generationis & ſucceſsionis. Quod præterea volens ad vſum hominis deriuare quæ genita ſunt,nō debet veritatem propriæ naturæ vnicuique generi denegare, cum increpatiua admonitiōe vt homo more pecudum viuere caueat. De quibuſdam quoque animalibus quorum proprietates vitare debemus. Cap. III.

De quadrupedibus quibuſdam animalibus in quorum natura eſt aliquid quod imitari debemus. Cap. IIII.

Qua ratione dominus aliis beſtiis anguſtiora, aliis prolixiora colla formauerit. Et de elephantorum deſcriptione quantum ad membra,& proprietates eorum. Cap. V.

De prælibatione commendationis humanæ creaturæ, cum exhortatione vt homo ſeipſum noſcat,& ſibi attendat. Caput VI.

De noſtræ creationis ſerie. Et quid ſit imago dei, cum iterata adhortatione vt homo ſibi attendat,& ſeipſum ſciat. Caput VII.

De elimatiori tractatu quid ſit ad imaginem dei: & vtrū de ea dici potuerit, Faciamus hominem ad imaginem noſtram. vtrum pręterea ſecundum corpus an ſecundum animam iuſtificatio conferri videatur: cum vehementiori incitatione vt homo ſeipſum cognoſcat, & ſibi attendat. Cap. VIII.

De præſtantia,decore & gratia humani corporis, ac membrorum ipſius. Cap. IX.

De fine ſermonis,& completione ſexti diei,cum humili gratiarum actione. Cap. X.

DIVI AMBROSII EPISCOPI Mediolanenſis Hexaemeron liber ſextus.

De die ſexto.

De introductione ſexti diei, cum urbana auditorum ad coronationem inuitatione. Caput I.

SExtus iſte eſt dies, quo mũdanę creaturæ origo cõcluditur. Et ideo etiam ſermonis noſtri quem de rerum exordiis aſſumpſimus, finis paratur. Qui etſi per quinque iam dies nõ mediocri labore uobis proceſſerit, tamẽ hodierno die maiore curarum accreſcit fœnore, quia in hoc & ſuperiorum dierum periculum eſt, & totius ſumma certaminis. Etenim ſi in fidibus aut cãtibus & athletarũ contentionibus crebris licet & maximis ludicris, tamen ſuperiores dies ſine vllo coronę tranſiguntur diſpendio, poſtremus autẽ dies habet ſortem coronæ, in quo & certãdi periculum eſt, & cedendi opprobrium, & vincendi præmium: quãto magis in hoc tanto agone ſapiẽtiæ, tanto non paucorum, ſed vniuerſorum iudicio, cum hodie nobis velut quædam certaminis corona procedat, maior ſolicitudo angit, ne & ſuperiorum effundamus laborem dierum, & præſentis ſubeamus pudorẽ? Neque enim eadem dicendi conditio, quæ canendi atque luctandi, cum in illis ludus offenſionis, in iſto lapſus ſit mortis. Illic ſi pecces, ſpectantium faſtidium eſt, hic damnum eſt audientium. Aſſiſtite igitur mihi tanquam coronæ iudices, & ingredimini mecum in hoc magnum & admirabile totius viſibilis theatrum creaturæ. Etenim ſi is qui explorans nouorum aduẽtus hoſpitum, toto eos circunducit vrbis ambitu, præſtantiora quæque opera demonſtrãs, non mediocrem locat gratiam: quanto magis ſine faſtidio accipere debetis quòd velut quadam ſermonis manu per hanc communẽ vos circũduco patriam, & ſingularum rerum ſpecies & genera demonſtro, ex omnibus colligere cupiens quanto vobis creator vniuerſorum gratiam vberiorem quàm vniuerſis donauerit? Vobis igitur hæc corona proponitur, vos hodie cupio veſtro iudicio coronare. Non enim nos athletarum modo marcentia ſerta depoſcimus, ſed viride veſtræ ſanctitatis examen, quo decernatis per omnes quidem creaturas prouidentiam penetrare diuinam, ſed cum cæteris vobis commune corporeæ fragilitatis eſſe conſortium, præ cæteris tamen vos animi virtute conſtare, quæ ſola nihil habet commune cum cæteris.

Genes.1. *De nunc dicendis, & ordine in iis ſeruando. Quomodo etiam ſecundum authoris ſententiam accipiendæ ſint naturæ uniuſcuiuſque generis ubi ſcriptura dicit: Producat terra animam uiuentem &c. cum arrogãtiæ ab ſe repulſione.* Caput II.

NVnc age naturas beſtiarum dicamus, & hominis generationem. Audio enim iamdudum aliquos inſuſurrare dicentes: Quandiu aliena diſcimus, & noſtra neſcimus? Quandiu de reliquis animantibus docemur ſcientiam, & noſmetipſos ignoramus? Illud dicat quod mihi proſit, vnde meipſum nouerim. Et iuſta eſt quæſtio, ſed ordo ſeruandus eſt quem ſcriptura contexuit, ſimúlque quia non poſſumus plenius nos cognoſcere, niſi prius quæ ſit omnium natura animantium, cognouerimus. Gene.1. Producat, inquit, terra animam viuentem ſecundum genus, quadrupedes & ſerpentes, & beſtias terræ ſecundum genus, & pecora ſecundum genus, & omnia repentia terræ ad genus. Et fecit deus beſtias terræ, & omnia pecora ad genus, & omnia repentia terrę ad genus. Et vidit deus quia bona, & dixit deus: Faciamus hominem.) Hoc loco non ignoro quoſdam beſtiarum & pecorum & ſerpẽtium terræ ſpecies alio retuliſſe, vt hæc ad immanitates criminum, ſtultitiam peccatorum, nequitiam cogitationum referrent. Ego autẽ ſimplices naturas vniuſcuiuſq; generis accipio. Nec vereor ne quis me pauperis cõuiuæ præſumptioni cõferendũ putet, qui ſtudio humanitatis complures roget, nec his quicquam niſi viles & vſitatos apponat cibos, & tenui mẽſæ pau-

A peris apparatu plus reprehenſionis incurrat ex faſtidio conuiuarum, quam gratiæ referat ex hoc hoſpitalitatis affectu. Nec enim Heliſæum amici quaſi malum conuiuam agreſtia apponentem olera refutarunt. Simile vanis relationibus exquiſitum illud & accuratum opipare conuiuiũ eſt, in quo phaſiani aut turturis ſpecies apponitur, & in his pullus manducatur: aut pullus inſertur, & oſtreis eſt fartus, aut ſpondylis: aut poculum bibitur, quod diuerſo colore atque odore in alienos mutetur ſapores: maritima terrenis, terrena maritimis farciuntur. Hoc eſt reprehendere prouidentiã creatoris, qui nobis ad victum omnia donauit, quod non illa miſcuerit. Sed hæc dulcia primo videntur, & poſtea fiunt amara. Quo enim copioſior fuerit luxuries, eo pernicioſior intẽperantia eſt. Heliſæus autem amara appoſuit, ſed poſtea facta ſunt dulcia. Denique qui ante in illo cibo mortem putabant, poſtea in eo ſuauitatis & vitæ gratiam ſunt adepti. Neque rurſus formidini eſt ne plures videar inuitaſſe, quàm poſſum paſcere, & vobis panes deficiant verborum meo-

B rum: quia & Heliſæus etſi merito inimitabilis, nobis imitandus fide, non conſiderauit quantos panes haberet, ſed quos haberet, diuidere omnibus voluit, & ſufficere omnibus iudicauit. 4.Reg 4. Itaque decem panes hordeaceos diuidere in plebem iuſſit miniſtro. Et dixit miniſter: Quid? dabo hoc in conſpectu centum virorum? Et reſpondit: Da, & manducent, quoniam hæc dicit dominus: Manducabunt, & relinquent. Ibidem. Fides igitur veſtra faciet abundare pauperis linguæ conuiuium. Nec vereor, ne ieiunia vos edaciores faciant, quo minus repleti & eſurientes ac vacui reuertamini, quia ſcriptum eſt: Confirmat iuſtos dominus, & in diebus famis ſaturabuntur. Pſal.36. Multo pulchrius eſt hordeaceos panes non erubeſcere & apponere quod habeas, quàm negare. Heliſæus qui ſibi nihil reliquit, populis abũdauit. Heliſæus ergo hordeaceos panes non erubuit apponere, nos erubeſcimus ſimplices intelligere creaturas, quæ ſimplicibus & ſuis declarantur vocabulis? Cœlum legimus, cœlum accipiamus: terram legimus, terram intelligamus frugiferam. Quid mihi

C quærere quæ ſit eius mẽſura circuitus, quàm geometræ centum octoginta milibus ſtadiorum æſtimauerunt? Libenter fateor me neſcire quod neſcio, imò quod ſcire nihil ꝓdeſt. Melius eſt genera terrarum ſcire quàm ſpatia, quæ circunfuſo mari, interiectis Barbarorum regionibus, ſuffuſa atque inuia paludibus humo, quemadmodum poſſumus comprehendere? Quod impoſſibile eſſe hominibus ſcriptura demonſtrat, dicente deo: Quis menſus eſt manu aquam, & cœlum palmo, & vniuerſam terram clauſa manu? Eſaiæ.40. Quis ſtatuit montes in libra, & rupes in ſtatera, & nemora in iugo? Et infra: Qui tenet gyrum terræ & habitãtes in ea ſicut locuſtas: qui ſtatuit cœlum vt camerã. Quis igitur æqualem ſibi cum deo poteſtatem & ſcientiam audeat vindicare, vt quæ deus maieſtatis ſuæ eſſe proprio ſignauit oraculo, hæc ſibi homo ad cognitionem ſuppetere poſſe præſumat? Certe Moyſes eruditus erat in omni ſapientia Aegyptiorum: ſed quia ſpiritum dei accepit, quaſi miniſter dei inanẽ illam & vſurpatoriam philoſophiæ doctrinam veritatis rationi poſthabuit,

D & ea deſcripſit mihi quæ noſtrę ſpei accommoda iudicauit, quòd terram fecerit deus, quòd produxerit terra iuxta dei omnipotentis imperium operationémque domini Ieſu virgulta de terris, & omnem animam viuentem ſecundum genus. An ille putauit dicendum quantum de ſpatio aeris occupet vmbra terræ cum ſol recedit à nobis, diémque abducit, inferiora axis illuminans, & quẽadmodum in regionem mundi huius incedens lunæ globus eclipſin faciat: quando quę nihil ad nos, quaſi nihil profutura pręteriit? Vidit enim in ſancto ſpiritu, non illas marceſcentis iam ſapientiæ vanitates ſequendas, quæ rebus inexplicabilibus mentem noſtram occupant, ludúntque operam: ſed ea potius deſcribenda, quæ ad virtutis ſpectauere profectum.

Quomodo per dei uerbum in conſtitutione mundi animantium generibus præſcripta ſit lex generationis & ſucceſſionis. Quod prætterea uolens ad uſum hominis detinare quæ genita ſunt, nõ debet ueritatem propriæ naturæ uniuscuique generi denegare, cum increpatiua admonitione ut homo more pecudum uiuere caueat. De quibuſdam quoq; animalibus

animalibus quorum proprietates uitare debemus. A
Caput III.

INhęreamus igitur propheticis dictis, nec ſpiritus ſancti quaſi vilia deſpectui habeamus alloquia. Producat, inquit, terra animam viuentem pecorum & beſtiarum & reptilium.) Quid argumenta moralia, vbi euidenter creaturarum terreſtrium natura formatur? Currit enim in conſtitutione mundi per omnem creaturam dei verbum, vt ſubito de terris omnia quæ ſtatuit deus animantium genera producantur, & io futurum lege præſcripta, ſecundum genus ſibi ſimilitudinémque vniuerſa ſuccedant, vt leo leonem generet, tigris tigridem, bos booem, cygnus cygnum, aquila aquilam. Semel præceptũ, in perpetuum inoleuit naturæ. Et ideo miniſterij ſui obſequium præbere terra noo deſinit, vt priſcæ animãtium ſpecies reparabili generis ſucceſſione in nouas reparentur ætates. Sed vis ad vſum hominis deriuare quæ genita ſunt? Noli veritatem vnicuique generi naturæ propriæ denegare, & multo magis ea ad gratiam aptabis humanam. Primum quia B omoia genera pecorum, beſtiarum, ac piſcium, in aluum natura proſtrauit, vt alia ventre repant, alia quæ pedibus ſuſtinentur dimerſa magis quadrupedo corporis greſſu, & velut affixa terris videas eſſe quàm libera. Siquidem erigendi ſe non habent facultatem, de terra victum requirunt, & ventris io quem deflectuntur, ſolas ſequuntur voluptates. Caue ô homo pecudũ more curuari. Caue oe in aluum te non tam corpore quàm cupiditate deflectas. Reſpice corporis tui formam, & ſpeciem congruentem celſi vigoris aſſume. Si ſola animalia prona paſcuntur, cur te in edendo ſternis ipſe, quem natura non ſtrauit? Cur eo delectaris, in quo naturæ iniuria eſt? Cur noctes & dies cibo intentus pecorum more terrena depaſceris? Cur illecebris corporalibus deditus, ipſum te inhonoras, dum vẽtri atque eius paſſionib[9] deſeruis? Cur intellectũ tibi adimis, quẽ tibi creator attribuit? Cur te

Pſal. 31. iumentis cõparas, à quibus te voluit deus ſegregari dicens: Nolite fieri ſicut equus & mulos, quibus nõ eſt intellectus? Aut ſi te edacitas equi intemperantiáque delectat, & adhinnire ad fœminas voluptati eſt, delectet in fræno maxillas C tuas chamóque conſtringi. Si crudelitate paſceris, ferarum hæc rabies eſt, quæ propter ſæuitiam trucidaotur. Vide oe

De aſini pigritia. io te quoque crudelitatis tuæ vertatur immanitas. Piget aſinus, & expoſitus ad prædam, ſenſúque tardior, quid aliud docet, niſi nos viuaciores eſſe debere, nec deſidia corporis animíque pigreſcere, coofugere ad fidem, quæ onera grauia alleuare conſueuerit?

De vulpis fraudulẽtia. Fraudulenta vulpes foueis ſe latibulíſque demergens, nónne iodicio eſt infructuoſum eſſe animal, odióque dignum propter rapinã, deſpectu propter iofirmitatem, & ideo ſuæ incautum ſalutis dum ioſidiatur alienis?

De perdicis aſtutia. Perdicem aſtutam, quæ aliena oua diripiat, hoc eſt perdicis alterius, & corpore foueat ſuo, ſed fraudis ſuæ fructum habere non poſſe, qoia cùm eduxerit pullos ſuos, amittit eos: quia vbi vocem eius audierint, quæ oua generauit, relicta ea ad illam ſe naturali quodam munere & amore conferunt, quam verã ſibi matrem ouorum generatione cognouerint, ſignificantes hanc nutricis fungi officio, illam pareu- D tis. Sic itaq; incaſſum proprios fundit labores, ac fraudis ſuę

Hierem. 17. precio multatur. Vode & Hieremias ait: Clamauit perdix, & congregauit quæ nõ peperit, id eſt oua congregauit & clamauit quaſi ouans ſuæ fraudis effectu. Sed ludit operã, quia impenſo labore alij educat, quos ipſa diuturno fotu ſedulitatis animauerit. Huius imitator eſt diabol[9], qui generationes creatoris æterni rapere contendit, & ſi quos inſipientes & ſenſus proprij carentes vigore potuerit coogregare, fouens eos illecebris corporalibus, vbi primum vox Chriſti paruulis fuerit infuſa, diſcedunt, atque ad eam ſe conferunt matrẽ, quæ pullos ſuos ſicut auis materno amore cõplectitur. Cõgregauit enim diabolos gẽtiles, quos oon creauerat: ſed vbi io euãgelio ſuo vocẽ Chriſtus emiſit, ad eum ſe potiſſimũ contulerunt, qoos ſub vmbra alarum ſoarum ipſe ſuſcepit, & matri dedit eccleſiæ outriẽdos.

De leonis ſuperbia & ferocitate. Leo naturæ ſuæ vi ſuperbus, ferocitatem ſui aliarum ferarũ generibus miſcere neſcit, ſed quaſi rex quidam plurimorum dedignatur conſortium. Qui etiam cibum faſtidit heſternũ, etiam ipſas ſuæ A eſcæ reliquias auerſatur. Quæ autem ſe ei ſociare fera audeat, cuius voci tantus naturaliter ineſt terror, vt multa animantium quæ per celeritatem poſſent impetom eius euadere, rugientis eius ſonitu velut quadam vi attonita atque icta deficiãt? Nam de pardi ſpecie nec ſcriptura ſiluit, quòd De coloris pardi varietate. varietate coloris motus varios animæ ſoæ prodat. Dicit enim Hieremias: Si mutabit Aethiops pellem ſuam: & pardus Hier. 13. varietatem? Non ſolum enim de figura, ſed etiam de mobilitate furoris iſtud accipitur, eo quòd tenebroſis & inquietis ac mobilibus inſidæ mentis atque animi mutationibus decoloratus populus Iudæorũ, boni propoſiti gratiam iam tenere non poſſit, nec ad emẽdationem vllã correctionémque remeare, qui ſemel ferinam ioduerit immanitatem.

De quadrupedibus quibuſdam animalibus, in quorum natura eſt aliquid quod imitari debemus. *Caput IIII.*

ESt tamen etiam in natura quadrupedum quod imitari oos ſermo adhortatur propheticus, quo exẽplo caueamus deſidiam, exiguitate vel infirmitate corporis à virtutis, ſtudio oon reflectamur, neque reuocemur ab vlli[9] propoſiti magnitudine. Exigua eſt De formicę induſtria. enim formica, quę maiora ſuis audet viribos: neque ſeruitio ad operandum cogitur, ſed ſpontaneæ propoſito proſpicientiæ futura alimentorum ſubſidia ſibi præſtruit. Cuius vt imiteris induſtriam, ſcriptura commooet te, dicẽs: Cõfer Prouer. 6. te ad formicam ò piger, & æmulare vias eius, & eſto illa ſapientior. Illa enim nullam culturã poſſidet, neque eam quæ ſe cogat babens, oeque ſub domino agens: quemadmodum præparat eſcam, quæ de tuis laboribos ſibi meſſem recõdit: & cum tu plerũque egeas, illa nõ indiget. Nulla ſunt ei clauſa horrea, nullæ impenetrabiles cuſtodiæ, nulli inuiolabiles acerui. Spectat cuſtos, furtáque prohibere non audet. Aſpicit ſua damna poſſeſſor nec vindicat. Nigro cõuectatur agmioe præda per campos, feruẽt ſemitæ comitatu viantium, & quæ comprehẽdi anguſto ore non poſſunt, humeris grandia frumenta truduntur. Spectat hæc dominus meſſis, & erubeſcit tam parca piæ induſtriæ negare compendia. De canum gratitudine Quid autem de canibus loquar, quibus inſitum eſt natura quadã re- C ferre gratiam, & ſolicitas excubias pro dominorum ſalute prætendere? Vnde ad immemores beneficij, & deſides atque ignauos clamat ſcriptura: Canes muti, neſcientes latra- Eſaię. 56. re. Sunt enim caoes qui nouerint latrare pro dominis, nouerint ſua tecta defendere. Vnde & tu diſce vocem tuam exercere pro Chriſto, quando ouile eccleſiæ incurſant lupi graues. Diſce in ore tuo verbum tenere, ne quaſi mutus canis commiſſam tibi fidei cuſtodiam quodam præuaricatiõis ſilentio deſeruiſſe videaris. Talis canis viator & comes angeli eſt, quem Raphael in libro prophetico non ocioſe ſibi & Tob. 6. & 11 Tobiæ filio adiungendum putauit, qoando perrexit vt Aſmodæum fugaret, firmaret copulam coniugalem. Memoris enim affectus gratia pellitur dæmonium, ſtabilitur coniugium. Mutæ itaque ſpecie beſtiæ ſanctus Raphael angelus Tobiæ iuuenis quem tuendum receperat, ad relationẽ gratiæ erudiebat affectum. Quis enim non erubeſcat gratiam bene de ſe merentibus oon referre, cum videat etiã beſtias D reſugere crimẽ ingrati? Et illæ impertitæ alimooiæ ſeruant memoriam, tu nõ ſeruas ſalutis acceptæ? De vrſæ pietate in partus ſuos. Vrſa inſidiãs licet, vt ſcriptura ait, eſt enĩ plena fraudis fera, tamen fertur informes vtero part[9] edere, ſed natos lingua fingere, atq; in ſpeciem ſui ſimilitudinémque formare. Nõ miraris in fera tam pij oris officia, cuios naturam pietas exprimit? Vrſa igitur partus ſuos ad ſui effingit ſimilitudinem, to filios tuos inſtituere ſimiles tui oon potes? De medẽdi induſtria eiuſdem. Quid quod etiam medendi induſtriã non prætermiſit? Siqoidem graui affecta cæde, & conſauciata vulneribus mederi ſibi oouit, herbæ cui nomen eſt phlomos, vt Græci appellant, vlcera ſubiiciens ſua, vt ſolo curentur attactu. De ſerpẽtis cõtra cęcitatẽ remedio per feniculũ Serpens quoque paſtu feniculi cæcitatem repellit exceptã. Itaque vbi oculos obduci ſibi ſenſerit, nota remedia petit, nec fraudatur affectu. De teſtudie Teſtudo viſceribus paſta ſerpentis, cum venenum aduerterit ſibi ſerpere, origano medicinam ſuæ ſalutis exercet. Et cum ſit volutabris paluſtribus merſa, curare ſe tamen proprio nouit antidoto, certóque auxilio ſanitatis, poteſtates herbarum etiam ipſa ſcire ſe comprobat. Videas etiam vulpem lachrymula pinus me-

nus medentem ſibi, & tali remedio imminentis mortis ſpa- A
Hier. 6. tia proferentem. Clamat ipſe dominus in Hieremiæ libro:
Turtur & hirundo, agri paſſeres cuſtodierunt tempora in-
troitus ſui: populus autem meus nõ cognouit iudicia domi-
ni. Nouit hirundo quando veniat, quando etiam reuertatur.
Nouit etiam pia auis annunciare aduentus ſui teſtimonio ve
De exploratione ſerenitatis à formica. ris indiciũ. Nouit etiam formica explorare ſerenitatis tem-
pora. Nam cũ aduerterit madidatos imbre fructus ſuos hu-
meſcere, explorato diligentius aere quãdo iugem poſſit ſer
uare tẽperiem, aceruos reſerat ſuos, & de cauernis foras ſuis
humeris exportat, vt iugi ſole propria frumenta ſiccentur.
Denique haudquaquam illis diebus omnibus rumpi de nu-
bibus imbres videris, niſi cum fruges ſuas horreis propriis
De prænotione pluuiæ ac cœli mutationis à bob⁹. formica reuocauerit. Boues pendente pluuia ad præſepia ſe
tenere nouerunt. Iidem vbi naturali ſenſu mutationem cœ
li collegerint, foras ſpectant, & vltra præſepia ceruices ex-
tendunt ſuas vna omnes ſpecie, vt prodire ſe velle teſten-
tur. Ouis ſub aduentu hyemis inexplebilis ad eſcam inſatia B
biliter herbam rapit, eo quòd præſentiat aſperitatem hye-
mis futurã, vt ſe prius herbæ pabulo farciat, quàm gelu adu
De Echini terreni cautela. rente omnis herba deficiat. Echinus iſte terrenus quem vul
go hericium vocant. ſi quid inſidiarum præſenſerit, ſpinis
ſuis clauditur, atque in ſua ſe arma colligit, vt quicunque
eum contingendum putauerit, vulneretur. Idémque echi-
nus futuri prouidens, geminas ſibi reſpirandi vias munit, vt
quando Boream flaturum collegerit, ſeptentrionalem ob-
ſtruat: quando Noto cognouerit detergi aeris nubila, ad ſe-
ptentrionalem ſe cõferat, vt flatus declinet obuios, & è re-
gione nocituros. Vnde dignam domino laudem Propheta
Pſal. 103. detulit dicens: Quàm magnificata ſunt opera tua domine,
omnia in ſapientia feciſti. Omnia penetrat diuina ſapientia,
implet omnia: ídque locupletius ex irrationabilium ſenſi-
bus, quàm ex rationabilium diſputatione colligitur. Vali-
dius eſt enim naturæ teſtimoniũ, quàm doctrinæ argumen-
tum. Cui animanti incognitum eſt quemadmodum ſuam
tueatur ſalutem, ſi virtus ſuppetit, reſiſtendo: ſi velocitas, fu C
giendo: ſi aſtutia, præcauendo? Quis eas vſum medendi, her
barúmque docuit habere notitiam? Homines ſumus, & ſæ-
pe ſpecie herbarum fallimur, & plerunque quas ſalubres pu
tamus, noxias reperimus. Quoties inter dulces epulas cibus
letalis irrepſit, & inter ipſas aulicorũ excubias miniſtorum
De naturæ admiranda virtute. vitalia regum feralis eſca penetrauit? Feræ ſolo norunt odo
re noxia & profutura diſcernere. nullo præuio, nullo prægu
ſtatore carpitur herba, nec lædit. Melior enim magiſtra ve-
ritatis natura eſt. Hæc ſine vllius magiſterio ſuauitatem ſa-
nitatis noſtris infundit ſenſibus, eadem doloris acerbitatem
docet eſſe fugiendã. Hinc vita dulcior, mors amarior. Hæc
commendat leænæ catulos ſuos, & immitem feram materno
De tigridis pietate in prolem, & eius deluſione. mollit affectu. Hæc tigridis interpellat ferocitatem, & immi
nentem eam prædæ reflectit. Namque vbi vacuum raptæ ſo
bolis cubile reperit, illico veſtigiis raptoris inſiſtit. At ille
quamuis equo vectus fugaci, videns tamen velocitate feræ
ſe poſſe præuerti, nec euadendi vllum ſuppetere ſibi poſſe
ſubſidium, technam huiuſmodi fraude molitur: vbi ſe con- D
tiguum viderit, ſphæram de vitro proiicit. At illa imagine
ſui luditur, & ſobolem putat, reuocat impetum, colligere fœ
tum deſiderans. Rurſus inani ſpecie retenta, totis ſe ad com
prehendendum equitem viribus fundit, & iracundiæ ſtimu
lo velocior fugienti imminet. Ille iterum ſphæræ obiectu
ſequentem retardat, nec tamen ſedulitatem matris memo-
ria fraudis excludit, caſſam verſat imaginem, & quaſi lacta-
tura fœtus reſidet. Sic pietatis ſuæ ſtudio decepta, & vindi-
ctam amittit & prolem. Quid nobis ſcriptura affert quæ di-
Epheſ. 6. cit? Filij diligite patres veſtros, parentes nolite ad iracun-
diam prouocare filios veſtros? Natura hoc beſtiis infundit,
vt catulos proprios ament, fœtus ſuos diligant. Neſciunt il-
læ odia nouercalia, nec mutato concubitu parentes à ſobole
deprauantur, neque nouerunt præferre filios poſterioris co
pulæ, ſuperioris autem negligere. norunt pignora ſua, ne-
ſciunt charitatis differentiam, odiorum incentiua, offenſio-
num diſcrimina. Simplex ferarum natura eſt, neſcit verita-
tis calũnias. Sic enim omnia temperauit deus, vt quibus mi-
nus rationis daret, plus indulgeret affectus. Quæ fera pro ca

A tulis ſuis non ipſa potiſſimum ſe offerat morti? Quæ fera ſœ
tus ſuos innumeris licet obſeſſa cuneis armatorum non ſuis
viſceribus tegat? Ingruat licet telorum ſeges, illa tamẽ par-
uulos ſuos muro ſui corporis ſeptos immunes præſtat peri-
culi. Quid dicit homo qui mandatum negligit, naturam ob-
literat? filius patrem deſpicit, pater abdicat filium, & hoc pu
tant ius eſſe, vbi damnatur fœcunditas. Se potius pater dam
nat, qui facit irritum eſſe quod genuit. Et hoc putatur au-
thoritatis eſſe, vbi ſterilitate natura multatur. Exortem ra-
tionis canem eſſe nemo dubitauerit: tamen ſi ſenſus eius vi- De canis ſagacitate & vigore ſẽſus
gorem conſideres, cenſes eum ſentiendi ſagacitate vim ſibi
rationis aſciſcere. Denique quòd pauci in gymnaſiis conſti
tuti, qui totam in diſcendo vitæ longæuitatem cõtriuerint,
vix potuerunt cognoſcere, vt ſyllogiſmorum coniunctio-
nes contexerent, hoc naturali canes eruditione comprehen
dere facile poterit æſtimari. Nam vbi veſtigium leporis cer
uive repererit, atque ad diuerticulum ſemitæ venerit, &
B quoddam viarum compitum quod partes in plurimas ſcin-
ditur, obiens ſingularum ſemitarum exordia tacitus ſecum
ipſe pertractat velut ſyllogiſticam vocem ſagacitate colli-
gendi odoris emittens: aut in hanc partem, inquit, deflexit,
aut in illam, aut certe in hunc ſe anfractum contulit, ſed nec
iſtam, nec illam ingreſſus eſt: ſupereſt igitur vt in iſtam ſe
partẽ ſine dubitatione contulerit. Quod homines vix pro-
lixa compoſitæ artis meditatione componunt, hoc canibus
ex natura ſuppetit, vt ante mendaciũ deprehendant, & poſt-
ea falſitate repudiata inueniant veritatem. Nónne totos di-
es conterunt philoſophi propoſitiones ſibi in puluerem di-
uidentes, qui radio ſibi deſcribũt ſingulas, & ex tribus, cum
vnam earum veram eſſe neceſſe ſit, duas primo interficiunt
tamquam mendacio congruẽtes, & ſic in ea quæ relicta eſt,
vim veritatis inhærere definiunt? Quis tam tenax poteſt eſ
ſe beneficij, & memor gratiæ? quandoquidem pro domino De memoria beneficiorũ, & fidelitate canum.
etiam in latrones inſilire nouerũt, & extraneorum acceſſus
prohibere nocturnos, & mori pro dominis, & cõmori cum
C dominis ſint parati? Sæpe etiam necis illatæ euidentia canes
ad redarguendos reos indicia prodiderunt, vt muto eorum
teſtimonio plerũque ſit creditum. Antiochiæ ferunt in re-
motiori parte vrbis crepuſculo necatum virum, qui canem
ſibi adiunctum haberet. Miles quidam prædandi ſtudio mi
niſter cędis extiterat. tectus idem tenebroſo adhuc diei ex-
ordio in alias partes conceſſerat. iacebat inhumatum cada-
uer, frequens ſpectantium vulgus aſtabat. canis queſtu la-
chrymabili domini deflebat ærumnam. Forte is qui necem
intulerat (vt ſe habet verſutia humani ingenij) quo conuer-
ſandi in medio authoritate præſumpta fidem aſſiſceret inno
centiæ, ad illam circunſpectantis populi acceſſit coronam,
& velut miſerãs appropinquauit ad funus. Tum canis ſeque
ſtrato paulisper queſtu doloris, arma vltionis aſſumpſit, at-
que apprehenſum tenuit, & velut epilogo quodam miſera-
bile carmen immurmurans, vniuerſos conuertit in lachry-
mas fidem probationi detulit, quòd ſolum tenuit ex pluri-
mis, nec dimiſit. Denique perturbatus ille, quòd tam mani-
feſtum rei indicem, neque odij, neque inimicitiarum, neque
D inuidiæ, aut iniuriæ alicuius poterat obiectione euacuare,
crimen diutius nequiuit refellere. Itaque quod erat diffici-
lius, vltionem perſecutus eſt, quia defenſionem præſtare nõ
potuit. Quid nos dignum noſtro referimus creatori, cuius
cibo veſcimur, & diſſimulamus iniurias, & ſæpe inimicis dei
eas quas à deo accepimus, epulas exhibemus? Quid agnicu-
lis ſimplicius, quos minuſculæ paruulorum cõparamus in-
fantiæ? Sæpe ex his in magno grege agniculus per ouilia to-
ta vagatus errat à matre, & cum eam reperire non poſſit, ba
latu frequenti abſentem incitat, vt reſponſuræ vocem exci-
tet, quo ab eius ſono errabunda replicet veſtigia. multis li-
cet verſetur in milibus ouium, recognoſcit vocem parẽtis,
feſtinat ad matrem, lactis quoque materni notos ſibi fontes
requirit. quamuis cibi deſiderio detineatur, & potus, tranſ-
currit tamen aliena vbera grauida, licet humore lactis exun
dent. ſolam matrem requirit, ſolius ſibi materni vberis pau-
peres ſuccos ſignificat abundare. Illa quoque inter multa a-
gniculorum milia ſolum filium nouit, vnus quamuis pluri-
morum balatus, eadem ſpecies, ſed illa tamen fœtum ſuum
diſcernit

diſcernit à cæteris, & ſolũ filium tacito pietatis teſtimonio recognoſcit. Paſtor errat in diſcretione ouium, agniculos in agnitiõe matris neſcit errare. Paſtor fallitur ſpecie, ſed ouis pietate non fallitur. Vnus odor omnibus, ſed tamẽ habet natura odorem ſuum domeſticum, quem ſoboles chara ſpeciali quadam videtur proprietate redolere. Habet ſuos vſus natura, & ſenſus domeſticos. Vix infantulo cœperunt dentes prorumpere, & iam nouit ſua arma tentare. Nondum catulo dentes, & tanquam babeat, ore proprio ſe quærit vlciſci. Nondum ceruo cornua, & tamen fronte præludit atque ex ea quæ nondũ expertus ſit tela minitatur. Lupus ſi prior hominem viderit, vocem eripit, & deſpicit eum tanquã victor vocis ablatæ. Idem ſi ſe præuiſum ſenſerit, deponit ferociam, non poteſt currere. Leo gallum, & maxime album veretur. Caprea vulnerata dictamũ petit, & de vulnere excludit ſagittas. Norunt & beſtiæ remedia ſua. Leo æger ſimiam quærit vt deuoret, quo poſſit ſanari. Leopardus capreæ agreſtis ſanguinẽ bibit, & vim languoris euitat. Omnis fera ægra canis hauſto curatur ſanguine. Vrſus æger formicas deuorat. Ceruus oleæ ramuſculos mandit. Ergo feræ norũt experere ea quæ ſibi proſunt, tu ignoras ô homo remedia tua? Tu neſcis quomodo virtutẽ eripias aduerſario, vt te tanquã præuentus lupus effugere non poſſit, vt oculo tuæ mentis eius perfidiã deprehendas, & prior curſum verborũ eius impedias, impudentiã eius, & acumen diſputationis obtundas. Quod ſi te ille præuenerit, vocẽ tibi aufert: & ſi obmutueris, ſolue amictũ tuũ vt ſermonem reſoluas. Et ſi in te inſurrexerit lupus, petrã capis, & fugit. Petra tua Chriſtus eſt. Si ad Chriſtũ cõfugias, fugit lupus, nec terrere te poterit. Hanc petrã quæſiuit Petrus cum titubaret in fluctib⁹, & inuenit quod quæſiuit, quia dexterã amplex⁹ eſt Chriſti. Quid dicam allio homines delectari, & illud ad eſcã ſumere, quod & leopardus fugit? Denique ſicubi allium aliquis confricandum putauerit, leopardus inde exilit, nec reſiſtit. Cuius venenata fera odorem non poteſt ſuſtinere, id tu pro cibo ſumis, & viſceribus infundis internis? Sed medicatur interdum doloribus. Sumatur pro medicamento non pro cibo: ſumatur ab ægrotantibus, non ab epulantibus. Medicamentum quæris, & ieiunium fugis, quaſi maius aliud remedium reperire poſſis. Ieiuni hominis ſputum ſi ſerpens guſtauerit, moritur. Vides quãta vis ieiunij ſit, vt & ſputo ſuo homo terrenum ſerpentem interficiat, & merito ſpiritalem. Quantam dominus etiam minuſculis infudit prudentiam? Turtur nido ſuo, ne pullos ſuos incurſet lupus, ſquillæ folia ſuperiacit. Nouit enim quod huiuſmodi folia lupi fugere conſuerint. Nouit volpecula quomodo poſteritatem foueat ſuam, & tu ignoras, tu negligis quomodo aduerſum lupos nequitiæ ſpiritalis poſteritatem vitæ huius habeas tutiorem?

De ereptione vocis hominis a lupo.

Quod leo gallum veteatur.

1. Cor. 10.

Quod alliũ fugit leopardus.

Qua ratione dominus aliis beſtiis anguſtiora, aliis prolixiora colla formauerit. Et elephantorũ deſcriptio quãtum ad membra, & proprietates eorum. *Caput V.*

SEd reuertamur ad ſeriem creaturæ, & conſideremus qua ratione dominus aliis beſtiis anguſtiora colla formauerit, vt leonib⁹ atque tigridibus, vrſis quoque: aliis prolixiora, vt elephãtis, & camelis. Nonne euidens cauſa eſt, quia illis feris quæ carne veſcuntur, non erat opus prolixitate ceruicis? Non enim in terras paſcendi gratia ceruicẽ atque ora deiiciunt, ſed aut ceruum inuadunt, aut bouem ouẽmque diſcerpũt. Camelus verò cum ſit altior, quomodo herbis minutiſſimis paſceretur, niſi longiora vſque ad terram colla ad vſum paſtionis extenderet? Itaque camelus pro ratione proceritatis ſuæ prolixiora colla ſortitus eſt. Equus pro ratione, bos quoque ſimili modo. hæc enim paſcuntur herbis. Elephantus autem etiam prominentem promuſcidem habet: quia cum ſit eminentior cunctis, ſe inclinare ad paſcendum non poteſt. Itaque promuſcidis ad colligendum cibum vtitur miniſterio. Ea immani beſtiæ largi potus infundit humorem, ideoque concaua eſt, quo ad reſtinguendam tantæ beluæ ſitim plenos lacus hauriat, aut collecto flumine poſſit vndare potantem. Ceruix ſane minor eſt quàm poſcit tanti corporis moles, ne ea quoque oneri magis eſſet quàm vſui. Ideoque nec

Elephãti promuſcis.

De eiuſdem ceruice.

A genua inflectit, quia rigidioribus opus fuit crurib⁹, quo velut columnis tanta poſſit membrorum machina ſuſtineri. Calcaneum leuiter incuruat, rigent cætera pedum à ſummo vſque ad imũ. Nec ſicut nos in ancilas nos ſæpe deponimus, ita ſe etiam beſtia poteſt tãta deflectere, meritoque nõ voluendi ſe, neque recubãdi vſum cum cæteris animãtibus poteſt habere cõmunẽ. Fulcitur hincinde trabibus maximis, vt in ſomno aliquãtulum ſine periculo reflectatur, quia pes eius nulla artuum coniunctione diſtinguitur. Mãſuetis igitur veluti quædam ſulcra eorum quibus hic vſus eſt, parantur ingenio. Feris autem & agreſtibus quia nemo huiuſmodi quibus ſuſtentari queãt fulcra ſubſternit, hinc venit vſus periculi. Nãque arbori innixi aut coſtas fricãt, aut in ſomno ſeſe relaxant. Quæ nonnunquam victa atque inflexa tanto corpore frangitur, atque ille qui ſeſe in eãdẽ refuderat, corruit, nec erigere atque eleuare ſe poteſt, ibique iacens interit, aut gemitu ſuo proditus ſternitur, dũ ventre cæteriſque iuxta mollioribus ad vulnus patet. Nã dorſum eius cęteraq; exteriora non vlla facile ſolent tela penetrare. Sunt autem qui propter ebur has illis inſidias parẽt, vt arbores eas qui-
B buſ ſe applicare conſueuerint, ex alia parte qua infrequentior vſus eis ſit, aliquantulũ recidãt, vt reflectẽte ſe elephãto, pondus membrorum eius ſuſtinere nõ poſſint, ruinãque eius arceſſant. Sed ſi quis iſta reprehendit, reprehendat etiã altitudines ędificiorum, quæ citius grauẽ minantur ruinam, & difficilius lapſa reparãtur. Verum ſi illa aut propter pulchritudinẽ, aut propter ſpeculam frequẽter attollimus, hęc quoq; in elephantis probare debemus, quia magnum rebus bellicis vſum miniſtrãt. Inde gens Perſarũ ferox bellis, valida ſagittis, omniũque telorum iactu, quia de ſuperioribus ad inferiora validiore niſu tela torquentur, acies eorum velut gradientibus turribus ſepta procedit. In mediis campis tanquam de muro dimicant, & velut in arce quadam & ſpecula collocati ſpectant magis bella quàm ſubeunt. Ita alieni à periculo videntur, tuti molibus beſtiarum. Quis enim eos adire audeat, cùm deſuper iaculis facile figatur, inferius elephantorum conteratur incurſu? Denique cedunt illis acies & armatorum cunei, & caſtra illa quadrata ſoluuntur. Into-
C lerabili nanque impetu in hoſtes ruunt, vt nullo agmine bellatorum, nulla conſtipatione militum, nullo clypeorum retardentur obiectu: velut quidam mobiles montes verſantur in prælìis, & vt colles alto eminent vertice, mugitus fragore omnium perturbãt confidentiam. Quid his faciat pedes, quãuis lacertis validus, & manu promptus, cùm ſibi ſeptus armatorum populis gradiẽdi motu murus* occurrat? Quid faciat eques, cum equus eius perterrefactus tantæ beſtiæ immanitatẽ diffugiat? Quid faciat ſagittarius, cum deſuper ferrata virorum corpora iaculi ictum ſentire non poſſint: beſtia quoque nec nuda facile penetrabilis ferro ſit, & munita loricis obuias ſine ſui periculo acies ſecet, & conterat turmas? Itaque vt immenſa ædificia, ita elephanti fundamentis validioribus ſuſtinentur, alioquin imparibus fulti pedibus intra breuem laberentur ætatem. Nunc autem & trecẽtis & amplius feruntur annis vitam producere, quia omnia ſibi ad magnitudinem membra conueniunt. Ideoque non diſtincti vt nobis ſed cõpacti artus ſunt, quo ſint robuſtiores. Quàm cito hominib⁹, ſi diu ſteterint, aut velocius cucurrerint, vel
D iugiter ambulauerint, genua vexantur & plantę. Coniuncta enim & articulata facilius quàm concreta atque ſolida, aut doloris ſenſum, aut caſum offenſionis admittũt. Et quid miraris ſi veſtiti armis timentur, quandoquidem dentibus ſuis tanquam naturalibus ſpiculis ſemper armati ſunt? Promuſcide ſua quicquid inuoluerint, frangunt: pede quicquid cõpreſſerint, velut quodã lapſu ruinę ingentis exanimant. Inuoluunt promuſcide nemora ad ſui eſcã, & quaſi quidam altiſſimi dracones ſerpẽtinis quos ceperint ſpiris flagellant. Plerũq; eas in orbem colligũt, maximè cum de terra cib⁹ legitur, aut potus hauritur. Documento itaque nobis ſunt quod nihil ſuperfluum ſit creatum, & tamen hæc tantæ molis beſtia ſubiecta nobis imperiis ſeruit humanis.

Cur trabib⁹ fulciatur.

De inſidiis quæ elephãtis propter ebur parant.

De vſu quẽ elephãti rebus bellicis miniſtrant.

*populus gradientiũ vt mur.

De lõgitudine vitæ elephantorum.

De dentib⁹ quib⁹ armãt elephanti.

De promuſcide & pedis viribus.

De prælibatione commendationis humanæ creaturæ, cum exhortatione ut homo ſeipſum noſcat, & ſibi attendat.

Caput VI.

Etenim

ET enim quoniam de hominis creatura dicturi ſu-
mus, commẽdatiooem ei præſtroere & prælibare
debemus. Videbatur nihil elephantis creatura ha
bere robuſtius, nihil tam terribile vel procerum,
nihil tam ferum quàm leones vel tigrides ſunt: & hęc ſerui-
unt homini, & naturã ſuam humana inſtitutione deponunt,
obliuiſcuntur quod nata ſunt, induunt quod iubẽtur. Quid
multa? Docentur vt paruuli, ſeruiunt vt infirmi, verberãtur
vt timidi, corrigũtur vt ſubditi, in mores trãſeunt noſtros,
quoniam motus proprios perdiderunt. Mirabilis igitur na-
tura in maximis. Mirabilis enim in excellis dominus, mira-
bilis etiam in minimis. Sicut enim non minus plana campo-
rum quàm montium alta miramur, nec plus altitudinem ce-
dri ſtupemus, quàm vitis aut oleæ breuis fœcunditatem: ita
nõ amplius miror elephantum quia procerus eſt, q̃ murem
qui terribilis elephanto eſt. Naturæ igitur hæc potentia eſt,
vt terribilia aliis, aliis meticuloſa ſint. Eſt enim donata prę-
rógatiua quædam ſingulis creaturis, vt quibuſdam priuile-
giis propriis fulciantur. Formidabilis tauris elephantus, mu
rem timet. Leo quidem rex ferarum, exiguo ſcorpionis a-
culeo exagitatur, & veneno ſerpẽtis occiditur. Eximia leo-
nis pulchritudo comantes ceruice thoros excutit, vel ſubla
to pectore attollit ora. Sed quis noo miretur tam breui ſcor
pionis aculeo vt incorporeum putes, ingentium corporum
exire mortem? Nec hoc quiſquam reprehendat, quòd crea-
tor ſerpentes creaturis ſuis aliáque vel animantium vel her
barum genera venenata miſcuerit. Nata ſunt enim hæc ad
correptionem noſtram, oon ad deformationem. Nam quæ
ignauis, aut infirmis, aut impiis plerumque offenſioni atque
terrori ſunt, aliis vſui. Ita ſunt hæc vt pædagogi paruulis, a-
mari videntur, acerbi & moleſti, formidabiles verbere, li-
bertatẽ laſciuiendi negant, oeceſſitatem diſciplinę exigunt,
pueriles animos, ne luxu diffluant, terrore cõ ſtringunt, id-
eoque horum auſteritate frugi euadunt, ſobrij, continentes,
laudi magis quàm ludo dediti. Vides quid terribilia illa fla-
gella proficiant? Sic & ſerpẽntes flagella ſunt eorum quibus
infirma animi ætas, & quædam puerilis mentis eſt virtus: cæ
terum fortioribus nocere non poſſunt. Denique confidenti C
Pſalm. 90. in domino dictũ eſt: Super aſpidẽ & baſiliſcum ambulabis,
Act. 28. & cõculcabis leonem & draconem. Paulum momordit vi-
pera, & putabant eum quaſi peccatorem vix de naufragio
ſeruatum, veneno eſſe moriturum: ſed poſteaquã inuiolabi
lis permanſit, excuſſa in ignem vipera, plus apud intuentes
venerationis inuenit. Sed & ipſe dominus ad omnes ait: Qui
Matth. 16. crediderit, & baptizatus fuerit, hic ſaluus erit: qui verò non
crediderit, condẽnabitur. Signa autem credentium hæc di-
xit fore, vt ſerpentes manu mulceant, venena his atq; omne
mortiferum, etiã ſi biberint, nocere non poſſint. Tua igitur
tibi magis incredulitas ô homo, quàm venena metuẽda ſer
pentium ſunt. Time igitur illa, vt ſaltem dum formidantur
illa, ad fidem prouocare te poſſint. Quòd ſi deum nõ times,
vel vltricia perfidiæ venena formides. Nunc quoniam & e-
lephãtos vides tibi ſubditos, & leones eſſe ſubiectos, noſce
teipſum ô homo, quod non (vt ferũt) Apollinis Pythij, ſed
Salomonis ſancti eſt, qui ait: Niſi ſcias te formoſam in mu- D
lieribus. quanquam multo antea Moyſes in Deuteronomio
ſcripſerit: Attende tibi ô homo: attẽde tibi, ait lex. Et pro-
pheta ait: Niſi ſcias te. Cui hoc dicit? Formoſa, inquit in mu
lieribus. Quæ eſt pulchra in mulieribus, niſi anima, quæ in
vtroque ſexu præſtantiam poſſidet pulchritudinis? Et me-
rito decora eſt, quę non terrena ſed cœleſtia, non corrupti-
bilia ſed incorrupta deſiderat, in quib⁹ decus perire non ſo
leat. Corporalia enim omnia proceſſu ætatis, aut ægritudi-
nis inæqualitate marceſcunt. Huic attende, dicit Moyſes, in
qua tu totus es, in qua melior tui portio eſt. Deniq; inter-
Matth. 7. pretatus eſt dominus quis ſis tu, dicens: Attẽdite vobis à fal
ſis prophetis. Iſti enim animam debilitant, mentem ſubru-
unt. Nõ igitur caro tu es. Quid enim eſt caro ſine animæ gu
bernaculo, mentis vigore? Caro hodie ſumitur, cras depo-
nitur. Caro temporalis, anima diuturna. Caro amictus eſt a-
nimæ, quæ ſe induit quodam corporis veſtimento. Non igi
tur tu veſtimentum es, ſed qui veſtimento vteris. Ideo ti-
Coloſ. 3. bi dicitur, vt expoliãs veterem hominem cum actibus eius,

A nouum induas, qui non in corporis qualitate, ſed in ſpiri-
tu mentis & agnitione renouatur. Non, inquam, caro es tu.
Neque enim carni dicitur: Templum enim dei ſanctum eſt, 1 Cor. 3.
quod eſtis vos. Et alibi: Templum dei vos eſtis, & ſpiritus Ibidem.
ſanctus habitat in vobis. Sed renouatis dicitur & fidelibus,
in quibus permanet ſpiritus dei. In carnalibus autem non
permanet, quia ſcriptum eſt: Non permanebit ſpiritus meus Gene. 3.
in iſtis, quoniam carnes ſunt.

De noſtræ creationis ſerie. Et quid ſit imago dei, cum itera
ta adhortatione ut homo ſibi attendat, & ſeipſum ſciat,
Caput VII.

SEd prius ipſius creationis noſtræ ſeriem conſide
remus. Faciamus, inquit, hominem ad imaginem Gene. 1.
& ſimilitudinem noſtram.) Quis hoc dicit? Nõn-
ne deus qui te fecit? Quid eſt deus? Caro, an ſpiri
tus? Nõ caro vtique, ſed ſpiritus. Cuius ſimilis caro eſſe non
poteſt, quia ipſe incorporeus & inuiſibilis eſt, caro autem
comprehenditur & videtur. Cui dicit? Non ſibi vtique, quia
non dicit faciam, ſed faciamus. Non angelis, quia miniſtri
B ſunt: ſerui autem cum domino, & opera cum authore nõ poſ
ſunt operationis habere conſortium: ſed dicit filio, etiam
ſi Iudæi nolint, etiam ſi Arriani repugnẽt. Sed & Iudæi con
ticeſcant, & Arriani cum ſuis patribus obmuteſcãt, qui dum
vnum à cõſortio diuinæ operationis excludunt, plures inſe
runt, & prærogatiuam quam filio negant, ſeruulis donant.
Sed eſto vt adminiculo ſeruulorum ad operandum deus vo
bis indiguiſſe videatur. Si operatio communis eſt cum an-
gelis deo, nunquid deo & angelis imago cõmunis eſt? Nun-
quid angelis diceret: Faciamus hominem ad noſtram imagi
nem & ſimilitudinem? Sed qui ſit imago dei, audi dicentem:
Qui eripuit nos, inquit, de poteſtate tenebrarum, & tranſtu Coloſ. 1.
lit in regnum filij charitatis ſuæ, in quo habemus redẽptio-
nem, remiſſionem peccatorum, qui eſt imago dei inuiſibilis,
& primogenitus vniuerſæ creaturæ. Ipſe eſt imago dei pa-
tris, qui ſemper eſt, & erat in principio. Denique imago eſt
qui dicit: Philippe, qui videt me, videt & patrẽ. Et quomo- Ioan. 14.
do tu cum imaginẽ viuã patris viuentis videas, dicis: Oſtẽde
C nobis patrem? Non credis quia ego in patre, & pater in me
eſt? Imago dei virtus eſt, non infirmitas, imago dei ſapientia
eſt, & imago dei iuſtitia eſt. Sed ſapientia diuina eſt ſempiter
na iuſtitia. Imago dei eſt ſolus ille qui dixit: Ego & pater v-
num ſumus. Ita habẽs ſimilitudinem patris, vt diuinitatis & Ibidem 10.
plenitudinis habeat vnitatem. Vbi dicit, Faciamus: quo mo
do inæqualitas? Cum iterum dicat, Ad ſimilitudinem no-
ſtram: vbi eſt diſſimilitudo? Sic & in euangelio vbi dicit: E-
go & pater, vtique non vna perſona eſt. Vbi autẽ ait: Vnum
ſumus: nulla eſt diſcrepantia diuinitatis aut operis. Non igi
tur in vtroque vna perſona, ſed vna ſubſtantia eſt. Et bene
addidit, Sumus: quia ſemper eſſe diuinum eſt, vt coęternum
credas, quem putabas diſſimilem eſſe. Aeternus eſt enim de
quo dicit Moyſes: Qui eſt, miſit me. Pulchre etiã illud prę-
miſit: Ego & pater. Nam ſi patrem præmiſiſſet, tu minorem Exod. 3.
filium iudicares. Sed præmiſit filium, quẽ non conuenit cre-
di patre ſuperiorem. Adiunxit patrem, vt aduertas deũ pa-
trem & filium eius ordinis præiudicio non teneri. Attende,
D inquit, tibi ſoli. Aliud enim ſumus nos, alia ſunt noſtra, alia
quæ circa nos ſunt. Nos ſumus, hoc eſt, anima & mens. No-
ſtra ſunt corporis membra, & ſenſus eius. Circa nos pe-
cunia eſt, ſerui ſunt, & vitæ iſtius apparatus. Tibi ergo at-
tende, & teipſum ſcito, hoc eſt non quales lacertos habeas,
non quantam corporis fortitudinem, nõ quantas poſſeſſio-
nes, quantam potentiam, ſed qualem animam ac mentem, vn
de omnia conſilia proficiſcuntur, ad quam operum tuorum
fructus refertur. Illa eſt enim plena ſapientiæ, plena pietatis
atque iuſtitiæ, quoniam omnis virtus à deo eſt. Cui dicit
deus: Ecce ego Hieruſalem pinxi muros tuos. Illa anima à
deo pingitur, quæ habet in ſe virtutum gratiam renitẽtem,
ſplendorémque pietatis. Illa anima bene picta eſt, in qua elu
cet diuinæ operationis effigies. Illa anima bene picta eſt, in
qua eſt ſplendor gloriæ, & paternæ imago ſubſtantiæ. Se-
cundum hanc imaginem quæ refulget, pictura precioſa eſt.
Secundum hanc imaginem Adam ante peccatum: ſed vbi la
pſus eſt, depoſuit imaginem cœleſtis, ſumpſit terreſtris effi
giem.

giem . Sed fugiamus hanc imaginem quæ intrare ciuitatem A
Pſal.72. dei non poteſt, quia ſcriptū eſt: Domine in ciuitate tua imaginem eorū ad nihilum rediges. Et non intrat indigna imago, & quę intrauerit excluditur, quia non intrabit, inquit, in eam omne commune, & qui facit execrationem & mendacium, ſed ille intrabit in eam cuius in frōte agni nomen ſcriptum eſt . Anima igitur noſtra ad imaginem dei eſt. In hac totus es homo, quia ſine hac nihil es, ſed es terra, & in terrā reſolueris . Denique vt ſcias quia ſine anima caro nihil eſt:
Matth.10. Nolite, inquit, timere eos qui poſſunt corpus occidere, animam autem nō poſſunt. Quid igitur in carne præſumis, qui nihil amittis ſi carnem amiſeris? Sed illud time, ne animę tuę
Matth.16. defrauderis auxilio. Quam enim dabit homo commutationem pro anima ſua, in qua non exigua ſui portio, ſed totius humanæ vniuerſitatis ſubſtantia eſt? Hæc eſt per quam cæteris feratum auiúmque dominaris animantibus. Hæc eſt ad imaginem dei, corpus autem ad ſpeciem beſtiarum . In hac pium diuinæ imitationis inſigne, in illo cum feris ac beluis vile conſortium.

B

De elimatiori tractatu quid ſit ad imaginem dei. Et de anima quomodo ſit ad imaginem dei. Et utrum de ea dici potuerit: Faciamus hominem ad imaginem noſtram: utrum præterea ſecundum corpus, an ſecundum animam iuſtificatio conferri uideatur, cum uehementiori incitatione ut homo ſeipſum cognoſcat, & ſibi attendat. Caput VIII.

SEd tractemus elimatius quid ſit ad imaginē dei. Caro nunquid ad imaginem dei eſt? Ergo in deo terra eſt, quia caro terra eſt? Ergo corporeus deus? Ergo infirmus vt caro, paſſionibúſque ſubiectus? Et forte caput tibi videatur ad ſimilitudinem dei, quia eminet: aut oculi, quia intuentur: vel aures, quia audiunt. Si altitudinem ſpectes, num proceri videmur, quia paululum vertice eminemus à terris? Sed id non pudet, eò nos ſimiles dei dici, quia ſerpentibus cæteriſque reptantibus, aut quia damulis atque ouibus aut lupis celſiores ſumus? Et quanto in hac parte cameli nobis atque elephanti proceriores ſunt?
C Obtutus eſt quidem præſtans ſpectare elementa mundi, cognoſcere quæ nullus annunciet, ſed nuus deprehendat aſpectus. Verum hoc ipſum quantum eſt quod videmus, vt eo ad ſimilitudinem dei nos eſſe dicamus, qui omnia videt, ſpectat omnia, latenter deprehēdit affectus, ſcrutatur cordis occulta? Nō pudet hoc dicere, cum ipſe me totū videre nō poſſim? Quod ante pedes eſt, video, quod à tergo eſt videre nō poſſum. Ceruicem meam neſcio, nō noui occipitium, tenes meos videre non poſſum . Similiter quantum eſt quod audimus, cum id quod paululum diſtet, videre & audire non poſſim? Si interiecti parietes ſint, impeditur aſpectus, impeditur auditus. Deinde corpus noſtrū vno in loco hæret, anguſto includitur ſpacio. Omnes feræ latiores ſunt homine, omnes etiam velociores. Non ergo caro poteſt eſſe ad imaginem dei, ſed anima noſtra, quæ libera eſt, & diffuſis cogitationibus atque conſiliis huc atque illuc vagatur, quæ conſiderādo ſpectat omnia. Ecce nunc ſumus in Italia, & cogitamus quæ ad oriētales aut occidentales partes ſpectare vi-
D deotur, & cum illis verſari videmur, qui in Perſide ſunt conſtituti, & illos videm' qui degunt in Aphrica. ſi quos cognitos nobis ea terra ſuſceperit, ſequimur proficiſcentes, inhęremus peregrinantibus, copulamur abſentibus, alloquimur ſeparatos, defunctos quoque ad colloquium reſuſcitamus, eóſque vt viuentes complectimur, & tenemus, & vitæ officia his vſúmque deſerimus . Ea igitur eſt ad imaginem dei, quæ non corporeo æſtimatur, ſed mentis vigore, quæ abſentes videt, transmarina viſu nouit, percurrit aſpectu, ſcrutatur abdita, huc atque illuc vno momento ſenſus ſuos per totius orbis fines & mundi ſecreta circunfert, quæ deo iungitur, Chriſto adhæret, deſcendit in infernum, atque aſcen-
Philip.3. dit, libera verſatur in cœlo . Denique audi dicentem: Noſtra autem conuerſatio in cœlis eſt. Non eſt ergo ad imaginem dei, in qua deus ſemper eſt? Sed audi quia ad imaginem
2.Corin.3. dei. Dicit enim Apoſtolus: Nos itaque omnes reuelata facie gloriam dei ſpeculantes, ad eandem imaginem reformamur à gloria in gloriam ſicut à domini ſpiritu . Quia igitur

A cognouimus animam eſſe ad imaginem dei, nunc conſideremus vtrum de anima potuerit dici, Faciamus hominem ad Gene.1.
imaginē . Sed audi & iſtud, quia anima nomine hominis nuncupatur. Scriptum eſt enim in Geneſi: Filij autē Ioſeph qui facti ſunt illi in Aegypto: animæ nouem. Omnes ergo ani-
mæ quę intrauerūt cū Iacob in Aegyptū, ſeptuagintaquin- Exod.1.
que . Et multo apti' anima vel homo Latinè, vel Græcè ἄνθρωπος dicitur, alterum ab humanitate, alterum ab intuendi habens viuacitate, quæ magis animæ quàm corpori conuenire non dubium eſt . Cui rei etiam illud iure concurrit di-
ctum in Threnis Hieremiæ: Bonus eſt dominus ſuſtinenti- Thren.3.
bus eum, animæ quæ quærit eum. De hominibus dixit, & animam aducendam putauit. Melius enim quærit iſta ſi ſola ſit, abducens ſe à corporis cœno, & à cupiditate carnali. Ipſa eſt ad imaginem dei, conſormis domini Ieſu . Qui autem cōformes filij dei, ſancti ſunt. Sic enim legimus, dicēte Pau-
lo: Scimus autem quoniam diligentibus deum omnia cōcur- Roman.8.
B runt in bonum, iis qui ſecundū propoſitum vocati ſunt ſancti, quos præſciuit & prædeſtinauit cōformes fieri imaginis filij ſui, vt ſit ipſe primogenitus in multis fratrib'. Quos autem prædeſtinauit, hos & vocauit: & quos vocauit, hos & iuſtificauit: quos autem iuſtificauit, hos & clarificauit. Vtrum igitur ſecundum corpus, an ſecundum animam iuſtificatio tibi conferri videatur, quæſo reſpondeas. Sed dubitare non potes, cum iuſtitia, vnde iuſtificatio deriuata eſt, mentis tuæ vtique non corporis ſit. Pictus es ergo ô homo, & pictus à domino deo tuo. Bonum habes artificem atque pictorem. Noli bonam delere picturam, non fuco, ſed veritate fulgentem, non cera expreſſam, ſed gratia. Deles picturam mulier ſi vultum tuum materiali candore oblinias, ſi acquiſito rubore perſundas. Illa pictura vitij non decoris eſt. Illa pictura fraudis non ſimplicitatis eſt. Illa pictura temporalis eſt, aut pluuia aut ſudore tergitur . Illa pictura fallit & decipit, vt neque illi placeas cui placere deſideras, qui intelligie non tuum ſed alienum eſſe quod placeas: & tuo diſpliceas authori, qui videt opus ſuum eſſe deletum. Dic mihi: ſi ſupra artificem aliquem inducas alterum, qui opus illius ſuperioris
C nouis operibus obducat, nónne indignatur ille qui opus ſuum adulteratum eſſe cognouerit? Nolli tollere picturam dei, & picturam meretricis aſſumere, quia ſcriptum eſt: Tol-
lam ergo membra Chriſti, & faciam mēbra meretricis? Ab- 1.Cor.6.
ſit. Quod ſi quis adulterat opus dei, graue crimen admittit. Graue eſt enim crimē, vt putes quod melius te homo quàm deus pingat. Graue eſt vt dicat de te deus, Non agnoſco colores meos, non agnoſco imaginem meam, non agnoſco vultum quem ipſe formaui, reiicio ego quod meum non eſt. Illum quære qui te pinxit, cum illo habeto conſortium, ab illo ſume gratiam cui mercedem dediſti. Quid reſpondebis? Quod ſi graue eſt adulterare opus dei, quid de illis dicemus qui interficiunt opus dei, qui humanum ſanguinem fundūt, qui vitam quam deus donauit extorquent, qui dicunt: Tollamus iuſtum, quia inutilis eſt nobis? Vnde bene lectum eſt
hodie: Vulpes foueas habēt, & volucres cœli nidos, vbi re- Matth.8.
quieſcant: filius autem hominis non habet vbi caput ſuum
D reclinet. Vulpes ergo ſe abſcondit in fouea, auis ſe tuetur in nido: homo non abſconditur in fouea, ſed decipitur. Fouea verò os hominis eſt, fouea alta pectus eſt hominis, vbi ſunt noxia & fraudulenta conſilia, malæ cogitationes. Tu ambulas, & alius tibi foueam parat . In medio laqueorū ambulas, quos abſconderunt tibi in via inimici tui . Omnia ergo circunſpice, vt effugias ſicut damula de retibus, & ſicut auis de laqueo. Damula retia aſpectus viuacitate declinat: auis deuitat laqueos, ſi ad ſuperiora ſe conferat, & terrena ſuperuolet . In ſuperioribus enim nemo tendit retia, laqueum nullus abſcondit . Ideo cuius conuerſatio in ſupernis eſt, huius non ſolet in prædam venire captura. Sed quid miraris ſi homo decipitur ab homine, quando filius hominis vbi requieſceret non habebat? Et ille quidem talem hominem fecit, in quo caput ſuum reclinaret. Sed poſteaquam in pectore noſtro non requies proximi cœpit eſſe, ſed fouea, poſteaquam alter alteri nectere cœpit inſidias quem iuuare deberet, caput ſuum Chriſtus auertit à nobis. Sed poſtea tamē maluit illud morti offerre pro nobis . Noli igitur eſſe fraudulentus

dulĉtus, crudelis, immitis, vt in te Chriſtus caput reclinet. Denique cum feciſſet piſcium beluas, cum feciſſet ferarum genera & beſtiarũ, non requieuit. Requieuit autem poſteaquam hominem ad imaginem ſuam fecit. In quo requieſcat, audi dicentem: (Eſaiæ 66.) Supra quem requieſcam, niſi ſuper humilem & quietum, & trementem verba mea? Eſto ergo humilis & quietus, vt in tuo deus requieſcat affectu. Qui non requieuit in beſtĳs, multo magis non requieſcit in pectore beſtiali. Sunt enim animi beſtiales, ſunt feræ forma hominum indutæ, de quibus dicit dominus: (Matth. 7.) Attendite vobis à falſis prophetis, qui veniunt ad vos in veſtitu ouium, intus autẽ ſunt lupi rapaces. In his ergo nõ requieuit deus. Sed requieuit in moribus humanis, quos fecit deus ad imaginẽm ſuam & ſimilitudinem, quando fecit virum, (1. Cor. 11.) qui non debet velare caput ſuũ, quoniam imago & gloria eſt dei. Huius viri animæ dicit: Ecce ego Hieruſalẽ pinxi muros tuos. Nõ dixit: pinxi ventrem tuum. non dixit: pinxi inferiora tua. ſed dixit: Pinxi muros tuos, valida ſe aſſerens homini murorum dediſſe præſidia, vt ſi peruigil ſpeculator in portis ſit, obſidionis poſſit periculum propulſare. B Dicit itaque: Non tibi voluptates dedi, non illecebras cupiditatum, non incentiua luxuriæ, non alieni decoris concupiſcentiã: ſed dedi tibi fundamenta muralia, dedi tibi turrium excelſa faſtigia, in quibus cõſtitutus expugnari ab hoſte non metuas, nec ingruentium legionum terribilia, licet tentamenta formides. Denique habes in Eſaia, (Eſaiæ 27.) quia iuſti anima dicit vel eccleſia: Ego ciuitas munita, ego ciuitas obſeſſa. Munita per Chriſtũ, obſeſſa per diabolum. Sed non debet obſidionem vereri cui Chriſtus adiutor eſt. Munitur enim gratia ſpiritali, & ſecularibus periculis obſidetur. Vnde & in canticis habes dictũ: (Cantic. 8.) Ego murus, & vbera mea turres. Murus eſt eccleſia, turres eius ſunt ſacerdotes, quibus abundat & de naturalibus verbum, & de moralibus diſciplina. Cognoſce ergo te decora anima, quia imago dei es. Cognoſce te homo, quia gloria es dei. Audi quomodo gloria. Propheta dicit: (Pſal. 138.) Mirabilis facta eſt cognitio tua ex me. hoc eſt, in meo opere tua mirabilis eſt facta maieſtas. In cõſilio hominis tua ſapientia prædicatur. C Dum me intueor, quẽ tu in ipſis cogitationib' occultis & internis affectibus deprehendis, ſcientię tuæ agnoſco myſteria. Cognoſce ergo te ô homo quãtus ſis, & attende tibi, ne quando laqueis implicatus diaboli fias præda venãtis, ne forte in fauces tetri illius leonis incurras, (1. Petr. 5.) qui rugit & circuit quærens quem deuoret. Attende tibi vt conſideres quid in te intret, quid ex te exeat. Nõ de cibo dico, qui abſorbetur & egeritur, ſed de cogitatione dico, de ſermone aſſero. Non in te intret alieni thori concupiſcentia, non irrepat in tuam mentem, non rapiat oculus tuus trãſeuntis fœminæ pulchritudinem, animus non includat, non ſermo tuus tentamẽtorũ machinas nectat, non in dolo prodat, non maledico proximum aſpergat opprobrio. Venatorem te fecit deus, non expugnatorẽ, qui dixit: (Hier. 16.) Ecce ego mitto venatores multos. venatores non criminis, ſed abſolutionis, venatores non culpæ vtique ſed gratiæ. (Lucæ 5.) Piſcator Chriſti es, cui dicit: Amodo eris homines viuificans†. (†capiens.) Sic mitte retia tua, ſic mitte oculos tuos, ſic mitte ſermones tuos, vt nullum opprimas, ſed D alleues fluctuantem. Attẽde, inquit, tibi. Sic ſta, ne cadas, ſic curre vt ad brauium peruenias, ſic certato vt ſępe decertes, quia legitimo debetur corona certamini. Miles es, hoſtẽ diligenter explora, ne tibi nocturnus irrepat. Athleta es, manib' aduerſario propior eſto quàm vultu, ne oculum feriat tuum. Liber obtutus ſit, argutus inceſſus, vt irruentem effundas, cadentem occupes, vulnus vigilanti aſpectu exeas, forti congreſſu repellas. Quòd ſi fueris vulneratus, attende tibi, curre ad medicum, quære remedium pœnitentiæ. Attende tibi, quia carnem habes quæ cito labitur. veniat tibi bonus animarum medicus ſermo diuinus, aſpergat tibi oracula domini tanquam medicamenta ſalubria. Attende tibi, ne fiat verbum abſconditum in corde tuo iniquum. Serpit enim ſicut venenum, quòd & letalia infert contagia. Attende tibi, ne obliuiſcaris deum qui fecit te, ne nomẽ eius in vanum accipias. (Deut. 8.) Attende tibi, lex dicit, ne cum manducaueris, & ſatiatus fueris, & domos ædificaueris, & habitare cœperis, & pecoribus tuis rẽpletus fueris, & auro & argento A abundaueris, & omnibus quæcunque tibi fuerint, in multitudine exaltes te corde, & obliuiſcaris dominum deum tuum. (1. Cor. 4.) Quid enim habes homo quod nõ accepiſti? Nónne hæc omnia ſicut vmbra prætereunt? Nónne domus tua hæc puluis eſt & ruina? Nónne hæc omnia fabula? Nónne ſeculi theſaurus vanitas eſt? Nónne tu ipſe es cinis? Reſpice in ſepulchra hominum, & vide quid ex te niſi cinis & oſſa remanebunt, hoc eſt ex corpore tuo: reſpice, inquam, & dic mihi quis ibi diues, quis pauper ſit. Diſcerne inopes ac potẽtes. Nudi omnes naſcimur, nudi morimur. Nulla diſcretio inter cadauera mortuorum, niſi forte quòd grauius fœtẽt diuitum corpora diſtenta luxurie. Quem audiſti pauperem cruditate defunctum? Prodeſt illi inopia ſua, exercet corpus, non opprimit. (Pſalm 36.) Nec tamen audiuimus iuſtum derelictum, & ſemen eius quærens panem: quoniã qui bene operatur in terra ſua, abundat alimẽtis. Attẽde ergo tibi diues, quia & tu carnem portas ſicut pauper. Attẽde tibi pauper, quia anima tua precioſa eſt: & ſi caro mortalis, diuturna anima: & ſi tibi deeſt B pecunia, non deeſt gratia: & ſi non eſt domus ampla, non diffuſa poſſeſſio, cœlum patet, terra libera eſt. Omnibus in cõmune elementa donata ſunt, patent æque diuitibus atque pauperibus ornamenta mũdi. Nunquid pulchriora precioſiſſimarum domorũ aurata laquearia, quàm cœli facies ſtellis inſignita fulgentibus? Nunquid latiora diuitũ rura, quàm ſpatia terrarũ? Vnde ad eos qui domum ad domũ, & villam ad villam iungunt, dictum eſt: (Eſaiæ 5.) Nunquid ſoli habitabitis ſuper terram? Maiorem domum tu habes pauper, in qua clamas, & exaudiris. O Iſrael, inquit propheta, (Baruc. 3.) quàm magna eſt domus dei, & ingens locus poſſeſſionis eius, magnus, & non habet finem, altus & immenſus. Domus dei diuiti eſt communis & pauperi. (Matth. 19.) Difficile eſt tamen diuitem intrare in regnum dei. Sed forte doles quòd nullum tibi auratorum lychnorum lumen reſulgeat. Sed multo illuſtrior tibi lumine circunfuſo luna reſplendet. De hyeme forſitã quereris, quia nulla tibi hypocauſta anhelantibus ignibus vaporentur, ſed habes ſolis calorem, qui tibi orbem terrarum temperet, & hyberno te defendat à frigore. C An illos beatos putas, qui ſeruorum ſequentium ſtipantur cateruis? Sed qui alienos pedes requirunt, ſuis vti neſciunt. Denique à paucis præceduntur, à plurimis portantur. Niſi forte illud miraris, quòd abundant auro, argento, pecunia. Quantis abundant vides, quantis egeant nõ vides. Sed eburneis lectis accumbere precioſum putas, & non conſideras precioſiorem eſſe terram, quæ pauperi thoros graminum ſternit, in quibus dulcis requies, ſuauis eſt ſomnus, quem ille aurea compoſitus ſponda tota peruigil nocte quærit, & non capit. O quanto te ille beatiorem iudicat vigilans quieſcẽtem. Illud prætereo, quod multo eſt præſtantius, quoniam iuſtus vir qui hic eguerit, illic abundabit: & qui hic laborem tolerauerit, illic conſolationem habebit. Qui autẽ hic receperit bona, illic mercedem eorum ſperare non poterit. Paupertas enim mercedem ſuam reſeruat, cenſus abſumit. Attende ergo tibi pauper, attende diues, quia in paupertate & diuitiis tentamenta ſunt. Ideo quidam ſapiens dicit: (Prouer. 30.) Diuitias & paupertatẽ ne dederis mihi. D Et qua ratione petierit hoc, dicit: Satis eſt enim homini habere quod ſibi ſufficit. Quia diuitię vt epulis ventrem, ita animum curis ſolicitudinibúſque diſtendunt. Ideoque petit conſtitui ſibi quæ opus ſunt & ſufficientia. Ne repletus, inquit, mẽdax fiam, & dicam: Quis me videt? aut factus pauper, furtum faciam, & iurem in nomine domini. Fugienda igitur & cauenda ſunt tentamẽta mundi, ne pauper deſperet, ne opulẽs inſoleſcat. Scriptum eſt enim: Cum expuleris gẽtes, & cœperis vti terris eorum, ne dicas: Virtus mea & manus mea hanc mihi poſſeſſionem parauit. Sic eſt qui opes ſuas merito adſcribit ſuo. Et ideo quaſi probatus proprium non agnoſcit errorem, ſed longo trahit fune peccatum. Nam ſi credat quod acceſſio pecuniæ, aut fortuiti euentus, aut turpis aſturiæ ſit, non habet locum inſolentia, in quibus aut nulla laus, & inanis labor, aut cupiditas inuerecunda ſit, modum neſciens ponere voluptati.

De præſtantia, decore, & gratia humani corporis, ac membrorum ipſius. Caput IX.

ſed

SEd iã etiã de ipſo aliqua dicenda ſunt corpore hominis, quod præſtantius cæteris decore & gratia eſſe quis abnuat? Nam & ſi vna atque eadem omnium terrenorũ corporum videatur eſſe ſubſtantia, firmitudo & proceritas, quibuſdam maior in beſtiis: forma tamen humani corporis eſt venuſtior, ſtatus erectus & celſus, vt neque enormis proceritas ſit, neq; vilis & abiecta pauxillitas, tum ipſa habitudo corporis ſuauis & grata, vt neque beluina vaſtitas horrori ſit, nec gracilitas tenuis infirmitati. Ac primum omnium cognoſcamus humani corporis fabricam inſtar eſſe mundi. Siquidem vt cœlum eminet

De præſtantia capitis.

aeri, terris maria, quæ velut quædam membra ſunt mundi: ita etiã caput ſupra reliquos artus noſtri corporis cernimus eminere; præſtantiſſimúmque eſſe omnium tanquam inter elementa cœlum, tanquam arcem inter reliqua vrbis mœnia. In arce autem hac regalem quandam habitare ſapientiã

De laude oculorum. Ecclés.2.

ſecundum Propheticum dictum, Quia oculi ſapientis in capite eius: hãc eſſe cæteris tutiorem, & ex illa omnibus membris vigorem prudentiámque deferri. Quid enim robur & validitas lacertorum proficiat, quid velocitas pedum, niſi

B

capitis velut principis ſui imperialis quædam adminiculetur poteſtas? Ex hoc enim aut deſtituuntur vniuerſa, aut omnia fulciuntur. Quid agat fortitudo, niſi oculo duce vtatur in prælium? Quid fuga, ſi deſit obtutus? Carcer eſt totũ corpus tenebroſo inhorrẽs ſitu, niſi oculorum illuminetur aſpectu. Quod ergo ſol & luna in cœlo, hoc ſunt oculi in homine. Sol & luna duo mũdi lumina: oculi autem quædam in carne ſidera fulgent deſuper, & inferiora claro illuſtrant lumine, nec patiuntur noctis quibuſdam nos teoebtis implicari: ſpeculatores quidam noſtri die ac nocte excubant. Nam & ex ſopore membris cæteris citius excitantur, & vigilãtes circũſpectant omnia. viciniores enim ſunt cerebro, vnde omnis manat vſus vigendi. Neque verò præpropere quiſquam huc deſcendiſſe me credat, quòd relicto vertice oculos prædicem, cum alienum nõ ſit ſummam rem in parte laudare. Oculos enim certum eſt eſſe capitis portionem. Caput itaque oculis explorat omnia, auribus occulta rimatur, cognoſcit abſcondita, audit quid aliis agatur in terris.

De vertice & cæſarie.

C

Ipſe autem vertex capitis quàm ſuauis & gratus. Quàm ſpecioſa cæſaries, quàm reuerenda in ſenibus, quàm veneranda in ſacerdotibus, quàm terribilis io bellatoribus, quàm decora in adoleſcentibus, quàm compta in mulieribus, quàm dulcis in pueris. Alium ſexum crinita non decet, alium tonſa

De gratia capitis.

non decet. Ex arboribus licet quæ humani ſit gratia capitis æſtimare. In capite arboris omnis eſt fructus, ibi omnis eſt pulchritudo, illius coma nos aut à pluuiis tegit, aut defendit à ſole. Tolle arbori comam, tota arbor ingrata eſt. Quanto igitur maior humani capitis ornatus eſt, qui cerebrum noſtrum, hoc eſt ſedem originémq; noſtrorum ſenſuum capillis capitis munit & veſtit, ne aut frigore vexetur aut æſtu? Illic enim fons vniuerſorum eſt: & ideo vbi iniuria nocet, ibi gratia præminet. Quid ſine capite eſt homo, cùm totus in capite ſit? Cum caput videris, hominem agnoſcis. Si caput deſit, nulla agnitio eſſe poteſt, iacet truncus ignobilis ſine honore, ſine nomine. Sola ære fuſa principum capita, & ducti vultus de ære vel de marmore, ab hominibus adorãtur. Non immerito igitur huic quaſi cõſultori ſuo cætera membra famulantur, & circunferunt illud ſeruili geſtamine ſicut

D

numen, atque in ſublime locatum vehunt. Vnde cenſoria poteſtate quo vult dirigit quorundam obſequia ſeruulorum, & præcepta ſingulis obeũda decernit. Videas imperatori ſuo ſingula gratuito ſtipendio militare. Alia portant, alia paſcunt, alia defendunt, & miniſterium ſuum exhibent, parent vt principi, ancillantur vt domino. Inde velut quædam procedit teſſera, quam debeant pedes obire regionem, quæ militiæ munia manus conſummandis operibus exequantur, quam venter abſtinendi vel edendi formam impoſitæ teneat diſciplinæ. Huic frons libera, nudis aperta

De fronte.

temporibus, quæ mentis habitum ſpecie ſui prodat, nunc læta, nunc triſtior, nunc directa ad ſeueritatem, nunc ad lenitatem remiſſior, quæ ſignis forenſibus internam exprimat voluntatem. Imago quædam animi loquitur in vultu, fidei baſis, in qua quotidie domini nomen inſcribitur &

A

tenetur. Eam geminæ ſepes† ſuperciliorum ſequuntur, quæ oculis munimenta prætendunt, prætexunt gratiam, vt & venuſtas decoris arrideat, & diligentia protectionis aſſiſtat.

† al. ripæ.

Si quid enim de capite ſordium decidat, aut arenæ puluis, aut ros nebulæ, aut humeſcentis verticis ſudor, excipitur ſupercilio, ne teneras offenſa acie viſiones mollium perturbet oculorum. Adhærent velut quibuſdam montium ſuperciliis oculi, vt & protegente montis cacumine tutiores ſint, & tanquam in ſummo locati, de quadam ſcena ſuperiore vniuerſa proſpectent. Neque enim oportebat eos humi-

De ſitu oculorum.

les eſſe, ſicut aures, vel os, ipſóque narium interiores ſinus. Specula enim ſemper in alto eſt, vt aduenientium cateruarum hoſtilium explorari poſſit aduẽtus, ne improuiſo occupent ociantem vel vrbis populum, vel imperatoris exercitum. Sic latronum quoque cauentur incurſus, ſi exploratores in muris aut turribus, aut montis excelſi ſupercilio ſint locati, vt deſuper ſpectent plana regionum, in quibus inſidiæ latronum latere non poſſint. In mari quoque politus ſi quis terræ appropinquare ſe conicit, in ipſa mali faſtigia, & celſa antennarum cornua voti explorator aſcendit, & adhuc

B

inuiſibilem reliquis nauigantibus eminus terram ſalutat. At forte dicas: Si ſpecula editior neceſſaria fuit, cur non ſupra ſummum verticem capitis oculi conſtituti ſunt, ſicut cãcris vel ſcarabæis in ſummo ſunt, quibus licet nullum caput appareat, colla ac dorſa tamen cætero corpore celſiora ſunt? Sed illis teſta valida, nec tam tenuis membrana ſicut nobis quæ facile poſſit offendi, rubóq; & cæteris interſcindi ſentibus. Aliis quoque animãtibus huiuſmodi ſpecies, vt poſſint oculos aut ad ceruicem cõferre, vt equi ac boues, ac propemodum omnes feræ: aut ad alas ſuas, vt aues, quo tuta quiete potiantur. Nobis autem & in ſumma propemodum corporis parte conſtitui oculos oportuit tanquam in arce, & ab omni vel minima offenſione defendi: quæ duo ſibi compugnantia videbãtur. Nam ſi in humili eſſent propter tutamẽ, munus impediretur: ſi in vertice, paterent ad iniuriam. Itaque ne vel vſui muneris aliquid detraheretur, vel aliquid ad propulſandã iniuriam non proſpiceretur, eo loco oculos conſtituit, cui ſupercilia deſuper non minimum protectionis impertiant, ſubter malæ aliquãtulum eleuatæ haud exi-

C

guum munitionis adiungant, interiorem partem ſepiant nares, exteriorem quoque frontis malarúmque gibbi exuberent: & licet oſſium compage connexa, & æquata confinia circumuallare videantur, inter hæc medij ſunt oculorum orbes, & tuti ad cauẽdum, & ad intuendum liberi, & decori ad gratiã, vtpote in cryſtalli ſpeciẽ refulgentes. In quorũ medio pupillæ ſunt, quę videndi munus operantur. Hæ ne qua incidentis iniuriæ offenſione lædantur, pilis hinc inde cõſertis velut quodam vallo per circuitum muniuntur. Vnde tutum auxilium poſtulans Propheta ait: Cuſtodi me domine vt pupillam oculi. vt protectionis diuinæ fieret ei tam ſolicita & tuta cuſtodia, quàm pupillam oculi tutiſſimo quodam naturę vallo munire dignatus eſt. Simul quia innocentia & integritas leui ſorde aſperſa violatur, & gratię ſuę munus amittit. Et ideo proſpiciendum ne quis eam paluis erroris oblimet, aut vlla vexet feſtuca peccati, quia ſcriptum eſt: Eiice primum trabem de oculo tuo, & tunc videbis eiicere feſtucam de oculo fratris tui. Itaque propter oculos ferunt medendi periti cerebrum hominis in capite locatum:

De orbibus oculorum.

De pupillis oculorum.

De pilis pupillarum.

Pſalm.16.

Matth.7.

De cerebro.

D

alios autem noſtri corporis ſenſus propter cerebrum finitimo quodam eſſe domicilio conſtitutos. Initium enim neruorum & omnium ſenſuum voluntariæ commotionis cerebrum eſt, atque inde omnis eorum quæ diximus cauſa manat. Initium autem arteriarum inſiti caloris, quo animantur & tepeſiunt vitalia, cor eſſe plerique arbitrantur. Senſuum autem ſingulorum velut organũ nerui ſunt, qui velut chordæ & fides quædam de cerebro oriũtur, & per partes corporis in ſingula quæque officia deriuantur. Ideoque mollius eſt cæteris cerebrum, quia omnes ſuſcipit ſenſus, vnde omnes nerui quærunt vniuerſa quæ vel oculus viderit, vel auris audierit, vel odor inhalauerit, vel lingua increpuerit, vel os ſaporis acceperit. Quod enim molle, ad compaſſionem aptius: quod autem durum ex aliquo rigore neruorũ, ad agendum efficacius. Præſtantiſſimum quoque audiendi munus

De arteriis, ac corde.

De neruis.

De auditu & auribus.

mnus eſt, & viſui ſuppar gratia. Ideo aures extantiores, vt & ornatus decoré præferant, & excipiant omne illud quicquid de vertice ſordium humoríſve defluxerit, ſimul vt in earum ſinibus vox repercuſſa ſine offenſione interiores ingrediatur anfractus. Nam niſi ita eſſet, quis non ad omnem fortioris ſonum vocis attonitus redderetur, cum inter ipſa ſubſidia frequenter improuiſo ictus clamore nos obſurdeſcere ſentiamus? Tum velut quædam propugnacula videas prætendere aduerſus frigoris aſperitatem, caloríſque flagrantiam, vt neque frigus penetret ductus patentes, neque nimius adurat æſtus. Sinuatio autem interiorum aurium, modulandi quendam numerum præſtat & diſciplinam. Siquidem per anfractus aurium quidam rythmus efficitur, & modulis quibuſdam ingreſſæ ſonus vocis exprimitur. Tenaces præterea ſermonis accepti ipſos eſſe anfractus aurium, vſus ipſe nos docet. Siquidem velut in concauis montium, vel in receſſu rupium, vel in anfractu fluminum vox auditur dulcior, & reſponſa ſuauia referens Echo reſultat. Ipſæ quoque ſordes aurium non inutiles, quæ ligant vocem, vt tenacior eius in nobis & memoria ſit, & gratia.

De naribus & odoratu.

De naribus autem quid loquar, quæ biuio & procero foramine antrum quoddam recipiendis odoribus præſtant, vt non perfunctorie odor tranſeat, ſed diutius inhæreat naribus, & earum ductu cerebrum ſenſúſque depaſcat? Ideo diutius odor fragrat acceptus, quàm ſermo reſonat, aut viſus apparet. Plerunque quod momento breui fueris odoratus, toto die tibi ſpirat in naribus. per eas quoque purgamenta capitis defluunt, & ſine fraude atque offenſione aliqua corporis deriuantur.

De tactu.

Eſt etiam non mediocris ſenſus in tactu, atque in eo voluptas gratiſſima, ſyncerúmque iudicium. Plerunque enim tactu probamus quæ oculis probare non poſſumus.

De officio oris, & cibo & potu.

Poſtremum quoque officium eſt oris aut linguæ, quòd tamen omnibus vires miniſtrat. Nam neque oculi vigorem videndi haberent, niſi virtutem ſubſtantiæ corporalis acciperent, quæ cibo defertur & potu; neque aures audiendi, aut nares odorandi, aut manus tangendi, niniſi corpus omne confortetur alimentis. Deficimus enim viribus niſi eas cibi competentis aſſiduitate reparemus. Denique confecti fame nullis oblectantur ſenſuum voluptatibus, ſed quaſi exortes eorum delinimenta non ſentiunt.

De dentibus.

Quid ego deſcribam dentium vallum, quo cibus conficitur, & plenæ fit vocis expreſſio? Quæ ſine dentibus alimonia delectaret? Denique æui maturos plerunque cernimus hoc ipſo citius ſeneſcere, quod amiſſis dentibus nullam poſſint cibi virtutem validioris aſſumere. Ideo muta infantia, quia non habet adhuc organum vocis.

De munere linguæ.

Linguæ quoque non ſolum in loquendo, ſed etiam in edendo munus precioſiſſimum eſt. Ea enim velut plectrum loquentis, & quædam edentis eſt manus, quæ defluentem cibum dentibus ſuggerit & miniſtrat. Vox quoque aeris quodam remigio vehitur, & per inane portatur, eadémque vis quę aerem verberat, nunc commouet, nunc demulcet audientis affectum, iratum mitigat, fractum erigit, ſolatur dolentem. Sit igitur nobis canorum commune cum auibus. Sed apud quem, quo ſono vocis vtatur, quod eſt rationabile, non poteſt cum omnibus animantibus irrationabilibus ſcilicet eſſe commune. Nam & ipſi ſenſus communes nobis ſunt cum animantibus cæteris: ſed tamen non eadem his cæteris animantes induſtria vtuntur. Erigit bucula ad cœlum oculos, ſed quid ſpectet, ignorat. Erigunt feræ, erigunt aues: omnibus eſt liber aſpectus, ſed ſoli ineſt homini eorum quæ aſpicit affectus interpres. Spectat oculis ortus obitúſque ſignorum, videt ornamentum cœli, miratur ſtellarum orbes, fulgores quoque diuerſos intelligit ſignorum, quando Heſperus ſurgat, quando Lucifer: cur ille veſpertinus, hic matutinus irradiet, quos motus Orion habeat, quos Luna defectus, quemadmodum Sol ſuos norit occaſus, circuitus quoque curſus ſui ſolennitate cuſtodiat. Audiunt quoque animantes cæteræ, ſed quis præter hominem audiendo cognoſcit? Secreta ſapientiæ ſolus homo ex omnibus generibus quæ in terris ſunt, auditu & meditatione & prudentia colligit, qui poteſt dicere: Audiã quid loquatur in me dominus deus.

Pſal. 84.

Hoc eſt precioſiſſimum, quòd homo diuinę vo-

A cis ſit organum, & corporalibus labiis exprimit cœleſte oraculum, ſicut illud eſt: Clama. Quid clamabo? Omnis caro fœnum. Accepit quod diceret, & clamauit.

Eſaiæ. 40.

Sibi habeãt prudentiam ſuam qui radio cœli ſpatia terrarúmq; deſ[illegible]bant, Sibi habeãt intellectum ſuum, de quo dicit dominus: Et intellectum prudentium reprobabo.

1. Cor. 1.

Neque numeros orationis ac modos, & modulos muſicæ ſapientiæ hoc conſtituam loco, ſed eam ſapientiam definiri, de qua dicit Propheta: Incerta & occulta ſapientiæ tuæ manifeſtaſti mihi.

Pſalm. 50.

Quid autem loquar de oſculo oris, quod pietatis & charitatis eſt pignus? Oſculantur ſe & columbæ, ſed quid ad humani oſculi venuſtatem, quo amicitiæ inſigne humanitatíſque præfulget, in quo plenę charitatis fidelis exprimitur affectus?

De oſculo oris.

Vnde & dominus velut prodigij genus in proditore condemnans ait: Iuda, oſculo filium hominis tradis?

Luc. 22.

Hoc eſt, Charitatis inſigne cõuertis ad ſignum proditionis, & infidelitatis iudicium? pacis hoc pignore vteris ad officium crudelitatis? Beſtiali igitur oris obſequio inferentẽ potius necem, quàm

B charitatis fœdera deferentem, diuinæ arguit vocis oraculo.

De ſermone oris

Illud quoque præcipuum, quòd ſoli homines ore exprimimus, quę corde ſentimus. Itaque cogitationes tacitæ mentis, oris ſermone ſignantur. Quid eſt igitur os hominis, niſi quoddam ſermonis adytũ, fons diſputationis, aula verborum, promptuarium voluntatis? Abſoluimus velut quãdam humani corporis regiam, in qua ſit licet quædam quantitas portionis, forma tamẽ vniuerſitatis eſt.

De gutture

Sequitur guttur, per quod totius corporis vitale commercium, & ſpiritus huius cõmeatus infunditur.

De brachiis manibus, ac digitis.

Succedunt brachia, & validi lacertorũ thori, validæ ad operandum manus, & proceribus digiti habiles ad tenendum. Hinc aptior vſus operandi, hinc ſcribendi elegantia, & ille calamus ſcribę velociter ſcribentis, quo diuinæ vocis exprimũtur oracula.

Pſalm. 44.

De ſingulari præconio manuum.

Manus eſt quæ cibum ori miniſtrat. Manus eſt quæ præclaris enitet factis, quæ conciliatrix diuinæ gratię ſacris infertur altaribus, per quam offerimus & ſumimus ſacramenta cœleſtia. Manus eſt quæ operatur pariter atque diſpenſat diuina myſteria, cuius vocabulo non dedignatus eſt ſe dei filius declarari, dicẽte

C Dauid: Dextera domini fecit virtutem, dextera domini exaltauit me.

Pſal. 117.

Manus eſt quæ fecit omnia, ſicut dixit deus omnipotens: Nónne manus mea fecit hæc? Manus eſt totius corporis propugnaculum, capitis defenſatrix. Quæ cum ſit loco inferior, totum verticem comit, & honeſto venuſtat ornatu.

De pectore & ventre.

Quis digne explicet pectoris cratem, ventríſque mollitiem? Aliter enim viſcera molliora non poſſent foueri, & inteſtinorum ſinus duris hauddubie oſſibus læderentur.

De pulmõe

Quid tã ſalutare quàm vt pulmo cordi finitimo limite iungeretur, vt cum exarſerit cor ira & indignatione, pulmonis ſanguine atque humore citius temperetur? Ideoq; mollior pulmo eſt, quia madet ſemper, ſimul vt rigorẽ indignationis emolliat. Hæc ideo ſtrictim percurrimus, vt tãquam indocti obuia perſtringere, non tanquam medici plenius ſcrutari videamur, & perſequi quæ naturæ latibulis abſcondita ſunt.

De liene & iecore.

Lien quoque cum iecore habet viciniam fructuoſam, qui dum aſſumit quo ipſe paſcatur, abſtergit quicquid

D ſurdium deprehenderit, vt per fibrás iecoris minutiores, ciborum poſſint tenues atque ſubtiles reliquiæ tranſire, quæ vertantur in ſanguinem, viribúſque proficiant, & non cum fimo & ſordibus egerantur.

De inteſtinis

Inteſtinorum verò circũplexi orbes, & ſine aliquo licet nodo, ſibi tamen inuicem nexi, quid aliud niſi diuinam proſpiciẽtiam creatoris oſtendunt, vt non cito eſca pertranſeat, & ſtatim à ſtomacho decurrat? Quòd ſi fieret: iugis fames, & cõtinua vorãdi libido hominibus gigneretur.

De ſtomacho.

Exinanitis enim viſceribus & exhauſtis dum momentaria effuſione vacuarentur, neceſſe erat inexplebilem atque inſatiabilem cibi & potus generari cupiditatem, quam ſine dubio matura mors ſequeretur. Ideoque pr[illegible]ide conficitur primum eſca in vtero ſuperiore, deinde in iecore coquitur, quouſque vapore digeſtus trãſfunditur ſuccus eius in reliquas corporis partes, eáque ſubſtantia artus aluntur humani, quam iuuenes accipiunt ad incrementum, ſenes ad perſeuerandum: reliquum autem velut ſuperfluum per inteſtina deducitur, & per illud ex tranſuerſo oſtium deriuatur. Denique etiam in Geneſi

De anó.

arca Noe ad fabricam humani corporis accipitur, de qua dixit deus: Fac tibi arcam ex lignis quadratis, nidos facies in arca, & bituminabis eam intus & foris bitumine, & ſic faeies arcam. Et inſra: Oſtium verò facies ex tranſuerſo, inſeriora autem arcæ bicamerata & tricamerata facies. Hoc ergo ſignificat dominus, quòd oſtium ex poſteriori ſit parte, per quod egerantur ciborum ſuperflua. Decore enim creator noſter ductus reliquiarum à vultu hominis auertit, ne dum aluum purgamus, inquinaremus aſpectum. Simul illud conſidera, quòd ea quæ pudoris plena ſunt, eo loco conſtituta ſunt, vbi operta veſtibus elucere non poſſint. Venarum pulſus, vel infirmitatis internuncius, vel ſalutis eſt. Eędem tamen cum toto diffuſæ ſint corpore, neq; nudę atque intectæ ſunt, & ita lenibus operiuntur viſceribus, vt explorandi copia ſit, & celeritas ſentiendi, quando nulla eſt viſcerum craſſitudo quæ pulſum poſſit obducere. Oſſa quoque omnia tenui operta ſunt viſcere, & reuincta neruis, præcipue tamen capitis leui tecta ſunt corio. Vnde quo poſſint aliquod aduerſum imbres & frigora habere munimen, capillis denſioribus veſtiuntur. Quid de genitalib⁹ loquar, quæ venis è regione ceruicis per renes lumbóſque deductis, ſuſcipiunt genitale ſemen ad munus & ad gratiam procreandi? Quid de officio pedum, qui totum corpus ſine vlla ſuſtinent oneris iniuria? Flexibile genu, quo præ cæteris domini mitigatur offenſa, ira mulcetur, gratia prouocatur. Hoc enim patris ſummi erga filium donum eſt, vt in nomine Ieſu omne genu curuetur, cœleſtium, terreſtrium, & inferorum, & omnis lingua confitcatur quoniam dominus Ieſus in gloria eſt dei patris. Duo enim ſunt quæ præ cęteris deum mulcent, humilitas, & fides. Spes itaque exprimit humilitatis affectum, & ſedolæ ſeruitutis obſequium. Fides æquat filium patri, atque vtriuſque eandem gloriam confitetur. Recte autem non plures ſed duo ſunt homini pedes. quaterni enim pedes feris ac beluis ſunt, bini auibus. Et ideo vnus quaſi de volatilibus eſt homo qui alta viſu petat, & quodam remigio volitet ſublimium cogitationum. Et ideo de eo dictum eſt: Renouabitur ſicut aquilæ iuuentus tua. eo quod propior ſit cœleſtibus, & ſublimior aquilis, qui poſſit dicere: Noſtra autem conuerſatio in cœlis eſt.

Gene 6. De pudẽdis. De venis. De oſſibus. De capillis. De genitalibus. De officio pedum. De genu. Philip. 2. Cur duo tãtũ pedes hominũ. Pſal. 102. Philip. 3.

De fine ſermonis, & complexione ſexti diei, cũ humili gratiarum actione. Capu X.

SEd iam finis ſermoni noſtro ſit, quoniam completus eſt dies ſextus, & mundani operis ſumma concluſa eſt, perfecto videlicet homine, in quo principatus eſt animãtium vniuerſorum, & ſumma quædam vniuerſitatis, & omnis mundanæ gratia creaturæ. Certe deferamus ſilentium, quoniam requieuit deus ab omnibus mundi operibus, requieuit autem in receſſu hominis, requieuit in eius mente atque propoſito: Fecerat enim hominem rationis capacem, imitatorem ſui, virtutum æmulatorem, cupidum cœleſtium gratiarum. In his requieſcit deus, qui ait: Super quẽ requieſcam, niſi ſupra humilem & quietum, & trementem verba mea? Gratias ergo domino deo noſtro, qui huiuſmodi opus fecit in quo requieſceret. Fecit cœlum, non lego quòd requieuerit. fecit terram, non lego quòd requieuerit. fecit ſolem, lunam, & ſtellas, nec ibi lego quod requieuerit. Sed lego quòd fecerit hominem, & tunc requieuit, habẽs cui peccata dimitteret. Aut forte tunc iam futuræ dominicæ paſſionis præceſſit myſterium, quo reuelatũ eſt quia requieſceret Chriſtus in homine, qui requiem ſibi prædeſtinabat in corpore pro hominis redemptione: ſecundum quod ipſe dixit: Ego dormiui, & requieui, & exurrexi, quoniã dominus ſuſcepit me. Ipſe enim requieuit qui fecit, Cui eſt honor, gloria, perpetuitas à ſeculis, & nunc & ſemper, & in omnia ſecula ſeculorum. Amen.

Eſaię 66. Pſal. 3.

F I N I S.

LIBER DE DIGNITATE HVMANAE CON*ditionis, notata in eo quod ſcriptum eſt: Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram, qui ſancto Ambroſio authori à quibuſdam adſcribitur, fœliciter incipit.*

Qua ratione homini tanta dignitas ſit collata. Caput I.

Gene. 1.

FAciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram. Tãta itaque dignitas humanæ conditionis eſſe cognoſcitur, vt non ſolo iubẽtis ſermone, ſicut alia ſex dierum opera, ſed cõſilio ſanctæ trinitatis, & opere maieſtatis diuinæ creatus ſit homo, vt ex primæ conditionis honore intelligeret quantum deberet ſuo conditori, dum tantum in cõditione mox dignitatis priuilegium pręſtitit ei conditor, vt tanto ardentius amaret conditorẽ, quanto mirabilius ſe ab eo eſſe conditum intelligeret. Nec ob hoc ſolum quòd conſilio ſanctę trinitatis ſic excellenter à conditore conditus eſt, ſed etiam quòd ad imaginem & ſimilitudinem ſuam ipſe creator omnium eum creauit, quod nulli alij ex creaturis donauit.

De dignitate hominis ſumpta ex ratione imaginis. Caput II.

QVæ imago diligentius ex interioris hominis nobilitate eſt conſideranda. Primo quidem quòd ſicuti deus vnus ſemper vbique totus eſt, omnia viuificans, mouens, & gubernans, ſicut Apoſtolos confirmat, quòd in eo viuimus, mouemur, & ſumus: ſic anima in ſuo corpore vbique tota viget, viuificãs illud, mouens, & gubernãs. Nec enim in maioribus corporis ſui membris, maior, & in minoribus minor, ſed in minimis tota, & in maximis tota. Et hæc eſt imago vnitatis omnipotentis dei quam anima habet in ſe. Quæ quoque quandam ſanctæ trinitatis habet imaginem. Primo in eo, quia ſicut deus eſt, viuit, & ſapit: ita anima ſecundum ſuum modum eſt, viuit & ſapit. Eſt quoque & alia trinitas in ea, qua ad imaginẽ ſui conditoris perfectæ quidem & ſummæ trinitatis, quæ ex patre & filio & ſpiritu ſancto, condita eſt. Et licet vnius illa naturæ, tres tamen in ſe dignitates habet, id eſt, intellectum, voluntatem, & memoriam. Quod idem, licet aliis verbis in euangelio deſignatur cũ dicitur: Diliges dominũ deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mẽte tua. id eſt, ex toto intellectu, & ex tota voluntate, & ex tota memoria. Nã ſicut ex patre generatur filius, & ex patre filióque procedit ſpiritus ſanctus: ita ex intellectu generatur voluntas, & ex his item ambobus procedit memoria, ſicut facile à ſapiente quolibet intelligi poteſt. Nec enim anima perfecta poteſt eſſe ſine his tribus, nec horum trium vnum aliquod quantum ad ſuam pertinet beatitudinem, ſine aliis duobus integrũ conſtat. Et ſicut deus pater, deus filius, deus ſpiritus ſanctus eſt, non tamen tres dij ſunt, ſed vnus deus tres habens perſonas: ita & anima intellectus, anima voluntas, anima memoria: non tamen tres animæ in vno corpore, ſed vna anima tres habens dignitates: atque in his tribus eius imaginem mirabiliter gerit in ſua natura noſter interior homo, ex quibus quaſi excellentioribus animæ dignitatibus iubemur diligere conditorem, vt inquantum intelligitur diligatur: & quantum diligitur, ſemper in memoria habeatur. Nec ſolus ſufficit de eo intellectus, niſi fiat in amore eius voluntas: imò nec hæc duo ſufficiunt niſi memoria addatur, qua ſemper in mente intelligentis & diligentis maneat deus, vt ſicut non poteſt eſſe momentum quo homo non vtatur vel fruatur dei bonitate & miſericordia, ita nullum debeat eſſe momentum quo præſentem eum non habeat memoria. Et ideo dilectiſſime fili, iuſte mihi videtur dictum interiorem hominem imaginem eſſe dei. Anima enim nominatur totus interior homo, qua viuificatur, regitur, continetur lutea illa maſſa humectata ſuccis, ne arefacta diſſoluatur. Deus dicitur vis illa ineffabiliter magna, & innumerabiliter ſapiens, vt ſcriptum eſt: Magnus dominus noſter, & magna virtus eius, & ſapientiæ eius non eſt numerus. & incomparabiliter ſuauis, vt alibi dicit: Suauis dominus vniuerſis, & miſerationes eius ſuper omnia opera eius. Ex qua, & per quam, & in qua ſunt omnia

Acto. 17. Matth. 22. Pſal. 146. Pſalm. 144.

quæ

quæ ſunt, reguntur omnia quę ſunt, continentur omnia quę A
ſunt. Omnia dico ipſam vniuerſitatem, quę eſt totum, quod
aliud eſt quàm ipſe qui fecit, & nō eſt factus, ſed ipſe eſt ex
quo, & qui ex eo, & quo. Quod ipſe deus ex quo eſt, pater
dicitur à nobis pauperibus ſenſu, pauperiorib' verbis: quod
qui ex eo, filius dicitur: quod quo, ſpiritus ſanctus. Ideo au
tem dicitur deus pater, quia ipſe eſt ex quo, & ſapientia eſt
qua ordinātur omnia, & dilectio qua ſe volūt omnia ita ma
nere vt ordinata ſunt. Ex quo ergo, & qui ex eo, & quo ſe
diligunt, ipſa duo, tria ſunt, & illa tria ideo vnū, quia ſic ſunt
ex vno illa duo, vt tamen ab ipſo nō ſint ſeparata, ſed ex ip-
ſo ſunt, quia non à ſe. & in ipſo, quia non ſeparata, & ipſum
ipſa quod ipſe, & ipſum ipſe quod ipſa, & non ipſum ipſa
qui ipſe, & non ipſa ipſe quæ ipſa. Vis iſta deus eſt, & ipſe
deus tria eſt, & vnumquodque horum trium deus eſt, & o-
mnia tria illa non dij, ſed deus eſt. Ad imaginem ergo ſuam
conditor, vt dictum eſt, fecit animam hominis, quæ tota di-
citur anima. Non autem aliud ſignifico hominis quàm ani-
mam cum mentem dico, ſed propter aliud animam, & pro- B
pter aliud mentem. Nam totum quod viuit, hominis anima
eſt. Cum autē anima in ſe agit ſe, & ex ſe, & per ſe ſola mens
dici ſolet, ſenſus verò ad ſua miniſteria implens conſuetius
anima dicitur. Mens ergo ſcire gignit, & amat ſcire quod
ſcit. Non illud ſcire dico, quod repēte ſcitur res aliqua, quæ
ante neſciri putabatur, ſed illud vnde & aliquid & omne
quicquid ſcitur vel neſcitur, ſciri poteſt. Illud ergo ſcire
mens gignit, & cum genitum eſt, ſcientia poteſt dici. Sunt er
go iam duo, mens, & quod ipſa mens ſcit: reſtat tertium v-
triſque commune. Omnis mens quicquid ſcit, amat ſcire.
Amor non minus quàm inter duos eſt, amantem & quod a-
matur. Vnus eſt ergo amborum amor, qui & tertius eſt. Nō
autem poteſt negari hoc totum vnam eſſe animam, & vnam
animam hæc tria eſſe. Sicut enim hæc tria vere vna anima
ſunt, ſic non minus vere vna anima eſt hoc vnum, & hoc al-
terum, & hoc tertium. Comparet igitur ſe hęc creatura tam
eminens creatori ſuo ſupereminēti ſibi, excepto hoc, & mul C
tum ſupra ſe amoto, quòd omnis bonitas, & omne bonum,
& omnis bonitatis & boni dulcedo creatoris à ſeipſo eſt,
Creatura verò non ſolum quod eſt, ſed etiam quod talis eſt,
ab alio eſt, non à ſe: & ipſa quod eſt, ſemper eſt, licet & ipſa
anima quodammodo ſuo incommutabilis eſt. Nam ſemper
anima eſt poſtquam eſſe cœperit, & ſcit, & ſcire vult. Com-
paret ergo, vt dixi, ſe anima eo modo quo poteſt creatori
ſuo, vt dicatur mens pater quia gignit ſcire: dicatur ſcire fi-
lius, quia ex alio eſt, & non eſt aliud quàm ipſum quod ipſe
eſt ex quo eſt: dicatur amor ſpiritus ſanctus, quia amborum
eſt eorum qui ſe amant. Vnde in noſtris ſcripturis ſæpius a-
mor, id eſt charitas, quæ in deo eſt erga nos, & quæ à nobis
in deum ſpiritus ipſe appellatur. Et hæc de imagine ô dile-
ctiſſime fili habeto.

De dignitate hominis ſumpta ex ratione ſimilitudinis.
Caput III.

NVnc vero de ſimilitudine aliqua intellige, quæ
minoribus cernenda eſt, vt ſicut deus creator qui D
hominem ad ſimilitudinem ſuam creauit, eſt cha-
ritas, eſt bonus & iuſtus, patiens atque mitis, mun
dus & miſericors, & cætera virtutum ſanctarum inſignia,
quæ de eo leguntur: ita homo creatus eſt, vt charitatem ha-
beret, vt bonus eſſet & iuſtus, vt patiens atque mitis, mun-
dus & miſericors foret. Quas virtutes quanto plus quiſque
in ſeipſo habet, tanto propius eſt deo, & maiorem ſui con-
ditoris gerit ſimilitudinem. Si verò (quod abſit) aliquis per
deuia vitiorū, & diuortia criminum ab hac nobiliſſima ſui
conditoris ſimilitudine degener oberrat, tunc fiet de eo
Pſal. 48. quod ſcriptum eſt: Et homo cum in honore eſſet, non intel
lexit, comparatus eſt iumentis inſipiētibus, & ſimilis factus
eſt illis. Qui maior honor potuit homini eſſe, quàm vt ad ſi-
militudinem ſui factoris cōderetur, & eiſdem virtutum ve
ſtimentis ornaretur, quibus & conditor? De quo legitur:
Pſalm. 92. Domin' regnauit, decorem indutus eſt, id eſt omnium vir-
tutum ſplendore, & totius bonitatis decore ornatus. Vel
quod maius homini poteſt eſſe dedecus, aut infœlicior mi-
A ſeria, quàm vt hac ſimilitudinis gloria ſui conditoris amiſ-
ſa, ad informem & irrationabilem brutorum, iumentorum
delabatur ſimilitudinem? Quapropter ô dilectiſſime, quiſ-
que diligentius attendat primæ conditionis ſuæ excellen-
tiam, & venerandam in ſeipſo ſanctæ trinitatis imaginem
agnoſcat, honorémque ſimilitudinis diuinæ ad quem crea-
tus eſt, nobilitate morum, exercitio virtutū, dignitate me-
ritorum habere contendat, vt quando appareat qualis ſit,
tunc ſimilis ei appareat, qui ſe mirabiliter ad ſimilitudinem
ſuam in primo Adam condidit, mirabilius quæ in ſecundo
reformauit.

FINIS.

CAPITA LIBRI DE PARADISO.

De difficultate inueſtigandi & explanādi quid, vbi, ac qua-
lis ſit paradiſus: quod tamen authorem paradiſi, de quo
B in Geneſi legitur, inuenire poſſimus, ac de plantatione e-
iuſdem ſecundum myſticam interpretationē. Qua etiam
ratione videatur paradiſus eſſe anima, in qua virtus vna-
quæque plantatur. Caput I.

Quod lignum ſcientiæ boni & mali fuerit in paradiſo. Et
qua ratione in ſcripturis diuinis non facile debeamus re-
prehendere aliquid quod intelligere non poſſumus. Cur
etiam lignum ſcientiæ boni & mali in paradiſo ſit exor-
tum, & à deo permiſſum, ſimilitérque ſerpens ac diabo-
lus, quamuis plerique velint diabolum in paradiſo non
fuiſſe. Præterea quid per ſerpentem, mulierem, atque vi-
rum, quidam intelligi exiſtiment. Caput II.

Quæ ſubſidia in tolerandis periculis habeat anima per pa-
radiſum figurata, ex fōte diuiſo in quatuor initia ſiue flu
mina, in quibus quatuor virtutes principales exprimun-
tur, quæ etiam velut mundi iſtius incluſerunt tempora.
Caput III.

C De apprehenſione hominis, & poſitione eius in paradiſō
vt operaretur & cuſtodiret. Et qua ratione extra paradi-
ſum vir factus ſit, mulier vero intra paradiſum. Quid
præterea interſit inter operari & cuſtodire, & cur pri-
mus homo in paradiſo legitimi laboris ſpeciem ſuſcepe-
rit. Caput IIII.

De præceptis Adæ in paradiſo datis, & de huius quęſtionis:
Cur deus vbi præcepit ex omni ligno edendum, ſingula-
riter dixerit Edes: vbi autem de ligno ſciētiæ boni & ma
li, pluraliter Edetis dixerit, abſolutione. Quódque ei in-
terpretatio Symmachi non præiudicet. De reſponſione
quoque ad tres quæſtiones, quas pleriq; quorum author
Apelles eſt, proponunt. Caput V.

De ſolutione aliarum quarundam quæſtionum, quas circa
obeditionem & cognitionem præcepti faciunt. Cap. VI.

De pertractatione quæſtionis vnde mors acciderit Adæ, v-
trum videlicet à natura ligni, an à deo. Caput VII.

De abſolutione quæſtionum quas quidam circa præſcien-
tiam dei de præuaricatione Adæ, & impreſſionē opinio-
D nis boni & mali faciunt. Caput VIII.

Cur deus cum mandatum daret homini, de manducando &
non manducando putauerit eſſe mandandum. Qua etiam
ratione dominus deus Adæ dixerit: Morte moriemini: &
quid interſit vtrum aliquis dicat moriemini, an addat,
morte moriemini. Cap. IX.

De abſolutione quæſtionum incidentium circa factionem
mulieris Adæ. Caput X.

De ſolutione quæſtionum occurrentium circa adductio-
nem beſtiarum & volatilium ad Adam, ſoporem quoque
ipſius Adæ, atque exiſtentiam beſtiarum & pecorum in
paradiſo. Caput XI.

De ſapientia ſerpentis, & cauſa inuidiæ, argumentiſque
quibus confidebat ſe poſſe hominem vincere. Quomo-
do etiam aggreſſus fuerit mulierem. Quòd præterea ne-
que detrahere aliquid debeamus diuinis mandatis, ne-
que addere. Verum denique præter adiectionem quæ
mandato per mulierem fuit applicata, quod additum eſt,
obfuiſſe videatur: & ex quo ligno de' dixerit eſſe guſtan

dum. Caput XII.

Quomodo tentamenta diaboli plena ſint mendacij. Et de deceptione mulieris, & lapſu Adæ. Quemadmodum etiã cognorint ſe eſſe nudos, & ſuccinctoria ſibi fecerint, & quid ſignificent. Caput XIII.

De voce domini deambulantis ad veſperum, & interrogatione vel potius increpatione Adam: Vbi es? Cur præterea ante increpetur Adam, cum mulier ante guſtauerit, & quid mulier pro ſua excuſatione reſponderit: ac de myſteriis iſtorum. Caput XIIII.

Qua ratione veniabilis fuerit deceptio mulieris. Et quẽadmodum ſerpens typus ſit delectationis, & de ſententia damnatioois in ſerpẽtem, ac etiam condemnatione Adæ, & de diſeretione inter iſtas ſententias. Caput XV.

Diui Ambroſij

MEDIOLANENSIS EPIſcopi de paradiſo Liber unus.

De difficultate inueſtigandi & explanandi quid, ubi, ac qualis ſit paradiſus. Quod tamen authorem paradiſi de quo in Geneſi legitur, inuenire poßimus, ac de plãtatione eiuſdem ſecundum myſticam interpretationem. Qua etiam ratione uideatur paradiſus eſſe anima, in qua uirtus unaquæque plantatur. Caput I.

DE paradiſo adoriẽdus ſermo non mediocrem æſtum nobis videtur incutere, quidnam ſit paradiſus, & vbi ſit, qualiſve ſit, inueſtigare, & explanare cupientibus, maxime cum Apoſtolus ſiue io corpore, ſiue extra corpus neſciat, raptum ſe tamen dicat vſque ad tertium cœlum. Et rurſus: Scio, inquit, huiuſmodi hominẽ, ſiue in corpore, ſine extra corpus, [2.Corin.12.] C neſcio, deus ſcit, quoniam raptus eſt in paradiſum, & audiuit verba ineffabilia, quæ nõ licet homini loqui. Pro huiuſmodi gloriabor, pro me autem non gloriabor niſi in infirmitatibus meis. Si enim voluero gloriari, non ero ſtultus. nam veritatẽ dico. Ergo ſi huiuſmodi paradiſus eſt, vt eum ſolus Paulus, aut vix aliquis Pauli ſimilis, cũ in hac vita degeret, videre potuerit: idem tamen ſiue in corpore, ſiue extra corpus viderit, meminiſſe non poſſit: audierit tamen verba quibus prohibitus ſit vulgare quod audierat: quo tãdem modo nos paradiſi ſitum poterimus abſoluere, quem nec videre potuimus, & ſi potuiſſemus videre, tamen prohiberemur aliis intimare? Simul cum Paulus extollere ſe reuelationum ſublimitate ſit veritus, quanto magis nobis ſtudendum eſt id ſolicitius indicare, cuius etiam reuelatio obnoxia ſit periculo? Non hylen igitur hunc paradiſum æſtimare debemus, & ideo relinquamus Pauli eſſe ſecretum.

[Gene.2.] Tamen quoniam legimus in Geneſi à deo paradiſum eſſe plantatum ſecũdum orientem, & ibi eſſe poſitum hominem D quem plaſmauit deus: iſtius paradiſi authorem iam poſſumus iouenire. Quis eſt enim qui potuit fingere paradiſum, [Pſalm.148.] niſi omnipotens deus, qui dixit, & facta ſunt? Nunquid indigeus eorum quæ generari vellet? Ipſe ergo plantauit pa- [Matth.15.] radiſum, de quo dicit ſapientia, Omnis plantatio quam non plantauit pater meus, eradicabitur. Bona angelorum plantatio, bona ſanctorum. Sancti enim ſub ficu & vite ducuntur in illo pacis futuræ tempore, in quib⁹ typus eſt angelorum. Ergo paradiſus eſt plurima ligna habens, ſed ligna fructifera, ligna plena ſucci, atque virtutis, de quibus dictum [Pſalm.95.] eſt: Exultabunt omnia ligna ſyluarum. Ligna ſemper floren- [Pſalm.1.] tia viriditate meritorum, ſicut illud lignum quod plantatum eſt ſecus decurſus aquarum, cuius folinm non defluet, quia totus in eo fruct⁹ exuberat. Hic ergo paradiſus eſt. Locus autẽ eius in quo eſt plantatus, voluptas dicitur. Vnde &

A ſanctus Dauid ait: Ex torrẽte voluptatis tuæ potabis eos. le [Pſal.35.] giſti enim: Quia fons procedit ex Edẽ qui rigat paradiſum, [Geneſ.2.] Hæc igitur ſanctorum flumina quæ plantata ſunt in paradiſo, quaſi profluo quodam torrentis ſpiritus irrigantur. De [Pſal 35.] qno alibi ait: Fluminis impetus lætificat ciuitatem dei. Eſt autem ciuitas illa quæ ſurſum eſt, Hieruſalem libera, in qua diuerſa ſanctorum merita pullularunt. In hoc ergo paradiſo [Gene.2.] hominem deus poſuit quẽ plaſmauit. Intellige etiam quod non eum hominem qui ſecundum imaginem dei eſt poſuit, ſed eum qui ſecundũ corpus. Incorporalis enim in loco non eſt. Poſuit autem eum in paradiſo ſicut ſolem in cœlo, expectãtem regnum cœlorum, quẽadmodum creatura expectat reuelationẽ filiorum dei. Ergo ſi paradiſus eſt in quo erant exorta virgulta, videtur paradiſus anima eſſe, quæ multiplicat ſemẽ acceptum, in qua virtus vnaqueq; plãtatur. In qua erat etiam lignũ vitæ, hoc eſt ſapientia, ſicut dixit Salomon: [Sapien.7] quia ſapientia nõ de terra exorta eſt, ſed de patre. Eſt enim ſplendor lucis æternæ, & manatio omnipotentis gloriæ.

B *Quod lignum ſcientiæ boni & mali fuerit in paradiſo, & qua ratione in ſcripturis diuinis non facile debeamus reprehendere aliquid quod intelligere non poſſumus. Cur etiam lignum ſcientiæ boni & mali in paradiſo ſit exortum, & à deo permiſſum, ſimiliterque ſerpens ac diabolus: quamuis plerique uelint diabolum in paradiſo non fuiſſe. Quid præterea quidam per ſerpentem, mulierem atque uirum intelligi exiſtiment.* Caput II.

ERat autem lignum ſcientiæ boni & mali in paradiſo. Sic enim habes: Quia produxit deus lignum [Gene.2.] ſpecioſum ad aſpectum, & bonum ad eſcam, & lignum vitæ in paradiſo, & lignum ſcientiæ boni & mali.) Poſtea videbimus vtrũ & hoc lignũ ſpecioſum ad aſpectũ, & bonum ad eſcã fuerit, ſicut cætera. Eo enim loco hoc opportunius diſputabitur, quo hominẽ ex hoc guſtantem ligno inuenimus eſſe deceptum. Interim nihil babemus quod nunc reprehendere debeamus, etſi rationem ſcire non poſſimus. Neque enim in hac creatura mũdi ſiqua nobis difficilia intellectu videntur, & incomprehenſibilia ingenio noſtro, temerario quodam debemus condemnare iudicio, C vt creaturam ſerpentium, venenatique alicuius animantis: quippe homines qua ratione ſingula quæque ſint facta, intelligere adhuc & ſcire non poſſumus. Sic ergo & in ſcripturis diuinis non facile reprehendamus aliquid quod intelligere non poſſumus. Sunt enim plurima quæ non noſtro ingenio metiẽda ſunt, ſed ex altitudine diſpoſitionis & verbi ſunt æſtimanda. Pone enim, ſine præiudicio tamen aſſertionis futuræ, ideo tibi hoc lignum de ſcientia boni aut mali diſplicere, quia poſteaquam guſtauerunt ex eo homines, intellexerunt ſe nudos. Attamen ad conſummationem diuinæ operationis, dicam tibi & hoc lignum in paradiſo exortum, & ideo à deo eſſe permiſſum, vt poſſimus ſupereminentiam boni ſcire. Quomodo enim ſi non eſſet ſcientia boni & mali, inter bonum & malũ diſcretionẽ aliquam diſceremus? Nam neque quod malum erat, malum iudicaremus eſſe, niſi eſſet ſcientia boni. Scientia autem boni eſſe non poſſet, niſi eſſet & mali. Neq; rurſus quod bonũ erat, ſciremus bonum eſſe, niſi eſſet ſcientia mali. Cape exemplũ de ipſa coo ditione humani corporis. Nẽpe habet & amaritudinẽ quan- D dam fellis: quæ ſi in cõmune proſpicias, ad ſalutem hominis vtilis inuenitur. Ergo & quod malum putamus, plerunque nõ per omnia malum eſt, ſed in cõmune vtile. Nam ſicut fel in parte eſt corporis, & tamen ad totius vtilitatem corporis prodeſt, ita vtilitati omniũ profuturã ſciens deus ſcientiam boni & mali, in parte cõſtituit, vt in cõmune prodeſſet. Denique ſerpentẽ in paradiſo inuenis, vtiq; non ſine dei voluntate generatũ. In ſerpentis autem figura diabolus eſt. Fuiſſe enim diabolũ in paradiſo etiã Ezechiel prophera docet: qui dicit ſuper principem Tyri: In voluptate, inquit, paradiſi fa- [Ezech.28.] ctus es. Principem Tyri autẽ in figura accipimus diaboli. Nunquid & hinc accuſabimus deum, quia theſauros eius altitudinis & ſcientiæ abſconditos in Chriſto & occultos cõprehendere non poſſumus, niſi quos ipſe reuelare dignatus eſt? Reuelauit tamen vt ſciremus etiam diaboli malitiam ad ſa-

ad ſalutem prodeſſe hominibus, non quòd diabolus prodeſ A
ſe velit, ſed quòd malitiam eius etiam repugnantis conuer-
tit nobis dominus ad ſalutẽ. Denique huius malitia Iob ſan
cti viri fecit eſſe virtutem & patientiam clariorẽ. Huius ma
litia iuſtitiã eius exercuit, vt certaret & vinceret, & victo-
2.Tim.2. riam corona ſequeretur: Nemo enim niſi qui legitime cer-
tauerit, coronatur. Ioſeph quoque caſtimonia nunquam ad
noſtri memoriam perueniſſet, niſi mulier domini eius cõtu
bernalis ignitis diaboli ſpiculis incitata tentaſſet eius affe-
ctum, niſi poſtremo affectaſſet eius interitum, quo clarior
eſſet caſtimonia viri, qui mortem pro caſtitate cõtempſerit.
Vis ſcire conſilium dei? Nempe diabolo authore neces vi-
dentur iuſtis hominibus præparari, exerceri quoque parri-
Gene.22. cidia filiorum. Attamen dominus etiam Abraham hac arte
tentauit, vt immolari ſibi filium ab eodem poſtularet. Qua
tentatione Abraham fidelis eſt domino comprobatus, quod
à deuotionis obſequio nec dilecti filij miſeratione reuoca-
tus ſit. Ita ergo & lignum ſcientiæ boni & mali in paradiſo,
quod erat ſpecioſum ad viſum, & bonũ ad eſcam ſpecie vi- B
debatur. Non enim vſu bonum ad eſcam erat, quoniam eſca
eius videtur hominibus obfuiſſe. Ergo eſt quod ſingulis no
ceat, in cõmune proſit, vt inde nocuit diabolus, ſed præter
illum omnes apoſtolos coronauit, qui malitię eius tentamen
ta vicerunt. Itaque neque dubitandum, neque reprehendeo
dum quod in paradiſo diabolus erat, quandoquidem occlu-
dere ſanctis non potuit iter ne quis aſcenderet. Neque enim
iuſtis habitationem incolatus tanquam poſſeſſor eripuit. E-
ſto enim vt aliquos deſides atq; vitioſos ab incolatu ſuper-
næ poſſeſſionis auerterit, illud multo anguſtius, multóque
pulchrius, quod ſanctorũ orationibus excluditur, cum com
Lucæ.10. pletum fuerit illud: Videbam ſathanam ſicut fulgur de cœ-
lo cadentem. Ergo non metuamus eum, qui euſque infir-
mus eſt, vt & ipſe caſurus ſit in terrã. Accepit quidem tẽtan
di licentiã, ſed non accepit copiam ſubruendi, niſi ſua ſpõte
labatur infirmus affectus, qui ſibi auxilium non norit accer
ſire. Et ideo qua fraude tẽtauerit primum hominem, quíd-
ve in homine putauerit eſſe tentandum, quo ordine, qua ar- C
te, cognoſcere opus eſt, vt cauere poſſimus. Plerique tamen
qui volunt in paradiſo diabolum non fuiſſe, licet in cœlo a-
ſtantem cum angelis legerimus, ne in iſto ſermone videãtur
offendi, ſecundum ſuam accipiunt voluntatem interpreta-
tionem iſtius lectionis. Nanque ante nos fuit qui per volun-
tatem & ſenſum præuaricationem ab homine memorauerit
eſſe commiſſam, in ſpecie ſerpentis figuram accipiens dele-
ctationis, in figuram mulieris ſenſum animi mentíſque con
ſtituens, quam αἴσθησιν vocant Gręci. Deceptam autem per
ſenſum præuaricatricem ſecundum hiſtoriam mentem aſ-
ſeruit, quam Græci νοῦν vocãt. Recte igitur in Græco νοῦς vi-
ri figuram accipit, αἴσθησις mulieris. Vnde & quidam Adam
γῆν terrenum interpretati ſunt. Dominus autem virgines il-
las in euangelio accenſis facibus vel extinctis expectantes
ſponſi aduentum pro ſenſibus vel integris ſapientium, vel
corruptis inſipiẽtium poſuit. Nam ſi Eua, hoc eſt ſenſus pri
mæ mulieris, accenſas habuiſſet faces, nũquam præuaricã-
tionis ſuæ nos criniculis implicaſſet, neque ex illa virtutis D
immortalitate cecidiſſet.

Quæ ſubſidia in tolerandis periculis habeat anima per para diſum figurata ex fonte diuiſo in quatuor initia ſiue flumina, in quibus quatuor virtutes principales exprimun tur, quæ etiam velut mundi iſtius incluſerunt tempora.

Caput III.

EST ergo paradiſus terra quædam fertilis, hoc eſt a-
nima fœcunda, in Eden plantata, hoc eſt in volu-
ptate quadam, vel exercitata terra in qua animæ
ſit delectatio. Eſt etiam νοῦς tanquam Adam, eſt &
ſenſus, tanquam Eua. Ac ne haberes quod ad infirmum re-
torqueres naturæ, vel ad obnoxiam in tolerandis periculis
conditionem, conſidera quæ habeat anima iſta ſubſidia. E-
rat fons qui irrigaret paradiſum. Qui fons, niſi dominus Ie-
Geneſ.2. ſus Chriſtus, fons vitæ æternæ, ſicut & pater? qoia ſcriptum
Pſal.35. eſt: Quoniam apud te fons vitę. Denique flumina de ventre
Ioan.7. eius fluent aquæ viuæ. Et fons legitur, & fluuius legitur, qui
irrigat paradiſi lignũ fructuoſum, quod ferat fructum in vi
A tam æternam. Hic ergo fons, ſicut legiſti: Fons enim proce-
dit, inquit, ex Eden, id eſt in anima tua fons eſt. Vnde & Sa-
lomõ ait: Bibe aquam de tuis vaſis, & de puteorum tuorum Prouer.5.
fontibus. Hic eſt fons qui procedit ex illa exercitata & ple
na voluptatis anima. Hic fons qui irrigat paradiſum, hoc eſt
virtutes animæ eminentiſſimo merito pullulantis. Et diui-
ditur, inquit, hic fons in quatuor initia. Nomen eſt vni Phi- Gene.2.
ſon, hic eſt qui circuit omnem terrã Euilath, vbi eſt aurum.
Terræ autem illius aurum bonum eſt, vbi eſt carbunculus,
& lapis praſius. Et nomen ſecundi Geon, hic eſt qui circuit
omnem Aethiopiam. Et flumen tertium Tigris, hic eſt qui
vadit contra Aſſyrios. Et flumen quartum eſt Euphrates.
Hæc igitur quatuor ſunt flumina, hoc eſt Phiſon. ſecundum
Hebræos Phiſon dicitur, Ganges autem ſecũdum Græcos:
qui fluit contra Indiam. Geon autem Nilus, qui circuit ter-
ram Aegypti vel Aethiopiam. Meſopotamia autem dicitur,
quòd Tigris & Euphrates incluſerint eam, eo quòd inter
duo hæc flumina conſtituta ſit, quod etiam longe poſitis no
B men ipſum & opinio communis expreſſit. Sed quemadmo-
dum fons dicitur ſapientia dei? Fons enim eſt ſecũdum euan
gelium dicens: Si quis ſitit, veniat ad me, & bibat. Fõs eſt & Ioan.7.
ſecundum prophetam qui ait: Venite & edite de meis pani- Prouer.9.
bus, & bibite vinum quod miſcui vobis. Sicut ergo fons vi-
tæ eſt ſapientia, fons gratiæ ſpiritalis: ita fons virtutum eſt
cæterarum quæ nos ad æternæ curſum dirigũt vitæ. Ex hac
igitur anima quæ culta eſt, non ex ea quæ inculta, fons iſte
procedit vt irriget paradiſum, hoc eſt quædam diuerſarum
fruteta virtutum, quarũ ſunt quatuor initia in quæ ſapientia
iſta diuiditur. Quæ ſunt quatuor initia virtutum, niſi vnum
prudentiæ, aliud temperãtiæ, tertium fortitudinis, quartum
iuſtitiæ? quæ etiam ſapientes iſtius mundi ex noſtris aſſum-
pta, in ſuorum ſcripta librorum tranſtulerunt. Itaque ſicut
fons ſapientiæ, ita etiam flumina iſta quatuor quædam ex il
lo fonte manantia ſunt fluenta virtutum. Phiſon igitur pru-
dentia eſt, & ideo habet bonum aurum, ſplendidum carbun-
culum, & praſium lapidem. Aurum enim pro inuentis pru-
C dentibus frequenter accipimus. Vnde & dominus per pro-
phetam ait: Dedi illis aurum & argentum. Et Dauid de pru Oſeæ.2.
dentibus dicit: Si dormiatis inter medios cleros pennæ co- Pſalm.67.
lumbæ deargentatæ, & poſteriora dorſi eius in ſpecie auri:
eo quòd veteri & nouo qui inhæſerit teſtamento, in ipſa ſe-
creta ſapientiæ dei diſputationis poſſit vbertate procedere.
Hoc ergo bonum aurum dicit, non monetale, quod corru-
ptibile ac terrenum eſt. Habet etiam ſplendidum, inquit, car-
bunculum, in quo quidem animæ noſtræ viuit igniculus.
Habet & praſium lapidem, qui viride quiddam atque vitale
coloris ſui ſpecie oſtentare videatur. Virent enim arbuſta
quæ viuunt, areſcunt contra quæcunque moriuntur. Viret
terra dum floret, virent & ſemina dum prorũpunt. Et bene Gene.2.
primo loco hic fluuius poſitus eſt Phiſon, qui ſecundũ He-
bræos Feiſon dicitur, hoc eſt oris mutatio, qui non vnam
gentẽ circunfluit, ſed etiam per Lydiã fluit. Non enim angu
ſta quædã, ſed diues vtilitatum prudentia eſt, quæ pluribus
proſit. Ideo prima, vt ſi quis de paradiſo fuerit egreſſus, ve-
D lut quoddam eum prudentiæ flumen excipiat, ne cito poſſit
areſcere, ſed per hanc ad paradiſum facile reuertatur. Hic
fluuius à multis hominibus frequẽtatur, pulchritudinémq;
& fertilitatem maximã habere perhibetur. Et ideo pruden-
tia in ſpecie huius accipitur, quæ plurimos fructus attulit in
domini ſaluatoris aduentu. Atque in extrema terrarũ fluit;
quia per ſapientiam omnes homines ſunt redempti. Vnde &
dictum eſt: In omnem terram exiuit ſonus eorum, & in fines Pſalm.18.
terræ verba eorum. Secundus eſt fluuius Geon, iuxta quem
lex data eſt Iſraelitis, cũ eſſent in Aegypto conſtituti, vt ex
Aegypto recederent, & ſuccincti lumbos ederent agnum;
quod inſigne eſt temperantiæ. Caſtos enim & ſanctificatos
oportet domini paſcha celebrare. Et ideo iuxta iſtũ fluuiũ
legitima primo obſeruantia cõſtituta eſt, quia ſignificat no
men hoc quendam terræ hiatum. Sicut igitur terra quæcun
que vel purgamenta vel ſordes in eo ſunt, hiatu abſorbet,
ita caſtitas omnes corporis paſſiones abolere cõſueuit. Me-
ritóque ibi primum obſeruantiæ conſtitutio, quia per le-
gem abſorbetur carnale peccatum. Bene ergo Geon, in quo

figura eſt caſtitatis, circumire terram Aethiopiam dicitur,
vt abluat corpus abiectũ, & carnis viliſſimæ reſtinguat in-
cendium. Aethiopia enim abiecta & vilis latina interpreta-
tione ſignatur. Quid autem abiectius noſtro corpore? Quid
tam Aethiopiæ ſimile, quod etiam nigrum eſt quibuſdã te-
nebris peccatorũ? Tertius eſt fluuius Tigris, qui vadit con
tra Aſſyrios, ad quem præuaricator Iſrael captiuus eſt du-
ctus. Hic fluuius dicitur velocior eſſe omnibus, quem inco
lunt Aſſyrij, hoc eſt dirigentes. hoc enim ſignificat inter-
pretatio. Ergo quicunque fortitudine animi præuaricantia
corporis vitia captiuauerit, dirigẽs ad ſuperna, iſte huius flu
minis ſimilis æſtimatur. Et ideo etiam fortitudo de illo qui
eſt in paradiſo dei fonte emanat, Fortitudo autem quodam
curſu rapido reſiſtentia quæque tranſuerberat, nec aliqui-
bus curſus eius impedimentorum hæret obſtaculis. Quar-
tus eſt fluuius Euphrates, qui latine fœcunditas atque abun
dantia fructuum nuncupatur, præferens quoddam inſigne
iuſtitiæ, quæ omnem paſcit animam. Nulla enim abundan-
tiores videtur habere fructus virtus, quàm æquitas atque B
iuſtitia, quę magis aliis quàm ſibi prodeſt, vtilitates ſuas ne-
gligit, communia emolumenta præponens. Plerique Eu-
phratem ἀπὸ τοῦ εὐφραίνεσθαι dictũ putant, hoc eſt à lætando, eò
quòd hominum genus nullo magis quàm iuſtitia & æquita-
te lætetur. Cauſam autem cur cæteri qua commeant fluuij,
deſcribuntur regiones locorum: qua Euphrates commeat,
non deſcribatur, illam accipimus, quia aqua eius vitalis aſ-
ſeritur, & quæ foueat atque augeat. Vnde Auxen eum Hæ-
bræorum & Aſſyriorum prudentes dixerunt: contra au-
tem ferrur eſſe aqua aliorum fluminum. Deinde quia vbi
prudentia, ibi & malitia: vbi fortitudo, ibi iracũdia: vbi tem
perantia, ibi intemperantia plerũque eſt, aut alia vitia ſunt.
Vbi autem iuſtitia, ibi concordia virtutum eſt cæterarum.
ideo non ex locis qua fluit, hoc eſt, non ex parte cognoſci-
tur. Non enim pars eſt iuſtitia, ſed quaſi mater eſt omnium.
In his ergo fluminib' quatuor, virtutes principales quatuor
exprimuntur, quę veluti mundi iſtius incluſerunt tempora.
Primum igitur tempus ex mundi principio vſque ad dilu- C
uium prudentiæ fuit, quo in tempore iuſti numerantur, A-
bel à deo iuſtus dictus: & Enos, hoc eſt homo ad imaginem
dei factus, qui ſperauit inuocare nomen domini dei: & E-
noch, qui dicitur latine dei gratia, raptus ad cœlum: & Noe,
qui & ipſe iuſtus, & quædam requietis directio. Secundum
tempus eſt Abraham & Iſaac & Iacob, reliquorúmque nu-
merus patriarcharum, in quibus caſta & pura quædam tem-
perantia religionis effulſit. Immaculatus enim Iſaac per re-
promiſſionem Abrahæ datus eſt filius, non tam corporalis
partus, quàm diuinæ munus præferens indulgentiæ, in quo
vera immaculati figura pręceſſit, vt Apoſtolus docet dicẽs:
Galat. 3. Quia Abrahæ dictæ ſunt repromiſſiones, & ſemini eius. Nõ
dicit ſeminibus, tanquam multis, ſed ſicut in vno, & ſemini
tuo, qui eſt Chriſtus. Tertium tempus eſt in Moyſi lege, &
cæteris prohetis. Deficiet enim me tempus enarrandi de
Gedeon, Barac, Sampſon, Salomone, Dauid & Samuel, & cæ
teris prophetis: Anania, Azaria, Miſael, Daniel, Helia Heli-
Hebr. 11. ſæo, qui per fidem deuicerunt regna, operati ſunt iuſtitiam, D
perceperunt repromiſſiones, obſtruxerunt ora leonum, ex-
tinxerunt virtutem ignis, effugerunt acies gladij, eualuerũt
de infirmitate, fortes fuerunt in bello, caſtra ceperunt exte-
rorũ. Nõ immerito igitur in his ſpecies fortitudinis eſt. Se-
cti enim ſunt, ſicut infra habes, tentati, in mactatione gladij
mortui. Circũierunt in caprinis pellibus, egentes, anguſtia-
ti, & doloribus afflicti, quorum meritis non erat dignus or-
bis. In ſolitudinibus errantes, in montibus, in ſpeluncis, & in
foueis terrę. Recte igitur in his ſpeciem fortitudinis collo-
camus. Secundum autem euangelium digna eſt figura iuſti-
tiæ, quia virtus eſt in ſalutem omni credenti. Denique ipſe
Matth. 3. dominus ait: Sine modo. ſic enim decet nos implere omnem
iuſtitiam. Quæ quidem parens cæterarum eſt fœcũda vir-
tutum quadam vi. In quo aliqua harum quas diximus prin-
cipalis eſt virtus, in eo etiam cæteræ præſto ſunt, quia ipſæ
ſibi ſunt connexæ concretæque virtutes. Nam vtique Abel
iuſtus & fortiſſimus, ac patientiſſimus Abraham, & pruden-
Hebr. 11. tiſſimi prophetæ, & Moyſes eruditus in omni ſapientia Ae-

A gyptiorum, maiorem honeſtatem ęſtimauit Aegypti theſau
ris opprobrium Chriſti. Et quis ſapientior quàm Daniel? Sa
lomon quoque ſapientiam popoſcit, & meruit. Dictum eſt
ergo de quatuor virtutum fluminibus, quorum potus eſt v-
tilis. Et quia Phiſon aurum bonum terræ, & carbunculum,
& lapidem praſium habere dictus eſt, hoc quoque quale ſit
conſideremus. Videtur enim nobis tanquam aurum bonum
Enos, qui prudenter dei nomen ſcire deſiderauit. Enoch au
tem qui tranſlatus eſt, & mortẽ non vidit, carbunculus qui-
dam eſt lapis boni odoris, quem operib' ſuis ſanctus Enoch
deo detulit, gratiam quandam factis & moribus ſpirãs. Noe
verò tanquam praſius lapis vitalem colorem prætulit. Siqui
dem diluuij tempore ſolus velut affuturæ conſtitutionis vi-
talis ſemen in illa arca eſt reſeruatus. Ergo bene paradiſus,
qui pluribus fluminibus irrigatur, ſecundum orientem, non
contra orientẽ, hoc eſt ſecundũ illum orientẽ cui nomen eſt
oriens, id eſt, ſecundum Chriſtum, qui iubar quoddam ęter
næ lucis effudit, & eſt in Eden, hoc eſt in voluptate.

*De apprehenſione hominis, & poſitione eius in paradi-
ſo ut operaretur & cuſtodiret. Et qua ratione extra pa-
radiſum uir factus ſit, mulier uerò intra paradiſum. Quid
præterea interſit inter operari & cuſtodire, & cur pri-
mus homo in paradiſo legitimi laboris ſpeciem ſuſceperit.*

Caput IIII.

ET apprehendit deus hominem quem fecit, & po- Gene. 2.
ſuit eum in paradiſo operari & cuſtodire.) Vides
quoniam, qui erat apprehenditur. Erat autem in
terra plaſmationis ſuæ. Apprehẽdit ergo eum vir-
tus dei, inſpirans proceſſus & incrementa virtutis. Denique
in paradiſo eum collocauit, vt ſcias apprehenſum quaſi af-
flatũ diuina eſſe virtute. Quo loci illud aduerte, quia extra
paradiſum vir factus eſt, & mulier intra paradiſum: vt aduer
tas quod non loci, non generis nobilitate, ſed virtute vnuſ-
quiſq; gratiã ſibi cõparat. Denique extra paradiſum factus,
hoc eſt in inferiore loco, vir melior inuenitur: & illa quę in
C meliore loco, hoc eſt in paradiſo facta eſt, iferior reperitur.
Mulier enim prior decepta eſt, & virum ipſa decepit. Vnde 1. Petr. 3.
apoſtolus Petrus ſubiectas fortiori vaſi mulieres ſanctas vi
ris ſuis velut dominis obedire memorauit. Et Paulus ait: 1. Timo. 2.
Quia Adã non eſt ſeductus, mulier autem ſeducta in præua
ricatione fuit. Deinde cõtuendum quia nemo debet ſibi fa- Epheſ. 5.
cile præſumere. Nam ecce illa quæ in adiumentum facta eſt
viro, præſidio virili indiget, quia vir caput eſt mulieris. Ille
autẽ quia adiumẽtum vxoris habiturum ſe eſſe credebat, la
pſus eſt propter vxorem. Vnde nemo debet facile alteri ſe
credere, niſi cuius virtutem probarit. Nec arrogare ſibi qui
ſe pro auxilio putarit aſcitum, ſed magis ſi inuenerit fortio-
rem, cui ſe putabat eſſe præſidio, ab ipſo gratiam mutuetur,
ſicut & viros mulieribus honorẽ impertire apoſtolus præ-
cipit Petrus dicẽs: Viri ſimiliter cohabitãtes ſecundũ ſcien 1. Pet. 9.
tiam tanquã infirmiori vaſi muliebri impartiẽtes honorem
tanquã cohæredi gratiæ vitæ, vt ne impediantur orationes
veſtrę. Ergo poſitus eſt in paradiſo vir, facta eſt in paradiſo
D mulier. Sed etiam tunc priuſquã à ſerpẽte mulier decipere-
tur, habuit viri gratiam, quoniam de viro ſumpta eſt: licet
hoc ſacramentum magnum ſit, ſicut Apoſtolus dixit. Et id- Epheſ. 5.
eo cauſam vitæ ex eo traxit. Ideoque de viro tantum ſcri-
ptura dixit: Quia poſuit eũ in paradiſo operari & cuſtodi-
re. Nõ idem eſt operari & cuſtodire. In opere enim quidam
virtutis proceſſus eſt, in cuſtodia quædam conſummatio o-
peris deprehenditur, eo quòd quaſi conſummata cuſtodiat.
Hęc duo ab homine requiruntur, vt & operibus noua quę-
rat, & parta cuſtodiat, quod eſt generale. Philon aũt quoniã
ſpiritalia Iudaico nõ capiebat affectu, intra moralia ſe tenuit
vt diceret, hæc duo quæri, opera in agro, cuſtodiam domus.
Et quãuis paradiſus operibus, inquit, ruralibus non egeret,
tamen quia primus homo lex poſteritatis futurus erat, ideo
legitimi etiam in paradiſo ſpeciem ſuſcepit laboris, vt nos
ad operationem, & cuſtodiam debiti officij, & hæreditariæ
ſucceſſionis munus adſtringeret. Hæc duo ergo à te exi-
guntur, ſiue moraliter, ſiue ſpiritualiter. Quod etiam pſal-
mus te propheticus docet, quia ſcriptum eſt: Niſi dominus
ædificauerit

ædificauerit domum, in vanum laborauerunt, qui ædificant A eam. Niſi dominus cuſtodierit ciuitatem, in vanum laborauerũt qui cuſtodiunt eam. Vides illos laborare qui in operis ſunt ædificationiſque proceſſu, iſtos verò vigilare qui iam cuſtodiam perfecti operis receperunt. Vnde & dominus apoſtolis quaſi iam perfectioribus: Vigilate, inquit, & orate Matth. 6. ne intretis in tentationem: Docens perfectæ naturæ munus & plenæ virtutis gratiam eſſe ſeruandam, nec quenquam etiam perfectiorem, niſi vigilauerit, ſui debere eſſe ſecurum.

De præceptis Adæ in paradiſo datis, & de huius quæſtionis: Cur deus ubi præcepit ex omni ligno edendum, ſingulariter dixerit, edes: ubi autem de ligno ſcientiæ boni & mali, pluraliter edetis dixerit, abſolutione. Quódque ei interpretatio Symmachi non præiudicet. De reſponſione quoque ad tres quæſtiones quas plerique, quorum author Apelles eſt, proponunt. Caput V.

Geneſ. 2. ET præcepit dominus deus Adæ dicens: Ex omni ligno quod eſt in paradiſo ad eſcã, edes: de ligno autem quod eſt ſcientiæ boni & mali, non edetis. B Qua die autem manducaueritis ex eo, morte moriemini.) Qua ratione vbi præcepit ex omni ligno edendũ, ſingulariter dixerit, Edes: vbi autem de ligno ſcientiæ boni & mali, pluraliter, Edetis dixerit, nõ ocioſa quęſtio. Verum ſi diligenter intendas, ſcripturarum authoritate abſolui poteſt. Quod enim bonum, hoc eſt faciẽdum. Quod autem bonum & faciendum, conſonans & adhærens. Quod verò turpe, hoc diſſonãs, incompoſitum atque diſcretum eſt. Et ideo dominus vnitatem ſemper intẽdens, ſecundum vnitatem Epheſ. 2. pręcepit. Deniq; vnitatẽ operatur, qui fecit vtraq; vnũ. Nec ſolum vtraque, ſed etiam omnes vnũ fecit. Omnes enim vnum corpus & vnum ſpiritum eſſe nos iuſſit. Per omnia autem primogenitus, cum ſit in vnitate cum patre, coniunctiſſimus patri ſemper eſt, quia verbum erat apud deum. Deni- Ioan. 1. Ioan. 10. que ait: Ego & pater vnum ſumus. vt vnitatem ſibi maieſtatis & diuinitatis cum patre eſſe mõſtraret. Sed & nos vnum eſſe præcepit, & ſuæ naturæ vnitatis ſimilitudinẽ in nos gra- Ibidem. 17. tiæ adoptione transfudit, dicens: Pater, ſicut ego & tu vnum C ſumus, ita & iſti in nobis vnum ſint. Ergo vbi bonum præcipit, tanquam ad vnum præcipit, dicens: Non edes. Vnitas enim præuaricari non poteſt. Vbi verò de ligno ſcientiæ boni & mali dicit non eſſe guſtandũ, quaſi ad plures dicit: Non edetis. Quod enim prohibitorium eſt, tanquam plurib' imperatur. Ego tamen aliud puto, & quid futurum ſit, in ipſo iam dei ſermone reperio. De omni ligno guſtãdum Adæ ſoli præcepit, quem ſeruaturum ſciebat. De ligno autem ſcientiæ boni & mali non eſſe guſtandum, iam non ſingulariter ſed pluraliter dicit. Sciebat enim præuaricaturam mulierẽ, & ideo per pluralitatem oſtendit non ſeruaturos, quia plurium diſcreta ſententia eſt. Et quantum ad ſeptuaginta virorum ſententiam ſpectat, ſolutum eſt quod mouebat. Sed quia Symmachus vtrunque ſingulariter dixit, intelligimus Deute. 6. id ſecutum, quia in lege quoque cum populum alloquitur deus, ſingulariter loquitur, ſicut habes: Audi Iſrael, dominus deus tuus dominus vnus eſt, & diliges dominum deum D tuum. Nec mihi præiudicat Symmachi interpretatio, qui vnitatem patris & filij videre nõ potuit, etſi aliquoties in ſermone & Aquila & ipſe confeſſi ſint. Nec quiſquam de eo quod præuaricaturũ populum diuina mandata ſingulariter alloquitur, putet ſuperiori noſtro obuium eſſe ſermoni, Rom. 7. quia populus Iudæorum etiam ſingulariter data præſcripta violauit. Lex enim ſpiritualis eſt: & ideo alterum in ſermo- Exod. 23. ne, alterum in prædeſtinatione diuino populum deus alloquebatur oraculo. Denique ait: Non coques ouẽ in lacte matris ſuæ. Facilis abhinc præceptorum cœleſtium ſeries videretur, niſi quæſtionem plurimi commouerẽt. Quibus reſponderi oportet à nobis, ne ſimplices mentes malitioſa interpretatione tràducant. Plerique enim quorum author Apelles, ſicut habes in triceſimo & octauo tomo ei', has quæſtiones proponunt: Quomodo lignum vitæ plus operari videtur ad vitam, quàm inſufflatio dei? Deinde ſi hominem non perfectum fecit deus: vnuſquiſque autem per induſtriam propriam perfectionem ſibi virtutis aſciſcit: nónne A videtur plus ſibi homo acquirere, quàm ei deus contulit? Tertium obijciunt. Et ſi homo non guſtauerat mortem, vtique quam non guſtauerat: ſcire non poterat. Ergo ſi non guſtauerat, neſciebat: ſi neſciebat, timere non poterat. Fruſtra igitur deus mortem pro terrore obiecit, quam homines non timebant. Diſcamus igitur quod ibi lignum vitæ, vbi etiam lignum ſcientiæ boni & mali produxerit deus. Habes enim quia produxit lignum vitæ ἐν μέσῳ τῷ παραδείσῳ, hoc eſt in medio paradiſi. Apud nos enim intelligitur quod in medio produxerit. Ergo in medio paradiſo & vita erat, & cauſa mortis. Intellige quia nõ homo fecit vitam, ſed vel operando, vel cuſtodiendo mandata dei potuit inuenire. Erat autem vita, ſicut Apoſtolus dixit, abſcondita cum Coloſ. 3. Chriſto in deo. Homo ergo ſiue in vmbra vitę erat propter figuram futuram, quia vmbra eſt hæc quæ nunc noſtra vita in terra, ſiue in quodam pignore vitæ erat, quia habebat inſufflationem dei. Habebat ergo pignus immortalitatis, ſed in vmbra vitæ poſitus. abſconditam vitam cum Chriſto in deo vulgari quodam tactu & aſpectu videre & capere non B poterat. Etſi nondum peccator, non tamen incorruptæ inuiolabiliſque naturæ, vtpote qui poſtea peccato lapſus eſt, nequaquam autem adhuc peccator. Denique in vmbra vitæ erat. Qui autem peccatores ſunt, in vmbra mortis ſunt. Peccatorum autem populus, ſicut Eſaias docet, ſedebat in Eſaię. 9. vmbra mortis, cui lux orta per dei gratiam, non per ſuæ virtutis eſt meritum. Ergo inter inſufflationem dei, & eſcam ligni, vitæ nulla diſcretio. Nec hominem quis poteſt dicere plus ſibi poſſe acquirere, quàm diuina ei largitate collatum eſt. Vtinam acceptum tenere poſſemus. Labor etenim noſter eò proficit, vt quæ tributa ſunt reſumamus. Tertium illud quod propoſitum eſt, quia qui mortem non guſtauerat, mortem timere non poterat, facile ex communis naturę vſu abſolutionem habet. Eſt enim natura inſitum omnibus, vt etiam quæ nondũ ſibi nocere experta ſunt, quaſi noxia reformident. Vnde enim columbæ in ipſo ortus ſui viſu terror accipitris? Vnde lupi ouibus formidabiles? pullis milui? Quod ſi in iis quæ irrationabilia ſunt animantia, quidam de aduerſo genere animantium naturalis C eſt terror, vt etiam irrationabilia ſenſum fugiendæ mortis accipiant, quanto magis in primo homine rationis vtique pleniſſimo, naturalis quædam opinio mortis debuit eſſe vitandæ?

De ſolutione aliarum quarundam quæſtionum quas circa obeditionem & cognitionẽ præcepti faciunt. Cap. VI.

RVrſus faciunt alias quæſtiones hoc modo: Non ſemper malum eſt non obedire præcepto. Si enim bonum eſt pręceptum, honeſta eſt obeditio. Quòd ſi improbum præceptum, non obedire vtile. Ergo non ſemper malum eſt non obedire præcepto, ſed bono præcepto non obedire improbum eſt. Bonum autem eſt operatorũ cognitionis boni & mali lignum, quandoquidem & deus & bonum & malum nouit. Denique ait: Gene. 3. Ecce Adam factus eſt tanquam vnus noſtrum. Si igitur bonum eſt ſciẽtiam habere boni & mali, bona autem eſt quam D etiam deus habet: videtur qui interdicit eam hominibus, non recte interdicere, ídque proponere. Sed ſi intelligant quid ſit cognoſcere, quam vim habeat hoc verbum, ſi ſic 2. Tim. 2. intelligant quemadmodum oportet: cognouit enim dominus qui ſunt ipſius: cognouit vtique eos qui vnum ex pluribus facti ſunt, in quibus inhabitat, & in quibus perambulat: Cognoſcere vtique non in ſola & perfunctoria ſcientia eſt, ſed in eorum operatione quæ oporteat fieri. Oportuit autem hominem obedire mandato, non obediendo autem præuaricatus eſt. Igitur qui non obediuit, errauit, quia præuaricatio peccatum eſt. Verũetiam ſi extenuare velint vim cognitionis, vt perfunctoriã ſcientiam boni & mali interdictã putẽt, in eo quoque præuaricationis culpa eſt, non obeditũ eſſe mandato, quia etiam tumultuariã ſcientiã boni & mali dominus deus putauit inhibendã. Alia quæſtio: Qui non cognoſcit bonũ & malum, nihil à paruulo diſtat. Paruuli autem apud iuſtũ iudicẽ nulla eſt culpa. Iuſtus autẽ operator mundi nunquã paruulum vocaſſet in culpam propter

quod non cognouerat bonum & malum, quia paruulus ſine A
vllo eſt crimine præuaricationis & culpæ. Verum cum in ſu
perioribus dixerimus duplicẽ eſſe intellectum ſcientię bo-
ni & mali: ſi perfunctoriam ſcientiam accipimus, vtiquè fal
ſum eſt quòd nihil diſtat à paruulo qui nõ cognouit bonum
& malum. Si autem falſum eſt quòd nihil diſtet à paruulo,
ergo non paruulus Adam. Si non paruulus, adſcribitur vti-
que ei quaſi non paruulo peccatũ. Si peccatum adſcribitur,
ſequitur pœna peccatum, quia dignus inuenitur pœna qui
peccatum vitare non potuit. Poteſt etiam fieri vt etiam qui
ſcientiam non habet boni & mali, paruulus non ſit: quoniam
Eſai.8. priuſquam ſciuit puer bonum & malum, non credidit mali-
tiæ. Et iterum habes: Quia priuſquam ſciet puer vocare pa-
trem & matrem, accipiet virtutem Damaſci, & ſpolia Sama
riæ. Perfectus ergo qui operatur bonum etiam ſi boni & ma
li ſcientiam non adeptus ſit: vt multi priuſquam ſciant le-
gem, ipſi ſibi lex ſunt. Quod Apoſtolus priuſquã diſceret,
Non concupiſces: malum eſſe concupiſcentiam neſciebat.
Roma.7. Denique ipſe ait: Peccatũ non cognoui niſi per legem. Nam B
concupiſcentiam neſciebam, niſi lex diceret: Non concupiſ
ces. Ad quam partem etiam puer poteſt eſſe perfectus iure
naturæ priuſquam ſciat concupiſcentiam crimen eſſe, vel
concupiſcentiæ crimen admittat. Ergo ſecundum perfun-
ctoriam ſcientiam nouit deus hominem ſcire quod malum
eſt, ne quaſi imperfectus vitare non poſſet. Non obedien-
do autem mandato incurrimus in culpam: ergo culpam fate
mur. Rurſus autem ſi altam & profundam ſcientiam dici-
mus boni & mali, quæ quidem profunda ſcientia perfectum
facit, non ſtatim autem paruulus qui ad altam & profundam
ſcientiam peruenire non potuit: recte ergo ſicut non paruu
lus condemnatur. Iterum quæſtiones ferunt. Qui neſcit, in-
quit, bonum & malum, ne ipſum quidem nouit eſſe malum
non ſeruare mandatum, nec ipſum bonum nouit quod eſt
obedire mandato. Et ideo quia non nouerat, venia, inquit,
dignus fuit, qui non obediuit, non condẽnatione. Quæ qui-
dem quæſtio de his abſolutionem habet, quæ ante memo-
rauimus. Cõſiderare enim potuit homo ex iis quæ deus an- C
te ei contulerat, quòd inſufflationem dei accepit, quod erat
in paradiſo voluptatis locatus, ſummam authori obedien-
tiam deferendam. Et ideo ſi vim neſciebat boni & mali, ta-
men quia tantorum author dixerat de ligno ſcientiæ boni
& mali non eſſe guſtandum, fidem præceptori ſeruare de-
buerat. Non enim ab eo peritia, ſed fides exigebatur. Intel-
ligebat vtique omnibus pręminere, perſonam iubentis ſpe-
ctare debuerat. etſi non intelligebat vim qualitatémque iuſ
ſorum, ſciebat tamen præceptori deferendam eſſe reueren-
tiam. habebat in natura hanc opinionem, etſi non habebat
iudicium boni & mali. Denique & mulier ſerpenti dicit: Ex
omni ligno paradiſi manducabimus, de fructu autem ligni
quod eſt in medio paradiſi, dixit deus: Non manducabitis
ex eo. Ita ergo ſciebat obediendum eſſe mandato, vt dice-
ret: Ex omni fructu manducabimus, quod dominus impe-
rauerat: de ligno autem quod eſt in medio paradiſo, impe-
ratum à deo dicit non eſſe guſtandum, ne morte moreren-
tur. Ergo ſciuit deferendum eſſe mandato, ſciuit vtique ma D
lum eſſe præuaricari, & ideo iuſtè præuaricata damnatur.
Accipe aliud, ſi aſſumptio de ligno ſcientiæ boni & mali ita
operatoria erat, vt bonum & malum agnoſceretur, quod vi-
detur ſcriptura oſtendere dum dicit, quia vbi manducaue-
runt ambo, aperti ſunt oculi eorum, & cognouerunt quod
nudi eſſent, hoc eſt, aperti ſunt oculi cordis, & cognouerũt
Gene.3. turpe eſſe nudos ſe degere: ſine dubio vbi guſtauit mulier
de ligno ſcientiæ boni & mali, peccauit, & ſe peccaſſe co-
gnouit. Quæ igitur ſe peccaſſe cognouerat, vel virum ad
peccati communionem inuitare non debuit. Illiciendo au-
tem virum, & dando ei quod ipſa guſtauerat, non vitauit,
ſed iterauit peccatum. Nam vtique ſi vere rationẽ ſpectes,
eum quem diligebat, non trahere ad conſortium pœnæ, ſed
magis ab eo quod cognouerat ipſa eſſe peccatũ, vel inſcien
tem reuocare debuerat: quanuis videatur hęc mulier ſciens
quòd poſt culpam in paradiſo eſſe non poſſet, metuiſſe ne
ſola de paradiſo eiiceretur. Denique abſconderunt ſe am-
bo poſt culpam. Excludendam igitur ſe eſſe cognoſcens,

A cõſortio viri quem diligebat, noluit defraudari. Iterum ac-
cipe: Nõ cognitio mali malum eſt, ſed cum actus implet ma
litiam. Non enim ſtatim qui nouit malum, quod malum eſt
facit, ſed qui quod malum eſſe nouit, operatur. Incentiuum
autem ad operandum quod malum eſt, aut iracundia aut cu
piditas eſſe conſueuit. Nec ſtatim neceſſe eſt vt habens ſci-
entiam mali, faciat quod improbum nouit, niſi aut iracundia
aut cupiditate vincatur. Vnde quod diximus incentiuum
peccandi, vel ira, vel cupiditas eſt, vel plerunque formido,
licet ex formidine oriatur cupiditas, dum vnuſquiſqua vult
vitare quod metuit. Et ideo recte iracundiam & cupidita-
tem duorum reliquorum poſuimus incẽtiua vitiorum. Con
ſideremus igitur vtrum Eua his ad vitium ſtimulis incitata
ſit. Sed neque iraſcebatur marito, neq; cupiditate victa eſt:
in ſecundo duntaxat errat, vt edendum viro daret quod iam
ipſa guſtauerat. Primo fuerit cupiditas author erroris vt ip-
ſa ederet, ſequentíſque fuit cauſa peccati. Quòd enim iam
guſtauerat, deſiderare non poterat, & guſtando mali fuerat
B ſcientiam conſecuta. Malum igitur quod aduerterat, in vi-
rum deriuare non debuit, neque coniugem proprium præ-
uaricatorem diuini facere mandati. Sciens igitur prudénſ-
que peccauit, ſciẽs virum in ſuum traxit errorem. Alioquin
inuenietur falſus eſſe de ligno ſcientiæ boni & mali ſermo,
ſi etiam poſteaquam de ea arbore manducauit, ſcientiam
mali habere non potuit. Quod ſi verus eſt ſermo, cupidita-
tis vtique cauſam habere non potuit: licet plerique ſic ex-
cuſandam putent, quod diligens virum ab eo timuerit ſepa
rari, & hanc cauſam cupiditatis prætendant, quòd eſſe vo-
luerit cum marito.

De pertractatione quæſtionis unde mors acciderit Adæ, utrum uidelicet à natura ligni, an à deo. Caput VII.

ITerum alia quæſtio ſubrepit, vnde mors accide-
rit Adæ, vtrum à natura ligni eiuſmodi, an veru à
deo. Si naturæ hoc ligni adſcribim', videtur ligni
huius fructus viuificanti inſufflationi dei præſta-
C re. ſiquidem viuificauerat inſufflatio, fructus huius ligni
traxit ad mortem. Aut ſi deum operatorem mortis eſſe me-
moramus, dicunt quod gemina eum opinione accuſemus,
quòd aut ita immitis vt noluerit ignoſcere, cum poſſet igno
ſcere: aut ſi ignoſcere non potuit, videatur infirmus. Videa
mus igitur quomodo diluendum ſit. Niſi fallor, mortis cau
ſa inobedientia fuit: & ideo homo ipſe ſibi mortis eſt cauſa,
non habens deum ſuæ mortis authorem. Neque enim ſi me-
dicus præſcripſerit ægrotanti à quibus videatur cauẽdum,
atque ille ab interdictis non putauerit abſtinendum, cauſa
ei mortis eſt medicus: ſed vtique ipſe ſibi reus mortis eſt
propriæ. Itaque deus quaſi bonus medicus prohibuit ne
Adam nocitura guſtaret. Iterum accipe: Scire bonum me-
lius eſt, quàm neſcire: & ei qui bonum ſciat, pulchrum eſt
ſcire quod malum eſt, vt ſciat cauere quod malum eſt, vt
prudens ſubeat cuſtodiæ cautionem. Rurſus autem non ſa-
tis eſt hoc ſolum ſcire quod malum eſt, ne malum ſciens
ſcientia boni incipias defraudari. Pulchrius eſt igitur vt v-
D trunque norimus, vt & quia ſcimus bonum, fugiamus quod
malum eſt: & ex eo quod cognoſcimus malum, boni gra-
tiam præferamus. Sed ita debes vtrunque ſcire, vt profun-
de noueris, & quod noueris exequaris, actúſque ſcientiæ
congruat. Alioquin tolerabiliorẽ ſcriptura indicat eum qui
vtrunque neſciat, quàm qui perfunctorie vtrũque cogno-
uit. Grauat enim ſcire quod vel exequi vel vitare non poſ-
ſis. Grauat ſcire ſine vſu atque opere cognitionis profun-
dæ. Denique obeſt ad exiſtimationem medico ſcire quid
proſit, & quid noceat ægro, niſi cognitione ea quemadmo-
dum oportet vtatur: & ideo non eſt cognitio bona niſi ea v-
taris vt oportet. Item accipe: Non fruſtra lignũ ſcientiæ bo
ni & mali productũ eſt in medio paradiſo: & ſi cuicunq; ho
mini productum eſſet, ſuperflua interdictio. Sed neque fru-
ſtra factum eſt, neque alij niſi homini factum eſt, qui mãda-
tum accepit, vt nõ ſolo eo, ſed eo cum cæteris vteretur. Nã
ſi multa diſcutias, cõplura reperies, & plane innumera, quæ
ei qui vti neſciat, poſſint nocere. Nec ipſas diuitias inuenies
fructuoſas ſi habens diues ſubſidia largitatis, neget alimen-
ta pau-

ta pauperibus, excludat inopem ſubſidio deſtitutum,aliena A
extorqueat, quia præualet poteſtate. Pulcbritudo ipſa, &
gratior coporis forma freqnenter in vitium quàm defor-
mitas trahit. Nunquid igitur quiſquam deformiores quàm
pulchriores filios habere deſiderat,& inopes potius liberos
ſuos cupit eſſe quàm diuites? Plura ſunt huiuſmodi quæ nõ
ad impudentiã largientis referenda ſunt, ſed ad male vtẽtis
errorem. Et ideo vtentẽ accuſandum potius ꝙ donantem.

De abſolutione quæſtionum quas quidam circa præſcientiã dei de præuaricatione Adæ, & impreſsionem opinionis boni & mali faciunt. Cap. VIII.

ITerum quęſtio. Sciebat præuaricaturum deus A-
dam mandata ſua,an neſciebat? Si neſciebat,nõ eſt
iſta diuinæ poteſtatis aſſertio. Si autem ſciebat, &
nihilominus ſciens negligenda mandauit, non eſt
dei aliquid ſuperfluum præcipere. Superfluo autem præce- B
pit primoplaſto illi Adæ quod cum nouerat minime ſerua-
turum. Nihil autem deus ſuperfluò facit. Ergo non eſt ſcri-
ptura ex deo. Hoc enim obiiciunt qui vetus non recipiunt
teſtamentum,& has interſerunt quæſtiones. Verum hi ſua
ſententia & opinione vincendi ſunt. Cum enim noui teſta-
menti non refutant fidem,exemplo ſunt arguendi vt vetus
credant: quoniam cum ſibi diuina præcepta & facta conue-
niant, vnius authoris teſtamentũ vtrumque liquet eſſe cre-
dendum. Diſcant igitur non ſuperfluum, non iniuſtum etiã
præuaricaturo præſcriptum eſſe mandatum. Nam & ipſe do
minus Ieſus elegit Iudam, quem proditorem ſciebat. Quẽ
ſi per imprudentiam electum putant, diuinæ derogant pote
ſtati. Sed hoc æſtimare nõ poſſunt,cum ſcriptura dicat quia
Ioan. 13. ſciebat Ieſus quis eum proditurus eſſet. Conticeſcãt igitur
repugnatores iſti veteris teſtamenti. Sed quoniam etiã gen-
tilibus,ſi fortè iſtud obiecerint,reſpondendum videtur,qui
exemplum non recipiunt,rationem exigunt: accipiant etiã
ipſi qua ratione dei filius vel præuaricaturo mãdauerit, vel
2. Timo. 2. elegerit proditurum: Venerat dominus Ieſus omnes ſaluos
facere peccatores: etiam circa impios oſtẽdere ſuam debuit C
voluntatem. Et ideo nec proditurum debuit præterire, vt
aduerterent omnes quòd in electione etiam proditoris ſui,
ſeruandorum omnium inſigne prętendit,nec in eo læſus eſt
vel Adam quia mandatũ accepit,vel Iudas quia electus eſt.
Non enim neceſſitatẽ deus vel illi præuaricationis, vel huic
proditionis impoſuit, quia vterq; ſi quod acceperat cuſto-
diſſet,à peccato potuit abſtinere. Denique nec Iudęos om-
nes credituros ſciebat, & tamen ait: Non veni niſi ad oues
Matth. 15 perditas domus Iſrael. Ergo non in mandante culpa eſt, ſed
in præuaricante peccatum eſt. Et quod in deo fuit, oſtendit
omnibus quòd omnes voluit liberare. Nec tamen dico quia
præuaricationem neſciebat futuram, imò quia ſciebat aſſe-
ro, ſed non ideo percuntis proditòris inuidiam in ſe debuit
deriuare, vt adſcriberetur deo quod vterque ſit lapſus. Nũc
autem vterque redarguitur, atque recõuincitur, quia & ille
mandatum ne laberetur accepit, & hic etiam in apoſtolatus
munus aſcitus eſt, vt vel beneficio dei reuocaretur à prodi-
tionis affectu: ſimul vt dum alij reuincuntur, prodeſſet om- D
nibus. Non enim conſiſteret peccatum ſi interdictio non
fuiſſet. Non conſiſtente autem peccato, non ſolum malitia
ſed etiam virtus fortaſſe non eſſet: quæ niſi aliqua malitiæ
fuiſſent ſemina, vel ſubſiſtere vel eminere nõ poſſet. Quid
eſt enim peccatum,niſi præuaricatio legis diuinæ, & cœle-
ſtium inobedientia præceptorum? Non enim auribus cor-
poris de mandatis cœleſtibus iudicamus, ſed cum eſſet dei
verbum, opiniones quædam nobis boni & mali pullulaue-
runt, dum id quod malũ eſt, naturaliter intelligimus eſſe vi-
tandum: & id quod bonum eſt, naturaliter nobis intelligimꝰ
eſſe præceptum. In eo igitur vocem domini videmur audi-
re, quod alia interdicat, alia præcipiat. Et ideo ſi quis non o-
bedierit illis quæ ſemel à deo præcepta credimꝰ, pœnæ ob-
noxius æſtimatur: dei autem præceptum non quaſi in tabu-
2. Corin. 3. lis lapideis atramento legimus inſcriptum, ſed cordibus no
ſtris tenemus impreſſum ſpiritu dei viui. Ergo opinio no-
Roma. 2. ſtra ſibi legem facit. Si enim gentes quæ legem non habent,
naturaliter ea quæ legis ſunt faciunt: eiuſmodi legem nõ ha-
A bentes ipſi ſibi ſunt lex, qui oſtendunt opus legis ſcriptum
in cordibus ſuis. Opinio igitur humana ſibi tanquã dei lex
eſt. Iterum hinc aliam faciunt quæſtionem, vt ad vicem mã
dati eius quod diximus in hominis opinione conſiſtere, hãc
ipſam opinionem impreſſam à deo nobis tanquam præſcri-
ptum diuinæ legis accuſent. Nouerat, inquit, hominem pec-
caturum qui creauit eum, & has opiniones boni & mali im-
preſſit, an non nouerat? Vt ſi dixeris quia non nouerat, alie-
num à maieſtate dei ſentias. Si autem dixeris quia ſciẽs deus
peccaturum hominem, communes tamen opiniones ei boni
& mali impreſſit, vt propter admixtionem malorum vitæ
perpetuitatem ſeruare non poſſet: ſicut in illo non præſagũ
futuri, ita in hoc non bonum deum ſignificare videaris. At-
que hinc argumentantur quia nõ eſt creatura hominis à deo
facta. Nam ſicut ſupra oſtendimus eos dicere quòd non eſt
mandatum dei, ſic & hic dicunt. Nõ ergo creatura hominis
B à deo, quia deus malum non fecit. Homo autem opinionem
accepit mali, dum à malis præcipitur abſtinere. Hoc autem
genere alium bonum deum, alium operatorem hominis co-
nantur aſſerere. Quibus reſpondẽdũ eſt illico ſecundũ opi-
nionem ſuam. Si enim hominẽ nolunt à deo factũ, quia pec-
cator eſt homo, & hoc refugiunt, ne bonus deus peccatorẽ
feciſſe videatur, quia non putant bonum qui fecerit pecca-
torem: dicant vtrum operatorem hominis à deo factum pu-
tent. Si enim à deo factus ille (vt dicunt) operator eſt ho-
minis, quomodo bonus deus operatorem mali fecit? Vtique
non bonus. Nam qui peccatorem facit non bonus, cauendũ
ne grauius ſit operatorem peccatoris feciſſe. Debuit enim
bonus deus prohibere natiuitatem eius qui peccati ſubſtan
tiam habebat inducere. Quòd ſi dicunt non eſſe genitum o-
peratorem, requirendum vtrum bonus deus potuerit inhi-
bere quoquo modo incipientem malitiam, an non potuerit.
Si enim non potuit, infirmus; ſi potuit & non fecit, non bo-
nus. Ergo ſi ſibi iſta non congruunt, nec ſuę ſibi hæreticorũ
conueniunt opiniones. Requiramus ne forte rationis fuerit,
qua cauſſa deus ſiue geniti ſiue non geniti illius operatoris
C ſic velit malitiam introire in hunc mundum, cum poſſit in-
hibere. Itaque ſeruantes vnum & eundem deum bonum at-
que operatorem, id ſi poſſimus aſtruamus, quod gratiæ v-
triqne conueniat, nec accuſationis eorum declinemus inui-
diam, qui ita dicunt: Quomodo bonus deus qui non ſolum
paſſus eſt introire in hunc mundum malitiam, ſed etiam in
tantam confuſionem venire permiſit? Verum hęc accuſatio
tunc locum haberet, ſi ita animæ vim & intimæ ſecreta mẽ-
tis inficeret, vt nullo pacto poſſet aboleri, & immedicabiliũ
vulnerum menti atque animæ noſtræ virus inſideret. eſſet
enim aptior huius querelæ locus, quod cum omnia poſſit
deus, hominem tamen perire ſit paſſus. Verum cũ deus no-
ſtri miſericors reſpuẽdi erroris remedia reſeruauerit, abo-
lendique omnis contagij non aboleuerit facultatẽ: quomo-
do irrationabile vel iniuſtum eſt ſi permiſit noſtrum mate-
riale tentari quadã trepidatione fragilitatis humanæ, vt fœ-
neratior poſtea gratia per pœnitentiam delictorum in bo-
minis rediret affectum, & fragilitatis ſuæ conſcius, quòd tã
D facilè à diuinorum mandatorum ſerie deuiando trepidaue-
rit, tanquam clauum animę fluctuantis mandata cœleſtia ti-
meret amittere, diuinę miſericordię plus tribuens quod re-
cepit amiſſum, & ſibi aliquid vſurpãs gratiæ quod reuertit.

Cur deus cum mandatum daret homini, de manducando & non manducando putauerit eſſe mandandum. Qua etiam ratione dominus deus Adæ dixerit, Morte moriemini: & quid interſit vtrũ aliquis dicat moriemini, an addat, morte moriemini. Cap. IX.

NVnc quę ſit illa ratio conſideremus, quid ſit iſtud
quòd cum mandatum daret homini de illa admi
rabili beatáque vita præſcribens, ne contra faciẽs
morte moreretur, de manducando & non man-
ducando putauerit eſſe mandandum. Sunt enim qui putant
nequaquam mandatum iſtud conuenire cœli & terræ atque
omnium creatori: nequaquam dignum incolis paradiſi, eò
quòd illa vita ſimilis angelorum ſit. Et ideo non terrenum
& corruptibilem hunc cibũ eſus fuiſſe poſſumus æſtimare,
quia

quia qui noo bibunt neque manducant, erunt ſicut angeli in A
Matth. 22. cœlo. Cum igitur in cibo neque præmium ſit, quia eſca oos
1. Corin. 8. non commendat deo: neque magnum periculũ ſit, quia ne-
Matth. 15. que quod intrat in os, coinquioat hominem, ſed quod exit
de ore: videtur ſine dubio à tanto authore non eſſe præce-
ptum, niſi hunc cibum ad illud propheticum referas, quod
pro magno premio domious de ſanctis pollicetur ſuis: Ecce
Eſaiæ. 65. qui ſeruiunt mihi, manducabũt, vos autem eſurietis. Hic eſt
enim cibus in quo vita definitur æterna, quo quiſquis fuerit
defraudatus, morte morietur. Quandoquidem panis viuus
atque cœleſtis ipſe dominus eſt, qui vitam dat huic mundo.
Ioan. 6. Vnde & ipſe ait: Niſi manducaueritis carnem meam, & bi-
beritis ſanguinem meum, non babebitis vitam æternam.
Erat ergo panis aliquis de quo præſcripſerat edendum pa-
radiſi incolis. Quis ille? Accipe quem dicat: Panem, inquit,
Pſalm. 77. angelorom manducauit homo. Eſt enim bonus panis ſi faci-
as voluntatem dei. Vis ſcire qui bonus panis? ipſe filius man
Ioan. 4. ducat hunc panem, de quo ait: Meus cibus eſt vt faciam vo
lontatem patris mei qui in cœlis eſt. Iterum videamus qua B
Gene. 2. ratione dominus deus Adæ dixerit: Morte moriemini: quid
interſit vtrum aliquis dicat, moriemini: an addat, morte mo-
riemini. Oſtendere enim debemus nihil ſuperfluum in dei
eſſe mandato. Itaque hoc arbitror, cum duo ſibi ſint cõtra-
ria, mors & vita: ſecundum ſimplicem ſermonem à vita vi-
uere dicimus, à morte mori. Si autem geminare velis vtrũ-
que, quia vita vitam facit, dicitur, Vita viuit: ſicut habes in
lege. Et quia mors mortem facit, dicitur: Morte morietur.
Non eſt autẽ ſuperflua iſta geminatio. eſt enim vita ad mor-
tem, & eſt mors ad vitam: quia quis & dum viuit moritur, &
dum moritur viuit. Fiunt ergo quatuor diſtinctiones, vita
viuere, morte mori, morti viuere, vitæ mori. Cũ igitur hæc
ſe ita habeant, vſus & cooſuetudinis præiudicium debemus
excludere, quia vſus hoc habet, vt communiter dicatur vi-
uere & qui vitæ viuit, & qui morti viuit: & communiter di-
catur mori vel ille qui morti moritur, vel ille qui vitæ. Ita-
que ex qoatuor illis duo ſignificat, vt dicat viuentem viue- C
re, nec melius deteriúſque diſtinguat, & dicat morientẽ mo
ri, nec inter malam & bonam mortem videatur eſſe diſcre-
tio. Nam indiſcreta quædam vita ſignificatur, qualis irra-
tionabilium aut etiam paruulorum, & iodiſcreta mors æquè
ſequeſtratio. Igitur vſu communi quid ſit vita viuere, &
quid ſit morte mori, & quid ſit viuere morti, & mori vitæ,
conſideremus. Puto enim ſecuodum ſcripturas, quia vita vi
uere admirabilem quaodam illam vitam beatámque ſigoi-
ficet, & hunc viuendi vſum ſpiraodíque munus cum beatæ
vitę gratia veluti coniunctum, & quadã participatione per-
mixtum demonſtrare videatur. Hoc eſt enim vita viuere,
virtute viuere, beatæ vitæ actus habere in iſtius corporis
vita. Cõtra autem morte mori quid eſt aliud niſi cum mor-
te corporis deformitatem ſignificare morientis, cuius & ca-
ro communi viuendi munere defraudetur, & anima vitæ ę-
ternæ vſum habere non poſſit? Eſt etiam qui vita moritur,
vt qui viuit corpore, ſed actu moritur ſuo: quales illi ſunt
Pſalm. 54. quibus ait propheta: Deſcendunt in infernum viuentes. Et D
1. Timo. 5. illa de qua Apoſtolus dicit: Quoniam viuens mortua eſt.
Quartum ſupereſt, quòd ſunt qui etiã morte viount, vt mar
tyres ſancti, qui vtique moriuntur vt viuant. Moritur caro,
ſed viuit gratia mortuorum. Ergo abſit à nobis vt partici-
pes mortis viuamus, ſed contra participes vitæ moriamur.
Sanctus enim nec vitæ iſtius ſe vult eſſe participem, qui ait:
Philip. 1. Cupio diſſolui, & cum Chriſto eſſe, multo enim melius. Et
Pſal. 119. alius: Heu me quòd incolatus meus proloogatus eſt. Dolés
vtique cum conſortia vitæ ſperet æternæ, iſtius vitæ fragi-
litate ſe contineri. Et ideo poſſum econtrario dicere, quia
etſi vita viuere bonum eſt, vitæ tamen viuere ambiguũ ſit.
Poteſt enim dici quis vitæ viuere, hoc eſt, vitæ æternæ illi*
vita corporis militare. Poteſt etiã dici vitæ viuere, hoc eſt
vel quemcunque vel ſanctum iſtius vitæ habere deſideriũ
corporalis. Vt verbi gratia ſi quis ideo honeſte putet eſſe
viuendum, vt is lõgæuitatẽ vitę bonis actibus cõſequatur,
quales pleriq; infirmiores ſunt quos hęc vita delectat. Sicut
ergo vitę viuere quid ſit accepimus: quid ſit morti mori ac-
cipiamus, vel morte mori. Poſſunt enim eſſe qui moriantur

A morti, & qui viuant vitæ. Nam qui non ita viuit, vt ſecundũ
mortem animæ ſuæ viuat, is morti moritur, qoia non eſt ob-
noxius morti, id eſt, nexus eum ærumnoſę mortis amiſit, nõ
conſtringitur vinculis mortis æternæ. Mortuus eſt morti,
hoc eſt mortuus eſt peccato, mortuus eſt pœnæ. Cui cõtra-
riũ eſt pœna viuere, hoc eſt quãdo quis viuit ad pœnã, viuit
ad mortẽ. Qui autem moritur ad pœnã, moritur ad mortẽ.
Eſt etiã qui in bac vita poſitus moriatur ad vitam, ſicut ille Gala. 2.
qui ait: Viuo autẽ iam non ego, viuit autem in me Chriſtus.
Peccato enĩ mortuus eſt, deo viuit, hoc eſt, mors in eo mor Gene. 1.
tua eſt, ſed vita viuit, qui eſt dominus Ieſus. Ergo bona vi-
ta eorum qui deo viuunt, mala vita eorum qui peccato vi-
uont. Eſt etiam media vita, vt animantium cęterorum, ſicut
habes ſcriptum: Producat terra animam viuentem ſecundũ
genus. Eſt vita etiã mortuorum, vt deus Abraham, & deus
Iſaac, & deus Iacob, quia deus mortuorum noo eſt, ſed vi-
uorum. Sunt etiam quibus communitas eſt quædam mortis
& vitæ, de quibus ait apoſtolos dicens: Si commortui eſtis, Roma. 6.
B & conuiuetis. Si enim complaotati, inquit, ſumus ſimilitu-
dini mortis eius, ſimul & reſurrectionis erimus: ſciẽtes quia
vetus homo noſter ſimul confixus eſt cruci, vt deſtruatur
corpus peccati, vt vltra noo ſeruiamus peccato. Qui enim
mortuus eſt, iuſtificatus eſt à peccato. Sicut autem figuras
multas vitę diximus, ita etiam mortis inuenimus. Dicitur e-
nim mors mala, ſecundũ illud: Anima quæ peccat, ipſa mo- Ezech. 18.
rietur. Dicitur & mors communiter, ſicut habes verbi gra-
tia quia Adam vixit tot auuos, & mortuus eſt, & appoſitus
eſt ad patres ſuos. Dicitur etiã mors per baptiſmatis ſacra-
mentum, ſicut habes: Conſepulti ſumus cum illo per baptiſ Roma. 6.
mum in morte. Et alibi: Si autem mortui ſumus cum Chri- Ibidem.
ſto, credimus etiã quòd ſimul viuemus cũ illo. Vides quia
mors quidem appellatione dicatur, ſed hæc vita ſit noſtra.

*De abſolatione quæſtionum incidentium circa factionẽ mu-
lieris Adæ.* *Caput X.*

C ITem alia quæſtio, (quia dixit dominus: Non eſt Gene. 2.
bonum ſolum eſſe hominem.) Primo omniũ co-
gooſce quia in ſuperioribus vbi hominem finxit
deus de limo terræ, oon addidit: Vidit deus quia
bonum eſt, quemadmodum in ſingulis operibus ſuis. Nam
ſi dixiſſet illic bonũ eſſe quia homo factus eſt, inueniretur
hoc eſſe contrarium, vt hic bonum noo eſſe diceret, cum in
ſuperioribus booum eſſe dixiſſet. Sed hoc ibi cognoſce vbi
ſolum Adam fecit. Cæterùm vbi communiter comprehen-
dit virum & mulierem factos, licet ne ibi quidem dixerit,
ſpecialiter tamen quia poſtea habet, Vidit deus omoia quæ
fecit, & ecce erant bona valde: euidenter eſt declaratum bo
oum eſſe quòd & vir ſit factus, & mulier. Sed ex hac quæ-
ſtiooe alia quæſtio rurſus emerſit. Quomodo enim qoando
ſolus factus eſt Adam, non dictum eſt bonum eſſe factum
Adam: quando autem & mulier ex eo facta eſt, tuoc eſſe bo
na omnia compreheoſum eſt? Licet illic omnem laudauerit
creatoram, & vniuerſitatis creatio ſit probata, quoniam in
D homine oaturæ prædicata commuoitas eſt: tamen nõ vide-
tur ocioſum qua ratione vbi ſolus factus eſt Adam, non ſo-
lum nequaquàm prædicatio boni complacito operi adiecta
ſit, ſed etiam dictum ſit non bonum eſſe ſolum hominem,
cum ſciamus quòd antequam fieret mulier, non errauerit
Adam: poſtea vero ꝙ mulier eſt facta, prior diuinum, præ-
uaricata mandatum, etiam virum ſuum traxerit io errorem,
& incentiuum eius extiterit. Si igitur viro culpæ autbor eſt
mulier, quemadmodum pro bono videtur adiecta? Verum
ſi conſideres quia deo vniuerſitatis eſt cura, inuenies plus
placere domino debuiſſe id in quo eſſet cauſa vniuerſitatis,
ꝙ coodemnandum fuiſſe illud in quo eſſet cauſſa peccati.
Et ideo quia ex viro ſolo non poterat humani eſſe generis
propagatio, pronunciauit dominus non eſſe booum ſolum
hominem. Maluit enim deus plures eſſe quos ſaluos facere
poſſet, & quibus donaret peccatum, quàm vnum ſolum A-
dam qui liber eſſet à culpa. Denique quia idem vtriuſque 1. Timo. 1.
author eſt operis, venit in hunc mundum vt ſaluos faceret
peccatores. Poſtremo nec Cain parricidij reum priuſquam
generaret filios, paſſus eſt interire. Ergo propter genera-
tionem

rionem ſucceſſionis humanæ debuit mulier adiici viro. De- A
nique hoc ipſa verba declarant dicentis dei non bonum ſo-
lum eſſe hominē. Nam etſi mulier prior peccatura erat, ta-
men redemptionem ſibi paritura non debuit ab vſu diuinæ
1.Timo.2. operationis excludi. Quamuis enim Adam nō eſt ſeductus,
mulier autem ſeducta & in præuaricatione fuerit: ſalua ta-
men, inquit, erit per filiorum generationem: inter quos ge-
nerauit & Chriſtum. Nec illud ocioſum quòd non de eadē
terra de qua plaſmatus eſt Adam, ſed de ipſius Adæ coſta
facta ſit mulier, vt ſciremus vnam in viro & muliere corpo-
ris eſſe naturam, vnū fontem generis humani ideo non duo
à principio facti vir & mulier, neque duo viri neque duæ
mulieres, ſed primum vir, deinde ex eo mulier. Vnam enim
naturam volens hominum conſtituere deus, ab vno princi-
pio creaturæ huius incipiens, multarum & diſparium natu-
Gene.2. rarum eripuit facultatem. Faciamus, inquit, ei adiutoriū ſi-
mile ſibi. Adiutorium ad generationem conſtitutionis hu-
manæ intelligimus. Et vere bonum adiutoriū. Nam ſi pro
meliore accipis adiutorium, maior quædam in cauſſa gene- B
rationis operatio mulieris reperitur: ſicut iſtius terræ, quæ
ſemina primu accepta cohibendo paulatim fotu ſuo adole-
ſcere facit, & producit in ſegetem. In eo igitur adiutorium
bonum mulieris: quanquam etiam inferior dicatur adiutor,
vt & in vſu reperimus humano, quia dignitate potiores ple-
rumque adiutorem meriti inferioris aſciſcunt.

De ſolutione quæſtionum occurrentium circa adductionem beſtiarum & volatilium ad Adam, ſoporem quoq; ipſius Adæ, atque exiſtentiam beſtiarum & pecorum in paradiſo. *Caput XI.*

SPecta nunc cur deus adhuc finxerit de terra om-
nes beſtias agri, & omnia volatilia cœli, & addu-
xerit ea ad Adā vt videret quid vocaret ea. Qua
ratione hoc factum eſt, cum tantummodo beſtias
agri, & volatilia cœli ad Adam adduxerit deus? Erant enim
Gene.2. pecora ſecundum genus ſuum. Denique habes infra: Quia
impoſuit Adam nomina omnibus pecoribus, & omnibus be- C
ſtiis agri. Adæ autē nō eſt inuentus adiutor ſimilis illi.) Quę
igitur abſolutio eſt, niſi quia indomitæ beſtiæ, & volatilia
cœli diuina poteſtate ad hominem deducantur? De pecori-
bus autem domitis congregandis & homo habuit poteſtatē.
Itaque illud diuinæ operationis fuerit, hoc humanæ diligē-
tię. Simul accipe qua cauſſa omnia deducta ſint ad Adam: vt
in omnibus videret ex vtroque ſexu ſubſtantiam conſtare
naturæ, id eſt, ex maſculo & fœmina, & ipſe vſu exemplóq;
Gene. 2. cognoſceret neceſſarium ſibi conſortium mulieris adiectū.
Et immiſit, inquit, deus ſoporem in Adam, & obdormiuit.
Quis eſt iſte ſopor, niſi quia pauliſper ad coniugium copu-
landum cum intendimus animum, veluti intentos oculos ad
dei regnum, inclinare atque inflectere videmur ad quendā
ſomnum iſtius mundi, & pauliſper obdormire diuinis, dum
in ſecularibus mundaniſq; requieſcimus? Denique poſtea-
quàm ſoporē immiſit in Adam & dormiuit, tunc ædificauit
dominus deus coſtam quam ſumpſit de Adam, in mulierē.
Bene ædificauit dixit, vbi de mulieris creatione loqueba- D
tur, quia in viro & muliere domus videtur quædam plena
eſſe perfectio. Qui ſine vxore eſt, quaſi ſine domo ſit, ſic ha
betur. Sicut enim vir publicis officiis, ita mulier domeſticis
miniſteriis habilior æſtimatur. Conſidera quia ex corpore
coſtam ſumpſit, non ex anima portionem, hoc eſt, non ani-
ma ex anima, ſed os de oſſibus meis, & caro de carne mea,
hæc vocabitur mulier. Ergo cauſſam humanæ generationis
agnouimus. Sed quia pleroſque mouet qui diligentius intu-
entur, quomodo ſi vel primo magnum munus dei fuit circa
homines, vt in paradiſo homines collocarentur, vel poſtea
magnorum remuneratio videretur eſſe meritorū, vt ad pa-
radiſum iuſtus vnuſquiſque rapiatur, dicūtur etiam beſtiæ,
& pecora agri, & volatilia cœli in paradiſo fuiſſe. Vnde ple-
rique paradiſum animā hominis eſſe voluerunt, in qua vir-
tutum quædam germina pullulauerint. Hominem autem
& ad operandum, & ad cuſtodiendum paradiſum eſſe poſi-
tum, hoc eſt, mentem hominis, cuius virtus animam videtur
excolere, nec ſolum excolere, ſed etiam cum excoluerit cu-
A ſtodire. Beſtiæ autem agri, & volatilia cœli quæ adducūtur
ad Adam, noſtri irrationabiles motus ſunt, eò quòd beſtiæ
vel pecora quædam diuerſæ ſint corporis paſſiones, vel tur
bulentiores, vel etiam languidiores. Volatilia autem cœli
quid aliud æſtimamus, niſi inanes cogitationes, quæ velut
volatilium more noſtram circunuolant animam, & huc at-
que illuc vario motu ſæpe traducant? Propterea nullus in-
uentus eſt menti noſtræ ſimilis adiutor, niſi ſenſus, hoc eſt,
αἴσθησις. Similem ſibi ſolam νοῦς noſter potuit inuenire. Sed
forte arguas, quia hæc quoque deus in tali paradiſo locauit,
hoc eſt paſſiones corporis, & vanitatem quandam fluctuā-
tium vel inanū cogitationū, quod ipſe noſtri fuerit author
erroris. Conſidera quid dicat. Habete, inquit, poteſtatem
piſcium maris, & volatilium cœli, & omniū repentium, quę
repunt ſuper terram. Vides quòd ille tibi tribuerit poteſta-
tem, vt de omnibus iudicare tu debeas, ſingulorum genera
iudicij tui ſobria definitione diſcernere. Vocauit ad te om-
nia deus, vt ſupra omnia mentem tuam eſſe cognoſceres.
B Cur quæ tibi ſimilia minimè reperiſti, aſciſcere tibi & copu
lare voluiſti? Dedit tibi certè ſenſum quo vniuerſa cogno-
ſceres, & de cognitis iudicares: meritóque de illo fœcundo
paradiſi agro eiectus es, quia non potuiſti ſeruare mandatū.
Sciebat enim deus eſſe te fragilem, ſciebat iudicare non poſ
ſe, ideo dixit quaſi fragilioribus: Nolite iudicare vt non iu- Matth.7.
dicemini. Ergo quia ſciuit infirmum te eſſe ad iudicādum,
voluit obedientem eſſe mandato, ideo præceptum poſuit.
Quod ſi non præuaricatus eſſes, periculum incerti iudicij
incidere nequiuiſſes. Itaque quoniā iudicare voluiſti, ideo
addidit: Ecce Adam factus eſt tanquam vnus ex nobis, vt Gene.3.
ſciat bonum & malum. Voluiſti tibi arrogare iudicium, pœ
nā praui iudicij refutare non debes. Poſuit tamen te contra
paradiſum, ne memoriam eius poſſis abolere. Denique iuſti 2.Corin.12.
in paradiſum ſæpe rapiuntur, ſicut & Paulus raptus eſt in
paradiſum, & audiuit verba ineffabilia. Et tu ſi à primo
cœlo ad ſecundum, à ſecundo cœlo ad tertium mentis tuæ
vigore rapiaris, hoc eſt, quod primum vnuſquiſque homo
C eſt corporalis, ſecundo animalis, tertio ſpiritalis. Si ita rapia-
ris ad tertium cœlum, vt videas fulgorem gratiæ ſpiritalis:
Animalis enim homo quæ ſunt ſpiritus dei neſcit: & ideo 1.Corin.2.
tertij cœli aſcenſio tibi eſt neceſſaria, vt rapiaris in para-
diſum: rapieris iam ſine periculo, vt poſſis diiudicare om-
nia, quia ſpiritalis diiudicat omnia, ipſe autem à nemine di- Ibidem.
iudicatur. Et fortaſſe quaſi adhuc fragilis audies verba in-
effabilia quæ non licet homini loqui: & tunc quod accepe-
ris reſeruato, & quod audieris cuſtodito. Paulus apoſtolus
cuſtodiebat ne laberetur, vel alios certe faceret errare. Aut
fortaſſe ideo dixit Paulus quia non licet homini loqui, quia 2. Cori.12.
erat adhuc in corpore cōſtitutus, hoc eſt, videbat iſti[9] cor-
poris paſſiones, videbat legem carnis ſuæ repugnantem le- Roma.7.
gi mentis ſuæ. Hoc enim malo intelligi, ne videamur quē-
dam adhuc futuri periculi iactare errorē. Si enim vel pro-
pter hanc vitā ſecuritas, vt nullos præuaricationis poſt hāc
futuræ laqueos formidemus: ergo quicunque fuerit in para
diſo aſcenſione virtutis, audiet myſteria dei arcana illa atq;
D ſecreta, audiet dicentem dominū tanquàm latroni illi à ſce-
lere ad confeſſionem, & ad fidei latrociniū reuertenti: Ho- Lucæ.23.
die mecum eris in paradiſo.

De ſapientia ſerpentis, & cauſſa inuidiæ, argumentiſque quibus confidebat ſe poſſe hominem vincere. Quomodo etiam aggreſſus fuerit mulierē. Quod præterea neque detrahere aliquid debeamus diuinis mandatis, neque addere: Vtrum denique præter adiectionem quæ mandato per mulierem fuit applicata, quod additum eſt, abfuiſſe videatur, & ex quo ligno deus dixerit eſſe guſtandum.

Caput XII.

SErpens autem erat ſapientior omnium beſtiarum Gene.3.
quę erant ſuper terram, quas fecit dominus deus.
Et dixit ſerpens mulieri: Quid vtiq; dixit deus,
ne edaris ab omni ligno quod eſt ī paradiſo?) Cū
dicit ſapientiorem ſerpentem, intelligis quem loquebatur,
id eſt, illum aduerſarium noſtrum, qui tamen habet huius ſa
pientiam mundi. Sed & voluptas atque delectatio bene ſa-
piens

piens dicitur,quod & carnis appellatur ſapientia, ſicut ha-
Roma.8. bes:Quia ſapientia carnis inimica eſt deo . Et ad exquiréda
delectationum genera aſtuti ſunt,qui appetentes ſunt volu
ptatum.Siue ergo delectationem intelligas,quædam eſt di-
uino aduerſa mandato,& inimica ſenſibus noſtris.Vnde A-
Roma.7. poſtolus ait:Video aliam legem in membris meis repugnā-
tem legi mentis meæ,& captiuantem me in lege peccati .Si
autem ad diabolū referas,verus inimicus eſt generis huma-
ni.Quæ autem cauſſa inimicitiarum niſi inuidia?Sicut Salo-
Sapien.2. mon ait:Quia inuidia diaboli mors introiuit in orbem ter-
rarum.Inuidiæ autem cauſſa,beatitudo hominis in paradi-
ſo poſiti.Et ideo quoniā ipſe diabolus acceptā gratiā tene-
re non potuit,inuidit homini, eò quòd figuratus è limo, vt in-
cola paradiſi eſſet,electus eſt . Conſiderabat enim diabolus
quòd ipſe qui fuiſſet ſuperioris naturæ, in hæc ſecularia &
mundana ceciderat,homo autem inferioris creaturæ ſpera-
bat æterna.Hoc eſt ergo quod inuidet dicens : Iſte inferior
adipiſcetur quod ego ſeruare non potui ? Iſte de terris mi-
grabit ad cœlum,cum ego de cœlo lapſus in terrā ſim? Mul
tas vias habeo quibus hominem decipere poſſim . De limo
factus eſt,terra ei mater eſt, corruptibilibus inuolutus eſt.
Etſi anima ſuperioris naturę,tamen & ipſa lapſui poteſt eſſe
obnoxia in corporis carcere conſtituta, quādo ego lapſum
vitare non potui. Eſt igitur via prima vt decipiatur dū con
ditione ſua maiora deſiderat . Hic enim quidam conatus eſt
induſtriæ . Deinde carnis eſt quod non habeat deſiderare.
Poſtremo in quo videor ego omnibus eſſe ſapientior , niſi
circunſcribam hominem,& verſutia & fraude contendam?
Itaq; machinatus eſt vt nō primo Adā adoriretur,ſed Adā
per mulierem circunſcribere conaretur.Non adorſus eſt eū
qui coram acceperat cœleſte mandatum, ſed eā adorſus eſt
quæ à viro didicerat , non à deo quid obſeruaret, accepe-
rat.Neq; enim habes quia mulieri dixit deus, ſed quia Adæ
dixit:& ideo per Adam cognouiſſe mulier æſtimanda eſt.
Cognoſcens igitur hoc loco tentamenti genus,plurima etiā
aliis locis tentamenti genera reperies . Alia ſunt per princi-
pem illius mundi,qui quædam venena ſapientiæ in hūc mū
dum euomuit,vt vera putarent homines eſſe quę falſa ſunt,
& ſpecie quadam hominum caperetur affectus . Non enim
ſemper quaſi apertus hoſtis ingreditur,ſed ſunt quædam po
teſtates quæ amorem ſimulent,gratiámque prætendant, vt
paulatim cogitationibus noſtris venenū ſuæ iniquitatis in-
fundat : à quibus oriuntur illa peccata quæ vel ex delecta-
tione,vel ex quadam mentis facilitate naſcuntur . Sunt etiā
aliæ poteſtates quæ veluti colluctantur nobiſcū.Vnde Apo
Ephe.6. ſtolus ait : Quia non eſt nobis colluctatio aduerſus carnem
& ſanguinē,ſed aduerſus principes, & poteſtates, & recto-
res huius mundi tenebrarum harum:aduerſus nequitiā ſpi-
ritalium,quæ ſunt in cœleſtibus . Volunt enim hac quadam
contētione nos frangere, & veluti quoddam animæ noſtræ
corpus elidere.Vnde & Paulus quaſi bonus athleta non ſo-
lum ictus aduerſantium poteſtatum vitare cognouerat, ve-
1.Corin.9. rumetiam aduerſantes ferire.Vnde & ait : Percutio pugnis,
non vt aëra cædens. Et ideo quaſi bonus athleta ad coronā
meruit peruenire. Ergo multiplicia tentamēta ſunt diaboli.
Et ideo bilinguis ſerpens habetur, atque letalis, eò quòd
diaboli miniſter aliud lingua loquatur,aliud corde medite-
tur . Sunt & alij miniſtri, qui & cordis & vocis ſuæ inſectas
veneno veluti verborum ſuorū iactant ſagittas,quibus do-
Matth.12. minus ait : Generatio viperarum, quomodo poteſtis bona
Gene.3. loqui,cum ſitis mali?Et dixit ſerpens mulieri:Quid vtique
dixit deus ne edatis ex omni ligno quod eſt in medio para-
diſo?Et dixit mulier ſerpenti : Ex omni ligno paradiſi mā-
ducabimus,de fructu autē ligni quod eſt in medio paradiſi,
dixit deus:Non manducabitis ex eo, neque tangetis ex eo,
ne moriamini.)Cum audieris ſapiētiorem beſtiis omnibus
eſſe ſerpentem,hic eius iam quære verſutiā. Simulat ſe ver-
ba dei dicere,& proprios intexit dolos.Cum enim dixiſſet
deus:Ex omni ligno quod eſt in paradiſo, edetis ad eſcam:
de ligno autem quod eſt ſcientia boni & mali,nō ederis:qua
die autem manducabitis ex eo, morte moriemini : ſerpens
quaſi interrogans mulierem,cum dixiſſet deus, Ex omni li-
gno quod eſt in paradiſo,edetis : de ligno autem vno nō e-

A detis:inſeruit mendacium,vt diceret, Ab omni ligno non e-
detis:cum de vno tantum ligno ſciētiæ boni & mali pręce-
perit deus non eſſe guſtandum . Qua ratione autē fefellerit,
nihil mirum,quia iis qui aliquem circunſcribere conantur,
conſuetudo eſt fallere . Non eſt igitur interrogatio ocioſa
ſerpentis . Sed vt ſcias in mandato nullum vitium eſſe po-
tuiſſe,reſpondit mulier,& ait: Ex omni ligno paradiſi man-
ducabimus,de fructu autem ligni quod eſt in medio para-
diſi,dixit deus:Non manducabitis ex eo,neque tangetis ex
eo,ne morte moriamini . In mandato quidem nullum vitiū
eſt,ſed in relatione mandati . Etenim quantum præſens le-
ctio docet , diſcimus nihil vel cautionis gratia iungere nos
debere mandato.Si quid enim vel addas vel detrahas, præ-
uaricatio quædam videtur eſſe mandati. Pura enim & ſim-
plex mandati forma ſeruanda,vel teſtimonij ſeries intiman-
da eſt . Plerumque teſtis dum aliquid ad ſeriem geſtorū ex
ſuo adiicit, totam teſtimonij fidem partis mendacio deco-
lorat. Nihil igitur vel quod bonum videtur,addendum eſt.
Nanque hic quid offenſionis habet prima ſpecie, quod ad-
B didit mulier:Neque tangetis ex eo quicquam. Tangetis enī
deus non dixerat,ſed, Non edetis.Sed tamen lapſus incipit
eſſe principium.Nam quæ addidit, vel ſuperfluum addidit:
vel addendo de proprio, ſemiplenum intellexit dei eſſe mā
datum . Docet igitur nos præſentis ſeries lectionis neq; de-
trahere aliquid diuinis debere mandatis, neque addere.nā
ſi Ioannes hoc iudicauit de ſuis ſcriptis : Si quis appoſuerit, Apoca.22.
inquit,ad hæc,aducietin illum deus plagas quę ſcriptæ ſunt
in libro iſto: & qui dēpſerit de verbis his prophetiæ huius,
delebit deus partem illius de libro vitæ:quāto nihil diuinis
mandatis eſt detrahendum ? Hinc ergo cœpit præuaricatio
primæ eſſe mandati. Et plerique putant hoc vitium non eſſe
mulieris,ſed Adæ fuiſſe:ita Adam dixiſſe mulieri, dum eam
vellet facere cautiorem, vt adderet mandaſſe deum, Neque
tangetis ex eo quicquam . Habemus enim quia Adam non
Eua mandatum acceperit à deo. Nondum enim mulier for-
mata fuerat. Ipſa quidem verba Adæ quibus mulieri dicit,
formam ſeriémque mandati non prodit lectio : ſed intelli-
gimus per virum ad mulierem ſeriem tranſiſſe mandati. Vi
derint tamen alij quid ſentiant, mihi tamen videtur à mu-
C liere cœpiſſe vitium,inchoaſſe mendaciū.Nam etſi de duo-
bus videatur incertum,tamen ſexus prodit qui prius potue
rit errare . Adde quia præiudicio illa cōſtringitur, cuius &
poſtea prior error inuentus eſt. Viro enim mulier, non mu-
lieri vir author erroris eſt. Vnde & Paulus ait: Adā, inquit, 1.Timo.2.
non eſt deceptus, mulier autem ſeducta in præuaricatione
fuit. Nunc videamus vtrum præter adiectionem quæ man-
dato eſt applicata,quod additum eſt,obfuiſſe videatur. Nā
reuera ſi bonum eſt,neque tangetis ex eo, & ad cautionem
proficiebat: cur deus hoc minimè interdixerit, imò nō in-
terdicendo permiſiſſe videatur? Itaque vtrumque quęren-
dum,qua ratione nec permiſerit,nec interdixerit . Sunt enī
qui dicant, qua ratione quod fecit videri,non iuſſit & tāgi?
Verum cum in eo ligno audieris naturam fuiſſe ſcientiæ bo
ni & mali,poteſt æſtimari quia noluit te malū tangere. Satis
eſt enim nobis videre Sathanam ſicut fulgur de cœlo cadē- Lucæ.10.
tem,ſecundum vocem domini, & dantem eſcam non lumi-
nis ſed noctis & tenebrarum filiis,quia ſcriptum eſt : Dedit Pſalm.73.
D eum in eſcam populis Aethiopum. Hoc igitur de eo dictum
eſt, quod non mandauerit tangi . Quod autem non prohi-
buerit,quid intelligam,accipe. Sunt multa quæ noceant ſi
ante voluerimus haurire , quàm quæ ſint illa cognoſcere.
Nam & de cibis & potu plerumque vſu venit . Quippe ſi id
quod amarum eſt,ante cognoſcas,indues patientiam . Et ſi
intelligas illa quæ ſunt amara, prodeſſe,& indues tolerātiā,
ne offendat amaritudo te repētina, & incipias reiicere pro-
futura. Prodeſt ergo ante cognoſcere, vt ex eo quod cogno
ueris profuturum, nec amara faſtidias . Sed hæc minus no-
cere poſſūt:illud quod magis,niſi prouideatur,nocere poſ-
ſit,aduerte. Gentilis quidam eſt,ad fidem tendit: Catechu-
menus eſt,maiorem vult accipere doctrinæ & fidei pleni-
tudinem.caueat ne dum vult diſcere,male diſcat,& diſcat à
Fotino,diſcat ab Arrio, diſcat à Sabellio:tradat ſe huiuſmo
di magiſtris quorum quædam eum teneat authoritas: & in-
ductus

ductus quadam magiſtrorum præſumptione, teneris ſenſi- A
bus impreſſa diiudicare non nouerit. Prius igitur oculis mẽ
tis perſpiciat quid ſequatur, videat vbi vita ſit. Tangat de-
nique diuioarum vitalia lectiooum, vt nullo prauo offenda-
tur interprete. Legit ille Sabellius: Ego in patre, & pater in
Ioan. 14. me:& dicit vnam eſſe perſonam. Legit Fotinus: Quia me-
1. Timo. 2. diator dei & hominũ homo Chriſtus Ieſus. Et alibi, Quid
Ioan. 7. me vultis occidere hominem? Legit etiam Arrius quia di-
Ioan. 14. xit, Quoniam pater maior me eſt. Legitur quidem manife-
ſtum, ſed qua ratione dictum ſit, debet ante pertractare ſe-
cum, vt rationem dictorum poſſit aduertere. Ducitur qua-
dam magiſtrorum authoritate, & profuiſſet ei non quæſiſſe,
quàm talem inueniſſe doctorem. Sed etiam gentilis ſi quis
Leuiti. 24. ſcripturas accipiat, legit: Oculum pro oculo, dentem pro
Matth. 5 dente. Legit etiam: Si ſcandalizauerit te dextera tua, abſcin-
de illam. non intelligit ſenſum, non aduertit diuini arcana
ſermonis. peius labitur, quàm ſi non legiſſet. Et ideo docuit B
quemadmodum dei verbum inueſtigare deberent: non per-
1. Ioan. 1. functorie, nõ improuide: ſed diligenter atq; ſolicite. Quod
erat, inquit, ab initio, quod audiuimus, & quod vidimus, o-
culis noſtris perſpexim⁹, & manus noſtræ perſcrutatæ ſunt
de verbo vitæ. & vidimus, & teſtamur, & annunciamus vo-
bis. Vides quod ante velut manibus quibuſdam perſcruta-
tus ſit dei verbum, & poſtea annũciauerit: & ideo nihil Adæ
& Euæ fortaſſe nocuiſſet verbum, ſi pertractantibus diligẽ
ter mentis quibuſdam manibus ante tetigiſſent. Infirmi enĩ
pertractando, & diligentius requirendo, vniuſcuiuſque quã
non intelligunt poſſunt inueſtigare ſententiam. Certè illi
infirmi id lignum in quo ſcientiam mali eſſe cognouerant,
ante, quemadmodum tangerent, debuerãt perſcrutari. Nam
& mali ſæpe nobis poteſt prodeſſe cognitio. Et ideo diabo-
li fraudes vel in hac legimus lectione, vel in prophetia, vt
diſcamus quẽadmodũ artes eius cauere poſſimus. Cognoſcẽ
da ſunt enim tentamenta eius, non vt ſequamur, ſed vt do-
cti inſtructique caueamus. Sunt hoc loco qui dubitationem
habeant vtrum ex omni ligoo ita dixerit deus eſſe guſtan-
dum, aut cũ de omni ligno, ita de ſcientiæ boni & mali ligno C
guſtaretur: an vero de omni ligno guſtandum, de ſolo ligno
ſcientiæ boni & mali dixerit noo eſſe guſtandum. Qui ne id
quidem putant inutilis eſſe rationis, quod quamuis noxia
eſca huius ligni fuerit, tamen ſi cum cæteris ederetur, ooxia
eſſe non poſſit: quandoquidem etiam antidotum theriacũ
de corpore ſerpentis confici ſolere dicatur, quod vtiq; vi-
rus corpúſque ſerpentis cum ſolum ſumitur, nocet: cum ad-
miſcetur aliis, ſanitati eſt & ſaluti. Scientia quoque boni &
mali, ſi quis ſapientiæ habeat, ſi quis vitæ ſemper intendat,
ſi quis cætera virtutum genera cõſequatur, nequaquam in-
utilis æſtimatur. Hac igitur ratione pleriq; putauerunt poſ-
ſe etiã illud intelligi, vt videatur deus id inhibuiſſe, ne abſ-
que cæteris ſolum lignum ſcientiæ boni & mali guſtaret, nõ
prohibuiſſe cum cæteris. Et hoc ideo putant dictum, quia
Gene. 3. ait deus ad Adam: Quis tibi indicauit quoniã nudus es, niſi
de ligno à quo pręceperam tibi ab hoc ſolo ne manducares,
manducaſti? Quod videretur dare aliquem interpretãdi lo-
cum, niſi mulier in ſuperioribus dicente ſerpente, Quid v- D
tique dixit deus, Ne edatis ab omni ligno quod eſt in para-
diſo? reſpoodiſſet, Quod eſt in medio paradiſi, dixit deus,
Non manducabitis ex eo. In quo quamuis mulieris præua-
ricaturæ fides videatur infirmior, tamen non omnibus Adã
ſpoliabo virtutibus, vt videatur in paradiſo nullam aſſecu-
tus fuiſſe virtutem, nihil de cæteris guſtauiſſe lignis priuſ-
quam culpam incidiſſet, quàm fructus eſſe aliquos conſecu
tum. Non ſpoliabo ergo Adam, ne genus humanum omne
diſpoliem: quod innocẽs eſt antequam ſenſum accipiat ſciẽ-
Matth. 18. tiæ boni & mali. Neque enim otioſe dictũ eſt: Niſi conuerſi
fueritis, & efficiamini ſicut puer iſte, non intrabitis in re-
gnum cœlorum. Puer enim cum maledicitur, oon remale-
dicit: cum percutitur, non repercutit: ambitionum & rapi-
narum tentamenta nõ nouit. Ergo verius puto, quod ne cũ
aliis quidem fructibus lignum edendum eſſe pręcepit. Nam
etſi bona ſcientia perfecto, imperfecto tamen inutilis eſt.
Imperfectum autem omnem hominem dicere, quãdo ipſe
Philipp 3. Paulus quaſi imperfectus dicat: Noo quod iam acceperim,

A autiam perfectus ſim, ſequor autem ſi comprehendam. Et
ideo imperfectis dicit dominus: Nolite iudicare, vt non iu- Matth. 7.
dicemini. Ergo imperfecto inutilis ſcientia. Denique pec-
catum oeſciebam, niſi lex diceret: Non concupiſces. Et in- Roma. 7.
fra: Sine lege enim peccatum mortuum eſt. Quid enim mihi
proderat ſcire, quod vitare non poteram? Quid mihi pro-
derat ſcire, quod lex carnis meæ impugnaret? Impugnatur
Paulus, & videt legem carnis ſuæ repugnantem legi mentis
ſuæ, & captiuari ſe in lege peccati. Nec de conſcientia ſua
pręſumpſit, ſed per Chriſti gratiam cõfidit ſe à mortis cor-
pore liberandum: & tu quemquam opinaris ſcientem non
poſſe peccare? Paulus dicit: Non enim quod volo facio bo-
oum, ſed quod nolo malum, hoc ago: & tu arbitraris homi-
ni prodeſſe ſcientiã, quæ delicti augeat inuidiam? Eſto ta-
men vt perfectus peccare non poſſit. In Adam deus omnes
homioes præuidebat, & ideo promiſcue generi non conue-
B niebat humano habere ſcientiam boni & mali, quam per car
nis vitia, vt oportebat, exercere noo poterat.

Quomodo tentamenta diaboli plena ſint mendacij. Et de deceptione mulieris, & lapſu Adæ. Quemadmodum etiam cognouerint ſe eſſe nudos, & ſuccinctoria ſibi fecerint, & quid ſignificent. *Cap. XIII.*

DIſcamus igitur tentamẽta diaboli plena eſſe men-
dacij. Vix enim vnum verum videtur ex iis quæ
pollicitus eſt, reliqua falſa compoſuit. Sic enim ha
bes: Et dixit ſerpens mulieri: Non morte morie- Gene. 3.
mini. Ecce vnum falſum: nam morte mortuus eſt homo, qui
ſecutus eſt promiſſa ſerpentis. Deinde addidit: Scit, inquit,
deus, quia quacunque die comederitis ex eo, adaperientur
oculi veſtri. Hoc ſolum verum, quia infra habes, qoia man-
ducauerunt ambo, & aperti ſunt oculi eorum. Sed hoc verũ
quod noceret. Denique noo omnibus aperire oculos vtile,
quia ſcriptum eſt: Videbunt, & non videbũt. Sed ſtatim ag-
glutinatum mendacium eſt, quia adiũxit: Et eritis ſicut dij,
ſciẽtes bonum & malum. In quo licet aduertere idololatriæ
C authorem eſſe ſerpentem, eò quòd plures deos induxiſſe
in hominum videatur errorem, quadam ſerpentis aſtutia.
Et hoc fefellit, quia homo ſicut dij. nõ ſolum enim ſicut dij
eſſe homines deſierunt, ſed etiam qui quaſi dij erant, quibus
dictum eſt: Ego dixi, dij eſtis: ſui gratiã perdiderunt. Et vi- Pſal. 81.
dit mulier quia bonum eſt lignum ad manducãdum, & quia
gratum oculis ad videndum, & ſpecioſum eſt ad intuendũ,
Infirma author iudicij, quæ de eo quod non guſtauerat, iu-
dicabat. Et ideo non facile, niſi ſi quod diligentius pertra-
ctauerimus, quod interiore probauerimus affectu, videtur
ad opus aliquod eſſe ſumendum. Accipiens, inquit, de fru-
ctu eius manducauit, & dedit viro ſuo ſimul, & manducaue-
runt ambo. Bene prætermiſſum eſt vbi decipitur Adã, quia
non ſua culpa, ſed vitio lapſus vxoris eſt. Et aperti ſunt, in-
quit, oculi eorum, & cognouerunt quod nudi eſſent. Et an-
te quidem nudi erant, ſed noo ſine virtutum integumentis.
Nudi erant propter morum ſimplicitatem, & quod amictũ
fraudis natura neſciret. Nunc autem multis ſimulationũ in-
D uolucris mens humana velatur. Ergo poſteaquam ſpoliatos
ſe illa ſyoceritate, & ſimplicitate viderunt integrę incorru-
ptæque naturæ, quærere mundana & manufacta cœperunt,
quibus nuda ſuæ mentis operirent: delectationes delecta-
tionibus, & mundi huius vmbratiles voluptates velut folia
foliis aſſuentes, quibus obumbrarent genitale ſecretũ. Nam
quomodo clauſos oculos corporis habuit Adam, qui om-
nia animantia ita vidit, vt his & nomẽ imponeret? Quomo-
do cognouerunt? Id eſt, interiore & altiore ſcientia, non tu-
nicam ſibi, ſed virtutum deeſſe velamina. Et aſſuerunt folia
ficus, & fecerunt ſibi ſuccinctoria. Ficum hoc loco pro qua
ſpecie debeamus accipere, diuinarũ nos docet ſeries lectio-
num. Quandoquidẽ ſanctos eſſe qui ſub vite & ficu requie-
ſcunt, ſcriptura memorauerit, & Salomõ dixerit: Quis plan
tat ficum, & de fructu eius nõ manducat? Et dominus ad fi-
cum venerit, ſed ideo ſit offenſus, quòd non inuenerit fru-
ctum, ſed folia tantum. Docet ergo me Adam quid ſint fo-
lia, qui poſteaquam peccauit, de foliis ficus fecerit ſibi ſuc- Marci. 11.
cinctorium, qui de fructibus magis eius guſtare debuerit.

Iuſtus

Iuſtus fructum eligit,ſolia peccator. Quis eſt fructus?Fru- A
ctus,inquit,ſpiritus eſt charitas,gaudium,pax, patientia, be
Gala.5. nignitas,modeſtia,eootinentia, dilectio. Non habebat fru-
ctum, qui gaudium non habebat : Non babebat fidem, qui
pręuaricatus erat mandatum dei:Non habebat continentiã,
qui de interdicto ſibi guſtauerat ligno.Ergo quicunq; pręuaricarur mandatum dei,ſpoliatur atque nudatur:& fit ipſe
ſibi turpis.vult ſe operire quibuſdã ficus ſoliis,fortaſſe quibuſdam inanibus vel vmbratilibus ſermonibus, quos cõpo
ſitis mendaciis aſſuens,& verbum de verbo ſtruens, ad ope
riendam conſcientiam ſuæ meotis, ſactíque velamẽ peccator intexit, vt pudenda ſua contegat. Iacit enim ſupra ſe ſolia,qui culpam velare deſiderans,aut diabolum delicti memorat authorem,aut carnis prætendit illecebras, aut alium
quempiam perſuaſorem prodit erroris. Et de ſcipturis diui
nis frequenter promit exempla quibus iuſtos in culpã perhibet incidiſſe, dicens, ſi forte in ſtupris fuerit deprehẽſus,
Et Abraham cum ancilla concubuit,& Dauid alieoam adamauit,& ſibi aſciuit vxorem. Aſſuit enim ſibi quædam exẽ- B
pla de propheticarum ſerie ſcripturarum,fructum earũ non
putat requirendum. Nonoe tibi videntur etiam Iudæi ſolia
aſſuere, dum legis ſpiritalis verba corporaliter ioterpretantur?Quorum interpretatio fructum omnem viriditatis amittit,damnata maledicto ariditatis æternæ.Bona igitur inrerpretatio, hoc eſt, ſpiritalis ficus eſt fructuoſa, ſub qua iuſti
ſanctique requieſcunt. Quam qui plantauerit io animis ſin-
1.Corin.3. golorum,ſicut Paulus ait:Ego plantaoi, Apollo rigauit &c.
manducabit ex ea fructum. Mala autem interpretatio fructum ferre, viriditatem ſeruare nõ poterit.Quod igitur grauius eſt,hac ſe Adam interpretatione ſuecinxit eo loco,vbi
fructum magis caſtitatis ſe ſuccingere debuiſſet. In lumbis
enim quibus præcingimur, quædã ſemina generationis eſſe
dicuntur.Et ideo male ibi ſuccinctus eſt Adam foliis inutilibus, vbi futuræ generatioois nõ fructum futurũ,ſed quædam peccata ſignaret,quæ maoſerunt vſque in aduentũ domini ſaluatoris. Cæterùm poſteaquam dominus aduenit,fi- C
Lucæ.13. cum inueoit incultam:rogatus ne eam iuberet excidi, vt coleretur permiſit. Et ideo iam non foliis, ſed diuino ſuccin-
Lucæ.12. gimur ſermone,quia ipſe dominus ait: Siot lũbi veſtri præ-
Matth.10. cincti,& lucernę ardentes &c.Vnde etiam pecuniam in zonis noſtris portare prohibet.Non enim ſecularia,ſed æterna
debet zona noſtra ſeruare.

De uoce domini deambulantis ad uesperam, & interrogatione uel potius increpatione Adam: Vbi es? Cur præterea ante increpetur Adam, cum mulier ante guſtauerit: & quid mulier pro ſua excuſatione reſpõderit, ac de myſteriis iſtorum. Cap. XIIII.

Gene.3. ET audierunt,inquit, vocem domini deambulantis ad veſperam.) Quæ eſt ambulatio dei,qui vbiqoe ſemper eſt? Sed puto deambulationẽ quãdam eſſe dei per diuinarum ſeriem ſcripturarum:
in quibos dei quædam verſatur præſentia, cũ audimus quia
Pſalm.33. ipſe aſpicit omoia, & oculi domini ſuper iuſtos : cum legi-
Matth.9. mus,quia Ieſus ſciebat cogitationes eorum : cum legimus: D
Quid cogitatis mala in cordibus veſtris?Ergo dum hæc recenſemus,quaſi deambulantem cognoſcimus deum. Fugerat ergo peccator,nõ quo dei poſſet latere conſpectum,ſed
intra conſcientiam ſuam latere cupiebat, oprra ſua lucere
nolebat. Iuſti eſt enim facie ad faciem videre,quia iuſti mẽs
non ſolum deo præſens eſt, ſed etiam cum deo diſputat, ſi-
Eſaiæ.1. cut ſcriptum eſt:Iudicate pupillo, & iuſtificate viduam, &
venite diſputemus,dicit dominus.Ergo cum legit peccator
has ſcripturas diuinas,audit vocem dei quaſi ambulantis ad
veſperam.Quid eſt ad veſperam, niſi quia culpam ſuam ſero cognoſcit,& ſero venit quædam erroris præteriti verecundia,quæ errorem præuenire debuerat? Nam dum culpa
feruet in corpore,& anima exagitatur corporis paſſionibus,
non cogitat deum ſenſus errantis, hoe eſt, non audit deum
ambulantem in ſcripturis diuinis, ambulantem in mentibus
ſingulorum.Dicit enim deus: Quoniam inhabitabo io illis,
Leuit.26. & ioter eos ambulabo,& ero illorum deus. Ergo cum io animæ ſenſum redierit poteſtatis formido diuinæ,tunc erubeſcimus,tunc nos geſtimus abſcondere : tunc io peccatorum

A noſtrorum poſiti cogitationibus,in medio ligni paradiſi vbi peccauimus,deprehendimur,latere cupientes,& arbitrãtes quod deus non requirat occulta. Sed ſcrotator animorũ
& cogitationum vſque ad diuiſiooem animæ penetrans dicit,Adam vbi es? Quomodo loquitur deus? nunquid voce
corporea?Non vtique, ſed virtute quadam præſtaotiore, q̃
vox corporis poteſt eſſe,fundit oracula. Hanc vocem eius
prophetæ audierunt,hanc vocem fideles audiunt, impij nõ
intelligunt.Denique in Euangelio habes quod audiuit Euangeliſta dicentem patrem:Et clarificaui, & iterum clarifi- Ioan.12.
cabo:ſed Iudæi non audierunt.Dr nique dicebãt:Tonitruũ
factum eſt.Illis ergo ſicut ſupra habes quia ſentiebatur deambulans deus,qui nõ deambulabat : ſic audiebatur loquẽs
deus,qui non loquebatur.Sed quid loquatur, cõſideremus:
Adam vbi es?Adhuc io his remedium ſanitatis eſt,quia audiunt dei verbum.Denique Iudæi, qui ſibi clauſerũt aures
ne audirent:hodiéque non merentur audire.Deinde babent
remedium,qui ſe abſconderunt.Nam qui abſconditur,eru-
B beſcit:qui erubeſcit,coouertitur:ſicut ſcriptum eſt:Confun Pſalm.6.
dantur & conuertãtur omnes valde velociter. Deinde hoc
ipſum quod vocat, indicium ſanaturi eſt, quia domio' quibus miſeratur,& vocat.Diceodo autem:Vbi es?non locum
quærit qui nouit arcanum.neque enim deus clauſos oculos
habebat, vt non videret latentem. Deniq; ideo dixit,Factus
eſt Adam tanquam vnus ex nobis, quia aperuit oculos. Et
hic quidem aperuit oculos, vt culpam ſuam videret, quam
vitare nũ potuit.Magis enim poſtquam peccauimus,neſcio
quo modo,noſtra delicta cognoſcimus:& tunc peccatũ eſſe
intelligimus, quod antequam peccaremus, non putabamus
eſſe peccatum. Certe noo quaſi peccatum putabamus eſſe
damnandum.nam ſi damnaremus,non admitteremus. Deus
autem omnium videt culpas, & omnium delicta cognoſcit:
ſuper omoium animam,ſuper omniũ occulta oculos habet.
Quid eſt ergo: Adam vbi es?Id eſt,nõ in quo, ſed in quibus
es?Nõ ergo interrogatio eſt,ſed increpatio.De quibus, inquit,bonis,de qua beatitudine, de qua gratia in quã miſeriã
C recidiſti?Dereliquiſti vitam æternã, & attumulatus es morti,conſepult' errori.Vbi eſt illa tua bene ſibi conſcia confidẽtia? Timor iſte culpam fatetur,latebra præuaricationem.
Vbi ergo es,hoc eſt,non in quo loco quæro, ſed in quo ſtatu.Quo te perduxerũt peccata toa, vt fugias deum tuũ quẽ
ante quęrebas?Fortaſſe moueat cur ante increpatur Adam,
cum mulier ante guſtauerit?Sed à præuaricatione ſexus infirmior cœperit,à verecuodia & excuſatione fortior, vt fœ
mina erroris cauſſa fuerit, vir pudoris. Et dixit mulier: Ser- Gene.3.
peos decepit me,& manducaui. Veniabilis culpa, quam ſequitur profeſſio delictorum.Ideo nõ deſperata mulier,quæ
non reticuit deo,ſed magis confeſſa peccatum eſt, quã medicabilis ſecuta ſententia eſt.Bonum eſt condemnari in peccato,& flagellari in delicto,vt cum hominibus flagellemur.
Denique Caio quia voluit crimen negare,indignus iudica- Gene.4.
tus eſt qui puniret̃ in peccato,ſed remiſſus eſt ſine pręſcripto pœnæ,fortaſſe non tam maiori crimine parricidij, illud
D enim commiſit in fratrem,quàm ſacrilegij:quod deo credidit mentiendum,dicens:Neſcio, nunquid ego cuſtos fratris
mei ſum?Et ideo accuſatori diabolo eius accuſatio reſeruata eſt,vt cum eius angelis flagelletur,qui cũ hominibus noluit flagellari.Denique de talibus dictum eſt : Non eſt decli Pſal.72.
natio mortis eorum, & cum hominibus non flagellabuntur.
Alia ergo ratio mulieris, quæ licet culpam præuaricationis
inciderat, tamen de paradiſi lignis habebat adhuc virtutis
eſcam:& ideo dixit peccatum ſuum, & reputatum eſt ei ad
veniã.Iuſtus enim accuſator eſt ſui in principio ſermoois. Prouer.18.
Neque enim poteſt quiſquam iuſtificari à peccato,niſi fuerit peccatum ante confeſſus.Vnde dominus ait: Dic ioiquitates tuas,vt iuſtificeris.Ergo quia Eua ipſa confeſſa deli- Eſaiæ.43.
ctum eſt, mitior ſequitur & prolutura ſenteotia, quæ condemnaret errorem,& veniam non negaret, vt ad virum ſuũ
conuerſa ſeruiret. Primum, ne eam facile delectaret errare: deinde vt ſub fortiore vaſe locata non traduceret virũ,
ſed magis viri conſilio & ipſa regeretur. In quo quidẽ myſterium Chriſti & eccleſiæ euidenter agnoſco. Deſignatur
enim eccleſiæ ad Chriſtũ futura coouerſio,& religioſa ſeruitus

A uitus ſubdita dei verbo, quæ multo ſit melior, quàm ſeculi
Math. 4. huius libertas. Denique ſcriptum eſt: Dominum deum tuũ
adorabis, & ipſi ſoli ſeruies. Hæc igitur ſeruitus dei donum
eſt. Denique inter benedictiones numeratur huius ſeruitu-
tis obſequium. nam & Iſaac in loco benedictionis eã dedit
Eſau filio ſuo, vt ſeruiret fratri ſuo. Denique benedictionẽ
ille poſcebat, etſi vnam ſibi cognouiſſet eſſe præreptam, ta-
men aliam poſtulabat dicens: Nunquid vna benedictio tibi
eſt pater? Per hanc igitur ſeruitutem illam, qui per gulã pri
mitias ſuas ante vẽdiderat, & ſtudio venationis agreſtis gra-
tiam benedictionis amiſerat, credidit ſeipſo futurum eſſe
Math. 20. meliorem ſi typum Chriſti veneraretur in fratre. Hac enim
ſeruitute pollet populus Chriſtianus, ſicut & dominus ad di
ſcipulos ſuos ait: Qui vult inter vos primus eſſe, ſit omniũ
Gala. 5. ſeruus. Denique hanc ſeruitutem operatur charitas, quæ
& ſpe maior & fide eſt. Vnde ſcriptum eſt: Per charitatem
Epheſ. 5. ſeruite inuicem vobis. Hoc eſt ergo myſterium quod ait
Apoſtolus eſſe in Chriſto & in eccleſia. Hæc enim vere in
1. Timo. 2. B præuaricatione ante fuit, ſed ſalua erit per filiorum genera-
tionem in fide, & charitate, & ſanctificatione, cum caſti-
tate. Præuaricata vtique in patribus generatio hominum,
ſalua per filios: vt quod in Iudæis offenderat, in Chriſtiana
poſteritate corrigeret.

*Qua ratione veniabilis fuerit deceptio mulieris. Et quem-
admodum ſerpens typus ſit delectationis, & de ſentẽtia
damnationis in ſerpentem, ac etiã condemnatione Adæ:
& de diſcretione inter iſtas ſententias. Cap. XV.*

Gene. 3. SErpens, inquit, me ſuaſit.) Et hoc veniabile deo
viſum eſt, eò quòd noſſet multas ad decipiendum
vias eſſe ſerpentis: quia transfiguratur in angelum
2. Corin. 11 lucis, & miniſtri eius ſicut miniſtri iuſtitiæ ſunt,
falſa imponentis rebus ſingulis nomina, vt temeritatem di-
cat eſſe virtutem, & auaritiæ nomen imponat induſtriæ. Ser
pens enim mulierem decepit, virum mulier ad præuarica-
tionem de veritate deduxit. Serpentis typum accepit dele-
C ctatio corporalis: mulier ſymbolũ ſenſus eſt noſtri, vir mẽ-
tis, delectatio. Itaque ſenſum mouet, ſenſus menti transfun-
dit quam acceperit paſſionem. Delectatio igitur prima eſt
origo peccati. Ideoq; nõ mireris cur ante ſerpens damnetur
iudicio dei, ſecundo mulier, tertio vir. Secundum erroris or
dinem, damnationis quoq; ordo ſeruatus eſt. Delectatio e-
nim ſenſum, ſenſus autem mentem captiuam facere conſue-
uit. Vt ſcias autem quia ſerpens typus eſt delectationis, dã-
nationem eius aduerte. Supra pectus, inquit, tuum, & in vte-
ro tuo ambulabis. Qui ſunt qui in vtero ſuo ambulant, niſi
qui ventri & gulæ viuunt, quorum deus vẽter eſt, & gloria
in pudendis eorũ qui terrena ſapiunt, & cibo onerati ad ter-
Philip. 3. rena curuantur? Bene ergo delectationi ait, quæ cibis intẽta
terram videtur manducare, Supra pectus tuum & in vte-
ro tuo ambulabis, & terram mãducabis omnibus diebus vi-
tę tuę. Tollenda eſt omnis excuſatio diaboli, ne forte mali-
tiæ ſuæ aliquid poſſit obtendere, vt dicat iniquitatem ſuam
ex condemnatione veniſſe, & ideo ad nocendum homini-
D bus pertinaciter obniti, quia ideo damnatus eſt vt noceret.
Quod videtur eſſe proximum opinioni, ſi tanquã damna-
tionis accipimus iſtam ſententiam. Non enim deus ad hoc
ſerpentem damnauerat vt noceat, ſed quid futurus eſſet, o-
ſtendit. Et quidem tentatio illa quod amplius hominibus
profit, ſuperius demonſtrauimus: ſed tamen cum legerimus
quod ſcriptum eſt, dicente deo: Honorificantes me, ho-
1. Reg. 2. norificabo, & contemptor mei honore priuabitur: licet no-
bis ex his verbis aliquid æſtimare. Deus enĩ operatur quod
bonum eſt, non quod malum. Ergo doceant te verba diui-
na, quia operatur gloriam, pœnam relinquit. Honorificãtes
me, inquit, honorificabo: honorem bonorũ operationis ſuæ
eſſe declarans. Et contemptores, inquit, mei: non dixit, ho-
nore priuabo, ſed honore priuabuntur. Non ſuæ operationi
deputans eorum iniuriam, ſed quid futurum eſſet oſtendẽs.
Ergo hic non dixit, Facio te ſupra pectus tuum, & vtero
tuo ambulare, & terram mãducare omnes dies vitæ tuæ: ſed
ambulabis, inquit, & manducabis: vt prędixiſſe magis de ſer
pẽte quę futura ſunt, videretur, quàm præſcripſiſſe quid fa-

A ceret. Terra, inquit, tibi cibus erit, non anima. nam & hoc
peccatoribus prodeſt. Vnde & apoſtolus tradidit huiuſmo- 1. Corin. 5.
di in interitum carnis, vt ſpiritus ſaluus ſit in die domini no
ſtri Ieſu Chriſti. Pectore autem & ventre ait reptare ſerpẽ-
tem, nõ tam propter corporis figuram, quàm quòd propter
terrenas cogitationes de illa cœleſti beatitudine ſit lapſus.
Pectus enim frequenter receſſus quidam accipitur ſapiẽtię.
Et ideo Apoſtolus ſupra pectus Chriſti reclinat caput, non
in terram deiecit. Ergo ſi ſapientia diaboli feris immaniſſi-
mis comparatur, quibus intra pedes pectus ſit: ſed etiam bo
mines qui terrena ſapiunt, nec interiore affectu erigũtur ad
cœlum, vtero videntur reptare per terram: vtrique ventrem
animæ noſtræ non corruptibilibus ſeculi huius implere, ſed
magis dei verbo ſatiare debemus. Bene igitur Dauid perſo-
nam ſuſcipiens Adæ dicit: Humiliata eſt in puluere anima Pſalm. 43.
mea, adhæſit in terra venter meus. Adhæſit enim, dum con-
figuratur ſerpenti, qui paſcitur iniquitate terrena. Ideoque
nos Apoſtolus cõfigurari dicit oportere Chriſto, vt virtus
B Chriſti prætendat in nobis. Quæ ſententia non putatur in
ſerpentem grauis, cum etiam Adam, qui leuius peccauit, tali
condemnatur ſententia. Scriptum eſt enim: Maledicta terra Gene. 3.
in operibus tuis. In triſtitia manducabis eam omnes dies vi-
tæ tuæ. Videtur certe ſimilitudo quædam eſſe ſententię, ſed
tamen in ipſa ſimilitudine magna diſcretio. Intereſt enim v-
trum manducet aliquis terram, ſicut ſerpenti dictũ eſt quia
terram manducabit: an vero ſicut homini dictum eſt: In tri
ſtitia manducabis. Adiectio enim iſta, in triſtitia, diſcretio-
nem facit. Diſcretio quam vim habeat, cõſidera. Bonum eſt
mihi in triſtitia magis terram manducare, quàm in delecta-
tione, hoc eſt vt in actu quodam & ſenſu corporis contri-
ſtari videar, quàm delectari in peccato. Multi enim propter
nimias iniquitates nõ ſuſcipiũt peccati conſcientiã. At verò
ille qui ait: Caſtigo corpus meum, & ſeruituti redigo: con- 1. Corin. 9.
triſtatur in noſtrorum pœnitentia peccatorum, quia ſua tã-
ta delicta non habuit, Vt in his contriſtari deberet. Denique
& nobis ſuadet vtilem iſtam eſſe triſtitiam, quæ ſecundum
C deum, non ſecundum ſeculum eſt. Oportet, inquit, vos cõ- 2. Corſ. 7.
triſtari in pœnitentia ſecundum deum. nam ſecundum deũ
triſtitia ſalutem operatur, ſeculi autem triſtitia mortem ope
ratur. Sed & de veteri teſtamento accipe illos ad gratiã per-
ueniſſe, qui contriſtabantur in operibus corporalibus: illos
vero in ſupplicio remanſiſſe, qui delectabantur huius mun-
di operibus. Denique Hebræi qui ingemiſcebant in labori-
bus Aegypti, iuſtorum gratiam conſecuti ſunt. Et quia pa-
nem in triſtitia manducarunt, eſca donati ſunt ſpiritali. Ae-
gyptij vero, qui talia opera cũ exultatione celebrabant, re-
gi deteſtabili ſeruientes, nullam veniam ſunt adepti. Sed &
illa diſtinctio, quod ſerpenti dicitur quia terram manduca-
bit: Adæ autem, In triſtitia, inquit, manducabis, & cum ſu-
dore mãducabis. Manducabis fœnum agri: vt quendam in-
telligamus in his eſſe proceſſum, & quando terram mandu-
camus, in quadam malitia eſſe videamur: quando fœnum, in
quodam proceſſu: quando vero panem, cum conſummata
fuerit fortitudo. Ergo & nos habeamus proceſſum vitę hu-
D ius, ſicut habuit & Paulus qui dicit: Viuo autẽ iam non ego, Gala. 2.
hoc eſt, non ego qui terram ante manducabam: non ego qui Eſaiæ. 40.
fœnum, quia omnis caro fœnum: ſed viuit in me Chriſtus,
hoc eſt, viuit panis ille viuus, qui venit è cœlo, viuit ſapien
tia, viuit gratia, viuit iuſtitia, viuit reſurrectio. Deinde con-
ſidera quia non eſt maledictus homo, ſed maledictus eſt ſer
pens. Nec terra in ſe maledicta eſt, ſed maledicta, inquit, in
operibus tuis. Ad animam dictum eſt, Tũc terra maledicta
eſt, ſi habeas opera terrena, id eſt, opera ſecularia. Et male-
dicta nõ in vniuerſum, ſed vt ſpinas & tribulos generet, niſi
fuerit humanę ſtudio operationis exercitata. Quod ſi eam
exercuerimus: in labore quidẽ & ſudore, ſed tamẽ panẽ mã
ducabimus. Repugnat enim lex carnis legi mentis. Et labo Roma. 7.
randũ nobis eſt ac deſudandũ vt caſtigemus corpus, & ſer- 1. Corin. 9.
uituti redigamus, & quæ ſunt ſpiritalia ſeminemus. Si enim Gala. 6.
carnalia ſeminauerimus, quæ carnalia ſunt metemus. ſi vero
ſpiritalia ſeminauerimus, metemus ea quæ ſunt ſpiritalia.

FINIS.

CAPITA

CAPITA LIB. PRIMI DE CAIN ET ABEL. A

Quid author in hoc opere proſequi intendat ex continuatione huius libri ad ſuperiorem. Et de generatione Cain & Abel. Quid etiam pet iſtos duos fratres ſimilitérq; per Eſau & Iacob iuxta vnum intellectum myſtice atq; moraliter ſignificetur. Caput I.

De myſterio in præmemoratis fratribus ſecundum ſcripturam & authoris intelligentiam figurato. Et quid per hoc intelligi detur quod in libris Regum legitur: Et appoſitus eſt ad patres ſuos. De comparatione præterea Iſaac & Moyſi quantum ad typum & figuram quæ in eis præceſſit: & qua ratione de Moyſe non legatur ſicut de cæteris, quia deficiens mortuus eſt, ac de ignorantia ſepulturæ ipſius. Cap. II.

Quid iuxta moralē interpretationē author ſignificari velit per hoc quod ſuperius commemoratum eſt: Et adiecit parere Abel. Et de ſtatibus ac officiis Abel, & Cain. Qua ratione etiam, cum ante generatus ſit Cain, in deſcriptione vitæ ſtatus & operis vſus Abel prius commemoretur. B
Caput III.

Quod non ſolum naturæ exemplis, ſed & fidelibus diuinæ ſcripturæ teſtibus comprobetur malitiam tempore præcedere virtutem. Et quemadmodum ſecundum myſterium lateos in literis duæ mulieres vnicuique noſtrū cohabitent, inimicitiis & diſcordiis diſſidentes, quarū vna voluptas, altera vero virtus nominatur. De voluptatis quoque deſcriptione, & retibus ipſius, fallacibúsque ſuaſionibus quibus mentem hominis capere nititur.
Caput IIII.

De occurſu virtutis ſaucium & cito caſurum miſerantis. Ac ne inter moras illecebris demulcentibus mens capiatur, pulcherrimis illam rationibus à fallaci voluptate auertē tis, & ad ſe trahētis: cum deteſtatione cōmemoratæ meretricis, & falſitatis ipſius detectione. Quod etiam dominus Ieſus docuerit quemadmodum aduerſus huius mūdi tentationes reſiſtatur: & de tribus laqueis quos illi diabolus tetenderat. De vituperatione quoque gulæ atq; auaritiæ, & contrariarum virtutum cōmendatione. Cap. V.

De rememoratiua ſuperiorum recapitulatione, & tribus nō C prætereundis quibus dominus Ieſus officia humanæ deuotionis definiuit: & quemadmodum mens hæc audiens, ſe à voluptate auertat, & virtuti adiungat, ſtudiáq; illius eligat, quibus & ſanctus Iacob vir plenus exercitationis mentem intendit. Quódque ideo paſtor ouium inducatur, quia imperitare corpori, & ſenſibus eius, ac voluptatibus, votíſque modum tenere, præſtantius æſtimetur, q̃ regere populos, vel vrbibus præeſſe. Cap. VI.

De oblatione Cain ex fructibus terræ, & criminatione illi⁹: ac de informatione & inſtructione per legē diuinā quomodo vota ſolui debeant. Cap. VII.

Quod prima voti gratia ſit celeritas ſolutionis, vt ex ſtudio immolationis Abrahæ, & ſcriptura diuina, & vocatione Zacchæi cōprobatur. De incitatione quoq; ac admonitione vt cito vota noſtra ſoluamus. Cap. VIII.

De reprehenſione Pharaonis, qui vt pro eo rogaretur, in craſtinum diſtulit: & exaltatus mente deum obliuiſcebatur. Quantúmque humilitas orationem commendet. Et D quod melior votorum ſit ſolutio laudare deum. Quod præterea illa commendāda ſit orationis & voti diſciplina, vt non diuulgemus orationem, ſed abſcondita teneamus myſteria, ſicut Abraham & patres tenuerūt, & quēadmodum dominus in euangelio docuit: & quæ in oratione cauere debeamus. Cap. IX.

De tranſitu ad aliud vitium oblationis ipſius Cain, qui obtulit non de primis fructibus primitias deo, & quid per primitias intelligatur. Quódque Abel obtulerit hæc munera, & etiam talia qualia lex probauerit, cū pulchra myſteriorum legis explanatione: & quemadmodū interiora mundare debeamus, & ibidem quærere quæ domino ſanctificemus. De ſimilitudine quoque conceptionis ac parturitionis fœminarum & animæ, partuúmq; eiuſdem diſtinctione. Cap. X.

A

Diui Ambroſij MEDIOLANEN. EPISCOPI, de Cain & Abel Liber primus.

Quid Author in hoc opere proſequi intendat ex continuatione huius libri ad ſuperiorē. Et de generatione Cain, & Abel. Quid etiam per iſtos duos fratres, ſimilitérque per Eſau & Iacob iuxta unum intellectum myſtice atque moraliter ſignificetur. Caput I.

DE paradiſo in ſuperiorib⁹ pro captu noſtro, vt potuim⁹, quod dominus infudit, ſenſus inuenit, digeſſimus, in quibus Adæ atq; Euę lapſus eſt comprehenſus. Nūc quoniam illa penes authores non ſtetit culpa, ſed quod peius eſt, deteriorem inuenit hæredem, ſequentē adoriamur hiſtoriam: & ea quæ ſecundum ſcripturas annexa ſunt diuinas, noſtro opere proſequamur. Adam autem cognouit Euam mulierem ſuam, quæ concepit & peperit Cain, & dixit: Acquiſiui hominem per deum. Quæ acquirimus, ex quo, & à quo, & per quid acquiramus, conſiderari ſolet. Ex quo, tanquam ex materia: à quo, quis author: per quid, tanquàm per aliquod inſtrumentum. Nunquid hic ſic dicit: Acquiſiui hominem per deum, vt deum intelligas inſtrumentum? Nō vtique, ſed vt intelligas authorem & operatorem deum. Vnde magis deo detulit, cum dixit: Acquiſiui hominem per deum, vt & nos cum aliquid acquirimus, vel omnes euentus ſecundos deo magis deferre, quàm nobis arrogare debeamus. Et adiecit parere Abel. Cū adiicitur aliquid, quod prius erat, tollitur. Idque colligitur ex Arithmeticæ proportionibus, aut animæ cogitationibus. addito enim numero, fit alius numerus, aboletur ſuperior: & cogitatio accedens noua excludit ſuperiorem. Ergo cum adiicitur Abel, auſertur Cain. Quod Gene. 4.
C nominum interpretatione plenius deprehenditur. Cain etenim dict⁹ eſt acquiſitio, quod omnia ſibi acquireret: Abel, qui omnia referret ad deum, pia deuotus mentis attentione, nihil ſibi arrogans, vt ſuperior frater, ſed totum tribuens cōditori quod accepiſſet ab eo. Duæ itaq; ſectæ ſunt ſub duorum fratrum nomine compugnantes inuicem, & contrariæ ſibi. Vna quę totum menti ſuæ deputat tanquàm principali, & quaſi cuidam cogitationis & ſenſus & motus omnis authori, hoc eſt, quę omnes inuentiones humano adſcribit ingenio: Altera, quæ tanquàm operatori & creatori omnium deo defert, & eius tanquam parētis atque rectoris ſubdit omnia gubernaculo. Illa prior Cain ſignificatur, hæc poſterior Abel dicitur. Has duas ſectas anima vna parturit: & ideo germanæ habentur, quòd vno fundantur vtero. Sed contrariæ ſunt, quia oportet eas, cùm quodam animæ partu editæ fuerint, diuidi ac ſeparari. Compugnantibus enim hoſpitium eſſe vnum perpetuo non poteſt. Denique Rebecca cū Gene. 25.
duas naturas humani ingenij parturiret, vnam mali, alteram
D boni, eáſque exilire intra vterum ſentiret ſuum, (Eſau enim typus erat malitiæ, Iacob figuram bonitatis gerebat) mirata quid illud eſſet quod diſcordiam quandam cōcepti cerneret fœtus, cōſuluit deum vt paſſionem prodeccet, medelam daret. Itaq; precanti eſt reſponſum editum: Duæ gen Gene. 25.
tes in vtero tuo ſunt, & duo populi de ventre tuo exibunt. Quod ſi ad animam referas, eandem genitricē boni & mali intelliges: quia ex eodem fonte animæ vtrumque demanat. Sed hoc ſobrij ſolet eſſe verique iudicij, vt repudiato malo enutriat quod bonum eſt, atque cōfirmet. Prius ergo quàm pariat, bonum eſt exhibere reuerentiam deo debitam, vt ipſi totum deferat, ſua non præferat? Cum vero genuerit cōfeſſionem qua defertur deo, deponit cordis ſui tumorem. Adiiciens ergo deus bonum animæ dogma Abel, abſtulit improbum dogma Cain.

De myſterio in præmemoratis fratribus ſecundum ſcripturam & authoris intelligentiam figurato. Et quid per hoc intelligi detur, quod in libris Regum legitur: Et appoſitus eſt ad patres ſuos. De comparatione præterea Iſaac & Moyſi quantum ad typum & figuram quæ in eis præceſſit. Et qua ratione de Moyſe non legatur ſicut de cæteris quia deficiens mortuus eſt: ac de ignorantia ſepulturæ ipſius. Cap. II.

A ERGo tamen hoc loco ſecundum ſcripturam myſterium magis duorum populorum intelligo, quod deus adiiciendo eccleſiæ ſuæ fidem piæ plebis, abſtulit perfidiam populi præuaricantis, quandoquidem verba ipſa hoc ſignificare videantur, dicente deo: Duę gentes in vtero tuo ſunt, & duo populi de vētre tuo exibūt. Hæc figura ſynagogæ & eccleſiæ in his duob' fratribus ante præceſſit, Cain, & Abel. Per Cain parricidalis populus intelligitur Iudæorum, qui domini authoris ſui, & ſecundū Mariæ virginis partum fratris, vt ita dicam, ſanguinem (B) perſecutus eſt. Per Abel autem intelligitur populus Chriſtian' (Pſal.72.) adhærens deo, ſicut & Dauid ait: Mihi autem adhærere deo bonum eſt. Et vt cœleſtibus ſe attexeret, & à terris ſepara- (Pſalm.118.) ret. Et alibi: Defecit, inquit, anima mea in verbum tuum. eò quòd ordinem viuendi atque vſum nō in terrenis voluptatibus, ſed in verbi agnitione poſuiſſet. Ex quo cognoſcitur, nec illud ocioſe ſcriptum eſſe, ſed perpenſe atque examinatè, quod legimus in Regnorum libris: Et appoſitus eſt ad patres ſuos. Intelligi enim datur quòd patrū ſimilis fuerit fide. Vnde claret non ad ſepulturam corporis, ſed ad cōſortium vitæ relatum. Denique de Iſaac non perſunctoriè ſcriptum putatur quod requirens corporis iſtius ſpeciem quæ animæ ſuæ attexebatur, appoſitus ſit ad genus ſuum, eò quòd patris ſui moribus adhæſerit. Pulchre autem ad gen' ait, non ad populum, ſicut alibi. Nam legimus aliis locis appoſitos fuiſſe ad populum ſuum. Sed iſti non tam præſtantes: præſtantior autem, qui paucorum ſimilis fuerit, & non plurimorum. Plures in populo ſuo quàm genere. Et pręſtātius dicitur paucorum ſimilē eſſe, quàm plurimorum. Qui ergo dei erat generatus promiſſione, qui ad ſacrificiū pro- (C) bandæ pietatis electus, qui vnius vxoris, hoc eſt filius ſapientiæ ſocietate contentus, ſuperni illius generis, quod eſt vnum, ſibíque ſemper conueniens, non plebeiæ vilitatis imitator aſtruendus fuit ſcripturæ diuinæ teſtimonio. Etenim vbi labor, doctrinæ meditatio, illic cum pluribus cōmune collegium, & quoddam populare conſortium eſt. Audiendo enim pleriq; proficiunt, quos nominauit populum. Vbi autē non humana traditione, ſed ingenioſa collectione ſine vſu laboris diſciplina percipitur, illic ſublimis generis incorrupta ſinceritas eſt. Et ideo Iſaac tanquàm dei munus ad genus ſuum magis quàm ad populum appoſitus legitur, vt diuinorum potius ꝗ̃ humanorum imitatorem eſſe ſedulū recognoſcas. Beata & illa mens, quæ ſpecies & ipſum genus ſupergrediens, meretur audire quod dictum eſt ad Moyſen (Exodi.34.) cum ſepararetur à populo: Tu autē ſta mecum. Nam ſicut in Iſaac dominicæ incarnationis typus humanæ generationis ſupergreſſus conſuetudinem, vicit priores, ita vt in eo non vulgaris populariſq; gratia, ſed ſpecialis prærogatiua præ- (D) celleret, ſicut lectio docet: Abrahæ enim dictæ ſunt repro- (Gala.3.) miſſiones, & ſemini eius: non dicit & ſeminibus, tanquam in multis, ſed ſicut vni, hoc eſt ſemini tuo, quod eſt Chriſtus: ita etiam in Moyſe venturi doctoris figura, qui legem doceret, Euangelium prædicaret, implere teſtamentum vetus, nouum conderet, cœleſte populis alimentum daret, humanæ dignitatem cōditionis exceſſit eouſq;, vt dei donaretur nomine: ſicut habemus ſcriptum dicente domino: Poſui te (Exo.7.) deum Pharaoni. Etenim victor paſſionum omnium, nec vllis captus ſeculi illecebris, qui omnem iſtam ſecundum corpus habitationem cœleſtis puritate cōuerſationis obduxerat, mentem regens, carnem ſubiiciens, & regia quadam authoritate caſtigans, nomine dei vocatus eſt: ad cuius ſimilitudinem ſe perfectæ virtutis vbertate formauerat. Et ideo non legimus de eo, ſicut de cæteris, quia deficiens mortuus eſt, ſed per verbum dei mortuus eſt. Deus enim neq; defe- (A) ctionem aut deminutionem patitur, neque adiectionem capit. Vnde & addidit ſcriptura: Quia nemo ſcit ſepulturam eius vſque in hodiernum diem, quod ad tranſlationem magis ꝗ̃ ad interitum intelligas. Mors enim ſeceſſio quædam eſt animæ & corporis. Mortuus igitur eſt per verbum dei, vt ait ſcriptura, non ſecundum verbū: vt aduertas nō nuncium mortis, ſed gratiæ munus expreſſum, qui trāſlatus magis quàm derelictus eſt, cuius nemo nouit ſepulturam. Quis enim in terrenis reliquias eius potuit deprehendere, quem ſecum eſſe dei filius in euangelio demonſtrauit? Denique & Helias ſimul eſt à quibuſdam viſus, qui tranſlatus curru eſt, (4 Reg.2.) nō ſepultus nec mortuus legitur. viuit enim, qui cum dei filio eſt. Moyſes autē mortuus quidem legitur, ſed per verbum dei mortuus, per quod facta ſunt omnia. (Pſal.32.) Verbo autem dei cœli firmati ſunt. Per verbum igitur dei non lapſus operis, ſed firmamentum eſt. Non ergo tanquam relapſus in terram deprehenditur corporis ſolutione, ſed tanquam verbi cœleſtis operatione donatus & munere, vt quietem magis caro eius, quàm buſtum acceperit. Bene autem inter do- (B) minum & ſeruum ſeruatur diſtantia, vt prærogatiuam domini intelligas, ſerui gratiam. De Moyſe legitur quia ſepulturam eius nemo ſcit: de Chriſto autem, ſepultura eius de terra ſublata eſt: quia ille ſecundum myſterium legis expectabat redemptionem, vt reſurgeret: hic ſecundum euangelij donum redemptionem nō expectabat, ſed donabat. Et ideo ſepultura eius ignorata non eſt, ſed eleuata: quam diutius creatura tenere non potuit, quia per ipſum omnis creatura properauit à corruptionis ſeruitutis eleuari. Nemo ergo ſcit ſepulturā Moyſi, quia vitā eius omnes nouerunt. Chriſti autem ſepulturam vidimus, ſed nunc iam non nouimus, qui reſurrectionem eius agnouimus. Debuit enim cognoſci tumulus eius, vt reſurrectio manifeſtaretur. Et ideo in euangelio tumulus ſumma expreſſione deſcribitur. In lege nō quæritur, quia licet reſurrectionem eius lex annunciauerit, nobis tamen euangelij ſeries pleniſſime comprobauit.

Quid iuxta moralem interpretationem author ſignificari velit per hoc quod ſuperius cōmemoratum eſt: Et adiecit parere Abel. Et de ſtatibus ac officiis Abel, & Cain. (C) *Qua ratione etiam, cum ante generatus ſit Cain, in deſcriptione vitæ ſtatus & operis vſus Abel prius cōmemoretur.* Cap. III.

ERgo vt quod propoſuimus, cōpleamus, Adiecit, inquit, parere Abel, hoc eſt, meliorem Eua, quæ (Gene.4:) grauiter ante peccauerat, ex ſe generauit ſententiam, vt ſuperioris ſententiæ aboleret errorē. Mētior niſi hoc in vniuerſis comprobatur. Ita enim naſcimur, vt ante infirmus infantiæ ſexus in nobis ſit, poſtea pueritiæ corporis tantummodo curam ſciens, nullum cultum, nullā habens obſeruantiam diuinorum. Vnde & euidenti naturæ nouitate ortum Ieſum Chriſtū ex virgine vt probaret propheta, ait: Ecce virgo in vtero accipiet, & pariet filiū, & vo- (Eſaiæ 7.) cabitur nomen eius Emmanuel: butyrum & mel manducabit priuſquam ſciat malum aut bonum: non credet malitiæ, vt eligat quod bonum eſt. Et ipſa: Priuſquam ſciat (Eſaiæ.8.) puer vocare patrem ac matrem, accipiat virtutem Damaſci, & ſpolia Samariæ contra regem Aſſyriorum. Solus e- (D) nim fuit qui non eſt captus ſeculi huius vanitate, & carnali (Philip.2.) tumore: vtpote qui ſe humiliauit factus obediens vſque ad mortem. Longe vnicuique noſtrum diſſimilis, quia nos fruſtra extollimur mente carnis inflati. (Iob 15.) Vnde & nemo ſine peccato, nec vnius diei infans. (1.Petri.2.) Ille autem peccatum non fecit. Et ideo in nobis ante naſcitur Cain ſeipſum præferēs: poſtea Abel generatur, in quo ſit reuerētia diuinitatis. Prius ergo irrepit quod malum eſt, poſtea agnoſcitur quod bonum eſt. Vbi autem bonum, ibi iuſtum: vbi iuſtitia, ibi ſanctitas: (Gene.4:) hoc eſt, Abel qui adhæret deo. Et factus eſt, inquit, Abel paſtor ouium, Cain autem operabatur terram. Non eſt ocioſum quòd cum antè generatus ſit Cain, vt lectio docet, prælatus ſit hoc loco Abel: nec idem ſit ordo nominum, qui eſt ordo naturæ. Quid ſibi vult mutatio ordinis, vt prius iunioris meminerit, vbi ſcribitur vitę ſtat', operiſq; vſus? Officiorum interrogemus diſtantiam, vt colligamus cauſſam

prælatinnis. Operari terram vſu prius eſt, gratia inſerius A
quàm oues paſcere. Hoc enim inſtar eſt cuiuſdam dnctoris
& principis. Meritóque print ſe à vetuſtioribus inchoauit,
iunior recentiora prætulit, quę nullas ſpinas, nullos tribulos
Gene.3. germinarent, nulli ſententiæ eſſent obnoxia. Denique pec-
cati reus Adam de paradiſo dimiſſus eſt voluptatis, vt ope-
raretur terram. Recte ergo vbi naſcuntur hi fratres, ſerua-
tur etiam in prædicando ordo naturæ: vbi vero exprimitur
diſciplina viuendi, ſeniori iunior anteſertur: qnia etſi tempo
re iunior, virtute præſtantior eſt. Innocentia enim tempore
poſterior eſt quàm malitia, & quadam ſuppar ætate: ſed me-
ritorum nobilitate antiquior. Senectus enim venerabilis eſt,
Sapien.4. non annis incana, ſed moribus. Et ætas, inquit, ſenectutis
vita immaculata. Vbi ergo generatio exprimitur, præue-
niat Cain: vbi diſciplinarum fit prædicatio, pręcurrat Abel.
Adnleſcentiam igitur, & ipſam in exordiis iuuentutem va-
riarum illecebris paſſionum feruere quis abnuat? Sed vbi
maturior ætas ſucceſſerit, tanquam pubeſceotis laſciuiæ
tempeſtate diſcuſſa tranquillitatem refundi, & in quoſdam B
portus quietos laſſæ animæ nauigium ſubducere. Itaque
graues motus noſtræ adoleſcentiæ fida ſenectutis ſtatione
placidantur.

Quòd non ſolum naturæ exemplis, ſed & fidelibus diuinæ ſcripturæ teſtibus comprobetur malitiam tempore præcedere uirtutem. Et quemadmodum ſecundum myſteriam latens in literis, duæ malieres uniuique noſtrum roborent, inimicitiis & diſcordiis diſsidentes, quarum una uoluptas, altera uero uirtus nominatur. De uoluptatis quoque deſcriptione, & artibus ipſius, fallacibúſque ſuaſionibus quibus mentem hominis capere nititur. Cap. IIII.

NE ergo dubites talibus naturæ admonitus exem-
plis, quòd malitia præcedat tempore, ſed iuuene-
ſcat infirmitate. Habet illa ætatis ſtipendium, vir-
tus autem prærogatiuam gloriæ, qua plerũque iu-
ſto iniquus iudici cedit. Cuius rei teſtis eſt fidelis diuina ſcri C
ptura, quæ docet Eſau cognomine ſtultitię virũ ceſſiſſe pa-
Gene.25. tiẽter primatus ſuos fratri ſuo Iacob, ita vt diceret: Vt quid
mihi primatus? Sed quos iſte poſthabuit, hos vir cognomen
to exercitationis præditus quæſiuit mereri. Nónne tibi vi-
detur Eſau tanquam in agone victus, & propriæ mentis in-
firmitate imparem ſe exiſtimans ceſſiſſe victori coronam,
qnem videbat nullis paſſionũ illecebris inflecti, quarũ ipſe
puluerem ſuſtinere nõ poterat? Vt quid mihi, inquit, prima-
tus? Apud ignauos enim nulla ſunt inſignia virtutis, apud ſa
pientes prima habentur. ſtudia enim virtutis quædam inſtru
menta ſuot. Itaque ſicut bellator ſine armis eſſe non poteſt,
ita nec ſine exercitatione virtus. Vnde & dominus in Euan
Matth.11. gelio ait: A diebus Ioannis Baptiſtæ regnum cœlorum cogi
Matth.6. tur, & cogentes diripiuot illud. Et alibi: Quærite regnum
dei, & ecce omnia præſto ſunt vobis. Nõ dormientibus, ne-
que ociantibus, ſed vigilantibus & laborantibus pollicentur
præmia, & labori merces parata eſt. Qui licet non ſuauis ad
gratiam, tamen fructuoſus ad præmium eſt. Docet hoc ſer- D
Deute.21. mo legis, ſicut ſcriptum inuenimus: Si fuerint, inquit, vni
homini duæ vxores, vna earum dilecta, altera odibilis: &
pepererint ei ambæ filios, dilecta & odibilis, & fuerit pri-
mitiuus filius mulieris odibilis: qua die hæredes reliquerit fi
lios in ſubſtantia ſua, non poterit primatum dare filio mulie
ris dilectæ, omittens filium odibilis: ſed primitiuum filium
odibilis cognoſcens, det illi dotem ex omnibus quæ inue-
niuntur ei: quia ipſe initium filiorum eius eſt, & ipſi debẽtur
primitiæ. Quàm profunda latent myſteriorum ſecreta in li-
teris? Recognoſce aoima partus tuos, & odibilis iſtius mu-
lieris quære myſterium. Intra te ea inueoies, ſi requiras. Re-
pete cogitationes, relege ſenſus tuos, & cui primitiæ debeã-
tur, agooſces. Duæ enim molieres vniuique ooſtrum coha
bitaot, inimicitiis ac diſcordiis diſſidentes, velut quibuſ-
dam zelotypiæ contentionibus noſtræ replentes animæ do
mum. Vna earum nobis ſuauitati & amori eſt, blandæ con-
ciliatrix gratiæ, quæ vocatur voluptas. Hanc nobis opina-
mur ſociam ac domeſticam: illam alteram immitem, aſpe-

A ram, feram credimus, cui nomen virtus eſt. Illa igitur me-
retricio procax motu, infracto per delicias inceſſu, nutan-
tibus oculis, & ludentibus iaculans palpebris retia, quibus
precioſas iuuenum animas capit, (oculus enim meretricis,
laqueus eſt peccatoris) quemcunque viderit ſenſu dubio
prætereuntem in angulo tranſitus domus ſuæ, ſermonibus
adoritur gratioſis, faciens iuuenum volare corda, domi in-
quieta, in plateis vaga, oſculis prodiga, pudore vilis, ami-
ctu diues, genas picta. Et enim quia verum decorem oatu-
ræ habere non poteſt, adulterinis fucis affectatæ pulchritu-
dinis lenocinatur ſpeciem, oon veritatem. Vitiorum ſuc-
cincta comitatu, nequitiarum choro circunfuſa, dux crimi-
num talibus verborum machinis murum mentis aggredi-
tur humanæ: Sacrificium pacis eſt mihi: hodie reddo vota Prouer.7.
mea: hac ex cauſſa progreſſa ſum obuiam tibi, deſiderans
faciem tuam inuenire. Inſtitis texui lectum meum, & tape-
tis ab Aegypto ſtraui. Aſperſi lectum meum croco, domũ
autem meam cinnamomo: veni, fruamur amicitia vſque in
B diluculum: veni, colluctemur cupidine. Hanc enim per os
Salomonis ſpeciẽ fornicarię videmus expreſſam. Nam quid
tam meretricium, quàm ſecularis voluptas? quæ à feneſtra
domus ſuæ intrat, oculis prima tentamenta pręludens: & pe
netrat cito, ſitu in plateam proſpiciens, id eſt, in publicas
tranſeuntium vias, non in legis interna myſteria obtutum
mentis intendas. Ea profecto eſt quæ validioribus vincu-
lis velut cubile quoddam conſociatæ nobis communitatis
intexit, vt qui reclinauerit ſe, ligetur. & opprobrioſæ frau-
dis velamine operit corporis ſui ſtratum ad ſolicitãdos iu-
uenum animos, abſentiam viri, hoc eſt, incuriam legis ob-
texens. Lex enim abſens peccantibus eſt. Nam ſi adeſſet,
non delinqueretur. Et ideo ait: Non enim adeſt vir meus in
domo, abiit autem viam longiſſimam inuolucro pecuniæ
accepto in manu. Quid hoc eſſe dicam, niſi forte quia diui-
tes putant nihil eſſe quod non cedat ſuæ pecunię, & in gra-
tiam ſui legem velint eſſe venalem? Spargit odores ſuos vo
luptas, quia Chriſti odorem non habet. Theſauros demon-
C ſtrat, regna promittit, amores ſpondet continuos, inexplo-
ratos concubitus pollicetur, ſine pædagogo diſciplinas, ſi-
ne monitore ſermones, vitam ſine ſollicitudine, mollẽ ſom-
num, inexplebilem cupiditatem. Seducens eum, inquit,
multo blandimento ſermonum, & laqueis labiorum ſuorũ
alligans, domum aduſque attraxit. At ille ſecutus eã circun-
uenitur. Nitebat aula regio luxu ſplendida, cælatis parieti-
bus, & ſolo humido natabant pauimẽta vino. Fragrabat vo-
guento humus, ſpinis cooperta piſcium, & marcentibus iam
floribus lubrica. Illic comeſſantiũ tumultus, concertãtium
clamor, litigantium cædes, concentus cœnantium, ſaltan-
tium ſtrepitus, ridentium cachinnus, laſciuientium plauſus,
confuſa omnia, nihil naturæ ordine. Saltarices tonſæ, & cri-
ſpantes pueri coma, epulantium cruditas, edentium ructus,
ebriorum ſitis, heſterna crapula, hodierna temulentia, re-
pleta vomitu bibentium pocula, maiore odore ebrietatis,
quàm ſi recentia tantũ vina fragrarent. Ipſa in medio ſtãs,
Bibite, inquit, & inebriamini, vt cadat vnuſquiſque, & non
D reſurgat, ille apud me primus, qui omnium perditiſſimus.
Ille meus eſt, qui ſuus non eſt. Ille mihi gratior, qui ſibi
nequior. Calix aureus Babylonis in manu mea inebrians o- Hiere.51.
mnem terram, à vino meo biberunt omnes gentes. Qui eſt
ergo inſipientior, diuertat ad me, & indigentibus ſapien-
tia præcipio dicens: Panibus abſconditis ſuauiter vtimini,
& aquam furtim dulciorem bibite. Manducemus & biba- Eſaiæ.22.
mus, cras enim moriemur. Tranſiet vita noſtra tanquàm
veſtigia nubis, & tanquàm nebula diſſipabitur. Venite er- Sapien.2.
go fruamur bonis quæ ſunt, & vtamur creatura tanquàm in
iuuentute celeriter. Vino precioſo & voguẽtis nos implea-
mus, & non prætereat nos flos temporis. Coronemus nos
roſis antequàm marceſcant. Nullum pratum ſit quod non
pertrãſeat luxuria noſtra, vbique relinquamus ſigna læti-
tiæ. Hæc omnia relinquuntur, nihil ſecum quis feret, niſi
quod corporis voluptate quis perceperit. Denique ipſam
ego inſtitoi philoſophiam, nec eſt alia verior niſi ea quę bo
num aſſerit quod ſuaue atque iucundum ſit. Ergo vel phi-
loſophiæ vel ſapientiæ Salomonis credite.

Dr oc-

De occurſu uirtutis ſaucium & cito caſurum miſerantis. Ac ne inter moras illecebris demulcentibus mens capia-tur, pulcherrimis illam rationibus a fallaci uoluptate aurrrentis, & ad ſe trahentis, cum deteſtatione comme-moratæ meretricis, & falſitatis ipſius detectiõe. Quod etiam dominus Ieſus docuerit quemadmodum aduerſus huius mundi tentationes reſiſtatur, & de tribus laqueis quos illi diabolus tetenderat. De uituperatione quo-que gulæ atque auaritiæ, & contrariarum uirtutum cõ mendatione. *Cap. V.*

HIs auditis, velut ceruus ſagittatus in iecore hæret ſaucius. Quem miſerans virtus, & caſurum cito videns, improuiſa occurrit veritate, ne inter moras illecebris demulcẽtibus mens capiatur humana. Palam, inquit, apparui tibi non quærenti me. Ne fallat imprudentem, & circunueniat te mulier effrænata & luxurioſa, quæ non nouit pudorem: ſedet in foribus domus, in
Prouer.7. fella palam, in plateis aduocans prætereuntes. Nunc igitur B
fili audi me, & intende verbis oris mei: Non declinet in vias eius cor tuum. Multos enim vulnerando deiecit, & ſunt innumerabiles quos trucidauit. Viæ inferorum domus eius, deducentes in ſeceſſum mortis. Auſer igitur prauum os, &
Prouer.5. iniuſta labia longe à te propelle. Oculi tui recta videant, noli intendere fallaci mulieri. Mella enim diſtillabunt à labiis mulieris fornicariæ, quæ ad tempus impinguat fauces tuas, poſtea vero amariorem felle inuenies. Dies me citius deficerit quàm vitia eius expooam, quę tamen in Prouerbiis ore ſapientiæ deſcripta atq; expreſſa ſunt. Non te vincat formæ concupiſcentia. Adulterina eſt, ſucis illita, nequaquàm vero ac ſyncero fulgens decore. Neque capiaris oculis. cir-
Cantic.2. cunfuſa enim retia ſuut. Eſto magis ſimilis illius & ſequere eum qui ſalit ſuper montes, & tranſilit ſuper colles, proſpiciens per feneſtras, eminens ſuper retia. Mala ſunt voluptatis viocula. Oculos delectat, demulcet aures, ſed mentem inquinat, multa mentitur, falſa adiungit, vera ſubducit, ſpondet pecuoiam, aurum offert, ſed aufert diſciplinam. C
Tu autem accipe potius diſciplinam quàm pecuniã, & ſcientiam ſuper aurum probatum. Melior eſt enim lapidibus precioſis. Nou te celabo quæ ſumma eius feruntur, ne videar operire quæ diſplicẽt in voluptate, & obumbrare quæ placeant. Eleuat enim & extollit mentem ſuaſoriis verbis, oſtendit omnia regna terræ dicens: Hæc omnia tibi da-
Lucæ.4. bo ſi procidens adoraueris me. Ibi tu caue ne capiaris prœterlabentibus & non manentibus, in quibus magna tentatio eſt. Docuit te certè dominus Ieſus quemadmodum aduerſus huiuſmodi tentationes reſiſtas. Tetenderat diabolus primum laqueum gulæ dicens: Si filius dei es, dic huic lapidi vt panis fiat. Reſpondit dominus: Noo in pane ſolo viuit homo, ſed in omni verbo dei. Laqueum ſoluit hoc dicto. Poſuit iterum diabolus ſecundum iactantiæ laqueum, qui etiã bonã mentẽ proſperis currentẽ ſemitis ſolet ſtrangulare. Et duxit illum, inquit, in Hieruſalẽ, & ſtatuit eum ſupra pinnaculum templi, & dixit illi: Si filius dei es, mitte D
te hinc. Scriptum eſt enim quod angelis ſuis mandauit de te vt conſeruent te, quia in manibus tollent te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum. Itaque cum poſſet ſine vllo periculo mittere ſe dominus Ieſus, cui ſuppeterent ſpiritales volatus: tamen ne iactantiæ genus eſſet, reſpondit diabolo: Non tentabis dominum deum tuum. Simul docuit nos cauere ne faciamus voluntatem diaboli. Si ergo vere iactantia declinanda eſt, quanto magis nemo debet falſa iactare pro veris? Tertius ſupereſt laqueus auaritiæ atque ambitionis. Oſtendit in monte poſito omnia regna terræ in momento temporis. Bene in momento, quia diuturna eſſe nequeunt. Paululum expecta, & cito tranſeunt. Itaque qui ſequuntur ea, in monte ſibi eſſe videntur, ſed non ſunt
Pſalm.36. perpetui, ſicut habes ſcriptum: Vidi impium ſuperexaltatum & eleuatum ſuper cedros Libani, & tranſiui, & ecce non erat. Sed qui maximè ea facit, adorare videtur diabolum, cui deus venter eſt, & in pudendis gloria. Tu au-
Philipp 3. tem in deo gloriam quære, qui tibi ait: Dominum deum
Lucæ.4. tuum adorabis, & illi ſoli ſerues, à quo æterna accipias non

A temporalia. Tamen ſi quem etiam iſta delectent, ab eo moderatius petuntur, qui verus omoium fons eſt. Nam & ipſa peculiaria quæ poſſidere ſibi videtur diabolus, aliena ſunt, ſicut ipſe dixit: Tibi dabo poteſtatem hanc vniuerſam & gloriam eorum, quia mihi tradita ſunt. Ab eo ergo ſpera. licet breuis vitæ non ſit longum viaticum requirendum, tamen ab eo ſpera qui vniuerſam creaturã condidit, qui diabolo ea ad tempus tradidit, non vt poſſideat ſed vt tentet. Non enim poterat corona eſſe ſine certamine. Probandi erant dubij, vt iuſti coronarentur. Dedit itaque diabolo ea, quia in his ipſis pœna accipientis eſt ſi vti neſciat. Quid eſt enim theſaurus luxurioſo, niſi ſumptus luxuriæ? Sed non luxurioſus, ſed frugi probatur. Et ideo vtere quaſi frugi iis quæ tibi apponuntur, vt non cum manducas multum, odibilis fias. Vigiliæ enim & tormenta viro edaci. Et infra: Si
coactus fueris in edẽdo, ſurge & vome, & refrigerabit te, & Eccli.31.
non adduces corpori tuo infirmitatem. Plurimos itaque gula ſua occidit, nullum frugalitas. Innumeris vina nocuerũt,
B nulli parſimonia. Plerique inter epulas fudere animas, & menſas proprio repleuere ſanguine. Aliis cruditas vocem ſimul rapuit & ſenſum: & ſi aliquibus cruditas noxia non fuit, his ruinam fecit ebrietas: alios in crimen egit ebrietas: & ſi ipſa crimen non ſit, alios ad egeſtatem redegit. Poſtre-
mo audi quos Chriſtus excludat. Cum intrauerit, inquit, pa Lucæ.13.
terfamilias & clauſerit oſtium, incipietis foris ſtare, & pulſare oſtium diceotes: Aperi nobis. & reſpondens dicet: Neſcio vos vnde eſtis, recedite à me operarij iniquitatis. Tũc incipietis dicere: Manducauimus coram te, & bibimus, & in plateis noſtris docuiſti. Et dicet vobis: Neſcio vnde e-
ſtis. Audiſtis quid de manducantibus dixerit. Audi nunc Lucæ.6.
quid de ieiunantibus dicat: Beati qui nũc eſuriunt & ſitiũt, quia ſaturabũtur. Et infra: Væ vobis qui ſaturati eſtis, quoniam eſurietis. Sed vis manducare, vis bibere? Veni ad conuiuium ſapientiæ, quæ inuitat omnes cum magna prædica-
tione dicens: Venite, & edite panes meos, & bibite vinum Prouer.9.
quod miſcui vobis. Delectant cantica quæ epulantem de-
C mulceant? Audi hortantem, audi cantantem eccleſiam, non ſolum in canticis, ſed etiam in Canticis Canticorum: Man-
ducate proximi mei, & bibite, & inebriamini patres mei. Cantic.5.
Sed hæc ebrietas ſobrios facit, hæc ebrietas gratiæ, non temulentiæ eſt. Lætitiam generat, non titubantiam. Nec verearis ne in conuiuio eccleſiæ aut grati odores tibi, aut dulces cibi, aut diuerſi potus, aut conuiuæ nobiles deſint, aut decentes miniſtri. Quid Chriſto nobilius, qui in conuiuio eccleſiæ & miniſtrat, & miniſtratur ei? Iſtius conuiuæ recumbentis annecte te lateri, ac te deo coniunge. Nec faſtidias menſam quam Chriſtus elegit, dicens: Introiui in ortũ
meum ſoror mea ſponſa, vindemiaui myrrham cum aroma Ibidem.
tibus meis, manducaui panem meum cum melle meo, & bibi vinum cum lacte meo. In orto, hoc eſt in paradiſo eſt cõuiuium eccleſiæ vbi erat prius Adam quàm peccatum committeret. Ibi recumbebat Eua priuſquàm culpam crearet & pareret. Ibi vindemiabis myrrham, hoc eſt Chriſti ſepul
D turam, vt conſepultus cum illo per baptiſmum in mortem, quemadmodum ille ſurrexit ex mortuis, & tu reſurgas. Ibi
manducabis panẽ qui confirmat cor hominis. Mel guſtabis, Pſalm.103.
quo tuarum dulceſcat meatus faucium. Vinum bibes cũ lacte, hoc eſt cum decore & ſynceritate, ſiue quòd meri pura ſimplicitas ſit, ſiue quòd immaculata gratia, quæ in remiſſionem ſumitur peccatorum, ſiue quòd paruulos conſolationis ſuæ lactet vberibus, vt ablactati in deliciis, in plenitudinem perfectæ ætatis adoleſcant. Succede ergo in hoc conuiuium. An metuis ne anguſtior domus & breuis cõui-
uij locus te cõprimat? O Iſraël quàm magna eſt domus dei, Baruch.3.
& ingens locus poſſeſſionis eius, magnus, & non habet finem, altus & immenſus. Ibi fuerunt gigantes illi qui ab initio fuerunt ſtatura magna, ſcientes prælium. Non hos elegit deus. Et merito non elegit, quia prælium non pacem ſciebant. Et ideo tu pacem diſce, vt eligaris à deo. Sed ne forte incomptam domus magnitudinẽ putes, & diuerſoria te co-
lumnata delectent: Sapientia ędificauit ſibi domum, & ſcul- Sapien.9.
plit columnas ſeptem. Ipſe etiam dominus Ieſus multas mã
ſiones apud patrem ſuum eſſe commemorat. In hac ergo Ioan.14.

domo epulaberis animæ cibo, potúque mentis, vt poſtea nõ A
eſurias neq; ſitias vnquam. Qui enim manducat, manducat
vſq; ad ſanctatem: & qui bibit, vſq; ad ebrietatem bibit. Sed
hæc ebrietas pudicitiæ cuſtos eſt. Illa vini ebrietas fomes li-
bidinis, quo per carnes vaporantur interna viſcera, animus
igneſcit, anima exuritur. Sæuus criminum ſtimulus libido
eſt, quæ nunquàm manere quietum patitur affectum. Nocte
ſeruet, die anhelat, de ſomno excitat, à negocio abducit, à
ratione reuocat, auſert conſilium, amantes inquietat, lapſos
inclinat, caſtis inſidiatur, potiendo inflammat, vſúque accẽ-
ditur. Nullus peccandi modus, & inexplebilis ſcelerum niſi
morte amantis extingui non poteſt. Et ideo ait Apoſtolus:
1.Corin.6. Fugite fornicationem. vt veloci ſuga tanquàm furioſæ do-
minæ declinare ſæuitiam & tetro ſeruitio exire poſſimos.
Nam quid de auaritia dicam, inſatiabili pecuniæ cupiditate,
& quadam æris libidine, quæ quo plura abſtulerit, eo ma-
gis inopem eſſe ſe credit? Omnibus inuida, ſibi vilis, in ſom- B
mis diuitiis inops, affectu extenuat quod cenſu abũdat. Nul
lus rapiendi modus, vbi nulla menſura cupiendi. Sic inflam
mat animum, ſic igne ſuo paſcit animum, vt hoc ſolo diſtet,
quod illa formatum adultera ſit, iſta terrarum. Elementa
concutit, mare ſulcat, terram effodit, cœlum votis fatigat,
nec ſereno grata nec nubilo, condemnat prouẽtus annuos,
fœtúsque terrarum arguit. Sed hæc ægritudo eſt animæ, nõ
Eccle.5. ſanitas. Denique eccleſiaſtes dicit: Eſt languor malus quẽ
vidi ſub ſole, diuitias cuſtodiri in malum poſſidentis eas.
Et ſupra: Qui diligit argentum, non ſatiabitur argento,
nec eſt finis acquiſitionis eorum. Si quæris theſauros, acci-
pe inuiſibiles & occultos, quos in cœli altiſſimis, non quos
in terrarum venis requiras. Eſto pauper ſpiritu, & eris di-
ues qualicunque cenſu, quia non in abundantia diuitiarum
vita eſt hominis, ſed in virtute ac fide. Iſtæ te diuitiæ verũ
diuitem facient, ſi ſis in deum diues.

De rememoratiua ſuperiorum recapitulatione, & tribus nõ prætereundis, quibus dominus Ieſus officia humanæ deuotionis definiuit, & quemadmodum mens hæc audiens ſe à voluptate auertat, & uirtuti adiũgat, ſtudiaq; illius eligat, quibus & ſanctus Iacob uir plenus exercitationis mentẽ intẽdit. Quodq; ideo paſtor ouium inducatur, quia imperitare corpori & ſẽſibus eius ac voluptatibus, notique modum tenere, præſtantius æſtimetur, quàm regere populos, uel urbibus præeſſe. Cap. VI.

AVdiſti voluptatis myſteria, audiſti etiam copia-
tum noſtratum munera, quas ego non ſupellecti-
li operiẽdas, ſed ſcripturæ nudis ſermonibus de-
monſtrandas putaui, vt ſua luce reſulgerẽt, vt ex
ſe ipſæ vocem emitterent ſibi inuicem. Neq; enim ſol & lu-
na interprete indigent. Habent interpretem ſulgorẽ ſui lu-
minis, quo totos repletus orbis eſt. Illis illuminatio eſt ſides
ſine indice, quædam, vt ita dicam, inteſtata teſtis, quę alieno
non indiget teſtimonio, & ſubito ſe vniuerſorum oculis ef-
fundit. Non ergo annunciantur opera noſtra ſed clamant, & ſe
ipſa nunciant. Sane vt & hoc quod laborioſum in noſtris du
citur, non prætercam, fides exigitur, ſtudium deſideratur, ſa D
cta quæruntur. His enim tribus dominus Ieſus deuotionis
humanæ officia diffinit dicens: Petite, & dabitur vobis: quę-
Matth.15. rite, & inuenietis: pulſate, & aperietur vobis. Et infra: Om-
nis ergo qui audit verba mea hæc, & facit ea, ſimilis eſt viro
ſapiẽti. Hæc qui ſtudioſe fuerit proſecutus, primatus bene-
dictionis accipiet, ſicut patriarcha Iacob, qui continentia &
ſide humanarum ſupplantauit veſtigia paſſionum. Iſte ait:
Miſericordiam mei habuit deus, & ſunt mihi omnia. Hanc
itaque miſericordiam nos fide, ſtudio operibúſque merea-
mur, quibus diſciplinis inuenit Iſraël gratiam dei, & per ip-
ſam omnia. Non enim mundi huius copias, ſed virtutum di
ſciplinas ſibi ſuppetere gaudebat. Has nobis ſubſtituamus
hæredes, quas ſanctus Abraham in Iſaac filio ſuo ſubſtituit
Gene.25. ſibi, omnem operum ſuorum deputans hæreditatem ſapiẽ-
ti & iuſto viro, nec vllum ius hæreditarium ancillis vel an-
cillarum filiis derelinquens, ſed tantũmodo donationis mu-
nera. Perfectæ enim virtutes totum accipiunt gloriæ patri-
monium, vſitatis & mediocribus vile aliquid aſpergitur. Et

A ideo Agar, quæ aduena Latinè dicitur atque accola, & Ce-
thura quæ odoriſera ſignificatur, hæredes non ſunt. Qui e-
nim mediis vtitur diſciplinis, accola non inhabitator eſt ſa-
pientiæ. Odore aſperſus, non fructu expletur. Sanitatem au
tem cibus non odor inuehit, quia odor fructuũ nuncius eſt.
Principales itaque diſciplinas ſequentibus, & indigenas ac-
colis agnoſcimus præferẽdas. Hoc ſecundum ingenium. At
vero ſecundum myſterium, Abraham pater gentium, ſemi-
ni ſuo legitimo, quod eſt Chriſtus, hæreditatem omnem fi-
dei ſuæ detulit, quia in hac terra velut aduena fuit, vt vitæ
huius odorem magis quàm fructum referret. Hæc cum au-
dit mens, auertit ſe à voluptate, virtutíque adiungit, veri
decoris admirans gratiam, purum affectum, ſimplicem ſen-
tentiã, mediocrem veſtẽ, hoc eſt, nõ in perſuaſione ſermo-
nis, ſed in oſtentatione ſpiritus, qualis eſt Apoſtolicæ forma 1.Corin.3.
ſententiæ, amictum ſapiẽtiæ atque pietatis omni precioſio-
B rem auro reſulgens: tamen chorum prudentiæ, temperãtiæ,
ſortitudinis, iuſtitiæ ſuſcipiens, quæ ſragrabat odorem di-
ſciplinarum, incutientes reuerentiam, infundentes gratiam.
Itaq; talibus mota elegit ſtudia virtutis, quibus Iacob vir
plenus exercitationis mentem intendit ſuam. Et ideo ouiũ
paſtor inducitur, eò quòd imperitare corpori & ſenſibus e-
ius ac voluptatibus, votiq; modum tenere, ne velut ouis va-
getur incerta, præſtantius æſtimatur quàm regere populos, vel
pręeſſe vrbibus. Difficilius enim quiſpiã ſe quàm alterum regit.
Animum vincere, iracundiam cohibere, compugnantéſque
leges carnis & mẽtis in vnum cogere, immortalis cuiuſdam
eſt viri, quem inferni porta non ſuſceperit. Denique ipſe ſi- Exod.3.
bi legiſlator vindicauit hoc munus, vt oues paſceret Iethro,
qui dicitur ſuperfluus, & ageret in deſertum: eò quòd irra-
tionabilem & ſuperflui vulgariſque ſermonis loquacitatẽ in
ſecreta quædam ſobriæ doctrinæ coëgit myſteria. Ideoque
Aegyptiis abominationi erant paſtores ouiũ. Omnes enim
qui corporis dediti paſſionibus huiuſmodi, & voluptatibus
indulgent ſuis, diſceptatorẽ verbi doctorẽq; virtutis quadã
execratione declinant. Et ideo per ænigmata hæc docuit
C Moyſes apta deo eſſe ſacrificia, quæ refugit omnis inſipiẽs,
hoc eſt opera & pręcepta virtutis. Ideoq; paſtor Abel, Cain
autem operator terræ legitur, qui in fratre ſuo vir inſipiens
formam ſpeciémque virtutis expreſſam ferre non potuit.

De oblatione Cain ex fructibus terræ, & criminatione illius, ac de informatione & inſtructione per legem diuinã quomodo uota ſolui debeant. Cap. VII.

ET factum eſt poſt dies, obtulit Cain ex fructibus
terræ munus domino.) Duplex culpa, vna quod
poſt dies obtulit, altera quod ex fructibus, non ex
primis fructibus. Sacrificium autem & celeritate
cõmendatur & gratia. Vnde præceptũ eſt: Si voueris votũ, Eccle.5.
non facias morã reddere illud. Melius eſt enim non vouere
votum, quàm vouere & non reddere. Cũ enim moram facis, nõ
reddis votum. Eſt autẽ poſtulatio bonorũ à deo cũ ſoluẽdi
muneris promiſſione. Et ideo cũ impetraueris quod petiſti,
ingrati eſt tardare promiſſum. Sed interdũ aut negligẽtibus
D irrepit obliuio impetratorũ, aut tumidis & elatis: arrogare
euentus ſibi, hebetis cordis eſt, & bonũ quod agit, vel quod
à deo cõſequitur, propriis virtutibus vindicare nec autho-
ris deputare gratiæ, ſed ipſe ſe ſuorũ bonorum authorẽ du-
cere. Tertium genus eſt peccati quidẽ minoris, ſed ſupparis
arrogantiæ, eorum ſcilicet qui datorem bonorum deũ non
negant, ſed quæ acciderint, ea ſibi propter prudentiam ſuã
cæterarúmque merita virtutum iure delata arbitrantur.
Propterea etiam diuina dignos habitos gratia, quod nequa-
quam viderẽtur indigni quibus talia diuinis beneficiis pro-
uenirent. Ne quid ergo huiuſmodi accidat, vnde votũ tuũ
tibi in peccatum fiat, lex te informauit atq; inſtruxit, dicẽte
domino qui legem dedit: Attẽde tibi ne obliniſcaris bene- Deute.8.
ficia domini dei tui, & non cuſtodias mandata & iudicia &
iuſtitias illius quæ ego præcipio tibi hodie, vt cũ manduca-
ueris, & repletus fueris, & cũ domos bonas ædificaueris, & ha
bitare cœperis in eis, & oues tuæ & boues tui cũ repleti fue
rint, & cum ære, argento & auro completus fueris, & omnia
poſſidere cœperis, & plena fuerint horrea tua, exaltes cor
tuum,

tuum,& obliuiſcaris dominum deum tuũ. Tunc ergo obli- A
uiſceris dominum cum oblitus fueris tui. Si autem cogno-
ſcas infirmum te eſſe, cognoſces deum eſſe ſuper omnia, &
immemor eſſe non poteris vt ei reuerentiam debitam ſol-
uas. Diſce nunc quemadmodum vnuſquiſque moneatur ne
ſeipſe authorem ſuorum putet bonorum. Ne dicas, inquit,
io corde tuo, virtus mea & potentia mea fecit mihi virtutẽ
hanc magnam: ſed in mente tua habebis dominum deũ tuũ,
quoniam ipſe dat vires vt facias virtutes. Vnde bene Apo-
1.Corin. 4. ſtolus quaſi legis interpres non gloriabatur in virtute ſua,
ſed minimũ Apoſtolorum ſe eſſe dicebat,& quicquid eſſet,
gratię diuinę eſſe, nõ meriti ſui, nihilq; nos habere quod nõ
acceperimus. Quid enim, inquit, habes quod non accepiſti?
Si autem accepiſti, quid gloriaris quaſi non acceperis? Di-
diciſti ergo humilitatem magis ſequi quàm arrogantiam, ſe-
dulitatem affectare ꝙ poteſtatem. Accepiſti ſalutaria præce
pta, noli negligere vtilia inſtrumẽta medicinæ, quibus fibra
omnis letalis vulneris exſecatur. Ille quoque qui ſe iuſtifi-
cat, ne infletur cordis ſui tumore, & ipſe accepit ſalubre mã
datum, in huiuſmodi ſententiam reſultante oraculo: Ne di- B
Deute. 9. cas in corde tuo cũ conſumere cœperit dominus deus tuus
gentes illas à conſpectu tuo, dicens: Propter iuſtitiam meã
induxit me dominus poſſidere terrã iſtam. Sed propter ini-
quitates gentium iſtarũ extirpauit illos dominus à facie tua.
Nõ propter iuſtitiam tuã, nõ propter bonitatẽ tuã, nec pro-
pter æquitatem cordis tui intraſti poſſidere terram iſtã, ſed
propter iniquitatem gentiũ diſperdidit eos dominus à con-
ſpectu tuo, & reſtituit teſtamentum quod iurauit patribus
veſtris. Teſtamentũ perfecta dei gratia eſt. Nihil enim im-
perfectum dat deus, perfecta autem virtus eſt, & opera vir-
tutis. Teſtamentum autem dicitur quo defertur bonorum
hæreditas. Merito & teſtamentum dicitur, & diuinum, cum
ea quæ vere bona ſunt, atteſtatione mandatorum cœleſtiũ
conferuntur. Et teſtamentum dicitur, quoniã ſanguine de-
dicatum eſt, vetus in typo, nouum in veritate. Quo teſtamẽ
to diuinæ gratiæ pignus tenemus, quia ſic dilexit deus hũc
Ioan. 3. mundum, vt vnigenitum filium ſuũ pro nobis omnibus da-
Roma. 8. ret. Vnde perfectionẽ gratiæ prædicãs Apoſtolus ait: Quo-
modo non etiam cum illo omnia nobis donauit?

*Quod prima uoti gratia ſit celeritas ſolutionis, ut ex ſtu-
dio immolationis Abrahæ, & ſcriptura diuina, & uo-
catione Zacchæi comprobatur. De incitatione quoque
ac admonitione ut cito uota noſtra ſoluamus.* Cap. VIII. C

PRima igitur voti gratia eſt celeritas ſolutionis.
Deniq; Abraham filium ſuum ad holocauſtũ iuſ-
ſus offerre, non poſt dies vt Cain obtulit, ſed ex-
urgens mane ſtrauit aſinam ſuam, & adhibuit ſecũ
Gene. 22. duos pueros, & Iſaac filium ſuum, & concidens ligna ad
holocauſtum, ſurgens abiit, & venit ad locum quem dixe-
rat ei deus, die tertia. Primo aduerte immolantis ſtudiũ ma-
turum atque feſtinum, vt mora expectationis non eſſet, niſi
donec audiretur oraculum. Deinde vt ſterneret aſinam ſuã,
obſequiũ omne ipſe ſuſciperet, & ſacrificio neceſſaria præ-
pararet, duabus quoq; fide & ſpe virtutibus comitantibus
hoſtiam ſuam duceret, de poteſtate dei certus, & de boni-
tate ſecurus. Quod autem ait: Die tertia: vel quod continua
eſſe debeat & perpetua deuotio. Tripertitum eſt enim tem-
pus, præteritum, præſens, & futurũ. Quo admonemur quòd D
nec præteritorum beneficiorum dei vel pręſentium vel fu-
turorum irrepere debet vlla obliuio, ſed tenax gratiæ me-
moria perſeuerare, & obedientia nõ deeſſe. Vel quia is qui
ſacrificat: in vnum ſplendorem, in vnam lucem debeat ce-
dere trinitatis. Ei enĩ qui fideliter ſacrificat, dies lucet, nox
nulla eſt. Sic & in Exodo Moyſes ait: Viam trium dierum
ibimus, & immolabimus domino deo noſtro. Sed etiam a-
Exod. 3. libi cum viſus eſſet deus Abrahæ ad ilicem Mambre: Re-
ſpiciens, inquit, Abraham oculis ſuis vidit, & ecce tres viri
ſtabant ſuper eum. Et videns, occurrit obuiam illis ad o-
Gene. 18. ſtium tabernaculi ſui, & adorauit ſuper terram, & dixit: Do
mine, ſi inueni gratiam ante te. Tres vidit, vnum adorauit.
Tres menſuras offert ſimilaginis. Nam etſi immenſus deus,
Eſaiæ. 40. tamen menſuram omnium tenet, ſicut ſcriptũ eſt: Quis mẽ-
ſus eſt manu aquam, & cœlum palmo, & vniuerſam terram

A clauſa manu? Perfectæ igitur in perſonis ſingulis trinitati,
interiore mẽtis arcano, hoc eſt, ſimilaginis ſpiritalis ſanctus
patriarcha ſacrificium deferebat. Hæc eſt ſimilago quam in
euãgelio molit mulier illa quæ aſſumetur. Vna enim, inquit, Matth. 24.
aſſumetur, altera relinquetur. Aſſumetur eccleſia, relinque-
tur ſynagoga. Vel mens bona aſſumitur, improba derelin-
quitur. Vt ſcias autem quia & Abraham in Chriſtum credi-
dit: Abraham, inquit, diem meum vidit, & gauiſus eſt. Et qui Ioan. 8.
credit in Chriſtum, credit & in patrẽ. Et qui perfecte cre-
dit in patrem, credit in filium & ſpiritum ſanctum. Tres
ergo menſuræ, vna ſimilago, hoc eſt, vnum erat ſacrificium
quod venerabili trinitati pari quadam menſura deuotionis
& congrua plenitudine pietatis oblatum eſt. Adhuc cogno-
ſce celeris ſtudia deuotionis. Cucurrit, inquit, & accepit vi-
tulum vnum tenerum & bonum, & dedit puero, & feſtina-
uit facere eum. Vbique impigra deuotio, & ideo deo fuit
munus eius acceptum. Habes & alibi vt ſolis ortum oratio-
ne præuenias, Occurre, inquit, ad ſolis ortum, Habes in eu-
angelio dicentem dominum Ieſum: Zacchæe feſtinans de- Luce. 19.
B ſcende. Et ille quia impetrauerat quod volebat, vt Chri-
ſtum videret, & amplius impetrauerat vt videretur & vo-
caretur à Chriſto, feſtinans deſcendit, & accepit illum gau-
dens. Et ideo probauit dominus eius affectum, & eum ce-
leri remuneratione donauit, dicens: Quia hodie ſalus do-
mui huic facta eſt. feſtinauit enim & dominus ad beneficiũ;
& ideo non expectauit vt promitteret & impleret omnia;
ſed ante fecit, poſtea declarauit. Dixit enim: Facta eſt ſa-
lus: quòd vtique præuenienti ſeruit, non promittenti. Iu-
ſtus ergo votum ſuum celeritate commẽdat. Et ideo patres
noſtri feſtinantes manducabant paſcha ſuccincti lumbos, &
pedes ſuos calceamẽtorum exuentes vinculis, & tanquàm
onus corporeum deponentes, vt eſſent parati ad tranſitum.
Paſcha enim domini tranſitus eſt à paſſionibus ad exercitia
virtutis. Et ideo paſcha domini dicitur, quoniam & tunc in
typo illo agni veritas dominicæ paſſionis annunciabatur, &
nunc eius celebratur gratia. Cito ergo hoc quære anima, vt
cito etiam audias, ſicut audiuit & Iacob: Quid eſt hoc quod Gene. 27.
tam cito inueniſti fili? Et ille ſecundum dogma reſpondit,
Quod tradidit dominus deus tuus in manus meas. Cito dat
C deus: quia dixit, & facta ſunt: mandauit, & creata ſunt. Pſalm. 148.
Verbum enim dei (non ſicut quidam ait) opus eſt, ſed ope-
rans: ſicut habes ſcriptum: Pater meus vſque modo opera- Ioan. 5.
tur, & ego operor. Præuenit omnia. Eſt enim ante omnia
ſicut pater, & in omnibus ſicut idem pater, penetrans om- Hebr. 4.
nia. Validum enim & acutum, & omni gladio acutius eſt pe
netrans vſque ad diuiſionem animæ & ſpiritus, artuúmque
& medullarum. Præueniens omnium cogitationes: de quo
ait pater deus: Iam videbis ſi comprehendit te verbũ meũ,
aut non. Vbi enim deus, & verbum eſt: ſicut dixit: Veniem⁹, Ioan. 14.
& manſionem apud eum faciemus. Et ſicut habes in aliis de
deo lectum, Ego ſteti hic priuſquàm tu: ita & verbum dicit: Ioan. 1.
Priuſquàm ſtares ſub arbore fici, vidi te. Et de ipſo dictum
eſt verbo, hoc eſt filio dei: Medius autem veſtrum ſtat, quẽ Ibidem.
vos neſcitis. Vbicũque enim ſancti, ibi in eorum medio dei
verbum, in ſingulorum præcordiis complens maria & ter-
ras. Et cum hic eſt, etiam alibi eſt, non mutato loco, ſed re-
pleto vbiq; ſui præſentia. Vbiq; enim eſt qui eſt per omnia,
D & in omnibus, nullum locum immunem ſui relinquens. Et
vbi adeſt erat, & vbi erat adeſt. Et ideo qui nouit velox eſſe
verbum dei, cito petit, & cito impetrat.

*De reprehenſione Pharaonis, qui ut pro eo rogaretur in
craſtinum diſtulit, & exaltatus mente deum obliuiſce-
batur. Quantumque humilitas orationem commẽdet. Et
quòd melior uotorum ſit ſolutio, laudare deum. Quòd
præterea illa commendanda ſit orationis & uoti diſci-
plina, ut non diuulgemus orationem, ſed abſcondita te-
neamus myſteria, ſicut Abraham & patres tenuerunt,
& quemadmodum dominus in euangelio docuit: & quæ
in oratione cauere debeamus.* Cap. IX.

AT vero Pharao qui opinionibus vanis & inanib⁹
ſtudiũ ſpẽdebat ſuũ: ranis repleta Aegypto, ſonũ
inanẽ rerum & ſtrepitũ variũ reddẽtibus, dicenti

Exodi.8 Moyſi, Conſtitue mihi quando pro te orem, & pro famulis A
tuis, & pro populo tuo, vt exterminet domious raoas: cũ de-
buerit in tania politus neceſſitate rogare vt iam oraret, nec
differtet, reſpondit, Craſtina die: ocioſus & negligeos inorę
pœnam Aegypti ſoluturus excidio. Itaque iſte vbi impe-
trabat, immemor fiebat gratiæ, & exaltatus mẽte carnis ſuæ
obliuiſcebatur deum. Humilitas autem commendat oratio-
Lucæ.18. nem. Siquidem & Phariſæus ille reprehenſus eſt, qui ieiunia
ſua velut beneficia enumerabat, & tãquàm obiectabat deo,
& ſe criminum memorabat exortem. Publicanus autẽ præ-
dicatus eſt, qui à loõge ſtaos nolebat oculos ad cœlum le-
uare, ſed percutiebat pectus ſuum dicẽs: Domine deus, pro-
pitiare mihi peccatori. Et ideo diuina eum ſentẽtia prætulit
dicens: Quia deſcendit hic Publicanus iuſtificatus magis q̃
Phariſęus. Ille enim iuſtificatur qui peccatum propriũ con-
Eſaiæ.43. fitetur, ſicut locutus eſt ipſe dominus: Dic iniquitates tuas,
Pſal.50. vt iuſtificeris. Et Dauid ait: Sacrificium deo ſpiritus contri
bulatus. Et iterum: Cor contritum & humiliatum deus non
Baruch.3. ſpernit. Hieremias quoque ait: Aoima in anguſtiis, & ſpiri- B
tus anxius clamat ad te. Ergo & Pharao, & rex Aſſyrius qui
dicebat: Quis deorum gentium iſtarũ liberabit terram ſuã
de manu mea? quomodo liberabit dominus deus tuus Hie-
ruſalem de manu mea? exaltatiooe ſua deiecti ſunt. Iuſtus au
tem, ſicut Iacob, ad authorem deum refert quæcunque fue-
rit bona conſecutus, dicens de omnibus quæ ſibi proſpera-
ri cognouerit: Quoniam tradidit ea domious deus in ma-
nus meas. Hæc igitur melior votorum ſolutio eſt, ſicut &
Pſalm.49. Dauid ait: Immola deo ſacrificium laudis, & redde altiſſi-
mo vota tua. Laudare deum, commẽdare eſt votum, & ſol-
uere. Vnde & Samaritanus ille aliis anteſertur, qui cum Le-
proſis aliis nouem ſecundum præceptum domini mũdatus
à lepra, ſolus regreſſus ad Chriſtum amplificabat deum, &
Lucæ.17. agebat grarias. De quo Ieſus ait: Noo fuit ex illis qui redi-
ret, & gratias ageret deo, niſi hic alienigena. Et ait illi: Sur-
ge, & vade: quia fides tua te ſaluum fecit. Eſt etiam illa cõ-
mendandæ orationis & voti diſciplina, vt non diuulgemus
orationẽ, ſed abſcondita teneamus myſteria, ſicut tenuit A- C
braham, qui ſubcinericias fecit. Tenuerunt & patres qui co
xere conſperſum quod extulerant de Aegypto, ſubcioeri-
cia facientes azyma, quæ Græcè ἐγκρύφια dicunt, eò quòd
abſcondantur in cinere, ſignificantes fermeotũ illud quod
Lucæ.13. abſcondit mulier illa euangelica menſuris tribus donec fer
mentaretur totum myſteriorum quoqoe innuentes premẽ-
dam eſſe doctrinam. Quod apertius dominus in euangelio
Matth.6. docuit, ſic dicens: Tu autem cum orabis, intra in cubiculũ
tuum, & clauſo oſtio patrem tuum ora in abſcondito, & pa-
ter tuus qui videt in abſcondito, reddet tibi. Orantes autem
nolite multum loqui. Et infra: Scit enim pater veſter quid
vobis opus ſit antequam petatis ab eo. Cubiculum tuũ men
tis arcanum, animique ſecretum eſt. In hoc cubiculum tuũ
intra, hoc eſt, intra in alta præcordia, totus ſgredere de cor-
poris tui exteriori veſtibulo, & claude oſtium tuum. Quid
Pſal. 140. ſit oſtium tuum, diſce: Pone domine cuſtodiam ori meo, &
oſtium circuitus labiis meis. Et Paulus petit orari pro ſe, Vt
Coloſ.4. aperiatur mihi, inquit, oſtium verbi, ad loquendum myſte- D
rium Chriſti. Sed ille, vt pote electus ad euangelij prædi-
cationem, rectè ſibi oſtium verbi optabat aperiri, quia de
ore eius exibat ſalus gentium, de ore eius prodibat vita po-
pulorum. Nos autem claudamus oſtium ne culpa intret, ne
lapſus aliquis ſermonis exeat. Intrat culpa ſi lapſus exierit.
Prouer. 10. Audi quomodo intret culpa. Ex multiloquio, inquit, non
effugies peccatum. Exiuit multiloquium, peccatũ intrauit,
quia in multiloquio nequaq̃ qui exeat ſermo, trutinatur,
imprudenter labitur: licet ipſum vltra menſuram aliquid
loqui grande peccatum ſit. Et ideo caue ne imprudenter lo
quaris. Labia enim imprudentis inducunt eum ad mala. Ca-
ue ne in oratiooe te extollas. Oratio enim humiliantis ſe nu
bes penetrabit. Caue ne incautè ſymboli vel dominicæ o-
Eccli.35. rationis diuulges myſteria. An neſcis quàm graue ſit in o-
ratione contrahere peccatum, vbi ſperas remedium? Certè
dominus per prophetam docuit hoc graue eſſe maledictũ,
Pſalm.108 dicens: Et oratio eius fiat in peccatum. Niſi forte medio-
cre id tibi putas eſſe. Diffidere eſt enim de potentia dei,

A æſtimare quod non audiaris niſi clamaueris. Clament ope-
ra tua, clamet fides, clamet affectus, clament paſſiones tuæ,
clamet ſanguis tuus, ſicut ſancti Abel, de quo dixit deus ad
Cain: Vox ſanguinis fratris tui ad me clamat. Audit enim Gene.4.
in occultis qui mundat in occultis. Nos niſi loquentem ali-
quem audire noo poſſumus: apud deum loquuntur non ver
ba, ſed cogitationes. Et vt hoc verum ſcias, dicebat domi-
nus Ieſus ad Iudæos: Quid cogitatis mala in cordibus ve- Matth.9.
ſtris? Non interrogantis vox iſta eſt, ſed ſcientis. Quod tibi
manifeſtat euangeliſta dicens: Ieſus autem ſciebat cogita-
tiones eorum. Sicut ergo filius nouit, nouit & pater. Filium
noſſe cognouiſti, patrem noſſe audi conſiliarium & teſtem
patris dicentem. Scit enim pater veſter quid vobis opus ſit, Matth.6.
antequam petatis ab eo. Coque ergo ſubcinericiam tuã va-
pore ſpiritus ſancti. Coque etiam animi paſſiones verbi ca-
lore. Et ſi crudiores ſunt paſſiones tuæ, ouper fortaſſe de
Aegypto egredientes, operito eas, & lento calore excoqoe,
ne fortiorem ignem dum ferre non poſſiot, ſemiuſtulentur
B potius quàm coquantur. Sunt enim plurima quæ prematu-
ro ſermooe inſidis auribus vel infirmis quaſi incocta com-
mittas, ad quæ auertatur auditor, & cum horrore faſtidiat: ſi
coctiora guſtaret, ſpiritalis cibi perciperet ſuauitatem. Diui
nę autem dominus Ieſus & bonitatem te docuit patris, qui
bona nouerit dare, vt quæ bona ſunt, à bono poſcas: & impẽ
ſe & frequenter monuit orandum, non vt faſtidioſa conti-
nuetur oratio, ſed vt aſſidua freqoenter effundatur. Plerũ-
que inanis gloria longæ precationi, intermiſſæ autem prur-
ſus obrepit incuria. Deinde monet vt cum ipſe veniam tibi
poſcis, tum maximè largiendam aliis noueris quo precem
tuam operis tui voce commendes. Apoſtolus quoque docet
orandum ſine ira & diſceptatione, vt non turbetur, non in-
terpoletur oratio tua. Docet etiam orandum in omni loco,
cũ ſaluator dicat: Intra in cubiculũ tuũ. Sed intellige cubicu
lum non incluſum parietibus, quo tua membra claudantur,
ſed cubiculum quod in te eſt, in quo includũtur cogitatio-
nes tuæ, in quo verſantur ſenſus tui. Hoc orationis tuæ cu-
C biculum vbiq; tecum eſt, & vbique ſecretum eſt, cuius ar-
biter nullus eſt niſi ſolus deus. Orandum autẽ præcipue &
pro populo doceris, hoc eſt pro toto corpore, pro membris
omoibus matris tuæ, in quo mutuæ charitatis eſt inſigne. Si
enim pro te roges, tantummodo pro te rogabis. Et ſi pro ſe
tantum ſinguli orent, minor peccatoris q̃ intercedentis eſt
gratia. Nunc autem quia ſinguli orant pro omnibus, etiã om
nes orant pro ſingulis. Ergo vt cõcludamus, ſi pro te roges:
tantum, vt diximus, pro te rogabis. Si autem pro omnibus
roges, omnes pro te rogabunt. Si quidem & tu in omnibus
es. Ita magna remuneratio eſt vt orationibus ſingulorũ ac-
quirãtur ſingulis totius plebis ſuffragia. In quo arrogantia
nulla, ſed humilitas maior eſt, & fructus vberior.

De tranſitu ad aliud uitium oblationis ipſius Cain qui obtulit non de primis fructibus primitias deo, & quid per primitias intelligatur. Quodque Abel obtulerit hæc munera, & etiam talia qualia lex probauerit, cum pulchra myſteriorum legis explanatione: & quemadmodum interiora mundare debeamus, & ibidem quærere quæ domino ſanctificemus. De ſimilitudine quoque conceptionis ac parturitionis fœminarum & animæ, partuúmque, eiuſdem diſtinctione. D *Cap. X.*

SEd iam tẽpus eſt alio tranſire, quoniã de eo quod
poſt dies obtulit Cain, plene diximus. Factus eſt
indicium reſupini, cum ipſa poſtulatio voti matu-
ra eſſe debeat, ne videamur de humanis artibus,
hoc eſt, medendi peritia, herbarúmque ſuccis, ſperaſſe ma-
gis remedium, quàm de deo ſubſidium popoſciſſe. Ad ip-
ſum enim prius eſt confugiendum, qui noſtræ curare poſſit
animæ paſſiones. Verum homines quidam præpoſtero or-
dine ante ſibi ab hominibus opem arceſſunt. Vbi autem
humana ſubſidia defecerint, tunc opinantur diuini po-
ſtulandam fauoris gratiam. Concluſo ergo illo & conui-
cto Cain crimine, aliud oblationis vitium diſcutiamus.

Obtulit,

Obtulit, inquit, à fructibus terrę, nō à primis fructibus, primitias deo. Hoc eſt primitias ſibi prius vindicare, deo autē ſequētia deſerre. Itaque cum vere anima corpori tanquam ſeruo domina ſit præferenda: vtique primitias eius, hoc eſt animæ prius quàm corporis offerre debemus. Primitiæ animæ, primatus ſunt bonarum diſciplinarum. Quæ licet tēpore poſteriores ſint, q̄ corporis primitiæ, quæ ſunt eſca, incrementum, viſus, auditus, & tactus, odor, vox: mens autem & ſenſus pars animæ, pars corporis eſt: tamen priores ſunt diſciplinis. Quarum primitiua eſt puro corde & ſimplici ſermone oblata deo gratiarū actio. Hæc munera obtulit Abel, & ideo reſpexit deus in munera eius quoniam à primitiuis obtulit. Accedit ergo quia de primitiuis ouium, & de adipibus earum: conſidera quia non de inſenſibilibus, ſed de animantibus obtulit. Plus eſt enim animalis q̄ terrenus. ſiqui-
1. Corin. 15. dem animalis proximus ſpiritali eſt. Non enim prius quod ſpiritale eſt, ſed quod animale, deinde quod ſpiritale. Quod animale ſpirat, habet vitalem ſpiritum, non ita quod de terrarum fructibus. Deinde obtulit non ſecunda, ſed prima: nō exigua, ſed pinguia. Talia enim lex probauit, & iuſſit offer-
Exod. 13. ri, ſicut ſcriptum eſt: Et erit, inquit, cum induxerit te deus in terram Chananæorum, ſicut iurauit patribus tuis, & dabit tibi, tolles omne quod aperit vuluam maſculinum domino. Omne quod aperit vuluam de armentis & pecoribus tuis, quæcunque nata fuerint tibi maſculina, ſanctifica domino, Omne quod aperit vuluam aſinæ, mutabis illud oue: ſi autē non mutabis, redimes illud. Quid tam profundi myſterij, tā altæ ſecretæque ſapiētiæ, quàm in quibuſdā inuenis verborum ſimplicium? Deprehendas licet atque haurias vbertatē gratiæ ſpiritalis. Chananęi etenim mobiles & inquieti ſunt. Cum igitur in eorum terram fueris ingreſſus, quos aduertis propter leuitatem, inquietudinem, & inſtabilitatem morū, poſſeſſione deiectos, tu teneto conſtantiam. Nō te vilis ratio, nō leuis ſermo perturbet. Hoc eſt enim Chananæus, mobilis ſermo, affectus inſtabilis, & inquieta contentio. Sed magis tranquillitatem cordis, & animi ſerenitatē placidus ſeruato, vt tanquàm in ſalo maris tutam nauibus ſtationē portu quodam tuę mentis exhibeas. Hanc poſſeſſionem tibi dominus pollicetur, & quodam ſacramenti promittit vinculo, vt conſtantiam tuam firmet. Neque enim ideo deus iurat, quòd fide credentis indigeat, aut teſtimoniorum aſtipulationibus deſtitutus, ſuffragium ſacramēti requirat, ſicut homines qui fidem nobis aſciſcimus ſacramento, & ideo iuramus vt credamur vera dixiſſe. Deus autem & cum loquitur fidelis eſt, cuius ſermo ſacramentum eſt. Nō enim propter ſacramentum fidelis omnipotens deus, ſed propter deū etiam fidele ſacramentum eſt. Qua ratione igitur Moyſes iurantem deum inducit? Quia nos vſu quodam mortalium claudimur, & velut echini cortice quodam nos vulgaris opinionis inuoluimus, aut velut cocbleæ quæ niſi intra teſtę operimentum ſint, ſpirare non poſſunt, nec aërem liberum capere aut ſuſtinere: ſic nos non niſi intra quædam humanę conſuetudinis latibula terrena verſamur. Vnde quia illud verius ſolemus credere, quod iureiurando firmatur: ne noſtra claudicet fides, iurare deſcribitur deus. Qui ipſe non iurat, ſed iurantium iudex, & vltor eſt periurantium. De-
Pſalm. 109. nique ſcriptum eſt: Iurauit dominus, & non pœnitebit eum, tu es ſacerdos in æternum. Seruauit vtique quod iurauit, dedit nobis æternum principem ſacerdotum. Vt & tu quod iuraueris, ita noueris eſſe ſeruandum, vt quia per eum iuras qui non mentitur, ſcias eum futurum ſi mentiaris vltorem. Expulſis igitur inquietis & mobilib⁹ cogitationibus, dabit tibi deus vacuam poſſeſſionem cordis & mentis, vt eam cultu quodam tranquillitatis exerceas, & fructum ex ea capias, nec ſuſtineas in ea Chananæos, hoc eſt turbidos ſenſus recurrere, eradices gentilium vitiorum omne conſeptum, lucos eorum diruas quibus obūbratur veritas, & quidam liber cœleſtis viſus cogitationis horrore tenebroſæ diſceptationis abſconditur. Sed hoc niſi diuino donatus munere efficere non potes. ideo ait: Dabit tibi deus, hoc eſt, cogitationes optimas, placida conſilia, tranquillas inuentiones. Cum dederit hæc, tolles omne quod aperit vuluam maſculinum, & ſanctificabis domino. Non totum exigit à te deus,

A qui totum donauit. Multa enim ad vſum ſubſtantiæ largitur humanæ, & hoc non poteſt eſſe diuinum ſacrificium vbi eſt vſus naturæ. Edere, bibere, dormire, aliáque etiam miniſteria corporis dono ſunt tibi collata, nō à te relata deo munera. Quicquid autem ſanctum cogitaueris, hoc dei munus eſt, dei inſpiratio, dei gratia: ſicut econtrario illa quæ cum in vſu naturæ humanæ ſint, non coinquinant hominem, ſed Matth. 15.
quod exit de ore, furta, falſa teſtimonia, ſacrilegia, hæc ſunt quæ coinquinant hominem. Interiora ergo noſtra mundemus, vt poſſit oblatio non diſplicere. Ibi quæramus omne quod aperit vuluam maſculinum, hoc eſt iuſtum & principale quod ſanctificare domino debeamus. Neque enim hi nos corporei fœtus atque conceptus partúſque ſanctificāt, quibus vulua fœminea deplorato pudore virginitatis aperitur. Nam etſi mulier ſanctificat virum & vir mulierē, tamen plerumque contingit virginis vuluam etiam ſine coniugij ſanctitate reſerari. Neque ruſus ſola virilis eſt gratia: mulier autem ſanctificationis aliena eſt, aut vtriuſque ſexus
B cōfuſa natura eſt, vt vterque corporeos fundatur in partus. Habēt ſua munia viri, habent mulieres ſexus ſui officia diſcreta. Generatio iſta ſucceſſionis humanę mulierem decet, impoſſibilis eadem viro. Ergo ſi carnis vſui non quadrat hic ſenſus, officia animæ diſcutiamus. iſtam ſane inuenio quæ nullo diſcreta ſit ſexu: & cum concipit, parit. Et ſicut fœminis dedit vuluam natura, in qua vniuſcuiuſque animātis generatio per menſtruas formatur ætates, ita eſt quędam virtus animæ, quæ velut quodam vuluæ genitalis ſecreto cogitationum noſtrarum ſuſcipere ſemina, conceptus fouere, partus ſoler edere. Neque enim aliter diceret Eſaias, In vtero accepimus & parturiuimus ſpiritum ſalutis: niſi vul- Eſaiæ. 26.
uam animæ nouiſſet. Harum generationum quędam fœmineæ ſunt, malitia, petulantia, luxuries, intemperantia, impudicitia, aliáque huiuſmodi vitia, quibus animi noſtri quædā eneruatur virilitas. Maſculinæ ſunt caſtitas, patientia, prudētia, tēperantia, fortitudo, iuſtitia, quibus mens noſtra & caro ipſa firmatur, & ad obeunda impigre munia virtutis erigi-
C tur. Hos part⁹ aluus ille propheticus parturiuit. Et ideo ait: In vtero accepimus & parturiuimus ſpiritum ſalutis. Maſculum igitur & parturiuit & peperit qui ſpiritum ſalutis effudit.

CAPITA LIB. SECVNDI DE CAIN ET ABEL.

Qua ratione anima noſtra partus in clauſione ſuperioris libri cōmemoratos parturire ac parere debeat, & de maturiori & latiori iſtorum partuum proſecutione, cum pulchra legis ſuperius inductæ declaratione, latentiúmque myſteriorum apertione. Caput I.
Quæ ſit vis primitiarum, & verum tempore æſtimentur primitiæ in ſanctitate. Et quod ante omnia fides nos debeat commendare deo. Quódq; ipſa cum operibus perfectis plenum & perfectum ſit ſacrificium, ſicut & ipſe domin⁹ docet, & verba legis ſignificant. Cap. II.
D De aſtructione legis præmemoratæ per exemplum de populo Hebræorum. Ac de myſterijs in lege recognoſcendis ex verbis domini in euangelio laborantes ad ſe vocātis. Quomodo etiam inquinamenta delictorum noſtrorū lauare, & quo precio crimina noſtra redimere debeamus. De redemptoris quoque noſtri per Leuitem ſignificati in nos miſericordia, cum morali & ædificatiua affectus inſtructione. Cap. III.
Qua ratione Moyſes primogenitos & redēptores cæterorum Leuitas appellauerit, ciuitatéſque Leuitarum redemptrices ſignificauerit. Cur etiam nōn ſit abſurdum quòd facinoroſi cohabitent pijs, & maculoſi ſacrans. Quódq; non abhorreat à vero, quòd Leuites in ſe manus iniciat, vt interficiat voluptates ſui corporis. De duobus præterea principalibus in deo generibus virtutum, vno quo remittit, alio quo vindicat: & quomodo cum impius occiditur, Chriſtus infundatur. Quódque ſemper egreſſus malitiæ virtutis operetur ingreſſum, ſicut & ingreſſus malitiæ virtutem excludit, vt euangelicæ veritatis exempla comprobant. Cap. IIII.

De adipibus & pinguedine ſacrificiorum & hoſtiarum.
Caput V.
Quid ſibi velit quod dominus ait: Si rectè offeras, nō rectè
autem diuidas, peccaſti: quieſce. Et de quatuor generib'
quibus ſacrificia commendabantur, quorū ſi aliquid de-
ſit, ſacrificium non probatur, cum pulcherrima iſtorum
morali interpretatione. Cap. VI.
Quod quia Cain ordinem diuiſionis non ſeruauit, dictū ſit
ei: Peccaſti, quieſce. Et quemadmodum deus omnia do-
cuerit, & quid moraliter illud ſignificet. Cap. VII.
Quomodo Cain admonitus vt quieſceret, auxerit inſolen-
tiam, & flagitium acerbauerit. Et quid ſibi velit quod
ait: Eamus in campum. Cap. VIII.
Qua ratione interrogauerit deus Cain vbi eſſet frater ſuus,
& de ipſius redargutione atque condemnatione, cum mo
ralis intellectus explanatione. Cap. IX.
Qua de cauſſa dixerit deus: Omnis qui occiderit Cain, ſe-
pties vindictam exoluet. Et qua ratione ſignum ſuper eū
poſitum fuerit ne occideretur, cū pulchra morali inter-
pretatione atque inſtructione. Cap. X.

DIVI AMBROSII MEDIOLANENSIS EPISCOPI DE CAIN & Abel Liber ſecundus.

Qua ratione anima noſtra partus in claſsique ſuperioris libri commemoratos parturire ac parere debeat, & de maturiori & latiori iſtorum partuum proſecutione, cum pulchra legis ſuperius inductæ declaratione, latentiúmque myſteriorum apertione. *Caput I.*

HOs partus anima noſtra parturiat,
nec ſolum parturiat, ſecundū quod
legitur, ſed etiam pariat, & diebus
pariat impletis, ne immaturos par-
tus dies iudicij deprehēdat. De his
enim partubus dixit domin' Ieſus:
Væ prægnantibus & nutrientibus
Luc. 21. in illis diebus. Maturius igit̃ abſol-
uatur hic partus, & cogitationes no
ſtræ bonorum operū proceſſibus explicentur, vt nihil im-
perfectum finis noſter inueniat, nihil inexplicatum termin'
vitæ noſtræ offendat, nihil tanquàm in incude poſitum v-
ſus noſtri operis relinquat. Feſtina igitur anima formare par-
tus tuos, properantiùs abſoluere, celerius quos genueris e-
nutrire. Quæ tanti forma ſit partus, demonſtrat Apoſtolus
Gala. 4. dicens: Filioli mei quos iterum parturio donec formetur
Chriſtus in vobis. In hanc formam tota mentis noſtræ coa-
leſcant viſcera, & in illo genitali aluo animæ noſtræ Chri-
ſtus refulgeat: Partus noſter fides ſit, nutrimēta noſtra præ-
cepta doctrinæ ſint. His quædā cordis noſtri imbuatur in-
fantia, inſtituatur pueritia, iuuēculeſcat adoleſcētia, ſenecta
caneſcat. Aetas enim ſenectutis vita eſt immaculata. Itaq; ea
Sapien. 4. demum bona eſt animæ ſenectus, quā nulla perfidiæ inqui-
namenta maculauerunt. Et ideo partus ſuos ab hac macula
Paulus defendit: Ego vos, inquit, genui in euangelio, ne eu-
1. Corin. 4. ius ſæua inſuſurratio rudis fidei tentaret infantiam. Maſcu-
lina igitur generabat, qui in virum perfectum populos quos
docebat, fidei geſtiebat vnitate concurrere, & in agnitione
filij dei perfectam plenitudinis Chriſti tenere menſuram.
Hoc enim ſacrificium acceptabile deo nouerat, de quo ſcri-
Exod. 13. ptum eſt: Omne quod aperit vuluam maſculinum, domino.
Et quia addidit: Omne quod aperit vuluam de armentis &
de pecoribus quæ ſunt tibi, maſculinum ſanctifica domino:
ne quid obſcuritatis habeat, conſideremus. Dixerat de prin
cipalibus generationibus, hoc eſt plenis capacibúsq; ratio-
nis: addidit & de gregalibus, hoc eſt reliquis velut plebeiis
ſenſibus, qui irrationabilibus comparantur iumentis. Quæ
tamen cū à rectore aliquo gubernantur, facile manſueſcunt
& imperata exequi, & iugū ſubire, & ad vocē magiſtri ac-
celerare gradū aut ſiſtere, aut deflectere, aut aliqua munia

A ſui operis quæ iubentur, humano quodā famulatu obedire
conſuerunt. Tantum valet inſtitutio, vt vincat naturā. Itaq;
illa quæ conſortium noſtræ ſubſtantiæ non habent, agno-
ſcunt tamen noſtræ vocis imperium: & cum ſuæ naturæ nul
lam rationem habeāt, noſtræ naturæ rationem capeſſunt, &
quodam modo transfuſam acquirunt. Equos videmus po-
pularibus incitari ſtudiis, gaudere plauſibus, blanditiis de-
lectari magiſtri. Toruos leones cernimus naturalem feri-
tatem imperata mutare manſuetudine, ſuam rabiem depo-
nere, noſtros mores ſumere. Et cū ſint ipſi terribiles, diſcūt
timere. Cæditur canis vt paueſcat leo: & qui ſua iniuria ex-
aſperatur, coërcetur aliena, alteriúsq; exemplo frangitur.
Quotiens parata præda & cibo obuio famem perpeti malūt
dum offenſam magiſtri verentur? Quotiens repentino im-
pulſi motu aperta ad morſus ora iuſſi reſoluunt? Ita dum
noſtræ voluntati obſequuntur, ſuæ obliuiſcuntur. Non ita
B illæ feræ vel illa armenta equorum, vel genus omne pecu-
dum quæ ſine rectore vagantur vllo, & omni domitoris gu
bernaculo deſtituta exaſperātur. Et ideo appoſiti ſunt armē
tarij, opiliones, cæteriq; paſtores, quidam magiſtri gregū of
ficia ſua ſingulis animantium commiſſorum ſibi conditione
formantes. Videtur ergo & ſenſuum noſtrorū quoddā ge-
nus aliud domitum & manſuetum, aliud indomitum, quod
armentario quodam motu mētis velut deſide atq; reſoluto
proruat ad irrationabiles delectationes corporis. Manſuetū
autem quod velut duci cuidam moderationi mentis ſe ſub-
iiciat & ſubdat. Quæcunq; ergo eius naturæ regūtur, ea ſunt
maſculina atque perfecta. Quęcunque autem ſine duce vllo
plebeia præſumptione quadam dominantur, velut ciuitatis
alicuius, quæ regis optimatúmq; cōſilio priuata ſit, ita cor-
poris ſui omnem ſtatum & virilem vigorem muliebri qua-
dam diſſolutione effœminant. Ex his illa lex carnis eſt, quę Roma. 7.
legem apoſtolicæ mentis impugnans, captiuam trahebat eā
quadam lege peccati. Et ideo vt de illo mortis corpore li-
beraretur, ſpem ſuam Paulus omnem non in ſua virtute, ſed
in Chriſti gratia reponebat. Vnde liquet quod hę commo-
C tiones quæ ſecundum legem mētis ſunt, diuino fauore pręe-
cedunt, alij autem ſenſus ex voluntate corporea. Illa igitur
quæ ſancta ſunt, primitiua ſunt, noſtrorum ſenſuum. Iſta ve
lut de quodam grege ſunt, & vtilitate plebeia: quod varie
videtur Moyſes nominibus ſignificaſſe diuerſis. Hoc enim
declarat etiam illa area legis myſtica de qua ait: Initia areæ
tuæ & lacus tui nō nouiſſima facies. Primitiua filiorum tuo-
rum dabis mihi. Sanctæ commotiones ſenſuum noſtrorum,
quæ ſecundum virtutes ſunt, ipſæ ſunt primitiæ areæ ſpiri-
talis. Propterea etiam rurali areæ comparantur, in qua vēti-
lantur frumenta. Sicut enim in hac rurali area excutitur tri-
ticum atque hordeum, & dum ſępius ventilatur, ſeparatur à
paleis, quia paleæ cæteráque purgamēta meſſis in diuerſum
lcuis auræ ſpiramine diſſipantur, illa vero quæ ſolidiora
ſunt, in locum eundem excuſſo puluere relabuntur: ita co-
gitationum noſtrarum fruges quæ ſunt ſolidæ atque opti-
mæ, puram atque ſynceram exhibēt virtutis alimoniam, ſi-
cut ſcriptum eſt: Quia non in ſolo pane viuit homo, ſed in Deute. 8.
D omni verbo dei. Quæ autem inutiles ſunt & vacuæ, diſ-
perguntur vt fumus ac nebulæ: quia ſicut fumus oculis, ſic Prouer. 10.
iniquitas vtentibus eam. Et rectè fumo iniquitas compara-
tur, quæ velut quadam ſeculari caligine aciem mentis ob-
ducit. Et ideo dominus dicit: Cum intraueritis in terram in
quam induco vos, & cum manducare cœperitis de panibus
terræ illius, offeretis oblationem ſeparatam domino, primi-
tias conſperſionis veſtræ, panem ſicut oblationem de area,
& ſic auferetis primitias confuſionum veſtrarum, & dabitis
domino. Confuſio nos ſumus, diuerſorum elementorum
quadam commixtione compoſiti. Siquidem frigidum ca-
lido, & humidum ſicco miſcetur in nobis. Hæc conſper-
ſio multas habet carnis illecebras, & plurimas delectatio-
nes, ſed non ſunt hi primitiui huius corporis ſenſus, quia
ex anima & corpore conſtamus & ſpiritu. Hæc eſt conſper
ſio principalis, in qua ſanctificari nos Apoſtolus cupit, ſi-
cut ait. Ipſe autem deus pater ſanctificet vos per omnia, vt 1. Theſ. 5.
integer ſpiritus veſter & anima & corpus ſine querela in die
domini noſtri Ieſu Chriſti ſeruetur. Cuius conſperſionis
primitiæ

primitiæ ſpiritales ſunt, hoc eſt inuentiones & generationes ſenſuum qui ex vigore animæ procedunt. Sed non omnes primitiui ſenſus, niſi qui malitiæ & improbitans atque omnis erroris exortes ſunt. Sunt etiam neceſſariæ corporis delectationes, vt dormiendi, edendi, bibendi, deambulandi, & cæteri ſenſus huiuſmodi, ſed nõ in his primitię. Et ideo non in his, ſed in illis domini ſacrameotũ, vbi caſtitas, pietas, vbi fides atque deuotio. Cuius rei manifeſtum & euidens exemplum eſt oblatio patriarchę Iſaac, quem ſacrificij modo obtulit pater nullius motu paſſionis inflexus humanæ mundam offerens deo hoſtiam, vacuámque formidinis, & corporeæ cupiditatis immunem, cum ipſa pietas patris deuotioni cederet immolantis.

Quæ ſit uis primitiarum, & utrum tempore æſtimentur primitiæ, an ſanctitate. Et quòd ante omnia fides nos debeat commendare deo. Quódque ipſa cum operibus perfectis plenum & perfectum ſit ſacrificium, ſicut & ipſe dominus docet, & uerba legis ſignificant. *Caput II.*

B

NVnc conſideremus quæ ſit vis primitiarum & vtrum tempore æſtimentur primitiæ, an ſanctitate, hoc eſt, vtrum omnia primogenita ſanctificationem habeant primitiarũ. Primitiæ etenim fructuum ſanctæ ſecundum legem, quia in his optimum feſtinę fidei ſacrificium eſt, ſed fiunt ſanctæ deuotione, nõ tempore, quas non prouentus ſanctificat, ſed deuotio. Denique vbi celer prouentus eſt, ſi deuotio moretur, offenſa contrahitur. Non ergo omnia primogenita ſancta, ſed omnia quę ſancta ſunt, ſunt etiam primogenita. Denique Cain primogenitus, ſed non ſanctus. Sanctus quoque Iſrael dei populus, ſed non primus ætate, & tamen primogenitus appellatur, ſicut ſcriptum eſt in prophetis: Primogenitus meus Iſrael. (Exod. 3.) Leui ſanctus, ſed non primogenitus. Nam tertius Lyæ filius legitur, & tamen Leuitę primogeniti nuncupati, quibus ab eo nomen eſt deriuatum. Scriptum eſt enim in Numeris: Ecce tuli Leuitas de medio filiorum Iſrael pro omni primogenito qui aperit vuluam à filiis Iſrael, & erunt mei Leuitæ. (Num. 3.) Mibi enim omne primogenitum, in qua die percuſſi omne primogenitum Aegypti, ſanctificaui omne primogenitum Iſrael. Ergo Leuitę primogeniti nuncupati, qui ſanctificatione vtique cæteris filiis Iſrael antelati ſunt. Qua ratione primogeniti ſunt, audi Apoſtolum dicentẽ: (Hebr. 12.) Sed appropinquaſtis Sion monti, & ciuitati dei viui Hieruſalem quæ in cœlo eſt, & decem milibus lætantium angelorum & eccleſiarum primitiuarum, quæ ſcripta ſunt in cœlo. Quatuor ordines fecit: montis Sion, ciuitatis Hieruſalem, celebritatis angelorũ, & eccleſiarum primitiuarũ. Tulit ergo dominus deus de medio populi Iſrael Leuitas, quia non humanarum eos conſortes voluit eſſe curarum, ſed diuinæ religionis miniſtros. Et primogenitos ſibi fecit qui vuluam aperiunt ſpiritalem: & ideo non errant ab vtero naturæ, ſicut diuerſorum criminum peccatores, ſed deſtructis cultoribus eliguntur. Vnde non habent cum plebeia poſſeſſione conſortium, nec in medio populi computantur, quia verbum dei in medio ſui poſſident, ſicut ſcriptum eſt in euangelio: (Matth. 18.) Vbi ſunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi ego ſum in medio eorũ. (Ioan. 1.) Et alibi: Medius veſtrum ſtat, quem vos neſcitis. Hinc ergo cognoſcimus quòd ante omnia fides nos commendare deo debeat. Cum fidem habuerimus, elaboremus vt opera noſtra perfecta ſint. Siquidem hoc plenum eſt & perfectum ſacrificium, ſicut ipſe dominus docet dicens de donis & datis tuis: Obſeruabitis offerre mihi in diebus feſtis meis, nihil detrahentes, neque deſpicientes, ſed plena & integra & perfecta offerentes. Feſtus autem dies domini eſt, vbi perfectarum virtutum gratia eſt. Quæ tunc perfectæ ſunt, ſi ſollicitudinum ſecularium, & corporalis illecebræ victor animus delinimẽta voluptatis excludat, liber à ſeculo, deo deditus, nihilque de tramite rectę intentionis immiouens, nec affectus ſui quoque tempora nunc luxuriæ diuideos, nunc labori. Solus itaque ſápiens hanc celebrat ſolennitatem, nullus alius. Immunem enim mihi huiuſmodi paſſionum animam reperire difficile eſt. Diuide ergo ſecũdum rationem animæ principalia & obedientia, & tunc quid maſculinum,

A quidve fœmineum ſit, deprehendes. Nulla enim ſine labore virtus, quia labor proceſſus virtutis eſt. Quod etiam legis ipſius verba ſignificant, quæ dicit: (Exod. 13.) Omne quod aperit vuluam aſinæ, mutabis oue. Immunda enim animalia lex à ſacrificio ſeparauit, & pro his ad vicem munda iuſſit offerri. Aſinæ ergo partum, hoc eſt immundum, iubet mutari oue, quæ munda & apta ſacrificio eſt. Hoc eſt ſecundum literam. Cæterum ſi quis ſenſum ſpiritalis intelligentiæ altius perſequatur, conſiderabit quòd aſina laborioſum ſit animal, ouis fructuoſum. Fructu ergo dicit mutandum laborẽ, vt finis operis ſui fructus ſit. Vel certe hoc modo omnem laborem tuum, omnem induſtriam puro & ſimplici commendabis affectu. Si autem nõ mutabis, inquit, redimes. Iubetur ergo ſecundum literam vt animal aliud pro immundo animali offeratur, aut precium, ne inter decimas fructuũ, vel minus aliquid vel immundum videatur offerri. Intellectus autẽ profundior liberandã animam tuam docet, vt deſiſtat ab iis quæ fructum non habent. Qui enim redimit ſe, liberat & quodam exuit debito. (B) Relinquenda ſunt opera quæ verum fructum bonóſque proceſſus habere non poſſunt, qualia ſunt iſta mundana, quorum vſus non poteſt eſſe diuturnus. In quibus ipſe nudus & veri vacuus effectus eſt: & quamuis ſummo quæſitus fuerit labore, animam nihil iuuat. Ea enim quæ ſeruitutem animæ inſerunt, inutilia ſunt omnia, etſi non deſit effectus. Magna videtur pręliantiũ victoria, triumphantium gloria, ſed frequenter ipſos videmus qui vicerint, rurſus bellorum ſubiacere incertis, & trãſferri ad hoſtem euentu prælij, & eo ipſo quo victores ante fuerint, fieri miſeriores. Opus eſt ergo vt opera tua ad deum dirigas, & eius tibi aſpiret fauor. Athleta ipſe qui ſuis non alienis decertat viribus, quoties congreditur, dubios caſus ſubire ſe credit. Et cum ad coronam peruenerit, intelliget citius hanc mundi gloriam tanquam coronæ ipſius folia marceſcere. Gubernator cum in portus nauim duxerit, vix finem impoſitum labori puta, & ſtatim quærit laboris exordium. Soluitur corpore anima, & poſt finem vitæ huius, adhuc tamen futuri iudicij ambiguo ſuſpenditur. (C) Ita finis nullus vbi finis putatur. Vnde votis & pura conſcientia & ſpiritu charitatis adhæreamus deo noſtro, & diuinũ nobis conciliemus fauorem precantes, vt ſecularibus curis tanquam ab immitibus & agreſtibus dominis poſſimus abſolui atque exui, mundanóque exire ſeruitio, in libertatem ſupernæ cognitionis, quæ vera & ſola eſt libertas, vocati.

De aſtructione legis præmemoratæ per exemplum de populo Hebræorum. Ac de myſteriis in lege recognoſcendis ex uerbis domini in euangelio laborantes ad ſe uocantis. Quomodo etiam inquinamenta delictorum noſtrorum lauare, & quo precio crimina noſtra redimere debeamus. De redemptoris quoque noſtri per Leuitem ſignificati in nos miſericordia, cum morali & ædificatiua affectus inſtructione. *Caput III.*

ET vt præceptum legis exemplo aſtruamus, cum deprimerẽt Aegyptij Iudæorum populum in operibus variis, & luto ac lapide ingemuerunt filij (D) Iſrael, & domini prouocauerunt in ſe miſericordiam, & dixit ad Moyſen: (Exod. 3.) Ego exaudiui gemitum filiorum Iſrael, quomodo Aegyptij in ſeruitutem depriment eos, & memor factus ſum teſtamenti mei. Vade, & dic filiis Iſrael: Ego dominus, & educam vos de potentia Aegyptiorum, & eruam vos de ſeruitute eorum, & liberabo vos in brachio excelſo, & iudicio magno: & ſumam vos mihi in plebem, & ero veſter deus, & ſcietis quoniam ego ſum dominus deus veſter, qui educam vos de potẽtia Aegyptiorum, & inducam vos in terram in quam extendi manum meam. Ecce quomodo populus Hebræorum fructu mutauit laborem, vt qui luto operabatur, ſpe regni operaretur ęterni. Et ideo dominus in euãgelio inanem populorũ gentiliũ miſeratus laborẽ, qui lateres cõſtruerent lutulentę ſuperſtitioni, & voluptati corporis dediti, ſolidum fidei murum ædificare non poſſent, velut ad quoſdã aſinæ fœtus locutus ait: (Matth. 11.) Venite ad me omnes qui laboratis, & ego vos reficiã. Tollite iugum meum ſuper vos, & diſcite à me, quia mitis ſum, & humilis

corde,

A corde, & inuenietis requiem animabus veſtris. Quia voca-
tione plenius mihi videor verba legis & myſteria recogno
ſcere, quia aſinam aot commutandam oue docuit, aut redi-
mendam pecunia, vt noo ſolum aſinæ partum oue, hoc eſt
mundis immūda mutemus, ſed etiam redimamus. Quod vi-
detur exprimi ſi prius ſacrificio purificationis, & myſterio
baptiſmatis delictorum noſtrorum inquinamenta lauemus,
crimina quoque noſtra bonis operibus, fideíqne precio, &
miſeratione redimamus. Precium noſtrum ſanguis eſt Chri
1.Petr.1. ſti. Vnde & apoſtolus Petrus ait: Non auro vel argento re-
1.Cor.7. dempti eſtis, ſed precioſo ſanguine. Et Paulus dicit: Precio
empti eſtis; oolite effici ſerui hominum. Vnde non ocioſe in
Marc.11. ſancto miramur euangelio quod pullum aſinæ ſederit do-
minus Ieſus, quia populus gentilis cœpit eſſe Chriſti hoſtia,
qui ſecundum legem habebatur immundus. Vnde & de Le
uitis ſcriptum eſt, quòd ſint redemptiones eorum, eo quòd
& ſanctitate vitæ ſuæ & oratione peccata plebis leuarent.
B In quibus figuralis agni præceſſit myſterium, verum ven-
turum Leuiten, qui proprij corporis paſſione tolleret pec-
catum mundi. Leuites ſignificatur ſuſceptus pro me, vel ip-
ſe mihi lenis. Ipſe enim perfectæ virtutis habet impertien-
dæ popolo ſanitatis indicium. Ipſe ergo qui pro ſalute vni-
uerſorum expectatus aduenit, pro me eſt vtero editus vir-
ginali, pro me oblatus, pro me guſtauit mortem, pro me re-
ſurrexit. In quo omnium hominum ſuſcepta eſt redemptio,
aſſumpta eſt reſurrectio. Ipſe eſt verus Leuites, vt nos Le-
uitas faceret adhærere deo, ipſi cōtinuas preces fundere, de
ipſo ſalutem ſperare, fugere terrena oegocia, in dei poſſeſ-
ſione nomerari, ſicut ſcriptum eſt: Domine poſſide nos. Ea
eſt eoim ſola poſſeſſio, quæ nullis obnoxia tempeſtatibus,
perpetuæ gratiæ ferat fructus. Redemptor Leuites eſt, quia
vir ſapiens redemptio inſipientis eſt. Qui tanquam medicus
ægrum inſipieoris animum fouet, & quædam aſpergit ſoli-
diora menti prudentiæ medicamina, imitatus illū medicum
qoi de cœlo venit vt demonſtraret hominibus prudenriæ
vias, & ſapientiæ ſemitas paruulis reuelaret. Videbat enim
C laborantes non poſſe ſine remedio ſaluari, & ideo medici-
oam tribuebat ægris. Ideo omnibus opem ſanitatis detu-
lit, vt quicunque perierit, mortis ſuæ cauſas ſibi adſcribat,
qui curari noluit cum remedium haberet quo poſſet euade-
re. Chriſti autem manifeſta in omnes prædicetur miſericor
dia, eo quòd ij qui pereunt, ſua pereant negligentia: qui au-
tem ſaluantur, ſecundum Chriſti ſententiam liberentur, qui
1.Tim 2. omnes homines vult ſaluos fieri, & in agnitionem veritatis
Genes.18. venire. Deniq; & Sodoma ſi habuiſſet quinquaginta iuſtos,
non eſſet euerſa: & ſi decem habuiſſet, eſſet redempta, eo
quòd ſermo remiſſiōis peccatorū animam ſeruitote exoat,
& diſciplinæ plenitudo perfectæ mentem non ſiniat edaci li
bidinum vapore conſumi. Plurimum tamē refert, & mora-
lem ædificat affectum, ſi etiam numerum inſtorum ſimpli-
citer accipiamus prodeſſe populnrum ſaluti. Comprimit &
reſecat inuidiam, cōfundit improbitatem, virtutem incitat,
auget gratiam. Nemo enim inuidere debet alteri laudē quæ
ſibi proſit: atque improbus quiſqoe redemptorem ſuū dum
D ſuſcipit, frequenter imitatur. Certe veneratur, plerunque
etiam diligit. Ipſe etiam ſi ſe aliis profuturum ſciat, ſtudiis
angetur, eáque gratia connectit populos, accumulat charita
tem ciuium, vrbium gloriam. Quàm beata ciuitas quæ plo-
rimos iuſtos habet, qoàm celebrabilis ore omnium, quomo
do benedicitur tota de parte, & beatus atque perpetuus eius
ſtatus exiſtimatur. Quàm gaudeo cum aliquos mites ac ſa-
pientes diu viuere video, cū virgioes caſtas, viduas graues,
aſpicio longæuas, velut quandam incanam eccleſiæ curiam
prætendāt ipſo quodam vultu & ſpecie grauitatis, quod re-
uereantur, quod imitentur, quo ad omnem morum gratiam
colorentur. Non enim ipſis gaudeo, cū viuendo multa ſub-
eant tædia ſeculi huius, ſed quia proſunt pluribus. Similiter
cum aliquis huiuſmodi decidit, quanuis lōga ſenectute de-
poſitus, afficior, quia deſtituitur grex iuuenum muro ſeni-
li. Deniqoe perituræ vrbis aut malorum imminentium vel
futuræ labis hoc primum indicium eſt, ſi decidant viri con-
ſultores, vel etiam grauiores fœminæ. Hioc primū ingruen
tium porta aperitur malorum. Sicut ergo vrbs tota ſolida-
A tur atque augetur cœtu ſapientium, vel obitu labefactatur:
ita ſermo grauis, & quidem ſenilis, plenus prudentiæ ſtabi-
lire vniuſcuiuſque animam, & confirmare mētem ſolet. Iam
ſi accedat multarū lectioonum vſus, plurimorum præcepto-
rum & cōſiliorum quidam ſenatus, velut perpetuum vrbis
eius, qoæ in ſingulorum eſt præcordiis, ſtatum efficit.

*Qua ratione Moyſes primogenitos & redemptores cæte-
rorum Leuitas appellauerit, ciuitatéſque Leuitarum re-
demptrices ſignificauerit. Cur etiā nō ſit abſurdum quòd
facinoroſi cohabitent piis, & maculoſi ſacratis. Quòd-
que non abhorreat à uero quòd Leuites in ſe manus iniï-
ciat, ut interficiat uoluptates ſui corporis. De duobus
præterea principalib⁹ in deo generibus uirtutū, uno quo
remittit, alio quo uindicat: & quomodo cum impius occi-
ditur, Chriſtus infundatur. Quódque ſemper egreſſus ma
litiæ, uirtutis operetur ingreſſum, ſicut & ingreſſus ma-
B litiæ uirtutem excludit, ut euangelicæ ueritatis exem-
pla comprobant.* *Caput IIII.*

IDeo ergo primogenitos & redemptores cætero-
rum Leuitas Moyſes appellauit, quòd maturioris Nume.35.
& vtilis ſententiæ viri, altero ſenectutem quādam
animæ præferant, altero redemptionem conferāt.
Vnde & ciuitates Leuitarum redēptrices ſignificauit Moy-
ſes: quia is qui confugit ad eam animam, in qua habitat dei
verbum, quæ vrbis modo munita atque vallata ſit, perpe-
tuam libertatem acquirit ſibi. Sicut enim in ciuitatibus Le-
uitarū erat pœnarū remiſſio, vt ſi quis ad eas cōfugeret qui
nō volūtariam necē hominis admiſerat, nulli eum uccidere
liceret, intra vrbes dumtaxat politum Leuitarum: ita quem
peccati proprij pœnitet, quod aut imprudenter aut inuitus
admiſit, ſi Leuitarū adhæreat incolatui, & ab his præcepto-
ribus qui dei mandata diſpenſant, recedendum non putet,
lex ipſa ab omni eum commiſſi flagitij pœna ſuppliciōque
liberat. Nec abſurdum potes quòd facinoroſi cohabitant
C piis, maculoſi ſacratis. Opus enim habent purificari qui ali-
quo polluti ſunt delictorum contagio. Et quodammodo di
uerſo genere cauſa concurrit. Sicut enim Leuites mundanis
voluptatib⁹ abdicatus, exul eſt culpæ: ita ſanguinis reus fu-
gitiuus eſt patriæ. Sed hoc intereſt, quòd iſte neceſſitate ſu-
os deſerit propter metum legis, miniſter autē dei humana-
rum conſortiis renunciat paſſionum, & quadam carnalis il-
lecebræ ſe abdicat oeceſſitudine propter ſtudia virtutis.
Etiam illud non abhorret à vero, quòd etiā iſte velut quaſ
dam in ſe manus iniicit, vt interficiat voluptates ſui corpo-
ris, & quendam ſuę carnis operetur interitū. Interfecit nem Exod.2.
pe Moyſes Aegyptium, & fugax factus eſt de terra Aegy-
pti, vt declinaret eius terræ tyrannum. Sed non ante illum
interfeciſſet Aegyptium hominem, niſi in ſe prius Aegy-
ptium nequitiæ ſpiritalis interemiſſet, & abdicaſſet regalium
luxum honorum, maius patrimonium æſtimans theſauris Hebr.11.
Aegypti opprobrium Chriſti. Quod ſtultis quidem vide- 1.Cor.1.
tur opprobrium, nobis autem illud opprobrium dominicæ
crucis virtus dei eſt atque ſapientia. Accedit eo, quòd duo
D quædam in deo principalia ſunt genera virtutū, vnum quo
remittit, aliud quo vindicat. Remittuntur peccata per dei
verbum, cuius Leuites interpres & quidam executor eſt.
Remittuotur etiam per officium ſacerdotis, ſacrúmque mi-
niſterium. Puniuotur quoque per homines, ſicut per iudi-
ces, qui poteſtate ad tempus vtuntur, ſicut Apoſtolus do-
cet, dicens: Vis autem non timere poteſtatem? Bonum fac,
& habebis laudem ex illa. Dei enim miniſtra eſt tibi in bo- Roman.13.
num. Si autem malum feceris, time. Noo enim ſine cauſa gla
dium portat. Dei enim mioiſter eſt vindex in ira ei qui ma-
lum agit. Puniuntur peccata etiam per populos, ſicut legi-
mus, quia ſæpe alienigenis dei iuſſu excitatis propter diui-
næ maieſtatis offenſam ſubiectus eſt populus Iudæorum.
Nec is quidem qui iouitus aliquod fecerit homicidium, ex-
tra miniſterium eſt. Siquidem lex ait de eo: Quia deus dedit
eum in manus eius. Manus ergo eius inſtrumentum modo di-
uioæ vltiooi miniſterium præbuerunt. Leuites igitur mini-
ſter remiſſionis eſt. Percuſſor autem, qui tamen non ex diſ-
poſitione, ſed præter voluntatem fecerit homicidium, diui-
næ mi-

næ miniſter eſt vltionis. Illud quoque ſpecta, quia cum in- A
terficitur impius, Chriſtus infunditur. Et vbi abominatio
Nume 3. aboletur, ſanctificatio congregatur, quia dominus dixit: In
ea die qua interſecero omne primogenitum Aegypti, ſan-
ctificabo mihi omne primogenitum Iſrael. Quod oon ad
voum diem aſſlictionis Aegypti referes, ſed ad omne tem-
pus. Cum enim renunciatur improbitati, ſtatim aſciſcitur
virtus. Egreſſus enim malitiæ, virtutis operatur ingreſ-
ſum: eodémque ſtudio qun crimen excluditur, inoocen-
Ioan. 13. tia copulatur. Habes hoc in euãgelio, quia vbi Satbanas im-
miſit ſe in cor Iudæ, Chriſtus receſſit ab eo: momenróque
eo quo illum recepit, hunc amiſit. Denique ſic ſcriptum eſt:
Et poſt buccellam introiuit in eum Sathanas. Dixit ergo illi
Ieſus: Quod facis, fac celeri᷒. Quid illud? Vt quia introierat
in illum Sathanas, ipſe abiret à Chriſto. Eiicitur itaq; & ex-
cluditur, eo quòd iam cum domino Ieſu eſſe nõ poſſit, quia
cœperat eſſe cum diabolo. Nulla enim cõmonicatio Chriſti
ad Belial. Vode ſtatim imperio expulſus abſceſſit, ſicut legi
Ibidem. mus dicente euãgeliſta: Qui cùm accepiſſet buccellã, exiuit
continuo: Erat enim nox. Non ſolum exiuit, ſed cntinuo,
& nocte exiit. Nec mirum ſi oodis tenebras habebat, qui B
Chriſtum deſerebat. Verum ſicot ipſe receptus à diabolo,
excluſus à Cbriſto eſt: ita Zacchæ᷒ renunciãs auaritiæ Chri
ſtum recepit. Meritóque videns ſtudium eius quòd in arbo
rem aſcendiſſet, vt tranſeuntem Ieſum videret, dicit domi-
Lucę. 19. ous: Zacchæe feſtinãs deſcende: quia bodie in domo tua ma
nere me oportet. Et deſcendit feſtioãs, & excepit illum gau
dens. Sed excipiendo Chriſtum excluſit auaritiam, relega-
uit perfidiam, renunciauit fraudibus. Aliter enim non ingre
ditur Chriſtus niſi vt vitia excludat, quia nõ cohabitat erro
Ioan. 2. ribus. Deinde de templo eiiciebat numularios, quia ipſe vo
lebat habitare. Vnde Zacchæus hnc intelligens, quia Chri-
ſtũ vetere ſuo ſuſcipere affectu oon poterat, ſuperiora vitia
exire ſuo iuſſit hoſpitio, vt Chriſtus iotraret. Merito igitur
Phariſæis obmurmurantibus quòd dominus Ieſus ad homi
nem peccatorem diuertiſſet manere, dixit ad dominum: Ec
ce dimidium bonorum meorum omnium do pauperibus: &
ſi cui aliquid fraude abſtuli, reddo quadruplum. In quo il-
lis reſpondit qui dicebant peccatorem Chriſto hoſpitium
non debuiſſe præbere. Hoc eſt, iam nõ ſum publicanus, non C
ſum ille Zacchæus, non prædo, non fraudator. Reddo quę
ſuſtuli, reddo quæ auferre cõſueueram. Iam dono paupe-
ribus quos aote nudabam, iam mea confero qui aliena ra-
piebam. Fugerunt crimina poſtquam Chriſtus intrauit. Diſ
cuſſa eſt omnis carnalium cæcitas paſſionum, vbi æternæ vi
tæ lumen infuſum eſt.

De adipibus & pinguedine ſacrificiorum & hoſtiarum.
Caput V.

Psalm. 62. DIximus de primogenitis, dicamus etiam de adipi
Psalm. 19. bus, de quibus ſatis docet Dauid dicens: Sicut adi
pe & pinguedine repleatur anima mea. Et ſupra
ait: Et holocauſtum tuum pingue fiat. hoc docẽs
acceptabile eſſe ſacrificium, quod pingue, quod nitidum, &
quodam pabulo fidei ac deuotionis, verbíque cœleſtis vbe
riore alimonia ſaginatum eſt. Frequenter pingue opus dici-
mus quod ſpiſſum & operoſum intelligi velimus: & opima
hoſtia prædicatur, quæ non ſit tenuis, nõ ſit exilis. Vnde &
ſacrificium pingue recte nuncupamus quod optimum cu- D
pimus declarare. Sed etiam illud documento eſt quod pin-
Gene. 41. gues vaccę prophetica interpretatione annis fertilibus com
paratæ ſunt.

Quid ſibi velit quod dominus ait: Si recte offeras, non recte autem diuidas, peccaſti, quieſce. Et de quatuor generibus quibus ſacrificia commendabantur, quorum ſi aliquid deſit, ſacrificium nõ probatur, cum pulcherrima iſtorum morali interpretatione. *Caput VI.*

Gene. 4. NVnc conſideremus quid ſit quod ait domious: Si
recte offeras, non autem recte diuidas, peccaſti,
quieſce.) Quod in dicitur eſt deum non muneri-
bus oblatis placari, ſed offerentis affectu. Deni-
que condemnati oblator muneris Cain, quia pro conſcien-
tia inſyncerę oblationis intellexit deo ſacrificium ſuũ non
probatum, triſtis eſt factus. Quando enim mẽs ſibi recti eſt
A cooſcia, gratulatur, vel infuſione quadam ſpiritali repletur
animus gaudio, cum alicuius vel ſtudia vel opera à deo pro-
bantur. Triſtitia igitur Cain conſcientiæ teſtimoniũ, repul
ſæ iodicium eſt. Et quanuis obtulit munus, tamen quia non
recte & iure diuiſit, culpam incidit. Quatuor enim genera
ſunt quibus ſacrificia commendabantur. Si aut noua nouo-
rum eſſent, aut frixa, aut diuiſa, aut cõtinua. Noua nouorum
primo tempore anni, quæ ſpecie in primogenitis fructibus
æſtimabantur: nunc autem reuelatum eſt eos ſignificari, qui
per baptiſmatis ſacramenta renouantur. Hoc eſt enim vere
ſacrificium primitiuum quando vnuſquiſque ſe offert ho-
ſtiam, & à ſe incipit, vt poſtea munus ſuũ poſſit offerre. No-
ua igitur fides renouatorũ, valida, pubeſcens, incrementum
virtutis acquirens, non remiſſa, noo feſſa, non ſenio quodam
marcida, & vigore ignaua, apta ſacrificio eſt; quæ pullulet
quodam vireoti germine ſapientiæ, & iuueoili diuinæ co-
gnitionis feruore pubeſcat. Habeat tameo ſuccum doctrinę
veteris. Sicut eoim noui, ita & veteris teſtamenti debet do-
ctrina concurrere, quia ſcriptum eſt: Manducate vetera ve- Leuit. 25.
terum, & vetera à facie nouorum auferte. Cibus oobis ſit
B cognitio patriarcharum, epuletor animus in prophetarum
oraculis: talis ſagina mens paſcatur interior. Sed illa non ſpe
cies agni ſit, ſed veritas corporis Chriſti. Non vmbra legis
præſtringat oculos, ſed aperte dominicæ gratia paſſioois &
ſplendor reſurrectionis aciem mentis illuminet. Si autem
offeres ſacrificium de primitiuis nouis, ſi ixum in igne, fri-
xum pingue, offeres ſacrificium primitiuorum, ſicut ſcri-
ptum eſt, quod ſignificat fidẽ tuam velut igni probatã eſſe
debere, & ſancto feruere ſpiritu. Denique coxit lentem Gene. 25.
Iacob, & fratri primatus benedictionis eripuit, quos vtique
ſolida conſequeretur fides. Hic ergo robuſtus & viuidus au
gebatur, ille autem qui cibum ſuum coquere neſciebat, fa-
tigatus atque deficiens defluebat. Vtatur igitur verbo do-
mini ſicot igne virtus animæ tuæ. Vide vſtum Ioſeph, ſicut
ſcriptum eſt: Eloquium domioi vſſit eum. Torreatur fides Psalm. 104.
tua ſicut ſpicæ meſſium. Tunc enim maturitatem fructuum
præferunt, cum eas primo ſolis proceſſu tempora ęſtiua tor
ruerint. Sermo igitur plurimus ſcripturarum animam cõfir
C mat, & quodam ſpiritalis gratiæ colorat vapore. Rationabi
lia quoque inuenta corroborat, diſſoluítque omoem vim ir
rationabiliom paſſionum. Ideoque Eſau laxatis virtutis ſuę
nexibus diſſolutus eſt. Illi autem qui ſucciocti lumbos non
crudum neque coctum aqua, ſed aſſum igni caput agni ede-
re iubebãtur, ſicut habes in Exodo, forti ac fideli animo pe Exod. 12.
deſtri itinere maria transfretauerunt. In euangelio quoque Lucæ 24
aſſos piſces dominus Ieſus manducabat, ſicut ſcriptum eſt:
in quo plenitudo ſancti ſpiritus redundabat. Et fortaſſe id-
eo deficiebat Eſau, quia coctũ in aqua deſiderabat cibum,
quem Iacob quaſi inhabilem ſibi donauit infirmo. Oblatio-
nem autem atque orationem oportet non confuſam eſſe, ſed
competenti diuiſione diſtinctam. In omni enim confuſione
melior eſt diſtinctio, multo magis in oratione atque obla-
tione, quæ niſi certas diuiſiones habeat, fit obſcurior. Ideo
hoſtiæ plerunque mẽbra lex diuidi iubet, & holocauſta of-
ferri, vt ſine admixtione & operimento aquæ nudum ſacri-
ficiũ ſit, eo quòd nuda atq; omnib᷒ exuta inuolucris debet
fides noſtra feruere, ne vanis & fallacibus opioionibus in-
D duatur, ſed pura atque ſyncera ſimplicitas mentis appareat:
deinde in partes diuidatur cõgruas. Virtus enim genus eſt,
quæ diuiditur in plurimas ſpecies. Sed principales quatuor
ſunt. Prudentia, temperantia, fortitudo, iuſtitia. Redoleat i-
gitur oratio tua prudentiam erga cognitionem dei, & veri-
tatem fidei. Redoleat temperantiam, quam etiam à coniu-
gibus exigendam putauit Apoſtolus dicens: Nolite frauda- 1. Cor. 7.
re inuicem, niſi forte ex conſenſu ad tempus, vt vacetis o-
rationi. Et lex caſtigatos ante heſternum & nudiuſtertium
diem ad ſacrificium accedere iubet. Fortitudinẽ teneat o-
ratio, vt nullo interpoletur metu, nulla laſſitudine deficiat.
Tunc enim debet eſſe intentio ad precandum robuſtior, cũ
vrgemur aduerſis. Iuſtitiam cuſtodiat precatio, quam ſi te-
nuiſſet Iudas, non in peccatum facta eſſet eius oratio. Quan
do enim magis ab iniuſtis operib᷒ ac prauis ſtudiis abſtine-
re debemus, quàm tunc quando dei iuſtitiam deprecamur?

Math.4. Et ideo dominus, vt cordi oobis eſſet iuſtitia, Beati,inquit,
qui perſecutionem patiũtur propter iuſtitiam: ipſorum eſt
enim regnum cœlorum. Hæc enim defuit Iudæ. Nam ſi ad-
fuiſſet, noo tradidiſſet dominum, nõ prodidiſſet magiſtrũ.
Deſuit ſacrificio etiam Cain iſtius, qui ſi tenuiſſet iuſtitiã,
domino debuit primitiua munera non poſteriora deſerre.
Deſuit itaque ei diuiſio, ideoque reſponſum ait: Si rectè oſ
feras, non rectè autẽ diuidas: peccaſti, quieſce. Vides quao-
tum ſit vitij. Vbi deeſt diuiſio, ibi totum ſacrificium reſu-
tatur. Supereſt vt de cõtioua & iugi oratiõe dicamus, quod
Lucæ.6. immorari oos & vacare orationi oportet. Pernoctabat do-
minus in oratione, non vt ſibimet prodeſſet, ſed vt nos do-
ceret. Frequẽs eoim oratio quandam operatur diſciplinam
orandi, quia ipſe vſus docibiles dei facit, indocibiles negli-
gentia. Bona igitur exercitatio. Denique corporis virtus
exercitatione augetur frequenti, at inexercitata minuitur
& labitur. Plurimi enim exercitij diſſuetudine etiam natu-
ralem diſſolnere virtutem. Similiter animæ fortitudo exer
citationis aſſiduitate ſolidatur, vt labor ipſe diſciplina ſit,
noo ooeri futurus, ſed vſui. Hunc cibum menti noſtræ de-
feramus, qui multa attritus meditatiune ac politus, eor bo-
minis ſicut illud cœleſte manna cõfirmet. Quod oon ocioſe
tritum ac politum accipimus, eò ꝙ cœleſtium ſcripturarũ
alloquia dio terere ac polire debemus, toto animo & corde
verſantes, vt ſuccus ille ſpiritalis cibi io omnes ſe venas ani
mæ diffundat. Ergo ſi tanquam pubeſceos adoleſcat fides
quæ defectum ſeoeſcentis deuotionis ableget, & ſpiritu fer
ueat, & congrua diſtinctione teneatur menſura legitimæ di
uiſioois, & aſſiduitas cõmendet gratiam: tunc fit illud pio-
gue, & taoquam adipale precationis genus, de qoo dicit ſcri
Pſal.22. ptura. Impioguaſti in oleo caput meũ. Sicut enim agni mul-
to lacte pingueſcunt, & ſicut oues bene paſtæ adipe nitent,
ita apoſtolico ſucco paſta fidelium pingueſcit oratio. Horũ
ſi deſit aliquid quæ ſupra diximus, ſacrificium non proba-
Gene.4. tur. Ideoque dictum eſt ad Cain: Si recte offeras, oon recte
autem diuidas: peccaſti. Namqoe mundus ipſe diſtincte le-
gitur factus, cum eſſet aote incompoſita pars eius, quia ter-
ra erat inuiſibilis & iocompoſita. Nempe lux primum facta
eſt, & vocauit deus lucem, & ſeparauit deus inter lucem &
tenebras, & vocatæ ſunt tenebræ nox. Et per ordioem ſin-
gula quòd facta ſint legimus, cœlum, terra, ligna fructiſe-
ra, animalia diuerſa. Diſtributa autem ſunt leuiora ſuperio-
ribus, vt aer & ignis: & grauiora ioferioribus, hoc eſt terra
& aqua. Vtique ſimul omnia fieri iubere potuit deus, ſed di
ſtinctionem ſeruare maluit, quam nos in omnibus imitare-
mur negociis, & maxime in viciſſitudinibus gratiarum. Io
quibus noo ſatis eſt reddere quod acceperis, ſed commen-
dare quod reddas. Nam ſi quis debitum ſoluat, & in referen
do iniuriam faciat creditori, intolerabilius eſt vtique quàm
non reddidiſſe quod debebat. Nõ ergo quãtitas ſolutionis,
ſed animus reddeotis, & qualitas conſideratur, & affectus.
Recte igitur Caio obtulit, quia oblatio inſigne deuotionis,
& indicium gratiarũ eſt: ſed non recte diuiſit, quia ante om-
nia deo debuit deferre primitias, vt à gratia inchoaret au-
thoris. Etenim diuiſionis hic ordo eſt, vt prima ſecundis,
non primis ſecunda præcurrãt, & cœleſtia terrenis, oon ter-
rena cœleſtibus præferantur.

Quod quia Cain ordinem diuiſionis non ſeruauit, dictum ſit ei: Peccaſti, quieſce. Et quemadmodum deus omnia docue rit: & quid moraliter illud ſignificet. Caput VII.

SEd quia Cain confundit hunc ordinem, dicitur
ei: Peccaſti, quieſce. Omnia docet deus. Primum
ne pecces, vt io Adam monuit. Secũdo ſi pecca-
ueris, quieſcas, vt in Cain dõceris. Erubeſcere e-
nim debemus, & condemnare peccatum, non defendere,
quoniam pudore culpa minuitur, defenſione cumulatur. Et
ſilendo corrigimur, contentione prolabimur. Sit ſaltem ve-
Prouer. 18. recuodia vbi nõ eſt abſolutio. Inde illud: Iuſtus in exordio
ſermonis accuſator eſt ſui. Et iterum ab ipſo domino alibi
Eſaie.43 dictum legimus: Dic iniquitates tuas, vt iuſtificeris. Quao-
ta podoris gratia, vt iuſtitiam teneat verecundia, quam
culpa reatus abſtulerit. Ideo autem ait: Quieſce, quoniam
noo habes quod excuſes. Culpæ ipſius ad te conuerſio eſt.

Nõ enim frater ei adiicitur, ſed error adſcribitur, cuios ipſe
A ſibi author eſt. In te, inquit, reuertetur crimeo quod à te cœ
pit. Non habes in quo neceſſitatem magis quàm mentem
tuam arguas. In te retorquetur improbitas tua, tu princeps
es illius. Bene ait: Tu princeps es illius. Etenim impietas ma
ter quædam eſt delictorum: & qui grauiora peccauerit, in
cætera facile prolabitur. Quomodo enim poteſt ab homa-
nis temperare qui diuioa violauit, & hominibus boous eſſe
qui deum læſit? Atrociorẽ igitur ſcelerum reatum vitia reli
qua ſequuntur, quoniam quo ſtagitioſa perpẽderint, eò in-
clinãt cætera. Tu ergo princeps operis tui, tu dux criminis.
Non te inuitum, non imprudẽtem error attraxit, ſed voluo
tarius reus iudicio non lapſu feciſti dolum, quo te diuioæ
iniuriæ reum ipſe conuiocis.

Quomodo Cain admonitus ut quieſceret, auxerit inſolentiam, & flagitium acerbauerit. Et quid ſibi uelit quod ait: Eamus in campum. Caput VIII.

ADmonitus igitur vt quieſceret, auget inſolentiã,
B & acerbat flagitium. Quid igitur ſibi vult quod ait,
Eamus in campum: niſi quia locus nudus gignen Gene.4.
tium eligitur parricidio? Vbi enim frater habe-
bat occidi, niſi vbi fructus deeſſet? Tanquam præſagiens na
tura tanti ſceleris loco germina denegauerat, quia non con
ueniebat, vt idem ſolum & contagia parricidalis ſanguiois
reciperet præter naturam, & fructus ſecũdum naturam ger
minaret. Merito ipſe dicit: Eamus in cãpum. Non dicit, ea-
mus in paradiſum, vbi poma florent, non in aliquem cultum
& fructiferum locum. Ipſi parricidæ indicãt fructum ſe ſce
leris habere non poſſe, oec penes eos fructum manere qui
taotæ impietati præbuerint officium. Nam ipſam refugiunt
elementorum benignitatem, vt iſte Cain, qui videtur veri-
tus, oe largior boni terra prouentus triſte facinus impedi-
ret, & liberalitatis aſſuetudine genitalis qua facit ſibi fœtus
& fructus varios germinaſcere, in hoc quoque criminis ap
paratu vel muta ſpecie ſui fraternum reuocaret affectum.
Latro diem refugit quaſi criminis teſtem. Lucẽ adulter eru
beſcit, quaſi adulterij conſciam, parricida terrarum fœcun-
C ditatem fugit. Quomodo enim poterat communis partus vi
dere conſortia, qui conſortem ſui ſanguinis trucidabat? Io- Gene.37.
ſeph in lacum mittitur ſiccum. Ammon intra domum occi- 4.Reg.1.
ditur. Iuſtum igitur natura eſt impertita iudicium, ea loca
in quibus erat futurum parricidium, muneris ſui dote pri-
uando, vt ex innocentis ſoli quadam damoatione oſteode-
ret futura ſupplicia noxiora. Propter ſcelus igitur homi-
num & ipſa elemeota damnantur. Denique Dauid monti-
bus, in quibus Ionatas cum patre interemptus eſt, perpetuæ
pœnam ſterilitatis optauit dicens: Montes qui eſtis in Gel- 4.Reg.1.
boe, oeque ros neque pluuia cadat ſuper vos, mõtes mortis.

Qua ratione interrogauerit deus Cain ubi eſſet frater ſuus, & de ipſius redargutione atque condemnatione, cum mo ralis intellectus explanatione. Caput IX.

NVnc cõſideremus qua ratione interrogauit deus
Caio vbi eſſet frater ſuus, quaſi neſciret occiſum. Geneſ.4.
Sed quod ad ſcientiam dei ſpectat, negantem ar-
guit, & inficiaoti quaſi ſciens reſpondit: Vox ſan
D guinis fratris tui clamat ad me. Quod autem ad rationem
profundam attinet, peccantes admooet ad pœnitentiam.
Confeſſio enim, pœnarum compẽdium eſt. Inde in iudiciis
ſecularibus impoſiti equuleo torqueotur negantes, & quæ-
dam tangit iudicem miſeratio confitentis. Eſt quædam io
peccatis verecundia, & pœnitentiæ portio crimen fateri,
nec deriuare culpam, ſed recognoſcere. Mitigat iudicem pu
dor reorum, excitat autem pertinacia denegantium. Vult te
prouocare ad pœnitẽtiam deus, vult de ſe ſperari indulgen
tiam, vult demonſtrare tua confeſſione quod non ſit author
malitiæ. Nam qui peccatum ſuum ad quandam referunt, vt
gentiles aſſerunt, decreti aut operis ſui neceſſitatem, diuina
arguere videntur, quaſi ipſorum vis cauſa peccati ſit. Qui e-
nim neceſſitate aliqua coactus occiderit, quaſi inuitus occi-
dit. Ea verò quæ à nobis ſunt, excuſationem ooo habent:
quæ autem præter nos ſunt, excuſabilia ſunt. Sed quãto gra-
uius peccato ipſo, ad deũ referre quod feceris, & reatus tui
inuidiam transfundere in authorem ooo criminis, ſed in-
nocentiæ?

Geneſ.4. nocentię?Perpende autem parricidæ reſponſionem.Neſcio
inquit:Nunquid cuſtos fratris mei ego ſum? Etſi contuma-
ciam prodat hic ſermo, ſonat tamen quia ſi bonum fratrem
conſideraſſet,cuſtos debuit eſſe pietatis.Quem enim magis
quàm fratrem ſeruare debuerat? Sed quomodo germanita-
tis ſeruaret officium, qui neceſſitudinis nnn agnouiſſet affe
ctum? Aut quomodo fieri poſſet vt naturæ obedictiam de-
ferret,qui deo reuerentiam non exhiberet? Negat primum
quaſi apud ignorantem.Recuſat fraternæ munus cuſtodiæ,
quaſi exnrs naturæ. Declinat iudicem quaſi liber arbitrij.
Quid miraris ſi pietatem non agnouit, qui non agnouit au-
thorem? Et ideo doceris hac ſerie ſcripturarum fidem aſſe
1.Cor.3. radicem virtutũ omnium. Vnde & Apoſtolus ait:Quia fun
damentum noſtrũ Ieſus Chriſtus eſt:& quicquid ſupra hoc
fundamẽtum ędificaueris,hoc ſolum ad operis tui fructum,
& ad virrutis proficere mercedem.Congrue igitur reſpon-
ditdominus tam impudenter neganti dicens: Vox ſanguinis
ſratris tui ad me clamat. Hoc eſt, cur neſcis vbi eſt frater
tuus?Soli eratis cum duobus parentibus,inter paucos frater
B te latere non debuit. An quia parentes tui accuſatores eſſe
non poſſunt? Nolo enim vt ea neceſſitudo quæ eſt author ſa
lutis, fiat author periculi. In te ſolo leges ſuas natura ami-
ſerit.Ideo ergo putas crimen latere, quia parentes accuſare
non debent. Sed eo maior eſt condemnatio tua, Nam ſi cha
ra neceſſitudinis nomina accuſare non debent,multo magis
non debent occidere.Sed ſi me teſtem abnuis,& refugis ar-
bitrum, vox ſanguinis fratris tui teſtis eſt, quæ ad me cla-
mat. Illa te maiore authoritate arguit quàm ſi frater viue-
ret.Soli eratis:Quis eum potuit alter occidere?Si accuſas pa
rẽtes, parricidam probas.Potuit fratrem occidere, qui non
parcit parentibus.Potuit parricida eſſe, qui de parricidis ſe
ortum probare deſiderat.Et bene ait:Vox ſanguinis frattis
tui clamat,non frater clamat.Hoc innocentia & gratia ger-
manitatis etiam in ipſa morte ſeruat.Non accuſat frater,ne
videatur parricida.Non accuſat vox ipſius,non anima eius,
ſed vox ſanguinis accuſat,quem ipſe fudiſti. Tuum te ergo
C facinus, non frater accuſat. Simul querela criminoſa adi-
mitur. Non poteſt de alieno teſtimonio queri, qui crimen
proprio facinore cõfitetur. Minor eſt ſermo quàm factum.
eſt tamẽ etiam terra teſtis, quæ cœpit ſanguinẽ. Et bene ait:
Vox ſanguinis fratris tui clamat de terra. non dixit, de fra-
tris clamat corpore, ſed de terra clamat. Et ſi frater parcit,
terra non parcit.Si frater tacet,terra condemnat. Ipſa eſt in
te & teſtis & iudex. Teſtis acrior, quæ adhuc parricidij tui
ſanguine madet.Iudex aſperior,quę tanto ſcelere coinqui-
nata eſt, vt aperiret os ſuum, & reciperet ſanguinem fratris
tui de manu tua.Et illa quidem aperuit os ſuum, quaſi exce
ptura de fratribus verba pietatis, nihil timens cum fratres
videret,quę ſciret ius germanitatis amoris incentiuum eſſe,
non odij. Nam quomodo poterat parricidium ſuſpectare,
quæ adhuc non viderat homicidium?Sed tu effudiſti ſangui
nem,cuius dolens ipſa contagium.Non augebit,inquit,vir-
tutem ſuam dare tibi.Quàm innocens vltio,vt quæ tam gra
uiter violata fuerit,ſatis habens non prodeſſe,nõ quęrat no
D cere. Nõ mediocre etiã dogma quod ait: Vox ſanguinis fra
tris tui ad me clamat: quia deus iuſtos ſuos audit etiam mor
tuos,quoniam deo viuunt. Et merito pro viuentibus haben
tur,quia etiam ſi corporis guſtauerint mortem, vitam tamẽ
incorporeã capiunt,& illuminantur ſuorum ſplendore me-
ritorum, luce quoque fruuntur æterna. Iuſtorum ergo au-
dit & ſanguinem,auertit ſe autem à precibus impiorũ,quo-
niam etiam ſi videantur viuere, miſeriores tamen ſunt om-
nibus mortuis,carnem ſuam ſicut tumulum circunferentes,
cui infœlicem infoderunt animam ſuam. Quid enim aliud
eſt quàm ſepulta quæ intra humum voluitur,& terrenæ aua
ritiæ cupiditatibus cæteriſque vitiis includitur, vt gratiæ
cœleſtis auram ſpirare non poſſit? Huiuſmodi peccator à
terra maledictus eſt, quæ eſt infima & poſtrema pars mũdi.
Superius vtique cœlum, & quæ in cœlo ſunt, Sol, Luna,&
ſtellæ,throni,dominationes,principatus,& poteſtates,Che
rubim & Seraphim. Non eſt ergo dubium quod eum & ſu-
periora damnauerint quem inferiora damnauerunt. Nam
quomodo abſoluitur puræ illi cœleſtique ſententiæ, quem

A nec terræ potuerunt abſoluere? Et ideo gemens & tremens
iubetur eſſe ſuper terram. Euidens generaliſque ratio, quia
omni improbo mala aſſunt,& affutura ſunt. Quæ aſſunt,tri-
ſtitiam operantur:quæ futura, formidinem. Sed improbum
plus præſentia,quàm futura ſolicitãt. Vnde & Cain dixit ad
deum:Maior cauſa mea eſt. Si derelinques me,hodie à facie Gene.4.
tua abſcondã me. Nihil enim grauius quam errantem à deo
deſeri, vt ſe reuocare non poſſit. Mors peccatoris finẽ pec-
candi affert, vita autem diuino gubernaculo deſtituta præci
pitatur,& in grauiora prolabitur, vt ſi gregem paſtor relin
quat,incurſent beſtiæ:ita cum deus deſerit hominẽ, ingruit
diabolus.Graue eſt, pręſertim inſipientibus,non habere re-
ctorem.Serpit malitia, vulnus augetur, vbi medicina defue
rit. Abſcondit ſe autem qui velare vult culpã, & tegere pec
catum. Qui enim male agit, odit lucẽ: & amat tenebras ſuo- Ioan.3.
rum,& latibula delictorum. Iuſtus autem non abſcondere à
domino deo ſuo,ſed ipſe magis ſe offerre conſueuit,dicens:
Ecce ſum ego,qui non habet criminoſam conſcientiã quam
B timeat deprehendi. Merito ergo ſe abſcondit male cõſcius,
& ait: Omnis qui inuenerit me,occidet. Anguſtæ mentis ho Gene.4.
mo præſentem mortem veretur,perpetuam negligit, & di-
uinum iudicium non reformidat. Interitum ſolum corporis
deprecatur.Sed à quo timebat occidi,qui ſolos parentes ha
bebat in terris. Potuit quidem & incurſus beſtiarum time-
re,qui legis diuinæ iura violauerat, nec præſumere de ſub-
iectis animalibus cæteris qui hominem docuerat occidi.Po
tuit & parentes parricidas timere,qui docuerat parricidium
poſſe cõmitti. Potuerunt enim & parentes de filio diſcere,
quod didicerunt poſteri de parente.

*Qua de cauſa dixerit deus: Omnis qui occiderit Cain, ſe-
pties vindictam exoluet. Et qua ratione ſignum ſuper eum
poſitum fuerit ne occideretur, cum pulchra morali in-
terpretatione atque inſtructione.* Caput X.

NVnc conſideremus qua cauſa dixerit deus: Om-
nis qui occiderit Cain,ſepties vindictã exoluet.
Et qua ratione ſignum ſuper eum ponitur ne oc-
cidatur parricida, cum proſpectum non fuerit ne Ibidem.
C innocens occideretur. Octauus eſt homo,habet rationabi-
le quo præſtet cæteris, habet & quinque corporis ſenſus.
Habet etiam vocem, habet & generandi gratiam. Hæc ſe-
ptem niſi illo rationabili regantur, ſubiecta morti ſunt, &
ideo ſtultus in his habet omne periculum ſui. Qui ergo ra-
tionabile illud amiſerit, fruſtra de iſtorum ſibi vſu ſeptem
carnalium munerum blandietur. Diſſoluuntur hæc omnia,
niſi habenis quibuſdam rationis adſtricta ſint. Mors itaque
rationis, mortem operatur irrationabilium paſſionum. Sed
illud melius quod ſeptimus numerus quietis & remiſſio-
nis eſt. Ergo qui alij non pepercerit peccatori, & munus ei
remiſſionis peccatorum inuiderit, ipſe ſibi ſpem remiſſio-
nis eripiet, & erit in eo pari menſura vindicta de gratia.
Quod autem ſignum poſuit ſuper Cain ne quis eum occide-
ret, reflectere voluit errantem, & beneficio ſuo inuitare ad
correctionem. Ipſis enim nos facilius committere ſolemus,
quorum habemus gratiam. Nec tamen magna concedit,ſed
D in eo ipſo imprudentiam inſipientis vlciſcitur. Qui cum eſ-
ſet perpetuis ſuppliciis obnoxius,non remitti ſibi pœnã po
poſcit, ſed vitam corporis huius obſeruandam putauit, in
qua plus ærumnæ eſt quàm voluptatis. Mors enim vna eſt
in ſeceſſione animæ & corporis,& in fine iſtius vitę:quæ ſi-
mul vt venit, omnes corporis dolores auferre non augere
conſueuit. Metus verò qui hanc vitam viuentibus frequen
ter ingruunt, mœſticiæ, dolores, gemitus, diuerſique cru-
ciatus grauitatum, & ægritudinum vulnera plurimas etiam
mortes generi humano inferunt, vt iſta mors remedium eſ-
ſe videatur,non pœna. Nõ enim peremptoria eſt,per quam
non adimitur vita, ſed ad meliora transfertur. Nam ſi no-
centes moriuntur, qui gradum à peccatis reuocare nolue-
rint,vel inuiti: tamẽ finem non naturæ, ſed culpæ adipiſcun
tur,ne plura delinquant,quibus vita fœnus eſt delictorum.
Si autem bonę ſpei compotes ſunt,migrare magis quàm de-
ficere credendi ſunt. Inſeritur hoc loco dogma de incorru
ptione animæ, quod ipſa vera & beata vita ſit, quam vnuſ-
quiſque bene conſcius viuit multo purius ac beatius cum
huius

A huius' carnis anima noſtra depoſuerit inuolucrum, & quodam carcere iſto fuerit abſoluta corporeo in illum ſuperiorem reuolans locum, vnde noſtris infuſa viſceribus compaſſione corporis ingemuit, donec cõmiſſi gubernaculi munus impleret, vt carnis huius irrationabiles motus, rationabili ductu regeret & coerceret. Inde eſt quod poſtea prophetæ in captiuitatem cum populo Iudæorum tranſierunt, ne reliqua plebs ſuorum deſtituta præſidio, conſilióque viduata grauiorem ſubiret ærumnam, ſed magis frequentibus communita oraculis prophetarũ, ad dominum deum ſuum pio rediret affectu, ne aduerſis captiuitatis attrita, prorueret in perfidiæ peccatum, ſalutíſque perpetuæ remedium deſperaret. Redarguũtur itaque hoc in loco qui vnicam hanc vitam putant eſſe quæ ſit in hoc ſeculo. Omnia plena lapſus, plena mœroris ſunt, & redarguuntur ſimplici ſerie geſtorum. Ecce enim iuſtus, innocens, pius, propter gratiam deuotionis odia fratris incurrens, immaturus adhuc æui ſublatus eſt parricidio: & iniquus, ſcelerat', impius, etiam fraterna cæde pollutus longæuam duxit ætatem, duxit vxorem, B poſteritatem reliquit, vrbes condidit, & hoc meruit permiſſione diuina. Nónne in his aperte vox dei clamat, Erratis qui putatis hic eſſe omnem viuendi gratiam? Non intelligitis non aduertitis ſenectutem hanc miſeriarum eſſe veteranam, proceſſionémq; ætatis, ærumnarum ſtipendia, & Scyllæo quodam vſu circunſonari nos quotidianis naufragiis, tundi fluctib', in ſcopuloſis habitaculis degere, & in his delectari, ſicut illud non tam æternum animal quàm immortale malum. Ergo & iſti Cain longæuitas indulta vindicta eſt, eo quòd vixit in metu, & prolixum ſpatium multo cucurrit & infructuoſo labore, qua pœna nihil grauius quàm vt quis ipſe ſibi maiorum cauſa pœnarum ſit. Vide igitur quàm perpetua vita iuſtorum, & nulla ſit improborum. Iuſti ſanguis clamat, & mortui, vita autem peccatoris abſconditur. Tertium eſt, quoniam cum parricidium eſſet admiſſum, hoc eſt ſcelerum principatus: vbi peccatum obrepſit, ſtatim & lex diuinæ manſuetudinis prorogari debuit: ne ſi continuo vindicatum eſſet in reum, homines quoque in iu- C dicãdo nullam patientiam moderationémque ſeruarent, ſed ſtatim reos ſupplicio darent. Diuinæ autem ſententiæ prouidentia huiuſmodi eſt, vt magnanimitatem & patientiam doceret iudices, ne quis præpropere raperetur ſtudio vindictæ, & ipſa deliberationis immaturitate puniret innoxium, aut pœnam acerbaret irati, nec tamen penitus inultum eſſe pateretur in eo qui nullam pœnitentiam ſceleris induiſſet. Repulit enim eum à facie ſua, & à parentibus abdicatum, ſeparatę habitationis quodam relegauit exilio, eo quòd ab humana manſuetudine tranſiſſet ad ſæuitiam beſtiarum. Veruntamen homicidio noluit homicidam vindicari, qui mauult peccatoris correctionem quàm mortem. Vnde in Lamech ſeptuagieſſepties vindicatur, quia grauior culpa eius eſt, qui nec poſt damnationem ſe correxit alterius. Cain impetu quodam improuido ante peccauerat: Lamech vtique quod in altero reprehenſum aduerterat, cauere debuerat. ſuo quippe iudici ſententia debebatur, ne quis paſſim reum eſſe feriendum putaret. Et vt ad myſterium venias, non de- D buit interimere eum qui vſque ad naturalem terminũ mortis ſuæ, agendæ habebat ſpatium pœnitentiæ. Excuſare poſſet quod ſe redemiſſet vel ſera actione pœnitentię, niſi eum præmatura pœna rapuiſſet.

FINIS.

CAPITA LIBRI DE NOE ET ARCA.

Quod dignum ſit vt iuſtus Noe, qui ad renouandum ſemen hominum reſeruatus fuit, ad imitationem omniũ deſcribatur, vt & nos requieſcamus ab omni iſtius mundi ſolicitudine, operibúſque iniquitatis, ac terrenæ conuerſationis cura. Caput I.

De ſignificationibus nominum trium filiorum Noe, & de inſtructione aciei, ac munitionibus bonitatis naturæ, quę nos ad huius mũdi prælia generauit. Caput II.

Quid ſignificet quòd ſecuturo diluuio non ſolum Noe, ſed A & vniuerſa generatio quàm maxime abundauerit filiorum procreatione. Et quomodo beneficij gratiam ſequi debet ſobriæ diſciplinæ cenſura. Qua etiam ratione ſpiritus ſanctus hominibus detur, non autem permaneat. Caput III.

Quod gigantibus qui fuerunt in terra ætate Noe, ſimiles ſint homines cultui carnis ſuæ ſtudentes. Et qui dicantur filij dei. Et quo pacto deus dicatur iraſci, aut moueri. Quemadmodum etiam irrationabilibus propter hominis peccatum deletis, Noe tamen gratiam apud deum inuenerit. Caput IIII.

Quomodo omnis terra dicatur fuiſſe corrupta, & tempus omnis hominis veniſſe ante deum. Caput V.

De ędificatione arcæ, & quemadmodum in ea deſcripta fuerit humani corporis figura. Quódque nidi eiuſdem, quibus ſingula corporis noſtri membra ſignificãtur, bitumine intus & foris linienda ſint, ne facile corrumpantur. Caput VI.

B De comparatione arcæ Noe ad arcam fœderis quo ad materiam ligni, glutini, & commotionis. Quomodo etiam longitudo & latitudo arcæ ſingulos humani corporis ſenſus denotent ad vſum aliquem eſſe cõpoſitos. Cap. VII.

Quid ſignificet oſtium ex aduerſo in arca factũ. Et quemadmodum qui retro erant, priores facti ſint. Caput VIII.

Quid ſit quòd inferiora arcę bicamerata & tricamerata eſſe debeant. Et quòd deus per arcæ figuram voluerit nos edocere quemadmodum à diluuio intemperantiæ tuti eſſemus per remedium electionis iuſti. Caput IX.

De tribus cauſis ob quas muta animantia, quæ peccandi ſenſum non habent, per diluuium ſubiecta ſint pœnæ, cum altiori myſtica quadam interpretatione. Caput X.

Quod abſumptis omnibus terrenis diluuio, ſolus iuſtus ſe & domum ſuam ſeruet. Et quàm pulchre iuxta myſticam interpretationem dominus ad Noe dixerit: Quia vidi te iuſtum in generatione iſta. Caput XI.

Qua ratione de iumentis mundis ſeptem & ſeptem, maſcu- C lus & fœmina iubeantur in arcam induci, de immũdis autem duo & duo, ſecundum naturalem atque moralẽ expoſitionem. Caput XII.

Qua de cauſa poſtquam ingreſſus eſt Noe in arcam, poſt ſeptem dies diluuium factum fuerit. Quare etiam cum ſatis fuiſſet quadraginta diebus dixiſſe diluuium fuiſſe, adiecerit & quadraginta noctibus. Et qua ratione quadraginta diebus durauerit. Quid præterea ſibi velit quod inquit dominus: Et delebo omnem reſurrectionẽ carnis à facie terræ. Quid poſtremo quòd dicitur, & fecit omnia Noe quæ mandauit ei dominus deus. Caput XIII.

Qualiter ſit cõſiderandum quòd ſexcenteſimo anno Noe, viceſima & ſeptima mẽſis factum ſit diluuium. Et quemadmodum omnes fontes rupti dicantur, ac cataractæ cœli apertæ, tam ſecũdum literalẽ, quàm etiam altiorem intellectum. Caput XIIII.

Cur dominus à foris arcam clauſiſſe dicatur: Et quomodo exundante aqua arca ferebatur ſuper flumina aquarum, D quæ quindecim cubitis ſuper montes excelſos eminebat, iuxta literalem & allegoricam interpretationem. Caput XV.

De euidenti explanatione & allegoria eius quod ſcribitur: Deleuit deus omne quod erat ſuper faciem terræ. Quare etiam ſcriptura dicat: Memor fuit dominus Noe, & beſtiarum, & iumentorum, & non fecerit mentionem de mitioribus quę poſt hominem ſunt, ſed fortioribus. Qualiſque fuerit ſpiritus quem induxit dominus ſuper terram vt ceſſarent aquæ. Caput XVI.

Quid ſit quod ait ſcriptura: Clauſi ſunt fontes aquarum, & cataractæ cœli. Et de comprehenſione loci illius vbi dicitur: Et ſedit arca ſeptimo mẽſe ſeptima & viceſima mẽſis. Et quid ſit oſtium arcæ quod iuſtus aperuit vt emitteret coruum non reuerſurum. Caput XVII.

Quid ſibi portendat, quòd poſt coruum non reuerſum columba dimiſſa dicitur, quódque Noe extendens manum ſuſceperit eam, & ad ſe introduxerit. Quódque ſeptem aliis diebus tenuerit columbam, & iterum eam emiſerit.

rit. Caput XVIII.
Cur columba dicatur ad veſpetum eſſe regreſſa cum ramo
oliuæ in ore: Et vnde cognouerit Noe aquas defeciſſe.
Et de columba tertio poſt dies ſeptem emiſſa, quę tamen
non regrediebatur. Caput XIX.
Quid ſibi velit illa adiectio, quod ſcriptura alia die aquam
minutam, alia ſiccatam terram commemorat. Quomodo
etiam Noe tectū arcæ denudauerit. Et quod ait primum
menſem vel ſecundum. Caput XX.
Quare Noe non ſua ſponte exiuerit arcam, ſed expectaue-
rit oraculum diuinum, quo ſibi dicebatur: Exi de arca, tu,
& vxor tua, & filij tui. Et quare in ingreſſu, ordinis dele-
ctus fuerit habitus, vt primo ipſe & filij, deinde vxores
ingrederentur, in egreſſu autem id commutatum, vt fœ-
minæ cum viris exierint. Caput XXI.
Qua ratione Noe circa arcam nihil fecerit, niſi iuſſus à do-
mino, & tamen poſt egreſſum ab arca non monitus aram
deo ædificauerit. Et quare dicatur deo, & non domino.
Cur etiam ſumpſerit à beſtiis & volatilibus mundis vt of
ferret holocauſta. Quídque ſit quod ait dominus: Reco-
gitans non adiiciam maledicere terræ. Caput XXII.
De explanatiõe literali & morali eius quod dominus dixit:
Semen & meſſis, hyems & æſtas die & nocte non requie-
ſcent. Caput XXIII.
De prærogatiua poteſtatis hominibus in cætera animalia
attributa per id quod dominus benedixit Noe & filiis e-
ius dicens: Creſcite & multiplicamini, & replete terram,
& dominamini eius. Et quomodo intelligatur quod ſub-
ditur: Omnia reptilia quæ ſunt viua, ſint vobis in eſcam:
cum tamen quędā reptilia ſint venenata. Cap. XXIIII.
An ſub his verbis quib' ait dominus, Sicut olera pabuli de-
di vobis omnia, oleribus magis quàm carnalibus epulis
vti debeamus. Et quemadmodum abſtinere debeamus
à ſanguine, in quo eſt anima: Ac de diuerſis philoſopho-
rum opinionibus circa naturam animæ. Caput XXV.
Quod per hoc quod ait: Etenim veſtrum ſanguinem & ani-
marum veſtrarum exquirā de omnibus beſtiis, & de ma-
nu hominis fratris, detur intelligi hominem grauius pec-
care qui fratri inſidiatur. Et quis dicatur frater. Quare
etiam dixerit: Ad imaginem dei fecit hominem, & nõ ad
imaginem meam, cum reprobatione opinionis philoſo-
phorum qui negant deum habere curam ſuper homines.
Caput XXVI.
Quomodo intelligendū ſit quod inquit dominus: Non erit
diluuium vt corrumpat omnem hominem. Et quod ſub-
dit: Arcum meum ponam in nube. Et qualis fuerit arcus
ille. Caput XXVII.
Qua ratione cum tres filios Noe, Sem, Cham, Iaphet, ſu-
pra computauerit, hoc loco medij filij, id eſt Cham ge-
nerationem prius comprehēderit. Et quomodo ille Cha
nanæorum author fuerit. Caput XXVIII.
Quomodo Noe egreſſus ab arca, factus ſit agricola. Et de
differentia inter operatorem terræ, & agricolam. Quid
etiam ſit quòd iuſtus primum vineam plantauerit, & non
triticum aut hordeum. Et quid velit quod ſubdit: Bibit
de vino, & inebriatus eſt. Et de duplici ſpecie ebrietatis,
& gemina nudatione ſapientis. Ac de operimentis animę.
Caput XXIX.
Quare non ſimpliciter dixerit: Vidit Cham nudationem pa
tris, ſed vidit Cham pater Chanaan. Et cur Cham nuda-
tum patrem riſerit. Caput XXX.
De euidenti pietatis affectu in bonis filiis Sem & Iaphet, qui
nudatum amictu patrem videre cauerunt. Et quomodo
mens ſapiens retrorſum ambulet. Quid etiam ſignificet
quòd ſomno recedente Noe ſobrius factus ſit à vino. Et
quare ſcriptura Cham, quem primo medium inter filios
poſuit, poſtea minorem appellauerit, dicens: Cognouit
Noe omnia quæ fecit ei filius iunior. Caput XXXI.
De benedictione Sem filij, & quare Noe dominum & deum
dixerit, & ſpecialiter deum filij ſui Sem. Et qua ratione
cum Cham peccauerit, non ipſum, ſed filium illius ſerui-
tuti addixerit. Et de benedictione filij Iaphet, & multipli
ci dilatatione bonorum. Caput XXXII.
A Quid ſignificet quod poſt diluuium Noe dicitur vixiſſe tre
centis & quinquaginta annis. Et quod de generatione Ia
phet Rhodus & aliæ inſulæ ſint nationū. Ca. XXXIII.
Qua ratione Cham illius improbi filium ſeniorem ſcriptu-
ra fuiſſe memorauerit. Et quòd Chus Nemroth gigan-
tem genuerit, qui erat venator ante deum. Et de interpre
tatione nominis Nemroth. Quódque idem principium
fuerit regis Babylonis. Caput XXXIIII.

Diui Ambroſij

MEDIOLANEN. EPISCOPI,

Liber de Noe & arca.

Quod dignum ſit ut iuſtus Noe qui ad renouandum ſemen
B *hominum reſeruatus fuit, ad imitationem omnium deſcri-*
batur, ut & nos requieſcamus ab omni iſtius mundi ſolici
tudine, operibuſque iniquitatis, ac terrenæ conuerſatio-
nis cura. *Caput I.*

NOe ſancti adorimur vitam, mores,
geſta, altitudinem quoque mentis
explanare, ſi poſſumus. Nam cum
ipſa prophetia dixerit nihil diffi-
cilius quàm hominis interiora cō
prehendere, quanto magis viri iu-
ſti mentem cognoſcere? Etenim
quem dominus deus ad renouan-
dum ſemen hominum reſerua-
uit, vt eſſet iuſtitiæ ſeminarium, dignum eſt vt nos quo-
que deſcribamus eum ad imitationem omnium & requie-
ſcamus in eo ab omni iſtius mundi ſolicitudine, quam quo-
tidie diuerſis exagitationibus ſuſtinemus. Pudet filiis ſu-
peruiuere, tædet cum tot aduerſa audiamus chariſſimorum,
lucem hanc carpere, ipſarum eccleſiarum diuerſos fluctus
tempeſtatéſque vel præſentes ſubire vel animo recipere.
C Quis tam fortis vt patienter ferat? Et ideo nobis quoque af
fectanda hæc requies fuit, vt dum Noe ſanctum maiore in-
tentione conſideramus, reficiamus & nos, ſicut omne genus
in illo requieuit ab operibus ſuis, atq; triſtitia. Vnde & Noe
dicitur, quod Latine dicitur iuſtus, vel requies. Denique & Gene. 5.
parentes eius dixerunt: Quia hic faciet nos requieſcere ab
operib', & à triſtitia, & à terra cui maledixit dominus deus.
Quod vtique ſi ad ea quæ facta ſunt, referendum putes: cum
diluuium ſub eo factum ſit, non requies hominibus, ſed in-
teritus videatur illatus, nec remiſſio malorum, ſed cumulus
miſeriarum. Verum ſi iuſti viri mentem conſideres, ad-
uertes iuſtitiam ſolam eſſe quę aliis potius nata eſt, quàm ſi-
bi: non quod vtile ſibi eſt quærat, ſed quod omnibus. Hæc
nos requieſcere facit ab operibus iniquitatis: hæc reuocat à
triſtitia: quia dum ea quæ iuſta ſunt, gerimus, nihil timemus
puræ conſcientiæ ſecuritate, non dolemus graui dolore.
Nihil eſt enim quod maioris doloris ſit, quàm culpę reatus,
Requieſcamus etiam ab omni cura terrenæ conuerſationis,
D quę corpus noſtrum atque animam frequentibus vexat do-
loribus, vitámque atterit.

De ſignificationibus nominum trium filiorum Noe, & de
inſtructione aciei ac munitionibus bonitatis naturæ, quæ
nos ad huius mundi prælia generauit. *Caput II.*

HVic verò tres filij nati, Sem, Cham, Iaphet. Quæ Gen. 5. & 6.
nomina ſignificant bonum, & malum & indiffe-
rens: vt & naturæ gratia bonitatē habuiſſe, & ma-
lorum tentamenta ei nequaquam defuiſſe, & in-
differentibus, hoc eſt velut ſupellectili virtutum abundaſſe
videatur. Qua ratione autem malum in medio poſuerit, ra-
tio euidēs eſt, quia naturæ bonum omnibus ineſt: nec quaſi
naufragos in lucē proiicit: ſed & ſuffulſit viribus, vt non op
primantur tentamentis malitiæ, nec tanquā inualidi ſuccum
bant, ſed munit & veſtit velut quibuſdam tegumentis indif
ferentibus, quæ ſunt ſalus, valitudo bona, pulchritudo, impi
gritia,

gritia, diuitiæ generis claritudo, vt ea dote muniti tueantur A
bonitatem naturę, & malum illud includant ne poſſit noce-
re, & quaſi clauſum ſtragulẽt. Nónne cernimus velut aciem
quandam virtutum ordinatam in prælium, vt inferiores in
medio ſiot, dextra læuáque velut in cornib⁹ validiores, per
quos tota acies robur accipiat? Vnde & quidam poeta Græ-
cus ait κακοὺς δ' ἐς μέσσον ἔλασσεν, hoc eſt, malos autem in me-
dium inſeruit. Ita ergo & natura quaſi bonus dux imperan-
te deo, quę nos ad huius mũdi prælia generare nouerit, quæ
bona habet, primo ordine conſtituit, quæ officiant ſecun-
do, quæ adiuuant tertio, vt tanquam in medio ioclusſus ho-
ſtis, gèminatis, quocunque ſe contulerit, opprimatur viri-
bus, ne ſingulæ eorum velut æquatis fatigentur præliis, &
euadendi de anguſtiis naturalibus, ac ſerpendi latius facul-
tatem haberet. Sed quia vbi generantur: hic ordo eſt vbi au-
tem geoerãt, Iaphet primo loco ſcribitur, tertio Cham: id-
eo ne contraria nos poſterioribus dixiſſe quis arbitretur, e-
tiam illius loci explananda ratio eſt. Bonum quidem, quod
velut in quadam naturę nobilitate eſt, præcedit, malum au- B
tem ſequitur. Sunt enim cogitationes mentis contrariæ, quę
vtique oriuntur poſtea. Hæc quandiu velut intus clauſa
ſunt, nec tanquam in herbis germinant, quodam ſinu bonæ
mentis ſouentur ne prodeant. Nam quandiu in voluntate
eſt malum, non in entelechia, hoc eſt in opere atque effectu
bonitas mentis gubernatoris velut aurigæ modo cohibet
vel refrenat malitiam tentantem prorumpere. Cùm verò ef-
ferbuerit, atque in vlcus eruperit, ne poſſit latius ſerpere,
& finitima contaminare: tunc iuſta ſuccedit prouidentia, ne
illud indifferens, quod ſecundum bonum dicunt, velut lo-
co cedat, cum iam feruenti malo non poſſit reſiſtere. Itaque
ne latius fundat virus noxium, & plurimas inficiat generan-
do corruptiones: illud primum bonum, quod natura bo-
num eſt, dum locum mutat, ordinem mutat, vt quaſi labo-
ranti cornui opem ferat, & eam partem aciei ſuſcipiat quæ
plus laborat. Virtus enim bellatoris difficilioribus locis eſt
neceſſaria: ſicut etiam boni cuſtodis præſentia ibi frequen- C
tior, vbi muri fragiliores. At ne qua pars ſine defenſore ſiti
dum illud bonum inclinatiora ſuſtentat, tunc illud indiffe-
rens locum ſuperiorẽ ſuſcipit, velot deputãte ſibi eam par-
tem perfectiori bono. Nihil enim virtute perfectius. Indif-
ferentia autem non habent robur validæ virtutis; ſed eius
augent & diffunduot gratiam. Vnde Iaphet dictus eſt, quod
latitudo ſignificatur Latine.

Quid ſignificet quod ſecuturo diluuio non ſolum Noe, ſed & uniuerſa generatio quàm maxime abundauerit filiorũ procreatione. Et quomodo beneficij gratiam ſequi debet ſobriæ diſciplinæ cenſura. Qua etiam ratione ſpiritus ſanctus hominibus detur. Non autem permaneat. Caput III.

NEc ſolum ſanctus Noe abundauit filiorum gene-
ratione, ſed etiam vniuerſa ſe effudit quàm ma-
xime eo tempore generatio. Quod non ocioſum
videtur. Secuturo enim diluuio non debuit æſti-
mari defuiſſe gratiam fœcunditatis illi generationi, quam
diluuia abſorbuerunt: vt quod fuit humani generis abun- D
dantia, diuinæ deputetur gratiæ: quod diluuium ſecutum
eſt, noſtris adſcribatur ioiquitatibus, qui peccatis noſtris a-
uertimus dei miſericordiam. Sic & in poſterioribus inue-
Gene.41. nies quod ſecuturam Aegypti ſterilitatẽ præceſſit totidem
annorum fœcunditas. Principale eſt enim virtutis inchoa-
re à beneficiis, & præſeminare gratiam. Vnde & Dauid ait:
Pſalm.100. Miſericordiam & iudicium cantabo tibi domine. Præcedit
beneficij gratia, ſequitur cenſura ſobriæ diſciplinæ. Diui-
oum eſt igitur, ꝙ bona præmittuntur noſtrum quòd mutan
Gene.6. tur. Ipſe hoc declarat deus, dicens: Non permanebit ſpiri-
tus meus in hominibus, quia caro ſunt. Spiritus ſanctus, ſpi-
ritus ſapientiæ eſt, ſpiritus cognitionis. Habet ergo ſapien-
tiam, habet & diſciplinam: ſicut & de Beſeleel, qui ſactum ta
bernaculum diuino oraculo iuſſus eſt facere, ait ſcriptura:
Exod.31. Quia repletus eſt ſpiritu prudentiæ & diſciplinæ. Hic ergo
ſpiritus datur hominibus, ſed non permaoet. Qua autem ra-
tione non permanet, cauſa proditur, quia caro ſunt. Car-
nis enim natura diſciplinæ repugnat, quia voluptati obtem-

A perat. Deniq; de ſolo domino Ieſu ſcriptũ eſt: Super quem Ioan.1.
videris ſpiritum deſcendentem de cœlo, & manẽtem ſuper
eum, hic eſt qui baptizat ſpiritu ſancto. In eo manebat, quẽ
oulla corruptelæ carnalis impedimenta reuocabant quo mi
ous incorruptæ & impermixtę ordinem diſciplinę teneret, Acto.2.
cuius caro non vidit corruptionem.

Quod gigantibus, qui fuerunt in terra ætate Noe, ſimiles ſint homines cultui carnis ſuæ ſtudentes. Et qui dicantur filij dei: & quo pacto deus dicatur iraſci aut mouери. Quemadmodum etiam irrationabilibus propter hominis peccatum deletis, Noe tamen gratiam apud deum inuenerit. Caput IIII.

GIgantes autem erant in terra in diebus illis.) Non Gene.6.
poetarum more gigantes illos terræ filios vult vi-
deri diuinæ ſcripturæ conditor, ſed ex angelis &
mulierib⁹ generatos aſſerit, quos hoc appellat vo-
cabulo, volens eorum exprimere corporis magnitudinem.
B Et conſideremus ne ſorte gigantũ ſint ſimiles homines cul-
tui ſtudentes carnis ſuę, animę autem nullam curam haben-
tes: ſicut illi qui de terra ſecundum poeticam fabulam orti,
mole corporis ſui freti feruntur habuiſſe contemptum ſupe-
rorum. An diſpares æſtimandi ſunt, qui cum ex anima con-
ſteot & corpore, mentis vigori (quo nihil habet anima pre-
cioſius) auerſantur, & ſe carnis huius imitatores velut ma-
ternæ exhibent ſtoliditatis hæredes? Itaque inuanum labo-
rant, cœlum votis vſurpantes ſuperbis, & terrenis operibus
incubantes, qui electione inferioris, & contẽptu ſuperioris
conſortij, tanquam volũtarij obnoxij peccatis grauiori con-
demnantur ſecuritate. Plerunque angelos filios dei vocat
ſcriptura, quia ex oullo homine generantur animæ. Itaque
viros fideles filios ſuos dici non eſt aſpernatus deus. Si-
cut ergo viri probabilis vitæ filij dei vocantur: ita quorum
carnalia ſunt opera, hos filios dicimus carnis ſcripturarum
authoritate. Dicit enim Ioannes euãgeliſta: Quia quotquot Ioan.1.
C dominum Ieſum receperunt, dedit eis poteſtatem filios dei
fieri, qui credunt in nomine eius: qui non ex ſanguinibus,
neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, ſed ex
deo nati ſunt. Ideo poſtea habes, quia iratus dominus eſt,
quoniam quanuis cogitaret, hoc eſt ſciret, quia homo poſi-
tus in terræ regione, carnem portans, ſine peccato eſſe non
poſſit (terra enim velut quidam tẽtationum locus eſt, caró-
que corruptelæ illecebra) tamen cùm haberent mentem ra-
tionis capacem, virtutémque animæ infuſam corpori, ſine
conſideratione aliqua in lapſum ruerunt, ex quo reuocare
ſe nollẽt. Neque enim deus cogitat ſicut homines, vt aliqua
ei noua ſuccedat ſeotẽtia, neq; iraſcitur quaſi mutabilis: ſed
ideo hæc leguntur, vt exprimatur peccatorum noſtrorum
acerbitas, quæ diuinam meruerit offenſam: tanquã eouſque
increuerit culpa, vt etiam deus, qui naturaliter nó mouetur,
aut ira, aut odio, aut paſſione vlla prouocatus videatur ad i-
racundiam. Minitatus eſt preterea quod deleret hominem.
Ab homine, inquit, vſq; ad pecus, & à reptilib⁹ vſque ad vo- Gene.6.
latilia delebo. Quid læſerãt irrationabilia? Sed quia propter
D hominẽ illa facta erãt, eo vtique deleto propter quem ſacta
ſunt, cõſequens erat vt etiam illa delerentur: quia non erat
qui his vteretur. Sẽſu autem altiore illud manifeſtatur, quia
homo mens eſt, quæ eſt rationis capax. Homo eoim defini-
tur animal viuum, mortale, rationabile. principali igitur ex-
tincto, etiã ſenſus omnis extinguitur, eo quòd nihil reliqui
ad ſalutem ſuperſit cum ſalutis fuodamentũ virt⁹ defecerit.
Ad condemnationem autẽ cæterorum, & ad expreſſionem
pietatis diuinæ, dicitur Noe apud deum gratiam inueniſſe.
Simul oſtenditur quòd hominem iuſtum non obumbret a-
liorum offenſio, quãdo ipſe ad totius generis reſeruatur ſe-
minarium, qui non generationis nobilitate, ſed iuſtitiæ &
perfectiõis merito laudatur. Probati enim viri genus, vir-
tutis proſapia eſt: quia ſicut hominum genus homines, ita a-
nimarũ genus virtutes ſunt. Etenim familiæ hominũ ſple-
dore geoeris nobilitantur, aoimarum autem clarificatur gra
tia ſplendore virtutis.

Quomodo omnis terra dicatur fuiſſe corrupta, & tempus omnis hominis ueniſſe ante deum. Caput V.

CORrupta eſt autem terra coram deo, & impleta eſt, inquit, iniuſtitia.) Cauſa terrenæ corruptelæ manifeſtata eſt, eo quòd iniuſtitia hominum terram corruperit. Vnde & dominus de' ait: (Gene. 6.) Tempus omnis hominis venit ante me, quia impleta eſt terra iniquitatibus ſuis. Tempus quidem omnium hominum in conſpectu dei, & in eius volũtate eſt. Nõ enim (vt vulgo aiunt) fatale decretum alligatur. Sed tameo ſpecialiter hic dictum puto, quia in euangelio dominus redempturus hominum genus paſſione ſui corporis, & emundaturus ſanguine ſuo, (Ioan. 17.) ſacramentóque baptiſmatis, ait: Pater venit hora, clarifica filium tuum, vt & filius tuus clarificet te. Ergo quia in diluuio per arcam Noe ſeruatę ſunt reliquiæ generis humani ad ſeminarium reparationis & renouationis futuræ, ideo præmiſit hic: Tempus omnis hominis venit, quia repleta eſt terra iniquitatibus ſuis. Hoc in figura. In veritate autem (Rom. 11.) ait: Reliquiæ per dilectionem gratiæ ſaluæ ſactæ ſunt. Id- (Ibidem. 5.) eoque exclamat Apoſtolus dicens: Superabundauit pecca- (Genes. 6.) tum, vt ſuperabundaret gratia. B Corrupit, inquit, omnis caro viam ſuam. Carnem hic poſuit pro homine terreno, io quo carnis illecebra viã eius corruperit. Qui ſi intellixiſſet quod munus accepiſſet à deo, oõ vtique paſſus eſſet vt caro obſtaret animæ virtutibus. Itaque caro cauſa fuit corrumpendæ etiam animæ, quæ velut origo & locus eſt quidam volnptatis: ex qua velut à ſonte prorumpunt concupiſcentiarum malarúmque paſſionum flumina, latéque exundant. Quibus demergitur animæ quoddam excuſſo gubernatore remigium, cum ipſa mens velut quibuſdam tempẽſtatibus & procellis victa, loco ſuo cedit. Pulchre autẽ ait: Quia homo viam naturæ ſuæ corrupit. Nã via ſua in paradiſo erat, in illo beatitudinum tramite, in illo virtutum flore, in illa incorruptibili gratia, quam viam terrenis inquinauit veſtigiis. Alij habent: Viam ipſius, hoc eſt dei. Hoc ſolet verbo domini declarari.

De ædificatione arcæ, & quẽadmodũ in ea deſcripta fuerit humani corporis figura. Quódque nidi eiuſdẽ, quibus ſingula corporis noſtri membra ſignificantur, bitumine intus & foris linienda ſint, ne facile corrumpantur. C

Caput VI.

SEd iam de ipſa Noe arca dicendum: quam ſi quis velit impenſius cõſiderare, inueniet in eius ædificatiooe deſcriptam humani figuram corporis. (Ibidem.) Quid eſt eoim quod ait deus: Fac tibi arcam de lignis quadratis? Quadratum certe hoc appellamus, quod omnibus bene conſiſtat partibus, & conueniat ſibi. Itaque & deus author noſtri corporis, naturæque fabricator adſtruitur, & opus ipſum perfectum eſſe iis ſermonibus ſignificatur. Quadrata autem hominis membra eſſe euidens ratio, ſi conſideres pectus hominis, conſideres ventrem pari menſura longitudinis & latitudinis, niſi cũ voluptatibus & epulis ventre diſtento, menſura naturalis exceditur. Iam pedes & manus, brachia, ſœmora, & crura quadripertita quis non ipſo vſu aduertat? Sunt autẽ pleraq; eorum etſi non eiuſdem longitudinis aut latitudinis, tamen quæ analogiam ita ſeruent, vt in iis quoque congrua menſura ratióque concurrat: D longitudo prolixior quàm latitudo ſit, latitudo quàm altitudo. Et ſicut ligni arcæ trina diſtantia eſt, ſiquidem trecentorum cubitorũ longitudinẽ, & quinquaginta latitudinẽ, & triginta cubitorum altitudinem ſeruãdam eſſe præſcripſit: ita & in noſtro corpore ſumma eſt, & media, & minima diſtantia. Summa ſecundum longitudinem, media ſecũdum latitudinem, minima ſecundum altitudinem: totum tamẽ corpus attextum ex ſingulis mẽbris, quadratum videtur. Nam & io vſu ita eſt, vt eos quadratos dicamus, quos nec enormes proceritate, & validos robuſti qualitate corporis æſti- (Ibidem.) mamus. Quid etiam ſibi vult quod ait: Nidos facies in arca, oequaquam ſilendum videtur. Naturaliter enim dictum arbitror, eo quòd omne corpus noſtrum attextum eſt ſicut nidus, vt ſpiritus vitalis omnes partes viſcerum penetret, atque de principali noſtro fundat ſe per artus ſingulos. Nidi quidam ſunt oculi noſtri, quibus ſe viſus inſeruit. Nidi ſunt noſtrarũ ſinus aurium, per quos auditus ſe infundit, & velut in foueam altam deiicit. Nidus eſt narium, qui ad ſe odorem A attrahit. Nidus eſt quartus maior cæteris, hiatus oris, in quo nutritur donec adoleſcat ſapor: & vnde vox euolat, in quo latet lingua, quæ velut organũ vocis ſonos eius artifici ſuauitate modulatur. Et cum ſit ipſa irrationabilis, rationabilem vocem exprimit. Nidus eſt hemicraneum. Nidus eſt membrana illa quæ cerebrum fouet, & intra cohibet. Nidi ſunt viſcera pulmonis & cordis. Spiritus quidem noſtri, hoc eſt eius quem carpimus, & quo alimur in hac vita, nidus eſt pulmo. Sanguinis autem & ſpiritus nidus eſt cor. Duo ſunt enim eius vteri. Vnus quo ſanguinem velut quendã ſinu ſuſcipit, & transfundit in venas: alter quo rigatus ex illo ſuperiori deducit in arterias iugi meatu. Oſſa quoque validiora nidos habent. Sunt enim intus cauata, in quibuſdam foraminibus eſt medulla. In viſceribus ipſis mollioribus oidi cupiditatis aut doloris ſuot. Et alia ſi quis conſideret, etiã plures nidos inueniet in hac fabrica humani corporis. Vode puto & illum in pſalmo non ſolum myſtice, ſed etiam naturaliter dixiſſe: Etenim paſſer inuenit ſibi domum, & turtur ni- (Pſal. 83.) B dum vbi reponat pullos ſuos. Eſt enim iam in hoc corpore nidus pudicitiæ, in quo erat nidus irrationabilis concupiſcentiæ. Sed vbi ante partus deformes nutriebat libido, ibi nunc decoræ caſtitatis adoleſcit hæreditas. Illinies, inquit, (Geneſ. 6.) eam bitomine. Ex multis oſſibus, neruíſque, & cæteris aliis conſtat humanum corpus. Et foris igitur & intus apta compage connexum ſibi adhæret, & habitudine propria, quam ἁρμονίαν Græci dicunt, tenetur, vt intus clauſus ſpiritus qui infunditur, vel ſpiritalis ſubſtantia quæ intus operatur, veluti geminis cõſtricta vinculis non euagetur: ſed ad vnitatem aptam & continentem connexionémque validam cohibetur. Ideo bitumine conſtringi arca iubetur: eſt enim bitumen vehementis ad conſtringendum naturæ. Vnde Græce dicitur κόλλα παρὰ τὸ συνδεῖν, quod diſiuncta connectat, nexúque conſtringat indiſſolubili, ita vt naturali vnitate ſibi credas conuenire. Ob hanc cauſam intus & foris bitumine arca conſtringitur, ne connexio illa facile rumpatur.

C *De comparatione arcæ Noe ad arcam fœderis, quo ad materiam ligni, glutini, & commotionis. Quomodo etiam longitudo & altitudo arcæ ſingulos humani corporis ſenſus denotent ad uſum aliquem eſſe compoſitos.*

Caput VII.

ALibi autem, hoc eſt in Exodo, etiam deauratur (Exod. 25.) foris & intus arca illa, quæ in ſanctis eſt mũdi intelligibilis imitatrix imago. Sicut enim precioſius aurum bitumine, ita illa quæ in ſanctis eſt arca, quàm iſta præſtãtior. Denique hic ſimpliciter ligna poſuit, ibi autẽ ligna quidẽ, ſed imputribilia cõprehendit, declarans merita ſanctorũ. Addidit etiã illic ſupportatoria immobilia eſſe, quod ſanctorum ſtatio ſtabilis & firma ſit: quia vitę probabilis tramitẽ virtutis ductu ſecuti ſunt, corruptelæ declinantes conſortia. Hæc autẽ arca, vtpote in dilouio huc atq; illuc motu impellebatur incerto, eo quòd peccatorum ſtatus mobilis ſit, & vitæ eorũ quodam redundantium paſſionũ diluuio corruptioni obnoxiæ errore incõſtanti va- D gẽtur. Nec illud prætereundũ, quòd cum dixiſſet, Et ſacies (Gene. 6.) arcã trecentorum cubitorũ lõgitudine, & quinquaginta cubitorum latitudine: & tiginta cubitorum altitudine: addidit colligẽs: Facies arcã, & in cubito conſummabis eam à ſummo: vt reliquo corpori mẽſuræ ſibi cõuenientis ad gratiam decore quadret caput hominis, tanquam regale arcæ adiungeret: ex qoo cum ſeoſus omoes ad cæteras partes corporis transfunderẽtur, tum maxime oculi, velut ſpectatores & cuſtodes, naturæ appoſiti prouidentia, prope totum orbis noſtri ſtatum deſuper contuerentur. Ipſáque mens illic locata ſecundũ plurimorum ſententiam, & maxime Salomonis, qui ait: Oculi ſapientis in capite eius: (Eccleſ. 2.) quaſi in aula imperiali virtutũ conſiliũ ſibi cootrahat, quo ſtipata comitatu & ipſa munitior ſit, & tanquã ex edito quodam tuendi totius corporis regnum impertiat, reſponſa proſerre, per quem poſſimus noſipſos non ſolum retro reſpicere, nec ſolũ quod ante pedes eſt videre, ſed etiã cœli ipſius ſecreta profundo obtutu ſapientiæ ſpectare. Ibi igitur ſumma noſtræ ſalutis, vbi gratia. Inde cuſtodia, inde etiam pulchritudo corpori toto

acquiritur, quæ primum in vultu vernat. Decet enim præſtantiorem eſſe aulæ regalis nitorẽ, in qua ſicut vſus maior, ita ſplendor eſt. Nanque ſi ſpectes, ſingula quæ in hominis forma ad vſum aliquem compoſita videntur, vt viſus ad videndum, aures ad audiendum, nares ad odorãdum, os ad loquendum: ita vſus miniſtrant, vt præſtent decorem. Quàm deformes ſunt vultus cæcorum? Et quid mirũ ſi vultus hominis abſque oculis deformis eſt, quando ipſum cœlum ſine ſole non habet ſuum decorem? Triſtes ſine ſole dies ducimus, noctes ſine luoa non placent. ipſi enim ſunt quidam mundi oculi. Detrahe ſtellarum lumina, & quædam eſt in cœlo ipſo cæcitatis deformitas. Pili ipſi qui orbem oculorum prætexunt, & velut quandam aciem prętẽdunt, ne ſorde aliqua vel pulueris caligine pupilla lædatur: & ipſi excipiunt ſi quid fuerit illatum quod oculum poſſit lædere: ſi lippitudine intercidant, dedecet: ſi palpebra contractior fuerit: ſi radantur ſupercilia, quæ precioſorum monilium ſpecie velut intexta gemmis refulgent. Aurium quoque vt neceſſarius vſus, ita decora ſpecies: quas ſi quis truncauerit, toto vultui infert deformitatem. In quibus ita laborauit opus ſuum natura, vt ipſi anfractus cauernarum mira prudentia ſinuati, plurimum vtilitatis afferant, ne repente feriat ſecreta capitis ſonus. Denique ſæpe multos improuiſo clangore conſternari videmus, & attonitos, aut vocis alicuius, aut tumultus ſono expaueſcere. Sordes ipſæ quæ inter eoſdem gignuntur anfractus, velut quodam glutino auditum ligant. Simul ſi vehementior pulſus fuerit alicuius ſonus, infringitur ac retardatur, vt prænunciatus potius mulceat, quàm improuiſus interna concutiat. Vermiculi quoque (ſi aurem penetrare tẽtauerint) quodam ſordium viſco tenentur. Nares ſimæ contra naturam videntur. iam ſi inciſæ fuerint, quomodo poteſt vita ſubſiſtere ſublato ſpirandi meatu? Quemadmodum pecudis magis facies, quàm vultus hominis ęſtimatur. Capilli capitis quàm grato amictu caput veſtiunt, velut quidam aulæ regiæ ſtipatores, ne cerebrum aura lædat, aut imber feriat, aut ſol adurat. Quos ita tamen dedit natura, vt pro ſexu aut prolixiores placeant, aut reciſi, & pro ætate, aut plerũque pro temporis & anni qualitate. In ſenib' grata canicies, in pueris prodigioſa æſtate delectat preſſius, hyeme indulgentius: mulieribus ornamento eſt coma, dedecori eſt viris. Denique Apoſtolus euidentius expreſſit hoc dicens: Nã ipſa natura docet vos quod vir quidẽ ſi comam nutriat, ignominia eſt illi: mulier vero ſi capillos habeat, gloria eſt illi. (1.Cor 11.) Quid de ipſa regia loquar, per quã aulici ſermones prodeunt, quidam mentis noſtræ indices, animíque internuncij? Quid de ipſo dentium ordine, qui cum ſuo opere toti quidem corpori vires miniſtrent, tum etiam modulatores ſunt vocis ipſius? De quibus ſi quid ceciderit, vox claudicat. Hæc de capite prolixius diximus, quia oportuit ſenſus omnes in ſummo locari, vnde omnia per reliquas partes officia diuiderentur. Capiti autem noſtro à tergo ceruix proxima, dextera lęuáque brachia ſunt, quæ arcem imperialem tanquã fida tuentur cuſtodia. Denique hæc in nobis validiora, quæ propiora capiti, hæc præſtantiora. Pectus quoque velut quoddam ſacrarium ſapientiæ, & ſtomachus velut quidam teſtis (vt medici aiunt) & conſcius ſecretorum capitis, compaſſioníſque conſors, cui ſua omnia vel ſalubria vel aduerſa transfundat. Latera, naticæ, fœmora, & crura, menſuræ latitudinem ipſa ſpecie ſignificant, pedúmque greſſus. Qui etſi exiliores videntur, fiunt tamen latiores cum incedimus.

Quid ſignificet oſtiũ ex aduerſo in arca factum. Et quemadmodum qui retro erant, priores facti ſint. Caput VIII.

(Gene.6.) Pulchre autem addidit: Oſtium ex aduerſo facies.) Eam partem declarans corporis, per quam cibos egerere conſueuimus, vt quæ putamus ignobiliora eſſe corporis, his honorem abondantiorem circundaret. Quod multo gratius ſcriptura expreſſit, quàm Socrates in libro Platonis dixiſſe legitur. Nam iſtud in Moyſi ſcriptis ſiue ipſe Socrates, ſiue Plato, qui in Aegypto fuit, potuerit vel legere, vel ab aliis percipere qui legerant: decoro motus inuento, oſtium ſibi apertum putauit vt operatoris noſtri conſilium prædicaret, laudans, eo

A quòd id potiſſimum decori conuenerit, vt ductus quoſdam vel exitus cuniculorum noſtrorum à tergo auerteret, ne in purgationibus ventris conſpectus noſter offenderetur. At vero Apoſtolus: Quæ videntur, inquit, membra corporis infirmiora, neceſſaria ſunt: (1.Cor.12.) vno ac ſimplici verbo deſcriptiones philoſophiæ ſupergreſſus: & quæ putamus ignobiliora eſſe membra corporis, his honorem abundantiorẽ circundamus: & quæ inhoneſta ſunt noſtra, honeſtatem abundantiorẽ habent. Sobrietatis enim noſtræ & tẽperantiæ indicium præcipue illic cognoſcitur. Helluones enim aut diſtenduntur cruditate vſque ad periculum, aut plerunque ſoluuntur viſceribus exinanitis. Quod pulchre etiam ad eccleſiæ mẽbra Apoſtolus retulit. Quæ enim inhoneſta ſunt noſtra ac ſuperflua, niſi luxuria, niſi laſciuia? Quibus ſi quis iuuentę irretitus tempore, cum ad maturiorem ætatem proceſſerit, veniat ad baptiſmum, renũciet ſuperiorib' moréſq; priores exuat, peccata deponat, conſepeliatur cũ domino Ieſu Chriſto, crucifigatur ei mundus, & ipſe mundo: nónne is peccatorum B remiſſione donatus, abundãtiorem honeſtatẽ, quàm ille catechumenus, cuius vita innocẽtior, habere æſtimatur? Et vt Apoſtoli ipſius exemplo vtamur, Iudæus erat, perſecutor erat: vocatus ad gratiã Chriſti, cœpit eſſe apoſtolus. Et quia plus ei dimiſſum eſt, plus cœpit diligere, abundantius cæteris apoſtolis laborare, vas electionis factus, doctor Gẽtium miſſus. Nónne etiam apoſtolorum ipſorum plurimis vberiorem & honeſtiorem conſecutus eſt gloriam, qui ante & inhoneſtus & inglorioſus fuit, cum perſequeretur eccleſiã dei? Pauper iſte debilis, in eccleſia te redemit ſuis votis. Et (vt maiora aperiamus myſteria) quid tam ignobile q̃ gentilis populus? Pauper, vtpote qui nulla haberet eloquia dei, debilis, & vtroque pede claudus, qui nec in legem, nec in euangeliũ credidiſſet: vocatus tamẽ credidit ei, baptizatus accepit gratiam. Itaque quia plus ei dimiſſum eſt, plus dilig it. (Luc.7.) Remanſit Iudæorum populus, licet vno pede claudus: quanquam & in ipſa lege claudicet. Itaque ille qui glorioſiſſimus habebatur, amiſit omnia, mirabilem conſiliarium, & prudentem architectum, & ſapientem auditorẽ. Iſte qui im C mobilis erat, adeptus omnia, fidei titulo, trophæo martyrũ, angelorum gloriatur cõſortio. Ergo Plato quod potuit, ſermonis nitorem adhibuit: Apoſtolus autem, qui habebat dei ſpiritum, reuelauit myſteriũ. Satis dictum eſt de oſtio, quoniam qui retro erant, priores facti ſunt.

Quid ſit quod inferiora arcæ bicamerata, & tricamerata eſſe debeant. Et quod deus per arcæ figuram voluerit nos edocere quemadmodum à diluuio intemperãtiæ tuti eſſemus per remedium electionis iuſti. Caput IX.

Nunc illud quæramus quid ſit quod ait dominus: Inferiora arcæ bicamerata & tricamerata facies. Inferiora quidem dicendo, aduertimus quòd pulchre nos ſentire voluerit inferiori loco æſtimanda ciborum receptacula, hoc eſt ea viſcera quę acceptũ conficiunt cibum. Corruptibilis enim eſca eſt. Quod autem corruptibile, non ſuperioribus ſed inferioribus comparandum: ſimul quia cibus deorſum fertur: cuius exigua portio D viribus corporis alimoniæque proficit. Reliqua vero pars aluo purganda deducitur, quia inteſtina ſunt per quæ deſcendũt ciborum ſuperflua. Ita operator noſter inſtituit, vt non extenta à ſtomacho ad imum, ſed ſinuata ſint ac reflexa, quo vitæ noſtrę vſus propagaretur. Nam ſi extenderentur inteſtina hominis quæ ſuſcipiunt & deducũt cibum, ſtatim ſine vlla pertranſiret mora: & neceſſe eſſet ſemper eſurire nos, iugiter epulari: aut deficiente alimentorum ſubſtantia, deficere ilico. Nũc autem in illa inteſtinorum reflexione ac ſinuatione bipartita ac tripartita adhæret cibus, & deſcendẽdo paulatim vires miniſtrat, ſuccum infundit corpori, tenet ſatietatem, differt edendi appetentiam: nec ſubita effuſio, nec repentina euacuatio eſt, nec inexplebilis appetentia eſt, nec inſatiabilis epulandi libido. Primũ ergo indigentia eſt, & fames. Deinde ex his ſequitur edendi ſine intermiſſione continuatio. Quid autẽ deformius, quàm ſemper ventri ſtudere? Qui cum repletur, vacuãdus eſt: cum vacuatur, replẽdus. Tertium quid ſuperat, niſi mors inter ipſos cibos epuláſq; permixta? Quomodo enim poterant diutius vitam producere

producere, ſimul edẽtes,& eſurientes,bibẽtes ſitientéſque:
& priuſquam replerentur, exinanientes omne quod ſum-
pſerant, ſtatímque eſurientes? Nunc autem, dum paulatim
deſcẽdit eſca, famem & cruditatem naturalis temperat pro-
uidentia. Primum enim in ſtomacho, quẽ plerique ventrem
appellant ſuperiorem, cibus conficitur: deinde coquitur in
iecore, atq; eo digeritur vapore. Succus eius diuiditur cer-
tis viſcerum portionibus, ex quo omne corpus valeſcit.
Quod ſatis iuniorum incrementa, ſenum teſtificatur per-
ſeuerantia. Reliquum cibi in ventrem defluit, quem omnes
ventrem appellamus ſine adiectione. Plerique dicunt ven-
trem inferiorem, ex quo fimus neceſſe eſt (qui plenus iam
corruptionis deſcenderat) egeratur per illud ex tranſuerſo
oſtium. Hæc cum ita naturali inſtitutione ad dei pręceptio-
nem compoſita videantur, tamẽ ſi non edendi à nobis agen
díque modus ſeruetur, tanquam exuberantibus paſſionibus
generatur diluuium, & quædam totius labes corporis. In-
temperantia enim accendit libidinem, cruditatem generat,
corruptelam creat. Itaque aut duritia interna tenduntur &
quatiuntur doloribus, aut incocto ciborum humore, & indi
geſtionis aſperitate interior quidam inteſtinorum amictus
raditur: quia velut chartæ ſpecie geminus eorum amictus aſ
ſeritur. Vnus exterior, quem cõtinuum aiunt periti, vel qui
curioſius ſcrutati ſunt, à ſummo ad imum directus: Alius in-
terior, tanquam lateribus artextus: vnde aiunt non totũ ſol-
ui cum raditur. Nam ſi continuus eſſet interior, immedica-
bilis eius ſciſſura foret. illic per moram adiunctionum, ad-
hærere ciborum reliquias. Quæ ſi adiunctiones ſoluantur,
tranſire ſemeſos cibos, & potus defluos, hoc eſt hominis di-
luuium. Vnde mihi videtur per arcæ huius figuram voluiſ-
ſe deum nos edocere quẽadmodum ab hoc ſpeciali tuti ſi-
mus diluuio. Corruptela enim diluuij cauſa eſt: ea vbi ere-
pſerit, aperiuntur aquæ, ebulliunt omnes fontes cupiditatũ,
vt totum corpus tanto & tam profundo vitiorũ fluuio mer
gatur. Nihil eſt enim quod tam miserę ſeruituti ſubiiciat ho
minem, quàm libido, atque eiuſmodi cupiditates quæ iugo
quodam criminum graui deprimunt miſeram cõſcientiam,
vt ſe nequeat attollere, vtpote quæ libertatem innocentiæ
amiſerit. Maximum ergo in hoc diluuio eſt remedium, vt
iuſtum pręferas, eúmque mandati cœleſtis executorem eli-
gas. Quis eſt iuſtus in nobis, niſi mẽtis vigor, qui intra iſtam
arcam includat omne animantium genus quod eſt ſuper ter
ram? Cohibe ergo & tu omnes irrationabiles paſſiones tuas,
omnéſque ſenſus tuos menti ſubiice, animíque imperiis aſ-
ſueſce. Euolare foras, non ſinas cupiditates tuas, exire in
vulgus libidinem: & per rationabilem mẽtem poteris etiam
irrationabilia tua: & immunda peccata ab omni periculo di-
luuij liberare.

De tribus cauſis ob quas muta animantia, quæ peccandi ſen ſum non habent, per diluuium ſubiecta ſint pœnæ, cum al-tiori myſtica quadam interpretatione. Caput X.

Gene. 41. OMnia, inquit, quæ ſunt in terra, morientur. Quid
itaque muta deliquerant animãtia, qua cauſa ſub-
iecta ſunt pœnæ, quæ peccandi ſeorſum non ha-
bent? Sed quemadmodum in bello cum impera-
tor ab hoſte occiditur, commoritur eius exercitus, atque
omnis comminuitur virtus militaris: ſic non diſcrepare à
iuſtitia viſum eſt, cum interiret homo, cui regalem quan-
dam dominus deus in omne animantium genus poteſtatem
dedit, vt omnibus volatilibus, feris, beſtiis imperiali præeſ-
ſet authoritate, quòd etiam pecudes, & quæcunque erant ir
rationabilia, commorerentur animalia. Denique ſi quando
eſt peſtilentia, corrupto cœli tractu, prius ea quæ ſunt irra-
tionabilia, lues dira contaminat, & maxime canes, equos, bo
ues: atque ea inficit, quæ cum hominibus conuerſari viden
tur. Sic morbi vis genus humanum implicat. Hæc igitur pri
ma cauſa, vt arbitror, iuſtæ aſſertionis. Secunda illa, quia ne-
mo accuſat naturam cur reliqua corporis noſtri mẽbra mo-
riantur ſolo capite ſublato, cum multos videamus amputa-
tis manibus & pedibus ſuperuiuere. Sed non eadem cæte-
rorum membrorum eſt prærogatiua, quæ capitis. Ideoque
abſciſſo eo, vnde ſenſus noſtri in reliquũ corpus prodeunt,

A moriuntur etiam omnia membra: nec in eo, aut operatoris
prouidentia deſeritur, aut ſubſtantiæ humanæ redarguitur.
Similiter ergo nemo nunc arguat, quia caput & principale
quoddam cæterorum animalium homo eſt: quo moriente
non debet mirum videri ſi cętera moriantur animalia. Ter-
tium illud eſt, quia rationis expertia non propter ſe, ſed
propter hominem generata ſunt animalia. hominis enim
cauſa, eſſe præcepta ſunt eorum ſubiectione humana præ-
ſtare conditio. Denique gratiæ hominis attribuit Prophe-
ta dicens: Omnia ſubieciſti ſub pedibus eius, oues & boues Pſal. 8.
vniuerſas, inſuper & pecora campi, volucres cœli, & piſces
maris: quia propter ipſum illa omnia: alia propter vtilitatẽ,
alia delectationis gratia, alia voluptatis. Conſequens ergo
erat, vt cùm deleretur homo à facie terræ, propter quem fa-
cta ſunt, etiam ipſa pari delerentur occaſu. Hæc ſecundum
ſimplicem lectionis expoſitionem. Altior autem & profun
dior interpretatio illud attexit, quod vbi anima mole paſ-
ſionum curuatur graui, & quaſi diuerſarum cupiditatum
mergitur æſtu, terrenæ omnes cogitationes & concupiſcen
B tiæ in præceps ruunt: quia peccator vnuſquiſque quo gra-
uiora flagitia commiſerit, eo fit inſolentior. Nanque vſu at-
que exercitatione improbitas augetur, & impunitate nutri-
tur audacia. Recedit itaque ab omni reſpectu honeſtatis, &
in eo terrena omnia moriuntur letalis peccati acerbitate,
quæ vera perpetua morte peccatorem deleat. Nemo enim
grauius moritur, quàm qui peccato viuit. Moriuntur in eo
paſſiones ſingulæ, moritur viſus, qui peccatum annunciat:
qui mulieri fallaci intendit: qui capitur alieni vultus deco-
re: quem oculi meretricis ligauerint: quẽ aſpectus illaquea-
uerit fornicariæ. An non videtur mori, qui ſibi libidinis te-
lum impreſſerit, qui ſpontaneus in foueam mortis irruerit?
Moritur & auditus, cum refert crimina: cum ſolicitantis ad-
ulteri ſermonem annunciat: cum inſerit animis verba mere
tricis, quæ ſeducit iuuenem multo blandimento ſermonis, la
queis autem labiorum ſuorum illigat eum. Moritur ex ſilen
tio, ſi non confiteatur deo. Moritur multiloquio, quia ſcri-
ptum eſt: Ex multiloquio non effugies peccatum. Moritur
C per iracundiam, cum prætergreditur menſuram vltionis.
Omnis nanque poſtremo ſenſus moritur, ſi miniſter ſit i- Prouer. 10.
niquitatis.

Quod abſumptis omnibus terrenis diluuio, ſolus iuſtus ſe & domum ſuam ſeruet. Et quàm pulchre iuxta myſticam in-terpretationem dominus ad Noe dixerit: Quia vidi te iu-ſtum in generatione iſta. Caput XI.

ET ideo quia terrena omnia moriuntur diluuio, ſo
lus autem iuſtus in æternum manet, ad ipſum di-
citur: Statuam teſtamentum meum ad te: quia Gene 6.
ipſe diuinæ eſt hæres gratiæ, ipſe cœleſtis poſſeſ-
ſor hæreditatis, beatiſſimorum conſors bonorum. Et homi
nes quidem cum moriuntur, patrimonium ſuum teſtamen-
to tranſſcribere ſolent: nec cedit hæreditas donec viuit te- Hebr. 8.
ſtator. Deus autem cum ſit ſempiternus, trãsfundit iuſtis di
uinæ hæreditatem ſubſtantiæ: & ipſe non indigens, donat
ſua ſine vllo donationis diſpendio, quem non grauant ſuo-
rum conſortes bonorum, magiſque fruitur eo quo nos vti-
D mur. Denique dominus Ieſus pauper factus eſt, cum diues 1. Corin. 8.
eſſet, vt illius inopia ditaremur. Qui teſtamẽtum vtrunque
ſuo conſummauit ſanguine, vt nos vitæ ſuæ cohæredes, &
mortis faceret hæredes, quo & vitæ haberemus conſorti-
um, & mortis beneficium. Multum autem tribuit iuſto di-
cendo: Statuam teſtamentum meum ad te, eo quòd rationa-
bilis ipſe vir ſit teſtamentũ dei. Ipſe eſt enim hæreditas, ipſe
poſſeſſio, in quo virtus diuini teſtamẽti eſt, in quo fructus iu
dicij, in quo hæreditas promiſſionis, de quo Dauid dicit: Ec
ce hæreditas domini filij merces fructus vẽtris. Sed iam ſal-
ua expoſitiõe profundioris myſterij, ad reliqua pergamus. Pſal. 126.
Intra, inquit, tu, & omnis domus tua in arcã, quia te vidi iu-
ſtum in generatione iſta. Manifeſte fides propheticæ ſenten Gene. 7.
tiæ etiam hoc adſtruitur loco: quia ſtultus ſibi ſoli ſtultus
eſt, ſapiens autẽ ſibi & plurimis ſapit. Itaq; Noe iuſti merito
etiam domus eius in diluuio ſeruatur. ſic in mari nauigãtes,
& in bello exercitus, ſi illis non deſit gubernatoris peritia,
iſtis imperatoris prudentia, à periculo tuti ſunt aliena ope.

A Sed quia boni imperatoris bonus exercitus, ideo etiam laudem iuſti in eo intelligimus nõ præteriri, qui talem inſtiuit domum ſuam, vt virtutis ſulgeret cõſortio. Meritóque inuenit ſalutem cognatio: nec repugnat, quia poſtea aut filius aut vxor offendit. Dormiebat iuſtus, cum erraret filius. Fœmina quoque, vtpote ſexus fragilioris, mole periculi turbata, quæ totum orbem diuino incendio perire crederet, quid miraris ſi virum non potuit ſequi, cum ipſe iuſtus ab angelis moonitus vix euaſerit? Quid autẽ mirum ſi homini obrepit error, aut ſe relaxat intentio? Argue ergo quia & iuſtus inebriatus eſt. Sed hæc loco ſuo reſeruanda arbitror: nunc quod ſupereſt, conſideremus. Pulchre enim dixit: Quia vidi te iuſtum in generatione iſta. Multi hominibus iuſti videntur, pauci deo: aliter hominibus, aliter deo. Hominibus ſecundum vitæ ſpeciem, deo ſecundum puritatẽ animi, virtutis veritatem. Homines quæ foris ſunt probant: deus quæ intus, examinat. (1.Reg.16.) Perpenſe autem addidit, In generatione iſta, vt neque ſuperiores cõdemnaret, neque poſteriores B excluderet, rectéque diluuium factum adſtrueret interitu generationis eius, quæ non haberet cõſortium æquitatis. Hæc ſecũdum literam. Altior autem ſenſus prouocat nos vt hoc putemus vigorem mentis in anima eſſe, & animam in corpore, quod paterfamilias in domo ſua. Quod enim in anima mens, hoc anima in corpore. Si mẽs tuta eſt, tuta eſt domus, tuta eſt anima: ſi anima incolumis, incolumis caro. Mens enim ſobria paſſiones omnes cohibet, ſenſus gubernat, ſermonem regit. Ideoque bene dicit dominus iuſto: Intra tu, hoc eſt, intra teipſum, intra tuam mẽtem, in tuæ animæ principale, ibi ſalus eſt, ibi gubernaculum: foris diluuium, foris periculum. Si autem intus fueris, & foris tutus es: quia vbi mens ſui arbitra eſt, bonæ ſunt cogitationes, bonæ ſunt executiones. Si enim nihil vitij mentem obumbret, ſyncerę cogitationes ſunt. Si ſtudio ſit caſtitas, cordi ſi temperantia, nulla inardeſcit flamma libidinis, nulla vlcera proſerpunt ęgritudinis. Sobrietas enim mentis, medicina eſt corporis.

C *Qua ratione de iumentis mundis ſeptem & ſeptem, maſculus & fœmina iubeantur in arcam induci: de immundis autem duo & duo, ſecundum naturalem atque moralem expoſitionem.* *Caput XII.*

(Geneſ.7.) NVnc conſideremus qua ratione induci in arcam iubet à iumentis mundis ſeptem & ſeptem, maſculum & fœminam: ab immũdis autem duo & duo, vt nutriatur ſemen in omnem terram. Et, vt ego arbitror, inter mundam aſſerit hebdomadam, quia mundus & ſacer ſeptimus numerus. Nulli enim miſcetur, nec ab alio generatur. Ideoque virgo dicitur, quia nihil ex ſe generat. Meritóque tanquã materni exors, immuniſque partus muliebris copulæ, etſi hebdomas fœmineo nuncupetur nomine, virilis habet ſanctificationis gratiam. (Exod.34.) Omnis enim maſculus adaperiens vuluam, ſanctus domino vocabitur. Et in (Eſaiæ.66.) propheta habes: Effudit, & peperit maſculum, id eſt ſanctum. Secundus autem numerus non eſt plenus, quia diuiſus. Quod autem non eſt plenum, vacuum habetur. Septimus autem numerus plenus, quia hebdomas vt decas: & D ſimilis illius primi, quia facta eſt ad ſimilitudinem illius, qui eſt ſemper, à quo profluunt, & mouentur quæ ſunt in omni genere virtutes. Hæc naturalia. De moralibus autem vt dicamus, non eſt dubium quin rationabile animæ noſtræ in quinque ſenſus diuidatur, & vocẽ & generatorium, quæ natura videntur eſſe fœminea, quia ſenſus noſtri in materialia & ſecularia cito repunt. Vnde claret eos mollioris naturæ habere ſubſtantiam. Sed erudito & induſtrio viro munda omnia, quia ſapientia exercitati viri & virtus, firmamentum his virili transfundit iudicio. Ergo prudentis & propoſitum gubernantis eſt infirmioris ſexus qualitatem in fortiorem ſubſtantiam transferre. Valida enim ſapientis & fixa ſententia eſt: non mutabilis, vt ſtulti & inſipientis, qui conſilio nutat incerto: vt improbi, qui non quod verum & iuſtum ſit eligit, ſed quod ſibi commodum velit, ſcindit à vero, ſecernit à iuſto. Iuſtitia enim ſingulare eſt bonum, per ſeipſam ſuo tãti* ſpectatur precio. (*tantum) Iniquitas verò velut diuidua parit: nunc odio inflexa, nunc quæſtu ea quæ ſunt diuidenda confundit. Stultus enim vt luna mutatur & verſicolor, aut humorum varietate difformis, animam ſuam in leproſi corporis ſpeciem turpi contagione commaculat, ſalubres cogitationes noxiis ſæpe permiſcens. (Eccli.27.) Sed fortaſſe quia munda & immunda induci in arcam præcepit carnis animantia, iure mouere poſſit, quia dixi honeſtis diſceptationibus indecoras non eſſe miſcendas. Nec ego abnuo irrationabilium quidem, mundorum tamen motuum aliqua eſſe ſemina & quaſi principia in anima noſtra, & eorum qui mundi non ſint. Natura enim hominis contrariorum capax eſt, vt & malitiæ in ea ſit vis, & virtutis ingreſſus: meritóque in principio libri huius, qui eſt Geneſis, per arboris ſpeciem in paradiſi medio, legiſti boni & mali ſcientiam. De quo ligno ſciẽtiæ boni & mali præceptum eſt non eſſe guſtandum, eo quòd mens noſtra, in qua eſt cognitio & diſciplina boni & mali recipit notionem. Itaque naturæ opifex, ſicut ad propagandum vel etiam reparandum genus animantia reſeruauit, vt vniuerſæ terræ animantium B ſemine replerẽtur: ita etiam corporis noſtri terrenam ſubſtantiam vacuam non putauit paſſionum huiuſmodi tanquam immundorum animalium relinquendam, quæ cum deliciis & luxurie tanquam vice diluuij ingurgitatur, memoratis fluctuat paſſionibus. Vbi autem ſobrietate & continentia vnuſquiſque inundantium vacuauerit diluuium paſſionum, & quandam animæ retexerit ſiccitatem, viuificare incipit ſuum corpus, & animæ puritatem, cui regnum ſapientia eſt.

Qua de cauſa poſtquam ingreſſus eſt Noe in arcã, poſt ſeptem dies diluuium factum fuerit. Quare etiam cum ſatis fuiſſet dixiſſe diluuium fuiſſe quadraginta diebus, adiecerit, & quadraginta noctibus: & qua ratione quadraginta diebus durauerit. Quid præterea ſibi uelit quod inquit dominus: Et delebo omnem reſurrectionem carnis à facie terræ. Quid poſtremo quod dicitur: Et fecit omnia Noe quæ mandauit ei dominus deus. *Caput XIII.*

C ILlud quoq; ſtudio eſt quærere, quæ cauſa eſt cur poſtquam ingreſſus eſt Noe in arcam, & induxit animantia, poſt ſeptem dies diluuium factum ſit. (Gene.7.) Non enim ocioſum videtur quod haud plures aut pauciores interpoſiti ſint dies, ſed tot quot in conſtitutione mundi fuerunt. Sex enim diebus factus eſt mundus, ſeptimo die requieuit deus ab operibus ſuis. Quo declarauit indicio ipſum ſe eſſe authorem mundi, atque diluuij. Mundum propter bonitatem ſuam condidit, diluuium fecit noſtrorum merito delictorum. Admoniti ſunt igitur homines vel ex numero dierum quibus mundus eſt conditus, quod conditorem ſuum non lachrymis ſolum & præcatione, ſed correctione morum reconciliare debuerant. Ergo ſpatium dedit ad pœnitentiam dominus, magis volens ignoſcere, quàm punire, vt imminentis diluuij terrore ſuſpenſos, ad veniam cogeret poſtulandã: quo dum periculum futuræ mortis horreſcunt, impietati atque iniuſtitiæ renunciarẽt. Secũdum eſt, vt hinc quoque domini ſupra mo D dum clementiam miſericordis colligamus: quia multorum annorum offenſionem à conſtitutione mundi, in finem vſque contractam, paucis diebus, ſi pœnituiſſet eos, voluit relaxare. Eſt enim deus peccati immemor, virtutis remunerator, ſicut ipſe ait in ꝓpheta: Ego ſum, ego ſum qui deleo iniquitates, & memor non ero: tu autem memor eſto, & iudicemur: dic iniquitates tuas, vt iuſtificeris. (Eſa.43.) Cũ enim aduerterit verã animæ refuſam eſſe virtutẽ, tantũ ei honoris attribuit, vt non ſolum veniam ſuperiorũ indulgeat peccatorum, verumetiam gratiã & iuſtificationes impertiat. Expectauit ergo & ſeptimo die ipſo quo ab operatione requieuit, vt ſi venia poſceretur, ſequeretur correctio, & ab indignatione requieſceret. Illud quoq; curę fuit nõ prętermittere, eo quòd diluuium factum dixerit quadraginta diebus, & addiderit, quadraginta noctib⁹. Scimus enim diem dici, quẽ ſol terras illuminans ſignat: noctem, quam circunfuſæ tenebræ à diei claritate diſterminãt: & plerunq; à nobis ita diem ſignificari, vt noctem non comprehendamus, plerũque vt cõplectamur. Significantes enim menſem triginta dierum, ſignificamus &

mus & noctes. Vnde cũ ſatis fuiſſet Moyſi dixiſſe diluuium fuiſſe quadraginta diebus, cur addiderit quadraginta noctibus, quæritur. Et aliqui ita acceperunt qui ante nos fuerunt, vt & virorum & mulierum factus interitus demonſtraretur: diem ad virum referẽtes, qui ſit purior, ſimilis lucis: noctem ad mulierem, quæ viro dormiente creata deſcribitur: ſimúlque quia vir prior quaſi author, qui virtutem moueat mulieris, atque in partus excitet, actu ille clarior publico, illa obſcurior, tanquam domeſticis clauſa parietibus, & nocti proxima, ſecundo orta loco, & creationis ſuæ formata iam coſtæ viri* debẽs gratiam: ſuperiori quoque potioris obnoxia priuilegio, & pariendi vſu materialibus comparanda. Cõſonans in vtroque numerus periculi, quia peccata etiam conſonantia: metuóque non diſtant ſpatia temporum, quia non diſtant merita delictorum. Nõ mediocriter etiam ſcrutantur plerique qua ratione quadraginta dies diluuium fuerit. Et poſſumus dicere materialem numerum triſtioribus, hoc eſt delendæ creaturæ deputatum: hebdomadam autem conſtitutioni totius mundi, hoc eſt lætioribus. Sed fortaſſe referatur, quid quod etiam lex quadraginta dieb' lata eſt, tot dies obſeruauit Moyſes in mõte Sina, & demoratus eſt, B cum præſcripta legis acciperet. Recte ergo eodẽ numero declinandorum peccatorum præcepta tribuũtur, quo pœnæ culpa eſt perſoluta, vt cognoſcamus quod de eodem vitæ tempore debeat ex correctione laus cõparari, quo poteſt punienda culpa committi. Vnde nunc iam non pœnæ præſcripti ſunt dies quadraginta, ſed vitæ, vt hoc numero ieiuniis & orationib' crebrioribus noſtrorum leuemus ſupplicia peccatorum, atque ad decreta legis intenti deuotione ac fide noſtrum corrigamus errorem. Itaque per domini reſurrectionem quadrageſimus dies iam non habetur nouiſſimus, ſed primus: atque inde vita numeratur, vbi ante mortis numerus ad conſummationẽ mundi humani generis excidium computabatur. Gene. 7. Et delebo, inquit dominus, omnem reſurrectionem carnis à facie terræ. O cœleſtium pulchritudo verborum, ſi quis ſe decoro intellectu piæ mentis examinet. Indignatur deus peccatis noſtris, ſed non obliuiſcitur pietatis. Minatur ſupplicium, ſed non permittit excidium. Moderatur vindictam, reuocat ſeueritatem. C Deleturum ſe dicit omnem carnem, non à terra, ſed à facie terræ. Florẽ decutit, radicem ſeruat, ſinit vt in profundo ſubſtãtiæ virtus maneat humanæ, quæ in ſuperficie laboret, intus paſſibilis perſeueret, immuniſque noxæ, ad eorum ſubſtitutionem qui non ſunt reatu obnoxij, reſeruetur. Pulchre autem poſuit: Delebo, tanquam literarum apices, qui delentur ſine fraude librorũ, & ſine imminutione tabularum. Atramentum deletur: ſed lignum manet. Delentur elementa, vt ſcribantur plerunque meliora. Atramẽtum tollitur, ſubſtantia non exterminatur. Delebo, inquit, corruptelam carnis vt ſcribam incorruptionem. Delebo reſurrectionẽ carnis à facie terræ, vt ſcribam in cœleſtibus reſurgẽtes. Delebo de libro terræ, vt ſcribam in libro vitæ. Deleantur domine meus, domine deleantur cito elemẽta ferri, vt ſcribantur elementa Chriſti. Aboleatur reſurrectio terrena, vt cœleſtis gratia redundet. Veni Moyſes, præpara gremium, legem accipe, ſuſcipe apices, quos iã miſericordia diuina non deleat. Suſcipe tabulas quas dominus ſtatuat in æternum. Vtinam ipſe nõ frangas. Et ipſas mihi mea culpa ſuſtulerat, D niſi dominus reddidiſſet. Iure quidẽ Moyſes indignat' eſt, ne haberent diuina priuilegia, qui non deferrent obſequia. Sed puto quòd non mihi eas, ſed Iudæis fregeris. Fregiſti Iudæis, recepiſti mihi. Fractæ ſunt priores, vt poſteriores manerent. Fregiſti eas in pectoribus Iudæorum. Quid enim proderat vt tabulas tenerẽt, quarum ſcripta tenere non poſſent? Ecce ſecundas tabulas dicũt ſe tenere, ſed non tenent. Deute. 9. Dicunt ſe legere diuina elementa, ſed non legunt. Digito dei ſcriptas eſſe tabulas Moyſes dicit: illi digitum dei non legunt, ferrum legunt. Atramẽtum vident ſpiritum dei non vident. Sed eccleſia neſcit atramentum, ſpiritum nouit. Ideoque Paulus nouit ſcribere, non atramento, ſed ſpiritu dei viui. O ſacrilegum ineptum populum Iudæorum. Homo ſpiritu dei ſcribit, & homo ſub lege nutritus, & illi volunt deum atramento ſcripſiſſe, non ſpiritu. Ergo vt ad ſuperio-

A ra redeamus, delet deus reſurrectionem carnis, tanquam apicum ſcriptionem: quo declaratur quod ſuperfluam hominum natiuitatem propter impietatem eius deleuit ſpecie literarum: ſubſtantiam autem & conuerſationem generis ſeruare humani voluit perpetuitate tabularum, vt ex ea ſemen reliquum pullularet. Cui ſententiæ conuenire etiam illud videtur quod ait: Delebo, inquit, omnem reſurrectionem carnis. Reſurrectioni autem communi vſu naturæ contraria videtur eſſe purgatio, quia purgatione reſcinditur & reprimitur reſurrectionis luxuria. Omne tamen quod purgatur, ſpeciem amittit: ſubſtantiam ſuam ſeruat, atque meliorat. Repreſſit igitur dominus purgatione diluuij corporeum vſum, conuerſationémque generationis eius quæ degenerauerat à decore naturæ, & accepti muneris venuſtate: Hæc ſecundum literam. Quod autem ad altiorem pertinet ſenſum, diluuij ſpecies typus eſt purgationis animæ noſtræ. Itaque cum mens noſtra ſe à corporalibus mundi huius illecebris, quibus ante delectabatur, abluerit: bonis quoque cogitationibus veteris colluuiem cupiditatis abſterget, tanquam purioribus abſorbens aquis turbidorum prius amari- B tudinem fluentorum. Et fecit, inquit, omnia Noe quæ mandauit ei dominus deus. Gene. 7. Iuſtus mandata accipit, ſeruus imperia. Hic amici cenſetur loco, qui fecerit quæcũque exequenda ſuſceperit. Ille qui nutat obſequiis, oneri ſeruitutis addicitur. Denique & dominus Ieſus dicit in euangelio: Vos amici mei eſtis, ſi feceritis quæ ego præcipio vobis. Ioan. 15. Iam non dicam vos ſeruos. Mandatur ergo vt amico, mandatur vt ei qui valida charitate, ſobrio conſilio ea quæ mandata ſunt exequatur. Nec feſellit dominum iudicium ſuum, impleuit iuſtus vniuerſa, non partem, ſed vniuerſa quæ mandata ſunt ei: & ideo ſcripturæ diuinæ accepit teſtimonium. Nec ſuperfluum putes quia ſimul poſuit dominum & deum. Nam & deus in domino, & dominus in deo, ſed vt patris & filij intelligas commune præceptum. Aliqui tamen ante nos ſic interpretati ſunt, eo quòd dominum & deum dicendo hoc loco, & vindicaturi & ignoſcituri geminam expreſſerit poteſtatem. Et quia hic vindicat prius in peccatores, ideo ante dominum dixerit: quoniam* verò poſtea, vt iuſti ſeminarium propagaretur, indulget, ideo deum C poſtea nominauerit. Denique facturus mundum, deus dicitur. *quando In principio fecit deus cœlum & terrã. Et dixit deus: Fiat lux. Gene. 1.

Qualiter ſit conſiderandum quòd ſexcenteſimo anno Noe, viceſima & ſeptima menſis factum ſit diluuiũ. Et quemadmodum omnes fontes rupti dicantur, ac cataractæ cœli apertæ tam ſecundum literalem, quàm etiam altiorem intellectum. Caput XIIII.

ESt etiam illa non perfunctoria conſideratio, quòd ſexcẽteſimo anno Noe, viceſima & ſeptima menſis fit diluuium. Ibidem 7. Secundum mẽſem verni eſſe temporis non ambigitur, quando augentur naſcentia, ager parturit, terrarum pariter atque animantium fœtura ſe fundit. Tunc ergo fecit diluuium, quando dolor eorũ maior foret qui in ſua abundantia puniebantur, tunc vltio terribilior, tanquã dicentis dei: Ecce omnia ſecundũ liberalitatis diuinæ prouidentiæ gratiã diues natura generauit, omnia in vſum hominũ germinauit terra fœcundior, ſegetes ſpe- D ctantur, tritico & hordeo cãpi replentur, comæ arborũ venturi fructus florib' veſtiũtur: nõ deeſt terra obſequiis ſuis, non beſtiæ deſunt muneribus ſuis, quæ ſolennes ſoluuntur in partus, vt homini nihil deſit: homo ſolus partub' ſuis deeſt, neſcit authorẽ ſuum, à quo ei omnia miniſtrantur, negligit cõditorem. Deſpicit homo remuneratorẽ ſuum, cum deus opus ſuum nõ deſpexerit. Pereãt cum homine omnia, propter quẽ nata ſunt omnia. In ſuis diuitiis conſumatur homo, cum ſua dote moriatur. Nihil ante hominem terra deliquerat, nullis errauit in fructibus: in homine ſolo ſe degeneraſſe cognoſcit, ſpinas & tribulos pro fructibus ferens. Quod ſolum munus admirabile eſt, principale mentis interiit. Cur igitur omnia illa ſeruantur? Ideo non poſt collectos fructus infunditur aqua, ne beneficium magis, quàm diluuium terra ſentiret. Denique verno apud Aegyptios tempore, ſed menſe diuerſo, Nilus exundat, vt iaciendis ſemi-

oibus terra molleſcat,& blandiore ſinu, clemétiore gremio ſemina miſſa ſuſcipiantur. Quod autem ſexcenteſimo Noe anno ſit diluuium illud, videtur oſtendere quia ſexto die Adam creatus eſt. Idẽ numer' eſt par,& in authore & io reparatore ſeruatur, quia ſons ſexageſimi & ſexcenteſimi, ſextus eſt numerus. Idem autem & primus & ſeptimus mẽſis dicitur. Sed magis primũ obſeruare debem', quòd poſt diluuium veruo tempore colendorum cura reparetur agrorum, & placidi atque vberis ſoli incipiat ſœtura procedere. Quo ſignificatur nũquam deum eo oumẽro vel tempore interitum hominum ſuiſſe facturum, quo ſecit exordium, niſi immanibus delictis eſſet offeoſus. Simul veniam temporis & numeri ratio promittit, quod etiam iratus admoneatur tam præcedeutibus caoſis beneficiorum ſuorum, vt non penitus

Gene. 7. deleat eorum ſubſtantiam, quos ipſe donauit. Et rupti ſunt omnes fontes abyſſi,& cataractæ cœli apertæ ſunt. Vim diluuij conuenienter ſcriptura expreſſit, dicens cœlum & terram pariter eſſe commota: è quibus elementis conſtat iſtios mundi omne principium. Vndique ergo influentibus aqua-

B rum molibus cõcluſum genus hominum purgetur. Hæc ſecundum literam. Quod autem ad altiorem pertinet ſenſum, cœli ſymbolo mens humana ſignificatur: terræ autem appellatione corpus & ſenſus. Magna igitur naufragia, quando mentis pariter & corporis ſenſuúmq; omniũ turbo & procella miſcentur. Diligenter dicta penſemus. Plerũque fraus mentis & dolus ſuum exercent venenum: ſed tamen ſobrietas corporis & continentia obumbrant mentis improbitatem. Frequenter incerto fidei atque opinionis ſuæ mens lubrica eſt, ſed tamen caro deliciis & luxuriæ vacat, vt fragilitas errorem mentis excuſet: ſicut multi ſunt hæreticorum qui prætendere voluut corporis continentiam, vt aſſertionis ſuæ fidem teſtimonio ſobriæ carnis acquirant: etſi ſenſu lubrici, tamen qoo minus turpes, aliquanto excuſabiliores habentur. Cum autem venena mentis,& contagia corporeę obſcœnitatis, ſenſum omnem virorémque confundunt, atque animus incerto lubricus motu, malitiæ fœdos atramen-

C to crudelitatis furore ſuccenſus, etiam corporalib' flagitiis incitatur, auarus quoque affectus impatiens mediocrium facultatum, luxuriæ cupiditate, effundendíque libidine præcipitatur in facinus appetẽdæ ſalutis alieoæ: tunc magoum eſt diluuium omnibus pariter ingruentibus paſſionibus: tuoc ſe inſipientia, iniuſtitia, temeritas, improbitas, perfidia, de ſuperiori parte tanquã cataractæ mentis videntur effundere. Inde erumpunt de corporis fonte terreni libido, temuleotia, luxuria, poſtremo diuerſorum criminum prolapſiones, quę penitus & corporis robur & vigorem meotis effœminant.

Cur dominus à foris arcam clauſiſſe dicatur: Et quomodo exundante aqua arca ferebatur ſuper flumina aquarum, quæ quindecim cubitis ſuper montes excelſos eminebãt, iuxta literalem & allegoricã interpretationem. Cap. XV.

ET clauſit dominus à foris arcam.) Sermo manifeſtus eſt ſecundum literam. Claudenda fuit arca, & tuto ſepienda munimine, oe eam vaga diluuij fluenta penetrarent. Altioris quoque ſenſus non

D incongrua interpretatio, ſi corpus humanum (cui arca hæc quæ deſcribitur, figuratur) ſeptum corio indicemus à frigore æſtúque defendi, quod artifex deus ad omoium mẽbrorum protectionem naturalibus veſtiuit exuuiis, & quodam circonfuſo ioduit operimento, vt neq; frigore congelaſcat, nec æſtiuo calore ſoluatur. Exũdauit igitur aqua, & leuauit arcam,& ferebatur ſuper ſummum aquarum. Non immerito exundauit aqua, quãdo cœli cataractæ apertæ ſunt,& de terra rupti ſunt fontes aquarũ & flumina. Quod magna emphaſi dictum eſt. Vbi enim eruptio, ibi irreuocabilis effuſio fit neceſſe eſt. Nec retineri facilis iogentiũ prolapſio fluentorum. Manifeſtum eſt igitur quod ſcriprum eſt. Verum ſi altius ſpectaodum putes, caro noſtra diuerſis agitatur fluctibus,& freti modo fluctuat paſſionibus, quibus huc atque illuc taoquam ſuper vndas moleſtiarum ſuarum nunc fame, nunc ſiti, nooc cupiditate, ounc gaudio, ounc dolore iactatur. Illud quoque ooo prætermittendum arbitror, quia ſcriptura oon præteriit quantus numero cubitis aqua ſuper ter-

A ram fuerit. Quindecim enim cubitis ſuper excelſos montes aquam fuiſſe dixit. Simplex itaque intellectus patet. Allegoria autem quioque ſenſus complectitur, qui ſuot io corpore noſtro velut excelſi montes, qui hanc carnem paſſionum obumbrant,& plerunque incurſantur beſtiis, & exagitãtur condenſa & opaca eorum. Vode domioos per oatioaum credentium fidem veniens ad eccleſiam ſuam, venit à Libano, ſicut habent Cantica canticorũ. Ita enim legimus: Ades huc à Libano ſponſa, ades huc à Libano. Tranſibis & pertranſibis à principio fidei, à cubilibus leonum,& mõtibus pardorum. quod gentiles populi, qui velut beſtialium paſſionum graues patiebantur incurſus, nuoc altitudine fidei, & ſublimitate deuotionis meant. Per hos igitur mõtes Chriſtus aduenit, comprimens euãgelicis diſputationibus feroces corporis motus, atque illam altitudinem cordis, & ſe extollentem ſuperbiam obedientia & humilitate ſui deſtruens: meritóque fructus manſuetudinis ferre cœperũt, quos ante grauium diluuia paſſionum ſubruebant. De numero autẽ cubi- Ibidem. Cantic. 4.

B torum ſic quidam ante nos æſtimaoerũt, quòd quinque ſenſus triplicem collectionem habeant, eo quòd viſus viſibile videt, & auditus audibile audit, & odoratus odorabile odoratur,& guſtus guſtabile guſtat,& tactus quod tangẽdi ſubſtantiæ ſubiacet, tangit. Ideo quinque ſenſus tripliciter æſtimati ſunt: vel ſecundum illud: Scribe tibi tripliciter. Ego tamen cõmodius puto illud, vt ſenſus terreni hominis atq; animalis & ſpiritalis accipiam, quos illa diluuij fluenta tranſcenderint. Merito mortua eſt omnis caro quæ mouebatur. Quod & ſecundum literam liquet,& proprie ac naturaliter carnis corruptelam indicio procelloſæ commotionis expreſſit. Commotio enim vitioſa non eſt oiſi per affectus corruptionem. Mouet enim voluptates caro, & ipſa voluptatibus cõmouetur. Talis autem commotio corruptelã creat. Cauſa aotem corruptelæ, cõmotio iſtius mũdi eſt, per qoam anima vniuſcuiuſq; degenerat. Cùm enim vitioſæ paſſiooes mentem mouent, corruptela geoeratur: cum excitant ſtudia virtutum, diſciplinæ profectus eſt. Omnis igitur qui erat in Prouer. 22. Gene. 7.

C arida, mortuus eſt. Nec enim poterant non mori quos tanti diluuij vnda dimerſerat. Hoc ſecũdum ſcriptum ſeriémque verborum. Cæterum ſi allegoriam quæras, non dubium eſt quia exemplum ligni aridioris, quod ſimul vt lambere cœperit ignis exurit: ita anima niſi diuerſarum humeſcat rore virtutum, poculo quodam irrigata ſapientiæ,& fonte iuſtitiæ atque irriguo caſtitatis, tanquam areſacta radice vitali, cupiditatum deflagrata incendio, vel profluuio carnis illiſa procumbit. Vnde ſemper epulari debet anima bonorum operum cogitationes, vt prudentiæ ſucco inebriata pingueſcat, quo nõ facile diluuij corporalis cedat iniuriæ, atque arida incuriæ, ſiti euirata moriatur. Ideoq; nos admonet dominus à fonte ſapientiæ non recedere, pocula virtutis haurire, ne quis ſole iniquitatis areſcat, & procellã perſecutionis ſuſtioere nõ poſſit. Scriptum eſt enim: Quod ſi in humido hoc faciunt, in arido quid fiet? Luc. 23.

De euidenti explanatione & allegoria eius quod ſcribitur: Deleuit deus omne quod erat ſuper faciem terræ. Quare etiã ſcriptura dicat: Memor fuit dominus Noe, & beſtiarum, & iumentorum: & non fecerit mentionem de mitioribus quæ poſt hominem ſunt, ſed fortioribus. Qualiſque fuerit ſpiritus quem induxit dominus ſuper terram ut ceſſarent aquæ.* Caput XVI.

D *ferocioribus

DEleuit, ioqoit, deus omne quod erat ſuper faciem terræ.) Scripti euidẽs explaoatio. Allegoria autẽ expoſitam nobis declarat ſuperbiam, quæ ſe extollit in hac terrena fragilíque ſubſtãtia,& immemor diuinorum, humana deſpiciens, ipſum arrogantis viri habitum inceſſúmque deformat: quales deſcribit Eſaias Iudææ filias oculorum micaotes nutibus, & alta ſe ceruice iactantes. Sunt enim huiuſmodi erigentes ſupercilia, inflato corde, elato pectore, ceruice reſupina, qui ſolum quidẽ veſtigiis pedum perſtringaot: toto autem ſe libeẽt corpore, & inani ſuſpendant examioe, in priora greſſu procedãt, ad poſteriora verticem reclinaores, cœlum ſpectẽt, terram autem faſtidiant, tanquam ceruicis dolore ſuffixi, vt eam inclinare Gene. 7. Eſaiæ 3.

non

A non poſſiot. Hos igitur deleuit de libro vitæ deus dicens: Lucæ.14. Omnis qui ſe exaltat, humiliabit: nec inter merita ſanctorũ commentis adhærere facit cœleſtibus. Omnibus igitur qui Gene.7. extra arcam fuerũt interemptis, derelictus eſt Noe ſolus io arca cum iis qui cum ipſo erãt. Non indiget interpretatione ſermo ſimplicior. Concurrit intellectus cum litera. Altior autem & interior ſignificatio demonſtrat iuſtum virum amatorémque ſapientiæ tãquam arborem fructuoſam internecatis qoq; eſcam eius ſolebãt arrodere, comã obumbrare, coartare proceſſus ramorũ, velut exortem irrationabilium paſſionum ſolum remanſiſſẽ cum ſuis. Sui autem ſunt puræ animi diſceptationes quæ virtuti adhæreant. Et bene addidit in arca remanſiſſe, quaſi vix credibile amputatis corporalibus paſſionibus videretur eum adhuc verſari io corpore: quod licet iam terrenis careret contagiis, iocorruptam licet, corporis tamen adhuc ſubſtantiam reſeruabat, & velut incorporeus corpore ſuperferebatur diluuio, nnn abſorbebatur, corpus quidem gerens quaſi in arce poſitus interno, ſed qui corpus ipſum inſuperabilis paſſionibus quaſi incor- B poreus in medio tantorum motuum gubernaret. Ibidem.8. Memor fuit dominus Noe, & beſtiarum, & iumentorum, vt inquit ſcriptura diuina. Moueotur plerique qua cauſa non dixerit ſcriptor quod etiam vxoris & filiorũ Noe memor fuit dominus, cum beſtiarum & iumentorũ fuerit memor. Sed cum dixerit quod Noe memor fuerit, in authore & præſule domus neceſſitates eius reliquas comprehendit. Simul exprimi videtur quidam reliquarum conſenſus neceſſitudinum. Etenim cum omnes iouicem ſibi chari ſunt, vna eſt domus: cùm autem diſcrepant, ſeparaotur & ſcinduotur in plures domos. Vbi ergo charitas, ibi ſenioris nomine de quo pendeut cęteri, dooius omnis ſignificatur: vt ſi quis arborem dicat, etiam fructus qui in ea ſunt, pariter vno atque eodem ſermone complectitur. Nec illud ocioſum quod primo dixit quia memor fuit deus Noe, deiode beſtiarum, poſtea iumentorum, hoc eſt, cur oõ animãlia quæ mitiora ſunt, poſt hominẽ nominauit, ſed fortiora*. **ferociora. In quo videtur illa eſſe ratio, vt ea quæ fortiora* erãt, vtrioſq; partis vicinitate manC ſueſcerent. Quod videtur etiam in illo verſu poetico declarari, Iliad.4. Κακοὺς δ' ἐς μέσσον ἔλασσεν. Hinc enim etiã poeta vſurpauit, vt diſpoſitiooẽ dimicaturi ita ordinaret exercitus, quo inferiores collocaret in medio, quo magis hincinde à fortioribus iuuarentur, & dimicationẽ vtriuſq; partis aſſumerent. In his ſcripti ſeries manifeſtatur. Altiore autem ſenſu certũ eſt quod iuſtus io medio habet, non in parte cogitationes cordis ſui: & quoad carpit hanc vitam, habeat neceſſe eſt in corpore tanquã in illa arca beſtias graues. Nulla enim mens eſt, nulla anima quæ non recipiat etiam malarum motus agreſtes cogitationum. Itaque inſipientis anima ferioos acuit motus, atque adolet venena ſerpentum, ſapientiæ autẽ vigor mitigat & coercet. Geneſ.8. Et induxit dominus ſpiritũ ſuper terrã, & ceſſauit aqua.) Nõ puto hoc ita dictum, vt ſpiritus nomine ventum accipiamus. Neque enim ventus poterat ſiccare diluuium. Alioquin cum mare ventis exagitetur quotidie, exinaniretur profecto. Nã quomodo oon euacuaretur mare ventorum vi, cui ceſſiſſet toto diſſuſum orbe diluuium, vſ- D que ad Herculis, vt aiunt, columnas, & mare magnum tectis mootium excelſorum verticibus exæſtuans? Spiritus igitur virtute iouiſibili diluuium illud repreſſum eſſe nõ dubium eſt, cœleſti operatione, non flatu. Vnde ſcriptum eſt: Omnia à te expectant, vt des illis cibum in tempore: Pſalm. 103. aperiente te manum tuam, omnia implebuotur bonitate. Auferes ſpiritum eorum, & deficiẽt, & in puluerem ſuum conuertentur. Emittes ſpiritum tuum, & creabuntur, & renouabis faciem terrę. Eſt ergo ſpiritus cuios operationi cedere vniuerſa videantur, in quo cœli ipſius virtus ſit, ſicut ſcriptũ eſt: Verbo domini cœli firmati ſuot, Pſal.32. & ſpiritu oris eius omnis virtus eorum. qui ſpiritus eſt creator vniuerſorum, ſicut etiam Iob dicit: Spiritus diuinus qui fecit me. Iob.17.

Quid ſit quod ait ſcriptura: Clauſi ſunt fontes aquarum, & cataractæ cœli. Et de comprehenſione loci illius ubi dicitur: Et ſedit arca ſeptimo menſe ſeptima & uiceſima menſis. Et quid ſit oſtium arcæ quod iuſtus aperuit ut emitteret coruum non reuerſurum. *Caput XVII.*

A NVnc cõſideremus quid ſit quod ait ſcriptura diuina: Clauſi ſunt fontes aquarũ, & cataractæ cœli.) Gene.8. Nec obſcurũ arbitror. His enim cauſis minuitur diluuiũ, quibus ereuit. Erupti erant footes aquarũ, apertæ fuerant cataractæ cœli, vt vndique influentibus aquis terra inũdaretur. Debuerãt claudi ea ex quib' diluuij origo maoauit, vt eius inciperet eſſe defectus. Hoc litera ſooat. Subtilior autem interpretatio exprimit, eo quòd diluuiom animæ vitio mentis & luxuriæ corporalis influxerat, vt malitia paſſioni, paſſio malitiæ miſceretur: ingrediente medico dei verbo ad viſitationem animæ quę diutina ægritudine laborabat, diſceptationum improbitate, & paſſionum acerbitate, prius debueruot cauſæ ægritudinis amputari. Principium enim medicinæ eſt cauſas languoris incidere, ne diutius ea quæ nocent, ad iocrementum ægritudinis miniſtrentur. Quod nos etiam lex docet. Lucæ.13. Cum enim ſteterit lepra, vt iam non diffundatur, tunc ait mundam eſſe lepræ ſtatiooem quandam & manſionẽ. Quicquid enim præ- B ter naturam mouetur, immundum eſt. Hæc igitur eſt animę ſanitas, hæc ſalubritas mentis, vt affluentia ceſſet erroris, ſiſtatur culpa ne ſerpat. Ceſſante iocentiuo culpæ atque delicti, ſalus tuta eſt, atque inoffenſus vigor animæ ſe refundit. Et ſedit, inquit, arca ſeptimo mẽſe, ſeptima & viceſima menſis. Geneſ.8. Niſi diligenter intendas, etiam ſecundũ literam difficilis loci iſtius cõprehenſio. Et primum omnium cauendum ne quẽ ſeptimi meoſis repetitio crebra perturbet. Sic enim ſcriptum eſt, ſexcenteſimo anno, ſecundum Hebraicam veritatem, menſe verò ſeptimo, ſeptima & viceſima menſis cœpiſſe diluuium, centum qninquaginta diebus fuiſſe infuſionem aquarum, ſediſſe arcam in monte ſeptimo menſe, ſeptima & viceſima meoſis: poſtea minui cœpiſſe aquas, miſericordia dei centum quinquaginta diebus deminutionẽ aquarum factam, poſtea apparuiſſe capita montiũ: deinde poſt quadraginta dies aperuiſſe oſtium arcæ ſanctũ Noe, dimiſſum coruum non reuertiſſe, Ibidem. dimiſſam columbã reuertiſſe vacuam, iterum dimiſſam reuertiſſe cum ramo oliuæ, tertio poſt ſeptem dies dimiſſam nõ reuertiſſe, tunc aduertiſſe Noe quòd C aqua omnis receſſiſſet: ac ſic annus concluſus oſtenditur ſeptimo menſe, ſeptima & viceſima menſis. Ac ſic annus concluſus oſtenditur ſexcenteſimoprimo anno Noe, in ſecundo anno, ſeptima & viceſima mẽſis. Quod igitur ad explanationem apertã pertinet, eodem meoſe atque eodẽ die reſtituitor æqualitas terræ poſt diluuiũ, quo corrupta eſt ĩcipiente infuſiõe diluuij. Veris enim tẽpore omnis ager viret, & terra parturit fructus. Tunc incipiunt gemmare arbores, germinare fructus. Diuitẽ ergo reformauit domous & reſtituit qualitatem. Menſe igitur ſecundo, hoc eſt Aprili, (primus enim menſis Martius eſt, quo habet iuſtus natalẽ, quando noctiũ dierúmqoe æqualitas æſtimatur) hoc eſt, octauo, vt Romani putãt, vel vt alij quinto kal. April. menſe inquã ſecundo, hoc eſt Aprili, ſeptima & viceſima menſis cœpit diluuium. Ver igitur initium anni æſtimatur non ſecundum vſum tẽporis, ſed ſecundũ naturę prærogatiuã, vt quia tunc ſpes anni inchoat, & incipit ſe fructus oſtendere, tunc videa- D tur anni eſſe principium. Septimus autem menſis ſecundum numerum is qui September dicitur computatur: quia etſi à Septẽbri menſe annus videatur incipere, ſicut indictionum præſentium vſus oſtendit, tunc enim ſeminum iactus: vere tamen ex quo plenior gratia ſe incipit demonſtrare, ex eo Ibidem. anni origo ſubducitur: & ideo qui alia ratione primus putatur, diuerſa æſtimatione ſeptimus habetur. Tunc ergo ſedit arca, hoc eſt in mẽſe ſeptimo, ſeptima & viceſima mẽſis ſuper montẽ quadrati. Ex illo minui diluuium cœpit. Similiter conſidera quia eiſdem numeris quibus aliqua iocipiunt, reſoluuntur: vt diluuium cœpit ſecũdo menſe anni, ſeptima & viceſima menſis: centũ quinquaginta diebus influxit diluuium, centum quinquaginta diebus aliis ceſſit diluuiũ: quadraginta diebus nimia vis cœleſti imbre & fontiũ eruptione exæſtuauit, quadraginta diebus aliis exactis viſa ſunt capita montium: vodecimo menſe, primo die menſis dimiſit coruom ſanctus Noe. ita conſtat eodem oumero quo cumulatum eſt, diluuium eſſe imminutum. Vnde docet nos ſcriptura ordinem eſſe ſeruaodum. Quod autem oſtium

ſit arcæ quod aperuit iuſtus,ſecũdum corporis rationem ſu
pra dictum eſt.Secũdum altiorem autem interpretationem
illud dicendum videtur, quod corporis ſenſus velut oſtio-
rum ſimiles habentur. Per hos enim tanquam per oſtia in-
greditur in noſtram mentem velut quędã ſenſibilium com-
prehenſio.Ergo mens noſtra per hos ſenſus reſpicere vide-
tur,& maxime per viſionem quę omnibus ſenſibus præſta-
bilior ęſtimatur,quia domeſtica eſt luminis:& per eam aſpi
cientes cœlum,terram,maria,ſolem quoque lunam,& ſtel-
las,quibus axis ornatur,intelligimus deum eſſe operatorem
mundi atque rectorem, nec ſine authore deo tantorúmque
operum cõditore hæc potuiſſe fieri credimus,aut poſſe con
ſiſtere. Per hãc igitur feneſtrã coruum primum iuſtus emi-
ſit.Quærenda cauſa,nec tamen latet quantum ad literã per-
tinet:quia plerique quaſi anouncium futurorũ coruum æſti
mant,& voces eius obſeruant,volatúſque rimantur. Senſus
autem altior ſignificat quod omnis iuſtus quando mundare
ſe incipit:quæ tenebroſa ſunt & immunda & temeraria,pri-
mo à ſe repellit. Siquidẽ omnis impudentia atque culpa te-
B nebroſa eſt,& mortuis paſcitur ſicut coruus.Lumini autem
vicina virtus, quæ mentis puritate & ſimplicitate reſplen-
det.Et ideo tãquam emittitur & fugatur culpa, & ſeparatur
ab innocentia, vt nihil remaneat in viri iuſti mente tenebro
ſum.Denique egreſſus coruus non reuertitur ad iuſtũ, quia
fugitans culpa omnis æquitatis,nec probitati videtur & iu-
ſtitiæ conuenire. Denique euaſiſſe ſe credit iniuſtus tanquã
de vinculis,cum iuſtus ab eius ſe conſortio ſeparauerit,dilu
uij cuiuſdã & corruptelæ familiaris,vt coruus,qui cum ſic-
citatem terræ nuſquã inuenerit,non reuerſus eſt,ſed reman
Gene.8. ſit.Conſiderãdum etiam quare non regreſſum dixerit cor-
uum donec ſiccaret aqua à terra,quaſi verò poſtea ſit regreſ
ſus. Sed hæc locutio familiaris eſt ſcripturæ diuinæ. Siqui-
dem & in euangelio habes ſcriptum de ſancta Maria quod
Matth.1. non cognouerit eam Ioſeph donec peperit filium,cum vti-
que nec poſtea cognouerit. Deinde quæ eſt locutio iſta vt
diceret,donec ſiccaret aqua à terra,nõ terra ab aqua. Et qui
dem vſus loquẽdi etiam hoc habere cõſueuit. Tamen non-
C nulli ante nos æſtimauerunt,eo quòd immoderata quædam
videatur vis exprimi paſſionũ hac locutione verborũ, quia
turbidis paſſionibus ac procelloſis conſumatur anima:defi-
cientibus autẽ & velut areſcentibus virtutem reſumat.Non
redit igitur culpę ſpecies in animam iuſti,quaſi ſicca & mor
tuam derelinquens,& cui iam nocere non poſſit.

Quid ſibi portendat quòd poſt coruum non reuerſum colum ba dimiſſa dicitur, quódque Noe extendens manum ſuſceperit eam, & ad ſe introduxerit. Quódque ſeptem a-liis diebus tenuerit columbam, & iterum eam emiſerit.

Caput XVIII.

Gene.8. NEc illud vacuum,quòd poſtea columba dimitti-
tur. Malitiam etenim ſimplicitas, & culpam vir-
tus reſoluit.Malitia igitur amat diluuium,cõſor-
tium iuſtæ mentis refugit, & quaſi deſolata, &
ſine aliqua ſtatione remanet,nullã habens cum virtute com
munionem. Virtus autem redit, amans iuſtorum conſortia,
& largiendæ familiarior vtilitati, quæ conferat ſalutaria, &
D cauenda ea quæ ſunt nocitura cõmoneat:ſicut columba di-
miſſa cum videret ceſſaſſe aquam, reuerſa eſt tanquam ple-
na iuſtitiæ, vt ei à quo miſſa fuerat, nunciaret quid adhuc
cauere deberet, atque expectãdo fructu meliore poſtea po
tiretur.Quod autem columba non inueniens requiem ſuam
regreditur ad eum,manifeſtũ indicium dedit per huiuſmo-
di aues, quantum interſit inter malitiam & virtutem expri-
mi. Siquidem coruus ante dimiſſus, cum aliquãto videretur
amplius exundare diluuium, viſus eſt locum inueniſſe reſi-
dendi. Et certe non eſt huiuſmodi coruus vt aliæ aues quæ
in aquis conuerſationem habere cõſuerunt.Cum ergo cor-
uus vbi remaneret inueniſſe videatur:colũba autẽ non inue
nerit, euidẽs ratio eſt altiore interpretatiõe ſignari quia ma
litia inquietis paſſionibus & cupiditatibus,quibus corrum-
pitur anima,ſe miſcere conſueuit,& quaſi cognatis & dome
ſticis delectatur,ibique commorationem ſuam locat:virtus
autem prima ſtatim ſpecie viſionis offenſa, regredi feſtina-
uit ad mẽtem animámque iuſti, quòd illic diuerſorium ſibi

A tutiſſimũ ſit locatum: eo quòd alibi tanquam columba, ita
huiuſmodi virtus ſtationẽ tutiſſimam inuenire non poſſit.
Tarde enim inter aſtutias iſtius mũdi & ſecularium fluctus
cupiditatũ portum ſolet inuenire ſimplicitas. Itaq; ſicut iu-
ſtitia velut viſendi gratia ꝓgreſſa pauliſper, ad mentẽ opti-
mam redire feſtinat,nec lõgius diſcedit à iuſto:ita etiã iuſt⁹
& ſtudioſus virtutis vbi virtutẽ appropinquare nouerit,gre
mium ſuæ mẽtis expãdit. Quid enim ſibi vult quod vir ſtu
dioſus virtutis Noe extẽdens manũ ſuſcepit eam,& introdu
xit ad ſe? Quod & ſecundũ literã planum videtur:non tamẽ Gene.8.
facile colligas, niſi viri ſapientis tibi nota ſit cõſuetudo,qui
velut ſpeculatrice virtute vtitur,& ei explanandorũ nego-
ciorũ gerẽdorúmq; prærogatiuã quandã videtur cõmitte-
re. Ea ergo virtus expẽdit naturas, vt ſi qua earũ ſibi vide-
tur cõmittere profectũ,ei poſſit adiungere. Cõmunis enim
quædã eſt bonitas ſapiẽtiæ, & liberalis & largæ vtilitatis:ita
vt quas morigeras ſibi cernit,aſſociet:vbi autem propoſito
ſuo viderit aliquotũ recalcitrare naturã,velut ad hoſpitium
familiare ſibi reuolat & recurrit:quam ſapiens & induſtrius
B tanquã manu quadam mẽtis feſtinat excipere,omne cor ape
riens ſuum,quo etiã eam abſentẽ tenebat. Nunquã enim po
teſt ſapiens exors eſſe propriæ virtutis. Quid præterea ſibi
velit quòd tenuit ſeptẽ diebus aliis columbã, & iterũ emiſit
eam, niſi vt aduertas quòd bonũ ſapiẽtis optimúmq; propo Ibidem.
ſitũ ſemper ſibi etiam alios adiungere ſtudet, errãtes emen-
dare, corrigere vagantes? Si quẽ in principio reſilire conſpe
xerit,tamen cõmutandi eius & corrigẽdi non deſperet pro-
fectum.Sicut enim bonus medicus etſi tẽpus medicinæ non
ſit,tamen viſitationis ſpeculam ante præmittit, deinde non
negligit iuſtę expectationis excubias, & pauliſper paſſioni-
bus cedẽs operitur facultatẽ medendi, quę cũ fuerit oblata,
ſuum non intermittit officium: ita ergo & ſapiens verbis
ac diſputationibus, tanquam medicus medicamẽtis contra-
rias curare deſiderat paſſiones. Et quia in omnibus reme-
dio diuini ſaporis vtẽdum eſt,ideo ſeptem expectauit dies,
quibus mundus omnis deſcribitur abſolutus, & operatori
requies miniſtrata, vt ex illo authore omnium ſumeretur
C diſciplina operationis humanæ.

Cur columba dicatur ad veſperum eſſe regreſſa cum ramo oliuæ in ore. Et unde cognouerit Noe aquas defeciſſe. Et de columba tertio poſt dies ſeptem emiſſa, quæ tamen non regrediebatur. *Caput XIX.*

REgreſſa eſt igitur columba ad veſperum habens
folium oleæ & ramum in ore ſuo. Non ocioſe po
ſuit & veſperam, & regreſſam, & habentẽ folium
oleę & ramum in ore ſuo,vt non fugitantem vir-
tutem arbitreris profectus futuri, ſi quos poſſit acquirere,
neque ruſus tanquam ſine lumine eam fuiſſe cognoſcas, &
quibuſdam tenebris occultam, ſed diurno candore fulgen-
tem expectaſſe vſque ad occaſum diei, & ſic ad eum regreſ
ſam, apud quem etiam veſperi tenebras habere non poſſet.
Folium quoque quod ſecũ detulit, etſi breue illud folium
detuliſſe videatur, ſpem eorum quos ſui pœniteret erroris,
etſi non magnam,aliquam tamen ſignificauit. Folium enim
D ſine virgulto eſſe non poterat. Ergo quaſi germinantis cor-
ruptionis, licet non magnum, aliquod tamen vexit inſigne
& folium oleæ,in qua arbore oliua generatur,ex qua oleum
conficitur,quo materiale hoc lumẽ fouetur, & tenebrarum
fugatur obſcuritas. Quid autem magis quàm lumen fami-
liare virtuti eſt? Folium ergo & ramulus inſigne eſt corre-
ptionis, correptio autem quaſi radicem ſui pœnitentiam
habet, quę pœnitentia non poteſt in turbidis, ſed in iis qui
ſpiritalem iam ſermonẽ acceperint,germinare. In ore quo-
que non fruſtra ramulus oleæ videtur eſſe delatus,eo quòd
virtus & ſapientia in ſermone ſuĩ habeat claritatem, & ipſa
ſtatim ſpecie lumen eius effulgeat,maxime cum pacifica lo-
quitur, quoniam hunc quoque ramulum petentes præferre
conſueuerunt. Tulit ramulum,eo quòd ſimplicitas purita-
te ac ſynceritate ſemina quædam auribus noſtris vtilitatis
infundit,& bonę doctrinam virtutis,& ad iuſtitiam prouo-
cat,& inuitat ad præmium bonæ ſibi commiſſum diſcipli-
næ,aut gerendæ pœnitentiæ,& ſequendę conuerſationis cu Ibidem.
piditatẽ iniicit peccatori. Vnde & præterea cognouerit ſan-
ctus Noe

ctus Noe quia defecerit aqua à terra, ſicut ſcriptũ eſt, conſiderandũ videtur. Primo omniũ ſecundũ literã, quia potuit intelligere vtrũ ſiccum an humidũ folium eſſet allatũ. Deinde quia non eſt huiuſmodi columba, vt poſſit fructus latentes ſub aqua eruere. Sed vtrum illud folium ante diluuiũ fuerit exortum, an tempore diluuij, contuendum eſt tibi. Si ante diluuium, vir iuſtus gauiſus eſt fructũ de veteri ſemine aliquem reſeruatum, & inde collegit miſericordiæ inſigne diuinæ, quod iam diluuium remouiſſet, quæ fructum demõſtraret, cui nõ potuiſſent nocere diluuia. Si diluuij tempore natum eſt folium, aduertit itaque iuſtus noua ſemina miſericordiæ fructificaſſe cœleſtis, vt radices arborom viuerẽt, & quaſi reſumpta aoima fœtus germinarent vetuſtos, atque in aſſuetos partus redirent, quorum indicium præmiſſa folia demonſtrarent. Sed hoc alta potius interpretatione collegit, quia dominus deus noſter quamuis acerbis iniquitatis noſtræ offenſus ſit erroribus, tamẽ antiquæ oobis proſapiæ, patriæq́ue virtutis ſemen aliquod vel exiguum reſeruaret, ne penitus operis & creaturæ ſuæ omne circa humanum genus amputaretur inſigne. Vnde & Eſaias ait: Niſi dominus Sabaoth reliquiſſet nobis ſemẽ, ſicut Sodoma facti eſſemus, & ſicut Gomorra ſimiles eſſemus. [Eſaiæ.1.] in alterius nomine ciuitatis exprimens cæcitatis indicium, in alterius ſterilitatem. Ita enim lingua patria Chaldæi nuncuparunt Sodomam & Gomorram, cæcitatem & ſterilitatem ſignificantes. Meritóque dominus in huiuſmodi ſpecie ciuitatum amputauit magis humana vitia, quàm puniendos homines indicauit. Tertio dimittitur columba poſt ſeptem dies, atque eadem non regreditur. [Gene.8.] Vnde conſideremus ne id quod ſupra diximus, inueniatur eſſe contrariũ. Si verbo quidem columba, opere autẽ virtus non reuertitur ad iuſtum, ergo deſtitutus eſt iuſtus & defraudatus munere ſuo? Nequaquam. Nunquã enim vir huiuſmodi à virtute diſiungitur, nec cum ex ore emittit iuſtitiam, diſputationémq; alterius virtutis inducit, virtute ſe exuit, & imitãda aliis æquitate diſpoliat, ſed vice ſolis alios illuminat, cũ radios ſuę lucis emittit. Ignis nẽpe calefacit appropinquãtes, ita vt calorẽ naturæ ſuæ ipſe poſſideat. Nunquid deficit lux diei cum totum mundũ illuminat claritate? Habet inoffenſum curſum ſuum, illibatámque naturam. Sic & iſta in columbæ ſpecie virtus, cum adhuc ferueret diluuium, ſecundum autem tamen in terris, ſecundũ virtutem in hominum paſſionibus: reuertitur ad iuſtum, quia in iniquorum pectoribus virtus vt poſſet hærere, non potuerat inuenire. Et ideo in illo ſecundo diuerſorio ſui regrediens, hæret atque requieſcit. At vero vbi deferbuerint diluuia paſſionum, & auditi verbi, compertæq́ue doctrinæ, plurimi ſtuduerint eſſe conſortes, iam non vnius patrimoniũ, ſed commune bonum eſſe incipit diſciplina virtutis, & tanquam ſapientiæ poculum hauritur à plurimis, qui ante ſitiẽtes bibere noluerunt: ſicut nunc feruent diluuia in pectoribus Iudæorum, & cum aqua cœleſtis doctrinæ exundet, potúſque exuberet, non putant eſſe potandum. Euangeliũ legitur, virtus exit de ſermone cœleſti, tractat ſacerdos in eccleſia. Sed ne forte intra arcam ſolus poſitus non poſſit audiri, interdum & egreſſus eccleſiam, vbi Iudęus occurrerit, monet, exemplum affert cœleſtium ſcripturarum. Claudũt aures, ne vel inuitos fons abluat, & verbi dominici humor aſpergat. Si qui vero crediderint, currunt ad fontẽ, doctrinam expetunt, inſinuari ſibi euangelium concupiſcunt, nec ſatiantur aſſiduitate potandi. Ita fonte ſapiẽtiæ certatim repleri deſiderant, quem ante fugere geſtiebant. Quem fontem? Audi dicentem: Si quis ſitit, veniat ad me, & bibat. Qui credit in me, ſicut dicit ſcriptura, flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ.

Quid ſibi velit illa adiectio quod ſcriptura alia dic aquam minutam, alia ſiccatam terram commemorat. Quomodo etiam Noe tectum arcæ denudauerit. Et quod ait primũ menſem vel ſecundum. Cap. XX.

In primo & ſexcẽteſimo anno Noë primo die mẽſis imminutam aquam dicit à facie terræ, in ſecũdo autem menſe ſeptima & viceſima die menſis ſiccatam terram eſſe commemorat. Quid ſibi vult illa adiectio de aquæ imminutione, cum ſupputata ratio ſuperior annum concluſiſſe videatur, qui annus à ſecũdo mẽſe incipit, & in ſecundum menſem anni alterius vſque progreditur? Niſi forte hic iuſti formam declaratam velimus accipere, vt primus annus is fuerit quo cœpit diluuium, poſt ſexcenteſimum ſcilicet annus primus, primus iterum annus & primus menſis poſt ſexcenteſimum annum, quando imminuta eſt aqua à facie terræ: eò quòd iuſtus in peccatorum generatione, quæ propter delicta deleta eſt, virtute primus erat, & in ſecunda generatione, quę cœpit poſt diluuium, eo ordine, quia primus ſecũdæ generationis fuit, & merito primus euaſerat. Rectè enim ei honor defertur, qui & primæ generationis primus fuit, & poſterioris principium, qui meruerit & de illa euadere, & iſti ad ſeminariũ propagari. Cũ enim alij deperiſſent, ſolus vitæ egregiæ merito, & prærogatiua virtutis apud deum diues, non eſt expertus malitiæ corruptelam, per quem factum eſt ne totum corpus generis humani vel abolitum videretur in terris, vel à dei abſciſſum gratia relinqueretur. Et denudauit, inquit, Noë tectum arcæ. [Gene.8.] Cum arcam, ſicut ſupra interpretati ſumus, pro ſpecie corporis acceperimus, quid ſit denudari corpus intelligamus, ſecundum altiorem ſcilicet ſenſum. Cæterùm liquet quemadmodum arca potuerit aperiri ſecundũ literã. Quod igitur tectum humani corporis ſit quod clauſum in diluuio fuit, niſi forte delectationẽ accipiamus, quæ operiebat corpus noſtrum, & quaſi tegebat per illũ Adæ errorem? Et eò maximè tectis ſimilis æſtimatur, quia ſenſus omnis in capite, inde delectatio, quæ corpus omne ſubiectum habebat. Sed vbi mens iuſti viri ſobria atque integra à corruptione diluuij, diuinæ cognitionis inflammata deſiderio exire atque euolare voluit in ſuperiora, detexit omnia quæ erant impedimenta, & ſpeciem voluptatis, quæ quodam operimẽto cæteras tegebat partes corporis, redoperuit ac retexit, vt non ſolum corpus à ſeruitio dominatricis ignobilis liberaret, verumetiam ea quæ erant incorporalia comprehenderet. Quæ enim non videntur, æterna ſunt. [2.Corin.4.] Et ideo iuſtus quem nõ videbat dominum requirebat, corruptelæ exors, cupidus æternitatis. Quod autem ait primum menſem vel ſecundum, eúmque eſſe verni temporis diem, habes & alibi dictum: Hic menſis primus erit vobis in diebus anni. [Exodi.12.] Qui enim in gratia primus poſt periculum, hic rectè prærogatiuam primi menſis accepit. Ne te autem moueat quod diximus ſupra folium in ramo repertum poſt diluuium potuiſſe generari: etſi ſub aqua plerumque herbæ ſoleant germinare, tamen vt ſcrupulus omnis tollatur, quid magnum ſi deo iubẽte vno die, quo imminuta fuerit aqua, ſtatim germinauit & terra, cum idem ſit fructuum reparator & conditor, atque operis ſui vſum non fuerit oblitus? Denique habes & in Geneſi, ſtatim quod iuſſerit, vt terra herbam pabuli germinaret, & lignum fructiferum cum fructu ſuo, & ſtatim eiecit terra herbam pabuli, habentem ſemẽ ſecundum genus ſuum, & lignum fructiferũ: [Gene.1.] & ille dies vnus fuerit, quo hæc deus iuſſit aut fecit. Ergo beneficij ſui deus non immemor, memor autem noſtræ iniquitatis, opus ſuum eiuſdem qua cœpit temporis quantitate reparauit.

Quare Noe non ſua ſponte exierit arcam, ſed expectauerit oraculum diuinum, quo ſibi dicebatur: Exi de arca tu & uxor tua: & filij tui. Et quare in ingreſſu ordinis delectus fuerit habitus, vt primo ipſe & filij, deinde uxores ingrederentur: in egreſſu autem id commutatum ſit, vt fœminæ cum viris exierint. Cap. XXI.

Et dixit dominus deus ad Noe: Exi de arca tu & vxor tua & filij tui.) [Gene.8.] Itaque recedẽte aqua & ſiccata terra exire potuit Noë de arca. Sed iuſtus nihil ſibi arrogat, ſed totum ſe diuino cõmittit imperio. Et maximè qui cœleſti fuerat ingreſſus oraculo, cœleſte debuit vt egrederetur expectare reſponſum. Verecũda enim iuſtitia eſt, quia inuerecunda iniquitas, quę vſurpat indebita, nec reueretur authorem. Nunc quæramus qua ratione quamdiu ingrediebantur in arcã, hic ordo fuit ingredientium, vt primo ipſe ingrederetur & filij eius, inde eius vxor, & vxores filiorum eius: quando autem exierunt, cõmutatum ſit. [Ibidem.] Nam ſcriptum eſt: Exiuit ipſe & vxor eius, & filij

filij & vxores filiorum eius. Et litera quidẽ ſignificat in ingreſſu abſtinentiam generationis, in egreſſu generatiuis vſum. Tunc enim pater cum filiis prius introiuit, & filij cũ parente, & poſtea vxor eius, & filiorum eius vxores, id eſt, nõ commiſcetur ſexus in introitu, cummiſcetur in egreſſu. Aperte igitur velut ordine ipſo ingreſſionis vocem quandã iuſtus emittit, tempus illud non eſſe concubitus neque deliciarum, quo omnibus immineret interitus. Vnde in euange-
Lucæ.17. lio dominus ait reprehendẽs quod tẽporibus Noë mãducarent & biberent, vxores ducerent, & filias nuptum traderẽt: & ideo propter intemperantiam eorum ſuperueniſſe diluuium. Mœroris igitur tempus illud, non lætitiæ erat. Et inde iuſtus conſortio nõ delectabatur vxoris, vel filij iuſti petebant copulam coniugalem. Quàm enim indecorũ, vt quo tempore viuentes morerentur, tunc perituri generarentur? Poſtea autem rectè ad ſeminarium cæterorum vſus & cura coniugij, cum diluuium receſſit. Itaque non viri cum viris, ſed fœminæ cum viris exeunt, vt virilis in ſe interdicta permixtio, permiſſa autẽ virilis & fœmineæ legitima ſorte coniugij copula videretur. Senſus autem altior hoc habet: vbi periculum eſt, viriles quædam & fortiores diſceptationes menti adhæreant, & eo ſe mens quaſi quandam tueatur ſobolem filiorum, quo tempeſtatibus & grauioribus paſſionibus acies quædam virilis occurrit. Decurſo autem periculo, nihil obeſt ſi molliores cogitationes validioribus copulentur, non vt effœminentur à mollioribus fortiores, ſed vt molliores ſenſus velut quibuſdam virilibus roborentur, cũ omnia conſilia noſtra ad virtutem, iuſtitiam, integritatẽ, fortitudinem dirigantur, & quodam vſu ſeminarióque virtutũ creari atque adoleſcere poſſint validiora conſilia. Non eſt igitur vtile cum vitiorum aliqua confuſio eſt, quæ mentem occupet, ſerere aliquas cogitationes atque generare & parturire mentem. Cum autẽ compreſſæ fuerint cupiditates, & mens requieuerit, tunc ſeminario quodã diſceptationis accepto, virtutes poſſunt & bona opera germinari.

Qua ratione Noe circa arcam nihil fecerit niſi iuſſus à domino, & tamen poſt egreſſum ab arca non monitus aram deo ædificauerit. Et quare dicatur deo, & non domino. Cur etiam ſumpſerit à beſtiis & volatilibus mundis ut offerret holocauſta. Quidque ſit quod ait dominus: Recogitans non adiiciam maledicere terræ. Cap. XXII.

Gene.8. ET ædificauit, inquit, Noë arcã deo.) Qua ratione ſupra dominus admonuit quę faceret, & fecit Noë omnia: hoc autem quod nõ admonitus eſt fecerit, fortaſſe requiratur. Sed vtique dominus non debuit quaſi auarus mercedem gratiæ poſtulare, & iuſtus eam intellexit veram actionem gratiarum eſſe, quæ non iuberetur, ſed deferretur: itaq; nec dilationem paſſus eſt. Etenim grata animi virtus paſſionem dubitationis excludit. qui autem debitum gratiæ vt à ſe exigatur expectat, ingratus eſt. Quod autem ædificauit, inquit, deo & non dixit domino, ſed deo: ſecundum nominis interpretationẽ, non coacta videtur hæc actio eſſe gratiarum quaſi domino, ſed virtus iuſti morigera & grata quaſi deo. Quod imperiale eſt, ſequeſtrauit: quod beneficij, nominauit. Et ſumpſit à beſtiis & à volatilibus mundis, & obtulit, inquit, holocauſta. Litera cuidens eſt, quod ea quæ incontaminata ſunt, debemus offerre, in quibus affectus reluceat offerentis. Altior autem interpretatio hoc habet, quod beſtiæ mundæ videntur ſenſus eſſe ſapiẽtis, volatilia autem intellectus, qui ſunt longe ſubtiliores atque leuiores. Nunc vero conſideremus diligẽtius
Gene.8. quid ſit quod ait: Et dixit dominus deus, Recogitans non adiiciam maledicere terram propter opera hominum, quia permanet cor hominis diligenter ſuper mala à iuuentute. Non ergo adhuc percuteret omnem terram, ſicut fecit omnibus diebus terræ. Etſi vindicauerat in hominum genus, tamen cognouerat quia vindicta legis ad timorem proficit, & cognitionem doctrinæ, magis quàm ad naturæ commutationem, quæ corrigi in aliquibus poteſt, in omnibus mutari non poteſt. Vindicauit ergo dominus, quod timeremus: pepercit, vt reſeruaremur. Et vindicauit ſemel ad exemplum timoris, pepercit in reliquum ne dominaretur ſemper ama-
A ritudo peccati: ſimúlque ſi quis peccata cupiat ſæpius vindicare, aſper magis quàm cenſorius habetur. Ideoque dicit dominus: Non adiiciam maledicere terræ propter opera hominum, id eſt, quia pietatem ſuam circa vniuerſitatem hominum voluit declarare, & tamen ſecuritatem & negligentiam quandam mentibus humanis afferre nõ debuit, in paucos vindicat, plures reſeruat. Deinde cum dicit, Non adiiciam, oſtendit quod alleuet magis ęrumnas hominum quàm ingrauet, ſciens quod penitus peccata hominum auferri non queant. Tanquam in Prouerbio: Si quis reti ſubtili haurire cupiat aquam, ſic qui malitiam ex pectoribus hominum conatur auferre. Non adiiciam, inquit, maledicere terræ propter peccata hominum, quia permanet ſenſus hominis diligenter ſuper mala à iuuentute. Vide quomodo ſtudioſe nos delinquere deus ſignificet dicendo permanere ſuper mala ſenſum hominis diligenter: quo dicto ſignificare videtur diligenter cor hominis ad peccata propendere, & ineſſe principali noſtro lubricum delinquendi, & quod peius eſt, ſtu-
B dium non deeſſe. Ideo enim ait diligenter, quaſi ſoliciti ſimus ne immunitas culpæ nobis poſſit obrepere. Deinde nõ in vnum malum dixit, ſed in multa mala. Et à iuuentute addidit. Ex illa enim ætate creſcit malitia, licet alibi legerimˀ, quod non ſit ſine peccato nec vnius diei infans. Sed & infan- Iob.14.
tia ſine peccato non ſit, propter corporis infirmitatem. Diligentia enim & ſtudium peccandi incipiat à iuuentute, vt puer quaſi infirmus peccet, iuuenis tanquam improbus, qui ſtudioſe cupiat peccata committere, & in criminibus glorietur. Apud pleroſque enim innocentia pro ignauia, & culpa pro laude habetur. Ita ſe luxuria & deliciis, & adulteriorum affectibus iuuenes iactare conſuerunt. Creſcit ergo cũ ætatibus culpa. Omne igitur genus hominum iam non con- Gene.8.
ſumendum declarat cum dicit, Non adiiciam percutere omnem carnem: ſed in parte vindicta ſeruatur.

De explanatione literali & morali eius quod dominus dixit, Semen & meſſis, hyems & æſtas, die & nocte non requieſcent. *Caput XXIII.*

C QVid ſit etiam quod ait: Semen & meſſis, hyems & æſtas, die & nocte non requieſcent? Secundum literam ſignificat permanſura manentibus ſecundũ inſtitutionem domini & ſtatum ſuum incorrupta temporibus animalia, vel nemoroſa futura omnia. Nam cũ corrumpuntur tempora, corrumpuntur etiam illa quę temporibus ſuis quæque gignuntur. Si autem confuſio ſit temporum, quomodo poſſunt confuſione facta etiam ea quæ ſunt gignentia permanere? Ergo tempora ſunt quę aut corrumpunt, aut reſeruant, prout ipſa ſui habuerint qualitatem. Ideoque annus ex contrariis ducitur, vere, autumno, ęſtate, hyeme, ſicut harmonia cantilenæ permixtis grauibus & acutis videtur conſiſtere. Sic ergo & mundus iſte ex contrariis continetur, aëre & terra, igni & aqua. Noſtra quoque corpora frigore & calore, humore & ſiccitate, quendam naturæ ordinem ſeruant. Nam ſi naturalis ordo ac menſura cõfunditur, tunc neceſſe eſt ſequatur interitus. Ergo certum
D ordinem temporum dominus remota confuſione diluuij ad perſeuerantiam mundi promittit futurum. Altior autẽ ſenſus hoc habet, vt per ſemen intelligamus principiũ, per meſſem intelligamus finem. In vtroque ſalutis eſt cauſſa. Alterum ſine altero imperfectum eſt, quia vbi principium eſt, finis quęritur, nec poteſt eſſe ſublato fine principium, & finis in principium currit. Ergo ſemper in eadem recurſurum, dũ in hoc mundo eſt, genus memorat humanum, vt cum incipit annus finiatur, cum finitur incipiat, non medio mundus tempore reſoluatur. Ita & mens quãdo aliquid videtur incipere, ad finem vſque contendat, & operis ſui terminum quærat. Quando finit aliquod opus, non quaſi conſummato opere finiatur, ſed in alia recurrat opera, & ſemper incremẽta virtutis exerceat: quandoquidem videt quod in fructus ſuos ſemper terra renouetur, qui diuerſi aut vere, aut æſtate, vt in partibus orientis, aut æſtate autumnóque naſcantur, vt in partibus occidentis. Alio tempore terrarum ſeminaria partus ſuos educunt, alio autem tempore fructus arborum carpimus. Diuidui ergo fructus ſunt neceſſarij, & voluptarij. Neceſſarij ex ſeminibus terrarum, at vero ex arborum fructi-

fructibus voluptarij. Itaq; corpus noſtrum tanquam vere, A hoc eſt aëre, cibo paſcitur naturali. Aer autem Græco nomine, ver latino dicitur. Ideo ſcriptura de partibus orientis, & & maximè Aegypti per quã tranſiuit Hebræus, vel ex partibus Phœnicię ſumpſit exemplum. Anima aurem voluptariis, hoc eſt ſapieotiæ fructibus alitur: cuj iterum, vt corpori noſtro contrarium frigus & æſtus, ita timor & iracuodia videntur aduerſa. Sed quia io corpore eſt, & iracundiam habet & rimorem, nec poteſt ſine hac eſſe in corporé neceſſitate naturæ. Et ideo meos ſapientis moderamina iuſta diſpẽſat, ne iram & timorem permiſceat, & fiat confuſio quædam animo illius atque diluuium. Die quoq; & noctequod ait: per diem iotelligis illuminantem vírtutem, per noctem recognoſcis tenebroſam inſipiẽtiam. Itaque & ín timore tanquam io frigore poteſt eſſe illuminãs virtus. Similiter & iracundiam poteſt reprimere temperantia, vt in timore aliqui non peoitus reſoluantur, & magis tímorem dirigant ad opera virtutis. Verbi gratia, ſi perſecutor inſiſtat: vt plus deum timeas, & perpetua magis ſupplicia quàm præſentia, putes B eſſe vitanda, quæ dum times, accẽdaris ad gloriam, perfidiæ iratus ſceleri. Rurſus iracundia ſuccenſus, diuino commotiooem timore modereris.

De prærogatiua potrſtatis hominibus in cætera animalia attributa per id quod dominus benedixit Noe & filiis eius dicens: Creſcite & multiplicamini, & replete terram, & dominamini eius. Et quomodo intelligatur quod ſubditur: Omnia reptilia quæ ſunt uiua, ſint uobis in eſcam: cum tamen quædam reptilia ſint uenenata.

Caput XXIIII.

Gene. 9. ET benedixit domin⁹ Noe & filiis eius, dicẽs: Creſcite & multiplicamini, & replete terram. & dominamini eius, & timor veſtri & tremor erit omnib⁹ quæ monentur ſuper terram, & in omnibus piſcibus maris.) Hæc prærogaiiua poteſtatis in cæteris animalibus videtur hominibus attributa & in ſuperioribus partibus. Sed eo loco vbi dixit quod deus hominem fecit, dici- C tur, Maſculum & ſœminam fecit eos, & benedixit eis dicẽs: Creſcite & multiplicamini, & replete terram, & dominamini eius, & poteſtatem habete ſuper piſces maris, & volatilia & beſtias terræ & reptilia. Quod ego admonuj vt intelligas geminam hominis generationem expreſſam, vnam ſecundũ imaginem dei, alteram ſecundum figmentum de luto terræ. Denique illa creatio hominis de luto terræ, videtur eſſe facta poſt mũdum, poſtquam requieuit deus ab operibus ſuis. Sero quodam modo terrenæ ſtatuæ figmentum gignitur. Non erat pluuia ſuper terram, nec homo terrã operabatur. Tunc de limo terræ finxit deus hominem, & inſufflauit in Gene. 1. faciem eius ſpiritum vitæ, & factus eſt homo io animam viuentem. Ille autem ſexto die, quaſi perfecto numero quo omnia cõcluſa ſunt opera dei, quaſi perfecta operatione cõſtitutus homo ſecundum imaginem dei eſt, & eni etiam iſte comparatur qui in diluuio iuſtus iouentus eſt. Et ideo ſupra terrena omnia eum conſtituit deus, ſicut & illum ad imaginem dei factũ, quia vtrumque à vitiis terrenis temperabat. D Ille qui ita generatus eſt, vt nihil terreno deberet cõtagio: iſte qui in periculis fuerat approbatus, & éxaminatus in paſſionibus, & repertus quod in confuſiooe non fuiſſet obnoxius paſſioni. Altior autẽ ſeoſus habet quod ioſtus magnitudine & multitudine virtutis augetur atque doctrina, & replet terram, quaſi cor quoddam, in quo ſit receptaculũ intelligibilium. Ita nihil vacuum ſapientia eſſe patitur, quod inſipientia poſſit inuadere. Domatis igitur noo ſolum terrenis omnibus paſſionibus, ſed etiam ſenſibus corporalib⁹, beſtias quoque ſibi quodam terrore ſubiicit & timore, in quibus ſpecies videtur eſſe malitiæ atque feritatis. Immitis enim & agreſtis eſt omnis malitia, inflatur aerio quodã tumore. Nec illud obſcurum quòd reptilia quædam letalium quandam habent ſpeciem paſſionũ, à quibus venenũ quoddam menti videtur infundi. Omnibus ergo his imperat iuſtus, quibus non commiſcetur, ſed coercet ea, ſi mens eius non delectatione, oon cupiditate ducatur, non triſtitia & timore frangatur, non etiam luxuria atque deliciis tanquam A lubricum & caducum vitæ huius agat curſum, & continentia & temperantia abigat à ſe vir ſapiens huiuſmodi paſſiones. Sed quia ſubdidit ſtatim, Omnia reptilia quę ſunt viua, Gene. 9. erunt vobis in eſcam: ne forte te moueat quia ante de reptilibus diximus venenatis, cognoſce alia eſſe reptilia venenata, alia manſueta. De manſuetis igitur reptilibus accipe, quæ etſi non omnia ventre & pectore repunt ſicut colubri, exiguos tamen pedes habent, vt repere magis quàm ambulare videantur. Ergo venenatorũ reptilium ſimiles immũdas in corpore accipe paſſioues, manſuetorum autem decoras. Omnis enim affectus qui eſt præter deformis delectationis illecebram, paſſio quidem eſt, ſed bona paſſio. Cupiditas mollior eſt, & ira & timor hę noxiæ animæ paſſiones ſunt. Affectus autem innoxij paſſiones ſunt. Et his viuendi quidã oobis vſus miniſtratur & cauſſa, harũ cibo vtimur ad vitæ gratiam, harum epũlis delectamur.

An ſub his uerbis quibus ait dominus: Sicut olera pabuli dedi nobis omnia, oleribus magis quàm carnalibus epulis uti debeamus. Et quemadmodum abſtinere debeamus à ſanguine, in quo eſt anima. Ac de diuerſis philoſophorum opinionibus circa naturam animæ. B *Cap. XXV.*

QVid eſt etiam quod ait: Sicut olera pabuli dedi vobis omnia? In quo & ij qui ſimpliciter intelliguot, Gene 9. vt oon expendant ſermonis examen, non nobis videntur eſſe contrarij. Sunt enim qui putant, vt olera ad eſcam nobis dei nutu attributa videantur, quo his magis quàm carnalibus epulis vti debeamus. Ego autem libenter his acquieſcerem, vt generi hominum ad parſimoniam & temperantiam olerum vſus inoleſceret, niſi viderẽ ab iis qui noo libenter accipiuot, poſſe referri mihi, quia nõ omnia olera eſſe homioi inueniantur accommoda. Deinde quia non omne hominum genus ſapientiæ & continentiæ amore ducitur, vt continentiam ſequi poſſit. Et ideo quod generale præcepnim eſt, ad portiunculam paucorum hominum deriuare nõ poſſumus. Omnibus enim hominibus hoc C præceptum datur. Ideoque conſideremus quid dixerit: Sicut nlera, inquit, pabuli dedi vobis omnia, non olera omnia dedi vobis ad eſcam. Vtantur igitur qui vtuntur carne tanquam oleribus, non ad diſtentionem, nec ad aruinam corporis, quam epulæ carnis facere conſuerunt. Sed quemadmodum & olera non omnia ad eſcæ vſum habilia ſunt: ita etiam non omne viuum reptile accommodum ad vſum epulandi. Siquidem ab omnibus venenaris debemus abſtinere: licet huc quoque proceſſerit luxuria, vt magis delectationi conſulat quàm periculo, & in pleriſq; reſecto quod dicitur venenatum naturaliter ineſſe, reliquam partem ad cibum vindicet, quæ etſi non plena periculi, tamẽ vicina periculo eſt, & corruptela aliqua neceſſe eſt in totius ſuccũ ſe carnis ioſuderit. Plerique etiam ſagittis venenatis transfigunt ceruos, & hoiuſmodi velocia animalia, & poſtea reſecta qoadã parte membrorum, reliquo corpore ad cibũ vtũtur. Quod autem ad altiorem ſenſum pertinet, hoc eſt, vnde magis dictum eſt quòd irrarionabiles paſſiones ita debeant menti ſa- D pientis, vt olera ruſtico eſſe ſubiecta, atque his vtamur reptilibus cogitationibus, vt agricola oleribus, quæ licet obeſſe non poſſunt, cibi tamen non habent gratiam fortioris. Generale enim omnibus, & cõmune præceptũ, non altiora indicit genera virtutum, quæ vtique paucorum ſunt. Sed & ſi quis virtutum epulas fortiores ſibi exhibere non poſſit, huiuſmodi ramen habeat paſſiones, quę nõ noceant, ſed delectent. Ideo in principio ſanctus Moyſes informauit nos atque inſtruxit de inſufflatione animæ, vt nõ laberemur opinionibus diuerſis philoſophorum, qui ſibi conſtare non poſſunt. Plerique enim varia ſenſeroot, vti Tricias, & eius diſcipuli, ſanguinem eſſe animam dicentes: iſtam vtique animam qua viuimus, quæ eſt ſenſibilis: oon illam animã quę rationabilis & intelligibilis interioris hominis æſtimatur. Hippocrates aurem etſi non Triciæ improbauit ingenium, nec diſputationem eius redarguit, tamen ſententiæ non acquieuit. Ariſtoteles entelechian dixit. Ignem alij eſſe voluerunt. Nos igitur huiuſmodi diuiſionem teneamus, vt ſeparemus quod eſt rationabile animę, cuius ſubſtantia diuinus eſt ſpiritus,

Gene. 1. ſpiritus, ſicut ait ſcriptura quia inſufflauit in faciem eius ſpiritum vitæ. A Eſſe autem in ea nutrimentum quoddam vitale, quo hoc corpus animatur, eſſe etiam delectabile. Illarũ igitur & vitalis & delectabilis animæ partium ſubſtantia, ſanguis appellatur à quibuſdam, licet etiam ſcriptura dixerit: Leuit. 17. Anima totius carnis, ſanguis eſt. Propriè igitur animam carnis ſanguinem appellauit. In carne enim delectatio & paſſio eſt, non mẽs & ratiocinatio. Tamen ſi diligenter intẽdas, hic locus illum explanat. Cũ enim hoc loco animã ſanguinẽ dixerit, vtique ſignificauit aliud eſſe animam, aliud ſanguinẽ, vt ſit animæ ſubſtantia ſpiritus vitalis: ſed ipſum ſpiritum vitalem non per ſe tantum & ſine ſanguine vſum afferre viuendi, ſed commiſceri ſanguini: quia ſunt quæ vocantur arteriæ velut receptacula ſpiritus, quæ non ſolum aerem purum amplectuntur, ſed etiam ſanguinem, ſed minorem longe ſanguinis portionem. Gemina enim cum vaſa ſint, aliud eſt venæ, quæ φλὲψ Græcè appellatur, aliud arteriæ. Vena plus habet ſanguinis quàm ſpiritus, hoc eſt φλὲψ: arteria minus habet ſanguinis, multo amplius ſpiritus. Iam temperatio pro diuerſitate naturæ eſt hominum ſingulorum. B Altior autem ſenſus delectare te debet, qui ſignificat ſanguinem animam ideo dictũ, quia ſanguis calidus & ignitus eſt, ſicut eſt virtus. Quicunque igitur ſtudio virtutis fuerit accenſus, & vaporem laudis aſſumpſerit, omnes delicias ventris excludit. Ea igitur cogitationum quæ ſunt carnalia atque terrena, in virtutis, inquit, ardore poſiti reiicietis, quaſi inhabilia ſpiritali cibo. Non enim carnem manducabat, hoc eſt terre- Ioan. 4. num aliquod cogitabat, qui dixit, Meus cibus eſt vt faciam voluntatem patris mei, qui in cœlis eſt: ſtudium hominibus virtutis inſpirans, & cupiditatem diuinæ cogitationis infundens. Ergo terrenæ cogitationes & infirmæ quaſi euiratæ & ſine vſu ſanguinis habentur. Et ille euiratus dicitur, qui ſanguinis plurimum amiſerit. etenim ſanguinis amiſſione frigeſcit. Quiſquis igitur diligens virtutum eſt, cibos ablegat & reiicit corporales, niſi quantũ ſcit ſatis eſſe naturæ. Quiſquis autem negligentior tanquam lubricum & aquoſum vitæ iſtius fuerit curſum ſecutus, quaſi amiſſis veſtigiis in vterum decidit & ventrem. Itaque quæ ſunt terrena deſide- Philipp. 3. rat, cibi cœleſtis alienus, & qui non poſſit dicere: Noſtra cõuerſatio in cœlis eſt. C Ideoque vt ad ſecretos prouocaret, ait Coloſ. 2. idem: Ne tetigeritis, ne attaminaueritis, ne guſtaueritis quæ ſunt ad corruptelam ipſo vſu, ſecundum præcepta & doctrinas hominum, quæ ſunt rationem quidem habentia ſapientiæ, in obſeruatione religionis, & humilitate cordis, nõ in indulgentia corporis, non in honore aliquo ad ſaturitatẽ & diligentiam carnis.

Quod per hoc quod ait, Etenim veſtrum ſanguinem & animarum veſtrarum exquiram, de omnibus beſtiis, & de manu hominis fratris, detur intelligi hominem grauius peccare qui fratri inſidiatur. Et quis dicatur frater. Quare etiam dixerit: Ad imaginem dei fecit hominem, & non, ad imaginem meam: cum reprobatione opinionis philoſophorum qui negant deum habere curã ſuper homines. Caput XXVI.

Gene. 9. DEnique hunc ſenſum eſſe, poſteriora approbant. Sic enim ait: Etenim veſtrum ſanguinẽ & animarum veſtrarum exquiram de omnibus beſtiis, & D de manu hominis.) Beſtiali malitiæ comparauit, imò etiam acerbauit iniquitatem hominis vltra beſtiarum feritatem, dicendo, de manu hominis fratris. Etenim beſtiæ nihil nobiſcum habent commune naturæ, nullo velut fraterno iure deuinctæ ſunt. Si nocent hominibus, quaſi extraneis nocent. Naturæ iura non violant, germanitatis non obliniſcuntur affectum. Ideo grauius homo peccat qui fratri inſidiatur, & dominus ſeuerius vindicaturum ſe eſſe promi- Gene. 9. ſit, dicens: Sanguinem hominis de manu fratris eius exquiram. An non frater eſt quem rationabilis naturæ quidam vterus effudit, & eiuſdem matris nobis generatio copulauit? Eadem enim natura omnium mater eſt hominum, & ideo fratres ſumus omnes, vna atque eadem matre generati, cognationiſque eodem iure deuincti. Ideoque & dominus fratrem appellauit & eũ à quo ſanguis fratris exquiritur, ſignificans magis ab his periculum pertimeſcendum qui fraterno ſibi iure ſociãtur. Hinc etenim inſidiæ, hinc pericula frequentiora hominibus comparãtur. Et vt ſpecialia comprehendamus, fratribus ſpecialius in hæreditatis diuiſione frequenter odia ſuccreſcunt. Deinde ſi fratri amplius collatum fuerit à parẽtibus, fratres alij indignantur magis, & gratiam à parentibus collatam parricidio auferre conantur. Iſta magis bella ſuſpecta, bella non cibi tantum, ſed ſingularũ domorum. Illos ergo dominus ad vltionis iudicium comprehendit, quos magis inſidiaturos ſibi eſſe cognouit. Tertium eſt quod in eo fratrem dixit, nõ quo dignus pietatis nomine parricida ſit, ſed quo magis pietatis grauetur vocabulo, atque inde fiat ſceleris incrementũ, quo iuſtior ſit vindicta ſceleſti. Ergo dominus deus noſter vltionem promittit, vt vel ſic frangatur metu, qui pietatis eſt oblitus, vt ſciat quòd etiam ſi homines effugiat homicida, dei tamen iudicium nõ poſſit euadere, ſed maiori & æterno ſupplicio reſeruetur. Altiore autem ſenſu hoc intelligimus, non ſolum ab extraneorum, verumetiam à noſtris hoc eſt domeſticis nobis cogitationibus cauendum. Deinde obſeruandum nobis nõ ſolum à malitia mentis, verumetiam ab ipſis ſermonibus noſtris. Ideoque ait: De multiloquio non effugies peccatũ. Proner. 10. Ergo hoc ſignificari videtur, non ſolum operis noſtri, ſed etiã ſermonis qui eſt magis domeſticus, rationem domino eſſe reddendam. Et ideo diligentius conſiderandum ne vel ſermone vel opere contrahamus offenſam, quia ſicut ore con- Roma. 10. feſſio fit ad ſalutem, ſic ore fit lapſus ad mortem. Qui effu- Gene. 9. derit, inquit, ſanguinẽ hominis, pro ſanguine hominis eius effundetur. Nõ errauit locutio, ſed emphaſis, id eſt, exaggeratio facta verborum eſt, eo quòd is qui effuderit ſanguinẽ hominis, ipſe quaſi ſanguis effundetur, quod ſpem ei hæreditatis eripiat: quia ſicut ſanguis effuſus in terram hac atque illac ſpargitur, ita impiorũ anima à corpore fragilitatis more ſoluatur: quia & de anima dictum eſt mortẽ eius eſſe corruptionem, eò quòd gratiæ cœleſtis munere defraudetur, & velut colliſa malitiæ ſcopulis ſalubritatis ſuæ corpus imminuat. Mouet etiam pleroſq; quod dixerit, Ad imaginem Gene. 9. dei fecit hominem: & non dixit, ad imaginem meam, cum ipſe ſit deus. Sed intellige & patrem eſſe, & filium eſſe. Et li- Ioan. 1. C cet per filium omnia facta ſunt, tamen legimus quia pater fecerit omnia, & fecerit per filium, ſicut ſcriptum eſt: Omnia Pſalm. 103. in ſapientia feciſti. Siue ergo pater dicit, ad imaginem verbi fecit: ſiue filius dicit, ad imaginem dei patris fecit. Et ideo familiarem quandam & domeſticam deo demonſtrat hominis eſſe naturã, id eſt, rationabilis hominis ſecundũ quod ad imaginem dei creati ſumus: eáque cauſſa inultum non eſſe apud deum quod in domeſticum animal ſibi videat crudeliter & impie eſſe commiſſum. Cauſſa ergo vindictæ additæ facit, vt primum excludamus philoſophorum quorũdam opiniones, qui negant deum habere curam ſuper homines: Deinde ſcientes prærogatiuã noſtræ vltionis apud deũ manere, neque in alios committamus quod diuino iudicio vindicandum ſit, neque mortem ipſi vehemẽtius pertimeſcamus, cum ſciamus necati hominis innocentis apud deum nullum eſſe contemptum.

D *Quomodo intelligendum ſit quod inquit dominus: Non erit diluuium ut corrumpat omnem hominem. Et quod ſubdit: Arcum meum ponam in nube. Et qualis fuerit arcus ille.* Cap. XXVII.

NOn erit, inquit, diluuium vt corrumpat omnem Gene. 9. hominem.) Dubium videtur: Vtrum enim diluuium non erit, intelligendum ſit, quòd diluuium corrumpat terram: (hoc enim diluuia facere conſuerunt) an vero non erit tale diluuium quo terra omnis corrumpatur, quod poſteriora aperiunt cum dicit omnem terram non corrumpendam. Oſtendit enim diluuia quidem eſſe futura, ſed non talia quibus poſſit omnis terra corrumpi. Senſus autem hoc altior habet, quod iam prouidentia futura ſit domini, ne tantum ſit diluuium corporalium paſſionum, vt anima omnis intereat. Et quidem non audeo dicere quia videtur dominus ſtatuere quod nullius anima poſſit penitus interire. Quid enim de parricida dicimus? Quid etiam de homicida? Quid de adultero? quid de præuarica-

uaricatore? Quas ei partes animæ ad veniam reſeruamus? A
Vnde magis illud arbitror, quod prouocet dominus deus,
ne ſi quis leuiores alias habeat paſſiones, penitus diuinã de-
ſperet gratiam, nec omnimodis victurũ ſe eſſe diffidat. Sed
etiam ſi eſt luxurioſus, nec poteſt ſtudium vitare luxuriæ,
ab adulterio ſtudeat tamen temperare: ſit epulandi delecta-
tio, non ſtuprandi ſit. Etiam ſi neſcio quis auarus qui aliena
diripuit, eiecit pupillos, eliminauit viduas, poſtea tamen in
pœnitẽtiam regreſſus reſtituat quod abſtulit. Deniq; Zac-
Lucæ.19. chæus ideo veniam meruit, quia non ſolum reſtiturũ ſe,
ſed quadruplum promiſit quibus aliqua ſuſtuliſſet, paupe-
ribus quoque medietatem ſui patrimonij donaturum. Con-
Gene.9. ſideremus etiam diligentius quid ſit quod ait: Arcum meũ
ponam in nube, & erit ſignum teſtamenti æterni inter me &
inter terram, & erit cum innubila venerit nubes ſuper ter-
ram, parebit arcus meus in nube, & memor ero teſtamenti
mei. Non enim (ſicut plerique arbitrantur) arcum iſtum di- B
cit quem aiunt homines eſſe quo pluuiarũ ſigna aliqua de-
clarentur, in quo colores diuerſi tanquam radiorũ ſolis nũc
rutilantium, nunc lumine lucentium clariore ſignantur, vn
de & pluuia futura ſignificatur, eò quòd inconſtantia quæ-
dam ſerenitatis verſicolora ſpecie demonſtretur. Arcũ hũc
Irim quidam appellant. Sed abſit vt hunc arcũ dei dicam'.
Hic enim arcus qui Iris dicitur, per diem videri ſolet, per
noctem nõ apparet. Etiam per ipſum diem, ſi obductus aër
tetris nubibus fuerit, ne ſic quidem videtur, ni forte cũ gra-
uiores nubes ſe cœperint relaxare. Ergo videamus ne quia
arcus quo ſagittæ iaciuntur, nunc tenditur, nunc reſoluitur:
quandam extenſionem & remiſſionem videatur ſcriptura
ſignificare, per quam neque penitus per nimiam extẽſionẽ
vniuerſa rumpantur, ſed ſit quædam menſura, & quoddam
diuinæ virtutis examen. Eſt ergo virtus inuiſibilis dei, quæ
& ſpecie iſtius arcus extendendi & remittendi moderatur
pro diuina voluntate, miſericordia, poteſtate, quę neque o-
mnia cõfundi nimia ſolutione, neque dirumpi nimia irru-
ptione patiatur. Quam ideo in nubibus dicit poni, quia tũc
maximè opus eſt diuinę auxilio prudentiæ, quando agmina C
nubium in procellas tempeſtatéſque coguntur. Ideoque di
cit: Arcum meum ponam in nube, non ſagittam ponam. Ar-
cus enim inſtrumentum iaculandæ ſagittæ eſt. Itaque non
ipſe arcus vulnerat, ſed ſagitta. Et ideo dominus in nubi-
bus arcum magis quàm ſagittã ponit, id eſt, non illud quod
vulneret, ſed quod habeat terroris indicium, vulneris effe-
ctum habere non ſoleat.

Qua ratione cum tres filios Noe, Sem, Cham, Iaphet, ſupra computauerit, hoc loco medij filij, id eſt, Cham genera- tionem prius comprehenderit. Et quomodo ille Chana- neorum author fuerit. Cap. XXVIII.

QVa ratione autem cum ſupra tres filios Noe com-
putauerit, Sem, Cham, Iaphet hoc loco compre-
henderit medij filij generationem? Hoc eſt quod
Gene.9. ait: Cham autem pater erat Chanaam. Iſti tres e-
rant filij Noe, & maximè cum illi duo iuſti, iſte iniuſtus me-
dius. Iniuſti ergo prius generatio quàm iuſtorum compre- D
henditur. Neque enim poſſumus negare quod ſcriptum eſt:
ſed ad coacervandum delictum ipſius addita eius eſt gene-
ratio, qui cum haberet filium, & pater eſſet, ſolus ipſe patrẽ
non cognouit, qui magis cognoſcere debuiſſet. Et ideo im-
probum habere meruit filium, quia improbus fuerat pa-
tri. Simul ſignificat ex illo Chanaan Chananæos fuiſſe, qui
poſt multas generationes à populo iuſto oppreſſi, ceſſerunt
in eius poſſeſſionem. Authorem ergo Chananæorum Cha-
naan fuiſſe manifeſtum eſt, qui fuit filius huius Cham, qui
impius in patrem extitit. Altior autem ſenſus nominum in-
terpretatione ſignatur. Cham enim calor eſt, Chanaan tur-
batio eorum. Qui enim calet, continuo mouetur & pertur-
batur: ideoque euidentiſſime declaratur non tam hominem
patrem hominum fuiſſe, ſed paſſionem malam improbæ
paſſionis generatricem, quæ eſſet à patris moribus hoc eſt
ab vſu virtutis aliena.

Quomodo Noe egreſſus ab arca, factus ſit agricola. Et de differentia inter operatorem terræ, & agricolam. Quid etiam ſit quod iuſtus primum vineam plantauerit, & non triticum aut hordeum. Et quid ſibi velit quod ſubdit, Bi- bit de vino, & inebriatus eſt. Et de duplici ſpecie ebrie- tatis, & gemina nudatione ſapientis. Ac de operimentis animæ. Caput XXIX.

ET cœpit Noe homo agricola eſſe terræ.) Videtur
quidem prima ſpecie Adæ illi qui de terra factus
eſt, comparari Noe vir iuſtus, quia & de illo ſcri-
ptum eſt quod de paradiſo eiect' cœperit opera- Gene.3.
ri terram: de iſto quoque, quoniam egreſſus ex arca factus *præceſſe-
ſit agricola. Et propemodũ in vtroque proceſſerat * quæ- rat.
dam forma diluuij, quia & Noe poſt diluuiũ, & Adam poſt
mundi conſtitutionem ſecundum figmentum corporis.
Nam vt mundus fieret, congregata eſt aqua in vnam cõgre
gationem, vt videretur terra, quæ ante non poterat per a-
quarum confuſionem videri. Ergo ſicut ille primigenes ma
giſter terram videtur operatus, ita etiam egreſſus ex arca
Noe ſeminationis & culturæ author eſt factus. Hæc putan-
tur ſimilia. Sed ſi verba conſideres, quæ iam vim ſenſus al-
tioris exprimunt, aliud eſt operatorem terræ eſſe, aliud agri
colam. Alius enim tanquàm mercenarij, alius tanquàm pa-
triſfamilias loco fungitur. Denique Cain qui fratrem occi- Gene.4.
dit, erat operarius terræ. Et vt ſcias quia operari terram ma
gis ſeruile quàm liberum ſit, maledicto parricidalis eius o-
peratio comprehenditur. Denique ſcriptum eſt: Quoniam Gene.3.
operaberis terram, & non augebit virtutem ſuam dare tibi,
gemens & tremens eris ſuper terram. Terra autem caro no-
ſtra eſt, quam improbus operatur, bonus autem excolit. Ille
quaſi mercedem quærit è terra, iſte quaſi boni fructus capit
gratiam diſciplinæ, vt magis fructiferum faciat agrum ſuũ,
& qui domini poſſit reſpondere culturis, & indulgentiã cul
turis oſtendat. Operator autem quid aliud niſi eſcam tan-
tantummodo corporis ſui quęrit, ventris magis vſui ſtudẽs,
atque id ſolum explicare contentus quod ſibi prodeſſe poſ
ſit ad victũ? Ille vero alius fructuũ vtilitate paſcitur. Quos
C fructus habeat iuſtus, agnoſcis. Fructus autem ſpiritus cha-
ritas, gaudium, pax, patientia, bonitas. Bonus ergo agricola Gala.5.
habet continentiam, caſtitatem, vt ſi quæ arbores cito cur-
uantur in terram, & effuſius germinant, eas velut quadã tem
perantiæ ſuæ falce ſuccidat, vt abiiciãt quod infirmum eſt,
germinent quod decorum. Quid eſt quod iuſtus primũ vi- Gene.9.
neam plantat, & non aut triticum aut hordeum? Vnde autẽ
vinea poſt diluuium corruptionémq; terræ? Sed de hoc ſu-
pra diximus, quia veris tempore etiã corruptarum radices
vitium pullulare potuerunt. Vnde illud maiore ſolicitudine
ſoluendum arbitror, quia iuſtus prius quæ voluptaria, q̈
quæ neceſſaria ſunt requirit. Neceſſarij enĩ fructus ſunt tri-
tici & hordei, ſine quibus non poſſumus viuere, vinum au-
tem voluptarium, & cauſſa delectationis datũ. Quod, quia
iuſtus eſt, ideo ſibi magis hoc quod ſecundum erat, q̈ quod
primum eſt vindicauit. Neceſſaria enim alimenta viuendi
deo detulit quod erat. Superfluum autem vinũ hominibus,
& non neceſſarium. Sed forte dicas ita ſine potu non poſſe
D homines viuere, quemadmodum etiam ſine cibo. Neceſſa-
rius eſt ergo potus ſicut cibus. Non abnuo. Siti vtique ne-
ceſſarius à domino conſtitutus. non repugno. Et ideo ad po
tum neceſſarium fontes & flumina conuenit deriuare, quæ
non vtique manu hominis effecta, ſed domini dei noſtri iuſ-
ſu & operatione fluxerũt. At ne quia diximus operationem
domini, ad illud retorqueas quod operatio Cain videtur Gene.4.
maledictiones habuiſſe: conſidera non operationem male-
dicti nomen accipere, ſed quia ſcriptum eſt, operari terram.
Qui enim operatur terram, mercenarius eſt. Ille autem non
mercenarius, ſed dominus, qui ait: Pater meus vſque modo Ioan.5.
operatur, & ego operor. Quid operatur huiuſmodi opera-
tor? Audi: Meus cibus eſt vt faciam voluntatem patris mei Ioan.4.
qui in cœlis eſt. Et bibit, inquit, de vino, & inebriatus eſt. Gene.9.
Non dixit, Vinum bibit. neque iuſtus vinum ebibit, ſed de
vino, hoc eſt de eius portione libauit. Ebrioſi eſt omne ab-
ſorbere vinum, & intemperantis euacuare quod ſumpſerit.
Continentia autem vtendi menſura legitima eſt. Ebrietatis
itaque ſpecies gemina eſt. Vna quæ titubationem corpori
afferat,

afferat, atque eius ſupplãtet veſtigia, ſenſúmque perturbet. A
Altera quę mentem virtutis vapore gratia, & omnem infir
1.Timo.5. mitatem videatur auertere. Vnde Apoſtolus ait: Vino mo-
dico vtere propter frequentes tuas infirmitates. Sicut enim
iſto bibendi moderamine vinum non infirmitati eſt, ſed ſa-
luti, atque omnem infirmitatem alleuat corporis, ita etiam
ebrietas illa præclara omnem infirmitatem carnis excludit,
Pſalm.22 de qua ſcriptum eſt: Et poculum inebrians quàm præclarũ
Ephe.5. eſt. Quę ſit iſta ebrietas? Inebriamini, inquit, nõ vino in quo
eſt luxuria, ſed implemini ſpiritu ſancto, Apoſtolus dixit.
Et ſecundum literam igitur cautio eſt, & ſecundum ſapien-
tis altiorem ſententiam laudatio eſt. Cautus eſt qui etſi nu-
datur, in domo tamen nudatur ſua, vbi operimenta non de-
ſint, & quædam tegmina ebrietatis, vt vitia ſua norit abſcõ-
dere. Corporalia igitur nudum corpus tegũt, vt parietes &
tecta: animæ autem quæ ſint operimenta, videamus. Sed tũc
operimenta reperimus, ſi enudationem eius diſcutimus. Ge
mina autem nudatio ſapientis. Gemino igitur amictu mens
noſtra veſtitur, ſi aut peccatũ imprudens admiſerit, (hęc eſt B
enim enudatio velut ebrię mẽtis, vt neſciat quod delinquat,
quaſi quæ temulentia quadam ignorantiæ in vitium dedu-
cta labatur) aut rurſus negligentiæ & ignorantiæ ſomno ſe-
pulta errorem ſuum neſciat. Quæ cum inciderimus, imò cũ
peccata plura inciderimus etiam per ſcientiam (eſt enim na-
turalis quædam etiam noſtræ infirmitatis ebrietas, vt impe
tu delectationis feramur in vitium, ſicut plerique iuuenili
accẽſi calore, aut luxuria & delectatione flammati, aut aua-
ritiæ rapti cupiditate) certe omnibus his medicina quæra-
tur, vt aliquis tegat huiuſmodi infirmitatem ſuam, primum
pudore quodam & verecundia, vt etiam ſi in lubrico ſit ad-
huc poſitus delinquendi, det tamen emendationis inſigne.
Etenim plurimum intereſt vtrũ peccata ſua iactare deſide-
ret. In altero enim turpis impudentia, in altero tolerabilis
verecundia ſpem futuræ correctionis oſtendit. Alia eſt au-
tem denudatio animæ, quæ velut quandam ſarcinam corpo
ris abiicit atque exuit, ſicut ſepulchrum quoddam carnis
Pſalm.5. effugiens. Sepulchrũ enim patens eſt guttur huiuſmodi ho- C
minum, in quo ſepulchro velut attumulatur anima delecta-
tionibus, & cupiditatũ paſſionibus onerata diuerſis. Exuit
igitur ſe à cõgeſtione terrena, & quaſi retia quædam circũ-
fuſa euadit atque effugit, quæcunque ſe ab omni nudauerit
paſſionum laqueo, & omnem illam deformem ſpeciem ter-
renæ labis auerterit, vt lucem videat decoris æterni.

*Quare non ſimpliciter dixerit: Vidit Cham nudationẽ pa-
tris, ſed vidit Cham pater Chanaan. Et cur Cham nuda-
tum patrem riſerit.* Cap. XXX.

QVæro nũc cur nõ ſimpliciter dixerit, Vidit Cham
Gene.9. nudationem patris: ſed vidit Cham pater Chanaã.
vtique Chanaan natus non erat: cur ergo nomen
addidit filij, niſi vt & vitio authoris deformaretur
hæreditas, & author filij nequitia grauaretur? Et pater igi-
tur in filio, & in patre filius redarguuntur, habentes ſtulti-
tiæ, nequitiæ, impietatis quoq; commune conſortium. Nec
poterat fieri vt bonum generaret filium qui bono patri ne- D
quam filius, & naturæ & eruditionis degener extitiſſet. Hęc
ſecundum literam. Quod autem ad altiorem ſenſum perti-
net, omnes mores peſſimi erroribus delectantur alienis. Nõ
ſolum erroribus, ſed etiam iis quæ ipſis videantur mala eſ-
ſe, etiam ſi non ſint. Nudum enim Noë ſe non ſentiebat, qui
amictu erat indutus ſapientiæ. Denique nec Adam in para-
diſo priſtius nudum ſe putabat, niſi poſtea quàm commiſit
præuaricationis errorem. Et reus, amictu ſapientiæ ac iuſti-
tiæ, mandatorum cœleſtium præuaricatione nudatus, nudũ
Gene 9. ſe vidit, & foliis operiendum putauit. Ridet igitur Cham
nudatum patrem videns. Omnis nanque improbus quoniã
ipſe deuius diſciplinæ eſt, aliorum lapſus non ſolum pro ſui
erroris ſolatio accipit, quod conſortes inuenerit culpæ, ve-
rumetiam improbo lętatur affectu, tanquam ſua ipſe delicta
correxerit. Mala mẽs ergo lætatur præter propoſitum quid
alicui accidiſſe ſapienti: cum vtique corporis lapſus in vitio
eſſe non debeat, etiam ſi lapſus putetur, niſi animus quoque
inclinetur ad culpam. Poſtremo venialia iudicentur huiuſ-
modi errata, non odio proſequenda, non habenda ludibrio.

A Sed mens, vt dixi, improba cum putat erraſſe ſapientem, in-
ſultandum arbitratur ei, cuius ſibi putat mores eſſe contra-
rios, quod peccatum ſuum velut tacito quodã ſapientis te-
ſtimonio redarguatur: eóque lætandum ſibi, quòd iuſto vi-
ro nec eruditio ipſi⁹ profuerit, nec iuſtitia ſuffragata ſit, nec
ea quæ ſecundum corpus ſunt, habuerint proſperos curſus.
Hæc enim pro ſummis bonis apud improbos æſtimantur, in
diuitiis aut honore poſita, quæ tamen nullum fructum ad
laudem virtutis conferunt. Propterea inſipientiæ defenſo-
res videntur, qui virtutis amatorem proſperorum munere
eſſe fraudatum, qui omne bonũ temporalibus magis quàm
perpetuis æſtimandum putant.

*De euidenti pietatis affectu in bonis filiis Sem & Iaphet,
qui nudatum amictu patrem uidere cauerunt. Et quomo-
do mens ſapiens retrorſum ambulet. Quid etiam ſignifi-
cet quòd ſomno recedente Noe ſobrius factus ſit à uino.
Et quare ſcriptura Cham quem primo medium inter fi-* B
*lios poſuit, poſtea minorem appellauerit dicens: Cogno-
uit Noe omnia quæ fecit ei filius iunior.* Cap. XXXI.

QVid eſt quòd Sem & Iaphet impoſuerunt veſti-
mentũ ſuper humeros ſuos, & perrexerũt retror- Gene.9.
ſum, & operuerunt nudum patrẽ, & non viderunt
nudationem eius? Litera euidentẽ pietatis expreſ-
ſit affectum, quod nudatum amictu patrem boni filij videre
cauerunt, ne paterna reuerẽtia vel ipſo minueretur aſpectu.
Siquidem etiam tacito vultu pietas frequenter offenditur.
Vnde etiam Romæ vetus fuiſſe vſus dicitur, ne filij cum pa-
rentibus & maximè puberes intrarent lauacrum. Senſus au-
tem altior hoc habet, quia inſipiens præſentia tantummodo
videt quæ in oculis ſunt, futura non reſpicit, præterita non
cogitat: Sapiens autem & præterita recordatur, & futura cõ
ſiderat. Omnis ergo mens ſapiens retrorſum ambulat, hoc
eſt præterita ſpectat, nec naturæ quodam vſu impeditur, ni-
hil vacuum, nihil nudum ſuorum patitur eſſe geſtorum. O-
C perit quę aliter geſta ſunt, amictu quodam & gratia vel prę-
ſentis operis, vel futuri, vt nihil indecorum prætereat, nihil
inornatum relinquat. Vnde & Apoſtolus ſuperiora obliui- Philip 3.
ſcebatur, priora appetebat, ſed obliuiſcebatur, vt abſconde-
ret perſecutionis errores, vt tegeret ſuperiora delicta, bo-
níſque operibus abundaret. Beati enim & illi quorum tecta Pſalm.31.
ſunt peccata, id eſt, ſi tegantur bonis operibus, & aperiãtur
virtutum ſequentibus diſciplinis. Et ſobrius, inquit, factus Gene.9.
Noe à vino. Manifeſtum eſt ex ebrietate intercedẽte ſom-
no ſobrios fieri homines. Mens autem ſobria eſt quando &
præterita & futura cognoſcit. Sobria ergo erat mẽs iuſti &
quando ebria putabatur. Eſt enim præclarũ poculum ine- Pſalm.22.
brians iuſtos. Ille autem vere inebriatus erat qui ridebat pa
trem. Qui enim neque præteritam generationis gratiã, ne-
que præſentem reuerentiam patris, neque futuram pœnam
paternæ iniuriæ conſiderabat, vere ebrius erat, & quod pu-
tabat videre ſe, non videbat. Erat in illo profunda cęcitas,
qui patrem videre non poterat. Nam ſi vidiſſet patrem, non
D vtique riſiſſet. Neque enim ridendus, ſed verendus eſt pa-
ter. Multo autem amplius mentem iuſti inſipiens videre nõ
poterat. Quomodo enim videbat, qui in eo putabat dubie- Sapien.7.
tatis errorem, vbi erat perfectus ſapientiæ cæterarúm-
que virtutum vapor? ſicut ſcriptum eſt: Vapor eſt enim vir-
tutis dei. Quando enim mens magis ſobria eſt, quàm tunc
quando naturam omnium rerum, temporúmque præſentiũ
& futurorum ita ſpectat negocia, vt nulla in eo temporalis
titubatio ebrietatis appareat? Quæro etiam qua ratione cum
ante medium dixerit inter filios Cham, nunc iuniorem con
ſtituat? Sic enim ſcriptum eſt: Cognouit Noë omnia que fe
cit ei filius iunior. Nunquid ante ſcriptura in ordine gene-
rationis errauit? Non vtique. Quid ergo? Contraria nunc
ſcripta ſunt? Non arbitror. Quomodo igitur ſoluitur, niſi
iuniorem non ætate, non tempore accipias, ſed rudem ſen-
ſu, & in quadam intellectus inſantia cõſtitutum, qui proue-
ctioris doctrinam ætatis non hauſerit, nec perceperit ſenile
conſilium? Cani enim quidem ſunt ſenſus hominũ. Et ideo, Sapien 4.
inquit: Cum veneris ad ſeniorum conſilium, claude os tuũ.
vt alibi habet ſententia: Diſcendum enim prius eſt quàm
loquen-

loquendum. Aures ergo paratas habe, vt aliquid de ſapientium conſiliis conſequaris. Lingua reprimenda eſt, auditio præparanda.

De benedictione Sem filij, & quare Noe dominum & deum dixerit, & ſpecialiter deũ filij ſui Sem. Et qua ratione cũ Cham peccauerit, nõ ipſum ſed filium illius ſeruituti addixerit. Et de benedictione filij Iaphet, & multiplici dilatatione bonorum. Cap. XXXII.

Gene. 9. BEnedicens filium Sem ait Noe: Benedictus dominus deus Sem, & erit Chanaan ſeruus eius.) Et dominum & deum dixit, & ſpecialiter deum filij ſui cui nomen Sem eſt, eo quod deus iuſtorũ eſt, hoc eſt deus montium, non vallium, qui gratiam habeant virtutis excelſæ. Denique qua ratione cum filius eius Cham peccauerit, non ipſum ſed filium eius ſeruituri addixit? Et fortaſſe ideo, quòd plus afficitur iniuriis filij ſui, maximè quarum reus & author exiſtat, & vehementius contriſtatur ſui peccati damnationem à filio perſolutam, qui non tam ſuo q̃ patris merito puniretur, denique qui doctrinę paternæ diſcipulus eſſet filius, & peſſimarũ æmulus cogitationũ, vno corpore vterque vteretur & mente, eadémque malitia. Indifferenter igitur vel paternæ vel ſuæ malitiæ filius preciũ luit, quoniam improbitatis commune conſortiũ eſt. Quod igitur pro patris ſoluit improbitate, ſine dubio & pro ſua ſoluit culpę eius reus: vel certe diutius pœna producitur cũ etiam ad filium vſque pertendit, & ſucceſſoris afflictio in tempora multa profertur. Hoc ſecundũ literam. Cæterùm non tam hic homines quam mores comprehendũtur, quorum in vtroque vna natura. Nam Cham calor, Chanaan cõmotio & inquietudo. Qui enim calidus eſt, vtique inquietus atque commotior eſt. In duobus igitur erat vna paſſio, & vnus affectus. Itaque cum alter addicitur, vterque damnatur. Cum ſanctus igitur Noe benedicens filium ſuum Iaphet, ait: Dilatet dominus Iaphet, habitet in domibus Sem, & fiat Chanaan ſeruus eius: diximus ſupra Iaphet quaſi indifferens bonum ſignificari. Indifferentia autem latitudinem habet, quæ eſt in ſalute, vigore, decore, fortitudine, diuitiis, gratia, nobilitate, amicis, poteſtatibus, & cæteris. Sed hæc licet indifferentia bona ſint, tamẽ pleriſque nocuerunt qui ea non cum ſapientia & iuſtitia poſſederunt. Multos enim ebrios fecêre diuitiæ, nobilitas & poteſtas ſuperbos, pulchritudo luxurioſos, cui⁹ ſuffragatio alienæ mẽtis corrupit caſtitatem. Ergo pro vtẽtis affectu horum quæ diximus indifferentiæ ſunt, quorũ vſus aut virtutibus regitur, aut certe ſine gubernatione virtutum fraudi eſſe incipiunt, quæ poſſunt eſſe vtilitati.

Quid ſignificet quod poſt diluuiũ Noe dicitur vixiſſe trecentis & quinquaginta annis. Et quod de generatione Iaphet Rhodus & aliæ inſulæ ſint nationum.

Caput XXXIII.

Gene. 9. NVnc quoniam poſt diluuium Noe dicitur vixiſſe trecentis & quinquaginta annis, nequaquam prętereundum putamus. Nam in trecentis crucem Chriſti ſignificari certum eſt, cuius typo iuſtus à diluuio liberatus eſt. In quinquaginta Iubilęus eſt numerus remiſſionis, quo ſpiritus ſanctus miſſus à cœlo eſt, gratiam humanis pectoribus infundens. Perfecto igitur numero remiſſionis, & gratiæ iuſtus curriculum vitæ huius impleuit. De generatione, inquit, Iaphet, Rhodus & aliæ inſulæ ſunt nationum. Non immerito latitudo dicitur, quando etiam in alteram partem naturæ, hoc eſt maritimam, generatio eius proceſſit. Vere enim tanquam latitudo non fuit eo contenta quod in vſum hominibus natura præſcripſerat, hoc eſt terrę poſſeſſione, verumetiã introgreſſa eſt mare, ad inſulas vſque proceſſit. Hoc ſecundum literam. Secundum altiorẽ autem ſenſum, ea quæ extra ſunt, quæ dicuntur bona, diuitiæ, poteſtates, honores, quaſi diffunduntur latius, nec tamẽ his contenti ſunt diuites quæ in manibus & in conſpectu ſunt, ſed longe latéque diffundunt ſuas cupiditates, dum aut pecuniarum compendium de vlterioribus quæritur, aut honor à pluribus, aut poteſtas diffuſior, aut cupiditas.

Qua ratione Cham illius improbi filium ſeniorem ſcriptura fuiſſe memorauerit. Et quòd Chus Nemroth gigantẽ genuerit, qui erat venator ante deum. Et de interpretatione nominis Nemroth. Quòdque idem principium fuerit regni Babylonis. Caput XXXIIII.

NVnc quęro, qua ratione Cham illius improbi filiũ ſeniorem ſcriptura fuiſſe memorauerit. Duo genera terræ. Vnum velut arenoſum & puluerulentum, imò vt expreſſius dicã, puluis. Aliud genus terræ fructiferum atque fœcundum, hoc eſt terra ſolidior & profunda. Quid igitur improbus niſi puluerem generat, ex quo generatio eſſe non poſſit? Ideoque propheta puluerem impiis comparauit dicens: Non ſic impij non ſic, ſed tanquam puluis quem proiicit ventus à facie terræ. (Pſalm. 1.) Eò quòd etiam ſecundũ altiorem ſenſũ infœcunda ſit impiorum anima, quæ fructus vtiles generare non poſſit. Qua ratione etiam Chus Nemroth gigantem genuerit, qui erat venator ante deum? (Gene. 10.) Quid aliud qui puluis & arena generaret, niſi terrenum hominem, eò quòd impius cœleſtibus terrena præponat? Gigantes enim voluiſſe pugnare aduerſum ſuperna fabulæ inducunt, & terreno aſcenſu aſcendendum ad cœleſtia putauerunt. Altiore autẽ ſenſu illud ſignificatur, quod qui terrenas diligit voluptates, eas ſequitur, & putat his ſe poſſe ad dei gratiam peruenire, & regnum cœleſte huiuſmodi erroribus deferendũ: is aduerſum cœleſtia contumaci præliatur affectu. Propterea & in prouerbio eſt de eo qui dereliquerit, ſicut Nemroth gigas venator ante deum. (Gene. 10.) Nemroth autẽ per interpretationẽ dicitur Aethiops. Color Aethiopis tenebras animæ ſqualorémque ſignificat, qui aduerſus lumen eſt, claritatis exors, tenebris inuolutus, nocti ſimilior quàm diei. Venatoris quoque vſus in ſyluis, inter feras ac beſtias cõuerſatio eius. Irrationabilis ergo miſcetur irrationabilibus paſſionibus, & ea quæ ſunt malitiæ agreſtis atque prædura, venator huiuſmodi explorare conſueuit, atque his potiri atque delectari. Denique Nemroth huius principium regni Babylon, hoc eſt confuſio, eò quòd (Gene. 10.) malitia & poteſtas non in ſimplicitate & puritate, non in diſtinctione virtutis, ſed in confuſione vitiorum eſt.

FINIS.

CAPITA PRIMI LIBRI DE ABRAHAM.

De huius libri titulo, authoris intentione, tractandi ordine, rationíſque propoſiti negocij expoſitione. Caput I.

De fidei Abrahæ ſingulari deuotione, quam obedientia admirabili comprobauit. Cap. II.

De cæteris Abrahæ virtutibus, videlicet prudentia, iuſtitia, charitate atque parſimonia. Et quemadmodum rixas inter ſeruulos ſuos ac nepotis eius exortas, fibram diſcordiæ amputando ſedauerit. Cap. III.

De defenſione immunitatis adulterij Abrahæ, qui ex ancilla filium ſuſcepit. Et cur circũciſio mandata fuerit, & tamen hodie non obſeruetur. Cap. IIII.

De hoſpitalitate Abrahæ hoſpitum explorantis aduentum, & angelos hoſpitio ſuſcipientis, cum diligenti exhortatione ad hoſpitalitatis illius imitationem. Cap. V.

De exitio Sodomorum à domino Abrahæ reuelato, & de hoſpitalitate Loth aduenientibus [illegible]lis exhibita, criminíſque Sodomorum ob hoſpitalitatis violationem aggrauatione. Cap. VI.

De pudicitia Saræ vxoris Abrahæ ſæpius tẽtata, & tandem à deo pulchra donata prole. Cap. VII.

De tentatione Abrahæ, & multiplici eius probatione. Cap. VIII.

De morte vxoris Abrahæ, fletúque eius, & ſepulturæ officio. De ſolicitudine quoque ipſius ad prouidendum filio ſuo Iſaac de vxore. Cap. IX.

Diui Ambroſij

MEDIOLANENSIS EPIſcopi de Abraham Liber primus.

De huius libri titulo, authoris intentione, tractandi ordine, rationiſque propoſiti negotij expoſitione. Caput I.

ABraham libri huius titul' eſt, quo-
niam per ordinem huius quoq; pa-
triarchæ geſta conſiderare animũ
ſubiit. De quo nobis moralis pri-
mo erit tractat' & ſimplex. Nã etſi
altiori diſputatione proceſſus qui-
dã & forma virtutis, & ſpeciesque-
dã exprimatur, tamẽ foréſia quoq;
actuũ eius veſtigia ſpectare virtu-
tis profectus eſt. Etenim ſi ea quæ natura ad victum gene- B
rauit hominum, non vnius, ſed geminæ aut etiam vberioris
gratiæ ſunt: quanto magis ea quibus epulaotur animi, non
anguſti ſed abundantioris vſus & multiplicis cibi eſſe æſti-
mari conuenit? Non mediocre autem aut ocioſum negotiũ.
Etenim cum dominus deus noſter hunc locupleti benedi-
ctionis ſuæ dote donauerit, vt eius gratia prouocaret cæte-
ros, inſtitutione corrigeret: Moyſes quoque imitandum no
bis deſcripſerit, vt corda hominum in vitium labentia, hu-
ius viri contuitu velut quodam terreno buſto reſuſcitaret:
nõ perfunctorium debet videri ſi nos quoque ſcrupuloſius
eiuſdem viri verſemus veſtigia. Nam ſi ſapientes huius mũ-
di, & Plato ipſe princeps philoſophorum, non veram aliquã
ſed fictam & adumbratam ſibi eã quam legimus πόλιν pro-
poſuit ædificandam, vt doceret qualem rempublicam eſſe
oporteret: atque ita quam nec audierat nec viderat in aliqua
vrbe deſcribendã putauit, vt ij quibus hoc munus eſt, quẽ-
admodum rempublicam regerent, inſtitui poſſent, & ſi cõ-
diſcipulus Platonis Xenophon ille Socraticus fictis & ipſe
rebus perſonam voluit informare ſapientis in eo libro quẽ
Κύρου παιδείαν inſcribit, vt ex intimo philoſophiæ ſinu regis C
iuſti & ſapientis diſciplina procederet: quanto magis nos nõ
compoſitam figuram ſapientis viri, ſed expreſſam virtutem
& diuino inſtitutam magiſterio recenſere intentius, & vias
eius debemus proſequi, quẽ Moyſes ita deſcripſerit, vt re-
tro quodammodo ſe ipſe reſpiceret.

De fidei Abrahæ ſingulari deuotione, quam obedientia admirabili comprobauit. Caput II.

MAgnus planè vir, & multarũ virtutum clarus in-
ſignibus, quẽ votis ſuis philoſophia non potuerit
æquare. Denique minus eſt quod illa finxit, quàm
quod iſte geſſit, maiórque ambitioſo eloquentiæ
mendacio ſimplex veritatis fides. Itaque cuiuſmodi fuerit
in eo viro deuotio, cõſideremus. Ea enim virtus ordine pri
ma eſt, quæ eſt fundamentũ cæterarum: meritóque hanc ab
Gene.12 eo primã exegit deus dicens: Exi de terra tua, & de cogna-
tiõe tua, & de domo patris tui.) Satis fuerat dixiſſe, de terra
tua. Ibi enim erat exire de cognatione, exire de paterna do
mo. Sed ideo addidit ſingula, vt eius affectum probaret, ne D
forte aut imprudenter cœpiſſe videretur, aut fraus aliqua
mandatis cœleſtibus pararetur. Sed ſicut coaceruanda fue-
al. pręmia. rũt pręcepta, ne qu[illegible]lateret: ita etiam proponenda merita,
ne forte deſperaret. T[illegible]etatur vt fortis, incitatur vt fidelis, pro-
al. ꝓbatur. uocatur, vt iuſtus. meritóque exiuit, quemadmodum lo-
Gene.12. cutus eſt illi dominus. Et exiuit cũ eo Loth. Hoc eſt quod
pro magno inter ſeptem ſapientũ dicta celebratur, ἕπου θεῷ,
id eſt, ſequere deum. Facto pręuenit Abraham dicta ſapiẽ-
tum, & ſecutus deũ, exiuit de terra ſua. Sed quia antea terra
ei fuerat alia, hoc eſt regio Chaldæorũ, de qua exiuit Thara
pater Abrahæ, & in Charran demigrauit, & quia ſecum edu
xit nepotem ſuum, cui dictũ fuerat, Exi de cognatione tua:
conſideremus ne forte hoc ſit exire de terra ſua, de huius
terræ, hoc eſt de corporis noſtri quadam commoratione e-
Philipp.3. gredi, de qua exiuit Paulus, qui dixit: Noſtra autem conuer
A ſatio in cœlis eſt. & de illecebris & delectationibus corpo-
ralibus quas velut cognatas animæ noſtræ dixit, quam com
pati neceſſe eſt corpori donec eius colligata vinculo adhæ-
ret. Ergo exire de conuerſatione terrena, & à ſecularibus
oblectamentis & ſuperioris vitę moribus atque actibus de-
bemus, vt non ſolum loca ſed etiam noſmetipſos mutemus.
Si cupimus adhęrere Chriſto, deſeramus corruptibilia. Sunt
autem corruptibilia in nobis, caro, delectatio, vox obnoxia
paſſionibus corporalibus. Per vocem autem paſſiones intel
ligimus. Vnde quoniam anima διμερὴς eſt, hoc eſt bipertita,
& rationabile habens & irrationabile, quod diuiditur per
carnem, & delectationis corporalis illecebras, cæteráſque
paſſiones corporis: qui iuſtus eſt vir, rationabile animæ ſuæ
ab irrationabili ſeiungere debet ac ſegregare. Hoc eſt enim
exire de Charra, tanquam de cauernis quibuſdam & cuni-
culis latibulíſque egredi. Latere enim criminoſæ conſcien-
tiæ eſt. Et nos igitur ſequẽtes Abrahã exeamus de latibulis.
Si enim filij Abrahæ ſumus, opera Abrahæ faciamus, vt lu- Ioan.8.
ceant opera noſtra bona coram deo, & coram hominibus. Math.5.
B Iuſtos dicit opera ſua regi, peccator ſeipſum occultat, ſicut Pſal.44.
Adam ſe occultare cupiebat, ſed latere non poterat. Paruit Gene.3.
itaque mandato Abrahã, nec vlla legitur mora interueniſſe. Gene.12.
Egreſſus perambulauit vſque ad Sichem. Quod interpreta-
tione Latina dicitur humerus vel ceruix: per quæ executio-
nem præſcripti operis intelligimus. Siquidem & infra habe-
mus ſcriptum: Suppoſuit humerum ſuum ad laborandum.
Vnde per figuram locorũ id expreſſum aduertimus, quod
ad deuotionem ſuam ſanctus Abraham non ſolum ſtudio
ſed etiam efficacia probauerit fructuoſa, qua ad quercũ vſ-
que peruenerit. Quo loco apparuit illi dominus, & dixit: Se Gene.12.
mini tuo dabo terram hanc. Vide quomodo promiſſo fre-
quenti tanquam inualidum adhuc informet atque inſtituat:
& ipſe memor ſui, totum deo deputet, nihil ſibi vindicet.
Ideo & aram ædificauit deo, qui apparuit ei, & receſſit inde Ibidem.
in montem contra orientem Bethel, ſurgentem adhuc ſolẽ
iuſtitiæ cupiens videre. Ideoque non in vallibus ſed in mõ-
te tabernaculum ſibi locauit, quia deus montium eſt, & non
vallium. Et inuocauit nomen domini. Vbi Bethel, id eſt, do
mus dei: ibi & ara. Vbi ara, ibi & inuocatio dei noſtri. Meri- 3. Reg 20.
C tóque proceſſus tantos habuit, quia deum ſperabat ſibi au-
xilio fore. Exercetur athleta dei, & duratur aduerſis, in de-
ſertum abiit, famem incidit, in Aegyptum deſcendit. Com-
pererat in Aegypto laſciuiam eſſe, iuuenum luxoriam, petu
lantem cupiditatem, voluptatum intemperãtiam. Aduerte-
bat inter huiuſmodi viros intutam vxoris pudicitiam fore,
ſibique coniugis pulchritudinem periculo futuram: monuit
vxorem vt ſororem ſe diceret. Quo docetur non magno-
pere decorem quærendum coniugis, qui viro necem ple-
rumque gignere ſoleat. Non enim tam pulchritudo mulie-
ris quàm virtus eius & grauitas delectat virum. Qui ſuaui-
tatem quęrit coniugij, non tam ſuperiorem cenſu ambiat, q̃
neceſſitates non terreant maritales, nõ monilibus ornatam,
ſed moribus, Offẽdit plerumq; virum ſi ſe vxor nobiliorẽ
nouerit. Hæc proxima ſuperbiæ ſunt. Sara non facultatibus
ditior, non genere ſplendidior erat: ideo virum imparẽ non
putabat, ideo quaſi parem gratiam diligebat, ideo nõ cenſu
eſt retenta, non parentibus, non propinquis, ſed virum pro-
D prium quocunque pergeret ſequebatur, externa adiit, ſoro-
rem ſe eius aſſeruit, contenta ſi ita eſſet neceſſe, ſe periclita-
ri pudore quàm virum ſalute. Vt tueretur maritum, menti-
ta eſt germanitatem, ne inſidiatores pudoris eius tanquam
æmulum & vindicem vxoris necarent. Denique ſimul vt
viderunt illam Aegyptij, admirati quòd ſpecioſa eſſet val-
de, induxerunt illam ad regem ſuum, & cum Abraham be-
ne egerunt, tanquam fratrem eius quæ placuiſſet regi hono
rantes. Afflixit autem dominus Pharaonem afflictionibus
magnis & ſæuiſsimis, & domum eius propter Saram vxorẽ
Abrahæ.) Magnum teſtimonium documentúmque caſtita-
tis. Intuendus locus ita hortatorius, vt vnuſquiſque ſe ca-
ſtum præbeat, alienum non affectet thorum, nec latẽdi ſpe,
aut faciendi impunitate alienam vxorem inceſtet, non incu
ria aut ſtultitia prouocetur mariti, aut longiure abſentia.
Adeſt præſul coniugij deus, quẽ nihil lateat, nullus euadat,
nemo

nemo irrideat, vicẽ abſentis mariti tuetur, ſeruat excubias, A imò ſine excubiis deprehendit reum antequàm faciat quod parauerit: in animis ſingulorum, in mentibus vniuerſorum crimen agnoſcit. Et ſi maritum adulter fefelleris, non falles deum: & ſi maritum euaſeris, & ſi iudicem fori luſeris, non euades iudicem totius mundi. Ille grauius vlciſcitur iniuriã inopis, contumeliam imprudẽtis mariti. Maior eſt enim iniuria authorem cuſtodem thalami ſpretum & non conſideratum. Ipſe quoque Pharao, licet rex Aegyptiorum, quem & inſolentia regalis potentiæ ſupinaret, & Aegypti laſciuia atque luxuries à ſtudio caſtitatis abduceret: vocauit Abraham, & arguit eum dicens: Quid hoc feciſti mihi? Quare nõ Gene.12. dixiſti mihi quia vxor tua eſt, ſed dixiſti mihi quia ſoror tua eſt, & ſumpſeram eam mihi vxorem? & nunc ecce mulier tua ante te. Et ſi natura ferus ac barbatus, tamen ſignificat etiam exteris ac barbaris moribus eſſe curam pudoris, & adulterij etiam ſibi crimen cauendum. Qui prætendit ignorantiam, condemnat intemperantiam. Nec mirum ſi barbarus ius nouit naturæ. muta animalia licet nullis conſtringantur legibus, ſunt tamen aliqua quæ non ſolum paribus ſuis B copulæ ſeruent fidem, verumetiam coitus vnius caſtitatem cuſtodiant. Ita maior lex naturæ, quàm legum præſcriptio eſt. Non mirum ergo ſi & iſte Aegyptius rex deum timuit, qui hominem non timebat, & pœnam ſoluit adulterij, qui nullis tenebatur reus legibus: ſtatímque vbi alienam eſſe cognouit vxorem, non ſolum marito reddidit, verumetiam proſecutores dedit qui deducerent eum ne quis de populo barbaro irrogaret violentiam vel peculio viri, vel vxoris pudori. Pulcherrimus & hic locus ad incitandæ ſtudiũ deuotionis, quòd is qui deum ſequitur, tutus ſemper eſt. Et ideo deum præferre debemus omnibus, nec patriæ contuitu, nec parentum filiorúmque gratia, nec vxoris contemplatione reuocari debemus ab executione præceptorum cœleſtium, quia deus nobis omnia illa largitur, & potens eſt ſeruare quæ donat. Itaque magnum exemplũ deuotionis Abrahæ, quòd cum vxore ſpecioſa deſcẽdit in Aegyptum. Erat quidem iuſto viro cura coniugalis pudicitiæ, ſed maius erat ſtudium maturandæ deuotionis, ne prætuliſſe cuſtodiam thori mandatis videretur cœleſtibus. Itaque quoniam propter deum contempſit omnia, recepit à deo multiplicata o- C mnia, ſed primam deus pudicitiæ tribuit remunerationem, quam gratam ſciebat coniugi. Nam quia ſtudio obeundi cœleſtis oraculi vxorem quoque in periculum deduxit pudoris, etiam caſtimoniam coniugij defendit.

De cæteris Abrahæ uirtutibus, uidelicet prudentia, iuſtitia, charitate, atque parſimonia. Et quemadmodũ rixas inter ſeruulos ſuos ac nepotis eius exortas fibram diſcordiæ amputando ſedauerit. Cap. III.

PRimas igitur partes ſibi iuſto ordine vindicauit deuotio. Videamus & cæterarũ virtutum gratiã. Mulcebatur ſanctus Abraham nepotis præſentia, cui patrium affectũ exhibebat. Incidit rixa inter Gene.13. ſeruulos nepotis & patrui. Aduertit prudentior, ſeruulorũ diſſenſionibus dominorũ cõcordiã ſolui ſolere, amputauit fibram diſcordiæ, ne contagiũ ſerperet. Tolerabilius enim putauit vt copula ſequeſtraretur, quàm gratia dirimeretur. Quod te facere oportet ſi forte huiuſmodi aliquid incide- D ris, vt ſeminarium diſſenſionis auferas. Neque enim tu fortior quàm Abraham. Ille declinanda cenſuit non deſpiciẽda ſeruulorũ iurgia. Et ſi tu fortior, caue ne alter infirmior qui aurem præbeat ſeruulorum ſuſurris. Frequenter indiuiſa ſeruitia inter parentes diſcordiam ſerũt. Diuide potius, vt maneat amicitia. Indiuiſa domus duos non ſuſtinet. Nõne melius eſt emigrare cum gratia, quàm cohabitare cum diſcordia? Ipſa quoque cuiuſmodi eſſe debeat diuiſio, patriarcha edocet. Firmior diuidat, ĩfirmior eligat, ne habeat quod conqueratur. Electionis enim ſuæ partem non poterit calumniari. Non reſidet occaſio reſiliendi, cui datur optio eligendi, nec diuiſor grauatur. Nam quo prudentior, eo cautior, vt nec in diuiſione circunſcribatur, nec in electione fraudetur. Diuiſit Abraham: quia non capiebat, inquit, illos terra habitare ſimul, quia nimium diuites erãt.) Seculare vi-

A tium, vt diuites terra non capiat. Nihil enim ſatis eſt diuitũ cupiditati. Quanto ditior quis fuerit, tanto auidior ad poſſidendum eſt. Extendere agri terminos cupit, & vicinũ excludere. Nunquid huiuſmodi Abraham? Minimè, quamuis in principio & ipſe imperfectior. Vnde enim perfectio ante aduentum Chriſti? Nondum venerat qui diceret: Si vis perfectus eſſe, vade vende omnia quæ habes, & da pauperi- Matth.19. bus, & veni ſequere me. Tamen vt minimè auarus electionem offert, vt iuſtus diſſenſionem amputat. Non ſit, inquit, rixa inter me & te, & inter paſtores meos & paſtores tuos, Gene.13. quia omnes nos fratres ſumus. Nõne ecce tota terra ante te eſt? Diſcede à me. ſi tu in dexteram, ego in ſiniſtram: vel ſi tu in ſiniſtram, ego in dextram. Et leuauit oculos Loth, & elegit irrigua, regionem, inquit, Iordanis, quia tota irrigabatur, & erat ſicut paradiſus dei.) Plerumque poſſeſſiones obueniunt hæreditariæ, aliç vtiliores, aliæ amœniores. Non vtique in portione ſecundæ ſunt. Nam incipit minui ſingulatum meritum. Sed ſi non queunt partes de vtilioribus cõ- B uenire, conſerantur amœnæ vtilioribus. Diuerſa hominum ingenia ſunt. alios vtilia, alios amœna delectant. Infirmior amœniora eligit, vtiliora faſtidit. Villicus nonnunquàm vtilis eſt, vel actor agri confertur vrbano. Si inſipiens ſit elector, aut cocum eligit, aut vocalem, quem venuſtioris gratiæ putat, refutat vtiliorem. Plerumque etiam vbi fructus impares ſunt, prudentior amœniora declinat. Cito inuidiam mouent, cito in ſe excitant mentem auari. Hic tamen nihil dixit ſcriptura de eo quod alia pars vtilior, alia amœnior fuerit, ne ſtudio Abraham cepiſſe oculos adoleſcẽtis videretur. Amœnam partem vnam deſcripſit, non addidit alteram vtiliorem. Neceſſe erat vt de tota regione duas partes faceret: deinde præſentia non abſentia diuidebat. Vna regio capere vtrumque non poterat. Quod potuit ſummæ eſſe iuſtitiæ, electionem obtulit. Loth amœnam elegit, quæ cito prædonum oculos incurrit. Hinc bellum inter reges, aduerſariorum victoria, incolatum captiuitas. Itaque etiam Loth infirmioris conſilij precium luit, non terrarum infœcunditate, ſed amœnitatis inuidia deceptus, vt etiam ip- Gene.14. ſe captiuus educeretur, quoniam vitio ſeruilis nequitiæ à prudentiore deflexerat, & partem flagitioſorum elegerat. C Sodoma enim luxuria atque laſciuia eſt. Ideoque declinatio Latina interpretatione dicitur Loth, quòd is vitia eligit qui à virtute declinat, & ab æquitate deflectit. Quo comperto Abraham numerauit ſeruulos ſuos vernaculos, & cum trecenis decem & octo viris adeptus victoriam liberauit nepotem.) Probatur diuiſionis affectus, quando ſic amabat nepotem, vt pro eo nec belli declinaret periculum. Quid eſt numerauit? Hoc eſt elegit. Vnde illud non ſolum ad ſcientiam dei refertur, ſed etiam ad gratiam iuſtorum, quod in euangelio dixit dominus Ieſus, Et capilli veſtri numerati ſunt. Cognouit autem dominus qui ſunt ip- Lucæ.12. 2.Timo.2. ſius: eos autem qui non ſunt ipſius, non dignatur cognoſcere. Numerauit autem trecentos decem & octo, vt ſcias nõ quantitatem numeri, ſed meritum electionis expreſſum. Eos enim aſciſcit quos dignos numero fidelium iudicauit, qui in domini noſtri Ieſu Chriſti paſſionem crederent. Trecentos enim τ Græca litera ſignificat, decem & octo autem ſummam, ιη, exprimit nomen. fidei, Ergo[*] merito *al. exprimũ. Fidei ergo. D Abraham vicit, non populoſo exercitu. Denique eos quibus quinque regum arma ceſſerunt, cum paucis egreſſus vernaculis triumphauit. Sed qui vincit, non debet arrogare ſibi victoriam, ſed deferre deo. Hoc Abraham docet, Gene.14. qui triumpho humilior factus eſt, non ſuperbior. Sacrificium denique obtulit, decimas dedit: ideoque eum Melchiſedech (qui interpretatione Latina dicitur rex iuſtitiæ, rex pacis) benedixit. Erat enim ſacerdos ſummi dei. Quis eſt rex iuſtitiæ ſacerdos dei, niſi cui dicitur: Tu es ſacer- Pſalm. 109. dos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech, hoc eſt dei fili', ſacerdos patris, qui ſui corporis ſacrificio patrẽ noſtris repropitiauit delictis? Quantum autem illud quod de præda victoriæ nihil voluit contingere, nec oblatum ſumere? Minuit enim fructum triumphi, mercedis ſuſceptio, & beneficij arrodit gratiam. Plurimum enim refert vtrum pecuniæ an gloriæ dimicaueris. Alter mercenarij

loco ducitur, alter dignus habetur conſeruatoris gloria. Iu- A
re ſanctus de præda vſurpare aliquid vel oblatum recuſar,
ne dicat qui dedit, quia ego diuitem feci cum. hoc ſolum ſi-
bi ſatis eſſe teſtificatur, quòd paſtui prælianrium iuuenum
profeciſſet. Dicet aliquis: Cũ ipſe vicerit, quomodo dicit ad
regem Sodomorum, Nihil ſumam abs te: cum præda vtique
in poteſtate victoris fuerit? Docet militarem diſciplinam,
vt regi ſeruentur omnia. Sane iis qui ſecum fuiſſent in adiu-
mentum fortaſſe ſociati, partem emolumenti tribuendam
aſſerit, tanquam mercedem laboris. Ideoque quoniam ſibi
mercedem ab homine non quæſiuit, à deo accepit, ſicut le-
Gene. 15. gimus ſcriptum: Quia poſt hæc factum eſt verbum domini
ad Abraham in viſu dicẽs: Noli timere Abraham, ego pro-
tegam te, merces tua multa erit valde.) Nõ eſt ſeruus ad re-
munerandum dominus: & cito promittit, & multa largitur:
ne infirmos animos per dilationem aliquã ſubeat pœnitẽtia
contempſiſſe præſentia: & velut quadam vſuraria largi-
tate compẽſat, vt vberiora reſtituat ei qui captus nõ fuerit
oblatione præſentium. Ab ipſo quoque domino mercedem B
quam poſtulet, conſideremus. Non diuitias vt auarus ex-
poſcit, non longæuitatem vitæ iſtius vt meticuloſus mortis,
non potentiam, ſed dignum quærit ſui hæredem laboris.
Quid mihi, inquit, dabis? Ego autem dimittor ſine filiis. Et
Ibidem. infra: Quia mihi ſemen ait non dediſti, vernaculus meus mi-
hi hæres erit. Diſcant ergo homines coniugia non ſpernere,
nec ſibi ſociare ĩpares, ne huiuſmodi ſuſcipiãt liberos quos
hæredes habere non poſſint, vt vel transfundendæ hæredi-
tatis contemplatione, ſi nullo contuitu pudoris mouentur,
digno ſtudeant matrimonio. Sed ſi Abrahæ ſentẽtia ad cor-
rigendum minus proficit, accipe oraculũ dei huiuſmodi cõ-
demnantis hęreditatem. Non erit, inquit, hæres tuus hic, ſed
Gene. 16. alter qui exierit de te, ille hæres tuus.) Quem dicit alterũ?
Peperit enim & Agar filium Iſmahel: ſed non ipſum dicit,
ſed dicit ſanctum Iſaac. Et ideo addidit: Qui exierit de te.
Ille enim vere exiuit ex Abraham, qui legitimo coniugio
procreatus eſt. Sed per Iſaac legitimum filium, illum verum
legitimum poſſumus intelligere dominum Ieſum Chriſtũ, C
quem in principio euangelij ſecundum Matthæum Abrahæ
filium legimus, qui verum ſe Abrahæ geſſit hæredẽ, autho-
ris illuminans ſucceſſionem, per quem Abraham reſpexit
in cœlum, & ſplendorem poſteritatis ſuæ agnouit non mi-
nus illuſtrem, quàm ſtellarum cœleſtium fulget claritas. Si-
1. Corin. 15. cut enim ſtella differt à ſtella in claritate, ita & reſurrectio
mortuorum, Apoſtolus dicit, eò quòd reſurrectionis ſuæ
donans conſortia, homines quos mors ſolebat terris abſcõ-
dere, regni cœleſtis fecit eſſe participes. Quomodo autem
Abrahæ propago diffuſa eſt, niſi per hæreditatem fidei, per
quam cœlo comparamur, conferimur angelis, æquamur ſtel
lis? Ideo ait: Sic erit ſemen tuũ. Et credidit, inquit, Abrahã
Gene. 15. deo. Quid credidit? Chriſtum ſibi per ſuſceptionem cor-
poris hæredem futurum. Vt ſcias quia hoc credidit, domin*
Ioan. 8. ait: Abraham diem meum vidit, & gauiſus eſt. Ideo reputa-
tum eſt illi ad iuſtitiam, quia rationem non quæſiuit, ſed
promptiſſima fide credidit. Bonum eſt vt rationem præue-
niat fides, ne tanquam ab homine, ita à domino deo rationẽ D
videamur exigere. Etenim quàm indignum vt humanis te-
ſtimoniis de alio credamus, dei oraculis de ſe non credam*?
Imitemur ergo Abraham, vt hæredes ſimus terrę per iuſti-
tiam fidei, per quam ille mundi hæres factus eſt.

*De defenſione immunitatis adulterij Abrahæ, qui ex ancil-
la filium ſuſcepit. Et cur circuncisio mandata fuerit, &
tamen hodie non obſeruetur.* Cap. IIII.

Gene. 16. SEd fortaſſe dicat aliquis: Quomodo Abraham no-
bis imitandum proponis, cum de ancilla ſuſcepe-
rit filium? Aut quid ſibi vult hoc eſſe, vt tãtus vir
huic errori fuerit obnoxius, cuius tanta opera mi-
ramur? Et ideo ne quodam more nauigantium, locum hũc,
quem plerique vadoſum putant, declinaſſe videamur, ratio-
nem eius explanare cordi eſt. Non abnuo quòd Abrahã de
ancilla ſuſceperit filium, vt cognoſcas quoniam non ſupe-
rioris cuiuſdam naturæ ac ſubſtantiæ fuit Abrahã, ſed vnus
è numero & fragilitate vniuerſorum hominum. Denique &
de regione Chaldæorũ vocatus eſt, quos ſuperſtitioni vanæ

A intentos eſſe magis quàm cæteros accepimus: & ideo maio-
rem inuenit gratiam apud deum, quia poſterioribus renun-
ciauit, ad priora ſe extendit, vt ſequeretur deum. Propoſi-
tus eſt enim ad imitandũ tibi, vt & tu aduertas quod ſi pec-
catis renuncies, poſſis emereri domini miſericordiam. Mo-
uere tamen aliquos poteſt quod iam cum deo loquebatur,
& ad ancillam introiuit, ſicut ſcriptum eſt: Quia dixit Sara
ad Abraham: Ecce concluſit me dominus vt nõ pariam. in-
tra ergo ad ancillam meam, vt filium facias ex illa. Et ita fa-
ctum eſt. Sed conſideremus primum, quia Abraham ante
legem Moyſi, & ante Euangelium fuit, nondum interdictũ
adulterium videbatur. Pœna criminis ex tempore legis eſt,
quæ crimen inhibuit: nec ante legem vlla rei damnatio eſt,
ſed ex lege. Non ergo in legem commiſit Abraham, ſed le-
gem præuenit. Deus in paradiſo licet cõiugium laudauerit,
non adulterium damnauerat. Non vult enim mortem pecca Ezech. 18.
toris: & ideo quod præmij eſt, pollicetur: quod pœnæ, non
exigit. Mauult enim mitibus prouocare, quàm ſeuerioribus
B terrere. Et tu peccaſti cum gentilis eſſes, habes excuſatio-
nem: veniſti ad eccleſiam, audiſti legem, Non adulterabis: Exod. 20.
iam excuſationem delicti non habes. Tamen quoniam cum
his mihi ſermo eſt, qui ad gratiam baptiſmatis nomen dede-
runt: ſi quis tantum crimen fecit, ſciat ſibi tribuendam ve-
niam, ſed quaſi ei qui crimen commiſerit: in reliquum tamẽ
abſtinendum nouerit. Deniq; illi adulteræ quam in euange-
lio obtulerunt Scribæ & Phariſęi, ignouit quidem dominus
ſuperiora, ſed ait: Vade, & amodo vide ne pecces. Quod cũ Ioan. 8.
illi dicit, tibi dicit. Feciſti gentilis adulterium, feciſti cate-
chumenus: ignoſcitur tibi, remittitur tibi per baptiſmum:
Vade, & poſt hæc vide ne pecces. Habes vnam Abrahæ de-
fenſionem. Secunda illa eſt quod non ardore aliquo vagæ
ſuccenſus libidinis, non petulantis formę captus decore, an-
cillæ contubernio coniugalem poſthabuit thorum, ſed ſtu-
dio quærendæ poſteritatis, & propagandæ ſobolis. Adhuc
poſt diluuium raritas erat generis humani: erat etiam reli-
gionis, ne quis non reddidiſſe debitũ videretur naturę. De-
C nique & Loth ſancti filiæ hanc cauſſam quærendæ poſteri-
tatis habuerunt, ne genus deficeret humanum: & ideo publi
ci muneris gratia priuatam culpam prętexuit. Nec ocioſum
eſt quod vxor author facti inducitur, vt excuſetur maritus,
ne vago raptus errore credatur: Simul vt diſcant mulieres
diligere viros, nec agitari vana ſuſpicione pellicatus, aut
inuidere priuignis, ſi ipſæ liberos non ſuſceperint. Vxori
bonæ cordi erat excuſare apud virum ſterilitatem ſuam: &
ne cauſſa eſſet viro quod liberos non haberet, ſuaſit vt in-
traret ad ancillam. Hoc fecit Lya, hoc Rachel poſtea. Diſce
mulier zelum deponere, qui ſæpe mulieres in furorem inci-
tat. Sed & vos moneo viri, maximè qui ad gratiam domini
tenditis, non commiſceri adulterino corpori: Qui enim ſe
iungit meretrici, vnum corpus eſt: nec dare hanc occaſionẽ 1. Cori. 6.
diuortij mulieribus. Nemo ſibi blandiatur de legibus ho-
minum. Omne ſtuprum adulterium eſt, nec viro licet quod
mulieri non licet. Eadem à viro quæ ab vxore debetur ca-
ſtimonia. Quicquid in eam quæ non ſit legitima vxor, cõ-
D miſſum fuerit, adulterij damnatur crimine. Ergo aduerti-
ſtis quid debeatis cauere, ne quis ſacramentis ſe indignum
præbeat. Accipite etiam aliud, quia huiuſmodi intemperã-
tia ſoluit charitatem coniugij, ſuperbas ancillas facit, iracũ-
das matronas, diſcordes coniuges, concubinas procaces, in-
uerecundos maritos. Simul vt ex domino conceperit ancil-
la, ſpernit dominam ſuam, tanquam ditior partu. Domina
ſe deſpici dolet, maritum authorem iniuriarum ſuarum ar-
guit. Denique Sara ipſa marito ancillæ ſuæ poteſtatem de-
derat, & poſtea dicit ad eum, Iniuriam accipio ego ex te.
Dedi ancillam meam in ſinum tuum: vbi autem videt con Gene. 16.
ceptum eſſe, ſpreta ſum, inquit, coram ab ea: Iudicet deus
inter me & te. Quantus dolor, quàm grauis querela ſit fœ-
minarum, lectione exponitur. Da improuidum & leuem
maritum qui morigerari neſciat, & diuortij cauſſas exhi-
bet. Sed Abraham vir moderatus & prudens: Ecce, inquit, Ibidem.
ancilla tua in manibus tuis, vtere ea quomodo tibi placue-
rit.) Maluit enim vxorem tenere, quàm famulam. Nec hoc
tamen plenum remedium. Accepit poteſtatem irata vxor,
& immo-

Gene.16. & immoderatius vltione permiſſa vtitur. Quod ſi Sara mo A
derationem non tenuit, quæ tenebit? Ideoque ſcriptum eſt:
Ibidem. Et afflixit eam Sara, & fugit à facie eius. Duo ſunt quæ com
prehendit ſcriptura, vt & dominæ grauem indignationem
exprimeret, & ancillæ tumorem ac ſuperbiam. Quod affli-
xit eam Sara, ad iracundiam affligẽtis refertur. Quòd Agar
fugit, contumeliam ſeruili patientia non ferebat, quæ libi
berilis contubernij vindicabat faſtigium: indignata eſt in-
iuriam, quæ induerat inſolentiam. Denique interrogãti an-
Gene.16. gelo quo iret, reſpondit: A facie Saræ dominæ meæ ego
fugio. Et hoc rumoris immodici, vt prius nomen diceret,
poſtea dominam ſignificaret. Illud ad iniuriam præmiſſum,
hoc ad expreſſionem perſonæ additum. Non placuit ange-
lo ancillæ inſolentia. Et ideo dixit illi: Reuertere ad domi
nam tuam. Vtique non latuiſſet angelum ſi vi ſuppliciorũ
victa fugiſſet, & magis reprehendiſſet verberantis ſæuitiã,
quàm fugientis diſceſſionem. Sed vt oſtenderet quia tan-
quàm ſuperba fugiebat ne ſubiecta eſſet dominæ, addidit:
Et humiliare ſub manibus eius. Opto igitur vt hoc vitium B
nullus incidat: ſed ſi quis inciderit, diſcat ancillam ſuam hu
miliare vxori ſuæ, ne dum vult ancillam vindicare, exclu-
dat vxorem. Ergo Abraham & vnus de populo erat gen-
tili, & cauſſa poſteritatis introierat ad ancillam, quia vxor
eius ſterilitatem ſuam obumbrare cupiẽs, author eius facti
fuerat viro: & tamen non otioſum eſt quod poſt hoc deus
ſtatim, quia alia eius opera probaret, pro huius facti pœni-
Gene.17. tentia dixit illi: Ego ſum deus tuus, emerere in conſpectu
meo, & eſto ſine querela. Quaſi adhuc plene nõ emeruiſſet,
qui deſperaret ſterilis partum vxoris, & de ancilla poſte-
ritatem quæreret. Eſto, inquit, ſine querela, hoc eſt irrepre-
henſibilis, vt de te vxor non queratur, nec quiſquam tua fa
cta reprehendat. Mutat enim nomen litera addita, vt Abrã
vocaretur Abraham, hoc eſt de patre vano, ſicut habet La-
tina interpretatio, vocaretur pater ſublimis, pater electus:
vel de patre fieret & pater filij. Vanus erat cum deum neſci
ret: electus factus eſt poſtquam cognouit deum. Pater erat
cum de ancilla prolem haberet: ſed pater filij non erat, quia C
non erat ei filius, qui non erat legitimo ſuſceptus coniugio.
Peperit Sara, & factus eſt pater filij: circuncidi iubetur, ac-
cepturus veri ſeminis hæreditatem. Nonne euidenter cir-
cuncifio carnis præceptum eſt caſtimoniæ, vt aliquis reſe-
cet libidinem carnis, & indomitas luxu ac laſciuia refrenet
cupiditates? Etenim circuncifionis vocabulo id præſcribi-
tur, vt omnis impuritatis fœtor abſtergatur, & incentiuum
libidinis auferatur. Duab⁹ vſi ſumus defenſionibus. Tertia
Gala.4. quoque eſt, quam nobis apoſtoli Pauli tribuit authoritas,
qui ait: Illa quæ geſſit Abraham vt de ancilla ſuſciperet ſo-
bolem, in figuram facta ſunt, & ſecundum allegoriam dicta.
Allegoria eſt cum aliud geritur, & aliud figuratur, ſicut etiã
Gala.4. ipſe Apoſtolus docet dicens: Sub lege volentes eſſe, legem
non legiſtis? Scriptum eſt enim: Quoniam Abraham duos
filios habuerit, vnum de ancilla, & vnũ de libera: ſed is qui-
dem qui de ancilla, ſecundum carnem natus eſt: qui autem
de libera, per repromiſſionem. Quæ ſunt per allegoriam di- D
cta. Nam hæc ſunt duo teſtamenta, vnum quidem à monte
Sina in ſeruitutem generans, quæ eſt Agar. Duos populos o-
ſtendens de Abrahæ generatione manare, vnum Iudæorũ:
qui legis ſyllabis ſeruiat, eò quòd de ancilla in ſeruitutem
videatur eſſe generatus: alterum Chriſtianum, qui ad re-
miſſionem peccatorum cœleſtis gratiæ libertatem accepe-
rit. Quod ergo putas eſſe peccatum, aduertis eſſe myſte-
rium, quo ea quę in poſterioribus erant futura temporibus,
Gala.4. reuelabantur. Denique addidit: Vos autem fratres ſecun-
dum Iſaac promiſſionis filij eſtis. Ideo, inquit, nolite quæ-
Roma.3. rere opera legis, quoniam non iuſtificatur homo ex operi-
bus legis, niſi per fidem Ieſu Chriſti. Et vt ſcias quia Chri-
ſtianis dixit: Et nos, inquit, in Chriſtum Ieſum credidi-
mus, vt iuſtificaremur ex fide Chriſti, & nõ ex operibus le-
gis. Agnoſcamus ergo quoniam hæc quæ in figuram con-
tingebant, illis crimini non erant: nobis autem erunt ſi ad
correptionem noſtram ſcripta cauere nolimus, ſed magis
id agamus, vt cum ſimus liberæ filij, quæ eſt Sara, legis la-
queis ſeruiamus: cum Abraham liberam tenuerit, ancillam
A reiecerit. Quo loci pleroſque moueri ſcio. Si enim bona eſt
circuncifio, hodiéque teneri debuit: ſi inutilis, mandari nõ
debuit, præſertim diuino oraculo. Sed cum Apoſtolus di- Roma.4.
xerit Paulus: Quia Abraham ſignum accepit circuncifio-
nis: vtique ſignum non ipſa res, ſed alterius rei eſt: hoc eſt
non veritas, ſed indicium veritatis. Denique ipſe expoſuit
& expreſſit dicens: Signum accepit circuncifionis, ſigna-
culum iuſtitiæ & fidei. Vnde non incongrue intelligimus
quia circuncifio corporalis, ſignum circuncifionis eſt ſpiri-
talis. Ergo ſignum manſit donec veniret veritas. Aduenit
dominus Ieſus, qui ait: Ego ſum via, veritas, & vita. Qui Ioan.14.
non partem exiguam corporis in ſigno, ſed totum circunci-
dit hominem in veritate: ſignum deſtruxit: veritatem in- 1.Corin.13.
duxit: quia poſteaquàm venit quod perfectũ eſt, quod ex
parte erat, euacuatum eſt: & ideo ceſſauit circuncifio par-
tis, vbi refulſit circuncifio vniuerſitatis. Iam enim non ex
parte, ſed totus homo ſaluatur, in corpore ſcilicet & ani-
ma. Scriptum eſt enim: Qui vult poſt me venire, abneget Lucæ.9.
B ſe ipſum, & tollat crucem ſuã, & ſequatur me. Hæc eſt per-
fectio circuncifionis, quia per corporis oblationem redi- Ibidẽm.
mitur anima, de qua ipſe dominus ait: Quoniam qui perdi-
derit animam ſuam propter me, inueniet eam. Supereſt illa
nunc quæſtionis portio, vtrum debuerit pars præmitti, cum
eſſet ventura perfectio? Qui locus eſt facilis ad diluendum
vel ad diſcernendum, ſi conſideremos quibus pars manda-
ta ſit, quibus ſeruata perfectio. Pars enim mandata eſt ſe-
cundum legem populo Iudæorum, illi dura ceruice, illi in-
firmo, illi qui deum ſuum non cognouit. Cum ergo partem
non potuerit ſuſtinere, quomodo perfectionem ſeruare po
tuiſſet? Vt ſi puerulum literis imbuas, à ſingulis literarum
elementis inchoandum eſt tibi, vt à ſingulis apicibus ad ſyl
labas, à ſyllabis eum per ordinem ad nomina orationémque
deducas. Nec poteſt mare quiſquam nauigare intrepidus,
niſi qui ante in fluminibus nauigauerit. Denique ſi quid aut
conficiendi itineris, aut leuandi oneris puero velis proue-
C ctiorique mandare, nunquid æquanda onera ſunt, aut con-
ferendus labor? ita igitur noueris his perfectionem circun-
cifionis eſſe ſeruatam, qui à Chriſto inſtituti validioribus
idonei viderentur, vt & fideles probarentur: quorum mul-
titudo innumera crucem ſuam tolleret, quæ pro Chriſto a-
nimam deuoueret: & increduli non poſſent reſiſtere, qui in
totius corporis immolatione quæri ſalutẽ putarent, qui exi-
guum circuncifionis ſuæ ſanguinem ſalutarem arbitrareo-
tur. Conſiderandum autem quod in præputio poſitum vo-
cauit deus, in præputio adhuc manenti legitimi filij promiſ-
ſa eſt hæreditas, vt non Iudæorum tantummodo patrem, vt
ipſi aſſerunt, ſed omnium credentium authorem per fidem
credas. Sara quoque ante circuncifionem viri in vnius lite-
ræ adiectione non mediocri remuneratione benedicitur, vt
principatum virtutis & gratiæ haberet, de qua nationes &
reges Gentium ſpondet futuros, vt in ipſa typus non Syna-
gogæ, ſed eccleſiæ conſtitueretur. Quod autem promiſſo
ex ea filio riſit Abraham, non incredulitatis, ſed exultatio-
D nis indicium fuit. Denique procidit in faciem: qui adorauit Gene.17.
& credidit: & adiecit: Si mihi centum annorum naſcetur fi-
lius, & ſi Sara nonaginta annorum pariet? Et dixit: Iſmahel
hic viuat in cõſpectu tuo.) Non eſt incredulus in promiſſis,
nec auarus in votis. Hoc eſt: Non dubito quod facias vt &
centum annorũ ſeni dones filium, & naturæ author, naturæ
metas relaxes. Beatus cui iſta donantur, ſed tamen etiam hic
Iſmahel, quem habeo de vernacula, viuat in conſpectu tuo,
abundat mihi gratia. Deniq; dominus & probauit eius affe
ctum, & petitionem non abnuit, & ſua promiſſa firmauit.

De hoſpitalitate Abrahæ, hoſpitum explorantis aduentum, & angelos hoſpitio ſuſcipientis, cum diligenti exhortatione ad hoſpitalitatis illius imitationem. Cap. V.

DIximus de Abrahæ deuotione ac fide, prudentia, iu-
ſtitia, charitate, parſimonia: nunc etiam de hoſpi-
talitate dicamus. Eſt enim nõ mediocris ea virtus.
Vnde & Apoſtol⁹ prĩcipaliter eã in epiſcopo eſſe
oportere geminę ſcriptiõis docuit authoritate, vt præſto ſit 1.Timo.3.
aduenientib⁹, & occurrat obuiã & itinera exploret, & aſſit nõ ad Titũ.1.

Gene.18. quærentibus,& rapiat prætergredientes. Ante oſtium ſede- A
bat Abraham,ſedebat meridie. Quando alij requieſcebant,
iſte hoſpitum explorabat aduentus. Merito illi deus appa-
ruit ad quercum Mambræ, quia fructum hoſpitalitatis ſtu-
dioſiſſime requirebat. Et reſpiciens, inquit, oculis vidit, &
ecce tres viri ſtabant ſupra illum. Et cum vidiſſet illos, cu-
currit obuiam illis. Vide primo fidei myſterium. Deus illi
apparuit,& tres aſpexit. Cui deus refulſit in trinitate,non ſi-
ne filio patrem ſuſcipit,nec ſine ſpiritu ſancto filium confi-
tetur. Hæc alibi plenius. Nunc moralis proſequendi propo-
ſitum eſt loci. Non ocioſus ſedet,qui longe aſpicit: nec aſpe
xiſſe contentus,cucurrit obuiam. Feſtinauit occurrere,quia
non ſatis eſt recte facere,niſi etiam matures quod facias. Fe-
Exo. 12. ſtinanter enim mãducare paſcha lex iubet. Vberiores enim
fructus habet celerata deuotio. Diſce ergo quàm impiger
eſſe debeas, vt poſsis præuenire hoſpitẽ, ne quis præueniat,
& te boni muneris defraudet. Copia bona eſt hoſpitalitas, B
habet mercedem ſuam, primũ humanæ gratię, deinde (quod
maius eſt) remunerationis diuinæ. Omnes in hoc incolatu
hoſpites ſumus. Ad tempus enim habitandi habemus hoſpi-
tium. Emigremus propere, caueamus ne ſi nos duri aut negli
gentes fuerimus in recipiendis hoſpitibus, etiam nobis poſt
Lucæ.19. vitæ iſtius curſum ſanctorum hoſpitia denegentur. Vnde
in Euangelio Saluator dicit: Facite vobis amicos de iniqua
mãmona, qui vos recipiant in ęterna tabernacula ſua. Deio-
de etiam in hoc corpore ſitis plerumque oboritur peregri-
nãdi neceſſitas. Quod ergo aliis negaueris, id in te ipſe decer
nis: & quod aliis detuleris, eo te facis dignum videri. Si om-
nes eam ſententiam non ſuſcipiendi hoſpites ſequantur, vbi
erit requies peregrinantibus? Relictis igitur humanis habi-
taculis, captabimus ſeceſſus ferarum, cubilia beſtiarum. Sed
pauperiem prætendis. Non opes à te hoſpes requirit, ſed gra
Prouer. 15. tiam: non ornatum conuiuium, ſed cibum obuium. Melior
eſt, inquit, hoſpitalitas cum oleribus ad amicitiam & gra-
tiam, quàm ſi vitulos occidas ad præſepia cum inimicitiis.
Matth.10. Hæc eſt grata hominibus, & accepta Deo. Vnde dominus
Ieſus in euangelio eum quicunque dederit hoſpiti potum C
aquæ frigidæ, cœleſtium aſſerit præmiorum non exortem
Gene.29. futurum. Denique Iacob oues adaquauit Rachel, & gra-
tiam reperit, vxorem acquiſiuit. Deinde qui ſcis an deum
ſuſcipias, cum hoſpitem putas? Abraham dum peregrinan-
tibus defert hoſpitium, deum atque angelos eius hoſpitio
ſuſcepit: quanuis & cum hoſpitem ſuſcipis, ſuſcipias deum.
Sic enim ſcriptum in Euangelio legis, dicente domino Ie-
Matth.25. ſu: Hoſpes eram, & collegiſtis me. quod enim vni horum
minimorum feciſtis, mihi feciſtis. Vnius horæ hoſpitio vi-
3.Reg.17. dua illa quæ ſuſcepit Heliam, & exiguo cibo, perpetuum
toto tempore famis inuenit alimentum, & mercedem acce-
pit mirabilem, vt nunquam de hydria farina deficeret. He-
liſæus quoque de ſuo cti pignoris reſuſcitatione donata re-
4 Reg.4. ſoluit hoſpitij penſionem. Non ſola tamen facilitas ſuſce-
ptionis, ſed etiam ſedulitas ſuſcipientis & affectus quæ-
ritur. Vtrunque te Abraham docet. Cucurrit obuiam, ro-
Gene.18. gauit prior, dicens: Domine, ſi inueni gratiam ante te, ne
prætereas ſeruum tuum. Sumatur aqua, & lauentur pe- D
des veſtri, & refrigerate ſub arbore, & ſumam panem, &
manducate, & poſtea tranſietis. Propter quod declinaſtis
ad ſeruum veſtrum. Tres videt, & vnum deum appellat,
ipſius ſolius ſe ſeruum fatetur. Deinde conuerſus ad duos,
quos miniſtros arbitrabatur, etiam ipſis deferre geſtit ob-
ſequium: iam non iure debito ſeruitutis aſtrictus, ſed blan-
Ibidem. do ſedulitatis omnino vſuque famulatus. Et feſtinauit A-
braham in tabernaculum ad Saram, & dixit ei: Feſtina,
& conſperge tres menſuras ſimilaginis, & fac ſubcinericia.
Bonus maritus exortem religioſi muneris eſſe non patitur
vxorem, nec auare ſibi totum munus vſurpat. Rectè igi-
tur & pietatis & verecundiæ cauſa ſeruatur. Quod pieta-
tis eſt, vult eſſe commune: quod pudoris eſt, integrum ma-
net Saræ. Ante tabernaculum vir hoſpitum explorat aduen
tus: intra tabernaculum Sara tuetur fœminæ verecundiam,
& opera muliebria tuto exercet pudore. Foris maritus inui-
tat, intus Sara conuiuium adornat. Nec ſolũ ipſe feſtinat A-
braham, ſed etiam feſtinandũ dicit vxori, ſociã deuotionis
A oſtendens, nec fide diſparẽ. Conſperge, inquit, tres menſu
ras ſimilaginis, & fac ſubcinericia. Græcè ἐγκρυφίαι dicũtur,
hoc eſt abſcondita, eò quòd latere debeat omne myſteriũ,
& quaſi operiri fidei ſilentio, ne prophanis temere diuulge-
tur auribus. Hoc paſcitur diuina maieſtas, hunc epulatur
affectum, qui parcus loquendi ſit, nec ſacra in medium fe-
rat. Breuiter autem myſterium docet Sara vnius ſimilagi-
nis tres menſuras faciens, quæ typum eccleſiæ habet, cui di
citur: Lætare ſterilis, quæ non paris: erumpe & clama, quę Gala 4.
non parturis. Hæc enim quæ intimo fidem ſpiritu fouet, e-
iuſdem diuinitatis aſſerens trinitatem, pari quadam men-
ſura atque reuerentia patrem, filiúmque, & ſanctum ado-
rans ſpiritum & maieſtatis vnitate concelebrans, perſona-
rúmque proprietate diſtinguens, hac deuotionem tuam fi-
dei aſſertione conſpergit. Mulier ſimilaginem offert, hoc
eſt interiora ſpiritalis frumenti vel grani illius de quo di-
B ctum eſt: quod niſi in terram ceciderit, nullum fructum af-
fert. Vnde & prima vidit dominicæ reſurrectionis myſte- Ioan.12.
rium, & feſtinauit non paſſim omnibus, ſed ſolis Petro &
Ioanni intimare ſacrę ſalutis nuncium. Vir currat ad boues, Gene.18.
ſumat vitulum, & ſacramentũ dominicæ paſſionis feſtinato
impiger ſtudio, nõ lento ocio remiſſus accipiat, tradat illud
puero, qui innocentiã teneræ ſeruet ætatis, dolum neſciat,
referire non nouerit, incorrupti corporis caſtimoniam cu-
ſtodiat. De quo puero ait dominus Ieſus: Niſi conuerſi fue- Matth.18.
ritis, & efficiamini ſicut puer iſte, non intrabitis in regnum
cœlorum. Huic puero & ſimilibus eius etiam ſanctus Da-
uid diuinæ laudationis diſpenſat officium, dicens: Laudate Pſalm.112.
pueri dominum. Nec illud ociuſum, quod cucurrit ad bo-
ues, tenerum vitulum & bonum ſumpſit, & cum lacte ap-
poſuit. Denique & in Exodo cum paſcha domini declara-
ret, ait Moyſes: Agnus ſine macula mundus, conſummatus Exod.12.
anniculus, maſculus erit vobis ab ouibus & hœdis. Sumetis
& occidetis, inquit, illum tota multitudo Synagogæ ad ve-
ſperum. Vnde & hic meridies eſſe deſcribitur quãdo Abra-
ham domino offert hoſpitium. Sed ad cœnam vitulus im-
C molatur, & cum lacte manducatur, hoc eſt nõ in ſanguine,
ſed cum fidei puritate. Bonus vitulus, vt pote qui peccata
dilueret. Tener, quia non dura ceruice, ſed molli iugum le-
gis agnouit, crucis patibulum non recuſauit. Et merito te-
ner, de cuius capite & pedibus & inteſtinis nihil relictũ eſt,
& os non eſt contritum ab eo, ſed totus epulantium cibo
ceſſit. Talem nobis legis figurauit vmbra, talem veritas eu-
angelij demonſtrauit. Manducauerunt, inquit, illi: Abra- Gene.18.
ham autem ſtabat ſub arbore.) Aduertimus humilitatis of-
ficium commendare humilitatem. Abraham ſtabat, & tu
primam accubitionis partem occupas? Denique ea humili-
tas inuenit gratiam, vt promitteretur ei filius. Dixit autem
ad illum: Vbi eſt Sara vxor tua? Qui reſpondit & dixit: Ec- Ibidem.
ce in tabernaculo.) Nũquid ignorabat dominus, qui in po-
ſterioribus Sodomorum futura excidia denunciat, vbi Sa-
ra eſſet? Sed docere nos voluit quantus pudor eſſe debeat
fœminarum, ne procaci occurſu hoſpitum in ſe oculos in-
flectant, ſalua verecundia miniſterium ſuum exerceant. A-
D braham quoque auribus tuis ingerit in tabernaculo Saram
degere, vt diſcas quid ab vxore exigas. Prouectior ætate
iam Sara iuuenilem cuſtodit verecundiam, ideo dominus
ſpopondit ei filium. Defecerãt, inquit, Saræ fieri muliebria.
Non ocioſe additum, ne putares fœmineæ adhuc poſſibili- Gene.18.
tatis fuiſſe vt pareret. Riſit autem Sara. Quod indicium fu-
turi magis, quã incredulitatis arbitror. Riſit enim, licet ad-
huc neſciens quid rideret, quod publicam eſſet in Iſaac pa-
ritura lætitiam. Ideo negauit ſe riſiſſe, quia ignorauit: ideo
riſit, quia prophetauit.

De exitio Sodomorum à domino Abrahæ reuelato, & de hoſpitalitate Loth aduenientibus angelis exhibita, criminiſque Sodomorum ob hoſpitalitatis violationem aggrauatione. *Caput VI.*

Gene.18. EXurgentes autem viri, conſpexerunt in faciem
Sodomæ & Gomorræ.) Sicut viſitatio domini
timentibus exhibetur, ita etiam impiis pœna
peccati reponitur. Abraham deducebat hoſpi-
tes

Ibidem. tes, ad humanitatis gratiam addebat obſequia. Sodomitæ A
pro pietatis officiis impuritatis augebāt flagitia. Nō celo, in
quit, Abrahę puero meo quæ ego facio. Senilis vtique ætatis
Abraham ſuperius ſcriptura ſignificauit, quia nonaginta &
nouem proceſsiſſet annos: quomodo nūc puerum dicit? Sed
cum immemorē ſenectutis, exploratorem indefeſſum, curſu
impigrum, ſtandi patientiſsimum, deducendi ſtudioſiſsimū
expreſſerit, nónne conuenire nomen pueri videtur? Offi-
ciis meritò puer dicitur, qui ſenile neſciebat faſtidium, pue-
ritiæ innocentiam & obſequium deſerebat. Datur itaque iu-
ſto benedictionis gratia, & poſteritatis hæreditas. Offenſa
autem peccatorum exponitur. Clamor, inquit, Sodomorum
Gene.18. & Gomorræ impletus eſt. Magna domini patientia, vt non
ſtatim peccatorem puniat, ſed diu differat, expectans cor-
rectionem: nec commoueatur ad vlciſcendum, niſi pec-
cator menſuram excedat. Vnde & dominus Ieſus in Eu-
angelió ad Iudæos ait: Implete menſuram patrum veſtro-
Matth.23. rum. Deſcēdam itaque, vt videam ſecundum clamorem
Gene.18. illorum venientem ad me, ſi conſummabuntur: ſin autem, B
vt ſciam. Non ignorabat deus peccata Sodomorum, ſed
propter te inſtruendum verba huiuſmodi loquebatur, vt
tu propius ſcruteris eorum commiſſa in quos vindican-
dum arbitraris. Deſcendam, inquit, vt videam: hoc eſt,
etiam tu deſcende cura, deſcende indaginis ſtudio, ne quid
ſit quod fallat aut lateat abſentem, vt oculis facinus depre-
bendas. Eminus poſiti multa neſcire poſſunt. Quem clamo
rem autem ait, niſi forte quia ei quem nihil latet, clamant om
Gene.4. nia, clamare videntur ſingulorum crimina? Deniq; ad Cain
dicitur: Sanguis fratris tui ad me clamat, hoc eſt non latet,
ſed clamat parricidium tuum. Itaque velut excitatur deus
flagitiorum noſtrorum clamoribus, vt aliquando vindicet,
qui libenter ignoſcit. Deniq; Abrahæ petenti ne ſimul per-
Gene 18. deret iuſtos tanquā iniquos, & interroganti, Si fuerint quin-
quaginta iuſti in ciuitate, perdes illos? reſpōdit: Non perdā,
inquit ciuitatem, ſi fuerint in ea quinquaginta iuſti, & totum
locum ſeruabo. Et ſic per ordinem interrogationum, & re-
ſponſionum vicem, etiam ſi decem iuſtos inuenerit in ciuita
te, tamen propter paucorum iuſtitiam, impunitatem toto po
pulo promittit. Vnde diſcimus quantus murus ſit patriæ vir
iuſtus, quemadmodum non debeamus inuidere ſanctis, nec C
temere derogare. Illorum etenim nos fides ſeruat, illorū iu-
ſtitia ab exidio defendit. Sodoma quoq; ſi habuiſſet viros
decem iuſtos, potuit non perire. Quid ſibi autem vult quòd
Gene. 19. ipſi qui ad Abraham ſimul cum domino venerant, Sodomā
petierunt viri, niſi vt aceruaretur crimen eorum, ſi quos in-
ſtus honorauerat, his maiore ſacrilegio impij vim conaren-
tur inferre? Nam quod viros dixit, euidens eſt ratio, quia ſpe
ciem præferebant virorum. Sodomā venerunt veſperi, me-
ridie ad Abraham, quia iuſto refulget angelorum præſentia,
impiis tenebras affert. Tamen poteſt referri etiam ad tem-
pus dominicæ paſsionis, quod veſperi venerunt ad eum qui
à Sodomitanis contagionibus & totius vrbis excidio erat li
berandus. Veſper erat antequam Chriſtus veniret: quia to-
tus erat mundus in tenebris. Veſper erat omnibus, quos im-
manium delictorum ſqualor tenebroſus vrgebat. Venit do-
minus Ieſus, redemit ſanguine ſuo mundum, lucem attulit.
Venerunt autem angeli duó Sodomis ad veſperam. Vbi gra
tia largienda eſt, Chriſtus adeſt: vbi exercenda ſeueritas, ſo- D
Gene.19. li aſſunt miniſtri, deeſt Ieſus. Sedebat Loth ad portā. Emē-
dauerant Loth ſanctum aduerſa captiuitatis, & ſolicitiorem
fecerant. Itaque proceſſu ætatis didicerat imitari parentem.
Ad portam itaque ſedebat, vt exciperet aduenientes. Deni-
que exurrexit obuiam illis. Perfectior cucurrit obuiam, iſte
exurrexit, & adorauit in faciem ſuper terram, & dixit: Ecce
domini, declinate in domum pueri veſtri. Et coëgit illos di-
Ibidem. uertere. Qui dicebant: In platea manebimus. Commendatur
hic iuſti ſanctitas, & angelorum gratia. Illi nolebant aduen-
tum ſuum hoſpiti grauiorem videri: ille quidem inter quos
habitaret, ſciebat, tamen domum ſuam offerebat periculis,
quibus auferret hoſpites. Certè quo tardius acquieſcebant,
Gene.19. diutius tentando plenius comprobabant. Viri autem ciuita-
tis Sodomorum circundederunt domum ab infante vſq; ad
ſenē, tot⁹ populus pariter.) Præſtruitur iudicij diuini æqui-
A tas, ne fortè quis diceret: Quid peccauerunt pueri, vt omnes
excidio inuoluerentur? Ita nullus illic iuſtus, nullus innocēs
fuit. Audi ſcripturam teſtificantem, Quia circundederunt
domum ab infante vſque ad ſenem, totus populus pariter.
Nulla ætas erat culpæ immunis, ideo nullus immunis exitij
fuit. Et qui poſsibilitatem perpetrandi criminis non habuit,
habuit affectum. Effœtæ vires ſenum, ſed mens plena libidi-
nis. Offerebat ſanctus Loth filiarum pudorem. Nam etſi illa Ibidem.
quoque flagitioſa impuritas erat, tamen minus erat, ſecundū
naturam coire, quàm aduerſum naturam delinquere. Præfe-
rebat domus ſuæ verecundiæ hoſpitalem gratiam, etiā apud
barbaras gentes inuiolabilem: Denique illic quoque inoffen
ſa hoſpitalitas eſt, vbi nec germanitas ſatis tuta eſt. Percuſſe-
runt autem illos angeli cæcitate, vt oſtium dom⁹ quod ape-
rire cupiebant, non reperirent. Hic quidem mirabilis ange-
lorum declaratur poteſtas, vt obfuſa impuris cæcitate, non
reperirentur domus oſtia. Sed etiam illud oſtenditur, quia
cæca eſt omnis libido, & ante ſe non videt. Simul quod ho-
ſpitum manibus reuocatus eſt ſanctus Loth in domum, de-
B monſtratur immemor periculi, memor fidei, non eripuiſſe
ſe periculo, ſed obtuliſſe. Munitur pietatis locus, quod ma- Gene.19.
nifeſtata ſibi per angelos totius regionis euerſione, & gene-
ros habere Loth ſanctus inducitur, & monere eos vt fuge-
rent: ſimul ne deſerēdo eos, nec admonendo, minus pius vi-
deretur circa filiarum maritos, vel erroris earum cauſa ipſi
aſſignaretur, quæ deſtitutæ virili conſortio, concubitum in-
ebriati expetiſſent patris. Non ergo inde ſenſum ſinit ſcri-
ptura virum ſanctum relinqui, cum in ea & tradidiſſe mari-
tis filias, & monuiſſe generos inducitur. Sed viſum eſt illis
quod derideret eos, & tamē adhuc morabatur Loth vt per-
ſuaderet generis ſuis: & pene non eſt profectus vt euade-
ret, niſi vrgentibus angelis, & tenētibus manus eius, egredi
coactus eſſet. Non ergo profectus, ſed eductus eſt, & manda
tum accepit ne reſpiceret retro, nec reſiſteret in tota regio-
ne illa, ſed in montem aſcenderet. Hoc cum illi dicitur, om-
nibus dicitur. Si vis ergo & tu euadere, ne reſpicias retro, ſed
ante. Aſpice vbi Chriſtus eſt, qui dicat tibi: Vade retro: ſicut
Petro dicit, Vade retro me. vt Chriſtum ſequeretur, Chri- Matth. 16.
ſtū videret. Retro Sodoma eſt plena flagitij, retro Gomor-
C ra vitiis ſcatēs, criminum regio. Ne tetigeritis, inquit Apo- Coloſ.2.
ſtolus, ne attaminaueritis, ne guſtaueritis, quæ ſunt omnia
ad corruptelam. Fuge ergo Sodomam, relinque ocyus, deſe
re elementa huius mundi, ne te imminētia inuoluant pericu-
la, non reſiſtas fugiens, nec in tota vitiorum regione remo-
reris. Qui non reſpexit euaſit: quæ reſpexit, non potuit eua-
dere. Excuſantur autem filiæ ſancti Loth, quia putauerunt
non vicinæ regionis, ſed totius orbis fuiſſe illud excidium,
ſe ſolas cum patre ſuperſtites omnibus populis remanſiſſe.
Et ideo, ne genus deficeret humanum, paternum petiſſe con
cubitum, vt ſemen generationis humanæ de patre ſuo reſu-
ſcitarent. Non ergo libidinis vitium fuit, ſed generationis
remedium, quod non puto criminis duci loco. Nam & Eua Gene.2.
à viro ſumpta, ſupra cuius coſtam ædificata eſt mulier, os
de oſſibus eius, & caro de carne eius, tamen propter ſeriem
ſucceſsionis humanæ viro mixta eſt. Subducitur tamē huic
admiſſo conſcientia viri iuſti. Inebriatus enim vino, quid
generet, neſciebat. Vnde non mirum ſi puellas decepit opi-
D nio, quæ putarent totius populus orbis periſſe. Non eadem
eſſet Loth ſancti excuſatio, qui audierat ab angelis locum il
lum, non totum mundum eſſe periturum. Sane diſcimus vi-
tandam ebrietatem, per quam crimina cauere nō poſſumus.
Nam quæ ſobrij cauemus, per ebrietatem ignorantes com-
mittimus. Parum eſt quòd ea inflammat libidinem, accendit
cupiditates corporis: ipſam quoque mentem ſubruit, & ani-
mum capit, ſenſum extorquet. Neſciunt quid loquātur qui
nimio vino indulgent, iacent ſepulti. Ideoque ſi qua per vi-
num deliquerint, apud ſapientes iudices venia quidem facta
donantur, ſed leuitatis notātur authores. Quanta ipſa defor-
mitas, vt ſoluātur vires, inceſſus vacillet? Multi ſe fortes pu
tant: nū fortiores quā Loth? num continentiores quā Noë?
Non vtique vitia patriarcharū ſcriptura expoſuit, quos vi-
ctos vino legimus: ſed vt tu diſceres quid caueres. Ille nud⁹
iacuit, iſte filiarū errori patuit. Et Noë iuſtus deceptus eſt,

quia vini vis adhuc ignorabatur:ſed in illo inſtructus es, ne A
tu ignorares. Loth filiabus ſe credidit,& per ſenectuté ma-
didam vino ſolutus, commiſit inceſtum ignorans. tu ſic bi-
be, ne capiaris. Inſtruant Patriarchæ non ſolum docentes,
ſed etiam errantes. Ideo iteratum eſt exemplum ebrietatis,
vt confirmetur magiſterium cautionis.

De pudicitia Saræ uxoris Abrahæ ſæpius tentata, & tandem à deo pulchra donata prole. *Caput VII.*

DEnique ideo tentatur Saræ pudicitia, vt exigatur
Gene.20. omnium. Nam & Abimelech in vxorem ſibi eam
ſumpſerat,& dixit ei in nocte deus: Ecce tu mo-
rieris propter mulierem. Aduertimus adulterium
diuino iudicio morte puniri. Ideoque addidit: Hæc autem
commoratur cum viro. Habent quidem omnes viri mulie-
riſque concubitus nulla legitimi matrimonij ſorte celebrati
ſuam culpam. Diſcite etiam qui ad gratiam baptiſmatis ten-
ditis, velut quidam fidei candidati, continentiæ diſciplina̅
ſobriam. Nulli licet ſcire mulierem præter vxoré. Ideo cô-
iugij tibi datum eſt ius, ne in laqueum incidas,& cum aliena B
1. Corin. 7. muliere delinquas. Iunctus es vxori, noli quærere ſolutio-
Marci. 6. nem, quia non licet tibi vxore viuente vxoré ducere: nam
& aliam quærere, cum habeas tuam, crimé eſt adulterij: hoc
grauius, quod putas peccato tuo authoritatem lege quæré-
dam. Tolerabilior eſt ſi lateat culpa, quàm ſi culpæ vſurpe-
tur authoritas. Nec hoc ſolum eſt adulteriū, cum aliena pec
care coniuge, ſed omne quod non habet poteſtatem coniu-
gij. tamen locus iſte docet grauius crimen eſſe, vbi celebra-
ti coniugij iura temerântur, & vxorius pudor ſoluitur. Ideo-
que cum prætenderet Abimelech quòd vxorem alienam
eſſe ignorauerit, quam ſororem eſſe vir ipſe ſuam dixerit,
Gene.20. reſpondit ei dominus: Ecce ego cognoui quoniam puro
corde feciſti hoc,& peperci tibi, vt non peccares in me: pro-
pter hoc non ſum paſſus te tangere eam. Cognoſcimus ve-
lut præſulem cuſtodémque coniugij eſſe deum, qui non pa-
tiatur alienum thorum pollui. Et ſi qui fecerit peccare eum
in deum, cuius legem violet, gratiam ſoluat. Et ideo quia in
deū peccat, ſacramenti cœleſtis amittit conſortiū. Fortaſ- C
ſe te moueat qua ratione Pharao quæſtionibus ab omnipo-
tente deo grauiter afflictus ſit, vt ſupra legimus, cum & ip-
ſe ignorauerit vxorem eſſe Abrahæ Saram, quam ſororem
audierat: Abimelech autem nulla̅ pœnam exceperit. verum
cum Aegypti regem noueris ducem fuiſſe vitiorū, qui quo
plus habuerit licentiæ, eo plus flagitij commiſerit: Abime-
lech autem & fidelis æſtimatus ſit deo, vt meruerit audire:
Et ego cognoui quia puro corde feciſti hoc: rex non affli-
ctionis, vt Aegyptius, ſed munitionis, quod Gerarū qui-
bus præerat, docet interpretatio: non eſt dubium cæteris
operibus eius indignationem domini eſſe reuocatam, qui
vere interioris arbiter eſt conſciétiæ, & animi ac mentis in-
terpres. Denique non vt Pharao ille conuentus à Moyſe
recuſauit & ſpreuit mandatum dei: nec obſequium diſtulit,
ſed ſtatim vocauit Abrahā, vxorem ſuam ei reddidit, pre-
cio ſe ipſe multauit quòd vidiſſet alienam, dotem pudoris
exoluit. Hinc quoque colligi poteſt Abimelech regem cle
mentiora meruiſſe, quòd Abraham pro eo rogauit & impe D
trauit. Peperit enim & vxor eius, & ancilla eius, quas ante
concluſerat deus propter Saram vxorem Abrahæ. quod
æque ad œconomiam pertinet, vt Saræ partus dei donatus
promiſſione, etiam hoc fulciretur teſtimonio, cum aduertas
dei offenſione & fœcundas ſterileſcere, & rurſum domini
Eſaiæ.66. voluntate ſteriles fœcundari, iuxta quod ſcriptum eſt: Nô-
ne ſterilem & parientem ego feci? dicit dominus. Quamuis
ad Synagogæ illud & eccleſiæ myſterium dictum accipia-
tur, quia & Synagoga partus habere deſiuit, quæ ſucceſſio-
nis fraudata eſt poſteritate: & congregatio nationum, quæ
ſterilis erat cum deum ignoraret, partus cœpit habere æ-
Gala.4. ternos. Vnde lectum eſt: Lætare ſterilis, quæ non paris:
erumpe & clama quæ non parturis, quoniam plures filij de-
ſertæ magis quàm eius quæ habet virum. Genitus eſt auté
Abrahæ filius Iſaac, cum eſſet annorum cétum.) Et tu ſi
perfectus fueris, habebis poſteritatem lætitiæ, exultationis
Gene.21. hæreditaté. Dixit & Sara: Riſum mihi fecit dominus. Qui-
cunque enim audierit, congratulabitur mihi.) Nō vtique

hoc de generatione hac intelligitur, quæ caſibus plerîſque A
obnoxia eſt, vt interdum melius fuerit non generaſſe, ſed
de generatione qua vnuſquiſque peccatur agens pœniten-
tiam, cum redimitur à morte, angelis ſolet exhibere læti-
tiam. Et dixit Sara: Quis annunciabit Abrahæ quoniam la Gene.21.
ctet infantem Sara?) Moralis locus. Prouocantur fœminæ
meminiſſe dignitatis ſuæ, & lactare filios ſuos. Hæc enim
matrum gratia, hic honos, quo ſe propriis commendent vi-
ris. Denique eos plus amare filios ſolent, quos ipſæ matres
lactauerint vberibus ſuis. Fecit autem Abraham cœnam ma Ibidem.
gnam quando ablactatus eſt Iſaac filius eius. Non medio-
cre iſtud, nec vſitatum. Non enim quia à nutricis lacte ſub-
ductus eſt puer, magnum conuiuium exhibuit Abraham,
ſed quia idoneus habitus eſt Iſaac fortioris gratiæ cibo,&
virtutis alimento, nō adhuc, vt Corinthij, lacte potandus, 1. Corin. 3.
ſed epulis ſolidioribus mandatorum cœleſtium mentis ſuæ
lacertos firmans. Proſperitatem cito ſequitur inuidia. Pe-
pererat Sara, ablactauerat filium, vidit ancillæ filium luden-
tem cum filio ſuo Iſaac, & dixit ad Abraham: Eiice ancil- B Gene.21.
lam, & filium eius: Non enim hæres erit filius ancillæ cum Gala.4.
filio meo Iſaac.) Durum erat hoc viſum Abrahæ, vt eiice-
ret filium ſuum, licet eum quem ſuſceperat ex vernacula.
Et tu noli te miſcere ancillæ, ne ſuſcipias ex illa filium, &
vxor tua non patiatur cohæredem illum filio ſuo fieri. Vi-
des enim hinc ſolui gratiā matrimonij. Certe ſi incidiſti, &
habes filiū, eiice ancillam, & filiū eius. Melius eſt enim vt
ancilla quàm vxor recedat, & filius ancillæ quàm legiti-
mus eiiciatur. Quod ſi dubitaueris, ſi contempſeris vxo-
ris tuæ ſententiam, & durum tibi viſum fuerit, dicit tibi
deus quod dixit Abrahæ. Quod illi enim dixit, tibi di-
cit,& omnibus dicit: Non ſit durum ante te de puero,& de
ancilla. Omnia quæcunque dixerit tibi Sara, audi vocem
eius, quoniam in Iſaac vocabitur tibi ſemé.) Nuſquam ali- Gene.21.
bi dixit: Audi vocem vxoris tuæ, niſi hic: id eſt, feciſti in-
iuriam vxori tuæ,& non mitigaſti affectum eius. ſuſcepiſti
ex ancilla filium,& non honoraſti vxoris filium. Numquid
poteſt in ancillę filio ſemen tuum vocari? Non vtique. in le- C
gitimo enim filio vera ſucceſsio eſt. Sed vereris, quia filius
tuus eſt, ne forte eiectus intereat atq; occidat. Non ei deerit
mea gratia. Omnes alit deus noſter, ſuffulcit vniuerſos, &
iuſtos & iniuſtos. Denique & pluit ſuper iuſtos & iniuſtos.
Sicut fecit Abraham, facito & tu. Eiice ancillam, vt ſecura Matth 5.
vxor & inoffenſa maneat domi. Eiice & ancillæ filium, vt
non habeat hæreditatis conſortium, qui non habet originis
priuilegium.

De tentatione Abrahæ, & multiplici eius probatione.

Caput VIII.

ET factum eſt poſt hęc verba, deus tentauit Abra- Gene.22.
ham.) Aliter deus tentat, aliter diabolus. Diabo-
lus tentat vt ſubruat, deus tentat vt coronet. De-
nique probatos ſibi tentat. Vnde & Dauid dicit:
Proba me deus, & tenta me. Et ſanctum Abraham proba- Pſalm.138.
uit ante,& ſic tentauit, ne ſi ante tentaret quàm probaſſet,
grauaret. Probauit eum cum exire de Charra iuſſit, & obe-
dientem reperit. Probauit cum fidei titulo fretus liberauit D
nepotem, cum de præda nihil attigit, cum promiſit ſeni fi-
lium,& cum eſſet centum annorum. quamuis Saræ genitalia
conſideraret emortua, tamé credidit, nec fide hæſitauit, qui
poſſet hæſitare ratione ſterilitatis aut ſenectutis. probauit
eum hoſpitij ſedulitate. Probatum igitur quaſi fortiorem
tentandum putauit maioribus, & quibuſdam imperiis du-
rioribus. Et hic quidem exemplo docemur, quia veris
probatur quis, tentatur autem compoſitis & fictis. Non e-
nim volebat deus immolari à patre filium, nec impleri hoc
munus volebat, qui ouem pro filio immolandam obtulit:
ſed tentabat affectum patris, ſi dei præcepta præferret fi-
lio, nec paternæ pietatis contemplatione vim deuotionis
inflecteret. Et dixit ad eum: Abraham, Abraham. Repeti-
tione nominis mentem excitat, vt eſſet paratior. Denique
reſpondit illi: Ecce ego. Et dixit: Accipe filium tuū dilectiſ Gene.22.
ſimum, qué dilexiſti Iſaac,& vade in terrā excelſam,& of-
feres mihi illum holocauſtum in vno montium, quem tibi
dixero.) Non ſinit ocioſum eſſe affectum patris. A princi-
pio

pio cum ſtimulat & pungit pietatis aculeis: & filij nomē ad- A
dit ad nomen neceſſitudinis, & vim amoris. Non ſatis pu-
tauit dixiſſe filium, adiungit amantiſſimum, quem dilexiſti
Iſaac. Quid eſt quod ait: Quem dilexiſti, & non dixit, quē
diligis? Poſſumus quidem vti ad defenſionem ſcripturę cō
ſuetudine diuinæ, quia præterita plerumque ponit pro fu-
Math. 3. turis vel præſentibus, vt in euangelio habes: Hic eſt filius
meus dilectiſſimus, in quo complacui. cum vtique ſemper
in filio placeat pater. Et in pſalmo habes: Dixit dominus
Pſalm. 109 domino meo, ſede à dextris meis. cum ſemper ſedeat. Poſ-
ſumus tamen & amantiſſimum ad præſens accipere, & quem
dilexiſti ad id, vt non recenti quodam impulſu amoris, ſed
ĩnolito diu & probato amore ſignificaret dilectum. Quod
enim ad tempus augetur, ad tempus reſoluitur: quod au-
tem diu aut ſemper placuit, cito aboleri non poteſt. Poteſt
& illud non abſurdū videri, quia morituros plus diligimus.
Hoc eſt, quem ante dilexiſti: quaſi iam non diligat im-
molandum. Nec ocioſe addit nomen ſancti Iſaac, hoc eſt,
B eum quem ſuſcepiſti de vxore vnicum, ſuſcepiſti in ſene-
ctute, ſuſcepiſti tanquam fidei tuæ præmium, remuneratio-
nem operum tuorum, ſuſcepiſti ex promiſſione dei, non
coniugis fœcunditate, ex qua alium ſperare non poſſis. Of-
feres mihi holocauſtum: ſed prius vade in terram excelſam.
Interponitur ſpatium, ne præcipitari ſubito videatur affe-
ctus, vt illa dilatione obrepat pietatis gratia, deſiderium pa
tris. Adiecit: In vno montium, quem tibi dixero. Et hic
Gene. 22. ſimiliter, vt dum aſcenderet ſenex, infringeretur impetus,
laſſaretur dextera, deficeret intentio: dum quæreret mon-
tem diſcere, dediſceret apparatum. Exurgens autem non
ſolum ſequenti die, ſed etiam diluculo, vt attuliſſe nox mo-
ras ſtudio feſtinantis patris videretur, ſtrauit aſinam ſuam,
& ſumpſit ſecum duos pueros, & Iſaac filium ſuum, & con-
cidit ligna ad holocauſtum. Docemur parata omnia ad ſa-
crificium dei ferre: diſcimus etiam apparatum ſacrificij, &
miniſterij munus ipſi nobis vindicare, non delegare aliis.
Senex Abraham, & diues pecoribus, atque abundans ſerui-
C tiorum, non quæſiuit comitatus ſui agmina: ipſe quoque li-
gna concidit, & obſequia maiora viribus ſuis non intermi-
ſit. Venit autem ad locum quem dixit illi deus, die tertia, &
cum duobus ipſe tertius proficiſcitur, hoſtiam ſuam ſecum
ducēs, & die tertio ad locum ſacrificij venit. Salutaris hic
numerus, & conueniens ſacrificaturis. Denique & in poſte-
rioribus Moyſes dicit ad Pharaonem regem Aegypti: Viā
Exodi 3. trium dierum ibimus, & immolabimus deo noſtro, ſicut di-
xit nobis. Et rectè tertio die celebratur trinitatis ſacrificiū.
Gene. 22. Et reſpiciens Abraham oculis, vidit locum à longe. Solici-
te explorat, qui properat implere. Quamuis ſenilem ſtudio
celeraret gradum, tamen hoc ſerum putans, procedebat o-
culis: vigebant ſingulorum officia membrorum, licet ſenilia
membra non poſſent vigere. Solet hebeſcere viſus ſenum,
vt etiam propinqua non facile conſpiciant. Hic non ſolum
vidit locum, ſed etiam longe poſitus aſpexit. Nec dubitauit
vidiſſe, ſed ait pueris ſuis: Sedete hic cum aſina, ego autem
D & infans pertranſibimus vſque illoc: & cum adorauerimos,
reuertemur ad vos. Merito typus in aſina, quia & veritas
in pullo aſinæ. In hoc enim animante figuratur populus gen
tilium, ante oneri ſobiectus, nunc Chriſto ſubditus. Iſaac
Ergo Chriſti paſſuri eſt typus. Venit in aſina, vt crediturū
populum nationum ſignificaret. Ideoque & dominus cum
ad ſubeundam pro nobis paſſionem veniret, pullum aſinæ
ſoluit, quem ipſe conſcientia mitem atque manſuetum iam
Chriſto ſua terga credentem aſcenderat. Quod autem ait,
Ego & puer pertranſibimus viam, demonſtrat quod nō de-
ficeret in tanto apparatu pater, non cederet filius: aut quia
pertranſirent pietatis remedio tanti facinoris auſteritatem.
Addidit: Ad vos reuertemur. Prophetauit quod ignorabat,
Gene. 22. ipſe ſolus diſponebat redire immolato filio, ſed domin⁹ per
os eius locutus eſt quod parabat. Captioſe autem loqueba-
tur cū ſeruulis, ne cognito negocio aut impediret aliquis,
aut gemitu obſtreperet, aut fletu. Accepit autem ligna ho-
locauſti, & impoſuit Iſaac filio ſuo: accepit & ignem ipſe
in manu, & machæram. Conſecratur ſacris hoſtia miniſte-
riis, & commendatur futura. Quæ pietatis hoſtia, pij antè

A miniſterij vectura eſt. Ligna Iſaac ſibi vexit, Chriſtus ſibi
patibulum crucis portauit. Abrahā comitabatur filium, pa-
ter Chriſtum. Nec Iſaac ſolus, nec Ieſus ſolus. Denique ait: Ioan. 16.
Solum me relinquetis, & non ſum ſolus, quia pater mecum
eſt. Dixit autem Iſaac ad Abraham patrē ſuum: Pater. Qui
dixit: Quid eſt fili? Pulſatur pietatis vocabulis patris affe-
ctus, & fluctibus quibuſdam hinc atque inde tunditur. Fi-
lius vocat patrem, pater dicit fili, vt ipſo verborum ſono ſe
recognōſcat pater. quàm impoſſibile eſt vt ferire poſſit, cu-
ius ſe vulneri ſubiicere optaret. Hæc nomina vitæ ſolēt o-
perari gratiam, non miniſterium necis. hæc vocabula inci-
tare ad pietatem, non ad mortem ſolent. Addidit Iſaac di-
cens: Ecce ligna, vbi eſt ouis ad holocauſtum? Et hic pro-
phetat ſermone, non ſcientia. Ouis enim à domino ad ſacri-
ficium parabatur. Reſpondit denique ſimiliter & Abrahā:
Deus prouidebit ſibi ouem ad holocauſtum fili. Inflexibi-
lis à ſtudio deuotionis miniſter vocare filium frequēter nō
timet: ita erat intentionis ſoliditate fundatus: & hoc ſe me-
B liorem patrem putabat, hoc ſibi in perenne manſurum iudi-
cabat filium, ſi eum immolaret deo. Non ſolum autem hoc
prophetauit quod ſtatim accidit, quia deus prouidit ſibi pro
Iſaac hoſtiā, & reddidit patri filium: verū illud magis, quod
non hæc hoſtia diuinæ eſſet diſpoſitionis, ſed alia eſſet ho-
ſtia quam deus ſibi pararet, vt mundaret orbem terrarum:
illa eſſet omnibus acceptior, per quam multi patres offerrēt
filios ſuos, & ſeparari ab hoc ſeculo à filiis non timerent.
Quotidie offerunt patres filios ſuos, vt moriantur in Chri-
ſto, & conſepeliantur in domino. Quanti patres occiſis mar
tyrio filiis lætiores ab eorum tumulo reuerterunt? Venit
Abraham ad locum ſacrificio prædeſtinatum, & ædificauit
ibi aram, & impoſuit ligna. Quanta molimina immolaturi,
ne raptus ſubito ad immolandum æſtimaretur? Et colli-
gatis manibus ac pedibus Iſaac filij ſui, impoſuit eum in arā
ſupra ligna. Nectit filio manibus ſuis vincula pater, ne refu-
giendo filius, & vi ignis exuſtus peccatum incurreret. Et di
xit angelus: Abraham Abraham. Tenuit quodāmodo ma- Gene. 22.
C nū eius diuina vox, & ictum vibrantis occupauit dexterę.
Non ſemel vocauit, ne aut non plene audiret, aut fortuitam
vocem putaret. Sic reuocauit, quemadmodū imperauit. Re-
petiuit vocem tanq̃ veritus ne præueniretur ſtudio deuo-
tionis, & vna vox impetū ferientis reuocare nō poſſet. Non
iniicias, inquit, manum in puerū, neque facias ei quicquàm.
Nunc enim cognoui quia timeas deum tuum, & nō peperci-
ſti filio tuo dilectiſſimo propter me. Hoc eſt dicere: Affectū
tuum inquiſiui, non factum exegi. Tentaui mentem tuam, ſi
etiā filio dilectiſſimo non parceres propter me. Non auſero
quod donaui ipſe, nec hæredem inuideo quem largitus ſum
non habenti. Nec ocioſe hic quoque ei dilectiſſimum filiū
dixit, vt illud quod ſupra dixit, quem dilexiſti, ita dictū o-
ſtenderet, ne æſtimares quod iam diligere deſiſſet. Et reſpi
ciens Abraham, vidit, & ecce aries vnus hærēs in virgulto.)
Qua ratione arietem? Quaſi præſtantem vtique cætero gre-
gi. Qua ratione ſuſpenſum? Vt aduerteres hoſtiam illam nō
D eſſe terrenam. Qua cauſſa cornibus ſuſpenſum, niſi quod
carnem ſuam virtute ſuperiore à terris leuaret? iuxta quod
ſcriptum eſt: Cuius principatus ſuper humeros eius. Quis Eſaiæ. 9.
vtique ſignificatur, niſi ille de quo ſcriptum eſt: Exalta- Pſalm. 148.
uit cornu populi ſui? Cornu noſtrum Chriſtus eſt, qui prę-
ſtitit omnibus, ſicut legimus: Speciosus forma præ filiis ho- Pſalm. 44.
minum. Solus eleuatus & exaltatus à terris, quemadmodum Ioan. 8.
ipſa nos docet, cum loquitur: Ego non ſum de hoc mundo,
ego de ſupernis ſum. Hunc vidit Abraham in iſto ſacrificio, Ibidem.
huius paſſionem aſpexit. Et ideo ipſe dominus ait de eo: Gene. 22.
Abraham diem meum vidit, & gauiſus eſt. Vnde ait ſcri-
ptura: Vocauit Abraham nomen loci illius, Dominus vi-
det: vt dicant hodie: Dominus in monte apparuit, hoc
eſt quod apparuerit Abrahæ reuelans futuram ſui paſſio-
nem corporis, qua mundum redemit: demonſtrans etiam ge
nus paſſionis, cum ſuſpenſum oſtendit arietem, virgultum
illud patibulum crucis. Et in hoc ligno præſtantiſſimus
ductor gregis exaltatus omnia traxit ad ſe, vt ab omni-
bus cognoſceretur. Vnde & ipſe ait: Cum exaltaueritis fi- Ioan. 8.
lium hominis, tunc cognoſcetis quia ego ſum. Hinc quoq;

promeruit deum Abraham. Denique hæc eſt tertia benedi- A
ctio. Tres enim plenarias accepit benedictiones: Vnam
poſt victoriam, qua liberauit nepotem, quando occurrit illi
Melchiſedech, quando dixit ei dominus: Reſpice in cœ-
Gene.14. Gene.15. lum, & enumera ſtellas ſi poteris. ſic erit ſemen tuum. Et
Gala.3. credidit Abraham deo, & reputatum eſt illi ad iuſtitiam.
Gene.17. Aliam quando iuſſus eſt nominari, & ſignaculũ accepit cir-
Gene.22. cuncisionis: Tertiam, quando dilectiſſimum filium ſuũ ho-
locauſtum deo non dubitauit offerre. Hæc iterum benedi-
ctio præſtitit ſuperioribus. In illis enim propagationem ſe-
minis Abrahæ promiſit futuram. In hac autem ait: Et bene-
dicentur in ſemine tuo omnes reges terræ, quoniam audiſti
vocem meam. Et nos ergo audiamus vocẽ dei noſtri, & obe
diamus præceptis eius, ſi volumus apud eũ inuenire gratiã.

*De morte uxoris Abrahæ, fletuque eius, & ſepulturæ offi-
cio. De ſolicitudine quoque ipſius ad prouidendum filio
ſuo Iſaac de uxore.* Cap. IX. B

Locus qui ſequitur, habet mortem vxoris, fletum
mariti, ſepulturæ officium, quibus maritalis affe-
ctus probatur. Et ſurrexit, inquit, Abrahã à mor-
Gene.23. tuo. Docemur vt nõ diutius inhęreamus mortuis,
ſed quantum ſatis eſt officij, deferamus. Feſtinauit autẽ pro
loco ſepulchri precium ſoluere, cum gratis daretur, vt non
in alienis locis, ſed noſtris potius ædificemus tumulos pa-
rentum vel proximorum. Sæpe enim cum alienationibus
poſſeſſionum venales fiunt quæ in iiſdem locis ſepulturæ
ſunt. Huc autem ideo Abraham fecit, quia nondum erant
huiuſmodi dei templa, in quibus fideliũ in domino reliquię
conderentur. Senuerat itaque Abraham. quod boni eſt pa-
Gene.24. tris, debuit vxorem prouidere filio: ſed propter oraculum
dei non poterat redire eò, vnde iuſſus erat exire. Habitabat
autem in terris Chananæorum, ex quorum genere legitimã
ſucceſſionem ſibi quærere fugiebat. Et vocauit puerum ſe-
niorem domus ſuæ, & dixit ei vt iret in Charram, & de pro-
ximis ſuis vxorem peteret iuniori domino ſuo.) Diſce hinc
quòd etiam ſenioris ætatis ſeruuli pueri dicãtur à dominis,
vel à quibuſque potioribus. Vnde & quidam poëta hoc ſe- C
quendum putauit, ſiue in eorũ vſum qui ſibi docti & ſapi-
entes videntur, ipſe hoc reperit, ſiue de noſtris ipſe tran-
Virgil. i Bucol. æglo. 1. ſtulit, ſiue tranſlatum inuenit. Paſcite vt ante boues pueri,
ſubmittite tauros. Vnde & pueros dicimus quando ſeruu-
los ſignificamus nõ ætatẽ exprimentes, ſed conditionẽ. Ad-
uerte nunc virtutem boni patrisfamilias, & conſidera pri-
mum quod munus, & cui mandet, vt & tu ita inſtituas ſer-
uulos, vt liberis tuis paternum affectum deferant, officia
exequantur. Inuentus eſt de ſeruulis ſenior, tamen qui ad
vxorem prouidendã domino iuniori eligeretur, & conſtri-
ctus vt iuraret, & mitteret manum ſub femur domini ſui.
Per femur generationẽ intelligimus: generatio autem Abra
hæ, Chriſtus eſt. Vnde Apoſtolus ait: Abrahæ, inquit, dictæ
Gala.3. ſunt promiſſiones, & ſemini eius. Non dicit, & ſeminibus,
quaſi in multis, ſed ſicut in vno, & ſemini tuo, quod eſt
Chriſtus: oſtendens per ipſum nobis ſanctum ſacramen-
tum, per ipſum tutum auxilium fore. Conſtrinxit autem eũ
vt non de ſemine Chananæorum vxorem accerſiret domi- D
no ſuo, quorum generis author patrem non honorauerat,
& ideo maledictionis hæreditatem tranſmiſit in ſuos: vt co
gnoſcamus fidem, & quandam hæreditatem de authoris
proſapia in iis requirendam, quos nobis volumus adiunge-
Pſalm.17. re. Cum ſancto enim ſanctus eris, & cum peruerſo peruer-
teris. Si hoc in aliis, quanto magis in coniugio, vbi vna ca-
ro, & vnus ſpiritus eſt? Quomodo autem poteſt congrue-
re charitas, ſi diſcrepet fides? Et ideo caue Chriſtiane gen-
tili aut Iudæo filiam tuam tradere. Caue, inquam, gentilẽ
aut Iudæam atque alienigenam, hoc eſt hæreticam, & om-
nem alienam à fide tua vxorem accerſias tibi. Prima coniu-
gij fides, caſtitatis gratia eſt. Si idola colat, quorum prædi-
cantur adulteria, ſi Chriſtũ neget, qui præceptor & remune
rator eſt pudicitiæ: quomodo poteſt diligere pudicitiam? Si
Chriſtiana ſit, non eſt ſatis, niſi ambo initiati ſitis ſacramen-
to baptiſmatis. Simul ad orationem nocte vobis ſurgendũ
eſt, & coniunctis precibus obſecrandus deus. Accedit aliud
inſigne caſtimoniæ, ſi credas à tuo deo tibi quod ſortitus

A es coniugium datum. Vnde & Salomon ait: A deo, inquit, Prouer.19.
præparabitur viro vxor. Non poſſunt hoc diſpares fide cre
dere, vt ab eo quem non colunt, putent ſibi connubij im-
partitam gratiam. Ratio docet, ſed amplius exempla com-
mouent. Species illecebra mulieris decepit etiam fortiores
maritos, & à religione fecit diſcedere. Et ideo tu vel amo-
ri conſule, vel errorem caue. Primum ergo in coniugio reli
gio quæritur. Ideo Abraham proximam quæſiuit dare v-
xorem filio ſuo. Et tu proximam quære. Quis eſt proxi- Lucæ.10.
mus? Qui fecit, inquit, miſericordiam. In euangelio hoc di-
xit dominus Ieſus. Et tu proximam ſeminis Abrahæ requi-
re, & propinquam proximi tui. Semen Abrahæ Chriſtus,
ipſe eſt proximus omnium, qui ſuper omnes fecit miſericor
diam, tollens peccatum mundi. Diſce deinde quid in vxo-
re quæratur: non aurum, non argentum quæſiuit Abrahã,
non poſſeſſiones, ſed gratiam bonæ indolis. Deinde inter-
B rogatus, ſi nollet venire mulier, verùmtamen eo filium do-
mini ſui duceret, ait: Attende tibi, ne reuoces filium meum
illo. Dominus deus cœli, & deus terræ accepit me de do- Gene.24.
mo patris mei, & de terra in qua natus ſum, qui locutus eſt
mihi, & iurauit dicens: Tibi dabo terram hanc, & ſemini
tuo. ipſe mittet angelum ſuum ante te, & accipies filio meo
vxorem inde. Quod ſi noluerit tecum venire mulier in ter-
ram hanc, purus eris à iuramento hoc. Quo proficiat hoc,
conſidera diligentius. Non licet tibi accipere alienigenam.
Sane ſi Chriſtianam ſe faciat, & laudem habebis ex ea. Ne
te quoque, ſi recuſauerit Chriſtiana fieri, ſtudium nuptia-
rum à fide deflectat, inſtruit lectio. Abraham enim ſequen-
tem duci admonuit, reſidentem nõ expeti, nec eò filium
pergere. Sane domini ſui, qui ſe ab incolatu terræ in qua ha
bitabat, adduxerat, non defuturam miſericordiam, vt præ-
iret ſtudio petitoris, & puellæ inclinaret animum. Quaſi
propheta hoc dixit in cauſſa filij, & quaſi moralis doctor do
cuit te ſperare de domino, quod iuuare dignetur incremen
tum fidei quærentem. Et ſurgens puer profectus eſt in Me-
ſopotamiam, & iuxta voti ſeriem quod proficiſcens ſeruu-
C lus vouerat, occurrit ei Rebecca habens hydriam ſuper hu
merum, virgo ſpecioſa valde, quam vir non cognouerat.
Deſcendit autem ad fontem, & impleuit hydriam, dedit
puero bibere, adaquauit omnes camelos eius. Vnde puer
Abrahæ accepit inaures aureas ſingularum drachmarum, &
duas virias dedit in manus eius, decem aureorum põdus ea-
rum, & quæſiuit ab ea ſi locus eſſet hoſpitio, & cuius eſſet
filia. Simplicitas quidem moralis exprimitur, quod nullus
fuerit vel in coniugij petitione ambitioni locus, ſed domi-
nus præſul coniugij petitionem impleuerit. Tamen ſpecta-
re licet eccleſiæ myſteria. Vbi ĩuenitur eccleſia, niſi in Me-
ſopotamia? Inde quæritur, ibi accerſitur, ibi duobus ſtipa-
tur fluminibus, lauacro gratiæ, & fletu pœnitentiæ. Etenim
niſi peccata propria defleueris, niſi gratiam baptiſmatis ac-
ceperis, non tibi acquiritur eccleſiæ fides, & quædam con-
iugalis copula. muniunt eam Tygris, hoc eſt prudentia:
& Euphrates, hoc eſt iuſtitia, & illuminatio fructuoſa, à bar
baris ſeparans gentibus. Virgo autem ſpecioſa valde, cuius
D decorem nulla corrupit ætas. Specioſa valde, quia ſpecioſus Pſalm.44.
& ille præ filiis hominum qui eam acquiſiuit ſibi: quam vir
non cognouerat. nulli enim viro erat copulæ ius, ſed ſoli
Chriſto debita. Hydriam habens ſuper humerum, qua la-
uat actus hominum. Et quia ex congregatione gentilium
conſtat, qua ſuos lauit: ideo legis nota deſcendit ad fontẽ, &
impleuit hydriam, & aſcendit. Samaritana illa venit ad fon- Ioan.4.
tem, ſicut in euangelio ſcriptum eſt, ſed non deſcendit: pu-
teus ei videbatur, nec impleuit hydriam. Denique ait: Hy-
driam nõ habeo. Non habebat vnde actus ſuos lauaret. Hęc
ſola deſcendit, hęc ſola cognouit fontem verum: hoc eſt, nõ
aquæ fontem, ſed vitæ æternę, ſicut dixit Dauid: Quoniam Pſalm.35.
apud te eſt fons vitæ, & in lumine tuo videbimus lumen.
Ideoque habuit quod daret ſitientibus, quia credidit. Nam
quæ non credebat, ait fonti huic volenti ſibi potum dare:
Vnde mihi habes dare aquam viuam? Hæc autem habuit vn
de non ſolum puerum, ſed etiam camelos adaquaret, quæ
non ſolum iuſtos rigare conſueuit, ſed etiam iniuſtos reple-
re. Ideo accepit inaures aureas, & virias quas miſit Abra-
ham,

ham,tanquam meritorum ſuorum præmia.Fortaſſe audien- A
tes hæc filiæ quæ ad gratiam domini téditis,& vos prouoce
mini vt habeatis inaures & virias, & dicatis: Quomodo ꝓ-
hibes hoc epiſcope vt habeamus quod Rebecca accepit pro
munere, & hortaris vt ſimiles ſimus Rebeccæ? Sed non has
inaures Rebecca habebat & virias, quæ lites in eccleſia ſe-
rere ſolent,quæ labuntur frequenter:alias inaures habebat,
quas vtinam vos habeatis,alias virias.Inaures Rebeccæ pij
auditus inſignia, & viriæ Rebeccæ ornamenta factorum
ſunt. Has inaures habebat, quæ non grauarent aurem, ſed
demulcerét:has virias, quæ manum non materiali auro one
rarent,ſed ſpiritali actu leuarent. Ideo & fratri & parétibus
in hoc placuit ornatu. Et tu ſume inaures quas tibi Abra-
ham reliquit: ſume quas tranſmiſit virias. Audi verba do-
mini dei tui, ſicut ipſe audiebat: exequere iuſſa, ſicut ipſe
properauit implere. Pulcherrimus autem locus ad inſtruen
dos eos quibus aliquid ioiungitur, quod non prius mandu-
cauit puer Abrahæ appoſitum ſibi panem,quàm mandatum
domini exequeretur.Quo impetrato, vaſa aurea & argentea
& veſtem dedit Rebeccæ. Vbi ſponſata eſt eccleſia,accepit
vaſa aurea & argentea,in quib⁹ eſſet theſaurus fidei:ſunt ete B
nim vaſa in honorem,ſunt & in cótumeliam.Quæ ſint ea va
1.Cor.4. ſa, audi: Habemus theſaurum in vaſis fictilibus. Vaſa ficti-
lia,corpora noſtra ſunt: fides noſtra, theſaurus eſt. Et for-
taſſe iam etiam ipſa corpora noſtra, quæ theſaurum ha-
bent,aurea ſunt,quia ſunt plena prudeotiæ: & argentea va-
ſa ſunt,quæ videntur mandati cœleſtis alloquiis refulgere.
Honorantur autem & parétes muneribus.Conſulitur puel-
la non de ſponſalibus(illa enim iudicium ſpectat parentum.
Non eſt enim virginalis pudoris eligere maritum) ſed iam
deſponſata viro de profectionis conſulitur die.Nec imme-
rito dilationem non attulit: iure etenim properare debuit
ad maritum.Vnde illud Euripideon, quod mirantur pleri-
que, vnde tranſlatum ſit, manifeſtum eſt. Ait enim in per-
Hermione ĩ Andromacha Euripidis ſic loquitur. ſona mulieris,quę tamen maritum volebat relinquere,& ad
alias petebatur nuptias: νυμφευμάτων μὲν τῶν ἐμῶν πατὴρ ἐμὸς
μέριμναν ἕξει, κοὐκ ἐμὸν κρίνειν τάδε. Hoc eſt: Sponſalium qui-
dem meorum pater meus curam ſubibit: Hoc enim non eſt
meum. Ergo quod ipſi philoſophi mirati ſunt, ſeruate vir- C
gines.Mulier etiam ſi qua amiſſo cito marito adoleſcentula
laqueum infirmitatis ſuæ timet incidere, ſi vult, nubat tan-
tum in domino,vt electionem mariti parentibus deferat,ne
appetentiæ procacioris æſtimetur author, ſi ipſa de nuptiis
ſuis electionem ſibi vindicet. Expetita enim magis debet
videri à viro,quàm ipſa virum expetiſſe. Verecúdiam prę-
mittat antequam nubat, quo ipſum cóiugium plus commen
Matth.22 det verecundia. Sed illi verba imitantur, opera imitari ne-
queunt.Ineſſe quoque in eo pręclarum eccleſiæ myſterium
liquet, eo quòd nemo auſus ſit eam ante Chriſtum vocare.
Soli enim Chriſto hæc erat vocandarum nationum repoſita
prærogatiua.Vocata autem non fecit moram, & ideo acce-
ptior domino,quia populus Iudæorum, qui erat ad cœnam
vocatus, dignus non fuit venire: congregatio autem Gen-
tium ſimul vt accerſiri ſe vidit, occurrit. Denique vt ſcias
non ſine myſterio eſſe: cum veheretur camelo, venit ad
ſponſum,eo quòd populus nationum beluina quadam hor-
ridus meritorum deformitate,qui formæ ſuæ nullum habe-
ret decorem,fidem eſſet atque conſenſum eccleſiæ receptu D
rus. Nec illud ocioſum, quòd cum veniret Rebecca, vidit
Iſaac deambulantem:& cum interrogaſſet quis eſſet,cogni-
to quod ipſe eſſet cui duceretur vxor, deſcendit, & caput
ſuum obnubere cœpit, docens verecundiam nuptiis præire
debere.inde enim & nuptiæ dictæ,quod pudoris gratia pu-
ellæ ſe obnuberent. Diſcite ergo virgines quemadmodum
ſeruetis verecundiam, ne intecto capite prodeatis ante ex-
traneos,cum Rebecca iam deſponſata deſignatum maritum
aperto capite non putauerit videndum. Quis ille eſt ſeruu-
lus qui prouidit has nuptias?Vnus vtiq; de apoſtolis, & ille
maxime qui ait: Viri fratres, vos ſcitis quia à diebus anti-
quis in nobis deus elegit ex ore meo audire nationes verbú
euangelij. Vel ille qui doctor appellatus eſt Gentium. Ipſi
enim cum leguntur,ait Ioannes euangeliſta,acquirunt Chri
ſto animam,vt credat quæ ante non credidit:& cupientibus
A Chriſtum videre,ſermonibus demonſtrant ſuis.Itaq; Abra
ham celebratis filij nuptiis,lógæua ætate, & bona ſenectute
compleuit diem.

CAPITA LIBRI SECVNDI DE ABRAHAM.

De continuatione huius libri ad pręcedentem,cum pulchra
profundioris intellectus apertione: & qua ratione men-
ti dicatur,ſicuti & Abrahæ dictum eſt, vt exeat de terra,
cognatione,& domo ſua.Quomodo etiam volens perfe-
ctam purgationem conſequi, à tribus ſe debeat diſiun-
gere. Caput I.
De exitu Abrahæ, quemadmodum locutus eſt ei dominus.
Et quod proceſſus illius viri propoſitus ſit nobis ad imi-
tandum,& ſcriptus ad experimentum: ac qualiter refor-
met ſe meos in Abraham, & per gradus & incrementa ſe
colligat. Caput II.
De perambulatione Abrahæ vſque ad locum vbi dominum
ſibi apparentem vidit:quem,quandiu Chaldæus fuit, vi-
dere non poterat.Quòd etiam mens quandiu Chaldaicis
B erroribus inflectitur, deum non videt. De ædificatione
quoque aræ per Abraham, & inuocatione nominis do-
mini. Caput III.
De abitu Abrahæ & demoratione in deſerto, deſcenſúque
in Aegyptum. Quòd etiam mens tunc probetur ac ten-
tetur quando eſt in deſerto. Quid præterea ſignificet
quod Abraham deſcendens in Aegyptum dixit Saræ ne
ſe vxorem ſed ſororem eius appellaret.Quid etiam incre
patio Abrahæ per regé Aegypti, vxoríſque reſtitutio,&
abeundi licentia. Caput IIII.
Diſceſſus Abrahæ de Aegypto cum vxore ſua Sara quid
ſignificet.Quid etiam quod eo inducitur rediſſe vnde in
Aegyptum deſcenderat. Cur præterea diuitias eius ſcri-
ptura expreſſerit.Et vtrum Loth quoque nepos eius di-
ues fuerit. Caput V.
Qua ratione ſcriptum ſit: Et Loth qui ambulabat cum A-
braham.Cur etiam dictum ſit quòd non capiebat eos ter
ra. Qui præterea ſint paſtores, & quorum animantium.
C Quæ rixa inter paſtores Abrahæ,& inter paſtores Loth,
& quomodo illam ſedare curauerit Abraham. Quanta
quoque præmiſerit ne Loth diſcedere cogeretur.De in-
ſolentia denique ipſius Loth, & electionis neſcientia. Et
quid nos eligere debeamus. Caput VI.
Quomodo ex locutione domini ad Abraham,& oſtenſę ſi-
bi terræ promiſſione doceamur quãtum mens ſuperfluis
portionib⁹ & irrationabilib⁹ exhauſtis proficiat.Quem-
admodum etiam inſtruamur ex triũpho quatuor regum
contra quinque,quantum vitia vitiis adiuncta noceant.
Caput VII.
Quemadmodum ex oblatione Melchiſedech admoneatur
mens plena prudentiæ ac iuſtitiæ,vt deuotior ſit erga dei
cultum. Quódque expeditione regis Sodomorũ, vbi ſe
viciſſe putat, tentari ſe diſcat, & qualiter ex Abrahæ re-
ſponſione contagium intéperantiæ declinare poſſit. Cur
præterea poſt euétum belli, mercedem dominus ſpopon
derit. Quid denique ſignificet quòd Abrahæ cura poſte
ritatis fuit. Ac de myſtica interpretatione totius ſacrifi-
D ficij Abrahæ. Caput VIII.
Quid ſibi velit quòd poſt ſolis occaſum exceſſus cecidit ſu
per Abraham.Et quomodo ei non tam quæ futura erant
declarabantur, quàm præſcribebantur quæ facienda fo-
rent.Quid præterea ſingulariter per ſuperiora author ſi-
gnificari arbitretur. Caput IX.
Quid ſignificetur oraculo domini ad Abraham dicétis: Se-
mini tuo dabo terram hanc,&c.Ad quid etiam pertineat
Sara vxor Abrahæ,quæ ſterilis fuerat.Et quid ancilla e-
ius Agar ſignificet. Qua ratione præterea Sara concluſa
fuerit,& Agar filios pepererit. Caput X.
Quid nos doceat oraculum quo dictum eſt Abrahæ: Cir-
cuncidatis omne maſculinum veſtrum,&c.Quomodo e-
tiam plerique moneantur ex hoc quod dominus dixit:
Quoniam qui non fuerit circunciſus maſculus,&c. Qua
ratione præterea Saræ vna litera fuerit addita,ac de futu-
ri filij

ri filij promiſſione,&c.Quid denique ſignificet quod A- A
braham in faciem ceciderit. Et de promiſſi confirma-
tione, & reſponſione domini ad Abrahæ petitionem.
Caput XI.

DIVI AMBROSII EPISCOPI
Mediolanenſis de Abraham, Liber II.

De cantinuatione huius libri ad præcedentem,cum pulchra profundioris intellectus apertione, & qua ratione menti dicatur, ſicuti & Abrahæ dictum eſt, ut exeat de terra, cognatione, & domo ſua. Quomodo etiam uolens perfectam purgationem conſequi, à tribus ſe debeat diſiungere. Caput I.

MOtalem quidem locũ proſecuti ſumus,
qua potuimus intellect' ſimplicitate, vt B
qui legunt, motũ poſſint ſibi haurire ma
giſteria. Sed quia ex vtraq; parte acuta
eſt acies gladij,ex vtraq; parte prçliaris:
Hebr.4. ſimiliter verbum dei, quod eſt acutius
omni gladio acutiſſimo, penetrans vſque ad diuiſionem ani
mæ,quocunque conuerteris, paratum inuenies & opportu-
num vt animam legentis pertranſeat ad reuelanda prophe-
ticarum ſcripturarum ænigmata. Vnde non abſurdum reor
referre ad altiora ſenſum,& per hiſtoriam diuerſarum per-
ſonarum virtutis formæ quendam proceſſum explicare, ma
xime cum iam in Adã intellectus profundioris exordia de-
guſtaremus. Adam etenim mentem diximus, Euam eſſe ſen
ſum ſignificauimus, ſerpẽtis ſpecie delectationem expreſſi-
mus:ſed ibi de ſumma beatitudine, & quadam naturali vir-
tutum amœnitate per circunſcriptionem ſenſus & delecta-
tionis illecebram deflexus ad culpam eſt. Hic autem profe-
ctum mentis ſpeculari datur. Hoc enim legiſlator prouide
egit, vt quemadmodum lapſum mentis demonſtrauit, vt il- C
las erroris caueremus ſemitas, ita etiam proceſſum mentis
& quendam ſuperiorem reditum ſignificaret, vt quemad-
modum infracta mens reformare ſe poſſit,cognoſceremus.
Purgauerat enim terram dominus in diluuij infuſione,laue-
rat humanæ colluuionem fragilitatis. Sed non ſatis erat ad
virtutum profectum,niſi vt inſtrueretur homo quemadmo
dum ſe regeret & gubernaret. Abraham mentis loco indu-
citur.Deniq; Abraham tranſitus dicitur.Ergo vt mens quç
in Adam totam ſe delectationi & illecebris corporalib' de-
derat,in formã virtutis ſpeciémq; tranſiret, vir ſapiẽs nobis
ad imitandum propoſitus eſt. Denique Abraham ſecũdum
Hebræos & ſecundum Latinos pater dictus eſt, eo quòd
mens paterna quadam authoritate cenſione & ſolicitudine
totum gubernet hominem. Hæc ergo mens erat in Charra,
id eſt in cauernis obnoxia variis paſſionibus.Ideoque dici-
Gene.12. tur ei: Exi de terra tua, hoc eſt de corpore tuo. Exiuit de
hac terra ille cuius conuerſatio in cœlis. Et de cognatione,
inquit,tua.Cognati ſunt animæ noſtræ corporis ſenſus.Di-
uiditur in duo anima noſtra, in id quod rationabile, & in id D
quod eſt irrationabile. In eo autem quod eſt irrationabile,
ſenſus ſunt.Ergo cognati ſunt partis rationalis, hoc eſt men
tis. Et de domo tua,inquit,exi. Domus mentis prolatum eſt
verbum.Sicut enim paterfamiliâs habitat in domo ſua,& in
poteſtate habet quemadmodum regat domum ſuam, ita e-
tiam mens in ſermonibus noſtris habitat,& gubernat verba
noſtra,& vis eius ac diſciplina in ſermone elucet. Et bonus
paterfamiliâs à primo veſtibulo domus æſtimatur:ita etiam
de ſermonibus noſtris mens noſtra perpenditur. Denique
etiam modulum vocis pulſat & reuocat. Ergo qui vult per-
fectam purgationem conſequi, diſiungat ſe ab his tribus, à
corpore, à ſenſibus corporalibus, à voce. In quibus ſunt o-
mnes corporis paſſiones,& circunſcriptiones ſenſuum qui-
bus decipimur & illudimur. In nullo enim horum trium bo
num. Nec in carne,quamuis Epicuri ſchola, plerique etiam
voluptarij dirumpantur laudis corporis delectatione. Ne-
que in ſenſibus,qui ſæpe ludũtur. Neque in ſono vocis,quæ
falſis plerunque animam demulcet cantibus, eſt perfectum

A bonum hoc incorruptibile. Manifeſta autem fides. Mortuo
etenim homine caro corrumpitur,ſenſus pereunt, vox amit
titur, remanet mens immortalis,incorpoream vitam recipi-
ens. Vnde in alteram terram vocatur plenam beatitudine,
vbi non falſa pro veris, ſicut in hac vita, ſed viuam rerum
cernat ſubſtantiam,eo quòd excuſſa corporis & ſenſuum &
vocis nebuloſa quadam imagine, corruptibilem caliginem
deponat, & reuelata facie beatæ vitæ gratiam luſtret obtu-
tu. Benedicam,inquit, te, & faciam te in gentem magnam. Ibidem.
Immortalitatem ſpondet cum genus promittit.Genus enim
immortale videtur eſſe.Perſonç mortales ſunt ſingulorum,
vt hominum, vt equorum, vt apum.De quibus ait quidam:
At genus immortale manet. Tamẽ multo illud melius quod
gentem magnam dixit, eccleſiæ perpetuam poſteritatem,&
generationem illam ſupernam,quæ vere magna eſt. Et pec-
cato moriamur,ideo renaſcamur.

De exitu Abrahæ quemadmodum locutus eſt ei dominus. Et B
quod proceſſus illius uiri propoſitus ſit nobis ad imitandum, & ſcriptus ad experimentum†, ac qualiter reformet ſe mens in Abraham, & per gradus & incrementa ſe colligat. Caput II. †exprimẽdũ

EXiit Abraham quemadmodum locutus eſt ei do- Ibidem.
minus. Hinc ſerunt Gentiles ſeptem ſapientum
ſententiam:Sequere deum,quaſi inuentum ſuum:
cum longe anterior non dico Abraham,ſed Moy
ſes fuerit, per quem lex data eſt dicens: Poſt dominum de-
um tuum ambulabis. Exiuit ergo Abraham, in quo non
tam profectio eius, quàm animæ eius deuotio, & mentis li-
bertas exiuit de corporis vinculis,de illecebris delectatio-
nis.Denique ſic habes:Exiuit Abraham quemadmodum lo
cutus eſt illi deus. Supra habes exi dixiſſe deũ, in quo aper-
tum imperium iubẽtis expreſſum: hic habes quẽadmodum
locutus eſt illi deus, quaſi quidam confabulationis affectus
comprehenditur.omnia enim fecit quæ ſtatuta ſunt. Ante fa
C ctum igitur deus dicit quaſi obnoxio,poſt factum loquitur
quaſi amico. Amicus eſt enim deo, qui facit quæ imperata
ſunt. Vnde & in euãgelio ſuo dicit dominus Ieſus: Vos ami Ioan.15.
ci mei eſtis,ſi feceritis quæ ego præcipio vobis. Iam non di
cam vos ſeruos.Sed(vt dixi)proceſſus viri ſapientis propo
ſitus eſt nobis ad imitãdum,ſcriptus ad experimẽtum†: nec †exprimẽdũ
perfectio. Adhuc enim reformat ſe mens in Abraham, quæ
in homine primo lapſa eſt. Et ideo per gradus & incremen-
ta ſe colligit. Vnde & addidit: Et abiit cum eo Loth, hoc
eſt declinatio. Id enim nominis ſignificat interpretatio, eo
quòd vt viantes incognitam carpentes viam, ſemitis ali-
quibus ſæpe falluntur, vt à directo deflectant tramite,& ta-
men ſi prudentes ſunt, non deuiant, ſed cunctabundi licet
regionis ipſius contuitu viam colligunt:ita & Abraham nu-
tabundus quidem,tamen tramitem veri ſequebatur. Duce-
batur plerunque falſa ſpecie honorum, ſed non penitus in-
clinabatur. Perfecti eſt enim non deflectere, prudentis non
penitus declinare. Solus autem ille nunquam deflexit, de
quo ſcriptum eſt: Ecce virgo in vtero accipiet, & pariet fi- Lucæ.1.
D liũ,& vocabis nomen eius Emmanuel; butyrum & mel man Eſaiæ.7.
ducabit: priuſquam ſciat aut proferat mala, eliget bonum:
quoniam priuſquam ſciat puer bonum aut malum, non cre-
det malitiæ, vt eligat quod bonum eſt. Hoc Abraham face-
re non poterat, vt prius bona eligeret, quàm mala ſciret. Sed
præceptis inhærebat cœleſtibus, ne declinaret à vero. Ideo
etiam & ſeptuaginta & quinque annorum deſcribitur exiſ-
ſe de Charra, quod ſeptuageſimo perfecto remiſſionis nu-
mero ſenſus is ſit qui poſſit inflecti. Delectationes enim bo
rum ſenſuum faciunt vt non ſemper erecta ſit mens noſtra,
ſed aliquando ſe inflectat, vt non infra cauernas corporis ſe
intra latibula voluptatis abſcondat. Tamen etiam in his cu-
niculis poſitus ita euaſit vt ſumeret vxorem ſuam, & nepo-
tem,& omnem animam quaſcunque poſſederat in Charran.
Prudentes enim & continentes virtutis atque animæ poſ-
ſeſſores ſunt, decorem morum manſuetorum eligẽtes. Qui
autem amatores corporis ſunt, delectationibus eius irretiun
tur:quia irrationabilium in corporis habitudine omnis vir-
tus eſt, rationabilium autem in virtutibus animæ ac diſci-
plinis.

plinis. Propterea ſcriptum eſt, quia poſſidebat animã ſuam
tanquam liberam regeos, & nulli ſeruituti obooxiam. Hoc
ergo habet intentio doctoris, eo quòd etiam in illis diuerti-
culis & anfractibus conſtiturus, vel adhuc æui recentioris
vel oondum perſectioris diſciplinæ, locum patentem ad vi
tia, non eſt ita inflexus ad culpam vt demigrare noo poſſet.
Denique mentem ſuam ab illa lubrica poſſeſſione deſeodit
& tranſtulit.

De perambulatione Abrahæ vſque ad locum vbi dominum ſibi apparentem uidit: quem, quandiu Chaldæus fuit, uidere non poterat. Quod etiam mens quandiu Chaldaicis erroribus inflectitur, deum non uidet. De ædificatione quoque aræ per Abraham, & inuocatione nominis domini. *Caput III.*

Gene.12. ET perambulabat, inquit, Abraham vſque ad lo-
cum Sichem ad quercum altam.) Nónne vidētur
ſuperflua eſſe, niſi rationem requiras, cum & alti-
tudioem quercus non prætermiſerit? Sed vbi ra-
tio eſt, nihil ſuperfluum. Sichem enim vel humerus vel cer B
uix ſignificatur, quod eſt laboris vel exercitationis indici-
Ibidem.48. um. Vnde & Iacob vir exercitatus filio ſuo Ioſeph eã præ-
cipuam dedit. Ergo quia neq; ſine dote naturæ exercitatio
ipſa per ſe perfectionẽ conferre poteſt, & naturæ gratia de-
ſtituitur ſi deſit exercitatio (eſt enim ingenioſi adminiculũ
diligẽtia) inducitur is vir ad coius imitatiooem ſormaris ad
naturæ gratiam adiuncta exercitatione, ita fuodatior & ex-
celſior factus, vt vſque ad quercum altam tranſiret. Quæ ar
bor vt alta, ita etiam robuſta, indicio eſt non facile animam
Abrahę ſeculi huius procellis eſſe curuatã, ſed mãſiſſe ſub-
limem, vt ſe æternis inquiſitionibus ad altitudinem diuinæ
Ibidem.12. cognitionis eleuaret. Denique continuo apparuit illi deus.
Nuſquam ſuperius habes quod viſus eſſet illi deus. Vnde li
quet en referendum, quia quandiu Chaldæus fuit, hoc eſt,
non ſolum in regione, ſed etiam in opinione Chaldæorum,
noo poterat deum videre, quem intra mundum quærebat.
Chaldæi enim mundum ſuperiorem deum dicuot, & etiam
ſticarum domo, & ſtellarum curſu ferri aſſerunt ea quæ ter- C
rena ſunt, & quodam coerceri vinculo. Vnde & deos ſtellas
appellauerunt, eo quòd eas dominatum quendã habere ſu-
pernum credant, quia quædam ſtellis ad terrena compaſſio
eſt. Oportuit autẽ eos æſtimare quia quod compatitur, oon
imperatorum ius, oec dominatum quaſi deus poſſit habere
in eis quorum ægreſcit compaſſione, cum ſit & ipſe mor-
talis & corruptibilis. Mundus quoque cùm ſit factus, vti-
que ipſe deus non eſt, ſed operator & conditor eius. Ergo
mens quaodiu Chaldaicis erroribus inflectitur, non videt
deum, quem in his quæ videntur, non in his quæ non viden-
2.Corin. 4. tur, eſſe putant. Quæ autem videntur, temporalia ſont: nam
quæ noo videntur, æterna. Sed oon temporalis deus. Noo i-
gitur videtur. Non ergo mens ea videt deum, quæ diſcipli-
nam Chaldęorum ſequitur. Vnde oec Abraham primum vi
dit. Quomodo autem poterat videre eum ſupra quem alte-
Gene.12. rum eſſe arbitrabatur? Vbi verò ad aliam demigrauit, non
regionem, ſed veram religionem, paratam humilitati (hoc D
enim ſignificat Chanaan) tunc deum videre cœpit, & cum
cognoſcere eſſe deũ, cuius iouiſibili virtute aduertit eu regi
& gubernari. Hoc ergo ſcriptura docet, quia Abrahã à ſtel
Ibidem. larum obſeruatione migrans deum vidit. Coofirmatio te-
ſtimonij adiungitur, quia in loco aram domino ædificauit,
ei qui ſibi apparuit. Impreſſus eſt enim typus iſte validus io
anima eius, & manifeſtata fides veritatis. Suppetit enim gra
to viro memoria, ingrato irrepit obliuio. Illi hærent à qui-
bus adiuuatur, iſti labuntur omnia quæ conferuntur. Statuit
autem aram, ſed non ſacrificauit. Poſſet mouere oiſi memi-
niſſet proceſſus meotis huius ſcripturæ ſerie ſeruari. Et id-
eo ſpectabat à deo genus diſcere ſacrificaodi. Aduerte-
bat enim irrationabilis animantis & mutæ pecudis ſacrifi-
Ibidem. 22. cium dignam diuino cultu hoſtiam oon videri. Nondum
Ibidem 14. in Iſaac typum cognouerat paſſionis futurę, nondum Mel-
Ibidem.12. chiſedech dederat ei benedictionis gratiam, vt iſta co-
gnoſceret. Receſſit, inquit, inde in montem contra Orien-
tem Bethel. Iocrementum deuotionis, montis ſignificat e-

A minentia, cuius aſcenſio indicium eſt vberioris proceſſus.
Contra Orientem ideo, quia prophetabat venturum iuſti-
tiæ ſolem, quod illic ſapientia pararet ſibi domum, & inde
per virginem ſuum prædeſtinaret exortum. Volebat ergo
cogooſcendorum iam myſteriorum lumen accipere. Sicut
enim ſole mundus, ita ſplendore ſapientiæ tota mens illumi
nabitur. Meritóque poſuit contra Orientem Bethel. Do-
mus enim dei dicitur Bethleem, in qua natus eſt Chriſtus.
Vnde ait per prophetam deus: Et tu Bethleem non es mioi- Mich.5.
ma inter principes Iuda, ex te enim exiet princeps, qui re-
gat populum meum. Non dixit contra Bethleem, ſed taber
naculum ipſum Bethleem appellaoit. Eccleſia enim iuſtorũ
eſt tabernaculum. Iam illa quis nõ miretur myſteria, quod
Bethleem iuxta mare Galilææ eſt ab Oriente? Etenim ani-
ma quę meretur templum dei appellari, vel eccleſia, tundi-
tur ſecularium curarum fluctibus, ſed non ſubruitur: cædi-
tur, ſed non labefactatur, commotiones fluctuum & inſurre
ctiones paſsionum corporalium facilis premere ac mitiga-
B re. Spectat aliorum naufragia ipſa immunis & exors peri-
culi, parata ſemper vt illuceſcat ſibi Chriſtus, atque illumi-
natione iucunditatẽ acquirat ſibi. Sicut enim oculi paſcun-
tur primo diei lumine, ita etiam mens noſtra alitur inuen-
tis ſapientiæ, & quibuſdam eius radiis videtur ſplendeſce-
re. Viſibilis enim ſolis radiis terræ vaporantur, inuiſibiles
autem radij cordis noſtri penetrãt interiores receſsus. Ite- Gene.12.
rum ædificauit aram, & inuocauit io oomine domini. Pro-
ceſsus fidei in domini inuocatione ſignificauit. Hoc adiecit
ſuperioribus.

De abitu Abrahæ, & demoratione in deſerto, deſcẽſuque in Aegyptum. quod etiam mens tunc probetur ac tentetur quando eſt in deſerto. Quid præterea ſignificet quod Abraham deſcendens in Aegyptum, dixit Saræ ne ſe uxorem, ſed ſororem eius appellaret. Quid etiam increpatio Abrahæ per regem Aegypti, uxoriſque reſtitutio, & abeundi licentia. *Caput IIII.*

ET abiit Abraham, & demoratus eſt in deſerto.) Ibidem.
C Tuoc probatur mens, quãdo io quodam deſerto
eſt, vbi nulla cupiditatum laſciuia, nulla abundan
tia pecuniæ, nullus ſumptus loxuriæ. Vtinam in
hoc deſerto eſſe poſſim, deſtiturus ab omni incentiuo copi-
ditatum, derelictus ab omni delinquendi ſtudio, expoliatus
iactãtia & tumore. Sed quia vel deus nos tentari patitur, vel
tentator incurſat cum ſibi videtur in deſerto mẽs eſſe quie-
ta ab omni terrenarum voluptatũ appetentia: in Aegyptum
impellitur, vbi compungi poſſit. Stimulos enim mentis ca-
ro noſtra eſt, & paſſiones eius compunctiones ſunt noſtræ.
Ipſa eſt Aegyptus noſtra, hoc eſt caro noſtra, ipſa eſt affli-
ctio. In hanc deſcendit mens noſtra quãdo cogitat quæ car
nalia ſuot. Tonc autem aſcendit quando inuiſibilia deſide-
rat. Iden & Abraham dicitur deſcendiſſe in Aegyptum, vt
affligeretur. Patitur hoc mens noſtra, ioterdum ſeparat ſe à
corpore, ſecernit vt ſingulariter agat, incorporalibus in-
tendere atque adhærere cupiens. Interdum propter colli-
D gatiooem animæ & corporis inclinatur ad carnales volu-
ptates, quibus infirma ſubiicitur, fortior non tenetur. Affli-
ctiooes igitur forti viro corooæ ſunt, inualido infirmitates
ſunt. Vnde & ille nõ timebat afflictiones, quibus probare-
tur merito, qui dicit: Nam & cum veniſſemus io Macedo-
niam, nullam requiem habuit caro noſtra, ſed in omnibus ſu
mus afflicti, foris pugnæ, intus timores. Sed vt deſcenderet 2.Cor.7.
in Aegyptum, fames coegit. Exoritur ſæua mentis fames, Genes.12.
quando appetẽtia carnis huius exundat, & expectatæ aquæ
ſaluti adoerſæ ſuot. Redigũt nos in anguſtias corporis, cum
habendi cupiditas irrepit luxuriæ ſuauitate, & cordis iactan
tia tentantur omnes. Inflectitur etiã ſobrius animus, deſcen
dit io Aegyptum, hoc eſt io afflictionẽ corporis. Sic tamen
deſcendit, vt quaſi aduena ad tempus incolere, non quaſi ci
uis poſſidere videatur. Iuſtus enim dixit: Aduena ſum in ter Pſal.118.
ra hac. Et alibi: Heu me quod incolat' meus prolõgatus eſt. Pſalm.119.
Deſcendẽs autem Abraham in Aegyptum, hoc eſt ad feros
& barbaros mores, qui virtuti deferre neſcirent: ne noceret
per inuidiam, dixit Saræ ne ſe vxorem eius diceret, ſed ſo- Gene.12.
rorem

rorem eius appellaret.)Et hinc grãde virtutis myſterium, A cui cito inuidetur. Et ideo vt inuidiam reprimat, humiliorem ſe præſtare debet. Non ſibi principatum ſuper omnes vindicet, non ſibi ſoli ſapientiam præcipuam arroget. Hæc eſt quam ſibi Salomun vxoré acquiſiuit. Vxor enim præcipue eſt viro debita. Itaque omnes cupiunt tali ſe copula dignos videri, vt doleant aliquem ſibi præferri. Quis tanta ſolus potiatur pulchritudine? Soror autem quodam vel iure germanitatis, vel nomine pleriſque ſociatur. Et ideo verum amatorem ſuum integrum ab iniuria reſeruat. Vnde videntes eam Aegyptij, Gene.12. qui non poſſent diſcernere, nec virtutis formã cognoſcere, vulgari æſtimantes iudicio, induxerunt ad tyrannum, hoc eſt ad mentem ſuperbam, quæ pondus ſapientiæ non ſuſtinuit, & ideo afflicta eſt. Etenim cum animam improbã virtutis intrauerit ſermo, redarguit eam culpæ, erroriſque pudore afficit, & prolapſionis torquet dolore. Nãque dum in quadam ſumus delinquendi libidine, nebulis quibuſdam inſipientiæ mens obducitur, & fumo quodam iniquitatis oculi eius caligantur, ne videat eorum quæ B cõcupiſcit deformitatem. Sed cùm omnis nebula tranſierit, & ſapientiæ fulgor fulſerit, grauia tormenta exercentur in quodam male conſcij ſecretario. Itaque grauior noſtra mẽs iudex eſt conſcientiæ reatu, & iudicio pœnitentiæ. Quod ſi vel ægra per culpam, vel inualida per infirmitatem non potuerit ferre ac perpeti virtutis præſentiam, dimittit eam, áque ſe relegat, ne patiatur eam volui in ſe, & adhærere cogitationibus ſuis. Et vt infirmiores oculi lucem refugiunt: ita mens inualida ſapientię fulgoré non ſuſtinet. Tales erant Matth.8. Geraſeni, qui rogabant vt trãſiret de finibus eorum dominus Ieſus. Deniq; & iſte rex Aegypti ait ad Abraham: Quid Gene.12. hoc feciſti mihi? Quare non dixiſti mihi quia vxor tua eſt, ſed dixiſti quia ſoror tua eſt, & ſumpſeram mihi vxorem? Et nunc ecce mulier tua ante te, accipe, & recurre hinc. Intueamur animo intemperantem aliquem, qui intuitus caſtitatis gratiam, quodam captus eius decore ſequẽdam putet. Deinde pediſſequas eius neſciens quibus colligata incedit, & ſtipata aduenit, ſobrietatem ſcilicet, modeſtiam, ac vere- C cundiam, parſimoniam cibi, fugam laſciuiæ, procacitatis, petulantiæ, cautioné fœmineam, ſolicitam cuſtodiam, ſubito aut ebrietatis ſuccenſus calore, aut ipſius carnis æſtu, ad occurſum formæ decentioris nequaquã ſe teneat, nec legi carnis repugnet: nónne dicit: Putaui rem faciliorem, caſtimoniam ſequi: ſupra humeros meos, ſupra vires meas eſt. Rarus cui iſta iungatur. Vale caſtitas, recede recede de finibus ſenſuum meorum. Recurre cito eo, vnde huc veniſti, non ſuſtineo præſentiam tuam. Affligor grauibus quæſtionib᷑, dum tenendam te arbitror, quam tenere non poſſum. Conuerſus deinde ad aliquem monitorem ſui, qui ſtuduerit in eius mentem inducere aſſuetudinem caſtimoniæ, allegans non arduam fore, nec impoſſibilem, ſed pluribus ſociam, finitimã ſtudioſis, conuenientem voluntariis. Quid hoc, in- Ibidem. quit, feciſti mihi? Quare non dixiſti mihi quia vxor tua eſt? Hæc eſt, quæ non perfunctorie, ſed legitimo teneatur coniugio, ſecum maximam vehat dotem, quæ inuehat grauia onera matrimonij, & duræ fœnus coniunctionis. Sed dixiſti ſo- D rorem, nullis adſtrictam legibus, & naturæ ſociam, non iure aliquo dotalis cenſus ſuperbam ac potentem. Itaque imprudens onerum eius copulandam eam mihi & tenẽdam putaueram. Sed intellexi quòd pondus ſit in ea & ſarcina. Ecce mulierem tuam, id eſt ecce perſuaſiu tua ante te, accipe, & recurre. Nolo ante me ſit, nolo in meis cogitationib᷑. Tolle te hinc cum tuis conſiliis, cum tua admonitione, cito tolle, cito recurre, moras tuas non fero, afflictiones ſunt mihi. Satis eſt, quòd ante deceptus ſum. Et miſit alũnos ſuos quibus vagatur plerunque mens intemperantior, voluens animo cogitationes luxuriæ, ambitionis, auaritiæ, & diuerſas illecebras offerens, vt eliminarent, ac longe propellerent caſtimoniam, ne recurſum faceret in eos fines quibus fuerat expulſa, quo ſecura iam & arbitrij ſerioris libera, in peccatis ſuis redargui non formidaret.

Diſceſſus Abrahæ de Aegypto cum uxore ſua Sara quid ſignificet. Quid etiam quòd eo inducitur rediiſſe unde in Aegyptum deſcenderat. Cur præterea diuitias eius ſcriptura expreſſerit. Et utrum Loth quoque nepos eius diues fuerit. *Caput V.*

A DIſceſſit itaque Abraham inde habens ſecum vxorem ſuam Saram, hoc eſt principalẽ, non ſeruientem. Gene.13. Ideo & dicitur illi: Audi Saram vxorem tuam. Quæ enim ſeruitio delictorum ſe exuit, principatum habet, non ſeruitium. Mens ergo validior principalem virtutem ſecum habet, hoc eſt, imperitantem corporis ſenſibus, non obedientem. Quæ de Aegypto ſecum omnia retulit, nihil ibi diſciplinatum ſuarum amiſit. Non colorata eſt intemperantia, inſolẽtia flagitiorum, immodeſtia, non expoliata eſt amictu ſedulæ ſobrietatis, non exuta veſtimento pudoris. Erat diues valde, vtpote cui nihil bonorum deerat, qui non alieni erat appetens, qui nullius indigebat quòd ſuũ dici vellet. Hoc eſt enim eſſe diuitẽ, quòd ſatis voluntati ſit. Menſuram enim frugalitas habet, cenſus non habet, cuius modus in arbitrio quærentis eſt. Erat enim diues pecoribus, argento, & auro. Quid ſibi hoc vult? Non Ibidem. B mihi videntur in homine iuſto ſeculares diuitiæ laudari. Vnde in pecoribus corporales ſenſus intelligo, quia & ipſi irrationabiles ſunt. In argento ſermonem, in auro mentem. Merito diues erat Abraham, quia regebat ſenſus irrationabiles. Denique & domuit, & manſuetos fecit, vt fierent rationabiles. Habebat ſermonem fidei calore ſplendidum, purgatum ſpiritalis gratia diſciplinæ, habebat mentem plenam prudentiæ. Et ideo auro comparatur mens bona, quia ſicut cæteris præſtat metallis: ita mens bona in homine cæteris potior eſt humanæ ſubſtantiæ portionibus. In tribus igitur ſenſus ſapientis, in ſenſu, in ſermone, mente, gradus quidam per ordinem factus: ſicut etiã in Apoſtolo legimus: Manet autẽ ſpes, 1.Cor 13. fides, charitas, tria hæc, maior autẽ his eſt charitas. Et mens igitur maior eſt, quia ipſa eſt quæ molit ſpiritale frumentum, vt purgationem ſenſuum ſermonúmque proferat. Seruatur vbique perſona ſapientis viri. Denique eò inducitur Gene.13. rediiſſe Abraham, hoc eſt in Bethel, vnde in Aegyptum deſcenderat, vt agnoſcamus quòd etiam iuſti in domo dei poſiti, & verbo dei intenti tentantur quidem ſecularibus affli- C ctionibus, ſed non alienantur à domo dei, & à cuſtodia pręceptorum cœleſtium. Si vis contentus eſſe finibus, non extolli diuitiarum copiis, & rebus ſecundum gratiam voluptatum fluentibus, hoc ſcias eſſe mentis optimæ, meditari ſemper principium & finem, eò procedere, & inde egredi, hoc eſt, bonum. Bonum autem ſapientia eſt. Nemo enim bonus Marc 10. niſi vnus deus. Ab eo procedimus, creati per ipſum. Ad eum reuertimur, quia cum Chriſto eſſe multo melius. Et vt ſcias quia bonum eſt congruere principium & finem, ipſe ait bonus Ieſus: Ego ſum α & ω, principium & finis. Mẽs igitur no- Apoca.1. ſtra cũ ipſo ſemper ſit: ab eius templo, ab eius verbo nunquã recedat. Sẽper in lectione ſcripturarum ſit, meditationibus, orationib᷑, vt ſermo eius qui eſt, ſemper operetur in nobis, & vt quotidie procedentes in eccleſiã, vel domeſticis incubãtes orationib᷑, ab ipſo incipiamus, & in ipſo finiamus. Ita totus hic vitæ noſtræ dies, & curſus diei, ab ſe ſumat principiũ, & in ſe deſinat. Sicut enim à principio vitæ credere, & D imitari ſalus eſt: ita perſeuerãtia vſque in finẽ neceſſaria eſt. Eſt autem mentis optimæ diligentia, vt verbo dei intenta nihil faciat irrationabile vnde triſtitiam ſubeat, vt iugiter actuum ſuorum bene conſcia, lætitiam bonæ ſeruet cõſcientiæ. Quòd enim bonum, hoc ſine timore & ſine triſtitia eſt, id eſt, ſecuritatis & gratiæ plenum. Poſſeſſio enim iuſti grata eſt deo, inſipientium autem nullus gradus. Ideo Eſaias appropinquante bono ait: Fugiet dolor & triſtitia, & gemitus. Eſaiæ.35. Ioannes quoque in Apocalypſi: Et ille, inquit, deus cum il- Apoca.21. lis erit, & delebit omnem lachrymam de oculis eorum, & mors non erit amplius, neque luctus, neque clamor, neque dolor vlterius. In reſurrectione enim iuſtorum lætitia iugis erit & gratia, cum illud bonum cœperit eſſe cum ſuis, quando requieſcent in ſinu Abrahæ, poſiti in eius tabernaculo, quod inter domum vel ſermonem dei & gratiam fixum eſt: ſignificans innocentiam fidelium agere gratias authori ſuo, qui non habent vnde eos pœniteat in hoc mundo fuiſſe. Factis itaque ſimplicibus Abrahæ magnarum inſtitutionũ documenta explicãtur. Merito diues, qui etiam diſputationes philoſo-

philoſophorum diuites facit, qui de eius actu præcepta formarent ſua. Eius ergo diuitias ſcriptura expreſſerat, ſupererat cognoſcere vtrumnam Lotb quoque nepos eius, & ipſe, vtpote eiuſdem ſucceſſiõis, diues fuerit. Sed ſcriptura eũ pecoris tantum abundantem aſſerit. Denique ſic habet: Gene.13. Et Loth qui ambulabat cum Abraham, erant oues & boues, & tabernacula.) Non habebat argentum, quia nõdum iuſtus. Etenim argentum ignitum lingua iuſti. Nõ habebat aurum, quod habebat ille, qui vidit Chriſti poſteriora, de quo ſcriptum eſt: Pſalm. 62. Et poſteriora eius in ſpecie auri. Vidit illum Abraham, Ioan. 8. ſicut teſtatus eſt dominus dicens: Abraham diem meũ vidit, & gauiſus eſt. Et ideo auri ſpeciem habere meruit & poſſidere.

Qua ratione ſcriptum ſit: Et Loth qui ambulabat cum Abraham. Cur etiam dictum ſit quod non capiebat eos terra. Qui præterea ſint paſtores, & quorum animantium. Quæ rixa inter paſtores Abrahæ, & inter paſtores Loth, & quomodo illam ſedare curauerit Abraham. Quãta quoque præmiſerit ne Loth diſcedere cogeretur. De inſolentia denique ipſius Loth, & electionis neſcientia. Et quid nos eligere debeamus. Caput VI.

NVnc illud quoque nequaquam prætereundum arbitror, quod videtur etiã doctores mouiſſe, qua ratione ſit ſcriptum: Gene.13. Et Loth qui ambulabat cum Abrahã, quaſi alter Loth qui non ambulabat cum eo ſecundum quod accepimus. Et putant plerique non ſolui quæſtionem. Ergo vt illis ſatisfaciamus, & à regula ſcripturæ non recedamus, vnam perſonam dicimus, dum negocia, quòd in vno eodémque viro duæ res ſignificantur: numero vnus, nomine duplex. Declinatio enim dicitur Loth, ſicut habet Latina interpretatio. Declinat autem quiſque ad bonum aut ad malum. Cum ergo Loth declinaret malum, hoc eſt, errorem, flagitium, crimẽ, iungebatur patruo. Cum declinaret bonum, hoc eſt, iuſtum, innocentem, ſanctum, religioſum, ſociabatur flagitio. Bene ergo dixit: Et Loth qui ambulabat cum Abraham, quia adhuc non elegerat Sodomam, C non habitabat cum flagitiorum authoribus. Poſtea enim cœpit habitare cum Sodomis. Ideoq; quaſi à ſeipſo mutatus velut alter accipitur, non ſolùm à iuſto viro, ſed à ſeipſo deſciſcẽs. Denique quia ſtudio iam deflecti cœperat à patruo, non capiebat eos terra. Nulla enim ſpatia poſſunt ſatis eſſe diſcordibus. Quietis & pacificis etiã anguſta abundant, diſſonis moribus etiam ſpatioſa artantur. Et quia à principio dixi mentem hic formari hominis, quæ à principio perfecta fuerat, ſed per incrementa & gradus quoſdam proficit, ideo ait: Ibidem. Nõ capit eos terra, hoc eſt, vna anima motus diuerſos non recipiebat naturaliter ſibi repugnantes. Poteſt tamen fieri vt interdum non omnia in vno eodémque perfecta ſint: poſſit tamẽ aliqua vitia ſua operire, vel motus ſuos temperare, aut ſi plura bona ſint quibus pauciora vitia operiat, aut repentinam commotionem conſilio maturiore flectat. Verum ſi ex vtraque plura cõcurrant diſſona ac repugnantia, habitatio diſcrepantium virtutum ac paſſionum in vna anima ſoluatur neceſſe eſt. Figuratè ergo animam ſe- D cundum philoſophos terram appellauit. Nam & Salomon ait: Tanquam agricultura homo imprudens. quæ ſi fœcunda ſit opimis ſegetum fructibus, abſcondere poteſt ſpinas. Sin verò ſpinæ concurrant ariſtis, ſecandi nulla eſt copia. Qui igitur paſtores ſint, & quorum animantium, & quæ rixa inter paſtores Abrahæ & inter paſtores Loth, conſideremus. Paſtores ſunt magiſtri gregum, vel diligentes & ſobrij, non ſinentes agrorum culta obteri pedis veſtigio, atque aduri ſentibus, vel negligentes & remiſſi, & qui non reuocent pecus ſuum, quo herboſa & non fructuoſa paſcatur, ſed libere vagari per varios agri fructus ſinant. Iſtorũ ergo paſtorum ſolers cuſtodia neceſſaria eſt, ne forte adſcribatur diligẽtibus quod euertit negligẽtium incuria. Sed quia non ſermo de viſibilibus, ideo cuius pecoris paſtores ſint, conſideremus. Paſtores hos definire poſſum. Paſtores, inquit, iumentorum. Iumenta autem ſenſus corporis irrationabiles ſignificari accepimus. Qui ſunt ergo paſtores ſenſuum, niſi præceptores, & quaſi quidam rectores gregum, duces

A eorum, vel monitores alicuius ſermonis, vel mentis noſtræ cogitationes? Qui ſi paſtoralis diſciplinæ gnari & tenaces ſunt, non permittũt longius ſenſuum gregem vagari, & inutilibus ac noxiis inhærere pabulis, ſed prouido doctore reuocant, & frænos rationis admouẽt, atque obſiſtunt renitentibus. Mali autem præceptores, vel inutilis diſceptationis permittunt eos impetu ſuo ferri, & in præruptum ac periculum ruere, & culta obterere, fructuoſa depaſci, vt ſi qui ſunt in eadem anima virtutum huiuſcemodi fructus, eos quoque diſſipent. Hinc ergo cogitationũ noſtrarum diſcordia: cum caro repugnat aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnẽ, Galat.5. non mediocris pugna eſt: quando ipſe Apoſtolus vas electionis dominicæ dicit: Video legem carnis meę repugnantem legi mentis meæ, & captiuãtem me in lege peccati, quæ Roman.7. eſt in membris meis. Sedare hanc pugnam ipſe nequiuerat, & ideo ad Chriſtum refugit, dicens: Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Ibidem. Hoc eſt, ne delectationi carnis adhæream. Quis igitur eſt, qui his me ſoluat vin- B culis, & liberum faciat, ſenſúſque ad ſobrietatem animæ magis detorqueat, quàm ad corporis temulantiam? Sed quia inter homines tantum non potuit rectorem inuenire, conuerſus ad deum, Gratia, inquit, dei per Ieſum Chriſtum dominum. Ibidem. Si fortior non commiſit viribus quo corpus mortis euaderet, ſed auxilium quęſiuit à Chriſto: quid nos facere oportet infirmiores? Hanc pugnam grauem eſſe cognouit Abraham, & ideo in principio cauendã putauit. Sapienti enim pacis eſt ſtudium, imprudenti amica iurgia. Non ſit, inquit, Geneſ.13. rixa inter me & inter te, & inter paſtores meos, & paſtores tuos, quia homines nos fratres ſumus. Patruum legimus Abraham, & Loth eius nepotẽ: quomodo eum fratrem appellabat? Sed aduerte quia cauſas concordiæ ſapiens adhibet. Vnde præmiſit, homines ſumus. Omnes autem homines vnius naturæ partus ſunt iuxta eius concepti viſcera, & vno foti atque effuſi vtero. Vnde nobis iure quodã germanitatis velut fratres connectimur, ab vno patre conditi, & vna matre tãnquam fratres vterini editi. Et ideo cum ſimus C rationabilis naturæ ſoboles, tanquã vterini nos diligere debemus amore mutuo, non impugnare ac perſequi. Multo autem verius ad vnam animam refertur, cuius rationabile cognatos habet, vt ſupra diximus, ſenſus irrationabiles: quod autem rationabile, virtutum habet copulam. Vnde fraterna quadam ſibi copulantur neceſſitudine vitia virtutéſque hominis, quia illa carnalis, iſtę rationabilis animæ ſunt. Caro autem atque anima velut quadam lege ſociantur coniugij, ex quibus homo conſtat. Homo igitur velut portiones ſuas fœderare debet, atque ad pacẽ cogere. Sed quia nemo erat tantus qui carnem vinceret, ideo venit pax noſtra, Epheſ.2. qui fecit vtraque vnum, & medium parietem maceriæ ſoluens, inimicitias in carne ſua legem mandatorum edictis euacuans, vt duos conderet in ſemetipſo, in vno nouo homine faciens pacem, vt reconciliaret vtroſque in vno corpore deo, per crucem interficiens inimicitias in ſemetipſo. Rectè igitur ſe vt hominem infelicem dixit Apoſtolus, qui tantum bellum intra ſe pateretur, quòd non poſſit reſtinguere. Denique cum D de vna portiuncula paſſionum, hoc eſt iracundia diceret Salomon: Prouer.16. Melior eſt, inquit, ſapiens forti. Qui autem iracundiam continet, melior eſt quàm qui vrbem capit. Beatus igitur qui hoc bellum euaſerit, & iam non aduena nec peregrinus, Epheſ.2. ſed ciuis ſanctorum & domeſticus dei, quem in terra poſitum terrena non quatiant. Hunc affectum ſeruare cupiebat Abraham. Itaque vt vir pacificus ait, primo: Non ſit rixa inter me & te. Inde ait: Et inter paſtores meos, & paſtores tuos. Tertiũ poſuit: Ecce, inquit, tota terra ante te, Gene.13. hoc eſt, ſi non poteſt conuenire, cedo omnibus, totum cape ſi de loco aut poſſeſſione diſſenſio eſt. Quod ſi moribus non cõuenit, diſcede à me. Quanta autem præmiſit ne cogeretur diſcedere? Sed etiam hoc virtutis ac diſciplinę eſt. Dixit enim ante nos vir ex philoſophiæ perfectus diſciplina, quatuor hęc bono viro ineſſe, vt elaboret primum vt omnes amicos faciat. Secundũ, vt ſi non poteſt amicos facere, certè nec inimicos. Tertium, vt ſi nec iſtud ſuppetit, ex ſententia diſcedat. Quartum, ſi quis ſedentem perſequitur, vindicet ſe vt poteſt. Sed illa tria ſuperiora in Abrahæ nõ ſermonibus nu-

atque author ſectæ ipſius? Quãto prior quàm ipſe pater phi A
loſophiæ Plato, vel eius inuẽtor nominis Pythagoras? Quis
autem fidelis niſi ſapiẽs? Stultus enim ſicut luna immutatur:
Eccli.17. ſapiens autẽ immobilis fide permanet. Sed forte dicas: Quo-
modo ſapientis totus mundus? Quoniam ipſa natura dat illi
ſortẽ omnium, etiã ſi ipſe nihil poſſideat. Domina eſt & poſ
ſeſſor ſapientia, quæ ſua putat naturæ munera, quoniam in
vſum hominum data ſunt, nec vllis indiget, etiam ſi deſint ei
ad victum neceſſaria. Nanque ſi muſicus organa, aut medi-
cus medicamenta, aut nauclerus quæ ad nauis inſtrumẽtum
neceſſaria ſunt, etiam ſi quando non habeat, habet tamen eo
ipſo quo poſſit his vti, etiam ſi ad tempus vſus eorũ non ſup
petat: quanto magis ſapiens ſuum iudicat quicquid naturæ
eſt, qui viuit ſecũdum naturam. Non enim amittit ius ſuum,
qui meminit ſe ad imaginem dei factũ, & ad homines à deo
dictum: Creſcite & multiplicamini, & replete terram, & do-
Gene.1. minamini in eam, & imperate piſcibus maris, & volatilibus
cœli, & omnibus pecoribus, & omni terræ, & omnibus quæ
repunt ſuper terram. Et nouit quia ſapientia omnium ma- B
ter eſt, & ipſa orbem terrarum poſſidet. Denique Salomon
qui ſapientiam popoſcit & accepit à domino deo noſtro:
Ipſe mihi, inquit, dedit horum quę ſunt ſcientiam veram, vt
Sapien.7 ſciam diſpoſitionem orbis terrarum, & virtutem elemen-
torum, initium & cõſummationem & medietatem omnium
rerum, & diuiſiones temporum, & anni curſus, & ſtellarum
diſpoſitiones, naturas animalium, & iras beſtiarum, vim ven
torum, & cogitationes hominum, differentias herbarum, &
virtutes radicum, & quæcunque ſunt abſcondita & impro-
uiſa. Sed hæc nulli niſi perfecto ſuppetunt. Denique Abra-
ham quandiu adhærebat ei Loth, hoc eſt deflexio morum,
ſortem horum non acceperat. Vbi verò deflexionis ambi-
guo atque anfractu abſoluto rectas virtutum ſemitas conti
nuis animæ ſuæ greſſibus cœpit carpere, in omnem terram
Gene.13. poſſeſſor mittitur, atque dicitur ei: Surge & perambula ter-
ram in longitudine, quia tibi dabo eam, & ſemini tuo in æ-
ternum. Ergo qui ſapientiam meruerit, & non fuerit ancil- C
læ filios, non peccati ſeruus, non ſucceſſioni carnis obno-
xius, ſed liberæ, id eſt, Saræ illius non ſeruientis, ſed prin-
cipantis, bonæ ſtirpis, bonæ indolis, perfectæ titulo virtu-
tis, hæreditatem acquiret vniuerſitatis. Dicitur ergo Abra-
Epheſ.5. hæ: Surge. Non corporalem aſſertionem ſignificat, ſed ſpi-
ritalem, hoc eſt, Surge qui dormis, ſurge à terrenis, ſurge à
corporalibus, relinque terrena, cœlum aſpice: & exurge à
mortuis, hoc eſt ab operibus vanis, & diſputationibus Chal
dæorum. Intuere mundum, intuere etiam illum qui poteſt
totum donare mundum. In poſſeſſionem, inquit, tibi dabo
mundum, quem deum ante credebas. Perambula terram in
longitudinem & latitudinem eius. Vtique intra momentum
terram iſtam Perſarum incluſam imperiis, ab Indię quoque
littoribus, ad Herculis, vt aiunt, columnas, vel Britãniæ ex-
trema confinia non potuit perambulare. Et potuit quaſi in-
deuotus videri, qui cœleſti oraculo non obediſſet, ſi obeun
dæ huius terrę mandatum accepiſſet. Sed cum ſit eius deuo-
tio probata, quia ad quercum tantummodo Mambre tranſ-
tulerat tabernaculum, vtique terram, hoc eſt, virtutem poſ- D
ſumus perfectam intelligere, quæ bonos fructus daret, & fœ
cundas inuentiones, cogitationúmq; primitias, meritorum
vindemiam, frumento, vino & oleo repleret interiorem do
mum, terram reſurrectionis quam promiſit patribus noſtris
fluentẽ lac & mel, ſuauitatẽ vitæ, iocũditatis gratiam, ſplen-
dorem gloriæ, cuius hæres primus factus eſt primogenitus
à mortuis dei filius Ieſus Chriſtus. Et ideo non ſeminibus
dixit, ſed ſemini, vt declararet illum qui hanc hæreditatem
humano generi primus acquireret. Cognouimus bonæ mẽ-
tis profectũ, qui à vitio lubricæ deflexionis exurgẽs, quæ-
ſiuit ſtatum primum ſapientiæ, hęreditatem iuſtitiæ. Quan-
tum autem noceant leuitati vitia adiuncta, docet ſequentiũ
Gene.14. ſeries lectionum. Nam illi quatuor reges de quinque regi-
bus triumphauerãt, & adduxerunt equitatum Sodomorum
totum: ceperunt etiam Loth filium fratris Abrahæ, & diſ-
ceſſerunt. Quinque reges, quinque ſenſus corporis noſtri
ſunt, viſus, odoratus, guſtus, tactus, auditus. Quatuor reges,
illecebræ corporales atque mundanæ ſunt, quoniam & caro
A hominis vt mundus quatuor conſtat elementis. Merito re-
ges dicuntur, quia habet ſuum culpa dominatum, habet re-
gnum grande. Vnde Apoſtolus ait: Non regnet peccatum in Roma.6.
veſtro mortali corpore. Senſus igitur noſtri facile delecta-
tionibus ſecularibus ſe dedunt: & quadam eorum poteſtate
capiuntur. Corporales enim delectationes & illecebras hu-
ius ſeculi non vincit niſi mens quæ fuerit ſpiritalis, adhærẽs
deo, & ſe totam à terrenis ſeparans. Deflexio omnis his ca-
pitur. Vnde Ioannes ait: Væ habitantibus in terra. Non vti- Apoc.8.
que omnes homines comprehendit qui tũc vitæ huius cur-
ſum conficerent (ſunt enim & in terris poſiti quorum con-
uerſatio in cœlis eſt) ſed eos quos terrenæ conuerſationis
affectus ac huius ſeculi vicerit gratia. Ergo non habita- Philip.3.
tores, ſed accolæ ſumus terræ huius. Accola enim tempo-
ralis diuerſorij ſpem gerit. Habitator autem ſpem omnem
atque vſum ſuæ illic ſubſtantiæ locare videtur vbi habitan
dum putauerit. Itaque qui eſt terræ accola, habitator cœli
eſt: qui autem habitator terræ, poſſeſſor eſt mortis. Nume-
B rauit Abrahã trecentos decem & octo vernaculos ſuos vſq; Gene.14.
Coba, quæ eſt ad dextrã Damaſci.) Et numerus vitalis eſt.
In ipſa enim vita, ſi credamus, in paſſione, in nomine domi-
ni Ieſu: nam hæc eſt nominis interpretatio huius quod dixi-
mus Coba, id eſt, vita. Ipſa & dextera Damaſci pulchre eſſe
dicitur. Agni enim ad dexteram, hœdi ad ſiniſtrã. Scit exer Matth.25.
citata mens quos ad prælium conſummandum ſibi adhibe-
ret, quibus armis inſtrueret, quibus ducat vexillis. Non a-
quilarum præfert imagines, nec dracones, ſed in cruce Chri
ſti & in Ieſu nomine progreditur ad prælium, hoc ſigno for
tis, hoc vexillo fidelis. Merito ergo mens exercitata, quæ
recepit veram ſapiẽtiam iuſti viri. Iuſtitia autem ſolers cor
reptionis eſt, ac arguẽdo reuocat peccatores, & ſtringit paſ-
ſionum impetus. Ideo dicit ſcriptura quia reuocauit omnẽ
equitatum Sodomorũ, hoc eſt, habenas tenuit, fræna ratio-
nis impoſuit, reuocauit culpam, ſtrauit errorẽ. Equus enim
ſtare neſcit, velox ad impetum, ceruicem exaltans ſuam, hin
C niens ad libidinem. Quid tã ſimile peccati? Feruet enim pri-
mo culpa impetu, & omnem recti cogitationem præuenit,
motúque immaturo exilit, vt eam difficile ratio reuocare
poſſit. Fertur in præceps, & aſcenſorem eius proiicit in ma-
re, iſtud huius ſeculi ceruice tumida recuſans iugum corre-
ctionis. Et ſpecialis quædam forma libidinis, quæ vocẽ mu-
tet hominis, verba amãtis corrumpat, ſuiſque ſe prodat ſer
monibus. Deniq; ad Iudam per Hieremiam dicit dominus Hier.13.
deus: Nunc videbitur ignominia tua, & adulterium tuum,
& hinnitus, & alienatio fornicationis tuæ ſupra colles. Hunc
iuſtus reduxit equitatum, mores quoque declinantis cõuer
tit, & ad ſe vocauit, vt imitatores ſui fierent qui deflexerãt,
quia ſenſus noſtri ad diſciplinam mentis recurrunt. Subſtã-
tiam quoque recipit. Non patrimonium vtique ſignificat,
ſed vitalem animæ ſubſtantiam, in qua ſit precioſus ſenſus,
non ſtipula, non fœnum, in quo fidelis ſit alloquij ſplendor,
in qua noſtræ ſenſus ſubſiſtat ſpei. Hæc eſt enim vera no-
ſtra ſubſtantia, quæ eſt ſapientiæ diues copiis, hic immorta-
lis ſubſtantia, corporis autem vel accedentium diurnus ma-
D gis quàm diuturnus vſus. Vnde quidam rectè non putãt pa-
trimonium dici ſubſtantiam. Non enim ſubſiſtimus in eo,
cũ & illis quibus deſit pecunia, vitæ tamẽ nõ deſit ſubſtãtia.

Quemadmodũ ex oblatione Melchiſedech admoneatur mẽs plena prudentiæ ac iuſtitiæ, ut deuotior ſit erga dei cultum. Quódque expeditione regis Sodomorum, ubi ſe uiciſſe putat, tentari ſe diſcat, & qualiter ex Abrahæ reſponſione cõtagium intemperantiæ declinare poßit. Cur præterea poſt euentum belli mercedem dominus ſpoponderit. Quid denique ſignificet quod Abrahæ cura poſteritatis fuit. Ac de myſtica interpretatione totius ſacrificij Abrahæ. Caput VIII.

DE Melchiſedech in tractatu morali plene diximº, in quo & myſteriũ nequaquã præteritum ac prætermiſſum eſt. Hoc loco autem ſatis eſt illud admonere ſolum, quod mens plena prudentiæ iuſtitiæque deuotior ſit erga dei cultũ, & decimas terræ gignentia in fructibus, iuxta altiorem prudentiam in eo ſoluat, vt

perſo-

A perſectionem omnium ſenſuum atque operum ſuorum deo deſerat, nihil ſibi arroget, quæ ſe regere non poteſt, diuino niſi ſauore ſulta ſit. Denique vbi ſe viciſſe putat, tẽtatur atque arguitur. Hoc exprimit & docet lectio, quia ſemper aduerſum paſſiones corporis mens noſtra tãquam in excubiis debet prætendere. Quid enim eſt quod ait? Rex, inquit, So-
Geneſ.14. domorum exiuit obuiam Abrahæ, & dixit: Da mihi homines, eqnos autem ſume tibi: niſi quod poſt has mihi luxutiæ victorias, vis quædam libidinis poteſt rarionabili mẽti ſubrepere, vt infundat ei irrationabiles paſſiones? Sed perfectæ mentis eſt, nihil de terrenis, nihil de corporalibus illecebris aſſumere, abſtinere à terrenis. Ideo Abraham dicit: Nihil ſumam ab omnibus tuis. Quaſi contagium declinat intemperantiæ, quaſi labem refugit corporalium ſenſnum, delectationes mundi reiicit, quærens quæ ſupra mundum ſunt, hoc eſt, extendere manus ad dominum. Manus operaria virtus eſt animæ. Hanc non ad terrenæ arboris pomum, ſed ad dominum extendit, Qui fecit, inquit, cœlum & terram, hoc eſt, intelligibilem & viſibilem ſubſtantiam. intelligibilis enim vſia cœlum eſt: Viſibilis vel ſenſibilis ſubſtantia terra eſt. B
Ibidem.2 Ergo ſignificat quod virtutem animæ ſuæ ad ſuperiora extendat, vt ex illa intelligibili ſubſtãtia theoricæ vitæ induat altitudinem, ſpectans illa quæ non videntur, hoc eſt nõ terrena, non corporalia, non præſentia, ſed incorporalia, æterna, cœleſtia. De iſta autem viſibili ſubſtantia operatoriç atque ciuilis diſciplinæ capeſſet gratiam. Subtexuit his oracu-
Gene.15. lum domini dicentis: Noli timere Abraham, ego protegam te, merces tua erit valde. Quæro cur poſt euentum belli, ſpõdendæ mercedis locus nunc erat. Minus enim mirabile faceret, ſi ſecutus promiſſum dei eſſet hoſtẽ adorſus. Victoriæ ſecurus proceſſerat ad triũphum, magis inuitatus quã promptus ad gloriam, vel ad vlciſcendum pietatis dolorem paratus. Propoſitum piæ mentis mercedem non expetit, ſed pro mercede habet boni facti conſcientiam, & iuſti operis effectum. Anguſtæ mentes inuitentur promiſſis, erigantur ſperatis mercedibus. Bona mens quæ ſine reſponſi cœleſtis ſyngrapha certamen arripuit, geminæ laudis fructum acquirit ſibi, vt & confidentiſſimç fortitudinis, & pleniſſimæ deuotionis gratiam locet. Quod de ſancto Abraham æſtimari C conuenit, quia & diuinum fauorem non deſpici ſe iuſtis duxit erroribus, & hoſtẽ pertulit deſpectu periculi, quod glorioſe ſibi pro vltione pietatis ſubeundum putauit. Dei quoque in eo prædicatur iuſtitia, qui remunerationem piis mentibus non ex neceſſitate promiſſi, ſed ex æquitatis ſuæ contemplatione largitur, iudicans dignum fore quòd hi qui militant ſine aliqua mercedis humanæ remuneratione, repoſitum habeant præmium in eius bonitate, cui deuouendas animas ſuas æſtimauerint. Simúlque adoreis bellicis ex vſu ipſius victoriæ, aut hominum gratia paratum eſt præmium: pietatis autem & parſimoniæ, puritatis, cæterarúmque velut priuatarum virtutũ à deo ſoluitur. Quæ manifeſta ſunt hominibus, ipſi remunerantur. Non omnia autem manifeſta, ſed alia manifeſta, alia incerta, & maxime occulta cordis.
Pſal.50. Vnde & ille ait: Incerta & occulta cordis manifeſtaſti mibi. quorum ſpectator & ſcrutator deus eſt. Non ergo magnam mercedem promiſiſſet. Abrahæ, niſi puram animam ab omni contagione delictorum iudicaſſet. Sanctæ tamen & propheticæ menti cura maior poſteritatis perpetuæ eſt. Partus enim ſapientiæ, & fidei hæreditatem deſiderat. Ideo ait: Quid mihi dabis? Ego autem dimittor ſine filiis. Eccleſiæ ſobolem deſiderabat, eam ſucceſſionem petebat quæ non eſſet ſeruilis, ſed libera: nou ſecundum carnem, ſed ſecundũ gratiam. Ideoque huiuſmodi reſponſum diuinum reſulta-
Geneſ.15. uit, qno electus audiuit: Reſpice in cœlum, & numera ſtellas, ſi potes numerare. Et dixit: Sic erit ſemen tuum. Et credidit Abraham deo, & reputatum eſt ei ad iuſtitiam.) Quid credidit? Hoc eſt, non ſolum multitudinem populorum in Chriſtum credentium, ſed etiam cœleſtis gratiæ ſplendorem, & reſurrectionem vitæ immortalis ſoboli eccleſiæ de-
Ibidem. ferendam. Quid eſt autem quod ait: Eduxit eum foras? Tanquã foras educitur ꝓpheta, vt exeat fores corporis, & anguſtias carnis operiẽtis, ac ſpiritus ſancti infuſionem, vt velut quandam deſcenſionem videat. Oportet uos quoque exire

A ex his diuerſorij noſtri anguſtiis, mundare animæ noſtræ locum ab omni inquinamento, proiicere ſordes maleuolẽtiæ, ſi volumus ſpiritum recipere ſapientiæ, quia in maleuolam animam non introibit ſapientia. Credidit autem Abraham, Sapien.1. non auri, non argenti illectus teſtimonio, ſed qnia corde cre- Rom.10. didit ad iuſtitiam. In quo probatum eſt eius meritum, in eo perſolutum eſt præmium. Denique ſtatim fidei eius teſti- Gene.15. monium dominus dedit, dicens: Ego ſum dominus deus tuus, qui eduxi te de terra Chaldæorum, vt darem tibi terram hanc, vt hæres eſſes eius. Et quia depoſuerat ſtudium Chaldæorum, quærit Abraham: Quomodo, inquit, intelligam quia hæres eius ſum? Hoc eſt, iam diuinationes magorum repudiaui, doce quomodo ſciam me futurũ terræ eius hæredem. Qui quærit quomodo ſciat, non dubitat manifeſtante deo cognoſcere ſe poſſe, ſed formam vult acquirendæ cognitionis aduertere. Nam & in euangelio Maria cum audiſſet ab angelo, quòd virgo paritura eſſet filiũ, reſpõdit: Quomodo fiet iſtud, quoniam virum non cognoui? Et iure Lucæ.1. reſpondit. Hoc eſt, cũ id quod naturç eſt, non ſuppetat, qnia B non ſolet parere virgo quæ viro non fuerit copulata: quæro quomodo præter inſtituta naturæ poſſim generare? Di- Gene.15. xit autem illi dominus deus: Sume mihi vitulum trimum, & capram trimam, & arietem trimum, & turturem, & columbam.) Preterirẽ huiuſmodi interpretationem ſacrificij, niſi quibuſdam hinc ſcrupulum naſci aduerterem, eo quòd aruſpicinæ quædam ſcribi videatur ſolennitas, quòd poſt immolationem diuiſa ſunt animalia, & contra faciem alterutrũ poſita, & conſedit illis Abraham. Sed ſi vim interrogationis præmiſſæ & futuræ reſponſionis conſideremus, aduertere poterimus ſpei noſtræ & fidei conuenire huius ſacrificij diſciplinam. Vitulus enim aratorium animal eſt, deditum terræ & labori. Capra ad aquarum ſimilitudinem per ænigmata figuratur, eo ꝙ αἲξ Græce ἀπὸ τοῦ ἀΐσσειν nomen acceperit, ab eo quod eſt impetu ferri. Sic enim currit ſicut & aqua. Poſſumus vel fluuiorum ſono, curſu, vel maris violentis æſtimare fluctibus. Aeri comparatur aries, quia omnib' animantibus vtilius hoc animal generi eſſe humano reperitur, quan- C doquidem & veſtis nobis vſum exhibet, ſicut aer huius ſpiritus vitalem nobis miniſtrat ſubſtantiam. Vnde & hunc ordinem factum puto, vt prius diceret: Sume mihi vitulum & capram: & tertio loco diceret arietem: eo quòd prima illa, hoc eſt vitula & capra, terris & mari materialibus comparentur elementis, & quia fœminea dicantur: at verò aries maſculinum quoddam animal eſt, vebemens natura, & violentum cornibus. Similiter autem aeris huius ſpiritus vitalis eſt, vt maſculus, author & cauſa gignentium, monens terrarum genitalia, & velut quadam ſe miſcens copula. Aliud ad terram, aliud ad mare, aliud ad aerem vitalem, myſtice figuratur horum trium animantium genus. Hæc traditio naturalis eſt: ſed etiam moralis concurrit & ſuppetit. In omnibus enim hominibus caro, ſenſus, & verbũ eſt. Caro noſtra vitula eſt, laborat vt ferat, laborat vt colligat, laborat vt pariat, innumeris fatigatur laboribus. Vnde & Græci δάμαλιν ἀπὸ τῦ δαμάζειν λέγ, eo quòd dometur nimis. Maſculorũ boum aratro & iugo fungitur. Fœmineos partus repræſentat cum D multo vbere. Caro quoq; noſtra vitæ iſtius ſubiugatur neceſſitatibus, crebris quatitur doloribus, & multarum ærumnarum quodam curuata partu ſeneſcit. Iam illud quis ignorat, quòd vehementior ſit virtus animç, cui velut nupta adhæret in iſtius vitæ curſu corporalis ſubſtãtia? Senſus autem noſtri caprarum modo velut ſaltu quodam alis exiliunt, & paſcuntur præruptionibus, impetu ſuo ipſi comotiones excitantes animæ, & cõcutientes eam. Ad omnem occaſionem præſto ſũt, vel occurſu fœmineæ pulchritudinis, vel odore ſuauitatis alicuius. Auditu pariter & tactu mouentur velociter, quibus etiam animæ inflectunt conſtantiam, & velut à natura ſui alienãt eam. Vnde plerique ὁρμητικήν dictam putant, quia ὁρμὴ impetus dicitur, eo quòd ex quodam impetu ſenſuum inflexionis atque alienationis noſtræ cauſa naſcatur: fœminei autem ſexus ſpeciem habet, Et etiam ſenſus noſtri αἰσθήσεις Grecè dicũtur fœmineo vocabulo. Effœtarum modo animarum cito vacuantur, vbi partus ſuæ generationis delectationiſque effuderint, & iterum excitatis cupiditatibus

A tatibus nouos referunt impetus. In ariete verò verbi ac ſer
monis noſtri habetur ſimilitudo, quod ſit vehemẽs, ſicut &
ſermo noſter efficax operationis, & quadam ornatus noſtri
& tegminis cauſa ſit. Aries per vſum veſtium ordine quo-
dam gregem ducens, ſicut ordo quidam vitæ vſúſque no-
ſtri verbo explicatur. Arbitror autem quòd illud verbum
magis intelligere debeamus quod eſt verbum dei, cum quo
aries iſte habere videatur non mediocrem cognationem.
Quod verbum nos vere tegmine velleris ſui veſtiuit, & in
Eſaiæ.53. domum introducit æternæ ſalutis. Qui ſe pro nobis immo-
landum obtulit, qui tanquam ouis ad victimam ductus eſt,
& ſicut aries coram tondente ſe ſine voce, ſic nõ aperuit os
ſuum. Ex quo ordinem quendam ſubſtantiæ habemus & ſa
cræ redemptionis, quod per ipſum conditi ac redempti ſu-
mus. Duplex igitur cauſa per verbum, naturalis, & moralis.
Naturalis qua condidit, moralis qua redemit. Philoſophia
quoque geminam ſpeciem ſui conſtituit in verbo, natura-
lem, & moralem. Rationalis enim vtriuſque portio eſt.
Naturalem ſecundum mundi creationem, quam verbo aſſi-
gnat: moralem ſecundum iuſtitiam, & æqualitatem viuendi,
B cuius vita & ratio de verbo. Qua cauſa cùm dies quadragin
Lucæ.2. ta complerentur ex Mariæ virginis partu, tulerunt domi-
num noſtrum Ieſum in Hieruſalem, vt offerrẽt domino ſe-
cũdum legem, & vt darent hoſtiam par turturum, aut duos
pullos columbarum, eo quòd in columba ſpiritalis ſit, in tur
ture incorruptæ generationis natura, vel immaculati corpo
ris caſtimonia. Merito ergo ad ſacrificium iubentur poſt a-
rietem turtur & columba ſumi, vt verbo adhęrere intelligas
incorruptam caſtimoniam, & ſpiritalem gratiã. Et hoc ipſo
quidem quòd aues poſuit, intelligere poſſumus cœleſtium
Matth.13. meritorum volatus. Sunt enim volucres cœli quæ veniunt
& habitant in ramis eius arboris quæ de grano ſinapis ſurre
Ezech.1. xit, cui cœlorum regnum comparatur. Et Ezechiel apertos
ſibi cœlos dicit, & vidiſſe inter alia etiam rotam vnam ſuper
terram coniunctã animalibus quatuor. Et infra: Audiebam,
inquit, vocem alarum eorum ſicut vocem aquarum multa-
rum, & vocem ſublimis dei: & cum irent vt vox verbi, ſicut
vocem caſtrorum. Vnde quidam ad libros philoſophię de-
riuarunt, eo quòd ipſum cœlum ſimile ſit. Denique Pla-
C to currum volocem dixit eſſe cœlum, ex eo quòd prophe-
ta dixerat: Cum irent animalia, ibant & rotæ coniunctæ il-
lis: & cum eleuarent ſe animalia à terra, eleuabantur rotæ.
Sed propheta non cœlum ipſum dixit, ſed aues eſſe in cœ-
lo. Denique & Dauid ait: Cœli enarrant gloriam dei, hoc
Pſalm.18. eſt poteſtates cœleſtes, velut cum ſpectatur pulchrum ele-
mentum, prædicatur operator. Animam autem deſcribit
propheta, cuius motus ſunt quatuor, velut equi, λογιστικὸν,
θυμικὸν, ἐπιθυμητικὸν, διορατικὸν. Hæc animalia quatuor, id eſt,
homo λογιστικὸν, leo θυμικὸν, vitulus ἐπιθυμητικὸν, aquila διο-
ρατικὸν. Ideo ratio præmiſſa eſt, vt reliqua rationem ſe-
quantur. Ideo cum homine à dextris eſt leo, id eſt cum ra-
tione commotio à dextris eſt. Iſta animalia quando eleuan
tur, eleuantur etiam rotæ. Rota autem vita eſt ſuper ter-
ram, qua viuimus. Si animæ noſtræ motus quatuor eleuan-
tur, eleuatur & vita noſtra. Ideoque addidit: Quoniam ſpi-
ritus vitæ, inquit, erat in rotis. Anima ergo magis currus
Cant.6. eſt, quæ ait in Canticis canticorum: Poſuiſti me currus A-
D minadab, id eſt domini noſtri. Non ergo philoſophię tradi-
tioni deſcriptio currit prophetica. Denique vocem alarum
audiſſe ſe dicit propheta. Iſtę alę virtutes ſunt, quæ de te po
ſcuntur. Qui tales offert hoſtias, fidem & caſtimoniam men-
tis, ſimplicitatis gratiã, charitatis & pacis effectum, ipſe bea
tæ illius terræ agnoſcit hęredem: ſicut etiam dominus aper-
Matth.5. tius in euangelio declarauit dicens: Beati pacifici, quoniam
ipſi deum videbunt. Vel quoniam ipſi poſſidebunt terram.
Accipe aliam diuiſionem. Caro quoque noſtra ipſa dei ordi
natione diuiſa habet membra. Duo oculi ſunt, binæ aures,
duæ genæ, nares diuiſæ, dentium geminatus ordo, vbera, ſca
pulę, manus, latera, fœmora, genua, crura, pedes, nónne bina
omnia, vt ſubnixa geminatis ſubſidiis omnia noſtra videan
tur officia? Anima etiam diuiſionem ſuarum patitur portio-
num. Nam διορατικὸν, hoc eſt ſuperiora, quaſi oculi quidam
contrarii, rationabile eſt & irrationabile. Rationabile ip-

A ſum diuiditur circa mentem & ſermonem. Senſibile eius
in auditum & viſum, quibus vitæ huius cumulatur gratia.
Nam odor & guſtus vitalis vſus videntur neceſſarium pre-
bere miniſterium. Nares iugi flatu aſpirationem recipiendo
vitalem continuato quodam ſubſtantiam hominis cibo pa-
ſcitur. Guſtus autem potu epulíſque generatur. Quintus ve
ro ſenſus, hoc eſt tactus, velut admixtus eſt illis quatuor.
Odor & guſtus quædam magis alimenta ſunt corporis, qui-
bus huius carnis militia ſubſiſtit. Viſus verò & auditus men
tem adiuuant. Hæ ſunt diuiſiones quæ ſecundũ carnem no-
ſtrã animámq; à ſummo operatore diuiſæ ſunt. Vnde opor-
tet nos colligere quia etiã iſte mũdus velut per mẽbra quæ-
dam gemina & tãquã antiproſapia* ſit diſtributus. Eſt enim *antiproſo
terra in mõtes & in cãpos, vt ſunt partes noſtri corporis ela pa.
tiores aliæ, aliæ planiores. Eminẽt ſcapulę, & pedũ ſuperio-
ra vel manuũ. Latera verò & inferiora ceruicis velut valles
terræ & concaua. Quod & de vola manus intelligere licet.
Nam in ipſo calcaneo pedis eminere alia, media autẽ ſinuata
quis neſciat? Aqua in mari ſalſa, in flumine dulcis vel in fon
tibus. Eſt aer hyberno frigidus tẽpore, veris menſibus tem
B peratus, calidus æſtate. Ergo iſta diuiſit operator. Mentem
autem noſtrã, quæ modo auium, virtutũ diuerſarũ & vigo-
ris ſui vecta remigiis ſupra cœlũ euolat, non diuiſit, quia tri
nitati adhæret diuidenti omnia, ſoli indiuiſæ. Vnde philoſo
phi ſuperiorẽ mundi huius ſubſtantiã, quem æthera vocant,
nõ ex cæterorũ admixtione elementorũ conſtare volũt: ſed
ſplendidam, & multo refulgentẽ lumine, quæ non terræ ſor
didum, nec aquarũ humidũ, nec aeris nebuloſum, nec ignis
ipſius rutilum quicquã recipiat, ex quinta quadam vſia eſſe
aſſerunt: & velut volucrem mundi huius mentem velociorẽ
puriorémq; eſſe cęteris partib⁹. Nam aliæ mixtæ ſibi & cõ-
cretæ ſunt. Nos autem nihil materialis compoſitionis immu
ne atque alienum putamus, præter illam ſolam venerandæ
trinitatis ſubſtantiam, quæ vere pura & ſimplex ſynceræ im
permixtæque naturæ eſt: quamuis aliqui putent de illa quin-
ta vſia lucem eſſe clariorẽ, de qua dixerit Dauid, quod deus Pſalm.103.
circundatus ſit lucem ſicut veſtimentum. Et Apoſtolus ſcri
pſerit de ipſo omnipotẽte, quòd ſolus habeat immortalita- 1.Timo.6.
tem, & lucem habitet inacceſſibilem. Qua autem ratione di
C xerit quòd aues deſcenderint ſupra diuiſa corpora vitulæ, Geneſ.15.
capræ atque arietis, non facile dicam, niſi quòd omnia terre-
na, maritima, atq; ipſa aerea plena ſunt inſidiarũ ac perturba
tionum. Videtur enim aues iſtę cibi cauſa deſcendiſſe ſupra
corpora. Naturaliter autẽ violẽtiores potioréſq; viribus ſu
per infirmiores irruũt, & quaſi mortuis corporibus incum-
bunt, ex improuiſo frequentius irruentes: vel (quod verius
puto) quia princeps mũdi huius, & volucres cœli ſpiritaliũ
nequitiæ, quę ſunt in eos qui mundana ſolicitudine curáque
diuiſi ſunt, graui motu inceſſant, & velut cadauera mortuo-
rum dilacerãt dẽte aſpero. De his enim dictũ eſt: Relinque Matth.8.
mortuos ſepelire mortuos ſuos: quia ſunt de regno diaboli,
qui in ſeipſum diuiſus eſt. Qui autem ſunt dei, quibus dicit
Ieſus: Regnum dei intra vos eſt: hi non ſunt diuiſi, quia ad- Lucæ.17.
hærent deo, quoniam qui adhæret meretrici, vnum corpus
eſt. Erunt enim, inquit, duo in carne vna: qui autem adhęret
domino, vnus ſpiritus eſt. Iſti ergo non ſunt mortua corpo- 1.Cor.6.
ra, vt volucres cœli comedãt eos, ſed ſunt ſpiritus. Facit e- Pſal.103.
D nim deus angelos ſuos ſpiritus. Denique ſupra columbã &
turturem non deſcenderunt, quia diuiſæ iſtæ aues non erãt.
Non ſunt enim diuiſi iuſti, quib⁹ dicitur vt ſint ſimplices ſi- Matth.10.
cut colũbæ. Ideóque dicit Dauid quia & paſſer inuenit ſibi Pſalm.83.
domum, & turtur nidum ſibi, vbi reponat pullos ſuos. Hæc
ſpectabat Abraham, hæc profundo & ſpiritali conſiderabat
intuitu. Ideoque ſcriptum eſt, Conſedit. Non quaſi aruſpi-
cinæ, ſed quaſi cœleſtis reuelationis interpres, ſigna diuinæ
operationis explorans. Mens enim directa ad Chriſti gra-
tiam videbat hunc mundum plenũ eſſe iniquitatis, quæ ve-
lut à ſummo cœli volaret, & opprimeret infimos terræ: pu
dicitiam autem, fidem, ſynceritatẽ, nullis eſſe obnoxias paſ-
ſionibus: auaritiã vero & ſolicitudines ſeculi quib⁹ ſuffocan
tur qui habẽt voluptates diuitiarũ, dilacerari ac diuidi. Vn-
de & diuiſæ dictæ ſunt, ꝙ mentẽ diuidant, atq; in diuerſum
ſcindant, & in partes trahant, nec ſinant incorruptam eſſe &

integram. Vir ego pacificæ mentis cõſidebat & conſidera-
bat, quatenus prohibere cominus poſſet ea mala quæ homi-
nibus inſeruntur. Mens enim ſapientis viri ac iuſti mederi
ſtudet bumanis caſibus, & prohibere ac teſecare animarum
noſtrarum labores.

Quid ſibi uelit quod poſt ſolis occaſum exceſſus cecidit ſuo
per Abraham: & quomodo ei non tam quæ fatata erant
declarabãtur, quàm præſcribrbantar quæ faciẽdaforrnt.
Quid præterra ſiagalariter per ſaperiora aathor ſigni
ficari arbitretur. *Caput IX.*

DEnique quàm boc Abraham ſpiritali & prophe-
Gene.15. tico affectu fecerit, ſeqnẽtia docent. Nam ſolis oc
caſu exceſſus cecidit ſuper cum: & ecce timor ma
gnus & tenebroſus incubuit ſuper eũ.) Exceſſus
Pſalm.115. prophetis fieri ſolet, ſicut habes Propbetam dixiſſe: Ego di
xi in exceſſu meo, omnis homo mendax. Excedit enim mẽs
Prophetæ velut fines quoſdam humanæ prudentiæ, qnan-
do repletur deo. Et ante euacuat ſe cogitationibus & diſce-
ptationibus ſeculi huins, vt aduenięti gratię ſpiritali puram
ſe & exinanitam præbeat. Superueniat in eam ſpiritus ſan-
ctus magna ſe vi infundens, ita vt mens hominis ſubito tur-
betur. Denique angelus venit ad Mariam, & cum ſedulitate
& gratia venit, & tamen Maria mota eſt in introitu eius. Vn
Lucæ.1. de angelus ait ad eam: Ne timeas Maria. inueniſti enim gra-
tiam apud deum: & ecce concipies in vteto, & paries filium.
Cognoſcimus ergo quia quando venit gratia dei ſuper pro-
pheticam mentem, ſubito irruiti & inde incubniſſe & ceci-
diſſe ſuper propbetas ſpiritum ſanctum legimus, quia exceſ
ſum patitur, & turbatur, & timet, & quibuſdam ignorantiæ
& imprudentiæ tenebris offunditur: ſicut & in Actibns apo
Acto.9. ſtolorum legimus, qnia circũfulſit lux ſuper Saulum de cœ
lo, & cecidit, & horrore animi turbat' eſt, & audiuit vocem
de cœlo dicentem: Saule Saule, quid me perſequeris? Deſi-
nit enim videre ſecularia, qui incipit audire diuina. Vnde &
timorem Abrahæ & tenebras mirari non debes, quaſi præ-
ter virtutem aut meritum eius acciderint, cum prophetarum
conſuetudini congruere adnertas, qnando cognoſcunt futu
ra. Continuo autem dictũ habes ad eum: Sciendo ſcies quòd
Gene 15. peregrinum erit ſemen tuum in terra non ſua, & ſeruitio op
primentut, & nocebunt eis, & humiliabunt eos annis qua-
dringentis. Merito teoebroſus horror magnus factus eſt,
quia magna oracula deferebãtur, cum de populo ſeculorum
dabatur præceptum. Quomodo tam facile capere iſtud mẽs
humana poterat, maxime quæ admonebatur vt in hac pere-
grinaretut terra? Non enim tam quæ futura erãt declaraban
tur, quàm præſcribebantur quę facienda forent. Peregrinũ,
inquit, erit ſemen tuum, ſiue quia omnes homines peregrini
eſſe debeamns in hac vita: (omniũ etenim pater eſt Abrahã)
ſiue quia verũ ſemẽ Abrahę pegrinatur in boc mũdo. Illud
enim verũ ſemen eſt, de quo dictum eſt: In Iſaac erit ſemen
Ibidem. 21. tuum. Deoiq; qui ſe Abrahæ hæredem agnoſceret, ait: Ad-
Roman.9. uena ego ſum in hac terra & peregrinus, ſicut omnes pattes
Hebr.11. mei. Qui enim peregrinus hic fuerit, ciuis in cœlo eſt. Qui
Pſalm.38. autem in hac terra omnem animæ ſuæ ſubſtantiam conſti-
tuendam putauerit, hæreditatémqne huins terræ acqniten-
dam ſibi exnltauerit, à dei tegno excludetur. Vnde Apoſto
lus ad fideles viros, & ciues Hieruſalem illius quæ in cœlo
Epheſ.2. eſt, & eccleſiæ filios dicit: Ergo iam non eſtis peregrini, ſed
eſtis ciues ſanctorum, & domeſtici dei. Non ergo bæc terra
noſtra eſt, de qua poteſt princeps mundi buius dicere, oſten
Matth.4. dens omnia regna orbis: Tibi dabo poteſtatem hanc ſi pro-
cidens adoraueris me. erunt omnia tua quæ ſibi alieni vin-
dicant, & ſeruitio opprimunt populum dei, vt ſeruis eius no
cere, & humiliare conentur ſanctos dei. Denique ipſe filius
dei nihil ſibi ex hoc mundo vindicandum putauit: vnde ait:
Ioan.14. Venit mundi huius princeps, & in me inueniet nihil. Diuer
ſi ergo domini in ſeruitute nos volunt tenere, inceſſit diabo
lus, infeſtant angeli eius, paſſiones motúſque corporis velut
2.Corin.7. domeſtici atque inteſtini hoſtes inquietãt. Foris pugnæ, in-
tus timores: foris pugnæ, intus cupiditates. Aliena eſt enim
Interni corporis ſubſtãtia puritati cordis, & ideo impugnat
vel repugnat. Bellum ergo quotidianum eſt, & inter eadem
graue prælium, donec deus miſericors diabolum atque mi-

A niſtros eius iudicet, paſſiones reſtinguat, ac ſubiiciat menti
ſedulæ: Exquirat animas noſtras de omnibus offenſis, & pe-
riculi ooſtri autboribus, qui ait: Sanguinẽ animarum veſtra- Apoca.20.
rum exquiram de manibus omnium beſtiarum. Et vt Ioan-
nes dixit: Quia mors & infernus miſſi ſunt in ſtagnum ignis.
Itaque exibunt iuſti, vt nihil de ſuo dimittant in hac terra,
ne ſpolia eorum reſideant apud incolas & poſſeſſores iſtius
terræ. Quæ etiam ſi abibunt de terra Aegypti iſta, vaſa quæ Exod.3.11. &.12.
ſumpſerunt ab Aegyptiis mutuo vel aurea, inquit, vel argen
tea, quibus ad tempus vtentur, ſecum auferant, & deprædeu
tur Aegyptios. Hæc vaſa acceperunt voluntate domini, &
ſecum ea auferũt, quia reſurrectionis filij ſunt, quibus dici-
tur: Non peribit capillus de capite veſtro. Vaſa hæc Aegy- Lucæ.21.
ptij dederũt, quæ de terra afflictionis ſunt aſſumpta. Et ſunt
alia aurea, alia argentea, quia omnis creatura dei bona, & ma 1.Tim.2.
xime hominis in terris præſtãtiſſima, qnem bonorauit deus
vt inſpiraret in faciem eius ſpiritum vitæ, & omnibns præfi
ceret animantibus. Hæc illa ſunt vaſa de quibns dicit Apo-
B ſtolus: Habemus theſaurum in vaſis fictilibus. Hæc eſt ve- 2.Corint.4.
ſtis Aegyptiorum qua veſtitur anima noſtra, vt locupletior
binc recedat, & quo hic vehemẽter laborat, liberetur. Non
ſolum enim omnis creatura ingemiſcit & patitur, ſed etiam
nos donec veoiat redemptio corporis noſtri. Habet domĩ-
nus curam operis ſui, habet naturæ promptæ in pleriſque
adorationem ac beneuolentiam. Neque excidi & perire pa-
timur arbores quarũ circa primos fructus nobis futura pro-
rumpunt, ſi poſteriore ætate aut ventus decutiat, aut ſol ad-
urat, aut ſuffulcienda & ſubminiſtranda virtute, ſiccitatibus
deficiat ſubſtantia, ſed melioribus anris deferimus exami-
nandas. Et ideo dominus deus noſter bonæ volũtatis remu
nerator, etiam primæ futuræ indolis contemplationem ba-
bens, omne colligi patitur animæ noſtræ patrimonium, &
reſeruari futuri aduentus illud probaturus tempori: memot
atque ſui muneris quod immortale voluit eſſe equis, ſed ſi
culpa non obrepſiſſet & grauis, quæ fecit vt non expediret
diu viuere, ait ad Abraham: Tu autem ibis ad parentes tu- Gene.15.
C os cum pace, nutritus in ſenectute bona. Patitur oos diſce-
dere ex boc ſeculo, vt ſeceſſione animæ hoc corpus reſol-
uatur in terram ſuam, & finis ſit peccati, deinde per reſur-
rectionem reformetur diuinæ liberalitatis gratia. Ideo di-
cit ad Abraham: Tu ibis ad patres tuos. Nonnulli putaue-
runt patrẽ eſſe elementa ex quibus cõſtat caro noſtra dum
viuimus, & in quam reſoluimur. Sed nos qui meminimus
matrem nobis eſſe Hieruſalem quæ ſurſum eſt, quæ libera
eſt, quæ eſt mater omnium noſtrorũ, ſicut dicit Apoſtolus:
illos aſſerimus patres, qni vitæ merito & ordine præceſſe- Galat.4.
runt. Erat illic Abel pia victima, erat pius & ſanctus Enocb,
erat Noe, ad eos promittitut Abrabam tranſitus. Tranſit e-
nim qui de hac vita recedens, ad vitam demigrat alteram,
quia viuit mens ſapientis & iuſti viri qui nntritus eſt in pa-
ce. Nam inſipiens in bello nntritur, & in diſcordiis, iuſtus in
ſenectute bona viuit. Non dixit longa ſed bona, quia iuſtus
bene ſeneſcit. Iniuſtorum autem nemo, quanuis cornicibus
viuacibus diuturniore vita vixerit. Nam diu viuere com-
D mune ſapientibus atque inſipientibus eſt: Bene autem viue- Sapien.4
re ſpeciale ſapientis eſt, cuius ſenectus venerabilis, & ætas
ſenectutis vita immaculata: non diuturna, inquit, neque nu-
mero annorum computata, nec capillis canis in capite, ſed
ſenſib'. Ille ergo bene ſeneſcit, qui bene ſenſerit. Quarta au
tem generatione reuertentur. Hiſtoria quidẽ Iudæis vide- Gene.15.
tur conuenire, qui in Aegyptum tranſierunt, & de Aegy-
pto tranſierunt. Quadringenti eoim anni & triginta exa-
cti illic eorum anni ſunt, ſed non omnes centenos, & quot
excurrunt, annos vixerunt, ſicut Moyſes, aut Ieſus Naue,
vt quartæ generationis tempus conueniat. Vode myſti-
cum aliquid magis requiramus, eo quòd tetras omnibns nu
meris apta ſit, & radix quædam decimæ ac fundamentum,
hebdomadis quoque media. Denique nonageſimuſtertius
pſalmus ſcribitur, quarta ſabbati, eo qnòd hic numerus
medius ſit priorum & ſequentinm. tres enim præcedunt
eum, primus, ſecundus, tertins: & tres ſequuntur, quintus,
ſextus, ſeptimus. Qui bunc pſalmũ canit, velut aptis nume-
ris vitam iſtius mundi tranſigit, quaſi tetragonus, & ſtabilis
atque

atque perfectus. In quatuor enim libris plenum euãgelium A atque perfectum eſt. Quatuor animalia myſtica ſunt. Mundi quoque iſtius partes quatuor ſunt, ex quibus congregati filij eccleſiæ regnum Chriſti ſacratiſſimũ propagarunt, venientes ab Oriente atq; Occidẽte, Septẽtrione & Meridie. Quadripartito igitur latere ſancta ſurrexit eccleſia. Decas quoque ex iſto numero aſſurgit. Si enim connectas ab vno vſque ad quatuor, hoc modo decimam facies. Computa vnum, adde illi duo, fiunt tres: adde tribus tres, fiunt ſex: & ad ſex adde quatuor, fiunt decem. Tetras igitur decem implet, decas numerum omnem complectitur. Quatuor quoque ætates ſunt hominis, pueritia, adoleſcentia, iuuentus, maturitas. Paulatim aſſurgit & fundatur. Sapientia itaq; ſumma prudentiæ quarto ætatum ordine venit. Meritóq; & ſi quis ante ſub rege Aegypti fuit, maturioris tamen conſilij exit de poteſtate eius: & legem igitur agnoſcit ſequendam. Tunc fit ei iſtius vitæ mare peruium. Similis ratio his quæ gignuntur ſolo. Vbi ſemẽ ſparſum fuerit, ſoluitur humo. Et primo prorumpit in radicem, deinde germinat, formatur fructus, B & poſtea mateſcit. Arbores quoque ipſæ primũ fructum ferunt, deinde adoleſcit fructus, acceſſu temporis mutat colorem, quarto ordine conſummatur, hoc eſt nouiſſimo. Ita ergo & nos in terra hac afflictionis fugiamus latetes formare, ſed lachrymis & gemitu vocemus domini miſericordiam, vt mittat nobis Moyſen & Aaron, hoc eſt legẽ & ſacerdotem, illum verum ſacerdotem, & ſacerdotum principem, qui licet inter homines verſatur, dicebatur: Ecce ſpirit' ante faciem noſtram Chriſtus dominus: & liberet nos de terra Aegypti, vt paſcha domini celebremus. Feramus etiam fructum fidei ab ipſa pueritia, augeamus in adoleſcentia, coloremus in iuuentute, compleamus in ſenectute. Iam enim (Matth.3.) ſecuris ad radicem arboris poſita eſt, vt qui facit fructum, ſerat. Adultam etiam maturámque ſegetem noſtram meſſor inueniat, vt maturos fructus in apothecis recõdat, ne immaturos hyems deprehendat, ventus decutiat, pluuia corrumpat. Ego tamen arbitror ſignificari magis, inter aduentum domini priorẽ, & ſecundum qui futurus eſt iudicij dies, tempus medium. Ideo enim & ad ſolis occaſum viro huiuſmodi C factus eſt pauor magnus, quia occidente iam mundo futurũ ſacrificium declarabatur quo mundus redimeretur, fides eſſet hoſtia, quæ nõ diuideretur à filijs Abrahæ. Nam qui eam diuidunt, nõ ſunt Abrahæ filij. Fides comparatur regno cœlorum. (Matth.13.) Simile eſt enim regnum cœlorum grano ſinapis. Et ſimile eſt regnum cœlorum negociatori qui emit agrum, & inuenit in eo margaritam precioſam. Regnum cœlorum indiuiſum eſt, quia regnum trinitatis vnum eſt. Ideo perpetuum atque æternum, quia indiuiſum. (Lucæ.11.) Omne enim regnum diuiſum facile deſtruetur. Hoſtia etiam foret pudicitia trinitati dicata, poſt illud ſacrificium virulæ quoque pro laborib', quia ſacerdotalis eſt victima. Capræ autem, quia pro peccatis hoſtia. Arietis, quia pro omni mundo, & pro ipſis arietibus vel cœleſtibus. Non ſolum pro hominibus, nec ſolum pro agnis, ſed etiam pro hœdis quos peccatricis generationis fœtore exuit. Teſtificatur oraculum futuros adhuc in terra afflictionis Abrahæ filios, vt in agone multorũ & grauium certaminum ſe probent, & ita cum multa ſupellectili aureorum & argẽteorum vaſorum ſpoliis opimis exeant & D reuertantur animæ, atque exeant precioſa poſſidentes corpora, diuerſarum virtutum, & præcipue caſtimoniæ poſſeſſionum theſauro repleta, ſumpturę etiam Chriſti iudicio de diabolo & eius miniſtris, cæteríſque qui voluerunt nocere vindictam. Tũc erit pauor magnus etiam iuſtorum. Nemo enim ſine peccato. Omnes habebunt quod timeant, quia impleta peccata erunt. (Rom.5.) Et cùm ſuperabundauerit peccatum, ſuperabundauit gratia. (Gene.15.) Iterum cum iam ſol eſſet ad occaſum, flamma facta eſt. Et ecce fornax fumigabunda, & lampades ignis, quæ pertranſierunt per media diuiſa illa. Etiam ſi dubitaretur de ſuperioribus, confirmarent ſequentia, quando flammam factam ad occaſum legimus, quæ illuminaret veſpertina mundi tempora, & fulgeret in tenebris, ac reuelaret latentia. Denique continuo viſa eſt fornax fumigabũda. Cuius ſimilitudine exprimi videtur vita humana, quæ implicata iniquitatibus ſeculi iſtius atque inuoluta, nõ habens

A veri fulgoris claritudinem, & ſplendorem ſynceri luminis, intus quaſi fornax æſtuat diuerſis cupiditatibus, & quibuſdam deſideriorum anhelat ignibus: foris velut quodam fumo obtexitur, ne videat veritatis faciem. Obumbratur itaque & obducitur quadam caligine oculus animæ, vt confundatur globo quodam fumigantis nebulæ, mẽtis aſpectus, ne pura ſit aſpectari negocia, donec cœleſtes lampades dirigat dominus Ieſus, hoc eſt fulgorem gloriæ ſuæ. Quando, inquit, (Apoca.22.) non indigebunt luce lucernæ, & lumine ſolis, quoniam ipſe dominus erit lux omnibus, & ipſe illuminabit omnia mundi iſtius, quorum ſupra cognita eſt diuiſio, nunc manifeſtata in lumine, nunc per ſpeculum in ænigmate, tunc nec in parte, ſed facie ad faciẽ veritatis ſoliditas, atq; illud quod (1.Cor.13.) perfectum eſt, poſſit videri.

Quid ſignificetur oraculo domini ad Abraham dicentis: Semini tuo dabo terram hanc &c. Ad quid etiam pertineat Sara uxor Abrahæ, quæ ſterilis fuerat: & quid ancilla eius B *Agar ſignificet. Qua ratione præterea Sara concluſa fuerit, & Agar filios pepererit.* Caput X.

POſt hæc ſecutum eſt oraculũ dei dicentis: Semini tuo dabo terram hanc à flumine Aegypti vſque ad flumen magnũ Euphraten.) (Gene.15.) Qui futuram gloriam demonſtrauerat, debuit etiam conferenda virtutum merita polliceri. Ipſe enim & adiutor laborantium, & remunerator innocẽtium eſt. Aegyptus hic nomen non regionis ſed fluminis eſt. Sic enim veteres Nilum vocabant, ſiue quòd ipſe regioni nomen dediſſet, ſiue quòd regionis accepiſſet vocabulum. Denique & poeta Græcus teſtificatur ita eſſe dicens: στῆσα δ' ἐν αἰγύπτῳ ποταμῷ νῆας ἀμφιελίσσας. (Odyſſ.ξ.) Anguſtum autem & vile eſt, vt putemus quod cœleſtibus ſignis terrena ſpoponderit. Itaque conſideremus ne forte perfectam beatitudinem & conſummationem bonorum nobis promiſerit. Perfecta enim beatitudo ex tribus iſtis videtur ſubſiſtere, corporis, atque animæ, & accidentibus bonis, quæ Græci ὄντα dixerunt, vt ſit corporis caſtimonia, patientia, vel temperantia, ſit animę prudentia atque C iuſtitia. Aegypti igitur flumẽ corporalia videtur ſignificare. Vnde & Geon dictus eſt ipſe fluuius, quia de terra figuratus eſt homo. Euphrates autem quæ ſunt animæ, eo quòd fons ſit iuſtitia cæterarum virtutum, quæ virtutes alias illuminet. Prudẽtia enim ſine iuſtitia nocet. Fortitudo quoque niſi eam iuſtitia temperet, intolerabilis inſolentia eſt, furori quàm rationi propior, dominationi quàm libertati. Sobrietas & temperãtia, priuata bona ſunt, nec vllius vis, niſi iuſta erga deum reuerentia, & fideli mente pietatẽ colas. Iuſtitia ſola eſt quæ virtutes omnes cõplectitur, & commẽdat omnes. Accidẽtia quoque ſunt negociationes, mercaturæ, & agriculturæ, cõpetentia quæſtus laborũ operúmq; ruralium: Sunt etiã corporis accidentia, ſalubritas, & cómoditas valetudinis, decus, fortitudo, quæ ex tẽpore accidunt, & cum ætate mutãtur. Non mediocrẽ hanc triplicem gratiam putes. Habes enim perfectionẽ perfectam in euãgelio. Nã cum dicit dominus Ieſus legiſperito illi: Diliges dominũ deum tuum, (Matth.22.) animæ iuſtitiam mandat tenendã. Etenim ſi honorari parentes iuſtũ eſt, quanto magis patẽti omnium fieri debet ho D norificẽtia? Rurſus cùm dicit: non occides, non adulterium, (Ibidem. 16.) non furtũ facies, nõ falſum teſtimonium dices: virtutes corporis ſeruandas admonet. In poſterius verò dicens: Nemo (Marc.10.) eſt qui relinquat domum aut parentes, aut vxorẽ, aut filios propter regnum dei, & nõ recipiat ſepties tantũ in hoc tempore: in ſeculo autem venturo vitam æternã poſſidebit: nónne incremẽta bonorum accidentium cum animę corporíſq; remuneratione promittit? Hæc quæ ſimplicibus verbis ſacra ſcriptura exprimit, magno quodam cothurno Ariſtoteles & Peripatetici perſonant atque extollũt. Pythagoricum quoque dogma eſſe teſtificãtur ſui. Sed quis illorum æquauit Abraham tempore? Quis authoritate & ſapientia dominum†, cuius oraculo triplicis huius gratiæ munus agnoſcit? (†dominus) Dantur autem ei tanquam in diſciplinam alienigenæ nationes, vt mens æqui obſeruantiſſima, recidat vitia, emendet errata. Magis tamen euidens eccleſiæ declaratur myſterium, quia per apoſtolos qui ſunt Iſraelitæ, quorum patres, & ex

Roma.9. quibus patribus Chriſtus ſecundum carnem ſub lege factus A
eſt, cõgregãda eccleſia foret, crediturus populus nationum.
Quos non ocioſe decem numero ſignificauit, ſed vt oſten-
deret quia illi ante perfidi, vbi menſurã pietatis impleſſent,
profecto eſſent fidei adepturi coronam. Denique ſequitur:
Gene.16. quia Sara vxor Abrahę ſterilis fuerat, quod ad eccleſiã per-
tinere, in ea expoſitione quam de moralib' ſcripſimus, apo
ſtolicis docuimus exemplis. Eccleſia enim ſterilis videtur
in hoc ſeculo, quia non ſecularia parturit, nec præſentia, ſed
futura, hoc eſt non ea quæ videntur, ſed quæ non videntur.
Huius ancilla eſt ſynagoga, vel omnes hæreſes, quæ ſeruos
non liberos creat. Ideoque Agar dicitur habitatio. Etenim
temporalis ſpem fouet, non perpetuæ poſſeſſionis gratiam
tenet. Itaque vt non inſolens partu corporeo fiat ancilla e-
ius, & ius eccleſiæ ſibi vindicet, dicitur ibi: Eiice ancillam
Ibidem. 21. & filium eius. non enim hæres erit filius ancillæ cum filio
Galat.4. meo Iſaac. ſed etiam in ſingulis Sara eſt, & in ſingulis Agar.
Sara virtus vera eſt, vera ſapientia: Agar autem eſt verſuria,
tanquam ancilla perfectioris virtutis. alia enim ſapientia ſpi B
ritalis, alia ſapiẽtia huius mũdi. Ideo etiam Aegyptia ſcribi-
tur, quia philoſophica eruditio abundanit in Aegypto. De-
niq; & Moyſes eruditus erat in omni ſapiẽtia Aegypriorũ,
Hebr.11. ſed abiecit eam præferens Aegypti theſauris opprobrium
pro Chriſti nomine. Nã ſi illam iudicaſſet alicuius momen-
Exod.4. ti eſſe ſapientiam, non vtique dixiſſet: Precor domine, non
ſum dignus ante heſternam & nudiuſtertianam diem, neque
ex quo cœpiſti loqui ſeruo tuo: gracili enim collocutione,
& tardiore lingua ego ſum. Denique quaſi inerudito reſpon
detur ei quod erudiretur à domino: Ego aperiam os tuum,
& inſtruam te quod debeas loqui. Præclarum autem my-
ſterium, quod lex non ſatis plena erat vt perſuaderet popu-
lis, & gentes vocaret, vel quia clauſa foret vſque ad Chriſti
aduentum. Qui exponẽs nobis prophetica oracula, & pro-
ferẽs lectionis veteris teſtimonia, veluti quoddam os legis
aperuit, vt fidei clamor in totũ perueniret orbem. Vnde &
Gene.16. myſtice ait Sara: Cõcluſit me dominus vt non pariam. intra C
ergo ad ancillam meam, & filium facies ex illa. vt agnoſcas
in prædeſtinatione fuiſſe ſemper eccleſiam dei, & paratam
fidei fœcunditatem, quando iuberet dominus prorumpere,
ſed voluntate domini certo reſeruatam tempori. Denique
2. Corin.6. ſcriptum eſt: Tempore accepto exaudiui te, & in die ſalutis
adiuui te. Aduertimus itaque quod feſtinabat fides eccleſię,
ſed concluſa erat eius fœcũditas. Quo verbo demonſtratur
quoniam expectabat partus ſui tempora, quia quod conclu
ſum eſt, aperiri ſolet: qua ratione cõcluſa fuerit, docet te A-
Roma.11. poſtolus dicens: Concluſit enim deus omnia in incredulita-
te, vt omnibus miſereatur, vt non volentis neque currentis,
ſed miſerẽtis dei eſſet gratia, ne te ipſum iuſtificares, ſed o-
mnia tribueres deo qui te vocauit. Nemo enim pigreſcat, &
excuſationẽ prętendat, quo ſerius credat quia ſcriptum eſt,
non volentis neque currẽtis eſſe. Conſideret enim quid ad-
ditum ſit: Sed miſerentis, inquit, dei. Talẽ te ergo præbe bo
nis ſtudiis & prompta fide, vt deus tui miſereatur, & vocet
Eſaię.65. te ſicut eccleſiam vocauit, dicens: Palam factus ſum quæren
Roma.10. tibus me, apparui iis qui me non interrogabãt. Et recte pre- D
miſſa ſunt deteriora, vt meliora ſequerentur. Peperit ancil-
la ſeruos, vt eos eccleſia liberos faceret, & de ſeruitute po-
pulos ad libertatem vocaret, de culpa ad innocentiam, de of
fenſa ad gratiam. Singulorum quoque hominum ſi ſpectes
ordinem, non omnes à perfectis inchoauerunt, nec apud o-
mnes tempore prima eſt, ſed merito antiquior perfecta vir-
tus. Prudentis igitur mentis eſt conſiderare quandio imper
fecta eſt anima, quæ ſunt ſecum deliberet, vt vel in poſterio
ribus ſe exerceat virtutum diſciplinis, donec exercitij vſu
valeſcat. Dum vero ſe erroris inuolucris exuerit, & ab om-
ni enodauerit offenſione, conſummatam ſui purgationẽ ex-
hibens, tunc ſuo ordine magnos partus edere. Præ-
Gene.17. terea dicitur Abrahæ: Eſto ſine reprehenſione. cui dabatur
ſpiritus ſapientię ſanctus, bene mobilis, immaculatus. Opor
tet igitur viri ſapientis animam die noctúq; in exercitio iu-
gi ſpecula prætendere, nunquam ſomno indulgentem, per-
petuis vigiliis intentam deo, ad comprehenſionem rerum
earum quæ ſunt, & ſingularum cauſarum cognitionem. Sed

A etiam futurorum interpres ſapientia eſt, ſcit præterita, & de
futuris æſtimat. Scit verſutias ſermonum, & ſolutiones argu
mentorum. Signa & monſtra ſcit antequam fiant, & euentus
temporum & ſeculorũ. Non poteſt igitur bonus atque per-
fectus non eſſe qui hanc acquiſierit, quia & omnem habet
virtutem, & imago bonitatis eſt. Vnde & ſeculi iſtius ſophi
ſtæ traxerunt diffinitionem huiuſmodi, quod ſapiẽs vir bo
nus dicendi peritus ſit. Redeamus nunc ad donum dei, quo
nihil plenius. Quid enim melius ſapientia? Quid peius vani-
tate? Quid deterius ſuperſtitione? Ideoque tanquam ei cui
promiſerat plenitudinem perfectionis, ait: Augebo te val- Ibidem.
de, & ponam te in gentes, & reges de te erunt: quia qui eius
eſt, totus mundus diuitiarum eſt, & augetur, non minuitur
vt ſtultus. Ponitur in gentes Abraham, hoc eſt, fides eius ad
gentes trãſfertur, & reges ſeculi qui crediderunt: & ſe ſub-
iciunt domino Ieſu, cui dicitur: Tibi offerent reges mu- Pſalm.67.
nera. Nec illud abſurdũ, quia ex genere Abrahæ non ſolum
B reges erunt dignitate, verumetiam illi reges qui peccato nõ
ſeruiant, nec vincat eos malitia, ſupra quos regnum mors
non habeat. Mentis quoque bonæ cognouimus reges eſſe
& principes inuentiones, quæ ſicut Abraham mediocris
quidem generationis prouentus non habet, ſed abundat re-
galibus. Cui data eſt terra in poſſeſſionẽ, vt dominetur cor-
pori, nec ſit captiua carnalium voluptatum, ſed quaſi famu-
latu debito obnoxia caro menti ſeruiat. Secũdum perſonam
autem Abrahæ euidens myſterium eccleſiæ, quæ totum or-
bem fidei hæreditate poſſedit: Bene pater electiõis dicitur,
pater fidei, pater piæ confeſſionis.

*Quid nos doceat oraculum quo dictum eſt Abrahæ: Circunci-
datis omne maſculinum veſtrum &c. Quomodo etiam pleri-
que moueãtur ex hoc quod dominus dixit: Quoniam qui non
fuerit circunciſus maſculus &c. Qua ratione præterea Sa-
ræ una litera fuerit addita, ac de futuri filij promiſſione &c.
Quid denique ſignificet quòd Abraham in faciem ceciderit.
Et de promiſſi confirmatione, & reſponſione domini ad A-
C brahæ petitionem.* *Caput XI.*

ET quia ad perfectum vocatur, oraculũ perfectio-
nis accipit, Circuncidatis, inquit, omne maſculi-
num veſtrum, & circuncidatis carnem veſtram. Gene.17.
perfecta autem circũciſio ſpiritalis eſt. Deniq; &
lectio hoc docet, cùm dicit: Circuncidite duritiã cordis ve-
ſtri. Et hic pleriqne ita accipiunt, vt ſit: Circuncidite omne
maſculinum veſtrum, hoc eſt mentem veſtrã. nihil eſt enim
mente validius. Deinde quia maſculinum ſanctum dicitur,
Omnis maſculus adaperiens vuluam, ſanctus domino voca Exod.13.
bitur. Quid autem mente ſanctius, quæ dat bonarum ſemi- Lucæ.2.
na cogitationum, quibus aperit vuluam animæ cõcluſam pa
riendi ſterilitate, vt poſſit illas inuiſibiles generationes ede-
re vtero illo videlicet ſpiritali de quo dicit Eſaias: In vtero Eſaiæ.26.
accepimus & parturiuimus ſpiritũ ſalutis. Circunciſio ergo
cordis intelligibilis, circunciſio etiam carnis mandatur ſen-
ſibilis. Illa in veritate, iſta in ſignaculo. Gemina itaqne cir-
cunciſio, quia & animi & corporis quæritur abſtinentia.
D Denique Aegyptij quartodecimo anno circuncidunt ma-
res, & fœminæ apud eos eodem anno circuncidi feruntur,
quod ab eo videlicet anno incipiat flagrare paſſio virilis, &
fœminarum menſtrua ſumant exordia. Legis autem lator
æternæ ſignaculum circunciſionis carnalis in ſolis maribus
exigit, eo quòd ad mixtionis vſum vir muliere vehemen-
tior ſit, & ideo ipſius impetum infringere voluit circunci-
ſionis ſignaculo. Vel quia viri licito ſe errare credunt, ſi
ſolo ſe abſtineant adulterio: meretricios autem vſus tan-
quam legi naturæ ſuppetere putant, cum præter coniugium
nec viro liceat nec fœminæ miſceri alteri. Altiore autẽ in-
terpretatione illud panditur, quod ſi mens purgata & cir-
cunciſa ſit, exuta ſuperfluis voluptatibus & cogitationibus
reſtringit animam ad ſui caſtimoniam, puriſque ſenſibus in-
fuſam bonorum facit partuum genitricem. Octauo autem
die circuncidi puerum lex iubet, myſtico ídque præcepto,
quia ipſe eſt reſurrectionis dies. dominica enim die reſurre
xit dominus Ieſus. Ergo ſi dies reſurrectiõis circũciſos nos
& exutos nos inueniat delictorum ſuperfluis, ab omni ablu-
tos ſorde, mũdos à vitiis corporalib', ſi hunc mũdus exieris,
mundus

mundus reſurges. Circuncide igitur te non carne, ſed vitio
carnali. Et circũcide tuum non ſolũ vernaculum, ſed etiam
precio emptum. Si ad ſingula referas, vernaculi ſont motus
naturales: precio empti, ratione & doctrina acquiſiti. Egent
autem illi & hi tanquam virgulta purgatione & inciſione lu
xuriæ, ne vagentur vt ſterilia ſarmenta, & obumbrent inuti
lia fructuoſis, velut quædam omni vitio diſtenta: multis in-
caſſum laborat: myſterij autem ratio dilucida. Vernaculi e-
nim Iudæi, precio empti ſunt gentes qui crediderunt, quia
precio ſanguinis Chriſti redẽpta eſt eccleſia. Ergo & Iudę[9]
& Græcus, & quicunq; crediderit, debet ſcire ſe circũcide-
re à peccatis, vt poſſit ſaluus fieri. Et domeſticus, & alieni-
gena, & iuſtus, & peccator, circuncidatur remiſſione pecca-
torũ, vt peccatũ nõ operetur amplius, quia nemo aſcẽdit in
regnũ cœlorũ niſi per ſacramentũ baptiſmatis. Nec prode
rit ſuperioris iuſtitia temporis, ſi in fine vitæ iuſtitiam dere
1. Cor. 7. liquerit. Ideo Paul[9] ait: Precio empti eſtis, nolite fieri ſerui
hominum. Sunt enim contraria, quia ſeruitus peccato con-
trahitur, & precio peccatum remittitur. Hæc igitur ſimpli-
ci expoſitione abundare ad intellectum opinamur. Ideoque B
nec cubos geometriæ, nec tetragonum numerum philoſo-
phiæ, quaternionem (vt aiunt) Pythagoricum, nec ſem-
per virgines (vt appellant) hebdomadis numeros cura di-
ſcutimus inani, nec ſolis radios formamus, nec cœlum in
puluere quęrimus, nec intra anguſtos abacos orbem conclu
dimus, ſed vera aperimus myſteria, vnam ſalutem eſſe Chri
ſti reſurrectionem. Complantemur ergo ſimilitudini mor-
Roma. 6. tis eius, vt mereamur reſurrectionis conſortium. Et vetus
homo noſter ſit crucifixus cruci, vt corpus deſtruatur pec
cati. Egregie autem infantiæ in primis vagitibus circunci-
di mares lex iubet, etiam vernaculos: quia ſicut ab infantia
circunciſio, ita & morbus. Nullum tempus vacuum debet
eſſe tutelæ, quia nullum eſt culpæ vacuum. Et infans reuo-
candus à peccato eſt, ne idololatriæ polluatur contagio, &
ne adorare aſſueſcat idolum, & exoſculari ſimulacrum, pa-
rentis violare nidum, pietatem lædere. Simul ne quiſquam
inflctur quod ſibi iuſtus videatur, ætatis maturioris proceſ-
ſu Abraham circuncidi iubetur. Nec ſenex ergo proſely- C
tus, nec infans vernaculus excipitur, quia omnis ætas pec-
cato obnoxia, & ideo omnis ætas ſacramento idonea. Et e-
Gene. 17. rit, inquit, teſtamentum meum in carne veſtra. Forſitan re-
feratur hoc loco, quomodo ſpiritalem dicis circunciſio-
nem, cum oraculum dicat: Erit teſtamentum circunciſio-
nis in carne veſtra? Quaſi verò animæ ſolius & non paſſio-
num corporis exigatur temperantia. Nam & viſus, & au-
ditus, & odoris, & guſtus, & tactus, & vocis ipſius quæritur
quædã caſtimonia: quia & viſus procacior habet crimen: &
ideo ſcriptum eſt: Noli intendere fallaci mulieri, neque ca-
Prouer. 5. piaris oculis, neque abripiaris palpebris. Et in ipſo auditu
crimen eſt, ſi ſeducat meretrix, & multo blandimento ſer-
monis & laqueis labiorum ſuorum te alliget. Et in ipſo ta-
Ibidem. ctu crimen eſt, ideo tibi dicitur: Ne multus fueris ad alie-
nam, neque contineueris amplexibus non tuam. Et in voce
culpa eſt. Laqueus enim fortiſſimus eſt homini ſua labia, &
Ibidem. 25. abducitur à labiis ſui oris. Et mel ipſum noli multum ede-
re, ne euomas. Oportet ergo vt omnium ſenſuum acuta ſit D
moderatio, ne aut impetus in vitium trahat, aut nimietas læ
dat, aut mora offenſioni ſit. Non ocioſe autem nec ſuper-
flue plerique hoc qui ſequitur loco moueri videntur. Ec-
Gene. 17. quid ita dixerit dominus, quoniam qui non fuerit circun-
ciſus maſculus, & non circunciderit carnem præputij ſui o-
ctauo die, peribit anima illa de genere ſuo, & teſtamentum
meum interrupit. Graue enim putatur quod infanti octo
dierum negligentia parentum fraudi eſſet futura, ita vt in-
teriret anima eius, cum ipſa lex etiam homicidæ qui tamen
non voluntarium facinus necandi hominis impleuerit, ci-
uitates præſcripſerit ad quas confugiendo mereatur ſangui
nis impunitatem. Quomodo ergo aut illic ratio habetur
fortuitæ necis, aut hic ratio infantiæ non habetur, in qua
crimen non potuit eſſe aut diſſimulationis, aut voluntatis,
niſi forte putent aliqui quoniam morte filij grauius puniun
tur parentes? Sed iniuſtum putatur vt culpa nocentum in-
feratur pœna innocenti, vel propter pœnam nocentus inno-

A cens puniatur, aut fiat conſors ſupplicij qui diſpar eſt meri-
to. Vnde putant quod de parente dicat exterminãdo, quod
eius interear anima, non paruuli. Sed valde ambiguum eſt,
licet ſuffragetur huic aſſertioni quod ait, quia teſtamentum
meum interrupit. Itaque hoc ad intelligentem magis quàm
ad infantem referendum videtur. Alij grauiora parentibus
vel ſilentio minitantem putant dominum deum, quo plus ti
meant maiores, quando nec infanti parcitur. Mihi autem ſa
tis liquido patet dictum de vniuſcuiuſque mente. Diximus
enim maſculi nomine mentem ſignificari, quòd ſit validus
mentis vigor, & animam in ſui copulam trahat, ſitque vehe
mentior tanquam ſexu potior, & virili validitate. Ergo hæc
ratio eſt, quòd omnis mens quæ non fuerit circunciſa à ſu-
perfluis corporalibus, & purgata ſolenni munere vt exuat
ſe paſſionibus & vitiis, interibit. Non caro, inquit, interibit;
non homo, ſed anima illa interibit, quia potuit ſalua fieri ſi
habuiſſet purgationem. Nuda autem præſidij, & incii cuoci
ſi cordis colluuione infirmior, ſalutem generis ſui non po-
tuit ſeruare: omne autẽ genus videtur immortale, vt homo
B genus eſt, vt vllus ſpecies eſt. Homo ſemper dicitur, vllus
non ſemper, imò non deficit vllus. Deficit qui fidem nõ ha
bet, perſona deficit vnius, conditio vel nomen hominum
nõn deficit. Ex diuturno igitur & innoxio in id quod tẽpo-
rale eſt & noxiũ peccator deducitur, qui mentis ſuæ adſcri-
bere debet infantiæ quod incautus fuit & intemperans, vel
remiſſionem peccatorum non acquiſiuit. Niſi enim quis re- Ioan. 3.
natus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto, non poteſt introire in
regnum dei. Vtique nullum excipit, non infantem, non ali-
qua præuentum neceſſitate. Habeant tamen illam opertam
pœnarum immunitatem, neſcio an habeant regni honorem.
Saræ quoque vna additur litera, ſcilicet r, vt vocaretur Sar- Gene. 17.
ra. Quod vtique par eſt, vt in ſuperioribus, non vnius ad-
iectione penſari literæ. Non enim munus deo eſt vna lite-
ra, ſed virtus literæ, quæ exprimit muneris diuini gratiam.
Sara enim dicitur ἀρχή μου, hoc eſt poteſtas mea, vel princi- Hic videtur aliquid aſſuiſſe ſuas nugas.
patus mei initium, vel regis. Sara Græcè dicitur ἄρχουσα, La
tine quæ regat. Illa mortalis, iſta immortalis: illa ſpecialis,
C iſta generalis. Eſt nanque in me prudentia, in me caſtimo-
nia, in me virtus, in me iuſtitia, me ſolum regũt, & mihi do-
minantur, & ſunt mortales. Moriente enim me ſoluuntur &
moriuntur etiam illa: quę autem prudentia generaliter dici-
tur, quæ caſtimonia, quæ fortitudo, cæterǽque virtutes prin
cipales, generaliter principales, & reginæ quædam immor-
tales, in his poteſtas eſt immortale illud principale, ſicut
eſt regina eccleſia, quæ non me vnum, ſed vniuerſos regit.
Ergo ſpeciem in genus, partem in vniuerſitatẽ, corruptibi
litatem in incorruptibilitatem conuerſam videmus: quæ o-
mnia eccleſiæ conuenire certum eſt. Nõ enim ſpecialis hæc,
ſed generalis ratio eſt, nec partiũ ſed vniuerſitatis ſalus. Id-
eóque his præcedentibus cum vnumquéque prudentia ſua
ad hanc principalem & diffuſam per omnes ſalutem deduxe
rit, in qua fons ſapientiæ iuſtitiæque eſt, requiritur genera-
tio, & ille perfectus partus iucunditatis, cuius nomen eſt
Iſaac. nulla enim melior eſt voluptas quàm emendatę gratia
conſcientiæ. Hinc Epicuri traxerunt ſummum bonum vo-
D luptatem eſſe, ſed eam corporis magis inquinamento quàm
ſobrietate mentis æſtimauerunt. Quid eſt autem quod ait:
Cecidit in faciem Abraham, & riſit? Et hic reuerentia ſigni- Gene. 17.
ficatur, quod timuit deum velut libero riſu lædere, quanuis
riſus lætitiam declararet viri iuſti, qui tantis gratulabatur
promiſſis. Non enim dubitantis hic riſus, ſed credentis fuit.
Simúlque cadunt ante deum omnia, & mutantur & tranſe-
unt, ſola illa immutabilis ſtat ſemper ſubſtantia. Aut forraſ-
ſe & in hoc myſterio prophetauit Abraham dominum Ie-
ſum, quòd per ſuſceptionem dominici corporis & reſurre-
ctionẽ tãti cõplenda oraculi gratia foret. Adorat igitur non
elemẽtum terræ, de quo dictũ eſt: Et adorate ſcabellũ eius, Pſalm. 98.
quoniã ſanctum eſt. Vbi enim corpus, ibi & aquilæ, quę ado Matth. 24.
rauerunt verſantẽ in corpore. Et dixit, inquit, in corde ſuo:
Si centũ annorũ naſcetur filius, & ſi Sara nonaginta annorũ Gene. 17.
pariet? Græc[9] ἐν τῇ διανοίᾳ poſuit, vt poſſimus æſtimare quia vel ἐν ἑαυτῷ
cordi ſuo quaſi dixerit alternanti ſecum, ſi cẽtenario naſce-
tur, & nonagenaria pariet? hoc eſt, ætas generandi prętериit:

Deo omnia ſunt poſſibilia. Et ideo facile iſtud, vt ſenib' re- A
uocet iuuentutis annos, vires reſundat, ſterilibus det fœcun
ditatem. Nec illud prætereundum quod promiſſa ſibi gene
Geneſ. 17. ratione legitima reſpōdit Abrabam deo: Hiſmael viuat hic
in cōſpectu tuo. Iuſti eſt etiam pro peccatoribus interueni-
re. Et ideo vel hoc credāt Iudæi, quia & ꝓ ipſis interuenit.
ſi tamen credāt. hoc eſt enim viuere in conſpectu dei, digna
Pſal. 33. dei verbo negocia gerere. Oculi domini ſuper iuſtos. Vnde
Gene. 17. & dominus ait, Etiam: Ecce Sara vxor tua pariet tibi filium.
De Hiſmael autem exaudiui te. Etiam cum dicit, confirmat
promiſſa. confirmatiuum etenim verbum eſt. Et ideo prius
generationem eccleſiæ confirmat futuram, vt verum reco-
gnoſceret propheta quod de Hiſmael ſe audiſſe dixiſſet de-
us, præuidens quia cæcitas ex parte Iſrael haberet contin-
Roma. 11. gere, donec plenitudo gentium intraret, & ſic omnis Iſrael
ſaluus fieret. Itaque ſicut teſtamenta hominum prius hære-
dem ſerunt, poſtea legatum exprimunt melioribus hære-
ditatem, inferioribus legata: ita in deum in teſtamento vnū,
& nos hunc morem accepimus. Hæres ſcribitur natura bo-
nus, nobilis, legitimo creatus coniugio. Legato donatur in-
ferior. Promittitur autem generatio ſequenti anno, vt ad- B
uertas quam generationē polliceatur dominus, hoc eſt, non
illam vteri corporalis Saræ, ſed iuſtū partum eccleſiæ, qui
eſſet futurus. Denique & infra ait: Reuertar ad te in futurū,
Gene. 18. & erit Saræ filius. In quo vtrunque poſſumus accipere, &
hunc cōuentum eccleſiæ, & fidelium reſurrectionem. Ter-
Ibidem. 17. tiodecimo quoque anno quòd circunciditur Hiſmael, ratio
euidens: quia is qui incipere habet vti cognitione fœminæ,
ante debet recidere in ſe ardorem libidinis, vt ſuperfluis
abſtineat commixtionibus, coniunctioni tantum legitimæ
reſeruet. Mentem quoque ſapientis hoſpitalem eſſe decet,
vt etiam aliis impertiat ſui gratiam, & prudentiæ ſuæ fru-
ctum aliis quoque diuidat, atque epulentur bonis doctrinæ
cibis, epulúmque eius exhibeat deſiderantibus. Tunc præ-
terea neſciat niſi ſecundum naturam viuere, in cuius inſtitu
to & ordine dei lex eſt. Nulli ſe trāſuerſali cupiditati miſce-
re nouerit, ſolius ſapientiæ propter copulam. Mādatis dei,
ſeculi iſtius gloriam, & quandam præſentis laudis hęredita-
tem præferre neſciat. Atque vt altaribus domini ſuas immo
let vtilitates, ita iudicij ignem non excipiat, neque reformi- C
det, ſed magis etiam vt alios eripiat, elaboret.

FINIS.

CAPITA LIBRI DE ISAAC ET ANIMA.

De commendatione ſancti Iſaac tam ex paterna origine, & gratia, quàm ex dominicæ generationis & paſſionis præfiguratione, quæ & nomine ſuo ſignificatur: ac de apertione myſterij inter Chriſtum per Iſaac deſignatum, & animam repræſentatā per Rebeccam. Caput I.

De admonitione hominis vt intueatur qui ſit, quo ſalutem ſuam vitámque tueatur, & quid ſit homo. Quídve ac qualis ſit anima tam ſecundum ſui naturam, quàm per irrationabilem ſui partem, qua obnoxia ſit corruptioni. Caput II.

De perfectæ animæ primíque proceſſus eius deſcriptione, quomodo charitatis impatiens, & verbi moras non fe- D rens, rogabat vt oſcula mereretur, & meruit deſideratum videre. Caput III.

De ſecundo perfectæ animæ proceſſu, quo introducta in cubiculum regis, cum mutua miſceret alloquia, in vmbra eius requieuit, & ſubito eius verbo de medio ſermone diſceſſit: quærēti tamē non diu abfuit, ſed ſaliens ſupra montes, & tranſiliens ſuper colles aduenit. Nec multo poſt quaſi capreolus aut ceruorum hinnulus dum affatur dilectam, exiliuit & reliquit. Caput IIII.

De tertio ipſius animæ proceſſu, quo cum in cubili & noctibus, in ciuitate, in foro, & in plateis quæſitum non reperiſſet, aliquando rationibus ſuis gratia quærentem reuocauit, adeo vt ab eius ſponſo propius vocaretur. Caput V.

De ſummaria dictorum perſtrictione, cum inductione, & A proſecutione quarti proceſſus perfectæ animæ quo ipſa iam dormiens, quamuis corde vigilaret, à ſponſo excitatur, vt continuo vocem pulſantis audiret. Sed morā paſſa dum ſurgit: quia velocitatem verbi non potuit comprehendere, dum aperit oſtium, tranſiuit verbum, & ipſa exiuit, & per vulnera charitatis requiſitum vix tandem inuenit, & tenuit, vt poſtea non amitteret. Caput VI.

De laudatione animæ à ſponſo, quod tam bene & conſtanter requiſierit eum, & quod tam fidelis, & verbo potens, & fructibus fœcunda diuerſis, quódque vna ſicut columba habēs ſpiritus vnitatem, in qua ſit pax, quæ fecit vtraque vnum. Caput VII.

Anima dum laudatur à ſponſo, verecunde refugiens coram laudari, & reuocata à ſponſo, quid dicat. De præconiis quoque bonæ animæ, ſingularí que laude charitatis. Caput VIII.

Diui Ambroſij

MEDIOLANEN. EPISCOPI, B

de ſancto Iſaac & anima Liber vnus.

De commendatione ſancti Iſaac tam ex paterna origine & gratia, quàm ex dominicæ generationis & paſſionis præfiguratiōe, quæ & nomine ſuo ſignificatur. Ac de apertione myſterij inter Chriſtum per Iſaac deſignatum, & animam repræſentatam per Rebeccam. Caput I.

IN patre nobis ſancti Iſaac vel ori-
go ſatis eſt expreſſa, vel gratia, cū
ad omnem redūdat gloriam quòd
tanto & tam imitabili viro natus
Abrahæ patri primum fuit. Neque
verò iſtud mirabile, cum in eo do
minicæ generationis & paſſionis fi
gura præceſſerit. Siquidem & ſte- Gene. 21.
rilis anus ex promiſſione dei pe- Ibidem. 22.
C perit eum, vt crederemus quòd potens eſt deus facere, vt
poſſit & virgo generare. & oblatus vnicus ad immolandū,
qui & patri non periret, & impleret ſacrificium. Itaque ip-
ſo nomine figuram & gratiam ſignificat. Iſaac etenim riſus
Latine ſignificatur. Riſus autem inſigne lætitiæ eſt. Quis au
tem ignorat quòd is vniuerſorum lætitia ſit, qui mortis for
midoloſæ vel pauore compreſſo, vel mœrore ſublato, fa-
ctus omnibus eſt remiſſio peccatorum? Itaque ille nomi-
nabatur, & iſte deſignabatur, exprimebatur, & annuncia-
batur. Ipſe eſt quem iam tunc perſequebatur ancilla, ipſe eſt
propter quem iam tunc dicebatur: Expelle ancillam. nō e- Ibidem. 22.
nim hęres erit filius ancillæ cum filio meo Iſaac. Ipſe eſt cui Gene. 24.
pater alienigenam acquiſiuit ſponſam. Ipſe eſt mitis, humi-
lis, atque manſuetus, qui veniente Rebecca, hoc eſt patien Ibidem.
tia, exiuit in campum abalienare. Sapientis enim eſt ſegre-
gare ſe à voluptatibus carnis, eleuare animam, atque à cor-
pore abducere. hoc eſt enim ſe hominem cognoſcere. Qui
Chaldæorum ſermone Enos dicitur, Latinè homo. Enos au
D tem, qui aſſumpſit & ſperauit inuocare deum, & ideo cre-
ditur eſſe tranſlatus. Non videtur itaque homo eſſe, niſi is
qui in deum ſperat. qui autem ſperat in deum, non degere
in terris, ſed quaſi tranſlatus adhærere deo, manifeſta viri
interpretatione ſignatur. Bonus igitur Iſaac, verus, vtpote
plenus gratiæ, & fons lætitiæ. Ad quem fontē veniebat Re-
becca vt impleret hydriam. Dicit enim ſcriptura: Quia de- Ibidem.
ſcendens ad fontem, impleuit hydriam, & aſcendit. Deſcen
dit itaque ad ſapientiæ fontem vel eccleſia, vel anima, vt to-
tum vas impleret ſuum, & hauriret puræ ſapientiæ diſcipli-
nas, quas haurire Iudæi de fonte profluo noluerunt. Quis i-
ſte fons ſit, audi dicentem: Me dereliquerunt fontem aquæ
viuæ. Ad hunc fontem currebat ſitiens anima propheta- Hiere. 2.
rum, ſicut & Dauid dicit: Sitiuit anima mea ad deū viuum. Pſal. 42.
vt ſitim ſuam vbertate diuinæ cognitionis expleret, & inſi-
pientiæ ſanguinem ſpiritalium rigatu dilueret fluentorum.

Hic eſt enim fluxus ſanguinis, ſicut ſignificat lex, qui deo- A
peritur quaodo vir ſedenti in diebus ſanguinis ſui mulieri
miſcetur. Mulier eſt delectatio corporalis illecebræ. Itaque
caue ne vigor mentis tuæ coitu quodam corporeæ volupta
tis inflexus emolliatur, atque in eius amplexus omnis reſol-
uatur, & fontem eius aperiat, qui debet eſſe clauſus & ſeptus
Cantic.4. intẽtionis ſtudio, & cõſideratione rationis. Ortus enim clau
ſus, fons ſignatus. Nanque mentis reſoluto ſenſu ſe corpo-
rales delectationes effundunt, pernicioſæ nimis, & in appe-
*quos tentiam plenam grauis periculi proruentes: quòd *ſi mẽtis
viuidæ conſiderata manſiſſet cuſtodia, refrænaſſet.

De admonitione hominis ut intueatur qui ſit, quo ſalutem ſuam uitámque tueatur, & quid ſit homo. Quidue ac qualis ſit anima tam ſecundum ſui naturam, quàm per irrationabilem ſui partem, qua obnoxia ſit corruptioni.

Caput II.

INtuere igitur ô homo qui ſis, quo ſalutem tu-
am vitámque tuearis. Quid eſt itaque homo? V- B
trum anima, an caro, an vtriuſque copula? Aliud
enim nos ſumus, aliud noſtrũ: alius qui induitur,
& aliud veſtimentum. Legimus in veteri teſtamento, Om-
Genes.46. nes animæ quæ deſcenderunt in Aegyptum, de hominibus
Ibidem.6. dictum. Et alibi dictum eſt: Non permanebit ſpiritus meus
in hominibus iſtis, quoniam carnes ſunt. De alterutro igitur
legitur, quia homo dicitur & de anima, & de carne. Sed illa
diſcretio eſt, quod vbi anima pro homine ponitur, Hebræ-
us ſignificatur deo adhærens, non corpori, vt eſt illud: A-
nima benedicta omnis ſimplex. Vbi autem caro pro homi-
Roman.7. ne nũcupatur, peccator exprimitur, vt eſt illud: Ego autem
carnalis ſum, venundatus ſub peccato. quod enim operor,
non cognoſco. Non enim quod volo ago, ſed quod ódi il-
lud facio. Hoc iam poſterius de vtroque. Alius eſt enim qui
vult, alius qui odit, alius qui facit. Denique addidit: Si ergo
quod odi, hoc facio, conſentio legi, quoniam bona eſt: nunc
autem iam nõ ego illud operor, ſed quod habitat in me pec
catum. Illud quoque expreſſius: Video legẽ carnis meæ re-
pugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege pec C
cati. Et tamen cum vtrunque in ſe concertantem hominem
declaraſſet, hoc eſt interiorem & exteriorem: in animæ ma-
gis quàm in corporis parte ſimulauit ſe conſtituere quod a-
nima ſua traheretur captiua ad peccatum, in qua eſſe ſe mal-
let, & eſſe confirmat, dicens: Infœlix ego homo, quis me li-
berabit de corpore mortis huius? Tãquam de extraneo ho
ſte ita ſe deſiderat liberari. Non ergo ſanguis anima, quia
carnis eſt ſanguis: neque harmonia anima, quia & huiuſmo-
di harmonia carnis eſt: neque aer anima, quia aliud eſt fla-
tilis ſpiritus, aliud anima: neque ignis eſt anima, neque en-
telechia anima: ſed anima eſt viuens, qua factus eſt Adam
Gene.2. in animam viuentem, eo quòd inſenſibile atque exanimum
corpus anima viuificet & gubernet. Eſt & præſtantior ho-
1.Cor.2. mo, de quo dicitur: Spiritalis autem diiudicat omnia, ipſe au
tem à nemine iudicatur. Hic eſt præſtantior cæteris. Vnde
Psalm.143. & Dauid dicit: Quid eſt homo quod memor es eius, aut fi-
lius hominis, niſi quod viſitas eum? Homo vanitati ſimilis
factus eſt. Non ille ſecundum imaginem dei homo vanitatis D
eſt: ſed qui illud amiſit, & in peccatum decidit, & in mate-
rialia iſta dilapſus eſt, iſte homo eſt vanitatis. Anima igitur
ſecundum ſui naturam optima eſt, ſed plerũque per irratio-
nabilem ſui partem obnoxia fit corruptioni, vt inclinetur
ad voluptates corporis, & ad impœnitentiam, dum menſu-
ram rerum non tenet, aut fallitur opinione, atque inclinata
ad materiam, agglutinatur corpori. Sic viſibile eius impedi-
tur, & malitia repletur: quia dum intendit malitiæ, eius ſe vi
tiis replet, & fit defectu bonitatis intemperantior.

De perfectæ animæ primique proceſſus eius deſcriptione, quomodo charitatis impatiens, & uerbi moras non ferens, rogabat ut oſcula mereretur, & meruit deſideratum uidere.

Caput III.

PErfecta autem anima auerſatur materiam, omne
immoderatum, mobile, malignum refugit ac re-
ſpuit: nec videt, nec appropinquat ad illius ter-
renæ labis corruptionem, diuinam intẽdit, terre-
A nam autem materiem fugit. Fuga autem eſt non terrena re-
linquere, ſed eſſe in terris, iuſtitiam & ſobrietatem tenere:
renunciare vitiis, non vſibus elementorum. Fugiebat Da-
uid ſanctus à facie Saul, non vtique vt terras relinqueret, 1.Reg.21.
ſed vt immitis & inobſeruantis & perfidi declinaret conta-
gium. Fugiebat autem adhærens deo, ſicut & ipſe ait: Ad- Psalm.62.
hæſit anima mea poſt te. Abducebat ſe, & ablegabat vitiis
ſeculi huius, eleuabat animam ſuam ſicut Iſaac in cãpo, vel
abalienabat, vel (vt alij habẽt) deambulabat. Nã hoc quoq;
oſtendit cum virtutibus familiare habere conſortiũ, vt de-
ambulet vnuſquiſq; in innocẽtia cordis ſui, nullo vſu ter-
renis vitiis miſceatur, atque irreprebenſibilem viam inof-
fenſo mentis carpat veſtigio, nec vllum locum in ſe aperiat
corruptioni. Talis enim erat Iſaac cum Rebeccam adue- Gene.24.
nientem expectaret, præparans ſe copulæ ſpiritali. Venie-
bat enim iam cœleſtibus dotata myſteriis, veniebat ma-
gna ſecum ornamenta aurium & manuum ferẽs, eo quòd au
ditu & operibus emineat eccleſiæ pulchritudo, cui recte di
B ctum aduertimus: Eſto in milia milium, & ſemen tuum poſ-
ſideat aduerſariorum ciuitates. Decora igitur eccleſia, quæ Ibidem.
ex inimicis gentibus filios acquiſiuit. Sed poteſt hoc etiam
ad animam deputari, quæ paſſiones corporis ſubigit, & ad
virtutum officia conuertit, repugnantéſque motus ſibi obe
dientes efficit. Ergo vel anima patriarchæ videns myſteri-
um Chriſti, videns Rebeccam venientem cum vaſis aureis
& argenteis, tanquam eccleſiam cum populo nationum, mi-
rata pulchritudinẽ verbi, & ſacramẽtorum eius, dicit: Oſcu
letur me ab oſculis oris ſui. Vel Rebecca audiens verũ * I- Cantic.1. *virum
ſaac, verum illud gaudium, veram lætitiam, deſiderat oſcu-
lari. Quid eſt igitur, Oſculetur me ab oſculis oris ſui? Cõſi-
dera vel eccleſiam iam diu promiſſo ſibi per prophetas do-
minico aduentu per tempora multa ſuſpenſam, vel animam
quæ eleuans ſe à corpore, abdicatis luxuriæ deliciis, volu-
ptatibúſque carnalibus, exuta quoque ſolicitudine ſecula-
rium vanitatum, iam dudum infuſionem ſibi diuinæ præſen
tiæ, & gratiam verbi ſalutaris exoptet, commacerari quod
C ſero veniat, & affligi. Ideoque quaſi vulneratam charitate,
cum moras eius ferre non poſſit, conuerſam ad patrem ro-
gare, vt mittat ſibi deum verbum: & cauſam qua ſit ita im-
patiens, declarare, dicentem: Oſculetur me ab oſculis oris
ſui. Non vnum oſculum quærit, ſed plura oſcula, vt deſi-
derium ſuum poſſit explere. Quæ enim diligit, non eſt v-
nius oſculi parcitate contenta, ſed plura exigit, plura vindi-
cat, & ita ſe amplius dilecto commendare conſueuit. Deni-
que illa in euãgelio ſic probata eſt, quia non ceſſauit, inquit,
oſculari pedes meos: & ideo remiſſa ſunt ei peccata multa, Lucæ.7.
quia dilexit multum. Ergo & hæc anima oſcula verbi mul-
ta deſiderabat, vt illuminetur diuinæ cognitionis lumine.
Hoc eſt enim oſculum verbi, lumen ſcilicet cognitionis ſa-
cræ. Oſculatur enim nos deus verbum, quando cor noſtrũ,
& ipſum principale hominis ſpiritu diuinæ cognitionis illu
minat, quo anima donata charitatis pignore nuptiali, læta
atque ouans dicit: Os meum aperui, & duxi ſpiritum. Oſcu Psalm.118.
lum eſt enim quo inuicem amantes ſibi adhærent, & velut
D gratiæ interioris ſuauitate potiuntur. Per hoc oſculum ad-
hæret anima deo verbo, per quod ſibi transfunditur ſpiri-
tus oſculantis: ſicut etiam ij qui ſe oſculantur, non ſunt la-
biorum prælibatione contenti, ſed ſpiritum ſuum ſibi inui-
cem videntur infundere. Oſtendens itaque non ſolam ſpe-
ciem verbi, & vultum quendam, ſed omnia eius interiora
diligere, adiũgit ad oſculorum gratiam: Quia bona, inquit, Canti.4.
vbera tua ſuper vinum, & odor vnguentorum tuorum ſu-
per omnia aromata. Illa oſculum popoſcit, deus verbum
ſe ei totus infudit, & nudauit ei vbera ſua: hoc eſt, dogma-
ta ſua, & interioris ſapientiæ diſciplinas, & vnguentorum
ſuorum dulci odore fragrauit. Quibus capta, iam dicit vbe
riorem eſſe iucunditatem diuinæ cognitionis, quàm lætiti-
am omnis corporeę voluptatis. Aſpirat enim in verbo odor
gratiæ, & remiſſio peccatorũ, quæ in totum diffuſa mun-
dũ, omnia tanquam exinanito repleuit vnguẽto: quia per
vniuerſos grauis vitiorum colluuies deterſa eſt. Propterea,
inquit, adoleſcentulæ dilexerunt te. Attrahe nos, poſt odo-
rem vnguentorum tuorum curramus. Bona quidem pru-

dentia, ſed dulcis miſericordia. Illam enim pauci aſſequun- A
tur, hæc ad omnes peruenit. Propter hanc, inquit, indul-
genriam tuam diligunt te animæ rennuatæ ſpiritu. Vnde &
ad animam dicirur: Renouabitur ſicut aquilæ iuuentus tua.
Pſalm.102. Ad animã enim loquebatur dicens: Benedic anima mea do-
2.Tim.2. minum. Et ideo feſtinat ad verbum, & rogat vt attrahatur,
ne forte derelinquatur: quia currit dei verbũ, & non eſt al-
Pſalm.18. ligarum. Denique exultat tanquam gigas ad currendam vi-
am. Et quia egreſſus eius à ſummo cœlo, & occurſus eius vſ
que ad ſummum eius: videns ſe imparem tantæ velocitati,
Canti.1. dicit: Attrahe nos. Bona anima, quæ non pro ſe ſola, ſed pro
omnib' rogat. Attrahe, inquit, nos. Habemus enim cupidi-
tatem ſequendi, quam vnguẽtorum tuorum inſpirat gratia.
Sed quia curſus tuos ęquare nõ poſſumus: attrabe nos, vt au
xilio tuo fultæ, veſtigiis tuis poſſim' inſiſtere. Si enim tu at-
traxeris, curremus & nos, & ſpiritalia velocitatis flabra ca-
piemus. Depooitur enim ſarcina quibus manus tua ſulcro
Lucę.10. eſt: & oleum tuum inſunditur, quo curatus eſt ille qui à la-
Matth.11. tronibus vulneratus eſt. Ac ne impudẽs tibi videatur quod B
ait, Attrahe nos: audi dicentem: Venite ad me omnes qoi la-
boratis, & ooerati eſtis, & ego vos reficiam. Vides quod li-
Philip.3. benter nos attrahit, ne remaneamus ſequentes. Sed qui vult
attrahi, currat vt comprehendat, & currat ſuperiora obliui-
ſcens, & ea quæ ſunt priora apperens. ſic enim poterit Chri-
ſtum comprehendere. Prudenter ergo rogat vt attrahatur:
Ioan.13. qnia noo omnes ſequi poſſunt. Denique Petro dicẽti, Quo
vadis? Reſpoodit verbum dei: Non potes me ſequi modo,
ſequêris autem poſtea. Claues ei cõmiſerat regni cœlorum,
& ſequendo ſe imparem iudicauit. Hanc tamẽ animam noo
Cantico.1. diſtulit: quia non pręſumebat, ſed rogabat. Denique ait: In-
troduxit me rex in cubiculum ſuum. Beata anima, quæ ver-
bi; ingredirur penetralia. Inſurgens nanque de corpore, ab
omnib' fit remotior, atque intra ſemetipſam diuinum illud,
ſi quo modo aſſequi poſſit, ſcrutatur & quærit. Quod cum
potuerit cõprehendere, ea qnæ ſunt intelligibilia ſupergreſ
2.Corin. 12. ſa, in illo confirmatur, atque eo paſcitur. Talis erar Paulus,
qui ſciebat ſe raptum in paradiſum: ſed ſiue extra corpus ra
ptum, ſiue io corpore, neſciebat. Aſſurrexerat enim anima C
eius de corpore, & ſe à viſceribus & vinculis carnis abduxe
rat atque eleuauerat, factúſque à ſemetipſo alienus, intra ſe-
metipſum tenuit verba ineffabilia quæ audiuit, & vulgare
non potuit: quia aduertit ea loqui homini noo licere. Anima
ergo bona contẽnit viſibilia & ſenſibilia, nec cõſiſtit in eis,
nec in deſpicieodis' bis immoratur & reſidet, ſed aſcẽdit ad
illa æterna, & inuiſibilia, & plena miraculi, puro ſenſu ſe pię
mentis attollens. Etenim perſectioni ſtudẽs, ſolum illud bo
num diuinitatis intendit, nec aliud quicquam requirendum
putat: quia tenet quod ſummum eſt. Itaque vir huiuſmodi,
in quo eſt animæ pulcbritudo, ſolus ſibi abundat: quia ipſe
ſibi eſt ſatis. Nec ſolus aliquando eſt, cui præſul dominus
adeſt.

*De ſecundo perfectæ animæ proceſſu, quo introducta in cu-
biculum regis, cum mutua miſceret alloquia, in umbra e-
ius requieuit, & ſubito eius uerbo de medio ſermone diſ-
ceßit: quærenti tamen non diu abfuit, ſed ſaliens ſuper mõ
tes, & tranſiliens ſuper colles, aduenit. Nec multo poſt
quaſi capreolus, aut ceruorum hinnulus, dum affatur dile
ctam, exiliuit, & reliquit.* Caput IIII. D

Cantic.1. DEnique in illud diuini illius introducta ſecretum,
Exultemus, inquit, & lætemur io te: diligamus v-
bera tua ſuper vinum. Non enim in diuitiis auri,
argentíque theſauris, noo in poſſeſſionum fructi-
bus, oon in poteſtatibus, non io cõuiuiis, ſed io ſolo deo ex-
ulrat. eadem tamen anima cogooſcens ſe corporis ſocietate
fuſcatam, dicit ad alias animas, vel ad alias cœleſtes & appo
ſitas ſacro miniſterio poteſtates: Nolite aſpicere me quoniã
obfuſcata ſum, quoniam non eſt intuitus me ſol. Filij matris
meæ pugnauerũt aduerſum me: hoc eſt, impugnauerunt me
corporis paſſiones, carnis illecebræ decolorauerunt me: id-
eo mihi ſol iuſtitiæ non reſulſit. Quo viduata pręſidio, de-
uorionem meam, & obſeruanriam plenam ſeruare non po-
tui. Hoc eſt enim, Vineam meam oon cuſtodiui, quia ſpinas
A & non vuam attulit: id eſt, ſaciens peccata pro fructibus. Et
cum de verbo loquitur, irradiante ſibi verbi ſplendore con
uerſa ad ipſum dicit: Vbi paſcis? vbi manes in meridiano?
Recte dicit, Vbi paſcis? quia regulare eſt dei verbum. Vbi
manes? quia morale. In meridiano, quia myſticũ. Siquidem
quia meridie Ioſeph cum ſratribus ſuis in conuiuio conſti- Gene.43.
tutus, futurorum temporum myſteria reuelabat. Sed etiam Pſalm.36.
Dauid ait: Reuela ad dominum viam tuam, & ſpera in eum,
& ipſe faciet: & educet ſicut lumen iuſtiriam tuam, & iudi-
cium tuum tanquam meridiem. Et ipſe Paulus circũfulſiſſe Acto.9.
ſibi lumen meridie aſſeruit, quando à perſecutione eſt con-
uerſus ad gratiam. Queritur ergo quod derelicta ſit, quod
deſtituta ſit pauper ex diuite. Abundabat enim munere gra
tiarum, ſed egere cœpit vbi diuinę pręſentiæ ſibi copia de-
negata eſt: & ideo vel quaſi mercenaria haberi poſtulat, quę
ante ſibi precioſioris copulæ gratiã vindicabat. Cui reſpoo
dit verbũ dei: Niſi cognoſcas te decora inter mulieres, quæ
quereris quòd relicta ſis: niſi te cognoſcas, niſi te pœniteat
B lapſus tui, niſi intentionem deuotionis approbes, niſi fides
tua & ſynceritas augeatur: querela nihil proderit. Ac ſic:
Niſi cognoſcas te quia decora es, niſi pulchritudinem natu-
ræ tuæ ſerues, & corporis te illecebræ non demergant, nec
impedimenta detineant: oihil tibi naturæ melioris nobilitas
ſuffragabitur. Cognoſce igitur te, & naturæ tuæ decorem, &
exi quaſi extra vinculis pedem, & nudo exerta veſtigio, vt
carnalia integimenta ooo ſentias, veſtigium mẽtis tuæ cor-
poralia vincula non impliceot, vt pes tuus ſpecioſus appa-
reat. Tales enim ſunt qui ad regoum cœlorum annuncian-
dum eliguntur à domino, de quibus dictum eſt: Quàm ſpe- Eſaiæ.52.
cioſi pedes euangelizantium pacem. Talis Muyſes, cui di- Exod.3.
citur: Solue calciamentum pedum tuorum. vt vocaturus
populum ad dei regnum, prius carnis exuuias deponeret, &
oudo ſpiritu veſtigióque mentis iocederet. Hoc eſt ergo
quod ait: Exi tu in calcaneis gregũ, & paſce hœdos tuos in Cantic.1.
tabernaculis paſtorum: quia per greges regnum intelligi-
mus, eo quòd poteſtatis ſit gregibus præſidere. Præſidet au
tem vnuſquiſq; ſibi quadam poteſtate regali, ſi coerceat in
C ſe corporis luxus, & ſeruituti redigat carnem ſuam. Ideoq;
dictum eſt: Regnum dei intra vos eſt. Vode pulchrè ait ad Luc.17.
animam: Exi, id eſt exi à ſeruitio, exi à carnis imperio atque
dominatu: & exi non in carne, ſed in ſpiritu, exi ad regimen
poteſtatis. Ideoque addidit: Paſce hœdos tuos, hoc eſt, rege
ea quæ in ſiniſtra tua ſunt. nam ſi noo regantur, facile labun
tur. Coerce petulantiam, laſciuiam tui corporis, & luxuri-
am irrationabilẽ, edoma leues motus, paſce eos non in cor-
poreis tabernaculis: ſed in tabernaculis paſtorũ, qui regere
gregem norunt. Sunt enim amabilia tabernacula Iſrael, ſicut
nemora obumbrantia ſuper flumen: in quibus anima tan-
quam io procinctu bellico ſita bonam exercet militiam, in-
curſus explorat hoſtiles. Virtutis labor quærit victoriam,
vt poſſit æque illi quæ Salomonis eſt cõparari, velox ad cur
rendum, habilis ad partum: quoniam fœcunditas animę de-
ſideratur & quæritur. Hæc ergo equa precioſa, & curr' Pha
rao veloces, quod aliqui ad eccleſiam referunt & ad popu-
lum. Sed de hoc myſterio alibi ſæpius diximus, & maxime
in pſalmo centeſimo octauodecimo. Hoc autem loco de ani
D ma dicendum ſuſcepimus. Huius equæ ſimilis æſtimatur
hæc anima: hoc eſt, propheticæ vel apoſtolicæ virtutis: eo
quòd in eorum annumeretur gregẽ, qui fœcũditate prædi-
cationis ſuæ totius orbis terrarũ ſparia reſperſerunt, & quã-
uis in corpore conſtiruti, nulla tamen curſus ſpiritalis ſenſe-
re diſpendia. Ideoque laudatur, quod cœleſti ſibi illuminan
te præcepto, iam ſpecioſa, iam pulchra ſit, quæ vultu præfe-
rat caſtitatis decorẽ, & redimicula ceruicis attollat, in qua
ſunt patientiæ & humilitatis inſignia. Talis animę diligebat
Iſaac verus decorem, humilitatem, patiẽtiam: & ideo partus
eius auide requirebat. Concepit autẽ Rebecca, & patientia
ſua nodum ſterilitatis abſoluit. Quid autẽ pariat prophetica
atque apoſtolica anima, conſideremus, & qoomodo pariat.
Abiit, inquit, interrogare dominum, quia exultabant in ſan-
tes in vtero eius. Et reſponſum accepit: Duæ gentes in vte- Gene.25.
ro tuo ſunt. eo quòd nihil ſponte præſumat: ſed in omnibus
ſummum deum præſulem poſcat ſuorum cõſiliorum, ſimul
plena

plena pacis atque pietatis, dnos populos ſua fide & prędica- A
tione connectat,& tanquam vtero ſuo claudat. Quæ non im
Gene.26. merito ſoror magis quàm vxor appellatur, eò quòd mitis
atque pacifica anima cõmunis magis pietatis quam ſpecialis
Ibidem. copulæ nomen accipiat:& quia vniuerſis magis quam vni ſe
exiſtimet obligatam. Fodit autem puteos Iſaac, & plurimos
quidẽ quos foderat pater eius,& repleuerant illos poſt mor
tem Abrahæ patris illius alienigenæ. Præ cæteris tamen ſo-
dit hos puteos: vnum in conualle Gerarim,& inuenit ibi pu
teum aquæ viuæ, & litem fecerunt paſtores Gerarim cum
paſtoribus Iſaac, eò qoòd aquam ſibi eius putei quaſi pro-
priam vindicabant:& vocauit nomen eius iniuſtitiam. Et fo
dit alium,in quo orta eſt diſceptatio,& impoſuit illi nomen
Inimicitias. Et fodit tertium, in quo lis nulla inter paſtores
commiſſa eſt,& vocauit eum Latitudinem. Fodit & poteum
iuramenti,& non iouenit in eo aquam,& vocauit eum puteũ
iuramenti. Quis hæc legens, terrena magis quam ſpiritualia B
opera eſſe arbitretur, quòd vel Abraham ſodit puteos, vel
Iſaac,tanti videlicet patriarchæ, vel etiam Iacob, ſicut & in
euangelio reperimus, velut ſontes quidam generis humani,
& ſpecialiter deuotionis ac fidei? Quid eſt enim puteus a-
quæ viuæ, niſi profundæ altitudo doctrinæ? Vnde & Agar
ad puteum angelum vidit, & Iacob ad puteum Rachel ſibi
inoenit vxorem. Moyſes quoque ſecus puteum futuri lo-
caoit merita prima coniugij. A puteo igitur viſionis aperire
Iſaac adorſus eſt puteos,& bono ordine, vt eius putei aqua
primum ratinnabile animæ, oculúmqoe eius dilueret & ſo-
ueret,quo viſum eius faceret clariorem. Fodit etiã alios pu-
teos plures. Vnde & ſcriptum eſt: Bibe aquam de tois vaſis,
Prouer.5. & de puteorum tuorũ ſontibus. Quanto plures fuerint,tan-
to eſt vberior redundantia gratiarum. Fodit tamen puteũ,
quem ſoderat pater Abraham, de quo litem fecerunt paſto
res Gerarim,hoc eſt maceriæ. Vbi enim maceria,ibi diuiſio
inter repugnantes,ibi iniuſtitia:& ideo vocauit Iniuſtitiam.
Aliumquoque ſodit,& orta diſſenſione vocauit eum Inimi
citias. In quibus videtur elucere doctrina moralis, eò quòd
ſublato pariete maceriæ, ſolutæ ſint in carne hominis inimi C
citiæ, & facta ſint vtraque vnum in figura per Iſaac, in ve-
ritate per Chriſtum, meritóque poſtea pura aqoa in eo pu-
ten ſit reperta,tanquàm doctrina moralis, vtilis ad hauriẽ-
dum. Puteus quoque latitudinis quid aliud ſignificat,niſi de
naturalibus diſciplinam? Qua cauſſa & latitudo dicitur,quia
ſine contentione,ſine lite iam quietus atque ſecurus eſt qui
mundana hęc & ſenſibilia fuerit ſupergreſſus. Vnde ſupera-
tis iam aduerſantibus & alienigenis cogitationibus (quid e-
oim tam alienum quàm omnia ſecularia, quæ perpetua eſſe
non poſſunt?) poteſt ſapiens dicere: Dilatauit dominus no-
bis,& auxit nos ſuper terram,quia terrena tranſcendit. Vl-
Gene.26. timus eſt puteus iuramenti, io quo ei viſus eſt deus: & ait,
Noli timere, tecum enim ſum. Et benedixit eum. Hæc do-
ctrina iam myſtica eſt. Habes hæc in Salomone: quia pro-
uerbia eius moralia, Eccleſiaſtes oaturalis, in qno quaſi va-
nitates iſtios deſpicit muodi: myſtica eius ſunt Cantica can-
ticorum. Habes & in propheta: Seminate vnbis ad iuſtitiã,
Oſeæ.10. vindemiate ad fructum vitæ, illuminate vobis lumen cogni D
tionis. Hoc eſt enim lumen cognitionis, habere charitatis
1.Ioan.4. perfectionem. Ideoque dictum eſt: Noli timere. Charitas
enim timorem excludit foras. Vt cognoſcamos autem quia
Salomon ita hos interpretatus eſt puteos, vt ad moralẽ do-
ctrinam & naturalem referret,& myſticam: in ſingulis libris
ſuis, quos de moralibus, vel naturalibus, vel myſticis ſcri-
pſit, poſuit hos puteos. Nam & in prouerbiis cum declinan-
dam ſpeciem diceret ſecularis illecebræ, ait: Bibe aquam de
Prouer.5. tuis vaſis,& de puteorum tuorum ſootibus, & ſuperfluant
tibi aquæ de tuo ſonte. Et infra: Fons aquæ tuæ ſit tibi pro-
prius,& iucundare cum vxore. eò quòd aduerſus tentamẽ-
ta mundi remedium nobis vera ſapiciotia ſit, moralis quoq;
doctrioa, quæ imaginem mundanæ voluptatis meretriciis
quibuſdam lliam fucis irriguo ſuo diluat,& fluento ſui ſon
tis abſtergat. De naturalibus quoque habes in Eccleſiaſte
Eccleſ.2. dictum: Feci mihi piſcinas aquarum ad irrigandum ex his
ſaltum germinantem. Neque te moueat quod pro poteo pi-
ſcinas poſuit: quia & Moyſes puteum latitudinis dixit, eò

A quòd à ſolicitudine omni & anguſtiis ſoluitur qui mundum
hunc pia mente tranſcenderit. Non immerito ergo piſcinas
habet Eccleſiaſtes, qui vidit nullam abundantiam eſſe ſub
Sole: ſed ſi quis abundare velit, in Chriſto abundet. Et de
myſticis puteus ſupereſt nobis, quem etiam ipſum reperi-
mus in Canticis canticorum, dicente ſcriptura: Fons ortorũ Cantic.4.
puteus aquæ viuæ,& impetu deſcendens à Libano. Etenim
ſi myſteriorum altitudinem perſequeris, puteus tibi vide-
tur,tanquam in profundo ſita, myſtica eſſe ſapientia: ſi vero
haurire velis affluentiam charitatis, quæ maior & vberior
eſt quàm fides & ſpes,tunc tibi ſons eſt. Exuberat enim cha
ritas, vt & haurire eam comminus, & rigare eius affluentia
ortum tuum poſſis, ſpiritalibus fructibus redundantem. Et
quia ipſe puteus latitudinis eſt, qui charitatem habet: ideo di
xit,quia vbi charitas eſt, ibi impetus magnus deſcendit à Li
bano. Ne quid autem moueat quod & puteum & fomẽ eũ-
B dem dixit: etiam Euangelium te inſtruat, in quo ſcriptum
eſt: Quia venit Ieſus in ciuitatem Samariæ, quæ dicitur Si- Ioan.4.
char, iuxta prædiũ quod dedit Iacob Ioſeph filio ſuo. Erat
autem ibi ſons Iacob. Et ſatigatus,inquit, ſedebat ſic ſuper
puteum. Vnde ad myſticam doctrinam hunc referri puteũ
etiã ibi cognoſcimus: quiã ibi Samaritana illa, id eſt, cuſtos,
cuſtos autem cœleſtium præceptorum, hauſit de puteo illo
diuina myſteria, cognoſcens quia deus ſpiritus eſt, & nõ in
locn adoratur, ſed in ſpiritu: & quia Meſſias venit, qui Chri
ſtus eſt. Et ideo qui adhuc expectatur à Iudæis, iam venit.
Quibus auditis, mulier illa quæ ſpeciem eccleſiæ gerit, legis
ſacramenta cognouit, & credidit. In ipſo quoque Cantico-
rum libro Salomon hanc triplicem ſapientiã euidenter ex-
preſſit: licet in Prouerbiis dixerit: vt tripliciter ſibi ſcripſe-
rit, qui ſapientiam eius vellet audire. Ait ergo in Canticis
ſponſa de ſponſo: Ecce ſponſus eſt conſobrinus meos. Et
ideo pulchra acclinatio noſtra opaca, trabes domorum no-
ſtrarum Cedri, lacunaria noſtra Cupreſſi. Poſſumus hoc de
moralibus accipere. Vbi enim requieſcit Chriſtus & eccle-
ſia, niſi io operibus ſuæ plebis? Denique vbi impudicitia,
C vbi ſuperbia, vbi iniquitas erat, ibi ait dominus Ieſus: Fi- Matth.8.
lius autem hominis non habet vbi caput ſuum reclinet. De Cantic.2.
naturalibus autem quid accipiamus? In vmbra, inquit, eius
concupiui & ſedi, & fructus eius dulcis in faucibus meis.
Qui enim terrena ſupergreditur, & cui mundana moriũtur:
quoniam crucifigitur ei mundus, & ipſe mundo: omnia quę
ſunt ſub Sole, reſugit & contẽnit. De myſticis quoque ait: Cant.2.
Introduc me in domum vioi, conſtituite in me charitatem.
Etenim ſicut vineam ſuam, ita dominus Ieſus populum ſuũ
quaſi vitis æterna quibuſdam brachiis charitatis amplecti-
tur. Conſidera ſingula. In moralibus flos eſt inter ſpinas li-
lium, ſicut ipſe ait: Ego flos campi, & lilium conuallium. In
moralibus ergo flos eſt, in naturalibus Sol iuſtitiæ, qui oriẽs
& reſurgens illuminat, occidẽs obumbrat. Caue ne tibi oc-
cidat, quia ſcriptum eſt: Sol non occidat ſuper iracundiam Epheſ.4.
veſtram. Io myſticis charitas eſt, quia plenitudo legis eſt Roma.10.
Chriſtus. Et ideo eccleſia quæ diligit Chriſtum, vulnerata
eſt charitate. Hanc ergo charitatem ſuſcitat & reſuſcitat, do
D nec vocem eius accipiat, & præſentiam eius accerſiat: quia
quæſitus non ſolum venit, ſed etiam ſaliens venit. Saliẽs ſu-
per montes,& tranſiliens ſuper colles. Super maioris gratiæ
animas ſalit, inferioris tranſilit. Vel ſic, ſaliens quomodo ve
nit? Saltu quodam venit in hunc mundum. Apud patrem e-
rat, in virginem venit, & ex virgine in præſepe tranſiliuit.
In præſepi erat, & fulgebat è cœlo. deſcendit in Iordanem,
aſcendit in crucem. deſcendit in tumulum, ſurrexit è tumu-
lo,& ſedet ad patris dexterã. Inde quaſi hinnulus ceruorũ,
qui deſiderat ad fontes aquarum, deſcendit ad Paulum, & Acto.9.
circunfulſit eum, & exiliuit ſuper eccleſiam ſuam, quæ eſt
Bethel, quod dicitur domus dei. Pauli enim vocatio, eccle-
ſiæ firmitudo eſt. Venit ergo, & primo poſt parietem eſt, vt
inimicitias animæ & corporis ſoluat, ſublato pariete qui im
pedimentum concordiæ videbatur afferre. Deinde proſpi-
cit per feneſtras. Quæ ſint feneſtræ, audi prophetam dicen-
tem: Feneſtræ apertæ ſunt è cœlo. Prophetas itaque ſignifi-
cat, per quos dominus ad genus humanum, priuſquã in ter-
ras ipſe deſceoderet, locutus eſt. Et hodie ſiqua eum anima
multum

multum requirat, multum merebitur miſericordiæ: quoniã A qui multum requirit, plurimum debetur ei. Si qua ergo anima eum ſtudioſius quærat, longe audit vocem eius: & quãuis ab aliis requiratur, præ ipſis à quibus quæritur, audit vocem eius. Videt eum ſalientem ad ſe venire, id eſt, properãtem atque currentem, & tranſilientem eos qui infirmo corde virtutem eius capere non poſſunt. Deinde proſpicienté per ænigmata prophetarum legendo eos, & tenendo eorum ſermones, videt eum proſpicientem, ſcilicet quaſi per feneſtram, non adhuc quaſi præſentem videt eminentem ſuper retia. Quid eſt hoc, niſi forte quia illa retia nobis ſunt, non illi? Retia, eò quòd adhuc illa anima intra ſenſibilia & mundana ſit poſita. Igitur adhuc in ſecularibus, ſed tamen quærenti eum per retia oſtendit. Denique dicit ad animam eiuſmodi: Surge, veni proxima mea: id eſt, ſurge à delectationibus mundi, ſurge à terrenis, & veni ad me, quæ adhuc labo-

1. Corin. 7. ras, & onerata es: quia ſolicita es quæ ſunt mũdi. Veni ſupra

Ioan. 16. mundũ, veni ad me: quia ego vici mũdũ. Veni prope me, iã pulchra æternæ vitæ decore, iam columba, id eſt, mitis atq; B manſueta, iam tota gratiæ ſpiritalis. Iure ergo iam retia timere non debet anima, cum is vocet ad ſe animam, qui tentamentis & retibus mundi non potuit capi. Nam cum nos homines ambulemus in medio laqueorum, per appetentiã eſcę ſimul & laqueis nexi, ille in corpore poſitus retia non timebat, ſed eminebat ſuper retia, id eſt, ſuper tentamenta mundi, & corporis paſſiones, imò & alios eminere faciebat. Ideoque & hanc animam fundare volens, dicebat: Surge, veni proxima mea, noli timere retia, iam præteriit hyems: id eſt, venit paſcha, venit indulgẽtia, aduenit remiſſio peccatorũ, ceſſauit tentatio, imber abiit, procella abiit. Quaſſatio ante aduentum Chriſti hyems eſt: poſt aduentũ eius flores ſunt. Vnde ait: Flores viſi ſunt in terra. Vbi ante ſpinæ, ibi nunc

Canti. 2. flores. Tempus, inquit, ſecandi aduenit. Vbi ante deſertum, ibi meſſis eſt. Vox turturis audita eſt in terra noſtra. Bene addidit propheta, Noſtra, quaſi admirans quod vbi ante impudicitia, ibi caſtitas. Ficus protulit groſſos ſuos. Quæ ante infructuoſa iubebatur excidi, hæc fruct' ferre iã cœpit. Sed C quid dubitas quia groſſos dixit? Priores diſcutit, vt poſteriores meliores afferat: ſicut Synagogę fruct' abiicitur: Eccleſię autẽ renouatur. Et quamuis plena trãquillitas ſit, & adoleuerint myſteria, iterum tamen dicit: Surge ſecura in tegimento petræ, id eſt, tuta præſidio paſſionis meæ, & fidei munimento. Suxerunt enim mel de petra, & oleũ de firmiſſima petra. Hoc integimẽto animæ piorum indutæ, iam nudæ non ſunt. Et hæc illa præmunitio, ideoque & huic animę ait: Et veni tu columba mea in tegimento petræ iuxta præmunitionem, oſtende mihi faciem tuam, & inſinua vocem tuam. Hortatur ad confidentiãm, vt non erubeſcat crucem Chriſti, nec eius ſignaculum. Hortatur ad confeſſioné, vult omnes inſidias dimoueri, vt bonus odor fidei ſpiret, vt dies fulgeat, vt aduerſæ noctis vmbra non noceat: quoniam qui

Roma. 13. iuxta Chriſtum eſt, dicit: Nox præceſſit, dies appropinquabit. Eſt & vmbra ſecularium, quæ præteriit: & dies cœleſtium Chriſtus, qui ſanctis ſuis lucet. Accipit hæc anima D bona pignora charitatis.

De tertio ipſius animæ proceſſu, quo cum in cubili & noctibus, in ciuitate, in foro, & in plateis quæſitum non reperiſſet, aliquãdo rationibus ſuis gratia quærentẽ reuocamit, adeo ut ab eius ſponſo propius uocaretur. Cap. V.

SEd qoia ſemper ſoliciti eſſe debemus, ſemper intenti, & quia Verbum dei ſicut capreola exilit, aut ſicut hinnulus ceruorum, ſemper vigilet anima, & prætendat quæ requirit eum, & quę tenere deſiderat. Ideo quaſi ſublapſum ſibi, In cubili, inquit, meo in

Cant. 3. noctibus quæſiui quem dilexit anima mea. Qui bene quærit, in cubili quærat, in noctibus quærat: nec dies feriatus, neque noctes ſit. Nullum tempus vacet à pietatis officio: & ſi non inuenerit primo, perſeueret in requirendo. Ideoq; dicit: Exurgam itaque, & quæram in ciuitate, in foro, in plateis. Et fortaſſe ideo non inuenit adhuc, quia in foro quæſiuit, vbi lites ſunt: in plateis, vbi nundinæ rerum venalium. Non enim vlla Chriſtus pecunia comparatur. Poſſumus &

A ſic intelligere: In cubili quærit Chriſtum, quæ requirit eum cum tranquillitate, cum pace. In noctibus quærit, quoniam per parabolas loquebatur. Poſuit enim tenebras latibulum ſuum, & nox nocti indicat ſcientiã. Deinde quo- Pſalm. 17.

niam quæ dicimus in corde noſtro, ea nos compungere in Pſal. 18.

cubilibus debẽt. Sed tamẽ nec ſic inuenit, & ideo dicit: Exurgam, id eſt, erigam & attollam intentionem meã, vt quæram impigre, quæram ſolicite: introibo ciuitatem. Eſt & anima quæ dicit: Ego ciuitas munita, ego ciuitas obſeſſa. Eſt ciuitas munita per Chriſtum, eſt ciuitas illa Hieruſalem in cœlo, in qua abundant diuinæ legis interpretes, & diſciplinarum periti, per quos verbum dei quęritur. Quærã, inquit, in foro illius ciuitatis, in illo foro vbi tractant iura conſulti, vbi oleũ venditur, quod euangelicę virgines emunt, vt ſemper faces ſuæ luceant, nec eas fumus iniquitatis extinguat. Quæram, inquit, in plateis, in quibus ſuperfluunt aquæ, de illis fontibus prorumpentes de quibus Salomon dicit eſſe potandum. Dum quærit igitur Chriſtum, inuenit cuſtodes B qui in miniſterio ſunt: ab his requirit. Sed anima quæ deum quærit, etiam cuſtodes tranſit. Sunt enim myſteria quæ etiã angeli concupiſcunt videre. Vnde Petrus ait: Nũciata ſunt, 1. Petri. 1.

inquit, vobis per eos quibus euangelizauerũt ſpiritu ſancto miſſo de cœlo, in quem concupiſcunt angeli proſpicere. Ergo cum tranſierit cuſtodes, verbum inuenit. Tranſiuit Ioannes, qui verbum apud patrem inuenit. Multi quoq; ſunt qui in ocio quærunt Chriſtum, & non inueniunt: & quærũt eum in perſecutionibus, & cito inueniũt. Et ideo quaſi poſt tentationes, quia in periculis fidelium ſuorum adeſt. Quàm modicum, inquit, cum tranſiui ab eis, inueni eum, tenui eũ, Canti. 3. Matth. 7.

& non dimiſi eum. Omnis enim qui quærit, inuenit: & qui inuenerit, adhærere debet, ne poſſit amittere. Et quoniã per euangelium in terris videmus cœleſtia myſteria figurata, veniamus ad illam Mariam, veniamus ad Magdalenam. Conſideremus quemadmodum Chriſtum in cubili corporis ſui, in quo defunctus iacebat, in noctibus quæſiuerint, quando C dixit illis angelus: Ieſum qui crucifixus eſt quęritis: non eſt hic: ſurrexit enim. Quid igitur quæritis? viuentem cum mor- Matth. 28.

tuis? Quid quæritis in ſepulchro eum qui iam in cœlo ſit? Quid quæritis in vinculis ſepulturæ, vniuerſorum vincula ſoluentem? Non ſepulchrum huic ſedes, ſed cœlum eſt. Ideo dixit vna ex his: Quæſiui eum, & non inueni eum. Tamen dum vadunt apoſtolis nunciare, miſeratus quærentes, Lucæ. 24.

occurrit eis Ieſus, dicens: Auete. Illæ autem acceſſerunt, & Matth. 28.

tenuerunt pedes eius, & adorauerunt eum. Tenetur ergo Ieſus, ſed delectatur ſic teneri, quia fide tenetur. Denique delectauit eum & illa mulier quæ tetigit eum, & curata eſt ſanguinis fluxu, de qua dixit: Tetigit me aliquis. nã ſentio vir- Lucæ. 8.

tutem de me exiſſe. Tange ergo, & fide tene, & conſtringe fideliter pedes eius, vt virtus de eo exeat, vt ſanet animam tuam. Et ſi dicat, Noli me tangere: tu tene. Semel dixit, Noli me tangere, quando ſurrexit: & forte illi dixit quæ potabat furto eſſe ſublatum, & non virtute propria reſuſcitatũ. Denique in alio libro habes quia tenentibus & adorantibus D dixit: Nolite timere. Tene ergo & tu anima, ſicut tenebat & Maria, & dic: Tenui eum, & non dimittam, cũ dicebant ambę: Teneamus te. Vade ad patrem, ſed non relinquas Euam, ne iterum labatur. Tecum eam ducito, iam nõ errantem, ſed arborem vitæ tenentem, tecum rape tuis pedibus inhærentem. Tecum aſcendam, noli me dimittere, ne iterum ſerpẽs venena ſua fundat, ne iterum quærat fœmineũ mordere veſtigium, vt ſupplantet Adam. Dicat ergo anima tua: Teneo te, & inducam te in domum matris meæ, & in ſecretum eius quæ concepit me, vt cognoſcam myſteria tua, vt hauriam ſacramenta tua. Suſcipe igitur Euam iam non ficulneæ foliis adopertam, ſed ſancto amictã ſpiritu, & noua gratia glorioſam: quia iam non tanquàm nudata abſconditur, ſed tanquàm circundata veſtimenti ſplendore fulgentis occurrit, quia veſtit eã gratia. Sed nec Adam primo nudus erat, quãdo eum innocentia veſtiebat. Videntes itaque eam filiæ Hieruſalem Chriſto inhęrentem, & adhuc aſcendentem cum eo (dignatur enim quærentibus frequenter occurrere, & condeſcendere vt eos eleuet) dicunt: Quæ hæc eſt quæ aſcendit Cant. 3.

à deſerto? Deſertus hic terræ locus & incultus videtur, ſen-

tibus

tibus & ſpinis noſtrorum obſitus delictorum: mirantes vi- A
delicet quomodo anima quæ ante in inferno derelinqueba-
tur, inhæreat dei verbo, & aſcendat ſicut vitis propago in
ſuperiora ſe ſubrigens, velut ſumus natus ex igne, atque al-
ta petens, tum præterea bonis operibus fragret. Odor autẽ
ille orationis piæ redolet ſuauitatem, quæ dirigitur ſicut in-
Apoca. 8. cenſum in cõſpectu deĩ. Et in Apocalypſi legimus quod a-
ſcendit ſumus incenſorum ex orationibus ſanctorũ: quæ in-
cenſa referuntur per angelum, ſanctorum orationes ſcilicet,
ſuper altare illud aureum quod eſt ante ſedem, & tanquàm
ſuaue piæ precationis fragrat vnguentum, quia de æterno-
rum & inuiſibilium, non de corporalium petitione compo-
ſitum eſt: præcipue tamen myrrhã redolet & thus, eò quòd
peccatis mortua ſit, & deo viuat. Hanc igitur aſcendentem
& non reſiſtentem vidẽtes, & meritorum eius odoribus de-
lectantes, agnoſcentes quoque Salomonis illius pacifici eſſe
ſponſam, etiàm comitatu ſedulo proſequuntur vſque ad le-
ctum Salomonis, eò quòd ei vera requies in Chriſto debea-
Gene. 25. tur. Lectus enim ſanctorum Chriſtus eſt, in quo vniuerſo- B
Gene. 49. rum feſſa ſecularibus prælijs corda requieſcunt. In hoc le-
cto requieuit Iſaac, & benedixit filium iuniorem, dicens:
Marci. 5. Maior ſeruiet minori. In hoc lecto recubant Iacob benedi-
Lucæ. 7. xit duodecim patriarchas. In hoc lecto recubans Archiſy-
nagogi filia ſurrexit à morte. In hoc lecto iacens viduæ de-
functus, mortis vincula Chriſti vocatus voce diſſoluit. Per-
ducta igitur ſponſa vſque ad ſponſi requiem nuptialem, ca-
nunt dicentes charitatem filiabus Hieruſalem: Egredimini,
Canti. 3. & videte regem Salomonem in corona qua coronauit eum
mater eius in die ſponſalium eius. Canunt epithalamium, &
vocant cæteras poteſtates cœlorum, vel animas, vt videant
charitatem, quam circa filias Hieruſalẽ habet Chriſtus. Vn-
de & meruit coronari à matre filius charitatis, ſicut Pau-
Coloſ. 1. lus oſtendit dicens: Quia deus eripuit nos de poteſtate tene-
brarum, & tranſtulit in regnum filij charitatis ſuæ. Charita-
tis itaque filius & ipſe charitas eſt, non ex accidentibus ha-
bens charitatem, ſed habens ſemper ſubſtantia ſua, ſicut re-
gnum, de quo dicit: Ego in hoc natus ſum. Ideoque dicunt: C
Ioan. 18. Egredimini, id eſt exite de ſolicitudinibus & cogitationibus
ſeculi, exite de anguſtiis corporalibus, exite de vanitatibus
mundi, & videte quam rex pacificus in die ſponſaliũ ſuorũ
habeat charitatẽ, quam glorioſus ſit, quia corporibus reſur-
rectionem dedit, & animas ſibi iunxit. Hæc magni eſt coro-
na certaminis, hoc præclarum munus ſponſaliũ Chriſti, ſan-
guis eius & paſſio. Quid enim plus potuit dare, qui ſibi etiã
non pepercit, & pro nobis mortem ſuam obtulit? Ipſe quo-
que dominus Ieſus delectatus fide animæ huius, confeſſio-
ne gratiæ, & collaudatis eius meritis, propius eam adducit
Cantic. 4. dicens: Ades huc à Libano ſponſa, ades huc à Libano tran-
ſibis & pertranſibis à principio fidei, à capite Sanyr & Her-
moniim, à ſpeluncis leonum, à montibus pardorum: hoc eſt,
Egredere de corpore, & totã te exue. Non potes enim mihi
adeſſe, niſi ante peregrineris à corpore: quoniam qui in car-
ne ſunt, peregrinantur à dei regno. Ades, inquit, ades. Bene
repetiuit: quia ſiue præſens, ſiue abſens, adeſſe & placere do
minu deo tuo debes. Adeſto præſens, adeſto abſens, etſi ad- D
huc in corpore es. Mihi enim omnes præſentes ſunt, quorũ
fides mecum eſt. Adeſt mihi, qui exit de ſeculo: adeſt mihi,
qui me cogitat, me intuetur, de me ſperat, cui ego portio ſũ.
Adeſt mihi, qui abſuerit ſibi: adeſt mihi, qui ſe negauerit.
Ille mecũ eſt, qui intra ſe non eſt: quoniã qui in carne eſt, nõ
eſt in ſpiritu. Ille mecũ eſt, qui ex ſeipſo egreditur: Ille iu-
xta me, qui extra ſe fuerit: ille mihi integer, qui propter me
perdiderit animam ſuam. Et ideo ades deſponſata, tranſibis
& pertranſibis à principio fidei. Tranſit & pertranſit cæte-
ros, & pertranſit quæ ad Chriſtum peruenit. Tranſit fidei
merito, & operum claritate, quæ lucent ſicut Sanyr & Her-
moniim: hoc eſt, via lucernæ tranſit deuictis tentationibus
ſeculi, & ſuperatis nequitiis ſpiritalibus, legitimi petens co-
ronam certaminis, & ideo meruit Chriſto iudicãte laudari.
Ortus clauſus ſoror mea ſponſa, ortus clauſus, fons ſignat⁹,
emiſſiones tuæ paradiſus malorum granatorum cum fructu
pomorum. Laudatur ſponſa, eò quòd ortus ſit, habens in ſe
Gene. 27. odorem agri illius pleni, de quo dicit Iſaac: Odor filij mei

A tanquam odor agri pleni. Bona ergo anima fragrat odores
iuſtitiæ. Et fortaſſe ager eſt patriarcha, ortus eſt anima infe-
rioris alicuius, quaſi agri portio, & ortus clauſus ne incurſe-
tur à beſtiis: & fons ſignatus, quæ integritate ſignaculi per-
ſeuerãte, quæ fide propria peccata diluerit. Nam quę de ec-
cleſia accepit, habet quod ad virginitatis gratiã referat, eò
ꝙ in paradiſo delectationis poſita, ſine labore fruct⁹ capiat
ſpiritales, vt ei patriarcharum animæ rurali quodam labore
fructus ſuos conſerant, quo iſta capere poſſit perpetuã ſua-
uitatem. Quæ merito fons ſignatus dicitur, eò quòd imago
dei inuiſibilis in illa exprimatur. Laudant etiam munera ani
mæ quæ miſſa ſunt à ſponſo, quibus dotata veniebat. Dos au
tem piæ animę boni odores ſunt, myrrha & aloë, quibus ſpi
rat ortorum gratia, & peccatorum fœtor adoletur. Itaque
tanto ſecura præconio conquieſcere Aquilonem grauẽ ven
tum petit, ne flores diſcutiat: ſpirare auſtrum; id eſt, vult
hyemem, præterire, & mollioris flatus vernare temperiem.
Inuitat ſponſum in ortum ſuum. Deſcendit ſponſus, & fru-
B ctuum eius diuerſitate delectatus, lætatur quod inuenerit
fortiorem cibum, inuenerit etiam dulciorem. Eſt enim ve-
lut panis quidam verbi & mel, alius vehementior, alius ſua-
ſorius ſermo. Eſt & fides alia feruentior, vt vinum: alia lu-
cidior, vt ſuccus eſt lactis. Hunc cibum Chriſtus epulatur
in nobis, hoc poculũ bibit, & eius potus ebrietate nos pro-
uocat, vt ad meliora & optima ab inferioribus faciamus ex-
ceſſum.

De ſummaria dictorum perſtrictione, cũ inductione & proſecutione quarti proceſſus perfectæ animæ, quo ipſa iam dormiens, quamuis corde uigilaret, à ſponſo excitatur, ut continuo uocem pulſantis audiret. Sed moram paſſa dum ſurgit, quia uelocitatem uerbi non potuit comprehendere, dũ aperit oſtium, tranſiuit uerbum, & ipſa exiuit, & per uulnera charitatis requiſitum uix tandem inuenit, & tenuit, ut poſtea non amitteret. Cap. VI.

AVdiens hoc anima, hauſit myſteriorum ebrieta-
C tem cœleſtium, & velut ſoporata à vino, & quaſi
in exceſſu vel ſtupore poſita dicit: Ego dormio, Cantic. 5.
& cor meum vigilat. Cum verbi pręſentis lumine
percuſſa, oculis requieuiſſet inflexis, excitatur à verbo.
Quartus autem hic proceſſus eſt animæ. Primũ etenim cha-
ritatis impatiẽs, & verbi moras non ferens, rogabat vt oſcu-
la mereretur, & meruit deſideratũ videre. Introducta quo-
que in cubiculum regis ſecundo, cum mutua miſceret allo-
quia, in vmbra eius requieuit, & ſubito ei⁹ verbo de medio
ſermone diſceſſit: quærenti tamen non diu abfuit, ſed ſaliẽs
ſupra montes, & tranſiliens ſuper colles, aduenit. Nec multo
poſt quaſi capreolus aut ceruorum hinnulus, dum affatur di
lectam, exiliuit & reliquit. Tertio cũ in cubili, & noctibus
in ciuitate, in foro, & in plateis quæſitum non reperiſſet, ali-
quãdo rationibus ſuis gratia quærentem reuocauit, adeo vt
etiã propius vocaretur à ſponſo. Quarto ipſa iam ab eo dor-
miens excitatur, quamuis corde vigilaret, vt continuo vocẽ
pulſantis audiret. Sed moram paſſa, dum ſurgit, quia velo-
D citatem verbi non potuit comprehẽdere, dum aperit oſtiũ,
tranſiuit verbum, & ipſa exiuit in verbo eius, & per vulne-
ra requiſitum, ſed vulnera charitatis, vix tandem inuenit, &
tenuit vt poſtea non amitteret. Ad ſummam hæc compen-
dioſo ſermone perſtrinxi. Nunc diſcutiamus ſingula. Etſi
dormias, ſi modo deuotionem animæ tuæ nouerit Chriſtus,
venit & pulſat eius ianuã, & dicit: Aperi mihi ſoror mea. Be
ne ſoror, quia nuptiæ ſpiritales ſunt verbi atq; animæ. Ne-
que enim animæ norunt coniugiorum fœdera, & vſus copu
læ corporalis, ſed ſunt ſicut angeli in cœlo. Aperi, inquit, mi Matth. 22.
hi, ſed extraneis claude, ſeculo claude, neque ipſa foras ad
illa materialia prodeas: neque tuum relinquens lumen, alie-
num requiras: quia materiale lumen tenebroſam infundit ca
liginem, vt non videatur lumen veræ gloriæ. Aperi ergo mi
hi, noli aperire aduerſario, neque locum des diabolo. Aperi
ipſam te mihi, noli coartari, ſed dilatare, & adimplebo te. Et
quia decurſo orbe terrarum plus moleſtiarũ & offenſionis
reperi, nec facile habui vbi requieſcerem: ideo tu aperi, vt
in te filius hominis reclinet caput, cui non eſt requies niſi ſu Lucæ 9.
pra

Eſaiæ.66. ſupra humilem & manſuetum. Audiens anima,aperi mihi,& A
caput roris plenum,hoc eſt tentationibus ſecularibus,ſubi-
to turbata,& quaſi ſurrectura quæ ſurgere iubebatur,ait cū
aloën redolet & myrrham,inſignia ſepulturæ: Exui tunicā
meam,quomodo induam eam? Laui pedes meos, quomodo
inquinabo eos? Veretur enim ne iterum in tentationes reſur
gat,ne iterum in culpā redeat atque peccatum , & egreſſus
ſuos virtutúmque proceſſus terrenis incipiat veſtigiis in-
quinare. Certe etiam hoc modo perfectionem virtutis ſuæ
indicat,quæ tantam Chriſti meruerit charitatem, vt ad eam
veniat, & pulſet ianuam eius,& veniat cum patre , & cœnet
cū eadē anima, & ipſa cum eo:ſicut in Apocalypſi dixit Ioā
Apoc.3. nes. Etenī cū in ſuperioribus audiſſet, Ades huc à Libano:&
cum aduerteret in carne ſe Chriſto adeſſe nō poſſe, ſed tūc
adeſſe ſi adeſſet in ſpiritu, conformans ſe ad eius voluntatē,
vt eſſet & ipſa conformis imaginis Chriſti:iam nō ſentit car
nis exuuias, iam quaſi ſpiritus exuens ſe corporis coniun-
ctione,iam quaſi oblita,& quæ, ſi velit,copulæ illius memi-
niſſe non poſſit,ait: Exui tunicam meam,quomodo induam
B eam? Exuit enim tunicam illam pelliceam, quam acceperūt
Adam & Eua poſt culpam,tunicam corruptelæ, tunicā paſ-
ſionum. Quomodo induam eā? Non requirit vt induat, ſed
ita ſignificat abiectam, vt iam indumento ſibi eſſe non poſ-
ſet. Laui pedes meos,quomodo inquinabo eos? Hoc eſt, Ve
ſtigia mea laui dum egrederer,ac me eleuarem de corporis
contubernio,de illa cōnexione & familiaritate carnalis am-
plexus:quomodo inquinabo eos,vt in corporis clauſtrū,&
illum tenebroſum paſſionum eius carcerem reuertātur? Dū
hęc illa dicit,miſit operationem ſuam verbum tanquam per
cauernam, non adhuc facie ad faciem miſit, tanquam manū.
Et venter,inquit,meus conturbatus eſt ſuper eum . Et ſur-
rexi ego aperire fratri meo. Manus meæ diſtillauerunt myr
rham, digiti mei myrrha pleni ſunt ſuper manus clauſuræ.
Quid hoc ſignificet,conſideremus. Primum operibus ſuis
videtur, vt dixit,deus verbum tanquam per cauernam, non
plene atque perfecte:deinde augetur amor, & conceptus a-
doleſcit,atque ex ſeminibus eius quæ quodam vtero intel-
ligibilis ſuſceperit anima,totam plenitudinem diuinitatis e-
ius habitantem in eo:corporaliter, vt legimus, videre deſi-
C derat. Surrexit, vt propius illud dei verbum videret . Et in
hoc ipſo proceſſus eius ſignificatur, quod ſurrexit per vi-
gorem atque virtutem . Præſentia enim verbi hauſit anima
virtutem,ſicut præſentia Mariæ, cùm vtero grauis eſſet, e-
Lucæ.1. rudiuit Ioannem in vtero conſtitutum ,adeo vt exiliret in
vtero,& exultaret domini præſentiam recognoſcens . Sur-
rexit aperire,& opera eius & facta mortificata ſunt mundo.
Talis enim debet eſſe anima quæ verbum eſt receptura, vt
moriatur mūdo, & conſepeliatur in Chriſto. ſic enim Chri
ſtus inuenitur,& tale ſibi quærit hoſpitium. Deinde ipſa mi
niſteria operationum,id eſt,manus & digiti,quibus compre
henditur Chriſtus,mortificantur: quos digitos velut eminē
tia factorum noſtrorum opera poſſumus æſtimare . Itaque
velut è complexu ſuo, cum iam extēderet intelligibiles ma
nus ſuas & digitos, vt comprehenderet verbum,tranſiſſe ſi-
bi illud,non tamē adhuc pertranſiſſe anima pia dicit. Et hoc
proceſſum habet, quando tranſeat & pertranſeat animā ver
Lucæ.2. bum dei,quia ſcriptum eſt: Et tuam ipſius animam pertran-
D ſibit gladius, vt reuelentur multorum cordium cogitatio-
nes. Hic adhuc tranſitur, non pertranſitur, vt Maria in po-
ſterioribus forte pertranſitur, vbi tanquam ſignaculum po-
nitur in medio eius dominus Ieſus. Deniq; ſtatim alius pro-
fectus verbi tranſeūtis,quia exiuit anima in verbo eius: hoc
eſt, verbum eius ſecuta,exiuit de corpore,eleuans ſe de eius
habitaculo,& peregrinam ſe faciens ei, vt adeſſet deo, & eſ-
ſet ciuis ſanctorum . Simul enim & carnis domeſtici , & dei
eſſe nō poſſumus. Ergo in hoc loco exire ſignificatur, vt di
xi,anima,quando abducit ſe à corporis voluptatibus. Deni-
que ſcriptum eſt: Exi de Babylone,fugiens à Chaldæis. Nō
Eſaiæ.48. vtique vt regionem Babylonis Hebræus fugiat, ſed vt mo-
res,prophetico admonetur alloquio,ſiquidē ſint qui in Ba-
bylone ſunt, Hebræi,& de Babylone exiſſe moribus doce-
ant. Nam & illi,de quibus dicit propheta quod ſedebant ſu-
Pſalm.136. per flumina Babylonis,ſed in eius non erant vitiis & confu-

A ſione. Nam quomodo erant in illa confuſione vitiorum,qui
flebant gerētes pœnitentiam quod de arca deuotionis ac fi-
dei, & virtutis paternæ meritis excidiſſent ? Quæ autem in
verbo exit anima, verbum requirit. Vnde & iſta cum quæ-
rit,incidit in cuſtodes,qui circumeunt ciuitatem. Percuſſe- Cantic.5.
runt,inquit,me,& vulnerauerunt me,tulerunt pallium meū
cuſtodes murorum. Bene quidem quaſi ſponſa veniebat cū
pallio,quo obnuberet caput cum ſponſus occurreret : ſicut
Rebecca,quæ cognito quod Iſaac ſibi veniret obuius, de-
ſcendit de camelo,& pallio ſe operuit: ita & hæc anima nu-
ptialis veſtis pręmittebat inſignia,ne forte reiiceretur quaſi Matth.22.
veſtem non habens nuptialem, vel vt caput velaret propter 1.Corin.11.
angelos. Sed illi percuſſerunt eam, vt amplius probaretur.
Exercentur enim animę tentationibus. Tulerūt ei pallium,
quærētes ſi verum decorem nudæ virtutis afferret: vel quia
ſine integimento quis in illam cœleſtem ciuitatem debeat
introire,nulla deferens ſecum operimenta fucorum. Sunt e-
tiam qui requirant ne qua anima exuuias ſecum vehat car-
nalis illecebræ, & concupiſcentiam corporalē. Nudatur pal
B lio,cùm eius conſcientia manifeſtatur . Sed eſt & quæ bene
nudatur,cui licet imitari dicentem: Venit enim princeps hu Matth.12.
ius mundi,& in me inueniet nihil : quia certe in illo ſolo ni- Ioan.14.
hil inuenit, qui peccatum non fecit . Beata & illa eſt in qua
non grauia aut multa inuenit, ſed inuenit in ea amictū fidei,
& ſapientiæ diſciplinam. Itaque ſine diſpendio ſui, quia & ſi
volet quis,non poteſt veram auferre ſapientiam : & ſi aduer
ſarius obſtrepat,ibi tamen vera innoxiæ conuerſationis elu
cet integritas. Sine diſpendio ergo tranſiuit cuſtodes, & fi-
liabus illius cœleſtis ciuitatis admixta verbum requirit, &
quærendo eius in ſe excitat charitatē, & vbi verbum quæ-
rat agnoſcit. Quod inter orationes ſanctorum moretur,& i-
pſis inhæreat,nouit:& quod eccleſiam ſuam vel animas iu-
ſtorum ſuorum inter lilia paſcat, intelligit. Hoc myſterium
tibi in euangelio dominus demonſtrauit,cum in ſabbato du
ceret per ſeminata diſcipulos . Moyſes per deſertum duxit Exod.14.
populum Iudæorum,Chriſtus per ſeminata ducit,Chriſtus 1.Reg.21.
per lilia ducit, quia per paſſionē eius deſertum floret vt li-
lium. Sequamur ergo, vt in die ſabbati, illius magni ſabbati
in quo requies magna eſt, fructus colligamus . Ne verearis
C ne Phariſæi accuſent ſeminata colligentē. Etſi illi accuſant,
Sed Chriſtus excuſat,& ſimiles facit quas vult animas ſe ſe-
quentes, Dauid illius, qui ſupra legem panes propoſitionis Matt.12.
manducabat, nouæ gratiæ ſacramenta prophetica iam tunc
mente proſpiciens.

*De laudatione animæ à ſponſo, quòd tam bene & conſtan-
ter requiſierit eum : & quod tam fidelis, & uerbo po-
tens, & fructibus fœcunda diuerſis: quòdque ana * ſicut* * al.ſit.
*columba habens ſpiritus unitatem,in qua ſit pax, quæ fe-
cit utraque unum. Cap. VII.*

LAudatur itaque à ſponſo,quod tā bene & conſtā-
ter requiſierit eum:ideoque iam non ſolum ſoror
dicitur, ſed enim beneplacita nominatur, quaſi ei
complacita,qui complacuit patri: & ſpecioſa ſicut
Hieruſalem,ſicut admiratio ordinata,quod ciuitatis æternę
vniuerſa habeat myſteria, & admirationi ſit omnibus viden
tibus eam:quia plena vt æquitas atque perfecta eſt, & fulgo
D rem de verbi lumine mutuata,dum id ſemper intēdit, ſit e-
tiam terribilis ordine quodam ad ſummum profecta virtu-
tum. Ideoq; quaſi perfectæ dicit : Auerte oculos tuos à me,
noli contra me intendere,deuotione nimia ac fide poſſibili-
tatem naturæ & conditionis propriæ ſupergreſſa,quia lucē
inacceſſibilem è regione intueri eſt graue. Auerte,inquit,o-
culos tuos à me,eò quòd plenitudinē diuinitatis eius,& ſplē
dorem veri luminis ſuſtinere non poſſit . Poſſumus tamē &
ſic accipere: Auerte oculos tuos à me: Et ſi tu perfecta es, a-
liæ mihi adhuc redimendæ ſunt animæ, aliæ fulciendæ. Ele-
uas enim me videndo:ego autem ideo deſcēdi, vt omnes e-
leuem. Etſi ſurrexi,& habeo patris ſedem, tamen orphanos
non relinquam vos,paterno præſidio deſtitutos,ſed pręſen Matt.28.
tia mea vos confirmabo . Habes in Euāgelio hoc ſcriptum:
Ecce ego vobiſcum ſum vſque ad conſummationem mun-
di. Auerte ergo oculos à me, quia me eleuas . Quanto enim
quis

quis ad dominum intendit, tanto amplius dominum eleuat, A
Pſalm.29. & ipſe eleuatur. Vnde & ille ait: Exaltabo te domine, quo-
niam ſuſcepiſti me. Sãctus enim exaltat dominum, peccator
humiliat. Vult enim auertere illam oculos, ne eam conſide-
rans, quod iam ad ſuperiora ſequi poſſit, eleuetur, & cęteras
animas derelinquat. Ideo & in Euangelio nõ omnibus diſci
Matth.17. pulis, ſed perfectioribus ſuam gloriam demonſtrauit. Con-
ſtitue nunc aliquem doctorem, qui rem obſcuram velit ape
rire audientibus: quemadmodum etſi ipſe potẽs in ſermone
ſit & ſcientia, condeſcendat tamen ad eorum inſcitiam qui
non intelligant, & ſimplici, & planiore atq; vſitato ſermone
vtatur, vt poſſit intelligi. Si quis igiẽ inter audiẽtes viuacior
ſenſu ſit, qui facile ſequi poſſit, eleuat eũ atque excutit. Hũc
videns doctor reuocat, vt patiatur magis doctorem humi-
lioribus & planiorib' immorari, quo & cæteri ſequi poſſint.
Quod ait Aquila, ſonans vt reuelata: ſonantem ad admi-
rationem dignam retulit, quaſi magna & ſonora habentem B
opera, reuelata ad operum claritatem: vel quod eius animæ
opera luceant coram patre qui in cœlis eſt. Vnde non ocio-
ſe pallium eius ſublatum intelligis, vt aperta meritis & nuda
fulgeret. Laudatur præterea quod fidelis, quod verbo po-
tens, quòd fructibus fœcunda diuerſis, quod vna ſicut co-
Epheſ.2. lumba habens ſpiritus vnitatem, in qua ſit pax, quæ fecit v-
traque vnum: & quæ non ſit compoſita ex diuerſis elemen-
tis diſcretæ compugnantiſq; naturæ. Quid enim tam diuer-
ſum quàm ignis & aqua, aër & terra, ex quibus corporis no
ſtri creatura conſiſtit? Anima autem benedicta omnis ſim-
Ioan.17. plex, quæ imitatur dicentem: Vt omnes vnum ſint, ſicut tu
pater in me, & ego in te: & ipſi in nobis vnũ ſint. Hæc eſt e-
nim conſummatio atque perfectio. Vnde & addidit: Vt ſint
vnũ, ſicut & nos vnum ſumus, ego in his, & tu in me, vt ſint
conſummati in vnum. Hæc eſt ergo anima columba atque
perfecta, quæ ſimplex atque ſpiritalis neque huius turbatur
2.Corin.7. corporis paſſionib', in quo foris pugnæ, intus timores ſunt.
Denique hoc verbo vnitatis concordiam & pacem ſignifi-
cari ſcriptura nos docet dicens: Multitudo autem credentiũ
Act.4. habebat cor vnum, & animam vnam, & non erat ſeparatio C
in eis vlla. Nec ocioſe fœcunditatis laudatur anima, non ſo-
lum quòd ſit fœcunda virtutibus, ſed etiam quod nihil ha-
beat in ſe mali. Illud enim decorum atque ſpecioſum eſt, in
quo nihil ſit mali. Decorum enim quod bonum: quod autẽ
indecorum, hoc malum. Specioſa fœcunditas eſt bonorum
operum. Cõtraria enim ſpecioſitati ſterilitas: quoniam qui
priuatur ſpecie vel decore, in eo eſt malum: quod autem ma
lum, hoc ſterile & infœcundum. Cuius rei quod euidentius
indicium quàm natura eſt? Terra enim quæ bona eſt, fertilis
atque fœcunda: quæ autem mala, ea ieiuna atque ſterilis: quę
vero fertilis, hæc decora. Quid enim pleno agro pulchrius,
cùm ſeges fluctuat, cum poma irrutilant, vel cum vuarũ ſer-
ta dependent, aut baccis onuſta olea curueſcit, vel viridanti
gramine montium vertices, vallium humilia veſtiuntur? Et
Gene.27. vt ſcripturæ vtamur teſtimonio, Iacob decorus erat, & ideo
erat odor agri pleni. Eſau hiſpidus erat & indecorus, & id-
eo agreſtis erat, qui fructus illos habere non poſſet. De ipſo
quoque domino poſtea quàm eccleſiæ fœcunditatem fecit D
Pſal.92. aſſurgere, pulchre dictum eſt: Dominus regnauit, decorem
Pſalm.103. induit. Et alibi: Confeſſionem & ſpeciem induiſti. Liquet i-
gitur decorum id eſſe quod fœcundum, indecorum quod
infœcundum. Similis eſt cauſſa animę ſoli, quia ea decora a-
nima, quæ fœcunda ſit meritis, fœcunda cõſiliis: ea indeco-
ra quæ ſterilis infirmitate. Sed enim animæ ſunt ſterilitas &
materia. Nanque eam ſterilitas fructu defraudat ſuo, inopiá
infert, timorem incutit, adolet cupiditates & vanas opinio-
nes. Sic anima cadit. Quid ergo eſt malitia, niſi boni indigẽ-
tia? Suo enim defraudatur, atque alieni indiget, exinanitur
atque repletur ſine menſura & modo. Materialia autem vi-
tia animæ obumbrant gratiam. Ignorantia & concupiſcen-
tia animæ ſunt ægritudines, ſed ad ſpeciem magis quam ad
materiem referuntur. Materia eſt caro, ſpecies eſt ignoran-
tia & concupiſcentia. Cur igitur caro accuſatur, cum tantæ
ſint in ſpecie labes? Quia nihil ſpecies poteſt ſine materia.
Denique nihil ſpecies ſecuris ſine materia facit. Quid enim
eſſet concupiſcẽtia, niſi eam caro inflammaret? Friget in ſe-

A nibus, in pueris quoq; (quia his corpus infirmum eſt) ardet,
in adoleſcentibus vis corporis feruet. Ex bonis igitur mala
orta ſunt. Non enim mala ſunt, niſi quæ priuãtur bonis. Per
mala tamen factum eſt vt bona eminerent. Ergo indigentia
boni, radix malitiæ eſt. Definitione boni malitia deprehen-
ditur, quoniam per diſciplinam boni malum reperitur. Bo-
num autẽ nullius ęget, ſibi abũdat, menſurã & perfectionẽ,
finẽ quoque tribuit omnibus, in quo vniuerſa conſtant, &
de quo omnia pendent. Hæc boni natura eſt, quæ mentem
replet. Circa hoc verſatur anima pura, hoc introſpicit, & in
hoc deum cernit, bonis omnibus abundat. Vnde & ait: Fau-
ces eius dulcedines, & totus deſiderium. Omnium enim bo Cantic.5.
norũ author eſt deus: & quæ ſunt, eius profecto omnia ſunt,
& nuſquam illic malum: & ſi in illo mens noſtra maneat, ma
lum neſcit. Anima igitur quæ in deo non manet, ipſa ſibi au-
thor malorum eſt, itaque peccat. Anima autem quæ peccat, Ezech.18.
B ipſa morietur. Aureis enim vinculis ſoluta virtutum, prona
fertur præcipitio, & labitur ad inferiora. Anima autem bea-
ta eſt, quam nulla aduerſa corporis prælia expugnant. Hæc
anima ſicut paſſer laqueo contrito euolat. Eſcæ enim malo-
rum ſunt voluptates corporis. His quiſquis intẽdit, laqueo
innectit animam ſuam. Qui autem ab eſcis eius temperat, &
de tenebris eius exit, eius anima fulget vt diluculum, de qua
dicitur. Quænam hæc eſt proſpiciens tanquàm diluculum, Cantic.6.
ſpecioſa ſicut luna? Proſpicit enim tanquam de domo libe-
ra. Nec dicit: Tenebrę cooperiunt me, & parietes circundãt Eccli.23.
me: & quis ſcit ſi videt altiſſimus? Sed ipſa magis lucem ex-
petit tanquã in ſuperioribus domus ſuæ, id eſt, corporis ſui,
& ſupra mundum poſita diuina intuetur: & ad æterna ſe ele-
uat, vt deo adſit, iam lumen ſuorum operum ſicut luna orbẽ
ſuum toto orbe circunferens. Quod autem Aquila ait, So-
nans ſicut ſol: videtur illa axis cœleſtis conuerſio, ſoliſq; &
lunæ & ſtellarum curſus, concentus globorum exprimi. A
quibuſdam etiam noſtris videtur, qui quoniã non venit ad
fidem, ſaltem propter gratiam ſuauitatis nõ videtur alienus.

Anima dum laudatur à ſponſo: verecunde refugiens coram laudari, & reuocata à ſponſo, quid dicat. De præconiis quoque bonæ animæ, ſingularique laude charitatis. C

Caput VIII.

DVm laudatur à ſponſo: verecunde refugiens co-
ram laudari, deinde ſponſi amore vocata, ait: Ortũ Canti.6.
nucis deſcendi videre in natiuitate torrentis. Vbi
enim eſt eccleſia, niſi vbi virga & gratia floret ſa-
cerdotalis? Ibi eſt frequenter, vt in amaritudinibus & tenta-
tionibus probetur. Per nucẽ amaritudines intelligimus, per
torrentem tentationes, ſed tamen tolerabiles, quia ſcriptum
eſt: Torrentem pertranſiuit anima noſtra. Itaque deſcendit Pſalm.123.
in locum amaritudinis, vbi floret vitis, & malorũ granatorũ
ſpecie diuerſus & multiplex fructus, qui velut vno tegmine
totius corporis fide & charitate munitur. In illa ergo amari
tudine non cognouit ſe anima. Corruptibile enĩ corpus ag- Sapien.9.
grauat animam, & terrenum habitaculũ cito inclinatur. Co-
gnoſcere autem ſe debet. Sed tentatus eſt & Petrus, non ſe
D cognouit & Petrus, nã ſi cognouiſſet, non negauiſſet autho
rem. Sed cognouit cum Chriſtus. Denique cognouit, quia
etiam reſpexit. Cognoſcit enim dominus qui ſunt eius, & 2.Timo.2.
tanquàm ſuum miſericordiæ ſuæ frenis vt bonus rector re-
uocauit à lapſu. Rector ergo noſter Chriſtus eſt. Ideoq; ait
anima: Poſuit me currus Aminadab. Anima ergo currus, qui Cantic.6.
bonum rectorem ſuſtinet. Si currus eſt anima, habet equos
vel bonos vel malos. Boni equi virtutes ſunt animæ, mali e-
qui paſſiones ſunt corporis. Bonus ergo rector malos equos
reſtringit & reuocat, bonos incitat. Boni equi ſunt quatuor:
prudentia, temperantia, fortitudo, iuſtitia. Mali equi, iracun
dia concupiſcentia, timor, iniquitas. Interdũ ipſi equi inter
ſe diſſident, & aut iracundia protendit, aut timor, & ſe inui-
cem impediunt, & curſum retardant. At vero boni equi vo-
lant, & à terris ad ſuperiora ſe ſubrigunt, animámq; eleuãt
maxime ſi iugum habeant ſuaue, & onus leue dicentis: Tol-
lite iugum meũ ſuper vos. Iugum enim meum ſuaue eſt, & Matth.11.
onus meum leue. Ipſe rector eſt qui nouit equos proprios
gubernare, vt æqualis omniũ curſus ſit. Si velocior eſt pru
dentia

dentia,tardior iuſtitia, admonet flagello proprio ſegniorē. A
Si temperantia manſuetior, fortitudo durior, nouit copula-
re diſcordes,ne forte currum ſuum diſſipēt. Itaque licet in-
telligibili ſpectaculo videre vnamquamq; animam cū ſum-
mo certamine ad cœlum rapi, feſtinantes equos qui priores
perueniant ad brauium Chriſti, quo prius imponatur palma
ceruicibus. Iſti ſunt equi ſubiecti fidei iugo,aſtricti vinculo
charitatis,iuſtitiæ frenis,retinaculis ſobrietatis. Pulchre ait:
Poſuit me currus Aminadab,hoc eſt,pater populi. Ipſe au-
tem qui pater populi, idem pater Naaſon,id eſt ſerpentum.
Iam tu recole quis ſicut ſerpens in cruce pependerit pro ſa-
lute vniuerſorum,& intelligis illam animam eſſe pacificam,
cui pater deus præſul ſit,Chriſtus agitator: quia ſcriptū eſt,
4 Reg.2. & hoc nomē in noſtris: Pater pater agitator Iſraël. Hic er-
Canti.6. go agitator dicit, Conuertere Salamitis,cōuertere. Bene &
quaſi agitator ad currum dicit: Cōuertere Salamitis,hoc eſt,
pacifica. Quæ enim pacifica eſt anima, cito ſe conuertit &
corrigit,etiam ſi antè peccauit, & magis eam Chriſtus aſcen
Abacuc.3. dit,& regere dignatur, cui dicitur: Aſcende in equos tuos,& B
equitatus tuus ſanitas. Et alibi: Miſi equos tuos Tharſis. Hi
ſunt equi Chriſti. Aſcendit ergo equos ſuos Chriſtus, aſcen
dit verbum dei animas pias. Vnde cognoſce quia & iſtam a-
ſcendit,& perduxit eam ad locum palmę,quando & dicit ad
eā: Quàm pulchra & ſuauis facta es charitas in deliciis tuis.
Canti.7. Statura tua ſimilis facta eſt palmæ. Et ipſa ait: Dixi,aſcendā
in palmam. Sed etiam ipſa charitas palma eſt. ipſa eſt enim
Roma.13. plenitudo victoriæ. Plenitudo enim legis,charitas eſt. Cur-
ramus ergo, vt comprehendamus: curramus, vt vincamus.
Qui vincit,aſcendit in palmam, & manducat fructus eius.
Qui vicit, iam non currit, ſed ſedet: ſicut ſcriptum eſt: Qui
Apoca.3. vicerit,dabo ei ſedere mecum in ſede mea,ſicut & ego vici,
& ſedeo cum patre meo in ſede ipſius. Hinc philoſophi cu-
rulia illa animarum in ſuis libris expreſſere certamina, nec
tamen ad palmam peruenire potuerunt, quoniam ſummita-
tem verbi,& altitudinem illam animæ neſcierunt, quam co
gnouit hæc anima,in qua erat verbi conuerſio. Sic enim ait:
Canti.7. Ego fratri meo, & ſuper me conuerſio eius. Hunc ſenſum C
tertio repetiuit diuerſe in Cāticis canticorum. In principio
Canti.2. ait: Frater meus mihi,& ego ei, qui paſcitur in liliis vſque
dum aſpiret dies,& amoueātur vmbræ. Deinde ait: Ego fra
Canti.6. tri meo, & frater meus mihi qui paſcitur inter lilia. In fine
Cantic.7. ait: Ego fratri meo, & ſuper me conuerſio eius: Primum ad
inſtitutionē animæ, ideo & præmiſit: Frater meus mihi. illo
enim demonſtrante ſe, etiam adhærēdi deo ſumpſit affectū,
quod ſequitur ſecundum profectum, tertium ſecundū per-
fectionem. In primo quaſi in inſtitutione adhuc vmbras vi-
det anima,necdum verbi appropinquantis reuelatione com
motas,& ideo adhuc ei dies Euangelij nō refulgebat. In ſe-
cundo ſine vmbrarū confuſione odores pios carpit. In ter-
tio iam perfecta requiem in ſe verbo miniſtrat, vt cōuerta-
tur ſuper eam,& caput ſuum reclinet,atque requieſcat,me-
ritóque iam tenens quem antea quæſitum inuenire non po-
terat inuitat ad agrum ſuum,dicens: Veni frater meus, exea-
mus in agrum,requieſcamus in caſtellis. Supra ad ortum in- D
uitabat,hic ad agrum habentem non ſolum florum gratiā,
ſed etiam triticum & hordeum,hoc eſt ſolidiorum firmamē
ta virtutum,vt fructus eius aſpiciat. Requieſcamus, inquit,
in caſtellis. Ad quæ Adam cū de paradiſo eiectus eſſet,fue-
rat relegatus,in his requieſcebat,ſed terrā operabatur. Qua
autem ratione exire eum in agrum vellet, intellectus mani-
feſtus eſt, vt quaſi bonus paſtor paſcat gregē ſuū, laſſos al-
leuet,reuocet errantes. Nam etſi iſta anima noua & vetera
ſeruauit, tamen ſunt adhuc velut agni, qui lactis ſucco nu-
triendi ſunt. Ergo quaſi perfecta,non pro ſe, ſed pro aliis
interuenit, vt de ſinu patris exeat, vt procedat foras tanquā
Pſal.18. ſponſus de thalamo ſuo,egrediens currat viam, vt infirmos
lucretur,non in illo ſecreto patris ſolio, & in illa luce immo
retur,quo inualidi equi conſcendere non queunt, ſed vt aſ-
ſumat & inducat in domum ſponſam atque ſecretū: vbi ſit
foris, vt nobis intus ſit medius noſtrum,& ſi non videatur à
Canti.8. nobis. Vnde ait: Quis dabit te frater fratrem lactentē vbera
matris meæ? Inueniēs te foris oſculabor te. Bona anima,quæ
foris eſt,vt verbum intus ſit: illa extra corpus,vt verbū ha-
A bitet in nobis. Aſſumam te, inquit,& inducam te. Rectè aſ-
ſumitur & inducitur verbum dei, quia pulſat animā vt ape-
riatur ſibi oſtium. Et niſi apertum ſibi oſtium inuenerit, nō Apoca.3.
intrat. Si quis autem aperuerit ianuam, intrat & cœnat. Sic
ſponſa verbum aſſumit, vt aſſumendo doceatur. Vnde non
immerito aſcendit ad hanc ad ſuperiores manſiones, & ſem
per proceſſum accipit. Quod ſignificant virtutes quę dicūt, Canti.8.
vel animæ: Quæ eſt hæc quæ aſcendit candida,innitens ſu-
per fratrem ſuum? Superius dixerūt: Quæ nam eſt hæc,quæ
proſpiciens tanquàm diluculum, ſpecioſa ſicut luna, electa
ſicut Sol? Hic plus quod diceretur inuentum eſt, eò quòd
verbo dei innixa aſcenderat. Perfectiores enim ſupra Chri
ſtum recumbunt,ſicut & Ioannes in Chriſti pectore recum
bebat. Ita ergo & hæc vel incumbebat in Chriſtum, vel ſu-
pra ipſum ſe reclinabat: aut certe quoniam de nuptiis loqui-
mur,iam quaſi tradita in Chriſti dextera, in thalamum du-
cebatur ſponſo. Et quia iam copula charitatis eſt, blanditur
ei ſpōſus,& dicit: Sub arbore mali eleuaui te,illic parturiuit
B te mater tua, illic parturiuit te quæ peperit te. Bona anima,
quæ requieſcit ſub arbore fructuoſa, & maxime boni odo-
ris. Nam ſi Nathanael bonus,in quo dolus nullus erat,ſub ar
bore fici viſus eſt: vtique bona anima, quæ ſub arbore mali
eleuata eſt ſponſo ſuo. Plus eſt enim eleuari quàm videri,pl'
etiam à ſponſo eleuari. Nam etſi Nathanael videbatur ſub Ioan.1.
arbore,tamen anima eius ſponſa nō erat,qui occulte venie-
bat ad Chriſtū,quia verebatur Iudæos. Nō erat ſpecioſa ſi-
cut Luna,electa vt Sol,quę erat in vmbra,quia ſpōſa per diē
nubit,publice confitetur. Ideo iſta ſub arbore mali, illa ſub
ficu,quia hæc confeſſionis ſuæ odorem diffundebat lōgius,
illa habebat puritatis innocentiæ ſuauitatem, flagrantiā ſpi-
ritus non habebat. Illic,inquit, parturiuit te mater tua, illic
parturiuit te quę peperit te. Ibi enī naſcimur,ibi renaſcimur
Pariuntur autem in quibus Chriſti imago formatur. Vnde
& Paul' ait: Filioli,quos ego parturio donec formetur Chri Gala.4.
ſtus in vobis. Parturit enim qui in vtero accipit ſpiritum ſa-
lutis,& aliis infundit. Vnde quoniam iam formatus in hac
C erat Chriſtus, ait: Pone me vt ſignaculū in cor tuum, vt ſi- Cant.8.
gillum in brachium tuum. Signaculū Chriſtus in fronte eſt,
ſignaculum in corde. In fronte, vt ſemper confiteamur: in
corde vt ſemper diligamus: ſignaculum in brachio, vt ſem-
per operemur. Luceat ergo imago eius in cōfeſſione noſtra,
luceat in lectione, luceat in operibus & factis, vt ſi fieri po-
teſt,tota eius ſpecies exprimatur in nobis. Ipſe ſit caput no- Epheſ.5.
ſtrum,quia caput viri Chriſtus. ipſe oculus noſter, vt per il-
lum videamus patrem. ipſe vox noſtra,per quam loquamur
ad patrem. ipſe dextera,per quam deo patri ſacrificium no-
ſtrum offeramus. ipſe quoque eſt ſignaculum noſtrū, quod
eſt perfectionis & charitatis inſigne, quia diligens pater ſi-
gnauit filium ſicut legimus: Quem pater ſignauit deus. Cha Ioan.6.
ritas itaque noſtra Chriſtus. Bona charitas,quando obtulit
morti ſe pro dilectis: bona charitas, quæ peccatum remiſit.
Et ideo anima noſtra induat charitatē, & charitatem huiuſ-
modi quæ ſit valida vt mors,quia ſicut mors finis peccato- Canti.8.
D rum eſt,ita & charitas: quoniam qui diligit dominum, pec-
care deſinit. Charitas enim non cogitat malum, neque gau- 1. Corin.13.
det ſuper iniquitatem, ſed omnia ſuſtinet. Nam qui ea quæ
ſua ſunt non quęrit, quomodo aliena quærit? Eſt & mors il-
la valida per lauacrum, per quod peccatum omne ſepelitur
& culpa dimittitur. Talis erat charitas quam deferebat eu-
angelica illa mulier, de qua dominus ait: Remiſſa ſunt pec- Lucæ.7.
cata eius multa, quoniam dilexit multum. Eſt & illa mors
ſanctorum martyrum valida,quæ culpam abolet ſuperiorē,
& ideo valida. Cuius non impar eſt charitas, quæ adæqua-
tur martyrum paſſioni, vt auferat meritum delictorum. Ze-
lus quoque vt inferi,quoniam qui zelū dei habet, pro Chri
ſto nec ſuis parcit. Itaque & mortem habet charitas, & zelū
habet charitas,& alas ignis habet charitas. Denique Chriſt'
diligens Moyſen,in igne ei apparuit. Et Hieremias habens Exod.3.
in ſe donum diuinæ charitatis,dicebat: Et erat ignis inflam Hiere.20.
mans in oſſibus meis:& diſſolutus ſum vndique, & ferre nō
poſſum. Bona igitur charitas habens alas ignis ardentes,quę
volitat per pectora & corda ſanctorum, & exurit quicquid
materiale atque terrenum eſt, quicquid vero ſyncerum eſt
probat,

probat,& quod contigerit ſuo igne, meliorat. Hunc ignem A
in terras miſit dominus Ieſus, & refulſit fides, accenſa de-
uotio, illuminata eſt chariras, iuſtitia reſplenduit. Hoc igne
inflammauit corda Apoſtolorum ſnorũ, ſicut teſtatur Cleo
Lucæ.24. phas dicens: Nonne cor noſtrum árdens erat in nobis cum
aperiret ſcripturas? Alæ igitur ignis in flãma, ſcripturæ ſunt
diuinæ. Denique aperiebat ſcripturas, & ignis exiebat, atq;
audientinm corda penetrabat. Et vere alæ ignis, quia elo-
quia domini, eloquia caſta, argentum igne examinatum. Cũ
Pſalm.11. Paulus quoque aſſumeretur à Chriſto, vidit circunfulliſſe
Act.9. ſuper ſe lumen, & ſuper eos qui ſimul erant, cecidir pauor,
& probatior reſurrexit: denique Apoſtolus factus eſt, qui
perſecutor aduenerat. Spiritus quoque ſanctus deſcendit, &
Act.2. repleuit totam domum in qua erant plurimi ſedẽtes, & viſæ
ſunt diſperſæ linguæ tanquam ignis. Bonæ alæ charitatis, ve
ræ alæ quæ volitabãt per ora Apoſtolorum, & alæ ignis quæ
Gene.5. purgatum ſermonem loquebantur. His alis euolauit Enoch
4.Reg.2. raptus ad cœlnm. His alis euolauit Helias curru igneo, & e-
Exod.13. qnis igneis ad ſuperna tranſlatus. His alis dominus deus per B
columnam ignis deducebat patrum plebẽ. Has alas habuit
Eſaiæ.6. Seraphim quando ſnmpſit carbones ignis de altari & tetigit
os prophetę, & iniquitates eius abſtulit, & peccara purgauit.
Harum alarum igne purgati ſunt filij Leui, & baptizaban-
tur populi nationum, ſicut teſtificatur Ioãnes, dicens de do-
Matth.3 mino Ieſu: Ipſe vos baptizabir in ſpiritu & igne. Merito vri
renes ſuos volebat & cor ſuum Dauid, quia alas igneas cha-
ritatis ſciebat non eſſe metuendas. Merito Hebræi pueri in
Danie.3. fornace ardenti non ſentiebant ignis incendia, quia charita-
tis eos flãma refrigerabat. Er vt plenius cognoſcamus quia
Matth.23. alas habeat perfecta charitas, audiſti dudum dicentẽ: Quo-
tiens volni congregare filios tuos ſicut gallina congregat
pullos ſuos ſub alas ſuas. Sumamus igitur has alas, quæ ſi-
cut flamma ad ſuperiora dirigunt. Exuat vnuſquiſque ani-
mam ſuam inuolucris ſordidioribns, & quaſi aurũ igne ap-
probet deterſam luto. Sic enim purgatur anima, velut aurũ
optimum. Pulchritudo autem animæ ſyncera virtus & de-
cor, verior cognitio ſnperiorum, vt videat illud bonum ex C
quo pendent omnia, ipſum autem ex nullo. Eo igitur viuit,
atque intellectum accipit. Vitę enim fons eſt ſummum illud
bonum, cuius in nobis accẽditur charitas & deſiderium, cui
appropinquare & miſceri voluptas eſt: quod ei qui non vi-
dit, deſiderio eſt, & qui videt, ineſt, ideoq; vniuerſa alia de-
ſpicit, hoc vno mulcetur & delectatur, hoc eſt quod ſubmi-
niſtrat vniuerſam ſubſtantiã, ipſum autem in ſemetipſo ma-
nens dat aliis: nihil autem in ſe ex aliis ſuſcipit. De quo pro-
Pſalm.15. pheta ait: Dixi domino, deus meus es tu, quoniam bonorum
meorum non eges. Hoc ſolum videre deſiderauit, ſicut ipſe
Pſalm.26. alibi ait: Vnam petij à domino, hanc requiram, vt inhabitem
in domo domini omnes dies vitæ meæ, & videam delecta-
tionem domini, & conſiderem templum eius. Si quis igitur
purum illud & incorporeum ſummum illud videre merue-
rit, quid habet aliud quod deſideret? Denique Petrns gloriã
reſurrectionis Chriſti vidit, & nolebar deſcendere, dicens:
Matth.17. Domine bonum eſt nos hic eſſe. Et quãto incomparabilior
eſt illa diuinitatis gloria, & lnx inacceſſibilis, quam ſi quis D
viderit, quid aliud concupiſcat? Non regna, non facultates,
honores, gloriam, poteſtates. Illis enim vti nihil beatitudi-
nis eſt, hoc vti beatum eſt, vt illa deſpiciens ad hoc conuer-
ſus maneat. Hanc igitur videns pulchram imaginem ingre-
diatur intus, foris relinquat vultus corporis. Nam qui intue-
tur corpora, non debet introrſum intueri, ne more mergen-
tis in gurgite rapiatur atqne abſorbeatur, & quaſi profundo
demerſus nuſquàm appareat. Fugiamus ergo in patriam ve-
riſſimam. Illic patria nobis, & illic pater à quo creati ſumus,
vbi eſt Hieruſalẽ ciuitas quæ eſt mater omnium. Sed quæ
eſt fuga? Non vtiqne pedũ, qui ſunt corporis. Iſti enim quo-
cunque currunt, in terra currunt, & de ſolo ad ſolũ trãſcũt.
Nec nauibus fugiamus & curribus, aut equis qui obligantur
& cadũt, ſed fugiamus animo & oculis, aut pedibus interio-
ribus. Aſſueſcamus oculos noſtros videre quæ dilucida &
clara ſunt, ſpectare vultum continentiæ & temperantiæ, om
néſque virtutes, in quibus nihil ſcabrum, nihil obſcurum &
tortuoſum ſit: & ſeipſum expectet quis, & conſciẽtiam ſuã,

A illum oculum mundet, ne quid ſordidũ habeat. Quod enim
videtur, non debet diſſonare ab eo qui videt, quoniam con
formes nos deus imaginis voluit eſſe filij ſui. Cognitum igi- Roma.8.
tur nobis eſt illud bonum, nec longe eſt ab vnoquoque no-
ſtrum. In ipſo enim viuimus, & ſumus, & mouemur. Ipſius
enim & genus ſumus, vt Apoſtolns gentiles poſuit ſignifi- Act.17.
cari. Ipſum eſt bonum quod quærimus, ſolum bonum. Ne-
mo enim bonus, niſi vnns deus. Hic eſt oculus qui magnum Marci.10.
illum & verum decorem intuetur. Solem niſi ſanus & vehe-
mens oculus non aſpicit, nec bonum poteſt videre niſi ani-
ma bona. Fiat ergo bonus qui vult videre dominũ, & quod
eſt bonnm. Huius boni ſimiles ſumus, & ſecundum id ope-
remur quæ bona ſnnt. Hoc eſt bonum quod ſupra omnem
operationem eſt, ſupra omnem mentem atque intellectum,
ipſum eſt quod ſemper manet, ad ipſum connectuntur om-
nia, in quo habitat plenitudo diuinitatis, & per ipſum recon
ciliantur omnia in ipſum. Et vt plenius definiamus quid ſit
bonum, vita eſt bonũ, quia ſemper manet, dans viuere, & eſt
B omnibus, quia fons eſt omniũ vitę Chriſtns, de quo ait pro-
pheta: In vmbra eius viuemus. Nunc enim vita noſtra abſcõ Thre.4.
dita in Chriſto eſt: cum autem apparuerit Chriſtus vita no- Colo.3.
ſtra, tũc & nos apparebimus in gloria. Ergo nõ timeamus
mortem, quoniam requies eſt corporis: animæ autem vel li-
bertas, vel abſolutio. Nec vereamur eum qui poteſt corpus Matth.10.
interficere, animam autem non poteſt, quia non timemus
eum qui poteſt veſtimentum auferre, non timemus eum qui
poteſt noſtra furari, nos autẽ non poteſt. Nos igitur animæ
ſumus ſi volumus eſſe Hebræi, de iis qui ſunt ſocij Iacob, id
eſt, imitatores eius. Nos animæ ſumus, noſtra autem mem-
bra ſunt ſeruanda ne ſcindantur, ne inueteraſcant, ſed ille
magis qui his vtitur, ſeruare ſe debet & cuſtodire.

FINIS.

CAPITA LIBRI PRIMI DE SANCTO IACOB.

C Quod ad virtutum diſciplinam paſſionéſque coërcendas
neceſſarius ſit ſermo prudẽs ac bonus, & mens rationi in-
tenta. Quódque docibilis ſit virtus. Et quod licet ratio
concupiſcentiam eradicare, & corporales motus auferre
non poſſit, mens tamen ſobria refrænare atque reprime-
re valeat quamuis grauem paſſionem. Cap.I.
De ordine ac differentia paſſionum. Et qua ratione tempe-
rantia quàm maximè iſtarum paſſionum reſtinguat ardo
rem, corporalíſque ferocitatis habenas. Ac de magnis e-
iuſdem temperantiæ laudibus, quam & primis hominib'
tenendam deus mandauit, & lex docet, vniuerſorúmque
infundit affectibus. Cap.II.
Quod ſapientiam & diſciplinam doceri ſcriptura teſtetur.
Ac de exhortatione ad ſtudium, & eius cõmẽdatione. Et
quod nulli noſtram adſcribere debeamus culpam, niſi no
ſtræ voluntati qua vel peccato vel iuſtitiæ ſeruimus.
Quod præterea carnem iniuſte quaſi infirmã accuſemus,
cum affectus non caro author ſit culpæ. Quod denique
D conſiderandum ſit in qua parte: an peccati vel iuſtitiæ to
lerabilior ſit ſeruitus, & fructus vberior. Cap.III.
Quantum dominus homini contulerit per dationem legis,
& gratiæ adiunctionem. Et quid lex operata ſit in ho-
mine iuxta ſententiam Apoſtolicam. Ac de abſolutione
duarum quæſtionum circa verba Apoſtoli incidentium.
Caput IIII.
Qua ratione lex non ſuffecerit, ſed vltra eam neceſſaria fue
rit gratia per mortem Chriſti donata. Quodque nos e-
tiam cũ illo mori, reſurgere & verſari debeamus. Cap.V.
Quid profuerit legis promulgatio. Quantum etiam vtilita-
tis atque conſolationis homini attulerit gratia, & pignus
charitatis Chriſti, cum incitatione ad repẽſionem obſe-
quij pro tantis beneficiis debiti, eorumdémque benefi-
ciorum conſolatiue inductione. Cap.VI.
Qualis in nobis debeat eſſe Chriſti charitas, & quod nulla
aduerſa corporis vitæ beatæ munus imminuunt. Quod-
que in ſe habeat remunerationem ſuam qui Chriſtum ſic
ſequitur, ac beatus ſit. Quod etiam ſic beata vita ſit in bo
minibus

minibus, in quib' fuerit vita perfecta, & quæ ſit vita perfecta. Quid denique vir perfectus quærat, ac illi conueniat. Cap. VII.

Quod quamuis ſapiens delectetur ſanitate corporis aut liberis, non tamen minus perfectus ſi illa amittat, & quòd nulla aduerſa intolerabiliter ferat, cum expoſitione eorum quæ ad formam iuſti viri requiruntur. Cap. VIII.

Diui Ambroſij

MEDIOLANENSIS EPIſcopi de ſancto Iacob & uita beata.

Liber primus.

Quod ad uirtutum diſciplinam paßionúmque coercendas neceſſarius ſit ſermo prudens ac bonus, & mens rationi intenta. Quodque docibilis ſit uirtus, Et quod licet ratio concupiſcentiam eradicare, & corporales motus auferre non poßit, mens tamen ſobria refrænare atque reprimere ualeat quamuis grauem paßionem. Cap. I.

NEceſſarius ad diſciplinam bonis omnibus ſermo plenus prudentiæ, & mens rationi intenta præcurrit virtutibus, paſſiones coërcet. Docibilis enim virtus. Denique ſtudio & diſcendo quæritur, diſſimulando amittitur. Alioquin niſi ſermo bon' neceſſarius eſſet ad correctionem, nunquã lex diceret: Non adultera-
Exod.20. bis. Sed quia nudus ſermo ad monendum vtilis, ad perſuadẽdum infirmus eſt, ideo adhibenda eſt rationis recta cõſideratio, vt quod ſermo bonus præſcripſerit, ratio plenius tractata perſuadeat. Non enim ſeruili ad obediendũ conſtringimur neceſſitate ſed voluntate arbitra, ſiue ad virtutẽ propendimus, ſiue ad culpam inclinamur. Et ideo nos aut liber affectus ad errorem trahit, aut voluntas reuocat rationẽ ſecuta. Paſſio autẽ grauiſſima culpæ concupiſcentia, quam ratio mollit & comprimit. Emollire enim poteſt, eradicare nõ C poteſt, quoniam animus qui eſt rationis capax, vt ſuarũ paſſionum dominus, ſic repreſſor. Neq; enim fieri poteſt vt facilis ad iracundiã non iraſcatur, ſed vt ratione ſe temperet, indignationẽ cohibeat, ac puniendo ſe reuocet, ſicut & pro-
Pſalm.4. pheta nos docet dicens: Iraſcimini, & nolite peccare. Conceſſit quod naturæ eſt, negauit quod culpæ eſt. Omnis itaq; temperantia ex aliis non ex ſe originem ſumit, ideoq; ſecũda eſt. Nã aut de naturalibus ſuſcipitur, aut de vtilibus. Itaque aut naturalia temperat, aut vtilitatis aſſertor eſt. Denique non ibi excidit concupiſcentiam, ſed facit ne concupiſcentiæ ſeruiamus. Quis enim tantus vt corporales motus poſſit auferre, niſi ſolus ille qui potuit de infructuoſa ficulnea dicere, hoc eſt malitia Iudæorũ: Ecce anni tres ſunt ex
Lucæ.13. quo veni quærens fructũ in ficulnea hac, & non inuenio: ſuccide ergo illã? Cui reſpondit ſeruus: Remitte illã & hoc anno, vſq; dum fodiã circa illã, & mittam cophinũ ſtercoris: & ſiquidem fructum fecerit: ſin autẽ, in futurũ ſuccides illam. Merito ad dominũ retulit, quia excidendæ temporalis pro- D lapſionis poteſtatẽ ſibi ipſe vindicare non poterat, ſed domino reſeruabat. Deniq; quẽ de hominibus meliorẽ & fortiorem aſſumemus q̃ ſanctum Dauid, qui cupiditatem qua cõcupierat aquã de lacu Bethleẽ hoſtili interclusam exercitu, ſibi auferre nõ potuit, potuit mitigare? Nã cũ aliis vtiq; defuiſſe non inueniamus, id eſt, tanto exercitus numero, cũ vtiq; multo minus regi deeſſe potuerit ex cæteris fontibus aqua: irrationabilẽ quandam concupiſcentiam paſſus deſiderauit eam quæ hoſtiũ erat circũfuſione vallata, vnde ſine maximo periculo nõ facile potuiſſet deferri. Itaq; ait: Quis mihi dabit potum de lacu qui eſt in Bethleem ad portã? Et
1.Reg.23. cum eſſent reperti tres viri qui hoſtium caſtra præciderẽt, & deferrent aquam quam ſummo deſiderio deſideraſſet: cognoſcẽs quod periculo alieno aqua ſibi eadem conſtitiſſet, profudit illam domino, ne ſanguinem illorum qui eam de-

A tulerant, bibere videretur. Quæ res indiciũ eſt quod concupiſcentia quidem rationẽ præueniat, ſed ratio cupiditati reſiſtat. Humanũ itaq; quod paſſus eſt Dauid, vt irrationabiliter concupiſceret: ſed illud laudabile, quod irrationabilẽ concupiſcentiam rationabiliter parato fraudauit remedio. Dum laudo viros qui erubuerunt deſiderium ſui regis, & maluerunt finem eius verecundiæ vel periculo propriæ ſalutis afferre: plus laudo eum qui erubuit in ſuo deſiderio alienum periculum, & aquam dubiæ ſortis preciũ quæſitam ſanguinis comparauit: ſimul quaſi repreſſa victor cupiditate profudit aquam domino, vt oſtenderet quod concupiſcẽtiam ſuã verbi conſolatione reſtingueret. Poteſt igitur mẽs ſobria impreſſione refrænare ac reprimere quamuis grauẽ paſſionem, & feruorem omnẽ cupiditatis flagrantiſſimę refrigerare, deriuare aliò motus, & rectæ rationis tractatione deſpuere paſſiones. Etenim cum deus hominẽ conſtitueret, & in eo mores ſenſúſq; plantaret, tunc motibus eius impoſuit regale mentis imperium, vt omnes ſenſus motúſq; hominis eius vigore ac poteſtate regerentur. Adiunxit ad gra- B tiam creaturæ, vt mentem ipſam diuinis reformaret præceptis, & ſapientiæ inſtrueret diſciplinis, quibus & cauẽda noſceret, & legenda cognoſceret. Mens igitur recta ratione tenet diſciplinã ſapiẽtiæ, vt diuinę humana cognoſcat erudit' in lege, per quã diſcit quas ſibi ſubiicere debeat paſſiones.

De ordine ac differentia paßionum. Et qua ratione temperantia quàm maximè iſtarum paßionum reſtinguat ardorem, corporaliſque ferocitatis habenas. Ac de magnis eiuſdem temperantiæ laudibus, quam & primis hominibus tenendam deus mãdauit, & lex docet, aduerſorumque infundit affectibus. Cap. II.

PAſſionum autem velut duces ſunt naturalis delectatio & dolor, quas ſequuntur cæteræ. Illæ enim complectuntur vniuerſas, quarum vtraq; non ſolum corporis, ſed etiam ſecundum animã paſſiones ſunt. Et quia diximus ſubeſſe his alias paſſiones: ante delectationem concupiſcentia, poſt delectationem gratulatio eſt. Ante dolorem autem eſt timor, poſt dolorem triſtitia. Commotio autem animi communis paſſio & delectationis C & doloris eſt. Tranſcurram alias, id eſt, ſuperbiam, auaritiã, ambitionẽ, contentionẽ, inuidiam, quæ ſunt ſecundum animam paſſiones: tranſcurram etiam inexplebilem vorãdi libidinem, effuſionémq; luxuriæ atque laſciuiæ, quæ vitia nexa ſunt corpori, & ſecundum illud operantur. Meritóque temperantia q̃ maxime iſtarum paſſionum reſtinguit ardorem, quæ primum ſobrietate atque moderamine animũ tẽperat, mentem informat. Deinde etiam delitiarum abſtinentia reſtinguit habenas corporalis ferocitatis. Ideo lex recidit ciborum licentiam, epularum copias, non ſolum vt reſecaret luxuriam, verum etiam vt inhibentis cõtemplatione præcepti viam tractationi rationis aperiret, quæ irritamẽta gulæ cæteráſque recideret cupiditates, corporeas paſſiones Gene.25. motúſque cohiberet. Temperantia eſt igitur correctionis præuia, diſciplinæ magiſtra. Ab hac profectus Iacob ſanct', primatus à fratre quos non habebat accepit: eiúſque prælatus aſſenſu, docuit in reliquum intemperantes proprio ſibi viles eſſe iudicio. Ab hac profectus Ioſeph & calorem iuuẽ D tutis edomuit, & tentatum adulteriis animum illecebris, rectæ rationis inductione firmauit. Deniq; quãuis fortis eſſet & validus, tamen tractatu rationis fulcire ſe maluit, dicens vxori domini ſui: Si domin' meus neſcit præter me aliquid Gene.39. in domo ſua, & omnia quæcunque habet, dedit in manus meas neque ſubtractum eſt à me quicq̃ præter te, quæ vxor illius es: quomodo faciam verbum hoc malum, & peccabo coram deo? Hæc eſt igitur rectæ rationis tractatio, quã Græci λογισμὸν nuncupant, qua mens ſapientiæ intenta ſolidatur. Pulchra enĩ ratio, quod nec beneficiis domini eſſe deberet ingratus, nec occultum poſſet eſſe peccatum, quod deo teſte committeret, quem latere non poſſet. Bona igitur ratio, quę & hoſtilem plerumque affectum exuit, & dolorem iniuriæ ſequeſtrat. Denique & in acie plerumque victorem victo mitigat, & ferituri mucronem retardat, & rogantem morti eripit: eóque ſubiectis parcere iuſta ratio perſuadet. Nã de

exclu-

A excludendo vel mitigando iniuriæ dolore quis melior ma-
giſter quàm patriarcha Iacob, qui proprios coarguens filios
Gene.34. Simeō & Leui, ait: Odioſum me feciſtis, ita vt ſæuus videar.
Et vtique vlti fuerant ſororis iniuriam, quæ contra inſtitu-
ta patria violato fuerat pudore temerata. nec potuit Iacob
præceptor diſciplinæ, cuſtos pudoris, ſtuprum probare cō-
miſſum, ſed maluit inſolentes ratione cohiberi, ſciens quòd
indignationem ratio temperare poſſet. Temperantia eſt i-
gitur quæ reſecat cupiditates. Hanc primis hominibus te-
Gene.2. nendam mandauit deus, dicens: De fructu autem ligni quod
eſt in paradiſo, non edetis, neque tangetis illud, ne moria-
mini. Et quia non eſt retenta, ideo tranſgreſſores virtutis e-
gregiæ, paradiſi exules facti ſunt, & immortalitatis exortes.
Hanc lex docet & vniuerſorum infundit affectibus.

Quod ſapientiam & diſciplinam doceri ſcriptura teſtetur. Ac de exhortatione ad ſtudium, & eius commendatione. Et quod nulli noſtram adſcribere debeamus culpam, niſi noſtræ voluntati, qua vel peccato vel iuſtitiæ ſeruimus. Quod præterea carnem iniuſte quaſi infirmam accuſemus, cum affectus non caro author ſit culpæ. Quod demum conſiderandū ſit in qua parte, an peccati vel iuſtitiæ tolerabilior ſit ſeruitus, & fructus vberior. Cap. III.

B

DOceri autem & ſapientiam & diſciplinā ſcriptura
teſtatur, de temperantia in lege, de cęteris in libro
Iob.21. Iob, in quo ſcriptum eſt: Nonne dominus eſt qui
docet intellectum & diſciplinam? Et in Euangelio
Matth.5. dominus ipſe ait: Diſcite à me, quia mitis ſū, & humilis cor-
Matth.18. de. Et alibi ad diſcipulos ait: Ite, docete omnes gentes, ba-
ptizantes eos in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti. Vn-
de autem diſcipuli dicti? Aut quid aliud à Chriſto, niſi vir-
tutum operari præcepta diſcebant? Denique Dauid ait: Ve-
Pſal.33. nite filij, audite me, timorem domini docebo vos. Vtiq; ti-
Eccli.1. mor dei de numero virtutū eſt, quia, Initium ſapientiæ ti-
mor domini, per quē aſciſcitur piæ forma doctrinæ, de qua
Rom.6. Paulus ait, Gratias autem deo, quod fuiſtis ſerui peccati, ſed
obediſtis ex corde in eam formam doctrinæ in qua traditi
eſtis: liberi autem à peccato, ſerui facti eſtis iuſtitiæ. Doctri-
na igitur facit vt poſſimus peruenire ad iuſtitiam. Poteſt i-
C gitur acquiri iuſtitia diſcendo. Intendamus igitur ſtudio in
formam Euangelicę doctrinæ. Minimum ſtudij plerumque
pro maximo habetur. In ſtudio enim ſunt omnia per quod
adhibetur obedientia: quæ in vtramlibet partem propēde-
rit, aut culpam adiungit, aut gratiam. Hęc nos in primo Adā
traxit ad mortem, hæc nos in Adam ſecundo ad vitam voca
uit. Non eſt quod cuiquam noſtram adſcribamus culpā, niſi
noſtræ voluntati. Nemo tenetur ad culpam, niſi voluntate
propria deflexerit. Non habent crimen quæ inferuntur re-
luctantibus, voluntaria tantum commiſſa ſequitur delicto-
rum inuidia, quod in alios derivemus. Voluntarium ſibi mi-
litem legit Chriſtus, voluntarium ſeruum ſibi diabolus au-
ctionatur. Neminem iugo ſeruitutis aſtrictum poſſidet, niſi
ſe prius peccatorum ære ei vendiderit. Quid carnem quaſi
infirmam accuſamus? Membra noſtra arma ſunt iniquitatis,
& arma iuſtitiæ. Audiſti pauperem iniuriam accipientem,
protexiſti eum, membra tua arma pietatis ſunt, quibus pau-
perem ab iniuria vindicaſti. Vidiſti egenum, donaſti eū mu
D neribus dexteræ tuæ, mortem à tuo pectore repuliſti. Vidi-
ſti eum qui damnatur ad mortem, eripuiſti eum, quia ſcri-
Prouer.24. ptum eſt: Eripe eum qui ducitur ad mortem. mēbra tua ar-
ma ſunt iuſtitiæ, ſi iniuſte hominem perire non paſſus es. Vi
diſti mulierem, caſtigaſti corpus tuū, mortificaſti libidines,
procaces meretricis oculos auerſatus deſeruiſti, mēbra tua
arma ſunt, & arma caſtimoniæ. Contra autem ſi oculus tuus
vidit mulierem ad concupiſcendum eam, aperuiſti vulnus,
impreſſiſti telum corpori tuo, membra tua arma iniquitatis
ſunt. Vidiſti poſſeſſionem pupillorum, & paternis eos expu
liſti ſedibus, tranſtuliſti terminos quos poſuerūt patres tui,
membra tua arma iniquitatis ſunt. Affectus igitur non caro
author eſt culpæ, caro autem voluntatis miniſtra. Non ergo
Roma.6. vēdat nos volūtas noſtra. Clamat Apoſtolus: Neſcitis quo-
niam cui exhibuiſtis vos ſeruos ad obediendum, ſerui eſtis
eius cui obediſtis, ſiue peccati in mortem, ſiue obeditionis

A ad iuſtitiam? Ergo ſi aut peccato ſeruimus aut iuſtitiæ, con-
ſideremus in qua parte ſeruitus tolerabilior, fructus vberior.
Sed qui poteſt eſſe fructus in morte? Peccati enim ſtipendiū
mors: & ideo nullus in eo fructus eſt, ſed pudoris diſpendiū,
cum ea quæ geſſimus, erubeſcimus. Seruire autem iuſtitiæ,
libertas eſt. Qui enim vocatus eſt in domino ſeruus, libertus 1. Corin.7.
eſt domini. Similiter qui liber vocatus eſt, ſeruus eſt Chriſti.
Vtraq; cōditio optima, eſſe ſub Chriſto, ſub quo & precioſa
ſeruitus, & glorioſa libertas. Precioſa ſeruitus, quaſi tāti ſan-
guinis precio comparata. Glorioſa autem libertas, quā nul-
la ſeruitus culpæ, nulla peccatorum vincula conſtringunt;
nulla flagitiorum onera, nulla criminum commercia dege-
neris nexu ſeruitutis addicūt. Diſce humilitatem ô homo,
Apoſtolici vim cognoſce magiſterij. Seruū te dicis? liberꝰ
es: ſi liberum te iactas, ſeruus es. Nam & ille qui quaſi ſer-
uus redemptus eſt, libertatem habet: & iſte qui quaſi liber
vocatus eſt, bonum eſt illi vt ſeruum Chriſti ſe eſſe cogno-
ſcat, ſub quo ſeruitus tuta eſt, & libertas ſecura. Quis quaſi
idiotam Paulum vel in ipſo iure aſſerit? Sciuit enim diſcer-
B nere inter libertum & liberum, & ideo nō perfunctorie ſed
proprie dixit: Qui enim vocatus eſt in domino ſeruus, li-
bertus eſt domini: ſimiliter qui liber vocatus eſt, ſeruus eſt
Chriſti. Reuera enim omnes Chriſti liberti ſumus, nemo li-
ber. Omnes enim in ſeruitute generati. Quid ſeruili condi-
tioni arrogantiam libertatis aſſumis? Quid titulos nobilita-
tis vſurpas ſeruilis hæreditas? Neſcis quòd te Adæ atq; Euæ
culpa mācipauerit ſeruituti? Neſcis quòd redemerit te Chri
ſtus, non emerit? Non aurō, non argento redempti eſtis de 1. Petri.1.
vana veſtra conditione, ſed precioſo ſanguine agni, clamat
Apoſtolus Petrus. Ergo redemptus à domino es. ſeruus es
qui creatus es, ſeruus es qui redemptus es, & quaſi domino
ſeruitutem debes, & quaſi redemptori. Nec inferiorem pu-
tes libertinitatem ſub Chriſto, quàm libertatem eſſe. Ad di-
gnitatem æqualis, ad tuitionem præſtantior eſt, ad gratiam
par, aduerſus lapſum cautior, aduerſus ſuperbiam tectior.
Ita libertatem accepiſti, vt meminiſſe manumiſſoris tui de-
beas, vt patrono tuo noueris legitimum obſequium deferē
dum, ne ab ingrato reuocetur libertas. Quid te beatius, qui
ſub domino regnas, & ſub patrono militas?

C

Quantum dominus homini contulerit per dationem legis, & gratiæ adiunctionem. Et quid lex operata ſit in homine iuxta ſententiam Apoſtolicam. Ac de abſolutione duarum quæſtionum circa verba Apoſtoli incidentium.

Caput IIII.

QVid autem eſt quod tibi non contulit dominus?
Legem dedit, adiunxit gratiam. Lex peccatū de-
nunciauit, ſed in conditione lubrica penitus co- Roma.7.
hibere non potuit. Cognoui enim peccatū quod
neſciebam, cognoui concupiſcentiam. Quod ante per igno
rantiam in me mortuū videbatur, reuixit, ego autē mortuus
ſum peccati vulnere. Cognitio culpæ quæ mihi profutura
videbatur, hæc nocuit, vt ſcirem quod vitare non poterā.
Peccatum enim prodidit, & per bonum denunciationis ſuę
peccati ipſius acerbauit inuidiam. Itaque ſupra modū factū
eſt peccatum mihi, quia cumulatū eſt denunciatione man-
dati. Creſcit enim culpa cum ꝓditur, nec cauetur. Quomo-
D do ergo bonum mandatum quod mihi mors eſt? Aut quo-
modo nō eſt mihi mors quod per bonum ſignificatiōis ſuæ
demonſtrando peccatum operatum eſt in me mortē? Nam
certū eſt quod mors mihi acceſſit, dū quod facio agnoſco
peccatū, ſicut ipſe dominꝰ ait: Si nō veniſſem, & locutus fuiſ Ioan.15.
ſem his, peccatum non haberēt. Quid miraris igitur ſi lex
quibuſdam morti ſit, cum morti ſit & domini ſalutaris ad-
uentus, per quē redempti ſumus? Infidelis enim mortem ſi-
bi quærit ex gratia, manet autem mādati gratia. Etenim ſi-
cut cognitio venenatorum poculorum conſummatur ad di
ſciplinam medicinæ, ſic diuinum mandatum ad vitam æter-
nam. Sicut autē ei qui male vtitur noxiis potionibus, cogni-
tio earū in malū vertitur & periculū: & quò magis venena
cognouerit, hoc ſe intelligit amplius periclitari: ſic forma mā
dati iis qui legē interpretātur, vel demonſtrata atque inter-
dicta peccata vitare nō poſſunt, mortis author eſt. Sicut er-

A go bonum antidotum,etiam ſi imprudenti aut intemperāti
non bonum: ſic bonum mandatum etiam ſi intemperanti nō
bonum eſt. Ergo bonum mandatum, quod alicui mors eſt.
Reſpōſum igitur habe primæ propoſitionis,quia poteſt eſ-
ſe bonum mandatum quod mihi mors eſt,bonum per natu-
ram ſalutaris præcepti,mors per intemperantiam carnis. Et
quia didicimus eſſe bonum mandatum,quod mihi mors eſt:
nunc diſcutiamus quomodo non ſit mihi mors, quod licet
per bonum,mihi tamen operatum eſt mortē. Sic enim pro-
Roma.7. poſuit Apoſtolus: Quod ergo bonū eſt,mihi mors eſt? Ab-
ſit.Sed peccatū,vt appareat peccatum, per bonum mihi o-
peratum eſt mortem.Itaque ſpectemus ſingula. Mandatum
vtique legis eſt,lex autem ſpiritalis eſt, cuius gratiā video,
pulchritudinem laudo,formam prædico,præceptum admi-
ror:ſed quia carnalis ſum ego, venundatus ſub peccato,tra-
hor inuitus ad culpā. Etenim quaſi ſeruo culpa dominatur.
Itaque odi crimen,& facio.Mens odit,caro concupiſcit, e-
go tamen in vtraque,qui legi mēte conſentio,& carne quod
B nolo hoc ago.Bonum ergo mandatum,cui conſentio:& mēs
bona,quæ quod bonum eſt elegit.Bona ad iudicandum,ſed
infirma plerumque ad reſiſtendum: quia repugnat ei corpo
ris appetentia, & captiuam eam trahit ad erroris illecebras.
In quo periculo vnum eſt remedium, vt quem lex non po-
Roma.7. tuit, liberaret dei gratia. Sic enim ſcriptum eſt: infelix ego
homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Gratia
dei per Ieſum Chriſtum dominum noſtrum. Itaque fit vt
licet peccatum quod latebat,id eſt,concupiſcentia mea quā
non putabam eſſe peccatum,mortem mihi operata ſit, dum
proditur,& ſupra modum ſactum ſit ipſum peccatum (erat
enim peccatum etſi neſciebatur, ſed cognitione coaceruatum
eſt, & quaſi incrementum erroris aſſumpſit, atque in
naturam delicti ceſſit forma mandati) mihi tamen mors nō
ſit, cui promptum eſt ad Chriſtū confugere,per quem ſol-
uimur omni mortis periculo. Abſoluta igitur etiam ſecun-
da eſt propoſitio, quia mandatum mihi legis mors eſt, etſi
mortem non operetur. Quod enim conturbamur, fragilita-
C tis eſt:quod euadimus, Chriſti.

Qua ratione lex non ſufficerit, ſed vltra eā neceſſaria fuerit gratia per mortem Chriſti donata. Quodque nos etiā cum illo mori,reſurgere & uerſari debeamus. Cap. V.

ERgo vt ad exordia ſermonis hu9 reuertamur,mēs
bona eſt quæ habet tractationem rationis,& intendit
ſapientiæ diſciplinis, ſed grauis lucta eſt ei cū
mortis corpore, & plerumque rationem mentis
vincit carnis illecebra. Et ideo dominus primū legem de-
dit, cui mens hominis ſeſe ad obtemperandum dedit, & ei
ſeruire cœpit vt eſſet ſubdita:ſed caro ſubiecta nō erat,quia
ſapientia carnis non eſt legi ſubdita, & præceptis eius repu-
gnabat. Non enim poterat virtuti obedire cupiditatibus de-
dita,& lenociniis carnalibus implicata. Ideo laborandū eſt
vt teneamus dei gratiam. Mens itaque bona, ſi rationi intē-
dat:ſed parum perfecta,niſi habeat gubernacula Chriſti. Ve
nit enim dominus Ieſus, qui noſtras paſſiones cruci ſuæ af-
figeret,peccata donaret:in cuius morte iuſtificati ſumus, vt
D totus mundus eius mundaretur ſanguine. Denique in mor-
Roma.6. te ipſius baptizamur. Si igitur in ipſius morte dimittuntur
nobis peccata, etiam peccatorum nobis paſſiones in illius
morte moriantur, illius crucis clauis affixæ teneantur. Si in
illius morte mortui ſumus,quid igitur tanquam viuentes ad
ea quæ ſunt mundana reuocamur? Quid nobis cum elemētis
mundi? Quid cum cupiditatibus? Quid cum luxuria atque
laſciuia,quibus in Chriſto mortui ſumus? Quod ſi ſumus in
Chriſto mortui, in Chriſto reſurreximus. Cum Chriſto i-
gitur verſemur, cum Chriſto ſuperiora quæ ſunt, non quæ
corruptibilia & terrena quæramus. Chriſtus reſurgens à
mortuis, veterem hominem affixum reliquit, nouum reſu-
ſcitauit. Chriſt9 mortuus eſt, vt & nos peccato moreremur,
deo reſurgerem9. Mortua eſt caro noſtra, quid igitur pec-
cato reuiuiſcit? Quid igitur peccato obedit? Quid igitur
peccatū regnat in mortuis,cum mors finis peccati ſit? Mor-
Gala.6. tui ſumus carne, renouati ſumus ſpiritu. Spiritu ambulem9,
quia ſpiritum Chriſti accepimus. Si autem ſpiritus in nobis,
ergo ſit nobis caro mortua propter peccatum, ſpiritus vero

A viuat propter iuſtificationem. Sic quod erat impoſſibile le-
gi, ſolutum eſt ſi in ſpiritu ambulemus. Sic paſſiones ſepeli-
mus, ſi crucem huius corporis non reſoluamus. Sic chiro-
graphum peccati quod deletum eſt in cruce Chriſti,nō re- Coloſ.2.
ſcribemus, ſi veteris hominis amictum quem exuimus, non
induamus. Scriptum eſt enim in Cāticis: Exui tunicam meā, Canti.5.
quomodo induam eam? Laui pedes meos, quomodo inqui-
nabo eos? Mortificata igitur nobis ſunt corporis membra,
cur eius pullulāt vitia? Ideo lex nō præualuit, quia carnē nō
mortificauit. Ideo quaſi vmbra præterit,non colorauit:id-
eo etiam obumbrauit nos à ſole iuſtitiæ, quia exacerbauit
crimina, ergo & obfuit.

Quid profuerit legis promulgatio. Quantum etiam vtilitatis atque conſolationis homini attulerit gratia, & pignus charitatis Chriſti, cum incitatione ad repenſionē obſequij pro tantis beneficiis debiti, eorumdemque beneficiorum conſolatiua inductione. Cap. VI.

B QVid igitur profuit vt lex promulgaretur ſi profu-
tura non erat? Habebamus iam legem naturæ, erat Roma.2.
vnuſquiſque ſibi lex, qui opus legis ſcriptum ha-
bebat in corde ſuo. Illam non tenuimus: cur ad-
debatur ei altera, in cuius operibus caro non poſſet iuſtifi-
cari? Acceſſit vinculum,non ſolutio: addita eſt peccatorum
agnitio, nō remiſſio. Peccauimus omnes qui poteramus ex-
cuſationem prætendere per ignorantiam: os obſtructum eſt
omnibus. Profuit tamen mihi,cœpi confiteri quod negabā,
cœpi delictum meum cognoſcere,& iniuſtitiam non operi-
re,cœpi pronunciare aduerſus me iniuſtitiam meam domi- Pſal.31.
no,& tu remiſiſti impietates cordis mei. Sed & illud mihi
prodeſt,quod non iuſtificamur ex operibus legis. Non ha-
beo igitur vnde gloriari in operibus meis poſſim, non ha-
beo vnde me iactē, & ideo gloriabor in Chriſto. Non glo-
riabor quia iuſtus ſum, ſed gloriabor quia redemptus ſum.
Gloriabor non quia vacuus peccati ſum, ſed quia mihi re-
miſſa ſunt peccata: Non gloriabor quia profui, neque quia
C profuit mihi quiſquam,ſed quia pro me aduocatus apud pa-
trem Chriſtus eſt, ſed quia pro me Chriſti ſanguis effuſus
eſt. Facta eſt mihi culpa mea merces redemptionis,per quā
mihi Chriſtus aduenit. Propter me Chriſtus mortem gu-
ſtauit. Fructuoſior culpa quàm innocentia. Innocentia ar-
rogantem me fecerat, culpa ſubiectum reddidit. Habes i-
gitur quibus ratio profuit tibi legis. Sed dicis quia per le- Roma.5.
gem ſuperabundauit peccatum, Sed vbi ſuperabūdauit pec
catum, ſuperabundauit & gratia. Mortuus es peccato ho-
mo, ergo lex iam non obeſt. Reſurgis per gratiam, ergo lex
profuit, quia acquiſiuit gratiam. Accepiſti etiam pignus
Chriſti charitatis: quoniam qui pro te mortuus eſt, aduo-
catus eſt tibi, & ſanguinis ſui mercem reſeruat. Et qui pec-
catorem reconciliauit patri, multo magis commendat inno-
centem, & tuetur ſubditum, quia ſit innoxium. Tanti igi-
tur beneficij debitor non rependes obſequium? Hæredem
te fecit, cohæredem te fecit. Hæredem dei, cohæredē Chri- Roma.8.
ſti. ſpiritum tibi adoptionis infudit. Numera hæc,& adiunge
D non tam ad debiti nexum, quàm ad muneris accepti conuer
ſationem. Cohæres Chriſti es, ſi compatiare, ſi commoria-
re, ſi conſepeliare. Cum Chriſto ſuſcipe paſſiones eius, vt
ſupra paſſiones eius cum eodem eſſe merearis. Vide quo-
modo tibi peccata ſuperiora donauit, vt nihil faceret obeſ-
ſe quod peccaſti. Vide quomodo te hortatur ne amittas quod
accepiſti. Breuis huius laboris eſt meta, & corona fructus
perpetui: tolerabilis paſſio, merces inæſtimabilis. Quid e-
nim te angit? An ignobilitatis abiectio? Sed erit tibi in fu-
turum glorioſa nobilitas deuotionis ac fidei. Num cenſus te-
nuior, victus anguſtior? Sed erunt tibi diuitiæ remunera-
tionis æternæ, in quibus rei vllius egere non poſſis. Num
amiſſio filiorum? Recipies perpetuos quos ſuſceperas tem-
porales, & dicetur de te, Beatus qui habet ſemen in Sion,
& domeſticos in Hieruſalem. Indignæ, inquit, paſſiones Roma.8.
ſunt huius temporis ad futuram gloriam. ſcriptura tibi di-
cit. Adde quia vita beata his aduerſis ſecularium moleſtia-
rum aut paſſionum corporalium non minuitur, ſed ma-
gis probatur. Adde quod vel patrimonij damna non ſentit,
vel neceſ-

vel oeceſſitudinem forti mente abſcondi diſpendia, abſor- A
bet dolorem. Addé quia neſcit naufrágia qui ſemper in por
tu tranquillitatis eſt. Quid illud quod labor tibi communis
eſt cum omnl creatura, quia propter te mundus ipſe ſeruitu-
tem tolerat corruptionis, quia cum ſanctis tibi laboris huius
& expectationis commune conſortium eſt? Sol occaſum ſuũ
recognoſcit, luna defectum, errorem ſtellarum lumina, dũ
totius corporis noſtri expectatur redẽptio. Sed vereris du-
bios vitæ anfractus, & aduerſarij inſidias, cum habeas auxi-
lium dei, habeas tantam eius dignationem, vt filio proprio
Roma. 8. pro te non pepercerit? Pulchro verbo vſa eſt ſcriptura, vt
dei patris erga te pium propoſitũ declararet, qui morti pro
te totum obtulit, quod in plenitudine diuinitatis nihil ipſe
amiſit, & te redemit. Conſidera affectũ patrium. Quod pie-
tatis eſt, quaſi morituti filij ſuſcepit periculũ, quaſi orbitatis
hauſit dolorem, ne tibi periret fructus redemptionis. Tan-
tum fuit domino ſtudiũ tuæ ſalutis, vt propemodum de ſuo
periclitaretur, dum te lucraretur. Ille propter te diſpendia
noſtra ſuſcepit, vt te diuinis insereret, cœleſtibus conſecra- B
ret. Mire etiam addidit, Pro nobis omnibus tradidit illum:
vt oſtẽderet quòd ita omnes diligat, vt dilectiſſimũ ſibi fi-
lium pro ſingulis traderet. Pro quibus igitur quod ſuper o-
mnia eſt dedit, poteſt fieri vt nõ in illo vnioerſa donauerit?
Nihil enim excepit, qui omnium ceſſit authorem. Nihil eſt
igitur quod negari poſſe nobis vereamur, nihil eſt in quo
munificentiæ diuinæ diſſidere perſeuerantiæ debeamus, cu-
ius fuit tam diuturna & iugis vbertas, vt primo prędeſtina-
Ibidem. ret, deinde vocaret, & quos vocaret, hos & iuſtificaret: &
quos iuſtificaret, hos & clarificaret. Poterit deſerere quos
tantis beneficiis ſuis vſque ad præmia proſecutus eſt? Inter
tot beneficia dei num metnendæ ſunt aliquę accuſatoris in-
ſidiæ? Sed quis audeat accuſare quos electos diuino cernit
iudicio? Num deus pater ipſe qui contulit, poteſt ſua dona
reſcindere: & quos adoptione ſuſcepit, eos à paterni affectꝰ
gratia relegare? Sed metus eſt ne iudex ſeuerior ſit. Cõſide-
Ioan. 5. ra quem iudicẽ habeas. Nempe Chriſto dedit pater omne iu-
dicium. Poterit te ergo ille dãnare, quẽ redemit à morte, pro C
quo ſe obtulit, cuius vitã ſuæ mortis mercedẽ eſſe cogno-
Pſalm. 29. ſcit? Nonne dicet, Quę vtilitas in ſanguine meo, ſi dãno quẽ
ipſe ſaluaui? Deinde conſideras iudicẽ, nõ conſideras aduo-
catũ? Poteſt iſte ſæuiorẽ ferre ſententiã, qui interpellare nõ
deſinit vt paternæ reconciliationis in nos conferatur gratia?

Qualis in nobis debeat eſſe Chriſti charitas, & quod nulla aduerſa corporis uitæ beatæ munus imminuunt. Quódq; in ſe habeat remunerationẽ ſuam qui Chriſtũ ſic ſequitur, ac beatus ſit. Quòd etiã ſic beata uita ſit in hominibus in quibꝰ fuerit uita perfecta, & quæ ſit uita perfecta. Quid deniq; uir perfectus quærat, ac illi cõueniat. Cap. VII.

SEd & ſiqua imminerent grauia, nequaquam nos à
Chriſto ſeparare deberent. Cur nos pro illo non
etiam dura & acerba toleremus, qui pro nobis tã
indigna ſuſcepit? Ideoque debet in nobis eſſe cha-
ritas, vt nullis periculis reuocemur à Chriſto. Scriptum eſt D
Canti. 8. enim: Aqua multa non poterit excludere charitatem, & flu-
mina non concludent eam, quia torrentem tranſit anima di-
ligentis. Nulla tempeſtas, nullum profundum periculũ, nul-
lus terror mortis aut pœnæ vim charitatis imminuit. In his
enim probamur in his beata vita eſt, etiam ſi multis pericu-
lis inundetur. Non enim frangitur ſapiẽs doloribus corpo-
ris, nec vexatur incommodis ſed etiam in ærumnis beatus
manet. Neque enim aduerſa corporis vitæ beatæ munus im
minunnt, neque de eius ſuauitate aliquid delibant, quia non
in delectatione corporis vitæ beatitudo eſt, ſed in conſcien
tia pura ab omni labe peccati, & in eius mente qui cognoſcit
quia quod bonum eſt, hoc delectat, etiam ſi aſperũ ſit: quod
autem indecorum etiã ſi ſuaue, non mulcet. Ergo cauſſa be-
ne viuendi non delectatio corporalis, ſed mentis prudentia
eſt: non caro quæ ſubiecta eſt paſſioni, ſed mens, quæ iudi-
cat, quia nihil melius delectat q̃ conſiliorum honeſtas, & o-
perum pulchritudo. Ea igitur beatæ interpres eſt vitę. Me-
lior eſt enim prudentia vel arbitra paſſionis q̃ paſſio, præ-
ſtantiúſque quod iudicat, q̃ quod iudicio ſubiectũ eſt. Ne-
A que enim fieri poteſt vt ratione ſit melius, quod eſt irratio-
nabile. Habet ergo in ſe remunerationem ſuam qui ſequitur
Ieſum, & in ſuo affectu præmium, etiam ſi dura ſuſtineat:
beatus tamẽ eſt ſuis moribus, beatus ipſis periculis, ſicut do-
minus definiuit dicens: Beati qui perſecutionem patiuntur Matth. 5.
propter iuſtitiam. Eſt ergo beata vitą in hominibus, ſed in
his ſcilicet in quibus fuerit perfecta vita. Perfecta autem vi
ta non ſenſibilis iſta, ſed illa rationabilis ſecundũ tractatio-
nem rationis, & mentis viuacitatem, in quo non eſt portio
hominis, ſed perfectio, quæ non tam eſt in conditione ho-
minis quàm in operatione. Ea enim beatum facit. Huic igi-
tur viro quid eſt bonum, niſi ipſi ſibi quod habet? Et adeſt
ei hoc bonum, & cauſſa ei erit futurorũ bonorũ. De hoc bo-
no dixit Salomon: Bibe aquam de tuis vaſis, & de puteorũ
tuorum fontibus. Superfluãt tibi aquæ de tuo fonte, in tuas Prouer. 5.
autem plateas diſcurrant. Sint tibi ſoli conſtitutæ, & nemo
alienus particeps ſit tibi. Fons aquæ tuæ ſit tibi proprius.
Vtere igitur interno bono tuo. Teſtimonium autem boni
B huius maximum, quoniam qui habet, alia nõ requirit. Quid
enim requirat qui inferiora deſpicit? Præſtantiſſimo autem
inhæreat, ſicut ſcriptum eſt: Ceruus amicitiæ, & pullus gra-
tiarum confabuletur tibi. Amicitia autem præcedat te, & v-
na ſit tecum in omni tempore. Bona enim virtutum amici-
tia, & ſummi boni charitas. Nihil itaque aliud quærit perfe-
ctus ille, niſi ſolum & præclarum bonũ. Vnde & dicit: Vnã Pſalm. 26.
petij à domino, hanc requiram, vt inhabitẽ in domo domini
omnes dies vitæ meæ, & videam delectationẽ domini. Ne-
que vero eum tanquàm anguſtum inopẽmq; faſtidias, quia
vnius hominis velut ſolitaria ſocietate contentus ſit. Huius
enim amicitia circundatus plurimus erit. Abundat enim hu
iuſmodi viro ad beatitudinem & ad poſſeſſionem boni, &
ideo nihil aliud deſiderat. Nihil enim quaſi nouũ expectat
qui omnia habet. Nihil eſt enim boni quod non habeat, nec
ſuperfluis delectatur, ſed neceſſariis, & eo ipſo neceſſario
quod non ſibi, ſed carni adhærẽti ſibi neceſſarium ſit: ideo-
que indulget quod ab interioris hominis propoſito non diſ
C crepet, quod faciat vtraque vnum, & reconciliet exteriorẽ
hominem iuxta atque interiorem deo, vt fiat in vtroque v-
nus ſpiritus. Huius igitur propoſiti vir nec diſpẽdio minui-
tur, nec aduerſis frãgitur, nec repagulis inhibetur, nec ſuo-
rum amiſſionibus mœſtificatur. Ad cuius informationẽ di-
cit Apoſtolus: Nolumus autem ignorare vos fratres de dor- 1. Theſ. 4.
mientibus, vt non triſtes ſitis, ſicut & cæteri qui ſpem nõ ha
bent. Solatur enim ſe reſurrectionis fide, & remunerationis
gratia: nec recipit ea mente mœſtitiam qua adhæret deo, &
diuinæ præſentiæ voluptate lætatur. Qui autem contriſta-
tur his, non ſecundum deum contriſtatur. Quod autem non
ſecundum deum, hoc plenũ ſtultitiæ. A perfecto igitur ab-
eſt huius mundi triſtitia, quæ non ſecundum deum, & om-
nis ſolicitudo corporalis ærũnę. Huiuſmodi enim inductio-
ni mentis atque ſubſtantiæ nõ annumeratur habitudo cor-
poris, & quidam exterioris vſus naturæ, cum ſimul aduer-
ſus delicias corporis, fragilitatẽq; ipſam naturæ, orbitatis
D diſpendia, contumelias, inuictus animus vniformem debeat
ſeruare conſtantiã, vt corpus ipſum ſcindat, ſenſúsq; exuat
carnis, qui beatitudinis palmam habere deſiderat, cuius fru
ctus non in vnius portione ſit ſed in plurimarum, & ſi fieri
poteſt, omnium ſit virtutum conſortio. Neſcit igitur perfe-
ctus incommoda huius corporis, aut aduerſa mundi, neque
ſentit, qui aliẽũ ab huiuſmodi metu, ne occidant, animũ ge
rit. Non enim vita perfectior ſi his careat definitur, ſed ſi i-
ſta cõtemnat. Nam ſi ita definiretur, vt ea eſſet beata vita,
quæ ab huiuſmodi caſibus expers vacuáq; reperiri poſſet:
vtique his accedentibus non poſſet beatus aliquis definiri.
Ea igitur ſequeſtrata ſunt, & hoc ſolum in æſtimatione bea-
tæ vitæ eſt requiſitum, vt non in aliis, ſed in poſſeſſione ve-
ri boni eius definitio teneretur, quoniam quod habet de-
ſpuit, cætera non requirit.

Quod quamuis ſapiens delectetur ſanitate corporis aut liberis, non tamen minus perfectus ſi illa amittat, & quod nulla aduerſa intolerabiliter feraticum expoſitione eorũ quæ ad formam iuſti uiri requiruntur. Cap. VIII.

QVæro nunc vtrum ſapiẽs delectetur ſanitate cor- A
poris. Negare non poſſumus quòd delectetur ſe-
cundum naturam, & libenter accipiat non dolere
aliquid quàm dolere, niſi forte pro Chriſto: pro
quo, ſi cauſſa poſcat, & debilitatem corporis prompte acci-
piat, & totum corpus ſuum morti offerat. Idem tamen etiam
præter cauſſam fidei atq; iuſtitiæ, ſi deſit ſanitas, non afficia-
tur animo, neque frangatur dolore corporis, qui ſe poteſt
virtutum perfectione ſolari. Quæro etiam vtrum delecte-
tur liberis. Quis iſtud abnuat? Neque enim durus & ferreus,
ſed perfectus quæritur. Tamen & ſi amittat liberos, non id-
eo minus beatus, qui non ideo minus perfectus. Quod enim
perfectum beatum. Quin etiã ſi aduerſa tolerat, quàm ſi ſe-
cũdis affluat, magis ſolet huiuſmodi videri perfect⁹: quãuis
neque ſi deſint, neque ſi aſſint externa commoda, aut corpo
ralis lætitia, decedere quicquàm virtuti ſoleat vel accedere.
Sed pleriſque tam laudi fuit toleraſſe aduerſa fortiter, q̃ non B
incidiſſe. Verum hæc ſpecie æſtimantur, non põdere. Illud
profundum, virum iuſtum nihil velle niſi illud ſolũ & pre-
clarum bonum, huic ſoli intendere, hoc vnum in bonis du-
cere, non aliud cum illo, ſed ſolum ipſum ſemper deſidera-
re, hoc delectari: cui ſi aliud adiũgatur quod delectet eũ, vt
eſt filiorum ſuauitas: non illud amittitur, ſed iſtud adiungi-
tur. Non enim minuunt accedenti ad beatitudinem, quę au-
gere nõ poſſunt: quia plenum illud & inuiolabile manet, in
quod anima ſeſe inducit, & cui ſe inſeruit & infudit. Manet
ſemper inter aduerſa & delectabilia perfecta virtus, neque
aduerſa de perfectione eius quicq̃ minuunt, neque delecta-
bilia adiungunt perfectioni. Quid enim eſt quod is qui ad
ſummum aſcendit, aut damni de caducis ſentiat, aut cõmo-
ditatis? Neque vero (quod grauiſſimum apud pleroſque ha-
betur) ſe miſerum putabit ſi in captiuitatem vel ipſe veniat,
vel eius filij. Non enim intolerabiliter feret quod habet na-
tura, vel quod videtur domino. Denique iuſtus dixit bonũ
verbũ quod locutus eſt dominus, & dixit: Fiat pax & fides
in diebus meis. Non vtique iuſtus iſte Ezechias in filios de-
flexiſſe ęrumnã captiuitatis gratulabatur, ſed voluntati do- C
mini obuiare non poterat, & ideo mandata eius ęquanimiter
ſuſcipiebat vt ſeruulus. Accedit illud, quod æſtimare pote-
rat poſſe & in captiuitate meritum eminere virtutis. Neque
enim minus beatus Hieremias in captiuitate, minus etiã Da-
niel, minus Heſdras, min⁹ beati Ananias, Azarias, & Miſael,
q̃ ſi in captiuitatem non incidiſſent: cum ideo in captiuitatẽ
ducti ſint, vt populo & præſẽtia in captiuitate ſolatia, & ſpẽ
euadendæ captiuitatis afferrent. Perfecti eſt enim viri, com-
munitatẽ naturæ ſuſtentare animi virtute, & ad meliora ad-
ducere, nec ſuccumbere iis quæ pleriſque terribilia & for-
midoloſa videntur, ſed quaſi fortem militem grauiſſimorũ
caſuũ ſuſtinere incurſus, conflictus ſubire, & quaſi prouidũ
gubernatorem nauem in tempeſtate regere, atque occurrẽ-
do inſurgentibus fluctibus magis vitare naufragium ſulcan-
do vndas q̃ declinando. Non iſte in perſecutione pauidus,
non in tormentis mollior, ne torquentẽ exaſperet: ſed quaſi
athleta fortis, qui repercutiat verberantẽ, ſi non cædis, cer-
te ſermonis flagello, qui metuenda multis tormenta deſpi- D
Pſal. 63. ciat, dicẽs: Sagittæ infantium factæ ſunt plagæ eorum. qui cũ
grauiſſimo licet dolore luctetur, nec ſe miſerabilẽ præbeat,
ſed oſtendat tanq̃ in laterna lumen, etiam inter aſperas pro-
cellas & grauiſſimos flatus ſuam lucere nec extingui poſſe
animi virtutem. Non iſte in ſuorum iniuriis mollis, nec de
ſepulchro ſolicitus ſui corporis, cui ſciat cœlum deberi, nõ
in captiuitate ciuicæ plebis abiectior, ſed ſicut iudex ſeue-
rus, infidelium perfidiã erroréſque condemnans, vt Daniel,
Danie. 14. qui ſacerdotum furta prodebat, & ſuperſtitiones eorũ re-
darguebat, oſtendens nulla veritate ſubnixas, ſed fraudibus
adumbratas. Talis vir poſtremo eſt perfect⁹, qui omnes ve-
lit bene agere, nihilque cuiquam accidere mali: & ſi præter
voluntatem eius acciderit, ipſe tamen de propria voluntate
nil amittit. Sed forte aliquis putet ęgritudinem atque imbe-
cillitatem corporis impedimento eſſe ad perfectionis mu-
nus implendum, eò quòd non poſſint opera manuũ vlla fa-
ctáque procedere. Verum ea ſibi iuſtus impedimento eſſe
non ſentiet, imò etiã eum qui illa miſerabiliter defleat cor-

A ripiet, & quaſi ignauum arguet, quod plus in corporis vſu q̃
in animi virtute cõſtituat: quod ea quib⁹ ſeruiat deſideret,
cum habeat quod aliis magis poſſit iubere: quod in pauper-
tate ingemiſcat, qui poſſit ſupra mũdi opes eſſe. (Fideli enĩ
totus mundus diuitiarũ eſt) quod ignobilitatem defleat, qui
debeat deſpicere regias poteſtates, diuitibus & potentibus
imperare. Hæc enim vita iuſti: qui etiam quas habeat facul-
tates, communes æſtimare debeat, imò etiam in opibus diui
dere, diſpenſare pauperibus, recidere voluntates proprias,
tenuare ſumptum, adhibere parſimoniam temperantiæ, ſo-
brietatem tenere in proſperis, patientiam in aduerſis, in do-
lore tolerantiam, magnanimitatẽ in periculis, ſanitatis per-
petuæ vota neſcire, mortis imminentis terrore non concuti,
neque eum præſtantiorem putare cui ſecundum naturã li-
beri, propinqui, ſalubritas, lætitia, affluẽtia, redundauerint,
q̃ cui illa defuerint: neque externis ſeculi, ſed virtutis dome
B ſticæ merito penſare. Illam quoque formam iuſti eſſe quis
abnuat, vt nihil metuat, nihil reformidet niſi virtutis diſpen
dia, aliorúmque vanas formidines comprimat quas habeant
de periculorum ſolicitudine, mortis timore, corporis infir-
mitate, vt doceat diſſolui corpore, & eſſe cum Chriſto mul
to melius, vt oſtendat quia operationes nõ impediuntur de- Philipp. 1.
bilitatibus corporis, ſed augentur, neque ſplẽdore generis,
aut propinquorum ſubſidiis, aut opibus, ſed bono commẽ-
dantur affectu? Neq; enim minus beatus Helias quàm Moy
ſes, cum alter cibi indigus, melotide vili, ſine filiis, ſine ſum-
ptu, ſine comite: alter populi ductor, lætus ſobole, ſuccinct⁹
potentia, diuerſo genere meritum æquale fundauerint, ſicut
in euangelio declaratum eſt, quãdo cum domino Ieſu in re-
ſurrectionis gloria refulſerunt. Videtur enim parẽ his quaſi
paribus gloriæ ſuæ teſtibus dediſſe mercedem. Nec minus
beatus Heliſæus q̃ Dauid, cum alter regibus ſubditus, alter
regali poteſtate præditus, propheticæ ſanctificationis haud
diſparem ſint adepti gratiam. Quid enim deeſt ei qui illud
bonum poſſidet, & habet ſibi ſemper comitem ſociámque
virtutem? In quo ſtatu non potentiſſimus? In qua pauperta-
C te non diues? In qua generis ignobilitate non clarus? In quo
ocio non laborioſus? In qua debilitate non vegetus? In qua
infirmitate nõ fortis? In qua ſomni quiete feriatus, quem et-
iam quieſcentem virtus propria non relinquit? In qua ſoli-
tudine non ſtipatus, quem vita beata circundat, quẽ veſtit
gratia, quem gloriæ amictus illuſtrat? Non minus etiã ocio-
ſus q̃ cũ operatur beatus, nec minus dormiens quàm vigi-
lans glorioſus: quia non minus dormiens quàm cum vigilat,
incolumis & ſanus eſt. Quãdo autem feriatus videri poteſt,
cuius mens ſemper operatur? Quando autem ſolus, qui cum
illo ſemper bonus eſt, de quo ait propheta: Replebimur in Pſalm. 64.
bonis domus tuæ? Quando abiectus, cuius cõuerſatio eſt in Philip. 3.
cœlo? Quãdo non decorus, qui ad illius decori & ſolius bo-
ni ſe conformat ſimilitudinem: qui etiam ſi membris ſolutus
ſit, tamen mente ſe erigat? Et tanquam ille qui cithara cane-
re ſolitus, ſi eam diſſipatam reſolutis neruis & confractã vi-
derit, & vſum eius interruptum, abiiciat eam, atque eius nu-
meros non requirat, ſed voce ipſe ſe mulceat: ita & iſte ci-
D tharam corporis vitioſam iacere patietur, corde ſe oblecta-
bit, bonæ conſcientiæ recordatione mulcebit, diuinis oracu
lis & ſcriptis propheticis alleuiabit, ſuaue illud & iucundum
animo tenens, mente complectens, cui nihil triſte poſſit ac-
cidere, cum ſemper ei diuinæ præſentiæ aſpiret gratia, & i-
pſe ſibi aſſit ſumma animi tranquillitate perfuſus.

FINIS.

CAPITA SECVNDI LIBRI DE S. IACOB.

Poſt continuationem huius libri ad ſuperiorẽ, quemadmo-
dum Iacob beatus fuerit etiam cum patriam relinqueret,
ac de definitione beati, & ex hoc quòd ſancto Iacob ni-
hil horum quæ ad meritum beatitudinis ſpectant, de-
fuerit. Caput I.

De excuſatione parentum ſancti Iacob quòd iuniorem filiũ
ſeniori prætulerint, ſimúlq; de cautela parentum circa fi-
lios obſeruãda. Et quali affectu Iſaac & Rebecca de filiis
certa-

certauerint. Qua ratione etiam Iacob vicerit, ac de commendabili myſterio eorum quæ circa beoedictionem ipſius ſacta ſunt. Cap. II. A

Quid ſignificet quod celebrata benedictione poſtea ſenior frater aduenerit, & vt ipſe benediceretur, cogēdo elicuerit & impetrauerit. Cur præterea ea cooditione, vt fratri ſuo ſeruiret. Cap. III.

De ortu inuidiæ & minitatione Eſau quod fratrem occideret, & quemadmodum prouidendum ſit ne parricidium ſequatur, ac de profectione Iacob ad Laban. Cap. IIII.

De ditatione Iacob apud Laban, & ob id in inuidiam vocati, ac de diuina iuſſione vt in terram ſuam reuertatur. Qualis præterea vir iuſt⁹ eſſe debeat ſi inuidia fuerit exorta. Quid denique ſignificet inquiſitio Labã, & nihil ſuiſ apud Iacob inuentio. Et ex hoc de beati Iacob excellēti commendatione. Cap. V.

Quid ſignificet quòd proficiſcenti Iacob angeli dei occurrerunt. Quid ſibi etiam velit quòd ipſe fratri occurrens ſepties in terra adorauerit. Quid denique quòd petiturus à fratre concordiam, in caſtris dormiuerit. B Caput VI.

De lucta Iacob cum deo, & quid ſit luctari cum deo. Qua ratione etiam claudicauerit. De vindicta quoque filiorum eius in alienigenas propter ſororis deflorationem, & ipſius Iacob manſuetudine atque clemētia. De reſpõſo præterea diuino ſibi dato vt exurgeret & aſcēderet in locum Bethel. Cap. VII.

De commendabili ſancti Iacob ſenectute, futurarúmque ac dubiarum rerum, finis quoque vitæ ſuæ præuidentia, atque agendorum diſpoſitione. Cap. VIII.

Qua ratione ſanctus Iacob cum in ipſis mortis eſſet diebus, merito prędicãdus fuerit beatus, de multiplicíq; eius laude præſertim in patriarcharum benedictione. Quòd prętera neque Ioſeph, neque Eſaias, neque Hieremias, neque Daniel, neque mater Macchabæorum cum filiis, negandi ſunt fuiſſe beati. licet grauia ſuſtinuerint ſupplicia. Cap. IX.

Quantæ laudis fuerit ſacerdotum ſacerdos Eleazarus in ſuppliciorum conſtanti toleratione. Quódque ideo non minus ſed magis fuerit beatus. Cap. X. C

De admirabili patientia ac fortitudine ſeptem fratrũ Macchabæorũ, quib⁹ mater octaua addita fuit, qui ſuis ſuppliciis meritum beatæ vitæ acquiſierunt. Cap. XI.

De ſingulari beatæ illius matris ſeptem filiorum commendatione. Cap. XII.

DIVI AMBROSII MEDIOLANENSIS EPISCOPI DE S. IAcob & uita beata Liber ſecundus.

Poſt continuationem huius libri ad ſuperiorem, quemadmodum Iacob beatus fuerit etiam cum patriam relinqueret, ac de definitione beati, & ex hoc quod ſancto Iacob nihil horum quæ ad meritũ beatitudinis ſpectant, defuerit. D

Caput I.

Gene. 28. & ſequẽtibus.

SVperiore libro de virtutum præceptis diſputauimus: Sequenti clarorum virorum vtamur exemplis, qui in ſummis periculis poſiti, beatitudinem vitæ non amiſerunt, ſed potius acquiſierunt. An non beatus Iacob etiam cum patriam relinqueret? Imò planè beat⁹, qui dura exilij ſuſcepit, vt fratris mitigaret iracundiam. Nam ſi beatus eſt qui peccatum declinat, vtique negari beatus eſſe non poteſt qui alterius culpam leuat, crimen auertit. Paratum itaque parricidium declinauit exilio voluntario, eóque facto ſibi ſalutem quęſiuit, fratri innocentiam donauit. Merito itaque eum diuina vbique comitata eſt gratia, vt & cũ dormiret beatæ vitæ munus acquireret. Videbat enim futurorum myſteria, & diuina audiebat oracula. Bonus in ſomno operarius, & in paupertate diues, qui mercenariæ vitæ munere & patrimonium & coniugium eodem parauit officio. Idem fraterni affectus reconciliator egregius, certabit muneribus & obſequiis, vt indignationem omnem excluderet, dolorem offenſionis auerteret, oſtendens ſe minorem exilio non fuiſſe, qui poſſet largiri quæ non acceperat. Sed nimis ad inferiora propero, & vtilia tranſcurro, cum prius definiendum ſit quid ſit beatus. Scriptum eſt enim: Beatus vir qui non abiit in conſilio impiorum, & in via peccatorum non ſtetit, & in cathedra peſtilentiæ non ſedit. (Pſalm. 1.) Hoc ſcriptura ſignificante, eum beatum eſſe, qui ſe à perfidorum conſortio temperauerit. (Ea eſt enim impietas, authorem vitæ & parentem quendam ſalutis non recognoſcere) vel in peccato non manſerit, vel in luxuria atque laſciuia non perſeuerauerit. Ipſum quoque in lege domini die ac nocte meditantem, fore tanquam lignũ quod dabit fructum in tempore ſuo. Superiora merita ſunt præmiorum, hoc meritorum præmium. B Quid horum quæ ad meritum beatitudinis ſpectant, defuit ſancto Iacob? qui tantum abfuit à perfidorum conſortiis, vt ex eo fidelis populus nomen acciperet, Iſrael dictus, eò quod deum mentis internæ oculis intueretur, (Gene 32.) peccati abſtinens, à luxuriæ omnis ebrietate ſubrius, vt dura laborum abſorbuerit, ocij ſecura neglexerit? Nónne pulchre & vere de hoc dictum eſt, quòd & fructum dabit in tempore ſuo, de quo ſcriptum eſt: Ecce odor filij mei tanquã odor agri pleni? (Gene. 27.) Erat enim perfectus in omni flore virtutum, & ſacræ benedictionis atque cœleſtis redolebat gratiam. Ipſe eſt enim ager quem benedixit dominus, non iſte terrenus aut horridus ſyluis, aut fragoſus torrentibus, aut paluſtris pigrioribus aquis, aut ieiunus frumentis, aut inutilis vitibus, aut infœcunda glarea ſaxoſus, aut hiulcus & aridus ſiccitate, aut ſanguine madidus, aut ſentibus incultus, ſed ille ager de quo dicit eccleſia in Canticis: Adiuraui vos filiæ Hieruſalem in virtutibus & fortitudinibus agri. (Cant. 2.) Hic quoque eſt ager de quo & dominus ait: Et ſpecies agri mecum eſt. (Pſalm. 49.) In hoc agro vua illa reperitur, quæ expreſſa ſanguinem fudit, & mundum diluit. In hoc agro eſt ficus illa ſub qua ſancti requieſcēt ſpiritalis gratiæ ſuauitate recreati. C In hoc agro eſt oliua illa fructifera, dominicæ fluens pacis vnguentũ. In hoc agro florēt malogranata, quæ plurimos fructus vno fidei munimine tegunt, & quodã fouēt charitatis amplexu. Hos igitur fructus redolebat Iacob, qui deũ per pericula ſequebatur, & tutum ſe eius vbique deductione credebat. Nam licet dulcis & ſuauis odor ſit agri, quia eſt odor naturæ, tamē in ſancto patriarcha virtutum ſpirabat gratia. Quàm continens erat parſimonia, qui cibum ſibi paratum non expetiuit, ſed petenti fratri ſine dilatione conceſſit, à quo primatus benedictionis accepit? Quàm pius erga parentes, vt præferri germano ſeniori (Gene. 27.) materno affectu mereretur, & paternę benedictionis munere ſacraretur. Quàm religioſus, vt fratrem recuſaret lædere. Quàm verecundus, vt patrem timeret fallere. Quàm honorificus, vt matri quod iubeat non poſſet negare.

De excuſatione parentum ſancti Iacob, quòd iuniorem filium ſeniori prætulerint, ſimúlque de cautela parentum circa filios obſeruanda. Et quali affectu Iſaac & Rebecca de filiis certauerint. Qua ratione etiam Iacob uicerit, ac de commendabili myſterio eorum quæ circa benedictionem ipſius facta ſunt. D *Cap. II.*

SEd nec parẽtes nobis inexcuſati relinquẽdi ſunt, quòd iuniorem filium ſeniori prætulerunt. Simul cauendum ne quis dum eorum intendit exemplo, (Gene. 27.) vnũ inter filios habeat iudiciũ, vt alterũ diligẽdũ putet alterũ poſthabendum. Hinc excitantur enim odia fraterna, & de pecuniæ vilis incremēto facinus parricidale cõponitur. Eadẽ foueat prolẽ menſura pietatis. Eſto tamen vt aliquid ſibi amplius circa blandiorẽ aut ſimiliorẽ rapiat affectus, par debet circa omnes eſſe forma iuſtitiæ. Plus cõfertur dilecto cui fratrũ amor quęritur, plus autẽ adimitur ei qui prælationis iniuſtę oneratur inuidia: Minitabatur Eſau

quòd fratrem ſuũ occideret, nec fraterna eum germanitas, A nec parentum reuerentia à parricidali furore reuocabat, & dolebat ſibi benedictionem eſſe præreptam. Cuius vtique litigium ſe manſuetudine debebat probare, non ſcelere. Sed & Rebecca non quaſi filium filio, ſed quaſi iuſtum præferebat iniuſto. Etenim apud matrem piam myſterium pignori præponderabat. illum non tam fratri præferebat quàm offerebat domino, quem ſciebat collatum ſibi munus poſſe ſeruare: in quo & alteri conſulebat, quem diuinæ ſubducebat offenſæ, ne grauiore implicaretur reatu, ſi acceptæ gratiam benedictionis amitteret. Accipe tamen bonum certamen inter parẽtes. Mater deferat affectum, parer iudicium. Mater circa iuniorem tenera pietate propẽdeat, pater circa ſeniorem naturam honorificentiæ ſeruet. Hic magis honoret, illa plus diligat, dum ſinguli ſingulos foueant, non in vnum vterque conſpirent, defraudent alterum. Fiat æquitas inter diuerſa certamina, & diſparibus ſtudiis par vtriq; ac ęqualis parentum amor & gratia conferatur, compenſet alter quod alter imminuit. Sic pio affectu Iſaac patriarcha & ſan- B cta Rebecca certabant, vt neutrum inferiorem facerẽt, ſed vtrumque æqualem. Vicit tamen ille qui præferebatur oraculo, vicit impigritia tarditatem, manſuetudo duritiam. Dũ alter venatu aſpero prædam quærit agreſtem, hic mitium cibus morum, hic domeſticam gratiam, hic teneræ manſuetudinis atque pietatis pio patri dulces epulas miniſtrauit. Plus placet in animis quicquid occurrerit, quàm quicquid affectatum putaueris deferendum. Acceſſit ad oues Iacob, & attulit innocentiæ partus, vel ſacræ prophetiæ munera, quia patriarchæ cibum nullum credidit dulciorem eſſe q̃ Eſaie. 53. Chriſtum, qui ſicut ouis ad occiſionem ductus eſt, & ſicut agnus ad victimam. Hunc publico parenti, vel populo cuius typum gerebat, cibum vtilem iudicabat, quo futura erat remiſſio peccatorum. Ideo ſtolã accepit fratris ſui, quia ſenili præſtabat ſapiẽtia. Ideo iunior frater ſeniorem fratrem exuit, quia fidei emicuit dignitate. Hãc ſtolam eccleſiæ typo Rebecca protulit, & dedit filio iuniori ſtolã veteris teſtamenti, ſtolam propheticam & ſacerdotalem, ſtolam illã C regalẽ Dauidicam, ſtolam Salomonis, Ezechiæ & Ioſiæ regum, & dedit populo Chriſtiano, qui vti amictu ſciret accepto, quoniam populus Iudæorum eam ſine vſu habebat, & propriòs neſciebat ornatus. Iacebat hæc ſtola in vmbra abiecta atque neglecta. Obſcurabatur enim tenebroſa impietatis caligine, nec in anguſto corde populi Iudaici latius po- Gene. 27. terat explicari. Induit eam Chriſtianus populus, & refulſit, illuminauit eam ſuæ fidei claritate, & piorum luce factorũ. Agnouit Iſaac notum odorẽ generis ſui, recognouit, ſtolã ſcripturę veteris, ſed vocẽ plebis veteris nõ recognouit, & ideo cognouit eſſe mutatam. Manet enim hodie ſtola eadem, ſed populi deuotioris canora cœpit eſſe confeſſio. Merito dixit: Vox quidem vox Iacob, manus autem manus Eſau. Et odoratus eſt odorem veſtimentorum. Et fortaſſe illud eſt, quia non operibus iuſtificamur, ſed fide, quoniam carnalis infirmitas operibus impedimento eſt, ſed fidei claritas factorum obumbrat errorem, quæ meretur veniam delictorum. D

Quid ſignificet quòd celebrata benedictione poſtea ſenior frater aduenerit, & ut ipſe benediceretur cogendo elicuerit & impetrauerit. Cur præterea ea conditione, ut fratri ſuo ſeruiret. Cap. III.

Gene. 27. CElebrata benedictione, poſtea ſenior frater aduenit. Quo declaratur prius eccleſiæ regnum q̃ ſynagogæ in prædeſtinatione delatum, ſed ſubin- Roma. 5. traſſe ſynagogam vt ſuperabundaret peccatum, & cum ſuperabundaſſet peccatum, ſuperabundaret & gratia ſimul clareret impigrum militem regni cœleſtis candidatum eſſe debere, vt præripiat benedictionem, & prærogatiuam ſuæ commendationis vſurpet. Vnde non eſt notatus à patre iunior filius, ſed laudatus. Quod ait Iſaac: Frater tuus veniens cum dolo accepit benedictionem tuam. Bona enim vbi irreprehenſibilis eſt rapina. Irreprehenſibilis au- Matth. 11 tem rapina pietatis, quia à diebus Ioannis regnum cœlorum cogitur, & cogentes diripiunt illud. Feſtinantes autem fra- A tres paſcha celebrant, qui feſtinantes manducabant agnum, Exod. 12. non demorantes: & fratrem Beniamin ſanctus Ioſeph piæ Gene. 44. commento fraudis accerſiuit & tenuit. Et ipſe tamen vt benediceretur, cogẽdo elicuit & impetrauit, ſed eam benedictionem quæ cum ſuperiore congrueret & conueniret, vt ſeruiret fratri ſuo. Etenim qui imperare non poterat, & alterum regere, ſeruire debebat, vt à prudentiore regeretur. Neque enim fuit ſancti patriarchæ vt filium ſuum degeneri conditione ſeruitutis addiceret, ſed vt bonus pater, cũ duos haberet filios, vnum intemperantem, prudẽtem & ſobrium alterum, vtrique conſuleret. Intemperanti præfecit ſobriũ, & inſipientem prudenti ſtatuit obedire, quia inſipiens non poteſt voluntarius virtutis eſſe diſcipulus, nec perſeuerare Eccl. 27. in ſtudio: quia ſtultus ſicut luna mutat. meritóque ei libertatem proprij negauit arbitrij, ne velut nauis in fluctibus ſine gubernatore fluitaret, ſed ſubdidit eum fratri, ſecundum Prouer. 11. quod ſcriptum eſt: Seruit enim imprudens prudenti. Rectè ergo eum ſubdidit, vt regentis imperio ſuum melioraret af- B fectum. Ideo ait: Super gladium tuum viues, & ſeruies fratri tuo. Domina enim eſt pietas crudelitatis, & manſuetudo duris motibus præſtat. Seruit omnis qui autoritatem purę nõ habet conſcientię, ſeruit quicunque vel metu frangitur, vel delectatione irretitur, vel cupiditatibus ducitur, vel indignatione exaſperatur, vel mœrore deiicitur. Seruilis enim Ioan. 8. eſt omnis paſsio, quoniam qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati. &, quod peius eſt, multorum ſeruus eſt. qui ſubiectus eſt vitiis, multis ſe dominis addixit, vt ſeruitio ei exire vix liceat. At vero ille qui volũtatis ſuæ arbiter eſt, iudex conſilij, interpres arbitrij, qui coercet corporeæ appetentiã paſſionis, qui ea quæ agit bene agit, bene autem agẽs recte agit, & qui rectè agit, inculpate & irreprehẽſibiliter agit, habens ſuorum actuum poteſtatem: is profecto liber eſt. Nam qui omnia prudenter agit, & ita viuit vt vult, is ſolus eſt liber. Non conditio fortuitum ſeruum facit, ſed probroſa inſipientia. Denique famulus prudens regit dominos ſtultos, & probi ſerui dominis fœnerabunt. Quid fœnerabũt? Non v- C tique pecuniam, ſed ſapientiam, ſicut & lex dicit: Fœnerabis gentibus multis, tu autem mutuum non accipies. Fœne- Deute. 15. rabit Iudæus proſelyto diuinæ legis oracula. Sed quia ipſe legis myſteria videre nõ potuit, & quę habebat neſciuit oracula: qui literam fœnerabat gentibus, nunc ab his ſpiritalis doctrinæ gratiam mutuatur: meritóque ſubiectus eſt ſeruituti, quoniam qui mutuatur, ſeruus eſt, quaſi addictus fœnori creditoris. qui autem piæ doctrinæ fœnus impartit, is eſt princeps, ſicut lex dicit: Princeps eris gentium multarũ, tibi autem princeps ex ipſis non erit. Princeps enim eſt qui regit, qui & habet ſapientiæ principatum, quem habuit populus Iudæorum. Sed quoniam quod docebat, ſeruare non potuit: debet diſcere quod docere neſciuit. Hoc eſt igitur Gene. 27. quod ait patriarcha Iſaac: Seruies fratri tuo. Erit autem cũ depoſueris & ſolueris iugum illius à collo tuo. ſignificans duos futuros populos, vnum ancillæ filium, alterum liberę. Seruit autem litera, libera eſt gratia. cúmque populũ qui literæ intendit, tãdiu ſeruum fore, quãdiu ſpiritalis doctrinæ D ſequatur interpretem. Tũc quoque illud futurũ eſt quod Rom. 9. Apoſtolus ait: Vt reliquiæ ſaluę fiant ſecundum electionem gratiæ. Seruies ergo fratri tuo, ſed tũc ſcoties ſeruitutis profectum, cum voluntarius potius quàm coactus obedire cœperis fratri.

De ortu inuidiæ & minitatione Eſau quòd fratrem occideret, & quemadmodum prouidendum ſit ne parricidium ſequatur, ac de profectione Iacob ad Laban. Cap. IIII.

HInc orta eſt inuidia, & minitabatur Eſau ꝙ poſt Gene. 27. obitum patris fratrem occideret. Sed ſi id acciderit, dicamus ad Rebeccam quemadmodũ prouidendum ſit ne inuidia iracundiam excitet, iracũdia in parricidiũ proruat. Veniat Rebecca, hoc eſt induat patientia, bona cuſtos innocẽtię ſuadeat vt iræ locũ demus. Cõcedamus aliquo lõgius, donec tẽpore indignatio molliatur, offenſioni ſurrepat obliuio. Itaque patientia nec exiliũ reformidat, ſed impigre ſuſcipit, non tam vt periculum ſalutis, quàm vt incẽtiuũ ſceleris declinetur. Mater quoque pia

abeſſe

A abeſſe ſibi dilectiſſimum filium tolerat, plus ei collatura
quęm læſit, vtrique tamen conſulens, vt alterum immunem
à periculo, alterum integrum præſtaret à crimine. Audiui-
mus quid coeporeis ebria cupiditatibus intemperantia locu
ta ſit, cōſideremus quid vera virtus agat. Nihil requirit niſi
dei gratiam, ſolum illud & ſummum bonum ſequitur, ſolo
eo contēta eſt, à quo accepimus omnia, ipſi autem nihil con
Pſalm.15. ferimus, quia nullo indiget, ſicut ait Dauid: Dixi domino,
deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non indiges.
Quo enim indiget qui abundat omnibus, & nobis largitur
vniuerſa, omnia ſine defectu miniſtrat? Et profectus eſt Ia-
Gene.28. cob, & dormiuit (quod eſt quieti animi indicium) & vidit
angelos dei aſcendentes & deſcendentes. hoc eſt, Chriſtū
peruidit in terris, ad quem angelorum caterua deſcēdit at-
que aſcēdit, obſequium proprio domino pio præbitura ſer-
uitio. Et venit ad puteum, vt biberet de ſuis vaſis, & de pu-
teorum ſuorū fontibus, & ſuperfluerent ei aquæ de ſuo fon-
te. Fons enim vitæ eſt in manibus iuſti. Et venit ad Laban,
B & oues eius pauit. Iniquitas incomitata reſidet, ſapientia re-
gendi officium non omittit, neſcit vel alienis vacare, neſcit
exul eſſe in peregrinis. Quomodo enim exul quæ vbique
ſuum ſeruat, & in ſe habet quod poſſidet? Quaſi mercenari⁹
ingreditur iuſtus, & rector eſt. Qui ſibi gregem multarum
præſtantiúmque virtutum ſplendore fulgentem, euangeli-
cæ prædicationis miniſterio colligebat, vt potaturis ouibus
virgam ſtoracinā & nucinam & de platano proponeret in-
uentis, quo concupiſcentes beatiſſimæ trinitatis præfigura-
ta myſteria, haudquaquam decolores fœtus piæ mentis cō-
ceptione formarent. Bonæ oues, quæ bonorum partus ope-
rum fidei ſacræ non degeneres ediderunt. Per ſtoracem ſi-
gnificatur incenſum & ſacrificium veſpertinum, quod deo
patri defertur in pſalmo. Per nucinam virgam ſacerdotale
Nume.17. Chriſto munus defertur. Hæc enim virga Aaron quæ repo
ſita floruit, qua ſacerdotalis gratia ſanctificationis emicuit.
Per platanum ſpiritalis fructus ſignificatur vbertas, quia
arbori huic vitis annectitur, vt per eius lata conſortia par-
C tus ſeſe vberes fundant. Siquidem dominicę munera paſſio-
nis, remiſſionémque omnium peccatorum adiuncta ſpiritus
gratia dare conſueuit.

*De ditatione Iacob apud Laban, & ob id in inuidiam uoca-
ti, ac de diuina iuſſione ut in terram ſuam reuertatur.
Qualis præterea uir iuſtus eſſe debeat ſi inuidia fuerit
exorta. Quid denique ſignificet inquiſitio Laban, & ni-
hil ſui apud Iacob inuentio. Et ex hoc de beati Iacob ex-
cellenti commendatione.* *Caput V.*

Gene.30. HIs itaq;, vt ſcriptura dicit, diues factus eſt valde,
bonum gregem nutriens Chriſto, quem fidei ti-
tulo, & variarum virtutū nobilitabat inſignibus.
Itaque nec ſibi videbatur anguſtus, cenſu fidei o-
pimus, & Labæ filiis vt opulētiſſimus in inuidiam vocaba-
tur, qui ſuum gregē alieni gregis acceſſione accumulaſſet,
Geneſ.31. & dixit ei deus: Reuertere in terram patris tui, & in gentem
D tuam, & ego ero tecum. oſtendens nihil ei deeſſe cui ad-
eſſet omnium plenitudo: hoc ſolum abundare perfecte, in
hoc conſtare omnia, & omnia ad ipſum referri, nihil ei no-
uum, nihil ſuperfluum neceſſarium, cui pax fida ſuppeteret,
per quam reconciliaret quæ primo fuerant diſcrepātia. Nec
mirum ſi pacem haberet, qui columnam ſtatuerat & vnxe-
rat deo, quæ eſt eccleſia. Columna enim & firmamentum di
cta eſt veritatis. Eam vngit qui in Chriſtum fidei, in paupe
res miſericordiæ fundit vnguentum. Nunc conſideremus
qualis vir iuſtus eſſe debeat ſi inuidia fuerit exorta. Primū
vt declinet eam. melius eſt enim ſine lite abire, q̄ reſidere
cum iurgio. Deinde vt talia poſſideat, quæ ſecū auferre poſ
ſit, vt in nullo teneri ab aduerſario poſſit obnoxius, ſed di-
cat: Cognoſce ſi quid tuum eſt apud me. Et quæſiuit Laban,
& nihil ſuū inuenit apud Iacob. Magnus vir & vere beatus,
qui nihil potuit ſuum amittere, nihil alienū habere. hoc eſt,
nihil minus habere, nihil ſuperfluum. Itaque ille perfectus
eſt, cui nihil deeſt, iuſtus cui nihil ſupereſt. Hoc enim eſt iu-
ſtitiæ tenere menſuram, Quanta virtus, cui ſocietas lucrum
dabat, non irrogabat diſpendium? Hoc eſt perfectum eſſe,

A adhærentibus ſibi commodi plurimū dare, nihil afferre in-
commodi. Denique is qui nocere cupiebat, inanem eū non
potuit dimittere. Sapiens enim nunquam inanis eſt, ſemper
in ſe habens amictum prudentiæ, qui poteſt dicere: Iuſtitiā
induebam, & veſtiebam iudicium, ſicut dixit Iob. Nanque Iob.27.
hæc mentis ſunt interna velamina, quæ nemo alius poſſit au Gene.3.
ferre, niſi cum aliquem ſua culpa deſpoliat. Deniq; ſic de- Gene.39.
ſpoliatus Adam, nudus inuentus eſt. At vero Ioſeph etiam
veſtimento exteriore relicto, nudus non erat, qui ſalua ha-
bebat indumenta virtutis. Nunquam ergo inanis ſapiens.
Nam quomodo inanis, qui de plenitudine Chriſti accipit,
& ſeruat acceptum? Quomodo inanis, cuius repleta eſt ani-
ma, quæ acceptæ gratiæ veſtimenta cuſtodit? Illud metuen-
dum eſt, ne quis innocentię velamen amittat, ne impij ſacri-
legæ perſecutionis intentione terminos iuſtitiæ prętergreſ-
ſi, veſtimentum animæ ac mentis eripiant. Quòd nun acci-
dit niſi prius aliquem vox ſuæ iniquitatis exuerit. Vnde &
Dauid dicit: Si eſt iniquitas in manibus meis, decidam me- Pſalm.7.
B rito ab inimicis meis inanis, perſequatur inimicus animam
meam, & comprehendat. Nemo ergo ex inimicis poteſt tuā
animam comprehendere, niſi prius inanis fuerit effecta.
Noli igitur metuere eos qui poſſunt auri argentíque com-
pilare theſauros. Iſti tibi nihil auferunt. Hoc enim auferūt
quod non habebas, hoc auferunt quod poſſidere non pote-
ras, hoc auferunt quòd non ornabat animam tuam, ſed o-
nerabat, hoc auferunt quod non locupletabat cor tuum, ſed
potius deprimebat. Vbi enim fuerit theſaurus tuus, ibi erit Matth. 6.
cor tuum: ſicut audiſti, legiſti hodie. Multi ſeris portarum
ſuarum includunt aurum ſuum, ad hoc vectibus & clau-
ſtris ſuis credunt. Multi vigiles adhibent, ſed ipſi quoque
plus ipſos ſolent timere cuſtodes. Multi defoſſo auro incu-
bant, aurum eorum ſub terra, & cor eorum ſub terra. Ca-
ue ergo ne & tu cor tuum terræ viuus infodias. Non ergo
auri iſtius metuendi fures. Ille tibi cauendus eſt fœnerator,
qui ſubſtantiam animæ tuæ ſcrutatur, ſi qua peccati grauio-
ris æra contraxeris, qui cor tuum includit ſolo, qui animam
C tuam eo ceſpite obruit quo aurum texeris, qui mentem tu-
am centeſimarum incuruat theſauris, & graui condit ſepul-
chro de quo nullus reſurgit. Sequere ſanctum Iacob, qui
neque de alienis vitiis quicquam habebat, neque ſuarum
virtutum erat inanis & vacuus, qui erat iuſtitiæ fructu reple
tus. Sed hæc moralia. Illud myſticum, quòd venit ad eum 2. Corin.11.
Laban, hoc eſt, dealbatus, quia & ſathanas transfigurat ſe in Gene.31.
angelum lucis: & cœpit ab eo ſua requirere. Reſpondit ei
Iacob: Cognoſce ſi quid eſt tuorum apud me, hoc eſt, ni-
hil tuorū habeo. Quære ſi quid agnoſcis vitiorum tuorū &
criminū. Nihil mecum abſtuli, fraudum tuarum dereliqui
conſortia, illa non habeo, omnia tua tanquàm contagium
refugi. Et quæſiuit Laban, & nihil ſuum reperit. Quam
beatus vir, in quo inimicus nihil inuenit quod ſuum poſſet
dicere, in quo diabolus nihil offendit quod ſuum agnoſce-
ret. Impoſſibile videbatur iſtud in homine, ſed typum ge-
rebat eius qui dixit in Euangelio: Venit huius mundi prin- Ioan.14.
D ceps, & in me inueniet nihil. Nihil eſt enim quicquid eſt
diaboli, quod nullam poteſt habere perpetuitatem atque
ſubſtantiam. Ipſe autem eſt qui præfigurabatur in Iacob,
dominus Ieſus ſponſus duorum coniugiorum, hoc eſt qui-
dem legis & gratiæ, qui virginē Rachel ante dilexit, & prę-
deſtinatam ſibi in coniugiū pio amore affectauit. Sed quo-
niam alia tanquàm lex ſubintrauit, & oculis infirmior ob-
repſit tanquàm ſynagoga, quæ mentis cæcitate Chriſtū vi-
dere non potuit, ſuperabundauit gratia ſanctæ Rachel, quę
ſuprà primum illud eſt expetita coniugium, quæ eccleſiæ
principatum futurum iam tunc nominis ſui interpretatione
ſignabat. Beata Rachel, quæ abſtulit opprobrium ſuo par-
tu. Beata Rachel, quæ abſcondit cultus erroréſque genti-
lium, quæ ſimulacra eorum plena eſſe immundiciæ decla-
rauit. Nemo credat paternæ pietatis læſam eſſe reuerentiā,
quòd ſtante patre ſedit, quoniam ſcriptū eſt: Qui plus dili-
git patrem aut matrem quàm me, non eſt me dignus. Vbi Matth.10.
cauſſa agebatur religionis, fides debuit habere ſedem iudi-
cij, & quaſi ecaſtare perfidia.

Quid ſignificet quòd proficiſcenti Iacob angeli dei occurrerunt. Quid ſibi etiam uelit quòd ipſe fratri occurrens ſepties in terra adorauerit. Quid denique quòd petiturus à fratre concordiam, in caſtris dormiuerit.

Caput VI.

Gene.32. HAec eouſque probata ſunt, vt proficiſcenti Iacob ſancto angeli dei occurrerent. Denique vidit caſtra dei applicātia, & ait: Caſtra dei hæc ſunt. Perfectis enim & fidelibus diuina ſolent adeſſe præſidia. Perfectus autem qui cogitabat de reconciliatione fraterna, ita vt humilitate eam inuitaret, officiis acquireret, muneribus quoque emendam putaret. Occurrit itaque fratri cum vxoribus & pignoribus ſuis, vt etiā ſi ipſe indignaretur, Gene. 33. neceſſitudinis obſequiis inflecteretur. Et adorauit ſepties in terra. Deute.6. Quid ſibi iſtud vult eſſe? Lex dicit: Dominum deum tuum adorabis, & ipſi ſoli ſeruies. & hic adorat intemperantem, iracundum, minantem parricidale flagitium. B An terram adorauit, illam humano cruore concretam, ſerpentium infuſam venenis, aut ieiuna infœlicem glarea, aut duris atque aſperis inhorrentem cautibus? Quid ſibi etiam vult quòd ſepties adorauit? Hæreret ſolutio, niſi illud occurreret Matth.18. quòd Petro interroganti in euangelio, Si frater meus in me peccauerit, quotiens dimittam ei, vſque ſepties? reſpondit dominus Ieſus: Non ſolum ſepties, ſed vſque ſeptuagies ſepties. Hoc igitur prophetico ſpiritu ſanctus patriarcha ſignificat, in aduenientem reſpiciēs, qui non ſolum vſque ſepties, ſed etiam ſeptuagies ſepties veniam fratri laxari iuberet, vt eius contemplatione conuentus Eſau, iniuriam quam ſe accepiſſe putabat, remitteret fratri: & quamuis læſus, in gratiam rediret: quia propterea carnem ſuſcepturus erat dominus Ieſus, & venturus in terras, vt multiplicatā nobis donaret Gene.32. veniam delictorum. Denique petiturus à fratre concordiam, dormiuit in caſtris. Perfecta virtus habet quietis tranquillitatem & ſtabilitatem. Ideo dominus donum eius Ioan.14. perfectioribus reſeruauit dicens: Pacem meam relinquo vobis, pacem meam do vobis. Perfectorum eſt enim non facile mundanis moueri, non turbari metu, non exagitari C ſuſpicione, non terrore concuti, non dolore vexari, ſed quaſi in littore tutiſſimo aduerſum inſurgentes fluctus ſecularium procellarum mentem immobilem fida ſtatione placidare. Hoc firmamentum Chriſtianis mentibus Chriſtus inuexit, pacem internam inuehens animis probatorum, vt non turbetur cor noſtrum, neque exagitetur animus. Hanc pacem ſuper omnem mentem eſſe apoſtolus doctor aſſeruit, dicēs: Philipp.4. Et pax dei quæ exuperat omnem mentem, cuſtodiat corda veſtra, & ſenſus in Chriſto Ieſu. Fructus itaque pacis eſt, nō perturbari in pectore. Denique vita iuſti quieta eſt, iniuſtus autē inquietudinis & perturbationis plenus eſt. Itaque amplius ſuis ſuſpicionibus affligitur impius, quàm alienis plerique verberibus: maioréſque vibices vulnerum in eius animo ſunt, quàm in eorum corpore qui ab aliis verberantur. Grande eſt intra ſe aliquem tranquillum eſſe, & ſibi conuenire. Foris pax aut imperatoris ſolicita prouidentia, aut manu militum quæritur, aut bellorum proſpero cedit D euentu, aut internecione aliqua barbarorum, ſi in ſe hoſtili motu arma conuertant. In ea pace nulla noſtra virtus, ſed euentus eſt. Certe gloria pacis illius ad imperatorem refertur, iſtius pacis fructus in nobis eſt, quæ eſt in mentibus ſingulorum, quæ tenetur affectibus. Iſtius pacis maior eſt fructus, quo ſpiritalis nequitiæ tentamenta, quàm quo arma hoſtilia repelluntur. Iſta pax ſublimior, quæ corporalium paſſionum excludit illecebras, perturbationéſque mitigat, quàm ea quæ barbaricos ſedat incurſus. Plus eſt enim clauſo intra te hoſti reſiſtere, quàm remoto.

De lucta Iacob cum deo, & quid ſit luctari cum deo. Qua ratione etiam claudicauerit. De uindicta quoque filiorum eius in alienigenas propter ſororis deflorationem, & ipſius Iacob manſuetudine atque clemētia. De reſpōſo præterea diuino ſibi dato ut exurgeret, & aſcenderet in locum Bethel. *Caput VII.*

A. ITaque Iacob qui cor ſuū ob omni ſimultate mundauerat, vt pacificum affectum gereret, poſtquam præcedunt omnia ſua, ſolus remanſit, & luctatus eſt cum deo. Quicunque enim ſecularia negligit, ad imaginem ſimilitudinémque dei propius accedit. Quid eſt enim luctari cum deo, niſi virtutis ſuccedere certamen, Gene 33. & cum ſuperiore congredi, potioremque cæteris imitatorē fieri dei? Et quia inſuperabilis erat fides eius atque deuotio, ſecreta ei myſteria dominus reuelabat tangens latitudinem femoris eius, eò quòd ex eius erat generatione dominus Ieſus oriundus ex virginē, qui deo nec impar nec inæqualis eſſet, cuius crucem obſtupeſcētis femoris latitudo ſignabat, eò quòd diffuſa per vniuerſum mundū remiſſione peccati ſalutaris foret omnibus, qui ſtupore ſui corporis ac ſudore reſurrectionem tribueret defunctorū. Vnde non immerito exortus eſt ſol ſancto Iacob, cuius generi crux domini ſaluatoris B illuxit: ſimul quia ſol ei oritur iuſtitiæ, qui deū cernit, quia ipſe eſt lumen æternū. Claudicauit autē Iacob à femore ſuo. Propter hoc non manducant hodieq; filij Iſraël neruum. Vtinā manducaſſent, & credidiſſent. Sed quia non erant facturi voluntatē dei, ideo nō manducauerunt. Sunt & qui ita accipiāt, quòd ideo claudicauerit ab vno femore Iacob, quia duobus populis ex eius generatione manantibus, vnius ſtupor iam tunc circa fidei gratiā declarabatur futurus. ipſe eſt ergo populus qui ſtupore perfidiæ claudicauit. Deniq; non multo poſt reuelationē iſtiuſmodi, cum eſſet ab Gene.34. alienigenæ filio Dina filia Iacob deflorato virginitatis pudore temerata, fratres eius qui non intellexerunt myſteriū, alienigenas, qui ſocietatē per coniunctionē generis offerebant, vindictæ ſtudio peremerunt. Iacob autem qui morali manſuetudine clementiā diligebat, vel myſtico ſpiritu ſacramentū regenerandæ ex gētibus præuidebat eccleſiæ, inuitus & dolenter ſcenam illā exactę vltionis accepit. Vnde prophetāti aduentū domini Ieſu, reſponſum diuinū eſt datum: Exurgens aſcende in locū Bethel, hoc eſt in domū pa- Gene. 35. nis, vbi natus eſt Chriſtus, ſicut Michæas propheta teſtatus Michee.5. C eſt dicēs: Et tu Bethleē domus Ephrata nō es minima, vt ſis inter principes Iuda: Ex te enim exiet princeps Iſrael, & egreſſus ei⁹ ab initio, à die ſeculi. Vere domus panis, quæ domus Chriſti eſt, qui nobis panis ſalutaris aduenit è cœlo, vt iā nullus eſuriat, cibū ſibi immortalitatis acquirēs. Vbi iubetur habitare patriarcha, vbi aram facere deo qui apparuit ei. Ibi deos accepit alienos, & abſcōdit eos ſub lentiſco: Ibi quoq; ſepulta eſt Rachel in via Ephrata, hoc eſt Bethleē: Ibi etiā colūnam ſtatuit Iacob ſupra monumentū eius. Quanta myſteria, quia ibi eſt eccleſia dei, in qua apparet deus, & loquitur cū ſeruis ſuis. Ibi eripiūtur & abſcōdūtur ſimulacra gentiū. Fides enim eccleſiæ omnē obſeruantiā gētilitatis aboleuit. Sed cur ſub lētiſco, quæro. Certe genus iſtud infructuoſum eſt. Ibi ergo ſunt dij gentiū, vbi nullus eſt fructus, Ibi inaures gentiliū infodiuntur quas dederunt Iacob, vt iā nouā linguā audire aſſueſcant, veterē perfidiæ ſonū neſciāt, obſurdeſcant aures eorū ſacrilegio, & mundentur ad gratiā. Non immerito ibi ſanctus Daniel falſum aduerſus Suſannā Danie.13. D teſtimonium deprehendit. Ibi enim volebat adhuc radices ſuas locare perfidia, ſed latere non potuit, quia à prophetico ſpiritu deprehenſa eſt. Congruus autē error presbyteri veteræ confeſſionis, vt ibi contaminatam diceret caſtitatē, vbi gentium defoſſa ſimulacra ſunt. Sed veritas eccleſiæ non texit perfidiam, & aures gentilitatis obſtruxit. Conuenienter quoque ibi ſepulta eſt ſancta Rachel, quia omnes qui baptizantur in Chriſto, conſepeliuntur cum eo. Sic enim doce- Roma.6. mur dicente Apoſtolo: Conſepulti enim ſumus cum illo per baptiſmum in mortem, vt quemadmodum ille ſurrexit à mortuis propria virtute ſuſcitatus, ita & nos per eius gratiā reſurgamus. Tunc igitur vere abſconditur omnis error gētiliū, cū quis fuerit ablutus à vitiis, quia cōfixus cruci vetus homo noſter neſcit iam veteri ſeruire peccato. Cōpetēter etiam columna ſtatuitur ſupra monumentum Rachel, quia eccleſia eſt columna & firmamentum veritatis.

De commēdabili ſancti Iacob ſenectute, futurarúmque dubiarum rerum, finis quoque uitæ ſuæ præuidentia, atque agendorum diſpoſitione. *Cap. VIII.*

Senuit

SEnuit autem Iacob.) Aetate iam ſenuerat & moribus, ſed certabãt in eo impigra viuacitas iuuentutis, & tranquillitas ſenectutis. Etenim & ſenectus virens gratia, & iuuentus cana in cõſiliis, de Sapien. 4. qua dicit ſcriptura: Senectus enim venerabilis, & ætas ſenectutis vita immaculata. Ex hac vita fugit Iacob, qui bonis operibus præuenit tempus lõgæuę ſenectutis: vt & fructum eius ante tempus carperet, & poſtrema eius in tempore non timeret. Beatus quidem & iuuenis qui bene viuit, ſed beatus & ſenex qui bene vixit. Quòd enim iuuenis ſperat, adeptus eſt ſenior. quòd ſenex fuit, optat hoc eſſe qui iuuenis eſt. Certe hic inquieti maris longiore ſibi adhuc curſu manente, iactatur fluctibus, ſenex verò ſicut in portu, ita in ſtatione eſt ſenectutis. Erat itaque huiuſmodi Iacob, qui vix ſperanda iuuenibus bona, incolumi & tuta gratiæ claue iam clauſa & obſignata tenebat. Qood autem poſſideas, eo quòd adhuc ſperes, præſtabilius eſt. Erat ergo ſenex Iacob, ad quem iuuenes aduerſa temporis alicuius tempeſtate perculſi, tanquam in portum ſeſe recipiebant: ipſe autem tanquam in ſpecula vitæ huius poſitus ſolicito prætendebat affectu, B & longè ante rebus dubiis præuidebat remedia. Denique fames erat in tota terra, & ſenex depoſitus quæ alacres iuuenes ignorabant, primus audierat, primus admonuit filios ſuos in Aegypto exuberare frumentum, & proficiſcendum vt emerent quæ ſibi ad vſum neceſſaria forent. Libenter etiam ipſe iuuenum conſilio acquieſcebat, vt etiam filium iuniorem ſimul mitteret. Et renunciantibus illis quòd Ioſeph filius ſuus viueret, infracto licet corpore, ſed viuida animi virtute, non expectauit vt filius ad ſe veniret, ſed ipſe magis perrexit ad filiũ. Pietati enim menſura ordinis non præponderat. Nulla itaque ſenſit impedimẽta feſſæ ſenectutis cum pergeret. Pietas enim leuabat laborem. Verum vbi recepti filij fructu potitus eſt, aliquãto exacto tempore decem & ſeptem videlicet annorum, (quod ſecũdum illam patriarchæ longæuitatem exiguæ portionis tempus eſt) finem vitæ ſibi appropinquare cognouit. Vocauit itaque Ioſeph Gene. 49. filium, & per generationis ſuæ futurum hæredem, conſtrinxit eum ne in Aegypto ſepeliretur. Acceptáque fide, cum C paulo poſt infirmaretur, benedixit patriarchas duodecim, & prophetauit.

Qua ratione ſanctus Iacob cum in ipſis mortis eſſet diebus, merito prædicãdus fuerit beatus, & multiplicię eius laude, præſertim in patriarcharũ benedictione. Quod prætera neque Ioſeph, neque Eſaias, neque Hieremias, neque Daniel, neque mater Machabæorum cum filiis, negandi ſunt fuiſſe beati, licet grauia ſuſtinuerint ſupplicia.

Caput IX.

DIcat nunc aliquis non beatum Iacob cum in ipſis mortis eſſet dieb᷒, qui pene plura cum deo quàm cum hominibus alloquia miſcebat: non beatum cum oculi eius grauarentur in ſenectute, & non poſſet videre. Videtur enim cæcitas quibuſdam eſſe grauis ærumna calamitatis. Sed tunc quoque beatus Iacob, qui diſcernebat ſpiritu quod oculis diſcernere aſpectúque non poterat. Videbat futura qui æſtimabatur non videre præſentia. Denique errauit & ipſe Ioſeph vt ad dexteram eius Ibidem. 48. applicaſſet filium ſuum ſeniorem, & ad ſiniſtram ipſius, hoc eſt Iacob, applicuiſſet filium iuniorem, vt ætatis ordo benedictionis ordinem ſeruaret, cum extenderet dexteram ſuam ſuper nepotem iuniorem, & ſiniſtram ſuper ſeniorem nepotem, & volenti filio patriam dexteram ſuper Manaſſen ſeniorem conuertere, reſpõderet: Scio fili ſcio, & hic erit in populum, & hic exaltabitur, ſed frater eius iunior maior illo erit. Et cauſam prælationis adiunxit dicens: Semen eius erit multitudo gentium. Adeo, licet impedito corporis aſpectu, melius videbat, vt videntem doceret erraſſe. Quis enim melius videt quàm qui videt Chriſtum? Aut quis poteſt dicere oculis impeditum eum, qui videbat in Chriſto refulgentem eccleſiam? Nónne igitur clarum eſt quòd debilitas beatitudinem impedire nõ poſſit? Ille oculorum impeditus munere, ille defatigatis corporis virib᷒ in lecto tanquam in ſepulchro corpus relinquens: aſſurrexit in ſe, & lon-

A ge ab aliis, atque intra ſemetipſum ſeſe colligens, præſentibus ſe rebus ſubduxerat, & nouiſſimorum dierum futuræ miſcebatur ætati. Sic enim ſcriptum eſt: Annũciabo, inquit, Gene. 49. vobis quæ occurſura ſunt vobis nouiſſimis diebus. Quid igitur ei deerat cui deus aderat, qui ei profecturo dixerat: Deſcẽdam tecum in Aegyptum, & ego deducam te in per- Ibidem. 46. petuum? Nec defuit qoando in eo ſpiritus ſanctus loquebatur. Quis tam potens in ſuo domicilio, quàm iſte in alieno? Quis tam abundãs in vbertate, quàm iſte in fame? Quis tam fortis in iuuentute, quàm iſte in ſenectute? Quis tã actuoſus in negocio, quàm iſte in ocio? Quis tam velox in curriculo, quàm iſte in lectulo? Quis tam lætus in flore adoleſcentiæ, quàm iſte in mortis cõfinio? Quis tam diues in regno, quàm iſte in peregrino loco? Denique reges benedicebat. Nec immerito pauper non erat, qui nullo indigebat. Pauper non erat, qui ſe pauperem non putabat. Et quis pauperem dicat, cuius conuerſatione dignus orbis terrarum non fuit? Et ideo conuerſatio eius erat in cœlo. Hic verò prædiues in diuitiis ſimplicitatis & ſynceritatis, decorus nitore animæ, B q̃ corporis pulchritudine, quæ marceſcere non nouit, ætate impiger, cui liceret cum vellet corporeo iſto exire gurguſtio, & ſuperna paradiſi mentis vigore penetrare, exultans ſpiritu, cum ſepulchri extrema mandaret. Non enim terreno ſe tumulo claudẽdum, ſed ſuperno recipiendum domicilio præſumebat, & ideo tanquam alteri mandabat ſepulchrum, ſui autem ſecurus mortem illam immortalitatem putabat. Videbatur corporis implicatus impedimento, & vigilans in futura tempora præcurrebat affectu, dicens de perſecutoribus domini, qui de tribu Symeon & Leui authores erant nequitię proceſſu: In conſilio eorum non veniat anima Gene. 49. mea, & in occurſum eorum non contendant viſcera mea. Quis autem tam validus in virtute, quàm fortis iſte in infirmitate? qui dicebat: Maledictus furor eorum, quia ſuperbus Ibidem. & temerarius: & ira illorum, quia indurata eſt. Diuidam illos in Iacob, & diſpergam illos in Iſrael. Quis verò tam canorus cãtibus, quàm iſte vocibus, qui toto auditus eſt mundo, qui per omnes populos, per omnes auditur ætates? Quis C tam ſuauiter ſeptẽ vocum differentias oblocutus, quàm iſte ſeptemplici ſpiritus ſancti gratiã reſultauit? Qui licet membris reſolutus, tamen attollens ſe animo, & erigens ſpiritu, corporis ſui tanquam citharæ harmoniam diſſoluta membrorum compage deſtructam alta mente deſpiciens non requirebat, ſed ocioſam iacere humi patiebatur. Ipſe autẽ cantus emulcebat, interno & prophetico ſe modulamine delectabat dicẽs: Iuda, te laudabunt fratres tui, manus tuæ ſuper Ibidem. dorſum inimicorum tuorum, adorabunt te filij patris tui. Catulus leonis Iuda, ex germine mihi aſcendiſti: recumbẽs dormiſti vt leo, & tanquam catulus leonis. Quis ſuſcitabit illum? Et infra: Lauabit in vino ſtolam ſuam, & in ſanguine vuæ anaboladium ſuum. Hilares oculi eius à vino, & dentes candidiores lacte. Qui cantus dulcior, qui ſonus ſuauior, quàm remiſſio peccatorũ, & reſuſcitatio mortuorum? Hũc cantum ſanctus Dauid ille diuinæ organum vocis, & dominici ſermonis interpres, cithara cecinit ſpiritali. His modulis gratiæ, ſublimem illum animum mentémque mulcebat. D Hoc cantu mundi iſtius aſpera mitigauit, hoc ſonitu ſeculi dura molliuit, hoc pſalterio terrorem mortis infregit, hac ſuauitate chordarum inferna calcauit. Sed audiamus etiam quæ ſanctus Iacob patriarcha admirabili illo ſuæ organo mentis increpuit. Neptalim vitis remiſſa: porrigens in ger- Ibidem. mine ſuo decorẽ. Filius meus ampliatus Ioſeph, filius meus adampliatus, zelo appetitus filius meus, filius meus adoleſcentior ad me reuertere. Et infra: Præualuit ſuper benedictiones montium, & deſideria æternorum colliũ. Quid dulcius benedictione? Qoid gratius æternitate? Et ipſa verba ſunt cantus, & in verbis magna votorum ſunt pręmia, meritorum faſtigia. Quid ſuauius ſancto Ioſeph, qui nos liberauit ab opprobrio crucis dominicæ ſacramento? Sicut enim maledictum factus eſt Chriſtus, vt maledictũ ſolueret legis: & peccatum factus eſt, vt mundi peccatum tolleret: ita opprobrium factus eſt, vt gentilitatis opprobrium auferret. 2. Corin. 5. Sed illud opprobrium Chriſti, theſauris Aegypti precioſius Hebr. 11. æſtimatum eſt. Et ideo Moyſes Pharao regis aulã reliquit,

& fidei

& fidei elegit opprobrium, cui ſe opprobrio maria diuidebant. A Ipſe ergo Neptalim vitis totum remiſſa per mūdum, vt omnibus populis vbertatem poculi ſpiritalis infunderet. Ipſe eſt ampliatus, habens nomen ſuper omne oomen: qui quoniam ſe pro omnibus obtulit morti, ideo audiuit à patre: Ad me reuertere. Loquebatur Iacob, & deus audiebatur. Ille benedicebat, & deus perſonabat dicens filio: Ad me reuertere, hoc eſt, poſt paſſionem reuertere. Reuertere ad ſedem tuam, reuertere cum trophæo, reuertere ad me, vt te reſurgentem defuncti ſequantur, & tua poteſtate pariter atqoe exēplo reſurgant, vt fias primogenitus ex mortuis, vt
Matth. 26. ad dexteram ſedeas patris. Vnde & filius dixit: Amodo videbitis filium hominis ſedentem ad dexteram virtutis dei. Neget quis beatum Iacob in ipſo mortis ſupremo, qui diuioa fundebat oracula. Neget beatum Ioſeph in carcere, vbi ſapientiæ ſpiritu ioterpretabatur ſomniorum quæ audierat veritatem, & futurorū ſeriem reuelabat. Neget beatum Eſaiam, cum medius ſecaretur: Hieremiam, cum mergeretur: Daniel ſanctum, cum inter leones ſtaret iotrepidus, & prandiumq; raptus ab angelo propheta deferret. B Nō vtique ideo beatus, quia alienum prādebat prandium, ſed quia meritis ſuis impaſta leonum ora claudebat. Quis autem non beatam dixerit matrem Machabæorum, quæ ſeptem filiorū funeribus octauam ſe addidit ad laudem cœleſtis triumphi?

Quātæ laudis fuerit ſacerdotum ſacerdos Eleazarus in ſupplicio rum conſtanti toleratione, quódque idro nō minus, ſed magis fuerit beatus. Caput X.

Nec te Eleazare prætermittā, vtpote ſacerdotum ſacerdos, ſed tuis iuuaodus oratis, qui genere ſacerdos, peritus in lege, maturus æui, cum oblatus eſſes Antiochn perſecutori, nec tentamentis potuiſti capi, oec præmiis inflecti, nec ſuppliciorum acerbitatibus frangi. Denique à blandimentis cœpit, quia iudicabat tormenta ſua poſſe ſuperari. Erubeſco, inquit, caniciem tuam, reuereor ſenectutem, miror prudentiam, cur abſtinendum bonis epulis putes, quas natura largitur? Relaxa iſtiuſmodi peruicaciam, expergiſcere aliquando, dum adhuc malo tibi perſuadere quàm extorquere, ne victus ſuppliciis faC cias quod reſutas ratione inuitatus. Ad hæc reſpōdit ſenex:
2. Macha. 6. Nos Antioche non intētione ducimur, ſed reuerentia legis teoemur, quæ à ſuilla carne abſtineodum præcipit. Pulcherrimam creaturam iudicas, oegare tamen oon potes quòd potior ſit temperantia, quàm voluptas: potior legis obedientia, quàm præuaricatio. Quòd ſi hoc leue putas, vt carne veſcamur ſuilla: qui io minimis legem contempſerit, quomodo in magnis tenebit? Aut ſi precioſa eſt creatura huiuſmodi, vindicaris: cum eo quod ſit pulcherrimū, defraudamur. Abſtinentia autem noſtra diſciplina eſt caſtimoniæ. Diſcimus enim reſecare luxuriā, cupiditates vincere, excludere concupiſceotias, delectationibus corporis obuiare. Fortitudinis quoque exercitium eſt pœnis pro lege non cedere. Iuſtitiæ quoque inſigne atque prudentiæ, vt quod ſequendum elegimus timore dei, morte propoſita reſeruem'. Quis eſcam imperet liberis? Quis autem ſe ridenduum præbeat? D In hoc ſeruiat, ſed non ridebit. Non ſum ita ſenex, vt mihi non iuueneſcat animi fortitudo. Suſpenſus itaque cum hinc atq; inde grauiter verberaretur, nec iam ferrent ſenilia mēbra verberum pœnas, laſſatis carnificibus atque extenſoribus, in terram deflexus, inflexibilem meotem gerebat. Et quidam ſeu loogæuam miſeratus ætatem, ſeu tentamētis circuouenire deſiderans, Reſponde, inquit, tantūmodo te manducaturum, nos te eſcæ eius immunem præſtabimus. At il-
Ibidem. le clamans, Nequaquam cōtingat mihi vt fiam ſenex incentiuom iuuenilis erroris, qui hucuſque eram forma ſalutaris inſtituti. His ego ludibriis, vt paululum viuam, lactabor, & totius vitæ labóres addicam breuis viatico ſenectutis? Senectus portus debet eſſe, non naufragium vitæ ſuperiori. Non te oegabo lex patria, non abiurabo vos ſancta inſtituta maiorum, non decolorabo vos inſulæ ſacerdotales, noo te perfidiæ puluere turpabo canicies. Quid multa? Immoriēdo tormeotis factus eſt cæteris magiſterium perſeuerantiæ, qui electus erat ad infirmitatis exemplum. Beatus igitur, in quo non potuerunt tormenta rationem vincere. An non beatus,

A qui potuit virtute animi victor eſſe pœoarum, pietatíſque remigio ſeruare integram in tantis fluctibus paſſiooem?

De admirabili patientia ac fortitudine ſeptem fratrum Machabæorum, quibus mater octaua addita ſuit, qui ſuis ſuppliciis meritum beatæ vitæ acquiſierant. Caput XI.

Poſt ipſum ſtatuti ſunt pueri ſeptem cum matre. Ibidem. 7. Inſultare licet tyranno, qui dum callide à ſene iocipiendum putat, magiſtrum eligit quo diſcipulos faceret fortiores, quorum velut puerilem ætatem præmiis pronocabat ad culpam, arguebat terroribus ad formidinem. At illi non degeneres tanto duci reſpondent: Quid cootemnis vel circunſcribis vt pueros? Sed fides eana eſt, ſed valida diſciplina. Experire certe, ſubiice quib' placet pœnis puerilia viſcera, non iouenies corda puerilia, nec potentiores erunt tormentorum machinæ, quàm legitimæ obſeruationis excubiæ. Quem vicit ſenectus, ſuperabit æmola ſenectutis pueritia. Sequimur patrem filij, diſcipuli doctorem. B Collige ſuppliciorum inſtrumenta propoſita: meditationem patientiæ, non terrorem ioſcitiæ afferunt dum videntur. Iuſſit maximum natu eligi. At ille ridēs, Recte, inquit, naturæ ordioem ſeruas. Sed cur dei legem temerādam putas? Et pro pietate qoidem omnes maximi ſumus, ſed tamen à me iochoatum gaudeo. Quod quæris tyranne, confiteor, oos ſummo deo ſeruire. & doces quid agere debeamus? Si tu tāta pertinacia vis extorquere veritatem, cur non omni virtute nos eam tenendam putemus? Quid plura? Adhibentur variarum genera pœnarum. Sed vicit pietas immanitatis furorem. excluſa eſt anima, non religio. Secundus aceeſſit, nec degener fratris muoia piæ coofeſſionis impleuit. Et cum detraheretur membrana capitis, reſpondit: Aufertis quidem membranam, ſed habeo galeam ſpiritalem, quam non poteſtis auferre. Et vere hanc galeam nemo auferre poteſt, ſicut poſtea Apoſtolus docuit in eccleſia domini, qoia caput viri Chriſtus eſt, & eius ſumus membra. Re- 1. Cor 12.
C cte puer iſtam diuioo ſpiritu doctrioam apoſtolicam præuidebat. Exuebant immanes beſtiæ corium capitis, & pardalicis feritatibos ſæuiebant. At ille deficiens, Quàm dulce eſt ioquit, mori pro religiōe, quàm ſuauis omnis acerbitas mortis pro pietate: quia manet horum remuoeratio laborum. Tua ſunt rex grauiora tormenta, tu tuis vehementius torqueris ſuppliciis, quia vides vinci io poteſtate. Et hoc defuncto, tertium ſtatui ſibi iuſſit. Et cum eum partim tentaret inſidiis, partim cuperet terrore percellere, reſpoodit ad eum: Non faciam voluntatem tuam, non ſuccumbam imperio tuo. Per beatam illam fratrum paſſionem, & nobilem vitam, nō negabo piam germanitatem. Quæ vis adhibeto ſupplicia, quibus magis vrgeas: hoc proficies aſperitate pœnarum, vt maiora teſtimonia noſtræ germanitatis accipias. Iuſſit itaque ei linguam amputari. At ille exclamans, Victus es, inquit, Antioche, qui organum vocis abſciodi iubes. Confeſſus es te reſpōdere nō poſſe rationi, maioráq; probas linguæ noſtræ flagella, quàm tua verbera. Nos enim tua verbera non timemus, tu noſtræ vocis flagella non potes ſuſtinere. Sed hæc pietatis flagella ſunt, tua flagella perfidiæ. Sed e-
D tiam lingua ſublata, grauius te ſuo cadens murmure flagellabit. Euadere te putas Antioche ſi vocem eripias? Et tacentes deus audit, & magis audit. Ecce aperui os meum, laxaui linguam meam, abſcinde linguam: ſed non abſcindes conſtantiam, oon virtutē auferes, oon rationem obliterabis, non eripies teſtimooium veritatis, nō eripies cordis clamorem. Si lingua amputatur, ſanguis clamabit, & dicetur tibi: Vox ſanguinis fratris tui clamat ad me. Audit enim ſanguinis vocem, qoi audit internas cogitationes. Tenebræ licet operi- Eccli. 23. ant, & parietum ſepta circundent, dicat impius quia nullus ſibi teſtis aſſiſtat, exploret vniuerſa: videt omnia deus: oeç eſt aliquod facinus quod poſſit latere omnium iodicem deum, qui cognoſcit vniuerſa antequam fiant. Quid verba damus? Loquaciora ſunt vuloera: & ſi vulnera tegantur, & ſi abſcondatur cicatrix, oon abſconditur fides: oec tamē plaodas quòd auferendo linguam, confeſſionem laudis eripias. Satis iam deum ſermone laudaui, nunc paſſione laudemus. Et hoc perempto, iuſſit quartum vinciri ad rotam, vt eius vertigine membris omnib' ſolueretur. At ille cum torque-

retur

A retur immaniter, Diſſoluis, inquit, corporis mēbra, ſed adiungis gratiam paſſioni, nec eripis ſolatium morti. (Pſalm. 76.) Eſt enim vox tonitrui in rota, quia in bono & inoffenſo vitæ iſtius curſu cœleſte reſultat oraculum, ſicut in Ioanne & Iacobo filiis tonitrui reſultabat. Itaque illud quod legi, nunc manifeſtius recognoſco, quia rota intra rotam currit, nec impeditur. Teres enim vita ſine vlla offenſione in quauis paſſione verſatur, & intra hanc quoque rota currit. Currit lex intra gratiam, & obſeruantia legis intra diuinæ curriculū miſericordiæ eſt. Nam quo magis voluitur, plus probatur. Potius eſt hic ab impiis aduerſa tolerare, vt ibi à domino conſulationem inuenire poſſimus. Et iſte conſummans curſum ſuum, abrupit ſpiritum, animámque victor effudit. Quintus cum ſiſteretur, cęſo prius, eidem iuſſit ignes admoueri, ſubiici incendia. Manabat è vulneribus cruor, & effoſſis vlceribus ſanguis effuſus ipſos flammarum extinguebat globos. At ille inter ignium crepitus audiebatur dicēs: Gratias tibi domine quod dediſti nobis dicere: (Pſalm. 65.) Trāſibimus per ignem. (Eſa. 16. & 65) Et ſicut alibi idem tuus dicit Propheta: Igne nos examinaſti, B ſicut igne examinatur argētum. Aſtabo tibi ſicut aurum purgatus incendio: & ſi quid fuit culpæ, ignis exuſſit. Itaque & iſte transfiguratus à corruptela ad incorruptionem, vitam exhalauit. Sexto quoque admota tormenta ſunt. At ille: Noli, inquit, fruſtra errare, & tuæ hoc adſcribere poteſtati, quod iſta aduerſum nos exerceas. Noſtrorum hoc delictorum eſt precium, vt peccātes puniamur. Et gratias domino, quod hic à nobis duplicia peccata exigūtur, vt ibi nobis cōſolatio deferatur. Gratias autem & tibi, quòd tam durus & immitis es, vt talibus noſtris ſuppliciis dominus in quem peccauimus, genti noſtræ propitius fiat. Nos quoque ableuamus ęrumnam, dum fidei paſſionibus delectamur. Et iſte duris & aſperis dilaceratus ſuppliciis, appoſitus eſt ad fratres ſuos. Supererat iunior ex fratribus, & iam pudebat Antiochum immaturæ ætati ſe ita fuiſſe ludibrio. Itaque dolis eum deſiderans circunſcribere, pollicebatur honores, diuitias, amicitiam ſuam, conſortium ſecretorum. At verò pia mater monebat filium ſuum, dicēs & huic ſicut cæteris: Neſcio quemadmodum in C vterum meum introiſtis, neque ego ſpiritum donaui vobis, neque membra formaui, ſed hæc omnipotentis dei munera ſunt. Putauit Antiochus videns matrem ſolicitam, quòd ſaluti eius timeret. ipſi quoque ſuadere cœpit, vt filium ab intentione ſua reuocaret. At illa voce patria dicebat filio: Tu ſolus ſuperes fili, ſumma votorum meorum, tu poſtremus clauſiſti partus meos, tu poſtremus conclude gaudia mea. Miſerere mei, quæ te in vtero tot menſium curriculo portaui, ne vno momento confundas ſenectutem meam, ne decolores tot fratrum tuorum trophæa, nec ſacrum eorum comitatum relinquas, nec conſortium deſeras. Te adhuc iſti expectant triumphi. Aſpice in cœlum, vnde hauſiſti ſpiritum, ad patrem omnium: aſpice in terram, quæ tibi ante alimoniam miniſtrauit: aſpice ad fratres, qui collegam requirunt: aſpice ad matrem, quæ tibi lac dedit: redde mercedem pij ſanguinis: noli à fratribus, noli à matre diuelli. Temporales opes ſunt quas promittit Antiochus, temporales honores: perpetua corona quæ à deo omnipotente defertur. Vos mihi ſeptem dierum lumina dedit dominus, ſextū iam diem clauſi, & omnium opera bona valde. D Debes mihi fili, vt quæ in illis ſex laboraui, in te requieſcam ſeptimo, tanquam à ſeculi operibus iam feriata. Itaque proripiens ſe iuuenis ait: Quid ſuſtinetis? Et multa vociferans, quòd nequaquam diuelli poſſet à fratrum conſortiis, quorum multo beatiora eſſent funera quàm regis imperia, cum argueret conuitiis regem, & ipſe acerbis excruciatus tormentorum generibus, vitę huius munus abſoluit. Nouiſſima mater oblata eſt neci. Quis hanc beatam neget, quæ quaſi ſeptem vallata muneribus* inter corpora filiorum nullum ſenſit mortis incurſum? (*maris.) Quis, inquam, dubitet de eius beatitudine, quæ ſeptem turribus circundata, in paradiſi ſedem caput extulit: quæ ſeptem filiis cincta, ſacratiſſimum deo chorum, non ſolum canorum vocib⁹, ſed etiam paſſionibus, ad concinendas domini laudes cœleſtibus inuexit altarib⁹? Quàm bonus fidei partus, quàm tutus portus iſte pietatis, quàm ſplendida lucerna eccleſię, ſepteno fulgēs lumi-

A ne, & octauo vtero cunctis luminibus oleum ſubminiſtrans. De quibus pulchre dicitur: Date partem illis ſeptem, & illis quidem octo. (Eccli. 11.) eo quòd in vtroque numero conſortium gratiæ conſequantur, in lege nutriti, per gratiam coronati, ſeptem tanquam in ſabbato, octo tanquam in euangelio. Pia mater ſupplemento paſſionis adiuncta, quæ in talibus filiis integram pietatis formam & parturiuit & peperit.

De ſingulari oratæ illius matris ſeptem filiorum commendatione. Caput XII.

Recurrūt in memoriam ſermones ſanctæ fœminæ, dicentis ad filios: Ego vos genui, ego vobis ſuccum lactis infudi: nolite nobilitatem veſtram perdere. Sic aliæ matres reuocare à martyrio ſolent filios, non vocare. At iſta maternum in hoc ponebat affectum, ſi filiis vitam magis perpetuam quàm temporalē ſuaderet. Spectabat itaque pia mater filiorum certamina, & quamuis maternorum viſcerum compaſſione quateretur, tamen pietatis ſtudio premebat dolorem. Et offerente Antio B cho, cum poſſet ſalutem eligere filiorū, malebat periculum compreſſiſq; naturę gemitibus, pœnas filiis optabat augeri, vt mors citius appropinquaret. Videmus conuerſa vota matris in filios, ne quem ſuperſtitem derelinqueret, ſed omnes piæ cohæredes mortis acquireret. Sed nec filij minores tali parente, qui ſe inuicem cohortabantur, qui dicebant vno ſtudio, & quadam animorum acie: Mortis aduerſæ impetum petamus. Tunc enim viuemus, cum fuerimus mortui. Nemo pietatis ordinem derelinquat, nemo ſe ſubtrahat prælio triumphali. Non homini, ſed deo noſtras animas deuouimus: non homini, ſed authori omnium militamus. Talis hæc pugna eſt, vt ille glorioſius vicerit, qui crudelius occiſus fuerit. Itaque nemo timuit, nemo trepidauit, nullus ad mortem ex tot fratribus pigrior fuit, ſed omnes tanquam ad immortalitatis viam, ita ad mortem per acerba ſupplicia cucurrerunt, vt mater conſona cernens filiorum agmina, tanquam pia anima ſui membra corporis in filiis offerebat, & per artus proprios videbatur ſibi ſubire tormenta. Cadebant filij tormentis exulcerati, mortui ſuper mortuos aduolueban- C tur, corpora ſuper corpora volutabantur, capita ſuper capita exſecabantur. Refertus erat locus cadaueribus filiorum, non fleuit mater, non lamentata eſt, non oculos cuiuſquam preſſit aut ora morientis: non lauit vulnera, ſciens glorioſiores eſſe ſi euiſcerati & concreti pariter puluere & ſanguine viderentur, quales ſolent de bello redire victores, qualia ſolent trophæa ex hoſtibus reportare. Non ſuperiacienda velamina, non proſequendas exequias, niſi ſuæ quoque comitatu mortis arbitrata eſt. Quæ cithara dulciores ederet cantus, quàm morientes filij in tam grauibus ſuppliciis ediderant? Erumpebat enim naturæ gemitus, & inuitus ſpectares peremptorum cadauera, ſicut fila chordarū audires heptachordum pſalterium triumphalibus gemitibus reſultare. Non ſic illecebroſi cantus ſirenum attraherent audientem. Illi enim ad naufragium trahunt, iſti ad ſacrificij victoriam. Nec ſic cygnea carmina aures animúmque mulcerent. Cygni enim naturæ ſorte moriuntur, iſti moriebantur amore pietatis. Non ſic rauca reſonant ſecreto in nemore columbarum murmura, vt vltima verba morientium cum ſumma ſuauitate reſonabant. D Nec ſic Luna inter ſtellas refulget, vt inter filios mater: & cum eos ad martyrium illuminatura deduceret, refulgebat, & cum amplexata victores in medio filiorum iaceret. O vera mater adamante fortior, melle dulcior, flore fragrantior: ô indiſſolubile pietatis vinculum, ô vere valida charitas ſicut mors dura, ſicut inferi zelus deuotionis ac fidei. Nulla tantarum diluuia paſſionum tuam potuerunt charitatem excludere, nulla inundare eam flumina tantarum acerbitatum. Sicut arca in illo mundi diluuio totius orbis ſpatiis innocua ferebatur, ita & tu aduerſus fluctus tam grauium paſſionum pietate immobilis reſtitiſti: & cum poſſes ſalutem filiorum eligere, noluiſti. Quo affectu vos proſequar ſanctæ matris pia pignora? Quo penicillo ſermonis mei deſcribam formæ veſtræ & animarum ſimilitudinem? Stetiſtis inter exercitus regios, quibus totus fuit orbis terrarum ſubactus, quos India quoque in extremi maris ſecreta refugiens declinauit, & ſoli de rege ſuperbo ſine bel

lico

lico conflictu victoriam reportaſtis. Vicerunt in vobis ſola A
arma pietatis, dedit pœnas tyrannus, & quia vos non potuit vincere, & quia atroci peremptus eſt morte.

FINIS.

CAPITA LIBRI DE SANCTO IOSEPH.

Cur poſt tractatum de Abraham, Iſaac, & Iacob, hiſtoriam de ſancto Ioſeph author proſequi curauerit. Et qua ratione idem ſanctus nobis tanquam ſpeculum caſtitatis propoſitus eſſe debeat: vnde etiã à parẽtibus plus quàm cæteri filij fuerit dilectus. Quódque ea res inuidiæ cauſa fuerit. Cur etiam inuidiam ſanctorum diſcere debeamus. Caput I.

Qualis eſſe debeat affectus parentum, filiorúmqoe gratia. Et qua ratione Iacob reprehendendus non fuerit, quia cæteris hunc puerum præferebat, in quo & gratia diuina per viſum ſomniorum refulſit. Quid præterea ſomnia i- B
ſta, patriſque obiurgatio, in quo pietas paterna non errabat, ſignificent. Caput II.

Quòd tanto ſomnio nõ incredulus fuerit Iacob patriarcha, qui futuræ incarnationis myſteria videns, filium mittebat ad fratres. Et de præuiſione ipſius Ioſeph à fratribus antequam ad illos appropinquaret, eorundemque ad occidendum ipſum cõſilio: eiuſdem quoque liberatione ac venditione. Et de iſtorum aliorúmque circa hæc concurrentium myſterio. Caput III.

De venditi Ioſeph ductione in Aegyptum, atque eius emptione à præpoſito cocorum, quidque hoc ſignificet. De ſeruitutis præterea ipſius myſtica atque morali interpretatione. Caput IIII.

De ſingulari commendatione ſpecioſitatis & decoris, caſtitatis ac pudoris ſancti Ioſeph, ciúſque impetitione à domina ſua ad concubitum, & eiuſdem adulteræ telis. Ipſius quoque Ioſeph recuſatione, fuga, veſtis relictione, accuſatione, incarceratione, atque viſitatione diuina. C
Caput V.

De inuectione in mulierem. Et de ſpadonibus etiam illatæ iniuriæ authoribus, quàm fragilis & tenuis ſit eorum ſtatus: ipſorúmque offenſione, incarceratione, ſomniorum viſione, & eorundem per ſanctum Ioſeph interpretatione. Et quemadmodum omnis potentia, magnificentia, & gloria huius ſeculi nihil aliud ſit quàm ſomnium. De myſterio præterea Hebræi ſomnium interpretantis, ac reprehẽſione ſpadonis immemoris & obliti interpretis ſui. De ſaſtu denique & fragilitate miniſtrorum regalium. Caput VI.

De liberatione ſancti Ioſeph, & honoris delatione ob interpretationem ſomniorum regis: de eorũdémque ſomniorum myſterio. Qua ratione etiam ſanctus Ioſeph magis myſtica meruerit præmia. Ac de myſtica ſignificatiõe ornamentorum quibus honoratus fuit, nécnon & vxoris ac filiorum, famis quoque, & apertionis horreorum, atque venditionis alimentorum. Caput VII. D

De exhortatione Iacob ad filios vt deſcẽdant in Aegyptũ, & emãt eſcas. Et de perrectione decẽ fratrũ, iuniore domi retẽto, ac de myſteriis prædictorum. Caput VIII.

De reuerſione filiorum Iacob in Aegyptum poſtquam fames inualeſcebat, cum deductione Bẽiamin, & ſumptione munerum Ioſeph deferendorum, eorũmque ad ipſum peruentione. Et de myſtica ratione geſtorum, & incidentium circa hæc. Caput IX.

De munerum paratione, & eorum illatione, inſtaurationéque cõuiuij, cum morali atque myſtica ſingulorum expoſitinne. Caput X.

De inebriatione fratrum conuiuantium, & inſertione ſcyphi argentei in ſaccum Beniamin, ſingulorũmqne ſacculorum requiſitione, ac inuentione ſcyphi in ſacco Beniamin. Et de myſteriis iſtorum. Caput XI.

Quemadmodum ſanctus Ioſeph ſe manifeſtauerit vt à fratribus cognoſceretur, & de aduocatione eorum ad ſe, acceſſúque ipſorum ad illum. Quomodo etiam eos conſolatus fuerit, cum myſtica dictorum interpretatione. Caput XII.

De gaudio Pharaonis, quòd Ioſeph agnouiſſet fratres ſuos, & de exhortatiõe eius vt Ioſeph inuitet fratres vt veniãt cum patre: illorúmque executione, & peruentione ad Iacob, narrationéque ſingulorũ: & quod Ioſeph adhuc viueret. Et de myſteriis circa hæc. Caput XIII.

De Iſrael patris eleuatione, ac profectione, & hoſtiarum circa puteum iuramẽti immolatione, eiúſque per dominum conſolatione, ac deſcenſu in Aegyptum cum animabus ſeptuaginta: & de myſteriis prædictorum. De ipſius denique Iacob ad filios adhortatione vt congregentur ad audiendum ea quæ occurſura ſint eis in nouiſſimis diebus. Caput XIIII.

Diui Ambroſij

MEDIOLANEN. EPISCOPI, *de ſancto Ioſeph, Liber unus.*

Cur poſt tractatam de Abraham, Iſaac, & Iacob, hiſtoriam de ſancto Ioſeph author proſequi curauerit. Et qua ratione idem ſanctus nobis tanquã ſpeculum caſtitatis propoſitus eſſe debeat: unde etiam à parentibus plus quàm cæteri filij fuerit dilectus. Quòdque ea res inuidiæ cauſa fuerit. Cur etiam inuidiam ſanctorum diſcere debeamus. *Caput I.*

SAnctorum vita, cæteris norma viuendi eſt. Ideoque digeſtam plenius accepimus ſeriem ſcripturarum, vt dum Abraham, Iſaac, & Iacob, cæteróſque iuſtos legendo cognoſcimus, velut quendam nobis innocentiæ tramitem virtute eorum reſeratum imitantibus veſtigiis proſequamur. De quibus mihi cum frequens tractatus fuerit, hodie ſancti Ioſeph hiſtoria occurrit. In quo cum plurima fuerint genera virtutum, præcipue inſigne effulſit caſtimoniæ. Iuſtum eſt igitur vt cum in Abraham didiceritis impigram fidei deuotionẽ, in Iſaac ſynceræ mẽtis puritatem, in Iacob ſingularem animi laborúmque patientiam: ex illa generalitate virtutum in ipſas ſpecies diſciplinarum intendatis animum. Nam licet illa ſint diffuſiora, tamen iſta expreſſiora ſunt: eóque facilius mentem penetrant, quo magis circunſcripta ac determinata ſunt. Sit igitur nobis propoſitus ſanctus Ioſeph tanquam ſpeculũ caſtitatis. In eius enim moribus, in eius actib⁹ lucet pudicitia, & quidam ſplendet caſtimoniæ comes nitor gratiæ. Vnde etiam à parentibus plus quàm cæteri filij diligebatur. Sed ea res inuidiæ fuit: quod ſilẽtio prætereundum non fuit. Hinc enim argumentum totius hiſtoriæ proceſſit: ſimul vt cognoſcamus perfectum virum non mouendum vlciſcendæ dolore inuidiæ, nec malorum rependere vicem. Vnde & Dauid ait: Si reddidi retribuentibus mihi mala. Quid autem eſ Pſal. 7.
ſet quod præferri Ioſeph mereretur cæteris, ſi aut lædentes læſiſſet, aut diligẽtes dilexiſſet? Hoc enim plerique faciunt. Sed illud mirabile, ſi diligas inimicum tuum: quod ſaluator docet. Iure ergo mirandus qui hoc fecit ante euãgelium, vt læſus parceret, appetitus ignoſceret, venditus nun referret iniuriam, ſed gratiã pro contumelia ſolueret: quod poſt euangelium omnes didicimus, & ſeruare nõ poſſumus. Diſcamus ergo & ſanctorum inuidiam, vt imitemur patientiam, & cognoſcamus illos non naturæ præſtantioris fuiſſe, ſed obſeruationis: nec vitia neſciſſe, ſed emendaſſe. Quod ſi inuidia etiam ſanctos aduſſit, quanto magis cauendum eſt ne inflammet peccatores?

Qualis eſſe debeat affectus parentum, filiorúmque gratia. Et qua ratione Iacob reprehendendus non fuerit quia cæteris hunc puerum præferebat: in qua & gratia diuina per ui-

per uiſum ſomniorum refulſit. Quid prætereà ſomnia iſta, patriſque obiurgatio, in quo pietas paterna non errabat, ſignificent. Caput II.

INſtruimur igitur qualis eſſe debeat affectus parentum, filiorúmque gratia. Amare liberos dulce, & impenſius amare prædulce. ſed frequenter amor ipſe patrius, niſi moderationem teneat, nocet liberis: ſi aut nimia indulgentia dilectum reſoluas, aut prælatio vnius cæteros ab affectu germanitatis auertat. Plus acquiritur filio cui fratrum amor acquiritur. Hæc præclarior munificentia patrum: hæc ditior hæreditas filiorum. Iungat liberos æqualis gratia, quos iunxit æqualis natura. Lucrum pietas neſcit pecuniæ, in quo pietatis diſpendium eſt. Quid miraris ſi propter fundum aut domum oriũtur inter fratres iurgia, quãdo propter tunicam inter Iacob ſancti filios exarſit inuidia? Quid ergo? Reprehendendus Iacob quia præferebat vnum cæteris? Sed nec libertatem poſſumus auferre parentibus, ne eos plus diligant, quos plus credunt mereri, nec filiis reſecare debemus ſtudium plus placendi. Denique & Iacob illum plus amabat, in quo maiora virtutũ inſignia præuidebat: vt non tam filium pater prætuliſſe videatur, [B] [Gene. 37.] quàm propheta myſterium: meritóque variam tunicam fecit ei, quo ſignificaret eum diuerſarum virtutum amictu fratribus præferendũ. Denique in puero adhuc refulſit diuina [Ibidem.] gratia. Siquidem ſomniauit quod cum alligaſſet, vt ſibi videbatur per viſum, manipulos cum fratrib' ſuis, ſurrexerit manipulus eius, & ſteterit erectus: conuerſi autem fratrum manipuli, adorauerint manipulum ſuum. In quo vtique domini Ieſu futura reſurrectio reuelata eſt, quem & Hieroſolymis eum vidiſſent vndecim adorauere diſcipuli, & omnes ſancti cum reſurrexerint adorabunt, fructus bonorum [Pſalm. 125.] operum proferentes, ſicut ſcriptum eſt: Venientes autem venient cum exultatione, portantes manipulos ſuos. Vnde fratres, licet ſomnij fidem per inuidiam derogarent, interpretationem tamen eius propriis ſermonibus exprimentes reſponderunt ei. Nunquid regnando regnaturus es nobis, aut dominando dominaturus es nobis? Regem enim venturum viſio illa ſignabat, quem omnis caro generis humani inflexo adoraret genu. Vidit autem aliud ſomnium, & narrauit il- [C] [Gene. 37.] lud patri ſuo, & fratrib' ſuis, eo quòd Sol & Luna & vndecim ſtellæ adorarent eum. Vnde obiurgauit illum pater eius, dicens: Quid ergo erit hoc viſum quod ſomniaſti? Nunquid venientes ego & mater tua & fratres tui adorabimus te ſuper terrã? Quis eſt ille quẽ parentes & fratres adorauerũt ſuper terram, niſi Chriſtus Ieſus, quando eum Maria & Ioſeph cum diſcipulis adorauerũt, deum verũ eſſe in illo cor- [Pſal. 148.] pore confidentes, de quo ſolo dictum eſt: Laudate eum Sol & Luna, laudate eum omnes ſtellæ & lumen? Obiurgatio autem patris quid ſignificat, niſi duritiã populi Iſrael? Ex quibus Chriſtus ſecundum carnem, quem hodiéque deum eſſe non credunt, nec volunt adorare quaſi dominum, quia ex ſe natum eſſe cognoſcunt. Audiunt itaque reſponſa eius, ſed non intelligunt: legunt ipſi quod eum Sol & Luna laudent, ſed nolunt credere de Chriſto Ieſu dictum eſſe. Itaque Iacob typo fallitur alieno, ſed ſuo amore non fallitur. Pietas in eo paterna non errat, ſed erraturæ plebis affectus exprimitur.

[D] *Quòd tanto ſomnio non incredulus fuerit Iacob patriarcha, qui futuræ incarnationis myſteria uidens, filium mittebat ad fratres. Et de præuiſione ipſius Ioſeph à fratribus antequam ad illos appropinquaret, eorundémque ad occidendum ipſum conſilio: eiuſdem quoque liberatione, ac uenditione. Et de iſtorum aliorũmque circa hæc tõcurrentium myſterio.* Caput III.

NOn ergo tanto ſomnio patriarcha non credidit, qui vtrumque pariter gemino prophetabat oraculo, vt & perſonam iuſti repræſentaret, & populi, quod deus venturus eſſet in terras, qui & diligeretur, & necaretur à perfidis. Videbat igitur futuræ incarnationis myſteria, qui filium mittebat ad fratres vt videret ſi rectæ ſunt oues. Quas oues iam tunc in illo patriarchæ ſtudio requirebat, niſi eas de quibus ipſe dominus in euãge- [A] lio dixit: Non veni niſi ad oues perditas domus Iſrael? Et [Matth. 15.] miſit, inquit in Sychem, quod interpretatione dicitur humerus ſiue dorſum, hoc eſt ad eos qui non conuerterentur ad dominum, ſed fugientes, ſe à facie eius auerterent, quod eſt proprie peccatoris. Exiit enim Cain à facie dei. Et Propheta dicit: Pones eos dorſum. [Pſalm. 20.] Iuſtus autem non ſe auertit à domino, ſed occurrit dicens: Oculi mei ſemper ad dominum. [Pſal. 24.] Et Eſaias dicente domino: Quem mittam? ſponte ſe obtulit [Eſaiæ. 6.] dicens: Ecce ego. Et Symeon expectauit vt videret Chriſtum dominum, & poſteaquam vidit, quoniam remiſſionem peccatorum, & totius mundi videbat redemptorem, quaſi leuiatus à peccato, popoſcit vſu carnis huius abſolui, dicẽs: Nũc dimittis domine ſeruum tuum in pace, quoniam viderunt oculi mei ſalutare tuum. [Lucæ. 2.] Et Zachæus hinc primum ſuæ prærogatiuam cõmendationis inuenit, quod in arborem vt [Ibidem. 19.] Chriſtum videret, aſcendit. Ergo Ioſeph à patre miſſus eſt ad fratres, ab illo magis patre, qui proprio filio non pepercit, [Roma. 8.] ſed pro nobis omnibus tradidit illum: ab illo patre de quo ſcriptũ eſt: Deus filium ſuum mittens in ſimilitudinem [Ibidem.] carnis peccati. Et errabat, inquit, Ioſeph, quia fratres ſuos [B] inuenire nõ poterat. Nõ immerito errabat, qui quærebat errãtes. Eos enim agnoſcit dominus, qui ſunt ipſius. [2. Tim. 2.] Denique & Ieſus fatigatus ex itinere, ſedebat ſupra puteum. [Ioan. 4.] Fatigabatur, quia non inueniebat dei populum, quem quærebat. exierat enim à facie domini. Qui enim culpã ſequitur, exit à Chriſto. Peccator exit, iuſtus intrat. Denique Adam ſe peccator abſcondit, iuſtus autem dicit: Intret oratio mea in [Pſalm. 87.] conſpectu tuo. Inuenit autem Ioſeph fratres ſuos in Dothaim, [Gene. 37.] quod ſignificat defectionem. Vbi eſt enim niſi in defectione qui deum deſerit? Nimirum deficiebant, qui non audiebant dicentem: Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati eſtis, & ego vos reficiam. [Matth. 11.] Venit igitur Ioſeph in Dothaim, & præuiderunt eum de longe venientem, antequam appropiaret ad illos, & inſæuiebant vt occiderẽt eum. Merito longe erant, qui erant in defectione: & ideo inſæuiebãt, quia non appropiauerat his Chriſtus. Nam ſi appropiaſſet his typus Chriſti, fratrem vtique dilexiſſent. Sed prope eſſe non poterãt, qui parricidium cogitabant. Ecce, inquit, ſomniator ille venit: nunc ergo venite, & occidamus eum. [C] Nónne hæc verba dicebant qui de parricidali ſacrilegio cogitabant? Sicut de ipſis Salomon ait: Tollamus iuſtum, quia [Sapien. 2.] inutilis eſt nobis. Et addiderũt in Geneſi: Et videam' quid proderunt ſomnia illius. Hoc ſcriptum eſt de Ioſeph, completum eſt de Chriſto, quando Iudæi in eius paſſione dicebant: Si rex Iſrael eſt, deſcendat nunc de cruce, & credimus [Marc. 27.] ei. Confidit in deum, liberet nunc eum ſi vult. Nunquid & ipſi fratres tam impij, vt fratrem occiderent? Et vnde tantorum merita patriarcharũ, vt lex * totius plebis eorum vocabulis deſignaretur? [*grex] Quomodo conueniunt pietatis nomina, & ſceleris inſignia? Sed etiam iuſti* typo populi, nõ animi ſui vitio laborabant. [*Sed iniuſti] Ideo omnis inuidia, ideo parricidij meditatio per figuram, pietas per affectũ. Denique Ruben [Gene. 37.] & Iudas germanitatis pia iura ſeruãtes, de manibus cæterorum eum liberare cupiebãt: meritóque Iudas paterna benedictione præfertur, cum ei dicitur: Adorabunt te filij patris tui. Catul' leonis Iuda, & ipſe erit expectatio gentiũ. [Gene. 49.] Quod vtiq; ſoli cõuenit Chriſto, cui repoſitum fuit vt adoraretur [D] à fratribus, & expectaretur à gentibus, lauaret in vino ſtolã ſuam proprij corporis paſſione, quia carnem ſuam nulla peccati labe maculauit. Aſer quoque non vtique ſibi conuenire credebat. Aſer pinguis panis eius, & ipſe Aſer cum principibus. Quid verò ipſe Ioſeph, cui dictũ eſt, Filius meus ampliãdus Ioſeph, filius ampliandus meus: zelatus filius meus, filius meus adoleſcentior, ad me reuertere? In quem conſilium conferentes maledicebant, in quo benedictio præualuit, ſuper benedictiones montium manentium, & deſideria collium æternorum. Quem ſignificari intelligebat in ſe, niſi illum qui omnium merita ſupereminens, ſupra omnium deſideria ſanctorum immenſæ teneret apicem poteſtatis, quem voto nullus æquaret? Compenſatur ergo in patriarchis inuidia per gratiam, qui & excuſantur à culpa, & reuelationis munere conſecrantur. Non enim tam culpabile eſt dixiſſe quæ plebis ſunt, quàm beatum vidiſſe quæ Chriſti ſunt.

ſti ſunt. Subierunt perſonam peccatoris populi, vt accipe-
rent gratiam domini redemptoris. Certe culpam aboleuit
gratia, gratiam culpa non minuit. Et vt cognoſcamus omne
Gene. 37. hoc de populo & domino Ieſu myſteriũ eſſe: Venite, inquit,
vẽdamus Ioſeph Iſmaelitis. Quid interpretationis habet no
men Ioſeph, niſi quòd diuinam gratiam ſignificet, & expreſ
Philip. 2. ſionem dei ſummi? Quis igitur venditur, niſi ille qui cum in
forma dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem
deo, ſed ſemetipſum exinaniuit formam ſerui accipiens?
Neque enim nos eum emiſſemus, niſi vendidiſſent ſui. Ma-
le vendiderunt, peius emerunt. Vendiderunt negociatorib'
boni odoris, emerunt à proditoribus. Vendidit eum Iudas,
emerunt Iſmaelitæ, qui ſignificantur Latina interpretatione
odio habentes deum ſuum. Ideo alibi viginti, alibi viginti
& quinque aureis, alibi triginta inuenimus emptum Ioſeph:
quia non omnibus vnius æſtimatione prȩualet Chriſtus. A-
liis minus, aliis amplius. Fides ementis incremẽtum eſt mer
cis religioſiori. Precioſior deus peccatori, precioſior & eſt
redemptor. Pluris & illi valet qui plus habet gratiȩ. Sed etiã
Lucæ. 7. B cui multa donata ſunt, pluris valet: quia cui plus remiſſum
eſt, plus diligit, ſicut ipſe dominus in euangelio pronuncia-
uit de illa muliere quȩ ſuper eius pedes effudit vnguentum,
& lachrymis lauit, & capillis ſuis terſit, & oſculis ſiccauit,
de qua ait ad Simonem: Propter quod dico tibi, Remiſſa
ſunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Cui autem
minus dimittitur, minus diligit. Interdum diuerſitates pre-
cij, non ſolum quantitatis habent, ſed etiam numeri expreſ-
ſionẽ, ſicut habes de vnguento quod ad ſepeliendũ ſe domi-
Marc. 14. nus effuſum eſſe memorauit ſcriptura, dicẽte Iuda: Potuit
hoc venire denariis trecentis. Quo numero nõ quãtitas, ſed
ſignificatio crucis videtur expreſſa. Ita hic quoq; diuerſitas
vel viginti vel triginta aureorum vel argenteorum habet
vel geminatæ vel triplicatæ perfectionis indicium. Nam vi-
ginti quinque aurei, Iubilei, qui eſt remiſſionis numerus, ſi-
gnificant precioſiſſimam portionem. Hic quoque (vt do-
Gene. 37. minicȩ paſſionis figuram aduertas) ait Iudas patriarcha: Tra
damus Ioſeph Iſmaelitis, manus autem noſtræ non ſint inie
ctæ ſuper eum. Et bene ſuperius dixerat: Manus autem no-
C lite inferre illi. Quod Iudæi in domini paſſione dixerunt:
Ioan. 18. Nobis nõ licet interficere quemquam. vt ſermo Ieſu imple
retur, ſignificans qua morte moriturus eſſet. Iam tunc ergo
futuræ crucis præfigurabatur inſigne, ſimul & quod exutus
eſt tunicam: id eſt, carnem quam aſſumpſit, exutus eſt, deco
ram diuerſitate virtutum. Ergo tunica eius, id eſt caro, non
diuinitas cruentata eſt. & indumentum ei carnis, non im-
mortalitatem vitæ auferre potuerunt. Hanc tunicam Iudai-
Lucæ. 10. cæ beſtiæ cruentauerunt, illæ de quibus dicit: Ecce ego mit
to vos ſicut agnos inter lupos. Quod autem lacus ſiccus e-
Hiere. 2. rat, quid mirum ſi Iudæorum lacus aquam non habet, qui
dereliquerunt fontem aquæ viuæ, fecerunt ſibi lacus cõtri-
tos? Et vt ſcias verum hoc eſſe myſterium, ipſe de ſe domi-
Pſalm. 87. nus ait: Poſuerunt me in lacu inferiori, in tenebris, & in vm-
bra mortis. Illi igitur emunt Chriſtum, qui boni odoris de-
ferunt thymiama, quo adolent altaria piæ mentis. Vnde &
Pſalm. 140. David Græce hoc modo ait: κατευθυνθήτω ἡ προσευχή μου ὡς θυ-
D μίαμα ἐνώπιόν σου. Reſinam quoque, qua marmora confracta
ſociantur. Eſt reſina ſpiritalis, quæ fracturas animæ tuæ ſo-
lidet, & diuulſa connectat, & ſoluta conſtringat. Hæc enim
ſpiritalis reſina corroborat, & quædam commota animæ
membra componit, vt ſine offenſione ſocientur. Denique
Hieremias hanc quærit reſinam, vt Babyloniam curet ſana-
Hier. 51. re ſi poſſit, dicens: Accipite reſinam corruptioni eius, ſi quo
modo ſanabitur. Curauimus Babyloniam, & ſanata non eſt.
Non eſt ſanata ſynagoga, quia reſina iſta migrauit ad eccle-
ſiam. Ideo ex Galaad veniebant negociatores de poſſeſſio-
ne, hoc eſt de incolatu teſtimonij, merces ſuas ad eccleſiam
transferentes, vt gẽtium peccata reſina iſta curaret. De qui-
Eſaiȩ. 35. bus dicitur: Conualeſcite manus diſcuſſæ, & genua diſſolu-
Acto. 3. ta. Fides ſyncera eſt. Hanc habebat Petrus cum diceret clau
Acto. 9. do: In nomine Ieſu Nazareni ſurge & ambula. Meritóque
ſurrexit, & ambulauit. Hanc habebat cum diceret paralyti-
co: Aenea, ſanet te dominus Ieſus, ſurge & ſterne tibi. Et
ſurrexit, & ſtrauit ſibi. Hanc habebat cum diceret mortuæ:
A Surge in nomine domini Ieſu. Et defuncta ſurrexit. Huius
reſinæ temperamento lapides illi de quibus potens eſt do- Matth. 3.
minus reſuſcitare filios Abrahæ, compaginantur. Huius re-
ſinæ medicamento claudus erigitur, paralyticus reforma-
tur, mortua reſuſcitatur. Illud quoque quod hœdi ſanguine
reſperſerunt tunicam eius, videtur ſignificare quoniam fal
ſis teſtimoniis appetentes, inuidiam deduxere peccati in o-
mnium peccata donantem. Nobis agnus eſt, illis hœdus. No
bis agnus dei occiſus eſt, quibus abſtulit peccata mundi: il-
lis hœdus, quorum acerbauit errores, delicta cumulauit. Id-
eoque ait: Implete menſuram patrum veſtrorum. Merito- Ibidem. 23.
que Iacob poſteritatis deplorans diſpendia, quaſi pater fi-
lium flebat amiſſum, quaſi propheta flebat interitũ Iudæo-
rum. Denique ſcidit etiam veſtimentum ſuum, quod in paſ-
ſione domini factum legimus à principe ſacerdotum, in quo
eſſet non priuata perſona, ſed publici munus officij. Et ve-
lum templi ſciſſum eſt, & prophanata myſteria, vt eſſe nu-
datum populum ſalutaribus indumentis, diuiſum regnum
talibus manifeſtaretur inſignibus deſtruendum: quia omne Lucæ. 11.
B regnum diuiſum, facile deſtruetur. Et vere diuiſum, quan-
do hoc quod erat Chriſti, cœpit eſſe etiam diaboli. Neque
enim poterant indiuiſi manere, qui à patre filium ſeparabãt.

*De venditi Ioſeph ductione in Aegyptum, atque eius em-
ptione à præpoſito cocorũ, quidque hoc ſignificet. De ſer
uitutis præterea ipſius myſtica atque morali interpreta-
tione.* Cap. IIII.

VEnditus eſt ergo Ioſeph, & ductus in Aegyptum, Gene. 37.
emptus à præpoſito cocorum.) Non otioſa perſo
na, quæ cruda ciborum coqueret, vt epularentur
animi fidei ſuauitate. nullus enim cibus ſcientia &
doctrina dulcior. Erat antè in Aegypto cruda perfidia, quã
nullus diuinæ cognitionis ardor, & veræ ſcientiæ cupiditas
vlla mollierat, non eloquia domini ignita decoxerãt. Ven
ditus eſt Ioſeph in Aegypto, quia Chriſtus venturus erat ad
eos quibus dictum eſt: Peccatis veſtris venditi eſtis. Et ideo Eſaiȩ. 50.
ſuo ſanguine redemit, quos propria peccata vendiderant.
C Sed venditus Chriſtus conditionis ſuſceptione, non culpæ
peccatíque precio tenetur, quia peccatum ipſe non fecit.
Precio igitur noſtro debitum, non ſua æra contraxerunt,
chirographum ſuſtulit, fœneratorem remouit, exuit debi-
torem: vnus exoluit quod ab omnibus debebatur. Non lice
bat nobis exire ſeruitio. Suſcepit hoc ille pro nobis, vt ſer-
uitutem mundi repelleret, libertatem paradiſi reſtitueret,
gratiam nouam, conſortij ſui honorem relinqueret. Hoc de
myſterio. Cæterum quod ad moralem pertinet locum, quia
omnes vult ſaluos fieri dominus deus noſter, dedit per Io- 1. Timo. 2.
ſeph etiam iis qui ſunt in ſeruitute, ſolatium, attribuit magi-
ſterium, vt diſcerent etiam in vltima conditione poſſe mo-
res eſſe ſuperiores: nec vllum ſtatum immunem eſſe virtu-
tis, ſi animus vniuſcuiuſq; cognoſcat carnem ſeruituti ſub-
ditam eſſe, nõ mentẽ: multóſque ſeruulos eſſe dominis libe
riores, ſi in ſeruitute poſiti à ſeruilibus putẽt operibus abſ-
tinendum. Seruile eſt omne peccatum, libera eſt innocentia.
Vnde & domin' ait: Omnis qui facit peccatũ, ſeruus eſt pec Ioan. 8.
D cati. Quomodo enim non ſeruus omnis auarus, qui pro exi-
guo pecuniæ lucello ſeipſum auctionatur? Timet enim ne
congeſta amittat, qui non vtenda cõgeſſit, maiore periculo
ſeruaturus, quo maiora quæſiuit. Quomodo non mẽdicus,
cui ſunt parua quȩ poſſidet? Nã & ſi mihi diues videaẽ, ſibi
eget: nec teſtimoniis ſua vota ſolatur, qui quod optat, neſcit
credere. Quomodo autẽ non & ille ſeruus, qui ſubditus eſt
libidini? Primum ſuis ardet incendiis, & peccati ſui facibus
exuritur. Quibus recte dicit propheta: Ambulate in lumine Eſaiȩ. 50.
ignis veſtri, & in flamma quam accendiſtis. Suſcipit omnes
metus, inſidiatur ſomnis ſingulorũ. vt vnius cupiditate po-
tiatur, fit ſeruus omnium. Seruit igitur, ac miſeram quidem
ſeruitutẽ. qui ipſe ſibi dominos facit, ipſe vult habere quos
timeat. Nihil enim tam ſpeciale ſeruitutis eſt, quàm ſem-
per timere. Ille verò in quauis conditione ſeruitij ſemper
liber, qui amore non capitur, auaritiæ vinculis non tenetur,
metu criminis non alligatur: qui ſecurus ſpectat præſentia,
quẽ futura non terrent. Nõnne videtur tibi iſte in ſeruitute
domina-

dominari, ille autẽ in libertate ſeruire? Seruiebat Ioſeph, regnabat Pharao: beatior huius ſeruitus, quàm regnum illius. Denique tota Aegyptus collapſa eſſet fame, niſi regnũ ſuũ conſilio ſeruuli ſubdidiſſet. Habent igitur vnde glorientur originales ſeruuli: Seruiuit & Ioſeph. Habent vnde ſe cõſolentur qui ex libertate in ſeruitutem aliqua neceſſitate venerint. Habent quod imitentur, vt diſcant conditionem ſe mutare poſſe, non mores: eſſe & in vernulis libertatem, & in ſeruitute conſtantiam. Habent quod etiam domini per ſeruulos bonos ſperent: Gene. 24. Abraham filio per vernaculum inuenit vxorem. Benedixit dominus domum Aegyptij propter Ioſeph, & facta eſt benedictio domini in toto cenſu eius, & in domo, & in agris. Et conuertit, inquit, omnia, quæcunque illi erant, in manus Ioſeph. Aduertimus quod ea quæ domini gubernare non poterant, ſeruuli gubernarunt.

De ſingulari commendatione ſpecioſitatis & decoris, caſtitatis ac pudoris ſancti Ioſeph, eiuſque impetitiõe à domina ſua ad concubitum, & eiuſdem adulteræ telis. Ipſius quoque Ioſeph recuſatione, fuga, veſtis relictione, accuſatione, incarceratione, atque viſitatione diuina.

Caput V.

SEd quid de priuata domo diſpoſitionis eius ſeruuli aſtruam, qui rexit imperium? Plus tamen eſt quod ante ſe rexit. Et cũ eſſet decorus aſpectu, & ſpecioſa facie valde, venuſtatem ſui vultus nõ ad alienam deriuauit iniuriam, ſed ad ſuam ſeruauit gratiã: hoc ſe pulchriorem ratus, ſi non diſpẽdio caſtitatis, ſed cultu pudoris ſpecioſior probaretur. Illum eſſe verum decorem, qui nõ alienos oculos caperet, nec fragiles mentes vulneraret, ſed iudicia acquireret vniuerſorum, fraudi nulli futurus, laudi ſibi. Iam ſi qua petulantibus aſpexit oculis, illius crimen ſolum eſt quæ male vidit, non huius qui male ſe nollet videri: nec in eo quod viſus eſt, culpa eſt. Non erat in poteſtate ſeruuli vt nõ videretur, maritꝰ debuit cauere oculos vxoris. Sed ille nihil timebat de cõiuge, arbitrabatur iſte teſtimonium eſſe caſtimoniæ, non remiſſionem incuriæ. Diſcant tamen viri cauere etiam oculos fœminarum. Adamantur enim & qui nolũt amari. Denique adamatus eſt Ioſeph, qui amantem cõtempſerat. Et bene excuſauit eum ſcriptura, Geneſ 39. dicens: Immiſit oculos vxor domini eius in Ioſeph: hoc eſt, non iſte ſe oſtẽtauit, nec cepit incautam, ſed illa retia ſua miſit, & indagine ſui capta eſt. Laqueos ſuos ſparſit, & ſuis hæſit vinculis. Dixit autem illi: Dormi mecum. Prima adulteræ oculorum tela ſunt, ſecunda verborum. Sed qui non capitur oculis, poteſt verbis reſiſtere. Suppetit defenſio vbi adhuc liber affectus eſt. Ideo ſcriptum eſt quia ille noluit. Primum igitur congreſſione mẽtis ſuperauit, tanquam ſcuto animi irruentem repellens: deinde ſermonẽ tanquam haſtam vibrat, vt ſe iſta reuocaret. Et dixit vxori domini ſui: Recte vxor domini, non ipſa domina dicitur, quæ non potuit extorquere quod voluit imperare. Nam quomodo domina, quæ dominandi non habebat affectũ, quæ diſciplinam dominæ non tenebat, quæ ſeruulis libidinis incentiua præſtabat? Ille dominus, qui amantis non excepit faces: qui lenocinantis vincula non ſenſit: quem nulla mortis formido perterruit: qui maluit liber criminis mori, quàm potentiæ criminoſæ eligere conſortium. Ille liber, qui turpe credidit vicem gratiæ non referre. Denique non vt meticuloſus excuſat, nec tanquã periculi timidus cauet, ſed tanquam beneficij herilis & innocentiæ ſuæ debitor fugit crimen ingrati, peccatique labem, & culpæ cõtagium quaſi iuſtus horreſcit. Tertium ſpiculum adultera interpellandi aſſiduitate vibrabat, ſed Ioſeph non audiebat eam. Habes poſt prima verba quid caueas. Non ſolum lubrica, ſed etiam procax, importuna, petulans eſt libido, nec habet quod vereatur adultera. Quæ diſpendia pudoris prima non doluit, inſidiatur vt capiat. Deniq; officij ſui & commiſſi muneris ingreſſum gratia, remotis arbitris ac domeſticis apprehendit Ibidem. eum, dicẽs: Dormi mecum. Excuſatur Ioſeph ſcripturæ teſtimonio, quia commiſſum à domino nequibat deſerere obſequium. Non enim ſatis eſt quod ſecurus ſui domus interiora, quaſi qui capi nõ poſſet, ingreſſus eſt: iuſtus debuit præuidere ne furenti copiam daret, & eius illa peccato periret. Sed qui aduerſari ſibi domini ſui videbat vxorem, neglecti officij etiã à domino cauere debebat offenſam. ſimul adhuc ſermonis, non comprehenſionis putabat audaciam. Excuſatur quòd ingreſſus eſt, prædicatur quod elapſus eſt. Nec pluris fecit veſtimenta corporis, quàm animi caſtimoniam. Reliquit tanquam non ſua, quæ adultera ſuis manibus detinebat: & aliena iudicauit, quæ tactu impudicæ potuerãt comprehendi. Magnus quippe vir, qui venditus, ſeruile tamen neſciuit ingenium, adamatus non redamauit; rogatus non acquieuit, cõprehenſus aufugit. Qui cum ab vxore domini conueniretur, teneri veſte potuit, animo capi non potuit: ac ne ipſa quidem verba diu paſſus eſt. Cõtagium enim iudicauit ſi diutius moraretur, ne per manus adulteræ libidinis incentiua tranſirent. Itaque veſtem exuit, crimen excuſſit, & relictis quibus tenebatur exuuijs, ſpoliatus quidem, ſed non nudus aufugit, quærerat tectior indumento pudoris. Nõ eſt enim nudus, niſi quem culpa nudauerit. Denique in ſuperioribus habemus quod Adam poſteaquam dei mandatum præuaricatione deſeruit, & peccati grauis æra contraxit, nudus erat. Vnde & ipſe ait: Vocem tuam audiui in para Gene 3. diſo, & timui, quia nudus ſum, & abſcondi me. Intellexit enim ſe eſſe nudum, qui infulas diuinæ protectionis amiſerat. Et ideo latebat, quia veſtem fidei nõ habebat, quam vtique præuaricando depoſuit. Magnam rem vides. Ille nudus erat, qui tunicam non amiſit: iſte nudus non erat, qui veſtimentis ſe exuit, quæ in manibus adulteræ dereliquit. Eadem ſcriptura illum nudum aſſeruit, hunc abnuit. Et ideo iſte expoliauit ſe potius quàm nudauit, qui incorrupta virtutum veſtimenta ſeruabat, expolians ſe veterem hominem cum a- Coloſ. 3. ctibus ſuis, vt indueret nouum, qui ſecundum imaginẽ creatoris in agnitione renouatur. Ille autem nudus remanſit, qui ſe iterum veſtire non potuit, ſingulari ſpolio virtutis exutus. Vnde pelliceam accepit tunicam, quia peccator habere non poterat ſpiritalem. Reliquit igitur veſtimenta Ioſeph, & nudauit adulteræ inuerecundiam, quæ poſtea latere non potuit. Denique exiuit foras, & ipſa adulterij ſui tentamenta vulgauit, exaltans vocem ſuam, eo quòd relictis veſtibus Hebræus aufugerat. Ipſa igitur quod cælare debuerat, prodebat, vt compoſito crimine læderet innocentem. Iuſtus autem accuſare non nouit, ideo impune hoc impudica faciebat. Illam igitur vere exutam dixerim, etiã aliena veſtimenta ſeruantem, quæ omnia amiſerat velamina caſtitatis: illum ſatis ornatum, ſatis defenſum, cuius vox non audiebatur, & innocentia loquebatur. Sic Suſanna poſteaquam tacet, in iu- Daniel. 13. dicio melius locuta eſt oraculo, & ideo prophetæ meruit defenſionem, quæ propriè auxilium non quæſiuit. Illum ergo beatiorem dixerim cum in carcerem mitteretur, quia ſubibat pro caſtitate martyrium. Bonum enim munus pudicitia, ſed minoris meriti cum periculum abeſt: vbi verò etiam ſalutis periculo defenditur, ibi pleniꝰ coronatur. Inaudita cauſa, inexplorata fide veri, tanquam reus criminis in carcerem Ioſeph mittitur. ſed eum dominus nec in carcere deſerebat. Non turbentur innocentes cùm falſis criminibus appetuntur, cum oppreſſa iuſtitia traduntur in carcerem. Viſitat deus & in carcere ſuos, & ideo ibi eſt plus auxilij, vbi eſt plus periculi. Sed quid mirum ſi viſitat deus in carcere poſitos, qui ſeipſum in ſuis in carcere incluſum eſſe memorauit, ſicut habes ſcriptum: In carcere eram, & non veniſtis ad Matth. 25 me. Quo non penetrat diuina miſericordia? Inuenit Ioſeph huiuſmodi gratiam, vt qui fuerat clauſus in carcere, ipſe potius carceris clauſtra ſeruaret, cederet munere clauiculariꝰ, incluſos omnes in poteſtatem eius committeret. Itaque Ioſeph non ſolum carcerem nõ ſentiebat, ſed etiam aliis quoque carceris leuabat ærumnas.

De inuectione in mulierem. Et de ſpadonibus etiam illata iniuriæ authoribus, quàm fragilis & tenuis ſit eorum ſtatus: ipſorumque offenſione, incarceratione, ſomniorum viſione, & eorundem per ſanctum Ioſeph interpretatione. Et quemadmodum omnis potentia, magnificentia, & gloria huius ſeculi nihil aliud ſit quàm ſomnium. De myſterio præterea Hebræi ſomnium interpretantis, ac re-

prehenſione

prehenſione ſpadonis immemoris & obliti interpretis ſui. De faſtu deniqve & fragilitate miniſtrorum regalium. Caput VI.

HVius igitur iniuriæ author mulier & ſpadones ſunt. Sed mulier Aegyptiorũ, quæ procaces cum viris ſolita miſcere ſermones, laceſſere verecundos, refugientes inſequi, pudẽtes prrurgere: cum vitia ſua non poſſet defendere, innoxios criminabatur, perfidiam miſcens perfidiæ, aliena tenens, & alios ipſa condemnans, modum nullum ponens furori. Quæ enim cauſa crudelitatis, niſi quòd cupiditatibus ſuis obiſti videbat, & deſideria ſua vetita aſſenſione fraudari? En propter quod aperiatur carcer vt ſuſcipiat innocentes: ſoluantur catenæ reis, vt imponantur fidelibus: dimittantur veritatis adulteri, vt includatur qui fidei edulterium recuſauit. De iſtis verò ſpadonibus quid dicam? qui exemplum debẽt eſſe ſpadonibus cæteris, quòd ſtatus eorum fragilis ac tennis, & in voluntate regia ſpes omnis, quibus leuis offenſa ſummum periculum ſit, ſecundæ autem res vile miniſterium. Gloriabatur alter B quod eſſet vini prępoſitus. vterque offendit, miſſique in carcerem, & commendati ſancto Ioſeph ab ipſo carceris elauiculario, cum eſſent illic dies complures, viderunt ſomnium: & cum reuiſeret eos Ioſeph, triſtes turbatóſque animi offendit: quia turbabantur ſomnio, cuius interpretem non inueniret. Nónne per deũ, inquit, interpretatio ſomnij eſt? Narrate ergo mihi. Et narrauit prępoſitus vini ſomnium ſuum:

Gene. 40. Erat vitis in conſpectu meo, in vite autem tres radices, & ipſa flores ferens, germina matura, & botriones vuarũ: & calix Pharaonis in manu mea. Et ſumpſi eam, & expreſſi in calice, & dedi calicem in manu Pharaonis. Et dixit illi Ioſeph: Tres radices, tres dies ſunt. Adhuc triduum, & memorabitur Pharao principatum tuum, & reſtituet te ſuper officium tuum priſtinum, & dabis calicem in manu Pharaonis. Sed memor eſto per temetipſum cum bene tibi fuerit, & facies in me miſericordiam, & memor eris mei ed Pharaonẽ, & educes me de carcere iſto, quia furtiue captus ſum de terra Hebræorum, & hic nihil mali feci, & miſerunt me in lacum C carceris huius.) Alterius ſomnium non libet dicere. Meminiſtis certe verborum meorum, quod etiam tunc refugerim eius interpretationem: in eo cuius exitum refugio, mortem perhorreſco. De iſto prius dicamus, qui ſibi beatus videbatur, cum eſſet vini prępoſitus: & hunc ſummum credebat apicem omnis potentiæ, quod regi calicem dabat. Hæc gloria illius, hæc magnificentia in hoc ſeculo: hac defraudatus dolebat, huic redditus gratulabatur. Sed hoc ſomnium eſt, & omnis potẽtia ſeculi ſomnium, non veritas eſt. Denique per ſomnium videt reddi ſibi principatum ſuum. Eſaias ira eſſe huiuſmodi homines, qui in hoc ſeculo delectantur ſecundis rebus:

Eſaiæ. 29. Sicut qui in ſomniis manducat & bibit, videtur ſibi cibo & potu, dum dormit, repleti, ſed cum euigilauerit, incipit eſurire amplius, & tunc intelligit quàm inanis ille cibus & potus fuerit ſomniãtis: ſic qui dormit in hoc ſeculo, nec oculos aperit ad myſteria diuina: quandiu ſomno grauatur corporis, putat alicuius momenti eſſe hanc ſecularem potentiam. quaſi in ſomnis eam videt: vbi euigilauerit, D deprehendit quàm inanis huius ſeculi voluptas ſit. Cõſidera nunc illum verum Hebræum, illũ non ſomnij, ſed veritatis & præclaræ viſionis interpretem, qui de diuinitatis illa plenitudinẽ ac libertate cœleſtis gratiæ in hunc corporeum carcerem venerat, quem non potuit ſeculi huius illecebra mutare, non vlla corruptela mũdanæ voluptatis euertere: qui tentatus non decidit, appetitus non appetiuit, poſtremo adulterina quadam ſynagogæ manu veſte corporis apprehenſus, carnem exuit, liber mortis aſcendit. Celumniata eſt meretrix vbi eũ tenere non potuit, quẽ carcer non terruit, non inferna tenuerunt: quin etiam quo veluti puniendus deſcenderat, inde alios liberauit. vbi ipſi ſtringebantur mortis vinculis, ibi laxauit ipſe vincula mortuorũ. Conſidera ergo iſtum Hebræum, dicentem illi præpoſito ſpadonum, qui contraxerat offenſam regiam, quem reſtituerat muneri ſuo:

Geneſ. 40. Memor eſto per temetipſum cum tibi bene fuerit, & facies in me miſericordiam, & memor eris mei.) Ideo ſecundo repetiuit, quia ſciebat non recordaturum quod e- A uaſiſſet iniuriam, cum potentiam recepiſſet. Ideo ſecundo admonuit, qui e ſecũdo liberauit, vt ſi prioris beneficij eum memoria non teneret, vel poſterioris ſubiret, non deſpiceret authorem ſalutis ſuæ, non perfida præuaricatione violaret. Sed quod pejus eſt, cito beneficij arrepit obliuio ſecundis rebus. Redditus officio ſuo non eſt memor factus interpretis, ſed oblitus eſt eum. Sed & ſi ille obliuiſcebatur, Chriſtus non obliuiſcebatur, ſed loquebatur ei, & per ſeruulum loquebatur, dicens ad eum: Memor eſto per temetipſum, hoc eſt vel officij tui contemplatione, quid audieris recordare. Sed etſi nunc oblitus es, memor eris mei, vt euadas periculum. Qui oblitus eſt beneficium, iam eleuatus potentia, non recordabatur. Et hæc quante potentia, vbi vini miniſterium inundet? Omnis iactantia quia erat ſpadonum prępoſitus, qui vinum poculis regiis miniſtrabat. Et factũ eſt, inquit, poſt biennium. Mentio de hoc noſtro ſpadone temporis non alia de cauſa, niſi quia & dies conuenit: quia poſt biennium recepit officium, nec recordatus eſt, ſed admonitus. B Cognouit enim quòd etiam regnum ipſum in hoc ſeculo eſſet ſomnium, qui de ſuo ſomnio nõ credidit. didicit etiam regna eſſe ſomnia, nec ipſorum poteſtates eſſe perpetuas. Sed cito hunc locum prætereat dolor, ne ipſa commemoratione crudeſcat, ne ipſius quidem ſermonis mei meminiſſe delectet, quem tunc temporis vel effuderit dolor, vel extorſerit eccleſiæ contumelia. Admonitus ergo ſuper ſomnium regis, ait: Peccatum meum recordor. Sera quidẽ iſte eſt, ſed vtinam vera confeſſio. Poſt peccatum fatetur, quod ante peccatum cauere debuerat. Quam cito oblitus fueras: Memor eſto mei. Scis nempe tunc temporis hunc fuiſſe ſermonem, ſed obtuſas aures habebas faſtu potentiæ, & vini ebrius non audiebas verba ſobrietatis. Vel nunc memento mei, qui peccatum ſero fateris. Quid rogas ſeruulum Chriſti? cur deum negas? Inebriare iam non vino, ſed ſpiritu ſancto. Recordare quid paſſus ſis, cum quo dormiſti ſomnum tuum, & ſomniaſti ſomniũ. Et ipſe præpoſitus erat, & præpoſitus epularum regis, quæ ad opus piſtorium pertinebãt. C Sublimem ſe eſſe credebat, quia in poteſtate habebat panem regium, neſciebat multos anfractus eſſe huius potentiæ. Minabatur aliis ipſe mox ſupplicio dedendus extremo, nec audiuit eum qui licet ſeruulus domini, tamen loquebatur oraculum, quod ipſius iuſſu regis, de quo ſibi plurimum blandiebatur, caput amiſſurus eſſet, eſca auibus derelinquendus. Vel hoc te exemplum reuocare debebat vt perfidiæ nõ crederes. Sunt & aliæ exempla de faſtu & fragilitate miniſtrorũ regalium, quæ poſterioris tẽporis hiſtoria habet. Et Doech 1. Reg. 21. & 22. præpoſitus erat, & præpoſitus regis animalium, adde, ſi placet, mulorum, hoc eſt, ſpadonum animalium. Hic quoque ſacerdotem domini detulit, & fraude regem commouit in ſacerdotis periculum, & hic Syrus erat. Num mentior, quando & patriæ facta conueniunt? Aman quoque à cubiculo regis, & ipſe prępoſitus dum inuadere eccleſias domini improba temeritate contendit, populúmque fidelem ſpoliare ac perſequi, grauibus ſacrilegia ſuppliciis expendit.

De liberatiõe ſancti Ioſeph, & honoris delatione ob interpretationem ſomniorum regis: & de eorundem ſomniorum myſterio. Qua ratione etiam ſanctus Ioſeph magis myſtica meruerit præmia. Ac de myſtica ſignificatione ornamentorum quibus honoratus fuit, currus & uxoris ac filiorum, famis quoque & aperitionis horreorum, atque venditionis alimentorum. Caput VII.

SEd reuertamur ad iſtum vini præpoſitum, qui quaſi multo ebrius mero beneficij authorẽ oblitus eſt diu: aliquando tamen, vt regi prouideret interpretem, non quaſi gratus, ſed quaſi callidus intimauit ſeriem rei geſtæ. Quo cognito, rex quoque eum iuſſit accerſiri de carcere, interrogauit ſi poſſet interpretari ſibi ſomnium. Cuius explanatione delectatus remouit iniuriam, honorem detulit. Itaque videte ſi non præſentibus & iſta conueniunt. Iniuria illata eſt prius quàm cognoſceretur à rege, gratia relata vbi regi eſt cognitus. Itaque rex vacat culpa, quia & id quod excepit vir ſanctus iniuriæ, alienum fuit: & id quod recepit, regis gratię eſt proprium. Somnium autem

auté eius & interpretatio huiuſmodi eſt. Quæcũque, inquit, A
facit deus, oſtendit Pharaoni. Septem vaccæ bonæ, ſeptem
anni ſunt: & ſeptem ſpicę bonæ, ſeptem anni ſunt. Somnium
Pharaonis vnum eſt. Et ſeptem vaccæ macræ quæ aſcen-
debant poſt illas, ſeptem anni ſunt: & ſeptem ſpicæ macræ,
& à vento corruptæ, ſeptem anni ſunt. Erit ſeptem annis fa-
mes. Verbum autem quod dixit, Quæcunque fecit deus, o-
ſtendit Pharaoni: Ecce ſeptem anni veniunt vbertatis ma-
gnæ in totam terram Aegypti. Veniunt autem ſeptem an-
ni famis poſt hæc, & obliuiſcentur vbertatem in tota Aegy
pto, & conſumet fames totam terram, & non cognoſcetur
vbertas terræ à fame futura poſt hæc. Valida enim nimium.
Quod autem iterauit ſomnium Pharao bis, quia verum erit
verbum à deo, & feſtinauit deus vt faceret illud. Vetus ſom-
nium, res recentes. Poſterioribus priora conſumpta ſunt: &
vbi erat ante vbertatis cõpia, ibi rerũ omnium facta eſt in-
digentia. Quod ſi quis huiuſmodi regi conſilium dediſſet,
vt aliquid de ſuperiori vbertate poſteriori principatus ſui B
ſeruaret ætati, reliquo quoque tempori larga donandi af-
fluentia redũdaſſet. Sed immodica æui ſuperioris effuſio e-
tiam poſteriora deſtruit, & homines diripiẽtes vniuerſa, a-
liquem Ioſeph ei adhibere nolebant. Etſi non ego Ioſeph,
(quis enim iſtud?) clamabam tamẽ vaccas illas pingues, nõ
ſolum laſciuiam, ſed etiam incuriam diuinæ ſignificare re-
Pſalm. 21. uerentiæ. de perfidis enim dictum eſt: Tauri pingues obſe-
Deute. 32. derunt me. Et de Iudæorum populo ſcriptũ eſt: Impingua-
tus & incraſſatus & dilatatus eſt, & dereliquit deũ factorem
ſuum. Et ideo ſomnium illud redundantiæ ſecularis perpe-
tuum eſſe non poſſe, ſed fore tempus quo his fames dura ſuc
cederet. Nec tamẽ hoc ſomniũ vni aut duob⁹ demonſtratũ
arbitror, ſed omnibus propoſitũ, eo quòd ſeptem anni iſtius
mundi qui pingues ſunt, & ſeculari vbertate opimi, abſor-
beantur ab illis ſeculis quæ futura ſunt, in quibus perpetua
quies & legis obſeruãtia ſpiritalis, quam Effrem illa tribus
patrum deo fructuoſa cuſtodit. Bona vacca non illa corpo-
reo diſtenta vbere, ſed abundans ſpiritalis lactis & gratiæ, C
ſuper cuius decorẽ ceruicis deus ſedere ſe dicit, vt ſcriptum
Oſeæ. 10. eſt: Effrem vacca docta diligere victoriam. Ego enim trãſ-
Pſalm. 22. iui ſuper decorem ceruicis eius. Non ergo impinguet caput
noſtrum oleũ peccatoris, nec falſi fructus delectare nos de
bent, ne dicatur & de nobis: Seminaſtis impietatem, & ini-
quitates eius vindemiaſtis. Mãducaſti fructum falſum, quia
ſperaſti in curribus tuis. Nec me mouet quod habet ſpicas
macras, & vento corruptas, quia & Dauid tunc melior erat,
Pſal. 38. quando ſicut aranea tabeſcebat: & ſpiritus contribulatus ſa
Pſal. 50. crificium deo eſt: & illi præſtantiores euadunt, quos in hoc
ſeculo grauibus iniuriis ſpiritus malignus exercuit. Vnde
magis myſtica meruiſſe premia Ioſeph arbitror, quia de my
Gene. 41. ſticis eſt locutus. Quid enim ſibi vult annulus digito eius
inſertus, niſi vt intelligamus pontificatum ei fidei eſſe dela-
tum, vt alios ipſe ſignaret? Quid ſtola, quæ amictus eſt ſa-
pientiæ, niſi tributum ei ab illo rege cœleſti prudentiæ prin
cipatum? Torques aureus intellectum bonum videtur ex-
primere. Currus quoque ſignificat faſtigium ſublime meri-
torum. Quis autem eſt qui ex gentibus accepit vxorem, ni- D
ſi qui eccleſiam ex nationibus ſibi congregauit, & ſuſcepit
ex ea filium Manaſſen, per quem oblitus eſt omnes dolores
ſuos, quos habuit de ſacrilegiis Iudæorum? Suſcepit alium
quoque filium Effrem, per cuius profectum clatuit quod ſu
ſcepta in carne humilitas & diuinitatem non humiliauit, &
gloriam cumulauit. Denique quicunque famem patieban-
tur, ad Ioſeph mittebantur. Qui ſunt iſti, niſi de quibus di-
Pſalm. 58. ctum eſt: Conuertentur ad veſperam, & famem patientur vt
canes? Erat autẽ fames non vnius loci, ſed totius terræ, quia
non erat qui faceret bonitatem. Ideo dominus Ieſus ieiunia
mundana miſeratus aperuit horrea ſua, & myſteriorum cœ-
leſtium theſauros ſcientię ſapientiæque patefecit abſcondi-
Prouer. 9. tos, vt nulli alimenta deeſſent. Dixit enim Sapientia: Venite
Pſal. 22. edite panes meos. Et ideo ab illo ſolo dicitur: Dominus pa-
ſcit me, & nihil mihi deerit, qui ſaturatur à Chriſto. Aperuit
ergo horrea ſua Chriſtus & vendebat, non æra pecuniæ, ſed
fidei precium, & deuotionis ſtipendiũ quærens. Vendebat
autem non paucis in Iudæa, ſed vendebat omnibus, vt ab

A vniuerſis nationibus crederetur. Et omnes regiones vene-
runt in Aegyptum ad Ioſeph emere. Obtinuerat enim eos
fames. Omnes enim eſurient, quos non pauerit Chriſtus. E-
mamus ergo alimenta, quibus famem poſſimus repellere.
Nemo paupertatis ſuæ contemplatione reuocetur, nemo va
reatur qui argentum non habet. Non quæritur Chriſtus ar-
gento, ſed fide, quæ argento precioſior eſt. Denique emit eũ
Petrus, qui non habebat argentum. Argentum, inquit, & au Acto. 3.
rũ non habeo, ſed quod habeo do tibi. In nomine Ieſu Chri
ſti ſurge & ambula. Et propheta Eſaias dicit: Qui ſititis, ite Eſaię. 55.
ad aquam: & quicunque non habetis argentum, ite, emite, &
bibite, & manducate ſine argẽto & precio vini. Neque enim
precium quæſiuit à nobis, qui pro nobis ſanguinis ſui pre-
cium ſoluit: quia non auro & argento, ſed precioſo nos rede 1. Petr. 1.
mit ſanguine. Ergo id precium debes quo redemptus es: et-
ſi ille non ſemper exigat, tu tamen debes. Eme igitur tibi
Chriſtũ, non eo quod pauci habent, ſed eo quod omnes ha
bent. Omnes habent per naturam, pauci offerunt per timo-
B rem. Suum eſt quod à te Chriſtus repoſcit. Ipſe vitã omnib⁹
dedit, ipſe pro omnibus mortem ſuam obtulit. Solue pro au
thore quod ſoluturus es pro lege. Non mediocris iſte con-
tractus eſt. Non omnes eum facile vident. Denique illæ vir
gines in euangelio quas veniens ſponſus excluſit, ideo fo- Matth. 25.
ris relictæ ſunt, quia venale oleum non emerunt. Vnde dici- Ibidem. 13.
tur eis: Ite potius ad vendentes, & emite vobis. Et negocia-
tor non immerito prædicatur, quia vendidit omnia ſua, &
emit margaritam.

*De exhortatione Iacob ad filios ut deſcendant in Aegy-
ptum, & emant eſcas. Et de perrectione decem fratrum
iuniore domi retento. Ac de myſteriis prædictorum.*

Caput VIII.

ET Iacob dixit filiis ſuis: Quare pigri eſtis? Ecce au Gene. 42.
diui quia frumẽtum eſt in Aegypto. deſcendite il
lò, & emite vobis eſcas.) Non ſemel hoc Iacob di
xit, quotidie omnib⁹ filiis ſuis dicit, qui ſerius ve
C niunt ad gratiã Chriſti, Quare pigri eſtis? Ecce audiui quia
eſt frumentum in Aegypto. Ex hoc frumento granum eſt
quod reſurgit. Qui igitur famẽ ſuſtinet, ſuæ ſegnitiei debet
adſcribere. Ecce audiui, inquit, quia frumentum eſt in Ae- Ibidem.
gypto. Citius itaque iuniores aliqui quàm ſeniores conſue-
runt audire, dum foris poſiti multa circũeunt. Sed hanc ne-
gociationem prius ſenex audit, ſed ille ſenex in quo eſt fidei
lõgæua canicies. Prior ſenex intelligit, ſed ille ſenex in quo Sapien. 4.
eſt venerabilis ſenectus, & ætas ſenectutis vita immaculata.
Nec omnes hanc negociationem ſuſcipiunt, niſi filij Iacob;
& ipſi prouectioris ætatis. Ideo decẽ pergunt, non pergit iu
nior. Non miſit eum pater, ne contingat, inquit, eũ infirmi-
tas.) Adhuc obnoxius erat infirmitati Beniamin iunior. Pa-
triarcha quidem legitur Beniamin, ſed ex tribu Beniamin il
le Paulus præfigurabatur. Merito Iacob de eius infirmitate
dubitabat. Denique infirmatus eſt vt ſanaretur, cæcitatẽ paſ
ſus eſt, ſed hæc infirmitas ad ſalutẽ. Denique illa cæcitas lu-
cem attulit. Accepimus hiſtoriam, cognoſcamus myſteria.
D Sine Beniamin patriarcha primo perrexerunt: ſine Paulo a-
poſtolo. Vterque non primus aduenit, ſed accerſitus à pri-
mis vberiorem mercem priorum ſuo fecit aduentu. Eſt, in-
quit, frumentũ in Aegypto. hoc eſt, vbi maior fames, ibi ma
ior vbertas eſt. Magnũ frumentum in Aegypto. Denique &
deus pater dicit: Ex Aegypto vocaui filium meum. Ex iſto Oſee. 11.
grano illa fœcunditas. Neque enim meſſis eſſe potuiſſet, niſi
Aegyptij granũ ante ſeuiſſent. Eſt ergo frumentũ quod ne-
mo ante credebat eſſe. In hoc frumẽto negociãtur patriar-
chę. Et illi quidẽ argentũ detulerunt, ſed bonus Ioſeph fru
mentum dedit, argentum reddidit. Non enim pecunia emi-
tur Chriſtus, ſed gratia. Precium tuum fides eſt. Hac emun-
tur diuina myſteria. Portat autem frumentum hoc aſinus il-
le immundus in lege, ſed iam mundus per gratiam.

*De reuerſione filiorum Iacob in Aegyptum poſtquam fa-
mes inualeſcebat, cum deductione Beniamin, & ſumptio-
ne munerum Ioſeph deferendorum, eorũmque ad ipſum
peruentione. Et de myſtica ratione geſtorum & inciden
tium circa hæc.* *Caput IX.*

Geneſ. 42. TEnebatur tamen Beniamin iunior, & patrio ad- A
huc adhærebat affectu. Tenebant eum legis vin-
cula, mos paternus. Fames inualeſcebat, quia ſero
Ibidẽ. & 43. Gene. 43. veniebat. Intercedunt pro eo duo, Ruben & Iu-
das, hoc eſt, humilitas atque confeſſio. His vadibus apud pa
trem vtitur, his committitur, quorum vnus primitiuus, alius
reſuſcitatus. Lex primitiua, euangelium reſuſcitatum. His
deducitur Beniamin iunior, & bonis odorib' comitatus ad-
uenit, portans ſecum reſinam, qua lapides marmorum con-
nectuntur: eo quòd prædicatione propria tanquam ſpirita-
li reſina viuos lapides etiam ipſe connecteret: portans etiam
mel, quo noxia vulneris interius exeduntur ſine aliqua acer
bitate ſectionis. Talis enim Pauli prędicatio, vt putrem ab-
oleret affectum, corruptumque euacuaret humorem, diſ-
putationis ſuæ aculeo vrere magis ægra mentis viſcera cu-
piens, quàm ſecare. Incenſum orationis, & caſiam & gut-
tam ſepulturæ: inſignia eſſe Dauid propheta nos docuit, di-
Pſalm. 44. cens: Myrrha & gutta & caſia à veſtimẽtis. Venit enim Pau
lus crucem domini prædicare ilicem ſemper virentem, & B
nuces quarum teſta durior, & fructus tenerior: meritóque
virga ſacerdotalis Aaron nucina, & Hieremiæ baculus hu-
iuſmodi. Argẽtum quoque duplex, nonocioſa munera eſſe
quis dubitet: cum & patriarchæ vita, & Apoſtoli ſermo ſem
per vireſcat in pectoribus ſingulorum, & eloquium ſancto-
rum ſicut argentum igne examinatum, præcepti ſalubris ful
gore reſplẽdeat? Nec immerito duplex argentum reſeruot,
in quibus Pauli præfigurabatur aduentus, qui laborantes
presbyteros in verbo atque doctrina duplici honore do-
nabat. Vidit autem illos Ioſeph, & Beniamin fratrem ſuum
ex eadem matre. Iam videntur Hebræi, & videntur à Chri
ſto, qui verus Ioſeph eſt, quando cum Pauli veniunt typo:
& loquitur illis mitia atque manſueta, vt pariter cibum ſu-
mant. Supra autem quia ſine Beiamin venerunt, agnoſcebat
quidem eos, ſed ab his ſe auertebat, vt ſcriptum eſt: & lo-
quebatur his dura, quia ipſi non agnoſcebant eum, à quo a-
gnoſcebantur. Pauli igitur merito profecerunt, quem do-
minus Ieſus tãquam iuniorem fratrem ex eadem matre ge-
neratum amplius cęteris fratribus diligebat. Aduertant Iu- C
dæi quem dominum negauerunt, qui etiam crucifixus, ex
ſynagoga tamen tanquam ex eadem ortos parente plus di-
ligit, ſi vel ſero cognoſcant ſuæ ſalutis authorem. Sed prio-
rum conſcij delictorum non credunt tantam Chriſti eſſe
miſericordiam, vt donet peccatum, remittat iniuriam. Id-
eoque præfigurabantur in patriarchis quales eſſent futuri.
Inuitabantur ad gratiam, ad ſalutaris menſæ vocabantur
conuiuium, & calumniam ſibi parari, inſidias fieri ſuſpica-
bantur, & cœperunt ad hominem qui erat ſupra domum, in
ianua domus cauſam ſuam agere velle. Adhuc dubitant in-
troire, & ex operibus ſuis malunt iuſtificari, qui cauſam ſu-
am volunt adſtruere, quàm gratiam accipere: & ideo in por
tis redarguuntur. Qui autem fructum vteri virginalis ex-
pectat, & hæreditatem domini filij mercem negociatur,
non erubeſcit in porta, ſed in exitu vitæ huius repellit ini-
micum, ne ad altiora properanti conſcius culpæ grauioris
obſiſtat. Vnde myſtice illis reſpondit maior domus. Et is
qui ſit, intellige, cum legeris Moyſen fidelem in tota do-
mo eius. Maiores enim domus Moyſes, Petrus & Paulus, D
& cæteri eius ſancti ſunt, Chriſtus autem ſolus eſt dominus,
Hebr. 3. ſicut ſcriptũ eſt: Quia Moyſes fidelis in tota domo eius tan
quam famulus: in teſtimonium eorum quæ dicenda eſſent:
Chriſtus autem tãquam filius in domo ſua, quæ domus nos
ſumus, ſi libertatem & gloriam ſpei tenuerimus. Hic ergo
maior domus reſpondit illis: Propitius ſit vobis deus: noli-
te timere. Deus enim veſter & deus patrum veſtrorum de-
dit vobis theſauros in ſacculis veſtris. Argentum veſtrum
probum acceptum habeo. Illi enim dixerunt: Argentum
vniuſcuiuſque in ſacculis noſtris inuenimus, ad pondus ar-
gentum noſtrum retulimus.) O magna myſteria, & euidẽter
expreſſa. Hoc eſt dicere: Cur inflamini argentum vos habe
1. Cor. 4. re veſtrum in ſacculis ſæpius vſurpatis? Quid enim habetis
quod nõ accepiſtis? Si autẽ accepiſtis, quid gloriamini qua-
ſi non acceperitis? Iam ſaturati eſtis, diuites facti eſtis, quia
argentum habere vos creditis, ſed argentum vobis deus

A patrum veſtrorum dedit. Ille deus veſter, ille patrum ve-
ſtrorum deus eſt, quem negaſtis. Sed ignoſcit, ſed indulget,
ſed recipit ſi reuertamini. Ipſe eſt qui veſtrum non quæ-
rit argentum, ſuum donat. Ipſe vobis dedit argentum in
ſacculis veſtris. Iam ſacculi veſtri argentum habent, qui
lutum habebant: & ideo veſter eſt qui dicit: Conſcidiſti
ſaccum meum, & induiſti me lætitia. Lætitiæ munus eſt Pſalm. 29.
Chriſtus, ipſe eſt argẽtum veſtrum, ipſe precium veſtrum.
Non exigit à vobis dominus Ieſus frumẽti ſui precium, non
quærit veſtri pondus argenti. Argẽtum veſtrum reprobum
eſt, argentum ſeculi non eſt bonum. Argentum veſtrum
probum acceptum habeo, hoc eſt non illud materiale argen
tum, ſed ſpiritale. Argentum veſtrum habeo, hoc eſt pro-
bum, quod fida deuotione quaſi Iacob filij detuliſtis, quod
ſine damno datur, & ſine vllo diſpendio numeratur, quan-
doquidem tali precio detrimentum mortis excluditur, lu-
crum vitæ acquiritur.

B *De munerum paratione, & eorum illatione, inſtaurationeque conuiuij, cum morali atque myſtica ſingulorum expoſitione.* *Caput X.*

PArauerunt autem munera, donec introiret Io- Gene. 43.
ſeph meridie.) Accelerauit meridiem fides Pau-
li. Antea cæcus erat, poſtea cœpit videre lumen
iuſtitiæ: quoniam qui reuelat ad dominum viam
ſuam & ſperat in eum, dominus quoque educit tanquam lu Pſal. 36.
men iuſtitiam eius, & iudicium eius ſicut meridiem. Et A- Geneſ. 18.
brahæ quando deus apparuit ad ilicem Mambræ, meridies
erat, cui de præſentia domini lux æterna fulgebat. Meridi-
es eſt quando Ioſeph verus in domum ſuam intrat vt pran-
deat. Tunc enim plus dies lucet, quando ſacramenta cele-
bramus. Et intulerunt, inquit, ei munera. Nos munera infe-
rimus, ille inſtaurat conuiuium. Ille dicit: Apponite panes,
quos ſoli Hebręi ſumunt, Aegyptij mãducare nõ poſſunt.)
Sed ante conuiuium quanta dignatio, qui vſus iſtius & ſedu
litatis & gratiæ? Morale myſterium. Adhuc de calumnia
C quam ſibi à Ioſeph fieri putabant, fratres ſuſpecti erant, ille
inuitabat ad prandium: horum nutabat affectus, illius perſe-
uerat gratia. Primus appellat, primus interrogat, Quomodo
habetis? Et iterũ ait: Recte eſt pater veſter ſenior? Superio-
ris eſt inferiorem ad colloquium prouocare, dare ſermonis
fiduciam, quærere non ſolum de ipſis, ſed etiam de parenti-
bus. Reſpondẽt illi: Recte eſt pater noſter, puer tuus.) Ille
ſeniorem dixit vt honoraret, illi puerũ nominauerũt vt de-
ferrent humilitatis obſequium: quod ſenectus honoratæ ſit
dignitatis: pueritia autem ſubiecta videatur, & propior ve-
recundię quàm ſuperbiæ. Reſpiciens autẽ oculis vidit Ben-
iamin fratrem ſuum ex eadẽ matre.) Morale eſt, vt quos di
ligimus, eos videamus præ cæteris: & quos animi intẽtio ha
bet priores, eos obtutus offendat oculorũ. Siquidem plerun
que circa alia mentis occupatione diſtricti, quos habemus
ante oculos, non videmus: ita duce animo dirigitur noſter
aſpectus. Vidit igitur Beniamin fratrẽ ſuum ſanctus Ioſeph,
quem tenebat animo, quem oculis requirebat: quo abſente
fratres pęne nõ viderat: nec ſolum vidiſſe contentus, quaſi
neſciret ĩterrogauit: Hic frater veſter eſt adoleſcẽtior?) Cõ
D ſuetudo & gratia charitatis eſt vt dilectos nobis non ſolum
oculis, ſed etiam ſermone teneamus. Agnouerat Ioſeph di-
lectum ſuum, ſed iden interrogabat vt quẽ tenebat animo,
vox ſonaret. Denique non expectauit vt reſpõderetur, ſed
cõtinuo benedixit eum, & turbatus eſt deſiderij ſui fructu.
Torquebantur autem viſcera eius, quia complectendi eius
quem deſiderabat libertas differebatur. Denique ingreſſus
in promptuarium plorauit, & lauit faciem ſuam, & continuit
ſe.) Grandis amoris aculei cito corda compũgunt, niſi deſi
derij fræna laxentur. Vincebatur affectu Ioſeph, differeba-
tur conſilio, ratio cum amore certabat. Fleuit, vt amoris pij
æſtus lachrymis tẽperaret. Hæc moraliter. Myſtice autem, Pſal. 33.
Vidit dominus Ieſus Paulum, oculi enim domini ſuper iu-
ſtos. & dixit: Hic frater veſter eſt adoleſcẽtior? Adhuc a-
doleſcẽtior dicitur, qui nondum maturã in canicie fidei ge- Epheſ. 4.
rebat ætatẽ, nondum in virum perfectũ excreuerat, in illam Acto. 7.
(ſicut ipſe ait) menſurã ętatis plenitudinis Chriſti. Denique
adoleſcens

adoleſcens legitur tantum ibi, vbi lapidantium Stephanum
ad Philem. veſtimenta ſeruabat. Et ideo Philemonem non adoleſcen-
tiæ ſuæ, ſed ſenectutis ſimilem eſſe cupit, vt ſcripſit: Magis
1.Timo.5. obſecro, cùm ſis talis vt Paulus ſenex. Ideo adoleſcentio-
res viduas prædicat declinandas, non propter ætatem, ſed
propter quandam pubeſcentium delictorum laſciuiam, im-
maturitatémque virtutis. Cæterum maior in iuuene quàm
in ſene laus caſtitatis eſt. Puto enim quod à vero non ſit a-
lienum illud ſi intelligamus, quia cum hic Paulus hæreret,
& horrore correptus, quod cæcitas accidiſſet ei, inciperet
Act.9. tamen appropinquare dicendo: Domine quid me vis face-
re? Ideo adoleſcentior dicebatur à Chriſto, vt qui vocaba-
tur ad gratiam, excuſaretur à culpa, quòd ex lubricæ fuiſſet
ætatis. Denique vidit eũ Chriſtus, vbi lux circunfulſit eum.
Et quia adoleſcentes magis metu quàm ratione vocantur à
vitio, adhibuit ſtimulum, & miſeratus admonuit ne aduer-
ſus ſtimulum calcitraret. Turbatus eſt autem, ſicut vides &
Ioan.11. in euangelio quia turbauit ſe ſpiritu cum Lazarum reſuſci-
taret, & ibi fleuit, vt prius lachrymis ſuis mortui delicta la-
uaret. Sed intra ſe fleuit, & lauit faciem ſuam. Cæcitas Pau-
li, fletus eſt Chriſti. Lauit faciem ſuam, vbi lumen ei repa- B
ratur amiſſum. Lauit faciem ſuam Chriſtus, vbi baptiza-
tus eſt Paulus, per quem à pluribus videretur. Ideo in con-
uiuio pars eius quinquplicitęr maior effecta eſt, quod habe-
ret ſuperioribus anteferri non ſolum mentis prudentia, ſed
etiam militia corporis, & gratia caſtitatis.

*De inebriatione fratrum conuiuantium, & inſertione ſcy-
phi argentei in ſaccum Beniamin, ſingulorúmque ſaccu-
lorum requiſitione, ac inuentione ſcyphi in ſacco Benia-
min. Et de myſteriis iſtorum.* Caput XI.

Gene.43. (Biberunt autem & inebriati ſunt pariter cum eo.)
A principio fidei maior Paulo prærogatiua de-
Act.9. fertur, de quo dictũ eſt ad Ananiam: Vade, quo-
niam vas electionis eſt mihi, ad ſufferendum no-
men meum coram gentibus. A principio inebriatur ebrieta-
Pſal.22. te, ſed ſobria, vt & ipſe cum ſanctis diceret: Et poculũ tuum
Gene.44. inebriãs quàm præclarus eſt. Et ſcyphus argenteus ſoli ſac-
co eius inſeritur. Neſciebat hoc Beniamin. Fallebatur Pau-
lus, ſed vocabatur. Mittitur poſt eum mane. Nox enim præ-
ceſſerat caſtitatis, dies fidei appropinquabat. Per ordinem
ſingulorum prius inſpiciuntur ſacculi. Docete moralita-
tem ſcriptura diuina. Per ordinem ante diſcubuerũt in con-
uiuio, contra eum primitiuus ſecũdum ætatem. Vides quod
ſeniori locus ille ſit deferendus. Per ordinem iterum requi-
runtur ſacculi ſingulorum, vt ſcias electum eſſe cœleſti iu-
dicio. Diſcuſſit cæteros, hunc prætulit. In nullius alterius
ſacco ſcyphus argenteus inuentus eſt, niſi iſtius. Quid ſibi
vult quod inſertus eſt ſacculo? Ioſeph quidem inebriauit vt
falleret: ſcyphum miſit, vt fratrem quem diligebat, pia frau
de reuocaret. Sed refulgent myſteria diuina. Hoc inuenit
in nobis Chriſtus argẽtum, quod ipſe donauerat. Habemus
naturæ argentum, habemus & gratiæ. Natura opus eſt crea-
toris, gratia munus eſt redemptoris. Et ſi non poſſumus vi-
dere dona Chriſti, ille tamen donat & operatur occulte, &
donat omnibus: ſed ſeruare paucorum eſt, & non amittere.
Non omnibus tamen donat omnia. Triticum multis datur,
Pſal.115. ſcyphus vni, qui prophetico & ſacerdotali donatur mune- D
re. Non enim omnes, ſed Propheta dicit: Calicem ſalutaris
accipiam, & nomẽ domini inuocabo. In corpore igitur Pau
li iam doctrinæ cœleſtis eloquium refulgebat, cum eſſet eru
ditus in lege. Sed quia adhuc iuſtitiæ dei ſubiectus non erat,
intra ſaccum erat ſcyphus, doctrina intra legem, lucerna in-
tra modium. Miſſus tamen Ananias qui benedictionem da-
ret, manum imponeret, ſaccum ſolueret. ſacco ſoluto relu-
xit argentum, & decidentibus ſquamis velut quibuſdam ſac
ci vinculis ſtatim vidit. Vinculum eius perfidia erat, abſo-
lutio eius fides facta eſt. Et ideo tanquam ſoluto ſacco, hoc
eſt depoſito legis velamine, quod poſitum eſt ſupra cor Iu-
2.Corin.3. dæorum, conuerſus ad dominum, liber à nexu, adeptus gra-
tiam libertatis, ait: Nos itaque reuelata facie gloriã dei ſpe-
culantes, ad eãdem imaginem reformamur. Soluto enim cal
ceamento legis, nudo veſtigio liberi ſermonis euangelium

A prædicabat. Tenebant enim eum Iudæi, & impedire cupie-
bant: ſed vbi in eius ſacco argentum reſplenduit, ſciderunt
veſtimenta ſua, & reuerſi ſunt retro. Libera ergo pro Chri-
ſto paupere prædicatio nudauit populum Iudæorum, & o-
mnem eorum reſcidit gratiam. Ideoque retro regreſſi ſunt,
qui ante ſe videre non poterant. Retro redeunt, qui Chri-
ſtum amittunt. Denique & in Euangelio cum corriperẽt ad Ioan.18.
mortem dominum Ieſum, redeuntes retro ceciderunt in ter
ram. Merito retro reuertebantur, qui in terrenam labem
ab illa cœleſti gratia decidebant. Nolebant igitur moraliter
redire ſine fratre, myſtice ſine Paulo reuerti: quo amiſſo aſ-
ſerebant in mœrorem deducendam parentis populi ſene-
ctutem. Et ideo Iudas apud Ioſeph remanere cupiebat, ne
videret mala quę inuenirent patrem ſuum, hoc eſt, iam præ-
uidebat & cauere cupiebat mala quæ ventura erant populo
Iudæorum. Sed cum adhuc hæc ipſa in typo illo principum
populi Iudæorum libera prædicatio, fleuit Ioſeph, hoc eſt,
in illo plorauit Ieſus.

*Quemadmodum ſanctus Ioſeph ſe manifeſtauerit, ut à fra-
tribus cognoſceretur, & de aduocatione eorum ad ſe,* B
*acceſſúque ipſorum ad illum. Quomodo etiam eos con-
ſolatus fuerit, cum myſtica dictorum interpretatione.*
Caput XII.

(ET iuſſit omnes recedere, vt cognoſceretur à fra- Gene.45.
tribus.) Non venerat enim, ſicut ipſe ait, niſi ad Matth.15.
oues quæ perierunt domus Iſrael. Et emittens vo
cem cum fletu, Ego ſum, inquit, Ioſeph.) Adhuc Eſaiæ.65.&
pater meus viuit? Hoc eſt, expandit manus ſuas ad populum Roma.10.
non credentem & contradicẽtem, non legatum neque nun-
cium quærens, ſed ipſe dominus ſaluum facere volens po-
pulum ſuum. Ego qui loquebar, ecce aſſum, inquit, & pa- Eſaiæ.52.
lam factus non quærentibus me, appareo iis qui me non in-
terrogabant. Quid igitur aliud tunc clamauit, niſi, Ego ſum
Ieſus, cum à principibus Iudæorum interrogantibus, Tu Ioan.18.
es filius dei? reſponderet: Vos dicitis quod ego ſum. Cùm Matth.26.
Pilato diceret: Tu dicis, quia rex ſum ego, in hoc nat⁹ ſum.
Cum principi ſacerdotum dicenti, Adiuro te per deum vi-
uum vt dicas nobis ſi tu es Chriſtus filius dei, referret: Tu
C dixiſti. Amen dicõ vobis, àmodo videbitis filium hominis
ſedentem ad dexteram virtutis, & venientem cum nubibus
cœli. Hoc eſt ergo quod ait: Ego ſum Ioſeph, ego ſum di-
uinæ potentiæ.) Adhuc pater meus viuit? Hoc eſt, ego pa-
trem non nego, ego fratres agnoſco, ſi aut vos fratrem,
aut pater filium recognoſcat. Adhuc ergo populus meus
viuit, de cuius populi familia fratrem mihi elegi? Accedite
ad me, quia ego ad vos appropinquaui, & eouſque appro-
pinquaui, vt per carnis ſuſceptionem facerem me veſtræ
conſortem naturæ. Nolite vel participem fugere veſtræ ſo-
cietatis, ſi non agnoſcitis authorem ſalutis. Et acceſſerunt,
inquit, ad illũ. Et dixit: Ego ſum Ioſeph frater veſter, quem
vos tradidiſtis in Aegyptum. Nunc ergo nolite mœſti eſſe,
neque vobis durum videatur quoniam huc me vendidiſtis.
Ad vitam enim veſtram miſit me deus ante vos.) Quàm pia
fraternitas, quàm dulcis germanitas, vt etiã parricidale ex-
cuſetur admiſſum, dicens diuinæ illud prouidentiæ fuiſſe,
non impietatis humanæ: quandoquidem non ab hominibus
D oblatus ad mortẽ, ſed à domino miſſus ſit ad vitam. Quid a-
liud habet illa domini noſtri Ieſu Chriſti, qui fratres omnes
pietate ſuperauit, in cruce poſiti interceſſio illa pro plebe,
dicẽtis: Pater, ignoſce illis, nõ enim ſciunt quid faciũt? Quid Lucæ.23.
aliud illa appellatio ſanctitatis in medio diſcipulorũ, dicen-
tis: Pax vobis, ego ſum, nolite timere? Et cum conturbati & Ibidem. 24
conterriti exiſtimarẽt ſe ſpiritum videre, iterum dixit ad il-
los: Quid turbati eſtis? & quare cogitationes aſcendunt in
corda veſtra? Videte, ecce manus meas, & pedes meos, quia
ego ſum ipſe. Palpate, & videte, quia ſpiritus carnem & oſ-
ſa non habet, ſicut me videtis habere. Hæc ergo iam tunc fu
tura poſterioribus temporibus myſteria reuelata ſunt. De-
niq; ex ipſis exprimitur ſermonib⁹, vt ipſum eſſe intelliga-
mus & qui ante in Ioſeph, & poſtea in ſuo locutus eſt corpo
re, quãdoquidem nec verba mutauit. Ait enim tunc: Nolite
mœſti eſſe. Et infra: Aſcendite ad patrem meum, & dicite il

[A] li: Hæc dicit filius tuus Ioſeph: Fecit me deus dominum to- [Matth. 28.] tius terræ Aegypti. Et in enãgelio ait: Nolite timere. Ite nunciate fratribus meis, vt eant in Galilæam, & ibi me videbunt. Et infra ait: Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo & in terra. hoc eſt dicere: Diuinę hoc fuit diſpenſationis vt acciperem poteſtatem, non acerbitatis humanæ. Non obiicit ſcelus, qui numerat præmium. Quod autem habetur in Geneſi [Gene. 45.] Ad vitam enim veſtrã miſit me deus ante vos, reddit in euangelio, dicens: Docete omnes gentes, baptizãtes eos in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti. Hęc enim merces & vita ſanctorum, quod etiam alios redemerunt. Illud quoque aduerte nõ ocioſe ſcriptum in Geneſi: Et eris prope me tu, & filij tui, & filij filiorum tuorum. Hoc eſt enim quod dixit in euangelio: Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſ- [Matth. 28] que ad conſummationem ſeculi. Quàm euidens quoque illud myſterium, quòd veluti completo omni mandato fratrem ſuum complectitur Beniamin, & cecidit ſuper [illegible] lum eius, ſicut completo euangelio Chriſtus [illegible] plectitur quibuſdam miſericordiæ ſu[illegible] [B] na opinione curuatum, ve[illegible]. Vn- [Philip. 3.] de & ille erectus à Chriſto, [illegible] noſtra [illegible] conuerſatio in cœlis eſt.

De gaudio Pharaonis quòd Ioſeph agnouiſſet fratres ſuos, & de exhortatione eius ut Ioſeph inuitet fratres ut ueniant cum patre illorúmque exceptione, & peruentione ad Iacob, narrationeque ſingulari, & quòd Ioſeph adhuc uiueret. Et de myſteriis circa hæc. Caput XIII.

[Gene. 45.] ET gauiſus eſt Pharao quod Ioſeph agnouiſſet fratres ſuos. Vnde & diuulgata eſt vox in domo Pharaonis. Et hortatus eſt ſanctum Ioſeph vt fratres ſuos inuitet, vt veniant cum patre, & mandat impleri eorum ſarcinas tritico, & vehicula dari.) Vnde hæc humanitas barbaro, niſi illud oſtenderetur magnum myſterium, quoniam non inuidet eccleſia cùm redimuntur Iudæi, & populus Chriſtianus hac adiunctione lætatur, & quibus poteſt ſubſidiis iuuat, & mittit euangelizantes regnum dei, [C] quo maturius euocentur? Quibus dantur binæ ſtolæ. Et alligat Paulum cum eius dicta depromit, cui trecenti aurei & quinque ſtolæ diuerſi coloris conferuntur à Chriſto. Trecentos aureos habet, qui crucem prædicat Chriſti. Ideoque ait: Neq; enim iudicaui me ſcire aliquid inter vos, niſi Chri- [1. Cor. 2.] ſtum Ieſum, & hunc crucifixum. Et bene aureos accepit, quia non in ſuaſoriis humanæ ſapientiæ verbis, ſed in oſtenſione ſpiritus prædicabat. Quinque autem ſtolas accepit, vel ſapientiæ multiplices diſciplinas, vel quod nullis ſenſuum corporalium captus illecebris, vbi alij periculum, ille teneret victoriam, qui omnes voluptates carnis ſingula- [2. Cor. 12.] ri cõtinentia & virtute ſuperaret, cuius ingenium ſtudiúmque nulla corporis hebetaret infirmitas, qui cũ eſſet in corpore, corpus ſe habere neſciret. Denique raptus in paradiſum, ſiue in corpore ſiue extra corpus neſciens, audiuit verba ineffabilia quæ loqui homini non liceret, qui poſtremum nihil terrenum oleret in terris, ſicut ipſe docet, dicẽs: Quia [2. Corin. 2.] Chriſti bonus odor ſumus deo in iis qui ſalui fiunt. Præcel- [D] lit igitur Paulus, & eius exuberat portio, ſed tamen habent & alij prędicatores gratiã ſuam, binas ſtolas accipiunt. Quas vtique illas? Dubitare non debes, quia legiſti de ſapientia di- ctum: Binas veſtes fecit viro ſuo. Vna eſt myſtica, moralis [Prouer. 31.] altera. Sed nõ omnes apoſtoli, non omnes prophetæ, non omnes paſtores, non omnes virtutes, non omnes habent gratiam curationum, non omnes linguis loquuntur. Vbi diuerſa merita, diuerſa & præmia. Mittuntur & patri munera. Filius honorat patrem. Chriſtus populum ſuum inuitat promiſſis, inuitat muneribus. Portant hæc munera aſini illi inutiles & laborioſi ante, nunc vtiles: portant in typo Chriſti munera, portaturi in euãgelio munerum largitorem. Dimiſit autem fratres ſuos, & abierunt. Et dixit illis Ioſeph: Nolite iraſci in via. Quàm bene docet ab iracundia præcauendum, quod ea poſſet etiam amantes ſui ſeparare germanos: & maxime in via fugiendam eſſe diſcordiam, vbi ipſe viandi comitatus debet eſſe inuiolabilis, & gratiæ habere cõſortium. Quid autẽ aliud ait dominus Ieſus ex hoc corpore re-

[A] ceſſurus, cum diſcipulos dimitteret ſuos, niſi ne iraſcerẽtur in via, dicẽs: Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis? [Ioan. 14.] Vbi enim pax eſt, iracundia locum non habet, ablegatur diſcordia, fugatur diſſenſio. Hoc eſt ergo quod ait: Pacẽ meam do vobis: id eſt, nolite iraſci in via. Et vide ne in hac via dicat, hoc eſt in hoc curſu totius vitæ indignationem cauendam, quod ira ſæpe etiam innocẽtes in crimen abducat, quia dum iuſto amplius iraſcimur, & volumus alienum coercere peccatum, grauiora peccata committimus. Ideo Apoſtolus [Roma. 12.] ait: Non vosipſos vindicãtes chariſſimi, ſed date locum iræ. hoc eſt, declinemus eam ne nos illa corripiat. Vnde dominus Ieſus dimittens ad euangelizãdum diſcipulos, miſit eos ſine auro, ſine argẽto, ſine pecunia, ſine virga, id eſt, vt & incentiua litis, & inſtrumẽta eriperet vltionis. Et aſcẽderunt [illegible] terram Chanaan ad Iacob patrem [illegible] illi dicentes: Quia Ioſeph filius [illegible] viuit, & ipſe eſt princeps totius terræ Aegypti. Quid eſt terra Chanaan quæ humiliabat? Quid igitur tam eui- [B] dens quàm apoſtolorũ tempora deſignari? Quibus ingreſſis Iudæorum ſynagogas nutantes, domini Ieſu potentiam prædicabant, ſicut habemus in Actis apoſtolorum, dicente [Act. 2.] Petrõ: Hunc ergo Ieſum reſuſcitauit deus, cuius nos teſtes ſumus. Dextera igitur dei exaltatus, repromiſſione ſpiritus ſancti accepta à patre, effudit hoc donum quod vos videtis. Aduertimus certe quomodo & viuere eum, & terræ totius principem dicat, quia aperiens horrea ſua ſpiritalis gratiæ donat omnibus vbertatem. Hæc dicebant Apoſtoli, ſed Iudæi non credebant, ſed iniiciebant manus in eos, ſed tradebant in cuſtodiam prædicatores ſalutis. Vnde & de Iacob ſcriptum eſt: Expauit mente. non enim credebat eis. Expauit affectu plebis incredulæ, ſed poſteaquam Chriſti [Gene. 45.] geſta cognouit, tantis beneficiis & operibus delinitus reſumpſit ſpiritum dicens: Magnum mihi eſt ſi adhuc filius meus Ioſeph viuit: ibo & videbo eum priuſquam moriar. Primum & maximum fidei fundamentum, in reſurrectionem Chriſti credere. Quicunque enim crediderit reſuſcitatum, feſtinus requirit, deuotus accipit, & intima deũ men- [C] te veneratur. Credit enim quòd ipſe non moriatur, ſi credat in reſurrectionis authorem.

De Iſrael patris eleuatione ac profectione, & hoſtiarum circa puteum iuramenti immolatione, eiúſque per dominum conſolatione, ac deſcenſu in Aegyptum cum animabus ſeptuaginta: & de myſteriis prædictorum. De ipſius denique Iacob ad filios adhortatione ut congregentur ad audiendum ea quæ occurſura ſint eis in nouiſſimis diebus. Caput XIIII.

ET eleuans ſe Iſrael, venit ad puteum iuramenti, [Ibidem. 46] immolauítque hoſtiam deo patris ſui Iſaac.) Merito eleuatur qui feſtinat ad Chriſtum. Fides pręcedit deuotionem. Prius ſe eleuauit, poſtea immolauit. Ille enim bene immolat, qui cognitionem diuinitátis inueſtigauerit. Dixit autem deus ad Iſrael in viſu nocte dicẽs: Iacob, Iacob. Qui dixit: Quid eſt? Et domin' ait: Ego [D] ſum deus patrum tuorum. Noli timere, deſcende in Aegyptum: in gentem enim magnam faciã te ibi. Ego deſcendam tecum in Aegyptũ, & ego deducã te in perpetuũ.) Quemadmodum quæ ipſi legunt non intelligũt: & Moyſen quem laudant, abnegãt, cum eius ſcripturis credere nolunt. Quid euidentius quàm quod hoc loco inuitantur vt ad eccleſiam dei tranſeant, & qui ante intra Iudææ terminos coarctabantur anguſtos, ad populum dei migrent, qui ex toto orbe ex omnibus nationibus congregatus in magnam factus eſt [Pſal. 18.] gentem? Denique in omnem terram exiuit ſonus eorum. Vocatur ergo à filiis ſuis Iacob, id eſt à Petro, Paulo, Ioanne, populus Iudæorum, inuitatur ad gratiam. Ipſe quoque deus noſter proprio eum hortatur oraculo, ſpondet ei profectum ſi dei muneris ſui fructum, dicens ei: Ioſeph mittet manus ſuper oculos tuos. Non vtique ſanctus patriarcha ſolicitus erat à quo ei oculi clauderentur, licet etiam intellectu ſimplici moralis exprimatur affectus. Nam ſi eos quos diligimus cupimus frequenter amplecti, quanto magis receſſuri ex hoc corpore, ipſo charorum pignorum tactu delecta-

mur extremo, & hoc mulcemur viatico? Tamen myſtice li A
cet nobis intelligere quod poſtea cogniturus deum ſit po-
pulus Iudæorum. Hoc eſt enim myſterium, quod verus Io
ſeph immittet manus ſuper oculos eius, vt qui non videbat
Ioan. 9. ante, iam videat. Veni ad euangelium, lege quemadmodum
cæcus ille ſanatus ſit, cui Ieſus manum impoſuit, & eius abſ-
tulit cæcitatem. Non enim morituris Chriſtus manum im-
ponit: ſed victuris: aut ſi morituris, recte, quia prius mori-
mur, vt reuiuiſcamus. Non enim poſſumus deo viuere, niſi
Gene. 46. peccato ante moriamur. Deſcendunt igitur in Aegyptum
ſeptuaginta animæ, ſicut ſcriptũ eſt. Et hoc eſt myſticę nu-
mero remiſſionis, quia poſt tantam duritiam, poſt tanta pec
cata haberentur indigni, niſi donaretur his remiſſio pecca-
torum. Occurrit illi Iudas, hoc eſt confeſſor erroris. Hunc
ſui venturus Iudæorum populus prænuncium mittit. Ideo
& Ioſeph verus, id eſt arbiter & interpres diuinitatis occur
rit, quia præcedit iam confeſſio, quos antea perfidia poſſi-
debat. Interpres enim diuinitatis eſt Chriſtus, quia deum
Ioan. 1. nemo vidit vnquam, niſi vnigenitus filius qui eſt in ſinu pa B
tris, ipſe enarrauit. Hic ſenilis iam ætatis, & feſſum ſuſcipiet
vltimis temporibus populum Iudæorum, non ſecundum il
lius merita, ſed ſecundum electionem ſuæ gratiæ, & impo-
net manum ſuper oculos eius, vt cæcitatem auferat. Cuius
ideo diſtulit ſanitatem, vt poſtremus crederet, qui ante non
putauit eſſe credendum, & prærogatiuam ſuperioris dile-
ctionis amitteret. Vnde & Apoſtolus ait: Quia cæcitas ex
Roma. 11. parte contigit in Iſrael, donec plenitudo gentium intraret,
& ſic omnis Iſrael ſaluus fieret. Geſta igitur patriarcharum,
futurorum myſteria ſunt. Denique ipſe Iacob ait ad filios
ſuos: Congregamini vt annunciẽ vobis quæ occurſura ſunt
vobis in nouiſſimis diebus. Congregamini, & audite Iſrael
patrem veſtrum.

FINIS.

CAPITA LIBRI DE BENEDICTIONIBVS PATRIARCHARVM. C

Quod filij diſcere debeant reuerentiam & honorem deferre patribus, vt benedictionibus eorum digni habeantur, & de commendatione paternæ benedictionis. Quódque ſanctus Ioſeph benedictionem ſumere feſtinauerit, & filios ſuos Manaſſen & Effren obtulerit, quos & Iacob benedixit. Et de myſtica huius benedictionis ratione. Caput I.

De prophetica benedictione Ruben primogeniti, quæ magis prophetia quàm benedictio eſt. Et de errore Iudæorum, atque myſteriis circa eam. Caput II.

De prophetia eorum quę euentura erãt filiis Symeon & Leui, quorũ nominibus tribus deſignãtur. Et de cõfutatione opinionis Iudæorum circa myſticã & pulcherrimam iſtius benedictionis interpretationem. Caput III.

De benedictione Iudæ, & myſtica eiuſdem ſignificatione. Caput IIII.

De benedictione Zabulon, & myſteriis illius. Caput V. D

De benedictione Iſachar, & myſtica eius expoſitione. Caput VI.

De prophetica benedictione Dan, ac myſtico eiuſdem intellectu. Caput VII.

De benedictione Gad, & myſtica eius interpretatione. Caput VIII.

De benedictione Aſer, & myſteriis eiuſdem. Caput IX.

De benedictione Neptalim, & myſtica illius declaratione. Caput X.

De benedictione Ioſeph, & qua ratione ſuper omnes filios eum pater vberius proſecutus ſit, ac de myſtica illius benedictionis expoſitione. Caput XI.

De benedictione Beniamin, & myſtica repræſentatione eiuſdem. Caput XII.

Diui Ambroſij MEDIOLANEN. EPISCOPI,

Liber de benedictionibus Patriarcharum.

Caput primum.

PRimum omnium quantam diſci-
mus parentibus deferre reuerenti-
am, cum legimus: quoniam qui be-
nedicebatur à patre, benedictus e-
rat: & qui maledicebatur, maledi-
ctus erat? Ideo hanc parentibus gra
tiam donauit deus, vt filiorum pie-
tas prouocetur. Prerogatiua igitur
parẽtum diſciplina eſt filiorũ. Ho Exod. 20.
B nora ergo patrem, vt benedicat te. Honorat pius patrẽ pro-
pter gratiam, ingratus propter timorem. Etſi pauper eſt, &
non habet diuitiarum copias quas relinquat filiis, habet ta-
men vltimæ benedictionis hæreditatem, qua ſanctificatio-
nis opes ſucceſſoribus largiatur. Et multo plus eſt beatum
quàm diuitem fieri. Feſtinabat Ioſeph ſumere benedictio- Gene. 48.
nem. Deniq; & filios ſuos obtulit Manaſſen & Effrem, quos
benedixit Iacob, vt quia duodecim habebat filios, & tertius
decimus erat futurus apoſtolus Paulus, quaſi poſterior ele-
ctus, tertiadecima tribus de Manaſſe & Effrẽ nepotibus ſan
ctificaretur in vtrunque diuiſa, quo Paulus nõ extra pater-
natum numerum tribuum inueniretur, qui veteris teſtamen
ti & noui egregius prædicator paternæ benedictionis hæ-
reditatẽ ſibi quoque facile profeciſſe comprobaret. Quàm
præclara & in hoc myſteria, quod ſumens Ioſeph filios ſuos
quos ſuſceperat in Aegypto, Effrem ad dexteram ſuam, ad
ſiniſtram autẽ Iſrael patris ſui, Manaſſen autem ad ſiniſtram
C ſuam, ad dexteram autem Iſrael applicuit eos ante patrem.
Extendens autem Iſrael manum dexteram, impoſuit ſuper
caput Effrem qui erat iunior, & ſtabat à ſiniſtra aui: & ſini-
ſtram ſuam poſuit ſuper caput Manaſſeo qui erat ad dexte-
rã, & ita immutatis manibus benedixit eos. In quo & Ioſeph
naturæ ordinem ſeruauit, vt ſeniori filio plus deferret, ſicut
Iſaac quoque in Eſau priorem filium benedictionẽ præfer-
re cupiebat. Sed minorẽ filium in typo iunioris populi cre-
didit præferendum, ſicut erat ipſe à matre prælatus. Deni-
que Manaſſes ex obliuione latina interpretatione ſignatur,
eo quòd populus Iudæorum oblitus eſt deum ſuum qui fe-
cit eum. Et quicunque ex ea plebe crediderit, tanquam ex
obliuione reuocatur. Effrem autem fœcunditatem fidei in-
terpretatione nominis pollicetur, qui auxit patrem, ſicut ait
ipſe Ioſeph dicens: Quia auxit me deus in terra humilitatis Ibidem. 41.
meæ. Quod proprium eſt populi iunioris, qui corpus eſt
Chriſti, augens patrem, & deum proprium non relinquens.
Denique ſpiritaliter de populis hoc eſſe myſterium ſenior
declarauit. Nam cum filius putaret eum erraſſe vitio hebe- Ibidem. 48.
D tioris aſpectus, conuertere voluit manus eius, dicens: Non
ſic pater, hic enim primitiuus eſt. Impone dexterã ſuper ca-
put eius. Sed noluit, & dixit: Scio fili, ſcio. Et hic erit in po-
pulum, & hic exaltabitur, ſed frater eius iunior maior illo
erit, & ſemen illius erit multitudo gentium. Denique præ-
ferendum Effrem ſeniori germano, etiam benedictionis ſe-
rie prophetauit dicens: In vobis benedicetur Iſrael, dicen-
tibus: Faciat vobis deus ſicut Effrem & Manaſſe. Et ideo
cum eſſent nepotes, in locum filiorum ſunt adoptati, vt non
eſſent auitæ benedictionis expertes.

De prophetica benedictione Ruben primogeniti, quæ magis prophetia quàm benedictio eſt. Et de errore Iudæorum, atque myſteriis circa eam. *Caput II.*

HAc benedictione celebrata, vocauit etiam filios
ſuos. Et qui ante iuniorem ſeniori prætulerat, cœ
pit à primo, vt in illo myſterij præferret gratiam,
in hoc ordinem ſeruaret ætatis: ſimul quia ante
in duobus benedixerat vniuerſos cum omni poſteritate &
progenie futurorum, ne aut ſuperflua videretur plebis ite-

rata benedictio, aut prior æſtimaretur infirma. Meritóque repetitam magis annunciationem eorum quę poſterioribus eſſent ventura temporibus, quàm benedictionem conferre ſe dicit. Denique ſic cœpit. (Geneſ.49.) Rubē primogenitus meus, tu virtus mea, & initium filiorum meorū, durus portari, durus & temerarius affeciſti me contumelia. ſicut aqua non efferueas. Aſcendiſti enim io cubile patris, tunc polluiſti thorum quo aſcendiſti. Nónne redargui magis quàm benedici videtur? Et ideo prophetia magis quàm benedictio eſt. Prophetia enim annunciatio futurorum eſt, benedictio autem ſanctificationis & gratiarū votiua collatio. Et Iudæi putabāt quía hæc ſenex ad Ruben filium dicat quia cum Bala concubina patris coocubuit, & thorum patrium polluit. ſed facile refelluntur. Hoc enim erat ante geſtum. Iacob autem quæ ventura eſſent in nouiſſimis diebus, non ea quæ geſta erant, ſpondet ſe eſſe dicturum. Ergo patriarchę ſibi coogruit & conſtat ſententia, qui videns perſequentibus Iudęis futuram domioi paſſionem, execratur immanem primogenitæ plebis audaciā, quæ incredula, nec dei legi ſubdita, & iogum Chriſti dura ceruicē portare ceroice, authorem vitæ non ſolum ſcelere oecis, ſed etiam ſacrilegæ inſultationis affecit iniutia. Noo efferueas, inquit, ſicut aqua. oe io maiorem prorumpat amentiam, & feruor furoris atque inſaniæ ooo ſinat reſipiſcere peccatores, ſed agant pœnitentiam peccatorum, quoniam durus aſcendit populus cubile patris, & (B) thorum polluit ſanctum, hoc eſt carnem domioi Ieſu cōditoris noſtri patibulo affigens crucis, in qua velut in quodam cubili & patrio thoro ſancti eius ſalutari refectione requieſcunt. Quis igitur abnuat de populo dictū, cum populo hęc vniuerſa conueniant? Ipſe enim dictus eſt primogenitus Iſrael, ipſe duræ eſſe ceruicis. De ipſo dixit Moyſes: (Exod. 32 & 33.) Vos autem populus duræ ceruicis eſtis. Et reuera quis tam durus, & temerarius, & contumelioſus, quàm populos Iudæorum, qui domioum Ieſum, per quem viderant mortuos ſuſcitatos, cæcos illuminatos, flagellis verberauerunt, clauis confixerunt, cum diuina eius opera negare non poſſent? Quod ſcribis & pontificibus authoribus, & principe ſacerdotum Caipha pariter ſęuiente commiſſum, euangelij ſeries declarauit. (C) Et ideo ſanctus propheta refugit tanti ſceleris participatum, ne per ſucceſſionem geoeris auderent tanti patriarchæ ſibi arrogare conſortiom.

De prophetia eorum quæ euentura erant filiis Symeon & Leui, quorum nominibus tribus deſignantur. Et de confutatione opinionis Iudæorum circa myſticam & pulcherrimam iſtius benedictionis interpretationē. Cap. III.

Conteſtatur iuſtus & abdicat poſteritatem quę patrium non ſeruaret affectum: & quia præuidit flagitium, perborreſcit coofilij contagium. In conſiliom, inquit, eorū non veniat anima mea, & io congregatione eorum non cōtendant viſcera mea, quoniam io ira ſua occiderunt homines, & in cupiditate ſua ſubneruauerunt taurum. Quod dicit, de filiis quidē dicit Simeoo & Leui, ſed eorū nomine tribus ſignatur, quæ appellatione ſimili vocabatur. Quam interpretationem pulcherrimam deriuāt Iudæi, vt arbitrātur, quia propterea arguat filios Iacob, (D) quia propter ſtuprum ſororis Sicimas iſti duo præ cæteris fratribus vltum ire cupientes, ſimulauerunt cum ipſis inire velle ſe gratiam, & ideo oportere circuocidi eos ſuaſerunt illis, vt religiooe coocordi pax inter eos, & recipiendæ affinitatis ſocietas firmaretur: ſed circunciſos adorſi, recentibus adhuc volneribus, & inualidis viribus quas dolor ſoluerat fractas, die ſuperuenientes tertio necauerunt. Ideo & fortaſſe iſti duo vltores præ cæteris, quia Scribarum & ſacerdotum authores ſunt. Nulli enim magis quàm ſapientes & ſacerdotes debent caſtimoniā vindicare. Sed io hoc quoque errant Iudæi. Iſti enim cauſas doloris ſui præſtiteraot patri, aſſerentes ſe in illa licet ætate iuuenili vindices læſæ fuiſſe pietatis, & violatæ caſtitatis vltores. Quod vtique ſanctus condemnare non poterat, quia non paſſi ſunt inultam ſororem ſuam loco eſſe meretricis, quæ & virginitatem amiſerat, & vindictæ ſolatiom non habebat: (Gene. 34.) maxime cum ipſe ſic factum probauerit, vt Sicimam poſſideret in mortem,

(A) donarétq; eam filio ſuo dilectiſſimo Ioſeph, dicens ad eum: Do tibi Sicimā præcipuam ſuper omnes fratres tuos, quam (Ibidem. 48.) accepi de maoibus Amorreorum in machæra mea & arcu. Quod factum negari non poteſt. Interpretari tamen poſſumus per Sicimam humeros ſignificari, per humeros opera. Hæredem ergo bonorum benedictionibꝰ operum ſanctum Ioſeph præ cæteris elegit, cuius opera fratres æquare non poterant. Quis enim facta Chriſti poterat adæquare? Tum præterea immaculatus & caſtus de hoc terreno diuerſorio, & impuritatis authoribus manubias reportauit, locum ſtupris & flagitiis vacantem ad incolatum ſanctorum verbis cœleſtibus & gladio capiens ſpiritali: vt vbi inhabitatores ante laſciuiæ & principes luxuriæ verſabantur, vbi fuerant iocentiua libidinis, & fomenta nequitiæ, ibi nunc ſancti ſacerdotes magiſteria doceant caſtitatis, & plurima virginalis integritatis exempla quodam ſupernæ lucis fulgore reſplendeant. Tribus igitur ſuot quæ deſignantur nominibus patriarcharum, quia de tribu Symeon ſcribæ ſunt, de tribu Leui principes ſacerdotum, qui perfecerunt nequitiam ſuam (B) io domini paſſione, mēſuram omnē paternæ impietatis implentes. Ipſi conſilium cogitauerunt aduerſus dominum Ieſum, vt occiderent eum, ſicut Eſaias dicit: (Eſaiæ. 3.) Væ animæ ipſorum, quia cogitauerūt conſilium malum aduerſum ſe dicentes: Alligemus iuſtum, quia ioutilis eſt nobis. Ipſi occiderūt prophetas & apoſtolos, annunciantes domini ſaluatoris aduentum, paſſionis & reſurrectioois gloriam prædicantes. Ipſi poſtea in ſua cupiditate terrena flagitia deſiderabāt, diuina conſortia refugientes, corporis caſtimoniam, ſobrietatem mentis, cootemptum pecuniæ, lucrum gratiæ. Subneruauerunt autem taurum, illum videlicet cornua producentem & vngulas, quem vident pauperes & lætantur, quoniam verbum dei exaltauit cornu populi ſui, quo & inimicos repolit, & præmium coronæ cœleſtis emeruit. Hic eſt taurus qoo eccleſia figuratur in luna, tunc pleoior cuio velut cornibus nixa taurini, ſpacium totius orbis includit. Tamen prophetiæ huic videtur etiam gratiam benedictionis adiungere. Nam & ad primogenitum Ruben dicendo, Noo (C) efferueas vt aqua, peccatū ſtatuit, quia aqua mundare magis delicta, mentéſque ooſtras ab omni ſolet vitiorum feruore reuocare. Et iterum dicendo ad Symeon & Leui: Diuidam vos in Iacob, & diſpergam io Iſrael, oſtendit gentium congregatione redimendos. Percuſſo enim paſtore grex ille diſperſus eſt, qui fuerat ante collectus, vt qui oon erat, introiret, & ſic omnis Iſrael ſaluus fieret. Et maxime propter tribum Leui debemus hoc credere, quia ex ea tribu dominos Ieſus videtur ſecundum corporis ſuſceptiooem genus ducere. Ex qua tribu ſunt ſacerdotes Leui & Nathan, quos ſanctus Lucas io euaogelij libro quem ipſe ſcripſit, ioter maiores domini computauit. Sacerdos enim patris, & princeps omnium ſacerdotum, ſicut ſcriptum eſt: Tu es ſacerdos in (Pſalm. 109.) æternum, ſacerdotalis originis ſucceſſionem debuit vindicare. Vnde & Moyſes benedixit hanc tribum, dicens: (Deut. 33.) Date Leui ſortem ſuffragij eius, & veritatem eius viro ſancto. Benedixit etiam Moyſes tribom Ruben, ſicut habes ſcri- (Ibidem.) ptum: viuat Ruben, & non moriatur, & ſit multus in nume- (D) ro. Neque enim benedixiſſet, ſi ſecundum patriarchæ ſententiam benedictione ſciſſet indignos. Certe quod ſtrictim ille præteriit, iſte compleuit.

De benedictione Iudæ, & myſtica eiuſdem ſignificatione. Capat IIII.

Et quia per admixtionem generis Iuda & Leui tribus iūctæ ſunt, ideo Matthæus ex tribu Iuda deſcripſit eius familiam. Et Apoſtolus ait: (Hebr. 7.) Quoniam de Iuda ortꝰ eſt dominus noſter. Vt ex tribu Leui ſacerdotalis & pleoa ſanctitatis ānomeraretur hæreditas: ex tribu autem Iuda, ex qua Dauid & Salomō & reliqui reges fuerūt, regalis ſucceſſionis ſplendor reſulgeat, vt idem rex & ſacerdos ſcripturarū teſtimonio demóſtretur. Meritóq; ſe circa gratiam Iudæ Iacob ſanctus effudit, dicens: (Gene. 49.) Iuda, te laudabunt fratres tui. maous tuæ ſuper dorſum inimicorum tuorum. adorabunt te filij patris tui. Catulus leonis Iuda. ex germine fili mi aſcendiſti. recumbeos dormiſti vt leo, & tanquam catulus leonis. quis ſuſcitabit eum? Non deerit iudex ex

[A] dex ex Iuda, & princeps de ſemoribus eius, donec veniat cui repoſitum eſt, & ipſe erit expectatio gẽtium, alligans ad vitem aſinã ſuam, & cilicium* [*Vua] pullum aſinæ ſuæ. Lauabit in vino ſtolã ſuam, & in ſanguine vuę anaboladium ſuum. Hilares oculi eius vino, & dentes candidiores quàm lac. Ad Iudam quidẽ patriarcham dirigi videtur alloquium, ſed Iuda ille poſterior verus cõfeſſor exprimitur, qui ex ea tribu natus eſt, qui ſolus laudatur à fratribus, de quib' dicit: [Pſalm. 21.] Narrabo nomen tuum fratribus meis. Dominus per naturam, frater per gratiam, cuius manus quas expandit ad populũ non credentẽ, ſuper dorſum inimicorũ [tuorũ]. Hiſdẽ enim manibus atque eadẽ paſſione ſuos texit, & ſubiugauit aduerſarias poteſtates, omnéſque fidei & pietatis exortes ſubditos ſibi fecit. Et dominaberis inimicorum tuorum, quos inimicos ſua malitia fecit, non Chriſti volũtas. In quo magna gratia domini. Etenim ſpiritales nequitiæ, quæ ante ceruicem noſtram iugo ſolebant captiuitatis inflectere, ita vt Dauid ipſe manus quodammodo triumphantium ſentire ſe ſcriberet, dicens: [Pſal. 128.] Super dorſum meum fabricauerunt peccatores: ipſæ nunc ſubditæ triumpho Chriſti, & quibuſdam manib' eius, id eſt ſactis operibúſque ſubiectæ, perpetuæ ſubeũt [B] captiuitatis ærumnam. Ipſe vtique qui adoratur à filiis patris ſui, quãdo adoratur à nobis, quibus ipſe permiſit vt patrem vocemus, cuius ſeruum eſſe virtutis eſt. Catulus leonis Iuda. Nónne euidenter & patrem expreſſit, & filium declarauit? Quid tam euidens quo vnius naturæ filius dei cum patre eſſe doceatur? Leo ille, hic catulus leonis. Vili comparatione, eiuſdem naturæ ac potentiæ vnitas intelligitur. Rex ex rege proceſſit, fortis ex forte. quia futuros prouidebat qui filium aſſererent iunioris ætatis, occurrit his ſubiiciens, Ex germine mihi aſcendiſti, recumbens dormiſti vt leo, & tanquam catulus. Et alibi habes: [Apoc. 5.] Quia ipſe eſt leo de tribu Iuda. Ergo quia catulum dixerat, bene ſtatim leonẽ poſuit, hoc eſt dicere: Non capiantur aures veſtræ quia catulum audierunt, filium expreſſi, nõ dixi minorẽ. Et ipſe eſt leo ſicut pater. Audiãt quia & leonem & catulum appellauit, leonem quaſi perfectæ plenæque virtutis, catulum quaſi filium, ne quis cum audiret, ęqualem patri non putaret filium. Non ſic laudatur filius, vt ſeparetur à patre. Ille probat ęqualem qui [C] filium confitetur. Mirifice autem & incarnationem eius expreſſit dicens: Ex germine mihi aſcendiſti. eo quòd tanquam frutex terrę in aluo virginis germinauit, & vt flos boni odoris ad redemptionem mũdi totus maternis viſceribus in ſplendore nouæ lucis emiſſus aſcenderet, ſicut Eſaias dicit: [Eſaię 11.] Exiet virga de radice Ieſſe, & flos ex radice eius aſcendet. Radix familia Iudæorum, virga Maria, flos Mariæ Chriſtus eſt, qui fœtorem mundanæ collunionis aboleuit, odorem vitæ æternæ infudit. [Geneſ. 49.] Habes ergo incarnationem, accipe paſſionem. Recumbens, inquit, dormiſti vt leo, quando iacuit in ſepulchro, velut quodam corporis ſui ſomno quietus, ſicut ipſe ait: [Pſalm. 3.] Ego dormiui, & requieui, & ſurrexi, quoniam dominus ſuſcepit me. [Gene. 49.] Vnde & Iacob ait: Qui ſuſcitabit eum, hoc eſt quem dominus ſuſcipiet. Quis eſt alius qui reſuſcitet, niſi ipſe ſe ſua patríſque reſuſcitet poteſtate? Video natum authoritate propria, video mortuum propria voluntate, video dormiẽtem poteſtate propria. Qui omnia ſuo fecit arbitrio, cuius alterius vt reſurgat egebit auxiliis? Ipſe igitur reſurrectionis ſuæ author eſt, qui mortis eſt arbi[D]ter, qui expectatur à gẽtibus. Et ideo donec ille veniat, non deficiet dux ex Iuda, vt vſque ad eius ortum regalis ſucceſſionis fides incorrupta ſeruetur. Poſtea enim, vt docuimus tractatu habito in euangelio, per Herodẽ adulterata ſucceſſio prærogatiuam dignitatis amiſit. Etenim quia verum regem negauerũt, falſos babere cœperunt. Ergo hoc dicit patriarcha: Seruabitur in iudicibus vel regibus Iudæorum intemeratæ ſucceſſionis bæreditas ducta per reges, donec veniat cui repoſitum eſt vt eccleſiam dei congreget ex conuentu nationum omnium, & gentilium deuotione populorum, hoc eſt, ipſum manet, ipſi debitum ſeruatur, ipſi tantæ gratiæ prærogatiua defertur. [Ibidem.] Et ipſe eſt expectatio gentiũ. Plus dixit quàm ſi dixiſſet, ipſum expectant gẽtes, eo quòd omnis ſpes eccleſiæ in ipſo recumbat. Ideo dicitur Moyſi: [Exod. 3.] Solue calceamentum pedum tuorum. ne ipſe ſponſus eccle[A]ſiæ crederetur, qui dux plebis eligebatur. Ideo ſoluit calceamentum ſuum Ieſus Naue, vt venturo tanti muneris gratiam, & ipſe ſeruaret. Ideo dicit Ioannes: [Lucæ. 3.] Poſt me venit vir, cuius non ſum dignus ſoluere corrigiam calceamentorum eius. Ideo dicit: [Ioan. 3.] Qui habet ſponſam, ſponſus eſt: amicus autem ſponſi, qui ſtat, & audit eum, & gaudio gaudet. hoc eſt, ipſe ſolus vir eſt eccleſiæ, hic eſt expectatio gentium, huic deferentes copulę gratiam nuptialis, calceamentum ſuũ ſoluerunt prophetæ. Hic ſponſus eſt, ego amicus ſpõſi. gaudeo quia venit, quia vocem audio nuptialem, quia iam non dura peccatorum ſupplicia, dura legis tormẽta, ſed remiſſionem criminum, vocem lætitiæ, ſonum iucũditatis, exultationem feſti nuptialis audimus. Hic eſt ille alligãs ad vitem aſinum ſuum, & cilicium* pullum aſinæ ſuæ, [Gene. 49.] [*Vua] vt feruorẽ ſpiritus ſancti habeat congregatio nationum ante remiſſa & negligens, ſed iam deuota per Chriſtũ, & viti illi perpetuæ, hoc eſt domino Ieſu, qui ait: [Ioan. 15.] Ego ſum vitis, pater meus agricola: velut fructuoſi palmites quibuſdam inexolubilibus vinculis fidei alligemur. Hoc eſt illud myſterium, quod pullũ aſinæ ſolui iuſſit in euangelio, & ipſe dominus Ieſus ſedit ſuper eum, vt [Matth. 21.] [B] alligatus ad vitem perpetua ſanctorum ſuauitate requieſceret. Lauit, inquit, in vino ſtolam ſuam. [Gene. 49.] Bona ſtola eſt caro Chriſti, quæ omnium peccata operuit, omnium delicta ſuſcepit, omnium errores texit. Bona ſtola, quæ vniuerſos induit veſte iucunditatis. Lauit hanc ſtolam in vino, quando cum baptizaretur in Euphrate* [*Iordane], deſcendit ſpiritus ſanctus ſicut columba, & manſit ſuper eum. [Marc. 1.] Quo ſignificatur quod plenitudo ſpiritus ſancti indiuidua in eo fuerit, nec receſſerit. Vnde & euãgeliſta ait: Quia plenus ſpiritu ſancto dominus Ieſus, regreſſus eſt ab Iordane. [Lucæ. 4.] Lauit ergo Ieſus ſtolam ſuam, non vt ſuam, quæ non erat, ſed vt noſtram quæ erat, ſordem ablueret. Denique ait: [Gene. 49.] Et in ſanguine vuæ anaboladium ſuum, hoc eſt in paſſione coporis ſui diluit gentes ſuo ſanguine. Etenim verbi anaboladium gentes ſunt, ſicut ſcriptum eſt: Viuo ego dicit dominus, niſi omnes eos induam ſicut veſtimentum. Et alibi: [Pſalm. 101.] Sicut amictum mutabis eos, & mutabuntur. Non ergo ſanguine proprio ſua peccata quæ non erant, ſed noſtra quę fecimus delicta mundauit. Et bene vnam dixit, quia ſicut vua pependit in ligno. [C] Ipſe eſt vitis, ipſe vua. Vitis, ligno adhærens. Vua, quia lancea militis apertum latus emiſit aquam & ſanguinem. [Ioan. 19.] Sic enim dixit Ioannes: Quia exiuit de eo aqua & ſanguis: Aqua ad lauacrum, ſanguis ad precium. Aqua nos abluit, ſanguis redemit. Et ideo ait propheta: [Gene. 49.] Hilares oculi eius vino, & dentes candidiores quàm lac: ſignificans prophetas & apoſtolos. Alij enim ſicut oculi Chriſti præuiderunt & annunciauerũt eius aduentum, de quibus ipſe dicit: [Ioan. 8.] Abraham diem meum vidit, & gauiſus eſt. Et vnus de prophetis dicit: Vidi dominum ſabaoth. quem vidẽtes ſpiritali lætitia complebantur. Alij verò, hoc eſt apoſtoli, quos dominus à peccatorũ labe mundauit, ſuper lac candidiores facti ſunt, quos macula nulla poſtea fuſcauit. Etenim lac temporale eſt, gratia autem apoſtolorum perpetua manet, qui nobis ſpiritalia illa atq; cœleſtia conficientes alimenta, mentis internæ viſcera ſaginarunt. Sunt etiam qui mãdata domini lucida, quæ diuino ore deprompta ſunt, ſicut lac nobis facta arbitrentur, quibus nutriti ad panis cœleſtis peruenimus alimoniam. Vnde & Paulus ait: [1. Cor. 3.] [D] Lac vobis potum dedi, non eſcam: nondum enim poteratis. Corinthios in principio fidei potu lactis imbuit. Sancti illi quorum fides annunciatur in vniuerſo mundo, tanquam ablactati eſca ſolidiore firmantur.

De benedictione Zabulon, & myſteriis illius. Caput V.

ZAbulon iuxta mare habitabit, & ipſe ſecus acceſſus nauium, & pertendit vſque ad Sidonem.) [Gene. 49.] Ipſa nominis interpretatio meliora promittit, eo quòd Latina expreſſio liberationem ſignificet à nocturnis, quod eſt vtique bonum, & eius qui ſperat in pennis domini, quẽ circundat veritas eius, ne timeat à timore nocturno, [Pſal. 90.] & à negocio perãbulante in tenebris. Hic ergo Zabulon iuxta mare, inquit, habitabit, vt videat aliorum naufragia, ipſe immunis periculi, & ſpectet alios fluctuantes in freto iſtius mũdi, qui circunferantur omni vẽto doctrinæ, ipſe fi-

dei radice immobilis perſeuerans, ſicut eſt ſacroſancta eccleſia radicata atque fundata in fide, ſpectans hæreticorum procellas, & naufragia Iudæorum, quoniam gubernatorem quem habuerant, abnegarunt. Circa fluctus itaque habitat, non fluctibus commouetur, magíſque ad ſubueniendum parat aquam periculo obnoxiam, vt ſi qui tempeſtatibus acti grauibus cõfugere ad portum velint, præſto ſit eccleſia tanquam portus ſalutis, quæ expanſis brachiis in gremiũ tranquillitatis ſuæ vocet periclitãtes, locum fidæ ſtationis oſtendens. Eccleſiæ igitur in hoc ſeculo tanquam portus maritimi per littora diffuſa occurrunt laborantibus, dicentes eſſe credentibus refugiũ præparatũ, quo ventis quaſſata nauigia poſſint ſubducere. In his eccleſiis ſunt principes Zabulon, & principes Neptalim, ſicut docet quinquageſimus ſeptimuſdecimus pſalmus. quorum alij liberatores ſunt à tem-
Roma.13. peſtate nocturna, clamantes: Abiiciamus ergo opera tenebrarum, & induamur arma lucis. Alij ſunt latitudinis apoſto-
2.Cor.6. licæ, qui poſſunt dicere: Os noſtrum patet ad vos ô Corinthij, cor noſtrũ dilatatum eſt. Ipſi ſunt iſti qui cum eſſent in tenebris, lucem viderunt magnam, ſicut propheta teſtatur,
Eſaiæ.9. dicens: Regio Zabulon, & regio Neptalim, via maris trans Iordanem, populus qui ſedebat in tenebris, viderunt lucem magnam: qui ſedebant in regione vmbræ mortis, lux orta eſt eis. Exploratores igitur ſecus acceſſus nauium poſuit dominus deus noſter patriarchæ huius hæredes, cuius cura peruigil & ſpiritalis ſucceſſio pertẽdit vſque ad Sidonem, hoc eſt vſque ad gentes peruenit, vt domini miſericordia peccata abluat nationũ. Sidon enim primitiuus eſt filius Cham, illius vtique qui propter irreuerentiam paternæ pietatis maledictione damnatus eſt. Patris ergo liberatio nocturna, tanquam in excubiis poſita propugnaculi ſpiritalis, ne quis ſcopuloſa vitæ huius itinera poſſit incedere, pertendit vſque ad grauiſſimorum criminum peccatores, & Sidones ipſos, qui ante ſuperſtitione vehementi venatores ſcelerum nuncupabantur, & (vt interpretatio docet) ſoluta hæreditate maledicti donat, atque hæreditate benedictionis abſoluat, vt vbi maior reatus erat, ibi nunc vberior ſit gratia.

De benedictione Iſachar, & myſtica eius expoſitione.
Caput VI.

Gene.49. ISachar bonum concupiuit, requieſcens inter medias ſortes, & videns requiem quia bona eſt, & terram quia pinguis, ſuppoſuit humerũ ſuum ad laborandum, & factus eſt vir agricola.) Iſachar merces dicitur, & ideo refertur ad Chriſtum: quia eſt merces noſtra, quod eum nobis ad ſpem ſalutis æternæ non auro, non argento, ſed fide & deuotione mercemur. Vnde &
Pſalm.126. Dauid de ipſo dicit: Ecce hæreditas domini filij merces fructus ventris. Et ideo dicit Moyſes: Merces circa mare inhabitantium. Hic eſt qui bonũ concupiuit ab initio, & quod
Eſaiæ.8. malum eſt deſiderare neſciuit. De quo Eſaias ait: Priuſquam ſciat puer vocare patrem, aut matrẽ, non credidit malitiæ, eligens quod bonum eſt. Requieuit inter ſortes veteris vel noui teſtamenti, vel in medio prophetarum. Ideoque inter Moyſen & Heliam medius apparuit, vt oſtẽderet nobis quod in eorum ſermonibus requiem habeat, per quos plerique peccatis renunciantes credunt in deum viuum: vel quod ipſi ſint teſtes reſurrectionis eius, & beatæ quietis. Itaque vt ad reſurrectionis ſuæ gratiam vocaret gentes (ipſa eſt enim pinguis & fertilis terra, quę fructus generat æternos, fructus centeſimos & ſexageſimos) ſubiecit humerum ſuum ad laborandum, ſubiiciens ſe cruci, vt noſtra peccata
Ibidem.9. portaret. Ideoque dicit propheta: Cuius principatus ſuper humerum eius, hoc eſt ſuper corporis paſſionem diuinitatis poteſtas, vel crux ſupereminens corpori. Suppoſuit ergo humerum incumbens aratro, omnibus ſubeundis contumeliis patiens, ita ſubiectus labori, vt vulneraretur propter
Ibidem.53. iniquitates noſtras, vt infirmaretur propter peccata noſtra. Et factus eſt agricola, ſciens terram ſuam bono ſeminare frumento, & fructiferas arbores alta radice plantare.

De prophetica benedictione Dan, ac myſtico eiuſdem intellectu. *Caput VII.*

DAn iudicabit populum ſuum tanquam vna tribus Iſrael. Et factus eſt Dan ipſe ſerpens in via ſedẽs, & in ſemita mordens calcaneum equi, & cadet eques retrorſum, ſalutem exſpectans à domino.) Gene.49.
Simplex quidem intellectus hoc habet, quod etiam Dan tribus iudicem dederit in Iſrael. Etenim poſt Ieſum Naue iudices fuerũt plebis de diuerſis tribubus. Fuit autem & Samſon de tribu Dan, & iudicauit Iſrael viginti annis. Sed non hunc prophetia ſignificat, ſed Antichriſtum qui futurus eſt ex tribu Dan. Sæuus iudex, & tyrannus immanis, iudicabit populum ſuum. Tãquam ſerpens in via ſedens deiicere tentabit eos qui viam ambulant veritatis, ſupplantare cupiens veritatem. Hoc eſt enim mordere equi calcaneum, vt veneni ſuffuſione equus ſaucius, & vulneratus dente ſerpentis leuet calcaneum ſuum: ſicut Iudas proditor tentatus à diabolo ſuper dominum Ieſum leuauit calcaneum ſuum, vt deiiceret equitem, qui ſe deiecit vt omnes leuaret. Cecidit igitur non proſtratus in faciem, quaſi dormitãs, ſed retrorſum,
B vt à ſuperioribus ad priora ſe extendens, à domino expectaret ſalutem. Sciebat enim ſe reſuſcitandum, & ideo iacentem Adam expectabat erigere. Vnde nos cum bene in via currimus, caueamus necubi ſerpens lateat in ſemita, & ſubruat veſtigium equi, hoc eſt corporis noſtri, & deiiciat ſubito equitem dormientem. Nam ſi vigilamus, cauere debemus aliquatenus & morſus declinare ſerpentis. Non ergo nos opprimat ſomnus negligentiæ, ſomnus ſeculi, non opprimat diuitiarum ſomnus, ne de nobis dicatur: Obdormie- Pſal.75.
runt ſomnum ſuum, & nihil inuenerunt omnes viri diuitiarum. Sed ſunt & equites dormientes, de quibus ſcriptum eſt: Dormierunt qui aſcenderunt equos. Si auaritia pectus Ibidem.
tuum vulneret, ſi libido inflammet, dormis eques, & ideo corpus tuum, hoc eſt, equum tuum non potes refrænare. Vigila ergo, vt etiam ſi deiectus fueris, hoc eſt mortuus fueris, non obdormias. Qui enim obdormiunt ſomnum ſuum, nihil inueniunt. Tu autem expecta ſalutem à domino venturam, reſpice vt gratiam reſurrectionis inuenias. Dormiebat Iudas, denique verba Chriſti non audiebat. Dormie-
C bat Iudas, equidem ſomnum diuitiarum, qui mercedem de proditione quærebat. Vidit eum dormientem diabolus, & oppreſſum auaritiæ ſomno graui: miſit ſe in cor eius, vulnerauit eum, deiecit equitem, quem ſeparauit à Chriſto. Hanc tribum benedixit Moyſes, dicens: Dan catulus leonis, & Deut.33.
effugiet ex Baſan, hoc eſt ex confuſione. Vnde ſecundum Græcum magis intelligere debemus, ex quo Latinus tranſtulit, quod Dan ipſe factus ſit ſerpens in via ſedens. Dan iudicium interpretatur. Et ideo graue iudicij periculum tribus iſta ſubiit, cui ſerpens illapſus Antichriſtus eſt, qui currentem ſuis ſauciaret venenis. Sed tamen ipſa tribus liberabitur à confuſione, cum fuerit confeſſa equitem reſurgentem, qui ait: Qui me confeſſus fuerit coram hominibus, con- Lucæ.12.
fitebor & ego eum coram patre meo qui eſt in cœlis. qui autem me confuſus fuerit coram hominibus, confundam & ego eum coram patre meo qui in cœlis eſt.

De benedictione Gad, & myſtica interpretatione.
Caput VIII.

GAd tentatio. Tentauit eum & ipſe, tentauit eũ ſe- Gene.49.
D cus pedes.) Tentatio eſt congregatio & aſtutia Scribarum & ſacerdotum, qui dominũ de tributo Matth.22.
Cæſaris, & de Ioannis baptiſmate (vt docuit ſcriptura) tentabant, quibus dominus Ieſus in ſua iuſtitia tentamentum retorſit. Secus pedes, hoc eſt cõtinuo ſine vlla deliberatione referens, quo tentantes magis ipſe concluderet. Dicentibus enim, In qua poteſtate hæc facis? non ad quæſita reſpondit, ſed etiam ipſe propoſuit, dicens: Interro- Ibidem.21.
gabo & ego vos vnum verbum: quod ſi dixeritis mihi, & ego vobis dicam in qua poteſtate hæc facio. Iterum dicentibus, Licet tributum dare Cęſari, an non? ait: Quid me tenta-
tis hypocritæ? Oſtendite mihi numiſma cenſus. Et offeren- Ibidem.22.
tes iterum, interrogauit: Cuius eſt imago & ſuperſcriptio? Dicunt ei: Cæſaris. Vbi igitur eos ligauit ipſorum ſermonibus, ipſorum obligatione conſtrinxit, tunc ait illis: Reddite quę ſunt Cęſaris, Cęſari: & quę ſunt dei, deo: vt cõtra verba ſua venire nõ poſſent. Deniq; mirati abierũt ab eo. Sed non
eſt

eſt mirũ ſi ſecus peds reſpõdebat, qui ante pedes videbat. A Expoſuit Moyſes euidenter hanc prophetiam Iacob ſancti Deute.33. eſſe de Chriſto. Sic enim ait: Benedictus qui ampliauit Gad. Sicut leo requieuit confringens brachia & princeps, & vidit ab initio ſuo, quia ibi diuiſa eſt terra principum collectorũ ſimul cum principibus populorum: Iuſtitiam fecit dominus & iudicium in Iſraël. Agnoſcimus itaque quis requieuerit ſicut leo, confregerit brachia potentium, quis ab initio diuiſiones tentationum vidit. Ibi igitur hiatus eſt terræ qui abſorbeat calumniantes, vbi tentatio perfidorum eſt.

De benedictione Aſer, & de myſterio eiuſdem. Cap. IX.

Gene.49. ASer, pinguis eius panis, & ipſe dabit eſcam principibus.) Aſer interpretatione Latina ſignificat diuitias. Quis igitur diues, niſi vbi altitudo diuitia- Roma.11. rum eſt ſapientiæ & ſcientiæ? Quis diues niſi dominus Ieſus, qui abũdat ſemper, & nunq̃ deficit? Pauper venit in hunc mundum, & omnibus abundauit, vniuerſos re- B pleuit. Quantus eſt in diuitiis, qui paupertate ſua omnes diuites fecit? Sed pauper propter nos, diues cum patre. Pauper ille, vt nos ab inopia vindicaret, ſicut Apoſtolus docet di- 2.Corin.8. cens: Quia propter vos pauper factus eſt cum diues eſſet, vt illius inopia vos ditaremini. Cui' inopia ditat, ſanat fimbria, fames ſatiat, mors viuificat, ſepultura reſuſcitat. Hic ergo diues eſt theſaurus, huius pinguis panis: quem qui manducauerit, eſurire non poterit. Hunc panem dedit Apoſtolis, vt diuiderent populo credentium, hodiéque dat nobis eũ, quem ipſe quotidie ſacerdos cõſecrat ſuis verbis. Hic ergo panis factus eſt eſca ſanctorum. Poſſumus & ipſum dominũ Ioan.6. accipere, qui ſuam carnẽ nobis dedit, ſicut ipſe ait: Ego ſum panis vitæ. Patres veſtri manducauerunt manna in deſerto, & mortui ſũnt. hic eſt autem panis qui de cœlo deſcẽdit, vt ſi quis ex eo manducauerit, non moriatur. Et ne quis putaret quia de hac morte dicit quæ per animæ & corporis ſeceſſionem venit, & iure dubitet, cũ ſciat ſanctos apoſtolos hac morte eſſe defunctos, addidit: Ego ſum panis viuus, qui de cœlo deſcendi. Si quis manducauerit ex hoc, viuet in æternum, hoc eſt, non de temporali vita dixi ſupra, nec de mor- C te iſtius vitæ, qua etiam ſi quis mortuus fuerit, tamen ſi panẽ meum acceperit, viuet in æternum. Ille enim accipit, qui ſeipſum probat: qui autẽ accipit, non moritur peccatoris morte, quia panis hic remiſſio peccatorum eſt. Moyſes quoque pulcherrime prophetauit in benedictionibus ſuis, dicẽs: Be- Deute.33. nedictus à filiis Aſer, & erit acceptus à fratrib' ſuis, & intinget in oleo pedem ſuum, ferrum & æs calceamentũ eius. Et ſicut dies tui ſunt, ſic erunt virtutes tuæ. Non eſt quiſquam ſicut eſt deus tuus in cœlo, adiutor tuus, & magnus domin' firmamenti, & protegens deus initij, & per vires brachiorũ potentium eiecit à facie tua inimicum, dicens, pereat. Et inhabitabit Iſraël fidens ſolus ſuper terram Iacob in frumẽto & vino, & cœlum tibi cum nebula roris erit.

De benedictione Neptalim, & myſtica illius declaratione. Caput X.

Gne.49. NEptalim vitis remiſſa porrigens in germine decorem.) Sarmentum vitis aliud amputatur, quod videtur inutile, ne caſſa vitis ſarmentorum exul- D tatione luxuriet, & aliud paulisper reciditur ac remittitur, vt fructũ afferat, cuius decus in generatione porrigitur, quia dum ad ſuperna ſe ſubrigit, vitem amplectitur, & ad verticem aſcendens iugi quædã colla vitium precioſi palmitis veſtit monili. Eſt & ille decorus in generatione, quia plenis palmitibus multus fructus exundat. Decorum hoc, ſed multo illud pulchrius, quod hærentem palmitẽ vitis ſignificat ſpiritalis, cuius nos ſarmentum ſumus, & fructũ afferre poſſumus ſi maneamus in vite: ſin autẽ, præcidimur. Sanctus patriarcha Neptalim erat palmes abundans. Vnde Deute.33. & Moyſes dicit: Neptalim ſatietas accipientium, replebitur benedictione à domino, mare & Aphricum poſſidebit: exponens hoc quod Iacob dixerat, quid ſit vitis remiſſa per fidei gratiam, hoc eſt, vinculis mortis exutus, in quo ſignificatur populus dei ad libertatem fidei, & vbertatem vocatus gratiæ, toto orbe diffuſus, qui iugum Chriſti bono fructu veſtiat, & ligna vetæ illius vitis, hoc eſt myſteria dominicæ crucis ambiat, nec timeat confeſſionis eius pericu- A lum, ſed magis etiam in perſecutionibus poſitus Chriſti nomine glorietur. Hic eſt vere remiſſus à vinculis, qui nullo nexu formidinis alligetur. Vnde propheta dicit: Exibũt, & Mala.4. trepidabunt ſicut vituli reſoluti vinculis. Ideoque in germine ſuo decorem porrigit, quia in loco paſcuæ collocatus, & ſuper aquam refectionis educatus, per ſacramenta regenerationis ſuæ germinat bonum verbi decorem, & aſſumitur in illam pulcherrimam Chriſti gratiam qui poteſt venuſtatem tui decoris augere. Demũ; ſuper omnes decorus quod habet, donat: quia nemo poteſt donare quod nõ habet. Ideoque dictum eſt: Dominus regnauit, decorem induit. In- Pſalm.92. duit enim decorem eccleſiæ gratiã, quæ in illo lauacro deponens fœditatem omnium delictorum, ſplendore gratiæ cœleſtis enituit. Ideoque ſponſus de ea dicit, Quæ nam eſt hæc proſpiciens tanquam diluculũ, electa ſicut ſol, ſpecioſa ſicut luna, mirabilis ſicut ornatus?

B *De benedictione Ioſeph, & qua ratione ſuper omnes filios eum pater vberius proſecutus ſit, ac de myſtica illius benedictionis expoſitione. Caput XI.*

NVnc vt tanquàm epilogo quodam concludamus hiſtoriam, ſicut & ſcriptura diuina concluſit, prophetiam ſancti Iacob de ſancti Ioſeph nomine digeramus. Filius meus ampliandus Ioſeph, filius ampliandus meus zelatus, filius meus adoleſcen- Gene.49. tior, ad me reuertere.) In quem conſilia conferẽtes maledicebant, & intendebant in eum domini arcum, & cõtriti ſunt cum potentia arcus eorum, & diſſoluti ſunt nerui brachiorũ manus eorum per manus potentis Iacob. Ille qui præualuit à deo Iſraël patri tuo, & adiuuit te deus me', & benedixit te benedictione cœli à ſummo, & benedictione terræ habentis omnia, propter benedictionem vberum & vuluæ, benedictiones patris tui & matris præualuit. Benedictiones mõtiũ manentium, & deſideria collium æternorum erunt ſuper caput Ioſeph, & ſuper caput eorum quibus præfuit fratrum.) Quæ cauſſa eſt quòd ſuper omnes filios Ioſeph vberius proſecutus eſt pater, niſi quia præfigurata in eo iam Chriſti vi- C debat myſteria? Vnde benedicens illum magis qui expectabatur, quàm illum qui videbatur, ait: Filius ampliãdus meus Ioſeph. Quis eſt ampliandus, niſi Chriſtus, cuius gratia ſemper augetur, & finem proceſſus ſui nõ habet gloria? De quo & Ioannes dicit: Illum oportet creſcere, me autem minora- Ioan.3. ri. quia per illius illud ſalutare perfectúmque nomen cumulata eſt in hoc mundo & abundauit gratia. Filius meus ampliandus. Et ideo quia videbant eum creſcere fratres, & inuidere cœperunt. Intelligibilis autem Ioſeph & zelum incidit ab iis quos magis fouebat. Denique dicebat: Non veni Matth.15. niſi ad oues perditas domus Iſraël. Et illi dicebant: Neſci- Ioan.9. mus vnde ſit. Ille curabat eos, & illi negabant eũ. Filius, inquit, meus adoleſcẽtior.) Reuera adoleſcentior, qui erat pene vltimus natorum. Denique & ſcriptura dicit: Amabat eũ Iacob, quia filius erat ſenectutis illius. Quod etiã ad Chriſtum refertur. Seneſcenti enim mundo & iam occidenti illuceſcens dei filius per Mariæ virginis partum, ſero aduenit, D quaſi filius ſenectutis ſecundum ſacramentum ſuſcepti corporis, qui erat ante ſecula ſemper apud patrẽ. Vnde dicit ad eum pater: Ad me reuertere. vocans eum ad cœlum de terris, quem propter noſtram ſalutem miſerat. Itaque reſuſcitans filium ſuum vnigenitum, euacuauit conſilium maledicentium. Vnde & Eſaias dicit: Vanum conſiliũ ſpiritus veſtri. Et conuitia quæ quaſi iaculantes ſagittas dirigebant, ſoluit omnia, contriuit eorum potentiam qui in ſuis virtutibus, & non in deo confidentes erant. Ille, inquit, qui præualuit à deo Iſraël patri tuo, & adiuuit te deus meus. Quis eſt qui conſortauit Iſrael, & adiuuit filiũ, niſi ſolus deus pater? qui dixit: Iacob puer meus, ſuſcipiam eum: Iſrael elect' meus, ſuſcipiat eum anima mea. Et benedixit eum benedictione cœli deſuper, & benedictione terræ habẽtis omnia.) Omnia enim ſubiecit ei, cœleſtia ſicut benedictionem cœli, & terrena ſicut benedictionem terræ, vt & hominibus & angelis dominaretur. Itaque in illo velut contẽptibili corpore præualuiſti, inquit, propter benedictionem vberũ & vuluæ. Benedictiones patris tui, & matris vbera: vel duo te-

ſtamenta dixit, quorũ altero annunciatus eſt, altero demõ- A
ſtratus. Et bene vbera, quoniam velut quodam nos ſpiritali
lacte nutritos educauit, & obtulit deo filios. Vel Mariæ di-
cit vbera, quæ vere benedicta erant, quibus ſancta virgo po
culo domini potum lactis immulſit. Vnde & illa mulier in
Lucæ.11. euangelio ait, Beatus venter qui te portauit, & vbera quæ
ſuxiſti. Quod autem ait: Vuluæ benedictionem patris tui &
matris. Si vuluam ſolam Mariæ velimus intelligere, cur v-
trumque benedictione coniunxerit, latebit cauſſa. Potuit e-
nim dicere de ſola vulua matris. Sed pulchrius arbitror, vt
ſecundum ſpiritale myſterium intelligamus vtramque ge-
nerationem domini Ieſu, & ſecundum diuinitatem, & ſecun
dum carnem, qui ante ſecula eſt generatus ex patre. Vnde &
Pſalm.44. pater ait: Eructauit cor meum verbum: eò quòd ex illa inti
ma, eò quòd incõprehenſibili patris proceſſit ſubſtantia, &
Ioan.1. in ipſo eſt ſemper. Vnde & euangeliſta ait: Deum nemo vi-
dit vnquam, niſi vnigenitus filius, qui eſt in ſinu patris, ipſe
enarrauit. Sicut ergo ſinus patris ſpiritalis intelligitur inti-
mum quoddam paternæ charitatis, naturæque ſecretum, in B
quo ſemper eſt filius, ita etiam patris ſpiritalis eſt vulua, in-
terioris arcanum, de quo tanquam ex genitali aluo proceſ-
ſit filius. Denique diuerſe legimus, nunc vuluam patris, nũc
cor eius quo verbum eructauit, nunc os eius ex quo iuſtitia
proceſſit, ex quo prodiuit ſapientia, ſicut ipſe ait: Ex ore al-
Eccli.24. tiſſimi prodiui. Ita cum vnum nõ definitur, & vnum omnia
ſonant, ſpiritale magis myſterium generationis paternæ q̃
membrum aliquod corporale ſignificat. Sed ſicut illã ex pa
tre generationem intelligimus, ita etiam ad conſummatio-
nem fidei generationem Mariꝰ intelligamus, quando bene-
dicitur vulua matris, illa vtique Mariæ virginalis, quæ no-
bis edidit dominũ Ieſum. De quo partu dicit dominus per
Hieremiam prophetam: Priuſquam te formarem in vtero,
Hiere.1. noui te: & priuſquam exires de vulua matris, ſanctificaui te.
Geminam igitur propheta in Chriſto ſubſtantiam declara-
uit, diuinitatis, & carnis: alteram ex patre, alteram ex virgi-
ne, ita tamen vt non exors ſuæ eſſet diuinitatis cum ex vir-
gine naſceretur, & eſſet in corpore. Vnde & cõualuit ſuper C
omnes montes, & deſideria collium æternorum. Super om-
nes enim illos ſublimis meriti viros, patriarchas, & prophe-
tas, & apoſtolos, ſed etiam vltra ſolem, lunam, archangelos,
Lucæ.6. tanq̃ cœli lumen emicuit, ſicut ipſe ait: Non eſt diſcipulus
ſuper magiſtrum, nec ſeruus ſuper dominum. Quis enim il-
lorum fuit cui ſubiecta eſſent omnia, quibus ipſe donauit
quod erant? In quo benedicuntur omnes ſancti eius, quia i-
1.Corin.11. pſe eſt ſuper capita omniũ caput. Caput enim mulieris, vir:
caput viri, Chriſtus. Et ſuper vertices montiũ, quia ipſe eſt
ſupereminẽs vertex vniuerſorum. Sed iuſtorum eſt vertex
altiſſimus, quos fratres vocauit, acquiſitos per gratiam, &
quoddam regenerationis conſortiũ. Vnde ex fratribus Io-
ſeph illos magis fratres intelligimus, de quibus dicit in pſal
mo: Narrabo nomen tuum fratribus meis, in medio eccleſiæ
Pſal.21. laudabo te. Deniq; & Moyſes completurus vitæ iſtius cur-
ſum cum benediceret tribum Ioſeph, non illum vtique de-
functum Ioſeph, ſed Chriſtum benedicebat, ſicut habes ſcri D
Deute.33. ptum de Ioſeph: A benedictione domini terra eius, à finibꝰ
cœli, & à rore, & abyſſis fontium deorſum, & ſecundum ho
ram factam ſolis curſus, & à conuenientibus menſibus, & à
vertice montium ab initio, & à vertice collium æternorum,
& ad horam terræ plenitudinis, & ab eo qui viſus eſt in ru-
bo, veniat ſuper caput Ioſeph benedictio, & ſuper verticem
ipſius, honorificus ſit inter fratres. Primogenitus tauri de-
cus eius, cornua vnicorni. In ipſis gentes ventilabit, ſimúl-
que ad extremum terræ ipſe myſteria de ſe fremet, & ipſe
chiliades. Manaſſes benedictio eadem eſt, quæ omnem ha-
bet & cœleſtium & terreſtrium plenitudinem, & ſpecialem
Exod.3. Chriſti gratiam. Qui viſus in rubo dixit ad ipſum Moyſen:
Solue calceamentum pedum tuorum. Qui eſt ſuper omnes
deos, quia ipſe eſt caput corporis eccleſiæ. Qui eſt princi-
pium primogenitus ex mortuis, vt ſit in omnibus ipſe pri-
Coloſ.1. matum tenens, quoniam in ipſo complacuit omnem pleni-
tudinem inhabitare. Et ideo ſoli benedictionis huius præ-
rogatiua defertur, à ſummitate cœli vſque ad extremũ ter-
ræ. Ipſe eſt enim ante omnes, in quo conſtant, omnia, qui e-

A tiam per ſanguinem crucis ſuæ pacificauit omnia, ſiue quæ
in cœlo, ſiue quæ in terris ſunt. Cuius typum præferens pul
chre benedicitur ſanctus Ioſeph, vt honorificetur inter fra-
tres. Primogenitus tauri decus eius, habens cornua vnicor-
nui, in quibus gentes ventilabit. Et bene taurus, quaſi hoſtia
pro delictis, & totius mundi victima, vt pacificaret omnia.
Cuius decus ſanctum. Omne enim ſanctum primogenitum,
ſicut alibi demonſtrauimus. Vnde & Leui non ætatis ordi-
ne, ſed ſacræ ſucceſſionis prærogatiua primogenitus meruit
nuncupari. Et vere ſanctum decus eius, de quo ſcriptum eſt
reſurgente: Specioſus forma præ filiis hominum: quia ipſe Pſalm.44.
eſt primogenitus ex mortuis, habens cornua vnicornui. Sed
cum dixerit cornua, quomódo poſuit vnicornui, requiren-
dum, cum ipſe vnicornuus inter generationes ferarum, vt
periti aiunt, nõ inueniatur? Et ideo verbum vnicum magis
æſtimare debemus, quia ſubſtantiuum verbum dei vnũ eſt, 1.Reg.2.
non multa verba. Vnde & Anna ait: Dominus iudicat fines
terræ, & dabit virtutem regi, & exaltabit cornu Chriſti. Et Eſaiæ.5.
B Eſaias ait: Vinea facta eſt dilecto in cornu in loco vberi,
quoniam in dei filio vnigenito floret eccleſia, tenens vnicũ
dei verbum, in quo eſt virtutis atque ſapientiæ plenitudo,
cuius vbertate ſeges fidei pullulauit. Quod verbum ſequũ- Deute.33.
tur ſancti. Decem milia, inquit, Effrem, & milia Manaſſe, id
eſt, & Iudæorum & Gentium dominetur, & ex vtroque po
pulo acquirat ſibi eccleſiæ plenitudinem. Ideoque dexterã
ſuam ſuper Effrem poſuit ſanctus Iacob, eò quòd legis di-
cente eccleſia in Canticis canticorum: Frater meus cãdidus Cant.5.
& rubeus, electus ex decem milibus. Denique etiam Dauid 1.Reg.18.
iuuenculæ Mariæ authorem, ex cuius ſucceſſione Chriſtus
eſt natus per virginis partum, in decem milibus pꝛdicabãt,
Saul autem in milibus, cum reuerentiæ gratiam circa regem
magis proponere debuiſſent. Qui ergo cornu Chriſti exal-
tauerit cõfeſſus eius gloriam, ipſe quoque accipiet cornua.
Vnde etiam ſancti vnicornui dicti ſunt in pſalmi verſiculo: Pſalm.28.
Et dilectus quemadmodum filius vnicornuorum. Etenim
ſicut animal huiuſmodi cum ei oriuntur cornua, proceſſum
C ſignificat plenioris ætatis: ita cum è capite quædam noſtræ
animæ cornua pullulare cœperint, proceſſum vidẽtur per-
fectioris ſignificare virtutis, & tamdiu creſcunt quàm diu
compleantur. Hoc cornu dominus Ieſus comminuit gẽtes,
vt ſuperſtitionem obtereret, ſalutem redderet, ſicut ipſe Deute 32.
ait: Percutiam, & ſanabo. Ideoque tanquam imitator tauri Pſal.43.
huius propheta dicit: In te inimicos noſtros vẽtilabimus, id
eſt, altitudinem omnem eleuantem ſe aduerſus dei ſcientiã
deſtruentes. Et ideo iuxta legem munda animalia cornua ha
bẽt. Lex enim ſpiritalis eſt. Qui enim poſſunt ſeculi huius
illecebras verbo dei & virtutis obſeruãtia propulſare, cor-
nibus velut quibuſdam capitis ſui armis videntur eſſe mu-
niti. Meritóque & tuba cornea dicitur virtus ſermonis mi-
rabilis, quæ bonos Chriſti milites accendit ad prælium, vt
de hoſte diabolo manubias reportemus. In acie igitur ſumꝰ,
& plurimos ex nobis videmus in aduerſarij caſtris eſſe ca-
ptiuos: hi nobis iugo grauiſſimo exuendi ſunt.

D *De benedictione Beniamin, & myſtica repræſentatione e-
iuſdem.* Caput XII.

PLurimos lupos habet diabolus, quos ad Chriſti o-
ues dirigit, & ideo ĩtelligibilis Ioſeph vt oues ſer-
uaret ſuas, ipſum inimicum venientem ad diripiẽ-
das oues rapuit lupum Paulum, faciens ex perſe-
cutore doctorem. De quo dicit Iacob, ſicut ſcriptum eſt: Gene.49.
Beniamin lupus rapax mane edet adhuc, & ad veſperum di-
uidet eſcam principibus. Lupus erat cũ diſpergeret & de-
uoraret oues eccleſiæ. Sed qui lupus venerat, paſtor eſt fa- Acto.9.
ctus. Lupus erat cum Saulus erat, quãdo intrabat in domos,
& viros ac mulieres trahebat in carcerem. Lupus erat quã-
do ſpirans minas & homicidia in diſcipulos domini, petebat
epiſtolas à principe ſacerdotum, vt inuaderet ſeruos Chri-
ſti. Quem tanquàm lupum nocturnis tenebris oberrantẽm
offuſa Ieſus luce cæcauit. Ideo Rachel cum pareret Benia-
min, vocauit nomen eius, filius doloris mei: futurũ prophe-
tans ex ea tribu Paulum, qui affligeret filios eccleſiæ per-
ſecutionis ſuæ tempore, & graui matrem dolore vexaret.
Sed tamen idem poſtea principibus eſcam poſteriore diui-

ſiſſem

ſit tempore, euangelizans gentibus dei verbum, & plurimos A
ad fidem prouocans, qui eo diſputante, ſicut legatus Pauli
proconſulis, & Publius princeps, domini gratiam recepe-
ruot. Pulchre etiam Moyſes cum benediceret Bēiamin tri-
Deute.33. bum, dixit: Dilectus à domino, habitabit fidens, & deus ob-
umbrabit ſuper eum omnibus diebus, & inter humeros re-
quieſcet dilectus à domino. Qui etiam vas electionis eſt ſa-
ctus. Neque enim aliter niſi domini eſt miſeratione & amo-
re conuerſus. Vnde & ipſe nihil merito tribuens ſuo, ſed to-
1. Corin. 15. tum deferens Chriſto ait: Ego enim ſum minimus apoſtolo-
rum, qui non ſum dignus vocari apoſtolus, quoniam perſe-
cutus ſum eccleſiam dei. Gratia autē dei ſum id quod ſum,
& gratia eius egena in me non fuit. Habitabit fidens in do-
mo quā ante vaſtabat, habitabit in tabernaculis Chriſti, qui
ante ſicut lupus errabat in ſyluis. Et deus obumbrauit ſuper
eum, quando viſus eſt ei Chriſtus. Qui licet apertis oculis
videret nihil, tamen Chriſtum videbat. Et merito videbat
præſentem, quem etiam audiebat loquentem. Non cæcita-
tis eſt obumbratio iſta, ſed gratiæ. Denique Mariæ dicitur: B
Lucæ.1. Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, & virtus altiſſimi obum-
brabit tibi. Et inter humeros requieſcet, hoc eſt inter bo-
nos actus, & opera precioſa. Nam & ſuprà habes quòd Iſa-
char ſuppoſuit humerum ſuum ad laborandum, & factus eſt
vir agricola. Quē Paulus imitatus poſuit fidei nouella plan-
1. Corin. 3. taria, ideoque quaſi bonus agricola dixit: Ego plantaui,
Apollo rigauit.

FINIS.

CAPITA LIBRI DE NABVTHE IEZRAELITA.

Quomodo exemplo Nabuthe & Achab regis Iſrael pauperes quotidie à diuitibus opprimantur, cum tamen natura omnes æquales produxerit. Caput I.

Quod homines quanto ditiores cenſu, tāto pauperiores affectu. Et quos inſatiabilis auaritia gradus habeat. Et quid C hæc vox, da mihi, præ ſe ferat. Caput. II.

Quod omnia animantia ſocialia ſint, & commercium viuēdi quærant: ſolus autem homo conſortem excludat, ſolúſq; omnia poſſidere contendat. Et quàm turpe ſit agrum paternum pro vili vſu alienare. Cap. III.

De reprehenſione diuitum, qui magis alienum quàm ſuum panem manducant, & quod ideo miseræ luant paupertatis ærumnas. Cap. IIII.

Quod menſa diuitum, multorum pauperum inſtruitur ſanguine. Et de patre qui cogebantur à diuite, cuius menſæ vinum deſuit, vt filium venderet. Et quomodo ſæpe mulieres incitamenta ſint extorſionis à pauperibus. Cap. V.

Quod nullæ diuitiæ aliquid conferre poſſint contra imminentem fati neceſſitatē, & vnde diuites appellētur. Quodque diues dormire non poſſit, nec ipſe ſe quietum eſſe patiatur. Cap. VI.

Quod diuites qui humanitatis prędicatione imitari deberēt ſanctum Ioſeph, potius de bonis faciāt mala, quàm de ma D lis bona acquirant, & in quæ horrea diuites frumenta condere debeant. Cap. VII.

De admonitione diuitis vt timeat, & ſpe vana non fallatur, ac reprehenſione eorum qui dicunt nihil dandum pauperibus, quia deus eos maledixerit vt egerent. Cap. VIII.

Quomodo Iezabel quæ eſt auaritia, promittat diuitibus cōtra iuſtitiam poſſeſſionem quam deſiderant. Cap. IX.

De conſuetudioe diuitum qui contriſtantur ſi aliena rapere non poſſunt. Et quid facere debeant vt deus vel eorum preces exaudiat, vel eorum ieiunium reſpiciat. Cap. X.

Quid eſt quod duo falſi teſtes atteſtati ſunt Nabuthe deum benedixiſſe & regem. Et quomodo diuites cum calumniati nocuerint, ſimulēt ſe dolere. Et quid ſibi velit quod meretrices lauerunt ſe in ſanguine Achab. Cap. XI.

Quod omnis auarus pauperiorem ſe iudicet, eò quòd ſibi deeſſe arbitretur quicquid ab aliis poſſidetur: & quomodo Helias Achab inueniſſe dicatur. Quomodo etiam diues puteum ſuum exundantem vſu aliquo exercere, non A ocio corrumpi ſinere debeat. Cap. XII.

Quod ſtulta ſit ſuperbia diuitum gloriantium de nobilitatis proſapia. Et quod meritum hæredum non in auro, ſed in virtute conſiſtat. Cap. XIII.

Quomodo diuites cuſtodes ſint & ſerui diuitiarum: & ideo illas potius pauperibus erogare debeant pro melioribus rebus acquirendis. Et de pauperibus abundantibus, & diuitibus egentibus. Cap. XIIII.

Quod omnes viri diuitiarum inſipientes, dicantur, & corde turbati, & quomodo dormiant ſomnum ſuum. Quomodo etiam dormitarint qui aſcenderunt equos. Caput XV.

Quomodo diuites quieſcere & feriari debeant à flagitiis, & confiteri domino in fide, humilitate, & deuota oratione. Et quòd multi diuites propter perfidiam perierint. Caput XVI.

Quemadmodum Achab dicatur cōmotus ante faciem dei, vt in diebus eius non inducerentur ſuper eum mala. Et B quod dominus etiam circa indignos promiſſa ſua ſeruet. Caput XVII.

Diui Ambroſij

MEDIOLANENSIS EPI- *ſcopi de Nabuthe Ieſraelita Liber unus.*

Quomodo exemplo Nabuthe & Achab regis Iſrael pauperes quotidie à diuitibus opprimantur, cum tamen natura omnes æquales produxerit. Caput. I.

C NAbuthe hiſtoria tēpore vetus eſt, vſu quotidiana. Quis enim diuitum non quotidie concupiſcit aliena? Quis opulentiſſimorum nō exturbare contendit agellum ſuo pauperem, atque inopem auiti ruris eliminare finibus? Quis contentus eſt ſuo? Cuius non inflammat diuitis animum vicina poſſeſſio? Nō igitur vnus Achab natus eſt, ſed quod peius eſt, quotidie Achab naſcitur, & nunquam huic ſeculo moritur. Si vnus occidat, aſſurgunt plurimi: plures qui rapiant, quàm qui amittant. Non vnus Nabuthe pauper occiſus eſt: quotidie Nabuthe ſternitur, quotidie pauper occiditur. Hoc metu percitū humanum genus cedit iam ſuis terris, migrat cū paruulis pauper onuſtus pignore ſuo, ſequitur vxor illachrymans tanquam ad buſtum proſequatur maritū. Minus tamen deplorat illa, quæ deflet ſuorum funera: quia etſi amiſit coniugis præſidium, ſepulchrum patet: etſi filios nō tenet, tamē exules non dolet, non ingemit grauiora funeribus teneræ pro-
D lis ieiunia. Quouſque extēditis diuites inſanas cupiditates? Nunquid ſoli habitabitis ſuper terram? Cur eiicitis cōſortē naturæ, & vindicatis poſſeſſionem naturæ? In commune omnibus diuitibus atque pauperibus terra fundata eſt. Cur vobis ius proprium ſoli diuites arrogatis? Neſcit natura diuites, quę omnes pauperes generat. Neque enim cum veſtimentis naſcimur, nec cum auro argentóq; generamur. Nudos fudit in lucem, egentes cibo, amictu, poculo. nudos recipit terra quos edidit, neſcit fines poſſeſſionum ſepulchro includere. Ceſpes anguſtus æquè & pauperi abundat & diuiti: & terra quæ viuentis non cepit affectum, iam diuitem capit. Neſcit ergo natura diſcernere quando naſcimur, neſcit quando deficimus. Omnes ſimiles creat, omnes ſimili gremio claudit ſepulchri. Quis diſcernat ſpecies mortuorū? Redoperi terram, & ſi potes diuitem deprehende. Erudera to paulopoſt tumulum, & ſi cognoſcis, egentem argue: niſi forte hoc ſolum, quod cum diuite plura pereunt. Sericæ veſtes, & auro intexta velamina, quibus diuitis corpus ambitur, damna viuentium, non ſubſidia defunctorum ſunt.

Vnguen-

A Vnguentum accipis diues poſtquàm mortuus es,& fœtidus es.perdis alienam gratiam,nec acquiris tuam.Hæredes relinquis qui litigent cum hæredibus, relinquis depoſitum magis hereditarium quàm commodũ voluntarium, qui quod relictum eſt minuere ac violare formideot.Si frugi hæredes ſunt,cuſtodiuot: ſi luxurioſi,exhauriunt . Itaque aut bonos hæredes perpetua condemnas ſolicitudine, aut malos dimittis,quo tua facta condemnent.

Quod homines quanto ditiores cenſu,tãto pauperiores affectu. Et quos inſatiabilis auaritia grad° habeat. Et quid hæc uox, da mihi, præ ſe ferat. Cap. II.

SEd quid arbitraris quod dum viuis abũdas omnibus?O diues,neſcis ꝙ pauper ſis, quàm inops tibi ipſi videaris,qui te diuitem dieis? Quanto plus habueris,plus requiris:& quicquid acquiſieris,tamẽ tibi adhuc indiges. Inflammatur lucro auaritia, ooo reſtinguitur . Quaſi gradus quoſdam cupiditas habet: quo plures aſcẽderit,eo ad altiora feſtinat, vnde ſit grauis ruina lapſuro.Tolerabilius tamen iſte cum minus haberet,cenſus coo- B templatione mediocria requirebat . Acceſſione patrimooij acceſſit cupiditatis augmeotum. Non vult eſſe degeoer votis,pauper in deſideriis. Ita duo intolerabilia ſimul iũgit, vt ambitioſam ſpem diuitis augeat,& non deponat mendicitatis affectum.Denique docet nos ſcriptura diuina quàm miſerè egeat,mẽdicet abiecte.Rex Achab in Iſrael erat, & pau-
3.Reg.21. per Nabuthe.Ille regni opibus affluebat,& tameo ceſpitem pauperis flagitabat:pauper nihil de poſſeſſionibus concupiuit diuitis.Rex ſibi egere viſus eſt,quia vineã habebat pauper vicinus . Quis igitur tibi pauper videtur? qui contentus eſt ſuo,an qui concupiſcit alienum?Alter certe pauper cenſu videtur,alter pauper eſt affectu.Affectus diues egere non nouit,cenſus abundans oequit auari pectus explere. Ideoq; diues cupidus in inuidia poſſeſſionis, & paupertatis querela eſt. Sed iam ſcripturæ verba cõſideremus. Et factum eſt,
Ibidem. inquit,poſt hæc verba:Erat vinea Nabuthe Iezraelitę in Iſrael iuxta domũ Achab regis Samariæ. Et locut° eſt Achab ad Nabuthe diceos : Da mihi vineam tuam , & erit mihi io ortum olerum,quoniã propinquat domui meæ,& dabo tibi pro ea aliam vineam.Si vero placuerit tibi, dabo tibi pecuniam pro vinea iſta, & erit mihi in ortum olerum . Et dixit C Nabuthe ad Achab:Non fiat hoc à deo, vt dem tibi hæreditatem patrum meorum.Et turbatus eſt ſpiritus eius, & dormiuit in lecto ſuo, & velauit faciem ſuam,& nõ manducauit
3.Reg.19. panem.Expoſuerat ſuprà ſcriptura diuina qoia Heliſæus cũ eſſet pauper, celiquit boues ſuos, & cucurrit ad Heliam, & occidit eos,& erogauit populo,& adhæſit prophetæ. Ad cõdemnatiooem igitur præmiſſa ſunt diuitis qui io iſto rege deſcribitur,eò quòd habens beneficia dei, ſicut iſte Achab, cui dominus & regnum donauit, & pluuiam Heliæ vatis oratione conceſſit,diuina mandata violauerit . Audiamus er-
3.Reg.21. go quid dicat:Da mihi,inquit. Quæ alia vox egẽtis eſt?Quæ vox alia ſtipem publicam poſtulantis,niſi,da mihi?Hoc eſt, da mihi, quia egeo. Da mihi, quia aliud viuendi ſubſidium habere non poſſum.Da mihi,quia non eſt mihi panis ad victum, nummus ad potum, ſumptus ad alimeotum, ad indumentum ſubſtantia.Da mihi, quia tibi dominus dedit vnde largiri debeas, mihi non dedit . Da mihi : niſi tu dederis,
Lucæ.11. habere non potero. Da mihi, quia ſcriptum eſt : Date eleemoſyoam. Hæc quàm abiecta,quàm vilia? Nõ habent enim D humilitatis affectum, ſed cupiditatis incẽdium . Io ipſa autẽ deiectione quanta impudentia? Da mihi,inqoit,vineam tuã. Confitetur alienã, vt poſcat indebitam. Et dabo,inquit,tibi pro ea aliam vineam . Diues qood ſuum eſt quaſi vile faſtidit, quod alienum eſt quaſi precioſiſſimum coocupiſcit . Si vero placuerit tibi,dabo tibi pecuniam. Cito reprehẽdit errorem ſuum,pecuniã offerendo pro vinea . Nihil enim vult alienum poſſidere, qui totum deſiderat ſuis poſſeſſionibus occupare.

Quod omnia animantia ſocialia ſint, & commercium uiuẽndi quærant . ſolus autem homo conſortem excludat, ſolusque omnia poſſidere cantẽdat . Et quàm turpe ſit agrũ paternum pro uili uſu alienare. Cap. III.

A ET erit mihi,inquit, in ortum olerum. Hæc erat igitur omnis inſania,hic omnis furor, vt ſpatiũ vilibus oleribus quæreretur. Non tam ergo ipſi cupitis quaſi vtile poſſidere, ſed alios vultis excludere.Maior vobis cura de pauperũ ſpoliis, quàm de veſtris emolumentis eſt. Ioiuriam veſtrã putatis ſi quid pauper habeat quod dignum poſſeſſione diuitis æſtimetur. Damnum veſtrum creditis quicquid alienum eſt.Quid vos delectant naturæ diſpeodia? Vniuerſis creatus eſt mũdus,quem pauci diuites vobis defendere conamini. Non enim terrena tantũ poſſeſſio,ſed cœlum ipſum aër, mare, io vſum paucorũ diuitum vindicatur. Hic ager quem tu diffuſis includis poſſeſſionibus,quantos alere populos poteſt?Nunquid angeli diuiſa cœli ſpatia habent, vt tu terram politis diſtioguas termi- 3.Reg.21.
nis?Clamat propheta: Væ iis qui iungunt domom ad domũ, & villam ad villam. Arguit eos inefficacis auaritiæ. Fugiunt eoim cohabitare hominibus,& ideo exclodunt vicioos.Sed fugere non poſſunt:quia cum hos excluſerint, alios rurſum ioueniunt:& cum illos propulſaueriot, ad aliorũ neceſſe eſt Eſaiæ.5.
B eos vicioiam peruenire.Soli enim ſuper terram habitare oõ poſſunt. Auis auibus ſe aſſociat : denique ingentis plerumq; agminis volatu cœlum obtexitur: pecus pecori adiungitur, piſcis piſcibus, oec damnum ducunt, ſed commercium viuẽdi,cum plurimum comitatum capeſſunt, & quoddã munimentum ſolatio frequeotioris ſocietatis affectant . Solos tu homo conſortem excludis, ioc ludis feras, ſtruis habitacula beſtiarum,deſtruis homioum. Inducis mare intra prædia tua, ne deſint beluæ. producis fines terræ, ne poſſis habere finitimum. Audiuimus vocem diuitis aliena quærẽtis. Audiamus vocem pauperis propria viodicantis . Noo fiat, 3 Reg.21.
inquit, hoc à deo, vt dem tibi hæreditatem patrum meorũ, quaſi quandam contagionem ſui pecuniam eſſe diuitis arbitretor.quaſi dicat: Pecunia tua tecum ſit in perditionẽ. Ego Acto.8.
autem hæreditatem patrum meorum non poſſum veodere. Habes quod ſequaris diues ſi ſapias, vt non vendas agrum tuum pro nocte meretricis, non transfundas ius tuum pro ſumptu comeſſationis,deliciarũmque impenſis,non adiudices dumum tuam ad ludum aleæ,oe ius hæreditariæ pietatis amittas.His auditis turbatus eſt ſpiritus auari regis : & dor- 3.Reg.21.
C miuit io lecto ſuo,& velauit faciem ſoam, & oon mandocauit panem ſuum . Lugeot diuites ſi oon potuerint aliena diripere, ſi ſuis pauper non ceſſerit facultatibus, vim mœroris tegere non poſſunt . Dormire deſiderant, velant faciem ſuam,oe quicꝙ in orbe terrarum alienum videant, ne quicꝙ in hoc mundo non eſſe ſuum nouerint, ne aodiant vicinum iuxta ſe aliquid poſſidere,ne audiant pauperem ſibi contradicentem.Horum ſont animæ, quibus dicit propheta: Mulieres diuites exurgite. Eſaiæ 32.

De reprehenſione diuitum, qui magis alienum quàm ſuum panem manducant, & quod ideo miſeræ luant paupertatis ærumnas. Caput IIII.

ET non manducauit,inquit,panem ſuum,quoniam quærebat alienum. Etenim diuites magis alienum paoem quàm ſuum mandncant, qui raptu viuunt, & rapiois ſumptum exercent ſuum. Aut certe non mãducauit panem ſuum, vol eos ſe morte mulctare, qood ei 3.Reg.21.
D aliquid negaretur. Compara nunc affectum pauperis. Nihil habet ,& ieiunare volũtarius niſi deo neſcit, ieiunare niſi ex neceſſitate non nouit. Diuites eripitis quidẽ pauperibus vniuerſa,auſertis omnia,nihil relinquitis: pœnam tamen pauperum vos potius diuites ſuſtinetis. Illi ieiunant,cum noo habeant:vos non ieiunatis,cũ habeatis. Vobis igitur prius pœnam exigitis,quàm pauperibus erogetis . Vos igitur veſtro affectu luitis miſeræ paupertatis ærumnas, & pauperes quidem oon habent quo vtantur : vos autem nec ipſi vtimini, nec alios vti ſinitis. Eruitis aurum de metalli venis, ſed rurſum abſconditis. Quantorũ vitas in illo inſoditis auro? Cor illa ſeruantur,cum legeritis de auaro diuite, Theſauros condit, & ignorat cui congregat eos? Hæres ocioſus expectat, Pſalm.38.
hæres faſtidioſus ĩcrepat quod ſero moriamini. Odit iocrementa hæreditatis ſuæ,ad damoa feſtinat. Quid igitur miſerius, quando nec apud illũ cui laboratis, gratias derelinquitis?

tis?Propter illum totis mœſtam diebus toleratis famẽ,coti- A
diana menſæ veſtræ damna metuentes.Propter illum diur-
na adamatis ieiunia.Noui ego diuitem in agrum proficiſcẽ-
tem, panes breuiores vrbe delatos numerare ſolere, vt pro
numero panis æſtimaretur quot dies in agro futurus eſſet.
Nolebat obſignatum aperire horreum, ne quid de condito
minueretur.Panis vnus ſingulis diebus deputabatur,qui tẽ-
nacem vix ſatiare poſſet.Comperi etiam viri fidem, ſi quã-
do ei ouum eſſet appoſitũ, queri quod pullus eſſet occiſus.
Hoc ideo ſcribo,vt cognoſcatis vindicem eſſe dei iuſtitiã,
quæ lachrymas pauperum veſtro vlciſcatur ieiunio.

Quod menſa diuitum, multorum pauperum inſtruitur ſanguine. Et de patre qui cogebatur à diuite cuius mẽſæ alimentũ defuit, at filium æderet. Et quomodo ſæpe mulieres incitamenta ſint extorſionis à pauperibus. Cap. V.

QVam religioſum eſſet ieiunium, ſi ſumptum con- B
uiuij tui deputares pauperibus. Tolerabilior iam
diues ille cuius de menſa ea quæ cadebant,pauper
Lucæ.16. Lazarus colligebat,ſaturari cupiens:ſed etiam ip-
ſius menſa multorum pauperum conſtabat ſanguine, & ip-
ſius pocula multorum quos ad laqueum coëgerat,rubebant
cruore.Quanti necãtur vt vobis quod delectat paretur? Fu-
neſta fames veſtra, funeſta luxuries. Ille de ſummis culmi-
nibꝰ ruit, vt frumẽtis ampla veſtris receptacula præpararet.
Ille de ſublimi arboris cacumine decidit, dum genera vua-
rum explorat quæ deferat, quibus digna conuiuio tuo vina
fundantur. Ille mari merſus, dum veretur ne piſcis menſæ
tuæ deſit aut oſtrea. Ille brumali frigore dum lepores inue-
ſtigare, aut laqueis ſtudet aues captare, diriguit. Ille ante o-
culos tuos, ſi quid forte diſplicuit, verberatur ad mortem,
Marci.6. atque ipſas epulas fuſo reſpergit cruore, Denique diues erat
qui ſibi ad menſam caput prophetæ pauperis iuſſit afferri,&
aliud vnde ſaltatrici præmium ſolueret non inuenerat, niſi
vt pauperem iuberet occidi. Vidi ego pauperem duci dum
cogeretur ſoluere quod non habebat, trahi ad carcerẽ quia
vinum deeſſet ad menſam potentis, deducere in auctionem C
filios ſuos, vt ad tempus pœnam differre poſſet, inuentũ ſur-
te aliquem qui in illa neceſſitate ſubueniret. Redit ad hoſpi
tium cum ſuis pauper diruta ſpectans omnia, nihil ſibi ad ci-
bum relictum, ingemiſcens filiorum famẽ, dolens quod eos
non potius ei qui poſſit paſcere vendidiſſet. Redit ad conſi
lium, vendendi ſumit arbitrium. Compugnabant tamẽ ino-
piæ iniuria,& paternæ pietatis gratia.fames vrgebat ad pre-
cium, natura ad officium. cõmori filiis paratus, quàm à filiis
ſeparari, ſæpe gradum protulit, ſæpe reuocauit. Vicit tamẽ
in eo neceſſitas, nõ voluntas, & ipſa cõceſſit pietas neceſſita-
ti.Conſideremus nunc patriæ mentis procellas exæſtuantis
quem de liberis prius traderet. Quem, inquit, vendam prio-
rem?Scio enim quod non ſatis eſt vnius precium ad paſtum
reliquorum, Hoc ſolum diues fœcunditas ad ærumnã. Quẽ
offeram?Quem frumenti auctionator libenter aſpiciat? Pri-
mogenitum offeram? Sed primus me patrẽ vocauit. Hic eſt
maior ex filiis,quem congrue honoro ſeniorem. Sed iunio-
rem dabo?At iſtum teneriore amore complector. Illum eru D
beſco, huius miſereor. Illius gradum ſuſpiro, huius ætatem.
Ille iam ſentit ærumnã, iſte ignorat. Flectit me illius dolor,
huius inſcitia. Ad alia me conferam. Ille mihi plus blãditur,
iſte plus verecundatur. Ille parenti ſimilior, hic vtilior. In
illo imaginem meam vendo, in iſto ſpem meam prodo. Me
miſerum, non inuenio quid faciam, non habeo quid eligam.
Circumuallant me facies calamitatum, ærumnarum chorus;
Ferina hæc rabies eſt, eligere quem tradas. Feræ ipſæ cũ pe-
ricula immioere proli ac ſibi ſentiũt, ſolent eligere quos li-
berent, non quos offerãt. Quomodo igitur diſcernam affe-
ctum naturæ? Quomodo obliuiſcar, quomodo exuã patris
mentem?Quomodo filij auctionem conſtituã?Quo ſermo-
ne paciſcar precium?Quibus tradam manibus in ſeruitutem
filium?Quibus oculis aſpiciam ſeruientem? Quibus oculis
diſcedenti vale dicam? Quibus factũ excuſem ſermonibus?
Fili, ego te pro meo cibo vendidi?Funeſtior ergo iam pau-
peris menſa, quàm diuitis. Ille addicit alienos, ego meũ ven
do. Ille neceſſitatem imponit, ego affero voluntatem, Vt ſit

A excuſabilior cauſſa,adiiciam: Fili pro fratribus tuis ſeruies,
vt illis quærantur alimenta. Et Ioſeph à fratribus ſuis in ſer
uitutem venundatus eſt, poſtea & ipſos & patrẽ pauit. Re-
ſpondebit & ille: Sed non eũ vendidit pater, ſed fleuit amiſ-
ſum.Sed poſtea etiam ipſi in poteſtatem diuitis venerunt,&
vix potuerunt poſtea liberari. Genus eius diuitiis Aegypti
multa ætate ſeruiuit. Vẽde me poſtremo pater ea cõditione,
ne diuites emant.Hæc ſi fateor, verum quid faciam?Nullum
vendam.Sed cum vnũ conſidero, omnes videbo fame per-
euntes. Si vnum tradam, quibus oculis videbo cæteros de
mẽa impietate ſuſpectos,ne alios quoque vendam? Quo pu
dore regrediar domum?Quomodo intrabo? Quo habitabo
affectu,qui mihi ablegaui filium quem non morbus abſum-
pſit,non mors abſtulit? Qua conſcientia conſiderabo men-
ſam meam, quam ſicut nouellæ oliuarum in circuitu tot filij
veſtiebant?Hæc pauper te præſente deplorat, & tibi auari-
B tia aurẽ obſtruit,nec mens tua facti miſerabilis horrore mol
litur. Totus populus ingemiſcit, & ſolus diues nõ flecteris,
nec audis ſcripturam dicentem: Perde pecuniã propter fra- Eccli.29.
trem & amicum,& non abſcondas eam ſub lapide in mortẽ.
Et quia non audis, ideo exclamat Eccleſiaſtes dicens: Eſt Eccleſ.5.
lãguor malus quem vidi ſub ſole, diuitias cuſtodiri in malũ
poſſidentis eas.Sed fortaſſe redeas domum, cum vxore con
feras: illa te hortetur vt redimas venundatum? Imò magis
hortabitur vt mundum muliebrem conferas. Vnde poteſt
vel pauper pauperem liberare? Illa tibi imponit ſumptuum
neceſſitatem, vt gemma bibat,in oſtro dormiat, in argentea
ſponda recumbat, auro oneret manus,ceruicem monilibus.
Delectatur & compedibus mulieres, dummodo auro ligẽ-
tur. Non putant onera eſſe ſi precioſa ſint,non putant vin-
cula eſſe ſi in his theſauri coruſcent. Delectãt & vulnera,vt
aurum auribus inſeratur,& margaritæ dependeant. Habent
& gemmæ pondera ſua,habent & veſtimẽta frigora ſua.Su-
datur in gemmis, algetur in ſericis: tamen precia iuuant: &
quæ natura auerſatur, commendat auaritia. Smaragdos, &
hyacinthos,beryllum,achatem,topazion, amethyſtũ,iaſpin,
C ſardium,ſummo quærunt furore: vel ſi dimidiũ patrimonij
petatur, non parcunt diſpendio, dum indulgent cupiditati.
Non abnuo gratiam quandam lapidum iſtorum eſſe fulgo-
rem, ſed tamen lapidum. Nec ipſi admonent contra naturã
expoliti vt ſaxorum deponerẽt aſperitatem, rigorem magis
mentis eſſe expoliendum quàm lapidum.

Quòd nullæ diuitiæ aliquid conferre poßint contra imminentem ſati neceßitatem, & unde diuites appellantur. Quòdque diues dormire non poßit, nec ipſe ſe quietũ eſſe patiatur. Cap. VI.

QVis artifex vnum diem vitæ hominis potuit adiũ-
gere? Quem diuitiæ eius ab inferis redemerunt?
Cuius ægritudinem pecunia mitigauit? Non in a-
bundantia diuitiarũ,inquit, vita eius. Et alibi: Ni- Prouer.10.
hil proſunt theſauri iniuſti, iuſtitia autem liberat à morte.
Merito clamat propheta: Diuitiæ ſi affluant, nolite cor appo- Pſalm.61.
nere. Quid enim mihi proſunt, ſi me à morte liberare nõ poſ
ſunt? Quid mihi proſunt ſi mecum poſt mortem eſſe nõ poſ
D ſunt? Hic acquiruntur, hic relinquuntur. Somnium igitur lo
quimur, nõ patrimonium. Vnde bene ait idem propheta de
diuitibus: Dormierunt ſomnum ſuum,& nihil inuenerũt o-
mnes viri diuitiarum in manibus ſuis. Hoc eſt dicere: Nihil Pſalm.75.
inuenerunt in operibus ſuis diuites, qui nihil pauperibus cõ
tulerunt. Nullius iuuerũt inopiam, nihil ad vtilitatem ſuam
proficientes reperire potuerunt. Ipſum nomen conſidera.
Ditem dicunt gentiles inferni præſulem, arbitrum mortis
ditem appellant & diuitem. Quid niſi mortem diues inferre
nouerit, cui regnum de mortuis, cui ſedes inferna ſint? Quid
eſt enim diues, niſi inexplebilis auri fames ac ſitis? Quo plus
hauſerit, plus inardeſcit. Sic propheta admonet: Qui diligit Eccle.5.
argentum, non ſatiabitur argento. Et infra idem: Equidem
hic peſſimus languor. Sicut enĩ fuit, ita & abiit, & abundãtia
eius laborat in ventum. Equidẽ omnes dies eius in tenebris
& luctu,& iracundia multa,& languore & ira. Tolerabilior
conditio ſeruulorum. illi enim hominibus ſeruiunt, iſte pec
cato. Sic, inquit, Apoſtolus: Qui enim facit peccatum, ſeruus Rom.6.
eſt peccati. Sẽper in laqueis, ſemper in vinculis eſt: nũquàm Ioan.8.
liber

A liber à compedibus, quia ſemper in criminibus. Quàm miſera ſeruitus, ſeruire peccatis. Naturæ ipſius neſcit munia, nec ſomni ipſius nouit vices, aut cibi fungitur ſuauitate, cuius nullum eſt immune ſeruitiũ. (Eccl. 5.) Dulcis enim ſomnus ſerui, & ſi modicum vel multũ edat. At ſatiato diuitiis, non eſt qui eum ſinat dormire. Excitat eũ cupiditas, excitat cura peruigil aliena rapiendi, torquet inuidia, mora vexat, ſterilitas prouentuum inſœcunda perturbat, ſolicitat abundãtia. Vnde illi diuiti, cuius poſſeſſio vberes fructus attulit, qui cogitauit dicens: (Lucæ. 12.) Quid faciam quod non habeo quò congregem fructus meos? & dixit: Hoc faciam, deſtruam horrea mea, & maiora faciam, illò congregabo omnia quæ nata ſunt mihi, & dicã animæ meæ: Anima, habes multa bona in annos multos poſita. requieſce, mãduca, bibe, epulare. Reſpõdit deus: Stulte, hac nocte animam tuam repetunt à te: quæ autem paraſti, cuius erunt? Ne ipſe quidem deus eũ dormire permittit. Interpellat cogitantem, excitat dormientem. Nec ipſum quietum eſſe patitur, qui de abundantia diuitiarum ſuarum B ſolicitatur, & in vbertatem fructuum vocem gemẽtis emittit. Quid faciam, inquit. Nonne hæc pauperis vox eſt, non habentis ſubſidia viuendi? Egens omnium hoc atque illuc reſpicit, ſcrutatur hoſpitium, nihil inuenit ad vſum alimẽti, conſiderat nihil miſerius quàm fame confici, & cibi indigẽtia mori. Quærit mortis compendia, & tolerabiliora abeundi ſupplicia rimatur. Arripit gladium, ſuſpendit laqueum, ignẽ adolet, explorat venenum: & inter hæc quid eligat dubius dicit, Quid faciam? Deinde vitæ huius ſuauitate reuocatus, cupit reuocare ſententiam, ſi poſſit viuendi ſubſtantiã reperire. Aſpicit nuda omnia, vacua omnia, & ait: Quid faciam? Vnde mihi alimenta? vnde veſtitus? Volo viuere, ſi habeam quo modo poſſim vitam hanc ſuſtinere. Sed quibus cibis? quibus ſubſidiis? Quid faciam, inquit, quod nõ habeo? Clamat ſe diues non habere. Paupertatis hic ſermo eſt, de inopia queritur abundans fructibus. Nõ habeo, inquit, quo congregem fructus. Putares illum dicere: Non habeo fructus, vnde viuendum eſt mihi? Beatos qui de abundãtia periclitatur: imò miſerior iſte fœcunditatibus ſuis, quam pau- C per, cui periculum de egeſtate eſt. Habet ille vnde excuſet ærumnam, habet certe iniuriam, non habet culpam, iſte non habet quem præter ſe arguat. Et dixit: Hoc faciam, horrea mea deſtruam. Putes adhuc dicere illum: Aperiam horrea mea, ingrediantur qui tolerare famem non queunt, veniant inopes, intrent pauperes, repleant ſinus ſuos. Deſtruã* parietes, qui excludunt eſuriẽtes. Vt quid ego abſcondam, cui deus facit abundare quod largiar? Vt quid repagulis portarum claudam frumenta?

(* Deſtruantur.)

Quod diuites qui humanitatis prædicatione imitari deberent ſanctum Ioſeph, potius de bonis faciant mala, quàm de malis bona acquirant, & in quæ horrea diuites frumenta condere debeant. Cap. VII.

AVdiant hæc quibus deus totum repleuit camporum ambitum, quæ ſine cuſtode naſcuntur, & victu abundant. Eſt ſpes auaro ſi reſpicit pauperẽ. D Rumpuntur vetuſta horrea meſſibus nouis. Minus habui, & fruſtra ſeruaui: plus natum eſt, cui cõgregabo? Dũ incremẽta preciorũ aucupor, amiſi vſum beneficiorũ. Quantas anni ſuperioris frumento animas pauperum reſeruare poſſem? Hæc me magis delectarent pretia, quæ nõ nũmo æſtimantur, ſed gratia. Imitabor ſanctum Ioſeph humanitatis prædicatione, clamabo voce magna: Venite pauperes, edite panes meos, expandite gremium, ſuſcipite frumẽtum. Fœcunditas diuitis, totius orbis abundantia, omnium debet eſſe fertilitas. (Lucæ. 12.) Tu vero non hoc dicis, ſed ais: Deſtruã horrea mea. Rectè deſtrues ea, quib[us] nullus pauper onuſtus reuertitur. Horrea iniquitatis ſunt receptacula, non pietatis ſubſidia. Rectè deſtruet, qui ſapienter ædificare non nouit. Deſtruet ſua diues, qui neſcit æterna. Deſtruet horrea, qui non nouit ſua frumenta diuidere, ſed claudere. Et maiora, inquit, faciam. Infelix, vel id diſpenſato pauperibus, quod pro ſumptu ædificationis impendis. Dum liberalitatis gratiam refugis, damna ædificationis reſoluis. Et addidit: Illo congregabo omnia quæ nata ſunt mihi, & dicã animæ meæ:

A Anima, habes multa bona. Confitetur auarus ſemper vbertatem prouentuum, dum vilitatem * alimoniæ calumniatur. (* vilitate alimoniæ calcatur.) Fœcunditas enim vniuerſorum eſt, ſterilitas ſoli auaro eſt quæſtuoſa. Delectatur magis enormitate preciorum, quàm abundantia copiarum: & mauult habere quod ſolus, quàm quod cum omnibus vendat. Vide timentẽ ne ſuperfluat cumulus frumentorum, ne ſuper horrea redundans transfundatur in pauperes, & boni alicuius occaſio indigentibus acquiratur. Soli ſibi partus terrarum vindicat diues, non quod vt ipſe velit, ſed aliis denegare. Habes, inquit, multa bona. Neſcit auarus bona, niſi ea quæ quæſtuoſa ſunt nominare. Sed acquieſco ei, vt bona dicantur quæ ſunt pecuniaria. Cur ergo de bonis facitis mala, cum de malis bona facere debeatis? Scriptum eſt enim: (Lucæ. 6.) Facite vobis amicos de mãmona iniquitatis. Ei ergo qui vti ſciat, multa bona ſunt: ei qui vti neſciat, rectè mala. (Pſalm. 111.) Diſperſit dedit pauperibus, iuſtitia eius manet in æternũ. Quid hoc melius bono, ſi pauperibus largiaris, in quo tibi debitorem deum quadam pietatis fœnera- B tione conſtituas? Bona ſunt ſi aperias horrea iuſtitiæ tuæ, vt ſis panis pauperum, vita egentium, oculus cæcorum, orbatorum infantiũ pater. Habes vnde facias, quid vereris? Tua te voce conuenio. (Lucæ. 12.) Habes multa bona in annos multos poſita, potes & tibi & aliis abundare. Habes fœcunditatem publicam, quid deſtrues horrea tua? Oſtendo tibi vbi melius tua frumenta cuſtodias, vbi bene ſepias, vbi fures ea tibi auferre non poſſint. Include ea in corde pauperum, vbi nulla tinea, nullus gurgulio conſumat, nulla corrumpat vetuſtas. Habes apothecas inopum ſinus, habes apothecas viduarum domos, habes apothecas ora infantium orphanorum, vt dicatur tibi. (Pſalm. 8.) Ex ore infantium & lactentium perfeciſti laudẽ. Iſtæ ſint tibi apothecæ, quæ maneãt in æternum: iſta ſint tua horrea, quæ fœcunditas futura non deſtruat. Nam quid iterum facias ſi tibi plus natum fuerit anno ſequenti? Iterũ ergo & illa deſtrues, quæ nunc facere paras, & maiora facies. Dat enim tibi fœcunditatem deus, vt aut vincat aut condẽ- C net auaritiam tuam, quo excuſationẽ habere non poſſis. Tu vero quod per te multis naſci voluit, tibi ſoli reſeruas, imò & tibi ipſi adimis. Magis enim ſeruares tibi, ſi diſpertires aliis. Bonorum enim fructus munerum in eoſipſos qui contulerunt, conuertuntur, & gratia liberalitatis in authorem boni operis redit. Denique ſcriptum eſt: (Oſeæ. 10.) Seminate vobis ad iuſtitiam. Eſto ſpiritalis agricola, ſere quod tibi proſit. Bona ſatio in corde viduarũ. Si terra tibi reddit fructus vberiores quam acceperit, quanto magis miſericordiæ remuneratio reddet multipliciora quæ dederis?

De admonitione diuitis ut timeat, & ſpe uana non fallatur, ac reprehenſione eorum qui dicunt nihil dandum pauperibus quia deus eos maledixerit ut egerent. Cap. VIII.

DEinde homo neſcis quia terræ partum præuenit dies mortis, miſericordia autem in curſum mortis excludit? Aſſiſtunt iam qui repoſcũt animam tuã, & tu adhuc differs operum fructus tuorũ? Adhuc tu tibi tempora viuendi longa meditaris? (Lucæ. 12.) Stulte hac nocte D anima tua auare repoſcitur, à tenebris incipit, & in tenebris perſeuerat. Auaro ſemper nox eſt, dies iuſto, cui dicitur: (Lucæ. 23.) Amen amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiſo. (Eccli. 27.) Stultus ſicut Luna mutatur: (Matth. 13.) iuſti autem fulgebunt ſicut Sol in regno patris eorum. Rectè arguitur ſtultitiæ, qui in manducando & bibendo locarit ſpem ſuam. Et ideo ei tẽpus mortis vrgetur, ſecundum quod dictum eſt ab ipſis qui gulæ ſeruiũt: (Eſaiæ. 22.) Mãducemus & bibamus. cras enim moriemur. Stultus, quia animæ ſuæ corporalia ſubminiſtrat, quia recondit quæ cui ſeruet ignorat. Et ideo ei dicitur: (Lucæ. 12.) Quæ autẽ paraſti, cuius erunt? Quid quotidie metiris, & numeras, & obſignas? Quid aurum trutinas, argentum ponderas? Quanto melius eſt liberalem eſſe diſpenſatorem, quam ſolicitum cuſtodẽ? Quantũ tibi prodeſſet ad gratiam, multorum pupillorum patrem nominari, quã innumeras ſtateras in ſacculo obſignatas habere. Pecunia enim hic relinquitur: gratia autem operum bonorum nobiſcum ad iudicẽ meriti defertur. Sed fortaſſe dicas, quod vulgo ſoletis dicere: Non debemus ei donare, cui deus ita maledixit, vt eũ egere vellet. Sed nõ pauperes male dicti, cum dictum ſit à deo: (Matth. 5.) Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum

ipſorum eſt regnom cœlorum. Nó de paupere, ſed de diuite ſcriptura dicit: Captans precia frumenti, maledictus erit. Deinde non requiras quid vnuſquiſque mereatur. Miſericordia non de meritis iudicare conſueuit, ſed neceſſitatibus ſubuenire, iuuare pauperem, non examinare iuſtitiam. Scri- A
Pſal. 40. ptum eſt enim: Beatus qui intelligit ſuper egenum & pauperem. Quis eſt qui intelligit? Qui compatitur ei, qui aduertit conſortem eſſe naturæ, qui cognoſcit quod & diuité & pauperem fecit dominus, qui ſcit quod ſanctificet fructus ſuos ſi de his delibet aliquam pauperibus portionem. Ergo cum babeas vnde largiaris, vide ne differas, dicens: Cras dabo, ne largiendi amittas copiam. Periculoſa eſt de alterius ſalute dilatio. Poteſt fieri vt dum tu differs illum, ille moriatur. Magis ante mortem præcurre, ne auaritia te & cras impediat, & promiſſa fraudentur.

Quomodo Iezabel quæ eſt auaritia, promittat diuitibus contra iuſtitiam poſſeſſionem quam deſiderant. Cap. IX.

SEd quid dicam ne differas liberalitatem? Vtinam non approperes rapinam, vtinam quod cupieris, non extorqueas, vtinam alienum non petas, negatum prætermittas, excuſatum patienter feras, non audias illam Iezabel, quæ eſt auaritia, quoddam profluuium B
3. Reg. 21. vanitatis, dicentem: Ego tibi dabo poſſeſſionem quam deſideras. Tu triſtis es, quia vis menſuram cóſiderare iuſtitię, vt alienum non éripias, ego habeo mea iura, meas leges, calumniabor vt ſpoliem: & vt poſſeſſio eripiatur, vita pulſabitur. Quid enim aliud in illa hiſtoria, niſi diuitũ auaritia deſcribitur, quæ eſt vanum profluuium, quod omnia fluuij more rapit, & nullo vſui profutura traducit? Hæc eſt Iezabel illa, non vna, ſed multiplex: non vnius temporis, ſed temporum plurimorũ: hæc omnibus dicit, ſicut illa dixit viro ſuo
3. Reg 12. Achab: Surge, & manduca panem, & redi ad te, ego dabo tibi vineam Nabuthe Iezraelitæ. Et ſcripſit librum nomine Achab, & ſignauit anulo illius, & miſit illum ad Seniores, & ad liberos eos qui morabantur cum Nabuthe. Et erat ſcriptum in libro: Ieiunate ieiunium, & conſtituite Nabuthe in principem populi, & conſtituite duos viros filios iniquitatis ex aduerſo eius, vt falſum teſtimonium perbibeant aduerſus eum, dicentes: Benedixit deum & regem: & producite illum, & lapidate. C

De conſuetudine diuitum qui contriſtantur ſi aliena rapere non poſſunt. Et quid facere debeant ut deus uel eorum preces exaudiat, uel eorum ieiunium reſpiciat. Cap. X.

QVam euidenter expreſſa eſt diuitum conſuetudo. Contriſtantur ſi aliena non rapiant, renunciãt cibo, ieiunant, non vt peccatum minuant, ſed vt crimen admittant. Videas illos tunc conueniẽtes ad eccleſiam, officioſos, humiles, aſſiduos, vt effectum ſceleris
Eſaiæ. 58. impetrare mereantur. Sed dicit illis deus: Nó hoc ieiunium elegi, nec ſi flectas vt circulum collum tuum, cinerem etiam & cilicium ſubſternas, nec vocabitis ieiunium acceptũ. Nó tale ieiunium elegi, dicit dominus: ſed ſolue omnem colligationem iniuſtitiæ, diſſolue obligationes violentarum cómutationum, dimitte confractos in remiſſionem, conſeri- D ptionem iniquam dirumpe, frange panem tuum eſurienti, egenos non babentes tectum induc in domum tuam. ſi videris nudum, cooperi, & domeſticos ſeminis tui nó deſpicias. tunc orietur tibi matutinum lumen tuum, & ſanitas tua matutina orietur, & præcedet ante te iuſtitia, & maieſtas dei circundabit te. tunc clamabis, & deus exaudiet te: adhuc te loquẽte dicet: Ecce aſſum. Audis diues quid dominus deus dicat: & tu ad eccleſiam venis, non vt conuiuij aliquid pauperib' largiaris, ſed vt auferas. Ieiunas, nó vt cóuiuij tui ſumptus proficiat egenis, ſed vt ſpolium de egentibus adipiſcaris. Quid tibi vis cum libro, & charta, & ſignaculo, & conſcriptione, & vinculo iuris? Non audiſti: Solue omnem colligationẽ iniuſtitiæ, diſſolue obligationem violentarum cómutationum, dimitte confractos in remiſſionem, & omnem conſcriptionem iniquam dirumpe? Tu mihi tabulas offers, ego tibi recito dei legem. Tu atramento ſcribis, ego ſpiritu dei inſcripta repeto oracula prophetarum. Tu teſtimonia falſa componis, ego teſtimonium conſciẽtiæ tuæ poſco, quia

A iudicem tuum effugere & declinare non poteris, cuius teſtimonium non poteris recuſare in die qua reuelabit dominus occulta hominum. Tu dicis: Deſtruam horrea mea. Et dominus dicit: Sine magis, quicquid intra horreum eſt, pauperibus deputari, ſine cellas iſtas pauperibus prodeſſe. Tu dicis: Maiora faciam, & illò congregabo omnia quæ nata ſunt Eſaiæ. 58.
mihi. Dominus dicit: Frange eſurienti panem tuum. Tu dicis: Tollam pauperi domum ſuam. Dominus autem dicit vt egenos non habẽtes tectum inducas in domum tuam. Quomodo vis vt deus te exaudiat, cum tu deũ non putes audiẽdum? Si non acquieſcatur arbitrio diuitis, ſcena cõponitur. Dei æſtimatur iniuria ſi diuitis petitio refutetur.

Quid eſt quod duo falſi teſtes atteſtati ſunt Nabuthe deum benedixiſſe & regem. Et quomodo diuites cum calumniati nocuerint, ſimulẽt ſe dolere. Et quid ſibi uelit quod meretrices lauerunt ſe in ſanguine Achab. Cap. XI.

DEum, inquit, benedixit & regẽ.) Aequalis videlicet perſona, vt ſit æqualis contumelia. Benedixit, B
inquit, deum & regem. Ne diuitem maledicti nomẽ offendat, & ſermonis ipſo lædatur ſono, benedictio pro maledicto vocatur. Quærũtur duo teſtes iniqui- 3. Reg. 21.
taris.) Duob' enim teſtibus & Suſanna eſt appetita, duos teſtes & Synagoga inuenit qui aduerſum Chriſtũ falſa iactarent, duobus teſtibus pauper occiditur. Produxerunt igitur Danie. 13. Matth. 26. 3. Reg. 21.
Nabuthe foras, & lapidauerunt eum. Vtinam vel in ſuis ei liceret mori. Pauperi ipſam diues inuidet ſepulturam. Et factum eſt, inquit, cum audiſſet Achab quia mortuus eſt Nabuthe, conſcidit veſtimẽta ſua, & cooperuit ſe cilicio. Et factum eſt poſt hæc, & ſurrexit & deſcendit Achab ad vineã Nabuthe Iezraelitæ poſſidere eam.) Iraſcũtur diuites, & calumniantur vt noceant, ſi non obtineant quod deſiderauerint. Cum autem calumniati nocuerint, dolere ſe ſimulant: triſtes tamen, & tanquàm mœſti, non corde ſed vultu, in poſſeſſionis direptæ locum prodeunt, & impreſſionis ſuæ iniquitate potiuntur. Hinc diuina mouetur iuſtitia, & aua- 3. Reg. 21.
C rum digna ſeueritate condemnat, dicens: Occidiſti, & poſſediſti hæreditatem. Propter hoc, in loco in quo linxerũt canes ſanguinem Nabuthe, in eo ligent canes ſanguinẽ tuum, & meretrices lauabũtur in ſanguine tuo.) Quàm iuſta, quam ſeuera ſententia, vt quam intulit alteri mortis acerbitatem, eam ipſe mortis ſuæ horrore diſſoluere proderetur. Inhumatum pauperem deus aſpicit, & ideo inſepultum diuitem iacere decernit, vt & mortuus luat ſuæ iniquitatis ærumnam, qui nec mortuo putauit eſſe parcendum. Itaque vulneris ſui cruore perfuſum cadauer, ſpecie funeris vitæ ſuæ prodidit crudelitatem. Hæc cum pertulit puper, diues arguebatur: cum diues excepit pœnã, pauper vindicabatur. Quid ſibi autem vult quòd meretrices lauerũt ſe in ſanguine eius, niſi forte vt meretricia quædam in illa ſcritate fuiſſe regis perfidia proderetur, vel cruenta luxuries, qui ſic fuit luxurioſus, vt olus deſideraret: ſic cruentus, vt propter olus hominem occideret? Digna auarum, digna auaritiam pœna conſumit. Denique & Iezabel ipſam comederunt ca- D nes, & volucres cœli: vt oſtenderetur quod ſpiritalis nequitiæ fiat præda diuitis ſepultura. Fuge ergo diues huiuſmodi exitum. Sed fugies huiuſmodi exitum, ſi fugeris huiuſmodi flagitium. Noli eſſe Achab, vt poſſeſſionem finitimam concupiſcas. Non tibi cohabitet Iezabel illa feralis auaritia, quę tibi cruenta perſuadeat, quæ cupiditates tuas non reuocet, ſed impellat, quæ te faciat triſtiorem etiam cum deſiderata poſſederis: quæ te faciat nudum, cum diues fueris.

Quod omnis auarus pauperiorem ſe iudicet, eò quòd ſibi deeſſe arbitretur quicquid ab aliis poſſidetur. Et quomodo Helias Achab inueniſſe dicatur. Quomodo etiam diues puteum ſuum exundantem uſu aliquo exercere, non ocio corrumpi ſinere debet. Caput XII.

PAuperiorem enim ſe iudicat omnis abundãs, quia ſibi deeſſe arbitratur quicquid ab aliis poſſidetur. Toto mundo eget, cuius non capit mundus cupiditates. Eius autem qui fidelis eſt, totus mundus diuitiarum eſt. Toto mundo fugit, qui conſiderans conſciẽtiam

tiam ſuam, metuit deprehẽdi. Et ideo Achab ad Heliam ſe- A
cundum hiſtoriam ait, ſecundum ænigmata autem diues ad
3.Reg.21. pauperem: Inueniſti me inimicus meus. Quam miſera con-
ſcientia, quæ ſe proditam oluit. Et dixit Helias ad eũ: In-
ueni, quoniam feciſti malum in cõſpectu domini. Rex erat
ille, & rex Samariæ Achab: Helias pauper, & indigens pane,
3.Reg.17. cui victus defeciſſet ſubſtantia, niſi corui alimoniam mini-
ſtraſſent. Adeo deiecta erat conſcientia peccatoris, vt nec
regalis potentiæ faſtu attolleretur. Itaque quaſi vilis & de-
gener: Inueniſti me, inquit, inimicus meus, deprehendiſti in
me quæ latere putabam. Nulla mentis meæ occulta te fal-
lunt. Inueniſti me, patent tibi vulnera mea, captiuitas præ-
ſto eſt. Inuenitur peccator, cum iniquitas eius proditur. Iu-
Pſalm.16. ſtus autem dicit: Igne me examinaſti, & non eſt inuenta in
me iniquitas. Adam cum lateret, inuentus eſt: Moyſi autem
nequaquam inuenta eſt ſepultura. Inuentus eſt Achab, noo
eſt inuentus Helias. Et ſapientia dei dixit: Quærent me ma-
Prouer 5. li, & non inuenient. Vnde & in Euangelio dominus noſter
Ieſus quærebatur, & non inueniebatur. Culpa igitur autho-
rem ſuum prodit. Vnde & Theſbites ait: Inueni, quoniam B
3.Reg.21. feciſti malum in conſpectu domini. quia culpæ reos tradit
dominus: innocentes autem non tradit in poteſtatem inimi
corum ſuorum. Denique Saul quærebat ſanctum Dauid, &
inuenire non poterat: Dauid vero ſanctus regem Saul, quẽ
non quærebat, inuenit, quoniam tradidit eum dominus in
poteſtatem ipſius. Captiua eſt igitur opulẽtia, paupertas li-
bera. Seruitis diuites, ac miſeram quidem ſeruitutẽ, qui ſer-
uitis errori, ſeruitis cupiditati, ſeruitis auaritiæ, quæ expleri
nõ poteſt, gurges quidam inſatiabilis: rapidior eſt cum illa-
ta demergit, & putei modo cum exundat, cœno inquinatur,
terram rodit, nihil ſibi profuturam. Vel hoc exemplo vos
admoneri cõuenit. Puteus enim, ſi nihil haurias, inerti ocio
& degeneri ſitu facilè corrumpitur: exercitatus autẽ nite-
ſcit ad ſpeciem, dulceſcit ad potum. Ita & aceruus diuitiarũ,
cumulo arenoſus, ſpecioſus eſt vſu, ocio autem inutilis ha-
Eccl.3. betur. Deriuato igitur aliquid de hoc puteo, ignem arden-
tem reſtingue, quia eleemoſyna reſiſtit peccatis. Aqua autẽ
ſtatiua cito vermes facit. Noo ſtet theſaurus tuus, ne ignis
tuus ſtet. Stabit in te, niſi eum operibus tuę miſerationis a-
uerteris. In quantis vero ſis diues incendiis, conſidera. Tua C
Luce.16. vox eſt iſta dicentis: Pater Abraham, dic Lazaro vt extre-
mum digiti ſui intingat in aqua, & refrigeret linguam meã.
Tibi igitur proficis quicquid inopi contuleris: tibi creſcit
quicquid in pauperes erogaueris. Scriptum eſt: Qui miſere-
Prouer.19. tur pauperi, fœnerat deo. Ipſe cibo in paupere paſcitur, &
fructus iam in his eſt miſericordiæ. Seminatur in terra, ger-
minat in cœlo. Plantatur in pauperes, apud deum pullulat.
Ne dixeris, inquit, deus, cras dabo. Qui non patitur te dice-
re, Cras dabo: quomodo patitur dicere, Non dabo? Non de
tuo largiris pauperi, ſed de ſuo reddis. Quod enim cõmune
eſt in omnium vſum datum, tu ſolus vſurpas? Omniũ eſt ter
ra, non diuitum: ſed pauciores qui nõ vtuntur ſuo, q̃ qui v-
Eccli.4. tuntur. Debitum igitur reddis, non largiris indebitũ. Ideo-
que tibi dicit ſcriptura: Declina pauperi animam tuã, & red
de debitum tuum, & reſponde pacifica in manſuetudine.

*Quàm ſtulta ſit ſuperbia diuitum gloriantium de nobilita-
tis proſapia. Et quod meritum heredum non in auro, ſed
in uirtute conſiſtat.* *Cap. XIII.* D

QVid enim ſuperbis diues? Quid dicis pauperi: No-
li me tangere? Nonne ſic vtero cõceptus, & natus
es ex vtero, quemadmodum & pauper eſt natus?
Quid te iactas de nobilitatis proſapia? Soletis &
canum veſtrorum origines ſicut diuitum recenſere, ſoletis
& equorum veſtrorum nobilitatem ſicut conſulum prædi-
care. Ille ex illo patre generatus eſt, & illa matre editus: ille
auo illo gaudet, illis ſe proauis attollit. Sed nihil iſtud currẽ
tem iuuat. Nõ datur nobilitati palma, ſed curſui. Deformior
eſt victus, in quo & nobilitas generis periclitatur. Caue igi-
tur diues ne in te erubeſcant tuorum merita maiorũ, ne for-
te & illis dicatur: Cur talem inſtituiſtis? cur talem elegiſtis
hæredem? Nõ in auratis laquearibus, nec in Porphyreticis
orbibus hæredis eſt meritum. Laus iſta non hominum ſed
metallorum eſt, in quibus homines puniuntur. Per egentes

A aurum quæritur, & egentibus denegatur. Laborant vt quæ-
rant, laborant vt inueniant quod habere nõ norunt. Miror
tamen cur eo vos diuites iactandos putetis, cum aurum ma
teria magis offenſionis quàm commendationis gratia ſit. Li
gnum enim offenſionis eſt aurum, & vę iis qui ſectantur il-
lud. Denique benedicitur diues qui inuentus eſt ſine macu- Eccli.31.
la, & qui poſt aurum non abiit, nec ſperauit in pecuniæ the-
ſauris. Sed quaſi is cognitus eſſe non poſſit, cum ſibi deſide-
rat demonſtrari: Quis eſt hic, inquit? Et laudabimus eũ. Fe-
cit enim quod mirari magis quaſi nouum, quàm quod quaſi
vſitatum recognoſcere debeamus. Itaque qui in diuitiis po
tuerit cõprobari, is vere perfectus & dignus eſt gloria. Qui
potuit, inquit, tranſgredi, & non eſt trangreſſus: & facere
mala, & non fecit. Aurum ergo vobis, in quo tanta illecebra
erroris eſt, non tam ſua gratia, quàm hominum pœna com-
mendat. An vos ampla extollunt atria? Quæ magis debent
compungere, quia cum populos capiant, vocem excludunt
pauperis: quanquam nihil proſit audiri eam, quæ etiam au-
dita nihil proficit. Deinde non ipſa vos pudoris aula admo-
B net, quia ædificando veſtras vultis ſuperare diuitias, nec ta-
mẽ vincitis. Parietes veſtitis auro, homines nudatis. Clamat
ante domum tuam nudus, & negligis, & tu ſolicitus es qui-
bus marmoribus pauimenta veſtias. Pecuniam pauper quę-
rit, & non habet: panem poſtulat homo, & equus tuus aurũ
ſub dentibus mandit. Sed delectant te ornamenta pręcioſa,
cum alii frumenta non habeant. Quantum ò diues ſumis ti-
bi iudicium. Populus eſurit, & tu horrea tua claudis: popu-
lus deplorat, & tu gemmam tuam verſas. Infœlix, cuius in
poteſtate eſt tantorum animas à morte defendere, & non eſt
volũtas. Totius vitam populi poterat annuli tui gemma ſer
uare. Audi planè qualis diuitem deceat prædicatio: Libera- Iob.29.
ui, inquit, pauperem de manu potentis: & orphanum, cui
non erat adiutor, adiuui. Benedictio perituri ſuper me ve-
nit, os autem viduæ me benedixit. Iuſtitiam induebar, ocu
lus eram cæcorum, pes autem claudorum, ego eram pater
orphanorum. Et infra: Ante fores meas non habitauit ho-
ſpes, oſtium autem meum omni veniẽti patuit. Si autem pec
caui impudens, non celaui culpam meam, neque reueritus
ſum multitudinem plebis, vt non annunciarem præſentibus
C eis: ſi paſſus ſum infirmum exire oſtium meum vacuo ſinu.
Cautionem quoq; ſi quam habui debitoris, ſciſſam ſine de-
biti recuperatione reddidi ſine mora. Nam quid etiam illud
repetã, quod in omni infirmo fleuiſſe ſe dixit, & ingemuiſſe
ſe cum videret virum in neceſſitate, ſe autẽ in bonis? Sed &
tunc ſibi magis fuiſſe dies malorũ, cum ſe habere cerneret,
alios indigere. Si hoc ille dicit, qui nunquàm viduæ oculũ
fecit tabeſcere, qui nunquàm panem ſuum ſolus mãducauit,
& non orphano tradidit, quem à iuuẽtute ſua nutriuit, aluit,
inſtituit parentis affectu: qui nunquàm nudum deſpexit, qui
morientem operuit, qui velleribus ouium ſuarum infirmo-
rum caleſecit humeros, non oppreſſit pupillũ, nunquàm di-
uitiis delectatus eſt, nunq̃ gratulatus eſt lapſu inimicorum
ſuorum: ſi qui fecit hæc, de ſummis cœpit egredi diuitiis: ſi
nihil ex patrimonio tanto, niſi ſolum fructum miſericordię
reportauit: quid de te futurum eſt, qui tuo neſcis vti patri-
monio, qui in ſummis diuitiis dies ſuſtines mẽdicitatis, quia
nulli largiris, nulli ſubuenis?

D

*Quomodo diuites cuſtodes ſint & ſerui diuitiarum. Et ideo
illas potius pauperibus erogare debeant pro meliori-
bus rebus acquirendis. Et de pauperibus abundantibus,
& diuitibus egentibus.* *Cap. XIIII.*

CVſtos ergo es tuarum, non dominus facultatum,
qui aurum terræ infodis, miniſter vtique eius, nõ
arbiter. Sed vbi theſaurus tuus, ibi & cor tuũ. Er- Matth.6.
go in illo auro cor tuum infodiſti terræ. Vẽde po
tius aurum, & eme ſalutem: vende lapidem, & eme regnum
dei: vende agrum, & eme tibi vitam æternam. Vera allego,
quia verba aſtruo veritatis. Si vis pfectus eſſe, inquit, omnia Matth.19.
quæcunq; habes, vende, & da pauperibus, & habebis theſau
rum in cœlo. Et noli contriſtari cũ hæc audis, ne dicatur &
tibi, ſicut & illi adoleſcenti diuiti dictum eſt: Quàm difficile Ibidem.
qui poſſeſſiones habent, in regnum dei intrabunt. Magis cũ
hæc

hæc legis, conſidera quia iſta tibi poteſt mors eripere, pote- A
ſtas ſuperioris tollere. Deinde quia poteris parua pro ma-
gnis, caduca pro ęternis, theſauros pecunię ꝓ theſauris gra-
tiæ vendere. Iſti corrumpuntur, illi permanent. Conſidera
quia hos ſolus nõ poſſides. poſſidet enim tinea, poſſidet æru
go, quæ conſumit pecuniam. Has tibi conſortes auaritia de-
dit. Vide autem quos tibi det gratia debitores. Splendidum
in panibus benedicent labia iuſtorum, & teſtimoniũ boni-
tatis illius fiet. Facit tibi patrem debitorem deum, qui pro
munere, quo pauper adiutus eſt, fœnus exoluet, quaſi boni
debitor creditoris. Facit tibi debitorem filium dei, qui ait:
Math.25. Eſuriui, & dediſtis mihi manducare: ſitiui, & dediſtis mihi
bibere: hoſpes erã, & collegiſtis me: nudus, & operuiſtis me.
Quod enim vnicuiq; minimorum collatũ fuerit, ſibi dicit
eſſe collatum. Neſcis ô homo ſtruere diuitias. Si vis diues eſ
ſe, eſto pauper ſeculo, vt ſis diues deo. Diues fidei, diues eſt
deo. Qui diues eſt in miſericordia, hic eſt diues in deo. Di-
ues in ſimplicitate, diues deo eſt. Diues ſapiẽtiæ & ſcientię,
diues eſt deo. Sunt qui in paupertate abũdent, & qui in diui
tiis egeant. Abundant pauperes, quorum profunda pauper- B
tas abũdauit in diuitiis ſimplicitatis ſuæ, diuites aũt eguerũt
& eſurierũt. Neq; enim ocioſe ſcriptũ eſt: Diuitũ pauperes
prępoſiti erunt, & proprij ſerui dominis fœnerabũt, quia di
uites & domini ſuperuacua & vana ſeminant, ex quibus non
fructũ colligãt, ſed ſpinas metant. Ideo pauperibus diuites
erũt ſubditi, & ſerui dominis ſpiritalia fœnerabunt, quẽad-
modũ diues rogabat vt ſibi ſtillã aquę pauper Lazarus fœ-
neraret. Potes & tu diues iſtã implere ſententiam, ſi largiaris
Lucæ.16. pauperi, & domino fœneraueris. Qui enim largitur pauperi,
Prouer.19. domino fœnerat. Pulchre autẽ ſanctus Dauid in pſalmo ſe-
ptuageſimoquinto hymnum deo cõcinens ad Aſſyriũ ſcri-
ptum, hoc eſt aduerſus nequitias ſpiritales, Aſſyrium inanẽ
Pſalm.75. ac vacuum principẽ iſtius mundi, ita cœpit: Notus in Iudęa
deus, in Iſrael magnũ nomen eius: hoc eſt, non in diuitibus,
non in nobilibus, vel in potentibus, ſed in anima confitente
deo: non in principibus & cõſulibus, ſed in eo qui deum vi-
det. Ipſe eſt enim Iſrael, in quo profunda fides ad cognitio-
nem dei potuit peruenire. Et factus eſt in pace locus eius, &
habitatio eius in Sion, vbi quietus affectus nullis diuerſarũ
cupiditatũ exagitatur fluctibus, nullis auaritiæ turbatur pro C
cellis, nullis quęrendarum diuitiarum ignẽſcit incẽdiis. Ipſe
eſt qui ſpeculatur æterna, & habitat in Siõ, confringens om-
nia ſpiritualium inſtrumenta bellorum, conterens arcus qui
bus diabolus ignita dirigens iacula, graues pectoribus homi
num ſolet inurere paſſiones. Sed illa iacula iuſto nocere non
poſſunt, cui deus lux eſt, tantumq; abeſt à caligantiũ horro
re tenebrarum, vt aduerſarius in eo locum habere non poſ-
ſit, qui etiam principibus ſe conſueuit infundere, ſicut infu-
dit Iudæ proditori, concidẽs tanquam in ſylua lignorum fi-
dei ianuas, vt in cor eius haberet ingreſſum, & æterni nomi-
nis tabernaculum poſſideret. Ergo princeps huius mundi
quaſi improbus vſurpator concidit ianuas, vt violẽtus intro
eat: dominus aũt quaſi pius illuſtrat ſeruulos, & eorũ fulgen
tibus meritis, & claritate virtutũ tenebras mũdi huius illu-
minat. Hanc pacifici atq; manſueti habent apud deũ gratiã,
ſobria mentis ſuæ tranquillitate fundati.

Quòd omnes viri diuitiarum inſipientes dicantur, & corde turbati, & quomodo dormiant ſomnum ſuum. Quomodo etiam dormitarint qui aſcenderunt equos. Cap. XV. D

INſipientes autem corde turbantur, & ipſi ſibi ſunt
propriæ exagitationis authores: quia deſideriorũ
ſuorum ęſtu voluuntur, & quodam ſalo fluctuant.
Qui autem ſint iſti, Propheta ſignificauit dicẽdo:
Pſalm.75. Omnes viri diuitiarum. Omnes dixit, nullũ excepit. Et be-
ne viros diuitiarum appellauit, non diuitias virorum, vt o-
ſtenderet eos non poſſeſſores diuitiarum eſſe, ſed à ſuis diui
tiis poſſideri. Poſſeſſio enim poſſeſſoris debet eſſe, non poſ-
ſeſſor poſſeſſionis. Quicunque igitur patrimonio ſuo tanq̃
poſſeſſione non vtitur, qui largiri pauperi & diſpenſare non
nouit, is ſuarum ſeruulus eſt, non dominus facultatum, quia
aliena cuſtodit vt famulus, non tanquàm dominus ſuis vti-
tur. In huiuſmodi ergo affectu dicimus quod vir diuitiarũ
ſit, non diuitiæ viri. Intellectus enim bonus vtentibus eo,
qui autem non intelligit, is vtique intellectus ſibi gratiam
non poteſt vindicare: & ideo ſomno temulentiæ cõſopitus
obdormit. Huiuſmodi igitur viri ſomnum ſuum dormiunt,
non Chriſti dormiunt ſomnum, Et qui ſomnum Chriſti nõ
dormiunt, non habent Chriſti quietem, non ſurgunt Chriſti
reſurrectione, quia ipſe ait: Ego dormiui, & quieui, & ſurre- Pſalm.3.
xi, quoniam dominus ſuſcepit me. In hoc quoq; ſeculo dor
mitant, digni habiti increpatione cœleſti, quia aſcenderunt
equos, quos refrænare non poterant. Legimus alibi dicentẽ Canti.6.
eccleſiam ſiue animam: Poſuit me currus Aminadab. Si ergo
anima currus eſt, vide ne equus caro ſit. Agitator autem vi-
gor mentis, qui regit carnem, & motus eius velut quoſdam
equos prudentiæ habenis coërcet. Dormitauerunt ergo qui
aſcenderunt equos corporis voluptates, nullo eas modera-
mine gubernãtes. Vnde & aſcenſores eos quàm equites vel
agitatores maluit nuncupare. Agitator enim cum diſciplina
& arte pro arbitrio ſuo equos agitat, vel currentes incitat,
vel reflectit indomitos, vel reuocat fatigatos, vel manſuetos
pro ſua voluntate conuertit. Vnde cum reciperetur Helias,
& curru quaſi ad cœlum ferretur, clamauit ad eũ Heliſæus, 4.Reg.2.
Pater pater agitator Iſrael, & eques eius. hoc eſt, qui populũ
domini bono ductu regebas, conſtantiæ merito hos accepi-
ſti currus, hos equos ad diuina currentes. quia moderatorẽ
te animarum humanarum dominus comprobauit: ideo tanq̃
boni auriga certaminis victor æterno præmio coronaris. In
Abacuc quoque propheta lectum eſt, ad ipſum dominũ di- Abacuc.3.
ctum: Aſcẽde ſuper equos tuos, & equitatus tuus ſalus. Agi-
tauit enim apoſtolos ſuos, quos per diuerſa mũdi direxit, vt
toti orbi euangelium prædicarent. Aſcende ait, quaſi recto-
ri, non quaſi equorum aſcenſori. Aſcẽdit enim etiam eques
non tantummodo vt ſedeat, ſed vt regat, eò quòd deſidio-
ſus & piger, ſomnolentus proferre non poſſit motis inceſ-
ſum. De equite autem lectum eſt: Et eques aſcendit retror- Gene.49.
ſum, expectans ſalutem domini. Etenim quia nemo ſine la-
pſu eſt: etiã ſi quis ceciderit, & terrenis aliquibus vitiis fue-
rit implexus, ſi tamen non abiiciat ſpem reſurgendi, fretus
miſeratione diuina perueniet ad ſalutem. De aſcenſore vero
manifeſtum eſt indiciũ quòd reprehẽſibilis habeatur, quã- Exodi.15.
do Moyſes ipſe ait in Cantico Exodi: Equum & aſcenſorẽ Zacha.12.
proiecit in mare. Et in Zacharia locutus eſt dominus dicẽs:
Percutiam omnem equũ in amẽtia, & aſcenſorẽ eius in inſi-
pientia. Nõ dixit ſolum equum, ſed & aſcenſorẽ, quomodo
in Exodo habes, Equũ & aſcenſorẽ. Vbi eſt enim aſcenſor,
qui nõ poteſt equũ propriũ gubernare, ſi indomito furore
in prærupta & periculoſa raptatur? Quid igitur vobis in e- Pſal.31.
quis confiditis diuites? Mendax eſt equus ad ſalutẽ. Quid in
curribus vobis plauditis? Hi in curribus, & hi in equis, nos Pſal.19.
autem in nomine dei magnificabimur. Ipſi obligati ſunt, &
cecidêre: nos autem ſurreximus & erecti ſumus. Nolite ama
re adhinnientes, nolite fremitu libidinis excitari. Terribilis
eſt dominus, & cui nemo poſſit potens & diues reſiſtere: iu-
dicium cœleſte iaculatur.

Quomodo diuites quieſcere & feriari debeant à flagitiis, & confiteri domino in fide, humilitate, & deuota oratione. Et quod multi diuites propter perfidiam perierint. Caput XVI.

BOnum eſt vt iam quieſcatis, & à flagitiis feriãtes
reuereamini domini poteſtatem. Ideo dictum eſt Gene.4.
parricidæ Caio: peccaſti, quieſce. vt modũ pecca-
to ſuo poneret. Cogitationes veſtræ confiteãtur
domino, nõ dicatis, Nõ peccauimus. Dixit ſanctus Paulus: 1. Corin. 4.
Et ſi nihil mihi cõſcius ſum, addidit tamẽ: Sed non in hoc iu
ſtificatus ſum. Et vos etiã ſi nihil eſtis cõſcij, cõfiteamini ta
mẽ domino, ne quid ſit quod vos prætereat. Qui enĩ confi-
tetur domino, & ſi reliquas cogitatiões adhibuerit ad cõfeſ
ſionẽ, diẽ feſtũ mentis celebrabit arcano, & epulabitur non
in fermẽto malitiæ & nequitię, ſed in azymis ſynceritatis & 1.Corin.5.
veritatis. Itaq; in cõcluſione conuerſus ad vos propheta di
cit: Orate, & reddite domino deo veſtro, id eſt, Nolite diſſi Pſalm.75.
mulare diuites, dies inſtant, orate pro peccatis veſtris, red-
dite pro beneficiis quæ habetis munera. Ab ipſo accepiſtis
quod offeratis, ipſius eſt quod ei ſoluitis. Dona, inquit, mea

& data mea:hóc eſt, quæ offertis mihi dona, data ſunt mea. A
Ego ea dedi vobis atq; donaui. Deniq; propheta ait: Quo-
niam bnnotum meorum non eges. tua tibi offero, quoniam
Pſalm.15. non babeo quod non dediſti. Fides eſt quæ dona conciliat,
humilitas eſt quæ oblata commendat. Fide Abel plurimam
Hebr.11. hoſtiã obtulit deo. Ideo ſuper Cain fratris munera placuit
mnnus Abel, quia fide vicit. Nam vnde pauperis hoſtia ma-
gis quàm diuitis placet? quia pauper fide ditior eſt, ſobrie-
tate locupletior: & cum ſit pauper, ex illis eſt quib' dicitur:
Pſal.67. Tibi offerent reges munera. Non enim pnrpuratis offeren-
tibus, ſed motus proprios regentibus dominus Ieſus dele-
ctatur, qui eorporali laſciuiæ mentis dominentur imperio.
Orate ergo diuites, non babetis in operibus quod placeat.
Orate pro peccatis veſtris atque flagitiis, & reddite domino
deo veſtro munera. Reddite in panperes, in egenos, ſoluite
inopes, ſœnerate quæ placare poſſint deum propter flagitia
veſtra: aliter enim non poteſtis. Ergo quem vltorem time-
Pſalm.49. tis, facite vobis eum debitorem. Non accipiam, inquit, de do
mo tua vitulos, neqne de gregibus tuis hircos, quoniã meæ B
ſunt omnes feræ ſylnarum. Quidquid obruleritis, meum eſt,
quia totus orbis meus eſt. Nõ exigo quod meum eſt, ſed eſt
quod de veſtro mihi poſſitis offerre. Studio deuotionis &
Ibidem. fidei, non ſacrificiorum ambitione delector. Tantummodo
ô bomo immola deo ſacrificiũ laudis, & redde altiſſimo vo
ta tua. Aut certe, ſi placet, ſic accipiam: Quoniam dixit ob-
dormiſſe ſomnum ſuum diuites, increpationes præmiſit do-
mini in eos, terrorem ſubtexuit, potentiam prædicauit, cui
nec diuites reſiſtent: & conuerſus ad vniuerſos, ait: Diuites
Pſalm.75. dormitent, diuites increpentnt. Vos orate, & reddite domi-
no deo veſtro omnes qui in circuitu eius offerunt munera.
id eſt, gratias agite pauperes, quia non eſt perſonarum acce-
Acto.10. ptor deus. Illi diuitias ſeruent, condãt pecuniam auri, agge-
rent argenti theſauros: vos orate, qui aliud non habetis: vos
orate, qui hoc ſolum habetis, quod eſt auro precioſius, & ar-
gento. Vos reddite munera, qui à domino non receditis, qui
eſtis in circuitu: quoniam qui eratis longe, facti eſtis prope.
Ephe.2. Qui autem prope ſibi videntur eſſe per diuitias ac potentiã, C
longe facti ſunt propter auaritiam. Nemo enim ſoris eſt niſi
quem culpa excluſerit, ſicut eiecit Adam de paradiſo, & E-
Pſalm.75. uam excluſit. Nemo longe, niſi quem flagitia propria relega
uerint. Ergo vos prope poſiti orate & reddite munera ter-
ribili deo, & ei qui aufert principũ ſpiritũ, terribili apud re-
ges terræ, eò qnòd nullo redimatur diuitis præmio, nullo
inflectatur potentium ſupercilio, qui culpæ precia diſcrimi
nat, qui quo plus alicui contulerit, eo plus exigit ab eo. Saul
priuato contulit regnum: ſed quia mandatum non cuſtodi-
uit, & regnum amiſit & ſpiritum. Multos reges gentiũ pro-
pter perfidiam fecit populo patrum eſſe captinos. Et vt iam
de propoſita loquamur hiſtoria, qui Achab regem cœleſti-
bus ingratũ beneficiis ita iuſſit occidi, vt canes eius vulnera
lamberent. Etenim qnia pauperis vineam concupierat ne-
quaquam tantis opibus expletus imperij, infra omnem ino-
piam redactus eſt à domino. Non qui vulnera eius lauaret,
inuentus eſt, non qui corpus operiret. Defecit circa eum ho
minum humanitas, canum ſucceſſit aſperitas. Dignos planè D
ſui miniſtros funeris auarus inuenit.

Quemadmodum Achab dicatur commotus ante faciem dei, ut in diebus eius non inducerentur ſuper eum mala. Et quòd dominus etiã circa indignos promiſſa ſua ſeruet.
Caput XVII.

HOc loco oritur illud quæſtionis, quomodo legi-
1.Reg.22. mus dixiſſe dominum ad Heliam: Vidiſti quẽad-
modum commotus eſt Achab à facie mea? Nõ in-
ducam in diebus eius mala, ſed in diebus filij eius
inducam mala. Aut quomodo dicimus quia valet
apud dominnm pœnitentia? Ecce rex motus eſt à facie dei,
& ibat plorans, & conſcidit veſtimenta ſua, & operuit ſe ci-
licio, & erat indutus ſacco ex illo die quo interfecit Nabu-
the Iezraelitam, ita vt deum miſericordia commoueret, &
mutaret ſententiam. Ergo aut pœnitẽtia non valuit, nec in-
flexit dominum miſericordem, aut oraculum falſum eſt. Nã
Achab victus eſt & occiſus. Sed conſidera quia Iezabel ha-
A buit vxorem, cuius inflammabatur arbitrio, quæ connertit
cor eius, & nimiis ſacrilegiis execrabilem fecit. Et hunc er-
go pœnitentiæ eius reuocauit affectum. Dominus autem nõ
poteſt mutabilis æſtimari, ſi confeſſionis immemori non pu
tabat eſſe ſeruandum, quod promiſerat confitenti. Accipe a-
liud verius: Et indigno ſeruauit dominus tenorem ſentẽtiæ
ſuæ, ſed beneficia circa ſe diuina ipſe non tenuit. Intulerat
bellum rex Syriæ, victus eſt & ſeruatus ad veniam, captiuus
quoque libertati donatus, & remiſſus ad regnum eſt. Quòd
fuit diuinæ ſententiæ, non ſolum euaſit Achab, ſed etiã triũ-
phauit: quòd ipſius ignauiæ, hoſtem ſibi, à quo vinceretur,
armauit: & certè fuerat monitus à Propheta, dicẽte: Cogno-
ſce & vide quid facias. Monitus inquam erat, eò quòd con-
tra Syriæ regis pueros deberetur gratiæ cœleſtis auxilium,
quoniam dixiſſent: Deus montium, deus Iſraël, & non deus 3.Reg.20.
Baal: propter hoc, inquit, obtinuerunt pro nobis. Et ideo,
inquit, ſi non plenè obtinuerimus eos, in locum Syriæ regis
Satrapas conſtituite, vt virtutem illis & potentiam regis au-
B ferret. Denique primo congreſſu vicit, vt fugaret hoſtẽ: ſe-
cundo vicit, quando captũ imperio ſuo reddidit. Qua cauſ-
ſa vincendi eius euidenter reſultauit oraculum, dicente vno
ex filiis prophetarum ad proximum ſuum: Occide me, Et
noluit homo occidere eum. Et dixit: Eo quòd non obedi-
ſti verbo domini, ecce tu recedes à me, & interficiet te leo.
Et receſſit ab eo, & innenit eum leo, & interfecit eum. Et
poſt hoc alius propheta aſtitit ante regem Iſrael, & dixit ad
eum: Hæc dicit dominus, quoniam dimiſiſti tu virum ex-
terminationis de manu tua: ecce anima tua pro anima illius,
& populus tuus pro populo illius. Liquet igitur his oraculis
quòd dominus etiam circa indignos promiſſa ſua ſeruet: ſed
impios aut ſtultitia ſua opprimi, aut alia præuaricatione dã-
nari, etiam ſi primæ præuaricationis laqueos euaſerint.

FINIS.

C *CAPITA LIBRI DE HELIA ET IEIVNIO.*

Qua ratione diuinum ad patres reſultauerit oraculum vt e-
gredientes ad bellum tuba canerent, & cur nos etiam tu-
ba canere debeamus. Caput I.
Quàm magna virtus ſit ieiunij, quãq; ſpecioſa ac valida eius
militia, exemplo Chriſti, atque ſancti Heliæ cõprobata.
Caput II.
Quid ſit ieiunium. Et de ieiunio ſancti Ioãnis, & qualis eſca
à nobis quærenda ſit. Cap. III.
De origine & antiquitate ieiunij, à quo primus vſus mundi
cœpit, quòd in paràdiſo pro prima lege conſtitutũ fuit.
Quódque ieiunium operiat id quod gula denudauerit.
Caput IIII.
Quod ebrietas Noë obdormire fecerit, & per ignorantiam
nudauerit. Quódque ebrietas ſeruitutem & inceſtum in-
duxerit. Et quomodo Abraham non miniſtrauerit vi-
num in ſuo conuiuio, neque Ioannes eo vſus fuerit, ne-
D que Moyſes amaritudines aquarum vino temperauerit.
Caput V.
De lege ieiunij à Moyſe data, & de ieiunio eiuſdẽ. Et quòd
ſterilitatem matrum Sampſon & Samuelis abſtinentia vi-
ni fœcundauerit, quibúſque cibis Heliſæus filios prophe
tarum aluerit. Cap. VI.
Quòd tres pueri Hebræorum ieiuni in caminum ignis in-
trantes, nõ ſolum non læſi, ſed & illic refrigerati fuerint.
Et quòd Danielis ieiunium etiã leones ieiunare docuerit.
Caput VII.
De vtilitatibus ieiunij. Et de eſcarum laqueis, & inquietudi
ne & periculis conuiuiorum. Cap. VIII.
Qua ratione potentes prohibeantur vina bibere, & de ieiu-
nio Iudith. Quódque Heſter pulchrior facta ſit ieiunio,
Aman autem ſuæ ebrietatis pœnã exſoluerit. Ac de mul-
tis excellentibúſque ieiunij præconiis. Cap. IX.
Quẽadmodũ myſtica mẽſa ieiunio cõparetur. Et quę fames
faciat acceptabile ieiuniũ. Quídque ſit quod dicitur: Cũ
ieiunatis, vngite capita veſtra. Et de duplici capite, ac de
vnguento

vnguento ſobrietatis,& oleo lætitiæ. Cap. X.

Quod amara optabiliora ſint dulcioribus. Et quomodo eſca ad horam dulcis, in poſterum exemplo Eſau amarior efficiatur. Et quòd nihil proſit ieiunium ad iactantiam factum. Cap. X I.

Quemadmodum ebrietas in omne facinus præcipitet. Et de conuiuiis lubricorum hominum. Cap. X I I.

De conuiuiis præliatorum & fortiſſimorum adoleſcentum. Et de potu ad æquales calices. Et de furoris poculo. Caput X I I I.

De reprehenſione eorum qui conuiuia illicita præparant:& quòd maior ſit vis vini, quàm veneni. Cap. X I I I I.

Quid de ebrietate Eſaias loquatur. Et quòd non ſolum vinum, ſed etiam ſicera inebriet. Et quid ſignificet, Calix aureus Babylon in manu domini. Et quomodo vas apoſtolorum fictile ſit. Cap. X V.

De magna ebrietatis deteſtatione. Cap. X V I.

De obteſtationibus & ſacramentis potantium, quæ violare nephas arbitrãtur. Et quomodo ſæpe vino ſecretiora hominis extorqueantur. Quódque frequens ingurgitatio interiora hominis abſumat. Cap. X V I I.

Quomodo etiam fœminæ vſque ad ebrietatem bibant, & inde in plateis inuerecundos viris ſub conſpectu adoleſcentulorum intemperantium ducãt choros. Et quid boni ſit ſobrietas, quid mali intemperantia. Cap. X V I I I.

Quid ſibi ſperare debeant bene paſti & luxurioſi. Et de viſione Tyri. Quódque mare nulla neceſſitate, ſed ſola humana intemperantia inquietatum fuerit. Et quomodo luxurioſi nauibus aſſimilentur. Cap. X I X.

Quis dicatur cantus meretricis, de quo in Eſaia: Eritq; poſt annos ſeptuaginta Tyrus vt canticum meretricis. Et de miſericordia medici, & ſaluatoris gratia, & quibus modis quærenda ſit. Cap. X X.

Quomodo intelligendum ſit illud prophetæ: Ecce venit dominus diſperdere orbem terrarum. Et quomodo athletæ ſimus, quibus multis certaminibus in ſtadio currendũ eſt pro brauio:& ideo ſobrietate & abſtinẽtiæ exercitio nobis opus ſit. Cap. X X I.

Qua ratione corpus noſtrum ieiuniis caſtigandum ſit, comeſſationéſque indecuræ fugiendæ, ne ſuccũbẽtes in ſtadio, exortes veniæ, multis fautoribus mœrorem afferamus. Et de ablutione aquę baptiſmatis, quódque feſtinãdum ſit ad gratiam. Cap. X X I I.

Diui Ambroſij

MEDIOLANENSIS EPIſcopi de Helia & ieiunio Liber unus.

Qua ratione diuinum ad patres reſultauerit oraculum, ut egredientes ad bellum tuba canerent: & cur nos etiam tuba canere debeamus. Caput I.

DIuinum ad patres reſultauit oraculum, vt cum egrederentur ad bellum, tuba canerẽt, cuius ſonitu dominus reminiſceretur populi ſui, quo petitum conferret auxilium: plúſq; miſericordiæ ſuæ incẽtiua cognoſcẽtes in diebus lętitiæ ſuę, in neomeniis ſuis concinerent tubarũ ſono. Vnde & Dauid dicit: Canite initio menſis tuba, in die inſignis ſolennitatis veſtræ. (Pſalm. 80.) Veniet igitur nobis dies ſolennitatis, & iam appropinquat: Canamus tuba tanquã in prælium progredientes. Canamus tuba, vt annunciemus ſolennitatis diem. ſimul nobis & certamen imminet, & victoria repromittitur. Victoria noſtra crux Chriſti eſt, trophęũ noſtrum paſcha eſt domini Ieſu. Sed ille ante eſt præliatus, vt vinceret, non quod ipſe egeret certamine, ſed vt nobis

A formam debellãdi præſcriberet, & poſtea daret gratiam triumphandi. Certamen noſtrum ieiunium eſt. Deniq; ieiunauit ſaluator, & ſic tentator ad eum acceſſit. Et primum gulæ direxit ſpiculum, dicens: Si filius dei es, dic lapidi huic vt panis fiat. (Matth. 4.) Ille cibum velut eſcam laquei prætendit, vt ſic illaquearet appetentiam corporalem. Dominus ieiunium prætulit, vt laqueos tentatoris ſui & vincula diſſolueret. Deniq; ſic habes ſcriptum: Nõ in ſolo pane viuit homo, ſed in omni verbo dei. (Deute. 8.) Illo laqueo Adam fuerat ſtrãgulatus, hac abſolutione diabolicæ quæſtionis omnis homo eſt liberatus.

Quàm magna uirtus ſit ieiunij, quàmque ſpecioſa ac ualida eius militia: exemplo Chriſti, atque ſancti Heliæ comprobata. Cap. II.

MAgna virtus eſt ieiunij. Deniq; tam ſpecioſa militia eſt, vt ieiunare delectaret & Chriſtum: tam valida, vt ad cœlum homines eleuaret. (Matth. 4.) Et vt humanis magis quàm diuinis vtar exemplis, Heliæ ieiuno ore vox emiſſa cœlũ clauſit ſacrilego populo Iudæo-

B rum. Etenim cum à rege Achab altare eſſet Idolo conſtitutum, (3 Reg 17) ad verbũ prophetæ tribus annis & ſex mẽſibus ros pluuiæ non cecidit ſuper terram. Digna pœna, quæ intemperãtiam digne coërceret, vt cœlum impiis clauderetur, qui terrena polluerant. Dignum etiam, vt ad condemnationem regis ſacrilegi propheta ad viduam in Sareptam Sidoniæ mitteretur: quæ quoniam deuotionem cibo prætulit, meruit vt ariditatis publicæ ſola non ſentiret ærumnam. Itaq; nõ defecit hydria farinæ, cum torrentis fluenta deficerent. Quid eius reliqua contexam? Ieiunus filium viduæ ab inferis reſuſcitauit. Ieiunus pluuias ore depoſuit, ieiunus ignes de cœlo: ieiunus curru raptus eſt ad cœlum, & quadraginta dierũ ieiunio diuinam acquiſiuit præſentiam. Tunc denique plus meruit, quando plus ieiunauit. Ieiuno ore ſtatuit fluẽta Iordanis, & redundantem fluminis alueum repente ſiccatũ, pulueruleoto tranſmigrat veſtigio. Merito illum dignum cœlo diuina iudicauit ſententia, vt cum ipſo raperetur corpore,

C quoniam cœleſtem vitam viuebat in corpore, ac ſupernę vſum conuerſationis exhibebat in terris.

Quid ſit ieiunium. Et de ieiunio ſancti Ioãnis, & qualis eſca à nobis quærenda ſit. Caput III.

QVid eſt enim ieiunium niſi ſubſtãtia & imago cœleſtis? Ieiunium refectio animæ, cibus mentis eſt. Ieiunium vita eſt angelorum, ieiuniũ culpę mors, excidium delictorum, remediũ ſalutis, radix gratiæ, fundamentum eſt caſtitatis. Hoc ad deum gradu citius peruenitur: hoc gradu Helias aſcendit, antequàm curru hãc hæreditatem ſobrietatis & abſtinentiæ ad cœlum abiens diſcipulo dereliquit. In hac virtute & ſpiritu Heliæ venit Ioannes. Denique in deſerto & ille vacauit ieiuniis. (Matt. 3.) Eſca autẽ eius erat locuſta, & mel ſylueſtre. Et ideo quia vitę humanę poſſibilitatẽ continentia ſupergreſſus fuerat: non homo, ſed angelus æſtimatus eſt. De ipſo legimus: Etiam plus quàm propheta. Hic eſt de quo ſcriptũ eſt: Ecce mitto angelum meũ (Matth. 11.)

D ante faciem tuam, qui præparabit viam ante te. Quis humana virtute equos igneos, currus igneos potuiſſet aſcendere, regere currus aëreos, niſi qui naturam humani corporis incorruptibilis ieiunij virtute mutaſſet? Sed de Heliæ geſtis plurima iam frequenti diuerſorum librorum ſermone digeſſimus: & cauendum arbitror ne in eadem recurramus, cum præſertim in opere ſuo ipſe laudetur. Imitemur ergo illum, & eam eſcã quæramus, cuius virtute dieb' ac noctibus progredientes, ad ſupernorum poſſimus cognitionem venire. Non enim omnis eſca materialis, nec omnis cibus corporalis. Eſt cibus mẽtis, vt diximus, quo epulatur anima, de quo ait dominus: Meus cibus eſt vt faciam voluntatẽ patris mei (Ioan. 4.) qui in cœlis eſt. Hic cibus angelorũ eſt, vt diuino famulẽtur imperio. Nulla illis cura mentarum, nullus conuiuiorum vſus, nullæ repoſitæ epulæ, nullus vini potus aut ſiceræ, nulla diſtentio corporis, nulla ventris offenſio.

De origine & antiquitate ieiunij, à quo primus uſus mundi cœpit, quòd in paradiſo pro prima lege conſtitutum fuit. Quódque ieiunium operiat id quod gula denudauerit. Caput IIII.

ITaque ne terrenum quis aut nouellum puter eſſe A
ieiuniũ, primus vſus mundi à ieiunio cœpit, quã-
do lux clara reſplenduit. Secũdus dies in ieiunio,
quando cœli factum eſt firmamẽtum. Tertio die
pabulum terra germinauit, natura obſequium præbuit, ieiu-
nium tamen cœleſtis diſciplina ſeruauit. Quarto die lumi-
naria facta ſunt Solis & Lunæ, & adhuc ieiuniũ. Quinto die
produxerunt aquæ reptilia animarum, & volatilia volantia
ſuper terram ſecundum firmamentũ cœli, & vidit deus quia
Gene.1. bona ſunt, & benedixit eis dicens: Creſcite & multiplicami-
ni, & replete aquas quæ ſunt in mari, & volatilia multipli-
centur ſuper terram. & adhuc ieiunium. Denique bnedixit
ea. Scriptum eſt, Et dixit: Creſcite. & non dixit, Edite & mã
ducate. Sexto die beſtiæ ſunt creatæ, & cum beſtiis orta e-
dendi poteſtas eſt, & vſus eſcarum. Vbi cibus cœpit, ibi fi-
nis factus eſt mundi. Vbi cœpit ſua incrementa neſcire, ibi
cœperunt diuina circa eum opera feriari. Quo indicio de- B
claratum eſt quòd per cibos mundus haberet imminui, per
quos deſiit augeri. Nemo delictum ſciebat, nemo pœnam
Ibidem.2. timebat, nemo nouerat timorem. Plantauit dominus para-
diſum ad gratiam beatorum, poſuit ibi hominem operari, &
cuſtodire eum. Et vt ſciamus non eſſe nouum ieiuniũ, pri-
mam illic legẽ conſtituit de ieiunio. Sciebat enim quòd per
eſcam culpa haberet intrare. Intrauerat prima pœna de ieiu
nij præuaricatione, dicente mandato dei: De ligno quod eſt
ſcientiæ boni & mali, non comedetis: qua die autem man-
ducaueritis ex eo, morte moriemini. Euſque autem nemo
præuaricari nouerat, vt adhuc orta non eſſet quæ prima eſt
præuaricatio. Indictũ ieiuniũ abſtinẽtiæ lex à domino deo,
præuaricatio legis à diabolo, culpa per cibum, latebra poſt
cibum. Cognitio infirmitatis in cibo, virtus firmitatis in ie-
iunio. Denique quamdiu interdictis abſtinuere, neſciebant
eſſe ſe nudos. poſteaquam manducauerunt de interdicta ar-
Gene.3. bore, nudatos eſſe ſe cognouerunt. Merito ergo mulier vbi
culpę agnouit authorem, interrogata reſpondit: Serpẽs per-
ſuaſit mihi, & manducaui. Serpens gulæ perſuadet, dominus
Matth.26. ieiunare decernit. Denique ipſe ait: Ieiunate & orate, ne in- C
tretis in tentationem. Itaque gula de paradiſo regnantẽ ex-
pulit, abſtinentia ad paradiſum reuocauit errantem. Et di-
Gene.3. xit deus: Ecce Adam factus eſt quaſi vnus ex nobis. Irri-
dens vtique deus, non approbans dicit. hoc eſt, Putabas te
ſimilem fore noſtri? quia voluiſti eſſe quod non eras, deſiſti
eſſe quod eras. Itaque dum ſupra te eſſe affectas, infra te eſſe
cœpiſti. Denique veſtiuit eum tunica pellicea prius, & ſic
ait: Ecce Adam. quaſi dicat: Ecce amictus tuus, ecce dignũ
indumentum tuũ. hic te veſtitus decet. Qui diuina affectãt,
tali digni habentur ornatu. Ecce quo te tua culpa deduxit,
ecce nũc in hac tunica pellicea tanquàm vnus ex nobis ape-
ruiſti oculos. Circunſpice diligenter, nudum te aſpicis, quẽ
veſtitum putabas. Gula ergo nudos facit, ieiunia operiũt &
Pſalm.68. exutos. Vnde dominus ait: Operui in ieiunio animam meã.
Bonum operimentum, quod animã tegit, ne à tentatore de-
prehendatur, ne à tẽtatore nudetur. Bonum velamen, quod
tegit culpam, tegit abſtinentia, tegit gratia. Beati enim quo-
Pſalm.31. rum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt peccata. D
Tegit gratia, dum remittit, & omnem abolet errorẽ. Tegit
abſtinentia, dum abluit vitium, & mœſto abſcondit affectu,
atque extenuat pœnitendo. Etenim ieiunium & eleemoſy-
na à peccato liberant. Opertus erat Adam virtutum vela-
mine priuſquam præuaricaretur, ſed tanquam exutus præ-
uaricatione vidit ſe eſſe nudum, quia indumentum quod ha
Eſaiæ.58. bebat amiſerat. In diebus enim ieiuniorum veſtrorum orie-
tur, inquit, tibi magnum lumen tuum, & ſanitas tua matura
orietur, & præcedet ante te iuſtitia, & circundabit te maie-
ſtas domini. Bonum veſtimentum lux. Scriptum eſt enim:
Circundatus luce ſicut veſtimento. Bonum veſtimentum,
Pſal.103. quando circundat dominus & operit ieiunantes.

Quod ebrietas Noe obdormire fecerit, & per ignorantiã nudauerit. Quódque ebrietas ſeruitutẽ & inceſtum induxerit. Et quomodo Abraham non miniſtrauerit vinum in ſuo cõuiuio. Neque Ioãnes eo uſus fuerit, neq; Moyſes amaritudines aquarum uino temperauerit. Cap. V.

A NVdatus erat Noe quãdo inebriatus eſt, texit eum Gene.9.
pietas filiorũ. Sed nudatus erat per ignorantiam,
non per intemperantiam. Adhuc enim vinũ ne-
ſciebatur. In principio generis humani ignoraba-
tur ebrietas. Primus ipſe plantauit vineam, dedit naturã, ſed
ignorauit potentiam. Itaque vinum nec ſuo pepercit autho-
ri. Quid mirum ſi cum dominus ipſe creaturas ſuas laudaue-
rit, & iſte miratus eſt? Itaque cũ eum delectaret reperti mu-
neris gratia, tentauit vehemẽtior creatura inſuetos ſenis ar-
tus, turbauit noua potio. Dormitauerunt, inquit, qui aſcen-
derunt equos. Aſcendit corporis voluptates, & iuſtus obdor Pſal.75.
miuit. Sed illius ebrietas nobis ſuadet ſobrietatem. Semel e-
nim inebriatus eſt Noe. Vbi enim malũ ebrietatis agnouit,
iuuentum ſuum ad remedium temperauit, nõ effudit ad vi-
tiũ. Vnde & Apoſtolus ait: Modico vino vtere propter fre- 1.Timo.5.
quentes tuas infirmitates. Manebat antequàm vinum inue-
B niretur omnibus inconcuſſa libertas, nemo ſciebat à cõſor-
te naturæ ſuæ obſequia ſeruitutis exigere. Non eſſet hodie
ſeruitus, ſi ebrietas non fuiſſet. Obrepſerat quidem iam fra-
ternæ pręlationis inuidia, manebat tamẽ adhuc paternę pie-
tatis reuerentia. Læſa pietas eſt, dum ridetur ebrietas. Non
illis itaque ſolis nocent vina quos tentãt, ſed & illis amplius,
quorum oculis temulenta ebriorum mẽbra nudantur. Hinc
riſus irreuerens naſcitur, hinc libido flammatur, vt multo
maiore temulentia eos vina perturbent, quorum oculos ac
mentes inebriauerint, quàm quorum membra proſtraue-
rint. Legimus etiam quòd patrem Loth inebriauerint filiæ Gene.19.
in monte, ad quem timentes incendium Sodomitarum con-
fugerant, & habitabant in ſpelunca. Conuenit ebrietati atq;
concurrit ætas, ſexus, ſolitudinis locus, ferarum magis lati-
bulis, quàm humanis aptior domiciliis. Fuit itaque ebrietas Gene.18.
origo inceſti, peſſimæ regeneratricis partus deterior. At nõ
Abraham vina in ſuo conuiuio miniſtrabat, ſed immolabat
vitulum, butyrum & lac etiam angelis hoſpitibus exhibe-
bat. Cœli dominum, mundi agnoſcebat authorem: vinum
ergo exhibere nõ poterat. Sed rectè illic deerat materia pec
C cati, vbi erat remiſſio peccatorum. Denique annunciauit eũ
Ioannes neque manducans panem, neque bibens vinũ. Qui Lucæ.7.
enim Chriſtum annunciat, ab omni vitiorũ incentiuo præ-
ſtare ſe debet alienum. Vicit igitur ſanctum Noe, vel etiam
Loth Abrahæ nepotem ebrietas, quorum alter cum ieiuna-
ret, diluuio ſuperſtes fuit, alter incendio. Moyſen quoque
cognouimus ſitienti populo amaritudines aquarum tempe-
raſſe, non vina. Cui petra aquam vomuit, potuit & vini a-
bundantia non deeſſe. Denique dixit deus: Percuties petrã, Exodi.17.
& exiet aqua ex ea, & bibet populus. Non dixit, Exiet vi-
num populo. Periculoſum enim erat vinum populo mini-
ſtrare, quòd fortiores ferre vix poſſent.

De lege ieiunij à Moyſe data, & de ieiunio eiuſdẽ. Et quòd ſterilitatẽ matrũ Sãpſõ & Samuelis, abſtinẽtia uini fœcũdauerit, quibuſque cibis Heliſeus filios prophetarũ aluerit. Cap. VI.

DEnique Moyſes de ieiunio legem dedit, de vino
non dedit. Ipſum quoque ieiunantem non voces
magnæ, non fulgura & nubes nymboſa, non fu-
D migans Syna perterruit. Neque vero introiſſet
in nubem, & vocem dei loquentis de medio ignis ſine pe-
riculo ſalutis audiſſet, niſi munitus armis ieiunij fuiſſet. Exodi.34.
Quadraginta enim diebus ieiunauit in monte cum legem
acciperet à domino deo noſtro. Et in ſuperioribus qui-
dem montis lex dabatur Moyſi ieiunanti, in inferioribus
populo manducanti præuaricatio ſacrilega luxu accende-
batur epulantium. Quo ſpectaculo motus fregit tabulas
Moyſes, indignum iudicans vt ebrio populo lex daretur.
Itaque tabulas legis, quas accepit abſtinentia, conteri fecit
ebrietas. Quid vero alia dicam? Nónne ſterilitatem ma-
tris Sampſon, vini abſtinentia fœcundauit, & parientem Iudic.13.
fecit ſterilem? Quoniam iuxta præceptum domini vinum
non bibit. Nónne Annam non manducantem exaudiuit 1.Reg.1.
dominus, & infœcunditatem eius ſoluere ieiunia? Ex qui-
bus duo generati, vnus fortiſſimus, alius obſeruantiſſimus,
dignos ſe præbuerunt qui ieiuno gremio diu fori, & quo-
dam abſtinenti effuſi vtero viderentur. Idem itaque Sam-
pſon, qui matris ſobrietate generatus eſt, Allophylorum
inſul-

4. Reg 4. inſultantium ſibi ebrietatẽ vindicauit. Heliſæus vates quidem à magiſtro didicerat parſimoniam, cũ filios aleret prophetarum, vilis agreſtis grumulis menſas onerabat, & inemptis ſylueſtribus oleribus, hoſpitalitatis humanitate implebat officium. Quorum offenſi amaritudine, cum manducare non poſſent, leuis farinæ aſperſione omnem illam amaritudinem temperauit, abſtinentiæ propheticæ munere veneni vires euacuans. A

Quòd tres pueri Hebræorum ieiuni in caminũ ignis intrãtes, non ſolum nõ læſi, ſed & illic refrigerati fuerint. Et quòd Danielis ieiunium etiam leones ieiunare docuerit.

Caput VII.

Eſt quædam creaturæ natura, quam Adamantiũ vocant, nullò facilis igni conſumi, quæ impoſita focis igneſcit, illico ſublata de flãma tanquàm aquarum infuſione munda reſplendet. Talia erant Hebræorum puerorũ corpora, quæ de ieiunio Adamanti trãſformata natura, vapore ignis non ad diſpendium ſui, ſed ad gratiam mutabantur. (Danie. 3.) Denique cum furerent fornacis incẽdia, vt vltra quadraginta cubitos flamma per circuitum funderetur, conſumens plurimosquos repererat Chaldæorum, qui naphtha pice & ſtuppa atq; ſarmento alimenta ignibus miniſtrabant: vbi cum ieiunio ingreſſi ſunt, diſcuſſo ardore flammarũ in medio fornacis tepore, ſtatim roris ſpiritu refrigerantis humeſcere, ita vt eorũ nullus capillus capitis exureretur, quia illa quoque ieiunia comam pauerant. B (Danie. 9. Danie. 14.) Daniel trium hebdomadarũ ieiunio vir deſideriorum, leones quoque docuit ieiunare, miſſus in lacum, in Adamãtis rigorem abſtinentiæ ſoliditate membra durata nõ patuerunt vulneri. Sic eum conſtrinxerant ieiunia, vt in eius corpore ferarũ morſibus locus eſſe non poſſet. Clauſa tenebant feri leones ora, quæ abſtinẽtia propheticæ ſanctitatis comprimebat, vt ea aperire non poſſent, meriti quibuſdam vinculis alligata. Ieiunium itaque virtutem ignis extinxit, ieiunium ora obſtruxit leonum, ieiunium maris fluenta ſolidauit, ieiunium petram ſoluit in fontes aquarum. Virtute ieiunij contra ſuã mutata naturam & fluctus obriguit, & petra inundauit.

De vtilitatibus ieiunij. Et de eſcarum laqueis, & inquietudine & periculis conuiniorum. Cap. VIII. C

Sed quid vetuſtis vtar exemplis, cum abundet ieiunium etiam præſentium muneribus gratiarum? Quis deteriorauit domum ſuam ieiunio? Quis imminuit facultates? Cui non ſuſpecta luxuries? Cui non venerabilis abſtinentia? Cuius thorum appetiuit parſimonia? Cuius pudorem non læſit ebrietas? Ieiunium continẽtiæ magiſterium eſt, pudicitiæ diſciplina, humilitas mẽtis, caſtigatio carnis, forma ſobrietatis, norma virtutis, purificatio animæ, miſerationis expenſa, lenitatis inſtitutio, charitatis illecebra, ſenilis gratia, cuſtodia iuuentutis. Ieiunium eſt infirmitatis alleuamentum, alimentum ſalutis. Nemo crudelitatem * ieiunando incidit, nullus per continentiam ictum ſanguinis ſenſit, imò nullus non repreſſit & repulit. (* cruditatẽ.) Bonum itineris viaticum, bonum totius vitæ. Bonum in mari, ſedat naufragia, cibum ſeruat. Qui graue dicunt ieiuniũ eſſe, reſpondeant quis ieiunio defecerit? Multi in prãdio, pleríque dum vomunt epulum, fudẽre animam. Quod poſtremo animal ieiunium ſibi cauſſam fuiſſe mortis ingemuit? D Per eſcam laqueus non cauetur, in eſca hamus latet, & cibus deducit in foueam, cibus inducit in retia, cibus viſco etiam aues illigat, cibus volantes deponit ad mortem. Quæ non propter ventris pericula muta animalia crimen neſciunt? & in hoc ſolo tanquàm pro crimine puniuntur. Ieiuniũ ſobrietas mentis eſt, hoc vigent ſenſus, in hoc iudicia tractãtur, in conuiuio pocula. Ieiunium cuſtodit diſciplinam, luxuriam ſequitur inopia. Mater eſt luxuria famis, ſecundum propheticum dictum. Ieiunium quietem diligit, luxuria inquietudinẽ. Obſonator eſt, qui antequàm luceat, fores pulſat alienas, & tanquàm bellum aliquod immineat, excitat dormientes. Turbatum vides, anhelantem aduertis, interrogas quæ cauſſa perturbationis ſit. Poſcit, inquit, dominus meus, vbi vinum melius veneat, quærit vbi durior vulua curetur, vbi iecur mollius, vbi phaſianus pinguior, vbi piſcis A recentior. Curſitat per diuerſa: & cum inuenerit, ſummo curſu properat. Inquietat dominum ſomnolentum, auctionatur precia. ſi precium mouerit piſcis, nuſquam meliorem aſſerit inueniri, imò deeſſe. Heri, inquit, tempeſtas, hodie procella, vix iſtum potui latentem deprehendere. Multi concurſant in macello: ſi tu reddideris, alter plus dabit, & quid exhibebis in prandio? Iſtius vini ille natalis eſt, hæc ex illo lacu lecta oſtrea, talis fit de ſingulis iactatio. Haſta quædam agitatur inter obſonatorem & paſtorem. Turbatus addicit patrimonium, rogat adhuc per quos ſuorum bonorum iura minuantur. Curritur ad coquinam, fit ingens ſtrepitus, fit tumultus. Tota exagitatur familia, male dicũt omnes, quòd nulla his requies detur. Tandem aliquandò da requiem coquo. Inſtat ſtatuæ pincernæ dextera ſummo gelu riget. Ille in frigida exercet manus, illi marmorã lauaturi, munda pauimenta vino madida, & ſpinis cooperta piſcium: & quanti dum ambulant vulnerantur? In ipſo conuiuio clamor epulantium, gemitus vapulantium. Siquis forte diſplicuit amicis, illi rident, tu indignaris. B Sileat aliquando domus à multis perturbationibus huc atque illuc diſcurrentium, à ſono immoderatorum animalium. Vacet fumò, & ſemiuſtulatorum nidore, non coquina, ſed carnificina: putes prælium geri, non prandium curari: ita ſanguine omnia natant. Male dominicæ ſeruitur gulæ, quę ſemper expetit, nunquàm expletur. Quid enĩ inſatiabilius vẽtre? Hodie ſuſcipit, & cras exigit. Cum impletus fuerit, diſputatur de continentia: cum digeſſerit, vale virtutibus dicitur, quærit luxuriam. Inter pocula philoſophia prædicatur, inter philoſophos vina laudantur. Vigiliæ, inquit, & cholera, & tortura viro inſatiabili. (Eccli. 31.) manducat, & paulopoſt pœnitet. non illum diutius ſua intemperantia delectauit. Attende diuitem qui induebatur purpura & byſſo, & epulabatur quotidie ſplendide, (Lucæ. 16.) cuius ad ianuas mẽdicus ille Lazarus iacebat plenus vlceribus, cupiens ſaturari ex his quæ de menſa cadebant diuitis. Paulopoſt cũ eſſet mortuus, cœpit rogare poſitus in inferno, vt extremum digiti ſui pauper ille in aquam intingeret, & refrigeraret linguam eius, quæ ardebat incendio. Vbi illæ copiæ? vbi illæ ebrietates? Sitit qui inebriabatur, abundat qui mendicabat. In ipſo conuiuio C dum bibunt, ſitiunt: & cum inebriati fuerint, amplius bibũt. Quaſi aperto gurgite vinum iam non bibitur, ſed infunditur: poculum non libatur, ſed exinanitur.

Qua ratione potentes prohibeantur vina bibere, & de ieiunia Iudith. Quódque Heſter pulchrior facta ſit ieiunio, Aman autem ſuæ ebrietatis pœnam exſoluerit. Ac de multis excellentibuſque ieiunij præconiis. Caput IX.

Spinæ, inquit, naſcũtur in manib' ebrioſi, & ipſe ſe vulnerat, & vlcera ſibi in pectus adigit. (Prouer. 26.) His ſpinis ſcidit veſtimentum fidei quod accepit, & theſaurum ſuum ſeruare nõ poterit. Omnis enim ebrioſus & fornicator egebit, & induet ſe ſciſſa veſtimẽta inſipiẽtiæ. Et ideo potentes vinum prohibentur bibere: ne cũ biberint, obliuiſcantur ſapientiam. Denique bibebant vinum in ebrietate potẽtes qui Holoferni prĩcipi militiæ regis Aſſyriorũ ſe tradere geſtiebant: ſed non bibebat fœmina Iudith, ieiunans omnibus diebus viduitatis ſuæ, præter feſtorum dierum ſolennitates. (Iudith. 8.) D His armis munita proceſſit, & omnem Aſſyriorum circumuenit exercitum. Sobrij vigore cõſilij abſtulit Holofernis caput, ſeruauit pudicitiam, victoriã reportauit. Hæc enim ſuccincta ieiunio, in caſtris ſe prętendebat alienis. Ille vino ſepultus iacebat, vt ictum vulneris ſentire non poſſet. Itaq; vnius mulieris ieiunium innumeros ſtrauit exercitus ebriorum. Heſter quoq; pulchrior facta eſt ieiunio. (Heſter. 14.) Dominus enim gratiam ſobriæ mentis augebat. Omne genus ſuum, id eſt, totum populũ Iudęorum à perſecutionis acerbitate liberauit, ita vt regem ſibi faceret eſſe ſubiectum, non libidinis ardore flammatum, ſed cœleſti miſeratione conuerſum, ita vt & pœna retorqueretur in impium, & honor ſacris redderetur altaribus. Itaq; illa quę triduo ieiunauit continuo, & corpus ſuum aqua lauit, plus placuit, & vindictam retulit. Amã autẽ dum ſe regali iactat conuiuio, inter ipſa vina pœnam ſuæ ebrietatis exſoluit. Eſt

ergo ieiunium reconciliationis ſactificium, virtutis incre- A
mentum, quod fecit etiam fœminas fortiores augmento gra
tiæ. Ieiunium neſcit fœneratorem, non ſortem fœnoris no-
uit, non redolet vſuras. Menſa ieiunantiũ non ſtrangulat fi-
lium, continentes viri paternę centeſimæ. Non vexat viduã
oppignerata ſobrij viri, viri defuncti non deſcenerata exclu
dit hęredem aula ieiunij. Etiam ipſis ieiunium conuiuiis dat
gratiam. Dulciores poſt famem epulæ fiunt, quæ aſſiduitate
faſtidio ſunt, & diurna continuatione vileſcunt. Condimẽ-
tum cibi ieiunium eſt. Quanto auidior appetẽtia, tanto eſca
iucundior. Commendat ſitis poculum, neſcit vinum quæ-
rere. Ieiunus quicquid hauſerit, tranſmittit ad ſatietatem,
non ad iodicium nari ſuſpendit. Vſu etiam precioſa dege-
nerant: quorum autem difficilis poſſeſſio, eorum grata per-
functio. Ipſe Sol poſt noctem gratior: ipſa lux poſt tene-
bras ſplendidior: & poſt vigilias ſopor dulcior: ipſa ſa-
los poſt ægritudinis tentamenta iucundior. Ab ipſo mun-
di conditore didicimus ſæpe diuerſitatibus cumulari gra-
tiam. Patrocinatur ergo & conuiuio fames, vt gratior fiat B
menſa ieiunis.

Quemadmodum myſtica menſa ieiunio comparetur. Et quæ fames faciat acceptabile ieiunium. Quidque ſit quod dicitur: Cum ieiunatis, ungite capita veſtra. Et de duplici capite, ac de unguento ſobrietatis, & oleo lætitiæ.

Caput X.

Pſalm.22. MYſtica qooque menſa ieiunio cõparatur. Illa mẽ-
ſa, de qua dicit Dauid: Paraſti in conſpectu meo
menſam aduerſus eos qui tribulant me. Mẽſa iſta
famis acquiritur precio: & poculũ illud inebrians
ſobrietate, cœleſtium ſacramẽtorum ſiti quæritur. Dixit e-
Eſaiæ.55. nim dominus: Qui ſititis, ite ad aquam: & quicunque nõ ha-
betis argentum, ite & emite, & bibite, & manducate. Et alibi
Eſaiæ.65. ait: Ecce qui ſeruiunt mihi, manducabunt: vos vero eſurie-
tis. Qui vos, niſi qui ante potaſtis? De quibus ſupra dixit:
Paraſtis dæmoniis menſam, & impleſtis fortunæ poculum.
Ergo ſi ad menſam illam venerabilẽ, ieiunia ſancta nos per- C
ducunt, ſi hac fame illa quæ ſunt æterna mercamur, quid de
iis dubitamus quæ in vſu humano ſunt, quòd etiam ſuauio-
ra hæc nobis faciat ieiunium? Non autem omnis fames acce
ptabile ieiunium facit, ſed fames quæ dei timore ſuſcipitur.
Conſidera. Quadrageſima totis præter ſabbatum & domi-
nicam ieiunatur diebus. Hoc ieiunium domini paſcha con-
cludit. Venit iam dies reſurrectionis, baptizantur electi, ve
niunt ad altare, accipiunt ſacramenta, ſitientes totis hauriũt
venis. Merito dicunt ſinguli refecti ſpiritali cibo, & ſpiri-
Pſal.22. tali potu: Paraſti in conſpectu meo menſam, & poculum
tuum inebrians quàm præclarum eſt. Non ſola autem fames
Eſaiæ.58. quæritur, ſed planè diſciplina ieiunij. Denique aliis dicitur:
In diebus ieiuniorum veſtrorum inuenitis voluntates ve-
ſtras, & omnes ſubditos veſtros ſtimulatis. Ad iudicia & ri-
xas ieiunatis, & pulſatis pugnis. Vt quid mihi tale ieiuniũ,
ita vt audiatur in clamore vox veſtra? Non hoc ieiunium
ego elegi, & diem ad humiliandum animam ſuam hominẽ:
nec ſic flectas vt circulum collum tuum, cinerem etiam & D
cilicium ſubſternas, nec ſic vocabitis ieiunium acceptum.
Non tale ieiunium ego elegi, dicit dominus. Quòd ieiuniũ
improbetur, audiuimus: nunc audiamus quod ſit probabile.
Sed ſolue omnem colligationem iniuſtitiæ tuæ, diſſolue o-
bligationem violentarum commutationum, dimitte confra
ctos in remiſſionem, & omnem conſcriptionem iniquam di
rumpe. Frange eſurienti panem tuum, & egenos non haben
tes tectum induc in domum tuam: & ſi videris nudum, co-
operi eum: & domeſticos ſeminis tui non deſpicias. Vides
quæ ſpecies ſit & forma ieiunij? Quia mẽtes abditas probat,
Pſalm.1. vt orationi vaces, & in lege dei die ac nocte mediteris. Ipſa
figura corporis plena iuſtitiæ grauitate, nullus rubor ebrie-
tatis circunfuſus genas iouentiũ offendat aſpectus, ſed vul-
tus caſto micet pallore reuerendus, ſermo grauior, oculus
verecundior, greſſus ſtabilior atque moderatior. Plerumq;
enim in turbatione inceſſu proditur motus animorum. Vul-
tus intentior, & quidam cogitationis ſuæ arbiter, & tacitus
cordis interpres, vt neque triſtitiam prætexat, neque ſolua-
A tur riſu incontinẽti. Nõ enim ſuperfluum hoc putes noſtræ
cõmonitionis, cùm ſapientia dicat in euangelio: Cum autem Matth.6.
ieiunatis, nolite fieri ſicut hypocritæ triſtes. Ideo dixit hy-
pocritas, eò quòd ſimulatione alienam perſonam induant, Hypocritæ.
ſicut in ſcena qui tragœdias canunt, pro eorum dictis quo-
rum perſonas gerunt, motus ſuos excitant, vt aut iraſcan-
tur, aut mœreant, vel exultent. Affectant enim iſti vt ieiu-
nare videantur hominibus magis quàm deo, cupientes iſti
probari quod faciebant Iudæi. Ideo nobis dicitur: Vos au-
tem cum ieiunatis, vngite capita veſtra, & faciem veſtram
lauate, ne pareatis hominib⁹ quia ieiunatis, ſed patri veſtro
qui eſt in abſcondito: & pater veſter qui videt in abſcondi-
to, reddet vobis. Quid eſt, Vngite caput veſtrũ? Sed & lu-
xurioſi dicunt: Vino & vnguentis nos repleamus. Vnguẽ- Sapien.2.
to enim ſe vngunt, qui corpori odoris gratiam quærũt. Sed
& illa vnguenta libidinis illecebras mouere conſueuerunt.
Aliud eſt ſobrietatis vnguentum, de quo dicit eccleſia ad
ſponſum ſuum: Vnguentum exinanitum nomẽ tuum. Aliud Canti.1.
B oleum quo artus animæ & quædam membra pingueſcunt.
Vnde & Dauid dicit: Impinguaſti in oleo caput meum. Et Pſalm.22.
hoc eſt oleum lætitiæ, quo vnctus eſt Chriſtus à deo patre,
vt præ omnibus ſuis emineret conſortibus. Hoc iubet vn-
gere caput noſtrum, vt oleo lætitiæ obducatur omnis ſimu
lata triſtitia, ne videaris ieiunium tuum vẽdere hominibus,
ne videaris contriſtari in animæ tuæ ſalute. Nemo enim tri-
ſtis coronatur, nemo mœſtus triumphat. Vnge ergo caput
tuum, vbi ſenſus ſapientis ſunt. Oculi enim ſapientis in ca- Ecclẽs.2.
pite eius. Ad myſteria vocaris, & neſcis: diſcis cum vene-
ris. Et reminiſcere illud: Sicut vnguentum in capite, quod Pſalm.132.
deſcendit in barbam Aaron: tunc cognoſces quid ſit, Vn-
gite caput veſtrum, quando placueris deo, vt tibi ſua pate-
faciat ſacramenta, & det gratiam ſpiritalem. Eſt & aliud ca-
put myſticum. Quod eſt illud? Audi: Caput mulieris vir, ca 1.Corin.11.
put autem viri Chriſtus. Mitte in Chriſtum, mitte etiam in
caput eius vnguentum. Caput eius deus eſt. Illa mulier ec-
cleſiæ typum gerens, quæ in caput eius miſit vnguentum,
C confeſſa eſt eius diuinitatem: & quæ in pedes eius miſit, con
feſſa eſt eius paſſionem. Vtraque laudatur. Et tu fac quo lau
deris, quo remiſſionem accipias peccatorum. Laua faciem
tuam, emunda animam tuam peccatricem, laua illam, & om
nem conſcientiam tuam. Index enim facies plerumque eſt
conſcientiæ, & quidam tacitus ſermo mentis, cum aut pec-
cato compungimur, aut integritate lætamur. Noli hanc ex-
terminare faciem, laua illam, & omnem ſordem conſcientiæ
tuæ dilue. Exterminat faciem ſuam, qui aliud corde gerit,
aliud foris prætendit. Non nos velut quadam impietate ope
riamus: quod intus eſt, foris luceat: quod foris eſt, intus ope
retur. Nemo in ieiunio culpam includat, præferat innocen-
tiam. Ieiunium etenim culpæ interfector eſt.

Quòd amara optabiliora ſint dulcioribus. Et quomodo eſca ad horam dulcis, in poſterum exemplo Eſau amarior efficiatur. Et quòd nihil proſit ieiunium ad iactantiam factum.

Caput XI.

D NEmo amarioribus præoptet dulciora. Dulcis vo-
luptas videtur, amarum ieiunium. Hoc amaro il-
lud dulce tollatur. Solent amara etiam ipſis plus
prodeſſe corporibus. Sicut enim cum in intimis
puerorũ viſceribus vermes ex cibi indigeſtione naſcũtur,
extingui non queunt niſi cũ amarior potus infunditur, aut
medicamentorum vis innoleſcit aſperior, quorum odore mo
riantur: ita profundum animæ virtus ingreſſa ieiunij, culpã
Gene.25. latentem interficit. Quid Eſau ſeruum fratri ſuo fecit? Nõ-
ne eſca ad horam dulcis, amara in poſterũ? Quid Iacob do-
minum fratri dedit? Nónne contemptus cibi, ad tempus a-
marior, ſed ſalubris in reliquum? Ipſa corpora dulcibus fre
quenter inflantur, & melle iecur tenditur, idem tamen eſcæ
amaritudine temperatur. Ideo non mediocris, ſed laudata
quæſtio: De manducante exiuit eſca, & de forti dulcedo.
Iudic.14. Alij habent: Et de triſti dulce: Græci codices maxime. Sed
& forte laborioſum eſt. Exit enim dulce de triſtitia vel la-
bore. Noli ergo te iactare cum ieiunas, noli gloriari, nihil ti-
bi prodeſt ieiunium. Quæ enim ad oſtentationem fiunt, non
in futurum

in ſuturum fructum extendunt ſuum, ſed præſentium mer- A
3 Reg. 19. cede conſumuntur. Helias in deſerto erat, ne quis eum ieiu-
nantem videret, niſi ſuli corui, qui eum paſcerent. Heliſæus
4. Reg. 4. in deſerto erat, vbi non inueniretur eſca, niſi amara. Ioannes
Matth. 3 in deſerto erat, vbi ſolas locuſtas & mel ſyluestre inueniret.
Ieiunantibus epulæ pio angelorum miniſterio defereban-
Danie. 14. tur. Prandebat Daniel inter ieiunantes leones. Ille prande-
bat alienum prandium, feræ non tangebant ſuum. Ieiunan-
tibus epulæ volant, prandētibus pedes vacillant. Ieiunan-
tibus manna de cœlo deſcendit, epulantibus culpa præuati-
cationis aſcendit.

Quemadmodum ebrietas in omne facinus præcipitet. Et de conuiuiis lubricorum hominum. Cap. XII.

SEd quid eſt hoc, dum de ieiunio diſputo, ſtrepi-
tus audio conuiuiorum. Niſi fallor, dū in ſermone
diſputo, meum redoluit prandium. Sonus ergo li-
terarum inuitat, impatientiæ exempla non terrēt.
Exodi. 32. Etenim qui ieiunantem, & ea quæ legis ſunt ferentem, expe B
ctato non paſſus eſt populus, vtique ſedit manducare & bi-
bere, & ſurrexerunt ludere. Videmus ſacrilegium ebrietati
fuiſſe coniunctū. Nam ſicut mater fidei continentia, ita per-
fidiæ mater ebrietas eſt. In quod facinus non iſta præcipi-
tat? Sedentes in foribus tabernarum homines, tunicam non
habentes, nec ſumptum ſequentis diei, de imperatoribus &
poteſtatibus iudicant, imò regnare ſibi videntur, & exerci-
tibus imperare. Fiunt ebrietate diuites, qui ſunt in veritate
inopes. Aurum donant, diſpenſant pecunias populis, ciuita-
tes ædificant, qui non habent vnde cauponi potus ſui pre-
cium ſoluant. Feruet enim vinum in his, & neſciunt quid
loquantur. Diuites ſunt dum inebriantur: mox vbi vinum
digeſſerint, cernunt ſe eſſe mendicos. Vno die bibunt mul-
torum labores. De ebrietate ad arma conſurgunt, calicibus
tela ſuccedunt. Pro vino ſanguis effunditur, & ipſum ſan-
guinem vina ſuderunt. Quàm fortes ſibi homines videntur
in vino, quàm ſapientes, quàm diſerti, quàm etiam pulchri
ac decori, cum ſtare non poſſint? Mens titubat, lingua bal- C
butit, pallor & ſanguis ora ſuffundit. Fateor ebrietatis hor
ror ſit, barbarico ferrum ruunt, vulgus in rixas. Si quis eo-
rum pugno fuerit percuſſus, videas ora ſauciorum vini la-
chrymas fundere, miſerabiles epilogos decantare. Habet
enim hoc temulentia, vt & molliat & reſoluat corda temu-
lentorum. Sicut enim ignis probat ferrum durum, ita & vi-
ni incendio etiam ſuperborum hominum cor liqueſcit. O-
mnes ſibi in vino æquales videntur, nullus inferior. Non
pauper diuiti cedit, vtpote quia pauperem ſe eſſe neſcit. Nō
infirmus valido, cui omnis in bibendo eſt fortitudo. Non
mendicus locupletiori, non ignobilis honorato: ſed cum bi-
bunt, illum regem habent, qui bibendo ſuperauerit viros.
Meritóque ſcriptum eſt: Aequalis vita hominibus, vinum
Eccli. 31. in ebrietate. Sed vtinam & quod ſequitur audires: Bibas il-
lud moderate, vt ſis ſobrius. Non habes quòd accuſes vi-
num, in iucunditatem creatum eſt, non in ebrietatē. Ab ini-
tio exultatio animæ & cordis eſt, ſi moderate bibas. Immo- D
deratio autem potus in iracundiam concitat, & ruinas mul-
tas efficit. Sed forte dicant has eſſe potationes vulgarium &
leuiſſimorum hominum. Veniamus ergo ad horum poten-
tium & fortiſſimorum conuiuia. Non ego hic vnguentatos
adoleſcentulos aut coronatos roſis proferam, qualem ferūt
illum fuiſſe qui delibutus vnguētis, redimitus floribus, ſub-
nixus meretricibus, antelucano potu ebrius, & diurno ce-
reorum comitatus lumine, philoſophorum auditorium di-
ſputantium ingreſſus ſit. Quo audito, coronas, vt aiunt, ſen-
ſim detraxerit, vnguenta deterſerit, ſcortis vale dixerit: phi
loſophus poſtea tantus euaſerit, vt eſſet ſobrietatis exem-
plum, qui fuerat ante ebrietatis ludibrium. Non enim emen
datum illis inuideo, doceam genus eorum luxuriæ à me non
eſſe ſimulatum. Certe ille ſi reſipuit à vino, fuit tamen ſem-
per temulentus ſacrilegio.

De conuiuiis præliatorum & fortiſſimorum adoleſcentum, & de potu ad æquales calices. Et de furoris poculo. Caput XIII.

IGitur hinc ad adoleſcentes lubricos, ad conuiuia
præliatorum veniamus. Inter arma prandendum
eſt. Stipatores hi ſunt bellici, qui miniſtrant ſuccin
cti auro, & Babylonicis lumbos ſuffulti baltheis:
aureis torquibus nitent colla, infantium aureis bullis zonam
tegūt, aureis thecis cultros includunt ſuos, quibus dimicēt:
Cū epulis diuidēdis aſſiſtunt pueri coma nitentes, ex gente
barbarica ad hos vſus electi, per ſingularū diſtincti ætatum
vices: Cernas poculorum diuerſorum ordines, aciem ordi-
natam putes, vaſa expoſita aurea & argentea, pompam arbi-
treris, cornu in medio vini plenum, non epularis, ſed prælia-
ris inſtrumentum buccinæ, quod diſcumbentes in certamen
accēdat. Primo minoribus poculis velut velitari pugna præ-
luditur. Verum hæc non ſobrietatis eſt ſpecies, ſed bibendi
eſt diſciplina. Etenim vt tragœdiarū actores primo ſenſim
vocem excitant, donec viuæ vocis aperiant iter, vt poſtea
magnis poſſint clamoribus perſonare: ita iſti quoque in prin
cipio præluſoriis ſe exercent poculis, vt irritent ſitim, ne
B forte reſtinguant eam, & ſatiati poſtea bibere non poſſint.
Ergo vbi recalere cœperint, poſcūt maioribus poculis, fer-
uor inardeſcit. Arctius * cibus ſiti exæſtuat, & vbi imminui * aridus.
vaſa cœperint, potu meraciore reparantur. Certant pocula
cum ferculis, & inter moras ſæpe geminantur. Deinde pro-
cedente potu longius, contentiones diuerſæ, & magna cer-
tamina, quis bibendo præcellat. Nota grauis ſi quis ſe excu
ſet, ſi quis temperandum forte vinum putet. Et hæc donec
ad menſas perueniatur ſecundas. At vbi conſummatæ fue-
rint epulæ, putes iam eſſe ſurgendum: tunc de integro potū
inſtaurant ſuum: & cum conſummauerint, tunc inchoare ſe
dicunt, tunc deferuntur phialæ, tunc maximi crateres quaſi
inſtrumenta bellorum. Ac ne immoderatum hoc arbitreris,
menſura proponitur, certatur ſub iudice, ſub lege decerni-
tur agonothetæ. Illic furor eſt ſtipendiū debilitatis, victo-
riæ præmium culpa. pendet anceps diu & dubius belli euē-
tus. Furor enim illic eſt præliaris. Cedunt pincernarum ma
nus vina fundentium, & coquorum labores calida miniſtrā
C tium. Cedunt qui menſuras ipſas bonas ſupereffluentes dili
genti librant examine ne quid effundant: non cedunt bibē-
tes. Sola illa ſunt ſine excuſatione certamina. In bello ſi quis
ſe inferiorem viderit, armis conuertit, & meretur veniam.
Hic ſi quis calicem conuertat, vrgetur ad potum. In ſcam-
mate ſi quis te manu leuat, exors quidem palmæ, ſed immu-
nis iniuriæ eſt. In conuiuiis etſi manum reuocet à vino, os
eius infunditur. Omnes inebriantur, victores, victíque, o-
mnes ebrij iacent, plerique ſopiti. Nec portari eos ad ſepul-
chrum licet, priuſquam qui paſcit, de omnibus vindictam
viderit, vt vlciſcatur diſpendium. Qui autem damna non
ſentit, hanc menſæ ſuæ gloriam putat, ſi ex ea vulnerati o-
mnes ac ſaucij tanquàm de arena exeant. Spectaculum tri-
ſte Chriſtianorum oculis, & miſerabilis ſpecies. Cernas iu-
uenes terribiles viſu hoſtibus de conuiuio portari foras, &
inde ad conuiuium reportari: repleri, vt exhauriant, & ex-
haurire, vt bibant. Si quis verecundior fuerit, vt erubeſcat
D ſurgere, cum iam immoderatos potus tenere non poſſit, an-
helare vehementius, ſudare, gemere, ſignis prodere quod
pudet cōfiteri. Ibi vnuſquiſque pugnas enarrat ſuas, ibi for
tia facta prædicat, narrat trophæa. Vino madidi & ſomno-
lenti neſciunt mente quid lingua proferat. Vnuſquiſq; ſter-
tit, & potat, dormit & dimicat: & ſi quando conſurrectum
fuerit, viri præliatores ſtare non poſſunt, greſſu vacillant.
Rident ſeruuli dominorum opprobria, manibus ſuis portāt
militem bellatorem, imponunt equo. Itaque huc atque illuc
tanquam nauigia ſine gubernatore fluctuant, & tanquā vul-
nere icti in terram defluunt, niſi excipiantur à ſeruulis. Alij
referuntur in ſcutis, fit pompa ludibrij. Quos mane inſi-
gnes armis ſpectaueras, vultu minaces, eoſdem veſperi cer-
nas etiam à puerulis rideri, ſine ferro vulneratos, ſine pugna
interfectos, ſine hoſte turbatos, ſine ſenectute tremulos, in
ipſo iuuentutis flore arentes.

De reprehenſione eorum qui conuiuia illicita præparāt: & quòd maior ſit uis uini, quàm ueneni. Cap. XIIII.

QVis tale miſcuit furoris poculum? Quis tantũ in- A
fudit mentibus venenum? Periclitatur homo vl-
tum eſſe de corpore, & ipſe ſibi reus eſt inſaniæ
voluntariæ, corruptela ſpontanea: & tamen nec
vos excuſamini qui vocatis vt amicos, & emittitis vt inimi-
cos. Quanto melius in terram tua vina fudiſſes? Sed & terra
inebriatur, & aſperiores etiam ipſas feras reddit ſi vini con-
tigerit odor. Denique vindemiæ tempore ſi vineam intrare
voluerint, ſolent ebrietate ſuccendi. Quid te delectant dã-
na ſine gratia? Rogas ad iucunditatẽ, cogis ad mortem. In-
uitas ad prandium, efferre vis ad ſepulchrũ. Cibos promit-
tis, tormenta irrogas. Vina prætendis, venena ſuffundis. Om
ne enim quicquid nocet, venenũ eſt. Tollit ſenſus, viſcera
exurit, ſomnum infert, caput vexat. Etiam maior vis vini q̃
veneni eſt. Denique venenum vino excluditur, nõ veneno
vinum. Merito deus per Moyſen non ſolum veneno, ſed e-
tiam draconum veneno vinum comparauit, dicens: Furor B
Deute. 32. draconum vinum eorum, & ira aſpidum inſanabilis. Et pul-
chre additur, inſanabilis. Multi enim reliquorum ſerpentiũ
veneno curãtur, nemo ebrietate. Certè veneno caro vulne-
ratur, vino mens. Noxia eſt ebrietas ad corporis ſanitatem,
menti etiam crimen adiungit. Aduerte etiam & perfidię ve-
nenum, vini declaratum nomine. Ait enim ſupra de alieni-
Ibidem. genis, qui neſcirent deum: De vinea enim Sodomorum vi-
num eorum, & vitis eorum vitis Gomorrę. vua eorum vua
fellis, botrus amaritudinis in ipſis.

*Quid de ebrietate Eſaias loquatur. Et quod non ſolum vi-
num, ſed etiam ſicera inebriet? Et quid ſignificet, Calix
aureus Babylõ in manu domini. Et quomodo vas apoſto-
lorum fictile ſit.* Cap. XV.

PVtatis me tanq̃ vino crapulatum, intemperantius
ieiunij prædicatione hunc miſiſſe ſermonem? Et
adhuc ſecundũ prophetas fortiſſimos viros quan-
ta præterij, quãto minora dixi, q̃ dominus locutus
Deute. 32. eſt. Audiſtis quid per Moyſen dixerit, audite quid in libro
ſermonum Eſaiæ ſcriptum ſit. Inuenitur enim dominus hu-
Eſaiæ. 5. iuſmodi verbis vſus, & ait: Væ iis qui conſurgunt mane, & C
ſectantur ſicerã, qui ebrij ſunt veſpertina, vinũ eos cõburet.
Cum cithara enim & pſalterio & tympanis vinũ bibunt: o-
pera autẽ domini non reſpiciunt, & opera manuum eius non
conſiderãt. Cui væ, inquit, cui iudicia, cui tumultus? Diuer-
ſa ſingulis, temulentis omnia. Væ enim iis qui ebrij ſunt ve-
ſperi. Quid ergo illis qui & ante veſperã, & frequenter in lu
Eſaiæ 5. ce madent? Ergo væ ſibi debitũ. Habẽt concertationes, cõ-
ſerunt lites, in cædẽ proſiliunt, & veniunt ad iudicia, vel vo
cantur. Habent ergo & iudicia tanq̃ rei. Fit nonnunq̃ gra-
3. Eſdræ 3. uior tumultus, quia vino mẽs peruertitur ebrioſi: & nõ me-
minit regis, nec magiſtratus, vt ſcriptum eſt: Et omnia aper-
ta facit loqui, & non meminerunt cum biberent, amicitiæ,
nec fraternæ neceſſitudinis. Sed non poſt multũ ſumunt gla
dios: & cum à vino merſi fuerint, & ſurrexerint, non memi-
nerunt ipſi quæ geſſerint. Habent ergo etiam dignam mer-
cedem tumultus. Prætercam certe ergo citharam, pſalteria,
tympana, quæ cognouimus conuiuiis huiuſmodi frequẽter
adhiberi, vt vino & cantu excitentur libidines. Pleriq; etiã D
Perſico more mulieres dignas temulentorum conſortio in-
duci iubent, & ab his phialas accipiũt, atque illis ſe ſubſter-
nunt ſedentibus. Et hunc ritum ſacratæ habent obſeruatio-
nes in ebrietatis miniſterium. Habent ergo vinũ & Barbari:
libenter his Romanus indulget, vt & ipſi ſoluãtur in potus,
& eneruati ebrietate vincantur. Nec ſolum vinum ebrietatẽ
facit, ſed ſicera. Denique Hebræi omnem potũ qui inebriat,
ſiceræ nomine vocant. Non immerito ergo væ illis, qui ma
ne ebrietatis potum requirunt, quos cõueniebat deo laudes
referre, præuenire lucem, & vacare orationi, occurrere Soli
iuſtitiæ, qui nos viſitat, & exurgit nobis, ſi nos Chriſto non
vino & ſiceræ ſurgamus. Hymni dicuntur, & tu citharam
tenes? Pſalmi canuntur, & tu pſalterium ſonas aut tympanũ?
Merito væ, qui ſalutem reliquis, mortem eligis. Vix dilu-
culum, & iam curſatur per tabernas, vinum quæritur, ex-
cutiuntur tapetes, accubitum feſtinant ſternere, lagenas ar-
genteas, auratos calices exponũt. Væ, inquit, iſta quærenti-
Hiere. 51. bus. Calix aureus Babylon in manu domini inebrians omnẽ

terram. A vino eius biberunt omnes gentes, ideo commotæ
ſunt. Et ſubito cecidit Babylon, & contrita eſt. Calix ergo
aureus contritus eſt: quia Babylon contrita eſt, quæ eſt ca-
lix aureus. Sed quamuis auro ſe iactet & precio, in domini
& ipſa eſt poteſtate. Denique diuina indignatione conteri-
tur. Qua ratione calix aureus? quoniam qui à veritate defi-
cit, quærit illecebrã, vt ſpecie ſaltem precioſa ad bibendũ
aliquos poſſit illicere. Conſtitue ante oculos tuos pompam
huius ſeculi, vide ſpecioſam illecebram, ſed inanem gratiã.
Non ſeducant te aurea vaſa & argẽtea. Habemus & nos the- 1. Corin. 4.
ſaurum in vaſis fictilibus. Vas apoſtolorum fictile eſt, ſed in
eo theſaurus eſt Chriſti. Væ ſiceram mane ſectantibus. Au-
reum eſt hoc vas, poculum eſt, & in eo poculo venenũ mor
tis, venenum libidinis, venenũ ebrietatis. Hoc qui biberit,
commouetur & cadit. Commouetur non ſolũ corpore, ſed
etiam corde turbato. Commoueri enim peccati eſt.

B *De magna ebrietatis deteſtatione.* Cap. XVI.

DEnique Cain exiens à conſpectu dei, habitauit in
terra Naim, quæ per interpretationem ſignificat
commotionẽ. Ergo qui calice aureo inebriatur,
peccato mouetur. Quid te ſub maledicto conſti-
tuis Cain illius parricidæ, vt tremens atque profugus mo- Matth. 27.
uearis? Sed & perſecutores domini tranſeũtes mouebant ca-
pita ſua. Exagitabat enim eos ſpiritus nequam, qui repleta à
ſe corpora mouere conſueuit. Et ille cum defuerit, tremor
deſinit: ebrietas autem perpetuum dat tremorem. Sudãt vi-
no corpora temulentorũ. ſi leuius ea tetigeris, exprimis vi-
num. Ebrietas fomentum libidinis, ebrietas incentiuum in-
ſaniæ, ebrietas venenum inſipientiæ. Hæc ſenſus hominum
mutat & formas, per hanc fiũt ex hominibus equi adhinni-
entes. Siquidẽ naturali vapore corporis calidi, & præter na-
turam vini calore flammati, cohibere ſe nõ queunt, & in be
ſtiales libidines excitantur, vt nullum tempus præſcriptum
habeant quod doceat indulgere concubitui. Vocem amit-
tunt, colore variantur, oculis igneſcunt, ore anhelãt, fremũt
naribus, in furore ardeſcunt, ſenſu excedunt. Hinc phrene-
C ſis periculoſa, hinc calculi grauis pœna, hinc exitialis crudi-
tas, hinc vomitus frequens immenſas epulas cum internorũ
viſcerum cruore fundentium. Nam eadẽ dominus per Hie-
remiam locutus eſt dicẽs: Bibite & inebriamini, & vomite, Hiere. 25.
& cadetis, & non cõſurgetis. Hinc etiam vanæ imagines, in-
certi viſus, inſtabilis greſſus, vmbras ſæpe tranſiliunt ſicut
foueas. Nutat his cum facie terra, ſubito erigi & inclinari vi
detur, & quaſi vertitur. Timentes in faciẽ ruunt, & ſolũ ma
nibus apprehendũt, aut cõcurrẽtibus mõtibus ſibi videtur
includi. Murmur in auribus tanquàm maris fluctuantis fra-
gor, & reſonantia fluctu littora. Canes ſi viderint, leones
arbitrantur, & fugiunt. Alij riſu ſoluuntur incondito, alij
inconſolabili mœrore deplorant, alij cernunt irrationabiles
pauores. Vigilantes ſomniant, dormientes litigant. Vita his
ſomnium eſt, ſomnus his mors eſt: excitari nullis vocibus
poſſunt quantolibet ſtimulando impulſu petas, niſi reſipue-
rint, euigilare non poſſunt. Vnde bene Hieremias huiuſmo
di hominem tanquàm ſuperfluam creaturam deflendum pu
D tat. Quid eſt homo ebrius, niſi ſuperflua creatura? Itaque ſic
ait: Sicut fletum Iazer defleo te vitis, quia deſerta eſt ciuitas
Iazer. Et infra: Vinum erat in torcularibus tuis, mane nõ cal
cauerunt, meridie autẽ non fecerunt. Iazer, Mohi, Ticine,
Piccot factura ſuperflua eſt. Moderatio enim naturalis eſt:
ſupra menſuram quicquid eſt, ſuperfluum habetur. ita eſt e-
brietas, quę fletu prophetico deploratur. Vnde ait Apoſto-
lus: Nolite inebriari vino, in quo eſt luxuria, ſed inebriami- Ephe. 5.
ni ſpiritu. Eſt ergo ebrietas culpæ, eſt & gratię. Et forte hęc
naturæ quæ gratiæ, qui ad imaginem & ſimilitudinẽ dei fa-
cti, ſpiritu ſancto repleti eſſe debemus.

*De obteſtationibus & ſacramentis potantium, quæ violare
nefas arbitrantur. Et quomodo ſæpe vino ſecretiora ho-
minis extorqueantur. Quódque frequens ingurgitatio
interiora hominis abſumat.* Cap. XVII.

QVid autem obteſtationes potantium loquar? Quid
memorem ſacramẽta, quæ violare nephas arbitrã-
tur? Bibamus, inquiunt, pro ſalute imperatorũ: &
qui non

qui oon biberit, ſit reus in deuotione. Videtur enim non a-
mare imperatorẽ qui pro eius ſalute noo biberit. O piæ de-
uotioois obſequium. Bibamus pro ſalute exercituum, pro
comitum virtute, pro filiorum ſanitate. Et hæc vota ad de-
um peruenire iudicãt, ſicut illi qui calices ad ſepulchra mar
tyrum deferunt, atque illic in veſperam biboot, & aliter ſe
exaudiri poſſe non credunt. O ſtultitiam hominum, qui e-
brietatem ſacrificium putant, qui æſtimant illos ebrietate
placari, qui ieiunio paſſiones ſuſtinere didicerunt. Quot de
intemperantia conuiuij nouimus ad tormenta veniſſe? Dum
per ebrietatem de imperio ſuo certant, & ſibi regna promit
tunt, aliis honores pollicentur, infœlices ad pœnam ducti
ſunt, qui quid dicerent, neſciebant. Vnde pleriq; boni iudi-
ces ea quæ per ebrietatem dicta ſunt, eſſe tenẽda ad crimen
non putauerũt. Plerique etiam vino vtuntur vt equuleo: &
quibus tormenta non eliciunt vocem proditionis, eos ten-
tant bibendo, vt patriæ ſtatum, ſalutem ciuium, defeoſionis
ſuæ prodant coofilia. Virtus enim plerunque vincit dolo-
rem, fidem autem potus excludit. Cognoui pleroſqoe fidi-
B culis exulceratos nomen ſuum negaſſe. Quis inter cyathos
texit quod latere cupiebat? Quid retexam audita? Mihi oon
poculi, ſed profluuij genus eſſe videtur, quòd in ora homi-
num tanquam per fiſtulas aut canales vina funduntur. Hos
homines an vtres verius æſtimauerim? Et tamen ipſi vtres,
ſi immoderata transfuſio fit, ſæpe rumpuntur. Per cornu e-
tiam fluentia in fauces hominum vina decurrunt, & ſi quis
reſpirauerit, commiſſum flagitium, ſoluta acies, loco motus
habetur. Aqua decurrens à Libano cautes rumpit & ſoluit,
quomodo mollibus putant nequaquam oocere viſceribus
vinolentorum impetus fluentorum? Elephaotos qooque
ferunt promuſcide haurire aquæ plurimum, eoſdem tamen
ad ſedaodam ſitim moderato potu eſſe contentos. Sed ſi ſor
te ab aliquo caupone fuerint mercede fraudati, indignãtes,
replere concauum promuſcidis, non vt bibant, ſed effuo-
dant, atque ita momentariis inundationibus irrigate eius ta
bernam, de quo ſe putariot vindicandos. Siccantur ad po-
tum ſubito lacus, ac repente ſunduntur, natant omnia. Cui
C non mirum tam immania beluarum corpora ſuperfluum nil
tenere?

Quomodo etiam fœminæ uſque ad ebrietatem bibant, & inde in plateis inuerecundos uiris ſub conſpectu adoleſcentulorum intemperantium ducant choros. Et quid boni ſit ſobrietas, quid mali intemperantia.

Caput XVIII.

SEd quid de viris loquamur, quando etiam fœmi
næ, quas oportet ſolicitudinẽ caſtitatis, ſobrieta-
tíſque adhibere cuſtodiam, vſque ad ebrietatem
bibunt? Deinde ſurgentes, quas etiam inter ſecre
ta domus vel audiri ab alienis non cõuenit vel videri, pro-
dire audent in publicum non velato capite, vultu procaci.
1.Cor.14. Apoſtolus mulieres tacere etiam in eccleſia iubet, domi vi-
ros ſuos præcipit interrogare. Illæ in plateis inuerecundos
viris ſub conſpectu adoleſcentulorum intemperãtium cho
ros ducunt, iactantes comam, trahentes tunicas, ſciſſæ ami-
ctus, nudæ lacertos, plaudentes manibus, ſaltantes pedibus,
D perſonantes vocibus, irritantes in ſe iuuenum libidines mo
tu hiſtrionico, petulanti oculo, dedecoroſo ludibrio. Spe-
ctat corona adoleſcentum, & fit miſerabile theatrum. Inter
ſaltantiũ lapſus ocello impuro, & contaminato aſpectu, ter-
ra turpi ſaltatione polluitur, quæ obſcœnis cantibus verbe-
ratur. Quomodo patienter loquar, pie præteream, cooue-
nienter defleam? Vinum nobis tãtarum animarum dãna in-
tulit. Etenim ſi vinum & mulieres diſcedere à deo faciuot,
quòd vel ebrietas, vel libido præuaricarionis illecebræ ſint,
ſi ſingula ac ſeparata hęc faciũt, quid faciũt vnita? Vode oon
Eccli.16. immerito ait Sapiẽs ante nos quidam: Mulier ebrioſa ira ma
gna. Quid autem mirum ſi vino decipiuntur animæ fœmi-
narum, cum omnes illæ tribus patrum cum de petra bibe-
rent aquam, manna manducarent, gentes validiſſimas vince
rent, & non erat in his vllus infirmus? vbi verò carnes deſi-
derare cœperunt, & deſideriis in Aegyptum conuerteban-
tur, nequaquam ex tot milibus hominum in terram prõmiſ
ſionis præter duos peruenire potuerunt? Itaque quid boni

A ſit ſobrietas, quid mali intemperantia, hinc colligi datur,
quando qoi murmurabant, requirentes Aegypti delicias à
ſerpentibus moriebantur: quando per maris rubri traoſibãt
ſemitam, aquam bibebant. Nos ergo vereamur exemplum,
nos fugiamus delicias, ne oos futurorum booorum adep-
tione defraudent.

Quid ſibi ſperare debeant bene paſti & luxurioſi, & de ui ſione Tyri. Quódque mare nulla neceßitate, ſed ſola humana intemperantia inquietatum fuerit. Et quomodo luxurioſi nautibus aßimilentur.

Caput XIX.

ET quid aliorum vtar exemplis? Ipſi bene paſti ac
luxurioſi quid ſibi ſperant, audiamus. Inducit e-
nim eos Eſaias propheta, dicentes: Manducemus Eſaiæ.22.
& bibamus, cras enim moriemur. Meritóque ex-
clamat: Vlulate naues Carthaginis, quia perierũt, & non am Ibidem.23.
plius erunt. Quod eſt dictum de viſiooe Tyri, quam luxu-
rioſam vrbem cognouimus. Ideoque nona viſio eſt, non ſe-
ptima aut octaua, quòd ea neq; legem cuſtodiat, neque eu-
B angelij gratiam, cum & ſabbato legitimo ignes libidiois ado
lere ſit vetitum, & euangelij ſerie octauus dies reſurrectio-
nis illuceat. Idem autem dies primus atq; octauus, quia do-
minica dies in ſe recurrit. Luxuria ergo nec finẽ habet, nec
obſeruantiam diſciplinæ, luxuria ſeminarium & origo vi-
tiorum eſt. Nec arbitremini me aduerſus Apoſtolũ dixiſſe, 1.Timo.6.
quia ille ait auaritiam radicem eſſe vitiorum omnium: quo-
niam luxuria ipſius eſt mater auaritiæ. Etenim cum exhauſe
rit quis luxuriando proprias facultates, quærit poſtea auara
compendia. Audiſtis hodie quid lectum ſit: Mercatores, in-
quit, Phœnicum tranſmeantes mare. In aqua multa ſemina
mercatorum, ſicut meſſis quæ defertur. Vicinæ ſunt iſtæ ci-
uitates, Tyrus, Phœnice, Sidon, vicinæ vt locis, ita & vitiis.
Mercaturis ac negociatioaibus periculoſa transfretatio ma-
ris. Lucella quærens ſolicita vita hominum, inquieta cõuer
ſatio, & quodã ſemper in turbine, ventis ipſis mobilior qui-
bus voluitur, huc atque illuc ſæpe iactatur. Et vtique accu-
ſatis crebra naufragia, quis vos nauigare compellit? Quaſi
oõ inuidia opum & terras faciatis intutas, & ad latrocinium
C plurimos excitetis. Mare non ad nauigandum fecit deus, ſed
propter elementi pulchritudinẽ. Latius Pelagi fudit æquo-
ra, certe vt freto includeret terras, ne lõgius tu vag⁹ & exul
errares. Sed tempeſtate iactatur mare. Temere ergo non v-
ſurpare debetis. Elementum innocens nihil deliquit, teme-
ritas humana ſibi eſt ipſa diſcrimini. Denique qui non naui-
gat, neſcit timere naufragium. Dominus dixit: Dominami- Gene.1.
ni piſcium maris. non dixit, Nauigate in fluctibus. Denique
& propheta Ionas, qui miſſus eſt in Niniuem vt pœniten- Ione.1.&2.
tiam prædicaret, quia voluit nauigare vt fugeret à facie dei,
tempeſtate turbatur, & forte ductus & iactatus in mare, &
exceptus à ceto eſt. Propheta qooque Dauid ait cũ dei cir-
cã hominem cõmemoraret gratiã: Omnia ſubieciſti ſub pe- Pſal.8.
dibus eius, oues & boues vniuerſas, inſuper & pecora cam-
pi, Volucres cœli, & piſces maris, qui perambulant ſemitas
maris. Piſcibus dedit non hominibus perambulare ſemitas
maris. Ad eſcam tibi mare datum eſt, non ad periculum: ci-
bo, non mercatu vtere. Cur tibi periculum generas de volu
D ptate? Cur ſeparatiooibus elementi profunda rimaris? Cur
inquietas mundi altiora ſecreta? Cur poſtremo ſępius ſulca-
re atque exarare fluctus impatiens nauta contendis? Cur ten
tas frequenter innoxia æquora, irritas procellas? O inexple
bilis auaritia mercatorum, cede tu, vbi & Pelagus & mare
inquietudinem tuam non poteſt ſuſtinere. Denique totiens
recurrentibus mercatoribus exaratum, erubeſce Sidon, ait
mare. Tanquam fatigati elementi vox iſta dicentis eſt: Eru Eſaiæ.23.
beſce Sidõ. hoc eſt, meos fluctus negociator arguis, cum ſis
ipſe fluctib⁹ inquietior, & erubeſce velut pudore, quoniam
periculo non moueris. Verecundiores venti ſunt, quàm ve-
ſtræ cupiditates. Illi habent ocia ſua, nunquam veſtra quæ-
reodi ſtudia feriãtur. Et cum ocioſa tempeſtas eſt, nunquam
veſtra ocioſa ſunt nauigia. Verſatur vnda ſub remige, quan
do quieſcit à flamine. Non parturiui, inquit, nec peperi, nec
nutriui, iuuenes quid me inquietant quos neſcio, quos non
agnoſco? Ite in Carthaginẽ, vlulate qui inhabitatis inſulas.
Supra dixit: Vlulate naues Carthaginis. Carthaginem ete-
nim

nim Tyrij condiderunt, & ideo Carthagioenſes ſequuntur
luxuriam conditorum, transfuſa io ſe decolora ſucceſſione
nequitiæ, peſſimorum vitiorum hæredes deteriores. Et be-
ne luxurioſos oaues dixit. Sicut enim illę vento, ita hic cibo
iactatur & vino. Inſulæque repletæ potu inhabitaot, corpo-
ra oaufragiis circũſonant. Tunduntur fluctibus ebrietatis,
nec per diem nec per noctem quieſcunt. Horum igitur mer
catorum ſemen in aqua, merces in fluctibus eſt. Io aqua e-
nim labores ſuos ſeminant, vt pericula metant. In aqua eis
ſeges pullulat, in aqua iſtis exuberat fructus. Ipſe in aqua
eſt, nunquam tutus eſt & ſolidus. Vode recte ait: Qui ſemi-
nabat in terra, non introiuit in negociationem. imo qui ſe-
minabat in cœlo. Sed eſt & bona terra, in qua quicũque ſe-
minauerit, fructus ei cœleſtis oriatur.

Qu'i dicatur cãtas meretricis, de quo in Eſaia: Eritque poſt annos ſeptuaginta Tyrus ut canticum meretricis. Et de miſericordia medici, & ſaluatoris gratia, & quibus modis quærenda ſit. Caput XX.

Eſaiæ.23. VLulate, ioqoit, iterũ naues Carthaginis, quoniam
periit munitio veſtra, & erit in illa die, relinque-
tur Tyrus. Et inſra: Eritque poſt ſeptuaginta an-
nos Tyrus vt cãticum meretricis. Videte quibus
verbis vtatur propheta, oec refugiat verborum iſtiuſmodi
vilitatem. Nos interdum refugimus, non quo nobis quàm
illis lingua ſit caſtior, ſed authoritas inferior. Maior enim
vis rerum in talium expreſſione ſermonum eſt, vt qui deli-
cta non erubeſcuot, erubeſcant vel nomina delictorum. E-
ritque Tyrus, inquit, vt canticũ meretricis. Videte ne cum
aliquis illos choros viderit pia verba cãtare, dicat: Ecce Ty
rus facta eſt vt caoticum meretricis. oraculũ propheticę an-
ounciationis impletum eſt. Et ſubiecit: Accipe citharam, &
vagare ciuitas meretrix oblita beoe citharizare, multa can-
ta, vt fiat memoria tui. Et poſt ſeptuaginta annos erit Ty-
rus canticum meretricis, & viſitationem faciet deus Tyri.
Ioſue.2. Vnde poſſumus & in bonum canticum Raab illius meretri-
cis accipere, quæ exploratores Ieſu fideli mente ſuſcepit.
Lucæ.7. Nam & dominus ait: Cantauimus vobis, & non ſaltaſtis. Et
Pſalm.95. Dauid ait: Cantate domino canticum nooum, cãtatę domi-
no omnis terra. Hoc eſt canticum meretricis, quod ante illa
meretrix in Adam & Eua terra cãtauit, meretrix in populo
nationum. Hæc meretrix bonas plurimas fecit meretrices,
de quibus dictum eſt à domino Ieſu ad illum electum & ſe-
Matth.21. niorem populum dei: Publicani & meretrices præcedẽt vos
in regnum dei. Ergo quooiam tam miſericordem habemus
dominum, qui etiam graui ignoſcat errori, cõuertamur nos
à vitiis, non recedamus à lege, præceptum domini quaſi ſer
ui ſedulis ſtudiis exequamur. Quid oobis cum impuritatib⁹
& impudicitiis? Quid cum operibus diaboli? Audiſtis hodie
Lucæ.8. in lectione decurſa quid legio dixerit: Quid mihi & tibi eſt
Ieſu fili Dauid? Et tu dicis ſi forte vides pugnare aduerſum
te diaboli tẽtamenta: Quid mihi & tibi eſt Belial? Ego Chri
ſti ſeruus ſum, illius redemptus ſanguine, illi me totum man
cipaui. Quid mihi & tibi eſt? Non noui, opera tua. Nihil tuũ
quæro, nihil tuum poſſideo, nihil tuum deſidero. Quanto
magis nos oportet ſeparare à diabolo, ſi ſe ille diſcernit à
Chriſto? Et ſi fuimos ei aliquando obnoxij, iam non ſimus,
cõfugiamus ad medicum, qui vulnera ſuperiora curauit. Et
ſi quid ſupereſt acerbitatis, medela nõ deerit. Et ſi quid in-
iuriæ fecimus, memor non erit qui ſemel donauit. Et ſi gra-
uia deliquimus, magnum medicum inuenimus, magnã me-
dicinam gratiæ eius accepimus. Medicina enim tollit pec-
cata magna. Habemus etiam plura ſubſidia, quibus pecca-
ta noſtra redimamus. Pecuniam habes, redime peccatum
tuum. Non venalis eſt dominus, ſed tu ipſe venalis es. Pec-
catis tuis venundatus es, redime te operibus tuis, redime te
pecunia tua. Vilis pecunia, ſed precioſa eſt miſericordia. E-
Tob.12. leemoſyna, inquit, à peccato liberat. Et alibi dicit: Redem-
Prouer.13. ptio viri, diuitiæ eius. Et io euaogelio dominus dicit: Facite
Lucæ.16. vobis amicos de mammona iniquitatis. Et veneno frequen
ter antidotum temperatur, hoc eſt, venenum veneno exclu
ditur. Veneno mors repellitur, vita ſeruatur. Fac & tu quaſi
bonus diſpenſator de inſtrumento auaritiæ ſubſidium miſe
A ricordiæ, ſynceritatis gratiam de corruptionis illecebra.

Quomodo intelligendum ſit illud prophetæ: Ecce venit dominus diſperdere orbem terrarum. Et quomodo athletæ ſimus, quibus multis certaminibus in ſtadio currendum eſt pro brauio, & idra ſobrietate, & abſtinentiæ exercitio nobis opus ſit. Caput XXI.

AVdiſti quid lectum ſit hodie: Ecce venit domi- Eſaiæ.13.
nus diſperdere orbem terrarum. Quaſi manu ſan
ctus propheta demonſtret, quaſi oculis aduenieo
tem videat iudicij diem, ita dicit: Ecce veoit do-
mious diſperdere terrarum orbem. Imo quia in ſpiritu pro-
phetis etiam quæ futura ſunt, tanquam præſentia reuelan-
tur, ideo quæ videbant, nobis quoque demonſtrare cupie-
bant, vt nos ad conuerſionem ab errore reuocarent. Nec ta-
men quiſquam frangi debet cum audit, quia diſperdet do-
minus orbem terrarum. Ne forte dicat, Eſto, nos grauia pec
cata commiſimus: quid orbis deliquit, quid terra, vt & il-
B lam diſperdat? cur perit tam pulcher ornatus? Sed anguſtia
eſt animi, iſtiuſmodi opioio. Cęterum ſi altius ſpectes, inue-
nies hoc eſſe pro nobis quod putas eſſe contra nos: iudica-
bis hoc eſſe pro mundo, quod aduerſum mundum arbitra-
ris. Non ſemper ſtadium plenum repertum eſt ſpectatorib⁹,
non ſemper certaminibus inquietum, non ſemper concre-
tum puluere, ſed quãdo certamina, tunc populus in ſpecta-
culo, luctatur in ſcammate, puluis in ſtadio. Vbi decurſa cer-
tamina: cõuentus ſoluitur, diſcedit vnuſquiſque, aut victor
ad gratiam, aut victus ad opprobrium, euehit corona victo-
rem, victum premit verecuodia: angit iniuria. Si quis ergo
poſtea ingrediatur ſtadium, videat vacuum celebritatis, di-
cat agonothetæ, cur vacat ſtadiũ? cur ſilent certamina? cur
ſolennia feriaotur? Reſpondebit qui agoni præeſt, oportet
ſpectatores requieſcere. Qui enim laboris eſt fructus, niſi
requies poſt laborem? Similiter & orbis terrarum aliquãdo
ſoluẽdus eſt, vt ſit requies fatigatis. Athletæ ſumus, io quo-
dam ſtadio decertamus ſpiritali. Denique bonus athleta di-
C cebat: Facti ſumus ſpectaculum huius mundi. Et alibi: Sic 1.Cor.4.
curro, non vt in incertum: ſic enitor, non vt aerem cædens, 1.Corin.9.
ſed caſtigo corpus meum. Et alibi: Superiora obliuiſcens, & Philip.3.
quæ ſunt priora appetens, ad deſtinatum ſequor brauium.
Athletæ ergo ſumus, legitime certandum eſt. Multa certami
na ſunt: & qui hodie vict⁹ eſt, cras ſe reparet. Aote brauium
contenditur ad coronam. Poſtea nunquid athleta otio vacat
cum ſemel dederit certamini nomẽ ſuum? Exercetur quo-
tidie, vngitur quotidie. Ipſe cibus ei agoniſticus datur, di-
ſciplina exigitur, caſtimonia cuſtoditur. Et tu dediſti nom-
tuum ad agonem Chriſti, ſubſcripſiſti ad cõpetitionem co-
ronæ, meditare, exercere, vngere oleo lætitiæ, vnguento
exinanito. Cibus tuus cibus ſobrietatis ſit, nihil habeat in-
temperantiæ, nihil luxuriæ. Potus tuus parcior, ne quid e-
brietatis obrepat: cuſtodi corporis caſtimoniam, vt poſſis
eſſe habilis ad coronã. Nec exiſtimatio tua offendat ſpecta-
toris affectum, nec te fautores tui negligentem videant, &
deſerãt ſpectantes archangeli, & poteſtates, & dominatio-
D nes, & illa angelorum decem milia decem milium. Sub tan-
tis erubeſcere, conſidera quàm dedecoroſum ſit. Ingreſſus
ſtadium puluere rigorem animæ tuæ excita, lacertos excu-
te. Progreſſus in ſcamma neceſſe eſt vt excipias puluerem,
ſubeas æſtiui ſolis flagrantiam. Grauis æſtus, ſed dulcis vi-
ctoria. Moleſta caligo pulueris, ſed ſpecioſa toleraotia. Ne-
mo ſtadium puluerulentus ingreditur, ſed puluerulentum
reddunt certamina. Vbi colligitur puluis, ibi palma propo-
nitur. Nemo iterum nitidus coronatur, puluerulentum de-
cet victoria. Veni ergo domine Ieſu, exeat corona tua, ad-
mitte victores in requiem, victos ad compunctionem. Etſi
diſperdideris orbem terrarum, plura ſunt inuiſibilia opera
tua, quàm quæ vidimus. Qui anguſtioris eſt animi, illa non
cernit, dolet quod diſperdas orbem terrarum. Sed qui no-
uit ſpectare quæ inuiſibilia ſunt, gaudet vt venias, & omnes
liberes. Gaudẽt athletæ qui poſſunt dicere: Veniat regnum Matth.6.
tuum, fiat voluntas tua ſicut in cœlo & in terra. Gaudebit Roma.8.
creatura mundi, vt à vanitate mundi iſtius liberetur, quæ
nunc congemiſcit & parturit, quia vaoitati etiam illa crea-
tura

tura ſubiecta eſt, donec multiplicetur adoptio filiorum, & A
totius corporis redemptio cópleatur. In bono ergo diſper-
det orbem terrarum. Erit etenim cœlum nouum, & nox nó
1.Corint.3. erit amplius. Denique reuelabit, inquit, faciem eius, vt reue
lata facie ſpectemus gloriam Chriſti.

Qua ratione corpus noſtrum ieiuniis caſtigandum ſit, comeſſationéſque indecoræ fugiendæ, ne ſuccumbêtes in ſtadio, exortes veniæ, multis fautoribus mœrorem afferamus. Et de ablutione aquæ baptiſmatis, quódque feſtinandum ſit ad gratiam. Caput XXII.

ADuertimus ergo in ſtadio conſtituti quantis aut
delectationi aut dolori erimus, qui nunc fautores
nobis ſunt, ne pro nobis incipiant erubeſcere. Si-
Lucæ.15. cut enim erit gaudium in cœlo ſuper vno pecca-
tore pœnitentiam agête, ita erit mœſtitia ſuper vno pecca-
tore ſi exors veniæ curſum huius vitæ confecerit. Caſtige-
mus ergo corpus noſtrû ieiuniis, fugiamus indecoras comeſ
ſationes. Caueamus ne nobis dicatur: Vlulate à vino. Ne ve
niat Moyſes, & Leuitas adnocet: & quicunq; paratus ad do-
minum armatâ dexteram gerat, ſeparet ſe ab his qui mandu
cando & bibêdo grauia contraxere peccata. Et hodie Moy B
ſes venit cum lex recêſetur. Moyſes vocat cû lex præcipit.
Apoſtolus docet vt ſeparemus nos ab omni fratre inquietè
agente. Percutiamus eum gladio ſpiritali, qui eſt verbû dei.
2.Theſ.3. Non fratris, non propinqui accipiamus perſonâ, ſed omnem
Epheſi.6. immundû à Chriſti ſecernamus altaribus, vt emûdet & cor-
rigat lapſus ſuos, quo ad ſacraméta Chriſti redire mereatur.
Si quis auté non eſt baptizatus, ſecurior cóuertatur, & remiſ
ſionem accipiat peccatorum. ſiquidé baptiſmus velut ignis
quidam peccata cóſumit, quia Chriſtus in igne & ſpiritu ba
ptizat. Denique hunc typum legis in Regnorum libris inue
3.Reg.18. nies, vbi Helias ſuper altare ligna impoſuit, & dixit vt mit-
terent ſuper de hydrüs aquâ, & dixit: Iterate tertio. & itera-
uerunt tertio: & cum manaret aqua, precatus eſt Helias, &
ignis deſcêdit de cœlo. Tu es homo ſuper altare qui ablue-
ris aqua, cuius exuritur culpa, vt vita renouetur. Lignum e-
nim & ſtipulâ conſumit ignis. Noli timere ignem per quem
illuminaris. Ideo tibi dicitur: Accedite ad deû, & illumina-
Pſalm.33. mini. Suſcipite iugû Chriſti, nolite timere quia iugum eſt: fe
Matth.11. ſtinate, quia leue eſt. Non conterit colla, ſed honeſtat. Quid C
dubitatis? quid procraſtinatis? Non alligat ceruicé vinculis,
ſed menté gratia copulat. non neceſſitate conſtringit, ſed vo
luntaté boni operis dirigit. Quid negas adhuc eſſe téporis?
Omne tépus opportunû ad indulgentiam. Si aurum tibi of-
feram, non mihi dicis, cras venias: ſed iam exigis. Nemo dif-
fert, nullus excuſat. Redépno animæ promittitur, & nemo
Matth.3. feſtinat. Ioannes in pœnitétiam baptizabat: & omnis Iudæa
Ibidem. cóueniebat. Chriſtus baptizat in ſpiritu, Chriſtus gratiâ diſ
penſat, & cum faſtidio conuenitur. Typum baptiſmatis de-
monſtrauit Helias, & cœlum aperuit quod fuit clauſum tri-
3.Reg.17. bus annis, & ſex menſibus. Quanto maiora munera veritati
ſunt? Aperuit itaq; cœlum non pluuia deſcendeos, ſed aſcen
dens gratia. Nemo enim niſi per aquâ & ſpiritum aſcédit in
regnum cœlorum. Clauſerat cœlum hominib' perfidia, ſed
aperuit fides. Patebat & antehac cœlum hominibus. Deniq;
Gene.5. Enoch raptus ad cœlum eſt. Iterum clauſum eſt, ſed aperuit
Eccli.44. Helias, qui raptus eſt curru igneo. Et vos poteſtis aſcende-
Hebr.11. re, ſi ſacramenti gratiam cónſequamini. Quouſque ad dele- D
4.Reg.2. ctationes? Quouſque ad comeſſationes? Inſtat iudicij dies.
dum differs gratiam, mors appropinquat. Quis dicat, Nunc
mihi nó vacat, occupatus ſum? Non mihi demóſtres lumen,
nolo tam cito me redimas. Nó mihi adhuc opus eſt regnum
cœleſte. Nónne hoc dicit qui excuſat ſe à baptiſmate? Ad
quantâ gratiâ vocaris ó homo? purgaris, & non exureris: ſa
naris, & non doles: reformaris, ſed non diſſolueris, ictû mor
tis non excipis, & reſurgis. Et adhuc diſſimulas, adhuc expe
ctas vt viuas ſeculo, poſtea te reuerſas deo? An ignoras quod
Cain propterea diſplicuerit ſacrificium, quoniâ non primi-
tiua obtulit, ſed primitiuis ipſe perfunctus eſt, de ſequétib'
munus deo tentauit offerre: Abel autem primitiarû ſuarum
oblatione prælatus meruit inſigni pietatis laudari oraculo?

FINIS.

CAPITA LIBRI DE THOBIA.

Quod humiliter ac patienter vir iſte iuſtus, miſericors, & hoſpitalis tulerit captiuitatis ærumnam, quam ob virtutes quibus præditus fuerat ſubiit, communem magis iniuriam quàm priuatam dolens. Quódque nullum humanitatis officium illo ſit præſtantius quod defunctis corporibus confertur. Caput I.

De commendatione ſancti viri, qui dum cæcitatem incidit, non ingemuerit, nec conqueſtus fuerit. Et quod diligenter cauebat ne quid furtiuum domû ſuam intraret. Quod etiam pecuniam quam proximo ſuo commendauerat, in tanta indigentia non popoſcerit. Quod præterea in hoc quod pecuniam commendauit, & non fœnerauit, iuſti ſeruauerit officium. Et de duplici fœnore cum deteſtatione execrabilis ac mali fœnoris, & commendatione boni. Caput II.

De deteſtatióe duritiæ & auaritiæ fœneratorû. Caput III.

Qua ratione fœneratores Iudæ & diabolo comparentur. Et quid ſignificetur nominibus creditoris, debitoris, fœnoris & ſortis. Caput IIII.

Quomodo pecunia fœneratorum nunquam quieſcat. Quomodo etiam imprudenter recipientes ſub vſuris mutuo, ſtatim multos acquirant amicos, cum quibus opipare & ſplendide conuiuentur, qui tamen exhauſta pecunia ſoli fœneratori dilacerandi relinquuntur. Et de illorum ſera pœnitentia. Caput V.

De nequitia fœneratorum, qui aliena damna arbitrantur ſua lucra, & quomodo ſibi fingant tectoriolû ſuæ iniuſtitiæ. Caput VI.

De increpatione adoleſcentum, qui ſub vſuris pecuniam mutuo recipiunt, & de vulnere remedium quærunt. Et quàm triſtis his ſit facies creditoris occurſantis. Et de induciis per eos poſtulatis, parum tamen profuturis. Caput VII.

Quod pro paterno debito nonnûquam liberi in auctionem deducantur, & publice ſub haſta vendâtur. Et quomodo obligatus fœneratori venditus dicatur. Caput VIII.

Quod fœnerator peccati noſtri diabolus ſit. Et de comparatione ipſius ad vſurariû. Et quòd idem ſit exactor qui ſe creditorem appellat. Caput IX.

Quod à fœneratoribus defunctorum cadauera aliquando teneâtur pro pignore, & eis tumulus denegetur. Et quòd nihil intereſt inter funus & fœnus, inter mortem & ſortem. Caput X.

De vſura ab aleatorib' extorta. Et de inuiolabili lege aleæ, cui ſubiiciuntur etiam ferociſſimi homines. Caput XI.

De odibili fœneratorum exactione. Et de variis vocabulis ab eis ſub honeſtatis ſpecie excogitatis. Et quòd fœneratoris pecunia ſit Echidna, & imitetur naturam ſerpentum. Caput XII.

Vnde dicatur vſura. Et quemadmodum ſimul naſcatur & enutriatur, & iam nata parturiat, ſempérque inexplebilis atque inſatiabilis ſit. Caput XIII.

De vſura diuina lege prohibita. Et quòd ſecundum Catonem fœnerare ſit hominem occidere. Quódque omne quod præter ſortem accipitur, ſit vſura, quocunque vocabulo appelletur. Caput XIIII.

Quomodo intelligatur illud Deuteronomij, Ab alienigena vſuram exiges, nó autem à fratre. Et de maledictione vſurarij ſecundum Ezechielem. Caput XV.

Quibus dominus in Euangelio doceat fœnerandum. Et quod fœneratores à deo peccatores appellentur. Et quis poſſit eſſe bonus fœnerator, & quærere bonas vſuras. Caput XVI.

An liceat mutuum danti recipere pignora. Caput XVII.

Quid fœnerandum, & quibus ſecundû legis ſtatuta, & quòd etiâ iuſtus & pauper hoc facere valeant. Caput XVIII.

Quomodo patres noſtri gentibus fœnerarint. Et quomodo hodie ſacerdotes fœnerare debeant. Caput XIX.

Quod ſit illud pignus quod lex reddi iubet ante ſolis occaſum. Et de triplici pignore. Caput XX.

De reprehenſione debitorum mutuum recipiétium, & poſt-
modum

modum commodantibus ingratorum in redditione facienda, & de obligatione molæ & lapidis ſupermolaris prohibita. Caput XXI.
Quem fœneratorem imitari debeamus. Caput XXII.
An fœneratores excuſet quod etiam ſuperiores noſtri id fecerint, & quod antiquum ſit vſurarum exercitium. Et quomodo Thobias neque pignus neque fideiuſſorẽ recepetit. Quo pacto etiam quis pro alieno debito fideiubere debeat. Caput XXIII.
De aliis virtutibus Thobiæ. Et quomodo mercenario merces ſit ſoluenda. Caput XXIIII.

Diui Ambroſij

MEDIOLANEN. EPISCOPI, *de Thobia, Liber unus.*

Quàm humiliter ac patienter uir iſte iuſtus, miſericors, & hoſpitalis tulerit captiuitatis ærumnam, quam ob uirtutes quibus præditus fuerat ſubiit, cõmunem magis iniuriam quàm priuatam dolens. Quódque nullum humanitatis officium illo ſit præſtantius quod defunctis corporibus confertur. *Caput I.*

LEcto prophetico libro qui inſcribitur Thobias, quanuis plene vobis virtutes ſancti prophetæ ſcriptura inſinuauerit, tamen compendiario mihi ſermone de eius meritis recẽſendis & operib⁹ apud vos vtendum arbitror, vt ea quæ ſcriptura hiſtorico more digeſſit lati⁹, nos ſtrictius cõprehendamus, virtutum eius genera velut quodam breuiario colligentes. Fuit vir iuſtus, miſericors, hoſpitalis, & ob virtutes quibus præditus fuerat, ſubiit ærumnam captiuitatis, quam ferebat humiliter atque patienter, communem magis iniuriam quàm priuatam dolens. Nec ſibi virtutum ſuffragia nihil profuiſſe deplorans, ſed magis eam contumeliam minorem peccatorum ſuorum precio illatam arbitratus, meruit edictum ne quem ex filiis captiuitatis mortuum ſepulturæ daret. At ille interdicto non reuocabatur magis quàm incitabatur, ne deſerere officium pietatis mortis metu videretur. Erat miſericordiæ precium, mortis pœna. Talis flagitij deprehenſus reus vix tandem per amicum potuit direpto patrimonio egenus & exul reſtitui ſuis. Iterum in his verſabatur officiis: ſi quid alimenti foret, peregrinum cum quo cibum ſumeret quærens. Itaque cum à ſepulturæ feſſus reuerteretur munere, appoſitis ſibi edendi ſubſidiis, miſſo filio quærebat conſortẽ conuiuij. Dum conuiua acceſſitur, nunciatis inſepulti corporis reliquiis, deſerebat, nec putabat pium vt ipſe cibũ ſumeret cum in publico corpus iaceret exanime. Hoc illi quotidianum opus, & magnum quidem. Nam ſi viuentes operire nudos præcipitur, quanto magis debemus operire defunctorum corpora? Si viantes ad longiora deducere ſolemus, quanto magis in illam æternam domum profectos, vnde iam non reuertentur? Ego, inquit Iob, ſuper omnem infirmum fleui. (Iob.33.) Quis infirmior defuncto, de quo dicit ſcriptura alibi: Super mortuum plora? (Eccli.22.) Eccleſiaſtes autẽ ait: (Eccles.7.) Cor ſapientum in domo luctus, cor autem ſtultorum in domo epularum. Nihil hoc officio præſtantius, ei conferre qui tibi iam non poſſit reddere, vindicare à volatilibus, vindicare à beſtiis conſortem naturæ. Feræ hanc humanitatem defunctis corporibus detuliſſe produntur, homines denegabunt?

De commendatione ſancti uiri, qui dum cæcitatem incidit, non ingemuerit, nec conqueſtus fuerit. Et quod diligenter cauebat ne quid furtiuũ domum ſuam intraret. Quod etiam pecuniam quam proximo ſuo commendauerat, in tanta indigentia non popoſcerit. Quod præter[illegible] in hoc quòd pecuniam commendauit & non fœnerauit, iuſti ſeruauerit officium. Et de duplici fœnore, cum deteſtatione execrabilis ac mali fœnoris, & commendatione boni. *Caput II.*

IAm ſancto feſſus officio propheta dum requieſcit in cubiculo ſuo, cadenti de paſſerum nido albugine cæcitatem incidit, nec conqueſtus ingemuit, nec dixit: Hæc merces laborum meorum? Fraudari magis ſe doluit obſequiorum, quàm oculorum munere, nec cæcitatem pœnam, ſed impedimentum putabat. Et cum victum mercede leuaret cõiugis: ne quid furtiuum domum ſuam intraret cauebat. Vxor hœdum pro mercede acceperat. At ille plus honeſtati quàm pietati conſulens, cui ſua deerant, alimoniam commodauerat proximo ſuo, quam toto vitæ ſuæ tempore in tanta indigentia nõ popoſcit. Vix vbi ſe feſſum vidit, & depoſitum ſenectute, inſinuauit filio, nõ tam cupiens commodatum repoſcere, quàm ſolicitus ne fraudaret hæredem. Quod igitur commodauit pecuniam, & non fœnerauit, iuſti ſeruauit officium. Malum eſt enim fœnus quo quæruntur vſuræ: ſed non illud fœnus malum, de quo ſcriptũ eſt: Fœnera proximo tuo in tempore neceſſitatis illius. (Eccli.19.) Nam Dauid ait: Iuſtus miſeretur & commodat. (Pſal.36.) Aliud illud fœnus iure execrabile, dare in vſuram pecuniã, quod lex prohibet. Sed Thobias hoc refugiebat, qui monebat filium ne præceptũ domini præteriret, vt ex ſubſtantia ſua eleemoſynam faceret, non pecuniam fœneraret, non auerteret faciem ſuam ab vllo paupere. Hæc qui monet, condemnat vſuras fœnoris, ex quo multi quæſtum fecerũt, & multis commodare pecunias negocio fuit. Et quidem eam prohibuerunt ſancti. Quo grauius malum fœnus eſt, eo laudabilior qui illud refugit. Da pecuniam ſi habes, proſit alij quæ tibi ocioſa eſt. Da quaſi nõ recepturus, vt lucro cedat ſi reddita fuerit. Qui nõ reddit pecuniam, reddet gratiã: ſi fraudaris pecunia, acquires iuſtitiã. Iuſtus eſt enim qui miſeretur & commodat. Si amittitur pecunia, comparatur miſericordia. Scriptum eſt enim: Qui facit miſericordiam, fœnerat proximo. (Eccli.29.)

De deteſtatione duritiæ & auaritiæ fœneratorum. *Cap. III.*

MVlti diſpendij metu non fœnerant, dum fraudem verentur. Et hoc eſt quod petentibus conſueuerunt referre. Horum vnicuique dicitur: Perde pecuniã propter fratrem & amicum, & nõ abſcondas illam in perditionem. Pone theſaurum tuum in præceptis altiſſimi, & proderit tibi magis quàm aurum. (Ibidem.) Sed obſurduerunt aures hominum ad tam ſalutaria præcepta, & maxime diuites ære ſuæ pecuniæ aures clauſas habent. Dum pecuniam numerant, reſpõſa non audiunt. Simul vt aliquis neceſſitate conſtrictus, aut pro ſuorum redẽptione ſolicitus quos captiuos vendidit, rogare cœperit, ſtatim diues vultum auertit, naturam non recognoſcit, humilitatem ſupplicis non miſeratur, neceſſitatem non ſubleuat, fragilitatem communem non conſiderat, ſtat inflexibilis, reſupinus, non precibus inclinatur, non lachrymis mouetur, non eiulatibus frangitur, iurans quod non habeat, imò & ipſe fœneratorem requirat vt neceſſitatib⁹ ſubueniat ſuis. Quid addis duritiæ & auaritiæ tuæ ſacramentum? Non abſolueris periurio, ſed ligaris. At vbi vſurarum mentio facta fuerit aut pignoris, tũc abiecto ſupercilio fœnerator arridet, & quem ante ſibi cognitum denegabat, eundem tanquam paternã amicitiam recordatus oſculo excipit, hæreditariæ pignus charitatis appellat, flere prohibet. Quæremus, inquit, domi ſi quid nobis pecuniæ eſt, frangam propter te argentum paternum quod fabrefactum eſt, plurimum damni erit. quæ vſuræ compenſabunt precia emblematum? Sed pro amico diſpẽdium non reformidabo. cum reddideris, reficiam. Itaque antequam det, recipere feſtinat: & quæ in ſumma ſubuenire ſe dicit, vſuras exigit. Kalendis, inquit, vſuras dabis. fœnus interim, ſi non habueris vnde reſtituas, non requiro. Ita vt ſemel det, frequenter exigit, & ſemper ſibi debere efficit. Hac arte tractat virum. Itaq; eum chirographis ligat, & aſtringit vocis ſuæ nexibus. Numeratur pecunia, addicitur libertas, abſoluitur miſer minore debito, maiore ligatur. Talia ſunt ve-

ſtra diuites beneficia. Minus datis, & plus exigitis. Talis hu- A
manitas, vt ſpolietis etiam dum ſubuenitis. Fœcũdus vobis
etiam pauper eſt ad quæſtum. Vſurarius eſt egenus, eogen-
tibus vobis habet quod reddat, quod impendat non habet.
Miſericordes plane viri, quem alij abſoluitis, vobis addici-
tis. Vſuras ſoluit qui victu indiget. An quicquam grauius?
Ille medicamentum quærit, vos offertis venenum. Panem
implorat, gladium porrigitis. Libertatem obſecrat, ſeruitu-
tem irrogatis. Abſolutionem precatur, informis laquei no-
dum ſtringitis.

Qua ratione fœneratores Iudæ & diabolo comparentur. Et quid ſignificetur nominibus creditoris, debitoris, fœnoris & ſortis. Caput IIII.

Pſalm.54. HAnc præcipue iniuſtitiam deplorat ſanctus Da-
uid dicens: Vidi iniquitatem & contradictionem
in ciuitate, & non defecit de plateis eius vſura &
dolus. Itaque cum proditionem Iudæ ſubiecerit,
hoc præmiſit, ſiue quod vltra ſacrilegij iniuriam coniuratis
dominicæ necis, fœnoris crimẽ acciderit, ſiue quod tantum B
ſacrilegium ſatis abundéque vſura fœnoris vltum iret. Ma-
li fœneratores, qui dederunt pecuniam vt interficerent au-
thorem ſalutis: mali & iſti, qui dant vt interficiant innocen-
tem. Et iſte quoque qui pecuniam acceperit, vt proditor Iu
das laqueo ſe & ipſe ſuſpendit. Ipſum Iudam hoc maledi-
cto putauit eſſe damnandum, vt ſcrutaretur fœnerator eius
ſubſtantiam, quia quod proſcriptio tyrannorum, aut latro-
num manus operari ſolet, hoc ſola fœneratoris nequitia con
ſueuit inferre. Doctiores autem ipſi fœneratori putant dia-
bolum comparandum, qui res animæ, & precioſæ mentis pa
trimonium fœnerat, quodam vſurariæ iniquitatis ſic ſum-
ptu capit, ſic auro illicit, ſic reatu inuoluit, ſic caput pro the-
ſauro repoſcit. Quid vobis iniquius, qui nec ſic capitis ſolu
tione eſtis contenti? Quid vobis iniquius, qui pecuniam da-
tis, & vitam obligatis & patrimonium, accipitis aurũ argen-
túmque pro pignore, & adhuc illum debitorem dicitis, qui
vobis plus reddidit, quàm accepit? Vos creditores aſſeri-
tis, qui amplius debetis. Vos inquam dicitis creditores, qui
non homini, ſed pignori credidiſtis. Bene fœnus appellatur C
quod datis: ita vile ac fœnum eſt. Sortem dicitis quod de-
betur. Etenim velut vrna ferali miſera ſors voluitur, peritu
ri debitoris luenda ſupplicio. Stant pallentes rei ad ſortis e-
uentum. Non ſic trepidant de quorum damnatione ſors du-
citur: non ſic deiecti ac ſuſpenſi pauitant, de quorum capti-
uitate expectatur ſortis euentus. Illic enim vnius captiui-
tas, hic plurimorum addicitur. Et fortaſſe ideo ſors, quia
in euentu ſunt patrimonia quæ ſub hac arte voluuntur. Ma-
gnum & memorabile beneficium dei hoc ſpecialiter ore
Pſalm.71. prophetico prædicatur quod in patres cõtulit, quia ex vſu-
ris & iniquitate liberauit eos. Et proprie ait, ex vſuris libe-
rauit eos, quia vſuræ inferunt ſeruitutem. Quaſi diceret: Ex
ſeruitutis vinculo ereptos reddidit libertati. Graue vocabu
lum debitorum. Debita, peccata dicuntur. Debitores quo-
que criminoſi appellantur. Sic enim iſti ſicut & illi de capi-
te decernunt. Culpæ tamen habent nomen ſuum, vt facto-
rum diuerſitatem. Debita quamuis diuerſæ quantitatis, v-
num habent nomẽ, vnum onus, vnum periculum. Neſcit er-
go quid poſcat infœlix qui pecuniam petit mutuam, quid D
accipiat ignorat.

Quomodo pecunia fœneratorum nunquam quieſcat. Quomodo etiam imprudenter recipientes ſub vſuris mutuo ſtatim multos acquirant amicos, cum quibus opipare & ſplendide conuiuentur, qui tamen exhauſta pecunia ſoli fœneratori dilacerandi relinquuntur. Et de illorum ſera pœnitentia. Caput V.

NOn nouit pecunia fœneratoris vno diutius loco
ſtare, ſolita tranſire per plurimos, vno teneri ſac-
culo: verſari ac numerari expetit, vſum requirit,
vt acquirat vſuram. Fluctus eſt quidam maris, nõ
fructus. Pecunia nunquam quieſcit. Labitur: velut ſcopu-
lo illiſa, ita gremium debitoris percutit, & continuo relabi-
tur eò vnde proceſſit. Cum murmure venit, cum gemitu re-
uertitur. Frequenter tamen placidum ſtat ventis mare, ſem
per fœnoris vuda iactatur. Mergit naufragos, expuit nu-
A dos, veſtitos exuit, inſepultos relinquit. Nummum ergo pe
tis, & naufragium ſuſcipis. Hinc Charybdis circumſtrepit,
hinc Sirenę quæ voluptatis ſpecie, & canoræ dulcedinis ſua
uitate in vada deductos cæca, repetendæ domus (vt ferunt
fabulæ) ſæpe, & cupiditate fraudabãt. Statim vẽditores vn-
guenti & diuerſarum ſpecierum irruunt velut quidam ca-
nes, ſagaci prædæ vagantis odore perſtricti, venatores, au-
cupes, caupones quoque miſcentes mero aquam, qui nobi-
litatem vetuſti generis & patriæ & natalem diem vini cir-
cumſonent: circunſtantes repente paraſiti, quem ante ſole-
bant ſpernere, ſalutant, deducunt, ad lætitiam prouocant, ad
ſumptum incitant, dicentes: Venite, & fruamur bonis quæ Sapien.2.
ſunt, & vtamur creatura tanquam in iuuentute celeriter, vi-
no precioſo & vnguentis nos impleamus, & non prætereat
nos flos temporis. Coronemus nos roſis antequam marce-
ſcant, nullum pratũ ſit quod nõ pertranſeat luxuria noſtra,
vbique relinquamus ſigna lætitiæ, quoniam hæc eſt pars &
hæc eſt ſors noſtra. Et vere ſors omnis illorum facta eſt, tu
B autem remanes exors bonorum. Non tales ſortes tibi ſcri-
ptura monſtrauit. Non inter tales ſortes Dauid memorat
dormiendum, dicens: Si dormiatis inter medias ſortes. Nam Pſalm.67.
ſi in medio illarum dormiſſes ſortium, id eſt veteris & noui
teſtamenti, non te pecuniæ cupiditas in voraginẽ teterrimi
fœnoris demerſiſſet, gratia ſpiritalis fidei tibi dediſſet ar-
gentum, & in ſpeciem auri diuinæ ſapientiæ inſtitutione for
maſſet. Etenim ſi nos vnum teſtimonium diuinæ ſcripturæ
poſuimus, & luxurioſum illud conuiuium declinauimus, v-
tique potuit & iſte ſaluari ſi oraculis cœleſtibus inhæſiſſet.
Reuertamur tamen ad conuiuium, non vt eius deguſtemus
epulas, ſed cauendas aliis demonſtremus. Oneratur menſa
peregrinis & exquiſitis cibis, adhibentur nitentes miniſtri,
magno empti precio, ſumptu paſcendi maiori. Bibitur in no
ctem, dies conuiuio clauditur, ebrietati deficit. Surgit ille vi
no plenus, vacuus opum, dormit in lucem, vigilãs ſomnium
putat. Etenim vt in ſomnis ſibi videtur diues ex paupere,
ſic etiam egenus ex diuite. Dum defluit interim pecunia, v-
ſura ſuperfluit, tempus minuitur, fœnus augetur, theſaurus
C exinanitur, ſors accumulatur, paulatim conuiuæ ſe ſubtra-
hunt, ſponſores conueniunt, mane fœnerator pulſat ad ia-
nuas, quæritur dies ſolutionis tranſiſſe præſcriptos, iurgiis
vigilantem adoritur, in ſomnis dormientẽ excitat. Non no-
ctes quietæ, non dies ſuauis eſt, non ſol iucundus eſt. Diſtra
hũtur paulatim deauratæ ac ſericæ veſtes, & veneũt dimi-
dio minoris. Ponit cum lachrymis ornamenta, cum vix iam
triſtior, empta carius. Pueri conſtituuntur menſæ miniſtri,
& male aſſueti emptorem auertunt. Offertur pecunia credi-
tori. vix, inquit, hæc ſoluit vſuram. caput debes. Reddit ex-
hauſto patrimonio capitis reus, & imminuto accipit fœno-
re, accipit inducias triſtiores bellicis quaſi poſt biduũ præ-
liaturus. In bello enim incerta victoria, hic certa inopia. Il-
lic ſe clypeo tegit, hic nudus occurrit. Illic lorica pectus in-
cludit, hic totus carcere includitur. Illic manus telis onerat,
armat ſagittis: hic ære vacuas offert vinculis alligandas. Du
citur plerunque vterque captiuus. Ille habet quem accuſet
aduerſum belli euentum, hic præter ſe quem accuſet non ha
bet. Nihil eſt intolerabilius hac miſeria, quæ excuſari non
D poteſt. Acerbat conſcientia põdus iniuriæ. Tunc ſecum re-
putat, tunc ſcripturas recordatur, tunc dicit: Nónne mihi
ſcriptum eſt: Bibe aquam de tuis vaſis, & de tuorum puteo- Prouer.5.
rum fontibus? Quid mihi cum puteo fœneratoris, vbi & a-
qua includitur? Suauiora erãt olera cum ſecuritate, quàm a-
lienæ epulæ paſtæ cum ſolicitudine. Non oportuit aliena
quærere, deinde incideram debita, de meis oportuit fonti-
bus remedium quærere. Erant domi vaſa minutiora. Me-
lius erat miniſterium deeſſe, quàm cibum: melius veſtem ve
nalem proponere, quàm libertatẽ abiicere*. Quid profuit *addicere.
quod publicare paupertatem meam verecundatus ſum? Ec
ce alius publicauit. Ego nolui nutritores vendere, ecce alius
adiudicat. Sera hæc conſideratio. Tunc decuit ſuccurrere
cum vulnera prima ſerperẽt. Melius fuerat in principio te-
nuare ſumptum, & neceſſitatem debiti rei familiaris angu-
ſtiis alleuare, quàm ve ad horam ditatus alienis, poſtea exue
retis & propriis.

De ne-

De nequitia fœneratorum qui aliena damna arbitrantur ſua lucra, & quomodo ſibi fingant tectoriolum ſuæ iniuſtitiæ.

Caput VI.

ACcuſamus debitorem, quòd imprudentius ſe geſſerit. Sed tamen nihil nequius fœneratoribus, qui lucra ſua aliena dãna arbitrantur, & diſpendio ſuo deputãt quicquid ab aliis poſſidetur. Aucupãtur hærẽdes nouos, adoleſcentulos diuites explorant per ſuos, adiungunt ſe, ſimulantes paternam & auitam amicitiam, volunt domeſticas eorũ cognoſcere neceſſitates. Si quam cauſam inuenerint, accuſant verecũdiam, pudorem arguunt, quod non ante deſperatum* atque præſumptum. Sin verò nullos laqueos alicuius neceſſitudinis offenderint, intexunt tabulas, aiunt nobile prędium eſſe venale, amplam domum, accumulant profectus fructuum, annuos reditus exaggerant, hortantur vt coëmant. Similiter faciunt precioſas veſtes & monilia nobilia prędicantes. Neganti ſe habere pecuniam, ingerunt ſuam, dicentes: Vtere vt tua: de fructibus emptæ poſſeſſionis precium multiplicabis, debitum reddes. Prætendunt alienos fundos adoleſcenti, vt eum ſuis expolient, tendunt retia. Simul vt indagine cuncta ſpatia* fuerit ingreſſus, cogunt eum in retia cautionũ, laqueos vſurarum, paternum ſepulchrum: præſtituitur dies ſolutioni, diſſimulatur conuentio, quãdo poteſt ſolutio ſuſtineri. vbi ſatis ſecurum reddiderint, repente ingruunt, & inſtant vehementius, cauſanti incumbunt dicentes: Tu poſſides tua prædia, nos noſtram pecuniam non habemus. Aurum dedimus, lignum tenemus. Tibi fructuum emolumenta procedũt, nobis nihil accreſcit pecuniæ. Ocioſa cauſatio eſt, ſaltem renouetur chirographum.

*de ſe ſperatum.

*ſepta.

De increpatione adoleſcentum qui ſub uſuris pecuniam mutuo recipiunt, & de uulnere remedium quærunt. Et quàm triſtis his ſit facies creditoris occurſantis. Et de inducijs per eos poſtulatis, paruum tamen profuturis. Caput VII.

ITaque dum primum adoleſcens nihil putat de veſtibus ſuis aut poſſeſſionibus eſſe vendendum, ad hæc facienda poſcit dilationem. Vſuræ applicantur ad ſortem, accumulantur cenſuræ. Iam ſuſpirare incipit, iam malum ſuum agnoſcere. Die ac nocte vſuram cogitat: quicquid occurrerit, fœneratorem putat. quicquid crepuerit, vocẽ ſibi videtur fœneratoris audire. Si habes, cur nõ ſoluis? ſi non habes, cur malũ malo adiũgis, & de vulnere remedium quæris? Cur quotidie obſidionẽ pateris fœneratoris, expugnationẽ times? Vetus ſententia eſt fœneratoris & debitoris ſibi occurrentium: Proſpectum amborum facit dominus. Alter quaſi prædam requirit, alter quaſi fera prædonem declinat. Ille quaſi leo quærit quem deuoret, iſte quaſi anſer aut fulica mauult ſe vel in prærupta deiicere, vel in profunda demergere, quàm iſtũ humani corporis accipitrem ſuſtinere. Quid quotidie fugis? Etſi non occurrat fœnerator, occurrit tibi inopia tanquam bonus curſor. Ambos ergo videt dominus, fœneratorẽ & debitorem. Occurrentes ſibi ſpectat ambos, teſtis alterius iniquitatis, alterius iniuriæ. Illius auaritiam condemnat, huius ſtultitiam. Ille greſſus debitoris ſingulos numerat, aucupatur deflex*: iſte continuo poſt columnas caput obumbrat. Nullam enim habet debitor authoritatem. Ambobus in digitis vſurarum repetitur ſæpius calculatio. Par cura, ſed diſpar affectus. Alter lætatur incremento fœnoris, alter cumulo deuotionis affligitur. Ille quæſtus numerat, hic ærumnas. Quid fugis hominem quem poteras & non timere. Quid fugis? aut quouſque fugies? Si quis pulſauerit nocte, fœneratorem putas ſub lecto. Illico ſi quem ſubito intrare ſenſeris, tu foris exilis. Canis latrat, & cor tuum palpitat. Sudor effunditur, anhelitus quatitur. quæris quid mentiaris, vt fœneratorem differas: & cum dilationem impetraueris, gaudes. Fœnore tuo ſimulat ſe fœnerator grauari, ſed libenter impertit, quaſi venator qui feram cinxerit. Securus eſt prædæ, tu oſcularis caput, amplecteris genua, & quaſi ceruus ſagitta toxicata ictus paulum procedens tandem victus veneno procumbis, aut quaſi piſcis qui fuſcina fuerit infixus, quocunque fugerit, vulnus vehit. Et vere piſcis ille in eſca mortem deuorat, il-

A lum hamũ glutit dum cibũ quærit. Sed tamen hamũ non vidit quẽ tegit prẹda. tu hamũ cernis, & glutis. Hamus tuus fœnus eſt creditoris. hamum voras, ſed vermis te ſemper obrodit. Ipſe eſt eſca quæ decipit. Itaque & tibi fœnoris nec cibus vſui eſt, & hamus vulneri. An ignoras quia ſemel illaqueatus nodo, ſe magis, ſi fugiat, ipſe cõſtringit, & intra retia poſitus fugiendo magis deiiciat ſuper ſe retia. In plateis fugis, cum intra parietes tutus eſſe non poſſis. Inueniet te cum voluerit fœnerator. Denique vbi tempus impleueris, ſicut lupus nocte irruit, dormire non ſinit, ex lecto ad publicum trahit, aut tabulis venditionis cogit ſubſcribere. Vt fugeris, pudoris diſpendium, ſubſcribis illico, venditurus auitum ſepulchrum. Paternæ ſane vt parcatur aliquid verecundiæ, emitur ieiunum ſolum, iactatur quod infœcunda vendiderit, diſpendiis onerauerit debitorem, & ſuperioris temporis adſcribuntur diſpendiis damna præſentis. Mox & laudata venduntur, & inſeruntur iam non inſtrumenta, ſed vincula. Tamen adhuc quærendi fideiuſſores, tribuuntur induciæ, non vt prędam libertatis inueniat, ſed vt conſortem ſer-

B uitutis adiungat, qui ſe ſociet ærumnoſo. At quid iuuare poteſt alienæ calamitatis acceſſio? Iam & amici fugiunt, conuiuæ non recognoſcunt. Ipſe quoque cõſpectus omnium refugit, & vt pugil ictus varios concertantium, ita iſte honeſtorum vitat occurſus, & ſolicitus vbi in aliquem offenderit, vigilanti exit obrutu, redit paratus ad vincula, redit mortem optans, cogitans eam ſibi vt moreretur inferre, redit miſere ſe condemnans quod alienam pecuniam non refugerit, & fœneratoris ſe æri deuinxerit. O quantos miſeros aliena fecerunt bona. Quid, inquit, tibi vt bibas aquã Gyon? Quid inquam tibi vt biberes calicem fœneratoris? Multi, inquit, mutuati ad tempus, & neceſſitatibus conſuluerunt ſuis, & pecuniam reddiderunt. Et quanti ſe propter fœnus ſtrangulauerunt? Illos conſideras, hos non enumeras? Reminiſceris euaſiſſe aliquos, non reminiſceris oppetiſſe? Nummos redditos imputas, laqueos appetitos non computas? Quos deformitate tam dedecoroſæ conuentionis plerique verecundiores ad contumeliam, fragiliores ad iniuriam, expeti-

C to interitu prætulerunt, opprobriũ vitæ amplius quàm mortis ſupplicium pertimeſcentes.

Quod pro paterno debito nonnunquam liberi in auctionem deducantur, & publice ſub haſta uendantur. Et quomodo obligatus fœneratori, uenditus dicatur. Caput VIII.

VIdi ego miſerabile ſpectaculum, liberos pro paterno debito in auctionem deduci, & teneri calamitatis hæredes, qui non eſſent participes ſucceſſionis: & hoc tam immane flagitium nõ erubeſcere creditorem. Inſtat, vrget, addicit. Mea, inquit, nutriti pecunia, pro alimonia ſeruitutem recognoſcant, pro ſumptu licitationem ſubeant. Agitetur haſta de preciis ſingulorum. Non immerito haſta agitatur, vbi caput quæritur: non immerito ad auctionem peruenitur, vbi ſors poſcitur. Hæc eſt fœneratoris humanitas, hæc debitoris ſtultitia, vt filiis quibus non reliquit pecuniam, libertatẽ auferat, pro teſtamento chirographum dimittat: pro emolumento hæreditatis,

D iniquitatem obligationis. Quid ſibi vult paterni in liberos ſcriptura maledicti, vbi nulla eſt impii offenſa peccati? An poteſt durius aliquod eſſe maledictum, grauiúſq; ſeruitium? Et illa ſæpe poſt mortem habet defunctus compẽdia, quod non ſpectat miſerias filiorum. Vendit plerunque & pater liberos authoritate generationis, ſed non voce pietatis: ad auctionem furibundo vultu trahit dicens: Soluite filij gulæ meæ ſumptum, ſoluite paternæ menſæ precium. Vomite quod non deuoraſtis, reddite quod nõ accepiſtis. Hoc meliores, quod veſtro precio redimitis patrem, veſtra ſeruitute paternam emitis libertatem. Eſto vt aliquis qui ſubuenire poſſit accedat, quis tantam expleat charybdim? quis rationes fœneratoris agnoſcat? quis auaritiam ſatiet? Quæ non iſte precia exaggeret cum viderit redemptores? Non enim ſuo magis lucro quàm alieno detrimẽto paſcitur. Vera profecto, vera eſt, vt pote dei diuina ſententia, qui cum iratus eſſet propter impietatem Iudæorum, quod poſt deos alienos abirent. Cui, inquit, vendidi vos fœneratori? Venditur

tur enim qni obligatus fœneratori fuerit, & venditur non A
vno precio, ſed qnotidiano: venditur non cum definitione,
ſed cum acceſſione diuturna. Noua vſurarũ auctio per mẽ-
ſes ſingulos, noua ſub quotidiana licitatione venditio. Qui
plus obtulerit, trahitur: ſemper venalis addicitur, nnnquam
quaſi venditus æſtimatur. Magna igitur vis cœleſtis ſenten
tiæ. Non ſatis iudicauit dominus dicere: Cui vendidi vos?
ſed addidit fœneratori. Offenſus nihil potuit grauius inue-
nire quo iudicaret ſ perfidos. Derelictos expoſtulat, cur ita
fugerint ſalutis authorem quaſi fœneratori alicui dominus
vendidiſſet digna pœna dominum relinquentes. Habent ſer
ui quod amplius quàm carceris pœnas & vincula reformi-
dent, habent liberi quod paueant pro libertatis incuria. Si-
mul illud aduerte, quod fœneratio præuaricationis materia
iudicata ſit, quod is facile recedat à domino qui fœneratori
ſe potuerit obligare. Fœnus enim radix mẽdacij, cauſa per-
Eſaiç 50. fidię eſt. Ego, inquit, vos non vẽdidi, & peccatis veſtris ven
diti eſtis. Ergo qui ſe fœneratori obligat, ipſe ſe vendit, &
quod peius eſt, vendit ſe non ære, ſed culpa. B

Quod fœnerator peccati noſtri diabolas ſit. Et de comparatione ipſias ad uſurarium. Et quod idem ſit exactor, qui ſe creditorem appellat. Capat IX.

QVis iſte peccati eſt fœnerator, niſi diabol⁹? à quo
Eua mutuata peccatum obnoxiæ ſucceſſionis, v-
ſuris deſœneratur omne genus humanum. Deni-
que quaſi malus fœnerator chirographũ tenuit,
quod poſtea domin⁹ ſuo cruore deleuit. Etenim quod mor
tis erat ſcriptum apicibus, debuit morte diſſolui. Fœnera-
tor ergo diabolus. Denique oſtendebat ſaluatori diuitias
Matth. 4. ſuas dicens: Hæc omnia tibi dabo, ſi procidens adoraueris
me. At verò dominus æris ſolutor alieni, nihil ipſe debebat,
Ioan. 14. qui poterat dicere: Ecce venit huius mundi princeps, & in
me ſuum nihil inuenit. Nihil debebat, ſed ſoluebat pro om-
nibus, ſicut ipſe teſtatur dicens: Quæ non rapui, tunc exol-
Pſalm. 68. uebam. Quid diſtat malitia huius, & principis mundi? Fœne
rator pecunię caput obligat, manum tenet, ſorte ducit. O no
Lucæ. 15. men triſte de dulci. Dominus ouem centeſimam liberauit. C
Illa centeſima ſalutis, hæc mortis eſt, & terra bona centu-
plum fructum reddit. Væ iis qui dicunt quod amarũ eſt dul
Eſaię. 5. ce, & quod dulce amarum. Quid amarius vſura? qnid dul-
cius gratia? Nónne hoc ipſo ſermone quo centeſimam ap-
pellant, reuocare deberent in memoria redemptorem, qui
venit centeſimam ouem ſaluare, non perdere? Quis grauior
exactor eſt? Et hoc triſte nomen. Denique dominus ait: Po
Ibidem. 3. pulus meus, exactores veſtri circunſcribnnt vos. Et in euan
Lucæ. 12. gelio habes: Dum vadis cum aduerſario tuo ad magiſtra-
tum, da operam liberari ab illo, ne forte perducat te ad indi
cem, & iudex tradat te exactori, & exactor mittat te in car-
cerem. Quis iſte ſit exactor agnoſce, qui etiam nouiſſimum
quadrantẽ exigit, & idem ſe creditorem vocat, atque in hoc
etiam nomine fraudem facit, vt qui veneni pocula melle il-
linit, vt ſub grato odore mors lateat, atque illita calicis ora
vim fraudis abſcondat. Creditor prętexitur, quaſi fidelis: &
quaſi incredulus, ad quem fidelis oppignerat.

D

Quod à fœneratoribus defunctorum cadauera aliquando teneantar pro pignore, & eis tamulus denegetur. Et quòd nihil intereſt inter funus & fœnus, inter mortem & ſortem. Caput X.

QVotiens vidi à fœneratoribus teneri defunctos
pro pignore, & negari tumulum dum fœnus ex-
poſcitur. Quibus ego acquieſcens libenter, vt
ſuum conſtringerent debitorem, vt electo eo fi-
deiuſſor euaderet. Hæ ſunt fœneratoris leges. Dixi itaque,
tenete reum veſtrum: & ne vobis poſſit elabi, domum duci-
te, claudite in cubili veſtro carnificibus duriores, quoniam
quem vos tenetis, carcer non ſuſcipit, exactor abſoluit. Pec
catorum reos poſt mortem carcer emittit, vos clauditis. Le
gum ſeueritate defunctus abſoluitur, vobis tenetur. certe
hic ſortem ſuam iam memoratur impleſſe. Non inuideo ta-
men, pignus veſtrum reſeruate. Nihil intereſt inter funus &
fœnus, nihil inter mortem diſtat & ſortem. Perſonat fune-
brem vlulatũ fœnoris vſura, nunc verò capite minutus eſt

A quem conuenitis, vehementioribus tamen nexibus alligate,
ne vincnla veſtra non ſentiat. durus & rigidus eſt debitor, &
qui non iam nouerit erubeſcere. Vnum ſane eſt quod non ti
mere poſſitis, quia poſcere non nouit alimenta. Iuſſi igitur
lauari corpus, & ad fœneratoris domum exeqniarum ordi-
nem duci, ſed etiam inde plauſorum mugitu talia perſona-
bant. Ibi quoque funus eſſe crederes, ibi mortuos plangi pu
tares. Nec fallebat ſententia, niſi quod plures conſtabat il-
lic eſſe morituros: Victus religionis conſuetudine fœnera-
tor. Nam alibi ſuſcipi pignora etiam iſta dicuntur, rogat vt
ad tumuli locum etiam reliquiæ deferantur. tunc tantum vi
di humanos fœneratores, grauari me: tamen ego eorum hu-
manitatem memorabam proficere, ne poſtea ſe quereren-
tur fraudatos eſſe, donec feretro colla ſubiecti ipſi defun-
ctum ad ſepulchra deducerent, grauiori mœrore deflentes
pecuniæ ſuæ funus.

De uſura ab aleatoribus extorta. Et de inuiolabili lege alea, cui ſubiciuntar etiam ferociſſimi homines. Capat XI.

B ALiud non minoris acerbitatis accipite. Obſeruant
iſti aleatorum conuenticula, & perdentis ærum-
nam commoditatem ſuam iudicant, ſpõdent pro
ſingulis, varios primo ſors ludit euentus, ad diuer
ſos ſæpe transfertur victoria, ſtipendiáque eius viciſſim at-
que ærumna mutantur. Omnes vincuntur & vincunt, fœne
rator ſolus acquirit. Penes alios manet nomen quod vice-
rint, penes fœneratorem ſolum fructus eſt, non annuus, ſed
momentarius. Illi ſoli faciunt lucrum in omnium detrimen
to, illis ſolis eſt vſuræ victoria. Videas reliquos ſubito egen
tes: repente diuites, deinde nudos, ſingulis iactibus ſtatum
mutãtes. Verſatur enim eorum vita vt teſſera. Voluitur cen
ſus in tabnla, fit ludus de periculo, & de ludo periculum.
quot propoſitiones, tot proſcriptiones. Clamor plauden-
tium, fletus deſpoliatorum, gemitus deplorantium. Sed &
hos creditor vt tyrannus damnans, vnumquemque ſorte ca
pitali, agitat haſtas, feralem inſtituit de ſingulorum exuuiis
auctionem. Alios proſcriptioni addicit, alios ſeruituti. non
C tanti occiſi ſub tyrannis ſunt. Vitæ igitur hãc aleam rectius
dixerim quàm pecuniæ. ſub momẽto fertur, quod valeat in
æternum. Ebrietas iudicat, & nullus appellat. Habet & alea
ſuas leges, quas fori iura non ſoluant. Notatur (ſi credi po-
teſt) infamia qui putauerit renitendum, & infamium ſenten
tia grauius quàm cẽſura iudicialis inurit opprobrium: quo-
niam qui apud iudicem damnantur, apud illos glorioſi ſunt.
qui apud illos damnantur, apud iudicem crimnoſi ſunt. No
bile conſtituit Moyſes ſeniorũ iudicium, hi tamen de ſenio
ribus iudicabant: verum graue, hoc eſt de potioribus nego-
ciis Moyſi iudicium reſeruare conſueuerant. Hic dicitur,
Aleonum concilium iudicauit. & plus eorum timetur poten
tia, quàm dæmonum. Inter has feras viuis fœnerator atque
verſaris. His beſtiis cibum eripis, bis terrior æſtimaris, bis
crudelior plus timeris. Ferunt Hunnorum populos omni-
bus bellum inferre nationibus, fœneratoribus tamen eſſe
ſubiectos: & cum ſine legibus viuant, aleæ ſolius legibus
D obedire, in procinctu ludere, teſſeras ſimul & arma portа-
re, & plures ſuis quàm hoſtilibus ictibus interire. In victo-
ria ſua captiuos fieri, & ſpolia ſuorum perpeti, quæ pati ab
hoſte non nouerint. Ideo nunqnam belli ſtudia deponere,
quod victi aleæ ludo, cum totius prędæ munus amiſerint, lu
dendi ſubſidia requirunt bellãdi periculo. Frequenter autẽ
tanto ardore rapi, vt cum ea (quæ ſola magna æſtimant) vi-
ctus arma tradiderit, ad vnum aleæ iactum vitam ſuam po-
teſtati vel victoris vel fœneratoris addicat. Denique conſti
tit quòd quidam eorum & imperatori Romano cognitus in
fide precium ſeruitutis quam ſibi tali ſorte ſuperatus intu-
lerat, ſuppliciis imperatæ mortis exoluerit. Premit ergo fœ
nerator etiam colla Hunnorum, & eos vrget in ſertum, pre-
mit Barbaros ſuæ terrore ſæuitiæ.

De odibili fœneratorũ exactione. Et de variis vocabulis ab eis ſub honeſtatis ſpecie excogitatis. Et quòd fœneratoris pecunia ſit Echidna, & imitetur naturam ſerpentum. Capat XII.

Quid

QVid enim tetri' eo qui hodie fœnerat,& cras exi-
git? Eſt odibilis inquam homo huiuſmodi. Obla-
tio quidem blanda, ſed immanis exactio. Verum
ipſa oblationis humanitas facit ad exactionis ſæ-
uitiam, protulit pecuniam, hypothecas exigit, & in ſuis apo
thecis recondit. Vna pecunia à fœneratorib' datur, & quàm
multa à debitoribus exiguntur? Quanta ſibi fecerunt voca-
bula? Nũmus datur, & fœnus appellatur. Sors dicitur, caput
vocatur. Aes alienum ſcribitur, multorum hoc capitum im-
mane prodigium, numeroſam exactionem efficit. Syngra-
pham nuncupat, chirographum nominat, hypothecas flagi-
tat, pignus vſurpat. Fiducias vocat, obligationem aſſerit. V-
ſuras prædicat, centeſimas laudat. Echidna quædam eſt fœ-
neratoris pecunia, quæ tanta mala parturit. Echidna tamen
fœcunda pœnis viſcera trahens, partu ſuo rumpitur, & mor
te materna docet ſobolem non eſſe degenerem in matrem.
Illam morſibus ſuis ſcindunt. illic vbi naſcitur venenũ, pri-
mum probatur. Pecunia autem ſœneratoris omnia mala ſua
concipit, parit, nutrit, atque ipſa magis in ſobole ſua creſcit,
triſti prole numeroſior. Non minus flexuoſa quàm ſerpens,
B atque in orbem ſe totam colligens, vt caput ſeruet. Reliquo
flagellat corpore, illud ſolum producit ad vulnera, ſpiris in-
gentibus quos comprehenderit ligat, ſolo capite interficit:
ſaluo capite etiamſi reliqua pars eius dilapidata fuerit, reui-
uiſcit. Diuerſa quoque ſerpentibus ſunt cõueniendi & par-
turiendi tempora, pecunia ſœnebris à die initæ cõuentionis
creſcentibus ſerpit vſuris, quæ parturire non nouit, quia do
Pſalm.74. lores magis ipſa in alios transfudit. Ibi dolores vt parturien
tis. Vnde etiam τόκον Græci appellauerunt vſuras, eo quòd
dolores partus animæ debitoris excitare videantur. Veniũt
kalendæ, parit ſors centeſimam. Veniunt menſes ſinguli, ge
nerantur vſuræ. Malorum parentum mala proles, hæc eſt ge
neratio viperarum. Creuit centeſima, petitur nec ſoluitur,
applicatur ad ſortem. Fit maledictum propheticum, dolus
in dolo, vſura improbi ſeminis fœtura deterior. Itaque non
iam centeſima incipit eſſe, ſed ſumma, hoc eſt, non ſœnoris
centeſima, ſed ſœnus centeſimæ.

Vnde dicatur vſura. Et quemadmodum ſimul naſcatur & enutriatur, & iam nata parturiat, ſemperque inexplebilis atque inſatiabilis ſit. Caput XIII.

C VSuram quoque ab vſu arbitror dictam, quod vt
veſtes vſu, ita vſuris patrimonia ſcindantur. Lugu
*Forte, Græca primum. bre * Cætera primà litera ſonat, parturit vox do-
loris eſt. Quid ibi poteſt eſſe boni quod à dolore
incipit, & ab obligatione? Lepores ferunt generare ſimul &
educare, & continuo parturire. Iſtis quoque anaglyphariis
vſurarum generatur & ſupergeneratur, vſura enutritur ac
naſcitur, & nata iam parturit. Radices quoque arborum pri
mo plantantur vt prendant: cum prenderint, tunc vireſcere
incipiunt, poſtea pullulare. At verò pecunia ſœnoris vix
plantata iam pullulat. Semina tempore erumpunt, animalia
Eccleſ.3. tempore pariunt. Tempus enim pariendi, & tempus morien
di: tempus plantandi, & tempus euellendi quod plantatum
eſt: tempus occidendi, & tempus ſanandi. Et infra: Tempus
acquirendi, & tẽpus reddendi: tẽpus cuſtodiendi, & tempus
expellẽdi, vt Eccleſiaſtes ait: Pecunia ſœnoris hodie ſemina
tur, cras fructificat: ſemper parit, & nũquam interit: ſemper
D plantatur, vix euellitur. Vult ſemper fœnerator acquirere,
nunquam perdere, nunquam cuſtodire, pecuniam ſuam ſem
per explere. Nunquam ſanare, ſemper occidere. Et quia bo
nus ad omnia magiſter Eccleſiaſtes liber eſt, Salomoni ipſi
paulisper inhæreamus. Non ſatiabitur oculus, inquit, viden
Eccleſ.1. do, & non ſatiabitur auris auditu, nec ſœnerator expletur
accipiendo, nec affectus eius quotidiano numerandi æris ſa
tiabitur auditu. Et iterum: Omne quod fuit, ipſum eſt quod
erit. Creſcit ſemper pecunia, ocioſum neſcit auaritia vſu-
ras * æreas. Omnes, inquit, torrentes vadunt in mare, & mare
non adimpletur. Mare iſtud ſœnerator eſt. Omnium patri-
monia tanquam fluctus abſorbet, & ipſe neſcit expleri. Ma-
ri tamen plerique vtũtur ad quæſtum, fœneratore nemo v-
titur niſi ad diſpendium. Illic multorum commodum eſt,
hic vniuerſorum naufragium. Multa ſunt animantia quæ ci
to generare incipiunt, ſed cito etiam generare deſiſtunt.

A Sors cito generat, & nunquam deſinit, imò cum exordium
creſcendi acceperit, in infinitum extendit augmentum. O-
mne deinde quod creſcit, cum ad naturæ ſuæ formam atque
menſuram magnitudinémque peruenerit, vacat incremento,
ſed fœneratorum pecunia tempore ſemper augetur, & vltra
formam maternę ſortis ſe extendens, modum non continet.
Pleraque etiam animantium cum cœperint ea quæ ex his or
ta ſunt generare, tanquam effœtis viribus vſum generatio-
nis amittunt. Sors autẽ ſœnoris cum fuerit creſcentibus ex-
æquata centeſimis, & vetuſtatem ſui renouat, & partus ſoli-
tos adiunctione multiplicat.

De vſura diuina lege prohibita. Et quod ſecundum Catonem fœnerare ſit hominẽ occidere. Quodque omne quod præter ſortem accipitur, ſit vſura, quocunque vocabulo appelletur. Caput XIIII.

NOn nouum nec perfunctorium hoc malum eſt,
quod veteris atque diuinæ præſcripto legis inhi-
betur. Populus qui deſpoliauerat Aegyptum, qui
pede tranſierat mare, monetur à ſœnoris pecunia
cauere naufragia. Et cum de aliis peccatis ſemel aut multum
B iterata admonitiõe præſcripſerit, de ſœnore ſæpius intima-
uit. Habes in Exodo: Quod ſi pecuniam ſœneraueris pupil Exod.22.
lo, orphano, pauperi, apud te non ſuffocabis eum, non impo
nes illi vſurã. Oſtendit quid ſit ſuffocare, id eſt vſurã impo-
nere. Strangulat enim, & quod peius eſt, animam laqueat cre
ditoris. Quo ſermone & prædonis violentiam, & deformis
nodum mortis expreſſerit. Quod ſi pignus acceperis veſti-
mentum proximi tui, ante ſolis occaſum reſtitues. Illud eſt
enim hoc opertorium eius tantum, hoc veſtimentum turpi-
tudinis eius in quo dormiet. Quod ſi itaque proclamauerit
ad me, exaudiam eum. Audiſtis ſœneratores quid lex dicat,
de qua dixit dominus: Non veni legem ſoluere, ſed adim- Matth.5.
plere? Quam dominus non ſoluit, vos ſoluitis? Vſuram, in-
quit, petere, ſuffocare eſt. Hoc quoque foris ſero eſt dictum
à quibuſdam eorum prudentibus. Quid eſt, inquit, fœnera-
re? Hominem, inquit, occidere. Sed vtique non Cato prius
quàm Moyſes qui legem accepit. Multo ille poſterior. Si pi
gnus acceperis veſtimentum propinqui tui, ante ſolis oc-
C caſum reſtitues illud, ne nudati appareat turpitudo. Vos au
tẽ exuitis atque nudatis, & non redditis. Videte ne ſol occi
dat ſuper auaritiam veſtram, ne ſol iuſtitiæ vobis occidat,
quia iuſtitiam non tenetis, aut iniquitas ſuper flagitia veſtra
condatur. Dies quoque perit inuito, nox irruit ſicut Iudæ: Ioan.13.
qui, cum diabolus miſiſſet in cor eius, ſurrexit ad proditio-
nem, & facta eſt nox. ſol enim iuſtitiæ occiderat ei, & recu-
buerat ſuper eum. Qui in cor eius intrauit, fecit illi tenebras:
vt lucis non videret authorem. Ibi miſer periit in illo cõui-
uio, quo alij ſaluantur. Reddite igitur veſtimẽtum debito-
ri, in quo dormiat, & quietus ſit. Si nolueritis reddere, exau-
diam, inquit, eum: quia miſericors ſum. Si vos non exauditis
ego exaudiam, ego miſerebor, ego non deſpiciã inopis pre-
cem. In Deuteronomio quoq; ſcriptũ eſt: Nõ exiges à fratre Deute.23.
tuo vſuram pecuniæ, & vſuram eſcarũ, & vſurã omnium re-
rum quaſcunque ſœneraueris fratri tuo. Si alienigenæ cre-
dideris, vſuram exiges ab eo, à fratre autem tuo non exiges.
Vides quantum pondus in verbis ſit. Noli, inquit, exigere
vſuram à fratre tuo, hoc eſt, cum quo habere debes omnia
D communia, ab eo tu vſuram exigis? Frater tuus conſors na-
turæ, & cohæres gratiæ. Noli ab eo exigere amplius à quo
durũ eſt repetere quod dederis, niſi cum habuerit vnde diſ
ſoluat. Et quia plerique refugiẽtes præcepta legis, cum de-
derint pecuniam negociatoribus, nõ in pecunia vſuras exi-
gunt, ſed de mercibus eorum tanquam vſurarum emolu-
menta percipiunt, ideo audiant quid lex dicat: Neque vſu-
ram, inquit, eſcarum accipies, neque omnium rerum quas
ſœneraueris fratri tuo. Fraus enim iſta & circunſcriptio le-
gis eſt, non cuſtodia. Et putas te pie facere quia à negocia-
tore velut mutuum ſuſcipis? Inde ipſe fraudem facit in mer
cium precio, vnde tibi ſoluit vſuram. Fraudis illius tu au-
thor, tu particeps, tibi proficit quicquid ille fraudauerit. Et
eſca vſura eſt, & veſtis vſura eſt, & quodcunque ſorti acce-
dit, vſura eſt. Quod velis ei nomen imponas, vſura eſt. Si li-
citum eſt, cur vocabulum refugis? cur velamen obtexis? Si il
licitum

licitum eſt, cur incrementum requiris? Quod peius eſt, hoc vitium plurimorum eſt, & maxime diuitum, quibus hoc nomine inſtruuntur cellaria. Si quis inſtaurandum conuiuium putat, ad negociatorem mittit, vt abſinthiaci cupellam ſibi gratis deſerat: ad caupunem dirigit, vt Picenum vinum aut Tyriacum requirat: ad lanium, vt hyllam ſibi procuret: ad alium, vt poma ſibi adnrnet. Itaq; humanitates indicant quę alieno periculo conſtant. Tu bibis, & alius diffluit lacbrymis? Tu epularis, & alius cibo tuo ſtrangulas? Tu ſymphonia delectaris, & alius miſerabili deplorat vlulatu? Tu poma (Matth. 7.) deguſtas, & alius ſpinam vorat? Nũquid colligunt de ſpinis vuas, aut de tribulis ficus? Spina vſura eſt, ſpina cẽteſima eſt, tribulus eſt fœnus, male vrit: Quomodo potes fructum habere de ſpinis? Si iſte fructus de ſpinis non naſcitur, illic naſcitur æternus. De ærumnis ditaris, de lachrymis lucrum quæris, de fame aliena paſceris, de exuuiis deſpoliatorũ hominum cudis argẽtum, & iudicas te diuitem, qui ſtipem po- (Luce. 6.) ſcis à paupere? Sed audi quid dicat ſaluator: Væ vobis diuitibus, qui habetis conſolationem veſtram.

B

Quomodo intelligatur illud Deuteronomij, Ab alienigena vſuram exiges, non autem à fratre. Et de maledictione vſurarij ſecundum Ezechielem. Caput XV.

(Deute. 23.) Sed forte dices, quia ſcriptum eſt: Alienigenæ fœnerabis, & non conſiderabis quid euangelium dicat, quod eſt plenius. Sed hoc interim ſequeſtremus, legis ipſius verba conſidera. Fratri tuo, inquit, non fœnerabis ad vſurã, ſed ab alienigena exiges. Quis erat tunc alienigena, niſi Amalech, niſi Amorræus, niſi hoſtes? Ibi inquit, vſuram exige. Cui merito nocere deſideras, cui iure inferuntur arma, huic legitimæ indicantur vſuræ. Quem bello non potes facile vincere, de hoc cito potes centeſima vindicare te. Ab hoc vſuram exige quem non ſit crimen occidere. Si mecum ferro dimicat qui vſuram flagitat, ſine gladio & de hoſte vlciſcitur qui fuerit vſurarius & exactor inimici. Ergo vbi ius belli, ibi etiam ius vſuræ. Frater (Pſalm. 21.) autem tuus omnis, fidei primum, deinde Romani iuris eſt populus. Narrabo nomen tuum fratribus meis, in medio ec- (Leuit. 25.) cleſiæ laudabo te. Denique in Leuitico præſcripſit etiã lex C vſuram à fratre non eſſe poſcendam. Sic enim habes: Et viuet frater tuus tecum, pecuniam tuam non dabis illi in vſuram, & in amplius recipiẽdum non dabis illi eſcas tuas. Generaliter hæc ſententia dei omne ſortis excludit augmentũ. (Pſal. 14.) Vnde & Dauid & benedictum æſtimauit, & dignum habitatione cœleſti, qui pecuniam nõ dedit in vſuram. Si ergo qui non dedit, benedictus: ſine dubio maledictus qui ad vſuram dedit. Cur ego maledictionem potius eligis quàm benedictionẽ? Poteſtis enim benedicti eſſe ſi velitis, poteſtis iuſti eſſe. Homo enim iuſtus ſecundum Ezechiel, qui pignus de- (Ezech. 18.) bitori reddiderit, & pecuniam ſuam in vſuram non dederit, & ſuperabundantiam non acceperit, & ab iniuſtitia auerterit manum ſuam. Iuſtus eſt, inquit, iſte: vita viuet: dicit dominus. Qui autem pignus non reddidit, & in ſimulachra appoſuit oculos ſuos, iniquitatem fecit, cùm vſura dedit, & ſuperabundantiam accepit, hic vita non viuet. Omnes iniquitates iſtas fecit, morte morietur, ſanguis ei' ſuper ipſum ma- D net. Vide quomodo fœneratorem cum idololatra copulauit, quaſi crimen æquaret. Elige ergo quod dulcius eſt. Cur ſemper triſtes? cur ſemper amariſſimi? cur ſemper ſoliciti? Procedat aliquãdo à vobis miſericordia, procedat veritas. Obligetur mendacium, fraus odio ſit. Docuiſti periurium. Fœneratorium ſacramentũ dicitur, vbi paratur periurium. Periuraſtis frequenter, cũ reddita fuerit pecunia, quod ſyngrapha non appareat. periuraſtis poſtea quod non reperitis pecuniam. Nolite ergo ſemper miſeri eſſe, ſemper auari, ſem- (Iudic. 14.) per mœſti. Leones ſunt, & feritatem ſuam mutant. De manducante, inquit, exiuit eſca, & de forti & triſti exiuit dulce. Græcus & triſti habet. Sic inuenimus. Tamen de forti hoc intelligitur, quia leo fortis eſt feritate: & qui ferus, triſtis. Et de vobis qui pecuniam deuoraſtis & auaritiam, exeat miſericordia. Hęc eſt enim eſca egenorum. Et de triſti exeat dul- (Eſaiæ. 5.) ce, vt dimittatis ei qui non habet vnde diſſoluat. Quid trahitis peccata vt fune longo, & iugi loro vitulæ? Quod fit vtique cum fœnus producitis. Tenetis pauperẽ debitorem,

A velut ibi ſit aliqua gratia, vbi nulla ſpes cõmodi. Et hoc ſecundum auaritiam veſtram loquor.

Quibus dominus in euangelio doceat fœnerandum. Et quod fœneratores à deo peccatores appellentur. Et quis poſſit eſſe bonus fœnerator, & quærere bonas vſuras.

Caput XVI.

Caeterum dominus in euangelio talibus magis exiſtimat fœnerandum à quibus retributio non ſpe- (Luce. 6.) retur. Si enim ait: Et ſi mutuum dederitis à quibus ſperatis recipere, quæ vobis eſt gratia? Nam peccatores peccatoribus fœnerantur, vt recipiant. veruntamen amate inimicos veſtros, & benefacite eis, & mutuum date nihil ſperantes, & erit merces veſtra multa in cœlo, & eritis filij altiſſimi, quia ipſe benignus ſuper ingratos & malos. Eſtote miſericordes, ſicut & pater veſter miſericors eſt. Aduertitis quod nomen fœnerator à domino acceperit, quod nomen etiam qui fœnori veſtro fuerit obligatus. Peccatores, inquit, peccatoribus fœnerantur vt recipiant. Vterque peccator, & fœnerator, & debitor: vos autem, inquit, amate B inimicos veſtros. Non diſcutiatis quid mereantur inimici, ſed quid vos facere oporteat. Date mutuũ iis, à quibus non ſperatis vos quod datum fuerit recepturos. Nullũ hic damnum eſt, ſed compendium. Minimum datis, multum recipitis. In terra datis, & id vobis ſoluetur in cœlo. Fœnus amittitis, mercedem magnam habebitis. Fœneratores eſſe deſinitis, filij eritis altiſſimi. Eritis miſericordes, qui vos patris æterni probetis hæredes. Sed fœneratorum vos delectat & vſurarum vocabulũ. Id quoque nõ inuideo. Docebo quomodo boni fœneratores eſſe poſſitis, quomodo bonas quęratis vſuras. Dicit Salomon: Fœnerat domino qui miſeretur (Prouer. 19.) pauperi, ſecundum datum autem eius retribuet ei. Ecce bonum fœnus de malo factum eſt. Ecce irreprehenſibilis fœnerator, ecce vſura laudabilis. Nolite ergo iam inuidentem me veſtris cõmodis æſtimare. Putatis quòd hominẽ ſubtraham vobis debitorem? Dominum prouideo, Chriſtum ſurrogo, illum demonſtro qui vos fraudare non poſſit. Fœnerate ergo domino pecuniam veſtram in manu pauperis. Ille C adſtringitur & tenetur, ille ſcribit quicquid egenus acceperit. Euangelium eius cautio eſt. Ille promittit pro omnibus indigentibus, ille dicit fidem. quid dubitatis dare? Si quis vobis diues huius ſeculi offeratur, qui fide promittat ſua pro aliquo debitore, ſtatim numeratis pecuniam. Pauper eſt vobis dominus cœli, & conditor mundi huius: & adhuc deliberatis quem ditiorem quæratis fideiuſſorem? Sed allegatis, quare pauper factus eſt, cum diues eſſet? Vidiſtis ergo quia fides eius diues eſt, fides eius idonea eſt. pauper factus eſt, cum pro nobis ſoluerit, & adhuc paupertas ipſa nõ decipit. Nos enim diuites fecit, quos pauperes putabatis. Dicit enim Apoſtolus: Pauper factus eſt cum diues eſſet, vt illius inopia (2. Cor. 8.) vos ditaremini. Bona inopia, quæ largitur diuitias. Nolite ergo paupertatem timere, vt ſitis diuites. Date ocioſam pecuniam, & recipietis fructuoſam gratiam, & pauperum ſubuenietis neceſſitatibus, & vobis cuſtodiæ ſolicitudo minuetur. Non peribit quod pauper acceperit, & vobis quod dederitis inopi, ſine cuſtode ſeruabitur. Quod ſi incremẽtum D vſurarum quęritis, in lege benedictio, in euangelio cœleſtis eſt merces. Quid ſuauius benedictione? quid maius eſt cœlo? Si eſcarum deſiderãtur vſuræ, à quoque præſto eſt, ſicut legimus. Is enim qui miſeretur pauperis, ipſe paſcitur.

An liceat mutuum danti recipere pignora. Caput XVII.

Reddite ergo pignora quæ tenetis, quoniam fideiuſſorem idoneum reperiſtis. Sed obmurmurant adhuc dicentes quia licet tenere pignora, & ſe lege defendunt. Aiunt enim. Scriptum eſt in Deuteronomio: Si fuerit tibi debitum à proximo tuo quodcunq;, (Deute. 24.) non introibis in domũ ipſius pignerare pignus, ſed foris ſtabis, & homo apud quem eſt debitum tuum proferet tibi pignus foras. Si autem homo ille pauper fuerit, nõ dormies in pignore ipſius, ſed redditione reddes ei pignus ipſius ad occaſum ſolis, & dormiet in veſtimento ſuo, & benedicet tibi, & erit in te miſericordia corã domino deo tuo. Et alibi, inquiũt, ſcriptum eſt: Non pignerabis molam neq; lapidem (Ibidem.)

Deute.24. ſuperiorem molæ:quoniam hic pignerat. Et alibi:Non acci
pies pignus veſtimenti viduæ. Vnde argumententur quod
ſpecialia pigoora ſuot interdicta,non omnia,id eſt pauperis
& viduæ. Molam quoque & lapidem ſuperiorē molę prohi
bitum pignerari. Sed cum per Ezechielem prophetam dicat
Ezech.18. dominus iuſtū eſſe qui pignus reddidit,iniuſtum qui tenuit:
vtiq; nō ſpeciale aliquod,ſed generaliter omne pignus ſua-
det reddendum eſſe,cum dicat Iob: Conſcriptionem quam
habui aduerſus aliquem iuramento cōceptam, imponeos co
ronam legebam. &,Si noo ſcindens eam reddidi, nihil acci-
piens à debitore. Cū dominus nihil ab iis quib' mutuum de-
derimus,ſperaodū eſſe præcipiat quod recipere debeamus:
quomodo pignus ſecundum legem putant retinendum eſſe?

Quid fœnerandum, & quibus, ſecundum legis ſtatuta, & quod etiā iuſtus & pauper hoc facere ualeant. Caput XVIII.

AT ne parere erubeſcant modo, & dicaot etiamſe
ad fœnerandum incitari legis oraculo, quia ſcri-
Deute.15. ptum eſt: Fœnerabis gentibus multis,tu autē noo
mutabis:tempus eſt pleoius & expreſſius diſputa-
re & docere quid fœnerandom,& quibus legis ſtatuta præ-
ſcribunt. Pręcedit enim fœnoris cauſa pignoris cauſam. Mu
Pſal.36. tuabitur,inquit, peccator,& ooo ſoluet, iuſtus autem miſe-
retur,& tribuet. Audis debitor quid debeas declinare,audis
debitor quid debeas imitari. Et iofra: Iuuenis fui, & ſenui,
& non vidi iuſtum derelictum, nec ſemen eius quærens pa-
nem. Tota die miſeretur & fœnerat. Vnde huic iuſto quod
tota die fœnerat? Ergo diues iuſtus eſt: & quanto ditior v-
nuſquiſque fuerit,tanto iuſtior. Qui plus habet vode fœne
ret,ipſe erit iuſtior. Sed difficile diues intrat in regnum cœ-
Math.19. lorum. Quid ergo fœnerat? dic mihi ſancte Dauid. Contra
me protuli teſtimonium,oiſi mihi ſubuenis. Petrus dicebat:
Acto.3. Argentum non habeo.nunquid non erat iuſtus? Tu mihi er
go expooe quid fœneret. Dixiſti eoim: Beatus qui miſere-
Pſal.111. tur & cōmodat, diſpooet ſermones ſuos in iudicio. Inuenia
quid fœneret iuſtus, qui dixit inopi attendenti ad ſe, & ad
Ioannem: Argentum & aurum non habeo. Nihil ergo dabis
pauperi apoſtole? Das tamen,& plus das qoàm alij. Das ino-
pi quod alij dare noo poſſunt. Das inopi quo egere non poſ
ſit. Das inopi quod etiam diuites accipere cōcupiſcunt. Das
inopi quod ij qui iſtud argentum & aurum habent, conferre
non nouerunt,quia auaritia eos impedit. Das inopi qood eū
diuitibus faciat ditiorem. Incitaſti animum meum,concupi
ſco hoc donum tuum. Dic cito rogo quid des. Noli me diu
ſuſpeoſum reddere,cupio petere ſi cito ſolues:ſed ſoluiſti ci
to, non diſtuliſti inopem, non deſpexiſti precem pauperis,
non diutius eum deſperare feciſti, noo vacuus ad templum
Actu.3. aſcendiſti dicens: Argentum & aurum non habeo. Non illi
ſoli pleni manibus aſcendunt qui argentum & aurum ha-
bent: Aſcendit & pauper non vacuus, aſcēdit & ille non va-
cuus qui aurum & argentum non habet. Audiamus quid det
iſte pauper. Sed quod habeo, inquit, dabo tibi: In nomine Ie
ſu Nazareni ſurge & ambula. O optanda paupertas, ò ditior
inopia. Claudicabat cui diuites dabant. Vnus pauper dabat,
& ſtatim qui claud' erat, ſanus eſt factus. Habet iuſtus quod
fœneret. habet & argentum quod fœnerat, ſermones ſuos
Pſalm.11. fœnerat. Hoc eſt iuſti argentum. Eloquia enim domioi, elo
quia caſta, argentum igne examioatum, probatum terrę, pur
gatum ſeptulum. Hoc fœnerat qui legem accepit, qui legem
meditatur, qui legem exercet. Hoc fœnerauit Petrus, hoc
fœoerauit Paulus, quibus dicitur vt ad viros oatiooum per-
Acto.10. gerēt. Petrus ad Cornelium Centurionē, cui dicitur: Surge
vade nihil dubitans, quoniam ego miſi illos: & ſurrexit &
iuit. Et infra dixit: Nunquid aqua vetare poſſumos oe bapti
zentur ij qui ſpiritum ſanctum acceperunt? Iuſſitque eos ba
ptizari. Hoc eſt, fœnerabis gētibus, vt peccata dimittas, de-
Pſal.36. bita auferas: tu autem oon mutuaberis. Mutuatur enim pec-
cator,& oon ſoluet peccata ſua, quia peccator eſt. Paulo di-
citur, Fœnerabis gentibus: qui miſſus eſt ad gentes. Ioanni
dicitur, Fœnerabis gētibus. Iacobo & cæteris dicitur, Fœne
rabitis gentibos: quibus dictum eſt: Ite baptizate gentes. Di
Matth.28. citur Paulo: Si patrum cuſtodieris mandata, benedictus e-
ris, & fœnerabis gentibus verbum. Denique non de pecu-

A nia dici ſignificant ſequentia: Princeps eris gentibus mul-
tis, tibi autem nemo dominabitur. Conſtituet te domious Deut.28.
deus tuus in caput, & noo in caudam, & eris tunc ſupra, &
oon ſubter, ſi audieris vocē domini dei veſtri. Et ſequitur:
Si autem non audieris, maledictus tu in ciuitate, & maledi-
ctus in agro. Et infra: Maledicta progenies ventris tui. Non
pecunia vtique benedictum facit, ſed cognitio dei, pręedica-
tio verbi, ſi gratiam domini fœneremus, ſi indigentibus elo
quia domini conferamus, ſi obſeruemus mandata cœleſtia.
Et contra, maledictum non facit ſi deſit pecunia quæ fœne-
retur: ſed ſi deſit ſtudium, ſi deſit obſeruatio cœleſtium ſta-
tutorum, maledictus eris.

Quomodo patres noſtri gentibus fœnerarint. Et quomodo hodie ſacerdotes fœnerare debeant. Caput XIX.

DEniqoe myſterium eccleſiæ euidenter exprimi-
tur. Primum enim quia in Deuteronomio legis: Si Ibidem.15.
audieris legem, & cuſtodieris, fœnerabis genti-
bus. quod factum eſt à patribus noſtria. Fœne-
B rauit Moyſes gentibus, qui proſelytos acquiſiuit, fœnera-
uit Ieſus Naue, fœnerauit Gedeon, fœnerauit Samuel, Da-
uid, Salomon, Helias, Heliſæus, & ſi quis volebat verbum
cognoſcere, pergebat ad eos. Regina Auſtri veniebat au- 3.Reg.10.
dire ſapientiam Salomonis. Vbi cœpit populus Iudæorum
non cuſtodire legem, cœperunt aduenæ, hoc eſt, ex popu-
lo nationum qui in dominum Ieſum crediderunt, interpre-
tationem ſcripturarum fœnerare illi vetuſto populo. Fœ-
nerauit Timotheus patre Græco ortus verbū Iudæis, cum
ſacerdotium recepiſſet. Fœneramus hodiéque ſacerdotes
in eccleſia verbum Iudæis, qui de ſynagoga ad eccleſiam
tranſierunt. Fœneramus & nouam & vetuſtam pecuoiam.
Etenim quam habuerunt, iam noo habent. Oculos habent, Pſalm.113.
& non vident: aures habent, & non audiunt. Pecuniam ha-
bent,& non habent, quia vſum eius ignorant, precium eius
oeſciunt, figuram eius & formam non cognouerunt. Nam ſi
cognouiſſent, nuoquam authorem pecunię denegaſſent, di- Lucæ.19.
centes: Nolumus hunc regnare ſuper nos. Qui quidem re-
diens accepto regno iuſſit vocari ſeruos ſuos, quibus dedit
C pecuniam, & eos qui fœneraſſent pecuniam, prædicauit: ei
autem qui pecuniam tenuit ociosam domini ſui, reſpondit:
Sciebas quòd ego homo auſterus ſum, tollo quod non po-
ſui, meto quod nō ſeminaui: & quare noo dediſti pecuoiam
meam ad menſam, & ego veoiens vtique cum vſuris exe-
giſſem illam? Audiſtis quæ pecunia boni fœneratoris ſit,
quæ pecunia bonas acquirat vſuras, quæ pecunia non infa-
met fœoeratorem, non opprimat debitorem. Quam pecu-
niam non ærugo poſſit obducere, non tinea demoliri: quæ
pecunia noo de terreno ſit, ſed de æterno. Quæ pecuoia di-
uitem faciat accipientem, nec aliquid imminuat fœneranti.
Hæc pecunia vſuram habet: non vt centeſimam eius quod
dederis portionem, ſed centuplum ferat fructum. Expande
igitur ſinū mentis, vt huius pecuoiæ numeratam tibi ſuſci-
pias quantitatem. Intende cordis obtutu, vt agnoſcas pecu-
niæ huios imaginem & inſcriptionem. Certe hác pecuniam
excute, tabulam ſupra menſam animæ tuæ, quæ ſtabilis vir-
tutibus ſit, quadratam conſtitue, conde in theſauro pecto- Matth.13.
ris tui, de quo doctus ſcriba depromit noua & vetera. Vides
D qualis hæc pecunia ſit, quemadmodum creditorem debito-
rémque inuiſa in ſe cōiuogit nomina. Qui inuehebar in fœ-
neratores, iam prouoco debitorē. Huius ergo fœneratores
pecuoiæ vos eſſe deſidero, vt ad vos qui mutuum ſumant,
ſponte feſtinent, per quam noo nummum, ſed regnum poſſi
tis acquirere, per quam oon maledicta quæratis, ſed benedi
ctionis gratiā. Hanc pecuniam fœnerat populus oationum,
qui ſciuit accipere fœneratum, qui ſciuit cernere, qui ſci-
uit excutere. Recuſaſti indicta fœnoris ſpiritalis, egere cœ
piſti. De te ergo dei filio dictum eſt: Mutuabitur peccator, Pſalm.36.
& non ſoluet. Tibi dicitur: Aduena qui eſt io te, aſcēdet ſu-
per te, tu autē deſcendes io imum. Neſcit ſummū qui Chri-
ſtum ignorat. In inferno ſemper eſt, qui non aſcēdit ad Chri
ſtum. Io ſummo autē populus qui verbū recipit, hic habet
fidei patrimoniū omne. De hoc dicit lex: Hic tibi fœnera- Deut.28.
bit, tu autem nō fœnerabis ei. Hic tibi erit caput, tu autem
eris cauda. hoc eſt, ille erit prim', tu vltim' & abiectus. Auſe
ram à

tam à Iudęa caput & caudã, initium & finem. Initium Chriſtum, [Ioan. 8.] qui interrogatus quis eſſet, reſpondit: Initium, qund & loquor vobis. [Roma. 10.] Finem quoque Chriſtũ dicit: Ipſe eſt enim finis legis ad iuſtitiam omni credẽti. Ergn qui non credit ad uſtitiam, nec initium nec finem habet, ſed ipſe finis ſui eſt.

Quod ſit illud pignus quod lex reddi iubet ante ſolis occaſum. Et de triplici pignore. — *Caput XX.*

COgnouimus fœnus legitimum, cognoſcamus & pignus quod lex reddi iubet ante ſolis occaſum. Quod ſit iſtud, audi dicentem Apoſtolum. [2. Corint. 1.] Dedit deus pignus ſpiritum in cordibus noſtris. Tripliciter & pignus & commendatum, & depoſitum dicitur. Pignus dicũt quod pro mutuo ære ſuſceptum eſt. Commendatum autem & depoſitum quod cuſtodiatur cauſa alicuius cõmiſſi. [2. Timo. 1.] Vnde ait Apoſtolus: Scio cui credidi, & certus ſum, quia potens eſt commẽdatum meum ſeruare in illum diem. [Ibidem.] Depoſitum quoque idem docuit quod eſſet, dicẽs: Bonum [B] depoſitum cuſtodi per ſpiritum ſanctum qui habitauit in nobis. Petamus ergo, vt cuſtodiat in nobis Chriſtus hoc pignus quod ipſe donauit, & depoſitum ſuum commendatúmque conſeruet. Nihil enim accepit à nobis, ſed ipſe nobis credidit quod noſtrum non erat. Et ideo detrimento honeſtatis afficitur, qui depoſitum violarit alienum. Si commendatum hominis nulla debemus fraude violare, quanto magis diuinum & ſpiritale depoſitum bona fide ſeruare nos congruit, ne exiſtimationis grauia damna ſubeamus? Hoc igitur pignus eſt quod lex prohibet pignerari, & violenter [Deut. 24.] auferre. Sic enim habet ſcriptura: Si debitum tibi fuerit à proximo quodcunque, non introibis in domum ipſius pignerare pignus: & homo apud quem eſt debitũ tuum, proferat tibi foras pignus. Si autem homo ille pauper fuerit, non dormies in pignore ipſius, ſed redditione reddes ei pignus ipſius ad occaſum ſolis, & dormiet in veſtimento ſuo, & benedicet te, & erit in te miſericordia. Dices itaque mihi: Ecce lex auferri pignus prohibuit, non ſuſcipi: pauperi autem [C] iuſſit reddi, non omnibus. Ac de corporalibus quidem pignoribus ſanctus etiam Eſdras docuit nos, quod iam fœneratores aduerſus patrum veſtrorum non poſſitis venire profeſſionem. Nam cum iuberentur qui fœnerauerãt & [Neemi. 5.] acceperant aliena pignora, vt reſtituerent ea, dixerunt: Reddemus, & ab ipſis nihil quæremus. Boni patres, qui ſtatuerũt pignora debitorum eſſe reddenda. boni etiam fœneratores, qui reſponderunt quod & pignora redderent, & pecuniam non requirerent quam dediſſent. Et ſententia nos paternæ cenſionis his adſtringit, & profeſſio creditorem. Eſt autem & aliud pignus, quod lex ſpiritalis prohibet auferri: & ſi datum fuerit, reddi iubet ante ſolis occaſum: quod homo debitum reddit, & ipſe protulit. Debitor eſt autem omnis qui audit verbum regni & non intelligit, venit malus, & rapit quaſi ſeminatum in corde ipſius. Noli ergo introire in domum eius vt illud pignus accipias. [Matth. 18.] Væ enim qui ſcandalizauerit vnum de puſillis iſtis. Si ſua ſtultitia amiſerit pignus ſuum, tu non habebis delictum. Si autem pauper fuerit, redde [D] pignus ante ſolis occaſum. Pignus autem veſtimentum eſt. Sibi diues videtur, ipſe ſe decipit ſi pignus tradiderit ſuum. Si autem pauper, qui non habeat diuitias ſpiritus, redde illi veſtimentum ſuum ante ſolis occaſum. Si de corporali ageretur pignore, vtique magis per diem reddendum fuit, ne turpitudo nudi corporis diurno lumine proderetur, tenebræ enim nudum non produnt. At ſi hoc moueret quod non haberet pauper quo dormiens tegi poſſet, vtique aut ſtragulum aut amictum diceret eſſe reddendum. Nunc autem dicendo veſtimentum, tunicam magis ſignificat qua induimur atqne veſtimur. Redde ergo pauperi tunicam ſuam, vt dormiat in ea noctu. Nonne tibi videtur illum pauperem ſignificare, qui cum tunica vna iubetur pergere, alteram non reqnirere, emiſſus à Chriſto ad euangelium prædicandum? Ipſe eſt enim pauper ſpiritu, qui dormire poſſit. Nam ſatiato diuitiis, non eſt qui ſinat eum dormire. Dormit enim pauper ſomnum reſurrectionis, qnem diues dormire nõ poteſt, quia à diuitiis & voluptatibus ſuffocatur. [Pſalm. 3.] Dormit Chriſti quietem dicentis: Ego dormiui &

[A] quieui, & ſurrexi. Nec eſt tunica illa deſuper texta, qua erat indutus Chriſtus, quam ſcindere non putuerunt illi milites quos agnoſcis. Nullus enim eorum veſtimentum Chriſti ſcindit, ſed diuidit, ſicut ſcriptum eſt: Diuiſerunt veſtimenta mea ſibi, [Pſalm. 21.] & ſuper veſtem meam miſerunt ſortem. Diuiſerunt ſibi euangeliſtæ veſtimẽta eius, & ſuper veſtem eius, hoc eſt ſuper prædicationem euangelij, qua veſtitur hodie dominus, miſerunt ſortem. Illam vtique ſortem, quæ cecidit ſuper Mathiam, vt apoſtolorum duodecimus numero excluſo nomine proditoris adiũgeretur. Bene autem de euangeliſtis dictum eſt qnia miſerunt ſortem. Sors enim veluti diuino pendet examine. Et ideo quia nõ in poteſtate propria ſunt locuti, neqne omnes eadem omnia, ſed pleraque dixerunt diuerſa, quæ alius nõ dixerat, ſancti ſpiritus gratiam velut ſortito illis ea tribuiſſe cõgnoſcimus quæ loquerentur ſinguli de operibus domini Ieſu, vt eius deſcribẽda pro eius nutu geſta diuiderẽt. Eſt & alia tunica quam demõſtrat Apoſtolus dicens: Induite dominum Ieſum. [Roma. 13.] Hæc eſt tunica [B] quæ inhoneſta operit noſtra, & in iis abundantiorem honeſtatem circundat in Chriſto. Induimus viſcera miſericordiæ in Chriſto, induimus crucis gloriam, quæ Iudæis ſcandalum, [1. Corint. 1.] Græcis ſtultitia videbatur. Illi erubeſcant, qui eam erubeſcendam putant, nobis autem abſit gloriari niſi in cruce domini Ieſu. [Galat. 6.] Hæc ignobilia noſtra, honorem abundantiorem habent, quia per paſſionem domini regnũ nobis paratur æternum. Quo enim quis plus peccauerit, eo plus diligit. Conſepeliamur igitur domino Ieſu, vt participes reſurrectionis eius eſſe mereamur. Expoliemus veterem hominem cum actibus ſuis, [Coloſ. 6.] induamus nouum, in quo remiſſio peccatorum eſt. Bonus ergo amictus atque veſtitus, verbum dei. Hoc veſtitu filij Noe pudenda patris operuerunt, accipientes ſuper humeros veſtimentum, & retrorſum pergentes, ne viderent virilia patris, hoc eſt, corpòrea quæ habent pudorem quendam generationis humanæ. Et ideo qui videre voluit, anguſtioris animi dignam mercedem recepit, vt [C] ſeruus fieret. Omnis enim qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati. [Ioan. 8.] Vnde ille terrenus remanſit. Hoc pauperi nemo tollat veſtimentum, aut ſi tulerit, ſol nõ occidat ſuper deſpoliatũ. Eum autem reſtituat, ne peccatum pauperis fœneratori poſſit adſcribi, & non ſolum ſuo, ſed etiam alieno incipiat laborare peccato. Hoc pignus in hac ſeculi nocte reddatur, hoc veſtimento in his mundi tenebris induatur. Hoc pignus illius dominicæ ſortis eſt, non illius contrariæ. Legimus enim duas ſortes in Leuitico, de quibus dictum eſt: Vnam domino facies, alteram tranſmiſſori. Tranſmiſſor ſortem ſuam ad fœneratores tranſmiſit. Serui domini in ſorte ſunt Chriſti. In hac ſorte conſtitutus Aaron, contrariæ ſortis excluſit ærumnam, cum inter duas partes populi conſtitutus, mortem à defunctis ſerpere in ſortem ſui corporis nõ permiſit. Obiectio huius ſortis bonũ pignus eſt, verbi amictus. Hanc vobis tunicã nemo auferat debitores, hanc tunicã nulli oppigneretis ſi vultis nũquam turpitudinem ſuſtinere, vt dormiatis inter cleros; ſicut Aaron, dormiatis inter duo teſtamenta, vt dormiatis ſomnum reſurrectionis, & vos reparare poſſitis. [D] Hoc eſt veſtimentum quod etiam ſi oppigneraueritis, recipiendum, in Prouerbiis ſanctus Salomon pręcipit dicens: Aufer veſtimentum tuum. præterit enim iniurioſus. [Prouer. 27.] Sapientiæ veſtimentum eſt, ex illis veſtimentis quæ ex byſſo & purpura ſapientia ſibi fecit. hoc eſt, Indumentum fidei conſtat ex prædicatione cœleſtium, & dominicæ ſanguine paſſionis. Byſſo, æthera figurantur. Purpurę ſpecie, myſterium ſacri ſanguinis declaratur, quo regnum cœleſte confertur. Denique veſtimentum ſapientię ſignificari ſuperiora indicant. Præmiſit enim dicens: Sapiens eſto fili, vt lætetur cor tuum. Et intra duos verſus ait: Imprudentes autem ſuperuenientes damnũ patientur. Aufer veſtimentum tuum. Aufer igitur, ne damnum excipias imprudentiæ, & ne exutũ te proprio veſtimento nequiſſimus ille communis fœnerator agnoſcens, confuſionem tui detegere conetur opprobrij, & perſuadeat tibi vt te foliis tegas, & nudum te eſſe conſpiciens, in dei verearis venire conſpectum. Redde, inquit, proximo in tempore, coanguſta verbum, & fideliter age cum illo, & in tempore inuenies quod tibi neceſſarium

 ſit.

ſit. Non amat multis innocentia ſe defendere. Suſanna vocis
aſſertione non eguit. Verbum coanguſtauit ad dominum, &
ſtatim adipiſci metuit caſtitatis propriæ teſtimonium. Plori
ma presbyteri loquebantur, qui laborabant verborum fu-
co obducere veritatem: ſed nunc filia Iuda tacuit apud ho-
mines, locuta eſt deo. Erubeſcenda erat in plebe ipſa defen
ſio muliebris. Et dum pudor defenditur, impudentia præ-
Daniel.13. tendebatur. Coanguſtauit verbum, dicēs ad dominum: Tu
ſcis quia falſa dixerunt de me. Et dominus ſpiritum Danie-
lis pueri caſtitatis excitauit vltorem. Coanguſta verbum er
go, vt redhibitio creditori, nō lingua reſpōdeat. Siue myſti
Eſaiæ.10. ce: Coanguſta verbum, hoc eſt, conſumma. Verbum enim
Roma.9. conſummans & breuians faciet dominus ſuper terram. Hoc
eſt, ex multis ratiociniis abbreuiata tibi ſumma conueniat.
Deducito quod expenſis diuerſis eſt erogatum, vt ſaluum
habeas quod ſuperſit, quomodo dominus de multis diſpen-
ſationibus Iudæorum ex multo illo ratiocinio peccatorum
conſummauit tādem atque breuiauit, vt reliquiæ ſaluæ fie-
Ibidem. rent per electionē gratiæ, & ſeruarentur ad ſemen, per quos
intermortuam ſpem ſynagogæ reſuſcitaret.

De reprehenſione debitorum mutuū recipientium, & poſt-modum commodantibus ingratorum in redditione facien-da. Et de obligatione molæ & lapidis ſupermolaris prohibita. Caput XXI.

QVàm deforme eſt vt pro beneficio ei qui te adiu-
uit, repēdas moleſtiam, cum iſtum fraudaueris cui
debes, poſtea in tēpore neceſſitatis tuæ non inue-
nies creditorē. Quàm indignum vt cum victū tuū
ſuſtētare non queas, cum adhuc nihil debeas, putes quod &
victum tuum poſſis & debitum ſuſtinere. Ante cogita vnde
diſſoluas, & ſic mutuū ſume. Fructus, inquit, agrorū capio.
Sed qui non abundant vſui, quomodo abundabunt contra-
cti fœnoris incremēto? Sed poſſeſſionē meam vendo. Et vn
de fructus quibus vteris ad ſumptum? Fœnus non pecunia
ſua ſoluitur, ſed augetur, numerando coaceruatur & creſcit.
Deinde non cogitas humilitatē & verecundiam poſtulātis?
Donec accipias, oſcularis manus fœneratoris ſuperbi, humi
lias vocem tuam, nec clarior ſonitus vocis tuæ aures eius of
fendat, ne plures te audiant deprecantem. Paupertas non ha
bet crimen, nulla indigētiæ infamia eſt: ſed debere, verecun
dum eſt: non reddere, verecundius. Poſtulabis dilationem
cum cœperis conueniri in tēpore præſcriptę ſolutionis: pro
pecunia, afferes tædia, cauſaberis de tempore, excuſationes
ſtrues. Et cum totum promiſeris: ne in vniuerſum fraudare
videaris, vix dimidium reſtitues. De amico inimicū facies,
de honore referes contumeliam, pro benedictione maledi-
ctum. Quàm hæc opinionem lędant conſidera, quàm à viro
bono diſcrepēt recognoſce. Ergo dum liber es à vinculis,
ipſe te reuoca à iugo & onere ſeruitutis. Diues es? nō ſumas
mutuum. Pauper? non ſumas mutuum. Diues es? nullam pa-
teris petendi neceſſitatē. Pauper es? conſidera ſoluendi dif-
ficultatem. Opulētia vſuris minuitur, paupertas vſuris non
leuatur. Nūquam enim malum malo corrigitur, nec vulnus
curatur vulnere, ſed exaſperatur vlcere. Hoc vide, ne dum
pecuniam petis, molam tuam obliges, aut lapidem ſupermo
larem. Mola eſt enim qua ſimilago conficitur, qua molit ſi-
Matth.24. milaginem vna mulier quæ aſſumitur, & altera relinquitur.
Fortaſſe illa aſſumitur quæ ſemper molit verbum dei, vt ha
beat ſimilaginem, & ſpiritalem facit farinam. Expurgate ve
1.Cor.5. tus fermentum, vt ſitis noua conſperſio. Cuſtodit molam
ſuam, interpretatur ſcripturas, ſeruat ſibi lapidem ſupermo
larem. Illa relinquitur quæ oppignerat molam ſuam. Cum
autem aliquid emolueril perfunctorie, oppignerat lapidem
qui eſt ſuper molam. Quis iſte ſit lapis, quæro. Legiſti: Lapi
Pſalm.117. dem quem reprobauerunt ædificātes, hic factus eſt in caput
anguli. Quare ſuper molam? Quia ipſe eſt qui molentes iu-
Ioan.5. uat. Ipſe eſt qui dicit: Scrutamini ſcripturas in quib' putatis
vos vitam æternam habere. Noli fœnerator hūc lapidem ſu
Lucæ.20. permolarem oppignerare, ne cadas ſuper illū. Omnis enim
qui ceciderit ſuper hunc lapidem, quaſſabitur: ſuper quem
autem ceciderit, comminuet illum. Nec viduę pignus ſuſci-
pias. graue & ſecundum literam vtrunque, ſi inſtrumentum
viuendi egeno auferas, aut viduæ pignus detrahas: ſed gra-

A uius, ſi animæ quæ verbi vidua eſt, verbum teneas, vt ei ſte-
rilitatem viduitatis inducas.

Quem fœneratorem imitari debeamus. Caput XXII.

ATque vt ſciatis quod hæc amanti affectu ſuadeā,
oſtendā vobis quem fœneratorē debeatis imita-
Ibidem 7. ri. Duo, inquit, debitores erāt vni fœneratori, v-
nus debebat denarios quingentos, alius quinqua-
ginta. Nō habētibus illis vnde redderent, donauit vtriſque.
Quis eum ergo plus diligit? Reſpondēs Simon phariſæus di
xit: Aeſtimo, quia is cui plus donauit. Et laudata eſt ſentētia
ejus, dicente domino: Recte iudicaſti. Recte iudicauit Pha-
riſæus, qui male cogitauit, putās quòd ignoraret magis do-
minus peccata mulieris, quàm donaret. Sed laudatur ei' ſen
tentia, vt excuſatio ei omnis adimatur. Plus remiſſum eſt ec
cleſiæ, quæ congregata eſt ex populo nationum, quoniam
plus debebat: ſed & ipſa plus ſoluit, nō exigenti, ſed donan
ti. Dedit aquam pedibus Chriſti, qua ſua peccata mundauit.
Oſculata eſt pedes, ferens pacis inſignia. Miſit oleum in pe-
des eius, miſericordiam & ipſa in pauperes conferendo. Iſti
ſunt pedes Chriſti, in his innocentius ambulat Chriſtus. Et
B capillis capitis ſui terſit. Chriſto enim humiliatur quicūque
habet humilitatis affectum. Et ideo inquit, dimiſſa ſunt ei
peccata multa, quoniam dilexit multum. Aduerte quod do-
minus & miſericordiam impertit vt liberalis, & iudicium
cum miſeratione diſpenſat. Ante donauit per gratiā, ſed qui-
bus donaret ſciebat. Non habet quod excuſet Iudæus. Mi-
hi quaſi peccatori plus donauit, illi quaſi ingrato minora cō
ceſſit. Sciuit tamen quod & ille quaſi ingratus nō poſſit ſol-
uere quod accepiſſet, & eccleſia memor gratiæ eo plura ſol
ueril, quo plura meruiſſet.

An fœneratores excuſet, quod etiam ſuperiores noſtri id fecerint, & quod antiquum ſit uſurarum exercitium. Et quomodo Thobias neque pignus, neque fideiuſſorem re-ceperit. Quo pacto etiam quis pro alieno debito fideiu-bere debeat. Caput XXIII.

HAbetis ergo quem ſequamini fœneratorē, ſi vul-
tis donari, ſi vultis non eſſe quod reprehendatur
à nobis. Nos enim non perſonæ obtrectamus, ſed
C auaritiæ. Nec fallit dixiſſe aliquos, cum ante bi-
duum tractatus noſter eorum compūxiſſet affectum. Quid
ſibi voluit epiſcop' aduerſus fœneratores tractare, quaſi no
uum aliquid admiſſum ſit, quaſi id nō etiam ſuperiores fece
rint, quaſi non vetus ſit fœnerare? Verū eſt, non ego abnuo,
ſed culpa vetus eſt. Denique peccatum ab Adam: ex illo cul
pa ex quo & Eua: ex illo præuaricatio, ex quo & humana
cōditio. Sed ideo Chriſtus venit, vt inueterata aboleret, no-
ua cōderet, & quę inueterauerat culpa, renouaret gratia. Id-
eo ſe paſſioni obtulit, vt renouaretur ſpiritu, & abſolueret
vniuerſos. Diabolus Euam decepit, vt ſupplantaret virum,
obligaret hæreditatem. Quid fœneratores faciunt? Deci-
piunt defœneratos, obligant fideiuſſores. Sed non Tho-
bias pignus quæſiuit, aut fideiuſſorem popoſcit. Currēdum
eſt igitur vt fideiuſſorem requiras, vt cum tuis nominibus
adſtringas. Ecce paratur alter inimicus. Nam cum non ha-
bueris vnde debitum ſoluas, ille pro te tenēbitur. Inueniris
in eo circumuentor & fallax, qui amicum deceperis. Ille nū-
dabitur, ille pro te in vincula ducetur. Illum grauiorem ex-
D actorem creditore patieris, qui allegat: Stimula ciuem tuum
quem ſpopondiſti. Ita fiet vt ipſe quoque eſſe incipias in-
Eccl.19. gratus, & prætereas illud quod ſcriptum eſt: Gratiam repro
miſſoris ne obliuiſcaris. dedit enim pro te animam bonam.
Neceſſe eſt dicas: Quis enim te quærebat fidem dicere? Nam
niſi tu fidem dixiſſes, ego non accepiſſem pecuniam. Adul-
terinam accepi pecuniam, æs auro admixto mihi dedit, v-
tinam te non obtuliſſes. Fortaſſe creditor te ſubornauit,
vel tu illum. Ergo caue ne alieno te obliges debito, ne hoc
quoque vendidiſſe dicaris: ne ſi quod tibi (vt habet vſus
amicitiæ) debet, aut dederit gratiæ vt videatur emiſſe. Aut
ſi vis interuenire, noueris amici obſecrat' oratis, erubeſces
negare: ita interueni, vt ſi debitū ſolutū nō fuerit, de tuo no
ueris eſſe ſoluendum. In hæc paratus accede. Legiſti enim,
Ibidem.8. Non ſpondeas ſuper virtutem tuam. ſi enim ſpoponderis,
quaſi reſtituens cogita. Et infra: Recipe proximum tuum

ſecundum

ſecundum virtutem tuam, & attende tibi ne cadas. id eſt, ne A maiore te obliges numiſmatis quátitate, quàm ferre poſſunt & exoluere tuarum copiæ facultatum. Si enim quod habes tradas, amiſiſti opes, non amiſiſti fidem. Famæ tuæ damna non ſentis, redemiſti amicum ſine tui fraude. Alibi quoque id te monent Prouerbia Salomonis dicentis: Spondens ſponde amico tuo, quemadmodum qui obligat ſe ſponſorem amicorum ſuorum. Si autem non habes, audi quid Salomon dicat: Noli te dare in ſponſionem, erubeſcens perſonam. ſi enim non habueris vnde ſoluas, auferet ſtramentum de ſub lateribus tuis. Bonus ergo fœnerator acquiret gratiam, improbus execrationem.

De alijs virtutibus Thobiæ. Et quomodo mercenario merces ſit ſoluenda. *Caput XXIIII.*

SEd non his tantum virtutum finibus contentus fuit ſanctus Thobias. mercenario quoque ſciuit ſoluendam eſſe mercedem, dimidium vſque obtulit, meritóq; pro mercenario angelum inuenit. Et tu vnde ſcis ne forte iuſtum aliquẽ mercede defraudes, B punísne infirmum? Væ enim illi qui ſcãdalizauerit vnum de
Matth.18. puſillis iſtis. Quî ſcis an in eo angelus ſit? Neque enim dubitare debes quod in mercenario poſſit eſſe angelus, cum ipſe Chriſtus poſſit, qui in minimo quoque eſſe conſueuit. Redde ergo mercenario mercedẽ ſuam, nec eum laboris ſui mercede defraudes, quia & tu mercenarius Chriſti es, & te cõduxit ad vineam ſuam, & tibi merces repoſita eſt cœleſtis. Nõ ergo lædas ſeruum operantem in veritate, neque mercenarium dãtem animam ſuam. Non deſpicias inopem qui vitam ſuam ſuo exercet labore, & mercede ſuſtẽtat. Hoc eſt enim interficere hominem, vitæ ſuæ ei debita negare ſubſidia. Et tu mercenarius es in hac terra. Da mercedẽ mercenario, vt & tu poſſis dicere domino cum precaris. Da mercedem domine ſuſtinentibus te. Thobias tibi dicit: Luxuria mater
Thob.4. eſt famis. in quo continentiam docet. Dicit etiam: Mercedem omni homini qui penes te operatus fuerit, redde eadem die, & non maneat apud te merces hominis, & merces tua non minorabitur. Dicit tibi: Noli vinum bibere in ebrie C tate. Dicit tibi: De pane tuo communica eſurientibus. Vide quid te fœnerare cupiat. Et de veſtimentis tuis nudos tege. Ex omnibus quæ abundauerint tibi, fac eleemoſynam. Omni tempore benedic dominum. In his itaque fœnus æternum eſt, & vſura perpetua.

FINIS.

CAPITA LIBRI PRIMI DE INTERPELLATIONE.

De approbatione per ſcripturam & exempla ſanctorum quod conſolationes, præcipue quæ ex ſpe futurorum habentur, omnibus præſentibus incommodis & perturbationibus quæ in hac vita ſunt, incomparabiliter præponderent. Caput I.
Quomodo beatus Iob amiſſis omnibus præter vxorem, tanquam bonus athleta perturbationibus non ceſſerit, nec D certare recuſauerit. Caput II.
Quod miſera conditio hominis & quaſi mercenaria ſit, & ſe niſi ex aliena miſericordia ſuſtentare nõ poſſit, quódque vana ſomni delectatio pœna potius quàm requies ſit dicenda. Caput III.
Quomodo amici Iob ad conſolandũ eum venerint, & quod optimum ſolamen in aduerſitatibus ſit à culpa vacare. Caput IIII.
Quomodo intelligatur illud: Qui facit montes inueteraſcere &c. Et de commotione colũnarum. Quomodo etiam ſol iuſſus nõ oriebatur, Et quomodo dominus ſuper mare tanquam pauimentum ambulet. Caput V.
De multiplici hominis tribulatione, & de veloci curſu vitæ noſtræ, cum deploratione ſancti viri pro communi infirmitate. Caput VI.
Quid ſignificet illud: Quare obſcripſiſti aduerſum me mala, & appoſuiſti mihi adoleſcentiæ peccata &c. Similiter & illud: Mortalis filius mulieris, breuis vitæ eſt &c. Præ-
A terea etiam iſtud: Cum autem dormierit homo, non reſurget vſque dum cœlum, aſſuatur &c. Caput VII.
De intelligẽtia illius, Vtinã in inferno cõſeruares, abſcõderes autem me donec deſinat ira tua &c. Caput VIII.
De reprehenſione eorum qui curioſius inquirunt ſecreta altitudinis ſapientiæ dei. Quámq; beatus ſit ille qui ſapientia inuenerit. Et quæ ſit vera ſapientia. Caput IX.

Diui Ambroſij MEDIOLANEN. EPISCOPI, *de interpellatione, Liber primus.*

De approbatione per ſcripturam & exempla ſanctorum quod conſolationes, præcipue quæ ex ſpe futurorum ha-
B *bentur, omnibus præſentibus incommodis & perturbationibus quæ in hac vita ſunt, incomparabiliter præponderent.* *Caput I.*

MVltas nobis perturbationes in hac vita eſſe ſubeundas, ſcriptura diuina frequentibus demonſtrat locis; multáſque ſuppetere conſolationes, quibus animus capax vigoris, & recti conſcius abſorbere debeat quæ præſentium incommodorum ſunt, ſpectate quæ habeant perpetem iucunditatem. Præponderant enim conſolationes perturbationibus, quia & præſentiũ ſedationẽ afferunt, & ſpem futurorum. Vnde & apoſtolus Pau Roman.8.
lus: Indignę ſunt, inquit, paſſiones huius temporis ad superuenturam gloriam. Indignæ vtique ad conſolationis comparationem, non ad fructum redemptionis. Quæ eſt tam præ-
C clara, cuiúſve vita in terra, vt adæquare cœleſtem gloriam poſſit? Quid ſublimius Paulo, qui tantum periculorum ſubiit, tantum dolorum atque infirmitatum abſorbuit? In iis quas Chriſti nomine ſubiit paſſionibus, quotidie, vt ipſe dicit, moriebatur, & nihil indignum perpeti ſe in hoc tempore pro tantæ gloriæ ſpe atque expectatione cenſebat. He- 3.Reg.18.
lias famem, inſidias, mortíſque terrores, laborũ acerba tole- 4.Reg.2.
rabat, & tamẽ, ſolus ille igneis curribus, equis igneis de cœlo deductis ad terras, & de terris reuectis ad cœlũ, omne meritum huius militiæ abſcondit, atque vltra humana omnia gratiam pij aſcenſoris euexit. Nam de Petro quid loquar, qui crucem ſuam futura remuneratione indignam arbitratus, inuerſo ſuſpendi popoſcit veſtigio, vt aliquid paſſioni ſuæ adderet, cuius acerbare ipſe ſibi ſupplicia non timeret? Vnde non immerito ſanctus Dauid ad illã gloriam, cum in cætero opere, tum maxime in quadrageſimo primo Pſalmo ſe feſtinare teſtatur dicens: Quãdo veniam & apparebo an- Pſal.41.
te faciem dei? In quo pſalmo & perturbationes humanæ fra
D gilitatis, & conſolationes à domino euidenter expreſſit. In quo etiam interpellat pro nobis deum, quod oblitus operis ſui, oblitus collatæ in hominem liberalitatis & gratiæ, quem tuendum atque ornandum acceperat, dereliquerit, & infirmum ac naufragum diuerſis infirmitatibus reiecerit atterendum. Quod idẽ ante ipſum fecerat ſanctus Iob, Sed iſte moralius, ille vehementius. Vtriuſque igitur interpellationes cõſiderare cordi eſt, quod in his vitæ humanæ forma exprimitur, cauſa agitur, prærogatiua formatur. Suo igitur ordine ſpectandæ nobis ſunt.

Quomodo beatus Iob amiſſis omnibus præter uxorem, tanquam bonus athleta perturbationibus non ceſſerit, nec certare recuſauerit. *Caput II.*

AMiſſis itaque liberis Iob atque omnibus ſuis prę ter vxorem, quę ei ſola ad tentationem fuerat reſeruata, perſuſſus* etiam vlcere graui, cum videret amicos ſuos non ad conſolandum veniſſe, ſed ad exaggerandum & ad exacerbandum dolorem, aduertit à domino datam in ſe aduerſario tentandi ſui poteſtatem. * perſuſus.

Et qoanuis ſagittas domini in corpore ſuo ſentiret eſſe, à quibus compungi ſe diceret, tamen quaſi bonus athleta, qui dolori non cederet, oec dura certaminis recuſaret, addidit Iob.6. incipiens: Domiuus vulneret, in fine autem non perimat. Quæ enim meavirtus qui ſuſtinco, aut quod meum tempos, vt iufferat anima mea? Nũquid fortirudo lapidum fortirudo mea, aut carnes meæ ſunt æreæ, aut oon in ipſo confidebã, adiutorium autem à me receſſit? Viſitatio autem eius deſpe Ibidem 7. xit me. Nónne tentamentum eſt vita hominis ſuper terram, & ſicut mercenarij quotidiani vita eius, aut ſicut ſamulus ti mens dominum ſuum, qũi ſe ſub vmbra obtegat, aut ſicut mercenarius expectans mercedem ſuam, ſic & ego menſes expectaui vacuos, noctes autem dolorum datę ſunt mihi? Si qoieſcam, dico, quando dies? Si ſurgam, iterum quando veſper? Plenus ſum doloribus. A veſpere vſqoe mane fermentatur mihi corpus in putredine vermium. Liquefacio autem glebas terræ, ſaniem radens vlcerum. Vita autẽ mea leuior eſt fauilla, io ſpe vacua perit. Dicam, cooſolabitur me lectulus meus, terres me inſomniis, & in viſioníbus me B perceſſis.

Quod miſera conditio hominis & quaſi mercenaria ſit, & ſi niſi ex aliena miſericordia ſuſtẽtare non poſſit. Quòd & qur uana ſomni delectatio, pœna potius quàm requies ſit dicenda. Caput III.

QVàm miſera hominis conditio, quæ quaſi mercenaria aliis laborat, ſibi indiget, & niſi aliena miſericordia ſuſtentare ſe nequit. Quotidie ſub formidine, ſub timore grauem tolerans ſeruitutem, & ne deprebendatur à domino erratica atque fugitiua, ſub vmbra quadam ſeculi huius putat ſe poſſe deliteſcere. Con- Eccl.23. ſidera illum de qoo ait io Eccleſiaſtico Syrach: Omnis homo tranſgrediens in lecto ſuo, contemnens & dicens in anima ſua: Quis me videt? Tenebrę circundant me, & parietes, quem vereor? Nónne tibi videtur iſte vir eſſe mercenarius qui prodegerit, vt ille adoleſcens in euangelio, qui legi- Lucæ.15. tur accepiſſe à patre ſubſtantiæ portionem, & egens atque Inops, quo famem leuaret, paſcere greges cœpit alienos, vt C mercede ſumptum exerceret ſuum? Sed ille tameo aliquando conuerſus eſt, quia reuertitur ad patrem, & peccata ſua non repreſſit, ſed prodidit. Hic autem qui ſe exiſtimat ab eo qui omnia videt non videri, & tenebris putat commiſſa ſua poſſe cælari, vmbram prætendit, ſed fruſtra latere ſe credit, cum oculus domini lucidior ſole occulta omnia deprehendat, tenebroſa illuminet, & intimi cordis penetret conſcientiam, atque in alta & profunda deſcendat. Vanus ergo qui putat tenebris eſſe ſe tutum, cum lucem vitare non Ioan.1. poſſit, quæ lucet in tenebris, & tenebræ eam oon comprehenderunt. Quaſi fugitiuus itaque & malus mercenarius deprehẽditur, & antequam ſe occultet agnoſcitur, quia domino omnia antequam quærat, cógnita ſuot. Noo ſolũ quæ *aliàs, Petit igitur. facta, ſed etiã quæ futura ſunt reperit. Igitur * io vacua ſpe qui putat quod ſuum crimen abſcondat: ſabula eſt iſtud, non veritas. Denique fabula peccãtium ocioſa, noo habens Eccl.21. fructum, ſed gemitum. Narratio enim fatui ſarcina io via. Quid enim aliud eſt peccatum, niſi ſarcina? quæ huius ſeculi onerat viatorem graui depreſſum faſce delicti, qui ſi nol- D let oneri ſubiacere, debuit audire dicentem: Venite ad me Matth.11. omnes qui laboratis & onerati eſtis, & ego vos reficiam. Quid autem ęrumnoſius cum ipſe lectus ad communẽ quietem datus, graue vulnus infligat? Tunc enim ſolemus quę fecimus recordari, & factum ſuorum ſtimulis compungitur Pſalm.4. interior conſcientia. Vnde ſcriptura ait his: Quæ dicitis io cordibus veſtris, & in cubilibus compũgimini. Remedium quidem debiti, & tamen conſcientiam vulneraoit. Sed eſto vt aliquãdo feſſo ſomnus obrepat, terremur inſomniis, exagitamur viſionibus, vt non iam requies ſed pœna ſit. Ita enim habentur diuitiæ ſeculi, veluti ſomnium exurgentis. Surrexit aliquis ex iſtius corporis ſomno, & nihil poſſidet, ídq; ipſum quod ſe credebat habere amiſit. Conſtituite mihi nunc diuitem illum, qui quotidiana lucra, & quæſtus varios cõgerebat, & exagitabaẽ cupiditatibus ſuis, ſubito reſipiſcentem, conſiderantémque, quia cum morietur, oon Pſal.48. accipiet omnia, neque deſcendet cum eo gloria domus eius:

A & cum ea quæ poſſidet in hac vita, habeant aliquid voluptatis: oon etiã in futurum aperientẽ oculos ad cœleſtia. Nónne tibi videtur ſicut qui in ſomoĩs epulatur, epulari, aperuiſſe oculos, & cognouiſſe quòd anima eius inane ſperauit, & adhuc eſuriat, adhuc ſitiat, quia modum non babet auaritia, nec rapiendo expletur, ſed iocitatur, hoc egentior, quo plura quæſierit? Et hic ergo ſurrexit, & vanum eſt ſomnium.

Quomodo amici Iob ad conſolandum eum uenerint, & quod optimum ſolamen in aduerſitatibus ſit à culpa uacare. Caput IIII.

SEd iterum ipſum audiamus dicentem. Incumbe- Iob.1. & 9. bant illi amici qui ad conſolandum venerant, & quaſi inimici amaris eum perurgebant ſermonibus. Vnum enim ſolatij genus eſt in ærumna & in amaritudine cõſtitutis, à culpa vacare, vt ea quę perpetiuntur aduerſa, non pro delicti precio ſuſtinere videantur. Hoc quoq; ſancto viro adimere geſtiebãt, vt videretur ipſe ſuæ aothor ærũnæ, qui peccatis grauibos domini cõtraxiſſet offenſam, & pro impietatibus ſuis illa toleraret, deſcribentes impiorum ſupplicia, qui vitia ſererent, & meterent ſibi dolores, quod mandato perirent dei, & ſpiritu vitæ ipſius interirẽt. Qui in ſuſflaret domos luteas inhabitãtib⁹, & areſcerent, cogitatiões deſtitueret, verſutorũ os obſtruxerit iniuſte. Quæ vera quidem de domini poteſtate, ſed onn conuenientia tanti viri meritis aſſerebant. Is ergo reſpondit: In veritate noui quia ita eſt. Quomodo enim iuſtus mortalis Ibidem.9. apud dominum? Si enim voluerit iudicio contendere cum eo, non aodiet illum, vt non ad vnum verbum eius mille ſermonibus cootradicat. Sapiens eſt enim intellectu, & fortis & magnus: quis tam durus, vt in conſpectu eius poſſit ſubſiſtere? Qui facit montes inueteraſcere, & neſciunt, & euertit eos iracundia. Qui commouet orbem terrarum à fundamentis, & columnæ mouẽntur eius. Qui dicit ſoli, & non oritur, aduerſus autem ſydera conſignat. Qui extẽdit cœlum ſolus, & ambulat ſicut io pauimẽto ſupra mare. Qui facit vergilias, & veſperum, & ſeptentriooem, & auſtri miniſterium, qui facit magna & inueſtigabilia, glorioſa, & immenſa, quo- C rum non eſt numerus. Si præterierit me, non videbo: & ſi me prætergreſſus fuerit, nec ſic ſciam. Quanto vehementiore tuba iſte crepuit de domini poteſtate? Sed in ea iuſtorum auxilium, non ruioa eſt. Denique videtur exprimi potentia, ſed magis redemptionis noſtræ myſteria declarantur.

Quomodo intelligatur illud, Qui facit montes inueteraſcere, &c. Et de commotione columnarum. Quomodo etiam ſol iuſſus non oriebatur, & quomodo dominus ſupra mare tanquam pauimentum ambulet. Caput V.

QVi ſunt enim montes quos inueteraſcere facit, Ibidem.9. niſi Moyſes, Aaron, & Helias, Ieſus Naue, Gedeon, prophetæ, omnes libri veteris teſtamenti? Venit dominus Ieſus, nouum detulit teſtamentum, & illud quod erat vetus, factum eſt nouũ. Innouat⁹ eſt Chriſtianus, inueterauit Iudæus. Renouata eſt gratia, inueterauit litera. Euertit montes, & conuertit. Euertit enim & D ſubruit intellectum ſecundum literam, & ſtatuit intelligentiam ſpiritalem. Intellectus ergo ille legis euanuit carnalis, & factus eſt ſpiritalis. Vnde Apoſtolus ait: Scimus autẽ quia Roma.7. lex ſpiritalis eſt, ego autem carnalis ſum. Sed & ipſe qui car- 1.Corin.7. nalis erat, factus eſt ſpiritalis, ſicut ipſe aſſeruit dicens: Puto enim & ego me ſpiritum dei habere. Hos ergo montes inue Ibidem.2. terauit Ieſus, & Iudæi neſciunt. Si enim cognouiſſent, nunquam dominum maieſtatis crucifixiſſent, nunquam Iudaica delyramẽta ſequerentur adhuc. Ipſi ſunt ergo qui neſciũt. Vnde & in euangelio dicit dominus Ieſus: Dimitte illis pa- Lucæ.23. ter, quia neſciunt quid faciunt. Sed non excuſantur qui neſciunt, cum ſcire noluerint quod debuerint cognoſcere. Certe non illis inuidemus, ſi domini ſequantur ſententiam. Sententia enim ſuperiora ſolet abſoluere, non futura. Sed nec ille immunis à ſcelere qui crucifixit ſuæ authorem ſalutis, & poſtea veniam noo popoſcit. Eſto vt ante ignorauerit, quem perſeqoebatur, in cruce tamen poſitum debuit recognoſcere vniuerſorum eſſe dominum elementorum, ſub quo omnia elementa tremuerunt. Cœlum obſcuratum eſt,

A eſt, ſol refugit, terra diſſiluit, defunctorum ſepulchra patue
ruot, mortui viuentium receperunt conſortia. Vnde & Cen
Matth.27. turio ait: Vere dei filius erat iſte. Cẽturio agnoſcit alienum,
Leuita non recognoſcit ſuũm, Gentilis veneratur, Hebræ-
us abiurat. Non immerito ergo colũnæ orbis terrarum mo-
tæ ſunt, quando non crediderunt principes ſacerdotum.
Sed motæ ſunt veteres, vt nouæ confirmarẽtur, ſicut ipſe
Pſal.74. dignatus eſt dicere; Ego confirmaui columnas eius. Audi
quas columnas confirmauerit. Petrus & Iacobus & Ioãnes,
Galat.2. qui videbantur columnæ eſſe, dexteras dederuot mihi &
Barnabæ cõmunionis. Quomodo ergo excuſaot ſe neſciſſe,
quòrum alij viderunt, alij cognoueruot ſolem non exple-
to diei curriculo receſſiſſe, & rurſus ante peractum ſpatium
noctis egreſſum, noctem in die feciſſe, in die noctem? Vtri-
que intelligerẽ debuerunt, quia ſol iuſſus ſe recepit, & iuſ-
ſus exiuit. Prædixerat enim dominus, quia tribus diebus fu
Matth.12. turus erat in corde terræ, & tribus noctibus. Didicerat hoc
ſol, ſeruabat præceptum. Dubitabat ergo dicens: Quid fa-
cio? Orior, & dies eſt: occido, & nox eſt. Si curſum meum
ſeruauero, demorabor mundi ſalutem. Feſtinemus etiam
ad redemptionem noſtram. Feſtinare etiam debeo ipſe ad
nouam vitam. Erit enim beneficio crucis, qua renouantur
vniuerſa, & ſol nouus, & cœlũ nouum. Feſtino ergo, vt il-
lum poſſim videre ſolem iuſtitiæ, illuminantem animas vni-
uerſorum. Sed quid faciam? Ipſe vult poſt triduum fieri re-
ſurrectionem. Inueni quid faciam, vt & moras nõ faciam, &
numerũ dierũ meorum cuſtodiã. Non faciã integrũ diem,
& integram noctem. Abbreuiabo horas, vt tribus quidem
diebus ac noctibus ſit inter mortuos dominus Ieſus. citius
tamen quàm trium dierum & noctium interualla patiuntur
reſurgat à mortuis. Abbreuiabo igitur horas vbi aſcenderit
crucem. A ſexta hora ſtatim fiat nox, ne videam domini paſ
ſionem, ſed fugiam parricidalis perſecutionis ſpectaculum.
Occidam, & erit nox horarum trium. egrediar, & innoua-
bo diem, vt ſit horarum trium. Percurſus eſt primus dies,
ſequetur nox ſecũdo ſpatio ſuo, ſequetur ſimiliter dies, in-
cipiet nox. Tertia reſurget dominus in nocte, & erit dies in
C Pſalm.138. lumine reſurgentis, vt compleatur illud: Et nox ſicut dies il
Ioan.8. luminabitur. Hic eſt dies ille magnus quẽ vidit Abraham
Pſal.117. & gauiſus eſt, de quo & Dauid ait: Hæc eſt dies quam fecit
dominus, exultemus & lætemur in ea. Cui non miniſterio
laboris, ſed fructu exultationis interero. Ipſe ergo dominus
diem ducit, & ante mundi conſummationem videbitur lu-
Ioan.1. men, quod illuminat omnem hominem venientem in huoc
mundum. Ipſe eſt dominus qui ſignat & numerat multitu-
dinem ſtellarum. Ipſe eſt dominus qui cœlum ſolus exten-
dit, qui ambulat tanquam in pauimento ſuper mare, quan-
Matth.14. do Petrus vidit eum ambulantem, & dixit: Domine iube
me venire ad te ſuper aquas. Et iuſſit dominus: ſed ille titu-
bauit: & niſi porrexiſſet ei dominus dexteram, dimerſus flu
ctibus occidiſſet. Titubauit caro, ſaluauit dextera. Et ait
illi: Modicæ fidei, quare dubitaſti? Fides ergo ambulauit in
apoſtolo, non caro. Denique fides titubauit, & caro ſen-
tire cœpit naufragium. Quod non improprie dictum eſt,
Pſal.106. quia caro nauis eſt animæ, ſicut ſcriptum eſt: Qui deſcen-
Pſal.47. dunt mare in nauibus. Et alibi: Ibi dolores vt parturien-
D tis, in ſpiritu vehementi conteres naues Tharſis. Animæ e-
nim noſtræ cum verbum parturiunt, edunt dolores. Quæ
Ioan.16. autem peperit, iam nõ meminit preſſuræ propter gaudium,
quia natus eſt illi homo qui mundum redemit. Naues Thar
ſis, id eſt intelligibiles quæ Salomoni aurum ferebant atque
2.Cor.4. argẽtum, id eſt corpora noſtra quæ habent theſaurum in va
ſis fictilibus, vt Apoſtolus dixit. Vel quod etiam hic partus
Lucæ.21. dubio conteruntur, iuxta quod dictum eſt: Væ prægnanti-
bus & nutriẽtibus. Nam cum anima quatitur, caro fluctuat.
Vel ſpiritu vehementi agitabũtur infuſo, cum expleto tem
pore fuerit reſurgendum, ſecundum quod ſcriptum eſt: Ve
Ezec.37. ni ſpiritus, & inſuffla in mortuos iſtos, & viuent. Vnde &
ipſe Iob in poſterioribus dicit: Noui enim quia æternus &
potens eſt qui ſoluturus eſt me in terra. Reſuſcitare pellem
meam, quę portauit. Conteruntur autem, quia reſuſcitantur
Pſalm.50. ad iudicium. Eſt autem bona contritio. Cor enim cõtritum
Pſal.59. & humiliatum deus non ſpernit. Et alibi: Sana contritiones

A ei⁹. Sed & ad Ioſaphat dictũ eſt: Cõtritæ ſunt naues in Thar 2.Para.20.
ſis. eo quod ſe ſacrilegio miſcuiſſet. Vtrunque igitur cõtri-
tio ſignificat, quia vtrunque eſt in die iudicij, quãdo omnes
qui in monumentis ſunt, audient vocem filij dei, & proce- Ioan.5.
dent qui bona fecerunt, in reſurrectionem vitę: qui male e-
gerunt, in reſurrectionem iudicij. Quod etiam Dauid pro-
pheta ſignificat dicens: Ibi dolores parturientis. ſicut audi- Pſalm.47.
uimus, ita & vidimus in ciuitate domini virtutum, in ciuita-
te dei noſtri. Nanque & dolorem futurum & lætitiam com-
prehendit. Dolorem de iudicio, de abſolutione lætitiam.

De multiplici hominis tribulatione, & de ueloci curſu uitæ noſtræ, cum deploratione ſancti uiri pro communi infirmitate. Caput VI.

SEd ad propoſitæ nobis interpellationis ſeriem
reuertamur. Multas, inquit, contritiones fecit Iob.9.
mibi, reſpirare me non ſinit. Impleuit me ama-
ritudine, & quia virtute eſt potens, nemo po-
B teſt iudicio eius reſiſtere. Si iuſtus ſum corde, lingua mea
errat.] Magnum & potentem diſpergit iram. Improbi in
morte graui, iuſti autem irridentur. Dati ſunt enim in ma-
nus impij. Vide ſingula. Potentibus ira ſua grauis eſt, im-
probis nequitia, iuſtis conditionis infirmitas. Ita nihil pe-
riculo vacat. Fortitudo & magnitudo viri ſua poteſtate de-
cipitur, improbitas affligitur, virtus ridetur. Ridetur ille,
quia plus poteſt. labitur iſte, quia nihil poteſt. Affligitur,
cõditionis eſt vitiũ, quia vita noſtra leuior eſt curſore. Trãſ
iuit, & nihil vidit. Tanquam nauis veſtigium, aut aquilæ vo
lantis & quærentis eſcam, ita & pręterit vita hominis. Quod
loquimur, obliuiſcimur, nec vllum tranſitus noſtri inſigne
deprehenditur, niſi quod ſit plenum mœroris & gemitus.
Concutior, inquit, omnibus membris. Vtinam ſit media- Ibidem.16.
tor noſter arguens & diiudicans inter vtrunque noſtrum.
Dicam domino: Quare ſic me iudicas? An bonum tibi eſt
vt iniuſtus ego ſim, quia repuliſti opera manuũ tuarum, &
conſilio impiorum intendiſti? Nunquid ſicut mortalis vi-
det, ſic vides, aut vita tua ſicut hominis, aut anni tui ſicut
viri, quia exquiſiſti iniquitates meas, & peccata mea inue-
ſtigaſti? Noſti quia impie nõ geſſi. ſed quis eſt qui de mani-
bus tuis eruat? Magna fides, magna authoritas conſcientiæ;
deum teſtem mentis ſuæ accerſire. Quod conditionis eſt,
non negat. quod impietatis eſt, repellit. quod infirmitatis
eſt, fatetur. Peccaſſe conditionis eſt, quia nemo immunis
lapſus eſt. Impiè agere non conditionis eſt, ſed perfidiæ, &
nequiſſimæ mentis venenum. Non agnoſcit hoc iuſtus, ſed
abſolutio hominis in dei miſeratione, non in hominis po-
teſtate eſt. Manus, inquit, tuæ plaſmauerunt me, poſtea cõ
uertiſti & percuſſiſti me. Memento quia lutum me feciſti,
& in terram me reſolues. Nunquid non vt lac mulſiſti me,
confeciſti me ſicut caſeum? Corio & carne me induiſti, oſ-
ſibus & neruis me inſeruiſti. Vitam autem & miſericordiam
in me poſuiſti, & viſitatio tua protexit ſpiritum meum.
Quanta deploratio ſancti viri pro communi infirmitate;
quanta conuentionis authoritas, quod deus hominem ma-
nibus ſuis fecerit. Excuſatur culpa infirmitatis obtẽtu, cõm
mẽdatur gratia priuilegio operationis æternæ, & protectio-
D ne dignationis cœleſtis. De quo loco etiam Dauid pulcher-
rime locutus eſt dicens: Quid eſt homo quod memor es e- Pſalm.8.
ius, aut filius hominis quia viſitas eum? Hęc, inquit, habes
in te, noui quia omnia potes, impoſſibile autẽ nihil. Si enim
peccauero, cuſtodies me, ab iniquitate autem immaculatum Iob.10.
me non feciſti. Si impius fuero, væ mihi: ſi ſim iuſtus, non
poſſum me erigere. Plenus ſum cõfuſionis, inueſtigor ſicut
leo ad necem. Vide tria. Si peccauero, inquit, cuſtodies me.
Et ideo ò homo fatere peccatum, vt veniam cõſequaris. dic
iniquitates, vt iuſtificeris. Quid erubeſcis fateri eas in quib⁹
natus es? negantis non fatentis crimẽ eſt, negare quod natus Eſaię.43.
ſis. Quod accepiſti, vtinã ſerues. Cur putas te habere quod
nõ acceperis? Ergo peccator fateaſ, impi⁹ ingemiſcat. Iuſt⁹
nõ ſe erigat & extollat, ne per arrogãtiã fructum iuſtitiæ a-
mittat. Et pulchre ait: Si iuſt⁹ ſum, nõ poſſum me erigere. ple
nus enim ſum cõfuſionis. Iuſtus enim aduertit magis fragi-
litatem ſuam, quàm iniuſtus: & lapſus ſuos ſapiens agno-

ſcit, non agnoſcit inſipiens. Denique lapſibus ſuis ſapiens compungitur, inſipiens delectatur. Iuſtus accuſator eſt ſui, Prouer. 18. iniuſtus aſſertor. Iuſtus præuenire vult accuſatorem confeſſione peccati, iniuſtus peccatum ſuum occultare deſiderat. Ille in principio ſermonis occurrit vt prodat errorem, iſte multiloquio ſermonis ſui ſomnū excuſationis inuoluit, ne prodat errorem.

Quid ſignificet illud: Quare obſcripſiſti aduerſum me mala, & appoſuiſti mihi adoleſcentiæ peccata &c. Similiter & illud: Mortalis filius mulieris, breuis uitæ eſt &c. Præterea etiam iſtud: Cùm autem dormierit homo nō reſurget, uſque dum cœlum aſſuatur. *Cap. VII.*

Iob. 13. ITerum adiiciens dicit: Quare obſcripſiſti aduerſum me mala, & appoſuiſti mihi adoleſcentiæ peccata?) Pulchre id ætatis arripuit ad querelā, quæ magis ad vitium lubrica eſſe conſueuit. Habet enim pueritia innocentiam, ſenectus prudentiam, ipſa vicina B adoleſcentiæ iuuentus bonæ exiſtimationis intuitum, & verecundiam delinquendi. Adoleſcentia ſola eſt inualida viribus, infirma conſiliis, vitio calens, faſtidioſa monitoribus, illecebroſa deliciis. In tanto igitur confragoſo & ſcopuloſo mundi huius turbine cur tam crebra naufragia improuidæ adſcribūtur ætati? Vnde præclare Dauid totiūs tēporis eius Pſalm. 24. veniam ſibi à domino poſtulauit dicens: Delicta iuuentutis meæ & ignorantiæ ne memineris domine: quia tunc maxime calor corporis feruet, & æſtu ſanguinis vaporantis igne- Iob. 14. ſcit. Sed iterum ipſum audiamus. Mortalis, inquit, filius mulieris breuis vitę eſt, & plenus iracundiæ, qui ſicut flos floruit, & cecidit. Diſcedit autē vt vmbra, & non reſiſtit. Nonne & ab hoc ratio quæritur? Et hunc feciſti intrare in iudicium ſub conſpectu tuo. Quis autē mundus eſt à ſorde? Sed nemo, etiam ſi vnius diei ſit vita eius ſuper terrā. Vere miſerabilis conditio peccati ſui, quod vitare nō poſſit, rationem præſtare cogitur, iudicium intrare, in conſpectū ſubire domini omnipotētis, compellitur edere cauſas geſtorum ſuo- C rū, quæ tot vitæ ſuæ ætatib⁹ percurrerit, cum mundus à peccato quiuis eſſe non poſſit, vt ab ipſis cunabulis prius obrepat infantię culpa, quàm ſit vllus ſenſus erroris. Quámque illud miſerabile, vt breuis ſit vita eius, dulcis illecebra, multiplex ærumna, iracundia quotidiana. Itaque in exigua delectatione amaritudo perpetua eſt. Eſt, inquit, arbori ſpes. Si enim fuerit exciſa, virideſcit: & ſi in terra mortuus ramus eius fuerit, ab odore aquæ florebit, faciet autē meſſem ſicut nouella. Vir autē defunctus abiit, cadens autē mortalis homo nō vltra eſt: Tempore autē fluctuat mare. Spectauimus ꝓphetici ſermonis ſeries ex duobus inferioribus elementis terra ac mari, quæ omni iniuriæ crebriſque tēpeſtatib⁹ ſubiacent, quàm validum argumentum noſtræ expreſſit ærumnæ. Terrena, inquit, virgulta, nemoroſáque arborum etiam cum fuerint mortua, in vſus vitales reſurgūt. Mare quoque ipſum temporum vicibus ſolet fluctuare. At verò caro noſtra ſemper exæſtuat, ſibique ipſa tēpeſtas eſt, nec vnquam à motibus procellarum miſerandiſque naufragiis feriatur. D Ibidem. Cum autem dormierit homo, non reſurget vſque dum cœlum aſſuatur. Quod videtur declarare, donec cœlū moueatur. Erit nouum cœlum, & terra noua, ſicut ſcriptum eſt: Quod enim aſſuitur, vetus eſt: quod vetus, mutabitur. De- Pſalm. 101. nique audi Dauid dicētem: Initio terram tu fundaſti domine, & opera manuum tuarū ſunt cœli. Ipſi peribūt: tu autem permanes. ſicut veſtimentum veteraſcent, & ſicut opertorium mutabis eos & mutabūtur. Poſſumus etiam illud attexere, quoniam quod vetus eſt aſſuitur, quod nouum cogi- Matth. 11. tur. A diebus autem Ioannis baptiſtę regnum cœlorum cogitur, & cogentes diripiunt illud. Aſſuebat ergo illud ſynagoga in paucis, eccleſia cogit in multis. Vel quia nunc cœlum aſſui videtur nebulis & caligine, nocturniſq; tenebris, & croceo diei ſurgentis rubore diuerſa & diſcolori ſpecie Apoc. 22. ſæpe contexitur. Tunc autem nox non erit amplius, & non indigebunt luce lucernæ, & lumine ſolis, quia dominus illu- Ezech. 13. minabit ſuper eos: ſicut dicit Ioannes. Vel quia væ iis qui aſſuunt ceruicalia ad euertendas animas populi. Deploranti prophetæ miſeriam noſtræ fragilitatis, quę & in hac vita re- A quiem non haberet, & vniuerſa ſubito incurſu mortis amitteret, ſpiritus ſanctus infudit tam diu non reſurrecturos homines, donec veniret qui non aſſueret vetera nouis, nec veſtimentum nouum committeret in veſtimentum vetus, ſed omnia faceret noua, ſicut ipſe dixit: Ecce faciam noua. Ipſe Apoca. 21. eſt enim reſurrectio, primogenitus ex mortuis, in quo omnes quidem prærogatiuā futuræ reſurrectionis accepimus, ſolus tamen adhuc reſurrectione perpetua reſurrexit.

De intelligentia illius: Vtinam in inferno conſeruares, abſconderes autem me, donec deſinat ira tua, & cætera. *Caput VIII.*

AVdito igitur quid locutus eſſet in eo deus, & cognito per ſpiritum ſanctum quod filius dei non ſolum veniret in terras, ſed etiam deſcenſurus eſſet ad inferos vt mortuos reſuſcitaret, (quod tunc quidem factum eſt ad teſtimonium præſentium, & exemplum futurorum) conuerſus ad dominum ait: Vtinam in in- Iob. 14. B ferno conſeruares, abſconderes autem me donec deſinat ira tua, & ſtatuas mihi tempus in quo memoriam mei facias. Si enim mortuus fuerit homo, viuet, conſummatis dies vitæ ipſius. ſuſtinebo donec iterum fiam, donec vocabis me, ego autem te obaudiam, opera verò manuum tuarum ne deſpicias. Numeraſti autem meas adinuentiones, nec præteribit te quicquam ex peccatis meis. Signaſti autem iniquitates meas in ſacculo, & notaſti ſi quid inſcius præteriui.) Quàm ſuauis locus, qui nos de reſurrectione confirmat, & quàm videtur voci dominicę conſentire, quæ in euangelio legitur, vbi ait: Tunc incipient dicere montibus, cadite ſuper Lucæ 23. nos: & collibus, operite nos. Erit enim in conſummatione ſeculi ita domini. Recte ergo ſanctus in iudiciū mauult reſurgere, quàm in tempus diuinæ iracundiæ, quę terribilis etiam innocentibus eſt. Simul etiam illud prophetare intelligitur dicendo: Statuas mihi tempus in quo memoriam mei facias. quod in paſſione domini reſuſcitandus foret, ſicut in fine huius libri teſtatur: nec tamē deplorare deſiniti: & quo C magis intelligit ſibi reſurrectionem eſſe propoſitam, vitam hanc fugere deſiderat, videns ſe in manus traditum aduerſariorum, proiectum ſe in poteſtate impiorum, cui etiam amici in inimicos conuerſi ſunt, qui cum debuerint conſolari, ruinam ſuper ruinam inferant: memor tamen conſcientiæ ſuæ puræ, & mundæ orationis, ait: Terra non cooperias Iob. 16. in ſanguine carnes meas. vt oratio eius ſicut incenſum dirigatur ad dominum, nō in terra diuerſetur. ſancti enim oratio nubes penetrat: peccatoris orationem, ſicut à deo Cain dictum eſt parricidæ, aperiens os ſuū terra in ſanguine carnis abſcondit. Maledictus, inquit, à terra, quę aperuit os ſuū accipere ſanguinem fratris tui de manu tua, quoniam ope- Gene. 4. raberis terram.

De reprehenſione eorum qui curioſius inquirunt ſecreta altitudinis ſapientiæ dei. Quámque beatus ſit ille qui ſapientiam inuenerit. Et quæ ſit uera ſapientia. *Caput IX.*

FLebiliter igitur ſanctus deplorat vitæ iſtius tempora. Pereo, inquit, & ſpiritu circunferor. oro au- D tem ſepulturam, & non impetro, precor laborans. Et quid faciam? Dies mei tranſierunt in honore, Iob. 17. dirupti ſunt articuli mei.) Nec tamen derogat iudicio dei. Scit enim profundam eſſe altitudinem ſapientiæ & ſcientiæ dei, & inſcrutabilia iudicia eius, atque inueſtigabiles vias e- Roma. 11. ius. Non calcauerunt, inquit, eas filij glorificantiū, nec tranſiuit per eas leo. Quis enim potuit vias eius comprehendere, quæ abditè occulta penetrant. Vnde, inquit, inuēta eſt ſapientia, aut quis locus diſciplinæ? Neſcit mortalis homo viam eius, nec inuenta eſt in hominibus. Abyſſus dixit, non eſt in me. & mare dixit, nō eſt mecū. Nō tibi licet ſcire ô ho- Ibidem. mo alta ſapientiæ: ideo tibi ſcriptum eſt: Noli altum ſapere, ſed time. Quid curioſe quæris inueſtigare quod tibi non expedit ſcire, nec cognoſcere datur? Paulus audiuit a- 2. Cor. 12. liqua ſecreta ſapientiæ, quæ prohibitus eſt aliis intimare, & ideo raptus eſt in paradiſum, raptus vſque ad tertium cœlū, vt audiret ea quæ in terris audire non poterat. Si quæ audiuit homo, non licuit ei loqui, quēadmodum quod non audiuit inquiris? Imperatoris huius in terris nō licet tibi ſcire conſilia,

conſilia,& vis ſcire diuina? Nó licet tibi curioſius inueſtiga- A
re quæ in terris geruntur, & curioſius requiris quid ſupra
cœlum agatur? Cur tu diſputas vnde nata ſit ſapientia? Ne-
ſcit homo viam eius, nec in hominibus inuenta eſt perfecta
ſapiētia.) Non in Moyſe, nó in Aaron, nó in Ieſu Naue fuit,
Pſal. 50. non in ipſo Dauid qui ait: Incerta & occulta ſapiētię tuæ ma
niſeſtaſti mihi. quia ipſe dixit in poſterioribus: Velut iumē-
Pſal. 72. Eſaiæ. 7. tum factus ſum apud te. Supra te eſt ſcire ô homo altitudinē
ſapientię, ſatis eſt tibi vt credas. Si enim non credideritis, in-
quit, nec intelligetis. Abyſſum ſcire non potes, abyſſum nó
potes comprehendere, quomodo altitudinem ſapientiæ cō-
prehendes? Abyſſus dixit, non eſt in me. & tu potes dicere
quia in te eſt ſapientia? Abyſſus ergo dixit, non eſt in me,
Pſalm. 15. quia ipſe dominus dixit: Non derelinques animam meam in
Roma. 10. inferno. Et Apoſtolus dixit: Qui deſcendit in abyſſum, hoc
Iob. 28. eſt Chriſtū ex mortuis deducere. Ergò ſi interrogatur abyſ
ſus, vbi eſt ſapientia? reſpondet: Non eſt mecum, quia ſurre- B
xit. Si interrogatur mare, vbi eſt ſapientia? dicit, mecum nó
eſt, quia calcauit me, nec fluctus mei eam turbare potuerūt.
Et tu ergo in hoc ſeculi iſtius poſitus freto noli perfectā il-
lam dei ſapientiam in hoc mundo quærere: quia mundus eā
non cognouit. Sed ſi vis eā inuenire, calca fluctus huius mun
di, ſicut calcauit Petrus, & ambula ſuper aquas huius ſeculi,
& porriget tibi dexteram ſapientia, ſicut porrexit & Petro:
quia nemo fuit quē non ſeculi huius vnda turbauerit. Tur-
bauit & Abraham, turbauit & Moyſen, turbauit & Petrum.
Moyſes per mare tranſiuit, & per mare peditum duxit exer
citum: ſed ante ipſum turbatus eſt. Petrus ſuper aquas calca
uit, ſed merſus fuerat corpore, quia infirmioris fidei veſtigio
claudicauit. Ergo noli ſapientiam in mari quærere, quia non
dixit cum mari ſe futurum dominus Ieſus, ſed cum diſcipu-
Matth. 28. lis ſuis, vt aliqua ex parte eum cognoſcerent, quibus ait: Ec-
ce ego vobiſcum ſum vſque ad conſummationem ſeculi.
Beati cum quibus eſt, vtinam & nobiſcum ſit. Sed nobiſcum
mare eſt, Petrus cum Chriſto, quia & ipſe calcauit mare. No
bis aurum cordi atque argentum eſt, ſapientia autem ſupra
Acto. 3. aurum, nó in auro eſt. Ideo qui ſapientiam habere cupiebat, C
Argentum ait & aurum nó habeo; ſed quod habeo, do tibi,
in nomine Ieſu Chriſti Nazareni ſurgē & ambula. Quia au-
rum non habebat, in nomine Chriſti habebat piæ operatio-
nis gratiam. Ideo & tibi dicitur: Attrahe ſapientiam in inte-
riora. Latuit, inquit, omnem hominem, & à volatilibus cœ-
li abſcondita erat. Nec homines ſciebant vbi erat, nec ange-
Apoca. 14. Mat. 11. li, quia ipſi ſunt aues cœli, de quibus dictum eſt. Et vidi an-
gelum volantem per cœlum. Nemo potuit noſcere ſapien-
tiam, quia nemo nouit filium niſi pater, & nemo nouit patrē
niſi filius, & cui voluerit filius reuelare. Ipſe ergo reuelauit
Ioan. 1. Ioanni cum quo eſſet ſapientia: & ideo dixit ille, non quod
ſuum erat, ſed quod ſapientia infudit ei: In principio erat
verbum, & verbum erat apud deum. Neſcit ſapientiam in-
teritus, neſcit malitia. Interitus enim tenere eū non potuit,
qui dixit: Vbi eſt mors victoria tua? vbi mors aculeus tuus?
1. Corin. 15. Neſcit etiam malitia, quia dixit, Quærēt me mali, & non in-
uenient. Poſſunt dicere: Audiuimus gloriam eius. Solus eſt
deus qui nouit eam, quia deus, inquit, bene conſtituit viam D
eius. Ipſe enī nouit locū eius, quod ſit receptaculū ſapiētię.
Audi diſcipulum eius dicentem: Vnigenitus filius qui eſt in
ſinu patris, ipſe enarrauit. Agnouit enim patrem filius, quia
Ioan. 10. ipſe ait: Sicut agnouit me pater, & ego agnoſco patrem. Ae-
qua menſura eſt cognitionis, vbi vnitas poteſtatis eſt. Pater
ergò qui omnia nouit, ventorum libram, aquarum menſurā,
ipſe vidit ſapientiam, & enarrauit eam per prophetas ſuos,
quia pater enarrauit ſapientiam, & inueſtigauit eam, ſicut &
filius patrem enarrauit, quem nihil præterit, & dixit: O ho-
mo, quid vis profunda ſcire ſapientię quę ſupra te ſunt? Ti-
mere deum ſapientia eſt, abſtinere à malo diſciplina eſt.

*CAPITA LIBRI SECVNDI DE IN-
TERPELLATIONE.*

Quod plerique etiam prudentes moueantur cum viderint
iniuſtos affluere rebus ſecundis, iuſtos autem frequenter
in hoc ſeculo affligi. Caput I.
Quomodo ſanctus Iob in aduerſis fortior factus ſit: Et tacē-
do irridendóque ſuos conuitiatores redargueris, oſten-
dens quod à domino deo ſua tentatio venerit. Cap. II.
Quantum bonum ſit taciturnitas, & quod multi per ſermo-
nem decepti ſint. Quam pulchrum etiam ſit ridere cū no
bis maledicitur, ex eò quòd iniuriarū cumulus bonæ con
ſcientiæ non præiudicet. Cap. III.
Qua ratione ſi propter peccata hominibus eueniāt mala, im
pij tanta bonorum copia abundent. Cap. IIII.
Quod orandum potius nobis hic ſit ſubire laborem, quàm
rerum temporalium abundantia affluere, propter diuer-
ſum & contrarium vtriuſque finem, eo quòd ſic vera ſa-
pientia inueniatur. Caput V.

DIVI AMBROSII MEDIO-
LANENSIS EPISCOPI DE IN-
terpellatione Liber ſecundus. B

*Quod plerique etiam prudentes moueantur cū viderint in-
iuſtos affluere rebus ſecundis, iuſtos autem frequenter in
hoc ſeculo affligi. Caput I.*

SVperior nobis diſputatio fuit de interpel-
latione ſanctorum quod fragilis & imbe-
cilla conditio ſit humana, quæ nuſquā ſul
habeat firmitatem, niſi in protectione cœ-
leſti: Nobis hodie ſumēda eſt, qua vulgus
hominum, plerique etiam prudentium val
de mouentur cum vident iniuſtos affluere
rebus ſecundis, iuſtos autem frequenter affligi in hoc ſecu-
lo. Et vere lubricus hic locus, in quo etiam ſancti vix potue
runt veræ opinionis tenere veſtigium. Denique turbatus eſt
& ipſe Dauid, qui in ſuperioribus dixerat. Occulta ſapiētiæ Pſalm. 50.
tuæ maniſeſtaſti mihi. Veruntamen cōfirmauit ſe ipſe poſt-
ea, & perfectæ rationis viā inueſtigauit. Iob quoque ſanctus
C cum tribus illis veteribus amicis qui ad conſolandum vene-
rant, de ea opinione i ſermone luctatus eſt. Vtriuſque igi-
tur diſputationes in medium proferamus. Digni enim ſunt
qui nobis magiſterium viuendi afferant, quandoquidem in
aduerſis poſiti plus deo placere meruerūt. Audiamus igitur
vtrumque ſuo ordine. Increpauerant vehementer ſanctum
Iob Eliphaz Themaneorum rex, & Baldach Suitheorum
tyrannus, & Sophar Naamatenorum rex, eo quòd propter
peccata ſua tantum ſupplicij ſuſtineret. Infirmo etenim in-
genio non aduertebāt quod dominus eum tentandū dediſ-
ſet, vt athleta Chriſti tentationibus eruditus, ad maioris glo
riæ coronam perueniret. Non videntes itaque tantum ſapi-
entiæ ſacramentum, anguſti cordis timore, ne viderētur in-
iuſtitiæ deum arguere, qui pœnis affici innoxium perpete-
retur, in ſanctum Iob pœnarum merita retorquebant dicen
tes quia omnis vita impij in ſolicitudine, & diuitiæ iniuſte
congregatæ euomentur: omnia quæ patitur homo grauia in
terra, propter peccata ſua eum perpeti. Qui etiam ſi in rebus
D proſperis ſit, perpetuari ei ſecunda non poſſe, & tanquam
ſomnium cito euaneſcere, vt non inueniatur locus eius: læ-
titiam autem impiorum eſſe grauiorem ruinam. Ideoque e-
tiam ſanctum Iob à proſperis in aduerſa mutatum, & deli-
ctorum ſuorum precio ex ſummis in vltima corruiſſe: labi
eum qui ſe aſſereret innocentem, cum portio impij huiuſmo
di ſit, vt ſuperueniens in eum à domino indignatio iungat ei
dolores, & interitus domum eius inuoluat.

*Quomodo ſanctus Iob in aduerſis fortior factus ſit: & ta-
cendo irridendóque ſuos conuitiatores redarguerit, oſtē
dens quod à domino deo ſua tentatio venerit. Cap. II.*

AVdiebat hæc ſanctus Iob, & quaſi athleta fortis
in ſtercore ſedens, in tantis vibicibus & ſæui do-
loribus vulneris, totum corpus diris perfuſus vl-
ceribus, myſteria loquebatur: nec acquirēdis pro-
priæ remediis ægritudinis, ſed ſacris vacabat ſermonibus.
Fortiores itaque ſermones ægri hominis quàm illorum qui
non ægrotabant. Illi enim loquebantur iuſtitias, ſed non ſe-
cundum ſcientiam prædicabant diuina iudicia, pœnas reo-
rum

rum,præmia ſanctorum,ſed reum à iuſto diſcernere neſciebant. Quem enim dominus Ieſus iuſtum pronunciauit, eum condemnabant iniuſtitiæ,acceriſibant iniquitatis. Ignorabãt ergo quid vnicuique conueniret. At vir ſanctus Iob diſcernebat ſpiritu quomodo vnicuique oporteret loqui. Fortior quàm qui ſani & incolumes videbãtur. Et quid dicam fortiorem inuentum cæteris? Fortior æger quàm cum ſanus eſſet, ſeipſo inuentus eſt. Fortior enim æger Iob quàm cum ſanus fuerat, ſecundum quod ſcriptum eſt: Virtus in infirmi-
2. Corin. 12. tate conſummatur. Ergo & Iob cum infirmaretur, tunc validior erat. Non enim ægrotabat animo, etſi doleret corpore: quia non erat in carne eius anima, cuius paſſionibus non adhærebat: ſed in ſpiritu, cuius virtute ſe texerat. Ideo ergo non carnis gemitus & corporis infirmitates, ſed voces ſpiritus loquebatur, quibus vrgeret, nõ quibus cederet. Et primo quidem lenius, vt illis pudorem incuteret, quia vrgebãt iuſtum iniuſte, dicentes quod minora peccatis ſuis ſupplicia ſuſtineret: & nõ erubeſcebãt ipſi peccatores falſis accuſare innocentẽ. Eſto, inquit, ego errauerim, & apud me deuius
B ille inhabitet, qui mẽtibus hominum offundit errores, vt loquar ſermones quos non oportet, ſicut vos dicitis, & errent verba mea, nec opportune ſermo meus promatur, cur vos in me inſilitis & cõuitiamini, nõ cõſiderãtes quia à domino mihi venit iſta tentatio, qui me vallo quodam perturbationum arbitratus eſt ſepiendum? Exerceor aduerſis circumuallat' vndique laboribus & periculis, & inſultatis adhuc volentes
Iob. 19. opprimere quem deberetis iuuare? Ecce rideo, nec reſpondebo conuitiis veſtris. Non enim vos eſtis qui iudicatis, ſed qui iudicat me, dominus eſt, & ipſius tamen iudicij tempus
1. Corin. 4. nõdum aduenit. Quid opus clamare ante iudicium? Bonum eſt tacere dum expectatur qui iudicat. Bonum eſt conuitiũ conuitio nõ referre, ne & nos inter detrahentes annumeremur. Imitemur ergo hunc virum, qui ſilẽtio ſuo redarguebat conuitiantes. Oſtendebat enim virtutem animi ſui, quẽ cõtumeliæ nõ mouerent: & conſcientię innocentiã manifeſtabat, qua obiecta nõ recognoſceret, ſed quaſi aliena rideret. At vero ſi nobis aliquid obiiciatur: dum nos purgare vo-
C lumus, acerbamus: dum vlciſci cupimus, confitemur: cum dicat ſcriptura vt auertas dedecoris ſermonem, & auferas veſtimentum tuum: Præterit enim iniurioſus. Taceamus ergo, vt prætereat, ne veſtimentum noſtrum prouocatus exurat.
Eccli. 8. Scriptum eſt enim: Noli incendere carbones peccatoris, ne forte exuraris in igne flammæ eius. Propterea ergo ſanctus tacet: & ſi ſeruus proteruit, & ſi pauper conuitiatur, tacet iuſtus: & ſi peccator opprobria iacit, iuſtus ridet: & ſi in-
2. Reg. 16. firmus maledicit, iuſtus benedicit. Tacebat Dauid cũ Gera
Iob. 19. filius Semei malediceret, Iob ridebat, Paulus benedicebat,
1. Corin. 4. ſicut ipſe ait: Maledicimur, & benedicim'. Magiſterio quippe diuino proceſſus humanę virtutis excreuit, quia iam venerat qui ex infirmis faceret fortiores, & audierat dicẽtem:
Matth. 5. Benedicite maledicẽtes vobis, & orate pro calumniantibus vos. Quod verbo dixit, exemplo probauit. Denique & in cruce poſitus de perſecutoribus ſuis conuitiantibus ſibi ait:
Lucæ. 23. Pater dimitte illis, quia neſciunt quid faciunt. vt oraret pro calumniantibus, quibus poterat ipſe dimittere. Iob ergo ridebat, quia nondũ venerat Chriſtus, cui ſoli ſeruabatur magna prerogatiua virtutum, quia ipſe eſt virtutum principiũ, ſicut dixit: Dominus creauit me principiũ viarum ſuarum.

Quantum bonum ſit taciturnitas, & quod multi per ſermonem decepti ſint. Quàm pulchrum etiam ſit ridere cum nobis maledicitur, ex eo quod iniuriarum cumulus bonæ conſcientiæ non præiudicet. *Caput III.*

ET ridens tacebat. Qua ratione tacendum ſit, docet: Clamabo, & nondum iudicium. Ipſe, inquit, voluit hæc me perpeti. Tanquam muralibus tẽtationibus clauſus non poſſum fugere, donec placeat deo deſtruere altitudines tentationum mearum. Nunc enim ſic clamo, nondũ iudiciũ. Adhuc in agone ſum, adhuc
2. Timo. 2. luctor, adhuc certamẽ ſupereſt mihi. Nondum enim exiuit corona. Nemo autẽ niſi qui legitime certauerit coronatur. Debebatur illi certamen tertium, amiſerat omnia ſua, id eſt, patrimonium cum filiis. Patiebatur vulnera caro eius, ma-
A nebat vt tentationes verborũ vinceret. Non mediocre certamẽ. Sermone deceptus eſt Adam, verbo victus Sampſon. Nihil enim ſic penetrat animam ſicut ſermo fucatus: nihil iterum ſic mordet, vt durior ſermo. Multi cum vicerint adhibita tormenta, ſermonũ duritiam non ſuſtinuerunt. Laborabat Iob, ſed ſuſtinebat, & verborũ ictus iuxta vulnerũ onera portabat. Vidit eũ Agonotheta ſuus, de nube & turbine manũ laboranti dedit, & obluctantes graui lapſu cecidiſſe pronunciauit, victorem aſſeruit, coronam detulit. Quid autem pulchrius, quàm ridere cum maledicitur nobis? Gaudere enim debemus ſi aliena dicãtur. Primum quidem, quia volens inimicus aliquid dicere aduerſum nos quo crimẽ affligeret, nõ inuenit quod verum eſt, ſed falſa prò veris compoſuit. Deinde quia dixit ipſe dominus in euangelio de huiuſmodi criminatione quæ innocentibus falſo irrõgaretur
Matt. 5. propter iuſtitiam: Gaudete & exultate, quoniam merces veſtra multa eſt in cœlo. Tacere ergo debet qui recognoſcit obiectum, ne vulnus exaſperet, & ſcindatur cicatrix. Tace-
B re & qui non recognoſcit: audit enim alterius, non ſuum crimẽ. Quod ſi referat: ſuũ facit. ſi tacet, retorquet, & cõuitiãtem vulnerat. Tacere debet etiã ille qui de memorata mercede præſumit. Non enĩ patitur præiudiciũ, cui nõ eſt iudiciũ. Et ſi fuerit præiudiciũ in ſeculo, nõ erit in iudicio dei. Deinde vt cognoſcas quia nõ pręiudicat cõtumelia bonę cõſcientiæ, audi ſanctum Iob dicentem, locupletiorem vtique teſtem quàm ſi imperio vrbis Romanæ potitus eſſet: Nunc obmuteſcam & derelinquam: ſi nunc mihi præiudicium eſt, tunc à facie tua nõ abſcondar. Hæc ergo parcius in exordio reſpondit, vt admoneret illos iudicij dei, atque ab inſolẽtia & furore reuocatos quaſi bonus medicus faceret reſipiſcere. Sed poſtea quàm eos aduertit perſeuerare in cõtumeliis, plura fortiora repetiuit, & tanquã pugno eos validiore per-
Iob. 21. cuſſit, qui verborum ſuorum ſaxis lapidabant innoxiũ. Audite, inquit, audite verba mea, non ſit mihi à vobis conſolationem quærere. portate me, quia fortiora loquar, grauę erit pondus verborum meorum. Dicam & ego ſecundum o-
C pinionem veſtram, eò quòd multi abundant in hoc ſeculo rerum ſecundarum ſucceſſibus, & alij grauantur ære. In ærumna poſiti ſunt, & videtur hoc ſeculũ peccatorũ merito deſeri. Quod & ſi dicam, nolite ridere quaſi vobis acquieuero: & ſi peccator ſum, nõ ſum hominis reus, quia ſub peccato eſt & ipſe qui iudicat, & ſibi in me poteſtatẽ vindicat. Aut ſi iudicor quaſi homo, cõmune eſt iſtud, increpari nõ debeo. Infirmitas conditionis eſt, non ſpecialis improbitas.

Qua ratione ſi propter peccata hominibus eueniant mala, impij tanta bonorum copia abundent. *Cap. IIII.*

SEd dicite mihi: Si propter peccatum meum hoc patior, ſicut obiicitis, quare impij viuunt? Nec ſolum viuunt, ſed etiam repleti ſunt diuitiis, & fructus multiplicant, ſed etiam filiis potiuntur, abundant domus eorum? Hæc euidenter ſpecie bona, ſed altiori myſterio inuenies quoniã quę putantur bona, non ſunt bo-
D na: & quæ putãtur mala, potiora illis æſtimãtur. Inueterauerunt in diuitiis, ἐπαλαιώθησαν dixit, vt non tam diuturna diuitiarum poſſeſſio, quàm inueterata copiarum moleſtia ſignificata videatur, ſicut vidit Eccleſiaſtes, diuitias cuſtodi-
Eccleſ. 5. ri in malum poſſidẽti eas, quæ pereunt in ſumma diſtrictione ac ſolicitudine. Pereunt enĩ quæ hic relinquũtur & mortuo prodeſſe non poſſunt. Habuit igitur defunctus ex illis ſolicitudinem, requiẽ inuenire nõ potuit, qui reliquit quod erubeſceret, nec ſecum abſtulit quod teneret, longe diſpar ab eo de quo ſcriptum eſt: Beatus homo qui replebit deſi-
Pſalm. 12. derium ex his, nõ confundetur cũ loquetur inimicis ſuis in porta. Cui hæreditas dominus eſt, & merces ex Mariæ virginis partu: hic in exitu ſapientiæ laudibus prędicatur, quoniam nõ habuit quod erubeſceret, qui nihil eorum quæ ſunt ſeculi concupiuit, ſed aduerſarium depoſitis veteris hominis exuuiis, telo continentiæ vulnerauit, vt obſtrepere ei in huius vitæ fine non poſſet vulnere claudus, & virtutum admiratione confuſus. Habes ergo non eſſe laudabilem qui inueteratus in pecuniæ cupiditatibus ſit, non renouatus in perceptione gratiæ. Videamus aliud. Semen eorum, inquit, ſecun-

ſecundum animam:id eſt,non inter iuſtos habetur. Iuſti enĩ A
in ſpiritu ſeminant,& de ſpiritu metent vitam æternam. Illi
vero qui ſecundum animam ſemioant, ſpiritalia metere non
1.Corin. 2. poſſunt,quia animalis homo non percipit ea quæ ſunt ſpiri-
tus dei,ſtultitia enim illi eſt:& non poteſt ſcire quæ ſunt ſpi
ritus:& ideo nõ repletur ſpiritalibus,ſed iudicatur. Filij eo-
rum in oculis. id eſt, quæ faciunt, ideo faciunt vt videantur
ab hominibus,non quia boni conſulant vt hoc* eligãt quod
futuro iudicio comprobetur. Filios ergo ſcriptura pro ope
ribus frequenter declarat,eò quòd locupletior in bonis fa-
Eſaiæ.38. ctis quàm in filiis ſit noſtra poſteritas. Vnde & Ezechias de
graui ægritudine liberatus,ex hodierno, inquit, filios faciã
qui nunciabunt iuſtitiam tuam domine deus ſalutis meæ, &
non ceſſabo te benedicens cum pſalterio omnes dies vitæ
meæ. Bona enim poſteritas deuotionis & fidei, quæ captiui-
tati neſciunt ſuccumbere,quam filij Ezechiæ pertuleтũt. Et
addidit dicens: Quia noo eſt illis timor,non eſt flagellum à
domino. Iuſtus autẽ dicit, Quoniã flagellatus ſum tota die.
& optat flagellari, vt recipiatur à domino:& vult timere do B
Eccli.1. minum,quia timor domini initium ſapientiæ eſt. Nec bea-
titudinem putat ſi non abortit bucula ſoa, ſicut putãt ſtulti.
Per bouẽ enim quid ſignificatur niſi ruralis culturæ labor?
qui ſemper redit in orbem,& nunquam deſinit:ſed cum ex-
pleri videtur,reuocatur in exordiũ. Iſti ſunt qui colunt So-
domam & Gomorram. Ergo qui coliſit Aegyptum,glebáſ-
que terrarum aratro quodam mentis ſolidæ inuertunt,labo-
rem ſibi pariunt,& dolorem metuot. Ideo bucula eorum nõ
abortit,ſed parit,vt augeatur labor eorum, & quæ concepe
runt,omnia generant ſine timore dei. Iuſti autem longe ali-
ter gloriantur. Non enim in abundantia diuitiatum, nec in
Eſaiæ 26. partu pecorum,ſed in domino gloriantur,dicẽtes: De timo-
re tuo in vtero accepimus, & parturiuimus ſpiritum ſalutis.
De iuſtis ergo dicitur, quia ſpiritum ſalutis generauerunt,
quem acceperunt de timore dei, nõ de malitia huius ſeculi,
Pſalm.7. de qua legimus: Ecce parturiuit iniuſtitiam, concepit dolo-
rem,& peperit iniquitatem. Melior ergo abortus quàm par-
tus ſeculariũ. Denique de homine qui in hoc ſeculo venit, C
& vanitatem mundi huius & tenebras pertulit longæuitate
diuturna, Eccleſiaſtes pronunciauit quia melior illo abor-
Eccleſ. 6. tiuus. Huic enim requies magis quàm illi,quia non expertus
varietatem ſeculi,in qua etſi mille annos quis vixerit, quod
bonũ eſt videre non potuit. Fugiſſe ergo hæc magis eſt gra
tiæ,quàm ſubiiſſe. Et fortaſſe moueat illud quod adiunxit:
Iob.21. Quia maneãt ſicut oues paternæ*, pueri autem eorum ludũt
*æternæ accipientes pſalterium & citharam,& delectantur voce pſal
mi: Conſummatunt autem in bonis vitam ſuam,in requie au
tem inferni dormierunt. Diſtingue hęc,& quia ſpiritalis es,
diiudica. Impij autem ſicut æterni ſunt,non æterni, quia nõ
poſſunt æternitatem accipere ab eo qui non ſit æternus. Nõ
ergo poteſt dare quod nõ habet,nec poteſt illuminare, quia
2.Corin. 11. non poſſidet lucem, ſed transfigurat ſe in angelum lucis, vt
decipiat incredulos. Transfigurat autem ſe ſimulatione fal-
Lucæ.10. ſæ lucis,non ſplendore perpetuæ. Vnde & ſaluator ait: Vi-
debam ſathanam ſicut fulgur cadentẽ de cœlo. Nec fulgur
eſt,ſed ſicut fulgur. Conſidera hæreticum aliquem intentũ D
abſtinentiæ corporis,& cognitioni cœleſtium ſacramento-
rum. ſicut æternus putatur, non habet æternæ vitæ ſtipen-
dium, quia falſam habet imitationẽ, qui fidei non habet ve-
ritatem. Huius paruuli ludunt: ſicut illa quæ cum luxuriata
fuerit, nubere vult. Luxuriata eſt in pſalterio & cithara, id
eſt,in ſono vocis nõ in ſacramentorum profundo, vt labiis
reſultaret,non in corde conſerret.

Quod orandum potius nobis hic ſit ſubire laborem, quàm rerum temporalium abundantia affluere,propter diuerſum & contrarium vtriuſque finem, eò quòd ſic vera ſapientia inueniatur. *Cap. V.*

HVIuſmodi itaque in bonis ſeculi conſummauerũt
vitam ſuam,hanc vtique qua viuebant, non illam
cuius mercedem ſperabant, & ideo in requie in-
ferni dormierũt,non in requie cœleſti. Nos autẽ
oremus hic potius laborem ſubire,vt in regno cœlorũ con-
ſolationem quietis æternæ mereamur adipiſci. Magna enim
illecebra delinquendi eſt rerum affluentia ſecũdarũ. Supinat,
extollit,obliuionem authoris infundit. Conſidera in euãge-
lio ſupra oſtrum & purpuram recumbentem,cuius de mẽſa Lucæ.16.
micas iuſtus ille pauper Lazarus colligebat. Nõne tibi videt
diues ille ad deum dicere: Diſcede à me, vias tuas ſcire nolo?
Et verè ſcire noluit huiuſmodi vias domini. Si enim vellet,
cognoſceret. Sed quia plenę ſunt laboris fugiũt,& declinant
à perditis. Quaſi ebrius itaq; nõ recognoſcit ſalutis authorẽ,
Deinde conuerſus ad compotores ſuos: Manducemus, in-
quit,& bibamus,quid prodeſt ſi ſeruiamus ei? aut quæ vtili-
tas ſi obſeruemus eum? Hæc itaque dicit ſecularium abun-
dantia rerum temulentus, quia non continuo in ſeculo ſce-
lerum merita rependuntur. Supinabatur enim,quia in mani
bus ei ad voluptatem omnia ſuppetebant,& conſcius impie
tatis ſuæ,cuius pœna ſequeſtrabatur, putabat quòd deus im
piorum ſcelera non videret. Huic ergo opinioni eius reſpõ
det ſanctus Iob: Noli eſſe ſecutus ac diſſolut⁹,ęſtimãs quòd Prouer.13.
ad te in hoc ſeculo domini flagella non veniãt. Etiam lucer-
na impiorum extinguitur,ad tempus lucet, nõ habet lucem
æternam. Et ipſis quãuis ſeculum faueat, quia eius qui prin
cipatum habet in hoc ſeculo,faciunt voluntatem, ſolet ve-
nire rerum conuerſio, & dolores ab ira & indignatione cœ-
leſti, vt ventilentur ſicut paleæ à vento. Iniuſti ſicut paleæ
ventilantur, iuſti ſicut triticum. Denique audi dicentem Pe Lucæ.22.
tro dominum: Ecce ſathanas expetiuit vos vt ventilet ſicut
triticum,ego autem rogaui pro te vt non deficiat fides tua.
Deficiunt illi qui ſicut paleæ ventilantur, non deficit qui ad
ſimilitudinem illius grani eſt quod cecidit, & reſurrexit plu
rimorum fructuum acceſſione cumulatum. Ideo dicit pro-
pheta: Heu me, quia factus ſum ſicut qui colligit ſtipulam in
meſſe. Stipulæ igitur quæ cito exuritur, impietas compara-
tur & pulueri. Ideo poſtquam dixit, Erunt ſicut paleæ à vẽ-
to, ſubtexuit verſicul⁹ ſtatim dicens, Aut ſicut puluis quem
abſtulit vẽtus. Denique vt cognoſcas quia impius ſicut pul-
uis cito fatiſcit atq; euaneſcit, habes in primo pſalmo dictũ:
Non ſic impij non ſic, ſed tanquam puluis quem proiicit vẽ Pſalm.1.
tus à facie terræ. Et facit diſcretiones inter iuſtum & impiũ.
Hic, inquit, moritur in ſimplicitatis ſuę potẽtia,totus in abũ
dantia & gratia,interiora autem eius plena ſunt adipe. Me-
dulla autem eorum ſuperfluit, ille autem conficit in amaritu
dine animæ ſuæ curſum vitæ iſtius, nihilque boni epulatus
finem accepit. cui pro meritis ſuis quid poteſt dignũ repręe-
ſentari? In ſepulchra inducitur, & in tumulo vigilat ſuo. Ne
hæc quidem pœna mediocris, mortis requiem non habere,
deferri cum non ad terram viuentium,ſed ad tumulos mor-
tuorum. Qui viuit enim, non inter mortuos quæritur, ſed
in Abrahæ ſinu vitam carpit ęternã. Ideo viri illi duo in ve- Lucę.24.
ſte fulgenti dicebant ad mulieres: Quid quæritis viuentem Iob 24.
cum mortuis? Non eſt hic. Deinde enumerat ſcelera impio-
rum, quod confinia tranſcenderint & cum paſtore diripue-
rint gregem: ſubiunctorium pupilli abduxerunt, pigneraue
runt bouem, viduæ agrum demeſſuerunt non ſuum, infirmi
autem in vineis eorum ſine mercede & cibo operati ſunt.
Detractis veſtimentis nudos fecerũt dormire. Pleriq; quo-
rum animæ operimentum ademerint, ſtillicidiis humeſce-
bant montium,& quia tegumentum deerat, petra ſeſe ope-
riebant. Rapiebantur pupilli ab vberibus matrum ſuarum,
lapſi opprimebantur qui magis erigi debuiſſent. Eſurientes
fraudabantur cibo,& anima infantulorum grauiter ingemi-
ſcebat. Nunquid hæc ignorare potuit quem nihil præterit?
Nuda inferna in conſpectu eius, & non eſt amictus perquiſ-
ſitis,quia latere non poſſunt. Extendit Boream pro nihilo,
ſuſpẽdit terram in nihilo, alligans aquam in nubibus ſuis, & Iob.26.
non eſt rupta nubes ſub pedibus eius. Columnæ cœli diffi-
luerunt & timuerunt ab increpatione eius. Virtute compe-
ſcuit mare, diſciplina autem ſtruit cetũ maris. Clauſtra cœli
formidant eum, præcepto mortificauit draconem præuari-
catorem. Virtutem tonitrui eius quis intelligit? In tantis er-
go flagitiis quæ ſpes impio eſt? Nunquid ſi confidat in domi
no, ſaluabitur? Dicam, inquit, vobis quid ſit in manu domi-
ni,& deſinite manibus inania addere. Et deſcribit quàm mi
ſerabilis impiorum portio ſit. Quod & ſi plures habeant fi-
lios, ſine poſteritate ſunt. quibus deeſt bonorum meritorũ
ſucceſ-

ſucceſſio. Illa enim vera poſteritas, quæ non in terris, ſed in cœlo eſt. Huiuſmodi ergo viris hæreditas inopia eſt, & mors ſucceſſio. Cum diuitias coaceruauerint, mendicabunt: quia cum mortui fuerint, indigebunt, qui requiem inuenire non poſſunt. Iob.27. Viduas eorum nemo miſerabitur, ſed manebũt deſertæ, atque omnis copulæ ſolatio deſtitutæ. Et ſi congregetur pecunia ſicut terra, atque vt lutum pręparatum fuerit aurum, inanis erit ſicut arena* ſubſtãtia eorum, & omne patrimonium eorũ tanquam tineis conſummabitur. Dormiẽs diues nihil aduciet. aperuit oculos ſuos, & iã nõ eſt, permanet in doloribus. Nihil enim ſunt omnia quæ in hoc mundo ſunt. Aurum in metallis, argentum in metallis. De metallo eruitur, & in metallũ reuertitur. Quid enim aliud niſi metallum eſt mens auari? quæ tanquam defoſſum tenet quicquid receperit, & in venis terræ ac latibulis abſcondit, eò quòd vti neſciat metallis.] Quotidie aurũ de metallis promitur, de auaro proferre quis potuit? Cum igitur nihil proſit: vana fames auri, quia qui congregauerit, labitur. Miſerandi profecto qui deſeruerunt viam iuſtã, & obliti ſunt eam, cui precioſi lapides haud quaqoam ſunt comparãdi: difficilis inueſtigatu, impetuia ſuperbis, interclũſa iactantibus, humilioribus plana, aperta ſapientibus. Et ideo ſapientiam debemus quærere, vt ambulemus in via iuſta, per quã aduerſarius ille ſicut leo rapiens & rugiens qui percurrit hunc mundum, tranſire non potuit. Sed qui ſapientiam vult inueſtigare, nõ in abyſſo eam quærat ſicut philoſophi, qui arbitrãtur quod ipſi ſua ſponte ſuo ingenio, profunda eius poſſint cognoſcere. Non in mari eam requirat. Etenim vbi tempeſtas, vbi procella venti eſt, non poteſt ibi eſſe ſapientia. Sed ibi Philip. 4. quærat vbi eſt tranquillitas mentis, & pax quæ ſuper omnem intellectum eſt.

*arena (margin)

CAPITA LIBRI TERTII DE INTERPELLATIONE.

De tranſitu authoris ad interpellationem ſancti Dauid: qui in pluribus locis pſalmorum de vanitate ſeculi nõ tacuit, & inania eſſe quæ bona in hoc mundo putantur, frequenter aſſeruit, & maximè in Pſalmis xxxviij. & lxxxxiij. Qui denique in ſeptuageſimoſecundo proteſtatur ſe non mediocriter doluiſſe cum videret peccatores in hoc mũdo affluere diuitiis, & abundare rebus ſecundis: ſe autem, qui iuſtificauerit cor ſuũ, eſſe in afflictionibus & ærũnis. Caput I. C

De ſerie pſalmi, lxxij. & exordio interpellationis propheticæ ducta à primo verſiculo, ſcilicet: Quàm bonus Iſrael deus rectis corde. Et quod nemo poſſit deum bonum fateri niſi qui ex cœleſtium myſteriorum profundo, & diuinæ diſpoſitionis altitudine bonitatem eius cognoſcit. Quodque iuſto ſemper bonus ſit deus, & cum torquetur doloribus corporis, & cum affligitur acerbitate pœnarũ. Caput II.

Quod quaſi prolapſus fuerit propheta cum videret peccatores in hoc mundo affluere diuitiis & rebus ſecundis, bonos autem eſſe in afflictionibus & ærumnis. Cap. III.

Quod flagella & caſtigatio in hac vita firmamentũ præſtẽt, non autem poſt mortem proſint. Cap. IIII.

De veſtimento iniquitatis, & de operimẽto ieiunij. Cap. V. D

Quid ſit ponere in cœlum os: Et de ſcientia quæ eſt in deo. Caput VI.

Quod poſt flagella & caſtigationem ſequatur prauę opinionis correctio, & quod bona tranſitoria non ſint præmium virtutis, nec inopia pœna peccati. Cap. VII.

Quid ſit intrare in ſanctuarium dei, & intelligere nouiſſima. Et quod ij qui proficiunt honoribus, & cadunt moribus, deiiciantur cum alleuantur. Cap. VIII.

Quod propter iniquitatem ſuam perierint qui terrena concupierũt. Et quod imago ipſorum ad nihilum redigatur, qui vel in ſuperbia euanuerunt, vel in voluptatibus ſuis radicati ſunt. Cap. IX.

Quod iuſt* qui ab exordio fuit turbatus, delectetur cum animo conſiderat quòd deus humana curet & reſpiciat: Et quòd homo comparatione cœleſtium ſit quaſi mutũ iumentum. Cap. X. A

Quod qui ad dexteram ſuam deum habet, non commoueatur. Cap. XI.

Quod nullas ſeculi illecebras deſideret aut concupiſcat quẽ manus domini dirigit. Et quod deus neminem repellat, niſi qui ſe ab eius conſpectu ſequeſtrare putat. Quemadmodum etiam qui ſeparatur à deo, pereat. Cap. XII.

DIVI AMBROSII MEDIOLANENSIS EPISCOPI DE INterpellatione Liber tertius.

De tranſitu authoris ad interpellationem ſancti Dauid: qui in pluribus locis pſalmorum de vanitate ſeculi nõ tacuit, & inania eſſe quæ bona in hoc mundo putantur, frequenter aſſeruit, & maximè in pſalmis triceſimooctauo, & nonageſimotertio. Qui denique in ſeptuageſimoſecundo proteſtatur ſe non mediocriter doluiſſe cum videret peccatores in hoc mundo affluere diuitiis, & abundare rebus ſecundis: ſe autem, qui iuſtificauerit cor ſuum, eſſe in afflictionibus & ærumnis. B Caput I.

DEcurſa eſt interpellatio ſancti Iob, nunc adoriamur eam interpellationem quã reperimus in pſalmis. Ipſe quidẽ Dauid pluribus locis de ſeculi vanitate non tacuit, & inania eſſe quę putabãtur bona huius mũdi, frequenter aſſeruit, & in pſalmo maximè triceſimooctauo, in quo dicit: Veruntamen vniuerſa vanitas omnis homo viuens. quanquam in imagine dei ambulet homo, tamen vane conturbatur, theſaurizat, & ignorat cui congregabit ea. Et alibi: Vſquequo peccatores domine, vſquequo peccatores gloriabuntur? Pſalm. 93. Quod hic habeãt vmbratilem gloriam: vbi de ſeculo exceſſerint, fructum conſolationis inuenire non poſſint. Idem tamẽ inſeruit pſalmum ſeptuageſimum ſecundum, in quo ipſe ſub Aſaph nomine proteſtatur quod eius fuerit primo prolapſionis, vt non mediocri dolore perſtrictus ſit cum videret C peccatores in hoc mundo affluere diuitiis, abundare rebus ſecundis: ſe autem, qui iuſtificauerit cor ſuum, eſſe in afflictionibus & ærumnis. Nec mediocrem traxiſſe offenſam in exordio, ſed poſtea per domini flagella correctum, & illuminatum diuinæ cognitionis gratia, veræ didiciſſe finẽ traditionis. Nuſquam autem inuenio ſanctum Aſaph aliquibus aduerſis fuiſſe vexatũ. At vero ſanctus Dauid plurima grauia & periculorũ plena tolerauit. De ſuis enim laboribus dicit. Vnde & pſalmus nõ quaſi ſancti Aſaph, ſed quaſi ſancto Aſaph, vt docet titulus, ſuperſcribitur, quod ex Græco pſalterio apertius manifeſtatur, vt videatur Dauid etiam huic Aſaph, ſicut & aliis, canendum quem ſcripſerat ipſe pſalmũ dediſſe. Sed quia ſcriptũ eſt in ipſo titulo, defeciſſe pſalmos Dauid, quomodo autem defecerunt, cum decurſis his decẽ pſalmis, poſtea pſalmus Dauid titulorum inſcriptionem cõprehendit vſque in vltimum finem?

De ſerie pſalmi lxxij. & exordio interpellationis propheticæ ducta a primo verſiculo, ſcilicet: Quàm bonus Iſrael deus rectis corde. Et quod nemo poßit deum bonum fateri niſi qui ex cœleſtium myſteriorum profundo, & diuinæ diſpoſitionis altitudine bonitatem eius cognoſcit. Quodque iuſto ſemper bonus ſit deus, & cum torqueatur doloribus corporis, & cum affligitur acerbitate pœnarum. D Caput II.

IDeo ſequeſtrata huiuſmodi definitione quæ ſit pſalmi ſeries conſideremus, & à primo verſiculo interpellationis propheticæ ducamus exordium. Quam bonus Iſrael deus rectis corde. Elucet in Pſalm. 72. principio emẽdationis profectus. Nemo enim poteſt deum bonum fateri, niſi hic qui non ex ſucceſſibus commodorum ſuorum, ſed ex cœleſtium myſteriorum profundo, & diuinæ diſpo-

næ diſpoſitionis altitudine, bonitaté eius cognoſcit, quæ nõ A
ſpecie præſentium, ſed futurorum vtilitate penſanda eſt. Iu-
ſto itaque ſemper bonus eſt deus, & cum torquetur dolori-
bus corporis, & cum affligitur acerbitaté pœnarum, ſemper
Iob.2. dicit: Si bona accepimus de manu domini, quę mala ſunt cur
non ſuſtineamus? Gratulatur hic ſe conteri, vt in futurũ con
ſolationem inuenire poſſit, ſciens quoniam qui bona rece-
perit in hac vita, habet mercedem ſuam. futura præmia ſpe-
rare non poterit, qui non luctatus, non exercitatus ſit diuer-
ſorum certamine præliorum. Qui vero ſiue iuſte ſiue iniuſte
afficitur in hoc ſeculo, gratulatur vel quod hic ſoluat precia
delictorum ſuorum, vel quia nouit eam eſſe apud deum vbe
riorem gratiam, ſi iniuſte pro eius nomine, aut pro bono ali-
quo opere acerba aliquã patiatur, ſecundum quod ſcriptum
1.Pet.2. eſt: Quia nulla eſt gloria ſi peccantes punimini & ſuffertis,
ſed ſi benefacientes, & patientes: hæc eſt gratia apud deum.
In hoc enim vocati eſtis, quia Chriſtus pro nobis mortuus B
eſt, relinquens vobis exemplum vt ſequamini veſtigia eius,
qui peccatũ non fecit, nec inuentus eſt dolus in ore eius: qui
cum malediceretur, non maledixit: cum pateretur, non com
minabatur. Ergo iuſtus etiam ſi in equuleo ſit, ſemper iuſt⁹
eſt, quia iuſtificat deũ, & minora ſe peccatis ſuis dicit ſuſti-
nere. Semper ſapiens eſt. non enim auferetur eculei tormen-
tis. Vera & perfecta ſapientia non amittit quod eſt, quia ti-
morem excludit foras ſtudio & propoſito charitatis: nouit
vt ſapiens dicere, quia indigna ſunt aquæ in hoc corpore ſu
ſtinemus, remuneratione futuræ gloriæ. Et omnes huius tẽ-
poris paſſiones superuenturam mercedem æquare non poſ-
ſunt. Bonus igitur huic ſemp eſt deus, qui nouit quo tẽpore
metat. Et ideo quaſi bon⁹ agricola hic arat agrum ſuũ quo-
dã rigidioris abſtinẽtiæ vomere, hic ſtirpat quadã ſalce vir-
tutũ amputatrice vitiorũ, hic ſtercorat humiliãdo ſe vſq; ad
Pſalm.112. terrã, ſciens quia deus de terra ſuſcitat inopẽ, & de ſtercore
erigit pauperẽ. Deniq; apoſtolus Paulus niſi æſtimatus eſſet
Philipp.3. vt ſtercora, nunq̃ Chriſtũ potuiſſet ſibi acquirere. Hic cu-
ſtodit fructus ſuos, vt illic ſecurius recõdat. Sẽper itaque ei
bonus deus, quia ſemper quæ bona ſunt, de deo ſperat. Ac- C
cipe illud: Quam bonus, inquit, deus Iſrael rectis corde. Nõ
ergo omnibus bonus eſt deus. Ille quidem omnibus bonus
eſt, quia ſaluator eſt omnium, maximè fidelium. Et ideo ve
Lucæ.19. nit dominus Ieſus, vt ſaluũ faceret quod perierat. Venit enĩ
vt peccatum mũdi tolleret, vulnera noſtra curaret. Sed quia
non omnes medicinam expetunt, ſed plerique refugiunt, ne
medicamentis compungatur vis vlceris, ideo volentes cu-
rat, non adſtringit inuitos. Accipiunt igitur ſanitatẽ qui me-
dicinam expetunt. illi autem qui refutant medicum, nec re-
quirunt bonitatem medici, quam non experiuntur, ſentire
non poſſunt. Qui autem curatur, etiam ſanatur. Ideoque his
bonus eſt medicus quos ſanauit. His igitur bonus eſt deus
quibus peccata donauit. Qui autem inſanabile peccatum ha
bet mentis ſuæ vlcere, quomodo poteſt medicum bonũ ha-
bere, quem refugit? Pulchre autem Apoſtolus vt præmiſi-
mus, explanauit quia & omnibus bonus eſt deus, qui vult o-
1.Timo.2. mnes homines ſaluos fieri, & maximè fidelibus diuinæ pie-
tatis prærogatina ſeruantur, quibus & voluntas dei opitula- D
tur & gratia. Sed & pſalmiſta dicendo: Quàm bonus deus
Iſrael rectis corde, ad ipſorum ſententiam retulit, qui aliter
de deo ſentire non norunt, niſi quia bonus ad omnia & in o-
mnibus eſt.

*Quod quaſi prolapſus fuerit propheta cum uideret peccato-
res in hoc mundo affluere diuitiis & rebus ſecundis, bo-
nos autem eſſe in afflictionibus & ærumnis.* Cap. III.

DEnique & in ſequentibus exponit ipſe quid ſenſe-
tit, dicendo: Mei autem penè moti ſunt pedes, pau
Pſal.72. lominus effuſi ſunt greſſus mei, quia zelaui in pec-
catoribus, pacẽ peccatorũ videns. Nõ vtiq; pedes
corporis appellat greſſus, ſed directionẽ mentis & greſſũ,
Pſal.51. de quo alibi dicit: Non veniat mihi pes ſuperbiæ, & manus
peccatoris non moueat me. Ideo ſemper petendum eſt vt di
rigat dominus noſtrorum animorum veſtigia, ne labantur,
& lubrico quodam erroris effuſa, ſtabilitatem ſui tenere nõ
poſſint. Prolapſionis autem ea cauſſa eſt, quod pacem æmu-
latus eſt peccatorum. Aemulari autem debemus quæ bona

A ſunt, non ea quæ plena dedecoris: ſicut & Paulus apoſtolus
expreſſit dicẽs: Bonum eſt autem æmulari in bono ſemper. Gala.4.
Nec te moueat quod pacẽ in malo poſuit. Denique & in eu-
angelio habes eſſe pacem quam reſpuit Chriſtus, vt ipſe ait:
Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis. Non quo- Ioan.14.
modo mundus dat ego do vobis. Eſt enim pax quæ non ha-
bet offendiculum, eſt quæ habet. Quæ ex dilectione eſt, nõ
habet offendiculum: quæ ex ſimulatiõe habet. Ideo & pro-
pheta ait: Pax pax, & non eſt pax. Refugiamus ergo pacem Ezech.13.
peccatorum. conſpirant enim aduerſum innocentes, coeunt
vt iuſtos opprimant, viduam exterminent, vel expugnẽt e-
ius pudorem. Et ideo non eſt reclinatio morti eorum. Non
declinatio, vt plerique codices Latini ſcripti ſunt, ſed recli-
natio. Quando enim laboramus, & incuruamur ad opus ali-
quod atque inclinamur, nos reclinare conſueuimus. Pecca-
tores autem grauium ſcilicet delictorum, & maximè impij
B ſe reclinare non poſſunt, de quibus dictum eſt: Et dorſum Pſalm.68.
eorum ſemper incurua. Non enim ſe erigunt ad cœleſtia, qui
Chriſto non adhæſerunt. Et ideo non reſurgunt cũ eo, quo- Pſalm.33.
rum mors peſſima, ſicut ſcriptum eſt: Mors peccatorũ peſſi-
ma. Qui autem Chriſto commoritur, & cõſepelitur cũ illo,
non ſolum reclinatur, ſed etiã reſuſcitatur. De quo pulchre
illud conuenit dictum: Vniuerſum ſtratum verſaſti in infir- Pſal.40.
mitate eius. Maximè ſi martyr ſit, cuius infirmitas paſſione
ſoluitur, mors reſurrectione.

*Quod flagella & caſtigatio in hac uita firmamentum præ-
ſtent, non autem poſt mortem proſint.* Cap. IIII.

VIdimus illum diuitem qui indutus purpura & byſ-
ſo in hoc ſeculo recumbebat, & epulabatur quoti-
die ſplendide, de cuius menſa quæ cadebant pau- Lucæ.16.
per Lazarus colligebat, quemadmodum in tormẽ
tis poſitus in inferno ſe reclinare non poterat, ſed vix ad A-
braham, non totum ſe ſed oculos erigebat, rogans vt mitte-
ret Lazarum, qui extremum digiti ſui in aquam intingeret,
& linguã ei⁹ refrigeraret. Ergo illi⁹ morti reclinatio nõ erat,
nec firmamentũ eius. Nihil enim proſunt flagella poſt mor-
C tem. Et ideo Dauid dum eſſet in iſtius corporis vita, in fla-
gella ſe præparabat, vt eum dominus reciperet caſtigatum.
Conſidera iterum mihi ſanctum Iob, qui perfuſus erat vlce
ribus, & concutiebatur omnibus membris, & plenus erat to
tius corporis ſui doloribus, glebas terræ vulnerum ſuorum
ſanie & humore reſoluens, quemadmodum cum ſe in hoc
corpore poſitus reclinare non poſſet, requiem mortis inue-
nerit, ideoque conſcius ſui dixit: Mors viro requies. Is igi-
tur in plaga nõ motus eſt, nec orauit ſermonis ſui lubrico,
qui in illis omnibus nihil peccauit labiis ſuis, ſicut ſcriptu-
ra teſtatur, ſed magis plagæ ſuæ reperit firmamentum, per
quem cõfirmatus in Chriſto eſt. Ergo & Iob & Dauid, quia
flagellati hic ſunt, firmamentum habuerũt in plaga ſua, quia Heb.12.
flagellat pater filium quem recipit: qui autem hic non flagel Pſalm.72.
lantur, ibi non ſuſcipiuntur vt filij. Ideoque in laboribus ho
minum non ſunt, & cum hominibus non flagellabuntur, vt
in perpetuo cum diabolo flagellentur.

De ueſtimento iniquitatis, & de operimento ieiunij. Cap. V.

D IDeo obtinuit, inquit, eos ſuperbia, cooperti ſunt
iniquitate ſua. Malum veſtimentũ iniquitas, quod Pſalm.72.
ſi quis voluerit in nobis tenere, remittere nos opot
tet, ne incipiat in iudicium venire nobiſcum: & ſi
quis tunicam noſtram quam accepimus ſpiritualem auferre
conetur, remitte pallium iniquitatis, ſume operimẽtum fi-
dei atq; patiẽtiæ, quo ſe Dauid operiebat in ieiunio, ne amit
teret tegumenta virtutis. Ipſum ieiunium operimẽtum eſt.
Denique niſi ſanctum Ioſeph texiſſet ſobrietas ieiuna, adul
teræ proteruitas exuiſſet. Quo ieiunio ſe tegere ſi voluiſſet
Adam, nudus non fuiſſet effectus. Sed quia de ligno ſcientię
boni & mali cõtra interdictũ cœleſte guſtauit, & imperatũ
ieiunium præuaricatus eſt incontinentiæ cibo, nudũ ſe eſſe
cognouit. Quòd ſi ieiunaſſet, fidei ſeruaſſet exuuias, nec ſe
aſpexiſſet intectum. Non ergo nos induamus iniquitate &
impietate, ne de aliquo noſtrum dicatur: Et induit ſe male-
dictionem. Male ſe induit & Adam, qui dum quęrit integu-
menta foliorum, maledictionis excepit ſententiam. Indue- Pſalm.72.
runt ſe maledictione Iudæi, de quibus ſcriptum eſt: Prodiit

quaſi

quaſi ex adipe iniquitas eorum: trãſierunt in diſpoſitionem A cordis. Adeps dicitur pingue. Sicut enim anima bonis paſta, & referta virtutibus, tanquam adipe & pinguedine repletur, vt ſcriptum eſt: ſic iniquitas quæ quaſi ex adipe procedit, non tenuis & exilis ſignificatur, ſed plena vitiorum.

Quid ſit ponere in cœlum os. Et de ſcientia quæ eſt in deo.

Caput VI.

Pſalm. 72. DEnique non fortuito quodam lapſu in errorẽ incidere, ſed conſilio & diſpoſitione in ſacrilegiũ tranſierunt. Poſuerunt in cœlum os ſuũ & lingua eorum tranſiuit in terra. Ponere in cœlum os ſuũ quid ſit, docet nos ille ex fratribus adoleſcentior, qui regreſſus ad patrem dixit: Pater peccaui in cœlum, & corã te. Lucæ. 15. Ponũt autem in cœlum os ſuum, qui ſibi criminum authores, vanitates putãt quadam neceſſitate deferri. Hi nec cœlo nec terris parcere ſolent, vt curſu quodam ſtellarum arbitrentur vitam hominis gubernari. Nihil prouidentiæ, nihil bonis moribus dereliquunt. Atque vtinam & iſti, ſicut ille vnus de duobus adoleſcentibus, reuerterentur; bonus do- B minus remedium non negaſſet: & tamen etiam ipſi ſi nolunt ſanari, reſeruat dominus regreſſionis gratiã, vt qui in Iſrael expulſi ſunt per cordis proprij cæcitatem, per plenitudinẽ eccleſiæ reuertantur, & non vacuos dies vitæ iſtius ducant, ſed plenos habeant bonæ operationis & fidei, cũ repleuerit eos gratia ſpiritali. Quomodo autẽ reuertãtur accipe. Quia Roma. 11. cæcitas, inquit, ex parte Iſrael contigit, donec plenitudo gentium intraret, & ſic omnis Iſrael ſaluus fieret. Sed quia myſterium oportebat impleri, vt concluderet deus omnia in incredulitate, id eſt, redargueret atque conuinceret, (cũ enim duo contendunt, ſi vnus ſuperior ſit, dicitur, concluſit illum alterum) ideo per ſuam miſericordiam, vt ſubditus fieret deo mũdus, regreſſus quidẽ eſt populus in hæredib', ſed celeri errore traditus * eſt vt deum nõ crederet occultorum eſſe præſciũ. Sed dominus illis, vt quandoque redimã- (* ſeu cel. er. traductus.) tur, ſalutis futuræ gratiam reſeruauit, dicens: Ideoque reuer- Pſalm. 72. tetur huc populus meus. Quid eſt huc? Id eſt ad me, ad æquitatem & iuſtitiam meam, ad cultum meum. Et impleuit dies C vitæ ſuæ. Quod vtrumque ſic accipies, vt populus quidem redimatur qui crediderit in eo. Et ſi non redimãtur qui nõ crediderunt, tamen redempti populi deo prærogatiua defertur. Iſti ergo in errorem poſiti dixerunt: Quomodo ſciuit deus, & ſi eſt ſcientia hominis in altiſsimo? Putant enim nõ eſſe in deo ſcientiam, quia peccatores abundant proſperis ſecularibus. & adhuc inducit loquentes: Ecce ipſi peccatores & abundantes in ſeculo, obtinuerunt diuitias. Habes hoc in euangelio planius expreſſum, vbi Simon ille Phariſæus videns quod mulier illa peccatrix venit in domũ eius, & ſuper pedes Chriſti effudit vnguentum, dicebat intra ſe: Hic ſi eſſet propheta, ſciret quæ & qualis eſt mulier quæ Lucæ. 7. tangit eum, quia peccatrix eſt. Sed patientia dei non præiudicat veritati, & præſcientia eius & prouidentia hoc ipſo amplius probatur, quòd in peccato poſitus ſucceſſu affluit ſecularium proſperitatum. Quod fortior videns ridet, inceſtus traducitur & mouetur.

Quod poſt flagella & caſtigationem ſequatur prauæ opinionis correctio, & quod bona tranſitoria non ſint præmium virtutis, nec inopia pœna peccati. Cap. VII.

Pſal. 72. DEnique pſalmiſta dicit: Dixi ergo, ſine cauſſa iuſtificaui cor meum, & laui inter innocentes manus meas. Hoc eſt, video illos abũdare, video illis cõmoda omnia ſecundari, me autem conteri atque exagitari tentationibus plurimis. Fruſtra ergo dedi me innocentiæ, atque ad ſtudia probæ conuerſationis intendi. Et pulchre ait: Laui inter innocentes manus meas, vt non arrogare ſibi ſummam innocentię, ſed illius deferre ſtudium videretur. Interea non impune huiuſmodi à ſe ſermonẽ exiſſe teſtatur. Nam tota die flagellatum ſe memorat, quia fruſtra iuſtificare ſe dño cor ſuum dixerat: poſt flagella autẽ continuu ſecuta eſt prauæ opinionis correctio. Statim enĩ iudex noeus, inquit, in matutinis. id eſt, in aperto & perſpicuo. lux enim veritatis comprehendens eum, non ſinit hæc ſentire quæ dixit. Reconuenebat itaque & redarguebat me veritatis lumen offuſum animo meo, eò quòd non rectè dixerim, Sine cauſſa iuſtificaui cor meum. Locutus ſum enim illa tanquam in tenebris cõſtitutus, & recordãti illa mihi cor compungebatur. Compuncto autem corde illuminabatur affectus, vt fieret in corde meo ignis flãmigerãs, qui faciebat in me diei ſpiritale principiũ. Illuminata itaq; oriẽte mihi die, & quaſi in multis matutinis poſitus intelligebam quia extra conſtitutionem generationis filiorum dei factus ſum. Qui cum primo credidiſſem, eò quod operator mundi prouidens generationi humanæ, omnia ad vtilitatẽ noſtri vel triſtitia, vel ea quæ parum delectent fecerit, tam bonãm ſentẽtiam poſtea prauis opinionibus turbatus amiſerim. Conferebam itaque cum corde meo, & dicebam mihi: Si narrabo ſic, quia ſine cauſſa iuſtificaui cor meum, occurrebat mihi dei vox dicens: Ecce generatio filiorum tuorum, cui diſpoſui, adeſt. Ecce his ſcripturis inuenis ò tu Adam quia diſpoſui generationi filiorum tuorum, quia fortuitu diuitiæ ad impios, non aliquo merito deferãtur, nec præmia virtutis ſunt emolumenta theſauri, nec econtrario inopia pœna peccati B eſt, ſed indiſcretè veniunt iſta, quæ modo fluminis quodam ſeculi profluuio voluuntur. Et exiſtimabã & videbar mihi cognoſcere hoc eſſe verum, hoc congruere diuinæ prouidentiæ & conuenire, me autem fruſtra in iis turbatum eſſe, in quibus adhærere non debui.

Quid ſit intrare in ſanctuarium dei, & intelligere nouiſſima. Et quòd ij qui proficiunt honoribus, & cadunt moribus, cruciantur cum alleuantur. Cap. VIII.

ITaque quia videbar mihi veram ſcientiam com- Pſalm. 72. prehendiſſe, & cognitionem rei ipſius eſſe aſſecutus, dicebã mihi: Hoc labor eſt ante me, donec introeam in ſanctuarium dei, & intelligam in nouiſſimo. Id eſt, ſolus mihi supereſt labor vt ingrediar in ſanctuarium dei, vbi eſt Cherubin, id eſt, cognitionis profundum, & non labor eſt in incertis & vanis opinionibus. Narratio enim fatui, ſicut ſarcina in via. Ideo ingrediamur aditum cognitionum ſacrarum, atque interiora penetralia ve- Eccli. 21. ritatis, vt non ſit in nobis labor. ſapiẽtia enim nos à ſenſu la- C boris abducit. Denique non eſt labor in Iacob. Cauſſa autẽ laboris ignorãtia eſt, quoniam qui neſcit iuſtis repoſita eſſe præmia, non reficitur à laboribus, ſed magis imprudẽtiæ ſuę labore curuatur & frangitur. Ingrediamur igitur ſanctuariũ dei, vbi ſunt Cherubin, in quibus eſt recordatio ſacræ cognitionis, & veri illius atque æterni luminis. In illo candelabro imago reſplendet, quo poſſumus intelligere in nouiſſimo. Sanctus etenim in vltimo cognoſcit, & perfectam ſapientiam proceſſu ætatis adipiſcitur, dicens: Notum fac mi- Pſalm. 38. hi domine finem meum, & numerum dierum, vt ſciam quid deſit mihi. Quis eſt finis, niſi ille cum traditur regnum deo patri, quando reuelantur occulta ſapientiæ? Hunc finem noſtri certaminis requirebat propheta, cupiẽs cognoſcere quid ſuæ deeſſet perfectioni. Finis enim diſciplinæ noſtræ & ſtudiorum, perfectio eſt. Hæc ergo prima vera ratio cognitionis, quia fortuitu accidant quæ in ſeculo ſunt, ſecunda illa quæ propter eorum tergiuerſationes poſuiſti eis, ſucceſſus D profluos ſecularium commodorum, & abundantiam diuitiarum: ne cauſarentur propter inopiam, ſeu acerbitatem alicuius doloris & luctus, minus fuiſſe deuotos, atque in culpam latrocinij, & direptionis ſtudium, neceſſitate egeſtatis impulſos. Non enim ad tranquillitatem vitę vſurámque lętitiæ diuitiis opimati, aut honoribus eleuati ſunt, ſed vt querela excluderetur, coaceruaretur ærumna. Deiiciuntur itaq; dũ alleuãtur huiuſmodi. Nõ enim gratia, ſed ruina eſt, vbi nec diuturni vſus muneris reſeruantur, & adimitur excuſatio delinquendi. Quid enim grauioris pondus querelæ, quàm illud diuinũ quod habes in Michææ libro prophetæ: Popule meus quid feci tibi: aut in quo cõtriſtaui te? aut quid Michææ. 6. moleſtus fui tibi? Reſponde mihi. Nonne eduxi te de terra Aegypti, & de domo ſeruituris liberaui te? Ecce quomodo deiiciuntur impij dum alleuantur. querela eorum excluditur, pœna aceruatur. Cœleſtib' enim beneficiis inuitati, deſerere non debuerunt vitæ ſecuritatis & proſperitatis datorem, cui magis debuerant obtemperare. Sed ſicut iuſtitia dei magna, ita etiam ſeuera vindicta. Quando enim impius perſeuerare conſueuit? de quo & alibi habes ſcriptum: Vidi Pſal. 36.

impium

impium ſuperexaltatum & eleuatum ſuper cedros Libani, A
& tranſiui, & ecce non erat:& quæſiui eum,& non eſt inuē-
tus locus eius. Incredibilis celeritas extinctionis eius. Vides
ſubito impium in hoc ſeculo potentem. dum tu tranſis, ille
iam non eſt. Quanta eſt enim vmbra in terra? quàm diutur-
na? Tranſpone veſtigium,& vmbra præteriit. Aut ſi hic ali-
quid mouent, ad ea quæ futura ſunt, attolle mentis veſtigiū,
& inuenies illic impium non futurum, quem hic eſſe crede-
bas. Non enim eſt qui nihil eſt.

Quod propter iniquitatem ſuam perierint qui terrena concupierunt: Et quòd imago ipſorū ad nihilum redigatur, qui uel in ſuperbia euanuerunt, uel in uoluptatibus ſuis radicati ſunt. Caput. IX.

1.Timo.2. DEnique dominus eos cognouit qui ſunt eius. qui
autem non ſunt, eos non agnoſcit, quia ipſi eū qui
eſt nō agnouerunt. De ipſis ergo & hic dicit: De-
Pſal.72. ſecerunt & perierunt propter iniquitatem ſuā, ve- B
lut ſomnium exurgētis. id eſt, ita deficiunt & eua-
neſcunt impij ſicut ſomnium exurgentis è ſomno primum,
quia in tenebris ſunt,& in tenebris ambulauerūt, nec reſedit
aliquod eorum boni operis veſtigium, ſed ſimiles eorū qui
ſomnium vident. Qui autem ſomniat, in nocte ſomniat, nox
autem in tenebris. Filij tenebrarū ſunt priuati ſole iuſtitiæ,
& ſplendore virtutis, dormientes ſemper,& non vigilantes,
Pſal.75. de quibus benedicitur: Dormierunt ſomnum ſuum, & nihil
inuenerunt. Etenim cum animæ eorum à corpore ſeparatę,
tanquàm reſoluti à corporis ſomno nihil inuenerunt, nil te-
nebunt:& quod ſe tenere arbitrantur, amittent: quoniā ſtul
tus & inſipiens cū diuitiis exundauerit, relinquet alienis di-
uitias ſuas, neque ſimul ad inferna deſcendet cum eis gloria
eorum. Sequentia quoque demonſtrant quomodo ipſi non
inueniantur, ſed intereant. Quoniam imago eius in ciuitate
domini illa ſuperiore Hieruſalem non inuenitur. Dominus
enim pinxit nos ad imaginem & ſimilitudinem ſuam, ſicut
ipſe docet dicens: Ecce ego Hieruſalem pinxi muros tuos. C
Si bene egerimus, manet in nobis iſta imago cœleſtis: & ſi
male quis agit, deletur in illo hæc imago, illius vtique qui
deſcendit de cœlo,& eſt in eo imago terreni. Vnde & Apo
1.Corin.15. ſtolus dicit: Sicut portauimus imaginē illius terreni, porte-
mus imaginē huius cœleſtis. Bonorū ergo imagines perſe-
uerant, & in illa dei imagine reſplendent. Si quis autem ad
grauiora peccata defluxerit, nec egerit pœnitentiam, imago
eius aboletur vel deiicitur, ſicut Adam de paradiſo eiectus
eſt & excluſus. Quicunque autem piè honeſtéq; ſe geſſe-
rit intrat in ciuitatem dei, & inſert imaginem ſuam, vt in illa
dei fulgeat ciuitate. Domine in ciuitate tua imagines ipſorū
ad nihilum rediges: Quia iſti in lumine fulgere nō poſſunt,
qui tenebroſis ſe operibus induerunt. Exemplum accerſa-
mus de ſeculo. Vide quemadmodum in ciuitatibus bono-
rum principum imagines perſeuerent, deleantur imagines
tyrannorum.

Quòd iuſtus qui ab exordio fuit turbatus, delectetur cum animo conſiderat quòd deus humana curet & reſpiciat. Et quod homo comparatione cœleſtium ſit quaſi mutum iumentum. Caput X. D

Pſal.72. HAec ergo conſiderans, animóque intendens ſan-
ctus propheta delectatus eſt, qui fuerat ante tur-
batus. Vnde ait ipſe: Quia delectatum eſt cor me-
um, & renes mei reſoluti ſunt, & ego ad nihilum
redactus ſum,& neſciui,& velut iumentum factus ſum apud
te,& ego ſemper tecū. Cum cognouiſſem, inquit, quia deus
humana curat & reſpicit, requieuerunt renes mei, hoc eſt,
ex maxima fatigatione veteris imprudentiæ requieui per a-
gnitionem boni cœleſtis & gratiæ. Sunt enim quidam renes
animę, qui vexantur in nobis per ignorātiæ laborem, hi re-
ſoluuntur ad requieſcendum cœleſtis agnitione doctrinę,&
quaſi pulchro quodam fulcro cœleſtium præceptorū ſub-
nixi fouētur. Tunc, inquit, intellexi quia vane patiebar,*
*fatigabar quoniam ad quod verum, neſciebam: & velut iumentū fa-
ctus ſum. Pulchre addidit: Apud te. Cōparatione enim cœ-
A leſtium homo quid eſt, niſi iumentū irrationabile? Nam ſtel
læ cum ſint lucidæ, vaneſcunt ſolis exortu. Et Moyſes ait:
Non ſum idoneus ab heſterno die ex quo cœpiſti loqui cū Exodi.4.
ſeruo tuo,& tenui, inquit, vocem, & tarde locutus ſum. Ita
ergo & homo, non dicam Chriſti ſed angelorum compara-
tione mutum videtur eſſe iumentum. Sed tamen nemo de-
ſperet, quia homines & iumēta ſaluos facit deus. Et ideo quia
non ex me, ſed ex te didici, tibi adhærebo ſemper, vt deſinā
eſſe iumentum: tu autē dicas hic ſta mecū. Circunfuſus enim
dei gratia, homo incipit eſſe, qui per imprudentiam præten-
debat inſenſibilitatem & inſcitiam beſtialem. Homo enim
probatur ſi capax ſit rationis & gratiæ.

Quòd qui ad dexteram ſuam deum habet, non cōmoueatur. Caput XI.

ITaqoe à mutis animalibus ſeparatum ſe eſſe gau-
det,& in hominū aſcitum eſſe conſortia, quæ deus
viſitat & tuetur. Quid enī eſt homo niſi quia me-
B mor eſt eius dominus, aut quia à domino viſitatur?
Vnde quaſi viſitatus ab eo dicit: Tenuiſti manum dexteram Pſal.72.
meam,& in volūtate tua deduxiſti me,& cum gloria aſſum-
pſiſti me. Sic accepimus,& ſecundum Gręcum ſic conuenit.
Dixit autem Græcus, ἐκράτησας τῆς χειρὸς τῆς δεξιᾶς μου, id eſt,
tenuiſti manum dexteram meam. Bene dirigitur, cuius dex-
terā manu ſua tenet. Poteſt dicere: Dominus à dextris me- Pſal.15.
is, ne commouear. Adā ſi à dextris ſuis dominum habuiſſet,
non eſſet à ſerpente deceptus. Sed quia oblitus eſt mandatū
dei,& voluntatē ſerpentis impleuit, manū eius diabolus te-
nuit,& ad lignū ſciētiæ boni & mali extēdi fecit, vt interdi-
cta decerperet. Præiudicatū eſt in illo omnibus,& cœpit vni-
uerſis aduerſarius à dextris ſtare. Vnde & illa in Iudā male-
dicti forma proceſſit: Et diabolus ſtet à dextris eius. Si illud Pſal.108.
maledictum graue, maxima eſt iſta benedictio qua maledi-
ctionis duræ vincula laxantur. Ideo dominus Ieſus ad dex-
teram ſibi diabolum ſtatuit, ſicut in Zacharię libro legimus.
Hominis enim cauſſam locúmque ſuſceperat. Ibi ergo ſte-
C tit, vbi aſtabat hæreditas. Quaſi bonus athleta permiſit eum
ad dexteram ſibi ſtare, vt eum retrorſum repelleret, dicens:
Vade retro ſathana. Itáque aduerſarius loco deiectus receſ- Matth.16.
ſit: Tibi autem ne diabolus à dextris ſtaret, ait: Veni ſequere
me. Præuidens igitur Dauid aduentum domini, qui nos à po Matth.9.
teſtate aduerſarij liberaturus deſcendit è cœlo, ait: Dominus Pſal.2.
à dextris eſt mihi, ne commouear. Cui autem à dextris erat
diabolus, mouebatur. Merito ergo hic ait: Tenuiſti manum
dexteram meam. id eſt, vt iam peccare non poſſim, vt ille lu Pſal.72.
brico ante fluctuabūdus veſtigio, fidei iam poſſim ſtatione
conſiſtere. Quàm bene hic Apoſtolus dixit, quando eū tur-
batum dominus vidit,& extendens dexteram manum ſuam
turbari* non paſſus eſt, atque intrepido firmauit inceſſu. *titubare
Liberatus itaque Petrus quid aliud eſt locutus niſi hos pro-
pheticos verſus: Tenuiſti manum dexteram meam, & in vo
luntate tua deduxiſti me,& cum gloria ſuſcepiſti me?

Quòd nullas ſeculi illecebras deſideret aut concupiſcat quē manus domini dirigit. Et quod deus neminē repellat niſi qui ſe ab eius conſpectu ſequeſtrare putat. Quemadmodum etiam qui ſeparatur à deo, pereat. Cap. XII. D

QVæ eſt dextera niſi actuoſa animæ virtus? Quæ ſi
domini voluntate dirigatur, nihil aliud deſiderat,
nil quærit, nullas mundi huius opes, nulla adiumē-
ta depoſcit. Ideo dicit ſanctus Dauid: Quid enim
mihi reſtat in cœlo,& à te quid volui ſuper terrā? Id eſt, tu
portio mea es, abūdas mihi ad omnia, nihil quæſiui aliud ni-
ſi vt te partem haberem, nulli me cœleſti, vt Gentiles, ſub-
didi creaturæ, nullas ſeculi huius diuitias,& voluptatum il-
lecebras cōcupiui. Nullius egeo, qui à te aſſumptus ſum: nec
ſupereſt in cœleſtibus quod amplius quærā. Nihil habēs, o-
mnia habeo, quia Chriſtum habeo, cui pater altiſſimus non
pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum. quomodo Roma.8.
ergo non cum illo omnia nobis donauit? ſicut Apoſtolus di
xit: Omnia enim in Chriſto, per quem omnia,& in quo ſtāt
omnia. Omnia ergo in illo habens, aliam non quæro merce-
dem, quia ipſe merces eſt vniuerſorum. Ideoq; perfecto di-
xit

Marci. 8. xit: Tolle crucem tuam, & ſequere me. Qui illum ſequitur, A
nõ premio ducitur ad perfectionẽ, ſed perfectione conſum-
matur ad præmium. Imitatores enim Chriſti non propter
ſpẽ boni ſunt, ſed pro amore virtutis. Chriſtus enim per na-
turam bonus, non propter præmij cupiditatem. Ideo paſſus
eſt, quia bene facere eum delectauit, non quia incrementum
gloriæ ex ſua paſſione quærebat. Ideo qui illum imitari cu-
pit, non quod ſibi, ſed quod aliis proſit operatur. Vnde non
immerito deficit ſibi, alius autẽ virtutis incremento valeſcit.
Pſal. 72. Et conuenienter dicit: Defecit cor meum & caro mea deus
cordis mei. Neq; enim poſſunt perpetua ſuccedere, niſi ter-
rena defecerint. Deficit ergo caro, quãdo mortificãtur quæ
ſunt carnalia. Deficiunt & illi qui mortificationẽ Ieſu Chri-
ſti in ſua carne circunferunt. Mors enim Chriſti in illis ope-
ratur vt omnis errorũ moriatur illecebra. Vnde colligitur
quia & cor hominis deficit quãdo mortificantur cogitatio-
nes malæ quæ à corde procedunt, vt terreno omnia abſcon-
Matth. 5. dat obliuio, & fiat deus cordis eorum, qui beati mũdo cor-
de deum videre mereantur, vt appropinquent ei, & non ſe-
gregent. Deus enim appropiant, non repulſor appropiantiũ B
eſt, omnibus enim vult ſalutis cauſſa eſſe, non mortis. Deni-
que neminem repellit niſi qui ſe ab eius cõſpectu putauerit
Pſalm. 72. ſequeſtrandum. Quoniam ecce, inquit, qui elongant ſe à te,
peribunt. Vnuſquiſque enim operibus ſuis pietati tuæ ſeſe
aut iungit aut ſeparat. Fugit enim deũ qui operatur ea quo-
rum cogitationes metuat deprehẽdi, ſicut ille qui tectus pa-
rietibus & circũfuſus tenebris à domino deo ſeſe exiſtimat
Ibidem. non videri. Videtur autẽ cum dicitur: Perdidiſti omnes qui
fornicãtur abs te. Sicut enim mulier quæ fornicatur, nõ ad-
hæret viro, nec vna caro cũ viro ſuo, nec vnus ſpiritus eſt,
ſed diuidit ſeſe ac ſeparat fornicando: ita quæcunque anima
non adhæret deo, ſed vanis idolorum cultibus inſeruiẽs for
nicatur, & diuidit ſe ſacrilegij obſcœnitate, & longe fit à do
mino, quæ prope eſſe deberet. Perit autem qui ſeparatur à
domino. Vnde ſanctus qui dei iudicium reformidat, ſem
per adhærere vult Chriſto, & in eo ſpem ponere, vt laudet
deum: cui eſt honor gloria, perpetuitas à ſeculis & nunc &
ſemper, & in omnia ſecula ſeculorum. Amen.

FINIS.

C

APOLOGIAE DAVID CAPITA.

Qua ratione author apologiam prophetæ Dauid arripuerit ſtylo ſcribere, cum recitatione hiſtoriæ de adulterio & homicidio per eum commiſſis, excuſatione quoque ipſius ex eo quòd iudicari non debeat quem deus iuſtificauit. Caput I.

De altero errore ipſius Dauid, quòd videlicet numerari fecerit populum, & de excuſatione eiuſdem. Quemadmodum etiam lapſus in peccatum ſæpius proſit. Et qua ratione diuina prouidentia curatum ſit, vt ſancti aliquando laberentur. Cap. II.

Qua ratione deus ſuos athletas in variis certaminum generibus exerceat & experiatur. Et quomodo talia nobis facta ſint in figuram, cum multarum allegoriarum adductione. Caput III.

Quale fuerit peccatum Dauid, & qualis pœnitentia. Quẽadmodum etiam multi fortiſſimi viri in errorem prolapſi ſint. Caput IIII.

Quomodo Dauid lapſus proprium peccatũ deplorans, domini miſericordiam non deſperauerit. Et de requiſitione ouis abductæ. Caput V.

Quibus operibus Dauid potuerit tegere peccatũ. Et quomodo iuſtos peccata ſequantur, malos autem præcedant. Caput VI.

De pugna Dauid contra progeniem gigantum, & quemadmodum aquam ſitiuerit ex lacu Bethleem, quam tamen non biberit. Caput VII.

De titulo pſalmi quinquageſimi, & de numero quinquagenario. Quemadmodum etiam pœnitentia ſit agenda. Et quomodo quis mundetur ab iniquitate & iniuſtitia. Caput VIII.

A Quis dicatur agnoſcere ſuam iniquitatem. Et quod contra ſapientem ſemper ſit delictum. Cap. IX.

Quòd Dauid quamuis rex eſſet, & ſolutus legibus humanis, voluerit tamen ſubditus eſſe deo, cui ſoli peccauerat. Et quomodo dicatur iuſtificari dominus. Cap. X.

An mortalis originis inquinamentum in quo cõcipimur, parentũ ſit, an prolis. Et quod prius incipiat in homine macula quàm vita. Caput XI.

Quòd confitenti peccata ſua ſubito ſplendor veritatis effulgeat, & ipſe veritatem agnoſcat. Et quid ſit mũdari hyſſopo atque lauari. Cap. XII.

Quomodo dicantur exultare oſſa humiliata propter peccatorum remiſſionem. Et quomodo rogandus ſit deus vt nos quidem reſpiciat, faciem autem ſuam à peccatis noſtris auertat, ea delendo. Cap. XIII.

De poſtulatione prophetæ vt cor mundum ſibi creet. Et quomodo in eo in quo cor mundũ eſt, innouetur in eius interioribus ſpiritꝰ eius. Quomodo etiam peccator proiiciatur à facie dei. Cap. XIIII.

B De lætitia ſalutaris quæ redditur naturæ rationabili; Et quis dicatur ſpiritus principalis. Caput XV.

Quòd ille magnus ſit fidei zelator, qui correctus à peccatis docet etiam iniquos vt ſe conuertant. Et quid ſit liberari à ſanguinibus. Cap. XVI.

Quòd os peccatoris deus claudat ne loquatur iuſtitiat eius: illius autem labia aperiat, qui accipit verbum in apertione oris ſui. Et quale ſacrificium deus eligat. Qui etiam dicantur muri Hieruſalem, & quod ſit ſacrificium iuſtitiæ. Caput XVII.

Diui Ambroſij

MEDIOLANENSIS EPI-ſcopi Apologia ſancti Dauid.

C *Qua ratione author apologiam prophetæ Dauid arripuerit ſtylo ſcribere, cum recitatione hiſtoriæ de adulterio & homicidio per eum commiſſis, excuſatione quoque ipſius ex eo quod iudicari non debeat quem deus iuſtificauit.*

Caput I.

APologiam prophetæ Dauid præ-
ſenti arripuimus ſtylo ſcribere, nõ
quo ille indigeat hoc munere, qui
tantis meritis enituit, virtutibusq;
effloruit, ſed quia pleriq; geſtorũ
eius lecta ſerie, non introſpicientes
vim ſcripturarum, vel occulta my-
ſteriorum, mirantur quomodo tan
tus propheta adulterij primo, de-
inde homicidij contagia non decli
nauerit. Ideo nobis ſtudio fuit ipſam recenſere hiſtoriam,
quæ patuiſſe peccato videtur. Nanque in ſecundo Regno-
rum legimus libro, quoniã deambulans Dauid in domo ſua
regali, proſpexerit lauantem mulierem, nomen illi Bethſa- 2. Reg. 11.
D bee, formæ gratæ, & vultus decore præſtãti admodum; qui-
bus illecebris delinitum potiendæ eius ſumpſiſſe affectum.
Erat autem mulier viro nupta, Vriæ nomen, cui mandatis
regiis compoſita eſt ſcena necis. Nam etſi nihil ad impedi-
mentum cupiditatis, plurimum tamen ad verecundiã adul-
terij obſtare vita eius æſtimabatur. Itaque vt à planioribus
exordiamur, quem deus iuſtificauit, tu diiudicas? Pro mini-
mo mihi eſt, inquit, Paulus, vt à vobis diiudicer, aut ab hu- 1. Corin. 4.
mano die. ſed neq; meipſum diiudico. Et adhuc erat in cor-
pore ſitus, adhuc tentationi obnoxius. Sed ideo ſe non diiu- 1. Corin. 2.
dicabat, quia ſpiritalis à nemine diiudicatur niſi à ſolo deo.
Deniq; ſubdidit: Qui diiudicat me, dominus eſt. Itaque no-
lite ante tempus iudicare. Sed Dauid iam tempus impleuit,
& gratiam meruit, & iuſtificatus à Chriſto eſt, quandoqui-
dem Dauid ſe dici filium ipſe dominus gratulabatur, & qui
eum ita confitebantur, illuminabantur. Cur hominem dei à
præmio

præmio in iudicium vocas?Iudicauit iam de eo dominus,de A
1.Reg.9. quo dixit ad Salomonem: Si ambulaueris in conſpectu meo
ſicut ambulauit Dauid pater tuus in ſanctitate cordis & iu-
ſtitia, ad hoc vt faceret ſecundum omnia quæ mandaui ei.
Hic ergo iudicio dei dignus an præmio eſt, qui fecit ſecun-
dum omnia mandata cœleſtia, ambulans in iuſtitia & ſancti-
tate cordis? Vbi aliorum vitia & peccata deliteſcunt, ibi Da
uid virtutis & gloriæ ſuæ diuinum accepit teſtimonium. Et
de eius peccato diſputamus ocioſi, pro cuius merito & gra-
tia aliorum peccata releuata ſunt? Nam cum offendiſſet Sa-
lomon quòd non cuſtodiſſet mandata domini, & regnum e-
ius diſpoſuiſſet deus ſcindere in plurimas partes, ait ad eum:
Veruntamen in diebus tuis non faciam hoc propter Dauid
patrem tuum. De manu filij tui accipiam illud. Veruntamen
non totum regnum accipiam, ſceptrum vnum dabo ei pro-
pter Dauid ſeruum meum. Iuſtificante igitur domino, quis
Acto.10. eſt qui tantum diiudicet virum? Quod deus, inquit, munda-
uit, tu commune ne dixeris. Saluo tamē iudicio cœleſti, quo
etiam ipſe tantum honorificat prophetam, in eius actus mo-
réſque ingredere. Non miraris hominem, & angelis adæ- B
quandum iudicas, plurimum vitæ ſuæ, imò à pueritia in di-
uitiis, honoribus, imperiis demorantem, in multis tentatio-
nibus poſitum, ſemel tantum locum errori dediſſe, & ei er-
rori quo etiā angeli cœlorum, vt ſcriptura memorat, de ſua
virtute & gratia deiecti ſunt?

*De altero errore ipſius David, quod videlicet numerari fece-
rit populum, & de excuſatione eiuſdem. Quemadmodum
etiam lapſus in peccatum ſæpius proſit. Et qua ratione di-
uina prouidentia curatum ſit, vt ſancti aliquando labe-
rentur.* *Caput II.*

SAne & alter legitur error ipſius, quòd numerari
fecerit populum. Vnuſquiſque noſtrum per ſingu
las horas quàm multa delinquit, & tamen vnuſ-
quiſque de plebe peccatum ſuum confitendū non
putat. Ille rex tantus ac potens ne exiguo quidem momen-
to manere penes ſe delicti paſſus eſt conſcientiam, ſed præ-
matura confeſſione atque immenſo dolore reddidit pecca-
tum ſuum domino. Quem mihi nunc facilè reperias hono-
ratūm ac diuitem qui ſi arguatur alicuius culpæ reus, nō mo
leſte ferat? At ille regio clarus imperio, tot diuinis probatus C
oraculis, cum à priuato homine corriperetur quòd grauiter
deliquiſſet, non indignatus infremuit, ſed cōfeſſus ingemuit
culpæ dolore. Denique dominum dolor intimi mouit affe-
2.Reg.12. ctus, vt Nathan diceret: Quoniam pœnituit te, & dominus
tranſtulit peccatum tuum. Maturitas itaque veniæ, profun-
dam regis fuiſſe pœnitentiam declarauit, quæ tanti erroris
offenſam traduxerit. Alij homines cum à ſacerdotibus cor-
ripiuntur, peccatum ſuum ingrauāt dum negare cupiunt aut
defendere, ibíque eorum lapſus eſt maior, vbi ſperatur cor-
rectio. Sancti autem domini qui conſummare pium certamē
geſtiunt & currere curſum ſalutis, ſicubi forte vt homines
corruerint naturæ magis fragilitate q̃ peccandi libidine, a-
criores ad currendum reſurgūt, pudoris ſtimulo maiora re-
parantes certamina, vt nō ſolum nullum attuliſſe æſtimetur
lapſus impedimentum, ſed etiam velocitatis incētiua cumu-
laſſe. Ergo ſi currentium non ſoluitur curſus cum forte ali-
qui ceciderint, non luctantium contentio, ſed inoffenſa ma-
nent certamina, quinetiam plerique poſt vnum aut alterum D
lapſum, gratia maiore vicerunt: quāto magis agonem pieta-
tis ingreſſi, non debent vnius prolapſionis offenſione cen-
ſeri, cū beatus ſit qui ſe potuerit reparare poſt lapſum: quo-
niam poſt mortem quoque reſurgere, munus beatorum eſt.
Aliàs quoque prodeſſe peccatū poſſumus comprehendere,
& prouidentia domini ſanctis obrepſiſſe delicta. Propoſiti
enim ad imitandum nobis ſunt, & ideo curatum eſt vt & ip-
ſi aliquando laberentur. Nam ſi inoffenſum à vitiis inter tot
lubrica huius ſeculi curriculum peregiſſent, dediſſent nobis
occaſionem infirmioribus æſtimandi, cuiuſdam ſuperioris
eos naturæ ac diuinæ fuiſſe vt delictum recipere, & culpæ
conſortium habere non poſſent. Quæ opinio vtique, vt ex-
ortes nos illius ſubſtantiæ, ab impoſſibili imitatione reuoca-
ret. Præteriit igitur illos paulisper dei gratia, vt nobis ad i-
mitationem vita eorum fieret diſciplina, & ſicut innocentiæ
ita & pœnitentiæ magiſterium de eorum actibus ſumere-
mus. Ergo dum lapſus eorum lego, cōſortes etiam illos in-
firmitatis agnoſco, dū credo conſortes, imitandos eſſe præ- 2.Corin.12.
ſumo. Admonet etiam apoſtolus Paulus proſpexiſſe domi-
num deum noſtrum, ne vel reuelationū ſublimitate, vt ſe-
cundo operum continuante proceſſu, humanus etiam ſan-
ctis extolleretur affectus, nec ſibi deputarent, virtutíque at-
tribuerent ſuæ, quod diuina ſibi operatione collatum foret.
Ergo ne in tantum iudicium ruerent, atque in perfidiæ fo-
ueam deciderent, paſſus eſt dominus illis ſubintrare culpā,
vt & ipſi aduerterēt diuinis ſe auxiliis indigere, ducémque
ſalutis ſuæ quærendum eſſe cognoſcerent. Denique Paulus
infirmitatem ſibi profuiſſe teſtatur, dicente domino rogan-
ti ſibi, vt à ſe ſtimulus carnis ſuę diſcederet: Sufficit tibi gra 2.Corin.12.
tia mea. nam virtus in infirmitate conſummatur. Meritóque
gloriatur in infirmitatibus. ſciebat enim virtutis abundātia
plurimos etiam ſanctos ſine remedio corruiſſe. Quanto igi-
tur commodius vni aut duabus reprehenſionibus locū de-
diſſe, q̃ traxiſſe in perpetuum diuinitatis offenſam?

*Qua ratione deus ſuos athletas in variis certaminum generi-
bus exerceat & experiatur. Et quomodo talia nobis facta
ſint in figuram, cum multarum allegoriarum adductione.*
Caput III.

QVid etiam illa adiiciam quę ex ipſo vſu mundi cō-
iicere poſſumus, quia pleroſque cum probaueri-
mus in aliquo officio, eoſdem quaſi induſtrios at-
que impigros in alio munere volumus experiri?
Quàm multi athletæ cum in iſto certandi genere præualue-
runt, ad aliud genus vocantur certaminis. Quid ſi & te do-
minus deus tuus cum aliquod ſpecimē virtutis dederis tuæ,
in alio virtutum genere vult probare? Iob ſanctum currentē
inoffenſe, tentari tamen filiorum interitu, & corporis totius
vlceribus paſſus eſt, vt in hoc quoque eius virtutem proba-
ret, ſi nec iniuriis nec acerbitatibus coactus deuotionem ſui
minueret affectus. Num liquet quòd etiam ſanctum Dauid
fide nobilem, præſtantiſſimum manſuetudine, manu for-
tem probare voluerit, quemadmodum virium tegeret, la-
pſum emendaret, vt nos doceret quemadmodum admiſſum
poſſimus operire peccatum? Niſi fortè vilis cauſſa alicui vi-
detur, vt propter noſtram correctionem tantus erraret pro-
pheta, cum propter omnium redemptionem infirmitates no
ſtras Chriſtus ſuſceperit, qui peccatū pro nobis factus eſt,
cum peccatum nō cognouerit. Et indignum æſtimatur, nec
veriſimile creditur quod Dauid propter poſteritatis profe-
ctum vnius lapſus opprobriū inciderit, cum ipſe dominus
ſit pro nobis factus opprobrium, ſicut ipſe ait: Ego autem Pſalm. 21.
ſum vermis, & non homo, opprobrium hominū, & abiectio
plebis. Et alibi: Et opprobria exprobrantium tibi ceciderūt Pſalm. 68.
ſuper me. Ergo futuræ diſpenſationis myſterium in ſuis an-
te præmiſit. Et ſeruuli quidem conditionis ſuę peccata por-
tarunt, ideo non potuerunt etiam ipſi exortes eſſe peccati.
Dominus autem onus ſuſcepit alienum, ideo ſolus fuit ſine
conſortio delictorum. Ad ſummam apoſtolo quoque do-
cente, cognouimus in figura geſta eſſe complura quæ tem-
poribus geſta ſuperioribus ſunt. Nam cum dixiſſet in deſer
to patres à ſerpentibus vulneratos nō aliter potuiſſe ſanari, Num. 21.
D niſi Moyſes ſerpentem ſuſpendiſſet æneum, quo viſo letales
illi morſus infuſionéſque veneni noxiæ curabātur, ſubiecit: 1.Corin.10.
Hæc autem in figura facta ſunt illis ad noſtram correctio-
nem. In figura æreus ſerpens tanquàm confixus cruci, quia
verus crucifigendus generi annunciabatur humano, qui ſer
pentis diaboli venena vacuaret, in figura maledictus, in ve-
ritate autem qui totius mundi maledicta deleret. Alibi quo-
que, id eſt, ad Galatas ait: Quia duos filios habuit Abra- Gala.4.
ham, vnum de ancilla, & vnum de libera. Et ſubdidit: Sed
is quidem qui de ancilla, ſecundum carnem natus eſt: qui
autem de libera, per repromiſſionem. quæ ſunt per allego-
riam dicta. Quid ſit per allegoriam, ſequentibus expo-
ſuit euidenter, dicens duas illas generationes, vnam de
ancilla, alteram de libera, duo eſſe teſtamenta. Vnum qui-
dem à monte Sina in ſeruitutem generans, in quo monte le-
gem Moyſes accepit à domino. Alterum autem ab Hie-

ruſalem, quæ eſt libeta, quæ in Iſaac filios, hoc eſt, in liber- A
tate gratię, nō in literæ ſeruitute generauit. Seruis enim pœ-
na decernitur, liberis confertur gratia. Nónne in typo ge-
minæ plebis Iacob duas accepit vxores ex quibus diuerſam
ſobolem procreauit? Cur patriarcha Iudas propriæ nurus
poſt filij ſui mortem legitur expetiſſe concubitum, quo ge-
minorum partus eſt editus, niſi vt figura præcederet vtro-
que Ieſu domini teſtamento, quorum alterum in typo fu-
turæ mortis eius eſt conditum, alterum in euangelij verita-
te, duos populos eſſe generádos, quorum poſterior in crucis
ſigno ſepem omnem ac munitionem populi ſuperioris inci-
deret? Hic eſt populus manu prior, ortu poſterior. Vel quia
ipſe dominus Ieſus natus ex tribu Iuda opera ſua ante præ-
miſit quàm nobis ex virgine naſceretur. Quid de Ioſeph lo
quar, qui à fratribus appetitus, exutus patrio veſtimento, in
lacum miſſus, in ſeruitutem véditus, euidens dominicæ in-
carnationis expreſſit indicium, eò quòd ille dilectus patri
cum eſſet in dei forma, non rapinam arbitraretur eſſe ſe æ-
Philip. 2. qualem deo, ſed ipſe ſe exinaniret, & formam ſerui accipiés B
veniret, & ſe vſque ad mortem crucis humiliaret: cuius pre-
cio & emptus & venditus à ſuis fratribus, genus redemit hu
manum? In cuius typo Dauid minor electus ex fratribus,
vnctus in regnum, ſolus belli grauis periculo, ſingulari cer-
1. Reg. 18. tamine vniuerſum populum liberauit, triumphauit in de-
cem milibus, ita vt puellæ cum tympanis pſallerent: Saul
triumphauit in milibus, Dauid in decem milibus. Quæ figu-
ra in illis iuuenculis, niſi animarum quæ triumphalem pſal-
mum concinunt Chriſto? Genuit ex ſe duos filios, vnum
inceſtum, alium parricidam, eò quòd inceſtus & parricida-
lis populus affixam patibulo crucis carnem proprij iugula-
turus eſſet authoris. Denique in tertio pſalmo Abeſſalon
titulus præmittitur, & paſſio domini prophetatur. Quid de
Salomone ſancto loquar, cuius poſteriora cum graui erro-
re non careant, vulgus tamen Iudaicum ipſum æſtimat ve-
niſſe pro Chriſto? Et quàm multos grauis erroris offenſa re-
uocauit? Maior itaque culpa plus profuit, ne ſupra homi-
nem crederetur qui vitio non caruiſſet humano. Fuit igitur C
in eo inuidioſa ſapientia, & culpæ ſuaſoria, quæ hominem
comprobaret. Quid igitur obſtat quo minus Bethſabee ſan
cto Dauid in figura ſociata fuiſſe credatur, vt ſignificare-
tur congregatio nationum, quæ non erat Chriſto legiti-
mo quodam fidei copulata coniugio, quòd tranſuerſariis
quibuſdam foret veſtibulis in eius gratiam præter legis in-
greſſura præſcriptum, in qua nuda mentis ſynceritas, & a-
perta ſimplicitas lauacri iuſtificante myſterio, veri Dauid &
regis æterni mentem traduceret, laceſſeret charitatem? Me-
rito venit occultus, & qui falleret principem műdi, tanquàm
Vriam illum qui interpretatione dicitur lumen meum, tranſ
figurantem ſe in angelum lucis. Venit, inquam, in hunc mun
dum, & venit occultus, tanquàm adulter intrauit, vt ius le-
gitimum vindicaret.

*Quale fuerit peccatum David, & qualis pœnitentia. Quem-
admodum etiam multi fortiſsimi viri in errorem prolapſi
ſint. Caput IIII.*

DIſtinximus allegorias validas, vt arbitramur, & in
figura fuiſſe textum huius hiſtoriæ comprobaui-
mus, nunc ſuperiora repetamus, & tanquàm exu-
tum ſpiritalibus indumentis introſpiciamus erro-
rem. Peccauit Dauid, quod ſolent reges: ſed pœnitentiam
geſſit, fleuit, ingemuit, quod non ſolent reges. Confeſſus
eſt culpam, obſecrauit indulgentiam, humi ſtratus deplora-
uit ærumnam, ieiunauit, orauit, confeſſionis ſuæ teſtimo-
nium in perpetua ſecula vulgato dolore tranſmiſit. Quod e-
rubeſcunt facere priuati, rex non erubuit confiteri. Qui te-
nentur legibus, audent ſuum negare peccatum, dedignan-
tur rogare indulgentiam, quam petebat qui nullis teneba-
tur legibus humanis. Quod peccauit, conditionis eſt: quod
ſupplicauit, correctionis. Lapſus communis, ſed ſpecialis
confeſſio. Culpam itaque incidiſſe, naturæ eſt: deleſſe, vir-
tutis. Quis gloriatur, inquit, caſtum ſe habere cor? Nec v-
Iob. 15. nius diei infans mundus eſſe ſcripturæ teſtimonio declara-
tur. Da mihi aliquem ſine prolapſione delicti. Validiſſimus

A omnium Sampſon legitur, qui leonem etiam ſuis manibus Iudic. 14.
ſtrangulauit, ſed vtinam amorem ſuum ſuffocare potuiſſet. Iudic. 15.
Meſſes incendit Allophylorum, & ipſe mulieris vnius arſit
igniculo. Iepte victor ab hoſte remeauit, ſed vexilla refe- Iudic. 11.
rens triumphalia, ſuo victus eſt ſacramento, vt pietatem
occurrentis filiæ parricidio remunerandam putaret. Primű
omniű quid opus fuit tã facilè iurare, & incerta vouere pro
certis, quorum neſciret euẽtum? Deinde ad quid ſacramẽta
triſtia domino deo reddidit, vt cruentis ſoluat ſua vota fu-
neribus? Nec de ſacerdotibus ſilendum arbitror, ne noſtra
diſſimulare videar delicta. Aaron ipſe ſummus ſacerdos,
quo duce pariter ac Moyſe rubrum pede mare tranſiuit po-
pulus Hebræorű, rogatus à plebe vt deos ſibi faceret quos
adorarent, aurum popoſcit, in ignem miſit, & caput vituli
figuratum eſt, cui ſunt oblata ſacrificia. Quo indicio claruit
auri cupiditatem materiam eſſe perfidiæ, & auaritiæ ſtudio
ſacrilegia ſolere generari. Iterum tantus ſacerdos locum in-
cidit offenſionis cum ſorore ſua Maria. Nam dum fratri v-
B terque obtrectat quod alienigenam accepiſſet vxorem, illi-
co Maria contagiu maculoſæ carnis effloruit. Quo loci eui-
dentis fuit figura myſterij, quòd ſacerdotalis ille populus
patrum fraterno populo poſterioribus temporibus deroga-
ret Aethiopiſſæ illius neſciens ſacramentum. Nam ſi cogno
uiſſet, non reprehendiſſet, quod cum veteri myſterio con-
uenerit. Itaque cum Iudæus eum qui ex gentibus credidit,
dicit eſſe communem, & vult à lege ſecernere, lepram ha-
bet, quam non poterit euadere niſi ſpiritalis ei legis agnitio
ad veniam fuerit ſuffragata.

*Quomodo David lapſus, proprium peccatum deplorans do-
mini miſericordiam non deſperauerit. Et de requiſitione
ouis abductæ. Caput V.*

ERgo & Dauid qui ſciret hominem ſe eſſe natum 2. Reg. 12.
lapſui, veniam poſtulauit, domini auté non deſpe-
rauit miſericordiã. Nec parabola à myſterio vi-
detur diſcrepare. Quis enim diues niſi dominus
noſter Ieſus, qui de ſe ait, vt hodie lectum eſt: quod homo
C quidam cum diues eſſet, abiit in regionem longinquam ac-
cipere regnum, & reuerti. Et vere diues erat maieſtatis ſuæ
opibus, & diuinitatis propriæ plenitudine, cui angeli & ar-
changeli, virtutes & poteſtates & principatus, throni & do-
minationes, Cherubim & Seraphim indefeſſo obſequio ſer-
uiebant. Sed tamen cum diues eſſet, reliquit nonaginta & no Lucæ 15.
uem in montibus oues, & vnam ouem quę lapſa remanſerat,
requiſiuit. Hanc princeps iſtius mundi, contemplationẽ il-
lius diuitis egenus & pauper, quaſi filiam alimentis propriis
nutriebat. Merito itaque defecerat, cui ſubſtantia erat cibus
ſeculi. Errauerat hæc ouis in Adam, inſidiis ſolicitata ſerpẽ
tis. Et non mala ouis, quæ erat verbi plena, vtpote rationa-
bilis hebdomadis filia, & ſanctimoniæ ſanctioris, tamen non
precioſis aliquibus, ſed vilib⁹ pauperis diu opibus alebatur.
Denique de pane eius, inquit, manducabat, & de calice eius
bibebat, & in ſinu eius dormiebat. Non bona eſca Aethio-
pum, noxius calix aureus Babylonis, qui gentes inebriat.
Non vtilis ſomnus eſt dormiẽtibus, malo vigilare. Denique
D turbati ſunt omnes inſipientes corde, obdormierunt ſomnű Pſal. 75.
ſuum, & nihil inuenerunt. Hoſpitij igitur gratia, quia ſu-
ſceperat hoſpitem, vt ei epulas exhiberet, illam pauperis o-
uem abſtulit. De ſuis enim vel gregibus vel armẽtis ſi quod
animal immolaret, nobis prodeſſe nõ poterat, quos, niſi im-
molaſſet, non redemiſſet. Infirmitates igitur noſtræ fragili-
tatis in ſua carne hoſpitali quodam ſuſcepit affectu, cuius le
uandæ cauſſa vel potius reficiendę carnem ſuam ſalutari illi
obtulit paſſioni, vt & vinű nobis vitæ præberet æternæ. Et
bene agnam dixit ſcriptura, qui erat virginis partus. Bene
dignus morte pronunciatur diues iſte iudicio prophetico, Ioan. 11.
quia & Caiphas prophetauit dicens: Expedit vnum homi-
nem mori pro populo. Solus autem dominus Ieſus tali di-
gnus electus eſt morte, qui tolleret peccatű mundi. Pulchre
quoque addidit: Agnam reſtituet, quia carnem propriã reſu
ſcitauit, carnem illam virginalis integritatis reddidit. Nec
illud ocioſum quod ait: In quadruplum reſtituet. Quadru-
platur enim reſurrectio mortuorum, ſicut docet Apoſtolus,
dicens: Seminatur in corruptione, ſurgit in incorruptione: 1. Corin. 15.
ſemi-

ſeminatur in ignobilitate, ſurgit in gloria: ſeminatur in in- A
firmitate, ſurgit in virtute: ſeminatur corpus animale, ſurgit
corpus ſpiritale. Reſtituet planè in quadruplum agnam etiã
Lucæ.19. illo modo quo poteſt homo dicere: Si cui aliquid abſtuli,
reddo quadruplum. Conuenienter etiam illud adiecit: Quia
non pepercit. Non enim pepercit ſibi Chriſtus, vt omnibus
ſubueniret. Ideoque dictum eſt à domino Ieſu Chriſto ad
ſeruum ſuum Dauid, vt myſterium declararet: Quoniam
tu hoc feciſti in occulto, & ego faciam hoc verbum coram
omni Iſrael in conſpectu ſolis huius. Et primo quidem ne-
ſciens ſacramentum, commotus eſt Dauid indignatione, ſed
non errauit affectu. Poſtea vero vbi cognouit myſteriũ ma
gnum (magnum enim ſacramentum Chriſti & eccleſiæ) vi-
dens remiſſionem futuram omnium peccatorum, præuidẽs
fulgorem gratiæ per lauacrum regenerationis, & infuſionẽ
ſpirit' ſancti, ait ſecurus veniæ: Peccaui domino. vt & ipſe io
corum veniret cõſortiũ, quibus culpæ remiſſio proueniret.

Quibus operibus Dauid potuerit tegere peccatum. Et quemo- do iuſtos peccata ſequantur, malos autem præcedant. B
Caput VI.

ADuertis quemadmodum peccatũ proprium de-
plorauerat. Quis igitur miretur ei eſſe dimiſſum?
Nunc conſideremus opera eius quibus potuit te-
gere peccatum. Etenim quia non poteſt ſine pec-
cato eſſe humana fragilitas, cauendum ne plura peccata ſint
ꝗ opera virtutum. Quod magna vi ſapientiæ ſanctus Paulus
expreſſit dicens: Quorundam hominum peccata manifeſta
1.Timo.5. ſunt pręcedentia ad iudicium, quoſdam autem & ſubſequũ-
tur. Hoc eſt, nõ inuenitur quiſquàm illibatus à culpa, habet
quis bona merita, habet & vitia atque peccata. Omnia itaq;
noſtra quaſi in trutina ponderãtur. Si bonis igitur factis pec
cata præponderant, præcedunt ad iudicium. Vergunt enim
peccata quaſi in profundum, vergunt quia & manifeſta ſunt
vel pondere atque acerbitate, vel multitudine. Quoſdã au-
tem, inquit, & ſubſequuntur, hoc eſt eos qui ſe egerint ſo-
brie, ſed fragilitate conditionis dederint aliquãdo etiam er- C
rori locum, bona facta præcedunt, mala ſequuntur. Hi ho-
neſtiores, ſed tamen homines lapſi leuioribus vitiis & erra-
tis. Ergo iuſtos ſequuntur peccata, nõ præeunt: iniuſtos prę-
cedunt, & præponderant peccata quæ vergunt, ſequuntur
autem ſi qua rectè facta ſunt, quaſi quodam præiudicio pec
catorum præeuntiũ prægrauata. Similiter & facta bona ma-
nifeſta ſunt. lucent enim opere virtutum, & ſplendore me-
ritorum: & quę aliter ſe habent, abſcõdi non poſſunt. Ergo
1.Pet.4. talia non teguntur, non obumbrat ea charitas, quæ operit
multitudinem peccatorum, non operit bonorum operũ gra
tia, non abſcondit virtutum multitudo, quia nuda & intecta
Pſal.16. produntur. Non enim eſt in iis qui dicat: Sub vmbra alarum
tuarum protege me. Crux enim domini omnes abolet atque
abſcondit errores. Quis igitur magis operuit & texit quàm
Pſalm.56. ſanctus Dauid, qui & alibi ait: Et in vmbra alarum tuarum
ſperaui, donec tranſeat iniquitas? Et ſic dilexit dominum vt
nimia charitate peccatum omne tegeret atque abſconderet. D
Etenim ſi apoſtolus Petrus lapſum ſuum confeſſione chari-
tatis aboleuit, & ille interrogatus à domino dicẽte ei tertio,
Ioan.21. Simon Ioannis amas me? vt quem tertio negauerat, tertio ſa
teretur, atque ita trino quodã dilectionis velamine lapſum
trinæ negationis abſconderet. Si quia ſemel Petrus fleuit, ve
Pſalm.6. niam reportauit, quanto magis Dauid, qui lauabat per ſingu
Pſal.41. las noctes lectum ſuum, & lachrymis ſtratũ ſuũ rigabat: cui
Pſal.101. erant lachrymæ ſuæ panes die ac nocte: qui cinerem tanquã
panem manducabat, & poculum ſuum cum fletu miſcebat?
Etenim ſi eius qui conuerſus ingemuerit, miſeretur Ieſus, ſi
Petrum aſpexit, & ille fleuit: quanto magis qui diu fleuit, à
conſpectu domini non receſſit? Negauit Petrus, & non fle-
Matth.26. uit: quia non reſpexerat Ieſus. Negauit ſecũdo, & nõ fleuit:
quia nõ reſpexerat dominus. Negauit tertio, reſpexit Ieſus,
Pſal.24. & ſtatim fleuit, & fleuit amariſſime. Ideo Dauid qui ſemper
Pſalm.118. fleuit, dicebat: Oculi mei ſemper ad dominũ. Quia ſemper
videbatur à Chriſto, dicebat: Per exitus aquarũ deſcẽderũt
oculi mei. Sed iã etiã facta eius conſideremus. Quis nõ tan-
tarũ laude virtutũ vni' criminis obũbraret inuidiã? Diuino

A electus examine, ſtatim probauit indignũ ſe tanto non eſſe
iudiciu. Proceſſit in prælium, & trepidantibus cæteris ſolus
Allophylum Goliã, verborum iactãtia, & immanis corpo- 1.Reg.17.
ris mole terribilẽ, concurrenti ſimul fide ac virtute proſtra-
uit. Vnius fortitudo facta eſt vniuerſorum victoria. Confe-
ratur, ſi placet, priuatum crimen, & triumphus omniũ: mors
vnius, & tantorum quos liberauit à morte, vita populorum.
Veniamus ad alia. Inſidias patiebatur à rege, vitã eius quæ-
rebat extinguere, ſed diſpoſitione diuina in eius rex pote-
ſtatem traditus, cum totus pateret ad vulnus, ſeparatus à ſo-
ciis: Dauid ſanctus occurrit, & à corpore perituri vulnus
læiale retorſit, dicens: Nolite tangere Chriſtum domini.
Quinetiam inimici illius vltus eſt mortem, flebiliter ſatiś 2.Reg.16.
deplorauit interitum, & debitum ſibi imperium diu diſtu-
lit, quod ſciebat deo authore deberi. Quo ſolo docuit o-
mnes homines ad non præripiendum regnum, etiam ſi de-
beatur, ſed expectandum, vt ſuo tempore deferatur. Vti-
nam hunc virum imitati eſſent poſteri, non tantas bello-
B rum pertuliſſemus acerbitates. Arguis quod vnum occide-
rit, non conſideras quot docuerit quemadmodum pax or-
bi Romano perpetua ſeruaretur. Quàm graui adhuc luimus
vaſtitate, quàm publico quodam totius orbis funere appe-
titi, necem regis exuluimus. Heu dura ſupplicia. Inde ad-
huc nobis barbarus hoſtis inſultat, dum parata aduerſum ſe
in nos arma vertuntur. Sic vires ceciderunt publicæ, ſic Ro
mana virtus ſuis moribus fracta conſenuit, dum publico ra-
pitur parricidio, quod paternæ ſolicitudinis religione ſuſci-
pitur. Ideoque eo vſque præcauit, vt cum Adoniam filium
regnum ſibi vſurpare compeiſſet, & ſerere conuentus: non
eum qui præripere geſtiebat, ſed eum qui expectaret eli-
geret. Saltabat autem ante arcam potentiſſimus regum, &
cum à propria reprehenderetur vxore quòd denudatus eſ-
ſet ante faciem puellarum, reſpondit: Coram domino nu-
dabor adhuc, & ero nudus ante oculos tuos, vt honorifice-
tur, inquit, dominus qui me pro patre tuo adſciuit in regnũ.
docens contuitum regalis potentiæ non habendum vbi re-
C ligioni exhibetur obſequium. Honeſtum eſt enim pro re-
ligione facere, etſi id incongruum poteſtati ſit. Specta aliud
memorabile. Parricida filius regnum patrium violenter in-
uaſerat, cedebat primo pater eius furori, & locum prælij de-
clinabat, vt vel ſic impius à furore reſipiſceret. Bello quo-
que intereſſe noluit, rogauit ad prælium profecturos vt par-
cerent filio. Securus erat victoriæ qui rogabat vt parcerẽt.
Nec pietatis alienus, qui perire debere etiam impium filium
non putabat. Fleuit, & magno luctu deplorauit exitum par-
ricidæ, dicens: Filius meus Abeſſalon, quis dabit mihi mor 2.Reg.18.
tem pro te, filius meus Abeſſalon? Vindicandum putabat
eum qui pro paternæ vindicta pietatis occiderat. Quàm ve
ro iniuriæ patiens & doloris? cedebat, vt dixi, filij ſui Ab-
eſſalon furori, vallatus dextera læuáque validis bellatorib'.
Maledicebat ei vir cui nomen Semei, cruentum appellans, 2.Reg.16.
& virum ſanguinis, dignóque iudicio domini deiectum eſſe
de regno. Sed ne talibus quidem mouebatur conuitiis, mo-
D uebãtur autem comites eius. Denique vnus ex ſociis, Aby-
ſai nomen viro, minatus eſt quod iniuriæ precium caput ei'
auferret, ſed rex conuerſus ad Abyſai, Quid mihi, ait, & ti- 2.Reg.16.
bi eſt fili Saruiæ? Ideo maledicit mihi, quoniam dominus
dixit illi vt maledicat. Quàm moraliter docuit quod iniu-
riarum vel periculorum noſtrorum tempora, tentationum
certamina, & examina probationum ſint, & ideo non ſine
diuino ea irrogari ſolere iudicio. Exercetur bonus athleta
conuitiis, exercetur laboribus & periculis, vt dignus ſit cui
deferatur corona iuſtitię, & ideo ferenda patienter ſunt quę
putantur aduerſa. Denique & alibi te docet ſcriptura diui-
na, dicente iuſto: Si bona accepimus de manu domini, quæ Iob.2.
mala ſunt cur non ſuſtineamus? Et addidit ſanctus prophe-
ta dicens: Ecce filius meus qui exiuit de ventre meo, quæ-
rit animam meã. Si autem Gemineus maledicit mihi, dimit-
te illum vt maledicat, quoniam dixit illi dominus, vt videat
humilitatem meam, & retribuat mihi dominus pro maledi-
cto hoc. O altitudo prudentiæ: O inſigne patiẽtiæ: O deno-
randæ cõtumeliæ grande inuentũ. Moueris, inquit, Abyſai,
quod mihi maledicat extraneus, quem parricidio petit fi-

1.Reg.16. lius? Dominus dixit ei vt maledicat mihi. Sed non eſt male- A
dicus dominus, nec delectatur contumeliis. Vide quàm ſin-
gula diligenter cuſtodiat. Non accuſat dominũ quaſi autho-
rẽ iniuriæ, ſed magis laudat, quòd patiatur nos minora per-
peti, vt maiorum veniam peccatorum adipiſcamur. Ecce
verborum contumelia parricidij leuauit ęrumnam, abſoluit
procacem, cuius maledicta plus proſint, quæ diuina remune
ratione donãtur. Quis ſecum talem non cõpenſet iniuriã, vt
quem homo læſit, eũ deus meliorum retributione ſoletur?

De pugna Dauid contra progeniem gigantum, & quemadmodum aquam ſitiuerit ex lacu Bethleem, quam tamen non biberit. *Caput VII.*

1.Reg.17. ALia quoque eius geſta cõſideremus. Pugnauit ad-
uerſus progeniem gigantum, quando vnus ex illis
verſantem in prælio regem penè percuſſerat, quos
auſus tamẽ aduerſarius exceptę precio mortis ſol-
uit. Hoc quoque percepto gentis victæ ferocis triumpho, B
iterum in valle Titanum bellum immane ſuſcepit, non mi-
nus aduerſus hoſtem q̃ aduerſus naturam. Sitiens enim cum
2.Reg.23. verſaretur in bello, quod biberet nõ habebat. Quis mihi po
tum, inquit, dabit de lacu qui eſt in Bethleẽ ad portas? Erat
autem inter lacum & ſanctũ Dauid interfuſus hoſtis, & me-
dia hoſtilium ſepta caſtrorum. Præciderunt tres viri multi-
tudinem aduerſariorum, & impleuerunt aquam de lacu qui
erat in Bethleem, & obtulerunt regi bibendam: ſed rex no-
luit bibere, & profudit illam domino. Dignum etenim tãto
munere fuit, vt quę erat viuidæ virtutis inſigne, fieret pieta-
tis ſacrificium. Dixítque dignam prophetico ſpiritu ſenten
tiam: Non contingat mihi hoc facere, ne ſanguinem virorũ
qui abierunt, ex animis illorum bibam. Vicit ergo naturam,
vt ſitiens non biberet, & exemplum de ſe præbuit, quo om-
nis exercitus tolerare ſitim diſceret. Exercuit etiã ſubditos
ad virtutis officium, vt etiam per pericula regali imperio vo
luntarij milites obtemperarent. Quod autem noluit bibere,
declarauit, probandorum militum ſe imperaſſe gratia, nõ ſi-
tis victum neceſſitate, proſpexiſſe etiam ne cui regum bibẽ-
di vſus alienis periculis quæreretur. Poſtremo piæ vulnus C
conſciẽtiæ deprecatum, eò quòd aqua tot virorum quæſita
ſanguine, ſuauitatem bibendi habere nõ poſſet, quæ propo-
ſitę mortis horrore conſtaret. Quòd ſi altius velis ſpectare,
& introſpicere myſterium, ſitiebat Dauid non aquam de la-
cu qui eſt in Bethleem, ſed oriundum ex virgine Chriſtum
in ſpiritu præuidebat. Volebat ergo bibere non aquam flu-
minis, ſed potum gratiæ ſpiritalis, hoc eſt non aquarum ſi-
tiebat elementum, ſed ſanguinem Chriſti. Denique nõ bibit
oblatam aquã, ſed domino ꝓfudit, ſignificans ſitire ſe Chri-
ſti ſacrificium, nõ naturæ fluentum, illud ſacrificium in quo
eſſet remiſſio peccatorum, illum ſitire ſe fontem ęternũ, non
qui periculis quęreretur alienis, ſed pericula aliena depelle-
ret. Tot igitur operibus tam mirandis, cuius ſanguinem te-
credimus? Gene 4. ctum nõ vidimus. Merito vox ſanguinis Abel iuſti clama-
uit ad dominum, quia nullis Cain impij bonis operibus te-
gebatur, quia parricidalis erat, quia non confitebatur flagi-
tium, ſed negabat. Dauid vero occiderat quidem virum mi
nime reum, ſed occiderat non ſtudio crudelitatis impulſus, D
ſed vt obumbraret pudorem, tegeret verecundiam concupi
ſcẽtiæ. Nõ audeo dicere quòd vi criminis fuerit oppreſſus.
Neq; enim oppreſſus eſt, qui ſciuit quẽadmodũ à ruina illa
peccati ſe poſſet leuare. Dico tamen quod vi tentationis in-
Pſalm. 25. flexus ſit. Dixerat enim ſupra: Proba me domine, & tẽta me,
Pſal 19. vre renes meos, & cor meum. Et alibi: Ego autẽ dixi in mea
Pſalm. 16. abundantia, non mouebor in æternum. Et igne me exami-
naſti, & non eſt inuenta in me iniquitas. Voluit enim eũ ſub-
iacere dominus tentationi, ne ſupra hominem ſibi aliquid
2.Corin.12. arrogaret: Nam virtus in infirmitate conſummatur. Neque
enim cruento fecit affectu, nihil minus ſancto prophetæ ad-
ſcribi poteſt, qui etiam vita decedens, ſuprema voce conue-
nit Salomonem filium, vt innocentem ſanguinem à ſe tolle-
ret, quem fuderat dux eius exercitus Ioab, quando Abner,
cum de ineunda ſocietate tractaret, dux licet aduerſarij ag-
minis, inſidiis appetitus occubuit, quem fleuit, & poſt luctũ
eius ambulans, depoſitis inſulis poteſtatis, exequiarum iuſta
curauit. Quo facto, docuit etiam aduerſariis fidẽ promiſſam

A eſſe ſeruandam, honorandam quoque & in hoſte virtutem.
Nónne tam miti ſuæ hæreditate pietatis, etiam huius neuum
deterſit erroris? Quàm pręclarum autem, quòd tribus obla-
tis ſibi conditionibus quam vellet eligeret, quãdo numera-
to populo contraxit offenſam, cum propoſitum eſſet vtrum 2.Reg.24.
triennio famẽ ſuper terram fieri vellet, aut tribus menſibus
fugere à facie inimicorum ſuorum perſequentiũ ſe, aut tri-
duo fieri mortem in terra, tertium elegit, quod domini ſe
mallet quàm hominum cõmittere poteſtati: dominus enim
cito miſeratus ignoſceret. Itaque ſic ait: Anguſtiæ ſunt mihi
valde in his tribus, ſed magis incidã in manus domini (quo-
niam miſericordia domini magna eſt valde) quàm in manu
hominum incidam. Hac humilitate, prudentia, manſuetudi-
ne fecit (vt verbis ſcripturæ vtar) habere dominũ propriæ
commotionis pœnitentiam. Denique ſic ſcriptum eſt: Quia Hiere.18.
pœnitentiam habuit dominus ſuper malitiam. Quàm vero
B illud etiam admirabile, quod angelo ferienti plebem, ſe ob-
tulit dicens: Grex iſte quid fecit? Fiat manus tua in me, & in
domum patris mei. Quo facto ſtatim dignus ſacrificio iudi-
catus eſt, qui abſolutione æſtimabatur indignus. Nec mirũ
ſi tali ſua oblatione pro populo, peccati ſui adeptus eſt ve-
niam, cum Moyſes offerendo ſe domino pro plebis errore,
etiam plebis peccata deleuerit. Texit igitur peccata ſua, an
non? Sed quis hoc neget, cum hic ipſe docuerit propheta,
quod remittantur iniquitates, tegantur peccata, non impu-
tentur à domino? Peccatum remiſſum ſibi eſſe docuit, ſicut
ſcriptum eſt: Delictum meum agnoſco, & iniuſtitiam meam
non operui. Dixi, pronunciabo aduerſum me iniuſtitiã meã Pſalm.31.
domino, & tu remiſiſti impietatẽ cordis mei. Si dixit, Pro-
nunciabo, & veniam meruit antequam pronunciaret: quan-
to magis vbi de ſe pronunciauit dicens: Iniquitatem meam
ego agnoſco, remiſſum eſt ei omne peccatum? Licet ſpe-
cialiter de hoc & Nathan reſponderit: Et dominus traduxit
peccatum tuum. Ergo remiſſionẽ meruit iniquitatis, & te-
xit charitate, atque operuit peccata ſua, texit operibus bo-
nis. Nec imputatum eſt ei peccatum, quia non fuit in eo do-
C lus malitiæ, ſed lapſus erroris. Deinde quia non fuit impro-
bitatis æſtus, ſed vmbra myſterij. Et tamen confeſſus eſt
delictum ſuum, agnouit iniquitatem, vidit lauacrum, & vi-
dit, & credidit. Dilexit multum, vt nimia charitate tegere
quemuis poſſet errorem.

De titulo pſalmi quinquageſimi, & de numero quinquagenario. Quemadmodum etiam pœnitentia ſit agenda. Et quomodo quis mũdetur ab iniquitate & iniuſtitia. *Cap. VIII.*

SEd iam ſe ipſe defendat. nam quinquageſimum
pſalmum ad eam ſcripſit hiſtoriam. Et cum prio-
rum geſtorum ſuorum hiſtoriã ſubiecerit, vt de
proditione Doech Syri, cuius eſt titulus in pſal-
mo quinquageſimoprimo, & Zypheorũ, quæ comprehendi
titulo videtur pſalmi quinquageſimiquarti, iſtã quæ poſte-
rior eſt pręmiſit hiſtoriã, cũ Doech ante prodiderit vel Zi-
phei, q̃ regnum Dauid propheta ſuſciperet. Quandoquidẽ
regem Saul fugiens, adhuc per diuerſa ſecreta exul errabat:
D Betſabeæ autẽ iam cum regnaret, accepit. Cur ergo ſecundũ
geſtorum ordinem pſalmorum quoque ordo non quadrat?
Quia non tam ordinem ordini, quàm myſteriũ geſtis voluit
conuenire: ideoque numerũ remiſſionis aptare huic voluit
hiſtoriæ. Quinquageſimꝰ enim numerus, remiſſionis eſt nu-
merus, ſicut in euangelio dominus ipſe nos docuit, dicens:
Duo debitores erant cuidam fœneratori, vnus debebat de- Lucæ.7.
narios quingentos, alius quinquaginta. Non habentibus illis
vnde redderent, donauit vtriſque. Quis ergo eum plus dili
git? Et in lege habes, quia Iubilæus dicitur numerus quin-
quaginta annorum recurſus, celebrabilis admodũ, quo de-
bita vacuantur, confirmantur Hebræorum libertates, poſ-
ſeſſionum refuſiones. Hunc numerum læti celebramus poſt
domini paſſionẽ, remiſſo culpæ totius debito, chirographo
quoque vacuato ab omni nexu liberi, & ſuſcipimus adue-
nientem in nos gratiam ſpiritus ſancti, die Pentecoſtes va-
cante ieiunio, laus dicitur deo, alleluia cantatur. Denique &
puellæ pater illius, quæ per vim concubitus nulli deſponſa-
ta pertulerit, quinquaginta didrachmata argentea accipiet,
ipſa

ipſa autem in coniugio permanebit. Hoc etiam numero vitia vertuntur in gratiam. Magnus igitur pſalmus, quo docemur quemadmodũ agenda pœnitentia ſit. (Pſalm. 50.) Miſerere, inquit, mei domine ſecundum magnam miſericordiam tuam. Et ſecundum multitudinem miſerationum tuarum dele iniquitatem meam. In multum laua me ab iniuſtitia mea, & à delicto meo munda me. Quoniam iniquitatem meã ego agnoſco, & delictum meum contra me eſt ſemper. Tibi ſoli peccaui, & malum coram te feci, vt iuſtificeris in ſermonibus tuis, & vincas cum iudicaris. Ecce enim in iniquitatibus conceptus ſum, & in delictis peperit me mater mea.) Quis noſtrum, etiam ſi confiteatur delictum ſuum, non perſtringendum potius, quàm repetendum putet? quis ſecundo repetat aut tertio? Vide quot verſibus propheta peccatum ſuum reſonet, quàm nullus verſus ſine confeſſione delicti ſit. Congeſſit omnia ſimul, iniquitates ſuas & iniuſtitiam perſonando, iungens delicta peccatis: atque ea ſæpe repetendo, merito magnam miſericordiam poſcit. Nec ſolum magnam miſericordiam, ſed etiam multitudinem miſerationũ. Quod ergo peccatum talis nõ diluat deploratio? Quam culpam precatio huiuſmodi nnn emundet? Ille pro vno peccato miſerationum multitudinem deprecatur, nos pro pluribus peccatis vix ſemel eius miſericordiam credimus obſecrandam. Deinde legimus, quia in virtute ſua magna, & brachio ſuó excelſo populum ſuum de terra Aegypti liberauit, quando traduxit eum per mare Rubrũ, in quo fuit figura baptiſmatis. Si ergo virtus magna in figura fuit ſacramentorum, quãto màgis in veritate eorum magna miſericordia eſt? Rectè quoque illic poſcitur miſerationum multitudo, vbi multitudo peccantium eſt. (Pſal. 135.) In multum laua me ab iniuſtitia mea, & à delicto meo mũda me.) Nõ tam ſæpius quàm plenius lauari petit, vt conceptam ſordem poſſit eluere. Nouerat ſecuodũ legem plura quidem mundandi eſſe ſubſidia, ſed nullum plenum atque perfectum. Ad illud ergo perfectum tota intentione feſtinat, quo iuſtitia omnis impletur, quod eſt baptiſmatis ſacramentum, ſicut ipſe docet dominus Ieſus. Nam cũ veniſſet ad Ioannem, ait Baptiſta: (Matth. 3.) Ego à te debco baptizari, & tu venis ad me? Reſpondit dominus: Sine modo, ſic enĩ decet nos implere omnem iuſtitiam. ſed poſtea quàm baptizatus eſt Chriſtus, & ſpiritus ſanctus ſuper eum tanquàm columba deſcendit, & pater filium ſignauit è cœlo, iuſtitia omnis impleta eſt. Ideo propbeta dicit: In multum laua me ab iniuſtitia mea. Grandis enim ſqualor & macula non exiguo ſed multo aufertur lauacro. Quod ſi quis aliter accipere vult, poteſt ita ſuum formare intellectum: Mundat ſermo diuinus, mundat noſtra confeſſio: ille dum auditur, iſta dum promitur. Mundat bona cogitatio, muodat honeſta operatio, bonæ quoque vſus conuerſationis. His mundatus, vnuſquiſque facilius haurit, & tanquàm in ſe rapit ſplendorem gratiæ ſpiritalis. Denique non vna infuſione velleris ſtatim precioſus ſuccus irradiat, ſed primũ ſucco ignobili vellus inficitur, deinde aliis atque aliis ſuccis naturalis eius ſpecies frequenter eluitur, & diuerſo ſæpius colore mutatur, ac ſic poſtea velut plenioris lauacri adhibetur infectio, vt purpuræ verior atq; perfectior fulgor irrutilet. Sicut igitur muricum plurium in purpuræ infectione, ita in lauacro regenerationis miſerationum eſt multitudo cœleſtium, vt iniquitas deleatur. Itaque qui in multum lauatur, ab iniuſtitia mundatur, & à delicto, & peccandi quandam inolitam ſtudiis ac moribus deponit habitudinem, & obliuiſcitur qualitatẽ. Et bene lauatur ab iniuſtitia vel iniquitate, quę maior eſt: mundatur à delicto, quod minus eſt. Ideoque addidit:

Quis ducatur agnoſcere ſuam iniquitatem. Et quod contra ſapientem ſemper ſit delictum. · *Caput* IX.

QVoniam iniquitatem meam ego agnoſco, & delictum meum cõtra me eſt ſemper.) Non mediocre eſt, vt agnoſcat vnuſquiſque peccatũ ſuũ. Ideoq; & ſupra ait: Lapſus quis intelliget? Id eſt, quis eſt tantus vt intelligat? (Pſalm. 14.) Quomodo illud: Quis habitabit in tabernaculo tuo? aut quis aſcendet in montem domini? Non vtiq; nullus, ſed rarus. Qui enim poteſt agnoſcere, poteſt declinare, poteſt quid ſequatur eligere. Pleriq; in ſuis lapſibus gloriantur, & putant ea laudi eſſe quæ criminis ſunt. Si alienum coinquinauit thorum, & pudicæ fœminæ expugnauit affectum, ſi viduæ propoſitum aliqua fraude mutauit: alius necẽ hominis, latrocinij inſidias, & rapto viuere putat eſſe virtutis. Nonnulli circumuenire ac fallere arbitrantur eſſe ſapientiæ. Ex his nullus poteſt dicere: Quoniam iniquitatem meam ego agnoſco. Sed ille qui poteſt dolere quod fecerit, condemnare quod deliquerit, quem ſua vitia compungunt. Vnde & propheta ait: (Pſalm. 4.) Quæ dicitis in cordibus veſtris, & in cubilibus veſtris compũgimini. Plerique* cæcorũ cum ceciderint, ſe iactare conſuerunt: & quos caſus non læſerit, iactando ſe debilitant & frangunt. Alij (qualis Græcorum equorum fertur natura) cum vel in certamine curuli eliſi fuerint, vel fortuito ceciderint, nequaquàm ſe mouere conſuerunt, & quandam tenent quietis & patientiæ diſciplinam. His ſi caſus non nocuit, quies prodeſt, certe non acerbatur offenſio. Nónne mutis animalibus deteriores eſtimandi, qui ſe in flagitiis ſuis iactant, & putant inſigne eſſe virtutis vbi lapſus eſt criminis? Ideo quaſi muto dicitur iumento: Peccaſti, quieſce. (Gene. 4.) Vnde pulchre addidit: Et delictum meũ contra me eſt ſemper. Inſipiens enim delectatur erroribus ſuis, & nouis vetera obumbrando peccatis ſe éxiſtimat adiuuari, ideoque exultat in crimine. At vero ſapiens aduerſum ſe iudicat eſſe delictum ſuum, & tanquàm hoſtiles acies, ita lapſus culparum ſuarum aduerſantium modo ſibi arbitratur obſiſtere. Quicquid perſonuerit, quicquid increpuerit, culpa ei propria ſemper occurrit: quicquid fuerit dictũ aut lectum, in ſe dictum putat: quicquid intẽderit, ſe nutu, ſe oculis ſignari putat. Si epuletur, ſi cogitet, ſi oret ac deprecetur, ante oculos eius ſemper eſt error proprius, & momẽtis omnibus culpa pulſat conſciẽtiam, nec quieſcere, nec obliuiſci ſinit, velut grauis cenſor exagitat ſe terrore perpetuo. Omnia igitur aduerſa habet, qui ipſe ſibi diſplicet. ipſe ſui accuſator, ipſe ſui teſtis eſt, nec inuenit quo fugiat, quippe ſe perurget & ſtimulat. Sed hoc bonæ mentis eſt, vulnus ſentire peccati. Nam qui expertes doloris ſunt, non ſentiũt vulneris acerbitatem, quod eſt immedicabdis ægritudinis. Qui autem aliquo dolore punguntur, ſicut doloris ſenſu nõ carent, ita etiam non carent ſanitatis profectu. Vbi enim doloris ſenſus, ibi etiam ſenſus eſt vitæ. ſentire enim, vitalis vigoris ac muneris eſt. Vnde & ille qui errorem ſuum non agnoſcit, inſanit, furit, deſipit: qui autem agnoſcit, vtique reſipiſcit. non reſpuit remedia ſanitatis: ſe ipſe reſtringit, pœnitet eum culpæ, de ipſa ſemper cogitat, & cogitando ſe ipſe condemnat. Iuſtus enim in primordio ſermonis accuſator eſt ſui. (Prouer. 18.) Qui ſe accuſat, iuſtus eſt, ſobrius eſt, ſanus eſt. Iuſtus fauere ſibi neſcit, rigorem iudicij etiam circa ſe non nouit inflectere, recordationẽ lapſus proprij perhorreſcit, & commiſſum erubeſcit errorem, omnem eius memoriam pauet, metuit, reformidat, grauem ſibi ſe iudicat, ſeipſum arbitrum refugit, nec ſeſe ſibi audet committere, quòd nullum putat ſibi eſſe grauiorem, quàm eũ quem latere non poſſit, fallere non queat, fugere ac vitare non repetiat, niſi vt ſe ſibi abneget, & domini crucem tollat. Magna vis obnoxiæ conſcientiæ. (Gene. 3.) Magna ſupplicia timebant Adam & Eua: & cũ domini vocem in paradiſu ambulantis audirent, cupiebant ſe abſcondere, quos nemo quærebat. (Gene. 4.) Cain quoque metuebat ne omnis eum quicũque inueniret, occideret. Ita in ſe ipſe ferebat ſententiam, quod dignus eſſet cui nullus ignoſceret. Vnde bene ait: Et delictum meum cõtra me eſt ſemper. hoc eſt, ſine interuallo aliquo recordatio & ſpecies ipſa mei me erroris impugnant. Conſidera quomodo nos cõfundat, cũ aliquid deliquim', quomodo incurſet oculos, quomodo in memoriam ſemper recurrat. Quem commiſſi pudet, neſcit poſtea aliquid tale committere, vnde ſimiliter erubeſcat. Præcedit autem iniquitas, peccatũ ſequitur. Radix eſt iniquitas, fructus autem radicis eſt culpa. Vnde videtur iniquitas ad mentis improbitatem referri, peccatum ad prolapſionem corporis. Grauior iniquitas tanquàm materia peccatorum, leuius peccatum. Denique iniquitas per lauacrum remittitur, peccatum tegitur bonis factis, & tanq̃ malis operibus obumbratur. Vnde bene ſupra hic ipſe ait: Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt peccata. (Pſalm. 31.)

(* equorum.)

Charitas enim abſcondit errorem, & operit multitudinem A
peccatorum. Multa quoque charitas remittit etiam ipſa pec
cata, ſicut ſcriptum eſt de ipſa muliere quæ ſuper dominum
Lucæ. 7. fudit vnguentum: Remiſſa ſunt peccata eius multa, quoniã
dilexit multum. Sunt etiam qui accipiunt priorem verſicu-
lum de lauacro eſſe, ſecundum de pœnitentia. Qua gratia e-
tiam Petrus, qui ante fuerat baptizatus, interrogatus, poſtq̃
viſus eſt dominum negaſſe: Simon Ioannis diligis me? dicit
Ioan. 21. ei: Vtique tu ſcis domine quia diligo te. Et iterum interro-
gatus: Simon Ioannis, diligis me? Et iterum reſpondit: Tu
ſcis quia amo te. Et tertio interrogatus: Simon Ioãnis amas
me? Et contriſtatus eſt, quia dixit ei tertio, Amas me? & di-
cit ei: Domine omnia tu ſcis, tu noſti quia amo te. Et dictũ
eſt ei trina vice: Paſce oues meas, ſequere me, quaſi qui pec
catum ſuum nimia charitate texiſſet. Nec ocioſe poſt cõfeſ
ſionem nimiæ charitatis iubetur plebem regere, qui etiam
turbatus non amiſerat quemadmodum ipſe ſe regeret. Hæc
propter gratiam diximus charitatis, eo quòd peccatum te-
gat. Denique nonnulli ideo trinam interrogationem dile- B
ctionis factam eſſe dixerũt, quia trina fuerat negatio, vt tri-
næ lapſum negationis profeſsio charitatis totiens repetita
deleret.

Quòd Dauid, quamuis rex eſſet, & ſolutus legibus humanis, voluerit tamẽ ſubditus eſſe deo, cui ſoli peccauerat. Et quomodo dicatur iuſtificari dominus. *Caput. X.*

TIbi ſoli peccaui.) Rex vtique erat. nullis ipſe le-
gibus tenebatur: quia liberi ſunt reges à vinculis
delictorum. Neque enim vllis ad pœnã vocantur
legibus, tuti imperij poteſtate. Homini ergo non
peccauit, cui non tenebatur obnoxius. Sed quãuis tutus im-
perio, deuotione tamẽ ac fide erat deo ſubditus: & legi eius
ſubiectum ſe eſſe cognoſcens, peccatum ſuum negare non
poterat, ſed quaſi reus cum amaritudine fatebatur, qui ſciret
maioribus vinculis ſe teneri, quia maiora deberet: quoniam
plus ab eo exigitur, cui plus cõmiſſum eſt. Poſsumus etiam
Lucæ. 7. & ita accipere: Quis me diiudicat, cum omnes ſub peccato
ſint? Denique dominus de illa adultera: Qui ſine peccato, C
Ioan. 8. inquit eſt, prior lapidet eam. Et nemo lapidauit. Hoc igitur
ait Propheta: Tibi ſoli peccaui, qui ſolus ſine peccato es.
Qui autem peccato obnoxius eſt, quaſi peccatorem non po-
teſt iudicare. Inexcuſabilis eſt enim omnis homo, qui in alio
ea quæ agit ipſe condemnat. In quo enim alium iudicat, ſe-
metipſum adiudicat. Tibi, inquit, peccaui, & malum corã
te feci: vt iuſtificeris in ſermonibus tuis, & vincas cum iudi-
caris.) Tibi peccaui, qui me ad virtutis ſtudia ꝓuocaſti, qui
me erudiſti in lege tua. Tibi ſoli peccaui, quẽ ſolum abſcon-
dita cogitationum, & mentis occulta non fallunt. Et malum
coram te feci, quem ſolum ſanctificatio decet. Hominis te-
ſtimonium declinamus, ſed in conſpectu tuo ea quę ſunt in-
digna committimus. Iniuria eſt homini ſpectare flagitia.
deum arbitrum omnium eſſe ſcimus, & eo ipſo teſte pecca-
mus, & tamen in his iuſtificatur dominus deus noſter, quia
iniuſtitia noſtra dei iuſtitiam commendat: & mendaciũ no-
Roma. 3. ſtrum concelebrat veritatem dei. Sit enim deus verax, om-
nis autem homo mẽdax. Vt iuſtificeris in ſermonibus tuis.) D
Sermones dei pleni veritatis ſunt atque iuſtitiæ, ideoque ve
ra ſunt quæcunque locutus eſt dominus de fragilitate hu-
mana, quia inclinatum eſt cor eorum ad nequitiam, propen-
dit ad fraudem: & quia definiuit, eò quòd non ſit homo qui
3. Reg. 8. non peccet. Omnes enim declinauerunt, & inutiles facti
Pſal. 13. ſunt. Ideo vincit dum iudicatur, quoniam prolapſione vni-
uerſorum probauit quæcunque de noſtra iudicauit fallacia.
1. Ioan. 1. Ergo ſi dixerimus quia iniquitatem fecimus, iuſtificamus
deum in ſermonibus ſuis. Si autem dixerimus quia non pec-
cauimus, mendacem facimus deum: ſed impoſſibile eſt mẽ-
tiri eum. Nos igitur omnes ſub peccato eſſe manifeſtum eſt.
Quantum igitur crimen, vt homo peccatorẽ ſe neget? Quo-
niam quantum in ipſo eſt, ſummi dei videtur arguere ac re-
futare mendacium, qui tam moderatus & patiens eſt, vt vin
Micheæ. 6. cat cum iudicatur. Veniens enim ad iudicium deus dicit: Po
pulꝰ meus quid feci tibi, aut quid cõtriſtaui te, aut quid mo-
leſtus fui tibi? Quia eduxi te de terra Aegypti, & de domo
ſeruitutis liberaui te, & miſi ante faciem tuam Moyſen, Aa-
A ron, & Mariam. Plebs mea in mente habeto quid cogitaue-
rit de te Balach. Singula in cõſpectu tuo locat beneficia ſua,
vt tanquam de his iudices, quæ ſeruare debueras, quo magis
reus fias, qui diuinis nõ potueris ſtare beneficiis. Quid feci,
inquit, tibi? Tanquam reum ſe conſtituit, & te iudicem. Aut
quid contriſtaui te? Offenſi vultus non abnuit crimen, ſi tu
deo es contriſtatus authore. Aut quid moleſtus tibi fui? In-
terpellationis iniuriam confitetur, ſi moleſtior æſtimata eſt:
addit beneficia, quorum gratiam non erubuit, qui exiſtebat
ingratus. In hac quoque cauſſa conſidera quomodo domi-
nus ſe ipſi Dauid iudicandum præbuit, vt vinceret. Dicit
enim Nathan: Hæc dicit dominus deus Iſrael, Ego vnxi te 2. Reg. 12.
in regem ſuper Iſrael, & ego liberaui te de manu Saul, &
dedi tibi omnia quæ erant domini tui: & vxores illius in ſi-
num tuum dedi, & dedi tibi domum ipſius Iſrael: & ſi pauca
ſunt, adiiciam tibi. Et quare pro nihilo duxiſti dominum, vt
faceres nequiter in cõſpectu eius? Horum commemoratio-
ne conuentus cum videret inferiorem ſe eſſe, cum iudicat,
B ait: Peccaui domino. Ita iuſtificauit dominum, qui peccatũ
ſuum negare auſus non eſt. Poſſumus & ita accipere: Iuſtifi-
cat dominum qui peccatum fatetur. Denique in euangelio
habes: Quia publicani iuſtificauerunt deũ baptizati baptiſ- Lucæ. 7.
mo Ioannis. Baptiſta autem Ioannes Baptiſmum fecit pœni
tentię. Qui autem agit pœnitentiam, delicta non abnuit. Er-
go quia Dauid ſemper habebat delictum ſuum cõtra ſe, v-
tique nõ negabat quod & erubeſcebat, non negabat quod &
agnoſcebat. Non negando autem vtique commiſſi pœniten
tiam gerebat erroris, atque ita confitendo delictum, iuſtifi-
cabat dominum, & ipſe iuſtificabatur à domino. Iuſtifica-
tur enim dominus, dum eius prædicatur iuſtitia, & ab eo ve
nia poſtulatur. Simul & ipſe iuſtificat confitentem, & iuſti-
ficatur in ſermonibus ſuis, ſicut ſcriptum eſt: Dic iniquita- Eſaiæ. 43.
tes tuas, vt iuſtificeris.

An mortalis originis inquinamentum in quo concipimur, parentum ſit, an prolis. Et quod prius incipiat in homine macula quàm vita. *Caput XI.*

C ECce enim in iniquitatibus cõceptus ſum, & in de-
lictis peperit me mater mea.) Quis tãto affectu a- Pſalm. 50.
git pœnitentiam? Humi ſtratus iacuit fuſus in la-
chrymas, cibum non guſtauit, lauacro ſe abdica-
uit. Quid iam reliqua dicam, quod abſtinuerit ornatu & co-
mitatu regio? Adiunxit confeſſionem iniquitatis ſuæ, & in
perpetua ſecula toto canendã orbe tranſmiſit. Ecce, inquit,
in iniquitatibus conceptus ſum, & in delictis peperit me ma
ter mea. Auerte faciem tuam à peccatis meis, & omnes ini-
quitates meas dele. Ne proiicias me à facie tua, & ſpiritum
ſanctum tuũ ne auferas à me. Libera me de ſanguinibus deus
deus ſalutis meæ.) Antequã naſcimur, maculamur cõtagio:
antequàm vſuram lucis, originis ipſius excipimus iniuriam,
in iniquitate concipimur. Non expreſſit vtrum parentum,
an noſtra. Et in delictis generat vnumquemque mater ſua.
Nec hic declarauit vtrũ in delictis ſuis mater pariat, an iam
ſint aliqua delicta naſcentis. Sed vide ne vtrumque intelli-
gendum ſit. Nec conceptus iniquitatis exors eſt, quoniam
D & parentes non carent lapſu. Et ſi nec vnius diei infans ſine
peccato, multo magis illi materni cõceptus dies nõ ſine pec
cato ſunt. Cõcipimur ergo in peccato parentũ, & in delictis
eorum naſcimur. Sed & ipſe partus habet contagia ſua. Nec
vnum tantummodo habet ipſa natura contagium. Bonum
quidem coniugium, ſancta copula, ſed tamen qui habent v-
xores, ita ſint ac ſi non habẽtes. Ipſe thorus incoinquinatus,
& nemo alterum fraudare debet, niſi forte ad tempus, vt va 1. Corin. 7.
cent orationi: tamen ſecundum Apoſtolum non vacat ora-
tioni qui eo tempore vſum corporeæ illius conuẽtionis ex-
ercet: & mulieris menſtruatæ coinquinatus eſt pannus, nec
poteſt illis diebus purgationis ſuę offerre ſacrificiũ. Et mu Eſaiæ. 64.
lieris quæ generauerit, dies partus, & pleriq; alij à ſacrificio
feriati ſunt, donec legitimo ritu fœta mũdetur. Ideo in quo
voluit dominus nulla huiuſmodi originis eſſe contagia, di-
cit illi dominus: Priuſquàm te formarem in vtero matris Hiere. 1.
tuæ, noui te: & priuſquàm exires de vulua, ſanctificaui te, &
prophetam in gentibus poſui te. Quis tantus, cui tam ma-
gna delata ſunt? Nunquid Hieremias? Sed non ille vtique
in gen-

in gentibus propheta propoſitus,ſed io Iudæa tunc tempo- A
tis:nũc autem etiam io oationibus , quæ in Ieſum dominum
crediderunt. Vide tamen ne illi dicatur , qui antequam na-
ſceretur ex virgine,iam dudum erat,& erat ſemper,& ope-
rabatur,in vtero Marię cõſtitutus,& ita ſanctus erat,vt ſan-
ctificaret prophetas ſuos, in quo ſolo & cõceptus virgioalis
& partus ſine vllo fuit mortalis origiois inquinamẽto. Dig-
oum etenim fuit vt qui noo erat habiturus corporeę pecca-
tum prolapſionis,nullum ſentiret generationis naturale con
tagium. Meritò ergo Dauid flebiliter in ſe deplorauit ipſa
ioqoinamenta oaturæ,quod prius inciperet io homine ma-
cula quàm vita.

*Quod confitenti peccata ſua ſubito ſplendor ueritatis efful-
geat, & ipſe ueritatem agnoſcat. Et quid ſit mundari hyſ
ſopo, atque lauari.* *Caput XII.*

DVm hæc dicit,& peccatorũ ſpecialium atq; com-
munium colluuiem confitetur,ſubito ei ſplendor
veritatis,& candor ſpiritalis effulſit. Supergreſſus B
enim vmbram ſpiritu prophetico ipſa vidit my-
ſteriorum ſacrameota cœleſtium, quorum typum Muyſes
præfigurauit in lege. Vulneratus igitur charitatis vulnere,&
indagãdæ captus veritatis cupiditate,in ſuperiora ſuæ men-
tis extendit iotuitum:& in futura proſpiciens,theſauros ſa-
pientiæ & ſcientiæ vidit in Chriſto, præuidit Baptiſmatis ſa
cramentum, & miratus gratiam, exclamauit ſubito dicens:
Pſalm. 50. Ecce enim veritatem dilexiſti, incerta & occulta ſapientiæ
tuæ maoifeſtaſti mihi. Nõ iocerta myſteria,quia certa ſunt:
nec incerta ſecreta & arcana ſapientiæ, ſed non manifeſta.
Hoc enim ſignificat,quia nullis eſſent manifeſta. Quod enĩ
Eſaiæ.64. oculus noo vidit,nec auris audiuit,nec in cor hominis aſcen
dit, hoc præparauit deus diligentibus ſe. Videns igitur ea,
1.Corin.2. dicit: Ecce iam non io vmbra, nec in figura, nec in typo,
ſed in veritate lux aperta reſpleodet. Ecce nunc veritatem
aſpicio, ſplendorem veritatis agnoſco, nunc te maiori do-
mine deus noſter veoeror affectu. Ecce enim veritatem
dilexiſti,non per ſpeculum,non in ænigmate, ſed facie ad fa C
ciem te mihi Chriſte demonſtraſti, in tuis te iouenio ſacra-
meotis. Hæc ſunt tuæ vera ſacramenta ſapientiæ, quibus
mentis occulta mundantur. Itaque iam lætus atque ſecurus,
quod vibraſſet ei ſapiẽtię plenitudo,dicit ad domioum: Aſ-
Pſalm.50. perges me hyſſopo, & mundabor: lauabis me, & ſuper ni-
uem dealbabor. Bene & veteris teſtamenti ſacramenta non
euacuat,& Euangelica docet myſteria præferenda. hyſſopo
mundari ſecundum legem poſtulat,lauari ſecundum Euan-
gelium concupiſcit:& ſupra nioem ſe exiſtimat,ſi lotus fue-
rit,dealbandum. Per hyſſopi faſciculum aſpergebatur agni
ſangoine,qui mundari volebat typico baptiſmate. Lauatur
autem,qui diluitur æterni fontis irriguo:& ſupra niuem de-
albatur, cui culpa dimittitur. Deniq; de ipſa anima dicitur:
Quæ eſt hæc,quę aſcendit dealbata? antequam baptizaretur
ipſa eſt quæ dicebat: Nigra ſum & decora filiæ Hieruſalem.
Erat enim nigra,tenebroſo peccatorum horrore deformis:
ſed poſteaquam abluta per baptiſmum remiſsionem meruit D
delictorum,dealbata aſceodit ad Chriſtum. Inde & per E-
Eſaiæ.1. ſaiam dominus locutus eſt dicens: Si fuerint peccata veſtra
ſicut phœnicium,vt niuem dealbabo:id eſt,ſi cruenta,ſi te-
tra,mundabo. Hęc eſt uix iotelligibilis,de qua ait quod do-
Matth.17. mini Ieſu in Euangelio reſulſerint veſtimenta ſicut nix : eo
quòd peccatum nõ cognouerit caro eius: quando ſe induit
veniens in hunc mundum, ab omni fuerat munda delicto.
Quid miraris ſi vidit baptiſmatis ſacramenta: cùm ſupra di-
Pſal.22. xerit, vbi deſcripſit paſsiooem domioi: Dominus paſcit me,
& nihil mihi deerit:in loco paſcuæ ibi me collocauit, ſuper
aquam refectionis educauit me. Et alibi: Vox domini ſuper
Pſal.28. aquas, deus maieſtatis intonuit. Et de ipſo ſacramento ple-
Pſal.22. nius dixit: Paraſti in conſpectu mẽo menſam, impinguaſti
in oleo caput meum, & poculum tuum ioebrians, quàm
præclarum eſt.

*Quomodo dicantur exaltare oſſa humiliata propter pecca-
torum remiſsionem. Et quomodo rogandus ſit deus ut non
quidem reſpiciat, faciem autem ſuam à peccatis noſtris a-
uertat in delendo.* *Caput XIII.*

MErito ergo iſte quoq; exultans ait: Auditui meo Pſalm.50.
dabis gaudium & lætitiam,& exultabunt oſſa hu- Matth.14.
miliata. Probaſti domine Ieſu quia nuoquàm ver- Marc.13.
ba tua præterent. Probaſti illud euangelicũ quod
dixiſti: Multi prophetæ & iuſti voluerunt videre quæ vos
videtis,& audire quæ vos auditis. Ecce Dauid ſolo lætatur
auditu, quia futura eſſet peccatorum remiſſio: & prophetat
quia exultabont oſſa humiliata. Sicut omnia iuſti oſſa dicẽt,
Domine,quis ſimilis tibi? ſic exultabunt oſſa humiliata. Hu Pſal.34.
miliantes ſcilicet animã ſuam iuſti dicuntur,ergo oſſa virtu-
tis dicuntur oſſa,velut quidam animi motus,vel animæ,qui
motus humiliãtur peccatis,ſed exultant gratiæ cœleſtis mu
nere. Dicuntur & oſſa populi Eccleſiarum. Vnde habes di- Pſal.138.
ctum & in pſalmo: Non eſt abſconditũ os meum,quę feciſti
io abſcoodito. Os ſuum eccleſiam dixit, & plebis deuotæ Ephe.5.
conuentus ſacros, quoniam ſumus membra corporis Chri-
ſti de carne ipſius, & de oſſibus eius. Hoc igitur dicit,quia Pſalm.5.
eccleſia domini omnia opera diuina cognoſcet,& fidem re-
ſurrectionis accipiet. Sequitur: Auerte faciem tuam à pecca
tis meis, & omnes iniquitates meas dele. Vſitata eſt depre-
catio, vt eos quos læſimus, obliuiſci offenſionis propriæ po
ſtulemus. Moraliter ergo deum rogat Propheta vt auertat
faciem ſuam à peccatis eius,& tanquàm obliuia peccatorum
eius aſſumat. Sed quia omnia ſpectat, & oihil eum præterit,
obliuiſci oon poteſt: ſicut nos, quos breui interuallo tempo
ris eorum quæ cognouerimus, memoria ſubterfugit. Ideo
bene agit vt faciem ſuam auertat, nõ ab ipſo,ne deficiat de-
ſtitutus: ſed à peccatis, vt vires non poſſint habere peccata
ipſius. Quos enim aſpicit dominus, illuminat: & in vultu do
mini pietas atque indulgentia eſt. Ideoque hic ipſe ait: De
vultu tuo iudicium meum prodeat. De vultu enim domini Pſal.16.
venia, non pœna procedit. Rogaodus eſt ergo vt nos aſpi-
ciat, auertat autem faciem ſuam à peccatis noſtris, vt deleat
ea. Quæ enim non aſpicit, delet: & quæ deleuerit, ea à me-
moria ſepelientur, ſicut ipſe dominus ait: Ego ſum ego ſum Eſaiæ.43.
qui deleo iniquitates tuas, & memor noo ero: tu autem me-
mor eſto,& iudicemur. Peccatum autẽ aut donatur, aut de-
letur, aut tegitur. Donatur per gratiam,deletur per ſangui-
nem crucis, tegitur per charitatẽ. Similiter & iniquitas,quę
æſtimatur habitudo mẽtis iniuſtæ: licet Ioannes in Epiſtola
eum qui fecerit peccatum,& iniquitatem feciſſe dixerit, ſi-
cut habemus ſcriptum: Omnis qui facit peccatum,& iniqui- 1.Ioan.3.
tatem facit. Peccatum eſt iniquitas,quia in peccato ipſo ini-
quitas eſt. Tamen vt nobis videtur,omne peccatum eſt ini-
quitas: iniquitas autem operatrix culpæ aut delicti. Plus eſt
ergo vt ipſa iniquitas deleatur,excidatur radix & ſeminariũ
peccatorum: mala tollatur radix,ne malos fructus ferat: ab-
oleatur erroris omnis affectus,vniuerſa iniquitatum genera
tollãtur. Itaque quemadmodum intrans io animam ſapien-
tis diſciplina,imprudentiam tollit, & ſcientia ignorantiam:
ſic perfecta virtus iniquitatem,& remiſsio peccatorum de-
let omne peccatum. Vnde præclare Apoſtolus ait: Quia do- Coloſ.2.
nauit nobis peccata dominus Ieſus, delens chirographum
decreti,quod erat contrariũ nobis,& ipſum inquit, de me-
dio tulit, affigens illud cruci. Deleuit ſanguine ſuo atramen-
tum Euæ,deleuit obligationem hæreditatis obnoxiæ. Fides
igitur peccatum minuit. Et ideo dominus dimittens peccata
dicebat: Fiat tibi ſecundum fidem tuam. Matth.9.

*De poſtulatione Prophetæ ut cor mũdum ſibi creet. Et quo-
modo in eo in quo cor mundum eſt, innouetur in eius inte-
rioribus ſpiritus eius. Quomodo etiam peccator proiicia-
tur à facie dei.* *Caput XIIII.*

COr mundum crea in me deus,& ſpiritũ rectũ in- Pſal.50.
noua in viſcerib' meis. Superius mũdari ab occul
tis ſe petit,hic poſtulat cor mũdũ creari ſibi, qđ
ei prouenit qui renouatur ſpiritu. In nouo enim
homine cor mundum eſt,in quo veterum delictorum fuerit
deleta colluuies,nec inſcripta mãſerit aliqua iniquitatis effi-
gies. Grande autem munus,cordis eſſe mũdi. Vnde pulchrè
Salomon: Quis gloriabitur caſtum ſe habere cor? Et domi- Prouer. 20.
nus in Euãgelio: Beati mundo corde,ipſi enim deũ videbũt. Matth.5.
Propterea etiã Dauid cor mũdũ habere cupiebat, ne à facie

domini proiiceretur. In quo autem cor mundum eſt, inno- A
natur in eius interioribus ſpiritus. Viſcera enim velut inte-
riora ſunt corporis, ita ſunt & intelligibilia viſcera animæ,
vt ſunt viſcera miſericordiæ, vt ſunt interiora quæ benedi-
cunt dominum, de quibus ait: Benedic anima mea dominũ,
& omnia interiora mea nomen ſanctum eius. Viſcera autem
Pſalm. 102. animæ adinuẽtiones ſenſuum ſunt, bonę cogitationis ſtudia,
virtutum perſeuerantia, poſtremo illæ quæ Græcè [illegible]
dicuntur. Rectus autem ſpiritus, qui bene dirigit, qui dedu-
cit in viam rectam, hic eſt ſpiritus veritatis, vel certè recta
hominis conſcientia nullis inflexa peccatis, vel ſpiritus qui
in homine eſt. Non prætermiſimus quid alij ſentiant, tamen
nobis videtur quoniam de myſteriis dicit lectio, & futuræ
gratia renouationis exprimitur, ſpiritúſque ſancti infuſio
Pſalm. 50. poſtulatur. Denique ſequitur: Ne proiicias me à facie tua, &
ſpiritum ſanctum tuum ne auferas à me. Si quis nos offende
rit ſeruulorum, auertere ab eo vultus ſolemus. Plerique au- B
tem diuitum amandare conſueuerunt mãcipia ſua, & per agel-
lulos relegare. & hæc pœna grauior æſtimatur. Denique ſo-
lent magis ſe offerre verberibus. Si apud homines hoc gra-
ue ducitur, quanto magis apud dominum deum noſtrum?
Quaſi non hinc dolor parricidalis, reprimendus quidem ſi
qua cum pietas tentare potuiſſet, eruperit, quod faciem ſuã
deus à Cain muneribus auertit, reſpexit autem ſuper mune-
Gene. 4. ra Abel. Itaque tacito vultu alterum innocentem pronon-
ciauit, alterum peccatorem. Ergo quaſi vltimus ſeruus hu-
miliat ſe: & quaſi in peccato deprehẽſus, & offenſæ reus, ob-
ſecrat vt flagelletur poti⁹, quàm proiiciatur à facie domini.
Quomodo proiiciat deus à facie ſua, audi dicentem: Tollite
Mat. 25. illum in tenebras exteriores, ibi erit fletus & ſtridor dẽtiũ.
Qui non emẽdatur à facie eius, in tenebris conſtituitur. Id-
Pſalm. 26. eo iuſtus ne tenebras patiatur, ait: Vultum tuum domine re-
Pſal. 108. quiram. Vbi enim domini vultus, ibi lumen eſt, ſicut ſcriptũ
eſt: Faciem tuam illumina ſuper ſeruum tuum. Denique vbi
primum intuitus Petrum vidit, & illuminauit. Grande igi-
tur ſupplicium proiici à facie dei. Proiectus eſt Adam de pa
Gene. 3. radiſo, nec immerito, ipſe enim antè ſe abſcondeȓat à facie C
Gene. 4. dei. Exiuit & Cain à facie dei, non ſolũ poſt parricidale cõ-
miſſum, ſed etiam poſtquàm deum putauit eſſe fallendum,
vt crimen negaret. Peccator igitur excluditur à facie dei, iu
ſtus autem dicit: Ecce ego. Denique ipſe Dauid cũ videret
2. Reg. 24. interire populum, ſemetipſum obtulit, dicens: Ego ſum, ego
peccaui, & ego paſtor male feci. & ſic ira domini mitigata
eſt, & venia donata. Simul oſtendit quia ſancti permanent,
criminoſi proiiciuntur. Ideoq; ſeruanda eſt nobis gratia ſpi
ritalis, ne propter peccata noſtra auferatur à nobis. Non enĩ
proiicitur in quo ſpiritus ſanctus eſt, ſed inoffenſo muneris
ſui fructu ſtudet ſe domino ſemper offerre, ſicut ille qui di-
Ioan. 6. centi domino, Nunquid & vos vultis diſcedere? reſpondit:
Ad quẽ ibimus? Verba vitæ æternæ habes, & nos credimus.
Simul illud conſiderandum, quia non auſertur ſpiritus niſi
domini voluntate, ſicut non datur niſi domini voluntate.
Qui vtrique cum datur, non quaſi coactus operatur, ſed pro
ſua voluntate diuiditur, ſicut ſcriptum eſt dicẽte Apoſtolo:
1. Corin. 12. Hæc autem omnia operatur vnus atque idem ſpiritus, diui- D
dens ſingulis prout vult. Cum igitur non auferatur niſi do-
mini voluntate, apparet quia vna trinitatis voluntas eſt.

De lætitia ſalutaris, quæ redditur naturæ rationabili. Et quis dicatur ſpiritus principalis. Cap. XV.

REdde mihi lætitiam ſalutaris tui, & ſpiritu princi-
pali confirma me. Cui debetur & redditur? Red-
Gala. 5. ditur rationabili naturæ lætitia ſalutaris. Lætitia
autem & gaudium fructus eſt ſpiritus. Firmamen
tum quoque noſtrum ſpiritus principalis eſt. Deniq; is qui
principali confirmatur ſpiritu, non eſt obnoxius ſeruituti,
neſcit ſeruire peccato, neſcit fluitare, neſcit errare, nec ſtu-
dio nutat incertus, ſed firmatus in petra ſolido ſtabilitur ve
ſtigio. Quem putamus dici ſpiritum principalem? Plerique
ſpiritum rectum ad dominum referunt Ieſum, qui peccatũ
mundi abſtulit, & omne hominum genus ſui ſanguinis effu-
ſione renouauit: & iden dictum eſt, Spiritum rectum inno-
ua in viſceribus meis. Spiritum autẽ ſanctum, de quo dicit,
Et ſpiritum ſanctum tuum ne auferas à me, ſpiritum intel-
A ligunt veritatis: ſpiritum vero principalem deum patrẽ ar-
bitrantur. Quàm moraliter autem ait: Ne proiicias me à fa-
cie tua. Fideliter timet auferri ſibi quam acceperat gratiam.
Ideoque alibi ait: Oculi mei ſemper ad dominum. Et in po- Pſalm. 24.
ſterioribus: Ecce ſicut oculi ſeruorum in manibus domino- Pſal. 122.
rum ſuorum, & ſicut oculi ancillæ in manibus dominæ ſuæ,
ita oculi noſtri ad dominum deum noſtrum, donec miſerea-
tur nobis. Certè hic eſt ſpiritus, author & princeps, qui re-
gat mentem, confirmet affectum, quo velit trahat, in ſupe-
riorem vitam dirigat. Sunt & qui acceperint ſpiritum homi
nis, qui in ipſo eſt. Iden ait Apoſtolus: Quis enim ſcit homi- 1. Cor. 2.
num quæ hominis ſunt, niſi ſpiritus qui in ipſo eſt? Qui po-
teſt ſcire omnia, quem hominis occulta nõ fallunt, poteſt in
homine habere principatum.

B *Quod ille magnus ſit fidei zelator, qui correctus à peccatis docet etiam iniquos ut ſe conuertant. Et quid ſit liberari à ſanguinibus.* Caput XVI.

DOcebo iniquos vias tuas, & impij ad te conuerten- Pſalm. 50.
tur. Ille præcipuus eſt gubernator, qui ſcopuloſo
in littore nauim gubernat. Ille doctor bonus, qui
duriora acuit ingenia ad eruditionis profectum.
Ille bellator egregius, dux mirabilis, qui timidiores accen-
dit in prælium, & exploratis locorum fulcit ingeniis, vt in-
firma virium commoda ſtationis opportunitate compenſet.
Ille ſimiliter magnus etiam fidei zelator, qui iniquos docet.
Vnde pulchrè ait: Docebo iniquos. Non dixit: Docebo
iuſtos. nouerunt enim iuſti vias domini, ſed iniquos in-
quit docebo. Denique author prudentiæ & magiſter om- Matth. 9.
nium dicit: Non veni iuſtos vocare, ſed peccatores. Et me-
dicus ille cœleſtis, Non opus eſt ſanis, inquit, medicus, ſed
infirmis. Siue igitur ex perſona illius qui gentes vocauit, ſi-
ue ex ſua, bene poſuit: Docebo iniquos vias tuas, quia com-
mutare vitioſos affectus poteſt, propoſitúmque conuer-
tere doctrina cœleſtis: & operatio diuina ſacrilegis pe-
ctoribus ſtudia pietatis infundere, vt hi qui ſine lege viue-
C bant, conuertantur ad dominum. Verum qui ante aurrte-
bantur, regalis quoque exemplo pœnitentiæ, qui iniquita-
tes & acerba exercent flagitia, corrigantur: & fide atque o-
pere conuerſi, doctrinæ remedium ſalutaris accipiant, in-
grediantur domini vias, in quibus nullos erroris anfractus,
nulla diuerticula præcipitis prolapſionis offendant. Sicut e-
nim bonæ vitæ ſpecimen & virtutis exẽplar in iis viris eſt,
qui inoffenſa vitæ ſuæ tẽpora percurrerint, ita qui anteactis
renunciantes flagitiis vel incredulitatis erroribus emenda-
uerint curſum poſterioris ætatis, bis ad imitandum propoſi-
ti ſunt qui vel opere vel cogitatione labuntur. Sequitur: Li-
bera me de ſanguinibus deus deus ſalutis meæ. Et ad Vriæ
mortem poteſt referri, quod mandatæ necis eius conſcius,
veniam tanti poſcat admiſſi. Et quanuis rex legibus abſolu-
tus, ſuæ tamen reus ſit conſcientiæ. Quibus vinculis ſe eno-
dari deſiderans, diuinum ſibi precatur auxilium, vt ab omni
criminis perpetrati labe mundetur. Et reuera cum mitis &
eruditè manſuetus egregia ſemper dederit ſanctus Propheta
D ſuæ manſuetudinis & pietatis inſignia, ita vt aduerſariis ſuis
frequenter ignouerit, atque ab eorum nece putauerit abſti-
nendum, non eſt mirum quod tam grauiter doleat fundendi
ſanguinis innoxij ſibi obrepſiſſe peccatum. Iden liberari ſe
à ſanguinibus, hoc eſt à peccatis mortalibus poſtulauit. Lau
dauit dominum deum ſuum, iuſtitiam domini prædicauit.
Ideoque addidit: Exultauit lingua mea iuſtitiam tuam.

Quod os peccatoris deus claudat, ne loquatur iuſtitias eius: illius autem labia aperiat, qui accepit verbũ in apertione oris ſui. Et quale ſacrificium deus eligat. Qui etiam dicantur muri Hieruſalem, & quid ſit ſacrificium iuſtitiæ. Caput XVII.

DOmine labia mea aperies, & os meum annunciabit
laudem tuam. Qui enim laudat dominum, ab ini-
micis ſuis erit ſaluus, vt ſcriptũ eſt. Et certè ſupra
dixerat in quadrageſimonono pſalmo: Peccatori
autẽ dixit deus, quare tu enarras iuſtitias meas? Cũ ergo per
os ſuum dixerit quod peccatorem prohibuerit deus ſuas e-
narrare

A narrare iuſtitias, vtique ipſe enarrando iuſtitiam dei, declarauit commiſſum hoc nequaquam ſibi imputatum eſſe peccatum. Et addidit: Labia mea aperies, & os meum annunciabit laudem tuã. Os peccatoris deus claudit, ne loquatur iuſtitias dei: iuſti aperit vt loquatur. Cuius ergo labia aperit, hunc peccati abſoluit reatu. Illius autem aperit labra dominus, qui accipit verbum in apertione oris ſui. Vnde & Apoſtolus petit ſe adiuuari orationibus plebis, vt aperiatur ſibi oſtium verbi ad loquendum myſterium Chriſti. Linguam vero pro ſermone accipimus eius qui exultat in dei laudibus. Vnde & illud ſic æſtimatur: Lingua mea calamus ſcribę velociter ſcribentis, ſermo infuſus Prophetæ. Quod ſi ex perſona Chriſti dictum accipim⁹, vide ne ſcriba ſit velociter ſcribens verbum dei, quod animæ viſcera percurrat & penetret, & inſcribat in ea vel naturæ dona vel gratiæ. Lingua autẽ ſit ſanctum illud ornatum corpus ex virgine, quo vacuata ſunt venena ſerpentis, & euangelij opera toto orbe celebranda decurſa ſunt. Accedit ad euacuãdum peccatum, quod humilitatem ſuſcepit. Contriuit cor ſuum, quod B magis ſacrificium domini elegit quàm holocauſta pro peccatis, quæ ſecundum legem offerri ſolebãt. Denique ſupra ait: Holocauſta & pro peccato non poſtulaſti, tunc dixi: Ecce venio. id eſt, non rapinam arbitratus eſſe me æqualem deo venio formam ſerui accipiens: venio in ſpecie ſuſceptionis humanæ, in veritate crucis mortis humilitate obedientiam probaturus, vt inobedientia deleatur. Merito ergo & hic dicit: Quoniam ſi voluiſſes ſacrificium, dediſſem vtique, holocauſtis non delectaberis. Sacrificium deo ſpiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum deus non ſpernit. Et ſicut ſupra dixi, certum eſt myſterio conuenire quod ipſe dominus Ieſus videtur hic quoq; ex ſua perſona loqui, qui ſuperius illud perſonæ ſuæ euidenti teſtificatione deprompſit. Ipſe enim verus Dauid manu fortis, verus, humilis, atque manſuetus, primus & nouiſſimus: æternitate primus, humilitate vltimus: per cuius obedientiam humani generis culpa deleta, refuſa iuſtitia eſt. Ipſe inquam Ieſus vmbræ finis & legis, aduenit humilitatis magiſter, docere ſuperbos ſen- C ſu, & tumore cordis inflatos, ad mãſuetudinẽ & ſimplicitatem eſſe migrandum. Quomodo igitur in typo eius myſterij peccatum imputari poteſt, cum in ipſo myſterio ſit remiſſio peccatorum? niſi forte ideo Dauid iniquitatem ſuam, peccatúmque confeſſus eſt eius admiſſi, vt & ipſe ad remiſſionem peccati, & gratiam myſterij pertineret. Nam quid ſibi vult quod vir peccatum ſuum confitens, de Sion & Hieruſalem pſallit, dicens: Bene fac domine in bona voluntate tua Sion, & ædificentur muri Hieruſalem? niſi quia accelerari ei placet eccleſiæ congregationẽ per vocationem gentium: quæ non ancillæ filij, ſed liberæ Hieruſalem illius quę in cœlo eſt, fidei ſuę proſapiam toto orbe diffunderet, & ſpiritalium ſepta murorum doctrinæ apoſtolicæ fundaret aſſertione. Muri itáque Hieruſalem fidei propugnacula, diſputationum munimenta, virtutum culmina ſunt. Muri Hieruſalem eccleſiarum conuentus ſunt toto orbe fundati. Eccleſia enim dicit: Ego murus, & vbera mea turris. Et bene muri Hieruſalem eccleſiarum conuenticula, quoniam D quiſquis bona fide atque opere ingreditur eccleſiam, fit ſupernæ illius ciuis & incola ciuitatis quæ deſcendit de cœlo. Hos muros lapidũ ædificat ſtructura viuẽtiũ. Vides igitur quòd Hieruſalem veram & Sion dixit, cum dixerit: In voluntate tua Hieruſalem & Sion. Tunc acceptabis ſacrificium iuſtitiæ. hoc eſt ſacrificium corporis Chriſti, qui ait cum de propria paſſione loqueretur: Aperite mihi portas iuſtitiæ & ingreſſus in eas confitebor domino. Et in euangelio ait ad Ioannem: Sine modo. ſic enim oportet nos implere omnẽ iuſtitiam. Et infra: Beati qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam. Iuſtitia Chriſtus eſt. Sacrificium ergo Chriſti acceptabile futurum patri aſſerit. Hoc eſt ergo de quo & ſupra ait: Sacrificate ſacrificium iuſtitiæ, & ſperate in domino. hęc eſt iuſtitia ſpiritalis, oblatio & holocauſtũ feruentis deuotionis, & infuſionis ſpiritus ſancti, quod dicit futurum, cum ad illud ſpiritale domini altare cœperint admo-

Coloſ. 4. Pſalm. 44. Pſal. 39. Philip. 2. Pſalm. 50. Ibidem. Cantico. 8. Pſal. 50. Pſal. 117. Matth. 3 Ibidem. 5. Pſal. 4.

A neri animæ credentium, quæ renunciantes voluptatibus atque delicijs, tanquam aratrum in viſceribus ſuis ducant, vt fructus poſſint ferre piæ culturæ. Vel certe ita, cum benedixeris eccleſiam ex gentibus acquiſitam, & ſpiritale ſacrificium iuſtitiæ cœperit frequentari, tunc & martyres ſancti, qui ſuum pro Chriſto corpus obtulerunt exarandũ, tanquam vituli ſacris altaribus offerentur, ſicut in Apocalypſi Ioannis ſcriptum inuenimus, quia ſub altari erant animæ eorum qui pro domini Ieſu nomine corpora ſua obtulerunt martyrio, vt Chriſti ſibi gratiam mercarentur: cui eſt honor & gloria, laus perpetua cum deo patre & ſpiritu ſancto à ſeculis & nunc & ſemper & in omnia ſecula ſeculorum. Amen. Apoca. 6.

F I N I S.

ILLVSTRISSIMO PRINCIPI GVILHELmo *duci Cliuenſi, Iuliacenſi, Montenſi, Comiti Marchiæ, & in Rauenſpurg &c. Eraſmus Roterodamus* S. D.

B VOs in opacis ſaltib⁹ clariſſime princeps, nos in vetuſtis bibliothecis venari ſolemus, in quibus nuper nacti ſumus duos libellos, titulo quidẽ diuum Ambroſium autorem præferentes, ſed ipſa phraſi Ambroſianæ dictionis æmulum, verum ita feliciter æmulum, vt dotibus aliquot præcurrat. Nam & explicat dilucidius, & minus à re digreditur, nec apte pariter ac denſe citandis ſcripturarum teſtimonijs, nec pietate ſentẽtiarum, nec alluſionum gratia, nec aculeorum acrimonia, Ambroſio tot ſuſpiciendo nominibus inferior, mea quidem ſententia. Huius arbitror eſſe libellos duos, quos habémus Ambroſij titulo de vocatione gentium. O nos felices, ſi theologi, quorum bona pars nunc ſophiſticis C argutationibus inſeneſcit, huiuſmodi progymnaſmatis, in adytis arcanarum literarũ ad Eccleſiaſticas conciones exercerentur. Sic enim nemo loqui poteſt, niſi qui ſcripturas diuinas omnes penitus excuſſerit, imbiberit, concoxerit, tantóque vſu contractarit, vt in naturam abiiſſe videantur. Habes ornatiſſime princeps duos Heroas, eximiæ pietatis exempla, quorum alterum deus in graue crimen prolabi paſſus eſt, vt in eo cunctis quidem hominibus, ſed præcipue principibus oſtenderet pœnitentiæ remedium: alterum facultatibus vniuerſis exutum, liberis ac nepotibus orbatum, diris etiam corporis vlceribus excruciari paſſus eſt, vt in hoc ederet omnibus inuictæ tolerantiæ formam. Grauior erat Dauidis calamitas, quàm Iobi. Hic enim externis tantum ſpoliatus eſt, incolumi poſſeſſione omnium optima, bona mente. At is qui ab amore nu- D minis excidit, plus iacturæ fecit q̃ ſi mũdũ in vniuerſum vnà cum vita corporis amitteret. Proinde Dauid tam miſere, tã ſine fine plorans, nos admonet, quàm aduigilandũ ſit, ne quid huius poſſeſſionis nobis pereat. Iobus gratias agens, docet hominem, nec in ſumma rerũ proſperitate tollendos animos, nec in quamlibet grauibus fortunæ procellis exanimari oportere, modo hoc ſit incolume, quod vnum beat hominẽ, nec nobis niſi noſtro vitio poteſt eripi. Confido futurum, vt Chriſto tuam eximiam indolem moderante, nec in Dauidis lachrymas, nec in Iobi calamitatem incidas: expedit tamen ſapientis animum ad omnes caſus qui poſſunt homini accidere, præmunitum atque inſtructum eſſe. Bene vale. Datum apud Friburgum Briſgoiæ. Kalendis Iulijs. Anno M. D. XXIX.

Diui

DIVI AMBROSII LIBER DE *Apologia Dauid.*

FOrtaſſe plerosque pſalmi titulus offenderit, quem audiſtis legi: quod venit ad Dauid Nathã propheta, cũ intrauit ad Bethſabee: ſimúlq; etiam nõ mediocrem ſcrupulum mouere potuit imperitis, euangelij lectio quæ decurſa eſt, in quo aduertiſtis adulteram Chriſto oblatam, eandémque ſine damnatione dimiſſam. Nam profectò ſi quis ea auribus accipiat ocioſis, incentiuum erroris incurrit, cum legerit ſancti viri adulterium, & adulteræ abſolutionem: humano propemodum diuinóque lapſus exemplo, quod & homo putauerit adulterium eſſe faciendum, & deus cenſuerit adulterium non eſſe damnãdum. Lubrica igitur ad lapſum, via vel veniæ, vel concupiſcentiæ. Accedit illud, quod ipſas faces iuuenilis laſciuiæ videtur accẽdere: quia adulteriũ ſuum non erubuerit, non celauerit, ſed quadam diuini carminis prædicatione vulgarit.

B

Quid ergo tam impudens, tam improuidus ſanctus Dauid fuit, vt ipſe ſuum cãtaret opprobrium: maxime cum ipſe in alio quoque qui hodie decurſus eſt pſalmus, dixerit: Vſquequo peccatores domine, vſquequo peccatores gloriabũtur? Alios de peccato gloriari prohibet, & ipſe etiam ſacrato carmine gloriatur? Quomodo iſta diſtinguimus? Eſto tamen, Dauid petulanter errauit. Nunquid & Chriſtus errauit, vt putemus eum non rectum habuiſſe iudiciũ? Bene ergo quaſi ad eos Dauid hodie prophetauit dicẽs: Intelligite inſipientes, & ſtulti aliquando ſapite. Quomodo enim Chriſtus potuit errare? Fas non eſt, vt hoc veniat in ſenſus noſtros. Qui plantauit aurem, non audit? aut qui finxit oculum, non conſiderat? Qui corripit gentes, non arguet, qui docet hominem ſcientiam? Chriſtus ergo interrogare culpam, & accuſationem iuſtam audire neſciuit? Chriſtus petulaotiam potuit approbare? Chriſtus qui corripit gentes, arguendam adulteram non putauit? Chriſtus qui nouit vniuſcuiuſque cordis interna, & ſcientiã docet legis: aut falli potuit errato, aut contra legis ſeriem iudicare?

C

Et quomodo ipſe dixit: Non veni legem ſoluere, ſed adimplere? Chriſtus qui condemnat occulta, potuit diſſimulare vulgata? Chriſtus qui fecit tempora, poteſt neſcire tempora? Qui nouit cogitationes hominum vanas, non nouit etiam ctiminoſas? Et ideo ſatis illi reſponſum ſit, qui cum creatorem negare non poſſint, negant tamen potentiã creatoris: qui cum ſapientiam fateantur, inſipientiam aſſerunt obiiciendo ei imprudentiam futurorum. De quo poſſemus latius dicere, ſed alius propoſitus nobis videtur eſſe reatus: & licet diuerſarum series decurſa ſit lectionum, in eandem tamen aſſertionẽ proficiunt, & maxime pſalmi titulus & euangelica lectio. Sed quamuis conueniat vna aſſertio, tamen iuxta ordinem lectionum ſit ordo tractatus: & ideò de titulo pſalmi prius tractandum videtur. Propoſita eſt hiſtoria, quæ adulterium habeat & homicidium. Nam ita repetimus in libro ſcriptum eſſe Regnorum: quia Dauid rex, cum deambularet in domo ſua, lauantem ſe Vri vidit vxorem, amauítque illico, & iuſſit accerſiri. Deinde virum eius innocentem (vt ſcriptura inducit) bellatoribus obiici iuſſit a-

D

cerrimis, vt vi opprimeretur hoſtili. Hæc facta ſunt: nec negantur. Quomodo igitur defenduntur? Bene admonet euangelica lectio, etiam cum peccatum appareat ſubreptum, tamen debere eſſe iudicis iudicium: ac memorem vnumquemque eſſe oportere ſuæ conditionis & meriti. Sæpe enim etiam & in iudicando maius iudicium eſt, quàm peccati ipſius de quo fuerit iudicatum. Nam ſi præſcriptum eſt à quibuſdam ſapientibus mundi, vt iudicando caueatur, ne maior pœna quàm culpa ſit, ídque ſeruatur: quanto magis id ſeruandum videtur, vt vnuſquiſque de alio iudicaturus, de ſeipſo prius iudicet, nec minora in alio errata cõdemnet, cũ ipſe grauiora commiſerit? Quis es igitur tu, qui Dauid ſanctum virum iudicas? Gentili dico, Iudæo dico, Chriſtiano dico. & ideo tripertito mihi diſtinguendus eſſe videtur tractatus, vnus aduerſus Gentiles, alius aduerſus Iudæos, ter-

A

tius apud Chriſtianos. Primus ergo aduerſus Gentiles mihi ſermo eſt, qui plerunque obiectare conſueuerunt: Ecce quomodo Chriſtiani innocentiam ſequuntur, fidem præferunt, religionem venerantur, caſtitatem docent, quorum principes & adulteria feciſſe produntur. Ipſe Dauid de cuius genere (vt dicitis, inquit) naſci Chriſtus ſe elegit, ipſe & homicidia ſua & adulteria decantauit. Et quales poſſunt eſſe diſcipuli, quorum tales magiſtri ſunt? Quid igitur? Negamus factum, an repudiamus magiſtrum? Nihil horum. Sed qui ſpeciem obiicit, communitatem conſideret. Species facti eſt: communitas naturę. Nihil ergo mirum, ſi intra generalitatem ſpecies eſt. Agnoſco enim hominem fuiſſe Dauid, & nihil mirum: agnoſco commune vt homo peccet. Nec enim noua infirmitas conditionis humanæ, magíſque mirum videtur ſi homo peccato careat, quàm ſi peccatum iniquitas fecit. Igitur peccat ſanctus Dauid. Nullo ambiguo vos tenebo: fecit adulterium, cõmentus eſt homicidium, & commentus eſt & peregit. Peccauit, quod ſolent reges: ſed pœnitentiam geſſit & fleuit, quod non ſolent reges. Rogauit veniam, non arrogans poteſtatis: ſed infirmitatis ſuæ con-

B

ſcius, proſtratus in terram cilicio ſe operuit, oblit' imperij, & memor culpæ. Quem mihi tu huiuſcemodi reperias virum, qui in poteſtate conſtitutus non magis peccata ſua diligat, culpã prædicet, crimina defendat: qui putet ſibi quod non decet non licere, qui ſe legibus obſtringat ſuis: & quod per iuſtitiam nõ licet, nec per poteſtatem licere cognoſcat? Non enim ſoluet poteſtas iuſtitiã, ſed iuſtitia poteſtatẽ. Nec legib' rex ſolutus eſt: ſed ſi peccat, leges ſuo ſoluet exẽplo. An fieri poteſt, vt qui de aliis iudicat, ſuo ipſe ſit liber iudicio: & in ſe ſuſcipiat, in quo alios adſtringit? Bonus ergo Dauid: & multo admirabilior qui poteſtatem vicit, q̃ qui amorem. Caſtitas enim corpori nonnunquam defertur, frequentet errori: poteſtas deo ſubditur, & facilius reperias qui ſe in amore cohibeat, quàm in poteſtate moderetur. Non ergo ignoſcis quod minus eſt, in quo maiora miraris? Lubrica in omnibus hominibus, & prona natura peccãdi: lubrica etiam in bonis moribus licentia poteſtatis, & oblatio facultatis.

Nõ enim diſtat ira regis ab ira leonis: ſed qui ſtimulat illum & admiſcetur, peccat in animam ſuam. Caue ergo ne ſtimu-

C

let aliquis poteſtatem, ne caſſib' anima irretita, corporis vitium non poſſit exuere. Non ergo mirum, ſi etiam Dauid ſpecie lapſus eſt poteſtatis, ſed multo amplius admirandum, quod ſidei contemplatione reuocatur. Videtis igitur quod poteſtas hæc ſecularis frequenter nihil proſit, & plerunque obſit. Sæpe enim culpæ exitus, in authoritatem eſt poteſtatis. Noli igitur tu quicunque es rex, de potentia & facultate præſumere. Cor enim regis in manu domini. Noli tibi de populorum ſubiectione blandiri, quia non ſaluabitur rex per multitudinem virtutis ſuæ: nec gigas ſaluus erit in multitudine virtutis ſuæ. Non enim in altis tabernaculorum faſtigiis precioſóque tectorum culmine: ſed ſuper timentibus eum beneplacitum eſt domino, & in eis qui ſperant ſuper miſericordia eius. Lubricã igitur videmus ad vitia poteſtatem, nec tamen ſemper inflexam dixerim: quoniã regali poteſtate ſublimem & Dauid legimus cultus auxiſſe diuinos, & Salomonem templum deo conſecraſſe. Nunc illud quod perſtrinximus afferamus, faculeatem imperandi incentiuum

D

eſſe peccandi: & ſecundum hiſtoriæ ſeriem proſequamur. Non adulteraſſet Dauid alieni ius thori, & fœderati pacta coniugij, niſi nudam & lauantem mulierem de domus ſuæ interioribus vidiſſet. Et ideo bene ſcriptum eſt: Non intendas in mulieris ſpeciem: & non cõcupiſcas mulierem. Ait alibi: Ad omnes irreuerentes oculos caue: nihil de continentia tua & virtute præſumas. Etenim fornicatio mulieris in extollentia oculorum, & in palpebris illius agnoſcetur: & ideo cauſam primo peccati fuge. Nemo enim diu fortis eſt. Neque fragili tantum, ſed omni homini dicitur non te vincat concupiſcentia formæ: ſi non vis vinci, non congrediare peccatis, nec de te vitia coronẽtur: neq; capiaris oculis, neq; abripiaris palpebris. Vilis tibi mulier videtur ad precium, ſed ad vitium appetibilis eſt: quia mulier virorum precioſas animas capit. Difficile eſt itaque, vt quiſquam libidinis irretitus illecebris immunis euadat. Nec mea tantum hoc

ſententia

ſentẽtia difficile iudicatur: ſed etiam ſancti Salomonis pro- A uerbiis impoſſibile iudicatum eſt, qui ſuo ductus exemplo ait: Ligauit quis ignem in ſinu, veſtimenta autem non comburet? vel ambulauit quis ſuper carbones ignis, pedes autem non comburet? Caue ergo & tu, ne intra ſinum tuæ mentis ignem libidinis & amorem accendas: ne corporeum veſtimentum illo animi conſumatur incendio, ac perpetuitatem reſurrectionis amittas: vel certe veſtigium tuæ mentis vratur, ſi per libidinum faces tibi putaueris eſſe gradiendum. Nam qui vritur corde: comburitur corpore. Omnibus igitur modis, laſciuæ mulieris vitandus occurſus eſt. Et ideo prudentiam diſcipulã adquire tibi, inquit, vt te cuſtodiat ab vxore aliena & fornicaria: ne te laqueis labiorum ſuorum teneat obligatum, & criniculis erroris inuoluat. Itaque vnde debeas cauere meretricem, propheta te docuit: vt à feneſtra caueas eius ingreſſus. A feneſtra enim domos ſuæ intrat. Feneſtra eius, eſt oculus: & ideo ad omnes irreuerentes oculos caue, ne per feneſtram introeat amor, libido pene- B tret. Etenim mulier fornicaria inlicit viſu amatorem: & niſi petulantem obtutum mentis animique compeſcas, mors ingreditur per feneſtram. Non eſt deſidioſa petulantia meretricis, non ocioſa laſciuia: quæ facit iuuenum volare corda, vt propriæ mẽtis nequeant tenere cõſtantiam: & huc atque illuc feruido amore rapiantur. Caue ergo huiuſcemodi mulierem quæ pedibus non quieſcit, foris errat, inſidiatur per angulos, oculis ligat, verbis inlicit, inſtitis lectum intexit ſuum, & tapetis ab Aegypto ſtratis. Neque enim de cogitatione diuina, ſed de ſeculari illecebra aſſumit ornatum: quæ merito virum ſuum dicit abſentem, quoniam non poteſt adultera omnis Chriſtum habere præſentem. Vides igitur quantis retibus etiam ſanctorum corda capiantur: & ideo ne mireris ſi etiam ſanctus Dauid captus eſt, vir quidem magnus, & qui allophylum immanem corpore, armis quoque bellicis inhorrentem, fide vicerit: ſed vtinam ſe ipſe viciſſet, vtinam ſicut illum aduerſarium ſtrauit, ſic potuiſſet interiorẽ aduerſarium ſuum ſternere ac ſuperare. Grauior C eſt pugna eius qui intus: quàm illius qui foris dimicat. Sed quid de ſolo Dauid loquor? Acceſſamus etiam alios ad tractatum huiuſmodi, ne imbecillitatem Dauid magis, vnius ſcilicet hominis, putemus, quàm corporeę conditionis fuiſſe infirmitatem. Sampſon validus & fortis, leonem ſuffocauit: ſed amorem ſuum ſuffocare non potuit. Vincula ſoluit hoſtiũ: ſed ſuarum nõ ſoluit nexus cupiditatum. Meſſes incendit alienas: & vnius ipſe mulieris accenſus igniculo, meſſem ſuæ virtutis amiſit. Salomõ templum deo condidit: ſed vtinã corporis ſui templũ ipſe ſeruaſſet. Verum ad ipſum à quo diſceſſit reuertatur oratio. Triumphauit Dauid in decem milibus, ſed errauit in viginti & amplius milib': & quia errauit, hominem ſe eſſe cognouit, confeſſus eſt culpam, veniam deprecatus eſt, dicens ad dominum: Domine ne in ira tua arguas me, neque in furore tuo corripias me. Miſerere mei domine, quoniam infirmus ſum. Si Dauid infirmus, tu fortis es? Si Salomon lapſus eſt, tu immobilis? Si Paulus primus peccatorum, tu potes primus eſſe ſanctorum? Ergo ſi errauerunt iuſti, errauerũt tanquam homines: ſed peccatum D ſuum tanquam iuſti agnouerunt. Si iuſti pœnæ attrocioris exceperunt ſententiam, tu quemadmodum tibi ſpem impunitatis proponis, cum ſcriptura dicat: Si iuſtus vix ſaluus fit, peccator & impius vbi parebit? Aduertitis ergo filij, quàm plerunque etiam bonum propoſitum ſubruat cauſa mœchandi: & ideo cauſas ipſas primo fugere & vitare debetis. Non vis amore capi, noli in ſpeciem mulieris intẽdere: quia oculi tui cum viderint alienam, os tuum loquitur peruerſa, & iaces tanquam in corde maris, & ſicut gubernator in magno turbine. Magnam enim faciunt tempeſtatem multitudines cupiditatum: quæ velut in quodam freto corporis nauigantem hinc atque inde perturbant, vt gubernator ſui, animus eſſe nõ poſſit, die ac nocte caliginem amoris ignorans. Oculis igitur excitatur libido, ſed ebrietate ſuccenditur. Omnis enim ebrioſus & fornicator, pauper fiet. Nec tibi de potentia blandiaris potandi. Noe ebriatus eſt, & qui non inebriatus eſt diluuio, inebriatus eſt vino. Sed ille naturam vini ignorabat (non enim ante potauerat) tu in illo didiciſti ca- A uere quid debeas. Loth per ſomnum deceptus eſt: & tu ſi nõ vis decipi, ſomnum mentis tuæ diſcute, ne ebrio illudat filius, aut filia dormienti. Non pietas illic, ſed ebrietas ridetur: nec pater illic, ſed dormiens circunſcribitur. Vis nõ aduri, noli ad ignem accedere. Vis non præcipitari? Nutantia fuge, prærupta euita, caue caduca, declina labantia. Vides igitur in illis qui iuſti eſſe meruerunt, non alteram fuiſſe naturam, ſed alteram diſciplinam. Poſt primi hominis lapſum, iuſtámque ſententiam, cum in vno carnis damnatus ſit appetitus, vitium traxit conditio, infecit culpa naturam, ſed naturæ ipſius vitium, fides temperauit, & deuotionis intentio mitigauit offenſam. Conuertimini igitur ad dominum gẽtes, ſcitote quoniam dominus ipſe eſt deus: ipſe fecit nos, & non ipſi nos. Scitote quoniam caro ſumus & puluis. Relinquamus ergo quæ fecimus: & ipſum noſtri veneremur authorẽ, qui vitam dedit, peccata donauit: qui ſolus poteſt dicere, ego ſum, ego ſum, qui deleo iniquitates veſtras, & memor non ero. Magnus plane & miſericors deus: qui benefi- B ciũ confert, nec beneficij munus exprobrat. Miramini quod Dauid regem fecit, victorémq; multarum gentium? Sic ſeruulos ſuos conſueuit euehere. Non auarus munerum, nec beneficij parcus, nec gratiæ anguſtus & frugi: ſed opulentæ largitatis, quos redemit à peccato, auget in præmio. Hæc aduerſum Gẽtiles. Sed quoniam tripertitam diuiſionem tractatus huius polliciti ſumus, vnam aduerſus Gentiles, aliam aduerſus Iudæos, tertiam apud eccleſiam: nunc contra Iudæos videtur eſſe tractandum. Aduerſus Iudæos quid igitur nobis propſitum ſit recenſeamus. Titulus inquit pſalmi, Dauid intellectus, cum venit ad eum Nathã propheta: cum intrauit ad Bethſabee. Nempe hiſtoria hæc & adulterum Dauid inducit & homicidam, & hunc vos Iudæi dicitis eſſe dei filium: ſed deus virtutum eſt, non criminum. Et de hoc dicit deus pater: Thronus eius ſicut dies cœli. qui dolum fecerit, peccata non vicerit? & quomodo ſcriptum eſt: Nemo ſine peccato, niſi vnus deus? Si igitur nõ poteſt non eſſe de- C us qui dei filius eſt, vtique dei filius, arbiter iuſtitiæ, non eſt obnoxius culpæ. Qua autem opinione vel Dauid dei filium iudicatis, vel Salomonem putatis? An quia ſcriptũ eſt: Deus iudicium tuum regi da, & iuſticiã tuam filio regis? & quia titulus pſalmi, in Salomonem pſalmum ſeptuageſimum dicit eſſe compoſitum? Sed quem Salomonem dicat aduertite. Salomon enim pacificus eſt: hoc habet interpretatio. Pſalmus in eum dicitur, quem vere ſcimus eſſe pacis authorẽ. Quomodo autem Salomon pacificus? Non hoc Ioab ſanguis oſtendit, quem inter altaria templi iuſſit occidi: non Adoniæ pœna, quem affectatę affinitatis regiæ reum pertulit, nec matris obſecratione ab indignatione reuocatus. Quomodo autem in Salomonem Dauid filium exiſtimatis cõuenire quod ſcriptum eſt: quia permanebit cum ſole & ante lunam in ſecula ſeculorum, cum ille breuis vitæ adeptus vſuram, anguſtis terminis viuendi ſpacium tranſegerit? Quomodo autem de eo dicitur: Dominabitur à mari vſque ad mare, cum illa intra Syriam conſtitutus, hoc eſt intra vnius regionis prouinciam, circunſcriptos fines habuerit imperij: ſolus autem D Chriſtus vſque in orbis terminos ſuum propagarit imperium? Solus enim iſte eſt, de quo bene pſalmi ſeries prophetauit, quia reges Arabum & Saba dona adducent, & adorabunt eum omnes reges terræ: omnes gentes ſeruient ei. Hũc enim nouimus gentibus vniuerſis & nationibus imperantẽ: in circunſcripto imperio, interminata poteſtate. Non ergo Salomon dei filius. Sed qua ratione eum dei filium putauiſtis? An quia ſapiens fuit? Sed hic ſapientiam poſtulauit: quam quia non habebat, orauit vt acciperet, & accepit. Chriſtus ipſe ſapientia eſt, naturaliter in vniuerſum habens quod in rebus humanis Salomõ accepit per gratiam. Denique quod accipitur ex tempore, in tempore poſſidetur. Salomon enim ſapientiam nec principio ſui habuit: nec in fine poſſedit. Neque enim habere ſe credidit quod popoſcit: & poſtea auerſus à dei cultu, non quaſi ſapiens, ſed quaſi inſipiens lapſus eſt, vt offenderet. Offendit intantum, vt etiam quod meruerat amitteret. Cur igitur hunc dei filium crediditis? An quia templum deo cõdidit? Sed hinc dominum & deum non eſſe credere debuiſtis, quia ſcriptum eſt: Niſi dominus ædifica-

ædificauerit ſibi domum, in vanũ laborauerũt qui ędificant A
eam. In vanum laborauit, qui ædificauit id templum, quod
ſubiectus ignis exuſſit. An quia Dauid patri ipſius dictũ eſt:
Non tu ædificabis mihi domum: ſed cum tu dormieris, exci
tabo ſemen tuum poſt te? Verum ibi quoque templum, non
corporale non materiale promittitur (neque enim deus in
manufactis habitat) ſed templum eſt ſancta eccleſia, quæ v-
tique non humana ſed cœleſti virtute fundatur. Nam ſi prę-
ſtantioris licet, ſed humanæ tamen virtutis opera miremur,
multos huiuſcemodi reperiemus, quos cum Dauid & Salo-
mone cõparare poſſimus. Et ideo vbi operis æqualitas eſt,
non eſt excellentia poteſtatis. Nec plures poſſumus dicere
dei filios, cum vnũ dei filium legerimus: ſed non ex benefi
ciis ſuis quæ in parentes noſtros contulit, facienda eſt iniu-
ria dei filio. Multi enim præclari viri, ſed per vnum Ieſum
Naue ſtetit, inquit, ſol contra Gabaon. Videtis eum vltra
Dauid regis proceſſiſſe virtutẽ. Terrenis enim Dauid, non
ſyderibus imperauit. Videtis etiam ſolem miniſtrum eſſe
non dominũ, qui etiam voci ſeruierit humanæ. Stetit tamen: B
quia in Ieſu & typum futuri agnoſcebat, & nomen. Neque
enim in ſua virtute, Ieſu Naue, ſed in Chriſti myſterio cœle
ſtibus luminibus imperabat. Deſignatur enim dei filium in
hoc ſeculũ eſſe venturum: qui mundani luminis occiden-
tis & iam vergẽtis in tenebras, virtute diuina differret occa
ſum, lucem redderet, inueheret charitatem. Enoch quoque
raptus eſt ad cœlum, ſed tamen ille raptus eſt, hic regreſſus.
Raptus eſt ille, ne malitia mutaret cor eius: ipſam malitiam
ſeculi hic aboleuit. Helias curru atque equis aſcendit ad cœ
lum, Chriſtus autem deſcẽdit è cœlo: nec curru & equis, vt
ille cõſcendit: quia ille aliter nequiuit, hic autẽ, propria vir-
tute remeauit. Heliſæus in Iordanem leproſum lauare præ-
cepit, vt ab omni contagione mundaretur: hic in Iordanem
totum diluit mundum. Moſes ipſe cui crediti ſunt populi
Iudæorum, aquam diuiſit: & ille quidem diuiſit elementa,
quia non diuiſit potentiam trinitatis. Separauit moles aqua-
rum: quia patrem non ſeparauit à filio. Videtis quanti viri:
& qualium documenta operum dereliquerint. Quemadmo
dum igitur quos pares Dauid regi vel Salomoni virtute co C
gnoſcitis, conditione impares iudicatis, vt Salomonem Da-
uid filium putetis ad dei ſedere dexteram, præſertim cum
ipſe Dauid euidenter de quo dictum eſſet, expreſſerit? Ne-
que enim de filio ſuo diceret: Dixit dominus domino meo,
ſede ad dexteram meam. Quomodo enim filium ſuum do-
minum nominaret? Lex prohibet, repugnat religio, abhor-
ret fides: vt ad dexteram dei omnipotentis mortalem homi
nem loces. Alius eſt ille qui ſedet ad dexterã, qui corpus ſu-
ſcepit, non qui cœpit à corpore: qui ante luciferum geni-
tus eſt, id eſt ante omnium luminum claritatẽ: quoniam ipſe
creauit variorum luminum dignitates. Nam Salomõ vtique
poſt luciferum eſt, Salomon ſacerdos non fuit: & ideo dici
ei à domino omnipotente non potuit: Ex vtero ante lucife-
rum genui te. Dici ei nõ potuit: Tu es ſacerdos in æternum
ſecundum ordinem Melchiſedech: maxime cum illo tem-
pore quo Salomon fuit ſecundum ordinem Aaron, non ſe-
cundum ordinem Melchiſedech, fuerint ſacerdotes. Adhuc
enim ſacerdotes ſanguinem hircorum atque taurorum pro
peccatis plebis & erroribus, offerebant. Poſtea vero quàm D
Chriſtus aduenit, qui ſemetipſum pro ſalute obtulit mundi
(vt quos taurorum ſanguis lauare non poterat, Chriſti ſan-
guis ablueret) ſemetipſos cœperunt offerre pro hoſtiis ſa-
cerdotes: itaque vna quæſtione dominus noſter Ieſus Chri-
ſtus omnium hæreticorum ora ſepſit, ſacrilegia concluſit.
Non ſolum enim Iudæos, ſed etiam Photinianos & Arria-
nos, & Sabellianos hac redarguit quæſtione: & ideo nobis
(quoniam Iudæos deſeciſſe iam cernimus, & illam execra-
bilem perfidiam imminutam) iam de Arrianis qui non mul-
tum à Iudæis differũt, Photinianiſque & Sabellianis, aliqua
in iſtius quæſtionis tractatu perſtringenda ſunt. Taceat er-
go Photinus, qui Chriſtum Dauid filium, non dei dicit: &
taceat, damnatus voce cœleſti. Quomodo enim dicit Chri-
ſtum filium Dauid eſſe, cum ipſe Dauid dixerit in libro pſal
morum: Dixit dominus domino meo, ſede à dextris meis:
donec ponam inimicos tuos, ſcabellum pedum tuorum? Si

A Dauid, inquit, dominum illum vocat, quomodo filius eſt?
Non ergo Dauid filius, ſed dei filius Chriſt⁹. Taceat etiam
Sabellianus, cum leget dominum domino dixiſſe. Intelligat
non eundem & ipſum eſſe, cui dicit, & cui dicitur. Nec enim
ſibi pater dixit: Sede à dextris meis, nec ſibi dixit, Ponã in-
imicos tuos: & aliquando intelligant omnes, filium eſſe qui
à dextris ſedet: & hanc diſtinctionem inter patrem filiúm-
que cuſtodiant, vt ſit diſtinctio patris & filij: quod alius pa-
ter, alius filius: quia vna in ſede, vna maieſtate potiuntur, &
ſedent, non pro diſcerniculo dignitatis, nec pro ordine po-
teſtatis: ſed pro copula charitatis: in quo vnam patris & fi-
lij intelligant poteſtatem: in quo & Arrius conticeſcat, qui
contraria Sabellio erroris vrget veſtigia. Audiat dominum
domino dicere, audiat ad dexteram patris filium ſedere: &
deſinat de ſermone atque ordine hominum diuinitati face-
re quæſtionem. Nec argumentetur hic, quia pater dicit, ſe-
de: legimus enim & alibi, etiam ſine patris dicto, ſedere fi-
lium, ſicut ſcriptum eſt: Et ſedet ad dexteram dei. Et alibi:
B Amodo videbitis filium hominis ſedentem ad dexteram
dei. Ipſe eſt enim cui dicitur, ſede. Qui filius hominis nomi
natur, audit quaſi homo: ſedet quaſi dei filius. Quid hac po
teſt dici præcellentius poteſtate, quæ etiam carnem homi-
nis ad dexteram dei collocauit? & infirmum illud conditio-
nis humanæ (poſtquam tamen verbum caro factum eſt) di-
uinitati copulauit æternæ? Sed quid hoc eſt? Poſteaquam
Photinus obmutuit, Arrius conticuit, Sabellius vocem per-
didit: adhuc hæreſes tamen diuerſa contra eccleſiam exer-
centes ora conſpicio: nã ecce Manichæus & Valentinianus,
& omnis deriuatio Manichæorum meo telo obnititur quo
alij ſunt perempti: fidei præiudicium fidei teſtificatione mo
litur. Ait enim deteſtanda hæreſis: Ecce negauit Chriſtus fi
lium ſe eſſe Dauid: & ideo, inquit, credendum eſt quod non
ſuſceperit carnem. Quib⁹ apertiſſime, in ipſo principio eu-
angelij, ſcriptura reſpondet, cum dicit: Liber generationis
Ieſu Chriſti filij Dauid. Cur igitur aut alibi Dauid filius di-
citur, aut alibi Dauid filius negatur: niſi vt intelligas aliud
eſſe, ſecundum ſubſtantiam diuinam eſſe filium: aliud ſecun
C dum carnis ſuſceptionem? Nam ſecundum ſubſtantiam di-
uinam, dei filius eſt: ſecundum carnem, filius Dauid. Itaque
vbi generatio ſecundum carnem deſcribitur ſaluatoris: Da-
uid filius nominatur. Vbi vero plenitudo confeſſionis exi-
gitur (cum deſignatur generatio ſaluatoris) non vult ſe Da-
uid filium, ſed dei nominari. Deſignatam enim maieſtatis e-
ius naturam, interpretatur tractatus apud Chriſtianos. Sed
iam redarguitis ſcæuorum interpretationibus, ad eccleſiam
ſermo vertendus eſt. Verum quod ſæpe titulum quinquage
ſimi pſalmi repetimus, non præſumptionis, ſed infirmitatis
exemplum eſt. Vno enim die, vel per anguſtias ingenij, vel
per fragilitatem vocis omnem ſeriem non poſſum explere
tractat⁹. Et ideo quoniã priore die, aduerſus Iudæos noſter
ſermo directus eſt, quos quidem eo vſque documenta fidei
ſubegerunt, vt Chriſtus in cœleſti ſolio collocaretur: quod
vtique in hominẽ non poteſt conuenire. Neque enim alium
niſi dei filium ad dexteram dei ſedere, credibile eſt. Non a-
lius vtique nobis ſedere ad dexterã patris niſi dei filius, (re-
motis omnibus ambiguis) æſtimandus eſt. Rurſus quoniam
D ſcriptura habet: Ex fructu ventris tui ponam ſuper ſedem
meam, idem vtique dei filius carnẽ ex Maria ſuſcepiſſe cre-
dendus eſt, in qua prophetici fructus eſt ventris: vt vere ſuc
ceſſionem originis recognoſcas, illúmq; dei filium (factum
poſtea filium hominis, per ſuſceptionem ſcilicet carnis) in
patris throno cœleſtis ſedere nõ dubites. Neque enim Chri
ſtus ſedem aliquam regalem hoc habuit in ſeculo: vt putes
aliam Dauid ſimilẽ eſſe promiſſam, cum ipſe maxime dixe-
rit dominus: Regnum meum non eſt de hoc mundo. Con
cluſi itaque vndique, eò perfidiæ ſuæ tentamenta deriuant,
vt incredibile eſſe aſſerant, quod deus ſuſceperit carnem.
Qua ratione autem non potuerit ſuſcipere, explicare non
poſſunt. Quæro enim, vtrum impoſſibilitatis an iniuriæ cau
ſa exiſtiment, carnem à deo ſuſcipi nequiuiſſe. Si impoſſibi-
litatis, aliquid ergo impoſſibile deo. Nihil verò eſt quod fa
cere voluerit & facere nequiuerit. Supereſt ergo vt aut vo-
luiſſe aut noluiſſe doceatur. Quod autẽ maius indicium vo-
luntatis,

A luntatis, quàm quod ipſe dixit: Palam apparui non quærentibus me, expandi manus meas ad populum non credētem, ſed contradicentem mihi? Si ergo voluit & potuit, an putamus eum cauſa iniuriæ noluiſſe? Et quam diuinitas ſui ſenſit iniuriā? Expers enim eſt contumeliæ, neque ſubiecta noſtris eſt paſſionibus. Neque enim caro vel detrimentum diuinitati afferre potuit vel augmentum. Qui tameo hoc obiiciunt, quod dei filius carnem ſuſcipere oon potuerit? Si Gentiles, cur deos ſuos (quoniam homines fuiſſe negare non poſſunt) humana ſpecie viſos eſſe teſtantur? An rex eorū, quem illi ſuis diis omnibus anteponūt, prodigiales formas potuit pro amore ſuſcipere: Chriſtus carnem hominis, quem ad imaginem ſuam fecit, atque illud præſtātiſſimum opus ſuum ſuſcipere pro mūdi ſalute non potuit? & pulchrius illis videtur, propter adulteriū alieni thori, quàm propter redemptionem omnium ſpeciem carnis aſſumptam? Quod ſi Iudæus hoc obiicit, quomodo legit: Ecce virgo accipiet in vtero & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emmanuel: quod eſt interpretatum, nobiſcum deus? Quomodo legit: B Ecce qui loquebar aſſum? Quomodo autem lectum aſſerit: Ecce ſicut panthera & ſicut vrſus aporiatus occurram eis? Dei ergo filius carnem ſuſcipere nō potuit pro redemptione omnium, cum ipſi negare non poſſint, quod pro noſtrorum ſupplicio peccatorum, affectum quendam deus ferinæ crudelitatis iodueritut qui natura pius eſt & miſericors, noſtrorum tamen ſcelerum atrocitate commotus, aſſumat etiam quandam ſæuitiam beſtiarum? Sed iam quia & ſuperiore die & hodie Iudæis ſatis reſponſum arbitror: apud vos mihi fratres dilectiſſimi prophetici facti ratio præſtāda eſt. Etenim cum primum legeretur hic pſalmi titulus, quod venerit Nathā ad Dauid, cum intrauit ad Bethſabee, diximus plurimos ſerie hiſtoriæ huius confundi, & ideo tractatum eius adſumpſimus tripertitum. Diuiſionémque tractatus ita putauimus eſſe faciendam, vt apud Gentiles lapſus conditionis non negaretur, correctio erroris aſtrueretur: apud Iudæos autem ideo lapſum eſſe ſanctum Dauid doceremus, ne amplius perfidia claudicarēt, eúmque vel dei filium deſinerent credere, quem viderent commuoi conditione ob- C noxium peccato: Chriſtiani vero, ſurgentis eccleſiæ myſteria poſſint aduertere. Tripertita ergo diuiſio facta eſt: vna ſecundum naturam, alia ſecundum fidem, tertia ſecundum gratiā: nec infirmitas excludit à venia, & fides excuſat à culpa: gratiam quoque promiſſam iam dudum ſacramenta conciliant. Peccauit Dauid, ne totus mundus erraret: peccauit ſibi, vt nobis omnibus emēdaret: poſtremo peccauit in corpus ſuum (qui enim fornicatur in corpus ſuum peccat) peccauit in corpus ſuū, vt in Chriſti corpore redimeretur. Ecce, quem vix defendendum putabamus, iam cernimus prædicandū. Quis eoim eſt qui oolit diuina in ſe magis munera, quàm humaoa opera prædicari? Arbitramur enim ſecūdum Apoſtolum iuſtificari hominē per fidem ſine operib' legis. Iuſtificetur ergo ex fide Dauid, qui per legē peccatū agnouit, ſed peccati veniā ex fide credidit. Iuſtificeī Dauid, quia in peccato eius ſurrepto, eccleſiæ myſteria refulſerunt. Dicit aliquis, qua ratione & adulterium & parricidium commi D ſerit, dominici generis authór electus à deo. Aliud dico. Talis author dominici fuit corporis eligendus. Quid eſt eoim corporatio, niſi remiſſio peccatorum? Et ideo exſors peccati eſſe non potuit, vt diuinam gratiam & exemplo præferret & nuocio. Denique ea diſpoſitione Bethſabee & Thamar matres authores dominici generis computantur: quarum altera adulterium fecit, altera cōmiſit inceſtum. Ea diſpoſitione & Achab & Iechonias (ſicut Matthæus euangeliſta deſcripſit) adnumerantur maioribus Chriſti: vt omnes homines redempturus, beneficium à ſuis maioribus inchoaret: ſimul ne quis ſubiectus corporis paſſioni nobilitatem captaſſe immaculatæ originis videretur. Hominum enim iſta iactantia eſt, non alienam gloriam ſed ſuam quærere: & tamen inter ipſos homines maior virtutis quàm nobilitatis eſt gratia. Simul edendum exemplum fuit, vt iotelligereot omnes, maiorum probra non poſſe poſteris eſſe dedecori: quódque vnuſquiſque ſucceſſionis maculam propriæ merito poſſet abolere virtutis. Vides quantos & quàm

A grauiter criminoſos dominicæ generationis ſeries comprehendat: de quorum origine propter te naſci Chriſtus non erubuit. Et hæc ſi credas, diuinæ miſericordiæ munera ſunt & hoc cœleſtis inſigne eſt poteſtatis. Superabundauit enim peccatum, vt ſuperabundaret gratia. Non fuit igitur Dauid exceptus à culpa, vt eſſet electus ad gratiam. Sed iam myſteria ipſius recenſeamus hiſtoriæ, & ex ipſis ſcripturarum fontibus hauriamus, atque vt omnem ſeriem myſteriorum iotroſpicere poſſimus, textū ipſius repetamus hiſtoriæ. Sic nempe in libro Regnorum memiaimos expreſſum, eo quod Dauid lauantem vidiſſet Bethſabee Vriæ vxorem adamauerit: deinde domum venire præceperit, quom abſens eſſet vir mulieris. Nō multo poſt maritum eius regreſſum eſſe, nunciantem euentum belli, religioſum ſane & deuotum virum, qui belli tempore nō putauerit ſibi ingrediendam domum, quum ſocios videret prælio intentos, nec domeſticis io tabernaculis, ſed in præliaribus tentoriis excubantes. Poſtea iuſſo Dauid in bella reuocatum, ſub ea præceptione, vt obiiceretur aduerſariis bellatorib', quo morte viri liberam co B piam potiendæ mulieris rex haberet. Et hic nonnulla eſt peccati verecundia, & pudor culpæ, quod latebram quæſiuit erroris: & iniuſtæ necis, nec authoritatem ſibi iure regię poteſtatis aſſumpſit: ſed inuidiam declinauit, culpam fatetur. Sed tolerabilior eſt quæ premitur verecundia, quàm quæ inſolentia prædicatur. Mortuus eſt igitur Vrias bellatoribus obiectus, ſed poſtea iidem qui eum peremerunt, iuſſu Dauid (expugnata vrbe) ſunt interempti. Hæc eſt hiſtoriæ ſeries, in qua profonda licet ſpectare myſteria. Et quoniam Dauid non defendendum (neque enim meo auget auxilio) ſed excuſandum recepimus vel potius prædicandum, ne in tanto myſteriorum profundo vacillem, iuſtum eſt vt eius ore vtar, cuius vtor hiſtoria. Vtar ergo reſpōſorio prophetico dicens: Cor mundum crea in me deus, ſpiritum rectum ionoua in viſcerib' meis. Nemo enim ſine ſpiritus ſancti infuſione, tanta diuini receſſus poteſt ſpectare myſteria. Etenim ſi ille tantus propheta, ſpiritus ſancti petit ſibi munus infuodi, quid facere infirmus debeat, quum præſertim C Apoſtolus ſanctus populi quoque ſe putet precibus adiuuari, vt aperiatur oſtium ad loquendum myſteriom verbi? O ſi meo ori oſtium illud Chriſtus dignetur aperire. Pulſemus tamen. Solet enim exaudire pulſantes, quia ipſe dixit: Pulſate, & aperietur vobis. O ſi mihi ſeipſe reſeraret, quia Chriſtus eſt ianua. ipſe intus, ipſe extra: ipſe via quæ ducit, ipſe vita ad quam contendimus peruenire. Veni ergo domine Ieſu, & aperi nobis fontes tuos, vt bibamus de aqua, quam qui bibit non ſitiet in æternum. Vel ſi de fonte adhuc tuo haurire non poſſumus: dignare concedere vt de puteo ſaltem haurire poſſimus, vnde potum Samaritanæ illi dubitanti adhuc mulieri polliceris. Et tu quidem de fonte omnibos polliceris: ſed dubitantibus, vt illi Samaritanæ, fons tuus adhuc altus eſt puteus. Bibamus & nos aqoam cœleſtium ſecretorum. Et quooiam ad fontē tuum meruimus peruenire, liceat nobis imaginem ſaltem myſtetiorum videre cœleſtium. Itaq; niſi fallor, per prophetam ſpiritum ſanctum intelligimus: per adulteram autem, licet ſynagogæ D fornicationes varias æſtimare. Et ideo multo ante cernimus reuelatum ex ſpiritu ſancto, ex familia Iudæorum (quorum patres, & ex quibus Chriſtus ſecundum carnem) dominum Ieſum eſſe generandum, qoi quidem quaſi Iudæus ex adultera familia natus eſt, ſed quaſi immaculatus ex virgine. Erat ſub lege, erat quaſi ſub viro familia Iudæorum. Abolenda fuit legis obſeruantia, vt veritas ſubſtitueretur & gratia. Habemus vnū myſteriū, accipite & aliud: ita tamen, vt meminneritis ex prima conceptione Bethſabee natum eſſe paruulum qui mortuus eſt, poſtea natū eſſe Salomonem. Illum paruulum, ex conceptione furtiua: iſtum verò Salomonem, iam ex profeſſione coniugij. Licet igitur per Dauid intelligi prophetam, per prophetam populum propheticum: ex quo & ex ſynagoga primus ille qui natus eſt, quoniam degenerauerat à maioribus ſuis per flagitia formatus, & per vitia concretus populus Iudæorum, ad reſurrectionis æternitatem peruenire non potuit, oec in virum perfectum creſcere, ſed in exigua ſenſuum paruitate, & quadam virtutis de-

ſecit

feeit inſantia. At verò ille qui poſtea ex legitima conceptus
eſt copula, populus Chriſtianus, ille ſapiens atque pacificus
(hoc etiam Salomonis interpretatiōe reſeratur) ad incanam
longæuæ reſurrectionis ætatem, atque ad regnum illud cœ
leſte peruenit. Per illū autem populum lex ſoluta, per iſtum
gratia reformata eſt. Accipite etiā tertiū myſterium. Quod
Dauid Hebręi dicūt, Latini humiliatū interpretantur. Quis
eſt autem vere humiliatus, niſi ille qui non rapinam arbitra-
tus eſt eſſe ſe æqualem deo: ſed formam ſerui accipiens hu-
miliauit ſemetipſum, factus obediēs vſque ad mortem? Hic
igitur eſt qui ſignificatur Dauid, excelſus per naturam, ſed
humiliatus per miſericordiam: ſublimis in diuinitate, ſed mi
tis in corpore. Itaque vbi humiliatus, ibi obediens. Ex eo
enim naſcitur obedientia, ex quo humilitas, & in eo deſi-
nit. Quum enim obediens dicitur factus vſque ad mortem
(mors autem non diuinitatis, ſed corporis fuit) non vtique
obedientia diuinitatis fuit illa, ſed corporis, nec humilitas
maieſtatis illa, ſed carnis. Itaque quantum ad ſuſceptionem
corporis ſpectat, apoſtolica lectio, in quo Chriſti fuerit hu- B
militas declarauit: quod verò ad naturam ſpectat diuinita-
tis, euangelica lectio reſerauit: quam pio proſequuti eſtis aſ
ſenſu, quum audiretis legi, dicente dei filio: Ego & pater v-
num ſumus. Vnum enim diuinitate ſunt filius & pater: ſed
non vnum ſunt, corporis ſacramentum, & diuinitatis æter-
nitas. Nec ſolus tamē Apoſtolus humiliatum dixit eſſe do-
minum, ſed ipſe quoque ſe humilem eſſe memorauit, dicēs:
Tollite iugum meum, quia leue eſt, quoniā mitis ſum & hu
milis corde. Et tamē non ſola interpretatione, ſed etiam ma
nifeſta appellatione ſignatum eſt, quia ſcriptum eſt: Inueni
Dauid ſeruum meum, in oleo ſancto meo vnxi eum. Et in-
fra dicit: Pater meus es tu. &, Ego dicā illi, filius meus es tu.
Ergo Dauid quem quærebamus inuenimus: ſeruū quidem
ſpecie, ſed dominum in veritate. Hic ergo Dauid, intra do-
mum deambulauit ſuam. Quæ domus eſt, vtique Chriſti,
niſi illa de qua dicit: Quia apud patrem manſiones multæ
ſunt? In illa ergo regia ſitus, humanam conditionem nudam
vidit, & miſeratus adamauit. Erat enim adhuc nuda virtu- C
tum, quia per inſidias ſerpentis, genitalibus erat naturæ ſuæ
exuuiis deſtituta. Neque enim veriſimile videtur, vt ante
domum regis mulier nudaretur, ante domum regis fœmina
ſe lauaret: quaſi locus lauacro opportunior alius eſſe nō poſ
ſet. Non quadrat, non congruit, non cum fide conuenit. Di-
ſtat à vero, abhorret à ſenſu. Talem rex, tam petulātem, tam
procacē, horrere potuit, non amare. An illa ſi non viros ve-
Deſtruit hiſtoriam. recundari, nec regios ſaltem vereri potuiſſet aſpectus? An il
lam priuſquam rex videret, nec miniſtri arcere potuerunt?
Ergo ſi hoc cum fide non poteſt conuenire, quæramus quæ
iſta ſit. Nuda videlicet humana conditio, omnibus veſtimen
tis exuta, naturæ carens amictu, immortalitatis & innocētiæ
ſpoliata velamine. Nudus eſt enim, qui peccato nudatur &
culpæ. Denique ille primus noſtri generis peccator (atque
vtinam ſolus) antequam peccaret, nudum ſe eſſe non ſenſit,
poſteaquam peccauit, nudum ſe eſſe vidit: & ideo tegēdum
foliis putauit, quia nudum ſe eſſe cognouit. Factus eſt igi-
tur ille ſibi nudus, poſteaquam factus eſt reus culpæ. In illo D
nudata eſt omnis humana conditio, per ſucceſſionem natu-
ræ, non ſolum culpæ, ſed etiam ærumnæ obnoxia. Ergo ille
ſe nudum ſenſit & vidit. Vnde ita eſt omnis noſtra cōditio,
vt qui ſe nudum putauerit, nudum & videat & ſentiat. De-
nique qui diuitias concupiſcit, nudus eſt: qui contemnit, o-
pulentus eſt. At verò ſuus cuique cenſus ærumna eſt, & ſua
cuique virtus expers iniuriæ eſt. Ergo humanam conditio-
nem primo per legem ſibi Chriſtus in coniugium vindica-
uit, quam repudiauit poſtea. Vnde & ait, Quis liber repudij
matris veſtræ, quo dimiſi eam? Hoc igitur genere Chriſtus
familiam ſuam nudā vidit, & amauit. Amauit enim ſanctam
Chriſtus animā. Denique amabat Ieſus Lazarū & Mariam.
Amabat Chriſtus eccleſiā ſuam, quāuis nudā, quāuis nullo
adhuc virtutum decore veſtitam. Deniq; vt ſciamus propo
ſitæ diſputationi ſcripturarum ſeriem conuenire, diſcamus
eccleſiam nudam, diſcamus quærentem, feſtinantem, & la-
uantem ſe ante domum Chriſti, quando baptizabat Ioannes
in Iordane, dicens: Ego quidem baptizo vos in aqua, in pœ-
A nitentiam: Qui autē venit poſt me, fortior me eſt, cuius non
ſum dignus calciamenta portare: ipſe vos baptizabit in ſpi-
ritu ſancto. Ergo quando baptizabatur plebs in pœnitenti-
am, Chriſtum vtique domui eius iam vicina quærebat, vt
perueniret ad gratiam. Quærebat Ioannem Chriſti eccle-
ſia, dicens: Adnuncia mihi quem dilexit anima mea: ipſum
cauſam deſiderij, ipſum cauſam lauacri ſibi eſſe commemo-
rans. ſicut habes, Fuſca ſum & decora, filia Hieruſalem, vt
tabernaculū Cedar, vt pellis Salomonis. Habes cauſam qua
ratione ſe lauare geſtiat, quæ fuſcam ſe eſſe commemorat?
Nam quaſi interroganti Ioāni, qua ratione plebs multa con
currens geſtiret lauari, reſpondit, Fuſca ſum & decora filia
Hieruſalē. Quia fuſca eſt, lauari deſiderat: quia decora eſt,
videri nuda non metuit. Nolite, inquit, aſpicere me, quia ob
fuſcata ſum, quia non eſt intuitus me ſol. Ergo fuſcamur
quando non videmur à Chriſto, ſed quando videmur, albe-
ſcimus. Vidit ergo eam ille cui nuda ſunt omnia, & interna
pectoris occulta eſſe non poſſunt, quia ſcrutator eſt renis &
B cordis. Nihil huic tectum, nihil eſt inuolutum. Vidit eccle-
ſiam ſuam nudam, & vidit, & adamauit. Vidit nudam dile-
ctam, & quaſi filius charitatis adamauit. Videte quemadmo
dum inuitet, quemadmodum vocet. Non hic adulterij op-
probria, ſed myſteria caſtitatis ſunt. Tota es, inquit, formo
ſa amica mea, proxima mea, & reprehēſio non eſt in te. Ad-
es huc à Libano ſponſa, ades huc à Libano, tranſibis & per-
tranſibis à Libano fidei. Et bene à principio fidei. Ergo v-
bi fidem habes, adulterium timere non debes. Fides enim
cōiugij eſt, fraus adulterij. Sed vt adeſſe poſſit à Libano, an-
te præmiſit dicēs: Exurge, veni proxima mea, formoſa mea,
columba mea, perfecta mea. Proxima mea, vtique fidei de-
ſiderio: formoſa, decore virtutis: columba, gratia ſpiritua-
li. Pennæ enim columbæ deargentatæ, æternam illam ſigni-
ficant poteſtatem: & columbæ volatus, ſancti ſpiritus præ-
ſentiam declarauit. Vocat igitur ad ſe eam Chriſtus vt ve-
niat, quoniā ſpiritualibus iam preciis dotata veniebat. Quia
ecce, inquit, hyēs præteriit, imber abiit, diſceſſit ſibi, flores
C viſi ſunt in terra. Videte quēadmodum ſancta inuitetur ec-
cleſia. Hyems, inquit, diſceſſit ſibi, ne hyemem nuda formi-
det: hyemem, non tēporis ſed infirmitatis, quæ agrū animæ
fœcūdum omni flore diſpoliat. Eſt enim noſtra hyems ter-
reni ſolis: eſt hyems mentis, quando animo frigus illabitur,
quando vapor animi euaneſcit, quando ſoluitur vigor ſen-
ſus, quando nimius humor exundat & mentem grauat, quan
do interior caligat aſpectus. Et ideo ait dominus: Videte ne
fiat fuga veſtra hyeme vel ſabbato. Bonum eſt vt tunc dies
iudicij vel mortis adueniat, quum viget animi blanda tem-
peries, quum cœleſte myſteriū ſerena luce reſplēdet, quum
cor noſtrum ardet in nobis. Tūc enim Chriſtus eſt pręſens,
ſicut teſtantur in euangelio dicentes, Ammaon & Cleopas,
Nónne cor noſtrum ardens erat in nobis in via, quum ape-
riret nobis ſcripturas? Viget autem animus, quando etiam
flos videtur in terris. Quis eſt iſte flos boni odoris, niſi ille
qui dixit, Ego flos campi & lilium cōuallium? De quo & in
Eſaia ſcriptum eſt, Et exiet virga de radice Ieſſe, & virga
D ex radice eius aſcēdet, & flos ex virga exiet. Radix vtique
familia Iudæorum eſt, virga Maria, flos Mariæ, Chriſtus.
Qui quando noſtra reſplendet in terra, & in agro animę re-
dulet, vel in eccleſia ſua vernat, nec frigus poſſimus timere
nec pluuiam, nec vereri, ſed expectare iudicij diem. Et ideo
eccleſia vt hunc florem videret, omni ſtudio feſtinabat, ſi-
cut ipſa teſtatur dicens: In cubili in noctibus quæſiui quem
dilexit anima mea. Quæſiui eum, & non inueni: vocaui eum,
& non exaudiuit me. Exurgā itaque & introibo in domum,
in forum & plateas, & quæram quem dilexit anima mea.
Quæſiui, & non inueni eum. Inuenerūt me cuſtodes qui cir
cumeunt ciuitatem, & me percuſſerunt, tulerunt pallium
meum. Videtis quemadmodum quærat quæ deſiderat inue-
nire, vt non timeat vulnerari. Sed hæc vulnera non metuen
da ſunt, ſed optanda: quia vulnera charitatis ſunt, ſicut ipſe
dicit, Vulnerata charitatis ego ſum. Bona charitatis vulne-
ra. Denique vtiliora vulnera amici, quàm voluptaria oſcula
inimici. Merito ergo nuda, quia pallium perdidit: aut fortaſ
ſis ideo nuda, quia nonnūquam virtutis eſt opertum non ha
bere

bere pectus, cor non habere velatum. Denique velatam illam, hoc eſt ſyoagogam, quæ habebat velamen in lectione veteris teſtamenti, quod modo reuelatur quoniam in Chriſto euacuatur: velatam inquã ſynagogam Chriſtus deſpexit & ſpreuit: vnde hodiéque velamen ſupra cor Iudęorum eſt poſitum. At verò eam quæ tota ad domioum mente conuertitur, vt gloriam dei ſpeculantes vidtre poſſimus, Chriſtus ſuſcipit atque amplectitur. Denique etiam alibi, nudam eſſe, virtutis indicium eſt, quia ſcriptum eſt, Exoi tunicam meam, quomodo ioduam eam? Laui pedes meos, quomodo inquinabo illos? Quam igitur tunicam exuerit, & non inuenerit quemadmodum induat eam: de ſcripturis ſi poſſumus reuelemus. Eſt enim quædam tunica corporalis, ſunt cupiditatum quædam inrexta velamina: & ideo interdum melius eſt oudum eſſe corpote, quàm corde velatum. Vode etiam Paulus nos admonet expoliari multo eſſe melius quàm ſuperueſtiri, dicens etiam alibi, Expoliantes vns veterem hominem cum actibus ſuis, induite nouum qui renooatur io agoitione, ſecuodum imaginem eius qui creauit eum. Ergo quæ expoliata eſt, & pedes lotos habet, & ideo quæ lauit, ne ſcit quemadmodum inquinari poſſint. Obliuiſcitur enim per gratiam, quod hauſerat per naturam. Magous igitur hic & iuſtus amor mulieris, ante Dauid regiam ſe lauantis. Sed non ſolum lauit, ſed etiam vocauit, vt in eodem accepimus libro, dicente ſancta eccleſia, Veni frater meus, exeamos io agro, requieſcamus io caſtellis, diluculo ſurgamus in vineas, videamus ſi floruit vitis. Non ſolum igitur lauat, ſed etiam Chriſtum ad ſe venire prouocat & inuitat diceos, Tibi dabo vbera mea. Nec ſua tantum, ſed etiam noua ac vetera pollicetur, ſicut habes, Noua & vetera frater meus ſeruaui tibi. Et quaſi amoris impatiens, quærit adminiculum alicuins, à quo Chrtſtus rogetur vt veoiat. Videte æſtuantem, vidcte deſiderantem. Quis dabit, inquit, te frater mi lactentem vbera matris meæ? Et qua ratione quærat, & qua gratia inuitet, & qoemadmodũ poſſit tenere demooſtrat, quemadmodum foris morantem expectet oſtendit, & vt domo ſua egrediatur implorat, dicens, Inoeniens te foria oſculabor te, aſſumam te, & adducam te in domum matris meæ, & in ſecretum eius quæ concepit me. Vides quemadmodum nuda ſit, quæ non poteſt tectum babere ſecretũ intemeratæ vtique naturæ, ſecretum intimæ conſcientiæ, non deſignatum aliqua temeritate vitiorum. Hortus enim clauſus, eſt eccleſia ſancta & immaculata virginitas, quæ ideo hanc gratiam meretur à Chriſto, quia verbum dei quæſiuit, deſiderauit, inuenit, aduigilans ante oſtia ſapientiæ, ſicut ipſa dicit, Beatus vir qui audit me, & bomo qui vias meas cuſtodierit, aduigilans meis oſtiis quotidie, cuſtodiens poſtes mei introitus. Exitus mei, exitus ſuot vitæ. Sic eccleſiæ ſuæ Chriſtus ſpeciem concupiuit, & parauit ſibi eam vxorẽ adſcire. Sed quia erat ſob lege (ſub lege enim Petrus, Ioannes, cæteríque apoſtolici viri) prius nos obſeruantiæ corporalis vinculis relaxãdos putauit. Quamois enim lex religioſa, lex iuſta, ſicut Vriæ perſona inducitur (qui tam teligioſus & caſtus fuit, vt regreſſus vxorem non recognoſceret oec intraret ad eam) tamen quia Vrias in Dauid, hoc eſt viro bumili, copulam cognouit eccleſiæ, à ſynagogæ coniuoctione diſcedens, locum futuris nuptiis præparauit. Vnde & Ioannes typum accepit legis, qui qoamuis eſſet ex patribus, parari vias domini nunciaoit, & eccleſiæ copulam prophetabat: & ideo occiſus inducitur, vt defectum legitimæ obſeruationis oſtenderet. Lex enim & prophetæ vſque ad Ioannem. Ergo etiam Vrias occiſus eſt io typo legis, vt ſynagoga legis laqueis ſolneretur: quoniam quæ ſub viro eſt mulier, viuente viro ligata eſt legi: ſi autem mortuus fuerit vir, ſoluta eſt à lege viri. Igitur viuente viro, vocabitur adultera, ſi iuocta fuerit alreri viro. Ergo non adultera homanæ conditinni, quæ licet ſub lege fuerit, tamen oblita eſt legis, quodammodo obſeruantia legis in gratiam vindicata eſt. Legis autem obſeruantiam non Chriſtus aboleuit: vnde & Vrias non Dauid occidit, ſed occidi à bellatoribus paſſus eſt: hoc eſt proſanari ritum obſeruantiæ ex lege venientis, per incurſionem barbarorum & captiuitatem Iudæorum paſſus eſt Chriſtus. Denique Vrias, lux mea dicitur. Qui autem Chri-

A ſti lux, niſi lex & euangelium? Si enim crederetis Moſi, crederetis & mihi: de me enim ille ſcripſit. Quia lux Chriſti in lege præceſſit, cuius poſtea io euãgelij gratia quaſi n heptamyxo ſeptiformi ſpiritu vniuerſa mũdi hui' impleuir. Hinc ergo legi carnem ſuſtulit vel eccleſiam, & ſibi coniunxit, cuius legis lumen populus boſtilis imminuit, quando legis ſancta violauit. Iominuta ergo lux dei eſt in populo Iudæorum, quia cæcitas ex parte in Iſrael contigit, donec plenitudo gentium intraret, & ſic omnis Iſrael ſaluus fieret. Supereſt adhuc quartum myſterium, quod quæſo placidis accipiatis auribus, & mentem ooſtram non verba pendatis: non enim in verbo eſt regnum dei, ſed in virtute. Adulteriom ſactum eſt, & homicidium factum eſt. Hoc eſt quod dictum eſt ad prophetam, Sume tibi baculum nucinum. Et alibi virgam nucinam legim', per quam iotelligimus ius quoddã & ſummam prophetiæ, quę more nucis ſoris amara in cortice, dura io medio teſta, tenera intus eſt fructuoſa. Et ſi igitur io hiſtoria amariora auditis, io typo dura cognoſcitis, ſperate tamẽ in myſterio fructuoſam. Adulterium, inquam, in typo ſalutis eſt factum. non enim adulterium omoe damnandum

B eſt. Denique ad prophetam dictum eſt, Vade, accipe tibi vxorem fornicariam. Dominus iubet, enim ea quæ fornicaria fuerit, eſſe coniugiũ: cuius coniugij (vt ſupra diximus) partus eſt Chriſtus. Nanq; filio qui ex ſornicatione natus, à domino nomen impoſitum eſt Iezrahel, quod eſt diuina generatio. Si ergo pia illa copula fornicaria, etiam iſta vtique pia ſocietas adulteræ copula eſt. Sed illa de Iudæis: de diuinis autem nó audeo, licet pium, adulterium nominare, ne quem vel ſonus ſermonis offendat, licet ſenſus venerationis io promptu ſit: qood poteſt tamẽ cautius dici, & ſi non expreſſius, ex diſparibus copulis contubernium pium factum eſt: verbum ſcilicet caro factũ eſt. Noo ſuot enim legitima conſortia diuioitatis & carnis: nec vt quodam fœdere conueniente oaturæ, caro animæ & anima carni, ita etiam diuinitas & caro iuſti ſeruant quodammodo thori legem. Suſcepit carnem deus, aſſumpſit animam, per inuſitatam nec legitimam incarnationem cooſortium fecit eſſe legitimum, vt ſit deus omnia io omnibus. Denique vt ſcias eſſe myſterium, ioterpretare vocabula. Dauid enim accipis in typo Chriſti.

C Bethſabee, filia ſabbati, aut filia plena, vel puteus dicitur iuramenti. Quid igitur expreſſius, quàm quod filia ſabbati caro Chriſti eſt? quia miſit deus filium ſuum factum ex muliere, factum ſub lege. Eadem plena, quia in paſſione eius legis eſt plenitudo, vel quia plena ſpiritus ſancti. Ieſus enim plenus ſpiritu ſancto regreſſus eſt à Iordane. Eadem etiam puteus iuramenti, hoc eſt religionis & fidei. Et bene puteus, quia flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ. Hanc ergo aſſumens ſibi deus verbum copulam fecit eſſe legitimam, quod myſterium illæ noptiæ deſignarunt quæ ſuot io Cooticis canticorum, quibus Chriſto eccleſia, & ſpiritui caro nubit. Et ideo circuncurſabat & quærebat vbique dei verbum, quia volnerata, quia ouda, quia adultera in omoibus (& ſi immaculata in Chriſto) quærebat caro miſera redemptorem. Haoc ſibi Chriſtus iunxit, vt immaculatam redderet: hanc ſociauit, vt auſerret adolterium. Et quia ſub lege erat, moriendum fuit vt liberaretur à lege, vt per illam mortem, velut quoddam legis & carnis matrimonium

D ſolueretur. Mortua eſt igitur in Chriſto caro, vt oos mortificati legi per corpus Chriſti (ſicut Apoſtolus dixit) eſſemus alterius qui ex mortuis reſurrexit, & paſſiones cupiditatéſque carnis, & cogitationes peccatorum, quæ per legem erant in membris ooſtris, io illa morte morerentur: nos autem ſoluti à lege mortis, quaſi noua Chriſti copula, in nouitate ſpiritus reſurgeremus. Et tamen qui legem in Chriſti carne ſoluerunt, eámque putauerũt eſſe violandam, omnes iuſſu Dauid à bellatoribus interempti ſuot. Quo indicio oſtenditur, id quod poſteriora docuerunt, eſſe ſignatum, quod eorum qui Chriſtum interfecerunt nullus euaſerit. id quod euidẽtiſſime reuelatur, eos quos ante mortem aſſumpſerat Ieſus, ſicut Iudæos, periſſe paruulos & infirmes: eos verò qoos poſt mortem adſciuit in numero filiorum, regno eſſe ſeruatos. Vnde iuxta hoc myſterium cõuenit quod primus in Iudæis fuerit partus infirmus, vt poſtea in Chriſtianis

nis fieret fructus æternus. Sed iam ad nuncium tranſeamus. A
Nam ſuperioribus diebus tractatus nobis de illo inuidioſo
adulterio & homicidio Dauid prophetæ fuit: decurſiſq; my
ſteriis, non ſolũ nihil quod condemnaretur, ſed etiã quod
laudaretur, inuenimus. Nunc tractatus incipit eſſe de nun-
cio: quem decurſi pſalmi titulus iam ſæpe repetitus oſten-
dit. Sic enim eſt, Pſalmus Dauid intellectus, cum veniſſet ad
eum Nathan propheta: cum intraſſet ad Bethſabee. Itaque
& hæc pars hiſtoriæ retexenda eſt, quæ huiuſmodi eſt. Di-
ues, inquit, & pauper intra vnam erãt ciuitatem. Diuiti mul
ta armenta, multę oues, pauperi vna ouis, quæ de pane & vi-
no pauperis alebatur, & in ſinu eius requieſcebat. Venit ho-
ſpes ad diuitem, diues neque de armento ſuo, nec de gregi-
bus ſuis aliquid abſtulit, ſed vnam ouem pauperis occidit.
Hoc vbi cognouit Dauid: Morietur, inquit, vir ille, & reſti-
tuet quadruplum. Reſpondit Nathan: Tu es. Deinde ape-
ruit ei cœleſte mandatum, dicens mandaſſe dominum, quod
multa illi bona ſublato de paſtorum numero contuliſſet, B
quódque in eum ſuam miſericordiam profudiſſet, & ideo
quoniam peccato exaſperaſſet dominum, abducẽda eius o-
mnia, rapienda ab hoſtibus, depopulandam domum. Tunc
ait ille: Peccaui. Et reſpondit Nathan: Quoniam peccaſſe te
confiteris, remittet tibi dominus peccatum, ſed filius tuus
qui natus eſt ex Bethſabee, morietur. Hoc filio ægrotante,
Dauid fleuit, humi iacuit, cilicio ſe operuit, ieiunauit: vbi
mortuum cognouit, ſurrexit, lauit, cœnauit, alios conſola-
tus eſt. Videte quàm multa. Primo omnium, quod deus pius
& miſericors eſt, & quæ nobis aduerſa contingunt, pro pre-
cio noſtri erroris excipimus. Didicimus igitur captiuitatẽ
precium eſſe peccati. hæc enim deceruitur pœna pro crimi-
ne. Deinde illud aduertimus, quod regum lapſus, pœna po-
pulorum ſit. Sicut enim eorum virtute ſeruamur, ita etiam
errore periclitamur. Vnde optandum eſt nobis, vt regẽ glo
rioſum atque perfectum habere poſſimus. Nos ergo qui re-
gem volumus habere perfectum, dominum uolumus habe-
re perfectum? An vero illi poſſunt velle hominem eſſe per- C
fectum, qui deum uolunt eſſe pefectum? Illud etiam breui-
ter textus operatur hiſtoriæ, vt aduertamus quàm cito ve-
niæ ſpes ſequuta ſit. Non mediocre autem, quod Nathan
denunciauit ei: hoc eſt inferior propheta. Grauis enim ve-
recundia pudórque delicti, ab inferiore reprehendi. Vide-
tis quod culpa grariam minuat? Sciebat Nathan, quod Da-
uid neſciebat: adeo caligat animus, obumbratus quadam nu
be vitiorum. Deinde hic eſt Nathã, qui in ſuperioribus Da-
uid acceptum domino prophetauit, vt doleret eodem redar
gutum eſſe peccatum, quo prophetãte meritum fuerat prę-
dicatum. Sed iam myſterium requiramus. Duo, inquit, viri
erant in vna ciuitate, vnus diues & alter pauper. Quis eſt hic
diues aut pauper, niſi forte vnus populus Iudæorũ, & alter,
populus Chriſtianus? Ille diues in lege, diues eloquiis dei
ſibi creditis, diues ꝓphetis, diues oraculis: hic vero pauper.
Sed nolite hanc refugere paupertatem, quam ſequitur re-
gnum cœlorum. Scriptum eſt enim: Beati pauperes ſpiritu,
quoniam ipſorum eſt regnum cœlorũ. Bona paupertas, quæ
quod habuerit, non amittit. Bona paupertas, quæ ſi theſau- D
rum non habet pecuniæ, habet tamen theſauros ſcientiæ at-
que ſapientiæ. Nolite filij quaſi vilem deſpicere pauperta-
tem. Iſte pauper clamauit, & dominus exaudiuit eum. Noli-
te quaſi magnis inuidere diuitiis. Diuites eguerunt, & eſurie
runt. Sed ſi vultis habere bona, dominum quęrite. Inquiren
tes enim dominum, non deficient omni bono. Ergo noli-
te recuſare omnem paupertatẽ. Pauper erat Petrus, & quem
donaret numulum non habebat, ſed precioſiorem omni pe-
cunia donabat ſalutem. Pauper erat ille Lazarus in euange-
lio, ſed ille qui ante in oſtro iacebat & porpura, optabat poſt
exitum vitæ ſtillante digito pauperis refrigerari. Quamuis
ille oſtro ſuperbus regio, & purpuratis veſtibus, vulnera
pauperis diues faſtidioſus horruerit, tamen in inferis loca-
tus optabat eo loci fuiſſe quo Lazarus. Quo loco lectio non
videtur pecuniarum diuitem pauperémque deſcribere, ſed
eum pauperem, qui pro fide & deuotione vulnera corporis
non horruerit, famem ieiuniúmque tolerauerit. Dum igitur
haberet populus Iudæorum in ſuis gregib⁹ plurimas copias

A hoſtiarum, tamẽ vnam ouiculam quam populus iſte pauper
habebat eripuit, glorioſæ illi ſubiiciens paſſioni. Vis ſcire
quam ouem? Sicut ouis ad victimam ductus eſt. Qui pane
pauperis alebatur, & potu pauperis vtebatur, & in ſinu pau-
peris dormiebat. Noſtris enim alebatur alimentis, in noſtri
pectoris gremio quieſcebat. Nam in Iudæorum ſinu quie-
ſcere ſe non poſſe memorauit, dicens: Filius hominis non ha
bet vbi caput reclinet. Et venit hoſpes, inquit, ad virum il-
lum diuitem. Quis eſt iſte hoſpes, niſi miſerabile peccatum?
Etenim culpa in hunc mundum tanquam hoſpes intrauit, a-
liena noſtræ & peregrina naturæ. Itaque non de ſuis gregi-
bus hoſtiam obtulit, ſed accepit ouiculam pauperis, & occi-
dit. Cuius quidem paſſio licet ad ſacrificium ſalutare profe
cerit, tamen videtur illis fuiſſe furatum alimentum, & cibus
culpæ, incentiuúmque peccati. Denique Iudas panem acce-
pit à Chriſto, & tunc magis repletus eſt diabolo: quia non
accepit ex fide, qui tam hoſpitali domino proditionem pa-
rabat. Et iratus eſt Dauid ad virum illũ. Diximus quod per
B prophetam Iudæorum populus declaratur, & ideo ſub hac
figura ſe ipſe condemnat. Dignus eſt morte vir ille qui fecit
hoc, & ouiculam reſtituet in quadruplũ: hoc eſt, periturum
populum Iudæorum, ſed cumulatioribus bonis futurum po
pulum Chriſtianum: quia præſtabilior eſt præſentibus, ſta-
tus qui ex reſurrectione debetur. Propoſitum mei fuit (vt
meminiſſe dignamini) aduerſus eos qui homicidium adulte
riúmque ſancti Dauid arguendum putant, qualicũque meo
reſpondere ſermone: & ita fauore veſtræ vnanimitatis tra-
ctatus noſtri curſus euaſit, vt prædicandus ore omnium vi-
deretur, quem putabamus non poſſe defendi. Sed quoniam
noſtro vir ſanctus auxilio non indiget, iam ipſe vobis pro
ſe loquatur, & factum ſuum ipſius oratio defendat. Miſere-
re, inquit, mei domine, ſecundum magnam miſericordiam
tuam. Noua, niſi fallor, fratres chariſſimi coniũctio iſta ſer-
monis, vt magna miſericordia diceretur. Non facile alibi le
ctum memini, & ideo quæ ſit magna miſericordia non faci-
le dixerimus. Legimus tamen magnam dei virtutem. Et id-
C eo conſiderantes quæ magna ſit virtus, cõiicere poterimus,
quam miſericurdiam magnam voluerit deſignare. Legimus
enim in ſancto Hieremia. Quis es domine? Tu feciſti cœ-
lum & terram, in magna virtute tua, & brachio excelſo. Vir
tus ergo magna cœlum fecit. Quæ eſt virtus magna? Patris,
an filij? Magna vtique patris virtus eſt: ipſe enim per filium
cœlum fecit & terram, ſicut habes, In principio fecit deus
cœlum & terram. Tamen & filius magna virtus eſt. Nã cum
virtutem patris filium legeris, ſicut habes Chriſtum dei ſa-
pientiam atque virtutem, vtique cum virtus patris filius ſit,
magna virtus eſt filius. Quemadmodum igitur omnipotens
denegatur, quem fatemur magnam dei eſſe virtutem? Hæc
igitur magna virtus cœlum fecit, & filius, ſicut habes, Om-
nia per ipſum facta ſunt. Ergo ſi & pater fecit & filius, vti-
que facti vnitas, operationis indicat vnitatem. Non ergo o-
peratio patris & filij diſcrepat. Si autem vna opera, vna vti-
que operationis poteſtas eſt, & maieſtas vna factorum eſt.
Hæc de patre & filio. Quid ergo ſilemus de ſpiritu, præſer-
D tim cum ſcriptura nos diuina non patiatur ſilere? Dat enim
locus opportuniſſimum teſtimonium, ad ſancti ſpiritus v-
nitatem cum patre & filio comprobandam, vt eius quoque
operationem ab opere patris & filij diſſociare nequeamus.
Legimus enim magnam virtutem patris eſſe, quod cœlum
fecit, magnam virtutem etiam filium eſſe, quoniam cœlum
fecit, nec ſolum fecit, ſed etiam firmauit. Verbo enim domi-
ni cœli firmati ſunt. Ergo ſi & feciſſe & firmaſſe cœlum, ma
gnæ virtutis eſt, etiam ſpiritum ſanctum à maieſtate magnæ
virtutis ſeparare non poſſumus, quia ſcriptum eſt, Et ſpi-
ritu oris eius omnis virtus eorum. Namque cum cœlum fie-
ret & terra, ſuperferebatur ſpiritus. De quo alibi ait prophe
ta Dauid, Emittes ſpiritum tuum & creabuntur. De quo e-
tiam alibi dixit, Quoniam videbo cœlos tuos opera digito-
rum tuorum. Non enim corporalibus digitis deus cœlum
fecit & terram, ſed ſpiritus gratia ſeptiformis: illo videlicet
digito, de quo habes in euangelio: Quod ſi in digito dei eii
cio dæmonia. Si igitur digitus dei ſpiritus eſt, quoniam bra-
chium dei filius eſt, vtique ſpiritus cooperatus patri & filio,
per

per vnitatem operatinnis cœlum fecit & terrã. Iden enim digitum filius nnncupauit, vt tanqnã vnius corporis, ita diuinitatis exprimeret vnitatem. Itaque ſi magna virtus cœlum coodidit, vtique magna ſapientia cœlum cõdidit, quia ſcriptum eſt, Omnia in ſapientia feciſti. Didicimus igitur quæ magna ſit virtus, colligamus nunc quę magna ſit miſericordia. Si magna virtus cœlns fecit, & magna miſericordia debet eſſe de cœlo. Iuſtitia enim de cœlo proſpexit, & miſericordia venit è cœlo. Magna ergo facta miſericordia, quia verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis. Ergo magna virtus cœlos fecit, magna virt⁹ cœlos inclinauit, ſicut legimus, Et inclinauit cœlos & deſcendit. Quo oſtenditur nunquam diuinitatis ſuæ exors fuiſſe dei filius, nec cũ inter homines verſaretur, qunniam & ſi ſuſcepit quod nnn erat, non deſtitit tamẽ eſſe qund erat. Itaque cum dicitur, Et inclinauit cœlns & deſcẽdit, non tã viderur cœlos inclinaſſe, quàm ipſe de cœlo deſcẽdiſſe. Nam cum pater filium alloqueretur io terris, ſi tot angeli miniſtrarent, nnn tam mutaſſe videretur ſedẽ dei filius, quàm trãſtuliſſe. Ergo didicimus magnã **B** eſſe miſericordiam. Itaque ſi magna miſericordia eſt deſcendiſſe de cœlo, quæcunq; ſit multitudo miſerationũ tuarum, dele iniquitatem meam. Noo enim idem ſignificat vterque verſicul⁹, ſed illud ad incarnatinnẽ refertur, hoc vero qund ſequitur, ad eas referẽdum videtur quas deus in carne ſuſcepit iniurias, quia ieiunauit, quia eſuriuit, quia fleuit, quia vapulauit, quia crucifixus eſt, quia mortuus eſt, quia ſepultus eſt. Hæc enim carois, nõ diuioitatis inſignia ſunt. Et neceſſarium fuit, vt ærumnarũ multitudinem miſeratinnnm multitudo depelleret, profutura nobis dominicæ certamioe paſſinnis. Nõ enim ſua peccata delebat, quia peccatum nullum fecerat: ſed quia peccatum factus eſt, nnſtra erant delenda peccata, ſicut Dauid dixit, Dele iniqnitatem meã. Quid eſt dele? Videamus hoc verbum: non enim ocioſum eſt. Denique & alibi ait, Ego ſum qui deleo iniquitates tuas, & memor non ero. Sunt profecto alte impreſſa qnædam conſcientiæ nnſtræ vlcera delictnrum, & quædam mentium noſtrarum animorúmque vibices, quæ errotum nnſtrorum nbdu **C** cuntur vlceribus. Habet ergo culpa characteres ſuos & apices, quibus proditur, quod nnn ingenin onſtro affingimus, ſed prophetica authoritate ſignamus. Scripta eſt ergo, & vbi ſcripta ſit vide. In pectore, ioquit, cordis tui. Hoc eſt, ibi ſcripta eſt culpæ ſeries, vbi etiam forma virtutis, nõ in tabulis lapideis, ſed in tabulis cnrdis carnalibus. Sed quæ bona ſunt non atramento ſcribuntur, ſed ſpiritu dei viui. Quæ autem vicioſa, graphio ferreo & vngue adamantino. Talis propemodum ſcriptura, qualis eſt pœna peccati. Scribitur illa graphio ferreo, hnc virga ferrea cnercetur, ſicut ſcriptum eſt, Reges eos in virga ferrea. Alia eſt illa recta virga regni tui, quæ ſupplicio coercet noxios, ac innoxins gubernat imperio. Ergo ſcripta eſt culpa, videamus vbi. Non foris, ſed int⁹ in corde tuo, & in pectore tuo. Sicut enim prope eſt verbum in ore tuo & in corde tuo, ſic infidelibus in ipſo corde exprimitur figura peccati, & erroris effigies. Intus igitur eſt culpa, intus eſt & virtus. Et ideo dominus, Sentio, inquit, de me virtutem exiſſe, vt oſtenderet quæ bona ſunt de interio **D** re procedere, & contra, quæ mala ſuot de interiore prodire. Noo enim quod intrat, ioquit, io os coinqninat hominẽ, ſed quod exit de ore. De corde enim tuo cogitationes procedunt, & ideo caue ne de corde tuo malæ cogitationes procedaot, quæ te poſteriore tempore arguãt & accuſent. Noo enim deus teſtimoniis ad reuincendum te argumentíſque indiget, tua te ipſe culpa accuſat & prodit. Deĩde beñe in hoc pſalmo Dauid dicit, Et delictum meum cõtra me eſt. Væ enim mihi quod latere cupio, & latere non poſſũ. Quomodo enim latebo, qui ioſcripta in pectore meo gero meorũ indicia delictorum? Nudabitur in illo iudicij die vniuſcuiuſque pectus, teſtimoniũ reddente omnibus conſcientia ſua, & inuicem accuſantibus cogitationibus aut etiam defendẽtibus, in die qua iudicabit dominus occulta homioũ. Quis pudor ille cum prodi omoibus cœperit quod putabamus occultũ? cum aperire ſe cœperit vnuſcuiuſque imago delicti, vt vnuſquiſq; ſui criminis ſerie reuincatur? Quis pudor cũ illũ quem deſpicabilẽ in hoc ſeculo iudicabas, videris eſſe prela

A tum? cum illum ſeruũ tuum, illum quem iuxta ſeculi huius aſtutias ineptum & inhabilem arbitrabaris, in placitis ſibi diuitiis cognoueris honoratũ? Ergo dum viuimus, confugiamus ad eum qui poteſt delere peccatum? Nec vereare, qund graphio ferreo ſcriptum eſt, & vngue adamantino: hic enim portas ferreas adamantináſque cõfregit, nec timeas culpam fateri. Confeſſus eſt Dauid, agnouit iniquitatem ſuam, agnouit errorem, & ideo ait, Quoniam iniquitatem meam egn agnnſco. Dauid agnoſcit, & tu non agnoſcis? Dauid fatetur, & tu negas? Paulus ſe nocentem clamat, & tu te innncentem aſſeris? Non eſt igitur maximus erubeſcendi locus, quando cum plnrimis peccati mixta conſortia ſunt. Sequamur tamen ſtudium corrigendi. Neqoe rurſus paueas, ne culpæ confeſſio teneatur ad pœnam: bonus enim & miſericors deus nnn ſnlum culpam ignoſcere cnnfitentibus, ſed etiam præmia corrigentibus impertire conſueuit: ſi tamen vnuſquiſque ſibi donari petat, qnod intelligit non latere. Dic ergo iniquitates tuas, vt iuſtificeris. Dei vox iſta eſt, volen**B** tis ignoſcere: dei vox iſta eſt, prnmittentis quod tuum velit delere peccatum. Tibi peccaui (Dauid dicit) & malum coram te feci. Hoc eſt, & ſi hnmines nnn vident, ſed tu vide: & ſi homines me diiudicare non poſſunt, qui participes delictotum ſunt, tu tamen iudex es ſingulorum, quia expers es delictorum. Quamlibet in cnrde intimo cogitationes noxiæ lateant, coram te tamen ſunt, qui potes dicere, Quid cogitatis mala in cordibus veſtris? Nempe Chriſtus hoc dicit. Qui ergo oouit quid in corde ſit ſcriptum, poteſt delere quicquid in corde conſcriptũ eſt. Cui ſe fatetur noſter Dauid noo ſolum in ſeipſo, ſed etiam in primn hnmine peccaſſe, dum præcepta diuina temerãtur. Quo licet aduertere fratres dilectiſſimi quemadmodum omnes hęreſes, dum ſe impugnant, in ſe recurrant. Itaque Arriani, dum patris & filij ſeparant poteſtatem, in eum furioſæ exitum diſputatiõis incurrunt, vt cum Manichæis eorum concurrat aſſertio. Illi enim dicunt, alterum deum eſſe veteris, alterum nnui teſtamenti. Quam prophanam aſſertionem eccleſia ſancta con**C** demnat, quę vnum deum legit, quia vnus pater, ex quo omnia, & nns in ipſnm: & vnus dominus Ieſus, per quem nmnia, & nos per ipſum. Vtique nmnipotens poteſtas & vna, patris & filij declaratur, vt nec patrem à noui teſtamenti gratia ſecernamus, nec rurſus ab inſtauratinne mundi filium ſeparemus. Denique conſideremus vtrunque, cùm idem deus vtriuſque ſit conditnr teſtamenti. Nempe nmnes in primo homine peccauimus, & per naturæ ſucceſſinnẽ, culpæ qunque ab vno in omnes transfuſa ſucceſſin eſt. In quem ergo peccaui? In patrem, an in filium? Vtique in eum qui mihi credidit, quod nnn ſeruando peccaui. Mandatum eſt homini, vt ab omnibus guſtaret quæ erant in paradiſo, ſed lignum ſcientiæ boni & mali non tangeret. Adam ergo in ſingulis nobis eſt. Io illo cõditio humana deliquit, quia per vnum in omnes pertranſiuit peccatum. Video ſummam mihi creditam, video quæ præuaricationis æra contraxerim, dum vetita & interdicta deguſto. Hinc debeo commiſſæ ſortis vſuram, quia creditum mandatorum cœleſtium fœnus, inteme**D** rata fides ſeruare non potuit. Agnoſcamus etiam creditorem, agnouimus debitorem. Nempe ius eſt vt exigat & relaxet, & ideo idem relaxat, qui ius habet exigendi. Cum igitur in euãgelio Chriſtus dixerit mihi, Remiſſa ſunt tibi peccata tua, nónne eundem intelligo domioum ſortis, quem arbitrum venire cognoſco? Aut ſi pater credidit & filius relaxauit, non per vnitatem, vt nos dicimus, ſed vt Arriani aſſeruot, per diſtantiam poteſtatis, alius ergo deus credidit, alius relaxauit. Vnde incurrunt, vt Manichæorum perfidiam non euadant. Deiode vnum dicendo boou m deum, aduertant quos laqueos dementiæ ſuæ incidant. Si bonus eſt qui credidit, quomodo oon eſt bonus qui relaxauit? Ergo cum illis partem habeant Arriani, in quorum aſſertionem perueniunt. Nec mirum ſi is qui ſemel deuiare cœpit à vero, nexibus ſe alieni erroris inuoluat. Et ideo vna eſt ſententia, quæ hæreticorum omnium machinas deſtruat, vt vnius poteſtatis, maieſtatis atque virtutis trinitatem eſſe credamus, & ideo quod filius fecit, non ſeparemus à patre, nec ab eo quod pater mãdauit, filium ſegregemus. Ita enim fiet,

vt non alterum deum veteris, alterum noui teſtamenti indu
camus, ſed per vnitatẽ poteſtatis & filius in patre, & pater
intelligatur in filio, & filius ſœneretur in patre, & pater rela
xet in filio. Nam & pater dimittit peccatũ, filium dimiſiſſe
iam dixim⁹. Accipite quia dimittit & pater. Dimitte, inquit,
nobis debita, id eſt peccata noſtra, ſicut & nos dimittimus
debitoribus noſtris. Vtique ex perſona noſtra hoc filius pa
tri dicit. Nec ideo dicit, quaſi dimittere ipſe non poſſit: ſed
ideo dicit, vt vnitatem poteſtatis intelligas. Denique ſi au-
thoritatem quæris in filio: Iam vos, inquit, mundi eſtis, pro-
pter ſermonẽ quem locutus ſum vobis. Dimittit ſermone,
dimittit imperio: ſed cum ratione dimittit, dicens: Vade, &
poſthac vide ne pecces. Habes authoritatẽ, quia vetera do-
nauit: habes iudicium, quia futura præſcripſit.

Diui Ambroſij

MEDIOLANEN. EPISCOPI, *de interpellatione Dauid.*

MVlti quidẽ deplorauerunt infirmi-
tatẽ fragilitatis humanæ, excellen-
tius tamen cæteris ſanctus Iob, &
ſanctus Dauid. Ille ſuperior, dire-
ctus, vehemẽs, & acer, & quaſi gra
uibus exaſperatus doloribus, maio
re cothurno: hic blandus & placi-
dus atque mãſuetus, mitiore affe-
ctu, vt vere, quem imitandum ſibi
propoſuit, cerui imitaretur affectũ. Nec te moueat, ſi tãtum
prophetã ferę ſimilitudine videar prędicare, cum legeris ad
apoſtolos dictũ: Eſtote aſtuti ſicut ſerpentes, ſimplices ſicut
columbæ. Sed tamen quãuis iſtiuſmodi ſimilitudines piis a-
ſtruantur exẽplis, ſitque innocẽs & mitis natura ceruorum,
illum ceruũ ad imitationem prophetę propoſitum hoc loco
arbitror, de quo Salomon paternæ mẽtis aſſertor in Prouer
biis dixit, Ceruus amicitię, & pullus gratiarum cõfabuletur
tibi. Verus enim dei filius in ſemetipſo naturã quam animan
tibus ipſe donauit expreſſit, qui in hunc mundum tanquam
ceruus aduenit, & cũ his ſe mira ſimplicitate iñgebat, à qui-
bus ei parabãtur inſidiæ. Fertur enim huiuſmodi ceruorum
eſſe ſimplicitas, vt cum ſe exagitari viderint, bis ſeſe equiti-
bus annectãt, qui miniſterio fraudis appoſiti, fugæ ſpecie, ac
ſimulatione ſocietatis inductos, ad retia vſque deducãt. Ita
ergo dominus, tanquã ignarus periculi atque improuidus,
Iudæis dolũ ſibi ſtruentibus admiſcebatur, & ſocietatem Iu
dæ proditoris ſibi aſſciuit, cuius ſimulatione funeſta, vſq; ad
crucis laqueos, & paſſionis retia peruenit. Vnde conuerſus
ad eum dixit: Iuda, oſculo filiũ hominis tradis? Et hoc qui-
dem modo venit ad ſynagogę retia, volẽſque ſe induit, ſed
non implicitus eſt, nec inſtrictus, qui omnes reſoluit. Deni-
que eminebat ſuper retia. Et quia eum ſui non ſuſceperant,
vocabat eccleſiam, & ſuam ei gratiã cõferebat, ſicut ipſa ſan
cta eccleſia in canticis proteſtatur dicẽs: Adiuraui vos filiæ
Hieruſalẽ in virtutibus & fortitudinibus agri, ne ſuſcitaueri
tis, & ne reſuſcitaueritis charitatẽ, vſquequo voluerit. Petit
ergo in odore agri quem olebat ſanct⁹ Iacob, id eſt illa fide
illa deuotione excitari ſpõſam ſuam à filiabus Hieruſalẽ vt
feſtinet ad ſpõſum, & excitari eius in ſe charitatẽ, aut etiam
ipſum excitari, quia charitas ſpõſus eſt. Deus enim charitas
eſt, ſicut dixit Ioãnes. Sed ille nõ eſt paſſus ſe ab eis excitari:
quia ſpõte properabat, egreſſus de thalamo, exultauit vt gi-
gas ad currendã viam. Vidit eum ſpõſa, & vocem venientis
audiuit: ſubitóque conuerſa ait: Ecce, hic aduenit ſaliens ſu
per mõtes, tranſiliẽs colles. Maiores enim ſalit, minores trãſ
ilit, ne pie feſtinationis impedimẽta patiatur. Similis eſt, in-
quit, cõſobrinus meus capreolæ hinnulóque ceruorum ſu-
per mõtes Bethel. Bonus ceruus, cuius mons eſt domus dei,
in quam tanta celeritate currebat, vt ſpõſę vota & deſideria
præueniret. Denique quem de longinquo venientem vide-

A rat, repẽte ſibi adeſſe cognouit. vnde & ait: Ecce hic eſt poſt
parietẽ noſtrum, proſpiciens per feneſtras, eminẽs per retia.
Reſpondit conſobrinus meus, & dixit mihi: Exurge, veni
proxima mea, formoſa mea, columba mea, quia ecce hyems
pręteriit, imber abiit, diſceſſit ſibi, flores viſi ſunt in terra.
Hyems, ſynagoga eſt: imber, populus Iudæorum, qui ſolem
videre nõ potuit: flores apoſtoli ſunt. Et addidit: Meſſis in-
ciſionis aduenit, vox turturis audita eſt in terra noſtra. Meſ
ſis illa, eccleſiæ fides eſt: vox turturis, pudicitia eſt. Nec his
ſolis contentus, ſed etiam cerui ſimilitudinem ſuſcipit Chri
ſtus, quia veniens in terras ſerpentẽ illum, diabolum ſine vl
la ſui offenſione protriuit, cui calcaneum ſuum obtulit, ſed
eius venena non ſenſit. Vnde dictum eſt ei: Super aſpidẽ &
baſiliſcum ambulabis. Simus ergo & nos cerui, vt ſuper ſer-
pentes ambulare poſſimus. Erimus cerui, ſi vocẽ Chriſti ſe-
quamur, quæ nos & præparat ceruos, & facit morſus ſerpen
tium non timere: ac ſi qui forte fuerint vulnerati, aufert eo-
rum dolorẽ, ſoluẽdo delictum. De his ceruis dicit dominus
ad Iob: Cuſtodiſti partus ceruorum, numeraſti autẽ menſes
B eorum, plenos partus. Partus autem eorum ſoluiſti, vel enu
tri filios eorum, vt non timeant. Audi quomodo non timeãt
filij ceruorũ talium. Doceat te Eſaias dicens: Et puer paruu
lus mittet manum in cauernã aſpidum, & nõ illis nocebunt.
Et vt agnoſcas quod eccleſiæ filios ſignificare videtur, ad-
didit: Partus autem eorum emittes, dirumpẽt filij eorum, &
multiplicabuntur, in generatione, exibunt, & non reuerten-
tur retro. Nemo enim mittẽs manum ad aratrum, & aſpiciẽs
retro, habilis eſt regno dei. Merito ergo ceruus fact⁹ eſt do-
minus, vt tales ſibi ceruos domin⁹ præpararet. De quib⁹ ait:
In nomine meo dæmonia eiicient, linguis loquentur nouis,
ſerpentes tollent, & ſi mortiferũ quid biberint, non eis noce
bit. Tollebant enim ſerpentes, cum ſpiritu oris ſui ſancti a-
poſtoli de latebris corporum eruerẽt nequitias ſpirituales,
nec venena mortifera ſentiebant. Denique cum exiliens de
ſarmentis Paulũ vipera momordiſſet, videntes Barbari pen
dentem viperam de manu eius, putabant repente moriturũ.
At ille ſtabat intrepidus, nec vulnere mouebatur, nec vene
C no infundebatur. Vnde videntes eum, non tanquam homi-
nis conditione genitum, ſed tanquam dei gratia editum, ſu-
pra homines eſſe arbitrabantur. Vide ceruum viperam de
latebris eruentem, ſpiritu diuino, qui erat in naribus eius, ſi-
cut dixit dominus ad Iob. Conuerſus, inquit, Paulus in ſpi-
ritu, & reſpiciens cum dolore, ait ad Phytonem: Præcipio
tibi in nomine domini noſtri Ieſu Chriſti, continuo exire ab
ea. Et exiuit eadem hora. Vide ceruum venientem ad bapti
ſmum, qui ſacri fontis ablutus irriguo, omnia perſecutionis
venena reiecit. Vide ceruum dominum Ieſum, quando ve-
nit ad Ioannem Baptiſtam, & dicente ſibi Ioanne, Ego à te
debeo baptizari, & tu venis ad me, reſpõdit: Sine modo. Et
hoc dicto, in aquas (ſalutem ſitiens publicam) tota auditate
deſcendit. Sed iam ſatis nobis in exordio tractatus, ſicut
in principio anni, more vulgi ceruus alluſit. Pergamus cæ-
tera. Interpellat (vt dixi) Dauid dicens ad dominum: Si-
cut ceruus deſiderat ad fontes aquarum, ita deſiderat anima
mea ad te deus. Sitiuit anima mea ad deum viuum, quando
D veniam, & apparebo ante faciem dei. Aeſtuat ſanctus, nec
ſeſe capit. Maior animi magnificentia, quàm cuiuſlibet cor-
poris magnitudo: & ſecurus meriti, de terrenis ad cœleſtia
euolare deſiderat, ſicut & alibi dicit ipſe: Quis dabit mi-
hi pennas ſicut columbæ, & volabo, & requieſcam? Hic e-
nim ſunt laquei, quibus & ſi non implicatur iuſtus, tamen
impeditur, hic dolores & ſollicitudines, illic lætitia, ibi gra-
tia, hic poſtremo corporis vincula, quæ Paulus ſoluere ge-
ſtiebat, vt omnibus exutus impedimentis, domino liber aſ-
ſiſteret. Hoc ergo ſitiebat anima Dauid, vt iam non per fi-
dem, ſed facie ad faciem deum videret, nec ſolum peregri-
naretur à corpore, ſed corpore ſolueretur. Diſſolui enim
& cum Chriſto eſſe multo melius, quia iuſto mori eſt lu-
crum. Et grande quidem lucrum carere peccato, delicto-
rum illecebris non moueri. Quis enim mundus à ſorde,
quando nec vnius diei vita hominis in terra caret delicto-
rum contagione? Viuendo ergo damna contrahimus inno-
cẽtiæ, morte finem erroris adipiſcimur. Lucrũ ergo morte
acquiritur,

qniritur, vitæ autē vſu tanquā miſeris debitoribus vſurarij A
nominis ad reatū fœnus augetur. Et bene ſitit anima, quæ
feſtinat ad fontē, non aquæ iſtius, ſed vitæ æternæ, de quo ſu
pra dixit, Qunniā apud te eſt fons vitæ, & in lumine tuo vi-
debimus lumen. Merito ergo Dauid properabat peruenire
& apparere ante faciem dei, cuius vultus lnmē eſt, quia om-
nes quos dominus ſpectat, illuminat. Fuerūt, inquit, lachry-
mæ meæ panes die ac nocte, dum dicitur mihi quotidie, vbi
eſt deus tuus. Ibi bene lachrymæ panes ſunt, vbi eſuritur in
ſtitia. Beati enim qui eſurinnt & ſitiunt inſtitiam, quoniam
ipſi ſaturabuntut. Sunt igitut lachrymæ quæ panis ſunt, &
confirmant cor bominis. Cui diſputationi etiam illud eccle
ſiaſticum conuenit dictum. Mitte panē tuum ante faciem a-
quæ, quia vbi panis cœleſtis, ibi aqua gratiæ: quoniam recte
accipiunt ſubſtantiam verbi & myſticę rationis alimentum,
qnibus flumina aquæ viuæ de vētre labūtur. Similiter quo-
que hic panis ibi viuns, vbi aqua lachrymarum, & fletus eſt
pœnitentiæ. Sic enim ſcriptū eſt, In fletu exierunt, & in con
ſolatione reuocabo eos. Beati ergo quorū panis lachrymæ, B
qui ridere meruerunt, quia beati qui fletis. Horum memor,
inquit, effudi ſuper me animam meam. Sanctus colligit ab
his quæ foris ſunt, & ſupra ſe effundit animam ſuam, vt ani-
ma ſupra corpus effuſa infirmitatem carnis abſcondat, te-
gat corpus ad pœnitentiam, & virtus vbique animę mentiſ-
que prætendat. Vnde & in poſterioribus dicit, Effundam iu
conſpectu eius orationem meam. Vbi effunditur oratio, ibi
peccata ſunt. Quorum autem memorē ſe dicit? Eorum vtiq;
quæ deſiderabat vt veniret, & appareret in conſpectu dei,
vt eius aulam illam videret æternam, in qua ſpaciabatut ani
mo, & præſumpto delectabatur ingreſſu: Quoniam ingre-
diar, inqnit, in locum tabernaculi admirabilis vſque ad do-
mum dei. In voce exultationis & confeſſionis, ſonus epulau
tis. Non immerito flebat, quoniam verſaretur in terris, cui
cœleſtia tabernacula debebātur, & quem aulæ potentis ex-
pectabat introitus. Denique illam ſolam omnibus regni ſui
opibus præferebat, ſicut ipſe teſtificatus eſt alibi ditentt V-
nam petij à domino, hanc requitam, vt inhabitem in domo
domini omnibus diebus vitæ meæ, & vt videam delectatio- C
nem domini. Delectatio domini in eccleſia eſt. Eccleſia eſt
imago cœleſtium. Etenim poſtquā vmbra præterijt, imago
ſucceſſit. Vmbra, ſynaguga eſt. In vmbra lex, in euangelio
veritas. Ideo in euangelij lumine veritatis imago refulget.
Flebat igitur propheta, quia differebantur plena gratiæ bo-
na & referta lætitiæ. Denique & in poſterioribus dicit: Heu
me, quia incolatus meus prolongatus eſt. Et ideo interpella
bat dominum, quia ad meliora properabat. In ipſis tamen af
flictionibus ſeculi magna erat cōſolatio præſentium, ſpes fu
turorum. Quis enim non erigeret animā, qui poſſet ſperare
in tabernaculo cœleſti, beata illa ſibi cōſortia reſeruari? Sed
quia infirmæ conditioni plerūque futura tædio ſunt, præſen
ti vexatione, ideo & ſancti prophetæ inſurgētibus corporis
fluctibus anima turbabatur. Nolo enim mireris ſi propheta
animā ſuam dicit eſſe exagitatā, cum dixerit ipſe dominus
Ieſus, nūc anima mea turbata eſt. Qui enim ſuſcipit infirmi-
tates noſtras, noſtrum quoque ſuſcipit affectū, in quo & tri-
ſtis erat vſque ad mortem, nō propter mortem. Mors enim
voluntaria mœſtitiam babere non poterat, in qua futura e- D
rat vniuerſorum lætitia, vniuerſorum refectio. De qua & a-
libi dixit: Et ſurrexi, & vidi, & ſomnus dnlcis factus eſt mi-
hi. Bonus ſomnus qui fecit non eſurire eſurientes, non ſitire
ſitientes, quibus ſacramentorum dulcedinem præparauit.
Quomodo ergo anima eius timore turbata eſt, qui fecit a-
liorum animas non timere? Triſtis ergo vſque ad mortem,
donec cōſummaretur gratia, quod probatur ipſius teſtimo
nio, dicentis de morte ſua: Baptiſmate habeo baptizari, &
quomodo angor, dū perficiatur. Turbatus igitur Dauid lu-
bricis anfractibus ſeculi dixit: Quare triſtis es anima mea,
quare conturbas me? Spera in deo, quoniam adhuc confite-
bor illi, ſalutare vultus mei, & deus meus. Ergo quando an-
xij ſumus & ſolliciti, ſpes nos futurorum expectatione con-
firmet. Vide ſingula. Spera, quoniam cōfitebor, inquit. Non
confiteor, ſed confitebor, hoc eſt, tunc melius confitebor,
quando reuelata facie gloriam domini ſpeculatus, in eadem

A imagine reformabor. Subito cum ſe cōſolaretur, in ſe reuer
ſus ait: Ad meipſū anima mea cōturbata eſt. Id eſt, qui alios
confirmare debeo, ipſe cōturbor. Et quia ex me non habeo
firmamentum, de authore ſumamus. Propterea, inquit, me-
mor ero tui de terra Iordanis & Hermonim. Memor eſt de
terra Iordanis, in quo gratia memoriam deuotionis accumu
lat. In Iordanē Naaman Syrus ille deſcendit, & mundus à le
pra factus eſt. In Iordane baptizatus eſt Chriſtus, quādo for
mam lauacri ſalutaris inſtituit. Iordanis nomen deſcenſionia
ſignificat, quia deſcendit dominus Ieſus, qui à contagio de-
lictorum vicinos Iordanis fluminis emundauit. Hic fluuius
exit de Aegypto, & diuidit terram repromiſſiōis. Ergo qui
turbatur, ſi boni cōſulit, ex Aegypto exit, & ſequitur viam
lucis. Hermonim etiam viam lucernæ interpretati ſunt. Exi
ergo prius ex Aegypto, ſi vis lumen Chriſti videre. Exiuit
Chananæa à finibus gētium, & Chriſtū inuenit, cui dicebat,
Miſerere mei fili Dauid. Exiuit ergo Moyſes ex Aegypto,
& propheta factus eſt, & remiſſus ad populū vt de terra af-
B flictionis populū liberaret. Lucerna autem in Chriſti corpo
re. Hæc tibi lucerna viam monſtrat. Vnde & ſanctus ait, Lu
cerna pedibus meis verbū tuum. Lucerna, quod illuminaue
rit animas vniuerſorum, & in tenebris viam monſtrauerit,
Euangelium, via lucernæ eſt. In vmbra lucet, id eſt in ſecu-
lo. Vnde & alibi habes, Niue dealbabuntut in Selmon, id eſt
in vmbratione. Iordanis quoq; Chriſt⁹, qui diuidit terram.
Quomodo diuidat, audi. Et tuam ipſius animam pertrāſibit
gladius, ad reuelandas multorum cogitationes cordium: eo
quod ſit noſtrarū diuiſor animarū, qui in intima cordis ſe-
creta deſcendat, & cogitationes mentium deprehendat. Hic
gladius verbum eſt dei viuum. Denique ad Hebræos ſic le-
gis, Viuū eſt dei verbum & validum, & acutius omni gladio
acutiſſimo, penetrātque ad diuiſionem animæ & ſpiritus, at
tuūmq; & medullarū. Hic eſt fons Siloa, qui dicitur miſſus,
quoniā Chriſtus à patre dixit ſe eſſe miſſum. Eſt & illa diui-
ſio quæ colligitur ex eo quod vtrāque ripā Iordanis tribus
incoluerint Iudæn tum, quoniā filius hominis qui poſterio-
ribus tēporibus deſcendit è cœlo (verus ille Iordanis, verus
C ille terreſtrium atque cœleſtium diuiſor) poſſeſſionē diui-
duam patrib' dedit, vnā quæ poſſideretur in terris, alteram
quæ futuræ vitæ meritis ſeruaretur. Quorū vtrunq; conue-
nit ſoli Chriſto, vel cœleſtia diuidere, vel occulta deprehen
dere. Interiora enim diuidit, qui occulta deprehendit, qnod
eſt vtiq; diuinitatis inſigne. Denique ſic habes ſcriptū, quia
dominus dixit, Lætabor & diuidā Sicimam. Hæc eſt illa ma
gnifica portio, quā Iacob filio ſuo Ioſeph præſtantiorē om-
nibus deputauit. Vnde ait, Ego do tibi Sicimā, magnificum
ſuper fratres tuos, quam accepi de manu Amorræorū, in gla
dio meo & ſagitta. Quæ diuiſio ſoli domino debetur, quæ
verbo hoc eſt ſpirituali illo veri Salomonis gladio compre
henditur. Quid eſt ſoli? Patri ſine Chriſto, aut Chriſto ſine
patre? Minime. Cum ſolum dico patrē, & filium nō ſeparo,
quia in ſinu & ſecreto patris filius eſt. Cum ſolū filium dico,
& patrē iungo, ſicut iunxit & filius dicens, Ecce venit hora,
vt me ſolū relinquatis, ſed non ſum ſolus, quoniā pater me-
cum eſt. Sic ergo & pater ſolus beatus & ſolus potēs dicitur,
vt ab eo filius nō ſequeſtretur, qui in patre ſemper eſt. De-
D niq; præclare Ioannes, In principio erat verbum, ſed ſine pa
tre non erat. Et deus pater erat, ſed ſine verbo nō erat, quia
verbum erat apud deū. Hæc Sicima eccleſia eſt. Ipſam enim
elegit Salomon, cuius latentem ſibi elegit affectum. Hæc
Sicima Maria eſt, cuius animam gladius dei trāſit & diuidit.
Hæc Sicima, eſt aſcendēs, ſicut interpretatio habet. Quæ ſit
aſcendens, audi dicentem de eccleſia. Quæ eſt quæ aſcendit
dealbata innitens ſuper fratrem ſuum? Hæc eſt actinoſa, quę
Græce ἀκτινώδης dicitur, quod fide operibúſque reſplen-
deat: cuius filius dicit, Opera veſtra luceant coram patre
meo, qui in cœlis eſt. Memor ergo eſt dei Dauid de terra
Iordanis, & Hermonim à mōte modico. Quis eſt mōs modi
cus, cōſideremus, ne forte diuinitas Chriſti mons magnus.
Denique cœlum & terram cōpleo dicit dominus. Si ergo di
uinitas Chriſti mons magnus eſt, vtiq; incarnatio eius mons
exiguus eſt. Vtrūque ergo Chriſtus, & mons magnus & mi-
nor. Magnus vere, quia magnus dominus & magna virtus e-

ius: minor, quia ſcriptum eſt, Minoraſti eum paulominus ab A
angelis. Vnde & Eſaias dicit, Vidimus eum, & non habebat
ſpeciem neque decorem. Idem tamen & ex magno minor fa
ctus, & ex minore magnus factus. Ex magno minor, quia eũ
in forma dei eſſet, ſemetipſum exinaniuit, & formam ſerui
accepit. Ex minore magnus, quia dicit Daniel, Et lapis qui
eliſit imaginem, factus eſt mõs magnus, & impleuit omnem
terram. Lapis hic qui ſit requiris, agnoſce. Lapidem quem
reprobauerunt ædificantes, hic factus eſt in caput anguli. I-
dem tamen cum & exiguus videretur, magnus erat. Cui rei
aſtipulatur Eſaias dicens, Puer natus eſt nobis, filius datus
eſt nobis, cuius* initiũ ſuper humeros eius, & vocabitur ma
gni conſilij angelus. Omnia propter te Chriſtus. Lapis pro-
pter te, vt tu ædificeris: mons propter te, vt tu aſcendas. A-
ſcende ergo ſuper montem, qui cœleſtia petis. Inde inclina-
uit cœlũ, vt tu eſſes vicinior: ideo ſurrexit in verticem mon
tis, vt eleuaret. Non immerito ergo abyſſus abyſſum inuo-
cabat, vt iſte mons fieret exiguus, de quo Propheta ait, A- B
byſſus abyſſum inuocat, in voce cataractarum tuarum. Nõ
præualebat vetus teſtamentum ad iſtius mundi redemptio-
nem: inuocabat, & quaſi ad auxilium arceſſiebat, nouum te-
ſtamentum. Clamabat lex, annuncians euangelium. Erat e-
nim ſemiplena, & ideo erat neceſſarius, vt veniret qui legẽ
impleret. Finis enim legis Chriſtus, ad iuſticiam omni cre-
denti, qui venit legem implere nõ ſoluere. Quomodo abyſ-
ſus lex, audi Dauid dicentem, Iudicia tua abyſſus multa. Si-
mul hinc intellige, vtrunque vnius eſſe ſapientiæ teſtamen-
tum, quod quaſi ſuum venit implere. Cataractas antẽ intel-
ligimus profunda verborum, & vim cœleſtis eloquij: quæ
fluxere nobis ſicut imber è cœlo. Ergo remediũ tædiorum
omnium Chriſtus, & ſcriptura diuina: atque in tentationib'
vnum refugium. Denique vbi aduertit Dauid quod eleua-
tiones fluctuum ſecularium ſuper ſe venirent (quas neceſſe
eſt plurimas ſubeam' in iſtius ſalo vitæ) memor domini mi-
ſerationũ quas innumeris promiſit oraculis, ad precem con
uerſus interpellat deum: ſciens quod miſericordia eius in lu C
ce mandatur, id eſt in lege, quia lex præcepta tua. In tenta-
tionibus autem, quaſi in noctis tenebris, manifeſtatur. Vnde
tanquam viator qui repatriare deſideret, & peruenire quò
tendat, confragoſo tamẽ vitæ huius itinere fatigatus, ducem
arceſſit, & alleuamentum obſecrat. Apud me, inquit, oratio
deo vitæ meæ: dicam deo, ſuſceptor meus es. Bene nota iam
ſibi quęrit auxilia, & promiſſi authorem conuenit, atque v-
ſitati muneris præbitorem: vt in ſubueniendo ſi meritũ ho-
minis offendit, diuinum non offendat exemplum. Dicunt a-
liqui. Quando ſuſcepit eũ deus? Vt hoc aſtruamus, veni me-
cum ad ſcripturę ſacræ exordium: & vide quomodo domi-
nus manibus ſuis de luto hominem figurauerit. Vnde & hic
in poſterioribus dicit: Manus tuæ fecerunt me & plaſmaue-
runt me. Quaſi figulus quidam, fabricam carnis eſt operatus
humanæ. Et ad Hieremiam dicitur: Deſcende in domũ figu
li, & audies illic verba mea. Figulo vtique ſępe contingit, vt
dum vas fingitur, cadat de manibus eius: & iterum colligat
lutum vt vas reformet. Denique & Hieremias dicit: Deſcen
di, & vidi quomodo cecidit vas, quod ipſe faciebat manibus D
ſuis. Et iterum, inquit, fecit vas aliud, quomodo placuit ei.
Recte ergo ſuſceptor dicitur, qui manibus ſuis nos ipſe ſu-
ſcepit, ipſe plaſmauit. Humani figuli vaſa ſunt illa, alia in bo
norem, alia in contumeliam. Omnes ſumus vaſa fictilia: & ſi
rex ſit aliquis, tamen fictile vas eſt. Vnde & Paulus, Habe-
mus, inquit, theſaurum iſtum in vaſis fictilibus. Et prophe-
ta de rege dicit, Depretiat' eſt Iechonias ſicut vas, cuius o-
pera nõ ſunt neceſſaria. Et addidit: Terra audi verbum do-
mini. Scribe virum iſtum abdicatũ. Quaſi patrio iure, deus
noſter filios ſolet abdicare degeneres: ideo & in terra eos
ſcribit, quia filij terræ ſunt. Vnde cum Iudęi accuſarent ad-
ulteram, dominus Ieſus digito ſcribebat in terram. Iuſti au-
tem non in terra ſcribuntur, quibus dicitur: Gaudete quod
nomina veſtra ſcripta ſunt in cœlo. Suſcepit ergo nos do-
minus, quando nos finxit: ſuſcepit & quando nos iubet na-
ſci. Vnde & iuſtus ait: Suſcepiſti me ex vtero matris meæ.
Cuius matris? Priuſquã te formarem in vtero noui te. Quos
format & ſuſcipit, exeuntes quoque ſuſcipit. Et priuſquam
exires de vulua matris, ſanctificaui te. Suſceptor eſt qui ſu-
ſceperit manib', vt generis humani operator dicitur: & qui
viſitatiõe ſuſceperit, vt protegat. Vnde alibi ipſe dicit pro-
pheta: Qui habitat in adiutorio altiſſimi, dicet domino ſuſce
ptor meus es tu, & refugium meum. Prima ſuſceptio eſt o-
perationis, ſecunda defenſionis. Denique audi Moyſen di-
centem: Extendens alas ſuas aſſumpſit eos, & ſuſcepit eos ſu
per ſcapulas ſuas: ſicut aquila ſuſcipit, quę fœtus ſuos exami
nare conſueuit, vt teneat atque enutriat, quibus veræ indo-
lis partus, & incorruptæ gratiam naturæ aſtipulari aduerte-
rit: aut repellat, quibus in degeneris originis infirmitatem in
tenera adhuc ætate deprehenderit. Quare mei oblitus es, &
quare me repuliſti? Deus non obliuiſcitur. Impoſſibile eſt
enim vt obliuiſcatur, cui omnia quę ſunt facta & futura prę
ſentia ſunt: ſed noſtra peccata meritum obliuionis ei infun-
dunt, vt obliuiſcatur eos quos indignos ſua viſitatione co-
gnouerit. Eos enim cognoſcit dominus, qui ſunt eius. Ta-
B men vbi aliqui iniquitatem operantur, his dicit: Non noui
vos. Quis ergo qui poſſit deo dicere, quare mei oblitus es?
Sed tamen commune hoc ſanctis, nobiſque inferioribus eſt.
Sanctus dicit quaſi meriti ſui conſcius: & tamen quo ſan-
ctior hoc humilior. Quod ſi vix ſanctus dicit, quid ego di-
cam peccator, niſi ad illud referam, quare operis tui oblitus
es? poſtremo, quare infirmitatis meæ oblitus es? Quid eſt e-
nim homo, niſi quia viſitas eum? Non ergo obliuiſcaris in-
firmum. Memento domine quia infirmum me feciſti: me-
mento quia puluerem me finxiſti. Quomodo ſtare potero,
niſi ſolidaturus hoc lutum ſemper intendas: vt de vultu tuo
ſoliditas mea prodeat? Cum auerteris faciem, turbabuntur
omnia: ſi intendas, væ mihi: non habes quod in me aſpicias
niſi cõtagia delictorum, nec deſeri vtile, nec videri eſt: quia
dum videmur offendimus. Poſſumus tamen æſtimare, quia
non repellet quos videt: quia emũdat quos aſpicit. Ignis an-
te eum ardet, qui crimen exuret. Bonum eſt ergo nobis, vt
non repellamur. Ideo queritur Dauid, quia repulſum ſe cre
C didit, qui fuerat ante ſuſceptus. Denique in poſterioribus di
cit: In te confirmatus ſum ex vtero. Sed & ſupra ſcriptum
habemus: In te proiectus ſum ex vtero: de ventre matris
meæ deus meus es tu. Bonũ eſt & proiici, ſed in deum. De-
nique ex perſona Chriſti, hoc in vigeſimoprimo pſalmo di
citur: qui vere in patrem de vtero proiectus eſt virginis.
Non enim terrena eum excepere morientem. Vnde in cruce
poſitus, cũ emitteret ſpiritũ, ad patrẽ ait: In manus tuas do-
mine cõmendo ſpiritũ meum. Non ergo addant domine, vt
pſaltæ faciunt, quod neq; in Latino codice inueni meo, neq;
in Gręco, neque in euãgelio, quod eſt euidentius. Deniq; ſu
pra dixerat: Pater dimitte illis hoc peccatũ. Et ideo tãquam
patri in manus eius commendare ſe ſpiritum ſuum, in cuius
ſinu ſemper eſt filius: quanquam, etſi addat quod dixerit do
mine, cõſiderent quod quaſi homo in morte poſitus hoc lo
quatur. Ergo proiectus eſt de vtero in patrẽ, de ventre ma-
tris ſuæ: hoc eſt, definiuit quod ille vterus qui proiecit eum,
venter eſt matris. Pater autem dixit, Ex vtero ante lucife-
rum genui te. Non proiecit vtique pater filium, à quo nun-
D quam digreſſus eſt filius, ſicut ipſe ait: Traditus ſum, & non
egrediebar. Non proiecit eum, cui eiuſdem ſubſtantiæ v-
nitate connectitur. Poteſt ergo & ſic legi, In te proiectus
ſum ex vtero de ventre matris meæ: vt ſequatur, deus meus
es tu, ne diſcedas à me. Poteſt & ſic, De ventre matris meæ
deus meus es tu, quoniam in vtero poſitus à te nunquam
receſſi: tecum eram, qui tanquam in vtero ceti poſitus, te
pro populo deprecabar. Et vere de matris ſuæ ventre cum
deo erat, ſecũdum quod ſcriptum eſt: Quoniam priuſquam
ſciret puer bonum aut malum, elegit quod bonũ eſt. Et an-
tequam patrem vocaret aut matrem, virtutẽ Damaſci & ſpo
lia Damaſci deprædatus eſt: vt gentibus euocatis regnum
patri piæ deuotionis acquireret. Videamus cætera. Quare
me, inquit, repuliſti, & quare triſtis incedo? Dum affligit
me inimicus, confringit oſſa mea: exprobrauerunt mihi
qui tribulant me inimici mei, dum dicitur mihi quotidie, v-
bi eſt deus tuus. Quare triſtis es anima mea? Et reliqua pri-
ma interpellatio querelam habuit: cum perendinarentur bo
na quorũ iam fructus deſiderabatur. Secunda interpellatio,
quod

quod expectatus prudentibus Chriſti differebatur aductus, quem lex deſiderauerat, quem prophetę pollicebãtur: & eo impatientius æſtuabant corda iuſtorum, quoniam ad redemptionem cognouerant eſſe venturum vniuerſorum, quibus euangelico tramite viam virtutis aperiret, bonorúmque operum ſemitas demonſtraret: ſicut ipſe dixit in Prouerbiis: Dominus creauit me principium viarum ſuarum. Ideo ergo dicebatur ei, vbi eſt deus tuus: quia adhuc nõ venerat Chriſtus, ſed ſperabatur. Sæuiebat ergo diabol⁹, vt obtereret quos ſciebat in aduentu domini credituros: & diuerſis affligebat exitiis. Interpellat ergo Dauid, vt morãtem excitet, & queſtu prophetico feſtinare vrgeat, admoneat ſubuenire. Habemus ſimilitudinem huius interpellationis etiam in poſterioribus: vbi dicit idem propheta: Vt quid repuliſti nos deus in finem? Et ibi aperte, quod congregationis ſuæ oblitus ſit, & virgam hæreditatis ſuæ abiecerit, flebiliter deplorauit: & quod in plebem dei inſurrexerint eius inimici de quib⁹ ait: & gloriati ſunt qui oderunt te, in medio feſti tui. Forte hic verſiculus videretur Aſſyrios declarare, qui triumphauerunt populum Iudæorũ: niſi ſequeretur, poſuerunt ſigna ſua B ſigna, & nõ cognoui. Signa ſemper in bello ſunt, quæ prœliaturos præire cõſueuerunt, & agmen ducere militare. Vnuſquiſque numerus aut legio, ſigna ſua ſequitur. Et ſi diſperſi fuerint bellorũ tumultu, eo vbi ſigna ſua proſpexerint eſſe, quãlibet longe poſiti reuertuntur. Vnuſquiſque ductor hęc ſigna cõſtituit, & ſequẽda præſcribit. Sed ſunt etiam alia ſigna, quæ victor hoſtis imponit, & tanquã captiuis obſeruanda decernit: ſed qui fidelis eſt miles, propria ſigna ſequitur, non agnoſcit aliena. Quæ ſint aliena ſigna, intẽſius & impenſius conſideremus. Signũ ſuum poſuit deus in frontibus ſingulorum. Ibi quoque Antichriſtus ſua ſigna ponet, vt proprios recognoſcat: ſed qui in occulto Iudæus eſt, ille verus confeſſor dicit: Poſuerunt ſigna ſua ſigna, & nõ cognoui. Poſuerũt diabolus & miniſtri eius, ſed ego neſciui illa: quia non conſenſi artibus eius, non acquieui imperiis eius. Poſuit Aſſyrius Nabuchodonoſor ſigna pueris Hebræorum, & mutauit illis nomina: & præcepit vt adorarent imaginem eius, & recederent à ſolennibus patrum ſuorum, ritúſque Chaldęos poſthabita dei lege ſequerẽtur. Conſtituit hoc rex: ſed C ſtatuit Daniel in corde ſuo, vt regalis menſæ contagia declinaret. Recte ergo ei cõuenit dicere: ſigna non cognoui aliena. Iuſſum erat vt Hebræi pueri adorarent imaginem regis. Reſpõderunt ei: Non adoramus imaginem tuam. Aperte dixit vnuſquiſq; eorũ, poſuerũt ſigna ſua ſigna, & non cognoui: id eſt non ſum expertus, non vllo conſenſu recepi, non aliqua ſocietate in me tranſtuli. Vnde & de dei filio legimus, quod peccatum non cognouit. Et alibi habes, quoniam qui cuſtodit mãdatum, non cognoſcet verbum nequam: cum liquido clareat, quia non cognitio improbitatis, ſed ſocietas criminoſa ſit. Ipſe etiam Dauid in poſterioribus dicit: Declinantes autem malignos à me, non cognoſcebã. Vbi autem voluerint hæc ſigna aduerſarij deponere: declarat. Sicut in via, inquit, ſummum, quaſi in ſylua lignorum, ſecoribus conciderunt ianuas eius in id ipſum, in bipenni & aſcia deiecerunt illud. Quid hoc ſibi vult, niſi vt oſtendat quia fides noſtra non quaſi in via eſſe debeat, ne veniant volucres cœli, & auferãt eam: ſicut verbum illud, quod legis in euãgelio non D debere circa vias & ſemitas ſeminari? Ergo ſancti volentes fidem huiuſce aduerſarij eradicare, qui non vident ſigna ſua in corde eius, tẽtauerunt quaſi in via, id eſt in peruio collocare. Cor autem in ſummo eſt: quia oculus ſapiẽtis in capite eius. Et poſuerũt ſigna quaſi in ſylua lignorũ: quæ cito exurũtur igni, aut ſecuribus cõciduntur. Exit enim ignis de ſyluis, & exurit etiam cedros Libani. Hoc autem faciẽdum putauerunt, vt polluerent diuini nominis tabernaculum, quod eſt in nobis. Sicut enim templum dei ſumus, ita ſumus & tabernaculum dei, in quo feſta domini celebrantur. Ergo tu ô homo ſummum tuum cuſtodi: vt conquaſſes capita inimicorũ verticẽ capilli perambulantiũ. In ſuperfluis enĩ perambulant, nõ in ſanctis. In vertice capilli, nõ in vertice deuotionis & fidei. Et ſi ſpiritus poteſtatem habens in te aſcendat, vt habes in Eccleſiaſte: Locum tuum ne derelinquas. Etenim ſuperiorem te Chriſtus conſtituit, quem ad imagi-

A nem dei ſecit. Tene ergo ſuperiorẽ fidei & pietatis locum, quem accepiſti: vt ſuperior factus, aſcendentem de inferioribus, hoc eſt, de terrenis & ſecularibus, ſpiritum nequam facile repellas, & ſigna eius non ſuſcipias in pectore tuo, non occupet animæ tuæ veſtibula, nec introitus mentis tuæ, & quaſi in ſylua lignorum ignibus ſuis cadnca & fragilia populetur, aut ſecurib⁹ ſuis ianuas tui cordis excidat. Sit igitur in nobis non ſylua ſed vinea, ſit porta noſtri oris & cordis clauſa diligentius, ne hoſtis introeat. Cito deiicit ianuam, ſi patentem eam inuenerit. At verò Chriſtus pulſat, nón deiicit, qui confortauit ô Hieruſalem ſeras portarum tuarum. Chriſtus manu pulſat vt aperias, aduerſarius ſecuribus concidit: & ideo ſcriptum eſt, ne ſecuris & malleus in domũ dei intret. Foris debet eſſe ſuperbia & fallacia, non intus. Foris enim pugnæ, pax intus, quæ ſupra omnẽ intellectum eſt. Non ſcindatur ferro anima tua, ſed vt anima Ioſeph ita anima tua per ferrũ pertrãſeat, ne principale tuum, velut quoddam tabernaculum verbi, in ipſo fidei principio & doctrinę ſpiritualis diruatur ingreſſu. Fundatus enim vſu æque exercitatione, immobilis perſeuerat, nec locũ dat ei qui in ſum- B mum (quaſi transfigurãs ſe in angelum lucis) conatur aſcendere: qui ſi in nobis ſua ſigna non viderit, authoritatem reſiſtẽdi habere non poterit. Ergo ne affligat nos inimicus, ne oſſa noſtra cõſtringat, non deficiamus perſeuerare in Chriſto, vt dicat de nobis, Triduum habent quod perſeuerent mecum, & dimittere eos ieiunos nolo, ne deficiant in via. Beatus cui ipſe cordis dederit firmamentum, vt deficere non poſſit in iſtius vitæ tramite conſtitutus. Nõ deficit qui ſperat in domino, atque ei intimo confitetur affectu, quandoquidem eques ille cuius equi calcaneum ſerpens momordit, & ſi retro cecidit, deceptus tamen non eſt, quia ſalutem expectauit à domino. Tertia quoque interpellatio, quod in medio hominum nequitias exercentium cõſtitutus, cauſam ſuam ab eorũ cõtagio cupiat ſeparari. Quod multi ad dominum Ieſum referẽdum putant, eo quod ipſius ſolius eſt non timere iudicium, qui vincit cum iudicatur. Habet enim à viro iniquo iudicium in quod volens Chriſtus ingreditur, vt habes ſcriptum, Popule meus quid feci tibi, aut in quo contriſtaui te? Cæterũ cum omne iudiciũ illi dederit pater, non C quaſi infirmo vtique ſed quaſi filio, vt omnes honorificent filium, ſicut honorificãt patrem. Pater honorat filium & tu diiudicas? Hoc eo poſuimus, ne quis nos arbitraretur quaſi metu quæſtionis in locum domini ſubrogare perſonã prophetæ, quum ſanctus Dauid præuidẽs ſpiritu, inſurrecturos Iudæos aduerſus domini paſſionem, iudicium domini non pertimeſcit. Diſcerni quoque cauſam ſuam à perſecutorum gente depoſcit, ne malis generis ſui & poſteritatis hęredib⁹, proſapia totius Iudaici generis implicetur. Nõ immerito ergo turbatur, qui videt ſibi aduerſus carnem & ſanguinem eſſe luctamen, atque in ſeipſo ſibi graue eſſe naufragium, & in ſuo corpore tempeſtatẽ quam ſuſtinere non valeat, niſi cœleſte auxilium ſuffragetur. Nemo enim grauior homini hoſtis, quàm domeſtici eius. Quid autẽ tam domeſticum quàm ſibi homo, & ſuæ carnis infirmitas? Et ideo feſtinat propheta, & toto precatur affectu, vt Chriſtus adueniat fortitudo vniuerſorũ, qui ſuſcipiat omnes infirmitates & faciat vtraque vnum, cum compugnantes ſibi mentis & carnis inimi- D citias, ſublato ſoluerit pariete, qui internum (quo minus in concordiam conueniret) diuidebat affectum. Ergo quia in ſeipſo ſibi erat pugna, erat & à proximis, qui legis & æquitatis immemores, laqueos fraudis & inſidias præparabãt, ſperatúmque differebatur remediũ, repulſum ſe arbitrabatur, quaſi recuſaret venire qui promiſerat remedio ſe futurum. Et tanquam ab ſpe luceſcentis diei in tenebratum profunda reuocatus, orabat vt ſqualorem huius ſeculi repulſura lux irradiaret, æterna adeſſet veritas, quæ fallacem imaginem mundi huius aboleret. Affuit deus votis, qui ſolet & improuiſus adſiſtere, & non rógantibus ſe manifeſtare, ſicut ipſe ait, Palam factus ſum non quærentibus me. Et piis aſtipulatus oratis, votorum ſeriem celeri præuenit effectu: ſtatímque in eccleſia & in tabernacula ſua ſanctum prophetam deduxit in ſpiritu, atque ante oculos eius ſacrum altare conſtituit, in quo futura totius mundi eſſet redemptio, &

vniuet ſorum totor orbe remiſſio peccatorum. Videns ergo
in ſpiritu illam dulcedinem ſacramentorũ cœleſtium, illam
menſam quæ repcllit atterentium inſidias, ſicut ipſe in ſupe
rioribus dixit, Paraſti in conſpectu meo menſam, aduerſum
eos qui conterunt me, ait, Et introibo ad altare dei mei, ad
deum qui lætificat iuuentuté meã. Pulchre dixit quaſi Adã,
& introibo. Eiecti eramus de paradiſo domini, ex quo Adã
peccati ſui cõſcius vultum domini declinauit. Decore quo-
que addidit, Et introibo ad altare dei, quaſi in cõſpectu dei
rediret. Auerſus enim erat muneribus noſtris, quando Cain
parricidæ illius munera nõ probauit. Latebat Cain alienus à
dnmini cõſpectu, furẽs efferavi animi, quod in fratris ſui do
minus reſpexerat munera, in ſua autẽ non reſpexerat, ſub of
fenſiõe proprios reliquit hæredes. Occiderat autẽ Abel, nõ
ſibi, cuius & ſanguis clamabat ad dominũ, ſed occiderat o-
mnib⁹ nobis. Nullius prope iam ſacrificiũ probabatur, quia
non erat qui faceret bonitatem, non erat vſq; ad vnũ, quan-
do nec deo fides, nec fratri germanitatis pietas ſeruata eſt.
B Venit dominus Ieſus, vt reſuſcitaret Adam. Reſuſcitat⁹ eſt
& Abel, cuius munera placuerunt deo. Obtulit ſemetipſum,
id eſt, primitias corporis ſui, in ſanguinis aſperſione, melius
loquente, q̃ ſanguis Abel locutus eſt in terra. Reſpexit deus
in eius munera, ex quo ipſe recõciliationis diuinę gratiã, bo
nis reliquit hęredibus. Recte igitur ſanctus Dauid, quaſi ex
perſona reconciliati hominis ait, Et introibo ad altare dei
mei, ad deum qui lætificat iuuentutem meam. Adſtruamus
hunc locum ſi poſſumus etiam alterius prophetæ exemplo,
quemadmodum & hominis auerſatus ſit dominus primum
ſacrificia, & poſtea ſit eidem reconciliatus. Habemus in E-
ſaiæ libro ſcriptum, dicente domino, Quo mihi multitudi-
nem ſacrificiorum veſtrorũ, dicit dominus? Plenus ſum, id
eſt, abundo meis, veſtra nõ quęro: holocauſtomata arietum,
& adipem agnorum & ſanguinem taurorum nolo & hirco-
rum, nec ſic veniatis in conſpectu meo. Et vtique à fœtu pe
corum obtulerat Abel ſacrificium in quo placuerat deo, ſed
typum non requirebat qui expectabat ſacrificij veritatem.
C Expectabatur enim paſſio domini ſalutaris. Quis enim, in-
quit, iſta requiſiuit de manib⁹ veſtris? Calcare regiam meam
non apponetis. Et infra, Quũ extẽderitis manus ad me, auer
tam faciem à vobis. Sed lauamini, mundi eſtote, auferte ma-
liciam ab animis veſtris. Iudicate pupillo, & iuſtificate vi-
duã, & venite diſputemus, dicit domin⁹. Claret igitur quod
& ante auerſatus ſit domin⁹ ſacrificiũ hominis, & poſtea re-
cõciliatus, vt reſpicere in noſtra ſacrificia dignaretur. Ideo
ergo ſecurus intrat, qui ad domini ingreditur miſericordiã.
Denique bono ſeruo dicitur, intra in gaudium domini tui.
De ſeruo autem nequam dicitur, Tollite illum in tenebras
exteriores. Ideo & Adam eiectus de patria cœleſti & illa ſe-
de paradiſi, in inſulam peccati eſt relegatus. Recte ergo di-
cit ſcriptura, Renouamini inſulę, quia peccatorum fluctib⁹,
ſicut inſulæ in iſtius mundi freto circumuenimur. Iſtæ ergo
inſulæ per aduentum domini peccatorum remiſſione reno-
uatæ ſunt, id eſt, homines in lauacro medij inter aquas quaſi
inſulæ conſtituti, tundebantur vndarum molibus, ſicut in-
D ſulæ conſonoris peccatorũ reſidentibus fluctibus, ſicut inſu
læ in quibus ante velut fraudium ſcopulis erant ſimplicibus
crebra naufragia, quia dolus erat in corde, in ore blanditiæ.
At verò poſteaquã dominus Ieſus in quo dolus non eſt, ad-
ueniens in hunc mundũ, cœleſtis expoſitione doctrinæ hu-
manarum profunda mentium ſerenauit, & tranquillitatẽ re-
fudit affectibus ſingulorum, auferens ſępẽ diſcordiæ, qua-
ſi quædam portuum cœpere appropinquantibus eſſe ſuffra
gia, vt vnuſquiſq; nauigium ſuæ quietis in proximi aut fra-
tris conſtituat affectu, & in receſſu quodam piæ mentis hæ-
reat litorali. Non immerito ergo tãquam renouatus clamat
Dauid, Et introibo ad altare dei mei, ad deum qui lætificat
iuuentutem meam: vt qui ſupra ſe inueteraſſe inter inimicos
ſuos dixerat (vti in ſexto legimus pſalmo) hic ait iuuẽtutem
ſibi ex inueterata prolapſionis humanæ ſenectute renoua-
tam. Renouamur enim per lauacri regenerationem, renoua-
mur per ſpiritus ſancti infuſionẽ. Renouabimur etiam per
reſurrectionem, ſicut in poſteriorib⁹ dicit, Renouabitur ſi-
cut aquilæ iuuentus tua. Quomodo renouemur, audi: Aſper
A ges me hyſſopo, & mundabor, lauabis me & ſuper niuem
dealbabor. Et in Eſaia ait, Si fuerint peccata veſtra vt phœ-
niceum, vt niuem dealbabo. Recte renouatur, qui de tene-
bris peccatorũ in lucem virtutum mutatur, & gratiã: vt qui
tetra prius colluuione ſordebat, ſupra niuem albenti nimis
fulgore reſplendeat. Confitebor tibi in cithara deus deus
meus. Habet citharam ſuam anima noſtra. Neque enim dice
ret Paulus, Orabo ſpiritu, orabo & mente, pſallam ſpiritu,
pſallam & mente: niſi haberet citharam quæ plectro ſancti
ſpiritus reſultaret. Cithara eſt caro noſtra, quando peccato
moritur, vt deo viuat. Cithara eſt caro noſtra, quãdo ſepti-
formem accipit ſpiritũ in baptiſmatis ſacramento. Teſtudo
enim dum viuit luto mergitur, vbi mortua fuerit tegmen e-
ius aptatur in vſum canendi, & piæ gratiam diſciplinæ, vt
ſeptem vocum diſcrimina numeris modulantibus obloqua
tur. Similiter caro noſtra, ſi viuat illecebris corporalibus, in
quodam cœno viuit, & voragine voluptatũ. Si luxuriæ mo
riatur atque incontinentię, tunc veram vitam reſumit, tunc
B edere incipit bonorum operum dulce modulamen. Dulcis
ſonus eſt caſtimoniæ, dulcis ſonus timentium deum. Deni-
que in omnem terram exiuit ſonus eorum. Dulcis ſonus eſt
fidei, quæ annunciatur (vt ſcriptum eſt) in vniuerſo mun-
do. Hic ſonus à nobis exeat ad deum, ſicut exiuit à Theſſa-
lonicenſibus, vt etiam non canentes canamus, & bonorum
concentu operum dominum prędicemus: cui eſt honor, glo
ria, perpetuitas à ſeculis & nunc & ſemper & in omnia ſe-
cula ſeculorum, Amen.

FINIS.

CAPITA LIBRI DE SALOMONE.

De inductione admirationis quod ſapiẽtiſſimus omniũ hominum Salomon propheta propoſuerit tria impoſſibilia eſſe quæ ſcire non poſſet, & quartũ adhuc eſſe quod non valeret agnoſcere, cum tam locuples poſſeſſor ſapientiæ
C fuerit, vt omnia cognouiſſe viſus ſit. Et de iſtius admirationis ſolutione. Caput I.

De repetitione ſuperius propoſitorum, & apertione myſterij abſcõditi in primo quod Salomon teſtatus eſt ſe ſcire non poſſe, videlicet veſtigia aquilæ volantis. Caput II.

De expoſitione myſterij quod in ſecundo impoſſibili ad ſciendum occultatur, vias ſcilicet ſerpẽtis ſuper petram. Caput III.

Quid myſtice ſignificetur per tertium impoſſibile quod Salomon ſe ſcire non poſſe dixit, id eſt ſemitas nauis nauigantis. Caput IIII.

De myſterio quarti, viarum ſcilicet viri in iuuentute, quod Salomõ ſe non valere cognoſcere aſſeruit. Caput V.

Diui Ambroſij
D
MEDIOLANEN. EPISCOPI, de Salomone, Liber vnus.

De inductione admirationis quod ſapientiſſimus omnium hominum Salomon propheta propoſuerit tria impoſſibilia eſſe quæ ſcire non poſſet, & quartum adhuc eſſe quod non valeret agnoſcere, cum tam locuples poſſeſſor ſapientiæ fuerit, vt omnia cognouiſſe viſus ſit. Et de iſtius admirationis ſolutione. *Caput I.*

MIrum ſatis eſt, dilectiſſimi fratres,
quod in hoc capitulo ſapientiſſi-
mus omnium hominum Salomon
propheta propoſuit tria impoſſibi
lia eſſe quæ ſcire non poſſet, quar-
tum adhuc eſſe quod non valeret
agnoſcere: Veſtigia aquilæ volan-
tis, Vias ſerpentis ſuper petram, Et
ſemitas nauis nauigantis, Et vias
viri

viri in iuuentute. Hæc ſe neſcire teſtator ille propheta Sa-
lomon: qui vt primum tranſactis infantiæ rudimentis annos
iuuẽtutis ingreſſus eſt, in quibus poſita adhuc infirma ætas,
quem curſum vitæ deligat, nutat incerta; nihil aliud à deo
quàm ſapientiã poſtulauit, Inter ipſa, vt dixi, vitæ tentamen
ta iam ſapiens, qui in dilectione rerum, quod omnibus præ-
iret elegit. Sic enim ipſe in libro Sapientiæ ſuæ ſe dominum
Sap. 7. & 9. omnipotentem deprecatum fuiſſe commemorat: Da mihi,
inquit, ſedium tuarum aſtitricem ſapientiam, vt ſciam diſ-
poſitionem orbis terrarum, virtutes elementorum, ini-
tium & conſummationem & medietatem omnium rerum,
diuiſiones & mutationes temporum, anni curſus, & diſpoſi-
tiones ſtellarum, naturas animalium, & iras beſtiarum, vim
ventorum, & cogitationes hominum, differentias arborum,
& virtutes radicum. Omnium enim artifex, ait, docuit me ſa
Sapien. 7. pientia. Et alibi ipſe in eodem libro: Inuocaui, inquit, & ve-
nit in me ſpiritus ſapientiæ. Et quidem dilectiſſimi fratres,
quod tam locuples poſſeſſor ſapientiæ Salomõ, cum omnia
cognouiſſet quæ in arcanis abditarum diſpoſitionum tene-
B bantur abſconſa, hæc ſibi impoſſibilia eſſe prætendit. quip-
pe qui à deo eſſet ſapientiam conſecutus, qui nouerat mun-
danæ diſpoſitionis introitum, qualiter eſſet hoc cœlum o-
mne quod cernimus, ardua ſublimitate ſuſpenſum, quemad-
modum fieret aeris illius circumiectus & fuſus æquo mode
ramine libratus in medio, quibus modis pigro ad imum di-
lapſa pondere terra ſubſiſteret, qua ratione intra certas lit-
torum metas liquidi elementi impatiens fluctus lapſus exæ-
ſtuet, quod principium rerum, quis finis, & quæ eſſent me-
dia colle. Quem iterum diuiſiones & mutationes temporum
non latebant, qui comprehenderat qualiter ſibi annorũ mu
tua viciſſitudo redeunte orbe ſuccederet curſus præceden-
do ſe nonnunquam, aut ſubito ſubſequendo, vnde earum eſ
ſet ortus aut obitus, & alia multa, quę ſapientia docente co-
gnouerat. Mirum quod iſta quæ ſibi impoſſibilia eſſe di-
cit, aut ſcire non potuit, aut videre. Sed quia omnia quæ in
libris diuinis prophetarum annunciatione congeſta ſunt,
ſuis ſunt temporibus reſeruata, merito Salomon ante aduen
C tum domini noſtri Ieſu Chriſti, quid aquila volans, quid ſer
pens in petra, quid nauis nauigans, quæ iuuenis via in iuuen-
tute eſſet, ſcire non potuit. Adhuc non erat tempus quo vm
bra corpus fieret, aut veritas de figura. Nobis verò, quibus
dominus noſter Ieſus Chriſtus oſtẽdit, quod omnia de ipſo
eſſent in lege cõſcripta, quibus aut nihil eſt occultum quod
nõ reueletur, & poſteaquam ſignatum illum ſeptem ſigillis
librũ nemo alter potuit reſerare quàm Chriſtus, permiſſum
& indultum eſt nobis vt omnia & videre poſſimus, & noſſe,
ſicut ipſe dominus ait: Pater qui abſcondiſti hæc à ſapienti-
Matth. 11. Luc. 8. bus, & reuelaſti ea paruulis. Et iterum: Vobis, inquit permiſ
ſum eſt ſcire myſterium hoc. Quæ ideo retuli, vt non tam Sa
lomonem quod non potuiſſet ſcire, reprehenderim, quàm
non fuiſſet temporis vt ſciret.

*De repetitione ſuperius propoſitorum, & apertione myſterij abſ-
conditi in primo quod Salomon teſtatus eſt ſe ſcire non poſſe,
videlicet veſtigia aquilæ volantis.* *Caput II.*

SEd iã ne propoſita lectio diutius differatur, pau-
D ca vobis quæ in aium quæſtionem veniunt, propi-
Prou. 30. tio deo noſtro cogitaui exponere. Tria ſunt, in-
quit, impoſſibilia ſcire, & quartum quod nõ agno
ſco: Veſtigia aquilæ volãtis, & vias ſerpentis ſuper petram,
& ſemitas nauis nauigantis, &: vias viri in iuuentute. Quis e-
nim vnquã dilectiſſimi fratres potuit iſta cognoſcere, qua-
ſi verò ſit facile vt ſuſpenſa aquila in altum celeri elatione
pennarum, plauſus ſui & lapſus veſtigia manifeſta conſtitu-
at, aut viam ſignet in vacuo, & lineam ſui volatus ducat, fi-
gat in liquido? Quis curſum nauis deprehẽdat in fluctibus?
Quis indicium eius, per quos aggeres & limites feratur, in-
telligat? Crebra ſemper & inquieta mutatio, dum vndis ſe-
quacibus aut obruitur quod pręceſſit, aut opprimitur quod
ſecutum eſt. Quis in petra ſignum aliquod ſerpentis agno-
ſcit, cum & materia ſit dura ſaxorum, & lubrica natura ſer-
pentum? Aut quomodo poſſunt viæ viri in iuuentute co-
gnoſci, qui vnde veniat, & quo eat, non poteſt deprehendi?
Hæc ſunt quæ ſapientiſſimus Salomõ propheta dixit ſe non

A poſſe cognoſcere. Nunc ergo de ſingulis rebus iſtis quid di
camus, audite. Aquilam in hoc loco Chriſtum dominum no
ſtrum debemus accipere, qui poſt venerãdam reſurrectio-
nem, qua docuit humanum genus in vitam redire poſſe poſt
mortem, velut aquila reuolauit ad patrem, prædam ſecum
referens, id eſt, hominem quem rapuerat de faucibus inimi-
ci. Hæc eſt aquila, quam Ezechiel propheta in illam quadri- Ezech. 1.
formem ſedem, & Cherubim vidiſſe ſe retulit inter anima-
lia, quæ myſticum vehiculũ rotis iuncta portabant. Vnum
enim animal ſimile vituli, aliud leonis, tertiũ hominis, quar
tũm aquilæ, ſicut in Apocalypſi Ioannes ſe vidiſſe conſcri-
pſit. Primum, inquit, animal ſimile vituli, ſecundum leonis,
tertium hominis, & quartum aquilæ. Sed de hac animalium
æqualitate alter locus ad tractandum neceſſarius eſt. Nunc
interim quod cœpimus, explicemus. Hæc eſt aquila, de qua
ſcriptũ eſt: Sicut aquila tegit nidũ ſuũ, id eſt, Chriſtus eccle Pſalm. 56.
ſiam. Et iterũ inquit: In vmbra alarum tuarum ſperabo. Et Ibidem.
iterum: Renouabitur ſicut aquilæ iuuentus tua. Nam vt a- Pſalm. 102.
quila colona, quaſi ita mater nidi ſemper vnius eſt, nec ad
B procreandam ſobolem aliud aliquando cubile perquirit, &
cum primum calidis ouis maturo ortu fœtus eruperit inte-
rior, pullos educit implumes: hos contra faciem feruidi So-
lis opponit, vt qui ægram & inualidam coruſco radiorum
appulſu aciem ſubmiſerit oculorum, materno damnatus ar-
bitrio, & à fratrum conſortio ſeparetur, & deiiciatur in ter-
ram. Et ſicut auis iſta inimica ſerpentũ eſt, quos cum in aere
alarum remigio ſubuectando ſupportat, hos obũco roſtro,
& armatis quaſi quibuſdam telis pedibus ſuis lacerat ac di-
uellit: quos cum deuorat, calore ſuo interno noxium illud
virus extinguit: Ita ergo & Chriſtus dominus vnam diligit
eccleſiam, vt aquila nidum ſuum, quam ab æſtu perſecutio-
nis alarum ſuarum defendit vmbraculo. Sic quoque extra
eccleſiam proiicit in quibus fidei lumen infirmum eſt, qui
igneam euangeliorum lucem vitiis ſecularibus inquinati,
ferre non poſſunt. Et vt aquila ſerpentes deuorat, & eorum
venena calore coquit interno, ita & Chriſtus dominus no-
ſter percuſſo dracone, id eſt diabolo lacerato, dum huma-
C num ſibi corpus aſſumit, peccatum illud quod hominem te-
nebat obnoxium, tanquam perniciosum virus extinxit, ſi-
cut Apoſtolus ait: Et de peccato damnauit peccatum in car Roma. 8.
ne ſua. Et alibi: Qui cum peccator non eſſet, pro nobis pec- 2 Corin. 5.
catum fecit. Ad hoc quoque Moyſes ſerpentem æreum in Nume. 21.
eremo ſuſpendit in ligno, qui proprius erat typus corporis
Chriſti, vt quicunque in eum aſpiceret, non periret. Corpus
enim hominis per tranſgreſſionem vas fuerat ſerpentis effe-
ctum. Sic & alibi ipſe Moyſes virgam proiicit in terram,
quæ in ſimilitudinem eſt corporata ſerpentis, quæ & ipſa i- Exod. 4.
mago erat corporis domini: ideo omnium Aegyptiorũ po-
teſtatem is, quia tantæ virtutis in ſe typum gerebat, abſor-
buit. Hoc eſt ergo quod ait, Veſtigia aquilæ volantis: quia Prouer. 30.
etſi poſt paſſionem & reſurrectionem ſuam præſentibus a-
poſtolis dominus noſter aſcendit in cœlum, tamen cuius ho
minis tam altus ſenſus & tantus eſt, vt explicare poſſit quo-
modo illa tanta maieſtas de cœlo aut venire dignata fuerat,
aut redire? cum hoc ſolum nobis ſcire liceat, quod aut venit
D aut rediit. Quis enim cognoſcere poteſt quẽadmodum ver-
bum in virginem venerit, vt repente conciperet, vt tam fe-
licem fœtum partus virginalis effunderet, vt hominem deus
indueret, quem totus mundus non poteſt nec ſufferre nec ca
pere? Id eſt quod ait, veſtigia aquilæ volantis, id eſt, Chriſti
domini aduenientis ad terram, ac redeuntis ad cœlos, veſti-
gia comprehendi enarrarique non poſſe.

*De expoſitione myſterij quod in ſecundo impoßibilis ad ſcien-
dum occultatur, vias ſcilicet ſerpentis ſuper petram.*
Caput III.

ET vias, inquit, ſerpentis ſuper petram.) Dixi iam Ibidem. 30.
charitati veſtræ, quod [illegible] vos is labens membris
[illegible]itidus & volubilis coluber tractibus ſuis veſti-
gium aliquod in petra, quia res eſt dura, non faci-
at. indiciũ enim mõſtri huius non niſi molli ſcriptura ſigna-
tur in puluere. Nunc ergo videamus quid ſit iſte ſerpẽs, aut
quæ petra, in qua ſerpentis veſtigium non apparet. Hanc pe
tram dominũ noſtrum eſſe ambigere nõ debemus. Sic enim

 Apoſtolus

1.Cor.10. Apoſtolus ait:Bibebant autem de ſpiritali ſequẽti petra, pe A
Pſal.60. tra autem erat Chriſtus. Et Pſalmograph⁹: In petra, inquit,
Deute.32. exaltaſti me. Et Moyſes in cantico Deuteronomij: Lactauit eos mel ex petra, & oleum de ſolida petra, id eſt, quod dulcem daturus is eſſet euangelij ſuauitatem, aut ſpiritum
Pſalm.136. ſanctum per chriſmatis vnctionem. Et alibi ait: Beatus qui tenet & allidit infantes ſuos ad petram. quod vtique in religioſis parricidium erat, ſi petra iſta figuram Chriſti corporis non haberet. Nemo enim beatus in funere eſt, qui infantes ſuos allidit ad petram: ſed ideo beatus eſt, quod illos coniungit ad petram. Dixi ergo petram dominum & ſaluatorem noſtrum in ſcripturis omnibus inueniri. Serpens autem ex ipſo nomine quod ſit diabolus apparet, ſicut callidior omnium beſtiarum quæ ſunt ſuper terram, id eſt diabolus: qui ideo ſerpẽs dicitur, quod occulte ſerpat, & quod ſenſus hominis tenuiter in labendo pertentat: quos ſi conuicerit, medullis ſe hominum atque oſſibus implicat & immergit. Qui in corpore hominis quod omnipotens Chriſtus deus induerat, nulla maliciæ ſuæ potuit imprimere veſtigia, quamuis illud auſus fuerit ſæpe tentare, ſicut ipſe B
Ioan.14. dominus in euangelio ait: Ecce venit princeps mundi, & ni-
Pſalm.88. hil in me inuenit. Et alibi: Nihil proficiet inimicus in eo, & filius iniquitatis non nocebit eum. Hæc eſt ergo petra, id eſt caro Chriſti, nulla inimici iniquitate reſperſa, in qua ſerpentis id eſt peccati alicuius veſtigium non apparet, vt ſcri-
1.Pet.2. ptum eſt: Qui peccatum non fecit, nec dolus inuentus eſt in ore eius.

Quod myſtice ſignificetur per tertium impoſſibile quod Salomon ſe ſcire non poſſe dixit, id eſt ſemitas nauis nauigantis. *Caput IIII.*

Prouer.30. ADhuc quid ſubiungat, audite. Et ſemitas, inquit, nauis nauigantis. Nauem adæque eccleſiam debemus accipere in ſalo mundi iſtius cõſtitutam, quæ crebris ventorum fluctibus, id eſt tentationum plagis & verberibus fatigatur: quam turbidi fluctus, id eſt, huius ſeculi poteſtas conatur ad ſaxa perducere. Quæ etſi vndarum fluctibus aut procellis ſæpe vexatur, tamen nunquam poteſt ſuſtinere naufragiũ, quia in arbore eius, id eſt C
in cruce Chriſtus erigitur, In puppi pater reſidet gubernator, Proram paracletus ſeruat ſpiritus. Hanc per anguſta huius mundi freta duodeni in portum remiges ducunt, id eſt duodecim apoſtoli, & ſimilis numerus prophetarum. Inde Montani antra latratu falſi carminis reſonant, qui duabus fœminis prophetiſſis Priſcillæ & Maximillæ tanquam alicuius ſcyllæ rabidis ſuccinctus eſt canibus. In iſta naue eccleſiæ ea feliciter præterimus. Inde in Fotinianam charybdim non incidimus. Inde nullo modo in illud baratrum, quaſi Dathan & Abiron, id eſt in profundum mortis Vrſacij & Valentis non incurrimus. Inde Arrium archipiratam, qui nos per mare ſeculi ad inſtar Pharaonis inſequitur, non
Matth.2. timemus, illam ſtellam ſeruantes io cœlo quæ magos perduxit ad Chriſtum, per quam nos regnum dei, qui malorum omnium futurus eſt portus, expectat. Inde nunquam nos de
præcipitator. hac naui eccleſiæ præcipitat⁹ Marciõ cetus ille abſorbuit. Inde Sabellius pirata non cepit. Inde nobis aquilo nocere non poterit, quamuis inde ſint antichriſti violẽta flabra ven
Hiere.1. tura, ſicut ſcriptum eſt: Ex aquilone exardeſcent mala. In- D
de ſyrtes gentilium, & periculoſas hæreſes, & ſcopulos euitamus, quos ſuperiacens aquæ tenuis occultat allapſus, quia hæretici ſub prætextu nominis Chriſtiani abſconſa perfidiæ ſaxa fallaci cõfeſſione oris obducunt, in quæ homines, dum illis quod Chriſtiani ſint fides adhibetur, impingunt. Hęc ergo nauis eccleſia eſt, quę etſi quotidie ſeculum iſtud tanquam aliquod pelagus ſortitur infeſtum, nũquam eliditur ad ſaxum, nec mergitur ad profundum. Nauem autem eccleſiam eſſe diuinis teſtimoniis approbamus, ſicut ait: Illic trãſierunt naues Tharſis. Et alibi: Aduerſus omnem nauem maris, quia ſunt eccleſiæ ſeculi, quæ totam ſibi ſpem quod fit in hoc tempore, non tam de deo, quàm de poteſtatib⁹ huius ſeculi repromittunt. Sed quod ait, Vias nauis nauigãtis, proprie ſignificat quod in tempore miro modo perſecutionis comprehendi omnino non poſſet. Quemadmodum vidua per interitum & diues per damna reddatur, ſicut ait ex A
perſona ipſius Pſalmographus: In tribulatione dilataſti me. Pſal.4.
Quæ ob hoc multis in locis ſubito aut ſoli cõparatur aut lunæ, quę etſi tunditur, non mouetur: & ſi moueatur, reſurgit.

De myſterio quarto, viarum ſcilicet viri in iuuentute, quod Salomon ſe non valere cognoſcere aſſeruit. *Caput V.*

ET vias, ait, viri in iuuentute.) Vir iſte, Chriſtus Prouer.30.
dominus noſter eſt, ſicut in Actibus apoſtolorum
ſcriptũ eſt: Viri Iſraelitæ audite hęc verba: Ieſum Acto.2.
Nazarenum virum à deo electum, in vobis virtutibus & ſignis & portentis approbatum. Et Apoſtolus: Vt Epheſ.4.
omnes in virum perfectum occurrere poſſimus in menſuram corporis Chriſti. Et alibi: Deſtinaui vos vni viro vir- 2.Cor.11.
ginem caſtam exhibere Chriſto. Hic eſt vir cuius viæ cognoſci à iuuentute non poſſunt. Quis enim æſtimare animo poſſit, aut capere quanta ille opere exercuerit cum ſecundum hominem moraretur in terris? Quæ itinera virtutum duxerit, in quas vias beneficiorum circa humanũ genus fuerit ingreſſus, dum claudis pedum reſtituit firmitatem, dum B
cæcis lumina amiſſa reddit, aut imponit cognita, dum eloquium præſtat mutis, & ſurdis inſinuat auditũ, dum largum in ſanguine fluxum ſiccat in Martha, dum dæmones pellit ex Maria, dum corpus rediuiui ſpiritus calore conſtringit, & quod mors ſibi vindicauerat ad pœnam, lux denuo recepit ad vitam? Quid ille ſolidus greſſus in fluctibus? quid reliquiæ de paucis panibus? plus ſupereſſe ſaturata multitudine, quàm fuiſſe? Quid inopem in vino Galilæi coniugis apparatũ, ſed domini operibus precioſum? Et alia multa, ſicut
in euangelio dictum eſt: quę ſi omnia ſcripta eſſent, mundus Ioan.21.
ea capere non poſſet. Aut quid poſtremo deſcenſus ad inferos, aut aſcenſus ad cœlum? Quid illud quod in paſſione ipſius integram lucis conſuetudinem ſol habere non potuit, vt taceam ruptum velum, lapidem reuolutum? Hæ ergo vię ſunt in iuuentute, quas non tam deprehendere propheta, quàm enarrare ſe non poſſe teſtatus eſt. Tales hic etiã dicit vias meretricis, quę poſtea quàm abluta eſt, dicit ſe nihil mali feciſſe. Meretrix iſta eccleſiæ typus eſt, aliquando in gentibus conſtituta, idolorum cultibus vitiata, quàm vanæ ſu- C
perſtitionis ſtupra polluerant, quam falſorum deorum adulteram fecerat multitudo: laſciuóſque ac turpes incõpoſitis motibus ſaltus nemorum & lucorum inculta luſtrabat, dedita luxuriæ, pompæ gentiliũ mancipata. Hanc poſteaquam dominus noſter Ieſus Chriſtus puro baptiſmatis fonte perfudit, ablutionem & criminis accipit & nominis per gratiam fidei. Poſt meretricem fit virgo, quia vni ſe deſtinauit ſponſo. Nam & Raab illa meretrix Hierichũtis, quæ ſpeculatores Ieſu Naue excepit hoſpitio, & quod ſigno cocci ſignata eſt, qui color figuram Chriſti ſanguinis indicabat, & quod euerſionem ciuitatis euaſit, eccleſiæ typum habuit, quæ per ſanguinem Chriſti ruinam mundi iſtius ſecura non metuit.
Sic enim ait propheta: Accipe, inquit, tibi vxorem fornica- Oſee.1.
riam, & fac filios fornicatiõis. Vbique enim dilectiſſimi fratres cultura idolorum, fornicatio nuncupata eſt: vt in Apo-
calypſi ſcriptum eſt: Et ſinis fornicari ſeruos meos, & man- Apoc.2.
ducare idolis immolata. Denique Hieruſalem ciuitas illa quondam nobilis Hebræorum, quotienſcunque à veritate deflexerat, & idolis ſeruiebat, ſtatim meretricis vocabulo
D nominabatur, ſicut clamat Eſaias: Quomodo facta eſt mere Eſaiæ.1.
trix ciuitas fidelis Sion? Inde eſt ergo quod ait Salomõ: Talis autem via mulieris meretricis, quæ poſteaquam abluta eſt, dicit ſe nihil feciſſe.

FINIS.

CAPITA LIBRI DE IIS QVI INITIANTVR MYSTERIIS.

De continuatione huius libri ad ſuperiores, cum exhortatione auditorum vt aures aperiant, & bonum odorem vitæ æternæ inhalatum munere ſacramentorum carpant, quemadmodum ipſis etiam prius author ſe id ſignificaſſe commemorat. Caput I.

Qua ratione ingreſſus regenerationis ſacramentum repetere debeat quid interrogatus fuerit cum baptizaretur, & quid

quid viderit. Cap. II. A

Quod idcirco inuiſibilis gratia diuini ſpiritus præſens operetur in aquis baptiſmatis, vt omne abluatur peccatum, per multa exempla & figuras comprobatio. Cap. III.

Quod tres ſint qui teſtificantur in baptiſmo, & de myſterio & forma baptiſmatis, ac de angelo qui commouit natatoriam piſcinam. De baptiſmo præterea Chriſti, & columba quæ ſuper eum deſcẽdit de cœlo. Quodque ſæpe ſpecies pro veritate accipiatur. Cap. IIII.

Quod in iis quæ à ſacerdotibus fiunt, non merita perſonarũ, ſed officia conſideranda ſint. Et quomodo in baptiſmo æqualiter promittatur in patrem, & in filium, & in ſpiritum ſanctum eredere debere. Cap. V.

Quare fiat vnctio in capite, & de lotione pedũ diſcipulorũ. Et quare Petrus qui mũdus erat, plantam lauare debebat. Capue VI.

De myſterio veſtimentorum candidorum quibus induuntur infantes. Et quomodo eccleſia hæc habens veſtimẽta dicat in Canticis: Nigra ſum & decora, & cætera quæ ſequuntur. Caput VII. B

De ſacroſancti corporis dominici cõmunione, & conuiuio cœleſti. Quodque antiquiora ſunt eccleſiæ ſacramenta quàm ſynagogæ, & præſtantiora quàm fuerit manna. Caput VIII.

De virtute ſacramenti corporis & ſanguinis Chriſti, & comparatione per exceſſum ipſius ad manna, & ad aquas petræ. Et de per plurima exempla probatione quod corpus Chriſti quod accipimos, non panis ſit, ſed caro, quæ ex virgine nata, quæ crucifixa, quæ ſepulta fuerit. Caput IX.

Diui Ambroſij

MEDIOLANENSIS EPIſcopi de iis qui myſteriis initiantur Liber unus. C

De continuatione huius libri ad ſuperiores, cum exhortatione auditorum vt aures aperiant, & bonum odorem vitæ æternæ inhalatum munere ſacramentorum carpant, quemadmodum ipſi, etiam prius author ſe id ſignificaſſe cõmemorat. Caput I.

DE moralibus quotidianũ ſermonem babuimus, cum vel patriarcharum geſta vel Prouerbiorum legerentur præcepta, vt his informati atque inſtituti aſſueſceretis maiorum ingredi vias, eorúmque iter carpere, ac diuinis obedire oraculis, quo renouati per baptiſmũ, eius vitæ vſum teneretis quæ ablutos deceret. Nunc de myſteriis dicere tempus admonet, atque ipſam ſacramentorũ rationem edere, quam ante baptiſmum ſi putaſſemus inſinuãdam nondum initiatis, prodidiſſe potius quàm edidiſſe æſtimaremur. Deinde quod inopinãtibus melius ſe ipſa lux myſteriorũ infuderit, quàm ſi eam ſermo aliquis præcucurriſſet. Aperite igitur aures, & bonum odorem vitæ æternæ inhalatum vobis munere ſacramentorum carpite, quod vobis ſignificauim⁹, cum apertionis celebrantes myſterium diceremus: Effeta, quod eſt adaperire. & venturus vnuſquiſque ad gratiã quid interrogaretur cognoſceret, quid reſpõderet meminiſſe deberet. Hoc myſterium celebrauit Chriſtus in (Marci. 7.) Euangelio, ſicut legimus, cum mutum curaret & ſurdũ. Sed illi os tetigit: quia & mutũ curabat & virum: In altero vt os eius infuſæ ſonum vocis aperiret: In altero quia tactus iſte virum decebat, fœminam non decebat.

Qua ratione ingreſſus regenerationis ſacramentum, repetere debeat quid interrogatus fuerit cum baptizaretur, & quid viderit. Capus II.

POſt hæc reſerata tibi ſunt ſancta ſanctorum, Ingreſſus es regenerationis ſacrarium. repete quid interrogatus ſis, recognoſce quid reſpõderis. Renunciaſti diabolo & operibus eius, mundo & luxuriæ eius ac voluptatibus. Tenetur vox tua, nõ in tumulo mortuorum, ſed in libro viuentium. Vidiſti illic leuitam, vidiſti ſacerdotem, vidiſti ſummum ſacerdotem. Noli conſiderare corporum figuras, ſed myſteriorum gratiam. Præſentibus angelis locutus es, ſicut ſcriptum eſt: Quia labia ſa- (Mala. 2.) cerdotis cuſtodiunt ſcientiam, & legem exquirunt ex ore ipſius, quoniam angelus eſt domini omnipotentis. Non eſt fallere, nõ eſt negare. Angelus eſt qui regnum Chriſti & vitam æternam annunciat. Non ſpecie tibi æſtimandus eſt, ſed munere. Quid tradiderit conſidera, vſum eius expende, & B ſtatum eius agnoſce. Ingreſſus igitur vt aduerſarium tuum cerneres, cui renunciandum mox putares, ad orientem conuerteris. Qui enim renunciat diabolo, ad Chriſtum conuertitur, illum directo cernit obtutu.

Quod idcirco inuiſibilis gratia diuini ſpiritus præſens operetur in aquis baptiſmatis, vt omne abluatur peccatum, per multa exempla & figuras comprobatio. Cap. III.

QVid vidiſti? Aquas vtique, ſed non ſolas. Leuitas illic miniſtrantes, Summum ſacerdotem interrogantem & conſecrantem. Primo omnium docuit te Apoſtolus non ea contemplanda nobis quæ vi- (2. Corin. 4.) dentur, ſed quæ non videntur: quoniam quæ videntur, temporalia ſunt: quæ autem non videntur, æterna. Nam & alibi habes: Quia inuiſibilia dei à creatura mundi per ea quæ fa- (Roma. 1.) cta ſunt, comprehenduntur, ſempiterna quoque virtus eius (Ioan. 10.) ac diuinitas operibus æſtimantur. Vnde & dominus ait: Si mihi non creditis, vel operibus credite. Crede ergo diuinitatis illic eſſe præſentiam. Operationem credis, non credis præſentiam? Vnde ſequeretur operatio, niſi præcederet ante præſentia? Conſidera autem quàm vetus myſterium ſit in C ipſius mundi præfiguratum origine. In principio ipſo, quã- (Gene. 1.) do fecit deus cœlum & terram, ſpiritus, inquit, ferebatur ſuper aquas. Qui ſuperferebatur ſuper aquas, non operabatur ſuper aquas? Sed quid dicam, operabatur? Quod ad præſentiam ſpectat, ſuperferebatur. Non operabatur, qui ſuperferebatur? Cognoſce quia operabatur in illa mundi fabrica, quãdo tibi dicit propheta: Verbo domini cœli firmati ſunt, (Pſalm. 32.) & ſpiritu oris eius omnis virtus eorũ. vtrumque prophetico ſubnixum eſt teſtimonio, & quia ſuperferebatur, & quia operabatur. Quia ſuperferebatur, Moyſes dicit: quia operabatur, Dauid teſtificatur. Accipe aliud teſtimonium. Corrupta erat caro omnis ab iniquitatibus ſuis. Non permanebit, (Gene. 6.) inquit, deus, ſpiritus meus in hominib⁹, quoniã carnes ſunt. Quo oſtendit deus, quia carnali immunditia grauioris labe peccati gratia ſpiritalis auertitur. Vnde volens deus reparare quod deerat, diluuium fecit, & iuſtum Noë in arcam iuſſit aſcendere. Qui iam decedente diluuio coruum dimiſit (Gene. 7. Gene. 8.) prius, qui non reuertitur: dimiſit columbam, quæ cum ramo D oleæ legitur reuertiſſe. Vides aquam? vides lignum? columbam aſpicis, & dubitas de myſterio? Aqua eſt ergo qua caro mergitur, vt omne abluatur peccatum. Sepelitur illic omne vitium. Lignum eſt, in quo ſuffixus eſt dominus Ieſus cum pateretur pro nobis. Columba eſt, in cuius ſpecie deſcendit ſpiritus ſanctus, ſicut didiciſti in nouo teſtamento, qui tibi pacem animæ, tranquillitatémque mentis inſpirat. Coruus eſt figura peccati, quod exit, & non reuertitur, ſi in te quoq; iuſti cuſtodia & forma ſeruetur. Tertium quoque teſtimonium eſt, ſicut te Apoſtolus docuit: Quoniam patres noſtri (1. Corin. 10.) omnes ſub nube fuerunt, & omnes mare tranſierunt, & omnes in Moyſe baptizati ſunt in nube & in mari. Denique & ipſe Moyſes dicit in Cantico: Miſiſti ſpiritum tuum, & ope- (Exodi. 15.) ruit eos mare. Aduertis quod in illo Hebræorũ tranſitu iam tunc ſacri baptiſmatis figura præceſſerit, in quo Aegyptius periit, & Hebræus euaſit. Quid enim aliud in hoc quotidie ſacramento docemur, niſi quia culpa mergitur, & error abo letur? Pietas autem & innocentia tota permanſit. Audis quia ſub nube fuerunt patres noſtri? Et bona nube, quæ carnaliũ refrige-

refrigerauit incendia paſſionum. Bona nubes obūbrat quos A
reuiſit ſpiritus ſanctus. Denique ſuperuenit in Mariam vir-
Lucæ.1. ginem,& virtus altiſſimi obumbrauit ei, quādo redemptio-
nem gentis generis humanę. Et illud miraculum per Moyſen
in figura factum eſt. Si ergo in figura affuit ſpiritus, nō adeſt
in veritate, cū ſcriptura tibi dicat, quia lex per Moyſen data
Ioan.1. eſt, gratia autem & veritas per Ieſum Chriſtū facta eſt? Ma-
Exod.15. rath fons amariſſimus erat. miſit in eum Moyſes lignum, &
dulcis eſt factus. Aqua enī ſine prædicatione dominicæ cru-
cis ad nullos vſus futuræ ſalutis eſt. Cum vero ſalutaris fue-
rit crucis myſterio conſecrata, tunc ad vſum ſpiritalis laua-
cri,& ſalutaris poculi temperatur. Sicut ergò in illum fonté
Moyſes miſit lignum, hoc eſt propheta: ita & in hunc fonté
ſacerdos prædicationem dominicæ crucis mittit,& aqua fit
dulcis ad gratiam. Non ergo ſolis corporis tui credas oculis,
magis videtur quod nō videtur, quia iſtud temporale, illud
æternum aſpicitur. quod oculis non comprehéditur, animo
autem ac mente cernitur. Denique doceat ſe decurſa regno-
4.Reg.5. rum lectio. Naaman Syrus erat,& leprā habebat, nec ab vl- B
lo mundari poterat. Tunc ait puella ex captiuis, quoniam
eſſet propheta in Iſrael, qui poſſet eum à lepræ contagione
mundare. Sumpto, inquit, auro & argento, perrexit ad regē
Iſrael. Qui cognito aduentus eius cauſſa, ſcidit veſtimenta
ſua, dicens quod tentaretur magis, cum de ſe ea quæ non
eſſent poteſtatis regię, poſcerentur. Heliſæus autem regi in-
timauit vt ad ſe dirigeret Syrum, quo cognoſceret qood eſ-
ſet deus in Iſrael. Et cum veniſſet, mādauit ei vt ſepties mer
geretur in Iordane fluuio. Tunc ille ſecum tractare cœpit
quòd meliores aquas haberent patriæ ſuæ, in quibus ſæpe
merſiſſet,& nunquàm à lepra eſſes mundatus: eòque reuo-
catus nō obediebat mādatis prophetæ, ſed admonitu & per-
ſuaſionibus ſeruulorum acquieuit, ac merſit. Mundatúſque
illico intellexit non aquarum eſſe quod vnuſquiſque mun-
datur, ſed gratiæ. Recognoſce nunc quæ ſit illa puella ex ca
ptiuis, iunior ſcilicet ex gentibus congregatio, id eſt, eccle-
ſia domini, depreſſa antè captiuitate peccati, quādo liberta- C
tem adhuc gratiæ non habebat, cuius conſilio vanus ille po
pulus nationum verbum audiuit propheticum, de quo diu
ante dubitauit: poſtea tamen vbi credidit exequendū, ablu-
tus eſt ab omni cōtagio vitiorum. Et ille dubitauit antequā
ſanaretur: tu iam ſanatus es,& ideo dubitare non debes.

Quod tres ſint qui teſtificantur in baptiſmo, & de myſterio & forma baptiſmatis, ac de angelo qui commouit natatoriam piſcinam. De baptiſmo præterea Chriſti, & columba quæ ſuper eum deſcendit de cœlo. Quodque ſæpe ſpecies pro veritate accipiatur. *Caput IIII.*

IDeo tibi ante prædictum eſt, vt non hoc ſolū cre-
deres quod videbas, ne ſorte & tu diceres: Hoc eſt
1.Corin.2. illud magnum myſterium quod oculus non vidit,
nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit? A-
quas video, quas videbam quotidie. iſtæ me habent mūda-
re, in quas ſæpe deſcendi,& nunquam mundatus ſum? Hinc
1.Ioan.5. cognoſce quòd aqua nō mundat ſine ſpiritu. Ideoque legi-
ſti quod tres teſtes in baptiſmate vnum ſint, aqua, ſanguis, D
& ſpiritus: quia ſi vnum horum detrahas, non ſtat baptiſma-
tis ſacramentū. Quid eſt enim aqua ſine cruce Chriſti? Ele-
Ioan.3. mentum commune, ſine vllo ſacramēti effectu. Nec iterum
ſine aqua regenerationis myſterium eſt. Niſi enim quis re-
natus fuerit ex aqua & ſpiritu, non poteſt introire in regnū
dei. Credit autem etiam catechumenus in crucē domini Ie-
ſu, quia & ipſe ſignatur. Sed niſi baptizatus fuerit in nomine
patris,& filij,& ſpiritus ſancti, remiſſionem non poteſt acci
pere peccatorum, nec ſpiritalis gratiæ munus haurire. Ergo
ille Syrus ſepties merſit in lege, Tu autem baptizatus es in
nomine trinitatis, confeſſus es patrem, recordare quid ſece-
ris: confeſſus es filium, confeſſus es ſpiritum ſanctum. Tene
ordinem rerum in hac fide, mundo mortuus es,& deo reſur
rexiſti, Et quaſi in illo mundi es conſepultus elemento, pec
cato mortuus, ad vitam es reſuſcitatus æternam. Crede ergo
Ioan.5. quia nō ſunt vacuæ aquæ. ideo tibi dictum eſt: quia angelus
domini deſcendebat ſecundum tempus in natatoriā,& mo-
uebatur aqua,& qui prior deſcendiſſet in natatoriam poſt
commotionem aquæ, ſanus fiebat à languore quocunq; te-
A nebatur. Hæc piſcina in Hieroſolymis erat, in qua vnus an-
nuus ſanabatur. Sed nemo ante ſanabatur, quàm deſcendiſ-
ſet angelus. vt eſſet indicium quia deſcenderat angelus, mo-
uebatur aqua propter incredulos. Illis ſignum, tibi fides. Il-
lis angelus deſcendebat, tibi ſpiritus ſanctus. Illis creatura
mouebatur, tibi Chriſtus operatur ipſe dominus creaturæ.
Tunc curabatur vnus, nūc omnes ſanātur, aut certè vnus ſo
lus populus Chriſtianus. Eſt enim in aliquibus & aqua men
dax, non ſanat baptiſmus perfidorum, non mundat, ſed pol-
luit. Iudæus vrceos baptizat & calices, quaſi inſenſibilia vel
culpam poſſint recipere vel gratiam. Tu baptiza hunc cali-
cem tuum ſenſibilem in quo bona opera tua luceant, in quo
gratiæ tuæ ſplendor fulgeat. Ergo & illa piſcina in figura, vt
credas quia in hunc fontem vis diuina deſcendit. Deniq; pa
ralyticus ille expectabat hominem. Quem? niſi illum domi-
num Ieſum natum ex virgine, cuius aduentu iam nō vmbra
ſanaret ſingulos, ſed veritas vniuerſos? Iſte eſt ergo qui ex-
pectabatur vt deſcenderet, de quo dixit deus pater ad Ioan-
B nem Baptiſtam: Super quem videris ſpiritum deſcendentem Ioan.1.
de cœlo,& manentem ſuper eum, hic eſt qui baptizat in ſpi-
ritu ſancto. De quo teſtificatus eſt Ioannes dicens: Quia vi-
di ſpiritum deſcendentem de cœlo quaſi columbam,& ma-
nentem ſuper eum. Et hic quare ſpiritus ſicut columba de-
ſcēdis, niſi vt tu videres, niſi vt tu agnoſceres columbam e-
tiam illam quam Noë iuſtus emiſit ex arca, iſtius columbæ Gene.8.
ſpeciem fuiſſe, vt typum agnoſceres ſacramenti? Et fortaſſe
dicas: Cum illa vera columba fuerit quę emiſſa eſt, hic quaſi
columba deſcēderit: quomodo illic ſpeciem fuiſſe dicimus,
hic veritatem, cum ſecundum Gręcos in ſpecie columbæ ſu
per aquam diuinitatis ſpiritum deſcendiſſe ſit ſcriptum? Sed
quid tam verum quam diuinitas, quæ manet ſemper? creatu-
ræ autem non poteſt veritas eſſe, ſed ſpecies, quæ facilè ſol-
uitur atque mutatur. Simul quia eorum qui baptizantur, nō
in ſpecie eſſe debeat, ſed vera ſimplicitas. Vnde & dominus
ait: Eſtote aſtuti ſicut ſerpentes,& ſimplices ſicut columbę. Matth.10.
Merito ergo ſicut columba deſcēdit, vt admoneret nos ſim-
C plicitatem columbæ habere debere. Speciem autem pro ve-
ritate accipiendam legimus & de Chriſto: Et ſpecie inuētus Philip.2.
vt homo. Et de patre deo: Neque ſpeciem eius vidiſtis.

Quod in iis quæ à ſacerdotibus fiunt, non merita perſonarum, ſed officia conſideranda ſint. Et quomodo in baptiſmo æqualiter promittatur in patrem, & in filium, & in ſpiritū ſanctum credere debere. *Caput V.*

EStne adhuc quod dubitare debeas, cum euidenter
tibi clamet in Euangelio pater, qui ait: Hic eſt fi- Matth.3.
lius meus in quo complacui? Clamet filius ſuper
quem ſicut columba ſe demonſtrauit ſpiritus ſan-
ctus. Clamet & ſpiritus ſanctus, qui ſicut columba deſcēdit.
Clamet Dauid: Vox domini ſuper aquas, deus maieſtatis in- Pſalm.28.
tonuit, dominus ſuper aquas multas. Cum tibi ſcriptura te- Iudic.6.
ſtetur quòd ad Hieroboal preces ignis deſcēderit de cœlo. 3.Reg.18.
Et rurſus precante Helia ignis eſt miſſus qui ſacrificium cō-
ſecrauit. Non merita perſonarum conſideres, ſed officia ſa-
D cerdotum. Et ſi merita ſpectas, ſicut Heliam conſideres, Pe
tri quoque merita ſpectato vel Pauli, quia acceptum à do-
mino Ieſu, hoc nobis myſterium tradiderunt. Ignis illis vi-
ſibilis mittebatur vt crederēt, nobis inuiſibilis operatur qui
credimus. Illis in figuram, nobis ad commonitionem. Cre-
de ergo adeſſe dominum Ieſum inuocatum precibus ſacer-
dotū, qui ait: Vbi fuerint duo vel tres, ibi & ego ſum. Quā- Matth.18.
to magis vbi eſt eccleſia, vbi myſteria ſua ſunt, ibi dignatur
ſuam impertire præſentiam. Deſcendiſti igitur, recordare
quid reſponderis, quod credas in patrem, credas in filium,
credas in ſpiritum ſanctum. Non habes illic, Credo in ma-
iorem & minorem & vltimum. Sed eadem vocis tuę cautio-
ne conſtringeris, vt ſimiliter credas in filium ſicut in patrem
credis. Similiter in ſpiritum ſanctum credas, ſicut crēdis in
filium, hoc ſolo excepto quod in crucem ſolius domini Ie-
ſu fateris tibi eſſe crēdendum.

Quare fiat vnctio in capite, & de lotione pedum diſcipulorum. Et quare Petrus qui mundus erat, plantam lauare debebat. *Caput VI.*

Poſt

POſt hæc vtique aſcendiſti ad ſacerdotem, cõſide- A
ra quid ſecutum ſit. Nonne illud quod ait Dauid:
Pſalm.132. Sicut vnguentum in capite, quod deſcendit iu bar
bam barbam Aaron? Hoc eſt vnguentum de quo
Cantic.1. & Salomon ait: Vngueotum exinanitum eſt nomen tuũ, pro-
pterea adoleſcentulæ dilexerunt te, & attraxerunt te. Quã-
tæ hodie renouatæ animæ dilexerunt te domine Ieſu, dicen
tes: Attrahe nos poſt te, in odorem veſtimentorum tuorum
curremus, vt odorem reſurrectiouis haurirent. Quare hoc
fiat intellige, quia oculi ſapientis in capite eius. Ideo in bar-
bam defluit, id eſt, in gratiam iuuentutis. Ideo iu barbã Aa-
ron, vt fias electum genus, ſacerdotale, precioſum. Omnes
enim in regnum dei & in ſacerdotium vngimur gratia ſpiri-
tali. Aſcendiſti de fonte, memento euangelicæ lectionis. Et-
enim dominus ooſter Ieſus in euangelio lauit pedes diſcipu
Ioan. 13. lis ſuis, quando venit ad Simoné Petrum, & ait Petrus: Non
laoabis mihi pedes in æternum. Non aduertit myſterium, &
ideo miniſterium recuſauit, quod grauari humilitatem ſer-
ui crederet, ſi ſibi obſequium domini patienter admitteret. B
Cui reſpondit dominus: Si noo lauero tibi pedes, non habe-
bis partem mecum. Quo audito Petrus, Domine non tantũ
pedes, inquit, ſed manus & caput. Reſpoodit dominus: Qui
lotus eſt, non indiget oiſi vt pedes lauet, ſed eſt mũdus tot⁹.
Mundus erat Petrus: ſed plantam lauare debebat. Habebat
enim primi hominis de ſucceſſioue peccatum, quando cum
ſupplantauit ſerpens, & perſuaſit errorem. Ideo planta eius
abluitur, vt hæreditaria peccata tollãtur. Noſtra enĩ propria
per baptiſmum relaxantur. Simul cognoſce myſterium ip-
ſum humilitatis conſiſtere in miniſterio. Ait enim: Si ego la-
ui vobis pedes dominus & magiſter, quãto magis & vos de-
betis lauare pedes iouicem vobis? Cum enim ipſa autbor ſa-
lutis per obedientiam nos redemerit, quanto magis nos ſer-
uuli eius humilitatis & obedientiæ exhibere debemus ob-
ſequium?

*De myſterio veſtimentorum candidorum quibus induuntur in-
fantes, & quomodo eccleſia hæc habens veſtimẽta dicat in
Canticis: Nigra ſum & decora, & cætera quæ ſequuntur.* C
Caput VII.

ACcepiſti poſt hæc veſtimẽta candida, vt eſſet in-
dicium quòd exueris inuolucrum peccatorũ, in-
dueris innocentię caſta velamina, de quibus dixit
Pſal.50. propheta: Aſperges me hyſſopo, & mnodabor: la-
uabis me, & ſuper niuem dealbabor. Qui enim baptizatur
& ſecuodum legem, & ſecundum Euangelium videtur eſſe
mũdatus. Secuodum legem, quia hyſſopi faſciculo Moyſes
Exodi.24. aſpergebat ſanguinem agni. Secuodum Euangelium, quia
Hebr.9. Chriſti erant candida veſtimẽta ſicut nix, cum reſurrectio-
nis ſuæ gloriam io Euangelio demonſtraret. Super niuẽ de-
albatur, cui culpa dimittitur. Vnde & per Eſaiam dominus
Eſaiæ.1. ait: Si fuerint peccata veſtra ſicut Phœnicium, vt niuem de-
albabo. Hæc veſtimenta habẽs eccleſia per lauacrum rege-
Cantic.1. nerationis aſſumpta, dicit in Canticis: Nigra ſum & decora
filiæ Hieruſalem. Nigra per fragilitatem conditionis huma-
næ: decora per gratiam. Nigra, quia ex peccatoribus: deco-
ra fidei ſacramento. Hæc veſtimenta ceroentes filiæ Hieru- D
ſalem, ſtupefactæ dicunt: Quæ eſt hæc quæ aſcendit dealba-
ta? Hæc erat nigra: vnde nunc ſubito dealbata? Dubitauerũt
enim etiam angeli cum reſurgeret Chriſtus, dubitauerũt po
teſtates cœlorum videntes quod caro in cœlum aſcẽderet.
Pſal.23. Denique dicebant: Quis eſt iſte rex gloriæ? Et cum alij di-
cerent, Tollite portas principis veſtri, & eleuamioi portæ
æternales, & introibit rex gloriæ: alij dubitabant dicentes:
Eſaiæ.63. Quis eſt iſte rex gloriæ? In Eſaia quoque habes dubitantes
virtutes cœlorum dixiſſe: Quis eſt iſte qui aſcẽdit ex Edõ,
rubor veſtimentorum eius ex Boſor, ſpecioſus in ſtola can-
dida? Chriſtus autem videns eccleſiam ſuam in veſtimentis
Zacha.3. candidis, pro qua ipſe (vt habes in Zachariæ libro prophe-
tæ) ſordida veſtimenta ſuſceperat, vel animam regeneratio-
Cantic.4. nis lauacro mundam atque ablutam, dicit: Ecce formoſa es
proxima mea, ecce es formoſa, oculi tui ſicut columbæ. in
cuius ſpecie ſpiritus ſanctus deſceodit de cœlo. Formoſi o-
culi ſicut diximus ſupra, quia ſicut columba deſcendit. Et
infra: Dentes tui ſicut grex tonſarum quæ aſcenderunt de
lauacro, quæ omnes geminos creant, & infœcunda nõ eſt in
eis. vt reſticula coccinea labia tua. Nõ mediocris iſta lauda-
tio. Primum dulci comparatiooe tonſarum. Capras enim &
in altis paſci ſine periculo nouimus, & in præruptis ſecuras
cibum ſumẽre. Deinde cum tõdentur, deonerari ſuperfluis.
Harum gregi comparatur eccleſia, multas in ſe habens ani-
marum virtutes, quæ per lauacrum ſuperflua peccata depo-
nant, quæ myſticã fidem & moralem gratiam deferãt Chri-
ſto, quæ crucem domini Ieſu loquantur. In iis formoſa eſt
eccleſia. Vnde ad eam verbum deus dicit: Tota formoſa es
proxima mea, & reprehenſio non eſt in te: quia culpa de- Canti.4.
merſa eſt. Ades huc à libano ſponſa, ades huc à libaoo, trã-
ſibis & pertranſibis à principio fidei, eò quòd renuncians
mundo tranſierit ſeculum, pertrãſierit ad Chriſtum. Et ite-
rum dicit ad eam deus verbum: Quàm pulchra & ſoauis fa- Cant.7.
cta eſt charitas in deliciis tuis? Statura tua ſimilis facta eſt
palmæ, & vbera tua botris. Cui reſpondet eccleſia: Quis da- Canti.8.
bit te frater mihi, lactentem vbera matris meæ? Inueniens te
foris, oſculabor te. Et quidem non ſpernent me. Aſſumam
te, & inducam te in domum matris meæ, & in ſecretum eius
quæ concepit me; docebis me. Vides quemadmodum dele-
ctata munere gratiarum, ad ioteriora cupit myſteria perue-
nire, & omnes ſenſus ſuos conſecrare Chriſto? Adhuc quæ-
rit ſuſcitantem, & ſuſcitari eam ſibi poſcit à filiabus Hieru-
ſalem, quarum gratia, hoc eſt animarum fidelium, ſponſum
in amorem ſui vberiorem deſiderat prouocari. Vnde domi-
nus Ieſus & ipſe inuitatus tanto ſtudio charitatis, pulchritu-
dine decoris & gratiæ, quod nulla iã in ablutis delicta ſor-
derent, dicit ad eccleſiam: Pone me vt ſigoaculum iu cor- Canti.8.
de tuo, vt ſigillum io brachio tuo: hoc eſt, decora es proxi-
ma mea, tota formoſa es, nihil tibi deeſt. Pooe me vt ſignacu
lum in corde tuo, quo fides tua pleno fulgeat ſacramento.
Opera quoque tua luceãt, & imaginem dei præferãt, ad cu-
ius imaginem facta es. Charitas tua nulla perſecutione mi-
nuatur, quam multa aqua excludere, flumioa inundare non
poſsint. Vnde repete quia accepiſti ſignaculum ſpiritale, ſpi
C ritum ſapieotiæ & intellectus, ſpiritum cooſilij atque virtu- Eſaiæ.11.
tis, ſpiritum cognitionis atque pietatis, ſpiritum ſancti timo
ris: & ſerua quod accepiſti. Signauit te deus pater, confirma-
uit te Chriſtus dominus, & dedit pignus ſpiritus in cordibus
tuis, ſicut Apoſtolica lectione didiciſti. 2. Corin.5.

*De ſacroſancti corporis dominici communione, & conuiuio cæ
leſti. Quòdque antiquiora ſint eccleſiæ ſacramẽta quàm ſy-
nagogæ, & præſtantiora quàm fuerit manna. Cap. VIII.*

HIs abluta plebs diues inſignibus ad Chriſti contẽ
dit altaria, dicẽs: Et introibo ad altare dei, ad deũ Pſal.42.
qui lætificat iuuentutem meam. Depoſitis autem
inueterati erroris exuuiis, renouata io aquilæ iu-
oentutem, cœleſte illud feſtinat adire conuiuium. Venit igi
tur, & videns ſacroſanctum altare compoſitum, exclamans
ait: Paraſti in conſpectu meo menſam. Hanc loquentem in- Pſal.p.22.
ducit Dauid dicens: Dominus paſcit me, & nihil mihi deerit:
in loco paſcuæ ibi me collocauit: ſuper aquam refectionis
educauit me. Et infra: Nam & ſi ambulem in medio vmbræ
D mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum es. Virga tua
& baculus tuus, ipſa me conſolata ſunt. Paraſti in conſpectu
meo menſam aduerſus eos qui tribulant me. Impinguaſti in
oleo caput meum, & poculum meum inebrians quàm præ-
clarum eſt. Nunc illud conſideremus, ne quis forte viſibilia
videns, quoniam quæ ſunt inuiſibilia, non vidẽtur, nec poſ-
ſunt humanis oculis comprehendi, dicat forte: Iudæis deus
manna pluit, pluit coturnices: Eccleſiæ autẽ illi dilectæ hæc
ſunt quę præparauit, de quibus dictum eſt quod oculus non
vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcẽdit quæ præ- 1.Corin.2.
parauit deus diligentibus eum? Ergo oa quis hoc dicat, ſum
mo ſtudio volumus comprobare quod & antiquiora ſunt ſa
cramenta eccleſiæ quàm ſynagogæ, & præſtantiora quàm
mãna eſt. Antiquiora docet lectio Geneſis quæ decurſa eſt.
Syoagoga enim ex lege Moyſi principium ſumpſit, Abra-
ham vero longe anterior, qui victis hoſtibus, & nepote pro-
prio recepto, cum potiretur victoria, tuoc illi occurrit Mel-
chiſedech, & protulit ea quæ Abrahã veneratus accepit. non
Abraham protulit, ſed Melchiſadech, qui inducitur ſine pa
tra,

A tre, ſine matre, neque initiom dierum, neqoe finem habens, ſimilis autem filio dei: de quo ait Paulus ad Hebræos: Quia manet ſacerdos in perpetuum, quia interpretatione latiua dicitur rex iuſtitiæ, rex pacis. Non agnoſcis quis iſte ſit? Poteſt homo eſſe rex iuſtitiæ, cũ vix iuſtus ſit? Poteſt eſſe rex pacis, cum vix poſsit eſſe pacificus? Sioe matre ſecundom diuinitatem, quia ex patre deo genitus eſt, voius ſubſtantiæ cum patre. Sine patre ſecundum incarnationem, qui natus ex virgine eſt. Initium & finem non habẽs, quia ipſe eſt iotium & finis omnium, primus & nouiſsimus. Noo igitur bumaoi, ſed diuini eſt muneris ſacramẽtum quod accepiſti, ab eo prolatum qui benedixit fidei patrem Abraham, illum cuius gratiam, & geſta miraris. Probarum eſt antiquiora eſſe Eccleſiæ ſacramenta, nunc cognoſce poriora. Reuera mirabile eſt quod mãna deus plueri patribus, & quotidiano cœli paſcebantur alimento. Vode dictum eſt: Panem angelorũ mandocauit homo. Sed tamen paoem illum qui maoducaue runt, omnes io deſerto mortui ſunt. Iſta autem eſca quam accipis, iſte panis viuus qui deſcendit de cœlo, vitæ æternæ ſubſtantiam ſubmioiſtrat: & quicunque hunc panem maoducauerit, non morietur in æternum: & corpus eſt Chriſti.

Pſalm. 77. Ioan. 6.

B

De virtute ſacramenti corporis & ſanguinis Chriſti, & comparatione per exceſſum ipſius ad manna, & ad aquas petræ. Et de per plurima exempla probatione quòd corpus Chriſti quod accipimus, non panis ſit, ſed caro, quæ ex virgine nata, quæ crucifixa, quæ ſepulta ſunt. Caput IX.

COoſidera ounc vtrum præſtantior ſit panis angelorum, ao caro Chriſti, quæ vtique corpus eſt vitæ. Manna illud è cœlo, hoc ſupra cœlũ. Illud cœli, hoc domini cœlorũ. Illud corruptioni oboo xium, ſi in diem alterũ ſeruaretur: hoc alienũ ab omni corruptione, quod quicunque religioſe guſtauerit, corruptiooẽ ſentire non poterit. Illis aqua de petra fluxit, tibi ſanguis è Chriſto. Illos ad horam ſatiauit aqua, te ſanguis diluit io æternum. Iudæus bibit, & ſitit: tu cum biberis, ſitire non poteris. Et illud io vmbra, hoc in veritate. Si illud quod miraris, vmbra eſt, qoantum iſtud eſt cuius & vmbram miraris? Audi quia vmbra eſt quæ apud patres facta eſt. Bibebant, inquit, de conſequenti petra, petra autem erat Chriſtus. Sed non in pluribus eorum complacitum eſt deo. nam proſtrati ſunt in deſerto. Hæc autem in figuram facta ſunt noſtri. Cognouiſti præſtantiora? Potior etenim lux quàm vmbra, veritas quàm figura, corpos authoris quàm maona de cœlo.

1. Corin. 10. Hebr. 3.

C

Forte dicas: Aliud video, quomodo tu mihi aſſeris quod Chriſti corpus accipiã? Et hoc nobis adhuc ſupereſt, vt probemus. Quantis igitur vtimur exemplis? Probemus nõ hoc eſſe quod natura formauit, ſed quod benedictio conſecrauit Maioremque vim eſſe benedictionis quàm naturæ, quia benedictione etiam natura ipſa mutatur. Virgã tenebat Moyſes, proiecit eam, & facta eſt ſerpens. Rurſus apprehendit caudam ſerpentis, & in virgæ oaturam reuertitur. Vides igitur Prophetica gratia bis mutatam eſſe naturam & ſerpentis & virgæ. Currebant Aegypti flumina puro aquarum meatu, ſubito de fontium venis ſanguis cœpit erumpere. Non erat potus in fluuiis. Rurſus ad prophetæ preces cruor ceſſauit flumioum, aquarum natura remeauit. Circunclusus vndsque erat populus Hebræorum, hinc Aegyptiis vallatus, inde mari clauſus. Virgã leuauit Moyſes, ſeparauit ſe aqua, & in murorum ſpeciem congelauit, atque ioter vodas via pedeſtris apparuit. Iordaois retrorſum conuerſus contra naturã in ſuis fontis reuertitur exordiũ. Noooe claret naturã vel marinimorũ fluctuũ vel fluuialis curſus eſſe mutatã? Sitiebat popol' patrũ, tetigit Moyſes petrã, & aqua de petra fluxit. Nũquid oõ præter oaturã operata eſt gratia, vt aquã vomeret petra, quã non habebat natura? Marath fluuius amariſsimus erat, vt ſitiẽs populus bibere oõ poſſe. Miſit Moyſes lignũ in aquã, & amaritudinẽ ſuam aquarum natura depoſuit, quam infuſa ſubito gratia temperauit. Sub Heliſæo propheta vni ex filiis prophetarum excuſſum eſt ferrum de ſecuri, & ſtatim merſum eſt. Rogauit Heliſæum qui amiſerat ferrum. miſit etiam Heliſæus lignum in aquam, & ferrum natauit. vtique & hoc præter naturam factum eſſe cognoſcimus. Grauior eſt enim ferri ſpecies, quàm aquarum liquor. Aduertimus igitur ma-

Exodi. 15. 4. Reg. 6.

A ioris eſſe virtutis gratiam quàm naturam, & adhuc tamen propheticæ benedictionis nomeramos gratiam. Qnod ſi tantum valuit humana benedictio, vt naturã conoerteret, quid dicimus de ipſa conſecratione diuina, vbi verba ipſa domini ſaluatoris operaotur? Nam ſacramentum iſtud quod accipis, Chriſti ſermone conficitur. Quod ſi tantum valuit ſermo Heliæ, vt ignem de cœlo deponeret, non valebit Chriſti ſermo, vt ſpecies motet elementorum? De totius mundi operibus legiſti: Quia ipſe dixit, & facta ſunt: ipſe mandauit, & creata ſunt. Sermo ergo Chriſti qui potuit ex nihilo facere quod noo erat, nõ poteſt ea quæ ſunt, in id mutare quod nõ erant? Non enim mious eſt nouas rebos dare, quàm mutare naturas. Sed quoad argumentis vtimur? ſuis vtamur exẽplis, iocarnationiſque aſtruamus myſterij veritatem. Nunquid oaturæ vſus præceſſit cum Ieſus dominus ex Maria naſceretur? Si ordinem quærimus, viro mixta fœmina generare conſueuerat. Liquet igitor quod præter naturæ ordinẽ virgo generauit: & hoc quod cõficimus, corpus ex virgine eſt. Quid hic quæris naturæ ordinem in Chriſti corpore, cum præter natoram ſit ipſe dominus Ieſus partus ex virgioe? Vera vtique caro Chriſti, quę crucifixa eſt, quæ ſepulta eſt. vere ergo carnis illios ſacramentom eſt. Ipſe clamat dominus Ieſus: Hoc eſt corpus meum. Ante benedictionem verborum cœleſtiũ alia ſpecies nominatur, poſt conſecrationẽ corpus Chriſti ſignificatur. Ipſe dicit ſanguioem ſuũ. Ante conſecrationem aliud dicitur, poſt cõnſecrationem ſanguis nuncupatur. Et tu dicis, amen: hoc eſt, verũ eſt. quod os loquitur, mẽs interna fateatur. quod ſermo ſonat, affectus ſentiat. His igitur ſacramentis paſcit eccleſiam ſuam Chriſtus, quibus animæ firmatur ſubſtantia. Meritòqoe videns profectum eius gratiæ continentem, dicit ad eam: Quam decora facta ſunt vbera tua ſoror mea ſponſa, quàm decora facta ſuot à vino: & odor veſtimentorum tuorum ſuper omnia aromata. Fauus diſtillãs labia tua ò ſponſa, mel & lac ſub lingua tua, & odor veſtimentorum tuorum ſicut odor libani. Ortus cooclusus ſoror mea, ſponſa mea, ortus concluſus, fons ſignatus. Quo ſignificat ſignatum debere apud te maoere myſterium, ne violetur operibos malæ vitæ, atq; adulterio caſtitatis, ne diuolgetur quibus non coouenit, ne garrula loquacitate diſpergatur in perfidos. Bona debet ergo fidei tuæ eſſe cuſtodia, vt intemerata vitę ac ſileotij iotegritas perſeueret. Vnde & eccleſia altitudinem ſeruans myſteriorum cœleſtium, reiicit à ſe grauiores venti procellas, & inuitat vernantis gratiæ ſuauitatẽ: & ſciens quòd ortos ſuus Chriſto diſplicere non poſſit, aduocat ipſum ſponſum dicens: Exorge aquilo, & veni auſter, perfla ortum meum, & fluaot voguenta mea. Deſcendat frater meus io ortum ſuũ, & edat fructom pomiferarum ſuarum. Bonas enim arbores & fructiferas habet, quæ radices ſuas tinxeriot in ſacri fontis irriguo, & io bonos fructus nouæ fœcunditatis germine pullulauerint, vt oon iam Prophetica cædantur ſecuri, ſed Euaogelica vbertate fœcundeotur. Deoique fertilitate earum dominus delectatus reſpondet: Ingreſſus ſum io ortum meum ſoror mea ſponſa, viodemiaui myrrham, cum vnguẽtis meis, manducaui cibum meum cum melle meo, bibi potum meum cum lacte meo. Quare cibũ & potum dixerim, fidelis intellige. Illod autem non dubium, quod io oobis ipſe manducat & bibit, ſicut in nobis legiſti, quia in carcere eſſe ſe dicit. Vnde & Eccleſia videns tantam gratiam, hortatur filios ſuos, hortatur proximos, vt ad ſacrameota coocurrant, dicẽs: Edite proximi mei & bibite, & inebriamini chariſsimi mei. Quid edamus? quid bibamus? Alibi tibi per Prophetam ſpiritus ſanctus expreſsit dicens: Guſtate & videte quoniam ſuauis eſt domious, beatus vir qui ſperat io eo. In illo ſacramento Chriſtus eſt, quia corpus eſt Chriſti. oõ ergo corporalis eſca, ſed ſpiritalis eſt. Vnde & Apoſtolus de typo eius ait: Quia patres ooſtri eſcam ſpiritalem manducauerunt, & potum ſpiritalem biberunt. Corpus enim dei, corpus eſt ſpiritale. Corpus Chriſti, corpus eſt diuini ſpiritus, quia ſpiritus Chriſti, vt legimus: Spiritus ante faciem ooſtrã Chriſtus dominus. Et in Petri epiſtola habemus: Chriſtus pro oobis mortuus eſt. Denique cor ooſtrum eſca iſta cõfirmat, & potus iſte lætificat cor hominis, vt Propheta memorauit.

Pſalm. 148. B Matth. 26. Cant. 4. C D Cantic. 5. Pſalm. 33. 1. Corin. 10. Thren. 4. 1. Pet. 2.

Pſal.103. rauit. Vnde adepti omnia ſcim⁹ regeneratos nos eſſe. Nec di A
camus, quomodo regenerari ſumus? nunquid in venterẽ ma-
tris noſtræ introiuimus, & renati ſumus? Non agnoſco vſum
naturæ. Sed nullus hic naturæ ordo, vhi excellentia gratiæ.
Denique non ſemper vſus naturæ regenerationem facit. Ge
neratum ex virgine Chriſtum dominum confitemur, & na-
turæ ordinem denegamus. Non enim ex viro Maria conce-
pit, ſed de ſpiritu ſancto in vtero accepit, vt dicit Mathęus:
Math.1. Quia inuenta eſt in vtero habẽs de ſpiritu ſancto. Si ergo ſu-
petueniens ſpiritus ſanctus in virginem, conceprionem ope
ratus eſt, & generationis munus impleuit, non vtique dubi-
tandum eſt quod ſuperueniens in ſontem, vel ſuper eum qui
baptiſmũ conſequitur, veritatẽ regenerationis cooperetur.

FINIS.

*CAPITA LIBRI PRIMI DE SA-
CRAMENTIS.* B

De fide Chriſtiani, & quomodo haptizatus conſiderare de-
beat peracta myſteria adapertionis. Qua etiam ratione in
exorciſmo aures & nares tangantur, vt aperiãtur, & qua-
re nares, & non os. Caput. I.
De vnctione in baptiſmo, & abrenunciarione tunc facta. Et
qua rarione ſacerdos dicatur angelus, & de ſeruanda fide
Chriſto promiſſa. Cap. II.
Quod licet in baptiſmo ſacerdos & miniſter videantur, alia
tamen maiora ſint quæ operantur, & non videntur.
Caput III.
Quod ſacramenta Chriſtianorum diuiniora & priora ſint q̃
Iudæorum. Et quid paſcha ſignificet. Cap. IIII.
Quid ſignificat lotio Naaman Syri leproſi, & quòd nõ aqua
ſed conſecratio mundet. Quódque in baptiſmate omnis
iuſtitia ſit conſtituta. Et de columha ſuper Chriſtum de-
ſcendente, & quare Chriſtus prior deſcenderit in aquam,
& poſtea ſpiritus ſanctus. Cap. V.
Quomodo typus baptiſmatis præfiguratus fuerit per trãſi-
tum ruhri maris, & de malo murmurationis. Quid etiam C
ſignificet columna lucis præcedens, & nubis ſubſequens.
Et quod in diluuio figura baptiſmi præceſſerit. Cap. VI.

Diui Ambroſij

MEDIOLANENSIS EPI-
ſcopi de ſacramentis Liber primus.

Caput primum.

DE ſacrameotis quæ accepiſtis, ſer-
monem adorior, cuius rationẽ nõ
putaui ante præmitti. In Chriſtia-
no enim viro prima eſt fides. Id-
eo Romæ fideles dicuntur qui ba
ptizati ſunt, & pater noſter Abra- D
ham ex fide iuſtificatus eſt, nõ ex
operihus. Ergo accepiſtis haptiſ-
mũ, credidiſtis. Nefas eſt enim me
Roma.4. aliud æſtimare. Neque enim vo-
catus eſſes ad gratiam, niſi dignum te Chriſtus ſua gratia iu-
dicaſſet. Ergo quid egimus ſabbato? Nempe apertionẽ. Quę
myſteria celebrata ſunt apertionis, quando tibi aures tetigit
ſacerdos & nares. Quod ſignificat in Euãgelio dominus no-
ſter Ieſus Chriſtus cum ei oblatus eſſet ſurdus & mutus, &
tetigit aures eius, & os eius. Aures, quia ſurdus erat: os, quia
Marci.7. mutus. Et ait: Effeta, quod Hebraicum verbum eſt, & Lati-
ne dicitur adaperire. Ideo ergo tibi ſacerdos aures tetigit, vt
aperirentur aures tuæ ad ſermonem & ad eloquium ſacer-
dotis. Sed dicis mihi, quare nares? Quia mutus erat, os teti-
git: vt quia loqui non poterat ſacramenta cœleſtia, vocem
acciperet à Chriſto. Et ibi quia viri, hic quia mulieres ba-
ptizantur, & non eadem puritas ſerui, quanta & domini.
Cum ille peccata concedat, huic peccata donentur, quæ po-

A teſt eſſe comparatio? Ideo propter gratiam operis & mune-
ris non os tangit epiſcopus, ſed nares. Quare nares? Vt bo-
num odorem accipias pietatis æternę, vt dicas: Chriſti enim 2.Corin.2.
bonus odor ſumus deo. quemadmodũ dixit Apoſtolus ſan-
ctus. Et ſit in te fidei deuotioniſque plena fragrantia.

*De vnctione in baptiſmo, & abrenunciatione tunc facta. Et qua
ratione ſacerdos dicatur angelus, & de ſeruanda fide Chri
ſto promiſſa. Caput II.*

VEnimus ad fontem, ingreſſus es. conſidera quos vi
deris, quid locutus ſis cõſidera, repete diligenter.
Occurrit tibi leuita, occurrit preſbyter. vnctus es
quaſi athleta Chriſti, quaſi luctamen huius ſeculi
luctaturus, profeſſus es luctaminis tui certamina. Qui lucta-
tur, habet quod ſperet. vhi certamen, ibi corona. Luctaris in
ſeculo, ſed coronaris à Chriſto, & pro certaminibus ſeculi
coronaris. Nam & ſi in cœlo præmium, hic tamen meritum
B præmij collocatur. Quando te interrogauit, Abrenuncias
diabolo & operih⁹ eius? quid reſpõdiſti? Abrenũcio. Abre-
nũcias ſeculo, & volnptatihus eius? quid reſpõdiſti? Abrenũ
cio. Memor eſto ſermonis tui, & nunquã tibi excidat tuę ſe-
ries cautionis. Si chirographum homini dederis, teneris ob-
noxius, vt pecuniam eius accipias: teneris aſtrictus, & relu-
ctantem te fœnerator aſtringit, atque illic tua cautione con
uinceris. Vhi promiſeris conſidera, vel quibus promiſeris.
Leuitam vidiſti, ſed miniſter eſt Chriſti. Vidiſti illum ante
altaria miniſtrare. Ergo chirographum tuum tenetur non
in terra, ſed in cœlo. Conſidera vhi capias ſacramenta cœle-
ſtia. Si hic corpus eſt Chriſti, hic & angeli cõſtituti ſunt. Vhi
corpus, ibi aquilæ. legiſti in Euangelio. Vbi corpus Chriſti, Matth.24.
ibi & aquilæ volare cõſuerunt, vt terrena fugiãt, cœleſtia pe
tant. Quare hoc dico? quia & homines angeli quicunque an
nunciant Chriſtum, & in angelorum aſciti videntur locum.
Quomodo? Accipe baptiſtæ rationem. Ioannes natus erat
ex viro & muliere. Attamen audi quia angelus eſt ipſe: Ec-
ce mitto angelum meum ante faciem tuam, & parabit viam Matth.11.
tuam ante te. Accipe aliud, Malachias ait propheta, Quia la-
C bia ſacerdotis cuſtodiunt ſcientiam, & legem exquirunt ex Mala.2.
ore ipſius. Angelus eſt enim dei omnipotentis. Hæc ideo di
cuntur, vt ſacerdotis gloriam prædicemus, non vt aliqnid
perſonalibus meritis arrogetur. Ergo abrenunciaſti mun-
do, abrenũciaſti ſeculo, eſto ſolicitus. Qui pecuniam debet,
ſemper cautionem ſuam conſiderat. Et tu qui fidem debes
Chriſto, fidẽ ſerua, quæ multo precioſior quã pecunia eſt.
Fides enim æternum patrimonium eſt, pecunia temporale.
Et tu ergo ſemper recordare quid promiſeris. Cautior ſi te-
neas promiſſionem tuam, tenebis & cautionem.

*Quod licet in baptiſmo ſacerdos & miniſter videãtur, alia ta-
men maiora ſint quæ operãtur, & non vidẽtur. Cap. III.*

DEinde acceſsiſti propius, vidiſti fontem, vidiſti &
ſacerdotem ſupra fontem. Nec hoc poſſum dubi-
tare quod in animum veſtrum non potuerit cade-
re quod cecidit in illum Syrum Naaman: quia etſi
mundatus eſt, tamen ante dubitauit. Quare dicã, accipe. In-
greſſus es, vidiſti aquã, vidiſti ſacerdotẽ, vidiſti leuitam. Ne
D forte aliquis dixerit, hoc eſt totũ: imò eſt totum. vere totũ,
vhi tota innocentia, tota pietas, tota gratia, tota ſanctifica-
tio. Vidiſti quæ videre potuiſti oculis tui corporis, & huma
nis conſpectibus, non vidiſti illa quæ operantur, & non vi-
dentur. Illa multo maiora ſunt quæ non vidẽtur, quàm quæ 2.Corin.4.
videntur: quoniam quæ videntur, temporalia ſunt: quæ non
videntur, æterna.

*Quod ſacramenta Chriſtianorum diuiniora & priora ſint
quàm Iudæorum. Et quid paſcha ſignificet. Caput IIII.*

ERgo dicamus primum, tene cautionem vocis meę,
& exige. Miramur myſteria Iudæorum quæ patri
bus noſtris data ſunt, primum vetuſtatem ſacramẽ
torum, deinde ſanctitatem præſtantium. Illud prę-
mitto, quòd diuiniora & priora ſacramẽta ſunt Chriſtiano-
rum quàm Iudæorũ. Quid præcipuum q̃ quod per mare trã
ſiit Iudæorum populus? vt de baptiſmo interim loquamur.
Attamen qui tranſierunt Iudęi, mortui ſunt omnes in deſer-
to. Cęterum qui per hunc fontem trãſit, tranſit à terrenis ad
cœleſtia. hoc eſt enĩ paſcha, id eſt trãſitus eius, trãſitus à pec-
cato

cato ad vitam, à culpa ad gratiam, ab inquinamento ad ſan-
ctificationem. Qui per bunc ſontem tranſit, non moritur,
ſed reſurgit.

*Quid ſignificet lotio Naaman Syri leproſi, & quòd non aqua
ſed conſecratio mundet. Quòdque in baptiſmate omnis iu-
ſtitia ſit conſtituta. Et de columba ſuper Chriſtum deſcendé-
te, & quare Chriſtus prior deſcenderit in aquam, & poſtea
ſpiritus ſanctus. Caput V.*

NAaman ergo leproſus erat, puella quædā ait vxori
4. Reg. 5. illius: Dominus meus ſi vult mundari, vadat in ter
ram Iſrael, & ibi inueniet eum qui poſſit ei leprā
tollere. Dixit illa dominæ ſuæ, vxor marito, Naa-
man regi Syriæ, qui eū quaſi acceptiſſimū ſibi miſit ad regē
Iſrael. Audiuit rex Iſrael quod miſiſſet ad eum cuius leprā
mundaret, & ſcidit veſtem ſuam. Tunc Heliſæus Propbeta
mandat ei: Quid eſt quòd ſcidiſti veſtem, quaſi non ſit deus
potens qui mundet leproſum? Mitte illum ad me. Miſit illū.
Cui aduenienti ait propheta: Vade deſcende in Iordanem,
merge, & ſanaberis. Ille cœpit cogitare ſecū & dicere: Hoc
eſt totum? Veni de Syria in terram Iudæam, & dicitur mihi,
Vade, in Iordanē merge, & ſanaberis. quaſi flumina meliora
non ſint in patria mea. Dixerunt ergo ſerui: Domine, quare
non facis verbum prophetę? Magis fac, & experire. Tūc ille
iuit, in Iordane merſit, & ſurrexit ſanus. Quid enim ſignifi-
cat? Vidiſti aquam: ſed non aqua omnis ſanat, ſed aqua ſanat
quæ habet gratiam Chriſti. Aliud eſt elementum, aliud con
ſecratio: aliud opus, aliud operatio. Non ſanat aqua niſi ſpi-
ritus ſanctus deſcēderit, & aquam illam conſecrauerit: ſicut
legiſti quod cum dominus noſter Ieſus Chriſtus formā ba-
ptiſmatis daret, venit ad Ioannem, & ait illi Ioannes: Ego à
Matth. 3. te debeo baptizari, & tu venis ad me? Reſpondit illi Chriſt⁹:
Sine modo. Sic enim decet nos implere omnē iuſtitiā. Vide
quia omnis iuſtitia in baptiſmate conſtituta eſt. Ergo quare
Chriſtus deſcendit, niſi vt caro iſta mundaretur, caro quam
ſuſcepit de noſtra conditione? Non enim ablutio peccatorū
ſuorum Chriſto neceſſaria erat, qui peccatum non fecit: ſed
nobis erat neceſſaria, qui peccato manemus obnoxij. Ergo
ſi propter nos baptiſmi nobis forma eſt conſtituta, fidei no-
ſtræ forma propoſita eſt. Deſcendit Chriſtus, Ioannes aſta-
bat qui baptizabat, & ecce quaſi colūba ſpiritus ſanctus de-
ſcendit. Noo colnmba deſcendit, ſed quaſi colūba. Memēto
qnid dixerim, Cbriſtus carnem ſuſcepit, non ſicut carnem,
ſed carnis iſtius veritatem, vere carnem Cbriſtns ſuſcepit.
Spiritus enim ſanctus in ſpecie columbæ, non in veritate co-
lumbæ, ſed in ſpecie columbæ deſcendit de cœlo. Ergo vi-
dit Ioannes, & credidit. Deſcendit Chriſtus, deſcēdit & ſpi-
ritus ſanctus. Quare prior Chriſtus deſcendit, poſtea ſpiri-
tus, cum forma baptiſmatis & vſus hoc habeat, vt ante ſons
conſecretur, & tunc deſcendat qui baptizādns eſt? Nam vbi
primum ingreditur ſacerdos, exorciſmum facit, ſecundo ſu-
per creaturam aquę iouocationem, poſtea & precem deſert,
vt ſanctificetur ſons, & aſſit præſentia trinitatis ęternę. Chri
ſtus autem ante deſcendit, ſecutus eſt ſpiritus. Qua ratione?
Vt oon quaſi ipſe egere dominus Ieſus ſanctificationis my
ſterio videretur, ſed ſanctificaret ipſe, ſanctificaret & ſpiri-
tus. Ergo deſcēdit io aquam Chriſtus, & ſpiritus ſanctus ſi-
cut columba deſcendit. Pater quoque deus è cœlo locutus
eſt. Habes præſentiam trinitatis.

*Quomodo typus baptiſmatis præfiguratus fuerit per tranſitum
rubri maris, & de malo murmurationis. Quid etiam ſigni-
ficet columna lucis præcedens, & nubes ſubſequēs. Et quòd
in diluuio figura baptiſmi præceſſerit. Caput VI.*

IN mari autē rubro figuram iſtius baptiſmatis ex-
1. Cor. 10. titiſſe ait Apoſtolus dicens: Quia patres noſtri o-
mnes baptizati ſuot in nube & in mari. Et ſubdit:
Hæc autem omnia io figura facta ſunt illis. Illis in
figura, ſed nobis in veritate. Tunc Moyſes virgam tenebat,
concluſus erat populus Iudæorum, inſtabat Aegyptius cum
armis ex vna parte, mari claudebantur Hebręi, neqne maria
tranſire poterant, neq; in hoſtem recurrere. murmnrare cœ
pernnt. Vide, non te prouocet quia exauditi ſunt. Etſi exau
diuit dominus, tamen culpa non careot qui murmurauerūt.
Tuum eſt vbi conſtringeris, credere quòd euadas, nō mur-

A murare: inuocare, rogare, non querelam expromere. Tene-
bat virgam Moyſes, & ducebat populū Hebræorū in nocte
in columna lucis, in die in columna nubis. Lux quid eſt niſi
veritas, quæ apertum & plenum lumen effundit? Columna
lucis qnid eſt, niſi Chriſtus dominus, qui tenebras infideli-
tatis depulit, lucē veritatis & gratiæ ſpiritalis affectibus in-
fudit humanis? At vero columna oubis eſt ſpiritus ſanctus.
In mari erat populus, & præibat colūna lucis: deinde ſeque-
batur columna nubis, quaſi vmbratio ſpiritus ſancti. Vides
quod per ſpiritum ſanctum, & per aquam typum baptiſma-
tis demonſtrauerit? In diluuio quoque fuit iam tunc figura
baptiſmatis, & adhuc vtique non erant myſteria Iudęorum.
Si ergo huius baptiſmatis forma præceſſit, vides ergo ſupe-
riora myſteria Chriſtianorum, quàm fuerint Iudæorū. Sed
interim ſecundum fragilitatem vocis noſtræ, & ſecundum
temporis rationem ſatis ſit hodie tāta de ſacro ſonte libaſſe
myſteria. Craſtina die, ſi dominus dederit loquēdi poteſta-
tem vel copiam, plenius intimabo. Opus eſt vt ſanctitas ve-
B ſtra aures paratas habeat, promptiorem aoimum, vt ea qnæ
nos colligere poſſumus de ſerie ſcripturarum, & vobis inti-
mauerimus, tenere poſſitis, vt habeatis gratiam patris, & fi-
lij, & ſpiritus ſancti. Cui trinitati perpetuū eſt regnnm à ſe-
culis, & nunc & ſemper, & in omnia ſecula ſeculorum.

CAPITA LIBRI SECVNDI DE SACRAMENTIS.

Quod dilunium nihil aliud ſit niſi baptiſma, quo peecata di-
luuntur, ſola autem mens iuſti & gratia reſuſcitentue. Et
de multis generibus baptiſmatum. Caput I.
Quid ſigoificet angelus deſcendens in piſcinam. Et quid ſit
quod paralyticns reſponderit Chriſto, Hominem non ha
beo. Caput II.
De variis generibus & figuris baptiſmi. Cap. III.
Quid ſignificet quod ad preces Heliſæi ferrum ſecuris de-
merſum ſupernatauerit. Quid etiam quod Moyſes lignū
C miſerit io ſontem, quo aqua antea amara dulceſcebat.
Caput IIII.
De efficaci probatione quod ad inuocationem ſacerdotis ſu
per fontem veri baptiſmi potius aſſit præſentia trinitatis
quàm ad ſupratactas figuras baptiſmi, & quid ſignificet
columba. Quid etiam ſpiritus magno ſono in die Pente-
coſtes deſcendens, & apparens in diſpertitis linguis.
Caput V.
Quod baptiſmum inuentum ſit ad reſurrectionem & viuifi-
cationem naturæ humanæ, quæ pet peccatum morti ob-
noxia erat. Cap. VI.
De triplici immerſione in baptiſmum, & triplici interroga-
tione, & quod in vno nomine baptizari oportet. Et quo-
modo in morte Ieſu baptizemur & vngamur in vitam æ-
ternam. Cap. VII.

D

DIVI AMBROSII MEDIOLANENSIS EPISCOPI DE SAcramentis Liber ſecundus.

*Quod diluuium nihil aliud ſit niſi baptiſma, quo peccata dilu-
untur, ſola autem mens iuſti & gratia reſuſcitentur. Et de
multis generibus baptiſmatum. Caput. I.*

IN diluuio figuram baptiſmatis pręceſſiſſe
heſterno cœpimus diſputare. Quid eſt di
luuium, niſi in quo iuſtus ad ſeminariū iu-
ſtitiæ reſeruatur, peccatum moritur? Ideo
dominus cum vidit hominū pullulare de-
licta, iuſtum ſolum cum ſua progenie re-
ſeruauit. Aquam autem ſupra mōtes quo-
que exire præcepit. Et ideo in illo diluuio omnis corrupte-
la carnis interiit, ſola iuſti proſapia & forma permanſit. Nō-
ne hoc eſt diluuium quod eſt baptiſma, qno peccata omnia
diluuntur, ſola iuſti meos & gratia reſuſcitatur? Multa ſunt
genera baptiſmatum, ſed vnum baptiſma clamat Apoſtolus.
Quare

Quare? Sunt baptiſmata gentiũ, ſed non ſunt baptiſmata. la- A
uacra ſuot, baptiſmata eſſe non poſſunt. Caro lauarur, non
culpa diluirur, imò in illo lauacro contrahitur. Erant aotem
baptiſmata Iudæorum alia ſuperflua, alia io figura. Et figura
ipſa nobis proficit, quia veritatis eſt nuncia.

Quod ſignificet angelus deſcendens in piſcinã, & quid ſit quod paralyticus reſponderit Chriſto, Hominem non habeo.
Caput II.

Ioan. 5. QVid lectum eſt heri? Angelus, inquit, ſecundũ tem
pus deſcendebat in piſcinam, & quotienſcunq; de-
ſcendiſſet angelus, mouebatur aqua: & qui prior
deſcendiſſet, ſanabatur ab omni languore quocũ-
que tenebatur. Quod ſignificabat figuram venturam domi-
ni noſtri Ieſu Chriſti. Angelus quare? Ipſe eſt enim magni
conſilij angelus, Secundum tempus, quod ad horam nouiſſi-
mam ſetuabatur, vt io occaſu ipſum diem deprehenderet, &
differret occaſum. Quotienſcunque ergo deſcendiſſet ange
lus, mouebatur aqua. Dicis forte: Quare modo non moue-
tur? Audi quare. Signa incredulis, fides credẽtib'. Qui prior B
deſcendiſſet, ſanabatur ab omni infirmitate. Qui prior? tem-
pore, an honore? Vtrumque intellige. Si tempore, prior qui
deſcendiſſet ſanabatur, hoc eſt de populo Iudæorum magis
quàm de populo nationum. Si honore, qui prior deſcẽdiſſet,
hoc eſt qui baberet dei metum, ſtudium iuſtitiæ, gratiã cha-
ritatis, caſtitatis affectum, ipſe magis ſanabatur. Tamen tũc
temporis vous ſanabatur. Tunc inquam temporis in figura
qui prior deſcẽdiſſet, ſolus curabatur. Quanto maior eſt gra
sia eccleſiæ, in qua omnes ſaluantur quicunque deſcendunt?
Sed videte myſterium, Venit dominus ooſter Ieſus Chriſtus
ad piſcinam. multi ægri iacebant. Et facilè ibi multi ægri ia-
cebant, vbi vnus tantummodo curabatur. Deinde ait ad illũ
Paralyticum: Deſcende. Ait ille: Hominem non habeo. Vi-
de vbi baptizaris, vnde ſit baptiſma, niſi de cruce Chriſti, de
morte Chriſti. Ibi eſt omne myſterium, quia pro te paſſus
eſt. Io ipſo redimeris, io ipſo ſaluaberis. Hominẽ, inquit, non
babeo, hoc eſt quia per hominem mors, & per hominem re-
1. Corin.15. ſurrectio mortuorum. Non poterat deſcendere, nõ poterat C
ſaluari qui oon credebat quod dominus Ieſus carnem ſuſce-
piſſet ex virgine. Hic autem qui operiebatur mediatorẽ dei
& hominum, hominem Ieſum expectans, eum de quo dictũ
eſt, Et mittet dominus hominem qui ſaluos faciat eos: dice-
bat, Hominem non habeo. & ideo ad ſanitatem meruit per-
uenire, quia credebat in aduenieotem. Melior tamen & per-
fectior fuiſſet ſi crediſſet iam veniſſe, quem ſperabat eſſe
venturum.

De varijs generibus & figuris baptiſmi. *Caput III.*

NVnc vide ſingula. Diximos figuram præceſſiſſe in
Iordane quando Naaman leproſus ille mundatus
eſt. Puella illa ex captiuis quæ eſt, niſi quæ ſpeciẽ
habebat eccleſiæ, & figuram repræſentabat? Ca-
ptiuus enim erat populus nationũ. Captiuus erat,
non dico captiuitatem ſub hoſte aliquo populo conſtitutã,
ſed eam captiuitatẽ dico quæ maior eſt, quando diabolus cũ
ſuis ſæuo dominatur ĩperio, & captiua ſibi colla ſubiicit pec
catorũ. Ergo habes vnũ baptiſma. Aliud in diluuio. Habes D
tertiũ genus quando in mari rubro baptizati ſunt patres. Ha
bes quartũ genus in piſcina quando mouebatur aqua. Nunc
te conſulo vtrũ credere debeas, quia habes præſentiã trini
tatis in boc baptiſmate quo baptizatur in eccleſia.

Quod ſignificet quòd ad preces Heliſæi ferrũ ſecuris demerſum ſupernatauerit. Quid etiam quòd Moyſes lignum miſerit in fontem, quo aqua antea amara dulceſcebat. *Caput IIII.*

IDem itaque dominus noſter Ieſus Cbriſtus in eu-
angelio ſuo dicit ad Apoſtolos: Ite baptizate om-
Matth.28. nes gẽtes in nomine patris, & filij, & ſpiritus ſancti.
Sermo hic ſaluatoris eſt. Dic mihi ô homo. In-
1. Reg 18. uocauit Helias, & deſcendit ignis de cœlo. Inuocauit Heli-
4 Reg.6. ſæus domini nomen, & de aqua ferrũ ſecuris aſcendit quod
demerſũ fuerat. Ecce aliud genus baptiſmatis. Quare? Quia
omnis homo ante baptiſmum quaſi ferrũ premitur atq; de-
mergitur. Vbi baptizatus fuerit, non tanq̃ ferrũ, ſed tanq̃ iã
leuior fructuoſi ligni ſpecies leuarur. Ergo & hic figura al-
tera. Securis erat qua cędebantur ligna. Cecidit manubrium

A de ſecuri, hoc eſt ferrũ demerſum eſt. Filius prophetę neſci-
uit quid faceret, ſed hoc ſolũ ſciuit, vt rogaret Heliſæũ pro-
phetam, & remedium poſtularet. Tunc ille lignum miſit, &
ferrum leuatũ eſt. Vides ergo quod in cruce Chriſti omnium
hominũ leuatur infirmitas? Aliud, etſi non ordinẽ tenemus.
Quis enim poſſet omnia geſta comprehẽdere Chriſti? ſicut
Apoſtoli dixeruot. Moyſes cum veniſſet in deſertũ, & ſitiſ
ſet populus, & veniſſet ad Marath fontẽ, & bibere vellet, a- Exod. 15.
quã vbi primum hauſit, & amaritudinẽ ſenſit, & cœpit bi-
bere non poſſe: ideo Moyſes miſit lignũ in fontẽ, & cœpit
aqua quæ antea erat amara, dulceſcere. Quid ſignificat, niſi
qoia omnis creatura corruptelæ obnoxia, aqua amara eſt o-
mnibus? Etſi ad tẽpus ſuauis eſt, ad tẽpus iucunda, amara ta-
meo eſt, quæ non poteſt auferre peccatũ. Vbi biberis, ſities.
vbi potus ceperis ſuauitatẽ, iterũ amaritudinẽ ſenties. Ama-
ra ergo aqua, ſed vbi crucẽ Chriſti, vbi acceperit cœleſte ſa
cramentum, incipit eſſe dulcis & ſuauis. Et merito dulcis, in
qua culpa reuocatur. Ergo ſi in figura tantum valuetuot ba-
B ptiſmata, quanto amplius valet baptiſma in veritate?

De efficaci probatione quod ad inuocationem ſacerdotis ſuper fontem veri baptiſmi potius aſſit præſentia trinitatis quàm ad ſupratactas figuras baptiſmi, & quid ſignificet colũba. Quid etiam ſpiritus magno ſono in die Pentecoſtes deſcendens & apparens in diſpertitis linguis. *Caput V.*

NVnc ergo conſideremus. Venit ſacerdos, precem
dicit ad fontem, iouocat patris nomen, præſentiã
filij & ſpiritus ſancti, vtitur verbis cœleſtib'. Cœ
leſtia verba, quæ Chriſti ſunt, quod baptizemus
in nomine patris, & filij, & ſpiritus ſancti. Si ergo ad homi-
nis ſermonem, ad inuocationem ſancti aderat præſentia tri-
nitatis, quanto magis ibi adeſt vbi ſermo operatur æternus?
Vultis ſcire quia deſcendit ſpiritus? Audite, quia quaſi colũ-
ba deſcendit. Quare quaſi columba? Vt increduli vocarẽtur
ad fidem. In principio ſignum debuit eſſe, in poſterioribus
debet eſſe perfectio. Accipe aliud. Poſt mortem domini no-
ſtri Ieſu Chriſti Apoſtoli erant io vno loco cõgregati, & o- Acto.2.
C rabant in die Pẽtecoſtes, & ſubito factus eſt magnus ſonus,
quaſi cum vi magna ſpiritus ferretur, & viſæ ſunt linguæ di-
ſperſæ ſicut ignis. Quid hoc ſignificat, niſi deſcenſum ſpiri-
tus ſancti, qui ſe voluit incredulis etiam corporaliter demõ
ſtrare? Hoc eſt, corporaliter per ſignum, ſpiritaliter per ſa-
cramentum. Ergo manifeſtum teſtimonium eius aduentus:
nobis autem iam fidei prærogatiua defertur, quia in princi-
pio ſigna iocredulis fiebant, nobis iam in plenitudine eccle-
ſiæ non ſigna, ſed fide veritas colligenda eſt.

Quod baptiſmum inuentum ſit ad reſurrectionem & viuificationem naturæ humanæ, quæ per peccatum morti obnoxia erat. *Caput VI.*

NVnc diſputemus quid ſit qood dicitur baptiſma.
Veniſti ad fontem, deſcendiſti in eum, attendiſti
ſummum ſacerdotem, Leuitas & preſbyterum in
fonte vidiſti. Quid eſt baptiſmũ? In prĩcipio deus
noſter hominem fecit, vt ſi peccatũ non guſtaret,
morte non moreretur. Peccatum cõtraxit, factus eſt obno-
D xius morti, eiectus eſt de paradiſo. Sed dominus qui ſua vel-
let beneficia permanere, & inſidias omnes abolere ſerpẽtis,
reſcindere quoq; omne quod nocuit: primũ quidem ſenten-
tiam tulit in hominem, Terra es, & in terrã ibis. & morti ho Gene.3.
minem fecit obnoxium. Erat diuina ſententia, ſolui humana
conditione non poterat. Remediũ datum eſt, vt homo mo-
reretur, & reſurgeret. Quare? Vt illud quod ante damnatio-
nis loco ceſſerat, loco cederet beneficij. Quid illud eſt niſi
mors? Quæris quomodo? quia mors interueniens finẽ facit
peccati. Quãdo enim morimur, vtiq; peccare deſiſtimus. Sa
tisfactum ergo ſententiæ videbatur, quando homo qui fact'
fuerat vt viueret, ſi tameo nõ peccaret, iocipiebat mori. Sed
vt dei perpetua gratia perſeueraret, mortuus eſt homo, ſed
Chriſtus inuenit reſurrectionem, id eſt, vt redintegraret cœ
leſte beneficiũ, quod fraude fuerat ſerpẽtis amiſſum. Vtrũ-
que ergo pro nobis: quia & mors finis eſt peccatorum, & re-
ſurrectio naturæ eſt reformatio. Veruntamen ne in hoc ſe-
culo diaboli fraus vel inſidiæ præualerent, inuentum eſt ba-
ptiſma. De quo baptiſmate audi quid dicat ſcriptura, imò
filius

Lucæ.7. A filius dei, Quia Phariſæi qui noluerunt baprizari baptiſmo Ioannis, conſilium dei ſpreuerunt. Ergo baptiſmum conſilium dei eſt. Quanta eſt gratia vbi eſt conſilium dei? Audi ergo. Nam vt in hoc ſeculo nexus diaboli ſolueretur, inuentũ eſt quomodo homo viuus moreretur, & viuus reſurgeret. Quid eſt viuus? Hoc eſt, vita corporis viuens cum veniret ad fonrem, & mergeretur in fontem. Quid eſt aqua niſi de terra? Satisſit ergo ſententiæ cœleſti ſine mortis ſtupore. Quod mergeris, ſoluitur ſentẽtia illa: Terra es, & in terram ibis. Impleta ſententia locus eſt beneficio remedióque cœleſti. Ergo aqua de terra, poſſibilitas autem vitæ noſtræ non admittebat vt terra operiremur, & de terra reſurgeremus. Deinde non terra lauat, ſed aqua lauat: ideo fons quaſi ſepultura eſt.

De triplici immerſione in baptiſmum, & triplici interrogatione, & quod in vno nomine baptizari oportet. Et quomodo in morte Ieſu baptizemur & vngamur in vitam æternam.

Caput VII.

B INterrogatus es, Credis in deum patrem omnipotentem? Dixiſti, credo. & merſiſti, hoc eſt, ſepult⁹ es. Iterum interrogatus es, Credis in dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, & in crucem eius? Dixiſti, credo. & merſiſti: ideo & Chriſto es conſepultus. Qui enim Chriſto conſepelitur, cum Chriſto reſurgit. Tertio interrogatus es, Credis & in ſpiritũ ſanctum? Dixiſti, credo. tertio merſiſti, vt multiplicem lapſum ſuperioris ætatis abſolueret trina confeſſio. Denique vt vobis afferamus exemplum, ſanctus apoſtolus Petrus poſteaquã in paſſione domini lapſus videtur infirmitate conditionis humanæ: qui ante negauerat, poſtea vt illũ lapſum aboleret & ſolueret, tertio interrogatus à Chriſto ſi Chriſtum amaret, tunc ille dicit: Tu noſti domine quia amo te. [Ioan.21.] Tertio dixit, vt tertio abſolueretur. Sicut ergo peccatũ dimittit pater, ſic dimittit filius, ſic & ſpiritus ſanctus. In vno autem nomine baptizari nos oportet: hoc eſt, in nomine patris, & filij, & ſpiritus ſancti. Noli mirari quia dixi vnum nomen, vbi eſt vna ſubſtantia, vna diuinitas, vna maieſtas. [Acto.4.] Hoc eſt nomen de quo dictum eſt, in quo oportet omnes ſaluos fieri. In hoc nomine omnes ſaluati eſtis, redditi eſtis ad gratiam vitæ. [Roma.6.] Clamat ergo Apoſtolus, ſicut audiſtis in lectione præſenti: C Quoniam quicunque baptizatur, In morte Ieſu baptizatur. Quid eſt in morte? Vt quomodo Chriſtus mortuus eſt, ſic & tu mortẽ deguſtes. Quomodo Chriſt⁹ mortuus eſt peccato, & deo viuit: ita & tu ſuperioribus illecebris peccatorum mortuus ſis per baptiſmatis ſacramentum, & ſurrexeris per gratiam Chriſti. Mors ergo eſt, ſed non in mortis corporalis veritate, ſed in ſimilitudine. Cum enim mergis, mortis ſuſcipis & ſepulturæ ſimilitudinem. Crucis illius accipis ſacramentum, quod in cruce Chriſtus pependit, & clauis confixum eſt corpus. Tu ergo cum crucifigeris, Chriſto adhæres, clauis domini noſtri Ieſu Chriſti adhæres, ne te diabolus poſſit abſtrahere. Teneat te clauus Chriſti, quem reuocat humanæ conditionis infirmitas. Ergo merſiſti, veniſti ad ſacerdotem, quid tibi dixit? Deus, inquit, pater omnipotens qui te regenerauit ex aqua & ſpiritu ſancto, conceſſitque tibi peccata tua, ipſe te vngat in vitam æternam. Vide vbi vnctus es. In vitam, inquit, æternam. Noli hanc vitam illi vitæ anteferre. Verbi gratia ſi D exurgat inimicus aliquis, ſi velit tibi fidem tuam auferre, ſi minatur mortem vt præuaricetur quiſquam, vide quid eligas: noli eligere illud in quo non es vnctus, ſed elige in quo vnctus es, vt vitam æternam vitæ præferas temporali per Chriſtum dominum noſtrum. Amen.

CAPITA LIBRI TERTII DE SACRAMENTIS.

Quare demerſi in baptiſmum recipiant vnguentum in capite, & quid ſit regeneratio. Qua ratione etiam hoc ſeculũ mare ſit, nos autem piſcis imitari naturã oporteat. Et de myſterio lotionis infantium. Caput I.

Quod per inuocationẽ ſacerdotis ſeptiformis ſpiritus infundatur. Quid etiã ſignificet lutũ ex ſputo ſuper oculos cæci poſitum. Et quòd qui baptizatur, ſine confeſſione etiã à peccato abluitur. Et quid ſit aqua Siloe. Cap. II.

DIVI AMBROSII MEDIOLANENSIS EPISCOPI DE SACRAMENTIS Liber tertius.

Quare demerſi in baptiſmum recipiant vnguentum in capite, & quid ſit regeneratio. Qua ratione etiam hoc ſeculum mare ſit, nos autem piſcis imitari naturam oporteat. Et de myſterio lotionis infantium. Caput I.

HEſterno die de fonte diſputauimus, cuius ſpecies veluti quędã ſepulchri forma eſt, in quem credentes in patrem, & filium & ſpiritum ſanctum, recipimur, & demergimur, & reſurgimus, hoc eſt reſuſcitamur. Accipis autem myſterium, hoc eſt vnguẽtum ſupra caput. Quare ſupra caput? quia ſenſus ſapientis in capite eius, Salomon ait. [Eccli.2.] Friget enim ſapientia ſine gratia: B ſed vbi gratia acceperit ſapientiam, tunc opus eius incipit eſſe perfectum. Hæc regeneratio dicitur. Quid eſt regeneratio? Habes in Actibus apoſtolorum quod ille verſiculus qui dicitur in pſalmo ſecundo: Filius meus es tu, ego hodie genui te: [Acto.13.] ad reſurrectionẽ ſpectare videatur. Nanque ſanctus apoſtolus Petrus in Actibus apoſtolorũ ſic interpretatus eſt, quod tunc quando reſurrexit filius à mortuis, patris vox reſultauerit: Filius meus es tu, ego hodie genui te. Vnde & primogenitus à mortuis dicitur. Ergo reſurrectio quid eſt, niſi quando de morte ad vitam reſurgimus? Sic ergo & in baptiſmate quoniam ſimilitudo mortis eſt, ſine dubio dum mergis & reſurgis, ſimilitudo fit reſurrectionis. Rectè itaque ſecundum interpretationẽ apoſtoli Petri, ſicut illa reſurrectio generatio fuit, ita & iſta reſurrectio regeneratio eſt. Sed quid dicis quia in aquã mergis? Ideo peregrinaris, ideo te dubitatio tenet. Legimus quidem: [Gene.1.] Producat terra ex ſe fructum germinantẽ. Similiter & de aquis legiſti: Producant aquę animantia. & nata ſunt animãtia. Illa quidem in princi[pi]o creaturæ. Sed tibi reſeruatum eſt vt aqua te regeneret ad gratiam, ſicut illa generauit ad vitam. Imitare illum piſcem qui minorem quidem adeptus eſt gratiã, C tamen debet tibi eſſe miraculum. In mari eſt, & ſuper vndas eſt. In mari eſt, & ſuper fluctus natat. In mari tempeſtas furit, ſtridunt procellæ, ſed piſcis natans non demergitur, quia natare conſueuit. Ergo tibi ſeculum hoc mare eſt. Habet diuerſos fluctus, vndas graues, ſæuas tẽpeſtates. Et tu eſto piſcis, vt ſeculi te vnda non mergat. Pulchre autem pater dicit ad filium: Ego hodie genui te. [Pſal.2.] hoc eſt, quando redemiſti populum, quando ad cœli regnum vocaſti, quãdo impleſti voluntatem meam, probaſti meum te eſſe filium. Aſcendiſti de fonte. quid ſecutũ eſt? Audiſti lectionem. Succinctus eſt ſacerdos. Licet enim & presbyteri fecerint, tamen exordium miniſterij à ſummo eſt ſacerdote. Succinctus inquam ſummus ſacerdos pedes tibi lauit. Quid iſtud myſterium? Audiſti vtique quia dominus cũ lauiſſet diſcipulis aliis pedes, venit ad petrũ, & ait illi Petrus: Tu mihi lauas pedes? Hoc eſt, tu dominus ſeruo lauas pedes? [Ioan.13.] Tu immaculatus mihi lauas pedes, tu author cœlorum mihi lauas pedes? Habes hoc & alibi: Venit ad Ioannem, & ait illi Ioannes: Ego à te debeo [Matth.3.] D baptizari, & tu venis ad me? Ego ſum peccator, & tu venis ad me peccatorem, vt tua quaſi peccata deponas, qui peccatum non feceris? Vide omnem iuſtitiam, vide humilitatem, vide gratiam, vide ſanctificationem. [Ioan.13.] Niſi lauero, inquit, tibi pedes, non habebis mecum partem. Non ignoramus quòd eccleſia Romana hanc conſuetudinẽ non habeat, cuius typum in omnibus ſequimur & formam. Hanc tamen conſuetudinem non habet vt pedes lauet. Vide ergo ne forte propter multitudinem declinauit. Sunt tamen qui dicant & excuſare conentur, quia hoc in miniſterio* faciẽdum eſt, [*myſterio] non in baptiſmate, non in regeneratione, ſed quaſi hoſpiti pedes lauandi ſint. Aliud eſt humilitatis, aliud ſanctificationis. Denique audi quia myſterium eſt & ſanctificatio. Niſi lauero tibi pedes, non habebis mecum partem. Hoc ideo dico, non quod alios reprehendam, ſed mea officia ipſe commendem. In omnibus cupio ſequi eccleſiam Romanã.

Sed tamen & nos homines ſenſum habemus. Ideo quod ali- A
bi rectius ſeruatur,& nos rectè cuſtodim⁹. Ipſum ſequimur
apoſtolum Petrum,ipſius inhęremus deuotioni. Ad hoc ec-
cleſia Romana quid reſpondet? Vtique ipſe author eſt nobis
huius aſſertionis Petrus apoſtolus,qui ſacerdos fuit eccleſię
Ioan.13. Romanę. Ipſe Petrus ait: Domine non ſolum pedes,ſed etiã
manus & caput. Vide fidem. Quod ante excuſauit, humili-
tatis fuit. quod poſtea ſe obtulit,deuotionis & fidei. Reſpõ-
dit illi dominus,quia dixerat manus & caput: Qui lauit, non
neceſſe habet iterum lauare,niſi vt ſolos pedes lauet. Quare
hoc? Quia in baptiſmate omnis culpa diluitur. Recedit ergo
culpa. Sed quia Adam ſupplantatus à diabolo eſt, & venenũ
ei effuſum eſt ſupra pedes, ideo lauas pedes, vt in ea parte in
qua inſidiatus eſt ſerpens, maius ſubſidium ſanctificationis
accedat, quo poſtea te ſupplantare non poſſit. Lauas ergo
pedes, vt laues venena ſerpentis. Ad humilitatem quoque
proficit, vt in myſterio non erubeſcamus quod non dedi-
gnamur in obſequio.

*Quod per inuocationem ſacerdotis ſeptiformis ſpiritus infun-
datur. Quid etiã ſignificet lutum ex ſputo ſuper oculos cæci
poſitum. Et quod qui baptizatur, ſine cõfeſſione etiam à pec
cato abluitur. Et quod ſit aqua Siloe. Caput II.* B

SEquitur ſpiritale ſignaculũ quod audiſtis hodie
legi,quia poſt fontem ſupereſt, vt perfectio fiat,
quando ad inuocationem ſacerdotis ſpiritus ſan-
Eſaiæ.11. ctus infunditur, ſpiritus ſapientiæ & intellectus,
ſpiritus conſilij atque virtutis, ſpiritus cognitionis atque
pietatis, ſpiritus ſancti timoris. Septem quaſi virtutes ſpi-
ritus. Et omnes quidem virtutes ad ſpiritum pertinent,
ſed iſtæ quaſi cardinales ſunt, quaſi principales. Quid e-
nim tam principale quàm pietas? Quid tã principale quàm
cognitio dei? Quid tam principale quàm virtus? Quid tam
principale quàm conſilium dei? Quid tam principale quàm
timor dei? Sicut timor ſeculi infirmitas,ita timor dei magna
eſt fortitudo. Iſtæ ſunt ſeptem virtutes quãdo conſignaris.
1.Corin.12. Nam vt ait apoſtolus ſanctus, Quia multiformis eſt, inquit,
ſapientia domini noſtri,& multiformis ſapientia dei, ita mul
tiformis eſt ſpiritus ſanctus qui habeat diuerſas variáſq; vir
tutes. Vnde & deus virtutum dicitur. Quod aptari poteſt pa
tri & filio & ſpiritui ſancto. Sed hoc alterius diſputationis, C
alterius eſt temporis. Poſt hæc quid ſequitur? Venire habes
ad altare. Quoniam veniſti, videre habes quæ ante non vi-
debas, hoc eſt myſterium quod legiſti in euangelio, ſi tamẽ
legiſti: certè audiſti: Cæcus obtulit ſe ſaluatori, vt curare-
tur. Et ille qui alios verbo tantũ & ſermone curabat, & te-
fundebat imperio lumen oculorum, tamen in libro euange-
lij qui ſcribitur ſecundum Ioannem, qui vere præ cæteris
vidit magna myſteria, & deſignauit & declarauit, myſteriũ
hoc in illo voluit præfigurare. Omnes quidem ſancti euan-
geliſtæ, omnes apoſtoli præter proditorem, omnes ſancti.
Tamen ſanctus Ioãnes qui vltimus ſcripſit euangeliũ, quaſi
neceſſarius requiſitus & electus à Chriſto, maiore quadam
tuba fudit æterna myſteria. Quicquid locutus eſt,myſte-
rium eſt. Alius dixit cæcum curatum, dixit Matthæus, dixit
Lucas, dixit Marcus: ſolus Ioannes quid ait? Tulit lutum,
Ioan. 9. & liniuit ſuper oculos eius,& dixit ei, Vade,laua in Syloam.
Et exurgens iuit, & lauit, & venit videns. Conſidera & tu
oculis cordis tui. Videbas quæ corporalia ſunt, corporali- D
bus oculis. Sed quæ ſacramentorum ſunt, cordis oculis ad-
huc videre non poteras. Ergo quando dediſti nomen tuum,
tulit lutum,& liniuit ſuper oculos tuos. Quod ſignificat vt
peccatum tuum fatereris, vt conſcientiam tuã recognoſce-
res, vt pœnitentiam ageres delictorum, hoc eſt, ſortem hu-
manæ generationis agnoſceres. Nam etiam ſi non confitea-
tur peccatum qui venit ad baptiſmum,tamẽ hoc ipſo implet
confeſſionem omnium peccatorum,quod baptizari petit vt
iuſtificetur,hoc eſt,vt à culpa ad gratiam trãſeat. Nolite o-
cioſum putare. Sunt quidam, ſcio certè aliquem fuiſſe qui
diceret cum illi diceremus: In hac ætate magis baptizari de-
bes. Dicebat ille: Quare baptizer? Peccatum non habeo.
Nunquid peccatum contraxi? Hic lutum non habuit quod
ei Chriſtus non lauerat, hoc eſt, non ei aperuerat oculos.
Nullus enim homo ſine peccato. Ergo agnoſcit ſe hominẽ,

qui confugit ad baptiſmum Chriſti. Itaque & tibi impoſuit
lutum, hoc eſt,verecundiam,prudentiam,conſiderationem
fragilitatis tuæ, & dixit tibi, Vade in Syloam. Quid eſt Sy-
loas? Quod interpretatur, inquit, miſſus. Hoc eſt, vade ad
illum fontem in quo crux domini prædicatur. Vade ad illũ
fontem in quo omnium Chriſtus redemit errores. Iſti,laui-
ſti, veniſti ad altare, videre cœpiſti quæ ante non videras.
Hoc eſt, per fontẽ domini & prædicationem dominicæ paſ
ſionis tunc aperti ſunt oculi tui,qui ante corde videbaris eſ-
ſe cæcatus, cœpiſti lumen ſacramentorum videre. Ergo fra
tres dilectiſſimi, venimus vſque ad altare, ad tractatum vbe
riorem. Et ideo quia id temporis eſt, diſputationem integrã
non poſſumus incipere, quia prolixior tractatus eſt. ſatis ſit
quod dictum eſt hodie, & craſtino die,ſi domino placet, de
ſacramentis ipſis tractabimus.

CAPITA LIBRI QVARTI DE SACRAMENTIS.

B Quomodo baptiſterium ſit ſecundum tabernaculum. Et de expoſitione eorum quæ in tabernaculo cuſtodiebantur. Caput I.

De excellentia ablutionis ſacramẽti, quam etiam angeli admirantur. Et quomodo ibi renouari debeamus vt bona aquila. Cap. II.

Quod deus amplius præſtiterit fidelibus in ſacramento, quàm Iudæis in mãna. Et de ſignificatione oblationis Melchiſedech. Caput III.

Quod Chriſtus ſit author ſacramentorum, & quemadmodum ſuo ſermone ſacramentum conficiat. Quomodo etiam manducans venerabile corpus ſuum noua efficiatur creatura. Cap. IIII.

Quibus verbis conſecretur corpus dominicum & ſanguis. Et quomodo manducans non moriatur in æternum. Cap. V.

De magnitudine & excellentia huius ſacramenti. Cap. VI.

DIVI AMBROSII MEDIOLANENSIS EPISCOPI DE SACRAMENTIS Liber quartus.

C

Quomodo baptiſterium ſit ſecundum tabernaculũ. Et de expoſitione eorum quæ in tabernaculo cuſtodiebantur. Cap. I.

IN veteri teſtamento ſacerdotes frequen-
ter in primum tabernaculum intrare con-
ſueuerãt. In ſecundum tabernaculum ſe-
mel in anno ſummus intrabat ſacerdos. Hebr.9.
Quod euidenter ad Hebræos recolẽs, ſe-
riem veteris teſtamenti explanat apoſto-
lus Paulus. Erat autem in ſecundo taber-
naculo manna, erat etiam virga Aaron quæ aruit, & poſtea
refloruit,thymiamaterium. Quo ſpectat hoc? Vt intelligatis
quid ſit ſecundum tabernaculum in quod vos introduxit ſa
cerdos, in quod ſemel in anno ſummus ſacerdos intrare cõ-
ſueuit, hoc eſt ad baptiſterium, vbi virga Aarõ floruit. An-
D tè arida erat,poſtea refloruit. Et tu aridus eras, & cœpiſti in
fonte irriguo refloreſcere. Arueras peccatis, arueras erro-
ribus atque delictis,ſed fructum iam afferre cœpiſti, planta-
tus ſecus decurſus aquarum. Sed fortè dicas: Quid hoc ad
populum ſi virga ſacerdotis aruerat, & refloruit? Populus i-
pſe qui eſt niſi ſacerdotalis? Quibus dictum eſt: Vos au-
tem genus electum, regale ſacerdotium, gens ſancta, vt ait a-
poſtolus Petrus. Vnuſquiſque vngitur in ſacerdotium, vn- 1. Pet 2.
gitur in regnum. Sed ſpiritale regnum eſt,& ſacerdotiũ ſpi-
ritale. In ſecundo quoque tabernaculo eſt thymiamateriũ.
Thymiamaterium eſt quod bonum odorem fragrare con-
ſueuit. Ita & vos iam bonus odor Chriſti eſtis, iam nulla in 2.Corin.2.
vobis ſors delictorum, nullus odor grauioris erroris.

*De excellentia ablutionis ſacramenti, quam etiam angeli ad-
mirantur. Et quomodo ibi renouari debeamus vt bona a-
quila. Caput II.*

SEquitur vt veniatis ad altare. Cœpiſtis venire, ſpe A ctarunt angeli, viderunt vos aduenientes, & humanam conditionem illam quæ ante peccatorum tenebroſo ſqualore ſordebat, aſpexerunt ſubito re-
Cantic. 3. fulgere. Ideoque dixerunt: Quæ eſt hæc quæ aſcendit à deſerto dealbata? Mirantur ergo & angeli. Vis ſcire quia mirātur? Audi ergo apoſtolum Paulum dicentem ea nobis eſſe collata quæ cōcupiſcunt & angeli videre. Et iterum: Quod
1. Corin. 2. oculos non vidit, nec auris audiuit quæ præparauit deus diligentibus ſe. Deinde quid acceperis recognoſce. Sanctus Dauid propheta hanc gratiam in figura vidit & concupiuit.
Pſal. 50. Vis ſcire quia concupierit? iterum audi dicentem: Aſperges me hyſſopo, & mundabor: lauabis me, & ſuper niuem dealbabor. Quare? Quia nix quanuis ſit candida, cito aliqua ſorde nigreſcit atque corrumpitur. Iſta gratia quam accepiſti, ſi teneas quod accepiſti, erit diuturna atque perpetua. Veniebas ergo deſiderans ad altare, vtpote qui tantā gratiam videras, veniebas deſiderans ad altare, quo acciperes
Pſal. 42. ſacramentum. Dicet anima tua: Introibo ad altare dei mei, B ad deum qui lætificat iuuentutem meam. Depoſuiſti peccatorum ſenectutem, ſumpſiſti gratiæ iuuentutem. Hoc præſtiterunt tibi ſacramenta cœleſtia. Denique iterū audi dicē-
Pſal. 102. tem Dauid: Renouabitur ſicut aquilæ iuuentus tua. Bona aquila eſſe cœpiſti, quæ cœlum petis, terrena faſtidis. Bonæ aquilæ circa altare. Vbi enim corpus, ibi & aquilæ. Forma corporis altare eſt, & corpus Chriſti eſt in altari. Aquilæ vos eſtis, renouatæ ablutione delicti.

Quod deus amplius præſtiterit fidelibus in ſacramento, quàm Iudæis in manna. Et de ſignificatione oblationis Melchiſedech. *Caput III.*

VEniſti ad altare, vidiſti ſacramēta poſita ſuper altare, & ipſam quidem miratus es creaturam. Tamen creatura ſolennis & nota. Forte aliquis dixerit. Iudæis deus tantam gratiam præſtitit, manna illis pluit è cœlo. Quid plus dedit fidelibus ſuis? Quid plus tribuit iis quibus plus promiſit? Accipe quæ dico, anteriora eſſe myſteria Chriſtianorum quàm Iudæorum, & diui- C niora eſſe ſacramenta Chriſtianorum quàm Iudæorū. Quomodo? Accipe. Iudæi quando eſſe cœperunt? Ex Iuda vtique pronepote Abrahæ. Aut ſi vis, & ſic intellige, Ex lege
Exodi. 16. quam Iudæi accipere meruerūt. Ergo ex pronepote Abrahæ Iudæi dicti ſunt tempore ſancti Moyſi. Et ſi tunc deus Iudæis manna murmurantibus pluit è cœlo, Tibi autem ſa-
Gene. 14. cramētorum horum figura præceſſit quando Abrahā erat, quando vernaculos trecentos decem & octo collegit, & ibi perſecutus eſt aduerſarios, de captiuitate eruēs nepotē ſuū. Tunc victor venit, occurrit illi Melchiſedech ſacerdos, & obtulit ei panem & vinum. Quis habuit panem & vinum? Abraham non habuit. Sed quis habuit? Melchiſedech. Ipſe ergo author ſacramentorum. Quis eſt Melchiſedech? Qui ſignificatur rex iuſtitiæ, rex pacis. Quis eſt iſte rex iuſtitiæ? Nunquid homo quiſquam poteſt rex eſſe iuſtitiæ? Quis ergo rex iuſtitiæ, niſi iuſtitia dei, qui eſt dei pax, dei ſapientia?
Ioan. 14. Qui potuit dicere: Pacem meam do vobis, pacem meam relinquo vobis. Ergo primo intellige ſacramēta hæc quæ ac- D cipis, anteriora eſſe quàm ſint Moyſi ſacramenta quæcunque Iudæi habere ſe dicunt, & prius cœpiſſe populū Chriſtianum, quàm cœpiſſe populum Iudæorū. Sed nos in prædeſtinatione, illum in nomine. Obtulit ergo Melchiſedech
Hebr. 7. panem & vinum. Quis eſt Melchiſedech? Sine patre, inquit, ſine matre, ſine generationis ordine, neque initium dierum, neque finem vitæ habens. Hoc habet apud Hebræos epiſtola. Sine patre, inquit, eſt, ſine matre, ſimilis autem filio dei. Sine matre natus eſt dei filius generatione cœleſti, quia ex ſolo deo patre natus eſt. Et iterum ſine patre natus eſt, quādo natus ex virgine eſt. Non enim ex virili ſemine generatus eſt, ſed natus de ſpiritu ſancto ex virgine Maria, vtero editus virginali. Similis per omnia filio dei. Sacerdos quoque erat Melchiſedech, quia & Chriſtus ſacerdos, cui dici-
Pſalm. 109. tur: Tu es ſacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech.

Quod Chriſtus ſit author ſacramentorum, & quemadmodum ſuo ſermone ſacramentum conficiat. Quomodo etiam man- A ducans venerabile corpus ſuum noua efficiatur creatura. *Caput IIII.*

ERgo author ſacramētorū quis eſt niſi dominus Ieſus? De cœlo iſta ſacramenta venerunt. Conſilium enim omne de cœlo eſt. Vere autem magnum eſt & diuinum miraculū quod populo pluit deus mānna de cœlo, & non laborabat populus, & manducabat. Tu fortè dicis: Meus panis eſt vſitatus, ſed panis iſte panis eſt ante verba ſacramentorum: vbi acceſſerit conſecratio, de pane fit caro Chriſti. Hoc igitur aſtruamus, quomodo poteſt qui panis eſt, corpus eſſe Chriſti conſecratione. Conſecratio igitur quibus verbis eſt, & cuius ſermonib⁹? Domini Ieſu. Nam reliqua omnia quæ dicuntur, laus deo defertur: oratione petitur pro populo, pro regibus, pro cęteris. vbi venitur vt conficiatur venerabile ſacramentum, iam non ſuis ſermonibus ſacerdos, ſed vtitur ſermonibus Chriſti. Ergo ſermo Chriſti hoc conficit ſacramentum. Quis ſermo Chriſti? Nempe is quo facta ſunt omnia. Iuſſit dominus, & factū B eſt cœlum. Iuſſit dominus, & facta eſt terra. Iuſſit dominus, & facta ſunt maria. Iuſſit dominus, & omnis creatura generata eſt. Vides ergo quàm operatorius ſit ſermo Chriſti? Si ergo tanta vis eſt in ſermone domini Ieſu, vt inciperent eſſe quæ non erant: quanto magis operatorius eſt vt ſint quæ erant, & in aliud commutentur? Cœlum non erat, mare non erat, terra non erat. Sed audi dicentem: Ipſe dixit, & facta Pſal. 148. ſunt: ipſe mandauit, & creata ſunt. Ergo tibi vt reſpondeā, non erat corpus Chriſti ante conſecrationem. Sed poſt conſecrationem dico tibi, quòd iam corpus eſt Chriſti. Ipſe dixit, & factum eſt: ipſe mandauit, & creatum eſt. Tu ipſe eras, ſed eras vetus creatura: poſtea q̄ cōſecratus es, noua creatura eſſe cœpiſti. Vis ſcire quàm noua creatura? Omnis, inquit, in Chriſto noua creatura. Accipe ergo quemadmodum ſermo Chriſti creaturam omnem mutare conſueuerit, & mutat quando vult inſtituta naturæ. Quomodo requiris? Accipe, & primo omnium de generatione eius ſumamus exemplum. Conſuetudo eſt vt non generetur homo niſi ex C viro & muliere, & conſuetudine coniugali. Sed quia voluit dominus, qui hoc elegit ſacramentum, & de ſpiritu ſancto & virgine natus eſt Chriſtus, hoc eſt, mediator dei & hominum homo Chriſtus Ieſus. Vides ergo quia contra inſtituta & ordinem homo eſt natus ex virgine. Accipe aliud. Vr- Exodi. 14. gebatur populus Iudæorum ab Aegyptiis, interclusus erat mari. diuino imperio virga Moyſes tetigit aquas, & ſe vnda diuiſit: non vtique ſecundum ſuæ naturæ conſuetudinem, ſed ſecundum gratiam cœleſtis imperij. Accipe aliud. Sitiebat populus, veniebat ad fontem, amarus erat fons. miſ- Exodi. 15. ſit lignum ſanctus Moyſes in fontē, & factus eſt dulcis fons qui amarus erat. hoc eſt, mutauit conſuetudinem naturæ ſuæ, accepit dulcedinem gratiæ. Accipe & quartum exemplum. Ceciderat ferrum ſecuris in aquas. quaſi ferrum, ſua 4 Reg. 6. conſuetudine demerſum eſt. miſit lignum Heliſæus, ſtatim ferrum eleuatum eſt, & aquis ſupernatauit, vtique contra conſuetudinē ferri. Eſt enim materies grauior, quàm aquarum eſt elementum. Ex his igitur omnibus non intelligis D quantum operetur ſermo cœleſtis? Si operatus eſt in fonte terreno, ſi operatus eſt ſermo cœleſtis in aliis rebus, non operatur in cœleſtibus ſacramentis? Ergo didiciſti quòd ex pane corpus fiat Chriſti, & quod vinum & aqua in calicem mittitur, ſed fit ſanguis conſecratione verbi cœleſtis. Sed fortè dicis: Speciē ſanguinis nō video. Sed habet ſimilitudinē. Sicut enim mortis ſimilitudinē ſumpſiſti, ita etiā ſimilitudinem precioſi ſanguinis bibis, vt nullus horror cruoris ſit, & precium tamen operetur redemptionis. Didiciſti ergo quia quod accipis, corpus eſt Chriſti.

Quibus verbis conſecretur corpus dominicum & ſanguis. Et quomodo manducans non moriatur in æternum. *Cap. V.*

VIs ſcire quia verbis cœleſtibus cōſecratur? Accipe quæ ſunt verba. Dicit ſacerdos: Fac nobis, inquit, hāc oblationē aſcriptam, rationabilē, acceptabilē: quod eſt figura corporis & ſāguinis domini noſtri Ieſu Chriſti. Qui pridie q̄ pateretur, in ſāctis manib⁹ ſuis accepit pa-

Marci.14. Lucæ.22. 1. Corin.11. pit panẽ, reſpexit ad cœlom, ad te ſancte pater omnipotẽs æter ne deus, gratias agens: benedixit, fregit, fractúmque apoſtolis ſuis & diſcipulis ſuis tradidit dicens: Accipite, & edite ex hoc omnes. Hoc enim eſt corpus meum, quod pro multis confringetur. Similiter etiam calicem poſtquam cœnatũ eſt, pridie quàm pateretor accepit, reſpexit ad cœlum, ad te ſancte pater omnipotens æterne deus, gratias agens: benedixit, apoſtolis & diſcipulis ſuis tradidit dicens: Accipite, & bibite ex eo omnes, hic eſt enim ſanguis meus. Vide, omoia illa verba Euangeliſtæ ſuot vſque ad accipite, ſiue corpus, ſiue ſanguinẽ. Inde verba ſunt Chriſti: Accipite, bibite ex eo omnes, hic eſt enim ſanguis meus. Vide ſingula. Qui pridie, inquit, quàm pateretur, in ſanctis manibos ſuis accepit panẽ. Antequam conſecretur, panis eſt, vbi autem verba Chriſti acceſſerint, corpus eſt Chriſti. Deniq; audi dicentem: Accipite & edite ex eo omnes, hoc eſt corpus meũ. Et ante verba Chriſti, calix eſt vini & aquæ plenus. Vbi verba Chriſti operata fuerint, ibi ſanguis efficitur qui plebem redemit. Ergo

B videte quantis generibus potens eſt ſermo Chriſti vniuerſa cõuertere. Deſide ipſe domin' Ieſus teſtificatur nobis quod corpus ſuum accipiamus & ſanguinem. Nunqoid debemus de eius fide & teſtificatione dubitare? Iã redi mecũ ad propoſitionem meam. Magnum quidem & venerabile, quod manna Iudæis pluit è cœlo. Sed intellige, quid eſt amplius, manna de cœlo, an corpus Chriſti? Corpus Chriſti vtique, qui author eſt cœli. Deinde manna qui mãducauit, mortuus eſt. Qui manducauerit hoc corpus, fiet ei remiſſio peccatorum, & non morietur in æternum. Ergo non ocioſe tu dicis Amen, iam in ſpiritu confitens quod accipias corpus Chriſti. Dicit tibi ſacerdos, corpus Chriſti. Et tu dicis Amẽ, hoc eſt, verum. Quod confitetur lingua, teneat affectus.

De magnitudine & excellentia huius ſacramenti. Caput VI.

VT ſcias autem hoc eſſe ſacramentum, huius figura antè præceſſit. Deinde quantum ſit ſacramentum cognoſce, vide quid dicat: Quotienſcunq; hoc feceritis, totiens commemorationẽ mei facietis, donec iterum aduentiam. Et ſacerdos dicit: Ergo memores

C glorioſiſſimæ ei' paſſionis, & ab inferis reſurrectionis, & in cœlum aſcenſionis, offerimus tibi hanc immaculatam hoſtiam, rationabilem hoſtiam, incruentam hoſtiam, hunc panem ſanctum, & calicem vitę æternę: & petimus & precamur vt hãc oblationem ſuſcipias in ſublimi altari tuo per manus angelorum tuorum, ſicut ſuſcipere dignatus es munera pueri tui iuſti Abel, & ſacrificium patriarchæ noſtri Abrahæ, & quod tibi obtulit ſummus ſacerdos Melchiſedech. Ergo quotiẽſcunque accipis, quid tibi dicit Apoſtolus? Quotienſcunque

1. Corin.11. accipimus, mortem domini annunciamus: ſi mortem annũciamus, annunciamus remiſſionem peccatorum. Si quotiẽſcunque effunditur ſanguis, in remiſſionem peccatorum funditur, debeo illum ſemper accipere, vt ſemper mihi peccata dimittãtur. Qui ſemper pecco, ſemper debeo habere medicinam. Interim & hodie quantum potuimus explanauimus. Sed craſtina die ſabbato & dominica de orationis ordine dicemos, quemadmodum poſſumus. Dominus deus noſter cõ

D ſeruet vobis gratiam quam dedit, & oculos qoos vobis aperuit, plenius illuminare dignetur per vnigenitum filium ſuũ regem ac ſaluatorem dominum deum noſtrum, per quem & cum quo ſibi eſt laus, honor, gloria, magnificentia, poteſtas cum ſpiritu ſancto à ſeculis, & nunc & ſemper, & in omnia ſecula ſeculorum. Amen.

CAPITA LIBRI QVINTI DE SACRAMENTIS.

Qua ratione in calice aqua admiſceatur vino, & de myſterio illius. Caput I.

De gratioſa Chriſti inuitatione ad cœleſte conuiuiũ per oſculum oris ſui. Caput II.

Quod accipienti ſacramenta nihil deſit. Et quomodo eccleſia gaudeat de aſſociata multorum epulatione, & quæ dicatur arbor pomifera. Cap. III.

Quemadmodum orandum ſit, & de breui expoſitione orationis dominicæ. Cap. IIII.

A

DIVI AMBROSII MEDIOLANENSIS EPISCOPI DE SACRAMENTIS Liber quintus.

Qua ratione in calice aqua admiſceatur vino, & de myſterio illius. Caput I.

HEſternus ſermo noſter ac tractatus vſque ad ſancti altaris ſacramenta deductus eſt. Et cognouimus ſacramentorum iſtorum figuram Abrahæ temporibus præceſſiſſe, quãdo obtulit ſacrificium ſanctus Melchiſedech, neque initium neque finem habẽs dierum. Audi homo quid dicat Paulus apoſtolus ad Hebræos. Vbi ſunt qui filium dei dicunt eſſe de Hebr.7. tempore? De Melchiſedech dictum eſt, quia neque initium, neque finem dierum habet. Si Melchiſedech nõ habet initium dierum, num Chriſtus habere potuit? Sed non eſt plus Apoca.1.

B figura ꝙ veritas. Vides ergo quia ipſe primus & nouiſſimus. Primus, quia autor eſt omnium. Nouiſſimus, non quod finẽ inueniat, ſed quod vniuerſa concludat. Diximus ergo quod in altari conſtituatur calix & panis. In calicem, inquit, mittitur vinum. Et quid aliud? Aqua. Sed tu mihi dicis: Quomodo ergo Melchiſedech panem & vinum obtulit? Quid ſibi vult admixtio aquę? Rationem accipe. Primo omnium, figura quæ ante præceſſit tempore Moyſi, quid habet? Quia cũ ſitiret populus Iudæorum, & murmuraret quod aquam inuenire non poſſet, iuſſit deus Moyſi vt tangeret petram de virga. Tetigit petram, & petra vndam maximam fudit, ſicut 1. Corin.10. Apoſtolus ait: Bibebant autẽ de conſequẽti petra, petra autẽ erat Chriſtus. Non immobilis petra, quæ populum ſequebatur. Et tu bibe, vt te Chriſtus ſequatur. Vide myſterium: Moyſes, hoc eſt propheta. Virga, hoc eſt verbũ dei. Sacerdos vero dei tangit petrã & fluit aqua, & bibit populus dei. Tangit ergo ſacerdos calicem, redũdat aqua in calice, ſalit In vitam æternam, & bibit populus dei, qui dei gratiam con

C ſecutus eſt. Didiciſti ergo hoc. Accipe & aliud. In tempore dominicæ paſſionis cum ſabbatum magnum Inſtaret, quia viuebat dominus noſter Ieſus Chriſtus, vel latrones miſſi ſunt qui percoterent eum. venientes inuenerunt defunctum dominum Ieſum Chriſtum. tunc vnus de militibus lãcea tetigit latus eius, & de latere eius aqua fluxit & ſanguis. Quare aqua? quare ſanguis? Aqua vt emundaret, ſanguis vt rediIoan.19. meret. Quare de latere? Quia vnde culpa, inde gratia. Culpa per fœminam: gratia per dominum Ieſum Chriſtum.

De gratioſa Chriſti inuitatione ad cœleſte conuiuium per oſculũ oris ſui. Caput II.

VEniſti ad altare, vocat te dominus Ieſus vel animam tuam vel eccleſiam, & ait: Oſculetur me ab Cantic.1. oſculis oris ſui. Vis ad Chriſtum aptare? nihil gratius. Vis ad animam tuam? nihil iucundius. Oſculetur me. Videt te mundũ eſſe ab omni peccato, qoia delicta de terra ſunt: ideo te ſacramentis cœleſtibus dignum iudicat, & ideo inuitat ad cœleſte cõuiuiũ. Oſculetur

D me ab oſculis oris ſui. Tamẽ propter ſequẽtia anima tua vel humana cõditio vel eccleſia videt ſe ab omnibus mundatã eſſe peccatis, & dignã quæ ad altare Chriſti poſſit accedere. Quid eſt enĩ altare, niſi forma corporis Chriſti? Vidit ſacramenta mirabilia, & ait: Oſculetur me ab oſculis oris ſui. hoc eſt, oſculũ mihi Chriſtus infigat. Quare? Quia meliora vbera tua ſuper vinũ, hoc eſt meliores ſenſus, meliora ſacramẽta tua ſuper vinum. Super illud vinum quod etſi ſuauitatẽ habet, lætitiam habet, gratiam habet: tamen in illo lætitia ſecularis, in te autem iucunditas eſt ſpiritalis. Iam tunc ergo Salomon inducit nuptias vel Chriſti & eccleſiæ, vel ſpiritus & carnis & animæ, & addidit: Vnguentum exinanitum eſt nomen tuum, propterea adoleſcentulæ dilexerunt te. Quæ ſunt iſtæ adoleſcentulæ, niſi animæ ſingulorum quæ depoſuerunt iſtius corporis ſenectutem, renouatæ per ſpiritum ſanctum? Attrahe nos, poſt odorem vnguentorum tuorum currimus. Vide quid dicat. Non potes ſequi Chriſtum niſi ipſe attrahat. Denique vt ſcias: Cum exaltatus, inquit, fuero, omnia traham ad meipſum. Induxit me rex in cubicuIoan.12. lum ſuum. Græcus: In promptuarium ſuum, & in cellaCantic.4.

rium ſuum, habet. Vbi bona libamina, vbi buni odores, vbi A
mella ſuauia, vbi fructus diuerſi, vbi epulæ variæ, vt pluri-
mis epulis tuum prandium condiatur.

Quod accipienti ſacramenta nihil deſit. Et quomodo Eccleſia gaudeat de aſſociata multorum epulatione, & quæ dicatur arbor pomifera. *Caput III.*

ERgo veniſti ad altare, accepiſti corpus Chriſti. Au
di iterum quæ ſacramenta es conſecutus. Audi di-
centē ſanctū Dauid, & ille in ſpiritu hæc myſteria
præuidebat, & lætabator, & nihil ſibi abeſſe dice-
bat. Quare? Quia qui acceperit corpus Chriſti, non eſuries
in æternum. Quotiēs audiſti vigeſimumſecundum Pſalmū,
& non intellexiſti? Vide quemadmodū aptus ſit cœleſtibus
Pſal.22. ſacramentis: Dominus paſcit me, & nihil mihi deerit: in lō-
cu paſcuæ ibi collocauit. Super aquam refectionis educauit
me, animam meam conuertit. Deduxit me ſuper ſemitas iu-
ſtitię, propter nomen ſuum. Nam & ſi ambulē in medio vm- B
bræ mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum es. Virga
tua & baculus tuus, ipſa me cōſolata ſunt. Virga imperium,
baculus paſſio eſt, hoc eſt ęterna diuinitas Chriſti, ſed etiam
paſſio corporalis. Illa creauit, hæc redemit. Paraſti in con-
ſpectu meo menſam aduerſus eos qui tribulant me. Impin-
guaſti in oleo caput meum, & poculū tuum inebrians q̄ pręç-
clarum eſt. Veniſti ergo ad altare, accepiſti gratiam Chriſti,
ſacramenta es cœleſtia conſecutus. Gaudet eccleſia redem-
ptione multorum, & aſtare ſibi familiam candidatā ſpiritali
exultatione lætatur. Habes hoc in Canticis canticorū. Læ-
tata inuocat Chriſtum, paratum habens conuiuiū, quod di-
Cantic.5. gnū cœleſti epulatione videatur. Ideoq; ait: Deſcendat fra-
ter meus in ortum ſuum, & capiat fructum pomiferarū ſua-
rum. Quæ ſunt iſtæ pomiferæ? Lignum aridū factus eras in
Adam: ſed nunc per gratiam Chriſti pomifera arbor pullu-
laſti. Libenter accepit dominus Ieſus, & dignatione cœleſti
reſpondit eccleſię ſuæ: Deſcendi, inquit, in ortum meū. vin-
demiaui myrrhā cum vnguentis meis. Manducaui panē me-
um cum melle meo, & bibi vinum meū cū lacte meo. Edi-
te, inquit, fratres mei, & inebriamini: vīdemiaui myrrhā cū C
Pſalm.79. vnguentis meis. Quæ eſt iſta vindemia? Cognuſcite vineā,
& agnoſcetis vindemiā. Vineam, inquit, ex Aegypto tran-
ſtuliſti, hoc eſt, populū dei. Vos eſtis vinea, vos eſtis vinde-
mia, quaſi vinea plantati, quaſi vindemia fructum dediſtis.
Vindemiaui myrrham cum vnguentis meis, hoc eſt in odo-
rem quem accepiſtis. Manducaui panem meum cum melle
meo. Vides quod in hoc pane nulla ſit amaritudo, ſed omnis
ſuauitas ſit? Bibi vinum meum cum lacte meo. Vides huiuſ-
modi eſſe lætitiam quæ nullius peccati ſordibus polluatur?
Quotienſcunq; enim bibis, remiſſionem accipis peccatorū,
& inebriaris in ſpiritu. Vnde & Apoſtol' ait: Nolite inebria-
Ephe.5. ri vino, ſed implemini ſpiritu ſancto. Vino enī qui inebria-
tur, vacillat & titubat. Spiritu qui inebriať, radicatus in Chri
ſto eſt. Et ideo præclara ebrietas, quæ ſobrietatē mentis o-
peratur. Hæc ſunt quæ de ſacramētis breuiter percurrimus.

Quemadmodum orandum ſit, & de breui expoſitione orationis dominicæ. *Caput IIII.*

NVnc quid ſupereſt, niſi oratio? Et nolite putare D
mediocris eſſe virtutis, ſcire quemadmodū ore-
tis. Apoſtoli ſancti dicebant ad dominum Ieſum:
Lucæ.11. Domine: doce nos orare, quemadmodum Ioānes
docuit diſcipulos ſuos. Tunc ait dominus orationem: Pater
noſter qui es in cœlis, ſanctificetur nomē tuū, veniat regnū
tuum. Fiat voluntas tua, ſicut in cœlo, & in terra. Panem no-
ſtrum quotidianum da nobis hodie, & dimitte nobis debita
noſtra, ſicut & nos dimittimus debitorib' noſtris. Et ne nos
patiaris induci in tentationem, ſed libera nos à malo. Vides
q̄ breuis oratio, & omnium plena virtutum? Primus ſermo
quantæ ſit gratiæ? O homo, faciem tuā non audebas ad cœ-
lum attollere, oculos tuos in terram dirigebas & ſubito ac-
cepiſti gratiā Chriſti, omnia tibi peccata dimiſſa ſūt. Ex ma-
lo ſeruo factus es bonus filius. Ideo præſume, non de opera-
Ephe.2. tione tua, ſed de Chriſti gratia. Gratia enim ſaluati eſtis, A-
poſtolus ait. Nō ergo hic arrogantia eſt, ſed fides. prędicare
quod acceperis, non eſt ſuperbia, ſed deuotio. Ergo attolle
oculos ad patrē, qui te per lauacrum genuit, ad patrē qui te

A per filiū redemit, & dic: Pater noſter. Bona præſumptio, ſed
moderata. Patrem dicis quaſi filius, ſed noli tibi ſpecialiter
aliquid vindicare. Solius Chriſti ſpecialis eſt pater, nobis o-
mnibus in commune eſt pater, quia illum ſolum genuit, nos
creauit. Dic ergo & tu per gratiam, Pater noſter, vt filius eſ-
ſe merearis. Eccleſiæ contuitu & conſideratione te ipſe cō-
menda. Pater noſter, qui es in cœlis. Quid eſt in cœlis? Audi Pſal.112.
ſcripturam dicentē: Excelſus ſuper omnes gentes dominus.
Et vbique habes quod ſuper cœlos cœlorum dominus ſit,
quaſi non in cœlis & angeli, quaſi nō in cœlis & dominatio-
nes. Sed in illis cœlis de quibus dictū eſt: Cœli enarrant glo Pſalm.18.
riam dei. Cœlum eſt ibi, vbi ceſſauit culpa. Cœlum eſt ibi,
vbi flagitia feriantur. Cœlum eſt ibi, vbi nullum mortis eſt
vulnus. Pater noſter qui es in cœlis, ſanctificetur nomē tuū.
Quid eſt ſanctificetur? Quaſi optemus vt ſanctificetur ille Leuit.20.
qui ait: Eſtote ſancti, quia ego ſanctus ſum, quaſi aliquid ei
B ex noſtra prædicatione ſanctificationis accedat? Non vtiq;.
Sed ſanctificetur in nobis, vt ad nos eius poſſit ſanctificatio
peruenire. Pater noſter qui es in cœlis, ſanctificetur nomen
tuum, veniat regnum tuum. Quaſi non æternum ſit dei re-
gnum. Ipſe Ieſus dicit: Ego in hoc natus ſum, & tu dicis pa- Ioan.18.
tri, Veniat regnum tuum, quaſi non venerit? Sed tunc venit
regnum dei, quando eius eſtis gratiam conſecuti. Ipſe enim
ait: Regnum dei intra vos eſt. Veniat regnum tuum. Fiat vo
luntas tua ſicut in cœlo, & in terra. Panem noſtrum quoti-
dianum da nobis hodie. Sanguine Chriſti pacificata ſunt o-
mnia, vel in cœlo, vel in terra. Sanctificatum eſt cœlum, de-
iectus eſt diabolus. Ibi verſatur, vbi & homo quem ille de-
cepit. Fiat voluntas tua &c. hoc eſt, ſit pax in terra, quemad-
modum in cœlo. Panem noſtrū quotidianū da nobis hodie.
Memini ſermonis mei cum de ſacramētis tractarē. Dixi vo
bis quod ante verba Chriſti, quod offertur, panis dicatur:
vbi Chriſti verba deprōpta fuerint, iā nō panis dicitur, ſed
corpus appellatur. Quare ergo in oratione dominica quæ
poſtea ſequitur, ait: Panem noſtrum? Panem quidē dixit, ſed
ἐπιούσιον dixit, hoc eſt, ſuperſubſtantialem. Nō iſte panis eſt
C qui vadit in corpus, ſed ille panis vitæ æternę, qui animę no
ſtræ ſubſtantiam fulcit. Ideo Græcè ἐπιούσιον dicitur. Latin'
autem hunc panē quotidianum dixit, quē Græci dicunt ad-
uenientem. Quia Græci dicunt τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν aduenīē-
tem diē. Ergo quod Latin' dixit & quod Gręcus, vtrūq; v-
tile videtur. Gręcus vtrūq; vno ſermone ſignificauit, Latin'
quotidianum dixit. Si quotidianus eſt panis, cur poſt annū
illum ſumis, quemadmodū Gręci in Oriente facere conſue-
rūt? Accipe quotidie, quod quotidie tibi proſit. Sic viue, vt
quotidie merearis accipere. Qui non meretur quotidie ac-
cipere, non meretur poſt annū accipere: quomodo Iob ſan- Iob.1.
ctus pro filiis ſuis offerebat quotidie ſacrificium, ne fortè a-
liquid vel in corde vel in ſermone peccaſſēt. Ergo tu audis
quod quotienſcunq; offertur ſacrificiū, mors domini, reſur-
rectio domini, eleuatio domini ſignificetur, & remiſſio pec-
catorum: & panē iſtum vitæ non quotidianum aſſumis? Qui
vulnus habet, medicinā requirit. Vulnus eſt: quia ſub pecca
to ſumus. Medicina eſt cœleſte & venerabile ſacramentū.
D Panē noſtrū quotidianū da nobis hodie. Quotidie ſi accipis,
quotidie tibi hodie eſt. Si tibi hodie eſt Chriſtus, tibi quo- Pſal.2.
tidie reſurgit. Quomodo? Filius meus es tu, ego hodie genui
ſe. Hodie ergo eſt quando Chriſtus reſurgit. Heri & hodie Hebr.13.
ipſe eſt apoſtolus Paulus ait. Sed alibi ait: Nox præceſſit, dies Rom.13.
autem appropinquauit. Nox heſterna præceſſit, dies hodier
nus appropinquauit. Sequitur: Dimitte nobis debita noſtra,
ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. Debitum quid
eſt niſi peccatum? Ergo & ſi non acciperes alieni fœnoris pe
cuniam, non egeres: & ideo peccatum tibi imputatur. Ha-
buiſti pecuniam, cum qua diues naſceris. Diues eras ad ima-
ginem & ſimilitudinem dei factus. perdidiſti quod habebas,
hoc eſt humilitatem, dum arrogantiam deſideras vindicare,
perdidiſti pecuniam. ſicut Adam nudus es factus, accepiſti à
diabolo debitum, quod nō erat neceſſarium. Et ideo qui e-
ras liber in Chriſto, debitor factus es diaboli. Cautionē tuā
tenebat inimicus, ſed eam dominus crucifixit, & ſuo cruore
deleuit. Abſtulit debitum tuum, reddidit libertatem. Bene
ergo ait: Et dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos di-
mittimus

mittimus debitoribus noſtris. Vide quid dicas. Quomodo A
ego dimitto, ſic & tu dimitte mihi. Si dimiſetis, bene conue-
nit vt dimittat tibi. Si non dimittis, quomodo eum conuenis
vt dimittatur tibi? Et ne patiaris induci nos in tentationem,
ſed libera nos à malo. Vide quid dicat: Et ne patiaris induci
nos in tentationẽ, quam ferre non poſſumus. Non dicit: Nõ
inducas in tentationẽ, ſed quaſi athleta talem vult tẽtationẽ
quã ferre poſſit humana conditio: vt vnuſquiſq; à malo, hoc
eſt ab inimico à peccato liberetur. Potens eſt autẽ dominus
qui abſtulit peccatũ veſtrũ, & delicta veſtra donauit, tueri,
& cuſtodire vos aduerſum diaboli aduerſãtis inſidias, vt nõ
vobis obrepat inimicus qui culpam generare conſueuit. Sed
Roma. 8. qui deo ſe committit, diabolum non timet. Si enim deus pro
nobis, quis contra nos? Ipſi ergo laus, & gloria à ſeculis, &
nunc, & ſemper, & in omnia ſecula ſeculorum. Amen.

CAPITA LIBRI SEXTI DE SACRAMENTIS.

Quomodo panis Chriſti ſit vera caro, & verus ſanguis. Et quare ſub aliena ſpecie accipiatur. Cap. I. B

Quod in omnibus ſacramentis ſit myſterium trinitatis connexum. Cap. II.

Vbi orare debeamus, & quid ſit orare oſtio clauſo. Caput III.

Quare ſecretè potius orandum ſit quàm cũ vociferatione. Et quare viri in omni loco orare debeant, & non mulieres. Et quid ſit leuare puras manus. Cap. IIII.

De inordinata diſceptatione orantium. Et quod mulieres non in ornamentis orare debeant. Et de inchoatione orationis, eiúſque medio ac fine, cum iterata dominicæ orationis expoſitione. Cap. V.

DIVI AMBROSII MEDIOLANENSIS EPISCOPI DE SACRAMENTIS Liber ſextus.

Quomodo panis Chriſti ſit vera caro, & verus ſanguis. Et quare ſub aliena ſpecie accipiatur. Caput I.

SIcut verus eſt dei filius domin' noſter Ie- C
ſus Chriſtus, non quemadmodum homi-
nes per gratiam, ſed quaſi filius ex ſubſtã
tia patris: ita vera caro, ſicut ipſe dixit,
quam accipimus, & verus eſt potus. Sed
fortè dicas, quod dixerunt tunc temporis
etiam diſcipuli Chriſti audientes dicentẽ:
Niſi quis manducauerit carnem meam, & biberit ſanguinem
Ioan. 6. meum, non manebit in me, nec habebit vitam æternã. Fortè
dicas: Quomodo vera? Qui ſimilitudinem video, non video
ſanguinis veritatem. Primo omnium dixi tibi de ſermone
Chriſti, qui operatur vt poſſit mutare & conuertere gene-
ralia inſtituta naturæ. Deinde vbi non tulerunt ſermonem
Chriſti diſcipuli eius, ſed audientes quod carnem ſuam da-
ret manducare, & ſanguinem ſuum daret bibẽdum, recede-
Ibidem. bant: ſolus tamen Petrus dixit: Verba vitæ æternæ habes, &
ego à te quo recedam? Ne igitur plures hoc dicerẽt, veluti
quidam eſſet horror cruoris, ſed maneret gratia redemptio-
nis, ideo in ſimilitudinem quidem accipis ſacramentum, ſed D
veræ naturæ gratiam virtutémque cõſequeris. Ego ſum, in-
quit, panis viuus qui de cœlo deſcendi. Sed caro non deſcẽ-
Ioan. 6. dit è cœlo, hoc eſt, carnem in terris aſſumpſit ex virgine.
Quomodo ergo deſcẽdit panis è cœlo, & panis viuus? Quia
idem dominus noſter Ieſus Chriſtus conſors eſt & diuinita-
tis & corporis. Et tu quia accipis panem, diuinæ eius ſubſtã-
tiæ in illo participaris alimento.

Quod in omnibus ſacramentis ſit myſterium trinitatis connexum. Caput II.

ERgo accepiſti de ſacramẽtis, pleniſſimè cognouiſ-
ti omnia, quòd baptizatus es in nomine trinitatis.
In omnibus quæ egimus, ſeruatum eſt myſterium
trinitatis. Vbiq; pater & filius & ſpiritus ſanctus,
vna operatio, vna ſanctificatio, etſi quædam veluti ſpecialia
eſſe videantur. Quomodo? Deus qui te vnxit, & ſignauit te
dominus, & poſuit ſpiritum ſanctum in corde tuo. Accepiſti
ergo ſpiritum ſanctum in corde tuo. Accipe aliud, quia quẽ-
admodum ſpiritus ſanctus in corde, ita etiã Chriſtus in cor-
de. Quomodo? Habes hoc in Canticis canticorum Chriſtũ
dicentẽ ad eccleſiã: Pone me ſicut ſignaculum in corde tuo, Cant. 8.
ſicut ſignaculũ in brachiis tuis. Ergo vnxit te deus, ſignauit
te Chriſtus. Quomodo? Quia crucis ipſius ſignat' es forma,
ad illius paſſionẽ, accepiſti ſignaculũ ad illius ſimilitudinẽ,
vt ad ipſius formam reſurgas. Ipſius viuas figura, qui pecca-
to crucifixus eſt, & deo viuit. Et tuus homo vetus in fontẽ
demerſus, peccato crucifixus eſt, ſed deo reſurrexit. Dein-
de habes alibi ſpeciale, quod te vocauerit deus, in baptiſma-
te autem quaſi ſpecialiter crucifigeris Chriſto. Deinde qua-
ſi ſpecialiter quando accipis ſpiritale ſignaculũ, vide diſtin
ctionem perſonarum eſſe, ſed connexum omne myſterium
trinitatis. Deinde quid Apoſtolus tibi dixit, vt lectum eſt
nudiuſtertius? Diuiſiones autem gratiarum ſunt, idem autẽ 1. Corin. 12.
ſpiritus. Diuiſiones myſteriorum ſunt, idem autẽ dominus.
Diuiſiones operationum ſunt, idem autem deus, qui opera-
tur omnia in omnibus. Omnia, inquit, operatur deus. Sed &
de ſpiritu dei lectum eſt: Vnus atque idem ſpiritus, diuidẽs
ſingulis prout vult. Audi ſcripturam dicentem quia diuidit
ſpiritus pro voluntate ſua, non pro obſequio. Ergo diuidit
vobis ſpiritus gratiam prout vult, non prout iubetur. Et ma
ximè quia ſpiritus dei, ſpiritus Chriſti eſt. Et illud tenete, i-
pſum eſſe ſpiritum ſanctum, ipſum ſpiritum dei, ipſum ſpiri
tum Chriſti, ipſum ſpiritum paracletũ. Arriani putant ſe de-
rogare ſancto ſpiritui ſi dicant illum ſpiritum paracletum.
Quid eſt paracletus niſi conſolator? Quaſi non & de patre 2. Corin. 1.
lectum ſit quia ipſe eſt deus conſolationis. Vides ergo quia
in eo derogandum putant ſpiritui ſancto, in quo patris æter
ni poteſtas pio prædicatur affectu.

Vbi orare debeamus, & quid ſit orare oſtio clauſo. Caput III.

NVnc quomodo orare debeamus accipite. Multæ
virtutes orationis ſunt. Vbi orare debeamus, non
eſt mediocre, nec mediocris quæſtio. Ait apoſto-
lus, Volo autem viros orare in omni loco leuantes 1. Timo. 2.
puras manus ſine ira & diſceptatiõe. Et domin' dicit in euã-
gelio: Tu autẽ cum oras, intra in cubiculũ tuũ, & clauſo o- Matth. 6.
ſtio ora patrem tuum. Non tibi videtur eſſe contrariũ, vt di
cat apoſtolus, In omni loco ora: & domin' dicat: Intra in cu-
biculum tuum, & ora? Sed non eſt contrariũ. Hoc ergo ab-
ſoluamus. Deinde quomodo debeas incipere orationem, &
quo ordine diſtinguere, quid ſubtexere, quid allegare, quẽ-
admodũ claudere orationẽ. Deinde pro quo orare debeas.
Hęc omnia dicamus. Primo vbi orare debeas. Aliud Paulus
videtur dicere, aliud dominus. Nunquid potuit Paulus con-
tra Chriſti docere præcepta? Nõ vtique. Qua ratione? Quia
non contrarius, ſed interpres eſt Chriſti. Imitatores, inquit, 1. Corin. 11.
mei eſtote, ſicut & ego Chriſti. Quid ergo? Potes vbique
orare, & in cubiculo tuo ſemper orare. Habes vbique cubi-
culum tuum. Etſi inter gentes, inter Iudæos poſitus ſis, ha-
bes tamẽ tuum vbiq; ſecretum. Cubiculum tuum mens tua
eſt. In populo licet poſitus, tamen in interiore homine arca-
num tuum ſecretúmq; conſeruas. Tu autẽ cũ oras, intra in
cubiculũ tuũ. Bene addit intra, ne ſic ores quomodo Iudę',
cui dicitur: Populus hic labiis me honorat, cor autẽ eorum Eſaiæ 29.
D longe eſt à me. Non ergo de labiis tantũmodo tua procedat
oratio. Animo totus intende, intra in receſſum pectoris tui,
totus ingredere. Non te perfunctoriũ videat ille cui te pla-
cere deſideras. videat quia ex corde oras, vt te ex corde o-
rantẽ dignetur audire. Tu autẽ cũ oras, intra in cubiculum Eſaiæ 26.
tuũ. Habes hoc & alibi: Ambula populе meus, & intra in re-
ceſſus tuos, abſcondere puſillum donec tranſeat ira domini.
Hoc locutus eſt dñs per prophetam. In euãgelio autẽ dixit: Matth. 6.
Tu autẽ cũ oras, intra in cubiculũ tuũ, & clauſo oſtio ora pa
trem tuum. Quid eſt clauſo oſtio? Audi quod oſtiũ habeas,
quod debeas claudere quando oras. Vtinam mulieres audi-
rent. Audiſti iam, ſanctus Dauid docuit te dicẽs: Pone domi Pſalm. 140.
ne cuſtodiã ori meo, & oſtiũ circuitus labiis meis. Eſt aliud
oſtium quod ait apoſtolus Paulus, dicens: Vt aperiatur, in- Coloſ. 4.
quit, mihi oſtium verbi ad loquendum myſterium Chriſti.
Hoc eſt, quando oras, noli ſermone clamare, nec diffundere

A orationem tuam, nec iactare per populos. In ſecreto tuo ora ſecurus, vt te in ſecreto poſſit audire qui omnia videt, atque audit vniuerſa. Et ora patrem tuum in abſcōdito, & audiet te deprecantem.

Quare ſecrete potius orandum ſit, quàm cum vociferatione, Et quare viri in omni loco orare debeant, & non mulieres. Et quod ſit leuare puras manus. Caput IIII.

QVid proſit autem interrogemus qua ratione ſecreto magis orare debeamus, quàm cum vociferatione? Audi, de cōſuetudine hominum ſumamus exemplum. Si aliquem rogas qui cito audit, nō opus putas eſſe clamore, ſed rogas voce moderata. Si ſurdum aliquem rogas, nonne incipis vociferari, vt te ille poſſit audire? Qui ergo clamat, putat quod aliter deus non poſſit niſi clamantem audire. Et cum rogat eum, eius derogat poteſtati. Qui autē in ſilentio orat, fidem defert, & confitetur quòd deus ſcrutator cordis & renis ſit, & orationem tuā ante ille

1. Timo. 2. audiat, quàm tuo ore fundatur. Ergo videamus: Volo autē

B viros orare in omni loco. Qua ratione viros dixit? Vtiq; cōmunis oratio eſt & mulieribus & viris. Quod non inuenio, niſi fortè ſanctus Apoſtolus ideo viros dixit, ne mulieres vſurparent & male intelligerent in omni loco, & inciperent vbique clamare, quas in eccleſia ſuſtinere nō poſſumus. Volo autem viros, hoc eſt, qui poſſint ſeruare præceptum, orare in omni loco, leuantes puras manus. Quid eſt leuantes puras manus? Nunquid debes in oratione tua crucem domini gentibus demonſtrare? Illud quidem ſignum virtutis eſt, nō pudoris. Eſt tamen quomodo poſſis orare, nec figuram demonſtres, ſed actus tuos leues. Si vis operari orationem tuā, leua puras manus per innocentiam. Leua eas non quotidie, ſemel leuaſti, nō opus eſt vt iterum leues. Volo autem in omni loco viros orare, leuantes puras manus ſine ira & diſceptatione. Nihil verius. Ira, inquit, perdit etiam ſapientes. Ideo cum omni tempore, quantū fieri poteſt, Chriſtianus vir iracundiam debeat temperare, maximè quando ad orationem accedit, ne perturbet animum ſuum indignatio, ne iræ

C quidam furor impediat orationem ſuám. Magis placido accede pectore. Quid enim iraſceris? Seruus peccauit. Tu accedis ad orationem, vt tua tibi delicta donentur, & alij indignaris? Hoc eſt ergo ſine ira.

De inordinata diſceptatione orantium, & quod mulieres non in ornamentis orare debeant, & de inchoatione orationis, eiúſque medio ac fine, cum iterata dominicæ orationis expoſitione. Caput V.

NVnc de diſceptatione videamus. Plerumque negociator venit ad orationem, aut auarus de pecunia cogitat, alter de lucro, alter de honore, alter de cupiditate, & putat quod cum deus poſſit audire. Et ideo quando oras, diuina humanis præſerre te con-

1. Timo. 2. uenit. Similiter & mulieres, inquit, volo orare nō iactātes ſe

1. Pet. 3. in ornamētis, neq; in margaritis, ait apoſtolus Paulus. Sed & apoſtolus Petrus, Mulieris, inquit, gratia plurimum valet vt viri eius conuertatur affectus per vxoris ſuæ bonam conuerſationem, & incredulus ſe cōuertat ad gratiam Chriſti. Hoc

D valet mulieris grauitas, & pudicitia, & eius bona cōuerſatio, vt virum ſuum vocet ad fidem & deuotionem, quod prudētis viri ſermo frequenter operatur. Ergo mulier, inquit, non in ornatu capillorum, non in tortis crinibus ornamentū ſuū habeat, ſed oratione, & corde puro, vbi eſt abſcōditus cordis homo, qui ſemper eſt apud deum locuples. Habes ergo in quo ſis diues, in quo diuitiæ tuæ pudicitiæ ſunt & caſtitatis infulæ, fides, deuotio, & miſericordia. Hi ſont theſauri iuſtitiæ, ſicut Propheta memorauit. Deinde vnde debeas incipere. Dic mihi, ſi velis hominem rogare, & ſic incipias: Da mihi, ecce illud quod à te peto: nōne arrogans videtur oratio? Et ideo inchoari oratio debet à dei laude, vt roges omnipotentem deum, cui poſſibilia ſunt omnia, qui habet voluntatem præſtandi. Sequitur obſecratio, ſicut Apoſtolus

1. Timo. 2. docuit dicens: Obſecro ergo primum fieri obſecrationes, gratiarum actiones. Prima ergo oratio laudem debet habere dei. Secunda ſupplicationē. Tertia poſtulationem. Quarta gratiarum actionem. Non debes quaſi famelicus ad cibū de cibo incipere, ſed ante à laudibus dei. Vnde & oratores

A iſti ſapientes hanc habent diſciplinam: vt iudicem fautorem ſibi præſtent, Incipiunt à laudibus eius, vt beneuolum ſibi faciant cognitorem. Deinde paulatim incipit rogare iudicem, vt patienter dignetur audire. Audet & tertio poſtulationē ſuam depromere, quid petat exprimere. Quarto quomodo cœpit à laudibus dei, ſic debet in dei laude deſinere. Habes hoc in oratione dominica: Pater noſter qui es in cœlis. Laus dei, quod pater prædicatur in eo pietatis gloria. Laus dei, quia in cœlis habitat & in terris. Pater noſter qui es in cœlis, ſanctificetur nomen tuū. id eſt, vt ſanctificet ſeruos ſuos. Nomen enim illius ſanctificatur in nobis, quando prędicantur homines Chriſtiani. Ergo optantis eſt, Sanctificetur nomen tuum. Veniat regnum tuum, Poſtulatio vt in nobis ſit regnum Chriſti. Si deus in nobis regnat, locum habere aduerſarius non poteſt. Culpa non regnat, peccatum non regnat, ſed regnat virt⁹, regnat pudicitia, regnat deuotio. Deinde, Fiat voluntas tua, ſicut in cœlo, & in terra: panem noſtrum quotidianum da nobis hodie. Hæc poſtulatio maxima eſt eorum quæ poſtulantur. Et dimitte, inquit, nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. Ideo quotidie accipito, & quotidie debito tuo indulgentiam petas. Et ne patiaris nos induci in tentationem, ſed libera nos à malo. Quæ ſequuntur audi, quid dicat ſacerdos: Per dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, in quo tibi eſt, cū quo tibi eſt honor, laus, gloria, magnificentia, poteſtas cum ſpiritu ſancto à ſeculis, & nunc & ſemper, & in omnia ſecula ſeculorum. Aliud, Pſalmorum Dauid licet vnus libellus ſit, habens eas virtutes orationis quas ſupra diximus, tamen plerumque & in vno pſalmo omnes iſtæ orationis partes inueniuntur, quomodo in octauo pſalmo inuenimus. Denique ſic cœpit: Domine dominus noſter, quàm admirabile eſt nomen tuum in vniuerſa terra. Oratio ergo prima. Deinde obſecratio: Quoniam videbo cœlos opera digitorum tuorum, Pſal. 8. hoc eſt, cœlos videbo, lunam & ſtellas, quas tu fundaſti. Vtique non cœlum dicit videbo, ſed videbo cœlos, in quibus incipit albeſcere gratia & ſplendor cœleſtis. Hos ſibi cœlos tūc promittebat propheta dari, qui cœleſtem gratiā à domino mererentur. Lunam & ſtellas quas tu fundaſti, lunam eccleſiam, ſtellas cœleſtis gratiæ reſurgentes. Deinde vide poſtulationem eius. Quid eſt homo quod meminiſti eius, aut filius hominis quoniam viſitas eum? Minoraſti eum paulominus ab angelis, gloria & honore coronaſti eum, & conſtituiſti eum ſuper opera manuum tuarū. Et alia gratiarum actio: Omnia ſubieciſti ſub pedibus eius oues & boues vniuerſas inſuper & pecora campi. &c. Docuimus pro captu noſtro forſitan quod non didicimus, vt potuimus expreſſimus. Sanctitas veſtra inſtitutis ſacerdotalibus informata, laboret tenere quod accepit à deo, & oblatio ſicut hoſtia pura & in vobis ſemper ſuum ſignaculum recognoſcat, vt & ipſi ad gratiam & ad præmia virtutum peruenire poſſitis, Per dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, cui eſt gloria, honor, laus, perpetuitas à ſeculis & nunc & ſemper, & in omnia ſecula ſeculorum. Amen.

FINIS.

CAPITA LIBRI DE DIGNITATE SACERDOTALI.

De cauſſis authorem mouentibus vt conſacerdotes atq; cōſeruos ſuos de vita perfecta commonere, ac laborē propoſiti operis ſuſcipere curauerit. Caput I.

De aggreſſu deſiderati laboris, & cohortatione auditorum, ſacerdotaliſque prærogatiuæ, & dignitatis præmonſtratione. Caput II.

Quod idcirco commendationem ſacerdotalis dignitatis author præmiſerit, vt oſtēderet nihil eſſe in hoc ſeculo excellentius ſacerdotibus, nihil ſublimius epiſcopis reperiri, ſic tamen, ſi nomen congruat actioni, & actio reſpondeat nomini. Quódq; ſicut nihil epiſcopo excellētius eſt, ita nihil miſerabilius ſit ſi epiſcopus de ſancta vita periclitetur, & ſi ſacerdos in crimine teneat. Quod præterea quāto præ cæteris gradus epiſcopalis altior eſt, tāto ſi per negli-

negligentiam delabatur, ruina grauior ſit. Cap. III. A

De ſpeciali depictione formulæ ab epiſcopis & ſacerdotib⁹ iuxta apoſtolicam regulam obſeruãdę, cũ pulchra ac ſuccincta eiuſdem regulæ expoſitione. Cap. IIII.

De deteſtatione epiſcoporum ſacerdotalem honorem diffamantium, qui Giezi & Simonis ſectantes ſententiam, gradum ſacerdotalem & epiſcopalem dignitatem pecuniis comparare non verentur. Cap. V.

De oſtenſiua repetitione malorum, ad quæ deificus ordo voluitur, probrorúmq; ad quæ prolapſi ſunt ſacerdotes, cum acri eorundem reprehenſione. Cap. VI.

De clauſione huius libelli per breuẽ epilogum eorum quæ in ipſo demõſtrata ſunt, & notationem ſacerdotum quos author nouit ſibi infideliter detracturos, inuocationémque ſancti ſpiritus vt adiuuet cunctos ſacerdotes ad faciendum ea quæ ipſo inſpirante in hoc opuſculo elocutus eſt. Cap. VII.

B

Diui Ambroſij

MEDIOLANENSIS EPIſcopi de dignitate ſacerdotali Liber unus.

De cauſis authorem mouentibus vt conſacerdotes atque conſeruos ſuos de vita perfecta commonere, ac laborem propoſiti operis ſuſcipere curauerit. Caput I.

Luc. 19. SI quis fratres oraculi reminiſcatur domini quo frugi famulum de ſeruata ſibi pecunia, quam ad prærogandum ſuſceperat, increpauit dicens: Tu dediſſes pecuniam meam, & ego veniens cũ vſuris exegiſſem eam: non iam ocioſus auditor collatã ſibi diuini muneris gratiam ſuis tantum vſibus reſeruabit, ſed C cunctis eam communicabilem faciens, copioſius prærogando, ſecurius poſſidebit: vt ſibi per hæc & plurimis ædificationis exhibeat fructum: & velut decora arbor pomis referta non infructuoſe probatur occupare terram dum viuit, cũ & per ſeipſam ſuis pomis ornatur, & omnis qui ex ea fructũ perceperit, ſaginatur, beato nos etiam apoſtolo ad hæc eadẽ inuitante: Nolite quærere quæ veſtra ſunt, ſed quæ aliorum. (Philip. 2.) Et alibi: Non quæro quod mihi vtile eſt ſed quod multis, vt ſalui fiãt. (1. Corin. 10.) Idcirco nos quibus in verbis diuinis credita eſt diſpẽſatio, & qui gregem Chriſti alendum nutriendúmque ſuſcepimus, non ſine ingentis periculi noxa nos credimus euaſuros, ſi non ſecundum hunc modum viuamus, aut etiam ſi minimè prædicemus. Et licet ad hæc prædicanda nos retardet vitæ huius improbitas, inuitat nos tamẽ præcepti neceſſitas. Et væ iam mihi eſt ſi minimè prædicauero, & ſi ſuſceptum theſaurum in terra defoſſum, id eſt, in meo corde diu occuluero, & lucernã diuini verbi compreſſam ſub modio retentauero, & non ſuper candelabrum propoſitam, cũ D ctorum oculis manifeſtauero, & clauſtra humanæ imperitiæ per claues illas regni cœlorum quas in beato Petro apoſtolo cuncti ſuſcepimus ſacerdotes, minimè reſerauero, vt audire per hæc merear pro linguæ meæ modulo: (Matth. 25.) Euge ſerue bone & fidelis quia in pauca fuiſti fidelis, ſupra multa te conſtituam: intra in gaudium domini tui. Vnde verens iis increpationibus & ſuppliciis ſubdi, timore pœnæ perculſus, amore fraterno inuitatus, non iam ad ſubditum loquor vulgus, quos iugiter monere conſueui, ſed ad ipſos iam prædicatores vulgi mea verba cõuerto: & meis conſeruis velut obediens ſeruus, id eſt, epiſcopus ſacerdotibus, antiſtes pontificibus, audacter prædicare ſalutis cõmunia nõ retardabo, Nec prærogatiuam mihimet ſcientiæ, ſi hæc meis conſacerdotibus charitatis intuitu prærogem, vendicabo, aut vitæ perfectæ me eſſe fateor, cum de vita perfecta alios moneo, ſed potius cum hæc ad illos loqui audeo, ſimul cum illis quę loquor audiam.

De aggreſſu deſiderati laboris, & cohortatione auditorum, ſacerdotaliſque prærogatiuæ & dignitatis præmonſtratione. A Caput II.

AGgrediar iam diuina ope ſuffultus, facultate qua valeo, & eorum precibus adiutus, ad quos noſter reſpicit ſermo, deſideratum carpam iter, & in gremio quaſi conſacerdotum poſitus, ipſos alloquor ſacerdotes. Audite me beatiſſimi patres, & ſi dignũ ducitis, ſanctiſſimi fratres. Audite me ſtirps Leuitica, germen ſacerdotale, propago ſanctificata, duces & rectores gregis Chriſti. Audite me rogantem vos pariter & timentem, & cõmodis & cõmonitionibus ſolito conſulentem, & honorem epiſcopatus demonſtrare volentem, vt cũ honoris vobis prærogatiua monſtremus, merita etiam cõgrua requiramus, nec falli poſſimus in opere, qui cognoſcimus veritatẽ. Dignũ eſt enim vt dignitas ſacerdotalis prius noſcatur à nobis, & ſic deinde ſeruetur à nobis, vt Pſalmographi ſentẽtia queat repelli à nobis: Homo cum in honore eſſet, non intellexit, cõparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis. (Pſal. 48.)

B Honor igitur fratres & ſublimitas epiſcopalis nullis poterit comparationibus adæquari. Si regũ fulgori cõpares, & principum diademati, longe erit inferius quam ſi plumbi metallum ad auri fulgorem compares: quippe cum videas regum colla & principum ſummitti genibus ſacerdotũ & exoſculatis eorum dexteris, orationibus eorũ credent ſe cõmuniri. Quid iam de plebeia dixerim multitudine cui non ſolũ pręferri à domino meruit, ſed vt eã quoq; iure tueatur patrio, præceptis imperatũ eſt euãgelicis? Sic certe à domino ad beatum Petrum dicitur: Petre amas me? Et ille tu ſcis domine quia amo te. (Ioan. 21.) Et cum tertio fuiſſet interrogatus, & trina reſponſione fuiſſet ſubſecutus, repetitum eſt à domino tertio: Paſce oues meas. Quas oues, & quem gregem non ſolũ tunc beatus ſuſcepit Petrus, ſed & nobiſcum eas ſuſcepit, & cum illo eas nos ſuſcepimus omnes. Vnde regendæ ſacerdotibus contraduntur, merito rectoribus ſuis ſubdi dicũtur, quia euangelico coruſcante mãdato videmus nihilominus eſſe pręfixum. (Luc. 6.) Non eſt diſcipulus ſuper magiſtrum, nec ſeruus ſuper C dominum ſuũ, ſed ſufficit diſcipulo vt ſit ſicut magiſter eius, & ſeruo ſicut dominus eius.

Quod idcirco commendationem ſacerdotalis dignitatis author præmiſerit, vt oſtenderet nihil eſſe in hoc ſeculo excellentius ſacerdotibus, nihil ſublimius epiſcopis reperiri, ſic tamen, ſi nomen congruat actioni, & actio reſpondeat nomini. Quódque ſicut nihil epiſcopo excellentius eſt, ita nihil miſerabilius ſit ſi epiſcopus de ſancta vita periclitetur, & ſi ſacerdos in crimine teneatur. Quod præterea quanto præ cæteris gradus epiſcopalis altior eſt, tanto ſi per negligentiã delabatur, ruina grauior ſit. Caput III.

HAec vero cuncta, fratres, ideo nos pręmiſiſſe debetis cognoſcere, vt oſtenderemus nihil eſſe in hoc ſeculo excellentius ſacerdotibus, nihil ſublimius epiſcopis reperiri, vt cum dignitatem epiſcopatus epiſcoporũ oculis demonſtramus, & digne noſcamus quid ſumus, & quod ſumus profeſſione, actione potius D quàm nomine demonſtremus, vt nomen congruat actioni, actio reſpondeat nomini, ne ſit nomen inane & crimen immane. Ne ſit honor ſublimis, & vita deformis. Ne ſit deifica profeſſio, & illicita actio. Ne ſit religioſus amictus, & irreligioſus prouectus. Ne ſit gradus excelſus, & deformis exceſſus. Ne habeatur in eccleſia cathedra ſublimior, & cõſcientia ſacerdotis reperiatur humilior. Ne locutionem ſimulemus columbinam, & mentem habeamus caninam, Ne profeſſionem monſtremus ouinam, & ferocitatem habeamus lupinam. Ne digne nobis per Prophetam reſpondeatur à domino: Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe eſt à me. (Eſa. 29.) Ergo fratres ſicut ſenatorem chlamys ornat, ſicut agricultura ruſticum, ſicut barbarum arma, ſicut nautam nauigationis peritia, & ſingulos quoſque opifices operis ſui qualitas ipſos demonſtrat authores, ſic epiſcopum nõ aliud niſi epiſcopalis opera deſignat: vt ex bono opere magis quam profeſſione noſcatur, plus meritis eſſe epiſcopus quàm quod nomine vocitetur: quia ſicut nihil eſſe diximus epiſcopo excellentius, ſic nihil eſt miſerabilius ſi de ſancta vita epiſcopus periclitetur, ſi ſacerdos in crimine

teneatur. Et vt leuius eſt de plano corruere, ſic grauius eſt A
qui de ſublimi ceciderit dignitate: quia ruina quæ de alto
eſt, grauiori caſu colliditur. Honor quidem epiſcopalis corã
hominibus præclarus eſt, ſed ſi ruinã ſuſtineat, dolor magn'
eſt. Nã quanto præ cæteris gradus epiſcopalis altior eſt, tã-
to ſi per negligentiam delabatur, ruina grauior eſt. Magna
ſublimitas magnam debet habere cautelam. Honor grandis
grandiori debet ſolicitudine circunuallari. Cui plus credi-
tur, ab eo plus exigitur, ſicut ſcriptũ eſt: Quia optimis per-
mixta ſunt peſſima. Et alibi: Potentes potentiora tormenta
Sapien 6. patiuntur. Et ſcienti legem & non faciẽti eam, peccatum eſt
grande. Et ſeruus ſciens voluntatem domini ſui ſi non fece-
Lucæ 12. rit eã, vapulabit multùm. Aliud eſt enim quod ab epiſcopo
requirit deus, & aliud quod à presbytero, & aliud quod à
diacono, & aliud quod à clerico, & aliud quod à laico, vel à
ſingulis quibuſq; hominibus. Et licet omnium hominũ ope
ra deus in ſuo examinet iudicio, plus tamen ab eo exigitur B
cui plus committitur. Ampliores enim pœnas luit cui nume
roſior regendorum populorum fuerit cura commiſſa.

*De ſpeciali depictione formulæ ab epiſcopis & ſacerdotibus iu-
xta Apoſtolicam regulam obſeruandæ, cum pulchra ac ſuc-
cincta eiuſdem regulæ expoſitione. Caput IIII.*

ET vt ſpecialiter ipſius epiſcopatus modum & for-
mulam omnibus ſacerdotib' depingamus, apoſto-
lica eſt nobis regula reuoluenda, quæ de iis per ſin
gula epiſcopales actus depingit. Sic ad cunctos epi
1. Timo. 3. ſcopos beatus ait Apoſtolus: Fidelis ſermo. Ac ſi diceret: De
quo ſum locuturus, veraciter loquor, ne quis exiſtimet me
fuiſſe mentitum. Subiunxit: Si quis epiſcopatum deſiderat,
bonum opus deſiderat. Hoc eſt, Si epiſcopus eſſe deſideras,
magnum eſt quod eſſe cupis, ſed ſi & opus bonũ ſimul am-
plectaris. Nam ſi aliter eſſe cupis, epiſcopus eſſe non potes:
quia ſequitur: oportet enim epiſcopum irreprehenſibilem
Ibidem. 3. eſſe. Irreprehenſibilem ait. Nam ſi epiſcopus reprehendi-
tur, deformiter ſubditur culpæ. Et profecto culpa ad reatũ
trahit, reatus ad pœnam, pœna perducit vſque ad mortem.
Ecce ad quid voluitur dignitas epiſcopalis. Et poſt paululũ C
Ibidem. ait: Vnius vxoris virum. Si ad ſuperficiem tantum literæ re-
ſpiciamus, prohibet digamum epiſcopum ordinari. Si vero
ad altiorem ſenſum conſcendimus, inhibet epiſcopum duas
vſurpare eccleſias. Et ſi adhuc interius profundiora per-
ſcruteris, monet ne poſt catholicum dogma ſenſum inuenia-
tur epiſcopus habere hæreticum, ſed Chriſtianam tantũ or-
thodoxam & catholicam ſibi aſſociet fidem, vt vnius tantũ-
modo vxoris & catholicæ eccleſiæ vir epiſcopus vocitetur.
1. Timo. 3. Sequitur deinde, & ait: Sobrium, hoc eſt, non vino tantum,
ſed & vitiis parcũ, vt nec vino ampli' indulgeat q̃ oporteat,
& mente ſemper ſobrius inueniatur. Et adiunxit ſequentia
1. Corin. 3. dicens: Prudentem. Prudentiam quippe non mundialem, de
qua dicitur quod ſtultitia ſit apud deum: ſed prudentiam ſpi
ritalem, id eſt, quæ & opere circũſpecta ſit, & verbo perita,
vt ſit aſtutus ſicut ſerpens, & ſimplex ſicut columba. Et de-
nuo infert: Ornatum. Quod ſi iuxta ſenſum literæ tantũ re-
ſpiciamus, non aliud ſacerdotes quàm amictũ quærimus cla
riorem. Verbi gratia: Caſtorinas quærimus & ſericas veſtes. D
Et ille ſe inter epiſcopos credit eſſe altiorẽ, qui veſtem in-
duerit clariorẽ. Sed ſanctus apoſtolus taliter ſe intelligi non
vult, quia non carne epiſcopum, ſed mente docet eſſe orna-
tum, vt ille ſacerdos placeat deo, qui animam habuerit com
poſitam deo. Et poſt hæc addidit: Hoſpitalem. Vt humani-
tatis intuitu hoſpitio recipiat non habentes hoſpitium, & e-
genum ſine tecto inducat in domum ſuam, nec ſolus deuo-
ret dona Chriſti quæ largita eſt bonitas Chriſti. Et vt hila-
2. Corin. 9. rem datorem diligat Chriſtus, ſine murmure cõtribuat pau
peribus Chriſti. Sequitur deinde & ait: Docibilem, id eſt, ſic
polleat epiſcopus ſapientia, vt non ſolum creditum ſibi po
pulum ſufficiẽter doceat, verum etiam & cunctarum queat
hæreſium contradictiones à catholica repellere eccleſia, ne
ſua imperitia imperitos minimè doceat, & huiuſmodi caſu
Matth. 15. præuctus eueniat illi quod ſcriptum eſt: Cæco cæcus duca-
tum præbens ambo in foueam cadunt. Qui vero talem ſe vt
diximus eſſe ignorat, ſacerdotium minimè appetat, nec lo-
cum alterius vſurpare præſumat, præſertim illius qui fulgo-
A re ſuæ ſapientiæ populorum poteſt corda luſtrare. Subiun-
xit & ait: Non vinolentum, hoc eſt, non multo vino deditũ,
vt ſic credatur & videatur epiſcopus: vtrum biberit an nõ,
ignoretur: ne poſt largam potionem vini, mulierum dele-
ctetur illecebra, nec per vinum, ſicut ait Apoſtolus, omnis
nutriatur luxuries. Demum ſubſequitur dicens: Non per- 1. Timo. 3.
cuſſorem, ſed modeſtum. Id eſt, manus improbas ad cædem
non habeat, & ſuſpicionibus prauis minimè percutiat con-
ſcientias aliorum, ne dum petulãs inuenitur ad cædem, ath-
leta magis quàm epiſcopus iudicetur. Sed magis è diuerſo
ab aliis illatas patienter ferat iniurias, vt mentis modeſtiam
cunctis hominibus tranquillam demonſtret, & firmam pa-
tientiam cunctis oſtendat. Iterum addidit dicens: Non liti- Ibidem.
gioſum, id eſt, non linguam ad conuitium relaxet epiſco-
pus, ne per eandem linguam per quam laudes refert deo, &
diuina libat ſacrificia, litium venena proferat, quia non de-
B cet de ore epiſcopi benedictionem ſimul & maledictionem
egredi, ne per eandem linguam per quam deus laudatur, ho
mo maledicatur: quia non poteſt de vno fonte dulcem & a-
maram producere aquam. Deinceps ſubſecutus eſt dicens:
Non cupidum, id eſt, non turpis lucri cupidum, ne lucri cu- Ibidem.
piditate epiſcopus teneatur obnoxius, & nutriat auaritiam,
quæ eſt radix omnium malorum. Qui ſtipendiis tantum cõ- 1. Timo. 6.
tentus eccleſiæ ſuæ, penitus nõ ambiat quæ intelligit eſſe ſu-
perflua, ſed de ipſa potius paupertate eccleſiæ ſuæ libenter
impertiat pauperibus Chriſti, ſicut ſcriptum eſt: Hilarem
datorem diligit deus. Et connexuit ſubſequẽtia dicens: Do 2. Corin. 9.
mui ſuæ bene præeſſe, filios habentem ſubditos, cum o-
mni caſtitate. Domui ſuæ bene præeſſe poteſt, qui corpo-
ris ſui ſeruauerit caſtitatem. Domui, inquit, hoc eſt corpori 1. Timo. 3.
ſuo ĩperioſo iure dominetur, ne ſubdatur ipſe corpori ſuo,
& in deſiderio luxuriæ deditus, in præcipitium demergatur,
ſed potius filios ſuos ſuo caſtitatis exemplo ad pudicitiæ re-
gulam doceat. Nam ſi quis domui ſuæ præeſſe neſciat, quo-
modo eccleſiæ dei diligentiam adhibebit? Hoc eſt enim de 1. Timo. 3.
quo ſuperius diximus: Qui cordis ſui domum excolere non
C valet, quomodo plurimorum adhibebit diligentiã? Et qui
peccati trabem de ſuo non poteſt eruere oculo, quomodo
ex alterius oculo poterit amputare feſtucam? Itẽ ſequitur,
& ait: Non neophytum, hoc eſt, qui nuper ad fidem ex gen
tilitate aduenit, aut certè ex militia ſeculari ad clericatus
eſt officium ſociatus. Hi ergo non tam paſſim ſacerdotalem
arripiant gradum, ne elati in ſuperbiam, in iudicium inci-
dant, & in laqueum diaboli: quia quod longo tempore mi-
nimè diſcunt, in paruo tempore ſeruare non poſſunt. Et cõ-
cludens regulam & epiſcopalem formam, ad extremum in-
tulit dicens: Oportet autem & illum teſtimonium bonum 1. Timo. 3.
habere ab iis qui foris ſunt: id eſt, hæreticis & ſchiſmaticis,
qui extra ſanctam eccleſiam catholicam conuenticula ſibi
profana præficiunt, quos tamen teſtes Apoſtolus & teſti-
monium dicit debere bonum habere de immaculata vita, &
ſancta epiſcopi conuerſatione, ne forte accipiant inimici lo-
cum epiſcopo obtrectandi, & infamare incipiant catholi-
cum dogma.

D *De deteſtatione epiſcoporum ſacerdotalem honorem diffaman-
tium, qui Giezi & Simonis ſectantes ſententiam, gradum
ſacerdotalem & epiſcopalem dignitatem pecuniis cõparare
non verentur. Caput V.*

HIs ita prælibatis, vt reor, in hoc opere velut à grã
di fœnore nos perſenſimus liberatos, cum non no
ſtra contra epiſcopos, ſed ſancti Apoſtoli oppo-
ſuimus teſtimonia, ne velut vulgaribus fabulis no
ſtrum irriderent opus. Cũ vero authoritas nobis per ſingula
ſancti arriſerit apoſtoli Pauli, ipſum potius apoſtolũ ſi au-
ſint q̃ nos reprehẽdãt. Et licet iam coartet nos libelli huius
prolixitas, & tempus nos vrgeat vt ad finẽ huius operis ve-
niamus; ſolicitudo tamen fraterni nos retardat amoris, illo-
rum præcipue ſacerdotum qui mentis tepore hebetati, ſacer
dotalem diffamant honorem, & qui nouam prodigaliter re-
gulam ac tempeſtatem peperiſſe deflentur, & Giezi ſectan-
tes & Simonis ſententiam, ſancti epiſcopatus gratiam pecu-
niis coëmerunt, nequaquàm timentes, cum honorem ſacer-
dotalem pecuniis emerent, à beato Petro apoſtolo ſe cum Acto. 8.
Simone

A Simone fuiſſe damnatos, ſicut ait: Pecunia tua tecum ſit in
perditioné, quia donum ſancti ſpiritus te credidiſti pecuniis
4. Reg. 5. comparare. Et lepram cum Giezi à ſancto ſuſcepiſſe ſe cre-
dant Heliſæo, qui gradum ſacerdotalem æſtimant pecuniis
comparare. Quibus cum iſta dixerimus, ſufficere debuit ſu-
am comparando lepram poſſidere. Nam ſicut validioribus
morbis capite vitiato, reliquum neceſſe eſt corpus inunda-
tione ſuperioris morbi letaliter irrigari, ita & ij qui caput
videntur eſſe eccleſiæ, morbo peſtifero fraternum vitiant
corpus, vt nihil ex totius corporis cópage inſauciatum poſ-
ſit euadere quod negligentium ſacerdotum vitioſitatis mor
tale infecerit virus, ita vt videas in eccleſia paſſim quos nó
merita ſed pecuniæ ad epiſcopatus ordinem prouexerunt:
nugacem populum & indoctum, qui talem ſibi aſciuerũt ſa
cerdotem: quos ſi percunctari fideliter velis, quis eos præ-
fecerit ſacerdotes, reſpondent mox & dicunt: Ab archiepi-
ſcopo ſum nuper epiſcopus ordinatus, cétúmque ei ſolidos
dedi vt epiſcopalem gratiam cóſequi meruiſſem: quos ſi mi
nime dediſſem, hodie epiſcopus non eſſem. Vnde melius eſt
mihi aurum de ſaccello inuehere, quàm tãtum ſacerdotium
B perdere. Aurum dedi, & epiſcopatum comparaui: quos ta-
men ſolidos, ſi viuo, recepturum me illico non diffido. Or-
dino presbyteros, conſecro diaconos, & accipio aurũ. Nam
& de aliis nihilominus ordinibus pecuniæ quæſtum profli-
gare confido. Ecce & aurum quod dedi, in meo ſaccello re-
cepi, & epiſcopatum gratis accepi. Nempe hoc eſt quod do
leo, quia archiepiſcopus carnaliter epiſcopum fecit. Nam
propter pecunias ſpiritaliter leproſum ordinauit. Pecunia,
inquit, tua tecum ſit in perditionem, quia donum ſancti ſpi-
ritus gratiæ precio comparaſti, & commercium miſerabile
in animarum exitium peregiſti. Et neſcij homines & indo-
cti in ordinationibus eorum clamant & dicunt: Dignus es,
& iuſtus es, & conſcientia miſera. Indignus es, & iniuſtus es,
dicit. Pronũciat enim epiſcopus huiuſmodi ad populum di
cens: Pax vobis. Oculis quidem carnalibus videtur quaſi e-
piſcopus magnus, & diuinis obtutib' inſpicitur leproſus ma
gnus. Per pecuniam acquiſiuit indebitum ordinem, & denm
perdidit in interiore homine. Caro ſuſcepit dignitatem, &
anima perdidit honeſtaté. Caro ancilla, domina facta eſt ani
C mæ: & anima quæ erat domina, facta eſt famula carni. Caro
Matth. 16. dominatur populis, & anima ſeruit dæmoni. Carni ſacerdo-
tium comparauit, & animæ detrimentum parauit. Et quid
prodeſt huiuſmodi homini ſi totum mundum lucretur, & a-
nimæ ſuæ detrimentũ patiatur? Aut quam dabit homo com
mutationem pro anima ſua? Quod dedit cum ordinaretur
epiſcopus, aurum fuit: & quod perdidit, anima fuit. Cum a-
lium ordinaret: quod accepit, pecunia fuit: & quod dedit, le
pra fuit. Hęc ſunt mercimonia iniquorum, in perniciem eo-
rum. Interrogo tamen fratré & coepiſcopum noſtrum, quia
& ego epiſcopus ſum, & cum epiſcopo loquor. Dic ergo mi
hi pauliſper. Frater epiſcope, cum dares pecuniam, quid ac-
cepiſti? Gratiã epiſcopalem accepi. Ergo interrogo te, Hæc
gratia cur tali vocabulo nuncupatur? Reſpondet: Cur in-
quis? Vt reor, pro eo quod gratis datur, ideo gratia vocita-
tur. Ergo ſi gratia gratis datur, & auro nó æſtimatur, à te cur
gratia pecuniis cóparatur? Reſpondet: Nó, inquit, mihi da-
retur, ſi pecuniis non emeretur, nec epiſcopus fuiſſem ordi-
D natus, ſi pecunias non dediſſem. Ergo vt apparet ex reſpon
ſionibus tuis, gratiam cum ordinareris non ſuſcepiſti, quia
gratuito eam non meruiſti. Et ideo frater ſi gratiam nó acce
piſti, quomodo epiſcopus effici potuiſti? Nam & ad diſci-
Ibidem. 10. pulos ſuos dominus dicit: Gratis accepiſtis, gratis date. Cur
ergo gratuitam æſtimaſti te precio poſſidere gratiam? Nam
vt video, aurum dans perdidiſti, & gratiam ſanctam non ac-
quiſiſti. Adhuc tamé ſemel adiiciés fratrem perquiro epiſco
pum, ne quid de approbamentis veridicis nos prætermiſiſſe
videamur. Quis dat frater epiſcopalem gratiam? deus, an ho
mo? Reſpondes ſine dubio: deus. ſed tamé per hominem dat
deus, homo imponit manus, deus largitur gratiam. Sacerdos
imponit ſupplicé dexteram, & deus benedicit potenti dex-
tera. Epiſcopus initiat ordinem, & deus tribuit dignitatem.
O iuſtitia, ó æquitas. Si homini pecunia datur qui nihil in or
dine amphus operatur, niſi ſolum ſeruitium quod ei credi-

A tur, cur deo totum negatur qui ipſum ordinem tibi largitur?
Iuſtúmne tibi videtur vt ſeruus honoretur, & dominus inin
riam patiatur, & iniuſte accipiat ſacerdos pecuniam, & deus
patiatur ab homine iniuriam? Sed quia pro conceſſo ordine
deus à te nihil expectat, cur à te ſacerdos impudenter pecu-
niam expectat? Deus homini concedere voluit gratis, & e-
piſcopus rapax pecuniam ab homine expetit gratis? Deus
homini vt certe benignus gratis donauit, & ſacerdos mali-
gnus eum ſine cauſa prædauit? Quid enim habes quod non 1. Corint. 4.
accepiſti? Si autem accepiſti, quid gloriaris quaſi non ac-
ceperis?

De oſtenſiua repetitione malorum ad quæ deificus ordo voluitur, probroſiſque ad quæ prolapſi ſunt ſacerdotes, cum acri eorundem reprehenſione. Caput VI.

ECce ad quæ mala voluitur deificus ordo. Ecce ad
quæ probra ſunt prolapſi ſacerdotes, qui audire
meruerũt à iudice mũdi: Vos eſtis lux huius mun-
di. Ecce quibus ſubiiciuntur gentes, quibus à do-
mino dictum eſt: Vos eſtis ſal terræ. Ergo ſi lux eſt eccleſię Matth. 5.
epiſcop' à domino ordinatus, ita vt imperitiæ tenebras prę-
B dicationis ſuæ eloquio rutilante, conſcientiarum latebras il
lnminet, cur ipſe palpabilibus tenebris tenetur obſtrictus?
Et non ſolum quia ipſe dum male agit, digne perit: inſuper
& alios ſecum indigne perdit. Si enim meruiſti ſalis poſſide-
re ſaporem, vt inſipientium poſſis arua condire, cur infatua-
tus tali vitio, immundis te porcorum conculcandum pedi-
bus præbuiſti, ita vt nec alios nec teipſum poſſis cõdire? O-
culorum etiam in corpore officium, id eſt in eccleſis, volun
tarius appetiſti, vt reliquum per te corpus ducatum lucis ha
beret: & nunc quadam lippitudine & caligine vitiorum ob-
tenebratus, nec teipſum luci idoneum præbes, & aliis adi-
mis lumen. De quibus oculis in euangelio dicitur: Si oculus Ibidem. 6.
tuus ſimplex fuerit, totum corpus tuum lucidum erit. id eſt,
ſi epiſcopus qui lumen promeruit præeſſe in corpore, ſim-
plicitate eſt ſancta & innocentia decoratus, omnis eccleſia
ſplendore luminis radiatur. Si autem oculus tuus nequã eſt,
totum corpus tuum tenebroſum eſt. id eſt, ſi epiſcopus qui
videbatur corpori ſubdito lucé præbere, obnubiletur ne-
quitiæ cæcitate, quid cætera facient mébra, quib' lux adem
C pta eſt oculorũ? Id eſt, quid ſecularis factura eſt multitudo,
cum voluptatibus illicitis & actionib' vetitis ad ſimilé faci-
norũ voraginé epiſcopus multitudiné populi prouocauerit,
vt nulli iamiámque illicitum eſſe videatur quod ab epiſco-
po quaſi licitum perpetratur. Sed ipſum magis credunt ho-
mines eſſe laudabile quicquid epiſcopus habuerit delecta-
bile. Nec quiſquam quod agere pontifex non dubitat, ſe
indubitanter agere dicat, Epiſcopus enim à cunctis indubi-
tanter vocaris, præſertim cum ipſo nomine cēſeris, ſi tamen
actio concordet nomini, & nomen ſe ſociet actioni. Nam
quid aliud interpretatur epiſcopus, niſi ſuperinſpector? ma-
xime cum ſolio in eccleſia éditiore reſideat, & ita cunctos
reſpiciat, vt & cunctorum oculi in ipſum reſpiciant. Ergo
quia ita eſt, cur te velut tetrum ſpeculum vniuerſorum o-
culis demonſtras, ita vt non poſſint obſcuritate tua ſe com-
ptius exornare.

De clauſione huius libelli per breuem epilogum eorum quæ in ipſo demonſtrata ſunt, & notationem ſacerdotum quos author nouit ſibi infideliter detracturos. Inuocationémque ſancti ſpiritus, vt adiuuet cunctos ſacerdotes ad faciendum ea quæ ipſo inſpirãte in hoc opuſculo locutus eſt. Cap. VII.

SVfficiat hucuſque nunc noſtris cóſacerdotibus,
paululum dilataſſe ſermonem, in quo eorum ex-
cellentiam ſimul & caſum demonſtrauimus, ne ſi
D dentes in ſublimitate honorum, minime requi-
rerent perfectionem morum, & in ſolo ſe crederent ſacer-
dótis nomine plus quàm opere gloriari. Et quamquã ſciam
pro hoc libello plurimos mihi ſacerdotes qui hæc quæ lo-
quimur agere nolunt, infideliter eſſe detracturos, credo ta-
men plurimos qui hęc agunt, vel agere obnituntur, fideliter
pro nobis oraturos. Sed ſicut lacerationibus obtrectatorum
minime prægrauamur, ſic demum probatorũ & ſanctorum
virorum orationibus adiuuamur. Age iam nunc ſanctificus
ſpiritus, qui nos in hoc opere diuinis inſpirationibus adiu-
uiſti,

A uiſti, cunctos ſacerdotes adiuua, & præſta vt faciant quæ in hoc opuſculo ipſe eloqui inſpiraſti, vt eis vna mecum tribuas ſeculorum regna, quæ ſanctis in regna ſeculorum dare promiſiſti. Amen.

FINIS.

Diui Ambroſij

MEDIOLANEN. EPISCOPI, *precatio prima præparans ad miſſam.*

SVmme ſacerdos & vere pontifex Ieſu Chriſte, qui te obtuliſti deo patri in ara crucis hoſtiam puram & immaculatã pro nobis miſeris peccatoribus, & qui dediſti nobis car-
B nem tuam ad manducandum, & ſanguinem tuum ad bibendum, & poſuiſti myſterium in virtute ſpiritus ſancti, dicẽs: Hæc quotienſcunque feceritis, in mei memoriam facietis: Rogo per tuum ſanguinem precioſum, magnum ſalutis noſtræ precium: Rogo per hanc miram & ineffabilem charitatẽ qua nos miſeros & indignos ſic amare dignat⁹ es, vt lauares nos à peccatis noſtris in ſanguine tuo: Doce me ſeruũ tuum indignum, quem inter cętera dona tua ad officium ſacerdotale vocare dignatus es, nullis meis meritis, ſed ſola dignatione miſericordiæ tuæ: Doce me quæſo per ſpiritum tuum tantum myſterium tractare ea reuerentia & honore, eáque deuotione & timore quibus óportet & decet. Fac me domine Ieſu Chriſte per gratiam tuam ſemper illud de tanto myſterio credere & intelligere, ſentire & firmiter retinere, dicere & cogitare, q̃d tibi placet, & expedit animæ meæ. Intret ſpiritus tuus bonus in cor meum, qui ſonet ibi ſine ſono, & ſine ſtrepitu ver-
C borum, loquatur omnem veritatem tãtorum myſteriorum. Profunda ſunt nimis, & ſacro tecta velamine. Propter magnam clementiam tuam concede mihi hodie & ſemper miſſarum ſolennia puro corde & pura mente celebrare. Libera cor meum ab immundis & nefandis, vanis & obnoxiis cogitationibus. Muni me beatorum angelorum pia & fida tutela, atque fortiſſima cuſtodia, vt hoſtes omnium bonorũ confuſi diſcedant per virtutem tãti myſterij, & per manum ſancti angeli tui. Repelle à me domine Ieſu Chriſte & à cunctis ſeruis tuis duriſſimum ſpiritum ſuperbiæ, ceoodoxiæ, inuidiæ, iracundiæ, fornicaoonis & immunditiæ, dubietatis & blaſphemiæ. Confundantur qui nos perſequuntur, pereant illi qui cuncta perdere feſtinant. Rex virtutum, caſtitatis & integritatis amator deus cœleſti rore benedictionis tuę extingue in corpore meo totum fomitem ardentem libidinis, vt maneat in me tenor totius caſtitatis animæ & corporis. Mortifica in me carnis ſtimulos, & omnes libidinis commotiones, & da mihi veram & perpetuam caſtitatem cum cæteris donis tuis, quæ tibi placent in veritate, vt ſacrificium lau-
D dis caſto corpore & mundo corde valeã tibi offerre. Quanta enim domine Ieſu Chriſte cordis contritione, & lachrymarum fonte, quanta reuerentia & tremore, quanta corporis caſtitate, & animi puritate iſtud diuinum & cœleſte ſacrificium eſt celebrandum, vbi caro tua in veritate ſumitur, vbi ſanguis tuus in veritate bibitur, vbi ſumma imis iunguntur, vbi adeſt præſentia ſanctorum angelorum, vbi tu es ſacerdos & ſacrificium mirabiliter & ineffabiliter cõſtitutus. Quis digne hoc celebrare poterit, niſi tu deus omnipotens offerentem feceris dignum? Scio, & vere ſcio, & ipſum pietati tuæ confiteor, quia non ſum dignus accedere ad myſterium tantum propter nimia peccata mea, & infinitas negligentias meas. Sed ſcio veraciter & credo ex toto corde, & ore confiteor, quia potes me facere dignum, qui ſolus potes
Iob.6. mundum facere de immundo conceptum ſemine, de peccatoribus facere iuſtos & ſanctos. Per hanc omnipotentiam tuam te rogo, vt cõcedas mihi peccatori hoc cœleſtę ſacrificium celebrare cum timore & tremore, cum cordis puritate, & lachrymarum fonte, cum lętitia ſpiritali, & cœleſti gaudio. Sentiat mens mea dulcedinẽ beatiſſimæ præſentiæ tuæ, & excubias ſanctorũ angelorum tuorũ in circuitu meo. Ego enim domine memor venerandæ paſſionis tuæ accedo ad altare tuum, licet peccator, vt offeram tibi ſacrificium quod tu inſtituiſti, & offerri pręcepiſti in cõmemorationẽ tui pro ſalute noſtra. Suſcipe ergo iſtud quæſo ſumme de⁹, dulciſſime Ieſu Chriſte pro eccleſia tua ſancta, & pro cuncto populo tuo quem acquiſiſti ſanguine tuo precioſo. Et quoniam me peccatorem inter te & eundẽ populum medium eſſe voluiſti, licet in me boni operis teſtimonium non agnoſcas, officium diſpenſationis creditæ non recuſes, nec per me indignum famulum tuum eorũ ſalutis pereat precium, pro quibus victima factus ſalutaris dignatus es eſſe redẽptio. Profero ergo domine (ſi dignaris propitius intueri) tribulationes plebium, pericula populorum, captiuorum gemitum, miſeriam orphanorum, neceſſitates peregrinorum, inopiam de-
B bilium, deſperationes languentium, defectus ſenum, ſuſpiria iuuenum, vota virginum, lamenta viduarũ. Tu enim miſereris omnium domine, & nihil odiſti omnium quæ feciſti. Sapien.11.
Memorare quę ſit noſtra ſubſtantia, quia tu pater noſter es, ne iraſcaris ſatis, neque multitudinem viſcerum tuorum ſuper nos cõtineas. Non enim in iuſtificationibus noſtris proſternimus preces noſtras ante faciem tuam, ſed in miſerationibus tuis multis. Aufer à nobis domine iniquitates noſtras, & ignem ſancti ſpiritus in nobis clementer accende. Aufer cor lapideũ de carne noſtra, & da nobis cor carneum quod te timeat, diligat & honorificet, te delectetur, te ſequatur, & te perfruatur. Oramus domine clementiam tuam, vt ſereno vultu familiam tuam ſacri tui nominis officia pręſtolantem aſpicere digneris. Et vt nullius ſit irritum votum, nullius vacua poſtulatio, tu nobis preces ſuggere, quas ipſe audire propitius & exaudire delecteris. Rogamus etiam te ſancte pater pro ſpiritibus fidelium defunctorum, vt ſit illis ſalus æterna, ac perpetua ſanitas, gaudium & refrigeriũ ſempiternum, hoc magnum pietatis ſacramẽtum. Domine deus
C meus ſit illis hodie magnum & plenum gaudium de te pane viuo & vero, qui de cœlo deſcendiſti, & das vitam mundo, de carne ſancta & benedicta, agni videlicet immaculati, qui tollis peccatum mundi. Et potari de fonte pietatis tuæ, qui per lanceam militis de latere emanauit crucifixi domini noſtri, vt conſolati exultent in laude & gloria tua ſancta. Peto domine clementiam tuam, vt deſcendat ſuper hunc panem & calicem iſtum plenitudo diuinitatis tuę. Deſcendat etiam domine illa ſancti ſpiritus tui inuiſibilis forma, & incomprehenſibilis maieſtas, ſicut quondam in patrum hoſtias deſcendebat, qui & oblationes noſtras corpus & ſanguinem tuum efficiat, & me indignum ſacerdotem tuum doceat tantũ tractare myſterium, ita vt placidè ac benignè ſacrificium ſuſcipias de manibus meis ad ſalutem omnium tam viuorum quàm defunctorum. Rogo te domine per ipſum ſacroſanctum myſterium corporis & ſanguinis tui quo quotidie in eccleſia tua paſcimur & potamur, abluimur & ſãctificamur, atque vnius tuę ſummæque diuinitatis participes efficimur, quatenus des mihi virtutes tuas ſanctas, quibus repletus bo-
D na conſcientia ad altare tuum accedam, ita vt hæc cœleſtia ſacramenta efficiãtur mihi ſalus & vita. Tu enim dixiſti ore tuo ſãcto & benedicto: Panis quẽ ego dedero, caro mea eſt Ioan.6.
pro mundi vita. Et qui mãducat me, viuet propter me, ipſe manet in me, & ego in eo. Ego ſum panis viuus qui de cœlo deſcendi. Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum. Panis dulciſſime ſana palatum cordis mei, vt ſentiam ſuauitatem amoris tui. Sana ab omni languore, vt nullam præter te amem pulchritudinem. Panis candidiſſime habens in te omne delectamentum, & omnis ſaporis ſuauitatẽ, qui nos ſemper reficis, comedat te cor meum, & dulcedine ſaporis tui repleãtur viſcera animæ meæ. Manducat te angelus pleno ore, manducet te peregrinus homo pro modulo ſuo, ne deficere poſſit in via, tali recreatus viatico. Panis ſancte, panis viue, panis pulcher, panis munde, qui deſcendiſti de cœlo, & das vitam mundo, veni in cor meum, & munda me ab omni inquinamẽto carnis & ſpiritus. Intra in animam meam,

meam, ſana & ſanctifica me intus & exterius. Eſto tutamen A
& perpetua ſalus corporis & animæ meæ. Repelle à me inſi-
diantes mihi. Hoſtes recedant procul à præſentia tua, vt fo-
ris & intus per te munitus recto tramite perueniam ad tu-
um regnum, vbi non myſteriis ſicut in hoc tempore agitur,
1.Cor.15. ſed facie ad faciem te videbimus, cũ tradideris regnum deo
patri, & erit deus omnia in omnibus. Tunc me de te ſatiabis
ſatietate menſtrua, vt nec eſuriam nec ſitiam in æternum.
Qui cum eodem deo patre & ſpiritu ſancto viuis & regnas
per omnia ſecula ſeculorum. Amen.

DIVI AMBROSII EPISCOPI
Mediolanenſis precatio ſecunda præparans ad miſſam.

SVmma & incomprehẽſibilis natura, vir-
tus vitáque beata, lux inacceſſibilis, vera,
ſingularis, & vna ſapientia, veritas incom B
mutabilis, ſancta, incomparabilis, & æter-
na dilectio, tẽporalium rerum ſine tẽpore
cõditor, viſibiliũ & inuiſibiliũ inuiſibilis
æteroúſq; patrator, pater & fili' & ſpiritus
ſanct', vnus & verus in trinitate deus. Pater nõ habẽs à quo
ſis, habens tamen ſapientiam, id eſt filium, cui maior vel an-
terior non ſis. Filius habens patrẽ à quo ſis, nõ tamen habẽs
cui minor vel poſterior ſis. Spiritus ſanctus habens patrẽ &
filium, à quibus ſis, non tamen habens quibus vel inæqualis
vel impar ſis, quia totum in hac tua diuinitate, cui tempus
nunquam accidit, æternum ac coæternum, æquale ac coæ-
quale eſt, in qua alius pater, alius filius, alius ſpiritus ſanctus,
ſed pater in filio & ſpiritu ſancto, filius in patre & ſpiritu ſan
cto, ſpiritus ſanctus in patre & filio: quia ſicut tua deus no-
ſter naturã perſonas recipit, ſic partes nequaquam admittit,
cui nec ſupra nec ſubtus, ante vel retro conuenit, quia cor-
porum lineamẽta non recipit. Vnde & tota in locis ſine loco C
habetur, nec tamen tota cõprehenditur. Tota nanq; vbique
habetur, quia perfectior pars in ea nulla reperitur. Tota au-
tem non comprehenditur, quia videlicet cum in creaturis
vnicuique præſens efficitur, etiam vltra creaturas totus in-
uenitur. Quamobrem cum cœlum & terrã implet, totus eſt.
cum hominem vnũ implet, totus eſt, nec variatur per ſingu-
la quæ in ſingulis tota eſt: nec de loco ad locum tranſit cum
vnum deſerens, alterum petit, quæ ſemetipſam ſine loco &
tempore mouet. Hinc merito colendus, hinc adorandus es,
hinc incommutabilis, hinc incircũſcriptus agnoſceris, hinc
1.Timo.2. mediator dei & hominum homo Chriſtus Ieſus ſecundũ di-
uinitatis eſſentiam, totus cum hominib' in terris, totus erat
cum patre in cœlis, cum diceret: Nemo aſcendit in cœlum,
Ioan.3. niſi qui de cœlo deſcendit filius hominis, qui in cœlo eſt.
Philipp.2 Qui videlicet cum ſurma dei eſſet, non rapinam arbitratus
eſt eſſe ſe æqualem deo, ſed ſemetipſum exinaniuit, formam
ſerui accipiens in ſimilitudine hominum, factus obediens vſ
que ad mortem, mortem autem crucis. Per hunc te beata tri
nitas humanitatis habitum, per huius ſuſceptionis humilita- D
tem deprecor, per huius ſacratiſſimam obedientiam, per hu
ius beatiſſimam mortem exoro in primis vt te deum meum
diligam, te ſitiam, te toto corde perquiram, deinde vt pro-
ximum iuxta vires atque mẽſuram in hac ipſa tua dilectio-
ne charum ſemper atque dilectum attendam. Sed hanc dile
ctionem nulli domine præſtabis, niſi cui vitia prius odiſſe
donaueris. Obſecro ergo pia & vera miſericordia, ſolida at-
que vnica ſpes mea, vt ſuperbiæ regnum auferas ab anima
mea. Horrendum domine pauẽdúmque tam maximum ma
lum, quod angelos de cœlo proiecit, quod homines de para
diſo minauit quódque initiũ omnis peccati eſt, & ad ipſum
pertinet quicquid vitij & iniquitatis eſt, cuius primæ ſobo-
les, ſeptem nimirum principalia vitia, ex hac virulenta radi
ce proferũtur, ſcilicet inanis gloria, inuidia, ira, triſtitia, aua
ritia, ventris ingluuies, atque luxuria: ſed & numeroſa pro-
paginis turba ex ſingulis generatur. Inanis ergo gloria cum
plene mentem ceperit, mox ſeptiformem in illa nequitiam
gignit, inobedientiam, iactantiam, hypocriſim, contentio-
nem, pertinaciam, diſcordiam, ac nouitatis pręſumptionem. A
Sed ſi huic vera humilitas opponatur, omnis eius nequitia
vacuatur. Te ergo deprecor humilitatis magiſter, vt hanc
cordi meo inſeras, inſertámque cuſtodias, quæ dum cunctis
inferiorem ſe attendit, ſubiectionem protinus gignit, ia-
ctantiam extinguit, hypocriſim excludit, contentionem
refugit, pertinaciam emollit, diſcordiam præcauet, nouita-
tum præſumptionem abhorret. Hoc beatæ humilitatis me-
dicamine morbum elationis ſanandum præuideras, cum per
hominẽ aſſumptum author noſtræ ſalutis, tuis ad te venien
tibus diceres: Diſcite à me quia mitis ſum, & humilis corde, Matth.11.
& inuenietis requiem animabus veſtris. Et rurſum: Niſi con Ibidem.18.
uerſi fueritis, & efficiamini ſicut paruulus iſte, non intrabi-
tis in regnum cœlorum. De inuidia quoque odium, ſuſurra-
tio, detractio, exultatio in aduerſis proximi, afflictio autem
in proſperis eius propagatur. O mala progenies, quæ ſi ani-
mo intromiſſa dominari cœperit, omnem ſanctitatis ſobo-
lem extinguit. Qui itaque inuidet vel odit, non alium prius B
quam ſeipſum occidit. Qui ſuſurrat, & detrahit, prius ſuas
quàm aliorum radices euellit. Qui exultat in aduerſis pro-
ximi, & affligitur in proſperis eius, alieno proximum ſe pe-
tit gladio. Hoc ſecundum ſuperbiæ virgultum tunc primo
fuit exortum, cum ille de quo ſcriptum eſt: Inuidia diaboli
mors introiuit in orbem terrarum. Cain perſuaſit vt liuoris
odio fraternum funderet ſanguinem. Sed nimirũ idem Ca- Sapien.2.
in inuidus prius ſuam animam quàm alterius carnem pere- Gene.4.
mit. Scriptum quippe eſt: Qui odit fratrem ſuum, homicida 1.Ioan.3.
eſt. Et ſcitis quia omnis homicida non habet vitam ęternam
in ſe manentem. Hinc domine apparet cuius primum homi
cida eſt qui alterum odit, in quo vita non eſt. Quod contrà
Moyſes omniũ mitiſſimus admonet, dicens: Ne oderis pro-
ximum tuum in corde tuo. Et quia ille qui inuidet & odit,
conſequẽter ſuſurrat & detrahit, hoc malum ſcriptura ſan-
cta præcauendum denũciat. Non eris, inquit, ſuſurro in po Leuit.19.
pulis, & nolite detrahere alterutrum fratres. Qui enim de- Iacob.4.
hit fratri, detrahit legi. Qui enim ſuſurrat & detrahit, con- C
ſequens eſt vt in aduerſis proximi exultet, in proſperis au-
tem animi triſtitiam contrahat. Sed occurrit beatus Apo-
ſtolus, & dicit: Gaudere cum gaudentibus, flere cum flen- Roma.12.
tibus. Et ecce alius pro terrenis rebus, terrenſ́que honori-
bus, alius pro virtutum ſucceſſibus cuilibet inuidet, quem-
libet odit: contra quemlibet ſuſurrat, de quolibet detrahit,
de cuiuſlibet aduerſis exultat, de proſperis animum mœſti-
ficat. Sed vt in cunctis hoc multiplex malum ſuperetur, oc-
currat domine quæſo illud multiforme bonum quod poten
ti virtute reſiſtens non det inuidiæ locum, charitas ſcilicet;
quæ fundamentum eſt omnium virtutum & bonorum: quæ
non inuidet, ſed congaudet: non odit, ſed diligit: non ſuſur-
rat, ſed obiurgat: non detrahit, ſed arguit: non de aduerſis
proximis gaudet, ſed mœret: nõ de proſperis afflictionem,
ſed conſolationem recipit. Merito autem tale nomen acce-
pit, quod illa carius inueniri non poteſt: quam qui habet, te
vtique habet. Deus, inquit, charitas eſt: & qui manet in cha- 1.Ioan.4.
ritate, in deo manet, & deus in eo. Cui vt præfatum inuidiæ
ſuperet malum, cordis ſimul & oris iungenda cuſtodia eſt: D
cordis ſcilicet, ne inuideat, ne in aduerſis proximi exultet,
ne in proſperis mœſtitiam contrahat. Oris verò, ne ſuſur-
ret, ne detrahat: ſcriptum quippe eſt: Omni cuſtodia ſerua
os tuũ. Cor, quia ex ipſo vita procedit. Et rurſum ſcriptum Prou.18.
eſt: Mors & vita in manibus linguę. Citius malum quod in-
tus latet, extinguitur, ſi à prauo eloquio foris lingua fræne-
tur. Pone domine cuſtodiam ori meo, & oſtium circunſtan Pſalm.140.
tiæ labiis meis, vt non declines cor meum in verba malitiæ.
Libera animam meam à labiis iniquis, & à lingua doloſa. Ira
autem inuidiam ſequitur, qua inter cætera vitia nihil aſpe-
rius, nihil inuenitur amarius: quæ dum vltra modum effer-
buerit, atrociter mẽtem exulcerat, ſenſum hębetat, linguam
immutat, oculos obumbrat, totúmque corpus perturbat.
Hinc protinus rixæ, contumeliæ, clamor, indignatio, tumor
mentis, & blaſphemię ſuſcitantur. De qua nimirum ſcriptu-
ra ſancta teſtatur dicens: Ira in ſinu ſtulti requieſcit. &, Ira Eccleſ.7.
viri iuſtitiã dei nõ operatur. Sed obiice domine contra tam Iacob.1.
amariſſimum iracundiæ malum ſuauiſſimum patientiæ bo-
num,

num, in quo ſpecialiter animarum noſtrarũ ſalus collocatur,
Lucæ.21. cum nobis per euangelium dicitur: In patientia veſtra poſ-
ſidebitis animas veſtras. Quæ nimirum dum arcem & prin-
cipatũ in mente ſuſceperit, omnes mox perturbationes com
peſcit. Rixas & contumelias in exhortationẽ conuertit, con
fuſum clamorem ſub ordinato ſilentio premit, indignatio-
nem tumorémque mentis mãſuetudine vincit, blaſphemias
gratiarum actione repellit. Quod ſi forte in immeoſum ira
ſuccenſa ad horam patiẽtia ſuccubuerit, nullum ne domine
remedium erit? Erit certe. Nam cum huius mali dãnationẽ
Matth.5. denunciat dicens: Qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit iudicio:
qui autẽ dixerit fratri ſuo, Racha, reus erit concilio: qui au-
tem dixerit, fatue, reus erit gehennæ ignis: protinus recupe-
rationem ſubiungit, cum dicit: Si offers munus tuum ad al-
tare, & ibi recordatus fueris quia frater tuus habet aliquid
aduerſum te, relinque ibi munus tuum ante altare, & vade
prius recõciliari fratri tuo, & tunc veniens offer munus tuũ.
Et illud: Cum ſtatis ad orandum, remittite ſi quid habetis
Marc.11. aduerſus alterum in cordibus veſtris. Hanc mihi domine
deus ſecundam tribue victoriam, ſi furore cæcatus amiſero
primã, cũ nõ tuo zelo, ſed meo vitio cuiuſlibet animũ offen
do. Triſtitia quoque iram perſequitur: quæ dum cordis ar-
cana penetrat, protinus in eius cubiculo malitiã, rancorem,
puſillanimitatem, deſperationem, torporem circa pręcepta,
vagationem mentis erga illicita generat. Quæ inter cætera
vitia quàm ſit deteſtanda, beatus Paulus indicat, Seculi, in-
2.Cor.7. quiens, triſtitia mortẽ operatur. Sed domine deus meus op-
pone contra ſeculi triſtitiam futuræ beatitudinis lætitiam,
quæ ex mœrore contractam malitiam vincat beneuolentia,
tædio procuratum rancorem pellat ſynceritate, puſillani-
mitatem fortitudine roboret, deſperationem ſpei fiducia e-
rigat, torporem circa præcepta exercitio ſpiritali repellat,
vagationem mentis erga illicita, inconcuſſa ſtabilitate re-
frænet. Quod ſi ad momentum ſubtracta lętitia, ſpiritali ma
lum triſtitiæ præualuerit, agam quæſo quod monet beatus
Iacob.5. Iacobus: Triſtatur quis in vobis? oret æquo animo, & pſal-
lat. Auaritia ſequitur triſtitiam, quæ in vtroque teſtamento
pari notatur execratione. In veteri nanque dicitur: Auaro
Eccli.10. nihil eſt ſceleſtius. In nouo autem: Et auaritia quæ eſt ido-
Ephe.5. lorum ſeruitus. Ex qua profecto ſeptem nequitiæ procrean
tur, ſcilicet proditio, fraus, fallacia, periurium, inquietudo,
violentia, & contra miſericordiam obduratio. Et ecce do-
mine deus quilibet amator mundi, & non tui, propter me-
talla precioſa, ardentes fulgentéſq; lapides, ſeruos & ſeruas,
prædia & fundos ad mortem proximum tradit, fraudem in-
currit, fallaciam obducit, periurium cõmittit: & alius inquie
tus & violentus eſt propter villam, alius propter gallinam,
alius obduratur contra miſericordiam, ne tribuat aurum, a-
lius ne porrigat potum. Sed peto mihi deus amator caſtus &
verus, vt cui præter te nulla poſſeſſio debetur in terra, ni-
hil quod tu non es, concupiſcam in terra, ſemper illius ſen-
Iob.1. tentiæ meminerim, qua dicitur: Nudus egreſſus ſum de vte-
1.Timo.6. ro matris meæ, nudus reuertar illuc. Atque illius: Nihil intu
limus in hunc mundum, ſed nec auferre quid poſſumus.
Quæ nimirum dum pie conſideratur, mundi contemptum
afferre videtur, qui auaritiæ contrarius eſt. Poſt hæc reſtat
ventris ingluuies, quæ à neceſſitate quidem incipit, ſed mo-
dum neceſſitatis excedens, ad voluptatem pertranſit: dũm-
que à licitis ad illicita peruenerit, mox ineptam lætitiam,
ſcurrilitatem, immunditiam, multiloquium, ſenſúſque hebe
tudinem circa intelligentiam parturit, cuius mortiferum vi
rus tunc vtcunque vacuatur, cum non qualitas, ſed libido in
Gene.3. eſcis præcauetur. Prima enim mulier non exquiſitarum da-
pum, ſed ſola pomi delectatione mortem mundo induxit; &
Matth.4. antiquus hoſtis regem noſtrũ non de carne, ſed de pane ten
Genel.19. tauit: & Sodoma idcirco igne & ſulphure periit, quia inter
cætera mala panem in ſaturitate comedit. Quapropter cle-
mentiam tuam deus imploro, vt ſicut æger ad medicinam,
ſic ad ſumendas dapes accedam, nequaquam in eis volupta-
tem appetẽs, ſed neceſſitati ſubueniens. Auſer à me propter
magnam miſericordiam tuam omne ciborum noxium deſi-
derium, congruámque ſeruo tuo eſcarum propitius tribue
abſtinẽtiam, vt intra neceſſarium modum proprium tempe-

A rem appetitum, remotáque à me omni prorſus crapula & e-
brietate, ſciam in virtute tua abundare, ſciam & penuriam
pati, nouerim quoque in quibus mihi ſufficiens eſſe poſſim.
Ita domine, ita pater bone noxiis gaſtrimargiæ ſuccis areſa
ctis inepta lætitia vel ſcurrilitas nõ pullulabit, quæ illos ma
xime ad inſaniã perducit, in quibus crapula & ebrietate do-
minium ſumit. Sedit enim populus manducare & bibere, & Exod.32.
ſurrexit ludere. Contra quos illa ſententia venit qua dici-
tur: Væ vobis diuitibus qui habetis cõſolationem veſtram. Lucæ.6.
Et væ vobis qui ridetis nunc, quia plorabitis & flebitis.
Quod contra ij qui carnem ſuam crucifixerunt cum vitiis
& concupiſcentiis eius, audiunt, Mundus gaudebit, vos ve- Ioan.16.
rò contriſtabimini, ſed triſtitia veſtra vertetur in gaudium,
& gaudium veſtrum nemo tollet à vobis. Et rurſum: Beati Matth.5.
qui lugent, quoniam ipſi conſolabuntur. Immunditia quo-
que, quæ iuxta Apoſtolum quibuſdam regni cœleſtis adi-
tum claudit, vigilãtem nunquam, dormientem vero tardius
ſua colluuione fœdabit. Multiloquium inedia preſſum ſile-
bit. Hebetudo ſenſus circa intelligentiam ſpiritalis acumi-
B nis ingenii cedet, quod ſancta parſimonia in mente propa-
gabit. Venter enim contractus humanos in altum eleuat ſen
ſus. Luxuria gaſtrimargiam ſequitur, quæ dum licẽtiæ me-
tas excedit, mox de ſe cæcitatem mentis, incõſiderationem,
inconſtantiam, præcipitationem, amorem ſui, odium dei, af-
fectum præſentis ſeculi, horrorẽ autem vel deſperationem
gignit futuri. Sed peto domine vt qui ab ipſo pubertatis tẽ-
pore à complexu carnalis copulæ alienum me eſſe voluiſti,
delectationis eius ſenſu non tangar. Quid enim prodeſt do-
mine deus virginem eſſe corpore, ſi contingat mente eſſe
corruptum? Qui enim viderit mulierẽ ad concupiſcendum Ibidem.
eam, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo. Huic profecto
necdum caſtitatẽ profeſſo iuxta Apoſtolum: Melius eſt nu 1.Cor.7.
bere quàm vri. Sed obſecro domine vt cui non licet nube-
re, ne contingat aduri. Ecce dum pro me ſolicitus talia po-
ſtulo, meminiſſe charitatis debeo, vt & pro aliis exorem. Te
igitur amatorem eccleſię tuæ deprecor deus pro ſacerdoti-
bus eius, vt verbis ſimul & meritis vitę populum ſibi credi-
C tum ad cœleſtem patriam inuiteot. Pro regibus, ducibus, &
iis qui in ſublimitate poſiti ſunt, vt patres orphanorum &
iudices viduarum ſemetipſos exhibeant, miſeriis inopum,
& gemitibus pauperum doleant, nil niſi quod iuſtum eſt, in
iudicio quærant, ſicq; adminiſtrent præſentia, ne amittãt bo
na futura. Pro virginibus, continentibus, ac mundo renun-
ciantibus, vt pręſentia deſpiciant, futura requirant, ne ſe ne-
gociis ſecularibus implicent, vt tibi militantes placeant, cui
ſe probauerunt. Pro coniugatis, vt ſic ſibi inuicem carnis
debitum ſoluant, ne à deſiderio patriæ cœleſtis exorbitent.
Sed quid ago domine? quaſi oblitus peccatorum meorũ pro
aliis orare præſumo? O quàm in multis offendi atque offen-
do, ſed non ſubrepit deſperatio, cum publicanum in templo Lucę.18.
iuſtificatum attendo, cum latronem in cruce confitentem, & Ibidem.23.
de cruce ad paradiſum tranſeuntẽ aſpicio, cum Mariam poſt Ibidem.7.
multas criminum culpas fonte pietatis ablutã, cum Petrum Ibidem.22.
poſt negationem apoſtolatus gratiam recuperaſſe intueor.
Sed rogo ineffabilis pietas, vt cui de tantis exemplis præſu-
D mere donaſti: gemitus publicani, confeſſionem lãtronis, la
chrymas meretricis, fletúſque negantis Apoſtoli concedas.
O domine ſi flagello temporali ſcelera mea vindicãda pro-
uideris, lachrymoſus imploro vt dum cõtra hæc iratus de-
ſæuis, ſemper in ira miſericordiæ recorderis. Quem enim di Heb.12.
ligis, corripis. flagellas autem omnem filium quem recipis.
quibus nimirum verbis etſi virga percuſſionis minatur, pa-
ternus tamen pietatis affectus monſtratur. Da ergo inter fla
gella tolerantiam, ne murmurationis notas vt malus ſeruus
incurram, ſed magis quaſi bonus filius gratiarũ actiones re-
pendam. Illud etiam magnopere peto, vt diem obitus, diem
extremi iudicij, damnationem æterni ſupplicij, beatitudi-
némque regni futuri ſemper meminerim: quod nemo inde-
finenter poteſt, niſi qui ad vitam præordinatus eſt æternã.
Indeſinenter domine recolenda eſt dies illa in qua lux cum
tenebris pugnat, miſericordia cum crudelitate deſudat, in
qua aduerſarius noſter mala quæ fecimus, locuti ſumus vel
cogitauimus, violentiſſimus accuſator retexet, iuſtitiã tuam
ad

ad hæc punienda depoſcet. Vbi quid ſum domine, niſi tu A
qui iuſte iudicas, etiam miſericorditer defendas? Recorda-
re quia adoocatus meus es ipſe qui iudicas. Quod ſi etiam in
illo adhuc ſeculo aliqnid in me vindicandum reſeruas, pe-
to ne me poteſtati dæmonum tradas, dum ſcelus meum pur-
gatoria pœna detergis. Nunquid domioe oblinioni traden-
da eſt dies illa, de qua dixit Propheta: Dies, inquit, iræ, dies
illa, dies tribulatioois & anguſtiæ, dies calamitatis & miſe-
Math.25. riæ, dies tenebrarum & caliginis, dies tubarum & clangoris,
in qua cœlis & terris ardentibus exibunt angeli & ſepara-
buot malos de medio iuſtorum, & mittent eos in caminum
ignis, in quem meſſores collecta zizania alligabunt in faſci-
culos ad comburendum. In quo à ſioiſtris poſiti audient im
Ibidem. 25. pij: Diſcedite à me maledicti in ignem ęternum, qui paratus
eſt diabolo, & angelis eius. In quo iam obſeratis vitæ ianuis,
extinctis lāpadibus, ſtultæ virgines à thalamo excluſæ plo-
rabnot, damnationémque ingementes clamabunt, Domine
domine aperi nobis, & tunc dices illis, Neſcio vos. In quo
etiam qui miraculis coruſcauerunt, ſimiliter lamentabuntur
Ibidem.7. repulſi, & dicent: Domioe domine, oónoe in nomine tuo
pruphetauimus? & io nomine tuo dæmonia eiecimus? & in B
tuo onmine virtutes multas fecimus? Et tunc cōfiteberis e-
tiam iſtis quia nunquā nouiſti eos, ſubiiciēs: Diſcedite à me
omoes qui operamini ioiquitatē. Quis hic domine deus ter-
ribilis in conſiliis, mirabilis in maieſtatibus, faciénſque pro-
digia: quis inquam hic oon paueat, & à fundo cordis noo tre
miſcat, cum etiam illos damnari audiat quos in hac vita con
tigit miraculis coruſcare? Ad quæ nimirum valet illa ſeo-
Eccleſ.9. rentia qua dicitur: Neſcit homo vtrum amore an odio di-
gous ſit, ſed omnia reſeruantur in futurum incerta: io quo &
ſi iuſtus vix ſaluabitur, peccator & impius vbi parebunt?
Etiam domine deus iodefineoter mediaodum æternæ dam
nationis ſupplicium, in quo quicquid pœnarum excogi-
tari poteſt, quicquid etiam non poteſt, ſemper adeſt: cuius
vermis immortalis, ignis inextinguibilis, fœtor iotolerabi-
lis eſt, cuius terra tenebroſa, & mortis caligine cooperta, ter
ra miſeriæ & tenebrarum eſt, cuius torrentes in picem con-
uertūtur, & humus in ſulphur, ardebítque in ſempiternum,
cuius lacus ſanguine ignéque permixtus eſt: & quoſcuoque
ſuſcipit, demergit ſimul & exurit. O quàm horrenda, ò C
quàm ſtupenda ſunt iſta, ſed maior eſt domine cruciatus, a-
miſſio tuæ claritatis. Sufficit enim ad plenam miſeriam, tua
non perfrui beatitudine, in qua iuſti receptis corporib', ſan
ctorúmque aogelorum celſitudini coęquati, in æternam lu-
cem aſpicientes ſicut ſol refulgebuot. Nec immerito ſole &
luna non indigebunt, quia te perenne lumen habebūt. Noo
eſurient, neque ſitient, oon laborabūt neque deficieot, non
mœrebunt neque lugebont, quia quicquid ſatietatis, quic-
quid quietis, quicquid gaudij eſt, tua viſitatio pręſtabit, quę
in omnibus omnia erit. Nec tempus iam illis accedet, quia
totos æternitas poſſidebit, nec timebunt vltra iam mori, qui
meruerunt beata immortalitate veſtiri. Quid autem de hac
beatitudine miſer ego amplius dicere valeo? quia de illa
quicquid dixero, illa ſententia reprimor, quam per prophe
Eſaię.64. tam & Apoſtolum dictam intelligo: Quod oculus noo vi-
1.Cor 2. dit, nec auris audiuit, nec in cor homiois aſceodit, quæ præ-
parauit deus diligentibus ſe. Erunt certe in illa beata vita
hæc bona quæ præmiſi, ineffabili, & nobis adhuc incompre D
henſibili modo. Huius deſiderio domine deus formator &
reformator meus, huius amore peragam quicquid io hac vi-
ta præcipis vt agam: nec ſit vltra timor in charitate, ſed per-
fecta charitas foras mittit timorem. Et vt efficax hęc mea ſit
deprecatio, beatæ Mariæ virginis ſuffragia peto, quam tan-
ti meriti eſſe feciſti, vt prima ioter mulieres nouum munus
offerret, & nulla pręter ipſam tam nouum acciperet, nouum
ſcilicet munus prima offerret, vt puerpera virgo perſeuera-
ret. Nulla præter ipſam tam nouum acciperet, vt deum vir-
go pareret, & poſt partum virgo maneret. Apoſtolorum in-
terceſſionem imploro, qui beatiſſimam mediatoris pauper-
tatem eiúſque paſſiooes veſtigio inſequantes, ad tantum cel
Math.16. ſitudinis culmen peruenerunt, vt quæcunque ligarent ſuper
&.18. terram, eſſent ligata & io cœlis: & quæ ſoluerent ſuper ter-
Ibidem.19. ram, eſſeot ſoluta & in cœlis: atque in extremis ſederent ſu-
A per duodecim thronos, iudicantes duodecim tribus Iſrael.
Martyrum preces depoſco, qui pro veritate non dubita-
runt ſanguinem fuodere, oec dilexerunt animas ſuas, vſque
ad mortem, vt mortis ſuperarēt authorem. Confeſſorum o-
rationes expoſtulo, qui bella tentantis inimici dum pie viue
rent in catholica pace, vel etiam hæreticorum conflictatio-
nem diuturoo certamine pertulerunt, atque (vt verum di-
cam) longioris occultíque martyrij palmas acceperunt. Ta
lium domine deus preces, ounquam ſpernis, ſi vt pro me
exorent, ipſe ioſpiraueris, qui æternitate perenni viuis & re
gnas cuncta per ſecula, & in omoibus ſeculis. Ameo.

F I N I S.

Diui Ambroſij

MEDIOLANEN. EPISCOPI, *in pſalmos aliquot Dauidicos commentarij.*

In pſalmos Dauidicos præfatio.

SVmmum incentiuum virtutis pro-
poſuit deus futurę beatitudinis de-
lectationem: vehemēs quoqne cal-
car erroris, delectationem eſſe dia-
bolus excogitauit. Vtriuſque ſen-
tentiæ præſtat iodicium primus hu
mani generis Adā à domino deo in
paradiſo voluptatis poſitus, vt ęter
na delectatione frueretur, ad virtu
tem futurę ſobolis prouocādam. Neque enim erat incogni-
tum deo, locum eum errori daturum, & cæteris propoſi-
tam ſpem ſalutis eſſe debere, qua in prӕreptam humano ſe-
dem generi conteoderent reformari. Et idem per ſpeciem
C ſerpētis præfigurauit delectationis illecebram, vxoria per-
ſuaſione deceptus. Occaſiōe igitur accepta aduerſatius per
delectationem mihi operatus eſt mortem. Itaque quod di-
uioa gratia tributum erat ad vitam, factum eſt mihi in mor- Roma.7.
tem: eóque faciliorem inimicus aſſenſum hominis habuit ad
lapſum, quo ſpeciem prætendit naturæ. Delectarunt enim
opera ſua dominum: delectarūt prima naturæ exordia. Quæ
videns dominus ait, Bona valde. Laudant angeli dominum,
pſallunt ei poteſtates cœlorum, & ante ipſum initium mūdi Gene.1.
Cherubin & Seraphin cum ſuauitate canoræ vocis ſuæ di-
cunt: Sanctus, ſanctus, ſanctus. Innumera angelorum milia Apo.4.&19
aſſiſtunt, ſeniores & turba magna ſicut voces aquarum mul
tarum cōcinunt, Alleluia. Ipſum axem cœli fert expreſſior
ſermo cum quadam perpetui cōcentus ſuauitare verſari: vt
ſonus eius extremis terrarum partibus audiretur, vbi ſunt
quædam ſecreta naturæ. Nec id ab vſu naturæ alienum vi-
detur: quandoqoidem vox miſſa graſſiore plauſo in mooti-
bus reſultet, & ſuauiore ſono reddant quod acceperint. In
D ſcopulis quoque ipſis & lapidibus reperit natura quod dele
ctaret. Aliorum ſpecula, aliorum viſus delectat aut gratia.
Feræ ipſæ atque aues loci amœoioris aut modulatioris vo-
cis delectatione mulcentur. Lactentibus quoque paruulis
aot ſeueritas terrori eſt, aut blaoditiæ voluptati. Naturalis
igitur delectatio eſt. Vnde & Dauid ſanctus, qui aduerterat
vnde homo & qua eſſet fraude deiectus, (nam ſi tenuiſſet
infuſam ſibi à domino æternę illius cœleſtíſque delectatio-
nis gratiam, nec ſecularib' captus amiſiſſet illecebris, oun-
quā tam miſerabilis ærūnæ ſubiiſſet iniurias) reparare eam
ſtudens ac reformare, pſallendi munere cœleſtis nobis in-
ſtar cōuerſationis inſtituit. Etenim licet omnis ſcriptura di-
uina dei gratiam ſpiret, præcipue tamen dulcis Pſalmorum
liber: quādoquidem ipſe Moyſes qui plano geſta maiorum
ſermone deſcripſit, vbi tamen per mare Rubrum populum
patrū memorabili admiratione tranſduxit, demerſum aſpi-
ciens

ciẽs regem Pharaonem cum ſuis copiis, in maiora ingenium
attollẽs ſuum, quia maiora viribus ſuis fuerat aſſecutus, can
ticum domino cecinit triumphale. Maria quoq; tympanum
ſonens, cæteras hortabatur dicens: Cantemus domino: glo-
Exod.15. rioſe enim honorificatus eſt: equum & aſcenſorem proiecit
in mare. Ipſe etiam Moyſes cùm legem domini legiſſet: quo
eius memoriam pectoribus affigeret audientium, per canti-
Deute.32. cum locutus eſt dicens: Audi cœlum, & loquar: Expectetur
ſicut pluuia eloquium meum, & deſcendant ſicut ros verba
mea, ſicut imber ſuper gramen, ſicut nix ſuper fœnum. De-
lectatur igitur cantico deus nõ ſolum laudari, ſed etiam re-
conciliari. Inde & Moyſes tunc maxime cantico vſus eſt,
quando cœlum teſtificabatur & terrã, vt ſalutem ſuam cœ-
leſtis ſono gratiæ concinentem auidius mundus audiret, &
ſacræ ſuauitate dulcedinis in æternum legis obſeruantiam
mẽtibus incoleret humanis. Denique legis tabulæ priuſquam
Exod.32. cantico firmarentur, per indignationẽ Moyſi fractæ & com
Deut.32. minutæ ſunt. Vbi verò tali ſignaculo conſecratæ ſunt, hu-
mana locum ira nõ habuit, quia ſanctificatio eam ſacræ ſua- B
uitatis excluſit. Canticum itaque domini ſicut ros mollior
deſcendit è cœlo, & fidem hominum ſicut gramen imbre
quodam gratię ſpiritalis infudit. Duo igitur cantica in libris
Moyſi, tanquã duo mundi oculi, cœliq; lumina, totum cor-
pus operis eius illuſtrant. At verò Dauid principaliter à do-
mino ad hoc munus electus eſt: vt quod in aliis rarum præ-
minere reliquo in opere videtur, in hoc iuge & continuum
Iudic.5. refulgeret. Vnum canticum legimus in libro Iudicum, reli-
qua hiſtoriæ more decurſa, quibus expreſſa ſunt geſta maio
Eſaię.38. rum. Vnum Eſaias canticum ſcripſit, quo legentium corda
mulceret: in reliquis terribili tuba correptionis infremuit.
Canticum ei ne ipſi quidem inimici obiicere potuerunt, qui
Daniel.3. eum propter alia dicta vſq; ad necem ſunt perſecuti. Vnum
Abac.3. Daniel, Vnum Abacuch. Salomon ipſe Dauid filius licet in-
numera cantica cecinisse dicatur, vnum tamẽ quod eccleſia
receperit, Canticorum canticum dereliquit. Scripſit idem
Prouerbia. In aliis igitur ſingula aduertere licet. Hiſtoria
inſtruit: lex docet, prophetia annunciat, correptio caſtigat, C
moralitas ſuadet. In libro Pſalmorũ profectus eſt omnium,
& medicina quędam ſalutis humanæ. Quicunque legerit, ha
bet quo propriæ vulnera paſſionis ſpeciali poſſit curare re-
medio. Quicunque certare voluerit, tãquam in communi a-
nimarum gymnaſio, & quodam ſtadio virtutum diuerſa ge-
nera certaminũ reperiens præparata, id ſibi eligat, cui ſe in-
telligit aptiorem, quo facilius perueniat ad coronam. Si quis
geſta recẽſere maiorum ſtudeat, atque imitari velit: intra v-
num pſalmum totam paternæ hiſtoriæ ſeriem accipit com-
prehenſam, vt theſaurum memoriæ compẽdio lectionis ac-
quirat. Faciliora quoque videntur quæ breuius explicãtur.
Illud etiam quantę altitudinis, quòd breui interuallo offen-
ſionum aduerſa diſtinxit, & reconciliationis ſecunda ſubte
xuit? vt ſimul cognoſceres quid incredulitatis obeſſet of-
fenſa, quid fides prompta conferret. Si quis vim legis explo
Roma.13. rat, quæ tota in vinculo charitatis eſt (qui enim diligit pro-
ximum, legem impleuit) in pſalmis legat quanto dilectionis
affectu pro totius plebis opprobrio repellendo periculis ſe D
grauibus ſolus obiecerit: in quo nõ imparem charitatis glo-
riam triumpho virtutis agnoſcet. Si quis correptionem ſæ-
Pſal.6. ua formidat, audiat dicentem: Domine ne in ira tua arguas
me, neque in furore tuo corripias me. & diſcat quemadmo-
dum debeat irati iudicis temperare cenſuram. Si quis patien
Pſal.7. tiæ cognoſcere geſtit exemplum, legat in pſalmis: Si reddi-
di retribuentibus mihi mala. & aduertat quia præceptum eu-
angelicum ſpiritu præuidit, virtute præuenit. Habes itaque
illud prouerbiale, quia mãſuetus homo cordis eſt medicus.
Si quis præterea aduerſus nequitię ſpiritalis incurſus vult eſ
ſe munitus: quid magis quàm pſallendum ſibi eſſe nouerit?
1.Reg.16. Pſallebat Dauid adoleſcentior, & Saulis nequam ſpiritus fu
gabatur, qui eum antea ſtringebat. De virtute autẽ prophe-
tiæ quid loquar? Quod alij annunciauerunt per ænigmata,
huic ſoli palam atque aperte videtur eſſe promiſſum, vt do-
minus Ieſus ex eius ſemine naſceretur, ſicut dixit ad eũ do-
Pſalm.131. minus: De fructu ventris tui ponam ſuper ſedem tuam. In
pſalmis itaque nobis non ſolum naſcitur Ieſus, ſed etiam ſa-

A lutarem illam ſuſcipit paſſionem, quieſcit, reſurgit, aſcendit
ad cœlum, ſedet ad dexterã patris. Id quod nemo præſum-
pſerat hominum dicere, hoc ſolus hic propheta annũciauit:
poſtea ipſe dominus in euangelio prædicauit. Omnes præ-
terea ſcriptores pſalmorum in ſuis ſcriptis exempla poſue-
runt aut aliqua dicta ſuperiorum. Pſalmi nihil præter quod
ſuum eſt habent. Quid igitur pſalmo gratius? Vnde pulchre
ipſe Dauid, Laudate, inquit, quoniã bonus eſt pſalmus: deo Pſalm.146.
noſtro ſit iucunda decoráque laudatio. Et vere. Pſalmus e-
nim benedictio populi eſt, dei laus, plebis laudatio, plauſus
omnium, ſermo vniuerſorũ, vox eccleſię, fidei canora con-
feſſio, authoritatis plena deuotio, libertatis lętitia, clamor iu
cunditatis, lætitiæ reſultatio. Iracundiam mitigat, ſolicitudi
nem abdit, mœrorem alleuat. Nocturna arma, diurna magi-
ſteria. Scutum in timore, feſtum in ſanctitate. Imago trãquil
litatis, pignus pacis atq; concordiæ, citharæ modo ex diuer
ſis & diſparibus vocibus vnam exprimẽs cantilenã. Diei or
tus pſalmũ reſultat, pſalmũ reſonat occaſus. Mulieres Apo-
B ſtolus in eccleſia tacere iubet: pſalmum etiam bene clamãt. 1.Corin.14.
Hic omni dulcis ætati: hic vtrique aptus eſt ſexui. Hunc ſe-
nes rigore ſenectutis depoſito canunt: hunc veterani triſtes
in cordis ſui iucunditate reſpondent. Hunc iuuenes ſine in-
uidia cantant laſciuię: hunc adoleſcentes ſine lubricæ ætatis
periculo & tentamento concinunt voluptatis: iuuenculę ip-
ſæ ſine diſpendio matronalis pſallunt pudoris: puellulæ ſine
prolapſione verecũdiæ, cum ſobrietate grauitatis hymnum
deo inflexæ vocis ſuauitate modulantur. Hunc tenera ge-
ſtit pueritia, hunc meditari gaudet infantia, quæ alia decli-
nat ediſcere. Ludus quidam eſt iſte doctrinæ, maioris profe
ctus, quàm cum ſeria traditur diſciplina. Quantum labora-
tur in eccleſia vt fiat ſilentium cum lectiones leguntur? Si
vnus loquatur, obſtrepit vniuerſis. Cum pſalm' legitur, ipſe
ſibi eſt effector ſilentij. Omnes loquuntur, & nullus ob-
ſtrepit. Pſalmum reges ſine poteſtatis ſupercilio reſultant. 1.Reg 6.
In hoc ſe miniſterio Dauid gaudebat videri. Pſalmus canta-
tur ab imperatoribus, iubilatur à populis. Certant clamare
C ſinguli, quòd omnibus proficit. Domi pſalmus canitur, fo-
ris recenſetur. Sine labore percipitur, cum voluptate ſerua-
tur. Pſalmus diſſidentes copulat, diſcordes ſociat, offenſos
reconciliat. Quis enim non remittat ei cum quo vnam ad
deum vocem emiſerit? Magnum plane vnitatis vinculum,
in vnum chorum totius numerum plebis coire. Diſpares ci-
tharæ nerui ſunt, ſed vna ſymphonia. In pauciſſimis chordis
ſæpe errant digiti artificis: ſed in populo ſpiritus artifex ne-
ſcit errare. Pſalmos nocturni operis commercium, diuturnę
requiei ſtipendium. Inſtitutio incipientium, perfectorũ con
firmatio. Angelorum miniſterium, militiæ cœleſtis hoſtia
ſpiritalis. Pſalmum & ſaxa reſpondent. Pſalmus canitur, &
ipſa etiam ſaxoſa pectora molliuntur. Videmus flere prædu
ros, flecti immiſericordes. Certat in pſalmo doctrina cũ gra
tia ſimul. Cantatur ad delectationem: diſcitur ad eruditio-
nem. Nam violentiora præcepta non permanent: quod au-
tem cum ſuauitate perceperis; id infuſum ſemel præcordiis
non conſueuit elabi. Quid eſt quod non tibi occurrat pſal-
D mos legenti? In his lego canticum pro dilecto, & ſacræ deſi
derio charitatis inflammor. In his torcularia diuini myſterij
recognoſco. In his reuelationum gratiam, reſurrectionis re-
cẽſeo teſtimonia, repromiſſionis munera. In his diſco vi-
tare peccatum, dediſco erubeſcere pœnitentiam delicto-
rum. Tantus rex, tantus propheta ſuo me prouocauit exem
plo, vt aut commiſſum ſtudeam extenuare peccatũ, aut non
commiſſum cauere. Quid igitur pſalmus niſi virtutum eſt
organum? Quod ſancti ſpiritus plectro pangens propheta
venerabilis, cœleſtis ſonitus fecit in terris dulcedinem re-
ſultare. Simul cum ille in fidibus & chordis, hoc eſt in reli-
quiis mortuis diuerſarum vocum modulatus diſcrimina, di
uinæ laudationis ad cœleſtia dirigeret cãtilenam: docuit v-
tique, prius nobis peccato eſſe moriendum, & tunc demum
in hoc corpore diuerſa opera diſcriminanda virtutum, qui-
bus ad dominum deuotionis noſtræ gratia perueniret, vt oc
cupatis intentione cœleſtium nulla irreperet terrenorum li
bido vitiorum, ſimul animus cœleſtis gratiæ ſuauitate nite-
ſceret. Merito igitur tanti miniſtrum muneris dominus lau
dans

dans ait:Inueni Dauid ſecundnm cor meum. Aiunt etiam, A
eorum qui cithara canunt,peritiores intus canere: vt ferunt
fabulæ de Aſpendio citharista: Cauſas quoqne modulami-
num,& quędam clauſtra rbythmorum in ſnperiore parte eſ
ſe pſalterij. Docuit ergo Dauid intus nos canere oportere,
1.Cor.14. intus pſallere:quemadmodum canebat & Paulus dicens:O-
rabo ſpiritu,orabo & mente:pſallam ſpiritu,pſallam & men
te.Et ad ſuperiorum intuitum vitam noſtram actúſque for-
mare, ne delectatio dulcedinis excitet corporis paſſiones,
quibus nō redimitur noſtra anima,ſed grauatur:cum ad re-
demptionem animæ ſuæ pſallere ſe ſanctus propheta memo
Pſalm.70. rauerit dicēs: Pſallam tibi in cithara ſanctus Iſrael. Gaude-
bunt labia mea cum cantauero tibi: & anima mea, quam re-
demiſti.Sed iam pſalmi iſtius qni propoſitus eſt nobis,ingre
diamur exordia.

Primi pſalmi Dauidici enarratio.

BEatus,inquit, vir qui non abüt in conſilio impio-
rum. Quàm aptum, quàm opportunū principium.
Nanque vt ij qui agonis aliquam ſolēnitatem rece
perint exhibendam,proponere præmium ſolent,
iactare coronæ nobilitatē,quo certaturi ſtudio maiore con-
ueniant,niſúque propenſiore decertent:ita dominus noſter
Ieſus regni cœleſtis gloriam, perpetuæ quietis gratiam, vi-
tæ æternæ beatirudinem,ad virtutis humanę incentiua pro-
poſuit.Imperator quoque cnm progreditur ad bellum,do-
natiuum militi,& promotiones dignitatum numeris milita-
ribus pollicetur, vt ſpes commodi furetur laborem, & me-
tum abſcondat periculi. Velut præco igitur magni impera-
toris ſanctus Dauid hortatur milites, athletas vocat, præ-
mium exprimit dicens: Beatus vir qui non abiit in conſilio
impiorum. A præmio cœpit, vt pondus futuri certaminis e-
leuaret. Mercedem præmiſit, vt vnuſquiſque præſentium
rerum ſolicitudines ac labores corde tranſiliens, ad emeren
dam beatitudinem futurorum auida feſtinatione contende-
ret. Beat⁹,inquit,vir. Quid pl⁹ potuit homini donari,quàm
quo nihil amplius potuit deo apoſtolica authoritate defer-
1.Timo.6. ri?Beatus enim,& ſolus potens,& rex regū,& dominus do- C
minantium deus dictus eſt. Ille ſolus potens,ille rex regum,
ille dominus dominantium: beatitudinis tamē non ſupergre
ditur poteſtatem. Donauit nobis appellationis eius commu
ne conſortium:quæ digna æſtimata eſt honore diuino. Con
ſideremus nunc qua ratione,beatus vir, dixerit: & non ma-
gis,beati bomines: cum vterque ſexus vocetur ad gratiam.
Nunquid à conſortio beatitudinis excluſit mulieres, quia
virum ſolum beatum nuncupauit? Abſit. Quia nec à conſor
tio creaturæ excluſit deus fœminas quia prius virum con-
Gene.1. didit. Dixit enim deus:Faciamus hominem ſecundum ima-
ginem noſtram,& ſecundum ſimilitudinem noſtram. Et fe-
cit,inquit,deus hominem: ad imaginem dei fecit illum: ma-
ſculum & fœminam fecit eos. In homine vterque ſignatur,
in viro ſexus exprimitur. Sed quēadmodum cum homo di-
citur, vterque comprehenditur: ita cum vir nominatur, &
Geneſ.2. mulier cuius vir ille ſit intelligitur. Denique hæc vocabi-
tur,inquit,mulier,quoniam de viro ſuo ſumpta eſt. Accedit
illud, quoniam quorum natura eadē,eorum operationes v-
tique nō poſſunt eſſe diſcretæ: & quorum opus æquale,eo- D
rum vtique ęqualis & merces. Virum igitur ſcriptura dicen
do,conſortem copulæ non prętermiſit:quia & hominem di
creaturæ. cendo, conſortem noo tacuit naturæ. Itaque quemadmo-
dum illic hominem factum legimus, & cum ſit vna natura,
tamen principalem ſexum prius creatum negare non poſſu-
mus: ita & hic cum legimus virum,de principali portiōe ſe-
xnm quoque ſupparem recognoſcimns. Paria igitur ſtudia
virtutis,quia par prærogatiua eſt creaturæ. Quid autem ſe-
xum diſcutias, vbi oon corporis à te, ſed animæ certamina
poſtulantur,quæ ſexùm non habet?Non ergo illic diſcernas
honorem, mercedem diuidas, vbi non diſcernitur ſexus.
Non incaute tamen, ſi prior vocetur ad exercitium,qui fuit
poſterior ad lapſum. Quæ male cœpit, ſequi debet,nō præ-
cedere: vt vel poſt experimentū ſit verecundior. Male Eua
naturæ ordinem prætermiſit: expectare debuit præceden-
tem. Aſtute ſerpens à poſteriore cœpit. ideo Propheta ad ſu

A periorem reuertitur: eum vtique qui lapſus non eſſet niſi eſ
ſet poſteriorem ſecutus. Denique prius nos reuocauit à la-
pſu, quàm ad palmam victoriæ prouocauit. Beatus, inquit,
vir qui non abiit in conſilio impiorum. Vide vbi beatus ap
pelleris ô bomo. Non in diuitiis, non in poteſtatibus & ho-
ooribus,non in nobilitate generis, aut decore & pulchritu-
dine, non in corporis ſalnbritate: in quibus nihil naturæ eſt
bonum. Deniqne non ſolum facilem commutationem ba-
bent in contraria: verumetiam miniſterium ad culpam ex-
hibent ei qui vti his neſciat. Quis enim iuſtus propter pe-
cuniam? Quis humilis in poteſtatib⁹? Quis miſericors pro-
pter nobilitatem? Quis caſtus propter decorē? Illecebroſa
hæc magis ſunt ad peccatū,quàm fructuoſa ad virtutis pro-
fectum. Quid ſibi deinde vult qnod maluit dicere,Non ab-
iit,& non ſtetit,quaſi de præterito:cum potuerit dicere,Bea
tus vir qui non abit in cōſilio impiorū,& in via peccatorum
non ſtat,& in cathedra peſtilentiæ non ſedet? Vide dogma.
Nō enim ſtatim beatus,qui nō eſt impius aut peccator,pro-
B pter iocerta exitus. Non enim ocioſe ſcriptū eſt: Ante mor- Eccl.11.
tem ne laudaueris aliquem. Ergo dnm in hac vita quiſquam
eſt,non poteſt definita prædicatione laudari,quē patere ad-
huc poſſit errori. Ille autem qui vitam ſine offenſione con-
cluſerit, inre beati appellatione cenſetur,quia vtitur cōſor-
tio beatorum. Sed forte dicas, Qua ratione ergo alibi dixit:
Beatus qui intelligit ſuper egenum & pauperem? Non enim Pſalm.40.
dixit beatum qui intellexerit, ſed eum qui intelligit: qno-
niam qui bonum operantur,in ipſo opere & quo probentur
inueniunt, remunerationem ſui in ipſo opere cōſequentes.
Siquidem beatæ fructus eſt conſcientiæ, bonum factum.
Qui autem à malo temperant: non ſi ſemel aut bis declinaue
rint culpam, ſtatim beati: ſed ſi potuerint culpæ contagium
per omne vitæ ſuæ tempus euadere. Nunc illud occurrit,
cur beatum dicere maluerit, non eum qui pietatis aliquo ſit
functus officio, ſed eum qui ab impiorum cōſilio tempera-
uerit. Videtur enim magis laudandus qui virtutis munus im
pleuerit, quàm qui peccatū euaſerit. Siquidem nec bos nec
equus nec lapis in peccato eſſe conſueuit,aut ſedere in cathe
C dra peſtilentiæ. Sed illa beatitudinis non habent fructum,
quæ virtutis non habent ſenſum. Nam quomodo perueniūt
ad legis præmium,quæ non babent ſeqnēdæ legis affectum?
De rationabilibus ergo propoſitū eſt,hoc eſt de nobis. No-
bis autem initium bonorum, abſtinentia peccatorum eſt:
quoniam legimus: Declina à malo, & fac bonum. Hic enim Pſalm.36.
ordo eſt diſciplinæ, vt ab inferioribus ad perfectiora con-
tendas, ne terrearis mole maiorum, qui leuiorum exordio
debeas prouocari. Scalarum enim ſimilē eſſe ſcriptura nos
docet pietatis aſcenſum, per quas vidit angelos domini a- Gene.28.
ſcendentes & deſcēdentes ſanctus Iacob vir exercitationis,
qui nobis propoſitus eſt, vt per illum cognoſceremus gra-
dum virtutis paulatim nos proferre debere, & ita poſſe ab
imis ad ſumma contendere, ſi per proceſſus gradiamur exi-
guos ad ea quæ vidētur humanæ altiora naturæ. Has tibi ſca
las ſemper habeto propoſitas. Ne timeas ô homo grad⁹ hos
aſcendere diſciplinæ. Primus gradus vicinus eſt terræ: ſe-
quēs ſimilis eſt priori. Sic per æquales gradus ad ſumma con
ſcenditur. Ne faſtidias ô homo primum illum velut viliſſi-
D mum gradum. Ille primus aſcēſus te à terris ſeparat. Aerem
calcas, vbi ab humo eleuaueris veſtigium. In virtute poſitus
ſurgendo liqniſti terram. Terram relinquis, ſi culpam decli
nas. Exordium ergo proceſſionis ad virtutem, eſt abſtinere
à peccato. Vt ſciamus autē hanc diſciplinam eſſe doctrinæ,
audi legem diceotem: Non adulterabis: non homicidium fa Exod.20.
cies. Imperfectis enim iſta præcepta conuenientia videban
tur. Denique ipſe dominus Ieſus ſciens imperfectum à quo
interrogabatur quibus ad vitam æternam operibus perue-
oiret, reſpondit ei: Non adulterabis, non homicidium facies, Matth.19.
oon furtum facies, &c. Deinde dicenti quod feciſſet illa o-
mnia, adiecit perfectiora, dicens: Vende omnia quæ habes, Ibidem.
& da pauperibus, & habebis theſaurum in cœlo. Tantúmq;
abeſſe docuit inter malorum declinationē, & imitationem
bonorum, vt hęc abnueret, qui illa ſibi facilia iudicabat. Sed
quia nec illa aſcēderat, ideo ad hæc ſe aptare nō potuit. Nam
ſi dilexiſſet proximum, potuiſſet pauperibus ſubſidia ſui pa
trimonij

A trimonij non negare. Ideoque gradum primum legis aſcende, vt poſſis ad euangelij cœleſte faſtigium peruenire. Vnde arbitror quòd quaſi ſub lege poſitus, morem legis in primo pſalmo ſecutus, ex ſua perſoна ſanctus propheta magis cauenda denunciet, quàm ſequenda proponat. In quadrageſimo autem pſalmo, qui ex perſona dicitur ſaluatoris, adhortatio magis virtutis fiat, quàm erroris depreſſio. De paſſione enim ſaluatoris loquitur, & ideo euangelij diſpenſator etiam, ſicut poſſumus exiſtimare cum audiamus dicentē: Bea-
Matth. 5. ti miſericordes. Et in pſalmo itaque propriæ paſſionis & in euangelio miſericordiam coronauit. Sed adoriamur iam pſalmi explanationem, & virtutem inſpiciamus propheticam. Beatus, inquit, vir qui non abiit in conſilio impiorum, & in via peccatorum nō ſtetit, & in cathedra peſtilentiæ non ſedit.) Poſſum' dicere tres eſſe ſpecies peccatorum: quas hic putamus expreſſas, cogitationis, operationis, permanſionis: beatúmque eum ſignificari, qui & non cogitauerit quod malum eſt. Nam quomodo poteſt beatus eſſe qui ſuis cogi-
B tationibus accuſantibus in die iudicij reuincēdus eſt? Etiam ſi hominem feſellit, teſtem refugit, accuſatorem euaſit: ſe tamen ſui accuſatorem habebit, & confitentem reum. Beatus ergo eſt qui & non cogitauerit quod malum eſt, & nō operatus fuerit peccatum: quia interdū & ſine cogitatione delinquimus. Ex multiloquio enim non effugimus peccatum.
Prouer. 10. Et non perſeuerauerit in peccato. Vel ſic, Qui & non cogitauerit quod fuit erroris, vel in ea cogitatione non ſteterit: vel certe non perſeuerauerit in iis cogitationibus quas plenas erroris aduerterit. Sed hæc vtrum recte conueniant, qui legerit, æſtimabit. Nam qui ſemel male cogitauit: nec ſtare in eo debuit, nec perſeuerare. Sed & ſi non perſeuerauit, beatus eſſe non potuit: quia ſtetit in eo quòd improbe cogitauit. Et ſi non ſtetit, tamen eo ipſo quòd cogitauit male, vtrum habeat beatitudinis fructum, clementem aliquem quærere debet interpretem. Poſtremo quia nemo poteſt dicere mundum ſe habere cor: eſto vt venіabilis cogitatio ſit, nunquid veniabilis operatio peccatorum? Poſtremo ſi ve-
C niabilis ſtatio, nunquid etiam plena beatitudinis, eo quòd non perſeuerat in crimine? Deinde qui non cogitauit quæ improba ſunt, quomodo in peccato ſtare potuit, aut perſeuerare? vt beatus ſit, qui tria hęc iure ſeruauerit. Certe ordo diuerſus eſt. Primum eſt enim, vt non perſeuerauerit in peccato: ſecundum, vt non ſteterit in eo: tertium, vt non cogitauerit quod eſſet erroris. Qui enim non perſeuerauit, potuit tamen ſtare. Qui non ſtetit, potuit cogitare. Qui autem nec cogitauit, vere beatus eſt. Vnde alteram quoque traditionem non prætermittēdam putaui, quo tres gradus recto ordine factos aſſeramus: vt qui beatus vult eſſe, non abeat in conſilio impiorum: hoc eſt, in eorum cogitationibus non ambulet. Deinde non ſtet in via peccatorū. Tertio non ſedeat in cathedra peſtilentiæ. Ad eccleſiam factus es Chriſtianus, vel tu qui ad gratiam tendis: abſtine ab impiorū conſiliis, vt poſſis dicere: Ne perdas cum impiis deus animam
Pſal. 25. meam, & cum viris ſanguinum vitā meam. Nec cogites quæ ſunt impia. Quæ ſunt illa, niſi quæ in dei excogitantur iniu-
D riam? Pietas enim prima in deum, ſecunda in parentes. Et quidem inimicus inſerit frequēter diuerſa mētibus noſtris: & ideo caute propheta cogitationes magis quàm infuſiones improuiſas putauit ad crimen tenendas. Abſtinuiſti ergo ab impiorum conſiliis? Recte: non tamen ſtatim beatus. Caue etiam ne in via peccatorum ſteteris. Quanto examine ſcripturæ diuinæ verba ponuntur. Etenim quia omnes ſub peccato ſumus: non à te exigit quod vltra naturam eſt, vt peccatum non facias: quia nec vnius diei infans ſine peccato: ſed vt non maneas in peccato quadam ſtatione diuturna. Non omnes impij: ideo reuocaris ab omnibus cogitationibus & coniurationibus impiorum. Sed omnes peccatores: ideo admoneris vt deſinas peccare. Fuerit adoleſcētioris lapſus ætatis: debet eum maturitatis emēdare proceſſus. Ergo in grauiora non abeas: in leuioribus non ſtes. Habes hoc & in E-
Eſaiæ 48. ſaia dictum à domino: Exi à Babylone, fugiens à Chaldæis. Hoc eſt: Etſi intraſti in confuſionem vitiorum, exi. Non oportuit intrare, ſed ingreſſus es carnis lege cogente, & captiuante te in lege peccati. Exi, egredere vel ſeruus, exue te

A ſeruitio graui. Non potuiſti non introire in peccatum, per fragilitatem: datur tibi exire peccato per ſobrietatem. Exi ergo de Babylone, fugiens à Chaldæis. Babylon confuſio eſt, quæ virtutum ordinem non tenet. Confuſa enim illecebris mente delinquimus. Chaldæi ſunt qui ſyderum curſus vanæ ſtudio ſuperſtitionis explorant, & impiæ ferunt gentilitatis errores. Ab his fuge, ne te capiāt: ne te graui laqueo captiuitatis innectant. Abraham Chaldæus fuit, ſed fugit à Chaldæis, & ante legem. tu ſub lege natus es: fuge ab impiis. Ille hęreditatem patrum reſpuit, vt fidei poſſideret. Tu ſucceſſionem corporis derelinque, hęreditatem deuotionis acquire. Si autem in peccato non ſteteris, nec ſic beatus: Adhuc habes quo carere debeas. Multæ ſunt illecebræ: multi à virtute deflexus. Grauia irritamēta ſunt voluptatum: grauis fomes auaritię: cupiditas poteſtatū: honoris ambitio: quę velut veneno quodam mentes hominum, & quadam animas peſtilenti vitiorum tabe contaminant. Hæc eſt cathedra peſtilentiæ, ſuper quam ſederunt Scribæ & Phariſæi, qui impo-
B nunt hominibus onera grauia, ipſi autem digito nolunt ea Matth. 23.
mouere. Has cathedras de tēplo Saluator eiecit eorum qui Marc. 11.
ſe de honore iactarent, primatus quęrerent dignitatum: eorum qui ſacerdotio vel primatu honoris vterentur ad quæſtum: eorum qui indulgentes gulę nequaquam debitam continentiæ præſtarent cuſtodiam. Hæc vera eſt peſtilentia. Denique Heli filij erant filij peſtilentiæ. In hac quadam ſede vitiorum prohibet nos ſcriptura ceruicem inflectere, viréſque totius corporis reclinare. Aduerte igitur proprietates. Beatus qui in via peccatorū non ſtetit, in cathedra quoque peſtilētiæ nō ſedit.) Viam dici vitæ huius curſum, in dubium non venit: cum ipſa ſcriptura dicat: In via hac qua am- Pſalm. 141.
bulabam, abſconderunt laqueum mihi. &, Eſtō conſentiens Matth. 5.
aduerſario tuo cito, dū es cum illo in via. Etenim quoniam curſum vitæ huius currimus, habemus ſemitam per quam ambulemus quotidie, donec perueniamus ad finem. Etſi nō videmur corporaliter ire, progredimur. Nam ſicut in naui-
C bus dormientes ventis aguntur in portus, & ſi nullus quieſcentibus ſenſus eſt nauigandi, tamen curſus eos vrget ad finem, & impellit ignaros: ſic vitæ noſtræ ſpatio defluente, ad proprium vnuſquiſq; finem curſu latente deducitur. Vnde dicitur: Surge qui dormis. Tu enim dormis, & tēpus tuum Ephes. 5.
ambulat. Et vide ne dum diu dormis, prętereat tempus. Ideo & ſi dormis, cor tuum vigilet: cor tuum non ferietur. Si cor ocioſum nō ſit, non ſunt ocioſa tempora tua. In via es ô homo, ambula vt peruenias: ne te nox in via occupet: ne cōſumatur dies vitæ antequam progreſſum virtutis acceleres. Viator es vitæ huius: omnia tranſeunt, omnia poſt te fiunt. Omnia in hac via cernis, & tranſis. Vidiſti amœnitatem arborum, herbarum viriditatem, puritatem fontium, & quodcunque huiuſmodi quo delectantur oculi. Iuuit ſpectare, delectauit parumper attendere. Dum attendis, pertranſiſti. Iterum dum ambulas, incidiſti ſcopuloſum & confragoſum iter, concaua rupium, prærupta montium, denſa ſyluarum. Tædiaſti parum, iterum tranſiſti. Talis hæc vita eſt, cuius nec proſpera permanent, nec aduerſa diuturna ſunt. Ergo
D quaſi in via locatum neque ſecunda extollant, neque aduerſa te frangant, nec plauſibilia remorentur, nec mœſta detineant. Feſtina ſemper ad finem, feſtina vt peruenias. Elige tamen viam antequam curras. Duæ viæ ſunt, vna iuſtorum, altera peccatorum. Vna æquitatis, altera iniquitatis, de qua Pſalm. 138.
dixit propheta: Et vide ſi via iniquitatis in me eſt. Non ſolū ergo vita noſtra via eſt, ſed etiam in ipſa vita noſtra aut virtutis via eſt, aut iniquitatis. Caue igitur ne in te greſſus ſuos collocet auaritia, & ſis via criminoſis: ne improbitas, ne libido, & ſis via iniquitatis iterantibus detrita flagitiis. Licet tibi eligere quos ſequaris, aut iuſtos, aut iniuſtos. Iuſtorū via anguſtior eſt, iniuſtorū latior. Illa ſobrietatis anguſtior, hęc ebrietatis latior, vt poſſit capere fluctuātes. Hæc habet ſeculi huius illecebras: illa habet futurorū præmia. In iſtis fructus præſentior, in illis ſpes tardior. Quæ enim ſuauia ſunt, non differunt diuturnam expectationem, ſed præſentem habent perfunctionem. Quod autem ſerum eſt, labore quæritur, quod à beata cogitatione vix capitur, quod oculus non vi- 1. Cor. 2.
dit, nec auris audiuit, quæ præparauit deus diligentibus ſe.
Difficile

A Difficile ſolemus credere quæ non videmus: & ideo anima
æſtuat, & huc atque illuc velut oculos quoſdam circunfert
cogitationes ſuas. Tunc illi occurrunt diuerſę rerũ ſpecies,
ſéque offundunt. Si ad ſempiterna intendat, virtutem eligit:
ſi ad pręſentia, voluptatem præponit. Graue & iniquum cer
tamen aduerſus delectationes præſentiũ. Hic libertas eſt cu
piditatum, illic ſeruitutis iniuria, facere quæ nõ vis, & ab iis
quę deſideraueris, abſtinere. Hic conuiuium, illic ieiunium.
Hic intẽperantia gaudiorum, illic perſeuerantia lachryma-
rum. Hic ſaltatio, illic oratio. Hic cãtus dulces, illic gemitus
graues. Scriptũ eſt quidem: Cor ſapiẽtium in domo luctus,
Ecclẽs. 7. & cor ſtultorum in domo epularum. Melius eſt audire incre
patione ſapientis magis q̃ virũ audientem canticum ſtulto-
rum. Sed pauci hæc audiunt, pauciores ſequũtur. Allicit ho
mines magis dulce peccati, quòd ad pręſens influit & impin
guat audientis affectũ: quàm triſte virtutis, quæ fidei ſpẽ ve
lut quodam cortice amari laboris inuoluit. Beatus ergo atq;
mirabilis, qui talium viarum poſitus in electione, non fuerit
B illecebris voluptatis inflex*, vt gradum ſuum ſuper vadoſa
& praua conſtituat. Non dicitur ei, Qui dereliquiſti ſemitas
directas, abeundo in vias tenebrarum. Cognouimus igitur
quæ ſit via peccatorum, in qua ſtandum non eſſe Propheta
nos admonet, ſed & Eccleſiaſtes docet, qui ait: Noli ſtare in
ſermone malo. Hoc eſt non perſiſtere in ſermonibus malis,
ſimiliter & operibus improbandis. Quomodo in bonis ſit
Pſal. 121. ſtandum, ſanctus idem Propheta præcipit dicens: Stantes e-
rant pedes noſtri in atriis tuis Hieruſalem. In Hieruſalem
Deute. 5. ſtandum eſt, de Babylone fugiẽdum. Et Moyſi dicitur: Tu
autem ſta mecũ. qui de Aegypto fugit, & cum domino ſtans
perſeuerabat. Et in euangelio, qui ſteterũt vſque ad horam
Matth. 20. *operantes. vndecimam, ęqualem mercedem operantibus* acceperunt.
Matth. 25. Et quæ ſteterunt virgines vſque ad aduentum ſponſi, ad nu
ptias ſimul introire meruerunt. Quæ autem diſceſſerunt, &
poſtea reuerterunt, dominicæ excluduntur authoritate ſen
tentiæ. Didicimus ergo non ſtare in via peccatorũ, ſtare au-
Roman. 11. tem in virtutis officio, quia ſcriptum eſt: Tu autem in fide
C ſta. Nunc conſideremus quid ſit, Et in cathedra peſtilentiæ
non ſedit.) Et quidem præmiſimus quod non ſimplex con-
ſeſſus in huiuſmodi quòd in vſu eſt ſolio reprehendatur.
Quid enim inuidiæ haberet ad culpam? Sed cum oculi do-
mini ſemper ſuper fideles terræ ſint: tanquam ſub cõſpectu
imperatoris locati, & velut in miniſterio quodã poſiti, ſtare
debemus. Miles in procinctu ſtat, non ſedet. Miles in armis
non ſe reflectit, ſed excitat atque erigit. Idcoque militibus
Pſal. 134. Chriſti dicitur: Ecce nunc benedicite dominum omnes ſer
Zach. 5. ui domini, qui ſtatis in domo domini. At contra iniquitas in
talentu plũbeo ſedet, eo quòd fixa in peccato, ſe ab eo ſepa
rare non poſſit. Etenim inueterati in errore, & ſtudioſe fla-
gitiis inhærentes, ſedere dicuntur, qui nolunt aſſurgere, nec
Pſal. 126. audire dicentem: Surgite poſt quam ſederitis. Denique hic
Pſalm. 118. ipſe Propheta alibi ait: Sederunt principes, & aduerſum me
detrahebant. An ignoramus quòd tantam vim habeat inue-
terata conſuetudo peccãdi, vt excludat naturam? Quæ cum
ſit medicabilis ad ſalutem, tamen corroborata tempore, paſ
D ſionibus immedicabilis inuenitur. Non ergo permaneamus
in vitiis, ſed vnuſquiſque etiam ſi fuit, exiliat à culpa: ſicut
Prouerb. 5. ſcriptum eſt de muliere meretrice: Ne intendas in eam ocu
lum tuum, ſed exili. Ne moreris, exili antequam te anni in-
uentutis inueniant. Sed (quod grauius eſt) plerique luxu-
riem corporis nec albẽti erubuere canitie, & vſque ad ſene
ctutis ætatem viã produxere maculoſam. Intimis enim con
cepta viſceribus lues culpę, proceſſu temporis coaceruatur.
Caue igitur ab impiorum conſiliis, non penetrent huiuſmo
Ibidem. 6. di conſilia mentem tuam, ne dicatur de te: Alligabit quis i-
gnem in ſinu, veſtimenta autem non comburet? Etenim qui
ſemel in ſinu mentis flagitij flammam feruentis adoleuerit,
cito corporis ſui veſtimenta comburet. Et vt in ſtipulam i-
gnis exiliens, inhæret ac permanet, donec omne quod corri
puit abſumat, ita vel exigua ſcintilla peccati ſi quo vitiorum
fomite fuerit excitata, incendium grande excitat. Noli er-
go ſtare in peccato. Poſtremo poſuiſti veſtigium ſupra vo-
raginem culpæ: cito auſer pedem: ne ſupra planiam tibi a-
ſcendat pollutio, & lapſu faciliore deceptus ſupra lutum re-

A ſideas. Cauẽda ergo prima ſunt vitia, ne in plura deinde gra
uiora proſerpant. Etenim ſicut ij qui ſe in luto verſant, quo
magis volutãtur, eo amplius inquinantur: ita qui ſemel ſe lu
to improbitatis aſperſerit, niſi ab eo velociter exiliat, gra-
uius ſibi dedecoris ſui cœnum per ſingulos dies lutulentæ
conuerſationis obducit. Itaq; graui odore tetræ illius ac fla-
gitioſæ voraginis contrahitur quædam animarum peſtilen-
tia, corruptóque ſalubrium cogitationum ſpiramine, lues ę-
ſtuantium paſſionũ miſeranda graſſatur. Hinc letale ſe men
tibus virus infundit, hinc ſubrepit ægritudo corporibus, lan
guores animis. Eſt enim malus languor, erroris languor, a-
uaritiæ languor, inexplebilis cupiditatis languor. Iſtæ diui-
tiæ ſunt, vt dicit Eccleſiaſtes, Eſt languor malus quem vidi Eccl. 5.
ſub ſole, diuitias cuſtodiri in malum poſſidentis eas. Dic mi-
hi ô Eccleſiaſtes, qua cauſa malus hic languor ſit. Reſpon-
debit, quia multos auara ſpes deuorat. Inſatiabilis edacitas
cupiditatis eſt. Neſcit ſatiari argento qui concupiſcit argen Ibidem.
tum. Diſtendũt diuitiæ, non explẽt. Et ſi quis ſatiatus fuerit Ibidem.
B diuitiis, non eſt, inquit, qui ſinat eum dormire. Et quidẽ o-
mnes dies eius in tenebris, & luctu, & iracũdia multa, & lan-
guore, & ira. Quomodo enim poteſt dormire, qui ſolicitam
auri exercet cuſtodiam, qui damna formidat, qui lucra cogi
tat, qui vſuras computat, qui apothecas numerat? Malus er-
go languor, qui bonam aufert mentis quietem. Eſt languor
malus luxuria, libido, concupiſcentia, delectatio, ſecularis
ambitio, quæ cito corrũpit ſalutẽ ſobrietatis. Omnis poſtre
mo mundi huius corruptela, peſtilentia eſt. Ne ergo tetige-
ritis, ne attaminaueritis eam. Lues eſt, contaminat: morbus Coloſ. 2.
eſt, polluit. Ne guſtaueritis quæ ſunt omnia ad corruptelam
ipſo vſu, vt Apoſtolus dixit: qui & alibi clamat, Radix om- 1. Timo. 6.
nium malorum eſt auaritia. Morbos excitat, dolores inſe- Ibidem.
rit. Denique qui eam appetierunt, inſeruerunt ſe multis do-
loribus. Iſta eſt peſtilentia, quæ plerunq; neque calidos, ne-
que frigidos, ſed (quod & calidis eſt deterius & frigidis) te- Apoca. 3.
pidos facit, vt euomantur ex ore domini Ieſu, quos propter Eſaie. 1.
grauia peccata reiecerit. Iſta eſt quæ non paucorum, ſed o-
C mnium excitat ægritudines. Omne caput in dolore, omne
cor in mœſtitia. A pedibus vſq; ad caput peccatorũ vlcera.
Omne caput in dolore, quando qui ſapientes exiſtimantur,
dolore cruciantur auaritiæ. Senſus enim ſapientis in capite Eccle. 2.
eius, quod referri poteſt etiam ad eccleſiæ præminentes. O-
mne cor in mœſtitia, quando ſapimus quæ ſunt carnalia, &
corporeis voluptatibus aciem noſtri cordis infundimus. Vn
de ait dominus ad huiuſmodi, quòd dederit illis cor carneũ.
A pedibus vſque ad caput ſerpit lues dira morborũ, quan- Ezech. 11.
do laborat contagio, quando cõpariuntur alij ſi quis effectu
libidinis defraudetur, viduæ pudorem expugnare non po-
tuit, agrum inuadere: & ægre cuncti inuicẽ languorem tranſ-
ferunt. Quotiẽs ingemiſcunt ſeniores quòd diu potare non
poſſint. Quotiens dolent quòd ſcortari deſierint, cum ſcor
tandi habeant voluntatẽ. Quotiens inter fabulas ebriorum
virtutes probro ſunt, peccata laudi: honeſtas ludibrio, con-
tinentia riſui, miſericordia vanitati. Iſti ſunt morbi qui ma-
la ſua in multos transferunt. A paucis corruptela ad omnes
D peruenit. Sedẽt in conciliis derogãtes ſubrus, ructantes cra
pulam. Sedent in tabernis de ebrietate certantes. Inter hos
meretrix plena vino, huic arridens, illum adurens, & omnes
ardore inflammans libidinis. Verecundus ſi tranſeat, erube-
ſcitiã ſingulis carpitur, Si flagitioſus, omnium ore laudatur:
& tanquam morbus tranſit in animas ſingulorum. Qui enim
in flagitiis celebris, plurimos ad imitationẽ adducit erroris.
Itaque dum peccatũ imitantur alienum, ſuum faciunt malũ.
Non ſedeas inter eos, quos ſanctus Propheta fugiebat. Il- Pſalm. 25.
lum imitare, fugientem vtrique, non ſedentem, qui ait: Non
ſedi in concilio malignantium, & cum iniqua gerẽtibus non
introibo. Qua ratione eos fugiebas Dauid, explica nobis.
Demonſtra has partes, vt & nos eas fugere poſſimus, ne in-
ficiamur earum contagio. Corrupti ſunt, inquit, & abomi-
nabiles facti ſunt. Non eſt qui faciat bonitatem, non eſt vſ- Pſal. 13.
que ad vnum. Generaliter ergo ad omnes flagitioſos, dein-
de poteſt referri ſpecialiter ad irriſores bonorum, quos
Aquila χλευασταὶ dixit, quòd iſti vere morbi ſunt qui irri-
dendo bonos, plurimorum animis operantur errorem, men

A téſque corrumpunt. Quanta dixit à quibus beatus vir de-
beat abſtinere? Et adhuc adiicit alia. Sed in lege domini fuit
volũtas eius, & in lege eius meditabitur die ac nocte.) Hoc
eſt, beatus ille qui hęc faciat conſilio, ratione, prudentia. Po
teſt enim & paruulus non per virtutem, ſed per impoſſibi-
litatem & inſcientiam delinquendi ab iis quæ dicta ſunt abſ
tinere. Poteſt & irrationabili pecudi conuenire, cui nulla
vis conſilij, nullus ſenſus erroris eſt. Hoc eſt ergo quar-
tum quod ſequitur, in quo definitio beati viri à pecude diſ-
cernitur: quia vir ſapiens ſubditus legi eſt voluntate, non
neceſſitate. Plurimum enim refert: quia in voluntate, mer-
cedis eſt fructus: in neceſſitate, diſpenſationis obſequium.
1.Cor.9. Ita enim docuit nos Apoſtolus dicens: Si volens hoc ago,
mercedem habeo: Si inuitus, diſpenſatio mihi credita eſt.
Ordo autem conueniens, vt primo diligas legem, ſecundo
vt mediteris. Qui diligit, ex voluntate facit mandata legis.
Qui timet, inuitus obſeruat. Hanc diſciplinam docen-
di etiam dei iuſtitiam in lege accepimus. Sic enim ſcriptum
Deute.9. eſt: Audi Iſrael, Dominus deus tuus, deus vnus eſt. &,
Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo, & ex to-
B ta anima, & ex tota virtute tua. Et erunt verba hæc quæ
ego præcipio tibi hodie, in corde tuo, & in anima tua: & de-
monſtrabis ea filiis tuis, & loqueris in eis ſedens, & in itine-
re, & in quiete, & in vigilia. Alligabis ea in ſinu tuo, & in ma
nu tua, & erunt monilia ante oculos tuos: & ſcribes ea ſu-
per limina in domiciliis tuis, & in ianuis tuis. Et infra: Et
nunc Iſrael, quid abs te poſtulat dominus tuus, quàm vt di-
ligas dominum deum tuum, & ambules in omnibus viis e-
Sapien.6. ius? Sapientia quoque dicit: Concupiſcite ergo ſermones
meos, diligite illos, & habebitis diſciplinam. Clara eſt, &
quę nunquam marceſcat ſapientia, & facile videtur ab iis qui
diligunt illam, & inuenitur ab iis qui quærunt illam. Legi-
time ergo docemur à ſancto Propheta voluntatem in lege
habere, meditationẽ ſecundum legem. Voluntas in lege non
ſolum in ſtudio, ſed etiam in facto eſt. Prior voluntas, ſe-
Matth.8. cunda operatio. Denique & dominus dicenti ſibi, Si vis po
tes me mundare: reſpondit, Volo: mundare. quo oſtende-
ret operationibus noſtris voluntatem pręuiam eſſe debere.
Pſalm.18. Denique lex voluntarios quærit: quia lex domini irrepre-
C henſibilis eſt, conuertens animam. Nemo autem conuerti-
tur, niſi qui voluntate conuertitur. Voluntarius autem abſ-
condit, & ſanſum furatur laboris. Ideoque die & nocte in
lege meditatur, in quo non tam continua legendi poſtula-
tur intentio, quàm ſeruandæ legis affectus. Ille enim plene
Roma.2. meditatur, qui ipſe ſibi lex eſt, ſcriptum in corde ſuo opus
legis intendens. Aquila tamẽ diem tantummodo poſuit, non
etiam noctem. Quod non tam à cæteris diſcrepans, quàm a-
lio referens poſuit: quoniam qui legem meditatur, ſemper
in luce eſt, noctem non habet. Etenim cuius lucent opera,
non poteſt vtique in tenebris ambulare: quia iuſtitia eius ſi-
cut lumen effulget. Meditetur ergo legem vita noſtra, medi
tetur cõuerſatio, meditetur actus, meditetur intellectus my
Heb.10. ſteriorum cœleſtium. Lex enim exẽplar eſt & vmbra cœle
ſtium: vmbra futurorum bonorum, quæ is qui credit in le-
ge, in euangelio recognoſcit. Meditatur in tenebris & die:
id eſt, & in aduerſis poſitus, & in proſperis. Lex enim pręci-
pit vt diligamus dominũ. Qui diligit, in omni ſtatu ſuo de-
D bet ſeruare diuturnæ charitatis affectũ. Pater diligit filium,
diligit etiã cùm arguit, diligit etiam cum verberat baculo.
Qui enim parcit baculo ſuo, odit filium ſuum. Nos quoque
dominus caſtigat, & diligit. Itaque etiam cùm digna coer-
citione committimus, ille tamen diligit, qui etiam recipit
Prou.3. Hebr.12. offenſum. Caſtigat enim dominus omnem filium quem reci
pit. Et tu cum caſtigaris, dilige: quia ideo caſtigaris, vt reci-
piaris. Nam quid grande eſt ſi tunc diliges dominum deum
tuum, cum tibi abundant omnia, cum frueris optatis, cum ho
noribus, facultatibus, liberis gaudes? Et domini à quo acce-
perimus beneficium, gratiam referre cõſueuimus. Denique
cum laudaretur Iob iudicio cœleſti, hoc retulit diabolus,
minime mirum ſi gratus eſſet deo, cui tanta ſuppeteret af-
fluentia proſperorum. Sed tunc probandum, ſi illa amittat
vniuerſa, & pij cultoris præſtet officium. Hæc igitur pri-
ma virtus, vt non frangaris aduerſis, non extollaris ſecun-

A dis. Id te lex docet, vt in afflictione non relaxes intenſio-
nem, nec deſperationẽ induas. Victor non dicas, Virtus mea
& fortitudo mea hęc tribuit mihi: ſed omnia onueris diuinę
miſericordiæ deputanda. Clamat Eſaias: Non confundetur
qui in anguſtia eſt vſque in tẽpus. Hoc primum bibe. Quid
eſt, hoc primum bibe? Sequeſtremus myſtica, perſequamur
moralia, quæ docet litera. Propter errorum grauia, graues
cõtritiones & vexationes populi dicit futuras. Et oportuit
eas præcedere, vt ſequeretur miſericordia. Bibe ergo pri-
mum tribulationem. Per multas enim tribulationes oportet Actu.14.
nos introire in regnum dei. Bibe, vt ſenſus tribulationis pe-
ctoris tui infundatur internis. Bibe cum patiẽtis affectu mœ
rentis dolorem. Cum enim conuerſus ingemueris, tunc do-
minum tibi recõciliabis offenſum. Hoc ergo primum bibe,
vt ſis in dolore & anguſtiis. Cito lætitia infundis errorem.
Pinguis factus & incraſſatus populus ſurrexit ludere, & re-
ceſſit à domino. Prodeſt tibi cor habere contritum. Hoc
primum bibe, vt ſacrificium tuum accipiatur à domino. Do
ceat te Apoſtolus quid ſit, Hoc primum bibe: hoc eſt, tribu
lationis poculum. Tribulatio enim patientiã operatur. Non Rom.5.
B poteſt eſſe patientia, niſi antè fuerit tribulatio. Tribulatio,
inquit, patientiam operatur: patientia autem probationem:
probatio verò ſpem: ſpes autẽ non confundit. Bibe primum
tribulationem, vt poſtea tibi tot virtutum pocula miniſtreo
tur. Et vt ſcias quia bibitur tribulatio, audiſti dicentem ho
die prophetam: Potaſti nos vino compunctionis. Et in po- Pſalm.59.
ſterioribus ait: Et potum dabis nobis in lachrymis in men- Pſal.79.
ſura. In menſura petit potum, non ſupra menſuram: ne fer-
re non poſſit. Denique quàm bono hoc precaretur affectu, Pſalm.101.
ſuo probabat exemplo, qui potum ſuum cum fletu miſce-
bat, vt domini in ſe inclinaret miſericordiã. Bibe ergo hoc
primum, vt bibas & ſecundum. Hic enim tempus eſt vt in-
feramus myſtica. Bibe primum vetus teſtamentum, vt bibas
nouum teſtamẽtum. Niſi primum biberis, ſecundum bibe-
re non poteris. Bibe primum, vt ſitim mitiges. Bibe ſecun-
dum, vt bibendi ſatietatem haurias. In veteri teſtamento cõ
punctio, in nouo lætitia eſt. Vide quemadmodum dominus
artibus diaboli pro ſuis ſeruulis obuiauerit. Ille cibo frau-
C dis decepit vnum, vt in vno omnes circũueniret. Ieſus autẽ
cibo ſalutis omnes redemit, vt in omnibus & illũ qui dece-
ptus fuerat reformaret. Ille calicem aureum Babylonis ex-
cogitauit, vt quicunque biberent, plus ſitirẽt: & quia potus
placere nõ poterat, auri precio illiceret ad bibendum. Pro-
pinauit de vino ſuo, cui metalli ſuffragia requiſiuit. At verò
dominus Ieſus aquam de petra effudit, & omnes biberunt.
Qui biberunt in typo, ſatiati ſunt: qui biberunt in veritate,
inebriati ſunt. Bona ebrietas, quæ infunderet lætitiam, non
afferret confuſionem. Bona ebrietas, quæ ſobriæ ſtabiliret
mentis inceſſum. Bona ebrietas, quæ vitæ munus rigaret æ- Pſalm.22.
ternæ. Hoc ergo poculum bibe, de quo dixit Propheta: Et
poculum tuum inebrians, quàm præclarum eſt. Nec te mo-
ueat quòd Babylonis aureum poculum eſt: quia & tu bibis
poculum ſapientiæ, quæ ſit auro argentóque precioſior. V-
trunque ergo poculũ bibe veteris & noui teſtamẽti: quia in
vtroq; Chriſtum bibis. Bibe Chriſtum, quia vitis eſt. Bibe
Chriſtũ, quia petra eſt, quę vomuit aquam. Bibe Chriſtum,
quia fons vitæ eſt. Bibe Chriſtum, quia flumen eſt: cuius im Pſalm.45.
D petus lætificat ciuitatem dei. Bibe Chriſtũ, quia pax eſt. Bi-
be Chriſtum, quia flumina de ventre eius fluent aquæ viuę. Ioan.7.
Bibe Chriſtũ, vt bibas ſanguinem quo redemptus es. Bibe
Chriſtum, vt bibas ſermones eius. Sermo eius teſtamentum
eſt vetus. Sermo eius teſtamẽtum eſt nouũ. Bibitur ſcriptu-
ra diuina, & deuoratur ſcriptura diuina, cum in venas men-
tis ac vires animæ ſuccus verbi deſcendit æterni. Denique Matth.4.
nõ in ſolo pane viuit homo, ſed in omni verbo dei. Hoc ver
bum bibe, ſed ordine ſuo bibe. Primum in veteri teſtamen-
to: cito fac vt bibas & in nouo teſtamento. Et tanquam ipſe
feſtinet, dicit: Galilæa gẽtium, & partes Iudææ, populus qui Eſaiæ 9.
ambulabas in tenebris, lucem videte magnam. qui habita-
tis in regiõe mortis, lux fulgebit ſuper vos. Bibe ergo cito,
vt lux tibi effulgeat magna. Lux nõ quotidiana, nõ diei, nõ
ſolis, non lunæ, ſed lux illa quæ vmbram mortis excludat.
Nam qui in vmbra mortis ſunt, lucem vtique ſolis aut diei
videre

A videre non poſſunt. Et qnaſi requirenti tibi vnde tantus (Eſaiæ.9.) ſplendor, tanta gratia ſit, reſpondet: Qnoniam puer natus eſt nobis: filius datus eſt nobis. Puer, quia ortus ex virgine eſt: Filius, quia ex deo natus tantæ author eſt lucis. Puer nobis natus eſt: nobis, qni credimus: non Iudæis, qui non crediderunt. Nobis, non hæreticis: nobis, non Manichæis. (Ioan.1.) Nobis natus eſt: qnia verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis. Nobis natus eſt, quia carnem ſuſcepit ex virgine, quia homo natus eſt ex Maria. Caro naſcitur nobis, verbum datur. Quod noſtrum eſt, inter nos natum eſt. Quod ſupra nos eſt, nobis donatum eſt. Satis excurrimns, vt putamns: ſed non ocioſe, vt doceremus quia & in tribulationib' diligere dominum debemus, nec recedere ab eo: quoniam & lætitiæ tribulatio ſæpe ſuccedit, & lætitia tribulationi. Denique qui tribnlatione non frangitur, & legem ſequitur, beatus eſt. Et erit tanquam lignum quod plantatum eſt ſecus decurſus aquarum: quod fructum ſuum dabit in tempore ſuo. Et ſolium eius non defluet: & omnia quęcunque faciet, proſperabuntur.) Quæ iſta beatitudo eſt, B quæ ligno arboris comparatur? niſi intelligamus in paradiſo illo beatorum loco lignum vitæ in medio lignorum aliorum de terra productum? Inter multa enim ligna quæ erant ſpecioſa ad aſpectum, & bona ad eſcam, etiam hoc lignum terra produxit: & in medio paradiſi erat, vt cætera ligna eius viriditate florerent. Quod eſſe hoc lignum dicimus, niſi per qnod nobis ſalus venit? Et recte hoc terra produxit, quia cum virgo generauit, quæ erat terra ſecundum (Gene.3.) auctoris ſententiam, quæ in eum dicta eſt: Terra es, & in terram ibis. Pulchre quoque in medio legitur lignorum aliorum, quia erat in medio apoſtolorum diſcentiū. Vel quia (Ioan.1.) in medio erat mentis & cordis, ſicut ipſe ait: Medius ve- (Lucæ.22.) ſtrum ſtat, quem vos neſcitis. Et alibi ait: Ego autem in (Prouer.3.) medio veſtrum ſum. Denique & de ipſo Salomon dixit: Lignum vitæ eſt omnibus percipientibus eum. Qui ergo beatus eſt, imitator erit domini Ieſu, qui eſt lignum vitæ, lignum ſapientiæ, plantatum in vtero virginis voluntate patris: à qno in perpetuum manſnrum plantatur, vt fructum C daret in tēpore ſuo. Nō enim potuit areſcere iſta plantatio, quæ habebat vbertatem in ſe manentem gratiæ ſpiritalis. (Lucæ.4.) Denique plenus ſpiritu ſancto Ieſus regreſſus eſt ab Iordane. Hi ſunt decurſus aquarum de quibus dicit euange- (Ioan.7.) lium: Flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ. Hoc autem dicebat de ſpiritu qnem incipiebant accipere qui credituri erant in eum. Eſt & alia traditio, quia ſunt aquæ de (Hierem.2.) quibus probibet nos bibere Hieremias dicens: Quid tibi & viæ Aegypti, vt bibas aquam Geon? Eſt & Tygris fluuius Aſſyrios præterfluens. Eſt & Euphrates in Babyloniam tendens. Eſt & Phiſon, qui Latina inrerpretatione oris dicitur commutatio, circumiens terram Euilath, vbi eſt aurum, & aurum terræ illius bonum, & lapis carbunculus, & lapis praſius. Merito os illic commntatur, vt non teneatur, promiſſorum fides, ſed ſit in ore dolus, vbi eſt aurum bonum. Auaritia enim fidem frangit, nec tenet verborum ſimplicitatem. Ornamenta quoque precioſa mentem animúmqne commutant, vt aliud in pectore, aliud in ſermone ſit. D In illis ergo tegionibus flnminum fuerunt Iudæi vt captini abducti in Aegyptum, & ad Aſſyrios, & ad Babylonios, vbi ſuper flumina Babylonis ſedebant, & flebant ſnæ (Pſalm.136.) calamitatis ærumnam: & vt hic ipſe Propheta teſtatur, Illic ſuſpenderunt organa ſua, & omnem depoſuere lætitiam, vbi grauiora tolerarunt. Denique reliquæ decem tribus ad Aſſyrios ductæ ſunt: duæ autem Iuda & Beniamin tanquam grauioris reæ flagitij in Babyloniam tranſierunt. Atrocius enim ſacerdotis filia adultera quàm cæteræ puniuntur: quia ſacerdotalis generis gratiam turpi opprobrio decolorauit. Sicut illi ergo in tentationibus granilſimis fuerunt, ita mnltis tentationibus ſe ſaluator noſter obiecit, vt nnlla tentationis noſtrę certamina præteriret. Plantatus ergo recte dicitur ſecus decurſus horum fluminum, non in ipſis decurſibns: vt finitimnm, non demerſum intelligas. Fuit illi con- (Matth.26.) greſſio prima carnis & ſanguinis. Denique ait: Pater, tranſfer à me calicem iſtum: ſed non quod ego volo, ſed quod tu vis. Fuit diuitiarum obiecta tentatio, cum omnia regna

A terræ ei inimicus offerret, ſi procidens dominus adoraret (Matth.4.) eum. Habes duorum fluminum decurſus Geon & Phiſon, Fuit illi colluctatio aduerſns principes mnndi, fuit in ipſa paſſione certamen aduerſus tentatores: quos Perſas Hebræa appellat interpretatio: qni falſa teſtimonia deferebant. Aduerſus eos qui dicebant: Deſcendat nunc de cruce, & (Marc.15.) credimus ei, quæ diabolus ſuggerebat. Habes Tigrim & Enphraten flumina. Quadripertitum autem nobis certamen (Ephes.6.) eſſe etiam Apoſtolus comprehendit, dicens: Quia non eſt nobis lucta aduerſus carnem & ſanguinem, ſed aduerſus principatus & poteſtates, aduerſus mundi huius rectores & tenebrarum, aduerſus ſpiritalia nequitiæ quæ ſunt in cœleſtibus. Hi ſunt flunij qui de paradiſo exeunt. Vnde puto quòd is qui in paradiſum geſtit redire, hos debeat tranſire decurſus aquarum. Quod non ocioſe expreſſit iſte ipſe ſanctus Propheta, demonſtrans quòd qui tentationes omnes ſubegerit, deberi ſibi iam paradiſi requiem ſperet. Itaque ſic ait: Decurſus aquarum deſcenderunt oculi mei. (Pſalm.118.) Sicut enim romphæa eſt in ingreſſu paradiſi ignea, vt qui B redit, per ignem reuertatur, vrat peccata ſua, probet aurum ſuum: ita qui redit, per hos decurſus redit. Meritóque dicunt ſancti, Tranſiuimus per ignem & aquam. De (Pſal.65.) iſtis decurſibus & Eſaias dicit: Si tranſeas per aquam: flu- (Eſaię.43.) mina non te concludent. Quæ flumina? Audi dicenrem Dauid de iis qui feſtinabant ad paradiſum: Forſitan pertranſiſ- (Pſalm.123.) ſet anima noſtra aquam intolerabilem. Quamuis nonnulli de iſtis quatuor tentationibus etiam illud accipiunt: Super (Pſalm.90.) aſpidem & baſiliſcum ambulabis, & conculcabis leonem & draconem. Vt ambulauerit in incarnatione: conculcauerit in paſſione: vel in traditione regni conculcet, quod pa- (1.Cor.15.) tri tradet cum omnem euacuauerit principatum. Pulchre autem Aquila τὸ μεταπεφυτευμένον dixit, hoc eſt tranſplantatum, eo quòd primo ſit plantatus in virgine, poſtea tranſplantatus in paradiſum: ſicut dixit ad latronem: Amen amen (Lucæ.23.) dico tibi, Hodie mecum eris in paradiſo. Hoc lignum igitur fructum dabit in rempore ſno. Ligna terrena fructum non dare, ſed ferre dicūtur. Sed lignum vitæ ac ſapientiæ dat fru C ctum, hoc eſt largitur & donat. Rnrſus illud occurrit, Si lignum eſt ſapientiæ, cur in tempore dabit, & non ſemper? Ne forte graue ſit nobis hoc ſentire de Chriſto: ſed tu qui legiſti quia diſpenſatorem fidelem & prudētem conſtituet (Ibidem.12.) dominus ſupra familiam ſuam, vt det illis in tempore tritici menſuram, in tempore vtique, non ſemper: turbari vtique non debes. Poteſt ſapientia ſemper fructum dare: ſed quia ſapientia eſt, debet ſapienter dare, diſpenſare prudenter. Tunc debet ſemper dare, quando nos plenam menſuram poſſumus accipere. Sicut hic extremum tempus fructum, ita & illic dabit fructum bonis indeſinentibus, vt reſurrectionis eius conſortium capere, ac ſeruare poſsimus. Nnnc non poſſumns, in hoc ſeculo non ſuſtinemus. Hic enim corruptibiles ſumus, & cauendum fuit ne corrumperemus bonos fructus, quos lignum vitæ daret: quia nunc corrupti, illic autem incorrupti: quando & mortui, inquit, reſurgēt incorrupti: & nos cōmntabimur. Oportet enim cor- (1.Corin.15.) ruptibile hoc induere incorruptelā, & mortale hoc induere D immortalitatem. Quid ergo proderat morituro accipere, quod ei mors habebat auferre? Nouit ergo ſapientia quibus quando dare debeat: qnæ nec ſolium amittit ligni ſui. Et ideo qui frnctus ſit ſapientiæ, quod ſolium, conſideremus. Fructus, interior eſt: ſolium, quo fructus vel à ſole torrenti, vel à ſrigore defenditur. Fructus videtur eſſe fides, pax, doctrina, excellentia veræ cognitionis, intentio myſteriorum, ratio. Hos fructus bona vita cuſtodit: mala etiamſi percepit, amittit. Peccatori antem dixit deus: Quare tu enarras iuſti- (Pſal.49.) tias meas? In myſticis fructus eſt, in moralibus folium. Nam virtutes ſine fide, folia ſunt: videntur virere, ſed prodeſſe non poſſnnt. Agitantur vento, quia non habent fundamentum. Quanti gentiles habent miſericordiam, habēt ſobrietatem, ſed fructum non habent, quia fidem non habent? Labuntur cito folia, vbi ventus flauerit. Et aliqni Iudæi habēt caſtimoniā, ſedulitatē lectionis multā, & diligentiam, ſed ſinē fructu ſunt, & verſantur vt folia. Hęc fortè ſūt folia quæ (Matth.21.) ſalnator in illa ficu reperit, ſed fructum non reperit. My-

ſtica ſaluant,& à morte liberant: Moralia autem ornamenta decoris ſunt, non ſubſidia redemptionis. Præſtare autem myſtica moralibus etiam ipſe dominus docet in euangelio ſuo dicens de Maria, quæ ſedens ſecus pedes domini audiebat verbum illius, cum Martha circa miniſterium ſeſtinaret,& quereretur quòd ſoror eam propria circa menſæ miniſterium nõ iuuaret: (Lucæ.10.) Martha, Martha, Maria optimam partem ſibi elegit, quæ non auferetur illi. Si quæ Chriſto miniſtrabat ad menſam, non conferebatur ei quæ verbum cupiebat audire: quem operantẽ ſtudioſo cognitionis æternæ conſerre poterimus? Ita tamen, vt nec illius operationi fides, nec huius cognitioni, ſicut Mariæ, deſit operatio: ne vel folia ſine fructu ſint, vel fructus ſine munimentis naturalibus ſit intectus,& pateat iniuriæ. Poſſumus etiam illud intelligere, (Gene.3.) quia foliis ſe texerunt Adam atque Eua, corporea veſtimenta quærentes, eo quòd reſurrectio dominici corporis prophetaretur: quia nec caro, quæ antea vice foliorum interire conſueuerat, peritura eſſet in Chriſto: iuſtorúmque omnium, qui ſecundum euangelium ad imitationem ligni ſapientiæ nati ex virgine, vitam ſuam actúſque formarent. Nam Græcus ita dixit: ὃ τὸν καρπὸν αὐτοῦ δώσει. quod poteſt ad beatũ referri, μακάριος καρπὸν δώσει Græce: Latine autem ſic dicitur: vt ſit, Qui beatus dabit fructum: in reſurrectione ſcilicet ſua, quando poteſt perpetuum dare. Poteſt & ſic, ὃ τὸν καρπὸν αὐτοῦ, ὑπὲρ ξύλον: vt referatur ad lignum, cuius facta omnia proſperabuntur. In quo euidens teſtificatio eſt quia de ſaluatore dictũ eſt. Cuius enim niſi ipſius facta poſſunt vniuerſa laudari,& proſperos habere exitus? Aquila autem, dirigentur ait: quod ad quemcúnque hominem referendum videtur, (Pſalm.36.) quem dirigit dominus fauore cœleſti. A domino enim diriguntur greſſus viri: (Pſal.140.) & orationem ſuam in conſpectum dei Dauid propheta dirigi poſtulauit. Sed & ipſe dominus direxit opera ſua, vt nullo erroris curuarẽtur anfractu. Sequitur: Non ſic impij, non ſic, ſed tanquam puluis quem proiicit ventus à facie terræ.) Hoc eſt, non ſic vt beatus vir: qui ideo beatus, quia non abiit in conſilio impiorum: quia in peccato non ſtetit: in conſilio peſtilentium non ſedit volentium vel credentes pie vel viuentes peruertere. Qui voluntatem habuit in lege,& meditabitur in ea. Aut (ſicut Aquila poſuit) reſonabit in lege: vt præcepta legis reſonet vita eius, mores reſulteant: (Pſal.18.) ſicut illorum quorum in omnem terram exiuit ſonus. Forte hic ſonus doctrinæ hominum exeat: illic autem vbi facie ad faciem dabitur videre, plenior quędam verbi fieri videatur expreſſio. Non ergo ſicut beatus iſte qui hęc fecerit, qui erit tanquam lignum plantatum, cuius geſta omnia proſperabuntur: ita erit & impius. Ideo repetiuit vel qui ſcripſit, vel qui poſtea addidit, vt quidam putant: quo confirmatior fieret repetita ſententia, ita dicendo: Non ſic impij, non ſic: qui erunt tanquam puluis. Sunt enim terreni: & ſicut puluis proiicitur à facie venti, ita & iſti proiicieñtur & diſſipabũtur à ſpiritu ſancto, qui terræ fertili atque fœcundæ animæ ſalutaris ſicut ventus Auſter aſpirare conſueuit. Huic vento dicitur in Canticis: (Cantic.4.) Veni Auſter. vt clementia aeris mollioris cordis noſtri arua laxentur, quæ brumali gelo ſtricta recipiẽdis gremium ſeminibus denegabãt. Bonũ eſt nobis vt hic ventus aſpiret, qui naues Tharſis ferentes vero Salomoni quę ad templum eius neceſſaria videntur, tutos deducat in portus. Sed tunc iſte ventus aſpirat, ſi Boreas ille grauis ventus flare deſierit. Ideo vel eccleſia vel anima pia dicit: Exurge Borea, & veni Auſter. Hoc eſt, Tu Borea recede, & veni Auſter, aſpira ortum meum, vt flores nõn diſcutias, ſed reſerues. Anima igitur plena pietatis ortum habet, vel ipſa ortus eſt, qui fructus ferat. Anima quæ impietati patet, puluerem habet, qui eſt infœcundus ad fructum. Fructiferam quidem illam fecit dominus, ſed ipſa ſibi collegit impietatis puluerem. Quid te iactas ô plene impietatis? An quia honoribus es potens, & abundas diuitiis? Non aduertis quia puluis es, & tu diſpergeris & diſſipaberis? (Pſalm.36.) Vidi, inquit, impium ſuperexaltatum & eleuatum ſuper cedros Libani: & tranſiui, & ecce non erat. Quid gloriaris quia multa te ſeruitia ambiunt, multi amici tegunt latera tua, plurimi te equi ſequuntur? Quorum nobis enarras proſapiam, & tanquam maiorum tuorum genus? Præfers diuitias, qua conuiuiis paſcis ſodales. Vtinam egenos paſceres: vtinam non iocorum* (*iniquorũ) miniſtros, ſed votorum adiutores. Iactas quia prodeunti ilico ceditur: & homines te tãquam feram declinant aut beſtiam. Non hæc eſſe aliquid putas? Non audis quia ea omnia tanquam vmbra prætereant? Quid iuuant conſulares prætextæ, aut nitentes auro triumphales palmatæ? Nudus exibis, nemo illic Cõſulem recognoſcet. Quid proſunt innumeræ poſſeſſiones publicæ? Súntne tuæ? Hodie tu tenes, cras alius. Cùm tu exieris, alius intrat. Vix mouiſti pedem: alius greſſum intulit. Quanti ante te illic fuerunt, quanti poſt te dominabuntur? & hoc putas eſſe priuatum? Quem vnquã à morte diuitiæ redemerunt? Imò quem non ad mortem diuitiæ coegerunt? Quem ab inferis ſuæ reuocarunt opes? Quem potentia excuſauit à pœna? Puluis eſt impietas, ſicut puluis eſt impiorum potentia. Caliginẽ infert, dare ſalutem non poteſt. Simul vt vehemens flare cœperit ſpiritus, ſpargit eam atque diſſoluit. Aerem turbat, ſolum nudat: vt puluis proiicitur, deficit vt fumus, liqueſcit vt cera. Hinc plerique non mediocrem mouerunt quæſtionem, vtrum perituram naturam videatur aſſerere ſcriptura diuina, maxime quia alibi dicit: (Pſal.17.) Comminuam eos vt puluerem ante faciem venti,& vt lutum platearum delebo eos. Et alibi: Ecce confundentur & reuerebuntur omnes aduerſarij. erunt enim tanquam non ſint. Primũ ergo interrogo vtrum impietatem ſecundum naturam putent eſſe, an præter naturam. Si ſecundum naturam aſſerant, errare eorum opinionem certum eſt. Denique dicant vtrum naturæ peccatum conueniat, an non. Sed certum eſt, peccare, deuiare eſſe ab eo, quod eſt ſecundum naturam. Quid igitur tam ineptum, quàm vt dicant minus videri impiũ eſſe, quàm peccare: cum omnium acerbiſſimum ſit quicquid in dei fieri videtur iniuriam? Quòd ſi impie agere, non eſt præter naturam: viuere ergo impie, ſecundum naturam eſt, nec peccati loco habendum, nec dignum reprehenſione exiſtimandum. Nemo enim reprehenditur qui operatur ſecundum naturam. Vnde concluditur quia impietas præter naturam eſt. Quomodo igitur cum perditione conſuetudinis, ἀπολλυμένας φύσεις, hoc eſt, perituras naturas inducit ſcriptura, cum impietas nõ vtique naturalis ſit, ſed præter naturam? Quod enim non habet, non amittit, nec poteſt ea ſubſtantia perire, quæ non fuit. Nam & puluis commotus aut in aquæ ſubſtantiam transfertur, aut in aerem, aut in ignem: hoc eſt, in aliam videtur ſæpe tranſire naturam. Non ergo in nihilum deficit, ſed in aliud tranſit. Quid obſtat igitur quin & ille qui verbi virtute & ratione comminuitur vt puluis, non in nihilum diſſipetur, ſed commoueatur in melius, vt ex terreno fiat ſpiritalis homo, & vt lutũ platearum ſic deleatur, vt tollatur quicquid aſperum ac ſordidum videtur, remaneat quicquid purum ac mundum eſt? Et quod ait de aduerſariis Hieruſalem, Erunt ſicut qui non ſunt: vtique potuit dicere, non erunt. Sed cum dixerit, confundentur, & reuerebuntur: vtique intelligis quia erunt per ſubſtantiam, & profectũ conuerſionis, ſed non erunt quaſi aduerſarij: quod fuerunt. Itaque per improbitatis defectum non erunt, erunt fide ac deuotione mutati. Denique & alibi ex peccatoris perſona dicitur: (Mich.6.) Et iram dei ſuſtinebo, quia peccaui, donec iuſtificet iudicium meum. Conuertere enim deus cupiens peccatorem, punit eum & vrit, vt purget. (Ibidem.) Vnde ait: Et educẽt me in lucem. Nam & ceram vrit ignis,& liqueſcit vt purgetur. Et nos per ignem probamur. Et fumus conſumpto omni materiali expurgatur, neque naturam tranſit. Itaque & anima purgata ab omni labe, in id quod eſt deficit, non in id quod non eſt: vt ait Balaam: (Num.23.) Moriatur anima mea in anima iuſtorum. vt lapſus eius & quidam improbitatis vſus tranſiret in conſuetudinem vitámque iuſtorum. Omnia enim deus ſalua vult eſſe. (Sapien.1.) Vnde & Salomon ait: Deus mortem non fecit, nec lætatur in perditione viuorum. Fecit animam vt ſit: creauit hominem in incorruptionem: quem ad imaginem ſui fecit. Sed homines à naturæ munere deuiantes, obnoxios fecere ſe morti, vt quaſi terreni* (*morte pleni) corrumpantur. Sed deus per tribulationes ad pœnitentiam cogit, vt per pœnitentiam vratur & conſumatur illud accidẽs malum

A lum improbitatis, & pereat & lucus ille animæ qui erat ac-
cidentis impietatis poſſeſſio, pateat ad receptionem virtu-
tis & gratiæ. Certum eſt autem animæ naturam eſſe precio-
ſam, quæ ad ſimilitudinem dei facta, receptionem omnis
virtutis admittit: vtpote quæ cognitionis ſupernæ non ſit
fraudata conſortio. Nunc illud ſupereſſe arbitramur, quod
in multorum ore verſatur, qua ratione deus, cuius ſine vo
luntate nec paſſer viliſſimus cadit, & apud quem capilli ca-
Eſaiæ 40 pitis numerati ſunt, dixerit per Eſaiam: Sic omnes gentes,
vt ſtillicidium de vrceo, & ſicut momentum ſtateræ æſti-
matæ ſunt, & vt ſputum æſtimabuntur. Ita ergo peribunt
omnes gentes vt ſtillicidium de vrceo, & vt ſputum perit,
& ad nullos vſus proficit. Sed tu qui noſti quia gentes nun
eo vſque pro nihilo habuit deus noſter, vt & Abrahæ dixe-
Gene. 26. rit: Benedicentur in te omnes gentes: & per Dauid locutus
Pſal. 2. ſit ad filium, dicens: Dabo tibi gentes hæreditatem tuam.
Pſalm. 71. Et infra, Omnes gentes ſeruient ei: qui legiſti, Quia obtulit
deus filium ſuum pro omni gente, vt ſaluos faceret peccato-
res: debes hoc loco vim diuinæ ſententiæ conſiderare. Con B
templatione etenim creaturarum cœleſtium, quæ multæ
ſunt, ſicut cœli (quod multipliciter maius quàm terra eſt, vt
à pleriſque punctum comparatione cœli terra ſit exiſtima-
ta) angelorum, archangelorum, principatuum, poteſtatum,
thronorum, dominationum, milium, & decem milium, &
innumerabilium milium, contemplatione ergo horum gen-
tes vt ſtillicidium de vrceo æſtimatæ ſunt, cuius eſt om-
nis plenitudo. Ex illa igitur plenitudine cœleſti tanquam
gutta cadens æſtimatæ ſunt gentes. Quomodo enim pote-
rant maximę videri, cùm ipſa terra in aqua ſunt gentes, mi-
nima mundi portio ſit, & omnium quæ operatus eſt deus,
tanquam ſtateræ exigua inclinatio gentes ſiot? Simul co-
gnoſce per hanc ſtateram omnia deum cum iuſtitia condi-
diſſe, & in ipſis gentibus ineſſe quiddam naturaliter in quo
iuſtitiæ videretur vel exiguum eſſe momentum, & ſputum
ipſum tanquam ex vniuerſitate totius corporis interiorem
exiſtere portionem. Magis ergo hic miſericordia prædica-
Lucæ 19. tur: quoniam qui venit quærere quod perierat: nec ſtillici-
dium illud quaſi vile contempſit, ſed alleuauit momentum C
ſtateræ, & ſputo illi ſubſtantiam boni corporis donans, di-
gnatus eſt omnes gentes in vnum corpus eccleſiæ congre-
gare. Inter gentes autem & Iſrael annumerari poteſt nequa-
quam expers diuinæ iuſtitiæ: quia ipſe Moyſes dixit de Iſ-
rael: Ecce populus ſapiens, & diſciplinæ tenax, gens ma-
gna. Et vt ſcias quia ſupra meritum noſtrum dei bonitas re-
dundauit, Apoſtolus hunc propheticum locum interpreta-
Roma. 11. tus ait: Concluſit deus omnia in incredulitate, vt omnium
miſereatur: & ſubiunxit: O altitudo diuitiarum ſapientiæ
& ſcientiæ dei: quàm inſcrutabilia ſunt iudicia eius, & inue-
ſtigabiles viæ eius. Quis enim cognouit ſenſum domini?
Aut quis conſiliarius eius fuit? Aut quis prior dedit illi, &
retribuetur ei? Hunc autem locum præmittēs propheta ait:
Sic omnes gentes vt ſtillicidium de vrceo æſtimatæ ſunt. &
reliqua. vt agnoſcas intellectum iſtum cum interpretatio-
ne apoſtolica conuenire. Sed quid euidentius eo, quod pe-
rituras naturas non videatur inducere, cùm ipſe ſubiecerit
ſanctus Propheta: Quoniam non reſurgunt impij in iudi-
cio?) Non enim dixit, Non reſurgunt: ſed ait, Reſurgunt D
quidem, ſed non in iudicio. Qui autem reſurgit, eſt vtique,
Ioan. 3. & manet: ſed quia non credidit in Chriſtum, iam iudicatus
eſt: & ideo non venit in iudicium, quem peracti iam manet
pœna iudicij. Et de reſurrectione quidem plurima diuina-
rum ſcripturarum ſunt teſtimonia, quæ non prætermiſimus
in libris conſolationis & reſurrectionis. De eo autem quod
ait, Non reſurgunt impij in iudicio: ſecundum euangelium
abſoluta ſententia eſt, quia non omnes iudicabuntur. Apoſto
2. Cor. 5. lus autem ait: Omnes enim oportet nos ſtare ante tribunal
Chriſti, vt recipiat vnuſquiſque propria corporis, prout
geſſit, ſiue bonum, ſiue malum. Et putant plerique eſſe con
traria: nec aduertunt quia ſaluator de perfidis dixit atque
impiis, qui non crediderunt in dominum Ieſum. Sic enim
Ioan. 3. ait: Qui credit in me, non iudicatur: qui autem non credit,
iā iudicatus eſt: quia nō credit in nomine vnigeniti filij dei.
Hoc autem eſt iudicium, quia venit lux in hunc mundum, &

A dilexerunt magis homines tenebras quàm lucem. Erant e-
nim mala ipſorum opera. Liquet igitur de quibus dictum
ſit, hoc eſt de iis qui non crediderunt in dominum Ieſum.
Apoſtolus quoque etſi dixit omnes: de iis vtique dixit, qui
crediderunt, ſed actuum ſuorum rationem in die iudicij red
dituri ſunt. Denique ipſe alibi ait: Quia teſtimonium con- Rom. 2.
ſcientiæ noſtræ in die iudicij reuelabitur, cum inuicē cogi-
tationes noſtræ aut accuſabunt ſe, vt ſcriptum eſt: aut defen
dent: & patebunt cordis occulta. Quid autem hoc euiden-
tius quod ait alibi: Omnes quidem reſurgemus, ſed non o- 1. Cor. 15.
mnes immutabimur? Immutabuntur enim iuſti in incorru-
ptionem, manente corporis veritate. Daniel quoque dicit: Daniel. 7.
Iudicium ſedit, & libri aperti ſunt. Oſtendit ergo iudicium
futurum, maxime cum alibi idem dicat: Multi qui ſedent in Ibidem. 12.
tumulo terræ, exurgent iſti in vitam æternam, & iſti in op-
probrium & confuſionem æternam: & intelligentes ſplen-
debunt ſicut ſplendor cœli, & de iuſtis multi ſicut ſtellæ lu-
cebunt. Quod iſtud eſt iudicium ſedentium iudicum, & qui
B libri aperti, niſi conſcientiæ noſtræ, velut libri peccatorum
noſtrorum ſeriem continentes? Quanquam hoc ipſum vile
ſit æſtimare quaſi humani ſimile iudicij. Aliud eſt Chriſti iu
dicium, vbi conſcientia ipſa ſe prodit, quę latere non poteſt
occultorum arbitrum: vbi cogitationes lucent apud eum
qui adhuc cogitantibus dicebat: Quid cogitatis mala in cor Matth. 9.
dibus veſtris? Cum Iudæis diceret, dicebat omnib⁹: ne quis
putaret quòd occulta poſſent eſſe quę faceret: ne quis puta-
ret quòd parietib⁹ clauſus teſtem occulti erroris effugeret.
Ideoque & euangeliſta teſtatur dicens: Ieſus autem ſciebat Lucæ. 6.
cogitationes eorum. Quomodo ergo ait, Libri aperti ſunt?
Non vtique atramento ſcripti, ſed veſtigiis delictorum, &
flagitiorum inquinamento. Aperietur liber cōſcientiæ tuæ,
aperietur liber cordis tui, culpa noſtra recitabitur. Eſt ibi li
ber, vbi eſt tabula. Imo ſūt libri inſcripti, vbi ſunt inſcriptæ
tabulæ, quas inſcribit ſpiritu ſancto apoſtolica doctrina, ſi-
cut legimus dicēte Paulo: Epiſtula noſtra vos eſtis, inſcripta 2. Cor. 3.
non atramento, ſed ſpiritu dei viui, non in tabulis lapideis,
ſed in tabulis cordis carnalibus. Sunt ergo tabulæ cordis in-
C ſcriptæ ſpiritu ſancto. iſtæ recitabuntur. Si bene egeris, ma-
nebit tabula*. Vide ne tollas ſpiritus ſancti gratiam. vide ne *ſcriptura
deleas, & ſcribas atramento flagitia tua: ne veniat dies iudi-
cij, & dicat iudex, Recitentur libri, recitentur tabulę geſto-
rum eius. & dicat tibi: Ego ſcripſi tabulas tuas: cur deleſti a-
pices meos? Ego ſcripſi dona mea: quomodo deleſti mune-
ra mea, & ſcripſiſti opprobria tua? Non legiſti quia ſcribo?
Nō tibi dixi per os prophetæ mei: Lingua mea calamus ſcri Pſalm. 44.
bæ velociter ſcribentis? Iudicium autem verbi eſt. Mul-
ti ergo dormientium in tumulo terræ ſurgent: qui bene e-
gerunt, in reſurrectionem vitæ: qui male egerunt, in reſur-
rectionem iudicij. Quod Daniel ait, in vitam æternam, hoc
ſaluator in reſurrectionem vitæ dixit. Item quod ait Da-
niel, In opprobrium & confuſionem: ſaluator dixit, in re-
ſurrectionem iudicij. Non expedit nobis ad iudicium ve-
nire, & non expedit non venire: ne aut prædamnati videa-
mur, aut in hac labe vitiorum ſubeamus tanti pondus iudi-
cij. Propheta rogat ne intret dominus in iudicium cum ſer- Pſalm. 142.
uo ſuo. Quanto magis nos iudicium domini timere debe-
D mus? Pone quia miſericors dominus ignoſcet. Quanta pro-
dentur quæ latere credebam? Qui pudor, quę confuſio erit,
cum is qui alios profitebar docere, ipſe in eo deprehēdar in
quo alios arguebā? Et ideo quoniam & ſaluator duo gene-
ra reſurrectionis poſuit, & Ioannes in Apocalypſi, dicens: Apoca. 20.
Beatus qui habet partē in prima reſurrectione: (iſti enim ſi-
ne iudicio veniunt ad gratiam. Qui autē non veniunt ad pri
mam reſurrectionem, ſed ad ſecundam reſeruantur: iſti vren
tur donec impleant tempora inter primā & ſecundam reſur
rectionem: aut ſi non impleuerint, diutius in ſupplicio per-
manebunt) ideo ergo rogemus vt in prima reſurrectiōe par
tem habere mereamur. Sunt qui reſurrexerunt in paſſione
Chriſti: & iſti plane beati, quia acceperunt Chriſti gratiam,
& audierunt vocem eius de qua ſcriptum eſt: Venit hora, Ioan. 5.
quando audient mortui vocem filij dei: & qui audierint, vi-
uēt. & ingreſſi ſunt in ſanctam ciuitatem. Puto quòd magis
illam ſignificet ſupernam, quàm iſtam Hieruſalem, quā reli

quit, quam incuſauit, quòd in iſtam pedibus, in illam autem ſupernam meritis intrauerint. Sed & illud caueamus, vt hic poſiti ſurgamus de tumulo terræ. Sunt qui viuentes ſepulchro ſunt circundati, & tepleti mortuis, quorum guttur ſepulchtum eſt, nou loquentium verba vitæ, ſed mortis. Si hic teſurrexerimus à mortuis, & illic reſurgemus. Si hic non fuerimus oſſa arida, ſed aceeperimus rorem verbi, humorem ſpiritus ſancti: & illic viuemus. Si hic nos excitauerit Ieſus voce ſua magna, vt excitauit Lazarum, & per diſcipulos ſuos ſoluerit à vinculis mortis, & induxerit in Bethaniam, vbi erat Lazarus, hoc eſt in domum obeditionis, & adhibuerit hic conuiuio ſuo: & illic cum eodem recumbemus, & illic cum eo ſemper epulabimur, & illic nobis redolebit vnguentum quod ſolus proditor dolebat effuſum. [Ioan.11.] Ergo impij non reſurgunt in iudicio: hoc eſt in portionem eorum qui iudicium ſubituri ſunt: nec peccatores reſurgunt io conſilio iuſtorum. Vides quia ſurgunt impij, & non ſurgunt in iudicio iuſtorum: quia peccatores etſi non reſurgũt in conſilio iuſtorum, reſurgunt tamẽ in iudicio. Vnde videntur qui bene crediderunt, & fidem ſuam etiam operibus executi ſunt, ipſi non iudicari, ſed ſurgere in conſilio iuſtorum. Peccatores autem qui non poſſunt inter iuſtos ſurgere, ſurgent in iudicio. Habes duos ordines. Tertius ſupereſt impiorum, qui quoniam non crediderunt, iam iudicati ſunt: & ideo non reſurgunt in iudicium, ſed ad pœnam. Dilexerunt enim magis tenebras quàm lucem. [Ibidem.3.] Et ideo iudicium eorum pœna eſt, & ſorte pœna tenebrarum. Et poterat quidem intelligi quòd ij qui mala opera habent, credentes tamen in Chriſtum, volentes quidem recte viuere, ſed victi illecebris peccatorum, dilexerunt plus tenebras quàm lucem. Id eſt, vtrumque dilexerunt, ſed magis tenebras. Sed quia de illis præmiſit qui non crediderunt: ſic accipiendum puto, quòd dilexerunt tenebras, & non lucem. Lux enim Chriſtus. [Pſalm.81.] Qui ergo non crediderunt luci, abſurdum eſt vt lucem vel dilexiſſe credantur, quam neſcierunt. Neſcierunt enim, neque intellexerunt, in tenebris ambulant: ſicut ſcriptum eſt. Sequitur: Quoniam nouit dominus viam iuſtorum, & iter impiorum peribit.) Aduerte ſenſum. Non reſurgunt impij in iudicio: quoniam nouit dominus viam iuſtorum. Vias eorum vtique nouit, quorum dirigit greſſus. Sunt enim greſſus hominum, qui à domino diriguntur. Diriguntur à domino & viæ viri. Has nouit dominus vias, quæ ſunt rectæ: quæ ad illam viam tendunt dicentis: Ego ſum via, veritas, & vita. [Ioan.14.] Hæc bona eſt via. Tortuoſa autem eſt via ſeculi. Non dignatur illam viam noſſe. Illos agnoſcit, qui ſunt ipſius, qui operantur opera eius. [2.Tim.2.] Qui autem operantur iniquitatem, his dicit dominus: Diſcedite à me omnes operarij iniquitatis: non noui vos. [Lucæ.13.] Non per ignorantiam, ſed per id quod indigni ſint ſcientia dei, neſciuntur. Pulchre autem ait: Et iter impiorum peribit.) Separauit Latinus, vt iter diceret, & tanquam diſcreuit iter à via. Græcus autem in vtroque viam dixit. Non inſcie tamen Latinus: quia & dominus, Ego ſum via, dixit. Non dixit, Ego ſum iter. Perire autem iter impiorum dixit, non impios. Seruat eorum ſubſtantiam: qui ſi conuertantur, ſolum iter impietatis amittent: quod nec ab initio fuerit, nec erit. Quod accidens igitur eſt, perit: quod ſubſtantiuum, manet. Pereunt autem ita impij, quomodo dicitur: Anima quæ peccat, ipſa morietur. [Ezech.18.] vt peccati aculeo, non omni ſubſtantiæ ſuæ diſſolutione moriantur.

In pſalmi trigeſimiquinti enarrationem præfatio.

Dicturus Propheta in pſalmo ſequẽti quæ eſſet forma iuſti, ante formam expreſſit iniuſti. Neque enim poſſumus cognoſcere quæ ſit forma iuſtitiæ, niſi cognoſcamus quæ ſit iniquitatis effigies. Sunt enim ſibi aduerſæ atque contrariæ: Nãque in altera ſimplex habitudo naturæ, in altera fallax verſutia nequitię. Alia virtutum imagines præfert, alia vitiorum commercia prætendit. Conuenire autem hunc ordinem & ipſa ratio docet: & ſi de contrariis ſumenda ſunt teſtimonia, ipſi doctores philoſophiæ confeſſi ſunt, dum ſequuntur. Quis autem dubitet longe anteriorem Dauid Platonis fuiſſe temporibus: quem non ſolum magiſter eius, ſed nec aui quidem atauorum eius videre potuerunt: cum ille in principio regni fuerit Iudęorum (quod per innumera annorum curricula propagatum eſt) iſte poſt tempora captiuitatis quibus regnum gentis eius iam fuerat diſſolutum? Ergo ipſe qui tenet in omnes ſecularis ſapientiæ principatum, cum diceret non poſſe formam iuſtitiæ comprehendi, niſi ante diſcutiendam iniuſtitię ſeriem putauiſſet: exemplum attulit quòd ij qui velint aurum quærere, prius ſe luto oblinant. Aurum itaque iuſtitia, iniquitas lutum eſt. Quod à noſtris quoque prius dictum eſſe non dubium eſt, cum ſcriptum ſit: Vt lutum platearum delebo eos. [Pſalm.17.] Et vere lutum, quia eos inquinat qui ſibi appropinquauerint. Fugiamus ergo iniuſtitiam, ne luteis ſordibus inquinemur, atque in eius voraginem non pes noſter exterior, ſed (quod eſt grauius) mens noſtra mergatur. Et philoſophia quidem aurum ſe quęrere dicit, ſed lutum verſat, quæ diuinitatem quærit in ſtatuis. ſed vaſa figuli virga confringet. Nos aurum quærimus quo corpora noſtra mundemus, mortificationem Ieſu Chriſti in corpore noſtro circunferentes: vt & vita Ieſu Chriſti in corpore noſtro manifeſtetur. Bonum aurum ſanguis eſt Chriſti, diues ad precium, profluus ad lauandum omne peccatum. Ordinem diximus: titulum conſideremus. In finem, inquit, ſeruo domini pſalm[us] Dauid.) In toto pſalterij corpore ſolus hic titulus eſt quo pſalmũ ſeruo domini ſe ſcripſiſſe teſtatur. Quis iſte eſt ſeruus domini, videamus: quid pſalmi ſeries ſignificet: cui dictus hic pſalmus ſit: audiamus ad quem loquatur. Domine, inquit, in cœlo miſericordia tua, & veritas tua vſque ad nubes. [Pſalm.35.] Iuſtitia tua ſicut montes dei, iudicia tua abyſſus multa. Cui hoc, niſi filio dei dicitur? Hæc enim non humanæ ſed diuinę ſunt poteſtatis. Sed quid ſibi vult quòd ſeruo domini dici pſalmũ hunc titulus declarauit, cum orationem Moyſi hominis dei maluerit quàm ſerui domini in poſteriore titulo nuncupare? Quod ergo conſilium prophetæ fuerit, non intelligo, vel potius ipſius domini ſaluatoris, qui locutus eſt in propheta. Vere iudicia eius ſicut abyſſus multa, vt ſeruo honorificentiam reſeruaret, ſibi cõditionem ſeruitutis adſcriberet. Videor mihi intelligere. Videor hauſiſſe aliquid de gratia ſpiritali. Aduerſus iniuſtitiam (vt diximus) pſalmus hic ſcriptus eſt: & ideo plus grauatur iniuſtitia perfidorum, qui Chriſtum Ieſum dominum recipere noluerunt: cum ille propter ipſos ſuſceperit ſeruitutem. Quid enim tam iniquum quàm ingratos fuiſſe tantis beneficiis: vt quibus ille ſalutem daret, hi ſanguinem eius effunderent? Denique alibi cum de ſua paſſione loqueretur, ad aceruandam Iudaicæ impietatis inuidiam ſic ait: Ne auertas faciem tuam à puero tuo: quoniam tribulor, velociter exaudi me. [Pſalm.68.] Pauper & dolens ego ſum. Veni Paule, interpretare nobis qua ratione dominus cœli atque terrarum ſe pauperem dixerit, quæ ſit iſta paupertas: tu certe illum diuitem dixiſti. Quomodo idem diues & pauper eſt? Audiamus teſtimoniũ Pauli. Scitis, inquit, gratiam domini noſtri Ieſu Chriſti: quia propter vos pauper factus eſt, cum diues eſſet, vt vos eius inopia ditaremini. [2.Corin.8.] Veni & tu Eſaia, interpretare nobis quomodo ſe dolentẽ dixerit Chriſtus, qui dolores vulnerũ ſanare cõſueuit. Medicus venit, vt curaret ægrotos. Quid ipſe habuit quod doleret? Audiamus etiã Eſaiæ teſtimonium. Pro nobis, inquit, dolet: & nos exiſtimauimus eũ eſſe in doloribus. [Eſaię.53.] Expreſſit medici affectũ: qui etiam ſi ipſe nullũ vulnus habuit quod doleret, tamen compaſſus eſt vulneratis. Hoc igitur in pſalmo dominus exprobrat Iudęis: Ego propter vos pauper, ego pro vobis dolens, & vos mihi manus impias intuliſtis, dicentes: Tollamus iuſtum quia inutilis eſt nobis. [Sapien.2.] Iniiciamus lignum in panem eius. Bene panem dixit pro carne eius. Ille alimentum detulit: iſti pro beneficio retulere ſupplicium. Non mirum ergo ſi eſuriunt, qui ſibi vitæ æternæ alimoniã denegarunt. Pulchre etiam duo iſta iunxerunt, Iniiciamus lignum in panem eius. [Hier.11.] Neſciebãt quid loquerentur Iudæi, & myſterium loquebãtur. Paradiſum nobis crux reddidit Chriſti. Hoc eſt, lignũ quod Adæ dominus demõſtrauit dicens de ligno vitæ quod eſſet in medio paradiſi, edendum: de ligno autem ſcientię boni & mali non edendum.

edendum. Errauit Adam, mandata oon teouit, interdictũ go A
ſtauit. Per lignom cœpimus eſurire: quia ſuum caro accepit
alimentũ. Ideo dominus in Chriſto carnem iunxit & lignũ,
vt fames antiqua ceſſaret, vitę gratia redderetur. Beatum li-
gnũ domini, quod omniũ peccata crucifixit. Beata caro do-
mioi, quæ victum omoib' miniſtrauit. De paupertate igitur
& dolore domioi idonea (vt arbitror) ſanctorũ protulimus
audit. teſtimonia, quorum alter vidit & dixit, alter eſt electus vt
diceret. Ipſorum igitur qui probati ſunt, de ſeruitute domi-
oi teſtimonia iterum proferamus, imò ſua quę de ſe ipſe lo-
cutus eſt io vtroq;. Audiamus ergo quid dicat. Sic dicit do-
Eſa. 49. minus: Qui finxit me ſeruũ ex vtero ſibi ad congregaodum
Iacob & Iſrael ad eum. Aduertimus ergo quòd propter cõ
gregatiooem populi formam ſuſceperit ſeruitutis. Audis Iu
dæe, & pro gratia contumeliam refers: & hoc ad perfidiam
deriuas, propter quod magis credere debuiſti. Ad te vocan
dum venit, & cõuitiaris. Ex vtero ſeruum ſe dixit. Audi At
Ibidem. riane. Ex quo vtero? Paululum ſupra recurre. Ex vtero, in-
quit, matris meæ vocauit dominus nomen meum. Quod no
Eſaie. 7. men eius ſit audiamus, quo eum pater vocauit. Ecce virgo
in vtero accipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen eius B
Emmanuel: quod interpretatur oobiſcum deus. Quod enim
aliud niſi filius dei oomeo eſt Chriſti? Accipe aliud. Dixerat
Math. 1. quidem & Gabriel ad Ioſeph de Maria: Pariet filium. Acci-
Mich. 5. pe dei vocem. Et tu Bethleem Iudææ non es minima ioter
principes Iuda. ex te enim exiet princeps qui regat populũ
meum. Aduertẽ myſterium. Ex vtero virginis idem & ſer-
uus exiuit & dominus. Seruus ad operandũ, dominus ad im-
perandum, vt regnum deo in hominum mẽtibus radicaret.
vtrinque vnus, non alter ex patre, alter ex virgine, ſed idem
qui ante ſecula ex patre, ipſe poſtea carnem ſuſcepit ex vir-
gine. Ideo ergo & ſeruus vocatur, & dominus. Propter oos
ſeruus, ſed in vnitate diuinæ ſubſtaotiæ deus ex deo, prin-
ceps ex principe, æqualis ex æquali. Neque eoim degene-
rem genuit, in quo ſe ipſe cõplacere memorauit. Magoum,
Eſaię. 49. inquit, tibi eſt vocari puerum meum, vt ſtatuas* tribus Ia-
*ſuſcites. cob. Seruat vbique ſuæ vocabula digoitatis. Magnus deus,
& magnus puer: oec in carne magnitudinis ſuæ nomen amit
Pſal 144. tit, cuius magnitudinis nullus eſt finis. Meritóque ſecurus, C
Philipp. 2 cum in forma dei eſſet (vt Apoſtolos dicit) oon rapinam ar-
bitratus eſt eſſe ſe æqualem deo: ſed ſemetipſum exinaniuit
formam ſerui accipiens, io ſimilitudinem hominum factus,
& habitu inuentus vt homo, humiliauit ſemetipſum, factus
obediens vſque ad mortem, mortem autem crucis. Hic eſt
ergo æqualis quaſi dei filius. Hic ſerui formam in carne ſuſ-
cepit, hic mortem guſtauit: cuius magnitudo non habet fi-
Roma. 10. nem: quia finis legis eſt Chriſtus ad iuſtitiam omoi creden-
ti: vt in ipſum omnes credamus, hunc intimo adoremus affe
ctu. Bona ſeruitus, quæ omnes liberos fecit. Bona ſeruitus,
quæ nomeo ſuper omne nomen adquiſiuit. Bona humilitas,
quę fecit vt io nomine ei' omoes geou figãt cœleſtiũ, terre-
ſtrium, & infernorum: & omnis lingua confiteatur quoniam
dominus Ieſus in gloria eſt dei patris. In hũc ergo finem di-
rigitur hic pſalmus, vt & oos ſerui ſimus ad iuſtitiam, non ſu
perbi ad arrogantiam. Seruitutis enim ſtipendium, libertas
eſt. Stipendium autem mortis, arrogantia eſt. Sed iam ipſam
pſalmi ſeriem adoriamur.

Pſalmi trigeſimiquinti enarratio.

DIxit iniuſtus vt delinquat ſibi. Quid dixerit, oon
expreſſit: & ideo ſic intelligendum arbitror, quia
quicquid dicit iniuſtus, peccatũ eſt. Omois enim
iniuſtitia, peccatoni: quoniam vbi orgaoũ vitio-
ſum, quomodo poteſt cantus non eſſe vitioſus? Degeneris
materię decolor part' eſt. Quicquid ergo loquitur iniuſtus,
iniquitas eſt, quæ io ſuum refertur authorem, ſicut viperæ
partus, qui primo ſuam ſcindit parentem, vt frequens ſermo
eſt. Sibi ergo delinquit. Nihil hac ſentẽtia ſublimius dictum
arbitror. Io illis qoi ſibi ſapientiam ſeculi vindicarunt, nihil
tale legi, nihil tale eognoui. Nec mirum, quandoquidem illi
humano ingenio locuti ſuot: hoc infudit ſpiritus dei, ſpiritus
veritatis, quia ioiuſt' ſibi delinquat: ſibi generet vulnera, ſe
Prouer. 26. ipſe confodiat. Nam ſicot ſpinæ naſcuntur in manu ebrioſi,
A vt ſcriptura aſſeritita & io iniuſti ſermone naſcũtur quę cõ
pungant loquentem. Loquitur iniuſtus, & interior eius con
ſcientia vulneratur: quia in omni ſermone quẽ loquitur, non
eſt fraudis immuois. Cui' eoim graoior eſt pœoa, quàm pro-
pria, cum pro omni ſermone det pœnas? Serpens aliis infun-
dit venenũ, iniuſtus ſibi. In eum enim refunditur qoicquid
effuderit. Iniuſtus igitur & aliis inotilis, & ſibi ooxius. Iuſti
autem vita fructuoſa aliis, ſibi dulcis. Dicit enim Salomon:
Fili, ſi ſapiens eris, tibi ſapiens eris, & proximis. Si autem ma Ibidem. 9.
lus euaſeris, ſolus hauries mala. Aduertimos ergo quia iuſti-
tia aliis eſt potius nata quàm ſibi. Commune commodum,
non ſuum expectat, & alienum bonum pro ſuo ducit emolu
mento. Beata & præclara iuſtitia, cuius booũ omnibus profi
cit. Ex vno plerũque proficiſcitur, atq; ad omnes peruenit.
Iuſtus Dauid, qoi parcebat inimico, & malebat innocentiam 1. Reg. 24.
ſuam, quàm vitam tueri, oe malo publico vindicaretur, atq;
appetendi principis in malis quoque cauſis aliis exemplum
ederet, cum ipſe vindictam de inſidiatore ſumpſiſſet. Iuſtus Gene. 4.
Abel, qui de ouibus ſuis quas ei dominus dederat, primitias
domino putauerit offerendas: & ideo plos placuit deo, quia
B moram noo fecit, deuotionẽ probauit. Sed hoc impius ferre
non potuit, iuſtitiæ præuaricator, radix ioiquitatis: & ideo
fratrẽ occidit, quia hoſtia eius deo magis quàm oblatio ſua
fuerat comprobata. Sed ille occiſus deo loquebatur in voce
ſanguinis ſui, hic viuus à facie domini repellebatur: & cum
adhuc à domino pœna ceſſaret, torquebat eum ſuorum con
ſcientia peccatorum. Latebat miſer tremẽs & timens: & cum
adhuc percuſſor deeſſet, ipſa ſeſe iniuſti vita cruciabat. Ac-
ceperat ſignum, ne eum aliquis occideret: oon vt vitæ ſua-
uitate frueretur, ſed ne mors auferet ęrumnam, vt percuſſo-
rem ſuum coditie timeodo pateretur. Meruerat quidem vt
percuſſor inhiberetur: ſed ſioe vlla iotermiſſione ipſe ſibi
ſuus carnifex erat, ipſe percuſſor. Quæ pœna maiot, qoàm
timere quod vitare ooo poſſis, nec quod timueris eoadere? *cõmotio-
Vnde præclare Dauid exprimeos coooentionem* grauiſſi- nem.
mam cõſciẽtiæ peccatricis ait: Quoniam iniquitatem oieam Pſal. 50.
ego agnoſco, & delictum meum coram me eſt ſemper. Of-
funditur enim nobis vltrix noſtri imago peccati: nec quie-
C tum reum ſuum eſſe permittit, inſerẽs miſeram ſeruitutem
atq; in ſua vincula trahit, vt enodare ſe ooo queat, quoniam
volens ipſe ſe vẽdidit, cui liberum erat delictorum æra oon
capere, & libertatem innocentię reſeruare. Itaque dum ora-
mus, peccatum offuoditur. vbi ſomous ſenſum corporis re-
laxauerit, peccatum recurrit. Sępe oobis error noſter tan-
quam malos exactor occurrit, vel tanquam improbus fœne
rator cõueniens debitorẽ. Vnde domious ait: Qui facit pec Ioan. 8.
catũ, ſeruus eſt peccati. Sed ioſtus nouit quẽadmodum pec
catorum ſuorũ vincula diſſoluat, nec expectat accuſatorẽ,
ſed præuenit, vt confitendo ſuum alleuet omoe delictũ: ne
habeat quod aduerſarius criminetur. Ideoq; ſcriptura tibi
dicit: Iuſtus in priocipio ſermonis accuſator eſt ſui. Vocem Prou. 18.
eoim eripit aduerſario, & quaſi deotes quoſdam paratos ad
prædã crimioationis infeſtæ, peccatorum ſuorum cõfeſſio-
oe conſtringit. Dixit Iudas Iſcariotes vt delinqueret ſibi.
Quid dixit? Quem oſculatus fuero, ipſe eſt: tenete eum. Math. 26.
Hoc dixit, & ſe ipſe proprio ore egit in mortem. Quaotos
putamus io ipſo fuiſſe tortores, vt ſibi ipſe tam grauis pœnę
D exactor iocumberet, & ſemetipſe laqueo ſtrãgularet? Dixit
iniuſtus vt delinquat ſibi. Locutus eſt iuſtus, Ecce ego pec- 1. Para. 21.
cator: & grex iſte quid fecit? Et remiſſum eſt omne pecca-
tum. Dixit ergo iuſtus, & ſibi profuit. Dixit Cain: Nunquid Gene. 4.
ego cuſtos ſum fratris mei? Et ſibi ipſe mentitus eſt. Dixit
Ananias omoe ſe vẽditi ſui ruris precium pertuliſſe, & men Acta. 5.
titus eſt ſibi, qui potuit minus offerre ſine fraude. Ideo- Pſalm. 26.
que præclare ait, Et mentita eſt iniquitas ſibi. Sibi enim an-
te mentitur, qui in ſuum meotitur exitium. Sibi delinquit,
qui ſibi innocentiæ eripit ſuauitatem. Quis enim purita-
te & ſimplicitate pectoris dulcior fructus? Quis cibos ſua-
uior, quàm is quẽ aoimus bene ſibi cõſcius, & mens innocẽtis
epulatur? At verò iniquitas velot quodam plumbeo talento
(vt ſcriptura teſtificatur) conſcientiã grauat. Meritóq; Da- Zacha 5.
uid ait: Sicut oous graue grauatæ ſuot ſuper me. Et Salomõ: Pſalm. 37.
Sicut vua acerba dentibus, & fumus oculis ita iniquitas om- Prouer. 10.

nibus vtentibus ea. Grauis pœna quæ cibum impedit, aſpe-
ctũ obducit, & (quod eſt amplius) oculis mentis internæ te-
nebroſam offundit caliginem, vt quod verũ eſt, videre nuu
poſſit iniuſtus: ideoque delinquit ſibi, qui ſibi quæ precioſa
ſuut eripit. Dicit ergo iniuſtus, vt delinquat ſibi. Iuſtus aũt
loquitur vt & aliis & ſibi ꝓſit. Ille loquitur ad perniciẽ, hic
loquitur ad ſalutem. De iuſtis enim & fidelibus dictum eſt:
Roma.10. Corde creditur ad iuſtitiam, ore confeſſiu fit ad ſalutem. Il-
lius lingua vulnerat: lingua autẽ prudẽtum ſanat. Vnde cum
1.Reg.24. expuſtularet Dauid cum rege Saul quòd oblitus beneficij,
ſalutis ingratus eum perſequeretur ad mortem, à quo totiẽs
iam videret ſe eſſe ſeruatum, & vitam eius appeteret qui vi-
tam ſuam pro regis ſalute periculis obtuliſſet: ait ſibi fructũ
non perire iuſtitiæ, qui inſidiatorẽ ſuum in manus ſuas à do-
minu ſibi traditũ non peremiſſet. Ab iniuſtis iniquitas pro-
diuit, venenum à ſerpentibus effuſum eſt, veneuum & iui-
Eſaiæ.14. quitatis arma perierunt. Ideo ſcriptum eſt: Dixit iniuſtus vt
delinquat ſibi.) Quid dixit? Ponã thronũ meum ſuper nu-
bes, & eru ſimilis altiſſimo. Effectum non habent verba, ſed
peccatum habent. Inanis quidem põpa iactantiæ, ſed ſuper-
biæ ſpiritu criminoſus non timet cunuitio maieſtatem vio-
lare diuinam. Etenim ſi vllus dei timot eius ineſſet affectui,
non in conſpectu dei plena doli gerenda ſibi auſu temerario
crediſſet, quaſi deus non poſſit occulta cognoſcere, qui
ſcrutator eſt internurum. Spectat umnia deus: nihil eſt quod
eum prætereat: nemo qui fallat: cui omnia præſentia quæ fu
tura ſunt, & manifeſta quæ latent. Etenim ſi ſol iſte munda-
nus clauſis plerũque domiciliotum habitaculis ſuum lumen
interſetit: quantu magis deus ſummus, æteruus, etiam ſecre-
ta penetralia mentis humanæ, atque omne angelorum conſi
lium ſcientia ſua ſcrutatur & præuenit? Quid ergo aliud agit
iniuſtus, niſi vt iniquitatem ſibi quærat & odium? Sic enim
Pſal.13. ſcriptum eſt: Nun eſt timor dei ante oculos eius: quoniam
doloſe egit iu conſpectu eius, vt inueniret iniquitatem ſuam
Matth.6. & odium.) Quid eſt inueniret? Omnis enim qui quærit, iuue
nit. Ergo & malum quæritur, vt iuueniatur. Sed quemad-
modum laudabilis eſt ille qui bonum quod quæſiuit inue-
nit, ita inueniabilis qui laborauit vt malum quod quæſierat
inueniret. Bonis enim rebus, non flagitiis atque criminibus
laborem noſtrum nos oportet impendere. Quid igitur niſi
ſummæ ſtultitiæ atque demẽtiæ eſt, odium quærere, iniqui-
tatem malis artibus inuenire, quam bonus nemo quæſiuit?
Quomodo igitur improbi iniquitatem ſuam & odium quę-
rant, cõſideremus. Nempe Herodias erat Tetrarchæ Phi-
lippi legitimo nexa coniugio, regię abundans opibus pote-
ſtatis: quæ Herodem Romam adufque tendentẽ quaſi ger-
manum mariti, hoſpitij & affinitatis iure ſuſcepit: cum quo
depecta ſuam copulam, non multo poſt relicto viro conſor
tij ſui iura mutauit. Nónne ea quæſiuit iniquitatẽ & odium,
quæ coniugium deſeruit, vt inueniret adulterium? Et quia
ſanctus Baptiſta nuptias illicitas conſtanter increpauit, di-
Marc 6. cens Herodi: Non licet tibi eam vxorem habere, quæ ma-
ritum contra legem reliquit, & fratri mariti quaſi ex lege
conuenit: commota eſt adultera, vt cum vellet occidere.
Sed cognito quòd Herodem ad necem iuſti non facile poſ-
ſet inflectere, excogitauit qua via iſtud efficeret. Natalis e-
rat Herodis, quem luxu nimio (vt pleriſque regibus mos
eſt) celebrare conſueuerat. Adornauit filiam, vt in conuiuio
regis pignus regale ſaltaret. Et cũ placuiſſet Herodi, quod
diſplicere debuit patruo: obtulit ei, vt quod vellet præ-
mium pro ſaltationis opprobrio poſtularet. Matrẽ illa con
ſuluit: cuius impulſu caput Baptiſtæ popoſcit. Victus He-
rodes, quia ſacramento ſe conſtrinxerat daturum quicquid
neptis propria petiſſet, iuſſit occidi Ioannem, & caput eius
afferri. Quod allatum puellæ dedit, & illa matri ſuæ pertu-
lit. Verum eſt ergo quòd iniquitas & odium requirantur:
quandoquidem ea mulier quod facili petitione impetrare
non poterat, prauis artibus excogitatæ fraudis elicuit. Quid
de Iuda proditore loquar? qui quæſiuit auaritiam, & inue-
Matth.26. nit ſacrilegium, dicens: Quid mihi dabitis, & ego eum vo-
bis tradam? Nec expletus pauperum ſpoliis, ad plenitudi-
nem criminum grauiſſimorum crimina ſerendo peruenit,
Ibidem. pia miſcens charitatis ſacramenta flagitiis cum diceret: Quẽ

A oſculatus fuero, ipſe eſt: tenete eum. vt vere de eo dictum
dubitari non queat, Verba oris eius iniquitas & dolus.) O-
ſcula labiis ferebat, offundebat venena pectoribus. Medi-
tabatur acerba ſupplicia, gratiæ pignus afferebat. Bene de
eo propheta addi fecit: Noluit intelligere vt bene ageret.)
Non ergo per naturam deliquit, ſed per voluntatem. Deni-
que apoſtolus erat, audiebat quotidie diuina mandata, diſ-
cebat cœleſte myſterium. Potuit intelligere vt bene age-
ret, ſi voluiſſet. Videbat ſanari paralyticus, cæcis refundi lu
men, mortuos reſuſcitari: non debuit intelligere quòd deus
eſſet qui talia poſſet operari? Sed intelligere noluit: quia a-
uarus homo & pecuniæ intentus à cognitione diuinitatis vi
gorem ſuæ mentis auertit. Vnuſquiſque enim qui ſe flagitiis
ingurgitauerit, non vult intelligere quæ cœleſtium manda-
torum ſunt, ne reuocetur à vitiis: Vide illum fugientem in-
telligere, qui ait: Tenebræ operiunt me, & circundant pa- Eccli.23.
rietes: quis ſcit an videat dominus? Non vult enim quærere
& inuenire quòd deus omnia videat atq; cognoſcat: ne me-
tu retrahatur à crimine. Vide regem Achab petentem à Na 3.Reg.21.
B buthe vineam eius. cognoſce reſpondentem illum: Abſit vt
cedam hæreditatem patrum meorum. Non debuit intelli-
gere quòd iuſta referebat? Sed noluit intelligere vt bene a-
geret, & aliena non quæreret. Nun debuit intelligere quòd
verò Helias deo ſeruiebat, cũ videret in verbo Heliæ clau-
ſum cœlum tribus annis & tribus menſibus, & ad preces e-
ius pluuias eſſe dimiſſas, vt arida omnia rigarentur? Sed no-
luit intelligere, ne perfidiam condẽnaret, ſequeretur fidem.
Quinetiam iniquitatẽ meditatus eſt in cubili ſuo.) vbi ve-
rum quęrere debuiſſet. In cubilibus enim compungere nos
debent noſtra peccata: non ipſis delinquenda committi, di-
cente Propheta: Quæ dicitis in cordibus veſtris, & in cubi- Pſal.4.
libus veſtris cõpungimini. Adſtitit, inquit, omni viæ nõ bo
nę: malitiam autem odio non habuit.) Non immerito iniuſta
meditatur, qui & in via erroris aſſiſtit, & malitiam diligit,
quam odiſſe deberet. Plus dixit, adſtitit, quaſi iamdudum in
via nequitiæ diuturna ſtatione permaneat. Ille enim beatus,
qui in via peccatorum non ſtetit: non iis qui in ea ſtare non
C deſinat. Et ideo prima præcepta ſunt ſancti prophetæ Da-
uid, impietatẽ ſugere, in peccato non ſtare, in lege meditari:
vt intelligas quæ bona ſunt, & iuſta atque iniuſta ſecernas.
In omnibus igitur radix eſt ſpectanda gignẽdis, ne eam in-
utilis ab exordio ſuccus inficiat: grauioráque multo ſunt a-
nimorum vitia quàm virgultorum. Cauendum ergo præ cę
teris ne humano ingenio malitiæ vſus inoleſcat, atque õm-
nis ętas ſecutura degeneret. Arbor enim mala fructus malos Matth.7.
facit. Nam ſi plerunq; quod nolumus hoc agimus, & vitare
nõ poſſumus: & quod odio habemus, hoc facimus victi qua-
dam aut delectatiõe flagitij, aut obreptione peccati: quomo
do poſſumus vitare quod amamus? Adſtringimur & inuiti:
quomodo poſſumus voluntarij non teneri? Vix ſe exſoluit
Paulus erroribus cotidiana decertatione luctando, vt vincu
lis captiuitatis exutus, per Chriſti gratiam ſeruaretur: & tu
putas quòd adſiſtendo delictis poſſis ad cœleſtiũ repromiſ
ſionum merita peruenire? Luctando corona quæritur, non
reluctando. Studio non refragio comparatur. Certantibus
D quoque diuinæ miſericordiæ ſuffragia poſtulanda ſunt, vt
corona iuſtitię pro laborum meritis deferatur. Deniq; quid
ſequatur conſideremus. Domine, inquit, in cœlo miſericor-
dia tua, & veritas tua vſq; ad nubes. Iuſtitia tua ſicut montes
dei, iudicia tua ſicut abyſſus multa.) Nónne hunc locũ ſecu
tus eſt Paulus, vt diceret: Infelix ego homo, quis me libera-
bit de corpore mortis huius? Gratia dei per Ieſum Chriſtum Roma.7.
dominum noſtrum. Vbi enim mens humana turbatur, & cer
taminum dura atque aſpera nos fatigant, domini auxilium
poſtulandum eſt. Ideóque conuerſus ad dominum, ipſum
inuocat & implorat, vt laborantibus adiutor aſſiſtat. Miſe-
ricordia ergo petenda de cœlo eſt, & veritas dei ex prophe
tarum oraculis colligenda, qui quaſi nubes myſteria diui-
næ cognitionis obtexunt. Poſuit enim tenebras deus latibu Pſal.17.
lum ſuum: vt primo pluuiam myſticæ fertilitatis accipias, &
tunc infuſus rore cœleſti fulgorem reſeratæ lucis agnoſcas,
vt poſſis dicere: Ex plenitudine eius accepimus. Quis enim Ioan.1.
poteſt ſecreta dei facile comprehendere, cuius iuſtitia ſi-

cut

cut montes dei? Vel (ſicut Aquila poſuit) vt montes validi. A
Roma.11. eò quòd validæ virtutis plena præcepta ſint. Vnde & Apo-
ſtolus videns eſſe ſublimia quæ audiuit, dicit: O altitudo di-
uitiarum ſapientiæ & ſcientiæ dei: quàm inſcrutabilia ſunt iu
dicia eius, & inueſtigabiles viæ eius. Quis enĩ cognouit ſen-
ſum domini? aut quis conſiliarius eius fuit? Altitudinem ita-
que diuitiarum ſapientiæ retulit ad altitudinem montium.
Audi quorum montium. Ipſe enim dei filius mons magnus
Eſaiæ.40. eſt: & ideo aſcende in hunc montem qui euangelizas Siõ, vt
ſtes radicatus & plantatus in Chriſto. Eſt & mons quaſi ſa-
pientia dei, eſt mons quaſi iuſtitia, eſt mons quaſi ſciẽtia dei,
eſt mons quaſi ſanctificatio, eſt mons quaſi redemptio, eſt
mons quaſi reſurrectio. Demõſtrauit nobis hos montes ſcri
1. Corin.1. ptura, quæ dixit: In ipſo autem vos eſtis in Chriſto Ieſu, qui
factus eſt ſapientia nobis à deo, & iuſtitia, & ſanctificatio, &
redẽptio. Vel quia angelis angelus factus eſt dei filius, pro-
phetis propheta: cuius iudicia ſicut abyſſus multa. Audi A- B
Pſalm 41. byſſus abyſſum inuocat in voce cataractarum tuarum. Id
eſt, ſcriptura veteris teſtamenti, noui aduocat ſeriem teſta-
menti, ad conſummationem ſanctificationis, & plenitudinẽ
gratiæ, ſonitu quodam atque profluuio redundantiæ ſpirita-
lis. Homines, inquit, & iumenta ſaluos facies domine: ſicut
multiplicaſti miſericordiam tuam deus. Filij autem hominũ
in protectione alarum tuarum ſperabunt. Inebriabuntur ab
vbertate domus tuę: & torrẽtẽ voluptatis tuę potabis eos.)
Quid eſt, homines & iumenta? Rationabiles vtique, & irra-
tionabiles. Rationabilibus iudicia, irrationabilibus miſeri-
cordia. Alij reguntur, alij nutriuntur. Ideoque addidit: Filij
autem hominum in protectione alarum tuarum ſperabunt.
Id eſt, non generatio viperarum, ſed filij hominum, qui ad
imaginem & ſimilitudinem dei viuunt, non in paſcuis ſed in
conuiuiis collocantur. Alij enim in loco paſcuorũ, alij in pri-
uilegio ſacramentorum. Imperfectis ſuccus lactis, perfectis
Pſal. 22. menſa refectionis, de qua dixit: Paraſti in cõſpectu meo mẽ-
ſam. In qua panis viuus, id eſt, verbũ dei: in qua oleũ ſancti-
ficationis, quo impĩguatur caput iuſti, & ſenſus firmatur in-
terior, vt aboleatur oleum peccatoris: in qua etiam poculum C
illud inebriãs quàm præclarum, vel quàm validum. κράτιστον
enim dixit Græcus, vel potens, vel forte, vel validum. Vali-
dum enim, quo abluuntur flagitia vel delentur. Bona ergo
ebrietas poculi ſalutaris. Sed eſt alia ebrietas de redundantia
ſcripturarum. Eſt & alia ebrietas per infuſionẽ ſpiritus ſan-
Acto.2. cti. Deniq; illi qui diuerſis linguis in Apoſtolorum actibus
loquebantur, muſto pleni audientibus videbantur. Domus
ergo eccleſia eſt, vbertas domus redundantia gratiarũ. Tor
rens voluptatis, ſpiritus ſanctus. Nec te nomen aut mos tor-
rentis offẽdat, quòd aliquãdo aridior aut exilior ſit, vt cu-
ius ſoleant fluenta ceſſare. Ceſſauit & hic noſter, ceſſauit a-
liquando torrens profluuij ſpiritalis in populo Iudæorum.
Quid dicã torrens ceſſauit? cum mare ceſſauerit, ſicut lectio
hodierna nos docuit, dicente deo: Ecce ego increpatione
mea deſolabo mare, & areſcent piſces eorum. vtique Iudęo-
rum, ſuæ ariditate perfidiæ, vt enatare non poſſint. Ceſſauit
ergo torrẽs propter ſynagogæ ſacrilegia: quia erat illa plebs
fide arida, ſterilis operibus, captiua peccatis. Quid enim flue D
ret, non bibentibus, vel contaminantibus ſacros meatus, cũ
ipſum fontem necarint? Bonus torrens, qui illis ceſſauit, vt
cupiditatis nobis abundaret, & ſitim humanæ captiuitatis auerteret,
Canti.4. ſicut torrẽs in Auſtro. Vnde & ſcriptura dicit: Surge Aqui-
lo, & veni Auſter. qui arbuſculas Paradiſi perflare cõſueuit.
Diximus ſenſum: etiam elocutionem conſideremus, cur tor
rentem voluptatis dixerit potabis eos, & non torrẽte, quaſi
de torrẽte: niſi quia auiditatem bibentiũ voluit exprimere,
Pſalm.35. quaſi torrentem ipſum vellẽt ebibere ſi poſſent? Hic eſt for
Gene.2. ſitan torrens voluptatis quem in Geneſi legimus, fontẽ qui
abluit Paradiſum, & diuiditur in quatuor flumina, quæ cir-
cuneunt totam terram. Ex hoc enim fonte virtutes profluũt
ſpiritales, prudentia, temperantia, fortitudo, iuſtitia. Bonus
fons, gratiæ & ſplendoris eiuſdem atque naturæ cuius & il-
Pſal.45. lud flumen de quo in poſterioribus dicitur: Fluminis impe-
tus lætificat ciuitatem dei. Aptiſſime itaq; ſubſtituit, Quo-
niam apud te eſt fõs vitæ: & in lumine tuo videbimus lumẽ.
Prætende miſericordiam tuam ſcientibus te, & iuſtitiã tuã

A iis qui recto ſunt corde.) Etenim poſt cõmemorationẽ cœ-
leſtium beneficiorum, iure gratiæ referuntur auctori domi-
no noſtro Ieſu Chriſto, qui fons vitæ irriguus æternę deſcẽ
dit in terras, vt ariditatem noſtri pectoris irrigaret, idẽ ſplẽ-
dor gloriæ dei patris, & imago ſubſtantiæ eius: & ideo in lu
mine eius vero, quod illuminat omnem hominem veniẽtẽ Ioan.1.
in hunc mundum, videbimus, inquit, patrem: quia deus lux
eſt. Rectè etiam dicitur, In lumine tuo videbimus lumẽ: ſe-
cundum illud: Qui me videt, videt & patrem. Apud te ergo Ioan.14.
fons vitæ, pręſentem videbimus patrem. Sicut enim tu apud
patrem eras in principio deus verbũ, ita apud te ſemper eſt
pater, qui in te eſt. Eſt enim apud ipſum, in quo eſt. Prophe-
tatur autem aduentus domini ſaluatoris, qui venturus in ter
ram diceret: Ego & pater vnum ſumus. Id eſt, vnum ſumus Ioan.10.
lumen, ſicut vnum nomen. Per luminis & nominis vnitatem
ambo vnum ſumus, imò trinitas vnum in vnitate ſubſtãtiæ,
B ſed diſtinctione vniuſcuiuſque perſonæ. Trinitas diſtin-
ctionem ſignificat perſonarum, vnitas poteſtatem. Poteſt &
ad patrẽ dici, Quoniam apud te eſt fons vitæ. id eſt, ex quo
vita proceſſit, quod erat verbum, & ſemper erat, ideo, quia
apud te erat. Omnia per ipſum & in ipſo facta ſunt: & ipſe
eſt vita vniuerſorum: & ipſe te nobis manifeſtauit, vt corda
hominum ad cognitionem tuæ maieſtatis illuminentur. Prę-
tende ergo miſericordiam tuam ſcientibus te. Prærogatiua
prętenditur, vt mereantur miſericordiam quibus cognitio-
nis tuæ meritum ſuffragatur. Denique in poſterioribus etiã
vilioribus perſonis ſtudium ſciẽtiæ agnoſcimus ſuffragatũ,
dicente domino: Memor ero Rhaab & Babylonis ſciẽtibus Pſalm.86.
me. Id eſt meretricis illius Rhaab, & confuſionis illius me-
mor ero apud ſcientes me, vel inter ipſos: quia meretrix illa
me agnouit, quem populus non agnouit. Inter illos ergo qui
me ſcierunt, commemorabitur Rhaab, vt dignũ fidei præ-
mium adipiſcatur. Vnde & in euãgelio dictum aduertimus:
Meretrices & publicani præcedent vos in regno cœlorum. Matth.21.
Sed quia inualidi ſumus ad exequendum, licet deuoti ad cre
dendum: tu prætende miſericordiam tuam in te credẽtibus,
C quo deuotioni & fidei facta quoque noſtra conueniant: nec
ſtudium mentis noſtræ deſtituat corporis huius infirmitas,
ſed in ipſis tẽtationibus & infirmitatibus gloriemur: in qui-
bus gloriabatur apoſtolus dicens, Libẽtiſſime itaque magis 2.Corin.12.
gloriabor in infirmitatibus: vt prætendat in me virtus Chri
ſti. Pulcherrime itaque addidit: Non veniat mihi pes ſuper-
biæ, & manus peccatorum non moueat me. Ibi ceciderunt
qui operãtur iniquitatem: expulſi ſunt, nec potuerũt ſtare.)
Superius quidam accipiunt, torrentem voluptatis tuę, in tẽ-
tationibus fortitudinem, ſicut eſt martyrum, in quibus pla-
cuit deo exhibere ſibi ſuauis & grati certaminis voluptatẽ.
Etenim ſi hyemes pro tẽtationibus accipiuntur, vnde & o-
randũ dominus admonet ne fiat fuga noſtra hyeme aut ſab- Matth.24.
bato, hoc eſt, vel in tentatione, vel ocio: hyeme autem cre-
ſcit torrens, & adimpletur atque intumeſcit: torrens vtique
pro grauiore tẽtatione poteſt accipi, quæ eſt in perſecutio-
nibus. Et ideo bene torrens voluptatis dicitur: quia vbi ſu-
perabundauit peccatũ perſecutionis, ſuperabundauit & gra
D tia confeſſionis. Vide virtutẽ propheticæ diſtinctionis. Pri-
mo iniuſtũ expoſuit, qui vel in corde ſuo vel in ſermone di
cit vt ſibi deliquat, vel in ſe delinquat. Habet enim Græ-
cus codex ἐν ἑαυτῷ: id eſt, in ſeipſo: ſed non omnes. Et fortè
ideo, quia inſipiens in corde ſuo dixit, Quia nõ eſt deus. Ne Pſal.13.
fortè & iniuſtus intra ſe dicat, & intra ſe delinquat: licet deũ
palam negare, dementis ſit: iniuſtitiam autem plerique pro
laude profitentur. Rapere enim, nocere etiam iis qui nõ læ-
ſerint, circumuenire, plerique ſibi exiſtimant glorioſum. Er-
go primo iniuſti vitam expoſuit, poſtea ſacramentum diui-
næ cognitionis adiunxit, vt timentes deum, iniquitatem &
iniuſtitiam declinemus. Precem addidit, vt ab iniuſtorũ con
ſortio iuſtos ſuos liberare dignetur: vt in iis quoque qui mũ
do ſunt corde, iuſtitia diuina prætẽdat quaſi ſpeculatrix pia,
ne nobis peccatorum velut hoſtium incurſus obrepat, & ca-
piat dormientes. Ideo vigilandum eſt, ſemper caſtra domi-
ni moniẽda ſunt: quia nocte aduenit inimicus & aduerſari*,
quando ſomno ſenſus tenetur, cibo corpus diſtẽditur. Orã-
dum vt iuſtitia dei prætendat in nobis, quę in infirmitate po

ſitos

Ad Vsum Bibliothecæ D. Ludovici Neap. Ordinis minimorum

A ſitos faciat fortiores, vt poſſit vnuſquiſque noſtrum dicere:
2.Corin.12. Cum infirmor, tunc potens ſum. Deinde etiam ſpecialiter
pro ſe orat: vt nos doceat quemadmodum orare debeamus
ad dominum. Non veniat, inquit, mihi pes ſuperbiæ,) Id eſt,
non in ſuperbiam incidam. Denique & alibi meminit ſui di-
Pſal.130. cens: Si nõ ambulaui in magnis. Hic orauit, ibi impleuit. Nõ
impleſſet, niſi oraſſet. Cauenda ſuperbia, quæ etiam in pro-
ſperis ſupplantat. Denique grauius Adam in Paradiſo ceci-
dit, quàm ſi cecidiſſet in terra. De altiſſimis cadere, præcipi-
tiũ eſt: in planis, lapſus vocatur. Ideo pes errat ſuperbi, quia
Eccle.2. caput non tenet. Oculi enim ſapientis in capite eius. Nõ mi
rum ergo ſi errat veſtigium, vbi oculus nõ habetur. Præce-
dat oculus, vt pes ſequatur. Quomodo enim in tenebris via-
* pergens. tor incedat? Cito pes * offendit in nocte, ſi quaſi quidã mun
di oculus viam Luna non monſtret. Et tu in nocte es ſeculi:
monſtret tibi eccleſia viam: ex alto te iuſtitiæ ſol illuminet,
vt lapſum timere non poſſis. Et quia pedem dixerat ſuper-
biæ, addidit: Et manus peccatorum non moueat me. Etenim
B ſicut ſancti membra ſunt Chriſti, ita impij membra ſunt dia
boli. Manus peccatorum non moueat me. Id eſt, actus eorũ
qui peccant, non me de iuſtitiæ ſtatione dimoueant. Plerũ-
que enim dum videmus peccatores proſperis abundare ſuc
ceſſibus, notamus affectu, & quaſi quadam peccatorum ma-
nu de radice virtutis auellimur. Cauendum ergo ne quos in
domo dei manus diuina plantauit, manus aduerſa ſupplãtet.
Pulchre tamen hoc dicit qui à perſecutoribus verberatur.
Qui autem mouentur de radice ſua, qua iam Chriſto inhę-
ſerant, cadunt. Vnde addidit: Ibi ceciderunt qui operantur
iniquitatẽ. Quid eſt ibi? Vtrum vbi eſt ſuperbia, vbi eſt ma-
nus peccatorum? An vbi ſtabant, vbi erant ante plantati, ibi
ceciderunt? An in vicino, an in continenti, quaſi in ipſo tem
pore, in ipſo loco? Et videtur ambiguũ. Sed alibi docemur
Pſalm.47. quid ſit ibi, vbi dicitur: Ibi dolores ſicut parturiẽtis. Bonus
dolor ei cui partus eſt fidei, quo Chriſtus in eccleſia forma-
Pſalm.86. tur & naſcitur. Et alibi dicit: Memor ero Rhaab & Babylo-
C nis ſcientibus me. Etenim alienigenæ & Tyrus & populus
Aethiopum hi fuerunt ibi. Id eſt, vbi ſcientes me, vbi funda
menta in mõtibus ſanctis, ibi & alienigenæ: quia & ipſi in me
putauerunt eſſe credendum. Ibi ergo ceciderunt, vbi magis
Lucæ.2. ſtare debuerunt: quia & in paradiſo cecidit Adã, & Chriſtus
in ruinam venit & in reſurrectionem: vt ruina ſit perfidorũ,
iuſtorum autẽ & fidelium reſurrectio. Deniq; expulſi ſunt,
quia iniuſti viri in loco ſancto ſtare non poterant. Vnde &
1.Corin.10. apoſtolus dixit: Et tu qui ſtas, vide ne cadas. Et vtique ei di
xit qui non corpore, ſed fide ſtabat. Poſſumus & in futurum
Matt.13. intelligere ibi, vt eſt, Ibi erit fletus, & ſtridor dentiũ. &, Nu-
dus ibi pergam. Quã breuis in exitu & quanta cõcluſio. Nõ
ſum, inquit, ſuperbus, vt peccẽ: nõ peccẽ, ne mouear: nõ mo
uear, ne cadam: non cadam, ne expellar, ſicut Adam de Pa-
radiſo expulſus eſt, quia in ipſo pes ſuperbiæ ſtare non po-
tuit. Neſcit ſtare ſuperbia: & ſi ceciderit, non nouit reſurge-
re. Et ideo pulchre iſte & in ſuperioribus locutus eſt de ſu-
Pſal.19. perbis: Hi in curribus, & hi in equis: nos autẽ in nomine dei
D noſtri magnificabimur. Hoc enim ſtabile, illud infidum. Et
ſubiecit: Ipſi obligati ſunt, & ceciderũt: nos vero ſurreximꝰ,
Micheæ.7. & erecti ſumus. Et in libro Micheæ prophetæ ſcriptum eſt:
Noli ſuper me gaudere inimica mea, quia cecidi: ſed reſur-
gam. Cecidimus enim in hoc mũdo: ſed in Chriſto reſurre-
ximus. Cui eſt honor, gloria, virtus, perpetuitas & à ſeculis,
& nunc & ſemper, & in omnia ſecula ſeculorum. Amen.

In Pſalmi xxxvj. enarrationem præfatio.

OMnis ſcriptura diuina, vel naturalis, vel myſtica,
vel moralis eſt. Naturalis in Geneſi, in qua expri-
mitur quomodo facta ſunt cœlum, mare, terra, &
quemadmodum mundus iſte ſit conſtitutus. My-
ſtica in Leuitico, in quo comprehenditur ſacerdotale myſte
rium. Moralis in Deuteronomio, in quo ſecundũ legis præ-
ceptum vita humana formatur. Vnde & Salomonis tres libri
ex plurimis videntur electi: Eccleſiaſtes de naturalibus, Cã
tica canticorum de myſticis, Prouerbia de moralibus. Sed
quia omnium pſalmorum corpus vnum eſt, idcirco nihil in
his diuiſum eſt atque diſtinctum, ſed prout ſe obtulit ratio,
nulla intermiſſa doctrinæ iſtiuſmodi diſciplina eſt. Nan-
A que & naturalem euidentiſſime comprehendit dicendo de
angelis atque virtutibus, ſole & luna, & ſtellis, & lumine cœ
li cœlorum, & aqua quæ ſuper cœlos eſt: Quia ipſe dixit, Pſalm.32.
& facta ſunt: ipſe mandauit, & creata ſunt. Statuit ea in ſecu-
lum ſeculi, præceptum poſuit, & non præteribit. Et de my-
ſticis locutus eſt cum de occultis, & ſacræ vnctionis vnguẽ
to, & de conſummatione ſcripſerit tabernaculi. Quorũ mul
tiplex gratia: quam multifariam & multis modis locutus eſt Hebr.1.
dominus in prophetis. Nam & venturum profatus eſt dei fi-
lium principem ſacerdotũm, & paſſurũ eſſe pro nobis, & ſan
guine ſuo mundaturum noſtra peccata, tituli pro torculari-
bus declararunt: & reſurrecturũ pſalmus reſurrectionis ex-
preſſit, & alius poſtea titulus indicauit, in quo terra eius eſt
reſtituta, commutationem quoq; vniuerſorum futurã fidei
ſacramẽtis. Et de moralibus plura contexuit, diuerſáq; vir-
tutum genera demonſtrauit: & dedit præcepta viuendi, qui-
bus vlcera noſtrorum ſanauit errorum: moréſque renouauit
humanos, atque intimos mutauit affectus: ſicut docet pſalmꝰ
B triceſimus tertius, quem etiã Petrus ſanctus in epiſtola ſua
tanq̃ medicamentum noſtris pectoribus affixit: atq; iſte qui
nobis hodierna lectione propoſitus eſt. Nam iſti præ cæte-
ris ethici reperiũtur: ſed iſte diffuſior, qui triceſimus ſextus
inſcribitur. Nam etſi ille prædulcis & lucidus eſt, iſte tamen
dulcior: * quoniam ille me docuit cohibere linguam à malo: * alias. iſte tamen multo magis.
iſte deſinere ab ira, indignationem relinquere. Ille præcepit
ſine dolo loqui: iſte inſtituit eſſe manſuetũ, qui præmia man
ſuetudinis demonſtrauit. Quæ maiora fomenta ſunt cordis
humani, quàm manſuetudo atque ſimplicitas: quibus & do-
lor omnis acceptæ leuatur iniuriæ, & labes criminis omnis
excluditur? Ad hæc igitur manum medicamenta mittamus,
vt vulnera noſtra curemꝰ: ne ſi velimꝰ dicere quòd alios cu-
rare poſſimus, dicatur nobis, Medice cura teipſum. Ergo Lucæ.4.
quod etiã nõ medicis, ſed vulgo quoq; ſolet eſſe commune,
vt medicinam pauci profiteantur, plurimi tamen remedia e-
ius aliqua ſcire ſe dicant, vel quod medicorum pueri faciũt,
nos quoque alieno medicamento remediũ indigentibus de-
C feramus. Diues magiſtrum adhibeat, pauper miniſtrũ. Qui
perfecti altitudinem capit, ſumat ex ipſo: qui planiora deſi-
derat, in valle paſcatur, vt paruulus. Qui fluuium metuit, de
riuulo bibat: & qui profundum pauet, ad littus enatet. Pul-
chre autem ſanctus Dauid in ſuperiore pſalmo iniuſti vitã
deſcribit, hic iuſti. Ibi iniuſtus exponitur, hic iuſtus Inſti-
tuitur. Ille ſibi delinquit, hic tollit etiam aliena peccata. Et
ideo quod primum medicamentũ ſit iuſtitiæ, cõſideremus.

Pſalmi xxxvj. enarratio.

NOli, inquit, malignari inter malignantes: neque æ-
mulatus fueris faciẽtes iniquitatem.) Primũ diſca-
mus quid ſit æmulari: licet minor vis ſermonis
huius ſit in Latino quàm in Græco. Nam & in bo-
no æmulationem legimus, & in malo. Denique apoſtolus di
cit: Bonum eſt æmulari in bono ſemper. Et ſupra ipſe dixit: Gala.4.
Aemulantur vos non bene: ſed excludere vos volunt, vt il- Ibidem.
los æmulemini. Et iterum ipſe ait: Aemulamini meliora cha 1.Corin.12.
D riſmata. Et ad Romanos habes: Dico ergo, nunquid ſic offẽ Roma.11.
derunt vt caderent? Abſit: Sed illorum delictum ſalus eſt gẽ
tibus: vt illos ęmulentur. Et infra: Vobis enim dico gẽtibus:
Quamdiu ego ſum gentium apoſtolus, miniſterium meum
illuſtrabo, ſi quo modo æmuler carnem meam, & ſaluos fa-
ciam aliquos ex ipſis. Hoc eſt, afficiam carnem meam. De-
nique παραζηλῶ Græcus habet. Nam & hic μὴ παραζήλου
ἐν πονηρευομένοις, habet: μὴ δὲ ζήλου τοὺς ποιοῦντας τὴν ἀνομίαν.
Hoc eſt, noli malignos in æmulationem excitare: quoniam
illi non de bono, ſed de malo certant. Quid eſt in æmulatio-
nem excitare? Exemplo ſi poſſumus aperiamus. Intemperã-
tes mulieres quædam ſunt, quæ aliorum coniugum corda ſo
licitant: quos cum conſuetudini ſuæ probróq; ſubdiderint:
non contentæ erroris ſui habere ſecretum, ſtudent corã iu-
galibus eorum ſuum iactare flagitium, vt eas in zelum ſuĩ
excitent & inflamment, triumphum quendã de dolore pro-
barum mentium & commotione captãtes. Quæ æmulatio-
ne fœminea thori proprij contumeliam non ferẽtes, ſoluũt
complaciti vincula coniugij, aut cotidiana rixa * decertant. * vita.
Fitq; ex æmulatione diſcordia, ex diſſenſione diſſidiũ, quo
domus

domus tota turbetur. Exemplo igitur proternæ mulieris co A
gnoſce qui legis, partes eſſe nequiſſimę deteſtabiliſque ver-
* in prauā æmulationem. ſutiæ, improba * æmulatione alterius animum commouere:
aliúdque eſſe zelum, aliud parazelum. Hęc eſt enim praua ę-
mulatio, quæ bonorum ſubintrat affectum: qua etiā Iudæus
errauit: qui à vero bono euangelicæ diſciplinæ, deuia legis
æmulatione deflexit: ſicut de ſe apoſtolus ait quòd ſecundū
Philip. 3. æmulationem legis perſequebatur eccleſiam Chriſti. Ergo
quamuis deus noſter ingratis Iudæorum offenderetur fre-
quenter affectibus & querelis, tamen aſſumptum ſemel & e-
lectum ſibi populū minimè relinquebat: ſed ſynagoga vt me-
retrix procax irritare eum cœpit in æmulationis amaritudi-
nem, præuaricationis ſe miſcendo ſacrilegiis. Denique dixit
Exodi 32. ad ſacerdotem Aaron: Fac nobis deos quos adoremus. & vi
tuli caput adorare cœperunt. Vnde per canticum magnum
Deute. 32. Moyſi dominus in ore ipſius reſultauit dicens: Ipſi excita-
uerunt me in æmulationem in nō deo: irritauerunt me in ſi-
mulacris ſuis. Ego autem excitabo eos in æmulationē in nō
gente: in natione inſipiēte irritabo eos. Quomodo dominus B
condemnauit ſynagogam propter meretricios mores, quo
ipſorum in eos verſutiam retorqueret, vt ſuo afficerētur in-
genio, qui dominum deum ſuum à quo aſſumpti fuerāt, gra-
uibus ſacrilegiis refutarunt, deus ſibi quos colerent eligen-
tes: aſſūmens econtrario ſibi eccleſiam de prophanis: quos
prælatos ſibi ſine lege, ſine gratia, Iudæorum populus inge-
miſceret: atque eo amplius in æmulationem illorum exci-
taretur affectus, quo viliorum facta eſſet electio. Nam ante
quo afficeretur ille populus non habebat, eum ſolum ſe à do
mino conſideraret electū. Vbi vero aduertit adſcitam ex na
tionibus conuenam plebē, quæ ſibi legem dominū, prophe-
tarum oracula, teſtamentum nouum, deum vindicarat: tunc
demum excruciati nimio cœpit affectu, poſteaquàm ſe repu
diatum eſſe cognouit. Denique ſi videat gentilium cęremo-
nias, non mouetur: Si audiat profectum eccleſiæ, miſera tor-
quetur inuidia. Completur ergo in Iudæa, Ego in ęmulatio-
nem eos excitabo in non gente. Accedit ad cruciatus gra-
uioris ærumnam, quòd ex gentibus peccatores ſibi videtur C
eſſe prælati, qui ne gentis quidem alicuius vocationis nomē
attollant. Nam omnis congregatio cuiuſque regionis nomē
ſibi vindicare conſueuit, vt Aegyptij, Aethiopes, Syri, Iu-
dæi, Arabes, prouinciæ ſuæ terrarúmque ſuarum vocabulū
præferunt. Nos de diuerſis populis congregati, vocabulum
nobis vnius gentis non poſſumus vſurpare: & ideo quia no-
men non habebamus in terris, de cœlo accepimus, vt Chri-
ſti populus diceremur. Sed hoc gentilis ſtultitiam putat, Iu-
dæus opprobrium. Verum eſt ergo quod ſcriptum eſt, quia
vltus eſt deus propriam contumeliam, eccleſiam ſibi nō ex
gente quærendo, & eam ex gente inſipiente vetuſto illi atq;
1. Corin. 1. regali populo præferendo. Quæ ſit gens inſipiens quæ præ-
lata ſit, audi dicentem: Quoniam ſtulta mundi elegit deus,
Ibidem. 3. vt confundat ſapientes. Et iterum: Si quis videtur inter vos
ſapiens eſſe in hoc ſeculo, ſtultus fiat, vt ſit ſapiēs. Reddidit
ergo nō intulit dominus æmulationis communionē: vt eſſet
non in forma imitationis, ſed in pœna iniquitatis. Denique
Latinus interpres volens diſtinctionem facere inter æmu- D
1. Corin. 11. lationem virtutis, & æmulationem offenſionis, ait: Nunquid
ęmulamur domino? Hoc eſt, Nunquid domino offenſionem
æmulationis inferimus, vt de iis edamus quæ immolata ſi-
mulachris ſunt: ſicut Iudæi eum ſacrificando ſimulacris ex-
aſperauerunt? Quod ſi inter homines excitandæ æmulatio-
nis offendit intentio, & frequenter ſi perſona exaſperati ſu-
perior inuenitur, innocentia æmulationis fraudi eſſe conſue-
uit: cuius ſtultitiæ eſt maieſtatem irritare diuinam, & offen-
diculo æmulationis inceſſere, vbi nulla vltionis eſt difficul-
tas? Non debemus igitur malignis æmulandi aduerſum nos
aculeos miniſtrare qui etiam non laceſſiri inuidiæ ſtimulis
excitantur vt noceāt: ſicut Cain fratrem occidit, quia magis
illius ſacrificium acceptum eſſet, quàm quod ipſe putauerat
Gene. 4. offerendum. In quo non æmulatus Abel, ſed inuidus Cain
prælationis gratiam ſceleſto parricidio perſecutus eſt. Non
enim ille fratris voluit obumbrare ſacrificiū, ſed ſeruare ſa-
crificij diſciplinā, vt primitias nulla deſidia moraretur, nec
aliqua in vſus proprios deriuata vſurpatione violaret. Saul

quoque triumphatorem Palęſtinorum Dauid prophetā, &
propriæ conſeruatorem ſalutis, iuuencularum ſibi ſermone
prælatum tentauit inſidiis, teli iaculo parauit occidere. Ac
penè ſanguinem generi fuderat innocentis, niſi vulnus ille 1. Reg. 18.
ſinuati corporis inflexione luſiſſet. Quæ ibi malitia, ſi iuuē-
culæ dixerunt, Saul in milibus, Dauid in decē milibus? Quā
atrox autem inuidia regis Saul, qui ſermonis errorem in in-
nocentis exitiū deriuauit? Neque æmulatus, inquit, fueris fa-
cientes iniquitatem.) Nō repetiuit quod dixerat, ſed muta-
uit. Aliud eſt enim ſubæmulari: aliud æmulari. Subæmulatio
aſtutiam habet, ęmulatio ſimplicitatem. Sed tamen etiam ip-
ſa cauta debet eſſe ſimplicitas & prouida, vt nouerit quid ca
uendum ſit. Neque enim ocioſe dictum eſt: Eſtote aſtuti ſi-
cut ſerpētes, & ſimplices ſicut columbæ. Spiritalis ergo de-
bet eſſe aſtutia, quæ ſeruet ſalutem, dolum neſciat. Spiritalis Matth. 10.
debet eſſe ſimplicitas. Videtur autem etiā alio loco diſtin-
ctionem ſubæmulationis ſcriptura feciſſe, cum dicit: Et au-
feretur zelus Ephrem, & inimici Iudę peribunt. Non erit æ- Eſaiæ. 11.
mulus Ephrem Iudę, & Iuda non vexabit Ephrem. Alibi au
tem habes: Sic & vos quoniam æmulatores eſtis ſpiritalium 1. Corin. 14
ad ædificationem eccleſiæ, quærite vt abundetis. Aemula-
tores pro bonis & bonæ rei imitatoribus poſuit, æmulū pro
obliquo & inuido. Primum eſt ergo, ne malignos ad æmula-
tionis malignitatem laceſſas: ſecundum, vt non ęmuleris ini-
quitatem faciētes. Plerumque enim videntes pij fraude ali-
quos & aſtutia quæſiſſe diuitias, & perueniſſe ad honores, ę-
mulatione deformi vias eorum ſequi geſtiunt, vt ad diuitias
& honores ſimili arte perueniant, & in contrahendo coniu-
gio circunſcribant adoleſcentulas. Quid enim prodeſt, cum
ipſæ diuitiæ & omnis gloria ſecularis tanquàm fœnum cito
areſcat, & tanquàm olera herbarū in ipſa ſpecie ſui floris in-
tercidant? Omnis caro fœnum, & omnis gloria hominis vt Eſaiæ. 40.
flos fœni. Noli ergo magnopere affectare quod perpetuum
eſſe non poſſit. Noli eſſe æmulus & obliquus. Noli eſſe con-
tentioſus & decertator in zelo. Vnde & Aquila dixit, Noli
concertare in malignantibus. Symmachus, Noli contēdere.
C Noli etiam eſſe imitator iniquitatis & fraudis, ſed eſto apo-
ſtolicę doctrinæ, propheticæ gratię, ſanctorúmque virtutis
imitator, vt fructum feras, & meſſem bonitatis recondas, ſi-
cut Ioſeph, qui multitudine frumenti famē diuturnæ ſteri- Gene. 41.
litatis excluſit. Vt Abacuch, qui prandium meſſoribus de-
ferendo, eleuatus ab angelo aërij tramitis iter carpſit, & red-
ditus terris inter ſæuos leonum ſtrepitus pio prophetæ dul- Danie. 14.
ce conuiuium miniſtrauit. Rectè ergo dicit propheta: Spera
in domino, & fac bonitatem: & inhabita terram, & paſceris
in diuitiis eius.) Quæ eſt terra quam ſuadet inhabitandā, niſi
anima tua, quam bene debes excolere, frequenter ſpiritali-
bus inarare vomeribus, ne longo inhorreſcat ſitu. Bonus e-
nim agricola cotidiana operatione & peruigili ſolicitudine
exercet agrum ſuū, & propria rura cuſtodit, ne deuaſtet ea
aper de ſylua, & fruct⁹ maturos raptor eripiat. Ara ergo ter-
ram tuam, vt cum venerit qui ſeminat verbum, animam tuā
inueniat præparatam: ne ſupra inculta cordis tui decidat ſe-
men, & veniant aues cœli, & diripiāt quod fuerit ſeminatū.
D Quæ ſit ergo terra, audi dicentē: Ecce exiit qui ſeminat ſe- Matth. 13.
minare agrum ſuum: & dū ſeminat, aliud cecidit ſecus viā,
aliud ſupra petram, aliud ſupra terram bonam. Quod autem
ſupra terram bonam, ij ſunt qui in corde bono audiētes ver
bum retinent, & fructum afferunt per patientiam. Mundum
ſit ergo cor tuum, munda ſit anima tua, vt fructum bonitatis
poſſis afferre, hoc eſt, gratiæ ſpiritalis. Bonitas enim fructus
eſt ſpiritus ſancti, ſicut ſcriptum eſt, Fructus autem ſpiritus Gala. 5.
eſt charitas, gaudium, pax patientia, benignitas, bonitas, fi-
des, modeſtia, continentia. Hi ſunt fructus quorum diuitiis
paſcimur, & vbertate ſatiamur. In hac terra vitem illam fru
ctiferam iuſtus Noe plantauit, de fructu eius bibit, atque in- Gene. 9.
timo corde ſolutus eſt, quando cum laudabili pietatis ami-
ctu induit virtutum ſuarum geminata poſteritas. Alio quo-
que loco nobis iſtas propheta ſanctus diuitias demōſtrauit,
quibus erat diues in Chriſto, & omnibus quæ ad vitam æter
nam conducerēt, abūdabat. Et reuera quis ditior, quàm qui
diues in domino eſt, vt poſſit dicere, In via teſtimoniorum Pſalm. 118.
suorum delectatus ſum quaſi in omnibus diuitiis? Quid enī
poterat

A poterat deeſſe viro qui cœleſtib' ditabatur oraculis? Et ideo ſoadet hoc pſalmo vt theſaurum illum nobis quæramus æternum, & delectationem eius acquiſitione capiamus, Ideoque ait: Delectare in domino, & dabit tibi petitiones cordis tui.) Quare nõ dixit tuas, ſed cordis tui? Petitiões exterioris hominis interioríſque cõmunes ſunt: nec omnes probantur à Chriſto: quia lex carnis legi mentis frequenter repugnat. Quæ autem interioris ſunt hominis, qui renouatus eſt ſpiritu illas petitiones dominus petito donat effectu. Vnde & alibi ait: (Pſal. 19.) Tribuat tibi dominus ſecundum cor tuum, & omnes petitiones tuas confirmet. Secundum cor ait, non ſecundum appetentiam carnis: & illas petitiones, inquit, quæ prodeunt ex intimo corde, confirmet, non quæ ex carnis huius illecebra & voluptatibus diriguntur. Reuela ad dominũ viam tuam, & ſpera in eum, & ipſe faciet, & educet ſicut lumen iuſtitiam tuam, & iudicium tuum ſicut meridiem.) Hoc ſolo verſiculo qualis eſſe debeas declarauit. Quis enim reuelat viam ſuam, niſi qui deo occultorum ſuorũ arbitro interna ſui pectoris confitetur? Bene ait, reuela: hoc eſt, aperi B conſcientiam tuam: ne eã ſeculi iſtius grauet vmbra vel carnis. Prorumpentia ſemina ſi fuerint obumbrata, tenuantur: ſoli obiecta pingueſcunt. Quid de ſeminibus loquor? Ipſas arbuſculas, quo minus ſe in altum ſubiiciant, vmbra ſylueſtris internecat, & prohibet brachia ramoſa diffundere. Pulchre autem dixit, Reuela ad dominum viam tuam: quia natura hominum prona peccato, velut quandam menti noſtræ velamẽ obducit, ne noſtra domino peccata fateamur, qui poteſt vulnera noſtra ſanare: vt erubeſcat quis ore proprio poſtulare medicinam, na coram hominibus ſua prodantur opprobria. Premit igitur ſe intra hominem conſcientia; cũ latere non poſſit: & tamdiu differt, quo ad vulnus efferueat: vt iam nõ fidei ſalubritate, ſed immedicabili atrocitate vlceris detegatur. Reuela, inquit, ad dominum viam tuam: hoc eſt, aperi viam tuam: noli abſcondere, ſicut abſcondebat Cain, (Gene. 4.) qui latere cupiebat. Omnis enim qui male agit, odit lucem. (Ioan. 3.) Reuelabat Dauid viam ſuam, qui ait: Dico ego opera mea (Pſal. 44.) regi. Aperi ſenſum tuum, vt nihil ſit quod timeas reprehendi. Reuelauit & Paulus, qui præſumpſit dicere: Nihil mihi (1. Corin. 4.) conſcius ſum. Is actus, ea vita ſit, vt via tua coram patre tuo luceat, qui in cœlis eſt. Sed quia obnoxia fragilitati omnis C humana conditio eſt, & non noſtræ eſt poteſtatis iter noſtrũ ex voluntate dirigere: ideo tibi dicit, Spera in domino, & ipſe faciet. Hoc eſt, vt aperiat viam tuã, nec talem te eſſe permittat, vt fugias lucem dum times prodi: & diligas tenebras vt poſſis tua occultare flagitia, dicẽs: Tenebræ operiũt me: (Eccli. 23.) quis ſcit ſi videt altiſſimus? Quomodo enim poteſt qui adulterium molitur, nõ noctem ſuis accommodam quærere tentamẽtis? Qui falſum cogitat teſtem ſuæ fraudi adhibere, qui corruptelam iudicis captat, vt opprimat innocẽtem, iniquitatis non explorare ſecretum? Latro in ſolitudine* ſubſidet, noctis tenebris* operitur, vt ſceleri cedat effectus. Iniquitas ergo tenebræ ſunt: Deus lux eſt. Et ſi tu velis tuam occultare iuſtitiam, deus eam educit in lucem: nec patitur latere iudicium quo ea quæ bona ſunt elegiſti: quæ improba, refutaſti. Nec ſolum facit tuum lucere iudicium, ſed lucere ſicut meridiem, quando ſe ſol iſte in ſplendorem totus effundit.

(* ſolitudines obſidet. * tenebras.)

(Gene. 45.) Meridies erat quando Ioſeph cum fratribus epulabatur, nõ vltus iniuriam, ſed oblitus. Subditus eſto domino, & obſe- D cra eum.) Nõ ſolum vt ſubiectus ſis deo moneris, ſed etiam vt obſecres dominum, quo poſſis tuæ ſtudium ſubiectionis implere: ſicut & ſupra non ſolum reuelare viam tuam te conuenit, ſed etiam ſperare in domino. Bona autẽ ſubiectio, non abiecta, non vilis, ſed glorioſa atque ſublimis. Ille enim deo eſt ſubditus, qui facit domini voluntatem. Deniq; quis ignorat quòd ſapientia mentis præſtantior quàm carnis ſapientia ſit. Sapientia autem mentis ſubiecta eſt dei legi: ſapientia carnis non eſt ſubdita. Et addidit apoſtolus: Nec enim (Roma. 8.) poteſt. Eſto ergo ſubditus, hoc eſt, proximus Chriſto: vt legem impleas. Denique Chriſtus faciẽdo voluntatem patris, legem impleuit. Et ideo finis eſt legis, & plenitudo eſt charitatis: quia diligens patrem, effectum omnem eius adhibuit voluntati. Vnde pro gloria apoſtolus dixit: Cum autẽ ſubie- (1. Corin. 15.) cta illi fuerint omnia, tunc & ipſe ſubiectus erit illi qui ſibi

A ſubiecit omnia: vt ſit deus omnia in omnibus. Et ipſe de ſe ait: Nonne deo ſubdita eſt anima mea? Ab ipſo enim ſalutare (Pſal. 61.) meum. Denique pro pietate erat non pro infirmitate Ioſeph (Lucæ. 2.) & Mariæ parentibus ſubditus. Gloria autem Chriſti maxima, vt ſe vniuerſorum hominũ pectoribus infundat, & omnes reuocet ab impietate perfidiæ, & gẽtilitatis affectu, vt ſibi faciat eſſe ſubiectos. Cum autem ſibi ſubiecerit omnia, cũ intrauerit plenitudo gentium, cum ſaluus factus fuerit omnis Iſrael, & toto orbe vnum fuerit corpus in Chriſto: tunc erit & ipſe ſubiectus, munus ſuum deo patri offerẽs, & quaſi princeps omnium ſacerdotum, & cœleſtibus compos altaribus, vt ſit ſacrificium fides omnium. Pietatis ergo eſt iſta ſubiectio, quòd erit ſubiectus in corpore dominus Ieſus, cuius nos ſumus corpus & membra. Eſto ergo homo ſubiect' Chriſto, hoc eſt, ſubditus ſapiẽtiæ dei, ſubditus verbo, ſubditus iuſtitiæ, ſubditus virtuti: quia hæc omnia Chriſt' eſt. Omnis homo deo ſe ſubiiciat. Non enim vnum, ſed omnes docet vt ſubiiciant cor ſuum, ſubiiciant animam ſuam, ſubiiciant carnem ſuã, quod ſit deus omnia, & in omnibus. Sub- B iectus ergo eſt qui plenus eſt gratiæ, & ſuſcipit iugum Chriſti, & mandata domini ſtrenue & incunctanter exequitur. Sine ſubiectione autem, qui ſe fruſtra extollit, ſenſu propriæ carnis inflatus, inſolens deuotionis, & piæ declinans obſeruantiam ſeruitutis, quam ipſo iure naturæ auctori debemus æterno. poſtremo qui ſine peccato eſt, ſubiectus eſt Chriſto: quoniam redemptus à domino eſt. Qui autẽ in peccato eſt, non poteſt dici liber, ſed ſeruus, quem grauia tenent vincula peccati. Sequitur: Ne æmulatus fueris eum qui proſpere dirigitur in via ſua faciens iniquitatem.) Euidẽter hic quid ſuperius ſenſerit intimauit, non excitandos malignos æmulatione ad malignitatem, neque imitandos facientes iniquitatem. Non enim iniquitas, ſed proſperæ res quæ proueniunt iniqua gerentibus, nos ſæpe ſolicitant vt eos putemus imitãdos, quo ad eorum poſſimus peruenire ſucceſſus, dicentes: Ecce ipſi peccatores, & abundantes in ſeculo, obtinuerunt (Pſalm. 72.) diuitias: & dixi, Ergo ſine cauſſa iuſtificaui cor meum, & laui inter innocentes manus meas, & fui flagellatus tota die. Si igitur flagellatus eſt Dauid, cauere debemus ne & nos flagellemur: & dicatur nobis quia diuitiæ, honores, potentiæ, ge- C nerationi huic videantur eſſe diſpoſita quaſi vaga, & incerta pecuniæ opera, iniquitatíſque compendia, non quaſi præmia vlla virtutis, ideoque velut ſomnium veniãt, & cum ſomno te ſurgente deficiãt. Ipſos athletas, cum vicerint, certum eſt coronari, non antequàm vincant. Nobis lucta cũ ſeculo eſt. Vince ante ſeculum, vt coronam petas. Nemo ante coronatur, niſi certamen impleuerit. Qui ſtadium currũt, nunquid ante brauium accipiunt quàm ſtadium percurrerint? Quãti priores in exitu cadunt, & curſus ſui celeritate fraudantur? Nũquid tu deo quàm Paulus acceptior? Ille vas electionis, ille Gentium doctor nunquàm ſibi in hoc ſeculo coronam auſus eſt poſtulare. Denique audi dicentem: Certamen bo- (1. Timo. 4.) num certaui, curſum conſummaui, fidem ſeruaui. Quod reliquum eſt, repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ, quã reddet mihi dominus in illo die. Paulus ille raptus in tertium cœlum, qui audiuit ea quæ non licet homini loqui: vtrum corpore eſſet raptus, an ſine corpore, neſcit: ſicut ipſe teſtat' eſt. Paulus ergo dicit in illa die coronam ſibi eſſe reddendam: tu hic D tibi vt reddatur inſiſtis? Imple ergo certaminis tui tempus. Non ſemel athleta luctatur, nec ſemel præliatur miles vt ſtipendia ſua poſſit implere: & tibi nõ cũ vna paſſione luctamẽ eſt. Superiores ſi euaſeris paſſiones, ira ſuccedit: & ideo tibi dicit ſcriptura: Deſine ab ira, & relinque indignationẽ.) Sũt (Pſal. 36.) multa vitia quæ obrepunt inſipiẽtibus. Ita grauis paſſio eſt: plerumque accendit inuitum: & volentem mitius vindicare, in furorem rapit, vt perimat quem putauerit coërcendum. Commotus, gladio ſæpe transuerberat innocentem. Amicos & fratres per indignationem plurimi peremerunt. Ideo ſapiens dicit: Ira perdit etiam ſapientes. Salomonis dictum eſt quia non ſolum quoſcũque de medio homines, ſed etiam ipſos perdat ira ſapientes. Et Dauid ſapientem monet dicens, Deſine ab ira: ne cum accenderis eam, illa nõ deſinat priuſquam te eius flamma conſumat. Relinque, inquit, indignationem. Hoc eſt, natura te rapit, mouet affectus, cul-

pa te alicuius excitat vel offẽſa vt indigneris: ſed nõ vſque- A
quaque, vt modum neſcias. Relinque eam, finem impone, ne
te in peccatum trahat. Hoc eſt quod ſupra dixit, Iraſcimini,
Pſalm. 4. & nolite peccare. Non enim hortatur vt iraſcaris, ſed ad tem
pus cedit affectui. Dat tamen medicamentum, ne diutius vis
vlceris ſerpat. Iraſcimini quod ait, iræ eſt paſſionis. Medic⁹
enim non ſtatim adhibet medicamẽta languori. Si dolor fer-
uet, fomenta adhibet, vt miteſcat dolor. Si febris exæſtuat,
remedij tempus expectat. ipſum potum ſitientibus negare
conſueuit. Nõ dicit, Nolite febrire, cum vapor feruet ægro-
ti: ſed dicit, Expecta, deſinat febris, digeratur cõmotio. Sic
& propheta non potuit dicere homini, cuius caro vt variis
morborum, ita commotionum paſſionibus excitatur, Nõ i-
raſcere: ſed dicit, Deſine ab ira, & indignationem relinque,
Ephe. 4. ne pecces. Ira enim grauis eſt magiſtra peccati. Alius quoq;
medicus dicit: Sol nõ occidat ſuper iracundiam veſtram. ne
dum diu differs, veniat ille qui calefactum corporis ſomno B
excitare cõſueuit, & ſtimulet te, inſerat tibi cogitationes, &
in ſecreta tui pectoris immergat, dicens: Vindica iniuriam
tuam, virum te eſſe cognoſce. Fœmineæ infirmitatis eſt non
capere vindictam. Ergo contemnere te debuit ſeruus? fra-
ter decipere? amicus illudere? & tu adhuc tuam non vlciſce-
ris contumeliam? Proſcribas neceſſe eſt: gladio oportet in-
ſurgas, & dolorem tuũ aduerſarij morte ſoleris. Vir fuit ille
qui ſuum occidit inimicum: merito prædicatur: quia ita ſe
vindicauit, vt alius irrogare ei non auderet iniuriam. His ſti-
mulis plus accenditur, plus mouetur, vt cõpleatur quod ſcri
ptum eſt: Ira perdit etiam ſapientes. Ergo tu ne audias eum:
ne æmuleris vt nequiter facias: quoniam qui nequiter agunt,
exterminabuntur. Exterminantur qui radices non habent,
ſicut olera vel fœnum. Olera infirmus mãducet. Tu autem
vitẽ inſere in agro tuo, vineã inſtitue. Et ſi venerit Achab
3. Reg. 21. qui tibi dicat, Da mihi vineam tuam, vt olera mihi ſerã: noli
ei adquieſcere, ne ex conſenſu tuo caduca ſerat, abſcindat æ-
terna. Ideo Nabuthe inter ſanctos habetur, quia maiorum
ſuorum hæreditatem ne regi quidem putauit eſſe cedẽdam,
& lapidari maluit, vt vineam ſuam non daret in direptionẽ. C
Hæreditas maiorum, fides vera eſt. Extiterunt Arriani re-
gali ſubnixi potẽtia, qui templum domini putarent ſibi eſſe
tradendum, ſupplicia acerba minitantes. Sed abſit vt apud
mentem domino ſeruientem præponderarit magis pœnæ
formido quàm forma pietatis. Non præualuit perfidia, quia
fides reſtitit. Eſt etiam quædam vinea in pectoribus fideliũ,
Eſaiæ 5. de qua dicit Eſaias: Vinea facta eſt dilecto in cornu vberi.
Hãc vineam dominus plantauit in cordibus noſtris: & ideo
Hiere. 2. legimus dicentem deum: Ego te plantaui vineam fructife-
ram, totam veram. Nemo ergo de agro animæ noſtræ hanc
auferat vineam: quia benedicta eſt ea vinea. Ideoque dictũ
Pſal. 4. eſt de ſanctis: A fructu frumenti, vini, & olei, multiplicati
ſunt. Bonum eſt ergo habere intra te torcularia vino redũ-
dantia, vt fluat tibi vinum in vas tuum de vinea Soreth, po-
culum illud inebrians quàm præclarum. Soreth enim vinea,
noui principij noua eſt æquitas. Vnde & dicitur nobis: Can
tate deo veſtro canticum nouum, magnificate nomẽ eius ab
extremo terræ. Hæc ergo vinea vuas faciat, nõ iniquitatem. D
Ideo relicta eſt vinea Iudæorum, quia iniquitatem fecit, vt
ſcriptum eſt, & non iudicium. Nos ergo fructum feramus in
Chriſto, vt perpetui eſſe mereamur. Suſtinẽtes enim domi-
num, poſſidebunt terram. Illam vtique viuentium terrã. Eſt
quædam terra cœleſtis, quæ fructũ cœleſtibus ferat: de qua
Pſalm. 26. ait: Credo videre bona domini in terra viuentium. Hæc ter-
ra multo hominũ ſudore ventri miniſtrat alimenta. Illa ter-
ra bona domini ſine vllo labore fructificat, in qua iuſtorum
diuturna poſſeſſio, & piæ mẽtis hæreditas eſt. Et bene ait, Su
ſtinentes autem dominum hæreditate poſſidebunt terram.)
Matth. 24. Hæc eſt enim terra quæ nõ præterit. Nã cœlũ & terra præ-
teribunt, verba autem domini non præteribunt. Et ideo nec
illa intelligibilis terra poterit præterire paradiſi, in qua ſunt
qui domini verba cõſeruãt. In hac terra collocatus eſt Adã,
vt fructum æternæ caperet vitæ: ſed quia verba domini ſer-
* potuit. uare non voluit, * ideo in poſſeſſione quam acceperat, ma-
Pſalm. 39. nere nõ meruit. Qui autẽ verba domini cuſtodit, dicit: Ex-
pectans expectaui dominum, & reſpexit me. Adam autem

A quia nõ expectauit dominum, (quomodo enim expectauit
qui refugit?) & offerre ſe timuit: ideo nec dominus eũ vide-
re dignatus eſt. Oculi enim domini ſuper iuſtos. Hunc autẽ Pſalm. 33.
eouſque videre nolebat, vt quæreret dicens: Adam, vbi es? Gene. 3.
Qui quæritur, pro abſente habetur. Fides eſt quæ nos repræ-
ſentat deo: perfidia quæ facit impios exulare. Nullus itaque
abſens eſt deo, niſi qui ſe abſentẽ fecerit. Et ideo dicit, Fiat
tibi ſecundum fidem tuam. Qui enim ignorat, ignorabitur. Matth. 9.
Ergo Adam quaſi peccator locum ſuum ſeruare nõ potuit.
De paradiſo eiectus, in * caſtellum eſt relegatus, vt ageret * alias, in carcere eſt religatus.
pœnitentiam. Accepit dilationem, ne continuo penitus inte-
riret, vt ſalua fieret Eua per generationem filiorum, fidẽ ſan- Pſal. 36.
cti Abel, prophetarum gratiam, eccleſiæ poſteritatem. Sed
qui per hæc redimi noluerit, & in peccato perſeuerandũ du-
cit: de eo dicit propheta: Et adhuc puſillum, & non erit pec-
cator: & quæres locũ eius, & nõ inuenies.) Quomodo enim
B eſſe poterit in futurum, cum peccati locus diuturnus eſſe nõ
poſſit? Hæc eſt enim terra quæ aperuit os ſuum, vt ſanguinẽ
ſuſciperet innocentis. Et ideo in hac terra locus eſt pecca-
torũ. Præterit terra, quomodo peccatoris locus poterit in-
ueniri? Ergo arbitror quòd ideo firmamentum inter aquã
& aquã deus eſſe præceperit, vt à virtutibus peccata diſcer- Gene. 1.
neret: & ſuperior aqua quæ laudat dominum, vacua eſſet er-
roris: inferior peccato eſſet obnoxia. Denique illa deum vi-
det: hæc non videt. Quæ ſuper cœlos, videt: quæ in abyſſo,
non videt. Vnde etiam dictũ eſt: Viderunt te aquæ deus, vi- Pſalm. 76.
derunt te aquæ, & timuerunt: turbatæ ſunt abyſſi, multitudo
ſonitus aquarum. Merito turbantur abyſſi, ſuper quas tene-
bræ ſunt deformes, & ideo pacem habere nõ poſſunt. Vnde
rogauit legio dæmoniorum vt in abyſſum mitteretur: & ſe Marci. 8.
cum magno tumultu præcipitauit in fluctus, vt porcorũ gre
gem quẽ repeterat ſtrangularet. Peccatores itaq; abyſſum
petunt, vbi caligo tenebrarum. Manſueti autem poſſidebũt
terram, & delectabuntur in multitudine pacis.) Merito ter-
ram poſſidẽt, in quibus deus ipſe requieſcit: ſicut diuino per
Eſaiam reſultauit oraculo dicens: Super quem requieſcam, Eſaiæ 66.
C niſi ſupra humilem & quietum, & trementẽ verba mea? Qui
ſunt manſueti, niſi quos nullus ſtimulus diſſenſionis exagi-
tat, non ira perturbat, non ſæuitia exaſperat, non rabies cru-
delitatis inflammat? Et ideo quia non vina, nõ epulas, nõ di-
uitias, ſed pacem domini dilexerunt in corpore conſtituti:
pro illa delectatione corporalium voluptatum qua ſe puta-
runt eſſe fraudandos, vt gratiam adipiſcerẽtur æternam, de-
lectabuntur in multitudine pacis, quam dominus noſter Ie-
ſus in diebus ſuis generi donauit humano: ſicut prophetia
quæ non mentita eſt, comprehendit aſſerẽs: Orietur in die- Pſalm. 71.
bus eius iuſtitia, & multitudo pacis, donec extollatur luna.
Quæ igitur eſt pax qua cunctæ eccleſiæ multiplicatus eſt po
pulus, niſi illa de qua dominus dixit, Pacem relinquo vobis, Ioan. 14.
pacem meam do vobis? Dedit pacem, qui animorũ bella ſe-
dauit. Sequitur. Obſeruabit peccator iuſtũ, & fremet ſuper Pſalm. 36.
eum dentibus ſuis. Dominus autem irridebit eum: quoniam
proſpicit quòd veniet dies eius.) Indignãtis quidẽ & efferr-
ueſcentis in iracundiã conſuetudo eſt dentibus fremere. Sed
D habent etiam maligni dentes ſuos: quibus non reſonare, ſed
lacerare conſueuerunt. Inſidiæ, commenta, nequitiæ, dentes
ſunt peccatoris. Inſidiatur ergo peccator iuſto, quia inuidet.
Iuſti enim vita redarguit peccatorem, quem tacita maiore
authoritate condemnat, quàm ſi clara voce loqueretur. Sed
iuſtus timere non debet fremitum peccatoris: quia impro-
bitas non poteſt eſſe perpetua. Inſidiæ temporales ſunt: mu-
nimenta autem virtutis æterna. Mors peccatoris omnẽ eius
potentiam fraudẽmque diſſoluit. Plus adiicit: Ecce, inquit,
gladium euaginauerunt peccatores, extenderunt arcum ſu-
um, vt deiiciant * pauperem & inopẽ.) Quis eſt gladius pec * decipiant.
catoris, niſi contrarius gladio ſpiritus ſancti? Docuit hunc
ſcriptura me gladium, docuit Apoſtolus dicens: Quia habe Ephe. 6.
mus loricam iuſtitiæ, & ſcutum fidei, & galeam ſalutis, & gla
dium ſpiritus, quod eſt verbum dei. Ergo verbum dei, gla-
dius ſpiritus ſancti eſt. Econtrario vtique gladius ſpiritus
nequiſſimi, verbum eſt malum. Hoc Petrus apoſtolus Ana- Acto. 5.
niam & Sapphiram ſermonis ſui quodã enſe percuſſit. Hoc Acto. 13.
gladio Paulus Elymæ aduerſanti diſputationibus ſuis, ocu-
lorum

lorum lumen eripuit,& noctem cæcitatis infudit. Conſide- A
ra nunc mihi iurgantes peccatores,atque acerba iactantes,&
inſolentia criminationum opprobria proferentes: nonne ſi
Pſal.36. eos audias,dices:Gladium euaginauerunt peccatores? quã-
do ſermo turpis tanquàm de vagina petulãti ex ore profer-
tur,quem coh:beri par fuit & recondi. Similiter vt gladius
verbum dei dicitur: & idem,ſermo eſt peccatoris. Ita & ar-
cus quem extendunt peccatores, mens eorum eſt: & ſagitta
quã iaciũt,ſermo eſt venenatus. Sicut enim ſagitta eſt Chri-
Eſaiæ.49. ſtus,qui eſt verbum dei,cui dicitur: Poſui te ſicut ſagittam
electam:quæ profertur ex pharetra dei:ita ſagittæ ſunt per-
fidorum,quæ arcu quodam iniquitatis emiſſæ, incautũ vul-
nerant innocentẽ,niſi ignita eorum iacula ſcuto ſidei repel-
lantur. Et ideo ſolicitus eſſe debes miles in prælio, quia pu-
gna tibi non ſolum aduerſus carnẽ & ſanguinem eſt, ſed ad-
uerſus ipſas quoque nequitias ſpiritales quæ non videntur.
Abundent tibi arma ſortia deo, vt facilè poſſis quæ volueris
tela depromere:ne pauperem te & inermẽ hoſtis poſſit op-
Prouer.13. primere. Eſto deo fortis, deo diues, vt dicatur de te: Redẽ- B
ptio animæ viri,diuitiæ eius. Abundato theſauro ſapientiæ,
eſto diues in verbo & operibus bonis, vt poſſis eſſe munit⁹.
Fuge diuitias peccatoris,ne inueniat vnde vulnerare te poſ
ſit. Eſto miſericors,vt inuulnerabilis maneas: vel curare te
poſſis ſi fueris vulneratus. Eſt & pauper quem volunt aduer
Matt.5. ſarij vulnerare,ex illo numero de quo ſaluator dixit: Beati
pauperes ſpiritu: quoniam ipſorum eſt regnũ cœlorum. Et
ideo framea peccatorum intret,inquit,in cor ipſorum,& ar-
cus eorum cõfringatur.) Vt quemadmodum reuertitur pax
in dei ſeruulos ab eis qui non receperint benedicẽtium pa-
cem:ita etiam malitia peccatorum,qua iuſto nocere conan-
tur,in eorum perniciem reuertatur, quo ſuis telis & vulne-
ribus trucidentur. Sæpe enim iacula in ipſos qui ea iecerint
refunduntur. Quod etiam proximo accidit bello, cum infi-
deles & ſacrilegi laceſſerẽt aliquem in domino confidentẽ,
& regnum eius eripere contenderẽt, eccleſiis domini perſe-
cutionum ſæua minitantes, vt ſubito ventus oriretur, qui in-
fidelibus excuteret ſcuta de manibus, ac tela omnium atque C
miſſilia in peccatoris exercitum retorqueret. Adhuc ho-
ſtis deerat, & iam illi ventorum prælia ferre non poterant,
ſuíſque ſpiculis ſternebantur. Et quod peius eſt, non erant
corporum grauiora vulnera illa, quàm mentium. Deficiebãt
enim corde,cum deum aduerſum ſe pugnare cognoſcerent.
Exierant itaque prouocãtes,& de pharetra cordis ſui aduer
ſus populum Chriſtianum venenata perfidiæ iacula profe-
rebant:ſed in caput eorum ſua reuertebatur impietas. Deni-
que ipſi inter ſe ſua perfidia ſunt ſoluti, paratáſq; fidelibus
inſidias diſſipauit dominus: vt non ſolum piis nocere nõ poſ
ſent,ſed propriis auxiliis nudarentur,atque ad hoſtem arma
ſua tranſirent. Quanto melius non protuliſſent gladiũ de va
gina? hoc eſt, impia nequaquam verba prompſiſſent? Nam ſi
Matth.12. pro ocioſo ſermone redditurus eſt vnuſquiſque rationem,
quantomagis verba ſacrilegij grauibus ſuppliciis expiabit?
Pſalm.65. Igne nos examinaſti,dicit Dauid. Ergo omnes igne exami-
nabimur. Et Ezechiel dicit: Ecce venit dominus omnipo- D
tens:& quis ſuſtinebit diem introitus eius, aut quis ſuſtine-
bit cum apparuerit nobis? Quoniã ipſe introibit ſicut ignis
Malac.3. conflatorij,& ſicut alueus lauantium: & ſedebit conflans &
purgans ſicut aurum & argentum: & purgabit filios Leui, &
effundet eos ſicut aurum,& ſicut argentum: & erũt domino
offerentes ſacrificium in æquitate. Igne ergo purgabuntur
filij Leui, igne Ezechiel, igne Daniel. Sed hi etſi per ignem
examinabuntur,dicent tamen: Tranſiuimus per ignem,& a-
Pſalm.65. quam. Alij in igne remanebunt. Illis rorabit ignis vt He-
breis pueris qui incendio fornacis ardentis obiecti ſunt:mi-
niſtros autem impietatis vltor ignis exuret. Væ mihi ſi opus
meum arſerit,& laboris huius patiar detrimentum. Et ſi ſal-
1.Corin.3. uos faciet dominus ſeruos ſuos,ſalui erimus per fidem,ſic ta
men ſalui quaſi per ignem. Etſi non exuremur, tamen vre-
mur. Quomodo tamen alij remaneãt in igne, alij pertranſeãt,
alio loco nos doceat ſcriptura diuina. Nempe in mare rubrũ
demerſus populus eſt Aegyptiorum, tranſiuit autem popu-
lus Hebræorum. Moyſes pertranſiuit, præcipitatus eſt Pha-
rao, quoniam grauia eum peccata merſerũt. Eo modo præ-

A cipitabuntur ſacrilegi in lacum ignis ardẽtis, qui ſuperba in
deum iactauere conuitia. Sequamur ergo hic poſiti colum-
nam ignis, quæ nos in hoc corpore poſitos illuminet, & viã
mõſtret, vt in futurũ nobis nebula refrigeret noctis, quo ſę-
ua incendia releuare poſſimus. Vide autẽ ſcriptura quid di-
cat: Arcus,inquit, peccatorum dominus confringat. Arcum Gene.9.
autem ſuum poſuit in nube, quo diluuia ceſſarent, tranquil-
litas refunderetur. Vnde credendum quia aduerſarius & ma
lignus arcum extendit ſuum, vt quietis animis moueat tem-
peſtates, excitet flatus. Oremus ergo vt arcum malignitatis
diſſoluat dominus deus noſter: aſſit pauperi ſuo & inopi, qui
propter dei timorem duxit non affectandas eſſe diuitias, nõ
occupanda minorum prædia, non viduas relictis maiorum
hæreditatibus exuendas. Melius eſt parum iuſto ſuper diui- Pſal.36.
tias peccatorum multas.) Nõ ergo diuitiæ accuſantur, ſed di
uitiæ peccatorum: niſi forte quia peccator dixit: Omnia hęc Lucæ.4.
mihi tradita ſunt:& cui volo, do illa. Deinde quoniam diui-
tiæ magis facem cupiditatis inflammant: & vnuſquiſque dũ
B maiora deſiderat, non declinat diuerticula peccatorum. Vn-
de & ſaluator dixit: Facite vobis amicos de mammona ini- Lucæ.16.
quitatis. Iniquitatis enim cenſus eſt, qui in diaboli poteſtate
eſt: vt cui ille voluerit conferatur. Poteſt & illud intelligi,
quia melius eſt parum iuſto ſuper diuitias peccatorum mul- Pſalm.36.
tas: quia eſt quidem diues in verbis, vt ſunt philoſophi iſtius
mundi de ſacrilegiis diſputantes, de motu ſyderum, de ſtella
Iouis, ac Saturni, de generationibus hominũ, de ſimulacro-
rum cultu, de geometria, de dialectica. Philoſophi ergo in
ſermone diuites ſunt, fidei inopes, veritatis exortes. Et ſunt
plerique ſimplices domini ſacerdotes, in ſermone pauperes,
abſtinentia & virtute ſublimes. Illi multis loquuntur perfi-
diam: iſti paucis fidem afferunt. Illi ſuos amittũt quotidie ſa-
cerdotes: hic pauper populos adquirit eccleſiæ, numeróque
credentium. Qui ergo hos audierit, & viderit operũ qua-
litatem, dicit: Melius eſt modicum iuſto ſuper diuitias pec-
catorum multas. Hinc Salomon deriuauit illud, quod quaſi Prou.15.
ſuum ipſe poſuit: Ex multiloquio non effugies peccatũ. Dia Prouer.10.
C lectica ergo diuitiis verborum fluit, pietas timorem dei ſer-
uat. Ideo hic parcus in verbis, diues in ſpiritu, magis vult ti-
mere, quàm vana veri verba iactare. Timor enim diſciplina
ſapientiæ eſt, loquacitas innocentię virtutíſque naufragium,
atque incentiuum prolapſionis & culpæ. Quoniam brachia,
inquit, peccatorum conterentur, vt actus eorum iuſto impe
dimentum afferre non poſſint, ne derelinquatur virga pecca Pſal.124.
torum ſuper ſortem iuſtorum. Et Paulus ait: Conterat deus Roma.16.
Sathanam ſub pedibus veſtris. Si enim brachium eius cõtri-
tum fuerit, totus ipſe conteretur, vt conculcentur eius com
menta ſicut venena ſerpentis. Confirmat autem iuſtos do-
minus brachio aduerſarij diſſoluto. Et ideo iuſtus dicit: Et Pſalm.37.
confirmaſti ſuper me manum tuã. Et Iob ait: Manus domi- Iob.19.
ni tetigit me. Miſit ergo domin⁹ manũ ſuam in ſeruũ ſuũ: &
manum peccaturis quam in eum accepta miſerat poteſtate,
brachiúmque contriuit. Ita diabolus ſuo ſermone deceptus
eſt, qui dixit: Mitte manum tuam in eum, & videamus ſi in Iob.2.
D faciem te non benedicat. Non enim auſus eſt dicere, male-
dicet, ſed hoc intelligendum reliquit. Miſit deus manũ ſuã,
& confirmatus eſt Iob. Cœpit benedicere, qui maledicere
credebatur. Sanat enim iuſtos cum tangit manus diuina, non
vulnerat. Miſit manum ſuam, & leproſi macula omnis ab-
ſceſſit. Tetigit cæcorum oculos, & cæcitate depulſa lumen
refulſit oculorum. Pete ergo ſemper vt confirmeris, quoniã 1.Corin.10.
& tu qui ſtas, vide ne cadas. Nos ſtare debemus, vt cõfirme-
mur à domino. Lubricum eſt ſeculum, cito labimur. Ideo ro
gemus vt nos dominus ſtabilire & confirmare dignetur. No
li putare quia viam tuã neſciat dominus. Si iuſtus es, nouit.
Crede dicenti prophetæ: Nouit dominus vias immaculato-
rum:& hæreditas eorum immaculata erit. Non confunden-
tur in tẽpore malo.) Qui nouit dominum, ſcitur à domino.
Nouit iuſtos, neſcit iniuſtos. Ideo iniuſtis dicet: Diſcedite à Matth.7.
me omnes qui operamini iniquitatem: neſcio vos, hoc eſt,
quia eſtis indigni cognitione diuina. Neſcio vos, quia me i-
pſi neſcire volu[illegible] Opera veſtra me neſciunt: facta veſtra
me neſciunt. Et [illegible]tis quia me ſcitis, redarguunt vos pec
cata veſtra. Om[illegible]peccatum à malo eſt: qui autem non pec- 1.Ioan.3.
cat,

eat,in me manet.Hoc ſcripſit Ioannes. Quid de domino di- A
cam quia dedignatur impium ſcire? Paulus dedignatur, qui
dixit:Si quis in vobis propheta eſt aut ſpiritalis, cognoſcet
1.Corin.14. quæ ſcribo vobis. Qui autem ignorat, ignorabitur. Et alibi
2.Timo.2. ſcriptum eſt: Cognouit dominus qui ſunt eius. Simus ergo
domini,vt cognoſcat nos dominus,& diſcedat ab iniquitate
omnis qui nominat nomen domini.Gręcus habet,Nouit do
minus dies immaculatorum.Sunt enim dies Hęliæ,ſunt dies
Lucæ.4. Nabucbodonoſor.Ideo euangeliũ habet, In diebus Heliæ,
quando clauſum eſt cœlum.Nox erat perfidis, ſed Heliæ lu
men erat.Clauſum erat perfidis cœlum, ſed Heliæ patebat.
Fames erat perfidis,ſed Heliæ vbertas.Neque enim eſurire
Ioan.1. poterat,cui cibum cœleſtia miniſtrabant. Nec eſuriebat qui
alios ipſe paſcebat.Ergo ſibi dies eſt iuſtus in tenebris:quia
Pſalm.49. & lux in tenebris lucet.Et Ioſeph in Aegypto erat,& luce-
bat ei meridies,ſicut ſupra dixit:Peccatori autẽ dixit deus,
Quia tu enarras iuſtitias meas?Iuſtitia lumen eſt, quia ſupra
habes: Et educet ſicut lumen iuſtitiam tuam. Habes er-
Pſal.118. go quod in te luceat,ſi iuſtitiam ſequaris.Splendet tibi dies: B
Ioan.1. lucet tibi nox, quia fideli & nox ſicut dies illuminabitur.
Dies igitur iuſti nouit dominus, quia ipſe illuminat omnem
hominem venientem in hũc mundum. hoc eſt, illum qui ad
imaginem & ſimilitudinem dei viuit. Illum qui ſe hominem
eſſe cognoſcit,vt refugiat equorum libidinem adhinnientẽ,
ferarum rabiem, lepuſculorum formidinem, vulpium frau-
dem,rapinam luporum.Illum hominem qui ſic agit,quaſi in
hũc mundum ſuperuenerit. Qui non ex ſanguine, neque ex
Ioan.8. voluntate carnis,ſed ex deo natus ſit. Veniſti ergo: noli re-
manere:noli hærere terrenis. Vt ſcias autem quia dies boni
ſunt,audi dicentem: Abraham diem meum vidit, & gauiſus
Ephe.5. eſt. Bonum habet diem, qui dei filium bonum deum nouit,
& dominum confitetur. Et rurſus ipſe nos admonet cauere
2.Ioan.5. debere,quia dies mali ſunt.Qui mali ſunt dies?In quibus v-
tique malũ cognoſcitur, quod eſt à malo. Aut forte dies ſe-
culi mali ſunt,quia ſeculum in maligno poſitum eſt. Sed le-
Pſal.40. gimus etiam poſt ſeculum diem malum. In die mala libera-
bit eum dominus.Hoc eſt,in die iudicij, propter multorum C
Lucæ.15. ſupplicia.Neceſſe eſt enim torqueantur iniuſti, compatian-
tur iuſti: quia & angeli gaudent cum peccator à morte ſer-
Pſal.57. uatur vnus:compatiũtur igitur cum punitur: etſi alibi lege-
rimus, Lætabitur iuſtus cum viderit vindictam impiorum:
quod ſuo loco reſeruo: etſi frequenter audieris cur lætetur.
ſed occupationes occupationibus non inſeramus. Nouit do
minus dies immaculatorum:quia immaculatæ innocẽtiæ gra
tia eius & plenitudo miſeretur,non miſeretur errãtibus.Iſti
Pſal.143. non habent diem:quia lucem fugiunt:de quibus pulchre di-
ctum eſt: Dies eorum ſicut vmbra prætereunt.Cognitio er-
go dei,dignationis eſt,nõ viſionis.Oculi ei' lux ſunt.Quos
aſpicit,illuminat:& ideo oculi eius, dies iuſtorum ſunt. Vn-
de & hæreditas eorum in æternũ erit:quia æterna bona,non
temporalis hęreditatis compendia quæſierunt:& non habe-
bunt de quo erubeſcant in tempore malo,id eſt, iudicij cœ-
Matth.4. leſtis. Et in diebus famis ſaturabuntur:quia non in ſolo pane
2.Corin.12. viuit homo,ſed in omni verbo dei.Sed quis homo? Scio ho
minem in Chriſto ante annos quatuordecim, ſiue in corpo- D
re,neſcio, ſiue extra corpus, neſcio, deus ſcit, raptum eiuſ-
modi vſque ad tertium cœlum.Ille ergo homo qui in Chri-
ſto eſt,qui ſe in carne eſſe non nouit,qui non in carne ambu
lat,ſed in ſpiritu:ille qui rapitur non ſolum ad cœlum,ſed e-
tiam ad tertium cœlum,rapitur ad paradiſum, & audit ver-
ba quæ non licet homini loqui:qui nõ in virtutibus ſuis, ſed
in infirmitatibus gloriatur:ipſe non in ſolo pane, ſed in om-
Ioan.1. ni verbo dei viuit. Verbum enim dei, vita eſt: quia verbum
caro factum eſt. Vnde præclare dixit euangeliſta: Quod fa-
ctum eſt in ipſo, vita eſt. Alexandrini quidem & Aegyptij
legunt: Omnia per ipſum facta ſunt: & ſine ipſo factum eſt
nihil quod factum eſt.& interpoſita diſtinctione ſubiiciũt,
In ipſo vita eſt.Salua ſit fidelibus illa diſtinctio:ego non ve-
reor legere:Quod factum eſt in ipſo, vita eſt. & nihil habet
quod teneat Arrianus,quia non illius venena conſidero,ſed
lectionis ſacræ conſuetudinem recognoſco.Nõ enim dixit:
Factum eſt verbum ante omne principium. Non dixit, Fa-
ctum eſt verbum.Sed ſi quod dixerit audire deſideras, Ver

A bum,inquit,erat apud deum.Erat apud deum,quod cũ ipſo
operabatur, cum ipſo dominabatur.Non dixit, Factum eſt
verbum:ſed dixit, Deus erat verbum. Deus autem non fa-
ctura, ſed factor eſt & creator. Aperi aures,& audi: Omnia
per ipſum facta ſunt:& ſine ipſo factum eſt nihil. Diſcis eſſe
filium, in quo diuinitatis eſt plenitudo. Aperi aures adhuc
paululum,& audi dicentem: Quod factũ eſt in ipſo,vita eſt.
In ipſo,inquit,factum eſt:non dei verbum factum eſt.Aut ſi
hoc mouet te ad calumniam, quia dixit, In ipſo factum eſt:
nunquid & deo patri calumniaris, quia dei filius dixit: Qui
autem facit veritatem, venit ad lucem, vt manifeſtentur ope Ioan.3.
ra eius,quia in deo ſunt facta?Aut quia Dauid dixit:Confite Pſal.117.
bor tibi domine,quoniam exaudiſti me, & factus es mihi in
ſalutem.hoc eſt,conuerſus es mihi in ſalutem,operatus es ad
ſalutem.Poſſem aliis vti, ſed nolo mihi credas, ne putes ar-
gumenta eſſe ingenij,non teſtimonia veritatis. Ipſe tonitrui
filius,ipſe qui in Chriſti pectore recumbebat,ipſe cui ſecre- Marci.3.
ta ſua dominus non tacebat,cui Petrus innuit vt dominũ in- Ioan.13.
B terrogaret,& ille interrogauit,& domin' reuelauit: ipſe ex-
ponat quid ſenſerit de eo quod ait: Quod factum eſt in ipſo,
vita eſt.Audi ergo interpretantem,quia tuas Arriane calum
nias iam cauebat. Quod erat ab initio, & quod audiuimus, 1.Ioan.1.
& vidimus oculis noſtris, quod perſpeximus, & manus no
ſtræ ſcrutatæ ſunt de verbo vitæ, & vita apparuit. Caro
ergo eſt quæ in Chriſto apparuit, vel Chriſtus in carnea
ipſe noſtra in omnibus vita eſt. Ipſius diuinitas, vita eſt: ip-
ſius æternitas vita eſt: ipſius caro, vita eſt: ipſius paſſio, vi-
ta eſt. Vnde & Hieremias ait: In vmbra eius viuemus. Vm- Thren.4.
bra alarum, vmbra crucis, vmbra eſt paſſionis. Ipſius mors,
vita eſt:ipſius vulnus, vita eſt: ipſius ſanguis, vita eſt: ipſius
ſepultura, vita eſt:ipſius reſurrectio, vita eſt vniuerſorum.
Vis ſcire quoniam mors ipſius vita eſt? In morte ipſius ba- Roma.6.
ptizati ſumus: vt cum ipſo in nouitate vitæ ambulemus. Et
ipſe ait: Amen amen dico vobis, Niſi granum frumenti ca-
dens in terram moriatur, ipſum ſolum manet. Si autem mor- Ioan.12.
tuum fuerit, multum fructum affert. Ipſe granum pro nobis
C corpore ſolutus & mortuus eſt, vt fructum multum afferret
in nobis. Mors itaque eius, fructus eſt vitæ. Quod factũ eſt
ergo in ipſo, vita eſt.Caro facta eſt in ipſo, vita eſt. Infantia
facta eſt in ipſo, vita eſt.Iudicium factũ eſt in ipſo, vita eſt.
Mors facta eſt in ipſo, vita eſt.Remiſſio peccatorum facta
eſt in ipſo, vita eſt. Vulnus factum eſt in ipſo, vita eſt.Illuſio
facta eſt in ipſo, vita eſt.Diuiſio facta eſt in ipſo, vita eſt.Se-
pultura facta eſt in ipſo, vita eſt. Reſurrectio facta eſt in ip-
ſo, vita eſt. Vide quãta in ipſo facta ſunt, quibus vitæ noſtræ
facta conuerſio eſt, vt quæ perierat, redderetur. Ad poſtre-
mum venditio facta eſt in ipſo, vita eſt.Redẽptio facta eſt in
ipſo, vita eſt. Ad mortem venditus eſt à Iuda, emptus à Iu-
dæis ad mortẽ, vt precioſo eius ſanguine nos redimeremur
ad vitam. Hæc eſt vita quæ facta eſt, hæc eſt vita quæ appa-
ruit, hæc eſt vita quã audiuimus, hæc eſt vita quæ erat apud
patrem:quia ipſe qui erat in principio, ipſe poſtea eſt natus
ex virgine, vt eſſet vita morituris. Ipſum hunc propoſitum
nobis locum interrogemus. Quid eſt, hominem in Chriſto?
D hoc eſt, factum in Chriſto, in quo facta ſunt omnia, ſiue ſe- Coloſ.1.
des, ſiue dominationes, ſiue principatus, ſiue poteſtates, om-
nia per ipſum & in ipſo creata ſunt, & ipſe eſt ante omnes,
& omnia in ipſo conſtant: hoc eſt, in virtute eius. Homo
ergo in Chriſto, qui factus eſt ad imaginem eius & ſimilitu-
dinem. Homo in Chriſto, qui totus in Chriſto ſit. Sicut enĩ
per vnitatem & plenitudinem diuinitatis pater deus totus
in filio eſt, & filius in patre: ita per intentionẽ & pietatis affe
ctum (vt exempli vice, non cõparationis vtamur) homo to-
tus in Chriſto eſt. Qui enim adhæret domino, vnus ſpiritus
eſt. Homo ergo in Chriſto, non ille terrenus, non ille pecca- 1.Corin.6.
ti, ſed homo Chriſti. Quid ergo mouet, Quod factum eſt in
ipſo, vita eſt: ſi & homo, præcipue interior, in ipſo factus eſt,
in ipſo crucifixus, in ipſo renouatus, in ipſo ſepultus, & cum
ipſo conſepultus, in ipſo reſuſcitatus? Quid mouet (vt di-
xi) quia ſcriptum eſt, Quod factum eſt in ipſo, vita eſt: cum
homo dixerit, In deo faciemus virtutem? Si quæris quæ vita Pſal.107.
ſit quod factum ſit in ipſo, accipe. Nempe vita, eccleſia eſt.
In ipſo facta eſt, in eius coſta, in ipſo reſuſcitata Eua. Eua au
tem

tẽ vita, hoc eſt quod factũ eſt: quia Eua quæ perierat, ſalua A
facta eſt per eccleſiam: hoceſt, per filiorum ſuorum gene-
1.Tim.2. rationem, ſicut ſcriptum eſt: quia delictum ſuperioris ſobria
emendauit hæreditas. Vnde & ipſe Paulus raptus eſt ad vi-
tam, qui ante erat perſecutus ad mortem. Prolixiùs euagati
ſumus, vt de eo homine qui nõ in ſolo pane, ſed in omni ver
bo dei viueret, diceremus. Reuertamur ad pſalmũ. Et ideo
immaculati non confundentur in die iudicij, & in diebus fa-
Pſalm. 36. mis ſaturabuntur. Deficientes ſicut fumus deficiẽt.) Græcus
ἐξέλιπον habet, hoc eſt, defecerunt. Vides ſubito aliquem ad
poteſtatem veniſſe, & honoris inſignia: ſublimẽ iudicas. Vi-
des illi eſſe ſucceſſum: nonne dicis de eo: Vbi honoratus &
exaltatus eſt iſte? defecit? Ideo plus dixit Græcus: quia vbi
honorari & exaltari quis creditur, ibi defectu proprio præ-
uenitur, vt meatus fluminum præteriſſe citius quàm veniſſe
comprehẽdas: & dum ventura operiris fluenta, te adhuc ex-
pectante fluxerũt. Contrà humiles atq; manſueti dum ſub-
iiciuntur à diuitibus & opprimuntur, exaltati ſunt à ſua hu-
militate, & ſubito refulſerũt. Ideo Paulus in infirmitatib' ſi-
bi placuit, non in virtutibus. Sed conſideremus ne quis pu- B
tet eum in reuelationibus gloriatum, & repetamus ea, vt ſe
2.Corin.12. ipſe defendat humilitatis magiſtrum. Scio, inquit, hominem
in Chriſto ante annos quatuordecim, ſiue in corpore, ſiue
extra corpus, neſcio, deus ſcit, raptũ eiuſmodi vſque ad ter-
tium cœlum. Ante annos quatuordecim reuelatã ſibi dicit,
& tamen reuelationẽ tandiu tenuit & repreſsit: nec dixiſſet,
niſi vtile nobis iudicaſſet vt diceret: ne nos reuelationibus
extolleremur. Si enim in tãta gratia nõ eſt gloriatus Paulus,
nec nos gloriari oportet. Iuuenis ipſe nõ gloriatus eſt: ſenex
gloriaretur? Deinde raptum ſe vſque ad tertium cœlum ne-
gare non potuit: & tamen vtrum in corpore, an extra corpus
raptus eſſet, ſe ignorare teſtatus eſt. Non ergo de ſciẽtia, ſed
de ignorantia gloriatur, & dei circa ſe gratiã prædicat. Quod
ſcientiæ eſt, negat: quod charitatis eſt, confitetur. Scientia
2.Corin.8. enim inflat, charitas vero ædificat. Et iterum, raptum eiuſ-
modi hominem dixit: quemadmodũ raptus eſſet, vtrum in
corpore, an extra corpus, incertũ ſibi eſſe memorauit. Vide
ſtateram ſapiẽtiæ. Cõſtituit vnum in Chriſto, & ſe alterum,
qui ait: Neſcio. Quod alienum eſt, attollit: quod ſuum, hu-
miliat. Et audiuit, inquit, verba ineffabilia. Non dixit, Au- C
diui: ſed quod alter audierit, non negauit. Verecunde itaque
teſtem ſe maluit ſignificare quàm vatem, & refugit videri
cœleſtium arbiter ſecretorum. Teſtimonium enim dicere,
veritatis eſt: meritũ elationis non refugere, gloriantis. Ideo-
que ait: Pro huiuſmodi gloriabor, pro me autem non glo-
riabor. Quid eſt autem quod ait, audiſſe hominem illum in
Chriſto, quæ nõ licet homini loqui? Quomodo hoc conue-
nit, vt nõ licuerit homini loqui, quæ licuerit homini audire?
Si ipſi homini qui audiuit, non licet loqui: quomodo ei cre-
ditum eſt audire quod non permiſſum eſt loqui? Quæ iſta
diſtantia eſt? Si alteri homini qui eſſet exterior: quomodo
potuit humo cognoſcere quod homini non licebat audire?
Vnde videtur non gratia loquendi illi homini defuiſſe qui
eſſet in Chriſto, cui non defuit: ſed eis qui audirent, locum,
tempus, meritum defuiſſe. Ille enim in cœlo audiuit: & ideo
non competere iudicatũ eſt vt id loqueretur in terris quod
audiſſet in cœlo, cum in ipſa terra ſit iſta diſcretio, vt quod
in altera regione canitur, in altera non canatur, ſecundum D
Pſalm. 136. quod ſcriptum eſt: Quomodo cantabimus canticum domini
in terra aliena? Denique Hebræi non canebant in terra ca-
ptiuitatis, quod in ſua patria canere conſueuerant. Hæc ter-
ra, captiuitatis eſt, alia terra libertatis eſt. Iſta peccati, illa
quietis æternæ. Valleſtris iſta, illa cœleſtis. Ergo in cœlo il-
la nunc prædicat Paulus, quæ in terris antè prædicare non
poterat. Inter perfectos enim ſecreta ſapientiæ ſunt loquen-
da. Attamen quid commemoratio iſtius reuelationis opera-
tur, niſi vt doceat quòd in reuelationib' minime gloriandũ
ſit, ſed in infirmitatibus? quia infirmitas, & remediũ reuela-
tionis, & virtutis exercitium eſt. Contra autẽ reuelatio, ela-
tionis lubricum eſt. Nanque ne reuelationis ſublimitate ex-
tolleretur ipſe Paulus qui raptus in tertium cœlum eſt, ſti-
mulum carnis accepit. Subuenit ergo infirmitas, ne gratia in
periculum verteretur. Vtilior ergo infirmitas quàm gratia.

A Eadem quoque infirmitas, officina virtutis eſt: ſicut teſtifi-
catus eſt dominus, quia virtus in infirmitatibus conſumma- 2.Corin. 12.
tur. Denique iſte ipſe poſt reuelationem rogauit remedium
ſanitatis, & non impetrauit. In infirmitate autem remedium
non quæſiuit, ſed curſum conſummauit, & coronã inuenit.
Mutuatur, inquit, peccator, & non ſoluit: Iuſtus autem mi- Pſalm 36.
ſeretur, & tribuit.) Hoc quoq; perſonæ cõuenit Pauli: quia
iuſtus miſeretur & tribuit. Vide illum domini eloquia diui-
dentem, vide argentum domini fœnerantem. Vnam minam
accepit, duas reddidit. Duas accepit, quatuor reddidit. Quin-
que accepit, decem reddidit. Non ligauit in ſudario quod
acceperat, ſed numulariis erogauit: & quid erogauerat, cum
vſuris recepit. Ita & accipientem à peccato maximo libe-
rauit, ne apud eum pecunia domini deperiret: & ipſe vt decẽ
ciuitatibus præficeretur emeruit. Quæ ſunt decem ciuitates,
in epiſtolis recognoſce quas ſcripſit, etſi Apoſtoli præſcri-
pto numero non teneantur, quibus dictum eſt, Ite per orbẽ Marci.16.
vniuerſum, prædicate euangelium vniuerſæ creaturæ. Hic
ergo ab Hieruſalem per Orientem & Illyricum & Italiam
B domini pecuniam diſpenſauit. Et ne quis putaret quòd ſuã
fœneraret, domini eſſe pecuniam teſtabatur dicens: His au- 1.Corin.7.
tem qui matrimonio iuncti ſunt, denuncio non ego, ſed do- 2. Corin.13.
minus, vxorem à viro non diſcedere. Et alibi: Quid experi-
mentum quæritis eius qui in me loquitur Chriſtus? Deniq;
ipſe rex ita dixit, in quo figura eſt domini: Oportuit te pe- Matth.25.
cuniam meam committere nummulariis. Meam, inquit, non
tuam. Iuſtus ergo miſeretur, & tribuit. Quomodo tribuat,
audi dicentem: Per omnes eccleſias doceo. Peccator autem 1.Corin.14.
mutuatur, & non ſoluit. Vide diuitem mutuantẽ, & non red
dentem: pauperem accipientem, & continuo remunerantẽ,
ne diutius in ære alieno ſit. Hæc moralia. Vide nunc paupe-
rem myſticum, id eſt, ſimplicem, & timentem dei nomẽ, au-
dientem verbum de caſtitate, & ſoluentem: audientẽ de mi-
ſericordia, & ſoluentem: audientem de placiditate, & nõ ira-
ſcentem. Diuitem vero illum arrogantem & ſuperbum, au-
dientem quidem, ſed poſt ſe reiicientẽ ſermones dei: audiẽ-
tem de condemnatione luxuriæ, & magis luxuriantem. De-
nique eccleſia ſoluit quod accepit, ſynagoga non ſoluit. Co
gnoſce eccleſiam ſoluere. Tui, inquit, erant, & mihi eos de- Ioan.17.
C diſti, & verbum tuum ſeruauerunt. Et alibi: Ipſe enim pater Ibidem.16.
diligit vos: quia vos me diligitis. Reddidit ergo eccleſia
quam accepit à domino pecuniam charitatis: ſed ſynagoga
non reddidit. Ideoq; de Iudæis dicitur: Si non veniſſem, & Ioan.15.
locutus fuiſſem his, peccatum nõ haberent. Nunc autem ex-
cuſationem non habent de peccato ſuo: quia audierunt vti-
que, & non crediderunt. Probatũ eſt ergo quia mutuati ſunt
peccatores, & non ſoluerũt. Peccator igitur eget ſemper: iu-
ſtus autem abundat & tribuit, cuius diues eſt conſcientia.
Ideoq; Iudæi in ſuis diuitiis eguerunt. Diuites eguerunt, & Pſalm.33.
eſurierunt. Chriſtiani autem in diuitiis ſimplicitatis ſuæ non
defecerunt. Bonus ergo iuſtus. Et ideo addidit ſcriptura:
Quoniam benedicentes eum poſſidebunt terram: maledi-
centes autem eum diſperibunt. Quomodo iuſtus poſſidet Eſaiæ.5.
terram, aut quam terram, cum ſcriptura dicat: Nunquid ſoli Apoca.8.
habitabitis ſuper terram? Et alibi: Væ habitantibus ſuper
terram. quod increpationis eſt atque maledicti. Cuius ergo
terræ benedicta poſſeſsio eſt? Non iſtius, quæ tenebris ab-
D ſconditur, & amaritudinibus impletur, ſed illius quæ fluit
mel & lac, id eſt habens gratiam ſuauitatis, & fulgorem lucis
æternæ. Accipe mellis boni ſuauitatem, immo ſupra mel. Fu Apoc.21.
giet dolor, & gemitus, & triſtitia. quia ſuauitas gratiæ ama-
ritudinem humanæ fragilitatis excludit. Et alibi: Et delebit Apoca.2.
omnem lachrymam de oculis eorum: & mors non erit am-
plius, neque luctus. Accipe etiam lactis nitorem. Et non in- Ibidem.22.
digebũt lucerna, & lumine ſolis. Ipſe enim dominus illumi-
nabit ſuper illos, & regnabũt in ſecula ſeculorũ, amẽ. Eſt e-
tiã myſtic' iuſt', qui miſeretur & tribuit, qui oĩa verba quæ
accepit à patre, dedit nobis, & peccatorũ noſtrorũ nobis æra
dimiſit, & ſãguinẽ ſuũ pro noſtris debitis ſoluit: vt nõ in fœno
re eſſemus alieno, ſed in ſuo ære bon' creditor nos haberet.
Eſt & peccator ille qui cõgregauit quę nõ pepit, & mutuat'
eſt quod nõ tenebat, nec vult reſtituere quod accepit. Audi
quia mutuatus eſt diabolus: Tibi, inquit, dabo poteſtatẽ hãc Matth.4.
vni-

vniuerſam,& gloriam illorum,quia mihi tradita ſunt,& cui A
volo do illa,ſi procidens adoraueris me. Nequiſsime, acce-
piſti ad tentationẽ,nõ ad mortem. Hoc eſt,accepiſti vt pro-
barentur dei ſeruuli, non vt extinguerentur. Accepiſti vt
deus adoraretur,non vt negaretur. Accepiſti ſecularia: cur
eripis quæ æterna ſunt? Accepiſti quæ mũdi ſunt, cur vis au
ferre quæ Chriſti ſunt? Da illa cui vis: non inuidemus. Cur
nobis à te quæ nos volumus inuidentur? Tu adorari vis,qui
omnibus nequior, ipſa quoque indignus es ſeruitute? A do-
mino, inquit, greſſus viri corrigentur.) Græcus διαβήματα
Eſaiæ.43. dixit,hoc eſt tranſitus. Et ideo dicitur tibi: Si tranſeas per a-
quã,flumina te non cõcludent. Tranſi ergo,noli ceſſare: ſi-
cut bonus viator cũ venerit ad aliquod viæ ſignum,nõ ſtat,
ſed pertranſit.& tu in via es quãdiu in hoc curſu es cõſtitu-
tus. Paulus ſi ſtetiſſet,curſum ſuum nõ conſummaſſet. Vi-
1.Corin.10. de ne ideo dicat, Et tu qui ſtas, vide ne cadas. Non enim qui
trãſiuit,poteſt timere ne cadat. Vidi,inquit,impiũ ſuperex-
altatũ & eleuatũ ſuper cedros Libani: & tranſiui,& ecce non
erat.) Vidẽs ergo impiũ ſuperexaltatũ ,qui nõ ſtetit:nõ of-
fendit. Si ſtetiſſet,& miratus illum fuiſſet,& ſecutus eſſet: of B
fenderat,& ceciderat ſicut impius. Ideo Moyſes videns ru-
Exodi.3. bum relucere & non ardere,ait: Tranſiens videbo hoc vi-
ſum magnum. Qui tranſit de hoc ſeculo, magnum viſum
videt. Qui ſoluit vincula iſtius nexus,quo ligamur huic cor
pori,viſum magnum videt. Moyſes in Exodo legitur mul-
ta videt miracula in Exodo. Non tanta alius videt qui non
eſt in Exodo. Idem Moyſes tranſiuit: tranſiuit & populus
patrum: quia de terra captiuitatis exibat. Dirigebantur ita-
que à domino greſſus eorũ, quibus per noctem ignis colũ-
na lucebat,per diem nubis: vt nec diei ardor afficeret com-
meantes,nec impedimẽtũ viãtibus tenebræ noctis afferrẽt.
Et tu merere factis,votiſque depoſce vt greſſus tui à domi-
Pſalm.27. no dirigãtur,ne moueãtur pedes tui: quia ſcriptum eſt: Mei
autem pene moti ſunt pedes: paulo minus effuſi ſunt greſſus
mei. Cauẽdum eſt quoque ne rectam ſemitam derelinquas,
& diuerticula te viarum tortuoſarum decipiant. Ideo dici-
Eſaiæ.40. tur: Parate viam domino: rectas facite ſemitas eius. Paremus
ergo viam domino deo noſtro in mentibus noſtris. Rectas
Gene.19. faciamus animorum ſemitas,ne labamur. Non effundantur
greſſus noſtri ſicut vxoris Lot,quæ poſt ſe reſpexit, & greſ C
ſus tenere non potuit,ſed effuſi ſunt,cum in ſalem eſſet repẽ
te conuerſa. Non effundantur ſicut Aegyptiorum, quorum
greſſum maris fluctus effudit. Ipſis Hebræis qui cum Moy
ſe erant,quia peccauerũt in deſerto,ceciderunt veſtigia pe-
* repromiſ-ſionis. dum,ne in terrã reſurrectionis * intrarent. Nõne etiã de his
pulchre dicitur quia effuſi ſunt proceſſus eorũ , quorũ ſpes
lapſæ,in vanum effuſus labor, vota ſunt deſtituta? Cõſidera
enim aliquẽ per aliquot annos habuiſſe ſtudiũ probitatis,caſti-
tatis cuſtodiã,vitæ attẽtioris affectũ,piæ propoſitũ ſeruitu-
tis,ſedulæ obſeruationis officiũ: ſubitóque eũ eſſe mutatũ,
diſceſsiſſe de monaſterio, valedixiſſe ieiuniis, continentiæ
renunciaſſe,indulgere deliciis,ſtudere luxuriæ. Dudum de
monaſteriis exierunt,& nunc luxuriæ ſunt magiſtri, diſſe-
minatores incõtinẽtiæ,incentores petulantiæ,obtrectatores
pudoris. Nónne de his pulchre dixeris, Effuſi ſunt greſſus
eorum? quos bene vixiſſe pœnituit. Egerũt itaq; noui gene-
1.Ioan.2. ris pœnitẽtiã pro virtutibus,& nõ agũt pro delictis. Sed hi ex
nobis exierũt,dicit Ioannes: ſed non erant ex nobis. Si enim D
ex nobis fuiſſent,nobiſcũ perſeueraſſent. Hi ergo viã ſuam
cõdẽnauerũt,quibus cõuenit dici: O qui dereliquiſtis ſemi-
tas rectas,abeũdo in vias tenebrarũ, & qui lætamini in ma-
lis,& gaudetis in euerſione mala,quorũ ſemitæ prauæ,& fle
xuoſi curſus eorũ, ſicut lubricus & flexuoſus auctor ipſo-
rũ: cur odiſſe cœpiſtis viã rectã, & iuſtum conſiliũ deſerui-
ſtis? Nõ vos direxit dominus. Quẽ autem dirigit dominus,
viã eius cupiet, ſicut ſcriptũ eſt: & ipſius ſemitis delectabi-
tur. Vtrũq; tamẽ ĩtelligi poteſt. Ita eſt mediũ,quod & ipſe
qui à domino dirigitur, viã domini cupiet: quia duce ipſo o-
mnis leuatur labor,omnia impedimẽta remouẽtur, incẽtiua
ſubminiſtrãtur,& ipſe dominus nõ aſpernatur, ſed libenter
accipit viã viri quem ad virtutẽ ipſe direxerit. Pulchre au-
Roma.9. tem viri greſſus dirigi dicuntur à domino,quia nõ volentis
neque currentis, ſed miſerentis eſt dei, ſine offenſione ſer-
A uare veſtigium. Qui enim plantat & rigat,nihil ſunt: ſed qui 1.Corin.3.
dat incremẽtum deus. Ipſi ſoli gloria virtutũ iure defertur.
Denique etiã iuſtus cadit interdũ: ſed ſi iuſtus eſt,cum ceci-
derit,non cõturbabitur. Quod cõditionis eſt,cadit: quod iu
ſtitiæ, reſurgit: quoniã iuſtũ deus nõ derelinquit,ſed cõfir-
mat manũ eius.) Qua ratione nõ pedẽ, ſed manũ dixit? Niſi
forte ea,quoniã qui cadit, non magis pede labitur,ſed infir-
mus lubrico ſæpe decipitur, vel offendit in petra. Hic autẽ
iuſti caſum intellige,id eſt,fortioris. Deniq; de populo qui
luctatur ſi genu fixerit, vel pede lapſus fuerit, pro victo ha-
betur. Athleta qui luctãdi peritiã habet,& ad coronã lucta-
tur: etiam volẽs genu figit, vt vincat. Et ſi lapſus fuerit, non
excluditur: etſi ab eo qui ſuperior ſit,prematur, manibus ta
men ſe ſuſtinens iure decertat: nec auſertur brauiũ, niſi fue-
rit effuſus in ventrẽ, aut diſtẽtus vinculo lacertorũ. Inde ori-
untur crebra certamina, quia multa & incognita pleriſque
ſunt genera ruinarũ. Nã caſus eos proprie appellant Latini.* * ruinam.
Græce enim πτώματα nuncupantur. Ergo cũ ſtringitur &
vrgetur,ſæpe ſe voluit, & fit ſupra qui inferior habebatur,
B ſuperiorẽq; dũ ſurgit elidit: quod videtur ſcriptura ſignifi-
care cũ dicit: Vniuerſum ſtratũ verſaſti in infirmitate eius. Pſalm.40.
Itaque de eo dicitur: Cũ ceciderit bonus athleta, nõ turba-
bitur. Pleriq; enim volũt teneri,quo maturius vincãt, qui de
arte præſumunt. Sed etiã ſi aſsignatus, vt ipſo verbo vtar,&
primo & ſecũdo fuerit,nõ excluditur: licet ei interdũ repa-
rare luctamẽ: & vincere ſæpe cõtingit, & cedere eũ qui ſe-
cũda cõtẽtione ſuperauerit. Ita ergo etiã iuſtus etſi offẽdicu
lũ incurrerit & ceciderit, nõ relinquat tamẽ ſtudiũ deuotio
nis & fidei,ſobrietatẽ teneat,pœnitentiam gerat,ſæpe ſe re-
paret. Ideo interrogat Petrus: Si peccauerit in me frater meus, Matth.18.
quotiẽs remittã ei? vſque ſepties? Et reſpondit dominus: Nõ
ſolum ſepties,ſed etiã ſeptuagies ſepties. Vt ſcias autẽ quia
athletæ ſumus,& impellimur,& alij ruunt,& pleriq; elidun-
tur, audi dicẽtẽ: Suffulcit dominus omnes qui ruũt: & corri-
git omnes eliſos. Vnde & ipſe de ſe dicit Dauid, vel ille qui Pſalm.117.
locutus eſt in propheta: Impulſus ſubuerſus ſum vt caderẽ,
& dominus ſuſcepit me. Ieſus enim non cecidit, ſed impol-
ſus eſt. Etenim cũ ipſe cõuertat eliſos,quomodo ipſe potuit
elidi? Iuſtum autẽ,cũ ceciderit,poſſe reſurgere teſtatur ſcri
C ptura, quæ dicit: Nunquid qui cadit, non adiiciet vt reſur- Pſal.40.
gat? aut qui auerſus fuerit,nõ reuertetur? Væ iis qui auertũ-
tur auerſione impudenti,dicit dominus. Vtinã quidẽ inelu-
ctabilis & inſuperabilis ſit Chriſti athleta,& in omni ætate, Roma.8.
in omni virtutum genere glorioſus,ſicut ille ait: Sed in om-
nibus ſuperamus propter eũ qui nos dilexit. Quid eſt in om
nibus? Sunt athletæ qui vocẽtur pueri,ephebi,viri. Hoc eſt
παῖδες, ἔφηβοι, ἄνδρες. Et ſcriptura has in luctatoribus nouit
ætates,dicente Dauid: Ne auertas faciem tuam à puero tuo. Pſalm.68.
&, Iuuenis fui, & ſenui. Vnde & Ioannes ait: Scribo vobis 1.Ioan.2.
pueri,quia cognouiſtis patrem. Scribo vobis iuuenes, quia
viciſtis malum. Scribo vobis patres, quia cognouiſtis eum
qui eſt ab initio. Maturior itaque ad patres ſcribens, matu-
ros deſignat fidei deuotioniſque proceſſu. Virtutum ergo
iſtæ, non infirmitatis ætates ſunt. Neque enim ſine virtute
puer eſt, qui cognouit patrẽ deũ virtutũ. Ex illo puero iſti Eſaiæ.8.
ſunt pueri,qui prius quàm ſciret vocare patrem aut matrem,ac-
cepit virtutem Damaſci,& ſpolia Samariæ. Ipſe eſt puer qui Ibidem 9.
D natus eſt nobis,filius datus eſt nobis: cuius principatus ſuper
humeros eius. Ipſe nos docuit pueritiam eſſe virtutem, di- Lucæ.18.
cens: Sinite eos,& nolite prohibere pueros ad me venire. Et
alibi: Amen amen dico vobis: niſi conuerſi fueritis, & effi- Matth.18.
ciamini ſicut puer iſte: non intrabitis in regnum cœlorum.
Ipſa quoque corporis fortitudine pueri pleruũque viros vin
cunt. Et vtique ſi ætatem pueritiæ conſideremus, nõ poteſt
puer aut vſum omnem ſcire,aut vim ſubire luctandi. Noui-
mus tamen quòd frequenter pueri quos non poterant por-
tare, vicerunt. Adeo vigor animi infirmitatem excludit æta
tis. Quales autem pueri, tales & ephebi, hoc eſt ſpiritales.
Nouit ſcriptura adoleſcentem Paulum, iam proximum con Acto.7.
uerſioni. Nouit & Eutychum adoleſcentem, qui cum ſer- Acto.20.
monibus Pauli intentus hæreret, ſomno victus de triſtecto
cecidit, & reſurrexit. Nouit & Ioannem adoleſcentem in
Chriſti pectore recumbentẽ,qui tam fortis fuit, vt perſecu-

a c tionem

tionem non timeret, malum vinceret. Hic eſt puer qui patrẽ A
genitalem reliquit, ſequutus cum patrẽ quẽ cognouit æter-
Marci.14. num. Adoleſcens amictus ſindone dominũ ſequebatur tem
pore paſſionis, qui ſua omnia dereliquerat. Maturior deum
verbum in principio ipſo ſemper fuiſſe atque eſſe cognouit,
& manere in ſe probauit. Viros quoq; ſcriptura nos docuit
Acto.21. ſpiritales, Agabo propheta dicente: Virũ hunc cuius eſt zo-
na hæc, ſic alligabunt Iudæi in Hieruſalẽ. Et Feſtus ait: Vir
quidam eſt relictus à Felice in cuſtodia. Ante paſſionẽ ſuam
Paul' adoleſcẽs dicitur: in paſſione vir ſignificatur, qui cur-
ſu conſummato eſſet iam proximus ad coronam. Cognoui-
mus ætates pro fide & deuotione certantiũ: cognoſcamus e-
tiam certamina ſingulorum. Hæc quoque ſcripturæ nos do-
ceat tenor. In hoc itaq; ſeculari agone alij ſunt qui ſimplici
quodam & legitimo genere luctãtur, & ligaturis tantũ cor-
poris certant, verberare non norunt: qui Paleſtæ vocantur.
Alij qui cædem, & pulueris iactum membrorũ nexibus mi-
ſcẽt, omni ſibi verberãdi iure permiſſo: quos παμμάχον vo-
cant: eò quòd omnis litis & pugnæ aduerſum ſe habeant po B
teſtatem. Alij qui ceſtibus aduerſum ſe decernunt, & dila-
ceratis capitibus cruentantur. Hi πύκται feruntur. Hęc om-
nia certamina ſubiit Paulus apoſtolus: ſicut ipſe demõſtrat.
Ephe.6. Itaque alibi dicit: Quoniam non eſt nobis pale aduerſus car-
nem & ſanguinẽ, ſed aduerſus principes & poteſtates, & (vt
compẽdio vtar) aduerſus nequitias ſpiritales. In Latinis ple-
riſque colluctatio repetitur, in Græcis omnibus πάλη ſcri-
bitur. πάλη enim Græcorum, lucta eſt Latinorum. Et vere
pale, quia caro & ſanguis, & nequitiæ ſpiritales patientia, &
continentia corporis, & animi moderatione ſuperantur. Ira,
furor, cædes, arma ſunt diaboli. Alibi quoq; plagis ſupra mo
2.Corin.11. dum cæſum ſe eſſe ſignificat, dicens: In plagis ſupra modũ,
in mortibus frequenter. Hieroſolymis autem pugnis ſe eſſe
percuſſum: vbi cũ interueniẽtibus militibus aliquãdo ceſſaſ-
ſent Iudæi percutere Paulũ, ipſe põtifex Ananias circũſtã-
Acto.23. tibus iuſſit percutere os eius. cui reſpondit apoſtolus: Per-
cutere te incipiet deus, paries dealbate. Et tu ſedens iudicas
me ſecũdũ legẽ, & extra legem iubes me percuti? Sciuit pro- C
fecto referire, qui grauiore pugno põtificẽ repercuſſit. Ipſe
enim corporaliter cæſus eſt: illi retulit quòd in animã percu
teretur à Chriſto. In prima quoque epiſtola ad Corinthios
1.Corin.9. ſcribẽs, ait: Ego igitur ſic curro, nõ vt in incertũ: ſic enitor,
non vt aëra cædens. Quod Latinè dixit, enitor: Græcè ait,
πυκτεύω. Et vere quaſi bonus pycta, non aërem, ſed aërias po
teſtates & Iudęorũ capita verberabat: quia caput omniũ Ie-
ſum dominum non habebant. In omni itaq; certamine apo-
ſtolus eſt probatus, qui etiã coronã curſu conſummato ac-
Philip.4. cepit. Vnde & ipſe ait: Omnia poſſum in eo qui me confor-
tat. Habet & Chriſtus qui in pueritia ſua æui maturos vice-
Danie.13. rint: vt Daniel puer ſpiritu valido ſeniores illos redarguit
Iudæorum, & de victoriæ iure deiecit in mortem. Habet &
alios qui priuſquã naſcerentur, in matris vẽtre luctati ſunt.
Gene.25. Deniq; Iacob fratrem ſupplantauit Eſau, & malum vicit, at-
que ita de vtero matris exiuit, vt victoriæ inſigne monſtra-
ret, & pedẽ ſenioris degeneris victor inuerteret. Hieremias
Hierem.1. in vulua matris ſanctificatus eſt & probatus. Ioannes Bapti- D
Lucæ.1 ſta principẽ agonis humani, pręmiatorẽmq; luctantium nec-
dum natus veniſſe cognouit, atq; in vtero matris exiliẽs pię
brauium confeſſionis emeruit. Rectè iam tũc deſignatus eſt
ad coronam, qui ante omnes ad Chriſti agonẽ fidei teſtis &
præco virtutis ſuum nomen obtulerat. Bonus præco, qui ad
certamen alios excitabat. Et vere bonus præco, qui tam ma
gna voce clamauit, vt ad eius ſonum ſecreta cœleſtia reſul-
tarẽt. Quid multa? Terram mouit, cœlum impleuit. Ideoq;
vocis nomen accepit, quia verbum dei vox ſacrata præceſ-
ſit: quemadmodũ ipſe nos docuit dicens: Ego vox clamãtis
Eſaie.40. in deſerto. Dixit hoc Eſaias propheta: de ſe dictum iſte fir-
Ibidem. mauit. Audiuimus quid dixit præco: Parare viam domini, re-
ctas facite ſemitas eius. Hæc eſt vox ſingularis, & ſola, tam
ſonora, vt ab omnib' audiretur. Tam dulcis, vt vniuerſorũ
corda mulceret. Iſtos ergo athletas ſuos dominus confirma-
Pſal.36. uit, vt vincerẽt. Nunq̃ enim ſuos deſerit & relinquit. Et id-
eo addidit propheta: Iuuenis fui, & ſenui.) ſic Latini. Aliqui
autem iuxta Græcos habent: Iuuenis fui: etenim ſenui: & nõ

A vidi iuſtum derelictum, nec ſemẽ eius quærens panẽ.) Sim-
pliciter qui vult intelligere, patet ſenſus, quòd vitæ ſuæ tem
pore Dauid non viderit iuſtum derelictum. Sed hoc & bre-
uis temporis eſt, & incredibile. Siquidem multos videmus in
ſeculo iuſtos ab hominibus derelinqui quãdo eos aliqui po
tentiũ perſequuntur, & nullus ad eos audet accedere, cũ in
timore aut in iniuria viderit cõſtitutos. Vnde Iob dicit: Fra
tres mei diſceſſerunt, agnouerũt extraneos magis q̃ me. A-
mici mei immiſericordes facti ſunt: & qui me nouerant, obli
ti ſunt nomen meum. Dauid quoq; non ſolum deſtitutũ, ſed
etiã impugnatũ ſe ab amicis & proximis clamat. Amici, in- Pſal.34.
quit, mei & proximi mei aduerſum me appropinquauerunt.
Ergo ſi in hoc ſeculo reperiuntur iuſti derelicti, quomodo
ſibi contraria dixit Dauid? niſi intelligas quòd iuſtus etſi in
ſeculo derelinquitur, à domino tamen non derelinquitur.
Neq; enim Iob cum eſſet in ſtercore, à domino derelict' eſt:
quem in angelorũ concilio dominus ipſe ſua voce laudabat:
quẽ tentari paſſus eſt, vt coronaret. Tentationem autem in
B corpus dedit, in animam denegauit. Nec derelictus Dauid,
cui regnum dedit, vt populo imperaret electo, quem parri-
cidalibus præliis appetitum, regni ſui depulſum finibus, vi-
ctorię iure reſtituit. Ipſi quoq; Iacob, Helias, & Heliſęus, &
Ioannes Baptiſta, & cęteri qui in caprinis pellibus circũeun-
tes errabãt in ſolitudinibus & mõtibus & ſpelũcis & foueis
terræ, licet ludibria multa & acerba ſupplicia toleraſſe vi- Hebr.11.
deantur, tamẽ non derelicti ſunt. ſiquidẽ cũ fratrẽ fugeret Ia
cob, & per deſerta incomitatus erraret, obdormiuit, & ſur-
gẽs vidit ibi multitudinẽ cœleſtis militiæ, & ait: Hic locus, Gene.32.
vocatur caſtra angelorũ. Nõ ſatis fuit caſtrũ vocare, ſed ca-
ſtra, quæ tantæ multitudini cõuenirent. Vides ergo quia ſo-
lũ ſe putabat, & caſtra eũ cœleſtis exercitus ſequebãtur? Si-
cut & patres noſtros Moyſi tẽpore, ne in deſerto ſitirent, pe
tra (vt ſcriptũ eſt) ſequebatur. Nã cum in Exodo legerimus Exod.17.
quòd ſitiente populo percuſſit Moyſes de virga petram, &
aqua fluxit, & bibit populus dei: iterum in Leuitico lege-
rimus vel in Numeris quòd rurſus Moyſes tetigerit petram
C virga, & ſcaturiuerit aqua patribus ad bibendum: præclare
apoſtolus hoc interpretatus eſt dicens, Bibebant autẽ de cõ- 1.Corin.10.
ſequenti eos petra: petra autẽ erat Chriſtus. Illos igitur que-
rulos, illos murmurantes, illos præuaricantes, tamen nõ de-
ſerebat dominus, ſed ſequebatur. Quid de Helia & Heliſæo 4.Reg.2.
dicã, quibus per deſerta gradiẽtibus equi de cœlo, & igneus
currus occurrit? Quomodo derelictus Helias qui eſt inuita-
tus à Chriſto? quomodo derelictus in terris, qui raptus ad
cœlũ? quomodo egens & nudus & inanis, qui geminati ſpiri
tus hæreditatẽ diſcipulo dereliquit, vt vna melotide hæres
donatus fluuios ſiſteret, Iordanẽ reuocaret in fontem, regũ
exercitus paſceret in deſerto, & potum ſitientibus miniſtra-
ret? Ad eius arbitrium de cœlo profluebant pocula, in terris
mortui reſurgebant. Quomodo derelictus Heliſæus, qui cũ
Syrorũ vallatus eſſet exercitu, vt captiuus raperetur ad re-
gem: dicente Giezi ſeruo, Domine, quid faciemus? ait: Noli 4.Reg.6.
timere: quoniã plures nobiſcũ ſunt q̃ cum illis. Et dixit: Do
mine aperi oculos eius, vt videat. Et aperti ſunt oculi illius,
D & vidit montẽ & omnia in circuitu equis innumeris & cœ-
leſtibus repleta legionibus. Paulus quoq; qui dixit periculis
in mari, periculis in deſerto ſe eſſe iactatũ, tamen ipſe teſtifi-
catus eſt dicens: Si deus pro nobis: quis cõtra nos? Ergo ſic Roma.8.
ille derelictus & deſtitutus ab hominibus, apud deũ abũdat
& profluit. Nam & Helias deſtitutus erat, ita vt diceret: Do 3.Reg.19.
mine accipe animã meam. & tamen vigebat apud deum, vt
ipſis eſſet regibus virtute terribilis. Quomodo iuuenis hoc
Dauid potuit cõprehẽdere? Iuuenis enim magis temporalia
q̃ æterna conſiderat: quia ætas ea propẽdet ad vitia. Sed ſunt
quidam in iuuentute ſenes, & alij iuuenes in ſenectute. Sunt
inquam viri quorũ animi ſenili grauitate cenſentur: in qui-
bus ætas ſenectutis ſit vita immaculata: in quibus vigeat in
cana prudentia: qualis erat Hieremias: qui cum ſe iuuenẽ cõ
tuitu memoraret ætatis, & per iuuentutem excuſaret quòd
prædicãdi impar officio videretur, ait illi dominus: Noli di- Hiere.1.
cere, quia iuuenis ego ſum: quia ad omnes ad quoſcunque
miſero te, abibis. Ita iuuenem non putauit, quem aptũ pro-
pheticæ gratiæ iudicabat. Talis ergo iuuenis fuit Dauid,
qui

Pſalm.102. qui renouatus eſſet,& refloruiſſet(vt ipſe dixit)velut aqui- A
læ iuuẽtus ſua.Sic ergo intelligi oportet, Iuuenis fui,ſed ſan
ctificatus,ſed propheta in gentibus poſitus, qui iam poſſem
regni cœleſtis ſacramenta cognoſcere, & vera præmia con-
ſiderare iuſtitiæ:ſed non vidi iuſtum derelictũ. Poſtea quo-
que alibi & vſu roboratus & munere, Adquiſiui incrementa
ſapientię. Eadem circa iuſtum viſa eſt mihi gratia permane-
re. Explanauimus(vt potuimus)quomodo dixerit, Iuuenis
fui.Sed quomodo addiderit, Etenim ſenui,cõſideremus.Bo
Matth.10. na iuuẽtus,ſed melior ſenectus. Qui enim vſq; in finem per-
ſeuerauerit,hic ſaluus erit.Vnde nõ perſunctorie de patriar
cha Abraham dictũ eſt quòd nutritus eſſet in ſenectute bo-
2.Ioan.1. na. Et Ioannes ſenex cœpit ſcribere euangelium,vel epiſto-
las:qui enim refugeret apoſtolum ſe ſcribere, ſeniorem ſcri-
pſit.Nec minor eſt æſtimatus,cui cygnea quædam ſuppete-
ret gratia ſenectutis . Ipſe vas electionis dominicæ ſcribens
ad Philemonem ait:Cum ſis talis,vt Paulus ſenex, nunc au-
tem & vinctus Chriſti Ieſu: obſecro te pro meo filio quẽ ge
nui in vinculis,Oneſimo. Volens itaq; illi plurimum defer- B
re,ſeniori Paulo eum non iuueni comparauit:& ibi ſe ſenem
eſt gloriatus, vbi iam in vinculis tenebatur . Et videte di-
ſtantiam.Adoleſcens ſignificatus eſt in alterius paſſione, ſe-
Acto.7. nex in ſua.Ibi vt adoleſcens,quia Iudæorum veſtimenta ſer
uabat.hic ſenex,vbi ſui corporis exuuias exuebat. Denique
& Petrus ibi ſenex dicitur, vbi certamen eſt paſſionis. Cum
Ioan.21. iunior,inquit,eſſes,cingebas te, & ambulabas vbi volebas.
Cum autem ſenueris, extẽdes manus tuas, & alius te cinget,
& ducet quo tu non vis.Hoc autẽ dixit ſignificans qua mor
te clarificaturus eſſet deum . Ante certamen iunior dicitur,
in certamine ſenex,qui omne certamen impleuerit. Hoc er
go dicit Dauid ille in iuuentute bellator, in ſenectute paci-
ficus:Iuuenis,inquit,fui: ſed nolo me adhuc iuuenem putes.
Etenim ſenui, & non vidi iuſtum derelictum, nec ſemẽ eius
Gala.3. quærens panem.)Quod eſt ſemen iuſti? Abrahæ dictæ ſunt
promiſſiones,& ſemini eius.nõ dicit,& ſeminibus:tanquàm
in multis,ſed ſicut in vno.Et ſemini tuo,quod eſt Chriſtus.
Ibidem 4. Audi iuſti ſemen: Filioli mei, quos ego parturio donec for- C
metur Chriſtus in vobis. Et nunc ſi quis ex gẽtibus veniẽs,
ſermonem audiat noſtrum, & dominus iuuare dignetur vt
formetur Chriſtus in animo eius, quo partus fidei ferat : ſe-
men ei Chriſtus erit. Illic in vtroque. Abraham itaque,& ge
nerationis pater erit ſecundum carnem,& is qui verbum do
mini pectoribus iuſtorum primus infuderit. Et ideo hoc ſe-
men Abrahæ panes iſtos quibus præbeatur corporalis ali-
monia,non requirit:quia habet panem iuſtitiæ, qui deſcen-
Ioan.6. dit de cœlo. Sicut enim negantur filij Abrahæ qui opera A-
brahæ non fecerint:ita ſemen Abrahæ ſunt,& inter filios re-
3.Reg.19. cipiuntur,qui opus eius effecerint. Verũ Abrahæ ſemen He
lias,cui angelus alimenta præbebat, & in virtute eſcæ illius
quadraginta dierũ curriculis ambulabat. Nõ requirebat iſtã
corporis huius alimoniam verum ſemen Abrahæ cui panes
3.Reg.17. deferebantur de cœlo:denique corui ei quotidianum conui
uium miniſtrabant. Ita indigus erat omnium , vt nihil habe-
ret ſuum:& mittebatur vt victum alius largiretur . Verũ ſe- D
Danie.14. men Daniel, cui inter leones poſito aëria fercula per Aba-
cuc prophetam referta meſſorum epulis vehebantur. Eſt er
go panis angelorum,quem manducauit homo. Sic enim ſcri
Pſal.77. ptum eſt:Panem angelorum manducauit homo. Hic eſt pa-
Pſalm.22. nis de quo dixit Dauid:Domin' p[a]ſcit me, & nihil mihi de-
erit:in loco paſcuę ibi me collocauit. Super aquam refectio-
nis educauit me.Bonus Dauid docuit me panem angelorũ,
& ipſe me docuit aquam refectionis. Hæc refectio ſpiritua-
lis eſt, hæc refectio requies eſt mentis internæ . Bona aqua,
Ioan.7. quæ peccatum lauat,mundat interna. Quæ ſit aqua hæc, au-
diamus. Si quis,inquit,ſitit, veniat ad me,& bibat. Qui cre-
dit in me,ſicut dicit ſcriptura,flumina de ventre eius fluent
aquæ viuæ. Hoc autem dicebat de ſpiritu quem incipiebant
accipere qui credituri erãt in eũ. Ergo nec hoc pane nec a-
qua refectionis indiget iuſtus,cui ſpirit' ſanctus eſt requies
& refectio. Quomodo aũt poterit ĩdigere, qui tota die miſe
retur & fœnerat? Quid eſt quod fœnerat iuſtus? Non æs,nõ
ferrum,nõ plumbum,ſed argentum igni examinatum. Hoc
defert ad menſam domini,& diuidit requirentibus:cui vnã,

A cui duas,cui quinq; minas quotidie diuidit,& nunquàm de-
ficit. Sed fœnerationem audiuimus in lege reprehenſam,di-
cente Moyſe:Non fœnerabis. Duplex eſt fœneratio: vna pe Deute.23.
cuniæ,altera gratiæ. Diuide vtramq;:quia ſcriptũ eſt : Si re- Gene.3.
ctè offeras,nõ rectè diuidas:peccaſti:quieſce. Et tu rectè di
uide,ne pecces. Ipſe Moyſes doceat te diuidere,qui admo-
nuit rectè diuidendum: vt ſequaris quod Abel egit, qui re-
ctè diuiſit. fugias quod Cain parricida fecit, qui rectè diui-
dere neſciebat. Diuidit ergo ſpiritus ſanctus diuiſiones, qui 1.Corin.12.
operatur omnia diuidẽs ſingulis prout vult. Ille prout vult,
tu prout potes,prout ingenio vales, diuide quãdo lex de pe-
cunia dicat, quando de gratia. Dixit enim tibi: Fœnerabis Deute.15.
gentibus,cuius dominus vſuras exigit: tu autem non mutua-
beris. Eſt & pecunia fœnoris,eſt & gratia,cuius dominus v-
ſuras exigit. Pecunia fœnoris,æs habet: gratia fidem cõfert.
Fœnerato ergo fidem gentibus, vt tibi abundet gratia . Tu
autẽ noli mutuari quaſi indigus : ſed quaſi diues & locuples
fœnerato. Fœnerauit Petr', fœnerauit Paulus, fœnerauit Io
B annes euangeliſta, vel vterque,& non indiguit. hoc eſt, fœ-
nerarunt pecuniam Chriſti, non fœnerarunt pecunias ad v-
ſuram. Fœnera ergo, & noli deſiſtere fœnerare. Audis quid
dicat ſcriptura : Tota die miſeretur, & fœnerat . Iuſtus per
diem fœnerat,auarus in nocte. Gratia enim lucis eſt:auaritia
autem vſura tenebrarum eſt . Et ideo ſemen fœnerantis fi-
dem,in benedictione erit, habens vtique præmium benedi- Pſal.133.
ctionis . Declina à malo,& fac bonum : & inhabita in ſecula
ſeculorum:Quoniam dominus amat iudicium, & non dere-
linquet ſanctos ſuos:in æternum conſeruabuntur. Iniuſti au-
tem punientur,& ſemen impiorum peribit. Iuſti hæreditate
poſſidebunt terram,& inhabitabunt in ſeculum ſeculi ſuper
eam.) His verſiculis demõſtrat propheta quòd pertineam'
ad dominum,& ipſe arbiter cogitationum operationúmque
noſtrarum ſit,ſpectans merita ſingulorum, qui nihil ſine iu-
dicio agit,ſed malos & bonos actus iudicio diſcernit. Decli-
nandum ergo eſt à malo,& faciendum bonum. Ne bona ma
láque [c]onfundas,prius eſt vt crimine careas:poſtea vt inno-
C centiæ fructum deferas,quo poſſis eſſe perpetuus. Noli pu-
tare quòd deum tua peccata prætereant. Sic enim pleriq; la-
buntur. Ipſe vniuerſa cernit & damnat, & impiorum ſemen
exterminat. Semen vtique non corporalis generationis, ſed
mentis internę & impietatis ſucceſſionem. Nam vtique Iob
de ſemine Eſau genitus ſcripturæ teſtificatione ſignatur.
Quomodo ergo ſemen Eſau periit in Iob, cum tãtus iſte vir
fuerit, vt venturum in terras dominum præuideret, qui cetũ
iſtius ſeculi diabolum ſubiugaret? Ergo hoc quęritur,ne ma
litia transfundatur in poſteros . Hoc per baptiſmatis ſacra-
mentum Chriſtus operatur, vt exuat vnuſquiſque quod na
tus eſt,induat quod renatus. fiat non famulæ hæres, ſed gra-
tiæ,vt perpetuum domicilium habitationis æternæ ſibi poſ-
ſit adquirere. Qui autẽ habitare meruerit in ſeculum ſeculi,
& ipſe honorificabit deum in ſecula ſeculorum . Vbi mora-
libus iuſtum inſtituit diſciplinis, vt qualis deberet eſſe,te do
ceret,quæúe eſſet perfectæ forma iuſtitiæ. Ad ſapientiam &
D theoremata mentem vult eius aſſurgere:& excitat eius intẽ-
tionem, vt ſpectet intento corde cœleſtia, & diuina intra ſe
voluat oracula,atque ad ea quæ complaceant deo, ſuum in-
formet affectum:ſit meditatus in lege, nec vlla eum domini
mãdata prętereant. Modos diuini ſacramẽti cognoſce . De-
nique ab hinc vide in præceptis ſanctum prophetam aſſur-
gere:Os iuſti meditabitur ſapientiã, & lingua eius loquetur
iudicium:lex dei eius in corde ipſius. nec damnabit, inquit,
eum dominus,cum iudicabitur illi. Expecta dominũ, & cu-
ſtodi viam eius,& exaltabit te vt hæreditate poſſideas ter-
ram. cũ perierint peccatores, videbis. Vidi impiũ ſuperex-
altatum & eleuatum vltra cedros Libani: & tranſiui, & ecce
non erat:& quęſiui eũ,& non eſt inuentus locus eius.) Supe-
riora moralia,hęc intelligibilia. Quod eſt iuſti os quod me-
ditabitur ſapientiã,niſi interior homo? Duo ſunt enĩ homi-
nes in ſingulis: vnus interior,alter exterior. Interior cogitat
quæ mẽtis ſunt,quæ mẽtis ſunt loquitur. Exterior quæ ſunt
corporis. Tamẽ adueniẽs dominus vtrũq; cõiunxit,& duos
in vno homine cõdidit,ne diuerſis ſeſe impugnẽt motibus,
ſed inuicẽ ſibi volũtatũ ſuarũ vnitate ſociẽtur. Ideo os iuſti

meditabitur ſapientiā. Iam enim & ipſe exterior homo iuſti A
in interioris hominis transfuſus eſt diſciplinam: & in eius eõ
formatus naturam, ipſius exercet officia, vt caro meditetur
quod mentis internæ eſt. Sed ne hoc incredibile tibi videa-
Philip. 3. tur, audi dicentem quia dominus Ieſus trāsfigurauit corpus
humilitatis noſtræ, vt conforme fieret corpori gloriæ ſuæ.
Quis audeat dicere carnem ſine peccato, carnem aſſumptam
ex virgine, carnem ſpiritu dei in Mariam ſuperueniente ge-
neratam, quæ in nullo diſcrepauit à ſapientiæ diſciplinis, in-
terioris hominis exortem fuiſſe virtutū, nec in vſus eius trāſ
ire potuiſſe, cum ſupra hominem fuerit quòd tactu eius ſa-
nabantur ægroti, cæcis refundebatur aſpectus, mortui reſur
gebant? Competenter ergo ſcriptum eſt: Os iuſti meditabi-
tur ſapientiam: eò quòd totus homo ſit ſpiritualis, non vtiq;
1. Corin. 15. terrenus. Qualis enim terrenus, tales & terreni: & qualis cœ-
leſtis, tales & cœleſtes. Abiit ergo terren⁹, remāſit cœleſtis.
Ideoq; in tempora redemptoris referens propheta, medita- B
bitur, dixit: licet vnus è pluribus meditatur, ſcripſerit. Nec
abhorret à ſenſu, quia prophetarum ſpiritui futura pro præ-
ſentibus ſunt. Alij putant os pro mente dictum. Pulchre au-
Eccli. 27. tem iſtud expoſuit nobis Salomō dicens: Narratio iuſti ſem-
per ſapientia: ſtultus autē ſicut Luna immutatur. id eſt, quòd
ſæpe varietur, nec in ſua perſeueret ſententia, & tanq̃ in te-
nebris lumen videatur offundere, nec tenere. Sit ergo nobis
ſemper in corde & ore meditatio ſapientiæ, & lingua tua lo-
quatur iudicium, lex dei tui in corde tuo ſit. Ideo tibi dicit
Prouer. 6. ſcriptura: Loqueris in illis ſedens in domo, ambulans in via,
dormitans, reſurgens. Loquamur ergo dominū Ieſum, quia
ipſe eſt ſapiētia, ipſe eſt verbum, & verbum dei. Nam & hoc
ſcriptum eſt: Aperi os tuum verbo dei. Ipſum ſpirat, qui ſer-
mones eius reſonat, & verba meditatur. Ipſum ſemper lo-
quamur. Cum de ſapiētia loquimur, ipſe eſt. Cum de virtu-
te loquimur, ipſe eſt. Cum de iuſtitia loquimur, ipſe eſt. Cū
de pace loquimur, ipſe eſt. Cum de veritate & vita & redē-
ptione loquimur, ipſe eſt. Aperi os tuum dei verbo. Scri-
Pſal. 84. ptum eſt: Tu aperi, ille loquetur. Ideo dixit Dauid: Au-
diam quid loquatur in me dominus. Et ipſe dei filius dicit: C
Aperi os tuum, & adimplebo illud. Sed non omnes vt Salo-
mon poſſunt percipere ſapientiæ perfectionē: non omnes vt
Daniel. Omnibus tamē pro poſſibilitate infunditur ſpiritus
ſapiētiæ, ſed omnib⁹ qui fideles ſunt. Si credas, habes ſpiritū
Pſalm. 115. ſapientiæ. Ideo Sapiēs dicit: Credidi: propter quod locutus
ſum. Cū credideris, accipies loquendi gratiā. Et qui credit,
redimitur: & qui orat, redimitur, ſi pie intēdat orationibus,
& in oratione aſſiduus ſit. Diē præueniat, noctē frequentet,
ſoli matutinus occurrat, vt ante ipſe illuminetur à Chriſto,
q̃ terra ſolis exortu. Et qui pſallit, redimitur: & qui cōpun-
gitur, redimitur. Ideo ſemper meditare, ſemp loquere quæ
dei ſunt, ſedēs in domo. Domū poſſumus accipere eccleſiā,
poſſumus accipere domū interiorē in nobis: vt intra nos lo-
quamur. Sedent iudices in Hieruſalē: ſederunt ſedes in iudi-
cio. Sedit etiā iudicū conſiliū, & libri aperti ſunt, propheta
dicit. & tu cū conſilio omnia fac. Cū conſilio de factis tuis
iudica: cū conſilio vinum bibe: cū conſilio loquere, vt effu-
gias peccatū, ne incidas per multiloquium. Sedens loquere D
tecū, quaſi qui iudices. In via loquere, ne voq̃ vaces. In via
loqueris, ſi in Chriſto loquaris, quia via Chriſtus eſt. In via
loquere tibi, loquere Chriſto. Audi quomodo illi loquaris.
1. Timo. 2. Volo, inquit, viros in omni loco orare, leuātes puras manus,
ſine ira & diſceptatione. Loquere ô homo dormitās: ne tibi
ſomnus mortis obrepat. Audi quomodo dormitās loquaris.
Pſalm. 131. Si dedero ſomnum oculis meis, & palpebris meis dormita-
tionem, donec inueniā locū domino, tabernaculum deo Ia-
cob. Vince naturam diligentia, exclude corporis ſomnum.
Naturam nobis formare non poſſumus, poſſumus diligen-
tiam. Homo erat Dauid: indulgebat aliquid ſomno per no-
Pſalm. 6. ctem, ſed excludebat ſomnum lauans per ſingulas noctes le-
ctum ſuum, & lachrymis irrigans ſtratū ſuum. Ideo memor
erat in ſtratu ſuo ſemper domini ſui, & in ipſo meditabatur
vt diluculum præueniret, & in tenebris ei illuceſceret Chri
Ephe. 5. ſtus dicens: Surge qui dormis. Nam in omnibus hæc gratia
eſt: ſed poteſt eſſe & in pluribus diligentia. Ne igitur expe-
ctes vt excitet te Chriſtus, ſed potius Chriſtum excita. Ex-

citat eum qui de ipſo dormitans cogitat. Si tu illum excita-
ueris, & ipſe te excitabit à ſomno, reſuſcitabit à morte, dicēs
tibi: Exurge à mortuis. Cū ſurges ergo vel reſurges, ipſum
loquere, vt impleas quod iuberis. Audi quomodo te Chri-
ſtus excitet. Anima tua dicit: Vox fratris mei pulſat ad ia- Cantic. 5.
nuam. Et Chriſtus ait: Aperi mihi ſoror mea ſponſa. Audi
quomodo tu exſuſcites Chriſtū. Anima dicit, Adiuraui vos Cantic. 2.
filiæ Hieruſalem, ſi ſuſcitaueritis & reſuſcitaueritis charita-
tem. Charitas Chriſtus eſt. Audi etiam quomodo dormiens
loquaris. Ego dormio, & cor meum vigilat. Hæc communi- Ibidem.
ter. Attolle nunc paulo altius mentem tuam. Loquere ſedēs
in domo, in hac terreſtri domo huius habitationis, quæ diſ- 2. Corin. 5.
ſoluitur, in qua peregrinamur à domino. In corpore enim
iſto poſiti, dum ſuperueſtiri magis quàm expoliari volum⁹,
exulamus à Chriſto, & grauiter ingemiſcimus. In hac ſedēs
ergo confitere peccata tua: quia ſediſti, & non ſteriſti, & nō
dixiſti, Stantes erant pedes noſtri in atriis tuis Hieruſalem. Pſalm. 121.
Loquere magis, & noli occultare delicta. Loquere ſedens,
vt audias dicentem: Surgite poſtquàm ſederitis, qui man- Pſal. 126.
ducatis panem doloris. Loquere in via ambulans, id eſt, car-
pens vitę iſtius curſum. Hic loquere, ne illic obmuteſcas: ſi- Luce. 1.
cut ille obmutuit qui angelo Chriſti ante nō credidit: poſt-
ea tamen cum crediddiſſet, vocem recepit. Loquere dormi-
ens & quieſcens, conſepultus in Chriſto, vt cum ipſo in no-
uitate vitæ reſurgas. Loquere etiam ſepultus in tumulo: ſi-
cut loquebantur animæ ſanctorum petentes de mortis au-
thore vindictam: Vſquequo domine ſanctus & verus non Apoca. 6.
iudicas & vindicas ſanguinem noſtrum? Loquere poſtre-
mo cum ſurgis, ſicut docuit ille qui dixit: Ego dormiui, & Pſalm. 3.
quieui, & reſurrexi: quoniam dominus ſuſcipiet me. Et il-
lic ergo os iuſti meditabitur ſapientiam, donec ad ſubli-
miora tabernaculi ſecreta cœleſtis, ac ſacræ plena iucundi-
tatis atque lætitiæ ipſe perueniat: quemadmodum ſcriptura Pſalm. 41.
nos docuit, dicente Dauid: Hæc recordatus ſum, & effudi
ſuper me animam meam: quoniam ingrediar in locum taber
naculi admirabilis, vſque ad domum dei. In voce exultatio-
nis & confeſſionis, ſonus epulantis. Ergo & ſedentes in hac C
corporea domo, & egreſſi hinc, atque ambulantes in via, cū
rapiemur, ſi meremur, obuiam Chriſto: & dormientes lo-
quemur. Accipe tertiam ἀναγωγὴν qua ſe anima eleuat iuſti.
Eſt enim quidam ſpiritalis ſomnus intelligendus, de quo Sa
lomon ait: Si enim ſedeas, ſine timore ſedebis. ſi dormias, Prouer. 3.
ſuauiter requieſces, & nō timebis pauorem qui ſuperueniet
tibi, neque impetus impiorum ſuperuenientes tibi. Cum
ſuauitate requieſces, & pauorem & ſuperuenietes impiorū
impet⁹ nō timebis, ſi lingua tua loquatur iudiciū dei, & ſem
per illud ante oculos habeas, vt peccato locum nullum re-
linquas: & noueris quod delicti precium ſupplicij retributi-
one ſoluetur. Ipſe enim hoc in nonageſimo interpretatus
eſt Pſalmo, dicens. Non timebis à timore nocturno, & à ſa-
gitta volante per diem: à negocio perambulante in tenebris:
ab occurſu & dæmonio meridiano. Cadent à latere tuo mil-
le, & decem milia à dextris tuis: ad te autem non appropin
quabit. Veruntamen oculis tuis conſiderabis, & retribu-
tionem peccatorum videbis. Iuſtus enim cum loquitur iu- D
dicium dei, vel cum loquitur quæ iuſta ſunt, & veri plena
iudicij: non cum iracundia loquitur, non ex animi mœren-
tis afflictione, non ex dolore, non ex aliqua paſſione, ſed lo
quitur ex veritate, loquitur ex æquitate vt non propendeat
affectu, ſed quæ loquitur, vero pendat examine. Iudicat e-
nim quæ dicenda ſint, vel non promenda. Cui ſimile eſt il-
lud, labia ſapiētium alligata ſunt ſenſu. eò quòd omnia quę Prou. 15.
loquuntur, vero ſenſui conuenire videantur, & ſenſus ſui
prudentia intelligant quæ loqui debeant vel taceri: vt quæ
ſilenda ſunt, cohibeant clauſtro quodam nexúque labiorū.
In iis autem quæ oporteat dici, labiorum vincola reſoluan-
tur. Merito ergo præmiſit: Os iuſti meditabitur ſapien-
tiam. Meditatio enim diuturna plenum poterit habere iu-
dicium: quod loquetur iuſtus in tempore cum ea quæ per-
fecta ſunt, facie ad faciem viderit. Nunc enim de iis quæ nō
comprehendimus, loqui vera non poſſumus. Denique nec
Paulus præſumpſit dicere, qui raptus in paradiſum audiuit
ſecreta cœleſtia: ſed volens non in iis errare quæ diceret,
ait:

Roma.11. ait: Quam inſcrutabilia ſunt iudicia dei, & inueſtigabiles A
viæ eius. Nunc autem abſolutus corpore, forſitan ioneſtiga-
bilium viarum genera, & iudicia eius, quæ ſicut abyſſus mul
ta ſunt, comprehendit. Adbuc iuſtitiæ forma deſcribitur, &
augetur, dicéte ſcriptura: Lex dei eius in corde ipſius, & nõ
ſupplantabũtur greſſus eius.) Io corde iuſti lex dei eſt. Quę
1.Timo.1. lex? Non ſcripta, ſed naturalis. Iuſto enim non eſt lex poſita,
ſed iniuſto. In corde eius lex eſt nõ perfunctoriè, ſicut io la-
Roma.10. biis Iudęorum, Corde enim creditur ad iuſtitiã. Qui credit,
& loquitur: qui autẽ loquitur, non cõtinuo credit. Deoique
Eſaię.29. oon credidit populus, de quo dictum eſt: Populus bic labiis
Roma.2. me bonorat: cor autem eorum longę eſt à me. Si igitur gẽtes
cum ea quæ legis ſunt faciunt, ipſi ſibi ſuot lex, cognoſcẽtes
quæ ſequi debeant vel cauere: quãto magis fidelis & iuſtus,
qui ad imaginem & ſimilitudinem dei viuit, decora oouit &
hooeſta decernere, & vti legitimo quodã oaturalis ſapieotię
Gene.25. gubernaculo, oe eius ſupplantentur veſtigia, ſicut Eſau, quẽ
propter gulæ auiditatem frater ſupplantauit vt caderet, atq;
in mortẽ veſtigia eius effudit. Quo magis iuſtus eſt quiſq;,
eo magis illi inſidiatur inimicus: & ideo ait ſcriptura: Conſi- B
derat peccator iuſtum, & quærit perdere eum. Domious au-
tem non derelinquet eum io manibus eius, nec damnabit eũ
cum iudicabitur illi. Vidẽs ergo peccator quia iuſtus in ore
ſuo loquitur, in corde meditatur ſapientiam, quia in lingua
ſua iudicium loquitur, quia in corde ſuo legem domioi cu-
ſtodit: mortem peccati ei conatur inferre: ſed domious tue-
tur eum. Et ideo nõ timeamus inſidias peccatoris: quoniam
Roma.8. deus pro nobis eſt. Si ergo deus pro oobis: quis cootra nos?
Propterea oon derelinquet iuſtum ſuum deus, oec damnabit
eum cum habuerit de ipſo iudicium. Verus enim iudex eſt:
& ideo iuſtitia non poteſt periclitari. Vode & Aquila dixit:
Nec damnabit eum in iudicando eo. Symmachus: Nec dam-
oabit cum iudicatur iuſtus. Sed quia ſeptuaginta viri ſic po-
ſuerunt, Cum iudicabitur illi: putamos quòd ad illud reſpe-
xerit, quia ſcriptum eſt: Quoniam ipſe domious veniet in iu
Pſal.50. dicium. Sed in quod iudicium? Audi diceotem: Tibi ſoli pec
caui, & malum corã te feci, vt iuſtificeris io ſermonib' tuis,
& vincas cũ iudicaris. Ideo ergo præbet ſe dominus audien-
dũ, vt de ſe iudicetur: qoo magis vincat. Quomodo ſe præ-
Micheæ. 6. beat, audi: Populus meus, quid feci tibi? aut in quo cõtriſta- C
ui te? aut quid moleſtus tibi fui? Reſpõde mihi. Quia ex Ae-
gypto eduxi te? & de domo ſeruitutis liberaui te? Et alibi:
Eſaiæ. 43. Ego ſum ego ſum qui deleo iniquitates tuas, & memor noo
ero: tu autem memor eſto, & iudicemur. Graue boc iudiciũ
cum dominus de ſe poſtulat cõtra hominem iudicari. Quid
enim reſpõdeas ei qui vniuerſa tibi cõtulit, omnibus te prę-
fecit? Subiecit tibi Aegyptios, ad quos hoſpes adueneras. in-
ſectantes poſtea mari merſit. Ille tuos deleuit hoſtes, atque
ſubuertit. Ille te creauit & condidit, ille ſuo ſanguine te re-
demit: & tu tradis te vt ſeruias eius inimico? Ille tibi omnia
peccata dimiſit, & tu grauiora committis? Vocabit te, in iu-
dicium veoies: quid reſponſurus es ei qui niſi iterũ tibi do-
net, periſti? Idenq; videns ſanctus Dauid hac quadã morali-
tate dei amplius ſe grauari, iudicium refugit, miſericordiam
Pſal.142. poſcit, dicens: Et ne iotres in iudicium cum ſeruo tuo: quo-
niam oon iuſtificabitur in coospectu tuo omnis viuens. Cõ-
fitetur ſe in tenebris ſicut mortuum ſeculi collocatum. Cau-
te ſicut mortuum ſeculi dixit, non mortuum. Nõ enim mor- D
tui ſeculi, ſunt qui moriuntur in Chriſto. Illi autẽ ſunt mor-
tui ſeculi, qui omnem vitam ſuam qua vixerunt in ſeculo, in
interitu & morte conſtituunt. Et ideo quaſi deſperatus ad
Ibidem. remedium confugit, diceos: Cito exaudi me domine, quia
defecit ſpiritus meus. Talis enim iudicij propoſita ſibi obla
tione defecit, io quo examinanda veritas foret potius quàm
miſericordia cooferenda. Tameo tam pius eſt dominus vt
etſi nemo iuſtificetur in conſpectu eius viuens, (quis enim
quamuis iuſtus oon obnoxius eſt peccato? aut cuius talis eſt
vita, vt digna iudicetur dei ſimilitudine?) vtique ad imagi-
nem & ſimilitudinem dei factus, debet ſicut deus ſine pec-
cato eſt, ita & is qui ad imagioem eius eſt, ſine peccato
eſſe. Qua ergo dignus eſt pœna qui gratiam tantam domi-
nicæ operationis, & ſimilitudinem diuini decoris amiſit?
Sed quia miſericors eſt: etiã ſi ipſe ſe iudicio ſubijciat, iuſtũ

A tamen noo iudicat, ſed iniuſtum. Iuſto parcit, quaſi condi-
tionis fragilitate peccanti: iniuſtum puoit, quaſi qui deteſte-
tur ingratum. Deinde etiã ſi multa babeas opera iuſtitię, uo-
li eſſe impatiens, atque arrogans, quo præmia tibi iuſtitiæ in
hoc ſeculo exiſtimes flagitaoda, aut indigne tibi aduerſa ac-
cidiſſe aliqua cooqueraris. Quamdiu enim viuis, certameo
tibi debetur, non præmium. Expecta ergo vel auxiliatorem
dominum vel remuneratorem: & cuſtodi vias eius. Hoc eſt
expectare, eius quem expectandum putas, mandata conſer-
uare. Etſi conteraris, etſi affligaris, etſi ægritudine deficias,
tamen expecta dominum: non te confundet ſpes. Veoiet do
minus, & exaltabit te, vt hæreditate poſſideas terrã.) Liquet
ſuperiorem eſſe terram, noo iſtam in valle terrenam: ſed illã
quæ eſt repromiſſionis æternæ: in qua quicunque conſtitui-
tur, exaltatur à domino. Videbis autem cum pereunt pecca-
tores. Tunc enim iuſtorum remuneratio erit, cum iudicium
fuerit de meritis impiorum. Sed nõ voo genere pereunt pec
catores. Ante tibi pereuot, ſi eorum potentiam diuitias non
mireris. Si ooo te moueat cum eos honoribus, liberis, amicis
B abundare cognoueris. Hæc enim ſeculi ſunt, & ſeculum ſe-
culari ſubiacet malignitati: & princeps mundi iis qui ſibi ſer
uiunt, fauet, ſecundum illud: Omnia tibi dabo ſi procidens Matth.4.
adoraueris me. Quid quæris vt ea tibi dentur, cum ipſe im
pius qui dat, io eis diutius eſſe non poſſit? Tranſit etiam ip-
ſe: quomodo poſſunt non tranſire quæ contulit? Tu modo
conſtantem animum gere, iuſtitiam tene, nemo te moueat,
& videbis nihil eſſe impium. Denique aodi dicentem: Vidi
impium ſuperexaltatum & eleuatum ſuper cedros Libani:
& tranſiui, & ecce non erat. Vidi eum io ſeculo hoc, vidi o-
culis corporis. Vidi etiam eleuantem ſe & ſuperexaltantem
ſermonibus ſuis, æſtimantem ſe aliquid eſſe, qui nihil eſt. Gala.6.
Quomodo ſe ſuperexaltat? Ponam, ioquit, thronum meum Eſaiæ.14.
ſuper nubes: & ero ſimilis altiſſimo. Exaltat ſe, vt videas
eum ſicut cedros Libani ſuperexaltatas. & ipſæ altæ ſunt, &
in monte ſunt altiſſimo. Merito ergo ſuperexaltatæ ſunt: &
ſuperexaltatus videtur impius, qui ſe in illo moote conſti-
tuit, de quo ſcriptum eſt: Si babueritis fidem ſicut granum Matth.17.
ſioapis, diceris huic mõti, Tollere, & iactare in mare. Huic,
Cui? Dæmooio, ioquit, à quo iſte inuaſus fuerat & oppreſ-
C ſus, quem miramini eſſe ſanatum. Ideo charitatem magis ha
bet in Chriſto, quàm poteſtatem io diabolo. Vides cedrum
in monte altiſſimo ſuperexaltatam: ſed vento frangitur, ſed
igni exuritur, ſed vetuſtate diſſoluitur. Ita eſt diues in ſecu-
lo. Fulget quidem ſplendore quodam gratię ſecularis vt Li
banus. Nixus eſt mundi poteotia, opibus & diuitiis exultat.
Videtur tibi aliquid eſſe antequàm dicas, Tranſiens videbo.
Sicut enim Moyſes animo & mente tranſiuit materialia, & Exodi.3.
deum vidit: ita & tu ſi tranſeas binc, ad dei gratiã veſtigium
tuæ mentis attollens: videbis eum nihil eſſe qui in bac terra
ſibi potentiſſimus videbatur. Ideo animæ tuæ dicit, menti
tuæ dicit deus verbum: Ades huc à Libano ſponſa, ades huc
à Libano: tranſibis & pertranſibis. Si trãſeas ſecularia, per-
tranſies ad paradiſum. Audi traoſeuntem: Memeoto mei Lucæ.23.
domine cum veneris in regoom tuum. Audi iterum pertrãſ-
euntem. Ameo amen dico tibi, Hodie mecum eris in para-
diſo. Quid eſt, Ecce non erat? Io principio vtique verbum
erat. Et qui verbum videt, qui particeps verbi eſt, vtique
D & ipſe eſt: quia verbum dei ſemper eſt. Et ſermo qui de ip-
ſo eſt, oon eſt, eſt & non, ſed eſt: & manet in eo qoi ſequitur
deum. Qui autem neſcit verbum, non eſt: quia non adhęret
ei qui dixit, Ego ſum, qui ſum. Qui autem adhæret ei, vnus Exodi.3.
ſpiritus eſt. Vbi autem ſpiritus, ibi & vita. Ideo tibi dicit 1.Corin.6.
ſcriptura de deo: Qui viuificat mortuos, & vocat ea quæ nõ Roma.4.
ſunt, tanquam ea quæ ſunt. Hoc eſt, vocat gentes quæ noo
erant, tanquam populum ſuum qoi erat. Erant enim patres
noſtri, qoi erant electi dei. Et alibi dicitur: Cognouit domi- 2.Timo.2.
nus qui ſunt ipſius: non cognoſcit eos qui non ſunt. Et He-
ſter ait: Noo des virgam regni tui iis qui nõ ſunt. Rectè er-
go iuſtus dicit: Et tranſiui, & ecce oon erat. Hoc eſt, vidi eũ
ſuperexaltatum in ſeculo antequam conſiderarẽ quia nihil
eſt ſeculum. Vbi autem tranſiui mente ſupra mundum, vidi
quia iam nõ erat qui ante erat ſuperexaltatus in hoc mũdo.
Et tu ſi iuſtus es, tranſi à præſentibus ad ea quæ futura ſuot:

& tranſibūt tibi præſentia. Cœlum & terra tranſibunt: ver- A
Math.24. ba autem mea non præteribunt. Iuſto ergo omnia tranſeūt.
Pſalm.143 Trāſit impius, ſimilis vanitati, & dies eius ſicut vmbra prę-
tereunt. Nec ſolum prætereūt iuſto præſentia, ſed etiam cū
ad ea quæ ſunt futura intenderit, iam iſta præterennt. Vide
quomodo iuſto præſentia prætereunt. Vtique temporibus
Dauid prophetę ſynagoga erat, eccleſia ex gētib' nō erat:
Pſal.46. & idem futuris quaſi præſentibus dicit: Benedicite gentes
deum noſtrum. Deinde ſupra ait: Aſcendit deus in iubila-
tione. Tranſiuit perfidiæ ventura tempora, non ætate, ſed
mente, & reſurrectionem domini multo pòſt ſeculo futurā
pia fidei deuotione celebrauit, dicens, Pſallite deo noſtro,
pſallite, pſallite regi noſtro, pſallite. Quaſi intereſſet ipſis
Chriſti & eccleſiæ nuptialis copulæ ſacramētis, ita tripudiat
Ibidem. & gaudet. Cauſſam quoq; celebritatis expreſſit dicēs, Re-
gnabit dominus ſuper omnem terram. Ergo ſi nos præter-
eamus: & illa præteriſſe quæ futura ſunt, nobis videtur, vt
ſi in nauigando terram prætereas, illam quoque videas præ-
terire, & quaſi à te diſcedere. Sæpe nautæ maximè in tempe- B
ſtate fugiunt terram. Et tamen cum eam fugiunt nauigātes,
ipſa potius fugere videtur à nauigātibus. Et tu ſi fugias mū-
dum hunc, & ipſe te effugiet. Si prętereas terram hanc, & ip-
ſa te præterit. Et tu in mari hoc nauigas, & in hoc ſeculo flu
ctuas. Fuge terram, ſaxa habet, lapides habet, ſicut ſcriptum
eſt, Lapides de via proiicite. Si feſtines per aëriū hoc pro-
fundum ad portum diuinæ voluntatis, videbis tibi hæc om-
nia præteriſſe. Quid enim intereſt vtrum prętererint, an ti-
bi ea iudices præteriſſe? Eſt & alius impius qui videtur ex-
altatus & eleuatus ſuper cedros Libani: & ſi trāſeas, nō erit,
nec locum eius inuenies. Vide mihi ſcribam Iudaicum red-
dentem ſeriem veterum ſcripturarum, ſed non ſequentem.
Audis quia labiis reddit, miraris vt doctū. Interrogas quid
ſentiat. Reſpondet ſecundum literam, percurrit hiſtoriam.
Superexaltatus videtur tibi & eleuat' ſi literā cogites. Trāſi
ad intelligentiam ſpiritalem, quia lex ſpiritalis eſt. Vides il-
Pſal.36. lum nihil eſſe. tum dicis, Vidi impium ſuperexaltatum, &
tranſiui, & ecce non erat, & quæſiui eum, & non eſt inuentus C
locus eius. Quæſiui eum vbi eſſe debuerat: vbi vita eſt, non
illum inueni. Non erat ibi vbi vita erat, quia mortuus erat:
& ideo nec locus eius inuētus eſt. Qui enī mortui locus, qui
non erat, nec fuit vnquam? Non enim fuit, qui in litera erat.
2.Corin.3. Litera enim occidit, ſpiritus autem viuificat. Quæſiui ergo
eum, vt inuenirem, ille ſe non præbuit vt inueniretur. Hoc
eſt, ego eum volui cōuertere: ille ſe mihi præbere noluit vt
conuerteretur. Feci quæ erant quęrentis: ille refugit ea quæ
eſſe debuerant reuertētis. Denique anima quæ cōuerti vult,
Cantic.3. verbum requirit: & cum inuenerit, dicit: Tenui eum, & non
dimittam eum. hoc eſt, dei filium, dei verbum. Iniuſtum au-
tem, qui ſanari noluit, quæſiui eum, & non inueni eum: &
ideo non illum imiteris. Cuſtodi innocentiam, & vide æqui-
tatem. Qui cuſtodit innocētiam, æquitatem videt: quoniam
qui mundus eſt, deum videt, cuius virga recta eſt, directa
iuſtitia, vt auerſetur eos qui declinauerint ad ſtudia prauita-
tis. Bona innocentia, quæ deum videt. Denique alij poſue-
runt, Cuſtodi perfectionem. Perfectus eſt enim qui malitiā D
neſcit, nec dolum nouit. Ideo, inquit, cuſtodi perfectionem,
quia ſunt reliquiæ homini pacifico.) Reliquiæ dicūtur ho-
minis de corpore mortui, de eius exuuiis. Ideo reliquiæ,
quia poſt mortem hominis videntur ſupereſſe. Superſunt
1.Corin.15. enim quæ ſeruantur ad reſurrectionem. Oportet enim hoc
corruptibile induere incorruptionē, & hoc mortale induere
immortalitatem. Ergo magis reliquiæ ſunt homini ſpes re-
ſurrectionis, & fides conuerſionis, & gratia dilectionis: quo
Pſalm.1. niam impij non reſurgunt in iudicium. Vita autem iuſtorum
nota eſt deo, & iudicio domini comprobatur. Huic loco pul
Roma.11. chre illud conuenit: Reliquiæ ſecundum electionem gratiæ
ſaluæ factæ ſunt. Iniuſti autem diſperibunt: reliquiæ impio-
rum interibunt.) Iuſtorum reliquiæ virtutes ſunt: impio-
rum reliquiæ, improbitas, atque perfidiæ peccatum. Ea de-
lebuntur vt non ſint. Salus autem iuſtorum à domino:) nō à
Math.24. ſeculo, non ab elemento. Cœlum & terra præteribunt. Non
committo ſalutem meam cœlo, quia & ipſum præterit, quia
Pſal.101. de pluribus cœlis dictum eſt: Ipſi peribunt, tu autem per-

A manes. Deo ſoli cōmitto, qui permanet, qui poteſt peccata
donare, vt protector meus ſit in tempore tribulationis; &
adiuuet me, & liberet me, & eripiat me à peccatoribus iu-
dicij ſui tempore: & ſaluum me faciat, quoniā ſperaui in eū.
In ipſum ſolum ſperaui. Non vult enim nos & ſibi & alij ſer
uire. Qui ipſi ſoli ſeruit, liberatur: quoniā ipſi eſt laus, glo-
ria, perpetuitas à ſeculis, & nunc & ſemper, & in omnia ſe-
cula ſeculorum. Amen.

In Pſalmi xxxvij. enarrationem præfatio.

DE pœnitentia duos iamdudum ſcripſi libellos: &
iterum ſcribendum arbitror. Primum, quia vtile
eſt vel quotidie veniam delictorum precari: de-
inde quoniam in illis duobus libellis, adhortatio
pœnitentiæ vel profectus eſt, ſi geratur. Nunc autem quem
admodum agi pœnitentia debeat, exprimendum eſt. Nihil
enim prodeſt agere, niſi ita agatur vt oportet. In quo ſanctus
Dauid ſequendum nobis propoſuit magiſterium, qui ideo
B mihi videtur guſtaſſe peccatū, vt doceret quemadmodum
peccatum poſſet aboleri. Vnde enim medicina niſi de vul-
nere ſumpſit exordiū? Dum prima ætas generis humani do-
cet alios quod ſibi profuit, & quemadmodum vulnus ſuum
ſanauerit, aliis oſtendit. Vſus artem fecit, & ægritudo magi-
ſterium. Ipſa eſt enim prima & valida ſecta medicinæ quam
experientia non coniectura formauit. Ideoque ab experien
tia, ἐμπειρικοὶ primo medici ſunt vocati, & ex ea ſecta cæte-
ræ deriuatæ ſunt, atque ab ea vſum quendam ſuæ ſumpſere
virtutis. Quid autē eſt ad cohortationē pœnitētiæ validius,
q̄ quod ſanctus propheta Dauid peccatorū noſtrorū nos do
cuit pœnitere? Quis enī dedignetur humiliare ſe deo, cū rex
ſe humiliauerit? Aut quis dubitet affligere animā ſuam, cum
Propheta tātus afflixerit, ſoluēs pretiū lachrymarū pro re-
dēptione peccati? Et quamuis toto ſcriptorū ſuorū corpore
gerendæ pœnitētiæ pręcepta diffuderit (quis enim eius pſal
mus non medicamentū eſt conſciētiæ peccatricis, cum alibi
quēadmodū impulſus ſit, alibi quēadmodū conturbatus, o-
C ſtēderit, vt non ſolum quēadmodū ſint ſanāda, ſed etiā quē-
admodum cauenda vulnera, demonſtraret, & ſuo nos doce-
ret exemplo? quis autem ſtare ſe credat, vbi lapſus eſt etiam
fortior?) tamen in triceſimo ſeptimo pſalmo maiorem vim
doloris interni, & lamentabilis deplorationis expreſſit. De-
nique in exordio ipſe nos titulus admonet huiuſmodi præ-
cepta formari. Sic enim legimus: In commemorationem, in-
quit, diei ſabbati pſalmus Dauid.) Plena enim eſt definitio
pœnitentiæ, commemoratio delictorum, vt vnuſquiſque
peccata ſua velut quodam quotidiani ſermonis caſtiget fla-
gello, & commiſſa ſibi flagitia condemnet. Sic enim doce-
mur dicente domino: Dic iniquitates tuas, vt iuſtificeris. Et Eſaiæ.43.
Apoſtolus ait: Ore cōfeſſio fit ad ſalutem. Sed forte moueat Roma.10.
quia non dixit peccatorum commemorationē, ſed diei ſab-
bati, aut (ſicut alius habet) ſabbatorum. Quid eſt ergo ſab-
batum, niſi requies futurorum, leuamē præſentium, quo lex
iubet hominum opera feriari, onera deponi? Quæ ſunt gra-
uiora onera, niſi noſtra peccata? Hæc deponantur in ſabba-
D torum diebus: hoc eſt, in hoc vitæ iſtius tempore. Septem e-
nim diebus hebdomas omnis concluditur, ſex diebus mun-
dus iſte formatus eſt, ſeptimo die requieuit dominus ab o-
pere ſuo: qui in noſtra manſuetudine requieſcit: ſicut ipſe di
xit: Super quem requieſcam, niſi ſupra humilem & manſue- Eſaiæ.66.
tum? Abſolue ergo omni ſabbato & allena pōdus errorum,
vt ſecur' ad illius futuri ſabbati requiē peruenire merearis.
Nam ſi hinc peccata grauia portaueris, illic requiem nō ha-
bebis. Exonera igitur tuā mentē, reiice omnia quibus con-
ſciētia grauatur & premitur, ne fiat fuga tua hyeme vel ſab- Math.24.
bato. Vita hæc in labore eſt, illa in requie. Leuiorē te ſeculi
huius reperiat conſummatio, ne oneratus peccatis fugere nō
poſſis. Ante fuge, vt præuenias. Fugit ſeculum, qui ſeculi il-
lecebris non tenetur, qui ſe omni cura eius abſoluit. Fuge e-
tiā futuram, hoc eſt iudicij diē. Fugit eā qui egerit pœniten
tiā. Sic enim definiuit baptiſta Ioannes, dicēs: Generatio vi- Lucæ.3.
perarū, quis vobis demonſtrauit fugere ab ira ventura? Fa-
cite ergo fructus dignos pœnitētię. Audiſtis hodie legi quia
Ioānes baptizabat in Enon iuxta Salim. Enon dicitur ocu-
lus

lus ſuppliciorũ, Salim ipſe aſcendens. Hoc habet interpreta- A
tio. Qui ergo baptizari eligit, ſupplicia præuidet. Et ideo cõ
Ioan.3. fugit ad baptiſmatis ſacramentũ, vt peccatũ omne depooat,
ne obnoxius incipiat eſſe ſupplicns. Et forte ſupplicia præ-
uidet qui baptizatur baptiſmo pœnitẽtię. At vero ille gratiã
ſpectat, qui baptizator in Chriſto. Baptiſmus ergo Ioannis,
oculus ſuppliciorũ eſt: baptiſmus Chriſti, oculus gratiarum.
Tametſi in Enon baptizabat Ioannes, iuxta aſcendentẽ ba-
ptizabat. Hoc enim & iſta habet interpretatio, vt Salim di-
catur ipſe aſcendeus. Proximus ergo erat Chriſto, qui eius
nunciabat aduentũ. Etenim filius hominis qui deſcendit de
cœlo, ipſe eſt & qui aſcendit in cœlũ, vt impleret omnia. Sed
Ephe.4. 1. Corin.15. quia qualis cœleſtis, tales & cœleſtes: ille aſcendit in cœlum,
qui terrena deponens conſepelitur in Chriſto, vt cũ Chriſto
reſurgat à morte peccati ad nouitatẽ vitę, hęreditatiſq; con
ſortium, vt fiat ſicut ſcriptũ eſt, dei hæres, Chriſti cohæres.
Roma.8. Vera ergo medicina eſt gerere pœnitentiã quæ tunc legiti-
me prædicata eſt, quando medicus venit è cœlo qui nõ exa-
ſperaret vulnera, ſed ſanaret. Bonꝰ medicus, qui docuit quẽ- B
admodum in hac terra corporis noſtri remedia quæreremꝰ,
cum flos nobis herbæ ſalutaris oriretur, qui de peccato dã-
Rom.8. nauit peccatũ in carne. Antidotum ergo facta eſt caro, quæ
erat venenum antè peccati, quia erat illecebra peccatorum.
Audi quemadmodum antidotũ caro. Dei verbum factũ eſt
Eſaiæ.11. caro, miſit manum in cauernam aſpidum: venenũ euacuauit,
peccatum abſtulit. id eſt, de peccato damnauit peccatum in
carne. Et vt hoc poſsit plenius cõſiderari, ipſum apoſtoli ca
pitulũ recenſeamus. Nanque ita ſcriptum eſt: Deus mittens
Roma.8. filium ſuum in ſimilitudinẽ carnis peccati, de peccato dam-
nauit peccatũ in carne, vt iuſtificatio legis impleretur in no
bis, vt non ſecundum carnem ambulemus, ſed ſecundũ ſpi-
ritũ. Venit ergo dei filius in ſimilitudine carnis peccati. Non
vtique in ſimilitudine carnis venit, qui verã carnẽ ſuſcepit,
ſed in ſimilitudine carnis peccati, id eſt carnis peccatricis.
Facta enim erat fraude & veneno infuſa ſerpẽtis caro noſtra
caro peccati. Poſtquã eſt obnoxia facta peccato, facta erat ca- C
ro mortis: quia erat morti debita. Huius carnis iam reæ, iam
prȩiudicatæ ſimilitudinẽ Chriſtus in ſua carne ſuſcepit: quia
etſi naturalem ſubſtantiã carnis huius ſuſceperat, non tamen
Pſalm.50. Ioan.1. contagia vlla ſuſceperat, nec in iniquitatibus cõceptus, & na
tus eſt in delictis, qui nõ ex ſanguinibus, neq; ex voluntate
carnis, neque ex voluntate viri, ſed de ſpirito natus ex vir-
gine eſt. Quid ergo eſt, De peccato damnauit peccatũ in car
ne? Vtrum de ſimilitudine carnis peccati? an quia peccata no
ſtra Chriſtus non vſu ſed qualitate ſuſcepit: nõ crimine, ſed
ſuæ miſericordiæ ſacramẽto, & peccatum pro nobis factus
2.Cor.5. eſt, qui peccatum ipſe non fecit? An vero quia de iſta carne
peccati, hoc eſt noſtra hac obnoxia & præiudicata damnauit
peccatum in carne, docendo quemadmodum in carne poſiti
non ſecundum carnem ambulemus, ſed ſecundum ſpiritum?
Peccatum quippe eſt ſecundum carnem ambulare, quia lu-
xui & voluptatibus & laſciuiis & carnis cupiditatibus viuit
qui ſecundum carnis ſapientiam conuerſatur. Sapientia enim
Roma.8. carnis inimica eſt deo. Vnde qui in carne ſunt, deo placere D
non poſſunt. Ideoquę peccatum damnat de peccato, qui ſe à
carnis vitiis abluendo, ſecundum ſpiritum viuit, totus deo
deditus, & cœleſtibus intentus oraculis, propter quod Chri
ſtus aduenit, vt non ſuam, id eſt carnis, ſed dei faceret volun
tatem. Si quis ergo illum ſequatur, vt faciat quę placent deo,
& carnis ſuæ comprimat appetentiam: imitator eſt Chriſti.
Quid ſenſerimus, expreſsimus. Qui legis, elige quid ſequa-
ris. Nullus error, vbi ſimplex pietatis affectus, atque omnis
fidelis eſt ſenſus. Damnauit peccatum Chriſtus ſuſcipiendo
ſimilitudinem carnis peccati, vt delicta noſtræ carnis abole-
ret. Damnauit peccatum, vt peccata noſtra in ſua carne cru-
cifigeret, factus pro nobis ipſe peccatum, vt nos in ipſo eſ-
ſemus iuſtitia dei, qui eramus captiuitas mortis, & præda ſer
pentis. Ergo pietatis eſt ſuſceptio peccatorum iſta, non cri-
minis. Per hoc peccatum nos deus æternus abſoluit, qui fi-
2.Corin.5. lio ſuo proprio nõ pepercit, & peccatũ eũ fecit eſſe pro no-
bis. Deinde damnauit peccatum Chriſtus in carne de ipſa
carne peccati, quæ iudicabili quodam vigore & auctorita-
te cenſuria odit vitia quæ amare conſueuerat, & horret im-

A pudicitiam, quam voluptatem putabat. Segregat ſe à laſci-
uiis, abdicat à cupiditatibus, renunciat criminibus atque fla-
gitiis, propulſat auaritiam, quæ virilitatem quandam carnis
effœminat. En tibi illum Chriſti imitatorẽ, & ipſum de pec-
cato peccatum in carne damnantem. Sic curro, inquit, non 1. Corin. 9.
vt in incertum: ſic luctor, non vt aera cædens: ſed caſtigo
corpus meum, & ſeruituti redigo: ne cùm aliis prædicaue-
rim, ipſe reprobus efficiar. Non ſuperfluo (vt arbitror)
euagati ſumus: quia & hoc ad medicinam hominis pertine-
bat: cui medicinæ proſpiciens deus, ſicut terram iſtam ſalu-
bres hærbarum atque arborum ſuccos ferre præcepit, qui-
bus carnis vulnera curarentur: ita etiã præceptis ſalutaribus
repleuit diuinarum ſeriem ſcripturarum, quibus infirmitas
animæ ſanaretur. Itaque quàm graue eſt vt muta animalia
medicari ſibi nouerint, & vulneribus ſuis herbas ſalubres
requirant, deligere non refutent: & hominum induſtria non
requirat, quibus etiam medicus eſt miſſus qui medicinæ ſa-
lutaris in veteribus ſcripturis ſemina demonſtraret, & noua
B ipſe deferret? Quàm multa itaque ſalubria ſunt quæ noxia
perfunctorie iudicantur? De ipſa terra ſumamus exẽpla. Ser
pẽs alit venenũ, morſus noxios habet, vulnerat carnẽ: ſed in
ipſo quoque eius veneno antidotum reperies, ſi requiras.
Denique caro exuritur, cuius puluere theriaca conficitura
qua veneni vis conſueuit hebetari, vt nocere nõ poſsit. Non
terra ergo in vitio, quæ ſerpentem generat: ſed ille qui ne-
ſcit cauere ſerpentem. Ipſe ſerpens poteſt tibi prodeſſe, ſi
intelligas: ſummo ſi medici præcepta non ſpernas, imitan-
dum diſce quem putas eſſe fugiendum. Eſtote, inquit, aſtuti Matth.10.
ſicut ſerpẽtes, & ſimplices ſicut columbæ. Serua caput tuum
ſicut ſerpens: & ſi laceratus toto corpore fueris, reuiuiſces.
Caput tuum Chriſtus eſt, quia caput ipſe eſt viri. Si ſeruaue- 1.Corin.11.
ris fidem, & ſi mortuus fueris ſicut ſerpens, & tu reſurges.
Imitare ſerpentem, qui exteriorem ſuum exuit, vt renoue-
tur interior. Imitare ſerpentem, qui venenum ſuum euomit.
Beatus & tu ſi cogitationes tuas malas euomas, & malitiæ
tuæ venena deponas. Celebris ſermo eſt, & ſcriptorum au-
C ctoritate robuſtus, ſerpentem aquis appropinquantem ſibi-
lo ſibi fœminæ anguis ſponſare concubitus: illam propriæ
conſulentem ſaluti, ea ſpondere lege petitos coitus ſui vſus,
ſi ſerpens venenum euomat: captumque obedire iuſsis, ar-
ma deponere, ac proprij more conuentus caput ori eius in-
ſerere: atq; vbi caleſcere cœperit cõſuetudo: ſeu naturę qua-
dam violentia, ſeu libidinis ardore fœminam ſtringere ora,
morſúſq; libidinis oſculis premere, atq; ita caput ſerpentis
abſcidi. Nõne in natura ſerpẽtis myſteriũ fidei recognoſcis?
Serpẽs ille paradiſi prior fœminã ad culpæ adulteriũ prouo Gene.3.
cauit: ſed vbi venenũ eius effuſum eſt in hunc mundũ, ſobo-
les illius fœminæ circunuentionẽ parentis, & fraudẽ vlta ſer
pẽtis, armis cũ ſuis exuit, & caput illius amputauit. Quòd ſi
venena præualuerint, & peccatũ in quo eſt aculeus mortis,
irrepſerit: vtere medicorũ exẽplo, vt tibi ſerpẽs vel ſero mo
riatur. Cõteras eius venenũ, corpúſq; comminuas, & admi-
xtum ſalutaribus ſuccis noueris temperandum, vt non ſo-
D lum vim ſuam & virus amittat, ſed etiam fiat remedium de
veneno. Moritur autem tibi ſerpens ille intelligibilis, ſi tu
moriaris peccato, & tibi tua peccata moriantur. Sic conte-
ritur eius venenũ, ſi te tua facta cõpungant. Sic omne virus
eius aboletur, ſi bonis operibus tegas, & fideli confeſsione
temperes crimen admiſſum. Audi quemadmodũ virtus dra-
conis ipſius conteratur. Conterat, inquit, deus Satanam ſub Roma.16.
pedibus veſtris. Contere primo cor tuum in quo erat dra-
conis cubile, vt non inueniat vbi poſsit habitare. Contere
draconis carnes. Carnes eius peccata noſtra ſunt. Ideo tibi
dicit deus: Epulantur in eo gentes. Et infra: Pręcurrit mors.
Carnes autẽ corporis eius ſunt adhęrentes ei. Sicut enim ſan
cti, corpus & membra ſunt Chriſti: ita peccatores qui pec-
catum non deſerunt, ſed peccato inhærent, corpus draco-
nis & membra ſunt. Ideo nos Chriſti corpus epulamur, illi
autem corpus epulantur draconis. Nos epulamur qui Chri-
ſto adhærere contendimus, remiſsionem quotidianam &
veniam peccatorum. Illi autem qui peccatis quotidie pec-
cata connectunt, continuationem flagitiorum epulantur
& criminum. Contere igitur has carnes, & ſuper eas con-

tritionem tui cordis aſperge. Deinde mitte ſuper omnia ea A
Iordanis aquã. Iordanis enim deſcẽſio & aſcẽſio eſt: quoniã
qui in fontem ſacrum deſcenderit, & aſcendit, vt quæ ſupe-
riora ſunt quærat. Deſcẽdit enim in mortem Chriſti, qui ba
ptizatur in Chriſto, & in reſurrectionẽ eius aſcendit. Si au-
tem iam baptizatus erraſti, mitte aquam lacbrymarum, non
mendacem, ſed veram, vt de profundo clames ad dominũ
Math. 2. deum tuum, vt dicatur de te, Vox audita eſt in Rama, fletus
& vlulatus multus, Rachel plorans filios ſuos: & noluit con
ſolari, quia non ſunt. Rachel eccleſia eſt, in qua benedicitur
plebs dei. Ipſa pro te fleat, ipſa tua peccata deploret & fleat
plurimum, vt conſolationem facilè non admittat, quemad-
modũ qui plurimũ dolent. Ideo conſolari ſe noluit, quoniã
qui eras, eſſe deſiſti. Sed hac perſeuerantia doloris & fle-
Lucæ. 15. tus emereatur vt dicat: Filius meus mortuus erat, & reuixit:
perierat, & inuentus eſt. Aut forte conſolari ſe noluit Ra-
chel in filiis Iudæorum, quia non ſunt: quos vtique ideo ge B
nuerat, vt eſſent: & ideo non admiſit conſolationem occi-
ſis paruulis ab Herode, quia nec in aduentum Ieſu credide-
runt, menſurã ſceleris adimplẽtes, vt & paruulos interfice-
rent, vt inter eos filius virginis necaretur. Ergo eccleſia do
mini in Iudæis conſolari noluit, quia non ſunt. In Chriſtia-
nis autem qui ex nationibus cõgregati ſunt, epulatur & gau-
det, quoniam cœperunt eſſe, qui non erant. Miſiſti ergo a-
quam Iordanis, aquam gratiæ. hoc primum bibe. Miſiſti
aquam lachrymarum, aquam pœnitentiæ. Hoc ſecundum
eſt poculum, vt primum repares. Bibe aquam de tuis va-
Pſalm. 101. ſis, bibe aquam de tuis fletibus, vt dicas, Et potum meum
fletu temperabam. Fletus ergo tuus potus eſt tuus, & lachry
Pſal. 41. mæ tuæ cibus eſt tuus. Fuerunt, inquit, mihi lachrymæ meæ
panes. Si lachrymæ panes, habes ex peccato iniquitatis cibũ
Lucæ. 7. conuerſionis, ſecundũ illud quod legis in Euangelio: Quo-
niam cui plus dimittitur, plus diligit. Vnde ſæpe videmus a-
liquos qui ante negligentes fuerunt Chriſtiani, peccato ali-
quo commiſſo fieri diligentiores, & ex illo per pœnitentiã
euadere ſolere perfectos. Sicut igitur ex peccato conuerſio,
Prouer. 18. ita remedium de veneno. Audi hoc remediũ. Iuſtus in prin- C
cipio ſermonis accuſator eſt ſui. Venenum peccatum eſt:
remedium accuſatio ſui criminis. Venenũ iniquitas eſt: con-
feſsio remedium prolapſionis. Et ideo vere remedium de
Eſaiæ. 43. veneno eſt, ſi dicas iniquitates tuas, vt iuſtificeris. Sed iam
pſalmum adoriamur, vt ipſe nos doceat quemadmodum a-
genda pœnitentia ſit. Itaque ſic incipit.

Pſalmi xxxvij. enarratio.

DOmine ne in ira tua arguas me, neq; in furore tuo
corripias me.) Qui pœnitentiam agit, paratus eſſe
debet ad opprobria perferenda, iniuriáſque ſub-
eundas, nec cõmoneri ſi quis ei peccati ſui crimen obiiciat.
Cùm enim ipſe accuſare ſe debeat, quemadmodum alium
non ſuſtinet arguẽtem? Quod ſi ab homine argui timere non
debet, quantò magis à domino deo ſuo, cui omnes etiam in
iis quæ ſunt occulta peccamus? cum præſertim condemnatio
præſentium, abſolutio futurorum ſit. Qui autẽ non condem-
Pſalm. 72. nantur in ſeculo, cum hominibus nõ flagellabuntur. Væ mi- D
Math. 6. hi ſi de me dicatur, Habet mercedẽ ſuam. Si bonum factum
hac condemnatur ſententia: quanto magis crimen grauatur?
Nam ſi miſericordia facili iactata ſermone, fructu fraudatur
æterno: quanto magis iniquitatis pœna acerbi fœnoris acceſ
ſione differtur? Ergo qui pœnitentiam agit, offerre ſe debet
ad pœnam, vt hic puniatur à domino, non ad ſupplicia æter-
na ſeruetur: nec expectare tempus, ſed occurrere diuinæ in-
1. Para. 21. dignationi. Vide facta Dauid eius precibus cõuenire. Offen
derat dominum, quia numerari iuſſerat populũ. Confeſsio-
ne præuenit dei nuncium, peccaſſe ſe valde, & nimis ſtulte
feciſſe commemorans: non quaſi admoneret oblitum, ſed
quaſi vrgeret morantem, ne diutius commotionem differret
offenſæ. Peccaui, inquit, valde, quoniam hoc verbum feci.
Et nunc domine dele iniquitatem ſerui tui. Quomodo de-
Eſaiæ. 40. leantur peccata, audi dicentem: Solutum eſt peccatum eius,
quia recepit de manu domini duplicia peccata ſua. Nõ ergo
penitus ſibi peccatum remitti poſtulat, ſed moderata ſolu-
tione deleri, hoc eſt, vt in futurum eius memoria deleatur.

A Denique quaſi interpellantis voce conuentus dominus ne
vindicta commiſsi protelaretur erroris, miſit ad eum Na-
thã * prophetam: & ille venit ad regem, & dixit ei: Quid * Gad.
fieri velis, elige: triennij famẽ ſuper terram, aut tribus men- 1. Para. 21.
ſibus fugere te à facie inimicorũ tuorum, & illos perſequen-
tes: aut triduo fieri mortẽ in terra. Et nunc ſcito & vide quid
reſpondeam illi qui miſit me. Vide docentem deum qua mo
deratione eius indignatio leniatur, ſi nõ penitus verbera re-
cuſemus, ſed qualitatem leuandi non euitandi ſupplicij po-
ſtulemus. Tria propoſuit, vt quod moderatius putaret, eli-
geret. Vide etiam quemadmodum ad pœnitentiam prouo-
cat, vt nos offeramus iniuriæ: eligere pœnam mandans, vt in
ipſa pœna electionis quædam prærogatiua ſeruetur, & reo
ſuo blandiatur hoc verbo. Et dixit Dauid ad Nathan: * An- * Gad.
guſtiæ mihi ſunt in his tribus: ſed magis incidam in manus
domini, quoniam magna eſt miſericordia illius: quàm in ho-
B minum manus. Nunquid donari ſibi pœnam popoſcit erro-
ris? Quod ſi feciſſet, impudentiæ notaretur, qui moderatio-
ni diuinæ fuiſſet ingratus. Sed plurimum ſuffragatur reo ve-
recunda confeſſio: & pœnam quam defenſione euitare non
poſſumus, pudore ſubleuamus. Elegit nõ quod à flagello eſ-
ſet immune, ſed quod moderatius iudicauit, vt dei lenitati
magis, qui noſſet ignoſcere, quàm hominum ſe committeret
poteſtati, qui menſuram vltionis frequenter excederent. Mi
ſeretur itaque qui neſcit errare, non miſeretur qui erroris
eſt particeps. Nec fefellit ſanctum Dauid fides ſua, ſed in ip-
ſa quoque offenſione gratiam diuinæ miſerationis emeruit.
Nam qui propoſuerat mortem triduo exercere in terra: ne
vnum quidem diem paſſus eſt præterire, ſed ad horam prã-
dij libenter indulſit, & (vt verbo ſcripturæ vtar) habuit pœ
nitentiam ſuper malitiam. Vide quomodo te ſcriptura hor-
tatur vt & tu pœnitentiam non refugias, ſi ſequaris deũ, quẽ
ſequi debes. Bene addidit, ſuper malitiam: quia videtur om-
nis dura eſſe vindicta. Ideo & dies iudicij dies dicitur mala,
de qua beatus eſt qui per deum liberatur: vt ſcriptum eſt: In
die mala liberabit eum dominus. Et dixit, inquit, angelo do Pſalm. 40.
C minus vt parceret. Vide autem quia quando vult dominus
ignoſcere, dat gratiam & fiduciam deprecandi. Et vidit Da-
uid ferientem angelũ, & dixit: Ecce ego ſum, ego peccaui, 2. Para. 21.
& ego paſtor male feci, & iſti in hoc grege quid fecerunt?
Fiat manus tua in me, & in domum patris mei. Si mandaue-
rat dominus angelo vt parceret, quomodo feriebat adhuc
angelus? Niſi quia dominus etſi vult ignoſcere, vult rogari,
& vt rogetur hortatur. * Nec vidiſſet homo angelũ ferien- *operatur.
tem, niſi dominus eius oculis angelum reuelaſſet. Vnde &
Heliſæus dicit: Domine aperi nunc oculos pueri huius, vt 4. Reg. 6.
videat. & aperti ſunt oculi pueri eius, & vidit montem equis
repletum & curribus in circuitu prophetæ. Nec te moueat
ꝙ perſona vilior ſeruuli q̃ prophetæ vel regis, quia vilior
& equorum & curruum ſpecies q̃ ſanctitas angelorũ. Et for
taſſe aliquibus perfunctorie legẽtibus durũ videatur quòd
Dauid ille humilis corde atque manſuetus, qui parcebat ini
micis, mortem magis populi elegit, q̃ ſuã fugam, aut famẽ ſu
per terrã. Famẽ populi vitauit, quia grauior morte & omni-
D bus ſuppliciis habetur, quã ſequitur etiã peſtilentia quę cœ-
lum contaminat, mortẽ aceruat. Suã fugã non popoſcit pro-
pter illud, quia propheta pro populo deprecari poterat, ſi-
cut factum eſt, populus pro propheta interuenire non pote-
rat. Scriptum eſt enim, Si populus errauerit, ſacerdos orabit
pro eo. ſi ſacerdos errauerit, quis rogabit pro eo? Et tamen
vbi vidit occidi populum, ipſe ſe angelo feriendũ obtulit,
vt ipſe potius pro populo feriretur. Plus eſt quod nec ipſa
perterritus ſpecie mortuorum gladio ſe obtulit, quàm ſi ſer
monem propoſitæ conditionis optaſſet. In electione itaque
rationem ſecutus eſt, in dolore pietatem. Vide autem domi-
ni gratiã, quod & ipſe à propoſita conditione deflexit. Nũ-
quid aliquod miſerationis eſt crimen, quia plus minatur, &
minus exigit, qui in remuneratione præmiorum ſua promiſ
ſa cuſtodit, in exactione pœnarum præſcriptum remordet?
Cum iraſcitur in reum, differt: cum miſeretur, properat vt
abſoluat, terret vt corrigat, admonet vt emendet, præuenit
vt ignoſcat. Vnde & alibi ait propheta de domino, Calix in Pſal. 74.
manu domini vini meri plenꝰ eſt mixto, verũtamẽ fęx eius
non

non eſt exinanita. Ad terrendum plenus eſt calix, ad feriendum non eſt exinanitus. Plenus erat calix cum mors per triduum mandaretur: ſed occurrit miſericordia dei, tenuit manum angeli priuſquam calicem iſtum exinaniret. Vt ſcias autem quia calix pœna vel gladius eſt, audi dicentem,
Hier. 25. Accipe calicem vini meri huius de manu mea, & potionabis omnes gentes ad quas ego mittam te, & voment & inſanient à facie
Eſaiæ. 51. gladij. Et ad Hieruſalem dicitur, Bibiſti calicem iræ de manu domini: calicem enim ruinæ* bibiſti, & exinaniſti, nec erat qui te conſolaretur. Hieruſalem menſuram bibit, quæ ſupra menſurã peccauit. Eccleſia Chriſtianorum calicem iræ exinanire nõ nouit, ſed exinanitũ vnguẽtum: propter quam ſe Chriſtus exinaniuit, vt vbique fragraret. De manu domini hoc munus accepit: poculum autem mortis ignorat. Duos calices legi: vnum mortis, alterum vitæ. Mortis calicem ſuũ Chriſtus exinaniuit in ſanguine: & nouum calicem
Pſal. 115. miniſtrauit, vt dicamus: Calicem ſalutaris accipiam. Noui ca-
Matth. 26. lix eſt teſtamenti, qui in remiſſionem effunditur peccatorũ. Effunditur hic calix, & fæx eius nõ inuenitur, quia mundat omne delictum. Diximus quemadmodum in vlciſcẽdo inflectat dominus commotionem ſuam. Dicamus quemadmodum in remunerando præueniat noſtram precationem, & doceamus exemplo. Audi illum ex duobus latronem dicen-
Lucæ. 23. tem domino: Memẽto mei domine cum veneris in regnum tuum. Reſpõdit dominus: Amen amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiſo. Ille adhuc rogabat vt meminiſſet ſui cum veniſſet in regnum: & dominus cum nundũ veniſſet, ei iam regnum cœleſte tribuebat. Quam velox miſericordia. Tardius votum precantis, quàm remunerãtis eſt premium. Ideo ergo Dauid moderationẽ tenuit, nõ remiſſionem ora-
Pſalm. 73. uit, dicens: Domine ne in ira tua arguas me, neque in furore tuo corripias me. Furor Græcè θυμὸς dicitur, & iræ impetus. Hoc ergo Latinus voluit exprimere, Neque in ira, neque in ipſo impetũ iræ arguas me, aut corripias. Correptio autẽ eruditio eſt. Ipſa Græce dicitur παιδεία, de qua dicitur: Bea-
Pſalm. 93. tus homo quem tu erudieris domine. Nõ enim deus paſſioni patet, vt iraſcatur: cum ſit impaſſibilis: ſed quia vindicat, videtur iraſci. Nobis hoc videtur, quia ipſi cum cõmotione vindicare conſueuimus. Plerumque tamen & homines inueniuntur cum vindicant non moueri, ſed ſumma patientia celebrare vindictam, exercere tormenta. Cur ergo mireris in deo ſi hoc interdum in homine recognoſcas? Vindictam autem iram eſſe diximus. Denique vſus habet vt dicamus de quoquam punito, quia iram incidit legum. Non quia legum iram, ſed quia legum ſeueritatem. Sic & alibi de decem pla-
Pſal. 77. gis Aegyptiorum ait: Miſit in eos iram per angelos malos, id eſt vindictam. Lex enim neſcit iraſci, ſed ſcit legum miniſter. Neſcit ergo iraſci qui auctor eſt legum, cui terrendi eſt voluntas, non puniendi. Imitamini ergo imperatores exemplum diuinum, vt ſitis in ſtatuẽdis legibus ſeueriores, in exigendis ſuppliciis miſericordes. Seueritas legum inſolẽtem reſtringat audaciam, miſericordia principũ reos ſubtrahat pœnæ. Recognoſcit igitur Propheta culpam ſuam, videt vulnera, curari poſtulat. Qui ſanari vult, argui nõ reformidat, ſed non vult argui in furore, ſed in verbo dei. Ver-
Pſal. 106. bum dei ſanitas eſt. Sic enim legimus: Miſit verbum ſuum, & ſanauit eos. Non vult erudiri in ira, ſed in doctrina, vt ſi medicum roges ne ſecet vulnus tuum, ſed medicamentum apponat, vrget medicamento, ſed non ſecat. Denique eſt dolor, ſed non ſupra mẽſuram doloris. Mordet, ſed non cruentat. Et addidit: Quoniam ſagittæ tuæ infixæ ſunt mihi.) Eadem videtur dicere, quæ ſanctus Iob: ſed diuerſa ſunt. Nam
Iob. 6. & ille ait: Sagittæ enim domini in corpore meo ſunt, quarũ furor bibit ſanguinem meum. cum incipio loqui, compungunt me. Ille de vulnere ſui corporis queritur: hic deplorat animæ ſuæ vulnera. Et forte hic agit pœnitentiam de peccato, ille cauſam agit infirmitatis humanæ, & quaſi noſtræ imbecillitatis aſſertor, ad remedium operis auxilium creatoris expoſcit. Hic igitur precaſ, ille patrocinatur. Ideoq; vehementior huius eſt dolor, quia animæ vulnera grauiora quàm carnis ſunt. Ille dicit ſagittas domini in ſuo eſſe corpore, iſte deplorat infixas. Illius ſanguis bibitur, huius effunditur. Ille compũgitur, hic vulneratur. Illum manus dei te-

A tigit, ſuper hunc graui pondere confirmata eſt. Hic animam ſuam deflet illuſionibus eſſe cõpletam, ille ſuum corpus vlceribus. Manum autem dei, virtutem intelligimus puniendi. Hæc manus regem Aegyptiorum propter Abrahæ iniu- Gene. 20.
riam ob tentatam Sarræ pudicitiam flagellauit. Hæc manus Aegyptiorum currus, equus & populus rubri maris demerſit profundo. Hæc manus mẽtem grauauit regis Saul, vt gra- 1. Reg. 31.
tiam ſui conſeruatoris odiſſet: & pro præuaricatione cœleſtis imperij deſertus à ſociis, interemptis quoque filiis deſtitutus, victus ab hoſtib⁹, quo ſpectaculo nihil eſt deformius regi, gladium in ſe ſuum ipſe cõuerteret, ne captiuus ſenex viueret filiis & regno ſuperſtes. Hanc manum Dauid in ſeipſo expertus & liberis, alterius inceſtum, alterius parricidium deplorauit, & (quod pio patri grauius eſt ſalutis ſuæ exitiis) ſimul ſibi opprobria ſobolis, & pietatis defleuit excidia: quorum alter ad inceſtum accenſus de germanitatis affectu, alter ad parricidiũ armatus eſt ſtudio caſtitatis. Quemadmodum illos in grauiſſimis criminibus cõfinia luſêre vir-
B tutum? Vtinam aut ille ſororem nõ amaſſet, aut hic non vindicaſſet. Ad poſtremum & ipſe patriæ finibus pulſus à filio, fugiebat hoſtem, quem optabat hæredem: metuebat vincere, ne pietatis diſpendio vinceretur. Sed forte aliquis dicat: Quomodo in parricidio vel in inceſtu manus fuerit dei, cũ opus illud inimici ſit? Cognoſcamus igitur quoniam & vbi diabolus vulnerat, ſagittæ domini vulnerare dicantur. Nempe ſic legimus, quòd cum in concilio angelorũ ſanctum Iob ſeruulum ſuum dominus conuerſus ad diabolum prædicaret, vt vreretur inuidus, & humani generis aduerſarius (laus enim inferioris ſubſtantiæ viri, condemnatio eius eſt qui de ſtatu ſuperiore deiectus eſt) reſponderit diabolus quia non gratis Iob dominum veneraretur, qui nutu dei omnibus abundaret. Sed mitte, inquit, manũ tuam, & tange omnia quę Iob. 2.
habet: videamus ſi non in faciem te benedicat. Et deus poteſtatem dedit diabolo vt mitteret manũ ſuam in omnia quæ haberet Iob. Quibus geſtis cum ſanctus Iob immobilis in ſua fortitudine permaneret, quia nõ eſt motus Iob aut interitu filiorum, aut diſpendio facultatum: iterum dominus ad
C diabolum dixit, illudens ei, quòd diſſipaſſet omnia quæ habuerat Iob, filios eius interemiſſet, ipſum tamẽ nequaquam mouere de virtutis ſtatiõe potuiſſet. Et ille reſpõdit: Quæ- Ibidem.
cunque habet homo, pro anima ſua dabit. Sed mitte, inquit, manum tuam, & tãga carnem & oſſa eius. Et accepit iterum poteſtatem vt mitteret manum ſuam in corpus eius: tamen vt animam ipſius cuſtodiret. Et perfudit vlceribus ſanctum Iob, vbi eſt egreſſus à domino. Aduertimus ergo quod manus domini dicatur, vbi eſt hominis diabolo infeſtante tentatio. Siquidem & Iob manum domini dixit eſſe quæ ſe tetigit, & ſagittas domini eſſe memorauit ſagittas Piratarum: & tradidit, inquit, me in manus iniuſti. Ipſe itaque abſoluit: quia cum diabolus vulnerat, domini ſunt ſagittæ, qui vulnerandi permiſit diabolo poteſtatem. Denique ſi mandes vt tuus ſeruulus verberetur, nonne etiam ſi ab aſtante alio cædatur, à te dicitur verberatus? Eſt & illa ratio, quia dominus ideo dat tentatori poteſtatem, vt hominum in tentationibus probetur affectus. Ideo fit perſecutio, vt fidelis luceat, virtus excellat, mens interna omnibus manifeſte-
D tur. Ergo tentatio quaſi ſagitta penetrat interiora hominis, & quaſi gladius dei, qui ſcrutatur interna. Gladius autẽ ver- Hebr. 5.
bum eſt dei, validum, & acutius omni gladio acutiſsimo: de quo gladio audi dicẽtem Mariæ: Et tuam ipſius animã per- Lucæ. 2.
trãſibit gladius, vt reuelentur multorum cordiũ cogitationes. Verbo enim dei omnia reuelantur, in cuius conſpectu Hebr. 4.
nuda & aperta ſunt omnia. Anima ipſa videtur, medullæ interiores cogitationẽſque manifeſtæ ſunt: nec vlla poſtremo eſt creatura (vt ſcriptura dicit) quæ ſe à cognitiõe eius abſcondat. Ergo vẽdamus omnia, vt verbum emamus: ipſúmque in noſtris viſceribus recondamus. Ipſe poſtremò diabolus teſtificatur quia omnia dat homo quæ habet, pro anima ſua, nec dignum illud precium totius patrimonij pro redemptione vnius animę confitetur. Quid parcimus patrimonio, quod & ipſe diabol⁹ vile iudicat pro ſalute? Parum dixi pro ſalute: parũ eſſe & pro errore teſtatur. Denique hæc omnia Matth. 4.
inquit, tibi dabo, ſi procidens adoraueris me. Nec ſolum di-

uitias mundi,ſed etiam honores & regna monſtrauit.Si tan- A
to conſtat vt diabolus adoretur, quantum Chriſtianus de-
bet offerre vt cum Chriſto reſuſcitetur? Sed diabolum di-
Leuit.16. mittamus quaſi hircum emiſſionis in deſertum. Neq; enim
2.Cor.11. fidelis aſſertor eſt veritatis, etſi aliquando transfiguret ſe in
angelum lucis. Abundant nobis diuinarum teſtimonia ſcri-
pturarum, quib' inſtruimur nihil eſſe in homine precioſius
fide, nullum tantum eſſe patrimonium quod ſalutis noſtræ
Hebr.11. atque animæ precio conferatur. Fide Abraham patriā ſuam
reliquit & terram, & proximos etiam quos videbat: & eum
Ibidem. quem non videbat, tanquam aſpiciens ſequebatur. Moyſes
quoque animæ ſuæ precium maius omnibus Aegypti diui-
tiis æſtimauit. Quid de viris ſublimibus loquar? Rhaab me-
Ioſue.2. retrix alienigena illa de ſeculo, tamen animam ſuam non ſo-
lum contemptu omnium quæ habebat, ſed etiam vitæ peri-
culo putauit eſſe redimendam: quæ exploratores Ieſu Naue
ciuibus ſuis quærentibus denegauit, & hoſtes patriæ, legatos
tamen fidei, maluit occultare quàm prodere. Non eam mi-
næ ciuium, non bellorum pericula, non incendia patriæ, non B
ſuorum diſcrimina terruerunt. Diſce vir, diſce Chriſtiane
quomodo verum Ieſum ſequi debeas, quando fœmina con
tēpſit omnia ſua, & Ieſum in figura propter ſimilitudinē no
Prouer.13. minis eſt ſecuta. Vnde præclare Salomon dixit: Diuitiæ vi-
ri redemptio animæ eius. Redime ergo animam tuam. Vilis
eſt pecunia, ſed fit precioſa per fidem. Vilis eſt cum condi-
Pſal.111. tur, precioſa cum diſpergitur. Sic enim ſcriptum eſt: Diſper
ſit, dedit pauperibus: iuſtitia eius manet in ſeculum ſeculi. Si
igitur talis fueris vt poſſis cōtemnere non ſolum omnia tua,
ſed etiam ipſam carnem tuam pro iuſtitia, qua nulla poteſt
locupletior eſſe poſſeſſio: (poſſeſſio enim precioſa, homo
mundus) etſi flumina te ſuperiora concluſerint, tranſibis.
Nam etſi dederit tentandi tui dominus poteſtatem, mandat
tamen diabolo vt animam tuam ipſe cuſtodiat: ſecundum
Pſalm.8. quod ſcriptum eſt: Vt deſtruas inimicū & defenſorem. Ten
tat enim vt aduerſarius, defendit vt ſeruus. Scriptum eſt e-
Iob.39. nim: Et volet tibi vnicornuus ſeruire. Seruit enim, qui non C
ex voluntate ſua quod optat exequitur, ſed ex neceſſitate
mandatis imperialibus inuitus obtēperat. Vide altitudinem
Chriſti, quemadmodum retorſit in diabolum malitiæ ſuæ
precium. Ille nos cogit quod odio habemus, hoc facere. Nō
enim quod volo hoc ago, vt Apoſtolus dixit: ſed quod odi,
Roma.7. illud facio. Retorſit in illum dominus, vt & ipſe plerunque
non faciat quod vult: ſed quod odit, hoc faciat. Denique a-
nimam quam vult expugnare, cuſtodit. Nos corruptelam
carnis condemnamus, & ſequimur: vt illa vidua quæ promiſ
ſam marito fidem irritam facit, & poſtea nubere vult: quod
ante fugiebat. Ille inimicus eſt ſanctis, & defenſor adhibe-
tur: quo amplius puniatur: vt nocere non audeat, qui noce-
re deſiderat. Et quanto tolerabilius eſt amare virtutes, et-
ſi implere non poſſis: quàm odiſſe virtutes, quibus nocere
non poſſis? Non eſt, inquit, ſanitas in carne mea, à vultu iræ
Eſaiæ 64. tuæ. Expoſuit nobis hunc locum Eſaias: Peccauimus, & tu
iratus es nobis. Qui eſt tamē iræ domini vultus? Ne forte il-
le quia oculi domini ſuper facientes mala. Si enim oculi do-
mini ſuper iuſtos: quomodo à vultu iræ dei infirmatur Pro- D
pheta? Vnde & illud conſidera, quod ipſe Dauid in poſte-
Pſal.53. rioribus dixit, Quoniam ex omnibus tribulationibus eri-
puiſti me, & ſuper inimicos meos reſpexit oculus meus. Si-
cut enim bona iuſtorum reſpicit, ita & peccatorum occulta
deprehendit. Niſi forte ad Chriſtum hoc referas, qui ab o-
mnibus à quibus conterebatur, ereptus eſt, quando ſe exuit
à populo Iudæorū, qui eum frequētibus ſacrilegiis & quo-
tidianis impietatibus conterebant: & inimicos ſuos vocauit
ad gratiam, quos oculus dei vidit & amauit. Ergo quia pius
eſt deus, nequaquam eſt deſperandum. Et ſi iraſcitur, igno-
ſcit: & ſi percutit, ſanat: & ſi tradit in interitum carnem, ſpi-
ritum ſaluat. Noli ergo timere carnis infirmitatem: quia ſan
ctus cum infirmatur, potentior eſt. Quid autē eſt quod ait:
Non eſt pax oſſibus meis à facie peccatorū meorum?) Quæ
ſunt iſta oſſa? Vtrum animæ, an corporis? Sed non tanta eſ-
ſet doloris cura corporei, vbi & anima laborat: cū ſancti ſit
velle carnem propter animam flagellari: ſicut ſe flagellabat
& Paulus, ne eius reprobaretur aſſertio. Sunt quædam inte-

A rioris oſſa hominis, ſicut & membra ſunt cætera, oculi men-
tis, & nares: ſicut Iob dixit: Spiritus diuinus qui eſt in nari- Iob.27.
bus meis. Sunt ergo & oſſa: quibus charitatis quædam com-
pago formatur. Vnde & Adam dixit de conſorte charitatis,
& cohærede gratiæ vitæ: Hoc nunc os de oſſibus meis, & ca Gene.2.
ro de carne mea. Quod Apoſtolus interpretatus ait: Sacra- Epheſ.5.
mentum hoc magnū eſt: Ego autem dico in Chriſto & in ec-
cleſia. Chriſti autem & eccleſiæ ſacramentum non carnale
ſed ſpiritale eſſe quis dubitet: cum bonus quiſque in ipſo cō
iugio non carnis, ſed virtutis decore teneatur, & mores di-
ligat in vxore, non vſus? Denique audi quia non ſecundum
carnem loquitur, ſed ſecundum virtutem interiorem: Non Pſalm.138.
eſt abſconditum os meum, quod feciſti in abſcondito. Vir-
tus itaque non caro eſt, quæ dei patris nouit abſcondita. Er-
go non eſt pax animæ virtutibus quando ante oculos nobis
noſtra peccata concurrunt, & offundunt ſe mētibus noſtris.
Et hoc bene interpretatus eſt gentium doctor electus in e-
piſtola ſecunda ad Corinthios dicens: Nam & cum veniſſe- 2.Corint.7.
B mus in Macedoniā, nullam requiem habuit caro noſtra: ſed
in omnibus ſumus afflicti: Foris pugnæ; intus timores. Illum
Macedonum peccata vexabant: quanto magis propria v-
numquemque noſtrum peccata perturbāt, vt requies nobis
eſſe non poſſit? Grauior aduerſarius nobis culpa eſt noſtra,
quæ ſollicitat otioſos, affligit ſanos, contriſtat lætos, inquie-
tat placidos, exagitat mites, excitat dormientes. Reſtumus
ſine accuſante, ſine tortore cruciamur, ſine vinculis adſtrin
gimur, ſine venditore vēdimur. Vnde & ſcriptura dicit: Pec Eſaiæ.50.
catis veſtris venditi eſtis. Hæc igitur peccata ſunt quæ con
tra nos ſemper ſunt, vt dixit Propheta: Vendiderunt nos, &
dominantur nobis. Seruus qui venditur, ſuperiore ſeruitio
exit, vt ad dominum alterum migret. Nos nec ſuperiorum
iugū deponimus, & ad noua peccata curuamur. Vnde & in-
gemuit ſanctus dicens: Quoniam iniquitates meæ ſuperpo-
ſuerunt caput meū: ſicut onus graue grauatæ ſunt ſuper me.)
Hoc eſt, iniquitates meæ ſupertranſierunt caput meum, & ſu
C pereminent mihi, vt ſenſus meos deprimant. Oculi enim ſa- Eccleſ.2.
piētis in capite eius. Et ideo Nabal malus erat & durus, quia 1.Reg.25.
ſenſus eius malitia & iniquitas obſtruebāt. Vnde & Abigææ
verbum ferre non potuit, ſed obduruit cor eius, & quaſi in-
firmus occubuit. Aut vide ne hoc ſit caput de quo ait Apo-
ſtolus: Quia non tenet illud mente carnis inflatus. Hoc au- Coloſ.2.
tem caput Chriſtus eſt, quia omnis viri caput Chriſtus.
Hoc eſt caput quod per compaginationes & colligationes
totius plebis creſcit in incrementum dei: quia in omnibus
nobis per ſingula membra ſua Chriſtus aſſurgit. Ergo quan
do nos ingrauant noſtra peccata, & talento quodam iniqui-
tatis plumbeo ad terrena deprimimur, dirumpamus vin- Pſalm.2.
cula eorum, & proiiciamus à nobis iugum ipſorum: vt poſ-
ſimus oculos noſtræ mentis attollere, & audire dicentem:
Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati eſtis, & e- Matth.11.
go vos reficiam. Denique Aegyptum auaritia onerabat, pe
cunia vexabat, mercatus Aethiopes, ſicut ſcriptum eſt, La- Eſaiæ.45.
bor Aegypti & mercatus Aethiopum, & Sabaim viri excel-
ſi ad te tranſibunt. Laborauit Aegyptus antequam cogno-
D ſceret veritatem: ſed iam non laborat, poſtquam tranſiuit ad
Chriſtū. Sequuntur volentes Sabæi viri, qui ante fugiebant:
quia tenent eos vincula charitatis, quæ Adamante fortiora
ſunt. Pulchre & illud Eſaiæ huic loco aptatur: Omne caput Ibidem.1.
in dolore, & omne cor in mœſtitia: à pedibus vſque ad ca-
put non eſt vulnus, neque cicatrix, neque plaga cum feruo-
re. Feruet enim iniquitas cum dominatur, ſuper caput no-
ſtrum ſeſe extollens, & locum occupans, ne eum Chriſtus
magiſter teneat pœnitentiæ. Non mediocrem vim habent
iſtæ iniquitates, ſi conſideres hominem illum iniquitatis qui
venturus eſt ſecundum opera Satanæ in omni virtute & ſi-
gnis & prodigiis mendacibus, & omni ſeductione iniquita-
tis: quem cauendum nobis Apoſtolus demonſtrauit, quia o-
perationem erroris accipiet, vt probentur fideles, iudicen-
tur infideles. Merito ergo ſub iniquitatib' poſitus, & (quod
peius eſt) ſuis, corruptas eſſe & computruiſſe dicit cicatri-
ces ſuas à facie inſipientiæ ſuæ: quia leuantem onera iniqui-
tatum tardius remedium ſequebatur. Tamen & Iob ſancto Iob.2.
qui ſaniem radebat ſuorum vlcerum, perfuſus vlceribus à
pedibus

Lucæ.16. pedibus vſque ad caput, ſanitas eſt refuſa: & Lazarus pauper
qui iacebat ad ianuam diuitis, lambentibus vlcera eius canibus,
de cicatricum ſuarum fœtore ſublatus ab angelis in Abrahæ
ſinu eſt collocatus. Eſt ergo & ſancto Dauid ſpes &
remedium ſanitatis, quia non vnguentum redolent, ſed fœtorem
ſuorum vulnera peccatorum: & quia affligitur his
atque curuatur, & non delectatur. Specta nunc ephebum
aliquem laſciuum, & egregie libidinoſum, qui in ſtupris vitam
ſuam exigat, more illius diuitis in byſſo & oſtro iacentem,
atque epulantẽ quotidie ſplendide, cui natent pauimenta
vino, tegatur humus floribus & ſpinis cooperta piſcium,
incenſis diuerſorum thymiamatum odoribus triclinia compleantur:
quemadmodum ſe beatum putet, & bene ſe olere
iudicet: cúmque grauia atque diuturna animæ ſuæ vulnera
gerat, & corruptum ſanguinem fluat, nullum tamẽ fœtorem
ſuæ cicatricis accipiat? obſtructas enim cœno nares habet,
nec poteſt dicere, Spiritus diuinus, qui eſt in naribus meis.
Iob.27. Ideo diues ille remedium ſalutis inuenire nõ potuit, pauper
inuenit. Denique alter apud inferos in ſupplicio, alter in requie.
B Inuenit ergo perpetuę ſalutis remedium etiam ſanctus
propheta Dauid, qui fœtere ſibi animæ ſuæ vulnera fatebatur,
& à facie inſipientiæ ſuæ computruiſſe ſibi cicatrices
proprias loquebatur. Sed eſt & inſipiẽtia quæ per ſtultitiam
prædicationis credentibus ſalutẽ afferat. Refugit ergo Propheta
euangelico iam ſpiritu ſapientiam iſtius mundi, qua
non cognoſcitur deus: quæ tegit ſua vulnera, non reuelat ad
dominum. Melior igitur inſipientia quæ oculos habet vt videat
vlcera ſua, quàm ſapientia quę non habet. Et ideo inſipientiæ
ſuæ obtutu admonitus ſpiritali tãtus rex, afflictum
ſe miſeriis proteſtatur, vt remedium poſſit pœnitentiæ reperire:
quod Iudas qui agrum de iniquitatis mercede poſſedit,
Matth.27. reperire nõ potuit. Miſeriis, inquit, afflictus & curuatᵘ ſum
vſque in finem, tota die contriſtatus ingrediebar.) Vſque in
quem finem? Pœnitentiæ. Vt amplius & myſtice intelligas,
Roma.10. vſque ad Chriſtum, qui finis eſt legis, qui ſe paſſus eſt lapidari,
paſſus eſt corpus ſuum mortuũ vulnerari. Sed nullum
fœtorem pœnitentiæ, ſed odorem gratiæ vulnera illa redolebant.
C Denique non tabes mortis de vulnere eius, ſicut hominum
cæterorum, ſed fons vitæ ſcaturiuit æternæ, vt ſcriptura
Eſaiæ.12. nos edocet, dicẽs: Et ſaliet aqua cum delectatione de
fontibus ſaluatoris. Exiliuit ergo de vulnere aqua, vt nos biberemus
ſalutem. Bibent omnes peccatores terrę, vt peccata
deponant. Vide ſingula. miſeriis afflictus eſt Chriſtus, vt
beatos faceret homines qui erant in miſeriis conſtituti. Nemo
miſerum eum qui ſit iuſtus appellet, quia ipſe dixit: Vos
nemo faciet miſeros. Curuatus eſt ille, vt nos erigeremur.
Contriſtatus eſt ille vt nos lætificaret, ſecundum quod ſcriptum
2.Cor.2. eſt: Si enim ego contriſto vos: & quis eſt qui me lætificet,
niſi qui contriſtatur ex me? Qui contriſtatur ergo ex
domino Ieſu Chriſto, ipſe lætificat Chriſtum, & ipſe lætificatur
à Chriſto. Ideo ergo & nos non perfunctorie ſatisfaciendum
à nobis eſſe cognoſcimus. Curuemur vſque
in finem, id eſt non ſolum Chriſto fidem, ſed etiam paſſionum
noſtrarum perſeuerantiam deferentes. & gaudeamus
in paſſionibus noſtris, ſicut & Chriſtus gaudebat in paſſionibus
D ſuis: quas ille ſuſcipiebat pro ſeruulis, nos ſubeamus
Coloſ.1. pro domino. Hic ergo finis, vt adimpleam, inquit, quæ deſunt
tribulationum Chriſti in carne mea pro corpore eius,
quæ eſt eccleſia, cuius ſum factᵘ miniſter. Videmus quid nobis
ſuſcipiẽdum ſit, qui miniſteriũ ſacerdotale ſuſcepimus,
vt non ſolum pro nobis, ſed etiam pro eccleſia domini ſuſtinere
fortiter paſſiones corporis debeamus. Dauid autem
addidit & animæ paſſiones. Denique ipſe ait: Quoniam anima
mea completa eſt illuſionibus: & non eſt ſanitas in carne
mea. Incuruatus ſum, & humiliatus ſum nimis: rugiebam à
gemitu cordis mei. Et ante te omne deſiderium meum, &
gemitus meus non eſt abſconditus à te. Cor meum conturbatum
eſt, & deſeruit me fortitudo mea, & lumen oculorũ
meorum non eſt mecũ.) Aduertimus igitur laborem animæ
maiorem eſſe quàm carnis. Denique quibus anima illuſionibus
compleatur intellige, eò quòd in tẽtationibus diabolus
ei videatur illudere & inſultare quaſi grauiter laboranti.
Symmachus tamen ait lumbos, in quibus ſeminaria ſunt ge-

A nerationis humanæ. Vnde præcinctos lũbos habere te præcipit Lucæ.12.
ſapientia dei, ne tua caſtimonia reſoluatur. Denique vt
ſcias quia in lumbis ſint libidinis commotiones, quæ plerunque
excitantur à diabolo quando contendit diſſipare
membra Chriſti, & facere membra meretricis: Ecce, inquit, Iob.18.
fortitudo eius in lumbis, & virtus eius in vtero. In lumbis
viri ſemina ſunt: in vtero autem fœminæ. Illudit ergo diabolus
in his vt faciat adulterium, inceſtum, fornicationem.
Et ideo qui fornicatur, in corpus ſuũ peccat, non extra corpus. 1.Cor.6.
Primum, quia infirmatur caro quæ libidinibus diffluit,
& non ſeruat moderamina caſtitatis. Deinde quoniam ſeminaria
quæ debent ſoboli proficere procreandæ, inquinamentum
corporis, non fructum poſteritatis operantur. Inde
itaque dicuntur illuſiones fortaſſe, quòd in his corporis
æſtus ſine coitus celebritate frequenter illudat. Vnde bene
LXX. viri animæ illuſiones dixerunt, eò quòd diabolus affectus
alicuius illudens, in vanum ſtudeat vires eius effundere,
virtutem vacuare, reſoluere fortitudinem. Ideoque
alibi ait: Et renes mei reſoluti ſunt. In quo nos etiam beatus Pſalm.72.
B confirmat Apoſtolus quòd non illuſiones animæ, non carnis
infirmitatem metuere debeamus: quia & animæ & corporis
noſtri Chriſtus eſt virtus: qui curat ęgrotos quaſi medicus,
confirmat validos, quaſi omnium fortitudo. Denique
etſi foris homo noſter corrumpitur, ſed renouatur interior 2.Cor 4.
de die in diem. His itaque animæ illuſionibus fatigatus incuruauerat
& humiliauerat ſe nimis ſanctus Dauid, nõ quo
iniquitatibus ſuperponentibus ſe ſupra caput eius (vt diximus)
locum daret, aut inimico cederet, qui in poſterioribus
docet ei nõ eſſe cedendũ, dicens: Quanta maligne operatus Pſalm.73.
eſt inimicus in ſanctis tuis, & gloriati ſunt qui oderant
te, in medio feſti tui? Poſuerunt ſigna ſua ſigna, & non cognoui
ſicut in via ſupra ſummum. Quaſi in ſilua lignorum
ſecuribus conſciderunt ianuas eius. Inimicis meis, inquit, ſigna
iniquitatis ſuæ ſupra ſummum ponentibus. Quid eſt
ſummum? niſi caput tuum, vbi ſenſus ſunt, vbi Chriſtus eſt
ſapientia? Ego non cognoui: id eſt, acquieui, nõ his conſenſi,
& meæ ſentẽtiam cogitationis adiunxi. Vnde & alibi ha- Pſalm.100.
C bes: Nõ cognoui verbum nequam, & declinantes à me malignos
nõ cognoſcebam. Denique cũ omnia nouerit Chriſtus,
peccatum non cognouit. Cognoſcit enim quę ſua ſunt,
id eſt, quæ virtutum ſunt, non quæ flagitiorum. Ideoque
ſcriptura dicit: Cognouit dominus qui ſunt ipſius. Iniquis 2.Tim.2.
autem dicit: Diſcedite à me: quia nõ noui vos. Et per Hie- Lucæ.13.
remiam locutus eſt dicens: Sicut agnus ductus ſum ad immolandum,
& neſciui. Quomodo neſciebat quod futurum Hiere.11.
ante prædixerat? Sed neſciui, inquit, cogitationes eorum,
malitiam eorum. Nolo ſcire quæ ſanguinis ſunt. Denique Pſal.15.
non congregabo conuenticula eorum de ſanguinibus. Deleo
iniquitates, & memor non ſum. Nolo ſcire quæ remiſſurus
adueni. Non cognoui ligna quæ ardeant, nec quæ
in aceruo lignorum ſunt poſita vel ſtipulam vel fœnum,
vt citius ea nutrimentis ſuis flamma conſumat. Illa volo
ſcire quæ maneant, vt fructum ſuæ mercedis accipiant. Illa
volo ſcire quæ ſupra fundamentum ædificata ſunt, vt
meliorentur: non quæ in via vbi ea diripiant tranſeuntes.
D Illa volo ſcire quæ vitis ſunt, illa certe ligna quæ ferant
fructum: non ea quæ in faſces collecta ad incendium præparãtur.
Id eſt, nõ ſum illis arbiter & ſocius, quæ caduca ſunt.
Non ergo ſocietas alicuius rei, ſed ſocietas criminoſa in* *mala eſt.
culpa eſt. Qua ratione autem non cognouit in infructuoſis
& fragilibus gloriantes? Quia malis operibus & iniquitatis
ſuæ ſecuribus euertunt animæ fidelis ingreſſus, & crudelibᵘ
factis ſcindunt piæ mentis veſtibula, ne per ea poſſit Chriſtus
intrare. Debet autem vnuſquiſque portas ſuas & ianuas
cuſtodire, vt cum venerit Chriſtus & pulſauerit, dicant miniſtræ
poteſtates quæ præeunt & præcurrunt, Tollite portas Pſal.23.
principes veſtras, & eleuamini portæ æternales. Vere
principes, qui ſe bene rexerint, vt in animas eorũ Chriſtus
ingreſſus ſit. Simile quoque illud eſt Salomonis: Si ſpiritus Eccleſ.10
habentis poteſtatem aſcẽderit aduerſum te, locum tuum
non relinquas: quia cura mitigabit delicta magna. Diligentia
enim & fides ſuperiorem locum tenent, inferiorem perfidia.
Ideo aſcendat ad te bona diligentia, quæ inſidias excludit

dit inimici,& aufert peccatum,ne malitia poteſtatem haben A
tis oocere poſſit. In Canticis baoc videt Eccleſiaſtes mali-
tiam ſub ſole,hoc eſt in hoc muodo: vnde & ſubſolanum lo
cum hunc ſcriptura memorauit.Sub ſole ergo vidit,non ſu-
pra ſolem,vbi pax angelorũ eſt, vel ſanctitas cœleſtium po
teſtatum.Aut forte ſub Sole iniquitatis dixit:Malitiæ enim
diabolus præſidet, virtutibus Chriſtus. Itaque vt vinceret
ſpiritum poteſtatem habentis quam ad tempus accepit , in-
curuabat ſe in oratione Dauid,ceruicem ſicut circulum fle-
Eccli.35. ctens,& humiliabat in precibus. Oratio enim ſe humilian-
tis,nubes penetrat,& elementorũ alta tranſcendit,vt Chri-
ſto appropinquet. Et rugiebat à gemitu cordis ſui. Rugit
qui gemitum ſolum non verba exprimit. Hæc eſt ergo illa
præclara oratio quando interpellat pro nobis ſpiritus ge-
Rom.8. mitibus inenarrabilibus, vt vas electionis aſſeruit. Hic eſt
gemitus quem non deſpicit deus : qui non deſpicit ſeruum
iuniorem orbatum patre,nec viduam ſi effundat loquelam.
Gemitum ergo ante omnia ſignum ſpiritus ſancti Apoſto-
lus ponit, vt legimus. Denique cuſtodiamus animæ noſtræ
ianuas,ne multiloquiis quaſi ſecuribus ſcindatur noſtræ cõ-
feſſionis ingreſſus. Nihil inſolens & ſuperbum noſtro ex B
ore procedat,ne ſecurim leuemus aut malleum, quæ nõ in-
trant in Eccleſiam domini.Claude ianuam cum oras : ne ſe
ingerat ſpiritus nequam , vt ibi peccatum extorqueat , vbi
lucrum volumus pietatis acquirere . Qui ſic orat : non eſt à
Matth.26. domino gemitus eius abſconditus.Deniq; ſic Petri gemitus
& cognitus & exauditus eſt,quando fleuit amariſsime. Vti-
que non lachrymæ amaræ, ſed amarus qui eas fundebat af-
fectus.In ipſo perfido Achab gemitus inueniſſet gratiam,
niſi manens inuidia cumulaſſet offenſam. Non enim perfun-
ctorius gemitus prædicatur , ſed qui habet conuerſionem.
Scriptum eſt enim:Si conuerſus ingemueris,ſaluus eris.Cõ-
ſtituamus etiam ante dominum omne deſiderium noſtrum.
Quid eſt deſiderium? Bonæ enim rei legi deſiderium: De-
Luc.22. ſiderio deſideraui hoc paſcha manducare vobiſcum. Et cer-
Pſal.41. uus deſiderat ad fontes aquarum ? Puto autem quòd is qui
pœnitentiam gerit,qui ſe affligit, non bona ſua debeat , ſed
commiſſa ſibi enumerare peccata. Denique verſiculis illis
Pſalm.55. (vt arbitror) hoc docemur, quibus ait: Deus vitam meam C
nunciabo tibi : poſuiſti lachrymas meas in conſpectu tuo.
Non enim quaſi innocentem vitam annunciat vbi lachry-
mæ funduntur, quæ ſolent legationem ſuſcipere pro deli-
ctis.Niſi forte ſic intelligamus, quòd etſi innocens quiſque
ſit,ſecurus eſſe non poſſit,cui ſint aduerſus grauiſsimos ho-
ſtes quotidiana certamina. Et ideo hæc licet læta ſit con-
ſcientia,tamen pugna lachrymabilis. Iuxta hos ergo verſi-
culos concupiſcentiam poſſumus accipere magis quàm de-
ſiderium. ἐπιθυμίαν enim Græcus poſuit.Cõcupiſcentia au-
tem & deſiderium ἐπιθυμία dicitur.Sed concupiſcentia & de
Pſalm.83. bono & de malo dicitur . Concupiuit & defecit anima mea
Roma.7. in atria domini.pro bono.In lege autem aliter:Nam concu-
piſcentiam neſciebam , niſi lex diceret : Non concupiſces,
vtique pro malo. Denique ſubiecta nos doceant, Quia oc-
Ibidem. caſione accepta peccatum per mandatum operatur omnem
concupiſcentiam in hominis affectu. Poſſumus tamẽ ſic ac-
cipere,Ante te omne deſiderium posui:hoc eſt,tibi maniſe-
ſta quæ impetrare deſidero, vt ad ſeriem petitionum , non
ad iactantiam referendum videatur eſſe virtutum. Iactantia D
enim inſolens etiam in integro, deprecatio etiam in pecca-
tore laudabilis. Addidit etiam Propheta,quia cor ſuum cõ-
turbatum ſit,deſeruerit ſe fortitudo ſua. Magnum periculũ
Roman.10. ſi cor exagitetur,quo credimus ad iuſtitiam. Sed tamen vt
in magnis periculis ægritudinum ſi dolor ſentitur, & ſenſus
eius exprimitur,remedium ſalutis oſtenditur: (dolere enim
tolerabilius eſt, quàm non dolere. aliud enim viuificationis
adhuc manentis inſigne,ſi doleas:aliud ſupremæ mortis indi
ciũ, ſi nullus ſenſus doloris ſit) ita & cor ſalutis ſigna demõ-
1.Reg.25. ſtrat, quãdo cauſas ſuæ perturbationis agnoſcit. Deniq; tur
batum eſt cor Dauid aduerſus Nabal hominẽ peſtilentem,
& gratiã reperit dum occurrit Abigæa, quæ mitigaret com
motionem indignationis, & ſanctificationem benedictionis
acciperet . At vero Nabal duro & rigido corde verbum v-
xoris ferre non potuit, & obſtupefactus obriguit, & mortẽ

A incidit. Quæ autem prophetam deſeruit fortitudo ? vtrum
carnis? an mentis? Si carnis , non vtique deſperanda ſanitas.
Nam virtus in infirmitate perficitur. De quo nõ mediocri- 2.Corin.12.
ter diſputauit arbiter & breuiator: qui luctam mẽtis & cor-
poris ſciens,temperabat vtriuſque certamen , vt reſtringe-
ret carnem,ſi cerneret fortiorem,ne in legem peccati capti-
uam duceret mentem.Reuocabat itaque carnem, virtutem
autem mentis iungebat : ſic ad coronam meruit peruenire.
Ergo hoc dicit Propheta:Si carnis fortitudo deſeruit,men-
tis fortitudo præualuit.Quòd ſi fortitudinem mentis acci-
pimus deſeruiſſe,non mirum ſi in grauiſſimis tentationibus
corde turbato putat ſe homo mentis ſuæ fortitudine deſeri.
Ipſe te doceat dicens : Fortitudo mea & laus mea dominus. Pſalm.117.
Dominum ergo quærebat:& ideo ne deſeri mereretur, ſæ-
pius putabat eſſe quærendum:& ſicubi fluctuabat , putabat
ſe eſſe deſertum. Sic Apoſtoli excitabant dormientem , ne Matth.8.
obdormiret ſibi: non quia cum obdormiſſe credebant . Sic
Heliſæus (vt ſuperiorum vtamur exemplis) Vbi eſt, inquit, 4.Reg.2.
deus Heliæ? Non quòd putaret abſentem, ſed quia præſen-
tiam eius in beneficiis requirebat.Sic Hieremias ſequebatur
B vt medicum,dicens:Sana me domine , & ſanabor: ſalua me, Hiere.17.
& ſaluabor. Nõ laboraui ſequens poſt te.Sic eccleſia requi-
rebat cum in Canticis Canticorum, & rogabat filias Hieru-
ſalem , vt ſuſcitarent dilectionem. Quærebat vt inueniret
quem ſua dilectione retinebat : nec vnquã ſentiebat abſen-
tem.Sic ergo & Dauid nõ querebatur à Chriſto ſe eſſe de-
ſertum,ſed iudicabat illo præſente ſe nõ poſſe turbari. De-
nique vt ſcias de Chriſto magis intelligendum, addidit: Et
lumen oculorum meorum nõ eſt mecum.) Quod eſt verum
lumen omniũ,niſi Chriſtus Ieſus? de quo Ioãnes dicit: Erat Ioan.1.
verum lumen,quod illuminat omnem hominem veniẽtem
in hunc mundũ: quia ipſe eſt qui illuminat & corporis ocu-
los,& mẽtis obtutum. Rogemus ergo vt ſemper nobis ſuũ
lumen infundat,& ſemper nobiſcum ſit,ſicut erat cũ Dauid:
& ideo audebat dicere: Quoniam apud te eſt fons vitæ:& in Pſalm.35.
lumine tuo videbimus lumen. Ille certe quaſi propheta ma-
gnum viderat lumẽ: Nobis lucerna eius luceat, ne poſſimus
errare. Et lucerna verbum eſt, ſicut verum lumen eſt ver-
C bum,quod totum illuminat mundum. Denique lucerna pe- Pſal.118.
dibus meis, verbum tuum domine. Et lucernam illam etiam
propheta quærebat, non laternam. Lucernam autem illam
Ioannes inuenit,& demonſtrauit. Cum laterna perſecutor
aduenit. Laterna enim clauſum habet , non liberum lumen.
Lumẽ Iudæorum quaſi lucerna ſub modio , vel fax ſub ve-
lamine,poteſt videri,ſed non videt. Nos autem reuelata fa- 2.Corin.3.
cie gloriam domini ſpeculamur æternam, vt ad eius imagi-
nem à gloria in gloriam per ſpiritum ſanctum reformemur.
Venit ergo perſecutorum turba cum laternis:& ideo inclu-
ſam in eis lucem videre eorum oculi nequiuerunt. Venit cũ
facibus,quæ plus habent in fumo caliginis, quàm ſplendo-
ris in lumine. Denique facibus mortuorum cadauera arde-
re conſuerunt.Sibi ergo Iudæi iam ferebant incendia , qui
perſequebantur ſalutis auctorem. Venere cum armis, ſigni-
ficãtes armis ſe perituros eſſe Romanis vſque ad excidium
totius ciuitatis & templi , qui pacem domini recuſarunt.
Amici mei & proximi mei aduerſum me appropinquaue-
runt & ſteterunt . Et proximi mei à longe ſteterunt, & vim
D faciebant qui quærebant animam meam. Et qui inquirebant
mala mihi,locuti ſunt vanitatem, & dolum tota die medita-
bantur. Ego autem velut ſurdus nõ audiebam, & ſicut mu-
tus qui non aperit os ſuũ. Et factus ſum ſicut homo non au-
diens, & non habens in ore ſuo increpationes.) Videro qui
ſint qui argute iſta diſcutiant. Mihi in primo præcipue iſto
verſiculo domini videtur tenenda ſententia: quia in tenta-
tionibus inimici fiunt hominis etiam domeſtici eius . Hoc Mich.7.
ergo ſanctus Dauid pure atque ſyncere & dolenter fatetur.
Verus enim dolor eſt & interioris cordis confeſsio,quando
enumerantur omnia quibus ſecreta mentis viſcera amariſſi-
mo compunguntur affectu, & domeſtico felle exacerban-
tur. Deplorat igitur propheta ab amicis ſe & proximis im-
pugnatum,à quibus vtique nõ impugnari debuit, ſed iuua-
ri. Quod vtique cum ſancti Iob querimonia cõcurrit : quia
& ipſe arguebat tres illos reges conſolatores malorum , qui
maiora

A maiora ei inſerebant certamina, cum ad cooſolandum eum
amicitiæ gratia conueniſſent. qood vtique cauendum eſt oo
bis. Cooſolatio enim mitis eſſe debet, non aſpera, quę magis
dolorem leniat, feruorem mitiget, quàm cõmorionem exci
ter. Certe ipſius corporis medicina nos doceat, quæ ſeruen-
tibus vulneribus molliora medicamenta cooſucuit adhibe-
re, quibus dolorem alleuer. Ideoque fouentur primo vulne
ra, poſt ſecantur, ne offendat ipſa durities, & inciſio vulnus
exaſperet. Quãto igitur magis cauere nos conuenit, vt cum
venerimus ad cooſolandum, non facile, non perfunctorie lo
Iob.2. quamur? Septem diebus tacuit Iob: tacuerunt amici, nec lo-
cuti eſſent, niſi Iob dolore prorupiſſet in vocem. Quæren-
dũ eſt enim vnde incipias: ne in ipſo ſermone offendat con-
ſolatio tua. Et iam taciturnitas ipſa medicina eſt: & velox in
ſermonibus magis vulnerat. Quid miraris ſi alterum vuloe-
Prou.10. rat, cum frequenter ipſe ſeſe vulneret? quia ex multiloquio
peccatum non effugit. Etenim ſi medicus medendi tempus
expectat, vt digeſtis ægritudinibos medicinę ſubſidia defe-
B raotur, ne acerba adhuc & immatura (vt aſſerunt) ęgritudo,
curationis remediis reluctetur, & beneficium ſentire oõ poſ
ſit: quanto magis explorare nos conuenit vt opportune à no
bis medicinalis ſermo procedat, qui non accendere luctum,
ſed lenire videatur? Vis vrget doloris: premitur cor mu-
lieris afflictæ, quæ immaturo obitu maritum amiſit, aut fi-
lios. Qoid properas, cum te illa non audiat niſi deferueſcat
dolor? Sæpe lites de conſolationibus vidimus excitatas.
Veniſti vt doleas: non vt litiges. Ordo ſermonis ipſe qoæ-
rendus eſt: ne peccatum apud deum incurras, dum deſide-
ras hominem conſolari. Ne dicenti tibi, Audi hæc, & alia
multa, quę nihil proſint, reſpondeat: Audite cõſolatores ma
lorum. Ne in luctu alterius certamen garrulæ diſputationis
inducas: ne nõ accedas cum oporteat: ne accedas, & durior
ſit tuus ſermo. Denique quid dicatur de talib^9^, doceat te ſan
ctus Iob. Simul mihi venerunt, tentationes grauiſſimæ cir-
cundederunt me. Conſiderantes fratres mei diſceſſerunt à
me, cognouerunt extraneos magis quàm me. Amici mei im-
C miſericordes facti ſunt. Hic ergo naturalis eſt ſenſos etiam
ſaocti prophetæ Dauid, vt queratur ſe ab amicis impugna-
tum, à proximis deſtitutum. Sed ne myſticus quidem abhor
reat pietaris affectus, vt pro angelis dixerit, qui prætendunt
timentibus dominum, vt eripiant eos de tentationibus quas
ferre non poſſunt. Quomodo ergo longe ſtant, qui ad ad-
iumentum ſunt attributi? Sed non illi ſe ſeparant, ſed qui vr
getur tentationibus, putat eos longe abeſſe, quos propius
ſibi adeſſe deſiderat: & arbitratur diſſimulare, cũ illi iuuan-
di tempus nutu ſui imperatoris expectent, qui athletã ſuum
quo glorioſius vinceret, diutius certare præcepit. Et vide-
tur hoc magis ſequentibus conuenire, quia angelis prote-
ctionis excubias relaxantibus, inſidiantur inimici quærẽn-
tes in anima eius inuenire quod noceat. Tunc enim poteſtas
illis grauioris tentationis permittitur, cum culpa animæ gra
uior reperitur. Vnde habes illud in libro Regnorum regis
Achab ad Heliam dictum, quando eum propheta vehemen
3.Reg.21. ter increpauit, & mortem ei denunciauit: Inueniſti qoid in
D me? Et reſpondit Helias, Ioueni: quia feciſti malignũ in con
ſpectu domini. Vides ergo quia regibus non temere vel à
prophetis dei, vel à ſacerdotibus faciẽda iniuria ſit, ſi nulla
ſint grauiora peccata, in quibus debeãt argui. Vbi autẽ pec
cata grauiora ſunt, ibi non videtur à ſacerdote parcendum,
vt iuſtis increpationibus corrigantur. Tamen Dauid in hoc
loco dicit quod nihil inueniſſe videantur: & ideo inimici e-
ius vanitatem locuti ſunt: quoniam nihil quod pro veritate
loquerentur, inuenerint. Aut certe quia etſi peccaui, tamen
peccata mea pœnitendi dolore purgabam. In quo illi cum
dolo mecum loquebantur, vt me obiurgatione confunde-
rent, & à conuerſione reuocarent. Et vide ne hoc magis ſen
ſerit, quæſiſſe illos mala eius: ſed cum vellent accuſare, prę-
uentos, quoniam vulnera ſua ipſe pateſecerat, ſui accuſator
exiſtens: & ideo vim accuſationis eorum eſſe annullatam: lo
cutos autem fuiſſe vana, quæ confeſſo culpam nocere iam
non poſſent. Excluſi igitur à criminationis inuidia, dolum
adhibebant, vt inſurgerent, inquit, mihi & inſultarent, quo
me ſtimularent ad aliquam cõmotionem. Quorum ego do-

A lum videns, velut ſurdus non audiebam. Conſidera vim ſer
monis. Non dixit, quia ſimulabam non me audire quæ dice-
rent, ſed non audiebam, dixit: quòd intentione mentis vo-
cem loquentis excluderet, nec aperiret os ſuum, ſicut mu-
tus. Beatus qui poteſt tantam habere virtutem, vt laceſſitus
non iraſcatur, commotus ſe nolit vlciſci. Inimici hoc aguot
vt prouoceot ad iracuodiam. Maledicunt vt maledicamus:
criminantur, vt crimen retorqueamus. Cõuitiantur vt exci
tenr nos ad viciſſitudinem contumeliæ. Vnde præclare Pe-
trus de domino Ieſu in epiſtola ſua poſuit: Qui cum maledi- 1.Petr.2.
ceretur, non maledicebat: cum pateretur, non comminaba-
tur. Ad eius ergo ſimilitudinem atque imaginem iuſtus ſuæ
vitæ cupiens inſtituta formare, accuſatus tacet, læſus ſe mit-
tit, diſſimulat laceſſitus, & non aperit os ſuum: vt illum imi-
tetur qui ſicut agnus ad victimam ductus, ſic non aperuit os
ſuum. Et cum poſſit habere quod reſerat, magis vult ſilere,
quàm dicere. Ipſe enim dominus Ieſus cum accuſaretur, ta-
cebat: & dum percuteretur, oon repercutiebat. Denique
B percuſſus reſpondit: Si male locutus ſum, teſtimonium per- Ioan.18.
hibe de malo: ſi bene, quid me cædis? Vide quemadmodum
quaſi vir infirmus, & quaſi is qui ſe vindicare nõ poſſet, pue
rili quodam loquebatur affectu. Ita ergo & tu ſi habeas quo
redarguas arguentẽ, melius tacebis: ne redarguendi viciſſi-
tudine cõmotionem tuam prodas. Melius eſt enim diſſimu-
lare iniuriam, quàm cum redarguis vindicare. Bonus motus,
qui loqui male neſcit: cuius ex ore crimen exire oon nouit.
Hic eſt motus vere beatus, qui cum tacet, intra ſe loquitur.
Dominus dat mihi linguã eruditionis, qoando oporteat me
dicere ſermonem. Talia loquebatur intra ſe Zacharias cum Lucæ.1.
obmutuiſſet. Et vere, quia loqui ei non profuerat, ne loque-
retur obmutuit: & vt loqueref, exauditus à Chriſto eſt. De-
nique ſcripſit quod Chriſtus exaudiret: & vocẽ recepit, quã
Chriſtus indulſit, & gratiã adiunxit, quã ante non habuit, vt
prophetaret eum cuius mandatis ante non credidit. Quid
de domino omniũ virtutum loquor? cũ mulier Suſanna oee Daniel.13.
ſexus infirmitate turbatã cum ſe ad periculũ mortis cogno-
C uit addictam, vocem emiſerit? Accuſabatur, & tacebat. Du-
cebatur ad mortem, & ſilentio ſe tegebat, ne nudaret pudo-
rem. Intra ſe tamen loquebatur deo: qui eam magis audi-
uit tacentem. Quæ ſi voluiſſet loqui, forſitan nõ eſſet audi-
ta. Et tu ergo qui propoſuiſti ſatisfacere pro delictis domi-
no deo tuo, illi ſoli interiore corde te purga, illum cootuere
qui poteſt peccata diluere. Adiuua te, qui putauerit arguen-
dum. Denique cum malediceretur Dauid, & eius dux Ab- 2.Reg.16.
eſſa iniuriam regis vellet vlciſci, dixit ad eũ Dauid: Dimit-
te illum, vt maledicat: quoniam dixit illi dominus, vt vide-
at humilitatem meam, & retribuat mihi dominus bona pro
maledicto hoc. Vides igitur quòd à conuitiantibus adiuue-
ris vt dominus audiat te, & peccatum tuum remittat? Nam
cum ipſe accuſator tuus eſſe debeas, & coaceruare flagitia,
téq; ipſum offerre ſupplicio: quomodo negare obiecta deſi-
deras? Pœnitentia patientiam quærit, patientia mitigat deli-
cta magna. Quomodo iraſceris aliis, tuæ ipſe reus conſcien-
tiæ? Quomodo commoueris, cum debeas eſſe miſerabilis?* * curabilis.
D Qui arguitur, & (quod eſt amplius) à ſemetipſo, curare de-
bet ſua vulnera, non alterum vulnerare. Nemo alium vulne
rando ſe ſanat. Medice cura teipſum. Si medicus, quanto ma Lucæ.4.
gis reus prius curare ſe debet? Confiteris peccatum tuum,
& medicum te profiteris in alienum? Et ſi veritatis eſt quod
retorques, temporis nõ eſt. Peccatori enim dixit deus:
Quare tu enarras iuſtitias meas? Vſurpas tibi vt de lege ar- Pſal.49.
guas, qui cootra legem ipſe feciſti? Quid lachrymarum tem
pus amittis? Quid concertãdo vanos ſermones aut audis, aut
loqoeris? cum tibi ſcriptum ſit: Non accipias auditũ vanum.
cum legeris in euãgelio, pro omni ſermone ocioſo iudicium Matth.12.
eſſe ſubeundum. Et ſi alius loquitur, tace: & ſi alius conui-
tiatur, aurem tuam obſtrue. Dauid tacẽdo vicit aduerſarios
ſuos: & quia ſicut mutos factus eſt, vocem recepit: quia con-
uerſus ad dominum loquebatur dicens: Quoniam in te do-
mine ſperaui, tu exaudies me domine deus meus. Quia dixi,
nequando exultent in me inimici mei.) Vide ſingula. Tace-
bat Dauid: loquebantur inimici: prouocabant, vt aliquid &
ipſe loqueretur. Dicebant, Audiamus vocem tuam. Intra ſe
ille

ille tacitus loquebatur. Quid opus eſt vt iſta audiant quibus
prodeſſe nõ poſſunt? In te domine ſperaui: tibi ſoli loquor:
tu audi, qui exaudire potes. A te ſemper popoſci ne ali-
quando exultent in me inimici mei: quia etſi peccaui, tu pec
catum dimittis. Etſi ego cecidi, tu reſuſcitas: ne habeant vo
de exultare poſſint qui peccatis lætantur alienis. Plus enim
acquiſiuimus qui plus peccauimus: quia beatiores facit tua
gratia, quàm noſtra innocentia. Habemus hunc ſenſum &
Mich. 7. in libro Micheæ prophetæ: Noli gaudere ſuper me inimi-
ca mea quia cecidi, ſed reſurgam. Non eſt grauis infirmita-
tis ruina, ſi non ſit etiam voluntatis ſtudium ab ea non ſur-
gendi. Præſens eſt qui faciat vt reſurgas. Dixit ergo Dauid
in corde ſuo petens vt exaudiretur à domino, & vt non ex-
ultarent in eum eius inimici, petens etiam vt in conuerſio-
nis ſuæ propoſito permaneret, ne dum propoſiti ſui greſ-
ſus quaſi quidam pedes ſuæ animæ commouentur, in eum
aduerſarij ſuperba & magniloquentiæ plena loquerentur,
vt faciunt qui inſultare deſiderant. Tametſi moueatur vt
homo, paratum ad flagella ſe dicit, vt vel ſupplicio ſoluat
errorem. Etſi ceſſent flagella domini, ſe tamen dolore pro-
prio memorat flagellari, vt non inueniat culpa quod dam-
net, quam pœna præuenerit. Hoc eſt ergo quod ait: Et
dum cõmouentur pedes mei, in me magna locuti ſunt.) Eò
quòd tam prompti ſunt ad inſultatiõis ludibria, vt in com-
motione pedum meorum paratam habuerint magniloquen-
tiam. vel certe ſic: Dum commouentur pedes mei, putan-
tes quod caderem, ſuperba iam & magniloqua ſunt locuti.
Sed quia ipſe in poſterioribus penè motos pedes ſuos dixit:
ne quid oriatur hinc ſcrupuli, conſidera hic doceri nos affe-
ctum pœnitentiæ, ibi opinionem eius erroris excludi, quòd
diuitiæ & ſucceſſus proſperior flagitioſorum nos mouere
non debeant. Conſuetudo autem elocutionis in ſcripturis
Pſalm. 125. diuinis huiuſmodi reperitur. Sic enim & alibi, Dum conuer
teret dominus captiuitatem Sion, facti ſumus ſicut conſola-
ti. Quanquam ſanctus non in oſtenſione verborum, ſed in
virtute ſpiritus probaſſe velit. Senſus ergo nobis ſpectan-
dus eſt ſemper: quem etiã ipſum frequens tranſlatio ex He-
bræo in Græcum, ex Græco in Latinum attenuare conſue-
uit. Ad omnia itaque ſuperiora pulchrum remedium, quòd
in flagella paratus eſt, & offert ſe domino, vt quę placuerint
1. Para. 21. deo, flagella ſuſtineat. Elegiſſe quidem lego ſanctũ Dauid
flagelli genus, quod ęquanimiter ſuſtineret. Sed elegit, quia
de tribus ei conditionibus eligendæ vnius neceſſitas man-
dabatur. Vbi autem non mandatur, ad omnia paratus eſt dei
ſeruulus, ſeu corporalem ægritudinem ſubeat, ſeu fugam à
facie inimici, ſiue obitum filiorum, quos non timet præmit-
tere, quia recipere poteſt imperterritus. Nam & ſciẽs quòd
ſi hic fuerit punitus ſupplicio temporali, leuare in futurum
perpetuæ poſſit pœnam erumnæ: rogat ergo vt recipiatur
petitio ſua, & caſtigetur ipſe, vt recipiatur. Caſtigat enim
Hebr. 12. dominus omnem filium quem recipit. Si ſeruulum tuum vi-
deas peccata propria confitentem, vltro offerre ſe pœnæ:
inflecteris, ignoſcis, & de domini miſeratione diffidis? Iu-
dex ipſe cui non licet in plurimis cauſis à gladio temperare,
quia legibus ſeruit: poteſt tamen reatum donare pœnarum.
& tu adhuc trepidas quid à legum domino & miſericordiæ
auctore depoſcas: cui lex voluntas eſt, & donandi ius? Si ta-
men tu petas tibi tua peccata donari, nec conſideres hono-
res tuos, aut erubeſcas amicos tuos, ne dignitatem tuam de-
flexiſſe videaris. Amicus dei, propheta dei, rex ab ipſo ele-
ctus deo, & vnctus in regnum, flagellis ſe ſpontaneus offe-
rebat, nec erubeſcebat: & tu erubeſcis? Nõ multum iſta ve-
recundia tibi opitulabitur cum ad iudicium dei veneris, ſed
puduris te iſtius pœnitebit cum in conſpectu non ſolũ ho-
minum, ſed etiam angelorum & omnium poteſtatum cœle-
ſtiũ conſtitutus cœperis peccata propria non negare. Quo-
modo excuſabis, cum tanta commiſeris? Prætendes condi-
tionis infirmitatem, quia nemo ſine peccato. Reſpondebi-
tur tibi: Debuiſti ergo agere pœnitentiam. dederam reme-
dium: cur refutaſti? Subtexes pudorem, quòd honores tuos
Lucæ 9. erubueris. Dicet, Si tu erubuiſti me corã amicis tuis, & ego
te erubeſcam coram patre meo qui eſt in cœlis. Diſce verſi
Eccli. 4. eſſe quod ſcriptum eſt, quia eſt verecundia adducens pec-
A catum. Dauid in conſpectu ſuo dolorem ſuum ponebat, ne
vnquam obliuiſceretur: Dauid iniquitatem ſuam ipſe pro-
nunciabat: Dauid de peccato ſuo, non de opibus cogitabat.
Dauid non erubeſcebat ſua recenſere peccata: ne de iis eru-
beſceret in meo iudicio conſtitutus: & tu erubeſcebas? Non
eſſet hodie in requie ſeruulus meus Iob, ſi erubuiſſet tres il
los reges amicos ſuos: nec ipſe Dauid, ſi erubuiſſet delicta
propria confiteri. Ergo quia non erubuit mihi ſua aperire
peccata: nec ego erubeſcam ei mea ſecreta reſerare. Et quia
vterque eorum non erubuit factorum ſuorum precium in
mea ponere poteſtate, meo ſe iudicio volũtatíque commit-
tere: nec ego de talibus ſeruulis erubeſcam vt appellẽ ami-
cos, qui meam ſtuduerint facere voluntatem. Ideoque, quo-
niam illi ante in mœrore, nunc in conſolatione: tu quia in
deliciis, nunc in ſuppliciis. Chaos inter vos magnum eſt: vt Lucæ 16.
neque illorum ad te gratia, nec tua ad illos poſſit pœna trãſ-
ire. Audis ergo quid dicat Dauid? Audi, dum tibi corrigere
& emendare permittitur. Si hic emendaueris, illic requie-
B ſces. Nõ te dulcia mundi & ſeculi huius, ſed amara delectẽt.
Graue enim ſel mouere conſuerunt. Non ille iucũda quæ-
rebat poſitus in regno, qui eligebat mortem ſanctorũ quàm
vitam flagitioſorum. Inimici, inquit, mei viuunt, & confir-
mati ſunt ſuper me, & multiplicati ſunt qui oderunt me ini-
què. Qui retribuunt mala pro bonis, detrahebãt mihi, quo-
niam ſubſecutus ſum iuſtitiã.) Sed quanto ille illuſtrior, qui
quotidie moriebatur, vt populum ſuum viuificaret, & cor-
pus ſuum mortis vulneribus offerebat? ſicut ipſe ait: In mor 2. Cor. 11.
tibus frequenter. Mors enim honeſta, redemptio vitæ eſt
etiam decoloris, aut innoxiæ firmamentum. Exitus autem
mortis in manu vitæ. Et ideo malebat Apoſtolus quotidie 1. Corint. 15.
mori, vt vitæ ſuæ meritum cõprobaret. Scriptum eſt enim:
Non laudes hominem in vita ſua. Qui enim viuũt, morien- Eccli. 11.
tur: qui moriuntur, reſurgent. Propior ergo ſaluti eſt qui
moritur, vt reſurgat: quàm ille qui viuit, vt moriatur. Quis
eſt autem qui quotidie moritur, niſi qui mortem domini
Ieſu in ſua carne circũfert, vt omnia ei peccata moriantur?
Confirmati autem & multiplicati ſunt inimici Dauid in hoc
C ſeculo: ſed non idoneum firmamentum, niſi eius qui confir-
matur à Chriſto. Denique illi confirmantur in ſeculo, qui
oderunt iuſtum iniquè. Non ergo iuſtum odium, ſed iniu-
ſtum, cum odiſſent iniquè. Sed vide diſtãtiam. In poſterio-
ribus ait: Qui oderunt me gratis. hic habet: Qui oderunt me Pſalm. 68.
inique. Sed ibi ex perſona Chriſti, hic ex perſona ſua. Vbi
ex perſona Chriſti loquitur, gratis odiũ habetur: vbi ex ſua,
iniquè. Homo enim poteſt vni alicui vulneri non patere,
vtpote iniuſtitiæ, intemperantiæ, impudicitiæ: aliis autem
vulneribus patet. In Chriſto autem nulla cauſa eſſe potuit
qua peccati alicuius potuerit vulnus accipere, immunis à
culpa, & integer à delicto, atque immaculatus à vitio. Sunt
autem qui putant vtrũque pſalmum ex perſona Chriſti eſſe
decurſum, qui pro noſtris peccatis ſatisfaciebat patri. Hic
ergo dicebat ſe appetitum contra iuſtitiam, illic contra gra-
tiam. Et bene addidit, vt probaret ſe iniuſte appetitũ, Quo-
niam ſubſecutus ſum iuſtitiã. Quanta vis verbi in vnius ſyl-
labæ adiectione, vt ſubſecutum ſe diceret iuſtitiam, non ſe-
cutum? Propior eſt enim qui ſubſequitur, quàm ille qui ſe-
D quitur: & ſuppar, quàm impar: & ſucceſſio hæredis magis
quàm acceſſio nuncupatur. Et tamen quamuis ſubſequatur
iuſtitiam, non ſuæ virtutis putat eſſe, ſed gratiæ cœleſtis, ſi
non deſeratur à Chriſto: eumque orat impenſius, dicens: Ne
derelinquas me domine deus me⁹: ne diſceſſeris à me.) Hoc
eſt, homines me dereliquerunt, amici mei impugnauerunt
dilectum ſibi proximum: non appropinquarunt. Fugiebant
me quaſi mortuum, & abominati ſunt, quia peccata mea tibi
aperire deſideraui, tibi cõfiteri, quia flagellis tuis me obtuli
vulnerandum, quia elegi cicatrices vulnerum ſuper epulas
regum, & iactantiam poteſtatum. Tu ſolus me non dereliu-
quas, tu hæreas ſeruulo tuo, qui de terra ſuſcitas inopem, & Pſal. 112.
de ſtercore erigis pauperem. Tuo comitatu fretus, frequen-
tiorem me ambientibus populis ęſtimabo. Computruerunt
quidem cicatrices meæ: ſed adhoc tuorum verberum deſi-
dero cicatrices, quæ ſanitatis vulnerib⁹ obducũtur, vt poſt-
ea nullum vlcus appareat. Bonæ triumphalium vulnerum ci
catrices,

catrices, quibus victores huius terreni prælij glotiantur. A
Quanto illuſtriora vulnera quę pro fide & nominis tui glo-
ria videntur excepta? Iſta eſt cicatrix quæ cœlum aperit, re-
gnum acquirit, immortalitatem inuenit. Hæc ergo eſt cica-
Apoca. 11. trix beata, quoniam beati qui lauerunt ſtolas ſuas in ſangui-
ne ſuo. Sic cœpit ſtola eſſe gloriæ, caro mortis: in qua & Pau
Roma. 7. lus antè periclitabatur electus dei, niſi petiſſet ſe liberari de
corpore mortis huius, vt legimus. Et ideo qui ſumus in hoc
corpore mortis, oremus ne bonus ille dilectus dei medi-
cus nos derelinquat, quem patriarcha Dauid ne à ſe diſce-
deret precabatur. Ipſi nos cōmittamus, parati quo velit cu-
rari medicamento. Nemo dicit medico corporis ſui quem-
admodum ſit curandus. Nouit medicus quę ſingulis vulne-
ribus medicamenta conueniant, cuius vlceris putredo ferro
ſit amputanda, ne in totius corporis ſerpat exitium. Si dixe-
rit medicus medicinæ genus quo curari æger debeat, & ille
faſtidiat: diſcedit medicus, & ægrum relinquit. Vide eū qui
curari velit, omni genere medico acquieſcentem. Attende B
ordinē. Aperit primo vulnera ſua medico, & dicit: Cura me,
ſed rogo ne in ira tua: quia non ſuſtinent veram medicinam
infirmitates meæ. Medicina Chriſti, correptio eſt. Corripit
enim deus quem vult conuertere. Ideo & Paulus ad medi-
2. Tim. 4. cum dicit: Argue, obſecra, increpa. Non ergo recuſat curari,
qui petit argui, ſed leuari vult pœnam, ne in ira arguatur, &
impetu iræ corripiatur. Et vide proceſſum. Primo petit ar-
gui: poſtea (quod maius eſt) corripi. Deinde non ſolum con
fitetur peccata ſua, ſed etiam numerat & accuſat. Non vult
enim latere ſua delicta. Nam vt febres in alto ſitæ non que-
unt mitigari: cum foras eruperint, ſpem afferunt deſinendi:
ita peccatorum morbus dum tegitur, inardeſcit: ſi confeſ-
ſionibus proditur, euaporat. Et ideo iuſtus accuſator eſt
Prouerb. 16. ſui in principio ſermonis, priuſquam contagio vlceris ſer-
pat intrinſecus. Grauat enim conſcientia memoria delicto-
rum, niſi medicina poſcatur. Et ſi differt medicus, æger of-
ferre ſe debet, vt citius ſecetur: ſicut offerebat ſe Dauid in
flagella domini, dicens: Redde mihi duplicia peccata, dum- C
modo hic vindices. Noli me deſerere, noli auertere fa-
ciem tuam à me: noli dedignari atque horreſcere fœtorem
vulnerum meorum. Et Iob ſeruus tuus percuſſus erat vl-
cere à pedibus vſque ad caput, & remedium ſuæ ſanitatis
inuenit: licet illud vulnus virtutis fuerit, iſtud erroris. Fœ-
tebant vulnera, quæ medici curare non poſſent. Locutus es
domine myſteria ſacramentorum tuorum: manifeſtaſti ve-
nena ſerpentis, & ſolius ſermonis tui medicamento ſerui tui
curata ſunt vulnera: quia tu eum non deſeruiſti: & me non
derelinquas domine: ne diſceſſeris à me. Homines me dere-
liquerunt, quia ſordent illis vulnera mea: quæ pietati tuæ pu
taui eſſe referanda. Illi dicunt, Exi à nobis, quia peccator es
tu: diſcede, ne nos polluas. Tu autē domine curas, & nō pol
lueris. adiuuas, & non contaminaris: quia deus ſalutis es do-
mine, & manus tua non perdere, ſed ſanare conſueuit. Com
pleuimus pſalmum etiam cum eius interpretatione verſicu
li quem Græci nonnulli codices, ſed non omnes habent. La
tini. Nam ante reſponſorium proximum verſiculus eſt, Et
proiecerūt me ſicut mortuum abominatum. hoc eſt, illi qui D
reddebant mihi mala pro bonis. Sed tu ne derelinquas me
domine, ne diſceſſeris à me. Hoc enim ſequitur: id eſt, tu ne
derelinquas, qui mortuum fœtentem curare conſueſti. De-
nique habemus hoc in euangelio. Nam cum veniſſet ad mo-
numentum Lazari, & dixiſſet, Tollite lapidem: ait Martha:
Ioan. 11. Iam fœtet, quatriduanus eſt enim: reſpondit ei: Non dixi ti-
bi, quia ſi credideris, videbis glotiam dei? Et clamauit Laza
rum, & ſanus exiuit. Credamus ergo & nos, vt de vulneri-
bus noſtris acquiramus medicinam ſalutis, & futuram glo-
riam. In orationibus igitur & obſecrationibus, cum dolore
& lachrymis exigenda pœnitentia eſt, vt illam gloriam dei
videre mereamur. Neque te moueat quod luctus, dolor, cō
maceratio corporis, grauiſſimæ paſſiones ſunt. Etſi grauiſſi
Roma. 8. mæ videntur, tamē indignæ ſunt huiuſmodi paſſiones ad ſu
perueturā gloriā: ſicut teſtis tibi eſt apoſtolus Paulus. Non
pigeat ergo nos hic leuiora ferre, vt ibi plena laudis & glo-
riæ poſſimus adipiſci, pro temporalibus laboribus perpe-
tua præmia reportantes, per dominum Ieſum: cui laus, ho-
A nor, glotia, perpetuitas à ſeculis, & nunc, & ſemper, & in o-
mnia ſecula ſeculorum. Amen.

Pſalmi trigeſimioctaui enarratio.

Titulus, In finem pro Idithum canticum ipſi Dauid.

IN ſuperiore pſalmo expreſſa forma pœnitētię eſt:
in hoc ſequenti patientiæ forma ſignatur. Quem
pſalmum Dauid ſcripſit, & Idithum viro diſcipli
nis leuiticis & ſacerdotalibus erudito canendum
dedit: qui ante arcam domini pſalmorum ſeriem pangendi
ſolertiſſimus præcinebat. Ergo quia non Idithum ſcripſit
hunc pſalmum, ſed propheta Dauid, & Idithum viro ca-
nendi perito pſallēdum dedit: ideo ſic inſcriptus eſt titulus.
Denique etiam in ſecularibus ſcriptis alij erant qui ſcribe-
bāt, alij qui in ſcena vel cātica, vel comœdias vel tragœdias
canere conſueuerant. Et illi quidem coronam Olympicam
B poſtulabant: vnde & ἐπινίκιον hymnum eorum ſcripta in fine
teſtantur. Dauid autem qui non hæc ſerta coronarum mar-
centium requirebat, ſed illam incorruptibilem & inconta-
minatam remunerationum cœleſtium hæreditatem pio de-
ſiderabat affectu, hymnum non victoriæ ἐπινίκιον, ſed ei ſcri
pſit, qui victoriam in ſe credentibus impertiebat, qui finis
eſt omnium quæ pia mente depoſcimus. Siue enim ſapien-
tiam quæras, ſiue virtuti ſtudeas, ſiue veritati, ſiue vię atque
iuſtitiæ, ſiue reſurrectioni: in omnibus tibi ſequendus eſt
Chriſtus, qui eſt virtus dei atque ſapientia, veritas, via, iu-
ſtitia, reſurrectio. Ad quem igitur contendas, niſi ad perfe-
ctionem omnium, ſummámque virtutum? Et ideo tibi dicit,
Veni, ſequere me. Hoc eſt, vt ad conſummationem virtu- Marc. 10.
tum peruenire merearis. Ergo qui ſequitur Chriſtū, ipſum
pro poſſibilitate ſua debet imitari, vt præcepta eius ſecum
ipſe meditetur, & diuinorum exempla factorū. Et ideo Da-
uid ſecum ipſe meditabatur, quòd Chriſtum in ſe locutum
eſſe retinebat: vt cum aliqui ei eſſent moleſti, & cum ad con
C tentionem laceſſere conarentur, patientiam indueret, certan
di ſtudia declinaret, ex quibus inanis ſtrepitus & iurgia fre-
quenter oriuntur. Ideoque cum ſancto Dauid plerique eius
virtutibus inuidentes, qui eum de propoſito māſuetudinis,
& humilitatis affectu crederent diducēdum, frequenter in-
gruerent, ipſæ quoque præcipue nequitiæ ſpiritales in cœ- Epheſ. 6.
leſtibus, aduerſus quas graue luctamen eſt iuſtis, ad commo
uendum cum miniſtros ſuę improbitatis impellerent: ne in-
ter obſtrepentium crebra certamina, & diſceptationum tu-
multus ſermo aliquis ſibi offenſionis excideret, tacere ſan-
ctus Propheta propoſuit. O validum ſcutum, circunſpectæ
munitionis ſilentium. O fidiſſimū ſtabilitatis fundamētum:
in quo ſi quis potuerit ſtare, lubricum verbi timere non poſ
ſit. Multi enim etiam ſtabili corde firmati, incauti tamen, ſer
monis fluctuantis errore ſæpe ceciderunt. Videns igitur hu
iuſmodi inſidiis & vano concertantium ſtrepitu ſe Prophe-
ta tentari, intra ſe ipſe tacitus conferebat, legem ſibi tacitur-
nitatis imponens: & cū taceret, inſultantibus ſibi, & vt loque
retur aliquid prouocantibus, qualia ſolent inſolentium eſ-
D ſe certamina atque ſermones, Reſpōde nobis, ſi de æqualita
te* præſumis. Vides & tu eſſe te victū, & nihil habere quod *æquitate.
referas: cum ſe prope ad vocem conuitiis videret impelli, ſe
ipſe reuocabat, vt loqueretur in corde: Dixi cuſtodiam vi-
as meas, vt non delinquam in lingua mea. Poſui ori meo cu-
ſtodiā, dum conſiſtit peccator aduerſum me.) Hoc eſt, pro-
poſui, confirmaui, imperaui mihi, locutus ſum cordi meo,
Vias meas cuſtodiā. Si aliis dixiſſem, ſermo meus ſtare de-
beret: quanto magis ſtabile debet eſſe quod mihi ipſe cōſti-
tui? Si quis alienum fallat, indecorū eſt: ſi quis proximū, gra
ue. Quāto igitur grauius ſi quis ſe ipſum eo quòd ſibi pro-
miſerit, putet eſſe fraudandum, vt ipſe ſibi infidelis ſuo iudi
cio & deſpicabilis æſtimetur? Cui igitur idoneus videri po-
teſt, qui ſibi vilis eſt? Teneamus igitur animæ conſtantiam
noſtræ, ne in offenſionem labia loquendi feſtina prorum-
pant. Et Iob plagam ſuam ſilentio vicit, & tolerātiam ſuam
taciturnitate ſuperauit. Nō bene creditur carni. Viciſſemus
ſi Eua tacuiſſet. Ergo primum illud proceſſit ex voce pec- Gene. 3.
catum, & ſerpens ille nequiſſimus atque verſutus per vo-
cem

cem nos ante tentauit. Atque vtinam aut Adam ſurdus fuiſſet, aut Eua ubmutuiſſet. Ille, ue vocem ſuæ vxuris audiret: iſta, ne loqueretur marito, & lubricæ vocis miniſterio ſerpentis iu vırum veneua transfunderet. Gene.4. Cain quoq; etſi parricidio naturam viulauit humanam, & obliterauit impius iura pietatis, tamen per vocem ſacrilegium ſceleri ſuo addidit, vt uegaret deo uecati ſratris interitum. Quid de ſingulis dicam? Populus ipſe electus à dumino, cui tacitus Moyſes aperuit mare: ingratus cœleſtibus beneficiis obmurmurabat: quu diuinam contraxit offenſam. Deinde ipſum ducem inuij illius atque inuſitati itineris Moyſen reſpuit, & à ſratre eius Aaron deus ſibi fieri quos coleret, poſtulauit. Vnde etiam ipſe conſiderans tanta vocis pericula, dixit: Cuſtodiam vias meas.) Quæ ſint igitur iſtæ viæ hominis, quæ & magnopere præcauendæ, ne quid grauioris offenſionis incurrant: admunet nos tantus Prupheta diligentius couſiderare. Admonet etiam Salumon eius filius paternæ mentis Prouer.30. interpres perſpicacius examinare, qui ſcripſit: Tria mihi ſunt impuſſibilia intelligere: & quartum quod nō agnoſco. B Veſtigium aquilæ vulantis, & viam ſerpentis iu petra, & ſemitas nauis in pelago nauigantis, & vias viri in iuuentute, & mulieris adulteræ, quæ poſtquam egit, abluta, nihil egiſſe ſe dicit iniquum. Tria ergo impoſſibilia ſibi eſſe dixit ad intelligendum, & quartum, quod ille habens inter homines ſapientiæ ſignaculum, non agnuſceret: viarum videlicet viri in iuuentute proceſſum. Quarum igitur eſt vel inexplicabilis vel difficilis agnitio, poteſt facilis earū eſſe cuſtodia? Vnde nun immeritu ipſe Dauid delictorum iuuentutis ſuę noo Pſalm.24. deſenſionem obtulit, ſed obliuionem rogauit. Delicta, inquit, iuuentutis meæ & ignurautiæ meæ ne memiueris. Non immerito igitur Salumon dixit ſe non agnoſcere quod pater eius (in quu maior dei gratia fuit) ſe ignoraſſe teſtat' eſt: Et ſurtaſſe delicta iuuentutis ad feruurem retulit carnis, ignorantiæ autem ad verburum prolapſionem: quæ non ex ſententia nuſtra, ſed impetu quodam & curſu loquendi plerunque fuuduntur: quod periculoſum eſſe Propheta cognu- Pſal.115. ſcens, ait: Credidi, propterquod locutus ſum. Supra fundamentum ergo virtutis vox tuta eſt, ſiue fundamento lubrica. C Iden quaſi quudam tubæ ſono ſcripturæ diuinæ electus interpres increpuit: Roma.10. Curde creditur ad iuſtitiam, ore confeſſio fit ad ſalutem. Fides credentium principalis eſt, cōfeſſio executionis. Quomodo igitur propoſuerit ſanctus Propheta Dauid, aut propter quid cuſtodire vias ſuas, audiamus. Vt non, iuquit, delinquā in lingua mea.) Si hoc cauet Propheta, tu uou caues? Si buc metuit, in quo dei gratia luquebatur: tu nun metuis, qui erroria verba nou refugis, & theatralibus ſermonibus delectaris? Tu nō reformidas, cui ſcriptum eſt Matth.12. in euāgelio, quia pro omni ucioſo verbo rationē es redditurus? Si pro ocioſu verbo periculū eſt: quāto magis pro criminoſo? Non omne quod ocioſum, & criminoſum: ſed omne quod uō fructuoſum, periculoſum, atque eradicabile. Ibidem.3. Omnis enim arbor non faciens fructum, excidetur, & in ignem mittetur. Cùm mouetur animus & exagitatur ſtimulantibus aduerſariis, obſtrepentibus, illudentibus, criminantibus: excidit verbum commutionis. Ideo ſilentium & tutum eſt, & decorum, quod ſeruat cum grauitate cautelam. D Quid euim labia uoſtra, niſi quædam nuſtra vincula ſunt? Denique vinculis labiorum ſuurum vnuſquiſque conſtringitur. Ideu ſapieus in tempure tacet, & ſecum ipſe cunſiderat quo tempo- Prouer.5. re loqui debeat. De quo præclare ipſe Salomō: Labia ſapientis alligata ſunt intellectu. Quando ergo vides illudentibus proteruis ſapientem tacere, dic: Ligauit iſte intellectu labia ſua. hoc eſt, prudenter tacet, ne labiorum ſuorum vinculis alligetur. Poſuit uri ſuo cuſtodiam: ſepſit aures ſuas ſpinis: vectem adhibuit foribus oris ſui: ſeruat theſaurum cordis ſui, & argentum eloquij ſui, vt examinatum & purgatum quandu oportet proferat: oe quiſquam prius fur in cor eius aut perturbator irrumpat, & ad eos captiuum trahat, quibus flagitia ſua vendat. Meditabatur Iudas Chriſtum vendere: ſed reuocabat eum tauta domini gratia, & quædam paternæ delenimenta pietatis, quibus furor eius molliebatur, nec erupiſſet in ſcelus, niſi ſe in cor eius, quia Chriſtum fallere ſe putabat, aduerſarius demerſiſſet. Non ergo dubites

A quandu aliqui tibi moleſti ſunt volēti ſeruare iuſtitiam, miniſtros eſſe illius uequiſſimi peccatoris, qui omnium auctor eſt flagitiorum. Videbat Dauid propheticis oculis, agnoſcebat eius figuram. ideu tacebat, ne illius faceret voluntatem, qui turbare geſtit affectum. Premebat vocem, claudebat portas ſuas ſilentio, prætendebat iu eu patientia, & taciturnitatis vigilabat cuſtodia, ne inimicus obreperet, vt de clauſtris* oris vagus aliquis ſermo & incautus exiret. Ideo *caſtris. fortior eſt patiens, qui ſeipſum continet, quàm qui vrbes ca- Prou.16. pit. Iuſtus ipſe ſibi caſtrū eſt, ipſe ſibi peruigil cuſtus. Cum ſibi ergo ipſe prætenderet, luquebatur in ſuo corde: Poſui ori meo cuſtodiam, dum conſiſtit peccator aduerſum me.) Adeſt ſemper inimicus, qui ſemper inſidiatur. Etſi illū nun vides, adeſt: etſi illum uou ſentis, incurſat. Si uou vides, videnti crede. Conſiſtit, iuquit, aduerſum me. Qui videt peccatum ſuum, videt etiam peccatorem ſibi in iis quæ geſſerit illudentem. Qui autem peccatorem præuiderit, poteſt vitare peccatū. Videbat Dauid conſiſtere aduerſum ſe peccatorem, quando Semei maledicebat & lapidabat regem ſuum, B & clamabat: Exi vir ſanguinum. 2.Reg.16. Neque enim tam præruptus foret, vt nec tanti regis reuerētia moueretur, nec armatum eius timeret exercitum, cum vnus de exercitu eius conuitiantem potuiſſet occidere: ſed amētem diabolus fecerat, qui eum impellebat ad murtē. Ideo Dauid aduerſus auctorē magis præliabatur, quàm miniſtrum perſequebatur. Quid enim maguū, de humine inualido vindicari, quē ad furorem alter vrgebat, in cuius nece peccatur habuiſſet voluntatis effectum? Nū gladio diabolus, ſed verbo dei viucitur. Ideo taceat lingua hominis, dei verbum loquatur. Deuiq; & Chri- Matth.27. ſtus tacebat aute Pilati iudicium conſtitutus, vt nubis daret formam tacendi: quia lingua corporis facilis eſt ad errorem, procliuis ad lapſum. Sunt autem & qui tacentes luquātur, ſicut Moyſes, qui ſtabat attonitus, & tacebat: cui dixit tacēti de': Quid clamas ad me? Vt Suſanna, quę tacuit iu periculis Exod.14. ſuis, & duminus exaudiuit eam. Daniel.13. Ergo etiam ſi in te verbum dei ſit: & tacebis iu dei verbo, & tacitus clamabis, vt audiaris à Chriſto. Meditare ergu quæ Chriſti ſunt, quę ſecū meditabatur propheta Dauid, C in quo ea quæ ſecum in hoc pſalmo meditatum eſſe ſe dicit, ante in eo locutus eſt Chriſtus. Sic enim ſcriptum eſt: Ego autē cum in aliquo mihi moleſti Pſalm.34. eſſent, induebam me cilicio, & humiliabam in ieiunio animam meā, & oratio mea iu ſinu meo conuertetur. Quid eſt, in aliquo? Quia tunc maxime aut ſermo importunus elabitur, aut affectus mouetur, quando vel in dolure aliquo & triſtitia ſumus, vel indignatiune animus ægreſcit, vel aliquib' ſolicitudinibus impeditur, aut diſceptationibus occupatur. Qui igitur moleſti? Primum de ipſo auctore peccati & angelis ſuis intellige: deinde de iis qui maluut ſequaces* eius *ſeruaſſe eſſe eſſe, quàm Chriſti. Impellitur vxor, vt ſancti Iob: amicus, quod in illo ipſo libro manifeſtatur: filius, vt Abeſſalon: ſer- Mich.7. uus, libertus, domeſticus, quia inimici hominis etiam domeſtici eius: vt exagitent eum ſinguli. Quid igitur remedium aduerſus huiuſmodi animorum ægritudines, niſi patientia, niſi ſilentium? Et, quod eſt grauius, ille te magis laceſſit qui beneficiis tuis vſus ſit: & inter ipſus amplius ille exaſperat, D qui plus tibi debeat: quo magis ingrati hominis acerbitate, aut vilis alicuius perſonæ indiguitate mouearis. Ergo iuſtus, etſi amicus ei eſt inſolens, dulet pro amico, quia idcirco amicus ſuus labitur, quia à tentatore impellitur. Si pro amico debet, multo magis pro vxore, pru filio, ſi eos quoq; ſibi inſolentes experiatur. Et ſi frater exagitat, vt Eſau ſanctum Iacob: dolet, & quęrit ſibi fratrem recouciliare, vel fugere à facie eius, vt Rebecca ſuadebat, ne iracūdia fratris occaſionem nucēdi aliquam reperiret. Et ſi pruximus aut domeſticus, dolet: & ſi miniſter aut libertus aut ſeruns, fert patienter, & iu his omnibus tacet, ne ei reſpondeat à quo eum cernit impelli. Conuitiatur ergo ex domeſticis aliquis? dolet & tacet. Conuitiatur libertus? tacet. Conuitiatur ſeruos? tacet. Sic vincitur qui laqucum eius animæ per eſcam vocis extendit. Tace ergo & tu cum tibi indignus cōuitiatur. Tace cū tibi ſerous & maxime tuus cōtumeliam facit, & dic in Pſalm.82. corde tuo, Ego taceo, tu autē ne taceas domine. & adde, Ne diſcedas à me: vt Dauid propheta dicebat. Hoc eſt, Ne ſolum

lum me impugnantibus derelinquas. Non eſt enim ſolus, A
cui deus præſens eſt. Accipe teſtimonium, Ecce, inquit,
Ioan. 16. venit hora vt diſpergamini vnuſquiſque in ſua, & me ſolum
relinquatis: ſed non ſum ſolus, quoniam pater mecum eſt.
Iuſtus ergo aduerſus inſolentes ſibi tacet, iuſtus orat. Au-
Pſal 108. di iuſtum orantem: Pro eo vt me diligerent, detrahebant
mihi: ego autem orabam. Iuſtus maledicentibus ſibi bene-
dicit: vt faciebant apoſtoli, ſicut Paulus aſſerit dicens: Ma-
1. Corint. 4. ledicimur, & benedicimus. Iuſtus diligit inimicos ſuos. Vi-
de quemadmodum paulatim per gradus ſingulos aſcende-
Lucæ. 6. re docetur ad incrementa virtutum, dicente domino: Dili-
gite inimicos veſtros. Iuſtus orat pro calumniantibus: quia
& hoc præcipit dominus, adiungens: Benefacite iis qui o-
derunt vos. Orate pro calumniantibus & perſequentibus
vos. Ipſe eſt per omnia iuſtus, qui hęc cuſtodit & ſeruat: Pri
mum, quia tacet, & non reſpódet inimicis. Deinde quia o-
rat: hoc eſt, non eſt accinſus affectu. Et qui orat, bona o-
rat, non ea quæ cuique poſſint ſuo inimico nocere. Plus eſt
ergo orare quàm tacere. Iuſtus maledicentibus ſibi bene- B
dicit. Plus eſt & hoc quàm orare pro ſe. Securus enim ſui
benedicit ei quem non timet, aut etiam ei quem ante metue
bat. Iuſtus diligit inimicum. Plus eſt diligere quàm bene-
dicere: quia maior eſt mentis dilectio, quàm ſermonis gra-
tia. Iuſtus benefacit ei cuius odiis appetitus eſt. Iuſtus orat
pro calumniantibus. Bona charitas, & pietas bona, vtrum-
1. Ioan. 4. que dei, & vtrumque eſt deus: quia charitas eſt deus: vt di-
xit Ioannes in epiſtola. Ideo vtrumque coniunctum eſt: Di
ligite inimicos veſtros, & orate pro calumniantibus & per-
Roma. 13. ſequentibus vos. Plenitudo legis eſt charitas: ſed etiam hæc
euangelij plenitudo, pro calumniantibus & perſequentibus
nos iubet orare, vt peccatis eorum veniam poſtulemus: ſi-
Iob. 42. cut diuino iudicio Iob ſanctus electus eſt cuius oratio re-
gum illorum calumniantium iuſto aboleret offenſam. Ergo
etſi infirmus es, ora: etſi fortis es, ora. Infirmus pro te o-
ras, fortis pro inimico tuo oras. Bonum ſcutum infirmita-
tis, oratio. Tu oras, & dominus te protegit. Bonum ſcu- C
tum etiam triumphantis, vt inimicum tuum quem poſſis fe-
rire defendas, ne ab aliquo trucidetur, & (quod eſt maius) à
Roma. 12. Chriſto, qui dixit: Mihi vindictam, & ego retribuam. Hæc
Hebr. 10. eſt oratio quæ in ſinum conuertitur deprecantis, fructum
referens eorum quæ voluit impetrare, vt dona eius ad ani-
mam ac mentem recurrant, quæ popoſcit à domino: ſicut
Pſalm. 62. in poſterioribus hic idem Propheta te docuit dicens: Sic be
nedicam te in vita mea, & in nomine tuo leuabo manus me-
as, Tanquam adipe & pinguedine repleatur anima mea. Ip-
ſe eſt ſinus animæ, ſecretum orationis eius, penetralia vo-
luntatis, & quædam recurrentium votorum intima rece-
Lucæ. 16. ptacula. Vnde & iuſti in Abrahæ ſinu requieſcere leguntur:
quòd in eius gratia, in eius requie, in eius placiditate requie-
ſcant, qui conformem ei induerint fidem, & eandem in bo-
nis operibus fecerint voluntatem. Sed forte miretur ali-
Pſalm. 34. quis, cum dominus dixerit per os Dauid quòd humiliabat
Pſal. 130. in ieiunio animam ſuã: quomodo ipſe Dauid ait in poſterio-
ribus: Si non humiliter ſentiebam, ſed exaltaui animam
meam. Verum ex his conſidera aliud eſſe quod ad ſapien- D
tiam mentis refertur, aliud quod ad humilitatem cordis. Sa-
pientia mentis ſublimis eſt: ſapientia autem carnis non de-
bet inflari. Humiliabat ergo dominus in ieiunio animam
ſuam, vt caſtigandum noſtræ carnis tumorem doceret. Ex-
altabat animam Propheta, per ſublimem dei gratiam: quo-
Lucæ. 14. niam & qui ſe exaltat, humiliabitur: & qui ſe humiliat, exal-
tabitur. Nec ſolum ſuperbus retunditur, & humilis attolli-
tur digna remuneratione meritorum, ſicut primum eſt intel
Hebr. 4. ligendum: ſed (quia verbum dei ex omni parte acutum eſt
velut gladius qui ex duabus acutus eſt partibus) ego arbi-
tror poſſe intelligi quia & qui ſe exaltat, nouit ſe humilia-
re: & qui ſe humiliare nouit, etiam exaltare ſe nouit. Deni-
Philipp. 4. que Paulus oſtendit, dicens: Ego autẽ didici in quibus ſum,
ſufficiens eſſe. Scio & humiliari, ſcio & abũdare. Ergo & Da
uid non humiliter ſentiendo de Chriſto, exaltabat animam
ſuam: ſenſúſque vigore, fideíque gratia virtutem humili-
tatis pio repræſentabat affectu. Ideo ergo dicebat: Obmu-
tui, & humiliatus ſum, & ſilui à bonis.) quia nouerat quan-

A do ſe humiliare deberet, & nouerat quando ſilere deberet.
Obmutuit, ne ipſa litigioſa cum obiurgantibus contentione
perſtreperet. Humiliatus eſt, vt tumorem deiiceret ſuper-
borum, vel vt ipſos quomodo humiliare ſe deberent, ſuo
doceret exemplo. Siluit à bonis, quia bona conſcientia non
eget defenſione verborum, quę ſuo nixa eſt teſtimonio, ip-
ſa ſui iudex. Ideoque iuſtus dicit: Quis contradicat, aut quis
reſiſtat mihi? Et Paulus dicit: Mihi enim pro minimo eſt 1. Cor. 4.
vt à vobis diiudicer, aut ab humano die. Aduerſum calum-
niantes & peccatores iuſtus ſuo iudicio contentus eſt: me-
ritorum autem ſuorum iudicium Chriſto reſeruat. Ideo-
que addidit: Qui diiudicat me, dominus eſt. Pulcherrime
eum iudicem elegit, qui nulla fraude fallatur, vt eum nec oc
culta prætereant, nec infirmæ conditionis lapſus offendant
qui fragilitati norit ignoſcere. Ad omnia igitur vtile ſilen-
tium. Si peccatum agnoſcis, tace: ne negando exaggeres.
ſi non agnoſcis, tace, ſecurus de innocentia. Non poſſunt a-
liena verba crimen affigere, quod propria non recepit con-
B ſciẽtia. Sequitur: Et dolor me* renouat* eſt.) Adhuc in infe
riore virtutis gradu poſitus hæc verba depromit: quòd do-
lor ſibi peccatorum veterum obiectione renouatus ſit, quæ
deleta iam obduxiſſe videbatur obliuio, vel bonorum ope-
rum texerat compenſatio. Denique in poſterioribus quaſi
ſortior dicit: Viderunt me, & mouerunt capita ſua. eo quòd Pſalm. 108.
minarentur, & nocere non poſſent. Et addidit: Maledicent Ibidem.
illi, & tu benedices. Et hoc quaſi validior loquitur, negli-
gens iniuriæ vel pudoris: cui benedictio domini pro omni-
bus abundaret. Ergo in iſto pſalmo triceſimooctauo quaſi
in quadam meditatione, nõdum tamen in omni locatus per-
fectione virtutis, dicit ſibi dolorem eſſe renouatum. Validiſ
ſimus enim cicatricis offenſionem ſentire non nouit, nec pla
gam poteſt timere qui fortior eſt. In ipſo pugillum certami
ne ſolet plerumque qui fortior eſt expectare vt inferioris
ictu aliquo laceſſatur, quo acrior offenſus inſurgat: ita exer
citatione nimia atque patientia roboratus, vt tanquam inſen
C ſibilis ad dolorem, plagam ſentire non poſſit. percuſſus ri-
det, laceſſitus minatur. At vero inferior ſi forte ictum fe-
rientis ſupra obductam cicatricem veteris vulneris exce-
perit, renouatum ſentit dolorem. Sic eſt cui obiiciuntur pec
cata ſuperiora quæ competenter doluit atque defleuit, vt ſa
tisfactione congrua vulneri peccatorum ſuorum obduce-
ret cicatricem. Si perfectus eſt, tacet conuitiantibus, nullo
ſibi dolore renouato: quia etſi peccauit, ſecurus eſt: quia
ſine pœnitentia ſunt dei dona: & ideo quæ ſemel donauit,
reſoluere ac renouare non ſolet: cum ipſe dixerit: Ego ſum, Eſaię. 43.
ego ſum, qui deleo iniquitates, & memor non ero. Si au-
tem imperfectus, & immemor cœleſtium præceptorum: do
lor ei tanquam reſciſſa cicatrice reparatur. Cõcaluit, inquit,
cor meum intra me: & in meditatiõe mea exardeſcet ignis.)
Grauiora vulnera, ſicut nouimus, cauſtico medicamẽto vel
admoto igne curantur. Ergo vir ſapiens ipſe medicus eſt
ſibi, tametſi medicus eſt, vulnus ſuum curat. Ideoque ſi non
plene conſummatus eſt ad inoffenſę* habitudinem ſanitatis: *offenſæ.
vaporatur eius cor, habet febrem, igneſcit ad obiecta conui
D tia. Etſi tacet, vel intra ſe teritur. Lapis ſi ad lapidem tera-
tur, ignẽ excutit. Ita etiam bona conſcientia pudore ſuccen-
ditur, ſi renouetur ei ſuorum recordatio delictorum. Et in
ipſa meditatione ignis exardeſcit.) Nõ malus ignis, qui ad-
urat, ſed non exurat. Talis ignis, quem Moyſes in rubo vi- Exod. 3.
dit, quando rubus vrebatur, ſed non exurebatur. Eſt ergo
ignis qui peccatum minuit, & ſuo culpã ardore depaſcit. Eſt
& ignis qui cœleſtiũ ſcripturarum meditationib' excitatur,
velut ille de quo dicit Hieremias: Et erat ignis flammige- Hiere. 20.
rans in oſſibus meis. Aut ille de quo Cleophas, & qui ſimul
iter agebat, quando poſt reſurrectionem ciſſe Chriſtus ad-
iunxit, ſermone mutuo conferebant dicẽtes: Nónne cor no Lucę. 24.
ſtrum ardens erat in nobis cum aperiret nobis ſcripturas?
Ideo & dominus venit, vt ignem hunc in terrá mitteret, quo
illuminaret animas vniuerſorũ, ſtudium accenderet, crimen
exureret. Locutus ſum, inquit, in lingua mea: notũ fac mihi
domine finẽ meum, & numerũ dierũ meorũ qui eſt, vt ſciam
quid deſit mihi. Bonus ignis, qui fecit vt propheta loque-
retur. Et vide ne ipſe ſit ignis qui viſus eſt quãdo in die Pen

tecoſtes in vnum locum diſcipulis cõgregatis decidit cum A
vi magna ſuper eos ſpiritus ſanctus, & linguis varijs loque-
Acto.2. bantur. Sic enim ſcriptum eſt: Quia viſę ſunt linguæ eorum
diſperſæ tanquam ignis. Hic eſt ergo qui dixit ad Hieremi-
Hiere.1. am: Ecce do tibi in os verba mea in ignẽ. Hanc ergo & Da-
uid linguam ignis accepit, vt diuinæ cognitionis ſuccenſus
ardore loqueretur: Notum fac mihi domine finem meum.
Non de morte ſua quærit, neque enim hic finis reſurrectu-
1.Cor.15. ro, ſed de eo fine quærit, de quo Apoſtolus dixit: Quia ille
finis, quando dominus Ieſus tradet regnum deo patri, & eua
cuabit omnes principatus & poteſtates, & quando mors no
uiſſima omnium deſtruetur, vt mala deficiant, & bona ęter-
na ſuccedant. Et ideo dictũ eſt, Fugit dolor, triſtitia, & gemi
tus. Hunc finem in hominibus operabatur & Paulus dicens:
2.Corint.2. Aut quis eſt qui lætificat me, niſi qui contriſtatur ex me?
Obiurgando enim, dolorem, triſtitiã, gemitus excitabat, vt
agerent pœnitentiam, qua irreuocabilẽ veniam & ſalutem,
cuius deum non pœniteret, mererẽtur. Ille igitur qui verus
eſt finis, non vnius erit finis, ſed omnium. Quomodo ergo fi
nem meũ dixit? Sed cõſidera quis loquatur. Vtique homo,
vel vnus ex hominibus vſus cõmunitate ſubſtantiæ, vel qui B
ad formam vniuerſorum deſcribitur, & ad perfectionẽ con
ſummati hominis eruditur. Vnde & addidit notum ſibi fieri
numerũ dierũ qui eſt, vt ſciat quid deſit ſibi. Ad perfectio-
nem vtique quid deſit, non ad iſtius corporis vitam, de qua
Pſalm.119. propheta Dauid cupiebat abſolui, dicens: Heu me quia in-
colatus meus prolongatus eſt, & habitaui cum habitantibus
Cedar. Denique dierum numerum cognoſcere volebat, non
etiam noctium. Hic enim dies & noctes ſunt. Ibi ergo dies
ſoli, ibi lumen perpetuum atque diuturnũ. Et ideo addidit:
Qui eſt. Qui eſt, inquit, non qui tranſeat. Cœlum enim &
Matth.24. terra præteribunt, fides autem permanet, & dies Chriſti:
quia heri & hodie ipſe eſt, & in ſecula. Quem autem nume-
Hebr.13. rum quærat, accipe. In domo, inquit, patris mei manſio-
Ioan.14. nes multæ ſunt. Dat ergo vnicuique locum dominus Ieſus,
hoc eſt, aptam pro vniuſcuiuſque meritis manſionem. V-
nuſquiſque enim in ſuo ordine. Præceſſit ergo, vt pararet
Ibidem. in ſe credentibus locum. Vnde & ait: Si abiero & parauero
vobis locum: iterum venio ad vos, & accerſiam vos ad me- C
ipſum: vt vbi ego ſum, & vos ſitis. & quo vado, ſcitis: & viã
ſcitis. Eſt ergo via per quam reſurgens Chriſtus aſcendit.
Et ille quidem aſcendit ſuper omnes cœlos ad dei ſedẽ: ho-
mines autem à primo cœlo ad ſecũdum, & deinceps à ſecun
do ad tertium, & ab illo per diſtinctiones fere ad ſeptimum
cœlum, atque in ipſam ſummitatem cœlorum qui merentur
aſcendunt. Si ergo numerus viarum eſt, & numerus man-
ſionum: & vtique numerus dierum eſt per quos ad cœli al-
titudinẽ peruenitur. Ecce, inquit, veteres poſuiſti dies me-
os.) Alius habet, Palæſtas poſuiſti dies meos. Si ſecundum
ſeptuaginta viros veteres accipimus dies, hoc eſt ſecundum
Rom.6. veterem hominem: intelligimus exactos. Sed vetus homo
noſter affixus eſt cruci. Ergo & vetus dies præteriit, nouus
venit. Alius enim dies hominis, alius dies Chriſti, quem A-
Ioan.8. brahã vidit, & gauiſus eſt: de quo & Dauid ait: Hæc eſt dies
Pſal.117. quam fecit dominus, exultemus & lætemur in ea. Sanctus
ergo in die domini exultat, in die nouo, in quo deus domi-
nus illuxit nobis, & dedit nouã lucem in innoxiam vitam &
integram reformatis. Ideo vir iuſtus ſecurus nouæ lucis & D
Apoca.21. gratiæ dei, Et erit, inquit, cœlum nouũ, & terra noua, & no-
uum lumen. Non enim lucerna & lumẽ ſolis illic lucebit, aut
lunæ: ſed dominus illuminabit ſuper populum ſuum. Illa er
go deſideraui, illa exoptaui: & ideo diem hominis nõ requi
ſiui. Quod ſi palæſtas accipimus dies, ex nomine intelligim⁹
plenos certaminis & laboris: quoniam palæſtræ luctatores in
Ephes.6. agone dicuntur, qui luctantur ad coronam. Ergo quia & no
bis lucta non ſolum aduerſus carnem & ſanguinem eſt, ſed
etiam aduerſus ſpiritalia nequitiæ in cœleſtibus: dies noſtri,
hoc eſt vitæ iſtius, in labore ſunt & dolore. Vnde & in po-
Pſal.89. ſterioribus ait: Anni noſtri ſicut aranea meditabuntur: dies
annorum noſtrorũ, in ipſis ſeptuaginta anni. Si autem in po
tẽtatibus, octoginta anni: & plurimum eorũ labor & dolor.
1.Corint.15. Vnde & apoſtolus Paulus abundantius cæteris apoſtolis la-
borauit, vt legitime certando ad coronã quam cuperet, per-

A ueniret. Sed tamen quia & architectorum mẽſuræ palæſtræ
dici feruntur, quib⁹ ad ſtructuræ numerum vel modum ſpa
tij colligendum, ædificia metiuntur, locúmque eum in quo
ædificia ſunt locanda, & per Eſaiam locutus eſt deus: Quis Eſaiæ.40.
menſus eſt manu aquam, & cœlum palmo, & vniuerſam ter-
ram clauſa manu? quis ſtatuit mõtes in ſtatera? videamus ne
forte hic ſenſus hoc ſermone ſit colligendus, quòd cogni-
tos dies omnium habeat deus: cui nihil immẽſum ſit, qui o-
mnia menſura quadam ſuæ ſcientię comprehendat, nihilque
ei ſit inæſtimabile, nihil inexaminatum atque innumerabi-
le, qui ait, Sed & capilli capitis veſtri omnes numerati ſunt. Lucæ.12.
Hoc ergo dicit Propheta: Ecce nouiſti dies meos: non te
prætereunt quotidiani actus mei: peccata mea ante oculos
tuos poſuiſti: & ideo ſubſtantia mea tanquam nihilum ante
te. Quid enim eſt homo, niſi quia memor eius es? Homo va Pſalm.6.
nitati ſimilis factus eſt. Homo, licet in peccato, ſi aliquid ha Pſalm.143.
beat probitatis atque virtutis, recte cæteris terrenis animan
tibus antefertur, & in conſpectu animalium quibus eſt præ-
poſitus, antecellit: in conſpectu autem dei tanquam nihil eſt
eius ſubſtantia. Vnde & alibi ait: Quoniam non iuſtificabi- Pſalm.142.
B tur in conſpectu tuo omnis homo viuens. Quod Symma-
chus manifeſtius expreſſit dicens: Et vita mea tanquam ni-
hilum ante te. Sunt autem qui breues putãt dies dictos, quia
Symmachus σπιθαμάς poſuit. σπιθαμὴ autem palmus eſt, &
quia palmo menſus dicitur deus cœlum: palma autem vel
palmus portio manus eſt metientis, & aliquid comprehen-
dentis: ideo tãquam breues dies æſtimant nuncupatos, cum
cognitio dei per menſuram (vt ſupra diximus) poſſit intel-
ligi. Cœleſtis autem iſta cognitio, vt ad menſuram facta ſint
omnia. Non ergo breues, ſed magni dies prophetæ poſſunt
intelligi, quos deus menſus eſt palmo, quo menſus eſt cœ-
lum. Neque enim breues ſuæ vitæ dies diceret, qui poſtea Pſal.119.
ait: Heu me quia incolatus meus prolongatus eſt: niſi forte
quia propter peccata hominum breuiores vitę iſtius dies fe
cit deus: quę ante & nongentis & ſeptingentis annis extẽde-
batur: vt nunc intra centum annorũ curricula claudatur. Sic
ergo intelligendum eſt: Ecce peccato obnoxios dies meos
noſti. Dies enim vitæ huius (quæ peccato eſt obnoxia) bre-
C ues ſunt: dies autem vitæ æternæ, ſine fine. Aut certe ſic: (no
ſtrum eſt enim argumentis quærere veritatem, tuum eſt
eligere quid ſequaris.) Ne peccatum, inquit creſceret, ab-
breuiaſti dies vitæ humanæ qua viuimus in his terris: & ta-
men cũ maturior in hoc breui curſo iſtius vitæ finis ſit pec-
catorum, mortis celeritate ſubſtãtia mea tanquam nihil an-
te te: quia etſi ad imaginem & ſimilitudinẽ dei facti ſumus,
grauat tamen nos in hoc corpore cõſtitutos quædam terre-
na contagio, quæ non grauaret ſi nos exuere magis veterem
hominem cum induimus gratiam, quàm ſuperueſtire mal-
lemus. Minorem etiam laborem nobis expoliatus homo ve
tus quàm ſuperueſtitus afferret. Nam quod expoliamus, ab-
iicimus: quod ſuperueſtimus, induimus. Et ideo ingemiſci-
mus & laboramus, donec mortale hoc veteris hominis indu
mẽtum, & errori effectum obnoxium, nouitate ſuæ vitæ ſpi
ritalis abſorbeat: vt ſi ſupra venenum plurima mella fundã-
tur, ægre ac nimis ſero veneni virus aboletur. Aqua etiam
multa diu cum veneni ſelle luctatur, ſi non illud expuat,
ſed abſorbeat. Ideo laborioſa pœnitentia, ſuauis gratia,
D quia peccatum expoliatur vbi gratia eſt: abſorbetur, vbi
pœnitentia. ibi remittitur, hic abſcõditur. Et ideo ſcriptum
eſt: Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorum te- Pſalm.31.
cta ſunt peccata. Et requieuit pauliſper, ingemiſcens huma-
næ conditionis ærumnam, quia dixerat: Verumtamen vni-
uerſa vanitas, omnis homo viuens. Et poſt diapſalma reſum
pto ſpiritu ait: Quanquam in imagine dei ambulet homo: ta
mẽ vane conturbatur. Theſaurizat, & ignorat cui congre-
gat ea.) Vide quomodo ante aſperitatem ſuæ ſentẽtiæ tem-
perauit, poſtea rationem ſuæ vocis abſoluit. Temperauit di
cendo, Quia in imagine dei ambulat homo. Beatus homo,
qui ad ſimilitudinem dei per fidem ambulas. Beatus, qui in
te fidem habes: beatior ſi auaritiam non haberes. Aliud bo-
num mentis eſt æternum: aliud vanum, carnalis cupiditatis
incendiũ. Fides enim deo militat, auaritia tentatori. Iſta con
gerit quod ſibi proſit: illa quod proficiat alienis. Quid igi-
tur

tur tam vanum, quàm neſcire cui laboret hæredi? Quis enim A
ſcit ſi ſibi filius aut nepos proprius ſuperuiuat? Sæpe condi-
tis tabulis, teſtamentis ſcriptis, hæres funereo ambitu teſta-
torem præcedit ad tumulum, aut hæreditatem ſuperſtes ab-
ſorbet, aut luxurioſus diſſipat, aut ſtultiſſimus non tuetur,
aut proſcriptus amittit. Si quem ergo videris ſtudioſe diui-
tias congregantem, dic & tu: Vane conturbatur. Theſauri-
zat, & ignorat cui congregat ea. Neque enim ſecum poteſt
auferre quæ poſſidet: & cum morietur, relinquet alienis di-
uitias ſuas. Succedit frequenter inimicus & ingratus, & de-
ceſſori ſucceſſor inſultat. Quos ille dilexit, iſte perſequi-
tur: quos ille nutriuit, hic vendit. Græcus tamen non habet,
in imagine dei, ſed tantummodo in imagine. In qua ergo i-
magine ambulat homo? In ea vtique ambulat, ad cuius ſi- (Gene.1.)
militudinem factus eſt id eſt, ad imaginẽ dei. Imago autem
dei Chriſtus: qui eſt ſplendor gloriæ, & imago ſubſtantiæ (Hebr.1.)
eius. Chriſtus ergo imago ſancti. Ad imaginem hæc imago
venit ad terras, vt iam non in vmbra ambularemus, ſed in
imagine. In Chriſto enim ambulat, qui ſequitur euãgelium. B
Ideo diſcipulo ſuo dicit: Vade retro me, vt me ſequaris. Id- (Marc.8.)
eo errauit populus Iudæorũ, quia in vmbra ambulauit. Id-
eo non errat populus Chriſtianus, quia in imagine ambulat,
habens Solem ſibi iuſtitiæ refulgentem. Bona imago, non ce-
ris picturæ fucata radiantis, ſed plenitudine diuinitatis ex-
preſſa. In qua imagine & pater ſimul videtur & filius: quia
per vtrumque eorum vnitas operationis effulget. Et ſi iam
reſurrexerit Chriſtus, tamen in euangelio nobis adhuc eius
imago monſtratur. Lego quòd Lazarum ſuſcitauerit, & pa- (Ioan.11.)
tris opus & filij credo. Filius vocauit, pater audiuit, Laza-
rus ambulauit. Lego quia cum dæmones fatebantur: fate- (Marc.1.)
bantur & patrem, qui dei filium precabantur. Fatebantur &
ipſum, quia per ipſum eiiciebantur. Scriptum eſt: Quod ſi
in * ſpiritu dei eiicio dæmonia, filij veſtri in quo eiiciunt? (*in Beelzebub)
Primum igitur vmbra præceſſit: ſecuta eſt imago: erit ve-
ritas. Vmbra in lege, imago in euangelio, veritas in cœle- (Matth.12.)
ſtibus. Vmbra euangelij, & eccleſiæ congregationis, in le-
ge: imago futuræ veritatis, in euangelio: veritas in iudicio C
dei. Ergo quæ nunc celebrantur in eccleſia, eorum vmbra
erat in ſermonibus prophetarum: vmbra, in diluuio, vm-
bra in rubro mari, quando baptizati ſunt patres noſtri in nu- (1.Cor.10.)
be & in mari. Vmbra in petra quæ aquam fluxit, & popu-
lum ſequebatur. Nónne illud in vmbra erat ſacroſancti hu-
ius myſterij ſacramẽtum? Nónne vmbra erat aqua de petra,
quaſi ſanguis ex Chriſto, quæ fugientes ſe populos ſeque-
batur vt biberent, & non ſitirent: redimerentur, & non pe-
rirent? Sed iam diſceſſit vmbra noctis & caliginis Iudæo-
rum: dies appropinquauit eccleſiæ. Videmus nunc per ima-
ginem bona: & tenemus imaginis bona. Vidimus principem
ſacerdotum ad nos venientem, vidimus & audiuimus offe-
rentem pro nobis ſanguinem ſuum: ſequamur, vt poſſumus,
ſacerdotes, vt offeramus pro populo ſacrificium: etſi infir-
mi merito, tamen honorabiles ſacrificio: quia & ſi nũc Chri-
ſtus non videtur offerre, tamen ipſe offertur in terris, quan-
do Chriſti corpus offertur. Imò ipſe offerre manifeſtatur in
nobis, cuius ſermo ſanctificat ſacrificium quod offertur. D
Et ipſe quidem nobis apud patrem aduocatus adſiſtit: ſed
nunc eum non videmus. tunc videbimus eum imago tranſie-
rit, veritas venerit. tunc iam non per ſpeculum, ſed facie ad
faciem ea quæ ſunt perfecta videbuntur. Aſcende ergo ho- (Ibidem.13.)
mo in cœlum, & videbis illa quorum vmbra hic erat vel i-
mago. Videbis non ex parte, non in ænigmate, ſed in con-
ſummatione: non in velamine, ſed in luce. Videbis verum il-
lum & æternum atque perpetuum ſacerdotem, cuius hic i-
magines videbas, Petrum, Paulum, Ioannem, Iacobum, Mat-
thæum, Thomam. Videbis perfectum hominem iam non
in imagine, ſed in veritate. Qualis enim cœleſtis, tales & (Ibidem.15.)
cœleſtes. Vtique & ipſi iam in gloria vel decore, iam in re-
ſurrectionis gratia, non in corpore mortis, & corruptio-
nis deformitate. Vide ne eo deleras imaginem terreſtris, v-
bi lux cœleſtium eſt. Hic ſi quis tyranni imagines habeat
qui iam victus interiit, iure damnetur. Quomodo tu hoſtis
& aduerſarij imaginem in ciuitatem veri imperatoris indu-
cis, niſi vt ipſe te damnes? Et ſi volueris imaginem terre-

A ſtris inferre, contradicet tibi princeps iſtius mundi, & di-
cet: Mea eſt imago hæc: & quæ offers, mea ſunt. Quid facies
deprehenſus, cum tibi dixerit, Mea eſt auaritia, mea eſt am-
bitio, meæ diuitiæ, quarum imaginem in te recognoſco?
Ipſe eſt enim aduerſarius & deſertor. Quod ſi fueris qualis
Iacob, dices Labe, qui ſe transfigurat in angelum lucis: Re- (2.Cor.11.)
cognoſce ſi quid tuorum in me inuenis. Tunc ille requiret, (Gene.31.)
& non inueniens confutatus abſcedet: quia abſcondiſti at-
que obliteraſti omnia ſimulachra vitiorum. Beatus qui po-
teſt dicere, Veniet huius mundi princeps, & in me ſuum in- (Ioan.14.)
ueniet nihil. Quæ ſua ſunt enim, quærit ille: non illa quæ (Philip.2.)
Chriſti. Si ergo quæ ſunt Chriſti ſequeris, noli quas non ha-
bebas affectare diuitias, augere quas habebas: & diuitem te
ſibi ſentiat pauper. Induc in domum tuam inopem, frange (Eſaiæ.58.)
panem eſurienti, & nudum operi, vt tibi theſaurus conda-
tur in cœlo qui tecum tranſeat. Pauper Chriſtus eſt factus (2.Cor.8.)
cum diues eſſet, vt nos ſua inopia diuites faceret. Noli er-
go propter diuitias vane conturbari, excitari de ſomno, co-
B gitare quemadmodum pecuniam tuam ſerues, opes tuas au-
geas, de nocte procedere, excubare ad iudicis domum vt
aliena diripias, litem* moueas pauperi, verearis exactorem (*terream pauperem.)
tributi. Vana eſt iſta conturbatio: & ideo iuſtus dixit: Et
nunc quæ eſt expectatio mea? Nónne dominus? & ſubſtan-
tia mea ante te eſt.) Spes & patientia noſtra Chriſtus eſt, ip-
ſe factus eſt redemptio noſtra, ipſe eſt noſtra expectatio: vt
dicamus ſinguli: Expectans expectaui dominum, & reſpe- (Pſal.39.)
xit me. Reſpice ergo nos in iudicio tuo. Reſpiciat ſuper
nos miſericordia tua: vt qui de merito diffidimus noſtro,
per tuam miſericordiam liberemur, in cuius poteſtate eſt
animæ noſtræ vitæq; ſubſtantia. Et ideo nõ timeamus cor-
poris mortem, ſed eum qui poteſt animam noſtram vel ſer-
uare vel perdere, cuius ſubſtantiæ virtus eſt, quam deus ad
ſimilitudinem ſui pectoribus infudit humanis. Quiſquis igi-
tur habet iſtam ſubſtantiam animæ ſuæ, dicit: Ab omnibus
iniquitatibus meis eripe me.) Non vnius criminis lapſum fa-
tetur, qui ab omnibus ſe iniquitatibus ſolui precatur. Scit
C enim quòd, niſi dominus ignoſcat, nemo ſaluus eſſe poſſit
quicunque natus eſt ſub peccato, quem ipſa noxiæ condi-
tionis hæreditas adſtrinxit ad culpam. Opprobrium, inquit,
inſipienti dediſti me.) Quis eſt inſipiens, niſi qui peccatum
facit, & eligit mala pro bonis? Ergo qui auctor eſt pecca-
torum, ipſe inſipiens magis quàm eius miniſter. Cum pec-
camus igitur, in opprobrium tradimur aduerſario, vt il-
le nos quaſi inimicus in die iudicij accuſet & prodat. Suſ-
cipiamus ergo opprobrium crucis Chriſti, quod ſuſcepit
Moyſes, & Aegypti theſauris regalibus prætulit: & ideo (Hebr.11.)
non eſt inſipienti in opprobrium traditus. Alij habent co-
dices, Opprobrium inſipienti ne tradas me. Sed magis Da-
uid eam conſuetudinem habet, vt ſua magis opprobria &
peccata fateatur, ne de peccatis ſuis erubeſcat & opprobriis,
qui ſcit in confeſſione eſſe veniam, & in peccati ſui con-
demnatione iuſtitiam. Denique ex iis quæ ſequuntur, ma-
nifeſtatur hic ſenſus, quia ſubiecit: Obmutui, & non aperui
os meum: quoniam tu feciſti me.) Hoc eſt, dediſti me in
D opprobrium inſipienti: ideo obmutui, & non aperui os me-
um, ne peccata maiora contraherem. Agnoui voluntatem
tuam, vt ad tempus erubeſcerem, & poſtea ſaluus fierem ve-
niam poſtulando. Prodeſt ergo interdum & opprobrium.
Siquidem etiam ipſe prodeſt carnis interitus, vt teſtificatur
Apoſtolus dicens: Tradidi eum in interitum carnis, vt ſpi- (1.Cor.5.)
ritus ſaluus ſit in die domini noſtri Ieſu Chriſti. Opprobri-
um quoque prodeſſe Dauid ipſe teſtatus eſt dicens ad Abeſ- (2.Reg.16.)
ſam: Sine maledicat mihi Ieminæus, quoniam dixit illi do-
minus, vt videat humilitatem meam: & retribuet mihi do-
minus bona pro maledicto hoc. Et reuera vidit opprobriũ
eius dominus, quòd flens ibat & excalciatus, operto capi-
te, & amouit eius opprobrium. Liquet igitur quia cum da-
tus in opprobrium Dauid fugerit, & humiliatus ſit, & nu-
dis pedibus domino ſatisfecerit, & lapides iacientem non
repercuſſerit, & in maledicentem non permiſerit vindicari,
& poſt hæc regno ſuo integro reſtitutus ſit: quia & oppro-
brium à domino ſit, & proſit magis ſuſtinere opprobrium,
quàm refellere. Deniq; victoria poſt ſecuta eſt. Ergo oppro

brium prodeſt. Sed quid eſt quod addidit, Quoniã tu feciſti
me? Nonne ideo obmutuiſſe ſe dicit, & nõ aperuiſſe os ſuũ,
quia agnouit domini voluntatem, & propterea patienter ſe
pertuliſſe, vt ſatisfieret domino per opprobriũ pro pecca-
to? Vnde & adiunxit: Amoue à me plagas tuas.) Quomodo
hoc ſibi congruit, quòd in ſuperiore pſalmo flagellis ſe ob-
tulit, hic flagella à ſe poſtulat amoueri? niſi quia ſoluit iã de
manu domini duplicia peccata ſua, erubeſcendo, opprobria
ſuſtinendo. Cõpunctiones cordis ſunt, ſunt & cogitationũ
ſunt & increpationũ flagella. Videamus tamen ne ideo dixe
rit ante deum eſſe ſubſtantiã animę ſuę, quia non impugna-
ret aduerſarius eã, niſi poteſtatẽ accepiſſet à domino. Quod
enim fecit dominus, & tuetur. Denique angelus in circuitu eſt
hominis, qui prętendit ne quis noceat ei. Non diſcedit ange
lus, niſi iuſſus à domino, vt ſo' athleta decertet. Ergo quaſi
ſubſtãtia domini præſumit veniam ſibi iniquitatum ſuarum
à conditore ſuo poſſe concedi. Et ideo rogat, quia nouit au
ctorem ſuum miſericordẽ. Deinde quia datus ſit in oppro-
briũ, nõ reſiſtit, ſed patitur aduerſum ſe aſſiſtere peccatorẽ,
B
& ſilet ſubſtãtię ſuæ cõſcientia, quæ bona eſt, & poteſt cor-
poris ferociã refrænare, vt virtus ſuccedat, culpa ponatur.
Poſtremo quia factus à domino eſt, citius ſibi poſſe donari
peccatum confidenter exiſtimat, qui fortitudinem manus
domini potuerit ſuſtinere. Et hoc vtique bonæ ſubſtãtiæ eſt,
etſi fortitudine manus domini defeciſſe ſe dicat. Fortis ma-
nus ſicut male percutit, ſic cito ſanat. Quæ fortis ad vulnus,
Deute.32. fortis & ad remedium eſt. Vnde & ipſe ait: Percutiam, & ſa
nabo. vt non meminerit vulneris, qui ſanatus euaſit. Denique
hæc manus domini ſancto Iob omnia abſtulit, & omnia re-
præſentauit, imò omnia cumulo auxit, vt amiſſa geminaret.
Ne te moueat quòd defeciſſe ſe dicit. Eſt qui deficit, & for-
Iob.42. Pſalm.144. tior ſurgit. Suffulſit enim dominus omnes qui ruunt, & cor-
rigit omnes eliſos. Cum virtute enim ſurgit quicũque cor-
Actu.9. rigitur. Defecit Paulus à fortitudine manus huius. Cecidit
perſecutor, & ſurrexit euangelij prædicator. Hoc eſt quod
ait, A fortitudine man' tuę ego defeci.) Et addidit, In incre
pationibus ſuper iniquitatem erudiſti hominem, & tabeſce-
C
re feciſti ſicut araneam animam eius.) Græc' ὑπὲρ ἀνομίας di
xit, hoc eſt, pro iniquitate: & integrum verſum, ἐν ἐλεγμοῖς ὑ-
πὲρ ἀνομίας ἐπαίδευσας ἄνθρωπον poſuit: quod eſt, In increpa-
propter iniquitatem. tionibus pro iniquitate erudiſti hominem. Ideo Sapiens di
Eccli.22. & 23. xit: Quis mihi dabit cogitationum mearum flagella, & labio
rum meorum ſignaculum? Vt cor ſuum ipſe ſuis cogitatio-
nibus flagellaret, & ſignaret labia ſua: quo & vetera peccata
minueret, nec alia loquendo renouaret, quo propriis incre-
pationibus eruditus, exercitia virtutis indueret. Tabeſcit
autem anima, quando peccatum minuitur. vel, cum anima
tabeſcit, culpa deponitur, incraſſatur cum peccata cumulan
Gene.6. tur. Vnde ait dominus de peccatoribus: Non permanebit in
his ſpiritus meus in æternum, quoniam carnes ſunt. Et alibi
Matth.13. ſcriptura dicit: Incraſſatum eſt cor populi huius. Ideo &
Hiere.1. Hieremias primum baculum vidit nuceum, deinde ollam
feruentem, vt tabeſceret anima prophetæ incipientis, quo
culpa diſcederet, vt accederet gratia. Sed cur prius baculũ,
poſtea ollam? Quoniam qui baculo non corrigitur, in ollam
D
mittitur, vt ardeat & tabeſcat. Et ideo ad prophetam Eze-
Ezech.4. chiel dicitur: Accipe tibi ſartaginem, & accipies iniquitates
domus Iſrael, & cõſummabis, & tabeſcẽt (inquit) in ſuis ini-
quitatibus. Et alibi in eodem libro dicit dominus: Sed ego
magnum faciam titionem, & multiplicabo ligna, & ſuccen-
dam ignem, vt liquefiat caro, & minuatur ius. Quibus teſti-
moniis ſignificatur quòd animæ perfidorum admoto igne
tabeſcant, vt deponant craſſitudinis quendam carnalis hu-
morem. Mittuntur ergo in ſartaginẽ & animæ peccatorum,
vt defluat quædam peccati caro, quæ obduxerat animæ
ac mentis vigorem, & velut iure quodam, ita quibuſdam in-
ſuderat animam illecebris cupiditatum. Expectant igitur
nos quædam ſartagines. ideo hic conteramus cor noſtrum,
vt ſubtile fiat, & deponat omnem duritiem & pinguedinem
quandam carnalis arvinæ, quod patientur qui luxuriati ſunt
in hac vita, & magis ludibria dedecorum, quã opera vlla vir-
tutum exercenda ſibi more Iudaico crediderunt. Incraſſa-
tus eſt enim Iacob, & pinguis factus eſt, & ſurrexit ludere.

A
Quem à fidei veritate luſus ille in perfidiæ traduxit erro-
rem. Merito ergo Paulus caſtigabat corpus ſuum, ne nutri- 1. Corint.9.
ret corpus peccati*. Luxuriãdo enim facimus membra pec *carnis peccata.
cati, ſobrietate autem membra iuſtitiæ. Non natura ergo,
ſed culpa delinquit. Nec iterum vana & inania ſequamur, ne
telã araneæ texere iudicemur, eo quòd peccata nulla perpe
tuitatis poſſunt habere ſubſtantiam. Vnde cum videris ali-
quos ſtudere facultatibus ampliandis, cumulandis poteſta-
tibus, affectando decori, dices illud Eſaiæ: Telam araneæ Eſaiæ 59.
texunt. quæ diuturna eſſe non poteſt, ſed cito ſcinditur, at-
que opus eius omne diſſoluitur. Non enim ſupra ſolidum a-
liquod firmamentum locatur, ſed in vacuo ſuſpenditur. Ni
hil laxum, nihil molle verum Chriſti militem decet. Ecce Matth.11.
enim qui mollibus veſtiuntur, in domibus regum ſunt. Ar-
guti ſibi & induſtrij omnes auari videntur. Quid argu-
tius, quid ſolicitius aranea? quæ operi ſuo diebus ac nocti-
bus ſemper intendit, nec vllo ſumptu vlláque impenſa con-
ficit veſtimentum, ſed vanum eſt omne quod fecerit. Sic
homo omnis eſt qui opus ſuum ſupra Chriſti non conſti-
B
tuit fundamentum. vane noctibus & diebus & ipſe turba-
tur: cùm cum plerumque araneæ modo etiam in ipſo ſuæ im
probitatis molimine operis ſui ruina conuoluat. Et ideo ſa-
piens qui cognoſcit huius ſeculi vanitatem, non diuturnam
vitæ huius precatur vſuram, ſed ad illa æterna feſtinat, &
labore huius corporis & dolore geſtit abſolui: ſicut Pro-
pheta deſideraſſe cognoſcitur dicens: Exaudi domine ora-
tionem & deprecationem meam, auribus percipe lachry-
mas meas. Ne ſileas à me: quoniam ego aduena ſum apud
te in terra, & peregrinus, ſicut omnes patres mei.) Ali-
us eſt incola, alius aduena, alius accola. Incola, qui de lo-
co eſt, & genitalem locum incolit. Aduena, qui aliunde ve-
nit. Accola, qui ad tempus colit, & mutatur annorum vi-
cibus. Hoc eſt ergo quod dicit Dauid, Apud te alienus ſum,
dum in terra ſum, non ſum paradiſi tui incola. Vnde ex po-
ſuit hoc ipſe ſubiiciens, Et peregrinus, ſicut omnes patres
mei. Quod aperuit & apoſtolus Paulus, aſſerens quoniam
cum ſumus in hoc corpore, peregrinamur à domino: quia 2.Corin.5.
C
etſi fides in nobis eſt, per fidem tamen ambulamus, non per
ſpeciem. id eſt, non facie ad faciem quaſi præſentes. Ambu- *in imagine.
lamus enim in ænigmate* adhuc, non in veritate. Denique 2.Cor.5.
addidit: Audemus ergo & confidimus magis peregrinari
à corpore, & adeſſe ad dominum. Audemus, præſumptio-
nis & fidei, non temeritatis eſt verbum. Et conſentimus,
id eſt, volentes adquieſcimus, & optantes, non plenioris
ſcientiæ auctoritatem velut principaliter noſtro iudicio
defendentes, volumus verum eſſe quod cupimus, vt ap-
propinquemus ad dominum, à quo nos videtur futurorum
& præſentium diſtantia ſeparare. Audemus ergo adeſſe: &
ideo, inquit, connitimur. Cognoſcis verbum volentis ad-
huc peruenire, non eius qui peruenerit. Affectus igitur in
hoc ſermone, non effectus oſtenditur. Denique ipſum te-
ſtem ſui ſermonis interroga, imò vide dicentem, vel potius
audi dubitantem, cum dicit: Ideo connitimur ſiue abſentes
ſiue præſentes placere illi'. abſentes adhuc per fidem, præ-
ſentes per ſpeciem. Vnde & hoc poteſt intelligi, quòd &
D
hic poſiti, & illic, placere noſtro iudici, redemptori quoque
noſtrarum deſideramus animarum. Neceſſe eſt enim nos eſ
aſſiſtere per ſpeciem, vt vnuſquiſque operum ſuorum meri
ta dignę adipiſcatur fortis examine, vel iuſtus in requie, vel
impius in ærumna. Fundit igitur lachrymas, quoniam cum
aduena in terram venerit, demoretur & ſeparetur à patria
longo detentus exilio. Cõſidera nunc mihi illum Adam de
paradiſo eiectum, in caſtellum relegatum, ſpectantem vnde
deiectus ſit, flentem vbertim, quia reminiſcitur quid admi-
ſerit, quóve deciderit. Et ideo gratias agamus deo, qui nos
perpetuo exilio liberauit, aperiens ianuam qua reuerta-
mur ad patriam. Vnde Apoſtolus præſumpſit dicere: Er-
go iam non eſtis aduenæ atque peregrini, ſed eſtis ciues Ephes.2.
ſanctorum, & domeſtici dei. Hoc volens recipere Dauid
antequam Chriſtus veniret in terras, dixit: Remitte mihi
vt refrigerer priuſquam eam, & amplius iam non ero.) Hoc
eſt, hic mihi remitte, vbi peccaui. Niſi hic remiſeris mihi,
ibi remiſſionis requiem inuenire non potero. Quod enim
in ter-

in terra ligatum manſerit, ligatum manebit in cœlo. quod A
ſolutum in terra fuerit, ſoluũ erit in cœlo. Propheta enim
& prædicator eccleſiæ congregandæ, euangelico ſpiritu in-
dulgentias domini præuidebat: & præcipienda apoſtolis, ei
dominus reuelabat. Imò hæc erat vetus ſententia, vt qui
ſe ligaſſet in terris, vinctus migraret à corpore. Ideo do-
minus, quod ante erat iudicij ſui, dedit apoſtolis, peccata
remittendi æquitatem: ne cito ſoluenda, diu ligata mane-
Matth.16. rent. Denique audi dicẽtem: Tibi dabo claues regni cœlo-
rum: & quodcunque ligaueris ſuper terram, erit ligatum &
in cœlo: & quodcunque ſolueris ſuper terram, erit ſolutum
& in cœlo. Tibi, inquit, dabo claues regni cœlorũ: vt & ſol-
uas & liges. Hoc Nouatianus non audiuit, ſed eccleſia dei au
diuit. Ideo ille in lapſu, nos in remiſſione. Ille in pœniten-
tia, nos in gratia. Quod Petro dicitur, apoſtolis dicitur. Non
poteſtatẽ vſurpamus, ſed ſeruimus imperio: ne poſtea cum
venerit dominus, & ligatos inuenerit quos oportuit ſolui,
commoueatur aduerſus diſpenſatorem qui ligatos ſeruaue-
rit ſeruos quos dominus iuſſerat ſolui, dicens quoniam qui B
Lucæ.12. cognouit voluntatem domini ſui, & non fecit ſecundum vo
luntatem eius: vapulabit multum. Qui autem non cogno-
uit, & fecit digna plagis, vapulabit minus. Merito ergo Da-
uid remitti ſibi poſtulat quod ſciebat non eſſe iis qui ſecun-
dum Aaron erant ſacerdotibus attributum, ſed euangelio
ſeruatum. Cui ergo non remittitur: in exilio eſt, in peregri-
nationis iniuria perſeuerat. Hic ergo petenda eſt venia. Hic
Ibidem.6. enim dictum eſt: Beati qui nunc fletis, quia ridebitis. Hic
locus eſt veniæ poſtulandæ. Deploremus igitur in terris,
vt mereamur indulgentiam. Niſi remiſſum peccatum hic
fuerit, non habebimus requiem. Si requies non fuerit, non
erit vita æterna. ſi vita æterna non fuerit, non erimus. Ideo
petit remitti ſibi ante quàm eat, vt ſit. Si enim remiſſum non
fuerit, non ero (inquit) cum iis qui ſunt, cum iis qui in para-
diſum merentur aſcendere. Qui autem non eſt, conſumetur
cum deſcendentibus in lacum, qui in catenis & carcere fue-
rit derelictus. Non ergo definitiue dicit non ero, qui alibi
Pſalm.70. dicit: Pſallam tibi in cithara deus ſanctus Iſrael. Gaudebunt C
labia mea cum cantauero tibi, & anima mea quam redemi-
ſti. De redemptione ergo præſumit. Et alibi audi dicentem:
Pſal.114. Placebo domino in regione viuorum. Erit ergo, qui place-
re præſumit. Poteſt & ſic intelligi quia dixit, Aduena ego
ſum apud te in terra, & peregrinus, ſicut omnes patres mei:
& ideo remitte mihi vt peregrinus eſſe deſinã. remitte mi-
hi exilium quo relegatus ſum. Si remiſeris antequam diſce-
dam hinc, non ero amplius exul atque peregrinus. Cum e-
nim tu remiſeris, non ero peregrinus, ſed ciuis ero ſancto-
rum tuorum. Ero cum patribus meis: qui & ipſi fuerunt an-
te peregrini, nunc verò iam ciues ſuoꝝ. Ero domeſticus dei,
vt pœnam non timeam, gratiam merear: per dominum no-
ſtrum Ieſum Chriſtum, cum quo tibi eſt laus, honor, gloria,
perpetuitas, cum ſpiritu ſancto à ſeculis, & nunc, & ſemper,
& in omnia ſecula ſeculorum. Amen.

Pſalmi trigeſiminoni enarratio.

IN ſuperioribus pſalmis pœnitentiam prædicauit:
deinde de patientia ſua, & perturbatione hominis
eſt locutus. In triceſimo autem nono pſalmo no- D
uum annunciat teſtamentum. Qui enim malorum
pœnitentiam agit, expectat: ſed non eſt perfecti expecta-
Matth.10. & 24. re, ſed expectaſſe. Nemo enim niſi qui perſeuerauerit vſq;
in finem, ſaluus erit. Ideo addidit: Expectans expectaui do-
minum.) Vbi ergo recte hoc dicitur, niſi in euangelio? in
quo iam nobis, à quibus expectabatur, aduenit. in quo iam
nobis non legis caligat vmbra, ſed veritas fulget: quia Chri
ſtus illuxit, qui exaudiuit voces deprecationum ſuorum, &
eduxit nos de lacu miſeriæ, & de luto fæcis, vbi iam demer
ſi tenebamur noſtrorum voragine peccatorum, & totus ho
mo noſter inhærebat, nec poterat ſe animus noſter eruere,
obrutus multiplicis labe flagitij. Gratias igitur domino Ie-
ſu vnigenito dei filio redemptori noſtro, qui nobis pecca-
ta omnia remiſſurus deſcendit è cœlo, vt nos de lacu ac li-
mo iſtius mundi, & cœnulenta quadam palude terrarum,
de corpore quoque mortis huius eriperet, atque in carne

A ſua ſtatueret animi noſtri interiora veſtigia, vt confirmati
in dei verbo, & per crucem domini corporis paſſionibus
abſoluti, ambulemus iam non in opprobrio dedecoris, ſed
in remiſſione peccati. Confirmatus igitur & radicatus in
Chriſto, ſupra petram ſibi memorat pedum ſuorum ſtatuta
veſtigia. Vnde dicit Apoſtolus: Bibebant autem de conſe- 1.Cor.10.
quenti petra: petra autem erat Chriſtus. Petra, eo quòd ſi-
tientes ſequatur, confirmet labentes, ne ſitientibus aqua
deſit, labentibus firmamentum. Expectanti ergo mihi do-
mine Ieſu aliquandò veniſti, direxiſti greſſus meos in eu-
angelio, immiſiſti in os meum canticum nouum, quod eſt
nouum teſtamẽtum. Gaudentes iam canimus hymnum deo
noſtro: quia nouarum virtutum præcepta cognouimus, vt
noſtra omnia relinquamus, Chriſtum ſequentes, & noſtros
diligamus inimicos. Nouos etiam hauſimus mores, vt pro
perſequentibus nos precem domino deferamus. Maledi- Ibidem 4.
cẽtes ecce benedicimus. Neſcimus opera noſtra iactare, aut
celare peccata. Angelorum etiam more nuptias refutamus.
B Quid multa? De illo ærumnoſo peccatore beatus homo fa-
ctus eſt, iam non reſpiciens in iſtius mundi varias vanitates.
Vanitas enim vanitatum, & omnia vanitas, totus hic mun- Eccleſ.1.
dus eſt: ſicut dixit ſapiens Salomon. Quid enim niſi vanum
eſt ea ſequi quæ perſeuerare non poſſunt, & omnia tan-
quam vmbra prætereũt? Inſaniæ autem falſæ aut certamina
iſta bellorum, *in quibus pro temporali poſſeſſione ſanguis *bellatorũ
tantus effunditur, aut contentionum theatralium diſſenſio-
nes, aut Circenſium plena furoris ſtudia declarãtur, aut hę-
reticorum doctrina feralis, aut pſeudoprophetarum in mo-
dum oraculorũ cœleſtium ſimulati geſtus, verba compoſi-
ta. Sic enim dicit Propheta: Beatus vir cuius eſt nomen do-
mini ſpes eius, & non reſpexit in vanitates, & inſanias fal-
ſas.) Sunt ergo & veræ inſaniæ, & fortaſſe prophetarum, qui
in exceſſu mentis poſiti prophetabant, repleti dei ſpiritu, vt
quibuſdam inſani viderentur, cum propriæ ſalutis immemo
res, nudi plerunque & excalceati, ſicut Eſaias ſanctus, per Eſaię.20.
populos currerent: vociferantes non quæ ipſi vellent, ſed
quæ à domino iuberentur. Ex his igitur intelligitur affulſiſ-
C ſe remedium ſalutis: quoniam qui expectabatur, adeſt. Ex-
pectauit enim Adam de paradiſo eiectus, vt longo liberare-
tur exilio. Expectauit cum eo Noe iuſto, qui ad ſemen fu-
turorum eſt reſeruatus, vt ex eo iuſtitiæ ſemina in homini-
bus pullularent. Ipſum putabat publicæ ſalutis auctorem,
qui diluuio ſuperſtes eſſe meruiſſet. Ipſum ſapientiæ prin-
cipem, qui excoluiſſet vitem, & ex eius fructu inebriatus
foret. Quid eſt enim vitis niſi ſapientia? ſicut aperuit no-
bis Dauid cœleſtis interpres oraculi, dicens: Vxor tua ſi- Pſal.127.
cut vitis abundans in lateribus domus tuæ. Eo quòd in ip-
ſo eſſet ſapientiæ plenitudo, quæ expectabatur in Chriſto,
qui nouo repletus ſapientiæ ſacramento, quod oculus non
vidit, nec auris audiuit, inuſitatũ nobis deferre myſterium 1.Corint.2.
properauit, vt nudus iaceret, & exuberantis ſapientiæ po-
cula inaudita profluerent: vt obliti ſuperiorum, in nouos mo
res & nouam ſobrietatem vitæ reſurgeremus æternæ, quo
per ſtultitiam prædicationis deus agnoſceretur: quem per
ſapientiam non cognouit hic mundus. Deniq; in figura illa
dormientis & nudati patris, qui ſtultitiã riſit, maledict⁹ eſt: Gene.9.
D qui veneratiſunt, benedictionis gratiam ſunt adepti. Ideo-
que qui mortẽ vnigeniti filij dei patris & creatoris omnium
ad offendiculum aut opprobrium noſtræ fidei obijciendam
eſſe crediderint, peccatorum ſuorum nexibus ad perpetuæ
maledictionis ærumnam tenentur adſtricti. Qui verò eam
pro totius humani generis abſolutione ſuſcipiunt, virtutis
æternæ præſidio fulciuntur. Crux enim Chriſti Iudæis of- 1.Cor.1.
fendiculũ, Græcis ſtultitia: vt Apoſtolus dixit: nobis autem
qui credimus in dominum Ieſum, virtus dei atque ſapientia
eſt. Expectatus eſt in Moyſe, cum ſiſteret* vndas maris, *ſcinderet
& impoſſibile viribus humanis, pedeſtris viæ aperiret in
fluctibus iter: ſequeretur petra, & vomeret aquas, vt ſitien-
tium patrum in medio deſerti viſcera interna ſatiaret. Ex-
pectatus eſt & in Aaron principe ſacerdotum, qui inter vi-
uos ac mortuos medius ſtetit, & per ſerpentem ſtatuit luem Nume.21.
mortis, ne à cadaueribus defunctorum ad viuentium tranſ-
iret interitum. Quid enim tam proprium Chriſti, quàm ad-

uocatum apud deum patrem adſtare populorum, mortem A
ſuam offerre pro cunctis, repellere necem, vitam reformare
perituris? Expectatus eſt & in Ieſu Naue, & certe venit: qui
& poteſtatem ſuam & oomen accepit, vt & populum in ter-
ram repromiſſionis induceret, & vere Ieſu nomine vocare-
tur. Siccauit fluenta: conuertit amnem in ſuum foⁿtē: ſolem
ſtatuit donec conſummaret in virtute victoriam. Sed adhuc
figura erat illa, uon veritas. Denique verus ei dux militiæ
cœleſtis effulſit, & adorauit eum Ieſus Naue, quamuis non-
dum io corpore verus aſtiterat, ſed adhuc venerat io figura.
Quando igitur verus aduenit? Audi dicentem: Annunciaui,
& locutus ſum: multiplicati ſuot ſuper numerū. Sacrificium
& oblationē noluiſti: corpus autem perfeciſti mihi: tunc di-
xi, ecce venio. In capite libri ſcriptum eſt de me, vt faciam
volūtatem tuam: deus meus volui.) Quid euidentius, quàm
quòd cum euangelij ſui muuere nobis Ieſus verus aduenit?
Ipſe locutus eſt, & innumeri credentium populi congregati
ſunt, qui vix ſinguli ante credebant. Ipſe venit In carne, & B
ceſſauit ſacrificium Iudæorum. Ceſſauit oblatio pro pecca-
to: quia peccatorū remiſſor aduenerat. Non erat remedium
neceſſarium legis, vbi legis auctor adſtabat. Tunc dixi, Ec-
ce venio. In capite libri ſcriptum eſt de me. Scriptum profe
cto de Chriſto eſt in priucipio veteris teſtamenti, quòd ven
turus eſſet, vt io redemptione hominum, dei patris faceret
voluntatem, quando ſcriptum eſt quia Euam in ſpecie ec-
cleſiæ ad hominis adiumenta formauit. Quid enim oobis io
hac corporis infirmitate, & ſeculi iſtius perturbatione præ-
ſidio poteſt eſſe oiſi ſola eccleſiæ gratia, qua redimimur: &
fides noſtra, qoa viuimus? In capite libri ſcriptum eſt, Os
Geneſ. 2. de oſſibus meis, & caro de carne mea. Propter hoc relin-
quet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori ſuæ, &
erunt duo in carne vna. Quis iſte ſit qui locutus eſt, aut de
Epheſ. 5. quo iſtud ſit ſacramentum, audi dicentem: Sacramentum
hoc magnum eſt: ego autem dico in Chriſto & in eccleſia.
Vnde & admonet vt ſic diligat homo vxorem ſuam, quem-
admodum eccleſiam Chriſtus: quoniam membra ſumus C
corporis eius, de carne ipſius, & de oſſibus eios. Quæ igitur
maior ſalus, quàm eſſe cum Chriſto, & ei vnitate quadam
corporis adhærere, in quo oec macula ſit vlla, nec fortitu-
forte. deformitas: aut, formido do peccati? Scriptum eſt in capite libri, quòd Abel iuſti
placuit hoſtia deo, diſplicuit oblatio parricidæ. Nónne a-
perte ſignificauit dominus Ieſus offerendum ſe eſſe pro no-
bis, vt in ſua paſſione noui ſacrificij gratiam conſecraret, ri
tum populi parricidalis aboleret? Quid autem expreſſius,
Geneſ. 22. quàm quod à ſancto patriarcha oblatus eſt filius, & aries
immolatus eſt? Nónne aperte oſtendit hominis carnem, quę
omnibus terrenis eſt communis animantibus, non diuini-
tatem vnigeniti filij dei obnoxiam futuram ſacræ vulne-
ri paſſionis? Scriptum eſt io capite libri, venturum homi-
nem qui poteſtatibus cœleſtibus imperaret. Impletum eſt
quando domious Ieſos venit in terras, & angeli mioiſtra-
Ioan. 1. bant ei: ſicut ipſe dignatus eſt dicere: Ex hoc videbitis cœ-
los apertos, & angelos dei aſcendentes & deſcendentes ad
Exod. 12. filium hominis. Scriptum eſt in capite libri: Agous ſioe ma-
cula, muodus, maturus, maſculus, anniculus erit vobis, & oc D
cidet euoo omnis ſynagoga. Quis iſte ſit agnus, audiſtis di-
Ioan. 1. centem: Ecce agnus dei, ecce qui tollit peccatum mundi.
Hic eſt qui occiſus eſt ab omni populo Iudæorū: quem ad-
huc hoſtili odio perſequuntur. Et illum quidem oportebat
pro omnibus mori, vt in eius cruce fieret remiſſio peccato-
rum, & ſanguis ipſius mundi inquinamēta lauaret. Sed vę il-
Eſaiæ 3. lis qui auctorem ſalutis propriæ negauerūt. Feciſtis, inquit,
conſilium: ſed oō per me. Quomodo poterat probare parri-
cidium, qui conſiliū non probabat? Et tamen quanta pietas:
Abhorrebat quidem à conſilio: ſed ſi conuerterentur, reme
dium non negabat. Scriptum eſt etiam, non ſolum in capite,
ſed in omni legis complexione, venturum hominem ad coo
ſeruādum hominum genus, qui omnia vellet quæ deus vel-
let. Vnde intelligis quoniam diuioitatis eiuſdem eſt, qui e-
iuſdem eſt voluntatis. Vnde etiam ad ſacrificium paſſioois
Pſal. 53. volontarius acceſſit, meritóqoe prædixit: Voluntarie ſa-
crificabo oibi. Sed forte dicas, Quomodo in euangelio di-
Matth. 14. xit: Pater, ſi poſſibile eſt, transfer à me calicem hunc: ſed

A non ſicut ego volo, ſed ſicut tu vis? Et videtur quidē eſſe di
ſtantia voluntatis: verum intelligimus aliud eſſe quod ſecuo
dum vnitatem diuinitatis exprimitur, vbi dicit: Ego & pa- Ioan. 10.
ter vuum ſumus: aliud quod ſecundum homiois eſt locutus
affectum, quem innuit cautum eſſe debere, oec præſumere
quod facile implere uon poſſit: ne dum præmium quærit,
incidat ſacrilegium. Vnde ait: Cum perſequentur vos in Matth. 10.
hac ciuitate, fugite in aliam. Merito ergo & hic ſubiturus
corporis paſſionem, cœpit contriſtari, & mœſtus eſſe: & aſ-
ſomptis Petro & duobus filiis Zebedæi, Triſtis eſt anima Ibidem. 26.
mea, ante præmiſit: & ſubiecit poſtea, Vigilate & orate, oe
intretis in tentationem. Spiritus promptus eſt, caro autē io-
firma. Vides vbique eum ſecundum hominem loqui, ſecun
dum hominem orare, ſecundum homioem triſtem eſſe, ſe-
cūdum homiuem dixiſſe, Pater meus, ſi poſſibile eſt. Quod
vtiq; non impoſſibile deo: ſed hominis eſt dubitarē, dei con
firmare. Ideo promptiores aſſumpſit, quaſi electos vltimi
B iudicij ſui teſtes, qui verborum eius agnoſcerent ſacramen-
tum. Denique alij dormiebant: iſti ſoli fida mente vigilabāt.
Vnde & per Hieremiam nōdum ſuſcepto corpore ipſe ait: Hiere. 11.
Ego ſicut agnus ductus ſum, & neſciui. Quid eſt qood ne-
ſciat ſapieotia dei? quę in arcano patris ſemper eſt: & ideo e-
narrauit omnia filius dei, quia dei patris ipſe ſapientia eſt.
Quomodo præſciuit ſe ſicut agnum eſſe ducendum, & quo
duceretur neſciſſe ſe dicit? Aut quomodo in ſuperioribus
per os ipſius Dauid ait: Deus deus me', reſpice in me: quare Pſalm. 21.
me dereliquiſti? Quomodo derelinquitur à patre filius, qui
ait: Et noo ſum ſolus: quia pater mecum eſt. Et alibi: Tra- Ioan. 8.
ditus ſum, & non egrediebar. Et alibi: Exſurrexi, & ad- Pſalm. 87.
huc tecum ſum? Niſi vt aduertas quòd hominum ſenſum Pſalm. 138.
exprimit, qui putaot ſe à domino, quando ſunt in pericu-
lis, derelictos. Denique audi quod ſequitur: Longe, inquit, Pſalm. 21.
à ſalute mea verba delictorum meorum. Hoc eſt, alia ver-
ba ſunt delictorum, alia ſacramenta ſalutis æternæ. Non
præiudicant verba virtuti: ſuis viribus ſubſtantia diuina ful
C citur. Homo videtur, homo auditur, deus in operibus agno
ſcitur. Et tamen de hoc homine dictum eſt: Et homo eſt,
& quis cognoſcet eum? Quid eſt quis? Non quo nemo, ſed
quo rarus, quo ſapiens, ſicut illud: Quis aſcendet io mon- Pſal. 23.
tem domini? Quis ſapiens, & intelliget ea? Denique alibi:
Vir inſipiens non cognoſcit ea, & ſtultus oō intelligit hæc. Pſal. 91.
Et tu ergo cum legis euangeliū, quaſi ſapiens & noo ſtultus
cognoſce quæ legis: illuminet te ſapientiæ fulgor æternæ.
Verba quidē ſunt, ſed & ipſa mundant, & ipſa illuminant, &
ipſa cōfirmant, & ipſa viuificant. Vnde ait Petrus: Domine, Ioan. 6.
ad quem ibimus? verba vitæ æternæ habes: & non relinque-
mus te. Deniqoe vt aduerteremus quòd ſecundū hominem
locutus eſſet, paulo poſt dixit: Ecce, appropinquat hora vt Matt. 26.
filius hominis tradatur in manus peccatorum. Et Iudæ oſcu
lanti ait: Iuda, oſculo filium hominis tradis? Hoc eſt, venenū Lucæ. 22.
infundis oſculo, quo gratia charitatis iofuoditur: oſculo,
quod ſacrę pacis inſigne eſt: oſculo quo amicitia fida firma-
tur: oſculo quo fides ſancta ſignatur? Hoc ergo oſculo tra-
dis periculo quem propter oſculi cōmercium venerari de-
D beres? Et tradis filiū hominis homo, qui propter hominum
ſalutem deſcēdit de cœlo? Sic enim ſcriptum eſt: Filius ho- Ioan. 3.
minis qui eſt in cœlo, ipſe eſt qui deſcendit è cœlo. Filiū ho
minis tradis, qui te ex peccatore apoſtolū fecit? Filium ho-
minis tradis, qui venit vt in ſanguioe ſuo omniū peccata di-
lueret? Ego oſculū non nego: ipſe videris, qui violaueris o-
ſculi ſanctitatem. An non legiſti quòd vtiliora ſunt vulnera Prouer. 27.
amici, q̃ voluntaria oſcula inimici? Nec immerito grauiore
telo tantæ dignationis percuſſus eſt Iudas, quàm ſi eum ful
mine perculiſſet. Deniq; patientiā domini ferre non potuit,
qui * maieſtatē prodidit, adeo vt ſibiipſi tāti ſceleris reatus *quo in maiorē reatum prodiit
nō poſſet ablui. Itaq; abiit, pecuniā refudit, hoc eſt, cōdēna-
uit auaritiā ſuam tātæ impietatis auctorē, precium perfidiæ
ſynagogæ reddidit. Nō excuſatur proditor, qui pœnitētiæ
locū iouenire non potuit: ſed aceruatur ſacrilegiū Iudęorū,
qui etiā proditoris vocibus arguuntur. Ille ſuum crimen a-
gnouit, dicēs quòd tradiderit ſanguinem iuſtum. iſti & pre-
cium ſceleris receperūt, & acrioribus ſtudiis iuſticiæ princi
pē perſecuti ſunt. Ideo ad iſtorū omnium perpetuā cōdem-
natiouem

nationem latro crucifixus abſoluitur, quia ille Chriſtum in A
ſuppliciis agnouit ſuis, quem iſti in beneficiis non agnoue-
runt, & peccatum ſuum confeſſus eſt Chriſto, qui ſciret i-
gnoſcere: quia in cruce ſua regnum domini mente conſpe-
xit, quod in conuiuio Chriſti Iudas videre non potuit. Id-
eo precationem latronis vox ſecuta eſt cœleſtis huiuſmo-
Lucæ 23. di: Amen amen dico tibi, Hodie mecum eris in paradiſo.
Tripudiabas draco, quòd Apoſtolum ſubtraxeras Chriſto.
Plus amiſiſti quàm ſuſtuliſti, qui latronem vides in paradi-
ſum eſſe tranſlatum. Nemo eſt qui poſſit excludi, quando
receptus eſt latro. Miniſter tuus eò peruenit, vnde ipſe de-
iectus es. Subtexuimus iſta propter illum verſiculum, quia
dixit, Vt faciam voluntatem tuam, deus meus volui. Hoc
eſt, diuinitatis mihi tecum pater vna voluntas eſt, vna ſub-
ſtantia eſt: quia inſeparabilis maieſtas & potentia trinitatis.
Sed alia vox carnis: & tamen ad voluntatem dei & ipſa con-
Marc. 14. ſenſit, dicens: Non quod ego volo, ſed quod tu vis. Et ali-
bi: Si non poteſt hoc tranſire, niſi illud bibam, fiat volun-
tas tua. Communis affectus eſt mortem timere, quam ſuſce-
pit Chriſtus, vt crucifigeret, ſicut crucifixit & carnem. Mi-
hi enim eſt luctatus, vt mihi vinceret. Si caro Chriſti fortis, B
nec peccato obnoxia, tamē peccata ſuſcepit: infirmitates ſuſ
cepit, etſi nihil habuit quod doleret. Denique audi dicen-
tem quia pro nobis dolet, donec eiiciat in veritate iudicium.
Non enim alteram carnem, ſed hanc ſuſcepit, vt Apoſtolus
1. Cor. 15. docet, dicens: Oportet enim corruptibile hoc induere in-
corruptionem, & mortale hoc immortalitatem. Etſi de vir-
gine natus eſt & ſpiritu ſancto, tamē hominis eſt filius, quia
homo virgo. Et ideo quod natum eſt ex carne, caro eſt: &
Ioan. 3. qui natus eſt de homine, homo dicitur, mediator dei & ho-
1. Tim. 2. minum homo Chriſtus Ieſus. Propterea incorruptibilis ſuſ
ſcepit hanc carnem, vt faceret incorruptibilem: & immor-
talis, vt faceret immortalem. Si quis ergo eum ſequitur, in-
duet immortalitatem. Si quis voluntatem eius facit, non mo
rietur in æternum, ſed dicit ei Chriſtus: Hodie mecum eris
Lucę 23. in paradiſo. Quid eſt hodie? Hoc eſt, de nocte tranſiſti: me-
cum eris in lumine. Noli tenebras formidare, quem æterna
lux ſuſcepit. Pulchre etiam ſubiūxit, Mecum eris in paradi
ſo. Hoc eſt, noli dubitare de carne: & me in carne vidiſti. No
li timere ne & tu cadas de paradiſo, ſicut cecidit Adam: ſed C
audi quia mecum eris, quo præſente cadere non poſſis. Ce-
ciderat caro in paradiſo antequam ſuſciperetur à Chriſto.
Ibi eris ſuſceptus, vbi & ille qui ſuſcepit, quia non mentitus
Ioan. 17. eſt dicens: Volo vt vbi ego ſum, & illi ſint mecum. Non re-
cedet paſtor à gregibus ſuis: licet iam lupum in paradiſo ti-
Lucæ 10. mere non poſſis: cui dictum eſt: Videbam Satanam ſicut ful
Apoca. 20. gur de cœlo cadentem. Ideo ante conſummationem aduer-
ſarius deiicitur in incendium: catenis quoque perpetuis alli-
Gene. 3. gatur: vt tu iam nullas inſidias pertimeſcas. Et Adam vt ca-
deret, à ſerpente deceptus eſt, & flexus eſt ab vxore. Ideo
iam nullæ in paradiſo nuptiæ, ſed omnes erunt ſine celebri-
Matth. 22. tatibus nuptiarum, ſicut angeli in cœlo. Non dixerat Adæ,
Mecum eris: quia ſciebat illum caſurum, vt redimeretur à
Chriſto. Felix ruina, quæ reparatur in melius. ideo iam pius
paſtor, bonus negociator gregem ſuum & mercem propri-
am non reliquit. Erit quidem & adhuc in paradiſo cum an-
gelis pugna ſerpenti, donec deiiciatur. Sed qui cum Chri-
ſto eſt, timere non poterit. Adam cum Chriſto non fuit D
quando deceptus eſt. Nam ſi cum Chriſto fuiſſet, in eius
præceptione manſiſſet, deceptus non eſſet. Non manſit in
Ioan. 8. Chriſto, quia non in eius ſermone permanſit. Denique au-
di qui maneat in Chriſto. Si manſeritis, inquit, in me, & ver
ba mea in vobis manſerint: quodcunque volueritis petetis,
& fiet vobis. Et infra: Si præcepta mea in vobis manſerint,
manebitis in mea dilectione. Vis ſcire quia cum Chriſto A-
Gene. 3. dam non erat? Dixit ei dominus: Adam vbi es? Qui vtique
quaſi abſentem requirit, non diceret, Vbi es? ſi cum in ſe ma
nere cognoſceret. Sed quis eum abſentē fecerit, audiamus.
Abſconderunt ſe, inquit, ambo à facie domini. Omnes vi-
det Chriſtus: ſed qui ſe abſcondit, abſconditur: quoniam
1. Cor. 14. qui ignorat, ignoratur. Cognoſcit enim eos dominus qui
2. Timo. 2. ſunt ipſius. Ille omnes ſuos vult eſſe, quos condidit & crea-
uit. Vtinam tu homo non fugias, & te ipſe à Chriſto abſ-

A condas. Ille etiam fugientes requirit, & abſconditos non
vult perire, ſed clamat dicens: Adam, vbi es? hoc eſt: homo,
vbi es? Ego te in lumine poſui, tu tenebras requiſiſti. De-
nique in paradiſo, vbi ſemper matutinus erat dies, veſper
eſt factus: quoniam omnia peccata tenebroſa ſunt. Ideoque
audierunt vocem domini dei deambulantis ad veſperam in
paradiſo. Simul cognoſce myſterium: Mane errasti? ad ve-
ſperam liberaberis. Quomodo enim veſpera, vbi Chriſtus
eſt? Nam licet ſedes eius ſupra cœlum cœlorū: tamen in ſan-
ctis ſuis Chriſtus eſt. Quomodo ergo veſpera vbi deus eſt,
cum deus lux ſit? Denique Saulo in itinere lux refulſit, quan Acto. 9.
do ei Chriſtus occurrit. Vnde etiam lumine dei refulgente
cæcatus eſt perſequutor. Cur ergo cæcatus, niſi quia non
agnouerat Chriſtum? Nam ſi cognouiſſet lucis arbitrum,
non amiſiſſet lumen oculorum. Denique & vbi agnouit re-
cepit. Indicio eſt quòd non agnouerit Chriſtum, qui audi-
ta voce, Saule, Saule, quid me perſequeris? Reſpondit, Quis
es domine? Non quæſiſſet quis eſſet, ſi cognouiſſet. Vnde &
dominus quaſi ignoranti dicit: Ego ſum Ieſus, quem tu per-
ſequeris. Durum tibi eſt aduerſus ſtimulum calcitrare. Et il
B le dixit: Domine quid me oportet facere? Vide congruen-
tia vtrinque magiſteria. Medicus minatur vt corrigat: ter-
ret vt curet: æger primo medici perſonam requirit, ſi ſit ido
neus à quo ſanari ſe poſſe præſumat. Vbi medicinæ audiuit
auctorē, remedium popoſcit, ſalutem inuenit. Denique acce
dentem non ſolum expulit cæcitatem, ſed etiam lucē quam
non habuerat accepit, vt Chriſtum videret, quem antea non
viderat. Sed videamus ſequētia, repetito tamē verſiculo de
quo videtur eſſe tractatus. Ecce venio vt faciam volunta-
tem tuam, deus meus volui, & legem tuam in medio cordis
mei. Bene nunciaui iuſtitiam tuam in eccleſia magna: ecce la
bia mea non prohibebo: domine tu cognouiſti: Iuſtitiā tuam
abſcondi in corde meo.) De ſuperiore itaque verſiculo in-
telligimus: Ecce venio, non ſolum vt voluntatem tuam fa-
ciam, ſed etiam legem tuam in medio cordis mei. Alij ha-
bent, In medio ventris mei. Eſt enim venter & mentis, qui
ſemina concipit ſenſuum, de quo Eſaias dixit: In vtero ac- Eſaiæ. 26.
cepimus, & parturiuimus ſpiritum ſalutis. Hoc vtero partu-
riuit & Paulus, qui ait: Filioli mei, quos ego parturio do- 1. Corint. 4.
C nec formetur Chriſtus in vobis. Chriſtus ergo non ventre
corporeo, ſed in animæ quodam ventre formatur. Hoc ven
tre Apoſtolus genuit, ſicut ſcriptum eſt: Ego vos per eu- Ibidem.
angelium genui. Ideo alij bene habent, In medio cordis. a-
lij, in medio ventris, vt interioris hominis ventrem intel-
ligas, qui in medio eſſe cordis accipitur, in quo naturalis le-
gis præſcripta ſeruamus: quæ non ſolum cuſtoditur, ſed e-
tiam ſit in cordibus noſtris. Vnde & ſcriptum eſt quia non Roma. 2.
ſolum auditores legis iuſti ſunt apud deum, ſed etiā facto-
res legis iuſtificabuntur. Sunt enim qui naturaliter ea quæ
legis ſunt faciunt, ſicut gentes quæ legem non audiunt, & Ibidem.
ſibi lex ſunt, qui cognita ſibi legis præcepta conſeruant. Er-
go quaſi gentilis populi congregator, perſonam noſtrā ſuſ-
cepit hoc loco Chriſtus, vt diceret facere ſe legem in me-
dio cordis ſui. Si quidem populus nationum legem quam
non audiuit impleuit, vt agnoſceret Chriſtum, quem popu-
lus Iudæorum qui legem acceperat, non recepit, nec cogno
ſcendum putauit, quia ſcriptum eſt: Agnouit bos poſſeſſo- Eſaiæ. 1.
D rem ſuum, & aſinus præſepe domini ſui: Iſrael autē me non
cognouit. Hic ergo credentium venter eſt, in quo ſpiritus
ſanctus operatus eſt, & cum ſemine ſpiritali implere conſue
uit: ſicut teſtificatur in euāgelio dominus Ieſus, qui ait: Qui Ioan. 7.
credit in me, ſicut dicit ſcriptura, flumina de ventre eius flu
ent aquæ viuæ. Ex illo flumine iſta ſunt flumina, de quo le-
gimus: Fluminis impetus lætificat ciuitatem dei. De quibus
ergo fluunt huiuſmodi flumina ſpiritalia, de his bene dici- Pſalm. 45.
tur: Eleuauerunt flumina domine, eleuauerunt flumina vo-
cem ſuam, à voce aquarum ſpiritualium, quæ ſupra cœlos Pſalm. 92.
deum laudant. Qui eleuauerit vocē ſuam, hic poteſt dicere:
Bene nunciaui iuſtitiam tuam in eccleſia magna. Quid eſt
quòd addidit magna, niſi quia fuit ante non magna? Quæ eſt
magna, niſi de totius orbis terrarum partibus congregata?
quando ab Oriente & Occidente, Septentrione & Meridie
populi gētium ſunt vocati: vbi tamē legimus alibi magnam

Pſal.14. eccleſiam: Confitebor tibi domine in eccleſia magna, in po A
pulo graui laudabo te. Ibi ergo eccleſia magna, vbi populus
Exod.32. grauis: hoc eſt, non inquietus, & mobilis, qui ſedit mandu-
care & bibere, & ſurrexit ludere. Grauis populus eſt qui fi-
dem deo ſuo ſeruat, & qui non aliqua leuitate mutetur, neq;
nutet & fluctuet, ſed charitate ſit fundatus in Chriſto, vt
Roma.8. poſſit dicere: Cõfido enim quia neque mors, neque gladi⁹,
neque tribulatio ſeparare me poſſit à charitate dei, quæ eſt
in Chriſto Ieſu. Qui autem prædicat in eccleſia magna, non
abſcondit iuſtitiam dei in corde ſuo, ſed exaltat viribus vo
cem ſuam annuncians Chriſtum. Non timet eum coram po
pulo prædicare, non erubeſcit crucem eius, ſed gloriatur in
illa domini paſſione. Non ſequitur literam legis, ſed eruit
profunda myſteria, quibus reuelet domini Ieſu gloriam,
quem lex ſignificauit eſſe venturum ad eccleſiam, quæ ma-
Ibidem.4. gna eſt congreganda. Iuſtitia igitur fides eſt. Denique cre-
didit Abraham deo, & reputatum eſt ei ad iuſtitiam. Ecce la
bia mea nõ prohibebo domine, tu cognouiſti.) Sic & alibi:
Pſal.138. Tu cognouiſti ſeſſionem meam, & reſurrectionem meam. B
Ad patrẽ dicit: Iuſtitiam meam non abſcondi in corde meo:
veritatem tuam & ſalutare tuum dilexi. Totus ex perſona
Chriſti pſalmus iſte eſt: Ideo iuſtitiam meam dicit: licet non
arroganter & homo poſſit dicere iuſtitiam ſuam, qui deo
credit, & fidem ſuam ſibi reputari ad iuſtitiam confitetur.
Veritatem & miſericordiam diligit, qui fidem prædicat ve-
ram, & peccata dimittit. Ideo enim Chriſtus aduenit, vt fi-
dem ſtatueret, remiſſionem tribueret peccatorum. Et quia
ex perſona ſaluatoris totum hunc eſſe diximus pſalmum: ne
forte dicant Apollinariſtæ: Ecce corpus, dixit, præparaſti
mihi, non etiam animam: audiant in inferioribus pſalmi hu-
ius dicentem: Confundantur, & reuereantur ſimul qui quæ-
runt animam meam, vt auferant eam.) Hæc ſunt quæ in hoc
pſalmo arbitrati ſumus: reliqua plana & facilia, nec digna
interpretationis exiſtimauimus: cum ſi in tractatũ incidant,
in alio pſalmo in quo videntur eſſe repetita, rectius proſeque
mur, fauente domino Ieſu, cui eſt laus, honor, gloria, perpe-
tuitas à ſeculis, & nũc, & ſemper, & in omnia ſecula ſeculo- C
rum. Amen.

Pſalmi quadrageſimi enarratio.

BOno ordine qui in ſuperiore pſalmo dixit, Ecce
venio: in hoc iã venit, & patitur: & ideo quadra-
geſimus pſalmus inſcribitur, quia quadraginta
Matth.4. diebus ieiunauit dominus Ieſus, vt eo numero cõ
ſummaret hominis qui perierat perfectionẽ. Sicut enim per
appetentiam interdicti fructus amiſerat gratiam, ita per ie-
iuniũ reparari eius virtutẽ oportuit: vt qui perierat in Adã,
repararetur in Chriſto. Ideo ergo in finẽ, quia ipſe finis eſt
ſpei noſtræ, ad ipſum ſtudia noſtra dirigimus, ad ipſum vo-
ta noſtra conferimus, quia ipſe eſt plenitudo, ipſe eſt con-
ſummatio vniuerſorum, ipſe omnium ſumma virtutum. Id-
eo ipſi Dauid, quaſi ei qui ſolus ex omnib⁹ in ſua carne no-
ſtra peccata ſuſcepit, qui ſolus dei agnus peccatum totius
mundi abſtulit, qui ſolus chirographum decreti ſanguinis
ſui effuſione deleuit, & tulit de medio, atque ſuffixit cruci: D
quaſi ſapientia, ſciens quomodo vetus peccatũ mundi ſolue
ret: quaſi redemptio, quomodo hominem renouaret à cul-
pa: quaſi ſanctificatio, quomodo eum ſanctificaret ad gratiã.
Hic ergo titulus, hoc principium: Beatus qui intelligit ſu-
per egenum & pauperem.) Aperi aures tuas, qui incipis ſa-
cramẽta dominicæ cognoſcere paſſionis. Ideo tibi dicitur:
Luce.8. Qui habet aures audiendi, audiat. Ideo ſurdo illi & muto
Marc.7. aures & labia tetigit dominus in euangelio, vt ſciret quid au
diret in myſterio, quid etiam loqueretur, & quando lo-
Eſaiæ.50. queretur. Neque enim ocioſe ſcriptum eſt: Dominus mihi
dedit linguam eruditionis, vt ſcirem quando oporteat ſer-
monem dicere. Scire ergo debes quid audias, ſcire quid lo-
qui debeas, ſcire etiam quando loqui debeas. Audi ergo di-
centem: Beatus qui intelligit ſuper egenum & pauperem.
Beatus quidem qui compatitur pauperi, qui haurit eius ne-
ceſſitates: ſcit quid mali inopia afferat indigenti. Sed quid
ſibi vult iſtud exordium in domini paſſione? Verũ eſt qui-
dem quòd propter pauperes paſſus eſt: ſed tamen ipſe cor-

A ripuit Iudam dicentem de illo vnguẽto quod effuderat Ma
ria ſuper pedes Chriſti, Potuit hoc venundari trecentis de- Matth.26.
nariis, & dari pauperibus. Idem & cæteri apoſtoli ſenſerant,
ſed alio affectu. Ille per auaritiam, iſti per miſericordiam. Iu
das enim furto proſpiciebat, diſcipuli pauperum alimoniæ
conſulebant. Quibus in commune reſpõdit: Sinite illam, vt Ibidem.
in die ſepulturæ meæ ſeruet illud. Pauperes enim ſemper
habetis vobiſcum, me autem non ſemper. Ergo alius intel-
ligendus eſt hic beatus qui intelligit ſuper pauperem. Hic
de fide dicit, alibi de miſericordia. Prior ergo fides, ſecun-
da miſericordia. Cum fide, precioſa miſericordia: ſine fide,
nuda: ſine fide, inſtabilis. Fides enim virtutum omnium ſta-
bile fundamentum eſt. Beatus ergo qui intelligit ſuper Chri
ſti inopiam & paupertatem: qui propter nos pauper factus 2.Corint.8.
eſt, cum diues eſſet. Diues in regno, pauper in carne: quia
ſuſcepit hanc pauperum carnem. Pauperes enim facti ſumus
omnes, qui virtutum exuuias precioſas fraude ſerpentis ami-
ſimus, excluſi de paradiſo, eiecti de patria, in exilium re-
B legati, ipſo quoque nudari corporis integimento: quod an-
tea virtutum ſepta muniebant, poſtea delicta nudarunt. Si
ergo egenus & pauper in carne, vtique egenus & pauper in
carnis illius paſſione. Non ergo in diuitiis ſuis, ſed in noſtra
paſſus eſt paupertate. Ideoque non plenitudo diuinitatis, Coloſſ.2.
quæ in illo corporaliter habitat, vt ſcriptura teſtatur, ſed ca
ro paſſa eſt. Hoc intellige, hoc perſequere, id tene, ne di-
catur tibi: Noluit intelligere ſuper mendicum & pauperem.
Nam ſi hic dubitas, certe in illo pſalmo qui aduerſus prodi-
tionem Iudæ ex perſona dicitur ſaluatoris, de illo verſicu-
lo dubitare non poteris in quo ait: Et perſecutus eſt homi- Pſal.108.
nem pauperem & mendicum. Intellige ergo paupertatẽ Chri
ſti, vt diues ſis. Intellige infirmitatem eius, vt accipias ſani-
tatem. Intellige crucem eius, vt non erubeſcas. Intellige vul
nus eius, vt vulnera tua cures. Intellige mortem eius, vt ad-
quiras vitam æternam. Intellige ſepulturam eius, vt inuenias
reſurrectionẽ. Sed forte dicas, Quomodo diues in pauperta
te Chriſtus? Etſi mihi ingenium deficiat, tamen non defici-
C unt diuinarum ſubſidia lectionum, cum dixerit Apoſtolus:
Quoniam dominus Ieſus pauper factus eſt, cum diues eſſet, 2.Corin.8.
vt vos eius inopia ditaremini. Quæ ergo iſta paupertas quæ
diuites facit? Conſideremus eam, intendamus in ipſum ve-
nerabile ſacramentum. Quid purius poteſt eo eſſe atque ſim
plicius? Non taurino quiſquam perfunditur ſanguine, vt ſa
cra dicuntur habere Gentilium: non hircorum atque arie-
tum cruore peccator lauatur. Neque enim quiſquam ita pu
rificatur. Caro enim lauatur, non culpa diluitur. Sed exiet, Eſaiæ.12.
inquit, aqua cum delectatione de fontibus ſaluatoris: & pa-
ratur in conſpectu tuo menſa cœleſtis, & poculum inebri-
ans quàm præclarum. Hæ ſunt diuitiæ ſimplicitatis, in qui-
bus eſt Chriſti precioſa paupertas. Eſt & in moribus pau-
pertas bona: vnde & dominus dixit: Beati pauperes ſpiritu. Matth.5.
Et in pſalmis inuenimus quia dominus humiles ſpiritu ſal- Pſal.33.
uabit. Eſt & in collatione tenui paupertas abundans, ſi abun
det fides. Vnde Apoſtolus ait: Et profunda paupertas eo- 2.Cor.8.
rum abundauit in diuitiis ſimplicitatis eorum. Vt autem &
D ex aliis vocibus eius intelligamus quia ipſe ſe pauperem di-
xerit, habemus alibi ſcriptum: Pauper & dolens ego ſum. Pſalm.68.
hoc eſt, quia pro nobis doleret, vt legimus. Neque enim in Eſaiæ.53.
ſe habuit quod doleret. Si ergo pro nobis dolet, vt Eſaias
interpretatus eſt, qui eum vidit in ſpiritu: pro nobis vtique
triſtis erat: iuxta quod animam ſuam triſtem appellauit vſ- Matth.26.
que ad mortem, tamẽ non propter mortem: & carnem dixit Ibidem.
infirmam, quæ mortis ſubiacuit infirmitati, vt aculeum mor
tis infringeret, quo nos in die iudicij liberaret. quã non per-
functorie malam dixit. ſic enim ſubtexuit: In die mala libe-
rabit eum dominus.) Quoniam amara videtur, quæ plures
adiudicat pœnæ. Via enim virtutis anguſta eſt, lata delicti.
Ideo rariores in virtute ambulant, plures in flagitio verſan-
tur. Quo fit vt inferior eorũ ſit numerus, qui præmia remu-
nerationis accipient, quàm qui ob precium grauium pecca-
torũ ſortem aduerſam iudicij reportabunt. Quaſi dolẽs igi-
tur dixit malã iudicij diem. Nã ſi angeli in vnius peccatoris Lucæ.15.
abſolutione lætantur, quanto magis homines in tantorum
condemnatione hominum macerabũtur? Et bene dolet pro
ea

ea oue quam humeris ſuis ipſe reportauit,& ad ouile ſuũ re- A
uocauit erranté. Affectu noſtro loquitur dei filius: quia no-
bis dies iudicij acerba eſt,quã timemus. Omnibus mala vi-
detur, quia plena terroris eſt, qua deus non ſolum forenſia
hominis,ſed etiam occulta diiudicat,qua cogitur vnuſquiſ-
que aperire quod fecit,aut quod ſenſit.Ideoque multi dam-
nantur,pauci coronantor.Sed etiã ipſi qui coronantur, do-
lebunt.Iuſti enim coronabuntur.Iuſtus autem quaſi ſuã pu-
tat fratris ærumnam . Et quis ego ſum qoi de illa iudicem,
qua homo angelorum conciliis inſeretur? Ipſius domini au
Ioan. 5. diamus ſententiam. Veniet,inquit,hora in quã omoes qui io
monumentis ſunt,audient vocem filij hominis: & procedẽt
qui bona fecerunt,in reſurrectioné vitæ:qui mala fecerunt,
io reſurrectioné iudicij . Iudicabûtur ergo qui mala egerũt.
& ideo mala dies & aſpera ab ipſo iudice nũcupatur, vt ſcias
quia ipſe nobis compatitur in euãgelio,qui compaſſus eſt in
prophetis.Sed & ſic poſſomus accipere,in die mala, hoc eſt B
1. Ioan. 5. io tempore malo. Mundus enim in malo poſitus eſt : & ideo
Math. 6. mali dies iſtius mundi:& abundat diei malitia ſua.Non me-
diocre eſt vt hic liberemur ab ioſidiis peccatoris. Qui fuerit
hic liber à crimine,ibi erit liber à pœna, & ſeueritatem iudi-
cij ſubire nõ poterit. Et ideo votis opus eſt & precib' quo-
tidianis, & aduocatione principis ſacerdotum, de quo dicit
1. Ioan. 2. Ioannes euangeliſta: Aduocatum habemus apud patrem do
minũ Ieſum,& ipſe eſt deprecatio pro peccatis noſtris . Hic
ergo aduocatus noſter, & deprecatio pro populo totius ſe-
culi orat : pro eo qui intelligit & credit in Chriſtũ, & dicit:
Dominus conſeruet eum,& viuificet eum, & beatum faciat
eum.) Cõſeruet à periculis, viuificet tanq̃ in mortis tenebris
conſtitutum,beatum facere bonorum operum acceſſione di
gnetur. Et emũdet,ioquit,in terra vitã eius.) Bene addidit,
in terra:quia oiſi hic mundatus fuerit, ibi mundus eſſe nõ po
terit. Vel certe hoc modo, Emundet in terra. Quomodo enĩ
quis mundus in luto, cum terra eum oblioat? Ergo domini
manus eſt oeceſſaria,quæ fecit de terra corpus, vt ipſa mun-
1. Petri. 5. dare dignetur. Et nõ tradat eum in man' ioimici eius.) Quis
eſt inimicus oiſi leo ille qui circuit rugiens, quærens quem C
deuoret? Alij habent Græci: Et nõ tradat eum in animas ini-
micorum eius. Aoimas pro manibus poſuit, eò quòd inimi-
corum animæ bonis inſidientur , & cogitationibus ſois iu-
ſtum conentur euertere. Dicuntur & animę pro hominibus.
Gene. 46. Omnes animæ ſeptuaginta quæ deſcenderunt in Aegyptũ.
2. Para. 21. Ideo & Dauid maluit dei ſe committere poteſtati, quàm in-
ſidiis inimicorom qui parcere ſua voluntate neſcirent . Se-
quitur : Dominus opem ferat illi ſupra lectum doloris eius:
vniuerſum ſtratũ eius verſaſti in infirmitate eius.) Quis eſt
lectus doloris,niſi caro infirmitatis? Et bene lectus doloris:
Roma. 7. quia corpus eſt mortis,de quo ſe liberari deprecatur apoſto
lus, vt tanq̃ de tumulo quodam poſſit aſſurgere,in quo ęgra
iacet anima,& quaſi quodam decumbit in lectulo. Symma-
chus lectum miſeriæ dixit. Aquila grabatum miſerię:expreſ
ſius ſeptuaginta viri lectum doloris putauerunt eſſe dicen-
dum. His ergo verſiculis vtendum eſt apud eos qui diutius
ioſirmitate corporis detinentur, vt habeant medicioam dei,
quo ſani eſſe mereãtur. Lectos ergo aoimæ, caro infirma eſt: D
cuius ægritudini anima noſtra cõpatitur : quæ ſi habeat ad-
Ioan. 9. iutorem dominum, dicit ei: Surge, tolle lectum tuum, & va-
de in domum tuam. Qoo conſortatus dei verbo qui æger e-
rat,ſurgit & tollit lectum ſuũ in quo iacebat, & redit in ſta-
tum priſtinum ſanitatis. Hoc eſt in domum ſuam regredi, vt
habitet in domicilio robuſtiſſimæ valetudinis. Qui habitat,
regit:qui regit, virtutis habet ſibi gratiam ſuffragaotem. Sed
etiam ſtratum omniũ varſat dominos in infirmitate laogué-
tis,coi adeſſe dignatur. Quod verſatur, ſtatum mutat aut ex
ſanitate in ægritudinem,aut ex ęgritudine ad ſanitatem. Hic
ergo qui ægrotauerat,mutat ſe ad remediũ ſanitatis . Sic er-
go domious Ieſus & ſi vulneratus eſt propter peccata no-
ſtra, tamen non in illa infirmitate permanſit, ſed ſe ipſe ver-
ſauit in melios ad vniuerſorum ſalutem. Itaq; paſſione infir
mitas eſt ſoluta,mors reſorrectione. Sicut ergo ſe ipſe ver-
ſauit ad populorum redemptionem,nec ſenſit aculeum mor
tis,aut vulneris infirmitatem:ſic eũ qoi in ſe credit, & ſi gra
uiter ægrotantem, vt à morte liberet, verſat ad vitã . Omnẽ

ergo ſtratum,hoc eſt vniuerſorum hominum infirmitatem,
in ſua infirmitate verſauit. Suſcepit enim infirmitates omniũ
in ſua carne, erexit ſe in crucem, & verſauit omnium infir-
mitates in ſui corporis infirmitate. Vnde dicit Eſaias: Liuo-
re eius nos ſanati ſum'. Habẽt hoc luctatores, vt ſe ſubiiciãt Eſaiæ. 53.
iis quibus congrediuntur atque luctantur, vt opprimi poſſe
videantur:& ſubito cum exiſtimantur elidi, quadam arte ſe
verſant, vt effundant ſuperiorem. Cadit qui portabatur:& is
qui portabat, ſuperior inuenitur, vt ſternat vrgentem. Spiri-
tali itaqoe palęſtra dominus Ieſus onera noſtra ſuſcipiens,in
illa ſe paſsioois ſuæ congreſsione ſubiecit , & in infirmitatis
ſpecie, vt eum adoerſarius hominem parem cæteris iudica-
ret, qoem facile poſſet opprimere : diuinitatis arma depo-
ſuit, humanitatis tegmen aſſumpſit . Secutus victoriæ pro-
pius tentator acceſsit . In coſta eum telo militis voluit vul-
nerare , reputans & hunc ſicut Adam per coſtam poſſe pro-
ſterni. Sed vulneratus latere dominus Ieſus vitam produxit
è vulnere,euacuauit omne peccatum , deiecit aduerſarium,
coi mortem latronis eripuit:& in illa morte,in illa ſui corpo
ris ſepultura cum exiſtimaretur oppreſſus, eliſus ſua ſe vir-
tute verſauit,cecidit aduerſarius, domio' reſorrexit. Sequi-
tur: Ego dixi,domine miſerere mei,ſana aoimam meã , quia
peccaui tibi.) Poteſt ex perſona regis Dauid hoc dici : qui
videns in ſpiritu tantam victoriam & gratiam Chriſti, petit
vt in illa remiſsione peccatorum omnium,& ſui miſereatur:
quoniam & ipſe etſi legibus, quaſi rex, non teneretur huma-
nis,deo tamẽ obnoxium ſe pro peccatis ſuis eſſe cognoſcit.
Confitetur ergo peccatum ſuum, vt accipiat remiſsionem,
& generalis indulgentiæ munus inueniat. Poteſt & ex perſo-
na Saluatoris hoc exprimi,qoi oobis miſericordiam dei pò-
ſtulat , & peccaſſe ſe dixit, quia pro nobis peccatum factus 2. Corin. 5.
eſt. Simul nos docet, cum in aliquo ſumus aduerſus inimicos
dei certamine conſtituti , vt dei imploremus auxilium : ipſi
peccata noſtra fateamur:& tunc maxime cum vrgemur & te
rimur:cùm dolore & amaritudine proſternimur, ne tacuiſſe
videamur:quo medicina citius noſtris vulneribus deferatur,
vt ſanati aduerſario reſiſtamus. Quomodo enim poteſt con-
gredi vulneratus ? Vode diſcimus quia peccatorum noſtro-
rum aculeis vuloeramur. Vulnus medicum quærit, medicus
confeſsionem exigit . Hinc quoque magis ac magis aperire
Saluator ſacramentum ſuæ incipit paſsionis : quod cũ euan-
gelio concordare noo dubium eſt. Nam maledicebant ei Iu-
dæi,mortem eius expetebant:inſidiabantur, vrgebant , cre-
ſcentem qootidie gloriam operis eius non ferentes. Hoc er-
go prophetia aonunciat,quod in euangelio completum eſt.
Inimici mei dixerunt mala mihi:quaodo morietur, & peribit
nomẽ eius?) Amentes, qui vitæ auctorem mori poſſe crede-
bant:ſed vota eorum eccleſia deſtruebat, credens quòd etiã
mortuus ſecuodum corporis conditiooem, ſuum oomen au-
geret:& ideo pſallebat ei dicens : Memor ero nominis tui in Pſal. 44.
omni generatione & generationem . Repetebat, Vngoentũ
exinanitum eſt oomen tuum. Morientur illi qui te mori poſ
ſe præſumunt , ooo moriar ego qoæ te noui vitæ arbitrum,
ſalutis auctorem. Nouimus enim quòd tempore paſſionis &
reſurrectionis orabant diſcipuli congregati quando eis Ma
ria Magdalena reſurrexiſſe dominum nunciauit, & qoaodo
eis clauſa ianua dominus ſe io corpore reſurrectionis oſten-
dit,quando Thomas volnera eius vidit,& credidit. Inſulta- Ioan. 20.
bant ergo Iudæi quaſi mortuo:ſed domious viuentem ſe a-
poſtolis reuelabat. Cum ergo dicerent Iudæi: Ecce mundus Ioan. 12.
totus poſt eum abiit : cum dicerent quia mirabilibus operi-
bus ſeducit populum:quid aliud dicebant,niſi, Quando mo
rietur,& peribit nomeo eius? Et ideo in eius paſſione clama-
bant: Tolle, tolle à terra hunc:crucifigatur,crocifigatur. Fa Ioan. 19.
ctũ eſt qood petebant,ſublatus à terra eſt. reſurrexit, ad cœ
lum aſcendit,& regnom ſoum de nobis paradiſi ſedibus re-
formauit. De Iuda qooque proditore euidẽs prophetia ſub-
texitur in his verſiculis qui ſequuntur : Et egrediebatur vt
videret, vana locutus:cor eius cõgregauit iniquitatem ſibi.
Egrediebatur foras, & loquebatur.) Sic diſtinctũ Græcis in
codicibos inuenimos . Ingrediebatur ergo Iudas, quærens
prodere ſaluatorem, vt videret quid ageret, quídve loque-
retur, vt eum caperet in ſermooe, & Iudęis annunciaret. Sed
nihil

nihil inueniebat, qui nihil intelligebat. Bene ait ſcriptura A
quia intus cum Ieſu nõ erat, qui de doctrina eius receſſerat,
& inſtitutiones ei' reliquerat. Volebat intrare, ſed penetra-
re non poterat: quia eum ſua excludebat perfidia. Omnis e-
Ephe. 5. nim impudicus, aut auarus, aut immundus (quod eſt idolorũ
ſeruitus) nõ habet hæreditatem in regno Chriſti & dei. Nõ
ſolum ergo ingredi moliebatur, & non ingrediebatur: ſed e-
tiam volebat videre, & non videbat. Denique loquebatur
Ieſus in parabolis: ſed non audiebat Iudas. Denique diuina
non videbat myſteria. Non enim omnes audiunt verbũ dei,
qui ſibi videntur audire. Nam ſi omnes audirent, non dice-
Lucæ. 8. ret Ieſus: Qui habet aures audiendi, audiat. Et ideo quia nõ
audiebat, neque videre poterat, loquebatur vana pro veris,
Matth. 26. & putabat quòd Ieſum falleret, dicens: Potuit hoc venun-
dari, & dari pauperibus. cùm furtis ſuis, nõ pauperibus pro-
uideret: appellans rabbi atque doctorem, à cuius magiſterio
deuiabat: cuius cor (in quod ſe immerſerat diabolus) congre
gabat ſibi & augebat iniquitates. Sibi enim erat iniquus, ſibi
iniuſtus: ſibi delinquebat, qui intra ſe dolum meditabatur, B
qui latere non poterat. Non enim circumueniebatur Ieſus,
Lucæ. 22. qui prodebatur volens, & teſtificabatur, Vnus ex vobis me
tradet. Deniq; confeſſus eſt Iudas, dicẽs: Nunquid ego ſum
Rabbi? Et dominus ait: Tu dixiſti. Nec ſic intellexit Iudas
quòd cognoſceretur. Nam ſi intellexiſſet, non prodidiſſet.
Pſalm. 40. Sed nihilominus egrediebatur foras, & loquebatur. Aptus
verſiculus aduerſum eos qui ſecretũ alicuius produnt. Pul-
chre ait: Egrediebatur foras. Foris enim lupi, foris prædo-
nes: intus Moyſes in nube cum Ieſu. Foris Iudæi, intus Za-
charias ſacerdos in templo. Foris multitudo, intus ſpiritus
ſanctus in cordibus noſtris clamat ad patrem. Foris aduer-
ſarius noſter ſicut leo peruigilat ad rapinã. Foris infideles,
intus fideles. Et ideo eos qui foris ſunt, iudicabit deus: eos
autem qui intus ſunt, Chriſtus abſoluit. Egrediebatur igitur
Iudas, & loquebatur. Egrediebatur de fide, egrediebatur de
concilio & numero apoſtolorum. Egrediebatur de cõuiuio
Chriſti ad latrocinium diaboli. Egrediebatur de gratia ſan-
ctificationis ad laqueum mortis: qui vana ad perfidos loque C
batur. Egrediebatur foras, qui vitæ internæ myſteria relin-
quebat. Egrediebatur, qui ſcripturæ interiora non nouerat.
Si enim ſciſſet, intellexiſſet dicentem: Nunquid qui dormit,
non adiiciet vt reſurgat? Intellexiſſet etiam illud: Tu vero
Pſal. 54. homo vnanimis, dux meus, & notus meus, qui ſemper mecũ
dulces capiebas cibos: in domo domini ambulauimus cũ cõ-
ſenſu. Non intellexit ergo hunc pſalmum, non centeſimum
atque octauum, non alios, non alia teſtimonia ſcripturarum.
De quo bene euangeliſta dicit Ioannes, & cæteris infideli-
1. Ioan. 2. bus: Ex nobis exierunt, ſed non erant ex nobis. Si enim ex
nobis fuiſſent, nobiſcum manſiſſent. Non manebat ergo cũ
apoſtolis proditor, qui foras exibat, & cum perfidis ſuſurra-
bat. Quo verbo vſa eſt ſcriptura diuina demonſtrans ſine
auctoritate eſſe perfidiam, quæ timet quod loquitur depre-
Pſal. 58. hendi. Fideli autem dicitur: Exalta viribus vocem tuam. En
quo deciderat apoſtolus Iudas, qui miſſus erat fidem genti-
bus pleno auctoritatis præconio prædicare, vt in aurem in-
ſuſurraret inſidiatoribus magiſtri ſui quod timeret audiri. D
Nonne iudicio ſuo ſe ipſe damnauit? Sed erubeſcebat audiri,
quod facere non timebat. Erubeſcebat, quia aduerſus vitæ
ſuę ſanctificationis & honoris auctorem cogitabat mala, nec
gratiam beneficiis rependebat, ſed mala pro bonis bono re-
ferebat magiſtro, quod etiam ſeculi homines damnare con-
ſueuerunt. Erubeſcebat ingratus deprehendi: erubeſcebat aua
rus videri: eum pro pecunia auctoris ſui ſalutem proderet.
Erubeſcebat videri perfidus: ſimiliter & Iudæi, qui aduer-
ſus fidei magiſtrum falſos teſtes perfidi ſubornabant, vt di-
cerent quòd prædicaſſet templum dei quod Salomon con-
didit, deſtruendum: cum ille de templo ſui corporis ſignifi-
Ioan. 2. caſſet: Soluite hoc templum, & in triduo ſuſcitabo illud. Ve-
re foris erant, qui à cognitione verbi cœleſtis erant excluſi.
Verbum, inquit, iniquũ propoſuerũt aduerſum me.) Id eſt,
Illicitum, & contra ius & nefas ſermonem propoſuerunt, mi
* diſputatio nes. hi facientes de humano ſanguine pactiones, * quem ſcelera-
tiſſime vendidit Iudas, Iudæi quoque emendum nõ minore
ſcelere crediderunt, vaniſſimi homines, quaſi qui dormit,

A inquit, non adiiciat vt reſurgat. Quid ſit adiectio, conſide-
remus. Naturale eſt omnibus terrenis animantibus, & vola-
tilibus cœli, & piſcibus maris, naſci & mori. Homini, quem
precioſiorem cæteris terræ animantibus deus fecerat, hanc
præcipue contulit gratiam, vt mortuus reuiuiſcat. Hæc dici
tur ad renouationẽ vitæ ſuperioris adiectio. Deniq; & Eze-
chiæ regi cum præſcripſiſſet dominus quòd vitæ ſuæ tem-
pus impleſſet, & per Eſaiam mandaſſet vt ordinaret domũ
ſuam, quia moriturus eſſet, atque ille oraſſet ad dominum, &
fleuiſſet fletu magno, miſertus dominus mandauit ei: Ecce Eſaiæ. 38.
adiicio ad tempus tuum annos quindecim. Et alibi ſanctus
David ait: Dies ſuper dies regis adiicies annos eius. Inuentũ Pſalm. 60.
ergo homini quod addatur: deo antẽ addi nihil poteſt: quia
ſcriptum eſt: Non eſt adiicere, neque minuere, in quo perfe- Eccli. 18.
cta & plena ſunt omnia. Et ſi Chriſtus reſurrexit, vtique in
eo quod aſſumpſerat reſurrexit: in quo plenitudini diuini-
tatis eius nihil vel decedere potuit vel accedere. Deus enim
incorporeus & immortalis eſt, cuius ſumma natura & pleni-
B tudo virtutum, ſine vlla carnis acceſſione ſignatur. Caro au
tem diſpenſationis in Chriſto eſt: quam miſerationis titulo,
& pietatis iure ſuſcepit, vt captiuam redimeret, ablueret cõ
taminatam, mortuam reſuſcitaret. Et pulchre ait: Nunquid
qui dormit, non adiiciet vt reſurgat? Non dixit, non adiici-
tur: ſed, nõ adiiciet vt reſurgat? eò quòd ipſe ſe dei filius re-
ſuſcitauit, ſicut ſupra diximus dixiſſe eũ Iudæis: Soluite hoc Ioan. 2.
templum, & in triduo ſuſcitabo illud. Adiectionem accepit
eam quaſi ſumpta de homine, ſuſcepta de virgine. Sed quaſi
deus adiectionẽ ipſam operatus eſt, qui virtute propria re-
ſurrexit, vt eſſet ſuæ reſurrectionis operator. Cum igitur le
gas quòd & pater filium, & filius ipſe ſe reſuſcitauerit: agno-
ſce operationem illam diuinæ fuiſſe virtutis: quia patri & fi-
lio vna virtus, communis operatio: quandoquidem vna atq;
eadem ſubſtantia trinitatis eſt. Sed quid ego cæteros arguo?
dicit dominus Ieſus: Quid mirum ſi populus me non cogno
uit, & cruci adiudicauit, cum apoſtolus meus mercedẽ pro-
ditionis exegerit, cum conuiua meus mortem meam vendi-
C derit? Etenim homo pacis meę, in quo ſperaui, qui edebat pa
nes meos: ampliauit ſuper me ſupplãtationem.) Aliqui Iudã
excuſandum putant, quia refudit pecuniam quam pro mer-
cede proditionis acceperat. Sed ecce quia vltra Iudæorum
condemnatur infidelitatem. Cui enim plus datum eſt, plus
exigitur ab eo. Quid, inquit, de aliis querar? Homo pacis
meæ, cui pacem meam dederam, pacem meã relinquere vo-
lueram: perſecutoribus deductis me tradidit, & fefellit me
in quem ſperaui. Nunquid ignorauit proditorem ſui futurũ,
de quo ante prædixit, Vnus ex vobis me tradet? Hoc autem Lucæ. 22.
dicebat de Iuda, ſicut ſcriptum eſt in euangelio. Non vtiq;
ſed quo amplius condemnaret eum, de fide eius ſperaſſe ſe
dixit. Aquila, confiſus eram, dixit: Symmachus poſuit, con-
fidebam. Plus enim grauamus eum in quo plurimũ ſpei vel
fiduciæ habuiſſe nos dicimus, ſi poſtea ſpem noſtrã opinio-
némque deſtituit. Simul oſtendit quanta vis diuinæ ſanctifi-
cationis ſit, quæ excludat malitiam, & deprauatum emendet
ingenium, ſi forma propoſiti melioris accedat. Quantos ſci-
D mus eſſe conuerſos? Mutatus eſt Zacchæus ille publicanus, Lucæ. 19.
& ad quæſtum auaro intentus affectu, qui poſtea quadrupla
redhibitione ſoluit errorem, condemnauit in ſe auaritiã, tẽ-
poris ſuperioris abiurauit lucra, compenſauit in pauperes, ſi
deeſſet exactor. Latro ipſe nequitiam ſuam propoſito me-
liore mutauit, agnouit in cruce Chriſtum, confeſſus eſt dei
filium, regem voce propria nuncupauit. Quo tempore inſti
plerique nutabant: ipſi certe latebant apoſtoli: carnifex ipſe
centurio non negauit. Quid de tempore euangelij loquor? Ioſue 2. & 6.
Rhaab meretrix erat, quæ perfidiæ atque intemperantiæ ſe
alebat ſtipendiis. Tamen vbi exploratores vidit quos miſe-
rat Ieſus Naue, fidem induit, & periculo imminente iuſtitiã
reſeruauit: nec ſuſceptos prodidit, ſed fideli humanitate ꝓ-
texit. Ideo ergo ſperaſſe ſe dicit, quaſi iure præſumpſerit vt
apoſtolus ſuperiora deponeret, meliora ſequeretur: & qui
ſanctificandi alios munus acceperat, ipſe in ſe ſanctitatis gra
tiam cuſtodiret, & ſynceritatis inhæreret officiis. Bene ait,
Speraui: quia homini dedit eligendi arbitrium quid ſequa-
tur. Poſui, inquit, ante te bonum & malum. Si malum elege-
ris, non

ris,non natura delinquit,ſed eligentis affectus. Si nonſquiſ- A
que hominum condemnatur qui malũ elegerit: quid de Iu-
da dicimus,qui prodidit eum cui copulabatur ſuauitate cõ-
Pſalm.40. uiuij? Qui edebat, inquit, panes meos: ampliauit ſuper me
ſupplãtationẽ.Quid eſt quod addidit,panes meos?Potuit di
cere, Qui edebat panes mecũ:niſi illã intelligas quę ſpecialis
Matth.4. eſt Chriſti,hoc eſt, verbi cœleſtis alimoniã.Non enĩ in ſolo
pane viuit homo,ſed in omni verbo dei. Denique alibi di-
Pſal.54. cit:Qui ſemper mecum dulces capiebas cibos. Quibus ver-
ſiculis bene vtimur aduerſus eos qui necandos eſſe credide-
rint cum quibus videntur epulati. Gentiles hoc cuſtodire
memorantur,hoſtes plerumque, latrones etiam, vt parcant
iis cum quibus recordentur ſe iniſſe conuiuium.ferę ipſæ pa
bulorum ſocietate miteſcunt.Vnde propter huiuſmodi af-
fectum gratiæ conuiualis,ſi verba conſideremus, nõ ocioſe
dulces cibos dixit.Quomodo enim dulces, qui cito corrũ-
puntur?Sed vide ne dulces cibos dixerit verba vitę.Hos e-
nim cibos nulla amaritudo corrumpit, nulla mortis corru-
prela contaminat.Vnde &,ſemper,dixit. Non enim ſemper B
edere quis poterat. Semper autẽ verbo dei poſſumus inhæ-
rere,& noctibus & diebus, ſi in lege dei die & nocte medi-
temur.Quid eſt etiam ampliauit? Græcus ἐμεγάλυνε dixit,
hoc eſt magnificauit. Vtrumque nobis expoſuit dominus
Ioan.13. quod mouere nos poſſet,dicens in euãgelio: Qui manducat
mecum panẽ,leuauit ſuper me calcaneum. Vnde aſſumptus
ad Titum.3. hic ſermo ſit,conſideremus.Fuimus,inquit, increduli erran
tes,ſeruiẽtes deſideriis & voluptatibus. Fateamur errorem,
vt diluamur.Et ego vidi aliquem puer athletam cum eliſiſ-
ſet aduerſarium, frontẽ ei percuſſiſſe calcaneo: quod ſignũ
fuit quod inſultauerit victo.Hoc eſt quod ait,Magnificauit
ſuper me ſupplantationem.Quo verbo inſolentis iactantiã
declarauit. Leuauit ergo & Iudas ſuper Chriſtum calcaneũ
ſuum,cum proderet eum: ſed non leuauit impune. Adhuc
Adam calcaneum leuat:quod à ſerpente eſt vulneratum. Et
vtique ei pedes lauerat Chriſtus.Audierat dicentẽ: Qui lo-
Ioan.13. tus eſt,non indiget niſi vt pedes lauet,ſed eſt mundus totus. C
Sed quod lauit gratia,inquinauerat perfidia.Iudas ergo cal-
caneum leuauit ad vulnus. Vere non tenuit caput, qui calca-
neum ſuper Chriſtum leuauit.Adam ſuper ſe leuauit:hic ſu-
per Chriſtũ:& ideo eum ſerpens grauius quàm cæteros vul-
nerauit.Leuauit calcaneum ſuum, qui fraudulentum oſculũ
porrigebat,quo ſupplantaret auctorem. Ideoque ſcriptum
Pſalm.40. eſt in propheta:Ampliauit ſuper me ſupplantationem. Eſau
Gene.27. quoque ait de fratre ſuo:Bis me iam ſupplantauit. Qui ſup-
plantat,dolum facit quo aduerſariũ elidit aut vulnerat.Ideo
& Iudas ſupplãtaſſe dicitur, quia oſculo ſuo vulnus infixit,
quo inuadendi ſaluatoris ſignum perſecutoribus demõſtra-
uit.Supplantauit ergo quaſi ſerpens,quia ſerpens ore vene-
num infundit,& vulnerat dente calcaneum. Et hic enim nõ
diuinitatem Chriſti,ſed corporis extremum calcaneum vul
nerauit.Leuauit etiam Iudas calcaneum quaſi luctator inſo-
lens & ſuperbus,quo caput percuteret ſaluatoris: ſed caput
Chriſti ferire non potuit,quia caput Chriſti deus. Suum ſa-
ne caput informis laquei nodo ligauit, vt remedium ſibi ſa- D
lutis auferret. Vide ſi pie potes illud aptare quod in Geneſi
dixit ſanctus patriarcha Iacob cũ de filiis prophetaret: Dan
Gene.49. iudicabit populum ſuum tanquam vnam tribum in Iſrael.
&,Fiat Dan ſicut ſerpens ſedens in via & in ſemita,mordens
calcaneum equi:& cadet eques retrorſum,ſalutem expectãs
à domino. Legimus quidem quòd Sampſon de tribu Dan
Iudic.13. iudex fuerit in Iſrael. Sed alius hic ſignificatur futurus, quis
ex ea tribu progreſſus populum ſuppliciis ſacrilegæ impie-
tatis affliget, Antichriſtus ille, qui ſedebit in templo tanquã
ſit deus,vere iudicium,quod habet interpretatio.Dan enim
iudicium ſignificatur. Et pulchre dixit quia populum ſuum
Ioan.13. iudicabit:qui perpetuæ pœnæ fiet obnoxius. Qui enim non
credit,iam iudicatus eſt.Qui autem credit,non iudicabitur:
quia credit in dei filium animæ ſuæ redemptorem: & ideo
1.Corin.4. tanquam iudicij liber dicit: Qui diiudicat me, dominus eſt.
Iudicaturus eſt ergo populum impietatis, non plebem. Illi
enim iudicantur qui cadunt ruina perfidiæ, non qui reſur-
gunt fidei libertate. Sedebit igitur in via, & inſidiabitur in
ſemita ſicut ſerpens, vt vulneret tranſeuntes, & mordeat e-

A qui noſtri calcaneum. Animam enim fidelium non poterat
vulnerare. In qua autem via ſedebit,& in qua ſemita,niſi ex
quibus Chriſtus dominus (vt legimus) nationum populum
vocauit ad cœnam ſuam,dicẽs: Exi in vias,& circa ſepes, & Lucæ.14.
compelle vt intrent, vt impleatur domus mea.Et quia ſimi-
liter Iudas amplificaſſe ſuper Chriſtũ legitur ſupplantatio-
nem, videtur hoc loco ipſe ſignari quòd mordere haberet
calcaneum equi quo Chriſtus dominus vehebatur. Vnde di
ctum eſt: Equitatus tuus ſalus. quòd caro eius,mundi totius Abacuc.3.
erat ſuſceptura peccatum, vt ſalus pro exitio,& vita æterna
pro morte ſuccederet. Vulneratus eſt ergo equus non men-
dax ſolus ad ſalutem. Vulneratus eſt equus qui mũdi totius
peccata ſuſcepit, & onera noſtra portauit:& non fuit fatiga-
tus. Vulneratus eſt equus qui ad furorem concubitus adhin-
nire neſciuit.Et ideo fortaſſis Ioanni euangeliſtæ cœlum a- Apoc.6.
pertum, & albus equus eſt demonſtratus, ſuper quem ſede-
bat habens in capite diademata,& in femore ſuo nomen ſcri Apoc.19.
ptum,Rex regum,& dominus dominantiũ. Albus erat,qui
B erat immaculatus, quia nulla peccati inquinamenta cogno-
uerat. Nã ſi libido tenebroſa eſt,rectè ſanctimonia relucet
& ſplendet.Hic ergo equus eſt vulneratus,ſed non retarda-
tus. Denique cũ ipſo vulnere de tumulo reſurrexit,cucurrit
ad cœlum ſupra omnes angelos & archangelos, velocior o-
mni equitatu militiæ cœleſtis inuentus: ſupra equos etiam
illos igneos quibus Helias raptus eſt. Et merito velocior, 4.Reg.2.
qui ſuper omnes cœlos & ſupra cœlum cœlorum ad ſedem
dei omnipotentis aſcendit,& ſedet, vt ſcriptura nos docuit
dicens: Videbitis abhinc filium hominis ſedentem ad dexte- Marci.14.
ram virtutis. Hic itaque equus in figura & antè eſt demon-
ſtratus tempore Maccabæorum: quem ſedebat dux ille mi-
litiæ cœleſtis aureis armis refulgens, qui Heliodorum depe-
culatorem illum depoſiti vidualis cæterorúmque quæ ſacræ
fuerant commendata cuſtodiæ,& ſtrauit & perculit, & pro-
ſtratũ Oniæ ſacerdotis precibus vitali vſui reformauit. Vn- 2.Mach.3.
de vere in eo arma aurea refulſerunt, quia ſolus equum hũc
ſedit,& vicit,in quo nullus culpæ ĩmunis euaſit. Nõ Enoch, Sapien.4.
C qui raptus eſt ne malitia mutaret cor eius. Non Abraham,
non Iſaac,non Iacob,non Moyſes. Omnes enim ſub pecca-
to,omnes ſub morte.Denique regnauit mors ab Adam vſq; Roma.5.
ad Moyſen. Solus iſte eſt qui peccatum non fecit: ſolus eſt 1.Corin.15.
Chriſtus qui peccatum abſtulit mundi:qui dixit morti: Vbi
eſt mors victoria tua? Vbi eſt mors aculeus tuus? Quomodo
ergo amplificauit ſuper hunc ſupplantationem ſuam Iudas,
& cecidit eques retrorſum? Quod in Iuda eſt, dolum fecit:
quod in Chriſto, volens paſſus eſt. Sępe videmus fortiorem
velle percuti, vt acrior laceſſitus inſurgat, vehementius ex-
citetur. Momordit ergo ſerpens calcaneum equi, virus ſuæ
fraudis euomuit: volens eques ſe ipſe deiecit. Volens ceci-
dit, vt nos leuaret. Quid eſt tamen quod ait ſcriptura, Et ca-
det eques retrorſum? Cur retrorſũ,niſi vt regeret ſe ſequẽ- Gene.49.
tes? Retrorſum erat Petrus, cui dixit: Vade retro poſt me. Marci.8.
Retro erãt apoſtoli & cæteri diſcipuli. Ideo retrorſum ce-
cidit, quia ſuper quos cadit, ſaluat. Omnis enim qui ſuper
D hunc lapidem,inquit,ceciderit,conquaſſabitur: ſupra quem Lucæ.20.
ceciderit autem, emundabit eum. Alij habent, Vẽtilabit eũ.
Alij, Comminuet. Qui enim ventilat frugem, mundat à pa-
leis: qui comminuit aliquid, in puluerem redigit, vt mollitia
pulueris vel poculo ſalubri vel reliquo medicinæ vſui ſine
vlla perturbatione proficiat. Vnde colligimus cauendũ ne
quis ſemel per baptiſmum ſuſceptus à Chriſto, ex eius deci
dat corpore, hoc eſt excutiatur ab eccleſia. Ipſa eſt enĩ mor-
tis ruina perpetuæ. Illum autẽ qui venit crediturus in Chri-
ſtum: vt eum mors eius inueniat, crux eius aſſumat, clauus
infigat, ſanguis infundat, ſepultura quoq; eius inuoluat, gra-
tia reſurrectionis attollat, de ſomno ſuſcitet, à morte viuifi-
cet: illum inquam à ſeculo liberat, à peccato mundat, ſanat à
vulnere, à duritia impietatis inflectit, ad manſuetudinẽ pie-
tatis emollit, vt circunciſo corde ſuauem * illum & incom- * ſubtilem.
prehenſibilem hauriat ſpiritum, bibat poculum ſalutis æter
næ. Cecidit ergo eques retrorſum. Accipe & aliud cur re-
trorſum: quia poſt ipſum omnes, nemo ante ipſum. Cecidit
ergo non ſibi, ſed omnibus, vt duritiam cordis noſtri ſuper
nos cadendo molliret. Cecidit ſuper Adam, quem quære-
bat,

A bat, vt inueniret. Retro eũ quæſiuit, vt ſupra humeros ſuos
bonus paſtor imponeret, ſecúmque Paradiſo in illius tedem
ptione latronis inueheret. Sed forte dicas, Et perſecutores
Ioan 18. ceciderũt retrorſum. Sic enim ſcriptum eſt, Quia principes
ſacerdotum quos adduxerat proditor Iudas, & cæteri qui ad
comprehendendum aduenerant dominum Ieſum, abierunt
retrorſum, & ceciderunt in terram. Hoc eſt quod & ego di-
co, quia ſuper peccatores voluit cadere, non ſuper iuſtos. Iu
Lucæ. 5. ſtus enim medico non indiget, ſed peccatores. Si apoſtolo-
Acto. 5. rum vmbra ſanabat, quanto magis caro Chriſti quos tangit,
Matth. 8. à morte defendit? Deniq; leproſum tetigit, & ſine dilatione
mũdauit. Vt ſcias autem qui legis, quia & perſecutores ſuos
voluit liberare, teſtem Chriſti interroga. Nam cum inuehe-
Acto. 2. retur Petrus in Iudæos quòd principem vitæ interfeciſſent,
remedium demonſtrauit, vt agerent pœnitentiam, & remit-
ti ſibi peccatum quod admiſerant, mererentur. Quid autem
dubitas quòd ideo cecidit vt reſuſcitaret, cum ipſe dixerit:
Percutiam, & ſanabo? Verborum tamen vide diſtantiam. In
Deute. 32. Geneſi habetur: Cadet eques retrorſum, ſalutem expectans
Gene. 49. à domino. Hoc eſt vt oculos non auertat, actio mentem pro-
B priam non reflectat, reſurrectionis ſuæ prærogatiuam vindi
Ioan 18. cet, & diuina ſe reſuſcitet poteſtate. Hic autẽ habetur: Abie-
rũt retrorſum, & ceciderunt in terrã. Qui terrenus eſt, in ter
rã cadit. qui cœleſtis, cœlo inhæret. Etſi corpore cadit, vir-
tute non cadit: nec iis quæ ſua ſunt, ſed operi intendit. Sem-
per enim ad patrem reſpicit, vt eius circa nos impleat volun
tatem. Vtinam & iſti non abiiſſent retrorſum, ſed Chriſtum
Matth. 27. excepiſſent, ſicut excepit Ioſeph, & ſepeliuit eum in monu-
mento nouo. Qui fidelis eſt, in terram non cadit. Qui infide-
lis, cadit, & deſcendit in inferiora terrarum: ſicut ſcriptũ eſt:
Pſal. 54. Deſcendant in infernum viuentes. Ergo perſecutor ſuper
terram, & in infernum cadit: Chriſtus ſuper reſurrecturos:
Marc. 14. Chriſtus ſuper petrã: Chriſtus ſuper eccleſiam. Audi quo-
modo ſuper eccleſiam cadat. Retro erat Petrus, & ſequeba-
tur eum cum à Iudæis ad Caiphæ domum ſynagogæ princi
Matth. 16. pis duceretur. Ipſe eſt Petrus cui dixit: Tu es Petr*, & ſuper
hanc petram ædificabo eccleſiam meam. Vbi Petrus, ibi ec-
cleſia. vbi eccleſia, ibi nulla mors, ſed vita æterna. Et ideo
addidit, Et portæ inferi non præualebunt ei: & tibi dabo cla
C ues regni cœlorum. Beatus Petrus, cui non inferorum porta
præualuit, nõ cœli porta ſe clauſit: ſed econtrario deſtruxit
inferni veſtibula, pateſecit cœleſtia. In terris itaque poſitus
cœlũ aperuit, Inferos clauſit. Poteſt & illud conuenire huic
Lucæ. 10. loco quod Samaritanus deſcendentem de Hierico hominẽ
vulneratum illum à latronibus non præteriuit, ſed ſuſcepit
eum, & vulnera eius curauit, infundens oleum & vinum, &
impoſuit ſupra iumẽtum ſuum, & duxit ad ſtabulum. Quid
dubitas de equo bono, cum bonum & iumentum legeris? Cũ
legeris in Hieruſalem illam & equites multos & plurimos
cum quadrigis & curribus introire? Ne te moueat quod le-
Pſal. 19. giſti: Hi in curribus, & hi in equis: Nos autem in nomine
domini dei noſtri magnificabimur. Ipſi obligati ſunt, & ce-
ciderunt. Sed Helias non cecidit, qui curru introiuit. Vbi e-
nim dei nomen eſt, ibi nullus obligatur, ſed abſoluuntur v-
niuerſi. In nomine autem dei noſtri & pauper eſt tutus & di-
ues, & nobilis & ignobilis, & infirmus & potens. Fidei non
præiudicãt opes, ſi tamen vti opibus nouerimus. Et ideo no
D men dei in ſe habens dicit: Tu autem domine miſerere mei,
& reſuſcita me, & retribuam illis.) Quod vtique non quaſi
de reſurrectione dubitans dicit, qui poteſtatem habebat di-
Ioan. 2. cere: Soluite templũ hoc, & triduo reſuſcitabo illud. ſed for
mam dat homini, vt miſericordiam à deo, & reſurrectionem
de deo ſperet. Deinde non reſuſcitari ſe petit, ſed reſuſcita-
Acto. 1. ri ſibi poſtulat Mathiam in locum Iudæ, vt apoſtolicus nu-
merus impleatur. Etenim quia neceſſe habebat perire filius
perditionis, vt ſcriptura impleretur, oportebat in locum ip-
ſius ſubrogari filium ſalutis. Tertium accipe: Reſuſcitari ſe,
hoc eſt corpus ſuum, poſcit. Corpus autem Chriſti, eccleſia
eſt. Et quia Iudas figura erat infidelis populi Iudæorum, qui
pecunia vel emit vel vendidit Chriſtum (quod faciunt qui
* alias, eccle pluris ducunt pecuniam quàm religionem) pro interitu ple
ſiã ſibi gra bis infidelis ſignificat eccleſiæ * ſibi gratiam reſurrecturam.
tiam. Vnde & ipſa dicit in Cãticis: Si ſuſcitaueritis & reſuſcitaue-

A tis charitatem, cum quæreret de iuuenculis Chriſtum, quia
Chriſtus charitas eſt. Quod autem ait, Retribuam illis: hoc
intelligimus, quia florentis eccleſiæ proceſſibus cruciabun-
tur, & tunc cognoſcent quæ pœna perfidiæ ſit, cum aduer-
terint qui fidei ſit ſplendor & gratiæ. Vel quia bonus domi-
nus eſt, qui poterat dicere, Retribuebant mihi mala pro bo- Pſalm 34.
nis: & medium verbum eſt retributionis, vel in bono, vel in
malo: retributurum in bono eſſe ſe dicit: quia etſi cæcitas in
Iſrael ex parte continget, tamen cum plenitudo gentium in- Roma. 11.
trauerit, tũc omnis Iſrael Chriſti miſeratione ſaluabitur. Et
ſubiecit: In hoc cognoui quoniam voluiſti me: quoniam nõ
gaudebit inimicus meus ſuper me.) Superius de paſſione ſua
loquutus eſt quaſi homo: hinc iam aperit maieſtatem ſuam,
quòd ſolus ſine peccato, ſolus cui * peccator inſultare non
potuit, ſolus quem pater vt vnicum filium dilexerit. Qua ra * al. qui pec
tione ergo inimicus non eſt lætatus ſuper eũ? Quia etſi mor- cato inqui-
tem ſuſcepit pro nobis, reſurrexit tamẽ: & ipſe inſultauit ini- nari.
mico, cuius victoriã deſtruxit, & aculeum mortis infregit.
Et nos licet in ſeculo mœſti ſimus, atque in mœrore noſtro
B & contritione cordis animíque noſtri lætetur inimicus, ta-
men reſurgentes eius gaudiũ deſtruimus. Vnde & Micheas Mich. 7.
dicit: Noli ſuper me gaudere inimica mea, quia cecidi: quia
reſurgam. Reſurrectio eſt ergo qua inimici omnia vincula
ſoluuntur, triumphus omnis aboletur. Sequitur: Propter in-
nocentiam autem meam ſuſcepiſti me, & confirmaſti me in
conſpectu tuo in æternum. Benedictus dominus deus Iſ-
rael in æternum, à ſeculo, & in ſeculũ: fiat, fiat.) Innocẽs nul
li nocet, in neminẽ peccat. Ideo ſine peccato, ſine dolo Chri
ſtus, ſcripturæ diuinę auctoritate ſignatur. Hoc igitur & hic
declaratur, vbi dicit: Propter innocentiam autem meam ſu-
ſcepiſti me. Quæ autem ſuſceptio ſignificatur? Nam & alibi
legim*: Suſcepiſti me ex vtero matris meæ. Ergo quia ab o- Pſalm. 138.
mni corruptione generationis humanæ mũdus eſt natus, qui
de ſpiritu eſt natus & virgine: ideo eum pater ſuſcepit, quia
ortum illius nulla corporeæ generationis concretio vſitata
fuſcauit. Suſcepit eum reſurgentem, quia nulla eum offenſio
prolapſionis aſperſit. Immaculatus ad patrem rediit, à quo
immaculatus exiuit quando deſcendit in terras. Vnde dicit
ei pater: Filius meus es tu, ego hodie genui te. hoc eſt, gene- Pſalm. 2.
C rationis meæ in te priuilegium recognoſco, quem nulla ma-
cula potuit inquinare peccati. Inter peccatores verſatus es,
peccata omnium ſuſcepiſti: peccatum pro omnibus factus
es: maledictum pro omnibus factus es: ſed nullus vſus potuit
ad te tranſire peccati. Ita inter peccatores verſatus es, quaſi
inter angelos verſareris. Feciſti terram eſſe quod cœlũ eſt:
vt & ibi peccatum tolleres. Hodie te genui, in quo compla-
cui. Probaſti te filium, qui impleſti in omnibus patris volun
tatem. Hodie te genui, in quo lucem immaculatæ prolis a-
gnoſco. Heri mihi & hodie ipſe es, & in ſeculum. Nox in te Hebr. 13.
nulla eſt, quia totus es dies. Bene confirmatus in conſpectu
patris dicitur in æternum, qui apud patrem ſemper eſt: & ve
re in cõſpectu eius, cuius ſplendor eſt gloriæ, & imago ſub-
ſtantiæ. Sed quemadmodum complacet in filio pater: ita &
filius benedicit patrem. Pater enim honorificat filium, & fi-
lius honorificat patrem. Benedictus, inquit, dominus deus
Iſrael, hoc eſt populi deum videntis, qui & dominum ſuum
& deum credit. A ſeculo, & in ſeculum: fiat, fiat. In Hebræo
D habet: Amen, amen: vt aſſeruerunt qui librũ legerunt in He
braicis literis ſcriptum. Græcus hoc loco, γένοιτο γένοιτο di-
xit: quod eſt, fiat, fiat. Quod verbum diuerſas ſignificatio-
nes habet, vt ſit interdum imperantis, interdum precan-
tis, interdum confirmantis aliquid. Imperantis eſt cum ſupe
rior inferiori ſtatuit quid faciendum ſit vel ſequendũ. Pre-
cantis eſt ſicut illud, Fiat voluntas tua. Nõ enim deo quis im Matth. 6.
perat: ſed precẽ fundit. Confirmãtis eſt cum benedicit pro-
pheta, vel ſacerdos, vel ſanctus aliquis, * & populus reſpon- * alicui.
det, Fiat fiat. Hic ergo magis confirmatio mihi videtur be-
nedictionis, quàm oratio vel deprecatio, maxime quia repe
titio ipſius facta ſermonis eſt. Et videtur Hebræus quidem
ſermo mutatus: ſed idem ſenſus expreſſus. Sicut enim cũ ſa-
cerdos benedicit, populus reſpondet, Amen, confirmans be
nedictionem ſibi, quam plebi ſacerdos à domino depreca-
tur: ita in pſalmo reſponſum eſt, Fiat fiat: quaſi, Amen amen.

Amen

Amen autem confirmationis verbum euidenter oſtenditur A
in euangelio, vbi dominus confirmans ſermonem ſuum di-
cit: Amen dico vobis. Maior autem vis eſt vbi repetitus eſt
ſermo: quod iu libro euangelij ſecundum Ioanuem frequen
tius iuuenimus: quia ipſe maximè de cœleſtibus & profun-
Ioan. 3. dis myſteriis eſt locutus. ſicut ſcriptum eſt: Amen amen di-
Ioan. 14. co tibi: Niſi quis reuatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto, nó
poteſt introire in regnum dei. Et alibi: Amen amen dico vo
bis: Si quid petieritis à patre in nomine meo, dabit vobis. A-
* crebro. bundant duo exempla, reliqua vero * ſi quis quæſierit iuue
niet. Indicium quoque eſt libri finiti, fiat fiat. Nam in quinq;
Primus lib. pſalterij. libros diuiſum videtur eſſe pſalteriū. Primus liber hoc pſal
mo finitur, hoc eſt quadrageſimo. Et pulchre vſque ad paſ-
ſionem ſaluatoris quadrageſimus pſalmus eſt comprehen-
ſus, qui finem libro daret: quoniam paſſio domiui finis eſt
Secūdus lib. pſalterij. quadrageſimæ: vt ſecuudus liber à myſteriis renouationis
iuciperet: qui liber, vtpote Quadrageſimæ, perfectiora ſa- B
cramenta complectitur. Nam & baptiſmatis prænunciat ſa-
Pſalm. 43. cramenta cum dicit: Sicut ceruus deſiderat ad fontes aqua-
rum. & requiem ſanctorum, qui ad tabernaculum cœleſte
peruenerint: & ſpiritus ſaucti deſcenſionem, quando effuſa
eſt graria ſpiritalis in quadam voce cœleſtium cataractarū:
quia virtute magna ſpiritus ferebatur, vt legimus in actibus
Acto 2. Apoſtolorum: & ingreſſum renouati bominis ad altare, &
ſaluatoris aſcenſum, & ſauctificationem propoſiti virgina-
lis. Qui liber finitur in pſalmo ſeptuageſimoprimo, quo re-
gnum Chriſti pacificum toto orbe diffuſum prophetico ſer
mone annunciatur, remiſſióque peccatorum: vbi cum bene-
dictionem domini præmiſiſſet, ſubtexuit: Et replebitur
Tertius pſalterij liber. maieſtate eius omuis terra: fiat, fiat. Tertius quoque liber
fiuitur octogeſimooctauo pſalmo: & ibi habet: Benedi-
Quart' pſalterij liber. ctus dominus in æternum: fiat, fiat. Quartus liber fini-
tur pſalmo centeſimoquinto: & ibi habet: Benedictus do-
minus deus Iſrael à ſeculo & vſque in ſeculum: & di-
Quintus pſalterij liber. cet omnis populus: fiat, fiat. Qnintus liber vſque ad fi-
nem eſt, vbi pro hoc verbo propheta dicit: Omnis ſpi-
ritus laudet dominum. Sed iterum forſitan te moueat quo- C
modo quinque libros aſſeram, cum vnū Pſalterium ſit. Sed
etiā euangelium vnum eſt, & quatuor libros eſſe negare nó
poſſumus. Vuum autem euangelium eſſe, & alibi (ni fallor)
intimauimus: & ſi iterum exigitur, facilè poſſumus edocere,
Matth. 26. cum ſaluator dixerit: Amen dico vobis: Vbicunque prædi-
Gala. 1. catum fuerit boc euangelium. Et Apoſtolus: Miror quòd
ſic tam cito transferimini iu aliud euaugelium: quod nó eſt
aliud, niſi ſi qui ſunt qui vos peruertunt. Et alibi: Notum e-
1. Corin. 15. nim facio vobis fratres euangelium. Nec vſquam babes ali-
ter de corpore iſto quatuor librorum uiſi euangelium ſigni
Acto. 1. ficatum. Denique quia vnum corpus eſt etiam pſalmorum,
Pſalm. 70. ſcriptura dixit. Sed iterū quia quinque libri ſunt, dixit ali-
bi: Iu vaſis pſalmorum. Pulchre autem quinque libri, & vnū
pſalterium: quoniam quinque ſenſibus homo exterior vi-
uificatur, & turſus quinque ſpiritalibus ſenſibus ille abſcó-
1. Petri. 2. ditus cordis homo uoſter couſummatur iuterior: qui ſolus
Lucæ. 8. ante deū locuples Petri apoſtoli teſtimonio reperitur. Qui
habet, inquit, aures audiendi: audiat. Habes vnum ſenſum. D
Et ſicut ſuut qui oculos hbent, & uon vident: ita ſunt qui o-
Pſal. 113. culis nou vdentibus plus videre credūtur. Vude & prophe-
tæ dicebantur Videntes, etiam qui oculis non viderent. Bo-
nus etiā ille odor, de quo apoſtolus dixit: Bonus odor Chri
2. Corin. 2. ſti ſumus deo. vnde & Iob dicebat: Et ſpiritus diuinus, qui
Iob. 27. eſt in naribus meis. Idem ergo odor Chriſti & ſpiritus ſan-
* al. & dei. cti eſt deo: * quia vnus odor eſt trinitatis. Eſt & interior ci-
Ioan. 4. bus. Meus cibus eſt vt faciam voluntatem patris mei, qui in
cœlo eſt. Eſt & interior tactus, quo Chriſtum tetigit illa in
Lucæ 8. euangelio quæ per duodecim annos ſanguiuem profluebat,
nec à medicis acceperat ſanitarem, ſed accepit à Chriſto. Fi
dei tactus eſt quo tangitur Chriſtus. Denique eum homines
uon videbant, ſed vidit Ieſus, & ſe vidiſſe teſtatus eſt dicēs:
Matth. 9. Tetigit me aliquis. Nam & ego cognoui virtutē de me exiſ-
ſe. Cognitio Chriſti, collatio ſanitatis eſt. Ergo quoniā de-
cem ſenſus homini ineſſe manifeſtum eſt: ideo Dauid, qui &
foris & intus canebat, foris corpore, int' corde: dicit in pſal
Pſal. 32. mo: Iu decachordo pſalterio pſallā tibi. Pſalterium ergo eſt

A homo conſummatus iu Chriſto: in quo ſicut arte cōciuētiū
fila chordarum, ita conuenientium reſonant opera canora
virtutum: vt poſſit dicere: Pſallam tibi deus in cithara ſan- Pſalm. 70.
ctus Iſrael: gaudebunt labia mea cum cantauero tibi: & ani-
ma mea, quam redemiſti. Paulus ait de ſe: Foris pugnæ, intus
timores. Hic & intus & foris gaudet: ſed ille adbuc in certa- 2. Corin. 7.
mine, iſte in remiſſione: quia redemptionē animæ ſuæ ſe me-
ruiſſe cognouerat. Qui pſallit, in lætitia eſt: qui luctatur, in
ſolicitudine. Verum & Paulus ſciebat pſallere: ſed adhuc ſe
proceſſibus reſeruabat, cum foret plenius comprobatus, vt
pſalleret: & ideo dixit: Orabo ſpiritu, orabo & mente. Pſal- 1. Corin. 14.
lam ſpiritu, pſallam & meute. Et quia geminū pſallendi of-
ficium demonſtrauit, geminam quoque vocem eſſe ſcriptu- Pſalm. 76.
ra edocuit, propheta dicente: Voce mea ad dominum clama
ui, & vox mea ad deum, & iutendit mihi. Quid eſt mea? Po-
tuit enim dicere: Clamaui ad dominum. Sed quæ noſtra eſt
B vox, niſi iſta quæ melior eſt, quæ neſcit errare? Nam ex mul Prouer. 10.
tiloquio peccatum iucurrimus, & vitare non poſſumus. Illa
vox prophetæ eſt quæ ad deū peruenit, quæ tacente Moy- Exod. 14.
ſe clamauit ad dominum: qua etiam iu orationibus ſuis An- 1. Reg. 1.
na clamabat cùm oris ſui labia uō moueret: & impetrauit fi-
lium, quem ante diu non impetrauerat cum corporis voce Matth. 6.
clamaſſet. De hac voce dixit dominus: Tu autem cum oras,
iutra in cubiculum tuum: & clauſo oſtio ora patrem tuum,
qui eſt in abſcondito: & pater tuus qui videt in abſcondito,
reddet tibi. Quid eſt reddet? Hoc eſt, quod deprecatus es,
quod oraſti. Sicut enim peccatores de manu domini recipi-
unt peccata ſua duplicia, ita econtrario iuſti recipiunt cum
effectu propria poſtulata. Audi quomodo recipiant: aſcen- Acto. 10. &
dit oratio tua ad deum, & deſcēdit ad te. Vnde & in pſalmo Tob. 12.
legimus: Et oratio mea iu ſinum meū cōuertetur, vt fructū Pſalm. 34.
ſcilicet referat poſtulanti. Benenedictus domin' deus Iſrael
qui tanta nobis aperuit myſteria, à ſeculo & iu ſeculū: id eſt
ex infinito iu infinitum: fiat, fiat.

Pſalmi quadrageſimi tertij enarratio.

C PSalmi titulus eſt, In finem filiis Chore intellectus.
Vbi paſſionis dominicæ, & baptiſmatis, & ingreſ
ſionis ad altare ſacroſanctum, decurſa myſteria
ſunt: docet ſanctus propheta Dauid quemadmo-
dum athletam ſuum, cuius nomen tenearur in agmine ſan-
ctorum, Chriſtus exerceat. Sicut enim ſiue labore noſtro,
non ex operibus, ſed ex fide per gratiam ſuam nobis pec-
cata douauit, & ad coronæ petitionem indulgentiſſimus
nos & benignus admiſit, nec ſuperiora nobis fecit obeſſe
flagitia, quibus tanto certamine iudicaremur indigni: (quæ-
ritur enim etiā iu iis qui luſtrale certameu boc ſubeunt, etiā
diſciplina viuendi) ita rurſus ue tanta peccatorum donatio-
ue reſoluti, in ſuperiora flagitia vel deſidiam reuertamur:
pſalmus iſte nos admonet multa nobis & grauia certamina
eſſe propoſita, vt uemo uiſi qui legitime certauerit, corone-
tur. Luctandū eſt igitur aduerſus carnis huius illecebras, &
feruorē ſanguinis. Luctādū eſt aduerſus nequitias ſpiritales. 2. Timo 2.
Nemo grauior domeſtico aduerſario, uemo uocēṫior boſte
D eo qui cœleſtis ſubſtātię potētia ſuffragatur. Cū dico nemo,
diuini memēto ſermonis, quem dixit dominus: Quia maior
ex uatis mulieris Ioannes baptiſta nemo. Nam qui natus eſt Matth. 11.
ex virgine, ipſe ſuper omnes eſt: & ideo neminem verea-
mur, qui Chriſtum habemus: quoniam ſi Chriſtus pro no- Roma. 8.
bis, quis coutra nos? Certemus ergo vſque ad fiuem, vt eua-
cuatis omnibus quæ aduerſum Ieſu domini voluntatem iu
noſtro ante corpore militabant, veræ exercitiis virtutis iu-
tenti, ſoli deo noſtro & domino ſeruiamus. Hic enim fiuis,
vt ſcriptū eſt: primitiæ Chriſtus: deinde finis, cū tradiderit
regnum deo & patri, cum euacuerit omnem principatum 1. Corin. 15.
& poteſtatem & virtutem, vt mors nouiſſima deſtruatur: &
incipiamus deo eſſe ſubiecti, regnum in uobis cœleſte ſer-
uantes, vbi erat ante colluuio peccatorum. Merito ergo in
fiuem filiis Chore pſalmus intellectus inſcribitur, vt in eo
cognoſcendo non vulgaris auditus, ſed intellectus ſpiritalis
operetur. Denique Aquila pſalmum diſciplinæ poſuit. Et i-
deo tibi dicit ſcriptura, Da in diſciplinam cor tuum: aures
autem tuas præpara ſermonibus intellectus. Et alibi: Dilige
ſapien-

A ſapientiam & diſciplinam. Sapientia eſt quæ ſenſus ſcaturit. Diſciplina in habitudinẽ quãdam naturæ coalita forma virtutũ, & meotis coufirmata ſententia ſcieotiæ diſciplinis. Intelligere quoque obſcurum ſermonem, atq; dictionum prudentiam, & ænigmata Prouerbiorum, ſcriptura nos docuit, cuius auctoritate colligimus has prudentiæ principales eſſe virtutes: eò quòd ſapientia ſemper qoaſi mater fœconda parturiat, diſciplina quaſi ſeuerior magiſtra diſtriogat: intellectus quaſi diligens quæſitor iouenia, & veram iuſtitiam iudiciúmque rimetur. Doceamus hæc ſacræ teſtimonus lectionis.
Eccl. 24. Sapientia dicit: Ego quaſi ſons à paradiſo dixi, Rigabo meum ortum: & adhuc doctrinam quaſi prophetiam effuodam. Nam generationes ſuas menti hominis, & bonos ſenſus quaſi pia mater iofundit. Accipe etiam te-
Prouer. 3. Hebr. 12. ſtimonia diſciplinæ: Fili oe neglexeris diſciplioam Dei, oec deſeceris ab eo correptus. Quem enim diligit deus, corripit. Seuera quidem in corripiendo, ſed dulcis in corrigẽdo eſt diſciplina: ne fluitemus & vagemur errantes, ſed recipiamur à Chriſto. Diſciplioa enim noo examinata vagatur, vt B ſcriptum eſt. Sed pro conſeruatione hic poſuit diſciplinam. Tamen ſicut ſapientia, ita & diſciplina & perſecta & imperſecta eodem oomioe nũcupatur. Sed vbi ſine adiectione vel diſciplioa vel ſapientia nuocupantur, definitionem perfectionis accipiunt. Inexaminata ergo fluitat diſciplina, ſed examinata non fluitat. De intellectu quoq; eadem ſcriptu-
Pſalm. 110. ra definit, quia intellectus bonus eſt omnibus qoi eum faciuot. intellectus autem cum in ſe & ſapientiæ gratiam habeat, & ordinẽ diſciplinæ: vtiqoe docemur quòd & ſapientia & diſciplina bonæ ſint eis qui earum inſtitenta ſuis miniſteriis exequũtur. Diximus de titulo: pſalmum adoriamur. Deus auribus noſtris audioimus.) Sic Symmachus. Theodotion, io auribus noſtris, dixit: ſicut & ſeptuaginta viri. Quid eſt quod ait, auribus noſtris? Quod ſi non ſatis eſſet audiuimus, certe ſi hoc placuerat, Auribus audiuimus: plenum erat. Cur ergo additũ eſt, noſtris? Quid ſibi hoc vult? Niſi vt intelligas illa eſſe noſtra, quæ mentis ſunt, & ea eſſe meliora, quàm quæ iſtius corporis. Et ideo quaſi de alio di- C cit hic ipſe propheta: Non timebo quid faciat mihi caro. Et
Pſal. 55. Pſalm. 76. alibi: Voce mea ad dominũ clamaui, & vox mea ad Deum, & reſpexit me. Illa vox mea, quæ auditur à Chriſto, nõ quę reſoltat in publico. Non vult igitur ſuum eſſe, quod corruptibile atque terrenum eſt, qui ad imaginem Dei, & ſimilitudinem meminit ſe creatum. Denique ſcriptura nos edocet prius ad imaginem dei hominem eſſe formatum, poſtea de luto factum. Quaſi ſuperior ergo (ſuperior eoim qui antiquior) & gubernator, & rector huius corporis animæ vigor dicit: Auribus noſtris audiuimus. Quis iſte eſt, niſi cui
Luc. 8. dicitur: Qui habet aures audiendi, audiat? Sunt enim qui aures habent, & audire myſteria non poſſũt: de qoibus dicit
Apoca. 22. Ieſus in reuelatione Ioannis: Foris canes & veneficos & impudicos. quibus flagitiorum cupiditas, & ærugo pecuniæ aurem obſtruit audiendi. Conſideremus igitur quæ audiſſe ſe dicant, vel à qoibus audiſſe commemorẽt. Patres, inqoit,
Pſal. 43. noſtri annunciauerunt nobis. Qui iſti ſunt patres? Titulus habet quia Pſalmus filiis Chore ſcriptus ſit, vt ab ipſis ci- D natur, qui pſallendi muous receperunt, & in huiuſmodi officium fuerant deputati. Chore autem & Dathan & Abiron
Nume. 16. cum aliis qui aduerſum Moyſen, & Aaron inſurrexerant ſtudio contumaci, terræ hiatu io deſerto vorati ſunt & necati. Quibus mortuis, qui alij patres eorum filiis mirabilia opera domini annũciare potuerũt? In maleuolam enim ani-
Sapien. 1. mam non ingreditur ſapientia. Si ſui ergo patres non annunciauerunt filiis, alieni multo minus, qui declinarũt ſobolem perfidorum. Qui ſunt itaque iſti patres? Vide ne illi de qui-
Deute. 32. bus dictum eſt, Interroga patrem tuum, ipſe tibi dicet. Interroga quando legis Paulum: vel ſi non legis, & mouet te aliquid, in ipſo require. Ipſe eſt enim bonus pater, qui poteſt docere & formare in nobis dominum Ieſum: ſicut ipſe
Gala. 4. teſtatus eſt dicens: Filioli mei, quos ego parturio, donec formetur Chriſtus in vobis. Oſtendit tibi hos patres euan-
1. Ioan. 2. geliſta Ioannes, qui ait: Dico vobis patres, qui cognouiſtis qood eſt ab initio. Iſti ſunt patres quorum ſenectus vita immaculata eſt. Ideo in conuentu ſeniorum appone digi-

A tum ori tuo, vt audias quod tibi proſit, & vitæ æternę ſacramenta cognoſcas: ne interſtrepas inſolens tyro doctoribus, & qui adhuc diſcere * debeas, dicere prȩſumas. Quid igitur * audire. iſti patres annunciauerint Chore filiis, audiamus. Opus, inquit, qood operatus es in diebus antiquis.) Qui ſint iſti dies in quibus deus magna & mirabilia operatus ſit, requiramus. Et docet nos ſcriptura eſſe aliquos præclaros dies in quib' refulſerint ſacta diuina, cum lectum ſit, quia ſol in tenebras Act. 2. conuertetur, & luna in ſanguinem, priuſquã veniat dies domini magnus & illuſtris. Et erit, quicunque inuocauerit nomẽ domini, ſaluus erit. In ipſo enim die Chriſtus hominib' reſurrexit, & ideo ſpecialiter de ipſo dictũ eſt: Hic eſt dies Pſalm. 117. quem fecit dominus: exultemus & lætemur in eo. Cùm igitur omnes dies deus fecerit, huic tamen diei præ cæteris diuini operis prȩrogatiua delata eſt, quo peccatum omne ſublatum eſt. Dies autem alij peccatorum ſunt. Hic ergo eſt dies qoem illuminauit ſol ille iuſtitiæ. Nã & ipſe ortus ſuos & occaſus habere conſueuit. Vnde & ſcriptum eſt: Orietur Pſalm. 71. B in diebus eius iuſtitia. Sunt ergo dies Chriſti quibus orta iuſtitia eſt, & pacis abundantia: ſunt dies Chriſti quibus orta ſapientia eſt. Audi quomodo exoriatur ſapientia. Si quis vi- 1. Corin. 3. detur ſapiens eſſe inter vos in hoc ſeculo, ſtultus fiat, vt ſit 1. Corin. 1. ſapiens. Ideo dicit ſapientia quæ ſtulta huius mondi elegit. Dominus creauit me principium viarum ſuarum in opera ſua. Sicut enim in diebus Oziæ regis, in diebus Nabuchodonoſor exorta perfidia eſt, dominata captiuitas: ſic in diebus domini Ieſu exorta eſt fides, quę ſplendorem ſuę claritatis & luminis toto orbe diffudit. Qui enim meliores dies, ꝙ quib' refulſit nobis viſio Dei? ſicut dixit Iacob. Sic enim ſcriptum eſt: Vidi Deum facie ad faciem: & ſalua ſacta eſt Gene. 32. anima mea. Et continuo exortus eſt ei ſol. Quis iſte ſol? niſi qui dies fecit fulgere iuſtitiæ, qnibus io terra natus eſt Chriſtus ex virgine. In ſpecie vidit Iacob, & Deum vidiſſe ſe dixit. In veritate viderunt Iudæi, & non crediderunt. Ideo illis breuiati ſunt dies, nobis illumioati: quoniam illis deficiebat dies: nobis appropinquabat. Vnde Iudaicam ſanctus
C Dauid refugiens cȩcitatem ait: Ne deducas me in dimidium Pſal. 101. dierum meorum. Sic enim dies domini magnus & illuſtris eſt, vtique non prolixitate temporis, ſed iuſtitiæ vel gratiæ claritate. Ergo ſunt dimidij dies, quibus breuiantur dies impietatis caligine, & ſqualore perfidiæ: quibus occidit Sol ſuper prophetas: ſicut ſcriptum eſt. Nanque vt iuſtis oritur Michææ. 3. Sol iuſtitiæ, ſic occidit infidelibus. Sed occurrit illud quod dicit dominus: Propter electos breuiabuntur dies. Et videtur contrarium, niſi diligenter aduertas, & ſuperiora repe- Matth. 24. tas. Dicit eoim domious: Tunc ſi quis vobis dixerit, Ecce hic Chriſtus: aut, ecce illic: nolite credere. Surgent enim Ibidem. pſeudochriſti, & pſeudoprophetæ: & dabunt ſigna magna & prodigia, ita vt in errorem inducantur, ſi fieri poteſt, etiã electi. Et ideo ne decipiantur electi, admonet dominus quid ſequendum ſit, vt non falſorum prophetarum ſermone capiamur: neque nos eorum aliqua prodigioſa facta decipiãt. Sed tunc credamus Chriſtum eſſe venturum, cum dies pleni iuſtitiæ cœperint refulgere. Chriſtus enim pleno maieſtatis ſuæ lumioe reuelabitur: & ſicut fulgur exit ab Oriẽte, D & toto lumen ſuum vſque in occidentem orbe diffundit: Matth. 24. ſic & filius hominis cũ ſuis angelis veniens illuminabit hunc mundum, vt credat omnis homo, & ſalua fiat omnis caro. Non ergo credamus Antichriſto, de qoo dicent falſi prophetæ: Hic eſt Chriſtus. Dies enim perfidię erunt Antichriſti dies. Noo credamus iis qui dicent, Chriſtus in deſerto: Chriſtus in penetralibus. Iam enim omnia plena ſunt Chriſti, vbi appropinquare cœperit Chriſtus. Sed cum viderimus facta quæ Chriſtus in euangelio ſuo ante prædixit: tũc credamus eius aduentum: ne dum verum quærimus lumen, in infidelitatis tenebras incidamus. Cauẽda ergo ſigna perfidiæ, quibus breuiantur dies atque minuuntur. Sol enim obſcurabitur, ſtellę cadent. Hoc eſt, iuſti dei. Sunt enim qui Matth. 24. fulgeant ſicut ſtellæ in cœlo. Cum hæc videris, crede adhuc tardare Chriſtum. Vbi enim Chriſtus, ibi fides clarior. Vbi Antichriſtus, ibi dies dimidij: de quibus vtique non quereretur Dauid propheta, ſi ad temporis breuitatem videretur eſſe referẽdũ: cũ ipſe alibi dixerit te: Heu me quod Pſalm. 119. incolatus

incolatus meus prolongatus eſt. Quomodo enim aut illum
dilatum incolatum cœleſtem, aut huoc terrenum comperen
dinatũ doleret, qui ante popoſcerat ne in dimidium dierũ
ſuorum deduceretur, cum dierum breuitas celeraodi curſus
iſtius compendium videretur afferre? Vode colligitur & il-
Math.15. lud qnod ait, Honora patrem & matrem, vt longæuus ſis ſu-
per terram: quomodo intelligere debeamus. Multi enim qui
honorant, cito ſæpe rapiuotur, vt immatura ætate morian-
tur. Multi etiam qui mious deferuotparentibus ſuis, loogæ-
uæ fruuntut ſtipendiis ſenectutis. Et niſi longæuitatem illã
vitæ acceipiamus æternæ, inuenitur ſcriptura deſtitui ſubſi-
dio veritatis. Vnde Græcus expreſſius dixit, Vt ſis multorũ
dierum: boe eſt, πολυήμερος. Qoicunque enim cultus pios
ſedulo ſeruat officio, à tenebris noctis alienus, in dierum lu-
Deute.17. ce verſatur. Et ideo qui legit Deuterooomiũ: leget, inquit,
illud omoibus diebus vitæ ſuæ. Non vtique noctibus, ſed
diebus: quia dies ſulget legeoti myſteria veritatis, & diuinæ
pietatis oracula. Cooſideremus ſequeotia: Manus tua gentes
diſperdidit, & plantaſti eos: afflixiſti popolos, & expuliſti e-
os.) Scimus quidem quòd multas gentes eradicauerit domi
ous & euerterit, vt poſſeſſiooẽ ſibi Iudæorum populus in-
oeoiret: quarum gentium terras Abrahæ ſemini daturum ſe
dominus declarauit. Sed cum pſalmus iſte euangelium do-
mini, & tempora aduentus eius annunciet, non mihi videtur
quæ ſuperius à Iodęis geſta ſunt recenſere, ſed futura ſigna-
re, quemadmodom crediturus eſſet populus oationum. Cõ-
firmat igitur fidem Eccleſiæ antequam nunciet, & victorias
pietatis eius enumerat: quæ noo io brachio neque in gladio
ſuo feras expulit gentes, & noo certamioe bellico turmas fu
gauit hoſtiles, ſed manſuetudioe ac fide terras inimicorum
ſine vllo cruore poſſedit. Fides enim ſola pugnauit: & ideo
triumphos meruit, quos oõ reuocaret perfidia, ſed augeret:
quia perſecutionibus ſuis oon viocitur eccleſia domini, ſed
probatur. Quæ ſunt igitur iſtę gentes quas vicerit Eccleſia,
cognoſcamus. Vetera dico vocabula: ſed myſteria ooua.
* Cethæi. Chananæi ſũt, Ethęi,* & Amorræi, Pherezæi, vel Cerethęi,
quorum infra vocabula digeremus. Hæc autem populorum
ſunt nomina: ſed paſſionum infirmitates, & humanorum io-
ceotioa & opprobria peccatorum. Quod primum eſt igitur,
homo io Chriſto ipſe ſe domuit, & ipſe ſe vicit, vt ſibi viue-
ret. Sibi enim viuit, qui deo viuit, vt vitam Chriſti viuat æ-
ternam. Non ergo pugnauit militaribus armis & ferreis te-
lis populus eccleſiæ, ſicut pugnauit populus Iudæorum. Ille
in figura pugnauit, nos pognamus in ſpiritu. Ille aduerſum
alienigenas pugnauit: nos ipſi bellum habemus in nobis: &
ideo prius nobis vincendę ſunt proprij corporis paſſiooes.
Audi pugnantem apoſtolum Paolum aduerſus gentẽ Cha-
Roma.7. nanæorũ. Video, inquit, legem carnis meæ repugnantẽ legi
mẽtis meæ, & captiuantẽ me in lege peccati. Nũc ſe erigit ca
ro oostra, oũc deiicit. Erigit mẽti, deiicit poteſtati: & vbi ſe
vrgeri viderit, cõſtantiã deſerit, & ad ſubiectionẽ parata du
citur in legẽ peccati, vt fidem deſerat, perfidiæ ſuccumbat,
& Ethææ infirmitatis indicio, deſtituta vero cedat menda-
cio, ſeruiat crimioi, adquieſcat errori, & taoquã Amorræus
loquatur amara pro dulcibus. Fides enim dulcis, amara per-
fidia eſt. Vode præclare Petrus quid fides eſſet expreſſit di-
Ioan.6. cens: Domine, ad qnem ibimus? Verba vitæ æternę habes, &
nos credimos. Quomodo igitur iubes vt diſcedamus à te?
Captus enim cœleſtium ſuauitate verborum, diſcedere no-
lebat à Chriſto. Qoi autem negat Chriſtum, ipſe ſe ſeparat à
Chriſto. Sed oeque verſuta Amorræorum diſputatio, eiuſ-
modi, quæ per philoſophiam oonnullos à veritate tranſdu-
cit: neque Iebuſæorum turpis abiectio, quę ſe ſubiicit atque
ſubſternit curſum curreotibus ſecularem, qui nõ poteſt eſſe
perpetuus, ſed in portis deficit mortis, de quibus exaltatum
Pſalm.9. Dauid propheta ſe gaudet: neque Cinæus, qui per ſuam pe-
cuniam poſſidetur, ſicut inſatiabili auarus affectu: neque Ce-
nezęus, qui putat in diuitiis poſſeſſionem eſſe perpetuam, &
vanam ſpem conſtituit io caducis, atque inani opinione ſe
iactat: oeq; Raphaim, qui profitetur aliis ſe ferre medicinã,
cum vulnera ſua curare non poſſit: & ideo ſi quis ad huiuſ-
modi medicum confugerit, oeceſſe eſt prius patrimonium
ſuum omoe conſumat, quàm profectum ſanitatis accipiat:

A ſicut illa mulier in euangelio quæ per duodecim annos fluẽ- Math.9.
tem ſanguinem corporalium voluptatum ſiſtere oõ potuit,
niſi poſtcaquam cõfugit ad Chriſtum. Intellexit enim quòd
nemo perfectus medicus, niſi qui deſcẽdiſſet è cœlo: de quo
cognouerat dictum: Miſit verbum ſuum, & ſanauit eos. & Pſal.106.
aduertit de ipſo dictum: Ecce dedi verba mea io os tuum, & Here.1.
cõſtitui te hodie ſuper gẽtes & regna, eradicare, & deſtrue-
re & perdere, & ædificare, & plantare. Nam licet frẽ- Hebr.1.
quenter deus locutus ſit in prophetis, io quo tamen ex-
preſſius qoàm in ſuo locutus eſt filio? qui virtutem om-
nem exprimens patris ait: Mea doctrina non eſt mea, ſed Ioan.7.
eius qui me miſit. Noo ergo Hieremias, qui tempore capti-
uitatis ſuſcepit exiliom, ſed dominus Ieſus ſuis verbis eradi
cauit ex iotimis pectoribus vitia gẽtilium, perfidiam natio-
num, & verſutarum cogitationum praua commenta deſtru-
xit, atque omnia veſtigia iniquitatis aboleuit. Deinde infu-
dit poſtea fidem, & continentiæ diſciplinam, ne tanquam in
vaſe corrupto confuſione vitiorum coaceſcerent ſacra-
B menta virtutum. Vode pulchre apoſtolos dicit: Sed regnauit Roma.5.
mors ab Adam vſq; ad Moyſen. Quid eſt Moyſes niſi lex?
Quoniam ipſe interpres eſt legis: Finis autem legis Chriſtus Roma.10.
Ieſus. Regnauit ergo peccatum io hoc mundo: & in peccato
mors, ſæua atque intolerabilis quædã pœna peccati. Docuit
qnidem nos Moyſes leuare ad dominum manos, pij cultus
inſtituens diſciplinam. Docuit quemadmodum Amalech
Verſutia* vinceretur, vt ſi mores noſtros & opera leuarem* * alias, verſuti locus.
ad Chriſtum: ſic deſtrui poſſe perfidiam. Sio vero deiicere-
mus animam, inclinaremus affectum, & à cõtinentiæ ſtudio
auerteremus ingeniũ, vt perſuaſio nos vana ſuperaret: nullũ
remedium futurum, niſi Ieſus depreſſa iam brachia Moyſi Exodi.17.
tanquam in firmitatem legis attolleret, & ſua miſericordia
ſuſtineret. Sed infirmum adhuc fuiſſet legis auxilium, niſi
ipſe Ieſus veniſſet io terras, qui in ſe noſtras ſuſciperet infir-
mitates, quem ſolum noſtra peccata grauare nõ poſſent, nec
inclinare manus eius, qui ſe inclinauit vſque ad mortẽ, mor- Philip.2.
tem autem crucis: in qua expandens manus ſuas, totũ orbẽ
C qui erat periturus, erexit: leuauit iacentes, atque ad ſe om-
nium geotium fidem traxit, dicens homini: Hodie mecum Lucæ.23.
eris in paradiſo. Hoc eſt ergo diſperdere atque plantare, vt
vitioſa eradicẽtur, meliora plãtentur io pectoribus ſingulo-
rum. De quo præclare Moyſes in Exodi cantico ait: Indu- Exodi 15.
cens plantato eos in montem hæreditatis tuæ, io præparatũ
habitaculum tuum. petens vt induceret dominus populum
ſuum in illa præcelſæ virtutis ſapientiæque plantaria, ibique
plantaret in opera ſua, & inſtitueret præceptorum cœleſtiũ
diſciplinis, atq; in eo pręapararet ſibi ſuæ ſanctificationis ha-
bitaculum: quod vtique non hæreditario iure, nec noſtrorũ
contemplatiooe meritorum, ſed pro ſua gratia dominus con
ferre dignatur. Quomodo enim, vbi manere non potuimus,
eo redire poſſemus, niſi priuilegio fulti redemptionis æter-
næ? Et ideo pulchre dixit propheta: Quoniam oon in gladio
ſuo poſſederunt terram, & brachiũ ſuũ oõ liberauit eos: ſed
dextera tua, & brachiũ tuum, & illuminatio vultus tui, quo-
D niam complacuit tibi in illis.) Quæ eſt igitur terra quæ non
brachio capiatur, nõ gladio poſſideatur, niſi terra repromiſ-
ſionis, de qua hic ipſe dixit propheta: Credo videre bona Pſalm.26.
domini io terra viuentiom? Non immerito igitur eius tam
præclara poſſeſſio eſt, in qua non ſeculi aduerſa dominãtur,
ſed domini bona æterna fructificant. Ideoque oon gladio
acqoiritur, ſed manſuetudine poſſidetur, ſicut dominus Ie-
ſus teſtificatus eſt dicens: Beati mites, ipſi enim poſſidebunt Math.5.
terram. Nemo ergo impacificus, nemo arrogans aut ſuper-
b', ſed mãſuetus & humilis corde, qui nihil ſibi arroget, ſed
totum ad gratiam referat, non in ſua fortitudioe glorietur,
ſed dextera dei credat ſe eſſe protectum, dicens: Dextera Pſalm.117.
domini fecit virtutẽ, dextera domini exaltauit me. Gladio
quoque dei memoret ſe eſſe ſeruatum, illuminatum quoque
dei vultu omnipotẽtis: in quibus omnibus Chriſtus eſt pro-
tector*, dextera, defenſor, & gladius. Vnde & Symeon dixit * alias, protector vt dextera, defenſor, vt gladius.
ad Mariam: Et tuam ipſius animam pertranſibit gladius.
Gladius enim dei verbum eſt, quod acutius omni gladio
vſq; ad diuiſiones animæ cogitationeſque pertranſit, vt nul-
la cognitionem eius occulta prætereant. Vultus quoque pa-
terni

Ioan.14. terni ſplẽdor eſt Chriſtus:& ideo dicit: Qui me videt, videt A
& patrem. Quaſi ſplendor gloriæ eius,& imago ſubſtantiæ.
Hebr.1. Ad ipſum ergo omnia iure referenda ſunt. Ipſi Moyſes, ipſi
Aaron, ipſi etiam patres ſacrabant vniuerſa quæ geſſerãt, vt
de hoſtibus triumpharent. Neque enim in ſua confidentia
Ioſue.10. dixit Ieſus Naue, Stet Sol contra Gabaon: ſed quia præſu-
mebat in Chriſto, quem ducem militiæ cœleſtis agnouit, &
ſuppliciter adorauit:& ideo gentes feras eradicare prome-
ruit,& populum patrũ in terram repromiſſionis inducere,
quia nihil ſuis operibus deputabat, credens indigna eſſe o-
pera hominum tanta gloriæ remuneratione cœleſtis, quam
dominus ex ſua magis miſericordia, quàm pro noſtrorum
contemplacione factorũ ſtatuit in ſe credentibus conferen-
Gene.15. dam. Vnde & Abraham impigre deo credidit, vt apud eum
iuſtificationis gratiam reperiret, quam mercedem ſui ope-
ris collocaret. Vberiora enim dona ſuis largiẽtis, quàm mer
ces operãtis. Propterea & illi qui æqualitatem mercedis in-
Matth.20. uiderat, reſpondit dominus: Si ego bonus: oculus tuus quare
nequam? Patres ergo noſtri, vtpote proximi & hæredes pa-
triarcharum, plantati in terra repromiſſionis, non ſuis hoc B
meritis vindicabant. Ideo nec Moyſes eos induxit, ne legis
hoc exiſtimetur eſſe, ſed gratiæ. lex enim merita examinat,
gratia fidem ſpectat. Vnde præclare apoſtolus fidem patrũ
1. Corin. 3. ſecutus ait: Sed neque qui plantat, eſt quicquam, neque qui
rigat, ſed qui incrementum dat deus. Non enim Ieſus Naue
qui induxit, neque qui plãtauit eos, ſed deus qui incremen-
tum populo dedit, habet gloriæ principatũ. Nec te moueat
Pſalm.43. quia ſuperius dixit: Manus tua gentes diſperdidit,& planta-
ſti eos. Hinc enim colligis quia non omnis qui plantat, aut
qui rigat, incrementum dat: ſed qui incrementum poteſt da-
re, poteſt ipſe plantare: ſicut gentes plantaſſe dicitur domi-
nus. Ipſe enim qui plantauit, plantationis donauit effectum.
In iis tamen qui per fidem Chriſti domino placere merue-
Marci.1. runt: cui ſoli à patre dicitur deo: Filius meus tu es: in te com-
placui. Qui ergo participes Chriſti ſunt, ab eo placendi gra-
tiam conſequuntur. Et pulchre ait: Complacuit tibi in illis:
vt diſtantia videatur iure ſeruata. Recte enim Deus in filio
* decolor. complacet, quia æqualis eſt patri: nec in vllo minor* inueni-
tur: quia complacet diuinæ iure naturæ, & vnitate ſubſtan-
tiæ. Et recte complacet in filio pater: quia pater honorifica- C
tur in filio, ſicut in patre filius. In nobis aũt deo complacuit:
quia nobis ipſe donauit vt ei placere poſſimus. Pie autem &
hoc homini ſpecialiter donatum, non arrogantius vſur-
patum ſcriptura nos docuit. Decet enim vt in iis cõplaceat
deo, quos ad ſimilitudinem ſuam fecit,& quos per imaginẽ
ſuam voluit prærogatiuam gratiæ habere cœleſtis. In ima-
gine ergo ſua deus complacet: in iis autem qui ſecundũ ima-
ginem ipſius ſunt, complacet deo: In his autẽ ſuum munus,
& ſuum donum: quod tũc reuelabitur, cum perfectum illud
1. Ioan.3. aduenerit: quia cum apparuerit quid ſimus, ſimiles ei erim'
vt ſcriptum eſt. Ergo qui non in brachio ſuo, hoc eſt in ſua
operatione prǽſumit, ſed in dei gratia, credens quòd non fa-
cta ſua vnumquẽq; iuſtificẽt, ſed fides prõpta, dicit domino:
Tu es ipſe rex meus,& deus meus: qui mãdas ſalutes Iacob.
Nõ perfunctori' ſermo eſt vt dicas: Tu es ipſe rex me'. Nõ
quicunque hoc dicit, ſed in quo dei regnum eſt. In quo aũt
regnat deus, vtiq; in eo peccata nõ regnãt. Nõ enim deo re-
gnũ eſt cõmune cũ crimine. Quis autem dicit deum ſuũ, niſi D
qui ipſi exhibet plenũ reuerentiæ & pietatis affectum? Iuſto
Exodi. 28. enim dicitur: Ego ſum deus tuus. Denique & Thomas vbi
Ioan.10. tetigit manu propria latus Chriſti, & euidentia indicia indu
bitatæ reſurrectionis inuenit, reſpondit: Dominus meus, &
deus meus. Dominus, quia redemit ſeruulos ſuos: deus, quia
non ſolum reſurrexit, ſed etiam ipſe ſe ſuſcitauit. Mandauit
autẽ ſalutes Iacob: quia in ſingulis oraculis ſalus eſt. In ſin-
gulis quoque ſalus eſt manſionibus: ſalus in miniſteriis an-
gelorũ, qui ad protectionem hominũ deputantur. Ex man-
dato ergo dei ſalus homini, non ex ſua operatione cõfertur.
Deus enim maluit vt ſalus homini fide potius quàm operi-
bus quæreretur, ne quis gloriaretur in ſuis factis, & peccatũ
incurreret. Qui autem gloriatur in domino, fructum pietatis
acquirit,& iactantiæ crimen euadit. Hic igitur eſt qui po-
teſt dicere: In te inimicos noſtros ventilabimus.) Quid eſt

A ventilare? Dedit dominus cornua pluribus animantibus, vt
poſſint ſe à ferarum incurſione defendere. Ideoque & bos
leoni frequẽter reſiſtit, vrſum proterit. Ceruus quoq; quan-
uis ſit pauidus, tamen & ipſe cornibus ſe tuetur. Aries quoq;
arietat lupum. Ergo & quæ cornua habent animalia, venti-
lare dicuntur. Sed homo cornua non habet. Quomodo ergo
ventilat? Vnde? Vide ſcriptura quid dicat. In te, inquit, ini-
micos noſtros ventilabimus. Cornu noſtrum es tu domine
Ieſu. Et ideo ſicut non in brachio noſtro præſumimus, ita
nec in cornibus noſtris ventilandi habemus præſidium, ſed
in Chriſto. Habet enim fides cornua ſua, quæ mutuatur à
Chriſto. Siquidem non ocioſe in benedictionibus Moyſi
legimus: Qui viſus eſt in rubo, veniat ſuper caput Ioſeph, & Deute.33.
ſuper verticem eius, glorificatus inter fratres ſuos primoge-
nitus: tauri decus ſpecies ipſius: cornua vnicornui cornua ip
ſius: in ipſis gentes ventilabit ſimul vſque ad extremum ter-
ræ. Hæc decem milia Effrem,& hæc milia Manaſſe. Quis eſt
in rubo viſus Moyſi, niſi primogenitus dei fili', qui ait: Ego Exod.3.
ſum deus patrum tuorum, deus Abraham, deus Iſaac, deus
B Iacob? Ideo ſe demonſtrauit humanis aſpectibus, quia ven-
turus erat vt ab omnibus videretur. Ideo rubus vrebatur, &
non exurebatur, quia terram iſtam quæ nobis ſpinas germi-
nabat & ſentes, diſponebat vrere per continentię diſciplinã,
quàm conſumere per mortis ęrumnam. Vnde dicit prophe-
ta: Vre renes meos,& cor meum. Reuelauit ergo futurum Pſalm.25.
quoddam corporei ſplendoris indicium, quo per reſurre-
ctionem caro iſta fulgeret. Quid enim ſignificabat ignis
innoxius, niſi lumina reſurgentium? Vnde præſumpſit apo-
ſtolus dicere: Quia ſicut ſtella à ſtella differt in claritate, ita 1. Corin. 15.
& reſurrectio mortuorum. Hic ergo inquit, Veniat ſuper
caput tribus Ioſeph, vt exaltet caput populi ſui. Veniat etiã
ſuper verticem, vt verticem capilli perambulet, amputatu-
rus ſuperflua delictorum, ſanctificaturus ornamenta virtu-
tum. Hic eſt glorificatus inter fratres ſuos, ſicut ipſe dicit:
Narrabo nomen tuum fratribus meis. Quæ maior eſt gloria, Pſal.21.
quàm peccatoribus nationum cognitionem diuinitatis infun
dere? Quem in viſione vidit Ioſeph, quum manipulum eius Gene.37.
adorarent fratrum manipuli: adorarent eum Sol & Luna cũ
ſtellis. Manipulus ille in figura carnis accipitur. Omnis enim Eſaiæ.40.
C caro fœnum. Fœnum hoc noſtrum ſuſcepit, vt ſuum triticũ
germinaret,& fructum reſurrectionis afferret. Quæris teſti-
monium? Audi de ſe dicentem: Niſi granum tritici cadens in Ioan.12.
terram moriatur, ipſum ſolum manet. Si autem mortuũ fue-
rit, multum fructum affert. Denique vt ſcias quia de dei fi-
lio dicit Moyſes, ait: Glorificatus inter fratres ſuos primo-
genitus. Vtique non Ioſeph erat primogenitus inter filios
Iacob, ſed Ruben. Nam Ioſeph poſt plurimos erat. Sed pri-
mogenitus dicitur, qui venturus erat vt nationum populos
congregaret. Vnde pulchre ait ſcriptura: Tauri decus eius.
Sicut enim taurus ducit armentum, ita Chriſtus plebem gen
tium duxit ad eccleſiam, induxit ad paſcua, vt poſſet dicere:
In loco paſcuę ibi me collocauit: ſuper aquã refectionis con
ſtituit me. Huius tauri decore perpetuo capta noſtræ fragi- Pſalm.22.
litatis armenta, ſecuta ſunt præcedentem, vt vitam adipiſce-
rentur æternam. Mugiuit hic taurus,& mors refugit. Leo ru Amos.3.
git:& quis nõ timet? Vere maxima taurus victima, vt ab ad-
uerſariis aſſumamus teſtimonia. Quæ maior enim victima,
D quàm quæ mundi totius peccatum ſuo cruore mũdauit? Au-
di quia ipſum taurum dicit etiam ſanctus propheta Iacob
cum reuelaret domini paſſionem, quem Iudæi poſtea perſe-
cuti ſunt. In furore, inquit, ſuo ſubneruauerunt taurum. Et
vt aperiret quia de Iudæis dicebat, addidit: Diuidam eos in Gene.49.
Iacob,& diſpergam in Iſrael. Hic eſt homo qui luctatus eſt Gene 32.
cum Iacob,& femur eius tetigit: quo tactu, patriarchæ ner-
uus obſtupuit: ſignificans ex eius ſucceſſione ſecũdum car-
nem ſe eſſe venturum, qui ſubneruandus eſſet à populo Iu-
dæorum in ſui corporis paſſione. Quod non intelligẽtes my
ſterium ſtatuerunt ne neruum manducarent filij Iſrael. Et
ideo ſacri ſanguinis ſe redemptione fraudarunt, ſalutiferæ
quoque paſſionis ſe beneficiis abdicauerunt, ne vitam me-
reantur æternam: quia ſcriptum eſt: Niſi manducaueritis car Ioan.6.
nem filij hominis,& biberitis eius ſanguinem, non habebitis
in vobiſipſis vitam. Qui autem manducat meam carnem, &
bibit

bibit meum ſanguinem, habebit vitã æternã. Accipe aliud.
A
Quid eſt neruus, niſi quo corpus omne conſtringitur? Corpus Christi eccleſia eſt: quæ vinculo ſtringitur charitatis.
Quid aliud in Christo Iudæi niſi charitatis vinculum omne
Ioan.21. ſoluerũt? Merito Petr⁹ ſacerdos eligit, qui ſpiritu charitatis
diuinæ triplici ſe ligauit. Accipe adhuc quia ipſũ ſignificauit
Deute.33. Moyſes. Adiecit, Cornua vnicornui, cornua ipſi⁹ in ipſis gẽ
Ibidem.32. tes vẽtilabit. Sed noli timere quia ventilat. Dixit enĩ: Percutiam, & ſanabo. Bona cornua, quibus incluſit orbem terrarum. Bona cornua, quibus leonem illum noſtrum aduerſarium ventilauit. Bona cornua, quibus fecit vt cornua aduerſarij timere nequeamus: quia & Sathanas habet cornua ſua,
Danie.7. ſicut teſtificatur Daniel dicens: Videbã & cornu illud quod faciebat pugnam cum ſanctis, & inualeſcebat eis, donec venit antiquus dierum. Hic eſt antiquus dierum. Quis autem vnicornuus, niſi vnigenitus dei filius, & vnicum dei verbũ, quod erat in principio apud patrem? Quod verbũ ſuis cornibus gentiũ populos mortificauit, & viuificauit, vt fierent
B
in decem milia Effrem vſque ad terminos terræ, & vſque in milia Manaſſe: eo quòd crediturus eſſet in eum populus nationum, qui totum repleret orbem terrarum: crediturus eſſet poſtea etiam populus Iudæorum, ex obliuione conuerſus ad gratiam. Oblitus eſt enim ſalutem ſuam, qui tam ſero
1.Reg.18. conuerteretur ad Christum. Ideo Saul in milibus, Dauid in decem milibus: quia durus in paucis, manſuetus in pluribus. Neque tamen abnuo ſi quis quaſi ad Ioſeph dictum putat, Primogenitus tauri decus eius: & ſic diſtinguendum putat,
Pſalm.148. quia dedit & ſanctis ſuis cornua. Exaltauit enim cornu po-
1.Reg.2. puli ſui. Et Anna mater prophetæ Samuel dicit: Exultauit cor meum in domino: & exaltatum eſt cornu meum in deo meo. Habuit vtique & Ioſeph in domino cornua ſpiritalia. Accipiatur itaque Ioſeph, dummodo in ipſo figura ſit Chri-
Gene.49. ſti, cui dicitur: Ioſeph filius meus amplificatus, filius meus iunior, ad me reuertere. Neque enim Ioſeph ad Iacob reuertit, ſed Christus à mortuis reſuſcitatus ad patrem deum
Pſalm.18. reuertit, vt ſcriptum eſt: A ſummo cœlo egreſſio eius, & occurſus eius vſque ad ſummum eius. Eſt tamen vt de Ioſeph
C
accipiatur, reuertere ad me: quia populus reuertit in terram
Gene.24. Chananæorum, in qua ante habitauerant patriarchæ. Vnde dicit Iſaac ad Iacob: Non accipies vxorem à filiabus Chananæorum. & miſit eum in Meſopotamiam, vt ibi ſibi coniugem reperiret. Nunquid ei inſidiati ſunt domini ſagittarũ? Nunquid ipſe propter benedictionem vteri materni in toto orbe benedictus eſt, & non dominus Ieſus, quem virgo generauit? Et ideo non ſolum ſupra homines, ſed etiam ſupra angelos & archangelos & ſupra omnem ſublimitatem cœleſtium benedictus eſt poteſtatum, ſicut ſcriptura teſtatur di-
Pſalm.117. cens: Benedictus qui venit in nomine domini: deus domi-
Apoc.19. nus, & illuxit nobis. Dominus enim deus ipſe eſt rex regũ, & dominus dominantium, dominus eorum quæ habentur in
Pſal.97. cœlis. Propter hæc cornua domini Ieſu, & Dauid in voce tubæ corneæ canens auditus à Christo eſt: & Moyſes docuit ſacrificiorũ ritus tubę ſonitu eſſe celebrãdos, ſicut ſcriptum eſt: Canite initio menſis tuba. Cui hoc niſi nobis ſcri-
D
ptum eſt? Menſis enim ab initio Lunæ veteres obſeruare conſueuerant. Luna autem eccleſia eſt: quæ ſpiritalibus & euangelicis prædicationibus in abundantia pacis (vt prophe-
Pſalm.71. ta dixit) extollitur. In Christo ergo ventilabimus inimicos noſtros, & in nomine eius ſpernemus inſurgentes in nos. Quid eſt nomen, niſi quo proprie vnuſquiſque ſignificatur, quod ei non ſit commune cum cæteris? Homo enim cõmune vocabulum eſt. Niſi addas qui vocetur, non poteſt declarari. Nomen ergo proprietas vniuſcuiuſque eſt, quo poſſit intelligi. Vnde arbitror quòd & Moyſes volens proprium dei & aliquid de deo ſpeciale cognoſcere, quod nõ eſſet cõ-
Exodi.3. mune cum cœleſtibus poteſtatibus, interrogauit, Quod eſt nomen tuum? Denique cognoſcens mentem eius deus, non reſpondit nomen, ſed negocium. hoc eſt, rem expreſſit, non appellationem, dicens: Ego ſum, qui ſum. quia nihil tam proprium dei, quàm ſemper eſſe. Qui ergo negant Christum coæternum patri, videant quia deum negant, cuius eſt ſemper eſſe, nec aliquando non fuiſſe. Hac ergo cognitione proprietatis diuinæ Moyſes inſurgentes in ſe volebat ſper-
A
nere: vel, vt Aquila aut Symmachus dixerunt, calcare reſiſtentes ſibi tanquàm ſerpentes & ſcorpiones: quos etiam dominus dicit in euangelio eſſe ſpiritalibus veſtigiis proterendos, vt viam noſtram impedire non poſſint, quæ ducit ad ſecreta paradiſi. Habemus ergo in nobis ſtudium diuinæ cognitionis. Habemus dei verbum, quod eſt nomen patris. Hæc vere proprietas dei: quia pater Christi eſt: & ideo in nomine patris venit, qui venit vt patris faceret voluntatem:
Et ideo ait: In nomine patris veni, & non me ſuſcepiſtis. Si Ioan.5.
alius venerit in nomine ſuo, illum ſuſcipietis. ſignificans Iudæos in Antichriſtum credituros, qui in Christum credere noluerunt. Ergo qui in Christũ credit: non in arcu ſuo, nec in gladio ſuo ſperat, ſed in nomine eius ſpem victoriæ locat. Et ideo ait: Non enim in arcu meo ſperabo, & gladius meus non ſaluabit me.) Sed ſi in arcu ſperandum eſt, in dei
certe arcu ſperandum eſt, quem poſuit in nube, vt à dilu- Gene.9.
uio genus humanum timere deſineret. Iſto enim arcu nos
B
protegit: quo & iaculatur ſagittas quibus percutiat inimicos & aduerſarios noſtros. Vnde & ait: Liberaſti enim nos ex affligentibus nos: & eos qui oderunt nos, confudiſti. In deo laudabimur tota die: & in nomine tuo confitebimur in ſecula.) Audi quomodo nos liberet: quia ſagittis quæ iaculantur è cœlo, terræ noſtræ interiora penetrantur, vt motus omnis terrenus intereat & quieſcat: ſicut in poſterioribus
ait: De cœlo iaculatus es iudiciũ: terra tremuit, & quieuit. Pſal.75.
Sic igitur liberamur, dum confundũtur inimicæ & aduerſariæ poteſtates, vel ſapiẽtia carnis iſtius retuſa cœleſtibus imperatis, in ſuis criminibus erubeſcit, & flagitiorum ſuorum pudore confunditur: adulter in libidinis ſuæ flammis, & veſani amoris incendio: auarus in immodicæ cupiditatis ardore: (qui aliena rapiendo quo plura inuaſerit, eo maiora deſiderat) ebrioſus in temulentia: facinoroſus in ſcelere: qui & hic confunduntur grauiſſime: ſed multo amplius confundentur cum viderint ſanctos domini reſurgentes, & euan-
gelicum illud impleri quod ait dominus: Multi dormien- Ioan.5.
C
tium in terræ monumentis reſurgent: iſti in vitam ęternam: Dani.12.
& hi in opprobrium & perpetuam confuſionem. Cum cœperint ergo illi reſuſcitari in confuſionem perpetuam, ſanctus domini dicit: In deo laudabimur tota die: & in nomine tuo confitebimur in ſecula. Opulentus in diuitiis laudatur: luxurioſus in conuiuiis: ſcortator in nocte: potens in hac vita quæ habet noctes. Sanctus autem non in hac vita, ſed in deo laudabitur: qui domino per omnia placere geſti-
uit: qui poteſt dicere: Fortitudo & laudatio mea dominus. Pſalm.117.
Laudabitur tota die: quia honeſte egit, & opera ſua non abſcondit & crimina, ſed regi patefecit æterno, in die ambu-
lans, non in tenebris & occultis. Vnde apoſtolus: Sic vt in Roma.13.
die honeſte ambulemus. Hoc eſt, non in ganeis atque gurguſtiis, non in cubilibus & impudicitiis, in quibus ſtultus ſe putat parietibus eſſe tectum, vt poſſit dei ſcientiam præterire, cum inuelata apud deum vniuerſorum flagitia ſint, & occulta diuinæ cognitioni peccata hominum eſſe non poſſint. Ergo ſanctus laudabitur in futurum, quia non quæſiuit præſentium laudem, ſed gratiam futurorum. Vide tamen
D
diſtantiã. Hic dum eſt, in domino gloriatur: illic in domino laudabitur, & pro breui tempore mercedẽ æternitatis accipiet. Aquila tamen poſuit, In domino gloriabimur tota die. Symmachus ait, Deo hymnum dicemus per omnem diem: Concordat omnium ſenſus, vt non deſinamus circa dei laudes, ſiue hymnum dicendo, ſiue diuinam per omnia momẽta gloriam concinendo. Qui enim hymnum dicit, puro corde & ſpiritaliter dicit, & omne genus paſſionis excludit humanę, vt nullo mœrore, nullius doloris acerbitate impediatur eius officium, exaſperetur eius affectus, ſed in hymno dei dicendo immobilis atque irreuocabilis perſeueret: ſicut
ipſe Dauid, qui ait: Benedicam dominum in omni tempore: Pſalm.33.
ſemper laus eius in ore meo. Sicut Iob, qui amiſſis filiis, in- Iob.1.
teremptis omnibus ſuis, direptis facultatibus, ait: Dominus dedit, dominus abſtulit: ſit nomen domini benedictũ. Nunc autem repuliſti & confudiſti nos, & nõ progredieris deus in virtutibus noſtris.) Cum ipſe ſanctus Dauid alio loco dixe-
rit, Quia non repellet dominus plebẽ ſuã: quomodo hoc lo- Pſalm.93.
co ait, Repuliſti nos? præſertim cum hęc de plebe dicat quę

nnn mediocria inſignia propriæ virtutis enumeret? Neq; e-
nim mediocre eſt dicere quòd tẽpeſtates & variæ tentatio-
nes ſuper ſe venerint,& obliti nõ ſint dominum deũ ſuũ, &
inique non egerint in teſtamento eius. & cætera quæ ſequũ-
tur. Vnde etiã apoſtolus ſanct⁹ interpretatur, & dicit quòd
eo vſq; non repulerit plebẽ ſuã dominus, vt poſuerit loquẽ
tem cũ, Tota die expandi manus meas ad plebẽ nõ credẽtẽ,
& contradicentẽ. Cuius ſermonis auctoritate ſubnixus ait:
Roma.11. Dico igitur: Nũquid repulit deus hæreditatẽ ſuã? Abſit. Nã
& ego Iſraëlita ſum, ex ſemine Abraham, de tribu Bẽiamin.
Non repulit deus plebem ſuã, quã præſciuit. Sed poteſt hoc
loco dici quoniã ideo non repulit plebẽ, quia reliquiæ ſecũ-
dum electionem gratiæ ſaluæ factæ ſunt. Et videtur in pau-
cis non repuliſſe quidẽ populũ: tametſi non totum populũ,
ſed ex eo plurimos repuliſſe. Vnde addidit ponendo reſpõ-
ſum dei, quòd non ſolũ in paucis ſeruauerit plebẽ, ſed etiam
3.Reg.19. ſeptem milia virorũ ſibi reliquerit qui non curuauerũt ge-
nua ante Baal. Verũ fuerit hoc dictũ ab apoſtolo ſecundum
euangelium: quoniã dominus tranſierat ad gẽtes, reſponſi au
tem diuini tempus referatur ad zelũ adhuc fidei ferventem,
3.Reg.19. & Rom. 11. quando etiam prophetarum gratia redundabat populo Iu-
dæorum. Vnde ſi Heliæ tempore negauit dominus à ſe ple-
bẽ repulſam, multo magis tẽpore Dauid, vel filiorũ Chore,
quo adhuc fides electi populi prænitebat. Tamen vt & ipſũ
ſanctum Dauid interrogemus, quomodo dominus plebẽ ſuã
Hiere.23. non repulerit, colligamus. Nam cum ſit deus appropians, nõ
elonginquans, ſicut habet ſcriptura veteris teſtamenti: vtiq;
qui appropiat, non repellit. Eſt enim miſericordiæ diuinæ,
vt nulli cauſſa ſit mortis, & omnes putet eſſe redimẽdos. Sed
vide ne ille repellatur qui ſe elõgat à domino, ſicut dicit Da
Pſal.72. uid: Quoniã ecce qui ſe elongant à te, peribunt: perdidiſti o-
mnes qui fornicãtur abs te. Quid eſt, abs te fornicãtur? Quia
turpitudinis ſuæ ludibriis te relinquunt, & à te recedunt, &
à præceptis tuis deuij ſunt. Deniq; alibi habes ſcriptum: A-
Hebr.13. dulteros autẽ iudicat deus, diſperdens eos à ſe. Hoc eſt, alie-
nãdo abs te pdidiſti eos. Ergo qui ſe à domino ſeparat, ipſe
à domino ſeparatur. Et qui nõ cognoſcit dominũ, à domino
nõ cognoſcitur: & qui ignorat, ignoratur: ſicut ipſe domin⁹
Matth.7. dixit: Diſcedite à me omnes operarij iniquitatis, neſcio vos.
Non enim ſcire dignatur iniuſtitiæ miniſtros, & iniquitatis
auctores. Peccator ergo non repellitur, quia ipſe ſe repellit.
Hoc igitur genere dicit: Nunc autem repuliſti & confudiſti
nos.) Quomodo tamẽ repellat deus, qui ſequitur verſiculus
exponit: Quia non progredieris, inquit, deus in virtutibus
noſtris.) Deus quando nõ adiuuat, repellere videtur. Vnuſ-
quiſque enim qui adiumenta non ſentit diuinitatis ſibi opi-
tulatione conferri, repulſum ſe putat atq; deſertũ. Quid eſt
autem quod ait, Non progredieris deus? Et quid ſibi vult
quod deus interdũ aut progredi dicitur, aut egredi, aut ex-
urgere, aut deſcendere? Nõ enim corporaliter deus moue-
tur, aut de aliquo loco exit, aut ad alterum tranſit, qui ſupra
omnia eſt: aut vere exurgit, quaſi in aliquo iaceat cubili,
vel in aliqua ſede corporaliter ſedeat: ſed hæc dicuntur vt
tu intelligas quando & ad quem egredi dicatur, & ad quem
exurgere. Legimus enim in hoc ipſo pſalmo: Exurge, quare
obdormis domine? Et conſiderandum nequando noſtris
improbabilibus actibus obdormire videatur, vt in euange-
Matth.8. lio legimus, cum adhuc imperfecti eſſent apoſtoli, quod his
Ieſus Chriſtus dormiebat. Verum vbi metu naufragij & ti-
more perculſi ſunt, Chriſtum excitauerunt dormientem.
Perfidis ergo dormit dominus Ieſus, fidelibus vigilat. De-
nique & qui fidelis eſt, intrat ad deum, & à negligente deus
videtur exire, atque diſcedere. Certè imperfectos & adhuc
infirmos attrahit ad ſe dominus: ſicut legiſti dicentes iuuen-
Cantic.1. culas: Attrahe nos: poſt odorem vnguentorum tuorum cur-
ramus. At vero Moyſes qui iam fortior erat, & electus à do
mino, & aſcẽdere legitur & intrare ad dominum deum ſuũ,
ſicut ſcriptum eſt quia aſcendit Moyſes in montem, & cir-
Exodi.24. cundedit lux montem, & deſcendit maieſtas domini in mon
tem Sina, & cooperuit eum nubes ſex diebus: & vocauit do-
minus Moyſen die ſeptimo de media nube. Aſpectus autem
maieſtatis domini tanquam ignis ardens ſuper verticem mõ
tis coram filiis Iſrael. Et intrauit Moyſes in mediam nubẽ.

A Sicut ergo hic Moyſes intrabat in nubem vbi primũ ad mõ
tem vocatus à domino eſt: ita in poſterioribus perfectior, cũ
ipſe intraret in tabernaculum ſuum, deſcẽdebat ad eum co- Exodi 33.
lumna nubis, & ſtabat in oſtio tabernaculi: & ſtans totus po-
pulus adorauerunt vnuſquiſque ad oſtium tabernaculi ſui:
in nube autem dominus. Poſuit enim tenebras latibulũ ſuũ. Pſalm.17.
Vt ſcias autem quia de domino dicit, Et locutus eſt, inquit, Exod.33.
dominus ad Moyſem. Quod autem extra caſtra tabernacu-
lum Moyſi poſitum eſſe cõmemoratur, vt occurreret deo:
non videtur eſſe contrarium. Qui enim deum quærit, quaſi
ad deum intrat, & tota mente ad cognitionem eius ingredi-
tur. Iuſtus ergo intrat ad dominũ, ſicut Moyſes intrabat in
in nubem: in nube autem deus. Denique ecce dominus ve- Eſaiæ.19.
nit in nube leui. Et in euangelio habes ſcriptum: Cum autẽ Matth.6.
oras, intra in cubiculum tuum, & clauſo oſtio ora patrẽ tuũ
in abſcondito: & pater tuus qui videt in abſcondito, reddet
tibi. Ergo intus quaſi in cubiculo tuo deus eſt. Audi etiam
alibi quia intus eſt deus. Ecce, inquit, dominus procedet de Mich.1.
B loco ſuo, & deſcendet & aſcendet ſuper excelſa terræ, & mo
uebuntur montes ſub eo, & valles liqueſcent. Scriptura hoc
dicit: & iam tunc ſignificabat quòd deſereret populum Iu-
dæorum, & tranſiret ad gentes. Denique & in pſalmo hoc
inuenimus expreſſum, cum dicit Dauid: Et ipſe tanquã ſpõ Pſalm.18.
ſus procedens de thalamo ſuo, Exultauit tanquam gigas ad
currendam viam. His igitur generibus reperimus egreſſum
dei, aut eius ingreſſum: ſicut & dominus dicit Ieſus quia ad
virum timentem veniat. Ecce, inquit, ſto ad ianuam, & pul-
ſo: & ſi quis audierit vocem meam, & aperuerit ianuam, in- Apoca.3.
trabo ad eum, & cœnabo cum illo, & ipſe mecum. Hæc igi-
tur diximus propterea quod ait propheta, Repuliſti nos, &
non progredieris deus in virtutibus noſtris. Simpliciter au-
tem & illud accipimus, quia deus progreſſus eſt in virtutib⁹
Iudæorum, quando Ieſus Naue ducem militiæ cœleſtis ado
rauit: & ideo ſine ferro vicit, & ſine vlla obſidione deſtru-
xit vrbem Hierico, quæ habebat validiſſimos muros. Quã- Ioſu.6.
C do enim progreſſus eſt in virtutibus ſeruorum ſuorum de-
us, victoria conſecuta eſt. Nam progreſſus eſt angelus ad
Ezechiæ preces, & ſtrauit innumeras copias Aſſyriorum. 2.Para.32.
Sed interdum & quos vult in certamine coronari dominus,
veluti derelinquit ad tempus vt fide vincant, nec rebus ſe-
cundis & proſperis deuotio remittatur. Denique ſæpe qui
proſperorum curſu, & ſecundorum vſurpatione ceciderũt,
corriguntur aduerſis. Ideo frequenter inuenimus Iudæos
poſt victoriam lapſos, poſt ſeruitium correctos: quia pre-
cibus & deplorationibus deum ad ſe redire fecerunt. Vnde
& illud quod ſecundum hominem dictum eſt, & hominis af
fectu, huic ſentẽtiæ non repugnat, quia dixit dominus: De- Pſalm 21.
us deus meus reſpice me, quare me dereliquiſti? Non quod
derelictus ſit domin⁹, qui ait alibi: Quoniã ſolus nõ ſũ: quia Ioan.8.
pater mecum eſt. ſed quia ſecundum carnem hominis & af-
fectum, qui in certamine graui eſt conſtitutus, derelictus vi
detur à domino. Denique non ocioſe ait ſcriptura quia poſt Lucæ.4.
tentationem primam diſceſſit ab eo diabolus vſq; ad tẽpus,
D hoc eſt vſq; ad certamen. Vbi enim magnũ certamen ſacræ
paſſionis aduenit, iterũ aduerſarius ad tentamenta ſucceſſit.
Homo autẽ quando velut in ambiguo conſtitutus eſt, putat
ſe à deo ſuo eſſe deſertum. Sed quemadmodũ hoc ſecundũ
carnis affectũ accipimus, quia ſibi homo viſus eſt derelict⁹,
cuius proceſſum operatus eſt Chriſtus in corpore ſuo: ita e-
tiam diuinitate ſciebat ſe nũquã derelinqui à patre, quia ipſe
dixit: Ego in patre, & pater in me: & ſolũ ſe non eſſe ſignifi- Ioan.14.
cauit. Subſtituit etiam verſiculum iſtũ, Auertiſti nos retror-
ſum præ inimicis noſtris.) Non bene qui retrorſum auertit:
quia nemo mittens manum in aratrum, reſpiciens retro, habi Lucæ.9.
lis eſt regno dei. Denique vxor Lot quia retro reſpexit: ad Gene.19.
verticem montis, hoc eſt, ad ſuperiora peruenire non po-
tuit: ſed in ſalem conuerſa eſt, quæ ſpecies cito ſoluitur, nec
poteſt vſum habere diuturnum. Sic ſunt qui temporalia ſe-
quuntur, & non ſequuntur æterna: & hic infatuantur à ſtul-
titia ſua, & futurorum gratiam habere non poſſunt. Sunt ta-
men qui retro poſiti obliuiſcuntur ſuperiorum, & ad prio- Philip.3.
ra ſe extendunt, vt ad brauium valeant peruenire. Et Petro
dicitur: Vade retro me Sathana. vt in melius prouocetur. Et Marci.8.
in nu-

in numeris prior eſt, qui poſt Chriſtum eſt. Ideo ergo præ A
inimicis, quia illi nos affligunt, & illi inſectantur, retrorſum
nos eſſe voluiſti, vt extendamus nos ad ſuperiora, vt ſemper
ante nos attendamus, perſequentes inimicos noſtros, & eorum
locum tranſire cupientes. Deniq; ſic Theodotiõ habet
quomodo ſeptuaginta viri, hoc eſt quomodo iſte verſus expoſitus
eſt. Aquila habet, Auertiſti nos retro ab affligente.
Symmachus, Ordinaſti nos nouiſſimos ab omni aduerſario.
Contraria nobis quę ſunt, niſi voluptaria iſtius ſeculi, & plena
deliciarum atq; laſciuię, quæ ſunt incẽtiua luxuriæ? Vxor
Lot decepta eſt, quia poſt ſe habebat luxuriã Sodomitanorũ,
& regionis eius illecebras. Vnde decepta eſt? quia poſt ſe
reſpexit. Et tu ergo ne ad inimicos tuos reſpicias. Poſuit te
deus nouiſſimum in ſeculo. Vel: Qui humilitate ſe vltimum
facit, nõ conuertitur retro, ſed ſemper ante reſpicit. Vt ſcias
Baruch. 3. autem qui ſint inimici tui, audi dicentem: Audi Iſrael: Quid
eſt quod in terra es inimicorũ, pollutus es in mortuis? Quis
tamen tam inimicus & hoſtis tuus, quàm princeps iſtius mũdi,
& eius ſocij, qui perſecuti ſunt vſque ad crucem dominũ B
1. Corin. 2. Ieſum, eius potentiam neſciẽtes? Si enim cognouiſſent, nunquàm
dominum maieſtatis crucifixiſſent. Ergo tu ſi nouiſſimus
es, noli inimicos tuos ſequi, ſed ſequere dominum
Ieſum, & crucem eius cum lætitia, & inſiſte veſtigiis eius.
Qui enim Chriſtum ſequitur, poſt ſe non reſpicit, id eſt, ad
luxurias atque illecebras peccatorum: & ideo poteſt dicere
cum ſanctis: Non receſſit retro cor noſtrum. Vnde intelligitur
quod & is qui ante inimicos ſuos eſt, corde fit nouiſſimus
atque poſtremus, ſi ad illos reſpiciat, & carnalibus potius
quàm ſpiritalibus affectu mentis intendat. Poteſt etiam
qui nouiſſimus eſt, corde prior eſſe, ſi ea quæ in cœlo ſunt
conſideret, & non quæ in terris. Audi qui nouiſſimus in ſe-
1. Corin. 4. culo, inter primos ſit apud Chriſtũ: Puto quia deus nos apoſtolos
nouiſſimos oſtendit ſicut morti deſtinatos, vt ſpectaculũ
ſimus huic mundo, & angelis & hominibus. Nouiſſimũ
ſe dixit, & idem tamen quod primus eſſet oſtendit cum di-
Philipp. 3. cit: Noſtra autem conuerſatio in cœlis eſt. Sequitur, Et qui
oderant nos, diripiebant ſibi. Dediſti nos tanquã oues eſca- C
rum, & in nationes diſperſiſti nos.) Miraris forſitan quod cũ
in poſterioribus (vt diximus) ſummam habeant fidei conſtantiam
qui loquuntur: hic dicant quod ab iis qui oderant
eos, diripiebantur. Sed non te iſta perterreant. Multi enim
hic diripiuntur, & tamen merita eorum à Chriſto nõ queunt
ſeparari. Rapiebantur apoſtoli, cædebantur virgis, in carcerem
trudebantur, ſeparabantur à ſe, & tamen cum Chriſto
manebant: immo hoc ipſo quod rapiebantur à perfidis, eorum
merita creſcebant, & gratia in cœleſtibus augebatur.
Non enim ſtatim qui ab hominibus diripitur, etiam vincitur.
Vide apoſtolum Paulum gratulantem in periculis ſuis,
vide gloriantem quòd per feneſtram in ſporta demiſſus ſit.
Vide quemadmodum ſanctus Hieremias, ſanctus Ezechiel,
ſanctus Daniel in captiuitatem deducti, & ab Aſſyriis direpti:
nullam tamen captiuitatem propriæ fidei pertulerunt,
nec in teſtamentum domini deliquêre, qui ſeruauerunt in
captiuitate etiam legis præcepta diuinæ, nec de interdictis
cibis putauerunt contra inſtitutionem maiorum aliquid v- D
ſurpandum. Vnde bene Theodotion dixit: Et qui oderant
nos, exultabant ſuper nos. Inſultatio enim inimicorum non
affert præiudicium bonis mentibus, ſed nec direptio inimicorum.
Ideoque ſanctus dicit, qui certus eſt quod direptio
Roma. 8. ſibi obeſſe non poſſit: Quis nos ſeparabit à charitate Chriſti?
Tribulatio, an anguſtia? & cætera. Sed in his omnibus
ſuperamus & ſuperuincimus per eum qui dilexit nos: ſcientes
quod neque mors, neque vita, neque angelus, neque poteſtates,
neque præſentia, neque futura ſeparare nos poſſint
à charitate dei, quæ eſt in Chriſto Ieſu domino noſtro. Ergo
qui talis eſt, non ſeparatur à Chriſto. Vnde etiam ſi corporaliter
diripiatur, ſpiritaliter tamen liber eſt: & non ſolum
direptioni obnoxius non eſt, ſed etiam rapinam ſibi lau-
Matth. 11. dabilem quærit: ſicut illi de quibus ſcriptum eſt: A diebus
Ioannis Baptiſtæ regnum cœlorum cogitur, & cogentes diripiunt
illud. Victor eſt itaque qui in terrenis poſitus, captiuus
perfidiæ eſſe non nouit: nec ſolum ei nõ diripitur quod
præclarum eſt, ſed magis ipſe diripit quod æternum eſt.

Sunt etiam qui fiant oues eſcarum. Bonus dominus noſter
Ieſus Chriſt', quia factus eſt ouis epulationis noſtræ. Quæris
quomodo factus ſit? Audi dicentem: Paſcha noſtrum im- 1. Corin. 5.
molatus eſt Chriſtus. Et conſidera quemadmodum parẽtes
noſtri in figura diripientes agnum manducabant, ſignificantes
domini Ieſu paſſionem, cuius cotidie veſcimur ſacramẽto.
Per ipſam igitur ouem facti ſunt greges eſcarum, ſicut
Aquila dixit: vel greges in eſcas, ſicut Theodotion locutus
eſt: vel paſcua edentium, ſicut Symmachus dixit. Sed bona
eſt epulatio, non ſolum nõ metuenda ſanctis, ſed etiam cõcupiſcenda.
Aliter enim ad regnum cœlorũ non poteſt peruenire:
cum ipſe dominus dixerit: Niſi manducaueritis meã Ioan. 6.
carnem, & biberitis meum ſanguinem, non habebitis vitam
æternam. Probatum eſt igitur quia dominus noſter ſit cibus
epulationis, vel alimentum edentium: ſicut ipſe ait: Ego ſum Ibidem.
panis viuus, qui de cœlo deſcendi. Et vt ſcias quia hæc omnia
propter nos facta ſunt, ex quo ille deſcendit, ex illo ſanctus
ait: Nos omnes vnus panis ſumus. Non ergo timeamus 1. Corin. 10.
quia facti ſumus oues eſcarum. Sicut enim domini caro, &
ſanguis ipſius nos redemit, ita etiã Petrus pro eccleſia multa
tolerauit. Multa etiam ſanctus apoſtolus Paulus, & cæteri
apoſtoli pertulerunt, cum cæderentur virgis, cum lapidarentur,
cum in carceres truderentur. Illa enim tolerantia iniuriarum,
& vſu periculorum, domini fundatus eſt populus,
& eccleſia incrementum eſt conſecuta, cum cæteri ad martyrium
feſtinarent videntes per illas paſſiones nihil apoſtolorum
deceſſiſſe virtutibus, ſed etiam propter hanc breuem
vitã immortalitatẽ illis eſſe quæſitã. Quod oſtendit etiã qui
ſequitur verſiculus, quia dixerunt: Inter gentes diſperſiſti
nos. Similiter Theodotion dixit. Aquila autem & Symmachus,
In gentibus aut inter gentes ventilaſti nos. Miſſi ſunt
enim ſancti apoſtoli ad gentes, & diſperſi ſunt inter gentes:
ſicut & prophetæ ſancti de quibus ſupra diximus, vt illa diſperſione
fructus plurimi naſcerentur. Vt enim dominus noſter
Ieſus Chriſtus ſicut granum cecidit in terram, & mor- Ioan. 12.
tuus eſt, vt multum fructum afferret: ita etiã diſperſi ſunt apoſtoli
ſancti, vt bonum inter gentes ſemẽ afferrent, quo ad
eorum ſimilitudinẽ fructus gentium pullularet. Deniq; ſcriptura
hoc dicit dixiſſe dominum, Quia propterea vos miſi, Ioan. 15.
vt vos eatis, & fructum plurimum afferatis, & fructus veſter
maneat. Factus eſt ergo dominus ſicut ſemen, ſecundũ quod
dictum eſt ad Abrahã, Et ſemini tuo, quod eſt Chriſtus. Se- Gala. 3.
men ergo omnium Chriſtus. Et ideo ſe cadere paſſus eſt &
ſpargi, vt conforme corpori ſuo transfiguraret corpus hu- Philipp. 3.
militatis noſtræ. Hoc ergo ſemẽ ſalutare omnibus hominibus
pullulauit, & ex illo ad eius imaginem figurati, quaſi ſemina
apoſtoli ſancti miſſi ſunt per diuerſa atque diſperſi, vt
in agrum eccleſiæ gentes congregatæ diuerſis fructibus refulgerent
tuto orbe terrarũ. Iſtę ergo diſperſiones dicũtur,
ſicut etiã in poſterioribus idem Dauid dicit: Aedificãs Hie- Pſalm. 146.
ruſalem dominus, & diſperſiones Iſrael congregãs. Diſperſi
ſunt enim vt nouos fructus facerent, & poſtea veluti triticum
nouum eccleſiæ horreis inueherẽtur. Hæc autẽ diſperſio
non in inferioribus fit, hoc eſt, non in terra, ſed in cœlo.
Deniq; legis hoc pręcepta confirmãt, per quã dicit domin':
Si fuerit diſperſio tua à ſummo cœlo vſq; ad ſummũ cœli,
inde cõgregabo te: dicit dominus. Quæ eſt diſperſio à ſummo
cœlo vſq; ad ſummũ cœlũ? Quis iſte tãtus qui ſic potuerit
diſſeminari? Si homo in terra natus eſt: ab imo, nõ à ſummo
cœpit. Si iſta te mouẽt atq; perturbant, redi ad ſuperiora
iſtius ſancti prophetæ, & audi quis ille ſit tãtus qui huiuſmodi
in terris ſegetes fœcũdauit, vt fructus earũ ad cœleſtia receptacula
perueniret. Eſt autem ille ſponſus qui quaſi gigas
percurrit hanc viã totã, inuiã aliis, ſibi peruiã: & ex illo cœpit
peruia iam eſſe mortalibus: ita tamen, vt iſti aſcenderẽt:
ſolus tamen ille ipſe ante deſcenderet, vt poſtea ſancti eius
mererentur aſcẽdere. Audi ergo quomodo diſſeminatio fuerit
de cœli ſummo ad cœli ſummũ. A ſũmo, inquit, cœlo e- Pſalm. 18.
greſſio eius, & occurſus eius vſq; ad ſummũ eius. Cui homini
hoc poſſit attribui? Moyſes in verticẽ Sinę mõtis vix aſcendit,
& hoc quia vocatus à domino eſt, & hortatus eſt voce
cœleſti. A ſummo cœlo quis deſcẽderet niſi Chriſt'? qui
& cum deſcendit in terras, manebat in cœlo. Nemo enim a-

ſcendit in cœlum, niſi qui deſcendit de cœlo, filius hominis A
qui eſt in cœlis. Vides ergo quia & cum deſcenderet & aſcē
Hiere.23. deret, ipſe erat & manebat in cœlo. Ipſe enim dixit, Cœlum
& terram ego cōpleo: dicit dominus. Ipſe eſt, qui eſt in cœ-
lo. Hæc de diſperſione ſatis dicta ſunt. Cæterùm quod ait,
Pſal.n.43. Ventilaſti nos: etſi verbo diſtat, ſenſu congruit. Sicut enim
illi qui diſperſi ſunt, probati: ita etiam qui ventilati ſunt, ad
probationem peruenire meruerunt. Sicut enim triticum ſi
ventilatur, & à paleis ſeparatur, mundum eſt: ſi autem venti-
latum non fuerit, mundum eſſe non poterit, ſed eſt paleis cō
cretum atque permixtum: ita etiam homo niſi tētationibus
fuerit ventilatus, fragilia quæque veluti paleas à ſe non po-
Matth.26. teſt ſeparare. Vnde etiam ad Petrum dictum eſt, Simō, ecce
Sathanas expoſtulauit vt ventilet vos ſicut triticum: ego au
Lucæ.22. tem rogaui patrem meū, vt non deficiat fides tua. Vide quid
dicit, & intellige. Ventilatur Petrus, vt Chriſtum negare co
gatur. Incidit tentationes, quædam locutus eſt quaſi plena B
palearum: ſed locutus eſt verbo, vt fundatior eſſet affectu.
Deniq; fleuit, & paleas ſuas lauit, & illis tētationibus meruit
vt pro ſe Chriſtus interueniret. Quanto maius eſt patroci-
nium, quàm perturbationis illius tentamentum? Et ideo plus
quàm paſſus eſt acquiſiuit. Acquiſiuit enim Chriſtū ſibi pa-
trocinantem. Cogitur autem & aduerſarius ſanctos domini
ad ſua damna tentare. Dum enim tentat, meliores reddit, vt
qui tentatur, poſſit alios inſtituere, qui ſibi ipſe inualidus vi-
debatur. Deniq; Petrus eccleſiæ præponitur poſtquam ten-
tatus à diabolo eſt. Ideoque ante ſignificat dominus quid ſit
illud quod poſtea eum paſtorē elegit dominici gregis. Nam
Lucæ.22. huic dixit: Tu autem conuerſus confirma fratres tuos. Cō-
uerſus eſt ergo ſanctus apoſtolus Petrus ad bonam frugem,
& ventilatus eſt ſicut triticum, vt eſſet ipſe cum ſanctis do-
mini vnus panis, qui nobis eſſet alimentum. Dum enim Pe-
tri actus legimus, Petri præcepta cognoſcimus, fit nobis vi-
tæ æternæ & ſalutis alimentum. Vēdidiſti, inquit, populum
tuum ſine precio.) Emendi & vendēdi videtur æqualis qui-
dem eſſe contractus: Sed tamen ſi ementis & vendentis af-
fectum conſideres, vnuſquiſque ſibi viliorem vendit, & cō- C
placitum emit. Vt enim præter id genus hominū loquamur
qui negociationem vendendis mancipiis exercēt: non facilè
quiſquam vēdit niſi eum qui ſibi diſpliceat, & quē vſui ſuo
inhabilem putet: & iterum, vnuſquiſque emere deſiderat eū
quem vtilitati vel miniſterio accommodū iudicauerit. Sed
& ipſi qui vendendis mancipiis ſumptum exercent ſuum, &
ſectantur lucra: vtiq; ita viles habent eos quos vendunt, vt
eis viliores ſint q̃ pecunia: & ſæpe etiam ipſi quos negocia-
tioni ſuæ magis habiles exiſtimauerint, malunt tenere quàm
vendere. Ita ergo & deus viliorem vendidit, potiorē emit.
Vendidit populum Iudæorum, non inclementia dei, ſed ſua
Eſaiç.50. culpa: quibus rectè dicitur: Ecce peccatis veſtris venditi e-
ſtis, & propter iniquitates veſtras dimiſi matrem veſtram.
Hoc itaque genere venditus populus Iudæorū, emptus eſt
populus Chriſtianus. Ille peccatis venditus, hic emptus ſan-
1.Petri.1. guine. Vnde Petrus ait, Non corruptibilibus argēto vel au-
ro empti eſtis, ſed precioſo ſanguine. Quis eſt ſanguis pre-
cioſus, niſi agni illius immaculati, hoc eſt domini noſtri Ie- D
ſu Chriſti? Ergo ſine precio populus Iudæorum, precioſus
autem populus Chriſtianus. Ille precium nō habet: quia pec
catum habet. Iſte in precio eſt, cui peccatum remiſſum eſt.
Vnde rectè eccleſiæ filiis dicitur, Precio empti eſtis: nolite
1.Corin.7. fieri ſerui hominū. Si tibi dicitur, Ne ſeruus fias hominū, &
perdas propriam libertatem: multo magis dicitur tibi, Ne
ſeruus fias peccati. & iterum, Ne ſeruus fias ſerpentis, inimi-
ci, & aduerſarij: ſed ſeruias ſoli domino, qui propria te re-
demit charitate, quia ipſe eſt ſuorum redemptio ſeruulo-
rum. Non vendit ergo dominus niſi ſeruum malū: non ven-
dit vtique bonum. Nam etſi Ioſeph venditus eſt, non dixit
tamen propheta, A domino venditus eſt Ioſeph: ſed, In ſer
uum venditus eſt Ioſeph. quem fratres proprij vendiderūt,
Pſal.104. quem dominus tamen in figura propriæ paſſionis redemit à
ſeruitute, renouauit ad gratiam. Vendiderunt itaque eum
fratres, & acceperunt pecuniam: ſed dominus eum non ſo-
lum libertati reddidit, ſed etiam dignitate cumulauit. Figu-
ram autem in eo fuiſſe domini Ieſu oſtendit ſcriptura, quæ

dicit: Filius meus zelo appetitus, ad me reuertere. Et alibi:
Primogenitus tauri decus eius. eò quòd exaltauerit deus pa Deute.33.
ter cornu Chriſti ſui. Qui ergo venditur, vilis & ſine pre-
cio eſt, quaſi qui magis non ſit, quam qui ſit. Vnde & Aqui-
la dixit: Tradidiſti populum tuum, vt non eſſet. Et Sym-
machus, Tradidiſti populum tuum ſine ſubſtantia. Nō ſunt
enim, qui repudiantur à Chriſto. Sunt autem, qui eligun-
tur à domino: quoniam dominus vocat quæ non ſunt, tan- Roma.4.
quam quæ ſint. Et electæ ſunt gentium nationes, vt deſtrue-
retur perfidia Iudæorum. In nihilum ergo traditus eſt ille
populus, quia peccato ſuo venditus erat. Nullam enim ha-
bet culpa ſubſtantiam. Vnde dictum puto: Et non fuit mul-
titudo in cōmutationib⁹ eorum.) Hoc eſt, gratis nos diſper-
ſiſti per nationes. Neque enim tu quicquam per commuta-
tionem accipis, vt animam tradas hominis. Nihil enim tibi
gratius eſt animæ conuerſione. Sed ſi conuerti detrectat, i-
pſa ſe tradit in nihilum, vt peccato & flagitio mancipetur.
Ideo tu ſine precio & ſine commutatione degenerem popo
lum vendidiſti. Vnde in poſterioribus ait, Non enim eſt il- Pſalm.54.
lis commutatio. Quare non eſt illis commutatio? quia non
timuerunt, inquit, deum. Duplex autem intellectus quare
commutationem non habuerit populus erroris: quia non po
teſt homo argento vel auro vel poſſeſſionibus redimere ani
mam ſuam. Quam enim dabit commutationem animæ ſuæ: Matth.16.
cum illa temporalia vel caduca ſint, anima autē permaneat
vel ad præmium, vel ad pœnam? Non fit autem etiam illa
commutatio in impiis, quæ eſt in reſurrectione, de qua di-
cit apoſtolus: Omnes reſurgemus, non omnes immutabi- 1.Corin.15.
mur. Poteſt quoque & ſic intelligi, quia etſi pauci redem-
pti immutari meruerūt, vt Abraham, Iſaac, Iacob, Moyſes:
non tamē ad omnes commutatio ipſa peruenit. Eſt etiam il-
lud, vt nō ſit multitudo in cōmutationibus grauium pecca-
torum, ſecundum quod ſcriptum eſt, quia quorundam ho- 1.Timo.5.
minum peccata manifeſta ſunt præcedentia in iudiciū: quoſ-
dam autem & ſubſequuntur. Quæ grauia ſunt atque mani-
feſta, præcedunt, & ſine vlla dubitatione merguntur. quæ
autem leuiora ſunt, bonis operibus ſæpe releuantur. Beati e- Pſalm.31.
nim quorum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorum tecta pec-
cata ſunt. Vbi autem iniquitas propendet, nulla bonorum
operum commutatione reuocatur. Ergo & ſi quis redem-
ptus eſt de populo Iudæorum, nō ideo redemptus, quia mul
tam habuit æſtimationem ſui, nec quia multitudinem habuit
in commutatione ſua: ſed redemptus eſt gratis: quod te do-
cet apoſtolus dicens: Reliquiæ ſecundum electionem gra-
tiæ ſaluæ factæ ſunt. Vbi autem gratia, non vtique merito Roma.11.
operum, nec iuſtificatione virtutum, ſed liberalitate donan-
tis, electione redimentis: quod æquè ſcriptura te docuit, di-
cente apoſtolo Paulo: Si autem gratia, iam non ex operibus:
alioquin gratia iam non eſt gratia. Quid ergo? Quod quære- Ibidem.
bat Iſrael, hoc non eſt conſecutus. Quare nō ſit conſecutus,
agnoſce: quia ſe iuſtificare cupiebat, quia operū ſuorum ia-
ctantiam requirebat, quia fidē non detulit, nec gratiā reco-
gnouit: & ideo electio conſecuta eſt, quæ vocantem audi-
uit, aduenientem ſuſcepit. Merito ergo in perſona populi
illius dicitur: Poſuiſti nos opprobrium vicinis noſtris, illu-
ſionem & deriſum iis qui ſunt in circuitu noſtro.) Qui ſunt
iſti finitimi, & quemadmodum ad viciniam Iſraëlitæ populi
pertinuiſſe videantur, non eſt facilè diſcernere, ſi ſpiritalis
vicinia requiratur, habens quoddam lumen cognitionis ad
inueſtigandum myſterium Chriſti, præſertim cum in ipſo
libro Salomonis qui inſcribitur Eccleſiaſtes, didicerimus
quia quo magis quæritur ſapiētia, eò profundior iudicetur.
Sic enim ſcriptum eſt: Dixi, ſapientiam requiram, & ipſa lō-
ge facta eſt à me, longe magis quàm erat. &, In profundo al-
titudinem quis inueniet eius? Vnde diffidētia oboritur mihi
ſcrutari diuinitus ſpirantis ſcripturæ myſteria, & eius exa-
minare ſermones: quod ille digne potuit, qui inter perfe-
ctos ſapientiam loquebatur. Ego perfectos video. nec im-
merito perfectos dixerim, cum videam vos ſenſus exer-
citatos habere ad diſcretionem boni & mali. ſed & ipſe ta-
men qui ſciebat ſolidiores capere cibos, adiumenta quæ-
rebat, vt in eo verbum domini curreret. Nec iſte quoque
ſine precatione hoc potuit vſurpare, vt laudatio eius iucun-
da fie-

da fieret deo. Non enim vſurpantis, ſed precantis aſſertio A
eſt. Tamen ne penitus refugiſſe videamur, cõſideremus qui
vicini tribubus fuerint Iudæorum. Nam vt vetera receo-
ſeamus, Philiſthim tribui Iudæ finitimi habebantur: ex alio
* al. eidem tribui. Ru. appropinquabat. latere iidem * tribui Ruben appropinquabant. Ammonitæ
quoque in deſerto erant: & qui erant in finibus Tyri & Si-
donis, Galilææ copulabantur, hoc eſt tribui Zabulon, & tri
Eſaiæ. 9. bui Neptalim, quæ erant in Galilæa: ſicut Eſaias dixit: Ter
ra Zabulnn, & terra Neptalim, via maris trans Iordanem.
Vnde poteſt quis colligere quæ proprietas vniuſcuiuſque
ſingularum fuerit tribuum, vt certis quibuſque finitimis iũ-
gerentur, quo paulatim etiam gentibus infunderetur cogni-
tio cœleſtium ſacramentorũ. quod vtiq; poteſt intelligi de
illa muliere Chananæa quę exiuit de finibus ſuis vt domino
Ieſu occurreret tranſeunti, & poſt habitis ſimulacris ſuis a-
doraret verum ſalutis auctorem, cui teſtimonium dedit do-
Matth. 15. minus noſter Ieſus Chriſtus quod magna eſſet fides eius.
Reſplendebat quidem iam gratia euangelij, & præſentiæ lu- B
men auguſtæ: ſed tamen quia ſponte exiuit, & miſericordiã
poſtulauit, & dominum pia voce confeſſa eſt, & quaſi faſti-
dio habita in clamore petitionis propriæ perſenerauit: non
mediocrem prærogatiuam accepit iſtiuſmodi mulier, quæ
prima exiuit de gentium nationibus, & perſeneranti obſe-
cratione tantum domini teſtimonium meruit reportare. In
quo quidem loco velut dubitaſſe quoſdam cognoui quid
Matth. 15. ſit quod ait: Non ſum miſſus niſi ad oues quæ perierunt do-
mus Iſrael: quaſi nobilitatem generis electi ad ſalnandas a-
nimas dominus quæſiſſe videatur, qui venit vt omnes redi-
merentur. Sed oſtendere dignatus eſt propoſitum, quod eos
quos primo elegerat, nequaquam refutare cupiebat, & ſæpe
deuios & errantes paterno quodam reuocare quærebat affe
ctu. Sed vbi ipſi auctorem proprium reliquerunt: ſciens
ſe deum montium eſſe, non vallium: & regnum cœlorum
* Cog. trib. nõ à faſtidientibus, ſed à colentibus * diripi, paulatim conner
ſus ad gentes eſt, vt & nationum plus probaretur affectus,
& illorum merito pertinacia condemnaretur. Quid deinde C
ſibi vult quod ait: Non licet accipere panem filiorum, &
mittere catulis? Vtique filios dixit Iſraëlitas, hoc eſt popu-
lum Iudæorum: catulos antem populum nationum. Quid
Ib. deca. ergo? Diuitum aut nobiliorum eſt accipere ſacramenta cœ
leſtia: & non eorum qui magis ad cognitionem myſterij cœ
leſtis plo mentis feruore contendant? Et ſi Iſraëlita fuerit
aliquis remiſſus & negligens vel contumax, qui reiiciat poſt
ſe ſermones dei: Chananæus autem qui impigrè velit adqui-
rendis mentem intendere ſacramentis: ille potius qui diſſi-
mulat, quàm iſte qui defert ſtudium, præferendus eſt? Non
vtique. Et ideo diligenter oportet intendi quid expreſſerit,
qui cum dixiſſet, Non licet accipere panem filiorum, &
mittere catulis: reſpondente Chananęa quia & catuli canum
edunt de micis quæ cadunt de menſa dominorum ſuorum:
ſtudium eius humilitatémque laudauit, quæ non ſibi pro-
fundum ſapientiæ à primordio vindicauit, quamuis de fi-
nibus Tyri & Sidonis iam eſſet egreſſa: ſed micas quaſdam
verbi ſalutaris, quæ de menſa dominorum ſuorum cade-
rent, crederet colligendas. Qui enim diligenter & ſubtili- D
ter ſcripturæ verba rimatur, is ad altitudinem myſteriorum
peruenire conſueuit. Vnde & huic dicitur: Magna eſt fides
tua: fiat tibi ſicut vis. Hoc eſt, vt aperiatur tibi oſtium ver-
bi, & reſulgeat vitæ æternæ ſalubre myſterium. Ergo qui
vicinus eſt, exeat, & Chriſtum videre deſideret, & in ora-
tione clamet, ſicut iſta Chananæa exiuit de finibus ſuis, &
Chriſtum vidit, & iugi voce clamauit, vt eius miſericor-
diam reportaret. Credentibus itaque Chananæis Iudæus in
opprobrio ſit: quia ipſe non credidit: & illudi ſibi doleat:
& derideri ſe ab iis qui in circuitu ſunt, ingemiſcat. Et vi-
detur prophetia hæc eſſe de nationibus credituris: maximè
cum ſequentia iſtud oſtendant, quia ait, Poſuiſti nos in ſi-
militudinem gentibus, commotinoem capitis in populis.)
quia Iudæorũ delicto ſalus in gentibus: & quæ illis in figu-
ra geſta ſunt, ad cognitionem noſtram profeciſſe apoſtolo
auctore cognouimus. Et vere in opprobrium poſiti ſunt
gentibus, quia gentes opprobriũ crucis dominicæ omnibus
diuitiis ſecularibus prætulerunt. Qui autem crucem illã pu-

A tauit opprobrium, & quaſi opprobrium refugit, is vere in
dinturno manſit opprobrio. Tamen quia nõ ſecundum car-
nem Iſraëlitæ videntur, qui potuerunt dicere: Quia iniquè
non egimus in teſtamento domini: nec receſſit retro cor eo-
rum à domino: vide ne iis ſe in circuitu poſitis illuſioni &
deriſui fuiſſe commemorent, de quibus dicit dominus: Cir-
cundederunt me vituli multi. Circundederunt enim eũ per- Pſal. 21.
ſecutores, quãdo ſecundum conſilium voluntatis ſuæ ſubiit
paſſionem. Vnde & alibi ait, Circundantes circundederunt Pſalm. 117.
me, & in nomine domini vltus ſum in eos. Ideo melius eſt
viam rectam tenere, in qua facinoroſi ambulare nõ poſſunt.
Cito cadunt, qui non in directione ambulant. Vnde & illi
quando voluerũt Ieſum dominum comprehendere: vbi re-
ſpexit eos, ceciderũt. Propter hos igitur qui in circuitu am- Ioan. 18.
bulare conſuerunt, angelum dominus appoſuit, qui à tergo
inſidiantes repellat inimicos. Prætendit igitur angelus do-
mini in circuitu timentium eum, & eos tuetur atque cuſto-
B dit. In circuitu enim impij ambulant, ſicut ſcriptum eſt. Vi- Pſalm. 11.
de itaque diſtantiam. Impij in circuitu ambulant: angelus au
tem prætendit in circuitu eorum qui non ambulãt in circui-
tu: & ideo prætendit vt eruat iuſtos ab inſidiis perſequen-
tium. Iuſti ergo ſpiritales Iſraëlitæ videntur eſſe qui hæc
loquuntur: eò quòd tentationibus ſeculi ſubiacuerint, & op
probrium fuerint vicinorum: hoc eſt, eorum, qui Hieruſa-
lem patriam non incolebant. Illuſioni etiam fuerint ſpirita-
libus nequitiis & poteſtatibus, contra quas iuſtis lucta eſſe
conſueuit. Denique hiſtoria te doceat quòd abducti Iudæi
in Babyloniã, etſi propter peccata ſua videbantur eſſe ſub-
iecti, tamen multo meliores gentibus habebantur. Peiores
enim erant in circuitu eorum, qui inſultabant eis, cum ipſi
peccatorum grauium eſſent mole curuati. Primus ergo in-
tellectus de captiuis patribus vſurpandus eſt, quibus inſul-
tauerunt Aſſyrij, illudentes eis in Babylonia: quibus etiam
rex ille nequiſſimus dominabatur Nabuchodonoſor. Se-
cundus intellectus ad altiora referẽdus, quòd ſæuiſſimus
C rex diabolus eſt, ipſe eſt Aſſyrius Nabuchodonoſor, qui
bonis inſidiari ſolet, vt eos in peccatum trahat per carnis il-
lecebram. Attende igitur hunc regem eo loco vbi dicit a-
poſtolus: Video legem carnis meæ repugnantem legi men- Roma. 7.
tis meæ, & captiuũ me ducentem in lege peccati. Hoc eſt,
in illa lege carnalis illecebræ. Aduerſarius leo eſt, qui vr-
get obnoxios, iuſtos fatigat. Vnde pulchre poſuit Aquila:
Spretionem & pompam poſuiſti nos iis qui in circuitu no-
ſtro ſunt. Ita enim deſpicabiles æſtimabantur, qui thea-
trum facti ſunt huic mundo, & angelis & hominibus: quia
etſi in teſtamento non peccent dei, nec carnis illecebris re- 1. Corint. 4.
flectantur à domino: tamen quaſi in pompa quadam cir-
cunferri videntur & deſpici, quandoquidem peccatores hu
militati iuſtorum inſultare conſueuerint, vt opprobrium
ducant crucem domini ſaluatoris, humilitatémque iuſto-
rum. Denique quaſi in quadam pompa theatri conſtitu-
tus apoſtolus dicit: Placeo mihi in iniuriis, in neceſſitati- 2. Cor. 6.
bus, in perſecutionibus, in anguſtiis. In iſtis placet ſibi,
qui omnia quæ mundi ſunt, detrimentum putat vt Chri-
D ſtum lucrifaciat ſolum, per vitam & mortem requireos: cui
viuere Chriſtus eſt, & mori lucrum: vt inueniatur in Chri- Philip. 1.
ſto. Adiiciunt adhuc iſti Iſraëlitæ dicentes: Poſuiſti nos
in parabolam gentibus, commotionem capitis in populis.
Quibus gentibus poſiti, niſi credituris? Ea enim quæ ac-
ciderunt Iudæis, in ſimilitudinem figuræ facta ſunt, vt fie-
ret nobis typus & figura excidium Iudæorum, atque ex
illa ſimilitudine per parabolam ſolutionem præſentibus re-
quiramus, quo exempla eorum cauere poſſimus. Deinde
quia Iudaicæ res omnes quaſi parabolæ ſunt, hoc eſt quaſi
figuræ, egentes ſolutione. Denique dominus Iudæis in
parabola loquebatur, vt imperiti non intelligerent, in-
telligerent ſapientes: vt intelligebant apoſtoli: & in quo
mouebantur, interrogabant dominum: Iudæi autem nec
intelligebant, nec iterum diſcere non intellecta cupie-
bant. Quid ſit parabola, accipe. Abraham igitur duos fi-
lios habuit: vnum de ancilla, & vnum de libera. Non in- Gala. 4.
telligebat hoc Iudæus niſi ſecundum literam. Neſciebat
quis de filiis duobus acciperet hæreditatem patris, quia ad

A factus eſt quaſi eſſet ipſe ſine lege, vt eos qui erant ſine le-
ge, acquireret Chriſto. Pulchre autem ait quod ſine lege dei
non eſſet, & in lege Chriſti maneret. Lex autem ſynagogæ
caput non à principio, quia Chriſtus erat caput veteris ſy-
nagogæ, quam Moyſes fundauit & condidit. Denique audi
dicentem quia verbo domini fundata eſt. Fide, inquit, Moy
Hebr.11. ſes grandis factus negauit ſe eſſe Pharaonis regis nepotem.
Maluit enim afflictis compati, quàm tẽporalibus delectari,
maioréſq; diuitias æſtimauit, & prætulit theſauris Aegypti,
improperium Chriſti. Aſpiciebat enim mercedẽ repromiſ-
ſionum dei, quæ eſt reſurrectionis gratia. Sed vbi propter
perfidiam Iudæorum mortuum eſt infidelibus dei verbum,
& excidit pectoribus Iudæorum: legis ſpiritalis intellectus
occubuit, & oupſit ſynagoga ritui corporali, obſeruationíq;
perfidiæ. Sed non fuit illa ſobrietas ſpiritalium nuptiarũ, ſed
adulterium caſtitatis. Ideo ſynagoga libera eſſe non potuit,
quæ malè nupſerat, & non crediderat reſurrectionem Chri
ſti futuram. Vnde bene ei nupſit eccleſia, cui ſecundum ſa-
B cram diſpenſationem ſecundum carnem mortuus eſt Chri-
ſtus, vt illa Iudæa anima quæ ante fuerat ligata peccato, per
mortem Chriſti abſolueretur vinculo delictorum. Non nu-
bit ergo mulier alteri viro, niſi mortuus fuerit vir ſuus: hoc
eſt, niſi à vinculo legitimi amoris fuerit abſoluta. Si autem
mortuus vir eius fuerit, liberata eſt. Sane tenebatur ex lege
vt fratri proprij coniugis copularetur, ſi ſemen nullum ma-
ritus ei reliquiſſet. Quod vinculum magis nectebat interpre
tatio literæ, quàm gratia ſpiritalis. Denique habebat in vo-
luntate frater defuncti, vt ſi nollet, nõ acciperet fratris vxo-
rem ad ſemen defuncti reſuſcitandum. Vnde calciamentum
ſuum ſolnere iubebatur, vt eſſet à nexu copulæ eius exutus,
quam à ſui gratia offendiſſet alienam. Sic enim ſcriptum eſt,
quia ſoluebat vir calciamẽtum ſuum, & dabat proximo ſuo
Deute.25. dicẽs: Hoc erit in teſtimonium in Iſrael. Et dicebat propin-
quus, Accipe, & acquire tibi tu. & ſoluebat calciamentũ ſuũ.
Dicebant etiam adſtantes: Det tibi dominus vxorẽ quæ in-
tret in domum tuam ſicut Rachel & ſicut Lia, quæ ædifica-
C uerunt vtraq; domum Iſrael, & fecerunt virtutem in Effra-
* al. Iudæi egebant. ta. Sed hoc ex literæ interpretatione Iudæum ligabat.* Cę-
terum figura erat quod Chriſtus venturus eſſet in terras qui
ſemen defuncti populi reſuſcitaret merito fratris, quia dictũ
Pſalm.21. eſt: Narrabo nomen tuum fratribus meis. & quorũ patres, &
Roma.9. ex quibus Chriſtus ſecundum carnem. Vel quia euangeliũ
defunctæ legis reparationem operaretur in poſteris, vt ſemẽ
quod lex non reliquerat, euangelij tenor reſuſcitaret. Non
mirum ergo ſi caput ſuum praua interpretatione mouerunt,
vt ipſi à ſe deturbarent ſapientiam ſuæ ſalutis auctorem, aut
certe mouendo caput ſuum cauſſa fieret commotionis capi-
Pſalm 18. tis non paucis, ſed populis. Commotio hæc capitis facta eſt
quando quidem in omnem terrã exiuit ſonus eorũ, vt fieret
omnis terra domini, & regnũ domini eſſet in nationibus. Vn
Pſal.98. de & in poſterioribus dicit: Domin' regnauit, iraſcãtur po-
puli: qui ſedes ſuper Cherubin, moueaẽ terra. Quod pulchre
Aquila interpretatus eſt, vt ἀλλαγμα diceret, hoc eſt tranſ-
mutationẽ, quæ de loco ad locũ, de Iudæa ad populos natio-
D nũ. Quod ex ea lectione quę in euãgelio eſt, liquido poterit
manifeſtari, quemadmodum lex mota ſit, dicente ſcriptura:
Matth.23. Super cathedram Moyſi ſederunt Scribæ & Phariſæi. Om-
nia ergo quæ dicunt vobis, ſeruate & facite, ſecundum ope-
ra eorum nolite facere. Quæ enim dicunt, non faciunt. Alli-
gant autem onera grauia, & imponunt ſuper humeros bo-
minum: ipſi autem digito ſuo nolunt ea mouere. Omnia au-
tem faciunt vt videantur ab hominibus. Quid eſt, Sederunt
Scribæ, niſi quia litera ſcribitur? vnde & γραμματεῖς Græcè
dicuntur Scribæ, literæ ſequentes interpretationem, nõ ſpi-
2.Corin.3. ritus intellectũ. litera autem occidit. Literam ergo occiden
tem ſequentes, & ipſa appellatione reſonantes Scribę & Pha
riſæi ſunt, hoc eſt, qui à veritatis vnitate diuiſi ſunt. Phares
enim diuiſio dicitur. Diuidũt autem Phariſæi hoc genere, vt
verba legis reſonent, & in ipſa meditentur, ſpiritalis autem
myſteria legis & ſacramenta non videant. Nam ſi lex ſpiri-
talis eſt, vtique præcepta legis ſunt ſpiritalia, & opera eius
ſpiritalia ſunt. Docẽtes ergo quę Moyſes ſcripſit, onera gra
uia ligant corporalibus legis. Grauia ſunt enim quæ contra-

A ria iugo Chriſti ſunt: & per doctrinam ſuam deniam grauia
onera imponunt auribus audientium, quæ ipſi ne tantũ qui-
dem volunt mouere vt à corporalibus legis ad ſpiritalia ſcri
pturæ verba commoueant. Sic enim intelligendum quia di-
gito ſuo nolunt mouere illa, hoc eſt, nec exiguo puncto at-
que momento transferunt ſe ad intelligentiam ſpiritalem.
Hinc eſt & illud quod ſcriptũ eſt, Quòd ſi in digito dei ego Lucæ.11.
eiicio dæmonia. Quid ſit digitus, interpretatur ipſa ſcriptu
ra quæ dicit in alio libro euangelij: Quod ſi in ſpiritu dei Matth.12.
ego eiicio dæmonia. Digitus ergo dei, ſpiritus dei eſt. Deus
enim ſpiritus eſt, & nihil habet in ſua ſubſtantia corporale,
ſed totus eſt ſpiritus. In ſpiritu ergo dei eiicit dæmonium,
qui in digito dei eiicit. Vnde & ſanctus Dauid ait: Quoniam Pſalm.8.
videbo cœlos tuos opera digitorum tuorum. Hoc eſt, ſpi-
ritus tui opera ſunt cœli: ſicut & ſcriptum eſt: Verbo do- Pſal.32.
mini cœli firmati ſunt, & ſpiritu oris eius omnis virtus eo-
rum. Vt ergo concludamus diſputationem, Scribæ & Pha-
riſæi nihil ad interiorem hominem referunt, qui vt ipſe ad
B imaginem dei & ſimilitudinem factus eſt: ita in iis quæ co-
gitat, & quæ meditatur, debet magis quę ſpiritalia ſũt quàm
quæ carnalia cogitare. Totum ergo ad illum exteriorem, ad
illum terrenum hominem referre contendunt: & ideo om-
nia eorum talia ſunt, vt videantur ab hominibus, non vt Matth.6.
placeant patri qui in abſcondito videt. Timent enim ſua o-
pera reuelare. Hæc eſt ergo commotio capitis quæ facta eſt
in populis: vel, ſicut Aquila & Symmachus dixerunt, in gen
tibus. Omnes enim gentes mouerunt caput ſuum vt legem
ſpiritaliter interpretarentur. Nemo ſecundum literam legis
ſe putet eſſe ſaluandum: quia litera legis maledictum habet:
ſpiritus benedictionem affert. Nemo ex operibus legis iu-
ſtificari poteſt: quia ſub maledicto ſunt omnes qui ſub lite-
ra ſunt. Fugiant ergo omnes maledictum legis, & confugiãt
ad benedictionis gratiam, vt benedictionem habeant in cœ
leſtibus in Chriſto Ieſu, qui mortuus eſt pro nobis, vt fides
tranſiret ad gẽtes: qui etſi vir fuit antè ſynagogæ, nec ipſam
deſeruit, & nos redemit. Illam enim non deſeruit, vt reli-
C quiæ ſaluæ fierent: nos redemit, eligendo populos nationũ. Roma.11.
Hæc ergo electio gentium, ſalus Iudæis. Reliquæ enim non
per opera ſua, ſed per electionem gratiæ ſaluæ factæ ſunt.
Gratia eſt ergo Chriſti, quæ & nos redemit, & reliquias vi-
uificauit. Commotio autem capitis facta eſt in gentibus: ſed
ex hac commotione non mediocris mutationis gratiam Iu-
dæi pertulerũt, quorum reliquiæ ſaluæ factæ ſunt. Sequitur:
Tota die verecundia mea contra me eſt, & confuſio vultus
mei operuit me.) Quid eſt quod interdũ ex perſona vnius,
interdum ex perſona plurimorũ pſalmus hic dicitur? Nam
à principio à pluribus cœpit, vt eſt: Deus auribus noſtris au-
diuimus. & cætera quæ ſequuntur. Deinde ait: Tu es ipſe
rex meus, & deus meus. Iterum, in te inimicos noſtros ven-
tilabimus. & poſtea, Non enim in arcu meo ſperabo. &, In
deo laudabimur tota die. &, Tota die verecundia mea con-
tra me eſt. Quid ſibi vult iſta mutatio, quæ frequenter in
pſalmis repetitur: ſicut & in centeſimooctauo pſalmo ait,
Deus laudem meam ne tacueris: quia os peccatoris & os do
D loſi ſuper me apertum eſt. Hoc de vno: ſequitur de pluri-
bus: Loquuti ſunt aduerſum me lingua doloſa, & odium
pro dilectione mea. Deinde de vno: Conſtitue ſuper eum
peccatorem. Quod videtur in centeſimooctauo pſalmo a-
liud ad populum Iudæorum referri, aliud ad Iudam prodi-
torem. Quando pluraliter dicta, ad populum: quando ſin-
gulariter, ad Iudam. Hic quoque poſſumus dicere, quan-
do pluraliter dicta, ad ſanctos: quando ſingulariter, ad do-
minum noſtrum Ieſum Chriſtum referri: quia æſtimari po
teſt & pro pluribus in propheta locutus, & ipſe pro ſe, &
ideo dixerit, Verecundia mea contra me eſt. quæ dicitur
ἐντροπή. Ἐντροπή autem eſt quando verecundiam vult quis
incutere alicui vt inflectat propoſitum ſuum, ſicut eſt: De- Marci.15.
ſcendat nunc de cruce, & credimus ei. Confidit in deo: li-
beret nunc eum. Pulchre autem ait, Tota die: quia incarna-
tio domini noſtri Ieſu Chriſti lucem attulit mundo. Dies i-
taque incarnationis eſt. Ambulate dum lucem habetis. &, A- Ioan.12.
braham diem meum vidit. Ergo hęc verecundia habet in ſe Ibidem.8.
confuſionem. Vnde & Symmachus: Tota die, inquit, con-

a x iiij ſuſio

ſuſin mea contra me eſt. Quę autẽ cõſuſio Chriſti, niſi crux, A quod nndus pependit in ea? Et bene tnta die: quia ex qnn aſ- Matth.15. fixus eſt cruci, vſque in horam nnnam tenebræ ſactæ ſunt: & poſt horam uonam lux reſulſit vſque in veſperum. Hic dies ex tribus primus. Poteſt tamen & chorus ſanctorũ pluraliter de ſe & ſingulariter loqui. Chorus enim quaſi ſingularem perſonam habet, ſed numerus plurimorum eſt: ſicut Eſaiæ.29. illud eſt: Populus hic labiis me bonorat: cnr autem eorum lnnge eſt à me. Quæ autem eſt couſuſio quæ operuit dominum Ieſum, cum confuſinnẽ peccata ſaciant? Ipſa ſunt enim quæ operiunt peccatorem. Hic autem peccatum non fecit. Sed quemadmodum eſt conſuſio adducẽs peccatum, ita eſt cnnfuſio quæ peccatum abolet: vt cõſuſio crucis domini uoſtri Ieſu Chriſti, per quam peccata mundãtur. Eſt etiam omnis cõfuſio bnna quam pro Chriſti nomine ſubeas, & admodum glorioſa, ſi verbi gratia in perſecutione lex ſit vt verberetur Chriſtianus, vt dignitatem amittat, vt careat pri- B nilegio, vt in vincula ducatur. Hæc vtique cnnfuſio etſi priuilegium non habet, habet gloriam piæ confeſſionis. Eſt au- Lucæ.9. tem & Chriſti conſuſio, ſicut ipſe ait: Qui me confuſus fuerit coram hominibus, confundam & ego eum coram patre meo qui in cœlis eſt. Bona ergo confuſio. Pleriſque tamẽ buiuſmodi confuſio Cbriſti amara eſt, hoc eſt non eredẽtibus: iucunda eredentibus. Siue ergo velis, confuſionem Chriſti intellige crucem eius, quæ Iudæis videbatur eſſe confuſio, qui inſultabant ei quaſi erubeſceret in eo opere in quo publicam operabatur ſalutem: ſiue etiam banc confuſionẽ, quę ingeri videbatur à voce exprobrantis & obloquentis, à facie inimici & perſequẽtis. Erubeſcebat enim ſic lapſum eſ- * al.confundebatur in eos. ſe electum populũ ſuum, & confundebat* eos apud patrem, quorum finis aduenerat. Præſens enim erat filio pater, à quo nunquam poteſt filius ſeparari. Et ideo audiebat dicentẽ Iu- Lucæ 13. dæis pater: Ecce relinquetur vobis domus veſtra deſerta. Sunt autem qui etiam in confuſione ſua gloriantur, ſicut illi Roma.1. de quibus dicit apoſtolus, quia gloria eorum in confuſione ipſorum: quibus contraria eſt gloria Chriſti, qui crucem ſuſcepit, nec confuſionem refugit. Qoam nos quoque minime C timere debem*, nec formidine aut faſtidio declinare, ne peccatũ ſupra nos adducat, quæ poteſt adducere gratiã vitę. Eſt enim & cõſuſionis gloria: vt ſi in multos gẽtiles incidas vel philoſophos, & illi tibi obiiciaot crucẽ Chriſti, & verbo reſpõdere nõ poſſis, nec ſalutaria quiſquã andiat verba reſe- rẽtẽ, eſt confuſio, ſed à voce exprobrãtis, & obloquentis, à Prouer. 26. facie inimici & perſequentis. Et ideo noli reſpondere inſipienri ad inſipientiam eius. Eſto ſicut homo mutus & tacẽs, & qnaſi non audiens verba inſultaotium & obloquentium: non quo reſpondere nequeas, ſed quo reſpondere non de- Eccle.3. beas. Omni enim rei tempus. Tempus tacendi, & tempus loquendi. Tacendum eſt qoando pararnm non inuenis auditorem. Loquendum eſt quando dominus linguam eruditionis indulget, vt ſermo tuus operetur in affectibus audientiũ. Quomodo aũt te audiat, qui ideo tibi obloqnitur, eo quod ſalubrem tuum nolit audire ſermooem? Aut quomodo tibi acquieſcat qui perſecutor eſt, & velit te ſibi vĩdicare? Aut, D vt Aquila dixit vel Symmachus, vt vlciſcatur & puniat in te qnod Chriſti hæreditas ad Genres videatur eſſe transfuſa? Longe itaq; iſta confuſio à confuſione & opprobrio peccatoris. Iſtius enim conſcientia illuminatur, qni oblitus non eſt dei ſui: illorum confunditur quorum ingenium caligat atque perturbat recordatio delictorum. Et ideo bene ſibi conſcij dicunt: Hæc omuia veoerunt ſuper nos, & obliti non ſumus te, & inique non egimus in teſtamẽto tuo, & non receſsit retro cor noſtrum: & declinaſti ſemitas noſtras de via tua.) Videtur verſiculus vltimus non concordare ſuperioribus. Nam quomodo declinarunt ii quib* diuinitatis nulla obrepſit obliuio, uec alicuius iniquitatis conſcientia, nec vlla deſidia? Sed ſi conſideres quia iuſtus vix 1.Petri.4. ſaluus fit, intelligis profecto & ipſius nonnunqoam titubare veſtigia, & auctorem declinationis eorum deum videris: quia ipſe quoque patitur iuſtos ſępe tentari, quo magis probentur tentationibus eruditi. Quis autem eſt tam fortis, vt neqnaquam io tentatione moueatur, niſi dnminus adiutor ei adſiſtat? Denique cõturbatus eſt & ipſe propheta Dauid,

A quia dixit in ſua abundantia, Nõ mouebot in æternum. Aut Pſalm. 29. quis eſt ille quẽ locus afflictationis, & terræ cnrruptela non moueat, cum diuina ſententia neminem exceperit qui ſit ab exercitio & à ſatigatione terræ hninsimmunis, cui dictum eſt: Maledicta terra in nmnibus operibus tuis: ſpinas, Gene.3. inquit, & tribulos germinabit? Denique ipſe Paulus dominicæ vas electionis, à maledictinne veteris ſententiæ abſolutus domini Ieſu paſsinne, tamen captiuum ſe duci in Roma.7. legem peccati vehementiſſime deplorauit, nec quenquam niſi Chriſtum à quo liberaretur inuenit, cum eum lex ſui corporis & vmbra mnrtis vrgeret. Diximus ſenſum: ſed expreſſius qui locus ſit afflictationis, conſiderare nos conuenit. Vtrum hic mundus, qui in maligno poſiuus eſt: an ve- 1.Ioan.5. ro caro nnſtrà, in qua anima noſtra humiliatur, dũ in iſtius carnis deſcendit ſocietatem: an aduerſa quibus exercemur in hoc corpore cõſtituti, in quo ingemiſcim* grauati, quod B nolumus ſpnliari, ſed ſuperueſtiri. Grauis enim labor eſt dũ expectamus vt abſorbeatur mortale hoc à vita, quo nos expoliare debemus. Minore enim labore expoliatur quam abſorbetur. Et vide ne ea diuerſitas ſit expohantis ſe & expectantis vt abſorbeatur à vita. Expoliat gratia, abſorbet pœnitẽtia. Expoliat ſublimitas mentis, abſorbet diligẽtia. Quomodo autem dubites quod afflictationis hic locus ſit, quando corpus eſt mortis, in quo operit nos etiam vmbra mortis? Et ideo ad lucernam illam ſemper debemus intendere, quæ eſt verbum dei, vt ſciamus quemadmodũ noſtri animi ſemitas dirigamus, & veſtigia mentis internæ, vt lux animorum ſoluat tenebras corporales. Pulchre autẽ Aquilæ interpretatio quemadmodum intelligere debeamus locũ afflictationis, expreſſit, dicendo: Qooniam hnmiliaſti nos in loco Sirenum, vt uoo caro io vitio ſit ſui natura, ſed ea quæ carnem corruptibilem eſſe fecerunt. Denique Sirenas, quarum ſecundo & tertio mentionem fecit ſcriptura diuina, qnaſdam fuiſſe puellas Gentiſis tradit hiſtoria, quæ vocis ſuauitate, canendi illecebris, audiendiq; ſtudio illectos nauigantes ad littus admouere nauigia prouocabant: eóſque C (cum gratiã vocis ſequerẽtur) ſcopuloſo in loco naufragiũ facere ſolitos vetuſtas poſteris tradidit. Earũ autẽ interpretatio bæc eſt, volnptas vocis, & qoędã adulatio. Ita ergo ſeculi voluptas nos quadã carnali adulatione delectat, vt decipiat. Vt ergo illic nõ littus in vitio erat, ſed canora dulcedo, quæ faciebat aſperitatẽ littoris non caueri: ita nõ caro in vitio, ſed ea quibus caro iſta ſolicitatur & fluctuat. Denique mare, ſi tempeſtas deſit, quietũ eſt: ſi procella ſæuit, periculoſum. Et ſeptuaginta virorum videtur cũ his ſententia conuenire, cum dicuot quia ſcriptum eſt eſt, Quoniã humiliaſti nos. Cuius interpretationis teſtimonia de ſcripturis nobis arceſſenda diuinis. Ait enim Deuteronomium: Si exieris, in- Deute.21. quit, in pugnã aduerſus inimicos tuos, & tradiderit tibi eos dominus deus tuus in manus tuas, & deprædatus fueris ſpolia eorum, & videris in ea deprędatione mulierem bona ſpecie, & cohabitaueris cum ea. & infra: Si nolueris eam poſtea, dimittes eam liberam, quia bnmiliaſti eam. Vides ergo quoniam non natura ſui eam, ſed is qui ei iotegritatem pudoris D eripuit, humiliaſſe perhibetur. Humilitas ergo operis aſt, per quod caro iſta, peccati corpus effecta eſt, & locus afflictationis. Iternm alibi: Si deſponſata fuerit virgo viro, & Deute.22. inueniens eam homo in ciuitate, dormierit cum ea, educẽtur ambo ad portam ciuitatis ſuæ, & lapidabuntnr: & morietur iuuencula, quia non exclamauit in ciuitate, nec inuocauit hominẽ qui ſubueniret: & vir, inquit, qui humiliauit mulierem proximi ſui. Et hic eadem eſt huius cauſſa ſermonis, vt à corruptore humiliata dicatur. Tertium quoque habes de hac re teſtimonium, & plura, ſi quæras. tamen de eodem libro audi. Si quis inueoerit virginem quæ non ſit deſponſa- Ibidem. ta, & vim ſaciens ei, dormierit cum ea, & inuentus fuerit, dabit qui dormierit cum ea, patri iuuenculæ quinquaginta denarios, & erit vxor eius, quia bnmiliauit eam: nec poterit dimittere eam per omne tempus, proptẽr quod humiliauit eam. Ipſe ſermo repetitus eſt, vt intelligas quia non conditio carnis videatur nos humiliare, ſed culpa. Nec tamen negare poſſumus quòd multis humilietur & caro, loco ipſo, illecebris ipſis, fragilitate quoque qua patuit erro-

rı.Li-

ri. Licet enim non à mediocri aduerſario ſerpente decepta
ſit, babebat tamen ſui non mediocrem gratiam, antequã pec
catum irreperet: in cõſpectu erat dei Adam, in paradiſo vi-
gebat, cœleſti gratia reſulgebat, loquebatur cum deo. Nun-
quid enm humiliatum ante legiſti, niſi poſtea quàm præua-
ricatio enm humiliauit ſua? Cuius vitij hæreditatem ad nos
vſque tranſmiſit, vt in hoc corpore conſtituti nolimus pere
grinari de corpore, & adeſſe deo. Et ideo humiliamus ani-
mam noſtrã quæ ſe ad deũ geſtit attnllere, ſed corruptibile
Sapien. 9. hoc corpus grauat animam, terrenáque babitacula præpnn-
derant, vt mens deuota deo frequenter inclinetur ad ſecu-
lum, nec ſe ſubiicere deo poſſit, qunniam ſubiectionem ſui
ſapientia carnis ignorat, quæ noſtrum inuoluit affectum. Di
centes hæc de nobis, quid de carne dnmini noſtri Ieſu Chri
ſti dicemus? Qui vtique ſuſcepit carnis illius veritatem: &
Philip. 2. ideo ſemetipſum humiliauit vſque ad mortem, mortem au-
tem crucis. Diligenter attende, & conſidera ſingula. Vide
quia volens ſuſcepit hanc formam corporis noſtri, & tuæ
obſequia ſeruitutis, in ſimilitudinem hominum factus, nõ in
ſimilitudinem carnis, ſed in ſimilitudinem hominum pecca-
Ibidem. torũ. Omnis enim hnmn ſub peccato. Ideo & ſpecie inuen-
tus vt homo, vt ſcriptum eſt de eo: Et homo eſt, & quis co-
gnoſcet eum? Hnmo ſecundum carnem, ſed vltra hnminem
ſecũdum operatinnem. Vt homo, inquit, humiliauit ſemet-
ipſum: quia ad eos deus venit qui bumiliati fuerant, liberan
dos. Ipſe ſe ergo humiliauit prnpter nos. Nnn ergo corpus
illius corpus mnrtis. ſiquidem corpus eſt vitæ. Nec caro il-
lius, vmbra mortis. ſiquidem fulgor eſt gloriæ. Nec in eo lo
cus afflictatinnis. ſi quidem in illo corpore omoibus gratia
conſolationis. Humiliauit ſe, vt diſceres quid ſit bumilitas.
Matth. 11. Denique audi dicentem: Diſcite à me quia mitis ſum, & hu-
Lucæ. 14. milis corde. Ille ſe humiliauit, vt tu exaltareris. Qui enim ſe
bumiliat, exaltabitur. Sed non omnes qui humiliantur, exal
tabuntur. Multos enim crimen humiliat ad ruinam. Humi-
liatus eſt autem dominus vſque ad mnrtẽ, vt de portis mor
tis exaltaretur. Ecce, vide gratiã Chriſti, vide beneficia e-
ius. Poſteaquam Chriſtus aducoit, bæc caro quæ erat vm-
bra mortis, cœpit per gratiã domini reſulgere, & babere lu
Ibidem. 12. men proptium. vnde & dictum eſt: Lncerna corporis tui eſt
oculus tuus. Sed vide de qun oculo dicat: non de exteriore,
ſed de interiore. Si oculus, inquit, tuus ſimplex fuerit, tntũ
corpus tuũ lucidũ erit. Interior vtiq; eſt oculus, qui totũ ho
minis corpus illumioat. Interinr eſt etiam nculus, qui affert
Ibidem. toti curpori cæcitatẽ: quia ſcriptũ eſt: Si autem nequã fuerit
oculus tuus, totum corpus tuum tenebroſum erit. Vides in
vno homine vnde tenebræ naſcantur, vnde lumen oriatur?
Ipſe ergo tibi es caligo, vel lumẽ. Caligo, iniquitatis eſt: te-
nebræ, peccatorum: lumen, innocentiæ. Ipſe tibi ergo es vel
iniuriæ auctor, vel gratiæ. Operatio diuina nibil errat. Lu-
men in teipſo eſt, quia innocens infantia tua eſt. Pura mens
hominis ante adoleſcẽtiæ lubricum, & iuuentutis errorem.
Tn tibi ergn tenebras feciſti eſſe qund lumen eſt. Denique
idem oculus, hoc eſt, ſenſus bominis, teoebroſus eſt in pec-
catore, ſplẽdidus in innocẽte. Nec illud prætereamns quod
Symmacbus ait, Afflixiſti nos in loco deſerto. Ideo affligi-
mur, quia interdum deſtituimur protectione cœleſti: & re-
gio iſta ſub maledicto eſt, vel io lubrico ſeculari. Necdum
quoqne benedixerat terrã ſuam domious noſter Ieſus Chri
ſtus: & ideo laborabant, nec ad lumen pietatis eius oculo-
rum ſpiritalium intendebatur obtutus. Deinde quia volu-
ptas & delectatio mundi frequenter irrepit. Vnde non vin-
culis hominis illins ligare nos atque vincire debemns, nec
cera anres claudere, ſed auertere aurem quotienſcunque a-
liena à fide, & contraria vel aduerſa vtilitati noſtræ aliquis
exiſtimat obloquenda, ne in eo ſermone operiat nos vmbra
mortis. & ſi qnid tale profertur, nos tamen dei verbum de-
bemns inſerere, quod mentis noſtræ oculos fulgore diſpu-
tationis illuminet. Sequitur: Si nbliti ſumus oomen dei no-
ſtri, & ſi expandimus manus noſtras ad deos alienos: nón-
ne deus requiret iſta? Aquila, inueſtigabit iſta, dixit: Sym-
machus, ioueniet iſta. Ipſe enim nouit occulta cordis: quia
propter te morte afficimur tota die: æſtimati ſumus vt oues
occiſionis.) Quid eſt quod ait, requiret deus? Quaſi ſi non
A requirat, ignoret? Et ſic requiret deus nbliuionem tuam
quæ irrepſit, vt auferat eius omne veſtigium. Vnde & Aqui
la dixit, Inueſtigabit. Nam vtique qui nouit cordis occulta;
qoomodo quærit: cui etiam ea quæ ſunt interiora, maniſe-
ſta ſunt? Siquidem apud deum conſcientia vniuſcuiuſque ſe
prodit, & cogitatio hnminis apud enm ſe aut condemnat,
aut purgat. Denique Aquila viſiones cordis dixit, eo quòd
videat cor noſtrũ, & nmnis nnſtri cogitatin cnrdis in prom
ptu ſit apud deum, atque ei cogitatinnum noſtrarum imago
reſplendeat. Bene illud ait Aquila, In te morte afficimur:
qnoniam in Cbriſto mori, arduum & glorinſum. & in ipſo
moritur, qui pro eins nomine ſacra paſſinne eſt cnronatus.
Sed quid miratis quod requirentem deum occulta cordis
verſiculus iſte declaret, cum alibi deum ſcrutatorem lege- Sapien. 1.
ris cordis? Quid etiam miraris ſi verbis noſtris maieſtas di-
uinæ ſubſtantiæ explicari nnn poſſit, cum ait Apoſtnlus: No 1. Cor. 4.
lite ante tempus quid iudicare, donec veniat dominus, qui
illuminabit occulta tenebrarũ, & manifeſtabit conſilia cor-
dium: & tunc laus erit vnicuique à deo. Tenebras cordis ſæ
B pe loco criminis legimus, imò prope vbique. Vide ergn ne
iſta ſint occulta tenebrarum, quæ ſunt cordis occulta: ideo-
que tenebrarum nomẽ acceperint, quòd ea ab aliis non de-
prehendantur, ſed lateant. Et ideo dnminus in die iudicij il
luminaturus aſſeritur occulta tenebrarum: qoia cor vniuſcu
iuſq; manifeſtabitur, quod ante occultum erat, ſoli qnidem
Chriſto cognitum, qui ſciẽs iudicij ſui gratiam ait: Nihil eſt Matth. 10.
occultum quod non manifeſtabitur. Sunt autem multa quæ
propter verecundiam premimus, & vt impleamus cœleſte
mandatum, tacito apud nns tenemus affectu, ne videamur in
iis quæ noſtra ſunt glotiari, & eorum fructum vulgandn in-
cipiamus amittere. Sunt autem ncculta ſapiẽtiæ, quæ raptus
io paradiſo apoſtolus Paulus audiuit: & quia non licebat ea 2. Cor. 12.
homini loqui, apud ſe tegebat, nõ quia vſum eorum aut gra
tiam aliis inuideret: ſed quia non licebat bomini loqui, ſorte
etiam homini audire nõ proderat: quæ tunc illuminabit do-
minus, cum illuminãdnrum ſecretorum tempus aduenerit.
Vide ne etiam in euangelio diſtantiam aliquam reperias, v-
C bi dixit: Nihil occultum quod nõ manifeſtabitur, neque o-
pertum quod non reuelabitur. Illud tamen adſtipulatur ad
ſuperiorem interpretationem, vt vtrũque de bonis eſſe cre-
damus, quia ſcriptum eſt: Cognoſcit dominus qui ſunt ip- 2. Tim. 2.
ſius. Suos ergo cognoſcit, & eus cognnſcit qui cognoſcunt
deum. Ignnrat autem eos qui ignorãt deum. Qui enim igno
rat, ignorabitur. Dominns ergo quæ bona ſunt recognoſcit:
ea quæ ſunt plena cognitionis diuinæ, ea quæ ſunt occulta ſa
pientiæ, nouit dominus. Aoerſatur autem ea quæ ſunt plena
iniquitatis atque peccati. Denique ſi iſtnrum perſonam con
ſideres, qnos nulla diuini cultus nbliuio ſeparauit, vt alieno
deo expanderent ſuas manus, atque aperire ſuas animas no-
luerunt, intelligis quòd in occultis ſuis non flagitia aliqna
erant, ſed ea quæ eſſent innocentiæ continebant: quando-
quidem morte afficiebantur pro dei cultu: totáque die ver-
ſabantur in mnrte: ſicut verſabatur & Paulus, qui ait: Quo- 1. Cor. 15.
tidie morior per veſtram gloriam. Et vere quotidie Pauls
moriebatur ſecuodum carnem, in ieiuniis, in naufragiis, in
diuerſis periculis, in miſeriis conſtitutus: ſed non tutus mo-
D riebatur. Moriebatur homo eius exterior, ſed renouaba-
tur interior: & ideo non deficiebat cum tot periculis vrge-
retur: quia etſi exterior homo eius corrumpebatur, inte-
rior renouabatur de die io diem: quia diem ſibi vniuſcuiuſ- 2. Corint. 4.
que fides & gratia operationis illuminat. Vnde nec Paulus
apoſtolus noctem ſciebat: quia qui renouatur, ſemper in lu-
ce eſt. An tibi non viderur io luce, qui Chriſti in ſe continet
charitatem? Et ideo immolationis ſecurus dura non refugit:
nec cum perſecutio vlla aut fames aut gladius poteſt à Chri Roma. 8.
ſto domino ſeparare, quem vincula diuinæ charitatis ad-
ſtringunt. Interim tamen etiam in bonis operibus mens hu-
mana turbatur, & tentatiooibus qoatitur. Tamen & boc in-
ſtorum eſt, vt cum ſe teotari viderint, adiumentum depo-
ſcant, ſicut apoſtoli in euangelio cum Chriſtus dormiret in
naui, tempeſtatem fluctuum formidantes excitauernnt do- Matth. 8.
minum Ieſum, vt ab his formidinem propulſaret. Nón-
ne tibi videtur tunc ſancti apoſtoli iſtos dixiſſe verſiculos:
Exurge,

Exurge, quare obdormis domine? exurge, & ne repellas vſ A
que in ſinem?) Certe & ſi litera diſtare videatur, concordat
ſententia. Neque verò vel in corpore cōſtitutus ita dormie
bat dominus noſter Ieſus Chriſtus, vt ignoraret tempeſta-
tem maris, & exorta procella ventorum cognitionem eius
per altitudinem ſoporis excederet. Dormiebat corpore, ſed
virtute vigilabat. Et diſpoſitio illa fuit vt aſcenderet in na-
uem dei filius, dei verbum: aſcenderent etiam ſimul diſcipu
li ſui: quos remiſſos & negligentes eſſe non paſſus, quaſi de
domini præſentia & fauore ſecuros, ſomno corporis ſeſe cō
poſuit. Ergo illa ſpecie ſomni, dormire ſe mundo huic, apo-
ſtolis verbum dei demonſtrabat. Vigilabat tamen eius po-
teſtas & prouidentia, quæ excitauit tempeſtatem in mari, vt
nauis propemodum inſurgentibus fluctibus operiretur: qua
diſcipuli tempeſtate turbati, vtrum ſalubris conſilij ſe pro-
uiſione fulcirēt, an verò remedium excederent, cognoſce-
retur. Sed illis quibus Ieſus non dormiebat, vigilabat fides:
& ideo ſurgentes excitauerunt dominum Ieſum, dicentes:
Matth. 8. Domine, ſalua nos, perimus. Vide etiam ſi illud diſcrepat ab B
Ionæ. 1. euangelio quod de Iona legimus, qui dormiebat in ventre
nauis, & ſtertebat: in quo ſacræ paſſionis figura præceſſit.
Sicut enim Ionas dormiebat in naui, & ſtertebat ſecurus,
quaſi non metuens deprehendi, ita dominus noſter Ieſus
Chriſtus, qui figuram illam ſacramēto ſuæ mortis impleuit,
Matth. 12. tempore euangelij in naui dormiuit. Et ſicut ille tribus die-
bus & tribus noctibus fuit in ventre ceti, ita filius hominis
tribus dieb' & tribus noctib' fuit in corde terræ, in ſui cor-
poris paſſione. Qui vbi ſe excitauit à morte, & ſomnum ſui
corporis relaxauit, vt pro ſalute reſurgeret vniuerſorum,
1. Timo. 2. diſcipulos viſitauit. Hic eſt ergo verus Ionas, qui obtulit a-
nimam ſuam redemptionē pro nobis. Propterea ergo ſub-
latus eſt & miſſus in mare, vt exciperetur & deuoraretur à
ceto, quo intra aluum ceti poſitus eius interiora vacuaret.
Iob. 7. De quo ceto hoc dictum ſit, audi Iob dicentem: Qui habet,
inquit, magnum cetum captiuum reddere. Quis iſte eſt? V-
tique cognoſcis cum legis quòd dominus noſter Ieſus Chri
Pſalm. 67. ſtus captiuam duxerit captiuitatem. Deuicto enim aduerſa- C
rio & inimico, nos qui captiui eramus, cœpimus libertatem
poſſidere per Chriſtum. Denique ipſa oratio ſancti Ionæ
Ionæ. 2. docet dominicæ paſſionis eſſe myſteria, cum dixit: Clama-
ui, inquit, ad dominum meum in tribulatione mea, & audi-
uit me de ventre inferni. Vides quia inferni ventrem dixit,
non ceti? Dominus autem non in cetum, ſed in infernum
deſcendit: vt & illi qui in infernis erant, à perpetuis vincu-
lis ſoluerentur. Denique plerique etiam reſurrexerūt. Quæ
autem flumina circundederunt Ionam, aut de qua abyſſo di
xit Ionas: Abyſſus circundedit me nouiſſima: merſit caput
meum in fiſſuras montium: deſcendi in terram, cuius ſeræ
ſunt continentes æternales? Vtique hoc ad perſonam Ionæ
non quadrat & cōuenit. Filius autē dei deſcendit in fiſſuras
montium, quando deſcendit in tumulū. Ipſum enim Ioſeph
Matth. 27. (ſicut euangeliū docet) poſuit in monumento ſuo nouo, quod
excidit in petra, & aduoluit ſaxum magnum ad oſtium mo-
Ioan. 19. numēti. Deniq; & in alio libro, Poſuit, inquit, eum in monu
mento exciſo, in quo nondum quiſquā poſitus fuerat. Quis D
autem eſt qui cum voce laudis & cōfeſſionis domino ſacrifi
cauit, niſi princeps omnium ſacerdotum, qui & vota pro o-
mnibus vouit, & reddidit? Solus enim affectus ſui habuit po
teſtatem. Sicut enim Ionas miſſus eſt in mare, & quieuit ma-
re à commotione ſua: ita dominus noſter Ieſus Chriſtus ve-
nit in hunc mundum, vt mundum lucriſaceret, & ſanguine
ſuo omnia pacificaret, ſiue terrena, ſiue cœleſtia. Aduentu
igitur ſuo redemit vniuerſos homines, & prouocauit ad dei
cultum operibus ſuis, cum mortuos reſuſcitaret, ſanaret in-
firmos, timorem dei humanis infundens affectibus. Ipſe eſt
qui ſacrificauit domino ſacrificium ſalutare pro nobis, & di
gnas conuerſionis noſtræ hoſtias deo obtulit. Ipſe eſt qui
dormiuit, & euigilauit. Cauendum eſt ergo, ne obdormiat
peccatoribus. Obdormire enim videtur iis quibus non re-
ſurrexerit, & quos in finem repellit. Quis autē eſt qui repel
litur, niſi qui peregrinatur à domino, quia non peregrinatur
à corpore? Quomodo enim poſſunt deo placere qui in car-
ne ſunt? Et ideo non in carne ſimus, ſed ſpiritu adhærea-
mus domino Ieſu, qui ſe in octogeſimo & octauo pſalmo
repulſum dicit pro nobis. Tu verò repuliſti pro nihilo, diſ-
tuliſti Chriſtum tuum, euertiſti teſtamentum ſerui tui. Ita-
que repulſus pro nobis factus eſt in opprobrium vicinis ſu-
is. Ille enim ſuſcepit opprobrium crucis, vt nos gloriam ſuę
reſurrectionis indueret. Repulſus videtur quaſi mortuus, &
perfuſus confuſione quaſi crucifixus: ſed benedictus eſt in
æternum, qui maledictionem ſuſtulit, & benedictionis gra-
tiam comparauit. Sequitur: Quare faciem tuam auertis?)
Auertere à nobis deum faciem ſuam putamus, quando ſu-
mus in aliquibus afflictionibus conſtituti, vt tenebræ no-
ſtro offundantur affectui, quibus impediti fulgorem verita-
tis oculis noſtris haurire nequeamus. Etenim ſi in noſtrum
deus intendat ingenium, & noſtram mentem viſitare digne-
tur, certi ſumus quòd nulla res nobis caliginem poſſit obdu
cere. Etenim ſi vultus hominis cæteris membrorum parti-
bus plus refulget: & quemcūque intuemur, vel incognitum
agnoſcimus, vel cognitum recognoſcimus, quē aſpectus no
B ſter latere non patitur: quanto magis dei vultus quem ſpe-
ctat, illuminat? De quo vt cætera eius ſunt, ita & hoc præcla
rum ſancti apoſtoli, qui vere interpres eſt Chriſti, vt aptio-
re eum ſenſu & ſermone noſtris infunderet mentibus. Vnde
ait: Quoniam deus qui dixit de tenebris lumen ſplendeſce- 2. Corint. 4.
re, illuxit in cordibus noſtris ad illuminationem ſciētiæ cla
ritatis domini in facie Chriſti Ieſu. Vbi igitur in nobis relu
ceat Chriſtus, audiuimus. Eſt enim fulgor æternus animo-
rum: quē ideo pater miſit in terras, vt in eius illuminati vul-
tu, æterna & cœleſtia ſpectare poſſimus, qui ante terrena ca
ligine tenebamur. Quid de Chriſto loquar? cum etiam Pe-
trus apoſtolus dixerit ad illum claudū ex vtero matris ſuę: Acto. 3.
Reſpice in nos. qui reſpexit in Petrū, & fidei illuminatus eſt
gratia. Neque enim accepiſſet remedium ſanitatis, niſi fide-
liter credidiſſet. Vnde cum tāta gloria eſſet in apoſtolis, au
diens tranſire dominum Ieſum Zacchæus, aſcendit in arbo- Lucæ. 19.
rem, quia exiguus & puſillus in turba eum videre non pote
rat. Vidit Chriſtum, & lumē inuenit. Vidit eum: & qui ante
C aliena rapiebat, ſua contulit. Merito ergo dicunt iſti: Quare
faciem tuā auertis? Aut fortaſſe propterea dicitur, quia deſi-
derantibus Chriſti moram faciebat aduentus. Ipſe enim eſt
vultus patris, qui eſt imago & gloria dei. Certe ſi non ad in-
carnationis eius hoc accipimus ſacramentum, recte etiam il
lud vſurpant ſancti, dicentes: Quare faciē tuam auertis? hoc Pſalm. 4.
eſt: Etſi auertis domine faciem tuam à nobis, tamē ſignatum
eſt in nobis lumē vultus tui domine. Tenemus illud in cor-
dibus noſtris, & in intimo ſplēdet affectu. Neq; enim quiſ-
quam poteſt ſubſiſtere, ſi tu auertas faciem tuam. Omnia e-
nim à te expectant, vt tu des illis cibum in tempore. Dan- Pſalm. 103.
te te his, colligent: aperiente te manum tuam, vniuerſa im-
plebuntur bonitate: auertente autem te faciem, turbabun-
tur. Auferes ſpiritum eorum, & deficient, & in puluerem
ſuum conuertentur. Emittes ſpiritum tuum, & creabuntur:
& renouabis faciem terræ. Agnoſcis quæ ſit eſca quam deus
hominibus ſubminiſtrat? Ipſe eſt cibus quem ſecundum vo
luntatem patris vnigenitus filius eius dominus noſter epu-
D latur, ſicut ipſe ait: Meus cibus eſt vt faciam voluntatem pa Ioan. 4.
tris mei, qui in cœlis eſt. Hic cibus nobis eſt ſalutaris, & o-
mnia dei ſunt ſalutaria. Audis quædam dei membra: cogno-
ſce virtutes. Manus quippe eius, plenitudo bonitatis eſt. fa-
cies eius, illuminatio mentis eſt. Et ideo ſemper ab eo ſpere
mus: in ipſum vota noſtra & omnia ſtudia dirigam', nec de-
ſperemus, etſi corporaliter eum videre non poſſumus. Ne-
que enim deſperauit Moyſes, cui dictum eſt: Non potes vi- Exod. 33.
dere faciem meam. nō enim videbit faciem meam homo, &
viuet. Et addidit: Ecce loc' apud me. ſtabis in petra: & cum
tranſierit gloria mea, ponam te in cauernam petræ, & ope-
riam te manu mea donec tranſeam: & tollam manum meam,
& videbis poſteriora mea: faciem autem meam videre non
poteris. Non ergo videtur ab homine facies dei. Eſt tamen
locus in quo fide ſe monſtret homini deus. Eſt hic locus a-
pud deū: & ideo ſi ſteterimus in petra, id eſt in carnis iſtius
conſcientia & fidei firmitate: etſi plenitudinem eius videre
non poſſumus, tamen quantum poſſumus quaſi reliquias e-
ius luminis hauriemus. Neque enim Moyſes totam diuini-
tatis

tatis eius plenitudinem vidit, quæ habitat in Chriſto corpo A
raliter, ſed vidit poſteriora Chriſti: vidit ſplendorem eius
vt homo, vidit eius gloriam paſſionis, per quam regnum no
bis cœleſte reſerauit. Aquila autem, Quare faciem tuā abſ-
condis? poſuit: ſed etiam cæteri: quod videtur conuenire
cum Moyſi dictis qui ait: Demonſtra te mihi. quaſi diceret:
Noli vultum tuum mihi abſcondere: ſed magis demon-
ſtra videre cupienti. Et addidit: Obliuiſceris, inquit, ino-
piam noſtram, & tribulationem noſtram.) De qua inopia di
cit ſanctus Propheta quòd in obliuionem venerit dei. Aut
quæ eſt iſta inopia quam excidiſſe domino conqueritur?
Non ocioſa iſta eſt inopia, niſi forte ea quæ protectorem
deum & remuneratorē habere conſueuerit. Si enim eſt ino-
pia, cui patet regnum cœlorum: recte iſti inopiam ſuam di-
uinis excidiſſe ſenſibus arbitrantur, qui animam ſuam humi
liatam in puluere deplorabant, & vētrem ſuum in terra hæ-
rere dicebant. Qui autem in terra hærent, videntur diuina
Math. 5. protectione priuari. Quæ ſit ergo iſta inopia, audi: Beati e-
nim pauperes ſpiritu: ipſorum enim eſt regnum cœlorum.
Si ergo beata paupertas eſt, cui patet cœlū: terrenas iſtas di-
uitias negligamus, corporalem redundantiam declinemus. B
Sequamur veſtigia apoſtolorum, ante quorum pedes vnuſ-
quiſque quod habebat pecuniæ ex ſuorū agrorum precio,
conferebat, vt pauperibus diſpenſaretur. Iſtam igitur ino-
piā euangelicā hi ſancti viri multo ante exercere cœperant,
& ideo dicebant: Obliuiſceris inopiā noſtram. Tale eſt hoc,
Ibidem. 19. quale illud apoſtolicū: Ecce nos reliquimus omnia, & ſecu-
ti ſumus te. Bona ergo paupertas, quæ à pietate procedit, &
virtutum exercitatione ſuſcipitur. Nec ſolum inopiam, ſed
etiam tribulationem ſuam in obliuionem deo veniſſe deplo
raot. Bonæ ſunt & tribulationes, quæ ſunt propriæ iuſtorū:
qui non pro meritis ſuis, ſed pro pietate eas ſuſtinēt: in qui-
bus iuſtus non atteritur, ſed dilatatur: ſicut ſanctus Prophe
Pſalm. 4. ta declarat dicens: In tribulatione dilataſti mihi. Et ipſe do-
Pſal. 117. minus Ieſus ait: In tribulatione inuocaui dominum, & ex-
Acto. 10. audiuit me in latitudinem. Dilatauit ſancto apoſtolo Pau-
lo, quando ei oculorum lumen eripuit. Ita enim confeſſus
eſt Chriſtum, quem negabat antea. Ideo vas electionis eſſe
promeruit. Denique vt ſcias quia dilatauit Paulo dominus
Ieſus, audi ipſum Apoſtolum dicentem: Os noſtrum patet
2. Corint. 6 ad vos ô Corinthij: cor noſtrum dilatatum eſt. Aperi ergo
os, confitere Chriſtum: quia plenitudo eſt. vbi plenitudo, i-
bi etiam latitudo. Et quaſi bonus magiſter, qui diſcipulos
habere optaret æquales, nos quoque hortatus eſt vt dilata-
Ibidem. remur, dicēs: Dilatamini & vos. Cum autem deus alicubi in
tribulatione dilatat, tunc fiet latitudo cordis ſicut arena ma
ris innumerabilis. Quæ ſit iſta latitudo, audi dicentem ſan-
ctum Salomonem: Optaui, & datus eſt mihi ſenſus: & inuo-
Sapiē. 7. caui, & venit in me ſpiritus ſapientiæ. Vt enim acciperet
ſapientiam à deo, non diuitias, non nobilitatem, non pote-
ſtatem, ſed ſapientiam poſtulauit: & in illa omnia quæ etiam
3. Reg. 4. non poſtulauit inuenit. Vnde ſcriptura dicit, quia talis erat
latitudo cordis eius, ſicut arena maris innumerabilis. Vnde
hanc percipias latitudinem, ait de ſe ipſe cognoſcens: In lati
Prouer. 3. tudine cordis tui deſcribe eā. Et ideo qui habet ſapientiam,
non in occulto teneat eam, non ad momentū, ſed canat eam
in exitu: vbiq; quod ſciuit, cum auctoritate prædicet. Sym
machus autem pro tribulatione afflictationem poſuit. Siue D
tamen afflictatio ſit, ſiue tribulatio, opus eſt vt nos manea-
mus in domino, nec ab eodem recedamus: quoniam præſu-
le domino & aſſiſtente nobis omne certamen fortiter poſſu
mus ſuſtinere. Si autem dominum negligamus, & longe nos
faciamus à domino, facimus nobis aduerſarium fortiorem.

In pſalmi quadrageſimiquinti enarrationem præfatio.

TItulus Pſalmi huius ita inſcribitur: In finem pro
filiis Chore pro occultis pſalm⁹ ipſi Dauid. Quid
eſt pro occultis? Occultorum habuiſſe ſe cogni-
tionem per reuelationem domini Ieſu, in quin-
quageſimo quoque pſalmo ſanctus propheta commemorat
dicens: Incerta & occulta ſapientiæ tuæ manifeſtaſti mihi.
Quæ autem illa ſint occulta, in euangelio ſancto docemur,

A dicente dei filio, quòd myſteria ſapientiæ abſcondita ſint ſa Matth. 11.
pientibus, & paruulis reuelata. Hæc ſunt illa, ni fallor, quæ
oculus nō vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcen- 1. Corint. 2.
derunt, quæ præparauit dominus diligentibus eum. Ergo in
occultis cordis noſtri occulta ſapientiæ recondamus, non
temere aliquibus diuulgemus, niſi ſacramentorum conſor-
tibus, quos dominus vocauit ad gratiam ſuam, qui ſe in abſ-
condito vult rogari, quoniam ſolus eſt qui abſcondita & oc
culta cognoſcat. Denique ipſe dominus Ieſus ad percipien-
dam legem ſolum Moyſen, non abſque Ieſu tamen, in mon
tem voluit aſcendere. In euangelio quoque Petro, Ioanni,
& Iacobo ſolis ex omni numero diſcipulorum reſurrectio-
nis ſuæ gloriam reuelauit. Ita occultū ſuum voluit eſſe my-
ſterium: & admonebat frequenter, ne cui facile quæ viderāt
annunciarent, ne offendiculum quiſquam ſubiret infirmior,
qui vim ſacramentorum fluctuanti ingenio haurire non poſ
ſet. Denique ipſe Petrus neſciebat quid diceret, qui tria ta- Matth. 17.
bernacula domino & ſeruulis crederet eſſe facienda. Dein-
de fulgorem gloriæ domini transfigurantis ſe ſuſtinere non
potuit: ſed in terram cecidit, ceciderunt & filij tonitrui Ia-
B cobus & Ioannes, & nubes operuit eos: nec potuerunt ſur-
gere, niſi poſtquam Ieſus venit, & tetigit eos, & iuſſit vt ſur
gerent, & formidinē ſequeſtrarent. Introierunt ergo in nu-
bem, vt abdita & occulta cognoſcerent: atque ibi audierunt
vocem dei dicentis: Hic eſt filius meus dilectus, in quo com Ibidem.
placui: ipſum audite. Quid eſt, Hic eſt filius meus dilectus?
Hoc eſt, noli errare Simon, vt ſeruulis filium dei conferen-
dum putes. Hic eſt filius meus. Non Moyſes filius, non He-
lias filius: quamuis alter aperuerit mare, alter clauſerit cœ-
lum. In verbo enim domini vterque naturam vicit elemen
ti: ſed illi miniſterium præbuerunt: hic eſt qui ſolidauit a-
quas, cœlum ſiccitate clauſit, & quādo voluit, in imbres re-
ſoluit. Vbi teſtimonium reſurrectionis adſciſcitur, adſtipu-
lantur miniſteria ſeruulorum. Vbi gloria domini regen-
tis oſtenditur, ſeruulis ſplendor abſconditur. Nanque ipſos
ſtellarum globos ſol exortus obducit, & omnia earum lu-
mina mundano ſub ſole vaneſcunt. Quomodo ergo ſub æ-
terno ſole iuſtitiæ atque illo fulgore diuino videri poterant
C ſtellæ carnales? Vbi ergo ſunt illa lumina quæ noſtris ante
oculis quodam miraculo refulgebant? Tenebrę ſunt vniuer
ſa comparatione lucis æternæ. Alij miniſteriis ſuis deo pla-
cere feſtinent. Hic ſolus eſt verum lumen & æternū, in quo
pater complacet, vel in quo beneplacitū eſt mihi, vt meum
ſit quicquid hic fecit: & quicquid ego feci, filij opus eſſe iu-
re credatur. Ipſum audite, dicentem, Ego & pater vnum ſu-
mus. Non dixit, Ego & Moyſes vnum ſumus. Non dixit ſi- Ioan. 10.
bi & Heliæ vllum diuinæ gloriæ eſſe conſortium. Quid tria
tabernacula præparatis? Non in terris habet iſte tabernacu-
lum, ſed in cœlo. Audierunt apoſtoli, & ceciderunt pauore
turbati. Venit dominus, & leuauit eos, & iuſſit ne cui dice-
rent quod vidiſſent. Huic ergo tua occulta ſeruato, cui Da-
uid ſua occulta mandabat, dicēs: Ab occultis meis mūda me Pſal. 18.
domine. Munda enim debent eſſe receptacula, in quib⁹ ſunt
pietatis occulta myſteria. Et ideo tibi dicitur: Bibe aquā de Prou. 5.
vaſis tuis, & de puteorū tuorū fontib⁹: & in plateis ſuperflu-
ant aquæ tuæ, vt irriguo fonte munderis. Ideo tibi dicitur:
Vino torcularia tua redundent. Ideo dicitur: In tribulatio- Ibidem. 3.
D ne inuocaſti me, & liberaui te, & exaudiui te in abſcondito Pſal. 17.
tempeſtatis: probaui te in aqua contradictionis. Eſt enim
quædam in tribulationibus interna peccatorum ſæua tempe
ſtas, quando ſunt foris pugnæ, intus timores. Eſt aqua con-
tradictionis, quando velut quodam maritimi ſalis æſtu flu-
ctuant noſtræ cogitationes, nec vlla in profundo mentium
definitionis ſtabilitate placidantur. Tunc tempeſtas in abſ-
condito, tunc aqua contradictionis, quæ ſolo poteſt Chriſti
ſermone ſedari, quo peccata nobis noſtra dimittit, ſecūdū
quod ipſe dignatus eſt dicere: Iam vos mundi eſtis propter Ioan. 15.
ſermonem quem locutus ſum vobis. Loquere domine Ie-
ſu: verbum tuum medicina eſt, verbum tuum lumen eſt, ver
bum tuum noſtræ colluuionis ablutio eſt, verbum tuum
fons eſt. Tu loqueris, & culpa lauatur. Et quia de abſcon-
dito tempeſtatis & de aqua contradictionis doctus eſt ſer-
mo, omnia nobis factum eſt dei verbum. Caro factum eſt,

vt carnem ſeruaret. Aqua factū eſt, vt aquam cootradictionis ſua gratia temperaret, & amaritudinem impietatis auferret. Idenque ſcriptum eſt: Aqua alta verbum in corde viri. (Prouerb. 18.) Alibi verbum, alibi iterum conſilium. Ibi enim bonū conſilium, vbi bonum eſt dei verbū. Et ideo tibi lex dicit: Attende tibi ne fiat tibi verbum malum in corde tuo: & dicat Ieſus: Quid cogitatis mala in cordibus veſtris? (Matth. 9.) Miſit enim deus verbum ſuum vt ſanaret hominem, non vt perderet. Hoc verbum medicioa eſt, non pœna. Hoc verbum in corde tuo & in ore ſit tuo. Hoc verbū ſit in occultis, vbi diabolus inſidiatur: intret verbum, exeat diabolus. Nam ſi irrepſerit diabolus, Chriſt' recedit: quomodo receſſit à Iuda poſtquam ſe diabolus in cor eius immerſit. Et tu ergo dic: Ab occultis meis munda me domioe. oe diabolus ioſidietur in occultis, ſicut leo io cubili ſuo. Quòd ſi Chriſti occulta pia fideliterque ſeruaueris, inſidiandi diabolo locus eſſe non poterit. Ideoque in pſalmo nono (Pſalm. 9.) Dauid de occultis ſcribens domini ſacramentis, quod eſt conuerſio peccatorum, vocatio gentium, dei regnum, præparatio cordis, iudicium pauperum, refectio inopum: ante de occultis pectoris tui atque ſecretis exterminandū aduerſarium dicit: ne ſedeat in occultis interficere cupiēs ionocentē. Ideoq; tibi dicitur: (Matth. 6.) Intra in cubiculū tuom, & clauſo oſtio ora patrem tuum in abſcondito. Illò tua deſcendat oratio, vbi eam audiat qui ſcrutatur abſcoodita: ibi tuam patientiam deprehendat, vel tegendæ iniuriæ, vel iactantiæ declioandæ. Occultat enim ſapiēs iniuriam ſuam. Ibi eſt latibulum ſapieotiæ. Poſuit enim tenebras latibulum ſuum. (Pſalm. 17.) Quærent me mali, & ooo iouenieot. Ideo Abraham puteum fodit, vt aquam qui quæreret, inueniret. Iden puteum fodit Iſaac. Iden dominus Ieſus ſedebat ad puteum. (Ioan. 4.) erat autem ibi fons Iacob. Sedebat ad puteum, vt quæreres. Foos ibi eſt, vbi Chriſtus eſt. Fons eſt, vt aquę ſuperfloant requirentibus: quo & vniuerſa carnis vel flagitia diluantur, vel reſtinguantur iocendia. Hæc ergo eſt altitudo ſapientiæ & ſcientiæ dei, vt mali eam non inueniant, boni quærant, atque in eius adquirendæ ſtudio & meditatione verſentur. Vis ſcire quàm verum ſit? Audi ſapientiæ ipſius verba: (Lucæ. 11.) Petite, & dabitur vobis: quærite, & inuenietis: pulſate, & aperietor vobis. Pulſa ergo ianuā, quia Chriſtus eſt ianua. Pulſa oſtium verbi, vt aperiatur tibi ad eloquendum myſterium Chriſti, & abſconditos in Chriſto ſapientiæ poſſis inuenire theſauros. Io ipſo nobis ſapientia, io ipſo vita noſtra abſcōdita eſt: (Coloſ. 3.) ſicut Paulus aſſeruit, qui vſque ad tertium raptus eſt cœlum, vt audiret ea quæ homini non licet loqui. (2. Cor. 12.) Quanta occultorum eſt diſciplina? Licet ſcire homini, & nō licet loqoi. Scire vita eſt, loqui mors eſt. Cognoſcentes ergo quia ſiois occultorum, qui Græce σκοπὸς dicitur, hic eſt, atque ea ſumma, vt & indigni non apprehendant ſapientiæ diſciplinam: & qui deſiderium habent, vitę tamen & fidei meritis ſuffragantibus, cognitionem diuioorum capere ſacramentorum laborant, & quotidianis exercitationibus deſudant, vt intentionis ſuæ fructum mereaotur adipiſci: oonum pſalmum & quadrageſimumquiotum diligētius legamus, vt abſcooditam io myſterio ſapientiam fideli poſſimus mente comprehendere. Soli enim iſti de occultis titulum prætulerunt. Sed iam pſalmum adoriamur.

Pſalmi quadrageſimiquinti enarratio.

DEus ooſter refugium & virtus.) Quid eſt noſter? Hoc eſt, eorum qui in te credimus. Sic & alibi: (Pſalm. 89.) Domine refugium factus es nobis. Nobis, inquit, credentibus, noo incredulis: nobis quærentibus, non refugiētibos veritatem. Ille eoim hoc poteſt dicere qui io ſolius dei præſidio ſuæ cooſtituit ſpem ſalutis. Nobis ergo refugium factus es, & noſtrum refugium & virtus, qui ſumus ex populis oatiooum. Iudæi te negauerunt, Iodæi oon te receperunt: & ideo es conuerſus ad gentes, vocaſti oos, & refugium factus es noſtrū, & virtus es nobis. Vis ſcire quia de nobis qui ſumus ex gentibus, dictū ſit? Crux domini Iudæis offendiculum, (1. Cor. 1.) Græcis ſtultitia: nobis autem virtus dei atq; ſapientia eſt. Et infra: (Ibidem.) Ex ipſo autē vos eſtis io Chriſto Ieſu, qui factus eſt ſapiētia nobis à deo. Vtique Paulus noo de Iudæis, nec de gentibus dixit, ſed de iis qui conuerſi ad

A dominum Ieſum, prædicarent ſuæ ſalutis authorem. Confugiſti ergo ad Chriſtum? Non deſeras fundamentum, confirmatorem tuum non dereliuquas: vt te qui ſuſcepit, ipſe tueatur, & mercem ſuam pius animarum noſtrarum negotiator agnoſcat. Adiutor in tribulationibus quæ inuenerunt nos oimis.) Bene nimis ad vtrumque reſpondit, & vt in tribulationibus quæ nos nimis inuenerunt, & adiutor nimis poſſit intelligi. Qoanto enim maiores tribulationes fuerint, tanto maiora nobis & vehemētiora adiumenta ſunt neceſſaria. Et ideo plerumque fit vt in grauioribus & aſperioribus certaminibus coronemur: quia lachrymis, & gemitib', & orationibus frequentioribus æternæ opem nobis diuinitatis adſciſcimus: quo fit vt non timeamus cum terra noſtra turbatur, & transferuntur montes: quia ſi tu pro nobis, quis contra nos? (Rom. 8.) Timere oon poſſumus fragilitates iſtius carnis, quæ timore ac metu frangitur, ioflammatur cupiditatibus, luxuria mollitur, deliciis eneruatur, vaporatur febribus, dolore vexatur, exanimatur anguſtiis. Vel cum transferūtur illi montes in cor maris, de quib' dixit Saluator: (Lucæ. 17.) Si habueritis fidem

B ſicut granū ſinapis, noo ſolum de ficulnea facietis, ſed etiam ſi monti huic dixeritis, Tollere, & iactare in mare: nihil impoſſibile erit vobis. Miſit ſe hic mons io cor Iudæ, & mentē eius graui tempeſtate turbauit, diuerſarum exagitans fluctibus paſſiooum. Sicut enim terrarum fertilitati fœcunda bonis operibus & deuotionis ac fidei fructibus anima comparatur, vt odor Iacob, ſicut odor agri pleni: (Gene. 27.) ita etiam procelloſi maris ioquietudini figuratur anima* eius qui quietus eſſe nō nouit, (*anim' qui) & amaris cogitationibos excitat graues fluctus. Denique nec oſculo ſuo dominos Ieſus Iudæ proditoris amaritodinem temperaoit. Suſcepit oſcolum proditor, infudit veoenum, mortem irrogauit: cuius aculeum quidē Chriſtus obtudit, ſed ſolus proditor oon euaſit. Et vt euidenter montem huiuſmodi nobis manifeſtaret, alibi quoque cum dæmonium ab homine iuſsiſſet exire, Apoſtolis interrogantibus qua cauſa illud ipſi eiicere nequiuiſſent, ait: (Matth. 17.) Non eiicitur hoc genos niſi in oratione & ieiunio. Et addidit: Si habueritis fidem ſicut granū ſinapis, dicetis huic mōti, Trāſi

C hinc illo. manu ſignificans quis ille moos eſſet quem poſſet perfecta transferre fides. Perfecta enim fides grano ſinapis comparata eſt, dicente Apoſtolo: (1. Cor. 13.) Si habeam omnem fidem, ita vt montes transferam, charitatem non habeam, nihil mihi prodeſt. Sunt etiam qoi ita diſtinguoot: Et transferentur montes. vt ſequatur: io cordibus maris ſonuerunt & turbatæ ſunt aquæ eius: conturbati ſunt montes in fortitudioe eius.) Non bonæ aquæ quæ ſonāt, atque turbantur, & potum præbere non poſſunt. Meliores ſunt quę pertranſeunt, ſicut ſcriptum eſt: (Pſalm. 103.) Ioter medios mootes pertranſibunt aquæ, & potabunt omnes beſtiæ agri: ſuſcipient onagri in ſitim ſuā. Denique vbi legio dæmoniorum petiit & accepit poteſtatē (Lucæ. 8.) vt introiret in porcos, magno impetu ſe præcipitauit in mare, & aquæ illæ gregis ſui præcipitatiooe turbatæ ſunt. Alibi qooque idem Dauid propheta ſic poſuit: (Pſalm. 76.) Viderunt te aquę deus, viderūt te aquæ, & timoerunt. Hoc eſt, bonæ virtutes, quæ verbi cœleſtis cognitione ſunt placidæ, non ſonitu & fragore terribiles. De malis autem virtutibus quid

D dicit? Et conturbatæ ſuot abyſsi, multitudo ſonitus aquarū. Abyſsi deum nō vident, & iden turbationibus ſemper obnoxiæ ſunt. Et expoſuit quid eſſent abyſsi. Multitudo, inquit, ſonitus aqoarum. Nam & beſtia illa Antichriſtus ex abyſſo aſcendit, vt aduerſus Heliā atque Enoch, qui propter teſtimoniū domini Ieſu terris ſunt redditi, pręliaretur, vt legimus in Ioannis Apocalypſi: (Apoca. 13.) cui datum eſt os loquendi magna, vt aduerſus deū plena furoris conuitia & ſacrilegij perſonaret. Soouerunt ergo aquæ. i. immundi ſpiritus cum turbarentur videntes opera dei, in domini ſalutaris aduētu appropinquare ſibi iudicium pertimeſcentes. Sonuerūt & turbatæ ſunt aquę io domini paſsione. Vode & dictū eſt: (Pſalm. 2.) Quare fremuerunt gentes, & populi meditati ſunt inania? Et alibi ſcriptura dicit: (Pſalm. 9.) Periit memoria eorum cum ſtrepitu. Diabolus ſonum quærit, Chriſtus ſilētiū. Denique ſicut agnus coram tondente, ſic non aperuit os ſuum. (Eſaiæ. 53.) Et alibi: Non clamabit, oeque contendet, nec quiſquam audiet in platea vocem eius, donec eiiciat in victoria iudicium. Quæ eſt iſta

niſi de ſerpente victoria? In hac fortitudine filij dei contur A
bati ſunt montes, cũ diabolus & miniſtri eius viderent mor
tuos reſurgentes. Iſti ſunt montes qui turbãtur. Illi montes
Lucæ.23. qui transferuntur in paradiſum, quibus dicitur: Hodie me-
Ioan.21. cũ eris in paradiſo. Et alius cui dicitur: Sic eum volo mane-
Sapien.4. re donec veniam: quid ad te? Tu me ſequere. Et Enoch qui
raptus eſt ne malitia ſeculi mutaretur. Poſt paſſionem do-
mini quid aliud ſequi debuit, niſi quia de corpore domini
flumen exiuit, quando de latere eius aqua fluxit & ſanguis,
quo lætificauit animas vniuerſorum, quia illo flumine lauit
peccatum totius mundi. Eſt & fluuius qui de Eden exit, &
circuit vniuerſam terram, verbum dei, quo paradiſus intel-
ligibilis irrigatur, & omnis anima vocatur ad gratiã Chriſti,
Ioan.7. dicente ipſo dei verbo: Si quis ſitit, veniat ad me, & bibat.
Cui ego dedero aquam, flumina de ventre eius fluent aquæ
viuæ. Ex illo enim vnico dei verbo quatuor fluuiorum pru
dentiæ & fortitudinis, temperantiæ quoque & iuſtitiæ flu-
1.Corin.12. enta manarunt. Alij enim per ſpiritum datur ſermo ſapien-
tiæ, alij fides in eodem ſpiritu: alij gratia curationum in v-
B no ſpiritu: alij operatio virtutum. Hæc enim operatur om-
nia vnus atque idem ſpiritus, diuidens ſingulis prout vult.
Hi ſunt impetus fluminis, cum ſe in gratiam miniſteriorum
operationis atque virtutis ſpontanea diuiſione transfundit.
His igitur fluminis superni meatibus ciuitas illa in qua deus
inhabitat, irrigatur, & ſanctificatur altiſſimi tabernaculum,
omnis anima quæ inhabitatur à Chriſto, vel corpus illud
Lucæ.1. quod virgo generauit, de quo Gabriel angelus dixit: Et
quod naſcetur ex te ſanctum, vocabitur filius dei. Bonum ta
bernaculũ, quod nulla potuerũt obũbrare peccata. Admira
bile templum dei, & aula cœleſtis, quod ſolutum corrumpi
non potuit, ſed intra triduum reſurrexit, reſuſcitatum ab ip-
ſo qui mortuus videbatur. Nec mirum, quando deus in me-
dio ciuitatis eius erat, nec cõmotus eſt: ſiue quia nullius pec
cati prolapſione commotus eſt dei filius, nec alicuius erro-
ris offenſione titubauit, aut corporalis illecebræ nutauit im
pulſu: ſiue quia non reliquit animam eius dei gratia: ſed in-
ſeparabilis in ea manſit, quod ab omni colluuione delicti
immaculata durauerit. Vnde & ad patrem dei filius dixit:
Pſalm. 15. Nec derelinques animam meam in inferno. Ergo quia ſub-
Ioan.14. erat ei nec in carne peccare, diuine ait: Ego in patre, & pa- C
Pſalm.87. ter in me. Et alibi: Traditus ſum, & non egrediebar. Ab
Pſal.138. eo vtique non egrediebatur, cui dixit poſtea: Exurrexi, &
adhuc tecum ſum. Vbi autem aliquis grauius peccat, cõmo-
Gene.3. uetur in eo deus, vt ab eo tranſeat. Vnde & Adæ peccanti
Acto.7. deambulare viſus eſt, & Stephano ſtare: quia ille in præuari
catione lapſus eſt, hic in martyrio coronatus. Et in Zacha-
riæ libro ita ſcriptum eſt: Ambulauit in commotione indi-
gnationis iræ ſuæ dominus. Simile & in euãgelio dictum eſt
Matth.23. Iudęis: Ecce, derelinquetur vobis dom᾽ veſtra deſerta. De-
reliquit enim domin᾽ Iudæos, & ſtatim ſecuta eſt ruina ſyn-
agogam. Quòd ſi eam Chriſtus non deſeruiſſet, nunquam
eam ſupremum ſequturum eſſet excidium. Aperuimus ergo
quod dictum eſt, Deus in medio eius, non commouebitur.
Sequitur: Adiuuabit eam deus diluculo.) Quo ſignificatur
quia reſurrectio matutina adiumentorum nobis cœleſtium
ſubſidia confert, quæ noctem repulit, diem refudit, dicente
Ephe.5. ſcriptura, Surge qui dormis, & exurge à mortuis: & illuce-
ſcet tibi Chriſtus. Vide autem myſterium. Veſpere paſſus D
eſt Chriſtus: ideo & ſecundum legem ad veſperam agnus oc
ciditur. Mane ſurrexit. Sic enim ſcriptum eſt: Vna autẽ ſab-
bati venit Maria Magdalene prima luce ad monumentum,
Ioan.20. cum adhuc eſſet obſcurum, & vidit lapidem amotum ab o-
ſtio. Ad veſperam mundi occiditur, deficiẽte iam luce: quia
in tenebris erat hic totus mundus: & maioribus fuiſſet tene-
brarum ſqualoribus inuolutus, niſi Chriſtus nobis è cœlo
lux æterna veniſſet, innocẽtiæ tempora generi refuſurus hu
mano. Paſſus eſt ergo dominus Ieſus, & ſanguine ſuo noſtra
peccata donauit, lux reſulſit cõſcientiæ purioris, & dies re-
Roma.13. ſplenduit gratiæ ſpiritalis. Vnde & Apoſtolus ait: Nox prę-
ceſſit, dies appropinquauit. Euigilauimus igitur, iã non dor
miamus. Veſtem lucis induimus, non in amictum tenebro-
ſæ conuerſationis atque exuuias reuertamur. Comeſſationi-
bus atque deliciis, quę nocturni ſunt tẽporis, valedixionus:

A ſobrietatem elegimus, cuius gratia Iacob primatus quos nõ
habebat inuenit. In aliis quoque codicibus inuenitur: Adiu-
uabit eam deus vultu. Quid hoc quoque ſignificet, ipſe pro-
pheta nos doceat. Nãque ipſe in poſterioribus dixit: Oſten
de faciem tuam, & ſalui erimus. Aſpectus ergo dei, ſalus no- Pſal. 79.
ſtra eſt: atque in eius vultu noſtrum eſt adiumentum. In
quo quanta vis ſit, diuina ſcriptura declarat, quæ non ocio-
ſe adtexuit quòd reſpexit deus ſuper munera Abel: ſuper Gene.4.
Cain autem non reſpexit: & ideo cõtriſtatus eſt Cain, quòd
ſacrificium ſuum deo diſplicuiſſe cognouit, placuiſſe ger-
mani. Vnde & illud quod hodie in pſalmi reſponſo decan-
tatum eſt, plurimum noſtræ conducit aſſertioni: Expectans Pſalm. 39.
expectaui dominum, & reſpexit me. Quem dominus reſpi-
cit, ſaluat. Denique in domini paſſione cum titubaret Petrus
ſermone, non mente, (licet ipſe Petri ſermo titubantis fide-
lior ſit, quàm doctrina multorum) reſpexit eum Chriſtus, &
Petrus fleuit: quo proprium lauit errorem. Ita quem viſus
eſt voce denegare, lachrymis fatebatur. Conturbatæ ſunt
gentes, inclinata ſunt regna: dedit vocem ſuam altiſſimus, &
B mota eſt terra.) Aduentu domini ſaluatoris aduerſariæ po-
teſtates cum ſua legione turbatæ ſunt iuſſæ ab humanis exi-
re corporibus, & precatæ vt mitterentur in porcos. Turba-
tis nequiſſimis poteſtatibus, neceſſe fuit turbari cultores ſi-
mulacrorum, inclinari quoque regna peccati. Erat enim gra
ue regnum, quod ſibi in graue ſeruitium ſubiugauerat om-
nium animos peccatorum. Qui enim facit peccatum, ſeruus Ioan.8.
eſt peccati. Regnum autem peccati, mortis eſt regnũ: quod
diu toto orbe præualuit. Vnde & Apoſtolus ait: Sed regna- Roma.5.
uit mors ab Adam vſque ad Moyſen, etiam in eos qui non
peccauerunt, in ſimilitudinem præuaricationis Adæ, qui eſt
forma futuri. Venit veritas, figura ceſſauit. Venit vita, re-
gnum mortis euanuit. Venit remiſſio peccatorum, & pecca-
ti vincula reſoluta ſunt. Ante etiam leuiora delicta mortis
nexibus ſtringebantur, poſt aduentum autem domini ſalu-
taris etiam grauiora flagitia ſunt remiſſa. Inclinata ſunt ergo
regna ſpiritualium nequitiarum quę ſunt in cœleſtibus, quia
cultus ſimulacrorũ & illecebra peccati cœpit imminui eu-
angelicæ prædicatiõe doctrinæ. Inclinata eſt perfidia poſt-
eaquã cœpit fides in nationũ regnare pectoribus. Inclinan-
C tur regna peccati, cum legitur: Non regnet peccatum in ve- Ibidem. 6.
ſtro mortali corpore. Inclinauit omnia regna perfidiæ voce
ſua dominus, dicens: Venite ad me omnes qui laboratis, & Matth.11.
onerati eſtis: & ego reficiam vos. Hanc vocem dedit altiſſi-
mus, & omnes eum ſecuti ſunt populi nationum, dura pec-
cati regna fugientes, & perpetuæ mortis atrocitatem, atque
intolerabilem flagitiorum omnium ſeruitutem, cum polli-
ceretur feſſis requiem, captiuis remiſſionem, ſeruientibus li
bertatem, & decurſo iugo ferreo Babylonij regis, iugum
ſuum ſuaue ceruicibus fidelium ſubrogaret, ne vacua colla
gentilium rurſus inimicus catenis ſuæ iniquitatis adſtringe-
ret. Chriſtus enim quos alligat, liberat: & quos adſtringit,
abſoluit. Denique qui ſeruus vocatus à domino eſt, libertus
eſt domini: & qui liber vocatus, ſeruus Chriſti eſt. Ideoque 1.Cor 7.
in ſuis vinculis Paulus gloriatur dicens: Paulus vinctus Ie- Ephe.3.
ſu. Quod ſub aliis cõtumelia eſt, ſub Chriſto gloria eſt. De-
dit vocem ſuam in paſſione dominus, & vniuerſa elementa
tremuerunt, omnis terra commota eſt, vt ritus ille gentium
D ſolueretur, fieret terra domini, & plenitudo eius, vt ſcri-
ptum eſt, ceſſarent auguria perfidorum: & ſacrificium im- Pſalm. 23.
pietatis, cognitio fidei & ſtudium deuotionis aboleret. Dat
vocem ſuam dominus quotidie, &* reſultat in cordibus *vt reſurgat
ſingulorum, vt terrenum omne decidat eius qui bene cre-
dit affectu, atque omnes interiorum ſenſus animorum ab er
rore, à corruptione luxuriæ & diſſolutiõe ad cognitionem
cœleſtium ſacramentorum, & ſtudium caſtitatis, à nequitia
ad virtutem pia confeſſione moueantur. Motos ergo eos di
cit qui in terra ſunt, vel quia terra erant omnes homines, in
quibus erat terrena corruptio, quia oculos mẽtium ad ſub-
lime gratiæ cœleſtis eleuare atque attollere neſciebant, nec
poterãt dicere: Deus virtutum nobiſcum. cum quibus non
erat niſi prolapſionis incẽtor, & auctor erroris. Sed poſteaq̃
vox domini in euangelio reſultauit, audet Propheta dice-
re: Deus virtutum nobiſcum. Bene dicit, Deus virtutũ no-
biſcum,

biſcum, qui credidit quòd virgo in vtero concepit, & pepe- A
rit. Audemus & nos dicere, Deus virtutum nobiſcum, poſt-
eaquam Emmanuel, hoc eſt, deus cœpit eſſe nobiſcum. Vbi
ergu Emmanuel, ibi deus virtutum nobiſcum. Suſceptor
noſter deus Iacob.) Imitemur ergo patriarcham Iacob, ndo
Ioan.8. rem eius, virtutem eius, laborem eius. Sicut enim Abrahæ
opera facere debemus, vt filij eius appellari iure mereamur:
ita etiam exercitia atque certamina ſancti Iacob ſubire de-
bemus, vt deus Iacob deus noſter eſſe credatur. Nã ſi nope-
ra Iacob, vel (quia illũ æquare non poſſumus) ſtudia operis
eius ac fidei non agnoſcat in nobis: quomodo quaſi deus Ia-
cob nos iuuare dignabitur? Cum hæc diceret, ecce per ſpiri
tum ſanctum præſens imago ei infuſa eſt futurorum: & vi-
dens ex graui perturbatione bellorum pacem toto orbe dif
fuſam in aduentu domini ſalutaris, clamat ad vniuerſos di-
cens: Venite, & videte opera domini, quę poſuit prodigia ſu
per terram.) Venite, ad congregationem ſpectat: videte, ad
intentionem, & cognoſcendæ ſtudium veritatis. Videte, in-
quit, opera domini plena miraculis, in quibus magnarũ ſunt B
ſigna virtutum. Denique τέρατα Græcè, admiranda dicun-
tur Latinè. Non ergo quaſi prodigialis horroris accipias o-
pera domini, ſed quaſi plena admirationis. Præclare poſuit
ſuper terram, id eſt in terram. Auferens bella vſque ad fines
terræ, arcum conteret, & confringet arma, & ſcuta combu-
ret igni.) Et vere antequam Romanum diffunderetur impe
rium, non ſolũ ſingularum vrbium reges aduerſum ſe præ-
liabantur, ſed etiam ipſi Romani bellis frequenter ciuilibus
atterebantur. Pugnauit Marius aduerſus Cinnam. In vtra-
que parte Romanus fuſus eſt ſanguis. Sylla ſurrexit, & Ma-
rio victori rurſus ciuilia bella commouit. Lepidus Serto-
riúſque rebelles ſe Romano imperio præbuerunt. Cæſar
Pompeium eſt perſecutus, & Galliarum furorem excitauit
aduerſus arma Romana. Deuicto ſeniore Pompeio, iunio-
rem in Hiſpaniarum partib' debellauit. Quid Triumuiros
loquar, ex hoſtibus amicos, ex amicis rurſus in hoſtiles tu-
multus eſſe progreſſos? Maria quoque Actiaco bello infe-
cta ſanguine Romanorum? Vnde factum eſt, vt tædio bel- C
lorum ciuilium Iulio Auguſto Romanum deferretur impe
rium: & ita prælia inteſtina ſedata ſunt. Hoc autem eò profe
cit, vt recte per totum urbem apoſtoli mitterentur, dicente
Matth.28. domino Ieſu: Euntes, docete omnes gentes. Illis quidem e-
tiam intercluſa barbaricis motibus regna patuerũt, vt Tho
mæ India, Matthæo Perſia. Sed tamen quo plura obirẽt ſpa
tia terrarum, in exortu eccleſiæ poteſtatem Romani impe-
rij toto orbe diffudit, & diſſidentium mentes, terrarúmque
diuortia donata pace compoſuit. Didicerunt omnes homi-
nes ſub vno terrarum imperio viuentes, vnius dei omnipo-
tentis imperium fideli eloquio confiteri. Abſtulit ergo bel-
la vſque ad fines terræ. quod factum eſſe non dubium eſt.
Sed vide ne bella infirmitatis abſtulerit, quæ ſunt in corde
2.Cor.7. titubantium. Qui enim terrena tranſierit, iam non dicit, Fo
Philip.3. ris pugnæ, intus timores: ſed dicit: Noſtra autem conuerſa-
tio in cœlis eſt. Tranſi ergo mundum, vt incipias eſſe ſupra
mundum. περᾶσαι enim trãſire eſt: vel, vt dicam expreſſius,
transfretare. Abſtulit ergo dominus bella quæ mouebat no D
bis nequitia ſpiritalis: & deuicto diabolo pacem ſuam no-
bis reliquit. Arcum confregit, de quo ignita aduerſarij ia-
cula ſpargebantur. Et ſcuta perfidię combuſſit igni, vt ſcu-
tum fidei inuiolabile permaneret. Vacate, inquit, & videte
quia ego ſum dominus.) Vox domini poſt bella ſedata. Va-
cate, vt nulla animarum ſit occupatio, ne offuſio ſecularium
perturbationum, internæ oculum mentis obducat. Vacate,
inquit, ab erroribus, vacate à perturbationibus, vacate à pec
1.Ioan.3. catis: quia omnis qui peccat, non vidit deum, nec cognouit
eum: ſicut in epiſtola ſua dixit Ioannes euangeliſta. Vacate
ergo ſtudio cognoſcendæ diuinitatis: nolite terrenis operi-
bus occupari. Ideo rex Aegyptiorũ augeri iubebat nume-
rum laterum, & cætera onera Iudæorum, ne cognoſcerent
deum, & cultui ſacro vacarent, offenſus Moyſi & Aaron vo
Exod.5. ce ſanctorum, qui dicebãt: Dimitte populum dei, vt eamus
& ſeruiamus domino deo noſtro. Exaltabor inter gentes,
& exaltabor in terra.) Erat ſublimis dominus in excelſis, id
eſt in angelis & archangelis, in patriarchis & prophetis, qui

A de illo ſublimia ſentiebant, nec eum terrenis imaginibus &
ſimulachris ſcrupeis conſerebant. Sed non erat ſublimis in
populis nationum, qui deum ſuum in antris & ſpelæorum
habitaculis requirere videbantur. Denique reprehenditur
Magdalena, quæ Chriſtum quaſi mortuum flebat, & quaſi
ſepultum quærebat in tumulo. Vnde dicit ad eam Chriſtus:
Maria, quid ploras? Quem quæris? Nunquid eum qui poſſet Ioan.20.
auferri? Audiuit vocem, & recognouit eum, & volebat con-
tingere, & ait dominus: Noli me tangere, quem putas mor-
tuum. Ad patrem vado. Miraris quòd in tumulo non inue-
niſti, quem cœleſtia præſtolantur? aut forte reprehenditur,
quia Chriſtum niſi fides perfecta non tangit: ſicut hæmor-
rouſa plena cum tetigit fide. Vnde ait dominus: Tetigit me Matth.9.
aliquis: ſentio enim de me virtutẽ exiſſe. Quo dicto agno-
uit in ſe illa quòd exeũte fuerat virtute curata: & ſtatim con
feſſa eſt ſibi conſcia quòd dominum ipſa tetigiſſet. Vnde
dominus ait: Fides tua te ſaluam fecit, vade in pace. Exalta-
tus autem in terra dominus eſt, ſecũdum quod ipſe ait: Cum Ioan.12.
B exaltatus fuero, omnia traham ad meipſum. Vel quòd facta
eſt voluntas eius ſicut in cœlo & in terra. Et repetit, dicens:
Dominus virtutũ nobiſcum, ſuſceptor noſter deus Iacob.)
Repetitio, confirmatio eſt. Vel quia non ſolum quando na-
tus ex virgine eſt, factus eſt nobiſcum deus: ſed etiam poſt
reſurrectionẽ ipſe dixit: Ecce, ego vobiſcũ ſum vſq; ad con- Matth.28.
ſummationem mundi. Cui eſt honor & gloria, perpetuitas
à ſeculis, & nunc, & ſemper, & in omnia ſecula ſeculorum.
Amen.

Pſalmi quadrageſimi ſeptimi enarratio.

HVius titulus hic eſt: Pſalmus cãtici filiis Chore ſe
cunda ſabbati. Boni filij Chore, & pſalmis iam ſu
perioribꝰ approbati, eo quòd cõgruis*, ſenſibus, *grauibus ſenſibus
& cogitationibus ad virtutum ſtudia conuenien-
tibus in ſemetipſis pangerent ſpiritale pſalterium, & cogni-
tioni diuinitatis peruigili ſpecula mentis intenti, cœleſtium
myſteriorum digni forent haurire ſecreta. Et ideo cum pſal
C morum ante arcam domini quotidie canendorum munus &
officium recepiſſent, vidẽtur electi vt pſalmum cãtici in ſe-
cunda ſabbati ſpecialiter reciperent concinendum. Etenim
quibus recte videbatur eſſe commiſſum vt aſcenſionem do-
mini ab inferis reſurgentis voce ſua pſallerent, his vtique
deferendum fuit vt ipſum reſurrectionis diem munere ſuo
miniſterióque celebrarent. Quid eſt enim ſecunda ſabbati,
niſi dominica dies, quæ ſabbatum ſequebatur? Dies autem
ſabbati erat dierum ordine poſterior, ſanctificatione legis
anterior. Sed vbi finis legis aduenit, qui eſt Chriſtus Ieſus
(finis enim legis Chriſtus, ad iuſtitiã omni credenti) & reſur Roman.10.
rectione ſua octauam ſanctificauit, cœpit eadem prima eſ-
ſe, quæ octaua eſt, & octaua quæ prima, habens ex numeri
ordine prærogatiuam, & ex reſurrectione domini ſanctita-
tem. Vnde & in euangelio legimus δευτερόπρωτον, ſabbatum, Lucæ.6.
quòd Latinè dicitur ſecundoprimum. Vbi enim dominica
dies cœpit præcellere qua dominus reſurrexit, ſabbatum
quod primum erat, ſecundum haberi cœpit à primo. Prima
D enim requies ceſſauit, ſecunda ſucceſſit. Vnde & ad Hebrę- Hebr.4.
os ſcribẽs Apoſtolus ait: Poſtera ergo die reſtat requies po-
pulo dei. Feſtinemus igitur intrare in illam requiem. Re-
quies ergo vera iam non in operis ceſſatione, ſed in reſurre-
ctionis eſt tempore. Ideoq; qui ſabbati ſecundum legem ſo
lennitatem cuſtodiebant, vnam ſabbati nuncupabant, quaſi
vnum eſſet ſabbatũ, & non aliud. Nos qui obſeruantiam in-
duimus ſpiritalem, & ad ſimilitudinẽ & requiem dei cupi-
mus noſtram formare militiam, atque in illa ciuitate cœleſti
noſtrum exhibere miniſterium, vbi eſt non exemplar, non
vmbra, ſed veritas: primam dicimus ſabbati, ſicut eſt ſcri-
ptum: Veſpere autem ſabbati, quæ luceſcit in primam ſab- Matt.28.
bati. Nihil pulchrius, nihil expreſſius. Ante reſurrectionem
ſabbatum dixit, poſt reſurrectionem primam ſabbati nun-
cupauit. Ioãnes quoque euangeliſta dicit, Prima ſabbati ve- Ioan.20.
nit mane Maria Magdalena cum adhuc tenebrę eſſent. Te-
nebræ pro tempore, mane pro gratia. Sed iſti expreſſius ſe-
cundum euangelium, quaſi recuſſo velamine: Dauid autem
ſub lege poſitus & moderationem tenuit debitæ cautionis,
& my-

& myſterium n on repreſſit, vt ſecunda ſabbati diem dominicam declararet: quo Iudæis ordinem numeri putaret eſſe ſeruatum, & ſpiritale ſacramentum agnoſceret reuelatum. Audiamus igitur quid dicat qui in ſecunda ſabbati deo pſallit: Magnus, inquit, dominus & laudabilis nimis, in ciuitate dei noſtri in loco ſancto eius.) Non ergo vbique deus magnus & laudabilis eſt? Ille quidem vbique magnus & potens eſt: ſed anguſta mens non capit magnitudinem diuinæ eius poteſtatis & gratię. Quanto autem magis appropinquat deo noſtra cognitio, tanto præcellentior eius nobis videtur eſſe maieſtas. Denique Thomas qui ante dicebat, Niſi videro in

Ioan. 20.

manibus eius fixuras clauorum, & mittam manum meam in latus eius, non credam: vbi miſit digitum ſuum, & euidentia resurrectionis cognouit indicia, admirans intra ſe dei gratiam, Dominus, inquit, meus, & deus meus. Tunc ergo pleniſſime diuinitatem eius dominationémq; confeſſus eſt, vbi eum reſurrexiſſe non dubitanit ab inferis. Denique in Sion hymnus deum decet, & votum ei ſoluitur in Hieruſalem.

B

Quid igitur mirum ſi in ciuitate cœleſti, & in illo ſuperno & æthereo loco potentia eius vehementius prędicatur? Addidit: Dilatans exultationem vniuerſæ terræ.) Et vere magnus, qui iſtius terræ in qua ante intolerabiliſi peccatorum germina pullulabant, vbi erat mœror, triſtitiæ & gemitus, exultationē toto orbe diffudit. Itaque hominum conſcientia quæ ante flagitiorum ſuorum gurgitibus demerſa lugebat: nunc per indulgentiam Chriſti, & remiſſionem peccatorum, metu abſoluta lætatur. Conuenit igitur & ſi ita intelligamus vt diximus: ſed quia in vetuſtis exemplaribus aliquibus reperimus εὔριζον ἀγαλλίασιν πάσης γῆς, id eſt, bona radice* exultationem vniuerſæ terræ: ſenſum quidem eūdem aduertimus: quia diuina in nobis dei patris dona laudantur: qui dedit nobis exultationem bona radice fundatam, deum videlicet Ieſum, veram & fœcundiſſimam vitem, de qua ſacramenta fluxere cœleſtia, in quibus eſt perpetua & diuturna lætitia, quòd his abluatur omne peccatum, & conſcientia interna mundetur. Elocutionémque conuenire cognoſcimus: quia bene radicata exultatione lętamur, qui exultamus in Chriſto. Seculi enim lætitia temporalis eſt, perpetua autem lætitia eius qui gaudet in domino. Mons Sion latera Aquilonis, ciuitas regis magni. Deus in gradibus eius dinoſcetur cum ſuſcipiet eam.) Quæ ſit exultatio vniuerſæ terræ, euidenter expreſſit, quoniam dominus Ieſus eccleſiam ſibi ex peccatoribus congregauit. Itaque qui erant ante latera Aquilonis, id eſt, ſocij & inhærentes diabolo, cui dicitur, Exurge Aquilo, vt veniat Auſter: facti ſunt Chriſto fideles. Ipſi ſunt enim de quibus dicitur: Qui cōfidunt in domino, ſicut mons Sion. Facti ſunt itaque mons Sion per gratiam Chriſti, & baptiſmatis ſacramentum. Aquilonis intelligibilis grauis flatus, qui prius tēpeſtates aſperrimas & procellas humanis mouebat affectibus, cœpit ſuos amittere, qui vexabat alienos. Gentem omnem euerterat Iudæorum, nationes omnes ſuo reuinctas tenebat imperio. Ipſius erant latera, hoc eſt, aſpirabant cum eo. Sicut enim principis latera dicimus ſtipatores eius & comites, & ſicut mulier latus eſt viri, eo quòd morigera ei ſocietate iungatur: ita latera erant diaboli, qui faciebant ipſius voluntatem. Ij ergo nunc ſunt mons Sion, qui deum ſpeculantur æternum, & ipſi noctibus & diebus intendunt. Vide Paulum cum perſequeretur eccleſiam domini, latus Aquilonis fuiſſe. Vide nunc cum legitur in eccleſia, montem eſſe ſpeculatorium, per quem Chriſti gloriam cognoſcimus, & videmus. Et quia Græcus montes dixit, hoc eſt ὄρη, vide quomodo ſeruuli Chriſti mōtes ſint. Mōtes in circuitu eius: in quibus eſt eccleſia domini, quæ eſt ciuitas regis magni. Simul quia dominus ſecundum cœli tractum in Venerario* paſſus eſt, qui erat locus in latere Aquilonis. Ibi autem & mons Sion, ibi Hieruſalem quæ in terris. Vide ne id quoque videatur expreſſum, quia congregatio plebis dei, quæ erat Aquiloni cōiuncta per culpam, eccleſia Chriſti eſt facta per gratiam, vt iam non ſynagoga, ſed Chriſti eccleſia nuncuperur. Et quia reliquiæ Iudæorum per electionē gratiæ ſaluæ factæ ſunt, in ipſis deus cognoſcitur, in Petro, Paulo, Ioanne, Iacobo, qui graues & excelſi viri velut fundamenta & culmina ſunt eccleſię: qua-

*bonæ radicis.

Canti. 4.

Pſalm. 124.

C

D

*Hieronymus ad Paulinū, de inſtitutiōe monachi. Ab Hadriano temporibus vſque ad imperium Conſtantini, per annos circiter centū octoginta, in lo-

A

ſi fundamēta graues, quos nulla grauis Aquilonis flabra concuſſerint, ſed immobile fidei ſeruauerint fundamentum, ne eccleſia tota nutaret. Præcelſi quaſi culmina, qui verticem eius turribus ſuæ virtutis erexerint. Etenim ſicut in operibus ſuis conditor, & in ædificationibus ſuis ædificator agnoſcitur, vt etiam ſi nomē non audias, tamen ex operum qualitate artificem deprehendas: (Et quid mirum de humanis, cum ipſius creatoris æterni, qui non videtur à nobis, inuiſibilia tamen per ea quæ facta ſunt, intelligamus?) ita in excelſis & magnis domibus, (quæ domus nos ſumus, ſi libertatis & gloriæ fundamētum vſque ad finem firmum tenuerimus) Deus habitator agnoſcitur, vt deus Abrahā, deus Iſaac, deus Iacob. Ipſe enim verus deus, qui tales viros præceptorum ſuorum inſtitutione fundauit. Ergo ſicut in illis ſe deum demōſtrauit æternum, ita, inquit, cum regis magni ſuſcipiet ciuitatem, gradibus eius receptionē ſuæ cognitionis infundet, vt fiant docibiles dei, qui mandatum eius & audierint, & putauerint exequendum: ne ab illius domus ædificatæ in petra firmitate degenerent. Hoc, inquit, videntes reges terræ congregati ſunt, & tranſierunt in vnum. Ipſi videntes tunc admirati ſunt.) Boni reges, qui ſui corporis poſſunt ſe præbere rectores, ab ipſa patriarchæ Abrahæ origine & inſtitutione manantes, qui docuit peccatum poſſe ſuperari. Ideo verus rex, qui flagitiis eſſe neſciuit obnoxius, in quo culpæ & erroris illecebra regnare non potuit. Vnde & dictum eſt ad huiuſmodi virum à filiis Seth: Rex à deo tu es nobis. Tales ergo reges terrę, qui carni imperitarēt, congregati ſunt, vt in vno eſſent corde, & in vno ſpiritu: ſicut legimus, quia multitudo credentium habebat vnam animā, & cor vnum: & non erat in his aliqua ſeparatio. Ij ſunt qui tranſierunt in vnum, non tam locum, quàm in eundem affectum atque propoſitum. Probatn enim dicitur, Tranſi, recumbe. Neque enim mediocris virtutis eſt, ab improbis ad honeſta, à terrenis ad æterna tranſire, & carnalis vitæ conſuetudinem commutare, omnémque eius abolere vſum, nouos mores aſſumere, totúmque ſtatum conuerſationis veteris detorquere. Meritóque dicitur ei: Si trāſeas per aquam, tecum ſum. Cum tranſeunte eſt deus, non eum deſiſtente. Ij ergo qui intra ſemetipſos erant ante diſcordes: vbi in vnum mente & ſtudio conuenerunt recepta pace quæ fecit vtraque vnum, & inimicitias in carne ſua medij parietis deſtructione diſſoluit, admirati ſunt vel eum qui in gradibus ſuis dinoſcitur, vel homines ita eſſe conuerſos, vt qui ante diabolo ſeruiebant, nunc domino Ieſu iuſti pietate ſeruitij mancipati ſint. Et quia reges ſui corporis, in ſemetipſis vim non mediocris laboris experti (neque enim facile atque mediocre eſt animum vincere, reſecare cupiditates, edomare carnis laſciuiā, euacuare* luxuriam, quæ repugnabat & Paulo, vt captiuum ſibi peccati lege conſtringeret) ſicut gratiam in iis qui virtute proceſſerant, mirabātur: ita etiam ne quis relaberetur in vitia de ſuperiore virtutum deiectus faſtigio, commouebantur. Procliuis enim & mutabilis in vtrumque eſt humana conditio, vt quocunque intenderit, eò propendeat & vergat, vel ad ſtudia virturū, vel ad illecebram delictorum. Et ideo non mediocri quatiebantur affectu, ita vt ex formidine tremor apprehenderet eos, conſiderantes illud quod ſcriptum eſt, Quia in locis impiorum ingemiſcēt iuſti. Denique vide mihi Petrum amariſſime flentem quòd ei error obrepſerit, & virtutem ſuæ mētis prolapſione corporeæ fragilitatis inflexerit: meritóque à Chriſto ſuppreſſe reprehenſum quòd auſus ſit, vſurpare cōſtantiam, nec obnoxiam conſideraret naturam. Et hic quidē per gratiam emendauit errorem: ſed Iudas manſit in crimine, perſeuerauit in gemitu. Iuſtus erat cum apoſtolorum numero necteretur: ſed quia ſupplantatus à diabolo eſt, in locis nunc deplorat & ingemit impiorum quòd de gratia ſit relapſus ad pœnam. Ergo cadentibus huiuſmodi viris qualis fuit proditor Iudas, vel Saul à domino deo ſuo accitus ad regnum, etiam fortes viri* trepidabant. Conferentes deinde quanto certamine perueniretur ad finem, quātæ contritiones iuſtorum, quantæ ſolicitudines, qualis aduerſarius, quanta diuturno labore contentio, quantæ amaritudines propoſiti terroris, quæ vincula continentiæ, quæ conſcientiæ verbera:

co reſurrectionis ſimulacrum Iouis: in crucis rupe, ſtatua ex marmore Veneris a gētibus poſita colebatur: exiſtimātibus perſecutionis authoribus quod tollerēt nobis fidē reſurrectiōnis & crucis, ſi loca ſancta p idola polluiſſent. Hæc ille. vt Venerarium intelligas locū vbi Venus ſit culta.

B

Gene. 23.

Acta. 4.

C

Eſaiæ. 43.

Epheſi. 2.

*auerruncare.

D

*iuſti.

non

A non mediocriter conturbabantus ne quis tantis vel laboribus vitæ auſterioris cedeſer, vel doloribus. Sunt enim ibi dolores acerbi & graues,id eſt,in eccleſia,in illa ciuitate regis magni ſunt dolores ſicus parturientis, donec formetus Chriſtus in nobis. Neque enim ſine dolore Paulus erat cum videres in Galatis inſipientibos doctrinæ ſuæ tardiorē profectum. [Galat.4.] Ideoque dicebat: Filioli mei quos iterum parturio donec formetur Chriſtus io vobis. Teſtificatur & dominos in euangelio graues eſſe parturientis dolores, cum dicit: [Ioan.16.] Mulier cum parturit, triſtitiam habet, quia venit dies eius: cum autem peperit, iam non memioit triſtitiæ propter gaudium: quia natus eſt puer in hoc mundo. Magnus ergo labor vt aliquis ſibi Chriſtum adquirat, ne ſine gubernatore quaſi nauis in ſeculi iſtius ſalo fluctuet. Denique apoſtoli triſtes erant cum ſe Chriſtus ad patrem rediturum eſſe memoraret, quòd abſeote rectore deſtitui ſe putareot. Gaudium Chriſtus eſt. Ipſe eſt & puer quē parturis qui in vtero ſuę mentis accepit ſpiritū ſalutis. Qui pepererit, & enutrierit, exultat. [Exodi.15.] Qui parturit, quatitur atque compungitur. Bonum eſt vs & [Deute.14.] parias, & enutrias eum. Ne coquas agnū in lacte matris ſuæ, ne dicatur tibi: Væ in vtero habentibus & nutrientibus. Sic B [Matth.24.] enim Chriſtus nat' eſt ex Maria, vt agnoſcas eum, ſicut bos agnouit poſſeſſorem ſuum: & ſcias quia ipſe te creauit, & maiores tuos ipſe poſſedit. Non eum quaſi paruulum nutrias, ſed quaſi verum atque perfectum deum ex vero & perfecto deo noueris adorādum. Sic eum Magus adorauit, vt non io lacte matris agnū coqueret, ſed quaſi deum veoeraretur æternum. Denique vs eum iouenites, cœlum aſpiciebat. [Ibidem.2.] Noo ergo quærebat in terris, quem de cœlo fulgens ſtella monſtrabat. Ideo eum Maria noo parturiuit, ſed peperit: quia & dominum, & ſalutare ſciebas ex ſe eſſe generandum, ſicut [Lucæ.1.] ipſa teſtatur dicens: Magnificat anima mea domioum: & lætatus eſt ſpiritus meus in deo ſalutari meo. Ibi ergo doloses ſicut parturiensis. Dolor eſt vt parturias: dolor eſt vt enosrias, quem in principio debes babere perfectum. Ideoque plerique grauiter cōteruntur, ſicut verſiculus ſignificat qui ſecutus eſt. Io ſpiritu vehementi conteres naues Tharſis. Nam dum ad perfectionem fidei deſideraos dei famuli peruenire, cōmacerant corpus ſuum caſtigādo ſeuerios, & redigendo in miniſterium ſeruitutis, ne reprobētur qui fueraot C iam probati. Hoc autem faciuot in ſpiritu ſancto valido atque vehementi. Eſt enim ſpiritus conſilij atque virtutis, vt oimia abſtinentia diſſoluant corpus ſuum, quo omnes eius [Hebr.12.] euacuent voluptates, vt dicatur illis: Cōualeſcite manus remiſſæ, & genua diſſoluta. Cum enim ſolutus quis fuerit ab iſta compage terrena, tunc fortior ad vitam reſurgit æter[Philip.1.]nam. Mētior, niſi adſtipulatur ſcriptusa, quæ dicit, diſſolui, & cū Chriſto eſſe, multo melius. Qui diſſoluitur, incipit eſ[2.Timo.4.]ſe cum Chriſto. Et alibi: Tempus meæ reſolutionis inſtas. Qui ergo meditatus fuerit ſeipſum diſſoluere per abſtinentiam, diem paſſioois ſuæ timere non poterit. Et bene ait ſpiritum vehementem, naues dicturus. Naues autem de corporibus dixit, quæ vago dioerſarum paſſionom fluctu mouentur, & cito merguntur, niſi habeant gubernatorem. Vode & [Pſalm.106.] alibi ait: Qui deſcendunt io mare in nauibos. Bene autem nauigant, qui in nauibus Chriſti crucem ſicus arborem præferunt, atque inde exploraot flabra ventorum, vs corpora ſua dirigant ad ſaocti ſpiritus gratiam, io ligoo domioi tuti at- D que ſecuri: nec permittunt naues ſuas vago fluctu errare per maria, ſed ad portū ſalutis & ad conſummationē gratiæ curſus ſui directione contendunt, vt fida ſtatione potiātur, quo diſſolutæ curſus ſuos poſſint in reſurrectione reparare, vbi naufragium timere non poſſint. Er nos igitur circuoſpectemus hāc gratiam, ſpeculatores eius ſimus, exploremus eam, vt fiant corpora noſtra naues Tharſis. Tunc enim caro ad ſeruitutem redigitur, cum àd dei intendimus gratiam, vs id quod amatum ad tempus ſit, ſicut eſt ieiunium: nō quod dulce & voluptariom, ſequamus. Tharſis ergo eſt ſpeculatorium gratiæ, intelligibilis ciuitas, vt Sion ſuperior. Ad eam [Ionæ.1.] feſtinabat Ionas. De ea dicit ſcriptura quia ſociatus eſt Io[2.Para.20.]ſaphat Oziæ regi, & ſie placuit vt ſacerent & irent ad eū naues in Tharſis. Sed quia impio ſe coniunxit, ideo miſſus eſt ad eum propheta, qui diceret ei: Deſtruxit dominus opus

A tuum, & contritæ ſunt naues tuæ, & non potuerunt ire in Tharſis. Quo ſigoificatur quòd pręuaricantium mandatum dei corpora ad conſummatiooem gratiæ peruenire non poſſins. Ad Salomonem autem, vtpote ſapiētem & pacificū virum, naues de Tharſis cum auro & argento, & dentibus eburneis ſine vlla offeoſione veniebant, & eò ipſe mittebat. [3.Reg.10.] Habebat enim cum rege Hiram ſacræ negociationis ſpiritale commercium, & mutuæ gratiæ conecrtātis affectum. Has ergo naues ij qui regali in ſe authoritate potiuntur ad coercendam ferociam corporalem, videntes ex cosruptibilibus incorruptas, ex maculoſis ſumma gratiæ luce fulgentes, ex diſſolutis atque detritis eſſe renouatas, viuere ex mortuis, ex ſepultis reſurgere, celebri ſermone commemorant: Sicus audiuimus, ita & vidimus io ciuitate domini virtutum, io ciuitate dei ooſtri. Deus fundauit eam in æternum.) Audiuimus extra ciuitatem, vidimus in ciuitate, cui deus eſt lumeo æternum. Fulget enim dies ſine ſole muodano, luna oō quęritur: fundameotum eius non temposale, ſed æternum eſt. Suſcepimos, inquit, deus miſericordiam tuam in medio templi tui.) Si ad filium dei dicitur, tēplum ita intelligimus ſe- B cuodum quod ipſe de corpore ſoo dixit: Soloite templum hoc, & in triduo reſuſcitabo illud. Vere templum dei cospos eſt Chriſti, in quo eſt noſtrorum purificatio peccatorū. [Ioan.2.] Vere templum dei caro illa, in qua oullum peccati potuit eſſe contagium, ſed ipſa pro delicto moodi totios fuit ſacrificium. Vere ſēplum dei caro illa, in qua dei imago fulgebat, & corporaliter plenitudo diuinitatis habitabat: quoniam ipſe Chriſtus eſt plenitudo. Ergo ad ipſum dicitur: Suſcepimus deus miſericordiam tuam in medio templi tui. Quod quid eſt, niſi quod ait: Medius veſtrum ſtat, quem vos neſcitis? Hoc eſt, in medio veſtri eſt, & noo videtur. Si ausem [Ibidem.2.] ad patrem refertur: quid eſt, io medio templi tui, niſi quia deus erat in Chriſto mundum reconcilians ſibi? In illo ergo templo ſuſcepimus, inquit, miſericordiam tuam. hoc eſt, ver[2.Corint.5.]bum quod caro factum eſt, & habitauit in nobis. Sicut enim [Ioan.1.] redemptio Chriſtus, ita & miſericordia. Quæ autem maior miſericordia quàm quod pro noſtris flagitiis ſe præbuit immolandum, vt ſanguine ſuo mundum lauaret, cuius peccatum nullo alio modo potuiſſet aboleri? Etenim ſi de ſanctis C viris Apoſtolus dixit: Templū dei vos eſtis, & ſpiritus ſanctus habitat in vobis: quanto magis carnē domini Ieſu templum dei dixerim, qui ſemper plenus ſpiſitu ſancto legitur, [1.Corint.6.] & ipſe teſtificatur, dicēs: Sentio de me virtutem exiſſe. quæ virtus omnium vulnera acerba ſanabat. Poteſt & illud in[Lucæ.8.]telligi quod dixit ſuſcepiſſe ſe cum populo dei miſericordiam in medio tēpli eius: quooiam ipſe eccleſiam ſuam fundauis, & propagauit io æternom: quooiam ipſe vere eum filio ſuo vnigenito banc gratiam plebi ſuæ contulit, quem ædificatorem etiam demōſtrauit dicens: Hic ædificabit mihi ciuitatem. quæ diffuſa toto orbe terrarum, ſecit vs tota terra plena laudis eius eſſet & oominis. Sicus enim ſcriprum eſt, Laodis eius pleoa eſt terra: ita ſcriptum eſt: Datum eſt ei nomen ſuper omne nomen, vt in oomine Ieſu omoe genu [Abacuc.3.] [Philip.2.] curuet, cœleſtiom, terreſtrium, & infernorum, & omnis lingua confiteatur quòd dominus Ieſus io gloria eſt dei patris. Vnde proprie dixit Propheta: Secundum nomen tuū deus, ita & laus tua in fines terræ. Iuſtitia plena eſt dextera tua. D Non mirum eſt ſi pleous eſt iuſtitię dei, qui eſt dextera dei. Idem autem eſt virtus dei, & iuſtitia dei, vt & ſecuodum id quod iuſtiſiæ dei plenus eſt, eam iuſtitiæ plenitudinem in eo eſſe quem pater habet, noueris: & ſecundom id quod virtus & iuſtitia dei patris & ſapientia legitur, nihil in eo diuinæ maieſtatis intelligas eſſe diuerſum, ſed omnia àccepiſſe à patre filium, & omnis gloriæ paternæ filium ſplendorem eſſe cognoſcas, & eius characterem ſubſtantiæ, qui ita expreſſit patrem, vt in eo totus ſit pater, ſicut in patre totus eſt filius. Et qoia vidit in ſpiritu Propheta laudes Chriſti terris in omoibus prædicandas: velut epilogo quodam faciens ſuſcepti ſermonis exceſſum, ad lætitiam oos & cultum nominis eius hortatur, dicens: Lætetur moos Siō.) Id eſt, qui confidunt in domioo: ſicus ipſe poſtea interpretatus eſt dicens: Qui confidunt in domino ſicut mons Sion, &c. Ipſe domi[Pſalm.124.]ous Ieſus, qui eſt moos & altitudo eccleſiæ ſuæ, quæ Chriſtum

ſtum ſuum toto ſpeculatur affectu, lætetur fide eius & deuo A
tione, quæ cõplacuit deo: quoniã repudiata eſt infidelis. Po
ſuperiorem illius Siõ ipſe eſt mons. teſt igitur & hoc pie intelligi, quoniam etiam ſuperior om-
nibus ipſe eſt mons, in quẽ is aſcẽdere iubetur qui fidẽ præ-
dicat, dicente ſcriptura: In montem excelſum aſcende, qui
euangelizas Sion. Exultent, inquit, animæ, confitentes tibi.
Ipſę ſunt filiæ Iudææ illius in qua notus eſt deus. Nam iſta
Iudæa quę in carne eſt vel litera, non agnouit dominũ. Nam
ſi agnouiſſet, etiam recepiſſet. Sed non agnouit, quẽ non re-
cepit, & iudicia eius refugit: quibus eos non ex patre Abra-
Ion. 8. ham, ſed ex diaboli ſemine manare memorabat: quoniam
omne peccatum, ſemen inimici eſt. Confeſſionis autem filiæ
Pſalm. 31. peccatũ non faciunt, ſed obumbrant. Et ideo beati quorum
tecta ſunt peccata. Meritóque exultabunt filię confeſſionis
propter iudicia domini, cũ cognouerint iudicia eius, & vias
ei⁹, quæ in hoc ſeculo inſcrutabilia & inueſtigabilia ſunt ho
minib⁹. Et cum facie ad faciem ſpectare cœperint veritatẽ
tunc illa quæ nũc videntur inſcrutabilia, comprehẽdent, &
eorũ cognitione gaudebunt. Circundate, inquit, Sion, & cõ B
plectimini eã, narrate in turribus eius.) Qui intelligunt Siõ,
circundant eam, & complectuntur ſuis ſenſibus, vt teneant,
& non dimittãt eam: ne ſibi ſpeculatoriæ diſciplina virtutis
Canti. 3. poſſit auferri. Ideo illa in Canticis dicit: Tenui eum, & non
dimittam eum quæ dei ſapientiam requirebat, & complecte
batur iuſtitiam dei brachiis charitatis, & quibuſdam fidei &
deuotionis lacertis. Ipſe eſt enim piæ mẽtis amplexus. Com
prehendamus ergo & nos quantum poſſumus interna my-
ſteria veritatis, & ſcribamus ea atque affigamus ea ſenſibus
noſtris, virtutémque cœleſtis oraculi, quam vt aſſequeretur
Exod. 19. Moyſes ille peritus in omni ſapiẽtia Aegyptiorum, in mon
tem aſcendit, atque in nubẽ intrauit, vt operta & occulta co
gnoſceret, adhærẽte ſibi ſocio Ieſu: quia nemo ſine vero Ie
Pſal. 50. ſu poteſt incerta ſapiẽtiæ & occulta comprehẽdere. Et ideo
aſpiratura. in ſpecie Ieſu Naue, veri ſaluatoris ſignificabatur affutura
Ioan. 6. præſentia, per quem fierent omnes docibiles dei, qui legem
aperiret, euangelium reuelaret. Ergo qui Sion circundede-
rint prudentia ſua, & complexi fuerint intellectu, aſcenden C
tes ſuper turres eius narrant deſuper ei qui non potuerit aſ-
cendere in turres eius, quid agendum, vel quid cauendũ ſit.
Murata eſt enim ciuitas dei: ideoq; alibi dicit dominus: Ec-
ce ego Hieruſalem pinxi muros tuos. Diſtincta eſt turrib⁹,
de quibus inſidiator poſſit, ſi appropinquare cœperit, depre
hendi. Habet ille exercitus ſuos quibus animas dei obſide-
re cõſueuit, admouere machinas, vt poſſit turres expugna-
re munitas. Sed vos, inquit, prædicate de turribus. Eſt enim
in turribus Hieruſalẽ abundãtia. Prædicate iuſtitiã, monete
cuſtodiã. Sapiẽtia enim in exitu canitur, & in murorum altiſ
Eſaiæ. 62. ſimis prædicatur. Et alibi iterum dicit: In muris tuis conſti
tui cuſtodes, diebus ac noctibus in finem non tacebunt. Nar
rate ergo ſine intermiſſiõe, ſine fine. Aduerſarius vigilat, cir
cumit, & rabie ferina quærit quos inuenerit deuorare. Ideo
ſemper canendus eſt dominus, qui dentes leonum conterat,
& ora conſtringat, vt nobis nocere non poſſint. Ponite, in-
quit, corda veſtra in virtute eius.) Ideſt, vt virtutẽ eius in-
telligatis: & diſtribuite gradus eius, vt enarretis in progenie D
altera. Quoniam hic eſt deus noſter in æternum, & in ſecu-
lum ſeculi: ipſe reget nos in ſecula.) βάρεις dicit Græcus ho-
diéque excelſas & turritas domos. Vnde Propheta cum de
ciuitate dei & inhabitãtibus eam loqueretur, diſtribuite, in-
quit, gradus eius. hoc eſt, mãſiones eius altas atque ſublimes
in cœleſtibus. Quo docet ordinem ſeruandum eſſe merito-
Ioan. 14. rum. Vnuſquiſque enim in ſuo ordine. Vnde & dominus ire
& præparare ſe dicit diſcipulis manſiones, vt pro ſuorũ ra-
tione meritorum digna vnuſquiſque habitacula conſequa-
tur, in quibus requiem illam carpat æternam. Sũt etiam ſub-
limia & alta præcepta, in quibus ſunt occulta pietatis myſte
ria, & theoremata ſermonum cœleſtium. Hæc, inquit, diſtri
buite, & pro captu vniuſcuiuſque diuidite, quantum poſſit
vnuſquiſque ingenio proprio comprehẽdere. Neque enim
omnibus Paulus eadem diſputabat. Aliis nihil prædicabat
niſi Chriſtum Ieſum, & hunc crucifixum, non in perſuaſio-
ne ſapientiæ verbi, ſed in oſtenſione ſpiritus atque virtutis.
Inter perfectos autem ſapientiam loquebatur: quia non ca- A
piebat vniuerſus populus percipere ſapientiam in myſte-
rio quæ abſcondita eſt. Ideo enim eam Chriſtus abſcondit, 1. Corin. 2.
vt eam ſtulti non intelligant, prudentes ſtudioſius quærãt,
& enarrẽt in progenie altera, quæ ſpiritus foret virtute per-
fectior: quoniam generatio ſuperior per infirmitatem fidei
perfectæ ſapientiæ cognoſcere ſacramenta non potuit. Et
ideo ſignum quærebat, veritatem repudiabat: cum vtique
non veritas ſigni, ſed ſignum veritatis ſit. Vnde reſpondit ei
dominus: Generatio nequam & adultera ſignum quærit: & Matth. 12.
ſignum non dabitur ei niſi Ionæ prophetæ. Ad arguendam
itaque perfidiam Iudæorum, Ionę exemplum accerſitur, eo
quòd Niniuitæ ſigno crediderunt, & prædicationem Ionæ
qui fuerat in vtero ceti, ſequendam putarunt. Iudæi autem
nec poſt reſurrectionem domini Ieſu crediderunt, qui de
corde terræ poſt triduum reſurrexit, & viuit ac regnat per
omnia ſecula. Amen.

Pſalmi quadrageſimioctaui enarratio.

Huius titulus eſt, In finẽ filiis Chore pſalmus Dauid.

B
AVdite hæc omnes gentes: auribus percipite om-
nes qui habitatis orbẽ terrę.) In principio ipſo vo
cem domini ſalutaris agnoſcimus gentes vocãtis
ad eccleſiam, vt errori renuncient, veritatem ſe-
quantur, & pij cultus munus agnoſcãt. Sed quia ſerpẽtis ve-
nenis infecta erãt corda ſucceſſiõis humanę, & peccatis ob-
noxia conſcientia dum deſperat veniã, ſe reuocare non po-
terat: remedium pollicetur, indulgentiam ſpõte pietatis ſuæ
largitate promittit, vt reus non timeat, bene cõſcius gratule
tur, quòd bono domino exhibeat miniſteriũ ſeruitutis, qui
nouerit peccata donare, honorare virtutes. Denique eadem
ſerie vocationis etiam in euãgelio nos dominus adhortatur
dicens: Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati eſtis, & Ibidem. 11.
ego vos reficiam: Tollite iugum meum ſuper vos, & diſcite
à me quia mitis ſum, & humilis corde. Deinde iugum ſuum
ſuaue, & onus leue eſſe commemorat: quoniam qui deſpera-
uerit medicinã, ſanus eſſe non poterit. Et ideo omnibus gra
ta eſt manſuetudo, quæ vulnera interiorum curat animorũ. C
Venturus igitur ad ægrotos, venturus vt medicus, qui gra-
uia vlcera noſtra curaret, medicamenta proponit, vt vide-
ant homines, & ad remedium ſalutis fida ſedulitate concur-
rant. Sic illa in euangelio meruit ſanitatem, quæ profluuio Marc. 5.
ſanguinis per duodecim annos laborauerat. Audiuit medi-
cum veniſſe, feſtinauit contingere, dicens: Si tetigero fim-
briam eius, ſalua ero. Intra ſe hoc dixit, & Chriſtus audi-
uit. & tetigit fimbriam, & virtus de ſaluatore proceſſit, quæ
curauit ægram, firmauit inualidam, profluuium ſtatuit, pie-
tatem probauit. Similiter ergo & hic omnes gentes vocat
ad ſapientiæ fontem atque prudentiæ, redemptionem om-
nibus pollicetur, vt nemo trepidet, nemo deſperet, vbi nul-
lus excipitur, ſed omnis anima inuitatur ad gratiam, vt ſi-
ne precio redimatur à crimine, & fructum vitæ adipiſcatur
æternæ. Hic ſenſus eſt pſalmi: quem ſuo ordine digeremus,
cum explicauerimus ſuperiorum vim qualitatémque ver-
borum. Præcipiuntur enim audite gentes, & auribus perci-
pere qui inhabitant orbem terræ. Illum vtique orbẽ terra- D
rum, de quo ſupra dixit: Domini eſt terra, & plenitudo eius: Pſalm. 23.
orbis terrarũ, & qui habitãt in eo. Ipſe ſuper maria fundauit
eum, & ſuper flumina præparauit eum. Quã Græci οἰκουμένην
dicũt, eo ꝙ inhabitetur à Chriſto, ſicut ipſe dixit: Quoniam Leuit. 26. &
inhabitabo in illis. Inhabitat enim, vt impleat quę vacua vi- 2. Corint. 6.
debãtur. Quæ eſt ergo οἰκουμένη, niſi ſancta eccleſia templum
dei, & habitaculum Chriſti? Nec incongrue Latini diſſo
no quidem ſermone, ſed pari ſenſu orbem terræ nuncupa-
uerunt, eo quòd vita ſanctorum qui inhabitantur ab ſpiri-
tu, ſicut rota in orbem ſine vlla curſus ſui offenſione vol-
uatur. In tribulationibus igitur fundatur eccleſia, in tem-
peſtatibus & procellis, in ſollicitudinibus & mœrore, in re-
bus aduerſis & in fluminibus præparatur. In quibus flumi-
nibus? Audi dicentem: Eleuauerunt flumina vocem ſuam. Pſalm. 92.
Audi & in euãgelio: Qui credit in me: ſicut dicit ſcriptura, Ioan. 7.
Flumina de vẽtre eius fluẽt aquę viuæ. Hoc autem dicebat
de ſpiritu quem accipiebant credentes in eũ. In his ergo flu
minibus præparatur eccleſia, in quib⁹ profluit dei gratia. Hi

ſuot flooij qui aure percipiunt verbum dei, & loquuntur, A
vt verbum infundant pectoribus ſingulorum. Idenque ſcri
ptura diſcretionem fecis dicẽdo: Audire hæe omnes gentes:
aurib⁹ percipite omnes qui habitatis orbem terrę.) Poſſunt
omnes audire, non omoes tamen auribus percipere, niſi ele-
Lucæ 8. cti dei. Ideoque ſaluator dicit: Qui habet aures aodiendi, au
diat. Illas aures dicit ioterioris homiois ſpiritales, euius &
Iob. 27. nares legimus, dicente Iob: Spiritus dioinus qoi eſt in nari-
bus meis. Nno omnes bomines has aures, & has nates habẽt.
Alia eſt enim forma corporis, alia gratiæ ſpiritualis. Qui ſpi
1. Cor. 2. ritalis eſt, audis omnia, diiudicat omnia. Animalis autem ho
mo non percipit quæ ſont ſpiritus dei. Hic eoim terrigena
eſt, ille cœleſtis. Ideoque addidit: Quíque terrigeoæ, & filij
hominum: ſimol in vnũ dioes & pauper). vs vniuerſos vo-
caret. Quis eſt terrigena niſi filius hominis? Quis eſt ſpiri-
carnis. tualis oiſi dei filius? Ille ex ſanguine coneretus & carne, &
viri voluptate generatus: iſte ex deo natus. Alius diues in o-
*aliàs, alius moi verbo & ſcientia, alius pauper, *gratia tamẽ diues: quia
paup gratia. & paoper clamauit, & dominus exaudiuit eum. Eeontrario
Tamẽ quia eſt & diues in ſuperbia, & pauper in humilitate. Omnes vo- B
& paup &c. cantur ad eccleſiam, vt omnes redimantur à Cbriſto. Qui
æger eſt, medicum iouenit: qui ſanus, ſapientiam acquirit, ca
ptiuus redemptorem, liber remuneratorem. Omnes ædifi-
cat ſcriptura diuioa. In ea inuenit vouſquiſqoe quo aut vul
nera ſua curet, aut merita coofirmet. Simul autem in vnum
dioitis & pauperis facta vocatio, in quandam humilitatem
æqualitatémque nos prouocat, vs neque diues faſtidiat ino-
pem, neque diuiti pauper inuideat, ſed vtrunque ſibi gratia
vna connectat quia & dominus pauper factus eſt, eum diues
eſſet, vt idem & pauperum ſaluator eſſet & diuitum. Et ſub-
texuit: Os meum loquetur ſapientiam, & meditatio cordis
mei prudẽtiam.) Merito omnes vocantur, quia omoibus ſa
pientiæ ſons abũdat, nec theſauro pecuniario comparatur,
quæ preeioſior theſauris omnibus declaratur. Ideoque oee
æqua. diues auertitur, nec pauper excluditur: quia ſapientia non
propior, & facultates diſcriminat, ſed volõtates. Ille aptior, qui prior
al. propior. affectu, & proximus diſciplina. Quod ſi meditatio cordis
prudentiam loquitur, quaoto magis perſecta doctrina? De-
inde admonemur non tumoltuariũ proferre ſermooem, ſed
exercitio quodã meditatioois, & ſtatera mentis internæ exa C
Prouer. 20. minare diceoda: quia ſcriptum eſt alibi: Statera fallax nõ bo
oum. Ioclinabo ad parabolam aurem meam: aperiam in pſal
terio propoſitionem meam.) Sapiens auditor intẽdit, atque
inclinat aurem ſuam vs iotelligat parabolarum figuras. Ip-
ſum aurem ſuam dicit ſaluator, qoi aurem habet audiendi.
Aperis etiam domious clauſam propoſitionem ſoam, cum a-
ptum organum ſibi & vas electionis inueoerit: quod pſalte-
rium vocat: cuius ſimilis Paulos duleis gratiæ cantilenã ner
uis omnibos ſibi cõcinentibos reſultauit, ſancti ſpiritus ple
ctro interiorẽ chordã exteriorẽmq; pulſando, vt & lingua
1. Cor. 14. oraret & mẽte. Ideoque ait: Orabo ſpiritu, orabo & mente.
Pſallam ſpiritu, pſallam & mẽte. Huioſmodi ergo virũ Chri
ſtus multo ante promittit, per quem manifeſtaret abſcondi-
ta, & inuoluta prophetici obſcuritate ſermonis aperiret. Bo
num pſalterium, cum fidei vita cõſentit, & caro aoimæ, vir-
tuti aſpirat voluntas. Hoc eſt dulce pſalterium, vbi caoora
eſt diſciplina viuẽdi, vt impleatur illud quod ſcriptum eſt:
Eſaiæ 35. Clara erit liogua motorũ. Sequit: Vs quid timebo io die ma D
la? Iniquitas calcanei mei circundabit me.) Hoc eſt, cum os
meum loquatur ſapicntiam, & meditatio cordis mei pru-
deotiam, in die iudicij timere quid poſſum? Niſi forte calca-
oei mei iniquitas mihi ſit abluẽda. Alia eſt iniquitas ooſtra,
alia ealcanei noſtri, in quo Adam dente ſerpentis eſt vulne-
ratus, & obnoxiam hæreditatem ſucceſſioois humanæ ſuo
vulnere dereliqoit, vt omnes illo vulnere claudicemus. Vo
Ioan. 13. de dominus diſcipulis pedes lauit, vt lauaret venena ſerpen
tis: & Petrus reprehenditur quod excuſabat ne ſibi domi-
ous pedes lauaret. Ideoque dictum eſt ei: Niſi laoero tibi pe
des, non habebis mecum partem. Quo aodiso oon ſolum pe
des, ſed etiam manus obtulis abluẽdas. Cui domious reſpoo
dit: Qui lotus eſt, noo habet neceſſe vt itetum lauet, niſi vt
Pſalm. 37. pedes lauet: ſed eſt mũdus totus. Ergo Dauid dicit: Ioiqui-
tates meæ ſuperpoſuerunt caput meum. qui ſe oouerat io ini

A quitate eſſe cõeeptum, & in delictis à matre generatũ. Do-
minus autem qui ſua peecata oon habuit, oee cognouit pro-
prias iniquitates, ait: Iniquitas ealeanei mei circundabit me.
Hoc eſt, iniquitas Adæ, ooo mea: ſed ea noo poteſt mibi eſſe
terrori. Io die cuim iodicij noſtra in nobis, oon alienæ ini-
quitatis flagitia puniuntur. Vode reor ioiquitatem calcanei
magis lubricum delinquendi, quàm reatum aliquem ooſtri
eſſe delicti. Meritóque dominus qui pro nobis voiuerſa ſuſ
ſcepit, Lauemus, inquit, & pedes, vt calcanei lubricum poſſi
mus auferre, quo fida ſtatio poſſit eſſe virtutũ, oec paterno
quis errore labatur, qui ſuo paratus eſt ſtare propoſito. Nõ
metuat lobricum hęreditatis, qoi cupit veſtigiõ tenere vir-
tutis. Iniquitas ergo calcanei noſtri præuaricatio eſt Adæ,
per qoem prolapſus eſt in cootemptum & diſſimulatiooem
cœleſtium mandatorum. Eſt etiam ioiquitas calcanei, Iodæ
hæ ſitanda proditio. Calcanei iden, qoia ſcriptum eſt: Qoi Ioan. 13.
mãducat mecum panem, leuabit ſuper me calcaneum ſuum.
Bene & ibi ſuum, & hie meũ dixit. Suum, quia Chriſtus ſioe
iniquitate: hæe autem ſolius iniquitas proditoris. Meum au
B sem calcaneum, quaſi vltimũ ſui corporis Iudam Chriſtus
appellat, euius nos ſumus corpus & membra. Apoſtoli præ-
ſtantiora & actuoſa membra ſuns Chriſti, Iudas ealcaneum,
qoaſi extrema pars corporis ſerpenti obnoxia, & patens vol
oeri. Primum ergo ealcaneum Adam, ſecũdum calcaneuum
Iudas. Ille lapſus totius hæreditatis, hie ſoli⁹ proditoris, qui
hæreditatem implicare oon potuit, quia iam non caroales ſu
mus, ſed redemptoris hæreditas, ſcriptura dieente: Eſt hæ-
reditas credentibus in domino. Eſt & illa ioiquitas ealcanei
ſui, quæ circuodedit Chriſtum. Circuodantes, inqoit, cir- Pſalm. 117.
coodederunt me, & in oomine domini vltus ſum in eos. Cal
eaneum eius ſynagoga eſt, decor & gloria vultus eius eccle
ſia: ſicut ſeriptum eſt: Dominus regnauit, decorem ioduit. Il Pſalm. 92.
li ergo ſunt calcaneĩ, de qoibus dicit: Qui confidunt in vir-
tute ſua: qoſque in abundãtia diuitiarum ſuarum gloriãtur.
Diuites enim eguerũt, & eſurierũt.) Quod de Iudæis dictũ
eſt. Sed & omnes qui luxorioſe viuunt, & noo senens eaput,
calcaneum Chriſti ſunt. Sed hæc generalia, quæ late pateot.
Cæterum ſpecialiter de Iuda locutus eſt proditore, qui ſi-
bi validus & diues apoſtolatus gloria videbatur. Dcoique
C de paſſione domioi ſermo eontexitur: Frater ooo redimit,
redimet homo: oec dabit deo propiciationem ſuam, & pre-
cium redemptionis animæ ſuæ.) Hoe eſt, vt quid timebo in
die mala? Quid enim poteſt mihi oocere, qui non ſolum noo
indigen redemptore, ſed ipſe omnium ſum redemptor? Ali-
os liberos faciam, & pro me ipſe trepidabo? Ecce faciam no
ua omoia, quæ ſupra ipſum germanitatis affectũ ſint atq; pie
tatem. Quem frater endem matris vtero effuſus io lucẽ re-
dimere noo poteſt, quia parilis naturę infirmitate retinetur:
redimet homo: ſed ille homo de quo ſcriptũ eſt: quia mittet
illis domious hominem qui ſaluabit eos: qui de ſeipſo dixit:
Quæritis me occidere, hominem qui veritatẽ locutus ſum Ioan. 8.
vobis. Sed quãuis hnmo ſit, quis eogooſcit eum? Quare ne-
mo cognoſcit? Quia ſicut vnus deus, ita & vous mediator
dei & hominum homo Chriſtus Ieſus. Ipſe eſt ſolos qui re-
dimet hominem, vinceos pietate germanos: quia pro alienis
ſanguinẽ ſuum fudit, quem nemo poteſt offerre pro fratre.
Itaque corpori proprio oõ pepercit vt nos redimeret à pee 1. Timo. 2.
D cato: & dedit ſemetipſum redemptionem pro omnibus, ſi-
cus verus eius teſtis aſſeruit apoſtolus Paulus, qui ait: Verita Roman. 9.
sem dico, non mentior. Sed quare ſolus hic redimet? Quia
nemo poteſt eum æquare pietati, vt pro ſeruulis ſuis animã
ſuam ponat nemo integritate. Omnes enim ſub peccato. O-
mnes Adæ illius ſubiaeeut prolapſioni. Solus redemptor eli
gitur, qui peccaro veteri obnoxius eſſe nõ poſſit. Ergo per
hominem dominum Ieſom intelligamus, qui ſuſeepit homi
nis conditionem, vt io carne ſua peccatum omniuoi crucifi
geret, & chirographum voiuerſorũ ſuo cruore deleret. Sed
forte dicas, Quomodo redẽpturus frater negatur, cum ipſe Pſal. 21.
dixerit: Narrabo nomẽ tuum fratribus meis? Sed noo quaſi
frater oobis, ſed quaſi homo Chriſt⁹ Ieſus, io quo deus erat,
peecata dimiſit. Sic enim ſeriptum eſt: Deus erat in Chriſto 2. Cor. 5.
mundum reconcilians ſibi. In illo Chriſto Ieſu de quo ſolo
dictum eſt quia verbũ earo factũ eſt, & habitaoit io oobis. Ioan. 1.
Noo

Nō ergo quaſi frater, ſed quaſi dominus habitauit in nobis; A
cum habitaret in carne. Cum igitur recōciliauerit deo mun
dum, vtique ipſe reconciliatione non eguit. Pro quo enim
peccato ſuo propitiaret deum, qui nulla peccata cognouit?
Matt. 17. Denique didrachma poſcētibus Iudæis, quod pro peccato
dabatur ex lege, dixit ad Petrū: Simon, reges terræ à quibus
accipiunt tributū vel cenſum? à filiis ſuis, an ab alienis? Re-
ſpondit Petrus: Ab alienis. Cui dixit dominus: Ergo liberi
ſunt filij. Vt autem non ſaciamus illis offendiculū, mitte ha-
mum, & eum piſcē qui primus aſcēderit tolle, & aperto ore
eius, inuenies ſtaterem. Illum tollēs dabis pro me & pro te.
Oſtendit ergo quòd nō pro ſe propitiationē debeat pecca-
torum, quia ſeruus peccati nō erat, ſed ab omni erat liber er
rore. Filius enim liber, ſeruus eſt in reatu. Ergo liber iſte ab
omnibus nec precium redēptionis animæ ſuæ dat, cuius ſan
guinis precium poterat abundare ad vniuerſa mundi totius
redimēda peccata. Recte ergo alios liberat, qui pro ſe nihil
debeat. Plus adiicio: Non ſolum pro ſe Christus preciū non
debet ſuæ redemptionis, aut propiciationē pro peccato, ſed B
etiā ſi de fideli quocunque homine accipias, poſſit intelligi:
quia nō debeant ſinguli propitiationē ſuā, quia propiciatio
omnium Chriſtus eſt, & ipſe eſt vniuerſorum redēptio. Cu
ius enim hominis ſanguis iam idoneus eſt ad redēptionem
ſui, cum pro redēptione omnium ſuum ſanguinem Chriſtus
effuderit? Eſt ergo cuiuſquam ſanguis qui Chriſti poſſit ſan
guini cōparari? Aut quis tam potens homo qui pro ſe propi
tiationem ſuam dare poſſit ſupra eam propitiationem quam
in ſe obtulit Chriſtus, qui ſolus deo mundū recōciliauit per
2. Corint. 5. ſuum ſanguinē? Quæ maior hoſtia? Quod præſtātius ſacrifi-
1. Tim. 2. cium? Qui melior aduocatus q̄ qui pro peccatis omniū fact*
eſt deprecatio, & animā ſuā dedit pro nobis redēptionem?
Nō quæritur ergo propitiatio aut redēptio ſingulorū, quia
omnium preciū ſanguis eſt Chriſti, quo nos redemit domi-
nus Ieſus, qui ſolus patrē recōciliauit, & laborauit vſque in
Matth. 11. finem, quia noſtrum laborē ipſe ſuſcepit, dicens: Venite ad
me omnes qui laboratis, & ego reficiā vos. Vide laborantē:
Pſal. 68. Laboraui clamās: raucæ factæ ſunt fauces meæ. Et alibi: Iſſa-
Gene. 49. char quod bonum eſt cōcupiuit, requieſcēs inter ſortes. Et C
infra: Suppoſuit humerū ſuū ad laborādum: & factus eſt vir
agricola. Ergo homo nō dabit iam propitiationē ſuam nec
redemptionē, quia ſemel ablutus eſt à peccato per ſanguinē
Chriſti. Laborabit tamē vt ſeruet præcepta viuēdi, & à man
datis cœleſtibus nō recedat. Dum viuit, in labore ſit, & per-
ſeueret in eo, vt viuat in finē, ne & ipſe morte moriatur, cum
ſit iam redemptus à morte. Qui autem ſeruauerit mandata
vitæ, nō videbit interitum, cum viderit mori eos qui ſibi ſa
pientiſſimi & prudētiſſimi in hoc ſeculo videbantur. Quod
ſpecialiter ad ſcribas & phariſæos ſpectat, qui ſibi cathedras
in ſynagogis vindicāt, quaſi ſapiētiæ principatum. Hi vere
fruſtra laborant, cum putāt quia per didrachmum liberen-
tur, cum ſpiritale precium animæ ſuæ, atque illud ſingulare
dominici corporis ſacrificium, inani quadā legis interpreta-
tione cōtempſerint, refugientes baptiſmatis ſacramentum.
Neminē enim ſanguis redimit hircorū atque taurorum, ſed
omnes vn* ſanguis liberat Chriſti, cuius in Leuitico figura
non veritas eſt. Nō enim didrachmo, ſed illius ſolius ſangui D
nis precio liberamur. Sim* ergo docibiles dei, vt nemo no-
ſtrū videat interitū in illo die quādo dānabūtur morte per-
petua ſapientes iſtius mundi, vel principes Iudæorū, quan-
do ſimul inſipiens & ſtultus peribunt. Nō idem eſt vtrunq;.
Stultus eſt qui nihil ſapit, & ſtulta intelligit. Inſipiēs qui ma
Pſal. 13. la ſapit. Dixit inſipiēs: quia nō eſt de*. Quomodo iniquus,
non qui æquitatē neſciat, ſed qui improbitate cordis ſui ini
qua cōmittat, improbus quoq; dicitur, eo quòd probitatem
malitia ſua deſtruere velit, nō quia probitatem ignoret. Ipſi
ergo inſipiens & ſtultus quādo pereūt, alienis relinquunt di
uitias ſuas. Suū enim & legitimum ſtultitiæ & improbitatis
Rom. 8. hæredem reperire non poſſunt. Legitimi enim dicūt, Quia
filij dei ſumus. Si autē filij, & hæredes: hæredes quidem dei:
cohæredes autem Chriſti: ſi tamen compatimur, vt & ſimul
glorificemur. Inſipiētes ergo diuitias non habent, quia nec
hæreditatem habent. Non habent diuitias infidi, non poſſeſ
ſionem. Fideli enim totus mundus poſſeſſio eſt. Non habēt

A hæreditatem, quia ſola eſt hæreditas credentibus in domi-
no. Suas autem diuitias habent. Ideoq; auarus dicit: Non ha Matth. 19.
beo quo cōgregem fructus meos. Non enim verus fructus,
ſed auari fructus pecunia eſt. Et dominus auaro dicit: Vade Lucæ. 18.
vende bona tua, & veni ſequere me. Nō enim perfectum bo
num eſt patrimoniū, ſed hæc ſunt auari bona, quæ in emolu
mēto aliquo cōſtituta ſunt. Vēde, inquit, quæ putas tua eſſe,
cum tua non ſint: quia ad alios fluminis modo tranſeunt, &
ſequere me, vt bonum immortale cognoſcas. Sapientes er-
go in interitum deducuntur, quibus deus abſcondit quæ Matt. 11.
paruulis reuelauit. Peribunt ſimul, & in vno eodémque lo-
co erunt inſipiens & ſtultus, & alienis relinquēt diuitias ſu-
as: quia non inuenit nequitia legitimum ſucceſſorem. Et ſe-
pulchra eorum domus eorum in ſeculum, tabernacula eo-
rum in progenie & generatione, inuocauerunt nomina eo-
rum in terris ipſorum.) Vbique ſcriptura ſepulchra pro vi-
libus ducit: quibus degeneres & vitæ huius cupidi compa-
rantur. Sepulchrum patens eſt guttur eorum. His ergo qui Pſalm. 5.
ad diem & de die viuunt, ſepulchra pro domibus ſunt. Do-
B mus enim iuſtorum non in terra eſt, ſed in cœlo: ſicut Apo-
ſtolus docuit, dicens: Noſtra autem cōuerſatio in cœlis eſt. Philip. 3.
Ipſa eſt domus noſtra, quæ domus eſt Chriſti. Vnde ait ſcri Hebr. 3.
ptura: Et Moyſes quidē fidelis in tota domo eius, tanquam
famulus in teſtimonium eorum quæ dicēda eſſent: Chriſtus
vero tanquam filius in domo ſuā. Piis ergo domus eſt eccle
ſia, piis patria cœlum eſt. Ideoq; iuſtus ait: Aduena ego ſum Pſalm. 38.
apud te in terra & peregrinus, ſicut omnes patres mei. Lu-
xurioſis domus ſepulchrum eſt. Denique tanquam in ſepul
chro viuunt, qui poſſunt dicere: Manducemus & bibamus: Eſaiæ. 22.
cras enim moriemur. reſurrectionem ante oculos non ha-
bentes, ideoque tumulis ſuis affixi atque attumulati adhæ-
rent, quia reſuſcitari ſe poſſe non crediderūt. Habitaculum
ergo illis in ſuo buſto eſt, & tabernaculum eorum in proge
nie & generatione terrena eſt, qui vermes ſui corporis hæ-
redes relinquunt: vt hic tantum ſit memoria eorum, & in æ-
ternum tranſire non poſſit. Denique nomina eorum in ter-
ris ipſorum: quia opera eorum corruptibilia atque terrena.
C Et ideo ibi ſcribuntur eorū nomina, vbi viuere maluerunt.
Qui autem eleuauerunt opera ſua, iis dicitur: Nolite gaude- Lucæ. 9.
re quia dæmonia vobis ſubiecta ſunt, ſed gaudete quia nomi
na veſtra ſcripta ſunt in cœlo. Hinc ergo intelligimus quia
non ocioſe dominus eos arguit qui ædificabant ſibi ſepul-
chra vel tumulos prophetarum, & exornabant ea. Condem
nantur enim Iudæi qui prophetis quos occiderant, terrena
ſolatia, non æterna præmia deferebāt. Ideoque prohibet vt Matth. 8.
diſcipulus ſuus ſepeliat patrem, quia æterno patri ſine ceſſa-
tione eſſe debet intentus. Et in Eſaiæ libro ſcriptum eſt: Eſaiæ. 22.
Quid, inquit, quia ædificaſti & excidiſti tibi ſepulchrum?
Et reprehenditur Maria quæ Chriſtum in tumulo require- Lucæ. 24.
bat. Relinque ſepulchra, quæ reliquerunt qui audita vo-
ce domini in ipſius paſſione ſurrexere de tumulis. Noli in-
ter mortuos habitare, qui viuis. Audi vocem reſuſcitantis
Ieſu: Surge qui dormis, & exurge à mortuis, vt lumen tibi Epheſ. 5.
Chriſti infundatur æternū. Lumen eius ſpiritus ſanctus eſt, Acto. 2.
qui apoſtolis ſanctis in diſperſione linguarum tāquam ignis
D illuxit. Sequitur: Homo cum in honore eſſet, nō intellexit:
cōparatus eſt iumentis quæ ſine ſenſu ſunt, & ſimilis factus
eſt illis. Hæc via eorū in offendiculum ipſis, & poſtea in ore
ſuo complacebūt.) Quia non intellexit homo cum in hono
re eſſet. Eſt autem honor quia ad imaginem dei factus eſt,
factus eſt rationis capax. Comparatus eſt iumentis quæ ſen-
ſum non habent. Qui autem intellexit, angelis comparatur.
Et ideo hic bonorum operum claritate magnificatus eſt, il-
le ſicut equus adhinniens æſtimatur colluuione viuēdi, quæ
viæ offendiculum affert in turpitudine & obſcœnitate vi-
uentibus. Inſipientia enim viri contaminat vias eius. Huiuſ-
modi autem viri viuunt ſecundum appetentiam ſuam, quæ
offendiculum creat: & poſt offendiculum complacebunt
in ore ſuo, ſed non in corde. Non enim boni de quibus di-
citur: Ore ſuo benedicebant, & corde ſuo maledicebant. Pſalm. 61.
Quo reſponſum eſt etiam iis qui habent in codicibus ſu-
is ita ſcriptum, Et poſtea in ore ſuo benedicent. Verbum Roma. 10.
enim tuum prope, & in ore tuo ſit, & in corde. Sicut oues

in infernum deducentur, murs depaſcet eos: & dominabun- A
tur eorum iuſti in matutiuū, & auxilium eorum veteraſcet
in inferno à gluria eorum.) Qui noluerunt vt paſceret eos
Chriſtus, depaſcet eos mors. Quis ergo dimittat bonum pa
ſtorem, qui pro uuibus ſuis animam ſuam ponit, quia perti-
net ad eum gregis ſui cura? Aut quis eligat mercenariā mur
tem, quæ operum peſſimorum digna mercede referatur? Si-
mul cugnoſce ô homo quia Chriſtus verus eſt paſtor, qui
ſuos paſcit ad vitam. Mors ſubiutrauit, quæ ad interitū ad-
ducit alienus, & deuorat eos quibus poteſt prupter eorū fla
gitia præualere. Quib⁹ licet iu hac vita ſtudium potētiæ fue
rit & diuitiarum, vt aliis dominarentur: ſed iu reſurrectioue
erit ſeruitus, cū iuſtis matutinus ſplendor illuxerit: quorum
Geneſ.14. figura eſt quòd Iacob dominus ptæponitur fratri. Miſerabi
lis itaque ſeruitus, vt eo tēpore quo alij vocātur in gloriam
ſplenduris & luminis, horum gluria veteraſcat, & cū ſuma-
tur iu tenebris inſerorum. Meritóque de his dicitur: De ho
note ſuo & gloria ſua expulſi ſuut: quia temporalis hęc glo-
ria. Verūtamen deus liberabit, inquit, animam meam de ma
nu inferni, cū acceperit eam.) Beue hoc dicit, qui ſciebat ani
mā ſuam in inſerno uō derelinquendā. Deſcēdit enim vt ca B
ptiuos abſolueret de faucibus inſerurum, nō vt in his capti-
ua remaneret. Ergo quuniā hæc quæ in iſto ſeculo ſunt, no
biſcum tranſire non poſſunt, ideo tibi dicitur: Ne timueris
cū diues factus fuerit homo, & cū multiplicata fuerit gloria
domus eius: quouiam non cū morietur accipiet omnia, neq;
ſimul deſcendet cū eu gluria dumus eius.) Noli, inquit, ex-
paueſcere diuitias & potentiam diuitis, & gloriam ſecularē,
quoniam caduca illa ſunt, & citius abeunt quàm venerunt.
Sumnium eſt iſte theſaur⁹: euigilas, & receſſit: quoniam qui
potuerit crapulam mundi iſtius edormire, & ſobrietatē vir-
tutis aſſumere, iſta cōtemnit: & pro nihilo pecuniam ducit.
Neque timueris cum multiplicatā gloriam domus alicuius
potentis audieris. Inſpice diligenter, & vacua eſt, quæ nihil
habet in ſe de fidei pleuitudine. Et quid de domo dicā? Va-
cuus erat totus hic mundus antequā numero credentiū cum
Chriſtus impleret. Ideoque ſcriptū eſt: Iudicabit inter gen
tes, replebit ruinas. Quid enim aliud erat aute in hoc mūdo,
Matth.24. niſi ruina perfidiæ? Quid eſt ruina? Audi dicentem: Vbi rui- C
na, ibi & aquilę. Id eſt, vbi ruina, ibi & reſurrectiu. Ruina va
cua firmitatis eſt, reſurrectiu plenitudo viuēdi eſt. Ideoque
nos Adæ illius ruina vacuauit: ſed Chriſti repleuit gratia.
Ideu ſe ille exinaniuit, vt nos repleret, atq; iu carne hominis
plenitudo virtutis habitaret. Quid ſit ruina, cognuſce. Dum
viuit homo, inſuſus eſt ſpiritu. Vbi mortuus fuerit, vacuus
vtique huius vitalis eſt ſpiritus. Multo magis vacuum facit
amiſſio gratiæ ſpiritualis, quem gratia replere conſucuit: vt
Ioan 1. poſſimus dicere: Quooiam nos omnes de plenitudine eius
accepimus, & gratiam pro gratia. De alio dicitur: In vaenum
laborauit. iuſtus autē ſicut odor agri pleni. Quid autem non
vacuum quod ſeculare atque mundauum: cum rectè dixe-
rit qui mūdum iſtum ſobria virtute contempſit, Nudus ſum
natus, nudus & moriar? Nunquid ſecum quis poteſt auferre
quę poſſidet? Hic omnia derelinquit, ſolus intrat iu tumulū,
& vacuum illius diuitis eſt ſepulchrum, quem nec ipſa terra
Eſaiæ.5. capiebat. Vnde dictum eſt: Nuuquid ſoli habitabitis ſoper
terram? Nunquid deſcendit iu illud ſepulchrum gloria do-
mus eius, aut copiæ? Vide vim ſcripturæ. Gloria ſeculi non D
deſcendit eum peccatore, ſed gloria virtutis aſcendit cum
innocente. Et vt cōpendioſius dicamus, gloria hominis cum
aſcendente aſcendet, cum deſcēdente non deſcendet. Quod
gratiæ eſt ac virtutis, aſcendet. In paradiſum aſcenditur, in
Pſalm.54. infernum deſcenditur. Deſcendant, inquit in ioſernum vi-
Lucæ.16. uentes. Ideoque Lazarus pauper per angelos in Abrahæ ſi-
num eſt eleuatus. Diues luxorioſus eleuans io inferno ocu-
los ſuos rogat Abraham vt mittat pauperem: & digito ſuo
contingat linguam eius, quo requiem aliquam in ardore ma
ximo conſtitutus poſſet adipiſci. Vide illum pauperem bo-
nis omnibus abundantem, quem ſancti patriarchæ requies
beata circundabat. Vide hunc vacuum, qoi ſibi io hoc ſecu
lo abundare omnibus videbatur: cuius aoima in vita ipſius
benedicebatur: ſed nunc iners morte cruciatur. Vnde pul-
chre ſequitur: Quoniam anima eius in vita ipſius benedice-

A tur: confitebitur tibi cum beneſeceris ipſi.) Benedicent, in-
quit, cum benedictione terrena. Stulti homines, qui prǽſeu-
tia, uon ſutura cunſideraut. Benedicent eum aſſeclæ eius at-
que paraſiti. Ipſe quoque beatum ſe putat, ſi agrum aliquem
quem deſiderabat inuaſerit. Cunfitetur tuuc deo, cum ei in
huc ſeculo ſecunda ſuccedunt: quando autem aduerſa con-
tingnut, impio ore maledicit. Huc ergu dicit, quia ſecularis
non agit gratias in paupertate poſitus & aduerſis. Iuſtus au-
tem in anguſtiis magis dominū grato benedicit affectu. De-
nique diabolus ad deum dicit: Quid mirum ſi te benedicit Iob.1.
Iob? Abundant ei omnia. Sed mitte, inquit, manum tuam, &
tāge ea quæ poſſidet: videamus ſi in faciem te benedicet. Et
dedit ipſi dominus poteſtatem vt quę ſeculi eſſent huius, au
ferret: carnem ipſius vlceris atrocitate perfunderet. Iob ta-
men benedicebat dicens: Dominus dedit, duminus abſtulit: Ibidem.
ſit oumen domini benedictum. Intruibit vſq; in progeniem
patrum eius, vſque in ſeculum non videbit lumen. Homo
cum in honore eſſet, noo intellexit: cōparatus eſt iumentis
quę ſenſum nō habēt, & ſimilis factus eſt illis.) Ideo, inquit,
iſte in progeniem patrum ſuorū introibit. Qui eſt pater im-
B piorum, dominus declarauit dicēs: Vos ex patre diabolo e- Ioan.8.
ſtis. Suut & illi patres de quibus dicitur: Relinque mortuos Matth.8.
ſepelire mortuos ſuos. Ideo & Moabitæ vſque in tertiam & Deute.23.
quartam generationem prohibiti ſunt introire io eccleſiam
domini, vt filij eorum propter peccata patrum ſuorū intro-
irent in eorum generatiouem quorum facta imitabantur &
mures. Vnde & ſcriptum eſt: Filij adulterorum in conſum- Sapien.3.
matiune erunt. Ergo qui non illum patrē qui in cœlo eſt ſe-
quitur, ſed illum terrena colluuione viuētem, in progeniem
terreni patris intrat. Qualis enim terren⁹, tales & terreni: vt 1.Corint.15.
ſit eius vita terrena, requies nulla poſt mortem. In æternum
non videbit lumeo: quoniam tēporale quæſiuit. Ille autem
qui Chriſti ſecutus eſt gloriam, qui deſiderauit illud lumen
quod illuminat omnem hominē veniētem iu hunc mundū: Ioan.1.
inueniet & videbit lumen æternū: quia eum Chriſtus rede-
mit à mortē. Tunc ergo cogitabit ſecum, quia cum in hono
re eſſet, non iutellexit: & ideo erit ſimilis iumentorum, qui
ſimilis debuit eſſe angelorum, per domini noſtri Ieſu Chri-
C ſti gratiā: cui eſt hunor, gluria, perpetuitas à ſeculis, & uunc,
& ſemper, & iu omnia ſecula ſeculorum. Ameu.

In huius pſalmi tractatu beatus Ambroſius infidelitatem & impietatem Maximi tyranni grauiter redarguit, qui auſus eſt dominum ſuum Gratianum imperatorem fraude & dolo perimere: quem imperatorem in domini tabernaculo habitare, & in monte eius requieſcere dicit.

In enarrationem pſalmi ſexageſimiprimi præfatio.

Titulus. In finem pro Idithum pſalmus Dauid.

OMnium noſtrum indubia cōſuetudo eſt, vt feſti-
oemus ad finem, & eorum quæ legimus vel vidi-
mus & audiuimus, velimus ſummam cognoſcere.
Vnde titulus ipſe ocioſos nos eſſe nō patitur, nec
feriatis præterire aurib⁹ deſiderij communis indicium. Præ
cæteris enim, licet etiam in cæteris clareat, diuinum tamē in
huiuſmodi pſalmo refulget oraculū. Vnde diligentius quid
ſit fiois conſideremus. Fiois enim dicitur τέλος, & ſumma rei
D eius quā volumus explicare. Finis dicitur Chriſt⁹: quia ipſe
eſt finis legis, ſicut ſcriptum eſt: Fiois enim legis Chriſt⁹ ad Roma.10.
iuſtitiam omni credenti. Finis etiā dicitur, quia ipſe eſt prin
cipium & fiois. Ergo iſti pſalmi qui titulantur io finem, aut
de Chriſto ſunt, aut ipſius Chriſti. De Chriſto, cum ipſe an-
nunciatur. Ipſius Chriſti, cum ipſe ſe uunciat, venturúm-
que promittit in terras, & futuram nobis reuelare dignatur
proprij corporis paſſiouem. Ideoque ipſi Dauid ioſcribun-
tur in titulo: quaſi vero Dauid ipſi domino prophetici oris
miniſterio deputentur, per quem humanæ vocis officio vis
cœleſtis increpuit, & diuina ſeotētia reſultauit. Meritóque
pro Idithum, qoi fuit propheta, & pſalmos cum ſex filiis ca
nebat ſuis, velut quædam prę fatio eſt, eò quòd eſſet his ve-
nia prophetāda, qui io pſallendi miniſterio cōſtituti, diuina
oracula humana voce loquerētur. Et quia pro totius mundi
aboleodo errore ſuſcipienda dominici corporis paſſio fo-
ret,

ret, huius licet nomine cuius ſedulitas probaretur, commendatiorem eruditionem plebis expreſſit. Itaque ipſum audiamus loquentem:

NOnne deo ſubdita erit anima mea?) Suſceptur⁹ carnem hominis dominus noſter Ieſus, vt in ſe eam ipſe mundaret, quid prius quàm peccati veteris primum debuit abolere contagium? Nam quia per inobedientiam culpa irrepſerat, dum mandata diuina temerantur: obedientiã vtique prę cęteris debuit reformare, vt ſemioarium erroris excluderet. Fibra enim inde manauerat: & ideo ſicut bonus medic⁹ radices prius vlceris debuit amputare: vt medicamentorũ ſalubre remedium vulneris ora ſentirent. Fruſtra enim cicatricem curaueris, ſi ſerpant interiora contagia: imo acerbatur vulnus ſi foris clauditur cum interius virus exæſtuat. Nam quid proderat donaſſe peccatum, ſi peccandi maneret affectus? Hoc erat nõ ſanare cicatricem, ſed claudere. Voluit itaque mundare vulnus, vt affectum ſanaret, ne inobedientiæ ſordes vlla remaneret. Suſcepit ipſe obedientiã, vt nobis eam transfunderet. Sic enim oportebat, vt quo- B

Roma.5. niam per inobedientiam vnius hominis peccatores conſtituti erant plurimi, per vnius rurſus obedientiam iuſti conſtituerẽtur multi. Vnde valde errare eos res indicat, qui carnem hominis à Chriſto aiunt eſſe ſuſceptam, affectum negant: & contra ipſius domini Ieſu venire conſilium, qui hominem ex homine tollunt: cum homo ſine affectu hominis eſſe non poſſit. Nam caro ſine affectu, & præmij immunis & culpa eſt. Illud ergo ſuſcipere debuit & ſanare, vnde culpa manauerat, vt originem erroris & quaſdam prorũpentis delicti fores clauderet. Vnde ego hodie hominem agnoſcerem dominum Ieſum, cuius carnem non video, affectum lego? vnde inquam hominem eum agnoſcerem, niſi eſuriſſet,

Matth.26. niſi ſitiſſet, niſi fleuiſſet, niſi dixiſſet, Triſtis eſt anima mea vſque ad mortem? Denique ſcriptũ eſt, Et homo eſt, & quis cognoſcit eum? Sed homo per illa cognoſcitur, qui per opera diuina ſupra homines æſtimatur. Itaque ipſe euſque ſe hominem credi volebat, cum deus eſſet, vt ſe appellaret ho-

Ioan.8. minem, dicens: Quid me quæritis occidere, hominẽ, qui veritatem locutus ſum vobis? Nec ſolum hominem, ſed etiam C

Marc.8. filium hominis diceret, ſicut ait: Quid me dicunt eſſe homines filium hominis? Vnde ille ſummam tenere fidei pronunciatus eſt, qui & dei filium cognouit, & hominẽ nõ negauit. Ipſe igitur vtrũque vnus, inſeparabilis numero, & agnoſcendus operis diſtinctione, non varietate perſonæ. Non enim alter ex patre, & alter ex Maria: ſed qui erat ex patre, carnẽ ſumplit ex virgine. Affectũ aſſumpſit ex matre, vt infirmi-

Eſaiæ.53. tates noſtras ipſe ſuſciperet. Vnde ait Propheta: Et pro nobis dolet. Quomodo dolebat meo dolore, ſi meum non gerebat affectum? Homo, inquit in plaga, & ſciens ferre infirmitatem. Itaque quaſi homo infirmatus eſt, quaſi homo doluit, & nos quaſi hominem æſtimauimus eum eſſe in doloribus: ſed quaſi victor infirmitatũ, non infirmitatibus victus, pro nobis non pro ſe dolebat, & infirmatus eſt non propter ſua, ſed propter noſtra peccata, vt nos ſuo liuore ſanaret. Quid vtique eſt homo in plaga, & ſciẽs ferre infirmitatem, niſi quia plagæ habebat compaſſionem? Aut quomodo ſciebat ferre infirmitatem, ſi ſenſum infirmitatis excluſerat? Quod enim portamus, hoc pro onere ſuſtinemus. Suſcepit D ergo peccata noſtra, vt portaret: ſuſcepit etiam vt purgaret.

Ibidem. Denique ſcriptum eſt, Et peccata eorum ipſe purgauit. Ideo ipſe hæreditate poſſidebit multos, & fortiũ partietur ſpolia. Ibi enim maior triumphus, vbi mens interna mundatur. Quod portat igitur, ad remiſſionem pertinet: quod purgat, ad correctionem. Suſcepit itaque cõpaſſionem noſtram: ſuſcepit & ſubiectionẽ. Quod enim ſubiecit ſibi omnia: ſuum eſt: quod ſubiectus eſt, noſtrum eſt. Ideoque ait: Nõne deo ſubdita erit anima mea? Anima, inquit, ſubdita nõ diuinitas. Anima ſubiecta, non dei virtus. Virtus enim dei non poteſtati ſubdita eſt, ſed vnitati, & conſortio eius vtitur poteſtatis. Illa ſubiecta eſt, quæ humanæ cõditionis fragilitate plerunque mutatur, non quæ mutari non poteſt. Anima carni compatitur, & animæ caro, quæ ſibi quodã cõtubernio copulan-

Matth.26. tur. illa ſubiicitur, quæ triſtis eſt, quia ſcriptum eſt: Triſtis eſt anima mea vſque ad mortem. Illa ſubiicitur, quæ ſuſce-

A pta; non ex deo patre nata: quãquã ipſa ſubiectio nõ in ſpecie quidem infirmitatis ſit, ſed in operatione virtutis, diſpenſationis magis temporariæ arbitra, quàm perpetuo ſeruitio mancipata. Vnde & ait: Nónne deo ſubdita erit anima mea? Cur dixit erit, ſi ſempiterna ſubiectio eſt? Sed quia filius dei qui loquebatur, æternus eſt, animã autem ſuſcepit ex tempore: ideo futuram ſubiectionem animæ ſuę dicit. Per ipſam ergo obedientia, per ipſam humilitas: quæ tamen non ad infirmitatem potentiæ ſuſcepta ſunt, ſed ad magiſterium diſcipli-

næ. Ipſe enim dominus Ieſus cum eſſet in dei forma, non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem deo, ſed ſemetipſum exinaniuit formam ſerui accipiens, in ſimilitudine hominum factus, in ſpecie inuentus vt homo: humiliauit ſemetipſum, factus obediens vſque ad mortem: ſicut Apoſtolus dicit, non iugem & perpetuam, ſed temporalem ſubiectionem cupiens declarare: qualis ſit ſuſcepta cum carne, & depoſita cum ipſius corporis ſeruitute. Sic etiam ad Hebræos ſcri- Philip.2.

ptum eſt. Nam cum propoſuiſſet exemplum dicẽs: Tu es ſa- Hebr.5.

B cerdos in æternum, ſecũdum ordinem Melchiſedech: ſubiecit idem Paulus: Qui in diebus carnis preces & ſupplicationes adhibuit ei qui poſſet liberare eum de morte cũ magna voce & lachrymis: & exauditus ab illo metu, quanquam eſſet filius, didicit ex his quæ paſſus eſt, obedientiam: & conſummatus obtemperantibus ſibi cauſa factus eſt ſalutis æternæ: vocatus à deo ſacerdos ſecundum ordinem Melchiſedech. Nónne igitur euidenter clamauit Apoſtolus dicẽs obedientiam illam & humilitatem non diuinitatis fuiſſe, ſed carnis? Quod enim diſcitur, temporale eſt. Quaſi homo ergo ex his quæ paſſus eſt didicit obedientiam, vt cõſummaretur in carne, & per obediẽtiæ tranſfuſam in nos ſucceſſionem cauſa fieret nobis ſalutis æternæ, quibus ante per inobedientiæ hęreditatẽ primus ille Adam cauſa factus eſt mortis. Subiectio ergo magiſterium virtutis humanæ, nõ diuinæ imminutio poteſtatis eſt. Nam ſi illum minorem filium & inæqualem patri dicũt, quia erat ſubditus patri deo: nunquid & matre ideo minor, quia erat ſubditus matri? Lectum

eſt enim de Ioſeph & Maria: Et erat ſubditus illis. Sed pie- Lucæ.2.

C tas omnibus nobis non diſpendio, ſed incremento eſt, per quam omnibus nobis dominus Ieſus fidem infundit & gratiã, vt nos ſpiritu fideli ſubditos patri faciat deo: & ideo no-

uo & profundo conſilio Apoſtolus ait quòd ipſe patri erit 1.Corin.15.

ſubiectus in nobis, cum fuerit in omnibus plenitudo fidei, & quædam deuotionis vnitas. Nunc enim quandiu ſententiis diſcrepamus, quodammodo regnum Chriſti minoramus: quia nondum ei ſubiecta ſunt omnia, cuius regnum vnitas eſt. Cum autem ſubiecta illi fuerint omnia, tunc & ipſe ſubiectus erit illi qui ſibi ſubiecit omnia: vt ſit deus omnia in omnibus ſicut ſcriptum eſt: Nunc enim poteſtate ſupra omnes eſt: ſed opus eſt vt ſit in omnibus voluntate. Volet autem cum omnia in nobis cognouerit ſui plena, & vacua delictorũ. Nondũ igitur ſubiectus eſt patri, quia nondũ omnia & in omnibus Chriſtus. Cũ autẽ fuerit omnia & in omnibus Chriſt⁹, erit omnia & in omnib⁹ deus. Vnde colligitur vnũ eſſe regnũ patris & filij & etiã ſpirit⁹ ſancti: quia qui filiũ receperit, recipit & patrẽ, recipit & ſpiritũ ſanctum: quia vna poteſtas, vna gratia, vna operatio trinitatis eſt. Meritóq; ad-

D didit dominus: Ab ipſo enim ſalutare meum.) quaſi diceret: Nolite turbari quia dixi animam meam fore deo ſubditam. Anima erit ſubdita, quæ veſtri eſt portio: ſalutare autem meum ab ipſo. Hoc eſt, quia à patre & in patre ſemper ſum. A patre enim veni in hunc mũdum: etſi videtis hominẽ, dei

filium credite. Cum venerit autẽ paracletus quẽ ego mittam Ioan.15.

vobis à patre meo, ſpiritus veritatis, qui à patre meo procedit ille teſtimoniũ perhibebit de me. Et filius à patre procedit, & ſpiritus ab ipſo procedit. De vnitate ergo diuinitatis ambiguum nihil. Ideoque concupiuit Dauid hoc ſalutare dei nobis dari: quia ipſe eſt vita æterna, ſi & patrem verum deum cognoſcamus, & filium, quem pro noſtra certum eſt ſalute veniſſe. Sed non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æ-

qualem deo. Aſſertionem ſuæ diuinitatis ſequeſtrat, & diſ- Philip.2.

penſationis humanæ repræſentat officium. Ideoque adiunxit ſtatim: Etenim ipſe eſt deus meus, adiutor meus, defenſor meus: non mouebor amplius.) Hæc vtiq; quaſi homo lo-

quitur, quia in deo ſpem noſtram debemus reponere, ne fa- A
cile labamur: quamquam in eo quod locutus eſt, Non mo-
uebor amplius: oſtendat habere ſe diuinæ inſignia poteſta-
Hebr.12. tis. Habes enim alibi dicentem: Adhuc ego ſemel terrã mo-
uebo. Mouit diluuio, quando præter arcam Noe caro om-
nis interijt. Mouit cum Sodoma & Gomorra ſacra igne cõ
ſumptæ ſunt. Hæc ſuperoꝶ indignationis indicia ſunt. Sed
quia elegit genus hominũ domin⁹ magis ſeruare quàm per-
dere, non mouebitur amplius ad indignationem, qui venit
ad miſericordiam, venit vt redimeret nos ſuo ſanguine, non
vt noſtrũ effunderet. Venit vt ſe offerret pro nobis, & qua-
ſi bonus negociator mercem ſuam proprij corporis paſſio-
ne ſeruaret. Et cum hoc diceret, leuauit oculos ſuos, & vi-
dit hinc perſecutores, inde nequitias ſpirituales in vnum
conuenire, & ait: Quouſque irruitis in hominem interficien
tes vniuerſos?) Hoc eſt: Quid delere genus feſtinatis huma-
num? Neſcitis me pro omnium redemptione veniſſe? Ob-
tuli me pro cunctis, vt omnes mea oblatione protegerem.
Hominem ergo aut pro humana omni accipimus multitudi B
ne: aut ſi de vno accipimus, de ipſo dictum intelligimus. Ir
ruitis, ſed in hominem, quia ſupra deum irruere non pote-
Matth.26. ſtis: ſicut habes alibi: Quid me quæritis occidere homi-
nem? Neque enim diuinitas morti poterat eſſe ſubiecta, ſed
humana ſuſceptio. Si ergo in me irruitis, & me vultis tene-
re: quid eos qui mecum ſunt, vultis occidere? Satis eſt vo-
bis habere quem quæritis. Non quæro conſortem paſſio-
nis, qui ad ſalutem omnium adiutore non egeo. Non requi-
ro legatum, nuncium non præmitto: ſed ipſe me nuncius
obtuli non quærentibus: me tradidi non comprehendenti-
bus, vt liberarem eos qui mortis laqueis fuerãt comprehen
ſi. Irruitis igitur tanquam parieti inclinato, & maceriæ im-
pulſæ, ignari quia veni non vt inclinarem parietem, & ma-
ceriam impellerem, ſed vt ſoluerem. Veni enim pax, vt fa-
Epheſi.2. ciam vtraque vnum, medium parietem maceriæ ſoluẽs, qui
carnem & animam diuidebat, vt vnum ſentire non poſſent:
& ideo caro animæ repugnabat, & ſubdita imperio eius eſ-
ſe non poterat, quia obiecti parietis obſtaculo gubernacu- C
lis eius parere non poterat. Lex igitur carnis legi mentis ad-
uerſabatur. Hunc parietem veterum inimicitiatum velut
murum ſuſtulit dominus Ieſus, & peruios fecit eſſe commen
tus mentis & carnis, vt in vnum coeuntes, id quod erat vtri-
que ſalutare ſequerentur. Paries ergo quædam eminentia
delictorum eſt. Vnde ad pontificem Iudæorum dicit Pau-
Acto.23. lus: Percutere te incipiet deus, paries dealbate. Paries enim
luto cæmentiſq; conſtruitur. Hinc ædificabant Aegyptij ci
uitates, quando Iudæi lateres facere cogebantur. In Aegy-
pto lutum efficiebatur, & populus dei peccatum illic ope-
rabatur. Ideo gemebat: ideo exauditus & liberatus eſt à pec
cato. Ideo lex data, promiſſa gratia, vt lex peccatum ex
parte reſecaret, gratia omne donaret. Et cum hęc nobis con
ferret, hæc pro nobis ſubiret, nos precium eius repelleba-
mus. Vnde ait: Veruntamen precium meum cogitauerũt re-
pellere.) quãdo precium referẽte Iuda proditore, Iudæi in
Matth.27. loculum mittere noluerunt, dicentes: Non licet nobis mit-
tere in loculum: quia precium ſanguinis eſt. Damnatur hic D
iudicio ſuo proditor, qui refudit precium quod accepit, in-
firmus ad ſacri muneris teſtimoniũ, ſed validus ſceleris ſui
teſtis. Vnuſquiſque enim grauior accuſator eſt ſui, & inex-
cuſabilem in ſe fert ipſe ſentẽtiam. Principes ſynagogæ ſuo
condemnant ſe iudicio. Profitentur enim precium eſſe ſan-
guinis quod dederunt, dum arguunt refundentem. Nam ſi
recipiendum non fuit, nec ſoluendum fuit. Atque vtinã aut
non dediſſent, aut quia dederant, nec recepiſſent. Repudia-
runt enim quod in loculum mittere noluerunt, & emerunt
inde agrum in ſepulturam peregrinorum. Merito ergo gen
tiles quib⁹ agri eius qui morte emptus eſt Chriſti, ſepultura
Epheſ.2. profecit, iam non ſunt aduenæ atque peregrini, ſed ciues ſan
ctorum facti ſunt, & domeſtici dei: quia conſepeliuntur dei
filio. Iudæi autem qui paſſionis eius precium repudiarunt,
peregrinantur à Chriſto. Tolerabilior illis vel in hoc pro-
ditor, quod confitetur errorem: illi autem crimen ſuum ex-
cuſando acerbant. Verecundior eſt enim confeſſio poſt de-
lictum. Impudenter igitur refellebant cõmune ſacrilegium

A confitentem, dicentes, Quid ad nos? Tu videris: Quid enim Matth.27.
dicebat proditor niſi hoc, Peccaui quòd tradiderim ſangui-
nem iuſtum? Quod erat crimen tradẽtis, quomodo ſuſcipien
tis non poterat eſſe peccatum, cum ſcelus ſceleri ſit adiun-
ctum: vt quem ſceleratè emerunt, ſceleratius trucidarẽt? Cu
curri, inquit, in ſiti.) Verum eſt quidẽ quòd dominus noſter
Ieſus ſitiuit. Beata domini ſitis: quia ſitiuit pro nobis, & ma-
xime in paſſione. Denique dixit: Sitio. Tũc itaque ſitiebat, Ioan.19.
quando de latere ſuo reſtinctura ſitim omnium viuæ aquæ
fluenta fundebat. Deniq; ſcriptũ eſt: Flumina de ventre ei⁹ Ibidem.7.
fluent aquæ viuæ. Sed in Græco mediè poſitũ eſt, quia ἐ4ε
μερ & ſingularem & pluralem numerũ ſignificat. Ergo quia
cucurri, & cucurrerunt, iuxta Græcum poſſumus intellige-
re, diximus autem quid exprimat cucurri, hoc eſt, feſtinaui
ſitim omnium ſuſcipere, vt vniuerſos perpetui fontis vber
tate ſatiarem: cui enim dedero aquam non ſitiet, nec hic nec
in futurum, ſicut dictum eſt ad Samaritanam: nunc dicamus Ibidem 4.
quid ſignificet, cucurrerunt in ſiti: hoc eſt, feſtinauerunt vt
B perfidiæ ſuæ æſtu fontẽ viuum negantes æterna fauces ſuas
ariditate ſiccarent: ſicut ipſe dominus ait: Me dereliquerũt Hiere.2.
fontem aquę viuæ, & fecerunt ſibi contritos lacus. Nec mi-
rum ſi ſitierunt qui aquã fontis æterni tenere non poterant,
lubrici perfidiæ ſuæ rimis. Sitierunt ergo, quia ſe potu priua
uerunt ſpirituali, quem hauſerant de conſequẽti petra. Vnde
& Symmachus ait: τῷ δόλῳ αὐτῶν ἐυλόγουν. Hoc eſt, placuit il-
lis in mendacio, cum obiicerent falſa pro veris. Omne men
dacium ſitim habet, veritas vbertatem, quæ in perpetuum
perſeuerat. Et quàm cito, probauit, quia cucurrerunt in
mendacio. Ore ſuo, inquit, benedicebant, & corde ſuo ma-
ledicebãt.) Miſera perfidorum ſitis, qui aliud tenebãt cor-
de, & ore aliud loquebantur. Vbi autem fidei exũdat vber
tas, corde creditur ad iuſtitiam, ore confeſſio fit ad ſalutem. Roman.10.
Quomodo autem benedixerint ore, & corde maledixerint,
ſeries paſſionis oſtendit, cum dicerent: Deſcendat de cru- Marc.15.
ce. Stulti, de morte ſurrexit, & non crediderunt. Quomodo
ſi de cruce deſcenderet, credidiſſent? Sperauit in domino,
C eripiat eum: liberet nunc eum, quoniam vult eum. quia illu-
dentes potius quàm optantes iſta dicebant, & interroga-
bant vtrum eſſet dei filius, verbis pacifica loquentes, corde
accuſationem ſacrilegij cogitantes. Sed hæc myſtica: ve-
niamus ad moralia. Etenim quoniam non ſemel appetitur
Chriſtus: appetitus eſt ſemel in ſuo corpore quod ſuſcepit
in virgine, appetitus eſt frequenter in eo corpore quod eſt
eccleſia. Nos enim ſumus corpus Chriſti & membra. Ap-
petitur & in ſingulis ſanctis ſuis & innocentibus, qui domi-
no ſe dicarunt. Recordamur aliquem proxime ab omnibus De Gratiano dicit imperatore.
appetitum, à ſuis deſtitutum ac proditum, qui dudum in
ſuggeſtu locatus imperij, ſubito egẽs omnium ab ipſis quo-
rum hæreditarium fuerat ſortitus obſequium, cœpit vrge-
ri, ingruentibus in exitum, inferentibus mortem, nullo au-
xiliatore, nullo iam ſocio ſui, nullo comite. Quid aliud
melius dixerit, quàm quod ex ipſo cui ſe deuouit accepe-
rat: Nõnne deo ſubdita erit anima mea? Hoc eſt, Quid perſe
quimini? Quid furitis? Quid inſultatis? Carnem poteſtis in-
D terficere, animam non poteſtis. Vitam iſtam corporis po-
teſtis eripere: meritum non poteſtis extinguere. Scriptum
eſt enim: Nolite timere eos qui poſſunt occidere carnem, a- Matth.10.
nimam autem nõ poſſunt: ſed potius eum timete qui poteſt
animam & corpus perdere in gehennam. Anima ergo quæ
deo ſubdita eſt, non eſt humanæ ſubditą poteſtati. Ab ip-
ſo enim vitæ fructum ſperat æternæ, & perpetuæ ſalutis au-
xilium. Ille ergo cui me tradidi, & necatum tuebitur, & mor
tuum reſuſcitabit, & vlciſcetur occiſum. Raptus eſt iuſtus, Sapien.4.
ne malitia mutaret cor eius. Mors ergo iſta magis peccati
fuga, quàm morientis eſt detrimentum. Etenim ipſe eſt de-
us meus, adiutor meus, defenſor meus: non mouebor am-
plius.) Qui labitur, commouetur, eo quòd de integritatis &
innocentiæ ſuæ quadam ſtatione defluat. Semel enim in pe-
tra Chriſti locatus, lubricũ nõ debet habere veſtigium, ſed
tenere ſtatus proprij firmamentũ. Vnde immobilis dicitur
qui ſeruat immobilẽ volũtatem, & propoſitum aliquod in-
tentione animi fidelis exequitur. Nam & dei immobilẽ vo-
luntatem legimus: ſicut habes ad Hebræos: In quo amplius Hebr.6.
deus

deus oſtendere volēs hæredibus repromiſſionis immobilitatem volontatis ſuæ, interpoſuit iuſiurandum. Recte ergo immobilis voluntas dei, quæ nullius peccati mouetur illecebris. Homines mobiles, lubrici ad delinquendum, faciles ad errandum. Deniq; de Iudæis dictum eſt: Tranſeuntes autem blaſphemabāt eum, mouentes capita ſua. Et ipſe dominus in pſalmo ait: Omnes qui videbant me, aſpernabantur me: & locuti ſunt labiis, & mouerunt caput. Caput omnium Chriſtus eſt. Melius eſt igitur vt maneat Chriſtus in nobis, quàm aliqua noſtri commotione moueatur. Vnde Iudæi mouentes capita ſua dicebant: Tolle à terra talem. Hunc Geraſeni rogabant vt de finibus eorum recederet: eccleſia autem tenuit eum: nec dimiſit eum. Ideo illa quæ tenuit eum, poſſidet. Illi qui mouerunt, tenere non poſſunt. Pulchre autē ait euangeliſta quia tranſeuntes mouebāt capita ſua. Tranſeuntes, non ſtātes. Stamus in atriis ſanctis, prætẽrimus in plateis. Sacerdos præteriit, leuita pertranſiuit: ſtetit ille qui vulnerā inflicta curauit. Et ideo illi non dixerunt qui tranſibant viam: Benedictio domini ſuper vos: benediximus vos de domo domini. Stantes enim non trāſeuntes ſunt pedes benedicentium. Denique & vineā cuius ſoluta munitio eſt, tranſeuntes vindemiant, non manentes. Tranſeuntes ſibilāt, ſicut in Threnis Hieremiæ legimus: Tenuerunt ſuper te manus omnes tranſeuntes per viam: ſibilauerunt, & mouerunt caput ſuum ſuper filiam Hieruſalem. Ideo ſacerdos nō potuit coronari, leuita non potuit, quia tranſierunt & tanquam vmbra præterierunt. Stephanus autem martyrio coronatus eſt, quia ſtantem videbat dominum Ieſum, immobilē, non prætereuntem. Immobilis ergo fide Stephanus immobilē Chriſtum videbat: nullo erat mortis timore commotus. Non mouit ſe Stephanus, non mouit & Chriſtus. Commoti ſunt filij proditoris, de quibus dicitur: Commoti amoueantur filij eius, & mendicent. Eget enim medico qui mouetur. Inops peccator, diues eſt iuſtus: quia nullo bono deficit, qui dominum ſemper inquirit. Ergo ia inde tractus eſt ſermo, quia dixit, Non mouebor amplius: quòd moueri ad culpam ſit, oſtendit ipſe Dauid dicens: Qui poſuit animam meam ad vitam, & non dedit commoueri pedes meos. Vnde & ſancto dicitur à domino deo noſtro: Tu autē hic ſta mecum. quoniam qui deo proximus eſt, lapſui non poteſt eſſe vicinus. Omnis enim culpa velut aduerſario niſu de loco deiicere, & de proprio ſtatu mentem mouere conſueuit, quod vel ab hoſte vel ab luctamine tractum videtur. Perturbat ira, incendit libido, ſtimulat inuidia, excruciat auaritia, timor deiicit, mœror affligit. Et Petro dictū eſt à domino Ieſu: Veni retro poſt me. Nō dixit, Veni retro (hoc enim diabolo ſoli dixit) ſed, Veni retro poſt me. Nō eſt enī retro qui poſt Chriſtum eſt. Sed quia errabat Petrus, ſicut dominus ipſe ait ad ipſum, quia non ſapis, inquit, quæ dei ſunt, ſed quæ ſunt hominum: ideo poſt me veni, vt incipias non humana, ſed diuina ſentire. Ideo & hic iuſtus rapiēdus ętheris ait: Non mouebor amplius. Diſſolui enim, & cum Chriſto eſſe, multo melius. Non enim labi poterit qui cuperet eſſe cum Chriſto: quia mors iuſto non naturę finis, ſed culpæ eſt. Inter has voces ſubito videt agmina perſequentium, & inter pericula poſitus non de ſe ſolicitus, ſed de his quos liberare cupiebat, ait: Quouſque irruitis in hominem interficientes vniuerſos? Si me quæritis, cur alios vultis occidere? Offero me ipſe pro multis, quia pro omnibus ſolus ſe ille potuit offerre, qui auctor eſt omnium. Ipſius ergo quem ſequebatur imitator, ait: Si me quæritis, ſinite hos abire. vt impleretur ſermo quem dixit Ieſus: quia non perdidi ex ipſis quenquam præter vnum (hoc enim in alio libro ſententia domini comprehendit) qui tamen ſua magis periit voluntate, quàm mea inquit, ſeueritate punitus eſt. Et cum ego me ſponte offeram, irruitis & incumbitis tanquam parieti inclinato, & maceriæ impulſæ. Hoc eſt: Apex dudum nobilis ſedis auguſtę, & circunfuſi toto orbe Romano validus quōdam murus imperij, ſicut paries inclinarus, aut maceries impulſa collabor. Sed eſto. ad mortem me vſque appetierunt, quæ ſierunt ad necem, dicentes, Tollamus iuſtum, tollamus miſericordem, quia grauis eſt nobis etiā ad videndum. ſed etiam exiſtimationem meam, caſtimoniam meam ſauciandam falſis calumniis putauerunt. Hoc eſt enim, Precium meum cogitauerūt repellere: quia precium noſtrum pudicitia eſt, quæ nos ſeparat à pecudibus, angelis iungit. Precium noſtrum miſericordia eſt, quæ nos, dum confertur inopibus, redimit à morte. Precium noſtrum fides eſt: quę omnes homines gentili errore & ſeruitute depreſſos, Chriſto acquiſiuit. Preciū noſtrum bona exiſtimatio eſt, quia vniuſcuiuſque noſtrū meritorum ſeries æſtimatur. Precium noſtrum mondicia atque ſimplicitas eſt, quia ſcriptū eſt: Poſſeſſio precioſa vir mundus. Nihil enim precioſius viro ſimplici. Vnde Apoſtolus pulchre, Abundauit, inquit, in diuitiis ſimplicitatis ſuæ. Quid enim ſimplicitate ditius? quæ ſicut bonus paterfamiliàs ſatis ſibi abundat, & ſua puritate contenta, non quærit alienum, nec abrodit, ſed de ſe cæteris fingi. Innocens enim credit omni verbo, nec ſe in artes varias ſæpe cōmutat: ſicut aſtutia, quæ vt ſit cauta, timet omnia: nec ſe conſiliis ſuis credit: verſat ſuas ipſa ſententias. Simplicitas autem timere nil nouit. Hoc igitur genere precium iuſti repellere tentauerunt. etſi poſſit & illud intelligi, quia aurum eius manibus accipiebant, corde intimo repellebant, prædam tenentes, fidem negātes. Vnde & ait: Cucurri in ſiti. eo quòd fidem quæreret, & inuenire non poſſet, deſtitutus à ſociis, à propriis derelictus. Sic dominum Ieſum legimus in euangelio & eſuriſſe, & ſitiſſe, cum eſuriret fidem noſtram, ſitiret opera noſtra, quærere videretur aliena. Aut vt ad ſitim corporis referamus, quanta indignitate dicit, Cucurri in ſiti. Hoc eſt: Ego ſitiebam, cum alij mea vina ructarent: & ex illo ſuggeſtu ſublimis imperij, opulentiáque regali, ad extrema ſitis plebeia quadā vtilitate deductus ſum. Et quia Græcus habet ἔδραμον, quod ſignificat & cucurri ſingulariter, & cucurrerunt pluraliter: poteſt & ſic intelligi: Cucurrerūt in ſiti, quorum fauces æſtu nimio ſundendi mei ſanguinis aruerunt. Sicut enim eſt ſitis fidei, ita & perfidiæ. Sitim illam iuſtus ſitit, qui ait: Sitiuit anima mea ad te deus. Iſtā perfidi, quorū lingua præ ſiti aruit. Quam ſitiuit ille qui inter conuiuij dapes & pocula cōſtitutus innocentis conuiuæ necem moliebatur Auguſti. Nónne tibi videbatur impie, cum manducares, cędem parares, quòd humana ſub dentibus tuis oſſa crepitarent? cum vinum biberes, & parricidium cogitares, quòd illis poculis ſanguinem tibi innocētis infunderes? Ita prorſus alienus eſt non ſolum ab imitatione, ſed etiam à lectione diuina, vt non tibi veniret in mentem verſiculus ille pſalmorū, Tu vero homo vnanimis, dux meus, & not' meus, qui ſimul mecum dulces capiebas cibos. atque ille alius cuius meminit in euangelio ipſe dominus Ieſus, Qui edit mecum panem, leuabit ſuper me calcaneū ſuum. Quid tibi faciam Ephraim? quid tibi faciam Iuda? Plores reliquiſti nobis proditionis tuæ & fraudis hæredes. Hæc enim etiam ad proditorem Iudam poteſt per apoſtrophen deriuari: Prodidiſti vitam, regnum domino. Sed Ieſus dominus ſemel in ſe, frequenter in ſeruulis ſuis proditur. Quod enim vni horum minimorum feciſtis, mihi, inquit, feciſtis. Tu commiſſos tibi loculos & pecunias pauperum ſuſcepiſti, iſte prouincias ſibi creditas. Tu apoſtoli honorem, ille militiæ dignitatem, adminiſtrationis inſulas. Numero honores eius, vt crimen exaggerem. Conuiuij violaſtis vterque conſortium: tu tamen de conuiuio ad proditionem ſurrexiſti, iſte ad necem. Hoc eſt, tu licet in ſcelere verecundior, qui negaſti quòd inferēdam necem crediberis domino quem prodebas, qui precium refudiſti, ne reſideret apud te merces parricidij videretur. Iſte non ſolū tenuit acceptā, verumetiam extorſit non oblatam mercedē proditionis. Iſte non ſolum deceptus nō eſt alieno mēdacio, ſed ſefellit ſuo, & ſefellit vt occideret. Et cum ille conuiuium recuſaret, qui ſe videret eſſe perimendū, iſte ſacramētū obrulit, ne qua periret ſibi cumulū pars criminis. Poſtremo ſoperioris proditoris pecunia profecit ad ſepulturam peregrinorū: iſte ſepulturā integrā ſuo principi denegauit. Nec deſuit qui man' lauaret dicēs: Innocēs ſum à ſanguine iuſti huius. in quo ſe Pilatus non diluit, ſed inquinauit, & implicauit, nō exuit. Nam etſi nullū pondus in perditorum iudiciis, tamen vinculum maius in confeſſionibus. Iuſtos enim non abſoluit ſententia, ſed ſua vita. Iniuſti ſcipſos vehementius ſuis vocibus alligant, qui alios alligare non poſſunt.

Margin notes (left): Matth. 27. — Pſal. 21. — Lucæ 8. — Ibidem 10. — Pſalm. 128. — Thren. 2. — Acto. 6. — Pſal. 38. — Pſal. 65. — Marc. 8. — Philip. 1. — Ioan. 18. — Gratianus imperator.

Margin notes (right): Pſalm. 41. — Maxim' Tyrannus Gratiani imperatoris perſecutor. — Pſalm. 54. — Ioan. 13. — Matt. 25. — Matt. 27.

Tamen ne huic quoque deeſſe confeſſio propria videretur,
iurauit, vt peieraret. Lauit manus cum euangelium tãgeret,
ne quid deeſſet exẽplo. Lauit aqua manus, vt ſceleratius in-
quinaret innocentis ſanguine. Nec Herodes defuit, cui alter
Pilatus ſe placiturum credidit, ſi captum principem deſti-
naſſet. Quid illud quoque dicam, quòd is quoque veſtem
dealbatam indutus eſt ad illudendum: poſtea quoque regia
veſte donatus eſt ad moriendum: ne amiſiſſe honorem debi
tum videretur? Nam etſi ſcelere interiit, ius tamen collatæ
ſibi poteſtatis etiam mortuus reſeruabat, eorum ipſorum à
quibus negabatur, vel miniſterio, vel aſſenſu. Addebatur
huic tanto ſceleri pompa feralis: niſi is qui impatienter iſta
deflebat, cognitis quæ parabantur, iuſto commotus dolore
increpaſſet victorem ſuperbum, tyrannis illa non regibus
inferri ſolere. Sic horrere flagitiis, & ſic citus depoſuit teter
rimi ſceleris apparatum. Nec petitor igitur ſepulturæ de-
fuit: etſi Ioſeph ille qui iuſtus dicebatur, defuit. Sed longe
Maximus ſæuior denegabat quod ipſe Pilatus auferre non
potuit. In quo parricidæ humanitas defuit, innocenti tamen
B non defuit gratia: & ad tempus aſſumpta patientia, vindicta
paululum comperẽdinata eſt. Ideoque ait: Veruntamen deo
ſubiecta eſt anima mea, quoniam ab ipſo eſt patientia mea:
quia ipſe eſt deus meus, & ſalutaris meus, ſuſceptor meus: nõ
emigrabo.) Hoc eſt, Nunquid ſepultura negata corporis,
perpetuæ quietis manſionem mihi abſtulit? Habeo habita-
culum meum in domini tabernaculo, & in ſancto monte e-
ius requieſcam: non emigrabo humano ſcelere, qui domini
fauore ſuſceptus ſum: quia neque mors, neque gladius, neq;
tribulatio à charitate Chriſti me ſeparare poterunt. Non e-
Rom. 8. nim innocens de tabernaculis iuſtorum, ſed peccator emi-
grat. Migrant Iudæ proditoris hæredes: de quibus & ſimili-
Pſal. 108. bus eorum merito dicitur: Commoti amoueantur filij eius,
& mendicẽt, eiiciantur de habitaculis ſuis. Quod bene & ad
dominum Ieſum Chriſtum refertur, qui cum deſcendiſſet
in terras vt crucifigeretur, ſepeliretur, non emigrauit à pa-
tre, ſed in patre manſit. Traditus ſum, & non egrediebar.)
Nec depoſuit quod erat, ſed reſeruauit: nec deſiuit eſſe in
C dei forma, ſed perſeuerauit nõ imminuta per ſuſceptionem
corporis dei gloria, ſed manente, triumphum acquiſiuit, po
Marci. 14. tentiam non amiſit. Vnde ipſe ait: Amodo videbitis filium
hominis ſedentem ad dexteram virtutis. Vnde conuocatos
Gentium populos, & acquiſitos patri ſuo ſanguine, horta-
tur ad fidem dicens: Sperate in eum omnes conuentus ple-
bis meæ. Hoc eſt, non ſolus Iſrael, ſed omnes, inquit: nec ſo
læ reliquiæ, ſed etiam Gentium plenitudo: nec ſolæ Gen-
Roma. 11. tes, ſed Iſrael. Cum enim intrauerit plenitudo Gẽtium, tunc
omnis Iſrael ſaluus erit. Quis poteſt diuina myſteria com-
prehendere? quorum tanta multitudo eſt, vt iure Paulus mi
Ibidem. retur, meritóque dixerit: O altitudo diuitiarum ſapientiæ
& ſcientiæ dei. Repulſæ Gentes ſunt, vt eligeretur Iſrael.
Cæcatus eſt poſtea Iſrael propter vocationem Gentium: &
cæcati Iſrael reliquiæ ſecundum electionem gratiæ ſaluæ fa
ctæ ſunt, poſtquam intrauit Gentium plenitudo. Ita culpa
Iſrael profuit Gentibus: fides Gẽtium Iſraelitem populum
liberauit. Effundite, inquit, corã illo corda veſtra.) Qui in-
D duit fidẽ, prius perfidiam debet exuere, euacuare cor ſuum
omni labe malitię, vt capax fiat cor eius gratię ſpiritalis. Id-
Epheſ. 4. eoque Apoſtolus ait: Renouamini ſpiritu mentis veſtræ.
Cũ enim effunditur vetus malitia, noua ſumitur gratia, qua
vnuſquiſque renouatur. Dicit ergo filius dei: Effundite co-
ram illo corda veſtra: quia ſciebat patrem eſſe dicturum: Ef
Iohe. 2. fundam de ſpiritu meo ſuper omnem carnem. Eſt etiam il-
la traditio, vt cor noſtrum videamur effundere, quando o-
mnes cogitationes alicui & voluntates noſtri cordis aperi-
mus. Ergo iactemus in deum cogitationes noſtras, nec ali-
A quid eum latere credamus. Effundimus cor noſtrum coram
ipſo, cum diſceptationes exinanimus humanas. Verũtamen
vani filij hominum, mendaces filij hominum in ſtateris, vt
decipiãt.) Si vani filij hominum, & mẽdaces filij hominum: Ioan. 1.
poſſunt non vani eſſe filij dei: qui non ex ſanguine, neq; ex
voluntate carnis, neque ex voluntate viri, ſed ex deo nati
ſunt. Nam filij hominũ videntur ſibi ponderare æquitatem,
& grauitate ſeuerioris iudicij examinare iuſtitiã, duri aliis,
remiſſi operibus iniquis, ſermone cenſores. Vnde Salomon Prouer. 20.
ait: Execrabile domino duplex pondus, & ſtatera fallax non
bona. In quo ſignificat eos qui rapinam inexplebili corde
meditãtur, ſobrietatem fronte prætendunt. Tales ſcribæ Iu
dæorum ſunt, qui onera grauia aliis obſeruantiæ durioris im
ponunt, non habentes rectum iugum animæ ſuæ, ſed propen
ſa iniquitate curuati: ipſi autẽ ſuorum refugi præceptorum
ſunt. Inuenitur itaq; in auaritia tanquam in radice vitiorum
omnium, quæ ſit caput iniquitatis & fomes: quam homo re-
nuncians mundo, & conſepultus Chriſto per baptiſmatis ſa
cramentum, qui ſit mortuus ſeculo, declinare debet atque
B defugere. Nolite, inquit, ſperare in iniquitatem, & rapinam
nolite concupiſcere. diuitiæ ſi fluant: nolite cor apponere.)
Vides quia fluunt: non vides quia pręterfluunt? Nudus es na
tus, nudus moriturus es. Quid excipere quæris quod tecum
auferre non poſſis? Fluenta ſunt quæ miraris. quomodo ve-
niunt, ſic tranſeunt & recedunt. Solus Iordanis retrorſum
conuerſus eſt, in quem conſcendiſti: qui te admonet vt in
ipſum naturę fontem & originem reuertaris, quę te nudum,
non veſte amictum edidit, vt diſcas ſuperflua non require-
re. Hoc quod erubeſcis, eſſe te nudum, culpa docuit, non na
tura. Nulla enim eſſet verecundia genitalium, ſi culpa non
eſſet. Neque enim cætera animalia veſtiuntur vt tegantur,
neque veſtiuntur vt muniantur. Satis munita ſunt omnia na
turæ ſuæ tegmine: nos dum ſuperflua quærimus, tegmen na
turæ amiſimus, ius commune perdidimus. Ideoque in hoc
pſalmo adſcribitur doctrina medicabilis, quia vel Idithum
vel ſeipſum illius nomine exercitio ſpiritali ſubeundis ten-
tationibus erudiuit, vt in anguſtiis quis poſitus ſubiiciat ſe
C deo: etſi peccauit ante, peccare deſiſtat, nec recidiuo errore
moueatur. Semel locutus eſt deus, duo hęc audiui.) Semel lo
cutus eſt deus, & plura audita ſunt: quia non per literas &
ſyllabas eſt locutus: locutus eſt per ænigmata: locutus eſt
per viſiones: locutus eſt per diuiſiones gratiarum: locutus
eſt per ſpiritum ſingulorum. Nos autem plura loquimur,
& vix audimur. Semel locutus in lege eſt: eadem iterum lo- Hebr. 1.
cutus eſt in Euangelio. Aut forte (vt ego puto) quia multi-
phariam locutus eſt in prophetis: nouiſſime autem locutus
eſt in filio ſuo. Semel locutus eſt, quando locutus in filio eſt:
& audita ſunt etiam illa quæ ante audita nõ erant ab iis qui-
bus locutus fuerat per prophetas. Semel ergo locutus eſt
in nouo teſtamento, & vetus auditum eſt teſtamẽtum, quod
non audiebatur, quia ipſe dominus dixit de populo Iudæo- Marc. 4.
rum: Videbunt, & non videbunt: audient, & non audient.
Audient aure corporea, ſed non audient mentis auditu. No-
bis ergo, hoc eſt eccleſiæ, ſemel locutus eſt, & duo audita
ſunt: quia & illa audiuimus & intelleximus, quæ non intel-
D lexerant qui legerunt, non audierunt qui audierunt. So-
lus enim Chriſtus aurem aperuit humanam ad cognoſcen-
da myſteria, ſolus libri ſignaculum ſoluit, & reſoluit ænig-
mata prophetarum. Ideoque ipſe reddet vnicuique ſecun-
dum opera ſua: in quo & qualitatem operum comprehen-
dit: vt aut complurium & meliorum reſtituat præmia me-
ritis ſingulorum, aut contra & numero grauemur & acerbi-
tate meritorum.

F I N I S.

Diui Ambroſij

MEDIOLANENSIS EPIſcopi commentarÿ in Pſalmum centeſimumdecimumoctauum.

Prologus.

LIcet myſtico qooq; veluti tubæ increpuerit ſono Dauid propheta, tamen moralium magnus magiſter, qoanrum in eo excellat ethica, pſalmi eius ſumma declarat gratia. Siquidem cum ſuauis omnis doctrina B moralis ſit, tum maximè ſuauitate carminis, & pſallēdi dulcedine delectat aures, animúmqne demulcet. Meritóq; plerisq; locii moralium Pſalmorũ ſententias tanq̃ ſtellarum diffundit lumina, quæ lucent atque eminent: Centeſimum vero & octauumdecimũ Pſalmum, velut pleni luminis Solem, meridiano ſerueotem calore, io proceſſa libri conſtituit ætate, vt neq; matutini ortus ſemiplena exordia, neque veſpertini occaſus quidam ſenilis defectus, claritati aliquid perfecti ſplendoris decerperent. Quem per ſingulas Hebræorum digeſſit literas, vt quemadmodum paruulorũ ingenia primis literarum elemeotis aſſueſcunt diſcēdi vſum aſſumere: ita etiam nos huiuſmodi elemētis vſum diſcamus viuēdi. Literis autē ſingulis octonos verſiculos adſcripſit, vt ſimul & vnitatem doceret, non pluralitatē, (vnitas enim coërcet omnia & regit, cui ſubiecta omnia ſunt) & purgationem legitimæ ſanctificationis. Octaua enim die ſolennis purgatio, vel ex lege: quia octaua die circuncisionis ſolennitas impleri ſtatuta eſt, vel quia totus mũdus coinquinatus erat peccatis noſtris, & ſeptem illis pollutus diebus. Vbi au- C tem venit diēs reſurrectionis, conuiuificati domino Ieſu reſurreximus, & erecti ſumus, in nouitate vitæ præferentes ablutionis gratiam. Meritóque primogenita offerimus animantia in figura primogeoiti filij dei, caſtitatis & ſimplicitatis ſpiritale ſacrificium deo acceptũ, non qnarto aut quinto die, ne immundum aut inconſummatum ſacrificium ſit: ſed octaua die, qua omoes in Chriſti reſurrectione non ſolum reſuſcitati, ſed etiam cõfirmati ſumus. Vnde licet in baptiſmate ſtatim ſit plena purgatio: tamen quia ablutionis ipſius ſacrificijque ratiooem baptizatus debet cognoſcere, nō offert ſacrificium, niſi octauum ingrediatur diem, vt informatus agnitione ſacramentorum cœleſtium, nō quaſi rudis hoſtia, ſed quaſi rationis capax, tunc demum ſuũ munus altaribus ſacris offerat, cum cœperit eſſe inſtructior, ne offerentis inſcitia contaminet oblatioois myſterium. Titulus autem pſalmi, Alleluia eſt, hoc eſt laus dei. In iis enim vere deus laudatur, in quibus eſt peccatorum remiſſio. Denique in ſuperiore Pſalmo paſſio domini præmiſſa eſt, quæ mun- D dum hunc diluit, vt dignos ſaceret populos qui deum immaculato ore laudarent. Ipſa quoque literarum elementa, vt omnia Hebræa nomina, noo ſuot rationabilis interpretationis vacua atque immunia, quorum ſignificationes locis ſuis aperiemus. Centeſimus & vndecimus pſalmus per has literas in Hebræo in principiis verſiculorum digeſtus eſt, & eſt totus ethicus, & centeſimus & decimus mihi ita ſcriptus videtur. Denique vicenos & binos verſus habeot, & ſingulis verſibus ſingulæ explicantur ſententiæ. Vnde & per metra aſſeruntur eſſe deſcripti.

Sermo primus.

Aleph. PRima litera Aleph dicitur, cuius interpretatio, doctrina eſt. Sollicitus ergo auditor plenos doctrinæ eſſe verſus qui ſequuntur, debes præſumere.

Verſus I. Beati, inquit, immaculati in via, qui ambulant in lege domini.

II. Beati qui ſcrutātur teſtimonia eius, in toto corde ex- A quirunt eum.

Quàm polcher ordo, qoàm plenus doctrinę, & gratię: nō prius, Qui ſcrutantur reſtimonia eios, dixit. Potuit enim cōuenire ſecundom lirerā: ſed prius, Beati immaculati in via. Ante enim vita, qnàm doctrina quærenda eſt. Vita enim bona & ſine doctrina habet gratiam, doctrina ſine vita integritatem non habet. In maleuolam etenim animam non cadit ſapientia. Ideoque ait: Quærent me mali, & non inueniēt: quia (Sapien.1.) improbitate cæcatur mentis oculus, & caligante ſibi iniquitate myſteria profunda inuenire non poteſt. Primum ergo exercenda eſt vitæ militia, corrigendi mores. Cum hæc inſtituerimus ad curſum debitum, vt ſit offenſionis correctio, puritatis gratia: tunc ad ſtudia percipiendæ cognitionis veniamus ſuo ordine & via. Prima igitur ſunt moralia: ſecũda myſtica. In illis vita, in his cognitio: ita vt ſi perfectionem requiras, nec vita ſine cognitione, nec cognitio ſine vita ſit. B Vtrumque aſtipulatur alteri. Ideoque ait ſcriptura: Seminate vobis ad iuſtitiam, vindemiate ad fructum vitę, illuminate vobis lumen cognitionis. (Oſeæ.10.) Non prius illuminate, ſed ſeminate: nec ſolũ ſeminate prius ad iuſtitiā: ſed etiā vindemiate, inquit, ad fructũ vitę, & ſic illuminare lumē cognitionis: vt perfectio non ſolũ cōſitis, ſed etiā receptis fructib⁹ approbetur. In primo quoq; pſalmo hunc ordinē tenuit, vt in via ambolandũ doceret prius, & tunc in lege meditandum. Qui enim non abiit in conſilio impiorum, vtique de pietatis via, (Pſalm.1.) & iuſtitiæ ſemita non receſſit: meritóq; in via ambulans beatus pronunciatur: & die ac nocte meditationem legis exercens, habet gratiā beatitudinis. Quam inſtitutiooem ſecutus Salomon, librum de Prouerbiis ſcripſit, quo moralē locum vberius expreſſit, naturalem in eccleſiaſte, myſticũ in Canticis canticorum: q̃q̃ ſi diligenter diſcutias, & in Prouerbiis myſtica pleraque reperias, & in Canticis moralium ſuauitatem. Nam vtique myſticum eſt: Sapientia ædificauit ſibi (Prouer.9.) domum, & ſubdidit colũnas ſeptem: interfecit ſuas hoſtias &c. Hoc quoque in Caoticis, licet tam myſticum quàm morale, in quo blanditiarum ſuauitas & affectus amantis exprimitur: C Oſculetur me ab oſculo oris ſui, quoniam optima vbera tua ſuper vinum, & odor vnguentorum tuorum ſuper omnia aromata. (Principium libri canticorum Salomonis huic operi inſertorum.) Conſtitue ergo virginem deſponſatam multo tempore, & iuſto feruentē amore, quæ multa præclara opera dilecti, probabilium teſtium aſſertione cognouerit, deſideriis ſuſpenſis dilatam frequenrer, iam non ſerentem moras, quæ omnia feciſſet vt ſponſum videret, aliqoando votis potitam ſuis, ad improuiſum ſponſi aduentum gaudio turbatam, non quærere primordia ſalutationis, non verborum vices: ſed ſtatim quod deſideraſſet exigere. Ita ergo & ſancta eccleſia quæ in primordiis mũdi deſpōſata in paradiſo, pręfigurata in diluuio, annunciata per legē, vocata per prophetas, diu redemptionem hominum, euangelij decorem, dilecti expectaſſet aduentũ, impatiens moræ in oſcula ruit, dicens: Oſculetur me ab oſculo oris ſui. Et delectata oſculis adiecit: Quoniam optima vbera tua ſuper vinum. Et, vt moralius dicamus: Intellige mihi caroem illam quæ madefacta fuerat in Adam ſerpentis veneno, quæ criminum marcebat D fœtore, quæ procedebat in filiabus Sion alta ceruice, & nutibus oculorum, & itinere pedum trahēs tunicas, & pedibus ſuis ludens, crinium concinnis & compoſitis vultibus atque redimiculis & omni affectato decore plus dedecens: eandē tamen plorimis edoctam oraculis quòd venturus eſſet, qui ſerpentis illecebris excluſis, ſancti ſpiritus infunderet gratiam, vt omnis caro videret ſalutare dei, omnis caro ad deũ veniret, inarſiſſe deſiderio: ſed metuentem ne vt impatiens, (Lucæ.3.) vt laſciua, vt luxurioſa, vt querula, ſicut ante fuerat, diſpliceret, quamuis longiore quàm ferre iam poterat, morantis (1.Timo.2.) aduentus dominici expectatione quateretur: non immurmurantem tamen: nec tranſgredientem: ſed leuantē in omni loco puras manus ſine ira & diſceptatione, in habitu ornato, cum verecundia & ſobrietate ornantem ſe, noo io tortis crinibus, aut auro, aut margaritis, aot veſte precioſa: ſed iis quæ caſtitatis & bonæ conuerſationis decerent gratiam, orare dicentem: Oſculetur me ab oſculo oris ſui, qooniam optima (Canti.1.) vbera tua ſuper vinum. Iam volebat adhærere Chriſto caro, iā feſtinabat innubere, vt eſſet vnus ſpiritus, & fieret caro Chri-

A ro Chriſti, quæ erat ante meretricis. Oſculetur, inquit, me. Oſculatur nos dei verbum, quãdo ſenſum noſtrum ſpiritus cognitionis illuminat. Et tanquàm deſpiciens omnes iucunditates & delectationes ſuas, cœleſtibus cupiens inhærere mandatis, ait: Quoniam optima præcepta teſtamentorũ tuorum ſuper omnem appetentiam carnis, & ſeculi voluptatẽ. Meminerat enim ſe in Eua ante ſic lapſam: at dum voluptatem corporis præfert mandatis cœleſtibus, ait: Vnguentum exinanitum nomen tuum. (Cantic. 1.) Hoc eſt, totus immundis impuritatibus diuerſorum facinorum fœtebat hic mundus: nunc ſpirat vbique ſuauitas pudicitiæ, vnguentum fidei, flos integritatis. Et à moralibus venit ad myſtica, dicens: Introduxit me rex in cubiculum ſuum, exultemus & lætemur in te, diligamus vbera tua ſuper vinum. (Ibidem.) Simplex eſt enim oſculũ, negocioſum autem cubiculi ſecretum. In ipſo quoque euangelio pulcherrimus de moralibus locus eſt, vt vnuſquiſq; vas ſuum mundet, dicente domino: Phariſææ cæce, mũda prius quod intus eſt calicis & paropſidis, vt fiat & id quod foris eſt, mundum. (Matth. 23.) Nam niſi ſe vnuſquiſque intus mundauerit: B etiam ſi foris ſpecioſus videatur & iuſtus, ſimilis erit dealbatis ſepulchris, vt foris quidem iuſtus videatur, intus vero ſit fœtidus. Sic eſt doctrina ſine vitæ innocentia. Sed nec ipſa doctrina poteſt mercedem habere, vbi gratia non habet innocentiam. Peccatori enim dixit deus, Quare tu enarras iuſtitias meas? (Pſalm. 49.) Sed reuertamur ad propoſitum pſalmum.

I. Beati, inquit, immaculati in via, qui ambulant in lege domini.

II. Beati qui ſcrutantur teſtimonia eius, in toto corde exquirunt eum.

Primus verſus moralis, ſecundus myſticus. Quis hoc dicit? Propheta vtique qui fungebatur carnis alloquio, & dicit hoc poſt eum pſalmum quo deſcripta eſt domini noſtri Ieſu Chriſti paſſio. Vbi ergo & diuina ſacramẽta reuelata ſũt, & induit dominicæ reſurrectionis lætitiam, & paſſionis deguſtauit gratiam, vidit iuſtorũ cõgregationes, populos redemptorum, perditorum ſalutẽ, mortuorum reſurrectionẽ, C ſanctificationem ſacramentorum, exclamauit dicens: Beati immaculati in via. Hoc eſt, Ecce maledicta terra in Adam cœpit habere beatitudinem, ſi tamen legem domini non derelinquat. Ecce immaculatus eſt homo, qui erat ante pollutus. Quàm precioſum eſt cuſtodire præceptũ domini, quàm precioſum etiam præcepti vnius ſcire myſterium. Sed quis eſt immaculatus? Non vtique qui in quacũque via ambulat, ſed qui in Chriſto ambulat. Ipſe enim dixit: Ego ſum via. (Ioan. 14.) In hac via qui ambulat, errare non nouit, ſi tamen ab hac via nunquam recedat. Eſt & via lex: & ideo dum immaculat' eſt, in lege domini ambulet, nec ambulare in hac via deſinat, ne immaculatus eſſe deſiſtat. Non declinet in dexterã aut læuam, non titubet, non reſiſtat, non expectet, ſed ambulet ſuperiora obliuiſcens, & ea quæ ſunt priora appetens, ad deſtinatum ſequatur brauium, feſtinet, contendat vſque in finem. (Philipp. 3.) Finis enim legis eſt Chriſtus. (Roma. 10.) Multi volunt ambulare in via, ſed non vſque ad finem. Non ambulant Iudæi vſque ad finem, qui non vſque ad Chriſtum ambulant. Non ambulat Manichæus in via qui legem refutat: D ſed ambulat vera fides, quæ & legem ſuſcipit, & plenitudinem legis agnoſcit. Si quis ergo in via ambulat, ſcrutetẽ teſtimonia domini. Quod licet myſticum ſit, tamen etiam moralia in ſe habet: quoniã melius poteſt ambulare in via qui ſcrutatur domini teſtimonia. Nam vt quis intemperantiſſimus captus adulterinæ cupiditatis æſtu, & victus libidine, vel indulgens flagitiis, qui repugnare nolit appetentiæ ſuæ carnis, conuerſus huc atque illuc ſi neminẽ forte videat flagitij ſui teſtẽ, in facinus ruat: idem tamen quamuis inueniat paratam occaſionem potiendi, explorat diligenter omnia, in diuerſum oculos ſuos, incurioſus iuſtitiæ, ſolicitus famæ, detorquet frequenter, erubeſcens teſtimonium erroris, qui non erubeſcit errorem: ac ſi quem forte ſpectatorem cognouerit facinoris ſui, verecundia ſequeſtrat intemperantiam: & quamuis cum ancilla vel meretrice vulgari, vbi nullum ſit deprehendendi periculũ, tentamenta moliatur libidinis, pudore tamen inceptum deſerit. Quanto magis ſi quis alleuet mentis oculos, & conſideret plena eſſe angelorum omnia, aërem, terras, mare, eccleſias, quibus angeli præſunt, (mittit enim dominus angelos ſuos ad defenſionem eorum qui hæredes futuri ſunt promiſſorum cœleſtium) concepto poteſt renunciare peccato? Vnde iſta turba innocentium, niſi ex illis peccatoribus? Eadem natura eſt omnium, ſed diuerſa diſciplina. Circuncifio nihil eſt, & gentilitas nihil eſt: ſed obſeruantia mandatorum dei, naturæ ipſius auget gratiam: merita commutat ille qui dicit: Tenebræ in circuitu, & parietes me operiunt, peccatorum meorum non erit memor altiſſimus. (Eccle. 23.) Non reueritus eſſes angelorum præſentiam, ſi præſentes eſſe crederes. Non metueres non dicã facere, ſed loqui, aut etiã cogitare quod prauum eſt, ſi tibi diuina ſcriptura ſuaſiſſet, quia deus cogitationum arbiter, ſecretorum teſtis eſt verax, ſicut ipſe ait: Eſtote mihi teſtes, & ego teſtis, dicit dominus deus, & puer meus quem elegi? (Eſaię 43.) Hominẽ vereris præſentem, dei patris & filij non vereris præſentiam? Sed non vis credere, ne poſſis cauere: non vis audire cum legitur quia deus nouit occulta B hominũ, ne incipias ſcire quod timeas, & timere ne pecces. Audi ergo ſcripturam diuinam, vt cõuertaris à via praua & maligna. Noli ſicut cæcus oculis corporalibus, aut ſicut ſurdus, qui eò quòd non poteſt videre nec audire præſentes, ſolum eſſe ſe credit, & in plurimorum cœtu, dum putat nullũ eſſe preſcotem, perpetrare adoritur quod arbitratur eſſe ſecretum. non poteſt enim videntes videre qui non videt. Similiter & tu mentis cæcatus oculis noli æſtimare quòd ſine teſte delinquas, quia hominis præſentiã declinare potuiſti. Plures ſunt qui redarguunt, quàm quos cauere potuiſti. Ipſum te fugere tui accuſatorem non potes, quẽ conuenit ꝓpria conſcientia. Et ſi negas aliis, tibi non negas. Et ſi homini inficiaris, deo fateris. Et ſi volueris negare, tuæ te cogitationes reuincunt. Heliſæo aſſiſtebant angeli, quos videbat: (4. Reg. 6.) & ideo agmina hoſtium non timebat: ſed timebat puer eius qui angelos non videbat. Aperuit oculos eius ad vocẽ prophetæ gratia dei, vidit angelorum exercitus, & credidit eſſe præſentes, quos antea, quia non videbat, putabat abſentes. C Et tu lege prophetam vt videas, lege vt aperiat oculos tuos, nec te hoſtilis legio perterreat, & obſeſſum eſſe te credas, qui liber es, qui munitus es ſpiritalibus turmis, ſi prophetã non derelinquas. Cum tibi Propheta loquitur, quia deus dixit: Ego cœlum & terram compleo: (Hiere. 23.) cum tibi propheta dicit quia plures nobiſcũ ſunt, quia in circuitu noſtro angeli ſũt: attolle oculos mentis, & videbis non ſolum angelos, ſed etiã deum, qui dicat tibi: Aperi mihi ſoror mea, proxima mea. (Cantic. 5.) Pulſat ad ianuam, & quando tu dormis: ſi tamen vel excitatus euigiles, vel vocatus ianuam tui pectoris aperias, introibit. Quòd ſi fugias lectionem propheticam, ſi domi non legas, in eccleſia audire nolis: nonne ſicut ille qui auerſo conniuet obtutu ne videat quod poſſit videre, claudit oculos ne aſpiciat, cui poteſtas videndi eſt: aut ſicut in furore plerique iniecère manus oculis ſuis: ita & tu primo auerteris conniuenti magis diſſimulatione, quàm refragatione prætupta? Nam cum ad eccleſiam venis, & Chriſtianum te aſſeris, ſan' videris, aperis oculos quibus poſſis videre: ſed dum audire D diſſimulas quæ leguntur, claudis ne videas tibi, etſi aliis videre videris: iniicis etiam quaſdam perfidiæ & intemperantiæ manus oculis animæ tuæ, & cæcitatem inſers cordi tuo, quod eſt grauius, voluntariam, vt videns non videas, audiẽs non audias. Putas te ſolum eſſe cum fornicaris, & non recordaris quia oculi domini vident orbem terrarum? Non audis dicentem: Ecce venit hora vt diſpergamini vnuſquiſque in ſua, & me ſolum relinquatis: ſed nõ ſum ſolus, quia pater mecum eſt? (Ioan. 6.) Adeſt ergo pater, adeſt & filius dei: aſſunt miniſtri, aſſunt Cherubin & Seraphin, qui dicunt, Sãctus, ſanct', ſanctus: plena eſt terra maieſtatis tuæ. (Eſaiæ. 6.) Plenus eſt enim mundus ſanctarum virtutum, quia plenus eſt nequitiarũ. Plenus eſt orbis terrarum remediis, quia plenus eſt laqueis. Putas quòd in lupanari Chriſtus te non videat, quem videt lupanar intrare? Putas quòd in adulterio te non deprehẽdat, quẽ videt adulterium cogitantem? Num parietes refugit, qui ſpectat errores? & ſecretum criminis auerſatur, qui ſcenam criminis intuetur? An putas tunc primum te intrare meritoriũ, cum fornicẽ meretricis ingrederis? Intraſti iam, quando cogitatio-

gitationes tuas meretrix introiuit. Iotraſti iam quãdo ad po- A tiendam proſtibuli cupiditatem greſſu mentis ioiraſti. Pulſaſti lupanaris fores, quando ad mulieris concupiſcendæ decorem oculos mentis aperuiſti. Et ſi verũ audire vis: qnomodo te in lupanari ooo vidit Chriſtus, quãdo te vidit qui adulterando in eorde tuo teipſum lupanar eſſe feciſti? Denique Matth. 5. ipſe dicit dominus Ieſus: Qoi viderit mulierem ad concupiſceodum eam, iam adulteranit eam in corde ſuo. Vode tamẽ tã religioſns in opioione, qui tam probroſus in crimine? Sed acquieſco tibi quòd Ieſus te nolit videre, nolit reuſcere, qui nolit accuſare: nolint videre & angeli: ſed videt diabol', qui tecum introiuit, imò qui te introduxit. Vident miniſtri eius qui te circundederunt, ne videres angelos dei. Vidit Belial, vidit legio, qui te ĩpulerũt, ne quis rcuocaret, ne quis te teneret. Noli potare quod colludium tibi præſtet ſilentij, quĩ volet tecum ſupplicij habere cooſortium. Studet plures ſimiles ſui videre, & in eo habet gloriam quod plures perditos fecerit. Ipſe eſt incentor, ipſe accuſator, ipſe in Iudã introiuit, ipſe eum ad proditionẽ impulit, ipſe miſit ad laqueũ. B Quanti dicturi ſunt in illo die aduerſus eum, Tu nos circũueniſti, tu impuliſti. Exemplum quæris? Accipe diceotem Euam, præuaricationis ſuæ authorem fuiſſe ſerpentem. Sed illum implicaoit, non ſe abſoluit. Cui reſpõdit domious. Nõ præceperam' ne guſtaretis de ligno ſolo quod eſt in medio Gene. 3. paradiſi? Reſpoodit ergo veritas & pluribus: Diabolum audiſtis ſuadentem noxia, me non potuiſtis audire vitalia mandantem? Et ideo operemur iuſtitias.

III. Non enim qui operãtur iniquitatem, in viis eius ambulauerunt.

IIII. Tu mandaſti mandata tua cuſtodiri nimis.

V. Vtinam dirigantur viæ meæ ad cuſtodiendas iuſtificationes tuas.

VI. Tunc non confundar, cum perſpiciam in omnia mandata tua.

Non ſolum maodaſti, inqnit, cuſtodire mandata tua, ſed etiam cuſtodire nimis. Quando hoc mandauit? In paradiſo C qnidem mandauit Adæ vt cuſtodiret mandata. Sed fortaſſe non mandauerat nimis cuſtodire: & ideo lapſus eſt, ideo inflexns voce molieris ſuæ, ideo deceptus erat à ſerpente, putans quòd ſi in parte aliqua recederet à mandato, non penitus erraret. ſed quia ſemel à ſemita mandatorum receſſit, totam deſeruit viam. Inuenit eum ſerpens extra viam, & expoliauit, omnibúſque nudom reliquit. Ideo dominos, qoia lapſus erat qui in paradiſo erat: poſtea te per legem, per prophetas, per euangelium, per apoſtolos monuit vt nimiũ cu- Matth. 12. ſtodias mandata domini dei tui. Omne, ioquit, verbũ quod locutus fueris, reddes pro eo rationem. Noli diſſimolare, ab aliquo mandato iota voum aut vnus apex non pręterit. No- Matth. 5. li recedere de via. Si in via ambulans vix tutus es à latrooe: quid facies ſi te extra viam vagantem iouenerit? Dirigãtur greſſus tui: & ne infirmus ſis ad dirigeodum, precare vt dirigat dominus vias tuas. Hic optat, Vtinã dirigãmr viæ meæ. Pſalm. 39. alibi dicit: Expectãs expectaui dominum, & exaudiuit me: D & ſtatuit pedes meos in petra, & direxit greſſus meos. Roga ergo & tu vt dominus dirigat veſtigia mentis tuæ, qoo poſſis domini cuſtodire iuſtificationes. Nõ confunderis cũ reſpexeris in omnia mandata eius. Ante eoim confuſus es in Adam & Eua. Deniqne oudus factus es: operuiſti te foliis, quia confundebaris: abſcondiſti te à coospectu dei, quia eru- Gene. 3. beſcebas, ita vt tibi diceret deus: Adam, vbi es? Cum illi dicit, tibi dicit. Adã enim interpretatione Latina homo dicitur. Hoc eſt, Homo, vbi es? Et Adam reſpõdit: Timẽs, quia nudus eram, & tota mente coofuſus, ante conſpectum tuum veuire non auſns ſum. Ergo ne confundamur, cuſtodiamus mandata domini, & cuſtodiamus omnia. Nam ſi quis vnum mandatum cuſtodiat, & aliud præuaricetur, nihil ei prodeſt. Cuſtodiuit ſe aliquis à ſanguioe, nõ cuſtodiuit ab adulterio, vtique in vno conuictus, punitur etiã legibus ſecularibus: nec prodeſt ei alterius criminis abſtinentia, ſi in altero fuerit deprehenſus.

VII. Confitebor tibi domine in directione cordis.
Aduertis quas vias dirigas:
In eo cum didicero iudicia iuſtitiæ tuæ.

VIII. Iuſtificationes tuas cuſtodiam: non me derelinquas vſquequaque.

Hoc loco myſtica plenius cognoſcere ſe velle teſtatur, vt ingrediatur penetralia myſteriorum cœleſtium, & aperlantur ſibi theſauri ſapientiæ & ſcientiæ in Chriſto abſcooditi. Vnde & Salomon ait: Attrahe nos poſt te, In odore vnguen- Cantic. 1. torum tuorum curramus. Introduxit me rex in cubiculum ſuũ. Et fortaſſe illud quod ait ſupra, Oſculetur me ab oſculis oris ſui: ſignificat ſpiritus ſancti ſuperuenientis gratiam, ſicut angelus ad Mariam dixit: Spiritus ſanctus ſuperueniet Lucæ. 1. in te, & virtus altiſsimi obumbrabit tibi. Quando autem Introduxerit eam rex in cubiculum ſuum, paſsionis tẽpus, lateris compuoctio declarat, ſanguinis effuſio, ſepulturæ vnguentum, reſorrectionis myſteriũ, vt oſculum quaſi ſponſa acceperit: io cubiculum autem Chriſti ſit introducta eccleſia: non iam quaſi tantũmodo deſponſata, ſed etiam quaſi ou- B pta: nec ſolum thalamum ſit ingreſſa, ſed etiam legitimæ claues copulæ conſecuta ſit. Ideoque quaſi in thalamo ſita ait: Colligatio guttæ frater me' mihi, inter media vbera requie- Cant. 1. ſcit. Quod ſit cubiculum quærimus: ipſe nos edocet qui ait: Tu autẽ cum orabis, intra in cubiculũ tuum: & clauſo oſtio Matth. 6. ora patrem tuum in abſcondito. Cubiculum Eccleſiæ, corpus eſt Chriſti. Introduxit eam rex in omoia interiora myſteria, dedit ei claues vt aperiret ſibi theſanros ſciẽtiæ ſacramentorum, clauſas antea fores panderet, cognoſceret quieſcentis gratiam, defuncti ſomnum, virtutem reſurrectionis. In illo cubiculo iuſtitias domini Ieſu nupta reperit. Quæ ſunt illæ iuſtitiæ? Vtique ſacramenta baptiſmatis, ſicut legi- Matth. 3. mus: quia cum yenieoti ad baptiſmum diceret Ioaones, Ego à te debeo baptizari, & tu venis ad me? Reſpõdit Ieſus: Sine modo. Sic enim decet nos adimplere omnẽ iuſtitiam. In illo cubiculo iuſtificationes didicit, cognouit conſilium dei, ſicut ſcriptum eſt: Quia omnis populus audieos, & publicani Lucæ. 7. iuſtificauerunt deum, baptizati baptiſmo Ioannis: phariſæi C autem & legiſperiti conſilium dei ſpreuerunt in ſe, non baptizati ab eo. Quod illi ſpreuerũt, nos elegimns, & ſequimur conſilinm dei, quo nihil poteſt eſſe ſublimius. hoc enim diuinum, quo fit remiſsio peccatorũ. Cum didicerit itaque iuſtitias domini, deum timens non confuodetur. Denique & Paulus ait: In nullo confuodar. Et quia nullus poteſt perfe- Philipp. 1. ctus eſſe ſioe fauore dei, neq; tutus: ideo rogare debet oe penitus eum relinquat deus. Nam ſupra rogauit Dauid ne derelinqueret, dicens: Ne derelioquas me domine deus meus. hic ait: Ne derelioquas me vſquequaque. hoc eſt, multum. Supra forte quaſi adhuc imperfectus, & in magnis perturbationibus poſitus ſe derelioqui timebat: hic autẽ iam fortior non timet derelinqui vt teotetur, ſed rogat ne penitus derelinquatur. Plerunque eoim derelinquit deus quos vnlt probari: peoitus autem derelinquit quos deſerit. Dereliquit penitus Iudam: non dereliquit autem ſanctum Iob, io cuius patrimonium ios tyrannidis adoerſario tribuit, in cuius cor- D pus poteſtatem diabolo dedit: in animam autem non dedit. Nam ſi dediſſet in animam, penitus dereliquiſſet eum. Nũquid non ideo relictus eſt Iob, vt relictus probaretur, probatus coronaretur? Dereliquit igitur Iudam, cui ait: Quod Ioan. 13. facis, fac celerius. Dereliquit enim penitus quẽ ſceleris ſui permiſit effectui. Alios autẽ non dereliqnit apoſtolos, quos cũ vidiſſet eſſe turbatos, quia dixerat: Quo ego vado, vos Ioan. 14. non poteſtis venire: addidit: Non turbetur cor veſtrum. Et infra: Iterum venio & accipio vos ad meipſum, vt vbi ſum ego, & vos ſitis. Deniq; turbatus Petrus qui derelinqui timebat, ait: Domine, quo vadis? Vidit dominus turbari eũ, & reſpondit ei: Quo ego vado, non potes me modo ſequi: Ioan. 13. ſequeris autem poſtea. Sic & in mari cum titubaret, clamanit ad Chriſtum, & porrexit ei dexteram Chriſtus, ne pe- Matth. 14. nitus derelictus periret. Nemo autem debet inflari quod nunq̃ derelinquatur, vel dolere quod aliquando derelinquatur. Siquidem ipſe filius ſe dicit derelictum, ſicut habes: Deus deus meus reſpice in me, quare me dereliquiſti? Et il- Pſalm. 21. le quidem nunquàm derelictus à patre eſt, cum quo pater ſemper eſt. Scriptum eſt enim: Ecce iam venit hora vt diſ- Ioan. 16. pergamini

A pergamini vnuſquiſque io ſua, & me ſolum relinquatis. ſed non ſum ſolus, quoniam pater mecum eſt. Sed ſecundum corpus in quoeſt traditus paſſioni, vox iſta proceſſit, quonam derelinqui nobis videmur quando ſumus in periculis cóſtituti. Vnde & Paulus ait de patre deo: Roma. 8. Qui filio proprio non pepercit, ſed pro oobis omnibus tradidit eum. Dereliquiſſe videtur, quia nó pepercit qui tradidit morti: ſed oon penitus dereliquit, cui dicitur: Pſalm. 15. Quia non derelinques animã meam in inferoo, oec dabis ſanctũ tuũ videre corruptioné.

Sermo ſecundus.

ב Beth. IN quo corrigit iuuenior viam ſuam? Superiorum octo verſuum non abſurda nobis cecidit diſputatio: ideoque & ſequẽtia perſequi ſtudium fuit. Et primum literæ ſecundæ, hoc eſt, Beth ioterpretatio cooſideranda eſt, quæ in Latinum conuerſa, confuſio declaratur. Sed qui viam ſuam corrigit, oon confundetur. Verum quia is qui corrigit, ante in errore fuit: (quomodo enim corrigitur oiſi qood ante deflexit à vero?) vtique in lapſu B poſitus, & adoleſcentiæ luxu, ac laſciuæ ætatis captus illecebris, vbi ad iuuentutis prouectus confioia ſobria mente reſipiſcit: tanquàm confuſus animo, quomodo erubeſcẽda deponat, & plena probitatis aſſumat, diu ſecũ voluit, & diuerſis fluctuans cogitationibus librat atque examinat, ſuperiora obliuiſceos, & ea quæ ſunt priora appetens, quẽadmodom viam ſuam corrigat, offenſionémque adoleſceotiotis ætatis ſeria iuuentutis fronte prætexat. Vnde ne diu dubitet huiuſmodi, & in iocerto hærear, dat Propheta conſiliũ, quaſi cum eo ipſe deliberaos. Tunc enim ſalubriora cóſilia credimus, ſi propẽſiore meditatione examinata videantur. Sed ipſa deliberatioois ſuſceptio docta definitiooe diſtinguitor, vt diuerſarum cogitatioourn anfractus cooverſus auferat, dicens:

¶ In quo corrigit iuuenior * viam ſuam?

* al. iunior.

Hic enim deliberantis eſt finis, quo viam ſuam corrigat. Et reſpondet:

In cuſtodiendo verba tua*.

* al. ſermones tuos.

C Et bene ad deum conuerſus reſpoodit deliberanti, qoaſi prece atque oratione delata conſilium boc domini ioſpiratiooe reperiret, vt nó præſumptionis bumanæ, ſed dignatioois diuinæ remedium crederetur. Mens eoim ooſtra verborum cœleſtium conſperſa ſeminibus, quæ ante degenerabat io ſtirpibus, meliores cultus edere, fructúſque afferre tocipit. Dirigamus igitur ſemitas noſtras, nec tortuoſi ſerpenris ſequamur anfractus. Viæ enim domini rectæ: peruerſæ auté viæ errantium, de quibus dicitur: O qui dereliquerũt ſemitas rectas. In ordinem ſeges lęta porrigitur, atque in verſum qoendam vineta ponuntur, ceruorum curſus directior, vulpeculæ flexuoſus. Lucæ. 13. Ideo de Herode dicitur: Ite dicite vulpi illi. quia deflexerat à via recta, nec iter ſuũ in iuuentute correxerat. dignus Hieremiæ threno, quo deflẽtur peccatores, qui iugum verbi in iuueotute ſuſcipere recuſarunt. Ideo captiui ducti ſunt, ideo deplorantur tanquã mortui, quia vitæ neſcieruot ſemitas, & digna opera cadauerum buſto noo declinauerunt. Fleos ergo mortem perpetuam Iudæorum Thren. 3. D dicit Hieremias: Booum eſt viro cum tollit iugum in iuuentute: ſedebit ſingulariter, & ſilebit, quia tulit in ſe. Nó ſolum ſollere iugũ verbi, ſed in iuuentute debemũs tollere. Si enim ſero tollamus, incipimus pœnitẽtiam ſuperiorum magis habere, quàm tenere gratiam. Præueniamus ergo iuuẽtutis annos correctione cógrua, vt magis dicamus ſinguli: Deus qui paſcit me à iuuentute mea. quam recordationé habentes Pſalm. 24. lapſuum defleamus dicentes: Delicta iuuentutis meæ, & ignorantiæ meæ ne memineris. Hoc debilitatis eſt remedium, illud robur ſalutis. Saluris medicioa vulneri quæritur: gratia ſanitati. ideoque ait: Bonum eſt viro cum rollit iugum in iuoenture. Ei autem qui poſt decurſæ iuuenturis annos iugum tulerit, non eſt ſtatim perfectum bonum. Stimulãt enim eum peccata ſua, exagitat conſcieotiam conſuetudo peccandi, & vſus erroris inſtabilem facit. Luctandum eſt diu huiuſmodi viro, vt abolere faciat inueterata atque diuturna. Huic io periculo res eſt, illi in bono. Denique ſedebit ille ſingulariter, quaſi is qui facile non inueniat æqualem, ſingularibus donatus præmiis: & ſilebit quietus & feriatus ab omni iotérA pellatiooe mondanæ ſolicitudinis & voluptatis, & diuinis vacabit oraculis, quæ ſolent ſingulariter ſedentibus reuelati, ſicut ſancto Dauid, qoi ait: Pſalm. 4. Quoniam tu ſingulariter in ſpe conſtituiſti me. Et hic quidem non in ſecreto ſolos ſedebat, ſed cum præeſſet populis: ſingulari tamen gratia præminebat. Helias ſolus ſedebat cum ab angelo, vel etiam coruis cibum deferentibus paſceretur. Solus, non ſolum ſecretus à turbis, verumetiam, ſegregatus à meritis plurimorum. Denique reuelationes illi diuinæ grátiæ refulgebant, cuius muoeris fructum pro mercede adipiſcebatur: quia à iuuentute ſua iugum verbi ſuſcipiendum putauit, nec trahenda longo diutius fune peccata. Poteſt iuuenior iſte qui fecit bonum, tollendo in iuuentute iugum verbi, nondum perfectus, & adhuc iunior, ſegregans ſe à colloquiis æqualium, (quæ plerumq; corrumpũt bonos mores) & contagia volens fugere peccaotium, ita iotelligi ſingulariter ſedere & ſilere, oe rudis ętatis facilitate labatur: ſed in-B tendere ſeniorum præceptis, prophetarum oraculis, apoſtolorum magiſteriis: laudandus eo, quia prius vult loquenda cognoſcere, quàm proferre quæ ſentiat, antequàm loqui diſcat, timens oe multiloquio peccatum cootrahat. Vnde puto & Pythagoram illum philoſophum imitarorem iuuenis huius prophetici inſtituiſſe ſeçtam, vt diſcipuli ſui qoinqueonio non loquentes tanto ſilenrio loqui diſcerent: cum pręſertim & Dauid ſuperioris ætatis quàm Pythagorã fuiſſe non dubium ſit, qui ait: Pſalm. 38. Dixi, cuſtodiam vias meas, vt nó delinquam in lingua mea: Poſui ori meo cuſtodiam. Et quia forte aliquando aliquid locutus eſſet incautius: ideo poſtea à deo poni ori ſuo cuſtodiã poſtulauit. Eſaiam quoque Pythagoricis anterioré fuiſſe quis neſciat? qui cũ audiſſet, Clama: non prius clamauerit ꝙ̃ audiret quid clamare deberet. Eſaiæ. 40. Reſpõdit enim, Quid clamabo? Vnde dictum eſt ei: Omnis enim caro fœoum: verbum autem domini manet in æternũ. Et prophetica voce clamauit. Vterque igitur iuuenis prædicandus: ille tamen ſerius, hic cautus: ille ſeipſo contentus, & C nunquam ſibi ſolus: iſte pulcbram ætati lubricæ diſciplinã aſciſcens ſilentij: oec adhuc ſibi abuodans, ſed aliis ſe timẽs eredere: quærens tamen à iuuentute congregare quæ io ſenectute & ſibi & proximis ſuis proſint, ne dicatur ei: Eccli. 25. Quæ in iuoentute nó collegiſti, quomodo inuenies in ſeoectute? Ergo is ſi in coofilio ſeniorum ſederit, manum adhibebit ori ſuo: vt audiens ſententias colligat quod ſibi ad maturiorem ſeruet ætatem: Lucæ. 2. quemadmodum Maria cum verba Chriſti audiret, conſerebat ea omnia io corde ſuo. Ioan. 13. Quemadmodum Ioannes cum caput ſuum ſupra pectus Ieſu domini reclinaret, hauriebat profunda ſecreta ſapientiæ. En tibi iuuenem qui viam ſuam in iuuentute correxit. Piſcator erat cũ fratre ſuo, vidit dominom Ieſum, cum plicaret retia ſua, & Matth. 4. audiuit dicentem: Venite, faciam vos piſcatores hominum. & relictis retibus ſuis, & patre, ſecutus eſt eum. Viam ſeculi cœperat currere, ſed auditis Cbriſti imperiis deſeruit viam muodi, ſecutus eſt Chriſtum: probauit quia in eo corrigit iuuenior viam ſuam, ſi Chriſti verba cuſtodiat, dicẽs ad eũ: Cantic. 1. Diligamus vbera tua ſuper vioum. Sic tameo bibens, vt non D abſorberetur vino: ſed gratia eius lætitiam cordis hauriret, oon corporis ebrietate titubaret. Deniqoe bibeos hoc vinũ aperuit oculos ſuos, & vidit viam rectam, reliqoit tortuoſas vias, dicens: Aequitas dilexit te. Hoc eſt, non flexuoſa itinera te ſeqountur, ſed ſolos ad te poteſt iuſtitiæ trames peruenire. Qui enim diligit iuſtitiã, nó ſe auertit à Chriſto. Quomodo enim arbitrum iuſtitiæ, remuneratorémque meritorum innocens metuat conſcientia? In hoc ergo iuoene ſpectato, hoc eſt, in Ioanne, præuide magna myſteria, quæ in Canticis canticorum ſanctus Salomon repletus domini ſpiritu reſultauit. Conſtitue dominum Ieſum recumbentem in conuiuio, reclinaotem ſe Ioannem ſupra pectus eius, mirantes alios quod ſeruus ſupra dominum reclinaret, qood caro illa peccatrix ſupra templum verbi recũberet, quod anima illa carnis vinculis innexa, aulam diuinæ plenitudiois ſcrutaretur. Hęc ergo mirantibus aliis, reſpoodit anima Ioannis: Cantic. 1. Fuſca ſum, & decora filia Hieruſalem. Fuſca per culpam: decora per gratiam. Dicit & caro: Fuſca ſum & decora. Fuſca puluere ſeculari, quem certaodo collegi: decora oculo ſpiritali,

ritali, quo mundi huius puluerem ſqualorémque deterſi. Fuſca per vitium: ſed decora iam per lauacrũ, quo ablui omne delictum. Fuſca ſum, quia peccaui: decora, quia iam me diligit Chriſtus. quam relegauerat in Eua, recepit ex virgine, ſuſcepit ex Maria. Dicit etiam ſynagoga, cuius myſteria hoc loco pleriſque videtur exprimi: quæ cum ſe reiici iam videret propter totius plebis impietatẽ: ſolabatur ſe tamen, quia ipſum Chriſtum de populo ſuo, non tantum, ſed & Petrum, Ioannem, Iacobum, Chriſto adhærentes videbat: quia habebat eloquia ſibi credita. [Canti. 1.] & ideo dicebat: Fuſca ſum & decora filia Hieruſalem. Fuſca per incredulitatem: decora per legẽ. fuſca per lapſum: decora, quia dilexit me ſol, & prior facta ſum cõgregatio dei. Nolite refugere me quia fuſca ſum. ideo fuſca ſum, quia ſol me reliquit iuſtitiæ, qui ante illuminare conſueuerat. amiſi colorem vultus mei, obtuſa facta eſt acies oculorum meorum quibus ante Solem videbam. in tenebris ambulo, quæ diem Chriſti neſcio. Nolite tamen deſpicere me, quoniam qui reliquit, poteſt rurſum aſpicere, miſereri iterum. Solet congregare diſperſos, deſertos requirere, colligere deſtitutos. Omnes tribus Iſrael conuenite, aſpicite me decoram ante dilectam. Nolite aſpicere me quoniã obſuſcata ſum. [Matth. 5.] hoc eſt, non hoc ſolum aſpiciatis, quia obfuſcata ſum. Nõ eſt intuitus me Sol, & ideo obfuſcata ſum. Sed lucet Sol ſuper iuſtos & iniuſtos. Super iuſtos pro gratia, ſuper iniuſtos pro miſericordia: illis mercedẽ meritorum tribuens, iſtis peccata dimittens. Et gentibus non lucebat ante, nunc lucet. Nunc illis oritur, qui oriebatur mihi: qui illis remiſit, remittet & mihi. Nolite arbitrari quoniam obfuſcata ſum quod penitus reliquerit me ſol, & iam nõ intueatur, nõ requirat, & gratiam diſſimulauit à me, quia non ſeruaui mandata eius: reconciliabitur cum viderit meorum pœnitentiã delictorum. Non vidit me Sol, quia non recepi aduenientẽ, non aperui feneſtras vt lumen vitę intraret. Cum aperuero, illuminabit oculos meos, qui venit vt totum mundum illuminaret, & videant etiam non videntes. [Canti. 1.] Filij matris meæ pugnauerunt aduerſus me. Poſuerunt me cuſtodem in vineis: Vineam meam non cuſtodiui. Putãt alij hoc de illis dici, qui ſynagogam ad legis præcepta conſtringunt, vt legem cuſtodiat, vineam ſuam tueatur, quam cuſtodire non potuit. Denique cuſtodiebat vt faceret vuas: fecit autem ſpinas. Quæ ſit igitur vinea, [Eſaię 5.] [Pſalm. 79.] venit Dauid teſtificari nobis dicens: Vineã ex Aegypto tranſtuliſti, eiecisti gẽtes, & plantaſti eam. Poſſunt & apoſtoli eſſe filij matris eius, qui vere impugnauerũt ſynagogam, dicentes: [Acto. 13.] Ecce conuertimur ad gentes. & nationibus verbum dei ſeminare cœperũt. Poſſunt & prophetæ intelligi, qui monẽdo denunciandóque vt vineam ſuam cuſtodiret ſynagoga, nihil profecerunt. Fecit enim ſpinas improbitatis, quæ virtutis vberes fructus deferre debuerat. Et ideo confitetur, quia populum ſuum cuſtodire non potuit. Meritóque ſero quærit tenere, quem cum teneret amiſit, [Canti. 3.] multo diſſimilior eius quæ dicit: Inueni quem dilexit anima mea, tenui eum, & non relinquam eum. Deniq; illa inuitat in ortum ſuum ſponſum, hæc vbi paſcat requirens, dicit ad ipſum: [Cant. 1.] Annuncia mihi quem dilexit anima mea. Cur quem dilexit anima mea dicis, & non quem diligit? Cur dimiſiſti quem tenebas? Dilexiſti patrum fide, amiſiſti incredulitate: tenebas charitatis vinculis, amiſiſti lõgo ſuae perfidiæ. Ideo neſcis vbi paſcat, vbi maneat. nam ſi ſcires, non quæreres. [Ibidem.] Dicis enĩ: Vbi paſcis? vbi manes in meridie? Meridiem noſti eſſe Eccleſiam, quæ tenet Chriſtum, & tu eum in noctibus quæris? Dic, inquit, mihi Chriſte, reſponde vel propter id quia ante charus fuiſti atque dilectus mihi. etſi ego tantæ prærogatiuam charitatis amiſi: tu tamen quaſi pius reſponde mihi, Vbi paſcis? vbi manes? Reliquiſti me, abiiſti ad gẽtes, receſſiſti longe à me: & illis propior factus es à quibus longe eras. Sed factus es prope, quia crediderũt ſanguini tuo. A me receſſiſti, quia ego crucem tuam non ſuſcepi vt mundi redemptionem, ſed vt noxij damnationem. Qui autẽ receperũt ſicut ſalutis authorem, in meridie ſunt. Illis luces, illis refulges, illis calet gratia tua ſicut meridies. Mihi matutinus eras cum adhuc crederem, ſed non credebam plene: [Gene. 43.] quia non ſum inuenta in meridie, ſicut Ioſeph qui cum fratribus ſuis cœnabat meridie. Illis meridies factus es, qui paſcuntur in diuitiis tuis, & in te ſperant. Ideo vt dixit Dauid, [Pſalm. 36.] Deduces eorum iuſtitiam tanquam lumen, & iudicium eorũ tanquam meridiem. Quæres ergo tanquam aliena, quæ proxima eras: tanquam pauper, quæ diues fuiſti. Vis ſequi quæ præcedebas. atque vtinam vel ſequaris quos præcedere debuiſti. Mercenaria eſſe deſideras, quæ ante mercenarios colligebas. Mercenariæ vtique vox iſta dicentis eſt: [Canti. 1.] Ne forte fiam circũamicta ſuper greges ſodalium tuorum. Quæ proſelytos ex gentibus ante ſuſcipiebas: nunc ipſa in nationibus vis proſelytis ſuſcipi, & tanquam aduena congregari. Reſpondit Ieſus: [Ibidem.] Niſi noſcas te decoram inter mulieres. Quid eſt ſe noſcere, niſi vt ſciat vnuſquiſque hominem ad imaginem & ſimilitudinem dei factum, rationis capacem, qui terram ſuam excolere tanquam bonus agricola debeat aratro quodam, & falce ſapientiæ, vt vel dura findantur, vel luxuriantia recidantur, qui inferiorem ſui portionem animi imperio debeat gubernare. Vnde etiam in lege ſcriptũ eſt: Attende tibi ne fiat verbum abſconditum in corde tuo. Tibi, inquit, attende, non vtique dicit pecuniæ tuæ, nõ poſſeſſionibus tuis, non viribus corporis, ſed animo tuo ac menti tuę vnde omnia conſilia facta cogitationéſque manãt. Tibi ergo attende ibi, vbi potiorem eſſe te noſti. [Noſce teipſum.] Noſce teipſum. quod Apollini Pythio aſſignant gentiles viri, quaſi ipſe author fuerit huius ſententiæ, cum de noſtro vſurpatum ad ſua transferant, & longe anterior Moyſes fuerit, qui ſcripſit librum Deuteronomij, quàm philoſophi qui iſta finxerunt. Vnde & Salomon oraculum diuinum ſecutus ſcripſit in Cãticis canticorum. [Cantic. 1.] Niſi ſcias te decoram inter mulieres. hoc eſt, niſi cognoſcas te mortalem, rationalem, & cito tua peccata fatearis, cito dicas iniquitates tuas vt iuſtificeris, niſi cõuertaris & prior accuſes delicta tua: [Eſaię. 43.] venit dies mortis, & iã nullum conuerſionis remedium eſt, præueneris dum nõ cogitas. Accende facem tuam priuſquam ſponſi tibi claudatur ianua, qui expectare diu non ſolet negligentes. Niſi ſcias te, inquit, decoram inter mulieres, & dicas: Fuſca ſum, ſed decora. Fuſca ſum, quia peccaui: ſed decora, quia diligor, quia genus ſũ Abrahæ, electũ genus, dilectũ deo: nihil tibi proderit patrum gratia. potens eſt enim deus de lapidibus iſtis [Matth. 3.] ſuſcitare filios Abrahæ. [Lucæ 13.] Et alibi in Euangelio legiſti: quia Abrahæ filiam ligauit diabolus nequitię ſuæ vinculis, quam ſoluit dominus die ſabbati. Niſi ergo ſcias te, nihil tibi proderit. Et ſi dicas: Abrahæ ſum filia, quæ non credis, quæ errorem non corrigis: Abraham quidem ſaluatur: ſed te nobilitas generis non iuuabit, ni ſi fides ſeruauerit. Non te decipiat data patribus repromiſſio. Non ſuſcipio perſonam hominis, non ſuſcipio prærogatiuam generis, niſi videro congruentem generi morum nobilitatẽ, vt fiat iuſti generis electio. Quòd ſi ſcias te, & cognoſcas quia peccato obnoxia es: [Canti. 1.] Exeundum in calcaneis gregum eſt tibi. Exi ergo nuda pede, & paſce hœdos tuos in tabernaculis paſtorum. Quæ ſine peccato eſt, agnos paſcit, oues paſcit. Quæ autẽ peccato obnoxia eſt, paſcit hœdos, qui à ſiniſtris ſunt. Nõ enim poteſt eſſe in dextera paſtoris boni, ſequatur magis dicentem Petro: [Marci. 8.] Vade retro me Sathana. Sequẽdo Petr⁹ in dextera meruit collocari. Ideoq; ei dicitur: [Ioan. 21.] Paſce agniculos meos. Sed quo exeat, audi. Ad tabernacula, inquit, paſtorũ. hoc eſt ad gentes, ad diſperſionem. Ideoque dixit: [Zacha. 13.] Percutiam paſtorẽ, & diſpergentur oues gregis. vt repleatur totus orbis terrarum grege Chriſti. ſignificans tunc fore ſaluam ſynagogã, cum ſe huic diſperſioni & ipſa ſociauerit, quæ repleuit omnem mundum. Tabernacula enim paſtorum, regna ſunt terræ. ideoque propheta Dauid nationes annuncians credituras, ait: Regna terræ cantate deo. Ergo ſciat ſe iuuenior, vt corrigat viam ſuam. Sed dicis, Quis poteſt cognoſcere viã ſuam iunior, vt corrigat? cum Propheta dicat: [Prouer. 30.] Tria ſunt impoſſibilia mihi intelligere, & quartum quod non agnoſco, veſtigia aquilæ volantis, viam ſerpentis in petra, & ſemitas nauis nauigantis, & vias viri in iuuentute. Si Salomon fatetur quod non cognoſcat vias viri in iuuẽtute, quomodo poteſt iunior cognoſcere? Cui reſpõdebitur quòd illæ viæ viri in iuuentute non cognoſcantur, quæ ſunt ſecus vias ſerpẽtis in petra, & ſecus ſemitas nauis fluctuantis, & veſtigia volantis aquilæ, quæ vngues aſperos habet, & ſupra nubes vo-

lat

lat, in aëre errat, in mari piſcem ioterficit: & tamen impoſſi- A
bile non eſt boc quartum ſicut illa tria. Cognnſcit enim do-
minus qui ſunt ipſios, & vult vt ſciat ſe vnuſquiſque, ſciat
2. Timo. 2. Luc. 13. ſe populus dei. Sed eſto ooo cognoſcantur errantium viæ,
ſicut dicit dominos: Non oooui vos, diſcedite à me operarij
iniquitatis. Hic autem iuuenior qui poteſt corrigere viam
ſuam ſortaſſe iunior ſit ætate, oon moribus, & habeat in pri
mo flore iuuenrutis ſuæ ſenilem iotellectum, de quo ait: Ca-
nicies autē eſt intellectus hominibus, quib⁹ maturitas conſi-
Hiere. 1. lij, grauitáſque ſuppetit. Vnde & Hieremiæ dicitur: Noli di
cere quia iuuenis ſum. Et vtique erat ætate iuuenis, ſed pro-
hibet eum iuueoem ſe dicere, qui eſſet maturioris prudētiæ.
Daoiel cum puer eſſet, accepit ſpiritū quo dignus ſenectutis
* primitus forte, præmiis. primitiis * haberetur vt redargueret ſenes, ipſe non ſenior
longæuitate, ſed gratia. Erat enim in illo ætas ſenectutis vi-
Sapien. 4. ta immaculata. Cui bene competit Danidicum illud dicere:
Pſal. 118. Super ſeniores iotellexi. ideoque tanqoam de veterani coo
ſilij, & ſenilis conſcientiæ viro diuioum pronunciauit ora-
Ezech. 28. culum, Quis prudentior quàm Daoiel? Nunc illud aduerta- B
mus, ſi poſſibile eſt vt corrigat iunior viam ſuam, an oō? Si
non eſt, ergo mentitur Propheta: ſed quia non mentitur, poſ
ſibile eſt. Ita tamen poſſibile, vt quod impoſſibile videatur,
fiat poſſibile, ſi cuſtodiat iunior verba dei: ſi autem non cu-
Matth. 19. ſtodiat, impoſſibile. Vnde illud Euangelicū: Facilius eſt ca-
melum per foramen acus traoſire, quàm diuitem intrare in
regnum cœlorum. Quod quoque in libro Euangelij impoſ-
ſibile eſſe dixit, ſic intelligimus impoſſibile eſſe, quia diuites
non cuſtodiuot mandata dei: ſi autem cuſtodiant, fit poſſibi-
le quod impoſſibile videbatur. Hic eſt camelus qui intrat
per anguſtam viam: quę illum ante capere non poterat con-
cupiſcentem, capit cuſtodientem mandata diuina: cuſtodiē-
tē aotē verba diuina, quia cuſtodit ea. Moyſen quaſi ſenio-
rem elegit: & nunc quibus hoc ſpiritu dei committitur offi-
cij, vt eligaot ſeniores viros, eligunt ſine dubio inter ſenio-
res iuuenem corrigentem viam ſuam in cuſtodiendo verba
dei. Et ſi ſenioris ætatis virū elegerint, non quaſi longæuum
vtique elegerunt, ſed quaſi cuſtodientem verba dei. quod ſi C
reperitur in iuniore, vtiqne & ipſe eſt eligendus. Liquet igi-
tur ex his quòd noo ſenectutis longæuitas eligatur, ſed cu-
ſtodia verborum dei. Denique ipſe Moyſes Ieſum Naue &
Chaleb iuuenes præ cęteris approbabat, quorum conſiliū io
terræ electione magis q̃ multorū ſeniorū & ipſe ſecutus eſt,
& deus prætulit. Vnde & illod de Iacob quod ſupra dixim⁹,
Deus qui paſcit me à iuueotute mea, manifeſtat nobis de eo
dictum, qui tulerit iugum verbi in iuuentute ſua, & recedēs
ab Eſau & ſimilibus eius, ſedet ſingulariter in Sion tempus
expectans quo poſſit cum diſciplina proferre ſermonem, &
prnpterea ſpiritali eſt donatus alimento, adhuc æui ſnteger,
ſed veteranos conſilio. Neq; enim dignum eſt vt credamus
quòd tantus patriarcha de corporali cibo dixerit, Deus qui
paſcit me à iuuentute mea: quia nec corporalem panem de-
Gene. 28. ſiderabat cum diceret: Si dominus deus mecum eſt, det pa-
nem mihi manducare, & veſtem indui: omnium quæ das mi-
1. Corin. 9. hi, decimam decimabo tibi. Nam ſi patres noſtri ſpiritalem
eſcam manducaoerunt, & ſpiritalem potum biberunt, quan- D
to magis ſanctus Iacob cibo paſtus eſt ſpiritali? Ille quoque
intellectus hoc loco ſuppetit, nec alienus à vero eſt: quia iu-
uenior ex cōgregatione gentium populus: qui aotequam in
Chriſto crederet, tortuoſo errabat anfractu, in eo corrigit
viam ſuam, quia dei verba cuſtodiuit, quæ noluit cuſtodire
populus Iudæorū: & ideo ille viā ſalutis inuenire nō potuit.
Conſideremus & ſequentem verſum.

11. In toto corde meo exquiſiui te, ne repellas me à mandatis tuis.

Si deus repellit vnumquemq; quem repellendum putat,
videamus ne excuſationem ei tribuat qui cum ſequi deum
velit, repolſus ſit. Et primum quemadmodum bonus deus
repellit ſequentem, niſi ipſe mereatur repelli, ſicut ipſe do-
Matth. 8. minus ait: Vulpes foueas habent, & ideo qnaſi vulpem repel
Matth. 25. lit. Et alibi: Quia omni habenti dabitur: ab eo autem qui noo
habet, & quod videtur habere, auferetur ab eo. Cui addidit,
Niſi ei qui toto corde exquirit eum, vt quod deeſt naturæ,

A id dei operatione acquirat & gratiæ: ſicut Salomon qui ex to 3. Reg. 3.
to corde exquirens deum, ſapientiam poſtulauit: & quia nō
opes ſibi regias, ſed diuinæ munus gratiæ depopoſcit, acci-
pere meruit ſapiētiæ diſciplinam, repletus eſt dei ſpiritu, vt
cognoſceret mandata omnia. Qui autē non habet, vt in cor-
de ſuo exqoirat deum, & facit quidem opus dei, ſed negligē
ter facit, maledicto ſubiectus eſt, ſicut legimus: Quia male- Hiere. 48.
dictus omnis qui opus dei facit negligēter. Merito ergo re-
pellitur, quia maledicto dignus eſt: quia polluit magis & im-
pedit opus quod negligenter putauerit exequendum. Con-
ſideremus ergo vtrum bonitas ſit repelli ab opere negligen
tem, an vero retineri? Et imaginem rei huius ex aliis ſuma-
mus artibus. Curat medicos ægrotum, ſed oegligēter, & de-
ſidia medici virus alta volneris ſerpit. Quaoro igitur melius
remoueri hoiuſmodi medicum qui tempus terit, cum pro-
fectum nullom ſentiat vulneratus, vt curādi officium ad eū
medicum transferatur qui maturius poſſit ægroto ſua dili-
geotia ſubueoire? Nōne clemētior eſt qui repellit nihil pro-
B ficientem, quàm qui retinet ad diſcrimen ægroti? Conſtitue
aliqnem præpoſitum ædificantibus vel etiam texētibus, qui
debeat ſummam operis explicare, vtrum is tibi probabilior
videtur ſi in id diligenter inſiſtat, ac ſi qnem forte incurio-
ſum aduerterit de iis qui operātur in domo aliqua conſtru-
enda, repellat eum, melius credens non ædificare, quàm hiā-
tibus rimis ædificata diſſolui, atq; aliquem in eius ſubſtituat
locum qui cum diligentia ædificet? Similiter etiam textrini
præpoſitum repulſorem negligentium, vt ſubſtituat diligē-
tes, ne longa textrinum corrumpat iocuria, non magis pro-
babis quàm illum qui deſides in ſna oegligentia perſeuera-
re patiatur? Tranſi nuoc ad eos qui mandata ædificant, & le-
gem intexunt, & aoimam vniuſcuiuſque receperunt ſanan-
dam. Nōne ſi quis eorum ædificat domom dei com iuſtitia,
texit indomentum cum diligētia, ſanat animam cum gratia,
opus booom facit? Si vero incurioſus aè remiſſus aliquis fa-
bri textoris medici ſpiritalis locū occupet, vt ſacerdos ſum-
mus, vt presbyter, vt miniſter altaris ſacri: nonne commo-
C dius eſt non ſubire vnumquemq; id muneris quod implere
non queat, quàm ſubeuotem neque ipſum ſtrenue ſuſcepto
fungi munere, & eripere locum alteri qui naoiter eum poſſit
tueri? Quid quod etiam ipſi conſulitur qui remiſſior cū ſit
repellitur, ne plus offenſionis contrahat? Quid ſit autem re-
pelli, conſideremus. Lectum eſt enim: Sicut vulnerati dor- Pſal. 87.
mientes proiecti io monumentis, quorū non meminiſti am-
plius, & quidem ipſi de manu tua repulſi ſunt. Aduertamus
igitur quos vuloeratos & proiectos io monumentis repel-
lit, qnorum non meminerit amplius. Iſti ſunt qui à mandatis
dei repelluntor. Peccatori autem dixit deos, Quare tu enar- Pſalm. 49.
ras iuſtitias meas? Et quia à mandatis dei repelluotur, repel
luntur vtiq; de manu dei. Et bene proſpexit oe quis de ma-
nu dei videatur eripi: quia nemo poteſt quemquā rapere de
maou deī. Qui ergo priuatur muneris ſuſcepti officio vel
gratia, non rapitur, ſed reiicitur, vt dixit dominus Ieſus ad
Hieruſalem: Quotiens volui congregare filios tuos, & oo- Lucæ. 13.
luiſti? ecce relinquetur vobis domus veſtra deſerta. Abſtu-
D lit illis ſanctificationem, altare thymiamatis, & orationis ſa-
crarium, propitiatorium, altare ſacrificiorum, ſacerdotum
& leuitarum miniſteria: & tamen cum hæc ſublata eſſent o-
mnia quæ ſecundum legis mandata habebāt, ait Apoſtolos:
Nunquid repulit deus hæreditatem ſuam? Non, inquit, re- Roma. 11.
pulit, ſed coocluſit omnia in incredulitate, vt omnium miſe-
reatur. Sunt ergo qui ad tempus à mandatis propter miſeri-
cordiam repelluntur, ſicut & illis conſulitur qui vomuntur.
Nam quemadmodum manens in corpore quod vomendum
eſt, pl⁹ aceſcit: ita qui debet excludi, ſi retineatur, nec ſe cor-
rigat, totum corpus exulcerat. Meritóque angelo Laodiciæ
dicitur: Hæc dicit teſtis fidelis & verus, Scio opera tua: quia Apoca. 3.
neque frigidus es, neque calidus. vtinam frigidus eſſes, vel
calidus: ſed quia tepidus es, incipiā te euomere ex ore meo.
Aperte negligentiam grauiori damoat iudicio quàm impro
dentiam. Frigidus eſt enim qui fidem neſcit, calidus eſt qui
ſpiritus ſancti feruore ſucceſus eſt. Qui enim calorē fidei
non habet, tolerabilius illi fuerat fidem non accepiſſe, q̃ ne-
glexiſſe. Eſt enim tepidus peior frigido, vt Iudæus qui ſibi
videtur

videtur fidem babere quam non habet. Quanto tolerabilio- A
rem cauſſam gentilis habet, qui poteſt dicere: Noo cogooui
legem, non audiui propbetas: ideo oō credidi: quàm ille qui
legit omoia ex quibus venturum Ieſum crederet, & nō cre
didit. Neuter quidē excuſatur, nec ille qui legit, nec ille qui
legere ooluit: ſed plos delinquit qui oegauit quod legerat, q̈
qui opera non fecit quæ facienda non nouit. Quanta autem
fidei & iuſtitię gratia eſt, vt in ore dei ſit qui fidē tenet, & o-
pera exercet iuſtitiæ: & quantum amittit quem euomuerit
ex ore ſuo domious Ieſus, & ex ſuis viſcerib' eiecerit? quàm
pius tamen qui & iuſtos in ore ſuo teoet, & iniuſtos nō ante
euomit quàm denunciet euomendos, vt vel huiuſmodi ad-
monitione conuerſi, dignum aliquid efficiant qoo non vo-
mantur. Nunc tertium verſiculum conſideremus.

III. In corde, inquit, meo abſcondi eloquia tua, vt nō peccem tibi.

Propterea ergo myſterium regis bonum eſt abſcondere.
Tobiæ.12. Peccat enim deo, qui commiſſa ſibi ſecreta myſteria puta- B
uerit indignis eſſe vulganda. Periculum itaque noo eſt fal-
ſa ſolum dicere, ſed etiam vera, ſi quis ea inſinuet quibus nō
oportet. Quod vitium quadripertitum eſt, vel adulationis,
vel auaritiæ, vel iactantiæ, vel loquacitatis incautæ: quia dū
adulari vult aliquis ei coi loquitur, effundit myſteriū. Non-
nulli etiam ſtudio lucri mercedem proditioois ſequuntur,
vt tegenda ſilentio, vendant loquendo. Alij, vt plura noſſe
videantur, & ſcientiam ſuam iactitent, aperiunt quod celare
deberent. Plerique dum ſine prępiudicio loquuntur, verbum
emittunt, quod reuocare non poſſunt. Ideo vir laudatur ſe-
rius, & oon ocioſus. Erat homo abſcondens ſermones ſuos,
vt apoſtolus Paul', qui nouit quid loquatur ſingulis, & quā-
do quid loqui debeat. Vnde & Corinthiis dicit: Lac vobis
1.Corin.3. potum dedi, nō eſcam. Nondum enim poteratis, ſed nec ad-
huc quidem poteſtis. Ideo hos in tranſitu vidit: manet autē
apud Epbeſios, quòd oſtium ſibi magnum apertū eſſet, no-
tum ſacere gentibus myſterium Chriſti. Ideo & Salomoo C
Eccle.3. tempus tacendi, & tempos eſſe loqueodi docet. Præ cæteris
autem dominus Ieſus in Euangelio declarat ſuo dicēs ſimile
Matth.13. eſſe regnum cœlorum theſauro abſcondito io agro. Vtique
non aurum, oon argentum, nō pecunia comparari poteſt re-
Pſalm.17. gno cœlorum: ſed eloquia domioi, eloquia caſta, argentum
igne examinatum, quibus ipſum regnum acquiritur. Hunc
ergo theſaurum ſapientiæ & cognitioois abſconditum in a-
gro, in quo plantata ſunt verba ſcripturarum cœleſtium, cū
inueoerit homo, abſcondit illum io corde ſuo, nec diuulgat
Eſaiæ.39. eum, ſciens quia ſi diuulgauerit Babylooiis theſaurū dei, ma
gnam offeoſam cōtrahet, vt dicatur ei ſermooe prophetico:
De ſemine tuo accipient & faciēt ſpadooes io domo regis.
Per quę ſignificatur, qoia is qui prodiderit diuioa myſteria,
poſteritatem animæ ſuæ, ſemioariúmque meritorum habere
noo poſſit. Caue ergo oe diuitias tuas perfidis prodas: & ſi
amicitiam ſimulent, oon illis aperias ioteriora domus tuæ,
non reſeres theſauros regios, quos Babylonij ſcire noo de-
bent, ne veniant, & capiant poſteros tuos, & ſeminariō vir- D
tutis abſcindant. Hoc eſt quod etiam io Euangelio dicit do-
Matth.7. minus: Nolite mittere margaritas veſtras porcis. Ideo bene
facit qui abſcondit eloquia domini in corde ſuo: ſicut abſcō
Lucæ.2. debat propheta Dauid: ſicut Maria quæ conſeruabat omnia
verba domini Ieſu in corde ſuo. Etenim ſi bonum eſt viro
ſermones ſuos abſcondere, quanto magis ſermooē dei cor-
dis ooſtri gremio debemus operire, debemus abſcoodere?
Quarto verſu dicit:

IIII. Benedictus es domine, doce me iuſtitias * tuas.

* al. iuſtificationes. Noo enim quicunq; dixerit, Domine, domine: ipſe iotra-
bit io regnum cœlorum, ſed qui voluntatē dei fecerit. Ideo
Matth.7. iſte qui correxerit viam ſuā à iuuētute ſua, cuſtodierit ver-
ba dei in toto corde, quæſierit dominum deum ſuū, nec re-
pulſus ſit à maodatis dei, & dignus habitus cui committerē-
tur arcana ſapientiæ, abſcooderit ea in corde ſuo, ne pec-
caret deo, qoaſi habens eloquia dei, gratias agit dicens: Be-
nedictus es domine. & ſic deſiderat ipſum doctorē babere,
Exodi.21. cupiens cognoſcere ſecreta legis: Et quemadmodum ioter-
pretationem habeat: Si emeris puerum Hebræum, & ſeruie-
A rit tibi annis ſex, & reliqua: quibus præmiſſum eſt, has ioſti-
tias diſcere quas propooit io conſpectu filiorum Iſrael: hæc
à domioo quærit diſcere: quę homines docere non poterāt,
niſi deus ante docuiſſet, quæ poſtea quàm à Chriſto didice-
runt apoſtoli, Eccleſia dicit: Iotroduxit me rex io cubicu- Cantic.1.
lum ſuum. hoc eſt, in illud ſecretum ſuum, io quo ſunt the-
ſauri ſcientiæ & cognitionis ſuæ. Ideo tibi dicitur: Cū oras, Matth.6.
intra in cubiculum tuum. quod ſigoificat mentis animiq; ſe-
cretum. In hoc cubiculum iuſtitiarum ſpōſa ſe popoſcit in-
duci, cum poſt odorem vnguenti excurrerit, quod ſemper
fluit, & ounquam deficit. Ideo quaſi edoctus Propbeta
iuſtitias quinto verſu dicit:

In labiis meis pronunciaui omnia iudicia oris tui. V.

Et quomodo alibi dicit: Iudicia tua ſicut abyſſus multa? Pſal.35.
Quomodo Apoſtolus ait: O altitudo ſapientiæ & ſcientiæ Roma.11.
dei: quàm ioſcrutabilia ſunt iudicia eius, & iueſtigabiles viæ
eius. quis eoim cognouit ſenſum domioi? Si ioſcrutabilia ſūt
B iudicia, quomodo ergo iudicia? quomodo ait propbeta: Pro
nunciaui omnia iudicia oris tui? Sed fortaſſe noo eadem ſunt
iudicia dei, quæ iudicia oris eius. Si alia ſunt, benedicitur:
Cogitationibus tuiſquis ſimilis erit? Et ideo ioſcrutabilia Pſalm.39.
ſunt iudicia eius: quia ex parte cogooſcim', & ex parte pro- 1.Corin.13.
pbetamos. Si autem eadē, oullus niſi Chriſtus hoc dicit, qui
poteſt dicere: Ego & pater vnum ſumus. Diſtinguamus ta- Ioan.10.
men, nec vereamor ue impugnet ſe velut contrariis ſcriptu-
ra venerabilis. Conſideremus enim quia uoo dixit, Iudicia
oris eios ſicut abyſſus multa: ſed, iudicia tua, dixit: oec Apo-
ſtol' poſuit, inſcrutabilia iudicia oris eius, ſed, ioſcrutabilia
iudicia eius, Poſſumus enim iudicia dei æſtimare, quæ occul
ta nobis ooo patefecerit: iudicia autem oris eius quæ aooun-
ciauerit, ideſt, quę per os propbetarum locut' eſt. Os enim
dei Propbeta ītelligitur, cui dicitur: Clama. Et ille ait: Quid Eſaiæ.40.
clamabo? Et inſpiratum eſt vt diceret: Omnis caro fœoum.
Quod vtiqoe locutus, oris dei functus officio eſt, quia lo-
cutus eſt iudicium dei. Ergo prophetica oracula iam oon ſi-
C cot abyſſus, ſed etiam ipſa abyſſus: quia oemo potuit in cœ-
lo & in terra aperire librom niſi Cbriſtus.
Veniamus ounc ad ſextum verſum.

In via, inquit, teſtimoniorum tuorū delectatus ſum, ſicut in omnibus diuitiis. VI.

Alij in auro, alij io argeoto, alij in veſtibus, alij io poſſeſ-
ſiooibus, vinetis, oleis, ſegetibus, alij in operibus picturæ,
marmorum, io diuerſis denique ſinguli dalectatiooes habēt:
ſpiritalis in via teſtimoniorum cœleſtium delectatur, tan-
quam omne poſſidens patrimonium: in omnibus diues, ſicut
Apoſtolos dicit: Gratias ago deo meo ſemper pro vobis, in 1.Corin.1.
gratia dei, quæ data eſt vobis in Cbriſto Ieſu: quia io omoi-
bus diuites facti eſtis in ipſo, io omni verbo, & in omni ſci-
entia. Tantum doctrina apoſtoli Corintbij profeceruot, vt
qui ante nō poterant niſi ſicut paruuli lac ſolū bibere: poſt-
ea io omoibus diuitiis abundareot cognitioois & verbi.
Delectabatur ergo Dauid in omnibus diuitiis cognitionis,
D ſcientiæ, ſapientiæ, & in omni actu bonorū operū. Et ſi quis
nunc intentus diuinis, triplicem illam ſapientiæ hauriat di-
ſciplioam, θεωρητικὴν, πρακτικὴν, λογικὴν, bonus ſtudio perci-
piendæ cognitionis, pulchrior erit exequēdæ ratiooalis mo
raliſque doctrinæ gratiam teneus. Qui prophetica ænigma-
ta dei ſpiritu reuelāte cognouerit, Euangelij altitudinem io
operibus comprehenderit & conſiliis, apoſtolici ſermoois
moralitatem aduerterit: is tanquàm in omnibus diues, vberē
capiet voluptatem. Et quia ſuauis eſt corporalis voluptas:
ideo non quaſi pro gratiæ qualitate cum ſpiritalibus compa
ratur, ſed qoaſi ad teſtimonium ſuauitatis accerſitur. Siqui-
dem & Apoſtolus docet iouiſibilia & ſempiterna dei à no- Roma.1.
bis per ea intellecta eſſe, quę facta ſuot. In Canticis quoque Canti.1.
habemus ſcriptum: Equæ meæ in curribus Pbaraonis aſſi-
milaui te proxima mea. In quo dum velocium equorū cur-
ſoi ſimilitudo Eccleſiæ comparari videtur, æſtimatur diues
eius gratia. Non igitur voam equam diuitis regis accipias,
ſed abſolute pro equitatu, vt ſæpe diximus, qualis ouis ill'
eſt pro grege ouium. Pbarao igitur vt potentiſſimus rex, &
prædiues, habebat equos potentes: vode & ſcriptura dicit,
Currus

Currus Pharaonis, quaſi potentiſſimum genus ad bellorum A
vſum,& ſubſidium præliãdi. Denique his curribus Pharao
fugientes Hebræos facilè cõprehendit. Sicut ergo equi iun-
cti concorditer trahunt currum,& patienter ſuſcipiũt iugũ,
& portant congrua cum gratia, & iugi illius ſuſceptione mã
ſueſcunt: ſic & congregatio nationum gentilibus indomita
Matth.11. moribus ſe ante iactabat. Vbi vero ſuſcepit iugum dicentis:
Tollite iugum meum,quia leue eſt: & onus meum,quia ſua-
ue eſt:& cœpit ſponſa Chriſti concordia & manſuetudine
populorum eſſe ſublimis,& toto circunferri orbe: tanquàm
currus equis velocibus ſupra mundũ rapta aſcendit ad ſpon
ſum. Denique & in poſterioribus Canticorum partibus di-
Cantic.6. cit: Poſuit te currus Aminadab. Multos curr⁹ habet in ſe ec-
cleſia,quos omnes ſpiritalibus habenis dominus regit: & v-
na anima multas cogitationes habet,quas domini habena re-
ſtringit & reuocat,ne quod in præruptum noſter hic currus
feratur. Aminadab autem interpretatione ſignificatur pater
beneplaciti,cui⁹ filius legitur in Numeris Naaſon princeps B
populi. Quis ſit,intelligis interpretatione,ſerpentiuus: & a-
gnoſcis iſtud ſi repetas: quia ſicut ſerpẽs pependit in ligno,
qui te redemit. Ergo anima currus eſt dei,vt ira eius,& libi
do,& timor,& omnes ſeculares concupiſcentiæ refrenẽtur.
Eccleſia quoque currus eſt dei,quæ regenda eſt gubernacu
lis Chriſti,ne diuerſorum populorum motus eam diſſenſio-
néſque perturbent. Ille quoque Naaſon bene intelligitur
Exodi 7. Chriſtus,quia virga Aaron conuerſa in ſerpentem,illos ſer-
pentes Aegyptios deuorauit. Has ergo diuitias habeamus,
his delectemur,vt currant nobis equi rationabiles, & com-
moremur in præceptis eorum. Et ideo ait:

VII. In mandatis tuis exercebor,& conſiderabo vias tuas.

Qui enim exercetur in verbis Apoſtolorum, Ieſu domi-
ni mandata cognoſcit,& cõſiderat vias eius, quibus finis eſt
Ioan 14. Chriſtus,qui ait: Ego ſum via.

VIII. Et in tuis iuſtitiis * meditabor,non obliuiſcar verbo-
rum tuorum. *

* al iuſtificationibus tuis.
* al. ſermones tuos.

Admonet hic locus memores ſcripturarum nos eſſe de- C
bere,& iuſtitias eius non ſolum ſermone,ſed etiam operis i-
mitatione meditari. Non enim qui diſputãt legem, & nõ fa-
Roma.2. ciunt quæ legis ſunt: ſed qui factores legis ſunt, iuſtificantur.

Sermo tertius.

ג Gimel. TErtia litera ſecundum Hebræos eſt Gimel, quæ
Latinè retributio dicitur. Deinque primo ſtatim
verſu hoc dicitur:
Retribue,inquit,ſeruo tuo.

Pſalm.102. Quomodo ſupra ipſe Dauid ait: Non ſecundum peccata
noſtra reddas nobis, neque ſecundũ iniquitates noſtras re-
tribuas nobis: & poſcit retributionem? Illa videtur vox pec
catoris eſſe, hęc bene ſibi cõſcij, qui præmia boni operis ex-
poſcat. Vnde poſſumus etiam hoc intelligere, quod de eius
pſona pſalmus iſte formetur, qui natus ex virgine pro toti⁹
mũdi redẽptione ad dexteram patris ſedere præſumat, ſicut
Matth.26. ipſe ait: Amodo videbitis filium hominis ſedentem ad dex-
teram virtutis. Non eſt tamen alienum, nec arrogans, ſi etiã
Dauid remunerationem à domino deo ſuo pro egregiis la- D
boribus poſtulet. Prærogatiua eſt fidei atque iuſtitiæ,de do
mini fauore mercedem vſurpare. Denique reprehenditur
Petrus,quia ſuper fluctus ambulans,humano magis dubita-
uit affectu, ꝙ apoſtolica authoritate pręſumpſit. In euãgelio
quoque docemur habere fidem, & non hæſitare de iis quæ
ſupra hominem ſunt gerendis. Merito ergo Dauid in ſupe-
rioribus quaſi adhuc imperfectus ſecundũ peccata ſibi red-
di refugit atque declinat: in hoc autem pſalmo qui eſt poſte-
rior,quaſi fundatus virtutis proceſſu, retribui ſibi ſecundũ
fidei operiſque certamina deprecatur. Siquidem etiam Pau-
lus,qui ante dixerat, Nõ ſũ dignus vocari Apoſtol⁹: poſtea
1. Corin.15. ait: Repoſita eſt mihi corona iuſtitię,quam reddet mihi do-
1.Timo.4. minus in illa die iuſtus iudex: non ſolum autem mihi, ſed &
iis qui diligũt aduentum eius. Et Apoſtolus pollicetur ſibi,
hic autem verecundius adhuc precatur: quod vtique nõ in-
ſolentis arrogantiæ,ſed innocentis eſt conſciẽtię, ab ipſo cui
ſerui eris petere mercedem: quam deſperare, ſegnitiei mate-
ria: ſperare autem,incentiuum laboris eſt. Pete igitur confi-

A denter,ſi merita ſuffragantur, vt talia petendo ſtudioſe ela-
bores quo ea petitione ſis dignior. Quis athleta ſi deſperet
coronam,deſcendat in ſtadium? aut ſi eam poſtulet victor,
offendat? Probatio ſpem facit,ſpes confidentiam. Iuſti ergo
talis oratio eſt,delectatur domin⁹ tali precatione, vt pro pu
ritate conſcientiæ vtaris authoritate. Tamen quo minus vi-
deatur petitio arrogans, bene addidit: Seruo tuo. in quo &
humilitatis eſt gratia,& præmium ſeruitutis. Qui enim vo- 1.Corint. 7.
catus eſt in domino ſeruus, libertus eſt domini. Quare non
præſumat fauorem domini,tam precioſo emptus ſanguine?
Magnum tibi eſt vocari puerum meum, quaſi ad ſeruum di
citur. Si quis ergo eſt ſeruus, & bene ſeruit domino, & nihil
facit quaſi ſeruus peccati, ſed qui dicit: Seruus inutilis ſum:
quod debui facere, feci: bene is dicit: Retribue ſeruo tuo. Lucæ.17.
Glorioſa ſeruitus, qua pro nobis ſeruiuit & Chriſtus. Beata
ſeruitus qua & tu ſeruis: ſed ita, ſi nihil poſſit aduerſarius de
tuo ſibi ſeruitio vindicare. Amat ergo Chriſtus boni liber-
B tatem ſeruuli. Denique in Canticis dicit: Quàm ſpecioſæ fa- Cant.1.
ctæ ſunt genæ tuæ ſicut turturis, ceruix tua ſicut redimicu-
la. Vultus liberior eſt vbi eſt caſtitatis conſcientia: & porta-
re Chriſti iugum ſuaue eſt, ſi ornamenta putes ceruicis tuæ
eſſe,non onera. Attolle ergo oculos ſemper ad dominũ deũ
tuum, & quære deum, & inuenies. Erige ceruicem, redimi-
cula non vincula geris. Muta quoque animalia redimiculis
gaudent,& phalerati ſibi magis quàm nudari videntur. Ge-
næ ſicut turturis præferent inſignia verecundiæ,redimicula
ceruicis libertatis attollent fiduciam. Leue eſt enim iugum
Chriſti,& ideo ceruix eo non premitur,ſed leuatur. Simili-
tudines,inquit,auri faciemus tibi ex diſtinctionibus argen-
ti, quoadusque rex eſt in declinatione ſua. Ex iis enim quæ
ex lege ſunt & ꝓphetis,mediocriter ante crediderũt gloriã
domini Ieſu,ſed hęreditas eius diffuſa per populos,quo fre-
quentius examinata,hoc amplius eſt probata. Crebræ enim
perſecutiones eccleſiæ,iuſtorum nobis titulos,martyrij vi-
ctorias ediderũt. Itaque ſicut aurum bonum, ita eccleſia cũ
C vritur,detrimenta non ſentit, magis fulgor eius augẽtur,do
nec Chriſtus veniat in regnum ſuum,& reclinet caput ſuum
in eccleſiæ fide. Qui cum veniſſet ad oues perditas domus Matth.15.
Iſrael,non habebat vbi caput ſuum reclinaret: nũc autẽ iam Matth.8.
redolet fides,ideoque dicit eccleſia: Nardus mea dedit odo Cantic.1.
rem ſuum. Et dicit cum præſumptione, expectans retribu-
tionem. Fragrat vnguẽtum gratiæ, ex quo virgo generauit,
& dominus Ieſus ſacramentum incarnationis aſſumpſit. Col
ligatio,inquit,guttę,cõſobrinus meus: botryo Cypri, frater
meus mihi inter media vbera mea requieſcit. Corpus enim
ſuſcipiens dominus Ieſus, charitatis ſe vinculis illigauit, &
nõ ſolum ſe membris noſtris & paſſionibus naturalibus,ſed
etiam cruci vinxit: ideoque ſicut botryo in eccleſiæ fide,&
morali requieſcit gratia. Nardus Cypri, conſobrinus meus
in vineis Engaddi. Si locum quærimus, regionis cuiuſdam
quæ in Iudæa eſt,locus ſic dicitur,in quo opobalſamum gi-
gnitur. ſi interpretationem, tentatio Latinè ſignificatur. In
illis ergo vineis lignum eſt,quod ſi quis compungat, vnguẽ
tum emittit. hic fructus eſt ligni. Si non incidatur lignum,
D non ita fragrat & redolet: cum autem compũctum fuerit ar-
tificis manu,tũc lachrymam diſtillat: ſicut & Chriſtus in illo
tentationis ligno crucifixus illachrymabat populum, vt pec
cata noſtra dilueret,& de viſceribus miſericordiæ ſuæ ſuo-
debat vnguentum,dicens: Pater,dimitte illis, quia neſciunt Lucæ.23.
quid faciunt. Tunc ergo in ligno compunctus eſt lancea, &
exiuit de eo ſanguis & aqua,omni vnguento ſuauior, acce-
pta deo hoſtia,per totum mundum odorem ſanctificationis
effundens: & quaſi balſamum ex arbore, ſic virtus exibat è
corpore. Vnde ait: Sentio virtutem exiſſe de me. Inde o- Ibidem.8.
pobalſamum expreſſius dicitur,eò quòd compunctione li-
gni balſamum per cauernam punctionis erumpit. Compun-
ctus igitur Ieſus odorem remiſſionis peccatorum & redem
ptionis effudit. Nam & conſtrictus erat, verbum cum eſſet,
homo factus: & pauper factus, cum diues eſſet, vt nos illius 2.Cor.8.
inopia ditaremur. Potens erat, & deſpiciendum ſe præbuit,
ita vt Herodes ſperneret eum, & illuderet ei. Terram mo-
uebat,& hærebat in ligno: cœlum obducebat tenebris, mun
dũ crucifigebat,& crucifix⁹ erat: inclinabat caput,& exibat
verbum

A verbom: exinanitus erat, & replebat omnia. Deſcendit deus, aſcendit homo: verbum caro factum eſt, vt caro ſibi verbi ſolium in dei dextera vindicaret. Vulnus inflictum erat, & fluebat vnguentum. Scarabæus audiebatur, & deus agnoſcebatur. Canti. 1. Reſpōdit & Chriſtus: Ecce es bona proxima mea, ecce es bona. Quoniam cognouerat eccleſia myſterium, & pro totius mundi redemptione crucifixum dominū Ieſum prædicabat, meretur audire: Ecce es bona, quæ me bonū dicis. & ipſa bona es quę vidiſti glorię meæ decorē, & ipſa ſpecioſa es & decora. Quid eſt autem Chriſtū dicere, Bona es, & decora es, niſi illud euangelicū: Matth. 9. Conſtans eſto filia, remiſſa ſunt tibi peccata tua? Ergo cui Chriſtus peccata donauit, rectè dicit:

Retribue ſeruo tuo vt viuam, * & cuſtodiam * verba tua.

* al. viuifica me. * al. ſermones tuos.

Non habet in retributione quod deſperet, quia dominus Ieſus venit mundum ſaluare, non perdere. B Ideoque immemor eſt iniuriæ, memor gratiæ, ſicut in prophetico libro teſtificatur ipſe dicens: Eſaiæ. 43. Ego ſum, ego ſum qui deleo iniquitates tuas, & memor non ero. Tu autem memor eſto, & iudicemur: dic iniquitates tuas, vt iuſtificeris. Quicunque ergo dicit iniquitates ſuas deo, iuſtificatur: & quicunque iuſtificatur, retributionem non timet, ſed expoſcit: qui retributionem non timet, viuet. Sed quare dixit, Viuam, & non dixit, viuo? quia hæc vita nō eſt loco præmij, quæ in loco mortis eſt. Dolet Propheta in puluerem mortis ſe eſſe deductū, Apoſtolus cupit ex hoc mortis corpore liberari, & putamus quòd de hac vita ſibi blandiatur propheta? Omnia hic plena mortis ſunt. Intrat mors per feneſtram, intrat per oſtiū, niſi dominus oſtio tuo ponat cuſtodiam. Denique ex multiloquio peccatū naſcitur. Lege mandata legis, inuenies ſcriptum: Num. 19. Qui viuens mortuum contigerit, inquinatur. Quantos tangimus mortuos? inter quantos mortuos verſamur? Ideo tibi author vitæ dicit: Relinque mortuos. Ideo tibi alibi dicitur: Matth. 8. Epheſ. 5. Surge qui dormis, & exurge à mortuis. C Quomodo tibi diceretur, Surge à mortuis, niſi inter mortuos viueres? Ponamus te mūdū eſſe ab operibus mortuis, à peccati colluuione: quomodo mūdꝰ es, qui in corpore mortis es, qui inter ſepulchra viuis mortuorum? Oportebat Petrum loqui mortuis, vt procederent de ſepulchris ſuis. Indigemus ergo purgatione, quia tetigimus mortuos. lex nos mundari iubet. Quis tantus vt ſupra legem ſit? Ipſum Nazaræum ſanctum dei lege, ſi is tetigerit mortuum, lex immundum pronunciat. Ideoque radit caput ſuum, & deponit capillum quaſi non ſanctum, & iterum orat vt exaudiatur, qui ante propter mortui attactum exorare non potuit, irrationabiles duxit dies, quia irrationabili appropinquauerat. Deponit igitur mortua, & ſuperflua capitis ſui, vt Chriſto reconcilietur. Ergo ſi Nazaræus purificatur, & nos purificari oportet. omnes contigimus mortuum. Quis enim gloriabitur caſtum ſe habere cor? aut quis audebit dicere purum ſe à peccatis? Sit aliquis fortaſſe qui in ſermone non deliquerit, licet rarus ſit iſte, de quo deus dicat, ſicut de ſancto Iob, D Ille non peccauit labiis ſuis: tamen non ſemper habere potuit mundas cordis ſui cogitationes. iniicit ſe diabolus in cor hominis. Pone, parata ſemper & peruigili cuſtodia quiſquàm cor ſuum ſepſerit, tamen in medio peccatorum verſatur, neceſſe habet etiam ipſe purificari, vt Eſaias cum dixiſſet: Eſaiæ. 6. Miſer ego, quoniam immunda labia habeo, & in medio populi verſor immunda labia habentis: ſtatim deſcendit vnus de Seraphin, & contigit labia eius carbone, vt immunda eius labia mundaret. Non vnum eſt baptiſma, vnum eſt quod hic tradit eccleſia, per aquam & ſpiritum ſanctum, quo neceſſe eſt baptizari catechumenos. Eſt & aliud baptiſma, de quo dicit dominus Ieſus: Lucæ. 12. Baptiſmo habeo baptizari, quod vos neſcitis. Et vtique iam baptizatus in Iordane fuerat, ſicut ſuperiora declarant, ſed ſit hoc baptiſmum paſſionis, quo etiam ſanguine ſuo vnuſquiſque mundatur. Eſt etiam baptiſmum in paradiſi veſtibulo, quod antea non erat, ſed poſteaquam peccatur excluſus eſt, cœpit eſſe rumphæa ignea. quā poſuit deus, quæ antea non erat, quando peccatū nō erat: culpa cœpit, & baptiſmū cœpit, quo purificētur qui

A in paradiſum redire cupiebant, vt regreſſi dicerent: Tranſiuimꝰ per ignem & aquam. Pſalm. 65. Hic per aquā, illic per ignem: per aquam, vt abluantur peccata: per ignem, vt exurantur. Sed quod eſt grauius, ſi & hic ignem & illic ſuſtinemus. Quis eſt qui in hoc igne baptizat? Non presbyter, non epiſcopus, nō Ioannes, qui ait: Ego vos baptizo in pœnitentia. Ioan. 1. non angelꝰ, non archangelus, non dominationes, non poteſtates, ſed ille de quo Ioannes ait: Qui venit poſt me, fortior me eſt, Matth. 3. cuius non ſum dignus calceamenta portare, ipſe vos baptizabit in ſpiritu ſancto & igne. Habet ventilabrū in manu ſua, & permundabit aream ſuam, & congregabit triticum in horreum ſuum, paleas autem cōburet igni inextinguibili. Nō de hoc baptiſmate, quod fit per ſacerdotes eccleſiæ, dictum ipſe dominus teſtificatur. Matth. 13. Siquidem poſt conſummationem ſeculi miſſis angelis qui ſegregēt bonos & malos, hoc futurum eſt baptiſma, quando per caminum ignis iniquitas exuretur, vt in regno dei fulgeāt iuſti ſicut Sol in regno patris ſui. Et ſi aliquis vt Petrus ſit, vt Ioannes, baptizatur hoc igni. B Veniet ergo baptiſta magnus (ſic enim eum nomino, quomodo nominauit Gabriel dicens: Lucæ. 1. Hic erit magnus) videbit multos ante paradiſi ſtantes veſtibulum, mouebit romphæam verſatilem, dicet iis qui à dexteris ſunt, non habentibus grauia peccata: Intrate qui præſumitis, qui ignem non timetis. Prędixeram etiā vobis. Eſaiæ 66. Ecce venio ſicut ignis. Et per Ezechiel dixeram: Ezech. 22. Ecce proficiſcar in Hieruſalem, & inſufflabo vos in igne iræ meæ, vt tabeſcatis à plumbo & ferro. Veniat ergo ignis conſumēs, exurat in nobis plumbum iniquitatis, ferrum peccati, faciátq; nos aurum ſyncerū. Vrat renes meos, & cor meum, vt bona cogitem: ea quæ caſtitatis ſunt, concupiſcam. Sed quia hic purgatus, iterum neceſſe habet illic purificari: illic quoque nos purificet, quādo dicat dominus: Intrate in requiem meam. vt vnuſquiſque noſtrū vſtus rōphæa illa flammea, non exuſtus, introgreſſus in illam paradiſi amœnitatem, gratias agat domino ſuo, dicens: Pſalm. 65. Induxiſti nos in refrigerium. Qui ergo per ignem tranſierit, intrat in C requiem. Tranſit à materialibus atque mundanis ad illa incorruptibilia atque perpetua. Alius iſte ignis, quo exurūtur peccata non voluntaria, ſed fortuita, quem parauit ſeruulis ſuis dominus Ieſus, vt eos ab iſta commoratione, quæ permixta eſt mortuis, emundet. Alius ille ignis, quem deputauit diabolo & angelis eius, de quo dicit: Matth. 25. Lucæ. 16. Intrate in ignem æternum. quo ille diues ardebat, qui ſtillari ſibi de Lazari digito poſcebat humorem. At vero Lazarus in Abrahæ ſinu recumbens, vitam carpebat æternam, quam ſibi promittit propheta, dicens: Viuam, & cuſtodiam verba tua. Viuam, ait quaſi nondum viuēs. hic enim in vmbra viuimus. Ergo iſta vita in corpore, vmbra eſt vitæ atque imago, non veritas. Deniq; in imagine ambulat homo, & in regione vmbrę mortis conſiſtimus. Sed ſi quis non ad terrena oculus mentis intendat, ſed ad ſpiritalia erigat, vt poſſit dicere ſanctus, Ante faciem noſtram Chriſtus dominus: dignus erit qui dicat: Thren. 4. In vmbra eius viuemus. Chriſtus enim vita eſt: & ideo qui in vmbra Chriſti viuit, in vmbra vitæ eſt. Pſalm. 16. Meritóque alibi dicit ſanctus domini, In vmbra alarum tuarum pro- D tege me. Omnes ergo, etiam ſancti, in vmbra ſunt quandiu ſunt in corpore: non perfectè vident, ſed ex parte cognoſcunt. Ipſe Paulus ait: 1. Corin. 13. Ex parte enim cognoſcimus. Ipſe vas electionis, cui Chriſtus oculos reddidit, & ſua illuminauit gratia, non facie ad faciem, ſed per ſpeculū videbat. Et Dauid reuelari oculos ſuos petit, vt remoueretur vmbra, quæ integrum oculorum impediebat obtutum. Regionem autē hanc mortuorū eſſe quis dubitet, cū ſanctus ipſe dicat: Placebo domino in regione viuorum? Pſalm. 114. Quis perfectè hic placere nemo poteſt, vbi etiam ſi fieri poſsit vt ſua peccata non habeat, in ipſa tamen mortuorum regione viuendo, purificatione indiget, quæ à contagione eum regionis huius abſoluat. In vmbra igitur hic viuimus, & ideo in vmbra cuſtodimus verba dei. Et vt exemplo vtamur, vtique ante eramus ſub vmbra legis, quando cuſtodiebamus homines ſabbata, quæ ſunt vmbra futurorū: ſicut hodiéq; Iudęi, qui verum ſabbatum non vidēt, qui exēplari & vmbræ ſeruiunt. Nos quoq; ſecundum euangelium nunc viuētes, vmbrā ſequimur verborū dei. Ioan. 1. Nathanael ſub arbore fici videt, Da-

Pſalm.16. uid in vmbra alarum domini Ieſu ſperare ſe dicit, Zachæus A
Lucæ. 19. in arborem ſycomori aſcendit vt Chriſtum videret. Nobis
quoque expandit manus ſuas Ieſus, vt totum mundum obũ-
braret. Quomodo non ſumus in vmbra, qui crucis eius pro-
tegimur velamento? Quomodo non ſumus in vmbra, quos
crucifixus à malignitate ſeculi, & corporis ardore deſcẽdit?
An neſcimus quoniam verbum dei veniens in hũc mundũ,
nõ ſicut verbum aduenit, quale in principio erat, quale erat
Philip. 2. apud deum, ſed ſemetipſum exinaniuit, formam ſerui acci-
Lucæ. 1. piens? Venit in nube leui: & cum eſſet virtus altiſſimi, obum
Philipp. 3. brauit Mariæ, vt transfiguraret corpus humilitatis noſtræ
conforme fieri corpori gloriæ ſuæ. Sicut ille ergo mutauit
formã, cum ex virgine naſceretur: ita & nobis ſermones dei
transfigurati videntur cum leguntur in euangelio, cum ſpe-
cies eorum videtur in ſcriptis quaſi per ſpeculum quia tota
veritas hic non poteſt comprehendi. Cum autem venerit
1. Corin. 13. quod perfectum eſt, non iam per deſcenſionem, non per ſpe
ciem vt transfigurati, ſed integra atq; expreſſa veritate re-
ſplendent. Neque te moueat quod ait, Multa verba cuſto- B
diam. Qui vnum verbum cognouerit, multa verba cogno-
ſcit. In vno multa ſunt, & in multis vnum eſt. Probandũ eſt
igitur quomodo vnum verbum multa ſint, & multa verba
vnum verbum ſit. Nec difficile doceri cum dixerit Apoſto
Coloſ. 1. lus quia ipſe eſt imago dei inuiſibilis, primogenitus omnis
creaturæ, in quo creata ſunt omnia in cœleſtibus & in terra,
ſiue viſibilia ſiue inuiſibilia, ſiue ſedes ſiue dominationes, ſi-
ue principatus ſiue poteſtates, omnia per ipſũ & in ipſo et ea
ta ſunt. Vnum eſt igitur verbum quod operatur in ſingulis:
& cum in ſingulis operatur, operatur omnia & in omnibus.
Ioan. 1. Hoc verbũ vnicum apud patrem ſe diffudit in plurima, quia
de plenitudine eius omnes accepimus. Itaque ſi videas ſin-
gula omnium quæ creata ſunt in ipſo, videbis in ſingulis v-
num verbum eſſe omniũ, cuius pro captu noſtro participes
ſumus. In me verbum eſt humanum, in alio verbum cœle-
ſte, verbum angelorum, pleriq; ſunt qui habent verbum do
minationum & poteſtatum. Verbum eſt iuſtitiæ, verbũ ca- C
ſtitatis, verbum prudentiæ, verbum pietatis, verbum etiam
virtutis. Sic vnum verbum multa ſunt, & multa verba vnũ
ſunt. Nec vero arduum iſtud æſtimari, cum legerimus quia
omnia poteſt ſpiritus ſapientiæ. Itaque ſicut alij datur per
1. Corin. 12. ſpiritum ſermo ſapientiæ, & alij ſermo ſcientiæ ſecundũ eũ-
dem ſpiritum, alij fides in eodem ſpiritu, alij gratia curatio-
num in vno ſpiritu, alij operatio virtutũ, alij ſpiritus cogni-
tionis, alij ſpiritus cõſilij plenioris, alij ſpiritus fortitudinis,
alij pietatis ſpiritus, & in omnibus vnus atq; idem ſpiritus
eſt, diuidens ſingulis prout vult: ita eſt ſpiritus prophe-
tarum, eſt ſpiritus apoſtolorum, eſt etiam artificum ſpiritus,
Exodi 36. ſicut & Beſeleel & Ooliab, quos impleuit dominus ſpiritu
diuino ſapientiæ & ſcientiæ, & omnis artis, vt facerent ami-
ctum & tabernaculum atq; altare ſecundum ſenſum quẽ de-
dit his deus, ſed etiam cæteris ſapientibus intelligere & fa-
cere omnia opera ſecundũ omnia quæ deus imperabat. Ita-
que fecerunt quæ non didicerant, nec viderant, ſecundũ ea
quæ his ſpiritus dei demonſtrabat. Et pleriſq; videtur alius D
apoſtolorum ſpiritus, alius prophetarum, & diuerſus in ſin-
gulis: ſed non eſt diuerſus, ſed vnus eſt ſpiritus, diuidens ge
nera diuerſa virtutum. Vnde non dubium videri debet ſi a-
liis verbum apoſtolicum, aliis propheticum, aliis euangeli-
cum, aliis verbum operatorium eſt datum: & vnum eſt ver-
bum diuidẽs ſe ſingulis pro noſtra poſſibilitate, vel pro ſua
voluntaria largitate. Hoc verbum igitur, quod eſt caput o-
mnium, hic per ſpeculum video, & ideo verba dei hic cuſto
dire non poſſum: ſed cum videro gloriam eius reuelata fa-
cie, tunc viuam, & ita viuens etiam verba diuina cuſtodiam.
Ideo ergo ſecundo verſu dicit:

* Alias, reuela. * Adaperi oculos meos: & conſiderabo mirabilia de le
ge tua.

Qui adaperiri ſibi oculos petit, vtique & grauari intelli-
git. Neque enim medicum rogat niſi qui remedium ægritu-
dini ſuæ poſcit. Dicit ergo iſte ad medicum venientem de
cœlo: Adaperi oculos meos. Si turbatus eſt oculus, facile do
lor omnis ſedatur collyrio. ſin vero acies eius humoris ſuf-

A fuſione prætexitur, maiora remedia quæruntur. Eſt ergo ſi-
cut in oculis corporis, ita etiam in oculis animæ huiuſmodi
quædam paſſio, quæ ingraueſcat neceſſe eſt, niſi bonus me-
dicus velamen illud abſtulerit, & nebulam quandam con-
creti humoris, quæ impedire, vel potius operire, ne videat
quæ videbat, mentis æſtimatur obtutum. Irrepſit ægritudo
veteri fermento, eò quòd non exuimus vel gentilem vel Iu
daicam ſuffuſionem cum primum venimus ad eccleſiam,
non audiuimus docentem boni medici diſciplinam, Expo- Coloſ. 3.
liantes veterem hominem cum actibus ſuis, induite nouum,
qui renouatur in agnitione ſecundũ imaginem eius qui crea
uit eũ. Superueſtiuit ergo ſe aliquis, nõ expoliauit: ſerpit gra
uior ægritudo, grauat oculos diuturnum velamen, non po-
teſt quiſquam illud auferre, non angelus, non virtutes, non
dominationes, non poteſtates. Manet velamen, lectionẽ im-
pedit, viſionem obducit, quod non reuelatur, inquit Apo-
ſtolus, hoc eſt, à quocunque alio, niſi in Chriſto fuerit eua- 2. Corin. 3.
cuatum. Cum vero conuerſus huiuſmodi fuerit ad dominũ,
B auferetur velamen. Habes igitur quomodo auferas velamẽ
quod manet ſupra oculos cordis tui. Cõuertere ad dominũ,
& velamen cadet. Conuerſus eſt Paulus, ad benedictionem Acto. 9.
Ananiæ velut ſquamæ ceciderũt ab oculis eius: & vidit, quẽ
per triduum ante nõ viderat: ſimul oculus corporis animæ-
que ſanatus: quia medicamentum ei medicus demonſtraue-
rat ille de cœlo, de quo ſcriptum eſt: Miſit verbum ſuum & Pſal. 106.
ſanauit eos, & ex omnibus infirmitatibus ſuis liberauit eos.
Nõ eſt medicus iſte de terris, qui omnes curat infirmitates,
& populos integros ſanat. Mitte ergo pater medicum iſtũ,
veniat verbum tuum, aperiat oculos meos. Et apoſtolorum
oculi clauſi erant, niſi eos Ieſus aperuiſſet. Denique duobus
ex his euntibus in caſtellum cui nomen Emaus, cum inter-
pretaretur ſcripturas, & benediceret eos, Aperti ſunt, iquit, Lucæ. 24.
oculi eorum, & cognouerunt eum. Ergo niſi Ieſus aperuiſ-
ſet nobis oculos, nemo vidiſſet: niſi Ieſus ſuſtuliſſet velamẽ,
nulli Euangelij gratia refulſiſſet. Et Petrus clauſos habebat
C oculos & Ioannes clauſos habebat oculos, & Iacobus clau-
ſos habebat. Denique in monte grauati erant ſomno, ſed
excitati maieſtatis fulgore diuinæ, oculos cordis ſui ape-
ruerunt. Et quia ſiti in corpore, plene videre non poterant, Matth. 17.
obumbrauit eos nubes, ne corporis oculos gloriæ cœleſtis
fulgor hebetaret. Quis igitur tantus vt aperiat oculos, & le-
gis videat ſacramenta, niſi ei Chriſtus demonſtret? Non
Moyſes tantus. Denique iubente domino virgam proiecit, Exodi. 4.
& facta eſt ſerpens, & fugit ab ea: apprehendit caudam ſerpẽ
tis, & facta eſt virga: & adhuc non cognoſcebat myſterium,
quo declarabatur deſcenſurum in terras dominum Ieſum,
qui cum ſe exinaniſſet, poni in crucem, deponi pateretur in
tumulum, quaſi ſerpens de virga factus: quia in tumulũ pro-
iectus, de quo ſecundum oracula legis reſurgens, in gloriam
dei, diuinæque ſedis regale conſortium de ſerpente remea-
ret. Apprehendamus ergo & nos caudam ſerpẽtis illius cru-
cifixi, vt poteſtatem eius regiam poſſimus agnoſcere. Et il-
la quæ in pedes eius miſit vnguentum, tenuit eum. Caudam
D ergo ſerpentis apprehendit Moyſes, & apertum eſt os eius.
Non ergo locutus eſſet de eo, niſi ipſe dominus os eius ape-
ruiſſet. Dauid adaperiri ſibi oculos hic petit, & in ſuperio- Pſalm. 4.
ribus dixit, Quis oſtendit nobis bona? Erat ſub lege nu- Hebr. 10.
tritus, ſciebat quia lex vmbram habet futurorum bonorũ.
Ipſa bona iam non per vmbram, ſed apertis oculis videre
cupiebat. Non erat quia exemplari & vmbræ cœleſtium
myſteriorum ſeruiebãt, qui ſecundum legem Moyſi deſer-
uiebant. Volebat ipſam cultus diuini comprehendere ve-
ritatem, & ideo vt ab oculis ſuis velamen decuteret, con- Pſalm. 118.
uerſus ad dominum deprecabatur dicens: Adaperi ocu-
los meos, & conſiderabo mirabilia de lege tua. Intellige-
bat vere militiam eſſe cœleſtem, quam poſſit vnuſquiſque
ex lege cognoſcere, cui tamen dominus reuelaſſet. Quis e-
nim de terrenis ad cœleſtia, de vmbra ad claritatem, de ex-
emplari ad penetralia veritatis humano gradu ſine diuino
ductu poſſit aſcendere? Quis poteſt conſiderare altare illud
cœleſte, verúmque illud templum, ſacerdotes & Leuitas,
non iſtos ſecundum carnis officia, ſed illos ſecundum ſpiri-
tus gratiam? Denique hanc ſolam ſibi gratiam pro maximis
optauit

Pſalm.26. optauit Dauid, dicens: Vnam petij à domino, hanc requi- A ram, vt inhabitem in domo domini omnes dies vitæ meæ: & vt videam delectationem dumini, & conſiderem templum eius. Quis poterat cognoſcere quod offerret diues magnum munus, ſecundum quod poteſt manus eius, vt ſoluatur eius peccatum? Quis poterat intelligere, ſi non haberet quis offerre, verbi gratia, arietē, quia non ſoluebatur eius peccatū? Quis poterat aduertere quæ eſſent illæ immūditiæ, quas ſuluit non lex quam putant Iudæi, ſed lex ſpiritalis, quā Paulus agnouit? Quis poterat videre remiſſiones peccatorū veras, quarum exemplar in lege, veritas in euangelio eſt, dicē-
Lucæ.7. te domino Ieſu: Dimiſſa ſunt tibi peccata, non per hircorū ſanguinem, ſed per hoſtiam ſui corporis? Ille vtique diues in lege, qui perfectæ maieſtatis in Chriſto plenitudinem confitendo, & quaſi eam quibuſdam ad illud altare cœleſte fidei manibus offerendo, peccatum ſuum ſoluerit. Ille videt verū ſacerdotem, qui videt principem ſacerdotum: ille templum
Ioan.2. verum conſiderat, qui audit dicētem: Soluite templum hoc, & in triduo reſuſcitabo illud. Magnum templū, de quo vir- B tus exibat, & curabat omnes. Mirabile illud altare, in quo vnius agni ſacrificium tulit peccata mundi. Ille præſtantiſſimus Leuita, qui venit non vt miniſterium exigeret, ſed vt omnibus exhiberet ſuæ miniſterium paſſionis, cui portio
Exod.21. deus, qui hic nihil poſſideret, & omnia poſſideret. Quid autem dicam de Hebræo, quem lex ſex tantummodo iubet ſeruire annis, & ſeptimo anno exire à ſeruitio? Quis iſte Hebræus ſeruus, quis Hebræus liber poterat intelligi? Quis tantus, vt annos æternos in mente habens, videat verum Hebræum, qui non in perpetuum manet ſeruus: ſed ſex annis ſeruili ſunctus obſequio, ſeptimo anno gratiam libertatis adipiſcitur? Cuius videtur Iſaac patriarcha ſeruitutis & liber-
Gene.27. tatis non ignoraſſe myſterium, qui ait: Seruies fratri tuo, & erit cum depoſueris & ſolueris iugum eius à collo tuo. ſignificans fore tempus, quo & ſi quis ſeruierit hic poſitus fratri ſuo, poſtea tamen exactis annis, qui ſex iſtis diebus, atque iſtis quos hic exigimus menſibus colliguntur, ſoluat iugum à ceruice ſua, quod fit ſeptimo anno remiſſionis. Cōiicere poſ- C ſumus veri Hebræi typum in Ioſeph, qui portauit ſeruitutis iugum, ſed eum culpa non cepit, non carcer incluſit, nō Aegyptus colorauit. Coniicimus in Petro, Ioanne, Iacobo, qui creati & inſtituti ſub iugo legis, ſoluerunt tamen fratris ſui Iudaicum iugum, vbi legitimę tempus quietis aduenit, quādo refulſit his remiſſio peccatorum, & hoc tamen hic in vmbra adhuc geſtum comparatione cœleſtium. Quanta autem quies illa, quæ ex lege coniicitur, in euangelio reuelatur, di-
Ioan.17. cente domino Ieſu: Volo vt vbi ego ſum, & iſti ſint mecum. Quàm beatus, qui iſtius habitationis fructum, quietis conſortium illic potuerit promereri? Tunc intelligit quid ſit aperuiſſe oculos vt videret mirabilia de lege dei. Bene admonoit lectio euangelij quæ decurſa eſt, in qua ſanatus eſt le-
Lucæ.5. proſus ille qui ait: Si vis, potes me mūdare, in voluntate domini conſtituens poteſtatis effectum. Cui reſpondit ſimili-
Lucæ.5. ter: Volo, mundare. Præmiſſa pietas voluntatis ſecuta poteſtatis authoritas eſt. Omnibus dicit Ieſus: Volo. qui nō vult eſſe peccatum. Velle Chriſti commune in omnes eſt: mun- D dari, fidei eſt credentis in Chriſtum. Et tetigit eum. Tan-
Lucæ.8. git eos, quorum fide tangitur. Denique dicit: Tetigit me aliquis. ſentio enim virtutem exiſſe de me. Habes operationem immaculati corporis, habes remiſſionē diuinitatis. Sed vt plenius ſanaretur, aperuit oculos eius, dicens: Vade, oſtēde te ſacerdoti. Multos ſacerdotes habebat Synagoga: ſed qui oculos aperit, falſos nō vidit ſacerdotes, verum aſpicit. Quis eſt verus ſacerdos, niſi ille qui eſt ſacerdos in æternū?
Pſalm.109 Et ideo pater dixit ad eum: Tu es ſacerdos in æternū. Aperuit ergo oculos eius, & vidit, & intellexit quale munus pro emūdatione ſua deberet offerre. Beatus qui audit hæc, quāto beatior qui videt, qui ſe vero poteſt oſtendere ſacerdoti, vt non habeat quod timeat in ſe videri, qui ſe prius aſpicit facie reuelata. Nam niſi ipſe ſe prius viderit, non audebit oſtendere, ſicut Adam, qui ſe occultare cupiebat, quia non agnoſcebat. Sed iam etiam id quod ſequitur, conſideremus.

III. Aduena* ego ſum in terra, ne abſcondas à me mandata tua.

* Alias, incola.

A Non cuiuſcunq; vox iſta eſt, ſed eius qui terrenis renunciauerit voluptatibus, & omnis mundanæ cupiditatis exuerit affectū. Ille eſt in hac terra aduena, qui poteſt dicere: No- Philip.3. ſtra autem conuerſatio in cœlis eſt. qui ſuā habet in domino portionē, qui poteſt dolere quod diutius viuat in terris, qui vitæ huius longæuitate laſſatur, cui prolixitas habitationis huius faſtidio ſit, quam ſanctus auerſatur & dicit: Væ iis qui Apoc.8. habitant in terra. Qui diſſolui non timet: & ſi ſoluatur, præſumat ſe cum Chriſto futurum: hic vere peregrinus in terra eſt, quia ſanctorum eſt ciuis, & domeſticus dei, & theſaurū Ephe.2. ſibi condit in cœlo. Non vtiq; is exiens de Aegypto, in hanc intelligibilem Aegyptum remeare deſiderat, nec depoſitæ ſenectutis & mortis paueſcit cōfinia, nec horrea ſtruit meſſibus recōdēdis, iam alienis victurus ætatibus, ſed ſola diues virtutum fœcunditate ea congregat, quæ ſibi nec ſenectus perditum dare, nec mors poſſit auferre. Meritóque dicit:

IIII. Concupiuit anima mea deſiderare iudicia tua* in omni tempore.

* Alias, iuſtificationes tuas.

B Quod vtiq; nō facit niſi liber à vinculis, non ſolum à vinculis ſolicitudinis ſecularis, ſed etiā à vinculis charitatis humanæ. Vincula cōplura ſunt in hoc ſeculo, vincula ſunt deſideria viuendi, vincula ſunt oblectamenta voluptatum, vincula ſunt honorum, vincula coniugij. Denique dicit tibi bonus magiſter: Solutus es ab vxore? ne quæſieris vxorē. Nec 1.Corin.7. tamen peccat qui vxorē acceperit, ſed innectit ſibi vincula mentis, quia ſolicitus eſt quomodo placeat vxori. Beatior eſſet ſi deo ſoli placere deſideraret. Cernis autē quia ligatus eſt, qui ſui non habet corporis poteſtatē. Ergo quia mandatum dei eſt, quod legis oraculo, & apoſtolico ſermone depromptū eſt, ne quis vxorem, diuitias, honorem neceſſitudines deo præferat: qui autem prætulerit, ſit obnoxius iudiciis dei: ideo prius popoſcit ne abſcondat ab eo deus mandata ſua. Qui enim mandata cognouerit, & cuſtodierit, non refugit iudicia diuina, ſed deſiderat, meritóque tanquam reuelatis ſibi mandatis ait: Concupiui deſiderare iudicia tua in C omni tempore. Non dixit, Concupiui iudicia, ſed concupiui deſiderare. Sicut enim vita viuere plus eſt quàm viuere (viuere nanq; commune etiam huius eſt vitæ, vita autē viuere beatorum eſt) ſic concupiſcere vt deſideremus iudicia dei, plus eſt quàm deſiderare iudicia. Concupiſcimus enim deſiderare, quaſi nō ſit poteſtatis noſtræ deſiderium, ſed gratiæ dei. Cū enim dominus oblectari nos viderit cupiditate deſiderij iudiciorum ſuorum, ſobriū auget affectum. Cum autem peccamus, non concupiſcimus deſiderare iudicia dei. Neque enim ægrotus vri deſiderat, vel incidi, vt poſſit recipere ſanitatem. Refugit qui grauius ægrotat, ne vratur, ne incidatur, ne alligetur, ne abſtineat à cibo. Qui autem ſalutarem habet valetudinem, medico ſecurus occurrit. Vnde Lucæ.22. etiam dominus non ocioſe ait: Deſiderio deſideraui hoc paſcha manducare vobiſcum. non ſolum deſiderans, ſed etiam geminato deſiderio concupiſcens remiſſionem tribuere peccatorum. Cōcupiſcamus ergo & nos deſiderare iudicia dei. Bona conſcientia, cum examinatur probatur. Et concupiſca- D mus deſiderare in omni tempore, vt nullum momentum bonæ prætereat vacuum cupiditatis.

V. Increpaſti ſuperbos, maledicti qui declinant à mandatis tuis.

Cum enim dominus Ieſus per obedientiam genus humanum redemerit, iuſtitiā reformauerit, ſerpens autē per inobedientiā peccatū introduxerit, quid vitij habeat ſuperbia, hinc æſtimare poſſumus, cuius author diabolus eſt, quē in- Eſaiæ.14. ducit propheta dicentē: Ponam thronum meum ſuper nubes, & ero ſimilis altiſſimo. Itaq; cum ſit nequiſſimus, vt honorē non dederit domino deo noſtro, peiores tamē diſcipulos erudiuit. Ille enim ſe ſic exaltauit, vt vellet æquari & ſimilis eſſe altiſſimo: diſcipulus autē eius, vt ſignificatur ab apoſtolo, indignaturus eſt æqualē ſe ſimilémq; æſtimari deo. Scriptū eſt enim: Cū reuelatus fuerit homo iniquitatis, & fi- 2.Theſ.2. lius interitus, qui aduerſatur & extollitur ſupra omne quod dicitur deus. Magiſter igitur ſimilē honorē præſumit, hic ſuperiorē. Ideoq; & dominus ad diſcipulos ſuos dixit: Maiora his facietis. vt quibus ſerpens plus ademerat, q̃ ipſe amiſerat,

rat, maiora Chriſtus facere donaret, quàm ipſe in terris fe- A
cerat. Ipſe enim voluit principem mundi fallere, in diſcipu
lis triumphare. Itaq; à tanto volens crimine vindicare hu-
Lucæ.18. manum genus, introduxit Phariſæũ & publicanũ in tẽplo
orantes: & docuit, etiã ſi bona cætera habeat, quod magis ſu
perbus offendat, q̃ humilis, qui nulla virtutũ dote ſubnixus
ſit. Studet enim ſupplantare diabolus bonis operibus inten-
tos. Quantum laborauit Phariſæus ille ne raperet aliena, ne
iniuſtus eſſet, ne adulteraret? Quantũ laborauit ne peccaret
ſicut peccabat publicanus? Quantũ laborauit vt bis in ſab-
bato ieiunaret? Quantũ laborauit vt decimã daret omnium
quæ acquireret? Quis noſtrũ hæc facit? Quanti habent poſ-
ſeſſiones, & ſoli incumbunt fructibus, & ſolis ſibi meſſes re-
condũt? Aduertit hoc diabolus, & perfudit eum vlcere gra
ui, vt non teneret caput mẽte carnis inflatus, & in eo in quo
laudabilis fore crederetur, ibi reprehẽſibilior iudicaretur.
Agebat enim gratias deo quod nõ eſſet raptor, adulter, iniu B
ſtus. Quàm noxie ei luctatus eſt ſerpens, & grauibus eũ ſpi-
ris ligauit? ſuperiorẽ fecit, vt de altiore deiiceret, inferiorẽ
ſe præbuit, vt ſublimiorẽ caſu grauiore proſterneret. Mala
ruina eſt arrogantiæ, ſuperiores obruit. Mala hæc lucta ſer-
pẽtis, qua ſe in plurimos torquet anfractus. Inflare volebat
Roma.1. & Paulũ. Quẽ Paulũ? Illum vtiq; apoſtolum, non ab homi-
nibus, neq; per hominẽ, ſed per Ieſum Chriſtum. Et pene
deceperat, ita vt ſtimulũ carnis ſuæ, qui ſe humiliabat, roga
ret auferri. Sed bonus dominus, qui Paulum infirmitatibus
2.Corin.12. vellet facere fortiorem, adhibuit ei angelum ſatanæ, vt ſuis
diabolus artibus vinceretur. Non mentiebatur Phariſæus,
imò etiã vera dicebat: ſed omnis qui ſe exaltat, etiã ſi vera
dicat, offendit. Deniq; probabilior phariſæus ingreſſus eſt
tẽplũ, q̃ publicanus: & condẽnatus exiuit. O quantũ crimen
Iacobi 4. ſuperbiæ, vt ei etiam adulteria præferantur. Deniq; domi-
nus, qui aliis donat, ſuperbis reſiſtit, & tanquàm congredi-
tur iis qui ſe exaltant, ſibiq; hoc certamen vindicat, & qui
aliis cõpatitur, arrogãtes increpat: quia nihil grauius quàm
vt fratres noſtros pauperes ſuperbo oculo deſpiciamus, cõ
formes nobis intolerabili repellamus faſtidio, noſtra indi- C
gnos gratia iudicantes, quia ſunt inopes: cum paupertas faci
lius ſit deo q̃ theſaurus acceptior. Maledicti, inquit, qui de-
clinant à mandatis tuis. Supra dixerat: Ne abſcondas à me
mandata tua. & ideo quaſi reuelata ſibi mãdata cognoſcẽs,
condẽnat eos qui declinauerint à mandatis cœleſtibus. Et
bene dixit, qui declinant. directum enim mandatũ eſt: ideo
ab eo nemo deflectat. Mouet autẽ qua ratione hic dixerit,
ne abſcõdas à me mãdata tua. Quod enim abſconditur, ob-
Pſalm.18. ſcurum fit & occultũ, cum ſupra dixerit: Mandatũ dominĩ
lucidũ, illuminãs oculos. Si lucidũ mandatũ, quomodo ab-
Lucæ.11. ſconditur, cum lucernã nemo ponat ſub modio? Niſi forte
lucidum eſt vnũ mandatũ, multa autem mandata abſcõdita
ſunt. Nam iudicia tua, inquit, ſicut abyſſus multa: non iudi-
Pſalm.35. cium ſicut abyſſus, ſed iudicia dicuntur. Vide autẽ ordinẽ.
Supra ait: Ne repellas me à mandatis tuis. in ſequẽti ait: Ne
abſcondas à me mandata tua. hic ait: Maledicti qui declinãt
à mãdatis tuis. Vere maledicti qui declinant à mãdatis tuis,
qui referre gratiam debuerunt: primo, quia non ſunt repul- D
ſi: ſecundo, quia non abſcondi à ſe diuina mandata merue-
runt. Declinat ergo aliquis quod optauit.

VI. Aufer à me opprobrium & contemptum, quoniã te-
ſtimonia tua exquiſiui.

Si contẽptus opprobrij loco ducitur, quomodo ſcriptum
1. Cor.1. eſt: Cõtẽptibilia mũdi elegit deus? Sed cõſidera quia mundi
contẽptibilia dixit, nõ dei. Quod enim in hoc mũdo contẽ-
ptui, hoc precioſum eſt apud deum. Deniq; humilitas in hoc
mũdo contẽnitur, ſed dei iudicio cõprobatur. Et ſi publica-
Lucæ.18. nus ſe humiliauerit, exaltat. Audi quẽ pro nihilo habeat de9:
Quicũq; ſanctus eſt, qui ſine macula viuit, veritatẽ cuſtodit,
nõ appetiuit proximũ ſuũ, ad nihilum deductus eſt in cõſpe
Pſalm.14. ctu eius malignus, omnia quæ malitiæ ſunt reprobauit: hic ta
lis, etiã ſi ſit gentilis, deuotione humilitatis à deo cõprobat.
Supbi autẽ velut Phariſæus, arrogãtia ſua pro nihilo ab illo
æſtimãtur. Deniq; gentilitas nõ eſt, deuotio autem manet in
æternum. Caue ergo ne Chriſto opprobrio ſis. Nolo mihi

A quicunque maledicat, & quaſi peccatorem deſpiciat. Quàm
graue ſi Chriſtus dignum opprobrio ducat? Væ tibi, inquit, Lucæ.10.
Corozaim & Bethſaida. quæ condẽnantur quia non egerunt
pœnitentiam delictorum ſuorum. Nos ergo agamus, vt à no
bis auferatur opprobrium. Quis autem eſt qui non eſt op-
probrio dignus? Qui exquiſiuit domini teſtimonia. Multi
quidem ſunt qui volunt inferre opprobrium ſeruis tuis, ſed
ipſi ſunt magis probroſi, quia pro nomine tuo pati oppro-
brium, glorioſum eſt. Et ideo ait:

Etenim ſederunt principes, & aduerſus me detracta- VII.
bant.* *al. loquebantur.

Vox martyris eſt, qui perductus ad iudium perſecutorũ,
cum cogeretur idolis immolare, & conſtanter reſiſteret: iudi
ces autem ſedẽtes in tribunalibus ſtipati officiis, indignãtes,
quod ſuis nõ obſecundaretur imperiis, cõferrẽt quo dignũ
B ſupplicio cẽſerẽt, ſtabat intrepidus dicẽs: Sederũt principes,
& aduerſus me detractabant. Eſt etiam domini vox iſta, cum
cõueniſſet presbyteriũ plebis, & principes ſacerdotũ & Scri
bæ, & ad concilium Iudæorũ deductus eſſet dicentiũ: Quid Matth.26.
adhuc deſideramus teſtes? audiuimus enim de ore ipſius. Et
cum ſtaret ante præſidẽ, & duceretur ad crucem, quid pul-
chrius diceret, q̃ Sederunt principes, & aduerſum me detra-
ctabant? Hoc eſt, me ſtante ſederunt principes. Et quia tri-
bunalium fulcro ſublimes erant, dominum nõ videbant. Se-
debant ergo elati faſtigio principatus, nec principem princi
pum cogitabant. Sed parum hoc. aduerſus me, inquit, detra-
ctabant. Ego eorum redemptor aduceneram, ego veneram
vt omnium peccata mundarem, vt recoperarem amiſſos, re-
ſtituerem paradiſo ſancti Iacob hæreditatem: & illi aduer-
ſus me detractabant. Et ideo imitatores mei, diſcipuli mei,
nolite iniuriam erubeſcere ſi ſteteritis ante principes pro no
mine meo, cum ego ſteterim pro veſtra ſalute. Denique tra-
ditus in cuſtodiam Petrus cum cæteris apoſtolis, & poſtera
die ſtatutus ante conciliũ, conſtanter dicebat: Principes po- Acto.4.
puli, & ſeniores Iſrael, ſi nos hodie. &c. vſque, In hoc iſte a-
C ſtat coram vobis ſanus. hoc eſt, vos eſtis qui ſtatuiſtis &
Chriſtum. Gloriæ loco ducimus iſtam iniuriam, quia argui-
mur pro ægroti hominis ſanitate, hanc hæreditatem ſeruu-
lis ſaluator omnium dereliquit. At illi conferebant inter ſe
dicentes: Quid faciemus iſtis hominibus? Et dimiſerunt eos.
Gloriabatur ergo Petrus, & vnuſquiſque apoſtolorum, quia Acto.5.
digni habiti ſunt qui iniuriam pro Chriſti nomine ſuſtine-
rent. Recte ergo tunc dicerent ſinguli: Etenim ſederũt prin
cipes, & aduerſus me detractabãt. Sederũt principes aduer- Eſaiæ.1.
ſus Eſaiã, & diſputauerunt vt ſecaretur: ſed non timebat eos
qui dicebat: Audite principes Sodomorum. Sederunt aduer
ſus Hieremiã, vt mitteretur in lacum. Sederunt aduerſus Za Hiere.37. &
chariam, qui occiſus eſt inter templum & altare. Reſederunt 38.
aduerſus Saſannam, & contra caſtitatis fœminam iudica- 2.Para.24.
bant. Sed vt oſtenderetur principum bonum non eſſe conci Daniel.13.
lium, excitauit pueri ſpiritum dominus, & quã principes reã
mortis pronunciauerant, eandẽ propheta totius innoxiã cri
minationis abſoluit. Sunt & alij principes qui aduerſus nos
D detractãt, de quibus dicitur: Quoniã nõ eſt nobis collucta- Ephe.6.
tio aduerſus carnẽ & ſanguinẽ, ſed aduerſus principatus &
poteſtates, aduerſus mundi huius rectores tenebrarũ harũ,
aduerſus ſpiritalia nequitiæ, quæ ſunt in cœleſtibus. Iſti ſe-
dent & explorant qui iuſtus ſit in hoc ſeculo, qui Chriſtian9
intente deo ſeruiat, ſtudioſus boni operis & facti. Detractãt
de eo, dicentes: Inſidiemur illi, impediamus eum, prohibea-
mus eum efficere quæ deſiderat. Conteramus eius mentem,
frangamus animum aduerſis frequentibus ac repentinis: &
ſi deo probatus eſt propter iuſtitiam, rogemus dari nobis
tentationes eius. Neque enim in tantum prophetam, tenta-
tionum eius quas plurimas ſubiit, compotes, poteſtatem ha-
bere potuiſſent, niſi dominus probandi ſui militis cauſſam* *anſam.
dediſſet, vt maiore eum gloria coronaret. Quis igitur regẽ
Saul excitauit in eum, niſi ſpiritus malus, ſicut legimus, qui
ſe dolebat excludi quotienſcũque Dauid vel citharæ ſono, 1.Reg.16.
vel bonorum conſiliorum operũmq; fidibus ac neruis mẽtẽ
regis animũmque mulcebat? Quis excitauit Doech Syri ne- 1.Reg.22.
quitiam vt ſanctum virum proderet, & hoſpitalem humani-
tatem

3.Reg.22. tatem dedoceret in periculum ſacerdotis? Quis inflammauit A
ardorem Ammon, vt domum inceſtaret propheticam, & cõ
triſtaret animum patris alterius inceſti libidine, alterius inio
ria, & qui aliis prophetabat, domus ſuæ mala prouidere non
2.Reg.13. potuerit? Quis armauit furorem Abſalon vt patrem domo
excluderet, & parricidali perſequeretur prælio? Sed cũ pro-
pe viribus regni iam eſſet ſanctus inferior, hoc vno incenſa
aduerſum ſe diaboli reſtinxit ſpicula, quod cum filius necẽ
peteret patris, ille tamen ſalutem filij pietatis mandabat affe-
ctu. Ergo principes populi, vt Achitoſel, & cæteri bellantiũ
duces ſederunt. Tractabant ergo principes populi cum Ab-
ſalon aduerſus prophetam. Et ideo dicit: Etenim ſederunt
principes, & aduerſus me detractabant.

VIII. Seruus autem tuus meditabatur* in iuſtificationi-
2.Reg.16. bus tuis.
*al. exercebatur.

Aduertimus arma iuſti, quibus omnes aduerſariorũ repel-
lat impetus. Alibi ait: Circuierunt me, & expugnauerunt me,
gratis: pro eo vt me diligerent, detrahebant mihi, ego autem B
Pſalm. 108 orabam. Hic ait quod ſtudium ei non exercendæ ad belli ar
tes fuerit iuuentutis, non decipiendi aduerſantis aſtutia vlla
cordis, vt illum vinceret quem videbat, ſed aduerſum eos
præliabatur quos non videbat maiórque in eo pietas quàm
virtus corporis militabat. Itaque in dei exercebatur iuſtifi-
cationibus, vt contrario ictu diabolum vulneraret. Ille enim
ab intentione iuſtitiæ & ſtudio deuotionis, occupationibus
bellicis conabatur abducere, hic magis ſe diuini operis & cul
tus meditatione occupabat. Itaque dominus protexit eum,
in quem ſperauit, cum quo loquebatur, cui toto adhærebat
affectu. Iuſtus enim aut cum deo loquitur orando, aut diui-
na loquitur opera laudãdo, & ſemper loquitur opera dei, ne
loquatur os ſuum opera hominum. Nihil terrenum iuſtus lo
quitur, nihil mortale agit. Ideóque dicit:

IX. Etenim teſtimonia tua meditatio mea eſt, & conſilia
* Al. Nam &. mea iuſtificatio tua.

Aduertis quid doceat, quod hæc debeant eſſe cõſilia iu-
ſti, vt meditetur mandata dei, & exerceatur in dei laudibus C
& oraculis, vt iuſtificet dominũ ſemper. Qui facit quæ deus
mandat, qui credit deo placere, deũ iuſtificat. Quod ex le-
ctione euangelij poſſumus intelligere, dicẽte euãgelio quia
Phariſæi ſpreuerunt conſiliũ dei, nõ baptizati baptiſmo Io
Lucæ.7. annis. Hoc in vno libro, in alio habes autẽ: Non iuſtificaue-
runt deũ, quia baptizari noluerunt. Ideo dominus ad Ioan-
nem dicentem, Ego à te debeo baptizari, & tu venis ad me?
reſpõdit: Sine modo. ſic enim oportet nos implere omnẽ iu-
Matth.3. ſtitiam. Qui ergo facit mãdata dei, iuſtificat deũ, quia facit
eius iuſtitiã: & bonum eſt vt conſilium dei ſequãtur homi-
num conſilia: quia dei conſiliũ certũ ſemper, noſtra autem
plerumque incerta conſilia ex rerum probantur euentu.

Sermo quartus.

ד
Daleth. QVarta litera ſecundum Hebræos Daleth, ſignificat
latine timorem, vel (vt alibi inuenimus) natiuita-
tem. Sed vtrunque poteſt congruere & conuenire
ſenſui. Natiuitas enim eorum eſt, quę generãtur in
hoc ſeculo, p quã intelligimus corporalia & materialia, quæ D
ſunt caduca, & ideo à timore non diſtat. Ex corporalibus e-
nim & materialib⁹ naſcitur timor. Quid enim eſt terrena na-
tiuitas, niſi timor? Denique inde cœpit verſus:

Adhæſit pauimento anima mea, viuifica me ſecũdum
verbum tuum.

Per pauimentum terram intelligimus, per terram materia-
Gene.3. lia. Peccatori autem dictum eſt, Terra es, & in terram ibis.
eò quòd diuinis mãdatis inhærendũ nõ putauerit, ſed in ma-
terialia & corporalia deflexerit, cui impreſſa fuerit vitæ hu-
ius ſecularis delectatio. Denique eiect⁹ de paradiſo, hoc eſt,
2.Corin.12. ex illo ſublimi & cæleſti loco, ad quem raptus eſt Paulus, ſi-
ue in corpore, ſiue extra corpus, neſciens. Ex illo ergo emi-
nenti loco deiectus in terram, deplorat Adam, dicens: Adhę
ſit pauimento anima mea. Sicut alibi ait: Humiliata eſt in pul
Pſalm.43. uere anima mea, & adhæſit in terra venter meus. Pœniten-
tiam gerentis hæc vox eſt qui meminiſſet adhærentem ſe
deo neſciſſe nec potuiſſe diſcernere (quod non diſcreuit &
Paulus) vtrum in corpore eſſet, an extra corpus: ita infirmi-

A tatem pigritiámque corporis minime ſentiebat, cui domini
adhærebat præſentia. Spiritus ergo propheticus, qui dolorẽ
expreſſit, vel dominus, qui ſuſcepit eius infirmitatẽ, perſonã
repræſentat Adæ, & aſſumit eius affectum. Loquatur ergo
Adam: Adhæſit pauimento anima mea. Qui ante beatiſſim⁹
auram carpebat ætheream, curas vitæ huius & tædia neſcie-
bat: is nunc ſolicitudine mundi huius, luxuriæ ſtudio, pecu-
niæque cupiditate curuatus, vulpium foueis ſe inſerit, lati-
buliſque terreſtribus. Merito adhærebat pulueri, qui ſe le-
uare non poterat, niſi eum ſupra crucem ſuam Chriſtus le-
uaſſet. Merito adhærebat pauimento, qui ſe abſcondebat à
Chriſto. Non adhæret pauimento, cui dicit Ieſus: Sequere Ioan.1.
me. Non adhæret pauimento qui audit, & ſequitur legem di
centem: Poſt dominum deum tuum ambulabis, & ipſi adhę- Deute.10.
rebis. Quomodo ergo pauimento adhæreat vnuſquiſque,
quomodo deo, audi dicẽtem: Qui adhæret meretrici, vnum 1.Corin.6.
corpus eſt. qui autem adhæret deo, vnus ſpiritus eſt. Terra
iſta quam gerimus, meretriciis quibuſdam nos illecebris ca-
B pit, & quaſi vultus quoſdam voluptatum corporaliúmque
delectationum fucis illinit, vt lateat in his veritas, & forenſi
quadam ſpecie decipiant appropinquantes. Sed cum interio
rem oculum mentis ad tempus abduxerint, poſtea tamen
decuſſo velut quodam puluere voluptatum huiuſmodi de-
core quàm ſit inanis gratia ſeculi huius aut corporis, facile
deprehenditur. Bonum eſt igitur adhærere deo, nec infle-
xam ceruicem habere ad iugum mundi. Ideóque eccleſiæ
vel forti animæ dicit Sapiẽtia: Sicut turris Dauid ceruix tua Cant.4.
quæ ædificata eſt in Thalpiõ, mille oſtia pendent in ea, om-
nia iacula potentium. Erecta enim ad deum ceruix, & iugo
Chriſti habilis, quæ nulla in terrarum illecebras inflexione
curuetur, ſicut Chriſti regalis eſt turris, cui iugum ſuum Na
buchodonoſor non poſſit imponere. Condidit enim turrim
illam Dauid, ille manu fortis, & ſupra murorum ædificauit
excelſa, vt ſubſidio pariter & decori ſit. Subſidio, quia ho-
ſtem præuidet & repellit. Decori quia non ſolùm inter hu-
C milia, ſed etiam inter excelſa ſupereminet. Ita tamen ſubſi-
dio vel decori, ſi habeat in ſe verbi dogmata velut quædam
phalerarum monilia: habeat etiam iacula potentium prophe
tarum, quæ aduerſus omnem extollentem ſe altitudinem la-
certis quibuſdam fidei diriguntur. Noli igitur in puluerem
mortis deducere animam tuam, cui dominus etiam natura-
lem altitudinem tribuit, & vigorem quo ſe excitet & aſſur-
gat. Vnde etiam de hac coniunctione animæ & corporis di-
ctum opportune accipitur, eò quòd in naturali vitæ noſtræ
myſterio connexa anima corpori velut humi reptet, & pa-
uimento adhæreat: partim propter hoc terrenum habitacu-
lum, partim quia corpus iſtud de terra eſt. Et regionis igitur
diuerſorium, & materia ipſa corporis noſtri huic concurrit
ſentẽtiæ. Ideóque pulchre Apoſtolus de mortis huius cor- Roma.7.
pore liberari cupit: quia carcere quodã claudimur, & ĩ quo-
dam luxuriæ gurguſtio ſiti, tenebris inuoluimur delictorũ.
Ergo ſecundũ voluntatẽ dei ambulemus, vt adhærere diſca
mus deo. Nã qui ſecundũ corporis appetẽtiã viuit, caro eſt:
qui ſecũdũ præcepta dei, ſpiritus eſt. Nõ ergo fiat anima no-
D ſtra caro, hoc eſt, vt dicamur caro, ſicut & illi qui in diluuio Gene.6.
perierunt, de quibus dictum eſt quia caro ſunt: ſed magis ca
ro noſtra obediens animæ gubernaculum fiat animæ, & hoc
appellari mereatur nomine, ſicut appellata eſt familia patriar
chæ Iacob, & generationis eius ſancta poſteritas. Sic enĩ ſcri
ptum eſt: Hi filij Balę quam dedit Laban Rachel filię ſuæ, & Gene.46.
peperit hæc Iacob omnes animas ſeptem. Et alibi: Omnes
autem animæ quæ intrauerunt in Aegyptum, quæ exierunt
de femorib⁹ illius, præter mulieres, ſexaginta, inquit, & ſex.
Et in principio Exodi legimus: Erant autem omnes, animæ Exodi 1.
de Iacob quinque & ſeptuaginta, qui erant cum Iacob. Er-
go illi qui habitabant cũ Ioſeph, & de Aegypto exierunt, a-
nimæ ſunt. Qui autẽ cum eſſent angeli dei, hoc eſt, vitæ pro Matth.22.
bitate angelorum imitantes gratiam, (qui enim non ducunt
vxores, & quæ non nubunt, erunt ſicut angeli in cœlo) Qui
ergo cum angeli viderentur, capti ſunt decore fœmineo, Gene.6.
hi caro ſunt, ſicut dominus deus dixit: Non permanebit ſpiri
tus meus in hominibus iſtis in æternum, propter quod ca-
ro ſunt. Et merito expertes libidinis angelis comparantur,

caro nun ſunt, quia non ſunt in carne, ſed in ſpiritu quales A
Rom. 8 erant illi qui doctorẽ Apoſtolũ ſequebãtur, quibus ait: Vos
autẽ non eſtis in carne, ſed in ſpiritu. Qui autẽ corpurea fœ-
minarũ capiuntur libidine, caro ſunt atq; vtinã caro tantũ,
Hiere. 5. & nun etiã eqoi adhinniẽtes, quia in vxorẽ, inquit, pruximi
ſui adhiuniebãt. Rogat ergo qui deiectionẽ animæ ſuæ ſeu-
tit ad pauimeorũ vſq; curuatæ, vt viuificetur ſecũdũ verbũ
dei, quud animas ad ſe trahit quaſcũq;, & miſeratiune ſui li-
berare cupiens abducit à tertis. Viuificatur autẽ anima quæ
vias ambulat Chriſti, peccatu mortua, deo viuẽs, ita vt mura
peccati dominatũ iu ea poſt hæc habere nun poſſit, poſteaq̃
cõſepulta cũ Chriſto, iuſtificata eſt à peccato. Sed qui iuſtifi
cati cupit vias ſuas, ante ꝓnũciet. Ideoq; ſecũdo verſu ait:

II. Vias meas pronũciaui,* & exaudiſti me: doce me iuſti-
ficationes tuas.
* al. enunciaui.

Pulchro ordine ad iuſtificationes dei perueniendũ putat,
Eſaiæ 5 vt primũ ſua peccata fateatur. Sic enĩ docemur & alibi: Dic
iniquitates tuas, vt iuſtificeris. Itaq; ſcire debemus quid ſit B
vias ſuas ambulare hominẽ, & vias dei. Qui facit voluntates
carnis, & viuit ſecundum concupiſcentiã mundi huius, viaa
Ioan. 6. ſuas ambulat, quibus delectatur & gaudet. Qui autem venit
voluntatem facere patris ſui qui in cœlis eſt, cui cibus eſt vt
mandatũ dei cõpleat, qui nõ quærit quod voluptatis ſit, ſed
quod placeat deo: ille viam domini pergit, illam viã quę ait:
Ioan. 14. Egu ſum via, veritas, & vita. Vides ergo quia ille viuit ſecũ
dum verbum dei, qui viam ambulat Chriſti. Ipſe etiam do-
minus deus iu Deuteronomio docet quomodo in viis ſuia
Deute. 10. ambules, dicens: Et nũc Iſrael quid duminus deus petit à te,
niſi vt timeas duminũ deum tuũ, & ambules in viis eius, &
diligas eum, & ſeruias dumiuo deo tuo ex toto corde tuo, &
ex tuta anima tua cuſtodias mandata eius & iuſtitias eios?
Liquet igitur alias vias eſſe carnis, alias dei: & ſi quis velit
ambulare vias dei, ei prius eſſe vias carnis & corporis & ſe-
cularis ſapiẽtiæ deſerẽndas. Relinquẽs itaq; eas Dauid pro-
nũciat, & apud deũ non tacet. Confitetur errures, nou uegat
Pſalm. 31. lapſus. Simile illi hoc dixit, Annunciabo aduerſum me ini- C
quitatẽ meã dumiuo. Si enim ſe accuſauerit iuſtus, vocẽ pa-
rati accuſatoris excludit, qui ſolet aceruare peccata, & vni-
uſcuiuſq; exaggerare flagitia. Obſtruit ergo os eius, qui ipſe
de ſe fuerit ante confeſſos, & præſtruit veniã confitentis. Ve
recundia excuſat reum, pudor ſuus accuſat authorẽ. Qui e-
nim ſua delicta noo tacuit, videtur in ſe doluiſſe quod fecit,
in diabolo prodidiſſe quod ſuaſit. Ideoq; ait ſcriptura: Iuſt⁹
Prouer. 18. in exordio ſermouis accuſator eſt ſui. Qui ſe accuſat, etſi
peccator eſt, iuſtus eſſe incipit, quia oec ſibi parcit, & dei iu-
ſtitias coufitetur, quẽ putat latere oibil poſſe. Vtioã Adã ſe
prius accuſare q̃ celare voluiſſet. Sed non ſatis eſt vt confi-
teamur errorẽ: verũ etiã ſi corrigi volumos, à domino po-
ſtulemus vt doceat nos iuſtificationes ſuas oe poſtea errare
Matth. 23. poſſimus. A dominu igitur doceri petit, quia vnus eſt magi-
ſter noſter, vt ait Chriſtus. Nec ocioſe hoc petit. non enim
Pſalm. 93. ille beatus quẽ docet homo: ſed qoem tu erudieris domine.
Vbiq; meminit ſui, nec putat ſatis eſſe vt doceat eum iuſtifi- D
cationes ſuas dominos deus ooſter, ſed addidit:

III. Viam iuſtitiarum tuarum inſinua mihi,* & exercebor
in mirabilibus tuis.
* al. iuſtificationum tuarum inſtrua me.

Vide ordinem. Prius eſt vt diſcamus domini iuſtificatio-
nes, deinde vt gradus quoſdam iuſtificationum & ordinem
nouerimus, quid prius, quid conſequens eſſe debeat. Nam
ſcire quid facias, & ordinem neſcire faciendi, uon eſt perfe-
ctæ cognitioois. offendunt plerumq; præpoſtera. Deoiq; iu-
ſtus eſt qui ſe io exordiu ſermonis accuſat, iniuſtus autẽ qui
quod prius negauerat cõfitetur. Ille verecuodiæ iouenit gra
tiam, hic ootam iocurrit impudentiæ. Ita ordinis ignorantia
conturbat negociorum naturam, formámq; meritorum. Ille
autem qui didicetit primo myſteria dei, deinde ordiuẽ my-
ſteriorum, exercetur io mirabilibus dei. Græcus ἀδολεσχήσω
poſuit, quod dicit Latin⁹ hallucinabor. In quo videtur eſſe
aliqua ſermunis offenſio ſecundum vulgarem conſuetudi-
nẽ, quia ἀδολεσχῆσαι vulgo æſtimatur, vel hallucinari, plus q̃
* dicere. oportet aliquid loqui, & ſuperfluum vidcre * quod audien-
ti faſtidio eſt, & videtur eſſe præter ordinem, cum ordo re-
rum vidcatur afferre faſtidium, vt ſi cauſſam velis enarra- A
re aliquam, & ordinem nun ſerues, auditor autem ad rerum
feſtinet exitum, ſuperiora faſtidit. Sed nun poteſt pleue in-
ſtrui, niſi qui ordine ſui cuncta cognouerit: vude nõ ſolũ fa-
ctũ deprehenditur, ſed etiã facti põdus, & facientis affectus.
Ieoque Dauid quaſi bonus ſui iudex atque arbiter, prope
vſq; ad faſtidiũ vult doceri, & vel ſuperfluo immorari tem-
pore, quàm neceſſarium urdinem præterire. ἀδολεσχία enim
vel hallucinatio videtur longa quædã eſſe meditatiu, & mo-
ruſa quædam mentis intentiu: à quo nou louge abeſt exerci
tium vel animi vel corporis. Nam vt ille qoi exercet mem-
bra ſua palæſtra, diutius exercet vt roboret: ita qui exercet
mentem ſuã in ſcripturis diuiuis vel in couſiliis, dintius ex-
ercere debet. Exiuit in campũ Iſaac. Græcus dixit ἀδολεσχῆ- Gene. 24.
σαι, Latinus deambulare, vel exerceri. Rebecca veniebat,
typus in ea præfigurabatur eccleſiæ, parabantur uuptiæ, in
quibus ſacramentum foret magnum. Videns patriarcha iſta
myſteria, exiuit in campum, diffundens acrimooiam ſuæ mẽ
tis, & deambulans in iunocentia cordis ſui. Diuerſis vtique B
cogitationibus exercebat animum, & iu mirabilibus myſte-
riis delectabatur: cuius vt imitator euaderet ſanctus prophe
ta, doceri iuſtificationes dei, & viam iuſticiarum cœleſtium
cognoſcere geſtiebat, vt non dormiret aoima eius ſeculi iſti⁹
ſomuum, uec muudanæ captus vanitatis illecebris, à perſe-
quenda veritatis intentione diffluerct. Qua ratione ergo do
ceri velit, ſubtexuit dicens:

Stillauit * anima mea præ tædio, confirma me in ver- IIII.
bis tuis.
* al. dormitauit.

Aliqui codices habent dormitauit, quia ἐνύσταξεν & ἔσταξεν
duabus literis diſſonant. Potuit interpres vel antiquarius
ſcriptor hic falli, νυστάζειν durmire eſt, στάζειν ſtillare. Perfe-
ctus non durmitat, qui diuinis animum intendit myſteriis.
Denique ipſe alibi dicit: Si dedero ſomnum oculis meis, aut Pſal. 131.
palpebris meis durmitationem. ſed vigilat ſemper: & ſi caro
dormit, cor vigilat. Nõ ergu durmiebat, qui templũ cõdere
domino cogitabat verborum cœleſtium ex ędificatione, nõ C
lapidum. Verbum enim dei repulſorium tædiorum eſt, quo
ſomuus animæ, ſopor mentis excluditur. Ex triſtitia enim &
ſulicitudinę ſecularium ſumnus irrepit. Qui autem adhæret
deo, curas fugitans: voluptatem capit cogoitionis æternæ,
nullam illic mutationem rerum ſicut ſeculariũ pertimeſcẽs.
Qui facilioribus igitur laborum vtuntur compendiis, dor-
mitauit, accipiunt: ſed Origenes, qoi multorum iuterpreta-
tiones diligenti diſcuſſit indagine, ſtillauit, ſecutus eſt, eo
quòd perfecti anima quaſi beue cõpoſita & confirmata uõ
ſtillat, vt faſtigia culminum quę benè tecta atq; munita ſunt:
cæterum iocõpoſita cito ſtillãt. Inde vſurpatum eſt, Stillici-
dia eiiciũt hominẽ in die hyemali de domo ſua, in qua frigo
ris aſperitate & frequenti aeris mutatione tẽtatur. Denique Matth. 24.
docemur prouidere ne fuga noſtra fiat hyeme vel ſabbato.
Probatos enim iam uos dies debet reperire vel iudicij vel
mortis, oe viduatos viriditatibus proſperorum, & omni ſpo
liatos ſecundorum flore ſucceſſuum exitus mortis inueniat.
D Caueamus ergo oe vnuſquiſque ooſtrum eiiciatur de ſtatu
mentis ſuæ, & naturali quadam manſione, ſi habeat foramina
manſionum è quibus fluentia ſtillicidia tanquam ex funda-
mentis ſubruant hominem nulla ſapientiæ ſoliditate funda-
tũ. Ideoq; ait propheta: Fili ue defluas. Cõfirmãda eſt igitur
anima noſtra ne ſtillet, & indiuidua virtutum compage ſo-
lidanda, vt poſſit regis æterni ſeruare myſterium. Cæterum
is quicunque eſt facilis io verbis, velut pleuus rimarum hac
atque illac effluens iuteriora euacuat ſua, & exteriorib⁹ paſ-
ſiouibus inundatur, tegere ſe neſciens, nec tenere verbum
quod acceperit, ſicut ſancta Maria quæ conſeruabat omnia
verba in corde ſuo, ne quod ex ei⁹ ore deflueret. Tali ſe mu
nitã dote virtutũ eccleſia luquitur, vt digna videatur in cui⁹
inuitatus ſpõſus ſuccedat hoſpitium. Hinc primum ſe præ-
ſumit eſſe placiturã, ſi bene tectã, & fidam ſeruantem ſilen-
tia Chriſtus aſpiciat. Ecce es, inquit, formoſus conſobrinus Cant. 1.
meus, & quidem pulcher: acclinatio ooſtra opaca, trabes do
morum noſtrarum cedri, lacunaria noſtra cupreſſi. Laudat
ſponſi decorem eccleſia, quẽ plus vnuſquiſq; tacito laudat
affectu, & fidus myſteriorum interpres tacendo plus prædi-
cat.

car. Nam quiarcana diuulgat, imminuit Chriſti decorem. A
Matth. 7. Ideo nemo mittat margaritas ſuas porcis, ne cóculcari faciat
Prouer. 10. ornamenta precioſa. Non ergo in rabernaculo loquacis &
garruli, quia multiloquio peccatum admittitur: ſed in viri
ſerij, qui ſit parcus alloquij, nec ſermonis intéperans, & ver-
borum ſobrietate temulentiam loquacitatis euitans, caput
ſuum Chriſtus reclinat. Et merito opacam ſignificat accli-
nationem, quia in eccleſia conſtitutos virtus obumbrat altiſ
ſimi. Hac vmbra Dauid protegi ſe poſtulabat, ne cum per
diem ſol vreret, vel luna per noctem. Hanc vmbram ſpiri-
talis miniſtrat gratia, torrida ſeculi huius, & mundi æſtiua ſu
gientibus. Opaca igitur reclinatio Chriſti & eccleſiæ ſunt
quibus dei patris æterna illa requies aſpirat. In hac ergo re-
quieſcamus vmbra, peccatorum noſtrorum æſtibus fatigati.
Si quos aduſſit libido, hos domini crux refrigeret, in qua ſe
reclinauit vt noſtra delicta ſuſciperet. Si quos culpa laſſaue-
rit, hos Ieſus gremio ſuſcipiat ſuo, & molli foueat amplexu.
Vnde audeo dicere quod caro Chriſti acclinatio ſit eccle-
ſiæ. Trabes domorum noſtrarum cedri. Cedri ſpecie, ma- B
Pſalm. 91. iorum qui iuſti fuerunt gloria declaratur. Iuſtus enim vt pal
ma florebit, & ſicut cedrus quæ in Libano eſt, multiplica-
bitur. Sicut enim cedrus non putreſcit, ita nec maiorum glo
ria vlla vetuſtate corrumpitur. Lacunaria noſtra cupreſſi.
Genus hoc arboris nunquam amittit viriditatem ſuã, hye-
me iuxta, vere atque æſtate comam paſcit, nec diuerſo co-
lore mutatur. Solam hanc arborem ventus ſuo nunquam ho
nore deſpoliat, ſola nunquam veteri exuitur amictu, aut nó
uo flore veſtitur. Sic apoſtolica quoque gratia neſcit defe-
ctum, ſed venuſtate ſui floret. Anima ergo corrumpi neſcit,
quæ florentibus membris viget, ſemper iuſtitiæ cæterarúm-
que virtutum culmina patienti magnanimitate ſuſtentat: &
ideo non defluit neque deficit, quia nihil in ea rimoſum eſt,
ac remiſſum, nihil mobile, nihil lubricum, nihil quod vitio
ſermonis ex ea poſſit effundi. Ideoq; confirmari ſe petit in
verbis ſuis propheta ne moueantur pedes eius, ne effundan-
tur greſſus eius. Quæ, ſi quis recto vigeat corde, nó patitur,
ſed radicatus atq; fundatus aduerſus omnes paſſionũ fluctus C
immobilis perſeuerat. Confirmatus igitur in verbis ait:

V. Viã iniquitatis amoue à me, & *lege tua miſerere mei.

* alias, de. Non dixit, Amoue me à via iniquitatis, ſed, Viam ini-
quitatis amoue à me: quaſi in nobis ſit, & nobis ineſſe videa-
tur. Quamdiu enim exercemus aliquid improbũ, via iniqui-
tatis interius manet, & non recedit à nobis: ideoque ſtudioſe
agamus vt eam à nobis ſeparemus. Sed quia hæreditariũ ini-
quitatis glutinum mentibus inhæſit humanis, opus eſt libe-
rantis auxilio. Precare & tu, dicito: Infelix ego homo, quis
amouebit à me iniquitatis viam? Gratia dei, per Ieſum Chri
Roma. 7. ſtum dominum noſtrum. Et pulchre viam dixit iniquitatis,
non iniquitatem, eò quòd non quaſi naturalis iniquitas ſit in
nobis, ſed maiorum poſt peccata currentium ſit attrita veſti
giis. Meritóque quia vulnus grande ac vetus eſt & diu ſer-
pens, perfectioris medicinæ remedia depoſcit, obſecrans vt
domini legitima miſeratione curetur. Cito enim refricatur
vulnus quod ſanatum medicinæ lege non fuerit, imò etiam
ſeriorẽ curatio ſentit profectum. Ideoq; ſi virus in interiora D
proſerpit, medicamenta foris appoſita non ſentit. Exigit er-
go medicinæ ratio vt aut ſectione, aut aduſtione curetur.
Niſi enim putrefacta recidantur, aut humor inutilis deco-
quatur, fruſtra medicinæ manus adhibentur ad vulnera. Id-
eoque bonus medicus huiuſmodi ægrum legitime dicit eſſe
curandum, vt poſſit medicina proficere. Lege ergo miſere-
tur qui cum iuſtitia ſapiẽtiáq; miſeretur, vt ea dimittat quæ
ſcit iure poſſe dimitti: ne cum alterius miſeretur, ſeipſum le-
gi faciat obnoxium. Agag poſtquam miſeratione donatus
1. Reg. 15. eſt, fecit peccare Saul. Peccauit enim in ipſa miſericordia, &
ideo peccauit poſt miſericordiam. Conſideremus etiã ne &
ipſum deteriorem faciamus cuius miſeremur iniuſte. Ple-
rũque enim non coërcere delinquentes, maioris authorita-
tis eſt, quam ſi vlciſcaris. Tradũtur enim in paſſiones igno-
miniæ, qui cum aliquid inhoneſtum cómiſerint, nullũ culpæ
preciũ ferunt. Deniq; eos qui cognitorem deum ſuorũ ſce-
lerum non putabãt, & quaſi ſine iudice & ſine lege viuebãt,
Roma. 1. tradidit illos, inquit, deus in reprobũ ſenſum, quia elegerũt

A viam iniquitatis, viam autem veritatis eligere noluerũt. Sed
propheta qui ſyncero conuerti voluit affectu,
Viam, inquit, veritatis elegi, iudicia tua nõ ſũ oblitus. VI.

Non poteſt hoc dicere qui errat in vano dogmate. Nó po
teſt Arrianus dicere, non poteſt Sabellianus, nó Manichæus,
non poteſt dicere auarus qui ſecularia & materialia concu-
piſcit, non poteſt dicere qui negociatur: non eſt enim via ve
ritatis habendi ſtudium, cupiditas poſſidẽdi. Quomodo via
veritatis, cum ille diues in ſeculo nequeat ſecum ſuas tranſ- Lucæ 16.
ferre diuitias, & incipiat mendico illo Lazaro egentior eſſe
poſt mortẽ? Nó eſt via veritatis honor ſeculi, ſolicitudo mũ
di. Denique qui viã veritatis elegit, paulopoſt dicit: Auerte
oculos meos ne videant vanitatem. Vanitas temporaliũ eſt,
veritas æternorum. Si volumus igitur ambulare viam veri-
tatis, peregrinemur ſeculo magis quàm deo, & ambulemus
per fidem. Qui enim per fidẽ ambulat, deo præſens eſt: qui 2. Corin. 5.
autem ambulat per ſpeciem, adeſt ſeculo, peregrinatur à do-
mino: ſed hic cito confunditur. Vnde refugus ab huiuſmodi
B viro dicit Dauid:

Adhæſi teſtimoniis tuis domine, ne confundas me.* VII.

Adhæret teſtimoniis domini, qui eius mandata non re- * al. noli me
ſpuit, iudicia non obliuiſcitur, nec voluptatibus indulget confundere.
ſuis. Qui adhæret domini teſtimoniis, renunciat mundo, ſu-
periora obliuiſcitur, ad priora contẽdit, vt perueniat ad bra
uium, quod eſt inſigne victoriæ. Non ergo confunditur quẽ
mundi huius illecebroſa non ceperint: non confunditur e-
tiam ſi erubeſcenda commiſerit, qui veniam delictorũ po-
ſcit à Chriſto. Ideoque reſpondetur ei: Dimiſſa ſunt tibi pec Lucæ. 7.
cata tua, vade in pace. Sed ita non confunditur, ſi fuerit in eo
operata peccatorum remiſſio, vt non ſolum peccata, ſed etiã
peccandi affectum auferat. Iuſtitia remittit iniquitates, for-
titudo timorem, temperantia impuritatem, vt non ſolũ tem
poralis, ſed etiam perpetua fiat remiſſio peccatorũ. Intret in
animam tuam Chriſtus, inhabitet in tuis Ieſus mentibus, vt
in tabernaculo virtutis peccato locus eſſe non poſſit.

C Viam, inquit, mandatorum tuorum cucurri, cum di- VIII.
latares* cor meum. * al. dilata-
ſti.

Neq; enim poterat viã currere, ſi cor eius coartaretur an-
guſtiis. Deniq; currẽtibus viã domini ait Apoſtolus, Dilata- 2. Corin. 6.
mini & vos, & nolite iugũ ducere cũ infidelib⁹. Et de ſe ait,
Os noſtrũ patet ad vos ó Corinthij, cor noſtrũ dilatatũ eſt.
Ideo & de Salomone dicitur, Latitudo cordis eius, ſicut are- 3. Reg. 4.
na maris. Et vide diſtantiã, Via ſit anguſtior cor latius, vt pa
tris & filij & ſpirit⁹ ſãcti ſuſtineat mãſionẽ, ne veniat verbũ
dei & pulſet, & videns cordis eius anguſtias dedignetur ha-
bitare. Deniq; ſapientia in exitu canit, in plateis autẽ cũ fidu
cia agit. Plateæ latæ ſunt. Nó igitur in viis, ſed in cordis lati-
tudine ſapientia decantat. In hoc igitur cãpo interioris ho-
minis, nó in anguſtiis mentis currendũ nobis eſt vt cópre-
hendamus. Scriptũ eſt enim: Sic currite vt omnes cóprehen- 1. Corin. 9.
datis. Deniq; cóprehendit qui ita cucurrit vt diceret: Cur-
ſum conſummaui. Cucurrit enim vt bonus equus. Siquidẽ 2. Timo. 4.
habet equus ſuos Chriſtus, de quibus dicit propheta: Immi-
D ſiſti in mare equos tuos, turbãtes aquas multas, eò q; gentiũ
populos, qui mouẽtur vt aquę multæ, & excitãtur vt fluctus
aquarũ multarũ, euangelizando cómouerint apoſtoli, vt aſ-
ſurgentes à terrenis idolorũ cæremoniis in Chriſtũ crede-
rẽt. Et ſupra ait: Aſcẽdiſti in equos tuos, equitatus tuus ſani-
tas. O bonorũ equorũ duodecaiugũ mirabile, quibus fręna
pacis, habenæ ſunt charitatis, conſtricti inter ſe concordiæ
vinculis, & iugo fidei ſubiecti, quatuor rotis euãgelij myſte
riũ totius orbis finibus inuehẽtes, bonũ aurigã portantes dei
verbũ, cuius flagello fugatæ ſunt illecebræ ſeculares, exter-
minatus mundi iſtius princeps, iuſtorũ curſus impletus eſt.
O rationabiliũ equorũ grande certamen, ô mirandũ myſte-
riũ, rota intra rotã currebat, & nó impediebatur. Nouũ teſta
mẽtũ in veteri teſtamẽto erat, intra illud currebat per quod
annunciabatur. In quatuor partes ibant rotæ, & nó cóuerte-
bãtur retrorſum, quia ſpiritus vitæ erat in iis qui currebant
in quatuor partes totius mũdi, & ſine offenſione currebant,
quia bona equorum vita quadrabat. Currebant igitur equi,
quia non dormiebat qui aſcẽderat equos. Animarum igitur

noſtrarum auriga Ieſus, qui nos quoq; vult aſcēdere equos A
noſtros, hoc eſt, noſtra corpora, ſed vigilare ſemper, ne di-
Pſalm.75. catur nobis: Dormitauerunt qui aſcenderunt equos. Tranſ-
eundum eſt hoc mare impigre, vix tranſitur à vigilantibus.
Si quis autem dormierit, tranſire non poterit, ſed demergi-
Exod.15. tur vt Aegyptius, cuius & anima & corpus interiit. Equum
enim & aſcenſorem proiecit in mare, qui non ſequebatur le-
gem, ſed perſequebantur.

Sermo quintus.

He. ה SEquitur quinta litera He, quæ Latinè ſignificat
eſt, vel vt alibi inuenimus, viuit. Conuenit ſibi v-
traque interpretatio. qui enim eſt, viuit: & qui vi-
uit, eſt. Deniq; gētiles non ſunt, & ideo nō viuūt,
ſed mortui ſunt. Ieſus autem heri & hodie ipſe eſt, & in ſecu
Hebr.13. la: & qui eſt, viuit. Viuo enim ego, dicit domin^s. Quomodo
Nume.14. enim poteſt nō eſſe qui viuit? Viuit autē Ieſus, qui etiā mor
Roma.14. tuos viuificat, & vocat quæ nō ſunt, tanq̄ ea quæ ſunt. Nihil B
mirum ſi domino cedit natura, vt viuificentur & mortui, &
incipiant eſſe qui non erant. Et ideo quia via etiam vita eſt,
Ioan.14. ſecundū illū qui ait: Ego ſum via, veritas, & vita: viam quę-
ramus, vt vitā habere mereamur. Audiamus ergo illum qui
Pſalm.113. viuit in Chriſto. Viuit autē qui ait: Sed nos qui viuimus, be-
nedicimus te domine. In Chriſto enī Ieſu etiā quicūq; mor-
tuus fuerit, viuit. Audiamus inquam quid dixit vt viueret.

I. Legem mihi conſtitue * domine viam iuſtitiarū* tu a-
* al. pone. rum, & quæram illam ſemper.
* al. iuſtificationum.

Miles qui ingreditur iter, viandi ordinem non ipſe diſpo
nit ſibi, nec pro ſuo arbitrio viam carpit, nec voluntaria ca-
ptat cōpendia, ne recedat à ſignis, ſed itinerarium ab Impe-
ratore accipit, & cuſtodit illud, præſcripto incedit ordine,
cum armis ſuis ambulat, rectáq; via conficit iter, vt inueniat
commeantiū parata ſibi ſubſidia. Si alio ambulauerit itinere,
annonam non accipit, manſionem paratam non inuenit, quia
imperator iis iubet hæc præparari omnia qui ſequūtur, nec
dextra nec ſiniſtra à præſcripto itinere declināt, meritóq; nō
deficit qui Imperatorē ſequitur ſuū. Moderate enim ambu- C
lat, quia Imperator non quod ſibi vtile, ſed quod omnibus
poſſibile, conſiderat: iden & ſtatinas ordinat. triduo ambu-
lat exercitus, quarto requieſcit die. Eliguntur ciuitates in
quibus triduum, quatriduum & plures interponantur dies.
ſi aquis abundant, commerciis frequentantur: & ita ſine la-
bore conficitur iter, donec ad eam vrbem perueniatur, quę
quaſi regalis eligitur, in qua feſſis exercitibus requies mini-
ſtretur. Hanc legem viandi eſſe præſcriptam Chriſto ducē-
te ſanctis commeantibus recognoſcas velim. Profecti ſunt
enim & patres noſtri de terra Aegypti per longa ſpatia ter-
rarum, quorū ſtatiuę omnes, manſionéſque deſcriptæ ſunt,
donec Cades, id eſt, ad ſanctam terram perueniretur. Iſtæ
ſunt ſtatiuæ filiorum Iſrael, quas deſcripſit Moyſēs ex prę-
cepto domini. Aduertimus ergo quis has ordinauerit man-
ſiones, quomodo ambulare oporteret filios Iſrael. Præibat
Exodi 13. enim illos deus per diem in columna nubis, vt refrigeraret
viantibus: noctu autem in columna ignis, vt viam oſtende-
ret ambulantibus, & tenebras dimoueret. Lex viarum co- D
lumna erat & ignis & nubis. Denique in columna nubis lo-
quebatur ad eos. vbi volebat exercitum requieſcere à labo
re itineris, non mouebatur columna ignis, nec tranſibat
nebula lucis. Quando autem volebat exercitum mouere,
prouehebatur & columna ignis in nocte, columna autem nu
bis in die. Illa autem columna nubis ſpecie quidem præce-
debat filios Iſrael, myſterio autē ſignificabat dominum Ie-
Eſaiæ.19. ſum in nube venturum leui, ſicut dixit Eſaias, hoc eſt in vir-
gine Maria, quæ nubes erat ſecundum hæreditatem Euæ,
leuis erat ſecundum virginitatis integritatē. Leuis erat, quæ
non homini quærebat placere, ſed domino. Leuis erat, quæ
non in iniquitate conceperat, ſed ſpiritu ſuperueniente ge-
nerabat, nec in delicto, ſed cum gratia parturiebat. Aliter
quoque hanc interpretationem ſumere licet. Venit in nube
leui Chriſtus in Aegyptū, hoc eſt, venit in ſuſceptione cor-
poris in hoc ſeculum. In nube venit, quem nebula corporis
obumbrabat. Sed leuis erat caro, quam nulla ſua grauabant
delicta. Quomodo enim peccatis grauaretur ſuis, qui auſe-

A rebat omnium peccata populorum? Ecce, inquit, Ioannes, a- Ioan.1.
gnus dei: ecce qui tollit peccatum mundi. Ante heſternum
lectum eſt quia ſtabat Ieſus, & habebat veſtimenta ſordida. Zacha.3.
mea enim peccata portabat. Sumpſit veſtimenta noſtra, vt
nos ſplendore immortalitatis indueret. Venit in nube leui
quaſi iuſtitia: iniquitas enim in talento plumbeo ſedet, Chri- Ibidem 5.
ſtus in corde iuſtorum, in quibus peccata non erant. Et ideo
bene lectum eſt hodie: Quid retribuam domino pro omni- Pſalm 115.
bus quæ retribuit mihi? Pro nobis verbum ſuſcepit carnis
infirmitatem, pro nobis eſuriuit, vapulauit, crucifixus eſt,
mortuus eſt, vt nobis, in quibus ante vita ignobilis & dege-
ner habebatur, inciperet mors eſſe precioſa. Sed reuertamur
mur ad confectionem itineris, & ordinē manſionum. Et tu
ſequere ſpiritaliter hanc legē viādi, vt exeas ex Aegypto, &
inde promoueas. Fige tabernaculum in Socoth. hæc prima
tibi ſtatio ſit. Socoth prima manſio eſt, ſignificans taberna-
B culum. Fige ergo tabernaculum quod in te eſt, mentíſq; tuæ
ſtationem confirma, vt radicatus atque fundatus maneas in
fide Chriſti. Sequitur manſio in Mara, hoc eſt in amaritudi- Exodi.15.
ne. Non omnes manſiones æquales ſunt. Inde ventum eſt in
Helim, vbi fōtes duodecim ſunt, & ſeptuaginta arbores pal
marum. Poſt amaritudinem, ne populus deficeret, debuerūt
amœna & fœcunda ſuccedere. Inde Raphidín, quod eſt lau
datio iudicij, inde ſequitur Sina habēs in ſe & populi tenta-
tionem, & legis promulgationem. Variantur merita māſio-
num, quia nulli iugis in hoc ſeculo viuendi poteſt eſſe ſuc-
ceſſus. Bonus igitur Imperator alibi manna eſurienti popu-
lo miniſtrauit, alibi potum de petra fluere, quo ſitim populi
reſtingueret, auguſta prouiſione præcepit, alibi legem de-
dit, alibi triumphos donauit, vt his beneficiis fotus exerci-
tus nullum prolixi itineris ſentiret laborē. Itaque in illo po-
pulo typus fuit, in nobis veritas. Nos igitur committamus
iter noſtrum ductori domini Ieſu, qui legem primo introdu-
xit, & antea per Ieſum terram repromiſſionis in poſſeſſionē
populo ſuo dedit. Sed etiam quando Moyſes videbatur du
ctor eſſe, aderat illi Ieſus, aderat illi autem non palam, nec
C aperte ductorem aut principem populi ſeſe gerēs. Expecta-
bat enim donec Moyſes tempus expleret ſuum, quo com-
pleto ſucceſſit Ieſus. Itaque ſi conſideres ſcripturam dicen-
tem, Erunt dies eorum anni centum viginti: videbis myſte Gene.6.
rium plenitudinis temporum ex centum viginti annis, poſt
quos & Moyſes in monte requieuit, & Ieſus manifeſte man
ſionis ſuæ cepit principatum, vt iam non ſub legis timore
ſit populus, ſed reſuſcitatus à mortuis fructu vitę fruatur ę-
ternæ. Ambulemus igitur ſecundū legis doctrinam, via no-
bis lex dei ſit. Hanc viam ambulans eccleſia dicit: Ego flos Cantic.2.
campi, & lilium conuallium, ſicut lilium in medio ſpinarū.
In totam enim terram fides populi credentis exiuit, & in ſpa
tioſo poſuit pedes ſuos Chriſtus. Et ideo pulchre ait florem
ſe eſſe campi. Flos erat etiam Paulus, qui dicebat: Bonus o- 2.Corin.2.
dor Chriſti ſumus deo. Et vere flos, qui poterat noua &
vetera de ſui cordis proferre theſauro. Pulchre etiam lilium
dicitur eccleſia. Sicut enim lilium fulget, ita etiam ſplendēt
opera ſanctorum. Pulcherrime etiam dictum eſt lilium con
D uallium, quia in humilibus magis elucet gratia. Sed hoc li-
lium in medio ſpinarum, hoc inter Iudęos & hæreticos, hoc
inter ſolicitudines huius ſeculi, quæ mentem hominis ani-
múmque compungunt. Poſſumus etiā aliter accipere, quia
ſicut lilium inter ſpinas eminet, ita ſuper omnes conuentus
eccleſia dei refulget. Refert etiam conſiderare quòd hoc
lilium ſplendore circunfuſum ſit, intus autem quod habet,
rubeum ſit, boni & ipſum odoris, eò quòd caro Chriſti ve-
lut morali diuinitatis claritudine circunſepta, cœleſtis ha-
buerit protectionem gratiæ. Denique in poſterioribus ait: Canti.5.
Fraternus meus candidus & rubeus. Candidus claritate di-
uina, rubeus ſpecie coloris humani, quem ſacramento in-
carnationis aſſumpſit. Meritóque & ipſum quod eſt ru-
beum bene olet, quia caro Chriſti ſine peccato eſt, quā per-
fidi contrectantes manus ſuas inquinauerunt, ſancti vene-
rantes pietatis odore fragrarunt. Accepit hunc odorem do-
minus Ieſus fragrantis eccleſiæ ſuæ, & ait: Ecce proxima
mea bona. Et eccleſia dicit ad Chriſtum: Ecce bonus fra- Canti.2.
ternus meus, ecce et bonus tanquā malum in lignis ſyluæ.
Huiuſ-

Huiuſmodi pomum odorem gratum habet, vt cæterorum A
pomorum fragrantiam vincat. Chriſtus ergo affixus ad li-
gnum ſicut malum pendens in arbore, bonum odorem mun
danæ ſundebat redẽptionis, quæ peccati grauis deterſit fœ-
torem, & vnguentũ poſitus vitale effudit. Tãquam malum,
inquit, in lignis ſyluæ, ita conſobrinus meus in medio filio-
rum, eo quòd ſuper prophetas & apoſtolos intima corda ho
minum verborum ſuauitate mulcebat. Sed nõ ſolum odor,
verumetiam cibus ſuauis in malo eſt. Ergo cibus ſuauis eſt
Chriſtus. In vmbra, inquit, eius concupiui & ſedi. Legem e-
nim acceperat, hanc ſequebatur, hanc currebat viam. In le-
ge itaque requieſcens, in vmbra Chriſti requieſcebat. Bona
vmbra quæ nos ab iniquitatis ſole defendit. Cui autẽ dubiũ
quod lex dei vmbra ſit Chriſti? Quid eſt lex dei ſeſti Neo
meniæ, ſabbatorum, niſi vmbra futurorum? Qui dies ſecun-
dum legem Moyſi, vt videam ſex dies, & iterum ſeptimum
diem, & ſic perpetua ſecula? Qui menſis ſecundum legem
Moyſi, vt ſciens menſem, ſciam primam menſis Neomeni-
am, & vera ſancta in Neomeniis offerenda? Qui ſecũdum le- B
gem Moyſi annuƺ, ſex illis diebus conſtat, de quibus ait: Sex
annis ſeruiet Hebræus, & ſeptimo anno liberabitur. vt inue
niãtur ſex anni quibus aliquis operatur terram, ſeptimo autẽ
anno remittit illã proſelytis, & pauperibus, & beſtiis terræ?
Exod. 21. Qui ſeptimus annus, quo conceduntur debita omnia Hebræ
is? In hac vmbra requieſcebat patrum fides, prophetarũ ſan
cta deuotio. Dicit ergo congregatio religioſa, vel ſancta ani
Cantic. 2. ma: In vmbra eius concupiui & ſedi. Vmbra eius eſt iubileus
annus. Quis enim eius myſtica videt, vt facie ad faciem co-
gnoſcat, quæ anno quinquageſimo complenda lege præſcri
pta ſunt? Vmbra ſunt dies feſti ſecundum legem primo men
ſe, decima menſis vſque ad quartamdecimam, & inde vſque
ad viceſimamprimam menſis. Quæ vmbra eſt celebritas il-
la inter primum & ſeptimum menſem, in tempore illo anno
quinquageſimo qui iubileus dicitur? Vmbra eſt ſanctifica-
ta libertas in ſabbato. Vmbra eſt dies feſtus ſeptimi menſis
Neomeniæ, & memoriale tubarum ſeptimi menſis, dies de-
cimus, dies propitiatiõis. Vides quia monas & decas duo fe
ſti dies. Item quintuſdecimus dies, dies tabernaculorũ per C
octo dies. In vmbra hęc omnia. In vmbra prima dies voca-
ta, & octaua dies vocata in vmbra, quæ in ſcenopegiis præ-
ſcripta ſecundum legem. Conſtitue mihi aliquos ex circun-
ciſione credentes, in lege doctos, obſeruantię ſolicitę viros,
& nunc euangelij agnitione illuminatos, ſpiritali ſaginatos
gratia: Dicit in his eccleſia quæ videt Chriſtum, quæ ſpon-
Cantico. 2. ſum recipit, quæ cibo eius paſcitur: In vmbra eius concupi-
ui & ſedi, & fructus eius dulcis in faucibus meis. Qui fructus
eius dulcis niſi prædicatio dominicæ paſſiõis, vt ipſe ait: Ec
Pſalm. 126. ce hæreditas domini, filij merces fructus ventris? Qui enim
dulcior fructus poteſt eſſe in faucibus noſtris, quàm remiſ-
ſio peccatorum? Et bene flos eſt Eccleſia, quæ fructum an-
nunciat, hoc eſt, dominum Ieſum Chriſtum, de quo dictum
Lucæ. 1. eſt Mariæ: Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fruct⁹
ventris tui. Ergo vbi guſtauit fructum ſuauitatis, impatiens
Cantic. 2. ad perſectiora feſtinat dicens: Introducite me in domum vi
ni, conſtituite me in dilectionem, confirmate mé in vnguen
tis, ſtipate me in malis, quia vulnerarę charitatis ego ſum. Lę
ua eius ſub capite meo, & dextera eius cõplectetur me. Ad- D
iuraui vos filiæ Hieruſalem in virtutibus & fortitudinibus
agri, ſi ſuſcitaueritis & reſuſcitaueritis dilectionem vſque-
quo voluerit. Merito quærit eum, merito deſiderat, quia be
ne omnia in occurſu atque itinere diſpoſuit imperator no-
ſter. Primum omnium, fidei fundamẽto tabernaculum hoc
confirmãdum putauit. Deinde ſi qua eſt nobis aſpera atque
arida & prærupta manſio, imperator tamen iſte turbata diſ-
cernit, arida irrigat, deſerta fœcundat. Si quid amaritudinis,
ſi quid tentationis, ſi quid infirmitatis eſt, ductor noſter &
amara tẽperat, & ſolicita mitigat, dura diſſoluit, & inualida
confirmat. Sicubi vult requieſcere rex terræ exercitum ſu-
um, non ignobilem vicum, non commeatibus indigentem,
non arenoſa & nuda gignentium, ſed vrbem ædificiis nobi-
lem, refertam & vberem copiarum, aut agrum amœnum &
virẽtem paſcuis, aut nemoroſa & campeſtria ſtatiuis oppor
tuna decernit. Ergo ſi reges terræ norunt commoda præui-

A dere ſequentibus ſe, quanto magis deus qui bonus eſt, nouit
quemadmodum profutura diſponat diligentibus ſe? Ac pri-
mum ſi incognitum carpendum eſt iter, duces eligũtur via-
rum, qui præcurrant agmini. Sed hoc imperatores iſti iniu-
rioſum ſibi arbitrantur: Deus autem præibat cum Hebræi
facerẽt iter. Denique in columna nubis loquebatur ad eos.
Et vt ſcias quia præibat: Deus, inquit, præibat illorum iter, Pſal. 98.
die quidem in columna nubis oſtendens illis viam, noctu au Exod. 13.
tem in columna ignis, & non deficiebat columna nubis inter
diem. Hanc præcedentem nubis columnam ſequens eccle-
ſia, non deficientem, ne ipſa deficeret, vmbra eius refrigera-
batur, & ideo dicit: In vmbra eius concupiui & ſedi, & dul- Cantic. 2.
cis eius fructus in faucibus meis. quia à domino paſcebatur,
& deducta in locum paſcuum, & aquam refectionis. Intro-
ducite me in domum vini. Ab his copiis præparatis quærit
progredi ad aliam mãſionem, in qua myſteriorum gratiam,
& lætitiæ capiat ſuauitatem. Hinc quoque promouens ve-
rum iter, ait: Cõſtituite in me dilectionem. Bona ſtatiua, vbi
B plenitudo eſt charitatis. Confirmate me, inquit, in vnguen-
tis, ſtipate me in malis. Habes alias manſiones, ad quas eccle
ſia cum delectatione ſuccedit. Iſtæ manſiones ſunt crucis
Chriſti & ſepulturę, in quibus vulnerata eſt eccleſia, ſed vul
nere charitatis. Vulnus enim eſt quod Chriſtus excepit, ſed
vnguentum eſt quod effudit: Pomum eſt quod pependit.
Hoc pomum guſtauit eccleſia, & ait: Et fructus eius dulcis
in faucibus meis. Et vt ſcias quia pomum eſt dominus, legi-
ſti ſupra: Tanquam malum in lignis ſyluæ, ita conſobrinus
meus. Nos quoque vulnus fatemur cum prædicamus Chri-
ſtum crucifixũ, ſed bonus odor ſumus deo, quia crux Chri
ſti Iudæis ſcandalum, Græcis ſtultitia, nobis autẽ virtus dei 1. Corin. 1.
atque ſapientia eſt. Hoc vulnere eccleſia vulneratur, cum
ſaluatoris ſui prædicat mortẽ, ſed hoc vulnus eſt charitatis.
Denique qui nõ credit, negat: qui diligit, confitetur. Mani-
chæus negat, Chriſtianus fatetur, & ideo ſcriptum eſt: Vti-
liora vulnera amici, quàm volũtaria oſcula inimici. Pulchre Prou. 27.
ergo dicit eccleſia, quia vulnerata charitatis ego ſum. Nu-
demus membra noſtra bono vulneri, nudemus ſagittæ ele-
C ctæ. Sagitta hæc, Chriſtus eſt, qui dicit: Poſuit me ſicut ſa-
gittam electam. Bonum eſt ergo hac vulnerari ſagitta, non Eſaiæ. 49.
mediocris manſionis iſte proceſſus, non omnes poſſunt di-
cere quia vulnerati ſunt dilectione. Dicebant apoſtoli cum
pro Chriſto lapidarentur, & Chriſtum prædicarent. Dice-
bat Paulus cum ter virgis cæderetur, & die ac nocte Chri-
ſtum adorandum gentibus diſputaret. Dicunt hoc marty- 2. Cor. 11.
res, qui vulnerantur pro Chriſto: & quia vulnerari pro eius
meruerũt nomine, plus diligunt. Ad hãc ergo veniens man
ſionẽ eccleſia, ad hunc proceſſum, vt pro Chriſto filios ſuos
offerat, vt excipiat vulnera charitatis, quaſi bona fidei ali-
menta reperiens, pietatíſque fructus, guſtauit ipſa, & horta-
ri cœpit cæteros, dicens: Guſtate, & videte, quoniam ſuauis
eſt dominus ſicut malum: Et in malo vulnus eſt, ſed tamen Pſal. 33.
ſuaue eſt. Venit iterum ad vallem Botryonis, vidit ingentis
vuam magnitudinis, quam duo portare vix poterant, vnus
qui pręcederet, alius qui ſequeretur. Guſtauit myſterium in
Ieſu Naue, guſtauit in Caleb, qui dicebant populo: Vidimus
terram profluentem mel & lac. Guſtate & videte quoniam Nume. 13.
D ſuauis eſt dominus. Et addidit eccleſia dicere: Lęua eius ſub
capite meo, & dextera eius complectetur me. Adiuraui vos Cantic. 2.
filiæ Hieruſalem in virtutibus & fortitudinibus agri, ſi ſu-
ſcitaueritis & reſuſcitaueritis charitatem vſquequo volue-
rit. Et iſtæ manſiones ſunt via regali incedentis eccleſiæ.
Multæ enim ſunt manſiones apud patrem meum: teſtifica-
tur dominus Ieſus: ecce venio & accerſio vos. Bona manſio Ioan 14.
ſapientiæ, & ſiue in læua eius, ſiue in dextera, bona manſio,
quia via regalis eſt. Ideoque ſapientes nuncij dicunt: Via
regali ibimus, non diuertemus in dextera neq; ſiniſtra, quo- Num. 20.
aduſq; trãſeamus terminos tuos. Hoc dixerũt miſſi à Moy-
ſe nuncij ad regem Edom, hoc eſt, terrenum, quia terrena
omnia, ſiue in dextera, ſiue in ſiniſtra, mala ſunt. Mala man-
ſio inſipientia, mala manſio intemperantia, & ideo pertrãſit
has manſiones Hebræus, non diuertit ad eas, ſed pertrãſit vt
perueniat ad ſiniſtram ſapientiæ & dexteram, & in ipſis ma
neat, vbi diuitiæ ſimplicitatis, vbi gloria, vbi longitudo vi-
tæ

Prouer.3. tæ eſt. Longitudo enim vitæ io dextera eius, vt ait Salomõ: A
in ſioiſtra autem eius diuitiæ & gloria. In dextera vita eſt,
in ſiniſtra requies. Vtinam ſuper ſiniſtram eius requieſcam,
Ezech.13. ne quæram ceruicalia. Væ enim iis qui aſſuunt ceruicalia:
Ezechiel dicit. Has manſiones præparat eccleſiæ ſuæ bo-
nus ductor, & per vias ſapientiæ dirigit iter eius. Denique
Prou.3. laudat ſapiens vias eius. Viæ eius viæ bonæ, & omnes ſemi-
tæ eios in pace. Sed quia ſapieotia, honeſtas, claritas, ita per-
Roma.13. fecta ſunt, ſi habeant charitatem, (Plenitudo enim legis, cha
ritas eſt) ſuſcitari & reſuſcitari vult charitatem. Suſcitari io
1.Ioan..4. veteri teſtamento, reſuſcitari in nouo. Charitas deus eſt, vt
legimus, charitas Chriſtus eſt. Suſcitatur vt leo, & catulus
leonis, vt Iudæ aſcendat ex germine. Reſuſcitatur vt dor-
miens, vt recumbeos, qoia non humana, ſed ſua & patris ma
Geneſ.49. ieſtate eſt ſuſcitatus à mortuis. Vnde ait ſcriptura: Quis ſuſ-
citabit illum? Non enim poterat illum aut angelus, aut pote-
ſtas ſuſcitare aliena, cum ipſe alios reſuſcitaret. Ergo cum
hic dicit: Si ſuſcitaueritis aut reſuſcitaueritis charitatem vſ-
quequo voluerit: de iis dicit qui reſurrectiooem eius poſ-
ſunt cõgrue prædicare, vt audientibus ardorem fidei & de-
uotionis accendant. Vel ſuſcitatur Chriſtus in iis qui primũ B
accedunt, reſuſcitatur in iis qui poſtquam acceſſerint, dor-
mierunt. Dormit ergo Chriſtus negligeotibus, ſuſcitatur in
ſanctis. Habet ergo eccleſia per quæ gradiatur habitacula
manſionum io quibus requieſcunt ſancti, de quibus iſte eſt
qui dicit: Legem mihi conſtitue domine viam iuſtitiarum
tuarum. Bene ait, Statue, vt io pectore eius immobilis &
fixa permaneat, nec aliquo ſeculi turbine ab eius conuella-
Roma.2. tur affectu, vt ipſe lex ſit ſibi, opus habens legis ſcriptum in
corde ſuo. Et quæram, inquit, illam ſemper. Noo eſt enim
mediocre quod requiritur paradiſi gratia, dei regnum, aoge
lorum conſortium, immortalitatiſque domicilium. Non er-
go vno die quæritur, nec duobus, aut paucis menſibus, ſed
quæritur ſemper, & quæritur per omnia, vt meritorum mul
ta concurraot ſuffragia. Διαπαντὸς enim & omne tempus ſi-
gnificat, & per omnia. Cum dicit igitur, quæram, ſine fine
dicit eſſe quærendum. Sed noo ſatis eſt quærere, oiſi intelli-
gas quod requiris: Ideoque ait:

II. Da mihi intellectum, & perſcrutabor legem tuam, & C
cuſtodiam illam in toto corde meo.

Quærendum primum, deinde intelligendum perſerutan
dúmque legis omne myſterium, & in corde cuſtodieodum.
Quis autem poteſt cuſtodire legem dei, niſi iotellectum ac-
ceperit? Qui autem intelligit & ſcrutatur, ſcrutando in ſemi
tam mandatorum deducitur. In quo illud aduertendum,
quia lex eſt iuſtitia, mandatum iudicium. Sicut & in hac lite-
ra legimus: eſt legis via, ſtare io viis legis. Eſt via iuſtitiarũ,
ſecundum primum verſiculum. Eſt ergo & teſtimoniorum
via. In via teſtimoniorum tuorũ delectabar. Eſt & via man-
datorum. Viam mãdatorum tuorum cucurri. Interrogemus
ergo has vias, vt dicatur nobis, State io viis legis, & interro-
gate ſemitas æternas, & videte quæ via melior, & ambulate
in ea. Cum omnes igitur ambulauerimus vias, veniemus in
Ioan.14. omnium finem viarum, qui ait: Ego ſum via. Chriſtus ergo
Rom.10. finis viarum, ipſe enim eſt finis legis ad iuſtitiam omoi cre-
denti. Hinc audeo dicere, quia finis iuſtitiarum Chriſtus,
qui eſt iuſtitia: finis teſtimoniorum Chriſtus, de quo dictum D
Eſaiæ.43. eſt: Eſtote mihi teſtes, & ego teſtis, dicit dominus, & puer
meus quem elegi. Aduertimus igitur quantum oobis ambu
laodum ſit vt veniamus ad Chriſtum. Ambulandum in le-
Roma.10. ge, quia finis legis Chriſtus eſt. Sine lege ergo non peruieni-
tur ad Chriſtum. Vnde manifeſtum eſt quod hæretici qui le
gem veteris noo accipiunt teſtamenti, etſi dicãt quod Chri
ſtum teoeant, tamen non poſſunt tenere finem qui ioitium
non tenuerũt: Ipſe eſt Ieſus, initium & finis. Oportet igitur
vt ambulemus ſecundum legem ſpiritalem, vt veoiamus ad
legis finem dominum Ieſum. Oportet vt ſequamur teſtimo
nia, vt peruenire poſſimus ad magnum teſtimonium domi-
num Ieſum. Oportet etiam vt in præceptis domini ambule
Matth.5. mus, vt perueniamus ad magnum præceptum, de quo legi-
ſti: Dictum eſt antiquis, non occides: ego autem dico vobis,
hoc eſt, ſuper omne præceptum dico. Itaq; non vſurpatorie

A dixerim, ſed vere, quia ſicut ſunt ſancta ſanctorum, ita præ-
ceptum eſt præceptorum. Sed vt iſta ſeruare poſſimus, intel
lectum petamus à domino. Intelligamus quid ſit circumci-
ſio. Circũcidit Ieſus petrinis gladiis, & abſtulit opprobriũ 1.Corin.10.
Aegypti à filiis Iſrael. Petra Chriſtus eſt. Circũcidat te ver
bum dei, & gladius oris eius, & ſic Aegypti carebis oppro-
brio. Non igitur corporis, ſed cordis iotelligẽda eſt circun-
ciſio. Si intellexeris legem, ſeruabis eam in corde tuo. Iu-
dæus in corde legem non ſeruat, ſed io labiis legẽ recitat, &
legem ignorat. Denique populus hic, ioquit, labiis me hono Matth.15.
rat: cor autem eorum lõge eſt à me. Quomodo poteſt legem
tenere, qui lõge eſt à legis authore? Tertius verſiculus quid
habeat, cooſideremus.

Deduc me in ſemita mãdatorum tuorum, quoniam III.
volui eam.* *quia ipſum volui.

Quis hoc dicit, niſi qui ſeqoitur Chriſtum? Non poteſt
alius hoc dicere, niſi qui illud exequitur quod ſcriptum eſt:
Poſt dominũ deum tuum ambulabis, & ipſi adhærebis, quia
ipſe te deducit. Quomodo deducat, audi. Niſi qui tulerit Matt.10.
B crucem ſuam, & poſt me ſecutus fuerit, noo eſt me dignus.
Præcedit ergo Chriſtus, vt nos ſequamur, præcedit verbũ.
Priocipium Chriſtus eſt, ideo ſapientia dicit: Dominus crea Eccli.24.
uit me principium viarum ſuarũ. Aduertimus quod & prin
cipium Chriſtus, & finis viarum ſit. Non vereor ne quis di-
cat, creatum ergo Chriſtum aſſeris? Reſpondebo, ita crea-
tum dico, quemadmodum factum legi, hoc eſt, factum ex Galat.4.
muliere, factum ſub lege, hoc eſt ſecundum ſuſceptionem
carnis creatum, ſecuodum quod eſt natus ex virgine. Crea-
tus eſt, vt redimeret creaturas: homo factus eſt, vt homines
à morte perpetua liberaret. Creatus eſt, vt vias mihi demon
ſtraret æternas, quibus homo redire poſſit ad dei regnum.
Ergo quia principium eſt viarum dei, hoc principium ſe-
quamur. Prius viam noui ingreſſus eſt teſtamenti, vt viam
deuotiõis ſterneret nobis. Si ieiunamus, ante nos ille ieiuna-
uit: ſi pro nomine eius ſuſtinem' iniurias, prius ille ſuſtinuit
pro noſtra redemptione. Ceruices ſuas poſuit in flagella, ma
xillas ſuas in palmas, aſcendit crucem, vt doceret mortem
non eſſe metuẽdam. Deniq; quaſi præcedens ait Petro: Tu Ioan.21.
C me ſequere. Et ideo Petrus curſum conſummauit, quia ſecu
tus eſt Chriſtum. Sequitur verſus quartus.

Inclina cor meum in teſtimonia tua, & non in aua- IIII.
ritiam.

Vtilitatem alij habent, & puto quod ideo mutatũ ſit, quia
vtilitas bonæ rei videtur eſſe expetenda potius, quàm decli
nanda. Sed quia plerique lucrũ pecuniarum vtilitatem ſuam
putant eſſe, ideo ſi legimus vtilitatem, nõ animæ vtilitatem
accipere debemus prophetam declinare, ſed vtilitatem pe-
cuniæ. Sanctus enim lucra iſta non nouit, ſed omnia hæc de- Philip.3.
trimentum arbitratur, vt Chriſtum lucretur, & recte. Quod
enim putamus lucrum eſſe pecuniæ, damnũ eſt animæ, quia
virtutis eſt detrimentum. Ergo ſecundum eos qui ita acce-
perunt, vt optet Propheta inclinare cor ſuum in teſtimonia,
& non in auaritiam, & nos cõgruimus aſſenſu: atque vtinam
precem ſancti ſequentes & oremus quod ille orauit: & quod
oramus imitemur effectu. Quid enim mihi prodeſt ſi orem
vt auertat cor meum deus ab auaritia, & ipſe diebus ac no-
D ctibus pecuniæ quæram cõpendia? Si oramus ſermone, com
patiamur & mente. Audit ſenſum noſtrum Ieſus, & cogno-
ſcens duobus iſtis non cõuenire, ſermoni, & cupiditati, non
exaudit loquentem. Et ideo qui bene volebat orare, dice-
bat: Orabo ſpiritu, orabo & mente: pſallam ſpiritu, pſallam 1.Corin.14.
& mente. Ita magis audit orantem, ſi aſpernetur auaritiam.
Sed quia inualidi ſumus, & plerunque volentes auertere cor
noſtrum à pecunia, vel auro, vel argẽto, capimur aſpectu, &
agrum aut ædificium videntes alienum concupiſcimus, be-
ne addidit Propheta dicens:

Auerte oculos meos ne videãt vanitatem, in via tua V.
viuifica me.

Etenim qui in via eſt dei, vanitates non aſpicit. Via perfe
cta Chriſtus eſt. Qui igitur in Chriſto eſt, quomodo poteſt
vanitates aſpicere, cum Chriſtus in carne ſua omnes mundi
huius

bui⁹ crucifixerit vanitates? Auertam⁹ igitur oculos noſtros à vanitatibus, ne qood oculus viderit, animus concupiſcat. Myſtica enim differamus interim. Vtinam hac interpretatione poſſimus reuocare ad diuerſa Circeoſium ludorũ atque theatralium ſpectacula feſtinãtes. Vanitas eſt illa quam cernis. Pantomimum aſpicis, vanitas eſt. Luctatores aſpicis, vanitas eſt, quia cernis eos de viridi luctantes corona. Illi enim veri ſunt luctatores, qui aduerſum huius ſeculi luctantur illecebras. Non capiat oculos tuos palæſtra mẽbrorum. Equos currentes aſpicis, vanitas eſt: quia vane currunt, qui aſcendentem ſaluare non poſſunt. Denique recurſus ipſe te doceat quia vane currunt, qui non directum cõficiunt iter, obliuiſcẽtes ſuperiora, & ea quæ poſteriora ſunt appetẽtes. Ante nos eſt Chriſtus, ante nos brauiũ eius, ad quod peruenit qui nõ in incertũ cucurrit, nec reuocauit curſum ſuum, ſed incitauit. Ad hũc dirige oculos tuos, auerte ab ſpectaculis, auerte ab omni ſeculari põpa. Sicubi populares cognoueris plauſus, auerte oculos tuos ab his, inflecte, deprime, & ſerua eos, vt erigas melioribus. Erige ad cœlum, vel nocte ſtel- B larum monilia, orbem lunæ decorum, vel die ſolem aſpice. Specta mare, terram circunſpice, vt opere facta diuino omnis creatura te paſcat. Quæ formarum gratia in ipſis beſtiis? Quantus decor io hominibus? Quanta in auibus pulchritudo? Hæc intuere, & non videbis iniquitatem & contra-

Pſalm. 54. Hiere. 9. Matth. 5. dictionem in ciuitate. Hæc vide, & noo introibit mors per feneſtras oculorum tuorum. Si videris mulierem ad concupiſcendum eam, intrauit mors per feneſtram. Si videris poſſeſſionem minoris aut viduæ, & cõcupieris eripere eam: intrauit mors per feneſtram. Si videris aliena monilia, aurum, argentum, & concupieris vt extorqueas: intrauit mors per feneſtram. claude ergo hanc feneſtram, cum videris alienæ mulieris pulcbritudinem, oe mors poſſit iotrare. Oculi tui ne videant aliena, oec lingua peruerſum loquatur. Tuam ergo feneſtram claude, ne morti pateat intranti. Sed etiam alienam feneſtrã caue. A feneſtra enim domus ſuæ intrat fornicaria. A feneſtra ſua intrat, cum aliquem petulantis oculi tentat laſciuia. Exclude igitur hanc feneſtram verbi oſtio, ne capiaris oculis meretricis, & arripiaris palpebris. Sed nõ C eſt vna feneſtra per quam mors conſueuit intrare. Eſt & feneſtra verborum per quam ſermones commeãt meretricis. Et ideo te ab aliena vxore cuſtodi, ne te ſermonibus gratioſis adoriatur: A feneſtra enim domus ſuæ intrat. Iotrat mors per oſcula: & ideo caue, ne te laqueis labiorũ ſuorũ alliget. Intrat mors ſi meretrix te oſculetur. Intrat mors ſi cito acquieſcas loquẽti. Intrat mors ſi loquaris. Intrat mors ſi mul-

Prouer. 10. tum loquaris. Multiloquio enim peccatũ incurritur. Intrat

Roman. 10 mors etiã ſi nõ loquaris, & Chriſtũ timeas confiteri. Ore enim cõfeſſio fit ad ſalutẽ. Intrat mors etiã per cauernas auriũ, & ideo aures ſunt ſpinis ſepiendæ, vt illecebras meretricij ſermonis excludas. Hæc moralia. Sũt etiã myſtici oculi, quos auertere debeas à vanitate. Eſt enim & ſenſuum vanitas, quã oculi animę tuæ videre non debeãt, quia illi eam vidẽt, quoa Apoſtol⁹ dãnat. Cognoſce quę ſit vanitas ſenſuũ, quã oculi tui myſtici videre non debeanr. Vnde ipſo magis authore diſcam⁹ quę vaoitas, & qui oculi ſint. Manifeſtũ eſt D enim eſſe pleroſque qui vanitate ſenſus ſui obſcurati ſunt corde, & alienati à via dei propter ignorantiam quæ in ipſis

Epheſ. 4. eſt, propter cęcitatẽ cordis eorũ: illos tameo gentes Apoſtolus dicit. Ignoret igitur Gẽtilis ille quod non didicit, ignoret quod non credidit, tibi ignorare non licet quod confiteris. Chriſtus non in vanitate venir, ſed in virtute: non in antiquitate, ſed in nouitate: nõ inflauit ſenſum hominis, ſed viuificauit: non cæcitatem cordis, ſed illuminationem mentis operatus eſt. Inflammauit cor tuum, vt comprehendas quæ mandatorum cœleſtium ratio, quæ animæ ſubſtantia, quæ vitæ futuræ gratia, in quo ſtatu poſt hæc erimus. Erige igitur mẽtem, vtere naturali ingenio. Ad imaginem dei facta es, vt ſuperna aſpicias, & terrena non quæras. Noli curuare ceruicẽ tuam mundi premendã pondere, noli inhiare auro atque argẽto, ne te ſeculi vinculis alligandum præbeas. Ideo dixit dominus: Nolite poſſidere aurum atque argentum.

Matth. 10. oe nos auri atque argenti cupiditas auara poſſideat. Noli ergo inſerere collum tuum diaboli laqueis. Strangulat aua- A ritia pauperem in hoc ſeculo, ſed in perpetuum diues ſuis laqueis ſuffocatur: cuius ſenſus in vanitate eſt, in tenebris ambulat, qui in iis laborat, quæ ſibi prodeſſe oon poſſint. Vanitas eſt ſolicitudo vitæ huius. Vnde nõ in crapula & ebrietate, non in deliciis corporis, ſed in cognitione præceptorũ cœleſtium delectationem noſtram debemus poaere. In vanitate currit, qui ſibi ſucceſſibus videtur affluere ſecularibus, qui tanquam vmbra prætereunt. Auerte igitur oculos tuos, ne vanitatem videant. Sed nõ ſatis eſt vt tu auertas, ne forte velis & non poſſis, ſi effundat tibi diabolus vanitatum ſpectacula, incentiua inſerat voluptatum, pete vt dominus auertat oculos tuos. Et hæc gratia dei, & hoc munus eſt domini, vt oculos animæ noſtræ à negociis mundi huius auertat. Beatitudo enim omnis à domino eſt. Beatus autem vir, Pſalm. 39. cui oomen domini ſpes eius, & non reſpexit in vanitates & inſanias falſas. Qui ooo reſpicit hæc, beatus eſt: qui autem reſpicit, inſanus atque furioſus eſt: & ideo reſipiſcat vnuſquiſque à furore ſecularium cupiditatum, quæ ita mentem animũmque perturbant, vt compos ſui eſſe oon poſſit. Si in B nauigio fluctuãte ſis conſtitutus, auertis à ſentina oculos, ne vomitum moueat tibi. Si in ciuitate ambulãs aliquid fœtidi odoris offendas, longe refugis atque declinas. Si quid occurrãt quod horreat oculus tuus, clauditur aut auertitur. In ſalo ſeculi huius fluctuas, influit ſentina vitiorum. In hoc nauigio tui corporis mouetur æſtus cupiditatum, & non auertis oculos animæ tuæ ne videant ſentinã libidinum, ne aſpiciant mundi huius ſtercora, ne fœtor immundus nares repleat tuæ meotis, in quibus ſpiritus ſanctus eſſe conſueuit, vt poſſis dicere: Spiritus diuinus qui eſt in naribus meis. Na- Iob. 27. res igitur animæ tuæ à fœtore auertantur criminum diuerſorum. Eſt enim in his velut quoddam inſigne iudicij. Vn- Cant. 7. de dicitur ſponſæ: Nares tuæ ſicut turris Libani, proſpiciẽs faciem Damaſci. eo quòd vnguentum veri ſacerdotis quod deſcendit de capite in barbam, hoc eſt, odor ille diuinus, odor gratiæ ſpiritalis, qui de patre in Chriſto erat, & ſacramẽto incarnationis, deſcendit io terras, vt omnia ſuſo replerentur vnguento, emineat præcelſi poteſtate iudicij, & nares C repleat animæ, vt bene olẽtia diſcernat, & fœtida, ſuauia ſanctorum qui poſſunt dicere: Chriſti enim bonus odor ſumus 2. Cor. 2. deo, à fœtidis peccatorum. Hæ ſunt nares ſicut turris Libani præcelſæ ſupra mundum, & ideo proſpicit faciem Damaſci, gentilem ſcilicet populum, odorãs fidem eius, cuius gratia delictorum ſuorum detergit fœtorem. Facies igitur Damaſci, fides eſt Gẽtium nullo obumbrata amictu, oullo adoperta veſtitu, nuda ac libera, cœlo magis intẽta quàm terris. Hanc ſpeculantur & proſpiciunt nares eccleſiæ, quòd ſuaue in ea & odorum eſt aſpirationis & gratiæ colligentes. Et bene nares eius ſicut turris Libani, quia in ſacrificiis odor ſuauis eccleſiæ eſt, in quibus eſt boni odoris hoſtia, remiſſio peccatorum. Sume igitur has nares ô homo, vt à graue olentibus florulenta ſecernas, & tunc viuificabit te dominus. Cũ enim aduerterit quod de ipſo petis, vt auertat oculos meotis tuę à vanitate, cooperatur animę tuæ vt ſi ſpecie aliqua capitur, aut duritia & iofirmitate non flectitur, flectat eam iugo verbi, & habeois ſuis regat, vt voluntate dei D abducatur à vitiis, & vitæ odorem capiat æternæ. Nõ enim hæc vita perfecta eſt, ſed hæc vita in vmbra eſt. Ideo vt homo Chriſtus Ieſus ex virgine naſceretur, obumbrauit vir- Lucæ. 1. tus altiſſimi matrem profuturam, quia in vmbram deſcendit, ab vmbra iocipiens operari ſalutem homiois, & conſummaturus claritate ſolis æterni. Vmbra eſt ergo vita hæc. feſtina ad ſolem, vt te defendat ab vmbræ huius frigore, & calorem tibi profundat æſtiuum. Et ideo ſuadet orandum ne fiat fuga noſtra hyeme vel ſabbato, non tempus diẽmque Matth. 24. ſignificans, ſed frigere nos meritis prohibens, & bonorum operum eſſe ieiunos. Diſce nunc quemadmodum auertat oculos eius cui miſereatur dominus, à vanitate. Ex his enim quæ ſequuntur, hoc intelligere poſſumus. Subiecit enim:

Statue ſeruo tuo eloquium tuum, in timore tuo. VI.

Initium eſſe ſapientiæ timorem domini dicit Propheta: Quid eſt autem initium ſapientiæ, niſi ſeculo renunciare? Pſalm. 110. Quia ſapere ſecularia, ſtultitia eſt. Denique ſapientiam hu- 1. Corin. 1.

ius

ius mundi, ſtultitiam eſſe apud dominum, Apoſtolus dicit. A
Sed & ipſe timor domini niſi ſecundum ſcientiam ſit, nihil
Rom.10. prodeſt, imò obeſt plurimum. Siquidem Iudæi habent ze-
lum dei, ſed quia non habent ſecundum ſcientiam, in ipſo ze
lo & timore maioré contrahunt diuinitatis offenſam. Quòd
circuncidunt infantulos ſuos, quòd ſabbata cuſtodiunt, ti-
morem dei habent: ſed quia neſciunt legem ſpiritalem eſſe,
circuncidunt corpus, non cor ſuum. Ignem ſabbato adolere
formidant, cum lex ſanctificationis die libidinum igné pro-
hibeat accendi. Et quid de Iudæis dicam? Sunt etiam in no-
bis qui habent timorem dei, ſed non ſecũdum ſcientiam, ſta-
tuentes duriora præcepta, quæ non poſſit humana conditio
ſuſtinere. Timor in eo eſt, quia vidētur ſibi conſulere diſci
plinæ, opus virtutis exigere: ſed inſcitia in eo eſt, quia noo
compatiuntur naturæ, non æſtimanr poſſibilitatem. Non ſit
ergo irrationabilis timor. Etenim vera ſapiētia à timore dei
incipit, nec eſt ſapientia ſpiritalis ſine timore dei: ita timoe
ſine ſapientia eſſe non debet. Baſis quædam verbi eſt timor
ſanctus. Sicut enim ſimulacrum aliquod in baſi ſtatuitur, &
rune maiorem habet gratiam cum in baſi ſtatua fuerit col- B
locata, ſtandíque accipit firmitatem: ita verbum dei vel ra-
tionabile dei in timore ſancto melius ſtatuitur, fortius radi-
catur, hoc eſt in pectore timentis dominum, ne labatur ver-
bum de corde viri, ne veniant volucres, & auferanr illud de
incurioſi & diſſimulantis affectu. Sed etiam verbo dei ti-
mor ipſe aptari ad vtilitatem, & conſtabiliri videtur vt non
ſir alienos ſcientiæ, ſicut baſis accepta ſtatua non eſt aliena
gratiæ. Timor ergo verbi eſt loens, ſicut in pace locus eius.
Timor quidem ſtatua verbi, verbum timoris eſt diſciplina.
Plenus enim diſciplinæ timor non nutat ad lapſum. Et quia
baſim verbi timorem diximus: ne quid alienum à ſcripturis
poſuiſſe nos quiſquã purer, accipiat lectum de dei verbo in
Canti.5. Canticis canticorum: Crura eius columnæ marmoreæ fun-
datæ ſuper baſes aureas. Significans columnas eſſe eccleſiæ
apoſtolos, qui fundati ſunt in timore ſancto. Nam ſicut Pe-
Galat.2. trus, Iacobus, Ioanes & Barnabas columnæ eſſe videbantur
eccleſiæ, ſic & quicunque vicerit hoc ſeculum, fit columna
Pſalm.74. dei, quam confirmat qui dicit: Ego confirmaui columnas e-
Pſalm.110. ius: ita & baſis aurea timor plenus diſciplinæ, quia initium ſa
pientiæ eſt. In timore ergo ſapientium apoſtolica prædica- C
tio tanquã ſuper baſem auream columna confirmatur. Chri
ſti igitur eloquio & apoſtolico ſermoni tribunal eſt timor
iuſti, & baſis aurea plena prudentiæ, ſimulacrum autem bo-
num tanquam effigies veritatis, ſermo ſanctorum. Et vide
tanquam baſim auream eſſe ſanctorum timorem. Lege Eſa-
Eſaiæ.11. iam: vide quantis ſubiecerit timorem, vr faceret irreprehen
ſibilem & bonum timorem. Spiritus, inquit, ſapientiæ & in-
tellectus, ſpiritus conſilij atque virtutis, ſpiritus cognitio-
nis atque pietatis, ſpiritus ſancti timoris. Quantis timorem
ſubiecit, vt haberet quod ſeqni poſſit? Informatur per ſapi-
entiam, inſtruitur per intellectum, conſilio dirigitur, virtu-
te firmatur, cognitione regitur, pietate decoratur. Tolle ti-
mori domini iſta, & eſt irrationabilis & inſipiens timor, v-
2.Corint.7. nus ex illis: Foris pugnę, intus timores. Quibus afflictus eſ-
ſet & Paulus, niſi habuiſſet dominũ conſolantem. Nec ocio-
ſum eſt in Prouerbiis: Tunc intelliges timorem domini.
Prouerb.2. Quid eſt tunc? Cum ſapientiam inuocaueris, & prudentiæ
dederis vocem tuam: & ſi quęſieris illam vt pecuniam, & vt D
theſauros ſcruratus fueris eam, tunc intelliges timorem do-
mini. Et ideo tanquam ſuper baſim bonam dicit: Statue ſer-
uo tuo eloquium tuum in timore tuo. Plena diſciplinæ ora-
tio, per quam docemur, quemadmodum debeamus orare
vnuſquiſque, Sermo doctrina eſt deprecandi. Et quia do-
cuit nos orare, qui ſit iſtius orationis effectus, oſtendit ſepti
mus verſus.

VII. Aufer* opprobrium meum quod ſuſpicatus ſum.

*amputa

Subobſcure dictum videtur, ſed explanauit Apoſtolus
2.Corin.4. quod hic videbatur obſcurum, vbi ait: Nihil quidem mihi
conſcius ſum, ſed non in hoc iuſtificatus ſum. Sciebat enim
ſe eſſe hominem, & ſibi cauebat vt poterat, ne poſt ſuſcepta
baptiſmi ſacramenta peccaret: ideoque delicti conſcius ſibi
nõ erat, ſed quia homo erat, peccatorem ſe fatebatur, ſciens
vnum eſſe Ieſum lumen verum, qui peccatum non fecit, nec 1.Pet.2.
eſt inuentus in ore eius dolus, ipſum ſolum iuſtificari qui
vere alienus eſſet à lapſu. Similiter ergo Propheta etſi pec-
catum declinare cupiebat, tamen quaſi deum repulſoré pec
cati eſſe cupiebat. Sui volebat auferri opprobrium quod ſu-
ſpicatus eſt, vel quia cogitauerat in corde, & non fecerat, &
pœnitentia licet abolitum, ſuſpectus tamē erat ne forte ad-
huc maneret eius opprobrium, & ideo deum precatur vt il-
lud auferat, qui ſolus nouit quod neſcire poteſt etiam ipſe
qui fecit. Deniq; alibi ipſe dixit Propheta: Scis opprobrium Pſal.68.
meum. Quanquã iſtud opprobrium Chriſti ſit, quod nõ eſt
verũ opprobriũ, ſed gloria dei. Crux enim Chriſti, Iudæis 1.Cor.1.
ſcandalũ, Græcis ſtultitia. Illis ergo opprobriũ mihi virtus
eſt, per quã aduerſarium repello, ſeculũ vinco. Mihi ſapien
tia, per quam inſipientiæ laqueos euado. Hoc opprobrium
theſauris Aegypti Moyſes prætulit, maius, inquit, æſtimans Hebr.11.
Aegypti theſauris opprobrium Chriſti. Si opprobriũ tuum
gloria eſt domine Ieſu, quãta eſt gloria tua? Tuæ igitur glo
riæ participatione quid erimus, cuius ſumus opprobrio glo
rioſi? Dorſum meum poſui in flagella, maxillas meas in pal- B
mas, os autem meum non auerti à confuſione ſputorum. Ec
ce opprobrium tuum domine, in quo ſalus eſt vniuerſorũ,
in quo mundi redemptio, per quod opprobrium cœpimus
non erubeſcere qui erubeſcebamus: non confundi, qui con
fundebamur. Denique ſcriptum eſt: Accedite ad eum & il- Pſal.33.
luminamini, & vultus veſtri non erubeſcent. Hoc oppro-
brium auferri à nobis nolumus, opprobrium crucis domi-
ni Ieſu, quo noſtra auferuntur opprobria. Sicut enim male-
dictum factus eſt, vt noſtra maledicta deleret, homo factus
eſt, vt leuaret hominis infirmitates: ita opprobrium factus
eſt, vt omnium auferret opprobria. Non vno tempore, non
ſemel abſtulit opprobria: aufert quotidie, peccatũ incidim',
nõ vnum, ſed multa, cooperti ſumus opprobrio & cõfuſio-
ne. Venimus ad baptiſmum, dilutum eſt omne peccatum, &
cum peccato opprobrium. Abſtulit opprobrium meum do-
minus Ieſus opprobrio ſuo. Quia crucifixus eſt mihi: quia
quicunque baptizati ſumus in Chriſto, in morte ipſius bapti Rom.6.
zati ſumus. Non habeo quod auferri petam, ſed poſt baptiſ
mum incidi opprobrium, debeo augere pœnitentiam, vt di-
cam: Aufer à me opprobrium meũ, cum hoc ipſum peccati C
opprobrium ſit, quia non ago pœnitentiam. Si autem pœ-
nitētiam vt oportet ago, recte dico: Aufer à me opprobriũ
meum quod ſuſpicatus ſum.

Iudicia enim tua dulcia.* *al. quia iudicia tua iucunda.

Quomodo oportet confiteri? Quid timeo confiteri, quid
timeo dicere peccata mea? Quid vereor opprobrij mei mē-
tionem facere apud eum cuius iudicia dulcia ſunt? Quod ſe-
uerũ in aliis, in Chriſto dulce eſt, in Chriſto ſuaue eſt, quia
ipſe ſuauis eſt. Deniq; guſtate & videte quoniam ſuauis eſt Pſalm.33.
dominus. Dulcia iudicia confitēti, quia ipſe dicit: Ego ſum, Eſaiæ.43.
ego ſum qui deleo iniquitates tuas, & memor non ero: tu au
tem memor eſto, & iudicemur: dic iniquitates tuas vt iuſtifi
ceris. Dulcia iudicia agenti pœnitentiã, quia ipſe dixit: Gau
dium erit in cœlis ſuper vno peccatore pœnitentiam agen- Lucæ.15.
te, quàm in nonaginta & nouem iuſtis qui non indigent pœ
nitentia. Si dulcia ſunt igitur iudicia domini, ſuauitatis fru-
ctus percipere elaboremus. Vis ſcire quàm dulcia iudicia D
domini? Non reſurgunt impij in iudicio. Qui autem in iudi Pſalm.1.
cio reſurgunt, habent ſpem veniæ, quoniam crediderunt.
Impij non ſunt, peccatores eſſe poſſunt: fidem habent: & ſi
culpam non declinarunt, per fidem credunt. Qui autem cre
dit in ipſo, non iudicatur. Dulcia ergo iudicia credentibus. Ioan.3.
Qui autem non credunt, non Chriſti iudicio damnati ſunt:
qui venit non vt iudicet mundum, ſed vt ſaluet & redimat, Ibidem.
ſed impietatis ſuæ ſubiere iudiciũ, qui in remiſſioné pecca-
torum credere noluerunt. Non enim poſſunt ad eius perti-
nere beneficium, quem cognoſcere refutarũt. Ergo qui non
crediderunt in eum, iudicio eius vidētur indigni. Iudicium
enim eius quid ſit, agnoſce dicēte ipſo: Hoc autem iudicium Ibidem.
eſt, quia lux venit in hunc mundum. Dulce ergo, quod lux
eſt: dulce iudicium, quod præcedit miſericordia. Sic enim
ſcriptum eſt: Miſericordiam & iudicium cantabo tibi do- Pſalm.100.
mine.

mine. Et quia cognouit dulcia iudicia, dicit: A

VIII. Ecce concupiui mandata tua, in tua iuſtitia* viuifica me.

*al. in æquitate tua.

Bona iudicia authoritate ait. Ecce amat libertatem fidei, qui libertatem dedit. Diligi ſe gaudet, qui ideo venit in hũc mundum, quia hunc mundum dilexit. Amari exigit, qui omnes amat, quia charitas eſt. Concupiuit mandata dei vt bonus ſeruus, vt cultor ſedulus. Cõcupiuit non vt amator meretriciam copulam, non vt auarus pecuniam, non vt luxuriosus laſciuiam. De illis enim lex dicit: Non concupiſces. (Exod. 20.) Dominum autem deum præcepit diligendum, & teneri, id eſt tenaci quodam atque interno amandum cupiditatis affectu. Et quia amicus eſt qui diligit, ſeruus eſt qui timet, quaſi amicus qui omnia fecerit quæ præcepit ei dominus: (Ioan. 15.) Vos, inquit, amici mei eſtis, ſi feceritis quæ ego præcipio vobis. In tua iuſtitia viuifica me: audiet & dicit, eo quòd illa ſit vera vita, quæ viuit ſecundum dei iuſtitiam, quam viuebant apoſtoli, imò qua viuunt. Sunt enim qui viuentes, mortui ſunt: & qui mortui, viuũt. Denique alij deſcendunt in infer B num viuentes, alij cum ſint corpore mortui, meritis ſuis viuunt. Sunt enim qui non guſtabunt mortem, donec videant (Matth. 16.) filium hominis die iudicij reuertentem, quando cum gloria ſancti reſurgent.

Sermo ſextus.

ו Vau. SExta litera vau, cuius interpretatio eſt, vt ille. Alius interpres, non eſt, ait.

I. Et veniat ſuper me miſericordia tua domine, ſalutare tuũ ſecundũ eloquium tuum.

Quid ſignificet interpretatio literæ, quoniam ſubobſcura eſt, ex pſalmi ſerie colligendum putaui. Nam cum Propheta poſtulet: Veniat ſuper me miſericordia tua domine, veniat ſalutare tuum: non eſt dubium quem videre depoſcat, hoc eſt, in quo fructus & miſericordię veniat & ſalutis. Denique in ſuperioribus idem popoſcit, in pſalmo octogeſimoquarto, in quo euidentius domini Ieſu prophetauit aduentum. Nam terram quam benedici poſtulet, ſatis notum C eſt, illam videlicet quæ peccatum in Adam contraxerat, cui (Gene. 3.) dicitur: Terra es, & in terram ibis. Maledixerat autem deus non elementum naturæ carnis, ſed carnem præuaricãtium. Benedicitur caro igitur in Chriſto, vt maledicto ſuperato caro ſoluatur. Benedicitur caro, quam benedictus filius dei aſſumpta hominis cõditione ſuſcepit. Et ideo ſubdidit: (Pſalm. 84.) Deus tu conuertens viuificabis nos, & plebs tua lætabitur in te. Oſtende nobis domine miſericordiam tuam, & ſalutare tuum da nobis. Audiam quid loquatur in me dominus deus, quoniam loquetur pacem in plebẽ ſuam, & ſuper ſanctos ſuos, & in eos qui conuertunt ad ipſum cor ſuum. Veruntamen prope timentes eum ſalutare ipſius, vt inhabitet gloria in terra noſtra. Totus hic locus Ieſum dominum ſonat, qui viuificauit mortuos, Lazarum ante paſſionem, plurimos tempore proprię paſſionis. Ipſe eſt miſericordia, vtpote remiſſio peccatorum. Ideo dicit: Oſtende quem videre poſſit in corpore. Nam deum in maieſtate ſua videre nõ poterat, quia deum nemo vidit vnquam. (Ioan. 1.) D Auidus Propheta deſiderat videre, quem ſperat tenere: quem ſi viderit, deſiderat propriis manibus comprehendere. Idcoque ait: Et ſalutare tuum da nobis. Salutare dei virtus eſt, ſalutare dei Chriſtus eſt, & ideo prope timẽtes hoc ſalutare. Longe erat Chriſtus à nobis, longe erat à nationibus: deſcendit in terras, factus eſt prope, cœpimus non timere. Nam qui Chriſtum timet, non timori eſt ſubditus, ſed deuotioni. Pietatis hic timor non infirmitatis eſt. Deniq; nihil deeſt timẽtibus eum. Quomodo autem fact⁹ ſit prope, audi: Vt inhabitet, inquit, gloria in terra noſtra. Quis eſt gloria, niſi domin⁹ Ieſus? Vnde & apoſtolus Paulus ait: (1. Cor. 1.) Deus domini noſtri Ieſu Chriſti, pater gloriæ. Merito cõplacet in eo pater, quia patris gloria eſt. Hunc qui à patre ſeparat, maiorem patri iniuriam facit, quem vult eſſe ſine gloria. Hunc quiſquis æqualẽ patri non putat, inferiorem & patrem iudicat, cum alio verbo patrem plus laudare nõ poſſit, cum ſumma laus gloriæ Chriſtus eſt. Rogatur ergo vt veniat ſalutare dei. Ille eſt qui rogatur, hoc eſt, dominus Ieſus, & non eſt alius, ſicut habet literę in-

A terpretatio, eſt. Vel ſi non ſolus pater rogatur, eſt & ille, hoc eſt, & filius qui rogatur, & rogatus aduenit, & ſalutare mundo dedit. Ideo σωτὴρ, hoc eſt ſaluator, ideo Ieſus, ſicut angelus dixit, quia ſaluum fecit populum ſuum. (Matth. 1.) Cum inuocaret igitur Propheta, adderat, vt probaret illud, quia adhuc loquentibus nobis dicit, Aſſum. Adeſt, quia ſuſcitatus à filiabus Iudææ, quaſi reſuſcitatus à filiab⁹ Hieruſalem, audit eccleſia ſonum vocis eius, & dicit: Vox conſobrini mei, ecce (Cantic. 2.) hic aduenit ſaliens ſuper montes, tranſiliens ſuper colles. Manipularis eſt liber multas habens perſonas nobiles, velut manipulos triumphales: multóſque actus ſignificans, quos intelligere magis, quàm expreſſos tenere poſſumus. Nam quaſi aduenientem ſponſum audierit, cum aliquibus pariter viantibus colloquentibus dicit ſponſa: Vox cõſobrini mei. Dum loquitur cum filiabus Hieruſalem, & rogat vt excitẽt & reſuſcitent ſponſum, ſubito tanquam de longinquo miſſę vocis ſonum ſentiens, dicit: Vox conſobrini mei, annunciãs quem nunciari ſibi ante quærebat, quem cupiebat ab aliis B ſuſcitari, ſua prece reſuſcitatum à patre venire iam credens, læta dicit: Vox conſobrini mei. Bene addidit, conſobrini mei, vt non alię, ſed conſobrina ſola ſibi eius vindicaret aduentum. Ecce, inquit, iſte aduenit. adhuc ego eum quæro, & ille iam venit, adhuc ego ſuffragia capto vt veniat, & ille iam proximus eſt. Ego ſuſcitari mihi charitatem cupio, ego me vulneratam charitate puto, & ad me plus charitas ipſa feſtinat. Ego dixi: Veni, ille ſalit & tranſilit. ego rogo eum venire cum gratia, iſte gratiarum operatur augmenta: & dum venit, incrementa gratiæ ſecum vehit, & veniendo acquirit, quia ſtudet etiam ipſe ſuæ placere dilectæ. Salit ſuper excelſa, vt aſcendat ſuper ſponſam. Sponſæ enim thalamus tribunal eſt Chriſti. Salit ſuper eccleſiam, tranſilit ſuper ſynagogam. Salit ſuper Gentes, tranſilit ſuper Iudæos. Videamus ſaliẽtem. Salit de cœlo in virginem, de vtero in præſepe, de præſepio in Iordanem, de Iordane in crucẽ, de cruce in tumulum, in cœlum de ſepulchro. Proba mihi Dauid ſalientem, proba currentem. Tu enim dixiſti: (Pſalm. 18.) Exultauit tanquam C Gigas ad currendã viam, à ſummo cœlo egreſſio eius, & occurſus eius vſque ad ſummum eius: nec eſt qui ſe abſcondat à calore eius. Ergo & nunc ſalit & nunc currit de corde patris ſuper ſanctos ſuos, de Oriente ſuper Occidentẽ, de Septentrione ſuper Meridiem. Ipſe eſt qui aſcendit ſuper occaſum, ipſe ſuper cœlos cœlorum ad Orientem. Ipſe aſcendit ſuper mõtes, ipſe ſuper colles. (Pſal. 67.) Vtinam ego miſer dicam, dicat anima mea, ecce iſte aduenit, & aduenit non ſuper terrena, non ſuper valles, ſed aduenit ſaliẽs ſuper montes. Deus enim deus montium eſt non vallium. Vbi ergo ſalit? ſuper montes ſalit. Si ſis mons, ſalit ſuper te. Salit ſuper Eſaiam, ſalit ſuper Hieremiam, ſalit ſuper Petrum, Ioannem, Iacobũ. Montes in circuitu eius. (Pſalm. 124.) Si non potes mons eſſe, nec præuales, eſto vel collis, vt ſuper te Chriſtus aſcẽdat, & ſi tranſilit, ita tranſiliat, vt te tranſitus eius vmbra cuſtodiat. Diximus de Chriſto & eccleſia, dicamus de anima & verbo: Anima iuſti ſponſa eſt verbi. hæc ſi deſideret, ſi cupiat, ſi oret, & oret aſſiduo, & oret ſine vlla diſceptatione, & tota intendat, D in verbum, ſubito vocem ſibi videtur eius audire quem nõ videt, & intimo ſenſu odorẽ diuinitatis eius agnoſcit: quòd patiuntur plerunque qui bene credunt. Replẽtur ſubito nares animæ ſpiritali gratia, & ſentit ſibi pręſentiæ eius flatum aſpirare quem quærit, & dicit: Ecce iſte eſt quem requiro, ipſe quem deſidero. Nónne cum aliquid de ſcripturis cogitamus, & explanationem eius inuenire non poſſumus, dum dubitamus, dum quærimus, ſubito nobis quaſi ſuper mõtes altiſſima dogmata videntur aſcendere: deinde quaſi ſuper colles apparens nobis, illuminat mentem, vt infundat ſenſibus quòd inuenire poſſe difficile videbatur? Ergo quaſi ex abſente fit præſens verbum in cordib⁹ noſtris. Et rurſus cũ aliquid nobis ſubobſcurum eſt, tanquã ſubducitur verbum, & tanquam abſentis aduẽtum deſideramus. Et cum iterum apparet, oſtendit ſe nobis tanquam præſens fit nobis in iis quæ requirim⁹ cognoſcẽdis. Salit ergo in vniuſcuiuſq; corde frequenter: trãſilit & exit, & reuertitur, ſi ſequaris, ſi requiras, ſi tibi fidelium gratia diſceptatione doctorum verbum quod exierat, atque tranſierat, poſtules reſuſcitari, ſicut il-

A cut illa quæ quæſiuit & inuenit, quę dixit: Frater meus trāſ-
init, anima mea exiuit in verbo eius. Ergo & ſi ſoper mōtes
ſalit, ſequere: & ſi ſuper colles, ſequere. Reperiuntur enim
in montibus & in collibus venatores domini, qui inueſtigāt
eos qui capiuntur ad vitam. Sic enim dixit per Hieremiam
Hiere. 16. deus: Ecce mitto multos piſcatores, & multos venatores, &
venabuntur eos ſuper omnem montem, & ſuper omnē col-
lem. Ibi ergo populus dei quęratur, & inueniatur in Petri &
in Pauli doctrina gratia diſciplinæ, vt non in conualle ſint,
vbi fletos, ſed in montibos, à quibus vnumquemque Chri-
ſtus illuminat. Et cum Petrum legimus, Chriſtus illumioat.
Et cum Paulum legimus, Chriſtus illuminat. Curauit Pau-
lus, Chriſtus illominaoit, qnoniam inuocato domini Ieſu no
mine reſurrexit, cuius ſanat* eſt muoere. Suſcitauit mortuā
Pſalm. 75. Petrus, Chriſtus illuminauit. Et ideo ait: Illuminans tu mi-
rabiliter à montibus æternis. Nos igitur qui mōtes eſſe non
poſſumus, ſtemus io montibus vel in collibos: vt cū miſerit
piſcatores ſuos dominus, & venatores, vt venentur eos qui
ſuper omnem mōtem ſunt, vel ſuper omnem collē, id eſt io
B legis & prophetarum præceptis, & noui & veteris teſtameo
ti cognitione omnem habentes conuerſationem, inoeniant
nos paratos, & velut bonas colligant ſpicas opportuoo miſ-
ſi meſſores tempore: quia ſi quis extra montem aut collem
fuerit repertus, colligi velut bona ſpica nō poterit ab iis qui
(vt cōparationis faciamus alterius mentionē) triticum à pa
leis ſeparare mittentur. Plorimarum igitur operationum ſo
lertes miniſtros dominus habet. Iidem piſcatores, iidem e-
tiam venatores ſont, atque meſſures. Si in tempore meſſis,
quo diriguntur iſti meriti, maturus expectes, ſalientem in
moontibus poteris iotueri, & videbis dominum Ieſum ſimi-
lem capreolo, aut hinnulo ceruorum ſuper montes Bethel.
Salit enim ſuper eccleſiam, quæ eſt domus panis, eo quòd fi
deliom corda confirmet. Merito ſicut capreola, quia caprea
in altis paſcitur. Dorcas dicitur à videndo. Dorcadicon ete
nim viſus acutior eſt. Quid hoc aptius Chriſto, qui patrem
Matt. 11. vidit, quem vidit nemo? Aut ſi quis vidit in Chriſto, ipſe fi-
lius reuelauit. Merito ſicut hinnulus ceruorum, hinnulus
C quaſi filius, cui paternæ iooleuetit vis naturæ, vt eū occulta
non lateant, ſerpentes fugiant, venena non lædant. Denique
eductus de latibulis ſuis ſerpens qui producebatur ex homi
Ibidem. 8. nē, dicebat: Quid veniſti ante tempus torquere nos? Spectē-
mus ergo ſalieotem hunc hinnulum, vt nō poſſimos timere
ſerpentem. Noo timebat Dauid. Deoique de his dicebat ſer
pentibus:

II. Et reſpondebo exprobrantibus mihi verbū, quia ſpe-
al. ſermonibus tuis. raui in verbis tuis.

Quaſi bonus ceruus qui bibiſſet de ſontibus aquarum,
nequaquam humanorum ſerpētium ſpiras, & maledicorum
venena metuebat. Coluber illi non erat noxa, ſed præda. Ci
bus erat ſerpentini virus alloquij, & cibus laudis. De quo di
Pſalm. 108. cebat: Deus laudem meam ne tacueris, quia os peccatoris &
doloſi ſuper me apertum eſt. Saginabatur venenatorum ſer
monibus. Illi ſibila obtrectationum ora tollebāt, & ſermo-
nibus odij circundabaot innocentem. Bonus ceruus inter
moltos colubros poſitus non timebat, ceruus amicitiæ, &
D pullus gratiarum. Simulabant charitatem, fundebant obtre
ctationem: ego aotem, inquit, orabam. Bonus ceruus io me-
dio viperarū iooocuus paſcebatur. Illi triſulcis ora linguis
micabant, hunc autē ſaocta paſcebat oratio, imò cibum ob-
trectantibus offerebat. Reſpōdit obtrectātibus ſibi verbū.
Matth. 4. Verbū enim cibus eſt. Deniq; non in pane ſolo viuit homo,
ſed in omni verbo dei. Videbant me, ioquit, & mouerunt ca
pita ſua. Maledicebant, ego autem benedicebam. Maledice
bant qui obtrectabant: benedicebam, qui verbum domini
prædicabam. Quàm bonum eſt ferre conuitium, & cooui-
Pſal. 108. tium non referre? Deum præſulem acquirit, qui conuitianti
neſcit iraſci. Denique quanta patientiæ gratia dicentis: Ma-
ledicent ipſi, & tu benedices? Beatus qui maledicta non ſen
tit. Beatus quem maledicta oon perioouent. Non enim po-
teſt maledicto moueri qui maledicta hominum diuinæ mu-
oere benedictioois excludit. Non poteſt ſentire maledictū,
qui habet verbum: & non poteſt referre maledictum, cui in

A ore ſemper eſt verbum. Sed eſt etiam bonus ſerpens, quem
iſte ceruus oon lædat. Eſtote, inquit, aſtoti ſicut ſerpentes. Matth. 10.
Et ſicut Moyſes exaltauit ſerpentem in deſerto, ita exaltari Ioan. 3.
oportet filium hominis. In ſerpēte æreo figuratus eſt meus
ſerpens. In ligoo illo exaltatus eſt meus ſerpens bonus. Bo-
ous ſerpēs, qui de ore ſuo remedia, nō venena fundebat. Po
teſt noo timere ſerpentes, qui hunc nouit adorare ſerpentē.
De hoc ſerpente dicit illa quæ diligit: Ecce hic ſtat poſt pa- Cantic. 2.
rietem noſtrum proſpiciens per feoeſtras, eminēs per retia.
Reſpoodit cōſobrinus meus, & dicit mihi: Surge, veni pro-
xima mea, formoſa mea, columba mea, qnia ecce hyēs præ-
teriit, imber abiit, diſceſſit ſibi, flores viſi ſunt in terra. Ser-
peos profecto eſt, qui decurſa hyeme amictu corporis ſe vo
lebat exuere, vt ſpecioſo decore vernaret. Idem ergo eſt
ceruus & ſerpens. Ceruus habens cornua legis & gratiæ.
Cornua eius duo ſunt teſtamenta. velox greſſu, impiger in-
ceſſu, qui totum facile orbem percurrat vno mométo, vbi-
que celebrabilis. Serpens quoque bonus, cuius priora den-
B tes legis immordeaot, poſteriora non vulnereot euangelij
lenitate. Caput defendit à vulnere, qui legem venit noo ſol- Matth. 5.
uere, ſed tueri ab interpretationibus perfidorum. Caudam
in flagella diffundit liberam, cupiens aduerſarios magis fla-
gellare quàm perdere. Boous coluber in gremium dilectæ,
atque in ipſum iotimæ ſinum mentis facilis illabitur, & atta-
ctu nullo implicans ignem oſſibus, præcordia ipſa depaſci-
tur. Pulchre lectū eſt hodie: Ecce ego mitto vos ſicut oues Lucæ. 10.
in medio luporū. Celebramus enim diem quo reuelata ſuot
populis corpora ſanctorum martyrum, qui velut boni ſer-
pentes depoſitis carnis exuuiis, tentationum hyemalium ri-
gore ſuperato, & ſpiritus ſancti renouari gratia, æſtiua mun
do luce fulſere, miſſi verò vt agni in medio luporum. Lupi
ſunt enim perſecutores, lupi ſunt hæretici omnes. docere
neſciunt, vlulare conſuerunt, ſed oemo moueatur ſi in me-
dium luporum mittitur. Beneficio Chriſti & lupus ipſe mu
tatus eſt. Bēiamin lupus rapax apoſtolus Paulus factus eſt, Gene. 49.
non iam inſidiator ouilium Chriſti, ſed defenſor & cuſtos.
C Cum hoc lupo verſari libet, per hunc lupum factum eſt vt
ſimus tuti in medio loporū. Nemo iam veretur lupos, cum
his paſcimur, ſicut ſcriptum eſt: Tunc lupi & agni ſimul pa- Eſaiæ. 65.
ſcentur. Sed iam conſideremus quid ſit quod ait Propheta:

Et ne auferas ex ore meo verbum veritatis vſquequa III.
que, quia in iudiciis tuis* ſperaui. *al. ſuperſperaui.

Viderat eccleſia vel anima iuſti ſaliētem ſicut hinnulum
ſuper montes: repeote proximum aſpiciens poſt parietem
domus ſuę, proſpicientem per feneſtras, eminentem ſuper
retia, exultat & gaudet, quia etiam ipſa amatur à ſponſo, qui
tanquam & ipſe vulneratus charitatis decore, dilectę primo
cum abeſſet, ad uſcula rogatus affuerit. Rogatur enim cum
dicitur: Oſculetur me ab oſculo oris ſui. Deinde preces ſpō Cantic. 1.
ſæ blanditiáſque non ſpreuerit, dilecta ſibi vbera prædican
tis, atq; io interiora domus eā benignus induxerit. Deinde
taoquam laſcioienti ludens amore, quia velit pertentare ſen
ſus amaotis, ſæpe egreſſus vt quæreretur à ſponſa, ſæpe re-
greſſus vt iouitaretur ad oſcula, aſtiterit poſt parietē, pro-
ſpexerit per feneſtras, eminens ſuper retia, vt non totus ab-
D eſſet, nec quaſi totus intraret, & ipſe ad ſe ſponſam vocaret,
vt veniendi ad ſe inuicem fierēt gratiora commercia, amo-
riſque vim mutuis adolerent ſermonibus. Exurge, inquit,
veni proxima mea, formoſa mea, columba mea. Et tu ſi ha- Ibidem. 2.
beas fundatum parietem, non illum medium qui domus v-
nius ſeparet membra, ſed ædificatum ſupra fundamētum a-
poſtolorum & prophetarum, vt compaginata eius ſtructu- Epheſ. 2.
ra creſcat in templum, nec diſterminet eius interna, ſed mu-
niat. Si habeas ergo in te ædificationem dei, & ad Orientem
pateant ſemper feneſtræ tuæ, venit verbum, ſtat poſt tuum
parietem, (oculi enim domini ſoper iuſtos) proſpicit per fe Pſal. 33.
neſtras tuas. Quæ ſunt feneſtræ iſtæ? Legimus feneſtras. de
quib* dicit Hieremias: Intrauit mors per feneſtras. per quas Hiere. 9.
intrauit auaritia, intrauit libido. Oculus tuus feneſtra eſt, in-
trauit mors per oculum tuum. Si videris mulierem ad con-
cupiſcendum eam, intrauit mors per oculum tuum. Si vide- Matth. 5.
ris poſſeſſionem viduæ vel minoris, & concupieris inuade-
re, &

re, & indeſenſam putans ætatem eſſe vel ſexum, (ſed non A
ſunt indeſenſi, quos dominus vult eſſe defenſos) intrauit
mors per feneſtram. Si videris decorem mulieris, aut theſau
ros minoris, & tuas excitaueris cupiditates: intrauit mors
per feneſtram. Sicut ergo per hæc intrat mors, intrat & vi-
ta. Si decorem puellæ aſpiciës ſacræ, venereris dominum Ie
ſum, quòd in teneros annos venerit ætas ſenectutis, vita im
maculata: & ipſe filiam tuam offeras, vt pio conſecretur ve-
lamine: ſi poſſeſſionem minoris non tanquam ſolicitus inua
ſor aſpicias, ſed quaſi parens ſedulus religioſo tuearis affe-
ctu: per has feneſtras proſpicit Chriſtus, vt vocet ſponſam
eminens ſuper retia. Bene eminens, quia ſolus eſt quem re-
tia non inuoluerint peccatorum. Omnes intra retia erant,
imò adhuc intra retia ſumus: quia nemo ſine peccato niſi ſo
lus Ieſus, quem nõ cognoſcentem peccatum, peccatum pro
nobis fecit pater. Etenim tradidit eum laqueis, tradidit eum
retibus, mittens eum non in peccato, in quo erant omnes ho
Roma. 8. mines, ſed in ſimilitudine carnis peccati, vt de peccato dam
naret peccatum in carne. Peccatum erat caro ſecundum il-
lud, quia hæreditario erat damnata maledicto. Peccatum e- B
rat illecebra & miniſtra peccati. venit dominus Ieſus, & in
carne peccato obnoxia militiã virtutis exercuit. Facta ſunt
membra noſtra iam non arma libidinis, ſed arma virtutis.
Nanque vbi erant incentiua libidinis, ibi nunc ſunt domici-
lia caſtitatis. Hic ergo venit ad laqueos, ſed voluntarius: ve
nit ad retia, ſed ſecurus. Plena erant omnia laqueis, referta
retibus. Audi dicentem: In via hac qua ambulabam, abſcon
Pſalm. 141. derunt ſuperbi laqueum mihi. Et in libro Sapientiæ Syrach
moneris vt cognoſcas quia in medio laqueorũ ambulabas.
Quot vitia, tot retia: quot peccata, tot laquei hæreditarij iſ-
te nexus tenebant. Venit ad laqueos Ieſus, vt Adam ſolue-
Lucæ. 19. ret: venit liberare quod perierat. Omnes retib' tenebamur,
nullus alium eruere poterat, cum ſeipſum non poſſit erue-
re. Talis ergo neceſſarius fuit quẽ vincula generationis hu-
manæ delictis obnoxia non tenerent, non cepiſſet auaritia,
non ligaſſet dolus. Is ſolus erat Ieſus, qui cum huius carnis
ſe circundediſſet vinculis, captus non erat, non erat alliga-
tus: ſed dirumpens ea, atque diſſoluens, ad ſe magis vocauit C
eccleſiam, proſpiciens per laqueos, eminens ſuper retia, vt
& ipſa diſceret vinculis non teneri. Denique eouſque non
longe à vinculis fuit, vt pro nobis ſubiret & mortem: ſed ta
men non ſeruus mortis effectus, ſed liber inter mortuos. Li
ber enim erat, qui ſoluendæ mortis poteſtatẽ habebat. De-
Ioan. 2. nique ipſe te doceat, qui ait: Soluite hoc templum, & in tri-
duo reſuſcitabo illud. Audiamus itaque quid dicat: Exur-
Cant. 1. ge, veni proxima mea. hoc eſt, ſurge à mortuis, exurge à
vinculis, quibus circundata tenebaris. Exurge, quia ego re-
ſurrexi tibi: ſolue vincula iniquitatis, quia ego iam ſolui
tibi: veni, quia iam retia ſoluta ſunt. Virgo peperit, puer na-
t' ex virgine eſt. Nihil debet muliebri hæreditati, quia qua-
ſi filius mulieris non tenetur. Cerne medium parietem ma-
ceriæ iam ſolutum, qui interiorum affectuum concordiam
diuidebat, & in diuerſum excitabat diſſenſiones corpora-
lium paſſionum. Veni ergo ſecura, cupio videre faciem
tuam, & audire vocem tuam: veni vt iam me non per retia
videas, ſed facie ad faciem vultibus amatoriis dilecta potia- D
ris. Et hæc iſta decurſa ſint. Myſtica autem illa, ſi poſſu-
mus, vel linea intueamur extrema. Sedebat intra domum
ſponſa deuota domino, intra parietem legis & propheta-
rum ſpiritualium lapidum ex ædificatione fundatum, qui
claudebat atque vallabat domum regiam plenam iucundi-
tatis atque lætitiæ. Mirabatur theſauros regios, & intueba-
tur ſolicite, cupiens ſapientiam, quæ has ſibi diuitias demon
ſtraret, aſciſcere. In ſecreto erat, ſed ſecreti ipſius interpre-
tem requirebat. Venit dominus Ieſus ſaliens ſuper montes.
Nobis ſero videbatur venire, ſed ille properabat. Saliebat
denique & tranſiliebat, vt Iudæorum corporalia & ſaxoſa
dogmata trãſiliret. Aſtitit poſt parietem domus, quæ erat in
veteri teſtamento, proſpiciens per legis feneſtram, prophe-
tarum cauernas. Nondum erant domus illius aperta veſtibu
la, nondum claues ſcientiæ portarum clauſtra patefecerant,
quibus legis claudebantur interna. De ſuperiore tamẽ, hoc
eſt, ſpiritali parte proſpectãs, eccleſiam vocat, vt per legem

A & prophetas, euangelij vertice ſublimis aſſurgens, retia Iu-
daicæ interpretationis & nodos intrepido calcet veſtigio.
Ideoque proxima vocatur, vt adhæreat Chriſto, mundana
non quærat: ideo formoſa, vt ſpecioſos euangelizantium pe
des proferat: ideo columba, vt ſpiritalia petat, terreſtria de-
relinquat. Ecce, inquit, hyems præteriit, imber abiit, diſceſ- Ibidem. 2.
ſit ſibi, flores viſi ſunt in terra. Ante aduentũ Chriſti hyems
erat. venit Chriſtus, fecit æſtatẽ. Tunc omnia erant florum
indiga, nuda virtutum: paſſus eſt Chriſtus, & omnia cœpe-
runt nouæ gratię fœcundari germinibus. Imber abiit luxu-
riæ profluentis, & nubila tetris ora flagitiis, æſtiua iam puræ
conſcientiæ ſerenitate laxãtur. Ideo non euadunt, quorum Matth. 24.
fuga hyeme fit, quia non ſequũtur domini paſſionẽ: non tol
lunt crucem ſuam, & Chriſtum ſequuntur. Imber impedit
flores, at nunc flores videntur in terra. Boni flores apoſtoli,
qui diuerſorum ſcriptorum atque operum ſuorum fuderũt
odorem. Tempus ſecandi aduenit, quo matura in horreis
frumenta conduntur: & qui metit, mercedem accipit. Vox Ioan. 4.
turturis audita eſt, quia inuenit ſibi nidũ. Eccleſia enim do-
B mus eſt caſtitatis. Ficus, quę propter infœcunditatem iube- Lucæ. 13.
batur excidi, fructus iam ferre cœpit. Vinea trãſlata ex Ae-
gypto, iam non maceriis deſtructa depoſitis, incuſatur à be Pſalm. 79.
ſtiis, nec informis ſentib', ſed odora iam floribus, quæ ſole-
bat facere ſpinas, fructu eu tueſcit vuarũ. Merito igitur ſan-
ctus Dauid paſcha domini celebrans, & feruẽtis ſpiritu tem
pora ingreſſus æſtiua, qui in verbo dei fructus varios colli-
gebat, hyemis aduerſa declinãs ait: Et ne auferas ex ore meo
verbum veritatis vſquequaque, quia in iudiciis tuis ſpera-
ui. Quantus labor eſt, vt verbum percipias? Quãtum iterum
periculũ ſi amittas? Et ideo tibi dicitur: Noli negligere gra-
tiam quæ in te eſt. Excole diligenter quaſi bonus agricola 1. Timo. 4.
cãpum tuum, vt paſcantur agni tui, & tua ſata floreant. Non
auferatur ex ore tuo verbum, ne forte verbis facta non con
gruant, & deforment iniquitatis opera magiſterium diſcipli
næ. Tollitur ex ore verbum, cum dicitur peccatori: Quare Pſalm. 49.
tu enarras iuſtitias meas? Et ipſa obmuteſcit facundia, ſi æ-
gra ſit conſcientia. Veniunt aues cœli, etiã ipſæ tollunt ver Lucæ. 8.
C bum ex ore tuo. Sunt & tempora tentationum, quæ tollunt
verbi ſemẽ è ſaxo, ne radicẽ habentes fructũ afferãt. Nunc
conſideremus vtrum etiam ex corde poſſit auferri verbum
veritatis. Radicatum enim verbum atque depreſſum, & in-
fixum mentibus noſtris, difficile auferri poteſt. Denique di
ctum eſt à domino: Quare tu enarras iuſtitias meas? Non di
xit, Quare cogitas iuſtitias meas? Et aſſumis teſtamentum
meum per os tuum: non dixit, per cor tuum. Sermo cohi-
betur indigni animi, non obſtruitur pœnitentia: inſolen-
tiam prohibet, non excludit correctionem. Cauendum ta-
men eſt ne & ipſa interius corda turbentur, & offundat te-
nebras malitia, vt cor vanis cogitationibus obcæcatum lu-
cem veritatis amittat, fulgorẽmque verbi capere nõ poſſit.
Si igitur Dauid orat ne auferatur ex ore ſuo verbũ, & ſi au-
feratur, non vſquequaque, id eſt, non penitus auferatur: quis
tantus eſt, qui in poteſtate ſua gratiã diſputationis eſſe com
memoret, præſertim ſi vita redarguat quod doctrina præſu
mat, & iudicio dei damnanda cõmittat? Is enim qui in iudi-
D ciis dei ſperat, ſeruare poteſt verbũ veritatis: quia dum ve-
retur pœnam, cuſtodit gratiam. Ideoque ait:

Et cuſtodibo* legem tuam ſemper, in æternum* & 1114.
in ſeculum ſeculi.

*cuſtodiam
*in ſeculum

Duo dixit, cum vnum ſatis eſſe poſſet, ſi vnum ſignifica-
re voluiſſet. Sed quia non ſolum in præſenti vitæ huius tem
pore, ſed etiam in futuro poſt huius vitæ curriculum cuſto
dienda lex promittitur: ideo arbitror quia & ſecundum eos Hebr. 8.
qui exẽplari & vmbræ ſeruiunt cœleſtium, & ſecũdum eos
qui in cœleſtibus ſiti ſecũdum veram legem cultus deo de-
ſeruiunt, pollicetur ſibi eſſe viuendum, vt & hic & ibi legem
cuſtodiat. Hic in exemplari, in ſpeculo, in ænigmate: illic 1. Cori. 13.
in ipſa facie veritatis. Poſſumus & illud intelligere, quia διὰ
παντὸς nõ ſolum id ſignificat quod dicitur ſemper, ſed etiam
id quod per omnia: quia ille per omnia legem cuſtodiat, qui
cum ſit eruditus in lege, ſub lege natus, & ſupra legem deuo
tionis ſuæ gradum promouens, liberatur à lege. Chriſtus
enim

enim nosredemit à maledicto legis:& ideo nō ſine lege dei, A
ſed in lege factus eſt Chriſti. Aut certe ſic per omnia legem
cuſtodiemus, ſi legitimam pueritiæ atque adoleſcētiæ diſci
plinam, iuuenturis cōuerſationem, ſenectutis maturitatem,
tramitémque ſingulis præſcriptum ætatibus nequaquàm vi
tæ noſtræ vſus excedat. Similiter etiam animæ noſtræ quæ-
dam eſſe videntur ætates, per quas percurrit & tranſit, vt poſ
2. Timo. 4. ſit dicere: curſum conſummaui. Denique animæ ætas eſt il-
Sapien. 4. la, de qua dicitur: Et ętas ſenectutis vita imaculata. Per om-
nia ergo legē cuſtodit, qui & in his corporis noſtri ætatib°,
& in illis animæ noſtræ proceſſibus non deuiarit à lege.

V. Et ingrediebar* in latitudine, quia teſtimonia* tua
*ambulabā exquiſiui.
*mandata

Qui ſecūdum mandata anguſtam & arctā graditur viam,
Pſal. 4. ambulat in latitudine. Vnde legimus: In tribulatione dilata-
Pſalm. 117. ſti mihi. Et alibi: In tribulatione inuocaui dominum, & ex-
audiuit me in latitudine. Sapiens enim in cordis ſui ambulat
innocentia, & de eius fonte ſuperfluunt aquæ ſuper eius pla
teas, qui mentem ſuam non intra corporalia & terrena con-
Philip. 3. cludit, ſed dirigit ad cœleſtia, vt conuerſatio eius in cœlo B
2. Cor. 4. ſit. Audi illas anguſtiat ſentientem: Preſſuram, inquit, pati-
mur, ſed non anguſtiamur. Et quomodo coanguſtari pote-
rat, cuius os ſemper patebat, ne credentes coartarentur? Ip-
ſe exponat quid ſit ingredi in latitudine. dicit enim, Quia
etſi corpus anguſtum eſt, cor noſtrum dilatatum eſt. Nō an-
guſtiamini in nobis: coartamini autem in viſceribus veſtris.
Coanguſtari in Paulo non poterant, in quo erat altitudo ſa-
pientiæ, & fidei latitudo. Quomodo enim poterant coarta-
ri in eo, qui erat vas electionis æternæ? Sed coartabantur in
Acto. 9. ſemetipſis: quia improbus in ſeipſo coartatur, malitiæ ſuę la
queis ſtrangulatus. Conſtitue mihi auarum villarum quo-
tidie terminos proferentem, excludentem vicinos. verum is
tibi dilatari, an coanguſtari videtur, quem terra ipſa non ca
pit? Quantacunque ſpatia domus ſuæ porrexerit, clauditur
anguſtis opinionis ſuæ finibus, cui quod habet, non eſt ſatis.
Sed non talis eſt qui poteſt dicere: Et ingrediebar in latitu-
dine. Addidit etiam cauſam, Quia teſtimonia, inquit, tua ex-
quiſiui.

VI. Et loquebar in teſtimoniis tuis in conſpectu regum, C
& non confundebar.

Grate conuenit iſta vox martyri, qui vocatus ad ſacrile-
gium, exprobrātibus ſibi regib° crucifixum Ieſum non eru
beſcebat: ſed magis gloriabatur in cruce Chriſti, & illā mūdi
ſalutē eſſe teſtimoniis cœleſtibus aſtruebat. Hos vocat Chri
Cantico. 2. ſtus in ſponſa, dicens in Canticis canticorū: Et veni ò colō-
ba mea in tegimento petræ iuxta præmunitionem. Hoc eſt,
veni iuxta euangelium. Propugnacula fidei tuæ, geſta ſunt
Chriſti: muri tui ſubſidia, verba ſunt domini: paſſio domi-
Ibidem. nici corporis, tua virtus eſt. Oſtende mihi faciem tuā, & in-
ſinua vocem tuam: quia vox tua ſuauis eſt, & facies tua pul-
Rom. 10. chra. Suauis eſt vox, quia ore cōfeſſio fit ad ſalutem: & deco
ra facies, quæ non erubeſcit authorem, non confunditur re-
demptore. Oſtendit ergo faciem ſuam, ſignaculum crucis
præferens, & inſinuat vocem ſuam authoritatem prædica-
tionis aſſumens. In tegimento enim corporis Chriſti, quo
redempta eſt à peccato, munimentum gratiæ ſpiritalis inue-
nit, vt ſalutaria ſibi & ſentiat & loquatur. Suauis ergo vox, D
quæ in diuinis teſtimoniis loquebatur: decora facies, quæ in
conſpectu regum non confundebatur. Poſſumus & illos re-
1. Pet. 2. ges intelligere, quibus dicitur à Petro: Vos autem genus e-
lectum, regale ſacerdotium, gēs ſancta, populus in adoptio-
nē. Sunt enim reges qui offerunt in Hieruſalem ſapiētiæ ſuæ
munera, quibus data eſt gratia verbum loqui, & quadam po
teſtate regali flectere populos, & animas mulcere ſancto-
rum, nō erubeſcentes in eo, quia nihil alienum ab honeſta-
te loquūtur: Quos nemo redarguat & repellat quaſi nō ſint
2. Corint. 3 digni quos idoneos Chriſt° miniſtros noui fecerit teſtamen
ti, & iam in illo non erubeſcentes, eo quod non metuerēt ne
confunderentur diſceptantium contra aſſertionem ſupera-
ti. Rex igitur eſt qui non erubeſcit, ne in actu reprehenda-
tur, redarguatur in ſermonibus, eo quòd & vita debeat eſ-
ſe fundatus & verbo. Itaque quāuis perfectus ita eſſet Pro-

A pheta, vt non erubeſceret in conſpectu regum: tamen me-
ditabatur in præceptis dei omni vitæ ſuæ tempore, & opera
ſua eleuatus, nihil agens quod terrenis cupiditatibus adhæ-
reret. Ideoque ait:

Et meditabar in mandatis tuis, quæ dilexi nimis. VII.
Et leuaui manus meas ad mandata tua quæ dilexi ni VIII.
mis, & exercebar in iuſtificationibus tuis.

Pulcherrimus ordo iſte, vt primo meditemur, & eorum
præceptorum quæ diligimus, ſit nobis aſſueta meditatio.
Meditatione enim mandatorum cœleſtium operis boni v-
ſus inoleſcit. Nam ſicut meditationi verborum finis memo
ria eſt, vt quæ meditamur verba, teneamus: ſic meditationis
præceptorum cœleſtium intentio vel finis operatio eſt, a-
ctuſque directus ad implēda præcepta diuina: quæ niſi quis
diligat, implere non poterit, nec ſolum diligat, ſed etiam ni-
mis diligat. Ideo prius poſuit: Et meditabar in præceptis
tuis, quæ dilexi nimis. Et ſubiecit: Et leuaui manus meas
ad præcepta tua, quæ dilexi nimis. Poſt meditationem et-
enim bonum eſt leuare actus noſtros ad pręcepta dei, atque
B id facere cum charitate & gaudio, vt non ex neceſſitate ſit
bonum noſtrum: non cum mœrore atque mœſtitia, ſed vo-
luntarium: quia ſeruus inuitus facit, amicus volūtarius. Nos
autem ſtudeamus vt dicatur nobis: Iam non dicam vos ſer Ioan. 15.
uos, ſed amicos: quia quaſi amici mandatum dei ex volun
tate feciſtis. Qui autem meditatur & diligit, & actus ſuos
leuat, vt faciat quæ placeant deo, is debet non negligere nec
tranſcurrere mandata diuina, ſed exercere ſe in his, immo-
rari plurimum, iuſtificationes dei crebro reuoluens ſolici-
tæ mentis affectu.

Sermo ſeptimus.

LItera ſecundum Hebræos Zain, ſignificat Latine
ducere, alibi ſignificat huc. Quid ſibi velit iſta in- Zain.
terpretatio, nō ſatis liquet, niſi forte vt vnuſquiſ-
que ſe regat, & ipſe ſui ductor ſit. Vel huc, id eſt,
quo literę huius verſiculi vocant, dirigat iter. Meritóque in
primo ſtatim verſu requiem ſuam poſtulat, quia ipſæ literæ
ſeptimus numerus eſt quietis. Quæ autem maior requies,
C quàm vt in verbo dei requieſcat, atque eius ſe gratia & con
ſolatione demulceat.

Memento*, inquit, domine verbi tui ſeruo tuo, in I.
quo mihi ſpem dediſti. *al memor
eſto.

Verbum dei deiectos nos atque depreſſos ad cœleſtem
gratiam prouocauit, vt deſideremus æternitatem, deſpicia-
mus præſentia temporalium incurſionum, ſi futura & inui-
ſibilia requiramus. Vocat igitur nos ad ſe dei verbum, ſi-
cut habes ſcriptum: Venite ad me omnes qui laboratis & Matt. 11.
onerati eſtis, & ego reficiam vos. Ideoque ſequamur vocan
tem dominum Ieſum, vt à ſecularibus ad perpetua tranſea-
mus, nóſque ipſos regere valeamus. Ergo Dauid vocatus
erat verbo dei, & ſpem in eo habuit, quoniam ſæpe reſpon-
ſis erat inuitatus cœleſtibus, quibus remunerationem fidei
meritorúmque ſperaret fore, ſicut habes ſcriptum dicentem
deo per Nathan prophetam: Accepi te de ouili ex vno gre- 2. Reg. 7.
ge, vt ſis in principem in populum meum Iſrael, & eram te-
cum in omnibus quibus ingrediebaris: & exterminaui om-
D nes inimicos tuos à facie tua. Et infra: Et requiem tibi da-
bo ab omnibus inimicis tuis. Quo reſponſo accepto ait Da-
uid: Quis ſum ego domine deus meus, & quæ domus mea, Ibidem.
quoniā dilexiſti me in his, & memorata ſunt minima in con
ſpectu tuo domine, & locutus es pro domo ſerui tui in lon-
ginquo? Et infra ait: Et nunc domine deus meus, domine tu
es deus, & verba tua ſunt vera, & locut° es pro ſeruo tuo bo
na hęc: & nūc incipe benedicere domum ſerui tui, vt ſim in
æternum in conſpectu tuo, quoniam tu domine deus meus
locutus es, & benedictione tua benedicetur domus ſerui tui
in æternum. Hoc igitur reſponſo & aliis vocatus Dauid
ſperare non deſinit, & propheticæ fidei authoritate conue-
nit dominum vt meminerit promiſſorum ſuorum, quorum
immemor eſſe non ſoleat. Sanctis enim quodcunque ſpo-
ponderit, implere conſueuit, noſtrarum immemor iniquita
tum, ſuarum non immemor ſponſionum. Denique ſcriptum
eſt:

Eſaiæ. 43. eſt: Ego ſum, ego ſum qui deleo iniquitates tuas, & memor A non ero: tu autem memor eſto, & iudicemur. Vult obliuiſci quæcunque minitatus fuerit peccatoribus, ſi vias aliqoando conuertant: vult etiã conueniri, vt ſi quis propoſita ſecutus virtutibus præmia bene certauerit, fructum remunerationis expectet, quinetiam exigat, ſicut babes ſcriptum: 2. Timo. 4. Certamen boonm certaui, curſum conſummaui: repoſita eſt mihi corona iuſtitię. Non eſt enim arrogãs vſurpatio, ſed fidelis: quia verum deum non poſſe fallere confitetur. Ideoque admonet & Dauid, dicens, vt meminerit dominus verbi ſui, 2. Reg. 7. quo nos ad ſperandum prouocat, vt terrenis renunciemus, inhæreamus cœleſtibus. Dicit ergo Dauid: Certamen certatus ſum, brauiũ peto verbi tui, quod promiſiſti mihi: memor eſto promiſſorum tuorum, quæ ſpopondiſti ſeruo tuo. Non vſurpatorie ſperaui, quæ vt ſperarem ipſe feciſti. Seruus ſum, expecto alimentum à domino: miles ſum, exigo ab imperatore ſtipendium: vocatus ſum, poſtulo ab inuitante promiſſum. Verecunde autem authoritatem ſuæ fidei temperauit, dicendo ſe ſeruum: quia oculi ſeruorum in manibus Pſalm. 122. B dominorum ſuorum. Hæc ex perſona Dauid propria bene prompta ſunt. Cęterum ſi quis informationem cuiuſque hominis conſiderat, poteſt Leuitis communia promiſſa librare, ſicut babes: Date Leui viros eius, date Leui manifeſtos eius. Poteſt etiam populi credẽtis electis alloquium iſtud aptari, poteſt & ſurrecturæ eccleſiæ conuenienter aptari, cui per typum Ioſeph primo in typo eius nominis, deinde per tribuum in primæ electionis hæredes transfuſa eſt diuina promiſſio, dicẽte Moyſe: Primogenitus tauri, decus eius Deute. 33. cornua eius, in ipſis gentes ventilabit ſimul vſq; ad ſummitatem terrę. Vnicum enim verbum dei hoc prophetatur oraculo toto per gentes orbe fundendum. Hoc ergo ſurrecturæ eccleſiæ promiſſum Dauid verecundus ſui, impatiens verò communis profectus morantis exigere videtur. Et addidit:

II. Hæc me conſolata eſt in humilitate mea, quoniam* verbum tuum viuificauit me.

*al. quia eloquium.

C Hæc ſpes, hæc quæ verbo tuo obuenit mihi, cõſolata eſt me, vt tolerarem acerba præſentium. Dum facit Paulus contra nomen, non habet ſpei conſolationem: dum patitur pro nomine, haurit ſpem de conſolatione, & fidelis futuros quomodo nos cõſoletur accipe. Quis nos ſeparabit, inquit, à di- Roma. 8. lectione Chriſti? tribulatio, an anguſtia, an perſecutio, an fames, an periculum, an gladius? ſicut ſcriptum eſt: Quia pro- Pſalm. 43. pter te morti tradimur tota die, æſtimati ſumus vt oues occiſionis. Et qua ratione illa patienter tolerari poſſint, addidit: Sed in his omnibus ſuperamus propter eum qui nos dilexit. Ergo ſi quis vult aduerſa ſuperare, ſi eſt perſecutio, ſi eſt periculum, ſi mors, ſi ægritudo grauis, ſi incurſus latronum, ſi facultatum proſcriptio, ſi quicquid eorum quæ putantur in iſto aduerſa ſeculo: facile ſuperantur ſi ſit ſpes quæ conſoletur. Nam etſi illa acciderint, tamen grauia eſſe non Roman. 8. poſſunt dicenti: Exiſtimo enim quod indignę ſint paſſiones huius temporis ad futuram gloriam. Quiſquis enim meliora ſperat, nunquam leuioribus frangitur. In tempore igitur humilitatis noſtræ ſpes conſolatoria eſt, quę non confundit: tempus autem tentationum, tempus humilitatis animæ no- D ſtræ arbitror. Humiliatur enim anima noſtra dum traditur tentatori duris examinanda laboribus, vt luctetur & exerceat, congreſſum contrariæ experiens poteſtatis: ſed in his tentationibus viuificatur alloquio dei. Hæc eſt enim animæ noſtræ vitalis ſubſtantia, qua alitur & paſcitur, gubernatur. Nec quicquam eſt aliud quod viuere faciat rationabilem animam, quàm alloquium dei. Sicut enim augetur ſermo dei in anima noſtra, dum ſuſcipitur, dum intelligitur, dum comprehenditur: ita etiam vita eius augetur. Et quemadmodum econtrario alloquium dei deficit in anima noſtra, ita & incurrit eius vita defectum. Itaque vt connexio iſta animæ & corporis noſtri ſpiritu vitali animatur atque alitur, & tenetur: ita verbo dei & ſpiritali gratia anima noſtra viuificatur. Vnde omni genere ſtudere debem᾽, vt reliqua omnia poſthabentes, congregemus nobis alloquia dei, & congeramus in principale noſtrum, in ſenſus, in ſolicitudines, conſidera- A tiones, actúſque noſtros: vt alloquiis ſcripturarum facta noſtra conueniant, nec à ſerie præceptorum cœleſtium actus noſter diſcordare videatur, quo poſſimus & nos dicere: Quoniam eloquium tuum viuificauit nos.

Superbi inique agebant nimis,* à lege autem tua nõ declinaui. III.

*al. vſquequaquè.

Maximum peccatum in homine ſuperbia eſt, quandoquidem inde manauit noſtri origo delicti. Hoc telo nos primũ diabolus vulnerauit, & perculit. Nam niſi homo ſerpentis perſuaſione deceptus ſicut deus eſſe voluiſſet, & verum falſúmque cognoſcere, quod penitus diſcernere humana fragilitate non poterat: ideoque quid ſequeretur acceperat, ne temeraria vſurpatione de illa paradiſi fœlicitate decideret: niſi inquam homo ſuis non contentus finibus, interdicta temeraſſet, nunquam feralis culpæ ad nos tranſiſſet hęreditas. Quid de homine dicam? Ipſe diabolus per ſuperbiam naturæ ſuæ amiſit gratiam. Denique dum dicit: Po- Eſaię. 14. B nam thronum meum ſuper nubes, & ero ſimilis altiſſimo: conſortiis excidit angelorum, cuius criminis digna mercede damnatus, hominem ſibi participem requiſiuit, in quem conſortium ſuæ tranſfunderet offenſæ. Quid igitur hoc peccato poteſt eſſe deterius, quod à dei cœpit iniuria? Ideoque ſcriptura dicit: Dominus ſuperbis reſiſtit. Tanquam ſuæ Iaco. 4. contumeliæ propulſator, veluti quoddam ſuſcepit aduerſus ſuperbiam ſpeciale certamẽ. Tanquam dicat, Meus iſte aduerſarius eſt, qui me laceſſit, mihi debetur iſta cõgreſſio. Vnde & Apoſtolus multiplicis culpæ materiẽ eſſe ſuperbiam declarauit, dicens de hæretico: Quia ei quæ ſecundum 1. Tim. 6. pietatem eſt doctrinæ, ſuperbit, nihil ſciens, ſed langueſcẽs circa quæſtiones, & pugnas verborum, ex quibus oriuntur inuidiæ, contentiones, ſacrilegia, ſuſpiciones malæ, conflictationes hominum mente corruptorum, & à veritate alienorum, exiſtimantium quæſtum eſſe pietatem. Quantorum itaque expreſſit cauſam eſſe delictorũ ſuperbiam? Vnde Dauid commendare volens deuotionem ſuam nonnulla ſuperborum iniquitate attentatam, ait: Superbi inique age- C bant nimis. Non ſolum iniquitatem agentium, ſed etiam nimiam iniquitatem pariter declarauit, quę conueniret ſuperbis. Quorum ne aliquo tentaretur cõtagio, audi alibi dicentem: Superbo oculo, & inſatiabili corde, cum hoc non ede- Pſalm. 100. bam. Itaque quoniam quanta vis mali in ſuperbis eſſet, expreſſerat: quẽadmodũ vinceretur, debuit nos docere. Meritoque quaſi bonus doctor demonſtrat remedium, qui exaggerauit venenum. Audi ergo quomodo excludas virus ſuperbiæ: A lege, inquit, tua non declinaui. Lex igitur dei ſola poteſt ſuperbiæ virus hebetare, quæ informauit virum deuotioni deditum, quali ſe regere debeat cautione. Multi enim non ſolum alieni à fide: ſed etiam qui vidẽtur non mediocria ſcripturarum præcepta guſtaſſe, tentari ſolent proſperis ſuperborũ proceſſibus, videntes eos qui pręuaricantur legem, impietatis arbitros, arrogãtes, contẽptores fidelium, extollẽtes ſe aduerſus eos qui humiliant cor ſuum ſecundum timorem dei, & præcepta cœleſtia, abũdare in hoc ſeculo diuitiis, pręconiis, honoribus, poteſtatibus, eiſq;, quo grauiora commiſerint, eò affluentioribus ſucceſſibus cõmo- D dorũm ſecularium ſecundare: contra autem iuſtos viros plerunque laborare inopia, amiſſionibus filiorum, ſterilitatib᾽ coniugum: quo exagitati atque turbati, ſenſum mentis inclinant, vt putent dei in hoc quoddam errare iudicium, nõ tenentes caput veritatis, quo euidẽtiſſime cõprehenditur non in hoc ſeculo, ſed in futuro repoſitam noſtrorũ remunerationem eſſe meritorum. Sed paucorum eſt iſtud aduertere. Denique in principiis etiam Dauid ipſe tẽtatus eſt, ſicut habes ſcriptum: Ecce ipſi peccatores, & abundantes in ſeculo, Pſalm. 72. obtinuerunt diuitias, & dixi: Nunquid ſine cauſa iuſtificaui cor meum, & laui inter innocentes manus meas, & fui flagellatus tota die? Ita igitur & noſtrum vnuſquiſque, qui perfecti non ſumus, hæc videns dicit: Vbi eſt prouidentia dei? vbi iuſtitia? Superbus iſte abundat, arrogans iſte locupletatur, impius iſte beatus & potens eſt: Iuſtus autem ille vides quemadmodum iacet? Deiectus atque deſpectus eſt: quẽadmodũ ipſo victu indiget, afficitur cõtumeliis ab iſto impio,

ab iſto inſolente conculcatur, excluditur. Non mediocris A
vtique iſta tētatio eſt, niſi ad ea quæ ſunt vētura proſpicias,
niſi præceptis plenius cœleſtibus inſtruaris. Denique & Da
uid putabat ſe ante hæc cognoſcere, ſed neſciebat: & ideo an
xius fluctuanti animo laborabat. Vnde ait: Et æſtimabā me
ſcire, hoc labor eſt ante me, donec ingrediar io ſanctuarium
dei, & intelligam in nouiſſimis. Iu quib' per id quod ſe extu
lerunt ſupetbi, vidit prophetico ſpiritu deiectiores fore, &
ait: Quomodo facti in deſolationē ſubito defecerunt, & ex-
terminati ſunt propter iniquitatem ſuā, ſicut ſomnium ex-
urgentis? Cognouit igitur impiorum ſucceſſus in hoc ſecu-
lo ſomnij eſſe ſimiles, nō veritatis, quorum emolumēta tan-
diu vidētur eſſe, dum dormiunt. Vbi edormierint ſomnum
ſuum qui videbantur ſibi potare, iam ſitiunt: qui epulaban-
tur, eſuriunt nihil ſolidum ex iſto ſomnio perſectūmq; re-
ferentes. Et bene ſomninm dormiunt ſeculares viri, qui li-
cet ſeculo vigilent, deo dormiunt. De quibus bene ſanctus
Iob.21. Iob, qui eorum ante affluētiam mirabatur, ait: Quia ſicut pa
leæ iactantur à vento, & ſicut puluis turbine diſſipantur: mo B
riuntur autem cum amaritudine animæ ſuæ, nibil manducan
tes, nihilque boni habentes. Iuſtus autem habens bonæ fidu
ciam conſcientiæ, in ſuis magis nouiſſimis gratulatur, & ſe
vitæ huius exitu à laboribus intelligit liberari, mercedém-
que boni operis & factorum requirit, dicens: Repoſita eſt
2.Timo.4. mihi corona iuſtitiæ, quam reddet mibi dominus in illa die
iuſtus iudex. Non ſolum autem mihi, ſed etiam iis qui di-
ligunt aduentum eius. Sed hoc ille ait, qui poterat dicere: A
lege autem tua non declinaui. In quo onn ſolum boni ope-
ris elucet gratia, ſed etiam intimæ puritas conſcientiæ. Lex
enim non ſolum agēndi munus informat, verumetiam ſecre
tæ emundat mentis affectum. Non enim ſolum in operibus,
ſed etiam in ipſis occultis ſecundum legem domino milita-
mus, quia lex dicit: Nō fiat verbū in iuſtitia occulta in cor-
de tuo: vt nō ſolum nihil in opere factíſque delinquas cum
ſuperbos videris gloriari, nec ſermone labaris: ſed ne in
corde quidem intimo, dum de dei iudicio diſceptas, con-
trahas iniquitatis offenſam: quæ quo putatur occultior, eo C
frequentior eſſe conſueuit: quia tuto putat vnuſquiſq; quod
huius diſceptatione velut ſeptus viſceribus ſuis, conſcien-
tiæ ſuæ credat, cum ipſe ſui accuſator die iudicij ſit futurus:
Roma.2. quia reuelantur cordis abſcondita, teſtimonium perhiben-
te conſcientia accuſationibus noſtris. Cuiuſmodi igitur ſit
propoſitum viri ſancti, hoc euidentius loco exponitur. Pri
mum enim memor eſſe debet promiſſorum cœleſtium, ſe-
cundum quæ viuentibus merces ſtatuta debetur. Deinde a-
liud propoſitū viri ſancti eſt, vt etiam ſi in periculis & ad-
uerſis poſitus ſit: ſpe tamen quam hauſit ex ſerie ſcriptura-
rum, ſe debeat conſolari. Tertium propoſitū, vt etſi impios
& ſacrilegos videat, & ſuperbos inique agētes, abūdare diui
tiis in hoc ſeculo: nō quaſi incredulus declinet à lege, ſed in
eius ſemitis perſeueret, & fugiat ſuperborum contagia. Coo
taminat enim omnis immundus: immūdus autem ſuperbus,
de quo ſcriptū eſt: Immūdus ante deum omnis tumidi cor-
dis. Quartum propoſitum viri, vt memor ſit iudiciorū cœ-
leſtium, ſicut Dauid aſſerit, qui dicebat: D

IIII. Memor fui iudiciorum tuorum quæ à ſeculo ſunt*,
à ſeculo domine. & me conſolatus ſum.
*nō habet.

Niſi enim vnuſquiſq; legis inſtructus & formatus exem
plis, credat ſemper vera eſſe dei iudicia, cito declinat à lege.
Qui autē præterita repetit, & ſemper colligit ſeriem vetuſta
tis, cognoſcit quod neque peccator pœnā ſuæ improbitatis
euadat, neq; iuſtus æquitatis ſuæ præmiis defraudetur. Rete
Gene.3. xit enim animo quod ab initio Adam propter mādati cœle-
Gene.4. ſtis præuaricationē de paradiſi eiectus ſit incolatu, & Caiu
parricidalis ſceleris precium diuinæ ſententiæ authoritate
Gene.5. damnatus exoluerit: quod Enoch propter deuotionē raptus
Gene.7. ad cœlū, terrenæ malitiæ vitus euaſerit: qood Noe propter
iuſtitiam diluuij victor, geoeris factus ſuperſtes humani ſit:
Gene.12. quod Abrahā propter fidem ſeminariū poſteritatis ſuę toto
Gene.32. orbe diffuderit: quod Iſrael propter laborum toleratiā, po
pulum credētium proprij nominis ſignaculo cōſecrauerit:
2.Reg.16. quod ipſe Dauid propter māſuetudinem regāli honore do-

A natus, ſenioribus fratrib' antelatus ſit: quod Helias propter 4.Reg.2.
zelum dei, curru eleuatus in aerem, cœleſtis ſedis hoſpitium
noui generis acquiſierit incòlatu. Hæc qui nouit retexere,
habet vnde gratiā ſuę cōſolationis acquirat: econtra, qui non
nouit, non habet vnde cōſoletur. Quapropter cuſtodiamus
iudicia dei, Quia iudicia dei vera iuſtificata iu ſemetipſa, de- Pſal.18.
ſiderabilia ſuper aurum & lapidem precioſum, & dulciora
ſuper mel & fauum: etenim ſeruus tuus cuſtodit ea. Cuſto-
diēti igitur dulcia ſunt diuina iudicia, negligēti autem ea a-
mara eſſe nō dubium eſt: quia non aduertit in opprobrij tur
pitudine peccatorum propoſitum ſibi diuinæ euentum eſſe
ſententiæ. Qui autem bene ſibi conſcius eſt, non turbatur
vtique, dicens: Hæredes ſumus dei, cohæredes autem Chri Roma.8.
ſti: ſi tamē compatiamur, vt & ſimul glorificemur. Sed quis
noſtrum huiuſmodi, vt ſe diuinorum iudiciorum ſerie con
ſoletur? Terribilia ſunt peccatorib' etiam humana iudicia,
quanto magis diuina formidini ſunt? Denique vt hoc illa,
quæ æterna ſunt, colligamus exemplo, videmus in hoc ſecu
B lo innocentes, lætos ad iudicium feſtinare, odiſſe moras, ce-
leritatem affectare iudicij: reos autē refugere & pauere, dif-
ferre, vitare, iurare, mœſtificari denique cum diem iudicij
audierint cōſtitutum. Beatus itaque ille qui illud cœleſte iu
dicium lætus expectat. Scit enim ſibi regnum cœlorum an-
gelorum conſortium, coronā quoque bonorum repoſitam
eſſe meritorum. Cōſideremus nunc quod ſit aliud propo-
ſitum viri ſancti, & ex ſequentibus æſtimemus.

Puſillanimitas*, inquit, detinuit me à peccatoribus V.
derelinquentibus legem tuam. *defectio.

Nō eſt hoc cōmune cum multis. nā plurimorum eſt con
triſtari ſi quā ab aliquo patiātur iniuriā, ſi læſi, ſi appetiti, ſi
decolorati ſint. Noſtra enim cauſa eſt, nos infirmiores frau-
di nobis aliquos dolemus fuiſſe. At verò qui fortior eſt, nō
propriā cōtumeliā dolet, ſed aliena peccata: & in ſua iniuria
lapſum alteri' ingemiſcit: & cauſam ſe fuiſſe deplorat læden
tis errore. Exēplum accipe apoſtolicū. Paulus enim in pec-
C cato flebat alieno, ſicut ipſe ait: Nā ex multa tribulatione & 2. Corint.2.
anguſtia cordis ſcripſi vobis per multas lachrymas. Et cum
ipſe triſtaretur, eoſipſos quos arguebat, contriſtari nolebat.
Denique addidit: Nō vt cōtriſtemini, ſed vt ſciaris quā cha
ritatē habeo in vobis abundantius. Cōtriſtari enim volebat
vſque ad pœnitentiā lapſos, non vſque ad mœſtitiā profun
diorem, tantum vt eorū qui arguebātur, mœſtitia gaudium
fieret arguenti. Vnde ait: Si enim ego contriſto vos, quis eſt
qui me lætificet, niſi qui cōtriſtatur ex me? Arguit itaque vt
alleuet diuturnitatem mœſtitiæ, quo pœnitētia fieret in ſa-
lutē: dānat vt abſoluat: excludit vt recipiat: non ignoſcit, vt
liberet. Ideo talis Paulus qui bene peritus in lege, cognoue
rat pręceptum dicentis: Puſillanimitas detinuit me à pecca-
toribus derelinquentibus legem tuam. Dolebat Dauid, non
quia contemnebatur, nō quia ipſe appetebatur, ſed quia lex
dei relinquebatur: & eorum qui hoc faciebant, damnum do
lebat, quod perirent deo. Sicut bonus pater in phreneſi con
ſtituti filij, cum ab eo maledicatur, verberetur, afficiatur in-
D iuriis, non ſuam ſed ægroti deflet ærumnā: & contumeliā do
let, nō quod ſibi ſit irrogata, ſed quia per furorē quid faciat
æger ignorat: ita vir bonus cum videt peccatorē non reuere
ri, nō honorare etiam canos ſenioris, quo præſente faciat a-
liquid indignum, non agnoſcere quadam peccandi inſania,
quàm inhonora & inhoneſta cōmittat, quaſi moriturum do
let, quaſi deſperatum à medicis ingemiſcit: & vt bonus me-
dicus primo monet, deinde etiam ſi grauia patiatur, tamen
tanquam ille ęgrum, & ſi cędatur, ſuſtinet: & ſi maledicatur,
non relinquit: & quicquid poteſt medicinæ adbibere, non
denegat: nec tanquam contumacem deſerit, ſed tanquam be
ne de ſe meritū omni ſtudio ſanare contendit: exercens non
ſolum artis peritiam, ſed etiam mentis benignitatem. Ita er-
go etiam iuſtus & cum contemnitur à peccatore, nō auerti-
tur: & cum læditur, furoris illud putat eſſe, non improbita-
tis: magíſque vulneris eius medicinam afferre deſiderat, &
cōpatitur & dolet: nō propter ſe, ſed propter illum qui de-
ſperato laborat incommodo, & dicit hunc vnū ex fratribus
ſic laborare, ſic affici, vt faciat mihi iniuriā: qui ſi agnoſce-
ret

ret me,honoraret vtiq;,certe nõ læderet.Quid enim?Lęſus A
eſt in eo facto, vt habeat lædentis affectũ?Ergo cum nõ ſup
petit cauſa lædẽdi,nõ poteſt culpa eſſe propoſiti. Ergo ſi iu
ſtus ſum,afficior propter charitatẽ,propter dilectionẽ,pro-
pter eccleſiæ damnum, propter corporis detrimentum.Poſ
ſum etiam illud dolere,quod etiã ſi ego lædentem nõ læſe-
rim, & non ſim mihi cõſcius quod eum in me aliquibus iniu
riis excitauerim:tamẽ cauſa illi fuerim lapſus eius, quod in-
nocentẽ me lædendo delinquat, quod factus ſim ei materia
peccati.Hoc ergo dolet Dauid,& ideo dolet,quia cum vnũ
1.Corin. 12. membrum patitur,& cætera membra cõpatiuntur.Ideo for
Prouerb.18. te & illud poſitũ eſt: Iuſtus in exordio ſermonis accuſator
eſt ſui.Nã etſi poſſit iuſtus habere in ſe quod accuſet, & iu-
ſtus eſſe(quia nemo ſine peccato præter vnũ deum)& poſ-
ſit etiã peccator hoc ipſo iuſtus eſſe, quia accuſator eſt ſui,
Eſaiæ.43. ſecundum illud: Dic iniquitates tuas, vt iuſtificeris:attamen
forſitan etiam aliquibus nõ videatur abſurdum vt etiam de
illo dictum ſit,quod iuſtus ſit qui ſe accuſat pro alio, etiam
ſi in ſe nihil habeat quod accuſet. Quàm igitur in his omni-
bus ſancto Dauid viri iuſti prima cõueniant,conſideremus. B
Accuſauit ſe nullo accuſante,peccatũ conſeſſus eſt propriũ,
1.Paral.21. quando percuſſus eſt in corde eo quòd numerauit plebem.
Qui & dixit ad dominum: Peccaui domine, quòd fecerim
hoc verbum:& nunc domine aufer iniquitatẽ ſerui tui quod
deliqui vehemẽter. Itaque quãuis ſcriptura habeat quod ap
poſita eſt ira dei vt iraſceretur in Iſrael,qđ regis prolapſum
excuſare videretur:tamen cum vidiſſet angelũ qui ſtragem
plebis efficiebat, percutientis ictui ſeipſum obiecit, dicens:
2.Reg.24. Ecce ego peccaui, & ego paſtor malignum feci: & hic grex
quid fecit?Fiat man' tua in me,& in domũ patris mei.Qua-
ſi iuſtus ergo accuſator ſui in ipſo ſermonis exordio & pec
catum ſuum agnouit, & iniquitatẽ propriam cõfitendo, iu-
ſtificatus eſt in ſemetipſo. Alibi quoque de Vriæ morte co-
Ibidem.12. argutus à propheta ait: Peccaui domino, cui reſponſum eſt,
propter pœnitentiã ablatum à domino eius eſſe peccatum.
Ibidem. 16 Itẽ alio loco cum Semei malediceret ei,& lapidaret eum ſe-
ptum bellatoribus, per quos vindicare ſe poſſet, patiẽter fe
rebat,ne verbo quidem referens cõtumeliam:quinetiã cum
Abiſai dux eius caput maledicentis vellet auferre, ait rex:
Quid mihi & tibi eſt fili Saruiæ? Quod maledicit mihi, do- C
minus dixit ei maledicere Dauid. primum igitur culpam e-
ius excuſauit,& cauſam ad domini retulit voluntatẽ.Secun-
do in ſuum meritũ retorſit, vt non illum erraſſe, ſed ſe me-
ruiſſe ſignificaret. Tertio maledictionem illius ſibi non ſo-
lum non nocere, ſed etiam prodeſſe memorauit, ſicut ſcri-
ptum eſt: Et dixit Dauid ad Abiſai,& ad omnes pueros eius:
Ibidem. Ecce filius meus qui exiuit de ſemine meo, quærit animam
meam:quanto magis filius Gemini? Grandem impetum fre
git vltoris. Quomodo enim maledictum extranei pro regis
iniuria vindicaret, cum filij adhuc parricidium inultum ma
neret? Non vtiq; extranei maledictum, & filij parricidium
æqua eſſet lance penſandum. Et addidit: Sine illum maledi-
cere, quoniã dixit illi dominus, donec videat humilitatem
meã,& retribuat mihi dominus bona pro maledicto. Eſt &
aliud iuſti propoſitum longe omnibus perfectius & poten-
tius,interuenire pro perſequentibus,& excuſare peccantes,
quod legimus in euãgelio dicente domino Ieſu cum crucifi
Lucæ.23. xus eſſet à perfidis: Pater dimitte illis,non enim ſciunt quid D
faciũt.Liquet igitur his magiſteriis doctrinæ cœleſtis quod
iuſtus ſe accuſare malit, quàm alium deformare. Deniq; de
Matth.1. Ioſeph cui deſpõſata erat Maria mater domini,ſcriptum eſt
quod cum eam grauem vtero vidiſſet,cum eſſet iuſtus, no-
luit eam traducere.& vtique nullum adhuc audierat oracu-
lum. Ita non ſolum ab vltionis atrocitate, ſed etiam ab accu
ſationis ſeueritate iuſti aliena perſona eſt, potiúſque ducit
ſuam remiſſionem accuſari quod nõ iudicauerit,quàm alie-
num crimẽ arguere. Sed dices, Quomodo dixit ipſe Dauid:
Pſalm.57. Lætabitur iuſtus cum viderit vindictã impiorum? Mihi vi-
detur quia lætetur quod ipſe euaſerit, non quia impij puni-
antur. Quæram' aliud propoſitũ ex ſequẽtib'. itaque dicit:

VI. Cantabiles mihi erant iuſtificationes tuæ, in loco pe
regrinationis meæ.

Merito peregrinationibus non frãgebatur, ſuperbos de- A
clinabat, eorúmque proſperis ſucceſſibus non mouebatur.
Conſolabatur ſe in iudiciis cœleſtibus, angebatur in alienis
peccatis,quia cantabiles habebat iuſtificationes dei. Quæ e-
nim bene tenemus, cantare conſueuimus: & quæ melius can
tantur, melius noſtris adhærent ſenſibus. Non enim perſun
ctorie tranſeamus quæ legimus, vt tunc tantum cum legi-
mus ea, in memoriam eorum redire videamur:ſed etiã cum
abeſt codex manibus, tanquam animantia quæ probãtur &
munda habentur in lege, etiam cum non paſcuntur, rumina-
re conſueuerunt, ex ſemetipſis alimenta ſibi recondita pro-
ferentes:ita & nos de noſtræ memoriæ theſauro, de interio-
ribus noſtris ruminandum nobis pabulum ſpirituale pro-
mamus. Hymni nobis, canticum nobis, pſalmi nobis iuſti-
ficationes domini ſint. Pſallamus ſpiritu, pſallamus & men- 1.Cor.14.
te: ne cum obliti fuerimus, in tempore neceſſitatis dicatur
vnicuique noſtrum: Abiecisti ſermones meos poſt te. Ideo- Pſalm.49.
que vt expelleretur & eliminaretur obliuio à domo ſancta
ſua, cantatores ſibi fecit rex verus Salomon, qui toto ſpiri- B
tu inquirendo cognitionem diuinitatis intenderent, ne pſal
lentes deeſſent eccleſiæ ſuæ, quorum cantu nequam ſpiri-
tus fugaretur, ſicut Dauid ſancti docemur exemplo, quo
pſallẽte malus ille ſpiritus expellebatur, qui Saul regis cor- 1.Reg.16.
da vexabat. Prophetæ quoque vt prophetarent, pſallen-
di peritum iubebant pſallere, quo ſuaui inuitata dulcedine
ſpiritualis infunderetur gratia. Et in euangelio legimus in
domo patris illius filium recuperantis perſtrepuiſſe ſym- Lucæ.15.
phoniam, qua epulantes delectabantur fideles, perfidus au
tem impatienter audiebat. Dulcis igitur cantilena, quæ non
corpus effœminat, ſed mentem animúmque confirmat. Id-
eoque Canticum dicitur domini teſtamentum: quia remiſ-
ſionem omnium peccatorum, dominíſque iuſtitias in ſcri-
pturis euangelij ſuaui mentis exultatione concinimus. Ip-
ſe quoque dominus non dedignatus eſt dicere: Cantauimus Ibidem.7.
vobis, & non ſaltaſtis. Cantauit nobis in euangelio veniam
delictorum. debuerunt Iudæi mentem attollere, non hi-
ſtrionico corporis motu, ſed ſancto ſpiritu. Non fecerunt,
ideo reprehenduntur. ſed etiam corporis ſaltatio in hono-
rem dei, laudabilis habetur. Denique ſaltauit Dauid ante ar
cam domini,& vidit Michol filia Saul eum ſaltãtem,& per- C 2.Reg.6.
cutientem in organis armazatis* in conſpectu domini, & ait *ἡρμοσμένοις.
ad eum poſtea quàm ſe domum recepit, Quid vtique hono
rificatus eſt rex Iſrael, quia denudat' eſt hodie in oculis pu
ellarum ſuarum ancillarum, ſicut vnus ex ſaltatoribus? Et di
xit Dauid ad Michol in conſpectu domini: Benedictus do-
minus qui elegit me ſuper patrem tuum, & ſuper omnẽ do-
mum illius voluit conſtituere in principem ſuper plebem
Iſraęl & Iuda in conſpectu domini:& denudabor adhuc ſic,
& ero nugax in conſpectu tuo, & cum puellis cum quibus
dixiſti me nudatum, glorificabor. Et Michol, inquit, filia
Saul nõ erat filius vſque in diem mortis eius. Euidens itaq;
exẽplum quod & Propheta qui & percutiebat in organis,
& ſaltauit ante arcã domini, iuſtificatus eſt:& illa quæ repre
hendit eum, ſterilitate damnata eſt. Sed non ſatis eſt vt ali-
quis cantabiles habeat iuſtificationes dei, niſi terrenarũ ex-
eat ſeruitio ſolicitudinum. Ideoque addidit: In loco peregri
nationis meæ. Conuenit ſibi. Siquidem & alibi ait: Aduena Pſal.38.
ſum ego in terra hac. Vnde & Apoſtolus non vult nos in do D
mo dei fideíque vocatione aduenas eſſe & peregrinos, ſed ci Epheſ.2.
ues ſanctorum & domeſticos dęi. Qui enim domeſticus dei
eſt, exul eſt mũdo:qui cõuerſatur in cœleſtibus, peregrinus
eſt terris. Peregrinabantur in hoc mundo Hebręi tres pueri Daniel.3.
naturam incendij non ſentientes. Cãtabiles habebãt iuſtifi-
cationes dei, cum hymnum deo de creaturarum laudatio-
ne cantarent. Deinde qui cantat, vacuus eſt, & diuerſa-
rum cogitationum curas relegat, culpas religat, ſequeſtrat
auaritiam, & non ſolum corporis vocem, ſed etiam mentis
ſuæ vanitates emulcet. Non enim tanquam mœſtus inopiæ
ſolicitudine, ſed tanquam liber ab omnibus corporaliũ affe
ctibus paſſionum canebat idem Propheta: Pſallam tibi in ci Pſalm.70.
thara ſanctus Iſrael. Gaudebunt labia mea cum cãtauero ti-
bi,& anima mea quam redemiſti. Cantabat hæc lætus tan-
quam his melioribus epulis paſceretur. Epulabatur enim ani

mus piæ deuotionis alimento. Non ſolum itaque hymni & A pſalmi, ſed etiam legis præcepta cantabilia ſanctis ſunt. Denique cantauit Moyſes qui legem accepit, cum prætergreſſus pedibus mare ſeruati populi ductor iuſtificationes domini prędicaret. Supereſt adhuc propoſitum egregium viri iuſti: quia omni tēpore circa dei laudes eſſe debet intentus, non ſolum die, ſed etiam nocte. Ideoque addidit:

VII. Memor fui nocte nominis tui domine, & cuſtodiui legem tuam.

Videam' ſi & ille memor eſt qui vocat dominū verbo, nō cuſtodit autē mandata diuina. De quo dictum eſt ſatis, quia nō quicunque dicit, Domine, domine, acceptus eſt: ſed qui Matth. 7. operib' bonis fidelē ſuū probare potuerit affectū. Fides ergo, probitas, innocentia memorem probant. Quod autē ait: 1. Corin. 12. Memor fui nominis tui, plena deuotio eſt: quia nemo dicit dominū Ieſum, niſi in ſpiritu ſancto. Hoc nomē inuocetur diebus ac noctibus, nullū tempus prædicādi vacuū ſinat ſancta deuotio prętérire. Si ſtudētes igitur doctrinis ſecularib' perparum ſomno indulgēt: quāto magis qui deum cupiunt cognoſcere, nō debent ſomno corporis impediri, niſi quan B tum naturæ ſatis eſt? Pſal. 6. Dauid per ſingulas noctes lectū ſuum lachrymis diluebat, ſurgebat etiā noctis medio, vt domino cōfiteretur. Et ne totam noctem ſopori exiſtimes deputandam, tunc magis tibi orandus eſt dominus, tunc præſidia poſtulāda, culpa cauenda, quādo videtur habere ſecretum: tūc maxime quādo tenebrę in circuitu meo, & parietes me operiunt, conſiderādum quia dominus omnia intuetur abſcondita. Eccl. 23. Ne dixeris ergo circunfuſus tenebris, Quis me videt? Pſalm. 33. Et quē vereor ſeptus parietib' & incluſus? Quia vultus domini ſuper facientes mala. Deinde ſi arbitrū non vides, teipſum nō vides? Tuæ cōſcientiæ teſtimoniū nō vereris? Neſcis illā caligině noctis nō opertoriū, ſed incentiuū eſſe peccati? Cum ſomno & cibo feruent corpora, tunc etiam vigor mentis ſopore laxatur, ſomno reſoluitur, tunc irrepit impuri libido cōcubitus, tunc perturbatur cor, ſqualorē immunditiæ nō veretur, caſtitatis puritas non cōſideratur, pudicitiæ gloria non recenſetur. Nox erat quādo Iudas prodidit, quādo Petrus negauit. Illo igitur pręcipue tempore iuſtificationes dei animo retexendæ ſunt, relegenda mādata hor- C tatoria. Illa de caſtitate præcepta nō abſint, vt bis occupata mens flagrantiā libidinis, carnis reſtinguat ardorem. Tene Pſalm. 6. illud animo: Lauabo per ſingulas noctes lectū meum. Quis enim ſtupris deditus, flagitiis inuolut', lauat per ſingulas noctes lectum ſuum? Neſcit flere qui flenda committit: & cum ſit ipſe lachrymabilis, nō habet pœnæ lachrymas ſuæ. At ille qui caſtigat corpus ſuum, & ſui ſolicitus gubernator eſt, atq; ingemiſcens & dolens lapſus ſuperioris offenſam, quærit quomodo abluat fluctibus pœnitentiæ: hic lauat per ſingulas noctes lectū ſuum. Non dormiamus ergo totis noctibus, ſed maximā partem earum lectioni & orationibus deputemus. Audi eccleſiæ vocem quærētis etiam in noctibus Cantic. 3. Chriſtum, In cubili, inquit, meo, in noctibus quæſiui quem dilexit anima mea. Accipe ſecundum literā. Quæſiuit in noctibus orando, deprecando, etiam lacrhymis deplorando. Pſalm. 17. Quæſiuit in noctibus, quia poſuit tenebras latibulum ſuum, vt quęrere eū ſolicitius diſceremus. Quæſiuit igitur in prophetis eccleſia ex gentibus cōgregata, & ideo credidit. De- D nique aduentus dominici teſtimonia de prophetis euangeliſtæ pſalmiſque poſuerunt. Vnde ſcriptū eſt, Pſalm. 18. Quia nox nocti indicat ſcientiam. Quæſiuit in noctibus, in perſecutionibus & aduerſis, in tribulationibus & laboribus duris. Nox eſt omnibus quibus non eſt perfecta ſecuritas. Vnde ait dominus: Veniet nox, quando nemo poteſt operari. Ioan. 9. Cum in hoc mundo ſum, lux huius mundi ſum. Nō ergo operemur in tenebris. Si enim lucent opera noſtra, non operamur in tenebris, ſed in lumine. Dies eſt quibus adeſt Chriſtus: nox eſt quibus ſe denegat. Non magnū ergo ſi tunc domino gratias agas, quando in proſperis & ſecundis es: ſed ſi tunc adhęreas Chriſto, quando te perſecutor exagitat, quando aliqua procella perturbat. Amiſiſti filium? In illo dolore, in illa nocte, in illa deſtitutione memēto domini dei tui, ne quaſi nō exauditus, ingratus ſis, & in tua præuaricéris ærumna. Pul- A ſus es in exilium? Memento domini dei tui, ne patriæ interdictæ charitatē deo præferas. Alicuius diuitis oppreſſus potentia amiſiſti propriat facultates, indiges ſumptu? Memento domini dei tui, ne nox te egeſtatis abducat à deuotionis affectu. Hoc eſt enim mandatū legis, vt in nocte magis quęras, quando magis exaudiaris à domino, & poſſis dicere: In Pſal. 117. tribulatione inuocaui dominum, & exandiuit me in latitudine. Sed nec quęrere perfunctorie abundat ad gratiam, ſed vt inſiſtas & intendas muneri. Denique iſta vel eccleſia vel anima quæ requiſiuit in cubili, quæſiuit in noctibus: primo non inuenit, quia fortaſſe in cubili quęſiuit: ſed poſteaquam ſurrexit, & abiit in ciuitatem. Vide ne in illam ciuitatem in qua dominus celebraturus paſcha diſcipulos deſtinauit, dicens: Ite in ciuitatem ad quendam. Matth. 26. Poſteaquam in foro, vt dixi, quæſiuit, inuenit quem dilexit, vbi oleum venditur, quod expectantes ſponſum emere conſuerunt: vbi ius, vbi leges? Si lex ſpiritualis, & forū eſt vtique ſpirituale, vbi diſputant periti legis æternæ: Quod forum non litibus tumultuoſum eſt, ſed Chriſti tribunalibus glorioſum. Vbi quæſiuit inquam? In foro, & poſt quæſiuit in plateis, de quibus hi B qui ad patrisfamiliàs euangelici prandium conuenirent, colligebātur: qui vocati excuſandum ab huiuſmodi epulis non reputarunt. Poſteaquam in foro, inquā, & plateis quæſiuit, incidit in eos qui circumeunt ciuitatem, & tunc demum potuit inuenire. Quærit fortaſſe quod in tribulatione & metu poſita magis inueniat gratiam. Denique poſterius ait: Cantic. 3. Inuenerunt me qui circumeunt ciuitatē, tulerunt mihi pallium. Habuit ergo certamen, ſed qua ratione ſupra non tulerint palliū, hæreo reperire, niſi forte quia ibi interrogaſſe ſe dixit: Ibidem. Nunquid quem dilexit anima mea, vidiſtis? Quæ Chriſtum loquebatur: nec exuta eſt pallio, & quem quęrebat inuenit. Diſce quēadmodum quæratur Chriſtus. Ab his vtiq; qui non perfunctorie quærunt, violenter retinent: ſicut iſta quæ ait: Tenui eum, & non dimiſi eum. Fide inuenit, meditatione cōſtrinxit. Si bonos cuſtodes accipimus, vtique angeli ſunt. Qui verò angelos trāſiuit: verbū inuenit: ideo non multum interualli fuit cū tranſiuit ab his & inuenit Ieſum. Quomodo ergo infra tulerunt pallium, niſi forte quia pro- C ceſſu opere ſuæ fidei eccleſia dum nudatur, dominus plus amatur, expolians ſe veterem hominē vt nouū induat, quem non operiunt indumenta, ſed mentis ſecreta clarificant, aut quia amictum ſapientiæ ſecularis ad Chriſtum ventura depoſuit. Gene. 9. Et Noe exutus eſt pallium poſteaquā cœpit eſſe perfectior. Simus ergo memores iuſtificationum cœleſtium, vt dum eas ſecreta mētis voce cantamus, memores ſimus in nocte nominis domini, & dicamus vt ſcriptum eſt:

Hæc facta eſt mihi, quoniam* iuſtificatiōes tuas exquiſiui. VIII. *al. quia

Hoc eſt, hæc memoria facta eſt mihi, vt memor eſſem & in nocte nominis tui, non ebrietate ſopitus, non epulis reſolutus in ſomnū, non curis ſecularibus occupatus obliuia mihi tuæ venerationis irreperent: ſed quotidiana meditatione membra caſtigans, & intentionem mentis exercens, vt aſſiduitate fiat nobis curſus iſte ſolennis, vt dominum Ieſum etiam in noctib' toto veneremur affectu, cui eſt gloria, laus, perpetuitas à ſeculis, & nunc, & ſemper, & in ſecula ſeculorum. Amen.

D

Sermo octauus.

OCtaua litera Heth, quæ interpretatiōe Latina dicitur pauor. ח Heth. Sanctorū pauor eſſe conſueuit. Deniq; pauor cecidit in Abrahā cū ſacrificiū offerret ple- Gene. 15. num myſterij ſpiritualis: ipſe quoque Dauid ait: Pſal. 115. Ego dixi in pauore meo, omnis homo mendax. Religionis enim reuerentiam ſignificat magis quàm infirmitatem timoris: licet etiam ipſe timor ſecundum deū ſanctus ſit. Eccli. 1. Initium enim ſapiētiæ timor domini. Ergo qui timēt deum, ſapiētes ſunt: qui autē ſapiētes, beati. Pſalm. 93. Beatus enim quem tu erudieris domine, & de lege tua docueris eum. Hi quoque qui timent deum, beati ſunt, ſicut exempli extat authoritas, quia beati omnes qui timent deum. Hoc ita colligitur, quia timentes deum, & ſapientes ſunt, & beati. Sanctus igitur timor domini, quia vere ſanctorum eſt pauor. Denique pręmiſſa hac

litera,

litera, ſtatim ſequitur perſona iuſti, dicens:

1. Portio mea domine, dixi cuſtodire legem tuam.

Codices pleriquehunc verſiculum qui primus eſt literæ octauæ, vltimo loco literæ habēt ſeptimæ. Sed ſecundū Hebræos emendatus, apud Græcos pſalmorum liber hunc verſum docuit nos octauæ literę copulandū. Deinde ordo ipſe & numerus verſuum ita conuenit, vt ab eo incipiat octaua litera. Portio, inquit, mea dominus. Quàm rarus in terris qui poteſt dicere, Portio mea dominus, ꝗ alienus à vitiis, quàm ſegregatus ab omni labe peccati, qui nihil habeat commune cum ſeculo, nihil mūdi huius vindicet ſibi, non ſit corporalium poſſeſſio cupiditatū, quem non inflāmet libido, non ſtimulet auaritia, non laſciuia effœminet, non luxuria decoloret, nō ſternat ambitio, non maceret inuidia, non aliqua negociorū ſecularium cura ſolicitet, verus miniſter altaris, deo non ſibi natus. Leui enim (vt habet interpretatio) ſignificat ipſe mihi aſſumptus, ſignificat & ipſe meus, ſignificat & tantum aſſumptus, ſignificat & aſſumptus mihi. Ipſe idē & mihi Leui & deo eſt. quomodo idem & mihi ſacerdos & deo eſt: & mihi aduocat⁹, & domini deprecator, pro me offerēs ſacrificium, & idem ſe offerēs domino. Denique & alibi Leui interpretatiōe dicatur, id eſt pro me. Etenim ſi à me nominetur Leui, pro me eſt. Sin autē vocetur à domino, ipſe mihi dicitur: hoc eſt, non alij tributarius, nō decimarius, non de poſſeſſione munificus. ipſe mihi, hoc eſt tanquam abundās. Pro his omnibus nō ab hoc decimas, nō fructus, non dona quæro, non munera, ipſe mihi pro munere eſt, ipſe eſt pro tributo, non in poſſeſſione ſua munificus mihi: ſed ipſe mihi poſſeſſio. ipſe meus fructus, ipſe meus ſenſus, aſſumptus mihi, vel aſſumptus à me. Non poteſt hoc ſine diuina eſſe gratia. Sicut enim poſſeſſio nō poteſt mea eſſe niſi emero eam, ſic nō poteſt eſſe Leui, niſi fuerit aſſumptus à domino. Cum enim aſſumptus fuerit, recte dicitur ipſe meus. Deniq; cum Moyſi dictum eſſet vt populo Iudæorum per tribus ſingulas diuideret incolatus, & diſtribueret ſingulis tribub⁹ portiones, tribū Leuiticam excepit deus dicens: Filiis Leui non erit portio neq; ſors in medio fratrum ſuorum, quia dominus deus pars eorum eſt. Et alibi: Ego dominus portio eorum. Negatur his terrena diuiſio, vt ipſi dum ſecularem ſibi non vindicant portionem, fiant cœleſtis poſſeſſio. Vel hoc ſolum nouerint poſſidere, hoc eſt, fidei & deuotionis obſequium, multo ditiores quàm qui poſſeſſionum ſuarum ſpatia ampla diffundunt. Quantumlibet fines ſuos extendant, & terra deficit, & mare includit inſanas cupiditates, & pendūt tributa maiora quàm fructus ſunt. At vero iſte nihil poſſidēs, nulli niſi deo militat, ſupra terram eius eſt portio, non eum deficit, non mari clauditur. Cui portio deus eſt, totius poſſeſſor eſt naturæ. Pro agris igitur ipſe ſibi ſatis eſt, habēs bonum fructum, qui nunquam poſſit perire. Pro domibus ſatis eſt ſibi, vt ſit habitatio domini, & templum dei, quo nihil poteſt eſſe precioſius. Quid enim precioſius deo? Aut quid deeſt ei viro qui poteſt dicere: Non cōtingat mihi gloriari niſi in cruce domini noſtri Ieſu Chriſti, per quem mihi mūdus crucifixus eſt, & ego mūdo? Non poteſt in hoc princeps mundi huius ſibi conſortium vindicare, in quo nihil ſuum inuenit. Ideoque dominus qui venit docere vt fieret nobis deus portio, ait: Venit enim huius mundi princeps, & in me inuenit nihil. Meritóque imitatores ſui eſſe volēs ait: Nolite poſſidere aurum neque argentum, neque pecuniam. Vnde Petrus oſtēdens in deo portionem ſibi eſſe, non in ſeculo, ait: Argentum & aurum nōn habeo, ſed quod habeo, hoc tibi do. In nomine Ieſu Chriſti Nazaręi ſurge & ambula. hoc eſt, portio mea hæc eſt, portio mea Chriſtus eſt. In nomine igitur Chriſti Ieſu ſurge & ambula. hoc eſt, in portione mea diues ſum, in portione mea potens ſum: merito tales prēſumo fructus iſtius portiōis, vt ſalus & vita donetur: quia hoc eſt iſtius patrimonium portionis quam elegi mihi. Dixit hoc claudo, & ſurrexit qui erat claudus ab vtero matris ſuæ. Quomodo ergo Petrus poterat portionis ſuæ damna ſentire, qui naturæ damna reparabat? Quare non habeas argentum atque aurum Petre, dic nobis? Dic etiam quid ſit iſtud quod habere te dicis, quia omnia quæ habebas, te reliquiſſe dixiſti. Sic enim locutus es domino: Ecce nos omnia

Galat. 6.
Ioan. 14.
Math. 10.
Actu. 3.
Matt. 19.

A dereliquimus, & ſecuti ſumus te. hoc eſt, non quæſiuimus quæ ſeculi ſunt, non quæſiuimus partem de poſſeſſionibus, ſed te elegimus portionē. Reliquiſti omnia ergo Petre quæ habebas, vnde habes quod habere te dicis? Surgit claudus, & ſono tui ſermonis erigitur. Sanitatem aliis donas, qui indigebas ipſe tuæ ſalutis auxilio. Reliquiſti ergo quæ habebas, & cepiſti quę nō habebas. Chriſtus tibi portio, Chriſtus tibi poſſeſſio eſt. Illius nomē tibi munificum, illius nomen tibi eſt fructuoſum, illius nomen tibi tributa dependit, & bona tributa non pecuniæ, ſed gratiæ. Portio tua non ariditate ſiccatur, non imbre diluitur, non frigore vritur, non tempeſtate quaſſatur. Per diem ſol non vret te, neque luna per noctem. Serua portionem quam elegiſti. Ea eſt enim portio, quam terrenæ partes æquare non poſſunt. Quid enim eſt quod conferri poſſit his de quibus deus dicit: Et inhabitabo in his? Quid magnificentius hoſpite cœleſti? Quid beatius poſſeſſione diuina? Et deambulabo, inquit, in his. Alij queruntur de ſui ruris anguſtiis, in te deo eſt ampla poſſeſſio, in qua deambulare ſe dicit, hoc eſt, laxæ ſpatia habitationis
B inueniens qui terram includit manu. Sic enim ſcriptū eſt: Quis mēſus eſt manu aquam, & cœlum palmo, & vniuerſam terram clauſa manu? Cui mundus anguſtus eſt, tu ei ampla es domus. Portio, inquit, mea dominus. Dicit hoc martyr. Ipſi ergo viuamus, cui mori eſt glorioſum. Aliis verbis quàm bene dixit hoc Paulus, oſtendens nullam habere ſe in hoc ſeculo portionem. Sic enim ſcriptum eſt: Vſque ad hanc horam & eſurimus, & ſitimus, & nudi ſumus, & colaphis vapulamus, & inſtabiles ſumus, & laboramus, operando manibus noſtris. Maledicimur, & benedicimus: perſecutionē patimur, & ſuſtinemus: blaſphemamur, & obſecramus. Tanquam luſtramenta huius mundi facti ſumus, omnium luſtramenta vſque adhuc. Fortaſſe moueat quod purgamētum ſe eſſe dixit. Non enim eſt, ſed hoc ſecularib⁹ videtur, qui putant ſummam in diuitiis eſſe gloriam vel decorem. Nónne iſti vniuerſos purgamenta eſſe putant quicunque illis obſequuntur propter diuitias, & mirantur eos propter opes, timent propter potentiam, laudant propter nobilitatem? Sed
C hæc omnia Paulus detrimenta magis putabat eſſe quàm commoda. Ideoque ait, Quæ mihi lucra fuerunt, hæc duxi propter Chriſtum detrimenta eſſe, propter eminentē ſcientiam Chriſti Ieſu domini mei, propter quem omnium detrimentum paſſus ſum, & æſtimor ſtercora vt Chriſtum lucrifaciā. Aeſtimor, inquit, non eſt hęc mea, ſed aliena ſententia. Frequenter enim æſtimatur pauper ille irridendus, & execrandus propter illuuiem veſtium, aut vulnerum cicatrices, eo quòd in terra nullam habeat portionem, & tamen portio eius in cœlo eſt. Anima eius ibi ſibi patrocinium collocauit, quia audiuit Ieſum dicentē: Nolite theſaurum vobis condere in terra: ſed theſaurum, inquit, vobis cōdite in cœlo. Sed hoc diuites audire nō poſſunt. Clauſas aures habent, & ſono æris obtuſas, nūmus magis illis reſonat quàm verba diuina. Denique acceſſit quidā diues ad dominū, qui portionē dominum nō habebat. Habebat enim multas poſſeſſiones, ſed dominus nō inter multa numeratur. nō enim dignatur habere cū ſeculo conſortiū. Quæ enim portio iuſtitiæ cū iniqui-
D tate? Dicit ergo hic diues: Quid faciēs vitā æternā poſſidebo? Reſpōdit ei dominus: Mādata noſti? Non homicidiū facies, nō adulterabis, nō falſum teſtimoniū dices, oſtendēs vitam æternā in his eſſe mandatis. At ille iuſtificare ſe volens, dicit: Hæc omnia feci, quid mihi reſtat? Ad quem dominus ait volēs ei dominū fieri portionē, nō pecuniam, nō poſſeſſiones, ſed vtiq; verū deum: Si vis perfectus eſſe, vēde omnia quę habes, & da pauperib⁹, & habebis theſaurū in cœlo, & veni ſequere me. Verū ille cui portio aurū atq; argentum erat, ſine quibus eſſe non poterat, cōtriſtatus eſt. Vnde dominus pronunciauit impoſſibile eſſe vt diues intret in regnum cœlorū: ſed quod impoſſibile per humanas cupiditates, hoc per diuinā gratiam ſolam poſſe eſſe poſſibile. Alibi quoque ait: Quicunque reliquerit patrē aut matrē, domum aut fratres, aut ſorores, centuplum accipiet in hoc ſeculo, & vitam æternā poſſidebit. Forſitan autē dicas, vtiq; qui relinquendo domum (per domum autem totum cenſum intellige) qui relinquēdo propinquos, deum ſecutus fuerit, portio

Pſalm. 120.
Apoca. 21.
Eſai. 40.
1. Cor. 4.
Philip. 3.
Math. 6.
Luca. 18.
Math. 19.

A domini eſt, & portio deus illi eſt:habet etiam vitã æternam: & quia accepto centuplo fit in hoc ſeculo diues: diues, inquies, intrat io regnum cœlorum. Deinde ſi centuplum dat dominus eorũ qoę etiam ſimpla impedimentum afferre con ſuerunt ad perceptionem hæreditatis æternæ: centum ergo poſſeſſiones reddit pro vna poſſeſſione, cẽtum pondera auri pro vno poodere. Multos quidẽ in hoc ſeculo qui ſoa pauperibus donauerunt, vberiore theſauro locupletatos fuiſſe cognouimos. Et pulcherrimè locutus, vt etiam ad miſericordiam proooceotur. Sed non debent à domioo ſecularem huiuſmodi exigere mercedem, nec ſperare qoę mundi ſunt: ſed magis qoia iis qui omnia reliquerıot, de' portio eſt. Ipſe eſt vtique merces perfecta virtutum, qui oon centupli eoumeratione, ſed perfectæ plenitudinis æſtimatione cenſetur. Ego, inquit, deus tuus ſum. Non dixit ero, ſed iam ſum, iam inhabito, iam poſſideo. Aufert dilationem, vbi inuenit iuſti

Lucæ 23. confeſſionem. Saoe alibi ait: Hodie mecum eris io paradiſo. Foturum promittit, ſed id qood futurum eſt, vnios diei ſpatio ooo patitur protelari. Deniq; potuit dicere: Mecũ eris io

B paradiſo: ſed addidit, hodie: ne dilatione gratia mioueretur. Sed non illi ſoli dicit dominus Ieſus, Hodie mecum eris in paradiſo: ſed & tibi dicit, Mecum eris in paradiſo: ſi cõfitearis dominũ Ieſum, ſi eius patrociniũ tibi poſcas, ſi & ipſe di-

Ibidem. cas: Memeoto mei domine dum veneris in regnũ tuum. Sed tibi nõ dicit, Hodie mecũ eris. dicit martyri, Hodie mecum eris in paradiſo. Tibi ooo dicit, quia adhuc io hoc ſebrienti corpore cooſtitutus es, in hoc concupiſcenti, in hoc terreoa

Pſalm.115. adhuc deſiderãti, ſed cum potueris dicere: Dirupiſti viocula mea. hoc eſt, ſoluiſti curſum iſtius vitæ, liberaſti me ex hoc mortis corpore: tunc tibi dicit: Hodie mecũ eris in paradiſo. Habes igitur homo inter multa propoſita etiam huiuſmodi portionẽ. Propoſuit tibi dominus in portione poſſeſſiooes, io portione aurum, in portiooe argeotum, in portione honores, io portione oobilitatem. Propoſuit etiam io portiooe ſeipſum. Habes igitur plurimas portiooes, elige quã petas. Non te numerus perturbet, ſed excitet gratia: nõ te labor auertat, ſed fructus inuitet. In portione diuina gemitus & labores ſunt. Vnde & ſaoctus Apoſtolus, cui portio

C Roma.8. deus erat, ait: Hæredes ſumus dei, cohęredes autem Chriſti: ſi tamẽ compatimur, vt ſimul glorificemur. Vides quia vbi hæreditas Chriſti eſt, ibi debeat eſſe compaſſio. Qui autem compatitur, oon perfunctorie compatitur: ſed vt tribulationes Chriſti in cptpore ſuu impleat, ſicut implebat & Paulus. Implebat & Hieremias, qui ait ſub hac ipſa litera: Mi-

Thren.3. ſericordia domioi eſt quod non defecimus, quia non ſunt con ſummatæ miſerationes eius, reoouabit illas ſicut lox matutina. Multi ſuot gemitus mei, & cor meum defecit. Sors mea dominus, dixi: ideo ſuſtinebo eũ. Qui ergo ſuſtinuit dominum, ſors domini eſt. Vode & Dauid qui ait: Suſtinui dominum, & reſpexit me. hoc loco portionẽ ſibi deum eſſe profitetur. Quàm rarus qui iſtud vſurpet ſibi. nõ nobilitate, noo diuitiis vſurpatur. Deoique rex ille diues ait: Sum quidem

Sapie.7. & ego mortalis homo ſimilis omnibus, & ex genere terreno illius qui prior fictus eſt, & in veotre matris figuratus ſum caro. Decẽ mẽſium tempore coagulatus ſum io ſanguioe ex ſemine hominis, & delectamento ſomni cõuenientia, & ego

D natus hauſi cõmuoem aerem, & in ſimiliter factã decidi terram, & primã vocem ſimilẽ omnibus emiſi plorans, io inuo lumeotis outritus ſum, & curis magnis. Et addidit: Nemo enim ex regibos habuit aliud natiuitatis initium. Vnus ergo omnibus eſt introitus ad vitam, & ſimilis exitus. Et quia vidit cõmooe eſſe natiuitatis exordium, elaborauit eſſe portio dei, & inuocauit, & venit in eum ſpiritus ſapiẽtiæ. Sed lu

Ibidem.2. *flos xurioſi aliam partẽ eligunt, qui dicunt: Vioo precioſo & vnguentis nos impleamus, & nõ prætereat oos ros* temporis. Coronemus nos roſis antequã marceſcant. Et infra: Quoniã hæc pars ooſtra, & hæc ſors. Quàm magnum contemnere diuitias, ſed quàm rarum hoc ipſum eſt. Vtique & Moyſes potuit regis eſſe ſucceſſor, nutritus à regis filia. Potuit ergo eſſe oon ſolom quaſi Pharao, ſed etiam & Pharao potuit eſſe. Vterq; enĩ homo, ſed omnis potẽtia, hominis io affectu.

Hebr.11. Moyſes noluit rex eſſe cum poſſet, ſed opprobriũ Chriſti theſauris Aegypti arbitratus eſt præferendum: ſed fugiẽdo

A potentiam, potẽtior factus eſt. Factos eſt enim in deum regi Pharaoni. Rex erat Pharao, ſed deos nõ erat Moyſes: factus eſt illi deus, hoc eſt, regi ipſi terribilis, quẽ rex metueret & timeret. Sed hæc erat potentia ſanctitatis. In talium congregatione deorum deus ſtat atque diſcernit. Et tu ſi vis tanquam deus peccatoribus eſſe terrori, regibus reuerentiæ, vt tanquã deo tibi videãtur eſſe ſubiecti, quia operaris in dei nomine: contẽne quæ ſeculi ſunt, & dominicæ paſſionis opprobrium contẽde omnibus pręferre diuitiis. Opprobrium dico quod illis videatur opprobrium, hoc eſt Iudæis ſcanda

1.Cor.1. lum, gentibus ſtultitia: nobis autẽ virtus dei atque ſapiẽtia. Sed hoc Pharao opprobrium putans, hoc eſt inopiã, ignobilitatem, cõtumelias, maluit diaboli eſſe quàm dei portio: & ideo qui deo ſobiect' eſſe nolebat, interceſſioni homiois ipſe ſe ſubiecit. Ergo quia portio dei erat ſanct' propheta Dauid, recte ait: Dixi cuſtodire legem tuam. Spiritualem vtiq; legem dicit, ſicut & Paulus oſtendit. Nam qui corporaliter legem interpretati ſunt, non cuſtodiunt legem, ſed præuari

B cantur. Veniamus ad ſecundum verſom, qui ita eſt:

Deprecabor vultum tuum* domine in toto corde meo, miſerere mei ſecundum eloquium tuum. 11.

*al. deprecatus ſum faciem tuam

Exod.33. Legimus io veteri teſtamento quod deprecatus ſit Moyſes vt vultum dei videret, & reſponſum ſit ei, Nemo videbit faciem meam & viuet. Myſtice hoc primum intelligamus. Moyſes legis figuram accepit. Lex per occulta myſteria nunciauit Chriſtum, non facie ad faciem demonſtrauit, ſicut euãgelium demonſtrauit. In ipſo eoim facie ad faciem loquebatur, licet in euangelio homo natus ex virgine apparuerit: verbum autem ſe per opera demonſtrauerit. & fortaſſe hoc declaratum ſit Moyſi, quod populus Iudæorum moriturus eſſet, & quòd facie ad faciem Chriſtum vidiſſet, & non crediſſet. Quod ſi ad legem referas, etiam finis legis Chriſtus eſt, ſecundum illud apoſtolicum: Finis eoim eſt

Roman.10. Chriſtus ſecuodum legem omoi credenti. Et mortua eſt legis interpretatio corporalis, vbi domious Chriſt' Ieſus ſpiritualem ei gloriam demõſtrauit. Vel certe quia omnes qui

C Chriſtum vidimus, & baptizati io Chriſto ſumus, mortui ſumus peccato, quia viueotes legis vinculis tenebamur. Vbi autem in Chriſto mortui ſumus, mortificati vtique ſumus legi per corp' Chriſti, vt ſimus alterius qui ex mortuis reſurrexit. Sed hoc myſticum eſt. Morale autẽ hiſtoriæ veteris facit nos meminiſſe debere quæ eſt de ſancto Moyſe,

Exod.33. qui rogauit deum vt ſe demonſtraret ei, & facie ad faciem eum videret. Norat vtique ſanctus vates domini quòd inuiſibilem deum facie ad faciem videre non poſſit, ſed deuotio ſancta menſuram ſupergreditur, & putauit deo etiam hoc eſſe poſſibile, vt corporeis oculis faceret id quod eſt iocorporeum comprehẽdi. Noo repreheoſibilis hic error, ſed etiam grata cupiditas atq; inexplebilis, quòd dominũ ſuum velut manu tenere, & obtutu oculorũ videre cupiebat. Scie

Gene.1. bat enim ad imagioem & ſimilitudinem dei factum eſſe homioem. Qoãdo enim electus à domino deo eſt ad populum liberandũ, impletus eſt ſpiritu ſapientiæ. Viderat angelum illum & faciem eius io gloria, Deoique fulgeote eius lumi-

Exod.3. oe pauefactus eſt, & vidit rubum vri, & non exuri. Viſu cœ

D pit fulgorem, quẽ miratus acceſſit, cupiditate & gratia prouocatus, vt diligentius fulgorem illũ in rubo conſideraret. Itaque ſi taotum accepit ardorem, tantam ſubiit cupiditatẽ cum angelum vidiſſet in flãma ignis de rubo, vt licet pauore apprehenſus cooſiderare noo auderet, cõſiderare tamen velit: quanto magis vultum domini corporaliter videre de-

Eccli.18. ſiderabat, dicens intra ſe: Vultum illum plenũ lucis, plenum gloriæ, plenum virtutis, plenum dioinitatis quem eſſe dicã? Non plus poſſum dicere vel ſentire de deo. Cum enim coo ſummauerit homo, tunc incipit: & cum finierit, tunc aporiatur, vt ſcriptum eſt, quia incomprehenſibilis eſt dei æterna maieſtas. Irritus quidam erat poſtulationis effectus, ſed affectus probabilis ſerui, qui vltra naturã ſuam deuotiooe progreſſus de domioi angelis æſtimabat, quantũ io domini vultu plus deſideraret quo cupiditatẽ ſuã geſtiret explere. No uerat in ipſo homine aliam poſt mortem futurã gloriam, a-

1.Cor.15. liam claritatem. Sicut enim ſtella in claritate eſt, ita & reſur-

rectio

rectio mortuorum. Quæ & ſi ſeminatur in corruptione, ſur A
git tamen in incorruptione, ſurgit in gloria, ſurgit in virtu-
te, ſurgit corpus ſpiritale. Qui ergo hæc ſcire poterat, meri-
to præſumebat vt vultum dei videre cuperet, quem eſſet ſo
pitus corporis morte viſurus. Talem certe etiam formã re-
ceperat, talem dominus iam probabat, vt non diſtaret ab an-
gelis cœleſtis miniſter & executor oraculi. Et ideo cum ſci
Matth. 18. ret quia angeli puſillorum quotidie viderent faciem patris
qui in cœlis eſt, putauit quod iam eam videre deberet, tan-
quã oblitus corporis, & carne depoſita, ſicut ille qui in cor-
2. Corin. 12 pore adhuc poſitus, cum raperetur in paradiſum, vtrum in
corpore ſiue extra corpus raptus eſſet ad tertium cœlum,
neſcire ſe dixit. Sancti enim etiam cum gerunt corpus, non
ſunt tamẽ in carne, ſed in ſpiritu, quoniam qui in cupiditate,
& conuerſatione ſunt carnali, deo placere non poſſunt. San-
cti autem conuerſatione in carne non ſunt, ſed in cœlo, ſicut
Paulus oſtẽdit. Et quid dicamus de probabili deſiderio vul
tus diuini? Homines qui ſunt, & ſi quem nobilem, ſi quẽ for
tem, ſi quem ſapientẽ eſſe audiunt, tanquam ſupra hominem B
arbitrantes, cõcupiſcunt videre. Procedit imperator, cuius
regiæ poteſtati cõmiſſa pars eſt orbis terrarum, concurrunt
omnes, & in tanta multitudine illum ſolum aſpicere geſtiũt,
& de fulgore purpuræ plus quiddam eſſe in vultu imperato
ris exiſtimant. Miraris ſi dei deſiderabilis vultus eſt, cũ con
formem ſui hominẽ humanus omnis miratur affectus? Hinc
datur intelligi etiam illud, quod imperatori vnuſquiſq; nul-
lius reus criminis geſtit occurrere. Nam & ſi crimen habeat
conſcientia, tegunt illud tamen cordis occulta, dummodo
publico non ſit inuolutus reatu, nec ſit aliquod eius crimen
expreſſum. Denique vbi rei aliqui fuerint aduocati, & impe
ratori ſe & ipſis iudicibus offerre prohibentur, quemadmo
dum turpes lenonum meretricúmque perſonæ à conſpectu
vel iudicis, vel imperatoris arcentur, ne turpiſſimorum vi-
ſus offendat vultus regij claritatem. Qui autẽ bene ſibi con
ſcius eſt, nullius criminis reus, quaſi innocẽs procedit in me
dium. Ex his ergo ſancti Moyſi cõprehendamus affectum.
Videre dei vultum quaſi innocens volebat, velut quodam C
vultu conſcientiæ deſiderabat aperire ei faciem mentis in-
ternæ. Cognoſci plenius geſtiebat & Moyſes, & ipſe ſanctus
David, qui alibi ait: Proba me domine, & tenta me. Non e-
Pſalm. 25. nim vellet probari ſi in ſe crimen agnuſceret, nec tentari ſi
paſſionibus grauibus ſe ſciret obnoxium. Liber igitur à pec
cato, deo ſe cupidus offerebat. Sed fortaſſe quia adhuc fre-
quentioribus dei viſitationibus mundus à vitio non foret,
nec fuerit in principio perfectus, vtpote cui ante paululum
Exod. 3. dictum erat: Solue calceamentum pedum tuorum: illud v-
tique calceamentum quod de Aegypto detulerat, hoc eſt,
corporeæ conuerſationis inuolucrum: Ideo dicit ei domi-
nus: Nemo hominum videbit faciem meam, & viuet. Quan-
do dictum ſit, conſidera. Nondum ei dictum erat: Faciam
Exod. 33. te in deum regi Pharaoni. Adhuc homo erat: ideo illud ei
dicitur. Proceſſu ei debebatur vt deus fieret, & ideo dictũ
eſt ei. De homine dixit. Deſiſte hominis habere peccata, &
videbis faciem meam. Qui enim faciem meam videt, debet
eſſe ſine peccato. Sed quia homo ſine peccato eſſe non po- D
teſt, ideo vt in dei appellatione poſſit exceſcere, commo-
netur. Et quid de dei appellatione dicamus? Eſto angelus,
hoc eſt, diuini miniſter imperij, obſequere mandatis domi-
ni. Cum fueris angelus, videbis faciem domini. Magnum
eſt videre dei vultum. Lex tibi dicit vt tertio te offeras in
Matth. 5. Hieruſalem. Ipſe dominus Ieſus ait: Beati mundo corde: quia
ipſi enim deum videbunt. Aduertis quid à te exigatur vt
videas deum, cui vitæ propoſita ſit prærogatiua vidẽdi de-
um. Emunda igitur cor tuum, vt quaſi nouum creetur reno-
uato ſpiritu. Omnes pollutas cogitationes de corde tuo ab-
iice, nihil ſit quo tuus inquinetur affectus: ſimplex mẽs, pu
ra ſynceritas ſit. Talibus ſe dominus cum volucrum corpo
ris depoſuerint, demonſtrare dignatur. Nunc de reliqua ip-
ſius verſus parte dicamus.

Miſerere, inquit, mei ſecundum verbum tuum.

Miſericordia quidem iuſtitię portio eſt, vt ſi velis dona-
re pauperibus, hæc miſericordia iuſtitiæ eſt, ſecũdum illud:
Diſperſit dedit pauperibus, iuſtitia eius manet in æternum. Pſal. 111.
Deinde quia conformis tuus, iniuſtum eſt vt non adiuuetur
à ſocio, cum præſertim dominus deus noſter terram hanc
poſſeſſionem omnium hominum voluerit eſſe communem,
& fructus omnium miniſtrare: ſed auaritia poſſeſſionum iu-
ra diſtribuit. Iuſtum eſt igitur, vt ſi aliquid tibi priuatim vin
dicas, quod generi humano, imò omnibus animantibus in
commune collatum eſt, ſaltem aliquid inde pauperibus ad-
ſpergas, vt quibus iuris tui conſortium debes, his alimenta
non deneges. Eſt etiam miſericordiæ donare peccatum: &
miſericordiæ eſt, & iuſtitiæ eſt. Denique iuſtitiæ aſſcribit
ſcriptura diuina veniam peccatorum, ſecundum illud quod
hodie lectum eſt: Benedictum lignum quod fit per iuſtitiã, Sapien. 14.
maledictum autem lignum quod fit per manum hominum.
Superius ad crucem domini retulit, poſterius ad errorem
gentilium, qui ligna venerantur. Iuſtitia autem quæ eſt cru
cis, niſi quod aſcendens illud patibulũ dominus Ieſus Chri-
ſtus, peccatorum noſtrorum chirographum crucifixit, &
B totius orbis peccatum ſuo cruore mundauit? In quo ergo iu
ſtus deus, niſi in eo quia ſciuit quod de limo terrę hominem Gene. 2.
figurauit, quæ terra vtique corruptelæ obnoxia eſt, ac vi-
tio lubricæ paſſionis? Propterea ergo dominus qui ſecun-
dum animam te ad imaginem & ſimilitudinem ſui fecit, hoc
eſt, rationalem, iuſtum, pudicum, (In eo enim ad imaginem
dei es, ſi ſis iuſtus, vt ſis imago iuſtitiæ: ſi ſis caſtus, vt im-
maculata in te figura præfulgeat.) Sciens ergo ſecundum
corporis fragilitatem corruptelæ patere hominem, quaſi iu
ſtus fragili lubricæque naturæ delicta conceſſerit. Ac ne for
te dicat aliquis, cur ergo Adam maledicto ſentẽtiæque ſub-
iacuit? nunquid iniuſtus deus? Non vtique: ſed quia quaſi fra
gili atque infirmo quid caueret ante præſcripſit, (infirmus
enim non vſurpare debet, ſed obedire mandatis) ideo præ-
uaricationis reum tenuit, quem prolapſioni addixit. In il-
lum igitur iuſta ſeueritatis proceſſit ſententia, quia ſcire vo
luit quod ſcire non profuit. Nobis autem qui hæreditario
vinculo tenemur aſtricti, qui in hac carne ſumus, quæ pri-
C orum præiudicio detrita iam atque aſſuefacta peccatis non
poterat emergere, quaſi iuſtus indulſit. Iuſte enim igno-
uit hæredi qui præiudicio laborat authoris. Eſt ergo iuſta
miſericordia, eſt etiam iniuſta miſericordia. Denique in le-
ge ſcriptum eſt de quodam: Non miſereberis illius: Et in li- Deute. 19.
bris Regnorum legis, quia Saul poſtea contraxit offenſam, 1. Reg. 15.
quia miſeratus eſt Agag hoſtium regem, quem prohibuerat
ſententia diuina ſeruari. At ſi quis latronis filiis deprecanti-
bus motus, & lacrymis cõiugis eius inflexus, abſoluendum
putet, cui adhuc latrocinandi aſpiret affectus: nónne inno-
centes tradit exitio, qui multorum liberat exitia cogitan-
tem? Certe ſi gladium reprimit, vincula diſſoluit. Cur laxat
exilio? Cur latrocinandi qua poteſt clementiore via non e-
ripit facultatem, qui voluntatẽ extorquere non potuit? De-
nique inter duos, hoc eſt, accuſatorem & reum pari pericu-
lo de capite decernentes, alterum ſi non probaſſet, alterum
ſi eſſet ab accuſatore conuictus, non id quod iuſtitiæ eſt iu-
dex ſequatur, ſed dum miſeretur rei, damnet probantem:
D aut dum accuſatori fauet qui probare nõ poſſit, addicat in-
noxium. Non poteſt igitur hæc dici iuſta miſericordia. In
ipſa eccleſia, vbi maxime miſereri decet, teneri quàm maxi
me debet forma iuſtitiæ, ne quis à communionis conſortio
abſtentus, breui lachrymula atque ad tempus parata, vel
etiam vberiorib' fletibus cõmunionem quam plurimis de-
bet poſtulare temporibus, facilitate ſacerdotis extorqueat.
Nónne cum vni indulget indigno, plurimos facit ad prola-
pſionis contagium prouocari? Facilitas enim veniæ, incenti-
uum tribuit delinquẽti. Hoc ideo dictum eſt, vt ſciamus ſe-
cundum verbum dei, ſecundum rationem diſpenſandam eſ
ſe miſericordiam debitoribus. Medicus ipſe ſi ſerpentis in-
terius inueniat vulneris cicatricem, cum debeat reſecare
vlceris vitium, ne latius ſerpat, tamen à ſecandi vrẽdique
propoſito lachrymis inflexus ægroti, medicamentis tegat
quod ferro aperiẽdũ fuit: nónne iſta inutilis miſericordia eſt,
ſi propter breuẽ inciſiõis vel exuſtiõis dolorẽ corp' omne
tabeſcat, vitæ vſus intereat? Recte ergo & ſacerdos vuln', ne
lati' ſerpat, à toto corpore eccleſię quaſi bon' medic' debet

abſcindere, & prodere virus criminis quod latet, non fouere: ne dum vnum excludendum non putat, plures faciat dignos quos excludat ab eccleſia. Iure ergo Apoſtolus diuino nos hortatur exemplo, dicens: Vide ergo bonitatem & ſeueritatem dei: in eos quidem qui ceciderunt, ſeueritatem: in te autem bonitatem, ſi permanſeris in bonitate. oſtēdens Iudæorum populum iure eſſe à corpore eccleſiæ ſeparatū, ne perfidiæ virus contaminaret eccleſiam: Populum autem gentium bonitate domini receptum, & obedientiæ munere gloriari. Iure igitur huic diuina pietas ſuffragatur, quandiu in diuina bonitate permaneat. Si verò & ipſe deciſcat, pro criminis ſui qualitate dānabitur. Qua gratia dominus & lux & ignis eſſe deſcribitur, vt in tenebris ambulanti luceat quaſi lumen, ne diutius poſſit errare qui quærit luminis claritatem. Ei autem qui multa fuerit operatus quæ manere non debeant, ſed ardere, ignis eſt dominus, vt operis noſtri fœnum ſtipulámque conſumat, atque vtili nos faciat ſaluos detrimento, ſicut aurum quod dum exeoquitur, plus probatur. Fortaſſe dicat aliquis, qua ratione ſcripſerit Propheta: Miſerere mei ſecundum verbum tuum? Verbum enim dei iuſtitia eſt. Si igitur iuſtitia fretus erat, cur miſericordiam ante præmiſit? Aut ſi miſericordiam requirebat, cur eam ad menſuram iuſtitiæ putauit eſſe poſcendam? Qui enim bene agit, & bene viuit, opus non habet miſericordia, quia miſericordia à peccato liberat. Denique nō diuitibus, non fortibus & felicitate ſubnixis miſericordia cōferri conſueuit à nobis, ſed egentibus vel debilibus, vel iis qui ex diuitiis in paupertatem aut captiuitatem, aut neceſſitatem aliquam deciderūt. Ergo qui eget miſericordia, peccator eſt: qui autē peccator non eſt, vtique iuſtus eſt, & non eget miſericordia dei. Secundum quid igitur vnuſquiſque, hoc eſt ſecundum quem ſtatum egeat miſericordia, aut iuſtitiam habeat, conſiderandum eſt. Aliter enim eget iuſtitia dei angelus, aliter bomo. Aliter eget miſericordia archāgelus, aliter homo. Angelica enim natura non vtiq; ita corruptelæ obnoxia eſt, vt natura generis bumani: & ideo illa eget miſericordia dei, ne poſſit errare, & auerſa à ſe dei gratia labatur in vitium. Homo autem & ſi iam firmiore propoſito eſt, tamen propter contractorum ſeriem peccatorum, miſericordiam dei quærit. Itaque & ſi vterque miſericordia dei indiget, aliter tamen angelo miſericordia, aliter homini debetur. Leue enim vitium in angelo iudicio grauiore cenſetur. Peccatum quoq; adoleſcentiæ in homine, mitiore ſententia quàm peccatum ſenectutis aſtringitur, & citius relaxatur. Propheta igitur in iſto verſiculo diuidit cauſas, vt & miſericordiā quaſi homo poſtulet, quia nemo ſine ſorde peccati: & iuſtitiam quaſi propheta depoſcat: vel certe quoniā licet peccauerit ſicut homo, & quaſi peccator miſericordia egeat, tamē correxit errorem, pœnitentiam geſſit, abſtinuit à temulentia delinquendi, ſobrietate virtutis. Petit ergo iuſtitiam ſecundum verbum dei, quia verbi dei ſententia eſt, vt conuerſis venia donetur, ſi legitime eſt freta * conuerſio.

A — Rom. 11. — B — C — * facta

III. Cogitaui vias meas, & couerti pedes meos in teſtimonia tua.

Diuiduus ſenſus, aut quia vias ſuperiores meas cogitaui plenas lapſus atque peccati, & ideo vt remiſſionem peccatorum poſſim mereri, morum conuerſione, ſtudióque virtutum auerti pedes meos in teſtimonia tua, vt non iam meis greſſibus, quibus ante ſum lapſus, ſed teſtimoniorum tuorum itineribus ambularem, quo tuorū ſemitæ mandatorum me errare non ſinerent, nec veſtigium in deuia & tortuoſa deflecterem. Frequenter enim ignorantes iter, ſi ſtrata viarum ſequantur, perueniunt quo deſiderant peruenire, & carent erroris anfractu. Sin autem vſurpēt ſcire quod neſciunt, & putēt aliqua ſequenda compēdia, à publici tractus itinere recedētes, erroris labyrinthos frequenter incurrūt, vt eos de itinere deflexiſſe pœniteat: & ideo poſt multa laborū diſpendia ad iter quod reliquerant redire contendūt. Hic ergo ſenſus vnus eſt. Alios autē ita, Cogitaui vias meas, non ſuperiores, ſed futuras, vt ante meos actus cogitationibus præuenirē, ne inconſulta operatione progreſſus, aliquid in ipſis coactionib⁹ offenſionis inciderē: vt ſi agere aliquid

D

A velim, ante cogitem vtrum agendum ſit illud quod deſidero, aut quo agendum modo: ſimiliter ſi alloquendum, vtrum alloqui debeam, deinde publice an ſecreto loqui, præſentibus aliquibus, aut nullis: ſicut illud eſt, vt ſi velis fratrē corripere, primo ſolus corripias, ſecundo præſentibus duobus aut tribus teſtib⁹, tertio, ſi nō audierit, coram eccleſia. Itaque ſi prętermiſſo ordine velis coram eccleſia fratrem increpare, quem ante monere debueras, erratum ipſe cognoſcis. Omnia igitur cum cogitatione facito, vt non te pœniteat aperti oris tui. An vero ſi viam ingreſſus, cum veneris ad compitum aliquod (ita enim appellatur plurimarum velut quidam concurſus viarum) ſi neſcias quod iter ingredi debeas, ſtas tamen, & cogitas ipſe tecum vtrum primam, an ſecundam, an tertiam, an quartam, vel certe quintam, ſi ita eſt, viam eligas quam ſequaris, nec putas prius adoriēdum iter, quàm animo definieris, & pleniore mentis intentione decideris. Stas igitur cogitans quæ ſit via quæ in ciuitatē ducat, ad quā tibi putas eſſe pergendū. Quāto igitur magis animo debes ac mente conſiſtere qui ad regnū cœleſte contendis, & cogitare tecum, quia non omnis via illò ducit, non omnis via illò dirigit ad Hieruſalē illam quæ in cœlo eſt. Sunt viæ quę malos exitus habent, quas diaboli tentamenta triuerūt: & ideo exitus earum, exitus mortis ſunt. Hæ nēpe ſunt viæ de quibus legiſti in Prouerbiis, quia ſunt viæ quæ videntur viro rectæ eſſe, vltima autem earum aſpiciūt in profundum inferni. Eſt autem via anguſtior illa quę ducit ad dei regnū. Volens ergo eam ingredi viam quæ ad deum ducit, non circunſpicies, non tecū ipſe tractabis, non cōſiderabis ne facile capiaris affectu, ſi vię latitudine prouocatus ingrediaris iter quod ad inferna deducat? Cogita ergo ante atque perpende quid facias. Qui viderit, inquit, mulierē ad concupiſcēdum eam, iam adulterauit eam in corde ſuo. Hic vtique cogitauit vt videret mulierem, vt videret ad concupiſcendū: ſed mala hæc cogitatio relinquat vias ſuas. Alius non cogitauit quidem, ſed ſubito aſpexit, & captus eſt, & vidit, & concupiuit, & ideo lapſus eſt. Quod ſi fragilem ſuum conſideraſſet affectum, & ante timuiſſet ne cum vidiſſet mulierem mente, caperetur animo, vtique noo proſpexiſſet ad mulierē, ne concupiſceret eam. Vidēs ergo mulierē non direxit pedē ſuum in teſtimonia domini: qui ſi ante lapſum ſuum cogitare potuiſſet, forſitan direxiſſet. Vnuſquiſque ergo prius cogitet quo modo videat mulierem, vt non videat ad concupiſcendum eam, aut non attēdat eam. Si autem videns repente, vel bona cogitatione fundatus dirigat pedem ſuum ad teſtimonia domini, ne in captiuitate permaneat: vtique ei profuit cogitatio. Poſtremo amans mulierem, ſi auerterit non tantum pedem, ſed & mentem, vt diligens concupiſcens Chriſtum conſideret iudicium eius, teſtimonia eius de præmiis caſtitatis, & relinquat vias concupiſcentiæ, ſequatur vias Chriſti: & habebit laudem in eis, ſi contemplatus dominum Ieſum contemnat carnis ardorē, flāmámq; libidinis, quaſi quodam fonte extinguat, allidat teneras & infirmas cupiditates ad petram Chriſti. Cogitet ergo primū, vt eadem repetā, quemadmodū videat, quēadmodum loquatur. Bene cogitauit qui dixit: Pone domine cuſtodiā ori meo: ne forte dum mē inflammat ardorem, lingua ſermone labatur, aut multiloquio incauto etiam quod mens non cogitauit, incurrat loquendi facilitate: cogitet quēadmodū pedem ſuum dirigat, manum ad ſe ferat, ne impetu indignationis impulſus, cum repellere debeat iniuriā, ipſe alteri ictum notabilis cædis illidat. Cogitandum eſt igitur quid geramus. Vbi enim præcedit cogitatio, maturitas operationis adhibetur. Itaq; pes iſte fidei veſtigium eſt, quē meditatione perpēſa à corporalibus motib⁹ ad teſtimonia diuina deflexit. Quid igitur proſit cogitare ante, quod poſtea facturus ſis: docet verſiculus qui ſequitur.

Math. 18. — Eccl. 5. 1 — B — Prouerb. 14 — Math. 7. — Ibidem 5 — C — Psal. 136. — Psalm. 140. — D

Paratus ſum, & non ſum turbatus, vt cuſtodiā mandata tua. IIII.

Vbi cogitatione quis præuenit quod acturus eſt, ſemper paratus ad agendum eſt, ſemper fixus, & validus, vt non queat ſubita aliqua accidentium offenſione turbari. Nulla enim flabra ſcopuloſæ nimis ambitionis excutiunt, nulla procella atque tempeſtas iniuſtæ inuaſionis exagitat,

tat, non petulantis oculus meretricis illaqueat. Oculus e- A
nim meretricis, laqueus amatoris eſt. In aliena miſer capi-
tur poſſeſſione qui improuiſo igne præuentus, poſſeſſionem
ſuæ mentis amiſit. Si perſecutio ingruit, inuenit iam para-
tum, vt vbi poſſit eſſe perturbatio ſalutis incertæ, ibi ſpera-
ta ſacri corona certaminis, prouida futuri meditatione de-
mulceat. Sed maledictis obtrectatorum frequenter obro-
Matth. 10. ditur: cogitet quia non eſt diſcipulus ſuper magiſtrum, ne-
que ſeruus ſupra dominum. Si ſupra dei filium opprobria
exprobrantium nephanda ceciderunt, quemadmodum ſer-
uus exortem eorum ſperare ſe poterit? Ideoque mentem ſuã
præparare debet, vt cũ iſta acciderint, turbare ſe nõ queant.
Præparet animum, & meditatione componat, vt poſſit di-
Roma. 8. cere, ſi tamen poſſit: Quis nos ſeparabit à charitate Chriſti?
Tribulatio, an anguſtia, an fames? & cætera. Quare autẽ non
ſeparetur adiecit, Sed in his omnibus ſuperamus, inquit, &
vincimus propter eum qui dilexit nos. Meritóque confir- B
Ibidem. matus ait: Confido enim quia neque mors, neque vita, neq;
angeli, neque poteſtates, neque præſentia, neque futura ſepa
rare nos poterunt à charitate dei, quæ eſt in Chriſto Ieſu.
Multa Apoſtolus dixit contra quæ lucta nobis eſt, ſed alia
facilia ſunt, vel certe non huius temporis aut loci, vt diſcu-
tere omnia debeamus quæ ſint quæ nos ſeparare poſſint à
charitate dei, niſi diligentius reſiſtamus. Illud nunc quod vi
detur obſcurius non prætermittimus, quia ait: Neque altitu-
do, neque profundum: quæ ſunt grauia tentamenta. Deniq;
Eſaiæ. 7. habes in Eſaia ſcriptum ad regem Achaz: Pete tibi ſignum à
domino in profundum, aut in altum. Reſpondit ille, Non pe
tam & neque tentabo dominum. Myſticum illi propoſitum
eſt, ſed non intellexit, & veritus eſt ne tentare dominum vi-
deretur ſi ſignum peteret in altum, aut in profundum. Do-
minus autem volens grauia tentamenta remedio ſupplanta-
re diuino, ait: Ecce virgo cõcipiet in vtero. Hoc eſt magnũ
ſignum, quod altitudinis & profundi tentamenta deſtruxit.
Philipp. 2. Dominus enim Ieſus non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æ-
qualem deo, neque quę ſua ſunt requiſiuit, ſed formam ſerui
accepit, humiliauit ſe vſque ad mortem. Itaque neque elatus C
eſt poteſtate, neque mortis quadã deiectione turbatus. Hoc
igitur ſignum proponitur regi, vt petat ſibi remedium, per
quod nec regiæ poteſtatis extolleretur ſupercilio, nec cer-
te ærumnæ alicuius exceptione perturbaretur, vt erat cor-
de turbatus cum bellum ſibi videret à Syriis inferri. Diuini
igitur exemplo oraculi volumus oſtendere quæ eſſent hæc
grauia tentamenta, quibus remedium ſolus potuit Chriſtus
afferre. Veruntamen & prophetico ſermone facile eſt doce-
re ſarcinam quandam horum tentamentorũ. Hæc enim ten-
tamenta duo maxima ſanctus Salomon oratione propria de-
Prouer. 30. clarauit, & rogauit, vt poſſet excludere dicens: Diuitias au-
tem & paupertatẽ ne dederis mihi, ſed ordina mihi quæ op°
ſunt, & quæ abundent: ne repletus mendax fiam, & dicam,
Quis me videt? Aut pauper rapiam, & periurem nomen do
mini. Potes igitur tu iſta tentamenta contemnere, quæ for-
midauit Salomon, qui ſapientiam poſtulauit & meruit? Di-
ues erat, timuit extolli: pauper fieri formidauit, ne pauper- D
tatis neceſſitate abſtinentiæ gratiam nõ teneret. Quàm mul
ti qui videbantur ſancti eſſe, ceciderũt ab altitudine cordis
ſui? Quàm multi aliqua neceſſitate deiecti nõ potuerunt cõ-
tenti eſſe inioria, qui fuerant virtutum exercitio roborati?
Rarus Iob inuenitur in terris, qui & diuitias amiſit & filios,
& vibicibus corporis exarabatur, cum vermes toto corpo-
re fluerent: à Chriſti tamen charitate non potuit ſeparari. Pa
remus igitur affectum noſtrum, ne imparatum vis repẽtina
perturbet. Denique ſciens dominus cito nos frangi ſolere,
ait etiam apoſtolis: Non turbetur cor veſtrum, neque formi
det. Si te cupiditas appetentiáque tentauerit, lege euangeliũ,
Ioan. 14. dicat tibi Ieſus Chriſtus: Non turbetur cor tuũ. Si quis ter-
ror ingruerit, dicat tibi Chriſtus: Non turbetur cor tu-
um, neque formidet. Si qua ſupplicia perſecutor inflixerit,
Roma. 8. lege euangelium, dicat tibi Ieſus: Non turbetur cor tuũ, ne-
que formidet. Lege Apoſtolum dicentẽ. Indignæ enim paſ-
ſiones ſunt huius temporis ad ſuperuenturam gloriam. Si in
mari nauiganti grauis fluctus inſurgat, tempeſtas atra deſæ-
Marci. 6. uiat, tibi dicat Ieſus: Ego ſum, noli turbari. Veniens igitur

A in certamen aliquod magnũ & graue, dic prius: Paratus ſum,
& non ſum turbatus, vt cuſtodiam mandata tua. Et quid de
ſecularibus dicamus? Eſto paratus non ſolum aduerſus ea
quæ vides, ſed etiam aduerſus ea quæ non vides. Foris, io-
quit, pugnæ, intus timores. In teipſo tibi bellum eſt, bonum 2. Corin. 7.
eſt vt in trãquillitate ſit animus tuus, & in quadã ſerenitate.
Sed gubernator ille melior eſt, qui in tempeſtate nauim gu-
bernat. Rege igitur teipſum, quando turbatur animus, mẽs
fluctuat. Laudauerim virtutẽ gubernatoris qui nullas pro-
cellas ſenſerit, & curſum nauigij direxerit nulla tempeſtate
iactatus? Sed illũ laudauerim, qui aduerſus ventos renititur,
inſurgit aduerſus fluctus, non timet vel cum eleuatur vndis
nauigium, vel cum ad profundi ima deponitur. Ita & ille lau
dandus eſt gubernator ſui qui ea quæ aduerſa ſunt, vincit pa
tientia, virtute ſuperat, ſecundis non extollitur, aduerſis nõ
frangitur. Bellum tibi eſt etiam aduerſus nequitias ſpiritua-
B les. Aduertis cum quantis tibi eſt prælium? Et ideo medita-
re, & ſtatue animo, vt procedẽs ad pręlia dicas: Paratus ſum,
& non ſum turbatus, vt cuſtodiam mandata tua.

Funes peccatorum circumplexi ſunt me, & legem tuã V.
non ſum oblitus.

Hoc eſt, funibus me circundederunt peccatores, vt mea
implicarent veſtigia, ne poſſim incurſus eorum præuidendi
celeritate euitare. Nõ ergo illi funes ſunt de quibus ſcriptũ
eſt: Funes ceciderunt mihi in præclaris. Sunt enim funes illi Pſal. 15.
quibus vtuntur qui terminos metiuntur agrorum, limitéſq;
diſtinguunt, & poſſeſſionum ſpatia diſterminant. Tenduo-
tur ergo illi funes quoad poſſeſſio vniuſcuiuſque diffundi-
tur. Sic factus eſt funiculus hæreditatis ſuæ Iſrael. Boni ergo
illi funes. Iſti autem funes quibus trahuntur peccata, vt fu-
ne longo, & vt loro iugi vitulæ iniquitatis. Vitula enim indo
mita plus ſe iactat & excutit cum tenetur, nec acquieſcit im
perio, nec adſtringitur vinculo, ſed magis cum loro retra-
hitur, exaſperatur. Itaque nec coacta ſe ſubiicit, nec tamen
libera vinculorum eſt. Sicut ergo trahit vitula lorum iugi,
C quæ etſi non tenetur è proximo, tenetur tamen, nec ſe expli
cat, & abſoluit: ita trahit vnuſquiſque peccator indomitis
moribus iniquitates, qui putat ſe liberum, quia non eſt iugo
ſubditus, ſubiectúſque iudicio: & neſcit quod non ſit exu-
tus, ſed magis vt illa vitula & ipſe ſe implicat ſuorum nexi-
bus peccatorum. Hi ſunt ergo funes delictorum noſtrorũ,
quibus inuoluimur & ligamur: quemadmodum ſunt & vin-
cula delictorũ. Et ideo ſaluator, qui habet in poteſtate pec-
catum dimittere, dicit iis qui ſunt in vinculis: Exite. Vtinã
& mihi dicat: Exi de vinculis tuis, exi de nexibus peccato-
rum tuorum: Solue funes erroris tui, quibus circundatus &
ligatus es. Etſi enim nequiſſimus ſim omnium, & deteſtabi-
lis ſim vſu peccatorum, illo tamẽ iubente liber ero, qui ſub
vno momẽto latrocinij damnatum reum ſupplicio eripuit,
conſtituítque in regno ſuo. Sunt ergo vincula quibus con-
ſtringimur, etſi videamur nobis liberi. Beatus qui hæc ſol-
uit ſibi vincula. Et ideo Dauid ait: Dirũpamus vincula eo- Pſalm. 2.
D rum, & abiiciamus à nobis iugum ipſorum. Non manu vtiq;
viſibili vincula dicit eſſe rumpenda, ſed inuiſibiles criminũ
nexus morum confeſſione & fidei profeſſione ſoluendos.
Aut manu, hoc eſt, opera manus tuæ eroga pauperibus, de-
biles eleuato, redime captiuos: & ſoluiſti vincula tua. Elee- Tobiæ. 4.
moſyna enim à peccato liberat. Eripe eum qui ducitur ad Prou. 24.
mortem. hoc eſt, eripe eum interceſſione, eripe gratia tu ſa-
cerdos, aut tu imperator eripe ſubſcriptione indulgentię: &
ſoluiſti peccata tua, exuiſti te è vinculis. Vinculis enĩ pecca-
torum ſuorum vnuſquiſque conſtringitur, ſicut ipſe legiſti. Prou. 5.
Ligat nos vinculis carnis illecebra. Vinculum noſtrum aua-
ritia eſt, vinculum noſtrum ebrietas eſt, vinculum noſtrum
concupiſcentia eſt, vinculum noſtrum ſuperbia eſt. Sunt &
diaboli vincula. Denique ſcriptum eſt: Hanc autem filiam Lucæ. 13.
Abrahæ, quam ligauit Sathanas decem & octo annis. Ligat
nos etiam diabolus criminum nexu, ligat nos vinculo forni-
cationis, vinculo adulterij, vinculo perfidiæ, qua Chriſtus
negatur: vinculo inuidiæ, qua frequenter etiam frater appe-
titur: vinculo crudelitatis, qua nonnunquam ſocius & con-
formis occiditur. Hæc ſunt vĩcula quibus ligatus vnuſquiſ-
que

que inclinatur, vt animam ſuam leuare non poſſit: nec ob- A tutus ad cœlum mentis erigere, niſi ci dicat dominus: Dimiſ- Lucæ.13 ſus es ab infirmitate tua. & munere cum ſuæ benedictionis erexerit. Hæc ſunt ſceleratorum vincula, quæ dure peccatores ligant: boc eſt, diabolus, & miniſtri cius: vel certe Nēroth, hoc eſt amaritudo: vel certe Eſau, hoc eſt terrenus & callidus. Iſti enim venatores erant, qui feras laqueis captare conſueuerunt, & muta animantia vinculis illigare. Inutiles venatores, qni capiant beſtias, quæ in pompam ſpectaculo populari præbeant miniſterium crudelitati. Denique nullū inuenimus diuinarum in ſerie ſcripturarum de venatoribus iuſtum. At vero alia vincula ſunt, vt dixi, domini Ieſu, qoem ſequuntur, inquit, alligati vinculis: hoc eſt, vinculis adſtricti charitatis, & ſpei amatores, fidei vinculis alligati. Licet ſic poſſit intelligi, Alligati vinculis Chriſtū ſequuntur: hoc eſt peccatorum, & criminum remiſſorem, fontem indulgentiarum, redemptionis authorem. Sequamur ergo vincula Chriſti, fugiamus vincula venatorum: ne dum incidimus, dum ignoramus, laquens eorum pes noſtræ mentis incurrat: nec B animæ noſtræ ceruicem nexibus inſeramus. Inſidiātur enim quaſi peſsimi venatores: & quando proſperorum euentu animum relaxamus, ac ſecundis rebus remittimus, nec excubias cautionis babemus intentas, tunc plus iactant laqueos ſuos, aut in via qua ambulamus abſcondunt, vt cūm fuerint eorum laqueis innexa veſtigia, trahant quo ſecurū ſupplantent viantem, vel collo adſtricto ſtrangulant commeantes. Noli ergo alta ambulare ceruice, ſicut filiæ Iudæ. Altis enim ceruicibus cito laqucus innodatur. Noli ad ſecularia mentem animúmque defigere, ſed circunſpice oculis animæ diligenter: quia pluit dominus laqueos ſuper peccatores: ne ca- Pſalm.10. dentes illigare te poſsiut: quos poteris euitare, ſi legem domini non obliuiſcaris. Etenim etiam qui ligatus eſt, ſi ſibi ſit cōſcius libertatis, obliuiſci libertatem ſuam non deſinit, & cauſam nonnunquam dicit è vinculis, eámque ſibi legum præſcripto defendit, ac iudicio frequenter abſoluit. Ergo & tu ſi peccaueris, memor eſto legis. Si peccaueris, memor eſto Eſaiæ.43. Chriſti, qui te liberat, dicens: Ego ſum, ego ſum qui deleo C iniquitates tuas, & memor non ero. Ipſum diebus ac noctibus tene, ipſi tua confitere peccata. Docet te Propbeta quomodo timeas dominum Ieſum.

VI. Media nocte, inquit, ſurgebam ad confitendum tibi* ſuper iudicia tuſtitiæ tuæ.*

* al. iuſtificationis.

Lucæ. 6. Non ſatis eſt dies ad deprecandum, ſurgendum eſt & nocte, & media nocte. Ipſe dominus pernoctauit in oratiooe, vt te proprio ad depreeandum iouitaret exemplo: & vtiqne peccatis tnis ille indulgentiam poſtulabat. Poſtulabat à patre, operabatur propria voluntate. Non tibi dicit Propheta, vt tantummodo media oocte ſurgas, ſed vt ſurgas nocte, & maxime nocte media. Nocte enim ſurgendum ante præmiſit, dicens: Memur fui in nocte nominis tui domine. Poteſt vnuſquiſqne memor eſſe, & non ſurgere: poteſt vnuſquiſque & ſurgere, & cum ſurrexerit, ea quæ proprio arbitrio ſederint, poſtulare. Addidit, Media nocte ſurgebam, docēs te ſurgendum eſſe media nocte. Nec ocioſum eſt quod ad- D iunxit: Ad confitendum tibi, boc eſt, vt illo maxime tempore deprecari deum, & propria debeamus deflere peccata: nec ſolum præteritis veniam poſtulare, ſed etiam præſentia declinare, à futuris cauere. Multa enim illo in tempore tentamenta proſerpunt. Tunc ſeruet carnis illecebra, tunc tentator illudit. Coquitur cibus, potúſque digeritur. Stomachus æger, mens ſomnolenta, animus occupatus eſt. Itaque aut quieſcenti calor ſoporis augetur, aut vigilanti nōdum plenior refuſus eſt vigor, qui errorum cauere poſsit incurſus. Tunc igitur tentator aſsiſtit, tunc retia iacit quibus turbare poſsit mentem improuidam. Tuuc ſpirituales nequitiæ tenebras offundunt: tunc omne nefas ſuadere contendunt, quando nullus arbiter culpæ, nullus criminis conſcius, nullus poteſt eſſe erroris teſtis. Tunc varias diſceptatiooes pectori dormitantis infundunt, vt primo de ſtatu mētis deiiciant reluctantem, & aliquorum qui ſancti habentur, proponatur exemplum, quod illi aliquādo deliquerint, ſed poſtea veniam ſiot adepti, & texerint ſuperiora delicta. Nā

A & ſi omnem emendationem noſtri inimicus exoſus ſit, tamen ad tempus, vt ſobriæ mentis virum poſſit elidere, prętendit futuram indulgentiam, vt præſentia peccata perſuadeat: & cum impulerit aliquem ad erroris aſſenſum, ſi viderit cum iam non amore virtutis à culpa, ſed pœnæ contemplatiooe reuocari, inſerit varias diſceptationes, vt dicat ſibi: Quis me videt? Et tenebræ circundant me, & parietes: Eccli.23. quem vereor? Non videt altiſſimus, noo ad eum peccata noſtra perueniunt, non digoatur ſpectare quæ turpia ſnnt. Hęc vtique vſu exemplóque cognoſcimus. Nemo enim poteſt eſſe expers tentationis. Itaque vt tempus habile hoc tentamentis, ita etiam tempus eſt pœnæ: quod ex lectione diuina poſſumus edoceri. Non enim ocioſe dominus deus noſter cum poſſet quocunque momento primitiua Aegyptiorum extinguere, boc tamen tempus dolori & luctui peccatoria opportunius iudicauit. Sic enim ſcriptū eſt: Quia media no- Exodi.12. cte primogeniti Aegyptiorum liberi ab exterminatore ſiot interempti. Ideoque ſanctus Moyſes propheta, vt hoc præ- B ueniret tempus, ac ſine Hebræorum fraude tranſiret, agnum ante immolauit, hoc eſt, veſperi, vt manducantes eum, & paſcha domini celebrantes, non occuparentur exterminatoris inſidiis, ne inermes & vacuos ſpiritualis alimenti nocturna ſpicula tenebroſi hoſtis opprimerent. Hæc diligenter intende, prudenter intellige, ſolicite require. Non perfunctorie iſta dicuntur, ſed diuina tibi myſteria declarantur. Præueni & tu iuſidias tentatoris, inſtaura prius cœleſte conuiuium. Indictum eſt ieiunium, caue ne negligas. Et ſi te fames quotidianum cogit ad prandium, vt iotemperantia declinet ieiuoium, tamen cœleſti magis te ſeruato conuiuio. Non epulę paratæ extorqueant vt cœleſtibus ſis vacuus ſacramentis. Differ aliquantulum, oon longe finis eſt diei: imò plerique ſunt eiuſmodi dies, vt ſtatim meridianis boris adueniendum ſit in Eccleſiam, canendi bymni, celebranda oblatio. Tunc vtique paratus aſsiſte, vt accipias tibi munimentum, vt corpus edas domini Ieſu, in quo remiſsio peccatorum eſt, poſtulatio diuinæ recōciliationis, & protectionis æternæ. Suſcipe C ante dominum Ieſum tuæ mentis hoſpitio. Vbi corpus eius, ibi Chriſtus eſt. Cum hoſpitium tuū aduerſarius viderit occupatum cœleſtis fulgore præſentiæ, intelligens locum tentamentis ſuis interclusum eſſe per Chriſtum, fugiet ac recedet, & tu mediam noctem ſine vlla offenſione tranſibis. Admonet etiam ſacrificium veſpertinum, vt nuoquam Chriſtum obliuiſcaris. Non poteſt obliuiſci, cum lectum aſcendes eius domini cui in occaſum precem fuderis diei, qui eſurientem te ſui corporis epulis expleuerit. Etenim quod veſperi cogitaueris, cito cum euigilaueris recenſebis. Excitabit te ipſe dominus Ieſus, admonebit vt ſurgas, & eo tempore arma orationis aſſumas, quo ſolet incurſare tentator. Vnde non ocioſe Paulus Apoſtolus & Silas truſi in carce- Acto.16. rem, cum in neruo pedes haberent, media tamen nocte ſurgebant mētis veſtigio, exorabāt dominū, & laudis ſacrificiū deferebāt. Ideoq; vbi nō defuit deuotionis officiū, affuit etiā abſolutionis remediū. Subito enī media nocte terræ motus fact' eſt grādis, ita vt mota ſint fundamēta carceris, valuę D apertæ, omniū vincula ſoluta ſint. Audis quēadmodū ſi ligatus fueris, quibus manibus, quibus operibus ipſe te ſoluas, quemadmodum cuſtodes timere non poſsis? Surge igitur ad precandum. Ea bora eſt, qua tentator nocere conſueuit, conſueuit irruere. Ea hora eſt qua ſolet aduerſus tentationes graues remedium venire cœleſte. Excubandum tibi eſt, ne qua fraude vincaris: prouidendum vt eo tēpore quo potes vincere, nequaquam vincendi tempus amittas. Et quia orationem eſſe ſubeundam media oocte diximus, non minus etiam de eiuſmodi bora diei dicendum videtur. cōtraria enim dici nox eſt. Quid enim luci commune cum tene- 2. Corin.6. bris? Et ideo aduerſa ſibi eadem nocturna eſt diurna. Sicut enim media nocte primitiua Aegyptiorum tētator occidit, & ex eo cognoſcitur quod ea maxime hora operetur aduerſarius: ita è contrario quòd meridiano tempore virtus diuinæ lucis operetur. Vnde & Abraham circa meridiē ſobrias Gene.18. tendebat excubias, & boni aliquos expectabat euentus, leuans oculos ſuos, ac finitima perluſtrans, quòd eo tempore aduenientem gratiam ſibi quæreret. Illo igitur tempore, cū

duobus

duobus angelis ſuis diuinus ei hoſpes aduenit, illo tempore A
Chriſtum ſuſcepit hoſpitio: illo tempore illa quæ legis, &
intelligis, celebrata myſteria ſunt. Quando enim magis de-
buit fidelẽ virum illuminare præſentia, quàm quo lux diei
plenior refulgeret? Meritóq; etiam ſanctus Ioſeph receptis
fratribus, & accerſito iuniore germano, quẽ maximè dilige
Gene. 43. bat, meridie inſtaurat conuiuiũ. Erat eni meridies in ſancto
Ioſeph pectore, quando lætas epulas fratribus ſplendentis
gratiæ miniſtrabat, ſuauiſſimíque cibos alloquij diuidebat,
vt cum illi pœnam fratris metuerent appetiti & venditi in
ſeruitutem, ille diuino iudicio ipſis diceret eſſe prouiſum,
vt in Aegyptum deduceretur, qui famẽ ſuſtinẽtibus alimo-
niam non negaret. Habeamus ergo in nobis meridiem. Me-
ridies eſt ei cui iuſtitiæ Sol refulget, & cuius opere bono,
vel cogitationibus innoxiis, & pura mẽte atque ſyncera pa-
ſcitur Chriſtus. Diſce igitur quemadmodum tibi ipſi fias
Pſalm. 36. meridies. Reuela, inquit, domino viam tuam, & ſpera in eũ,
& ipſe faciet, & educet ſicut lumen iuſtitiam tuam, & iudi-
cium tuum ſicut meridiem. Vbi enim vera eſt fides, ibi veri B
luminis gratia eſt. Vbi innocentiæ prolixior cuſtodia, vir-
tutúmque longa meditatione proceſſus, ibi ſplendor bonæ
conſcientiæ diu permanẽs, ibi intelligibilis eſt meridies, ibi
& tu Chriſto mentis tuę epulas exhibebis, & in diuitiis eius
etiam ipſe paſceris, ita vt non luminis præmaturus veri ſe-
quatur occaſus, nec quidam ſtudiis tuis tenebroſus cito ve-
ſper incumbat, & opera bona interiectus impediat. Quod ſi
tentationum nox aduenerit, non immerito media nocte ſur-
gendum, & orandum diu, & protrahenda pſalmis tempora,
donec veniat dies, & illuceſcat tibi Chriſtus. Vide igitur ne
& per diem tibi media nox fiat, quo mundi princeps tene-
broſus & ſqualidus plenitudinem tibi tentationis offundat.
Pſalm. 120. Surge igitur, & excita tuam mentem. non dormitat qui cu-
ſtodit te, ſi te non reperiat dormientem: ſed ſurgit, ſi & ipſe
fuerit tuæ animæ vigiliis excitatus: & imperabit vẽto, & fiet
tranquillitas in tuo pectore, quod diuerſarum procellarum
turbine fluctuabat. Surgendum igitur nobis eſt. Solet ſpon- C
ſus media nocte venire. Caue ne te dormientem inueniat, ca
ue ne facem tuam non queas ſomnolentus accendere. Surgẽ-
dum inquam, & domino confitendum eſt, vt gratias agas.
Confitenda etiam eius iudicia æterna, vt quicquid nobis bo
ni accidit, eius iuſtitiæ deputemus: ſiue diuites ſumus, ſi-
ue ſalubriter valemus, iuſtitiæ domini deferamus: quia iuſtꝰ
eſt, vt opus ſuum tueatur ac ſeruet, vt quos nudos indotata
quadam naturæ ſorte in hanc proiecit corporis infirmitatẽ,
vigore animi, & miſericordiæ ſuæ dote pauperes veſtire di-
gnetur. Quod vtique omni agendum tempore manifeſtum
eſt, vt nec die nec nocte, nec vllo tempore à gratiarum a-
ctione debeamus vacare.

VII. Particeps ego ſum omnium timentium te, & cuſtodi-
entium mandata tua.

Habet & Chriſtus participes atque conſortes ſuos. De-
nique David probat dicens: Vnxit te deus, deus tuus oleo
Pſal 44. lætitiæ præ conſortibus tuis. Habet participes carnis, quia D
Deute. 18. carnem ſuſcepit: habet prophetiæ, quia prophetam, inquit,
vobis ſuſcitabit dominus deus veſter de fratribus veſtris.
tanquam me, ipſum audietis per omnia quæcunque loque-
tur vobis. Erit autem, omnis anima quæ non audierit pro-
phetam illum, exterminabitur de plebe. Ipſe eſt verus pro-
pheta, qui ſine alterius munere futura cognoſcit: qui ea quæ
ventura erant, locutus eſt in prophetis. An non eſt prophe-
ta, qui facit alios prophetare? Ipſe eſt qui auditur ſicut lex,
Lucæ. 16. quia & lex eſt ipſius. Denique ſi Moyſen, inquit, & prophe-
tas non audiunt: nec ſi quis ex mortuis ad illos abierit, cre-
dent. Ideoq; populus Iudæorũ quia non audiuit hunc pro-
phetam, de plebe exterminatus eſt, vt populus dei eſſe deſi-
neret, qui ante populus dei dicebatur. Habet conſortes ba-
ptiſmi, quia baptizatus pro nobis eſt: habet conſortes iuſti-
tiæ, quia ipſe iuſtitia eſt, & nobis de ſuo dedit ſui habere cõ-
ſortium: habet cõſortes veritatis, quia ipſe veritas eſt, & nos
tenere voluit veritatem: habet cõſortes reſurrectionis, quia
ipſe eſt reſurrectio: habet conſortes immaculatæ vitæ, quia
ipſe immaculatus eſt. Et quicunque in nouitate vitæ ambu-
lauerit, quicunque tramitẽ iuſtitiæ tenuerit, particeps Chri-
ſti eſt. Habet etiam tribulationis ſuæ participes: ideoq; qui
particeps eius eſſe cupiebat, dixit: Nunc gaudeo in paſſioni- Coloſ. 1.
bus pro vobis, & adimpleo ea quę deſunt tribulationũ Chri
ſti in carne mea, pro corpore eius quod eſt Eccleſia. Sepul-
turæ quoque eius participes ſumus. Quiſquis enim conſe-
pultus eſt cum ipſo per baptiſmum in mortem, particeps e-
ius eſt. Ideoque ipſe Apoſtolus adſtruens quam nobis gra-
tiam dederit dominus Ieſus, ait: Participes enim Ieſu Chri- Hebr. 3.
ſti facti ſumus. Sed & ille particeps Chriſti eſt, qui lugentẽ
mœſto conſolatur affectu: qui in carcere conſtitutum pro-
prio non defraudat officio: qui lecto ægrotantis aſſidet, non
vt capiendæ hæreditatis tẽdat aucupium, ſed vt morbi vim
ſolicito mitiget miniſterio, vt ſedulo feſſum ſermone de-
mulceat: qui nudos veſtiat, eſuriẽtes reficiat. In his enim fre-
quenter eſt Chriſtus, ſicut ipſe ait: In carcere eram, & veni- Matth. 25.
ſtis ad me. Nudus erã, & operuiſtis me. Quod enim vni eo-
rum feciſtis, mihi feciſtis. Si oderim mendacium, particeps
B Chriſti ſum: quia veritas Chriſtus eſt. Si fugiam iniquitatẽ,
particeps Chriſti ſum: quia Chriſtus iuſtitia eſt. Beatus qui
hoc poteſt dicere. Sicut enim membrum particeps eſſe dici-
mus totius corporis, ſic coniunctum omnibus timentibus
deum, qui non dicat alteri, Non es de corpore meo: hoc eſt,
non dicat pauperi diues, non ignobili nobilis, non ægro ſa-
nus, non fortis debili, non imperito ſapiens dicat: Non eſtis
mihi neceſſarij. Particeps corporis Chriſti eſt, quod eſt Ec-
cleſia. Sed qui ſciat quod ij qui vidẽtur in Eccleſia debiles,
pauperes, imprudentes, & iam peccatores, abundantiori in-
digeant honeſtate, & maiore præſidio fulciẽdi ſint? Qui hoc
nouerit, ipſe poteſt dicere: Particeps ego ſum omniũ timen-
tium te. Qui cõpatiatur magis huiuſmodi hominibus, quàm
faſtidiat eos: compatiatur infirmis, vt ſciat quòd vnum cor-
pus omnes ſumus, & membris membra connexa, vt alterum
ſine altero eſſe non poſſit: & cum alterum dolet, compatia-
tur alteri. Iſte ergo rectè poteſt vſurpare huius vocis autho
ritatem. Vide autem quàm verecũde Propheta dixerit: Par-
C ticeps ego ſum timentium te. Non dixit imitantium, ſed ti-
mentium. Initium enim ſapientiæ eſt timor domini. Inter ru Eccli. 1.
des ſe cõſtituit humilitate, cum veteranos deuotione ſupe-
raret. Sed tamen & timere virtutis eſt, quia ſcriptũ eſt: Ti-
mete dominum ſancti eius. Sed quibus timor iſte non ſanctꝰ Pſalm. 33.
videatur? Quia ſunt qui ignaua formidine pertimeſcunt, &
hebeti trepidant metu, addidit: Et cuſtodientium mandata
tua. vt oſtenderet ſe ſancti timoris eſſe conſortem. Aut ſicu
poteſt quidem timere corde deuotus, ſed opere piger, vt ſit
religioſus affectu, ocioſus actu. Non tamen poteſt piger eſ-
ſe, qui mandata domini cuſtodit. Qui ergo timet, cuſtodit:
ergo eius eſt cuſtodire, qui timeat. Sanctus itaque hoc dicit:
Ego autẽ hoc mihi vſurpare non poſſum. Quanti enim ſunt
qui timeant deum, & non illis compatior? Quærunt opem,
& ferre nolo miſericordiam: indigent ſumptu, & non adiu-
uo. Quiſquis autem hæc facit, ipſe poteſt dicere ſe timentiũ
Chriſtum eſſe conſortem.

D Miſericordia tua domine plena eſt terra, iuſtificatio- VIII.
nes tuas doce me.

Quomodo miſericordia domini plena eſt terra, niſi per
paſſionem domini noſtri Ieſu Chriſti, quam futuram pręui-
dens quaſi promiſſam Propheta concelebrat? Prophetis au-
tem ea quæ ventura ſunt præuidentibus, moris eſt vt quaſi
iam decurſa memorent quæ poſterioris ætatis ſunt. Plena eſt
ergo terra miſericordia domini, quia omnibus eſt data re-
miſſio peccatorum. Super omnes Sol oriri iubetur. Et hic
quidem Sol quotidie ſuper omnes oritur. Myſticus autem
Sol ille iuſtitiæ omnibus ortus eſt, omnibus venit, omnibus Mala. 4.
paſſus eſt, & omnibus reſurrexit. Ideo autem paſſus eſt, vt
tolleret peccatum mundi. Si quis autem non credit in Chri-
ſtum, generali beneficio ipſe ſe fraudat: vt ſi quis clauſis fe-
neſtris radios Solis excludat, non ideo Sol non ortus eſt o-
mnibus, quia calore eius ſe ipſe fraudauit: ſed quod Solis eſt,
prærogatiuam ſuam ſeruat: quod imprudẽtis eſt, communis
à ſe gratiã lucis excludit. Super omnes pluuia eſt, & hoc di-
uinæ miſericordiæ deputatur, quia pluit ſuper iuſtos & iniu Matth. 5.
ſtos.

ſtos. Ant certe ſic interpretandum, quod miſericordiæ dini- A
Pſalm.23. næ plena ſit terra, quia domini eſt terra; & plenitudo eius: i-
pſe ſuper maria fundauit eã, & ſuper flumina præparauit il-
lam. Etenim per Eccleſiam in omnes gentes diffuſa aſt miſe
ricordia domiui, in omnes gentes diffuſa eſt fides. Fortaſſe
dicas, qua ratione non dictum eſt, Miſericordia domini ple-
Epheſ.6. num eſt cœlum? Quia ſunt etiam ſpiritales nequitiæ in cœ-
leſtibus, ſed non illæ ad commune ius indulgentiæ dei, re-
miſſionémque pertinent peccatorum, quibus ignis ſeruatur
æternus: & illa quæ cœleſtium vel poteſtatum vel miniſte-
riorum ſunt, licet auxilio domini fulciantur, tamen nõ tanta
eius indigent miſericordia, quanta ea quæ ſunt inferiora at-
que terrena. Non enim illa carnis inuolucra veſtiuntur, in
qua eſt frequẽtis erroris illecebra. Ideoq; in ſuperioribus ait
Pſalm.113. idem Propheta: Quia deus dedit cœlum cœli domino, terrã
autem filiis hominum. Vnde & cœlum purius & defecatius
ab omni labe peccari eſt, longéque remotius ab illo de quo
Matth.6. ſcriptum eſt: Sicut volatilia cœli. Hoc enim cœlũ velut me- B
dius quidam inter cœlũ & terrã aërius locus dicitur, in quo
ſunt etiam ſpiritales nequitiæ in cœleſtibus. Nam in illo nõ
Ephe.6. appellarino, ſed vero cœlo, etiam ſi diabolum legerimus in
Iob.1. conſpectu dei angelorum oon defuiſſe concilio, puto tamen
nulla operari tentamenta nequitiæ. Denique ſcriptũ eſt quia
Gene.6. angeli amauerunt filias hominum, eò quòd terrenis capti vi
deantur illecebris, princeps mundi iſtius ac miniſtri eius, in
quibus oequitia ſpiritalis venenis qoibuſdam carnis huius
imbuta, & humanis infecta criminibus. Ideoque dominus in
Matth.6. Euangelio ſuo ait: Fiat voluntas tua ſicut in cœlo & in terra.
Non eadem eſt illic iniquitas vicinum poſſeſſionis finitimo
rure depellere, viduam hæreditatis fraudare compẽdiis, mi-
nores cõſortij iure detrudere, intra lignũ denique & quod-
cunque argenti atque auri vel æris metallum velut effigiem
quandam cœleſtem includere poteſtaté. Hæc cum ſint ma-
ximi plena ſacrilegij, in cœlis vacant, in terris freqoentãtur.
Pſalm.32. Verbo enim domini cœli firmati ſunt, non terra firmata eſt:
& ideo iuſtificationes dei ab ipſo domino vult doceri, quia C
difficile eſt in terra magiſtrũ huiuſmodi reperire qui ea do-
ceat quæ ipſe non viderit. Ad illum igitur doctorem iotimo
propheta contendit affectu, qui ſolus magiſter eſt verus.
Quomodo enim poteſt homo quaſi verũ docere quod ne-
ſciat, cum ipſe ſit mendax? Meritóque ait dominus vt ne-
mo ſuper terram vocet ſibi quenquam magiſtrum, quia v-
nus eſt magiſter omnium. Et quomodo poſſet Dauid alium
doctorem quærere, cum ipſe de deo dixerit: Qui docet ho-
Pſalm.93. minem ſcientiám? Docet autẽ deus, & mentes illuminat ſin-
gulorum, & claritatem cognitionis infundit, ſi tu aperias o-
ſtia cordis tui, & cœleſtis gratiæ recipias claritatẽ. Quando
Matth.7. dubitas, diligenter inquiras. Qui enim quærit, inuenit: & ei
qui pulſat, aperitur. Multa obſcuritas in ſcripturis prophe-
ticis: ſed ſi manu quadam mentis tuæ ſcripturarum iaouam
pulſes, & ea quæ ſunt occulta, diligenter examines, paulatim
incipies rationem colligere dictorum, & aperietur tibi non
Apoc.5. ab alio, ſed à dei verbo, de quo legiſti in Apocalypſi quod
agnus librum ſignatum aperuit, quẽ nullus ante aperire po-
terat: quia ſolus dominus Ieſus in Euangelio ſuo propheta- D
rum ænigmata, & legis myſteria reuelauit: ſolus ſcientiæ cla
uim detulit, & dedit aperire nobis. Dicunt ſe Iudæi habere
clauim ſcientiæ, ſed non habent. nam ſi haberent, ipſi ingre-
derentur, ipſi agnoſcerent penetralia ſcripturarum. Nũc au-
Lucæ.11. tem væ vobis Scribæ & Phariſæi, qui abſtuliſtis clauim ſci-
entiæ, & ipſi nõ introiſtis, & introeuntes prohibuiſtis. Quo-
modo enim clauim poteſtis habere ſciẽtiæ, qui ſcientiæ ne-
gaſtis authorem? Et ideo ad ipſum conuerſus Dauid ait: Tu
me, inquit, doce iuſtificationes tuas, quia tu es vera iuſtitia.
Tu doce quæ ſapienter dicta ſunt, quia tu es ſapientia. Tu
aperi cor meum, quia aperuiſti librum. Tu aperi illud oſtiũ
quod in cœlo eſt, quia ipſe es ianua. Per te ſi quis introierit,
regnum illud poſſidebit æternum. Per te ſi quis intrauerit,
non decipietur: quia falli oon poteſt quicunque domiciliũ
fuerit veritatis ingreſſus.

Sermo nonus.

A NOna litera Teth incipit, cuius ĩterpretatio eſt ex- ¶ Teth.
cluſio. Quid eſt excluſio? Nunquid ſicut domo a-
liquis hoſpitióque deiicitur, ita qui excluditur à
dei regno, bonis illius fraudatur, ſicut illæ exclu- Matth.25.
ſæ ſunt virgines, quæ ſecum oleum non tulerunt: & dum ve-
nit ſponſus, extinctæ ſunt faces earum, atque emendo oleo
inflammandíſque facibus occupatæ fecerunt moram, & in-
greſſo iam ſponſo introire cupientes leguntur excluſæ? Nõ
arbitror. Nam quomodo diceret, ſi bonis ſanctus eſſet pro-
pheta deiectus, atque excluſus à dei regno: Iucunditatem fe
ciſti cum ſeruo tuo? Nec Prophetæ meritum huiuſmodi in-
tellectum videtur admittere, nec ſeries ſubditorum. Audis
dicentem: Suauis es domine, & in iucuoditate tua doce me
iuſtificationes tuas. Audis dicentem: Bonum mihi lex oris
tui ſuper milia auri & argenti. & poteſt dicere quod ſit ex-
cluſus à regno, qui non eſt excluſus à lege? Quid ergo intel-
ligimus? Hæret interpretatio. Obſcuritatem ſenſus ſui ſer-
monis videtur offundere. Vocant merita Prophetæ, vocat
B eius gratia, vocat ſubiectorum ſeries, vt altioris intellectus
aliquid debeam' eruere, & occurrit io interpretatione quod
Interdum excludamur in bono. Scriptum eſt enim: Perfecta 1.Ioan.4.
charitas timorem excludit foras. Et generaliter quidem cha
ritas excludit timorem. Vt miles qui imperatorem diligit,
bella pro imperatore ſuſcepta noo metuit: vt ſeruus amans
dominum, quamuis per dubia & prærupta mittatur, tamẽ o-
mnia pericula domini amore contemnit, ac ſi quis dominum
petat, ſeipſum offerre non trepidat: vt qui trãs mare poſitos
filios videre deſiderat, non metuit naufragia liberorũ cha-
ritate, ingreditur maris fluctus, ſubit incerta nauigij, ſed me-
tum diſcriminis leuãt deſideria filiorum. Quàm pulchre e-
tiam de martyribus dicitur, qui vere militant Chriſto, qui
perſecutiones, vngulas, gladios, incendia non timentes, infe-
ſtis ſe regibus obtulerunt. Timorem etenim quem poterãt
habere pœnarum, excluſerunt amore martyrij. Hunc ſen-
ſum autem eſſe interpretationis huius, etiã de Threnis Hie- Thren.3.
C remiæ poſſumus approbare. Nam & ibi ſub hac litera ſcri-
ptum eſt: Bonus eſt dominus ſuſtinentibus eum, animæ quæ
quærit eum. Bonum eſt ſuſtinere & ſperare in ſalotare dei.
Bonum eſt viro cum portauerit iugum graue à iuuẽtute ſua,
ſedebit ſingulariter, & ſilebit, quia tulit iugum graue. Hæc
vtique quid aliud aſtruunt, niſi bonæ excluſionis hanc in-
terpretationem videri? Quis enim ſuſtinet dominũ, niſi ſtu-
dio charitatis? Quis eſt qui ſperat, niſi qui quod ſperat o-
ptat & diligit? Quod enim ſperamus, per patientiam expe-
ctamus. Ergo qui ſperat, ſuſtinet: qui ſuſtinet in patientia, v-
tique excludit affectum. Quis eſt qui portat iugum graue à
iuuentute ſua, niſi qui deliciis renunciat, luxuriam fugit?
Quis eſt qui ſingulariter ſedet, niſi qui ſecularibus volupta-
tibus abdicatis, moleſtiarũ omnium excludit tumultus? Iſte
ergo nil timere poterit, qui charitatis gratia vim timoris ab-
ſorbuit. Eſt & alius qui excludatur io bono, vt ille qui apo-
ſtolica authoritate ſublatus è medio plebis eſt: & quia malũ 1.Corin.5.
opus fecit, eſt traditus in carnis interitũ, vt eius ſpiritus ſal-
uaretur. Ex quo intelligimus, quia in bono excluditur qui
D iubetur agere pœnitentiam, vt humilietur, & compungatur
corde. Hæc enim reconciliationis ſolent eſſe ſuffragia. De-
nique etiam Hieremiæ ſcripta ſub hac litera id videntur ſi-
gnificare. Sic enim legimus de Hieruſalem illa terrena: Im- Threno.1.
munditia eius ante pedes eius. Non fuit memor nouiſſimorũ
ſuorum, & cecidit inualide, non eſt qui conſoletur eam. Vi-
de domine humilitatem eius, quia magnificat' eſt inimicus.
Et quia humiliatur Hieruſalẽ, merito poſtea ei dicitur: De-
fecit iniquitas tua, filia Sion. Et omni qui pœnitentiam ege-
rit, lachrymis propriis peccata defleuerit, bene dicitur: De-
fecit iniquitas tua. Alibi quoque ſub hac litera dicit Hiere-
mias: Booi erant vulnerati gladio, quàm vulnerati fame. Threno. 4.
Abierunt compuncti à natiuitate agrorum. Compungi-
mur igitur, quando oostrorum agimus pœnitentiam deli-
ctorum, compungimur etiam recordatiooe delictorum.
Vnde ait propheta Dauid: Quæ dicitis in cordibus veſtris, Pſalm.4.
& in cubilibus veſtris compungimini. Qui autem compun-
gitur, vtique delectationem excludit erroris: & qui agit pœ
nitentiam, excludit pudorem, ſequeſtrat verecundiam fla-
girij

gitij confitendi, vt recuperandæ ſpem ſalutis inueniat. Me- A
2.Reg.12. ritóque & ipſe Dauid vbi agnouit errorem: Peccaui, inquit,
domino. Tantus rex, tantus propheta oon erubuit peccatū
proprium confiteri, & ideo dictum eſt ei: Et dominus abſtu
lit peccatum tuum. Sublato igitur peccato, ait:

I. * alias, bonitatem.
Iucunditatem * feciſti cum ſeruo tuo domine ſecundum verbum tuum.

Multa videntur in hoc ſeculo iucunda eſſe, quæ nō ſunt:
multa ſuauia, bona plurima. Luxuries videtur eſſe iucunda,
ſed exhauſto fit amara patrimonio. Dulcis libido cum fer-
uet, ſed eadem horrida & execranda cum proditur. Suaues
epulæ cum ſumuntur, ſed fœtidæ cum digerūtur. Bona mul-
ta in hoc ſeculo, dum viuimus æſtimantur, quiæ vſui nobis
ſunt, vt pecunia, honor, aurum, argentum, poſſeſſiones: eadē
nihil poſſunt prodeſſe defunctis, hic omnia relinquuntur.
Quinetiam maiori dolore quis moritur cum bis ſe fraudari B
copiis ingemiſcit. Non eſt ergo iucūditas vera, niſi illa quæ
ſecundum verbum eius eſt, vt quis bonorum meritorū atq;
virtutum ſubſidiis gaudeat ſe eſſe muoitum. Hac Dauid iu-
cunditate vel bonitate dei lætatur, quia iugum graue à iuuē-
tute portauit & ſuſtinuit, atque expectauit domini in ſe gra-
tiam, non præripuit, qui ſæpe occidēdi regis Saul tributa ſi-
bi copia, maluit tamen expectare à domino deferendi tem-
pos imperij, quàm occiſo rege præripere. Semper deus bo-
nus eſt: ideoque & Paulus ait: Vide ergo bonitatem & ſeue-
ritatem dei. Bonitas enim in omnes eſt, ſeueritas in paucos.
Roma.11. Denique ſubdidit idem Apoſtolus: In eos qui ceciderunt,
ſeueritatem quidem, in te autem bonitatem. Si enim non ce-
cidiſſent, vtique vterentur & ipſi bonitate dei. Nam & tibi
ideo bonus eſt, quia permanes: quod ſi non permanſeris in
bonitate, & tu excideris. Non ergo deus proptetea bonus
eſſe deſiſtet, quia tu lapſus es, & indiges ſeueritate. Siquidē
& ſeueritas dei in bonitate, vt recurrat vnuſquiſque caſtiga
tus, pedem referat à peccatis, & ad virtutum tramitem, bo-
námque conuerſationem recurrat. Denique docet de illis
Roma.11. qui ceciderunt, Apoſtolus: Quia ſi oon permanſerint in in- C
credulitate, inſerentur. Potens enim eſt deus iterum inſere-
re illos. vt quemadmodum deſerta virgulta, ita & homines
velut caudicibus quibuſdam virtutis inſerti, bonorum fru-
ctus poſſint ferre meritorum. Accuſes neceſſe eſt medicum
crudelitatis, quia putrefactas vulnerum fibras ferro putaue
rit execandas: quia noxia, & ſerpentia vlcera igni aduſſerit,
ne virus in vlteriora proſerperet: vel quia magiſter diſcipu
lum verberauerit negligentem, vt metu verberum indue-
ret diligeotiam. Caſtigare enim amantis eſt, non execrantis:
& ideo booitatis eſt, nō crudelitatis. Rectè ergo & dominus
vbique eſt boous, & cum remittit flagitia, & cum peccata
Prouer. 3. caſtigat. Caſtigat enim dominus quem diligit. Caſtigatus eſt
Pſal. 72. etiam Dauid. Denique ait: Et fui flagellatus tota die. Sed vir
ſapiens, qui intellexit caſtigationem illā ſibi domini profuiſ
ſe, ait: Bonitatem feciſti cum ſeruo tuo domine ſecundū ver
bum tuum. Hoc eſt, etſi ad tempus amara viſa eſt mihi caſti-
gatio ſecundum caroem, ſecundum mœſtitiam corporis, ta-
men ſecundum verbum tuum caſtigatio illa fructus bonita- D
tis attulit. Illam mihi caſtigationem intelligo profuiſſe, illa
caſtigatione me à vitiis eſſe renocatum, illa caſtigatiooe non
diu aliquid in me licuiſſe flagitiis, per illam caſtigationē do-
Pſalm.117. mini nihil in me aduerſario licuiſſe, nil morti. Denique caſti
gans caſtigauit me dominus, & morti non tradidit me, ipſe
Pſal.72. Propheta memorauit. Caſtigatur enim qui recipitur: qui au-
Ibidem. tem ooo recipiuntur, oon flagellātur. In laboribus enim ho-
minum non ſunt, & cum hominibus non flagellabuntur. Id-
Pſalm.72. eoque ſupra ait: Quàm bonus Iſrael deus rectis corde. Ergo
bonus omnibus, quia omnes recto vult eſſe corde. Qui autē
cor declinauerit, ipſe à ſe gratiam diuinæ bonitatis auertit.

II. * alias. bonitatem.
Iucunditatem * & diſciplinam & ſciētiam doce me, quia in mandatis tuis credidi.

Iuxta Apoſtolum χρηστὸν, bonum intelligimus, quia dixit:
Roma.11. Vide ergo bonitatem domini. Iuxta Euangeliū, χρηστὸν ſua-
Matth.11. ue accipimus. Dixit enim: Tollite iugum meum, quia leue
eſt: & oous meū, quia ſuaue eſt. Dixit enim: φορτίον ἐμὸν χρη-
στόν. Vnde merito bonitatē dei ab ipſo quærit doceri, ne for- A
te quis perſunctorie accipiens bonum deum eſſe, in erori-
bus perſeueret, quòd per miſericordiam dei ſciat impunita-
tem ſuis dari peccatis, cum & ſi indulgeat dominus, tamē fœ
da eſt conuerſatio in criminibus ſemper hærere. Non ergo
bonitas iſta vulgaris eſt, ſed quę ſemper diſciplinę expectet
profectum. Ideoque qui intelligit altam dei eſſe bonitatem,
doceri deſiderat etiam diſciplinam. Nam plerumqoe auer-
tuntur à ſtudio diſciplinæ, dum eam ſeueram & triſtem arbi-
trantur: ſed perſpicacior ſenſu intelligit quod diſciplina ſi
triſtis ad tempus ſit, poſterioribus fiat iucunda temporibus.
Sed eſt diſciplina vel correprio ſeuerior, eſt etiam modera-
tior. Moderatior, de qua dicit dominus: Corripiā eos in au-
ditu tribularionis eorū. Eſt ſeuerior, quæ eſt in ira & furore
correptio. Vnde refugiens eam correptionem dicit Dauid:
Domioe, ne in ira tua arguas me, neque in furore tuo corri-
pias me. Et Hieremias: Corripe nos domine in iudicio, & Pſalm.6. Hiere.10.
B non in furore. Omnis ergo diſciplina, etſi ad tempus babeat
amaritudinem, habeat perturbationem, poſtea tamen pacifi- Hebr.12.
cos fructus generare conſueuit. Sed qui petit doceri bonita-
tem & diſciplinam, debet petere etiam ſcientiā doceri. Niſi
enim habeat ſcientiam, moleſta eſt diſciplina, moleſta cor-
reptio. Quid ſit ſcientia, doceat te Salomon, qui ait de do-
mino deo noſtro: Ipſe enim mihi dedit eorum quæ ſunt co- Sapien. 7.
gnitionem veram. Et alibi hic idem propbeta ait: Qui docet Pſalm.93.
hominem ſcientiam. Qui autem petit ſcientiam, credit mao
daris dei. Aliud eſt autem in mandatis dei credere, aliud mā
datis credere. Qui enim mādaris dei credit, eito efficit vt ſit
in mandatis dei, & in ipſis conuerſetur. Per fidem igitur ſci-
entia aſſumitur, per ſcientiam diſciplina. Quod enim ſcimus
placere deo poſſe, in eo nos cōuerſatio ipſa delectat. Deni- Philip.3.
que ſcriptum eſt: Noſtra autē conuerſatio in cœlis eſt. Præ-
ceſſit ſcientia, ſecuta eſt conuerſatio. De mandatis dei cre-
dere, diximus: in mandatis autem dei, hoc eſt in ipſis eſſe, &
credere quia vera mandata ſunt. Niſi antem credideris man
datis dei, eorum vtique ſcientiam, quæ per mandata dei do-
ceemur, habere non poteris.

C Priuſquam humiliarer ego deliqui, propter hoc verbum tuum ego cuſtodiui. * III. * al. eloquiū tuum cuſtodiui.

Alia editio habet: Priuſquam humiliarer, ego neſciui. Vn
de putant aliqui quòd anima hominis hoc dicat, Priuſquam
humiliarer, vt in hoc lutum corporis introirem, tua, quæ nō
legeram, mandata neſciui. Sed quia Septuaginta virorū ſen-
tentias magis ſequitur Eccleſia, & bic ſenſus eſt planior, ni-
hil offenſionis admittens quod poſſit aliquibus ſcrupulum
cōmoueret: ideo accipiamus humiliarer ita dictum, eò quòd
peccato videatur humiliatus. Propter peccatum enim tēta-
tiones ſæpe naſcuntur. Denique Adam & Eua poſt culpam Gene.3.
vtique eiecti ſunt. Ergo bumilitatis ooſtræ cauſſa peccatum
eſt, vel humiliationis. Noo enim hoc ſugio. Poteſt enim de
aduerſis plerumque intelligi humilitas, vt eſt: Bonum mihi
quod humiliaſti me, vt diſcam iuſtificationes tuas. &, Niſi
lex tua meditatio mea ſit, tunc forſitan periſſem in humili-
tate mea. &, Humiliatus ſum valde. Hic ergo oſtendit humi
D litatem ortam eſſe de culpa. Et quia culpa præceſſit, ideo hu
miliatum ſe oſtendit, hoc eſt, attritum tētationibus & aduer
ſis, & traditum anxietatibus: quemadmodum & ille qui tra-
ditus eſt à Paulo in interitum carnis, humiliatus vtique eſt, 1.Corin.5.
vt poſtea poſſet reconciliationem mereri. Sed quamuis hu-
militas iſta, hoc eſt velut quædam deiectio perturbationis,
non virtus ſit: virtutē tamē ſępe generat, & fit nō pœna, ſed
remedium delinquentis. Nam ſi peccatis tuis tribuas quod
humiliatus es: quicquid acciderit, in te retorques, & ex reo
incipies eſſe iuſtus, qui te ipſe condēnas. Iuſtus enim accu- Prou.18.
ſator eſt ſui in exordio ſermonis. Nec potes indignum te iu
dicare humilitate, qui propria errata cognoſcis, in quibus e-
rubeſcendo oon vtique extolleris, ſed humiliaris. Vides er-
go quia ideo humiliatus es, quia deliquiſti, & non ſeruaſti e-
loquia dei. Vnde ſerua diligentius ne pecces, ne iterum quia
deiectus ſis, triſtitia abſorbearis, & fiat tibi deiectio tua in-
crementum iniquitatis, quę deberet correctionis eſſe occa-
ſio. Etenim io tentationibus homo, ſicut aurum in confla-
torio comprobatur. Vides propbetam qui dicit: Priuſquam
humi-

A humiliarer,inquit,deliqui.Iure ergo teotationibus traditus eſt,quoniam delioquebat.Delinquebat autem,quia dei eloquium non tenebat.Verum inde ordinem emendationis inuenit,vnde culpa proceſſerat.Cœpit eſſe ſubiectus eloquio diuioo,& culpa deſiuit.

IIII. Bonus es* domine, & in bonitate tua doce me iuſtitias tuas.*

* alias,tu. * al. iuſtificationes.

Etiam vſus diſcipliœ ſecularis accepit, vt vouſquiſque iudicem ſuum laudet. Vode Apoſtolus ſequens dioinarũ ordinem ſcripturarum,cum diceret cauſſam,ita cœpit: (Acto.26.) De omnibus quibus accuſor rex Agrippa à Iudæis, æſtimo me ſelicem apud te,incipiens rationem reddere. Et inſra: Credis rex Agrippa prophetis? Scio quia credis. Ergo ſi laudantur homines,io quibus plerumque aliena laudantur: quanto magis vouſquiſque dei ſibi gratiam coociliare debet, vt dicat: Bonus es domine? Nam ſi hoc dicatur homini, vt eſſe admooeatur quod ſorſitan non ſit,& bonitatis etiam ipſe prędicatione miteſcat,terrorémque immitis deponat affectus: quãto magis deo laus ſua eſt deferenda, B qui niſi bonus eſſet, ſuper terram ſtare qois poſſet? Proprium autem dei eſt vt bonus ſit. (Matth.7.) Denique in Euangelio habes quia arbur booa fruct⁹ bonos facit. Fructus eius angeli ſunt, fructus eius homines ſunt: hoc eſt, ratiunabiles ſancti, ſi domini præcepta cuſtodiunt. Fructus eius ſunt ij qui naſeuntur in terris: fructus eios ſunt virtutes homioum. Merito ergo arbor bona bonos fructus facit. Prius igitur radix laudetur, vt fructus poſſit probari. (Ibidem.) Sed & alibi ait idẽ dominus Ieſus: Et pater veſter, qui bonus eſt, dabit bona data petentibus ſe. Sed quamuis bonus deus ſit,cuius etiã amara plus proſunt: (nooenim inſeruntur vt noceant, ſed vt corrigant) rogatur tamen vt io bonitate ſua doceat nos iuſtitias ſuas. Conſidera medicum vtilia appooentem medicamenta vulneribus, ea tamen quæ mordeant vlceris virus: aut eertè ferro putrefacta reſecantem: cum in eo ipſo bonus ſit medicus, quia vtilitatem operatur ægroti, & lacit quod prodeſſe nooerit: tamen quia æger dolorem aut non vult aut non poteſt ſuſtinere pro- C pter infirmitatem affectus ſui, rogat vt medicus eum quadã bonitate & ſuauitate ſua curet, & non aſperitatem adhibeat medicamentorum, non ferro incidat vulnerum fibras: aut ſi aliter non poteſt, vt cum moderatione faciat, & quadã ſobtilitate mitiget vim doloris. Et ideo in Euangelij bonitate melius docetur iuſtificationes dei, quàm in legis ſeueritate. (Lucæ.7.) Opus autem iuſtitiæ iuſtificatio eſt. Vnde ſcriptum eſt quia Phariſæi ſe iuſtificare voluerunt, nõ baptizati baptiſmo Ioanois. In eo enim iuſtificationem non ſeceruot, quia noluerunt agere pœoitentiam delictorum: quam propheta in booitate vult agere, vt ei ſiat peccatorum remiſſio ſine atrocitate damnationis: cum remiſſionis gratia.

V. Multiplicata eſt ſuper me iniquitas ſuperborum, ego autem in toto corde meo ſcrutabor mandata tua.

Quanto magis quis deo ſeruire deſiderat, tanto magis in ſe excitat aduerſarios: & tanquam athleta fortis coronam iuſtitiæ reportare deſiderans, irritat in ſe plurimos & laceſſit, D qui inuideot noſtro profectui. Quod etiam in poſterioribus euidenter oſtendit. (Pſalm.119.) Cum odio habentibus pacem, eram, inquit, pacificus. Nihil tamen tranquillitas eius proficiebat, vt eos qui pacem oderant, ſua tranquillitate cõponeret, & eorum ſtudia comprimeret. Cum loquebar illis, impugnabant me gratis: hoc eſt, cum cauſſas impugnaodi non haberent, tamen impugnandi ſtudium non deponebant. Ita ergo multiplicaotur ſiue nequitiæ ſpiritales, ſioe homines, & moltiplicatur iniquitas eorum ſuper iuſtum. Verbi gratia: Si filium iuſtus amittat, (quod ſeculi vſu ſæpe contingit) ſi amittat patrimonium, vel diuerſis afficiatur incommodis rerum, vel corporis infirmitatibus, tunc dicunt ſuperbi: Vbi eſt iuſtitia eius? Vbi miſericordia? Ecce quia ſimulat⁹ eſt, ecce quia ei innocentia ſua nihil prodeſt. Ideoque ad vitæ huius ſpecimẽ extrahendum, tres illi ſancto Iob ſpecie amici, obtrectatione autem ioiqui, probitatis atque iuſtitiæ eius inuidi, exprobrãtes grauia opprobria congerebant: & qui veoerãt ad conſolandum, inſultare cœperunt. Sed iuſtus his nõ mouetur, ideoque nec Iob frangebatur. Denique in amiſſioni-

A bos filiorum vel patrimunij dicebat: (Iob.1.) Dominus dedit, dominus abſtulit: ſit nomen domini benedictum. Ergo & in aduerſis puſiti dicamus: Bonitatem feciſti cum ſeruo tuo. Poteſt enim dominus io melius mutare quæ facta ſunt, vt Iob ſancti habemus exemplum: & qoę amiſſa ſunt, reddere. Poteſt quis & amiſſis filiis generare meliores. Nunquid deo eſt difficile meliora donare? Poteſt etiam ſi oihil donet, hoc ipſo tamen iuſto eſſe proſpectum, ſi forte futori improbi rapti ſunt, oe mutaret malitia cor eorum. Similiter & de patrimonio, quaſi noo videamus plurimos propter opes patrimonij io periculum ſalutis eſſe deductos, plurimis ex diuitiarum abundantia vrtam eſſe cauſſam peccandi. Qui enim non habet quod dooet, aſſcribi ei culpa non poteſt quod oon donauerit. qui autem habet quod donet, & oon dat, vtique obnoxius eſſe incipit peccato.

Coagulatum eſt vt lac cor eorum, ego autem legẽ tuã meditatus ſum. VI.

Subtile cor ſanctorum, coagulatum eſt vero cor ſuper- B borum. Vt enim lac natura ſui purum, ſpecioſum atque ſyncerum eſt, ſed corruptione coaceſcit: ſic mẽtis & cordis humani oatura pura, ſyncera, perſpicua eſt prius quàm vitiorũ admixtiune coaleſcat.* (*coaceſcat.) Coagulato eoim lacte fit quædam concretio nec ſuauitatem habens eandem, nec gratiam. Ita homioes, qui aote ſedulitate, gratia, ſuauitate verborum lactis ſpeciem præferebant oulla inuidia corruptam, hi ſi cœperint iouidere, coagulatur io vitium cor eorũ, & fit de ſuauitate amicitiæ amaritudo maleuolentiæ, & inſuauis quidã horror inuidiæ. Ergo coagulatum eſt cor per ſuperbiam, per inuidiam, quæ lenitate naturæ fluentem beneuolentiam malitiæ coocretiooe vitiarunt. Ioiquorum ergo cor coagulatur, iuſtus autem homiliatur legis præcepta meditaodo, qoi habet humilitatis magiſterium.

Bonum mihi quod humiliaſti me, vt diſcam iuſtificationes tuas. VII.

Hoc ſecutus Apoſtolus, Placeo mihi, ait, in infirmitatib⁹, (2.Corin.12.) C in iniuriis, in neceſſitatibus, in perſecutionibus, io anguſtiis. Cum enim complacet in infirmitatibus, & non frangitur animo, nec cedit iniurię, diſcere iuſtificatiooes dei & meruit, & impleuit. Ergo, hic, humiliaſti me, hoc eſt diuerſis teotationibus & incommodis exercuiſti, dicit. Quod aperuit & Symmachus ſcribens: Profuit mihi quod afflictus ſum, vt diſcerem iuſtitias tuas. Ergo qui humiliatur, non deiiciat aoimum, neque frangat, ſed magis humiliando proficiat, vt ſuperbum humilitate ſua mitiget, inſolentes morum ſeueritate confundat, cootumelioſos patiẽtia ſua frangat, auaros nõnunquam etiam æquanimitate diſpeodij à iurgij intentiooe deducat. Sic enim legiſti: Quia ioſtificata eſt ſapientia à filiis (Lucæ.7.) ſuis. dum Chriſtus ſe offert ſupplicio, dedit iniuriis, nõ ſubducit opprobriis, nec à coofuſione ſputorum auertit faciem ſuã: & ideo omoes ſapientia ſua ioſtruxit, & liuore ſanauit.

Bonum mihi lex oris tui ſuper milia auri & argenti. VIII.

Non qoicunqoe hoc dicit, imò rarus hoc dicit: id eſt, quĩ D legem dei auro atque argento præfert, qui poteſt propter legem dei omnia relioqoere. Sed nec Chriſtus hũc reperit, oiſi de iis, quos ipſe docere dignatus eſt. Petrus hoc dixit, probauit effectu qoia pluris legem quàm aurum habuit. Ideoque ait, (Acto.3.) Aurum & argentum non habeo. Non auarus hoc dicit, qui defoſſo auro incubat. Non dicit pecuoioſus, qui quotidiana emolumeota ſolicito rimatur affectu, qui quotidie opes aggerat, qui hæreditatis tendit aucupia, qui circa ægrotantis lectulum indefeſſas exercet excubias. Hic aliqui legem oris dei tanquam legem verbi accipiunt, vt ſi dicas: legem dexteræ dei. Bene ergo & hoc conuenit Petro dicẽti: (Ioan. 6.) Verba vitæ æternæ habes, & nos relioquimus te: hoc eſt, lex oris tui ſuper milia auri & argenti eſt, & poſſumus tantum deſerere bonum, & ſeculi huius emolumenta captare? Sed & Moyſes lex oris dei poteſt dici, per quẽ dominus locutus eſt, & dedit legem.

Sermo decimus.

Decima

Iod. DEcima litera incipit apud Hebræos Iod, quæ Lati A
na ſignificarione confeſsio dicitur vel deſolatio.
Nec diſcors ac diſſnnans videtur interpretatio.
Siquidem qui deſolati ſunt, citius confitentur. Ma
gis enim ſecundis rebus animus extolli ſolet. Cum autẽ vr-
getur aduerſis, tunc diuinum implorat auxilium. Nam & in
iis quæ humana ſunt, hũc vſum eſſe cognoſcimus, vt cui ſuc-
cedunt proſpera, animus elatior ſit: cui mundi huius infeſta
ſunt ex potẽtia alicuius aduerſa, tunc confugiat, tunc opem
quærat vt vel rogãdo ſuperioris mitiget poteſtatem, vel ſe
viribus armet adiunctis, ne quaſi inferior potẽtioris viribus
Threno.1. opprimatur. Denique Hieremias ſub hac litera ſic ait: Ma-
nus ſuas extendit qui tribulat, in omnia deſideria eius. Vidit
enim gentes introeuntes in ſanctificationem ſuam, quibus
mandaſti ne introirent in Eccleſiam eius. De Hieruſalem
vtique hoc dicit Propheta, cuius deplorat ærumnam, cuius
præceſſit deſolatio ac deſtitutio, vt poſtea ſequeretur con-
Hebr.12. feſſio. Caſtigat enim dominus omnem filium quem recipit. B
Recepturus igitur Hieruſalem, ante captiuitatis flagellauit
ærumnis. Nimium enim inſoleuerat, & inflato ſeſe corde ia-
ctauerat, vt caput tenere nõ poſſet dominum Ieſum, id eſt,
humilitatem, gratiam, iuſtitiam, ſapientiam, hoc eſt, veræ fi-
dei magiſterium nõ teneret. Et ideo dominus caſtigauit eã,
qui moderator omnium nouit quemadmodum vnumquẽ-
que caſtiget. Vt enim medicus grauiora vulnera aſperiori-
bus medicamẽtis curare conſueuit, leuiora leuioribus: ita &
deus noſter grauiora peccata maiore ſeueritate caſtigat. Sed
Deute.32. ipſa caſtigatio ad ſalutẽ proficit. Dixit enim dominus: Per-
cutiam, & ego ſanabo. Denique de Hieruſalem ſpem cœpit
Hieremias propheta promittere. Nam in poſterioribus ſub
Threno.3. hac litera ait: Dabit percutienti maxillam ſuam, & ſatiabitur
in opprobriis. Dabit in ſepulturæ foſſuram os ſuum, ſi tamẽ
eſt ſpes patientiæ. In Euangelio dominus Ieſus docens vir-
Matth.5. tutem atque inſigne patientiæ, ait: Qui te percuſſerit in ma-
xillã, prębe ei & alterã. Vult enim diſcipulos ſuos & iniuria-
rum eſſe patientes, nec referire facilè, ne dum ferire potens C
iniuriam faceret, indicium humilitatis non exhiberent. Pa-
tientia enim humilitatis indicium eſt, Et ideo quoniam de-
ſolata erat ac deſtituta Hieruſalem, Dabit, inquit, percutiẽti
maxillam ſuam, vt non ſe ſubducat iniuriæ, nec declinet cæ-
dis dolorem, ſed percutienti maxillam offerat. Vtrumque
intelligi poteſt, ſiue ei qui percutere incipiat, ſiue ei qui iam
percuſſerit, vt illud Euangelicum compleatur: Qui te per-
cuſſerit in maxillam, prębe ei & alteram. Et prophetice hoc
poſitum eſt, vt doceret Hieruſalem, hoc eſt, plebis Iudaicæ
Eccleſiam non aliter eſſe ſeruandam, niſi per Euangelij di-
ſciplinam: vt eum cœperit Euangelij pręcepta ſeruare, & o-
peribus implere mandatum domini Ieſu, tunc iugum capti-
uitatis de ſuæ animæ ceruice deponat, cum ſe ſubdiderit iu-
go Chriſti. Et ſatiabitur, inquit, in opprobriis. Non dixit,
Subibit opprobrium. Facile eſt enim vnam aut alteram con
tumeliã ſuſtinere. Addidit, Satiabitur in opprobriis, quo fa-
cilius domini moueat miſericordiam, opprobriorum com-
plurium deformitate miſerabilis. Quod vtique ex libro Re D
gnorũ potes intelligere. Quippe cũ cõuitiaretur Semei fili'
2.Reg.16. Gera ſancto Dauid, virum ſanguinarium appellans, & male-
diceret ei quando fugiebat filium ſuum Abſalon: parricida-
lia ad tempus bella declinans tacebat rex, & ſummũ patien-
tiæ inſigne præſtabat. Etenim cum tentationis ſuæ tempus
intelligeret, vt ei parricidale pręlium moueretur, magis hu-
milẽ ſe volebat videri, quo domini mitigaret offenſam, quã
exaſperandum eius arbitrabatur in ſua tentatione iudicium,
ſi forte ſuas iniurias vltum iret. Vnde & populi duci Abiſai
vindicare cupienti ait: Quid mihi & tibi eſt fili Saruię? Ideo
maledicit mihi, quoniam dominus dixit illi vt maledicat.
Ecce filius meus, qui exiuit de ventre meo, quærit animam
meam. Si autẽ modo extraneus maledicit mihi, dimittite il-
lum vt maledicat, quoniam dominus dixit illi, vt videat hu-
militatem meam: & retribuet mihi dominus bona pro male-
dicto hoc: Quod & prophetico dixit ſpiritu, & probauit e-
uentu. Cum enim repleta fuerit humilitas, peccatum ſolui-
Eſaiæ.40. tur. Denique & in Eſaiæ libro habes quia dixit dominus: Sa
cerdotes loquimini in cor Hieruſalem, conſolamini eã, quia

A repleta eſt humiliatio eius, ſolutum eſt peccatum eius: quia
accepit de manu domini duplicia peccata ſua. Aduertis igi-
tur quia vbi deſolatio, ibi humilitas. Deſolationem enim ſe-
quitur humilitas iuſto ordine, humilitatem patientia, patien
tiam probatio, probationem conſolatio. Quod habes & in
Apoſtolo ſcriptum: Quia tribulatio patientiam operatur, pa Roma.5.
tientia autem probationem, probatio autem ſpem: ſpes autẽ
non confundit, quia charitas dei diffuſa eſt in cordibus no-
ſtris per ſpiritum ſanctum, qui vtique noſtrorum conſola-
tor eſt affectuum. Quod autem ait, Dabit in ſepulturam os
ſuum, oſtendit quandam ſupra modum patientiæ taciturni-
tatem, vt tanquam ſepeliat os proprium ne loquatur, & ve-
lut quodam aggere virtutum obſtruat, ne vocem doloris e-
mittat, tantum pondus aſſerens patientiæ quam ſpes ſoueat,
vt vocem ipſam velut buſto quodam ac tumulo ſepeliat ac
includat, quam nulla extorquere, nulla excitare poſſit iniu-
ria. Huius quoq; literæ interpretationem, vt potuimus, ex-
plicauimus. veniamus ad pſalmum.

B Manus tuæ fecerunt me, & parauerunt * me, da mihi I.
intellectum vt diſcam mandata tua. * Alias, plaſmauerunt.

Magno cõmendationis exordio vſus eſt, vt opus dei eſſe
ſe diceret, quo facilius circa operis ſui gratiã fauor inclina-
retur authoris. Grandis etiam prærogatiua eſt in rebus hu-
manis, vt aliquis operibus & beneficiis faueat ſuis: nec meri-
tum ſpectet alienum, ſed in ſuæ gratiæ munus intẽdat, ne vi-
deatur abrogare quod ipſe donauit. Itaque etſi de luto cor-
poris noſtri ſubſtantia ſit, carne induamur, & corpus oſſib'
intexatur & neruis, tamen quod ſimus precioſiſſimum opus
dei, nemo dubitauerit. Nam & fabricam ipſam humani cor-
poris ſi quis conſiderare velit, nihil poterit in terra precio-
ſius iudicare. Eſt enim homo ſtatu celſus, vultu decorus, cę-
ſarie gratus: non in aluum cæterorum more curuatus anima-
lium, ſed ipſo naturæ iure ſublimis, qui in cœlum libero ſpe
ctet obtutu, nulla captiuæ ſeruitute ceruicis oppreſſus in ter
C ram, ſed tanq̃ propriæ conſcius libertatis, & locuples ſui te-
ſtis authoris. Veruntamen in cæteris animantibus membro-
rum forma laudetur, in quibus præter gratiam corporis ni-
hil eſt aliud quod requiratur. Homo in eo eſt pulchrior,
quod non videtur in õ in corpore, quod videtur: in ſe habẽs
æternitatis gratiam, & præſentium venuſtatem. Quæ enim 2.Corin. 4.
videntur, tẽporalia ſunt: nam quæ non vidẽtur, æterna ſunt.
In hoc in terreſtri hoſpitio indutus habitatione cœleſti, cui
ſimul competit & in terris videri, & deo coniũgi. Magnum
ſane munus, ſi ſe ipſe cognoſcat, & quædam forma iuſtitiæ,
mundo magis quàm ſibi naſci. Vnde Salomon ait: Grande Prou.20.
homo & precioſum vir miſericors. virum autem fidelem o-
pus eſt inuenire. Et vere magnus eſt qui diuini operis inter-
pres eſt, & imitator dei. homo eſt enĩ qui potuit dicere. Imi- 1.Corin. 11.
tatores mei eſtote, ſicut & ego Chriſti. Terram excolit, ma
ri tanquam poſſeſſione vtitur, cœli ornamenta grandis mi-
ratur aſſertor. Euanuerat rerũ natura, niſi qui ea vteretur,
diuina prouidentia aſſet adiectus. Denique poſtquàm fecit
D deus cœlum & terram & maria, poſteaquàm omnia reptilia,
volatilia, animantia, poſtea hominem fecit, quem animanti-
bus viuẽtibus anteferret. De quo non immerito cœleſti ſen
tentia reſultauit: Faciamus hominem ad imaginem & ſimili- Gene.1.
tudinem noſtram. Cætera dixit, & facta ſunt: mandauit, & Pſalm.148.
creata ſunt. Vt homo fiat, ſpecialis quidam dei accedit hor-
tatus, vt tanquam laborantis dei in huius munere creaturæ
ſignificetur operatio. Deus quidẽ expers laboris eſt, ſed ta-
men ſcripturæ verba quid aliud, niſi ſtudioſam tui ob gratiã
operationem eius oſtendunt? Ergo ſi deus maiore quodam
ſtudio te creauit, cur ipſe tui ſtudium relinquis? Si deus in te
laborauit, qui laborare non nouit, cur ipſe fugitans ſis labo
ris? Manus tuæ, inquit, fecerunt me, & parauerũt. Clamat ad
deum propheta: Opus tuũ domine ne deſeras, non derelin-
quas. Te authorem conuenio, te teneo conditorem, pręſidia
aliena non quæro. In adiumentum accingere, qui accinctus
es vt creares. Dic ipſe Dauid quid ſenſeris, cur dixeris: Ma-
nus tuæ fecerunt me? Sed dixiſti inferius, Domine retribues Pſalm.137.
propter me, domine miſericordia tua in ſeculum, opera ma-
nuum tuarum non omittas. hoc eſt dicere, Beſtias non fece-
runt

Gene.1. runt manus tuæ,ſed dixiſti,Producant aquæ reptilia anima- A
rum viuentium:& produxit terra ſecundum genus quadru-
pedia,& reptilia, & beſtias terræ . Me autem,inquit,feciſti,
me tuis manibus figuraſti:hoc eſt, non figuraſti beſtias ma-
nibus tuis,non reptilia,non volatilia: me autem fecerũt ma-
nus tuæ,& parauerunt me.Non mediocre opus eſt quod pa-
ratum eſt,cùm ſapientia vnumquodque diſponitur & para-
Prou.8. tur.Denique ſapientia dicit:Cum pararet cœlos,cum illo e-
Psal.28 ram.Quod de hominibus dicit idem propheta: Vox domi-
ni præparantis ceruos.Quæ vox domini dei eſt, niſi faciam*
hominem?Qui ſunt iſti cerui niſi inimici ſerpentibus, qui ſu
per aſpides ambulant,& venena non ſentiunt?Non vile igi-
tur,non corporale arbitror quod parauit deus. Noſce teip-
Canti.1. ſum homo, tuæ animæ dicitur in Canticis canticorum: Niſi
cognoueris te formoſam in mulieribus.Cognoſce te anima,
quia non de terra,non de luto es, quia inſufflauit in te deus,
& fecit in animam viuentem. Opus eſt magnificum, dei ge-
neratione inſpiratum. Attende tibi, vt lex dicit:hoc eſt,tibi, B
id eſt,animę tuę.Secularia te & mũdana ne teneãt,terreſtria
non morentur. Ad illum tota intentione feſtina,ex cuius in-
Prou.20. ſpiratione conſiſtis.Grande,inquit,homo,& precioſum vir
miſericors.virum fidelem opus eſt inuenire.Diſce homo v-
bi grandis & precioſus ſis. Vilem te terra demõſtrat,ſed glo
rioſum virtus facit,fides rarum,imago precioſum.An quic-
quàm tam precioſum quàm imago eſt dei?Quæ primum ti-
bi fidem debet infundere, vt in corde tuo refulgeat quædã
authoris effigies:ne qui mentem tuam interrogat, non agno
ſcat authorem.An quicquam tam precioſum quàm humili-
tas,vt naturam corporis animæq; perſpiciens,altero te per-
ſpiciens,altero ſubiicias,altero recognoſcas? Prona in vitiũ
carnis illecebra, miſericordia ſuadet quia quod alteri con-
tuleris,tibi ſoluis: quicquid à te procedit, in te recurrit: &
quicquid fueris, tibi ſoluis:& quicquid fueris, tibi proficit.
Viuacis animę vigor,ſenſus rationis & intellectus capax at-
que iudicij, vt digna domus tanto habitatore videatur, non
amittet ſuæ prærogatiuam naturæ,vt hominis nomen amit- C
tat.Scriptura enim eum hominem dicit,qui eſt ad imaginem
Gene.1. & ſimilitudinem dei : peccantem autem non hominem, ſed
aut ſerpentem, aut equum hinnientem fœminis, aut vulpe-
culam,aut iumentum vocare conſueuit. Nolite fieri ſicut e-
Pſalm.31. quus & mulus,quibus non eſt intellectus. In camo & fręno
maxillas eorum conſtringe,qui non appropinquant tibi. &,
Lucæ.13. Dicite huic vulpi,de Herode ait . Sed dicitur generatio vi-
Luca.3. perarum à Ioanne plebs hominum. Magnum ergo opus dei
es homo, magnum eſt quod dedit tibi deus . Vide ne quod
deus tribuit,amittas.Magnum illud munus,quod es ad ima-
ginem dei, & hoc in te punitur magis . Deus enim non pu-
nit ſimilitudinem ſuam,ſed eum punit qui ad ſimilitudinem
dei factus, hoc quod accepit, ſeruare non potuit.Punitur er
go illud quod ad ſimilitudinem dei eſſe deſiſtit,hoc eſt, pec
catum tuum. Nam ſuam deus non damnat imaginem,nec il-
lam in incendium mittit æternum, ſed magis vindicat imagi
nem ſuam de eo qui imagini illi fecit iniuriam, vt per mali-
tiam quod eras eſſe deſineres,& ne fieres mulus ex homine. D
Vindicatur ergo imago,nõ condemnatur. Vindicatur quaſi
expulſa,non condemnatur quaſi rea.Poſtquàm enim pecca-
ſti, aliud eſſe cœpiſti : & illud quod eras, eſſe deſiſti . Quo-
modo igitur punitur in te quod in te non inuenitur ? Nam ſi
inueniatur in te imago dei & ſimilitudo,non ſupplicio inci-
pis dignus eſſe,ſed præmio.Ita imago illa qua ad imaginem
& ſimilitudinem dei factus es, non condemnatur.ſed coro-
natur. Condemnaris autẽ in eo quod ipſe mutatus es vt fie-
res ex homine ſerpens,mulus,equus,vulpecula . His nos e-
nim nominibus iam ſcriptura condemnauit, quia exuti cœ-
leſtis imaginis ornamento, etiam nomẽ hominis amittimus,
qui gratiam hominis non tenemus.In aliquibus tamen codi-
Iob.10. cibus inuenimus : Manus tuæ fecerunt me, & plaſmauerunt
me.Nec iſtud alienum,quia & Iob dixit: Manus tuæ plaſma
uerunt me & fecerunt. Vnde & hic edicitur vt meminerit
deus quia puluis ſumus,& vberioris gratię munus infundat,
nec infirmum opus deſerat. Gubernator fluctuante nauigio
plus laboris impendit,quàm cũ ſecundo remigio labitur flu-
ctu,& ventorum flatum ſuo ſuperato ſuperãte procurrit. Ma

A nus tuæ,inquit,plaſmauerunt me.Manus dicit pluraliter,nõ
manu.At vero alibi ait : Ego manu mea ſolidaui cœlum, &
manus mea fecit hæc. In hominis conſtitutione videtur nõ
abundare,quod toto mundo vt fieret abundauit.Cœlum v-
na firmauit manus,vt ſcriptum eſt: & vtraque dei manus ho
minem figurauit, vt legimus.Cœlum non ad ſimilitudinem,
homo ad ſimilitudinem . Angeli enim ad miniſteriũ, homo
ad imaginem. Eſto vt & angeli ad imaginem,ſcriptura tamẽ
de homine locuta eſt quod ſit ad imaginem.Habemus enim
aliquid quod fortaſſe angeli non habeant . Vbi enim abun- Roma.5.
dauit peccatum,ſuperabũdauit gratia. Nobis eſt natus Chri
ſtus ex virgine. Legimus enim: Puer natus eſt nobis,filius Eſaie.9.
datus eſt nobis . Nobis carnem ſuſcepit, imò potius nos in
illa carne ſuſcepit,quando filium hominis in dei ſede conſti
tuit . Non lego angelos in dei ſede niſi ſtantes, niſi miniſte-
rium deferentes. Non lego angelos, ſed homines conſepul-
tos Chriſto,& in Chriſto reſuſcitatos. Denique ait Apoſto-
B lus:Quia conuiuificauit nos in Chriſto,cuius gratia eſtis ſal- Ephe.2.
uificati,& ſimul ſuſcitauit,ſimulq́ue ſedere fecit in cœleſti-
bus in Chriſto Ieſu.Filius ergo hominis ad dexteram dei,nõ
angelus,nõ archãgelus,nec Cherubim & Seraphim. Illi lau
dãt,filius hominis ſedet.Filius hominis angelorũ ore lauda-
tur, quod angelos malos vicerit , de nequitiis ſpiritalibus
quæ ſunt in cœleſtibus,triomphauerit. quod fecerit ſimiles
angelorum homines in quibus ante erant contagia mortuo-
rum. Verbo,inquit, domini cœli firmati ſunt,& ſpiritu oris Pſalm.32.
eius omnis virtus eorũ.Homo quoque ſpiritu domini per-
fectionem vitæ conſummationemq; virtutis accepit.Inſpi- Gene.2.
rauit in eum dominus ſpiritum vitæ,& factus eſt homo in a-
nimam viuentem. Vita ergo noſtra cœpit ex inſpiratione di
uina,ſed vita hæc ſeceſſione animę corporiſq́ue diſſoluitur,
inſpiratio autem diuina non ſoluitur. Et ideo intellige aliud
eſſe quod figuratum eſt,aliud quod factum eſt vel paratum.
Meritoq́ue dupliciter habes ſcriptum de homine . Primum
enim ſcriptum eſt:Faciamus hominem ad imaginem & ſimi Gene.1.
C litudinem noſtram : & dominabuntur,inquit, vel principa-
tum habebunt : & fecit deus hominem ad imaginem dei.
Secundo autem loco ita ſcriptum eſt: Quia accepit deus pul
uerem de terra,& plaſmauit hominem. Vbi puluis, ibi plaſ-
matio.vbi autem non puluis,ibi non terra,non materia, ſed
incorporeum,ſed admirabile: ibi non materia, ſed immate-
riale.Quod enim ſecundum imaginem eſt,non eſt in corpo-
re,nec in materia,ſed in anima rationabili. Ibi operatur, ibi
oſtenditur homo ad ſimilitudinem & imaginem dei,vbi iu-
ſtitiæ,vbi ſapientiæ, vbi omnis forma virtutis aſſumitur . Si
intelligas imaginem,videbis ad imaginem.Homo enim non
eſt imago dei, ſed ad ſimilitudinem factus . Alius eſt imago
dei inuiſibilis,primogenitus vniuerſæ creaturæ, per quẽ fa- Coloſ.1.
cta ſunt omnia.Ille non ad imaginem,ſed imago:tu non ima
go, ſed ad imaginem . Habes ergo in tua ſubſtantia aliquid
de imagine & ſimilitudine dei,quod ſit diuinæ ſimile imagi
ni. Propterea imago ad eum qui eſt ad imaginem venit, &
quęrit imago eum qui eſt ad ſimilitudinem ſui, vt iterum ſi-
D gnet,vt iterum conformet,quia amiſiſti quod accepiſti, In-
ſufflauerat enim tibi deus, vt inſpirationis ſuę dono haberes
gratiam,quam tibi tua culpa ſuſtulerat.Factus eras in animã Gene.2.
viuentem. Audi quid dicat,non in carnem, ſed in animã vi-
uentem.Sed quia peccator ſignaculum tenere non potuit,&
in crimine poſitus nõ habebat quæ dei ſunt,ſed quæ homi-
num,propterea venit dominus noſter Ieſus Chriſtus,vt le-
giſti in euangelio,& à mortuis reſurgens cum clauſos diſci-
pulos reperiſſet,clauſtris ingreſſus eſt manentibus,& dixit:
Pax vobis.Sicut ergo miſit me pater, & ego mitto vos. Cũ- Ioan.20.
que hoc dixiſſet inſufflauit,& dixit eis : Accipite ſpiritũ ſan
ctum. Vides ne ergo quæ manus fecerint hominem, aut quẽ
hominem fecerint ? Illum vtique quem ſecundum Chriſtũ Coloſ.3.
induimus expoliantes veterem hominem cum actibus ſuis,
& induimus nouum qui renouatur ad agnitionem ſecundũ
imaginem eius qui creauit eum, vbi non eſt ſeruus & liber,
ſed omnia & in omnibus Chriſtus. Chriſtũ ergo induimus, Gala.3.
ſicut & alibi dictum eſt:Chriſtum induiſtis . Accepimus ſpi
ritum ſanctum,qui nõ ſolum noſtra peccata dimittit, ſed e-
tiam nos facit ſacerdotes ſuos aliis peccata dimittere : Ideo Pſalm.138.
ait

Pſalm.138. ait propheta: Tu finxiſti me, & poſuiſti ſuper me manum A
tuam. Finxit per lutum, poſuit per gratiam ſpiritalem. licet
plerique huoc pſalmum ex perſona dictum ſaluatoris acci-
piant. Audi quia manus domini etiam ſpiritus dicitur. Cla-
mat Iob: Spiritus diuious, qui fecit me. Iſtæ ſunt ergo manus
quæ hominem parauerunt, Chriſtus & ſpiritus. Ergo domi-
nus Ieſus & corporis author eſt noſtri, qui primum fecit ho
minem ad imaginem, & poſtea de luto finxit, & voluit ſer-
uare quod feccrat, ſaluare quod plaſmauerat, vt totum ho-
Ioan.7. minem ſaluum faceret, ſicut ipſe dixit in euãgelio: Mihi ira-
ſcimini quia totum hominẽ ſaluum feci in ſabbato. Quod
ſpecialiter eccleſia docet quia non ſolum anima, ſed etiã ca-
ro noſtra ſaluatur. Anima per cognitionem dei, caro per re-
ſurrectionem: quorũ alterum docuit diuioi authoritate ſer-
monis, alterum propriæ reſurrectionis exemplo. Hic eſt er-
go homo geminæ ſubſtantiæ. Alia eſt enim facti ſubſtantia,
alia figurati. Iſta de dei ſpiritu, illa de limo. Propterea ait
Iob, Reſuſcitabit corium meum. quia quod de limo eſt, re- B
ſuſcitatur. Terra enim in terram redit: quod autem factum
eſt vt principatum haberet ſuper cætera animantia, id præ-
ſtantius eſſe intelligis. Luti etiam beſtiis nobiſcum cõmune
conſortium eſt, & ideo animæ ſpecialis prærogatiua donata
eſt. Ideo tamẽ, quia cæteris animantibus imperat: ſed vt poſ
ſit imperare, debet deo eſſe ſubiectus. Docetur igitur ſerui-
re, vt ad regoum peruenire mereatur. Qui enim ſeruit Chri-
ſto, placet deo. Qui ſeruit Chriſto, placet vtique veritati, &
debet neſcire mendacium. Qui ſeruit iuſtitiæ, debet repel-
lere iniquitatem. Qui ſeruit immaculato, debet tenere caſti
moniæ diſciplinam. Qui ſeruit luci, debet odiſſe tenebras
peccatorum. Ergo quia corpus infirmum eſt, viſitationẽ do
Pſal.8. mini poſtulemus. Vnde propheta ait, Quid eſt homo quod
memor es eius? aut filius hominis, quoniam viſitas eum? Et
nunc in reliqua verſiculi portione ait:

Da mihi intellectum vt diſcam mandata tua.

Spiritalem igitur ſe eſſe cognoſcit propheta per gratiam
ſpiritus ſancti: Etenim intellectũ dari à domino, & inter mu C
1.Corin.12. nera gratiarũ primo conſtituit loco, in apoſtolica lectione di
diciſti, quia vnicuiq; datur manifeſtatio ſpiritus ad vtilita-
tem. Et in propheta primo loco ſapientiæ & intellectus ſpi-
ritalis gratia poſtulatur. Petitur ergo dei donum. Denique
vide ordinem. Da mihi intellectum vt diſcam mandata tua.
Intellectus præmittitur, vt ſcientia ſequatur. Nam niſi quis
intellexerit, doctus eſſe non poterit. Doctrinã igitur intelle
ctus facit, non memoria. Nihil enim prodeſt multa legiſſe,
niſi intelligas ipſe quæ legeris. Et in Apoſtolo poſt manife-
ſtationem ſpiritus, ſermonem ſcientiæ legiſti poſtea ſubſti-
tutum, vt ſcias intellectum memoriæ præferendum, & illum
poſſe habere ſcientiam, cui ante intellectus affulſerit. Simul
intellectum conſidera. Si propheta intellectum dari ſibi po-
ſtulat, quis tam arrogãs, qui profiteatur in ſua poteſtate eſſe
intelligentiam? Intellectum petit vt ipſe ſe nouerit, & natu-
ræ ſuæ poſſit ſcire rationem. At illi qui de rerum natura diſ-
putant, cœli ſcrutantur plagas, qui ſeipſos ſcire nõ poſſunt:
putant intelligentiam ſine dei dono poſſe concedi. Vnde & D
nos humilitatem debemus aſſumere, ne extollamur ſi forte
vnam aliquam de ſcripturis parabolam cognouerimus: aut
quia interdum ſecundum literam planè legimus, ſi forte ſe-
cundum literam aliquid intellexerimus, doctrinæ nobis aſ-
ſumamus ſcientiam. Propheta ille qui accepit ſpiritum ſan-
ctũ, poſtquã vnctus eſt in regnũ, vnctus eſt in prophetã, cẽte-
ſimum octauumdecimũ pſalmũ ſcribens, intellectũ ſibi da-
ri poſcit vt mandata dei intelligat: & ſcit, niſi à domino acce
perit gratiam, intelligere eius ſe mandata non poſſe. In euã-
gelio quoq; lego quia proponebat parabolas domin⁹ Ieſus,
Matth.13. & apoſtoli non intelligebant. Deniq; explanationẽ propoſi-
tæ parabolæ poſtulabant. Ipſe dominus Ieſus cum diceret,
vt legiſti in libro euangelij ſecundum Matthæum ſcriptum.
Matth.5. Beati pauperes ſpiritu: ſubiecit in poſterioribus: Omnis qui
Matth.7. audit verba hæc, & fecerit ea, ſimilis erit viro ſapienti. Non
ergo qui audit tantummodo, ſimilis erit, ſed qui facit quæ
audierit. Ergo neque factum ſine auditu, neque auditio ſine
facto poteſt eſſe ſapienti ſimilis, ſed qui audit & facit. Au-
diamus igitur, intelligam⁹, faciam⁹: vt intellexiſſe nos quod
A audiuimus, comprobemus.

Qui timent te, videbũt me, & lætabuntur, quia in ver- II.
ba tua ſperaui.* *al. ſuper ſperaui.

Fortaſſe aliquibus videatur hoc eſſe cõtrariũ quia iuſtus
dicit: Qui timent te, videbunt me, & lætabuntur. Multis enĩ
iuſtus grauis eſt cũ videtur. Deniq; in euangelio pleriq; do- Lucæ.8.
minum Ieſum videre non poterant, ſicut Geraſeni rogabãt
eum vt abiret de regionibus eorũ: & alij ei tranſitum dene-
gabant, quando tamen per eos tranſire nolebat. Vnde puto
quòd ſicut illic Iudaicæ forma impietatis exprimitur, ita hic
eccleſiæ gratia reueletur. Prophetat enim totum orbem re-
plendum eſſe timore diuino, & ideo quaſi timentes deũ ſan-
ctorum dicit cognitione lætari. Qui enim videt iuſtũ & gau
det, etiam ipſe vult eſſe iuſtus. Pulchrum eſt enim vt eo in a-
liis delectetur, quod vult ipſe in ſe ſeruare ſi poſſit. Eſt enim
inſitum bonis, vt caſtum pudicus, prudẽtem ſapiens affectu
B pio diligat, miſericors liberalem, & virtutes ſuas in aliis a-
met. Pleriſq; enim iuſti aſpectus, admonitio correctionis eſt,
perfectioribus vero lætitia eſt. Quàm pulchrum ergo ſi vi-
dearis & proſis. Bonũ ergo vir iuſtus. Propterea deniq; Pau Gala.1.
lus apoſtolus aſcendit Hieroſolymã, vt iuſtos videret: & cũ
Petro manſit diebus quindecim, vt ex eius aliquid cohabi- Acto.15.
tatione proficeret. Propterea ipſe Paulus & Barnabas: cum
Hieroſolymam ingrederentur, magnifice excipiebantur ab
eccleſia, ab apoſtolis, & maioribus natu: Cum autem abire
vellent, ne diſcederent rogabantur: & vt poſtea de Paulo
legimus, cum lachrymis deducebatur. Nam ſi eſt tanta vis
in naturalib⁹, vt animal viſum proſit ictericis, ita vt mortui
quoque cornu eius animantis prodeſſe dicatur ſi fuerit de-
monſtratum iis qui huiuſmodi inciderint paſſionem: dubi-
tare poſſumus quòd iuſti ſanet aſpectus? Ergo vile animal
irrationabile tantam virtutem habet, vt ſanare poſſit ho-
minem momento exiguo: quid videtur? homo iuſtus, ſi ta-
men cum fide ab eo conſpiciatur qui vtilitatem ab eo perci-
C pere deſiderat, nihil confert? Num vel ipſi oculorum radij
virtutem quandam videntur infundere iis qui fideliter eum
videre deſiderant? Sed quemadmodum iuſtus lætificat cor
innocentium cum videtur: ita & improbi iuſtorũ cognitio-
ne torquentur, quia vel tacitis ſanctorũ moribus arguũtur.
Torquet caſtitas incontinentem, auaritiã liberalitas, impie-
tatẽ fides. De hoc quoq; parile vilis animantis ſumamus ex-
emplũ. Nam ſicut prodeſſe diximus mutũ animal cũ vide-
tur, ita obeſſe percipimus lupũ ſi aliquẽ vidẽdo præuenerit.
Vocem enim feruntur amittere quos prior lupus viderit. Ba
ſiliſcus quoque, hoc eſt, noxius ſerpens, ſi quodcunq; prior
viderit animal, fertur occidere: & allegãt ſtatim necari quẽ
potuerit à ſerpente huiuſmodi præuideri. Ipſe quoque ſer-
pens mori dicitur ſi fuerit hominis præuentus aſpectu. Ergo
ſi tanta virtus vel in oculis ſerpentis vel in oculis eſt homi-
nis: vt ſi alter alterum prior viderit, poſſit occidere: non eſt
virtus in oculis iuſti, qui repletus virtutis eſt gratia, cũ præ-
ſertim tantum operetur fides, vt & illa quæ fimbriam domi- Matth.9.
D ni tetigit, ſanaretur, & ille cui intendit dominus Ieſus, ſtatim
ex eius oculis gratiã ſanitatis hauriret? Sed qui videt iuſtũ,
debet ſcire quid videat. non illũ videt in corpore, non in ve
ſtimento, nõ in patrimonio, nõ in vultu, ſed intus videt. Nõ
inquam illum videt, niſi eius viderit mentẽ, niſi eius ſermo-
nem intenderit, niſi ſenſus illius potuerit cõprehendere, ſa-
pientiã de tractatu eius potuerit aſſumere. Tunc igitur læta-
bitur, cum iſta perſpexerit, cum iſta cognouerit. Ita ergo &
nos ſicubi audiuimus iuſtũ, feſtinemus videre, ſicut illa mu-
lier quæ audiuit in domo Phariſæi diſcumbere dominũ Ie- Lucæ.7.
ſum, & ingreſſa eſt, & eius pedes perfudit vnguento. Illius
imitatores ſimus: quia Eccleſiæ in illa muliere figuram eſſe
quis dubitet? Sicubi ergo iuſtus ſedeat, ſicubi accũbat, feſti-
nemus videre eũ. Precioſum eſt videre virũ iuſtũ, vt videas
eum ſecundum imaginem dei. Quod foris eſt, nihil prodeſt:
quod intus eſt, ſanat. Sane & in eo qui foris eſt, illũ qui intus
eſt frequenter aſpicimus: vt ſi viderimus in paupere, illũ ad
cuius ſimilitudinẽ factus eſt, honoremus in paupere, de quo
ait: Dediſtis mihi manducare: quia quod vni eorum de- Matth.25.
diſtis, mihi dediſtis. Qui enim coronat imaginem impe-

ratoris, vtiq; illum honorat, cuius imaginē coronauit: & qui A ſtatuam contempſerit imperatoris, imperatori vtique, cuius ſtatuam conſputauerit, feciſſe videtur iniuriā. Gētiles lignū adorant, quia dei imaginem putant: ſed inuiſibilis dei imago non in eo eſt quod videtur: ſed in eo vtiq; quod nō videtur. Vides ergo quia inter multas Chriſti imagines ambulamus? Caueamus ne coronam imagini detrahere videamur, quam vnicuiq; Chriſtus impoſuit. Caueamus ne aliquid detrahamus iis quibus debemus adiungere. Sed, quod peius eſt, non ſolum nō honeſtamus pauperes, ſed etiā dehoneſtamus, deſtruimus, perſequimur: & ignoramus quas dei imagini congeramus iniurias, cum factos ad imaginem dei putamus eſſe lædendos. Matth. 25. Qui enim irridet pauperē, exacerbat eum qui fecit illū. Sed aderit ille qui dicat, Eſuriui, & non dediſtis mihi manducare: ſitiui, & non dediſtis mihi bibere, æger eram, & non viſitaſtis me. Et quanto iſta leuiora ſunt, q̄ ſi dicat: Iniurias mihi feciſtis, nudaſtis me, verberaſtis me? Quem ſi quis interrogauerit, Quando tibi iniurias fecimus? quādo ſpoliauimus? quando etiā verberauimus? dicet: B Quando vni horū minimorū feciſtis, mihi feciſtis. Propterea caueamus diligētius ne cui vel minimo cōtumeliā irrogem', ne ipſi domino in illis minimis contumelioſi fuiſſe videamur. Qua ratione autē dixerit, Qui timent te, videbunt me, & lætabuntur: ipſe expoſuit dicens: Quia in verba tua ſuperſperaui. hoc eſt dicere: Intus me viderunt, intus me tetigerunt, intus me aſpexerunt, vbi ſpem aſſumpſi de tuis verbis, vbi tua verba percepi. Beati ergo qui vident iuſtum, & lętātur, quia ſperant in dei verba. Quàm multi autem ſunt qui oderunt iuſtos: quia perſcrutātur dei verba qui iuſti ſunt, & cum aliquos doctos audiunt, impie eos propter doctrinam vitare conſueuerunt.

III. Agnoui * domine quoniam iuſta iudicia * tua, & in veritate tua humiliaſti me.

* al. cognoui.
* al. quia ęquitas.

Qui poteſt intelligere quæ ſunt diuinæ prouidentiæ, vtitur eo ſermone quo vſus eſt propheta ſanctus Dauid: quia omnia iudicio dei fiunt, vt ægrum corpus aliquis habeat aut C ſalubre, vt diues, vt pauper ſit, vt moriatur iuuenis, vel ſenex. Si quis intendat ſcripturis diuinis, intelligit hæc fieri iudicio dei. Nihil enim eſt præter dei ſcientiam. Exemplum quærimus? Non eſt abſconditum. Si quidem Iob nunquam amiſiſſet proprias facultates, niſi eſſet tradit' aduerſariæ poteſtati. Dedit enim dominus diabolo poteſtatē in facultates eius, vt tentaretur qualē amiſſo patrimonio haberet affectū. Dedit in filios, dedit in corp' eius, vt probaretur. Num defunctorum dolore liberorū, aut cruciatu corporis à conſtātia mentis animíq; defeciſſet, niſi fortis extiteret? Dominus quidē nouerat fortem, ſed in illo docere atq; examinare nos voluit vtrum imitatores eius eſſe poſſemus. Deniq; & Abraham tētauit quando filium ſenis vnicū ſibi petiit immolari. Ioan. 6. Sciebat vtiq; mentē Abrahæ. Sed ſciēs tentat dominus, ſicut legiſti in euangelio quia cū interrogaſſet dominus Ieſus diſcipulos quot panes haberēt, & illi reſpōdiſſent quia quinq; tantū haberēt panes, ipſe ait: Quid faciemus, inquit, inter tātos homines? Hoc autē dicebat tentans eos. ſciebat enī quid D facturus eſſet. Qui ergo iuſtus eſt, examine iuſtitiæ ſuæ credit, quia dei iuſta iudicia ſunt: vel ſecundū Græcū, quia dei iudicia ſunt ipſa iuſtitia. Sed hoc vt agnoſceret, fecit pręmiſſa precatio, quoniam intellectum ſibi dari popoſcit vt mandata dei diſceret. Accepta eſt ergo intellect' & cognitionis gratia: agnouit iuſta eſſe dei iudicia. Agnoſcere autem perfecti eſt. Denique aliud eſt credere, aliud agnoſcere. Fides timentis, agnitio eſt ſapientis. Qui enim timet, rationem non quærit: ſapiens autem & agnitionem eorum inueſtigat quæcunque percipere deſiderat. Pſalm. 115. Credidi, inquit, propter quod locutus ſum. Cognouit autem intelligens quod locutus eſt. In quo ergo iuſta iudicia dei ſunt? Quia per labores & tribulationes & afflictiones ad cœleſte præmium peruenitur. Sicut enim certantibus athletis corona defertur iuſto iudicio hominum, ita legitimè certantibus Chriſtianis diuino iudicio palma decernitur. Apoca. 3. Vincenti, inquit, dabo ſedere mecum in ſede mea. Pſalm. 65. Vita ergo noſtra examinatur igne ſicut ſplendor argenti, vt virtus certaminibus approbetur. Tranſiuimus, inquit, per ignem & aquam, & induxiſti nos in refrige- A rium. Per hæc igitur vera iudicia tua eſſe cognoui. Humiliatus enim ſum vt hæc viderē: quia ij qui exaltati ſunt corde, oculos ad veritatem aperire non poſſunt. Cum autē humiliamur, peccata noſtra cognoſcim' & ipſa humilitate delicta noſtra purgamus. Humiliatus ſum, inquit, & ſaluū me fecit. In veritate ergo humiliatus eſt qui humiliatus eſt ad ſalutem: nec vane pertulit paſſionem, qui ſalutem veritatis ſecutus eſt. Diſtat igitur inter cognoſcere & timere, vt eò reuertamur. Denique euangelij lectio docere nos debet. Ait enim dominus ad eos qui credebant ei ex Iudæis: Ioan. 8. Si manſeritis in verbo meo, cognoſcetis veritatem, & veritas liberabit vos. Si manſeritis, inquit, cognoſcetis. Vides quia non à principio potuit cognoſcere quicunq; timens deum verbū eius audiuit? Non ſolum autē non idē eſt timor & cognitio, verū etiā non idē eſt fides & cognitio. Siquidē etiā Apoſtolus docuit diuerſa eſſe munera gratiarū. 1. Corin. 12. Alij enī, inquit, per ſpiritū datur ſermo ſapiētiæ, alij ſermo ſcientiæ ſecundū eūdem ſpiritū, alij fides in eodē ſpiritu. Si ergo alij fides datur, B alij cognitio: vides, vbi fides, nō ſtatim cognitio. Vbi aūt cognitio: & fides eſt & prudētia, nec ab eo poſſumus diligentiā ſeparare. Habuit ergo cognitionē ſanct' Dauid, vtpote propheta perfectus, quando quidē ita perfecte cognouit vt humiliaretur in ipſa veritate. Siue ergo in aduerſis poſitus, agnouit probationis gratiā: ea quæ laborioſa & aduerſa ſunt, ſuſtinenda: iuſtum autē eſſe dei iudicium: & iden bene certantes nunquam deſeri vel relinqui, & coronam his poſt laborem poſſe deferri: ſiue in ſecūdis & proſperis poſitus, cognouit etiam diuitias rerum, diuerſóſque ſucceſſus tētationis, cauſſa ſolere ſuppetere vt is qui his vtitur, rerū proſperitate tentetur. In eo igitur propheta Dauid laudandus, quia cū iſta agnoſceret, humiliabatur vt humilitate ſua vel proſperorum excluderet tentamenta, vel aduerſorū ſubiret cōſtantiam æquanimitate tolerantiæ. Nō ergo magnopere laudabilis eſſet propheta, ſi laudaret iudicia dei vſus affluentia ſecundorum. Quid enim magnum facimus ſi quando in ſe- C cundis ſumus, laudamus deū, quando in diuitiis ſumus, quādo nullis vexamur iniuriis? Illud eſt magnificum, ſi ſubiectus iniuriis, contumeliis, iudicium dei laudes: ſi vexatus ægritudine, iudicia dei prędices: ſi te inopia non reuocet quo minus laudes iuſtitiam dei. Ergo ſemper laudanda ſunt iudicia dei, ſicut ſcriptum eſt: Pſalm. 47. Exultauerunt filiæ Iudæ propter iudicia tua. Quæ ſunt filiæ Iudæ, niſi animę religioſæ, animę eccleſiæ, quæ Ieſum Chriſtum dominum confitentur, quæ videntes rationem iudiciorum tuorum ſemper exultant? Qui enim non ex aliquo ſecundo prouentu, ſed ex cognitione rationis induit lætitiam, non niſi in exultatione perpetua conſtitutus eſt.

IIII. Fiat nunc * miſericordia tua vt exhortetur * me ſecūdum verbum * tuum ſeruo tuo.

* al. non habet, nunc.
* al. conſoletur.
* al. eloquiū.

Aliqui habent in hoc loco: Cōſoletur me. Sed etiā in apoſtolo legimus exhortationē pro cōſolatione dictā, & conſolationē pro exhortatione. Exodi. 33. Magna eſt ergo miſericordia dei, D quæ non ſolū remiſſionē tribuit peccatorū, ſed etiā certantibus adhibet exhortationis calcaria, ne ſuſcepti certaminis paſſiones in belli formidine derelinquant. Non ergo miſericordiā quaſi is qui victus cedat, aut vt veniæ precator implorat, ſed vt dei miſeratione ſuccinctus, maiora viribus tāto munere fultus expediat. Egregiam & ſingularem prophetæ ſpectato virtutem. Alius enim humiliatus ærumnis poſceret vt circa eū tentamenta deſinerēt, & ſedare dominus aduerſa dignaretur, ne tribulationum procella in eum ſæuiret: iſte autem tanq̄ athleta fortis & patiēs, qui exerceri & cingi animam ſuam tribulationibus noſſet, nō triſtitiā dimnuere, non impugnantia declinare deſiderat, non omne illud deſinere quod fatigationem laboris afferret expoſcit, ſed magis in tēpore laboris ſui aduerſus tentationū procellas dari ſibi verbum conſolationis expoſcit, vt poſſit forti quæ ingerūtur mente tolerare, ne aliqua mœſtitiæ perturbatione laſſetur. In eo igitur obſecrat miſericordiam dei, ne auxilio deſtitutus expediendi, cœptā militiam derelinquat. Deniq; adhortationis diuinæ eſſe miſericordiam, euidens teſtimoniū docet. Moyſi enim dicit deus: Miſerebor cui miſertus ero, & miſe-

Roma.9. & miſericordiam præſtabo cui miſericordiam præſtitero. A
Igitur non eſt volentis neque currentis, ſed miſerantis dei
eſt. Forte dicas: Ergo non debemus vel velle currere? Atqui
negligentes deus deſerere conſueuit. Non ergo hoc dicit,
ſed quid dicat conſideremus. Non volentis neque currentis
hominis perſeuerantia eſt. Non eſt enim in hominis poteſta-
te, ſed miſerantis dei eſt, vt poſſis cõplere quæ cœperis. De-
nique iterum Moyſi dicit: Quia in hoc ipſum te ſuſcitaui, vt
oſtendam in te virtutem meam. Colligitur igitur adhorta-
Ibidem. tionem diuinæ miſericordiæ deputandam. Vnde ſequitur,
Ergo cui vult miſeretur, & quẽ vult obdurat. Hunc miſera-
tus hortatur, illũ non reuocat execratus. Et vere miſericor-
dia eſt dei noſtrarũ militia paſſionũ, per quam nobis pecca-
Lucæ.16. ta minuuntur. Deniq; Lazarus pauper quia in hac vita tole-
rauit mala complurima, in gremio Abrahæ requiẽ conſola-
tionis inuenit: ille autẽ diues qui conſolationẽ habuit in ſe-
culo, poſt curricula vitæ huius fructũ quietis amiſit. Quẽ ſi
miſerat' eſſet deus, caſtigaſſet potius in hoc ſeculo, vt poſt-
ea non flagellaretur. Deniq; Iob licet grauiter flagellatus, & B
quidẽ flagellis plurimis inopiæ, amiſſionis filiorum, dolori-
bus corporis, opprobriis amicorũ, conſolatione tamen frui-
tur æterna. Ergo quanto maiores tribulationes fuerint, tãto
vberior conſolatio reſeruatur. Et tamẽ ne cadas atq; ſuccũ-
bas: quãto maiores tentationes videris, tãto magis roga ver-
bum dei vt adhortationẽ tibi afferat: ſicut rogauit & Paul',
2.Corin.1. qui ait: Benedictus deus & pater domini noſtri Ieſu Christi,
pater miſericordiarum, & deus omnis cõſolationis, qui nos
exhortatur in omni anguſtia, vt poſſimus & ipſi cõſolari eos
qui ſunt in omni tribulatione, per exhortationẽ, qua & ipſi
aduocamur à deo, quoniã ſicut abundant paſſiones Chriſti
in nobis: ita per Chriſtum abundat etiam conſolatio noſtra.
Tãta vis apoſtolicę petitionis rogat vt cõſolationẽ accipiat
à domino in omni tribulatiõe, quo nõ ſolũ ipſe induat tole-
rantiam, verum etiam alios cõſoletur, vt & ipſi poſſint pro-
priæ mentis anguſtias ſuſtinere. Si igitur ipſe in omni tribu-
latione fueris idoneus approbatus, tunc demum dignus eris
qui conſolationem accipias in omni tribulatione. Et tamen C
non omnis paſſio, diuina conſolatio eſt, ſed quæ paſſio pro
Chriſto eſt, hæc conſolationẽ Chriſti meretur. Pulchre au-
tem addidit: Secundũ verbum tuum ſeruo tuo. Ipſe enim do
minus pro ſuo nomine præliantibus auxilium pollicetur, di
Matth.10. cens: Cum ergo tradent vos, nolite cogitare quomodo aut
quid loquamini, dabitur enĩ vobis in illa hora quid loqua-
mini. Non enim vos eſtis qui loquimini, ſed pater meus qui
loquitur in vobis. Ergo ne impares ſimus certamini, diuinũ
ſemper oremus auxiliũ, vt nobis tribuat adhortationẽ. Si e-
nim habeamus eum qui nos exhortetur, non facilè cedim'.
Pleriquc autem habent, Qui conſoletur nos: nec abhorret à
vero. Inſtigãtis enim aliquẽ blanda quædam eſt exhortatio
quæ certantem ſtudio laudis accendat, & velut quadã con-
ſolatione demulceat, ne laborum aſperitate reuocetur.

V. Veniant mihi miſerationes tuæ, & viuam quiã lex tua meditatio mea eſt.

Cui lex dei meditatio eſt, huic prę ſto ſũt miſericordię vt D
viuat in ęternũ. Quomodo enim beatus quis poteſt eſſe ſine
Pſalm.1. miſeratione diuina? Beatus autem qui in domini lege die ac
nocte meditatur. Sed qui meditatur in lege, eruditur in le-
ge: & quem lex erudierit, dominus erudit, qui locutus eſt le-
Pſalm.93. gem. Ideoque ſcriptum eſt: Beatus quem tu erudieris domi-
ne, & de lege tua docueris eum. Diſcamus ergo & nos in le-
ge meditari, non auocemur ſecularibus illecebris non occu-
pemur impedimentis, ſed ſemper ad legem ſimus attẽti. Scri
Pſalm.36. ptum eſt enim: Os iuſti meditabitur ſapientiam, & lingua e-
ius loquetur iudicium. Hoc in veteri teſtamento. Audi dicẽ
Roma.10. tem & in nouo: Prope eſt verbũ in ore tuo, & in corde tuo.
Et maxime hãc meditationem ſacerdotibus neceſſariam o-
ad Tit 1. ſtendit ad Titũ ſcribens: Quia debet epiſcopus amplecti eũ
qui ſecundum doctrinam eſt fidelem ſermonem, vt potens
ſit exhortari in doctrina ſanã, & eos qui contradicũt argue-
re. Quod vtique ſolicitæ atque intentæ meditationis eſt, nõ
1.Timo.4. perfunctoriæ lectionis. Et ad Timotheum ſcribens ait: At-
tende lectioni, exhortationi doctrinę. Lectio enim frequẽs,
nec intermiſſione aliqua deſtituta, doctrinæ munus opera- A
tur. Quod autem poſcit vt viuat, frequenter oſtendimus hu
ius corporis vitam veræ vitæ gratiam non habere, ſed illam
veram vitam fore, cuius bona vnuſquiſque ſanctorum cre-
dit ſe videre in terra viuentium. Quod credimus nos viſu-
ros, non præſens vtique, ſed futurum eſt.

Confundantur ſuperbi, quoniam * iniuſte iniquitatem geſſerunt * in me: ego autem exercebor in prę ceptis * tuis. VI.
* al. quia.
* al. fecerũt.
* al. mandã ta.

Superius ait idem propheta: Si reddidi retribuentibus mi
hi mala. Nunquid hic maledicit iis qui in ſę iniqua geſſerũt? Pſalm.7.
Non vtique. Videbat enim charitatem etiam inimiciſſimis
deferendam cum veniſſet euangelij prædicator. Vnde arbi-
tror quia quaſi medicus velit eos ipſos ſanare qui læſerint,
vt iniquitatis ſuæ contemplatione conuenti de propriis fla-
gitiis erubeſcant: in quo non ſolum propheticam incipiunt
probare patientiam verumetiam emendare ſuam inſolentiã.
Pudor enim plerumque corrector eſt noſtri: & dum incipit B
nos pudere commiſſi, ne diutius pudeat, deſerere quæ eru-
beſcenda ſunt admonemur. Non ergo maledicit propheta,
ſed quaſi bon' medicus vult illos cognoſcere quid fecerint,
vt cum in ſuam conſcientiam receperint quanta ſuorum ſit
colluuies delictorum, incipiant erubeſcere, erubeſcentes au
tem poſſint prioribus peccatis renũciare. Cõſideremus nũc
aliquos fornicãtes, inequitantes viduis ac pupillis. aliena ra
pientes, & in his non ſolum non erubeſcere, ſed etiam glo-
riari ſolere, tanquàm vel pulchritudinis vel potentię ſuę ti-
tulos deferentes: de quibus bene dixit Apoſtolus quod eo-
rum gloria in confuſione ipſorũ: eo deteſtabiliores ipſis cri- Philipp.3.
minibus ſuis, quod cum tanta committant, non confundun-
tur, verum eorum ſi quis poſtea veniat in eccleſiam, credat
in dominum Ieſum, audiat euangelium, compũgatur corde,
tunc demũ incipiet quàm atrocia & grauia deliquerit agno
ſcere, & in iis quæ agnouit erubeſcere. Quid ſit autem exer-
ceri in pręceptis domini, quomodo exiſtimẽ, niſi quia dixit:
C Ego autem exercebor in præceptis tuis. In lege didiciſti, Exodi 23.
hoc eſt, ſi bos aduerſarij ceciderit vel iumentum, vt nõ de-
ſerendum exiſtimes, ſed potius eleuandum. Quod autẽ ait.
Iniuſte iniquitatem geſſerunt: In quem hoc dicatur confide-
ra, niſi in eum qui forte iuſte iniquitatem gerat, id eſt, ſi læ-
ſus per legem ſe cupiat vindicare iuxta præcepta Moyſi,
iuſte videtur facere iniquitatem, ſed non ſecundum euange-
lij præcepta. Et ideo ait: Non veni vocare iuſtos ſed pecca- Matth.9.
tores. quia Iudæi ad vindicandum ſe authoritate legis v- 1.Cor.15.
tuntur. Habes hoc & in apoſtolo: Sobrij eſtote & iuſte. Nõ
ſolum ſobrios nos, ſed etiam iuſte ſobrios eſſe debere do-
cuit euidenter. Poteſt aliquis & ſobrius eſſe, & non iuſte ſo-
brius, vt ſobrius ſit à vino, & non ſit ſobrius æquitate atque
iuſtitia. Eſt enim crapula iniquitatis. Poteſt & aliquis ebrie-
tati & luxuriæ ſemper indulgens, dum aliena tamen diripe-
re conatur, eo occupatus ſtudio ſobrius eſſe à vino, & non
ſobrius à rapina: nec iſte iuſte ſobrius. Ideo Apoſtolus ad-
monet vt ſit in nobis iuſta ſobrietas. Denique addidit. Et
D nolite peccare. Qui enim peccat, & ſi ſobrius ſit, non po-
teſt tamen tanquam iuſte ſobrius prædicari. Nolite, inquit,
ſeduci, hoc eſt, ne alieni erroris ebrietas vos faciat temulen-
tos. Corrumpunt bonos mores colloquia mala, eò quòd o-
re & labiis infidelium tanquam ebrietas quædam moribus
audientis infunditur. Meritóque addidit; Sobrij eſtote iu- 1.Cor.15.
ſte, & nolite peccare. Ignorantiam enim dei quidam habẽt,
vt ſobrius ille ſit qui non habet ignorantiam dei, nec titubat
ebrietate perfidiæ. Iuſte autem ſobrius, in quo operum gra-
tia cum fidei ſobrietate reſplendet.

Conuertantur ad me * qui timent * te, & qui ſciunt * teſtimonia tua. VII.
* al. mihi.
* al. timẽtes.
* al. nouerunt.

Alius habet, maxime iuxta Grę cum: Conuertantur mihi.
Si ad me legimus: conuertantur qui timent deum, ne cõmiſ-
ſis propriis erubeſcant, vel certe luant ſupplicia delictorũ,
Conuertantur autem ad dei ſeruulum prophetęque doctri-
nam, vt dediſcant pudenda committere, & tanti emẽdatione
doctoris exuant mores ſuos, delictorúmq; labe deterſa, vir-
tutum induant diſciplinam. Si autem ita legimus, Conuertã-

A tur mihi:hoc eſt, quoniã exercebor in pręceptis tuis, cõuer-
tãtur mihi iam nõ peccanti, iam non erranti. Cõuertantur,
inquit, qui timentes te propriis renunciauere peccatis, vt cõ
ſortio iuſtorum propheta ad vberius prouehatur, & ipſe de
ea gratia quæ in ipſo eſt, plurimum vel ptimum conſerat au
dientibus. Conuertantur igitur iam non peccante me, iuſti
ad iuſtum. De teſtimoniis autem puto iam non opus eſſe re-
petere, cum ante iam dictum ſit.

VIII. Fiat cor meum immaculatũ in iuſtificationibus tuis,
vt non confundar.

Quãto excelſior eſt propheta vel munere prophetiæ vel
regni gratia, tãto magis ſequitur humilitatem, & docet quid
nos debeamus imitari, eò quòd propheta tantus immacula-
Pſalm.50. tum cor fieri ſibi depoſcit. Supra poſtulauit. Cor mundum
crea in me deus. Non dixit fac, ſed crea, vt de integro cor e-
B ius inſtauret & mundet. Maior quidam in hoc ſermone am-
bitus eſt. Grande enim cor eſt à domino creatum, quod re-
cipiat verbũ de cœleſtibus virtutibus ac poteſtatibus. Grã-
de cor quod recipiat ipſum dominum dicentem: Inhabita-
2. Corin. 6. bo in illis, & deambulabo in ipſis. Vt hæc igitur recipiat,
creatorem ſibi cordis ſui non angelum fieri, ſed ipſum do-
minum deprecatur qui cœlũ creauit & terram. Et bene ait,
Immaculatum: quia cor hominis velut indecentium cogita-
tionum colluuione maculatur. Si cogitatio ipſa polluit, quã-
to etiam facta ipſa contaminant? Noli extraordinariis cogi-
tationibus aduerſa naturæ contaminare penetralia, ne id in-
quinamento graui polluas quod putas habere te mundum.
Manus lauas quaſi poſſis crimina eluere, cum mentem tuam
Matth 27. vel nudis cogitationibus inquinatam lauare non poſſis. Et
Pilatus manus lauit, ſed cor ſuum lauare non potuit. Manſit
ſcelere pollutus, quamuis man' ſuas aquæ infuſione lauiſſet.
Audi quia & cogitatio inquinat: Non quod intrat in os, co-
Matth.15. inquinat hominẽ, ſed quod exit de ore. De corde enim ex-
eunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes,
furta, falſa teſtimonia, blaſphemiæ. Hæc ſunt quæ coinqui-
C nant hominem. Si ergo intus coinquinaris, prius mũda quod
intus eſt. Si quod intus eſt mundaueris, & exteriora mun-
daſti: vt ſi aqua turbida influat, fruſtra putas lacum eſſe mun
dandum. Si fons profluat cœnolentus, receptacula terſiſ-
ſe nihil proderit, cum in fonte ſit vitium. Ipſe tibi ante pur-
gandus eſt, vt fluat omne quod purum eſt. Cor tuum cogi-
tationum tuarũ eſt ſcaturigo. In illo fonte vel turbida aqua
impuritatis euomitur, vel ſynceræ pietatis vnda prorum-
pit. Didiciſti cor eſſe mundãdum, diſce quemadmodum mũ
des. Mundat hunc fontem iuſtificatio legitima, hoc eſt, con
feſſio peccatorum. Deniq; Publicanus ille qui peccata pro-
Lucæ.18. pria fatebatur, iuſtificatus magis de templo quam Phariſæus
exiuit, quia ieiunia ſua & munera Phariſæus atque innocen
tiam præferebat. Munda ergo aquam tuam, illam aquam de
Prou 20. qua dictum eſt: Aqua alta conſilium in corde viri. Bonam
tibi aquam natura dedit, niſi eam cœno tuo polluas, ipſa te
diluit, ſi pura, ſi ſimplex, ſi etiam naturalis ſit, ſi nihil habeat
ſordidum atque terrenum. Quid mali eſt ſi ea aqua quę mũ-
D dare debeat, polluat? Sed non eſt aqua tua quæ te polluit.
Iſta aqua aliena eſt. denique dictum eſt tibi: Ab aliena aqua
abſtine te. Aliena aqua mentitur & fallit, & contrarium na-
turæ profluit. Ideo ait: Filij alieni mentiti ſunt mihi. Nam
Pſal 17. ſi alieni non fuiſſent, vtique non feſelliſſent. Nemo enim glo
2. Cor.1. rietur caſtum ſe habere cor, quemadmodum Salomon di-
xit: ſed qui gloriatur, in domino glorietur, qui ſanctis ſuis
cor mundum creare dignatus eſt, & immaculatum facere iu
ſtificationibus ſuis. Quæ ſint iuſtificationes, audiſti dicen-
Eſaiæ.43. tem: Dic iniquitates tuas, vt iuſtificeris. Ergo qui iniqui-
tates ſuas dicit, iuſtificatur: qui autem iuſtificatur, non con
funditur, quia pudorem peccatorum matura confeſſione
præuenit.

Sermo vndecimus.

ב Caph. VNdecima litera Caph incipit, quæ Latina interpre
tatione ſignificat, curuati ſunt. Sonus interpreta-
tionis ipſe nos docet quid ſit curuari. Qui enim
inclinatur in terrã, curuari videtur. Vnde ait pro-
pheta ſub hac litera: Paulominus conſummauerũt me in ter-
A ra. Curuatur autem qui agit pœnitentiam, eo quòd ceruicẽ
ſuam curuat dum humiliatur ad dominũ, & interiorem ma-
gis ceruicem, id eſt, ceruicem mentis & cordis. Nam de hac
ceruice dictum eſt: Nec ſic flectas vt circulum collum tuũ.
Qui enim cor ſuum non flectit, fruſtra ceruicem ſuam flexe
rit. Docet etiam Hieremias propheta humilitatẽ hac inter-
pretatione ſignari. Ait enim ſub hac litera in Threnis. Quia Thren.3.
non repellet in æternum dominus, quia cum humiliauerit,
miſerebitur ſecundum multitudinẽ miſericordiæ ſuæ, quia
non humiliauit toto corde ſuo, neque repulit filios homi-
num. Bonum ergo curuari, vt humiliemur domino, & domi
nus miſereatur. Denique & in ſuperioribus ſub hac litera i-
dem Hieremias propheta oſtendens gemitus & humilitatẽ
plebis ait: Omnis populus eius ingemiſcentes, quærentes Thre.1.
panem, dederunt deſideria ſua in eſcam vt reficiant animã.
Vide domine & aſpice quia facta eſt ſine honore. Ergo qui
B animæ ſuæ quærit refectionem, humilitate curuetur, quo
poſſit citius ad domini peruenire miſericordiam. Ideoque
tanquam curuatus multo amplius animã ac mẽte quàm cor-
pore, exorſus eſt Dauid dicens:

Defecit in ſalutari tuo * anima mea, & in verbum tu- I
um ſperaui. *

* al. ſalutare tuum.
* al. ſuper ſperaui.

Non vſitatus ſermo nos capiat, vt tanquam corporeas fa
tigationes defectionem huiuſmodi iudicemus. Neque enim
hoc ſolum dixit, Defecit anima mea, ſed defecit in ſalutare
tuum. Itaque vt de vſu capiamus exemplum, ſi verbi gratia
dicamus. Defecit ille in illam, videtur exprimi hoc verbo
quod totus in mulieris deſiderium cupiditate tranſierit. Et
quicquid eſt quod vehemẽter expetimus, niſi eius maturio-
rem habeamus effectum, id nos videtur lõga quadam inten
tione laſſare. Amor impatiens die noctúq; meretricias fores
pulſans, ſi diutius potiendi deſideria differantur, ipſa deficit
expectatione dum ſperat, in quo vtiq; non finis amoris, ſed
incrementũ eſt. Et quicquid eſt deſiderabile, ſi non contin-
gat deſideranti, deficit in illud, & quaſi ipſam deponit ani-
C mam qui deſiderat: ſi tamẽ ſpes propior aſſurgat, dat vires
ſpes proxima. Si autem abſentia ſit dilecti, eo ipſo quo ab-
ſentem deſiderat quæ concupiuit, animæ ſuæ patitur defe-
ctionem. Itaque quanto longius eſt illud quod deſideratur,
tanto magis deficit qui deſiderat. Id ergo deficere eſt, in id
vnumquemq; totis ſtudiis migrare quod diligat, illud cogi-
tat, illi adhæret, illud perſonat quod receperit diligendũ, in
id quadam animæ defectione transfunditur, vt ſi mater filij
expectet præſentiam, quemadmodũ expectabat Tobiæ v- Tobiæ.5.
xor filium peregrinantem, deficiens à deſiderio, & in angu-
ſtiis cõſtituta, & tanquàm reſoluta viribus. Quid enim aliud
niſi defectum quendam eius verba ſignificant? Sed quo ma-
gis laſſatur affectus, eò amplius amor creſcit: & quo diutius
abeſt qui deſideratur, eò expectantis deſideria maiore qua-
dam vi amoris igneſcunt. Caro deficit, ſed cupiditas alitur
& augetur. Hinc ergo colligere poſſumus quid ſit: Defe-
cit in ſalutare tuum anima mea. Etenim ſpiritui adhærens
anima deficit ab eo quod eſt anima, & fit vnus ſpiritus: quo-
D niam qui adhæret domino, vnus ſpiritus eſt. Itaque ſan- 1.Corin.6.
ctus & timens deum, neſcit aliud deſiderare, niſi ſalutare
dei, quod eſt Chriſtus Ieſus. Illum concupiſcit, illum deſi-
derat in illum totis intendit viribus illum gremio mentis fo
uet, illi ſe aperit & effundit, & hoc ſolum veretur ne illum
poſſit amittere. Itaque quanto maiore deſiderio exercitata
fuerit anima cupiens adhęrere ſaluatori ſuo, tanto magis de-
ficit. Ergo iſta defectio imminutionem quidem fragilitatis,
ſed aſſumptionem virtutis operatur. Denique ipſe alibi di-
cens, Sitiuit in te anima mea, ſubiecit infra, Adhæſit anima Pſalm.62.
mea poſt te, me autẽ ſuſcepit dextera tua. Qui enim ſitit cu-
pit ſemper adhærere fonti, nec aliud ſibi niſi aquam expete-
re & contingere videtur, vt ipſo paſcatur affectu. Suſcipiens
ergo me dei dextera, animæ meæ inhians, & de ſua virtute
mihi impartiens, facit eam eſſe quod non erat, vt dicat: Viuo Gala.2.
autem iam non ego, viuit autem in me Chriſtus. Diſce au-
tem etiam hoc exemplo defectionem iſtam nimiæ eſſe cupi- Pſal. 83.
ditatis. Concupiſcit enim & deficit anima mea in atria domi
ni. Ante concupiſcens, inquit, & quaſi totam ſe effundens in
concu-

concupiſcentiã, longo fine ſoſpenſa defectione diſſoluitur. A Deniq; quomodo deficiat anima in ſalutare dei, Hieremias
Hiere. 20. docet. Et factũ eſt, inquit, in corde meo vt ignis ardens, flãmans in oſſibus meis, & diſſolutus ſum vndiq;, & ferre non poſſum. Hoc igitur inflãmatus deſiderio, ait Dauid: Defecit in ſalutare tuũ anima mea, & in verbum tuũ ſperaui. Rectè ſperaui dixit in verbum. Ante enim ſpes præcedit, & ideo ſequitur defectio. Sperauit autẽ in verbum quod prædicatũ eſt eſſe venturũ, quod poteſt intelligi de dei verbo. aut certe in verbũ ſperauit, qui verbo cœleſti credidit, quo domini noſtri Ieſu Chriſti annunciatur aduentus, vel quo eius gloria declaratur. Ergo propheta conſiderãs quę legerat, & cernens quod cum adeſſet corpori velut quibuſdã ligatus vinculis huius vitæ, aberat à ſalutari dei, concupiſcebat, deſiderabat, deficiebat, & toto diſſoluebatur affectu, vt totus illius fieret quod deſiderabat: ſicut etiam in poſterioribus ipſe di-
Pſalm. 141. cit: Effundo in conſpectu eius orationem meam, tribulationem meam ante ipſum pronuncio, in deficiendo ex me ſpiritum meum. B Defecit enim eius ſpiritus: imò ab eo deficit ſpiritus ſuus, qui ſeipſum negat vt adhæreat Chriſto. Vnde ſemitæ eius cognoſcuntur à domino, quia non ſunt carnis, ſed Chriſti ſemitę. Etenim requirentium deum via Chriſtus eſt. Et nos igitur concupiſcamus illud ęternum ſalutare dei, non concupiſcamus pecuniã quam auariſſimi concupiſcunt, non concupiſcamus alienæ vxoris decorem, non ambitionis exagitemur deſiderio, non ſeculari intendamus gloriæ, non fallacis circunſcriptionis ſtudiis occupemur, non proximum circunuenire iniquitate cupiamus, nõ poſtremo partes vulpium ſimus in terrenæ voluptatis interiora demerſi, tanquàm exules æternorum, & de illa ſupernæ ſpei pręſumptione deiecti. Attollat igitur ſe anima noſtra deficiens viribus ſuis, vt adhæreat ſalutari dei qui eſt Chriſtus dominus Ieſus, quod interpretatione dicitur domini ſalus. Ipſe eſt enim ſalus vera, veritas, virtus, atque ſapientia. Qui igitur deficit ſibi vt virtuti adhæreat, amittit quod ſuum eſt, accipit quod æternum eſt.

C 11. Defecerunt oculi mei in verbum* tuum dicentes, quãdo conſolaberis me?

* alias, eloquium.

Supra πρακτικὴν, hic θεωρητικὴν. Ibi in ſalutare defecit anima, eò quòd concupiſcit eum cuius paſſione ſeruata eſt, hic in verbum domini prophetę oculi defecerunt. Et videamus ne quemadmodũ illic adhęrens Chriſto anima defecit in vnum ſpiritum, & fit vnus ſpiritus, ita & deficiãt oculi vt fiat vna mens. Oculi enim mentis iſti ſunt oculi ſcilicet interioris hominis, non hi oculi qui miniſterio funguntur obtutus. Eſt enim oculus & mẽs carnis. Sed ille cæcus eſt oculus qui non videt quæ diuina ſunt, qui fruſtra mente carnis inflatus eſt. Eſt & alius ſenſus Chriſti, quo eccleſia videt Chriſtum,
Canti. 4. ſicut ipſe dicit ad ſponſam: Corde nos cepiſti ab vno oculorum tuorum. Merito vno oculo Chriſtus videtur, quia non videtur oculo carnali, aut quia duos oculos habens eccleſia, moralem & myſticum, fidei oculo plus videt Chriſtũ. Myſticus enim oculus acutior eſt, moralis dulcior. Et fortaſſe D illi oculi ſunt, quibus Paulus videbat æterna, vbi cœpit corporalia non videre. Deniq; qui Chriſtũ non videbat priuſquam oculos amitteret, vidit eum poſteaquàm viſum amiſit
Acto. 9. oculorum. Vidit eum qui dixit: Quid eſt domine? Videbat vtique Chriſtum, quem etiam dominum fatebatur. Et infra: Domine, inquit, quid me vis facere? Nõ ergo videbat eum, cuius expectabat imperiũ? Quibus igitur oculis videre Paulus plus cœpit, niſi iis quos nobis ipſe monſtrauit dicẽs: Orabo ſpiritu, orabo & mente? Denique vt ſcias quia vidit o-
1. Corin. 14. rando: Factum eſt, inquit, reuertente me in Hieruſalem, cũ orarem in templo, pauorem habui, vidi illum dicentẽ mihi: Feſtina, & exi citius de Hieruſalem. nõ enim recipiũt teſtimonium tuum de me. Iſti ergo oculi in verbũ dei deficiunt, & dicunt, quando conſolaberis me? Iſtis oculis prophetæ dicebantur videntes, quia per reuelationem ea quæ erant abſcondita, mente cernebant. Quid eſt oculos deficere? De corporalibus dicamus, vt intelligamus de ſpiritalibus. Nõne quando aliquem deſideramus & ſperamus affore, eò dirigimus oculos, vnde ſperamus aſſe venturum? Itaque con-

A tenti diu quotidiana expectatione deficimus. Sic Anna cir- Tobiæ. 10.
cunſpiciens in viam, ſolicitis aduentum filij explorabat excubiis. Sic Dauid propheta currente de prælio altero poſt 2. Reg. 18.
alterum qui nũciaret, poſitis in turre exploratoribus interrogare de ſalute filij pater ſedulus geſtiebat. Sic tenerę vxor ęratis de ſpecula littorali indefeſſa expectatione pręſtolatur aduentum, vt quamcunque nauim viderit, illic putet coniugem nauigare, metuátque ne videndi gratia dilecti alius ante* aduertat, nec ipſa poſſit prima dicere: Video te marite. * Ante deſ-
ſicut Anna dicebat ad filium, Video te fili, ammodo libenter moriar. tat.
mortis videlicet dolorem exoptati conſpectus ſuauitate non ſentiens. Ergo vt illa quæ aduenienti viro ſe optat offerre, ablegatis omnibus domeſticis occupationibus, ſemitas viantis aut pedũ veſtigia legit: ſic propheta curis exutus ſecularibus, interiorum oculorum in verbum dei peruigil cuſtos vſque ad defectionem ſui intendebat obtutus, corpus ſuum redigens ſeruituti, & animam ſuam ad humilitatis patientiam araneæ modo tabeſcentis erudiens. B Deſiderabat enim ſicut ceruus fontes aquarũ, & ſitiebat in dominum deum ſuum, cupiens eius videre præſentiam, & apparere ante faciem dei: nimióque deſiderio & vehementi cupiditate deficiens, tunc ſe habiliorem iis quæ à domino poſceret impetrandis prophetica gratia præſumebat. Et nos igitur intendamus cor noſtrum vt poſſimus intelligere ſeries ſcripturarum, & verbum vitæ nobis venire à domino poſtulemus, atque intellectum dari. Siquis de longinquo verbum dei obtutu mentis aſpexerit, nondum planum atque diſtinctum, is velut quibuſdam oculis interioribus verbi nauigiũ appropinquare animæ ſuæ cernit. Quo autem expreſſius videre cœperit, eò magis quaſi ad portũ veritatis feſtinet accedere, & fit proximus inuehendæ. Defecerunt ergo oculi prophetæ in verbum dei, dicentis: Quando cõſolaberis me? Si oculi iſti ſignificati ſunt, quibus cernimus & videmus, dicere debuerunt: Quando conſolaberis nos? hoc eſt, non ſingulariter, ſed pluraliter. Sed quia oculus mentis & oculus C carnis vnus oculus fiunt, & tunc homo conſolatione fulcitur, cum caro & mens diuerſa non cupiunt, ſed vnum deſiderant, vnum requirunt: ideo intenti ad eum qui ait, Ego & Ioan. 10.
pater vnum ſumus: iſti quoque oculi vnum eſſe ſe confitentur, quia vno atque eodem deſiderio officióque funguntur. Deficiebat ergo in verbum propheta. Nos autem ocioſos nos putamus, ſi verbo tantummodo ſtudere videamur: & pluris æſtimamus eos qui operantur, quàm eos qui ſtudium cognoſcendæ veritatis exercent. Dicunt enim pleriq;: Ecce homo, & opera eius. quaſi qui verbo ſtudeat, non operetur: cum magis opus iſtud quàm cætera ſint. Si enim opus iuſtitia eſt, ſi opus temperantia, ſi opus fortitudo: vtique opus eſt etiam ſapientia. Iſtæ enim quatuor principales virtutes habẽtur. Nam ſi operatur Chriſtus ſecundũ quod iuſtitia eſt, vtique operatur ſecundum quod verbũ eſt. Et operabatur cũ
eſſet in principio apud patrem. Deniq; per ipſum omnia fa- Ioan. 1.
cta ſunt, vt ſcias operatorem omnium eſſe, & opus noſtrum eſſe Chriſtum Ieſum. Etenim ſecundum quod verbum eſt, verbum inquirentibus, grande opus verbum eſt. Vnde cum D Martha feſtinaret circa miniſterium, Maria autem verbum domini audiret: ea que audiebat, ei quæ miniſtrabat meruit
anteferri. Dicenti enim Marthæ: Domine non eſt tibi curæ Lucæ. 10.
quod ſoror mea reliquit me ſolam miniſtrare? Dic ergo illi vt me adiuuet. reſpondens dixit dominus: Martha Martha, Maria bonam partem elegit, quæ non auferetur illi. Ita verbũ cognoſcere maius opus eſſe q̃ miniſtrare, diuinæ authoritate ſententiæ definitur. Sed fortaſſe dicat aliquis di-
ctum eſſe ab Apoſtolo: Quia nõ in ſermone regnum eſt dei, 1. Corin. 4.
ſed in virtute. Scriptum non nego, ſed in quo ſermone, cognoſce. Nempe quem efflatus effuderit, qui audientibus ſermo prodeſſe non poſſit, qui ſine oſtenſione fit ſpiritus atque virtutis, hunc ſermonem Paulus non dignatur cognoſcere. Vult enim magis virtutem ſermonis agnoſcere. Denique nolebat talem ſuum eſſe Apoſtolus ſermonem, qui in infirmitate veniebat vt alios ſaluos faceret, & fortiores in timore & tremore: vt timentes nihil metuerent niſi dominum Ieſum, trementes pacem eius tranquillitatémque ſeruarent. Audi ergo qualem Apoſtolus ſermo-

1. Corin. 2. nem habebat. Et ſermo, inquit, meus & prædicatio mea nó A
in perſuaſione ſapientiæ verborum, ſed in oſtẽſione ſpiritus
& vittutis: quia fides non in forenſi ſermone ſapientiæ, ſed
in oſteoſioue ſpiritus, ſed dei virtute firmatur. Ergo in ſer-
mone ſanctorum virtus eſt, in ſermone aotem forẽſi iſto ac
philoſophico vanitas muodi. Virtutem autem eſſe in ſermo-
Pſalm. 67. oe ſanctorum, etiam iſte propheta re doceat, qoi ait: Domi-
nus dabit verbum euangelizantibus virtute multa. hoc eſt,
vt multa poſſint virtute euangelium prædicare. Probatũ eſt
ergo quod in Euangelij prædicatione ſit virtus. Prædicatio
autem Euangelij, ſermo ſanctorum eſt. Ita dubium nou re-
ſidet quio in ſermooe ſancto ſit virtus.

III. Quouiam factus ſum tanquam vter in gelicidio:* iu-
* al. pruina. ſtificationes tuas non ſum oblitus.

Vox iſta, vox iuſti eſt, qui mortificauerit ſuũ corpus. Re-
ctè enim vter dicitur iuſtus, qoi expoliarus non nudus ioue-
niatur. Vter nanque de exuuos fit animantis mortui. Igitur B
& nos peccato moriamur, vt viuamus deo, atq; repleti ſpiri-
tus iucunditate, & ſuauitate lætitiæ, erimus exuuiæ ſpirita-
les, carentes infirmitate corporea, & integro mentis ſiou in-
fuſam nobis diuinorum myſteriorum gratiam reſeruaotes.
Matth. 9. De his vtribus dicit, quia vinum nouum in vtres nouos mit
runt, qui volunr vtrumq; ſeruare, & corpus, & gratiam. Noo
effluat igitur tuus hic vter, non rimoſus ſit, noo terreno in-
ueteraſcat ſitu, nec vinum oouum veteres vtres rũpat, quo
ſciodantur vtres, fuodatur gratia. Nooiterum ſole iniquita-
tis & nimia vi caloris areſcant, ſed feruentium viſcerum cu-
piditates diuerſæ niuali quodam frigore temperentur. Fri-
geſcat æſtus libidinis, & quodam continentiæ gelu, ieiunio-
rúmque reſtinctus matutina oratione perfletur: quando ſi-
Eſaiæ. 55. cut ros ita ſuper terram noſtram dei verba deſcendũt, ſicut
imber ſuper gramen, & ſicut nix ſuper fœnum. Neſcit verẽ
bonum iſta nix lædere, nix quæ diuini ſplendore fulget e-
loquij. Nix hæc refrigerat, nou adurit: fœcundat ſata, non
internecat. Nix hæc præceptio continentiæ eſt, quæ calorẽ C
facit corporeum frigere, & omnem naturę ioterioris reſtin-
guit ardorem. Et forte ideo cũ Ieſus reſurrectionis ſuæ de-
monſtraret gloriam, veſtimẽta eius erant candida ſicut uix:
vt non ſolum ipſe alienus ęſtimaretur à contagione peccati,
verumetiam ne quicunque reſuſcitatur, congelatis coniu-
gij cupiditatibus reſurgere frigidus videretur. In reſurre-
Matth. 22. ctione enim neque uubunt, oeque vxores ducunt, ſed erunt
ſicut angeli dei in cœlo. Boni ergo vtres frigidi, hoc eſt, in
gelicidio conſtricti pruinis, non libidinis calore reſoluti.
Vtrem autem corpus hoc dici, licet ex pluribus locis, tamẽ
etiam inde intellige quod Adam & Eua vbi imaginẽ depo-
1. Corin. 15. ſuere cœleſtis, quam ante portabaot, imaginem terreni ho-
minis indoctes, tunicas dicti ſunt veſtiti eſſe pellicea s. Cor-
porales eoim eos de ſpiritalibus fecerat culpa cõmiſſa. Nec
illud abſurdum ad intelligeodũ, quod ita ſe dicat ſactũ Da-
uid ſicut vtrem in gelicidio, eò quòd in aſperitate licet po-
ſitus glaciali, mortificauerit tamen corpus ſuom ne ſentiret
hyemis illius aſperitatem, quam ſaluator dicit grauem futu- D
ram eſſe fugientibus. Sicut enim glaciem nó ſentit vter, quia
pellis eſt mortui: ita mortuus peccato propheta frigus pec-
cati ſentire oon poterat. vel certe quod oon frangatur oeceſ
ſitatibus, uec reſiſtat caro menti, ſed molliori ductu animæ
ſe inflectat imperiis, & in hoc mundi gelicidio noo areſcat:
vel quia corpus afflictionis ſumus, & mortem domioi Ieſu
ſemper in ooſtro corpore circunferre debemus. Hic eſt v-
ter qui caſtigat corpus ſuum, oon vt ille incraſſatus & ob-
Exodi. 32. eſus populus, qui ſedit manducare & bibere, ſurrexerunt
ludere. Hic eſt vter qui inebriat nõ vino, ſed ſpiritu, io quo
non botryo amaritudinis, nõ dtaconum furor, non furor a-
ſpidum, ſed poculum inebrians quàm pręclarum. Io hoc er-
Pſal. 22. go gloriatur Dauid, quia factus eſt ſicut vter in gelicidio, o-
perationem peccati oon ſentiens. Et beoe peccatum gelici-
dio comparatur. Sicut enim gelicidium ad nullum vſum v-
tile eſt, ad nullam operationem: ſic culpa nulli prodeſt vſui,
nulli operationi: & ideo ſicut gelicidium declinaoda eſt, ne
noceat & adurat. Bonum ergo mihi eſt fieri ſicut vtrem in
gelicidio, vt poſſim oõ obliuiſci iuſtificatioues domini, &

A earum liquore perfuſos refrigeret omnis feruor internæ cu
piditatis. Non ergo vacuum ſed plenum hunc vtrem eſſe o-
portet, plenum ſpiritus, plenum iuſtificationum: vt pecca-
ta mea ipſe confitear, vt luxuriam carnis meæ comprimam.
Moriendum eſt enim mondo, vt viuamus deo. Si autem vi-
uamus carni, mors vtiqoe eſt carnis prudentia: vioere oon
poſſumus deo, quia ioimica eſt deo carnalis iſta ſapientia, &
vita ſecularis.

Quot ſunt dies ſerui tui? quando facies mihi* de per- IIII.
ſequentibus me iudicium? * al. non ha bet, mihi.

Poteſt ſic accipi: Qoot ſuot dies ſerui tui? quaſi dicat:
Quanti ſunt dies humani? quantum tẽpus, quantum ſpatiũ?
Cur inuidetur tam breui vitæ, ne tranquillo curſu iſtius ſe-
culi perfruamur? Cur io breui ſpatio tam multi perſequen-
tium nos laquei tenduotur? Aſſit iam iudiciom, in quo pœna
eſt perfidorum, io quo perſecutoribus digna impietatis ſuæ
B precia redduntur. Vel ſic: Qoouſq; inſoltare poterunt, quo-
uſqoe inquietare, qui nos diuerſis modis qoærunt affligere?
Non ſerus erit termious. Etenim propheta quaſi celeritatẽ
tranſcurrendæ iſtius vitæ, non annorũ, ſed dierum æſtima-
tione ſubducit dicens: Quot ſunt dies ſerui tui? Et bene dies
dixit, vt noo ſolum moras annuas prophetica viſione tranſ-
curreret: verumetiam ſplendidum ſibi vitæ huius curriculũ
virtutum lumine declararet. Meritóq; ſecurus ait: Quando
facies mihi de perſequentibus me iudicium? Mihi, inqoit, iu
dicium de perſequentibus ſacies, oon de me perſequẽtibus
iudicium dabis: quoniam oon reſurgũt impij in iudicio. Sed Pſalm. 1.
mihi, inquit, da iudicium, vt eũ remuneraueris ionocentiã,
fidem prouehas, miſericordiã corones, impij perſecutores
meritorũ præmiis propheticorũ iudicentur. Non abſurdũ
etiam illud, vt quia breues dies & pauci ſunt iſtius vitæ, nó
diutius gratiam ſuam dominus circa prophetam ſuũ diffe-
rat, ſed ipſi iudiciũ de perſequeotibos faciat. Nam hic quo-
qoe iodicium eſt de perſecutoribus. Siquidem qui noo cre-
C dunt in Chriſto, iam iudicati ſunt. Iudicium autem hoc eſt, Ioan 3.
quod dedit ſeruulis ſuis dominus Ieſus dicẽs: Habebitis po Lucæ. 10.
teſtatem calcandi ſuper ſerpentes & ſcorpiooes, & ſuper o-
mnem virtutẽ inimici. Et verum iudiciũ, in quo torquetur
inimicus, ſicut ipſe confeſſus eſt dicens: Quid veniſti ante tẽ Matth. 8.
pus torquere nos? Hoc ergo depoſcit virtutũ ſtabilitate fun
datus propheta, vt ſubiiciatur ſibi non homo, ſed ille qui lo
cũ ſibi in homine vindicauit. Vnde & Apoſtolus ipſom ma
gis in hominis peccato putaoit eſſe damnandum, ipſum ſub-
iiciendum, de qoo ait: Conterat deus Sathanam ſub pedibus Roma. 16.
veſtris cito. Ex hoc ergo perſecutora iudicium ſibi fieri ge
ſtit, vt fidei propheticæ veſtigiis aduerſarius conteratur, &
comminuat eum ſub pedibus ſuis propheta ſicut puluerem,
& in hac corporis ſui militia conſtitutus, quamuis dies vitæ
breues ſint, triumphũ tamen de aduerſario adipiſcatur, quo
reformati hominis in veterem gratiam, quem ante delicto-
rum vioculis tenebat aſtrictum, & feruentis libidinis laſſa-
bat æſto, libertatem ingemiſcat, poteſtatem ſentiat. Subiect[9]
D eſt igitur aduerſarius ſecundum domini ſenteutiam. Etenim
dominus Ieſus veniens in hũc mundum per virginis partũ,
ſubiecit animæ noſtræ omoes contrarias poteſtates, vt fide
tua, verbo tuo, conuerſatione tua & operibus conterãtur. Si
ergo non cooteris aduerſarium, tua culpa eſt, qui permiſſa
nõ vteris poteſtatẽ. In nobis eſt igitur vt aut ſubiiciatur ad-
uerſarius, aut reſultet. Si enim actus ooſter diſpliceat, incipit
aduerſarius ſuperbire. ſi autem bonis inhęreamus operibus,
vt exerceamus ſtudia caſtitatis, iuſtitiæ, continentiæ, calca-
mus ſerpentem & ſcorpionem. Calcamus eoim illum pedi-
bus caſtitatis, conterimus & ſcorpionem, ne poſſit excutere:
calcamus continentiæ veſtigiis, verecuodiæ, iuſtitiæq; greſ
ſibus. Poſſumos ergo & io hac breui vita triumphum de ad-
uerſariis habere perpetuum.

Narrauerunt mihi iniuſti exercitationes,* ſed non ſi- V.
cut* lex tua domine. * al. iniquã fabulatióes. * alias vt.

Bene optat iudicium ſibi fieri de perſeqoẽtibus, qui noo
ſolom opera iuſti impedire, verumetiam fidẽ ſuperflua nar-
ratione conati ſunt. Eteoim quaſi fabulæ cuiuſdam nęnias
narra-

narratas ſibi dicit ἀδολεσχίας, hoc eſt ſuperfluas loquacitates. A Narratores enim ſuperflui, ſicut hirundines, diſputationis ſuauitatẽ loquacitatis continuatione corrumpũt, vt Ariſtotelis ſententia eſt. Superflua igitur loquitur hæreticus, qui non loquitur veritatẽ, non loquitur ſecundũ legẽ. Qui autẽ fundatus in lege eſt, nouit à veris falſa diſcernere: ſpiritalis eruditione doctrinæ, hæretica ab euangelicis dogmata ſeparare. Ideo ne multi decipiãtur, iubetur à domino tacere peccator.
Pſalm. 49. Peccatori enim dixit deus: Quare tu enarras iuſtitias meas? Conticeſcat igitur perfidia, quæ tramitẽ veritatis tenere nõ nouit, quæ dei præcepta non ſeruat. Cur enim per os ſuum aſſumunt peccatores euangeliũ veritatis, in quorũ ore veritas nõ eſt? Omnia aũt præcepta dei veritas, Chriſtus autẽ veritas. Non ergo eſt Chriſtus in diſputationibus perfidorũ, qui dicit perfido:
Ibidem. Os tuũ abundauit nequitia, & lingua tua concionauit dolum. Lingua enim quæ vult aſtruere mendaciũ, dolũ vtiq; occtit aſſertis. Sed huiuſmodi fur eſt, & cũ fure concurrens. Multi enim fures ſunt, qui verbũ dei nõ ad vtilitatẽ ſuã furãtur & rapiunt: ſed ad fraudẽ, & patri- B moniũ quoddã cœleſtiũ ſcripturarũ in ſua furta detorquẽt, adulterina ſibi compendia colligentes, dolo magis q̃ veritate quæſita. Sed hi ſunt qui miſcent aquam vino, tanq̃ caupones peſſimi, adulterantes ſermonem dei, & in ſyncerũ proferẽtes quicquid perfido & tanquàm ebrio ore deprõpſerint: & ideo aliena loquuntur à lege. Vnde eos bene propheta refutat atque reprehendit, ſciens quid præſcripto legis acceperit. Rectè ergo ait ſequenti verſiculo:

VI. Omnia præcepta * tua veritas: iniuſti * perſecuti ſunt me: adiuua me.
*al. mãdata
*iniqui.

Quaſi bonus miles bella non refugit, nec conflictus quãuis grauium præliorũ bellãtor pauẽſcit aſſuetus: ſed fidelis & prouidus aſpirare ſibi diuinitus orat auxilia, & piæ deuotionis fidelia ſibi adiumenta depoſcit. Ideoque non petit vt perſecutiones quieſcant, ſed in perſecutionibus ſe poſtulat
1. Timo. 3. iuuari. Sciebat enim quod omnes qui volunt pie viuere in Chriſto Ieſu, perſecutiones patiuntur. mauult ergo perſecu- C tiones pati, vt pie viuere in Chriſto poſſit. Et bene non vnã perſecutionẽ, ſed multas perſecutiones dixit: nec expreſſit vocabula perſequentium, quia multi perſecutores, non ſolũ quos videmus, ſed etiam quos non videmus. Perſequuntur nequitiæ ſpiritales, perſequitur hæreticus, Iudæus, gentilis. Omnes ergo ſub perſecutoribus, qui volũt pie viuere: quia vbi multi perſecutores, nullũ à perſecutorib' vacat tempus pie viuere geſtiẽti. Et fortaſſe cũ perſecutiones nõ patimur, tanq̃ condemnati habemur, quia nequaq̃ pie viuere volum' in Chriſto. Nam vtiq; cũ ſit definita ſententia quòd omnes qui volunt pie viuere in Chriſto Ieſu, perſecutiones patiũtur: videtur is qui perſecutiones nõ patitur, abdicatus, quod nõ ſit piæ intentionis in Chriſto. deuotionem etenim fidei prælia perſequuntur. Si deſint certamina, vereor ne deeſſe videatur, qui certare deſideret. Omnia, inquit, præcepta tua
Ioan. 15. veritas. Quæ præcepta niſi illa: Si me perſecuti ſunt, & vos perſequentur? Hæc præcepta Dauid anterior licet incarnationis ſacramento, iam tamen audiebat in ſpiritu, & quaſi D Chriſti diſcipulus non ſubtrahebat ſe paſſionibus, ſed certaminibus offerebat. ſciebat hoc ſolum ſibi ad gloriam fructuoſum, hoc ad cuſtodiam ſalutis tutum, vt frequentibus exercitiis iuſti pietas confirmaretur. Citò enim fides inexercitata langueſcit, & crebris ocioſa tentatur incommodis. Remiſſas excubias callidus inſidiator irrumpit: aſſuetum autem bello virum externa fraus inſtruit, & glorioſæ prouehit palma victoriæ. Pàx ergo fidei, corruptelæ materia eſt. Quàm pulchrè nobis perſecutionis proceſſere tempora. Intentus ſicut medicus erat intimæ ad deum mentis affectus, illi adhærebat, nec vllas cogitationes obſtrepentes ſibi precantis animus ſentiebat, totis viſceribus fundebatur oratio, & quidam miſcebatur ſermo cum domino: quotidiana meditatio habebat iam contemptum periculi, & vſum calcãdæ mortis receperat. Quod amiſimus exercitium: tentant ocia quos bella non fregerant. Periculoſa igitur & pacis ocia. In pace plures perſecutiones eſſe cœperunt. Nullus erat tempore perſecutionis adulator, qui callida mentem adulatione A tẽtaret. Non vacabat animo corporis delectatione diſſolui, & huiuſmodi quæ ſecundis rebus excitari ſolent, admittere paſſiones. Ideo apoſtoli cum cæderentur, includerẽtur, exultabant quòd illis iniuriis æternæ gloriæ meritum lucrabãtur, qui digni fuerant pro Chriſti nomine iniurias ſuſtinere. Non illis erat cura de pãtrimonio, ſtudium de poteſtatibus & honoribus: non de prælatione, quæ etiam iuſtos exagitare conſueuit: ſed ille ſe preferri putabat, qui eſſet pluribus verberibus flagellatus. Meritò ergo Dauid occaſiones expetit triumphandi, & certandi copiam pro deuotionis eruditione nõ metuit, qui nouerit perſecutiones iniquorũ proficere ad incrementa virtutis. Non enim dixit: Quia perſecutiones patior, adiuua me: ſed iniuſte, inquit, perſecuti ſunt me, adiuua me. poteſt enĩ quis & perſecutiones pati, ſed non iniuſte: quia eſt etiam iuſta perſecutio, ſi oderimus obſcœnos, ſi infeſti ſimus iniuſtis, ſi iniquos velimus opprimere, ne pluribus noceant, ſi auarum fraudis ſuæ compendiis exuamus, ſi execremur inſolentiam ſuperborum. Qui autem pro B fide, pro iuſtitia, pro caſtitate perſecutionem patitur, bene is dicit: Iniuſte perſecuti ſunt me, adiuua me.

Paulo minus conſummauerunt me in terra, ego autẽ non dereliqui mandata tua. VII.

Non ſuperfluo diuinum quæſiuit auxiliũ, qui ſciebat ſibi aduerſus fortes eſſe certamen, pluráq; ſibi prælia præparata dimicaturo nũc aduerſus nequitias ſpiritales, quæ ſunt in cœleſtibus: nũc aduerſus calorem ſanguinis, & innumeras corporis huius illecebras, quarum nexu vario & diuturna colluctationẽ laſſatus, pudẽdo corruiſſet certamine, niſi fidei ſe radice tenuiſſet. Diſcamus cauere quẽ gerimus. hic nobis hoſtis domeſticus, hic inimic' grauis eſt noſtri ipſius corporis. inflãmatur vino, ardet libidine, decore mulieris occurſantis accenditur, ſpe alitur, deſperatione vritur, illecebris exuritur, non euaporat affectu, timore turbatur, metu frãgitur, luxuria mollitur, laſciuia diſſoluitur, labore afficitur, ſolicitudine fatigatur, paſſione conteritur. Miraris ſi inter tot ad- C uerſarias paſſionum vices ſe etiam iuſtus tenere vix poſſit; cum impares ſimus etiam ſingularum certamini paſſionum? Quem vel ſola libido non iudicet? quem non ſubiuget auaritia? quem formido non quatiat? quem luxuria nõ eneruet? quem laſciuia non emolliat? quem non ſupplantet ebrietas? Quaſi cõſcius igitur carnalis infirmitatis, & explorator perſecutionis hoſtilis, dicit: Paulò minus conſummauerunt me in terra. In hac vtique terra, in qua Adam primus corruit, & Gene. 3. pudenda prolapſione deiectus, totius greſſum futuræ poſteritatis inflixit. In hac terra, in qua Cain munera fraterna do- Gene 4. lens ſui eſſe prælata, ruina eſt ſtratus inuidiæ. Denique vox Gene. 9. fraterni ſanguinis clamauit à terra. In hac terra Noe ſanctus, quem totius orbis diluuia in tãtis procellis & fluctibus peruigilem probauerunt: vbi tamen ocioſo curas laxauit corpore, ibi ſomnum ebrietatis offendit, quando mediaſtino filio delirante, contumeliam paternæ pietatis incurrit, docens periculoſa ocia ſecura eſſe virtuti. In hac terra Loth re Gene. 19. uerendi parentis imitator, quem non luxuriantis Sodomi- D tanæ plebis decolorauit impuritas, non flamma Sodomæ ardentis inuoluit, veniabilis quidem ignorantiæ, pudendæ tamen cõmixtionis nõ euaſit inceſtũ. Vritur ille flãmis mulierum, quẽ ſulphurea flãma non vſſit. In hac terra etiã Dauid Pſalm. 72. propemodũ cõſummatũ eſſe ſe dixit. Siquidem pene motos pedes ſuos, & greſſus ſuos paulò min' ſenſit effuſos, quia diuitias ſeculares, & ſucceſſus corporalium proſperorum loco beatitudinis æſtimauit peccatoribus abundare. Propter quod etiam flagellatus eſt, ſed flagella iuſto remedia ſalutis ſunt. Caſtigat enim dominus quẽ recipit. Vnde etiã Dauid Hebræ. conuerſus ad domini charitatem, atq; in eius eruditus præceptis, non ignorans eò quòd caducis caduca fortuito quodam deferantur euentu, & quia non diuitiarũ abundãtia, ſed virtutũ gratia vitæ probabilis merita penſantur, dilexit magis q̃ reliquit mãdata dei, quibus ſolis potuit ingruentes nequitias ſpiritales, & inſurgentes huius corporis appetitus in hac tã fragilis naturæ infirmitate ſuperare. Magna igitur virtus, quæ ſub tantis perſecutionibus conſtituta, & pene oppreſſa, tamen ſuum non eſt oblita præſidium, nec mandata

dei dereliquit. Ideo quia ſolum ſibi deum proſuiſſe cogno- A uit, preces ad dominum dirigens, ait verſu ſequenti:

VIII. Secundum miſericordiã tuam viuifica me, & cuſtodiam teſtimonia oris tui.

Quam viuificationẽ ſui poſtulet, ſupra diximus: qnia nõ id precat⁹ eſt quod habebat, ſed quod deſiderabat: id eſt, vt viueret in æternum, intelligens vitæ beatitudinẽ in hoc fluctuanti & infido nobis corpore eſſe non poſſe, cuius imbecillitas propoſitum animæ derelinquat. Opus eſt ergo miſericordia dei, vt continua & perpetua ſit in hoc corpore viuificatio, quo quotidie iuſtus deo viuat, peccatóq; moriatur. Si enim culpa moriatur in nobis, erit vita deo viuens, & cuſtodia præceptorum cœleſtium perſeuerans: quam vtiq; ille cuſtodit, qui viuificatur à domino. Deniq; viuificari ſe antè poſcit à domino, & poſtea cuſtodiam mandatorum cœleſtiũ pollicetur. Nõ enim cõmunis hæc vita cuſtodit cœleſte mã- B datum, ſed illa quæ munere fulcitur æterno per operationẽ gratiæ ſpiritalis. Poſſumus etiam ſic intelligere, Quia iam propheta quæ erant legis agnouerat, optat aduẽtus dominici miſericordiam, vt accipiat pręcepta quibus lex adimpleatur: vt non ſolum adulterium ſciret eſſe vitandum, ſed etiam concupiſcentiam adulterij declinandam. Os enim patris Ie-
Matth. 5. ſus dominus locutus eſt in Euangelio, eũ qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, in corde ſuo adulteriũ perpetraſſe. Quantũ Euangelio profecerunt ſtudia caſtitatis, quo non ſolũ turpioris facti, ſed etiã ſtudij degeneris ablegatur opprobrium? Qui ſint autem de quibus dicit quòd paulò
Luc. 13. minus conſummauerunt eum in terra, niſi perſecutores? De quorum vno ait dominus Ieſus: Ite, dicite vulpi illi. hoc eſt de Herode. Et alibi cum ſe fraudulenter interrogari aduer-
Matth. 8. teret, dixit: Vulpes foueas habent, & volucres cœli nidos vbi requieſcant. eò quòd fraudulenter in terreſtriũ paſſionum quibuſdam latibulis demorentur. Inde etiam Sampſon
Iudic. 15. binas vulpes ſibi nexuit, ad quarum caudas alligauit faces, & dimiſit eas per meſſes Allophylorum, per hanc figurã ſignificans quòd improbi ac fraudulenti homines, & maximè hæ- C retici, liberam linguam habeant ad latrandũ, ſed exitus impeditos: aut religioſa principia, finem verò fraudis ſuæ incẽdio deputatum. Ideoque & trecẽtas vulpes dimiſit: eò quòd perfidi crucis quidem ſe prædicatione commendare deſiderant, ſed myſterium eius tenere non poſſunt, qui hac prædicatione compoſita & falſa atque ſimulata vrere magis fruct⁹ conantur alienos: cum vtique vera crux domini non exurat aliena merita, ſed fœcundet. Meritóque ſcriptum eſt in Can-
Cantic. 2. ticis canticorum: Prendite nobis vulpes puſillas exterminãtes vineas, vt vineæ noſtræ floreant. Quo oſtenditur quòd vel dominus Ieſus, vel eccleſia fraudulentorum dolos à vineis ſuis exterminãdos eſſe præcipiant, ne pauxillulis vineis noceant, quia adultis iam vitibus nocere non poſſunt. Hæreticus enim imperfectum tentare poteſt, non poteſt ſupplantare perfectum.

Sermo duodecimus.

ל Lamed. LAmed litera duodecima incipit: cuius interpretatio, cor: vel vt alia interpretatio habet, ſeruo. Vn- D de videtur admonere vel prudenter hæc intelligẽda, vel ſolicite ſeruãda præcepta. nam hoc primus ſtatim verſiculus admonet. Cor etenim ſibi mundum creari in ſuperioribus hic propheta, vt legimus, poſtulauit. Cor ſibi prudens dari orauit à domino filius huius Salomon. Qui ergo habet cor mundum, qui habet cor prudens, ipſe intelligit ſeriem ſubditorum verſuum, atque virtutem. Vnde & alibi inuenimus, Cor ſolum, id eſt, vel ſingulare, vel quòd nulla illecebra huius ſeculi impediat, & carnis poſſit interturbare ſapientia. Qui autem habet cor, ſeruat mandata dei,
Luc. 2. quemadmodum legiſti: Maria geſtabat omnia domini ſaluatoris in corde ſuo, vel dicta, vel geſta. Circuncidamus ergo cor noſtrũ: nihil corporeũ, nihil vile quæramus: vile autem omne terrenum. Nihil ergo terrenum, nihil ſeculare, nihil corporeum, nihil leue atque mutabile in eloquiis conſti-
Pſalm. 11. tuamus cœleſtibus. Eloquia enim domini, eloquia caſta vt in his myſteriorũ cœleſtium immaculata & pudica ſynceritas ſpiritali interpretatione reſplendeat. Nõ adulterina qua-

A dam opinione miſceamus terrena diuinis, & illud inuiolabile ſacramentum propheticæ viſionis, aut perennis oraculi, naturæ noſtræ æſtimatione violemus. Ideo enim addidit: Argentum igne examinatum, probatũ terræ, purgatum ſeptuplum: vt tanquàm boni nummularij ſpiritu examinemus prophetici ſermonis argentum, ſecernentes domini pecuniam, atque ab omni labe terrena ſalutaris fontis infuſione purgantes, vt Chriſto digne ſentire videamur, qui ait: No- Matth. 6. lite theſaurizare vobis in terra, vbi ærugo & tinea exterminat: ſed theſaurizate vobis in cœlo. Theſaur⁹ tuus eſt fides, pietas, miſericordia: theſaurus tuus Chriſtus eſt. Noli enim æſtimare de terris, hoc eſt de creaturis, quia dominus totius creaturæ eſt. Maledictus, inquit, homo qui ſpẽ habet in ho- Hiere. 17. mine. Sed mihi ſalus per hominem venit. Vide tamen quid ſcriptura vetus dixerit: Et homo eſt, & quis cognoſcet eũ? Ille ergo homo non humana mihi, ſed diuina poteſtate om-
B nia peccata donauit, deus in corpore dominus Ieſus mundũ recõcilians ſibi, quem redimebat à culpa. Theſaurus noſter precioſus intellectus eſt. Si terrenus intellectus fuerit, ſi fragilis, hæretica eum tinea, & impietatis ærugo conſumet. Leuemus ergo & erigamus ſenſus noſtros, nec impoſſibile iudicemus vt hæc humani corporis infirmitas ad cognitionẽ myſteriorum cœleſtium prouehatur, cum iam ad nos domi-
nus Ieſus, in quo abſconditi erant ſcientiæ ſapientiæq́ue the- Coloſ. 2. ſauri, diuina ſua miſeratione deſcẽderit, vt clauſa reſeraret, aperiret latentia, reuelaret occulta. Veni ergo domine Ieſu, aperi nobis & iſtius prophetici ſermonis ianuam. multis enim clauſa eſt, etſi prima ſpecie aperta videatur.

In æternum, inquit, domine, permanet verbum tuum in cœlo. I.

Vides etiam in te permanere debere, quod etiam in cœlo permanet ac perſeuerat? Serua ergo verbum dei, & ſerua in corde tuo, & ita ſerua, ne obliuiſcaris. Serua legem domini, & meditare, ne iuſtificationes domini de tuo corde labãtur. Docet te literę interpretatio vt ſerues diligẽter. Docet pro-
C pheta in ſubditis, dicẽs: Niſi quia lex tua meditatio mea eſt, tunc forte periſſem in humilitate mea. In æternum non obliuiſcar iuſtificationum tuarũ. Legis ergo meditatio facit vt tempora tribulationis, tempora quibus humiliamur aliquibus aduerſis, ſuſtinere & tolerare poſſimus, vt neque humiliato nimis, neque deiecto frangamur affectu. Denique dominus non frangi nos humilitare vſque ad deſperationem vult, ſed vſq; ad correctionem. Vnde & Hieremias ſub hac
litera in Threnis ait: Vt humiliaret ſub pedibus omnes vin- Thren. 3. ctos terræ, & declinaret iudicium viri contra faciem altiſſimi, & ad condemnandũ hominem, cum iudicatur, dominus non dixit. Et infra: De ore altiſſimi non exibunt mala. Humilitas ergo quæ à deo eſt, plena iuſtitiæ, plena eſt ęquitatis, quia non exeunt mala de ore domini. Deniq; qui humiliabatur à domino, dicebat: Humiliatus ſum, & ſaluum me fecit. Ergo ſicut prudenter conſiderandum eſt quando humilitas à domino ſit cauſſa probationis, quãdo etiam ipſa ab homi-
D ne inferendæ humilitatis impreſſio, quæ tamen ipſa ſolet patientia & magnanimitate tolerari: ita etiã ſapienter conſiderandũ, quid ſit in ęternũ in cœlo verbũ domini permanere, vel ſicut aliqui codices habent, in ſeculum: quia Græcus εἰς τὸν αἰῶνα poſuit, quod diuerſe interpretati ſunt tranſlatores. Alij in æternum, alij in ſeculũ. In ſeculũ ergo permanet domine verbum tuum in cœlo. Et quomodo ipſe dixiſti: Cœ-
lum & terra tranſibunt, verba autem mea non præteribunt? Matth. 24. In ſeculũ permanet verbũ, nõ vltra ſeculũ & ſecula? Secula enim tẽporis ſunt. Cœlum ergo & terra, id eſt, iſtius mundi opera præteribũt, & tempora permanebunt? Alius qui ſpiritalis eſt, & iudicat verba legis: In æternum, inquit, domine permanet verbũ tuũ in cœlo. Aeternitas enim verbi manẽtis, opinionẽ verbi prętereuntis excludit. Quomodo autem permanet verbũ in cœlo, ſi ipſũ cœlũ præterit? Et quomodo poſſũt ſtare culmina, ſi cadant fundamẽta? aut quomodo permanet habitator in habitatione ſua, niſi & habitatio per-
ſeueret? Sed forte illud occurrat, quia ſcriptũ eſt: Erit cœlũ Eſaiæ 65. nouũ. Verũ nec ſic abſolubile, quia nec in hoc poteſt pmanere quod præterit: nec illud poteſt dici manſiſſe, cũ cœperit.

rit. Tinea intellectum ſuum ſçindet, ſi putes verbum ſicut
cœlum vel incipere, vel præterire. Vnde ſi virtutē prophe-
tici ſenſus cognoſcere volumus, primum in his quæ viſibilia
& ſenſibilia ſunt, & hic eum locum conſideremus, vt ex eo
quæ ſunt intelligibilia manifeſtemus. Si verbum dei in cœ-
lo permanet, imitemur cœlum vbi permanet verbum: per-
manet ordo ſolennis cœleſtium ſtatutorum, & beneficio-
rum domini crebræ vices ſolennibus muneribus perſeue-
rant. Superius nempe vel pluuiis, vel calore, vel fotu aeris
huius infunditur terris, atque alitur larga fœcūditas. Cœlo
annus labitur per dies ac menſes, & tempora hyberni atque
hyemis, veris quoque & puræ digeſtus æſtatis. De cœlo vi-
tuæ tuæ imaginem cape: etiam quando non germinas fru-
ctum, fere tamen ſemen ad fructum. Sunt ſemina quæ de cœ-
lo ſunt, & feruntur in terris. Eſt etiam ſuperna vindemia. vo
Oſee.10. de ait propheta: Serite vobis ad iuſtitiam, vindemiate ad fru
ctum. Et quando non florent opera tua, foue tamen ſemina
tua, ne laſciuiendo luxurient. Quod luxuriat in flore ſer-
monis, tenuatur & hebetatur in fructu. Fructus ipſos vſque
B ad maturitatem decoque. Imitatores etiam ipſius cœleſtis
ſimus elementi. non ſemper ſole feruet ardenti, frequenter
nubibus tegitur, pluuiis vehementibus inhorreſcit, iactis ni
uibus tegit terram. Non ergo ſit in te diuturna laſciuia, ſuc-
cedant mœſta ſenilium curarum tempora, & tanquam cana
maturitas agrum hūc tui corporis reprimat. Vtilior ſępe tri
ſtitia eſt, quæ comitem ſolet habere grauitatē. Nunquid vl-
la in ipſo eſt ſole præuaricatio? Nónne quotidianos curſus
ſuos ſeruat? Nunquid continuos non nouit luna defectus, &
commiſſi munus deſerit miniſterij? Hiſdem nempe vicibus
annus redit, eodem ſtatu reparantur tempora, hiſdem obſe-
quiis reformantur. Sol diem illuminat, tempora ſtatuta cu-
ſtodiens. Fulget ſplendoribus luna nocturnis, & lux eius in
tenebris micat. Stellarum nitentium rutilat globus, ſolenní-
que ſtatione & conuerſione ac demutatione funguntur. Lex
vna diuerſis, conſtitutorum ſemel vices curſuum cuſtodire,
nec fines tranſire præſcriptos. Manet ipſa immutabilis de-
mutatio, & conuerſio vertere ordinem ſuum neſcit. Vna o-
C mnium obedientia, diſcretis muneribus in diſcretam præ-
ſcriptæ conſtitutionis tenere concordiā. In cœlo ergo per-
manet verbum, quia Satanas de cœlo cecidit. Non habebat
in cœlo locum, propterea cecidit. Quò cecidit niſi in ter-
ras? Ideo hic adulteria, homicidia, ebrietates abundare cœ-
perunt. Inde excluſus acrior ad nos venit, & tentationes ſo
lito aſperiores tanquā iratus exercet. In cœlo igitur perma-
net verbum, quia inde deiectus eſt diabolus: in terris non
permanet, quia huc totus aduenit. Et vide vtrum hic perma
nere verbum poſſit in nobis, vbi tantos laqueos diabolus a-
ſperſit: qui cum eſſet in cœlo, nec ibi verbum poterat per-
manere. Denique quia & ipſe verbum non tenuit, cecidit
è cœlo. In cœlo ergo verbum permanet, & quod ſecun-
dum verbi diſpoſitionem regitur & gubernatur. Sed quia
ipſum cœlum præterit, ideo non dixit in ſecula permanere,
ſed in ſeculum: quanquam propterea prætereat, vt fiat no-
uum cœlum & noua terra, nouum teſtamentum, vt facie ad
faciem gloriam domini videre poſſimus. Veruntamen quia
D & in cœlo fuit vitiis locus. nam vtique non cecidiſſet inde
Eccl.27. aduerſarius niſi in criminibus deprehenſus, (nam & ſtultus
vt luna mutatur, & cœlum ipſum tenebris obducitur) vide-
tur vtique non de elemento dictum, ſed de virtutibus po-
teſtatibúſque cœleſtibus. Sunt enim ſanctæ virtutes in cœ-
lo, in quibus nihil lubricum atque terrenum ſit. Sunt etiam
in terris cœli qui enarrant gloriam dei. Qui ſunt iſti cœli?
1.Cor.15. Audi dicentem: Sicut portauimus imaginem illius terreni,
portemus & imaginem huius cœleſtis. Iſti igitur ſunt cœli,
qui etiam in terris poſiti audent dicere: Noſtra autem con-
Philip.3. uerſatio in cœlis eſt. Iſti ſunt cœli in quibus fides, grauitas,
continentia, doctrina, vita cœleſtis eſt. Nam quēadmodum
terra dictus eſt, qui lapſus ex illa præuaricatione cœleſtis
gratiæ, & in hęc vitia terrena deiectus, præuaricatiōis ſuę ſe
vinculis religauit: ita econtrario cœlum dicitur, qui vitam
angelorū cuſtodia integritatis exercet, & corpus ſuum con
tinenti ſobrietate moderatur: mentem quoque ſuam miti
tranquillitate componit: pecuniam pauperibus miſericordi

A liberalitate diſpēſat. Eſt ergo & in terris cœlum, in quo poſ
ſunt virtutes eſſe cœleſtes. Cœlum mihi thronus, ego ma-
gis iuſti affectum quàm elemētum intelligo. Illum puto cœ
lum ad cuius animam venit Chriſtus, & pulſat ianuam, & ſi
aperueris, ingreditur. Nec ſolus ingreditur, ſed etiam cum Ioan.14.
patre, ſicut ipſe ait: Ego & pater veniemus, & manſionem a-
pud eum faciemus. Vides igitur quod verbū deus & ocio-
ſum prouocat, & dormientem excitat? Qui enim venit, & ia
nuam pulſat, vult ſemper intrare. Sed in nobis eſt quòd non
ſemper ingreditur, non ſemper manet. Pateat aduenienti ia-
nua tua, aperi ianuam tuam, expande gremium mentis tuæ,
vt videat diuitias ſimplicitatis, theſauros pacis, ſuauitatem
gratiæ. Dilata cor tuum, occurre ſoli lucis æternæ, qui illu-
minat omnem hominem. Et illud quidem verum lumen o-
mnibus lucet: ſed ſi quis feneſtras ſuas clauſerit, æterno lu-
mine ſe ipſe fraudabit. Excluditur ergo & Chriſtus, ſi tu
mentis tuæ ianuam claudas: & ſi poſſit intrare, non vult ta-
men importunus irruere, non vult inuitos cogere. Ortus ex
virgine, proceſſit ex aluo, vniuerſa totius orbis irradians, vt
B luceret omnibus. Capiant qui deſiderant fulgoris perpetui
claritatem, quam nox nulla interpolat. Soli enim huic quem
quotidie cernimus, nox tenebroſa ſuccedit: ſol autem iuſti-
tiæ nunquam occidit, quia ſapientiæ non ſuccedit malitia.
Beatus ergo ille, cuius pulſat ianuam Chriſtus. Ianua no-
ſtra fides eſt, quæ totam domum, ſi fuerit robuſta, com-
munit. Per iſtam ianuam Chriſtus ingreditur. Vnde & Ec-
cleſia dicit in Cāticis: Vox fratris mei pulſat ad ianuam. Au Cantico.5.
di pulſantē, audi introire cupientem: Aperi mihi ſoror mea
ſponſa, columba mea, perfecta mea: quia caput meum reple-
tum eſt rore, & crines mei guttis noctis. Conſidera quando
maxime pulſat ianuam tuam deus verbū, cum repletum eſt
caput eius rore nocturno. In tribulatione etenim & ten-
tationibus poſitos viſitare dignatur, ne quis forte ſuccum-
bat victus ærumnis. Repletur ergo caput eius rore vel gut-
tis, quando corpus eius laborat. Tunc ergo vigilandum, nē
cum ſponſus venerit, recedat excluſus. Si enim dormias, &
cor tuum non vigilet, diſcedit antequam pulſet. Si cor tuum
C vigilet, pulſat, & aperiri ſibi ianuam poſcit. Habemus ergo
animæ noſtrę ianuam, habemus & portas, de quibus dictum
eſt: Tollite portas principes veſtras, & eleuamini portæ æ- Pſalm.23.
ternales, & introibit rex gloriæ. Eſt ergo & cœlum in iis in
quibus portæ ſunt æternales. Si has fidei tuæ portas velis at
tollere, intrabit ad te rex glorię, triumphum portās proprię
paſſiōis. Habet etiā iuſtitia portas. Nam etiā de his legimus
ſcriptum dicente domino per Prophetā ſuum: Aperite mihi
portas iuſtitiæ. Et infra ait propheta Dauid: Lauda Hieruſa Pſalm.117.
lem dominū, lauda deū tuum Sion. Quoniā cōfortauit ſeras Pſalm.147.
portarū tuarū. Eſt ergo anima quæ habet ianuā, eſt quæ ha
bet portas. Ad hanc ianuā venit Chriſtus & pulſat, pulſat &
portas. Aperi ergo illi. vult ergo introire, vult ſpōſam inue
nire vigilantē. Noli ergo bono amatori facere moras. cito re
cedit, & tu ſomno torporis tui videris excluſiſſe pulſantē.
Excludis enim cum deſidioſus es, cum piget, cum ſomno-
lentus. His repagulis Chriſtus excluditur. & ſi caſtus, & ſi
ſobrius ſis, caue ne negligens ſis. Maiorem Chriſto facit in-
D iuriam, qui aduenientem repellit. Nonnunquam etiam ſi mo
raris, mittit manum ſuam per feneſtram, ſicut ait ſponſa: Fra Cantic.5.
ter meus miſit manum ſuam de proſpectu, & venter meus
conturbatus eſt ſuper eum. Exurrexi ergo aperire fratri
meo. Manus meæ diſtillauerunt myrrham, digiti mei myr-
rha pleni. Primum ergo tanquam de proſpectu mittit ma-
num ſuam, quando deus eſſe operibus æſtimatur. Vnde ait:
Si mihi non creditis, vel operibus credite. Deinde augetur Ioan.10.
amor, & intimis viſceribus conceptus inoleſcit. Inde intelli
gibili vtero, in quo eſt receptaculum verbi, ſeminibus eius
infuſis, plenitudinem eius corporaliter inhabitantem hauri-
re anima noſtra deſiderat. Non enim turbatur vterus fœ-
minarum, niſi quæ fuerint aluo graues. Surgit igitur anima,
vt aperiat dei verbo: ſed dum ſe expandit atque aperit, vt
opera mundi iſtius verbi receptione mortificet: ſicut ille
qui ait: Mortificationem domini Ieſu in corpore noſtro cir 2.Cor.4.
cūferimus. ergo dum aperit, tranſit ſponſus. Vult enim ſem-
per quæri, frequentius inueniri: & ſi clauſam inuenerit ia-
nuam,

nuam, pulſat: & ſi per moram fuerit excluſus, recedit. Sed A
cito redit, & iterum pulſat, vt vel poſtea ſponſam inueniat
præparatã. Poteſt quidẽ & ſic accipi: Frater meus tranſiuit,
ſicut legimus quòd penetrauit dilectæ intima medullarũ, &
Lucæ.2. quemadmodum ad Mariam dictum eſt: Et tuam ipſius ani-
mam pertranſibit gladius, vt reuelentur multorũ cordium
cogitationes. Denique addidit ſponſa animam ſuam exiſſe
in verbo eius. quod fit quando anima peregrinatur à corpo-
re, & deo præſens eſt. Explanauim' igitur vt potuim', quid
eſſet, In æternum domine permanet verbum tuum in cœlo.
Poſſumus tamen & ſic intelligere, quia in cœlo magis per-
manet in æternum, vbi angeli & archangeli, Cherubim &
Seraphim: quoniã homines quãuis ſancti ſint, tamẽ affectus
eorum ſæpe mutatur. Nunc gaudemus, cõtinuo mœremus,
iraſcimur, ingemiſcimus. In ipſa pœnitentia non vult nos ſa
tis contriſtari Apoſtolus, ne triſtitia abſorbeamur. Vbi er-
go iracũdia, vbi triſtitia grauis, non permanet ibi verbum.
Denique de ſolo domino Ieſu dictum eſt à Ioanne: quia vidit
Marc.1. ſpiritum ſanctũ deſcendentem de cœlo ſicut columbam, &
manẽtem ſuper eum. Nam & prophetæ non ſemper prophe
tabant, ſed cum infunderet his gratiã ſpiritus prophetandi. B
Denique nec Dauid præſciuit quid annũciaret Nathã pro-
pheta miſſus à domino: & vtique inferior Nathan propheta
cognouit quod Dauid præſtantior neſciebat. Et alius dixit
4. Reg. 4. Propheta: Celauit me dominus. Vnde & plerique accipiunt
in cœlo permanere dei verbum, in poteſtatibus cœleſtibus,
in quibus nõ ſunt affectuum varietates. Aliqui autem de ip-
ſa accipiunt trinitate, quæ ſola immutabilis ſit: & ideo in cœ-
lo permanet verbum, id eſt in patre, quia verbum dixit: E-
Ioan.14. go in patre & pater in me.

11. In generationem & generationem veritas tua

Multi ſunt qui dicuntur dij, ſed non ſunt. Ergo in genti-
bus mendacium eſt, in eccleſia veritas. Hanc tamen verita-
tem habuit primò ſynagoga, quæ habebat eloquia dei. Eſt
enim veritas & in veteri teſtamẽto, quæ fuit antè in populo
Pſalm.75. Iudæorum. Notus enim in Iudæa deus. deus aũt veritas eſt.
Ergo in Iudęa veritas. Fuit igitur veritas in patrib', Moyſe,
& Ieſu Naue; in Samoel, in Dauid, Helia, Heliſæo, & in illis
ſeptem milibus virorum qui non curuauerunt genua ante C
3. Reg. 19. Roman. 11 Baal. Sed quia poſterior ſoboles Iudæorum à patrum mori-
bus deuiauit, receſſit ab illis veritas, & ad eccleſiam venit.
Receſſit enim ab illis quãdo dixerunt de domino Ieſu: Tol
le tolle crucifige eum. Tradiderunt enim veritatem, & ele-
gerunt iniquitatem. Omnes ergo aliæ generationes verita-
tis exortes, omnium hæreticorum generationes non tenent
veritatem: ſola eccleſia veritatem pio affectu poſſidet: quia
generatio Iudæorum, quæ ante eam poſſidebat, amiſit. Po-
pulus ergo Iudæorum prior fidei generatio, & ideo infan-
tior & infirmior, quia lubrico adoleſcentiæ ſtare nõ potuit:
populus autem Chriſtianus fidei ſecunda generatio, ideo ro
buſtior & venerabilis, quia maturior ſenectute. illa genera-
tio legis, hęc gratię. Vnde & alibi ait: In generationem & ge
Pſalm.88. nerationem annunciabo veritatem tuam.

Fundaſti terram, & permanet: diſpoſitione tua per-
manet dies.

Quomodo fundauerit deus terram, ſcriptura nos docuit,
Prouer.3. dicente propheta, Deus ſapientia fundauit terram, parauit D
autem cœlos in intellectu. Terra autem tanquam fundamen
tum eſt, in qua cõſiſtimus: licet ipſam vel in hemicyclo cœ
li eſſe, & is qui foris eſt ſermo cõcelebret, & ſcriptura ſigni-
Iob.26. ficare videatur, dicente Iob: Suſpendens terram in nihilo.
Includitur ergo orbe cœleſti: & ideo ſol noctibus non vi-
detur, quia gyrando in inferiore inuenitur, orbis parte cœ-
leſtis. Sed non eſt cura ſanctis, axem cœli & elementorum
ſpatia philoſophico more numeróſque deſcribere. Quid e-
nim hoc prodeſt ſaluti? Quia ſancti ſpiritualibus ſemper in-
tendunt, & vitæ æternę profutura vel cognoſcere geſtiunt,
vel docere. Denique hunc locum pulchre nobis aperuit Ec
Eccleſ.1. cleſiaſtes ſpiritalem eſſe non materialem, dicens: Quæ abun
dantia homini in omni labore ſuo quo laborat ſub ſole? Ge
neratio vadit, & generatio venit, & terra ſtat in ſeculũ. hoc
eſt, quæ abundantia ſpiritali homini laboranti ſub ſole iu-

A ſtitiæ? Et ſubiecit: Generatio vadit, & generatio venit. Va-
dit generatio, quia diuites eguerunt & eſurierunt. Qui ante Pſalm.33.
abundabãt gratia: poſtea tamẽ propter perfidiam ſuam ege
re cœperũt. Qui autem pauperes erãt populi nationum, iam
per fidem Chriſti ſatiantur & abundant, ſicut ſcriptum eſt,
Edent pauperes & ſaturabũtur. Audierunt enim dicentem: Pſalm.21.
Abundantes in omni verbo. nõ in pecuniis vtiq;, nõ in auro
& argẽto, ſed in omni verbo, inquit, & cognitione. Et alibi
ait: In diuitiis ſimplicitatis. Hæ diuitiæ ſunt ſalubres: nàm
copiæ ſeculares ſalutem afferre non poſſunt. Qui autem ha-
buerit abundantiam ſpiritalem, huius terra fructifera ſtat in
ſeculum, bene fundata radice virtutum: vel anima bonos v-
tique germinans fructus, vel caro nullis cupiditatibus mo-
bilis ad prolapſionem. Hanc terram circuit ſol iuſtitię ſalu-
taris, de quo ſcriptum eſt: Et oritur ſol, & occidit, & in locũ Eccleſ.1.
ſuum vadit. Ipſe Oriens illuc vadit ad Auſtrum, & gyrat
ad Aquilonem: gyrando gyrat ſpiritus, & in gyros eius con
uertitur ſpiritus. Oritur ſol iuſtis, occidit autem iniuſtis: ori
tur trãquillitati piæ mentis, occidit iracundiæ. Vnde ait: Sol
non occidat ſuper iracundiam veſtram. Hinc poteſt intelli Epheſ.4.
B gi quia iiſdem oritur & occidit, quorum & vitia ſepeliat, &
gratiam illuminet. Mortuus eſt enim peccato, vt deo viue-
ret: hoc eſt, peccato ſumus in illo mortui, vt deo in perpe-
tuum viueremus. Vide ipſum myſterium pręnunciatum: Et
oritur, inquit, ſol, & occidit, & in locum ſuum trahit. Hoc
eſt, quod ait dominus: Cum exaltatus fuero, omnia traham Ioan.12.
ad meipſum. Traxit enim ad ſe omnium ſtudia, vt vel pec-
cata noſtra crucifigeret, vel bonum ingenium ad iuſtitiam
prouocaret. Aduerte quemadmodum trahat ad ſe: Pater, vo Ioan.17.
lo vt vbi ego ſum, & iſti ſint mecum. Et ad latronem ait: Ho Lucæ.23.
die mecũ eris in paradiſo. Aduerte quomodo omnia trahat,
Exaltatus eſt in cruce, & totus credidit mundus. Ipſe Ori-
ens, inquit, vadit ad Auſtrũ, & gyrat ad Aquilonẽ. Ille vtiq;
Oriens, qui ait: Oriẽns nomen eſt mihi, qui ſemper oritur,
piis nunquam occidit. Ipſe Oriens populo Hebræorum ad
Auſtrum iuit, ad molliorem populum luxuria magis feruen
tis corporis lubricum, quàm immanitatis impietate prædu-
rum, aut certe ad nobiliorem plebem, quæ erat genus ele-
C ctum, vindicans ſibi patriarcharũ proſapiam. Sed quia per-
ſeuerabat in vitiis, nec emendabat errorem: ideo ſol iuſtitiæ
gyrauit ad gentes, quæ ante eloquiis cœleſtibus defrauda-
tæ, immanes & ignobiles habebãtur. Aquilo enim grauis vẽ
tus, vt populi nationum. Sed qui erant graues ante in perfi-
dia, nunc ſuper aquilas leuiores facti ſunt fide atque pietate,
poſtquam venit qui diceret: Ab Aquilone adduc. Et in euã Ibidem 13.
gelio: Venient ab Oriente & Occidẽte, ab Aquilone & Au-
ſtro, & recumbent in regno dei. Et ecce ſunt nouiſſimi qui
erant primi, & ſunt primi qui erãt nouiſſimi. Deniq; & ipſe
Pſalmiſta ait: Mons Sion, latera Aquilonis, ciuitas regis ma- Pſalm.47.
gni. hoc eſt, qui erant Aquilonis latus, pôpulus factus eſt re
gis æterni, quia ſolus eſt magnus dominus. Sed forte dicas: Cantic.4.
Quomodo in Canticis eſt dictum: Exurge Aquilo, & veni
Auſter? Plerique enim accipiunt quaſi proiiciatur Aquilo,
& inuitetur Auſter. Quod ſi ita accipiunt, exturbatur ab ec
cleſia perfidiæ glacialis aſperitas, ne fiat fuga noſtra hye-
me vel ſabbato, & inuitatur Auſtralis verna temperies. Aut
certe, Exurge Aquilo, hoc eſt: Surge qui dormis, & exurge Epheſ.5.
D à mortuis. Populus nationum, qui diu ante dormiſti, euigi-
la aliquãdo, & illuceſcet tibi Chriſtus. Poſtremo omnes in-
uitantur ad eccleſiam, & ſynagogæ populos, & gentilium:
ſed prius ſynagogæ: quia priores ex Iudæis apoſtoli credi-
derunt, per ipſos poſtea nationum populi congregati ſunt.
Vides ergo venientem ſolem noſtrum ad Auſtrum, poſtea
gyrantem ad Aquilonem: Hieruſalem, Hieruſalem. Venit
vtique ad eam, quam etiã vocare dignatus eſt. Sed hęc Hie-
ruſalem terrena eſt, quæ occidit prophetas, hoc eſt Synago
ga Iudæorum. Quotiens, inquit, volui congregare filios tu- Matth.23.
os, ſicut gallina pullos ſuos, & noluiſti. Ecce relinquetur do
mus veſtra deſerta. Gyrauit igitur ad gentes, gyrando au-
tem gyrauit ſpiritus dei, & in gyro ſuo conuerſus eſt, vt fie-
ret deus omnia, & in omnibus. Ideo ſanctus cœlum dicitur, 1. Corin. 15.
quia vicinior eũ claritas ſolis ſemper illuſtrat. Habet ſplen-
dorem ſuum domeſticum, vt tenebras noctis non ſentiat.

Ideo

Ideo eccleſia & cœlum dicitur & mundus, quòd habeat A
ſanctos angelis & archangelis comparandos, habeat etiam
pleroſque terrenos. Dicitur & orbis terrarum, qui eſt fun-
datus ſuper maria & ſuper flumina præparatus. Denique
Canti. 1. quaſi orbis terrarum dicit Eccleſia: Nolite aſpicere me
quoniam fuſca ſum, quia non reſpexit me ſol. eo quòd ve-
lut pruinis hyemalibus, gelúque conſtrictam gentilis er-
roris congregationem gentium ſol iuſtitiæ dn̄s indignam
æſtimauerit, quā ſerena vult* ſui luce luſtraret. Nónne tibi
Pſal. 57. videbatur hyberni rigor temporis, quando notus erat in
Iudæa tantummodo deus? Nunc autem plenitudo lucis ef-
fulget æſtiuæ, quando omnia & in omnibus Chriſtus, Nón-
Pſalm. 23. ne terra domini, & plenitudo eius? Et vere orbis terrarum
in eccleſia, in qua non Iudæus tantummodo aut Græcus, nō
Coloſ. 3. Barbarus aut Scytha, nō ſeruus aut liber, ſed omnes in Chri
ſto vnum ſumus. Sol omnibus fulget, dies omnibus lucet.
Ideoque ait,

III. Diſpoſitione* tua permanet* dies.

*ordinatiōe *perſeuerat Nam niſi ita accipias, quomodo permanet dies, cum poſt B
breue momentum diei ſequatur occaſus, & fiat noctis ſuc-
ceſſio? Sed ſunt quibus ſemper dies eſt, illis vtique quibus
Ioan. 12. Chriſtus adeſt, qui dicit: Ambulate dum lucem habetis. Hic
eſt dies quem vidit Abraham, dies remiſſionis peccatorum,
Pſal. 117. de quo legis: Hic eſt dies quē fecit dominus, exultemus, &
lætemur in eo. Sunt ergo ſancti quibus ſol nūquam occidit,
quia dominus lux eorum eſt, ſicut ſcriptum eſt: Et erit illis
dominus lumen æternum. Expreſſit cauſam permanentis
diei, atque ſubtexuit:

Diſpoſitione, inquit, tua permanet dies, quoniam v-
omnia niuerſa ſeruiunt tibi.

Videtur itaque ſignificare futurum illud, quando nox
non erit amplius, & non indigebitur lucernæ vel ſolis lumi
ne, quoniā dominus illuminabit eos. Qui ſunt illi? Supra ait,
dicens: Et ſerui eius ſeruient ei. hoc eſt, domini facient vo-
luntatem. Nunc enim non omnes ſeruimus. Cum autem tra
1. Cor. 15. diderit regnum deo & patri, tunc ſubiecta erunt omnia ei,
qui ſibi vniuerſa ſubiecit, acquirens omnium fidem per v-
nigeniti paſſionem. Subiectio igitur mentium facit ſedulam
ſeruitutem. Ergo cum omnes crediderint in dominum Ie- C
ſum, tunc vniuerſa deo ſeruient, vt ſit deus omnia, & in om-
nibus. Nunc autē nō omnes ſerui dei, quia pleriq; ſerui pec
Ioan. 8. cati. Qui enim peccatum facit, ſeruus eſt peccati. Dominus
autem non vult cum aliis conſortium habere dominatus.
Permanet ergo dies immutabilis. Potuit ergo dicere, Per-
manebit: ſed prophetis futura pro præſentibus præſto eſſe
videntur in ſpiritu.

IIII. Niſi quia lex tua meditatio mea eſt, tunc forſitan*
*forte periiſſem in humilitate mea.

Lucebat Propheta vt dies, cui meditatio lex erat. Ete-
nim oleum luminis accipiebat ex lege. Denique ne in corpo
re mortis lux diei poſſet extingui, ambulabat in lege, & id-
eo ambulabat in lumine. Alioquin, inquit, periiſſem in humi
litate mea. Humilitas non ſemper virtutis eſt, ſed etiam affli
ctionis: hoc eſt, non ſemper volūtaria, ſed etiam quæ ex ne-
ceſſitate ſuſcipitur, quando aliqua afflictione tentamur. A-
lioquin nemo perit in humilitate, quæ magis ſeruare conſue
uit. Ergo quādo in afflictionis tempore ſumus, & quatimur D
aduerſis: meditatio nobis in lege ſit, ne imparatos procella
tentationis affligat. Athleta niſi exercitio paleſtræ prius fue
rit aſſuefactus, non audet ſubire certamen. Vngamus igitur
oleo lectionis noſtræ mentis lacertos. Sit nobis tota die ac
nocte exercitij vſus in quadam cœleſtium ſcripturarum pa
læſtra, artúſque animorum noſtrorū ſalubris ſpiritalium fer
culorum eſca confirmet, vt cum aduerſarius aſſiſtere cœpe
rit, & puluere nos ſuæ tentationis aſperſerit, ſtemus intrepi
1. Cor. 9. di: nitamur non vt in incertum, nec vt aera cædentes. Me-
Matth. 5. lius percutimus verberati, ſi percutienti maxillam alteram
præbeamus, ſi vindictam non requiramus, ſed ei qui dixit,
Deut. 32. Mihi vindictam, ego retribuam: cauſam vindictæ integram
reſeruemus. Cædimus aerias poteſtates, ſi nos ipſos caſtiga-
1. Corin. 9. re nouerimus. Caſtigabat carnem ſuam Paulus, vt aduerſa-
rios verberaret: & ſeruituti redigebat corpus ſuum, vt do-
minaretur inimicis. Exerceamur igitur indefeſſo medita-
tionis vſu, exerceamur ante certamen, vt ſimus certamini
ſemper parati: & cum ſi equentior aduerſarij ictus ingrue-
rit, nunc inopia, nunc rapina, nunc orbitate, nunc corporis
ægritudine, nunc mœrore animi, nunc terrore mortis, & a-
cerbitate pœnarum: dicat vnuſquiſque noſtrum qui potue-
rit ſuſtinere ac perpeti: Niſi quia lex tua meditatio mea eſt,
tunc forſitan periiſſem in humilitate mea. Quanta ſimul coa
ceruata ſunt vt in illa afflictione Iob ſanctus periret? Sed
quia patriarcharum moribus informatus, oraculorúmque
cœleſtium & naturalis legis erat inſtitutione formatus, ideo
in tentationibus tantis perire non potuit. Denique cum amiſ
ſiſſet tā amplas ſubito facultates, chariſſimos filios: quaſi is
cui meditatio quotidiana eſſet in lege diuina, ait: Nudus exi Iob. 1.
ui de ventre matris meæ, nudus ibo eò. Dominus dedit, do-
minus abſtulit: ſicut domino placuit, ita factū eſt: ſit nomen
domini benedictum. Perfuſus etiam corporis totius vlce-
ribus, cum tētaretur vxoris alloquiis, qui meminiſſet Adam
ſic eſſe deiectum dum propriæ credit vxori, reſpondit: Si-
cut vna ex inſipientibus mulieribus locuta es. Quod ſi il- Ibidem. 2.
lam quaſi ſapientem voluiſſet audire, ipſe ſapiens non fuiſ-
ſet. Tentatus etiam diuerſis alloquiis amicorum, cum fidei
ſtabilis immobiliſque patiētiæ præmia meruiſſet à domino,
nónne dicebat: Niſi quia lex tua meditatio mea eſt, tunc for
ſitan periiſſem in humilitate mea? Quàm gratè hoc dicit ho-
die qui in martyrio plurima flagella ſuſtinuit, equuleo &
vngulis, plumbo, laminis ardētibus, gladióque comproba-
tus? Potuit enim perire niſi meditatus in lege, grauiora præ-
ſentibus futura ſupplicia crediſſet. Quāta ſanctus Ioſeph
pertulit, quàm acerba, quàm dura? Primum fratrum odia,
degeneris ſeruitutis ærumnas, parentibus defraudatus, able
gatus exilio, negociatorum vernula, & Aegyptij ignobilis
vile mancipiū. Quæ potuit nobilis proſapiæ puero grauior
eſſe tentatio, quàm vt tanto familiæ ſplēdore deiectus, ſer-
uiret apud Aegyptios? Eſt cōſolabilis ſeruitus, ſeruire vel
iuſtis. Aequitate domini leuatur iniuria ſeruitutis. Tāto igi
tur genere deiectus, ſatis gratum habebat ſi miniſtro regio
ſuum obſequium probaretur. Nec hoc quidem ſatis fuit ad
tentationis acerbitatem, rediit aduerſarius ad ſuas artes, to-
táſque vires ſuas omni fraude commouit, vt per mulierem
laqueos innoxiæ necteret conſcientiæ. Concitauit in eum Gene. 39.
libidinis ſtimulis vxorem domini ſui, quæ adulterinos à ſer
uulo concubitus flagitaret: vt ſi acquieſceret, crimē imple-
ret: ſi recuſaret, incideret offenſam, nexum calumniæ nō e-
uaderet. Denique truſus in carcerem, & innocens inter no-
xios æſtimatus, ab eo amplius cœpit vrgeri, cui fidem ſuam
cum periculis præſtitiſſet. Sed quia contumeliæ virum fran
gere nequiuerunt, mutata eſt tentatio, longe aſperior ſpecie
proſperorum. Plurimos enim ſupplantauerūt ſecundæ res,
quos ſupplicia acerba non fregerant. Producitur è carcere
nutu regio, interpretatur ſomnium, eligitur vt honore præ-
ſtantior eſſet omnibus Aegyptiis, regi ſecundus, eſurienti-
bus populis alimenta diuideret. Obiciuntur ei fratres, qui
eum ad ſeruitutis iniuriam nō fraterno amore vendiderant,
vt vel contumeliæ & appetitę ſalutis dolore tentatus excu-
teret germanitatis affectum. Sed vir iuſtus oblitus eſt con-
tumeliam, cumulauit gratiam: eóque ſe magis fratrem vo-
luit exhibere, quo fratres ipſe nō fuiſſet expertus. Denique
hoc munere & fratres recepit, & patrē pia fraude quæſiuit.
Quid igitur aliud melius diceret ſanctus Ioſeph, quàm iſtud
ad dominum: Niſi quia lex tua meditatio mea eſt, tunc for-
ſitan periiſſem in humilitate mea? Fertur prophetæ cuidam
(& plerique ferūt de Eſaia in carcere poſito) cum mole im
minentis vrgeretur exitij, dixiſſe diabolum: Dic quia non à
domino locutus es quæ dixiſti, & omnium in te mentes af-
fectúſque mutabo: vt qui indignantur iniuriam, abſolutio-
nem conferant. Sed ille gratius iudicauit pro veritate ſuppli
cium, quàm pro adulatione beneficium. Quod vtique non
feciſſet niſi meditatiōe legis fuiſſet exercitatus. Sit ergo no
bis quotidiana lectio pro exercitio, vt quæ legimus, medi-
temur imitari. In hac deſudemus virtutum palæſtra, vt cum
increpuerint tentamenta, non tanquam inexercitatos, non
tanquam inexpertes ſpiritalium ciborum, & attenuatos ie-
iunio

iunio lectionis tentationum tempus inueniat. Quod ſi athle A
titiis epulis paſtam animam noſtram potuerit inuenire, ſi ſit
euangelicus ſuccus in nobis, ſi apoſtolicis eſcis maturitas
noſtræ mentis thoros, animæque robuſta ſolidauerit: ſi fre-
quenti meditatione memoria tenax præceptorum cœleſtiũ
parata ad tempus exempla depromſerit, oulla tentationum
poterit nos perturbare congreſsio.

V. In æternum nõ obliuiſcar iuſtificationum tuarum*,
quoniam in ipſis viuificaſti me domine.

*Iuſtificatio nes tuas.

Galat. 3. Lex ſecundum Apoſtolum pædagogus eſt paruulorum,
donec ad perfectæ fidei maturiorẽ quandam veniamos æta-
tem. In lege autem mandata ſunt iuſtificationes, teſtimonia
iuſtitię præcepta. Viuificabimur ergo in lege. Vnde ait Apo
Ibidem. ſtolus: Lex autem non eſt ex fide: ſed qui facit illam, viuet
in ea. Sed quia idem ſupra ait, Quoniam in lege nemo iuſti-
ficatur: intelligis vtique quia iuſtificatio legis ſpecies eſt &
imago, non veritas. Secundum veritatem ergo & perfectio-
oem nemo iuſtificatur in lege, ſecundum ſpeciem iuſtifica-
tur. Ergo ſanctus Propheta, qui adhuc io legis iuſtificatione B
viuebat, videbat autem fulgorem euangelij: quaſi memor
veteris diſciplinæ legis, tanquã pædagogo vtili gratiam re-
ſeruabat. Conſidera aliquem excedentem ex ephebis io di-
uitiis & honoribus conſtitutum, pædagogo ſuo honorificẽ-
tiam reſeruatam habere, cuios officiis informatum ſe eſſe co
gnoſceret, vt maturiorem regere poſsit ætatem. Monet ſi-
quidẽ etiam ipſa lex, vt his quę nobis aliquando profuerũt,
nequaquã eſſe debeamus ingrati. Nam ſicut habemus io ve
teri teſtamẽto, paſcha celebratũ eſt in Aegypti finibus, cum
adhuc ſub rege Pharao poſiti patres noſtri deplorarent mi-
ſeræ ſeruitutis iniuriam: & poſtea liberati rurſus in terra re-
promiſsionis paſcha celebrarunt: ſuperius ad cõmonitionẽ,
poſterius ad recordationem. Si quis ergo ioterroget He-
bræum, qua ratione in Aegypto paſcha celebratum eſt, re-
ſpondebit: Quia regi Pharao adhuc ſeruitutis vinculo ob-
noxij tenebamur. Ille agnus patrum popolum liberauit, ille
agnus vocauit ad libertatem, ille agnus maris profunda ſo-
lidauit, vt Aegyptum tranſire poſſemus. Quotiens ergo pa- C
ſcha celebramus, meminiſſe debemus veteris ſeruitutis, &
nouæ libertatis: quid fuerimus, & quid acceperimus. Non e-
nim poteſt plene quis intelligere quid acceperit, niſi memi-
nerit antè quid fuerit. Non ergo obliuiſcamur, qoia domi-
nus Ieſus agnus dei mũdi hoſtia ſoluit nos grauium nexibus
delictorum, quibus Pharao ille teterrimus, non vnius Ae-
gypti, ſed ſeculi iſtius princeps vinculo ſeruitij grauis oos
tenebat aſtrictos. Non obliuiſcamur in æternum, vt cum
venerimus in illam vere terram repromiſsionis, vbi eſt re-
gio viuorum, meminerimus quanta hic nobis Pharao diros
intulerit, quid perpeſſi in hoc ſeculo ſimus, quibus tandem
erepti malis: & agamus gratias eripiẽti nos domino Ieſu, qui
perturbatorem omnium fecit eſſe captiuum.

VI. Tuus ſum*, ſalua me domine, quoniã iuſtificationes
tuas exquiſiui.

*al. ego, ſil uum me fac

Facilis vox & communis videtur, ſed paucorum eſt. Satis
rarus eſt enim qui poteſt dicere deo: Tuus ſum. Ille enim D
dicit, qui adhæret deo totis ſenſibus, qui aliud cogitare non
Ioan. 14. nouit. Ille hac voce vtitur, qui poteſt dicere domino: Oſtẽ-
de nobis patrem, & ſufficit nobis. Nunquid hac voce vtitur
auidus pecunię, honoris, poteſtatis? Multis nõ eſt ſatis deum
ſcire, & quidem pluribus. Tanti populi, tantę nationes, tan-
ti diuites paupertatem putant domino ſeruire, & qui ſupra
omnes eſt, illis exiguus & anguſtus eſt: illis non eſt ſatis dei
filius, in quo ſunt omnia. Denique ille diues in euãgelio, cui
Matth. 19. dictum eſt: Si vis perfectus eſſe, vende omnia quæ habes, &
da pauperibus: deum ſibi non ſufficere iudicauit. Deniq; &
contriſtatus eſt, quaſi pluris eſſet quod relinquere iubere-
tur, quàm quod eligere. Ille ergo dicit, Tuus ſum, qui po-
Ibidem. teſt dicere: Ecce omnia reliquimus, & ſecuti ſumus te. Apo
ſtolorum itaque vox iſta eſt, nec omnium tamen apoſtolo-
rum. Nam & Iudas apoſtolus fuit, & io conuiuio Chriſti in-
ter apoſtolos recumbebat. Dicebat & ipſe, Tuus ſum: ſed
voce, nõ corde. Venit & introiuit in eum Sathanas, & cœpit
dicere: Non eſt tuus Ieſu, ſed meus eſt. Denique ea quæ

A mea ſunt, cogitat: quæ mea ſunt, in pectore ſuo voluit: te-
cum epulatur, & mecum paſcitur: à te panem accipit, à me
pecuniam: tecum bibit, & mihi tuum ſanguinem vẽdit: tuus
eſt apoſtolus, & meus mercenarius. Non poteſt dicere ſecu-
laris, Tuus ſum. plures enim dominos habet. Venit libido,
& dicit, Meus es: quia ea quæ ſunt corporis, concupiſcis: in
illius adoleſcentulæ amore te mihi vendidiſti: in illius con-
cubitu meretricis precium pro te annumeraui. venit auari-
tia, & dicit: Argentum & aurum quod habes, ſeruitutis tuæ
precium eſt: poſſeſsio quam tenes, iuris tui emptio, venditio
libertatis tuæ eſt. Venit luxuria, & dicit: Meus es, vnius diei
conuiuium preciũ tuæ vitæ eſt: Ille ſumptus epularum, tui
capitis licitatio, tui eſt ſumma contractus: & quod peius eſt,
caro emptus es precio, vilior cibo es tuo: precioſior eſt v-
nius diei menſa tua, quàm totius temporis vita. Inter calices
te redemi, inter epulas acquiſiui. Venit ambitio, & dicit ti-
bi: Plane meus es, Neſcis quod ideo imperare alijs te feci, vt
mihi ipſe ſeruires? Neſcis quod ideo poteſtatem in te cõtuli,
B vt meæ te ſubiicerem poteſtati? An ignoras ipſi domino ſa-
lutari dictum eſſe ab huius mundi principe, cum ei oſtendiſ
ſet omnia regna mundi: Hæc omnia tibi dabo, ſi procidens Matth. 4.
adoraueris me? Ante ergo ipſe ſubiicitur, qui alios vult ha-
bere ſubiectos. Veniunt omnia vitia, & ſingula dicũt: Meus
es. Quem tanti competunt, quàm vile mancipium eſt? Quo-
modo ergo tu qui huiuſmodi es, potes Chriſto dicere: Tuus
ſum? Reſpondebit tibi ille: Non quicunque dicit mihi, Do- Matt. 7.
mine, domine, intrabit in regnum cœlorum: non quicunque
dicit mihi, Tuus ſum, meus eſt. Meus plane es, ſi vocem nõ
redarguat conſcientia, ſi ſermonem tuum animus aut opera
non refutent. Ego non nego meum eſſe eum qui ipſe ſe non
neget, aut certe ſi pro me ſeipſum ſibi abneget. Nolo habe-
re ſeruulum plurimis dominis ſeruientem. Nam quomodo
meus eſt, ſi mihi dicat verbo, Tuus ſum: & operib' neget, &
factis ſe diabolo adiudicet, & obſtringat? Non eſt meus quẽ
libido ſuccendit, quia mea eſt caſtitas. Non eſt meus quem
cura ſpoliandi minores exagitat, quia mea largitio eſt. Non
C eſt meus quem aura mobilitatis inquietat, quia mea tranquil
litas eſt. Non eſt meus vini crapola temulentus, illuuie am-
bitionis impurus, gloriæ ſecularis cupidus, ebrius in pericu
lum, qui nõ poteſt ſobriæ moderationis ſeruare veſtigium.
Pax ſum ego, litigare non noui. Vt quid mihi eum de quo
veniat diabolus, & dicat: Meus eſt? Nam mihi ſua colla cur-
uauit, mea in illo plura reperio: nomen ſibi tuum vindicat,
& meũ munus. Non eſt ergo Chriſti, niſi qui eſt alienus à cri
mine: non eſt Chriſti, niſi qui poteſt ſemper ſe Chriſti ſer-
uulum demonſtrare. Nam ſi quis mutabilis eſt, vt ego, qui
aut mœrore mutor, aut indignatione, non eſt Chriſti. Venit
ira, & dicit: Meus eſt. ante horam meus erat, ſpero quod ite-
rum meus fiat. Venit triſtitia, & dicit: Meus eſt. ante horam
in mea poſſeſsione fuit, in meo iure: erigere animum præ mœ
rore non poterat, nec oculos leuare: & ſi triſte aliquid acci-
derit, ad me illico reuertetur. Quis ergo eſt dei, niſi qui po-
teſt dicere: Nihil mihi conſcius ſum? Ideo dicebat Paulus 1. Cor. 4.
apoſtolus domini noſtri Ieſu Chriſti, quia nulli alij obno-
D xius tenebatur. Ego autem nunc dei mei ſum, nunc triſtitię,
nunc iracundiæ, nunc verbi ocioſi: & ideo qui plures domi-
nos habet, non poteſt vni dicere: Domine Ieſu, tuus ſum.
Vnde arbitror etiam de huiuſmodi dominis dixiſſe Paulũ:
Nam etſi ſunt qui dicantur dij, ſiue in cœlo, ſiue in terra: no
bis tamen vnus deus pater, ex quo omnia, & nos in illo; & 1. Cor. 8.
vnus dominus Ieſus, per quẽ omnia, & nos per ipſum. Ver-
bi igitur totus erat apoſtolus Paulus, ideo dicebat: Quoniã 2. Cor. 13.
experimentum quæritis eius qui in me loquitur Chriſtus.
Ille ergo dicebat: Chriſti ſum, & reſpondebat ei domi-
nus, Meus es. Qui verè dicit, Tuus ſum: audit à domino,
Meus es. Denique de ipſo dominus ad Ananiam, cum mit-
teret eum ad ſanandum Paulum, ait: Vade, quoniam vas ele Actu. 9.
ctionis eſt mihi. Et quia perſeuerauit Chriſti eſſe, quaſi im-
pleto certamine coronam meruit inuenire iuſtitiæ. Recte
ergo propheta Dauid dixit: Tuus ſum, qui ſemper in deo
manſit. Et qua ratione dixerit, Tuus ſum, addidit: Iuſtifica-
tiones tuas exquiſiui. hoc eſt, nihil aliorũ quæſiui, ſed id ſo
lum quod tuũ eſt deſideraui. Alij quęrunt monilia precioſa,
ego

A ego ſolas iuſtificatiooes tuas quaſi quædam ſerta iuſtitiæ. Alij domum ad domum, villam ad villam iungunt, quaſi ſoli habitare poſſint in tetra hac, & elemẽtum volunt occupare commuoe: alij poſſeſſionem aeris ipſius vindicare: mihi in tuis iuſtificationibus omne patrimonium eſt. Neſcio poſſidere niſi quod tui iuris eſt. In tuis eloquiis ſpiritalis mihi cura reſulſit argẽti. Mihi portio deus eſt. Tuus ſum ego, quia pars mihi hæreditatis noo in auro, non in argento eſt, ſed in Chriſto Ieſu.

VII. Me expectauerunt peccatores vt perderent me, teſtimonia tua intellexi.

Poteſt vox iſta conuenire martyrio, in quo poſitus ſanctus iam de iudicio perſecutoris egreſſus dicat: Me expectauerunt peccatores vt perderẽt me. hoc eſt, adhibuerunt omnia genera pœnarum, omnes artes perſuaſionum, ſed de propoſito abducere nequiuerunt. Vicit fides vitæ huius illecebram corporíſque cruciatum, expectauerunt peccatores vt de me triumphum referrent: ſed gratias Chriſto, qui mihi dedit de perſecutoribus triumphare. Redite victi, qui B ſperabatis vos eſſe victores: redite deiecti, qui veneratis ſuperbi. 1.Corin. 15. Vbi eſt victoria tua, vbi eſt mors aculeus tuus? Non tua iam, ſed noſtra cœpit eſſe victoria: quia in te vincimus, in qua antea vincebamur. Bene ergo dicit martyr: Me expectauerunt peccatores, vt perderent me. Poſt momentũ, imò in corpore adhuc poſitus vidẽt deducentium choros, angelorum gaudia. Qui enim ſuper vnius peccatoris conuerſione lætantur, quanto magis io paſſione iuſtorum? Videt gloriam, & ait: Me expectauerunt iuſti, vt deducerent me. Videt dominum Ieſum, & ait: Me expectauit Chriſtus, vt coronaret me. Aliter qui vult intelligere: Multi, inquit, peccata perſuadere, atque ex pectore fidem extorquere conati ſunt mihi, alius adulterium, alius hominis necem, alius oppreſſionem viduæ vel pupilli, alius aliud, & putabãt me ſuis retibus eſſe capiendum. Expectauerunt me, vt perderent contagione peccati: ſed ego non illecebris peccatorum mentem à ſtudio diuinæ cognitionis auerti, neç intentioné meam domine à mandatorum tuorum ſerie declinaui, ſed intel C lexi teſtimonia tua. Si enim non intellexiſſem, peccatores me vtique illi perdidiſſent. Quæ intellexi vtique ſenſu, etiã operib' ſecutus ſum. Neque enim nudus intellectus eſt, ſed quem etiam facta teſtantur. Pſalm. 40. Denique beatus qui intelligit ſuper egenum & pauperẽ. Ille vtique intelligit ſuper egenum & pauperem, qui largitur pauperi. Nam quid prodeſt miſereri inopis, niſi alimoniam eidem largiaris?

VIII. Omnis conſummationis vidi finem, amplificum* mandatum tuum valde*.

*latum.
*nimis.

Non poſſumus in omnibus vim Græci ſermonis exprimere: maior io Græco plerũque vis & pompa ſermonis eſt. τέλος dicitur Græce, quod nos Latine & finem dicimus & conſummatiooem. τέλος autem & conſummationis ipſius finis eſt: Roma. 10. ſicut finis legis eſt Chriſtus ad iuſtitiã omni credenti. Math. 28. Habes ſcriptum: Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſummationem ſeculi. Conſummatio ergo ſeculi, finis ſeculi eſt: finis autem omnium Chriſtus. Conſummationes autem multæ. Eſt cõſummatio, quando & reſurrectio ad ſalutem. Conſummatum quoque opus, dicitur D perfectum opus. Conſummata malitia dicitur, id eſt plena, cui nihil deſit ad ſtudium & artem nocendi. Eſt cõſummatio hominis, & multæ conſummationes, donec ad perfectum veniat. Legimus ergo & conſummationem ſeculi, legimus & finem. De conſummatione ſeculi ſupra poſuimus exemplum, quam ſequitur reſurrectio. 1.Cor. 15. Sicut enim in Adam omnes moriuntur, ita & in Chriſto omnes viuificabuntur. Poſt reſurrectionem commutatio, vnuſquiſque autem io ſuo ordine, primitię Chriſtus, deinde ij qui ſunt Chriſti, qui io aduentum eius crediderunt: Ibidem. deinde finis, cum tradiderit regnum deo & patri, cum euacuauerit omnem principatum & poteſtatem. Ergo cõſummationem ſeculi ſequitur finis iuxta Apoſtolum. Vnde colligitur quod ſequatur finis omnem conſummationem. Mundus in maligno poſitus eſt, vt 1.Ioan. 5. dixit Ioannes: ergo & ſeculum in maligno eſt: mundus plenus peccati. Conſummauerat malitiam ſuam mundus, ſicut A conſummauerat Saul, cuius videns conſummatam malitiam Ionathas filius in Dauid prophetam, eidem nũciauit vt declinaret & fugeret. 1.Reg. 20. Eſt ergo conſummatio malitiæ, conſummatio peccatorum. Venit agnus dei, qui tulit peccata mundi, qui eſt Chriſtus Ieſus. Ioan. 1. Finis legis, principium & finis, & remiſſio peccatorum. Hunc finẽ cõſummationis vidit Propheta io ſpiritu, qui cõſummatum ſeculi aboleret errorem, vidit ſanguine eius diuerſa omnium peccata mundari. Bene ergo dixit: Omnis conſummationis vidi finem. hoc eſt, vidi conſummati adulterij remiſſorem, vidi conſummatæ luxuriæ atque laſciuiæ, conſummatæ crudelitatis atque ſæuitiæ, omnis poſtremo flagitij per crucem ſuam delicta donãtem. Eſt & etiam conſummata virtus, conſummata ſapientia, conſummata iuſtitia, ſed habet finem. Finis omnium virtutum Chriſtus, qui finis eſt legis ad iuſtitiam omni credenti. Vides quia finis eſt fidei? Roman. 10. Bene ergo ait: Omnis conſummationis vidi finẽ. Nunc quia conſummationis finem agnouimus, agnoſcamus quid ſit. Latum mandatum tuum valde. Math. 7. Legi- B mus quod anguſta ſit porta per quam ingrediãtur qui æternæ vitæ fructum adipiſcantur. Rara enim virtus, difficilis eſt paſsionum tolerantia. Plures ſunt qui ſeculi huius ſpatioſa ſectentur, qui dicant: Anguſta & arta nobis eſt via quę ad dominũ ducit: conterimur in illa. relinquamus eã. Quomodo ergo dicit Propheta latum mandatum dei, & valde latum? Ideo quia anguſta via, latum mandatum neceſſarium eſt. Pſalm. 4. Denique hic ipſe Propheta ait: In tribulatione dilataſti mihi. Pſalm. 117. Et iterum: In tribulatione inuocaui dominum, & exaudiuit me in latitudine. Hæc latitudo mandatorum cœleſtium cor Prophetæ dilatabat, dilatabat & apoſtoli. Deniq; 2.Cor. 6. & ipſe dicebat: Os noſtrũ patet ad vos ô Corinthij, cor noſtrum dilatatum eſt. Diſpenſando enim cœleſtia mandata cor ſuũ dilatauerat: & quod ante perſecutiõis perfidia coartabat, hoc Chriſti amplificauit gratia. Et qua ratione latum mandatum? Ne nos coartaremur anguſtiis mandatorũ. Vnde ait: Non coanguſtamini in nobis. Si hoc Paulus, quanto magis Chriſtus, qui clauſa reſerauit? Ergo dicit: Nolo coar C tetur in me populus meus in anguſto virtutum tramite, debet latitudo præcepti mei viantibus eſſe ſolatio, ne quis deficere poſsit aut conteri. Ambulemus ergo in dei mandato, quia ſatis latum eſt. Eſt enim latum mandatum ſapiẽtia, quæ in exitu canitur, in amplis autem fiducialiter agit. πλατεῖα enim Gręci ſermonis eſt, quę Latine dicitur latitudo. Dilatemus igitur cor noſtrum, vt recipiamus apoſtolicę vim ſententiæ, quæ ait: Capite nos. Ibidem. 7. Recipiamos ergo eius ſermones io cor noſtrum, induamus viſcera miſericordiæ, benignitatem, humilitatem, patientiam. O homo quàm latus es ſi ad amplitudinem præceptorum cœleſtium ſinum mentis tuæ expandas? Quàm latum mandatum eſt charitatis? Math. 5. Diligite, inquit, inimicos veſtros. Omnes vtique affectu charitatis incluſit, qui non excluſit inimicos. Quis enim videtur exceptus, cum recipiatur inimicus? Rom. 12. Vnde Apoſtolus ait: Si fieri, inquit, poteſt, cum omnibus hominibus pacem habentes. Non poteſt hoc Iudæis dici, non Gentibus, vt cum omnibus pacem habeant. Illi vix ſuos diligunt, Chriſtiano etiam inimicos non licet nõ amare. Chriſtianum cum dico, perfectum dico. Coloſſ. 2. In Chriſto enim plenitudo diuinitatis eſt, D cuius nomen vſurpas. Qui vocabulum geris, interpretationem vocabuli perfectionémque cur refugis? Roman. 12. Audi latum mandatum: Benedicite eos qui perſequuntur vos, & nolite maledicere. Iſte qui latum dicit eſſe mandatum, probauit ſupra, dicens: Pſalm. 108. Illi detrahebant, ego autem orabam. Quid orabas Dauid? dicito nobis ipſe. Sed dixiſti. Ibidem. Legi enim dicentem: Maledicent illi, & tu benedices.

Sermo tertiuſdecimus.

Mem. MEm litera ſonat in Latinum ex intimis, vel vt alij, ignis ex vltimis. Et vtrũque non diſcordat à textu. Nam ſtatim primus verſus internorum viſcerum charitatem exprimit, quæ vtique ex vltimis procedit medullis, & quodam nexu caloris implicatur oſſibus. Thren. 1. Denique io Threnis Hieremiæ textus literę huius hoc continet: Ex alto ſuo miſit ignem oſſibus meis. Bonus ergo deus qui nobis immittit vnde diligentes eum, meritum ſub

conſpectu

conſpectu eius inuenire poſſimus. Quem mittat ignem, ipſe
Lucæ.12. nos doceat. Ignem veni mittere in terram, & quid volo niſi vt accendatur? Bonus ignis quem deſiderat omnium ſaluator accendi, cum præſertim ipſum deũ legerimus ignem eſſe, qui noſtra peccata conſumat, intimiſque pectoribus noſtris diuinę cupiditatem agnitionis infundat, vt ardeat in nobis cor noſtrum cum legimus diuinarum ſeriem ſcripturarum, ſi forte aliquid quo aperiantur propheticę lectionis oc
Luc.24. culta, intellectu aſſumam' ſpiritali. Hoc igne Cleophas cor ſuum dicebat ardere, cum ipſi & ſocio eius Chriſt' ſcripturas aperiret. De hoc igne dixit dominus in libro Ezechiel:
Ezech.22. Ecce proficiſcar in Hieruſalem, & exufflabo in vos ignem iræ meæ, vt tabeſcatis à plũbo & ferro & reliquis materialibus. Profunda in verbis vſitatis videmus myſteria. Totũ hoc ſpiritale. Quibus precibus emerear vt veniat dei verbum, intret eccleſiam, fiat ignis conſumens, vt exurat fœnum & ſtipulam, & quicquid eſt ſeculare conſumat? Graue plumbũ iniquitatis, quod in pleriſque eſt, liquefiat igne diuino, & ferreus quidem peccati rigor ſuperum molleſcat incendio. Meliorentur vaſa aurea & argentea, vt omnis ſapientium ſenſus, omnis ſermo prudentium flagrantium paſſionũ calore decoctus incipiat eſſe precioſior. Bonus ignis charitatis, quo corpus omne eccleſiæ in mutuam adoleſcit gratiam. Bonus ignis dilectionis, quo vnuſquiſque ſanctus ad reuerentiam ſui authoris accenditur. Sed qui deum diligit, non perfunctorie diligit, ſed diligit legem eius, præcepta cuſtodit, iuſtificat cor ſuum, non dictorum ſonora prædicatione, ſed ſtudioſa factorum imitatione. Doceat igitur nos deus quẽadmodum à ſanctis ſuis diligitur deus. Sic inquiens Propheta dicit:

I. Quomodo dilexi mandatum tuum* domine, tota die meditatio mea eſt.
*legẽ tuam.

Diligentis circa ſtudium cognoſcẽdæ legis hæc vox eſt, quę inſtruit perfectionem hominis, quam totus hic pſalmus
Math.22. informat. Et quoniam maximum mandatum in lege eſſe cognouit vt diligamus dominum deum noſtrum ex toto corde noſtro, & ex tota anima noſtra: ſui imitatione nos quoq;, quos erudire ſtudet, vult eſſe perfectos, dicens: Quomodo dilexi mandatum tuum domine. Hoc ipſo charitas creſcit affectu, quod ipſum teſtem aduocat cuius munus dilectionis impenditur, nec ſpeciem ſed plenitudinẽ charitatis tali con
Ioan.21. uictione teſtatur. Hac vſus eſt Petrus: Tu ſcis, inquit, domine, quia diligo te. Sed qui diligit deum, legem eius diligit, ſicut Maria diligẽs filium, omnia verba eius in corde ſuo ma
Lucæ.2. terno conferebat affectu. Diligẽs te, feci voluntatem tuam, ſcriptum eſt. Ideo commiſit Chriſtus Petro vt paſceret gregem ſuum, & domini faceret voluntatem, quia charitatem eius agnouit. Qui enim diligit, ex voluntate facit quæ ſibi ſunt imperata: qui timet, ex neceſſitate. Itaque dominus operationes ſeruulorum ſuorum ſpontaneas probat, potius quàm coactas. Ideo ex ſeruis liberos facit, vt magis voluntatum noſtrarum munera, quàm neceſſitatum obſequia conferamus. Non poteſt dicere Marcionita, Quomodo dilexi legem tuam: qui legem non ſuſcipit. Non poteſt dicere Iudæus, qui legem ſpiritalem ignorat, & literam legis nudam, non ſenſum legis intellectũmque meditatur. Solus ergo dicit Chriſtianus, qui multum iam legis cognitione profecerit, qui nõ pœnam legis pauido corde formidet, ſed diuina myſteria veri Hebræi, veri ſabbati, veræ remiſſionis intrepido miretur affectu. Vere ergo diligit qui ſine triſtitia, ſine timore, voluntario potius ſtudio quàm coacto præcepta conſeruat.

II. Super inimicos meos intelligere me feciſti mandata tua, quia tu es*.
*al. prudentẽ me feciſti mãdato tuo, quia in æternũ mihi eſt.

Cito probauit diuturnæ meditationis effectum, quando intellexit ſuper inimicos ſuos domini mandatum. Sed quos habet inimicos Propheta, qui aut ſui populi viros legitima debet charitate complecti, aut alienigenas euangelica narratione vel prædicatione inuiſare ad dei gratiã? Feræ conſortem naturæ ſuæ diligunt. Quomodo dilectionem cõformis ſui Propheta reſpuerat? Eſſe igitur iuſtam aliquam cauſam oportet qua ij quos ſignificat, iure videantur inimici.

A Ea quæ ſit, poſſumus inueſtigare ſi meminerimus quia alibi idem iſte dixit: Super inimicos tuos tabeſcebam, & iuſto odio oderam illos. Pſalm.118. Iſtos ergo euãgelica authoritate ſuos inimicos dicit eſſe, qui inimici ſunt dei. Nam ſi is qui non reliquit parentes propter dei nomen, non eſt deo dignus: quãto magis qui diligit eius inimicos, acceptus deo eſſe non poterit? Quos ergo inimicos habet? Si gentiles, quomodo ſuper eos intellexit, quos prophetico credituros ſpiritu pręuidebat? Deniq; vt benedicant & ipſi dominum, in ſuperioribus adhortatus eſt. Et quæ magna laus ſuper eos intelligere qui metalla & ſaxa venerando ſimilẽ rigorem ſtuporis attraxerint? quos igitur habet inimicos, niſi hæreticos? Ipſi enim ſunt impugnatores fidei, veritatis inimici. Quos niſi Iudæos? Ipſi enim ſunt grauiores inimici, qui ex amicis facti ſunt inimici. Super eos intelligit, qui legem ſpiritalem eſſe intelligit. Quid ergo prodeſt lex, ſi finem legis ignores, ſi myſterium neſcias, ſi ſacramenta non noueris? Iudæis ex ouibus agnus occiditur pro celebritate paſchali, nobis pro redemptione mundi vnigenitus dei partus virginis immola
B tur. Quid proficiunt Iudæi quod ſanguine agni domos & poſtes ſuos illinunt? Nihil vtique, quoniam ligna his aut ſaxa prodeſſe non poſſunt. Nobis proficit omne myſterium qui abhorrere credimus à gratia ſpiritali, vt habitationes noſtras ſanguine pecudis cruentemus, ora noſtra cruore tingamus, ſed corpora noſtra ſacramento crucis dominicę conſecremus, & confeſſione mortis domini noſtri Ieſu Chriſti ſanctificemus oris alloquia. Corde enim creditur ad iuſti- Rom.10.
tiam, ore autem cõfeſſio fit ad ſalutem. Quid prodeſt quod Hebræi aurẽ ſerui pertundit ſubula, & præputia ſui circuncidunt corporis? Non intelligunt penitus quid lex diuina diſcernat. Signa ſunt iſta, non veritas. Sed ille intelligit qui cor ſuum ſpiritali circũciſione caſtificat, vt colluuiem omnem corporeæ labis emundet. Ille intelligit qui ſubulam & aurẽ mentis vigore tranſcendit, & illam animam quam pertranſiuit gladius ad reuelãda cordis occulta, perpetuæ præmio libertatis attollit: vel examinandis ſermonibus ſolicite ſeruiens, quoſcunque virtutis ſuæ aure ſuſceperit, myſterio
C ſanctificat ſpiritali. Azyma ſibi Iudæus quotãnis facere conſueuit, & neſcit ſe malitiæ eſſe fermentum. Sed qui intelligit quid ſit, vetus expurgat fermentum, ne totam maſſam corrumpat: veterem hominem cum actibus ſuis expurgat, vt fiat noua conſperſio veritatis. Iudæo iſta dicta ſunt, & Chriſtianus audiuit: quia dum aurem ſuam illa ſubula pertundit, audire non potuit, vulneratam aurem gerens. non legis, ſed ſtultitiæ ſuæ ſubula cruentauit aurem ſuam, illa audiendo quæ ſpiritaliter reuelantur. Perforauit aurem ſuam ferro. Maluit enim in ferrũ quàm in verbum credere. Ideo ſeruit, ideo liber eſſe non meruit, ideo nec cõpleti temporis ei gratia ſuffragatur, quia plenitudinem temporis nõ recepit quo filius dei miſſus eſt ad ſalutem, & venit ad redemptionẽ factus ſub lege, natus ex virgine, victor mortis, largitor reſurrectionis. Manet ergo vulnus illi cui Chriſtus non reſurrexit. O vulnus quod ſarciri non poſſit, niſi forte relinquat ſubulam, & ſumat ſibi gladium quo Chriſti nomen non refutet, vel quo corporalia à ſpiritualibus, vmbram à verita
D te diſtinguat: ſumat dei verbum, gladium bis acutum, & ex illo diuino ore doceatur mandatum domini præſcriptum legis agnoſcere, quod non temporalis habeat obſeruantiam celebritatis, ſed ſalutaria & ſempiterna remedia ſucco gratiæ ſpiritalis infundat. Tota ergo die in lege meditare, non perfunctoria tibi debet eſſe tranſcurſio. Si agrum emere velis, ſi mercari domum, prudentiorem adhibes, & quid iuris ſit, diligenter cõſideras: & ne in aliquo forte fallaris, tibi ipſe non credis. At nunc tuipſe emendus es tibi, de tuo precio tractatur. conſidera qui ſis, quod nomen habeas, quid acquiras tibi: non agrum, non pecuniam, non gemmarum monilia, ſed Chriſtum Ieſum, cui nulla poſſint precia, nulla ornamenta conferri. Adhibe tibi conſiliarios, Moyſen, Eſaiam, Hieremiam, Petrum, Paulum, Ioannem, ipſum magnũ conſiliarium Ieſum dei filium, vt acquiras patrem. Cum his tractandum, cum his conferendum eſt tibi, tota meditandum eſt die. Sic meditabatur Dauid, & hæc erat illi ſola meditatio. Non ſecularibus animus traducebatur illecebris, non pe

cuniaria

cuniaria coaceruandi patrimonij cupiditate flagrabat, non A
proferendi limitis, excludendíque finitimi aoxius cura-
rum æſtus ſtudium meditationis intentum reflectebat af-
fectum. Quicquid poterat temporis dies habere, hoc totum
ſola ſibi in lege meditatio vindicabat. Sed etiam hoc patum
eſt diligenti, qui velit ad beatitudinis gratiam peruenire.
Pſalm. 1. Beatus enim die ac nocte meditatur in lege. Anguſtior dies
eſt meditatione doctrinę. Non tantus dies in tempore, quan
tus meditatus in lege. Vnde vide ne illud magis videatur ſi-
gnificare, quod ei qui in lege meditatur, ſemper dies eſt, &
lumen ſine defectu, quod nullę tenebræ noctis ioterpolent.
Alioquin quomodo negligentiorem in proceſſu operis de-
clararet, quem diligentiorẽ in ipſis operis ſui propheta prin
cipiis eſſe voloiſſet? In die ergo meditatur legis & euangelis
prædicator. Et furtaſſe illi qui nouum non recipiunt teſta-
mentum, in nocte legerunt, & ideo neſcierunt neque intelle
xerunt. Vnde etiam ſaluator, ne nos legeremns io renebris,
admonet dicens ambulandum in die, quia noo offendit qui
Ioan. 11. in die ambulat. videt enim gratiam lucis. Qui enim ambulat
in tenebris, ſcopulum offenſionis incurtit. B

III. Super omnes docentes me intellexi, qnia teſtimonia
tua meditatio mea eſt.

Doctrinam profitentur ſcribę Iudæorũ, qnia legẽ & pro-
phetas ipſi priores habere meruerunt. Sed illi profitẽtur do
cere, ſed non docent. Ei autem populo qui eſt ex gentibus,
competit dicere: Super omnes docentes me intellexi: quia il
li non intellexerunt. Reſpondet Iudæus: Vnde babuiſti in-
telligere? Scriptum eſt: Interroga patrem tuum, & annũcia-
Deute. 32. bit tibi: ſeniores, & dicent tibi: Ego ſum pater tuus, me in-
terroga. Sed etſi interrogauero, nõ reſpõdebitis mihi, dixit
Ieſus: & ex illo noui reſpoodere, & ex illo ſupra illos intelli
go qui non intelligebãt, quia teſtimonia didici, quæ ille oon
Matth. 16. oouit. Didici: Qui ſequitur me, tollat crucem ſuam. Didi-
Matth. 1. ci: Diligite inimicos veſtros. Et ideo optat anathema eſſe
Roma. 9. Paulus pro fratribus genere, inimicis fide. Videretur incon-
ueniens eſſe verecundiæ propbetali huiuſmodi vſurpatio,
eo quòd præſnmpſerit dicere quod ſuper omnes docentes
intellexerit, cum vel legem Moyſes acceperit à domino, &
populo eius inſtitnta tradiderit. Aaroo ſacrificiorum om- C
nium decurſo ritu ſacerdotalem docuerir diſciplinam, Ie-
ſus Naue ſignificauerit quemadmodum circuncifio poſſit
iterari. Samuẽl vnctionis propheticę pariter ac regię ſacta-
mõſtrauerit. menra mioiſtrauerit. Videretur inquã incongrua præſum-
ptio, niſi præmiſiſſet ſuperiora, quibus non immerito ſuper
docentes intellexiſſe ſe comprobaret. Debuit baoc aſſume-
re coofidentiam, qui docebatur à domino: & mãdatum quo
docebatur, domini erat: & ipſe dominus, qui docebat. Me-
rito ſuper omnes iotellexit, quem docebat ipſa ſapiẽtia. Vn
Pſalm. 93. de & alibi ait: Beatus quem tu erudieris domioe, & de lege
tua docueris eum. Oſtẽdit igitur, quod diuinũ eſt, homines
docere non poſſe: & ideo qui docere præſumunt, neſciunt,
ſed agnoſcit diſcipulus qui docetur. In quo? Propter donũ
ſcientiæ quod de ſpiritu ſancto fuerar conſecutus. Moralis
quoque ſnauis locus eſt, quod multi docentes ſunt qui id
quod non intelligunt, docere ſe dicunt, & plurimi ſnnt diſ-
cipuli qui ſtudio ſuo aſſequuntur & induſtria, quod oon di-
dicerunt à magiſtris. Denique ante nos quidam intereſſe di D
xit inter docentes atque doctores, fortaſſe hoc arbitratus,
quia doctores ſunt alienorum iudicio ad boc munus electi,
docentes autem qui propria vſurpatione boc ſibi munus aſ-
ſumpſerint. Sed cedãr neceſſe eſt ei doctores qooque, quem
teſtimoniorum meditatione cœleſtium doctrina dei doceo
tis imbuerit.

IIII. Super ſeniores* intellexi, quia præcepta* tua exqui-
*al. ſene. ſiui.
*al. mãdata Nec hoc quidem difficile, vt is quem dominus docuerit,
ſuper ſeninres intelligat. Siquidem dei gratia erogata ad do
ctrinam, maturitatem ætatis ſupergreditur ſenilis. Cum e-
Sapiẽ. 4. nim ætas ſenectutis vita immaculata ſit, vtique doctrina vi-
tæ immaculatæ ſenilem præſtat ætatem. Denique excnſan-
Hiere. 1. ti Hieremiæ quòd iuuenis eſſet, reſponſum eſt: Nnli dice-
re, iuuenis ſum. eo quòd noo æſtimaretur iuueois definitio-
ne diuina, qui canam haberet prudeotiam, quæ ſanctifica-
tionis cœleſtis gratia reluceret. Veruntamen non mihi vi-
detur ſeipſum laudare Propheta, & præferre ſeniorib⁹, cum
legerit: Nõ te prætereat narratio ſeniorum, & ipſi enim di-
dicerunt à patribus. Nam & alibi Sirach dixit ſapientia: Vbi Eccli 8.
ſunt ſenes, non multum loquaris. Sed nouit quibus ſe præſe Eccli. 32.
rat ſenioribus, inueteratis ſcilicet in peccato, & veterno im-
pietatis, atque ſenio perfidiæ delyrantibus. Iſti ſunt ſenio-
res plebis qui dominum Ieſum Pilatn præſidi tradiderunt. Marc. 14. &
Conuenerunt enim ſacerdotes, & ſcribæ, & ſeniores, vt ait 15.
Marcus. Et iterum: Fecerunt ſacerdotes conſilium cum ſe-
nioribus vt eum traderent. Et aduerſum apoſtolos, in Acti- Acto. 4.
bus eorum, quod ſeniores Iſrael cõuenerint, Perrus ſanctus
& Lucas euaogeliſta teſtantur. Nõ ergo ſenili derogauit æ-
tati, ſed voce populi iunioris indocilem dei vetuſtum illum
dierum Iudæorum fore populum prophetauit, qui quod io
iuuentute ſua nou acquiſierit, & in ſenectute inuenire non
potuit. Nanque à principio frequentibus dominum exaſpe-
rauit offenſis. Cuius igitur gratiam cum eſſet iuuenis nõ po
terat emereri, huius aduentum ſenex oon meruit agnoſcere,
huius dooum teoere non potuit. Specioſum autem in canæ Eccli. 25.
iudicium ſenectutis ſenſu eſt: & veterani conſilij ſcientia,
intellectus maturitate, non vitæ longæuitate profertur: Ex-
quiramus ergo mandata dei, vt ſuper ſeniores, intelligamus.
Fugiamus viam lubricam peccatorum, vt poſſimus præce-
pta cuſtodire cœleſtia. Hoc enim declarant ſequẽtia. Super
ſeniorem Eſan intellexit Iacob iuoior frater: quia cum ſe- Geneſ. 25. &
nior Eſau prærogatiuam ſibi benedictionis priuilegio æta- 27.
tis expoſcit, reliquit epulas mitiores, dum quærit agreſtes.
Profecto illo io venationem directo, iunior frater veſtimen
tacius accepit, & mihi tradidit populo nationum, materno
vſus conſilio. Illam ergo ſapientiæ ſtolam quam habuit an-
tea populns Iudæorum, induit me Rebecca. Stola eius bo-
na, lex & prophetæ. Hac ſtola ille populus eſt nudatus, nos
induri ſumus. Induit nos mater illa Hieruſalem, quæ in cœ-
lo ſurſum eſt. Accedimus ergo ad patrem, offerimus illi epu
las mitiores, patientiæ cibos, miſericnrdiæ ſeoitatem, intelle
ctus ſuauitatem. Accipio benedictionem, præripio fratri ſe-
niori gratiam ſpiritalem. Venit ille, iraſcitur: non inuenit
qood accipiat. Mater occurrit, & pio nos hortatu informat.
Reſidet penes me ſtola illa bonis iotexta mandatis.

Ab omni, inquit, via mala prohibui pedes meos, vt V.
cuſtodiam verba tua.

Vere dignos qui ſuper ſeniores intellexerit, quandoqui-
dem diuino eſt hooorarus ſpiritu vt ſeniores doceret nõ ſo
lum intellectus veritatem, verumetiam peccati fugam, cul-
pæque cautelam. Itaque cum fragilitas humana prona ſit vt
labatur non ad vnum affectibus malum, & currentem cuo-
cta in præceps ſuſcipiant probra, atque toto è veſtigio ſe-
ratur in vitium: docet quemadmodum vitæ iſtius lubricam
declinans ſemitam, itineris buins anfractns viantem impli-
care oon poſſit. Prohibui, inquit, pedes meos à maligna via,
boe eſt, ab iſtius ſeculi vanitate, quia ſeculũ in maligoo poſi 1. Ioan. 5.
tum eſt. Dubium quicquid eſt, & ancipitis effectus, hoc ma-
lignum eſt, vt lux dubia, maligna dicitur: ita malignum eſt
quicquid admiſcet malitiæ tenebras veritati. Reuoca ergo
ab iſtius mundi lubrico pedes animi rui, & meoris inceſſum.
Prohibe inquam, reſiſte cupiditatibus, obſiſte motibus, qui
videntur irruere ſicut beſtiæ atque iumenta, vt teneros fru-
ctus & noua turis huius nnſtri culta depaſcãt. Prohibui, in-
quit, pedes meos. Nõ vrique corporis pedes prohibuit, qui
mentis piæ plerunque obſequuntur arbitrio. Neque enim
prohibendi ſunt cum prodeũt ad dei templum, viduę opem
ferre feſtinant, impium præuenire, ſopplãtare aliquem frau-
dulentum. Alius igitur eſt pes qui iure prohibetur. Qui ille
ſit, ipſe ptopheta nos doceat. Non veniat, inquit, mihi pes Pſalm. 35.
ſuperbiæ. Eſt etiam pes iniquitatis, qui cito labitur, ſtare nõ
poteſt, ſicut perfidorum eſt, de quibus ſcriptum eſt: Ibi ce- Ibidem.
ciderunt operaotes iniquitatem, expulſi ſunt, nec potuerũt
ſtare. Prohibe ergn pedes tuos ne cadas. Sunt enim non ſo-
lum criminum, ſed etiam infirmitatis pedes. Et videndum
oe cadas. Et videris tibi forſitã beoe ſtare, ſed dicit tibi Pau
lus:

1.Corin.10. A lus: Et tu qui ſtas, vide ne cadas. Diligenter attende viam tuam, vt audias, Tu autem hic ſta mecum. Stans enim cum Pſal.34. domino lapſum timere non poteris. Stans cum domino, poteris dicere: Eruit pedes meos à lapſu, ſed ita eruit dominus pedes tuos ab omni lapſu, ſi cognouerit quòd tu prohibeas pedes tuos à lapſu. Ideo hoc meruit Dauid, vt deus à lapſu pedes eius erueret, quoniam pedes ſuos ipſe prohibebat, ne pręcipiti atque incauto peccatorum laberentur veſtigio, vnde & potuit verba cuſtodire diuina. Non enim cuſtodire quis poterit, niſi potuerit prius ſtare. Cum autem cuſtodierit, ipſe incipit dei verbo ferre cuſtodiam. Prohibitos pedes ſuos à via maligna bene dicit qui Chriſtum viam eſſe nouit.

VI. A iudiciis tuis non declinaui, quia tu legem poſuiſti mihi.

Expoſuit quid eſſet à via maligna prohibere pedem, à iudiciis vtique non declinare diuinis, & firmum atque immobile perſeuerantis innocentiæ tenere veſtigium, non deflectere gradum, nec de curriculo auertere diſciplinæ, ſed B ſemitis non ſolum veteris in Syna, ſed etiam nouæ legis inſiſtere ſecundum euangelij claritatem. Eſt etiam euangelij Pſalm.9. lex, de qua dixit in ſuperioribus hic Propheta: Cõſtitue domine legiſlatorem ſuper eos, ſciant gentes quoniam homines ſunt. Aduentum vtique domini intelligimus prophetari, vocationem gentium, quæ ante in lutum quoddam corporis huius videbantur infixæ, voluptati corruptionis ſuæ tanquam fæci & libidini inhærentes, quia dominum neſcierunt. Et ideo iratus, Auertantur, inquit, peccatores in infernum. vt non viderent deſcendentem & aſcendentem animam domini Ieſu, & conuerterentur ad dominum, qui conuerti eum viuerent noluerunt. Sed de illis dicit gẽtibus quę obliuiſcuntur dominum. Scierunt ergo & obliti ſunt: tamen Ibidem. prophetica benignitate orat vt exurgat dominus, non præualeat homo, vt cogitationes terrenæ & motus omnes feruentes huius corporis conquieſcant. Iudicẽtur gentes, quoniam tunc cognoſcitur dominus cum timentium conuertit affectus grauis terrore iudicij, & diſcant gẽtes quoniam homines ſunt, luti corruptione ſolubiles, & limo dureſcente formati, quod ante qui legem non acceperant, neſciebant.

C Vnde Propheta quaſi & ipſe perturbatus terrenæ fragilitatis contemplatione ait: vt quid domine receſſiſti longe? Bene timet qui hominem ſe eſſe cognoſcit, ſed quia plus timet nobis, qui ſumus ex gentibus peccatores, precatur ne longe fiat à ſuis gẽtibus: vt qui longe eramus, incipiamus eſſe propiores, & ſciamus quia homines ſumus, ad imaginem ſcilicet & ſimilitudinem dei facti, quibus per virginis vterum etiam Chriſtus noſtri cõformis eſt factus. Recte ergo & ad infirmitatem accipitur & ad gratiam. Sciant gentes quoniam homines ſunt: altero per commune quoddam atque carnale conſortium beſtiarum, altero per imaginem. Per imaginem dei, & carnis dominicæ ſacramentum, dignitas eſſe cœpit quæ ignobilitas videbatũr. Merito ergo non declinauit à iudiciis dei populus nationum, qui poteſt dicere: Quoniam tu legem poſuiſti mihi. Non per Moyſem, non per prophetas, ſed ipſe per te Ieſu legem poſuiſti mihi, hoc eſt, euangelium. Ideo non declinaui, quia te aſpexi, & itinera tua cognoui, & te ſecutus veram cognoui viam. Ideo itaque prædicationem audiens euangelij quam propheticus ſpiritus D præcinebat, ait:

VII. Quàm dulcia faucibus meis verba* tua ſuper mel & fauum* ori meo.

*al. eloquia *al. nõ habet, & fauũ.

Et bene dulcia, quibus prædicatur remiſſio peccatorum, vitæ perennitas, reſurrectio etiam defunctorum, quæ perpetuæ mortis & acerbæ amaritudinem temperarunt. Per hæc 1.Cor.15. mortem cœpimus non timere, qui cœpimus dicere: Vbi eſt mors victoria tua? Et bene faucibus dulcia, eo quòd intimis infuſa viſceribus gratia ſpiritalis ſit. Super mel & fauum, inquit, ori meo dulcia. Et ideo quia dulcia nobis verba tua eſſe Cantic.4. cœperunt, dicit ad eccleſiam: Fauum diſtillant labia tua Prou.16. ſponſa. Qui ſit fauus, docet nos Salomon. Tu enim dixiſti: Fauus mellis ſermones boni. Et vere bonus fauus quem manducat eccleſia, multorum prophetarum velut apum ſpiritali vbertate congeſta mella redolentem. Hoc eſt mel de quo Cantico.5. ait: Manducaui panem meum cum melle meo, bibi vinum meum cum lacte meo. Myſticus ſermo cœleſtium ſcripturarum ſicut panis eſt, qui confirmat cor hominis velut fortior cibus verbi. Suaſorius autem ethicus dulcis & mollior, eo quòd ethica prædicatione mentis interna mulcentur. Amara febribus, id eſt pœnitentia delictorum, mira corda ſermone dulceſcunt. Stillant mel labia prædicãtis, quando colliſa duris caſibus vel ruinis, lapſæ animæ membra reſanentur. Eſt etiam vis feruentior verbi, ſicut & vini. Eſt etiam in lactis ſpecie ſermo lucidior. Edite, inquit, proximi mei, Ibidem. & bibite, & inebriamini. Bona ebrietas, quæ ad meliora atque iucunda facit quendam mentis exceſſum, vt immemor ſolicitudinum animus noſter vino iucũditatis hilaretur. Bona menſæ ſpiritalis ebrietas. Denique poculum inebrians quàm præclarũ. Sed & alibi habes: Riuos eius inebria, multiplica generationes eius. eo quod ebrietas terræ cum infuſa Pſalm.22. Pſalm.64. fuerit imbre cœleſti, ſuſcitare ſemina, fructus multiplicare conſueuerit. Itaque vbi verbum quòd ſicut pluuia deſcenB dit de cœlo, venas terræ noſtræ vel animæ ac mentis noſtræ inebriauit prædicatione diuina, excitauit virtutum ſtudia diuerſarum, fructúſque fidei & caſtæ deuotiõis adoleuit: meritoq́; ei dicitur: Viſitaſti terrã, & inebriaſti eam. Suſceptio- Ibidem. ne etenim corporis viſitauit vt ſanaret infirmos, inebriauit gratia ſpiritali, vt anxios iucunditate mulceret. Recte ergo ſponſæ dicitur: Fauum diſtillant labia tua ſponſa, mel & lac Canti.4. ſub lingua tua. Os enim iuſti diſtillat ſapientiam, de ore iuſti ſuauitatis & miſericordiæ mella procedunt. In ore iuſti nullus dolus, nulla fallacia, nulla eſt amaritudo peccati. Audit eccleſia verba iuſti, audit plebs dei præcepta ſapientis, delectatur alloquij ſuauitate, moralis diſputationis iucunditate mulcetur, dicens: Quàm dulcia faucibus meis verba tua, ſuper mel & fauum ori meo. quia mel apum ad horam delectat, ſed cito ſapor eius euaneſcit, & plerunque viſcera vitioſa læduntur: verborum autem moralium etſi pungunt mella, non lædunt. Cognoſce tamen cui illa credantur. Scriptum eſt enim: In aurem inſipientis nihil dicas, ne quando irrideat prũdẽtes ſermones tuos. Euomet enim & reiiciet ſer- Prouer.23. monẽ tuum ſtultus, qui eius non poteſt ſentire ſuauitatem.

C A mandatis tuis intellexi, propter* hoc odio habui omnem viam iniquitatis. VIII.

*al. propterea odiui.

Conſequens huic verſiculo eſt: Concupiſcẽs ſapientiam, ſerua mandata. Sed nemo poteſt ſeruare, niſi qui intelligit. Denique redduntur quotidie omnia verba legis à quibuſdam ſenioribus Iudæorum, & nemo eorum poteſt cuſtodire mandatum. Neque enim arborem dixerim cuſtodire fœcũditatem naturæ, quæ luxuriat in foliis, vaneſcit in fructu. Nec terram illam dixerim cuſtodire fructus ſuos, quæ cum filicem inuiſam paſcit, agricolis edere frumenta non ſoleat. Nec paſtor cuſtodire videtur pecus, qui eligere pabula profutura non nouerit, lupos cauere, canibus vallare ouilia ſua, neſciat potũ cum opus ſit miniſtrare. Nam pducere tantũmodo ſine vlla cura mutum pecus, tantundem eſt quantum ſcripturas legere tantum populum Iudęorum, & neſcire vbi ſint ſpiritalis paſcua ſacramenti, vbi litera occidat, vbi intelligibiles incurrãt lupi, vbi ſit requies refectionis, vbi ſpes re D ſurrectionis, qui ſint canes qui pro gregis poſſint latrare cuſtodia, populus & ipſo grege magis mutus ignorat. Itaque ſi dicat, mandata cuſtodio, reſpondetur ei: Tu verò odiſti di- Pſalm.49. ſciplinam, & proiecisti ſermones meos poſt te. Si videbas furem, ſimul currebas cum eo, & cum adulteris portionem tuam ponebas. Os tuum abundauit nequitia, & lingua tua concinnabat dolos. Sedens aduerſus fratrem tuum detrahebas. Non eſt hoc cuſtodire mandata, ſed præuaricari, ſtatutis facere contraria, non eſt intelligere, ſed ignorare. Quomodo poſſunt verba dei dulcia eſſe in faucibus tuis, in quibus eſt amaritudo nequitiæ? Quomodo mel & lac ſub lingua tua, cum dolum lingua tua componat, vt aliud pectore concipias, aliud forẽſi ſermone prætendas, vt decipias incautum? cum tibi Petrus apoſtolus dicat vt deponas omnẽ ma- 1.Pet.2. litiam, & fucum ſimulationis abiicias, dicens: Sicut modo geniti infantes rationabiles, & ſine dolo, lac concupiſcite.

Oſtendens

Oſtendens enim nobis quid ſit mel & lae habere ſub lingua,
docet vt non maledicere maledicẽtibus, ſed benedictionem
referre nouerimus, neſciamus odiſſe niſi viã iniquitatis, vt
facere quod execramur reluctandi caueamus affectu. Ideo
Paulus cauebat in carne ſua malum, quia oderat. Ideo Ioan-
1.Ioan 2. nes monet in epiſtolã ſua ne diligamus ſeculum, quia omne
quod in ſeculo eſt, concupiſcentia eſt carnis, & concupiſcen
tia oculorum, & iactantia vitæ. Eſt ergo in nobis vt & bene
aliquid oderimus, & bene aliquid diligam⁹. Sicut bene enim
amare poſſumus ſeruos dei, & bene diligere poſſumus inimi
cos noſtros ſecundum mandatũ domini, ita bene odiſſe poſ
ſumus inimicos dei, odiſſe iniquitatem, odiſſe perfidiam, o-
diſſe turpitudines, odiſſe mũdi iſtius vanitates. Odio igitur
eſſe debent quæ ſeculi ſunt, ne ſecuris affectibus & ocioſis
blanda conciliatricula voluptatis irrepat illecebra. Facile ca
pit oculos petulantis forma meretricis, niſi eos odia premãt
iuſta, & impuritatem indignatus auertat affectus. Inflat ple-
runque homines, & tumido ore ſuplnat faſtigium nobi-
litatis, iactantia, & rerum affluentia ſecularium, niſi pudeat
2.Cor 8. in te aliena magis quàm propria laudari. Chriſtus cum diues
eſſet, pauper factus eſt: in paupere non in diuite te redemit.
Confitentibus dei filium imperabat tacere, vt operibus ma-
gis quàm ſermonibus deus agnoſceretur: & tu nobilem te di
cis, qui es factus è terra? Dauid rex dixit: Memento domine
Pſalm. 102. quia puluis ſumus: & tu in hoc caduco atque limoſo genere
gloriaris, & diuitem te putas, qui cras potes eſſe mendicus
cum vita tua non in abundantia tua, ſed in dei ſit miſericor-
dia? Cui honor, gloria, laus, perpetuitas à ſeculis, & nunc, &
ſemper, & in omnia ſecula ſeculorum. Amen.

Sermo decimusquartus.

ג
Nun. NVn litera Hebræa eſt quartadecima, Cuius inter-
pretatio eſt, vnicus, vel ſicut in alia interpretatio-
ne habetur, paſcua eorum. Ecce ipſe Hebrçorum
literæ teſtantur dominum Ieſum eſſe vnicum pa-
tris filium, verbum dei. Denique primo ſtatim verſu Dauid
de vnico filio dei dicit:

I. Lucerna pedibus meis verbum tuum domine, & * lux
*al. lumen. ſemitis meis.

Vnde intelligimus Ideo per literas Hebrçorum pſalmum
hunc eſſe digeſtum, vt homo noſter tãquam paruulus, & ab
infantia per literarum elementa formatus, quibus ætas pue-
rilis aſſucuit, vſque ad maturitatem virtutis excreſcat. Lite-
ræ autem ſingulæ velut tituli ſunt eorum verſuum qui ſub
iiſdem literis adſcribuntur, ſeriem & cõtinentiam declaran
tes, ſicut hic vnicum ſignificat litera, & de vnigenito dei fi-
lio, atque eius æterni luminis claritate, Pſalmi eius portio
prophetatur. Nec ſane ab iſta abhorret etiam illa in alio re-
perta codice literæ huius interpretatio, quæ eſt, paſcua eo-
rum, hoc eſt, fidelium. Quæ ſunt paſcua illi Chriſtus? In cu
ius paſcuis ſe locatum Propheta lætatus eſt dicens: In loco
Pſalm. 22. paſcuæ ibi me collocauit. Ipſe enim nos paſcit, & reficit. Bo
na paſcua, diuina ſacramenta ſunt. Carpis illic nouum flo-
rem, qui bonum odorẽ dedit reſurrectionis. Carpis lilium,
in quo ſit ſplendor æternitatis. Carpis roſam, hoc eſt, domi-
nici corporis ſanguinem. Bona etiam paſcua libri ſunt ſcri-
pturarum cœleſtium, in quibus quotidiana lectione paſci-
mur, in quibus recreamur ac reficimur, cum ea quæ ſcripta
ſunt deguſtamus, vel ſummo ore libata frequẽtius rumina-
mus. His paſcuis grex domini ſaginatur. Bona etiam Chri-
ſti paſcua, qui paſcit in liliis, hoc eſt, in ſplẽdore ſanctorum.
Bona paſcua etiam montes cõuallium, ſicut luminaria iſtius
mundi ſedula humilitate fulgentes, qui virtutum diuerſa-
rum præſtant cacumina, & ſupra mundum meritis ſuis emi-
Ioan. 17. nent. Iſti ſunt de quibus dicitur: De hoc mundo nõ ſunt, ſi-
cut & ego non ſum de hoc mundo, quia ſupra mũdum ſunt
qui Chriſtum ſequuntur. Conuallis autem mundus eſt. Id-
eoque diſpoſuit in conualle fletus, eò quod in hoc mũdo fle
tus ſint lachrymæque. Et prouidens dominus diſpoſuit in
hoc mundo teſtamẽtum ſuum, vt magis hic fleamus pecca-
ta noſtra, quàm flenda ſeruemus. Paſcua noſtra etiã iſti ver-
ſiculi ſunt, de quibus hodie tractaturi ſumus, in quibus Da-

A uid dicit: Paſcebam oues patris mei. oſtendens veram lucer
nam, docens humilitatẽ. In talibus paſcuis verus Dauid, ve
rus humilis, & manu fortis, qui non rapinã arbitratus eſt eſ Philip. 2.
ſe ſe æqualẽ deo, ſed ſemetipſum exinaniuit, & homo natus
per virginis partum, humiliauit ſe vſque ad mortẽ, oues pa-
tris ſui diuina prædicatione paſcebat, cum ſecundũ ſcriptu-
ras ſuum probaret aduentũ, cũ in quinque panib⁹ & duobus Matth. 14.
piſcibus quinque hominum milia ſatiaret. Hæc ergo noſtra
ſunt paſcua, hæc eorũ qui poſſunt dicere: Quàm dulcia fau-
cibus meis verba tua. Hęc enim paſcua ſunt qui dicunt: Lu
cerna pedibus meis verbum tuum domine. Paſcitur enim ns
noſtrum verbo, cum loquimur mandata dei verbi. Paſcitur
& oculus noſter interior lucernæ ſpiritalis lumine, quæ no-
bis in hac mundi nocte prælucet, ne ſicut in tenebris ambu
lantes, incertis titubemus veſtigiis, & viam veram inuenire
nequeamus. Intelligibilis enim pedum greſſus, intelligibilis
& lucerna, quia verbum dei lucerna eſt. Nonne hoc in prin Prouer. 6.
cipio erat verbũ apud deum? Quomodo ergo lucerna eſt? Ioan. 1.
Nonne hoc erat verum lumen quod illuminat omnẽ homi-
B nem venientem in hunc mundum? Quomodo ergo lucernã
dicitur? Eſaias clamat: Populus qui ſedebat in tenebris, lu- Eſaiæ. 9.
cem vidit magnam. Quomodo hic dicitur lucerna? Sed vi-
deamus ne forte idem verbum dei aliis magna lux ſit, aliis
lucerna. Mihi lucerna, angelis lux eſt. Petro lux erat, quan- Act. 12.
do aſtitit ei angelus in carcere, & lumẽ reſulſit ei. Paulo lux
erat, quando euntem ad perſequendum populum Chriſtia-
num circũfulſit eum lux de cœlo, & audiuit dicentem ſibi:
Saule, Saule, quid me perſequeris? Et magna quidẽ lux. De- Act. 9.
nique lucernæ Pauli lumẽ euanuit, vbi diuinæ ſplẽdor lucis
emicuit. Et vere lucerna eſt mihi Chriſtus, quãdo is noſtro
ore recẽſetur. Lucet in limo; fulget in vaſe fictili theſaurus 2.Corin. 4.
ille quem habemus in vaſis fictilibus. Lumẽ lucernæ eſt: mit
te oleum, ne deficiat tibi lumen lucernæ. Et oleum, non o-
leæ terreſtris, ſed illud oleum miſericordiæ cœleſtis gratiæ
quo vngebantur prophetæ. Oleum tuum humilitas eſt, quo
ceruicis noſtræ dura molleſcunt. Oleum tuum miſericor-
dia tua eſt, quo etiam colliſa ſcopulis peccatorum fouentur
C corpora. Hoc oleum vulnerato illi à latronibus deſcendenti Lucęlid.
ex Hieruſalem, euangelicus ille Samaritanus infudit, qui vi
dẽs eũ, miſericordia motus eſt, & alligauit vulnera eius, in-
fundens oleum & vinum. Hoc oleum curat ægrotos. Miſe-
ricordia enim à peccato liberat. Hoc oleum lucet in tene-
bris, ſi opera noſtra luceant coram hominibus. Hoc oleum
lucet in eccleſiæ ſolẽnitatibus. Denique quibus oleum non
defuit, nec lumen fidei defecit, ſed cum lãpadibus in locum
nuptiarũ introire meruerũt. Quæ autem in vaſis ſuis oleum Matth. 25.
non tulerunt, hoc eſt, non habuerunt fidem, non prudentiã,
non miſericordiã animæ in hoc conſtitutæ corpore, merito
infidelitatis excluſæ ſunt. Ideo & tu habeto ſemper lucernã
ardentem vel lucentem facem. Si enim neq; lucerna, neque
lampas tua luceat, ſtulta virgo diceris, nec introibis in tha-
lamum ſpõſi tui ſuperioris, ſed remanebis in tenebris cæci-
tatis, quaſi qui oderis lucem, ne opera tua flagitioſa prodan-
tur: Omnis enim qui male agit, odit lucem. Habeto fidẽ, ha- Ioan. 3.
beto prudentiam, vt ſemper habeas in vaſis tuis oleum miſe
D ricordię, deuotionis gratiam, quia prudentes acceperunt o-
leum in vaſis ſuis cum lampadibus ſuis. Vngite ò homines Matth. 25.
lampades veſtras: cum ieiunatis, vngite caput veſtrũ. Infuo-
damus mẽtibus noſtris oleum, vt corpus noſtrum lucidum
ſit. Luceat tibi ſemper lucerna verbũ dei, luceat & lucerna
corporis tui oculus tuus. Cõſcientia tua lucens bene in hoc
corpore lucernę lux eſt, ipſa eſt oculus tuus. Si purus ocu-
lus tuus, ſi conſcientia tua munda ſit, munda eſt caro tua. Si
autem in te eſt tenebroſa cõſcientia tua, etiam corpus tuum
conſciẽtiæ tuæ nocte tenebroſum erit. Lucernæ ergo & nos
ſumus toto operti corpore, vix aliquid exiguum habentes
vnde lucere poſſimus. Denique & Ioannes lucerna erat, ſi-
cut dixit dominus de eo: Ille erat lucerna ardens, & illumi- Ioan. 5.
nans. Bona lucerna, quæ lumen accipiebat à Chriſto, vt lu-
cere poſſet in hoc ſeculo. Merito ardens, merito illuminãs,
qui erat nuncius Chriſti, illuminans prædicatione fidei pe-
ctora ſingulorum. Sed & iſtis lucernis dedit vt lux mundi
eſſent, dicens ad apoſtolos: Vos eſtis lux mundi. Ergo ſi Matth. 5.

gloria ſanctorũ nunc ſicut lucerna,nunc ſicut lux mũdi ſul- A
get in hoc ſeculo,quid dicim' de verbo dei,quod & lucerna
eſt pedibus meis? Et ſortaſſe vbi non ſunt tenebræ,non eſt
lucerna verbũ dei,ſed ſupra lucernã,quia lux eſt. Tenebræ
Math.13. iis nõ ſunt qui vident lucẽ. Denique tunc iuſti fulgebunt ſi-
cut ſol in regno patris eorum. Et ſortaſſe ſecundum legem
lucerna eſt verbũ dei, ſecundum euãgelium lux magna eſt.
Iudęis lucerna eſt,& lucerna ſub modio. Lucet lex,ſed non
videtur,quia operta eorũ doctrina eſt, & cõtagiõe vitiorũ,
Eſai.9. & cæcitate perſidiæ: populo autẽ nationum lux eſt. Deniq;
populo qui ſedebat in regione vmbræ mortis, lux orta eſt
eis. Aperi igitur feneſtras tuas,vt ſplendor tibi magnæ lucis
introeat. Pararũ ſac candelabrum tuum, vt lux tua nõ ope-
riatur integumẽto corporis tui, & mẽſura terrenæ huius fra
gilitatis,ſed ſupra menſurã corporeæ infirmitatis animę tuę
virtute pręfulgeas. Aut ſi ad menſurã teneris,vide ne ſuper-
efficiant ipſæ mẽſuræ,ne ſupereffluant: ſed bonis ſeminibus
ſint cõtentæ. Non ſit ocioſus ſermo tuus,nõ ſerietur & va-
cet verbum tuum,ne fiat lucerna ſub modio. Potẽs eſt deus B
qui ſupra candelabrum conſtituat lucernam tuam,vt luceat
omnibus qui in domo ſunt,& qui ingrediuntur vt lumen vi
deant. Candelabrũ principale noſtrum eſt. Pone ſermonem
in principali tuo, & omnib' lucet qui ingrediuntur in eccle
ſiam. Accipe & aliud cãdelabrum. Cõſidera os tuum,conſi-
dera & ſermonem tuum. Nónne ós tuum cãdelabrum eſt,&
verbũ tuum lucerna eſt,cum de ore tuo profertur? Hæc lu-
cerna ſemper tibi luceat,hoc eſt,verbũ tuum luceat,& nun-
quã extinguatur. Quæris vt doceam quomodo non poſſit
Iob.18. extingui? Scriptum eſt: Lumen iuſti ſemper inextinguibile
eſt,lumen autẽ impiorum extinguetur. Hoc lumen erat lu-
cernæ,quæ lucebat in tabernaculo teſtimonij, & hodie quæ
lucet in eccleſia,vir ſapiẽs. Hic eſt oculus eccleſiæ,qui non
dicit manibus,hoc eſt operantibus (cum ſit quidẽ anguſtiis
opertus,ſed non anguſtus ad intelligendum) Non eſtis mihi
neceſſarij. Ergo ſuper cãdelabrum lucebat,qui dicebat: No
Philip.3. ſtra autẽ conuerſatio in cœlis eſt. Nam & Dauid tota mente
iam conuerſabatur in cœlo,& adhuc tamen dicebat: Lucer- C
na pedibus meis verbũ tuum. Aut fortaſſe quaſi bonus ma-
giſter mihi præire cupiebat, vt lumen ſequi diſcerem, & il-
lius pedibus ambularem. Oſtendit ergo mihi lucernam. hãc
ſequar in iſtius ignorantiæ operimẽto,in iſtius corporis te-
nebris cõſtitutus, vt Chriſtum ſequens, nullum lapidem of
fenſionis incurram. Errabat Petrus in tenebris ignorantiæ,
negabat Chriſtum eſſe moriturum,quia adhuc non videbat
moriturum & reſurrecturum eſſe pro nobis. Conuerſus ad
eum dominus ait, Vade retro poſt me. Oſtendit illi lucer-
Math.16. nam quam deberet ſequi, poſt me, dicens: Sequutus ver-
bum dei confirmatus eſt: poſtea cœpit inhærere Chriſto,ti-
mens ne iterum aliquo laberetur errore. Nónne & ipſe qui
dicebat, Lucerna pedibus meis verbum tuum: ad hanc lu-
Math.14. cernam feſtinauit cum diceret in mari, Domine iube me ve
nire ad te ſuper aquam? Sed quia non ſequebatur lucernam,
motus eſt atque titubauit naturæ vehementioris mole tur-
batus. Sequamur ergo lucernam hanc ſicut lucernã, & ſicut
in nocte ambulemus ad lumen. Multæ ſoueæ,multi ſcopuli
in iſtius ſeculi caligine non videntur. Præfer tibi lucernam
quam Propheta monſtrauit,vide quo debeas transferre ve- D
ſtigium,contuere vbi pedem ponere mẽtis internæ,per ſin-
gulos cura ſit greſſus,nulli credas tuum niſi præeunte lucer
næ iſtius luce proceſſum: & vbi putas quod luceat, ibi gur-
ges eſt. videtur lucere,ſed polluit: & vbi putas ſolidum eſſe
vel ſiccum,ibi lubricum eſt. Sed & ſi lucerna tibi lõgius ſit,
ſit ergo fides tibi itineris tui præuia, ſit tibi iter ſcriptura di
uina. Bonus eſt cœleſtis ductus eloquij. Ex hac lucerna ac-
cende & tu lucernam, vt luceat interior oculus tuus,qui lu-
cerna eſt tui corporis. Multas habes lucernas, accende om-
Luc.12. nes, quia dictum eſt tibi: Sint lumbi veſtri præcincti, & lu-
cernæ ardentes. Quia multæ ſunt tenebræ,multæ ſunt lucer
næ neceſſariæ, vt meritorũ noſtrorũ in tãtis tenebris lumen
eluceat. Iſtas lucernas lex ſignificauit ſemper lucere debe-
Exod.27 re in tabernaculo teſtimonij,non illas quas Iudæi accẽdunt
quotidie. Illæ ſub vmbra lucent,& extinguuntur quotidie:
quia quod faciũt non vidẽt: quod legunt,neſciunt,accipien-
A tes ſecundum literam,quod pręcipitur ſecundum ſpiritum.
Tabernaculum enim teſtimonij corpus hoc noſtrum eſt, in
quo Chriſtus aduenit, peramplius & perſectius tabernacu-
lum, ſicut ſcriptum eſt, vt per ſanguinẽ ſuum intraret in ſan Hebr.9.
cta, & conſcientiam noſtram ab omni opere mortuorum &
labe mundaret,quo in corporibus noſtris quę ſuorum teſti-
monio & qualitate ſactorum,cogitationum noſtrarum abſ-
condita & occulta teſtantur, lucernarum modo luceat no-
ſtrarum lux clara virtutum. Iſtæ ſunt lucernæ ardentes,quę
die ac nocte in templo dei lucent. Si templum dei in corpo-
re tuo ſeruas,ſi mẽbra tua membra ſunt Chriſti, lucent vir-
tutes tuæ,quas nullus extinguit,niſi eas tuum crimen extin-
xerit. Hoc lumine caſtæ mentes, & piæ deuotionis ſolenni-
tatis noſtræ feſta reſplendeant. Luceat ergo ſemper lucerna
tua. Arguit Chriſtus etiã eos qui vtuntur lucerna,ſi nõ ſem
per vtantur,dicens: Sint lumbi veſtri præcincti, & lucernæ Lucæ.12.
ardẽtes. Nõ ad horam exultemus in lumine. Ad horam ex-
ultat qui audit verbum in eccleſia,& gaudet,egreſſus autem
B obliuiſcitur quod audiuit,& negligit. Iſte eſt qui ſine lucer
na in domo ſua ambulat: ideoque in tenebris ambulat, quia
opera tenebrarum facit,in comeſſationibus & ebrietatibus, Roma.13.
in cubilibus & impudicitiis, in contentionibus & æmula-
tionibus, indutus veſtimenta diaboli, non Chriſtum. Hæc
fiunt quando verbi lucerna non lucet. Nunquam ergo ne-
gligam' verbum domini, ex quo nobis omnium origo vir-
tutum eſt, vniuerſorúmque operum quidam proceſſus. Si
mẽbra corporis noſtri ſine luce operari recte non queunt,
nam pedes vacillant ſine lumine,& manus errãt: quanto ma
gis ad verbi lumen dirigenda ſunt animæ noſtræ veſtigia,
atque mentis inceſſus? Sunt & manus animæ quæ bene tan-
gunt, vt tetigit Thomas dominicæ reſurrectionis indicia: Ioan.20.
ſi verbi præſentis nobis lumen luceat. Hæc lucerna accenſa
ſit in omni verbo,in omni opere. Ad hãc lucernã greſſus no
ſter forenſis internúſque moueatur. Sed iam progrediamur
ad cætera,& fiat pedibus meis lucerna verbum dei,& ſemi-
tis meis lux. Pedibus lucerna ſatis ad ambulandum, ſemitis
non eſt ſatis ad illuminandum: idem verbum tamen & pe-
C dibus lucerna eſt, & ſemitis lux eſt: quia idem vnigenitus
dei filius & delinquentibus aduocatus, & remunerator eſt
fortibus,peccatorum remiſſor,præmiorum largitor. Itaque
cui lucerna fuerit verbum dei, huic quocunque pergit, lu-
cent ſemitæ,ſicut lucebant ſancto Dauid: & ideo quaſi in lu
mine ambulans dicit:

Iuraui & ſtatui cuſtodire iudicia iuſtitiæ tuæ. Humi 11.
liatus ſum vſquequaque.

Vox ambulantis in lumine eſt cum auctoritate dicere: Iu
raui,& ſtatui. Qui enim ſtatuit,non mouetur,non metuit ne
cadat, quia plus eſt ſtatuere quàm ſtare. Stat igitur Dauid
mẽtis ſtatione fundatus, nec timet ne in his mundi tenebris
poſſit errare. Si enim metueret,nõ iuraret,ſi trepidaret verũ
diuina poſſet cuſtodire iudicia,non cum iuriſiurandi ſtatue
ret ſacramento. Nemo bene iurat,niſi qui poteſt ſcire quod
iurat. Iurare igitur,indicium ſciẽtiæ, teſtimonium conſcien
tiæ eſt. Et bene iurat qui ad lucernam verbi pedes ſuos diri
git,qui lucem in ſemitis ſuis cernit. Lux tibi præeat,ſi iura-
D re diſponis, id eſt, cognitio veritatis præcedat, vt vincu-
lum ſacramenti tibi non poſſit nocere. Vbi religio ſanctior,
ibi fides veritatis eſt plenior. Denique ideo dominus qui ve
nit docere paruulos, imbuere nouos, firmare perfectos, ait
in euangelio: Non iurandum omnino,quia infirmis loqueba Math.5.
tur. Denique non ad ſolos apoſtolos loquebatur, ſed ad tur
bas. Voluit enim te non iurare,ne periures. Et addidit: Non
iurare neque per cœlũ,neque per terram,neque per Hiero-
ſolymã,neque per caput tuum. per hæc videlicet quæ ſubie
cta nõ ſunt tuæ poteſtati. Iurauit domin',nec pœnitebit eũ. Pſalm. 109.
Iuret ergo ille quẽ ſacramenti ſui pœnitere non poterit. Et
quid iurauit dominus? Quia Chriſtus in æternum ſacerdos
eſt. Nunquid incertũ, nũquid impoſſibile quod iurauit do-
minus? Nunquid poterat eſſe mutabile? Noli ergo vſurpare
exẽplum ſacramenti,qui implendi ſacramẽti non habes po-
teſtatẽ. Quid igitur iurauit Dauid? Cuſtodire iudicia iuſti-
tiæ domini. In nullo videlicet iam perfectúsiam inſtructum
diuinæ

diuinæ iuſtitiæ monebant iudicia. Quanti mouentur cũ vi- A
dent iuſtum aliquem orbatũ liberis, diſpendiiſque frequen
tibus ad vltimæ egeſtatis deductum neceſſitatem, vt ipſa a-
limentorum ſubſidia habere nõ poſſit, fractum ægritudine
graui, & ꝑpetua debilitate vexatũ, vt obire nequeat cõmu
nis officia naturę. Sed qui firmus eſt, non mouetur, & is ma-
Hebr. 12. gis intelligit iuſtitiam dei prædicandã, quia corripit domi-
nus quem diligit. Nunquid non frequẽtius corripitur filius
quàm ſeruulus? Iniuſta ergo pietas patris, magis quàm domi
ni ſeueritas? Aſperioribꝰ exercet pater filium, quam dominꝰ
vernaculum. Sed dura patris nõ æſtimãtur impartita flagel
la, quia vult filium meliorem eſſe quàm ſeruulum. Eruditio
ergo plena iuſtitiæ eſt. Orbatus eſt ſanctus Iob liberis ſuis,
in quos dominus poteſtatẽ diabolo dedit. Nunquid iniquus
deus? Abſit, imò iuſtus, quia probaturus iuſtũ ſuum per hu-
iuſmodi exercitia in quibus eius eſt probata ſapiẽtia, magis
dignum qui probaretur effecit. Quo enim clarius meritũ co
ronati, hoc vberior iuſtitia coronantis. Nudatus eſt faculta-
tibus cum diues eſſet, & hæc deo ſubiit permittente diſpen B
dia. Non erant pecuniæ iam damna, ſed vitæ, cum deeſſet a-
limonia ademptis omnibus. Quis accuſet iuſtitiam dei: cum
ſi Iob omnem amiſiſſet pecuniam, non tantã inuenisſet gra-
Iob. 2. tiam? Athletam ſuum nudum vngere voluit deus oleo pœni
tentiæ, vt & ſubeundo faceret certamine fortiorem, & eme
rẽndo præmio digniorem. Perfuſus totũ corpus vlcere gra
ui ſedebat in ſtercore, radens ſaniem ſæuis vlcerum vibici-
bus defluentem: & hoc permiſſu domini diabolus intulerat
iuſto viro. Videretur viciſſe ſibi diabolꝰ, niſi accepta quam
popoſcerat poteſtate eſſet etiam ipſe ſuperatus. Quid igitur
fuit illa tẽtatio, quid inopia facultatum deſtitutio filiorum,
tolerantia vulnerum, niſi exercitium fidei, inſigne patien-
tiæ, eruditio glorioſa virtutis, confeſſio plena victoriæ, vt
qui ante contradicentem habebat diabolum, poſtea non ha
beret? Nemo ergo dura putet eſſe quæ iuſta ſunt. Non vide
Iob. 1. bantur dura ei qui poterat dicere: Nudus natus ſum, nudus
exibo. Dominus dedit, dominus abſtulit, ſit nomen domini
benedictum. Benedicit enim dominum iuſtus cum laborat, C
peccator cũ luxuriatur. Non ergo ex infirmitate noſtra vis
æſtimãda iuſtitiæ eſt, qui durum putamus eſſe quicquid per
imbecillitatem animi ferre nõ poſſumus. Tolle perſecutio-
nes, & martyres deſunt. Sed & perſecutores deus atque po
teſtates ſeculi eſt paſſus aſſurgere, ne deeſſent qui vincerent
Chriſto. Quis tunc non dixit infirmus: Domine cur dedi-
ſti plebem tuam in poteſtatem perſequentium? Sed quis ho-
die neget beatiores illos eſſe qui paſſi ſunt, quàm illos quos
nulla vexarunt ſupplicia perſecutorum? Iuſtus ergo optat
probari, tentari non timet. Qui enim ſtatuit cuſtodire iu-
dicia dei non timet tentationes. Vbi ſtatuit niſi in corde?
Illic enim radicati & fundati eſſe debemus, non fluitantes
neque mobiles omni vento doctrinæ. Intus ergo ſtatuamus
in corde noſtro, in pectore, in animo, vt nobis fiat illud
propheticum: Cogitationes iuſtorum ſemitæ. In his ſemi-
Pſalm. 25. tis bene ambulat iuſtus, ideoque dicit: Proba me domine, &
tenta me. Deniq; hoc loco authoritati reſpõdens ſuæ qui iu
rauerat & ſtatuerat cuſtodire iudicia iuſtitiæ dei, probari ſe D
voluiſſe dicit, qui humilitatem ſubcũdam credidit eſſe pro
Chriſto. Ideoque ait:

III. Humiliatus ſum nimis, * viuifica me ſecundum ver-
bum tuum.

*al. vſquequaque domine.

Non ſolum humiliatum, ſed etiam nimis humiliatũ ſe eſſe
gaudet. Beatus qui gloriatur humilitate magis quàm pote-
ſtate. Poteſtas decipit, humilitas non deſtituit. Bona humi-
litas, quæ etiam in Chriſto laudem virtutis inuenit. Hanc
in illo plus veneror quàm creationẽ, quia creati ad laborem
ſumus, redempti ad quietem. Denique ipſe aduocans popu-
los ad miſericordiam ſuam, de humilitate propria gloriatur
dicens: Palã factus ſum non quærentibus me, apparui iis qui
me non interrogabant. Et alibi: Scapulas meas dedi in flagel
Eſaiæ 50. la, maxillas meas in palmas, faciem autem meam non auerti
à confuſione ſputorum. Recte ergo Dauid humiliare ſe vo
luit, vt tribulationum Chriſti in ſeipſo quod deeſſet imple-
ret. Poteſt & ipſe hoc ex ſua perſona per os Dauid locutus

A dixiſſe, Humiliatus ſum nimis: qui dixit in euangelio: Veni-
te ad me omnes qui laboratis, & onerati eſtis, & ego vos re- Matth. 11.
ficiam. Tollite iugum meum ſuper vos, & diſcite à me, quia
mitis ſum & humilis corde: & inuenietis requiẽ animabꝰ ve
ſtris. Diſcamꝰ ergo ab eo qui docere nos voluit quod profi
ceret ad ſalutem, & nobis dicit: Diſcite à me. Nõ eſt medio-
cre quod dicit, Diſcite: & addidit: A me diſcite. Non facile
poteſt quiſquam humilitatem docere inflatus, quãuis ſit hu
mana præditus ſapientia, mens tamen inflatur quã ſuperbia
carnis extollit. Et qui paupertate cõtentus eſt, non eſt con-
tentus iniuria: & qui poteſt ferre verberum pœnas, exagita-
tur verborum cõtumeliis: & qui poteſt adminiſtrationem
contẽnere, dolet ſibi aliquẽ honorificẽtia eſſe prelatũ, Gran
de eſt in omnibus humilitatis tenere mẽſuram. Superbia ho
minem prima deiecit. Quapropter dum plus volumus, etiã
quod minus eſt ſolemus amittere. Bona humilitas, quę nihil
appetendo totum quod cõtemnit adipiſcitur. Ipſe enim do-
minus Ieſus ſe humiliauit, vt nos eleuaret, & humiliauit vſ- Philip. 2.
B que ad crucem: propter quod exaltauit illum, inquit, deus,
vt in nomine eius omne genu flectatur. Quanta fecit domi-
nus, audeo dicere, & nõ flexi ei genu? Sed flexi ei poſtquam
ſe humiliauit. Sic enim, hoc eſt, per humilitatem, per cru-
cem ſibi eccleſiam congregauit. Dauid rex erat, incerta &
occulta ſapientiæ ſibi pateſacta teſtatur, ſed ideo ſe magis
humiliabat. At verò Ezechias cecidit ab altitudine cordis
ſui. Ille laudabilis rex, qui de obſidione, de ægritudine be-
neficiis domini mirabilibus eſt liberatus, cecidit per ſuper-
biam, & gratiã meriti ſuperioris imminuit. Quid fuiſſet Io-
ſeph, ſi humilis non fuiſſet? Sciuit ſibi ipſe obfuiſſe quod
prælatus erat fratribus, etiam pius amor miſeriam prælatio-
nis inuenerat. Prælatio armauit fratres, humilitas concilia-
uit extraneos. Prælatio cõcitauit germanos, humilitas regẽ
ſubditum fecit, vt vere quaſi ex perſona Ioſeph dictum pu
temus quod hic ipſe ſupra dixit: Humiliatus ſum, & ſaluum
me fecit. quanquam ſi conſideremus quæ iſte tolerauit, ex
perſona ſua eum dixiſſe reperiemus. Golia ſuperato occur- 1. Reg. 18.
C rerant iuuenculæ pſallẽtes Saul in milibus, Dauid in decem
milibus. Commotum eſt fel regis, & quærebat eum occide-
re: & humiliauit ſe Dauid ante Ionathan filium regis, & cõ-
uertit eius affectum, vt quem ſucceſſorem patrij regni pote
rat habere ſuſpectum, eundem aduerſum ſtudia paterna ſer
uaret, dicens patri: Quid peccas in ſanguinem innocentis? 1. Reg. 19.
Et id voce extorqueret inuito, quod non mereretur occidi
Dauid. Recte ergo ait: Humiliatus ſum, & ſaluum me fecit.
Et iterum cum ad eum propheta veniſſet, & indignationem 2. Reg. 12.
domini in cauſa Bethſabeæ mulieris denunciaſſet, humilia-
uit ſe, & ait: Peccaui domino. Et dixit Nathan ad eũ: Quo-
niam pœnituit te, abſtulit dominus peccatum tuum nõ mor
te morieris. Bona igitur humilitas. Denique humiliatus eſt,
& ſaluus factus eſt. Et alio loco cum propter numeratũ po-
pulum dominus eſſet offenſus, & miſiſſet prophetam Gad, 2. Reg. 24.
qui regi Dauid diceret: Elige tibi quid velis fieri, triẽnio fa
mem ſuper terram, aut tribus menſibus fugere te à facie ini-
micorum tuorum perſequẽtium te, aut fieri triduo mortem
D in terra, reſpondit Dauid: Anguſtiæ ſunt mihi hæc tria: Sed
magis incidam in manum domini, quoniam magna eſt mi-
ſericordia illius valde, quàm in manus hominum incidam.
Et cum dediſſet dominus mortem in Iſrael à mane vſq; ad
horam prãdij, ſeptuaginta milibꝰ hominum mortuis, reſpe-
xit Dauid ad dominum: & cum vidiſſet angelum ferientem
populũ, ait: Ecce ego peccaui, & ego paſtor male feci: & iſti
in hoc grege quid fecerũt? Fiat manus tua in me, & in domũ
patris mei. Et propitius factus eſt dominus, cum ſacrificium
reconciliationis ei eſſet oblatum. Bona ergo humilitas, quæ
regem plebémque ſeruauit. Itaque reconciliato domino, ait
Dauid: Bonum mihi eſt quod humiliatꝰ ſum. Bona ergo hu-
militas præſertim ſi adiungatur ei deuotio voluntaria. Id-
eoq; ſe viuificari ſecundũ verbum petit, vt ſecũdum verbũ
viuet, & omnia cum ratione faciat, non ſecundum carnis vo
luntatem. Vnde myſticum illud etiam moraliter accipi po-
teſt: In principio erat verbum, & verbũ erat apud deum, & Ioan. 1.
deus erat verbum: hoc erat in principio apud deum. omnia
ꝑ ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factũ eſt nihil. Et tu imitator

eſto dei. Quomodo imitator? Nũquid cœlum potes facere,
aut terram, aut mare? Nõ vtique, ſed vt omnia per verbũ fa
cias, nihil ſine verbo: omnia cum ratione, nihil ſine ratione:
quia non es irrationabilis ô homo, ſed rationabilis.

IIII. Voluntaria oris mei comproba* domine, & iudicia
*al. bene placita fac. tua doce me.

Qui ſe humiliat, viuificatur ſecundũ promiſſum domini:
qui viuificatur ſpiritu dei, volũtarius eſt miniſter. Plurimũ
enim refert vtrũ ex voluntate quid facias, an ex neceſſitate
quod placeat deo. Denique voluntarius miniſter habet prę-
mium, coactus diſpẽſat obſequium, ſicut Apoſtolo dicente
1.Cor.9. cognouimus. Scripſit enim: Væ enim mihi eſt ſi non euãge-
lizauero. Si enim volens hoc ago, mercedẽ habeo. Si autẽ in-
uitus, diſpenſatio mihi credita eſt. Vide voluntarium execu
torem cœleſtis arbitrij. Liber erat ex omnibus, & omnium
ſeruus eſt factus, voluntate vtique, nõ neceſſitate, vt pluri-
mos lucraretur. Iis quoq; qui legis vinculo tenerentur, qua-
ſi ſub lege eſſet, ſe exhibuit, cum ſub lege nõ eſſet, vt eos ſer
uaret qui ſub lege viuebant. Infirmis infirmus factus eſt, vt
infirmos aſſumptione infirmitatis propriæ ſuſtineret. Om-
nibus omnia factus eſt, non legitima neceſſitate, ſed volun-
tatis obſequio. Aperuit mihi huius altitudinem cõſilij in e-
piſtola ad Philemonem ſcripta, quia quod ipſe eſſet, alium
eſſe vellet, vt voluntate potius quàm neceſſitate detuliſſe
domino videretur. Itaque pro Oneſimo interueniẽs ſic ait:
ad Philem. Tu autem illum vt mea viſcera ſuſcipe, quem ego volueram
mecum detinere, vt pro te mihi miniſtraret in vinculis eu-
angelij: ſed ſine conſilio tuo nil facere volui, ne velut ex ne-
ceſſitate bonum tuum eſſet, ſed volũtarium. Quàm ſedulus
ſuaſor, qui cum eſſet vas electionis diuinæ, conſortium con
ſilij non dedignabatur alieni, ne alterum fructu voluntatis
propriæ defraudaret. Recte ergo Dauid ait quaſi propheta:
Voluntaria oris mei cõproba domine. oris ſui offerẽs domi-
no ſacrificium voluntarium, eo quod vt apes illa propheti-
ca bonos flores colligere ore cõſueuerit, fauos ore fingere,
mella ore cõponere, & ex herbis ſuauibus ore flores legere,
quæ cum ſit, inquit, robore infirma, ſapientiæ prædicatione
ſubſtantiæ ſuæ producit ætatẽ. Quod ſit iſtud voluntarium
Pſalm.49. oris ſacrificium, recognuſce: Immola, inquit deo ſacrificiũ
laudis. Expectat dominus voluntarios miniſtros. Deniq; in
Eſaiæ.6. libro Eſaiæ dicit dominus: Quem mittã? Vtique ſeruulo ſuo
poterat imperare, quẽ dignum qui mitteretur inuenerat: ſed
maluit eum ſpõtaneæ oblationis non fraudare mercede, qui
vt ipſe ſe offerret, præſtolatus eſt. Et quãuis eius ſciret affe-
ctum, expectauit tamen vocem, vt cumularet gratiam. Vn-
de ſe offerẽs Eſaias ait: Ecce ego, mitte me, & ſic poſtea miſ
ſus eſt ad populum. Ideo de eo dictum eſt, Quia Eſaias au-
dit & dicit. Etenim quaſi voluntarium organum vberiore
ſpiritus ſui gratia Chriſtus impleuit. Nec ocioſe hoc poſitũ
puto, quia volũtaria oris ſui placere deſiderat domino. Mul
ti prophetæ, ſed non in omnibus oris voluntaria placent.
Hiere.1. Excuſabat Hieremias dicens: Quis es dominator domine?
Ecce, neſcio loqui, quia iuuenior ſum ego. Et dixit ei domi-
nus: Noli dicere, quia iuuenior ſum ego: quia ad omnes ad
quoſcunque miſero te, adibis: & ſecundum omnia quæcun-
que mandauero tibi, loqueris. Verecunde propheta ætatem
corporis prætendebat, ne exequendis cœleſtibus imperatis
impar eſſe adoleſcẽtia deprehẽderetur. Sed deus, vt qui mo
rum magis quàm annorum iudicaret ętatem cõſiderandam,
& iuuenili corpore maturitatẽ rubuſtæ ſapientiæ in ſuo ſer
uulo præuideret, ait: Noli dicere, iuuenior ſum ego, hoc eſt,
prohibuit eum iuuenilis ætatis contemplatione vires ſuas
perpendere, cui fides caniciem ſapientiæ miniſtraret. Et ite
Hiere.20. rum in poſterioribus cum dixiſſet idem propheta, Seduxi-
ſti me domine, & ſeductus ſum. Et dixi: Non nominabo no
men eius, & non loquar in nomine eius vltra: addidit: Et fa-
ctus eſt in corde meo vt ignis ardens, flammans in oſſibus
meis: & diſſolutus ſum vndique, & ferre non poſſum. Aduer
timus igitur quod iis etiam qui excuſandum, aut officium
ſuum certa aliqua cauſa negandum putauerint, dominus ta-
men noſter aut ratione perſuadeat, aut cupiditate propheti-
cæ reuelationis inſpiret vt ad ſubeundum officium volunta

A te cõcurrant, non neceſſitate concedant, quo merces ad eos
integræ deuotionis poſſit plenior peruenire. Prophetauit &
Caiphas, quia expedit vnũ hominem mori pro populo: ſed Ioan.11.
hunc voluntarium oris miniſterium non erat, quia loqueba-
tur inuitus: denique quid diceret, neſciebat. Quæ ergo vo-
lũtaria oris ſui domino Dauid placere deſiderat? Elegi abie Pſal.83.
ctus eſſe in domo domini, magis quàm habitare in taberna-
culis peccatorum. Audiã quid loquatur in me dominus de- Pſalm.84.
us. Aperiam in parabolis os meum, loquar propoſitiones ab Pſalm.77.
initio ſeculi. Paraui lucernam Chriſto meo. Corpus ſuum, Pſalm.131.
quod erat ante limoſum, & cœno hæreditariæ collunionis
obſtructum, vt oleum ſpiritale recipere poſſet, Chriſto pa-
rauit, vt luceat. Chriſto lucet, cuius opera in Chriſti lucent
lumine. Chriſto lucebat Petrus, cum diceret: In nomine Ie- Actu.3.
ſu Chriſti Nazareni ſurge, & ambula. Chriſto lucebat ille
qui dicebat: Sanet te dominus Ieſus. Chriſto lucet martyrũ Actu.9.
lucerna, qui pro Chriſto ſubiere martyrium. Chriſto luce-
bat Dauid, qui poterat dicere: Cor meum & caro mea exul- Pſalm.83.
tauerunt in deum viuum. Chriſto parauerat mentem, cum
B de eo à quo frequẽter ad mortem fuerat appetitus, diceret:
Non mihi contingat à domino, ſi fecero hoc verbum, domi- 1.Reg.24.
no meo chriſto domini iniicere manum meam. cum maio-
rem haberet cauſam ſalutis ſuę vt occideret perſequentem,
qui etiam alios qui ſuadebant inimico non eſſe parcendum,
quẽ dominus iuxta promiſſum ſuum, in manus ipſius tradi-
diſſet, ab eius necãdi cupiditate reuocabat. Chriſto lucebat
propheta, cum de eo qui patris domũ turpi maculauerat in-
ceſtu, qui patris ſalutem parricidalibus prælijs appetebat,
pius tamen pater diceret ad præliũ profecturis: Parcite filio
meo Abſalon. Tacebat improbitatis ſcelus, pietatis autem 2.Reg.8.
gradum, & nomen neceſſitudinis præferebat, vt pugnaturi
non aduerſarium regis, ſed filium cogitantes, dolorem læſæ
pietatis inhiberẽt. Et poſt mortẽ eius operuit faciem ſuam,
& voce magna clamabat dicens: Filius meus Abſalon, filius Ibidem.
meus. Hanc vocem parricida nõ meruit, ſed Chriſti prophe
tabat gratiam. Didicerat Propheta de Chriſto bonus eſſe pa
ter, qui bono filio ſeruiebat. Denique ideo dicebat: Et iudi- Pſal.35.
C cia tua doce me: quia iudicia dei ſicut abyſſus multa, & in- Rom.11.
ſcrutabilia, vt Apoſtolus dicit. Ideo nõ poterat ea niſi Chri
ſto docente cognoſcere, quia vnus magiſter omnium Chri- Matt.23.
ſtus eſt. Hæc autem Chriſti iudicia ſunt, vt iis qui nobis inſi
diati fuerint, nouerimus non vicem iniuriæ rependendã, ſed
pro iniuria magis deferendã gratiam. Denique maledicẽti-
bus non remaledixit, percutientes nõ repercuſſit, ſed magis
etiam crucifixus pro perſequẽtibus ſe piæ intercessionis a-
pud patrẽ auxilium deferebat, dicẽs: Pater, dimitte illis, non
enim ſciũt quid faciunt. Hæc igitur quiſquis ſpiritaliter in- Lucæ.23.
tellexerit & fecerit legis iudicia, remuneratione donatur à
Chriſto. Sed quis iudicia dei docere poteſt, niſi quia animã
ſuam ſemper intenderit ad dominum? Qui poteſt dicere:

Anima mea in manibus tuis* ſemper, & legem tuam V.
non ſum oblitus. *al. meis.

Aliqui habent: Anima mea in manibus meis ſemper, hoc
eſt, in actibus meis: hoc eſt, in operibus meis. Quamuis in pe
D riculis poſitus dicit iuſtus ad dominũ: Propter te quotidie
morior, quotidie periclitor. Periclitor ab inſidiatore, peri- 1.Corin.15.
clitor ab obtrectatore, periclitor ab iis quos arguo, quos re-
uinco, periclitor pro veritate atque iuſtitia: propterea in ma
nib⁹ meis anima mea, ego tamẽ nec periculis territus, tuæ le
gis oblitus ſum. Sed quia plerique habẽt. Anima mea in ma
nibus tuis ſemper: hoc latius explanandũ arbitror. Scit pro-
pheta, ſcit vbi animæ ſuæ præſidium locet, vnde opem ſpe-
ret, in manibus dei conſtituere vult animam ſuam, quia cor Prouer.21.
regis in manu dei eſt. Quicunque proprium corpus ſubege
rit, nec eius paſſionibus turbari animã ſuam rector ſui con-
grua viuacitate permiſerit, is bene regia quadam poteſtate
ſe cohibens, rex dicitur, quod regere ſe nouerit, arbiter ſui
iuris ſit, non captiuus trahatur in culpam, nec præceps fera-
tur in vitiũ. Huius anima nõ perit in æternum, nec quiſquã
rapit eam de manu patris omnipotẽtis aut filij. Manus enim Ioan.10.
dei quæ ſolidauit cœlum, quos tenuerit non amittit. Quæ
ſint igitur iſtæ manus, cõſideremus. In Canticis habes: Læ-
ua eius

Canti. 8. ua eius ſub caput meum, & dextera eius complectitur me. A
Hęc loquitur ſponſa de Chriſto, anima de verbo dei. Chri-
ſtus autem idem eſt verbum dei atque ſapientia. Beata ergo
anima quam cōplectitur ſapientia. Magna eſt ſapientiæ ma-
nus, magna dextera, totam cōplectitur animam. Tota enim
munita eſt, quæ deſponſata dei verbo eſt. Plenitudo enim ſa
piētiæ, timere deum. Quæ ergo deum timet anima, pleno ſe
munit ipſa præſidio, mittit ſapientia læuam ſuam ſub col-
lum eius, dexteram autem in complexum eius. Vtrumque
quidem brachium eius ad vtilia extenditur. Habent tamen
Sapien. 3. propria ſua ſingulę manus. Sapientia in dextera & longitu-
do vitæ eſt, in ſiniſtra autem diuitiæ & gloria. Bonis vtique
manus vtraque dotata eſt dotibus. In eo tamen habent va-
rietatem ſui muneris, quod & præſentia & futura tempo-
ra comprehendunt, vt læua præſentium remuneratrix, dex
tera futurorum ſit. Poſſumus hoc etiam de prophetia ſancti
patriarchæ Iſrael cognoſcere. Nam cum dexteram ſuā po-
ſuiſſet ſuper Effrem, ſiniſtram autem ſuper Manaſſen, &
Gene. 48. conuertere eas Ioſeph ætatum conſideratione voluiſſet, vt
dexterā patris ſuper caput Manaſſe ſenioris filij collocaret,
noluit, & dixit. Scio fili, Et hic erit in populū, & hic exalta- B
bitur, ſed frater iunior maior illo erit. In quo maior? In eo
vtiq; quia benedictione pręlatus eſt, dicētibus poſteris, hoc
eſt Effrē, Faciat vos deus ſicut fecit Effrē & Manaſſen. vel
quia ſemē eius multitudo gentiū ſit, quę in hoc ſeculo labo
rem elegit, credens in dominum Ieſum, vt cōſolationem ha
beat futurorū. Manaſſes autē ſemen, eſt populus obliuionis,
qui propriū oblitus authorem, exaltatus ad tempus in hoc
ſeculo, eſt daturus in reliquū pœnas graues, quia deum ſuū
& dominū denegauit. Hoc ideo diximus, vt probaremus ea
eſſe potiora quæ futura ſunt. Denique læua ſapiētiæ ſub ca-
pite ſpōſæ eſt, dextera autem ſuperior, quę totā complecti-
tur ſponſam. Itaque illa quaſi fulcrum eſt quietis præſentis,
quo anima innixa requieſcit. Habet vbi reclinet caput ſuū,
quia lęua ſapiētiæ ſunt diuitię & gloria. Ad tēp' hæc demul
cent, & ex parte ſolatio ſunt. Et ideo filius hominis nō habe
Math. 8. bat vbi caput ſuum reclinaret, quia cum diues eſſet, pauper
factus eſt: nec gloriam aliquā iſtius ſeculi requirebat, quia
venerat non vt in portione, ſed vt vniuerſo humano generi
Ioan. 7. ſubueniret, dicens: Mihi indignamini, quia totum hominem
ſanū feci in ſabbato. Hoc eſt totū, non vt facultatum colla-
tione ditaret, non vt honorū inſignibus, nō vt gloriæ ſecu-
laris cumularet augmento. Hæc enim non habent beatitudi
nis & gratiæ plenitudinē, ſed totum, hoc eſt, quod lōgitudi-
nem vitæ cōplecteretur æternæ. Neque enim cōmunis vitę
ſimilis vita in dextera eſt ſapiētiæ, ſed longitudo vitę eſt, vt
qui accipit vitā à ſapientia, non exiguitatem vitæ, ſed perpe
tuitatē, & æternitatis longitudinem adipiſcatur. Bonus ami
ctus æternitatis vitæ. Hoc pallium cœleſtis ſpōſæ cuſtodes
murorum voluerunt auferre quo primus homo fuerat exu-
tus, ſed anima deo deuota quæſitum diu tenendo, & non di-
mittendo dilectū, precioſo charitatis diuinę ſe veſtiuit in uo
lucro. Beati igitur qui tali pallio veſtiuntur, & amictum hu
iuſmodi legis obſeruatione meruerunt, qui a non ſunt legis
obliti, ſed quæ erant legis operati ſunt. Nam qui præter le-
gem agit, legis oblitus eſt. Et ideo hæc anima candida aſcen
dit è terris, quia fulget amicta veſte ſapientiæ, & dicunt de
Cantic. 8. ea virtutes illę quæ portas cœli cuſtodiūt: Quæ eſt hæc quę D
aſcendit candida, innitēs ſuper fratrem ſuum? Quomodo ea
quę poſuit caput ſuum ſuper læuam ſapiētiæ, vt aperiret ma
nus pauperi ad ſubueniendum inopi: partitis autē derelictis
ſibi, non inuaſis atque direptis diuitiis vteretur, quæ gloriæ
cupida bonis eam operibus acquiſiuit, non inani ſecularis ia
ctātia ambiuit dignitatis. Hoc eſt enim caput ſuū, & quod-
dam ſenſuum principale ſupra manum conſtituere ſapien-
tiæ. Ea, inquam, anima meritis aſcendit albētibus ex iſto vi-
tæ huius, vt habent plerique, deſerto ad illum florentē ſem-
per locum iucunditatis æternæ. Iſtæ ſunt virtutes quæ & in
Eſaie. 6. Eſaiæ libro loqui dicuntur: Quis eſt iſte qui aduenit ex E-
dom, rubor veſtimentorum ex Boſor, ſic ſpecioſus in ſtola?
Iſtæ, inquam, ſunt quæ mirantur ex iſto confragoſo ſcopu-
loſóque deſerto aliquam aſcendere animam poſſe ſine ma-
gnorum labe vitiorum, & ideo gratulantur repertam quæ

A veſtimenta innocentiæ naturalis non polluerit atramento
inſipientiæ ſecularis, ſed magis ſapientiæ ſpiritalis & gratiæ
cādore mundaret. Dicit ergo ea anima iam ſecura, iam læta:

Poſuerunt peccatores laqueum mihi, * ſed à tuorum VI.
mandatorum non declinaui ſemitis. *al. & de mā-
datis tuis nō
erraui.

Digna vox relinquentis hoc ſeculum, eo quod retia per-
ſequentium, & inſidiatorum laqueos euaſerit. Vox digna
martyribus, quibus multa ſupplicia proponebantur, mul-
ta etiam offerebantur præmia vt à martyrij ſtudio vel ter-
rore pœnarum, & ſæuę mortis horrore, vel præmiorum re-
uocarentur illecebra. Grauis laqueus proſcriptionis, qui
ſæpe frangit ſanctos inopiæ deformitate, quos mortis for-
mido non fregerit, laqueus alius incendij, laqueus carceris,
diuturníque ſupplicij. Grandis laqueus, cum diuitiæ pro-
mittuntur, cum honores, cum amicitiæ tyrannorum. Qui
ergo hæc euaſerit, & ad martyrium peruenire potuerit, re-
cte dicit: Poſuerunt peccatores laqueum mihi, ſed à tuorum
mandatorum non declinaui ſemitis, cui deſpicienti præſen-
tia, futura quærenti, regnum cœleſta diuinitatis tuæ promiſ
B ſione reſeratum eſt. Qui ſunt iſti peccatores, qui poſuerunt
laqueos? Aperuit tibi Apoſtolus authorem omnium pecca-
torum, & demōſtrauit, dicens: Qui volunt diuites fieri, inci- 1. Timo. 6.
dunt in tentationem & laqueum diaboli. Aduertis laqueum
diaboli eſſe diuitias, quem tetendit etiam ſaluatori. Sed ille,
qui nihil habuit quod poſſet princeps iſtius mundi veniens
ſuum dicere, laqueorum eius vincula diſſoluit. Ac ne me-
diocrem hunc laqueum putes, hic laqueus Iudam apoſto-
lum ſtrangulauit. Qui miſer cum eſſet illaqueatus vt prode
ret dominum: vbi aduertit quātum ſceleris eſſet admiſſum,
laqueo ſe ipſe ſuſpendit. Sed & ipſe laqueus diaboli fuit vt
non ageret pœnitētiam, ſed laqueo ſe ſuffocaret. Deus enim
etiam in ipſos pius eſt proditores, vt ad pœnitentiam pro-
uocentur, atque à flagitioſo propoſito reflectantur, & reſi-
piſcant à diaboli laqueis à quo capti tenentur ad ipſius vo- 2. Timo. 2.
luntatem. Iam non ærumna eſt incidiſſe, ſed crimen, qui non
ſolum ſe dedere capiendos, ſed etiam ad voluntatem diabo-
li tenentur aſtricti, cum poſſint dicere: Dirumpamus vin- Psal. 2.
C cula ipſorum. Dedit enim tibi ſcriptura diuina vt non ſo-
lum caueas diaboli laqueum, ſed etiam per pœnitentiam e-
ius vincula dirumpas. Quid tibi homo cum deliciis ac vo-
luptatibus? Nō capit laqueus, niſi ante eſca te ceperit. Dum
prędam petis, laqueo ipſe te nectis. Eſca laquei, auaritia eſt
eſca diaboli, luxuries eſt, quibus nos vult ineſcare, non pa-
ſcere. Et ideo clamabat Apoſtolus: Ne attaminaueritis, ne Coloſ. 2.
guſtaueritis, quæ ſunt omnia ad corruptelam ipſo vſu. No-
li ergo attaminare luxuriam, & illa te contaminare non po-
terit. Noli guſtare auaritiæ corruptelam, & eris immunis à
laqueo. Quid tibi poſtremo cum terris, qui cum Chriſto re-
ſurrexiſti? Quæ ſurſum ſunt, quærite, vbi Chriſtus eſt: quæ Coloſ. 3.
ſurſum ſunt, ſapite, non quæ ſuper terram. Mortui ſumus
terris, vitam noſtram cum Chriſto abſcondimus in deo no
ſtro. non iam nos viuimus, ſed Chriſtus viuit in nobis. Quid
iterum ad terrena remeas? Ecce elongaui fugiens, dicit ſan-
ctus. Vidi laqueos iniquitatis & contradictionis in ciuitate.
Laqueí ſunt enim, vbi eſt vſura & dolus. Elongauit ille fu- Pſalm. 54.
giens terrena dedecora, ideo ad cœleſtia peruenit præ-
D mia. Quid, inquam, te reflectis in terram, ſi in Enoch raptus
ad cœlū es, in Helia leuatus es curru, in Paulo raptus ad pa-
radiſum, conuerſatus in cœlis, in Dauid exauditus vt pēnas
columbæ aſſumeres & volares, in Chriſto exaltatus volu-
cris factus in ſpiritu? Quādo ſicut columba deſcendit, illas
tibi alas dedit, vt tu diſceres euolare de terris. Neque verò
cunctandū putes quomodo tibi volandū ſit, quibus alarum
remigiis. Dixit quidē Dauid: Quis dabit mihi pēnas ſicut co Ibidem.
lumbæ, & volabo, & requieſcā? Et quaſi dubitaſſe viſus eſt
à quo pēnas poſſet accipere, licet ſic ſoleat diuina gratia de-
clarari, quæ in terris non poteſt inueniri. idē tamen in poſte
rioribus, quæ ſint iſtæ pennæ, docuit euidenter, dicens: Si Pſalm. 67.
dormiatis inter cleros medij pēnæ columbæ deargentatę, &
poſteriora eius in ſpecie auri. Et ſi dormias, exurgūt tamen
pennæ tuę. Sunt enim qui vigilāt dormiētes, vt vigilabat il-
la quæ dixit: Ego dormio, & cor meū vigilat. Et ſi nox eſt, Cant. 5.

A vigilat ſpiritus, de quo ſcriptum eſt: De nocte vigilat ad te ſpiritus meus. Tunc tibi pendentur alæ ex eloquus ſpiritalibus, precioſæque auri prudétiæ volatus aſſurgit. Vbi ergo laqueos poteris pertimeſcere, cui remigium præſto ſpiritale eſt? Si ſynceritas animi, ſi puritas mentis affulgeat, columba es. Ideo tibi dictum eſt: Eſtote ſimplices ſicut colũbæ. (Matth. 10.) Si maiora deſunt remigia, vel minora ne ſpernas. Eſto vel paſſer vt laqueos ſagaci indagine præuideas, & pene captus illecebris peccatorum, tamé aliquãdo reuocatus poſſis dicere: (Pſalm. 123.) Anima noſtra ſicut paſſer erepta eſt de laqueo venãtium laqueus contritus eſt, & nos liberati ſumus. De quo quoniã alibi putauimus eſſe tractandum, nunc alio tranſeundum videtur. Satis eſt tibi vt auem te eſſe noueris, aſſumptum in naturam volandi, dicente domino per prophetã: Liberate vos ex laqueo venatorum, & à verbo cõturbationis. Non enim iniuſte tenduntur retia auibus. Auis es ô homo, qui ſicut auis in quãdam aquilæ renouatus es iuuentutem. Quid enim te in terram deiicis, qui iam cœlum petebas? Non iniuſte renouato tenduntur retia, quia iam Chriſti eſſe cœpiſti, venantium eſſe deſiſti. B Ante te laqueo venator, ante quaſi prędam ſuam diabolus ſuo iure capiebat, nunc dominicæ crucis mercem cur alienus incurſat? Potes tamen etiam hos laqueos euitare, ne dicas: Venantes ceperunt me ſicut paſſerem. ſi laqueum cordis euadas, quem miſit diabolus in cor Iudæ, & ita eum in facinus proditionis armauit. Auertat à nobis deus hos laqueos, quos ſuper peccatores pluit. Et ideo dicit Propheta: Dabis illis domine laqueum cordis eorum, quem paraſti eis. Nobis autem da domine auxilium vt poſt te ſequamur, tuis alligati vinculis. Nulla enim vehementiora, nulla ſunt gratiora quàm vincula charitatis. Qui tibi ligatus eſt, ſolutus eſt mundo.

VII. Hæreditate quæſiui* teſtimonia tua in æternũ, quoniam exultatio cordis mei ſunt.

*al. acquiſiui.

Etiam iſta vox martyrum eſt dicentium quòd hæreditatem acceperint cœleſtium teſtimoniorum. Dicit ergo Propheta: Hęres ſum mandatorum tuorum, ſucceſſionem tuam fidei pietatíſque iure quæſiui. Non poteſt dicere iſtud, niſi qui mandata cuſtodit, cœlo & terra teſtibus acquiſita. Dixit enim dominus: (Eſaie. 1.) Audi cœlum, & auribus percipe terra. C Teſtatur elementa dominus ad redarguendos eos qui nolũt præcepta diuina ſeruare, vt refugia omnia excuſationis obſepiat. Teſtatur & homines dicens, Eſtote mihi teſtes, & ego teſtis, dicit dominus. Mãdata ergo domini plena ſunt teſtimoniis, & ipſa ſunt teſtimonia, quorum ſatis idoneus teſtis eſt qui non mentitur deus, apud quem & cõſcientia tua (Roma. 2.) teſtis eſt cogitationibus accuſantibus, aut etiam defendentibus, ſatis fidelis etiam in infido pectore, quoniam arbitrũ omnium quæcunque cõmiſſa ſunt latere non poſſunt. Nam ſi in iudicio terreſtri etiam is qui ad mentiendum venerit ſubornatus, tamen ſi teſtimonio fuerit conuictus, alterius ſolet prodere veritatem: quanto magis in iudicio cœleſti apud dominũ Ieſum neceſſe habet quę vera ſunt confiteri, quem nouit ſcire quod factum eſt? Et bene ait: Hæreditate quæſiui teſtimonia tua: quoniam ſicut ante hæredes fuimus peccatoris, ita nunc hæredes ſumus Chriſti. Illa fuit criminum, hæc eſt virtutis hæreditas. Illa nos obligauit, hæc ſoluit. Illa obæratos fœnore delictorũ adiudicauit inimico, hæc re- D demptos titulo dominicę paſſionis Chriſto acquiſiuit. Mala Euæ ſucceſſio totum hominem deuorauit, præclara Chriſti hæreditas totum hominem liberauit. Non ad vnũ quidem, non ad paucos, ſed ad omnes teſtamentum ſuum ſcripſit Ieſus. Omnes ſcripti hæredes ſumus, nõ pro portione, ſed pro vniuerſitate. Teſtamentum commune eſt, & ius omnium, hæreditas vniuerſorum, & ſoliditas ſingulorum. Nouum tamen teſtamentum ſinguli adeunt, & omnes poſſident. Nec minuitur hæredi quicquid à cohæredibus vindicatur, manet emolumẽtum integrum, & eò magis ſingulis creſcit, quo pluribus fuerit acquiſitum. Alia conditio eſt hæreditatis humanæ. Si diuiſa fuerint emolumenta, minuuntur, & hæredis eſt damnũ aſſcriptio cohæredis. Indiuiſum regnum Chriſti eſt, indiuiſa hæreditas. Quomodo fieri poterat vt diuiſa eſſet hæreditas, cũ hæreditatis fructus ſit indiuiſus, quod eſt

A regnum cœlorum? Aurum, argẽtum, prædium, ab homine pluribus derelictum diſtribuitur ac ſecatur, ſolida ad ſingulos Chriſti dona perueniunt, omnes habent, & nemo fraudatur. Audiamus igitur commoda hæreditaria. Remiſſio peccatorum, hæreditas Chriſti eſt. Certe ſolida per ſingulos, & in cõmune eſt lucratiua. Quibuſcunq; enim collata fuerit, ſolida eſt, nulli decedit, accedit omnib'. Corpori acquiritur, quicquid vnicuiq; relaxatur. Nam ſi angeli ſuper (Lucæ. 15.) vno peccatore pœnitentiam agente lætantur, quia lucrum ſuum putãt hominis redemptionem: quanto magis lucrũ eſt generis, quod eſt lucrum naturæ? Hæreditas Chriſti eſt reſurrectio. Hanc quiſquã damnum ſuum dixerit, quę in vno cõmunis gratiæ nomen inuenit? Chriſtus enim reſurgẽs, omnibus ſurrexit, quoniã per hominem reſurrectio mortuorum. (1. Cor. 15.) Quomodo igitur poteſt ſingulorum eſſe diſpendium, quæ eſt totius corporis & humani generis reformatio? Recitetur igitur teſtamentũ, & inſtitutiones eius conſideremus. Teſtis autem nobis eſt ſpiritus ſanctus. Cum enim dixerit, Teſtis ſum teſtamentorũ meorum, quæ teſtificatus ſum in B vobis: tunc teſtimoniũ perhibebit quod teſtatus ſit dicens: Hoc autem teſtamẽtum quod teſtabor ad illos, dicit dominus: (Hiere. 31.) Dãdo leges meas in cordibus eorum, & in ſenſibus eorum ſcribam eas, & peccati, & iniuſtitię eorum non ero memor. O vere teſtator æternus, qui noſtris cordibus leges affigit ſuas, & ſcribit in ſenſibus, vt nihil aliud cogitare niſi diuina præcepta poſſimus, nihil aliud ſentire niſi dei oracula debeamus. Dedit gratiam, reformauit naturã, ſibiq; cõminiſcens qui obliuiſci nihil ſolet, memoriam meorũ abſtulit peccatorũ, mihíque dedit præceptorum ſuorum. Noli ergo tollere de corde tuo legem dei, & affigere legẽ peccati. Noli ſcribere in ſenſibus tuis diaboli illecebras, & dei delere mandata. Ecce ego, inquit, pinxi muros tuos, dicit dominus ad Hieruſalem. hoc eſt, ad animam ſtudioſam tranquillitatis & pacis, quã fecit ad imaginem ſuam. Noli, inquam, auferre imaginem cœleſtẽ, & imaginem mortis imponere. Recuſaſti hæreditatem ſeculi, ſerua Chriſti teſtimonia, quoniam in his exultatio atque lætitia eſt, quandoquidem omnis fletus delebitur, & mors non erit amplius, neque luctus, neque fletus, neque clamor. Paſſio Chriſti imago fuit regni cœleſtis. C Nemo audiuit in plateis vocem eius, quia illo ſilẽtio paſſionis ſuę clamorẽ omnem in poſterum impiæ vocis abolebat. (Apoca. 21.) Nolebat fleri, quia dicebat ad filias Hieruſalẽ: Filiæ Hieruſalem nolite me flere, ſed voſipſas flete. (Lucæ. 23.) Ablaturus enim omnes lachrymas ſuę beneficio crucis, in paſſione propria futuræ inſtar beatitudinis exhibebat, vt nemo fleret, niſi qui Chriſti beneficia non teneret. Merito igitur vir euãgelicus dicit: Hęreditate quęſiui teſtimonia tua in æternũ, quoniam exultatio cordis mei ſunt. Quis non exultet quia cœlum & terram hæreditate quæſiuit? quæ duo elementa conteſtatus eſt etiam deus cum legem daret: quia quęſiuit deum, de quo dicit ſanct': Portio mea dominus. Quæſiuit dominũ Ieſum, quæſiuit ſpiritũ ſanctũ, & poſt illa quæſiuit angelos, & cum illis viuit, non hodie tantum & cras, ſed in æternum, nec vllis pro nomine domini contriſtatur iniuriis. Deniq; gaudebant apoſtoli cum verberarentur, cum in carcerẽ traderentur. Exultans autem in teſtimoniis domini iure dicebat:

D Inclinaui cor meum ad faciendas iuſtitias* tuas in æternum, propter retributionem. VIII.

*al. iuſtificationes.

Qui retributionem bonorum operum ſperat à Chriſto, & ad eum feſtinat, inclinat cor ſuũ vt faciat Chriſti iuſtitias. Quæ eſt Chriſti iuſtitia? Sine nos, inquit, implere omnem iuſtitiam, (Matth. 3.) qua peccatum minuitur, culpa laxatur. Et bene ait, Inclinaui, vt non ſit tibi arduum atque difficile, cum mentem tuã quaſi ad humilia & plana conuerteris: aut certe quoniam ſapientia carnis legi dei non eſt ſubiecta, videtur inclinare cor ſuum, qui legi facit eſſe ſubiectum, extollente ſe corporis ſenſu, cõtuitúque religionis inflectit, atque ille dudum extollens ſe fruſtra, & inflatus mente carnis ſuę cum ſe (Philip. 2.) humiliat, inclinat. Humiliauit enim & ipſe ſe Chriſt', vt nouum cõderet teſtamentũ. Cum lego euangelium, audio filiũ dei carnẽ ſumpſiſſe de Maria, videor mihi cum Chriſto ipſe deſcẽdere. Lego enim eũ qui cum in forma dei eſſet, ſemetipſum

ipſum exinaniuit. Exinaniuit autem vt formam ſerui acci-
peret,& ſpecie inuentus vt homo humiliauit ſe vſq; ad mor
Matth.11. tem. Lego eum dicentẽ: Venite ad me omnes qui laboratis,
& onerati eſtis,& ego reficiam vos.&, Diſcite à me quia mi-
tis ſum,& humilis corde. Non dixit: diſcite à me quia potẽs
ſum. non dixit: diſcite quia glorioſus ſum, ſed, diſcite quia
humilis ſũ,quod poteſtis imitari. Nolite extollere vos, no-
lite exaltare cornu veſtrum. Docuit ergo me humiliari, &
inclinare cor meum ad faciendas iuſtitias, nõ ad iniquitatẽ,
ſed ad æquitatem inclinare propter retributionem. Retri-
butio, regnum cœlorum, & paradiſi eſt incolatus.

Sermo decimusquintus.

D
Samech SAmech litera decimaquinta, quæ interpretatio-
nẽ habet, audi. Eſt & alia eius interpretatio, quæ
dicitur firmamentũ. Quid eſt audi? Nõ ocioſe di-
citur, quod commune eſt omnibus, & ſuppetit v-
niuerſis ipſo iure naturæ. Et ideo nõ eſt ocioſum quod ad-
moneris vt audias, cum etiam inuiti & aliud agentes, ſonum
tamen aut vocẽ audire ſolemus. Sed quia nõ eſt ſolum audi- B
re hoc quod ſuppetit officio naturæ, ſed etiã illud quod ma
ius eſt, vt audias non vſu tantũ corporis, quãtum intellectu
mentis: ideo diligentius conſidera iſtius literæ interpreta-
tionem, ſeriẽque verſuũ qui ſequũtur. Vt noueris autẽ my
ſticum eſſe audire, vt audias & intelligas myſteria de Iudæis
ſcriptũ eſt quia myſteria legis audierunt, ſed nõ intellexe-
runt. Vnde ait dominus: Audi populus meus, & loquar. Lex
vtiq; ſpiritalis eſt. audi ergo ſpiritaliter. Denique qui ſe ſci-
uit audire, ait: Audiam quid loquatur in me dominus deus.
Pſal.84. id eſt, vt cognoſcam quid locutus in me fuerit deus. Ideoq;
Pſalm.77. alibi ait: Quanta audiuimus, & cognouimus ea. vt compre-
henderet nõ ſolum audiſſe ſe, ſed etiam intellexiſſe. Nemo
enim cognoſcit, niſi prius intellexerit. Audi ergo, ne ſi te vi
deat neglıgẽtem, veniat Petrus, arripiat gladium, abſcindat
auriculam tuam, quod ſuperflue habens aurem corporis ſis,
qui audire & examinare non noueris. Et fortaſſe virtutem
animæ quæ examinat quæcumque audiuntur, habent am-
putatã, qui ea altitudine qua ſcriptũ eſt, audire non poſſunt. C
Meritóque hanc literam firmamẽtum alij interpretati ſunt,
quod cum ſuperiore interpretatione cõcurrit. Niſi enim v-
nuſquiſq; audierit quid ſequi debeat, nemo firmatur. In offi
cio igitur audiendi, omniũ firmamentũ eſt. Dicit igitur tibi
in Threnis Hieremias propheta per literam, Audi. Et vt ſci
as myſticũ eſſe quod audire debeas, ſubiecit huiuſmodi ſe-
Thren.1. riem huic literæ: Abſtulit omnes fortes meos dominus de
medio mei. Vocauit in me tẽpus, vt cõtereret in me electos
meos. Lacum calcauit dominus virgini filiæ Iudæ. Nõ tunc
abſtulit omnes Iudææ fortes dominus, quando in Babylo-
niam regionem captiuus ductus eſt populus Iudæorum, ſed
quando Chriſtus aduenit, & libertatem animæ ſuæ captiua
non vidit, neſciens grauibus incuruata peccatis meoris ſuæ
erigere ceruicem, & quędam fidei colla ad lucẽ cognitionis
attollere. Ideo lacus factus eſt Iudæis paſſio ſaluatoris, quæ
gentibus portũ ſalutis oſtendit, quia crux domini non cre-
dentibus præcipitium eſt, ſed vita credentibus. Hac ratione
præmiſit Audi, vt futura cognoſceret. Alio quoq; loco lite-
ræ huic iſta ſubiecit: Tenuerunt ſuper te manus omnes trãſ
Threno.2. euntes per viam, ſibilauerũt & mouerũt caput ſuum ſuper fi
liã Hieruſalẽ. Hæc eſt ciuitas, dicẽt, corona gloriæ, & iucun
ditas vniuerſæ terræ. Paſſionẽ domini ſaluatoris prophetari
liquet & defleri ab Hieremia, non excidium Iudæorũ: quod
cum ex aliis, tum ex illo intelligi poteſt, quia in poſteriori-
Thren.4. bus habet: Spiritus ante faciem noſtram Chriſtus dominus
cõprehẽſus eſt in interitu noſtro, ſub cuius vmbra, dixim9,
viuemus inter gẽtes. Quid hoc manifeſtius, quãdo & nomẽ
expreſſum eſt, & comprehenſio inter manus perſequẽtium
perfidorum eſt declarata, & vmbra viuificans, & gratia gen
tibus conferenda deſcripta eſt? Sed etiam ipſa verba ſignifi-
cant quę in euangelio de paſſione domini legimus, quia hoc
loco mors eius annunciata eſt per Prophetam. Sic enim Mat
Matt.27. thæus ſcripſit: Tranſeuntes autem blaſphemabant eum, mo
uentes capita ſua, & dicentes: Vah qui deſtruebat templum
dei, & in triduo illud reædificabat. libera te, ſi filius dei es.

A Vulgus populi cum inſultat alicui, ſibilare conſueuit. ſimul
quia vocem non habebant qui verbum negabant, ſicut ir-
rationabilia animalia ſibilabant. Et ideo trãſibant viam qui
in via ſtare debuerant. Non ſtabant ergo quaſi conſtantes,
ſed tranſibant quaſi mobiles. Iuſti autem pedes ſtabant in
atriis Hieruſalem, in quibus perfidi ſtare non poterant, &
ideo præteribant, ſicut Marcus ſignificauit. Præterit vm-
bra non veritas. Dies eius ſicut vmbra præteriet, qui obli-
uiſcitur quod delinquit. Sed & tranſire infideles legimus;
ſicut eſt illud: Et vindemiant eam omnes tranſeuntes viam. Pſalm.79.
Quis enim niſi perfidus deſpoliat vineam Chriſti? Sed & a-
libi ſcriptum eſt: Et non dixerunt tranſeuntes viam, bene- Pſalm.128.
dictio domini ſuper vos. Stantibus enim dicitur: Ecce nunc Pſalm.133.
benedicite domino. Tamen & in bono legimus tranſire, vt
eſt illud Moyſi: Tranſiens videbo hoc viſum magnum. Et Exod.3.
qui vidit impium exaltatum vt cedros Libani, Tranſiui, Pſal.37.
inquit, & ecce non erat. Et nemo dicit ſeruo, tranſi, recum- Lucæ.17.
be. Quæ ergo diſtinctio ſit conſiderẽmus: niſi forte illa,
quia vbi in bono accipitur tranſire, abſolute dictum eſt,
B non dixit, hoc aut illud tranſiens, ſed tantummodo tranſi-
ens. Vbi in malo: tranſeuntes, inquit, viam. Via enim bona
eſt quæ à commeantibus frequentatur, non facile incurſa-
tur à latronibus, qui auerſa viarum obſidere conſuerunt. Ita
regale iter munitum eſt. Moyſes autem non tranſiuit viam,
ſed in via ſtetit, cui dictum eſt: Tu autem hic ſta mecum. Exod.33.
Stetit cum illo qui ait: Ego ſum via, & veritas, & vita. Hanc Ioan.14.
qui viam tranſit, labitur. Moyſes autem non lapſus eſt, ſed
pertranſiuit à ſecularibus ad ſpiritalia, à temporalibus ad æ-
terna. Et qui vidit impium, nec remanſit, ſed pertranſiuit, e-
uaſit, quia non hæſit impio, ne fieret vnum corpus, ſed ſe ab
eodem ſeparauit. Et cui dicitur: Tranſi, recumbe, euadit v-
tique laborioſam præſentem ſeruitutem, vt habeat glorio-
ſam futurorum quietem. Et ſponſæ dicitur: Ades huc à Li- Canti.4.
bano ſponſa, ades huc à Libano, tranſibis & pertranſibis. A
principio fidei tranſit & pertrãſit, quæ feſtinat ad ſponſum.
Pertranſit ſeculum, & feſtinat ad Chriſtum. Nunc diſcutia-
mus quid ſit mouere caput. Quis eſt populi caput niſi Chri
C ſtus? Caput enim mulieris vir, caput autem viri Chriſtus. 1.Cor.11.
Sed etiam lex intelligibilis caput mulieris. Denique mulier
ſub lege tanquam ſub viro fuit. Mortificato autẽ ritu Iudai
co qui erat ſecundũ literã legis, innupſit ei mulier qui à mor
tuis reſurrexit. Vnde quidã myſtice interpretati, mortifica-
to ritu Iudaico tanquã fratris defũcti ritu veteri euãgelico
mulierem illam intelligibilẽ nubere ex lege voluerunt, quia
lex euãgelium fraterna quadam prædicatione præceſſit. Er
go ſynagogæ caput mortuũ eſt, hoc eſt, caput eius lex mor-
tua eſt, obſeruatio videlicet legis, euacuata eſt legis litera,
ſpiritalis eius intellectus aſtruitur. Huius cõmotionis memi
nit Dauid in quadrageſimotertio pſalmo dicẽs: Poſuiſti nos
in parabolã gẽtibus, cõmotionẽ capitis in populis. eo quod Pſalm.43.
à lege in euãgelium ſit facta cõmotio quaſi tranſitus quidã.
In viceſimo autẽ & primo pſalmo, in quo & totius prophe-
tatur ſeries paſſionis, ſic habetur: Omnes qui conſpiciebant
me, aſpernabãtur me, & locuti ſunt labiis, & mouerũt caput.
Sperauit in domino, eripiat eum, ſaluũ faciat eum, quoniam
D vult eum. Mouerũt ergo legẽ quæ immobilis videbatur, &
finis legis Chriſtus intrauit. Qui mouerant capita, phariſæi
fuerunt, id eſt, à veritate diuiſi. Vnde & in veritatem nõ cre
diderunt. Sed & ſic poteſt accipi: Mouerunt caput ſuũ Chri
ſtum, qui in ſua venerat. Sed mouerunt eum, quia ſui eum Ioan.1.
non receperunt. Mouerunt autem dicentes: Tolle, tolle, cru Ioan.19.
cifige eum. Et mouerunt capita ſua, qui onera ſua mouere Matth.23.
nolebant, cum ligarent onera grauia, & aliis imponerent,
ipſi autem digito, inquit, ea mouere nolunt. Quod eſt my-
ſticum, quia corporalis ritus obſeruationem nunquam mu
tare voluerunt, & introducere intellectum ſpiritalem. Di-
gitũ enim pro ſpiritu legimus: vt lex digito dei ſcripta eſt, Deut.9.
& ideo lex ſpiritalis eſt. Noluerunt ergo onera ſua mouere,
quæ ſunt grauia, & leue Chriſti iugum atque onus eius ſua-
ue ſuſcipere.. Verum quia paſſio ſaluatoris omnes redemit,
non abſurdum eſt intelligere ita hos mouiſſe capita ſua, ſi-
cut prophetabat princeps ille ſynagogæ: Expedit vnũ mo- Ioan.11.
ri ꝓ populo. Aliud dicere volebat, aliud ſignificabat. Et iſti

3 c iiij aliter

aliter mouebãt caput quaſi inſultãtes, & aliud annũciabant, A
quia ipſe erat qui venit vt pigruin illud atque terrenũ prin-
cipale hominum cõmoueret, quo euacuata obſeruatione li-
terę, myſteriũ quæreremus in verbis. Vnde ait: Poſuiſti oos
Pſalm.43. in parabolã gentibus, cõmotionem capitis in populis. Quod
in bono vtique accipitur, quia præmiſit: Et in nationes diſ-
Roma.9. perſiſti nos. Diſperſi ſunt enĩ Iudæi, vt reliquiæ eorũ ſaluæ
fierent ſecũdum electionẽ gratiæ. In parabolam autẽ poſiti
ſunt, vt ea quæ per parabolã dicta ſunt, reuelata eſſe illorum
exitu diſceremus, vel eorum exemplo admoneremur caue-
re perfidiam. Tunc enim cognouit magis Hieremias Iudæ-
am eſſe deflendam, & ideo Hieruſalem captã eſſe tunc tem-
poris prophetauit, quando redẽptorem proprium non rece
pit. Illi igitur inſultatur, de qua dicent: Hæc eſt, inquit, ciui-
tas vniuerſæ terrę. eò quod vbi erat ante fidei iucũditas, ibi
nunc ſit amaritudo perfidiæ. Vel certe mouendo caput ſuũ,
& de corporalibus ad ſpiritalia trãſcundo mereatur audire,
cum crediderit in Chriſtũ quod corona ſit gloriæ. Quæ eſt
aotem corona gloriæ, niſi eccleſia, quæ caput ſuum Chriſtũ B
coronat? Quæ iucunditas vniuerſæ terræ, niſi domus popu
Pſalm.18. li Chriſtiani, aula ſanctorum, de quibus ſcriptum eſt: In om-
nem terrã exiuit ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba
eorũ? Ergo qoia corona gloriæ eſt eccleſia, ideo dicitur in
Cãticis: Egredimini filiæ Sion, & videte regem Salomonem
Cantic.3. in corona qua coronauit cum mater eius in die ſponſalium
eius, & in die iucunditatis cordis eius. Ad animas dicitur vt
è gurguſtiis & clauſtris exeaot corporalibus, extra corporis
cogitationes exeãt, egrediantur à cupiditatibus & à curis &
cæteris carnis iſtius & affectus lubrici paſſionib' ſupra muo
dum aſcendant, de hoc mundo exeant, Chriſto occurrant,
paratæ aſſint facib' ardẽtibus relucẽtes. Quaſi angeli Chri-
ſti hoc loquuntur, Non poteſtis viderę claritatem eius, glo
riam eius, niſi egrediamini humanæ fragilitatis curas, filiæ
Lucæ.24 Hieruſalem. Quaſi dicant: Quid viuentem inter mortuos
quæritis? Noo intra hunc mũdum quæritur Chriſtus, qui ſu
pra mũdum ſuos voluit eſſe diſcipulos. Quæ eſt corona qua
coronatur Chriſtus niſi corona gloriæ? Ioſeph coronam ha C
buit caſtitatis, Paulus iuſtitiæ, Petrus fidei. Singularum vir-
tutum coronæ ſunt. Solus Chriſtus habet corooam gloriæ,
qua eum eccleſia coronauit. In hac corona omnes coronæ
ſunt, quia gloria non portio vnius coronæ, ſed præmium o-
mnium coronarum eſt. Tertia tradirione mouerunt caput
ſuum, hoc eſt Chriſtum, qui eſt caput ſuę plebis. Caput eius
aurum Cephas. Vnde & Aquila Petrum aurum dixit: Sym-
machus lapidem aureum, quod ſignificat ſtabilem eminen-
témque ſapientiam. Corpus Chriſti, eccleſia eſt. Huius ca-
put aurum, id eſt, ſapientia precioſa ſanctorum eſt, hoc eſt,
viri iuſti atque prudentes. Crines eius abietes nigrę ſicut co
Cant.4.&6 rax. de quo alibi ait: Capillamentum tuum vt grex tonſarũ.
Eccle.2. Ideo capillamentum, quia virtus omnium ſenſoum in capi-
te eſt. Oculi enim ſapientis in cãpite eius. Profunda igitur
doctorum prudentia, quæ poteſt ea quæ obſcura ſuot reue-
lare, & alta aperire ſenſuum. Et huiuſmodi diſputatores cri-
nes eccleſiæ ſunt, ſicut pulli coruorum, quibus dominus e-
ſcam dat: ſicut dedit ſancto Iacob à iuuẽtute eios, & eum pa D
uit. Hos altos ac profundos vbertate doctrinæ paſcit do-
Cant.4.&5 minos cœleſtibus ſacramentis. Oculi quoque eius ſicut co-
lumbæ. Oculi ſuot viri, videlicet ſpiritalibus ornati ſenſi-
bus, qui ad videnda myſteria ſunt acuti, & parati ad pene-
tranda ſcripturæ ſecreta diuinæ, ratiooabili lacte fulgentes
in quibus non ſit aliqua doli maculoſa confuſio, ſed ſimpli-
cis affectus pura & immaculata ſyoceritas. Ideo in aqua-
Canti.5. rum abundantia lotas has columbas io lacte memorauit.
Iam cætera: Dentes & genas, & ſicut coccineum reſticulum
labia ſponſæ, intelligimus animæ eſſe virtutes, doctorúm-
qoe diuerſitates: qui vel ſpiritalem menti alimooiam diſpen
ſatione ſedola ſubminiſtrent, vel prædicatione dominicæ
crucis, ſicut verbi quadam linea alligent audientem, vel mo
deſtia verecundi, & iuuentutis flore gratiſſimi. Et ſi à tra-
ctatu pudore reuocẽtur, redoleat tamẽ in his odor Chriſti,
& ſicut in Geneſi, quaſi de capite ſacerdotali deſceodit vn-
goentũ, eluceat pulchritudo doctrinæ. Et hoc caput mouit
ſynagoga, & ideo abſtulit dominus mirabilem cõſiliarium,

A & prudeotem architectum, & ſapientem auditorem. Caput,
inquit, & caudam: quoniam qui caput noo tenuerant, no-
uiſſima habere ooo poſſunt. Sed iam ea quæ annexa ſunt,
conſideremus.

Iniquos odio habui, & legem tuam dilexi. I.

Quanto ergo dominus noſter perpendat affectum, ſan-
ctus propheta Dauid hoc verſiculo declarauit, quia cum ſu-
os inimicos nequaquam ſit perſecutus, vt pote qui & regis
Saul, à cuius inſidiis periculũ ſalutis cauere vix poterat, nec
vitam putauerit appetendam, & mortem ęſtimauerit vindi-
candam, & parricidæ filij ingemuerit interitum, & multo-
rum perſequentium ſe flagitiis appetitus ignouerit, vt ipſe
ait, quia vicem iniuriæ lædeotibus oon rependerit: pręuari-
catores tamen diuinæ legis exoſus horreſcat: io quo vtique
& clementia morum eius, manſuetudóque pietatis, & vehe Matth.5.
meos deuotionis aperitur intẽtio, euangelici præcepti con-
ueniens diſciplinæ, quã prophetico ſpiritu præuidebat. Ete
B nim domious Ieſus & noſtrorum inimicorum dilectionem
oobis expetendam eſſe præcepit, & dei hoſtes etiam ſi no-
bis aut parentum, aut filiorum, aut cõiugij germanitatiſque
neceſſitate copuleotur, odio perſequendos. Sic enim ſcri- Lucę.14.
ptum eſt: Si quis venerit ad me, & non oderit patrem & ma-
trem, & vxorem, & filios, & fratres, & ſorores, adhuc etiam
& animã ſuam, non eſt me dignus. Quod ſi quis ocioſis acci
piat auribus, fortaſſe dicat: Tu domine Ieſu legẽ dediſti, di- Deute.6.
ceos: Dilige domioum deum tuum, dilige proximum tuum. Leuit.19.
Et vt impleres hãc legem, veniſti. Dixiſti per legem: Hono Deute.5.
ra patrem & matrem, & in euangelio iubes vt parentes ode
rim? Quomodo ſibi cõueniunt iſta præcepta? Sic miris & hu
milis corde veniſti? Nõ poſſum ſaluo pietatis iure odiſſe pa
trem, cui debeo quod creatus ſum, nec matrem lõgo decem
mẽſium faſtidio pij fœtus onera portantẽ, cui in abſolutiõe
plus periculi, in dilatiõe plus tædij eſt. Quid dulciſſimi me-
rentur filij vt paterno excludaotur amore, cum ſit impium
mori nolle pro liberis? Quid vxor chariſſima quædam vitæ
C cohæres, & conſortium communis naturę? Quid fratres iiſ-
dem coocreti viſceribus, atque formati eodem naturæ ho-
ſpitio io hunc vſum lucis emiſſi? Oderim ergo pignora cha
ritatis? Ita euangelij lenitate rigorem prædurae legis Iudæis
inflectis, vt quorum lex condemnat iniurias, eorum tu euan
gelio tuo condemnes gratiam? Video iſtiuſmodi aſſertioni
me reſpondere non poſſe, ſed tu domine reſponde. Nec e-
nim indiges vt excuſeris, qui non eguiſti vt vinceres. Re-
ſpondebit igitur: Ego non condemoo pietatem, qui odi io-
iquitatem. Ego parentes non præcipio non amandos, qui
inimicos ſuadeo diligendos. Sed non legiſti tempus aman- Eccles.3.
di, & tempus odio habendi, & tempus belli, & tempus pa-
cis? De quo hoc dicit Eccleſiaſtes? Nónne de eo quod ra-
tione temporis fiat, vt aliquos pie & amare & odiſſe poſſi-
mus, vt quos dilexeris, odiſſe: & quos oderis, amare conue-
niat? Non ego parentum infudi odia pectoribus filiorum,
nec coniugum ſuaſi faſtidia mentibus maritorum. Natu-
ram interroga quid exegerim, quæ vtique authoris arbi-
D trium genitali ſingularum oeceſſitudinum teſtatur affectu.
Amare parentibus filios, lex naturæ eſt: maritis coniuges,
lex diuina eſt, quæ coniugij charitatem in naturã vertit, vt
fiat vna caro, & vnus ſpiritus. Diligere fratribus fratres na-
turæ prærogatiua eſt, quæ eodem domicilio diu fotos aſſue
fecit ad gratiam charitatis. Noo ergo neceſſitudinum inteſti
na bella mandaui, ſed illecebram ſuſpectam habui. An non
iure ſuſpectam, cum ſerpens ille callidus & aſtutus ad coo-
ſtruendas nequitiæ ſuæ artes, quo iocorruptę ac rudis natu-
ræ dote fundatũ primogeniti Adam labefactaret affectum,
fœmineis magis illecebris, quàm ſuis commiſit venenis? Ita-
que fœmioa virum quem ſerpens tentare non auſus eſt, ci-
bos oris & via moris inflexum molli quadam & conciliatri-
cula vxoriæ ſedulitatis affectione traduxit. Et adhuc Eua li
beros oõ habebat: quorũ gratia vti dulcis ad amorẽ, ita eſſet
facilis ad lapſum. Quam plurimos à martyrij cõſummatione
ſępe reuocauit? Denique ſępe cognouimus quoniã quem
formidoloſa carnificũ pompa oon terruit, oec diuiſi lateris
ſulcus infregit, oec ardentes laminæ à triumphalis fortitu-
dinis

dinis rigore abducere potuerunt, eum inter ſacra iam præ-
mia conſtitutum, vxor teneræ ſobolis oblatione miſerabilis
vnius lachrymæ miſeratione decepit. Sāpſon captus eſt per
vxorem, nunquid tu ſortior? Salomon captus eſt in vxore,
nunquid tu ſapiētior? Ille igitur cuius ſapiētia totis celebra
tur ſeculis, factus eſt inſipiens, quia nimium amauit vxorē.
Quid de fratribus dicam? Experta eſt in liberis & prophetæ
domus deteſtabiliora inimici oſcula, quàm odia eſſe frater-
na. Itaque fratricidium pater quidē fleuit, ſed magis eſt in-
dignatus inceſtum. Denique licet parricidam, percuſſorem
tamen reuocabat inceſti. Tempus igitur amandi, tempus o-
dio habendi, hoc eſt, tempus martyrij, quando ea quæ diui-
na ſunt, omni charitati neceſſitudinū præferenda ſunt. Tem
pus belli, quo etiam bellum pro Chriſti nomine perfidis pi
gnoribus inſeramus. Tempus pacis, quia in pace locus eius.
Deniq; ipſe in euangelio euidenter expoſuit qua ratione no
Math. 10. ſtros debeamus odiſſe, dicens: Qui diligit patrē aut matrem
plus quàm me, non eſt me dignus. Non dixit indignos eſſe
qui parentes ſuos diligunt, ſed eos indignos ait, qui plus pa-
rentes quàm Chriſtum diligunt. Si enim ideo deferimus pa
rentibus, quia noſtræ generationis authores ſunt, quanto ma
gis Chriſtum oportet amare, qui ipſorum eſt author paren-
tum? Iſti dederūt quod non poteſtatis eſt, ſed miniſterij ſuit:
Chriſtus donat ſalutem, qui parentum beneficia conſeruat.
Pulchre autem dixit: Iniquos odio habui, legem autē tuam
dilexi: quia ſi legem amamus, odiſſe debemus aduerſarios le
gis, qui operibus ſuis præcepta legis impugnāt. Græcus me-
lius eos, & proprie nuncupauit dicens, παρανόμυς. παράνο-
μος exlex vocatur, quia extra legem eſt. Hos ergo odit qui
in lege Chriſti eſt, quia legis mandata non ſeruant. Non ſo-
Rom. 2. lum enim qui legem neſcit, ſed etiam ille qui non agit ſecun
dum legem, exors legis eſt, quia nō auditores legis tantum,
ſed factores legis iuſtificabuntur. Redarguit me ipſe Dauid
ſi aliter intelligam. Quomodo iniquos homines oderat, qui
parricidam filium commendabat præliatoribus, ne eum ali-
quis occideret? qui Saul regis mortem etiam vindicauit in
eum qui à ſe nūciauit occiſum? Ergo non iniquos homines,
sed iniquos ſermones oderat. Denique iniquus hos dixit o-
dio habui, nō addidit viros. Deniq; cum dicat Ieſus in euan
Math. 5. gelio, Diligite inimicos veſtros: dicat Apoſtolus, Benedi-
Rom. 12. cite eos qui perſequuntur vos: & nolite maledicere: quomo
do excuſaretur iſte vir euangelica viuens diſciplina, ſi ini-
quos homines odiſſet: niſi intelligas quod iniquitatem odio
habuit, non eos qui & ſi operentur iniquitatem, poſſent ta-
men euāgelica prædicatione conuerti? Aut certe niſi ita acci
piamus quia ſicut ille qui nō honorat patrē, iniquus eſt: idē
tamen ſecundū illud exoſus patrem, quod ſcriptum eſt: Qui
Luc. 14. non odit patrem, aut matrem, aut fratres, aut ſorores, aut ani
mam ſuam, non poteſt meus eſſe diſcipulus: etiam laudabilis
habetur: ſic & iſte iniquos odio habuit. Eodem modo & eos
oderat quo patrem præuaricantem, aut animam ſuam præfe
rens videlicet vitæ eius ſuauitati gratiam Chriſti.

II. Adiutor & ſuſceptor meus es tu, & in verbum tuum
al. ſuperſpe raui. ſpero.

Eſaiæ. 53. Adiutor per legem, ſuſceptor per euangelium. Quos le-
ge adiuuit, in carne ſuſcepit, quia ſcriptum eſt: Hic peccata
noſtra portat, & ideo in verbum eius ſpero. Græcus tamen
ἐπήλπισα habet, quod eſt ſuperſperaui, quod de eo dicitur
qui ſemper addit ad ſperandum, & cum ſperauerit aliquid,
iterum ſperat, & ſpe proficit, extendens ſe ſemper ad ſupe-
riora, & ea quæ præteriit obliuiſcens. Pulchre autem ait: In
verbum tuum ſperaui, hoc eſt, nō in prophetas ſperaui, non
in legem, ſed in verbum tuum ſperaui, hoc eſt, in aduentum
Lucæ. 15. tuum, vt venias & ſuſcipias peccatores, delicta condones, o-
uem laſſam tuis in cruce humeris bonus paſtor imponas. Si
quis ſperat in Chriſtum, ſeparare ſe debet à conſortio perfi-
dorum. Ideoque dicit:

III. Diſcedite à me maligni, & ſcrutabor mandata dei
mei.

Cuius verſiculi teſtimonio ſignificatur quia vbi maligni-
tas eſt, ibi cuſtodia mandatorum cœleſtium eſſe non poſſit.
Sapien. 1. In maleuolam enim animam non intrat ſapientia. Et alibi

A Quærent me mali, & non inuenient. Simplicem mentem ac
defæcatum animum diligit Chriſtus, nec poteſt immaculatæ
virtuti vllum cum maculoſis cōtubernium eſſe. Flagitia o-
dit, refugit, aſpernatur contagia, qui dicit: Diſcite à me quia Matth. 11.
mitis ſum. Malignos repellit, laborantes vocat. Dicit illis Ie
ſus: Diſcedite à me omnes qui operamini iniquitatem. Iſtis Pſal. 6.
ait: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis. Non Matth. 11.
vtique malignitate mētis, ſed infirmitate carnis onerati. O-
nerati, inquam, alieni hæreditate peccati. Laborātibus ſub-
uenio, fraudulentis prodeſſe nō debeo, ne pluribus noceāt.
Hos pœna cōpeſcat, illos emendet gratia. Malitia enim ſons
peccati eſt, culpa infirmitatis eſt lapſus. Illi debeo ſubueni-
re qui laborat, illum etiam odiſſe qui decipit. Malas igitur
operationes repellit. Nā niſi ita accipias, videtur dicere: Diſ
cedite à me, quia mundus ſum, quia purus ſum. Hoc Phari-
ſæus dicebat, & reprehenſus à Chriſto eſt. Non ergo Pro-
pheta dicit, Mundus ſum, ſed cor mundum crea in me deus. Pſalm. 50.
Ideoque relegato conſortio malignorū, quaſi qui ante per-
B mixtus illis ſuſcipi non poſſit à domino, dicit:

Suſcipe me ſecundum eloquium tuum & viuam, & IIII.
non confundas me ab expectatione mea.

Si viuit qui in ſinu eſt patriarchæ Abrahæ, vt ille Lazarus Lucæ. 16.
pauper, quanto magis viuit qui ſuſcipitur à Chriſto? Quo-
modo enim poteſt non in æternum viuere, quem ſempiter-
na vita ſuſcepit, quem totum ſibi Chriſtus aſſumpſit, qui to Coloſ. 3.
tus verbi eſt, cuius vita abſcondita eſt in Chriſto Ieſu? Sed
qui in ſinu Abrahæ ſedet, ſuſceptus à Chriſto eſt. Intoleran
dæ autem præſumptionis videretur dicere domino, Suſcipe
me: niſi promiſſum eius adiungeret: hoc eſt, Vt hoc audere-
mus, ipſe feciſti, tuo te chirographo conuenimus, quoniam
noſtrum chirographum ſuſtuliſti. Nos fecimus chirogra-
phū mortis, tu ſcripſiſti chirographum vitæ. Ergo non con
fundas ab expectatione ſua ſeruulum tuum, quia in te ſpero.
Spes enim non confundit. Et ſi tribulamur, patientiam ſub- Roman. 6.
miniſtra, vt ferre poſſim᷾, vt qui à te expecto, nō opprimar
infirmitatibus, non ſuccumbā tentatiōibus, nō affligar pro-
C cellis, in quibus eſt probāda patientia, vt probatio conſequa
tur ſpē quæ cōfirmat & roborat, quæ nō cōfundit. Hoc eſt,
frangimur frequēter laboribus, fatigamur: ſed ſi ſpes deſit,
cōfundimur, & tota mēte turbamur. Sed eſto, ſint aliqui du
ri ad labores, firmi ad iniurias perferendas: ſi ſpē auferas, nō
poteſt perpetua eſſe patiētia. Ipſa patientia nō probatur ſi fi
des deſit, cuius radix ſpes eſt. Quæ enim poteſt probatio eſ
ſe, niſi pro Chriſti nomine vel incommoda vel pericula v-
niuerſa ſuſtineas? Ideo ſpes eſt ſola quæ noſtrum non cōfun
dit affectum. Vbi eſt ſpes: apoſtolicū illud, foris pugnæ, in-
tus timores nocere non poſſunt. Alia interpretatio habet, 2. Cor. 7.
Non erubeſcere facias: Non erubeſcet qui ſperat in Chri- Pſalm. 24.
ſtum. Ideoque qui bene ſperat, dicit: In te confido, non eru
beſcā. Et bene ait, confido. Robur enim ſpei noſtræ, & quæ-
dam ſperandi authoritas, confidentia eſt. Spera igitur ſem-
per, & nemo te ab expectatione confundit. Expectatio no-
ſtra, vita æterna eſt. Expectatio noſtra eſt regnum dei, an-
gelorum conſortium, benedictiones ſunt ſpiritales. Spera
quotidie, finem iſta res non habet, neſcit inducias. Spera e-
tiam poſitus in aduerſis. Si quis dicat tibi aliqua forte neceſ
D ſitudinū amiſſione percuſſo, Quid tibi prodeſt iuſtitia tua?
tu tamen ſpera, nō deficiat fides tua. Si quis dicat tibi, Quid
tibi quotidiana profuere ieiunia? Quid caſtitas corporis, pu
dor mentis? ecce ſicut iniuſtus & impius vulneratus es: non
deficiat fides tua. nam etiam ſi infirmus es, fidelis tamen ſo-
licitus eſt pro te Chriſt᷾. Dicit ad diſcipulos, Date illis vos Matth. 14.
manducare, ne deficiant in via. Habes apoſtolicum cibū, man
duca illum, & non deficies. Illum ante māduca, vt poſtea ve
nias ad cibum Chriſti, ad cibum corporis dominici, ad epu-
las ſacramenti, ad illud poculum quo fidelium inebriatur af
fectus, vt lætitiam induat de remiſſione peccati, curas ſecu-
li huius, metum mortis, ſolicitudinéſque deponat. Hac ergo
ebrietate corpus non titubat, ſed reſurgit, animus non con-
funditur, ſed conſecratur.

Adiuua me, inquit, & ſaluus ero, & meditabor iu- V.
ſtificationes tuas ſemper*. *al. in iuſtificationib᷾ tuis

Qui

Qui ſperat, præſumit iuuari. vbi autem adiumentum dei, A
ibi certum ſalutis auxilium. Supra dixit: Adiutor meus & ſu
ſceptor meus es tu: hic iterum iuuari petit, quaſi dicat: Sine
ceſſatione me adiuua. Non mihi ſatis eſt quod popoſci, ite-
rum peto vt ſaluus fiam. Hic non magna, non vera eſt ſalus:
tunc ſaluus ero, cum fuero in paradiſo, cum viuere cœpero
inter electos tuos angelos, cum laqueos terræ huius euaſe-
ro. Sed ne forte adiuti in neceſſitatibus, poſtea in proſperis
politi negligamus, docet nos immemores beneficiorum cœ
leſtium nequaquam eſſe debere, ſed meditari iuſtificationes
domini, vt & cum boni operis aliquid fecerimus, ſemper ta
mé ei noſtra peccata fateamur. Hęc enim eſt iuſtificatio do-
mini. Denique phariſæi non iuſtificauerunt deum, qui ba-
ptizari baptiſmo pœnitentiæ noluerunt. Ergo ille iuſtifica-
tur, quem ſuorum pœnitet delictorum. Quem enim pœni-
tet, confitetur, vt eſt illud: Tibi ſoli peccaui, & malum co-
Pſal. 50. ram te feci, vt iuſtificeris in ſermonibus tuis. Ideoque publi B
canus magis iuſtificatus exiuit è templo, quia Phariſæus ſe
Lucæ. 18. iuſtificabat ſuas iuſtitias prædicādo, publicanus autē iuſtifi
cabat deum, iniquitates proprias confitendo. Ergo qui me-
ditatur iuſtificationes, ſemper humiliatur. Non hodie humi
miliatur, & cras exaltatur, ſed ſemper humilis corde, & mi-
tis affectu eſt. Plus eſt autem ſemper, quàm die ac nocte, vel
tota die: hoc enim ſupra tempus eſt. Ergo vel inter angelos
annumeratus dicas oportet iuſtificationes dei ſemper, & il-
lam quam adeptus es gloriam non tuis meritis arroges, ſed
1. Cor. 4. diuinæ miſerationi ſemper adſcribas, ne tibi dicatur: Quid
habes quod non accepiſti? Si autem accepiſti, quid gloriaris
quaſi non acceperis? Omnis enim creatura quæcunque bo-
na habet: accepit à Chriſto, qui totius eſt author creaturæ.

VI. Spreuiſti, inquit, omnes qui diſcedūt à iuſtificatio-
nibus tuis, quia iniqua* cogitatio eorum.
*al. diſcedē-
tes à iudiciis
tuis, quia in-
iuſta.

Omnis ſuperbus immūdus eſt in conſpectu dei, quia non
poteſt per ſuperbiam ſuam mundare peccata, qui arroganti
ſpiritu coaceruat errorem. Ideoque ſpernitur atque deſpi-
citur, quia deſpectui habet diuina mādata. Bene autem cœ- C
leſtis ſeruatur prærogatiua clementiæ, quia nullum repellit,
ſed quicunque noluerint peccata propria confiteri, ipſi diſ-
cedunt à domino deo noſtro. Denique ille diſceſſit qui per-
Lucæ. 15. egre profectus, omne quod acceperat à patre, fidei & gra-
tiæ patrimonium diſſipauit. Et quia cum diſceſſiſſet pœ-
nituit, poſtea eſt regreſſus ad patrem quem reliquerat tunc
cum peccatum proprium nollet confiteri. Non ergo inter-
uallo locorum deus relinquitur, ſed prauitate morū, & de-
formitate geſturum. Diſcedit à domino qui ſe elongat à
domino, quemadmodum audita præſentia dei Adam latere
cupiebat. Sed diſcedens à domino ſalutem habere non pote
Pſalm. 72. rit, quoniam ſcriptum eſt: Ecce qui elongant ſe abs te, peri-
bunt. Vnuſquiſque igitur ſuis ſtudiis ſeſe aut iungit aut ſe-
parat. Denique quod pleroſque nec locorum interualla ſe-
ceruant, vel finitima vel vicina connectant, indicio eſt, quia
ſunt plerique in corpore ſiti qui peregrinantur à corpore, &
aſſunt deo, vt ille qui dicente deo, Quem mittam? reſpon-
Eſaiæ. 6. dit: Ecce ego. Audet & Paulus adeſſe deo, quia nihil in ſe D
præter carnis materiā videbat eſſe corporeum. Exiuit Cain
Gen. 4. à facie dei poſtquam commiſſo parricidio gerēdam pecca-
torum ſuorum pœnitentiam non putauit. Recte autem ait:
Ad nihilum deduxiſti præuaricatores. Non peccatores di-
xit, ſed præuaricatores. Nam quæ nobis ſpes ſuperet, quando
omnes ſub peccato ſumus? Etiam illud pulchre: Omnes ad
nihilum deduxiſti præuaricatores. Siue ille diues ſit, nihil il
li diuitiæ ſuæ proſunt: ſiue honoratus, nihil dignitas: ſiue po
tens, nihil potentia. Sed aliud eſt præuaricatorem eſſe diſ-
cedentem à iuſtificationibus dei, aliud præuaricatorem eſſe
terrę. Illud grauius, hoc leuius. Ideoque ſubiecta ne turbēt,
vide quid ſubiecit his.

VII. Præuaricatores æſtimaui* omnes peccatores terræ,
propterea* dilexi teſtimonia tua ſemper.
*al. præuari-
cantes repu-
taui.
*al. ideo.

Recte præuaricator dicitur, qui diſcedit à domino. De-
nique Græce à diſcedendo apoſtata nominatur. Vnde & il-
Eccli. 19. le: Vinum & mulieres faciunt apoſtatare. Cauenda ergo in-
centiua & lenocinia delictorum, ne in ſcelus vergant. Præ-
A uaricator autem Latine & tranſgreſſor vocatur, eò quod à
lege domini tranſeat ad errorem, & tranſgrediatur mandata
cœleſtia, cui dictum eſt vt adhæreat domino deo ſuo. Adhę
rete igitur indiuiduo ſemper affectu, ne te ab eo vis vlla poſ
ſit euellere. Si quid rarum, ſi quid intermiſſum aduerſarius
viderit, ſtatim ſe immittit in pectus & cor tuum, vt te laqueo
teneat ſuæ fraudis, & hoſtilis vinculo poteſtatis innexus à
deuotione retraharis. Sed non ſolus ille præuaricator eſt,
qui poſthabita eccleſia ad cultus tranſgreditur idolorum,
ſed etiā quicunq; legis mādata non ſeruat. Omnis enim pec
cator, præuaricator. Vnde illud: Omnis pręuaricatio iuſtam
accipit remunerationem. Nomē commune, ſed diuerſa me-
rita delictorum, & precia ergo diuerſa culparum. Quid ſibi
vult quod ait, peccatores terræ? Sunt ergo & cœli peccato-
res, ſicut ille qui ait: Peccaui in cœlum & coram te. Sunt qui Lucæ. 15.
dicant, quia is qui cœleſtia non ſeruat oracula, præuarica-
B tor eſt cœli. Sed ſiue hoc, ſiue illud ſit, è diuerſo vnum ſi-
gnificamus peccatorem, alterum præuaricatorem, quia mi-
nuit gratiam quam accepit è cœlo, quam ſpiritus ſanctus in-
fudit, ſiue quia ciuis cœli factus, non debes in terrā redire de
cœlo. In cœlum ergo peccas, ſi cœli incola cœlū relinquas.
Diuerſitas igitur eſt eorum. Alij peccatores cœli, alij pec-
catores terræ ſunt. In matutinis, inquit, interficiebam om- Pſalm. 100.
nes peccatores terræ. Quomodo vnus omnes interficere po
terat peccatores terræ? Sed ſi cōſideres iuſtum, cui nox prę-
ceſſit, dies appropinquauit: potes videre quomodo ex orien
te tibi ſole iuſtitiæ de luce vigilans interficias fomenta om-
nia delictorum. Vtinam mihi aſpiret hæc gratia, vt gladio Epheſ. 6.
ſpiritali qui eſt verbum dei, ab eccleſia domini incentiua v-
niuerſa poſſim abolere vitiorum, & terrena auferre delicta,
quibus in foueam quādam lubrici præcipitamur erroris, vt
de ciuitate dei expellatur iniquitatis operator. Ciuitas dei,
eccleſia eſt, eccleſia corpus eſt Chriſti. Peccat in cœlū, qui
cœleſtis ciuitatis iura contaminat, & immaculati corporis
violat ſanctitatem ſuorum colluuione vitiorum. Et vide ne
forte ſint qui cœli & terræ peccatores ſint. Nam vtique A-
C dam cum in paradiſo eſſet, cœleſtis erat: poſt lapſum autem
terrenus eſt factus, & de paradiſo expulſus eſt & eiectus.
Vnde & Apoſtolus ait: Primus homo de terra terrenus, ſe- 1. Corin. 15.
cundus homo de cœlo cœleſtis. Abiiciatur ergo à nobis i-
mago terreni, ſuſcipiatur imago cœleſtis, non fuco expreſ-
ſa, non ceris, non coloribus adumbrata, ſed moribus, in qua
Chriſtus ſe agnoſcat.

Confige clauis à* timore tuo carnes meas, à iudiciis VIII.
enim tuis timui.
*l. nō habet
clauis à.

Qui diligit domini teſtimonia, configit clauis carnes ſu-
as, ſciens quia vetus homo ſuus cum Chriſto confixus cru- Roman. 6.
ci, luxuriam deſtruat carnis, ne cupiditates eius indomito
feruore laſciuiant, ne radix auaritiæ ſerpentibus ſe fundat
radicibus. Confige ergo clauis, & deſtrue fomenta peccati,
moriatur in carne tua omnis illecebra delictorum, liberta-
tem vagandi cupiditas voluptatum cruci affixa non habeat.
Eſt quidam clauus ſpiritalis, qui patibulo crucis dominicæ
D affigat has carnes. Et fortaſſe ſunt carnes quædam animę, ſi-
cut corpus eſt animæ. Carnes animæ ſunt carnales cogita-
tiones. Configat has carnes timor domini & iudiciorum e-
ius, & ſeruituti redigat. Quod ſi carnes iſtæ reiiciunt clauos
diuini timoris, haud dubie dicitur: Non permanebit ſpiritus
meus in his hominibus, quoniam carnes ſunt. Niſi igitur af- Geneſ. 6.
figantur cruci hæ carnes, & configantur clauis à timore do-
mini, non permanebit in his ſpiritus dei. Sicut ſunt aculei ti
moris, quibus compungimur: ita ſunt claui timoris, quibus
configimur. Qui compungitur, excitatur: qui configitur,
mortificatur, vt peccato deficiat, deo viuat. Vt ſciamus au-
tem clauos ſpiritales eſſe, etiam ſtimuli ſpiritales ſunt, de
quibus ſcriptum eſt: Durum tibi eſt aduerſus ſtimulum cal-
citrare. Hoc ſtimulo Paulus ſtimulatus ſurrexit è terra, & ſe Acto. 9.
leuauit, vt cōuerſaretur in cœlo. Confixus eſt clauis apoſto
lus Thomas, vt diceret: Niſi videro in manibus eius fixuras Ioan. 20.
clauorum, & mittam digitum meum in locum clauorum.
Claui erant bonæ cupiditates, claui erant, etſi non perfectæ
fidei, tamen fidei incrementa quærentis. His configitur cla-
uis

uis qui Chriſto commoritur, vt cum Chriſto reſurgat. His
1.Cor.4. configitur clauis qui mortificationem domini Ieſu in corpo
re ſuo portat. His clauis configitur qui meretur audire di-
Canti.8. centem Ieſum: Pone me vt ſignaculum in cor tuum, vt ſigil
lum in brachiũ tuum, quia valida eſt vt mors charitas, durus
ſicut inferi zelus. Infige ergo pectori tuo & cordi tuo hoc
ſignaculũ crucifixi, infige & brachio tuo, vt opera tua pec-
cato mortua ſint. Nihil in his criminis reuiuiſcat, nihil erro-
ris reſurgat. Fortaſſe hanc imaginem claui non ſolum timo-
ris, ſed etiam charitatis affigunt, quia valida eſt vt mors cha
ritas, durus ſicut inferi zelus. Non te ergo offendat duritia
clauorum, quia eſt duritia charitatis: nec validus clauorum
rigor, quia valida eſt etiam charitas ſicut mors. Charitas e-
nim culpã & omnia peccata mortificat. Charitas ſicut mor-
tis ictus interimit. Denique morimur flagitiis atq; peccato,
dum domini mandata diligimus. Charitas eſt deus, charitas
Hebr.4. dei verbum eſt, quod eſt validum, & acutius omni gladio
acutiſſimo, vſque ad diuiſionem quidem animæ ac ſpiritus,
artúſque & intima penetrans medullarum. Eſt durus ergo
zelus charitatis, qui non cedat infernis, cum pro dei zelo v-
nuſquiſque nec ſuis parcat. His clauis charitatis configatur
Cantico.5. anima noſtra & caro noſtra, vt & ipſa dicat: Quia vulnerata
charitate ego ſum. Habet ergo clauum ſuum charitas, habet
gladium ſuum, quo anima vulneratur. Felix qui hoc gladio
meruerit vulnerari. Hæc ſunt vulnera quæ oſculis præferun
Prou.27. tur: vtiliora vulnera amici, quàm voluntaria oſcula inimici.
His nos vulneribus offeramus, quibus quicunque mortuus
fuerit, mortem guſtare non poterit. Talis eorum erat mors,
qui dominum ſequebantur, de quibus dictum eſt: Sunt ali-
Matth.16. qui de iſtis aſtantibus qui non guſtabunt mortem, donec vi
deant filium hominis venientem in regno ſuo. Merito Pe-
trus non timebat hanc mortem. Non timebat enim qui dice
Matth.26. bat, quia etſi oportuerit eum pro Chriſto mori, non eum re
linqueret aut negaret. Tollamus ergo crucem domini, quæ
configat carnes noſtras, peccatum deſtruat. Eſt timor qui
Matth.10. configit carnes. Niſi, inquit, quis tulerit crucem ſuam, & ſe-
cutus me fuerit, non eſt me dignus. Ille enim dignus eſt, qui
habet Chriſti timorem, vt crucifigat carnale peccatũ. Hunc
timorem ſequitur charitas, quę cõſepulta cum Chriſto, non
diuellatur à Chriſto, moriatur in Chriſto, attumuletur Chri
ſto, reſurgat cum Chriſto.

Sermo decimusſextus.

ע Ain. AIn litera decimaſexta, cuius interpretatio eſt ocu
lus, ſiue fons. Oculo vtimur videndi munere: ſed
videmus ea quæ complacent, & ſæpe quæ diſpli-
cent: nec in eo oculi eſt vel culpa, vel probitas,
pro eorum qualitate quæ viderit. Oculi eſt enim officium
nunciare quę viderit. Eſt ſanè offenſa vel gratia, ſi aut dele-
ctetur ſuauibus, aut offendatur aduerſis. Ideo frequenter o-
culus ſuppliciorum dicitur, oculus tentationis, oculi hœ-
di, oculus vitulæ, oculus generationis, aut fons generatio-
nis. Legimus in euangelio quia baptizabat Ioannes, in En-
Ioan.3. non. Ennon oculum ſuppliciorum interpretati ſunt. Ita-
que nemo venit ad baptiſmum, niſi qui deſiderat ſibi pro-
pria peccata dimitti, quorum ſupplicia corde prouido per-
horreſcat. Itaque licet oculus ſuppliciorum dicatur, præ-
uidentis eſt tamen ſupplicia, non ſuſtinẽtis: licet baptiſmum
pœnitẽtiæ habeat aliquam de ſuppliciorum ſuſceptione to
lerantiam. Oculi eſt vt intuendi officio fungatur, tuum eſt
cauere quod videris. Denique & oculus tentationis dicitur,
quia per oculum ſæpe tentamur. Oculus meretricis laqueus
Matth.5. amatoris. Sed oculus nihil delinquit. Ideoque ſaluatoris ſen
tentia plena iuſtitiæ eſt, dicentis: Qui viderit mulierem ad
concupiſcendum eam, iam adulterauit eam in corde ſuo.
Non dixit, Qui viderit mulierem, ſed ad concupiſcẽdum vi
derit. Oculum abſoluit, mentem ligauit. Non dixit, adulte-
rauit eam in oculo, ſed in corde. In oculo viſus eſt, in corde
Pſalm.15. peccatũ. Oculus hœdi ad ſiniſtrã eſt: quod ea quæ dextera
ſunt, peccator videre non poſſit. Sanctus autem dicit: Proui
debam dominum in conſpectu meo ſemper, quoniam à dex
teris eſt mihi, ne cõmouear. Et Petro ſancto apoſtolo, cum
tota nocte nihil cepiſſet, vt legimus in euangelio, à ſaluato-

A re dictum eſt: Mittite in dexteram partem retia nauigij. Ita- Ioan.21.
que fretus imperatis cœleſtibus, miſit retia, & plurimum pi-
ſcium cõgregauit. In ſiniſtra nox erat, in dextera diuini ſer
monis claritudo fulgebat diurna. Eſt & oculus vitulæ: quod
æque ad peccatores refertur: quia ſicut iugi lora vitulæ, ita
peccatores attrahunt iniquitatem, non dirumpentes neque
abſcindentes proprium, ſed longo trahentes fune peccatũ.
Indomita enim vitula ſero manſueſcit, & trahit lora, non ſu
ſcipit, quia impatiens eſt tenendi: & quo diutius traxerit, eò
amplius impeditur. Oculus quoque generationis, aut fons
generationis dicitur, quia ex oculi conſpectu, aut bona aut
aduerſa generãtur. Vidiſti mulieris pulchritudinem, lauda-
ſti artificis opus, venuſtatem naturæ: generatio fidei deuo-
tionis eſt partus. Contentus fuiſti formę decore, non cenſus
ambitione ſumpſiſti in vxorem, genuit filios liberalioris
gratiæ: oculus tibi fuit generatio proſperorum. Cõtempla-
tus es ſacram puellam, preſſit oculos tuos anguſtæ reueren
tia caſtitatis: prædicaſti dominum Ieſum, qui ſenilem de-
B diſſet in adoleſcẽtula ætate grauitatem, immaculatámque vi
tam inter infirmas tam lubricæ carnis illecebras humanis
infudiſſet affectibus: fons bonorum eſt. Vidiſti poſſeſſiones
pupillorum, non ad inuadendum, ſed ad tuendum: & pater-
nis ingemuiſti viſceribus ſi quid aduertiſti de minoris com
modis eſſe neglectum, repuliſti eum, qui fines eius volebat
inuadere, iudicaſti pupillo: oculus tuus fons tibi fuit & ori-
go iuſtitiæ. Iudicaſti viduæ. Sicut enim mala drachma non
eſt drachma, ſic malum iudicium non vtique iudicium. Iudi
caſti ergo ſicut iuſtus & bonus iudex. Vidiſti vſurpatorem
improbum, qui maritali auxilio deſtitutã ſuam prędam pu-
taret: iniquitatem non paſſus es, attuliſti indefenſæ opem:
quo adiuta præſidio, inoffenſa opera caſtitatis exercuit, nec
auxilium quærere maritale compulſa eſt. Dicit tibi domi-
nus: Venite diſputemus, quia iudicaſti viduam, oculus tuus Eſaiæ.1.
fons gratiæ tibi factus eſt. Vidiſti nudum corpus inopis ia-
cere defuncti, non præteriſti, vt ille qui exponitur in euan- Luc.10.
C gelio ſacerdos atque leuita: ſed continuo miſeratus ſepul-
turæ te ſolatiis tradidiſti: generauit tibi oculus materiam re-
demptionis. Contra, ſi aſpiciens agrum pupilli vineis conſi
tum, lætum ſegetibus, nemorib' vmbroſis, aut fluuiis decur
rentibus, aut fontibus ſcaturientibus, aut riparum herboſis
amœnum thoris, & auaritiæ facibus accenſus tranſtuliſti pa
trum limites, atque in poſſeſſionem indefenſam improbus
irruiſti: oculus tuus tibi mortis perpetuæ acerba generauit.
Vicinæ viduę iura temeraſti, coegiſti eam, quæ aut dolorem
ſuum aut pudorem ſecretis clauſa parietibus ſouere debe-
ret, proſilire in publicum, inuerecundius quàm iniuſtius li-
tigare: oculus tuus partus iniquitatis eſt factus. Vidiſti ino- Pſalm.100.
pem ſuperbo oculo, & inſatiabili corde, deſpexiſti precem
pauperis: & quem miſereri debueras: cum faſtidio præteri-
ſti: oculus tuus fons tibi fuit & origo peccati. Ideoque oculi
tui non ſup[illegible]culi ſint, & inſidiantes ad prædam, ſed ſicut
ſponſæ dicitur: Oculi tui ſtagna in Eſebon, in portis filiæ Canti.7.
multorum: nares tuæ ſicut turris Libani. Stagna in Eſebon
D quid eſt, niſi in cogitationibus rationabilibus abundantia,
quæ eſt in portis eccleſiæ, cui merito defertur multitudo
doctrinæ? Filia enim multorum, plurimarum doctrinarum
poſteritas effectus eſt, cuius naris odor eſt ſacrificiorum flo
ribus omnibus præſtantius. Quid enim Chriſti odore ſub-
limius, qui aboleuit thuris fragrantiã? Oculus ergo iſte pro-
uideat quę futura ſunt: & ſi aduerſa imminere pręuiderit, fle
tu lacrymiſque emollire ac mitigare non deſinat. Ideo Hie
remias in captiuitate gentis Iudææ poſitus, futuram pręui-
dens perpetuæ captiuitatis ærumnam, quam perfidiæ pre-
cio Iudęorum populus habebat exoluere, dicebat in Thre- Thren.1.
nis ſub hac eadem litera: In hoc ego fleo, oculi mei caligaue
runt à fletu, quia elongauit à me qui me conſolabatur. Non
igitur abductum ſe eſſe de terris ſuis dolebat, ſed à Chriſto
populum relinquendum, cõſolationémque futuræ vitæ cer
nebat amiſſam. Hæc eſt vere dolenda captiuitas, qui æter-
næ ſpei libertate priuata videbatur. Alio quoque loco ſub
hac eadem litera repetiuit in Threnis, dicẽs: Dominus, quæ Thren.2.
cogitauit, conſummauit verbum ſuũ, quod mandauit à die-
bus antiquis. Deſtruxit, & non pepercit, & lætificauit ſu-
per

per te inimicum, & exaltauit cornu tribulantis te. Nónne euidenter futurum iudicium Chriſti annunciatur, ſicut in pſalmo quoque præſenti declarari certum eſt? Oculus ergo præuideat quæ futura ſunt, & ea aut profuſione lachrymarum, aut erroris correctione detorqueat. Denique Hieremias flebat, quia malam cauſam impiæ plebis ſuſceperat, quæ perfidiæ pertinacia proprium negabat authorem. Dauid autem prophetico ſpiritu iudicium præuidens Chriſti, in quo nemo innocens periclitabitur, nemo ſceleratus eludit, bona fretus conſcientia dicit:

I. Feci iudicium & iuſtitiam, ne tradas me nocētibus* me.

*al. calumniantibus.

Non quaſi glorioſus inſolens ſe ipſe laudat, cum vtique peritus legis, alterius magis quàm proprio ore vnumquemque laudandum eſſe non ignoraret. Non inquam prædicatoris iactantia eſt hic vlla virtutum, ſed vitæ innocentis aſſertio iure præſumpta, ne dignus æſtimaretur qui propter grauia peccata à domino relinqueretur, & nocentium poteſtati traderetur. B Defenſio eſt igitur, non arrogantia, quando non excellentia aliqua honoris aſſumitur, & formidabilis ærumna propulſatur. Denique Petrus hoc genere defenſionis vtitur, dicens: Ecce nos reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te. (Matth. 19.) quid ergo erit nobis? In quo ſi dicti arrogantis decolor aliquis næuus fuiſſet, nō tantum gratiæ de domini ſaluatoris ſententia retuliſſet, vt non ſolum minime ſubdendus ipſe iudicio, ſed etiam iudicaturus de aliorum meritis ipſe nunciaretur. Neque enim in iudicio, ſi quis innocentiæ ſuæ tuendæ gratia quid feciſſet aperiret, ad iactātiam potius quàm ad defenſionem cauſę dictum æſtimaretur. Aliud eſt dignum ſe præmio dicere, aliud indignum iniuria. Et tamen ille ipſe philoſophiæ ſummus, vt aiunt, magiſter, cum accuſaretur, interrogatus qua tādem pœna ſe dignum putaret, reſpondiſſe fertur, vt in prytaneo publico quotidie conuiuio ſuſciperetur. Ille honorem vſurpauit, hic ærumnam deprecatus eſt: ille gloriam arrogauit, hic humilitatem ſeruauit. Nam quæ maior eſſe humilitas poteſt, quàm vt conſcius ſibi iudicij & iuſtitiæ reſeruatæ, tradi poteſtati diaboli C vereatur? Hominem ſe eſſe cognouit, impar ſibi bellum aduerſum ſpiritalia nequitiæ in cœleſtibus, (Ephes. 6.) raptum Enoch eſſe, ne malitia mutaret cor eius, Noe inebriatum, Loth inceſtatum, ſacerdotem primum ipſum Aaron cum Maria ſorore tentatum, lepræ maculis aſperſam Mariam primum, poſt abſolutam: Moyſem pene internecatum, niſi circūciſione filij, & eiuſmodi ſanguinis fuſione Sephora mulier eius omne ab eo periculum depuliſſet. His igitur commonitus exemplis nequaquam ſe fortitudini ſuæ credit: ſed cauta humilitas diuinum ſibi precando aſſciſcit auxilium, petens ne tradatur nocentibus. Scit enim authorem eſſe principem mundi omnium delictorum. Ipſe indiuiduos proximorum irarum ſtimulis excitatis ſcindit affectus, ipſe ſummam accendit libidinis, ipſe adolet auaritiæ cupiditates: vt quo plus rapuerimus, amplius requiramus: ipſe ſuggerit & miniſtrat fomenta luxuriæ, ipſe odia exaſperat, & immodicæ ſtudia ambitionis inflammat. Quod vitium blandum in exordio, ſæuum in proceſſu, nec fraternæ germanitatis potuit cōtemplatione reuocari. D Cum enim dolet ſibi gratiæ cœleſtis ambitor fratrem eſſe prælatum, de ſacrificio proceſſit ad parricidium. Authorem igitur incontinentiæ diabolum eſſe Apoſtolus docet, Ne tentet vos, inquiens, Sathanas propter incontinentiam veſtram. (1. Cor. 7.) Incentorem quoque auaritiæ ipſum eſſe legimus, dicente Paulo: Qui volūt diuites fieri, incidunt in tentationem & in laqueū diaboli. (1. Tim. 6.) Et alibi: Mortificate igitur membra veſtra quę ſunt ſuper terram, fornicationem, immundiciam, libidinem, concupiſcentiam malam, & auaritiam, quæ eſt idololatria. (Coloſ. 3.) In his enim diaboli voluntatem facimus, & exequimur poteſtatem, qui per carnis iſtius deſideria incentiuum ſuę fraudis operatur. Quemcunque ergo in vitiorum ſuorum poſſeſſione repererit, tanquā obnoxium ſuo iuri vindicabit. Adulterium qui facit, luxuriam exercet, aliena diripit, portio diaboli eſt: pudicus autem & continens & miſericors, Chriſti portio eſt. Chriſti ergo ſeruum ſibi non poteſt vindicare, niſi forte lapſum in vitia de-

A prehendit: nec tum quidem vindicat, ſed tanquam ſuum ſibi tradi poſtulat. Ideo ergo dicit Dauid: Feci iudicium & iuſtitiam: vt non arroget, ſed excuſet, ne quaſi peccator deſeratur à Chriſto. Exemplo ſit nobis apoſtolica lectio, quamobrem vnuſquiſque tradatur. (1. Corin. 5.) Illum enim qui vxorem patris habuit, quia ſic operatus eſt, tradidit Sathanæ Apoſtolus. Non ergo eſſet traditus, niſi opera feciſſet diaboli. Vnde non immerito recuſat Propheta nocentibus tradi, qui allegat nō diaboli opera ſe feciſſe, ſed Chriſti. Chriſtus enim dicit: Iudicate pupillo, & iuſtificate viduam. (Eſaie 1.) Hoc eſt ergo, Feci iudicium & iuſtitiam, in iudicio non contempſi pauperem, non oppreſſi viduam, perſonam diuitis non recepi, in omnibus operibus iuſtitiam ſeruaui. Iudicij finis iuſtitia eſt. In altero veritatis cuſtodia, in altero fructus eſt æquitatis: vtraque tamen non priuata virtus, ſed publica. Nam immaculatum corpus à virili permixtione ſeruare, & palmam caſtimoniæ limoſo in corpore vſque ad angelorum conuerſationem cuſtodia integritatis euehere, vtilitas priuata, laus B publica eſt. Frugi eſſe ac modeſtum, & ſobriæ parcitatis tenere menſuram: probatur à pluribus, ſed ſibi ſoli proficit. Fortitudo in prælijs eminet, in ocio friget: cuius opus in tempore neceſſarium, in voto aduerſum. Malunt enim homines non pugnare, quàm vincere. Sola iuſtitia eſt quæ omnibus tēporibus alijs potius nata quàm ſibi, quotidiano vſu & fructu, publico ſuo damno alienas cuſtodit vtilitates, quę nihil habeat vtilitatis, & plurimum laudis. Hanc igitur propheta prætendit ad ſui meriti commendationem, dicens: Feci iudicium & iuſtitiam, ne tradas me nocentibus me. Vbi iuſtitia, ibi miſericordia. Miſericordia à peccato liberat. Quomodo ergo peccatoribus trador? Simile illud in Canticis: (Cantic. 5.) Exui tunicam meam, quomodo induam eam? Laui pedes meos, quomodo inquinabo eos? Exui tunicam peccatoris, velaménque terreni: cur quaſi peccator atque terrenus adiudicor? Laui pedes meos, ne qua delicti ſors poſſet adhærere veſtigio: cur das in me delinquentibus poteſtatem?

II. Suſcipe ſeruū tuum in bono,* non calumnientur me C ſuperbi.

*al. bonum.

Quaſi iudicij & iuſtitiæ ſibi conſcius, authoritate prophetica progreditur, vt ſeruum domini ſe dicere non reformidet. Seruus enim domini nihil debet alienis. Precioſa hæc ſeruitus, quæ virtutum conſtat expenſis. Cur autem timeat nocentibus tradi, aperit euidenter, quia calumniatores ſunt: qui oderint veritatem, impugnent innocentiam, quia ſuperbi ſunt. Qualis enim aduerſum ſeruulos dei poteſt ſuperb' eſſe, qui aduerſus deum ſe exaltat, & dicit: In cœlum aſcendam, (Eſaie 14.) ſuper ſydera cœli ponam ſedem meam, ſedebo in monte excelſo, ſuper montes altos qui ſunt ab Aquilone: aſcendam ſuper nubes, & ero ſimilis altiſſimo? Quid igitur mirum ſi grauare homines poteſt, qui peruicaci ſpiritu nec deo cedit? Quomodo menſuram veritatis, & fidem in homine ſeruabit, qui ſacrilego impudentique mendacio omnipotenti ſe domino adæquandū eſſe promittit? Quomodo non calumniatur ſingulos, qui totam irritauit terram, concuſſit reges, poſuit vniuerſum orbem deſertum, & ciuitates deſtruxit: eos qui in abductione erant, non ſoluit? Caueamus D ergo ne muros animæ noſtræ deſtruat, ne propugnacula noſtræ mentis diruat, ne ſuper ſydera thronum ſuum ponat. Ponit ſuper ſydera, quando electum decipit, quādo iuſtum circumuenit, cuius opera elucent ſicut ſtellæ in cœlo. Nónne & Iudas proditor inter cæteros audiebat: Vos eſtis lux mundi? (Matth. 5.) Nónne diabolus lumen eius extinxit? Quinetiam quos non potuerit circumuenire, calumniatur, inuidens regni cœleſtis gloriā: vt quos illecebris ſuis à Chriſto non potuit ſeparare, eos calumnijs ſuis debiti honoris fructu fraudare conetur. Fugiamus ergo malos calumniatores, qui peccatum operantur in nobis: & ipſi nobis calumnias infeſtiſſima accuſatione componunt, id quod ipſi fecerint arguentes. Ecce manus domini parata eſt, quæ te fugientem ab aduerſarijs tueatur ac protegat. Pharao te tenebat ſuperbus, in patribus immitis. Fugiſti ab eo, ſuſcepit te manus domini, & de periculis liberauit. Non dimiſiſſet Pharao, niſi tu ad dominum confugiſſes. Dicebat Pharao: Dominum neſcio, (Exod. 5.)

ſcio,& Iſrael non dimitto. Vides quàm ſoperbus? Merito er A go ſuſceptus io bono eſt,qui malum fugit. Nõ patitur ergo deus in malo nos eſſe, ſuſcipit in bono: nec patitur ſuos calumnnis ſubiacere.

III. Oculi mei defecerunt in ſalutare tuum, & in eloquium iuſtitiæ tuæ.

Qui ſunt iſti oculi, conſidera, qui in Chriſtum deficiunt, dnm eius præſtolantur aduentum. Aoimæ videlicet oculi, non corporis, tota fide intẽtione defixi. In eo enim qnem diligimus, totis oculis occupamur, nec quicquam aliud videre delectat. Non poteſt hoc dicere niſi qui à mundanis ſolicitudinibns & ſecularibos voluptatibus intentionem omnem ſuæ mentis auertit. Nam quomodo boc dicit qui theatralibus ludibrüs occupatur? Sed ille boc dicit qui ſupra dixit: Auerte oculos meos ne videant vanitatem. Pſal.118. Qui autem ſunt oculi qni deficiont in eloquium dei, niſi oculi interioris hominis, obrutúſq; animæ, qni tenduntur vt videant dei B verbum, & nimia intentiooe & expectatione deficiunt in ſalutare dei, defectum ſui patientes vt aſſumant quod verbi eſt? Et quia eloquium dei pleroſq; mouere poteſt, ideo addidit: Eloquium iuſtitię, vt mouere non debeat. Mouere autem poterat, quia ſcriptum eſt: Maior ſeruiet minori. Gene.25. Nam niſi ad myſterium accipias, naturæ iniuria eſt. Ezech.20. Et dedi vobis præcepta non bnna. Ergo deus mala dat præcepta? Eſaiæ.45. Et ego dominus creans mala. Sed & de præceptis ſic ſoluitur, quia infirmis non debuit dare perfecta præcepta, quæ ſuſtinere non poſſent. Quòd ſi non faceret, quando audiret Iudęus, Dimitte omnia tua, & ſequere me? Quando audiret Iudæus, Qui noo tulerit crucẽ ſuam, & ſecutus me fuerit, non eſt me dignus? Marc.10. Sed hæc perfectiora præcepta euangelio reſeruata ſunt. Et mala non creauit deus, ſed hæc quæ videntur nobis auſtera, verbera, mors & huiuſmodi alia, quę propter emendationem præſcripta ſunt noxiorum. 1.Tim.1. Iuſtis enim non eſt lex poſita, ſed iniuſtis. Nam ſi ooxij nihil timerent, innocentes ſemper pertimeſcerent. Qui ſunt igitur iſti oculi qoi deficiunt in ſalutare dei? C Diximus oculum ſuppliciorum eſſe, qui præuidens futnra ſupplicia peccatorum, gerendam annonciat pœnitentiam. Demonſtrauit hunc oculum Lucæ.3. baptiſta Ioanoes dicens: Generatio viperarum quis oſtendit vobis fugere ab ira ventura? Facite ergo fructus dignos pœnitentiæ. Ad baptiſmum Ioannis veniebat, qui habebat nculum ſuppliciorum: ad Chriſti autem baptiſmum venit, qui videt gratiam. Hic enim oculus eſt quem dominicæ paſſionis vmbra tuetur & protegit. Aliud ergo Ennon, aliud Ain. In Ennon baptizatur cooſcius grauium delictorum: qui autem purum oculum habet, gratiam ſuſcipit ſpiritalem. Et imperfectæ fortaſſe animæ oculns ſuppliciorum eſt: perfectæ autem oculus gratiarum eſt purior atque ſyncerior, qui ſignificatur hac litera, ad quam iuſti forma dirigirur: quia imperfecta peccati tãtummodo iudicium declinare deſiderat, perfecta vero meritum regni cœleſtis acquirere. Præſumimus tamẽ quod vtrumque oculum vna anima babeat, & oculum ſuppliciorum, & oculum gratiæ: læuum oculum ſuppliciorum, dexterum gratiæ: D qnia non à primo homioes poſſuot eſſe perfecti, ſed per proceſſum virtutis aſcẽdunt. Ante igitur vnaquæque anima quaſi ad baptiſmum Ioannis venit, vt præmittat pœnitẽtiam delictorum, & in proceſſu paulatim, vbi peccata ſua defleuerit, ſpiritali abluta baptiſmate, Chriſti accipit ſacramentum. Vnde videtur & in Canticis canticorum eccleſia prædicari, Canti.4. cui dicirur: Cormeum cepiſti ſoror mea ſponſa, cor meum cepiſti vno ab oculis tuis, vt iſte oculus gratiæ ſit, qni Chriſti ſibi pleniorem acquiſiuerit charitatem. Pleriqoe tamen boc loco accipiunt duos oculos eccleſiæ: voum qui myſtica videt, alterum qui moralia: eò quod ſancta eccleſia non ſolum moralium teneat diſciplinam, ſed etiam cœleſtis doceat ſecreta myſterij. Cantico.2. Vnde dictum eſt de ea: Oculi tui ſicut columbæ, extra taciturnitatem tuam. Eccleſ.3. quod & ſpiritaliter videat, & nouerit tempus tacendi eſſe, & tempus loquendi: vt in tempore ſermonem ſuum proferat, ne importunitate loquendi peccatum poſſit incurrere. Habe ergo oculos columbæ ad ſimilitudinem Canti.5. Chriſti, quia & de ipſo lectum eſt: Oculi tui ſicut columbę, A ſuper abundãtiam aquarum lotæ in lacte ſedentis ſuper plenitudinem. Baptizat in lacte dominus, id eſt, in ſynceritate. Et iſti ſunt qui vere baptizanrur in lacte, qui ſine dolo credunt, & puram fidem deferunt, immaculatam indunnt gratiam. Ideo candida ſponſa aſcendit ad Chriſtum, quia in lacte baptizata eſt. Ideo mirantur eam virtntes, dicẽtes: Quæ eſt hæc quæ aſcendit dealbata? Cant.6.&.8 Ante paululum dicebat: Nigra ſum. Cant.1. Nunc dealbata cernitur, & aſcendit ad cœlum: & innixa dei verbo, alta iam penetrat. Nec immerito illic aquarum abundãtia, vbi Chriſtus, vnde mens bumana repleri cupiat. Has ſitit aquas ceruus, quas cum biberit, ſitire non poſſit. Has aquas ſitit Propheta cum dicit: Sitiuit in te anima mea. Pſalm.62. Sedet ergo Chriſtus ſuper abundantiam aquarum, & ſuper plenitudinẽ: vnde & nos omnes de plenitudioe eius accepimus. Vnde & oculns ſuppliciorum nõ alienos eſt ab eccleſia, quia etſi baprizabat Ioannes in Ennon, baptizabat iuxta Saalim, B vbi erat aquarum abundantia, & duodecim fontes, & ſeptuaginta palmarum arbores. Hos ſontes babet eccleſia, hoc eſt, in veteri teſtamento duodecim patriarchas, in nono duodecim apoſtolos. Ideoq; dictum eſt in eccleſia: Benedicamus dominum de ſontibus Iſrael. Pſalm.67. His fontibus ante perfunditur quicunque myſteria ſacroſancta conſeqnirur. Iſti enim fontes ex æterno ſonte manantes, toto orbe fluxerunt. Vbi iſti fontes, ibi aſcẽſio animarum. Denique Saalim interpretati ſunt, ipſum aſcendentem. Ille enim vere aſcendit, qui propria peccata deponit. Hoc igitur verbo purificatoriæ ſanctificationis vſus exprimirur. Vnde etiam bene in Canticis Chriſtus dicit ad Eccleſiã: Canti.4. Dentes tui ſicut grex tonſarum, qnæ aſcenderunt à lauacro, quæ omnes geminos creant, & ioſœcunda non eſt io eis. Quod ſpecie de capris dicirur, myſtice autem de eccleſiæ grege. Nec vilia tibi videantur iſta animalia. Denique audi quæ de his ſanctus loquarur ſpiritus: Capillamentum tunm vt grex tonſarũ, quæ reuelatæ ſunt à monte Galaad. Ibidem. Dentes tui vt grex tonſarũ, quæ aſcenderunt de lauacro. Vides quod in altis grex iſte paſcitur. Audiſti in montem. Itaque vbi aliis præcipitia, ibi C capris nullam periculum: vbi aliis periculnm, ibi gregis huius alimẽtum, ibi cibus dulcior, ibi fructus electior. Spectãtur à paſtoribus ſuis domoſa de rupe pendentes: vbi luporũ incurſus eſſe non poſſunt, vbi fœcũdæ arbores fructum integrum ſubminiſtraot. Cernere licet vberi lacte diſtentas, ſuper teneram ſobolem materna pietate ſolicitas. Ideo elegit eas ſpirirus ſanctus quibns cœtum venerabilia eccleſiæ compararet. Et vt myſtice audias: Capillamenrum, verbi eſt altirudo & eminentia quędam inſtarum animarum, qnoniam ſenſns ſapientis in capite eius. In altitudine enim cogitationis bnmanæ certum eſt eſſe ſapientiam: & qnemadmodum tondentur capræ vt ſuperflua deponant: ita etiam tonſarum animarum gregem, boc eſt, multarum animarum virtutes babet ſancta eccleſia, in quo grege nibil poſſis inſenſibile reperire, nihil ſuperfluum: quoniam fides ſapiẽtes fecit, ſpiritalis autem gratia ab omni ſuperfluorũ labe mundauit. Merito igirur reuelatæ ſunt animæ iuſtorum, & reuelatæ à monte Galaad, boc eſt à tranſmigratione teſtimonij, D eò qnod à ſynagoga ad eccleſiam teſtimooium cœleſte migranit. In hoc itaque monte naſcitur thymiama, reſina, & cæteri odores, quos negociatores illi Iſmaelitæ, vt habes in primo libro teſtamenti veteris deferebant. Hos odores habet eccleſia, quos mercatores ex gentibus congregati, fide & deuotione vexerunt. Itaque ſicot capræ bonis reſectæ cibis, & ſolis calore vernantes, lauãtur in flumine, & exultantes mundæ ſurgunt de flumioe, ita animæ iuſtorum aſcendunt ab ſpiritali lauacro. Iſtæ ſunt vere quæ geminos creãt, in quibus non eſt infœcunditas aliqua virtutum, ſterilitas vlla meritorum. Bene geminos creant, qui congeminaot ſenſus ſuos. Vnde babes in Prouerbiis ſcriptum: Et tu ſcribe hæc tibi tripliciter, in conſilio, in cognitione. Triplicẽ pręmiſit ſcriptiooem, & duo ſubdidit, conſilium, & cognitionem. Sed cognitio gemina eſt, vna incorporaliũ, altera corporalium. Diximus de fœcunditate, dicamus de dentibus. Nam & nauigantes plerique, & properãtes itinere terreno, vbi viderint ſpecioſum aliquem locum, delectationis gratia demorantur, paſcunt oculos, animúmque alleuant, nec

mora

mora vlla commeandi putatur,ſed gratia. Ita & nobis pulcberrimos dentes iuſtarum animarum cõſiderare cordi eſt. Docuit enim ſcriptura pulcherrimos deotes eſſe iuſtorum, dicens ſecundum literam quidem de patriarcha Iuda,ſpiritaliter autem de Chriſto:Hilares oculi eius à vino,& dentes Gene.49. ſicut lac.In quo non vtique carnis humanę officia,ſed diuinæ gratiæ munera prædicauit. Docet igitur exemplum, dẽtes non eſſe prætereundos, vbi de oculis dixerim'. Qui ſunt igitur iuſtarum dentes animarum,niſi qui informem ac durum accipientes cibum, vel frigidum plerumque, vel ſupra modum calentem: nunc cõminuunt,nunc ſouent, nunc tẽperant,prout qualitas fuerit alimentorum? Dura comminuunt,ne aſperitas literæ in veteri teſtamento & ſecularis intellectus rigor, niſi fuerit ſpiritali dente ſolutus, vitalia ipſa interclusis ciborum ſalutarium meatibus, & gulam quandam animæ incurioſa edacitate ſuffocet. Par eſt igitur vt diuidas primum,ſi ſolida tibi videtur eſca quæ ſumitur,& diſtinguas eam:atque emollitam ſine noxa aliqua animæ in omnia eius membra naturali diuiſione transfundas, vt vitalem ſuccum omne eius corp' epuletur. Nihil cadaueroſum, Pſalm.5. nihil mortuum ore tuo ſumas,ne dicatur:Sepulchrum patẽs eſt guttur eorum:ſed viuum haurias verbum,vt in tuæ mentis viſceribus poſſit operari. Hi dentes ſuper lac candidiores,quia dentes iuſtorũ ſunt. Denique cum omnes in Moyſe baptizati in nube & in mari patres noſtri fuerint, non o- 1.Corin.10. cioſe tamen ſcriptum eſt, Quia omnes eandem eſcam ſpiritalem manducauerunt, & omnes eundem potum ſpiritalem biberunt:vt iſtis ſanctorum dentibus maior quidam fulgor accederet, quos poſt tranſitum maris rubri myrrhei fontis amaritudine per ligni gratiam temperata, agnoſcimus eſſe mundatos:deinde duodecim fontium potu,poſtremo petrę ſpiritalem vndam vomentis irriguo. Petra enim erat Chriſtus. Vnde & manna manducauerunt, vt toties abluti manducarent panem, vt ſcriptum eſt,angelorum. Nunc quoque in euãgelij myſteriis recognoſcis baptizatos licet toto corpore, poſtea tamen eſca ſpiritali potúque mundari. Merito ergo Dauid & oculos interiores purificatos, & dentes tanquam illuminatos ſpiritalium dentium candore, ſermone profert dicens:Feci iudicium & iuſtitiam. Ille eſt enim vere dentium fulgor, vbi bene ſibi conſciæ mentis reſonat canora confeſſio. Ille mundus oculus, quem peccatorum grauium trabes nulla depreſſerit: quem purgamẽtorum leuium feſtuca nulla turbauerit. Iſte oculus iuſtitiæ defecit in verbum iuſtitiæ. Qui enim Chriſto adhæret, vnus eſt ſpiritus. 1.Cor.6. Numer.23. Et Balaã petebat vt anima ſua deficeret in anima iuſtorum, id eſt, vt proprij obliuiſceretur erroris:quod ſuum erat,deponeret:quod iuſtitiæ & æquitatis, aſſumeret. Sed progrediamur ad cætera.

IIII. Fac cum ſeruo tuo ſecundum miſericordiam tuam, & iuſtitias* tuas doce me.

*al. iuſtificationes

Præſtruxit viam,& cõmendationis ſuæ incrementa præſumpſit. Supra popoſcit ne nocentibus traderetur, iterum petit vt ſuſciperetur in bono,ne calumniarentur ei ſuperbi: hoc eſt,non declino iudicium, ſed calumniam perfidorum. Illi enim iudicare neſciunt, calumniari ſciunt. Ad te confugio, qui noſti repræſentare iudicium. Et bene non vult calumniatoribus tradi. Multa enim Iob paſſus eſt iuſtus poſtquam traditus eſt nocenti. Sed difficile fuit illud & grande certamen: quod niſi Iob nimia patientia haud facile quiſquam ſuperare potuiſſet: & tamẽ ille non totus eſt traditus, ſed meliore exceptus eſt portione,quæ dicit: Nõ tradas me. quæ maiora ſunt,comprehendi. Plus autem in anima,quàm in carne ſumus. Iuſtis enim dicitur: Vos autem non eſtis in carne, ſed in ſpiritu. Tradi ergo animam ſuam recuſat, qui corpore ſicut aranea tabeſcebat. Hoc igitur loco maiore quodam familiaritatis vſu potiora præſumens ait: Fac cum ſeruo tuo ſecundum miſericordiam tuam, & iuſtitias tuas doce me. Miſericordiam ſibi deferri poſcit,iuſtitias doceri. Alibi quoque, id eſt, in poſterioribus babes bunc ſenſum: Pſalm.142. Et ne intres in iudicium cum ſeruo tuo. Etenim noſtrorum conſcij peccatorum, miſericordiam magis petere dei noſtri, quàm iuſtitiam implorare debemus. Aliis veniam largitur, A aliis examen impertit. Quæ ſpes hominibus certandi apud eum,quem occulta non fallunt,quẽ latere peccata non poſſunt? Ideoque ſciens eius potentiam, qui hominem non timeret,ait: Tibi ſoli peccaui. Non poteſt hoc iuſtus negare, Pſalm.50. quia nemo ſine peccato: nõ poteſt rex,quia etſi leges in poteſtate habet, vt impune delinquat, deo tamen ſubditus eſt, qui nulli debet: imò plus ipſe debet, cui plus cõmiſſum eſt. Hoc ergo dicit:Fac cum ſeruo tuo ſecundum miſericordiam tuam:quia etſi quid boni feci,plura debeo quàm ſeruus. Non vno facto ſeruus abſoluitur, quia nemo ſeruum habẽs arantem,aut oues paſcentem,dicit illi: Tranſi,recumbe:ſed dicit illi:Para quod cœnem, & præcinge te, & miniſtra mi- Lucæ.17. hi. Nunquid gratiam habet ſeruo ſi fecit quod imperatũ eſt ei? Ergo & cum fecerimus quod nobis imperatum eſt, non ſtatim nos exaltare debemus,ſed magis humiliare:quia non ſtatim ſi aliquid fecimus, impleuimus omnia ſeruitutis obſequia. Quis tanta naturæ munera, vitæ ſalutiſque ſeruatę diuina beneficia digno poſſit æquare ſeruitio? Quis poteſt B ſoluere quod accepit? Ideoque ſciens omnia, miſericordiam petit potius quàm iudicium: quoniam,inquit, non iuſtifi- Pſalm.142. cabitur in conſpectu tuo omnis homo viuens.

V. Seruus tuus ſum ego,da mihi intellectum, vt ſciam teſtimonia tua.

Intellectus ſpiritale munus eſt:& ideo quod dei eſt,à domino poſtulatur. Nec quaſi extraneus poſcit, qui ſeruum ſe confitetur. Bene ait:Seruus tuus ſum. Seruus enim voluntatem domini ſui facit. Seruus quærit ſeruitutis ſtipendia, remunerationem non ſperat. Seruus domini non poteſt idem eſſe ſeruus peccati:& ideo intellectum ſibi dari poſcit, vt poſſit cohibere peccatum. Habebat quidem intellectum, ſed vt redundare ſibi crederet, vberiorem inquirit. Eſt autem & intellectus naturæ, eſt & intellectus non bonus. Ideo & Salomon ait:Intellectus autẽ bonus dat gratiam. Nam ſi omnis intellectus bonus eſſet,non opus fuiſſet additamento. Iure ergo gratiam domini ſui quærit. aliter enim ſcire nõ C poteſt ſecreta domini, niſi intellectus ſpiritalis munus acceperit. Habes hoc in Hieremia:Notum mihi fac domine. Et ſcio quia niſi deus notum fecerit hominibus, myſteriũ ſuum ſcire non poſſumus.

VI. Tempus faciendi domine, diſſipauerũt legem tuam iniqui.*

*al. non habet, iniqui

Eccleſ.3.

Bene ait tempus faciendi eſſe. Eſt enim tempus tacendi. & tempus loquendi. Sed loquendi tempus aduenit, ac per hoc dominici aduentus tempus eſſe iam commemorat: vt quia legis facta eſt præuaricatio, veniat finis legis, & conſummatio eius, & plenitudo dominus Ieſus, qui deleat vel donet hominibus vniuerſa delicta: & abolito chirogrpho debitorum,abſoluat omnes & liberet peccatores. Tẽpus eſt faciendi,vt ſi ingraueſcente ægritudine alicuius incommodi,curras ad medicum,vt citius veniat,ne poſtea ſubuenire non poſſit. Medicus enim tunc amplius deſideratur,cũ grauis incubuerit ægritudo languenti. Ergo cum videat in ſpi- D ritu Propheta præuaricatores populi,luxuriã, delicias, dolos,fraudes, auaritiam, temulentiam, quaſi pro nobis interueniat, currit ad Chriſtum, quem ſolum tantis ſciebàt ſubuenire poſſe peccatis: vrget vt veniat, nec patitur fieri moras. Tempus,inquit, faciendi domine, hoc eſt, vt pro nobis crucem aſcendas,mortem ſubeas. Totus in periculum vltimum mundus vrgetur, veni vt tollas peccata mundi. Veniat vita morientibus, veniat reſurrectio iam ſepultis. Factum tuum ſubueniat, quoniam nec tua præcepta prodeſſe potuerunt. In lege præceptum eſt,in euangelio myſterium. Cæcus omnis populus proprium non videbat authorem. Claudus erat mundus, & titubante veſtigio fidei fluctuabat. Non erat qui malagma imponeret,neque oleum, neque alligaturam. Omne patrimonium ſuum medicis erogauerat Lucæ.8. mulier illa euangelica, ſpeciem babens congregationis humanæ,quæ coibat ex gentibus, cui nec fluẽtem ſanguinem, & inueteratę paſſionis letale profluuium poterant ſeculi huius medici reſtringere. Principis populi poſteritas interierat,& omnis occiderat eius hæreditas. Videns bæc Propheta dicit ad Chriſtum: Tempus faciendi domine. Non iubendi,in-

di, inquit, ſed faciendi: quia non legatus, neque nuncius, ſed A dominus ſalnatur* erat populum ſuum. Et ille quidem tempus ſciebat, & nõ differebat: & nos neſciebamus quo melius tempore ſubueniret: & iam venit & abiit, & iterum vult venire, & tempus neſcire. Aut fortaſſe vult à nobis admoneri, Marc.11. vult rogari: imò ſi rogatus fuerit, & ante tempus venit, & Ioan.2. venit ad ficulneam, & ante horam venit, vt dicit ad matrem. Illa rogabat pro nobis, illa feſtinabat, dicens: Vinum non habẽt fili. Reſpõdit ei Ieſus: Quid mihi & tibi eſt mulier? Nõdum venit hora mea. Et mater quæ ſciebat eius affectum, dicit miniſtris: Quodcunque dixerit vobis, facite. Ieſus quoque qui horam ſuam veniſſe negauerat, fecit quod ante differebat. Omnia deus tempora fecit. Quicquid facit, non eſt extra tempus: ſed totum opportunum eſt quod fecerit, & mihi tempore ſuo aduenit. Omne enim tempus opportunũ ſalutis, nihil præproperum pro ſalute periclitantium, ſed volebat expectare adhuc ſynagogæ correctionem: ideo ante tempus ad ficulneam venit: hoc eſt, cito Iudæis venit, opportune gentibus. Cito venit perituris, commode credituris.

VII. Propter* hoc dilexi mandata tua ſuper aurum & topazion. B
*al. ideo

Lex annunciatrix Chriſti eſt. Præcepta ergo legis ſpem futurorum bonorum deferunt. Mandatum eſt enim domini: Attende tibi, ne derelinquas leuitem per omne tempus quod vixeris ſuper terram. Quis eſt iſte leuites? Intelligis ſi conſideres qui ſit. ille qui venit miniſtrare, qui ſacerdos eſt in æternum. Aliud mandatum audi: Cuſtodi menſem Deute.16. nouorum, & facies paſcha domino deo tuo. Et infra: In loco quem elegerit dominus deus tuus inuocari nomen ſuum, ibi occidas paſcha veſpere ad occaſum ſolis in tempore, quo exiſti de Aegypto. Ergo mandata dei habent futuræ redemptionis indicia, reſurrectionis inſignia: ideo ſuper aurum & topazion memorat ſibi eſſe dilecta. Quid enim ſalute gratius, reſurrectione precioſius? Vel quia quæ ſtulta ſunt mundi, 1.Cor.1. Chriſtus elegit, vt quoniam per ſapientiam mundus non cognouit deum, per ſtultitiam prædicationis ſalutem afferret credentibus. ideo ait: Super ſapientiam operationis cœleſtis, & mundanæ conſtitutionis, & ſuper ornamenta ſolis & lunæ, ſtellarúmque precioſa monilia, dilexi audientiam C dominicæ paſſionis. Plus enim redimendo mihi contulit, quàm creando. Tunc enim ſine ſenſu natus ſum, nunc cum voluntate ſeruatus. Sed non hoc quicunque dicit, Dilexi mandata tua ſuper aurum & topazion. Non dicit auarus, qui auro incubat, diuitiis inhiat, ornamenta deſiderat: ſed ille dicit, qui poteſt dicere: Aurum & argentum non habeo, quo- Act.3. niam non requiro, quoniam nihil mihi aurum prodeſt: præceptum autem & mandatum cœleſte me redemit. Diximus continentiã ſenſus, nunc de topazio lapide exprimamus hiſtoriam. De quo inuenimus ſcriptum in hiſtoria Xenocratis, qui ſcripſit quaſi lithoſnomon, naſci eum vel inueniri circa Thebaidis ciuitatem, alabaſtrum, vel topazion, vt aliqui putant: vnde & nominatus eſt ab eo loco in quo gignitur. Sunt autem qui putauerunt inſulam nuncupari topazion, ad quam appulſos Troglodytas, orta ſubita commotione maritima, quod nauium vſum non haberent, reuerti nequiuiſſe. Deinde plurimo immorantes tempore, in inſula inueniſſe lapidem, & delectatos colore eius repetiſſe domũ, D & Arabibus negociatoribus aduenientibus vendidiſſe, ab illis emiſſe Philonem, & ad matrem Ptolemæi ſecundi, cui nomen erat Berenice, ab ipſo eſſe perlatum: illã autem quanuis regalibus ornamentis abundaret, ſupra modum tamẽ colore eius ſtupefactam, elaboraſſe vt diutius ſpecies tam precioſi lapidis non lateret: ideoque ſtudio eius quæſitum lapidem, in vſus frequentiores veniſſe. Diximus quomodo innotuerit topazion lapis, nunc expreſſius de eius qualitate dicamus. Duorum colorum eſt in hoc lapide, κρᾶσις hoc eſt, quædam temperata permixtio. πρασοειδὴς & chryſopa, ſimilis chryſopraſo, ſecundum vtrumque velut quaſdam extendens colorum figuras, & plenius quidem à peritis fertur extẽdere. Eſt autem parychrus, & ſatis purus, & chryſochrus, & pinguis reſplendenti ſimilis, maxime cum ſolis ſplendore percutitur. Eſt etiam pulcherrimus & mirabilis ſuper omnes A chryſopraſos magnitudine, vt dixi, vſu pinguior. Natura huiuſmodi, vt ſi polire & leuigare eum velis, aſperetur magis, vſu minuitur. Eſt autem quodam genitali opere naturæ euglyphus, hoc eſt, bene inſignitus. mirabilis, ſummo ſtudio dignus habetur. Difficile inuenitur, & repertus inſignitur: raro tamen in vſu hominum eſt, quaſi is quem diues regina mirata ſit. Sed iam ſicut Troglodytæ illi quaſi precio ſuæ manſionis lapide inuento repetierunt domum: ita & nos emolumento moræ huius recepto redeamus eò vnde diuertimus. Nec par eſt nos ornamẽtis regiis diutius ſermonis noſtri quædam admonere brachia, cum habeamus in manibus crucem Chriſti, quam admonet Propheta ſuper aurum & topazion præferendam, quæ ab omni errore culpáque reuocat & corrigit. Quis enim iuſtorum non ambiat Chriſti in morte ſolatium, in reſurrectione conſortium? Quis non reflectat gradum, quando audit ſibi ſuperiora omnia peccata donari? Hoc enim plerique ad conuerſionis ſtudium reuocari ſolebant, quod delictorum ſuorum conſcij nullam ſpem veniæ præſumerent: & eccleſiæ quãto ſanctiora præcepta, tanto ſine venia putarent eſſe præcepta. Ideoque ait B octauo verſiculo:

Propterea ad omnia mandata tua corrigebar* omnẽ viam iniuſtam* odio habui. VIII.
*al. dirigebar.
*al. iniquã

Merito corrigebatur, quoniam diligebat. Charitas enim operit multitudinem peccatorũ. 1.Petr.4. Vide quãta operiat, quanta corrigat. charitas patiẽs eſt, benigna eſt. Charitas non æmulatur, 1.Cor.13. nõ agit perperam, non inflatur, non eſt ambitioſa, non quærit quæ ſua ſunt, non irritatur, non cogitat malum, non gaudet ſuper iniquitate, congaudet autem veritati. Omnia ſuffert, omnia credit, omnia ſperat, omnia ſuſtinet, charitas nunquam excidit. In inferioribus tria perfecta poſuit, ſpem, fidem, charitatem, maiorem autem dixit charitatem. Et recte. Charitas enim omnia ſperat, omnia credit. Cum igitur ſpes & fides in charitate ſit, non eſt dubium quod maior charitas ſit. Et bene ſibi reſpõdit Propheta. Supra enim dixit: Lex domini irreprehẽſibilis, conuertens animã. Si lex animam cõuerterit, vtiq; qui diligit, legis dilector eſt. Deinde in hoc ipſo centeſimo decimooctauo pſalmo primum C poſuit: Beati immaculati in via, qui ambulant in lege domini. Si immaculatus eſt qui in lege dei ambulat, vtique conuertitur qui diligit dei legem. Ergo ſi lex immaculatum facit, recte charitas multitudinem operit peccatorũ, quia plenitudo legis charitas eſt. Roman.13. Omnem, inquit, viam iniuſtã odio habui. Si is qui præcepta iuſtitiæ diligit, facit illa quæ diligit: vtique is qui odit iniquitatem, non facit quod exoſum eſt. Nec immerito ad omnia præcepta domini corrigitur, qui omnem viam odit iniquitatis. nam niſi omnem viam iniquitatis oderis, nõ potes in omnibus præceptis dei corrigi. Poteſt enim fieri vt aliquis ſe temperet à crudelitatis horrore: lubrico tamen deceptus amore meretricis, & ſemitas incontinentiæ iuuenilis ingreſſus, impreſſum ſemel non queat reuocare veſtigium. Multos enim vitia blandiora decipiunt, econtra auertit à ſe plurimos triſtis & nimium ſeuera crudelitas. Sed iuuentus ad amorem liberior, ad lapſum incautior, ad infirmitatem fragilior, ad correctionem durior eſt. Alius ſe reſtringit à luxu, ſed auaritiæ cupiditate rapta- D tur. Plerunque enim peccata huiuſmodi ſunt, vt ſi alterum declines, incurras alterum: & naturæ vſus adiuuat infirmitatem. Odis tu luxuriam quaſi frugi, ſed frugalitatis ſtudio habendi cupiditas frequenter irrepit. Auaritiæ ipſi rapina eſt ſubdita. Et quanto tolerabilius eſt propria profundere, quàm aliena diripere? Sunt qui metuentes aliquid proprio minuere de cenſu, etiam inopibus ſumptum negent, & miſericordiam detrimentum putent. Sunt qui degenerem vitantes ignobilitatem, flabro ſecularis ambitionis agitentur, & ſicut quaſſatæ harundines huc atque illuc ferantur incerti. Sunt etiam qui dum maiorum ſuorum ſtatum ſequuntur, veluti digna conuerſatione contenti, ne errores quidem patrios exiſtiment declinandos, vt fide mutandam perfidiam non arbitrentur, cum in melius mutare propoſitum non leuitas, ſed virtus, neque culpa, ſed gratia ſit. Alius Circenſibus ludis, atque theatralibus ſolicitatus voluptatibus, aut

cæteris

cæteris vanitatibus occupatus, Eccleſiam non frequentat, alium ruris quieta delectant, eáque cauſa ad eccleſiam rarus acceſſus eſt. Itaque diuerſo vſu in eundem deuotionis errorem vterque concurrit. Sed qui omnem viam iniquitatis odit, ad vniuerſa corrigitur & emendatur. Et bene poſuit, viam iniquitatis. Ille enim facilius iniquitatem declinat, qui vias eius non fuerit ingreſſus.

Sermo decimusſeptimus.

ב Pe.

PE litera decimaſeptima, Latine ſignificat errauí, ſiue os aperui. Merito hæc lachrymabilis ſeries pſalmi ſubiecta eſt huic literæ. Reſpice in me, & miſerere mei, & non dominetur mei omnis iniquitas. Faciem tuam illumina ſuper ſeruum tuum, vt ei qui erat in vmbra mortis, populo cœleſtis miſericordiæ lumen oriretur, adueniret Chriſtus, remiſſio peccatorum, captiuorum redemptio, ſubſidium laborantium. Sed quia venire tardius deſiderantibus videbatur: Exitus, inquit, aquarũ tranſierũt oculi mei. In Hieremiæ quoque Threnis lachrymabilior ſeries ſub hac litera eſt: Expandit Sion manus ſuas, non eſt qui conſoletur eam. (Thren. 1.) Dignam remunerationem recipit, vt quę expandentem manus audire neglexit, & ſub alas eius ſuccedere: ipſa poſtea expanderet manus, & conſolantem inuenire non poſſet. Nam & ſi ante aduentum domini Hieremias captiuitatem Iudæorum à Babyloniis illatam deflere videatur, tamen prophetico ſpiritu iſtam magis captiuitatem præuidens, qua eos intelligibilis Babylonius in perpetui erroris vnda ſubiecit: & domeſticæ virtutis exturres* (*exortes.) de ſtatu paternæ deuotionis eliminans, longæque afficiens peregrinationis exilio, miſerabili dolore deplorat. Nulla enim patria verior quàm fides, quę eos qui longe erant, prope eſſe fecit: & aduenas atque peregrinos ciuitatis ſupernæ iure connexuit, ſicut ſcriptum eſt: Ergo iam non eſtis aduenæ atque peregrini, ſed eſtis ciues ſanctorum, & domeſtici dei. (Epheſ. 2. Thren. 2.) Alibi quoque Hieremias dicit ſub hac litera: Aperuerunt in te os omnes inimici tui, ſibilauerunt & fremuerunt dentibus, dixerunt: Deglutiuimus eam, tamen hæc eſt dies quam ſperabamus, inuenimus eam, vidimus. Et hic ſicut Iudæorum populus os aperuit in Chriſtum, quemadmodum in viceſimoprimo pſalmo de eius paſſione legiſti, quod aperuerunt os ſuum maledicentes: dignæ ſortem remunerationis agnoſcis, vt ipſi ab inimicis ſuis talia ſuſtinerent, fremeret in eos dentibus intelligibilis ille peccator diabolus, ſicut leo rugiens, & requirens quem deuoraret. (1. Pet. 5. Pſal. 123.) Iſti igitur non dixerunt: Benedictus dominus qui non dedit nos in capturam dentibus eorum, quia ſperandũ de domino non putauerunt. Ergo exitium eorum diabolus quod præſumebat inuenit. Deglutiuit eos, quoniã deerat paſtor offenſus, qui extraheret de ore leonis crura duis aut cartilaginem. ſequi noluerunt, audire noluerunt: ideo decedẽte paſtore, veſtigia eorũ atque aures ſuis faucibus leo occupauit: quia faciem ſanctorum non receperunt, & nobilibus miſericordiam nõ dederunt, vt tertio Hieremias ſub hac litera dicit in Threnis. Qui erant nobiles, niſi qui non obſcuram hanc vitam, ſed in lumine ſanctitatis egerunt? Et omnibus quidem miſericordia inopibus iure debetur, ſed maior quędam cũ ex diuitib[us] atque nobilibus in vltimum ſtatum atque egeſtatis neceſſitatem aliquos ærumna deiecit, miſerationis pulſat affectus. Hieremias ergo flebiliter fatis, vtpote qui perpetuæ aculeo mortis deploraret amiſſos: Dauid verò moderate, quaſi qui obreptionẽ doleret erroris, remedium non deſperaret correctionis, vt cõtriſtaretur, non abſorberetur. Denique confirmatus ſobrietate, ſub pietate pœnitẽtię & ſpe veniæ prouocatus, ſic cœpit:

I. Mirabilia teſtimonia tua, propterea* (*al. ideo) ſcrutata eſt ea anima mea.

Moralis oratio, vt quoniam eum puderet erroris, deum tamen propriæ miſerationis teſtimoniis cõueniret. Hoc eſt dicere: Ego in exordio ſermonis loquens mea peccata, non audeo leuare oculos meos ad te deum viuum, ſed tu domine me ad ſperãdam veniam, tantarum indulgẽtiarum titulis prouocaſti. Mirabilia teſtimonia tua. Cum in Abraham non lapſu iocuriæ iuuenilis offenſus es: dum vt Chaldęorum errores, patrúmque cognationem relinqueret, euocatum virtutis exercitiis erudiſti: cum Hebręorum populum à paternæ ſtudio nobilitatis auerſum, & viles eſcas Aegypti ſuper diuina munera præferentem, non ſolum ſolidatis rubri maris fluctibus liberaſti: verumetiam cum triumphis plurimis euexiſti ad gloriam, & vberis terræ poſſeſſione donaſti ad quietem: te ſotus ſecuritate deſeruit: te bellorum acerbitate depreſſus inuocauit: & vt iniurias tuas obliuiſcereris, emeruit. Te Ieſus Naue ducẽ ſibi cœleſtis militię veniſſe cognouit. Te populus triũphator vt Madian ſibi dominaretur, offenderat. Te vt Madiã vinceretur, orauit. Tibi in Saul rege non obtemperauit, vt de eo alienigenæ triumpharent. Tibi Dauid præeunte ſeruiuit, vt de alienis victoriam reportaret. Ego quoque paſtor malignũ feci, & confeſſione peccati veniam reportaui. Pulcherrim[us] itaque verſiculus ad martyrum cohortationem. Deniq; prophetica anima ſic profecit in melius, dum mirabile credit dei teſtimonium: & quia credidit, diligenti indagine quæſiuit. Profectom quæris? agnoſce ex his verſiculis qui ſequuntur.

II. Manifeſtatio* (*al. declaratio.) ſermonum tuorum illuminat me*, (*al. non habet, me.) & intellectum dat paruulis.

In euãgelio, cũ mitteret diſcipulos ſuos Ioannes ad dominum Ieſum, dicebat: Tu es qui venturus es, an alium expectamus? (Matt. 11.) Reſpondit Ieſus cæcos videre, claudos ambulare, audire ſurdos. Hoc enim aduentus ſui teſtimonium fore, per Eſaiam prophetam ſignificauerat. Hæc ergo quę annunciauit per prophetas, in euangelio manifeſtauit: & quod ipſe locutus eſt per prophetas, in euangelio ipſe compleuit. Ipſius ergo ſermo erat propheticus ſermo, ſicut habes ſcriptum: (Eſaiæ. 1.) Audi cœlum, & percipe auribus terra, quoniam dominus locutus eſt. Intellectus ergo datus eſt etiam his qui perfectam ſapientiam non habẽt, dum muti loquuntur, mortui reſuſcitãtur. His enim ſignis intellectum eſt ab iis qui rudes erant, & adhuc quaſi in cunabulis fidei conſtituti, vt erat populus nationum, ipſum veniſſe qui expectabatur. Illuminat igitur fidei claritate, reſurrectionis ſuæ gloria, & diuinorum operum poteſtate, & intellectũ dat paruulis. (Pſalm. 53.) Quib[us] vtique, niſi de quib[us] in euangelio gratias agit patri, in eo quod ipſe operabatur filios, quod myſteria ſua deus abſcõdiſſet à ſapientibus, & paruulis reuelaſſet: (Matth. 11.) oſtendens citius plebem ex gẽtibus, vel ſtatus inferioris viros, quàm ſcribas & principes Iudæorum, & diuites huius ſeculi credituros. Ideo diuites eguerunt & eſurierũt: pauper autem clamauit, & exauditus eſt.

III. Os meum aperui, & duxi* (*al. attraxi.) ſpiritum, quoniam præcepta tua concupiſcebam*. (*al. quia mandata tua deſiderabam.)

Habemus in euangelio quod dominus Ieſus aperuit os ſuum, cum benedictiones daret. Sed ille os aperuit, vt daret aliis ſpiritum: Dauid aperuit, vt acciperet. (Ioan. 20.) Denique Ieſus dicit: Accipite ſpiritum ſanctum. Ieſus dicit: Dilata os tuum, & adimplebo illud. Hoc eſt, homini dicit: Plenitudo enĩ Chriſtus eſt. Qui implet omnia, implet os tuũ. Scribe ergo quæ dicit in latitudine cordis tui, hoc eſt, os tuum clamet ad dominum. Clamat os tuum & cum tacet, ſicut & Muyſes cum taceret voce, clamabat ſpiritu. Ab hominibus non audiebatur, apud deum perſonabat. Eſt enim interioris clamor affectus, qui auditur è cœlo. (1. Reg. 1.) Anna quoque cũ oraret, tacita clamabat: labia non mouebat, & interiori voce piæ mentis excitabat Ieſum. Denique cum effectu rediit, quę cum ſilentio precabatur, quia clamabat in ea ſpiritus dei, qui etiam tacentibus nobis clamat, Abba pater. (Galat. 4.) Intellige ergo quid os ſit, vtrum cor, an interioris hominis habitus. Habet & os animæ, quæ habet membra. Hoc os aperit non ſolum Chriſto, ſed etiam Chriſti diſcipulo qui os ſuum Chriſto implẽdum prębuit, & ideo dicit: Os noſtrum patet ad vos ô Corinthij, (2. Cor. 6.) cor noſtrum dilatatum eſt. Ideo imitatores nos ſui eſſe debere admonet, ſicut ipſe Chriſti eſt. Qui ſanctior eſt, Chriſto aperuit os ſuum: qui inferior, Apoſtolo. Prius Propheta legitur & Apoſtolus, & ſic euangelium, in quo verba lucida, ſed validiora pręcepta. Lex dicit: Diliges proximum tuum. (Leuit. 19. Matth. 5.) & euangelium dicit tibi: Diliges inimicum tuum. David ergo quaſi

go quaſi perfect' propheta os ſuom Chriſto aperuit,& ideo A
in parabolis aperuit os ſuum. Aperuit os,duxit ſpiritũ. Me-
rito ait: Quàm dulcia ſaucib' meis eloquia tua, ſuper mel &
ſauum ori meo. Sponſa Chriſti os ſuum ſponſo aperuit,per-
cepit omni melle dulciora præcepta. Er ideo teſtata eſt di-
Canti.5. cens: Fauces eius dulcedinis, & totus deſiderium. Delecta-
Cant.3. ta igitur tenuit eum, & non dimiſit eum. Et intruduxi, io-
quit, eum in domũ matris meæ, & in ſecretum eius quæ me
concepit. Fortaſſe domus eſt, in qua præfulget moralium
diſciplina: ſecretum autem illud eſt, in qoo ſunt altiora my-
ſteria. Merito ergo concupiſcebat pręcepta domini,in qui-
bus diuinæ gratię mella redulebant. An non omni melle dul
cior peccatorum remiſſio? Nónne omni flore gratior reſor
rectio mortuorum?

IIII. Reſpice* in me,& miſerere mei,ſecundum iudicium
*al. Aſpice diligentium nomen tuum.

Pulchre addidit: Reſpice in me,& miſerere mei,quia re-
ſpicit & iratus; vt reſpexit ſuper caſtra Aegyptiorum, & li- B
gatis axib' curruum,omnes eos deiecit in fluctus. Reſpexit
ſuper Sodomam & Gomorram, quarum vtraque peccato-
rum ſuorum luitura ſupplicium diuinę precium ſoluit offen
Pſalm.103. ſæ. Scriptum eſt etiam: Aſpicies ſuper terram, & facies eam
Geneſ.4. tremere. Econtra reſpexit ſuper munera Abel, ſuper Cain
autem munera non reſpexit. Quo exaſperatus Cain parrici-
dali crimine cruorem fratris effudit. Quid ſit autem reſpi-
Pſalm.101. cere deum, euidentiſſime illo teſtimonio declaratur, Quia
reſpexit ſuper filios pauperum, & non deſpexit preces eo-
rum. Oculus enim domini oon aſpernatur iuſtorum mune-
ra. Denique oculos noſtros cum in aliquem mouemur, auer
timus, quaſi indignum eum aſpectu iudicemus, quem ode-
rimus affectu.

V. Greſſus meos dirige ſecundum verbũ tuum*,& non
al. eloquiũ dominetur mihi omnis iniquitas.
*al. iniuſtitia

Greſſus pro profectibus animæ accipiendos frequenti-
bus ſcripturarũ teſtimoniis admonetour. Nam quis tam ſto
lido ingeoio eſt, qui putet Dauid de pedum ſuorum corpo- C
ralium greſſu eſſe ſolicitum, & his diuinæ directioois auxi-
lium poſtulare? Ille verò vt ſanctus vitæ ſuæ curſum dirigi
geſtiebat, ſicut & alibi ſcriptura teſtatur dicens: A domino
Prouer.20. diriguntur greſſus viri. Denique ipſius vtamur teſtimonio,
Pſalm.72. qui ait in ſuperioribus: Paulo minus effuſi ſunt greſſus mei,
quia zelaui in peccatoribus pacem. Animi itaque ſui oſten-
dit claudicaſſe veſtigium, dum pacem peccatorũ putat eſſe
mirandam. Videntur quidem habere tranquillitatem, viden
tur quiete frui: ſed oon eſt quies, vbi animus inquietos eſt:
non eſt trãquillitas mentis, vbi animus exagitatur obooxiæ
ſtimulis cõſcientię. Quomodo ſecoritas, vbi diuerſarum pu
gna eſt paſſionum? vbi conflictus grauium cogitationũ? Vn
Ioan.14. de dominus definiens quid ſit pacem habere, ait: Pacẽ meam
do vobis, pacem meam relinquo vobis: non ſicut mundus
dat, ego do vobis. oſtẽdens pacem quam mundus dat, veræ
pacis gratiam ooo habere. Ideoque oon io homine eſſe pa-
cem volens docere, addidit: Pacem meam relioquo vobis.
Er iterum: Pacem meam do vobis. Deoique Propheta dice D
Hiere.8. bat: Pax pax,& vbi eſt pax? Maoifeſtũ eſt igitur eum de ti-
tubatione ſuæ dixiſſe ſentẽtiæ, in qua animi, oon corporis ti
Exod.3. tubauerat greſſus. Et Moyſes ait: traoſiens videbo hoc vi-
ſum magnum. Etenim vt deum videret, progreſſione quadã
virtutis ad altiora proceſſit. Paſtor erat ouium, & dux fact'
Canti.7. eſt ciuium. Et ad ſponſam dicitur in Canticis: Specioſi facti
ſunt greſſus tui in calciameotis filiorum Aminadab: Modu-
li femorum tuorum ſimiles torquibus opere artificis. Non
eſt dobium greſſus hic quoq; eccleſiæ, vel animæ profectus
Eſaiæ.52 ſignificari. Quàm ſpecioſi pedes ſunt euãgelizantium pacẽ,
euangelizantium bona. Vtique ſpecioſos dicit euangelicæ
prædicationis & diſputationis progreſſus, vt alibi dicitur:
Eſaiæ 47. Tranſgredere flumina, hoc eſt fluẽtia & lubrica iſtiua mun
di tranſcurre ſtabili mentis inceſſu. Quod de animæ greſſi-
bus dicit in poſterioribus, hic ipſe Dauid euidẽter oſtendit,
aſſerens qood torrentem iniquitatum ſua anima tranſiret.
Sed reuertamur ad ſponſæ greſſus. Quid ſibi vult qood ait
io calciamentis ſpecioſos greſſus eccleſiæ? Legimus itaque

A dictum ad Moyſem: Solue calciamentum pedum tuorum. Exod.3.
quo videtur admonitus ne corporalibus vinculis teneretur
aſtrictus. Ergo ſpecioſam ſignificat in Canticis animæ pul-
chritudinem, quæ carne tanquam calciamento vtitur, & in
ipſo impedimentum noo patitur, ſed inceſſus decore præ-
cellit. Calciat ſe ergo carnis aia eccleſiaſtica gratia, vt cur-
ſum vitæ huius & tranſitum cum decore prætereat. Quod
fit ſi calciamentum ſuum non inquinet luto corporali, nec
in vitiorum mergat voragine, ſi caſtiget carnẽ ſuam ne mo-
retur ad curſum, & aruinæ pinguis pondere prægrauetur.
Bonum calciamentum animæ, pudicitia eſt. Bonus greſſus
veſtigium eſt caſtitatis. Sapientia autem amictus eſt animæ.
Vnde ſcriptum eſt: Honora eam,& amplectetur te. Vtamur Prouer.4.
ergo corpore tanquam calciamento, ad inferioris opera vir
tutis: ad miniſterium, nõ ad præcipitium: ad obſequium non
ad delectationem: ad obedientiã, oon ad diſſenſionem: & in
via ſapientiæ veſtigium collocemus, oe greſſus noſtros vis
torrentis aliqua concludat. Ideo ad Moyſem dictũ eſt: Sol-
B ue calciamẽtum. Dictum eſt & ad Ieſum Naue. De Chriſto
autem dictum non eſt, ſed magis ſcriptum eſt, dicente Ba- Matth.3.
ptiſta: Poſt me venit vir, cuius oon ſum dignus calciamenta
portare. quia illi beoe admonẽtur vt ſoluant calciamentum
ſuum, qui ſine peccato eſſe non poterant. Hic autem non ſo
lum calciamentũ oon ſoluit, ſed etiam calciamenta aliorum
abſoluit, quia nõ ſolum corpus ſuum à peccatis immune ſer
uauit, ſed etiam omnium dedit indulgentiam peccatorum.
Ergo Eccleſia ad imitationem Chriſti ſpecioſa eſt,& in cal-
ciamentis omni abluta delicto. Et fortaſſe quando ſapien-
tiam inter perfectos loquitur, ſpecioſa eſt in ſuperioribus
membris: quando autem etiam inferioris ſtatus aut doctri-
næ homines verbũ ſequuntur, fidei ſeriem non obliuiſcun-
tur, ſacerdotis præcepta cuſtodiuot, ſpecioſa eſt in calcia-
mentis. Plerumque clerus errauit, ſacerdotes mutauerunt
ſententiam, diuites cum ſeculi iſtius terreno rege ſenſerunt,
populus fidem propriam reſeruauit. Vnde etiam de domi-
no Ieſu bene poſſumus dicere, quia & in his quæ corpora-
C lia ſunt, ſpecioſos greſſus verbum habeat, cum de morali-
bus diſputatur. Et apoſtli ideo fortaſſe nudis mittuntur pe
dibus, ne obumbretur eorum diſputatio, ſed eluceat. Ita-
que eccleſia filia Aminadab, hoc eſt, voluntarij vel bene-
placiti, quia voluntarius eam & beneplacitus congrega-
uit, & in calciamentis ſpecioſa eſt. Meritóque additum eſt Cantic.7.
in Canticis: Moduli femorum tuorum ſimiles torquibus
operi manuum artificis: vt poſteritatis eccleſiæ oroamen-
ta cancrentur. Per femur enim inſigne generationis agno-
ſcimus, iuxta illud. Accingere gladium tuum circum fe- Pſalm.44.
mur potentiſſime. quo ſignificatur quod filius dei cum ſe-
metipſum exinaniſſet, verbi ſit accinctus diuinitate, & gene
ratione calciatus humana prodiret ex virgine, omnibus da-
turus ſalutem. Moduli autem dicuntur ornamenta precioſa
quæ ſuſpendi matronarum ceruicibus ſolent. Tantus ergo
proceſſus eccleſię ſignificatur, vt ornamentis precioſiſſimis
comparatus ſit, & torquibus triumphantium. Hæc enim or
namenta ſunt bellatorum. Vnde & Symmachus ἐπιτραχή-
D λια dixit, hoc eſt, quæ ſunt circa collum. Siue ergo genera-
tio Chriſti ex virgine, ſiue eccleſiæ propagatio, ſpeciæ qui-
dem tanquam manu artificis torquibus adornatis, verè au-
tem virtutis inſigniis ſpiritalibus ceruices fidelium corona-
uit. Denique tota iſta deſcriptio membrorum eccleſię plena
decoris & laudis eſt. Nam & vmbilicus eius tanquam crater Canti.7.
tornatilis prædicatur mixto non deficiens, eò quod in omni
doctrina tornatus plenitudioe cogoitionis, & poto non defi
ciat ſpiritali, & vẽter eius non ſolum aceruo tritici, id eſt, et
bis fortioribus cœleſtis myſterij ſaginetur, verũetiam tan-
quam liliis quibuſdã moralium ſuauitate repleatur. Vnde &
ipſa tanquam benemerita regina Chriſti ſanguioe corona-
tur, ſicut ſcriptum eſt: Et ornatus capitis tui ſicut purpura. Ibidem.
Saoguis Chriſti purpura eſt, qui inficit ſanctorum animas.
non ſolum colore reſplendẽs, ſed etiam poteſtate, quia reges
facit, & meliores reges, quib' regnum donet æternum. Me- Ib.
ritóque ad taotum eccleſiæ decorem, cui Chriſti ſanguis ir
rutilat, ſpiritus ſanctus exclamat. Quàm pulchra & ſuauis fa
cta es charitas in deliciis tuis. Pulchra decore virtutis, ſuauis Ibidem.

iucunditate gratiæ, remiſſione vitiorum, quam nulla vexat
amaritudo peccati,& ipſa iam charitas quæ diligendo deum
& nomē acceperit,quia deus charitas eſt. Recte ergo Dauid
petit greſſus ſuos dirigi ſecundū verbum dei, vt fiant & ipſi
ſpecioſi, & non dominetur ei iniquitas: quam iure precatus
eſt. Sciebat enim & Abrahā greſſus ſuos ſecundum pręcepta
domini dirigentem,& appetito ſpecioſæ vxoris pudore ten
tatum,ſed non confuſum,& in vnici immolatione filij poſt-
lata patriæ mentis pietate luctatum,ſed coronatum: Se quo-
que in furore Saul, inceſtu Ammon, Abſalon parricidio, ini-
quitatis improbæ feralibus tentationibus appetitum,hoc ſo
lo euaſiſſe, quod dirigens greſſus ſuos ſecūdum pietatē do-
mini à paterno non receſſit affectu, intra ſe gemeos crimen
inceſti à ſe relegant odia parricidæ: Filius meus Abſalon, fi
2.Reg 18. lius meus,inquit, Abſalon, quis dabit mihi mortem pro te?
al & pietatis. memor naturæ pietas,offenſę immemor de quo ante quæ-
ſiuit, Puérne viuit? Et fortaſſe quærendū ſit qua ratione an-
te puerū dixit,poſtea filiū nominauit: cur non in vtroq; aut
puerū dixit,aut filium. Si viueret, puer erat,quia parricidio
petebat patrē. Nō ergo pietatis nomē accipere debebat, ſed
infirmitatis. Ideoque vir iuſtus quod religionis fuit tacuit,
quod infirmitatis aſperſit. Vbi verò eſt mortuus, apud piū
patrem perſonæ crimen defecit,naturæ nomen remanſit.

VI. Libera* me à calumnia hominum, & cuſtodiā man
*al. Redime data tua.

Non vnum genus eſt noſtræ afflictionis: Eſt & tentatio,
eſt & calumnia: ſed tentatio leuior, calumnia grauior. Si qui-
dem tentatio poteſt eſſe calumnia, calumnia in ſe & tenta-
tionem habet. Eſt humana tentatio, quam ferre poſſumus,
calumnia autem grauis eſt. Et ideo dominus quæ ſunt gra-
uiora ſuſcepit, & calumniis appetitus ſilentiū detulit trium-
phale. Calumnia autem eo grauior eſt, quia non ſolum falſa
componit, verumetiam quæ pie geſta ſunt decolorat: vt Io-
Gene.39. ſeph non ſolū adulterij obiectione tentatus eſt, & inuitatus
ad crimen herilis illecebræ, verumetiam tentatus calumniis
composito elogio quod ipſe adulterium dominæ ſuæ inſer-
re voluiſſet, cōprehenſuſque exuerit veſtem, ne fraudis in-
dicium, atque inſigne criminis teneretur: cū vtiq; amictum
ideo fugiens dereliquerit, vt laqueos vim ferentis, & nexus
illecebroſæ artis euaderet. Ipſe Dauid ſenſerat quod time-
bat. Quibus enim Saul regis calumniis laborauit? Perterritis
omnibus, allophyli impetum luſit, ſingulari certamine ſum-
mam belli,& totius prælij pondus excepit, virtute ſua ſolos
commune crimen refellens, & totius retorquens in hoſtem
1.Reg.18. plebis opprobrium: & tamen quia iuuenculæ dixerunt: Saul
triumphauit in milibus, Dauid in decem milibus: gloria in
inuidiam verſa, odio cœpit vrgeri. Et (vt de poſteriori-
Dan.13. bus loquamur) Suſanna bene ſibi conſcia erat,& apud homi
nes ſibi adeſſe nō poterat. Duo presbyteri ſenes falſum te-
ſtimonium deferebāt. numerus ſacerdotum atque ſenectus
vocem auferebant puellæ, ſola conſcientia erat apud deum
libera. Denique hominum damnata iudicio, nutu abſoluta
diuino eſt. Ideo ait Propheta: Libera me à calumniis homi-
num, vt cuſtodiam mandata tua. Qui enim opprimitur ca-
lumnia, non facile poteſt cuſtodire mandata diuina. Triſti-
tiæ neceſſe eſt plerumque aut timori cedat, & affligatur vel
metu calumniæ, vel dolore.

VII. Vultum tuum* illumina ſuper ſeruum tuum,& do-
al. faciem tuam. ce me iuſtitias tuas.
*al. iuſtificationes

Illuminat dominus ſanctos ſuos, & lucet in corde iuſto-
rum. Itaque cum ſapientem videris, cognoſce quia deſcēdit
ſuper eum dei gloria, illuminauit eius mentem ſcientiæ ful-
gore, cognitioniſque diuinæ. Illuminauit autem etiam cor-
Exod.34. poraliter faciem Moyſi, & transfigurata eſt gloria vultus
eius, quem videntes Iudæi trepidauerunt: & ideo factum eſt
2.Cor.3. vt Moyſes velamen poneret ſuper faciem ſuam ne in eam
filij Iſrael intenderent, & ſuperturbarentur. Simul declara-
batur myſterium, quod illud velamen quod in facie Moyſi
corporaliter ponebatur, in cordibus Iudæorum myſtice po
neretur, eò quod veram legis claritatē videre non poſſent.
Vultus enim Moyſi fulgor eſt legis: fulgor autem legis non
in litera, ſed in intellectu eſt ſpiritali. Itaque quandiu vixit

A Moyſes,& alloquebatur Iudæorum populum, velamen ha-
bebat in facie ſua. Mortuo autē Moyſe, Ieſus Naue iam non
per velamē, ſed facie reuelata & presbyteros alloquebatur,
& populum,& nemo trepidabat: cum vtique & ipſi dixerit
deus quod cum ipſo ita eſſet futurus vt fuit cum Moyſe, &
eum ſimiliter illuminaret, geſtorum vtique non vultus glo
riæ: hoc ſignificante ſpiritu ſancto, quod venturus eſſet Ieſus
verus, ad quem ſi quis conuerteretur, & eum vellet audire,
de corde ſuo velamen auferret, & reuelata facie verum ſal-
uatorem videret. Ergo deus omnipotēs pater qui in Moyſi
facie excæcauit populū Iudæorum, nō duritia ſed præſcien
tia, nec malitia, ſed æquitate atque iuſtitia: (ipſi enim ſibi ve
lamen poſuerunt, qui legem intelligere noluerūt. Lex enim
ſpiritalis eſt, ſicut dixit Hebræus. Is vtique ſecundum illud Roman.7.
quod dat vnicuique noſtrum, in quo non tribuentis, ſed di-
ligentis eſt culpa) iſte inquam dominus illuminauit cor po-
puli nationum in facie Chriſti Ieſu per eius aduētum: quod
euidēter apoſtolico declaratur exemplo, ſicut ſcriptum ha-
B bemus: Quoniam deus qui dixit de tenebris lumen ſplen-
deſcere, illuxit in cordibus noſtris ad illuminationem ſcien 2.Cor.4.
tiæ claritatis dei in facie Chriſti Ieſu. Ideo ergo dicit Da-
uid ad dominum Ieſum: Vultū tuum illumina ſuper ſeruum
tuum. Faciem Chriſti videre cupiebat, vt mens eius illumi-
nari poſſet. Et ſecūdum incarnationem poteſt accipi. Multi
enim prophetæ & iuſti videre voluerūt, vt ipſe dominus de- Lucæ.10.
clarauit. Quod autē negatum Moyſi fuerat, nō quærebat, vt
corporaliter dei vultū in corpore videret, ſi tamen & Moy
ſes tam ſapiens & eruditus hoc potuerit ſimpliciter magis
quàm in myſterio poſtulare, humanum tamen eſt deſideria
ſupra nos extendere. Nec immerito faciem eius aduenientis
ex virgine quærebat videre, vt illuminaretur in corde, ſicut
illuminabantur etiam illi qui dicebant: Nónne cor noſtrum Lucæ.24.
ardebat in nobis cū aperiret nobis ſcripturas? Quod ſi quis
ad deum patrem dictum vult videri, poteſt accipi vultus pa
tris, filius. Qui enim videt filium, videt & patrem. Illuminat Ioan.14.
tamen vultus dei, ſecundum quod oculi eius ſuper iuſtos ha
C bentur. Quod cum ſpiritaliter ſit probandū, tamen quia in-
cidit illuminationis vultus Moyſi hiſtoria, ne quis nō putet
corporaliter id fieri potuiſſe, cognoſcat etenim vſu ſolis quod
multis etiam pallore confectis totius corporis figura muta-
tur, & ignis vapore calefactis ſpecies vultus rutilans offun-
ditur. Oriente die rubent terræ croceo colore perfuſę, ima-
ginem de beneficio mutuatæ. Gemmarum quoque monilia
coruſcantia transfundunt finitimis quod ipſa radiauerint: &
miraris ſi Moyſi vultus diuinæ infectus ſit claritate præſen
tiæ? Miraris ſi refulgente dei gratia iuſti vaporetur ingeniū?
Non dubitauit Propheta, qui popoſcit illuminari prius, vt
iuſtitias domini poſſet addiſcere.

Decurſus* aquarum deſcenderunt* oculi mei, quia VIII.
non cuſtodiui* legem tuam. *al. Exitus
*al. deduxerunt.
*al. cuſtodierunt.

Granditer affectum pœnitentiā gerentis expreſſit dicens
quod aquarum decurſus oculi ſui deſcēderint, ſiue quia per
D eos tanquam per meatus vndantium fluentorum ita exube-
rantium lachrymarum ſe quidam ductus effuderit, & fletus
irrigui per cōtinuum quoddam & iuge profluuiū, ſiue quod
ipſi deſcenderint oculi. Habet enim hoc vis ſummi doloris,
vt cum lachrymant oculi quodammodo ipſi videātur deſcen
dere: eo quòd tanta vis lachrymarum ſit, vt putentur oculi
in fletus reſolui,& in lachrymis effundi. Oculi ergo ipſi tan
quam in decurſus deſcendunt aquarū. quo verbo impetus
deplorantium vehemens expreſſius declaratur, ſecundum
illud quod in Canticis ſcriptum eſt: Fons hortorum, puteus Canti.4.
aquæ viuæ,& impetus deſcēdens à Libano. Hos impetus ec
cleſia deduxit à Libano, hoc impetu diluuntur peccata, hoc
impetu puri fontis ſpiritus ſancti affluit à Libano ſponſa, &
à principio fidei tranſiuit ſeculum, & pertranſiuit ad re-
gnum. Aliis fons eſt, aliis puteus pro captu noſtro gratia
ſpiritalis, aliis hortus clauſus, fons ſignatus: aliis hortorum
fons, qui in eccleſiæ dote numeratur: aliis impetus deſcen-
dens à Libano: & magnus impetus, qui nunquam deficit.
Non enim deficiunt de petra vbera, neq; nix à Libano, neq;
aqua quæ fertur valido vento virgini Hieruſalem. Deſcen-
dit,

dit impetus à Libano, qoando collectis in vnum apoſtolis, A
Acto.2. & pluribus credentibus factus eſt ſubito de cœlo ſonus tao
quã vi magna ſpiritus ſerretur, & repleti ſunt omnes ſpiritu
ſancto diuerſitates donante linguarum. Bonus impetus, qui
lædere neſciat, norit implere. Si quis igitur hũc impetum ſu
peruenientis è cœlo gratiæ vult mereri, deſcendat etiam ip-
ſe oculis in decurſus aquarum. Qui hunc primom impetum
fuderit, illũ merebitur. Deſcendit oculis ſuis in hos ductus
Lucæ.2. aquarum, quæ lacrymis irrigauit in euangelio domini pe-
des: & ideo fidei ſuæ precio emit animæ ſuæ & corporis ſa-
nitatem, iam nõ ſanguinis proſtua, ſed gratiæ ſpiritalis. De-
ſcendit ergo Dauid propheta. ideò de peccato gratiam re-
tulit. Deſceodit in aquarum ductus, hoc eſt, repleuit eos, &
decurrentium aquarum lachrymis ſuis fluenta cumulauit,
aut inanes & vacuos ductus ſolis repleuit fletibus. aut (quod
elocutionis moralis quidam ſenſus oſtendit) deſcendit in a-
quarum ductus, tranſiuit eos. Et poſſemus dicere: Tranſ-
cendit eos, & ſupergreſſus eſt: ſed minuitur vis eloquij, quò
vis maior affluentiæ deſcendentis quàm aſcendentis expri- B
mitur. Vide rogo qoid de vſu verba habeãt, impetum ſuum
ſermo propheticus non amittat, licet vſus ipſe ſcriptorum
ſenſui ſeruire maiore decore conſueuerit. Diuerſe hoc & ſę
pe ſigoificauit, & propemodum iocrementa ſemper aſſum-
Pſalm. 6. pſit. Dixit enim primo: Lauabo per ſingulas noctes lectum
Pſalm. 41. meum, in lachrymis ſtratum meum rigabo. Dixit iterum:
Pſalm. 101. Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes. Dixit etiam: Et po-
tum meum cum fletu miſcebam. Hic addidit dicens: De-
curſus aquarum deſcenderuot oculi mei. Hoc ſecutus in
Threnis Hieremias affectum doloris expreſſit, vim oculi
Thren. 2. deſcendentis imitatos. Sic enim habes: Defecerunt in la-
chrymis oculi mei, oculi mei caligauerunt. Tanquam de-
ſcenderunt oculi, qui deficiuot in lachrymis. Et alibi: Ocu-
Thren. 3. lus meus abſorptus eſt. Sed plus eſt aquas lachrymis vin-
cere, quàm oculos abſorberi fletibus. Et alibi idem Hiere-
Threno. 2. mias: Exclamauit cor eorum ad dominum: Muri filiæ Sion
ducant torrentes, fluant lachrymas die ac nocte. Noli dare
tibi requiem, non ſileat pupilla oculi tui. Oculi igitur qoi C
torrẽtes deducunt lachrymis ſuis, ipſi ductus aquarum de-
ſceodunt, hoc eſt, cumulantur vt faciant eos ſuis augentes
fletibus impetu exundare torrentium. Sunt tamen codices
qui habent διεξόδους ὑδάτων κατέβησαν οἱ ὀφθαλμοί μου. hoc
eſt, Ductus aquarum direxerunt oculi mei. Sed ego in Græ
co codice meo κατέβησαν legi, hoc eſt deſcenderunt. in quo
poteſt fieri vt in vtramlibet partem duarum adiectione aut
deminutione literarum ſcriptor errauerit. Et habuit qui-
dem multa quæ fleret, vel inceſtum filiæ, vel interitum fi-
liorum: ſed hic non hoc fleuiſſe ſe dicit, ſed quia non cu-
ſtodiuit legem domini. A ſancto viro plus culpa quàm æ-
2. Reg. 12. rumna defletur. Fleuit itaque quando ei Nathan de Vriæ
morte indignationem domini nunciauit: & peccatum ſuum
de præuaricatione legis agnouit. Denique filio in ægritu-
dine conſtituto, neque cibum ſumpſit, neque regium thro-
num aut cubile cooſceodit: ſed ſtratus in terra ieiuna ora la
chrymis diluebat, non tam filij mortem quàm peccati pœ-
nam in illo leuare deſiderans. Fleuit quando numerato po- D
pulo repeote corde percuſſus eſt. Denique, Peccaui, in-
quit, grauiter, peccaui ſtulte. Fleuit igitur primo, quia ela-
tus regia poteſtate, quærendo numerum plebis, menſuram
egreſſus eſt conditionis humanæ. Deinde quia ſui erroris
precio vindicabatur in plebem: ſed à domino hæc propo-
ſita pœna fuerat, non à rege eſt poſtulata: domini tamen ſe
committendo miſericodiæ, electionis cauſam probauit: ſi-
mul quia propter eum populus laborabat, ipſéque ſe offe-
reodo pro populo, elationis ſoluit iniuriam, pietatis proba-
uit affectum.

Sermo decimusoctauus.

Zadic. SEquitur Zadic litera octaua decima, quæ Latioa
interpretatione dicitur cõſolatio. Poſt more tor-
rentium lachrymas defluentes, & graues fletus
doloris, oportebat cõſolationem ſequi. Nam qui
in doloribus ſunt, conſolatione indigent: & qui grauibus æ-
rumnis pœnas commiſſorum luerunt criminum, ſperant in-
A dulgeotiam: & qui fletibus & lachrymis propria delicta la-
uerunt, requiem promerentur. Hæc omnia in ſcripturis di-
uinis qui quærit inuenit. Nam & primum illud, vt in dolore
poſitos conſolemur, docet illa quæ in libro Hieremiæ flebi
liter clamat ad captiuos & exules Iudæorum: Ite proficiſci- Baruc. 4.
mini filij, ego enim derelicta ſum deſerta. Exui me ſtola pa
cis, indui autem ſtolam precatioois meæ, & clamabo ad ex-
celſum in diebus meis. Animo æquo eſtote filij, clamate ad
deum, & extrahet vos de manu prioeipum inimicorũ: Ego
enim ſperaui in illo æterno ſalutem veſtram. Credentibus i-
gitur in dominum, eſt io domini miſericordia cõſolatio. Eſt
etiam aliud conſolationis genus iis qui graues ſoluerint pœ
nas, vt habes ſcriptum in Eſaię libro: Conſolamini conſola- Eſaiæ. 40.
mini populum meom, dicit dominos: Sacerdotes loquimini
in cor Hieruſalem, cõſolamini eam, quoniam repleta eſt hu
miliatio eius: ſolutum eſt peccatũ eius: quoniam accepit de
manu domini duplicia peccata ſua. Etiam ſi fides deerat, pœ
na ſatis ſecerat. Releuantur ſolutione pœnarum, qui abſol-
B uuntur cõoiendatione meritorum. Tertium eſt cum lachry
mis crimen abluitur, vt eſt illud: Diſcedite à me omnes qui Pſalm. 6.
operamini iniquitatẽ, quoniam exaudiuit dominus vocem
fletus mei. Quod etiam hoc loco & pleriſque locis in libro
pſalmorum facile reperitur. Conſolatiu igitur prima ordinẽ
eſt, quooiã non obliuiſcitur deus facere miſericordiam, nẽ-
que in ęternum proiicit quos putauerit coercendos. Secun-
da, quod decurſis ſuppliciis quæ propter peccata noſtra to-
lerauimus, ad veniam pertinemus. Vnde nonnulli philoſo-
phi diſputauerunt obeſſe improbis abſolutionem, prodeſſe
mortem: quod in illa ſit iocentiuum delinquendi, in morte
autẽ finis. Hoc ſumptũ eſſe de noſtris cui dubiũ, cũ io pro-
uerbiis Salomonis ſit: Qui parcit baculo, odit filium ſuum, Prou. 13.
caſtigat autẽ dominus quem diligit? Et infra: Flagellum e- Prouer. 26.
quo, & ſtimulus aſino imperat. virga autẽ nationi impruden
ti. Pœna enim corrigit & emendat errantem. Si talis eſt qui
emendari non queat, auſertur è medio, ne grauiora commit
tat. Mortuus enim iã neſcit errare. Ideoque & Eccleſiaſtes Ecclẽſ. 4.
C ait: Et laudaui ego mortuos magis quàm viuentes, & opti-
mum iudicaui ſupra hos eum qui nõdum natus eſt, qui nõn
vidit hoc opus mali. Mortuus præfertur viuẽti, quia pecca-
re deſiuit. Mortuo præfertur qui natus nõ eſt, quia peccare
neſciuit. Nũc dicamus etiam de iis qui pœnas ſcelerum ſol-
uerunt ſuorum. Nónne iſti tulerunt culpæ precium, & iam
nõ integra his pœna debetur? Clamat per Eſaiam dominus:
Cooſolamini populum meum, quia recepit de manu domi- Eſaiæ. 40.
ni duplicia peccata ſua. Diſcite vnde Plato hæc ſumpſerit.
Eruditionis gratia in Aegyptum profectus, vt Moyſi ge-
ſta, legis oracula, & prophetarum dicta cognoſceret, audi-
uit conſolationem populi, qui ſupra peccati modum videba
tur fuiſſe punitus: & hunc locum quadam adopertum doto
verborum, in dialogum tranſtulit quem ſcripſit de virtute.
Quem locum tamen dominus in euangelio pleoius compre
hendit, & apertius declarauit, dicens per Abrahæ perſonam
ad illum diuitem ſeculi huius: Fili recordare quia recepi- Lucæ. 16.
ſti bona in vita tua, & Lazarus ſimiliter mala. nunc autem
D hic conſolationem habet, tu verò cruciaris: & in his om-
nib' inter nos & vos chaos magnom firmatum eſt, vt ij qui
volunt hinc tranſire ad vos, non poſſint, neque inde huc
tranſmeare. Sed iam audiamus quid iuſtus in conſolando ſe
loquatur.

Iuſtus es domine, & rectum iudicium tuum. I.

Vere iuſtus vir, qui lachrymis proſluẽs, inuolutus ærum-
nis, graui ſupplicio delicta perſoluens, non tædio vincitur,
non metu frangitur, oon labore laſſatur, non ingratus aut tri
ſtis eſt. plerumque enim vulgus homioum ſua delicta non
repetens, iniuſte ſe putat tolerare quæ patitur. At verò vir
iuſtus, qui ſeipſum ſtatim in exordio ſermonis accuſat, iu-
ſtitiam domini prædicat, quod meritis ſuis digna patiatur.
Dicendo autem iuſtum deum, de ſua quidem iniuſtitia antè
pronũciat, ſed de iuſtitia domini ſperat & veniam. Iuſtus e-
nim nõ ſemper iraſcitur. ſicut enim vltor culpæ, ita modera
tor eſt pœnę. ſicut vindex peccatorum, ita remunerator eſt
virtutũ, optimorúmq; meritorũ. Qui vult dare pręmiũ, de-
bet expectare certamẽ, quia nemo ſine certamine corona-

 bitur.

bitur.Sinit ergo nos ſæpe tẽtari, volẽs iuſta præmia dare,lu
ctanti vtique non dormienti.Non decet redimitos floribus
corona,ſed puluerulẽtos:nec molles deliciis,ſed labore ex-
ercitatos ornat victoria. Iuſtus ergo in aduerſis ſuis iuſtitiã
dei laudat.¡Sed non hoc ſentit amiſſis teneris parens liberis,
non immaturo nuptæ viduatus cõſortio, non æger in dolo-
re,nõ naufragus in periculo,nõ reus in iudicio, nõ captiuus
in laqueo.Clamat tamen Hieremias, cum futuræ annunciãs
populis captiuitatis ærumnã,in luti voragine turpi necãdus
illuuie mergeretur: Iuſtus es domine. Clamabat iterũ cum
victæ plebis miſerãdis ſeruitiis angeretur: Iuſtus eſt domi-
nus,quia os eius ad iracundiam irritaui.Et ſub alia litera:Ita
fnris ſine filiis fecit,& ab int⁹ mors.hoc eſt,ſicut in paradiſo
Sapien.1. fecit,ita& in huius ſeculi ærumnã deſęuit.Inuidia enim dia
boli mors introiuit in orbẽ terrarum.Iuſtus es domine.Cla
Daniel.3. mabant Hebręi cum propter virtutẽ deuotionis,& fidei gra
tiam,fornacis ardentis ambirẽtur incẽdiis:Iuſtus es domine
in omnibus quæ feciſti: & ideo meruerunt vt illæſi ignibus,
domini iuſtitias prædicarẽt.Daniel quoque propheta ſecun
Danie.14. do in lacum miſſus leonum,& immanium ferarũ ſæuitia atq;
horrore circũdatus,recta omnia in cõſpectu eſſe domini im
Ionæ 2. perterrito clamore iactabat. Ionas incluſus vtero beſtiali,
anhelandi ſpiritus vix habens cõmeatum,iuſtus iniuſtorum
ſorte dãnatus,clamabat de ventre ceti in mari cum voce lau
dis & confeſſionis, Supplico tibi.Dauid cum fugeret à facie
Abſalõ,parricidalibus armis & terris pulſus, & regno egreſ
2.Reg.15. ſus,cũ pro totius populi ſe offerret excidio, dicebat: Iuſtus
es domine,& rectũ iudicium tuum: Grex innocẽs iſte quid
fecit?Ego paſtor feci malum apud iuſtũ deum, pœna de cul
pæ authore ſumatur. Ipſe pater fidei Abraham, cum ad im-
molandum vnicus à ſene filius poſceretur, paternæ pietatis
affectum diuinæ confeſſione iuſtitiæ temperabat,dicẽs: Iu-
ſtus es domine.Nõ enim poſcis alienum,ſed tuum repoſcis:
ipſum tibi reſtituo quẽ dediſti.Hunc imitatus Iob extinctis
liberis,patrimonióque nudatus amiſſo,amictum ſui corpo-
Iob.1. ris ſcindens,ait: Nudus natus ſum,nudus,inquit, & moriar.
Dominus dedit,dominus abſtulit:ſit nomen domini benedi
ctum.Omnes ergo iuſtum dominũ prædicemus:& qui mo-
ribunda ſepulchro ſua membra cõponit, & qui damno feri-
tur,aut funere filiorũ,dicat: Iuſt⁹ es domine.Quid enim no
1.Cor.4. ſtrum amittimus?Clamat Apoſtolus:Quid habes quod non
accepiſti? Quod habemus ergo,accepimus. Quod igitur a-
mittimus,reddimus,non amittimus. Iuſtus dominus in peri
culis,iuſtus in damnis,iuſtus in vltionibus eſt,non ſolũ quia
vnuſquiſque iuſtæ culpæ ſuæ pœnas luit, verumetiam quia
dum vnus punitur,plurimi corriguntur. Ananias & Sapphi-
Actu.5. ra in Actibus apoſtolorum fraudati precij quod de agri ven
ditione perceperant,crimen admiſerunt, qui poterant nihil
offerre,& crimẽ euadere. Verum ne quis impune circumſcri
bendos apoſtolos arbitraretur,aut miſericordiæ ſuę munus
fraude cõtaminaret perfidiæ, morti addictos æternæ perfi-
dos,vniuerſos ad fidei ſtudium iuſto terrore cõpoſuit. Pha
rao cum populo ſuo fluctibus merſus, mundanæ conuerſa-
tionis exemplum eſt,ne quis dei populum perſequatur.de-
nique potuit eum deus voluntati ſuæ facere obedientem, ſed
eius pœna omnes voluit emẽdari.Ideoque dicit ad eum do-
Exod.9. minus:Quia ad hoc ipſum te ſuſcitaui, vt oſtendã in te virtu
tem meã,& annuncietur nomẽ meum in vniuerſa terra. Nõ
vtique dominus ſuæ laudis, ſed noſtræ correptionis incre-
Roma.9. menta quærebat.Omnes ergo ſapiẽtes dicunt:Iuſtus es do-
mine, & rectum iudicium tuum. Neque enim tradimur ad-
uerſariis ſine iudicio ipſius,neq; ſine ipſius iudicio in tribu-
lationes venimus. Hæc iuſtorũ eſt cõſolatio,hoc eſt domini
iudicium. Denique & ſupra habes: Memor fui iudiciorum
tuorum, quæ à ſeculo ſunt, & me conſolatus ſum. Aduertis
ergo quia iudicia domini conſolationes ſunt.

II. Mãdaſti iuſtitiam teſtimonia tua,& veritatem tuam nimis.

Vtrũ nimis mandaſti,an nimiam veritatem? Sed & nimia
veritas plena laudis, & nimium mandare prouidentiæ atque
cautelæ eſt. Etenim infirmos nouerat, ideo ſæpius admone-
bat,vt non obliuiſcerentur.

A Exquiſiuit me* zelus domus tuæ, quoniam inimici mei obliti ſunt verborum tuorum. III.

*al. tabeſcere me fecit zelus meus, quia obliti ſunt verba tua inimici mei.

Eſt zelus ad vitam,& eſt zelus ad mortem. Ad vitam ze-
lus eſt diuina præcepta ſeruare,& amore domini eius cuſto-
dire mandata, vt fecit Phinees,de quo legimus in Numeris,
dicẽte domino ad Moyſẽ: Phinees filius Eleazar filij Aarõ
ſacerdotis ſedauit furorem meum à filiis Iſrael, in eo quod
æmulatus eſt zelum meum in illis,& non conſummaui filios
Iſrael in zelo meo ſicut dixi. Ecce ego do ei teſtamentũ pa
cis,& erit illi & ſemini eius poſt eum teſtamentum ſacerdo-
tij æternum, propter quod æmulatus eſt deum ſuum & non
exorauit pro filiis Iſrael.Cæſa iacebant vigintiquatuor mi-
lia populorum,tendebat pœna in omnes, nec vllus finis exi
tij.Arripuit Syromaſtẽ Phinees,duos occidit, interdicta ſi-
bi cõſuetudine copulatos, redemit omnes, indignationem
domini mitigauit,dedit victoriam quibus negabat ſalutem.
Quàm ſalutaris eſt igitur dei zelus? Non vnius temporis il-
B lud vitium fuit: & nunc Madianitis miſcetur Iudæo. Ma-
dianitis eſt quæ nullo eſt vxoris legitimæ copulata coniu-
gio, nullo fidei iuncta conſortio. Madianitis eſt hæretico-
rum perfidia,cum populum dei tentat. Quàm multis popu-
lis meretrix iſta feralis irrepſit, quæ publico funere totum
populum communi morte tumulauit? Veni & nunc Phine-
es, arripe gladium verbi, interfice perfidiam,iugulato hæ-
reſim, ne propter eam populus vniuerſus intereat. Vrget
ira cœleſtis, percute ipſam vuluam impietatis, generato-
riúmque perfidiæ,ne partus formetur infelix, ne adulterina
conceptio diffundat ſeminarium præuaricationis & ſcele-
ris, vt dominus tecum ſtatuat teſtamentum pacis, & teſta-
mentum gratiæ, teſtamentum promiſſionum cœleſtium.
Zelum habere debet ſacerdos, qui incorruptam ſeruare ſtu
det eccleſiæ caſtitatem. Et ideo princeps ſacerdotum di-
cit: Zelus domus tuæ deuorauit me. Et Phinees ſacerdos e- Pſalm.28.
rat, & nepos ſacerdotis, & filius ſacerdotis. Bonus zelus &
vtilis in ſacerdote, præcipue ne negligens, ne remiſſus ſit.
C Melius eſt vt vnius aut duorum damnatione plurimi libe-
rentur, quàm duorum abſolutione plures periclitẽtur. Ex-
quiſiuit, inquit, me Zelus domus tuæ. Vides quia zelus dei
gratia eſt, qui exquirit, qui ſuperuenit, qui ſe iuſti infun-
dit pectori. Zelus dei vita eſt. Denique dominus ait: Zelus
domus tuæ deuorauit me.Sicut enim antè in Adam deuora-
uerat hominem mors præualens, ita Zelus deuorauit quem
viuificauit in Chriſto. Zelum habuit Helias, & ideo raptus 1.Reg.19.
ad cœlum eſt. Zelans, inquit, zelaui dominum. Zelum ha-
buit Mathathias Buthanus, qui aduerſus ſacrilegia Antio-
chi excitauit dei plebem. Zelum qui habent, omnes ſibi
inimicos ſuos putant qui ſunt hoſtes dei, quamuis patrem,
fratres, ſorores. Omnibus dicit: In hoſtes facti ſunt mi-
hi, ſicut Dauid ait: Quid multa? Apoſtolus quoque domi-
ni hoc declaratus eſt nomine, vt Iudas zelotes diceretur, Lucæ.6.
ſicut legimus in euangello, Zelo fidei populus gentilium
vitam ſibi acquiſiuit æternam, quam negligentia atque de-
D ſidia Iudæorum populus amiſit. Ideoque ſcriptum eſt: Ze-
lus apprehendit populum ineruditum. Quoniam populus
qui erat eruditus in lege, nullum fidei habebat ardorem.
Contulit ſe zelus ad gentes:cuius tanta eſt gratia, vt electio-
nis prærogatiuam vicerit, & eruditionis induſtriam. Deni-
que apprehendens populum ineruditum, fecit eſſe melio-
rem. Itaque ea gratia operata eſt in populo nationũ, vt hæ-
reditatẽ domini mereretur quam operatus eſt dominus, vt
eccleſiam ſibi ex nationibus copularet. Zelus ergo charitas
eſt. Denique valida eſt ſicut mors charitas, durus ſicut infe-
ri zelus. Durus zelus, quẽ vitæ huius nulla vincit illecebra.
Durus ſicut inferi,per quem peccato morimur, vt viuamus
deo. Angeli quoque ſine zelo nihil ſunt,& ſubſtantię ſuæ a-
mittunt prærogatiuam,niſi eam zeli ardore ſuſtentent. De-
nique in Apocalypſi Ioannis dominus ad angelum Laodicię Apoca.3.
dicit: Scio opera tua,quia neque frigidus es, neque calidus.
Vtinã frigidus eſſes,aut calidus: ſed quia tepidus es, incipiã
te euomere ex ore meo, quia dicis quòd diues ſum & dita-
tus,& nullius egeo, & neſcis quod tu es miſer & miſerabilis
& mendicus & nudus & cæcus. Conſulo tibi vt emas à me
aurum

aurū igne probatū. Hic eſt dei zelus, hic eſt fidei vapor, de-
uotionis feruor, qui nos velut ſuauē cibū in Chriſto remol-
lit & format. Quanta domini gratia, vt nos in ſuo ore conſti
tuat, & quaſdam meritorum noſtrorum epuletur dapes, ac ſi
meremur, deuoret, ſi noſtri cibi ſuauitatib' delectetur? Bea-
tus quē ſapientia deuorauerit, quem virtus hauſerit, quē iu-
ſtitia receperit. Culpa in eo habere nō poteſt portionē, quē
abſorbuerit remiſſio peccatorum. Vbi enim error inueniet,
quem integritas immaculata ſuſceperit? Et quid miremur ſi
angeli eum habent? Ipſe deus pater ait: Zelans zelabo Hieru
ſalem zelo magno. Quia deus magnus, ideo & zelus eius ma
gnus eſt, & pro vniuſcuiuſque potentiæ qualitate, ita & ze-
lus aut mediocris aut magnus eſt. Zelo vindicatur Hieruſa-
lem. Zelo eccleſia congregatur. Zelo fides acquiritur. Zelo
pudicitia poſſidetur. Dominus quoque Ieſus ait: Zelus do-
Ioan. 2. mus tuæ comedit me. increpans Iudæos quod domum ora-
tionis fecerint ſpeluncā latronum, fecerint & domum nego-
tiationis. Sed nō ſolum locum eccleſiæ zelare debemus, ſed
hanc quoque interiorem in nobis domum dei, ne ſit domus
negociationis, aut ſpelunca latronum. Si enim lucra, quæſtus
pecuniæ & emolumenta aucupemur, domum negociationis
fecimus. Si inuadamus alienas poſſeſſiones, fines viduæ vel
minorum, fecimus ſpeluncā latronum. Veniet ergo verbum
dei, & de hac domo proiiciat fures, direptores, caupones, vt
mūdum ſit cor tuum, pectus tuum. Sed eſt zelus ad culpam,
eſt zelus ad gratiam. Nam & ipſe Dauid ait: Zelaui in pecca-
Pſalm. 72. toribus pacem. Et in Eccleſiaſtico ſcriptum eſt: Non zeles
Eccli. 9. mulierem ſinus tui, ne oſtendat ſuper te malitiam doctrinæ
nequam. & mulier zelotypa in muliere fideli iure reprehen
ditur. Aduertimus ergo quod mēſura quædam & diſciplina
ſit zeli, ſicut diſciplina virtutis. Et ideo beatus qui zeli noue
rit diſciplinam, & oderit eos qui domini gratiam relinquen
tes ſalutem propriam deſerunt, errorem ſibi fraudis adſci-
ſcunt. Ideoque ait: Quoniam obliti ſunt verborum tuorum
inimici mei. Qui ſunt iſti inimici? Si populus Iudæorū, quo-
modo inimici erant ſub eius imperio cōſtituti? Dauid enim
Iudæos omnes regno proprio gubernabat. Si gentiles, quo-
modo obliti verborum dei, qui legem domini neſciebant?
Nemo enim niſi id quod acceperit, obliuiſci poteſt. Illi er-
go inimici mei, qui inimici tui, qui dominum in propria ſua
venientem non erāt recepturi. Hos graues hoſtes, hos inimi
cos ſuos Propheta teſtatur, non qui ſibi eſſent, ſed qui Chri
Pſalm. 138. ſto rebelles. Denique alibi ait: Et ſuper inimicos tuos tabe-
ſcebam. Iuſto odio oderam illos. grauiora putans arma per-
fidiæ eſſe quàm pugnæ. Nemo enim grauior hoſtis omnium,
quàm qui omnium lædit authorem. Ideo ergo zelo magno
acquiſitus eſt populus nationum, quoniam à ſuo deus popu
lo negabatur. nec enim poterant aut fidei deuotionem, aut
diſciplinam tenere virtutis, qui memoriam præceptorū cœ
leſtium non tenebant. Sic Adā de paradiſo eiectus eſt, ſic po
pulus Iudæorum de prærogatiua electionis excluſus eſt.

IIII. Ignitum eloquium tuum nimis*, & ſeruus tuus dile-
xit illud.
*al. vehemēter.

Ignem quidē dominus miſit in terram, nō vt ea Sodomi-
tano rurſus, ſicut ſcriptum eſt, arderet incendio, nec vt eam
donatæ munere fœcūditatis, aut vſu vel flore viriditatis ex-
cluderet. Opus enim ſuum dominus probare magis atq; au-
gere, quàm minuere aut damnare conſueuit. Neque vero di
gnum erat vt elemēta innoxia noſtri luerent ſceleris vltio-
nem. Quid natura deliquerat ſi adulta iam ſoboles errauit?
Non erat partus in vitio, ſi deuio lapſa eſt errore progenies.
Non eſt hic natura, ſed vſus in culpa. Quem ergo dominus
ignē in nouo ſparſit teſtamento? Qui ſecretos mētium diui-
tiæ ardore cognitionis inflāmaret affectus, qui vaporē fidei
& deuotionis adoleret, qui cupiditatem virtutis accenderet.
Hiere. 20. Hoc igne calefactus dicit Hieremias: Et erat ignis flāmige-
rans in oſſibus meis. Hoc ſermonum igne cœleſtium vapo-
rati Cleophas & ille alius qui ſimul cū domino ab Hieruſa
Lucæ. 24. lem vſque ad caſtellum confecerāt iter, dicebāt: Nónne cor
noſtrum ardens erat in nobis, cum aperiret nobis ſcripturas?
Ignis ergo hic, ſermo Chriſti eſt. Et bonus ignis, qui caleſa
cere nouit, neſcit exurere, niſi ſola peccata. Hoc igne ſuper

A bonum fundamētum poſito, apoſtolicum illud aurum pro-
batur. Hoc igne illud morum vel operū examinatur argen-
tum. Hoc igne precioſi illi lapides illuminantur, fœnum au
autem & ſtipula conſumitur. Mundat ergo hic ignis ani-
mum, conſumit errorem. Vnde & dominus ait: Iam vos Ioan. 15.
mūdi eſtis, propter ſermonē quem locutus ſum vobis. Hic
eſt ignis qui ardet ante dominum. Niſi enim quis flagrātiam
deuotionis ſumpſerit, præſentiam domini habere non pote-
rit. Accende hunc primùm ignem in mentibus tuis, vt Chri
ſti tibi lumen effulgeat. Hoc igne vrebatur rubus, & nō exu Exod. 3.
rebatur. Vrit enim ſermo diuinus, vt corrigat conſcientiam
peccatoris, non exurit vt perdat. Hic ignis habitare Chri-
ſtum per fidem facit. Hic ignis extinguere materialium ſæ-
ua flammarum conſueuit incendia. Denique Hebræi hoc i- Daniel. 3.
gne ſuccenſi, fornacis ardentis vaporem nec timere, nec ſen
tire potuerunt. Merito ergo bonus ſeruus diligit ignitū do-
mini alloquium, quo induitur charitas, quæ excludit timo-
rem. Pulchre autem addidit nimis, quia omnis quidem do-
B ctor inflammat audientis affectum, ſed ſupra omnes eſt ſer-
mo dei, diuiſiones artuum & intima penetrās medullarum. Hebr. 4.
Tripliciter ergo deſcribe tibi ignitum alloquium dei, vel
quod mundat, vel quod accendit, vel quod illuminat audi-
entes. Ideo ait dominus: Scrutatus ſum Hieruſalem ad lucer Sophon. 1.
nam. Sed neminem in ea vel qui mundaretur, vel qui accen-
deretur, aut illuminaretur, inuenit: ideo eā in tenebris dere-
liquit. Nec mireris ſi ſeruus diligit ignitū domini alloquiū,
quod & ſpōſa dilexit: quæ ait: Sicut reſticula coccinea labia Cant. 4.
tua. In cocco enim ſpecies ignis, & crucis dominicæ ſanguis
irrutilat. Coccinea labia domini, quæ paſſionem propriam
loquebātur. Denique in Exodo coccum pro igne collatum
eſt. Non enim ex cocco mundus, ſed ex quatuor conſtat ele
mētis. Sed in cocco figura ignis expreſſa eſt, cuius vapor niſi
cœlum atque aerem, maria, terráſque penetraret, omnia tam
quam effœtis viribus ſoluerentur. Per reſticulam igitur vin
culum perſuaſionis agnoſcimus: per coccum vel cupiditatis
ardorem qui ſcintillat in animis audientium, vel indiciū paſ
ſionis. Vnde & alibi ait ſponſa: Labia eius lilia ſtillantia myr Cantic. 5.
C rham plenam. Per myrrham enim paſſionis vnguentum, &
reſurrectionis gratia declaratur, quæ rediuiuum vitæ odo-
rem ſuſcitatis mortuorum viſceribus infundit. Merito i-
gitur alloquij eius accipiens ſuauitatem exclamans ſponſa
teſtatur: Fauces eius dulcedinis, & totus deſiderium. Ibidem.

V. Iuuenis* ſum ego & deſpectus*, iuſtificationes tuas
non ſum oblitus.
*al. adoleſcentulus *al. contēpt'.

Multis ſanctorum qui à prima adoleſcentia exercitati
ſunt duris laboribus, poteſt hic verſiculus conuenire. Nam
& Ioſeph cum à fratribus iunior in Aegyptum venderetur,
iunior erat & deſpectus, qui ad ſeruitutis iniuriam vende-
batur, & poſtea cum productus è carcere, præpoſitus Ae-
gypto, populis frumenta diuideret, fratribus vicem iniuriæ
non referret, ſed refuſo precio alimenta donaret, ſenilem pa
tris à fame atque ieiunio vindicaret ætatem, curruque ſum-
miſſo obuius, & famulantibus cæteris amplæ poteſtatis in-
ſignibus adoraret, iure dicebat: Iuuenis ego ſum & deſpe-
ctus, iuſtificationes tuas non ſum oblitus. Ipſe Dauid quoq;
D iunior fratribus, cum patris oues paſceret tanquam vili ab-
legatus obſequio, non oblatus eſt ſacerdoti, quaſi indignus
qui vngeretur in regnum, ſed à ſacerdote quæſitus, & accer
ſitus à paſcuis, prærogatiuam regiæ vnctionis accepit. Poſt-
ea quoque progreſſus ad bellum, cum Golias totum popu-
lum Iudæorum corporis ſui mole deſpiciens, ſingulari cer-
tamine prouocaret, timētibus cæteris popoſcit à rege vt con
grediendi ſibi permitteret facultatem. Necdū quidem tan-
to certamini habilis æſtimatus eſt, rege dicente: Non potes
ire ad Allophylum, & pugnare cum eo, quoniam tu puer 1. Reg. 17.
es, & ille vir bellator eſt à iuuentute ſua. Neque eſſet admiſ
ſus, niſi feciſſet fidem quod in ſua adoleſcentia leonem ſuis
manibus ſtrangulatū extractis raptæ ouis crinibus peremiſ
ſet. Ipſe etiā deſpectus ab Allophylo, quod aduerſus arma-
tum præliatorem cum virga & lapidibus proceſſiſſet, retu-
lit non viribus ſe fretum eſſe, non armis, ſed in nomine do-
mini confidentē ad præliū eſſe progreſſum, vt laceſſitæ ple-

A bis aufertet opprobrium. Hic ergo iuuenis atque deſpectus
ſtrauit allophylum, potitúſque victoria, in decẽ milibus iu
ueneularũ pſallẽtium teſtimonia triumphauit. Gerebat e-
nim typum eius qui quaſi deſpectus veturus eſſet in terras,
& ſine legato, ſine adiutore, ſine nuncio totũ populum mun
di huius, crucis ſuæ prælio liberaret: cui applauderẽt animæ
ſanctorũ per baptiſmatis ſacramẽta renouatæ, quod verum
illum Goliã reuelatum nobis ac proditum verbi ſui gladio
trucidaſſet. Iacet igitur ver⁹ Gulias bumilitate filij dei ſtra
tus, amiſit caput, quod in multas artes vertebat & fraudes.
Pſallunt ſecuræ iam animæ, quæ ante peccatorũ ſuorum tor
menta deflebant. Dicunt tympanis, hoc eſt, corporibus ſuis
peccato mortuis reſultãtes: Saul triũpbauit in milib⁹, Dauid
1.Rag.18. in decẽ milibus. Rex ille durus indignatur & iraſcitur dia-
bolus, eo quòd canerẽt iuuenculę: quia duritię filius paucos
decepit, Chriſtus totũ mundũ redemit. Dicit ergo Chriſtus
natus ex virgine: Iuuenis ego ſum & deſpectus, iuſtificatio-
nes tuas nõ ſum oblitus. Dicit etiam populus nationum ille
B in prima lectione deſpectus rudis adhuc fide & ſtudio pri-
mæuæ deuotionis adoleſcẽs, vel certe renouatus aquilæ iu-
uentute per baptiſmatis ſacramenta. Iuuenis ego ſum & de-
ſpectus, iuſtificationes tuas non ſum oblitus. Ille ego deſpe
ctus ante iã pręferor, iam anteponor electis. Ille antè deſpe
ctus populus peccatorũ, habeo cœleſtium ſacramentorũ ve
nerãda cõſortia. Iam mẽſę cœleſtis honore ſuſcipior, epulis
meis nõ pluuia vndatur, non terræ partus laborat, non arbo
rum fructus. Potui meo non flumina quærenda, non fontes.
Chriſtus mihi cib⁹, Chriſtus mihi potus. Caro dei cibus mi
hi, & dei ſauguis eſt potus. Non iam ad ſatietatẽ mei annuos
expecto prouẽtus, Chriſtus mihi quotidie miniſtratur. Non
verebor ne qua mihi cœli intẽperies, aut ſterilitas ruris im-
mineat, ſi pij cultus diligẽtia perſeuerat. Nõ iam coturnicũ
pluuias mihi opto deſcendere, quas ante mirabar. Non man
na quod ante cibis omnib⁹ præferebã, quia qui manna man-
ducauerunt patres, eſurierunt. Meus cibus eſt, quem ſi quis
manducauerit, nõ eſuriet. Meus cibus eſt, qui nõ corpus im
C pinguat, ſed confirmat cor hominis. Fuerat mihi ante mirau
dus panis de cœlo. Scriptũ eſt enim: Panẽ de cœlo dedit eis
manducare. ſed non erat verus ille panis, ſed futuri vmbra.
Panem de cœlo illum verum mihi ſeruauit pater. Mihi ille
Ioan. 6. panis dei deſcendit de cœlo, qui vitã dat huic mundo. Non
Iudæis deſcendit, non ſynagogę deſcendit, ſed eccleſiæ de-
ſcendit, ſed populo dei iuueniori deſcẽdit. Nam quomodo
Iudæis deſcendit panis qui vitam dedit, cum omnes qui il-
lum panem manducauerunt, hoc eſt, manna, quem putaue-
runt Iudæi verum panẽ, in deſerto mortui ſunt? Quomodo
ſynagogæ deſcẽdit, cum ſynagoga omnis interierit, & æter
no ieiunio fidei macerata defecerit? Denique ſi accepiſſent
panẽ verum, nõ dixiſſent: Domine, ſemper da nobis panem
hunc. Quid petis Iudæe, vt tribuat tibi panẽ quem dat om-
nib⁹, dat quotidie, dat ſemper? In teipſo eſt vt accipias hũc
panem. Accede ad hunc panem, & accipies eum. De hoc pa-
Pſalm. 72. nę dictum eſt: Omnes qui elõgant ſe abs te, peribũt. Si elon
gaueris ab eo, peribis: ſi appropinquaueris ad eũ, viues. Hic
D eſt panis vitæ. Qui ergo vitam manducat, mori non poteſt.
Quomodo enim morietur, cui cib⁹ vita eſt? Quomodo defi
ciet, qui babuerit vitalẽ ſubſtantiam? Accedite ad eum, & ſa
tiamini, quia panis eſt. Accedite ad eum & potate, quia ſons
eſt. Accedite ad eum & illuminamini, quia lux eſt. Accedite
2.Cor 3. ad eũ & liberamini, quia vbi ſpirit⁹ domini, ibi libertas. Ac-
cedite ad eum & abſoluimini, quia remiſſio peccatorũ eſt.
Ioan 6. Qui ſit iſte, quæritis? Audite ipſum dicentẽ: Ego ſum panis
vitæ. qui venit ad me non eſuriet: & qui credit in me, non ſi-
tiet vnquã. Audiſtis eum, & vidiſtis eum, & non crediditis
ei, ideo mortui eſtis: vel nunc credite, vt poſſitis viuere. Sed
miramini Moyſen, quia patres veſtros per mare ſiccis du-
xit veſtigiis. Moyſes non imperauit, ſed impetrauit. Nõ iuſ
ſit mari, ſed ſeruiuit iubẽti fluctibus. Moyſen laudatis, quia
regem Pharao cum exercitu ſuo merſit. Moyſes orabat, &
alius imperabat. Moyſes precabatur, Chriſtus operabatur.
Moyſes fugiebat, Chriſtus inſequebatur. Moyſes colũnam
ſequebatur, vt nocturnas tenebras decliuaret, Chriſtus illu
minabat. Moyſen agnoſcis, quia aquæ amaritudinem tempe

A rauit. Moyſen agnoſcis, quia aquã produxit de petra. Chri-
ſtum nõ agnoſcis, qui veri illius Aegyptij ſtrauit exercitũ,
& abyſſi merſit profundo. Qui nos liberat quotidie de mundi
huius fluctibus, ne nos ſeculi procella demergat. Quid pro-
fuit patrib⁹ tranſire per mare rubrũ, quibus ad terrã repro-
miſſiõis nõ licuit peruenire? Quicũq; enl exierũt de Aegy
pto, perierunt in deſerto. Mortuus eſt Aarõ, mortua eſt Ma
ria, mortuus eſt & ipſe Moyſes: ſolum Ieſum Naue nominis
ſacri ſimilitudo ſeruauit. Plaudat Iudęus, quia ſitienti illi vu
dam ſaxa vomuerunt. Mihi de corpore dei ſons fluxit æter
nus. meam amaritudinẽ bibit Chriſtus, vt mihi ſuæ donaret
gratiæ ſuauitatem. Dicit ergo populus Chriſtianus: Iuuenis
ego ſum & deſpectus, iuſtificationes tuas nõ ſum oblitus. Be
ne hoc dicit, qui iuſtificauit deum baptiſmatis ſacramentis.
Qui enim baptizatur, iuſtificat deum, quia peccata propria
confitetur, & à domino ſuorũ præſtolatur indulgẽtiam pec
catorum. Iuſtificauit Dauid, qui ait, Tibi ſoli peccaui, & ma Pſalm. 50.
lum corã te feci, vt iuſtificeris in ſermonibus tuis. Nõ iuſtifi
B cauerunt phariſæi, qui baptizari Ioãnis baptiſmo noluerũt,
vt in euãgelio legiſti. Non ſolum iuſtificare ſatis eſt, ſed etiã
non obliuiſci iuſtificationũ dei, id eſt, vt intemerata gratiæ
ſpiritalis dona cuſtodiat, & ſacræ remiſſionis munera illiba-
ta, atque indeſeſſa conſeruet. Hæc generalia. Sed etiam ſpe-
cialis ſingulis Chriſtianis ſuppetit prærogatiua dicendi: Iu-
uenis ego ſum & deſpectus, ſi humilis corde, ſi mitis atque
mãſuetus. Dicat ergo: Iuuenis ego ſum & deſpect⁹. Pręmit-
tat ætatis generalẽ iactantiam, quò plus cõmendet humilita
tis ſuæ gratiã. Nõ mirabilis humilitas in ſenectute, quæ effœ
ta viribus, fracta debilitatibus, triſtis dolorib⁹, anhela ſuſpi-
riis, cocta curarũ æſtibus, & ipſo viuẽdi mœſta faſtidio, ala-
critatẽ eſt oblita iactantiæ. Rara ſane in iuuenibus eſt humi
litas, ideoque mirãda. Dũ ætas viget, dum vires ſolidę ſunt,
dum ſanguis æſtuat, dũ ſolicitudo neſcitur, dum ignoratur
debilitas, dum lętitia frequentatur: tunc feruet iactãtia, tunc
ſe iuuentutis ſuperbus extollit affectus, tunc humilitas quaſi
vileſcit, abiecta contẽnitur: tunc ſubiectio, degeneris con-
C ſcientiæ æſtimatur eſſe infirmitas. Grãdis igitur morum eſt
aſſueſacienda maturitas, quæ vincat naturã. Denique ſi con
ſideremus, in paradiſo defecit humilitas, & ideo venit è cœ
lo. In paradiſo orta eſt inobedientia, & ideo obediẽtia cũ ſal
uatore deſcendit. inflabat caro, vnde ſubiectio manſuetudi-
nis inueniri nõ poterat in terris. Intumuerat omnis præuari
catoris hæreditas, veniens dominus Ieſus primum ſe exina- Philip. 2.
niuit, non rapinã arbitratus eſt eſſe ſe æqualẽ deo, formã ſer
uĩ ſibi accipiẽs, & ſpecie inuẽtus vt homo, humiliauit ſemet-
ipſum factus obediens vſque ad mortẽ. Non te moueat, quia
ſcriptum eſt, vt homo. Nõ enim ſimilitudinẽ ſuſcepit homi-
nis, ſed veritatẽ. Nam ipſe Apoſtolus ait alibi: Mediator dei 1.Timo. 2
& hominũ homo Chriſtus Ieſus. Et vt de euangelio affera-
mus exẽplum: Vidimus, inquit Ioãnes, gloriã eius, gloriam
quaſi vnigeniti à patre, plenum gratia & veritate. Nunquid Ioan. 1.
quia dixit, quaſi vnigeniti, ſimilitudinem magis vnigeniti,
quàm veritatẽ voluit æſtimari? Nõ enim ſuperuacuo Chri-
ſtus aduenit. Iã poteſt dicere homo: Iuuenis ego ſum & de-
D ſpectus, qui erat antè in populo priore ſenex ſuperbus. Di-
cit ergo, iuuenis ſum & deſpectus: quomodo eccleſia: Nigra
ſum & decora. Præmiſit nigrã, vt augeret decorã. Sic & hic
præmiſit iuuenẽ, vt augeret humilitatẽ. Nõ dixit, nigra ſum Cant. 1.
decora: ne quod nigrũ eſt, decorum æſtimaretur. Nec dixit,
iuuenis ſum deſpectus: ne iuuentus deſpicabilis putaretur.
ſed ait, Iuuenis, & quod mireris, humilis, nõ ſuperbus, deie-
cto propior quàm tumenti. Sic & ibi: Nigra ſum ſuperiore
peccato, ſed decora cõfeſſione peccati, & correctionis ſtu-
dio, atque amore virtutis. Quãuis ergo, &, ſyllaba vt gram-
matici appellãt, cõiunctiua ſit, habet tamẽ diſtinctionẽ qua
cõfuſio diſiũgitur ac ſeparatur: vt ſi dicas Ambroſiũ Baſſum
intus eſſe, vnus putatur. Sin autẽ aſſeras Ambroſium & Baſ-
ſum intus eſſe, duo vtique intelligũtur. Dicat ergo: Iuuenis
ſum & deſpectus, quia Chriſtus in paupere atque deſpecto
mundũ redemit, quia Chriſtus humilitate diabolũ vicit. Di
cat, deſpectus ſum, quia cor humiliatũ deus nõ ſpernit, quia
deſpectus ille Lazarus in Abrahę nunc requieſcit ſinu, & di Luc. 16.
ues ille iactãtior affligitur in inferno. Deſpectus erat Moy- Exod. 3.
ſes,

ſes,nec ſibi idoneus videbatur,cũ ad liberandum Hebræo- A rum populum mitteretur. Deſpectus erat Hieremias,qui di- Hiere.1. cebat : Dominator domine, ecce neſcio loqui, quia iuuenis ſum ego. Sed facilius iſte deſpectus eligitur. Denique dicitur ei : Noli dicere quia iuuenis ſum ego: quia ad oẽs quoſcunque miſero te, abibis : & omnia quæcunque mandauero tibi, loqueris. Ne timeas à facie eorum, quia ego tecum Luc.18. ſum dicit dominus, vt liberem te. Deſpectus erat ille publicanus,qui oculos ad cœlum non audebat leuare,& ideo facilius quàm ille phariſæus exaudiebatur . Omnis enim qui ſe exaltat,humiliabitur:& qui ſe humiliat,exaltabitur.

VI. Iuſtitia tua,iuſtitia in æternum,& lex tua veritas.

Poſſunt quidẽ ſinguli facere opera iuſtitię,ſed nõ in æter- Luc.16. nũ manẽtia. Diues ille cui abundauerũt diuitię in hoc ſeculo fortaſſe fecerat aliqua opera iuſtitiæ, quorũ remunerationẽ in præſenti vita acceperit,quę ad vitã æternam nõ pertinuerint,quod nõ magna fuerint opera illa,nec remuneratiõe di- B gna perpetua. Quid quod etiã ſi facimus opera aliqua iuſtitiæ,facimus tamẽ non cõtinua, ſed rara? Pleriq; non rapiunt aliena,ſed neſciunt de proprio largiri. Alij inuadentes indebitas facultates,quo ſpeciem iuſtitiæ ſibi quærãt,ſolent conferre pauperibus. Nõ eſt iſta in æternum iuſtitia. Multi iuſti plerũque grauiter deliquerunt,nõ habẽtes æternæ fructum iuſtitiæ . Soli deo ſuppetit in perpetuũ per omnia poſſidere iuſtitiã,qui paſcit iuſtos & iniuſtos. Nõ enim beneficiis ſolis referenda iuſtitia eſt, ſed illa vera iuſtitia eſt,quę ipſis quoq; Math.5. defertur inimicis. Meritóque ait iuſtitia dei: Diligite inimicos veſtros. Ergo ſicut in æternũ eſt iuſtitia ſolꝰ dei, ita lex dei veritas. Sed quomodo iſtud accipimus? verum quia lex dei veritas eſt, hoc eſt vera:& quod ſtatuit deus, omne verum eſt, ſicut infra ait: Omnia pręcepta tua veritas? An quia veritas lex dei eſt , quia non mentitur deus? Apud eum igitur veritas lex eſt , fallaci præuaricatio eſt. Sed & ſic poteſt accipi: Lex dei veritas eſt. Apud Iudęos ergo nõ eſt lex dei,quia nõ recipiũt veritatẽ. Lex dei ſpiritalis eſt, ſicut Apoſtolus dixit. Non habẽt ergo verã legẽ,qui eam non acce- C perint ſpiritaliter. Quod autẽ non verum, mendax eſt: quod mentitur, occidit. Litera ergo quæ occidit, mẽtitur: ſpiritus qui viuificat, verꝰ eſt. Accipiamus & ſic: Lex dei,nõ typus, non vmbra,non exẽplar cœleſtium, ſed ipſa cœleſtia. Vnde & ſcriptũ eſt, quia finis legis eſt Chriſtus . Nõ defectus vti- Roman.10 que, ſed plenitudo legis in Chriſto eſt : quia venit legẽ non ſoluere, ſed adimplere. Sicut enim teſtamentum vetus venit non ſoluere ſed implere, ita nouum certificare. Sed ſicut omnis veritas in nouo eſt teſtamento, ita & lex per Moyſem data, figura legis eſt veræ . Ergo illa lex veritatis exemplar eſt . In exemplari enim agni ſanguis effunditur , in veritate Chriſtus immolatur. Meritóque Apoſtolus cum præmiſiſſet vitulorum immolationẽ ſecundum legem, adiecit: Neceſſarium itaque eſt exẽplaria cœleſtium his mũdari. nam ipſa cœleſtia melioribꝰ hoſtiis . nõ enim in manufacta ſancta intrauit Chriſtus exẽplaria verorum, ſed in ipſum cœlum, & nunc appareat vultui dei pro nobis . Vt cognoſcamus autem quia legem nouã dedit dominus Ieſus, habes dicentem ſpiri- D tum: Hoc autẽ eſt teſtamentum quod teſtabor ad eos, dicit dominus, dãdo leges meas in cordibꝰ eorũ & in ſenſibꝰ eorum ſcribã eas, & peccati & iniuſtitiæ eorũ non ero memor. Vbi ergo remiſſio, iam nõ oblatio pro peccatis. Quo euidenter oſtenditur omnem veritatem euangelio contineri, quia lex dei in ſenſibus hominũ & in cordibus ſcribitur, nõ in tabulis lapideis. Qui ergo præcepta dei non habent in cordibus ſuis, non habent legem , ſiue quia inueteratur in Iudæis, renouatur in nobis, vmbra eſt nõ veritas, vt cum fiat oblatio pro peccatis ſecũdum legem, nõ fiat remiſſio peccatorũ. Impoſſibile eſt enim ſanguine taurorũ & hircorum peccata mundari. Mendax ergo erat illa remiſſio, donec remiſſionis veritas adueniret. Quid inde manifeſtius quàm Ioannis euangeliſtæ ſententia, qui ait: Quia lex per Moyſem data eſt, gratia autem & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt? *

legis retulit veritatem. Nam cum ſit autem, diſiũctio, intelligendum eſt diſiunctionem ideo interpoſitam, quia ſi veritas fuiſſet in lege, non fuiſſet gratia facta per Chriſtum.

*Ex veſtigiis Græcorũ elementorũ nihil potuit diuinari: ex ſeſe probabile eſt fuiſſe ſcriptũ καταὶ ἀντὶ [illegible] ἀλήθεια [illegible] & legi legẽdũ arbitror. Siquidẽ Ambroſ. retulit dixit, pro reddidit hic oppoſuit. Et cõtraria cõtrariis reddidit, ne referri inter ſe dicuntur.

poſſumus & ſic intelligere: veritas Chriſtus eſt, ergo veritas A lex eſt. Et ſi mãdatum domini lex eſt, multò magis viuum & operatorium verbum dei lex eſt.

VII. Tribulatio & neceſſitas* inuenerunt me, mandata tua meditatio mea eſt. *al. angustia.

Quærunt tribulationes & neceſſitates iuſtum, & interdũ inueniunt, interdum nõ inueniunt eũ. Inuenitur cui corona debetur, non inuenitur qui idoneus certamini nõ probatur. Tribulatio igitur velut quædam gratia eſt. Denique ſacrificium deo ſpiritus cõtribulatus. An non eſt gratia, quæ operatur, patientiã? Qui ergo nouerat tribulatiõis profectum eſſe: quæſitus à tribulatione, inuẽtus eſt, nec refugit. Dicit ſapientia, Quærẽt me mali, & non inuenient. non quia dominus nolebat inueniri ab hominibus, qui ſe omnibus etiã non quærẽtibus offerebat, ſed quia his operibus quærebatur, vt indigni eſſent qui quærerent inuenire. Cæterum Simeõ qui B eũ expectabat, inuenit. Inuenit Andreas: deniq; ait ad Simonem: Inuenimus Meſſiam, quod interpretatur Chriſtus. Philippꝰ quoque dixit ad Nathanael: Quem ſcripſit Moyſes in lege, & prophetæ, Inuenimus Ieſum filium Ioſeph, qui eſt à Ioan.1. Nazareth. Et vt oſtẽderet quemadmodum Chriſtus inueniretur, ait: Veni & vide. Qui ergo Chriſtũ quęrit, veniat non corporis greſſu, ſed mentis veſtigio. videat eum non exterioribꝰ oculis, ſed internis. Aeternus enim corporalibus nõ videtur aſpectibus, quoniam quæ vidẽtur, temporalia ſunt: quæ autem non videntur, æterna. Chriſtus igitur non temporalis, ſed ex patre ante tẽpora quaſi deus verus dei filius, & quaſi virtus ſempiterna ſupra tempora eſt, quẽ nullus temporum finis includat, quaſi vita ſupra tempora, quem nun- Roma.6. quã dies mortis inueniat . Quod enim mortuus eſt peccato, mortuus eſt ſemel. quod autẽ viuit, viuit deo. Audis quid dixerit hodie Apoſtolus? Peccato, inquit, mortuus eſt ſemel. Semel tibi peccatori mortuus eſt Chriſtus. Noli iterum peccare poſt baptiſmum . Omnibus in cõmune ſemel mortuus eſt, & ſingulis ſemel moritur, non frequẽter. Peccatum es ô homo. ideo peccatum fecit Chriſtum ſuum omnipotens pa- C ter. Hominem fecit, qui peccata noſtra portaret. Mihi ergo peccato mortuus eſt dominus Ieſus, vt nos in illo eſſemus iuſtitia dei . Mihi eſt mortuus, vt mihi reſurgeret . Semel eſt mortuus, ſemel reſurrexit. Et tu cum illo mortuus, cum illo ſepultus , cum illo in baptiſmate reſuſcitatus , caue ne cum mortuus fueris ſemel, moriaris iterum. Iam nõ peccato mo- Ibidem. rieris, ſed veniæ: nec cũ reſurrexeris, moriaris ſecũdo. Chriſtus enim reſurgẽs ex mortuis, iam nõ moritur, mors in eum iam non dominabitur. Ergo mors dominata eſt in eũ. Vtiq; qui dixit non dominabitur , oſtendit eſſe dominatam. Noli tantum amittere beneficium ô homo . Propter te Chriſtus dominationi mortis ſe ſubdidit , vt te iugo dominationis exueret. Ille ſuſcepit mortis ſeruitutem, vt tibi tribueret vitæ æternæ libertatem. Qui quærit ergo Chriſtum, quęrit & tribulationem eius, nec refugit paſſionem. Denique Dauid qui dignus erat vt à tribulatione quęreretur, tribulationem & ipſe quæſiuit . Nam niſi quæſiſſet, non inueniſſet. Quod D Pſalm.114. inuenerit autẽ, ipſe teſtatur dicens: Tribulationem & dolo- Pſalm.117. rem inueni, & nomen domini inuocaui. Et alibi: In tribulatione inuocaui dominũ, & exaudiuit me in latitudine. Bona ergo tribulatio, quæ dignos facit nos qui in latitudine exaudiamur à domino. Gratia eſt autem exaudiri à domino deo noſtro. Qui quærit igitur tribulationem, nõ refugit: qui nõ refugit, inuenitur. Non enim refugit, qui mandata dei ſenſu operibúſque meditatur. Nam vtique illum athletam certamina inueniunt, qui in vſu exercitij fuerit conſtitutus . qui vero exercitium dereliquerit, ſine dubio non poterit reperiri, quia indignus eſt vt quæratur. Dauid ergo quaſi bonus athleta dicit : Tribulatio & neceſſitas inuenerunt me , quia paratum ſemper habuerunt, non refugientem neceſſitatum & tribulationum prœlia, ſed petentem.

VIII. Iuſta* teſtimonia tua in æternum, intellectum da mihi eorum, & viuifica* me. *al. æquitas *al. & viuã.

Quis tantus qui poſſit intelligere domini teſtimonia? Et ideo intellectus à domino poſtulandus eſt, cuius tãta eſt vis vt initium eius ſit plenitudo virtutis . Deniq; ſcriptum eſt:

Pietas autẽ iu deũ, initium intellectus. quæ virtutum omniũ fundamentum eſt, iuxta humanarũ rerũ & cœleſtium diſciplinam. Pietas amica deo, parentibus grata, dominum conciliat, neceſsitudines fouet, dei cultura eſt, merces parentum, filiorum ſtipendium. Pietas, inquã, iuſtorum tribunal, egenorum portus, miſerorũ ſuffugium, indulgentia peccatorũ. Qui enim habet intellectum, ipſe vere eſt pius. Intelligit enim humanæ lubricum fragilitatis, & citò ignoſcit erranti. Intelligit cõmune nobis datum naturæ, vſúſque cõſortium, & ideo pauperibus tanquã debitum ſoluit, nõ inficiatur tanquã indebitum. Intelligit vices eſſe calamitatum, & ideo tanquam naufragiis mundi iſtius portu quodã ſuæ humanitatis occurrit. Hæc perfecta virtus in hominib', hęc plena in deo laus eſt. Merito intellectum ſibi etiam Salomon, magiſteriũ ſecutus paternũ, à domino poſtulauit dicens: Ego ſum puer humilis, & ignoro introitum meum, & exitum meum, & ſeruus tuus in medio populi tui quem elegiſti, populum multũ ſicut arena maris, qui dinumerari non poteſt præ multitudine, & dabis ſeruo tuo cor prudens audire & iudicare cum iuſtitia populum tuum, & intelligere inter bonum & malũ. (3.Reg.3.)

B Vnde complacuit domino, quia non ſibi lõgęuitatem vitæ, & regalium diuitiarum copias, ſed ſapientiam ad intelligenda domini iudicia & iuſtitias depopoſcit: & ideo tantum populum regno pacifico gubernauit, quia nõ vſurpauit vt Adam boni & mali ſcire diſtantiam, ſed intelligendæ eius gratiam orauit à Chriſto. Quòd enim ſcire diuinum eſt, hoc à domino deo tuo vt poſsis cognoſcere promerendum eſt. Si petiſſet & Adam ſicut petiuit Salomõ, nequaquam illos inextricabiles erroris laqueos incidiſſet, quibus omnis eius hæreditas ſtrangulatur. Ideoque mortuus eſt, & quod grauius eſt morte peccati, quia ante vſurpauit ſcire, quàm intellectum quo viuificaretur acciperet. Viuificat ergo intellectus vt ſpiritus, quia ipſe intellectus gratia ſpiritalis eſt: ideoque intellectum munere ſuo ſpiritus ſanctus operatur. Intellectus autem bonus eſt omnibus qui eum faciunt. quo docemur quia non ſolum ſenſu complecti, ſed etiam factis id quod intelligimus exequi debeamus.

Sermo decimusnonus.

C (Kuph) KVph, cuius interpretatio eſt concluſio, & ſicut alibi inuenimus, aſpice. Diſtat litera, congruit ſenſus. Nam qui concluditur, circunſpicere ſe debet, & cauſam periculi non diſsimulare, maxime cum letale diſcrimen ſit. Concluditur vnuſquiſque tumeſcentibus viſceribus, internisve faucibus, cum intercluſo ſpiritus cõmeatu, ſpirandi ac reſpirandi commercia coartantur. Cõcluditur fœmina cum ſit periculum matricis, qua pectoris ipſius premitur principale, vnde graues oriuntur anguſtiæ, & niſi in locum ſuum illa recipiendorum ſeminum aula reuocetur, vitã conſueuit excludere. Ita etiam qui animo angitur, & quibuſdam aduerſis imminentibus perurgetur, cõcludi dicitur non minoribus anguſtiis mentis quam corporis. Maiores enim animæ æſtus febréſque ſunt animorum q̃ corporum. Cõcluſus igitur viſcerum tumore, medicũ quærit vt poſsit propulſare periculum, & conſtricta laxare. Veniens medicus tentat omnia, explorat interna. Et tu ergo cõcluſus animi feruore, aſpice teipſum interiore oculo. Morbi vis vrget, ſeruet noxia conſcientia, moles peccatorũ premit, intercipiunt ſenſum mentis anguſtiæ: cognoſce teipſum, & orationis quære medicinam, poſce vt veniat medicus ille qui deſcendit è cœlo, qui maxime ęgrotos requirit, ſicut ipſe ait: Non opus eſt ſanis medicus, ſed iis qui male habent. (Matth.9.) Habes vulnera? ne differas. non eſt apud eum vlla conferendæ dilatio ſanitatis. Habes vlcera? ne timeas. verbo nõ ferro curare conſueuit. Aſpice igitur illis oculis quibus Dauid auxiliũ quæſiuit & meruit. Leuaui, inquit, oculos meos ad montes: quæſiui vnde mihi veniret auxilium. (Pſalm.120.) Nuſquam inueni niſi à domino. Qui enim mundum condidit, tuetur accolas mũdi. Aſpice ergo, & ſemper aſpice, quia iuſti oculi ſemper ad dominum. Hæc monet te etiam Hieremias in Threnis ſub hac ipſa litera, dicens ad Hieruſalem: Surge, expergiſcere in nocte, in principio vigiliæ tuæ effunde ſicut aquam cor tuum corã facie domini, extolle ad dominũ manus tuas (Threno.2.)

A pro animabus paruulorũ tuorum qui deficiunt à me in plateis omnium itinerũ. Nónne & apertę cõcluſionis oſtendit anguſtias, & monet vt intẽtione cordis, in quo eſt oculi melioris obtutus, remedium tibi ſalutare prouideas? Deniq; etiam infra iterũ ſub hac litera ait: Appropinquauit enim tẽpus noſtrum, repleti ſunt dies noſtri, aduenit finis noſter. (Threa.4.) Leues facti ſunt qui perſecuti ſunt nos, ſuper aquilas cœli. In mõtibus accenſi ſunt, in deſerto inſidiati ſunt nobis. Demõſtrauit ſummam concluſionem, nec vllum remedium niſi in aduentu domini noſtri Ieſu Chriſti, qui ſolus deſperatis poſſit afferre medicinam. Et quaſi oſtendens eum, dicit: Spiritus ante faciem noſtrã, Chriſtus dominus cõprehenſus eſt in interitu noſtro. In vmbrã eius viuemus inter gentes. Et infra: Bibes, inquit, & inebriaberis. Adhuc viſitabit iniquitates tuas, reuelabit ſuper peccata. Quàm breuiter aduentum & paſſionẽ eius expreſſit, remiſſionémque omnium peccatorum. Quàm aperte congregationẽ futurarũ gẽtium declarauit. Hinc illud apoſtolicũ, quia cęcitas ex parte Iſrael contigit, donec plenitudo gentiũ intraret, & ſic omnis Iſrael ſaluus fieret. (Rom.11.) Veni domine Ieſu, ſed iam nõ in vmbra, ſed in ſole

B iuſtitiæ. Si vmbra profuit, ſi paſſiõis tuæ vmbra protexit, ſi corporis vmbra ſaluauit, quantum conferre poterit claritas aperta virtutis? Per vmbrã lepra curata eſt. Per vmbram quoq; illi' fœminæ quæ fimbriã veſtis dominicę attigit, ſanguis ſtetit. (Matth.9.) Per vmbrã te vidimus, quãdo non habebas ſpeciem neque decorẽ. Vmbra tua caro fuit, quæ noſtrarum æſtus refrigerauit cupiditatum, quæ cõpeſcuit inſolentiã vitiorum, quæ reſtinxit ignes libidinũ, quæ auaritiæ diuerſarúmque paſſionum incẽdia tẽperauit. Et quid dicam de vmbra domini, quãdo & apoſtolorum vmbra ſanabat? Veniẽte etenim Petro vnuſquiſque offerebat ægros ſuos, quos trãſeuntis apoſtoli vmbra reddidit ſanitati. Audi quia caro domini vmbra erat. Ecce dominus ſedet ſuper nubẽ leuem, & veniet in Aegyptum. (Eſaię.19.) Dauid dicit: Sub vmbra alarum tuarum protege me. (Pſalm.16.) Factus eſt igitur exinanitus vmbra nobis, quos ſol iniquitatis exuſſerat. Vidim' ergo eum in vmbra eius, cum adhuc fides prima procederet. Sed nunc iam totum illuminat mundũ, & tamen adhuc eum per ſui corporis, quæ

C eſt eccleſia, vmbrã videmus, nõdum facie ad faciem. Neque enim oculi corporis diuinitatis poſſunt recipere fulgorem. Hæc quoque vmbra rorũ quotidie protegit orbẽ terrarum. Profuit igitur cõcluſio: Concluſit enim deus omnia in incredulitate, vt omnium miſereatur. (Roman.11.) Sed iã cõſideremus quid in concluſione dicendum ſit, & vnde incipiendum.

Exclamaui* in toto corde meo, exaudi me domine: iuſtitias* tuas requiram. I. (*al. clamaui) (*al. iuſtificationes.)

Cum impreſſiones patimur corporales exclamare cõſueuimus, vt alios ad præſidiũ nobis vocare poſſimus. Premebatur ſanctus Propheta appropinquãtibus ſibi perſecutoribus. Saul primo infeſtus armato cũ inſequebatur exercitu, poſtea parricida filius imminebat: nõ cõtentus fugiẽtis exilio, vitã patris quærebat eripere. Sed ab illis minus pati poterat quos in pręſenti videbat, quàm ab aliis quos non videbat. Eſt enim colluctatio ſanctis nõ ſolum aduerſus carnẽ & ſanguinẽ, ſed etiam aduerſus principatus & poteſtates huius mundi, rectoréſque tenebrarum, qui latronũ modo in iſtius (Ephes.6.)

D ſeculi nocte humanis inſidiantur affectibus. Horum igitur ſanctus Dauid cum graues aduerſum ſe videret fieri incurſus, exclamauit in toto corde ſuo. Etenim aduerſus diabolũ non vocis magnitudine, ſed magnanimitate cordis vtẽdum eſt. Eſt tamen & vox cordis, quia eſt & vox ſanguinis, quæ ad deum peruenit. Deniq; deus dicit: Vox ſanguinis fratris tui clamat ad me. (Gene.4.) Clamat ergo cor noſtrum, non ſono corporis, ſed cogitationum ſublimitate, cõcentúque virtutum. Grãdis fidei clamor. Deniq; in ſpiritu adoptiõis clamamus abba pater, & ipſe ſpiritus dei clamat in nobis. (Rom.8.) Magna vox iuſtitię, magna eſt caſtitatis, per quã & mortui loquũtur, nec ſolum loquuntur, ſed etiã ſicut Abel clamant. At verò iniuſti anima nec viuens clamat, quia deo mortua eſt. Nihil in illa ſublime, nihil magnificum eſt, quale eorum quorum ſonus in omnem terrã exiuit, & verba in fines orbis terrarum. Gracili voce loquebatur Moyſes, & plus omnibus audiebatur.

tur. Quotidie anditur in eccleſia: ab illis ſolis, hoc eſt, à Iudæis non auditur, qui aure audiunt, ſed corde non andiunt. [Eſaiæ 58.] [1.Reg.1.] Prophetæ dicitur alteri: Exalta viribus vocem tuam. Anna tamen nõ clamabat in corde ſuo ſicut Moyſes, ſed loquebatur, fortaſſe quia filios poſtulabat, hoc eſt, bona quidem, ſed priuata nõ publica clamabat. Sed quia à domino poſtulabat quæ domino eum ſi quem ſuſciperet offerebat, loquebatur deo. Clamabat autẽ Moyſes, quia non pro ſe, ſed pro omni populo precabatur. Vnde dictum eſt ei à domino: [Exod.14.] Quid clamas? Clamabat affectu pio, & ſenſu profundo, & perſonabat in cœlo, miraculis petẽs digna cœleſtibus, vt mundi elementa mutaret. Denique vt ipſius loci ſeriẽ recenſeamus: Inſtabat Pharao, & innumeris Aegyptiorum ſtipatus currib' vrgebat Hebręos, hinc circunfuſus hoſtis, inde interfuſum mare plebem dei clauſerat. Nulla in armis fiducia, ſpes nulla in viribus. Strepebat tantũmodo querela miſerabilis, quod cõmodius ſibi foret dura in Aegypto ſeruitutis onera ſubire, quàm acerba in deſerto morte cõſumi: querela nihil præſidij ferens, plurimũ offenſæ afferẽs. Stabat ergo Moyſes mœſtus, ſolicit', anxius populi & periculis & querelis, expectãs fidem cœleſtium promiſſorum: & tacitus ſecũ ipſe voluebat qua tandem dominus ope, iniurię immemor, memor gratię, [Exod.14.] ſubueniret. Dicit ad eum dominus: Quid clamas ad me? Sonum eius non audio, vocẽ eius agnoſco, ſilentium eius lego, clamorẽ eius in operibus deprehendo. Clamabat populus, & non audiebatur: tacebat Moyſes, & audiebatur. Nõ populo dictũ eſt, Quid clamas ad me? Non enim ad deum clamabat populus, qui iniuſta & viris indigna clamabat. Sed Moyſi dictum eſt, Quid clamas ad me? hoc eſt, tu ſolus ad me clamas, qui de me ſperas. tu ſolus ad me clamas, qui virtutẽ meã excitas. tu ſolus ad me clamas, qui per vniuerſam terrã annunciari meum nomẽ expectas. Clamabat ergo Moyſes in corde ſuo, & omnis ſapiens in corde ſuo clamat. Denique ſapientia cũ altiſsima prædicatione cõuocat ad craterem, dicẽs: [Prou.9.] Relinquite inſipientiam, & quærite ſapiẽtiam. Magnæ ſublimitatis, magnę vocis hæc prædicatio eſt: quę ſtultis ſapiẽtiam pollicetur. [Ioan 7.] Et Ieſus dominus clamabat: Si quis ſitit, veniat ad me, & bibat. Et voce vere magna clamabat, qui vocabat homines ad regnũ cœlorum, ad illum venerabilẽ potum quo vitæ æternæ fluctus infunditur. Et tu cum oras, magna ora: id eſt, ea ora quæ æterna ſunt, non caduca. Ora quæ diuina ſunt atque cœleſtia, vt ſis ſicut angeli in cœlo. Noli orare pro pecunia, quia ærugo eſt: noli pro auro, quia metallum eſt: noli pro poſſeſsione, quia terra eſt. Iſta oratio ad deum non peruenit. Non audit deus niſi quod dignum ſuis ducit eſſe beneficiis, ſed audit piam vocem plenam deuotionis & gratiæ. Non ſolum ergo clamandũ in corde, ſed etiam in toto corde clamandum eſt. Sicut enim corporaliter tunc bene clamatur, cùm toto ore clamatur, ita ſpiritaliter toto eſt clamandum corde, ſi volumus magna referre, & à domino quæ poſcimus impetrare. Hanc dominus vocem exigebat à populo, quam populus neſciebat. Ideoque dixit dominus: [Matth.15.] Populus hic labiis me honorat, cor autẽ eorum lõge eſt à me. Qui ergo appropinquauerit corde, ipſe auditur à domino. Cor ergo prius clamet, vt ſermo poſſit audiri. Sed non ſatis eſt clamare ad dominum, ſed etiã iuſtitias eius exquirere. Exquirit autem iuſtitias, qui id quod in omnibus creaturis, & maxime in animãtibus rationabilibus vel etiam irrationabilibus iuſtum* eſt, prouidentiæ aſſcribit diuinæ. [*inſitum] Vnde turturi ſtudium pudicitiæ, quæ cõpare amiſſo, concubitu indulgere nõ nouit, quod homines ſeruare nõ poſſunt? Vnde pleriſque animantibus tam ſobria partus cura ſeruandi, vt vbi conceptionis munus agnouerint, coitum non putent eſſe repetendũ, ne receptorum ſeminum fiat adulterina permixtio? Phœnix coitus corporeos ignorat, libidinis neſcit illecebras, ſed de ſuo ſurgit rogo ſibi auis ſuperſtes, ipſa & ſui hæres corporis, & cineris ſui ſœtus. Aquila ne degeneres partus nutriat, diligẽti librat examine, & adhuc teneros fœtus pio vngue ſuſpendit, ſolíſque offert radiis, vt ſi forte oculos ſuos vi fulgoris inflexerint, tanquã degeneres laxato in pręceps vngue dimittat. ſin vero naturę vigore cõſtanti aduerſum radios ſolis obtutũ potuerint vindicare, dignæ indolem ſobolis onere grato reportet. [Matth.6.] Volatilia cœli omnia

A non ſerunt neq; metunt, & deus paſcit illa, quia iuſtitias domini cuſtodiunt, nihil ſibi proprium vindicando, ſed ligno fructiſero, quod domini indicio cõmunem ad eſcam datum eſt, famẽ releuare contenta. Ex his igitur nos cognoſcimus quàm diuinæ ſubſidia prouidẽtiæ hominibus non deeſſent, ſi dei iuſtitiam ſeruare vellemus. Qui alit aues, nõ aleret homines, quos ad imaginẽ & ſimilitudinẽ ſui fecit? Nónne pluris ſumus illis? Naturę prærogatiua pluris ſumus, ſed inferiores diminutione gratiæ, & præuaricationis iniuſtitia.

Clamaui ad te, ſalua me*, & cuſtodiam teſtimonia* tua. II. [*al. ſaluum me fac.] [*al. mãdata.]

Repetit quod ad deum clamauerit, & cuſtodẽ ſe promittit cœleſtium ſtatutorũ, quæ cœlo terráq; teſtibus dominus deus ſanxit, vt præuaricatores elementorũ teſtimoniis arguantur. Quomodo cœlum aſpiciat præuaricationis ſuæ conſcium? Quomodo fructus de terra expectet, quę nouit ingratos? Vide igitur quàm nõ parua promittat Propheta. In clamãdo fidelis & prõptus affectus exprimitur: in cuſtodiẽdo
B teſtimonia tua, cõtinẽtiæ virt' obſequij ſedulitate declarat.

Anticipaui* in maturitate, & clamaui:* in verba tua ſperaui*. III. [*al. pręueni] [*al. quia in] [*al. ſuperſperaui.]

Græcus ἐν ἀωρίᾳ dixit, quod eſt, ante horã, ante tempus. Qui ergo dominum deprecatur, nõ velut præſcripta pręcipue tẽpora præſtoletur, neſciens in obſecrationibus domini tempus eſſe aliquod, ſed ſemper in ipſis ſit. Siue manducamus, ſiue bibimus, Chriſtum annunciemus, Chriſtum rogemus, [1.Corin.10.] Chriſtum cogitemus, Chriſtũ loquamur, in corde noſtro ſemper, ſemper in ore ſit Chriſtus. Sed fortaſſe dicas: [Eccleſ.3.] Quomodo ſcriptum eſt: Tẽpus omnibus, & tẽpus omni rei ſub cœlo eſt? Sed dominus Ieſus ſupra cœlum eſt, nullo circunſcriptus eſt tẽpore. Claudat os ſuũ Arriana perfidia. Tẽpus, inquit, omni rei ſub cœlo. [Ibidem.] quanto magis ſub deo tẽpus, non ſupra deum? Generatio ex patre nõ habet tempus. Neque enim opus ante authorẽ, ſed author ſupra operis exordium. Fortaſſe obiiciãt quia dixit: Tempus nondũ aduenit. [Ioan 7.] [Ioan.12.] Et iterũ dixit: Pater venit hora. Sed hæc hora eſt paſſionis. [Eſaiæ 7 & Matth.1.]
C Eſt etiam tẽpus virginalis cõceptionis. Ecce virgo in vtero accipiet. Quia virgo ſub tẽpore, & ideo præſcripta ætate cõcepit. Qui rogat itaq;, ſemper roget: & ſi nõ ſemper precatur, paratum ſemper habeat precãtis affectum. Pernoctabat [Luc.6.] in oratione dominus Ieſus, non indigẽs precationis auxilio, ſed ſtatuens tibi imitationis exẽplum. Ille pro te rogãs pernoctabat, vt tu diſceres quomodo pro te rogares. Redde igitur ei quod pro te detulit. Audi ſupra dicentẽ Prophetam: Media nocte ſurgebam ad cõfitendum tibi. Et tu ſurge vel media nocte, ſi nõ potes tota ſemper nocte vigilare, vt dum oras nocte, veri ſolis pectori tuo ſplẽdor irradiet: quia omnis anima quæ Chriſtum cogitat: in lumine ſemper eſt. Dies lucet tibi, Chriſtus aſpirat. Sed quia ſequens verſiculus de tempore precãdi, euidẽter expreſſit, in iſto verſiculo actuũ magis operúmque arbitror quàm orationis tẽpus intelligendum. Pręcurrit ætatis maturitatem quiſquis in adoleſcentia poſitus ſenilẽ grauitatem induit, & iuueniles annos veterana quadã continentia regit, ſeruorémque virentis corporis
D incana motum maturitate cõponit. Nam quid poteſt habere laudis, ſi effœtum corpus voluptatibus, & iam ſenectutis gelu frigidũ, ad ſera deuotiõis officia depoſito iam ſegnior vigore cõuertat? Non eſt corona, niſi vbi fuerit difficilioris lucta certaminis. Ad quam rari attingere poſſunt, nec omnes qui ingreſſi fuerint ſtadium, peruenire. Ille laudabilis, cui eſt in ſeipſo ante certamen, qui carnem ſuam reluctãtem ſibi mentis coercet imperio, parca frugalitate caſtigat. & ſeruituti redigit, ne effrenata libertate luxuriet, atque indomita feruens cupiditate habenas animi regentis abrumpat. In hora eſt ergo ſenex, ſi munia ſobriæ maturitatis exerceat: ante horam præcurrens iuuenis, ſi ſenili pondere incentiua cõprimat voluptatum, ac feruentes illecebras cupiditatis extinguat. Bonus eſt enim dominus ſuſtinentibus, Hieremias dicit. [Thren.3.] Et bonum eſt viro qui graue portauit iugum à iuuentute, ſedebit ſingulariter, & ſilebit, quia tulit iugum verbi. Qui enim à iuuentute iugum portauerit, & habenis maturi moderaminis teneriora volens colla ſubdiderit, ſedebit ſingula-

ſingulariter remotus à ſtrepitu ioterpellãtium paſſionum,& A
quietus ſilebit,cui neceſſe eſt iam non iurgari cum corpore,
decertare cum variis cupiditatibus, quia tulit iugum verbi
anima quæ quærit deum, quæ captiuas ſibi ſecit omnes deli
cias iuuentutis. Vnde ſortaſſe & illud dominicum, Non cla
mabit neque contẽdet,neque andiet quiſquam in plateis vo
cem eius:nõ ſolum ad defenſionis ſilẽtium,abſolutioniſque
contẽptum & toleratiam paſſionis,ſed etiam ad cõpreſſio-
nes omnium accipere poſſumus corporalium voluptatũ. Vn
de & alibi ſcriptum eſt: Quia peccatum non fecit. Recte igi
1.Pet.2. tur tacebat in mortis periculo cõſtitutus, qui mortis aculeũ
non timebat. In verba,inquit,tua ſperaui. Græcus ἐπήλπισα
dixit, quod eſt ad ſperandum ſemper creſcere, & ſpem ſpei
adiungere. Iuſtus ſemper ſperat,& in aduerſis poſitus,& fre
quentibus afflictus ærũnis deſperare non nouit,ſed quo gra
uiora tolerauit, magis ſperat, & ſperandi ſumit profectum,
Eſaiæ.40. ſecundum illud oraculum: Conſolamini,conſolamini popu B
lum meum,dicit dominus. Sacerdotes, loquimini iuſtitiã in
cor Hieruſalẽ,conſolamini eam,quia repleta eſt deiectio, &
ſolutum eſt peccatum eius,quia recepit de manu domini du
plicia peccata ſua. Quàm cito dixit plenitudinem deiectio-
nis ſolutionẽ eſſe peccati, & repetiuit cauſam conſolationis
eo maius eſſe recõciliationis inſigne,quo numeroſior fuerit
pœna quàm culpa. Iob tot grauatus incõmodorum acerbi-
tatibus,pio ſpem cumulabat affectu,diſcretam à piis cauſam
aſſerens impiorum,quorum lumen extinguitur. Lux autem
ſecũdum Salomonem ſemper iuſtis. Vnde colligitur quia iu
ſtus ſemper in verba dei ſperat, & ſpem adiicit ſpei. Quod
euidẽtius expreſſit Eſaias dicẽs: Tribulationem ſuper tribu
lationẽ expectat,ſpem ſuper ſpem: Ad perlactatos & abdu-
ctos ab vberib' loquebatur, hoc eſt,ad eos qui prima infan
tiæ alimenta tranſiſſent,cibo iã habiles fortiori. Exẽplo ſit,
quod ablactatus Iſaac patriarcha tantus euaſerit, vt adhuc
inter rudimenta primæuæ poſitus ætatis,nequaquam tamen
gladium feriturí parentis horruerit. Plures filios habuit A-
braham nullum ablactauit alium,ſed in hunc ſolũ feciſſe legi
tur epulũ magnum. Et bene magnum epulũ ſcriptura dixit, C
quia typus erat eius quẽ ſemper epulãtur corda ſanctorum.

IIII. Præuenerunt oculi mei* mane, meditari verba mea.

*al. ad te diluculo, vt me ditarer eloquia

Supra ait: Præueni ἐν ἀωρίᾳ, hoc eſt,ante horas, ante tem-
pus:hic ait, Mane, aliud ſignificans tempus orandi atq; pſal-
lendi domino, vt ſit illud prius,ſecundum quod ait: Media
nocte ſurgebã,hoc autẽ iuxta illud: Præueni orientẽ ſolem.
Graue eſt enim ſi te ocioſum in ſtratis radiis ſolis orientis
inuerecundo pudore conueniat, & lux clara feriat oculos
ſomnolento adhuc torpore depreſſos. Arguit nos tanti tem
poris ſpatium,ſine vllius deuotionis munere ac ſacrificij ſpi
ritalis oblatione feriata trãſmiſſum. An neſcis ô homo quod
primitias tui cordis ac vocis quotidie deo debeas? Quotidia
na tibi meſſis,quotidianus eſt fructus. Occurre ergo ad ſo-
lis ortus, vt te oriẽs inueniat iam paratum, ne lumina tua ma
dido adhuc ſopore mergentia, primus diei fulgor exagitet.
Canti.3. In cubiculo meo in noctibus quæſiui quem dilexit anima
mea,dicit eccleſia. Ideo meruit eum inuenire,ideo eius gra- D
tiam promereri, quia etiam in cubiculo quæſiuit. Quæſiuit
in noctibus,propterea copia eius adepta in poſteriorib' lo
quitur ad ſpõſum: Veni frater meus,exeamus in agrum, re-
Canti.7. quieſcamus in caſtellis,diluculo ſurgamus in vineas. Aduer
tis quemadmodum ſponſa verbum inuitet dei, vt veniat in
terras,& tollat peccata mundi? Ager hic erat antè deſertus,
ſentibus noſtrorum ſqualidus delictorum, horridus ſpinis.
Caſtellum erat in quo relegatus Adam perpetuo ſuæ poſte-
ritatis hæredes ſtringebat exilio. Illo ergo ducit eccleſia
Chriſtum, vt Adam liberet. Deinde exulibus abſolutis cœ-
pit mundi iſtius ager idoneos habere cultores: & qui erat
ante ieiunus, factus eſt vitis æternæ plantatione fœcundus.
Nec tamen ſic ſpiritalibus læta palmitibus euagatur, ſed ad
has vineas vocat Chriſtum, vbi pſallentes ſint & orantes, v-
bi noctibus ac diebus fructus innoxius perſeueret. Ibi, in-
Ibidem. quit, dabo vbera mea, ibi dederunt mandragoræ odorem.
Plerique diſcernunt quendã inter mandragoras ſexum, vt
& mares putent eſſe & fœminas,ſed fœminas grauis odoris.

A Significat ergo gentes quæ ante fœtebant cum eſſent infir-
miores:euirata quadam imbecillitate perfidiæ, boni odoris
fructus ferre cœpiſſe, poſtquam in aduentum domini credi
derunt. Legimus etiam quod mandragoras acceperit ſancta Gene.30.
Rachel à ſorore ſua Lia, vt concederet ei illa nocte dormi-
re cũ ſancto Iacob. Mandraguras Rubeo primogenitus at-
tulerat matri ſuæ Liæ,quæ lippientibus oculis ſynagogæ fi-
guram accepit,quia Chriſti gratiam videre non potuit, he-
betato debilis mentis obtutu. Quo declaratur quod fructus
quos antè ſynagoga à primogenito dei filio ſuſceperat, ec-
cleſiæ conceſſit. Sed quia illius noctis potitę concubitu con
cepit & genuit Lia ſuæ poſteritatis hæredem, impletur my-
ſterium, quoniam credẽtibus apoſtolis reliquiæ Iudæorum Roman.9.
per electionẽ gratiæ ſaluæ factę ſunt. Vnde ait eccleſia: No- Cant.8.
ua & vetera frater meus ſeruaui tibi. Quis dabit te fratrem
lactentem vbera matris meæ? Inueniens te foris, oſculabor
B te, & quidem non ſpernent me. Aſſumam te & inducam in
domum matris meæ, & in ſecretum eius quæ concepit me.
ibi docebis me.& cætera. Habens igitur informationem no
uarum & veterum ſcripturarum, nec deſpicabilem eſſe ſen-
tiens, non ſolum orationibus in ſecreto cordis verbũ tenet,
verumetiam pſallentis chori vocibus velut quibuſdam eum
oſculis gratiæ oſculatur. Itaque malorum granatorum, hoc
eſt, diuerſorum & innumerabilium fructuum, & pręcipue ſi
dei odoribus, gratiæ, ſapientiæ, & gloriæ, vitæque æternæ
ſubnixa diuitiis, quæ ſunt circa ſiniſtram & dexteram ſpon
ſi, per animas ſanctas laudantium congregationum plauſib'
excitat Chriſtum, dicens: Adiuraui vos filiæ Hieruſalem, vt Cãt.3.& 8
nõ ſuſcitetis & reſuſcitetis dilectionem vſquequo voluerit.
Vnde eam mirantur filiæ Hieruſalem ſanctæ animæ patriar
charum & prophetarum veterúmque iuſtorum, vel cœle-
ſtes potentiæ, dicentes: Quæ eſt hæc quæ aſcendit dealbata Cantic.8.
innitens ſuper fratrem ſuum? Hoc eſt talibus ſolẽnitatibus
fulget eccleſia: & quæ ante per diem fuſca erat, iam ſplẽdet
in noctibus & relucet. Ipſe quoque dominus tanto munere
pſallentium delectatus ait: Pone me vt ſignaculum in cor Ibidem.
C tuum, vt ſigillum in brachium tuum, quia valida eſt vt mors
charitas, durus ſicut inferi zelos tuus. Alę eius, alæ ignis flã-
mæ. aqua multa excludere non poterit charitatem, & flumi-
na, non vndabunt eam. Quia vidit tãtam deuotionem eccle
ſiæ, idoneos putat eſſe iam populos qui in corde noſtro & in
brachio ſignaculum eius portare poſſimus. Ipſe enim pater
ſignauit deus, & qui teſtimonium eius accepit, ſignauit, quia
deus verax eſt: & ideo operantes cibum permanentem in vi
tam æternam, ſignati ſunt ad imaginem & ſimilitudinẽ Chri
ſti, qui eſt imago inuiſibilis dei. Sicut ergo deus verax eſt, &
tu ſigna in tuo ſenſu & opere veritatem, vt os tuum non lo-
quatur mendacium: manus tuæ non operentur opera homi-
num, quæ ſunt fallacis iſtius mundi, ſed illa quæ dei ſunt, vt
pauperibus largiantur, debiles ſubleuent, mortuos honorẽt
tumulis ſepulturæ. His operibus charitas quęritur, vt nemo
poſſit à Chriſto vel periculo mortis auelli. Vnde illa ait:
Quis nos ſeparabit à Chriſto? Tribulatio, an anguſtia, an p- Rom.8.
ſecutio? Et infra: Confido enim, quia neque mors, neque vi
D ta, neque angeli. Ea ſpecie etiã zelus durus eſt charitatis, &
alæ eius alæ ignis. Habet alas ſicut columba. ſunt enim pen-
næ columbæ deargentatæ, quibus euolat qui diligit, dicens: Pſalm.54.
Ecce elongaui fugiens, & manſi in ſolitudine. Sed alæ chari-
tatis, alæ ignis, quibus dilectionis inflammat ardorem. Hoc
vapore feruentes fecit dominus angelos ſuos ſpiritus, & mi Pſalm.103.
niſtros ſuos ignem vrentem, ſed non exurentem. Legimus
& alam templi ſupra quam diabolus tentans fecit aſcendere Math.4.
ſaluatorem, quæ erat in templi culmine. Sunt ergo faſtigia
pietatis, ſunt culmina charitatis, quæ vaporem gratiæ pecto
ribus humanis adolere cõſueuerunt: vt multa aqua extingue-
re atque excludere nõ queat charitatem, & flumina eam ſe-
cularium tẽpeſtatum nulla concludant. Cum ergo tanta ec-
cleſiæ gratia, tãta nos præmia deuotionis inuitent, præuenia
mus orientem ſolem, occurramus ad eius ortus, antequã di-
cat: Ecce aſſum. Vult ſe præueniri ſol iuſtitiæ, & vt præue-
niatur expectat. Audi quemadmodum expectet & cupiat
præueniri: dicit angelo Pergami eccleſiæ: Age pœnitẽtiam: Apoca.2.
cæterum venio tibi. Dicit angelo Laodiciæ: Aemulare ergo: Apoca.3.
& pœ-

& pœnitentiam age: Ecce ſto ad ianuam, & pulſo: & ſi quis audierit vocẽ meam, & aperuerit ianuam, intrabo ad illum. Poterit intrare deoique, quia nec reſurgentẽ eum cum corpnre vlla clauſarum valuarum repagula retinere potuerunt, ſubitu ſe apoſtolicis penetralib⁹ improuiſus infudit. ſed ſtudia deuotionis tuæ deſiderat experiri. apoſtolos enim probatos habebat. Aut forte in perſecutione præoecit. Vbi tranquillitas eſt, præueniri cupit. Præueni certe bunc quem vi-
Ephes.5. des ſolem. Surge qui dormis, & exurge à murtuis, vt illuceſcat tibi Chriſtus. Si honc ſolem præueneris antequam iſte ſurgat, aſpicies Chriſtum illuminantẽ. Ipſe prius in tui cordis illuceſcit arcano: ipſe tibi dicenti, De nocte vigilat ad te ſpiritus meus, matutinum lumen temporibus faciet ſplẽdere nocturnis, ſi mediteris verba dei. Dũ enim meditaris, lux eſt: & videns lucem non temporis ſed gratiæ, dices, quia lux præcepta tua. Cum autem te meditantem verba diuina dies inuenerit, & tam gratum opus orandi & pſallendi delectauerit tuam mentem, iterum dices ad duminum Ieſum: Exitus matutinos & veſpere delectabis. At verò Moyſe magiſtro vſus eſt populus Iudænrũ quotidie in ſermonibus ſuis à ma-
Exod.18. ne vſque ad veſperã iudicium dei operiendo. Quod videns cognatus eius eſſe intolerabile, cõſilium dedit oegocij coonſummandi partito cum aliis onere, qui ad huc munus electi ſuut. Noctibus ac diebus ſine vlla ceſſatione recenſeto ſcripturas diuinas, quia & ſi quid aliud ſeniorẽ interrogaueris, neſcit niſi ſcripturæ diuinæ ſeriẽ reſultare. Vacat illic ſermo de ſeculo, ſola illic ſcriptura cõtexitur, ſingulorum ſibi per vices nra ſuccedunt, ne quando ſacer ille ſonus mãdatorum cœleſtium ferietur: & tu Chriſtiane dormis, cui magiſter eſt Chriſtus? & oon vereris ne de te dicatur: Populus iſte nec labiis me honorat? Iudæus vel labiis, tu verò nec labiis. Si illius qui vel labiis bonorat, cor lõge eſt à deo: quo modo poteſt cor tuũ prope eſſe, qui etiam labiis non honoras? Quandiu te ſumnus, quaodiu te ſecularia tenent, quandiu ſolicitudo iſtius vitæ, quandiu terrena? Diuide ſaltem deo & ſeculo tẽpora tua: vel quando non potes agere in publico quę ſunt iſtius mundi, & tenebrę prohibent noctis, deo vacato, indulgenrationib⁹: & ne obdormiſcas, pſallito: ſomnum tuum bona fraude fraudato: mane feſtina ad eccleſiam: defer primitias pij voti: & poſtea ſi vocat ſecularis neceſſitas, non exeluderis dicere: Præuenerunt oculi mei mane meditari verba tua. & ſic ſecurus procedis ad tuos actus. Quàm iucundum inchoare ab hymnis & canticis, à beatitudinibus quas in euangelio legis? quàm proſperum vt te Chriſti ſermo benedicat, & dum recantas domini benedictiões, ſtudium alicuius virtutis aſſumas, vt etiam in te benedictionis diuinæ meritum recognoſcas.

V. Vocẽ meam exaudi* ſecũdum miſericordiam tuam domine, ſecundum iudicium tuum viuifica me.
*al. laudi

Semper bomo, etiam ſi ſanctus, ſi iuſtus ſit, debet orare, vt exaudiat eum dominus ſecundum miſericordiam ſuam, non ſecundum merita virtutis alicuius, quia rara virtus, multa peccata. Et ſecũdum iudicium ſuum viuificet, vt infirmis opem ferat. Et maxime hoc debemus orare cùm aliquibus vrgemur aduerſis. Vnde non ocioſe à ſancto Dauid præmiſ- D
ſa eſt diuinæ miſericordiæ poſtulatio.

VI. Appropinquauerunt perſequentes me iniquæ*, à lege autem tua elongauerunt*.
*al. iniquitate *al. lõge facti ſunt.

Gręcus ſic poſuit: Appropinquauerunt perſeqoentes me iniquitate, hoc eſt, cum iniquitate me perſequebãtur. Quanto magis mihi appropinquauerunt, taoto amplius ſe à lege tua ſeparauerunt: quoniam qui fratrem ſuum perſequitur, à
Deut.6. lege ſecernitur. Lex enim dicit: Diliges dominũ deum tuũ,
Leui 19. diliges proximum tuum. Non ergo oderim fratrem, ne di-
1.Ioan 4. catur mihi: Si fratrem tuum non diligis, quem vides: quomodo potes deum diligere, quem nõ vides? Neſcis fratrẽ tuum mercem eſſe ſanguinis Chriſti? Mercem ergo non diligis Chriſti, ſi fratrem non diligis. Ergo perſecutor mihi appropinquat, vt noceat, ſed is ſe à lege diſterminat. Quæ enim portio iuſtitię cum iniquitate? Qui autem à lege dei te ſeparat, ſeparat ſe ab æterna vita. Lex enim vita eſt. Denique oſtendens Propheta legem dei ait: Ecce iſte eſt vita, quoniam

A qui facit ea quæ legis ſunt, viuet in eis, quod legi conuenit vtiq; ſpiritali. Et fortaſſe qui mihi appropinquat vt noceat mihi, dum ſeparatur à lege, ſeparatur à Chriſto, quia Chriſtus eſt vita. Ego autem ſi adhæream Chriſto, nec mihi appropinquat: quia etiam ſi corporis mei habeat poteſtatem, animæ tamen meæ nocere non poterit. Denique perſecutores martyrum quàm longe ab eorum meritis ſeparati ſunt. Sed forte dicas: Quomodo ſancti adhærent deo? Et ideo ſequitur:

Prope es* domine, & omnia præcepta tua* veritas. VII.
*al. tu *al. & omnes viæ tuæ.

Prope eſt dominus omnibus, qui vbique adeſt: nec refugere eum poſſumus ſi offendimus, nec fallere ſi delinquimus, nec amittimus ſi colamus. Spectat omnia deus, omnia videt, aſſiſtit ſingulis, dicens: Deus appropinquãs ego ſum. Et quomodo poteſt deeſſe alicui deus, cum de ſpiritu dei legeris: Spiritus domini repleuit orbem terrarum? Quia vbi Sapien.1.
domini ſpiritus, ibi dominus deus. Cœlum & terram ego Hiere.23.
cõpleo, dicit dominus. Vbi igitur deficit qui implet omnia? Ioan.1.
B aut quomodo de plenitudine eius omnes accepimus, niſi omnibus appropinquet? Denique Dauid ſciens illum vbique eſſe, & implere cœlum & terram & maria, ait: Quò ibo à ſpi- Pſalm.138.
ritu tuo, & quò à facie tua fugiam? Si aſcẽdero in cœlum, tu ibi es: ſi deſcendero in infernum, ades. Si ſumpſero peonas meas ante lucem, & habitem in nouiſſimo maris, eteoim ibi manos tua deducet me, & tenebit me dextera tua. Quàm euidento ſignificauit vbiq; deũ eſſe: & vbi eſt dei ſpiritus, ibi deũ eſſe: & vbi eſt deus, ibi ſpiritũ dei eſſe præſentem. Quo loco indiuidua copula trinitatis expreſſa eſt. Siqoidẽ hæc per os Prophetæ locutus eſt dei filius in perſona hominis locutus, qui per incarnationem deſcendit io terras, per reſurrectionem aſcẽdit in cœlum, per corporis mortem penetrauit infernum, vt ſolueret alligatos. Aut ſi ad Prophetam referas, aduertis expreſſum quod vbiq; manus & dextera dei Chriſtus aſſiſtãt, vbi pater deus, & ſanctus dei ſpiritus. An cum de ſole dubitare nequeamus quod procedens toto orbe radios diffundat ſuos, & omnibus lumẽ infundat, quem etiam
C illi qui videre noo poſſunt, ſentiunt tamen aeris ipſius fotu eſſe præſentem? Vbi enim deeſt calor illius? Quò radij eius non perueniunt, cum diſcuſſis noctis aut nubium tenebris illuminat terrã? In cœlo fulget, in mari rutilat, feruet in terris. De ſole ergo non dubitas quod vbique reſplendeat: de deo dubitas, quod non vbique fulgeat ſplendor gloriæ eius, & imago ſubſtantiæ? Quid noo penetret verbum dei, ſplendor æternus, qui etiam occulta mentis illuminat, quæ noo poteſt iſte ſol penetrare? Verbum eoim dei gladius ſpi- Hebr.4.
ritalis eſt, vſque ad diuiſiones animæ atque artuum, medullarúmque perueniens. De quo dicit iuſtus ad Mariam:
Et tuam ipſius animam pertranſibit gladius, vt reuelentur Lucæ.2.
multorum cordium cogitationes. Penetrat ergo aoimam, & quaſi candor æternæ lucis illuſtrat. Sed quamuis diffuſe per omnes & in omnes & ſupra omnes poteſtate ſit, quia omnib⁹
ortus ex virgine eſt, & bonis & malis, ſicut & ſolem ſuum o- Matth.5.
riri iubet ſuper bonos & malos: illum tamẽ fouet qui appropinquat ſibi. Sicut enim à ſe fulgorem ſolis excludit qui fe-
D neſtras domus ſuæ clauſerit, locúmque tenebroſum io quo diuerſetur elegerit: ita qui ſe auerterit à ſole iuſtitię, non poteſt ſplendorem eius aſpicere. Io tenebris ambulat, & in omnium luce ipſe ſibi cauſa eſt cæcitatis. Aperi igitur feneſtras tuas vt tota domus tua veri fulgore ſolis illuceat. Aperi oculos tuos, vt videas orientem tibi ſolem iuſtitię. Sed caue ne eos vlla ſtipulæ feſtuca perturbet. Si quid ſordis in oculo fuerit mentis tuæ non poteris eum intueri. Si quid ægritudinis, plus grauabit, cum confuſam oculorũ aciem lux ferit, maiorémque dolorẽ excitat. Sit ergo ſimplex oculus tuus, ne incipiat totum corpus tuum eſſe tenebroſum, & vacillet io lumine ſicut ſont cæcorũ veſtigia. Nunquid ſi quis oſtia domus ſuæ claudat, ſolis eſt culpa quod non illuminat domum eius? Ergo ſi quis peccatorũ ſuorum repagulis obſeruandam mentẽ propriam iudicauerit, & verbi à ſe ſplendorem ſtultus auertat, ac ſibi inſerat inſipientiæ cæcitatem, cauſari poterit quod ſol iuſtitiæ noluerit intrare? aot infirmitatem luminis cœleſtis arguere? Pulſat ianuam tuam dei verbum

verbum:Si qols mihi aperuerit,ioquit,intrabo.Si quis ergo A
non aperuerit,nunquid non ingredientis, & non magis non
aperientis eſt culpa? Nihil quidem deo eſt obſeratum, nihil
clauſum æterno lumini,ſed portas malitiæ dedignatur ape-
rire, conclauia non vult peoetrare oequitiæ. Ao verò cum
animæ noſtrę vigor putrē corpnris refugiat portionē,quod
eius gratiam corrupti artus ſentire ooo poſſint, deus corru-
ptæ animæ membra quædam dignatur habitare? Animæ ta-
men vigor per corpus omne diffunditur, ſiue manus, ſiue
pes, ſiue digitus particeps ſenſus eſt: dei poteſt alicubi de-
eſſe ſapientia, alicubi eius deeſſe maieſtas? Sane fugientes
non retinet,non cogit inuitos, ſed neque faſtidit appropin-
quantes:& illius quidem virtus,illius verbum,deus omnib'
prope eſt.In ipſo enim cōſtant omnia, & ipſe eſt caput cor-
poris eccleſię,in quo omnis inhabitat plenitudo diuinitatis.
Sed pleroſque ab eo peccata ſecernunt,de quibus dictū eſt:
Pſalm.72. Ecce qui elongant ſe à te, peribunt. Vnde ſanctus ait:Mihi
autem adhærere deo bonū eſt. Et Apoſtolus ait oō eſſe lon-
Acto.17. ge deum ab vnoquoque noſtrum:In ipſo quoque,inquit,vi B
uimus & mouemur & ſumus. Vitalem etenim omnibus gra-
tiam ſubminiſtrans, omnibus præſto eſt munere bonitatis
ſuæ,ſed propior eſt illis qui contrito ſunt corde. Quod ve-
tus quoque per ænigmata hiſtoria docet. Moyſes in montis
Sina ſupercilio erat,& ſolus erat.populus in valle in imo mō
tis,presbyteri in parte montis ſopra merita plebis, ſed pluri
mo interuallo à Moyſi meritis ſeparati.Non omnes in ver-
tice,neque in imo omnes,ſed populus. Moyſes ſolus in ver
tice Sina montis, qui Latina interpretatione dicitur tētatio.
Et tu ſi ſupra tentationes aſcenderis,& cootrito corde detu
leris precem,deo proximus eris.Si mūdo corde fueris,& tu
Matth.5. deum videbis.Beati mūdo corde,quia ipſi deum videbūt.
Qui ergo deo proximus eſt,dicit: Prope es domine,& om-
nia præcepta tua veritas.Iudæus hoc nnn poteſt dicere,qui
non recipit domioum Ieſum.Separauit enim ſe,nec in veri-
tate,ſed in vmbra credit.Quomodo dicit,Præcepta tua ve-
ritas,cum gratia & veritas per Ieſum Chriſtū facta ſit, cum
eum non agnoſcat, qui veritate & plenitudioe circunciſio- C
nis ſuæ totum mundum redemit?

VIII. Initio cognoui de teſtimoniis tuis, quia in æternum
fundaſti ea.

De teſtimoniis,ioquit, tuis ab initio cognitionē & fidem
aſſumpſi,quod in æternū fundata ſunt. Teſtimonium enim
fidele eſt,& pręſtat paruulis ſapientiam.Si cognouiſſet Adā
& Eua quæ quaſi paruulis data eſſent eis cautiora præcepta,
ne vſurparent ſibi ſcientiam boni & mali, quam recto diſcri
mine definire oō poſſent, paradiſi incolatum in perpetuum
vindicare potuiſſent. Si cōſiderāt homines quia ſangois ho
minis ad deum clamat, manus proprias à oece hominis abſti
nebunt.Si cuſtodiant pręcepta quę dedit dominos corā cœ
lo & terra teſtibus, dicens: Audi cœlum,& auribus percipe
terra:ſcientes quia quicquid flagitij commiſerint, aduerſus
legē domini feciſſe,quod angelorū & poteſtatū,ſanctorum
quoque hominum teſtimoniis arguanrur:ſupra hæc teſtimo
oia fundameotū ſibi cōſtituent,quia æterna ſunt atque per-
petua. Et nos ergo opus noſtrum ædificemus ſupra funda- D
mentum teſtimoniorum cœleſtium, vt non ardeat ſicut li-
gnum aut ſtipula, ſed ſicut aurum probetur, vt æterno ma-
neat nixum fundamine.

Sermo viceſimus.

ר Res INcipit litera Res, quæ Latina interpretatione ca-
put dicitur vel primatus.Caput eſt, vt formam ge
neris humani conſideremus, quod ſoòet membra
omnia,& dirigit atq; implet ſenſibus. Senſus enim
ſapientis in capite eius.Inde ductus veoarum,meatúſq; ſpi-
ritus ſanguinis vires in totius partes corporis deriuātur. Lu
ſtrat omnia,ornat omnia.Sublato capite, corpus ſine oomi-
ne eſt.Non agnoſcitur,nec vlla ſupereſt vſura viuēdi. Pro-
pterea qui in aliquo dānatur crimine,eò quod ornameotum
eſt totius corporis, capite abdicatur: & qui turpi vel ſcele-
ſto reatu beluinę obſcœnitatis illuuiem vel beſtialis imma-
nitatis horrorem commiſiſſe detecti ſuot,tanquā ij qui pro-
poſito humanæ moderationis exciderint,formā quoque hu

A manæ conditionis iubentur exuere. Reciſo enim capite,re-
liqui corporis truncus beſtiarum corpori comparatur, & ſa
pientiæ arce fraudatur,qui ſapientię nō potuit tenere ratio-
nē. Sepelitur igitur ſine decore ſuo corp'. In capite etenim
vigor vitę,in capite eſt gratia venuſtatis.Fertur colober,cū
vrgetur periculo, caput ſemper abſcondere, & in orbem ſe
colligens obiecta reliqua parte corporis hoc ſolum tueri,
qood illæſa feratur membra cætera ſaluo capitis vigore te-
parare.Hoc & tu moraliter caput ſerua,hoc ſeruato & my-
ſtice.Myſticum caput Chriſtus eſt,quia omnia in ipſo coo-
ſtant,& ipſe eſt caput corporis eccleſiæ.Hoc caput qui ami
ſerit, viuendi vſum habere non poterit. Hoc ſolo diſtamus
à beſtiis, ad imaginem dei & ſimilitudinem virtutum vigo-
re formati. Fides nos ab irratiooabilium pecudum compa-
ratione ſecernit.Hoc caput humani ſeruate ſerpentes,etiam
ſi omnia membra cædantur,totum vratur corpus incendiis,
mergatur profundo,euiſceretur à beſtiis, hoc tamen capite
cuſtodito, vita integra,ſalus tuta eſt.Nemo enī poteſt peri-
B re,cui nō ſublat' eſt Chriſt'. Eſt & caput, ſumma ſtudij atq;
operis noſtri,ſumma negocij,ſumma ſpei ſumma virtutum.
Omnis autē ſumma eſt ſtudij noſtri, vt ſimus humiliores, ve
ritatem ſequamur,quā non videt extollēs ſe fruſtra inflatus
mente carois ſuæ, & nō tenēs caput. Quod ſit hoc caput,eui Coloſ.2.
dēter expreſſit dicēs: Ex quo omne corp' per cōpaginatio-
nes & colligationes ſubminiſtratū & copulatū creſcit in in-
crementū dei. Et in Eſaiæ libro dicit domin' per prophetā: Eſaię.9.
Auferā à Iudæa caput & caudam,initium & finē.Hoc caput
Iudæa quod tenebat amiſit,quæ Ieſum dominum uon rece-
pit. Vbi fides eſt,& initium & finem habemus. Vbi perfidia,
nec initium,nec finis eſt. Eccleſiæ priocipium eſt primoge-
nitus ex mortuis. Habet & finem,quia ipſe eſt primus & no Apoca.22.
uiſſimus.Ipſe eſt finis legis ad iuſtitiā omni credenti. Syna- Rom.10.
goga nec initium nec fioem habet, quia nec in principio in-
uenit quod ſequatur, nec in fine quod ſperet. Inflatus ergo
caput non tenet, hoc eſt, illam humilitatem Chriſti qua de-
ſcendit vſque ad crucē,deſcendit vſque ad inferos. Ideo Iu
C dæus nō credidit, quia contēpſit dicentē: Diſcite à me, quia Matth.11.
mitis ſum,& humilis corde. Hęc humilitas virtutum omniū
caput eſt, quæ totum velut quoddā noſtrorū actuum fouat
corpus. Quāuis infirmus aliquis ſit, pauper, ignobilis, tamen
ſi non ſe extollat & præferat, ipſa ſe humilitate commēdat.
Sit aliquis prædiues & nobilis: idem ſi nobilitatē generis &
diuitias ſuas iactet, inſolentia ſibi vilis eſt. Sit aliquis facun-
dus & fortis,qui tumore facundię ac virtutis elatus plurimū
ſibi arroget: nónne ei propter verecundiam & inſipiens ple
rumque & inualidus antefertur? Denique phariſæus in eu-
angelio cum abſtinens & parcus eſſet alieni, liberalis ſui,
non refugus ieiunij, vt ipſe dicebat, tamen propter iactan- Lucæ.18.
tiam etiam illa quæ habere poterat amiſit. Nihil ei tot gene-
ra virtutum vno vitio decolorata prodeſſe potuerunt. Pu-
blicanus quī nihil enumerare poterat quod poſſet proba-
ri, propter humilitatem tamen iuſtificatus magis quàm iſ-
le Phariſæus deſcendit è templo, ſecundum quod ſcriptum
eſt io Propheta: Quia humiles ſpiritu ſaluabit. Hoc aotem Pſalm.33.
D eſſe caput quod hęc litera exprimat, euidēter etiā in Hiere-
miæ Threnis docemur. Nam prælata hac litera ait prophe-
ta:Spiritus ante faciem noſtram Chriſtus dominos: ſub vm- Thren.4.
bra eius in gētibus viuemus. Hoc ergo caput vere eſt, quod
omniū caput eſt. Diximus de capite: dicamus & de primatu,
quod licet ſermone diſtet ac litera, ſenſu tameo in eandem
concurrit intelligentiam. Primatus eoim legimus in veteri
teſtamento, quos io primugenitis Eſau fratri ſuo ceſſit,
& ideo vocatum eſt nomen eius Edom, hoc eſt, terreous &
calidus. Iſti ſunt aūt fratres, de quibus rogatus eſt dominus
ab Iſaac patre eorū vt daret ei ſuæ poſteritatis hæredes de
Rebecca vxore ſua, quæ per viginti annos nullom dederat
generationis ſuæ inſigne. Exaudiuit eum, & cōcepit Rebec Gen.25.
ca,& rogauit domioum cum luctari inter ſe paruuli videren
tur in vtero eius,& reſponſum accepit: Duæ gentes in vte-
ro tuo ſunt,& duo populi ab vtero tuo ſeparabuntur,& po-
pulus populum ſuperabit, & maior ſeruiet minori. Nónne
apertū eſt myſterium, duos ſignificari populos, hoc eſt, po
pulum Iudæorum ſeniorem, & Chriſtianum populum iu-
oiorem

uiorem, qui propter coƈturã leutis primatus fratris accepit ſenioris? Quo indicio euidenter exprimitur quod populus ſeoior ille terrenus propter intẽperantiam gulæ primatum qoem habuit amiſit. Populus autẽ eccleſiæ per ſobrietatem & continentiam primatus quos ordioe oon habebat ætatis confeſſione fraterna & pio furto paternæ benedictionis eri puit. Quid eſt igitur quod populus rapuit Chriſtianus, niſi Matth.11. dominum Ieſum? A diebus enim Ioannis Baptiſtæ regnum cœlorum cogitur, & cogentes diripiuot illud, ſicut ipſe dominus declarauit. Bona fraus, quæ vitam ſuratur æternam. Sed qooniam ſatis dictũ de literæ huius interpretationibus arbitramur, cooſideremus ea quæ huic literę Propheta ſubiecit. Primus itaque verſus eſt.

I. Vide humilitatem meam, & erue* me: quoniam* legem tuam non ſum oblitus.

*al. eripe.
*al. quia

Fortaſſe dicat aliqois, gloriatur de ſe Propheta, & ſi gloriatur, gloriatur in infirmitatib' ſuis, in quibus & Apoſtolus 2. Corin.12. gloriatur dicens: Gloriabor io iofirmitatibus meis. Alius in diuitiis, alius in titulis nobilitatis ac ꝓſapiæ ſuæ, alius io adminiſtrationib' & hooorıbus gloriatur, iuſtus io humilitate gloriatur. Bona enim gloria, Chriſto eſſe ſubiectũ. Vt ſcias autem quia iactare non ſe cupiat, ſed domini in ſe gratiam Pſalm.24. prouocare, alibi idem Propheta ait: Vide humiliatẽ meam, & laborem meum. Ergo quaſi is qoi humiliauerit cor ſuum, quaſi is qui plurimũ laborauerit, ibi ſibi dimitti peccata deſiderat, hic erui ſe precatur. Conſtitue aliquem ſacerdotem pro miniſtri ſalute ſolicitum, quẽ probatum aduertat deo, aliquem patrem pro filio in ægritudine conſtituto graui, aliquam fœminã vel pro filio, vel pro viro mœſtam, oratioaibus incubantem, fundentem vberes lachrymas noctib' ac diebus, humiliantem ſe ac ſternentem ſolo, multiplicantem ieiunia, & quod his grauius eſt, mentis atque animi dolore confectam, morbi ac periculi dilatione torpentem, dicere ad domioum: Vide humilitatem meam & erue me. Conſidera etiam quia ſpiritali quodam oleo cœleſtiũ præceptorum vngit nos atque exercet quotidie ſcriptura diuina, & dominus noſter plurimos ad ſubeuoda certamina geſtiẽs prooocare, diuerſa poſuit præmia coronarum. Cooſidera ioquam, Chriſti athletam innumeris cootẽtionibus fatigatũ, ac prope iam laſſatis viribus reſiſtentem, periculi mole turbatum, cum videat ſibi non ſolum aduerſus carnem & ſanguinem, ſed etiam adoerſus ſpiritales nequitias, quæ ſunt in cœleſtibus, eſſe luctamen, dicere: Vide humilitatem meam, & erue me, quooiã legem tuam non ſum oblitus. Non enim potuit obliuiſci qui ſecundum eius pręcepta certauit. Cootuere etiam aliquẽ in martyrio conſtitutum, frequẽtibus afflictum ſuppliciis, retruſum in tenebras, graui fractum põdere catenarum, neruis crura diſtentum, euiſceratum equuleo, exaratum vngulis, aduſtum candentibus laminis, perſeueraotis ſidei virum, ſed iam tædiantis animi quod diutius differatur ſacræ mortis corona, dicentem: Vide humilitatem meam, & erue me, quoniã legẽ tuam non ſum oblitus. Nõ ſolum enim in ſtudiis atq; propoſitis, ſed etiã in tẽtationibus humilitatẽ dici poſſe, teſtimoniis ſcripturarum docemur. Siquidem lectum eſt: Homines acceptabiles in fornace humilitatis. ταπεινώσεως enim Græc' dixit, quod eſt humilitatis. Hoc ideo D poſui, quia plurimi habent Latioi, in fornace afflictionis. Latinus diſcernit, Græcus noo ſeparat. ταπείνωσις & humilitas virtutis dicitur, & humilitas afflictionis. Nihil impedit ſi Latious ſeparat. Non enim Græcus ex Latinis trãſtulit, ſed Latinus ex Gręco. Deniq; & Hebręi quãdiu in Aegypto erãt, in fornace erant ferrea, hoc eſt in fornace tentationis, in fornace afflictionis, cum duris affligerentur imperiis. Vnde & Hiere.11. ſcriptum eſt: Quia eduxit eos deus de fornace ferrea ex Aegypto. Fornax erat ferrea, quia oullius adhuc io Agypto opera virtutũ plena lucebãt, nullius aorum illic fuerat comprobatũ, oullius plumbũ iniquitatis exuſtum. Dura fornax, fornax mortis perpetuæ. Quã fornacem nullus poterat euadere, quæ omnes cõſumeret, in qua ſolus dolor ineſſet & lu Daniel.3. ct'. At vero fornax in qua Aoanias, Azarias, Miſahel hymnũ deo canebãt, fornax aurea illa, non ferrea, per quam toto orbe ſapiẽtia ſide deuotionis illuxit. Erat quidẽ etiam hęc for A nax in Babylonia, vbi aurũ nõ erat ſpiritale, niſi forte captiuum. Captiuã enim dominus duxit captiuitatẽ. Hoc erat au Epheſ.4. rum in dei ſanctis, qoi captiui erant apud Babylooios corpore, ſpiritu autem liberi apud deum, ſoluti vinculis captiuitatis humanæ, iugo gratiæ ſpiritalis ionexi. Et fortaſſe eadem fornax ferrea fragilibus eſt aurea perſeuerantibus. Omnes oportet per ignẽ probari, quicunq; ad paradiſum redire deſiderant. Non enim ocioſe ſcriptum eſt qood eiectis Adam & Eua de paradiſi ſede, poſuit deus in exitu paradiſi gladiũ igneum verſatilem. Omnes oportet trãſire per flammas, ſiue ille Ioannes euangeliſta ſit, quem ita dilexit dominus, vt de eo diceret ad Petrũ: Sic eum volo manere, qoid ad te? tu Ioan.21. me ſequere. De morte eius aliqui dubitauerunt, de tranſitu per ignem, dubitare oon poſſumus, quia in paradiſo eſt, nec ſeparatur à Chriſto. Siue ille ſit Petrus qui claues accepit regni cœlorũ, qui ſupra mare ambulauit, oportet dicat: Tranſ Pſalm.65. iuimus per ignẽ & aquã, & induxiſti nos in refrigerium. Sed Ioanni ciroverſabitur igneus gladius, quia non inuenitur in B eo iniquitas, qoẽ dilexit æquitas. Si quid io eo vitij humani fuit, charitas diuina decoxit. Alæ enim eius ſicut alæ ignis. Qui habuerit hic charitatis ignem, illic ignem gladij timere oon poterit. Ipſi Petro qui toties mortẽ ſuam pro Chriſto obtulit, dicet: Tranſi, recũbe. Sed ille dicet: Igne nos exami Lucæ.17. nauit, ſicut examinatur argentum. Etenim io quo aqua multa excludere noo potuit charitatẽ, quomodo eam ignis excludet? Sed ille examinabitur vt argẽtum, ego examinabor vt plumbum: donec plumbũ tabeſcat, ardebo. Si nihil argenti in me inoentum fuerit, heu me, in vltima inferni detrudar, aut vt ſtipula totus exurar. Si quid inuẽtum in me fuerit auri vel argeoti, non per meos actus, ſed per miſericordiam & gratiam Chriſti, per miniſterium ſacerdotij, dicam fortaſſe ego: Etenim qui ſperaot in te, non cõfundentur. Illo igitur igoeo gladio iniquitas exuretur, quæ ſedet ſuper talentum plumbeum. Ideo vnus ignẽ illum ſentire non potuit, qui eſt iuſtitia dei Chriſtus, quia peccatũ nõ fecit. Nihil eoim ignis in eo qood exurere poſſet inuenit. Denique illi ſoli eleuatæ ſunt portę æternales, vt intraret rex gloriæ, non reus cauſę. C Et hic quidem mortem caro illius guſtauit, neque enim aliter poſſet reſurgere. Quod legi, prę ſomo: quod non legi, veneratos ſcientibus derelinquo: vnũ cõfitens, quia quicquid caro illius ſubiit, ideo ſubiit, vt viam cæteris vel triumphandi per martyrij paſſionem, vel tranſeundi io paradiſum ſuis veſtigiis reformaret. Nemo ergo ſibi arroget, nemo de meritis glorietur: nemo de poteſtate ſe iactet, ſed omnes ſperemus per dominum Ieſum miſericordiam inuenire, quoniam omnes aote tribunal eios ſtabimus. De illo veniam, de illo indolgentiam poſtulabo. Quæ enim ſpes alia peccatoribus? Et qui ſe hic, aurum putat, habet plumbum: & qui putat ſe granum tritici, habet paleam quæ poſſit exuri. Sed hic ſibi multi aurum videntur. Non illis inuideo: ſed etiam aurum examinabitur, vretur vt poſſit probari. Sic enim ſcriptũ eſt: Sicut aurum in conflatorio probabo illos. Ergo aduertant, Zacha.13. quia examinabuotur omnes. Multi ergo qui ſe aurũ putant, & ipſi humilitatẽ ſequantur, vt vitia ſua decoqoant. Sed hic inanis iactaoiia eſt. Ideo multis qui ſe maſſas putant auri, dicit ſapientior auri maſſa: Omnes nos fornax probabit. Ergo D quia examinaod[i ſu]mus, ſic nos agamus, vt iudicio probari mereamur diuino. [T]eneamus hic poſin humilitatẽ, vt cum vnuſquiſque noſtr[um v]enerit ad iudicium dei, ad illos ignes quos tranſituri ſumus, dicat: Vide humilitatem meam, & erue me. Nam ſi ſoperbus fuerit, ſi arrogans, ſi contumax, non poterit hoc dicere. Nemo autem dicet, Vide ſuperbiam meam: ſed, Vide humilitatẽ meam, vt eios gratia erui ab illo igne mereatur. Eſt ergo humilitas laboris & fatigationis, eſt & humilitas virtutis atque propoſiti, quã & in ſecundis & proſperis & io ocio poſitus tenet iuſtus. Nullo licet fractus labore, oullius certaminis dubius euentu, humilem omnib' affectum exhibet, nec ſua extollere ſtudet, ſed magis minuere operis ſui precium, & meriti ſoi gratiam. Audi iuſtum humiliantem ſe: Ego ſum, inquit, minimos apoſto 1. Corin.15. lorum. Ille vas electionis diuinæ, ille gentium doctor minimum eſſe ſe dicit, indignum eius officij nomine quod ſuis operibus præferebat, nihilque ſibi arrogat, ſed totum gratiæ

A dei deputat. Hoc vtique decet iuſtum. Hac humilitate Abraham pater fidei nuncupatus eſt: qui cum diuino participaretur alloquio, terram ſe eſſe dicebat, & limum. (Gene. 18.) Ipſe quoque dominus ait: Ego autem ſum vermis, & non homo: opprobrium hominum, & abiectio plebis. (Pſalm. 21.) cum de ſui corporis paſſione loqueretur, qui non quæ ſua ſunt quæſiuit, ſed quę aliorum. Cuius nos imitatores vult fieri Apoſtolus, atque hortatur, dicens: (Philip. 2.) Hoc enim ſentite in vobis, quod & in Chriſto Ieſu: qui cum in forma dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualē deo, ſed ſemetipſum exinaniuit formam ſerui accipiens. Nec nos igitur nobilitatem generis, nec diuitias requiramus, ſi volumus Chriſtū ſequi. Exinaniuit ſe, cum eſſet in dei forma: cum diues eſſet, pauper factus eſt. Noli & tu contemnere plebeium, quia nobilis eſt: noli deſpicere ſeruum, quia potēs es: noli pauperem faſtidire, quia diues es. Nunquid nobilior, nunquid potentior Chriſto es? Ille pro te ſuſcepit illa quæ tu deſpicis. Ille pro te humiliauit ſe vſque ad mortem, & mortē crucis, vt tuę lapſum aboleret ſuperbiæ, vt quod per vnius Adæ inobedientiam perdideramus, per Chriſti humilitatem reciperemus: B propter quod deus, inquit, illum exaltauit, & dedit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen, vt in nomine Ieſu omne genu flectatur, quoniam dominus Ieſus in gloria eſt dei patris. Conſidera ò homo quid legas. Non laborauit Apoſtolus potentiam Chriſti probare, ſed obedientiam prædicare, ſed demonſtrare quanta ſit humilitatis gratia, quantus eius profectus. Si ſimplicibus accipias auribus, & Chriſtum exaltauit. Sed Chriſtus non quæ ſua, ſed quæ tua erant, illa humilitate quærebat. (Ioan. 12.) Ego, inquit, ſi exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipſum. Accipe ergo argutis auribus: Moraliter tibi profuit, myſtice tuam redemit ſalutē. Quomodo vis intellige: Salus eſt tua. Si putas quod Chriſto profuit humilitas ſua, cui ergo non proderit? Si illum exaltauit, quem non augebit? Factus eſt miniſter omnium dominus, & author omnium vapulauit, pedes lauit, crucifix' eſt, mortuus eſt. Sed in his omnibus detrimentum nullum video diuinitatis eius, profectum operationis agnoſco. Qui nihil habebat quod ad poteſtatem ſuam adderet, habuit quod ad cultum ſuæ maieſtatis adiungeret. C Audeo dicere: operationis ſuæ munus amiſerat, niſi id humilitas recepiſſet. Itaque nos quidē redemit, ſed etiam ſibi acquiſiuit. Nihil ergo humilitas affert diſpendij. Ille qui ſe exinaniuit, plenus eſt. Ille qui non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem deo, formam ſerui accipiens: in gloria eſt dei patris. Suſcepi quem neſciebam, agnoui quem non cognoſcebam, cōfiteor quem negabam. Ipſi genu corporis flecto, ipſi genu mētis inflecto, ipſum adoro, quem ante fugiebam. Gratias tibi agimus Ieſu Chriſte quod creaſti nos: ſed creatos, feris beſtiis, mutis animantibus præfeciſti. Maiora ſunt viſitationis tuæ munera. Viſitatos maieſtatis tuæ conſortiis honoraſti, dicens: (Pſalm. 21.) Narrabo nomen tuum fratribus meis. Suſcepto enim corpore frater es factus, nec dominus eſſe deſiſti. Maiorem redemptionis gratiam præſtitiſti, quia periclitantes morte propria redemiſti, ſicut ſcriptum eſt: (Ioan. 11.) Expedit vnum hominem mori pro populo. Suſcitaſti mortuos, dicens: (Ioan. 2.) Soluite templum hoc, & in triduo reſuſcitabo illud. D In illo enim templo dominici corporis omnibus reſurrectio accreuit. Reſurgentes adæquaſti angelis, ſicut dixiſti: (Matth. 22.) Quoniam quæ non nubunt, neque ij qui ducunt vxores, erunt ſicut angeli dei in cœlo. Poſtremo ad dexteram dei in illo filij hominis ſolio collocaſti, ſicut ipſe dignatus es dicere: (Lucæ 22.) Ex hoc autem erit filius hominis ſedens ad dexteram virtutis dei. Vnde Apoſtolus admirans diuinæ dona pietatis, ſimul oſtendens vnam patris & filij liberalitatem ait: (Epheſ. 2.) Deus autem qui diues eſt in miſericordia propter multam charitatem qua dilexit nos. Audis in quo debeas homo diues eſſe, quas habere virtutes? Amorem dei te probato imitari, beneficia miſericordiæ charitatiſque cœleſtis. Et addidit: Et cum eſſemus mortui peccatis, conuiuificauit nos in Chriſto, cuius gratia eſtis ſaluati, & ſimul ſuſcitauit, ſimul fecit ſedere in cœleſtibus in Chriſto Ieſu. In Chriſto vtique honoratur & caro. Ille igitur qui ad dexteram dei ſedet, propter nos humiliatus eſt. Ideóque dicit nobis: (Matt. 11.) Diſcite à me quia mitis ſum, & humilis corde. Non dixit: Di-

A ſcite à me, quia potens ſum, ſed humilis corde: vt tu illum imiteris, vt tu ei dicas: Domine audiui vocem tuam, impleui præceptum tuum. Dixiſti vt à te diſceremus humilitatem: didicimus non ſolum ſermone, ſed etiam actu tuo. feci quod imperaſti, vide humilitatem meam. Athleta bonus membra ſua monſtrat, vt conuerſationis ſuæ approbet diſciplinam. Monſtrat etiam tunc membra ſua, quando poſt aliqua certamina grauiora iterum certare compellitur, vt iudex videns feſſum corpus, nequaquam eum certare compellat. Et tu oſtende cordis tui humilitatem, vt titulos virtutis oſtendas. Oſtēde & corporis tui certamina, vt dicas: (1. Timo. 4.) Certamen bonum certaui, curſum conſummaui. & videns ſpiritalis iudex certaminis agonem, coronam iuſtitiæ decernat, quoniam legem agonis impleſti.

Iudica iudicium meum, & libera* me, propter verbum tuum* viuificà me. 11.
*al. redime.
*al. eloquiū

Feſtinant innoxij ad iudicium, & propriæ innocentię arbitris deſiderant citius comprobari. Habet hoc vſus etiam B in ſeculo, quod eſt cōmune cum ſanctis. Verum is qui apud deū iuſtus eſt, habet aliam cauſam iudicij non timendi, quia apud miſericordē iudicem ſibi cauſa eſt, apud redemptorem ſuum vult cito & ſperat abſolui. Abſolutio enim matura ſanctorum eſt. Vnde & dominus ait per Ezechielē ad angelos qui miniſtri ſunt vltionum: (Ezech. 9.) A ſanctis meis incipite. Nō vult dominus cōmune ſanctis cum diaboli ſociis cōſortium eſſe iudicij. Diabolus enim & miniſtri eius cum hominibus non flagellabuntur. Separata eſt pœna vbi diſtat & culpa. Ideoque alio loco ſcriptura ait: (1. Pet. 4.) Tēpus incipere iudicium à domo dei. Quos miſeratur enim, cito caſtigat, vt non diutius afficiātur futuri expectatione iudicij, nō prolixius miſera reatus ſorte macerentur, vt vnuſquiſque reddat etiam duplicia peccata, quo tādem poſſit abſolui. pœna enim reorum, quędam abſolutio delictorum eſt. Videmus in hoc ſeculo inſertos nexib' catenarum reos in ſpecie pompæ miſerabilis duci: & nonnunquam hoc patiuntur inſontes, vt tolerabilius ſit mori, quàm talia ſubire ſupplicia. Optant vtique audiri, C bene ſibi conſcij. Optant etiam hi qui grauibus flagitiis vrgentur, pœnam mortis celeritate tranſigere, vt aliquanta compendia pœnarum lucrentur. Spes eſt etiam de iudicis miſericordia. Ipſo exilio clauſtra carceris duriora ſunt, nec reditus in perpetuum omnibus intercluditur relegatis. Si hoc operatur humanum examen, quanto magis Chriſti eſt omnibus expetendum? Differtur diaboli iudicium, vt ſit ſemper in pœnis reus, ſemper improbitatis ſuæ innex' catenæ, cōſcientiæ ſuæ in perpetuum ſuſtineat ipſe iudicium. Ideo diues ille in euāgelio, licet peccator pœnalib' vrgetur ærumnis, vt citius poſſit euadere. Diabolus autē nequaquā puniri ad iudicium demōſtratur, nequaquā adhuc pœnis eſſe ſubiectus, niſi quas ipſe tantorum cōſcius ſcelerum ſoluit timore perpetuo, ne aliquando ſecurus ſit: imò, vt verius dicam, ſanctus ad iudicium venit, impius non venit, quoniam (Pſal. 1.) non reſurgunt impij in iudicium. Hic petit vt abſoluatur, vt coercitus dimittatur. Qui autē non iudicatur, non credidit, ſed impietatis ſuæ iudicio ipſe punitur. Apud imperatores D iſtos nō puniuntur ſceleris rei Barbari quod in ſua gente cōmiſerint, quia non ſibi ſubditi, ſed grauiore nomine hoſtes habentur, qui ſine interrogatione priuati ſceleris puniūtur. Ita & Chriſtus ſuos caſtigat quos diligit, (Hebr. 12.) alienos tanquā generali damnatione impietatis aſtrictos pœna damnat æterna. Nouiſſima enim deſtruetur mors, (1. Corin. 15.) & tamen verecūde docet Propheta exemplo ſui, vt etiam qui diffidit operibus ſuis, propter verbum tamen dei clementiorem ſperet ſententiā. Alius propter diuitias viuere cupit, alius propter filios, hic propter verbum dei viuificari petit: ſicut Symeon domini (Lucæ. 2.) expectauit aduentum: vnde & dominum accipiens in templo ait: Nunc dimittis ſeruum tuum in pace, quia viderunt oculi mei ſalutare tuum. aſſerens viuendi ſibi cupiditatem aliam non fuiſſe, niſi vt Chriſtum videret. Denique vidit, & vinculis ſolui corporis poſtulauit. Poſſumus etiam intelligere: Iudica iudicium meum, quaſi grauior nobis cauſa ſit de iudicio noſtro, quàm de errore dicenda. Erranti enim facilius datur venia quàm improbe in alium iudicanti. Ne-

ti. Neceſſe eſt enim eam formam in te redire iudicij, quam A in alium ipſe decernendam putaueris.

III. Longe eſt* à peccatoribus ſalus, quonia m iuſtitias* tuas non exquiſierunt.

*al. non habet, eſt. *al. quia iuſtificationes

Quorũ ſerum eſt iudicium, eorum ſalus longe eſt: ſed ipſi ſunt ſui authores periculi, qui domino nõ appropinquarũt. Ideo facti ſunt lõge, quia volũtate ſua à ſalutis ſe gratia ſeparauerũt. Nõ refugit eos ſalus, ſed ipſi ſalutẽ, qui ſe elõgauerũt. Venit ad Iudæos, ſed illi ſalutẽ nõ receperũt. Quomodo nõ receperunt? Audi: Ieſus ſalus eſt, Ieſus filius hominis nuncupatus eſt. (Lucæ 19.) Venit filius hominis quærere & ſaluũ facere quod perierat: ſed Iudæi dimitti ſibi latronẽ poſtulauerunt, Ieſum repudiauerunt. Quis autẽ eſt qui ſe longe facit à domino, niſi qui non exquirit iuſtitias eius? Qui verò iuſtitias exquirit, prope eſt, adhæret deo. Et ideo iuſtitias dei quærentibus dicit Apoſtolus: (Epheſ. 2.) Vos qui eratis lõge, facti eſtis prope, in ſanguine Chriſti. Sanguis Chriſti iuſtitia eſt. Denique ipſe ait ad Ioãnem: (Matth. 3.) Sine nos implere omnẽ iuſtitiam. B

IIII. Miſerationes* tuæ multæ nimis* domine, ſecũdum iudicia tua* viuifica me.

*al. miſericordiæ. *al. non habet, nimis. *al iudiciũ tuum.

Et ſi longe eſt à peccatoribus ſalus, tamẽ nemo deſperet, quia multę ſunt miſericordię domini. Qui ſun peccato pereunt, miſericordia domini liberãtur. Miſerebor, inquit, cui miſereor. Palã apparuit non quærentibus, vocauit refugientes, congregauit ignaros, pro omnibus ſe obtulit paſſioni. Non ergo multum miſericors? Miſericordia enim hominis in proximũ ſuum, miſericordia domini in omnem carnem, vt omnis caro ad dominum aſcenderet, illa domini miſeratione donata. Sed quomodo cum dixerit multas aſſe domini miſerationes, ſecundum iudicia eius viuificari petit, maximè cum alibi ipſe dicat: (Pſalm. 142.) Et non intres in iudicium cum ſeruo tuo? Sed aliud eſt illud iudicium beneficiorũ dei, (cui reſpondere non poſſumus. Quis enim poteſt debitum referre naturæ, debitum ſalutis & gratiæ?) aliud iudicium quo fragilitatis noſtræ æſtimatione cenſemur. In hoc ipſo tamen iudicium cum miſericordia copulatũ eſt, vt veritas iudicij miſe C ratione domini temperetur. Aut forte quia dixerat, Iudica iudicium meũ, ideo ſubtexuit miſeratiões domini nimium multas eſſe. Graue eſt enim de alio iudicare. Vnde etiam ſcriptum eſt: (Luc. 6.) Nolite iudicare, & non iudicabimini. Cum enim vnuſquiſque ſit ſuorũ conſcius peccatorũ, quomodo poteſt de alterius iudicare peccato? Iudicet de alterius errore, qui non habet quod in ſeipſo condemnet. Iudicet ille qui non agat eadem quæ in alio putauerit punienda: ne cum de alio iudicat, in ſe ferat ipſe ſentẽtiam. Iudicet ille qui ad pronunciandum nullo odio, nulla offenſione, nulla leuitate ducatur. Audiſti hodie quid iudex verus & iuſtus locutus ſit: Non poſſum, inquit, ego à me facere quicquã. Nonnulli hæretici ſolebant hinc facere quæſtiones, quaſi infirmus eſſet filius qui à ſe nihil faceret, quaſi ſecũdum diuinitatem quoque ſubditus, & paterno ſubiectus imperio: nec aduertunt quod hoc quoque magis poteſtatis diuinæ vnitas comprobetur, vbi putant inter patrem & filium eſſe diſtantiam poteſtatis. Nihil à ſe facit filius, quia per vnitatem operationis, D nec filius ſine patre facit, nec ſine filio pater. Denique pater dicit ad filium: (Gene. 1.) Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram, communem aſſerens operationem eſſe, vbi commune conſilium eſt. Quid ſine ſapientia facit, qui omnia in ſapientia fecit? vt lectum eſt: Omnia in ſapientia feciſti. Denique ſapientia dixit: Cum faceret cœlos, cum illo eram, & ego eram cui applaudebat. (Pſalm. 103. Prouer. 8. Ioan. 1.) Et Euãgeliſta ait: Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil. vt doceret non ſolum operatorẽ omnium filium, ſed etiam paternæ operationis conſortem eſſe. Ego tamen arbitror quod hic locus ad iudicij formã videatur eſſe referendus. Euangelium etenim non ſolum fidei doctrina, ſed etiam morum eſt magiſterium & ſpeculum iuſtæ conuerſationis. Inuenio in euangelio quod dominus Ieſus multorũ affectus & officia ſuſcepit, vt doceret quomodo nos in his conuerſari oporteret officiis. Suſcepit perſonam paſtoris, & ait: (Ioan. 10.) Paſtor bonus animam ſuã ponit pro ouibus ſuis. Ideoque pro rationabili grege ſeipſum paſſioni corporis non negauit, vt ouẽ laſſam cru

A cis ſuæ humeris ſuperponens pij oneris functiõe recrearet. Suſcepit aduocati perſonam. (1. Ioan. 2.) Ipſum enim aduocatum habemus apud patrem. (Lucæ 6.) Pernoctabat in oratiõe pro nobis, vt nos ſuo informaret exemplo quemadmodum veniam noſtris debeamus exorare peccatis. Non enim ideo pernoctaret, quaſi qui aliter patrem nobis reconciliare nõ poſſet; ſed vt qualis aduocatus eſſe debeat, demonſtraret, qualis ſacerdos vt non ſolum diebus, ſed etiam noctibus pro grege Chriſti debeat peccator aſſiſtere. An impetrãdi egebat auxilio, qui facere ipſe poterat quod rogabat, quemadmodum ipſe dicebat: (Ioan. 14.) Ego ad patrem vado: & quodcunque ab eo petieritis in nomine meo, hoc faciam? (Ioan. 16.) Denique alibi ait, cum Lazarum reſuſcitaret: Sciebã quod ſemper me audis. Hic quaſi infirmus pernoctabat, qui ſciebat quod ſemper auditur, & clamauit: (Ioan. 11.) Lazare veni foras. Locuta eſt reſurrectio, mors receſſit. Suſcepit etiam affectum rei, & ſtetit ante iudicem quaſi reus, nec dedignatus eſt dominus omnium præſidis vilitatem. Interrogatus tacebat, oſtendens non in clamore vocis, B nec in forenſis aſſertione patrocinij, ſed in conſcientiæ integritate eſſe innocentiæ defenſionem: nec ſalutem corporis ambiendam, ſed animi puritatem. Denique qui Suſannã abſoluit tacentem, ſe obtulit morti. In illa cauſam oſtendit, vt nemo deſperaret: in hac, vt redimendæ vniuerſitatis ſacrificium non negaret. Cęſus poſtremo non conuitiatus eſt, non repercuſſit: & dominus cœli atque terrarum ſtudium depoſuit vltionis, vocem humilitatis emiſit dicens: (Ioan. 18.) Si male locutus ſum, teſtimonium perhibe de malo: ſi autem bene, quid me cædis? Quaſi infirmus cædis deplorat iniuriam, & cum ſe poſſet vlciſci, queri maluit quã vindicare. Ergo & hic perſonam iudicis præpoſitíque ſuſcepit, dicens: (Ioan. 5.) Non poſſum à me facere quicquã. Bonus enim iudex nihil ex arbitrio ſuo facit, & domeſticæ propoſito volũtatis, ſed iuxta leges & iura pronunciat, ſcitis iuris obtemperat, nõ indulget propriæ voluntati, nihil paratum & meditatum domo defert: ſed ſicut audit, ita iudicat: & ſicut ſe habet negocij natura, decernit. Obſequitur legib⁹, non aduerſatur: examinat cauſæ merita, non mutat. C Diſcite iudices ſeculi, quem in iudicãdo tenere debeatis affectum, quam ſobrietatẽ, quam ſynceritatẽ. Dominus omnium dicit: Non poſſum ego à me facere quicquam. Alibi lego: Negare ſemetipſum non poteſt. Non poteſt vtique, non per infirmitatẽ, ſed per integritatem: nõ per impoſſibilitatẽ faciendi, ſed per obſeruantiã iudicãdi. Quid non poteſt qui omnia poteſt, niſi quod poſſe nolit? Nõ vult poſſe quod damnat, non vult poſſe aduerſus fidem, nõ vult poſſe aduerſus veritatem. Audi poſtremo ipſum dicentem cur non poſſit à ſe facere quicquam. (Ibidem.) Sicut audio, inquit, iudico. hoc eſt, non ex mea poteſtate decerno quod libitum, ſed ex iudicãdi religione quod eſt: & ideo iudicium meum verum, quia non voluntati meæ indulgeo, ſed æquitati. Audite quid iudex dicat cœleſtis: Non poſſum à me facere quicquã, ſed ſicut audio iudico. Et Pilat⁹ dicebat ad dominũ Ieſum: (Ioan. 19.) Poteſtatẽ habeo crucifigendi te. Vſurpas ò homo poteſtatẽ quã non habes, cũ dominus neget ſe habere, qui habet ſuper omnia poteſtatem. Audi quid iuſtitia dicat: Non poſ- D ſum à me facere quicquã. Audite quid iudex æquitatis aſſerat: Sicut audio, ita & iudico. Audite quid iudex iniquitatis loquatur: Poteſtatem habeo dimittẽdi te, & poteſtatẽ habeo crucifigendi te. Tua Pilate voce cõſtringeris, tua damnaris ſentẽtia. Pro poteſtate igitur nõ pro æquitate crucifigendũ dominum tradidiſti: per poteſtatẽ abſoluiſti latronẽ, authorem verò vitæ interfeciſti. Sed nec iſtam à te habuiſti quam habere te aſſeris poteſtatẽ. Deniq; dicit tibi dominus Ieſus: (Ibidem.) Non haberes poteſtatẽ aduerſum me vllam, niſi data tibi eſſet deſuper. Mala poteſtas licere quod noceat. Poteſtas iſta tenebrarũ eſt, verum nõ videre, ſed ſpernere. Audite quid verus iudex loquatur: (Ioan. 5.) Non quæro volũtatem meã, ſed voluntatẽ eius qui miſit me. Quaſi homo loquitur, quaſi iudex docet: quoniã qui iudicat, nõ voluntati ſuæ obtẽperare debet, ſed tenere quod legum eſt. Cõſtitue iudicẽ de hoc ſeculo: nunquid poteſt aduerſum imperialis formam venire reſcripti? Nunquid poteſt normam auguſtæ definitionis excedere? Quanto magis diuini formam debemus ſeruare iudicij? Chriſtus dicit: Nõ quæro voluntatẽ meam. hoc eſt, ho-

minis, qnę vel udio dirigitur, vel ſtudio intéditur, vel gra-
Pſal.115. tia inſlectitur, vel aliorũ mẽdacio deprauatur. Omnis enim
humo mendax. Sed voluntatẽ, inquit, eius qui me miſit, huc
eſt, diuinæ cognitioois formã veni docere, vt in iudicando
mągis cordi ſit veritatis cuſtodia, ꝗ obedientia voluntatis.
Non ergo hic qunq; infirmitas potentiæ, ſed forma eſt ex-
preſſa iuſtitiæ. Iuſtũ igitur eſt iudicium filij dei, quia eſt ſe-
cundũ voluntatẽ dei, nõ ſecundum hominis affectum. Deus
enim miſericordiarũ plenus eſt, & miſericordia eius cũ iudi
cio, & iudiciũ cum miſericordia. Neq; enim ſine iudicio mi
ſeretur, neq; ſine miſericordia iudicat. Denique ſcriptũ eſt:
Pſalm.61. Miſericordia eius in ſtateris. Filij autẽ hominum mendaces
in ſtateris vt decipiant Examinat ergo & trutinat deus me-
rita ſingulorum, & quẽadmodum per menſurã dat gratiam,
ne ſuper menſuram ſit, ita per menſurã dat miſericordiã. Vn
de ait: Menſurã bonam, cõfertam, cõmotam, ſupereffluentẽ
Luce.6. dabunt in ſinum veſtrũ. Eadẽ verò menſura qua menſi fue-
ritis, reddetur vobis. Similiter in ſtatera ſingulorum operã
penſantur, vt ſi bona malis præponderãt, remuneratio præ-
mij deferatur: ſi peccata virtutibus, triſtior reum pœna con
ſtringat. quod expreſſum habes ad Timotheum, dicẽte apo
1.Timo.5. ſtolo Paulo: Quorundam hominum peccata manifeſta ſunt
præcedẽtia ad iudicium, quoſdam autẽ & ſubſequuntur. Si-
militer & facta bona manifeſta ſunt: & quæ aliter ſe habent,
abſcõdi nõ poſſunt. Omnia ergo à domino deo noſtro men
ſura quadam & pondere fiunt. Quis poſuit, inquit, rupes in
Eſai.40. ſtatera? Et ſupra: Quis mẽſus eſt manu aquam, & cœlum pal
mo? Qui noſtra examinat, ſua vtique examinata largitur, &
ſaluo omnia decernit examinẽ. Ponderat miſericordiã, pon
derat vltionem: in vtroque certum pondus, habiliſque men
ſura eſt. Vnde & Dauid ait: Et potum dabis illis in lachry-
Pſalm.79. mis in menſura. ne ſine moderatione menſuræ pœnæ cumu
lo grauarentur, & ſuſtinere non poſſent. Et alibi idem ait
Pſalm.74. Propheta: Calix in manũ domini vini meri plen⁹ eſt mixto.
Et inclinauit ex hoc in hoc, veruntamẽ fex eius non eſt exi-
Hiere.51. nanita. Et Hieremias ait: Calix aureus Babylon in manu do-
mini, à quo inebriatæ ſunt gentes. hoc eſt, pœna à nationib⁹
perſoluta eſt, ne diutius inſultarẽt, quod dei populum acer-
biſſima populatione vexauerint. Senſus igitur verſus Daui-
dici hic eſt: Parata & plena eſt pœna quæ debetur impiis,
quam dominus declinat in perfidos: ſed tamen miſeratione
ſua non vſque ad fecẽm dignatur effundere, ne plenitudi-
nem ſupplicij ferre non poſſent. Inclinat ergo calicem, non
euacuat. Quod inclinat, cenſuræ eſt: quod non euacuãt, miſe
ricordiæ. Ergo iudicium quoque miſericordia temperat do
minus deus noſter. Quis enim noſtrũ ſine diuina poteſt mi-
ſeratione ſubſiſtere? Quid poſſumus dignum præmiis facẽ-
re cœleſtibus? Quis noſtrum ita aſſurgit in hoc corpore, vt
animum ſuum eleuet quo iugiter adhęreat Chriſto? Quo tan
1.Corin.15. dem hominum merito defertur, vt hæc corruptibilis caro
induat incorruptionem, & mortale hoc induat immortalita
tem? Quibus laboribus, quibus iniuriis poſſumus noſtra le-
uare peccata? Indignæ ſunt paſſiones huius temporis ad ſu-
Roman.8. peruenturam gloriam. Non ergo ſecundum merita noſtra,
ſed ſecundum miſericordiam dei cœleſtium decretorum in
homines forma procedit.

V. Multi perſequentes* me, & tribulantes* me, à teſti-
*al. qui perſequuntur. monijs tuis non declinaui.
*al. tribulãt

Non eſt magnum ſi tunc à dei teſtimoniis non declines,
cum te nullus affligit, nullus perſequitur. Quis enim inoffen
ſe ſibi proſperorũ euentuum ſecundo ſucceſſu fieret ingra-
tus? Quis diuitiis affluens, iugi ſalute robuſtus, nõ ad dei gra
tiã referat quod ſibi illa cõceſſa ſint? Deniq; cum ſanctũ Iob
prædicaret domin⁹, ait aduerſarius: Nũquid gratis colit Iob
Iob.1. deum? Nũne tu vallaſti eum? Mitte manũ tuã in omnia quæ
habet, ſi non in faciẽ te benedicet. Tunc igitur plus proba-
tus eſt, quando amiſſis opibus & filiis, à domini cultu & gra
tia non receſſit. Sed non vnus perſecutor eſt, multos mini-
ſtros habet, ſed nõ te terreat. Per multas enim tribulationes
Actu.14. oportet nos introire in regnum dei. Si multę perſecutiones,
multæ probatiões. Vbi multæ coronæ, multa certamina. Ti
bi ergo proficit quod multi perſecutores ſunt, vt inter mul-

A tas perſecutiones facilius inuenias quemodo coroneris. V-
tamur exẽplo Sebaſtiani martyris, cui⁹ hodie natalis eſt. Hic
Mediolanenſis oriundus eſt. Fortaſſe aut iã diſceſſerat per-
ſecutor, aut adhuc nõ venerat in hæc partium, aut mitior e-
rat. Aduertit hic aut nullum eſſe, aut tepere certamẽ. Romã
profectus eſt, vbi propter fidei ſtudiũ perſecutiones acerbę
feruebãt. ibi paſſus eſt, hoc eſt, ibi coronatus. Itaq; illic quo
hoſpes aduenit, domicilium immortalitatis perpetuæ collo
cauit. Si vnus perſecutor fuiſſet, coronatus hic martyr vtiq;
non fuiſſet. Sed, quod peius eſt, nõ hi ſolũ perſecutores ſunt
qui videntur: ſed etiã qui non videntur, & multo plures per-
ſecutores. Sicut enĩ vnus perſecutor rex multis perſecutio-
nis præcepta mittebat, & per ſingulas vel ciuitates vel pro-
uincias erãt diuerſi perſecutores: ita etiã diabol⁹ multos mi
niſtros ſuos dirigit, qui non foris tantum, ſed etiam intus fa-
ciant perſecutiones in animis ſingulorum. De his dictũ eſt
perſecutionibus: Omnes qui volunt pie viuere in Chriſto 2.Timo.3.
Ieſu, perſecutiones patiuntur. Omnes dixit, nullũ excepit.
B Quis enim exceptus poteſt eſſe, cũ ipſe dominus perſecu-
tionum tentamenta tolerauerit? Perſequitur auaritia, perſe-
quitur ambitio, perſequitur luxuria, perſequitur ſuperbia,
perſequitur fornicatio. Vnde & apoſtolus ait: Fugite forni- 1.Corin.6.
cationem. Nam qua cauſa fugeres ſi nulla te perſequeretur?
Eſt enim malus ſpiritus fornicationis, eſt malus ſpiritus aua
ritiæ, malus ſpiritus ſuperbiæ. Iſti ſunt perſecutores graues,
qui ſine gladij terrore mentem hominis frequenter elidũt,
qui illecebris magis quam terroribus animos expugnant fi-
deliũ. Hi tibi hoſtes cauendi, hi grauiores tyranni, per quos
Adã captus eſt. Multi in perſecutione publica coronati, oc-
culta hac perſecutione ceciderũt. Foris, inquit, pugnæ, intus 2.Cor.7.
timores. Aduertis quàm graue certamẽ ſit quod eſt intra ho
minem, vt ſecum ipſe cõfligat, cum ſuis cupiditatibus præ-
lietur. Ipſe Apoſtolus fluctuat, hæret, aſtringitur, captiuari
ſe aſſerit in lege peccati, & mortis corpore debellari, nec po
tuiſſe euadere, niſi eſſet domini Ieſu liberat⁹ gratia. Verum
vt multæ perſecutiones, ita multa martyria. Quotidie teſtis
C es Chriſti. Tentatus es ſpiritu fornicatiõis, ſed veritus Chri
ſti futurum iudicium, temerandam mentis & corporis caſti-
moniam non putaſti. martyr es Chriſti. Tentatus es ſpiritu
auaritiæ, vt poſſeſſionẽ minoris inuaderes, indefenſæ viduæ
iura temerares: & tamen contemplatione cœleſtium præce-
ptorum opem magis ferendã quàm inferendam iniuriam iu
dicaſti. teſtis es Chriſti. Denique tales vult teſtes Chriſtus
aſſiſtere, ſecundum quod ſcriptum eſt: Iudicate pupillo, & Eſaiæ.1.
iuſtificate viduã, & venite diſputemus, dicit dominus. Ten
tatus es ſpiritu ſuperbiæ: ſed videns inopem atque egenum,
pia mente compaſſus es: humilitatem magis quàm arrogan-
tiam dilexiſti, teſtis es Chriſti. Et, quod eſt amplius, non ſer
monis tantummodo, ſed etiam operis teſtimoniũ perhibui-
ſti, teſtis es Chriſti. Quis enim locupletior teſtis eſt, quàm
qui confitetur dominũ Ieſum in carne veniſſe, cum euange-
lij præcepta cuſtodit? Nam qui audit & nõ facit, negat Chri
ſtum: & ſi verbo fatetur, operib⁹ negat. Quam multis dicen
tibus, Domine, domine, nónne in tuo nomine prophetaui- Matth.7.
mus, & dæmonia eiecimus, & virtutes multas fecim⁹? in illa
die reſpondebit: Diſcedite à me omnes operarij iniquitatis?
D Ille ergo teſtis eſt, qui aſtipulãtibus factis domini Ieſu prę-
cepta teſtatur. Quanti ergo in occultis quotidie martyres
Chriſti ſunt, & Ieſum dominũ cõfitentur: Nouit hoc marty
rium Apoſtolus, & teſtimoniũ Chriſti fidele, qui dixit: Hęc 2.Corin.1.
eſt enim gloriatio noſtra, teſtimonium conſcientiæ noſtræ.
Quãti foris confeſſi ſunt, & intus negauerũt? Namque vxo-
ris ducendæ gratia, quæ gentili viro à Chriſtianis parentib⁹
negabatur, ſimulata ad tempus fide pleriq; produntur quod
foris cõfeſſi ſunt, intus negaſſe. An fornicationis cauſa tan-
tummodo putamus dominum deum noſtrum in populũ Iu-
dęorum tam ſeuere eſſe commotum, vt viginti tria milia de
populo necarentur, propterea quòd Madianitæ gentis fœ- Nume.25.
minis concubitu miſcerentur, ac non eo quod per illos con-
cubitus alienigenarum diſcedere à fide, negare dominũ co-
gerentur? Nolite, inquit, omni ſpiritui credere, ſed à fructi- 1.Ioan.4.
bus eorum cognoſcite quibus credere debeatis. Venit quis
in eccleſiam dum honorem affectat ſub imperatorib⁹ Chri-
ſtianis,

ſtianis, ſimulato metu orationē ſe fingit deferre, inclinatur, & ſolo ſternitur, qui genu mentis non flexerit: videt illū ho mo, Chriſtianum putat: videt homo orantem ſuppliciter, & credit: ſed deus audit negātem. Diſcedit probatus ab homine, ſed condēnatus à iudice. Quanto tolerabilius fuerat homini negaſſe, & deo eſſe cōfeſſum? Licet hoc quoque ſit reprehenſibile. Perfecta enim confeſſio & animi quærit deuotionem, & vocis profeſſionē. Corde enim creditur ad iuſtitiam, oris autem cōfeſſio fit ad ſalutem. Ergo in perſecutionibus interioribus eſto fidelis & fortis, vt in iſtis forenſibus perſecutionibus approberis. Et in intimis perſecutionibus ſunt reges & præſides terribiles iudicij poteſtate. Habes exemplum in domini tētatione quā pertulit. Demōſtrata enim ſunt ei omnia regna, & dictum eſt ei: Tibi dabo hæc omnia, ſi procidēs adoraueris me. Lectum eſt & alibi: Non regnet peccatū in veſtro mortali corpore. Vides ante quos reges ſtatuaris ô homo, ante quos præſides peccatorū, ſi culpa regnat? Quot peccata, quot vitia, tot reges. Et ante hos adducimur, & ante hos ſtamus. Habēt etiam iſti reges tribunal in mentibus plurimorū. Sed ſi quis Chriſtum fateatur, ſtatim regem illum facit eſſe captiuum, deiicit de ſolio ſuæ mentis. Quomodo enim poterit diaboli tribunal manere in eo cui Chriſti tribunal aſſurgit? Multi ergo perſequentes & tribulantes me. Et fortaſſe Chriſtus hoc dicit, & dicit in vocibus ſingulorum. Ipſum enim aduerſarius perſequitur in nobis. Si declines perſequentem: Chriſtum abiicis, qui ſe tentari patitur, vt vincat. Vbi illum viderit diabolus, ibi parat inſidias, ibi tentationū machinas admouet, ibi dolos nectit, vt illum, ſi poſſit, excludat. Vbi autem diabolus præliatur, ibi Chriſtus aſſiſtit. Vbi diabolus aſſidet, ibi Chriſtus includitur, ibi murorum ſpiritalium ſepta defendit. Ergo qui perſecutorem refugit, reiicit etiam defenſorem. Sed cum audis, Multi perſequentes & tribulantes me, noli timere: qui potes dicere: Si deus pro nobis, quis cōtra nos? Verū hoc dicat qui à teſtimonijs dñi nullo vitiorū declinat anfractu.

Rom. 10.

Matt. 4.

Roma. 6.

B

Romana. 8.

VI. Vidi non ſeruātes pactum*, & tabeſcebam, quoniam verba* tua non cuſtodierunt.

*al. præuaricantes.

*al. quia eloquia.

C

Beatus qui in charitate dei tabeſcit, qui videt non ſeruātes pactum. Alius propter vitioſos amores tabeſcit, qui diſtillat dum eſt dilatus amore dilectæ, & dum protelatur flagrantis cupiditatis affectus, animus deficit, vires corporis quadam deformitate palloris, feſſorúmque artuū tabe minuuntur. Alius qui pecuniam côcupiſcit: donec potiatur eā, auaro miſer tabeſcit affectu: alius immodice capeſſendi honoris impatiens, ſi deſideria lōgā ſuſpiret, nō mediocri mentis tabe côficitur. Non talis eſt qui dicit: Quàm dilabitur caro mea in terra deſerta & in inuia & ſine aqua. Hic enim caſtigabat carnem ſuam & tabeſcere faciebat, dum indefeſſo deſiderio diuinæ cognitioni intētus, & lucē diei ſollicitâ expectatione præueniens, antelucanū ſoluere domino canticis & hymnis geſtiebat obſequium. Tabeſcit ergo vir pacificus, quādo alios videt pacta reſcindere, côſenſum abolere concordiā, iurgia de pace reparare, in tumultus redire de gratia. Quod vtique non facit qui domini præcepta cuſtodit. Nō facit qui audit dicentem: Pacē meam do vobis, pacem relinquo vobis. Ergo qui pactum ſeruat, is Chriſti obedit imperiis. Qui autē non ſeruat, ille Chriſti præcepta contemnit, & quod peius eſt, comperta faſtidit & negligit.

Ioan. 14.

D

VII. Vide quia præcepta* tua dilexi domine, in miſericordia tua viuifica me.

*al. quoniā mandata

Hic quoq; iouitat dominū vt plenum charitatis ſuæ expectet affectū. Nemo dicit, vide, niſi qui iudicat ſe ſi videatur eſſe placiturū. Et pulchre dixit, vide, & ſecundum legē dixit, quia lex præcepit vt vnuſquiſq; ter in anno ſe offerat in cōſpectu domini. Quotidie ſe ſanctus offert, quotidie apparet, & nō vacuus apparet. Nō eſt enim vacuus, qui de plenitudine eius accepit. Nō erat vacuus Dauid qui ait: Repletum eſt gaudio os noſtrum, quia gaudium fructus eſt ſpiritꝰ ſancti. Et ſicut de plenitudine verbi nos omnes accepimus, quemadmodum dixit Ioannes, ita etiam ſpiritus ſanctus de plenitudine ſua repleuit orbem terrarum. Non erat vacuus Zacharias, qui repletus eſt ſpiritu ſancto, & prophetauit aduentum domini Ieſu. Non erat Paulus vacuus qui euangelizabat in abundātia, & repletus erat accipiens odorem bonæ ſuauitatis, & ab Epheſiis placētem deo hoſtiam. Non erant Corinthij vacui, in quibus abundabat dei gratia, iuxta eiuſdem Apoſtoli teſtimonium. Offerebat ſe ergo Dauid quotidie deo, & non vacuus offerebat, qui poterat dicere: Os meum aperui, & adduxi ſpiritum. Ideo ergo dicebat: Vide quia præcepta tua dilexi. Audi in quo te offerre debeas Chriſto. Non in his quæ videntur, ſed in occultis, ſed in abſcondito: vt pater tuus qui videt in abſcondito, reddat tibi, & fidelem remuneret affectum. Præcepta, inquit, tua dilexi. Nō dixit ſeruaui, nō dixit cuſtodiui. Nā imprudētes non cuſtodierūt præcepta domini. Aliqui enim codices habent ἄσυνετοι, hoc eſt inſipientes, non intelligentes. Ergo qui non intelligunt, non ſapiunt, hi qui non cuſtodiunt. Qui autem perfectus eſt intellectu, perfectus ſapientia, diligit, quod eſt amplius quàm cuſtodire. Cuſtodire enim neceſſitatis plerūque eſt & timoris, diligere charitatis. Cuſtodit qui euangelizat, ſed qui volens euangelizat, mercedem accipit. quanto magis qui diligit, mercede donatur? Poſſumus etiam non amare quod volumus, nō poſſumus nolle quod amamus. Sed quamuis mercedem perfectæ charitatis expectet, & miſerationis diuinæ ſuffragium poſcit, vt in ea viuificetur à domino. Non ergo arrogans debitæ mercedis exactor, ſed verecundus miſericordiæ diuinæ eſt deprecator.

Pſalm. 125.

Ioan. 1.

Sapien. 1.

Luca. 10.

Matth. 6.

VIII. Principium verborum tuorum veritas, in æternum omnia iudicia iuſtitiæ tuæ.

Cum principium verborum dei veritas ſit, veritas vtique fidei fundamentum eſt. Primum etenim oportet vt credamus vera eſſe dei ſummi quæ in diuinis ſcripturis legimus oracula: ſecundum eſt, vt virtutem eorum pleniore cognitione diſcamus. Sicut eſt initium ſapientiæ timor domini, ita plenitudo ſapientiæ dilectio. Lex enim ſapientia, plenitudo autem legis dilectio: ita plenitudo verborum dei ſapientia, cognitióque iuſtitiæ. Nam ſicut à timore domini proceſſus quidam eſt ad gratiam charitatis, ita à veritate ad iudicium iuſtitiæ diuinæ, quidam videtur fieri proceſſus. Veniſti ad eccleſiam, audiſti vnū deum dici, vnde lex incipit, ſicut habes ſcriptum: Audi Iſrael, dominus deus tuus, deus vnus eſt: crede vnum deum eſſe, non plures deos. Cum autem cœperis legere dominum Ieſum dei filium in carne veniſſe propter totius mundi redemptionem, diſtingue ſapiēter vnum deum patrem eſſe, ex quo omnia, & nos in illum: & vnum dominum Ieſum, per quem omnia, & nos per ipſum. Cognoſce quia ideo venit, vt virtutis ſemitis noſtros informet affectus, vt morum manſuetudinem conuerſationis eius diſceremus exemplo, vt aboleretur culpa per gratiam, & tunc à veritatis confeſſione ad cognitionem iuſtitiæ proceſſiſti. Fidei principium Chriſtiani eſt, plenitudo autem Chriſtiani iuſtitia eſt. Fides in confeſſione populorum, iuſtitia in martyrum paſſione. Scientes igitur in æternum manſura iudicia omnia iuſtitiæ dei, caueamus ne opera noſtra diſpliceant, & in æternum incipiamus ſubire ſupplicium, nec ſi aliquid boni fecimus, reſupino ſoluamur affectu. Omnes oportet nos ante tribunal Chriſti aſſiſtere, vt recipiat vnuſquiſque quod geſſit, ſiue bonum ſit, ſiue malum. Vides quia & Paulus aſſiſtet, vt ipſe commemorat. Caue ne ligna, caue ne ſtipulam ad iudicium dei tecum deferas, quæ ignis exurat. Caue ne cum in vno aut duobus habeas quod probetur, in pluribus operibus deferas quod offendat. Si cuius opus arſerit, detrimentum patietur, poteſt tamen & ipſe per ignem ſaluari. Vode colligitur quia idē homo & ſaluatur ex parte, & cōdem natur ex parte. Cognoſcentes itaque multa eſſe iudicia, opera noſtra examinemus omnia. In viro iuſto graue eſt detrimentum, graue operis alicuius incendium, in impio pœna miſerabilis: ſiat magis omnia iudicia plena gratiæ, plena florentium coronarum, ne forte dum trutinantur facta noſtra, culpa præponderet.

Pſalm. 110.

Deuter. 6.

2. Cor. 5.

1. Cor. 3.

Ibidem.

Sermo viceſimuſprimus.

Incipit litera Schin, quæ Latine dicitur ſuper vulnus. Super vulnus quid eſt niſi medicamentū, quo vulneris acerbitas mitigatur? Super vulnus oleum infun-

ש Schin.

infunditur, vt omnis vulneris aſperitas molliatur. Super vul A
nus malagma, ſuper vulnus alligatura, à quib⁹ omne vulnus
fouetur. Vbi ergo ſpes refundendæ eſt ſanitatis, ibi adhiben
tur medicamenta vulneribus. Vbi autem omne caput in do
lore, & omne cor in mœſtitia, nõ eſt vulnus neque cicatrix,
non plaga cum feruore. hoc eſt, vbi non portio, ſed vniuer-
ſitas periclitatur, & quædam corruptio totius corporis tabe
cõſumitur, ibi nõ eſt malagma imponere, neq; oleum, neque
alligaturã. Multo igitur cõmodius eſt vt ſit vulnus quod fo
ueas atque conſtringas, quàm ſine vulnere mors ſerpat in-
terior. Sed eſt nõ ſolum corporis vulnus, ſed etiam mentis,
quod oleo quodam mollioris alloquij, & pacifici ſermonis
ſuauitate miteſcit. Sunt fométa verborum, ſunt medicamen
ta cœleſtium præceptorũ, quibus omne nequitiæ virus abo
letur. Sunt legis vincula quæ non adurant, ſed magis liberẽt
alligatos, & malagma ſpiritale quo colliſa animę quædã mẽ-
bra ſolidentur. Cõſideremus igitur quid ſit vulnus, quid ſu
pra vulnus. Principes perſecuti me gratis, vulnus eſt. Exul-
to ergo in verba tua, ſicut qui inuenit ſpolia multa. Supra B
vulnus eſt, quia verbis dominicis vulnera dura curantur. In
Threnis quoque Hieremiæ habes ſub hac litera ſcriptum:
Thren. 3. Audiſti opprobrium eorum domine, omnia conſilia eorum
aduerſum me, labia inſurgentium aduerſum me tota die, ſeſ
ſionem eorum, & reſurrectionem eorũ. vulnus eſt. Sed ſub-
Ibidem. iecit: Aſpice in oculis eorum, redde illis retributionẽ eorum
domine ſecundum opera manuum ipſorũ. Super vulnus eſt,
quia vindicta plerũque ſolet dolorem vulneris mitigare. Et
Threno. 4. infra idem Hieremias ait: Gaude & lætare filia Idumęę, quę
habitas in Geth. Et quidem ad te pertrãſibit calix, bibes, &
inebriaberis adhuc. ſuper vulnus eſt. Calix enim domini, re-
miſſio peccatorũ eſt, quo ſanguis effunditur, qui totius mun
di peccata redemit. Hic calix inebriauit gentes ne proprij
meminiſſent doloris, ſed veterem obliuiſcerentur errorem.
Bona igitur ebrietas ſpiritalis, quæ turbare neſcit corporis
inceſſum, leuare mentis nouit veſtigium. Bona ebrietas po-
culi ſalutaris, quæ mœſtitiã peccatricis abolet conſciẽtiæ, iu
cunditatẽ vitæ infundit æternæ. Ideo ſcriptura dicit: Et po C
Pſal. 22. culum tuum inebrians quàm præclarũ eſt. Medicamentum
igitur ſuper vulnus eſt, quia dominus Ieſus ipſe eſt medicus,
Luce. 10. qui vulnera noſtra curauit, infundens vinum & oleum, & al
ligans vulnera Adę illius, qui deſcendẽs ab Hieruſalem à la
tronib⁹ vulneratus eſt. Caueat igitur vnuſquiſq; ne deſcen
dat ab Hieruſalẽ. Peccatis enim ſuis vnuſquiſq; deſcẽdit, &
meritis aſcẽdit. Aut quia fragiles ſumus, qui deſcẽdit, currat
ad illum Samaritanũ, cuſtodẽ corporis ſui, cuſtodẽ legis &
gratiæ, vt vulneri ſuo poſſit inuenire medicinam, qui alliga-
Matth. 3. turã verborum cœleſtium ſuper vulnus imponat, dicẽs: Pœ
nitentiã agite, appropinquabit enim regnum cœlorũ. Bona
alligatura, quæ fracta animæ tuæ oſſa conectat, & ſoliditate
reparata in priſtinas vires reformet, ac diſciſſos artus ſine vl
la cicatricis offenſione reſtituat. De literæ interpretatiõe ſa
tis pro captu noſtro dictũ putam⁹, adoriamur ſancti Prophe
tæ verſus cõſiderare, quos ſpiritu ſancto reuelãte ſubiecit.

I. Principes perſecuti ſunt me gratis, & à verbis tuis tre D
pidauit* cor meum.

*al. formidauit.

Si veterem repetamus hiſtoriã, & Saul & Abſalon, & mul
ti alienigenæ principes ſanctũ Dauid perſecuti ſunt, ſed ne-
mo potuit de eo triumphare. Sunt & principes mũdi recto-
Epheſ. 6. réſque tenebrarum, qui te in tuo pectore conantur opprime-
re, & perſecutionum ſæua intus operantur: promittentes re-
gna terrarum, honores atque diuitias, ſi fragili mẽte ſuccum
bas, & obediẽdum eorum imperiis arbitreris. Iſti principes
interdum gratis perſequuntur, interdum non gratis. Gratis
perſequuntur apud quem nihil ſuum inueniũt, & eum ſub-
iugare cõtendunt. Non gratis perſequuntur eum qui ſe eo-
rum dederit poteſtati, & in poſſeſſionem ſeculi totus intra-
uerit. In ſuos enim iure ſibi dominatum vindicãt, atque ab
his mercedẽ iniquitatis efflagitant. Bene hoc martyr dicit,
quod iniuſtè perſecutionum tormenta ſuſtineat, qui nihil ra
puerit: nullum violentus oppreſſerit, nullius ſanguinem fu-
derit, nullius thorum putauerit eſſe violandum, qui nihil le
gibus debeat, & grauiora latronum ſuſtinere cogatur ſuppli

cia, qui loquatur iuſte & non audiatur, qui loquatur plena ſa A
lutis & impugnetur, vt poſſit dicere: Cum loquebar illis, im Pſalm. 119.
pugnabant me gratis. Gratis igitur perſecutionem patitur,
qui impugnatur ſine crimine: impugnatur vt noxius, cũ ſit
in tali confeſſione laudabilis: impugnatur quaſi veneficus,
qui in nomine domini gloriatur, cum pietas virtutum om-
nium fundamentum ſit. Verè fruſtrà impugnatur, qui apud
impios & infidos gratia impietatis accerſitur, cum fidei ſit
magiſter. Verũ qui gratis impugnatur, fortis debet eſſe & con
ſtans. Quomodo ergo ſubtexuit: Et à verbis tuis trepidauit
cor meum? Trepidare infirmitatis eſt, timoris atque formi-
dinis. Sed eſt etiam infirmitas ad ſalutẽ, eſt etiam timor ſan-
ctorum. Timete dominum omnes ſancti eius. &, Beatus vir Pſal. 33.
qui timet dominum. Qua ratione beatus? Quia in mandatis Pſalm. 111.
eius cupiet nimis. Pone ergo martyrem inter pericula con-
ſtitutum, cum inde immanitas beſtiarũ ad incutiendum ter-
rorem infremat, aliunde ſtridor candentium laminarum, &
flamma fornacis ardentis exæſtuet, ex parte alia perſonent
tractus grauium catenarum, hinc carnifex cruentus aſſiſtat. B
Pone, inquam circumſpectãtem omnia plena ſuppliciis, de-
inde cogitantem mandata diuina, illum ignem perpetuum, il
lud ſine fine incendium perfidorum, illam pœnæ recrude-
ſcentis ærumnam, trepidare corde, ne dum præſentibus ce-
dat, perpetuis ſe dedat exitiis, perturbari animo, dum futuri
iudicij romphæam illam terribilem quadam cõſpectus ſpe-
cie contuetur. Nónne ad hanc trepidationem fiduciæ viri
conſtantis, æqualis in eundem concurrit effectum confiden
tia cupientis æterna, & diuina trepidantis? Si tamen fortior
ille qui ſperat, ſit fortior qui præſumit. Vtinam ego talis eſ-
ſe merear, vt ſi forte perſecutor ingruerit, non conſiderem
ſuppliciorum meorũ acerbitates, non metiar tormenta, non
pœnas, nõ cogitem vllius atrocitatem doloris: ſed hæc om-
nia leuia ducam, trepidem ante Chriſtũ, ne Chriſtus me ne-
get, ne Chriſtus excludat, ne me repellat de concilio ſacer-
dotum, ſi indignum collegio me iudicauerit. videat magis li
cet permotum corporalium terrore pœnarum, plus tamen
trepidantem futura iudicia. Et ſi dixerit mihi: Modicæ fi- C
dei quare dubitaſti? porriget tamen dexteram, & inſurgen-
tis huius ſeculi fluctus mole turbatum, fida mentis ſtatio-
ne firmabit.

Exulto in verbis tuis,* ſicut qui inuenit ſpolia multa. II.

*al. Lætabor ego ſuper eloquia tua.

Bona ergo trepidatio à verbis dei, ſi exultationem gene-
rat. Qui enim trepidat à verbis dei, poſtea exultat in verbis
dei. Ergo qui habet in aula ſua, corde videlicet ſuo verba
dei: excludit ſermones principũ à corde ſuo, excludit timor
timorẽ. Si enim ingreſſus quis balneas Solis deponit æſtus,
& calor excludit calorem: quanto magis diuini iudicij ter-
ror hunc terrorem excludit humanum? feruorem gratiæ ſe-
cularis, gratiæ feruor æternæ? Exultat ergo qui habet verbũ
dei. Habet enim ſpolia multa, quæ Iudæis abſtulit, habet pro-
ſtrati hoſtis exuuias. Sicut Dauid abſtulit Goliæ gladium, &
ipſius gladio caput eius executit: ſic verus Dauid humilis at- 1. Reg. 17.
que manſuetus dominus Ieſus, intelligibilis Goliæ caput ar-
mis ipſius amputauit. Arma enim diaboli gentes erant, fide D
autem gentium vulneratus, caput quod habebat amiſit. De-
tracta ſunt ſpolia proſtrato, vaſa eius direpta, quia alligatus
eſt fortis. Vas diaboli caro erat hominis peccatoris, ſed poſt
ea quàm in Chriſtum credidim⁹, caro noſtra cœpit eſſe vas
electionis, vt habes de apoſtolo Paulo, qui ad gentes miſſus
eſt, dictum à domino Ieſu ad Ananiam: Vade, quoniam vas Act. 9.
electionis mihi eſt. Merito ergo vocatũ nomen eſt Chriſti,
Velociter ſpolia detrahe, diuide citò: quia priuſquam ſciat Eſaiæ 8.
puer vocare patrem aut matrem, accipiet virtutẽ Damaſci,
& ſpolia Samariæ contra regem Aſſyriorum. Ergo rex Aſ-
ſyriorum, eorum ſcilicet quos vanos ſua perfidia fecerat, a-
miſit ſpolia quæ tenebat. Et vt iterũ cognoſcas quia ſpolia
Chriſtus à diabolo, quæ in Adam ille inuaſerat, vindicauit,
& Saba dona adduxit, viri excelſi ad dominum Ieſum alli-
gati vinculis tranſierunt, atque illũ cœperunt adorare, quia
captiuam duxit captiuitatem: ideo caput eius abſtulit, vt ip-
ſe caput eſſet corporis interempti. Merito nunc gentes toto Epheſ. 4.
orbe caput regale circunferunt, quia membra ſunt Chriſti.

Cognouiſti

Cognouiſti de nationibus, cognoſce etiã de Iudæis, quibus
dominus Ieſus abſtulit ſpolia: hoc eſt, regnum cœlorũ abſ-
tulit, & dedit genti facienti fructum eius. Abſtulit virtutem
panis, & virtutẽ aquæ, prophetã, & admirabilẽ conſiliarium,
& prudentẽ architectum, & ſapientẽ auditorẽ. Illis abſtulit,
nobis dedit: Merito exulto, ſicut qui inuenit ſpolia multa. Si
ue labore meo inueni ſpolia quæ non habebã. Inueni hepta
†pẽtateuchũ teucũ†, inueni Regnorũ libros, inueni prophetarũ ſcripta,
inueni Eſdrã, inueni Pſalmos, inueni Prouerbia, inueni Ec-
cleſiaſten, inueni Cantica cãticorum, inueni admirabilẽ con
ſiliarium Chriſtũ, inueni Paulum prudentẽ architectũ, Inue
ni ſapientẽ auditorem populum Chriſtianum, qui nouit ea
quæ legũtur audire. Ille enim audit, qui ea quæ audit intelli
git. Lex ſpiritalis eſt. Nnu illã audit Iudęus, qui audit corpo
raliter: ſed ille audit, qui audit in ſpiritu. Habent illi libros,
ſed ſenſum librorũ non habent. Habent prophetas, ſed non
habent quem illi prophetauerunt. Quomodo enim habent,
Exod.19. quem non receperunt? Ideoque cum Moyſe & Helia mihi
apparuit, quia ab illis receſſit. Multa habet ſpolia, qui habet
dei verbum. Habet reſurrectionẽ, habet iuſtitiam, virtutem
atque ſapientiam, habet omnia, quia omnia in ipſo conſtant.
Hebræi ſpoliauerunt Aegyptios, & vaſa eorum abſtulerũt.
Iudæorum ſpolia habet populus Chriſtianus, & totum habe
mus quod illi habere ſe neſciebant. Illi aurum & argentum
materiale abſtulerunt, nos aurum mentis accepimus, nos ac-
quiſiuimus cœleſtis ſermonis argentum.

III. Iniuſtitiam* odio habui & abominatus ſum, legem
autem tuam dilexi.
*al. iniquitatem.

Merito odit iniuſtitiam, qui habet arma iuſtitiæ. Hebræus
cum haberat hæc arma, hoc eſt, legem & prophetas, murem
vel hominem abominabatur mortuum, quia lex dicit: Om-
Nume.19. nis qui tetigerit mortuum, immundus erit. & humanitatis ſu
prema negabat officia defunctis. ſed legi nõ eſt mortuus ni-
ſi qui iniuſtus eſt. Hęc enim immũditia iuſtis quę iniquitas?
Quid enim immundius, quàm mentẽ, qua nihil homini pre-
cioſius eſt datum, turpibus cõmaculare criminibus, & atro-
C cibus efferare cõmentis? Quid illis prodeſt quod mortuum
hominem viſere formidant? Vtinam vitia eorũ non pollue-
rent appropinquantem, quorum mors contaminare neminẽ
poteſt. Mors nemini nocet, vtinam vitã non noceat. Conta-
gium enim colluuionis, cõſortium iniquitatis eſt. Quomo-
do ergo cõtaminare poteſt, qui iniquus eſſe iam nõ poteſt,
cum etiam ſi fuit, tamen eſſe deſiuit? Fuge ergo iniquitatem,
ne te comprehendat. Fuge iniuſtitiam, quæ viuentes adhuc
mortuos facit. Sed nemo fugit iniquitatẽ, niſi qui diligit æ-
quitatem. & ideo ait: Legem autẽ tuam dilexi. In lege æqui
tas eſt, ſi ſpiritalẽ accipias legem: ſi conſurgas cum Chriſto,
& ibi altare ſacroſanctum illud cœleſte cõſideres, nõ altare
terrenum, quod hoſtili populatione deſtructum eſt. Si illam
Hieruſalẽ ſpectes quæ in cœlo eſt, non iſtam quæ à populo
Iudæorum frequẽtabatur in terris, quæ propter incolatum
perfidiam à Romano exercitu triumphata, iniecto flagrauit
D incendio. Si intuearis illum principem ſacerdotum de quo
Hebr.4. ſcriptum eſt: Habentes itaque magnum ſacerdotẽ egreſſum
de cœlis, Ieſum filiũ dei, teneamus confeſſionẽ fidelem, qui
quotidie aduocatus pro nobis eſt apud patrem, vt pro qui-
bus in diebus carnis ſuæ miſericordi eſt compaſſus affectu,
pro his operetur remiſſionem quotidie peccatorum. Quæ
enim ſpes alia generi humano niſi omnium viuentiũ delicta
donẽtur? Ille ergo princeps ſolus eſt ſacerdotum, cui aſtant
pij ſacerdotes intra cœleſtium ſacrarium illud altiſſimũ me-
rito proprij cruoris ingreſſi. Illa ergo lex diligenda eſt, in
qua verus Hebræus liber ab omni ſeruitute viciorũ, in qua
magnum ſabbatum & inoffenſa requies defunctorũ, in qua
mortui populi ſemen reſuſcitatur, non commixtione, ſed
fraterna redemptione. Secundum hanc ergo legem odio ha
bet ſanctus iniuſtitiam, non iniuſtum, qui poteſt ſępe cõuer
ti, nec mortuorum reliquias, ſed mortuam iniquitatem exe-
cratur & refugit.

IIII. Septies in die laudem dixi tibi, ſuper iudicia iuſtitiæ
tuæ.

Et numero quidem ſtudium ſanctæ deuotionis exprimi-
A tur. Sed puto magis quod purus & quietus ac vacuus ab o-
mni onere delictorũ declaretur affectus: vt ſine vllis iracun
diæ imprecationibus, aut flagitioſę cupiditatis incendio de-
feratur oratio, & nihil quod alij noceat poſtulemus, nihil
quod nos ſecularibus petitionibus decoloret. Laudemus in
hymnis & canticis, vera ſemper & iuſta ea quę de diuinis ca
nimus laudibus confitẽtes. Nõ ſit anceps & dubia ſententia,
non diſcolor mentis intentio, non materialibus negocijs oc
cupata à propoſiti ſpiritalis executione deflectat. Iuſtifice-
tur ſemper iuſtitia dei tranquillo animo, non ocio feriato.

Pax multa diligentibus nomen tuum*; & non eſt il- V.
lis ſcandalum. *al. legẽ tuã

Supra diximus, quia charitas excludit timorem, nunc di-
cimus quia excludit omnem perturbationem. Etenim qui
deum diligit, profunda eſt ei cõfirmatæ mẽtis tranquillitas.
Aquæ, inquit, multæ excludere non potuerunt charitatem, Canti.8.
& flumina non inundabunt eam. Multa aqua diuerſarum eſt
B paſſionum, & flumina ſecularium cupiditatum corporalib⁹
motibus incitata. Ideoque charitate fundatus dicit: Torren
tẽ pertranſiuit anima noſtra. Nunquid aqua maris exclude- Pſalm.123.
re Moyſi potuit charitatem? Et vt ſecundum literã tibi pſal
morum ſeries ſuffragetur, nẽpe diligẽs deum tutum ſibi cre
didit iter eſſe per maria. Qui autẽ non dilexerunt deum, hi
demerſi fluctibus dignũ ſacrilegijs ſuis exitum pertulerũt.
Helias atque Heliſæus Iordanem tranſierant pede, & hæc
fuit nimiæ merces & gratia charitatis. Hi igitur vt tranſirẽt
aquas fluuij Iordanis, paſſionũ fluenta noſtrarũ mentis pri-
us veſtigio tranſierunt. De hac aqua dicit dominus: Si tranſ
eas per aquã, tecum ſum, & flumina non inundabunt te. Ad- Eſaie.43.
eſt iuſtis ſuis ſemper cum aliquibus teruntur aduerſis, ſi ta-
men tranſeant mente conſtanti non dubitanti, non fidei tur-
bentur incerto. Tranſi ergo & tu fidelis animi directione,
ſi diuinam vis tibi adeſſe præſentiam, ſi non ſolum pax, ſed
etiam multa ſit in animo tuo dilectio, nulla te prælia diuerſę
cupiditatis impugnent, non iracundia ſtimulet, non libido:
C etſi eſt pugna, tamen foris non intus ſit. Præliare aduerſus
perſequentes: licet & ipſis ſilentio ſæpe cedendum ſit, quia
tibi vincunt. Illorum potentia, tua victoria eſt. Tunc deni-
que triumphantur, cum ſe viciſſe crediderint. Non ergo te
impugnet auaritia, non cupiditas exagitet, non triſtitia deij
ciat, non inflammet libido, non reſupinet ſuperbia, non cur-
uet ambitio, non formido conſternat. Pax multa abũdet,
quæ exuperat omnem mentem, ſecundum Apoſtoli ſenten Philip.4.
tiam: quo nihil pulchrius dici potuit. Sũmus enim ſapientiæ
finis eſt, vt ſimus mente tranquilla. Non cõmentitiis poeta-
rum fabulis lubricus turbetur affectus. Summus finis eſt iu-
ſtitiæ, vt iniquitas mentem iuſti mouere non poſſit. Virtutiſ
totius hic finis eſt, vt corporea ipſius fortitudinis efficiat mi
les bella, & cõfecto bello pacem reformet. Paci ergo & ipſa
plerũque militat fortitudo bellandi. Nemo ergo pacificum
turbet affectum. Multa generantur ad perturbationem ho-
minis, & vxor plerũque decepta ſerpentis inſidiis animum
D viri exagitare conatur: & pater fidem filij frequenter irri-
det, & vir coniugis ſuæ mentẽ tentat opprobriis. Sed in his
omnibus ſuperat iuſtus & dicit: Quis nos ſeparabit à charita Roma.8.
te Chriſti? Tribulatio, an anguſtia, an perſecutio? Quoties
bene facta crimini dãtur, quoties virtus opprobriũ ducitur,
quoties ipſa ingrata eſt gratia. Vendidit iuſtus facultates ſu-
as, diſpenſauit pauperibus, nihil ſibi reliquit: contẽnitur ple
rumque in ipſa eccleſia, quia diues eſſe deſinit: ſicut ſcriptũ
eſt: Si dederit vir omnes facultates ſuas in charitate, cõtẽptu Canti.8.
cõtẽptus erit. Nõ ergo moueatur. Non enim mercedẽ huius
ſeculi, nec gratiam, ſed vitæ quæſiuit æternæ. Non indigne-
tur, quia homines pecuniis magis quàm operibus bonis de-
ferunt. Nam ſi ei propter bonum opus in hoc ſeculo defera-
tur, & huius ſtudij fructum hic adipiſcatur, dicetur de eo:
Percepit mercedem ſuam. Habet quidẽ opus bonum, & hic
gratiam, ſed breuis portio emerendæ ſalutis eſt. Serua futu-
ris mercedẽ tuam, & iſtius ſeculi opprobria incremẽta mer-
cedis tuæ iudica. Cogita ſemper apoſtolicum illud, quod Roman.8.
indignæ ſint paſſiones huius temporis ad ſuperuenturã glo
riam. Nullis ergo iuſtus frangatur iniuriis, nullis moueatur

periculis,nullis tentetur procellis,ſiue mors ingruat,ſiue vi
ta,ſiue angeli cœlorum. Neque deiiciatur aduerſis, nec ex-
tollatur ſecūdis. Nuſquā ſit eius infirmus affectus. Et mors
tentat,& vita tentat. Caueat ſcandalum. Qui pacē habet,quę
omnem mentem ſuperat: magnus eſt, nō eſt de puſillis iſtis.
Ideo ſcādalū pati non debet, quia puſillorū eſt exagitari ſcā
Matth.18. dalo. Vnde & dominus ait: Quicunq; ſcandalizauerit vnum
de puſillis iſtis minimis. Non ſolum puſillos, ſed etiam mini
mos dixit, quos perturbant ſcādala: & ideo graui obnoxius
pœnæ eſt, vt legiſti, quicūque turbauerit infirmæ mētis in-
fantiam. Sicut enim grauiori dignus ſupplicio eſt qui perſua
ſerit crimen infantulo, & incautam præcipitarit ætatem: ita
qui inualidum & inſipientem & improuidum circunſcripſe
rit perſuaſione erroris,aut exagitatiōe cordis affectum. Vis
ſcire quàm infirmus ſit,qui ſcandalizatur? Non mādu cabo,
1.Cor.8. inquit,carnem,ne fratrem meum ſcandalizem. Quanta infir
mitas, & quædam infantia animi, vt eum etiam eſca fratris
exagitet. Vnde non poteſt homini eſſe pręcipitium,quando
etiam hinc eſt periculum? Et quod peius eſt, infirmitas hu-
iuſmodi ſerpit in multos. Vides inopem iuſtum,tentaris. vi-
B des diuitem iniquum,tētaris. vides ſine liberis ſanctum, ten
taris. vides liberis,honoribus,laudibus ſecularib9 abundan-
tem iniuſtū,tentaris. Quantæ foueæ,quanti laquei, & quod
eſt grauius,qui multos ſtrangulēt. In Sodomitana vrbe vix
vnus Loth qui non tentaretur inuentus eſt,cuius tamē vxor
non potuit tentationis laqueos euadere. Hebręorum popu-
lus maria tranſiuit,ſed non potuit tentamenta tranſire. Ten
tati ſunt omnes præter Ieſum & Caleph, qui ideo de ſenio-
ribus terram repromiſſionis introire meruerunt, quia fue-
runt tentationis expertes. Nec Aaron introiuit, nec Maria,
quia & ipſi tētati ſunt. Nec Moyſes introiuit,quia dux erat
populi qui tentabatur. Typus legis qui excludere tentamen
ta non poterat, nō poterat in terram reſurrectionis induce-
re, quia iſta in euāgelio gratia debebatur. Lex pacē non po-
tuit dare. ideo Moyſes quoad vixit ſemper præliatus eſt.
Semper legis populus verſatus in ancipiti bellorum eſt, Ie-
ſus autem Naue plebis animos profunda pace compoſuit:
C quoniam qui ſub lege eſt,agitatur incertis: qui ſub euange-
Ioan.14. lio,audit dicentem: Pacem relinquo vobis,pacem meam do
vobis. ideoque diligentibus non eſt ſcandalum. Accipe ali-
ter, Crux Chriſti Iudæis ſcandalū, Græcis ſtultitia eſt. Scan
1.Cor.1. dalum eſt perfido,quia dicit Iudæus: Ergo hic deus eſt,qui
homo viſus eſt? Hic deus eſt qui ieiunauit? Hic deus eſt,qui
vapulauit? Hic deus eſt qui crucifixus eſt? qui de cruce de-
ſcēdere,& ſe liberare non potuit? Denique hoc dicebāt tem
Matth.27. pore dominicæ paſſionis: Deſcendat de cruce, & credimus
ei. Confidit in deo,liberet nunc ſi vult eum. Nō te iſta ten-
tent,non te iſta perturbēt,non in animū tuum huiuſmodi ſe
inſerāt cogitationes. Vbi pax eſt,& multa pax. ibi crux Chri
ſti non opprobrio,ſed ſaluti eſt. Non fuit opprobrio Petro
crux Chriſti,quæ tātum ei gloriæ dedit, vt inuerſis Chriſtū
honoraret veſtigiis, metuens ne ſi ea ſpecie crucifixus eſſet
qua dominus,affectaſſe domini gloriam videretur. Crux er
go opprobrium perfido,fideli autem gratia,fideli redēptio,
D fideli reſurrectio eſt,quia pro nobis paſſus eſt domin9 quia
illo nos redemit ſanguine, illa ad paradiſum reſurrectione
reuocauit. Qui hęc credit, quomodo poteſt turbari,cui ſpes
regni cœleſtis aſſurgit?

VI. Expectabam ſalutare tuum domine,& pręcepta* tua
al.mādata. feci.
*al.dilexi

Qui expectat,ſperat charitatem. Ergo ſpes præcedit, ſe-
quitur ſalus. Spes igitur præcurrit effectum. ideo qui expe-
ctauit ſalutē à domino,præcepta domini fecit. Vnde & do-
minus appellat amicos in euangelio,non ſeruos,qui ſua pre-
cepta fecerunt. Qui diligit enim,facit: & qui fecerit, merito
dilectionis remuneratione donatur.

VII. Cuſtodiuit anima mea teſtimonia tua, & dilexit ea
al.vehemē nimis.
ter.

Plus eſt diligere quàm cuſtodire, vt ſupra diximus, quia
cuſtodire interdum neceſſitatis eſt vel timoris, diligere cha
ritatis. Ideo cum hic dixiſſet,cuſtodiui, adiecit,dilexi, vt cu
ſtodia amantis fuerit, non timentis. Qui nimium diligit,ni-
A mium cuſtodit.

Seruaui pręcepta* tua & teſtimonia tua,quoniam o- VIII.
mnes viæ meæ in conſpectu tuo domine*. *al mādata.
*al non habet, domine

Beatus qui poteſt dicere: Omnes viæ meæ ante te. qui no
lit abſcondere omnes cogitationes ſuas, omnes actus ſuos.
Abſcondebat Adam viam ſuam, abſcondebat Eua poſt cul
pam, abſcondebat Cain necem fratris. In affectu habemus
abſcondere non in effectu. Plena abſcondentis perfidia,& ſi
apud deum nulla ſit latebra. Ideo eccleſia in Canticis ſua ei
ſecreta monſtrabat, dicens: Aſſumam te, & ducam te in do- Cantic.8.
mum matris meæ, & in ſecretum eius quæ cōcepit me. Nam
& ſi deus omnia videat cordis occulta, bonum tamen eſt vt
vnuſquiſque animam ſuam ei aperiat & expandat, & tan-
quā lumini vel calori eius occurrat. Nec immerito gloria-
tur eccleſia,dicens: Ego eram in oculis eius tanquam inue-
niens pacem. quoniam vias ſuas prodere non timebat. Iu- Ibidem.
ſti ergo eſt iſta vox. Oculi enim domini ſuper iuſtos. Ita- Pſalm.33
que domino Ieſu Chriſto, qui eſt via & veritas, bene hoc Ioan.14.
dicitur ab iis qui illam veram viam fide, moribus, actúque
deſiderant conuenire: Omnes viæ meæ coram te domine.
Nulla enim poteſt via bona eſſe,niſi quam tu illuminandam
tui viſitatione luminis iudicaueris: cui eſt honor & gloria,
laus,perpetuitas à ſeculis,& nunc & ſemper,& in omnia ſe-
cula ſeculorum. Amen.

Sermo viceſimusſecundus.

INcipit Tau litera,quæ Latina interpretatione ſi- ת Tau.
gnificat,errauit. Alia interpretatio habet,conſum
mauit. Quid eſt errauit? Viceſima ſecunda litera
eſt, quæ apud Hebræos eſt vltima. Pſalmo autem
iſto,hoc eſt, centeſimo octauodecimo profectū hominis di
ximus ſignificari, qui doctrinę moralis magiſteriis eruditus
deponeret omnem inexercitatæ mentis infantiam, aſſume-
ret autem veterani conſilij ſcientiam, & prudētiæ ſenilis æ-
tatem. Vbi autē error eſt,culpa ſignatur. Hic ergo eſt profe
ctus finis, vt culpa ſit. Sed vide quid interpretetur. Errauit,
inquit. non errat,ſed errauit. Erraſſe præteriti eſt temporis,
C errare præſentis. Qui errauit, deſiuit errare, & veterem con
demnat errorem. De eo enim dicitur errauit, qui in eo erro-
re iam non ſit. Nam is qui adhuc in errore permanet, non er
raſſe dicitur, ſed errare. Errare enim permanētis in vitio eſt,
erraſſe corrigentis eſt lapſus. Denique emendator morum
ait: Eramus enim aliquando inſipientes, increduli, errantes ad Tit.3.
in deſideriis & voluptatibus. Nō dixiſſet vtique, eramus a-
liquando inſipientes, niſi qui adeptus eſſet poſtea ſapientiæ
diſciplinam. Neque dixiſſet, eramus errantes, niſi ſuperio-
rem depoſuiſſet errorem. Denique vt abolitum lapſum do
ceret, nec vllū offenſionis reſediſſe veſtigium, ait: Cum au-
tem benignitas & humanitas apparuit ſaluatoris noſtri, non Ibidem.
ex operibus iuſtitiæ quæ fecimus nos, ſed ſecundum ſuam
miſericordiam ſaluos nos fecit per lauacrum regeneratio-
nis & renouationis ſpiritus ſancti. Veteri ergo errore de-
poſito & ſpiritu ſancto atque omni morum emēdatione re-
nouatus dicit: Eramus enim aliquando errantes. Vides ergo
quia errori renunciaſſe non vitij,ſed profectus eſt. Poſtre-
D mo ipſe te doceat dominus Ieſus, ſi humanis cōſiliis vel ſen
tentiis non putas eſſe credendum. Nanque in euangelio ſuo
ipſe aſſeruit quod paſtor reliquit nonaginta & nouem o- Lucæ 15.
ues,& vnam requirit quæ errauit. Centeſima ouis eſt,quam
dicit erraſſe, perfectio & plenitudo numeri. ipſa te inſtru-
at & informet. Non immerito cæteris antefertur, quia plus
eſt à vitio ſe reuocaſſe, quàm prope vicia ipſa neſciſſe. Im-
butus enim vitiis animos exuere frænis cupiditatum atq; e-
mendaſſe, nō ſolum perfectæ virtutis, ſed etiam cœleſtis eſt
gratiæ. Emendare etenim futura, attentionis humanæ eſt:
præterita donare, diuinæ eſt poteſtatis. Denique inuentam
paſtor ouem humeris imponit ſuis. Agnoſcis vtique myſte-
rium, quomodo ouis laſſa reficiatur, quia non poteſt aliter
humana conditio lapſa recreari, niſi ſacramento dominicæ
paſſionis, & ſanguinis Ieſu Chriſti, cuius principatus ſuper
humeros eius. In illa enim cruce infirmitates noſtras porta- Eſaię.9.
uit, vt ibi omnium peccata vacuaret. Merito gaudent ange- Eſaiæ 53.
li, quia is qui errauit, iam non errat, iam ſuum eſt oblitus
errorem.

errorẽ. Non error igitur, ſed conſummatio eſt, vt altera do-
cet interpretatio. Conſummatio autem, perfectio diſciplinę
Threno. 4. eſt. Vnde & Hieremias in ſuis Threnis ſub hac litera ait: De-
fecit iniquitas tua filia Sion, nõ adiiciet te expellere adhuc.
Viſitauit iniquitates tuas filia Edom, reuelauit ſuper pecca-
ta tua. Aduertis quoniam iniquitas non potuit ſine dei viſi-
tatione deficere, nec plena eſſe correctio niſi per gratiã do-
mini ſaluatoris. Quomodo autem deficiat iniquitas, audi di-
Cantico. 5. cẽtem eccleſiã: Exui tunicã meam, quomodo induam eam?
Laui pedes meos, quomodo inquinabo eos? Veteris igitur
hominis veſtimentũ vitiis erroris intextum, in lauacri rege
neratione depoſitum, neſcit quomodo poſſit induere. Stu-
dio enim correctionis inoleuerat obliuio peccatorum. Tan
ta vis conſummatæ emendationis eſt, vt in quãdam pueritię
redeat ſpiritalis ætatem, quæ vias erroris ignoret, crimen e-
al. deſueue- tiam ſi velit non poſſit admittere, quia deſueuerit peccan-
rit. di vſum noſſe. Et iam de huius literæ interpretatiõe ſatis di
ctum arbitror, nunc cognoſcamus ex ſubditis, quæ ſit viri
conſummati ſententia. Itaque ſic ait:

I. Appropinquet oratio* mea in conſpectu tuo domi- B
al. depreca ne, ſecundũ verbum tuum intellectũ tribue mihi.
tio.
*al. iuxta e- Volare facit orationẽ bona vita, & dat alas precibus ſpiri
loquiũ tuũ tales, quibus ſanctorũ ad deum euehatur oratio. Sed & ſpiri
da mihi in- tus quo oramus, ſubleuat precem iuſti, maxime ſi corde con
tellectum. trito cõpatiens eam commẽdet affectus. Cõſummati autem
viri iſta eſt confidẽtia. Denique ipſe Dauid in ſuperioribus
iſtius pſalmi lucernã ſuis pedib* requirebat, ne in hoc itine
re terreno ambulans poſſet errare. Nunc autem quaſi iam in
fine poſitus & proceſſu, cõſummato viandi munere totus aſ
ſurgit, & orationẽ ſuam dirigit in cœleſtia, mittit eam in con
ſpectũ domini ſaluatoris, dans illi flabra iuſtitiæ, ſapiẽtiæ ſta
mina, remigia deuotionis & fidei, innocẽtię puritatiſq; ſubſi
dia. Peccato enim graueſcit oratio, & longè fit à deo. Tanto
autem plus grauatur, quanto improbior eſt vita deprecãtis.
Innocẽtium aſcẽdit oratio, & gemitus cõpatientis affectus,
ſi Aegyptium lutum oderint, & operari terrena declinent.
Denique ſic legiſti, quod Hebræorum, qui dura Aegyptio-
Exod. 1. rum imperia ferre non poterant, & vt grauia, ita & lutulenta
opera indigna ſui nobilitate generis recuſabant, gemitus &
vox aſcenderit ad dominum deum noſtrum. Aſcendit enim
oratio: quia etſi operabãtur, tamen operabantur inuiti. De-
ſcendebat itaque ad illos dei miſericordia, quia illorum ad
deum aſcendebat deuotio. Aſcendebat itaque non corpora-
liter. neque enim propheta tantus precationem ſuam pete-
bat corporaliter appropinquare. Nam qui ita putat, vtique
is deum certo aliquo loco ac ſede concludit, vt diffuſiorem
locũ in quo deus ſit arbitretur, cum vtique inuiſibilis, in eſ
ſabilis, incõprehenſibilis impleat omnia, & diuinitatis in eo
Exod. 19. habitet plenitudo. Legi Moyſem appropinquaſſe deo cum
legem acciperet: ſed ſolita Dauid verecundia non ſemetip-
ſum, ſed orationem ſuam deo appropinquare poſtulat, vt vi
deatur ordo quidã eſſe diſtinctus, quod ij qui perfectiores
ſunt, ipſi appropinquent deo: ſequentis autem ordinis iuſti
viri ſatis habeant ſi eorum appropinquet oratio. Ex vſu au
tem noſtri ſermonis conſideremus quid ſit appropinquare.
Cõſtitue magiſtrum atque diſcipulum, ſi diſcipulus ſtudio-
ſius magiſtri vel hauſit ingenium, vel præcepto intendit, ita D
vt ad ſimilitudinem operis eius atque doctrinæ proximè vi
deatur accedere, nõnne dicere ſolemus quod appropinqua-
uit magiſtro? Ergo & tu ſi imitatorem te prębeas Chriſti, ſi-
1. Corint. 4. cut & ille qui ait: Imitatores mei eſtote, ſicut & ego Chriſti:
ſi dolum neſcias, mendacium oderis, veritatem ſequaris, iu-
ſtitiam non refugias, diligas caſtimoniam, appropinquaſti
Chriſto, & per Chriſtum deo. Ipſe via eſt qua peruenitur ad
patrem, qui apud patrem ſemper eſt. Didicimus quid ſit ap
propinquare orationem, hoc eſt, eleuetur actibus noſtris. Si
eleuas actus tuos, eleuaſti orationem tuam. Qui nouit leua-
re manus ſus, dirigit orationem ſuam in conſpectu dei, ſicut
Pſalm. 140. infra legiſti: Dirigatur oratio mea ſicut incenſum in conſpe
ctu tuo, eleuatio manuũ mearum ſacrificium veſpertinum.
Pſalm. 108. Hæc vtique oratio ad vitam, alia oratio in peccatũ. Et ora-
tio, inquit, eius fiat in peccatũ. Et tu ſi ſecularia petas, ſi fla

A gitioſa poſtules, oratio tua non ad deum dirigitur, ſed in pec
catum. Ideoque intellige quæ petas. Secundum, inquit ver-
bum tuum mihi tribue intellectum. Aduerte quid poſtu-
let. Nõ intellectum generaliter dixit: ſed intellectum ſecun
dum verbum dei. Eſt enim intellectus ad mortem, ſicut eſt
prudentia ad interitum. Filij huius ſeculi prudentiores ſunt Lucæ. 16.
quàm filij lucis in hac generatione. Sed prudentia iſta quæ
ſeculi eſt, ad vitam non ſuffragatur æternam. Circa honorẽ;
circa lucella eſt, quæſtibus coaceruandis intenta, non meri-
tis comparandis. Poſtremo circa elementa mundi eſt, pha-
lerata magis quàm vera ſapientia, vt eſt philoſophia omnis;
quæ aliena quærit, cũ ſua neſciat: ſcrutatur cœli plagas, mun
di ſpatia rimatur, quæ ſibi prodeſſe non poſſunt: deum igno
rat, quem ſolum deberet inquirere. Ideo verus ſapiens di-
cit: Si quis videtur ſapiens eſſe inter vos in hoc ſeculo, ſtul-
ſtus fiat, vt ſit ſapiens. Sapientia enim huius mundi, ſtultitia 1. Corin. 3.
eſt apud deum. Elaborãdum eſt igitur vt in hoc ſeculo ſtul
ti ſimus, nihil nobis cum philoſophia, ne fidem noſtram per
elementa mundi huius traducat à vero, ne quis aſſertionem
noſtram per philoſophiam deprædetur. Sic enim Arrianos
B in perfidiam ruiſſe cognouimus, dum Chriſti generationem
putant vſu huius ſeculi colligendam. Reliquerunt Apoſto-
lum, ſequuntur Ariſtotelem. Reliquerunt ſapientiam quæ
apud deum eſt, elegerunt diſputationis tendiculas, & aucu-
pia verborum ſecũdum dialecticæ diſciplinam: cum clama-
ret Apoſtolus: Ne quis vos deprædetur per philoſophiam, Coloſ. 2.
& inanem ſeductionem, ſecundum traditiones hominum,
ſecundum elementa hujus mundi, & non ſecundum Chri-
ſtum. Vtinam poſſim imitari illam ſtultitiam qua ſim ſapiẽs,
illum virum habentem amplas poſſeſſiones, ſed non negli-
gentem fructum, intentum deo: illum virum qui honores
etiam delatos ſibi reſpuat, doctrinam philoſophiæ non re-
quirat: & ſi ante cognouit, tamen ſcire diſſimulet, & non
requirendo dediſcat. Non quærat quæ ſua ſunt, ſed aliis
ſua conferat, ſibi acquirat æterna. Hic poteſt dicere, ſecun-
dum verbum tuum intellectum tribue mihi, id eſt, non ſe-
cundum philoſophos, non ſecundum caulidicos, non ſecun
dum mercatores huius ſeculi, non ſecundum architectos do
C motum, ſed ſecundum verbum tuum, quod eſt veræ ſapien
tiæ bonorũmque operum fundamentum, vt ſuper illud con
ſtituat Propheta aurum cordis ſui, argentum ſermonis ſui,
lapides precioſos operationum ſuarum, vt opus ſuum labi &
perire non poſſit.

Intret poſtulatio mea coram te*, ſecundum verbum II.
tuum libera me*. *al. in cõſpe

Vide ordinem. Primũ dixit, Appropinquet oratio mea: ctu tuo dne.
poſtea intellectum popoſcit. Secundum verbum tuum: ter- *al. eloquiũ
tiò ait: Intret poſtulatio mea coram te. Nõnne quodam do- tuum eripe
minus inuitat vſu & ſuſcipere dignatur affectus? Nõnne cũ me.
aliquẽ de primariis viris deſideras conuenire, primũ ad eius
domũ appropinquas, poſtea quęris informari atque inſtrui,
vt cognoſcas mentem patrisfamilias, deinde vt eius domum
ingrediaris imploras, ne quis te abiiciat & excludat? Pulſa
ergo & tu regiam illam cœleſtem, pulſa non manu corporis,
ſed quadam rationis tuæ dextera. Non ſola manus corporis
pulſat, pulſat & vox. Scriptum eſt enim: Vox fratris mei pul Canti. 5.
D ſat ad ianuam. Pulſamus & digito. Denique & Thomas di-
gito metuit ianuam reſurrectiõis aperire. Et ibi dicit Ieſus:
Infer digitũ tuum huc, & mitte manus tuas in latus meũ, & Ioan. 20.
noli eſſe incredulus, ſed fidelis. Pulſa ergo digito, ſi non po-
tes tota manu. Pulſa ianuam. Chriſtus eſt ianua, qui ait: Per Ioan. 10.
me ſi quis introierit, ſaluabitur. Cum hãc igitur ianuam pul
ſaueris, vide quomodo ingrediaris, ne forte iã ingreſſus ex-
tra cõſpectum regis ſis. Multi ingrediũtur palatia, & nõ ſta
tim regem iſtum terræ vident, ſed frequenter obſeruant vt
aliquando videri mereantur. Nec præſumunt videndi co-
piam, ſed iuſſi repræſentantur, & precem fundũt, vt cum be
neuolẽtia ſuſcipiãtur. Primus hic ſui ſermonis ingreſſus eſt,
ne quid titubet, ne quid offendat. Quanto magis rogandus
eſt de⁹, vt oſtiũ miſericordiæ ſuæ noſtra ingrediatur oratio?
Deniq; & Paulus rogat vt aperiatur ſibi oſtium verbi ad lo
quendũ myſteriũ Chriſti. Sed quia Gręcus habet: ἐπιλῦσαι
ἀſίαμέ

ἀξίωμά μου, hoc eſt, Intret dignitas mea: licet potuerit ſcriptor A errare, & ſecerit ἀξίωσις, hoc eſt, deprecatio: tamen hoc quoque explanemus vt poſſumus. Nempe cum hominẽ rogas, regem te dicis, vt contemplationem habeat honoris tui, tangat eum tuæ contemplatio dignitatis, vt aut miſereatur ſi venia eſt poſtulãda, aut deſerat pro ordine dignitatis. Et quid dicam, Rogas? ſic vnuſquiſque ingreditur, vt dignitatibus deſeratur. Recte ergo & deuotus deo dicit: Intret dignitas mea coram te. Habet & Chriſtianus dignitatẽ ſuam, qui tanto imperatori militat. Sunt maximę & veræ fidei dignitates: ſunt honorum diuerſi & apud Chriſtũ ordines. Poſuit deus
Epheſ. 4. in eccleſia primo apoſtolos, ſecundo prophetas, tertio doctores. Sed iſtę adminiſtrantiũ dignitates. Sunt etiã priuatorum, vt eſt pietas, iuſtitia, ſobrietas, caſtimonia, diſciplina. Sũt etiã oratiõis dignitates. Si pro vidua roges, ſi roges pro pupillo, ſi roges pro miſericordi, ſi roges pro nimium deuoto ac fideli, ſi roget in tribulatiõe, roges cum dolore, ſi mœſto & ipſe qui rogas cõpatiaris affectu, intrat oratio tua dei gratiam, intrat domum eius, ſi tecum eccleſia deprecetur, ſi B populus vniuerſus imploret, vt domini inclinet fauorem. Quid autẽ rogat? Vt eruatur, vt liberetur eo quod iam diu aduerſus nequitias ſpiritales, aduerſus tentamenta huius ſeculi prælietur, eò quod graue eſt ſatis longæuo curſu iſtius
Pſalm. 119. diuturnam ſuſtinere militiam. Denique & infrà dicit: Heu me quod incolatus meus prolongatus eſt. Ingemiſcit enim quòd indeſeſſas iugi labore tendat excubias. Ideo petit à tot aduerſantibus liberari, nec cum terrenis hominibus vult habere conſortium.

III. Eructabũt labia mea hymnum, cùm docueris me iuſtificationes tuas.

2. Cor. 2. Eructat hymnum, qui poteſt dicere: Bonus enim odor Chriſti ſumus deo. Et bene eructat, qui plurima & ſuauia præcepta domini guſtauerit. Eructat hymnũ, qui eructauerit verbum. Denique & Dauid ante eructauit verbum bonum, hic eructat hymnum. Bonum enim panem guſtauit, qui de cœlo deſcendit. Bonum panẽ, quem ſi quis manducauerit, non morietur in æternum. Habet verbum dei C epulas ſuas, alias fortiores, vt eſt lex & euangelium: alias ſuauiores, vt ſunt pſalmi, & cantica canticorum. Eructabat hymnum eccleſia, vel anima pia, cui dicebat dei verbum: In-
Canti. 2. ſinua mihi vocem tuam, quia vox tua ſuauis eſt. Eructuabat
Canti. 4. hymnũ, cui dicebat: Fauum diſtillant labia tua ò ſponſa, mel & lac ſub lingua tua. Sed non poteſt quis ante eructare hymnum, niſi didicerit iuſtitias dei, & didicerit ab ipſo domino deo ſuo. Ideo ſpecialiter hoc Dauid petit, vt eum doceat
Matth. 23. deus. Audierat enim & cognouerat in ſpiritu quia vnus magiſter eſt, & ideo vbique ipſum doctorem fieri poſtulabat, vt ab ipſo diſceret iuſtificationes eius. Quomodo enim cantare poteſt in metu poſitus, & timore pœnarum? Quomodo enim cantare poteſt grauium ſibi conſcius delictorum, niſi prius fiat veniæ ſecurus? Denique in poſterioribus ha-
Pſalm. 136. bet: Quomodo cantabimus canticum domini in terra aliena? in qua impugnetur, in qua captiuetur in lege peccati, in qua defleat atque deploret ſuæ captiuitatis ærumnas? Et tu ergo ede ſcripturarum cœleſtium cibos, & ede vt permaneant tibi in vitam æternã, & ede quotidie, vt non eſurias, ede vt repletis, ede vt verborum cœleſtium eructes ſaginam. Spiritales epulæ non obeſſe ſolent, ſed prodeſſe ſaturatis, ideoque repleri volebat Propheta, qui dicebat: Replea-
Pſalm. 70. tur os meum laude tua, vt cantem gloriam tuam. Qui cantat dei gloriam, hymnum domino cor eius eructat.

IIII. Loquetur* lingua mea verbum* tuum, quoniam omnia mandata tua iuſtitia eſt*.

*al. pronunciabit *al. eloquiũ *al. æquitas

Qui didicerit iuſtitias dei, loquitur verbũ dei: & qui verbum dei loquitur, ocioſum verbũ non loquitur. Ocioſum verbum eſt, loqui opera hominũ. Ideo ſanctus dicit dari ſibi à domino gratiam, vt non loquatur os ſuum opera hominum, quia ocioſum verbũ eſt, nec ſolum ocioſum, ſed etiam periculoſum, pro quo rationẽ reddituri ſumus. Omne enim
Matth. 12. verbũ quodcũq; locuti fueritis, reddetis pro eo rationẽ. Non enim mediocre periculũ eſt, cum habeas tãta eloquia dei, & dei opera quæ fecit in Geneſi, fecit in Exodo, fecit in Leuitico, A Numeris, Deuteronomio, Ieſu Naue, Iudicũ libro, Regnorum atq; Eſdræ libris, fecit in euangelio, in Actibus apoſtolorum illis prætermiſſis loquaris quæ ſeculi ſunt: audias quæ ſeculi ſunt. Sepi aures tuas ſpinis, vtinam & linguã obſepias, ne loquaris quæ ſeculi ſunt, audias quæ ſeculi ſunt. Eccl. 28. Sed quod peius eſt, circundata eſt lingua tua ſpinis, quæ cõpungunt & vulnerant loquentem quæ mundi ſunt. Ideo aduerſarius etiam orãtibus frequenter ſeculares offundit cogitationes. Si ergo non debemus audire aliena vel ſuperflua, quãto magis non debemus obloqui, cum dicat vnicuiq; noſtrum ſcriptura venerabilis: Argentum & aurum tuum alliga, & ori tuo fac iugum & pondus? Alliga ſenſum tuũ fide, taciturnitate alliga ſermones tuos, impone iugum ori tuo, ne indomita ceruice verborum ſe iactet. Impone põdus, vt cauto omnia quę loquimur trutinemus examine. Quibus tamen ſpinis ſepias aures tuas, vt ſcriptura tibi dicit, niſi cõtrito corde, & timore iudicij? Salubriter iſta compungunt, ſtimulãt iſta, nõ vulnerãt, licet & vulnera vtilia ſint amici. Omnia, inquit, mandata dei iuſtitia eſt, quia ſunt mandata iuſtitiæ, & ideo ſine iuſtitia eſſe non poſſunt. Mandatũ dei eſt vt diligas deum tuũ. Vnde ait Apoſtolus Paulus: Qui enim Roman. 13. diligit proximum ſuum, legem impleuit: Scriptum eſt enim Non adulterabis, non occides, non furaberis, non concupi- Exod. 20 ſces. & ſi quod eſt aliud mandatum, in hoc verbo inſtauratur. Si in hoc verbo inſtauratur omne mandatum, quod verbum iuſtitia eſt: (quid enim tam iuſtũ, vt diligas deum tuũ, & diligas fratrem tuum?) vtique omnia dei mandata iuſtitia eſt. Sicut enim qui occidere poteſt fratrem ſuum, vtique non diligit: qui adulterat fratris vxorem, vtique non diligit fratrem: qui furatur, qui concupiſcit alienũ, vtique non diligit eum quem fraudare deſiderat: ita qui ſuperbe deſpicit fratrem, qui eum deformare conatur, qui paſcitur eius iniuriis, à conſortio charitatis alienus eſt.

Fiat manus tua ſaluum facere* me, quoniam mandata tua elegi. V.

*al. vt ſaluet

Hebr. 1. Pſalm. 117.

Auentũ domini videtur orare, quia manus dei Chriſtus C eſt. Ipſum legimus dexteram dei, de qua ſuprà ait: Dextera domini fecit virtutem, dextera domini exaltauit me. Cur ergo hic manum dixit, niſi forte non ſolum propter diuerſitatem gratiæ quam ſcriptores non prætermittere ſolẽt, ſed etiam propter quãdam proprietatem manuum dictum eſt, vt ibi dextera dicatur, vbi ſcribitur quod exaltauit cum virtute: hic manus, vbi intelligi oporteat, quod cũ humilitate ſeruauit? Poteſt & ſic intelligi man* domini, ſicut dicitur in verſu: Magna eſt manus illius regis. hoc eſt, magnus exercitus. &, illius inferior eſt man*. vt etiã hic intelligamus: Fiat adiumentũ tuum atq; ſubſidiũ, vt mittas angelos tuos, opẽ tuam, ſubſidia potẽtiæ tuæ ad liberandũ populum tuum. Hæc eſt manus dei, de qua ſcriptum eſt: Nõnne omnes miniſtri ſpi- Hebr. 1. ritus ſunt, qui mittũtur in miniſterium propter eos qui futuri ſunt hæredes ſalutis? Qui ergo elegit mandata dei, vtitur cõfidentia, vt cũ authoritate depoſcat ſibi diuina ſubſidia.

Concupiui ſalutare tuum domine, & lex tua meditatio mea eſt. VI. D

Alius lõgæuitate vitæ iſtius delectatur, & cõcupiſcit vſque ad depoſitæ ſenectutis tẽpora corporis huius vitã producere. Alij franguntur ægritudinis infirmitate, de quibus nemo poteſt dicere: Cũ infirmor, tunc potẽs ſum. Beatos ſe 2. Cor. 12. putãt, ſi inoffenſa valetudinis cõmoditate potiantur, quib* non eſt infirmitas ad ſalutẽ. Horum quoque nemo poteſt dicere: Concupiui ſalutare tuum domine. ſuam enim magis ſalutem quàm ſalutare dei quærũt, medicis potius ſunt quàm ſcripturis obedientes. Cõtraria autem ſtudioſe ſunt diuinæ cognitioni præcepta medicinæ. A ieiunio reuocant, lucubrare non ſinunt, ab omni intẽtione meditationis abducũt. Itaque qui ſe medicis dederit, ſeipſum ſibi abnegat. Qui autem quærit ſalutare dei, Chriſtũ ſequitur, qui dicitur ſalus dei: nõ quæ corporis, ſed quæ æterna ſunt quærens, cum hoc corpore conſeruetur quod ſalus quæritur: qui autẽ ſalutem dei quærit, die vtique & nocte meditetur in lege. Iugis illi meditatio eſt diuinorum decretorũ, neque aliqua cura corporis huius auertitur à ſtudio diſciplinæ.

Viuet

VII. Viuet anima mea,& laudabit te,& iudicia tua adiu-
uabunt me.

Futuræ vtique vitę,nō præſentis ſibi remuneratione blã
ditur.Hęc enim vita quomodo dici poteſt,de qua ſcriptum
Pſalm.21. eſt: Et in puluerē mortis deduxiſti me? Quàm multi viuen-
tes in inferno ſunt? Ipſe Paulus cupiebat de corpore mortis
Philip.1. huius liberari,qui vere cōcupiuit ſalutare dei,dicēs: Diſſol
ui enim cupio & cū Chriſto eſſe,multo enim melius: perma
nere autē in carne magis neceſſarium,q̄ voluntariū.Quomo
do ergo viuit anima operta mortis inuolucro? Aut quæ eſt
vita quæ in vmbra eſt?In regiōe vmbræ mortis ſumus:abſ-
condita eſt vita noſtra non libera. Erit enim libera in regio-
ne viuorū,in qua fiduciam cōplacendi iuſtus aſſumit,vt pla
ceat domino in regione viuorum. Ibi ergo viuit anima no-
ſtra, vbi nihil mortale,nihil infirmum amicta ſit, nihil debi-
tum pœnæ. Ibi laudabit dominum,vbi depoſito infirmita-
tis corpore,cōformis eſſe cœperit gloriæ corporis Chriſti.
Nam dum in peccato ſumus, plene laudare quid poſſumus?
Pſalm.49. Peccatori enim dixit deus: Quare tu enarras iuſtitias meas?
In vmbra ſum' hic poſiti,in vmbra viuimus,perfecte in vm
bra laudare non poſſumus. Denique audiſti in poſteriori-
Pſal.136. bus dicentes: Quomodo cantabimus canticum domini in
terra aliena? Adiuuant autem iudicia dei ſanctos, cum bonis
operibus remuneratio vitæ confertur æternæ.Beatus qui di
cit:Et iudicia tua adiuuabunt me.Ego infirmus,ego pecca-
tor timeo iudicia dei propter conſcientiam delictorum.mi-
hi terrorem afferunt,me exagitant, ſanctos adiuuant. Sed ta
men iuuabunt etiam peccatorē,licet diuerſo modo.Sanctus
adiuuabitur,dum probatur: peccator adiuuabitur,dum hu-
miliatur, dum caſtigatur vt peccata ſoluat duplicia, dum o-
pus eius exoritur,vt ipſe ſaluus fiat, ſic tamē quaſi per ignē.
Fortaſſis etiam ſic conuenit ſenſus: Si dignus fuero iudicio,
dignus ero vt exuar conſortio impiorum, quoniam nō re-
ſurgunt impij in iudicium. Et adiuuabunt me iudicia,quo-
niam qui credit in domino,iudicatur. Proderit illi fides,&
ſuffragabitur ad veniam,etiam ſi qua in operibus offenſa ſit.

VIII. Erraui ſicut ouis quę perierat*,viuifica* ſeruū tuum,
al.periit quoniam mandatorum tuorum non ſum oblitus.
*al.quære
*al.quia mã Gręcus habet,Quære ſeruum tuum;hoc eſt,ζήτησον & po
data tua. tuit falli ſcriptor,vt ſcriberet ζῆσον, quod eſt viuifica. Senſus
quidē vterque conſtat,ſed opportunior eſt huic loco,quæ-
re ſeruum tuum: quoniam ouis quæ errauit, quęrenda eſt
Eſaiæ.43. à paſtore,ne pereat.ideo dicit, erraui. Dic & tu iniquitates
tuas, vt iuſtificeris.Quod lapſum fateris,id eo tibi cum om-
nibus cōmune cōſortium eſt,quia nemo ſine peccato,nega-
re hoc,ſacrilegium eſt.Solus enim deus ſine peccato eſt.Cō
fiteri hoc deo impunitatis remedium eſt.Erraui,inquit.Sed
qui errauit in via, poteſt redire in viam, reuocari poteſt in
viam.Et pulchre addidit,ſicut ouis quę perierat.Non enim
perit qui agnoſcit errorē. Quære, inquit, ſeruū tuum,quo-
niam mandata tua non ſum oblitus. Veni ergo domine Ieſu,
quære ſeruum tuum,quære laſſam ouem tuam,veni paſtor,
quęre ſicut oues Ioſeph. Errauit ouis tua dum tu moraris in
Lucæ.15. montib'. Dimitte nonagintanouem oues tuas,& veni vnam
quærere quæ errauit. Veni ſine canib', veni ſine malis ope-
rariis, veni ſine mercenario, qui per ianuā introire non no-
uerit. Veni ſine adiutore,ſine nūcio, iam dudum te expecto
venturum. Scio enim venturum,quoniam mandata tua non
ſum oblitus. Veni non cum virga,ſed cū charitate,ſpiritúſ-
que manſuetudine. Noli dubitare relinquere in mōtibus no
nagintanouem oues tuas,quia in montibus conſtitutas, lupi
rapaces incurſare non poſſunt. In paradiſo ſemel nocuit ſer
pens,amiſit ibi eſcam poſtquam Adam inde depulſus eſt.il-
lic iam nocere non poterit. Ad me veni,quem luporum gra
uium vexat incurſus. Ad me veni, quem eiectum de paradi
ſo ſerpentini diu vlceris venena perteurāt,quia erraui à gre
gibus tuis illis ſuperioribus. Nam & me ibidem collocaue-
ras, ſed ab ouibus tuis lupus nocturnus auertit. Quære me,
quia ego te requiro. Quære me,inueni me,ſuſcipe me, por-
ta me. Potes inuenire quem tu requiris: dignare ſuſcipere
quem inueneris: impone humeris quem ſuſceperis. Non eſt
tibi pium onus faſtidio, non tibi oneri eſt vectura iuſtitiæ.

A Veni ergo domine,quia etſi erraui, tamen mandata tua non
ſum oblitus.Spem medicinæ reſeruo. Veni domine,quia &
erraticam ſolus es reuocare qui poſſis,& quos reliqueris,nō
mœſtificabis.Et ipſi enim peccatoris reditu gratulabuntur.
Veni vt facias ſalutem in terris, in cœlo gaudium. Veni er-
go & quære ouem tuam iam non per ſeruulos,non per mer-
cenarios, ſed per temetipſum. Suſcipe me in carne quæ in
Adam lapſa eſt.Suſcipe me non ex Sara,ſed ex Maria,vt in-
corrupta ſit virgo, ſed virgo per gratiam, ab omni integra
labe peccati. Porta me in cruce quę ſalutaris errantibus eſt,
in qua ſola eſt requies fatigatis, in qua ſola viuent quicun-
que moriuntur. Pulchre autem etiam viuifica, poteſt dici,
eò quod mori non poſſit, quem humeris ſuis virtus porta-
uerit. Dicit ergo & anima, dicit & eccleſia: Erraui ſicut o-
uis quæ perierat.Sed dicit: Quæſiui quē dilexit anima mea. Canti.3.
hoc eſt enim dicere: Viuifica ſeruum tuum, quoniam mãda-
ta tua non ſum oblitus. Ego te quæſiui,ſed inuenire non poſ
ſum te,niſi tu volueris inueniri. Et tu quidem vis inueniri,
B ſed vis diu quæri, vis diligentius indagari. Nouit hoc eccle
ſia tua,quia non vis vt te dormiens quærat, non vis vt te ia-
cens inueſtiget. Denique pulſas ad ianuam, vt excites dor-
mientem:exploras ſi cor vigilat,& caro dormit. Vis iacen-
tem leuare,dicens: Surge qui dormis, & exurge à mortuis. Epheſ.5.
Mittis manum per cauernam,vt ſurgat:& ſi tardius ſurrexe
rit,derelinquis. Vis vt quærat iterum,& quærat à multis, &
non obliuiſcatur quærere, non obliuiſcatur ſermones tuos:
& ſi tenet eos,offeras te vidēdum,non refugias teneri.Quæ
cum te meruerit amplecti,oſtēdit fructus ſuos, docebit non
oblitam ſe mandatorum tuorum, dicétque tibi: Veni frater Cantic.7.
meus,exeamus in agrum,& in floribus noſtris omnis fœtus
arborū.Noua & vetera frater meus ſeruaui tibi.Hoc eſt di-
cere: Teneo mandata omnia noui & veteris teſtamenti. So-
la hoc dicere eccleſia poteſt.Non dicit alia cōgregatio,non
dicit ſynagoga,nec ſecundū literam noua tenens, nec ſecun
dum ſpiritum vetera. Non dicit hæreſis Manichæa: Vetera
ſeruaui tibi quæ prophetas nō ſuſcipit. Merito dealbata cer
C nitur,quæ vtriuſque fulget gratia teſtamenti. Reſpondit ei
ſponſus: Pone me vt ſignaculum in cor tuum, vt ſigillum in Canti.8.
brachium tuum,quæ noua & vetera ſeruaſti mihi. Signacu-
lum meum es,ad imaginem meam es & ſimilitudinem. Ful-
get in te imago iuſtitiæ,imago ſapientiæ, imago virtutis.Et
quia imago dei es,in corde tuo eſt,ſit & in operibus tuis, ſit
effigies euangelij in tuis factis, vt in tuis moribus mea pręce
pta cuſtodias. Effigies euangelij erit in te,ſi percutienti ma-
xillam alteram præbeas,ſi diligas inimicum tuum,ſi crucem
tuā tollas,& me ſequaris. Ideo crucē ego pro te portaui, ne
tu propter me portare dubitares. Audierunt hoc filiæ Hie-
ruſalem,quod iam dominus Ieſus ſibi eccleſiā copulabat:&
quia conſiderātes magnitudinem verbi,impares ſe tātis nu-
ptiis æſtimabant,ne forte tantæ copulę pondus ſuſtinere non
poſſent,excuſant dicentes: Soror noſtra parua,& vbera non
habet. Sic enim qui volunt differre nuptias, excuſare con-
ſueuerunt, vt prætendant immaturæ ætatis infirmitatem: &
D aſtruant quod vbera non habeat, quæ nubilis ſignificāt tem
pus ætatis. Hoc ſolet ſymbolum commune omnibus virgi-
nibus eſſe nupturis, vt cum vbera cœperint eminere, tunc
coniunctioni habiles iudicentur. Turbatæ igitur quod ſtu-
dio dilectionis vrgeat nuptias ſponſus, dicunt: Quid facie- Ibidem.
mus ſorori noſtræ in die qua loquetur in ea? Vel vt Symma
chus, qua loquatur ei. hoc eſt, ſponſalium celebritate ſolet
fieri collocutio & confirmatio nuptiarum. Quid ergo facie
mus? dicunt turbatę,quia vrgetur cōiunctio ſpiritalis.à tan
tis nuptiis excuſare non poſſunt. Nemo enim eſt qui copu-
lam vel animæ & ſpiritus,vel Chriſti & eccleſiæ nō beatam Ibidem.
putet. Sed quia plenitudo verbi vel ſpiritus ſancti vibrat &
fulget,& nihil eſt quod illis poſſit æquari,ideo differre deſi
derāt, vt illa dilatione vel anima vel eccleſia poſſit eſſe per-
fectior. Dicūt ergo: Si murus eſt,ædificemus ſuper eum re- Ibidem.
ceptacula:& ſi ianua eſt,ſculpamus ſuper eam tabulas cedri-
nas. Murus eſt anima ſancti. Habet & eccleſia muros ſuos,
quę iam perfectior dicit: Ego ciuitas munita. Hic eſt murus
qui habet duodecim portas apoſtolicas,per quas populo na
tionū patet ingreſſus in eccleſiam. Sed murus quantuis am-
bitum

A bitũ totius vrbis includat, tunc tamen eſt munitior, cum re-
ceptacula habuerit præparata in quibus propugnatores vr-
bis tutum ſpectandi ac tuendi poſſint habere ſubſidium. Sed
quia rationalis hæc ciuitas eſt, & omnis ſpes eius io dei ver-
bo eſt: non ferrea, ſed argẽtea ei propugnacula requiruntut,
eloquiis cœleſtibus magis quàm corporis voluptatibus ho-
ſtiles impetus repulſare cõſueta. Eo fulta præſidio, eo ſplen
dore fulgẽs habilior Chriſti copulę iudicatur. Et quia ianua
Ioan. 10. Chriſt' eſt, qui ait: Per me ſi quis introierit, ſaluabitur: & ec
cleſia ianua nuncupatur, quia per ipſam patet populis aditus
ad ſalutem. Sed ne hæreticorum corrumpatur tineis aut ver
mibus, dicunt filiæ Hieruſalem, vel angeli, vel animæ iuſto-
rum: Aedificemus ſuper eam tabulas cedrinas. hoc eſt, fidei
ſublimis bonum odorem. Eſt enim ſuauis huius mareriæ o-
dor, quã non vermis, nõ tinea corrũpat. Ideo huius materiæ
vſus eligitur tectorum faſtigiis eleuandis formandíſq; lite-
rarum elementis, quibus ætas puerilis ad ſtudium liberalis
eruditionis imbuitur. Eſt ergo materia iſta ſublimis ad gra-
tiam, leuis ad onus, ſuauis ad odorem, vtilis ad inſtrumẽtum
ſcieotiæ, habilis ad miniſterium cognitionis æternæ. Sed
B quemadmodum ſpõſam ſuam diligens Chriſtus vrgebat ad
copulæ ſpiritalis ſolennitatem, Ita & eccleſia verbi decore
iam capta feſtinabat ad nuptias. Ideoque morarũ & dilatio-
nis impatiens, quas filiæ Hieruſalem innectere geſtiebãt, di
cit: Ego murus, & vbera mea turres, hoc eſt, nolite dubitare
Canti. 8. vtrum murus ſim. Illæ enim dixerant: Si murus eſt. Ego, in-
quit, murus ſum, & non parua vbera habeo, ſed vt turres v-
bera mea ſunt. Quomodo dicitis quia non habeo vberes ſen
ſus, quæ turres habeo ſapientiæ, in quibus eſt abundãtia, ſi-
Pſalm. 121. cut ſcriptum eſt: Et abundantia in turribus tuis? His vberi-
bus, id eſt, ſenſibus habilem ſe tantis nuptiis ęſtimabat: ſed fi
lię Hieruſalem adhuc non poterant æſtimare, quia ſenſuum
eius abundantiam non videbãt. Et addidit: Ego erã in ocu
lis eius tanquam inueniens pacẽ. hoc eſt, deliberatis de meis
Philip. 4. ſenſibus, cum pacem dei inuenerim, quæ exuperat omnem
mẽtem, & cuſtodit & corda & ſenſus in Chriſto Ieſu. Talis,
Inquit, eram in oculis ſponſi, qualis quæ habet pacẽ. Scriptũ
eſt enim: Qui recte quęrunt pacem, habebunt eam teſtimo-
nium. Feſtinantibus igitur dilecto atque dilecta, celebrata
C coniunctio ſpiritalis eſt, mutuo expetita conſenſu. Ideoque
taoquam nuptiale canens carmen, exultauit ſpiritus in Pro-
Cantic. 8. pheta dicens: Vinea facta eſt Salomoni in Belammon, dedit
vineã ſuam iis qui ſeruant. Clamat ergo ſpirirus, plantata eſt
congregatio populorum, ſed viris æternæ radice fundata, &
ſpiritalia ſub iugum verbi corde manſueto colla ſubiecit.
Plantata autem io multitudine nationum. Hoc enim intelli-
gendum Bellammon. Symmachus, Aquila, aliæque tranſla-
tiones Græco ſermone docuerunt. Repudiata eſt vetus co-
pula quæ fructum afferre oon poterat, data eſt vinea nouis
fidelibuſque cultoribus, qui non ſolum facere fructum poſ-
ſeut, ſed etiam cuſtodire. Vna igitur ouis errauit, ſed reuo-
cata totius ſpatia orbis impleuit. Vnam ouem error abduxe

A rat, ſed multitudinem populorum domini gratia congrega-
uit. Errauit homo, ſed eccleſia iam murus eſt, & murus vali-
dus. Errauit Adam, murus eſt Dauid, qui mandata dei obli-
tus non eſt. Cuſtodita igitur & vallata hæc vinea munimine
ſpiritali, mille fructus dat Chriſto, ducentos autem cuſtodi-
bus. Ideoque ait eccleſia: Vitis mea in conſpectu meo, mille Canti. 8.
Salomoni, & ducenti ſeruantibus fructum. Perfectio & ple-
nitudo Chriſti eſt portio ſeruulorum. Habes hoc myſteriũ
io Geneſi, vbi quinque partes Bẽiamio fratri iuniori tribuit Gene. 43.
Ioſeph, ſingulas reliquis fratribus. Domino igitur quinque
ſenſuum portio & prærogatiua defertur, quã illi vtique tri-
buit ipſe quem diligit, ſicut dilexit & Paulum, cui dedit ad
euocandas gentes ſapientiæ principatum. His igitur fructi-
bus delectata eccleſia dicit ad Chriſtum: Qui ſedes in hor- Ibidem.
tis, amici intendentes ſunt voci tuæ: vocẽ tuam inſioua mi-
hi. Delectabatur enim quod in ortis Chriſtus ſedebat, & in
ortis poſiti amici inteodebant voci eius. Sed quia amici illi
de cœleſtibus erant archangeli vel dominationes & throni,
(homines enim expulſi de paradiſo fuerant propter ioobe-
dientiam cœleſtium maudatorum, atque ideo adhuc eccle-
B ſia vocem eius audire noo poterat, quam cupiebat audire)
ideo ait: Vocem tuam inſinua mihi. Vnde & nos ſi volumus
eum in nobis ſedere, ſimus horti clauſi atque muniti, fera-
mus virtutum flores, gratiæ ſuauitatẽ, vt diſputantem ange
lis dominũ Ieſum audire poſſimus. Sed quia futurũ erat, vt
cum ad plenitudinem eccleſia perueniſſet, perſecutiooibus
variis tentaretur, ideo cum verbi gratia delectaretur, ſubito
cernit inſidias perſecutorum: & quæ plus ſpooſo quàm ſibi
timeret, aut quia à perſecutoribus Chriſtus magis appetitur
io nobis, ideo ait: Fuge frater meus, & ſimilis eſto tu capreo
læ, aut hinoulo ceruorum ſuper monres aromatum. Propter
iofirmos fugit, qui tentamenta grauiora ferrre non poſſunt.
Ideo ſcriptum eſt vt de ciuitatibus ad ciuitates fugiamus: & Matth. 10.
ſi nos in hac ciuitate fuerint perſecuti, fugiamus in aliam.
Propter infirmos igitur, vt diximus, fugiat perſequẽtes, aut
fugiat ab infimis, & trãſeat ad moutes aromatũ, qui pro mar
tyrio odorem poſſit beatæ reſurrectionis afferre. Montes
arumatum ſancti ſunt. Ad eos confugit Chriſtus, quia fun-
C damenta eius in montibus ſanctis. Ad eos igitur confugit, Pſalm. 86.
qui ſunt eius ſtabilia fuodamenta. In nobis fugit, in illis fida
ſtatione cõſiſtit. Mons igitur aromatũ Paulus eſt, qui poteſt
dicere: Bonus enim odor Chriſti ſumus deo. Mõs aromatũ 1. Cor. 3.
Dauid, cuius orationis odor aſcendebat ad dominum: & id-
eo dicebat: Dirigatur oratio mea ſicut incenſum in conſpe- Pſalm. 140.
ctu tuo. Symmachus aotẽ & Aquila interpretati ſunt quod
Chriſtus dicit ad eccleſiã: Quæ ſedes in hortis, hoc eſt iam
io hortis ſedes, ſuperno digna es paradiſo. & ideo vocem
tuam inſioua mihi, cui amici intendunt. Ego quoque eam au
dire deſidero. Cœpit in hortis eſſe eccleſia, poſtquam in hor
tis paſſus eſt Chriſtus.

*OPERVM DIVI AMBROSII MEDIO
lanenſis epiſcopi Tomi quarti finis.*

VAI 150053